PETAR SKOK

DICTIONNAIRE ETYMOLOGIQUE DE LA LANGUE CROATE OU SERBE

Rédacteurs
MIRKO DEANOVIC et LJUDEVIT JONKE

Collaborateur dans les travaux préparatoires
et l'établissement du texte
VALENTIN PUTANEC

TOME DEUXIÈME

K — poni'

ACADÉMIE YOUGOSLAVE DES SCIENCES ET DES BEAUX-ARTS
ZAGREB 1972

PETAR SKOK

ETIMOLOGIJSKI RJEČNIK HRVATSKOGA ILI SRPSKOGA JEZIKA

Uredili akademici

MIRKO DEANOVIC i LJUDEVIT JONKE

Surađivao u predradnjama

i priredio za tisak

VALENTIN PUTANEC

KNJIGA DRUGA

K — poni'

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

ZAGREB 1972

Djelo se objavljuje uz financijsku pomoć Republičkog fonda za naučni rad Socijalističke Republike Hrvatske

L'ouvrage est publié avec le concours financier du Fonds national pour la recherche scientifique de la République socialiste de Croatie

Dio predradnja i priređivanje djela za tisak izvršeni su u Institutu za jezik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu

Une partie des travaux préparatoires et la rédaction pour la publication ont été effectués à l'Institut philologique de l'Académie yougoslave des sciences et des beaux-arts de Zagreb

K

k[1] = ka (pred suglasničkim grupama, upor. češ. *ke,* odatle generalizirano *ka* u srpskom dijelu književnog i saobraćajnog jezika) = *ka* (Kosmet) = (udvostručeno kao ias) *kak* (Kosmet, također bug.) = *h* (čakavski i slov. pred suglasnicima), sveslav. i praslav. prijedlog s dativom bez paralele u baltičkoj grupi. Izrazuje cilj. Kao prefiks dolazi u obliku *ka-* s glagolima kretanja (v. *ko-*[2]*·).* Kao lat. *cum* u *mecum, tecum* i *-k* je bila postpozicija, iz koje se razvila deiktička služba, pojačana dodatkom deiktičkog *-a: -ka.* Deiksa *-k, -ka* dodaje se dativu i akuzativu singulara i plurala (v. *vaske)* zamjenica za Li 2. lice: *menéka, tebeka, tebika,* gdje se pojačava još sa *-re, -ce: menêkare* (ŽU), *menekarce, menikarce, tebikarce, vaske',* prilozima mjesta i vremena: *doljeka, tárnoka, ovdjeka, vanka* pored *dolje, ovdje, van, dovljek(a)* (ŽK) pored *dovije, dôlika, gôrika* (1447, ŽK), *dànaska* pored *dànaske, jütrõske, noćaske, sinoćke, večeraske.* Ti oblici nisu prodrli u književni i saobraćajni jezik. Ovamo idu i *nék, negli* (ŽK) = stcslav. *nekìli* i *bojske* »možda«, gdje je *-kë* dodano imperativu *boj se.* Značajno je da se deiktička služba održala u baltičkoj grupi: lit. *duoki* »daj«, *tas-ka-t, šis-ka-t, tas-ka-jau* »upravo taj, ebenderselbe«. U drugim slavinama varira deiksa: *-ko, -ku, -ki, -kb, -če, -či, -cu.* To su modalne partikule koje se dodaju zamjenicama, imperativu i prilozima. Praslav. *kb* pored *kbm* nastao je iz prijevojnog štěpena od ie. **qom* »wohl« > kelt. *kom,* lat. *cum,* sanskrt. *kam; -m > -n* očuvano je još u bug. *kam,* u narječjima *kon, kun.* Kao ostaci *$ъn-* što su ostavili traga u prefiksalnim složenicama kao što su *snimiti, snêti, snămem* (ŽK), tako se *kъn* pored san očuvao u *k njemu, k njima* zajedno s *njim, š njima.* U prefiksalnoj službi *ko-* predstavlja ie. **qa.*

Lit.: ARj 3, 866. 888. 4, 702. 888. 930. *Elezović* 1, 266. *Miklošič* 152. 153. *SEW* 1, 410. 463. 532. 658. *Holub-Kopečný* 158. *Bruckner* 278. 531. *Mladenov* 532. *Vasmer* 493. *WP* 1, 326. Zubatý, *Práce Baud.* 78 (cf. Bělic, *JF г,* 333. 9, 147). *Trautmann* 111. 145. Solmsen, *KZ* 35, 463-472. *Boisacif* 424. Vaillant, *RES* 33, 108-10.

k[2], sveslav. i praslav. *(-bkb, -bkb)* sufiks, kao pridjevski sufiks danas je mrtav i leksikaliziran u *sladak, uzak, lak < hgbkb.* Izražava pridjevsku deminuciju *nejačak,* od *nèjak, ùbožak* od *ubog.* U ovom značenju stavlja se udvojeno *-ačak < -ъcьЫ: slabačak* od *slab, suvačak* od *suh, punačak* od *pun.* I augmentaciju: *velikačak* »vrlo velik«. Kao imenički sufiks izražava deminuciju u *cmjètak, darák,* gen. *darka, golubak, sinak, oblačak* itd. Morfološki služi u poimeničenjima pridjeva, priloga, participa i sintagmi: *četvrtak,* gen. *četvrtka, suvišak* (od *suviše), dobitak,* gen. *dobitka, početak, završetak, naprstak* od *na prst, podzimak* »prase koje se pod zimu goji« itd. Kada služi izvođenju od glagolskih osnova, izražava nomina instrumenti : *držak,* gen. *dŕška* od *držati, valjak* od *valjati, točak* od *točiti.* Tada se dodaje i postverbalima *popravak* od *popraviti, doplatak, ispravak, odlomak, sastanak = stanicum* (u dubrovačkim dokumentima) < *słstanbki,* itd.

Lit.: Maretić 259-60. *Leskien* §§ 375. 399. 469. 543. 546. Belić, *Priroda* 311. *Holub--Kopečnį* 455.

-ka, sveslav. i praslav. *(-tka, -bka)* sufiks, živ i produktivan. Služi u deminuciji imenica sva tri roda: *(k)ćerka* od *kći, humka* od *hum, rešetka* od *rešeto,* itd. Deminutivnu se značenje gubi i sufiks se leksikalizira u *djevojka, majka, tetka* prema *teta* (ŽK). U *ženka izražava* žensko kod životinja. Na ovo značenje naslanja se mocija. Prema hipokoristicima na *-ko* (tip *Jóko* od *Jovan)* stvaraju se ženski hipokoristici na *-ka: Jaka* od *Jòvanka, Jeka* od *Jelena, seka* od *sestra, neka* od *nevjesta.* Od muških imenica na *-bk mačak* femininum je *mačka.* Od etnika na *-ъc, -in, -janin* stvaraju se ženska etnika: prema *Slovenac, Slavonac, Bosanac* stoje *Slovenka, Slavonka, Bosanka,*

od *Konàvljanin Konàvoka, Captajka* prema *Captaćanin, Dubravka* prema *Dubrovčanin* itd. Ovamo idu i tipovi kao *Sarajka* prema *SaràjKja, Zenička* »žena iz Zenice (Bosna)« prema *Zeničak,* gen. *-aka.* U ovoj službi nastaju dvije varijacije. Elemenat *jan-* od *-janin* ulazi i u femininum: *Zagrepčanin — Zagrepčanka, građanin — građanka* (u Dubrovniku još *grajka < gradka), seljanka; -ka* se spaja sa *-inja <* stcslav. *-yńi'. Srbin — Srpkinja, Zagōrkinja* pored *Zagorka, trgovkinja* pored *trgōvka — trgovac.* Odatle nastaje samostalan sufiks *-kinja: dôjkinja* od *dojiti.* U morfološkoj službi poimeničuje pridjeve: *bijelka* »bijela kokoś« = *bčlka* (ŽK) »bijela svinja«, *cfnjka* »crna djevojka«, *plavka* »sinonim: blondina« (u gradovima), *četvorka* »1° bačva od četiri vijedra, 2° neologizam za ples quadrille«, itd. U morfološku funkciju ide proširivanje postverbalija, u kojima se izrazuje rezultat radnje: *psovka* od *psovati, pogrješka* od *pogriješiti, popijevka, pripovijetka, gatka.* Ovamo idu i novije posuđenice iz ruskoga: *zakuska, prepiska.* Prema ovima *ostavka* »sinonim: demisija«, *nabavka.* Ovakva postverbalija mogu, uostalom kao sva apstrakta, postati konkretumi: *dojka* »sinonim: sisa«, *voćke* f pl. = *vojke* (ŽK) »uzde«. Postao je posve neproduktivan u oznaci stabala: *jabuka, kruška.* Tu ie leksikaliziran.

Lit.: Marette 293-5. *Leskien* 417. 435. 439. 462. 487. *Vandrák* l, 551. 508. Vaillant, *Melanges Vendryes* 363-372 (cf. *IJb* 12, 272.). Boskovic, *JF* 15, 37. sl. 80. sl. Kostie, *NJ* 3, 200-206. 229-236. *Holub-Kopečný* 463.

kabàjet m i indeklinabilni pridjev = *kabãjet,* gen. *-jeta* (Kosmet) »krivica, kriv« = *kibajet* (Banja Luka) »zločin«. Odatle na *-li: kabājetlija* m, f i pridjev (uz *biti)* »na kome je krivica, pogreška«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *gabahāt > kabahatli)* iz pravne terminologije: bug. *kabahat, -tec, -tlija,* arb. *kabahat, gabahét,* cine. *cabaete* f »faute«.

Lit.: ARj 4, 707. *Elezović* \, 267. 2, 519. *GM* 164. *Pascu 2,* 116., br. 160. *Mladenov* 226.

kabak čičegi (Kosmet), indeklinabile, upravo turska sintagma »cvijet od tikve« > »kolač kao maviši«. Turcizam *kabak* »tikva« je balkanski turcizam iz vrtljarske terminologije (tip *bostan):* bug. *kábák* »idem«.

Lit.: Elezović 2, 475. *Mladenov 226. Vasmer* 494.

kaban, gen. *-ana* m (16. v., Marin Držíc, Mikalja) = *kaban* (Božava, Krk, Malínská, Pag) »kratka kabanica sa kapucom«. Deminutivi na *-ьc + -ic > -čac kabančac,* na *-ií kabánié,* na *-čie kabančio,* na *-iça kabanica* (ŽK), *kabaničica.* Augmentativ *kabaničina, kabanına.* Femininum *kabana* (Voltiđi). Sa *a > o kabanica* (Lika),· *kobaničica,* augmentativ *kobaničina.* Na *-jar kabaničār* m. Naš deminutivni oblik na *-ica* posudiše Madžari *kabanica* pored *grbanica,* Rumunji *cabaniță* i Osmanlije *kapaniçajkaban-.* Sa tal. *ca- > ga-* kao u tal. grecizmima: slov. *gabăn, gabanica <* tal. *gabbano.* Upór. srlat. *čabanus.* Riječ je došla na Balkan iz perz. *kaba* »tunica dalle meniche lunghe« > ar. *qabãja.* Marulić ima *kovad* m = *kàvad* < ngr. καβάδι = biz. καβάδης. Upór. češ. *kabát.* Riječ je došla prema tome na Zapad dvama putovima, preko grčkoga, u kojem je mjesto perz.-ar. dočetka *-a* došlo -άδης, i preko Zapada gdje je došlo do vezanja dočetka sa sufiksom *-anus.* Prijelaz α > *o* dokazuje da se radi o starijoj posudenici iz bizantinskog doba.

Lit.: ARj 4, 708. 5, 134. *Pleteršnik* l, 205. *SEW l,* 464. *REW*[3] 4648. *DEI* 1743. *Lokotsch* 971. Asbóth, *Nýt* 3, 304. sl. (cf. *RSl 5,* 248). Korsch, *ASPh* 9, 509. Marianovich, *MNy* 40, 348. si. (cf. *RSI 5,* 323.). Vasmer, *RSI* 4, 183-184.

kabana f (Mljet) »obor, jara (Krk, v.)« = *capanna* (13. i 14. v., dubrovački statut) »kućer na baštinama« = (sa umetnutim *m* pred labijalom) *campana* (Zadar, Pag, 11. v., na Pagu 1071. *campants,* u Zadru 1042. *tres campanas)* = *çapana* (Lastovo, 1495) »ribarska koliba«. Od kslat. *capanna* (Izidor iz Seville u Španjolskoj) = *cabanna* (8. v.) »tugurium«. Zbog dočetka *-anna* riječ je mediteranska. Varijanta je internacionalno *kabina;* preko fr. i engl., sa deminutivnim sufiksom *-ittu > -et kabinet,* gen. *-eta.*

Lit.: Gušić, *Mljet* 26. 39., bilj. 32. *Rački* 46. 89. *REW*[3] 1624. *DEI* 648. 731.

kàbao, gen. *-bia* m (Vuk) — slov. *kebèl* = *kábel,* sveslav. i možda praslav. **kbbblí* (Berneker) = *kíblz* (Miklósié), »1° njem. Kübel, od kojega po mišljenju nekih (Kiparsky, Stender — Petersen itd.) i potječe, 2° u pl. toponim«. Deminutivi na *-ić kablić* (16. v.) = *kabljić* (Kačić), na *-iça kãblica* (17. v., ŽK), augmentativ *kàblina* f (Vuk) = *kablina* (ŽK). Radna imenica na *-ar < -aríus kàblar,* gen. *-ara* m (Vuk), s pridjevima *kablarov, kablarskl.* Vokal *a* je nastao iz ъ kako se vidi iz posuđe-

nica u madž. *köböl,* arb. *kabel* »Melkkübel, kablica«, u kojem se razlikuju oba poluglasa. Upor. búg. *kábel.* Istaći treba činjenicu da je meki poluglas nosio akcenat kako se vidi iz oblika slavina u kojima ispada 0: češ. *kbel,* polj. *gbel.* Postoje dva mišljenja o postanju. Oni koji uzimlju da je postalo od stvnjem. nepotvrđenog **kubil,* danas nvnjem. *Kübel,* koje je posuđeno u slov. *kibla* i hrv.-kajk. *kibla* f (ŽK), ne objašnjavaju mjesto akcenta na 6 > *a: kabal,* gen. *kabla* (ŽK) = *kàbao.* Oni koji uzimlju da je od vlat. deminutiva na *-ellus, -ella cüpellus* (> tal. *cupello), cūpella* daim.-rom. *copella,* kao Meillet, objašnjavaju akcenat, ali ne objašnjavaju *p > b.* Takav prijelaz nalazi se samo u *kobèrtuo* (Boka) = *krpatur < coopertorium,* ali ta činjenica ne objašnjava prijelaz u ostalim slavinama. Kako najstariji romanizmi ulaze u slavine u 5. — 6. v. na dunavskom limesu, može se uzeti da je došlo do unakrštenja između *cüpellus* i κύββα kod Hesychija < semitsko *qubbãh* »Becher«. Upor. i srlat. *cubulus.*

Lit.: ARj 4, 709. 710. *Pleteršnik l,* 376. 416. Vulović, *ASPh 8,* 137. *MikloSič* 154. *SEW* l, 658. *Brückner* 279. *ASPh* 42, 140. *Mladenov* 243. *Kiparsky* 243. *REW** 2402. *GM* 193. *IF 4,* 330—331. Saturník, *Byzantinoslavica* 2,42—46 *(cf. IJb* 16,274.). Schwentner, *PBB* 48, 303. *DEI* 1192.

kabare f pl. (Vuk) »sinonim: toké (v.)«. Balkanski turcizam (tur. *kabara* »klinac, Schmucknagel mit grossem vergoldeten Kopf«) iz terminologije nakita: rum. *gabara* »Flitter, paillette«.

Lit.: ARj 4, 709. *Lokotsch* 976.

kabast, pridjev (Vuk, Srbija) = *kabas,* f *kabasta* (Kosmet) »debeo, krupan«. Tur. pridjev *kaba* »grub, neotesan, nezgrapan« postao je kod nas pridjev dodatkom pridjevskog sufiksa *-äst* (v.). U složenicama ga nema: *kàbadahija* m (Vuk) = *kabadaija* (Kosmet) »niži od dahije«. Balkanski turcizam iz oblasti pridjeva značenja oblika: bug. *kaba* kao indeklinabilni pridjev, *kabadaija.* S pomoću tur. sufiksa *-er, -(i)r* tvori se kauzativum i inhoativum od tog pridjeva *kabarmak* koji se nalazi u deminutivu na *-džik* (v.) *kabardžik* m »crni prišt« i pf. *kabarisati, -šem* (Srbija) = *kabarîsat* (Kosmet) pored *kabardisati, -šem* = *kabãrdlsat* (subjekt *curan)* »nabubriti, oteći, naduti se«, od aorista na *-di.* I to je balkanski turcizam: búg. *kabardís(v)am.*

Lit.: ARj 4, 707. 709. *Elezović l,* 267. 2, 519. *Mladenov* 226.

kábil, ineklinabilni pridjev (Bosna, uz *biti)* = *kabilj* pored *kabilj* (Kosmet, ovdje i prilog) »sposoban što učiniti«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *qãbil)* iz pravne terminologije: bug. *kabil.*

Lit.: ARj 4, 709. *Elezović* l, 267. *Mladenov 226.* Skok, *Slávia* 15, 365., br. 379.

kabile pored *kabile, kabile,* gen. *-età* n (Kosmet, Makedonija) »pleme, rod; sinonim: fis kod Arbanasa«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kabile* »zadruga pod upravom starješine«) iz plemenske terminologije: arb. *kabile* »Verwandschaft, Verwandter«.

Lit. : Elezović l, 267.

kabul m (narodna pjesma, objekt *juļčiniti)* = *kabul* pored *kabul* (Kosmet, objekt *činiti)* = *kabúliti, kabūlīm* (Bosna, običnije nego *kabul činiti* koje se ne čuje) = *kābulit* pored *kabûlit* (Kosmet) = *kabuKsat, -išem* (koga ili što, npr. *njinu veru,* Kosmet) »pristajati na što, odobravati, primati«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kabul)* iz pravne terminologije: bug. *kabul, kabulja,* arb. *kabul* m »Billigung«. Upor. *magbul* (v.).

Lit.: ARj 4, 710. *Elezović l,* 267. *GM* 164. *Mladenov* 226.

kaceknuti se pf. prema impf, *kaceknjivati se* (Stulić) »maknuti se«, zacijelo ekspresivni izraz. Nije potvrđeno u narodnom govoru i ne zna se odakle je Stuliću. Možda ide zajedno s ekspresivnim (= pejorativnim) Jičkim glagolom *dokacati se* u značenju »dovući se, dosmucati se«. Bez prefiksa nije potvrđen *kacati se.* Ne izgleda da je isto što i deminutiv impf, *kàcati, kàcãm* (srednja Dalmacija, Pavlinović) < **kapcati* od *kapati* (v.). Upor. *dokotati se doma* kod kajkavaca (također ekspresivno) od *kot-,* v. *kotrljati,* s prijevojem *kot-j kat- + cati.*

Lit.·: ARj 2, 588. 3, 710. 4, 710.

kàcida f (Vuk, Boka) = (Ranjina) *kadcida od shranjenja = kacita od spasenja (=* lat. *galea salutis quod est verbum Dei) = kacita* (Mikalja, 17. v.) = *kaceta* (Divković) = (sa gubitkom međusamoglasničkog í > *d,* mlet. pojava) *kádja* = (sa umetnutim *n) kancija* (crnogorska narodna pjesma) = *kaciga* (glede *d > g* upor. *katriga < katrida),* s pridjevom na *-ьn > -an kacižan,* augmentativ *kacižina* (Stulić, nepouzdano?), danas obična riječ u književnom jeziku = *kaciga* (Mikalja) = *gaciga* (18. v.) = *kašika* (Kavanjin, nepouzdano ?) = *kocig* m (17. v., *o* štamparska griješka) »šljem«.

Od lat. *cassis,* gen. -idiș = *cassida* pored *cosila* (grč. ak.) > tal. *càsside* (Boccaccio) »elmo, casco di metallo«, etruščanskog podrijetla. Glede *c < s* upór. *cijeć* (v.). Glede promjena *d>t u* proparoksitonama upór. *ranketiv* < *rancidus* u dubrovačkom romanskom.

Lit.: ARJ3, 82. 4, 710. 880. 5, 140. *Miklošić* 108. *SEW* 1, 465. *DEI* 795.

kača[1] f (Boka, Kućište, Korčula, Žrnovo) »1° mistrija, Mauerkelle, 2° posuda za crpljenje vode, šeflja«. Deminutiv na *-ica kačica* f (Dubrovnik, Perast, Cavtat) »1° mistrija, 2° velika kuhinjska žlica za juhu, sasvim obla, sa dugom ručicom«. Sa lat. > tal. deminutivnim sufiksom *-olus/-ola: kačuo,* gen. *-ula* m (Cavtat, Dubrovnik, 18. v.) »kotlić, kotao (visi na komostrama)«, usp. dubrovačku poslovicu: *ali lopiža k kačulu, ali kačuo k lopiži, sved lele lopiži.* Deminutiv na *-ič kačulić,* na dvostruki deminutiv *kačulićak,* gen. *-ćka* (Dubrovnik) = *kačul* m (Trpanj) = *kačul* m (Kućište) »posuda od lima, rama s poklopcem za kuhanje« = *kaćuo* (Potomje) »bakrena posuda za kuhanje« i *kačolić* m (Smokvica, Korčula) »prsura, tava«. Mlađa je posudenica sa *c* mjesto *č: kacõl* m (Malínská), deminutiv *kacolić* (Vrbnik) »Schöpflöffel« = *kacôla* f (Božava, Rab) = *kacjola* (Korčula) = *kacljola* (Šibenik, prema mletačkom izgovoru dvoglasa *uo > io).* Od tal. *cazzuola,* deminutiv od *cazza* »mestola«, sic. *kattsa* »Schöpflöffel«, a to od kslat. *cattia,* koje se izvodi od gr. κύαθος sa metatezom palataliteta ili od gr. ἀκάτιον »navicella, coppa« (BattistiX Ovamo idu još *káč* m (Krtole) »lopata kojom se miješaju masline pri mrvljenju«, upór. retorom. *kāts* »Molkenlöffel«, *koca f* (Brač) »prịtor (Vis), pritûr (Komiža«, *škac* m »drvena posuda kao žban, kapaciteta od 100 1., u kojoj se prenosi ulje iz torkula i izlijeva u kamenicu *{jedan skac u pitar)«.* Upór. u Režiji (slov.) *čača* »Kochlöffel« < furl, *ciazze.* Unakrštenjem od *cattia* i *coctura* nastade *calura* f (Kućište) »poklopac ispod kojeg se peče kruh« = (s < *č* zbog disimilacije *tš-t>š-t')* *sàtura* (Potomje, Pelješac) »željezna sprava za pečenje kruha na ognjištu«. Riječi *kača* i *kačuo* potječu iz dalmato-romanskog, oblici sa *c* mjesto *č* iz mletačkoga, dok *kastróla* f (Vuk) »sud od pokalaisane mjedi« = *kastróla* (Bela Krajina) iz francuskog talijanizma *casserolle* preko njem. *Kastrolle,* a *kočija f* (17. v., pominje se uz *potire, diskosi, kadilnice, ripidi)* od ngr. deminutiva κατσί. Upór. arb. *kaci* (Ulcinj) »krėsta oroza: *đarpen me kadu.*

Lit.: ARj 4, 71. 713. 883. Kušar, *Rad* 118, 22. Cronia, *ID 6. Rohlfs* 963. *REW** 2434. *DEI* 832. 833.

kača[2] f (Lastovo, Dubrovnik) »Γ petljica na udici« = *kača* »lov« u izrazu *dati kaču* (Kuhačević, Senj, 18. v.), prevedenica od tal. *dar la caccia; kačati, -ãm* impf. (Vuk, Dobrota, Muo, Budva, Boka, subjekt *srdela, riba)* »(ribarski termin) izlaziti na vrh vode da se vidi samo glava ribe«. Odatle postverbal *kača* f (Muo) : *palombići se love. kacom — kad kačaju* »kad se bacaju po vodi«. Imperativna tai. složenica *kačadebič* m (južno Primorje) »suvrst vinove loze«. Upor. u Veloj Luci (Korčula) *pagadebit* m »crno grožđe koje daje obilje vina, tako da se mogu pokriti dugovi« [< mlet. *pagadèbiti].* Glede *-ič* za tal. *-it* upór. *Velebíc* pored *Velebit.* Upor. još *čáč* m (slov., Režija) »lov« < furl, *dace* < lat. postverbal **captia.* Sa *c* mjesto *č:* složenica *kacàmorat,* gen. *-orta* m »za dubrovačke republike nadzornik nad okuženim ljudima sa zadatkom i vlašću da zapriječi širenje« = *kacamot* m (Boka) »povjerenstvo koje izviđa i para tijela mrtvaca«, *kacavîde* m (Božava) < *cacciavite.* Od tal. sintagme imperativ *caccia* od *cacciare* i *morte* < lat. *mors, vite.* Ovamo još s prefiksom *pro- > por- : prkačat* (Dubrovnik) »trgovati« < **procaptiare,* upor, fr. *pourchasser.* Glagol *kačati, -am* impf. (Veli Otok) »pritegnuti, stisnuti jedro, flok (pomorski termin)«. S prefiksom tal. *s- < ex-* *ili* slav. *sı-: skacati se* pf. (Hercegnovi) »uhvatiti se u škripcu«. Upor. *skača* f »mjesto u škripima gdje što raste, lastva (v.)«. Na *-iti kaliti, -im* impf. (Vuk) *(do-, rtat-, od-, pri-, s-, za-)* u istočnim krajevima u značenjima: *dokačiti* (rukom koga ili što, Srbija) »dohvatiti«, *okačiti* (Vuk) »perstringo«, odatle *okačenjãk,* gen. *-aka* (Srbija) »obješenjak«, također sa *č > ś okositi, okašim < otkačiti* »otkopčati«, *natkačiti* »(metafora) nadmudriti«, *skočiti, -īm* (pušku s klina) »skinuti«, *zakačiti, -lm* (Vuk) »kao zahvatiti kukama«, prema impf, na *-va- kačivati, -kačujēm,* samo s prefiksima. Ovamo zacijelo na *-kati kačkati, -am* impf, »plesti čipke, sinonimi heklati«, pridjev odatle *kačkav* (bod) »koji pripada kačkanju«, sa *-alo kačkalo* n »oruđe za kačkanje«. Postverbal na *-ka : zakačka f* »kuka krojačka«, *skacká* f (Lika, Slavonija) »na čakiju ili klepalu onaj dio kojim je daska zakvačena«. Postoji još u bug. *kač(u)vam* pored *kača (se).* Daničić izvodi od *kvaka,* što bi semantički moglo biti,

ali fonetski ne. Prema Mladenovu u vezi je sa germ, *hahón,* nvnjem. *hängen,* što ne može biti jer su te germanske riječi u prasrodstvu sa sanskrt. *çánkate* i lat. *cunctor* < *concitar.* Fonetski i semantički poklapaju se sa rum. *a acăţă* pored *agăţă* »ergreifen, anfangen, hängen« < lat. **adcapiare,* intenzivum od part, perf. *captus, captare, capitare* od *capere.* Prijelaz iz razreda *-are* < *-ati* u *-iti* dogodio se prema analogiji impf, *prikopčati* prema pf. *prikopčati, zakvačiti* i impf, *(za-, pri-) kaati* prema pf. *(pri-, za-) kačiti:* Upor. još rum. *cată* »pastirski štap sa kvakom (služi i za hvatanje ovaca)«. Lat. *captiare* ušlo je prema tome u hrv.-srp. iz dvaju vrela: oblici sa *č: kača* f itd. mogu biti relikt iz balkansko-latinskog ili dalmato-romanskog, oblici sa *c* iz mletačkoga. Ovamo bi mogao još ići na *-atore: skačatūr,* gen. *-ura* (Dubrovnik) »saliscendi« od glagola *oskačati* »otvarati«, *zaskačati* »zatvarati«, od lat. **ex-captiare.* Kako je *s-* bio shvaćen kao naš prefiks sƃ-, zamijenjen je našim prefiksima *od-, za-,* prema *otvoriti, zatvoriti.* Upor. tal. *scoccatolo, scattatolo.*

Lit.: ARj 2, 588. 4, 710. 711. 712. 7, 690. 8, 804. 810. 15, 184. *BI* 2, 409. 779. Zore, *Tuđ.* 20. Budmani, *Rad* 65, 165. Stürm, *ČSJK 6,* 53. *REW*[3] 1662. *SEW* \, 465. *WP* 1,383. *Mladenov* 234. *DEI* 653.

käčak (akcenat prema Belicu, *Pravopis* 1950, 240, Kosmet) »sinonimi: hajduk, razbojnik« = *kačak* indeklinabilni pridjev (Kosmet, uz *duân, mal)* »švercerski, krijumčarski«. Balkanski turcizam (tur. *kaçak* »dezerter, švercer«) iz terminologije administracije: bug. *kačak* »dezerter«, arb. *kaçak.* Od iste je osnove sa *-km* (upor. *čališkan) kačkm* pored *-km* (Kosmet) »živahan dječak« (< tur. *kaçkın).*

Lit.: Elezović 1, 288. *Doric* 144. *Borić* 310.

kačamak m (Vuk, Srbija) = *kaçamak* (Kosmet) »sinonimi: kulja, mamaljuga, palenta, pulenta, púra«. Odatle na *-jar* (v.) *kačamačar* m »drvo kojim se miješa kačamak«. Balkanski turcizam (tur. *kaçamak,* infinitiv kao opća riječ poput *jemek,* v.) iz pastirske terminologije: bug. *kačamak,* arb. *kaçamak.*

Lit.: ARj 4, 712. *Elezović* 1, 288. *Mladenov* 234. *GM* 182. *Deny* § 871.

kačkamil m (16. v., jedna potvrda u *Aleksandridi)* »noj (?)«. Pridjev na *-ov kačkamilov.* Drugi je dio složenice *kamila* (v.), prema lat. *struthiocamelus.*

Lit.: ARj 4, 713.

kačkati, *-am* impf. (Vuk) *(-is- se,* Lika; *ras-)* »gaziti po blatu«. Odatle postverbal *kačka* (Dubrovnik) = *kaska f* (južna Dalmacija) »glib« i *kačkavica* »vrijeme kad je blato«. U Kosmetu *kaškat(se) (po kaljištvu) (ras-)* »kaljati«, s pridjevom na *-av kaškav* »kaljav«. Deminutiv od *gacati* (Vuk, v. *gaziti)* obrazovan s pomoću *-bkati* (v.). Promjena *g* > *k* osniva se na asimilaciji *g-k* > *k-k.*

Lit.: ARj 3, 871. 4, 713. *Elezović* 1, 289. 2, 168. *Mažuranu* 474.

kačkavalj, gen. *-alja* m *(čk* < *šk,* Pirotski okrug) = *kaškavalj* (Hektorović) = *keškevalj* »sir što ga prave Crnovunci = Kucovlasi = Cincari (naučno Macedoramuni), nomadski pastiri«. Balkanski turcizam južno-talijanskog podrijetla (tur. *kaçkaval* < *casicavallu* = *-addu casucavaddu* > *caciocavallo,* Sacchetti, upor. *duo paria de casicabalis,* u Dubrovnik, poslani 1467. iz Apulije), iz oblasti sirarstva: rum. *caşcaval,* bug. *kaşkaval.* Apozitivna je složenica od lat. *caseus* > tal. *cacio* i *cavallo* < *caballus,* prvobitno »sir učinjeni u obliku konjića«. Lat. *caseus* nalazi se u jadranskoj zoni kao leksički relikt iz dalmato-romanskog u imperativnim složenicama: *grataksž,* gen. *-keža* (17. v., Dubrovnik, Cavtat) »strug za suhi sir, trenica« = (danas u Dubrovniku s metatezom *t - k* > *k - t) grakatež* (glede promjene α > *e* upor. *skarambež)* < *grattare* -f- *kež* < *caseus* (prijevoj *a* > *e).* Dubrovačko-romansko *kež* izmijenjeno u *kaž* < mlet. *gratàkãz,* gen. *-äza* (Korčula) = *gratakāža* f (Split) = *ragàtãc* m (Šibenik) = *rakatäč* (metateza, Dalmacija, Istra, Korlevići) = *rakatěž,* gen. *-eža* m (Lika) »ribež u obliku kvadrata za sir i repu« = *raketāč,* gen. *-ača* (Arsenijević). Još su zabilježene ove varijante: *rakateža* f (Mikalja, Kotorska Ijekaruša), *rakataža* f (Klana, Istra) »sprava za struganje sira, ribežnik«. Glede imperativa *grata* v. *gratati:* tal. *grattacacio,* južno-tal. f *grattacasa.* Na teritoriju krčko-rom. sličan je toponim *Manjakiš* (Krk) < *manducare* + *kiś, Fukiš* (Krk) < *fac caseum.* Upor. slov. *kašpret* m = *kašprad* »Käsesuppe«.

Lit.: ARj 3, 391. 4, 886. Ribarić, *SDZb 9.* Jireček, *Romanen* 1, 89. Rohlfs, *Diz. Cal.* 167. Skok, *Slavio.* 15, 358., br. 403. Vušović,. *NJ 2,* 190. *Pleteršnik l,* 389. *Mladenov* 234. *DEI* 654. 1864. *REW*[3] 1738. 4764.

kaćipera f (Vuk) = *kaćiperka* (Vuk) »žensko čeljade koje se rado kiti«. N. Andrić prevodi Molièrove *Précieuses ridicules* sa *Kaćiperke.* Imperativna složenica od **kaćiti*

se = *kaćuniti se, kàcuním* (Vuk, Crna Gora) »kititi se«. Drugi je dio *pero.* Glagol je denominal na *-iti* od *kaćun* (Vukov akcenat) pored *kaćun,* gen. *-una* »biljka orchis«, s deminutivom a *-bk kaćunak,* gen. *-unka* (16. v., Vuk) »trava satyrion«. Na *-ica kaćunica* »korijen kaćuna«. Pridjev na *-ov kaćunkov.* U Kosmetu *kćunak* (nesigurno zabilježeno). Balkanski turcizam (tur. *qakun* »idem«): bug. *kačun.*

Lit.: ARj 4, 714. *Mladenov* 234. *Elezović* 1, 337.

káda f (Vuk, slov., Goriško, i bug.), stcslav. po deklinaciji *i kadb* (tako i slov. *kad,* gen. *kadí* i rus.). Ta promjena deklinacije nalazi se i u rum *cadă* i arb. *kade.* Prijelaz medu maskulina *kad* potrvđen je kod Ljubiše. Deminutivi: na *-ca* (upór. *nojca* < *nocca) kaca* f (Vuk) »badanj, čabar, postava, mastei (Lika), bure«, također bug. i rus., na *-ič kadio* (Slum, Istra), na *-iça kàdica.* Unakrštenjem sa *badnjić kàdnjte,* gen. *-ića* (Brač) »mali badanj kroz koji prolaze kotlene cijevi kada se peče rakija«. Izvedenice od *kaca:* pridjev *Jtačan* (Vuk), poimeničen na *-ik kàcnîk* »glavni čep na prednjem dnu bačve«. Na *-jara : kačara* f »zgrada za kace od šljiva«. Na *-jar kačar* m (Vuk) »koji pravi kace«, s pridjevima *kačarev, -ov.* Na *-jar-ište kačarište.* Slovenci imaju još romansku augmentativnu izvedenicu na *-onea kadúnja* = *kodunja* »Mulde«. Na rom. deminutivni sufiks *-uceus: kaduč* m »1° neka posuda, 2° slana riba« je zacijelo leksički ostatak iz dalmato-romanskoga. Na rom. deminutivni sufiks *-ellus: kadio,* gen. *kađela* m (Prčanj, Tivat, Lastva) »Waschtrog, korito za pranje rublja«. Deminutiv *kadelce* (Lastva). Madžari posudiše *kad, kadar,* i *kaca, kaci.* Od lat. *cadus* < gr. κάδος, deminutiv καδίον. Iste je starine kao *korablja.* Riječ semitskog podrijetla koja je došla u slavine preko crnomorskih luka. Romanske izvedenice očuvane u južnoslavenskom dokazuju da je postojala i balkanskolatinska riječ.

Lit.: ARj 4, 713. 728. 732. *Pleteršnik* 1, 377. 419. Ribarić, *SDZb 9,* 19. *SEZ* 13, 239. *Miklošič* 108. *SEW* 1, 467. *Bruckner* 212. Vasmer, *RSl* 4, 164. *Mladenov* 226. *GM* 164. *REW** 1456. Marianovics, *MNyö* 40, 348. sl. (cf. *RSl* 5, 324).

kádár, f tódra (18. v., Vuk, danas općenito) = *kadar* pored *kadar,* f *kadra* (Kosmet) =· *káder* kao indekiinabilni pridjev = *kàdur* (18. v., narodna pjesma, Jukić), također indeklinabilni pridjev = (proširen sa *-ьгi) kaderan* (Bukovica, Dalmacija) »sinonim: jak, sposoban, koji ima snage«. Odatle poimeničenje *nekader* (Lika) »slab čovjek«, apstraktum na *-sivo nekadurstvo* (jedna potvrda, Dobretić). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kadir* > tur. *kadir):* arb. *kader,* bug. *kadar* kao pridjev invariabile pored *kadarén.* U hrv.-srp. nepostojano *a* = *e* = *ur* nastalo je iz tur. *г* (jery).

Lit.: ARj 4, 726. 733. 7, 876. *ZbNŽ* 11, 166. *Miklošič* 108. *SEW ì,* 466. *Mladenov* 226. Matzenauer, *LF* 8, 40.

kadarka f (Brod, Slavonija) »vrsta bijelog vina«. Upor. madž. *kadarka* »idem«.

Lit.: Miklošič, *Mágy. 2,* 112., br. 738.

kadàrum m (Vuk, Danilo, Dalmacija) = *kadarüm* (Lastva) = *kadarūn,* gen. *-una* (Dubrovnik) = *kadarūn* (Lepetane) = (disimilacija *n - n* > *n - l i* umetnuto *n* pred dentalom) *kandaruo,* gen. *-ula* (Dubrovnik) »crno grožđe«. Upor. u oznaci međe *kadarunbska* kod *Kupêhnika* > arb. *Koplik.*

Lit.: ARj 4, 726.

kaděna f (Primorje, Dubrovnik, Cavtat) = *kadêna* f (Šibenik, Stoliv, Buzet, Sovinjsko polje) = (sa *e* > г) *kadına* (Božava sa *ŕ* > *d,* stariji mletački ili furlanski fonem, prema očuvanom *t* iz dalmato-rom.) = *kätena* (Dubrovnik, Cavtat) = *kalina* (Mljet), *Catene* = *Verige* (15. v., Kotor) »1° lanac, 2° veriga za vezanje brodova«. Lat. > tal. deminutiv na *-ellus: kadinela* f (Dubrovnik, Cavtat, Čilipi, Potomje) »muški lanac od sata« = *katànela* (Dubrovnik) = na *-ica kalenica* f (Dubrovnik). Na lat. *-aceu* > tal. *-accio* zamijenjen sa *-äc* < *-ьc: kadenac* m (Budva) »gvožđe romanez (v.)« = *katănac,* gen. *-ânca* (Budva, Boka, Potomje, Prčanj, Šolta, Brač) = *katanâc,* gen. *-onca* (Hvar) = *katanac,* gen. *-anca* m (Perast, Vuk, Bosna, Šibenik) = *katanac,* gen. *-anca* (Dubrovnik, 16. v.) = *katanec,* gen. *-anca* (Cres) = *katanec* (Debar, Pirot) »lokot, luket (Perast, Korčula)«. Deminutiv *katančio* (Lika). Augmentativ *katànčina* (Lika). Denominal na *-ili zakataniti* (vrata, Šibenik). Od tal. *catenaccio* = istro-rom. *kadanaso* < kslat. *catenaceum.* Bug. *katinq* < biz. κατήνα »Anhängeschloss«, sa gr. deminutivom -αριον κατηναρι > bug. *katinar* »lokot« = *katanec* (Orhanie), dem. *katance,* ngr. κατινάτσον. Upor. arb. *kainde,*

gdje je *d* među samoglasnicima ispalo, kao i u modernom mletačkom. Istu pojavu pokazuje *kanjol* m (Cres) = krčko-rom. *el kanui* »arpione dove s'infilzano i mastietti« < **cateniolu,* deminutiv na *-olus.* Riječ *catena* je prema Battistiju etruščanskog podrijetla. Oblici sa ŕ na Balkanu su iz balkanskog latinitela.

Lit.: ARj 4, 726. 893. Macan, *ZbNŽ 29,* 213. Hraste, *Rad* 272, 29. *JF* 10, 40. Tentor, *JF* 5, 206. Cronia, *ID* 6. *Miklošič 113. SEW* l, 394. *Mladenov* 233. *Románsky* 111. *Ive* 115. *REW*[3] 1764. *GM* 166. *DEI* 812.

kadif m = *kadija* f (Vuk) = *kadíva* = *kadípa* (Vuk) »sinonimi: baršun, velut, samt«. Odatle indeklinabilni pridjev *kadifeli* = *kadifli* (Vuk) = *kadivli* = *kadipli,* epitet za *ru(K)o, đečerma,* odatle na *-lija kadiflija,* apozicija uz *kapa.* Deminutiv na *-ica kadifica* = *kadivica* (Vuk) »cvijet, biljka«. Balkanski turcizam evropskog podrijetla (ár. sing. *katīfa* »samet, čilim« > tur. *kadife)* iz terminologije tkanina: rum. *cadi]"ea,* dem. *cadifeluță,* bug. *kadife.* Arapski plurális fractus *katā'if* > tur. *kadaif* je također balkanski turcizam iz kulinarske terminologije: *kadaif* m (Srbija) = *kadáif* (Bosna) = *kadaif* (Kosmet) »slatkiš pripravljen od tjestenih konaca zalitih šerbetom i kajmakom i spečen«, rum. *cataif* = *cadaif,* bug. *kadaif.*

Lit.: ARj 4, 725. 728. 731. *Elezović* l, 269. *Mladenov 229. Lokotsch* 1125. Skok, *Slávia* 15, 256. *GM* 165.

kadija m (Vuk, 1492) = *kazija* (18. v., Mrnavić) »sinonimi: sudac, sudija«. Pridjev na *-in kadijin* > *kàdîn* (Vuk, upor, toponim *Kadina Voda,* Bosna), poimeničen na *-ьc: kadinac,* gen. *-inča* (Vuk) »sluga kadijin«, na *-ica kàdijinica* > (sa *iji* > г) *kàdínica* (Vuk) = sa disimilacijom i - ť > *i - e kadijenica* »žena kadijina«, na *-ski kàdijinskî* > *kàdlnskï.* Apstraktum na *-luk kadiluk* m (17. v.) = *kadilak* (Kosmet) »kadijin teritorij«. Složenica sa *asker* (v.) kao drugi elemenat: *kadiasker* m (Kosmet) = *kadleskijer* (s krivim jekavizmom i arapskim članom) = *kadilesker* (18. v., Kavanjin) »vojni sudac«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kadi, kadiju 'l'askar)* iz turske sudske terminologije): rum. *cadiu,* bug. *kadija,* arb. *kadi,* čine. *cali, catiluche* f. V. *kàjda.*

Lii.: ARj 4, 728. 731. 920. *Elezović 2,* 519. *Pascu 2,* 117., br. 180. *Mladenov* 226. *GM* 165. *Mažuranić* 474.

kaditi, *kadîm* impf. (Vuk, *do-, o-, ras-, za-}* = *kadit* (Kosmet), ie., sveslav. i praslav. kauzativ bez paralele u baltičkoj grupi, »fumare«, prema iteratīvu *-kađivati* koji se govori samo s prefiksima. Odatle postverbal *kad* m »djelo kojim se kadi«. Na *-ilo kadilo* na *(-dio* u češ. i polj.) kao crkveni termin »thuribulum«, s pridjevom *kàdionï,* poimeničen n *-ik, -ica, -jak kadilnik* (čakavski, 1480) > *kàdionìk* = *kadiljnīk* = *kàdiljnjãk, kadionica* = *kadênica* (Kosmet). Arbanasi posudiše crkveni termin *kalníce* »Rauchfass«. Radne imenice na *-lac, -telj kădilac,* gen. *kàdioca* (18. v.) = *kàditelj.* Na *-ulja: kadulja* (17. v.) »sinonim: žalfija < lat. salvia«, sa deminutivom na *-ica kaduljica* i augmentativom na *-ina kàduljina,* hipokoristik *zelenkada* (Vuk) »narcissus pseudonarcissus«. Po postanju isto što i *čađ* (v.), samo s prijevojem *ë-ō,* ie. **qod-.* Upor. stprus. *accodis* »badža, Rauchloch in der Stube«, *kadegis* »tamnjan«, lit. *kadagys* »borovica«.

Lit.: ARj 4, 725. 730. 13, 100. *Miklošič* 108. *SEW* 467. *Holub-Kopečný* 159. *Bruckner* 212. *Vasmer* 500-501. *Trautmann* 123. *WP l,* 385. *Mladenov 226. Boisacq*[3] 425. 479-480. *GM* 182.

kadmen (Vrančić) = *kedmen* (hrv.-kajk. i slov., Belostenec) »sinonim: kožuh«. Od madž. *ködmön.* Upor struś, *kídmant,* rus. *kodman* »vestis genus«, azijskog postanja.

Lit.: ARj 4, 731. 932. *Miklošič* 104. *SEW l,* 499. *Vasmer l,* 588.

kàduna f (Vuk, 17. v.) = *kadana* (18. v., narodna pjesma, Bogišić) = *kodina* (Kosmet) »(turska) gospođa, dáma, matrona«. Hipokoristik *kada* (narodna pjesma) = *kada,* gen. *kade* (Kosmet, pred ličnim imenom indeklinabile: *od kada Simonĕ, Božane)* »naziv zaove od nevjeste«. Deminutivi na *-ica* = tur. *-čik* = *-ka kàdunica* (Vuk) = *kadùndzika* = *kadandžika* (Vuk) = *kàdunka* (narodna pjesma); *kalka* od *kada.* Pridjev na *-in kàdunin* = *kadwiin* (Kosmet), *kadm, f kadına* (Kosmet). Balkanski turcizam (sttur. *hatun* > *kadın* »1"naslov u seraju, 2° žena uopće«) iz terminologije naslova: rum. *cadına,* bug. *kadana,* arb. *kadënë.* Turska je riječ postala femininum prema *gospoda* (v.). Obrazovana je s pomoću sufiksa *-in* kao naši turcizmi *jogun, būtum, aršin, ičoglan, tutun.*

Lit.: ARj 4, 725. 732. 789. *Miklošič* 108. *SEW* l, 466. *GM* 164. *Mladenov* 226. *Deny* § 1164. Skok, *ASPh* 35, 346.

kaforka f hrv.-kajk., 1562, Zablaće) = *kaferka* (1743, Belostenec, Habdelić) »pocillum testaceum, urceus, acratophorum, cucullus«. Deminutiv na *-ica: kaferičica.* Od madž. *kaforka.*

Lit.: Mazurami 474. Strekelj, *DAW* 50, 24. Kiss, *Nyelvtudományi Értekezések 71,* 35-6.

kâfra f (ŽK, hrv.-kajk., jugoistočna Štajerska), slov. pridjev na *-ьn kafrn.* Od ar. *kâfur.* Odatle je internacionalni arabizam (s umetnutim *m* pred labiodentalem) *kamfor* m < tal. *cànfora* < srlat. *càmphora,* njem. *Kam fer.* Denominal *pokamforiti* »pomiješati s kamforom«.

Lit.: ARj 10, 492.*Pleteršnik* l, 378. *Lokotsch* 999. Vasmer, *RSl 4,* 184. *DEI* 719.

kaftan m (Vuk) »svileno ili pamučno dugo gornje odijelo« = *kaftan* (Kosmet) »komadići od kakve bilo pamučne ili svilene materije, koje djeca dobivaju od terzija za lutke ili druge igračke«. Odatle na *-džija kaftandžija* (18. v.) »koji pravi kaftane«. Balkanski i evropski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *kaftan* »urešena odjeća za svečane prilike«) iz terminologije nošnje: rum., bug., arb., ngr. καφτάνι. Značajna je degradacija značenja u Kosmetu.

Lit.: ARj 4, 734. *GM* 166. *Elezović* l, 288. Korsch, *ASPh* 9, 507. *Lokotsch* 61. *SEW* \, 468. *Holub-Kopečný* 159. *Vasmer* 542.

kâhla f (hrv.-kajk.) »sinonim': pećnjak (v.)« = *kalj,* gen. *kalja* m, pl. *kaljevi* (Vuk) = *kafija* (hrvatski gradovi) = slov. *kãhla* »noćni lonac«. Deminutivi na *-iça: kahlica, kafljica.* Od njem. *Kahel* < lat. **caccalus.* Također polj., rus. *kafla* i *kahla.*

Lit.: ARj 4, 734. 781. *Pleteršnik* l, 378. *Vasmer* 542.

kàhva f (Bosna, muslimani) = *kàfa* (17. v., Vuk, hrv.-kajk.) = *kava* (Vuk) = *kava* (Kosmet) »piće i biljka coffea arábica«. Na *-džija: kahvedžija* m = *kafedžija* = *kafedž'ija* (Kosmet) = *kavedžija* = *kafidžija* »koji kuha i prodaje kavu«, s pridjevima *kahvedžijin* = *kavedžijin,* poimeničen па-г'са *kahvedžijinica* — *kavedžijinica* i muslimanskim prezimenom *Kahvedžić.* Pridjevi na *-en: kajên* (Kosmet) = *kávém (žlica, ožica, mlin, boja),* poimeničen na *-ica kafenica* (Bosna) »mala kavana«, na *-jak kavènjãk,* gen. *-aka* »mlinac za kavu«, na *-in kavin,* na *-imki kafīnskī.* Na *-ar: kavar,* gen. *-ara* (Lika) m prema *kavàrica* f »ko rado pije kavu«, s denominálom odatle na *-iti kavariti, kavārīm* (Lika). Složenice *kàva-òdžak, kave-odžak* (Srbija, v. *odžak)* »soba gdje se pije kava«, *kafana* = *kafana* (Kosmet) = *kavana* ̯sa *ea* > α) = *kafeäna* (Kosmet, Crna Gora) < *kahve hane,* s pridjevom na *-ski kafānskī* i denominálom na *-isati kavanisati* (Srbija) i *raskavaniti se* (Crna Gora) »razonoditi sec; *kaverendi* (Kosmet) indeklinabilni pridjev »kafene bője«; *kaftijal* m (Kosmet) »doručak, tj. prije jutarnje crne kave«, od turske sintagme *kahve alti,* od *alt* »ispod« = »iza kafe«. Dječji deminutiv *kavica* = *kafića* (Dubrovnik). Denominai *kahvêndisati, -sēni* (Bosna, općenito). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kahwah* prvobitno »vino«, u Jemenu dobilo današnje značenje jer je podrijetlom iz abesinske provincije *Kaffa;* tur. *kahwe)* iz terminologije pića: rum. *café, cafea,* bug. *kahvė* = *käive* = *kafé,* arb. *kafé,* ngr. καφές. Kako je to i evropska orijentalna riječ, dolazi i *kafetarija* (Dubrovnik, Crna Gora) kao posuđenica iz tal. *caffeteria* (18. v.).

Lit.: ARj 4, 903. 907. *Elezović* l, 268. 287. 2, 521. *PPP* 18, 617-638 (cf. *IJb* 25, 213. *JF* 17, 295). *Mladenov* 234. *GM* 165. *NJ* l, 287 (cf. *JF* 12, 296). *DEI* 660.

kaića f (Vuk) »nakit od novaca poredanih na glavi; sinonim: tārpos (v.)«. Deminutiv na *-ica kaičica,* u pripjevu. Upor. rum. *căiță* »Kinderhäubchen, Hazbe, Helm«, za koju se tvrdi da je iz hrv.-srp.

Lit.: ARj 4, 734. *Tiktin* 258. *DLR ì, 2.* 27.

kàik (Vuk) = *käik* (Kosmet) »sinonim: čun, čamac«. Radna imenica na *-džija: kaigdžija* (Vuk) = *kaičkija* m (Kosmet) »čovjek koji vesla čamac i od njega živi«. Balkanski i evropski turcizam (tur. *kayık)* iz brodske terminologije: búg. *kaik,* tal. *caìcchio* (16. v.), odatle (preko mletačkog *kaičo) kaić* (17. v., sa *i* mjesto *k,* koje je nastalo odatle što se je grafija *eh* = *ć* identificirala s mletačkom grafijom za naše *-ich* = *ic)* = *kaić* (Rab, Budva, Potomje) = *kajić* (Račišće) = *kajíc* (Molai, Božava, Perast, Kvarner) »(brodski termin na Jadranu) »1° čamac, 2″ toponim *Na kaić* (punta od Mogrena, Budva)«.

Lit.: ARj 4, 734. *Elezović l,* 271. *Miklo'sič* 108. *SEW* l, 469. *Vasmer* 504. *Lokotsch* 1014. *Mladenov* 227. *DEI* 663. Korsch, *ASPh 9,* 507-508. Rešetar, *Š tok.* 300. Kušar, *Rad ì* 18, 23. Cronia, *ID 6. Pleteršnik* l, 92.

kail, indeklinabilni pridjev (Vuk, 16. v.) — *kail* pored *käilj* i (sa *l* > *o) kaljo* (Kosmet) = *kàio* = *kael* (18. v.) = *kajél* (18. v.) »(obično

samo sa *biti* »esse«) rad, zadovoljan, spreman«. Taj pridjev daje Vuk i kao declinabile *kail* = *kaio, kaila, -o.* Tako i u 18. v.: *mi smo na mir kaili (VHZA* 16, 234.). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *aāll* > tur. *kau* »zustimmend, zufrieden«) iz sudske terminologije: bug., arb. *kail.*

Lit.: ARj 3, 735. 739. *Elezović* l, 271. *Mladenov* 227. *GM* 166.

kàin, m (Bosna, narodna pjesma, Jukić, Petranović) »sinonim: šurjak, sura«. [Od tur. *kayını* »Schwager (Bruder der Gattin oder des Gatten)«].

Lit.: ARj 4, 735. *Škaljić*[2] 382.

kaiš m (18. v., Vuk) = *kaiš,* gen. *-isa* (Dubrovnik, 18. v.) = *kaisa f* (Mikalja) = (unakrštenjem sa *pojas) kājas,* gen. *-asa* (18. v., Vuk, »široki kaiš«) = *kajása* f (Vuk) = *kàjãz* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »1° sinonimi: remik, 2° kockarska igra, 3° daska za građenje lađe (2° i 3° su metafore)«. Deminutivi na *-ьc kaišac,* gen. *-sca* = na *-ič kaišić* (Vuk). Na *-lija: kaišlija* f pl. »vrst opanaka«. Prilog *kaišce* »na kaiše«. Denominali: na *-iti iškaišai* »izbiti kaišem«, na *-ati kaišati -am (iz-)* »rezati na kaiše (kožu, daske, slaninu)«. Odatle radna imenica na *-ar kaišār,* gen. *-ára* m (Srbija, danas prošireno i na zapadu) »(pejorativna metafora) kamatnik, tj. čovjek koji reže čovječju kožu kao slaninu na kaiše«, s denominálom *kaišanti, kaišārīm* i apstraktumom *kaisàrluk* (Srbija). Balkanski turcizam (tur. *kayış* »schmaler Riemen«, izvedenica od korijena *kay-* »čvrst, tvrd > stijena« s pomoću sufiksa *-yų* koji je u *ališ-veriš,* v.) iz terminologije industrije kože (tip *tabaci* v.): rum. *căiuș,* bug. *kaiš.* Unakrštenje sa *pojas* došlo je od promjene *ı* > *a.* Neobjašnjen ostaje femininum i s > *z.* Semantem »kamatnik« mogao je nastati i tako što srpski *kaiš* znači »prevara pred sudom«, a i tur. *kayış* znači »prevara uopće«.

Lit.: ARj 4', 735. 736. 737. 739. *Miklósié* 108. *SEW l,* 469. *Lokotsch* 1015. *Mladenov* 227. Korsch, *ASPh 9,* 508.

kaja f »cement« (~ *soli* »grumen soli«, Srijem). Od tur. *kaya* »hrid, stijena, kamen«. Toponim *Sárikája* (Prilep), *Kajaburma* f = *Kajaburna* (predgorje pod Beogradom < tur. *Kayaburun,* drugi dio znači »nos, rt«). Turski korijen je isti koji i u *kaiš.*

Lit. ARj 4, 736.

kaj**áriti,** *kajārīm* impf. (Vuk). Popovic kaže za Vukovo značenje »baždariti« da je pogrešno. Ispravno je, veli, »skinuti potkovu, očistiti nju i kopito, pa nanovo přikovati«. Indeklinabilni pridjev i imenica s tur. postpozicijom *-sız* »bez«: *kajàrsuz* (Srbija) »konj koji nije potkovan«. Od turskog kauzativuma na *-ar- kayarmak* »potkovati konja«, od korijena *kay-,* koji je u *kaiš* i *kaja.*

Lit.: ARj 4, 737. *Deny* § 579. i 580.

kajati, *-jēm (se)* impf. (Vuk) *(is-, po-, ras-, s-)* »(kršćansko značenje) poenitere, bereuen« prema *kajati, -em (o-)* »(koga) osvetiti se nekome, rächen«, sveslav. i praslav., bez paralele u baltičkoj grupi. Iterativ na *-vá -kajávati se,* samo s prefiksima. Odatle postverbal *kaj,* gen. *kaja* (18. v., jedina potvrda Kavanjin). Apstraktum na *-ba kajba* (Ranjina). Pridjev na *-ьn kaján* »koji se kaje«, poimeničen na *-ik, -ica* u *pokajnik* m prema f *pokojnica.* Poimeničen part. perf. aktiva i pasiva na *-ьc: kăjalac* m prema *kajalica* f, na *-īk, -ica kajānīk* prema *kajanica* »čovjek, žena koji se kaje«. U folklor idu *pokajnice* f pl. »Klageweiber«. Ovamo ide i *iți na pokajanje* »ići na daću (u mrtvačevu kuću)«. Taj termin je od važnosti za utvrđenje prvobitnog značenja kao i *okajati koga* »osvetiti mu se«. Kako je *kajati se* kršćanski termin par excellence, posudiše ga Rumunji baš u tom značenju *a să căi, coese* »1° žaliti, 2° činiti pokoru«, odatle njihovi apstrakti *căieală* (sa - *lb)* = *căință* (sa lat. *-entia)* »pokajanje« i pridjev, *cainic* (sa lat. *-īcus* dodan na slav. *kajbnz)* »jadan«. Madžarski slavizam *kajalninpsovati*« slaže se semantički sa slov. *kajati* »tadeln, verweisen« i rus. *kajatb* »vermahnen, tadeln«. Prvobitno (pretkršćansku) praslav. značenje osvjetljuju i najbliže ie. paralele koje se nalaze u sanskr. *Hajáte* (3. 1. sing.) »kazni, osvećuje«, avesta *čaeiti* »okajava«. Zbog ovih značenja Miklošič je izvodio od *kajati* i *kazan* f, gen. *kazni* kao izvedenicu stvorenu s pomoću sufiksa *-zbn* (upor. *bojazan),* a to je moguće. Ie. korijen **quei-* »opažati« očuvale su slavine samo u prijevojima, i to u prijevoju *quei* nalazi se u *calati* »paziti na što, opažati«, u prijevoju *ai* < *es* formantom *-na* u *cena* < ie. **дuoina,* a u prijevoju *quoi-* u *kajati se.* le. psihološko značenje »opažati sebe i druge« dobro se vidi u slavinama. Vaillantovo izvođenje od zamjeničkog adverba *ka* (= *kaj* »što«) ne vodi računa o paralelama i ishodi odviše od kršćanskog značenja.

Lit.: ARj 3, 871. 4, 736. 739. *Miklósié* 107. *SEW* l, 469. *Holub-Kopečný* 166. *Bruckner*

213 *Vasmer* 545. *Mladenov* 235. *WP* 1, 509. *ZSPh* 13 416. Vaillant, *RES 22,* 14, 189-191. Šuman, *ASPh* 30, 302.

kâjba f (17. v., Mikalja, Voltidi, Stulić, Kanižlić, Lika, Suba, slov., prezime) = *hajjá* (17. v.) = *kâjpa* (16. v., Dubrovnik, Gundulić), deminutiv *kãjpica,* augmentativ *kajpina,* denominal *kajpiti,* složenica *kajpodjelac* — *keba* (Zelić; ne zna se gdje se govori) = *keba* (Šibenik), s glagolom *kebati, kebam (u-)* »vrebati« == *hebiti* (Kurelac) = (s umetnutim *m* pred labijalom) *hempa* (Prčanj, Dobrota, Bogdašić, Stoliv, Lepetane), deminutiv *kernpica* (Ozrinići) = (sa *ča- > ga-) gajba* (Rab, Cres, ŽK, Molat, na zapadu gotovo općenito, slov.), dem. *gâjbica,* složenica *gajbolovka* =- *gãjpa* (Belostenec) = (sa *k > h* kao u *hlače, haštriti) hajba* (Bella, Stulić) = *gâbija* (18. v., Dubrovnik, također brodski termin) = *ciba* (srednja Dalmacija, Split) = *ćiba* (17. v., Split, Radović) = *čajba* (slov. narječja) »kavez, krletka«. Od lat. *cavea* sa *-vi > ih* (upór. *pluvia > plojba)* kao leksički relikt iz dalmato-romanskoga *(kajba).* Promjena *Ь > p* nastade umiješanjem riječi *gaifum* istog značenja, ali drugog postanja u Dubrovniku, upor. *gaivu* (Calabria) i *waifa.* Pod uplivom tal. *gabbia* izmijenjen je Ä u g u *gajba.* Oblik *hempa* objašnjava se sa *ai > e.* To je bokeljski prijelaz. Upor. *keba,* koje je mlet. *cheba < cavea > caiba* (1335, Bologna) > *cheba,* upor. *ğieba* (Rovinj). Izgovor *čjć <* mlet. *ch* je kao u *Smokami < Smokovik, vardelin* za *gardeliu,* hipervenecijanizam. Izgovor *č* u *lajba* je prema furl, *sk'aipie.* Upor. rez. *šćajpula* »isto«. Oblik *gabija* je moderni talijanizam *gabbia.* Ovamo ide i njem. *Kobe,* odatle s augmentaṭivnim sufiksom *kabača* (slov.). Lat. *cavea* ušlo je u jezik zapadnog južnoslavenskog teritorija iz četiriju vrela: dalm.-rom., mlet., furi, i njem. Na istoku je preoteo maha turcizam *kavez.* Domaća je *krletka* (v.).

Lit.: ARj 2, 20. 3, 81. 91. 551. 4, 739. 740. 930. *Pleteršnik ì, 92.* 379. 415. Kušar, *Rad* 118, 20. Hirtz, *Aves* 61. 71. 175. *Miklošič* 60a. 108. *SEW \,* 290. *Ive* 23. *REW³* 1789. Šturm, *CSjfK 6,* 53. 54. Štrekelj, *DAW* 50, 19. Rohlfs, *Diz. Cal.* 329. Matzenauer, *LF* 8, 40. 162. *DEI* 883.

kàjda f (Vuk) »sinonim: melodija, nota«. Narodna je poslovica: *od hajde nema fajde.* Denominai na *-ili', kàjditi, -lm* »sinonim: gadljati«, neologizam *ukajditi* »zabilježiti melodiju, pjesmu notama«. Budmani misli da je ista riječ i *gajde* (v.). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *qa'ida >* tur. *kayida* »temelj, pravilo, običaj, zakon, ugovor«, od glagola *kada* »voditi, upravljati«) iz muzičke lerminologije: arb. *kaid* »Art und Weise«. Od pomenutog arapskog glagola je i *kadija* (v.). Ovamo ide *hâjt* m (Kosmet) »zapis, viza« (objekt uz *učiniti,* prema tur. *kaydetmek).* Odatle denominál na *-iti potkâjditi* (Bosna) = *potkajltit* (Mostar) »potpisati«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kajd* »zavođenje u knjige«) iz turske administrativne terminologije: bug. *kaidḷ-it,* cine. *caide* f »visa d'un passeport«.

Lit.: ARj 4, 739. *GM* 166. Skok, *Slávia* 15, 487., br. 604. *Pascu 2,* 116., br. 168. *Školjić** 385.

kajgana f (Vuk) »sinonim: cvrće (ŽK), ajeršpaj(i)z (hrvatski gradovi)«. Toponim. Prezime *Kajganić.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *chājgine >* tur. *kaygane)* iz kulinarske terminologije; bug. *(jaica) kavgana,* arb. *kalkana* f »Eierkuchen«.

Lit.: ARj 4, 789. *GM* 166.

kâjkalo n (Blato, Korčula) »ptica malih očiju, a duga kljuna i nogu, crex crex L.«. Naziv stvoren od nepotvrđenog glagola *kajkati,* s pomoću sufiksa *-ali.* Glagol oponaša glas ptice *hja, ki, ka.*

Lit.: ARj 4, 739. Hirtz, *Aves* 175.

kajmak m (18. v., Vuk) = *kajmak,* gen. *-aka* (Kosmet) »sinonim: l"skorup, 2° krema«. Denominal na *-iti okajmačiti, -lm* (Vuk) »l° skinuti kajmak, 2° (metafora) uzeti dobitak«. Odatle na *-li: kajmakli (kava)* (Bosna), indeklinabilni pridjev »crna kava koja se pjeni kao skorup«. Toponim *Kajmakčalan* je tur. sintagma (v. jürdîsat). Balkanski turcizam (tur. *kaymak,* upravo isti korijen koji u *kajiš, kaja, kajariti,* s nastavkom *-mak* kao *basamak, kaçamak")* iz pastirske (juručke) terminologije: rum. *caimac,* bug., arb. *kajmak,* ngr. *καζ'μάκι.* U Kosmetu je još tur. sintagma, odatle *kajmakălti* n indeclinabile »mlijeko koje ostane ispod masla kad se kajmak izmete«. Riječ *alti* je tur. postpozicija »ispod« (v. s. v. *kahva,* protivno *üst).*

Lit.: ARj 4, 740. *BI* 1, 881. *Elezović* 1, 271. 519. *Mladenov* 227. *Tiktin* 256. *Vasmer* 505. *GM* 166. Matzenauer, *LF į,,* 40. *SEW* 1, 469.

kajmakām, gen. *-ama* m (narodna pjesma, 17. i 18. v.) = *kajmakām* (Kosmet) = *kajmèkãm* = *kajmàkãn,* gen. *-ana* (disimila-

čija *m - m > m - n,* Gojbulja, Kosmet) »turski sreski poglavar = kotarski predstojnik (srez, kotar = kaza)«. Pridjev na *-ov kajmakamov,* f *-dva* (Kosmet). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. složenica od *ka'im,* part, prezenta aktiva od glagola *kama* »stajati« i imenice *makam* »mjesto«, upravo *locum tenens* > fr. *lieutenant > lajtman)* iz turske administrativne terminologije: rum. *caimacan,* bug., arb., »idem«.

Lit.: ARj 4, 740. *Elezović* 1, 271. *Lokotsch* 1010.

kâjme n (Kosmet) = *kaimą* f (Banja Luka, Mostar) »turski papirnati novac iz god. 1876 - 79, državni bon koji se mogao rezati na četiri marijaša«. Apstraktum na *-ma* od glagola *kajdisat, -išem* (Kosmet, subjekt *srce)* »potegnuti, dopustiti«. Balkanski turcizam *(kayime* »billet, note«, tur. *kayma, kayma* »kliznuti se, nagnuti se na jednu stranu«): bug. *käima* »geklopftes Fleisch«, bug. *kajme,* cine. *căime* f »papier-monnaie«; bug. *kajdísvam* »wagen, zerhacken« sadrži *d* od turskog aorista.

Lit..: Skok, *Slávia* 15, 357., br. 384. *Elezović* 1, 271. 2, 519. *Mladenov* 227. *Dorii* 138. *Pascu 2,* 118., br. 207. *Vasmer* 505.

kájsija f (Vuk, 17. v.) = *kaiš,* gen. *-íša* m (Dubrovnik) = *kaisa* f (Mikalja) »sinonimi: natipijerka / natup- (v.), mandalıca, marilica (v.)«. Indeklinabilni pridjev na *-li kajersli* (Vrčevic). Balkanski turcizam (tur. *kayısı)* iz terminologije kulturnih stabala: rum. *cais* (drvo) prema *caisă* (plod), pridjev *caisiu* »boje kao kajsija«, búg. *kajsíja,* arb. (Gege) *kanst,* ngr. καζ'σί. Dubrovačko *kaiš* i Mikaljino *kaisa* nastalo je zacijelo pod uplivom razlikovanja ploda i stabla. Zbog toga je odbačeno tur. *-i* i zamijenjeno samoglasom *-a* kao u rumunjskom. Nejasna je zamjena tur. *s > š.* Vrčevićev pridjev nastao je iz *kajesli* (upor. *kael),* s umetnutim *r.* Upor. arb. umetnuto *n* u *kanst.*

Lit.: ARj 4, 735. 739. *Mladenov* 227. *Miklošič* 1C9. *SEW* 1, 769. *Lokotsch* 1012. *GM* 174.

káka f (Vukov akcenat) = *káka* (Dubrovnik), u djetinjem jeziku »excrementum, drëk«. Denominal na *-iti kákati, -am* impf. (Dubrovnik), na *-iti kakiti, -im* impf. (Vuk) *(po- se)* prema pf. *kuknuti, kaknem.* Na *-ilo kakilo* m (Vuk). Varijanta sa *e* mjesto *a: hekati, -am* impf. (Bosna) *(is- se, o- o- se,* finije mjesto vulgarnog *posrati se).* Pokazuje reduplikacijų karakterističnu za dječje leksičke kreacije *(tata, mama, nena).* Može se ipak raditi i o posudenici koja ima da zamijeni domaću nepristojnu riječ (tip *penis).* Nalazi se i u romanskim kao i u drugim ie. i ne-ie. jezicima: tur. *kaka,* arb. *kake,* ngr. *κακά,* tal. *cacca* i *cacare.* Varijanta *e* je perz. *keke.* Posudenica je zacijelo *kalmar* m (dalmatinsko Zagorje, Pavlinović) »1° smrad, gnjus, 2° tjelesna mana (Vrgorac)«, od *caca - ar* i *-amen > *kakram* (upor. Pistoia *caccarame* »Schmutz«). Bit će leksički ostatak iz dalmato-romanskoga. Ovamo također *kakarâca* f (Sutomore) »nezrelo voće uopće«.

Lit.: ARj 3, 880. 4, 933. 8, 811. 10, 491. *REW** 1443. *GM* 166. *DEI* 651.

kákotati, *-će* i pf. (Vuk, subjekt *kokoš) (is-, o-, ot-, ras-)* = (sa ć iz prezenta) *kakoćati, -će* (18. v., jedna potvrda) = *kakoćat* (Kosmet) = *kakodákati, -hodače* (Vuk) = *kokodãkãt, -áče* (ŽK) = *kokátati, kòkãce* (Lika) *(is-)* = *krákořiti, -rí* (također češ. i polj.) = *rakoliti se, -ï* »glagol stvoren prema oponašanju kokošjeg glasa«. Treće je varijanta onomatopeje *rakoliti (se), -ï (raž-)* (Vuk) pored *răkliti se* (kad kokoš snese jaje) (Hercegovina). Varijantu *rakoliti* uporeduje Matzenauer sa stcslav. *rakati se* »clamare« i lit. *rëkti* »isto«, lat. *raccare.*

Lit.: ARj 3, 871. 887. 4, 761. 758. 757. 5, 168. 449. 13, 21. *BI* 1, 931. 882. 2, 302. *Holub-Kopečný* 185. Bruckner, *ASPh* 11, 129. *WP* 1, 455. Matzenauer, *LF* 16, 165.

kal m (Dobrota) = *kU* (Dobrota, stari ljudi koji govore *Ьъc a, šupilj, cъp, pîlj* »palj, sprava kojom se voda crpi iz čamca«) = *kali* m pored *kale* f (Smokvica, Korčula) »kurje oko«. Od tal *callo* < lat. *callum.*

Lit.: REW[3] 1521. *DEI* 688.

kalać, gen. *kalça* m (vučitrnski argot, Kosmet) »hljeb«. Izreka *nare kolac* u tom argotu »nema hljeba« (boškački govor) pomaže nam otkriti postanje imenice; *nera* je očigledno rum. *rí are* < lat. *non habet.* Prema tome *kalać* je od cine. pl. *culaț* od *culac* = dakorumunjski slavizam *colac* < *kolač* (v.). Odatle boškački denominal *kalacővat, -ujem* »jesti«.

Lit.: Elezović 1, 273. *JF* 14, 232.

kalafat m (Dubrovnik) = *käiavat* = *kalafat* (Rab, Božava) »(brodski termin) majstor drvodjelja koji gradi brodove« = *kalafat (istočna* Bosna, Visoko, Sarajevo) »prosti radnik koji baca malter na zid«. Od gr. καλαφάτης > tal. *calafato,* mlet *caiafă.* Prezimena *Kala-*

fatić, Kalafatović. Denominal *kalafalati, -am* impf. (Dubrovnik, Mljet) = *kalafatăt* (Božava) = *kalàvatiti, -im* impf. (Vuk) »zatiskivati škripe na brodu među daskama da ne ulazi voda«, *madijeri kalafatani* (Mljet), bug. *kalafatja,* arb. *kalafatis,* rus. *konopatiti* < tal. *calafatare.* Balkanske riječi arapskog podrijetla (ár. *qalfat* »isto«, od *gilf* »kora«).

Lit.: *ARj* 4, 767. Kušar, *Rad* 118, 21. Macan, *ŽbNŽ* 29, 212. Cronia, *ID* 6. *SEW* 1, 470. *Mladenov 228. REW*[3] 4643. Korsch, *ASPh 9,* 508. *GM* 167. Uhlenbeck, *PBB* 19, 520. *DEI* 666.

kalaj, gen. *kalają* m (Vuk) = *kalaj* (Kosmet) »sinonimi: čin, kositar (potiskuju *kalaj* na zapadu)«. Pridjevi na *-ъn: kàlãjan* (17. v.), na *-li,* indeclinabile, epitet uz *sahani* (narodna pjesma), odatle f *kalajlija* (Vuk, Srbija) »1° kositren tanjur, *T* ures za pletenice«, indeclinabile obrazovan turskom postpozicijom *-sız* »bez« *kalajsuz* »neokalajisan«. Na *-džija kalajdžija* »1° zanatlija koji radi kalajem, 2° torbar, torbičar, pokućarac, kučeber«, s pridjevom na *-ski kaladžĪjski* (Kosmet, *rabota)* i *-in kalajdžýin,* poimeničen na *-iça kalajdžlnica* »dućan gdje se radi kalajem i prodaju bakreni sudovi« i prezime *Kalajd&ić.* Denominal na *-isati* (v.) *kalàjisati, -šém* (18. v.) = *kalalsati* (Kosmet). Odatle postverbal *kalàjis* m (Dubrovnik) »kalajdžija«, što začuđuje u značenju nomen agentis. Balkanski turcizam malajskog podrijetla (tur. *kalay* od imena grada *Qualah* na poluotoku Malakka) iz zanatske terminologije: rum., bug., arb. *kalaj* i ngr. καλά?.

Lit.: *ARj 4,* 764. *Elezović* 1, 272. 2, 520. *Mladenov* 228. *SEW* 1, 471. *GM* 167.

kalani m (Vuk, 18. v., Vinkovci, brodska graničarska pukovnija) = *kalem* m (Vuk) »navrt«. Na *-iti kalamiti, -lm* impf. (18. v., Vuk) *(is-, po-, pois-, na-}* odatle postverbal na *-ъk năkalamak,* gen. *-ãmka* (Vuk) = *kàlemiti, -im* (18. v., Vuk) *(na-, po-),* odatle na *-ača kalemača* (Lika) »kruška ili druge kalemljene voćke«. Balkanski turcizam grčkog podrijetla (tur. kalem < ngr. καλάμι) :bug. *kalém,* arb. *kailam.* Lat. *calamus* > tal. *calmo* »tralcio« < gr. κάλαμος nalazi se još sa sinkopom penultime (upór. *calmus* »innesto«, 1264, Vicenza) u slov. *kólmež = kärmus = komus* < biljka njem. *Kalmus, Kalmes* (Luter), kao i ovim romanskim izvedenicama: na *-arius* > *-ar, -ir: kalamar = kalamar,* gen. *-ára* m (15. v., Perast, Dubrovnik, Božava, Rab, Račišće, Lastva, Korčula, Šibenik) »1 °tintarnica, tapanj, 2° podočnjaci, 3° oliganj« = *kolomar* (Belostenec, Jambrešić, 'Voltici) »isto« = slov. *kalamáris* (preko madž.), slov. *kalimar* »Schreibzeug« = *kalìmar,* gen. *-ára* (16. v., Lika) »divit«, dem. *kalimarić', kalamar,* gen. *-ára* (17. v., Dívkovic, Glavinić) < furl, *calamar.* Od tal. *calamaro, -aio,* hrv.-kajk., slov. *kalamêr = kalàmîr = kalamîr* (Belostenec, Bella, Voltidi, Stulić) »1° Bleilot, Senkblei, 2° daščica, po kojoj opančari opanke kroje« = *kolomêr* m (slov.) »Zirkel«, *kólómé* f »Muster der Schneider zum Zuschneiden«, na *-iti kolomériti, okalameri(va)ti* (Belostenec), öd mlet. *calamier,* furl, *calamir,* ovamo možda i *kãlavãr* (Vuk, Srijem) »u ćurčija klupa sa 2 kose na kojoj se sjedeći stružu kože« (nejasno *m* > *v* , možda prema bug. *kalévre* »Art Halbschuh«). Taj je oblik i u bug. *kalavár.* Upór. tal. *calmiere* (Brescia), *calmeder* < κάλαμομέτρον. Na *-atus: kólómat* m (Crna Gora, Konavli) = *kólómat* (Lastva »1° kamena ograda oko gumna, ili gdje se masline meću da se melju, 2° dudova štica od koje se prave čunovi (Skadarsko blato)«, odatle *okolomatiti, -lomatlm* pf. prema impf, *okolomaćivati, -čujem* (Crna Gora, objekt: haljinu, gumno) »optočiti, okružiti«. Upor. *käiamata* u južnoj Italiji i ngr. toponim u Mesiniji. Upor. gr. καλαμωτή »trsten plot«. Na *-etum calametum* u Kotorskom statutu »mjesto, zasađeno trstikom, koja služi za kolčenje vinograda *(vinea cum calamelo, incidere vel heradicare calametum),* toponim *Calametum = Trstenik* (Split). Ovamo ide zacijelo ime dubrovačkog otoka *Käiamata = Koločep,* etnik *Kalamoćanin.* Glede *e* > *o* upor. gr. καλαμωτή i dubrovačko -rom. *basolche* < *basilicae.* Na deminutivni sufiks *-uceus: kalamuča* f (Dubrovnik) »1° trstika na kojoj je privezana udična sprava za ribanje, 2° udica od mladog bora (Mljet)« = *kalamuc* m (Hvar) = *kalamoč* (Brač) »drvena ribarska sprava kojom se vabe lignje«. Sa gr. sufiksom -ίτης *kalamita* (Božava) = *kalamit* m (slov., hrv.-kajk., Belostenec, Voltidi) »magnet«.

Lit.: *ARj* 4, 764.. 765. 767. 769. 774. 5, 212. 252. 7, 381. 8, 805. 837. 10, 466. 491. Macan, *ZbNŽ* 29, 212. Budmani, *Rad* 65, 162. Kušar, *Rad* 118, 82. Cronia, *ID 6. Pleteršnik* 1, 380. 381. 426. 439. *SEZb* 13, 179. *Miklošič* 109. *SEW* 1, 471. *Tiktin* 267. *GM* 167-169. Šturm, *ČSJK* 6, 72. 82. *REW*[3] 1485. *Rohlfs* 845. 855. *DEI* 666. 667. 689. Štrekelj, *DAW* 50, 25. 31. Jireček, *Romanen l,* 89. Skok, *Slav.* 272. *Mladenov* 228. *Pirono?* 92. *Doric* 139.

kàlancov m (Bačka, Banat) »kožne kite na hamovina; sinonim: šalange (Leskovac)«. Budmani misli da je turska riječ, ali, sudeći po dočetku *-ov* < madž. *-o* i po lingvističkoj arei, izgleda kao madžarska.

Lit.: *ARj* 4, 765.

kalandra f (16. v., dubrovački pisci) = *kalandra* (Zoranie) »ševa«. Deminutiv *kolandrica* »saxicola hispanica L.« i *Kalandrica* (17. v.) »žensko ime u Dubrovniku«. Pridjev *kalandrin* (14. v.). Deminutiv na *-ino* > *-in kalandrin (Cvet vsake mudrosti;* Senj) = na *-one kalandron* »alauda calandrilla«. Od tal. *calandra, calandrina* < od gr. κάλανδρος, egejskog podrijetla.

Lit.: *ARj* 4, 765. 5, 182. Hirtz, *Aves* 175. 201. *REW*[a] 1486. *DEI* 668.

kalaš, gen. *-asa* m (Vuk, 18. v., Dubrovnik) »1° nevaljanac, lopov, 2° skitnica, parāsit (Čilipi)« = *kalaš* m i indeklinabilni pridjev (Kosmet, *kalaš dête, cövek)* »besposličar«. Augmentativ *kalaštura* (Vuk, sufiks kao u *žentur-ina)* »psovka za psa«. Denominál na *-iti kalašiti, kalāšīm* (Perast, Čilipi) *(s-, ras-, iz-)* »jednako moljakajući i ulagujući se tražiti na dar što u koga, znati na jeftin način i bez muke nešto dobiti, zarađivati«. U općoj je upotrebi part. perf. pas. kao pridjev *raskalašen* od inhoativa *raskalašiti se* pf. »postati kalaš« = prema impf, *raskalašavati, -làsāvām* i *raskalašivati, -lašujem* (Lika) na *-ъn răskalašan* (Vuk, Bačka). Nepouzdana složenica *mjedikalašilo* m (Stulić) »ko zna izmamljivati novac«. Turcizam perzijskog podrijetla (perz. *kallai* = *kalleš* »fraudulentus«) iz terminologije morala.

Lit.: *ARj* 4, 766. *BI 2,* 302. Skok, *Slávia* 15, 357., br. 385. *Elezović* \, 273. Matzenauer, *LP* 8, 41.

kalati[1] (Gornja krajina) (ra-) »polaziti, zaputiti se, poći (zabilježio Mažuranić)«. Zacijelo je u vezi s rum. *călător* m »putnik«, izvedenica od *cole* »staza, put«, v. *Kale.* Riječ *kalati* stvoriše Srbi od rum. *cale* < lat. *callis.* Glagol se ne nalazi u rumunjskom.

Lit.: *Mažuranić* 475-476. Kadlec, *Vaiali* 150. 155-157. *Рцсагiu* 262.

kalati[2] *(se), -am* impf. (Perast, Dubrovnik, Cavtat, Čilipi, Svirče, Hvar, *kalat se u štivu;* također slov.; *s-* koje može biti i tal. prefiks: *školati od fita, popni se na pelar pa skalaj to,* Budva) »1° (pomorski termin) obratno *isati se* v., objekt *jedra,* obratno *gindati,* v. : *kalati se niz funjestru,* (M. Držić) prema impf, *kalavati, kàlāvām* (Primorje, 16. v., Vuk, Boka) »1 ° spuštati, silaziti, 2° crpsti, grabiti vodu (Lika, *is-),* 3° (Srijem) oslabiti poslije bolesti«. Postverbal *kala f* »osjeka«. Apstraktum *skalavanje jedra* (Mljet). Na *-ača kolača* f (Lika) »posuda kojom se kala voda iz bunara«. Na *-îdia,* postverbal od *-ïdiare* < gr. -ιζειν *skaleža* f »kad morsko dno naglo opada« = *skâlëz* m (Prčanj, Boka) »vrlo duboko mjesto u moru«. Apstraktum na-atura: *kalatura* (Mljet, *bacanje praštíce u kalaturu)* = (sa *ι* > *d) kaladûra* (Budva) »stajanje mreže svu noć u moru«; na *-atione: Kološun,* gen. *-una* «(oronim) veliko brdo niže Kolovira uz Goliš blizu Budve, između Crne Gore i Primorja« < **calatione.* Od tal. *calare* (13. v.), od gr. χαλάω.

Lit.: *ARj* 3, 871. 4, 766-7. 5, 217. Macan, *ZbNŽ 29,* 207. 213. Rešetar, *Štok.* 288. *Pleteršnik* 1, 380. *REW*[3] 1487. *Rohlfs* 2383. *DEI* 669. Šturm, *ČSJK 6,* 56. *GM* 'I67. Matzenauer, *LF 8,* 41. Štrekelj, *DAW* 50, 25.

kalauz m (1590, Vuk) = *kalauz* (Kosmet) = *kalauz* (narodna pjesma) = *kulàuz* (18. v.) = *kuluz* (18. v., jedna potvrda) »1° kažiput, predvodnik, vodič, 2° (Kosmet) koji prednjači, prvi čovjek, mladić, 3° otpirač«. Odatle na *-če kalaušče* n (Vuk) »mladić koji pokazuje put«, s kol. na *-od* f *kalauščād;* na *-ština* < *-ski* + *-ina kalauština* (Vuk) »plaća kalauzu«. Faktitiv na *-iti kalàuziti* (17. v., Vuk), *nakalàuziti* (Bosna) »sinonim: kanderisati (v.)«. Prezimena: *Kalauzović* = *Kuluzić, Kuluzović.* Balkanski turcizam (tur. *kılavuz* = prosto narodski *kilauz* »vodič, pilot«) iz turske vojničke terminologije: rum. *călăuz,* bug. *kalauz* pored *kalauz,* arb. *kallaús* pored *kullaus -zi* (s članom) »Kundschafter, Wegweiser«, ngr. καλαούζις, madž. *kalauz.* Hrv.-srp. varijante *a, o, u* stoje mjesto.tur. r. Upada u oči da se hrv.-srp. refleks *a* nalazi i u ostalim balkanskim jezicima. To znači da se balkanski turcizam širio prema hrv.-srp. izgovoru. To je moglo biti samo u vrijeme Mehmeda Sokolovića. Značajno je naime da se u dokumentu, koji se tiče Vojne krajine, *kalauzi* identificiraju s Vlasima i Martolozima. Tako 1590: *Wallachen oder Callausen* (Gradac); *Martholosen oder Wegführer* (1637). Među stanovnicima u Zažablju (Poljica) nalazili su se prema tvrđenju Senjana *Calauzy et Martolosi.* Martolozi (v.) su turski i kršćanski vojnici slavenske i albanske narodnosti. S *kalauz* nema nikakve

veze naziv sove *kalus* = *kalaus* (Mikalja, Stulić) < češ. *zalous,* stčeš. *kalus.*

Lit.: ARj 4, 767. 5, 184. 769. 771. 7, 381. *Mladenov* 228. *Mažuranic* 476. Skok., *Slávia* 15, 357., br. 386. *Elezović* 1, 273. *Miklošič* 109. *SEW* 1, 472. *GM* 168-169. *Lokotsch* 1276. Štrekelj, *ASPh* 31, 198. *Holub-Kopečný* 160. *Školjić** 386.

kalávet m (Srbija, Lj. Stojanović) »ulagivanje, ulizivanje«, s denominálom na *-iti kalávetiti, -īm* »ulizivati se«, na *-ilo kalávetilo* m »ulizica«. Ako je turcizam arapskog podrijetla (ar. > tur. *ghaluť),* kako misli Budmani, moralo bi se uzeti unakrštenje s *klevetati.*

Lit.: ARj 4, 767.

kàlavre, gen. *kàlavãrã* f pl. (Vuk) »kratke nogavice; sinonim: pelengaće (v.)« = *kalâvre* (Kosmet) »stare cipele; sinonim: vlěčki (Skoplje)«. Postoji još u bug. *kalévri* f »Schuh«, rum. *calevrí* »idem«. Balkanska riječ kojoj postanje nije utvrđeno. Miklošič izvodi iz tur. *kalura* »alter Schuh«, Elezović iz tur. *kalavra* »stare cipele«, Korsch iz gr. χαλαύρα »Ruine«.

Lit.: ARj 4, 767. *Elezović* 2, 520. *Miklošič* 109. *SEW l,* 472. Korsch, *ASPh* 9, 508-509. *Mladenov* 228. Vasmer, *RSl 4,* 185.

kàldaja f (Dubrovnik, Cavtat) = *kàldjêra* (Korčula) »posuda za toplu vodu u štednjaku«. Deminutiv na *-ino', kaldjèrin* m (Boka) »l ° posuda za pranje suda« = *kaldierin* (Budva) »posuda koja se stavlja pred bačvu ispod kantule (v.)«. Od tal. *caldaia* = *caldaro* < lat. *calidarium,* izvedenica na *-arium* od *cal(f)dus* »topal«.

Lit.: DEI 677. *REW*[3] 1503.

kaldrma f (Vuk) = *kaldrma* (Kosmet) = *kàdrma* (Dubrovnik, bez / kao u *otar* < *oltar* prema disimilaciji ***l–r>O–r)*** = *kazdrma* (Bosna, narodna pjesma, Jukić, *z* mjesto / neobjašnjeno) »popločenje > popločen put; sinonim: trotoar«, sa denominalima na *-ati kaldrmati, -ãm* = na *-iți (po)käldrmiti* (Vuk) = na *-isati kaldrmisati, -šetn* (Vuk) = *pokaldrmisat* (Kosmet). Deminutiv *kaldřmica* (Kosmet). Na *-džija kaldrmdžija* (Vuk). Toponim. Balkanski turcizam (tur. *kaldırım,* glagolski apstraktum na *-im* kao u *jordam* (v.), od korijena *kal* »nabujali«, *kaldırmak* »podići«) iz oblasti urbanistike: bug. *kaldărăm,* rum. *căldărîm, căldărîmgiu,* arb. *kalldram* »Strassenpflaster«. Hrv.-srp. f je prema *cesta.*

Lit.: ARj 4, 732. 768. 920. *Elezović l,* 273. 294. *NJ* 1, 202.-203 (cf. *IJb* 19, 264). *Mladenov* 228. *GM* 169. *Lokotsch* 82. *Deny* 552.

Kale ak. pl. m, *u Kalima,* »polje na podanku Lovćena (Škaljari) u kojem ima blata kad je kiša = *Kalüža* kod Kotora«. U 15. v. pominje se *Caile* u Škaljarima. Oba toponima prema današnjem izgovoru, deklinaciji i sufiksu mogu biti u vezi s brojnim toponimima od *kal* (v. *kao)* »blato«. Ali se mogu interpretirati i kao unakrštenje sa lat. *callis* »ulica«. Toponim *Škaljari* dakako nije s tim u vezi, nego je izvedenica na *-(j)ar* < *-arius* od *skala* »pećina«. Od *callis* je deminutiv na *-icella* < *-icula kamžela* (Prčanj) »uska ulica između dvije kuće« < lat. *callicella* (disimilacija / > *n — Г),* tršć. *kanizela.* Rumunjska izvedenica na *-atorem călător* »putnik« nalazi se kao termin za Vlahe u stsrp. кк/иторь (čudno \ƒ za rum. a) »Vlah, nomad koji ima da pase i *vhnu* > vunu da striže«. Ta rum. riječ je prevedenica od biz. όδίτης (od οδός »ulica«), također naziv Vlaha = arb. *udhëtar* od *udhe* »put«, rum. *drumător,* arb. *rugetar,* lat. *viator.* U ŽK postoji još *kãlăk* m »momenat, put«, deminutiv od krčko-rom. *cal* = rum. *cale* »volta«. Naziv *kala* = *calle* kao uske ulice karakterističan je za Dalmaciju, Istru i Mletke.

Lit.: Kadlec, *Valasi* 155. *Bartoli* 1, 292. *Oemщianu* 36. *REW** 1520. *DEI* 685.

kíilež, gen. *-eža* m (dubrovački akcenat, Vodice, Božava, Perast) = *kalež* (Hvar) = *kalež* (Vuk, Slavonija, Crna Gora) »putir kod pravoslavaca« = *kaljež* (narodna pjesma) = *kaliž* (Glavinić, Kavanjin). Od lat. *cálix,* gen. *-ids,* ali preko mlet. i furi, izgovora *-ze* < *-ce:* mlet. *káleze* pored *cálize,* istro-rom. *caleğe,* kao u *duce* > *duž(ď), cruce* > *križ.* U hrv.-kajk. i slov. i u Vodicama *kelih* (16. v.), od stvnjem. *ehelich* < *calice,* upór. polj. *kielich.* Budmani se s pravom opire Miklošičevu tumačenju da je *kalež* ušlo posredstvom njemačke kršćanske terminologije. Dubrovački se akcenat bolje poklapa sa latinskim nego Vukov.

Lit.: ARj 4, 770. 773. 782. 934. Hraste, *BJF* 8, 51. Cronia, *ID* 6. Ribarić, *SDZb* 9, 155. *Miklošič* 109. *ASPh* 11, 110. *SEW* 1, 472. *~REW*[s] 1519. Bohač, *LP* 35, 435-436. Mikkola, *MSNH* 7, 261. si. (cf. *IJb* 11, 467).

kâlfa m (Vuk, Kosmet, Slavonci, Reljković, narodna pjesma) = *kalva* (Vuk), danas kao *kalfa* općenita i na zapadu, »pomoćnik kod zanatlija i trgovaca; sinonimi: djetić, korní«. Apstraktum na *-luk kalfàluk* »njegova služba«. Prezime na *-ič Kalfu.* Pored toga postoji i kao evropski arabizam *kalif* m »naziv sultana kao nasljednika Muhamedova«. Upor.

naziv pape *vicarius Christi in terra.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *halīfa* »nasljednik, zamjenik« > tur. *kalfa, kalfalık)* iz esnafske terminologije: rum. *calfă,* bug. *kalfa,* arb. *kalfe* »Lehrling, Geselle eines Handwerkers«, cine. *calfă* »apprenti avancé«, *călfăliche,* ngr. κάλφας »garçon de boutique«.

Lit.: ARj 4, *171.'Elezović 2,* 520. *Mladenov* 229. *Pascu 2,* 116, br. 171. *Lokotsch* 798. *GM* 169. Šimčik, *Slávia S,* 774-557. Korsch, *ASPh 9,* 508.

kaiig m (Stulić) = *kalj'ig* (Stulić) = *kaljigo* m (Mikalja) »potkivač«. Budmani označuje kao vrlo nepouzdano i nejasno.

Lit.: ARj 4, 111. 782.

kaiiger, gen. *-ērā* m (Milna) = *kaiiger,* gen. *-era* (Molat) »postolar«. Od mlet. *caleghèr* = tal. *caligaio, -aro* (u sjeverno-tal.), izvedenica na *-arius* od *càliga* »rimska vojnička cipela«.

Lit.: REW[3] 1515. *DEI* 683.

kalimajdan m (18. v., Rajié) »polje oko utvrda«. Isto i toponim *Kalimegdan* (ulica u Smederevu, dio Beograda). Turska složenica od *kalemegdani* (s ispuštenim -i). Prvi je dio ar. > tur. *gal'a* »Schloss, Burg, Festung« > bug. *kale,* arb. *kala, kalé,* varijanta od *kula* (v.) = *kaljaja* f (Kosmet) »grad, tvrđava«, s dodatkom *-ja* kao u *odaja* (v.). Upor. i ime otočića *Adakale* »otočna utvrda« < tur. sintagma *ada kalesi.*

Lit.: ARj 4, 771. *Elezović* l, 275. *GM* 17. *Mladenov* 228.

kalina f »biljka ligustrum vulgare«, sveslav. i praslav., bez paralela u baltičkoj grupi i u drugim ie. jezicima. Toponim u sing, i plur. i u izvedenicama. Pridjev na *-ov* potvrđen u poimeničenjima, toponim na *-ik Kalinovik* (Bosna), i na *-ica kalmovica* (Kosmet, Drsník) »šumsko drvo kao obzovka (v.)«. Rumunji posudiše *călin* m »viburnum opulus«, *călină* f »plod, Beere das Schneeballs«, deminutiv *călinuță, călinei* »šuma gdje raste kalina«. Izvodi se od *kal* (v.), jer to drvo voli vlažno tlo, kao i od *kaliti* (v.) zbog crvenih cvjetova biljke viburmum opulus, ali se uspoređuje i s njem. *Holunder > Holder.*

Lit.: ARJ 4, 771. Miklošič 109. *SEW* \, 473. *Holub-Kopečný* 160. *Bruckner* 214. *Vasmer* 509. Machek, *NŘeč* 11, 921. (cf. *IJb* 13, 311). Jokl, *Unt.* 295.

kalipćus m (Budva, Spič) »ili drvo od groznice, jer se veli da isuši malariju«. Učena riječ gr. ευκάλυπτος,, od part perf. καλυπτός »pokrit« > lat. *eucalyptus (globulus).*

Lit.: DEI 1562.

kaliti, *kalim* impf. (Vuk, objekt *gvožđe, sjekiru)* = *kaljiti* (jedna potvrda) *(na-, o-)* »1° ohladiti, tj. usijano gvožđe turiti u hladnu vodu, 2° prvobitno: usjati (jedna potvrda)«, sveslav. (osim u polj.) i praslav. Metaforicko značenje: pf. *iskaliti* s objektima *srce, jed, mržnju* prema impf, *iskaljivati, -kàljlvãm, -kàIjujēm.* Zoranie ima: *kaljati svoj strii.* Jedna je potvrda (18. v.) za *n* mjesto / *iskaniti srčbu.* Promjena je nejasna. Part. perf. pas. *prekaljen* »otvrdnuo« kao pridjev. Rumunji posudiše *a căli* »stählen«, odatle sa lat. sufiksom *călitură* »Stählung«. Postverbal *kal* m (srednja Dalmacija, Pavlmović) »osobina nada, što je postalo tvrdo i krhko tim što, kad je vrlo rasijano, baci se u hladnu vodu«. Ovamo ide i postverbal *prikala* f (Dubrovnik) »sinonim: mraz« (prema Milasu *prikala)* pored *prêkala* od *prikaliti se, prikalini* (Brač) »prehladiti se«. Baltičke i ostale ie. paralele nisu utvrđene. Uporeduje se lot. inkoativom *kalstu, kalst* »vertrocknen, verdorren, dürr werden«, stir, i srir. *calath* »tvrd«. Machek shvaća *kaliti* kao lončarski termin i veže ga s *kal* (v. *kao}.* Vaillant pretpostavlja *kaliti* kao slav. paralelu za germ. **kōljan,* njem. *kühlen.*

Lít.: ARj 4, 762. 871. 872. 10, 942. 11, 942. *Miklošič* 109. *SEW* 1,476. *Holub-Kopečný* 160. *Vasmer* l, 510. *Mladenov* 229. Machek, *LF* 65, 414-319 (cf. *IJb* 24, 356). Vaillant, *RES* 19, 112. Reichelt, *KZ 46,* 333. Matzenauer, *LF 14,* 82. *Boisacq*[3] 510-511. *IF* 33, 208. Jokl. *Unt.* 268. *WP 1,* 357. 2, 597.

kàlizdriti, *-īm* impf. (Srbija, Lj. Stojanović) »protrkivati amo-tamo, prolaziti, ići za kim«, izvedenica na *-ilo kàlizdrilo* m.

Lit.: ARj 4, 773.

kalìzina f (Milas, Ston, Trpanj ?) »zrak pun magle«. Od tal. *caligine* f, od lat. *caligo,* gen. *-ïnis* »magla, tama«. Možda ide ovamo kao metafora *kaližiti se, kalīžīm se* (Vuk) »sramiti se, stidjeti se«.

Lit.: ARj 4, 773. *REW*[a] 1516. *DEI* 683.

kalkan, gen. *-dna* m = *kalkan* (Kosmet, Srbija, Milićević) »1° štit, 2° (metafora) osobita vrsta krova sa dvije strehe na kući (Kosmet) i 3° (Bosna) kapa za ženske *(fes s kal-*

kanom)«. Na *-luk kalkaluk* (narodna pjesma bosanska, Petranović; *n* ispalo zbog disimilacije dentala u grupi *ni)* »zabat na kući«. Turski vojnički toponim *Kalkandelen* »probušen štit« za Tetovo, nakon osvojenja. Balkanski turcizam (tur.· *kalkan)* iz vojne terminologije: rum. *calcan,* bug. *kalkan* »Vordach, Schutzdach, (riba) Glattbutt«, arb. *kalikón* »Panzer, herse de fer qui ferme une porte«, gr. καλκάνι του τουφεκίου »kundak«.

Lit.: ARj 4, 773. *Mladenov* 229. *Doric* 139. *Elezović 2,* 520. *Miklošič* 109. *SEW* 1, 474.

kalma f (Kućište) »bonaca«. Od gr. καύμα »toplina« (od καίω »palim«) > tal. *calma* < prôv. *caŭma,* sa *au* > *al* kao u *audire* > *aldire* (13. v. i 14. v.).

Lit.': DEI 689. *REW*[3] 1779.

kaloper m (15. st., *e* < gr. υ, Marulić razlikuje tal. oblik od talijanizma *garufli)* »kadulja, salvia officinalis« = *kalaver* (Pančić) = *kalomperje 1 kalump-* = *kalafur* (Istra, narodna pjesma; oboje pokazuje metatezur-p > ρ - *r)* = (bez te metateze) *karopio,* gen. *-ila* (Makarska, Pavlinović) = *karafllje* n *(-je* prema *smilje, kovilje)* = *karavil* = *karàvílje* n (Vuk) = *kàrãfal* m = (sa *m* pred labiodentalom) *karàmfil* (18. v.), odatle žensko ime *Karamfila* = *karanfil* (Vuk, 18. v.), odatle pridjevi *karanfilast, karànfilov* i ženska imena *Karanfila, -lka* = *karanfil]* (Mikalja), deminutiv *karanfiljak* = *karànfilje* n (narodna pjesma) = u sinjskom rukopisu *karamdil (d* mjesto / nejasno) »klinčić«. Oblici bez *n* potječu od gr. καρυόφυλλον. Ostali su balkanski turcizmi iz oblasti botanike (tur. *karanfil* = perz. *käre'nfil,* iz sanskrta) : alb. *karanfil* pored *karafu* = *kairafil,* rum. *carofil.* Mnogo varijanata pružaju talijanizmi: *galafur* m (Istra, upor. sic. *galofaru)* = *gàrofao,* gen. *-ala* (16. v.) = *garoto,* gen. *-ala* (Dubrovnik, Potomje), sa deminutivima na *-ák gàrõfaoka* (16. v.), *-Ičić, -ić* = *găroful* (Korčula) = *garafuo* (Dubrovnik, Cavtat) = *garôful* (Rab) = *garòfuo,* gen. *-ula* (18. v., Prčanj) = *garotų* (Božava, Molat) = *garufal* (Marulić), deminutiv na *-ić* = *garifu!* (Split, 18. v., Dalmacija) = *garofan* (disimilacija *r-l* > *r - n,* 17. v., upor. tal. *garòfano)* = *garòfīlje* n (Vuk, Boka, Dubrovnik), deminutiv *garofilić* (Bosna) = (sa/ > ρ kao *kaloper* itd.) *gàrõpalak* (Marin Držić). Na tal. *-ata garijofilata* f = *garufala* (Stulić) »mitrovica, blaženak, zečja stupa« < tal. *gariofilata.* Na tal. deminutiv *-ino garofulin* (Budva, Molat) »na kantunu Badije stavljen je da dadne znak pomorcima kuda moraju ići (pomorski termin, metafora)«. Denominali *pogarofalićiti* pf. = *pokaranfiliti* »napuniti mirisom karanfila«. Ovamo još *rarohuja* f (Vrbnik) »karanfil« (sa rijetkom asimilacijom na distancijų *k - r* > *r - r i s a f* > *h* kao u *čehulja,* v.). Narodna pjesma ima još *džendžefil* (Hercegovina), a to je < tur. *zencefil* »zingiber officinalis«

Lit.: ARj 3, 533. 92. 104. 108. 109. 4, 763. 853. 855. 856. 862. 870. 873. 10, 37. 492. Rešetar, *Štok.* 268. Cronia, *ID* 6. Kušar, *Rad* 118, 19. Budmani, *Rad* 65,164. *Miklošič* 112. *SEW* 1, 488. *GM* 177. *Lokotsch* 1085. Korsch, *ASPh 9,* 510. Štrekelj, *DAW* 50, 11. *REW*[3] 1727. *Školjić*[1] 651.

kaloš, gen. -oía m (Mikalja, 1650) = *kolos* (Šulek, Podravina) = *kulaš* (Dubrovnik, 16. v., nadimak) »cvijet donijet iz Orjjenta u 2. polovici 16. v.; sinonimi: anemone, tulipan«. Deminutiv na *-ič kalošie* (Dubrovnik, Vodopić).

Lit.: ARj 4, 775. 5, 770. 213. Rešetar, *ASPh 21,* 608-9.

kalp, indeklinabilni pridjev (Vuk, Kosmet) »neprav, nevaljao *(para, čovek),* falsificiran«. Odatle *kalpazan* m (Vuk) = *kalpazan* (Kosmet) »lažljivac, varalica«, također s komparativom *po kalpazan* (Kosmet). Balkanski turcizam arapskog i perzijskog podrijetla (ar. pridjev *kalb,* a u složenici drugi dio perz. *zän,* prezentska osnova glagola *zadan* »udarati«: *kalbzän* > tur. prostonarodski *kalpazan)* iz pravne terminologije; rum. *calp,* bug. sa *-av kálpav.*

Lit.: ARj 4, 775. 776. *Elezović* 1, 274. *Mladenov 229.* Matzenauer, *LF* 8, 41.

kàlpak m (17. v., Vuk, narodna pjesma) = *kalpak* pored *kalpak* (Kosmet) »visoka kapa opkoljena krznom, na vrhu sukno ili svila; sinonimi: kauk, klobuk, skuvija«. Deminutiv na *-ić kalpačić.* Augmentativ na *-ina kàlpačina* (Vuk). Radna imenica na *-džija kalpakčija* m (18. v., Vuk). Složenica *samur-kalpak* (narodna pjesma). Balkanski i evropski turcizam iz oblasti nošnje: rum. *calpac* »Mütze«, bug., arb. *kalpak,* ngr. καλπάκι. Isti turcizam postoji u dva vida likvidne metateze: *kla- į kló-* kao u *rab j rob, rabota, Almus* > *Lom, latiti se* prema *latiti se.* Prvi vid: *klabūk,* gen. *-uka* (Voltiđi, ŽK, Istra) »kapak od rakijskog kotla«, deminutiv *klabučić* (Istra). Taj

se nalazi na krajnjem Zapadu i na krajnjem Istoku. Rum. *clăbuc,* u Banatu sa zamjenom sufiksa *clăbaț* u metaforickom značenju »Schaum«, *clabuci* »schäumen«. Drugi: *klobuk,* gen. *-uka* (14. v.) »1° kapa, šešir (upor. Barakovićev *klobuk hrvatski), 2°* mjera za žito, 3° toponim«. Deminutivi na *-ьc klobúčac,* gen. *-účca* (16. v.) »1° kapica, šeširić, 2° biljka cyclamen, umbilicus Veneris, artanita, gljive, 3° toponim«, na *-bk klobúčak,* gen. *-čka* (17. v.), na *-ić klobučić* (17. v.), na *-ica klobučica* (apozicija uz *zmija).* Augmentativ na *-ina klobučina* (Vuk) »1° veliki šešir, 2° oronim, 3° materijal od čega se pravi«. Pridjev na *-ast klobučast.* Radna imenica na *-jar klobučar,* gen. *-ara* m (13. v.) »1° šeširdžija, 2° ptica galerida eristata (Veli rat, Dugi otok), 3° prezime« prema f *klobučarka.* Na *-ara klobučara* (Dubrovnik) = *klobučnica* (neologizam) »kutija za šešir«. Denominal na *-iti: klobúčiti, -klobučím* »pokrivati slamom krov«. Refleksiv *klobučiti se* ima metaforicko značenje »bujati«. Metaforom prenijeto je na mjehure na vodi ili na koži. Tada dobiva akcenat i onomatopejski vid (miješanje sa *buka,* v.) : *klobuk* (Vuk, Kosmet) »mjehur na vodi, kad vrije, kad kiša pada, kad se koža oprži«. Odatle denominal na *-ati klobućati* (subjekt *voda,* Kosmet); *sklobučatise* »saviti se u klupko kao zmija«. Turcizam sa likvidnom metatezom je sveslav. i praslav. posuđenica iz avarskoga (= sjevernoturskoga), dok'je oblik bez likvidne metateze balkanska posuđenica iz južnoturskoga (osmanlijskoga). Upor. stras, naziv *Cornii Klobuci* (11—12. v.) za turkotatarsko nomadsko pleme neprijateljsko Kumanima (Pečenezima). To je prevedenica turskog plemenskog imena *Karakalpak.* To je pleme bilo dio većeg, koje se zvalo *Uzi* < *Oguz.*

Lit.: ARj 4, 776. 5, 21. 83. *Elezović* 1, 274. 295. 423. Hirtz, *Aves* 192. *Mažuranić* 507. *Miklošič* 120. *ASPh* 9, 107-108. *SEW* 1, 474. *Holub-Kopečný* 171. *Bruckner* 237. *KZ* 45. 33. *Vasmer* 571. *RSI 6,* 199. *Tiktin* 370. Skok, *JIĞ 2, 9.* Tomanović, *J F* 17, 204. Korsch, *ASPh 9,* 508. *Lokotsch* 1039.

kàltak m (narodna pjesma, Jukić) »tatarsko drveno sedlo«. Turcizam (tur. *kaltak)* iz terminologije sedla.

Lit..· ARj 4, 776.

kàluf = *kalup* m (Vuk, 16. v.) = *kalup,* gen. *-üpa* pored *-ьp* (Kosmet) = *kalup* (ŽK) »crevljarski termin danas raširen i na zapadu, »1° Schuhleisten, kopito (ŽK), 2° oblik od metala za glačanje (peglanje) fesa (Kosmet)«. Deminutiv na -бc *kàlupac,* gen. *-pea,* neologizmi na *-ar, -arnica kàlupãr, kaluparnica,* pridjev na *-ski kàlupar ski* (Vitezović). Na *-džija: kalupčīja* (Kosmet) »čovjek koji glača (pegla) fesove«. Denominali na *-ati kalupati, -am* (srednja Dalmacija?, Pavlinović; s- Makarsko primorje) »napraviti što na jedan kalup, oblik« = na *-iti kàlupiti, -гm* (Vuk) (s-) = *skalùpit* (Kosmet) »sinonim: skãtit (v. *kat)«.* Balkanski turcizam arapsko--grčkog podrijetla (ar. *kalīb* > tur. *kalıp* < gr. καλόπουζ, καλοπόδιον) iz zanatske terminologije : rum. *calat* = *calîb į -p, calăpciu,* bug. *kalăp,* arb. *kallup* = *kallè'p,* cine. *aălupe* f, ngr. καλούπι. Istog je izvora evropski arabizam *kaliber, -ar,* gen. *-bra* i fr. *galoše* f pl.

Lit.: ARj 4, 799. *Elezović 2,* 232. 520. *Mladenov* 229. *GM* 169. 186. *Lokotsch* 1030. *REW*[3] 1325. *Pascu* 2, 119., br. 213. *Miklošič* 109. *SEW* 1, 475. Korsch, *ASPh* 9, 501.

kaluma f (Vis) »tri vrše zajedno svezane koje se bacaju u more (ribarski termin, Zore)« = •*kaluma* (Budva) »tikva ili barilo! ili senjal na svakoj mreži osim srdelare (dugačka je prema dubini mora)«. Od tal. *caloma* pored *caluma* »corda per gettar la nassa« = gr. apstraktum χάλασμα od χαλάω (v. *kalati).* Viško značenje osniva se na semantičkom zakonu sinegdohe. Denominai *kalùmati, -ãm* pf. (Dubrovnik) »spustiti malo po malo u more uže, verige«, *ukalùmat* (Dubrovnik, Cavtat) »naturiti«. Od tal. *calumare* »isto«.

Lit.: ARj 4, 778. *REW** 1535. *DEI* 690. *Rohlfs* 869.

kaluša f (Kosmet) »ovca crna obraza, crna oko očiju«. Pastirski balkanizam: bug. *kales,* pridjev »sinonim: *vakal,* mit schwarzen Augen und Wimpern, mit schwarzen Fleck um die Augen (ovce, upor. rum. *oacheș)«,* odatle *vaklúša* (ovca), kod Arbanasa s drukčijim značenjem *kalésh* »dicht behaart, blond«, zacijelo zbog umiješanja arb. *lesh* »Haar«. U rum. postoje još pridjevske varijante: *oacăr (pae, oacără, oacăruț,* deminutiv), *oacheș,* deminutiv), *oacheșei* m prema f *oacheșică* »1° Schafe mit dunkleren Flecken im hellfarbigen Gesicht, 2° hellfarbige Schafe mit schwarzen Ringen um die Augen, 3° (preneseno na ljude) brünett, (na životinje) braun«. Sve su ove varijante istog podrijetla. Bug. pridjev *vakal,* s ispuštanjem početnog sloga *va-,* nalazi se sa slav. sufiksom *-uša* u *kaluša* = *vakluša,* sa *-eš* u bug. *kales.* Slog *oa-* u rum. nastao je unakrštenjem sloga *va-* sa *oae* < *ovis.* Riječ ide zacijelo

kao *siąpanin, bai* itd. u predslavenski supstrat tračko-ilirski: **(v)acălu.*

Lit.: Elezović 1,274. *GM* 170. *Tiktin* 1066-1067. *Mladenov* 278. *Doric* 30.

kalvara f (dalmatinsko Zagorje, Pavlinović) »sud u kojem se krmama nosi lok«. Leksički relikt iz dalm.-rom.' od lat. *calvario,* »lubanja, Schädel«. Upór. srfr. *chauveau* < **calvellu,* öd *calvus* »ein Getreidemass«. Upor. tršćanski toponim *Chiarbola* = *Čárvula* u izgovoru Slovenaca, nekada *Calvola* do sv. Justa pri moru, padina kao predgrađe Trsta. Toponim dokazuje da se u Trstu nekada govorilo furlansko narječje *(ka > ča).* Slovenski je pendant furlanskom toponimu *Golăuka,* 1/4 sata udaljeno od Čarvole. Upor. *PljeŠivica* (v.). Učena riječ *Kalvarija* (također toponim crkvenog podrijetla) lat. je prijevod biblijskog *Golgotha* = aram. *gulgalthā* < hebr. *gulgolįth* »τόπος κρανίου«.

Lit.: ARj 4, 780. *REW** 1532. *DEI* 694.

kalj m (Dubrovnik) »ljepilo za ptice; sinonim: smola« = *kêlj* m (Lika, Gornja Krajina) »sinonim: tutkal(o), kola«. Mikalja ima pridjev na *-ьn (na)kaljigan,* f *-gna* sa nejasnim *-gan.* Posuđenica iz hrv.-kajk. kao i denominal na *-iti Kêljiti, -îm* (Lika, Gornja Krajina) = *keljiti* (ŽK) *(od-, s-, ras-, sa-* »lijepiti« prema impf, *skeljavati* — *skeljivati* (Belostenec), s radnom imenicom *skeljitelj, raskeljivati.* Sa ъ > *a skaliu,* sa postverbalom *skalj.* Postverbal *klija* f (Hrvatska, ŽK). Upor. hrv.-kajk. psovku: *vrak te skèlil.* Slov. i hrv.--kajk. *keliti, -im.* Budmani je bez potrebe rekonstruirao *kaliti,* što bi bio homonim, da je jezik stvorio taj oblik. Upor. *kaliti* u dva značenja, a ovo bi bilo treće. Isto je tako Budmani bez potrebe rekonstruirao **kalje* za *kelje* n (hrv.-kajk. i slov., upor. slov. *kelje)* »ljepilo, tutkalo«. Da jezik izbjegne homonīmiju, posegnuo je radije za tuđicama *kola, tutkal(o),* jer ni *klij* m (rukopis pisan crkvenim jezikom) = *klija* (17. v.) »gluten« nije uklonio homonimiju sa denominálom na *-ati klijati, -am* (Mikalja, Voltiđi, Stulić). Posljednje je sveslav. i praslav. *(*kuejb),* koja nije ušla u naš književni i saobraćajni jezik, zbog homonimije sa *klijati* »germinare« (v). Prijelaz φ > *i* je kao u *prije* prema *prede,* i pomaže nam objasniti *kalj* — *kelj.* Tu je *a* = *e* nastalo iz poluglasa a. Osnova *kü-* bila je raširena sufiksom *-lo l -ga.* Ne zna se kako se semantički odnosi *keljavac,* gen. *-avca* m »kukuruz koji ne dospijeva s drugim«. Praslav. **klejb* je kulturna riječ koju posudiše Rumunji: *cleiu,* pridjev na *-osus* > *-os cleios,* Madžari *kilih.* Nema paralela u baltičkoj grupi, nego s gr. κόλλα, odatle posudenica *kola,* srdnjem *helen* »prilijepiti«. le. je korijen **qol(e)i-* »ljepilo«.

Lit.: ARj 4, 773. 781. 782. 935. 5, 66. *Miklošič* 154. *SEW* 1, 659. 763. *Holub-Kopečný* 170. *Bruckner* 223. *Vasmer* 566. *Trautmann* 145. *Mladenov* 240. *GM* 318.*Boisacą*[3] *4M.*

kalja f (Hercegovina) = *kalja* (bosanski fratri) »kiseli kupus s pastrmom«. Turcizam arapskog podrijetla (ár. *qalyä* > tur. *kalja* »friture, ce qui est frit«) iz kuhinjske terminologije.

Lit.: ARj 4, 781. Skok, *Slávia* 357., br. 391.

kâm m (hrv.-kajk., Prigorje) »sinonim: mut u vinu«. Pridjev na *-ьn kaman* »sinonim: mutan«. Od njem. *Kahm* »vinski cvijet«·

Lit. :ARj 4, 782. Strekelj, *DAW* 50, 25.

kama f = *kama* (Kosmet) »nož s obje strane oštar«. Balkanski turcizam (tur. *kama)* iz vojničke terminologije: bug. *kama.*

Lit.: ARj 4, 782. *Elezović* 275. *Mladenov* 229.

kamara f (Vuk, Perast, Dubrovnik, Cavtat, Čilipi, Boka) »1° soba« = *kamara* »2° svod, 3° gomila, hrpa, 4° toponim«, *gamara* (18. v., Slavonija) »gomila, hrpa«. Deminutivi *kămarica* (16. v.), *kàmarica* (Vuk). Na tal. sufiks *-iere* > *-jer kamarjer* (Potomje, Dalmacija), *kamarijer,* gen. *-era* m prema f *kamarijera* (Dubrovnik) »konobar«, na deminutiv *-ino kamàrïn* (Korčula) »zahod«; *-ono kamarot* m (Dubrovnik) »mrnar koji služi u sobi kapetanovoj«. Od gr. καμάρα > lat. *camera,* mlet. *câmara,* koje je postalo balkanska riječ: rum. *cămară,* bug. *kamara* »zimník«, *kamara* »1° Wandschrank oben der Tür, 2° Zimmer«, arb. *kamare* »Gewölbe«. Ovamo ide i španj. *kamarila* preko njem. izgovora od španj. *camarilla.* Preko njemačkoga dolazi *kumerad* (ŽK) < njem. *Kamarád* > kamarád, sa sufiksom *-ata* > *āda kamarada* (18. v., Obradović). Sa *a* > *o* kao starija posudenica iz balkanskog latiniteta *komora* = *komora* (ŽK, Rab) »1° sobica bez peći, 2° fourrage, vojnički prtljag« *(pod-),* sveslav. posudenica, ali nije praslav., jer ne ide u praslav. kulturu, s leksikologijskom porodicom na *-ьn komoran* (17. v.), poimeničen na *-ik komorník* (15. v.) *(pod-)* m prema f *kòmõrnica* »sobarica«, na *-ski komorskí,* na *-džija komordžija* (Vuk,

Bosna) »Trainsoldat«, *kemyero* (Bednja) »isto«, deminutiv *komorica.* Na *-jak komornjak »zahod«,* na *-aš kamorai* »vojnik koji nije bio krajiški, tj. koji potpada pod carsku komoru« = *kamora* (Istra, Prekmurje), *kamornik (nad-)* = *komara* (18. v., Dalmacija), *komamica* (slov., Krn) »pastirska kuća na gorskim sjenokosima«, *komornjak* m »koliba u kojoj se sir pravi i maslo bućka, na 4 soje blizu strugę od tora« = *komura* f (18. v., Dalmacija). Sa sinkopom penultime *kambrą* f (Vodice) »soba« = slov. *hámra* »izba«, *kãmrica,* od furl. *Kambrą* = *ciambra* < fr. *chambre.* Preko gr. καμαρα > perz. *kämär* > tur. *kemer* > *čemer* (18. v., Vuk, Dalmacija) »l ' svod, luk, bolta (ŽK), 2° pojas za kuburu, novac (Lika)« balkanski je turcizam: rum. *chimir,* bug. *kemer* »isto«. Odatle na -и *cernerii,* indeklinabilni pridjev epitet za *kula, londža* (narodna pjesma), *ćemerlija* »(metafora) vrsta sablje«, složenica *ćemermecit* »svod«. Riječ *kamara,* koja je potvrđena već u avesti *kamara* »cintura«, ušla je prema tome na Balkanu raznim putovima (grčkim, mletačkim, furl., itd.) u balkansko graditeljstvo i u različito doba.

Lit.: ARj 2, 130. 131. 3, 98. 4, 783. 784. 813. 5, 236. 238. 248. 249. 252. 11, 149. Krušar, *Rad* 118, 15. Budmani, *Rad* 65, 165. Ribarić, *SDZb* 9, 155. *Pleteršnik* 1, 384. 631. 427. *Miklošič* 125. *SEW* 1, 556. *Bruckner* 250. Vasmer, *RSl* 3, 278-279. 5, 144. *Románsky* 109. *Rohlfs* 871. *REW*[3] *1545.* Trombetti, *AA* 3, 29. *GM* 171. Pogodin, *RFV* 47, 207-209 (cf. *AnzIF* 21, 73.). Walde, *AnzIF* 29, 32. Korsch, *ASPh* 9, 509.

kam ästri, gen. *-astara* m pl. (Dobrota) = *kàmastre* f pl. (Perast, Prčanj, Lastva, Tivat, Krtole, općenito u Boki) = *kômostre,* gen. *-ārā* (15. v., Vuk, Marulić, Dubrovnik, Cavtat, Čilipi) = *komôstra* (Cres) = *(str* > *str* kao u *oštar) komoštre,* gen. *-ārā* (Lika, Šibenik, Račišće, Kućište) = *komoštre* (Liburnija, Istra, Vodice, Premantura, nepoznato kod Brkina, Šavrina i Bezjaka) = *komaštre* f pl. (Zagvozd, Vrgorac, Istra) = *komôstra,* gen. *-oštar* n pl. (sjeverni čakpyci, Istra) »verige nad ognjištem o kojima visi kotao, pinjata, lonac«. Toponim *Komostrin* (Krk). Dalm.-rom. leksički ostatak (relikt) *camastro,* krčko-rom. *camustre,* južno-tal. sve do Abruzza *kamastra* »catena del focolare«, od vlat. *cremastrum,* od gr. pridjeva κρεμαστός (s umetnutim *r* poslije *st,* kao u *Spalatro, scheletro),* od κρεμάννυμι »visim«. Gubitak suglasnika *r* je po zakonu likvidne metateze *r - r* > *e - r.* Upor. i arb. *kàmastre* i ngr. κρεμάστρα »isto«. Ujednačenje samoglasnika *e - á* je kao u *galatına, salvaticus, dalmaticus, saljatur* (Dubrovnik) < *serratorium.*

Lit.: ARj 5, 239. 249. Stojković, *ZbNŽ 27,* 232-243. (cf. *JF* 10, 258). Ribarić, *SDZb 9,* 158. *Miklošič* 126. 426. *Rohlfs* 141. 147. Benvit, *ZRPh* 44, 437. *REW* 2310. *GM* 172. *DEI* 697.

kàmba f (čakavski, Istra, Buzet, Sovinjsko polje) = *kánba* f (Marčelji, Kastavština) »1° zavinuto drvo ispod vrata volu u jarmu, pričvršćeno iglicom (iglica pričvršćuje *kanbu* za jaram (v. *jarme; jařmit'* je gornji dio volu na šiji, v. *konablja), 2° kambe f* pl., compedes equorum (Mikalja)«. Slov. *kâmba* je raširena riječ s polisemijom i leksikologijskom porodicom. U Beloj Krajini i Notranjskom je »savinuti dio jarma volu oko vrata« kao u čakavskom, u Šempasu (Goriško) »sprava za lovljenje ptica, Türgriff, Schliesshacken, in welchem der Riegel des Schlosses schnappt«, u Režiji »Kinnbacken«. U furlanskom odgovara *cianive* f = *ciánévá* (Barcis) za slov. i hrv. *komba.* Pirona daje točan opis. Kako je to sinonim za *cianeule* f, bit će još govora o etimologijskom postanju te riječi. Bertoni, *ID 42* stavlja *kämbu* u isti red sa *chanva* = *conua* (Švicarska, Grisons), švicarsko-njem. *Kämme,* švicarsko-rom. *čama* »collare del campano« i zaključuje da se radi o keltskoj riječi *camb-,* koja da se nalazi u *gamba.* Ali je *gamba* drugog podrijetla jer je *kamba* u očitoj vezi s tal. *canava* (16. v.) »collare dei bovini«. Ide zajedno sa slov. *lumpica, kampičje,* koje je iz srnjem. *Kamb, Kambe,* austr.-njem. *Kampe* = *Kamm* »Kamm auf dem Kopfe oder Halse eines Tieres«. Od galskog **camb* ili od predrimskog *caniba* ili *canipa.* Od *gamba* su naši glagoli *gambuti se* (Zore) »l ° turati se u svađi, 2° (hrvatski školski izraz) gimnasticirati«, *dogambati, progambati* pf. (narodna pjesma) »gambajući pristupiti, doći«. Upor. rum. *gambă, agámba* i arb. *kambë.* Upor. slov. *kompêta* (Ig) = *kopēta* (Dolenjsko) »Hackse« < tal. *gambetta', gambeti* = *gabati* »watscheln, waten, schlendern« *(o-, pri-), gambali* »teško hodati«, *nagàmbati, -am* (Vuk) »offendere«, *nagarnbăt, -am* pf. (ŽK, ŽU) »naići na što«. To je od tal. *gamba* »noga« < gr. καμπή, *gambettare.*

Lit.: ARj 12, 292. 786. Zore, *Rad* 108, 232. 115, 175. *Pleteršnik* 1, 205. 382. 289. Skok, *SIRev* 3,352. *Pirana*[1] 45. *REW*[3] *1539.* 1591. 1542. Strekelj, *ASPh* 12, 457. 206. 428. 434. 14,526. *Grimm* 5, 107. *Miklošič* 110. *SEW* 477. Schuchardt, *ZRPh* 35, 79. si. (cf. *RSl 5,* 263). *DEI* 713.

kambìiat, *-am* impf. (Dubrovnik, Cavtat, Potomje) »mijenjati«. Romanski postverbal *kombija f* (sa *-io* > *-ija* kao u *gimnazija* itd.) = *kämbijo* m (17. v., Dubrovčani) »promjena novca« = *kambij (stavit na ~*, Kućište) »dobit u banci«. Na sufiks *-ale* < lat. *-aus kambijãla* f (Boka, Crna Gora, Hercegovina) »(prevedenice) mjenica«. Od tal. *cambiare* »mijenjati«, galskog podrijetla, *cambio* m »isto«.

Lit.: ARj 4, 787. *REW** 1540. *DEI* 698.

kàmeia f (16. i 17. v., čakavski) = *kamei* m (prema lat. *camēlus)* — (običnije s z < *e* = η) *kamila* (16. v., Vuk) = *kamuja* f (15-17. v.) = *kamuija* (15. v., Vrančić) = *kamil* m (18. v.) = *kamüj* (15-17. v.) = (sa *c* > *g* kao u sjev.-tal. *gambello* ili u hebr.) *gàmila* (Belostenec, Jambrešić, Voltidi) »deva«. Pridjev na *-j kămiljî,* na *-ov kamilov,* poimeničen na *-ьc* > *-äc kamilovac* »klobuk od kamilovih dlaka«, na *-ski kàmilski, gamilski.* Na *-ar gàmilãr.* Oblici na i su grecizmi καμήλα, deminutiv καμήλι, κάμηλος. Složenica *kàmilj-ptlca,* prevedenica od gr. στρουθοκάμηλος »noj«. Arb. *gamilU.* Slov. *goméla* (Bela Krajina) = *kamêla,* pridjev *kamélji.* Na *-onus* > tal. *-otto* > hrv.-srp. *-ot* je *čambelot* m (Mikalja) = *cambalot* (16. v.) = *čambolat* (Belostenec) »sukno od kamilje dlake«, pridjev *čambalotov* (16. v.), od tal. *ciambellano* »isto« < fr. *chamelot (mb* < *mm* prema tal. *cammelo).* Riječ je ušla u evropske jezike preko biblije i preko industrije. Podrijetla je hebrejskoga *gāmāl.* Ovamo i *kamilavka* (v.). Kako je deva služila i u Evropi kao saobraćajno sredstvo, nailazimo i kod nas na toponime *Kamilarīšte* (Srbija, okrug Beograd), *Kamuja reka* (1704).

Lit.: ARj l, 754. 886. 3, 98. 4, 806. *Pleteršnik* 1, 382. *REW*[3] 1544. *DEI* 703. *SEW* 1, 477. Vasmer, Gi 73. *GM* 118.

kaméleon m = *kamalèonat,* gén. *-onta* m (17. v.), učene riječi, prva od lat. nominativa *chamaeleon,* gen. *-ontis* (Plinije) < gr. složenica χαμαιλέων, gen. -οντος, prvi dio prilog χαμαί »prema zemlji«, u prasrodstvu sa *zemlja* (v.), *humus,* i λέων, gen. -οντος »lav«, »1° reptil koji mijenja boju, 2° (metafora) čovjek koji mijenja stranke, mišljenje«. Preko tal. *camaleonte.* Glede prvog dijela upor. *kamilica.*

Lit.: ARj 4, 783. *DEI* 696.

kämen, gen. *-ena* m (Vuk, deklinacija o, u stcslav. deklinacija *n: karny,* gen, *kamene,* ak. *kamenb* prenijet analogijom u nom.), sveslav. i praslav., »1° petra, 2° (eufemizam, tabu} zmija, miš, 3° komad (kamen soli)«. Čest toponim. Lično ime *Kamenko.* Ostatak starog nominativa u složenici *kamivao,* gen. *kàmivala* m (Vuk), koji se upotrebljava najčešće u liku *kàmivãlom,* kad je riječ o vrhu planine kod označivanja granice »odakle bi se kamen valjao«. Riječ *kami* potvrđena je u dokumentima, danas u Crnoj Gori, Boki i južnoj Hercegovini. Taj oblik igra ulogu u folkloru: *kami ti ü dom* »sjeme ti se zatrlo«. Odatle prilog *kami* (Crmnica) »zlo, slabo, rdavo, jedva«. Kao u rus. *kamýk,* bug. *kamik,* slov. *kâmik,* polj. *kamyk* što je nominativ *karny* dobio *-k,* koje nije deminutivni nastavak, tako i u hrv.-srp. *kamik* m (dokumenti: 1275, 1493, itd., Vrančić, čakavci). Upor. *ječmik* (v.). Taj je dodatak nastao zbog toga što su maskulina na *-y* rijetka. Da tako treba tumačiti taj dodatak, dokazuje odbacivanje *-y* u *kam* kao u *plam* pored *plamen, pram* pored *pramen* i *krem* pored *křemen.* Ovamo još *ječam* (v.) i *grm* (v.). Upor. *u kam udrilo,* folklorni izraz značenja »nesreća ili bolesti neka udari u kamen, a ne u čeljade«, jer u nekim dijelovima Crne Gore postoji običaj da narodni Ijekari *prenose bolest u kamen* (opljunu prst pa mažući dodiruju naizmjence oboljelo mjesto i kamen). Upor. *kami te otkup'ijo* (Kosmet). Tako treba shvatiti i zamjenu *-enь* sa *-ьn: kaman,* gen. *kamna* (hrv.-kajk., Belostenec, slov.), odatle toponimi *Kamnik* = njem. *Stein,* kol. *Kamanje* kod Karlovca i češ. *kamna* n pl. »peć«. Od *karny* je i ime biljke *kamika* (također češ.). Deminutivi se tvore od *kamik, kamenb* i *kam:* na *-ьc, -ъk·. kamíčac,* gen. *-čca* (također toponim, Hrvatska) = *kamičak* gen. *-ika* = *kamičak* pored *kamičak* (Kosmet). Denominal *skamičati* (Silba) »otjerati koga odakle kamenjem«. Jedna je potvrda za *-ić* od *kam: kamic.* Od *kamenb* su *kamenac,* gen. *-ènea* = *kameňák,* gen. *-énka,* sa *-čić* < *-ьc* H—*ić: kamenčić; -čak,*< *-ьc* + *-bk',-iac* < *-ьc* + *-ьc: ka~meniac, kamenČak, kamečak (П. v., n* ispao u grupi *nčk) — kamenčak,* gen. *-nika* (17. v.). Pridıevî se prave samo od *kamenb:* na *-ьn kamemm*> *kamen,* toponimi *Kamengrad* (Bosna), *Kameno, Kameno Sijeno* na Durmitoru, *Kamena Glava* (Kosmet), *srca kamenoga,* poimeničen na *-ik kameník',* na *-ica: kamenica* (16. v.) »1° ostriga, 2° vještica, 3° biljka«, sa deminutivima na *-ьc* i *-bk: kameničac,* gen. *-čca* = *kamenićak,* gen. *-čka* »biljke« = *kamenica* (Kosmet) »zmija«, na *-ika kameníka* »trava«, na *-jača kamenjača* »kruška«. Pridjev na *-it: kamenit* = *kamenit* (Kosmet) pored *kamenit* (Vuk); na

-ski: kămenski (18. v., u sr. r. toponim *Kamenska)*. Poimeničen na *-jak: kamenštak* (narodna pjesma, Crna Gora) »junak čvrst kao kamen«. Na *-o* toponim *Kamenova*. Ostale su izvedenice od *kamenb:* na *-ar kamenar,* gen. *-ara* (16. v.) »sinonim: zidar«; *-ica: kamenica* f »1° kamen izduben kao sud, za ulje (Smokvica, Korčula), 2° mjesto gdje se kopa kamen, 3° (18. v.) kamen vrlo velik, 4° *(kamenica,* Vodice) prirodno udubljenje u kamenu vapnencu gdje se nakupi vode od kiše, 5° toponim«. Na *-ik: kameník* »mjesto gdje se kopa kamen«. Augmentativ na *-ina: kamenina* (Cres) »(metafora) suvrst vinove loze tvrda grožđa«. Kol. na *-je kamenje* n = *katninje* (1475, Otočac) = *kamènji* pi. (Buzet, Sovinjsko polje) »kamenje za gradnju kuće«. Na *-jak: kamenjak,* gen. *-aka* (Vuk) »gdje ima kamenja«. Složenica *kamenolom* je neologizam, prevedenica (calque) od njem. *Steinbruch*. Denominali (kauzatw i inhoativ) na *-iti kameniti, -im (o- se, s-, za-)* »obraćati u kamen«, *zakâmenit* (Kosmet) »(metafora) 1° zamuknut, 2" zaprepastiti se« = *skamenjati* (Crna Gora), *skamenjivati se* »postati kamen«, na *-ovati kamenovati, -ujem* »zasuti kamenjem«. Glagol *okameniti se* služi u psovci. Odatle eufemizam (tabu) za zmiju i miša u Grblju: *okarnenica* »zmija«,- jer se zaklinje s *okamenila se', òkamenjak* »miš«. Baltičke i ostale ie. usporednice pokazuju varijante u pogledu početnog sloga. Dok sve slavine predstavljaju samo ie. ** kamen į ko-,* svode se ostale na ie. **akmen* i **akmen-,* Upor. lit. *akmuõ,* gen. *akmens* pored *ašmuõ* »kamen«, lot. *asmens* »oštrica noža, gr. &κμων, gen. όίκμωνος, sanskrt. *açma* »stijena«, avesta *asman-* »kamen«. Glede početnog **ak-* upor. *oštar.* Sa početnim slogom slavina slaže se stvnjem. *hamar,* nvnjem. *Hammer,* u sjeverno-germ. »stijena«. Zbog te varijacije treba pomišljati i na upoređenje s jezicima izvan ie. grupe, tako s ugrofinskom madž. *ko,* finski *kivi* »kamen«, lezginski (kavska grupa) *kvuan* »kamen«.

Lit.: ARj 4, 788. 794. 801. 804. 806. Ribarić, *SDZb* 9, 15^. *Mažuranu* 478. Medie, *NVj* 15, 742. Vuković, *SDZb* 10, 388. Miletić, *SDZb 9,* 437. *Elezović* l, 190. 275. 2, 22. 232. *KZ* 43, 315 — 316. 46, 232. 234. 48, 214. *Miklošič* 110. *SEW* l, 470. *Holub-Kopečný* 161. *Bruckner* 215. *Vasmer* 514. Jagić, *ASPh* 20, 529. Belić, *NJ ì,* 46-47. *Boisacq** 36. 403. Brugmann, *IF* 18, 423. Machek, *Slávia* 16, 187. Güntert, *WuS И,* 170. Agrell, *Zwei Beiträge* u *LüA* 1918 (cf. *IJb* 8, 203). Fraenkel, *KZ* 63, 183. Hirt, *IF* 37, 217-227.

kamfor m (18. v.) = *kantor* m = *kamfora* f od tal. *cànfora* (1255), od kojega je -α bilo shvaćeno kao naš genitívni nastavak = *kafra* f (hrv.-kajk., Belostenec, Voltidi, Šulek, ŽK), od srvnjem. *Gaffer.* Pridjev *kámforát* (18. v.: -—o *vino}* < tal. *camforato.* Varijanta sa *m* je zapadnoevropska, upor. sanskrt. *kanpura* prema ar. > perz. *kâfur* > tal. *cafura* > ngr. *καφουρά* od sanskrt. *kapur,* prvobitno ime drveta na Formozi. Taj orijentalizam potječe od arapskih trgovaca u srednjem vijeku (upor. *mogoriš, orsan).*

Lit.: ARj 5, 734. 804. *DEI* 661. 719.

kamilavka f = *komilavka* (Bosna) »kaluđerska kapa od kamilje vune«, *parakamilavkaî* »crni veo na kamilavki«. Balkanska riječ grčkog podrijetla (gr. καμηλαϋκα, καμηλαύκι/ον/-/ -αυχιον) : bug. *kamüjávka* = (metateza) *kalimavka, parakamilavka* »capuchon«, arb. *kamilafk.*

Lit.: ARj 5, 241. *Mladenov* 230. *GM* 172. Vasmer, *GL* 73. *SEW* 1, 477. *Šetka* l, 121.

karnis m (Vuk, 18. v.) = *kamiš* pored *kāmis,* gen. *-Isa* = *kaniš* (ŽK, slov., *n* mjesto *m* prema *canna,* v.) »1° cijev za čibuk (v.) ili lulu, 2° čibuk«. Na *-ovina kamišôvina* (Drsník, Kosmet) »šumsko drvo«. Balkanski turcizam (sjeverno-tur. i južno-tur. *kamış* »trska«) iz duhanske terminologije: bug. *kamiš, kamaš,* arb. *kamish.*

Lit.: ARj 4, 807. *Elezović* 276. *Mladenov* l, 230. *Miklošič* 110. *SEW l,* 478. *GM* 172. Štrekelj, *DAW* 50, 25. Matzenauer, *LF* 8, 42. *Vasmer* 516.

kamiž m (Dubrovnik, 17. v.) »dugo prteno odijelo katoličkih svećenika« = *kamša* f (18. v.) = *kanša* pored *kama* (Kavanjin) = *kamža* pored *kamca* (Belostenec, upor. madž. *kamsza)* »cotte, sopravveste«, *kanieš* m (Pag, Kotor, Škaljari) ».1° gornje žensko odijelo, ljetno, s rukavima od bumbažina ispod jaketina (skopča se botunima, siže do pasa), 2° spavaćica (Kotor)«. Belostenec ima još *kamica* koje Budmani označuje kao nepouzdano. Riječ *kamiž* je od tal. *càmice,* kao mlađa posuđenica, dok *komes* (sa *a > o)* ide zajedno s *cammissu* u Kalabriji. Glede sinkope penultime upor. stfr. *chainse.* Ovamo ide na *-ía camisia,* koja je postojala u balkanskom latinitetų, kako pokazuje rum. *cămașa* »košulja«, arb. *këmishë, kmîshë* (Ulcinj). Odatle lat. deminutiv na *-ola : kamižula,* pored *kamišulja* (biljka), *kamižula* (biljka polion) pored *kamižulja* — *kamižola* (Mikalja, Dobrota,

Kućište) »kratko prteno odijelo nad košuljom, bluza«, dem. *kamižolica,* na dvostruki dem. sufiks *-alino kamižolm* (Cres, Valun) »prsluk, burić« == istro-rom. *kamizulin* »sorte di corpetto o panciotto senza maniche«. Deminutiv na *-ottus* >_ tal. *-otto: kamižôt* m (Cres, Božava, Sutomore, Rab, Krk, Vodice) = *kamižot* (Potomje) »1° suknja od domaće tkanine, 2° radnička bluza (Potomje)«. Od mlet. *camisola,* krčko-rom. *camisot.* S dvostrukim dem. sufiksom *kamižolet* (Rab) »prsluk«. Slov. *kamizola, kamȝuȝla* (Notranjsko), *ćamažot* (Režija) iz furi, *ciamesòt; *camisus* > tal. *càmice* (kao u *càlice)* nastao je od gr. κάμασος (5. v.) > *camasus,* s oslabljenjem penultime kao u κέρασος > **ceressa,* deklinirano prema *cálix,* jer je riječ naziv crkvenog odijela. Ostalo su tal. deminutivi od *camicia: camiciòla* (16. v.), *camiciotto.* Tvrdi se da je *camisia* keltskog podrijetla. Prema Battistiju je možda mediteranskog.

Lit.: ARj 4, 804. 807. 814. 824. Kušar, *Rad* 118, 20. Ribarić, *SDZb 9,* 156. Cronia, *ID 6. Banali 2,* 192. *Ive* 104. Tentor, *J F 5, 111.* Budmani, *Rad* 65, 165. *REW** 1550. *DEI* 701. *Pleteršmk* \, 384. *GM.* 187. Sturm, *ČSJK 6,* 53.

kamka f »sinonimi: demašak < damast, izmet, šamaladža«. Iz rus. *kamka* »idem« < sjeverno-tur. *kamka, a* ovo iz kineskoga; *kamuka* f (hrv.-kajk., Belostenec, Jambrešić) »idem« iz madž. je *kamuka.*

Lit.: ARj 4, 807. 814. *SEW* l, 477. *Vasmer* 514.

kâmkati, *-am* impf. (Vuk) »dosađivati jaukanjem i jadikovanjem« = *kâmciîi, -ïm* (Vuk, Dubrovnik) = *kančiu (is-)* »kad djeca plačući i drukčije dosađujući jednako traže što«. Budmani pomišlja na denominai od *kami majci* (v. pod *kamen)* »zaludu«, izveden s pomoću *-kati* kod onomatopeja. Vjerojatnije je da se radi o onomatopeji kojom se oponaša glas djece ili životinja, srodnoj s impf, *škamutati, škamuć m* prema pf. *škamútnuti, -ēm* (subjekt *pašče),* odatle postverbal *skamūt* m »gannitus«, u Kosmetu *skamukati* (subjekt *čovek, kuce, za komáié lêba)* pored *skamlîcât, -Kem* »idem«.

Lit.: ARj 3, 872. 791. 4, 808. *BI* 2, 531. *Elezović* 2, 232. Matzenauer, *LF* 8, 42.

kampanio, gen. *-njela* m (17. v., Dubrovnik, Cavtat) = *kampanii* (Kućište) = *kampànjio* (Perast) = sa promjenom sufiksa *-ile* sa *-ellus kampànjio,* gen. *-njela* (Prčanj) = *kampane* gen. *-ela* (Molat) »zvonik«. Od tal. *campanile* »isto«. Deminutiv na *-ьc* > *-ac kampanilac,* gen. *-ioca* (18. v.). Na *-iça kampanêlica* f »gewöhnliches Sperberkraut« < tal. deminutiv *campanella.* Od lat. > tal. *campana* (poimeničen pridjev, ktetik od *Campania)* > *kambanja* (Hrvati u Molise) < abruzz. *cambagne,* bug. *kambane,* pored *kanibalo* n (promjena sufiksa), arb. *këmbonë* »zvono«, ngr. καμπάνα »zvono«. Bug. *kambanaríja* »zvonik« < gr. καμπαναριό. Značenje »vaga« stcslav. *kǫpona* > bug. *kapana.* Hrv.-srp. *kupona* nema *ARj,* byz. καμπανός, kslat. *campana* »peso«, krčko-rom. *campuona,* arb. *këmborë* stara je posuđenica iz balkanskog latiniteta. Taj trgovački termin posudiše Madžari *kompana* i Rumunji *cumpănă,* s glagolom *a cumpăni* »razmišljati, neodlučan biti«. Denominal na *-ati kampanan, -am* »zvoniti«, onomatopeizirano umetkom / *klampanăti* (Molat) »jako udarati (npr. po stolu)«, na *-idiare* > *-izati kampani&at, -ām* (Dubrovnik). Na *-ata kampanâta* f (Malinska, Krk) »carillon« je leksički relikt iz dalmato-romanskoga.

Lit.: ARj 4, 813. Wędkiewicz, *RSl 6,* 233. *Pleteršmk* l, 384. *Miklošič* 329. *SEW* l, 600. *Románsky* 117. *REW*[3] 1556. *DEI* 705. 706. Skok, *ZRPh* 50, 489. 54, 468.

kamuca f (Mikalja) = *kamoča* (Režija) pored *ćemurča, ćamurča* »divokoza«. Od tal. *cammozza* »ženka od camoscio« < lat. *camox,* gen. *-acis.* Sporedni rezijanski oblici potječu od furl, *kiamorts, camorcia* (Kalabrija), predromanska alpinska riječ mediteranskog podrijetla.

Lit.: ARj 4, 814. *Pleteršnik* l, 384. Šturm, *CSJK* 6, 53. *REW*[3] 1555.

kamuf m (Istra, narodna pjesma): *postole crne od kamufa skrojene.* Budmani upućuje ispravno na turcizam *kumaš* m »tal. raso, fr. satin, njem. Atlas«, odatle indeklinabilni pridjev *kumašli* (narodna pjesma), epitet za *jorgan.* Dok je došla ta riječ s narodnom pjesmom u Istru, koja je izvan turskog utjecaja, morala se izopačiti. Tako je u srednjoj Dalmaciji (Pavlinović) izmijenila dočetak *-as* u -»'ï: *kumiš-anterija;* pridjev *kumišan* prenijet je s odijela i na uredno jelo. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. > tur. *gumaš* »tkanje, Zeug, Stoff«) iz terminologije odijevanja: rum. *comas,* bug. *kumáš,* arb. *kumash* »manufacture«, ngr. κουμάσι.

Lit.: ARj 4, 814. 5, 777. 778. *Miklošič* 147. *SEW* 643. *GM* 213. Matzenauer, *LF 9,* 38.

kamumila f (Rab) = *komòmila* (Dubrovnik) = *kamumu* m (Brač) = (haplologija, preko njem. *Kamille) kamila,* sa deminutivom *kamilica* (slov., Hrvatska) = *gamllica,* (hrvatski gradovi, Zagreb) = *komelica* (slov.) = *gomilica* (slov.), = *gumilica* (18. v.) = (disimilacija *m - n > l - m) kalumela* (Šulek) = *kalumala* (Stulić) = (disimilacija *m - m > g - m) kagomila* (Veli Otok) »matricaria chamomila«. Od srlat. > tal. *camomilla* / *cămara-* < gr. složenica χαμαιμηλον > χαμόμηλον »jabuka zemljina«. Prvi je dio prilog χαμαί »na zemlji«. Ovamo ide sa napuštanjem reduplikacije i zamjenom dočetka *-ila* domaćim sufiksom *-ika komonika.* Ta je promjena nastala prema istoznačnom *romanika* (v.).

Lit.: ARj 4, 778. 806. 813. 814. 5, 246. 14, 156. *REW*[3] 1553. *DEI* 704.

kamže f pl., gen. *kâmãzã* (Vuk, narodna pjesma) »držak u noža«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *qamza).*

Lit.: ARj 4, 814.

kana f (Vuk) = *kina* (Kosmet) = *kŕna* (Banja Luka) = *knã* (Mostar, Vuk) = *knja* (Pavlinović), uz *kina, kèna* (BiH) »1° prah od lišća biljke lawsonia alba, (u BiH i) balsamina hortensis (služi za bojenje kose, ruku, nožnih nokata), 2° (metafora) žućkasta ili crvenkasta ljaga na lozovu lišću poslije padanja kiše po sunčanoj pripeci«. Denominali *krati, hnijem* (Bosna) *(na-* Vuk, narodna pjesma *o-), knjăti, -am* (Pavlinović, Dalmacija), *krnati.* Balkanski turcizam ar. podrijetla (tur. *kina* < ar. *hinna)* iz kozmetičke terminologije: rum: *cană, a căni,* apstraktum na *-eală căneala,* bug. *kana, kănosvam,* ngr. κνας. Ovamo *kana čičegi* (Kosmet) »vrsta cvijeća« u tur. sintagmi. Na *-li: kwialija* »okniven, koji sadrži kanu«. Samoglasi *a,* poluglas 6 (jedini uopće) i *r* zamjenjuju tur. *ı* (poluglas izgovoren kao jery).

Lit.: ARj 4, 814. 5, 109. 117. 603. Skok, *Slávia* 360., br. 438. *CMP 6,* 42. *Mladenov* 265. *SEW* 1, 530. *REW*[3] 4135. Matzenauer, *LF* 8, 184. *Lokotsch* 867. *Škaljić*[2] 410—411. *Elezović*[1] *2,* 520. 524. *ASPh* 35, 346. *Pascu 1,* 173.

Kanâjt m, toponim na otoku Krku kod Punta (biskupsko dobro), krč.-rom. od lat. *cannētum,* izvedenica na *-ētum* od *canna* »trstika«. Taj sufiks odgovara značenjem našem *-ik (trstik, šljivik).* Deminutiv odatle na nenaglašeni sufiks *-ulus* je *Kanttal* (Rab) < lat. *cannetűlu* »mali Trstenik«, u f pi. tal. *Canidele* = (hrv.) *Srakane,* otočić kod Lošinja. Deminutivi: na *-uceu kanjuša* (Volosko, Opatija, Istra), *kanúca* (Rab) »čibuk« < tal.-mlet. *cannochia* < *cannucula;* na *-ittus > -et kànet* m (Smokvica, Korčula) »komad drva obično izrezana na koje se kod pletenja stavi klupko«, na *-icella* > mlet. *-esela kanižela f* (Korčula) »zahodska jama u gradu bez kanalizacije«. Augmentativ na *-one: kalūn,* gen. *-una* (Šibenik) »probušeno gvožđe (termin u mlinu, za ulje; disimilacija *n - n > l - n) = kănjuo,* gen. *-ula* (glede *ń* upór. mlet. *cagnol,* metateza odatle) »top« < *cannone > kânun,* gen. *-una* (16. v.) > *kalun* (Dalmacija) = (metateza) *kanüo,* pl. *kanuli* (Stoliv), *Pod kanuo* (Muo, ribarska pošta). Odatle tal. deminutiv na *-dno kanuncln* (Potomje) »mužar«. Riječ *kanonir* (ŽK) »artilerist« je iz austrijske vojske. Od lat. > tal. *canna,* posuđenica iz gr. κάννα, a ovo asirsko-sumersko *gin,* babilonsko *qanu.*

Ova mediteranska biljka dala je i druge romanske izvedenice koje su se očuvale u hrv.-srp. jadranskim zonama: toponim na *-etum* > hrv.-srp. *-et* (upór. u Splitu *Lovreť) Kanete* f pl. »dio polja u Baru (ovaki izgovor u Baru i Sutomoru; nalazi se kod željezničkog magazina)«. U Ulcinju Arbanasi izgovaraju *knete,* što odgovara u arb. nenaglašenom α > *ë,* koje ispada. Pridjev na *-icius cannicius* > tal. *canniccio* poimeničen ž. r. *kanica* (Boka) »1° od smokava nanizanih na tanko drvo kao lesica na 4 ugla, 2° toponim *Kanice Špiljarske* (kod Kotora)«, poimeničen m. r. *konič* m (Stulić) »sprava spletena od pruća u kojoj se drži vinska komina kad je pod lijeskom«. Odatle denominal na *-ati koničati, -am* impf. (Vetranie, objekt *plavca,* deminutiv od *plav).* Deminutivi nenaglašeni *-ula* i naglašena varijanta *-ella* zastupljeni su također: *kanula* f (Rab, Kućište, Brač) »cijev, pipa«, *kanēļa* pored *kalena* (metateza, Božava) »canna«, *kànela* (Lika) »pipa, slavina«, deminutiv *kanelica.* Arb. *kënell* »Brunnenhahn von Metall«, *kaneli* »Spund«, *hangjele* (Skadar), gr. ἡ κάνουλα του βαρελιού. Ovamo ide s neobičnom zamjenom *nn > nt* (upór. *kandala,* Treviso) *kàntula* (Dubrovnik, Čilipi) »1° cijev za vodovod u gustijerni, slavina, robinetto, 2° pipa za vino, 3° potkoljenica (Korčula)« = *kãntula* (Budva, Krtole, Bogdašić) = *kantula* (Kućište, Brač) »1° cijev u kotlu za pečenje rakije, 2° pipa u bačvama za točenje vina« = *kamuija* (Dalmacija, Pavlinović) »šuplje drvo kroz koje se na vodenici na uspor pušća voda na kolo« =

kantûla (Kućište, Brač) »goljenica«. Interesantno je Budmanijevo tumačenje suglasnika *t* u ovim oblicima. On ga tumači na jednak način kao u *assula* > * *astia, astella,* tj. **kanla* > vlat. **kantla* > *kantula* sa naknadnim latiniziranjem prema klasično - latinskoj sintagmi *canna ferula.* Sam primitivům *canna* nije zastupan u hrv.-srp. Nije mogao potisnuti domaću riječ *trska, trstika.* Nije izvjesno da li je *(za)kaniti* (Baška) »ograditi trnjem« denominál na *-iti* od *canna.* Riječ *canna* je od 10. v. bila mjera za dužinu. Odatle potječe zacijelo *kanica* f (Tivat) »zavijutak, serpentina«, *put na kaníce (ima toliko kamca do Njeguša).* Dočetno *-ica* može biti naš deminutivni sufiks, a i lat. pridjevski nastavak *-ìctus,* o kojem je naprijed bila riječ.

Lit.: ARj 4, 826. 827. 764. 767. 5, 267. Jagić, *ASPh* 1, 159. Skok, *ZRPh* 46, 390. Skok, *Slav.* 24. 47. 61. 58. 260. Kušar, Äaa 118, 22. Zore, *Rad* 115, 162. *REW** 607. 1597. 3263. *DEI* 721. 723. *Tiktin* 259. *Miklošič* 109. *SEW* 1, 474. Putanec, *Filologija* 6, 148.

kanal, gen. *-ala* m = *kana,* gen. *-âla* (Vodice), internacionalno od tal. *canale,* zacijelo preko njem., s denominálom na *-izirali kanalizirati, -lizīrām,* deminutiv *kanalčić,* upor. arb. *kanal,* prema starijoj posuđenici na *a* > *o* u nenaglašenom položaju: *kanal,* gen. *-ala* m (Šibenik) »graba uz cestu kuda voda teče ako je presvođena« = *konal,* gen. *-âlâ* (Cres, Rab) = *kona* (Božava) = *kano,* gen-, *-ala,* (Veli Otok) = *konăo* (Budva, Boka) = *kóno,* gen. *-ala* (Dubrovnik, Prčanj) = *konal,* gen. *-ola* (Hvar) »1° žlijeb, prekop, cloaca, 2° pomorski prolaz, 3° cijev kroz koju se kišnica hvata, 4° toponim, polje *Na Kanalu* u putu za Mögren, *U Kanalu, Na po Konala l* Stoliv / kad se ide put Perasta kod Boke Kotorske«. Deminutiv *Konalić* (18. v.) »ime predjela« (Veli otok). Na *-ica konălica* (Lastva) »okrugla tigla«. U Stonu sa metatezom *kolan.* U Dobroti i Morinju dolina, potok u njoj i njive zove se *Gàndãlj.* Kad su velike kiše, *Gandalj* poplavi sve i prodire u more. Riječ *konao* je leksički relikt iz dalmato-romanskog od lat. *canălis,* izvedenica na *-ālis* od *canna* [v. i *konaval].*

Lit.: ARj 5, 261. Hraste, *JF 6,* 181. Ribarić, *SDZb 9,* 156. *REW*[3] 1568. *DEI* 711. Matzenauer, *LF* 8, 197. *GM* 173. Putanec, *Filologija 6,* 147.

kanāp, gen. *-apa* m (18. v., Vuk) »dretva« = *kanáv* (Vetranie, uz *presti)* = (sa slabljenjem penultime) *kănef* (Cres). Mlada posuđenica od tal. *cànapo* (14. v.) »(pomorski termin) fune grossa fatta di canapa« < kslat. *canapus.* Riječ *kanava f* (Boka, Vukov akcenat *kanava* označuje Budmani krivim) »(kol.) konoplje«, od mlet. *canava* = tal. *canapa* (14. v.). Bellin deminutiv na *-ce kanavce* označuje Budmani kao nepouzdan. Augmentativ na *-čina kanavčina* je dubrovački. Deminutiv na -гЛ > *-ak kanavak,* gen. *-vka* (17. v.). Upor. još *kanavac,* gen. *-avea* (v.). Stara posuđenica pokazuje *á - a* > *ó - o* (kao *Kotor, Mosor),* potječe zacijelo iz balkanskog latiniteta: *konop,* gen. *-òpa* m (Vuk, 15. v., Marulić) = *konop* (Božava, Vodice, Polžane, Istra) = *konop* (Rab) »uže, vrv, štrik (ŽK)«, složenica *polukonop* (Stulić) »polovina konopa«. Deminutiv na *-ьc* > *-äc konopac,* gen. *-pca* (Vuk), na *-čii* > *-ьc* + *-ić konopčić;* augmentativi: *konopčina, konopina;* radne imenice na tur. *-čija konopčija* (Bella), na *-ar konopar,* gen. *-ara* (Vuk) »užar«, s pridjevom *konopárev; konopčār,* gen. *-čára.* Kol. na *-je konoplje,* Lat. izvedenica na *-ia *canapia* mjesto opće-rom. *canapa* i kslat. *canabius* za *cannabus* < gr. κάνναβος potvrđena je u istro-rom. *ganiepa* (Rovinj) i u furi, *cianaipe.* Nalazi se kao sveslav. u hrv.-srp. *konoplja* f = *konoplje* n, pl. *konoplje,* gen. *kònopãljã* (16. v.), služi za predenje uža. Nalazi se još u stcslav., češ., polj. i rus. Pridjev na *-ьn* > *-an konopljan,* poimeničen *konopljanka* »biljka«, na *-en kònopljen,* poimeničen na *-ka konopljenka* »kruška«, na *-ast konopljast* (Lika) »raščešljanog perja«, na *-in konopljin.* Deminutiv *konòpIjica* »1° ptica, 2° biljka«. Na *-ika konopljika* »biljka«. Na *-ar konopljâr* (Istra) = na *-jak konopljak* = *konòpljãk,* gen. *-áka,* na *-ara konopljara* (Srbija), *konopljarica* = *konopIjarka* »ptica češljugarka«. Na *-ina kònopljina.* Na *-ište konopljište.* Baltički oblici su iz slav. U poređenju sa njem. *Hanf* i sveslav. predstavlja *p* kao u južnoj Evropi rum. *canepa,* arb. *kanëp* (Gege) = *kërp* (Toske). Upor. još arm. *kanap* »konoplja«. Prema tome je maloazijski oblik bio *kanap,* koji je ušao u balkanski i zapadni latinitet i odatle došao Slavenima i Germanima na rimskom limesu. U kasnom latinitetu dolazi *can(n)apis* u glosama za *can(ri)abis* kod Varoņa < gr. κάν(ν)αβΐ5, za koje se uzimlje skitsko posredovanje u 5. v. Oblik sa *b* mjesto *p* nalazi se u ir. *canaib.* U južnotalijanskom ima refleksa za *b* mjesto *p: cannavu, cannamu* i španj. *kanama.* Iz glasovnog ispitivanja izlazi da su se na Mediteranu unakrstile dvije struje koje su iz Orijenta donijele ovu važnu kulturnu biljku u Evropu,

a to su najvjerojatnije maloazijska i skitska struja.

Lit.: ARj 4, 815. 816. 5, 269. 273. 10, 623. *Pleteršnik* 1, 431. Ribarić, *SDZb 9,* 158. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID* 8. Lalević, *NJ* 2, 78-81. 278-283 (cf. *JF* 13, 283). *Miklošič* 127. *SEW* 558. *Bruckner 252.* Vasmer, *GL* 73. *RSI 2, 29. Kiparsky* 272. *GM* 174. *REW*[3] 1599. Korsch, *ASPh* 9, 571. Gombocz, *Symbolae Rozw. 2,* 71. sl. (cf. *RES 9,* 275. *IJb* 14, 279). Hirt, *PBB* 23, 334. 343. Loewenthal, *WuS 9,* 181. *Boisacq*[3] 407. Šamšalović, *NVj 29,* 374. *DEI* 771. Räsänen, *PUF 29,* 198. Hubschmid, *Schläuche* 150.

kanara f (18. v., Margetić) »sinonim: mesarnica«. Pridjev na *-ski kanarski (pas)* u Vukovoj narodnoj poslovici. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *qynnāre* > tur. *kanara)* iz mesarske terminologije: arb. *kanare* f »Schlachtstätte«, rum. *canard (de piatră)* f »pećina, fette Weide, pašnjak za debljanje starih ovaca« = bug. *kanara* »Klippe, Fels«, pridjev na *-ist kanaríst* »felsig« ne poklapaju se u značenju sa hrv.-srp. i arb.

Lit.: ARj 4, 815. *Tiktin* 273. *Mladenov* 230. *Dorii* 140. *GM* 173.

kanárac, gen. *-rea* m (upor. arb. *kanar,* slov. *kanărec)* prema f slov. *kanarka* — (disimilacija *n-r* > *n - l') kanalac,* gen. *-lca* (Zagreb) prema f *kananca* = (sa *a* > *r* kao u *krletka) krnjolac,* gen. *-lca* = (kompromisni oblik) *karnalec* (Šestine), sa tal. deminutivnim sufiksom *-ino kanarın* (Dubrovnik) prema f *kanarına* f, proširen našim deminutivnim sufiksom *kanarinac,* gen. *-nca* m (Zagreb) prema f *kanàrínka,* raširen dvostrukim deminutivnim sufiksom *-ček* < *-ьc* + *-bk karulinček,* upor. slov. *kanarček* »ptica sa otoka Canarie = Kanarski otoci«. Preko tur. *kamrikuša* f (narodne pripovijetke), od tur. sintagme *kanariekuḭu.* Od tal. *canario* (16. v.), *canarino* (17. v.).

Lit.: ARj 4, 814. *Pleteršnik* 1, 384. Hirtz, *Aves* 179. *GM* 173.

känat[1]**,** gen. *-ata* m (Vuk, Kosmet) = *kanét* (Vuk, narodna pjesma) »1° sinonim: krilo (od vrata, prozora), 2° pretin, pretinac, 3° na kolima daske sa svake strane kao lotre (Kosmet)«. Denominal na *-iṭi: kănatiti, -im* impf. (Posavina) »1° graditi kanat, 2° obalu graditi da voda ne premahne«. Balkanski turcizam (tur. *kanat* »aile, vantail, hattant«) iz graditeljske terminologije: bug. *kanat,* arb. *kanale,* cine. *canata* f, ngr. κανάτι. Razlikovati treba *knatiti* (Bosna) »životariti« = *kanatlt se, -âtim* (Kosmet) »suprotno: cicijašiti *(žim i kanali se* = budi zadovoljan)«. Taj potječe od arapskog *kana'at* »štednja, zadovoljstvo s onim što se ima«. Odatle bos. katoličko prezime *Kanájet.*

Lit.: ARj 4, 816. 819. *Elezović* 1, 277. *Lokotsch* 277. *Mladenov* 230. *GM* 173. Skok, *Slávia* 15, 357., br. 392. *Pascu* 119, br. 215. Matzenauer, *LF S,* 42.

känat[2]**,** gen. *kânla* (15. v., Marulić) »pjevanje«; *kantat* (Perast) = *kantat, -am* impf, pored *pívat* (Rab, Božava) = *kantat, -ãm* (Dubrovnik, Cavtat, objekt *pjesan, misa) (is-, od-, pre-, ras-, za-,* subjekt *pijetao),* apstraktum *kàntãnje* n (Marulić), ironická metafora *iskantati* (Lika, Dubrovnik) »izbrbljati«, *skantati* (Naljesković) »proglasiti, saopćiti«. Sa tal. prefiksom *in- inkantāti se* pf. (Veli Otok) »prepasti se«. Postverbal *jinkanãt* (Božava) = *inkánál* (Perast) »dražba« < tal. *incanto.* Radne imenice: na lat. *-atarem* > mlet. *-ador* > *-adur: kantaduri* m pl. »počasna služba predvodnika pjevanja u crkvi (imaju posebno mjesto na crkvenom koru)«, poimeničen part. prez. *kantajuč* = *kantajoč* (Vodice, Istra). Od tal. *cantare,* iterativ od lat. *canere* (prasrodstvo sa njem. *Hahn),* putem crkve. Upor. stari romanizam arb. *me knū* (Ulcinj) »1° čitati, 2° pjevati«. Radna imenica na *-or kantor* m (u gradskom jeziku) »pjevač u židovskim sinagogama«, *kantūr,* gen. *-ura* m (16. v.) »pjevač u crkvi«. Apstraktum na *-io cantio* > ak. pl. *kance* (rima sa *tance,* Marulić), sa zamjenom sufiksa *-one* sufiksom *-óla kancola* f (Veli Otok, zamjena je *izazvana,* disimilacijom *n - n* > n - *Ï)* »pjesma«, dem. na *-ica kančolica* (Božava) »canzonetta«. Ovamo ide i *kantuneta* (Kastav) »narodna pjesma na jednu ariju« (asimilacija *tš - t* > í - í, valjda pod uplivom od *kantun,* v.). Upor. još slov. *škant,* gen. *škanta* »Musikinstrument, Geige«, *škantar* »Musikant« < tal. *discanto.*

Lit.: ARj 3, 872. 4, 815. 816. 824. 825. 826. 11, 543. *Pleteršnik* 2, 630. Kušar, *Rad* 118, 25. Ribarić, *SDZb 9,* 117. Cronia, *ID 6. REW*[3] 1611. 1620. *DEI* 726. 1326.

kanat[3]**,** gen. *kanta* m (Rab, Pag) »općinsko nezašumljeno zemljište koje uživaju pastiri; obraslo kaduljom, ježinom, kojom se potpaljuje oganj«. Na Rabu se zove tako kamenit predjel (gorska kosa). Paški seljaci bi htjeli razdijeliti ga i pošumiti *(dilit kanti).* Vjerojatno od tal. *canto* »lato, parte, banda«, od lat.

canthiis < gr. κανθός »očni kut«. Ovamo ide kao deminutiv na *-dlus gandelį* m (Brač) »kut uopće, sakriveno mjestance«. Deminutiv na *-ič gandeljić* (Pavlinović) »vrtanjak, mali prostor zemlje« = *gandoj* m (Hvar) »rupa u živu kamenu pokraj mora« = *gandêj* (Kućište) »krug učinjen mrežom bukvarom«. Budmani je upoređivao te srednjodalmatinske otočke riječi sa prov. *cantal,* fr. *chanteau,* tal. *canto* »cerchio di ferro intorno alla rota, sìnja (ŽK)«. Prijelaz *c* > *g* kao u *gatto* < *cattus* i u tal. grecizmima. Na tal. deminutivni sufiks *-ina kantína* f, danas internacionalni talijanizam. Na *-one: kanton* m (16. v., čakavci, slov.) = *kantūn,* gen. *-una* (Dubrovnik, Cavtat, Mljet) = *kantun,* gen. *-ūna* (Brač, Hvar, 15. v.) »ugao«. Deminutiv na *-ič kantunić* (17. v., Dubrovnik) i pridjev *kantùnast (kamen).* Na *-ača kantunača f* (Vuk, Boka) »šišana (v.)«. Od tal. *cantone* »angolo«. Odatle na *-ale: kantunâl* m (Kućište) = *kantunăo,* gen. *-ăla* (Ćilipi) »noćni ormarić«. Na dvostruki deminutivni sufiks *-in* + *-ella kantinela î* (Ğilipi) = *kantin'èla* (Buzet, Sovinjsko polje, Krtole, Stoliv) »letva, štukela (Korčula)« = *katnêla* (Božava) »contraforte d'una imposta«. Na *-ata* > *-ada: kantināda* (Božava) »cantonata di una via«. Upor. još slov. *kantaru* = *kanteríč* m »kleiner Kasten« < tal. *càntera.* Osnovno *canthus,* koje je ušlo u grčki i latinski, predrimska je riječ, prema Kvintilijanu afrička ili iberska (upor. *Cantabri* u Iberiji sa sufiksom kao *Calabri,* od *canto* »pietra«),

Lit.: ARj 3, 99. 4, 826. Kušar, *Rad* 118, 22. Hraste, *BJF* 8, 22. Cronia, *ID* 6. *Pleteršnik* 1, 385. Sturm, *ĞSJK* 6, 54. Alessio, *RiO 2,* 48. *REW*[3] 1616. *DEI* 728.

kanava f (16. v., Nalješković), dem. na lat. *-itta* > tal. *-etta kanàveta* f = *kanave,* gen. *-eta* (Vuk, interesantan je primjer *y.a* prijelaz u suglasničku deklinacijų zbog grupe *-et* u tal. sufiksu) »Flaschenkorb, bočnjak«, novija je posuđenica možda iz dubrovačko--romanskoga za mlet. *càneva, caneveta,* tosk. *cànova,* sic. *cannava,* istro-rom. *canuvita,* rrb. *kanavete* «Schublade, Geldschrank, Kasse«, deminutiv na *-ino kanavin,* gen. *-ina* (Milna) »podrum gdje se spremaju stvari«. Starija posuđenica pokazuje *o* < *a* u oba položaja kao *Mosor, Kotor: konoba f* (15. v., Vuk, zapadni krajevi, Prčanj, Krtole, Crmnica, Imotski, Vodice, Senj, statut kastavski) = *konoba* (Milná, Rab, Drvenik, Božava, Buzet, Sovinjsko polje) = *konoba* (Čiovo) »1° pivnica, podrum, 2° der ebenerdige Vorraum, Vorzimmer (Prčanj), 3° štala za živo = prizemna prostorija (Krtole, Crmnica), 4° toponim«. Odatle *konobar,* gen. *-ára* m (16. v.) »1° krčmar, 2° danas mjesto kelner u gradovima« prema f *konobarica* (Vuk) »ključarica, krčmarica«. S prefiksom *prikonôba* (Dubašnica) »prostor pred vratima konobe«. Pridjev na *-ьn* > *-an konoban.* Deminutiv *kònobica* (Stulić) = *konôbica* (Hvar), augmentativ na *-etina konobetina* (Dobro Selo). Leksički je relikt iz balkanskog latiniteta. Slov. *konoba* ~ *kanoba.* Rezijansko *ćaniba* je iz furl. *cianive.* Ovamo možda *skunabiti, skunābīm* pf. = *skònobit, -lm* »opskrbiti, skunatoriti«. Od kslat. *canaba* = *cànapa* »barake za živežne namirnice za rimsku vojsku«. Prema Battistiju zbog alternacije *-aba j -apa* mediteranska je riječ. Značajno je da u istro-rom. *kanua* (Bale) »canova, dispensa« pokazuje sinkopu penultime, dok je u mlet. ostavljena u *e,* a u toskanskom zbog labijala prešla je u *o.*

Lit.: AR} 4, 816. 5, 269. 12, 10. *Pleteršnik* 1, 385. 431. 437. Ribarić, *SDZb* 9, 106. Hraste, *Rad* 272, 23. 25. *BJF* 8, 27. Kušar, *Rad* 118, 15. *SEW l,* 480. Vasmer, *RSl 4,* 185. Jagić, *ASPh* 1, 159. *Ive* 104.

kanàvac, gen. *-avca* m (17. v., Dubrovnik, Čilipi, Vukov akcenat *-avac)* = *kanavaca* f (Boka, Korčula) »kuhinjska krpa, opirnjača, sudoper, rita«. Augmentativ *kanavačina* (Bella) = *konovačina* (Voltidi). Od mlet. *canavazza* »isto«, tal. *canovaccio* / *canav-* »tessuto grossolano«, od lat. *cannabis, canapus,* v. *kanap.*

Lit.: ARj 4, 816. Zore, *Rad* 110, 213. 114, 225. *DEI* 713. 725. 718.

kancelar, gen. *-ara* m (18. v.), apstraktum na *-íja kancelarija* (15. v.) = (metateza) *kancaralya* (ŽK) = *kancilarija* (17. v.), s pridjevom *kancelarijski,* od lat. *cancellarius,* ria *-arius* od lat. *cancellus* (v.), sa *-arius* > *-er, -ilįer, -ir kanceler* (15. v.), *kancèlijer,* gen. *-éra* (18. v.), s pridjevom *kancèlïrskï', kandier* (15-16. v.), *kancilijer* (17-18. v.), *kancilir* (15. v.), s pridjevom *kancilirski, kanceler* (16. v.), *kancèlijer* (17. v.), *kančelir, kancilijer, kancilir* (15 — 16 v.), *kančilirija* (Poljički statut), (sa sonorizacijom *nč* > *ndz) kandžilijer* (Dubrovnik) »sudski pripravnik«, *kandžitijerski, kandžilijerstvo, kandžilijerština,* odatle hipokoristik *kandže* m (Dubrovnik), (sa *nž) kanžalijer* (15. v.), *kanbžaltr, kanželarija* (15. v.), *kanšilir* (Dubrovnik, Kotor) = (sa disimilatornim gubitkom *n) kažaler* (15. v.). Slov. *kančelir,* gen. *-rja* »voditelj pisarne«. Seman-

tički značajno je *kancarelija* (Šušnjevo Selo, Čakovec) »sekret (ŽK), zahod«.. Od tal. *cancelliere* (16. v.), od lat. *cancelli* »ograde«, prošireno crkvenom i sudskom administracijom. Od tog primitivuma je na *-ist kancelista.* Upor. glede semantičkog razvitka fr. *parquet.*

Lit.: ARj 4, 816. 819. 827. 924. *Pleteršnik l,* 385. ***ZbNŽ*** 5, 185. Zore, *Rad* 110, 213. *REW* 1573. *DEI* 714.

kančelo n (Vuk) »pasmo konaca, snopić konaca«. Od srlat. *cancelli* »vrsta konaca«, valjda preko tal. *cancello* koje u tom značenju nije potvrđeno. Slaže se u značenju sa tur. *kangal* > *kangal* (Vuk, narodna pjesma, Hercegovina), koje je od biz. *κάνκελλον* > ngr. *κάγγελα* > cine. *canghelă.*

Lit.: ARj 4, 817. 819. Matzenauer, *LF* &, 42. *REW* 1573 a. *DEI* 714.

kandàlijer m (Perast) = *kandalîer* (Prčanj) = *kandalîr* m (15. v., Marulić) = *kandìlijer,* gen. *-èra* m (Dubrovnik, razlikuje se od *kerosca,* v.) = *kandilîr* (Božava, Korčula, Kućište, Brač, Marulić) »(crkveni) svijećnjak«. Od tal. *candeliere* < stfr. *chandelier,* tosk. *candelaio,* učeno *candelabro* < lat. *candelabrum.* Dočetak *-abrum* zamijenjen običnijim sufiksom *-arium* (986: *candelarium).* Pučka etimologija shvatila je *candelabrum* kao izvedenicu od *candela* (v. *kandel),* što u stvari jest, ali je *-brum* mrtav sufiks, a *-arium živ.* U Režiji je *ćandalir* iz furl, *ciandelir.* Talijanizam je prešao i na Balkan.

Lit.: ARj 4, 518. 938. *GM* 173. Šturm, *ČSJK 6,* 53. *ZRPh* 54, 184.

kandel m = *kandêl* (Cres) = *kandil,* gen. *-ila* (Vuk, narodna pjesma, bug.) = *kanđllj* (Sutomore) = *kandio,* gen. *-djela* (Budmanijev rekonstruirani oblik prema hercegovačkom *kandeo,* Bogišić), odatle deminutiv na *-ce kàndioce* (Srbija, Milićević, Ljubiša), maskulinum i stcslav. *kanzdih,* pridjev na *-ьn kandilbnb* i tur. *kandil;* femininum *kàndela* (15. v.) = *kandila* (Božava) = *kandjela* (16. v., Dubrovnik) = *kandila* (Perast) = *kàndela* (Čilipi). Upor. bug. ; čine. *candita,* arb. *kandile,* ngr. *καντήλα* (pl.). Neutrum *kandilo* (također bug.) = *kanđelo* (Crna Gora, Boka) »svjetiljka, voštana svijeća«. Deminutiv na *-ka kandilka* (Pančić, bug.) »biljka aquilegia vulgáris«. Deminutiv na tal. sufiks *-otto: kandjèlot* m (16. v.). Na *-arka kandîlarka í* »žena na groblju koja pali kandila«. Ostatak vlat. gen. pí. *festům candelorum,* mjesto kilát, *candelarum,* je *kandilôra* f (Budva) = *kandèlõra* (Bosna, K) = *kandelôra* (Hvar, Brač, Vis, Šolta) »prevedenica: svijećnica«. Posuđenica je iz dvaju vrela. Oblici na í su zacijelo iz srednjogrčkoga (bizantinskog), na *e* = *î* su iz lat. *candela.* Ali i lat. ē > vlat. *e* može se zamijeniti sa ť. Maskulinum se objašnjava time što je doccino *-a* shvaćeno kao genitiv ili kao neutrum pl., od kojeg je stvoren zacijelo neutrum. Riječ *kandil* mogla je gdjegdje doći i preko ar. > tur. *kandil.* Ovamo još *panikandilo* n (Stulić) »svijetnjak, candelabrum« < gr. πολυκάνδηλοί (prvi dio gr. πολύς »mnogi«), disimilacija *l - l* > *n - 1.* Izvor je lat. *candela,* odatle bizantinsko κανδήλη (izgovori *kandili).*

Lit.: ARj 4, 818-9. Budmani, *Rad* 118, 165. *NJ l,* 84. Tentor, *JF* 5, 206. Hraste, *BJF* 8, 27. 51. Korsch, *ASPh* 9, 509. *REW*[3] 1578. *Románsky* 110. *Miklósié* 282. *SEW* 1, 140. *GM* 173. Matzenauer, *LF* 8, 42. *DEI* 716.

kăndîsat, *-išem* pf. (Kosmet) »pristati« prema impf, *kãndisôvat, -ujem* »pristajati«. Balkanski turcizam (tur. *kanmak, d* je od tur. aorista) iz terminologije svagdanjeg života: bug. *kanis(v)am.* Od tur. kauzativuma odatle s infiksom *-dir-* nastade pf. *kandèrisati, -Sem* (Banja Luka, Mostar) = *kandarisat, -išem* = impf, *kandarisovat, -ujem* (Kosmet) »nagovoriti, nagovarati«. Ovo je također balkanski turcizam (tur. *kandırmak):* bug. *kandardísavam* (od tur. aorista).

Lit.: Elezović 2, 520. *Mladenov* 230. Skok, *Slávia* 15, 357., br. 393.

kandža f (Vuk) »sinonim: čakija, pandža«. Balkanski turcizam (tur. *ganęa* > *kanca)* iz terminologije alata: rum. *cange î,* = *canee,* bug. *kandža* »sinonim: cengel«, cine. *cange* »croc ou perche armée d'un crochet«, ngr. κάν,-ζα/γάντζα.

Lit.: ARj 4, 819. *Mladenov* 230. *Tiktin* 75. *Pascu 2,* 117., br. 178. Matzenauer, *LF* 8, 43.

kandžija f (Vuk) = *kančija* (18. v., jedna potvrda) = *kandžija* (Bella, Dubrovnik) = *kamdžija* = *kamdžija* (Kosmet) = *karnak* »sinonimi: korbáč, bič«. Denominal *kandžijati* (Vuk), *iskandžijati, -am* (Lika) »izbiti kandžijom«. Balkanski turcizam (tur. *kameí)* iz terminologije alata: bug. *kamdžija* pored *kamdžik* = *kamšik* i *kamdžika f,* arb. *kamçı* pored *kamçik* = *kamxik,* ngr. καμτζίκι pored κα-

μτζιά (iz bug. ili hrv.-srp.). Nejasno je postanje dodatka *-k* u balkanskim oblicima. Turska izvedenica na *-ci* raširuje se bezizuzetno sa *-ja* u hrv.-srp. i bug.

Lit.: ARj l, 566. *4,* 787. 804. 872. *Elezović* l, 276. *Mladenov 229. Lokotsch* 1042. *Miklošič* 110. *SEW* \, 477.

kanēḷa f (Belostenec) »papar« = *kanēḷa* (Rab) «cimet« = (pseudojekavizam) *kànjela* (17. v., Dubrovnik) »darčin, korica«. Pridjev na *-ьn* > *-an kanjelan* i *kanjelar,* koje ima Stulić, označuje *ARj* kao nepouzdano. Od tal. *cannella* f »isto«.

Lit.: ARj 4, 819. 820. Kušar, *Rad* 118, 19. *DEI* 722.

kanetan, f *-tna* (Dubrovnik ?) »slab« = *kanıkan, f -kna* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »nezdrav«. Budmani, uporeďujući oba pridjeva, pomišlja na tur. *km* »muka« i *kınamak* »mučiti«, čime se ne objašnjava ni tvorba ni značenje.

Lit.: ARj 4, 819. 820.

kaniti (se), *kanim* impf, *(na-, po-, ras-,* s-) = *kanıt* (Kosmet) »1° nutkati, 2° namjeravati, 3° (Kosmet) oklijevati / nuditi se /, zadržavati se« = *konati* (Hektorović), u značenju 2°. Prefiksalne složenice imaju specijalna značenja pf. *okaniti se, okanim se koga, čega* (bez imperfektiva) »sinonim: proći se« = *otkaniti se, otkáním* (Vuk). Tu prefiks *ot-* > *o-* izražava protivno od *na-*. Impf, *skanjivati se, skanjujem* »oklijevati« prema *skaniu se, skaním* »1° nakaniti se, riješiti se na što, 2° okaniti se« = *skanjerati se* (Srbija) »oklijevati«. Pf. je zadržao prvobitno značenie namjere dok je impf, dobio značenje neizvršivanja te radnje. Slov. i hrv.-kajk. *fkaniti* = *fkunuti* (Bednja) = *ukăniti* (ŽK) *nekoga* znači »nekoga prikratiti u mjeri > prevariti«. Tu prefiks *u-*, pomiješan sa ъ-, ima isto negativno značenje kao u *ubog,* »ukidanje namjere da se dobro proda«. Iterativ *kanjívati, kànjujëm, -warn* (18. v.), danas samo s prefiksom s-. Postverbali: pridjev od *nakaniti nakan, nakana* f (Lika, Riječka nahija), poimeničen na *-ica nakanica* f (srednja Dalmacija, Pavlinović) »oklijevanje«, prilog *nakanice* »oklijevajući«; imenice: *kan* m = *kana f* = *nakana* f »sinonim: namjera«. Nalazi se samo u južnoslavenskim jezicima. Baltičke ili ie. usporednice nisu se našle. Prema Brückneru stčeš. *kaniti* (10. v.) »nötigen«. Vjerojatno je prijevoj *o - a* kao u laďarskom terminu *kaniti, okana* od *kom* = prema *-četi* (v.), kao u *dokončati* impf, prema pf. *okončati* (ŽK). Hektorovićevo *kanali* je tada prema češ. *konati,* polj. *konać,* rus. *konátb* u konkretnom značenju »raditi«, dok je *kanati* = *kaniti* u psihološkom smislu.

Lit.: ARj 4, 814. 816. 820. 828. 7, 382. 15, 199. 200. *Elezović* l, 277. 294. *Mažuranu* 479. *Miklošič* 110. *SEW* l, 483. *Mladenov* 231. Brückner, *KZ 51,* 227. Matzenauer, *LF* 11, 333.

kànkar, gen. *-k(a)ra* m (Dubrovnik, Krk) »rak (i kao bolest)«. Femininum *kankara* (Hercegovina, Crna Gora). Od mlet. *čančaro,* tal. *cànchero.* Pridjev na *-osus* > *-oso kankaroz.* Riječ *granei* m pl. (Stoliv) »raki« od lat. *cancer,* gen. *-cri* sa metatezom i *cr* > *gr.* Kao medicinski izraz *kānkra* f (Vuk) »zla rana«, dok je *canlar* (Zagreb, hrvatski gradovi) došlo iz fr. *chancre* > preko njem. *Schanker.* Ovamo ide i lat. deminutiv na *-iculus cancriculus* > *grancigula* f (Lepetane), *grànceola* (18. v., Dalmacija, Palikuća) = *grancêvula* (Šibenik) = *grandula* (Muo) < mlet. *granze(v)ola; granapula* (Budva) »isto« sa *p* mjesto *v* prema tal. *granciporro,* koje predstavlja sintagmu *cancer pagurus.* Od *cancer* je možda *grnač,* gen. *-ača* »eine Art kleiner Seekrebse« i glagolska izvedenica *gragànjati, -ãm* (Stulić) (г) »unguibus aliquem lacerare« < *cancr-anea.* Upór. još *kanóc* (Budva) »vrsta raka«.

Lit.: ARj 3, 378. 386. *REW*[3]1754. *DEI* 714.

kànkov, gen. *-ova* m (Vuk, Vojvodina) »kapavica, gonoreja, triper«. Od madž. *kaňko* »idem«, a ovo od *kapkati, kapati, kanuti* (v.).

Lit.: ARj 4, 821. Matzenauer, *LF,* 8, 43.

kànli, indeklinabilni pridjev, epitet uz *kabanica* (narodna pjesma), »kabanica crvena kao krv« i u toponimu *Kanlı Kula* »krvava kula«, nekada kaznionica u Solunu, prozvana i *Bejâz Kula* »bijela Kula« (Kosmet). Balkanski turcizam (tur. *kan* »krv«, *kanlı* »krvav«): bng. *kanlija* »krvnik«. Imenica dolazi i u tur. sintagmi *kan tasi* »jaspis«, odatle *kantai* (Beograd) »sinonim: jaspis, jašma (v.)«.

Lit.: ARj 4, 821. 825. *Elezović* l, 278. *Mladenov* 230.

kanon m (Vuk) < gr. κανών > lat. *canon,* gen. -oras »pravilo, crkveni zakon«, izvedenica je od *canna* (v.) > ar., tur. *kanun* (arapski grecizam) > *kânun,* gen. *-una* m »zakon«, složenica *kanun-name* f (15. v.) »zakonik« < tur., perz. *kanun-name.* Radna imenica na učeni sufiks *-ist(a) kanonist(a)* =

kanoništ(a) »čovjek koji pozna crkveni zakon«. Na nenaglašeni pridjevski lat. sufiks *-icus: kanonik,* pridjev uz imenicu *ure kanonike* (17 — 18 v.), *crkovna ali kanonika zaprika* (Dobretić), poimeničen m *kanonik* m (Božava, Rab, ŽK, 15. v.) = (disimilacija *n - n > l - n) kàlonik* (Mikalja, Stulić, Cres) = *kànunik* (13. v.) = (zamjena sufiksa na- *ovnik* prema *redovnik, duhovnik) kanovník* (15 — 17. v.) = *kalôvnik* (Vrbnik), pridjev na *-bsk kanonickí = kanovnički* (15 — 16. v). Poimeničen f *kanonika* f (16. v.) »1° apostolsko pismo, 2° župnikova kuća (Dalmacija), 3° opatica plemenita roda«. Apstrakti na lat. *-atta kanonikat / kanun-* m (17. v.) = na *-bstvo kanoništvo,* na *-íja kánonija* f (18. v.) = *kanovnija* (16. v.) = *kanùnija* (18. v.) »čast kanonikova«. Denominai na *-iz-ati* < gr. - ιζειν *kanonìzati, -am* impf. = *kanonicati* (prema tal. *-izzare)* = na *-izirati kanonizirati, -izirām* »proglasiti svecem«. Arb. *kanon.* V. *kanjerisati.*

Lit.: ARj 4, 774. 822. 823. 824. 827. Kušar, *Rad* 118, 2. Cronia, *ID* 6. *SEW* l, 479. Vasmer, *GL* 73. *RSI 4,* 185. *GM* 174.

kànpjun m (Potomje) »uzorak«. Od tal. *campione* »mostra, saggio di mercanzia, modello«, .istog podrijetla kao *campione* = fr. *champion* < kslat. *camp(h)io,* gen. -oms < frč. **kampjo* > stvnjem. *chempho,* nvnjem. *Kămpe(r).* Od fr. *champion* > njem. *Schablone > šablona.*

Lit.: REW[3] 4671. *DEI* 708.

kantar[1] m (Pavlinović) »morska riba cantharus lineatus, tal. mangiamorti«. Sa *a > o* u penultimi: *kantor* (Dubrovnik, Šibenik, Muo). Homonīmija sa značenjem »Nachttopf« uklanja se sufiksom: *kantorica = kantara* f (Ugljan) = (sa sinkopom penultime) *kantra* f (Senj, Malínská) »deblja morska riba sva zelena, slična sarku, sparus cantharus«. Deminutiv na *-ič kántorit* (Budva; lovi se na parangal). Od lat. *cantharus* (Ovidije) < gr. κάν•9-αρος, tal. *càntaro.* Mediteranska je riba. Sinkopa penultime dolazi i u istro-rom. *kantra* (Piran, Vodnjan), *kantru* (Fazana), *kantra* (Šišan, Pula). Sinkopa je nastala preko oslab-Ijenja penultime *a > e,* srlat. *canterus.* Prema tome je *kantor* relikt iz dalmato-romanskoga.

Lit.: ARj 4, 824. 826. *REW*[3]1614. *DEI 126.*

kantar[2] m (hrv.-kajk., Belostenec, Jambrešić) »sinonim: (j)ular, capistrum« < madž. *kantár* < tur. *kantar* »kurzes Leitseil«. Također češ., polj. i ukr. Razlikovati treba *kantar* m (Bosna) = *kantar* pored *kantar* (Kosmet) »vaga«. Deminutiv na *-ie: kantarče* n. Na *-džija: kantārdzīja* m (Kosmet), s pridjevom na *-in kantārdžijin.* Balkanski turcizam romanskog podrijetla (tur. *kantar* < lat. *centenárium* > biz. κεντηνάριον) iz administrativne terminologije: bug. *kantar,* (turska) sintagma *kantar-parásã* »Wiegegeld«, *kantardžija,* prezime *Kantardžijev,* arb. *kandar* < ngr. καντάρι.

Lit.: ARj 4, 825. *Elezović* 1, 278. *Mladenov* 231. *Miklošič* 111. *SEW* 1, 482. *Vasmer* 519. *GM* 173. Štrekelj, *DAW* 50, 26. Korsch, *ASPh* 9, 509. *REW** 1810a.

kantara f (Vuk, Crna Gora) »lonac od bakra«. Odatle prema tipu prezimena na *-ić kantarić* (Vuk, Crna Gora) »čankoliz«. Na *-nica kantarnica* »lanx, tanjur na kantaru«. Sa prijelazom penultime *a > o* na *-ica kăntorica* f (Dubrovnik) »noćna posuda, Nachttopf«. S prijelazom naglašenog lat. *a > o, nt > nd* (kao u *planda,* v.) i zamjenom dočetka *-ar* sufiksom *-mu > -i'jer* (pseudojekavizam) > *-ir* (ikavski i jekavski < vlat. *e)* stara je posudenica: *kòndijer,* gen. *-èra* (Dubrovnik, Vetranie, M. Držić, narodna pjesma) = *kondīr,* gen. *-ira* (narodna pjesma) = *kôndēr,* gen. *-era (1400,* historijski dokumenat) = *kundir,* gen. *-ira* (15. v., čakavci Marulić, Zoranie, Baraković, Mrnavić) = *kondit* m (Ston, nerazumljiva zamjena sufiksa) »sud za piće iz kojega se toči u čaše«. Deminutivi na *-ić kondirić* (1441), na *-zk > -ak kondírak* (15. v.). Denominali na *-iti pokondiriti se,* na *-ovati kondirovati, -ujem* (Pavlinović, Dalmacija) »u šali provoditi«. Sve tri varijante potječu od gr. κάνθαρος > lat. *cantharus* »coppa con piede e due anse (u kretskoj kulturi)« > tal. *càntero,* mediteranskog podrijetla. Zamjena nenaglašenog *-arus* sa *-ērium* nalazi se već u gr. κροντῆρι »hölzernes Olivenmass«, narječje (Zakoni) *krongiri,* κροντῆρι > bug. *kondlr,* (disimilacijom) *kondu,* u kojem je slog *kro-* nastao unakrštenjem gr. κρυω(ν)τήριον »Gefäss zum Kühlen von Getränken«, ngr. κριεντῆρι »Tongefäss«. Ovo posljednje osniva se na Vasmerovu tumačenju.

Lit.: ARj 4, 825. 8-26. 5, 266. 265. 784. 10, 532. Zore, *Rad* 138, 60. Medić, *NVj* 12, 251. 366. *SEW* l, 558.·*Rohlfs* 886. Vasmer, *RSl* 5, 145-146. 151-152. Isti, *GL* 81-82. *ZSPh* 5, 289. Matzenauer, *LF* 8, 43. *REW*[3] 1614. *DEI* 726. 727.

kàntijer, gen. *-íjéra* m (Dubrovnik) — *kàntïr,* gen. *-ira* — *kantîr,* gen. *-īrā* (Smokvica, Korčula) »greda što se podmeće da nešto

stoji na zemlji, pod bačvu; sinonim: podval (ŽK)«. Od srlat. *canth rius* (Vitruvije) »1° uškopljen konj, 2° (metafora) greda« > tal. *cantèo, cantiere* < gr. κανθήλιος όνος »magarac«. Slov. *gantar,* gen. *-rja* = *gántnar* »podval« od bav. *ganter,* tirolsko-njem. *gantner* < tal. *cantiere.* Mediteranska riječ.

Lit.: ARj 4, 825. *Pleteršnik l,* 207. *REW*[a] 1615. *DEI* 727. 728.

kanturača f (Kosi, Perušić, Lika K) = *konturača* f (Gospić, okolica) = *konturăta* (Perušić, Sinac, Liješće) = *kunturata* (Vrbnik) = bez umetnutog *n* pred dentalom *kotàrača* (Grbalj) = *koturača* (Brač) = *kotorača* (Boka) = *koloradą* (Dubrovnik) = *kotorăta* (Jelsa, Poljica, Pazin, Cetina) = *koturăta* (Marčelji, Kastavština) »1° der mit Falltür bedeckte Zugang in einen Keller vermittels einer Leiter (Lika, Brač, Vrbnik), 2° appertura nel soffitto (Jelsa), 3° kleine Öffnung in der Mauer, nicht hoch vom Boden (Poljica), 4° Falltür (Pazin, Marčelji), 5° canale sotterraneo per il quale scorre l'acqua, 6° am Ende der Wasserschleuse durchbohrte Steinplatte, welche mit einer Feige zugestopft wird (Boka), 7° kleine Lache am Wege (zove se i *kolač,* čime je romanizam zamijenjen domaćom riječi)«. Od gr. καταρράκτη (θύρα) = lat. *cataracta (porta),* od glagola καταρράσσω, > tal. *cateratta,* istro-rom. *kataraća (et* > *č* kao u *kua'ćo, gua'ćo* < *coacticd).* U oblicima koji se svršavaju na *-ča ct* je kao u *loćika* < *lactuca,* samo je *č* zamijenjen na *č* prema sufiksu -aca. U *kotorađa č* je zamijenjen sa *đ* unakrštanjem sa *vodovoda.* U oblicima sa *-ta* < tal. *-tta* < *-eta* izvršen je kasniji upliv tal. *cateratta.*

Lit. ARj 5, 396. Zore, *Tuđ.* 11. *Ive* 23. Štrekelj, *DAW* 50, 34. *AGI* 12,424-425. Skok, *ZRPh* 54, 425. *SEW* 587.

kànura f (Vuk, bug.) »pasmo pamučnih konaca«. Nalazi se već u stcslav. kao i u rum. *canură,* ngr. κάνουρα. Balkanska riječ perzijskog podrijetla. V. *kančelo.* Zacijelo je u vezi sa *canna* (v. *Kanajť).*

Lit.: ARj 4, 827. *SEW* 1, 482. *Románsky* 110. *DLR 2,* 88. Matzenauer, *LF* 8, 43.

kãnj, gen. *kanja,* nom. pl. *konji,* gen. pl. *konji* (Senj) = *kănj,* gen. *kánja* (Krk) = *kãnj,* gen. *kanja* (Rab, Cres) = *kuânj,* gen. *kanja* (Molat) »morska riba, serranus cabrilla, tal. cagnice«. Tal. dočetak *-ice* je zacijelo hrv. podrijetla (upor. u krčko-mlet. *canizza,* u krčko-rom. *caganiš).* On je naš domaći sufiks *-ьc* > *-äc: kanjac,* gen. *-njca* (Hektorović) »serranus scriba« = *kánoe* (Ljubiša) = *kánjbc* (Krtole) »mala šarenkasta riba«. Upor. krčko-rom. *bos* < *auЬьcь* (v.). Odatle na *-evača kavjevača* f (Krk) »udica za lov kanja« = *kanjčenica* (Hektorović) = (disimilacija) *kanjčelica* (srednja Dalmacija, Pavlinović). Nije jasna veza s *canis* kao ni dočetak *-ice.* Pretpostavlja se pridjevska izvedenica na *-ius, *canius,* od kojega je poimeničen ž. r. *kãnja* f (Dobrota, Dubrovnik, Računiće, Molat) »morski pas, kučak, squalus«, u tal. apozitivu složenica *pescecane* > *pešikān* (Perast), u Dubrovniku *kaningula,* kod Vuka *kanigule ili kanje* »kučak«, čemu se Budmani čudi.

Lit.: ARj 4, 827. 5, 719. *ASPh* 25, 435. Matzenauer, *LF* 8, 43. *Bartoli 2,* 191. Skok, *Term.* 45.

kanja f (Berak, Begovo Razdolje, Delnice, Benkovac kod Fužina, Vrata, Belo Selo) = *konj* (Lokve) »ptica grabilica milvius, buteo«, sveslav. i praslav., bez paralele u baltičkoj grupi, a ni u ostalim ie. jezicima nema adekvatnih riječi. Varijanta *kajna* (Delnice, Gerovo, Lič, Šestine, Vrapče), koliko nije hrv.-kajk. zamjenica *nj* > *jn* (tip *kojn),* nastala je pod uplivom onomatopeje *kaj kaj* kako se glasi ta ptica. Odatle *kanjug* (Slavonija, upor. rus. *kanjuk,* glede dočetka upor. *branjug, piljug}.* S promjenom sufiksa *-ug* s *-uh* (prema *piljuh,* v.) *kanjuh* (Belostenec, Voltiđi) »vultur«. Izmjenjuje se taj dočetak još ovako: *kanjac, kanjar, kanješ, kanjina, kanjo, kanjoš, kanjuf* = *kanjuv (f* = *v* < *h), kanjur, kanjut.* Varijanta *škanj* (Fužine) = *škanjac,* gen. *škanjca* (ŽK, Begovo Razdoije) = *škanjac* = *škanjur* (Podsused) »Sperber«. Ona je samo hrv.-srp. i nalazi paralelu u arb. *shkabë* f = *shke'bonje* »Adler, Geier«. Izgleda kao metafora denominal na *-iti nàkanjiti se -im* pf. »1° namisliti se, 2° naoblačiti se« (od sintagme *dati se na kanjuf).* Rumunji posudiše *kanja* > *caef* (Erdelj) > *gae,* pl. *gai* s promjenom *c* > *g* prema *găină* < lat. *gallina,* jer hvata kokoši, Madžari *kánya.* Bit će u vezi sa *kobac* (v.). Dovodi se u vezu sa *cicōnia, conia* (Preneste) i s njem. *Huhn,* lat. *cano* »pjevati«, κανάζω »zvučim«, tj. da je ptica dobila naziv po svom glasu. To može biti, ali će prije biti da je u vezi s lat. *căpuş,* etr. *capis* s formantom *n (n* < *pn* kao u san) i arb. *shkabë (n* < *bri).* Može pripadati i ie. supstratu (Oštir).

Lit.: ARj 4, 827. 828. 7, 383. Hirtz, *Aves* 175. 179. 479. *Miklošič* 110. *SEW* 1, 483.

Holub-Kopečny 162. *Bruckner* 216. *KZ* 51, 227. *Vasmer* 520. *WP ì,* 351. *RSI 4,* 165-166. ТШш 658. Geagea, *JbRI* 17-18, 113-176. Oštir, *Rozprave* 8 (cf. /Je 16. 169) i Oštir, *Vögeln*. Körinek, *Slávia* 12, 194-202. *GM* 406.

känje f pl. (Vuk, Srijem) »kapci na očima«. Prema Bernekeru postverbal od *nàkanjiti se* »die Stime runzeln, sich umvölken« (v.). Nije posve uvjerljivo. Nema paralela. Vjerojatno apstraktum na *-nja* od *kapati* (v.): **kapnje* > *kanje* sa *pnj* > *nj* kao *kanuti* < *kápnuti*. Ovako su nazvane zbog suzenja. Upor. *sklapa,* gen. *sklapaca* pored *kapci* < tur. *kapak.*

Lit.: ARj 4, 828. *SEW Ï,* 483.

kanjèrisati, *-šém* impf. (Vuk, Manastir, Srbija) *(iz-')* »(termin pravoslavne crkve) pojući kazati drugome kako će pojati (u crkvi, gdje je malo knjiga, kad đak prenosi knjigu od jednih pjevača k dragima i ujedno poje)«. Na *-isati* (v.) od gr. složenice κανοναρχώ *(nona* > *nje* haplologija tipa *zakonoša)* »lego cânones«. Prefiksalna složenica *iskanjèrisati* pf. dobila je metaforicko (pejorativno) značenje »izmrdati«. Odatle na *-alo* m *kanjerisalo* (Lika). Upor. stsrp. *kanarhanije* / *kaner-* (13. v. *ь kanarhani;* nom. *kanerhana* u *ARj* 4, 819. je krivo), *kanerati* (18. v.) »pojati grčkim načinom«. Upor brus. *kanarhać* »na raspêv prositb«. Srbug. *kandeham* je od *canticumı* u hrv.-srp. *nj* mjesto *n* je ispravno prema gr. v.

Lit.: ARj 3, 819. 873. Vasmer, *GL* 73. *SEW* \, 479.

kSo = *ko,* gen. *kala* m (Vuk), sveslav. i praslav., »sinonim: blato (koji prevladava u književnom i saobraćajnom jeziku, lončarski termin)« = *kal* (Mune, Liburnija) »lokva« = *kalo* n (18. v. *-o* prema *blato,* Dubrovnik, Boka, Ljubiša) = *kal* (Smokvica) »smetlje«. čest toponim i mikronim. Deminutivi na *-ič* i *-čić: kalič* = *kalčić* (Cres) »primitivan zdenac«. Denominali na *-iti kaliti, kalim (se) (ras-)* = *kaliti* (ŽK) (s-) »mutiti vodu«, *okalit se* (Cres) *u moru* (za djecu koja ne znaju plivati), na *-ja kaljati, kaljam (se) (is-, o-, s-)* »muljati, gnusiti« impf, (o-, и-) »sinonim: oprljati / upr-«. Po nekima ide ovamo i *kaliti* »stählen« (v.). Složeno *kalamutiti.* Pridjevi na *-ьn kõlan,* f *koona* »mutan«, odatle m *kaon,* s *lj* mjesto / *kaljan, kaljna* (čakavci 17. i 18. v.), poimeničen na *-ik kalnîk* m (Kosmet) »jama u grnčarnici (lončarnici, gdje se gradi i čuva blato od grnčarske zemlje)«, toponim *Kalnik* > madž. *Kemluk* (u dokumentima). Na *-ovit kalovit* (17. v.) prema pridjevu na *-jav kăljav* (Vuk, Kosmet), poimeničen na *-ьc kăljavac,* gen. *-vea* (Srbija) »lončar« = *ka~ ljavac,* gen. *-avca* (Kosmet) prema f *kaljavica.* Pridjev na *-en* samo u poimeničenju *kalenica* f = *kalenica* pored *kalenica* (Drsník, Kosmet), sa deminutivom *kalenče,* gen. *-eta* (Kosmet) »čanak, prosta zdjela domaće izrade«. Taj lončarski termin posudiše Arbanasi *kalenice* »idem«. Pejorativan augmentativ na *-(f)uga, -juža: kaljuga* f (Vuk) = *kaluža* = *kaljuža,* praslav. izvedenica, po drugom tumačenju složenica **kaloluža* (haplologija), jer se nalazi i u češ., polj. i rus., s pridjevom *kalužan,* poimeničen na *-ica kalužnica* »biljka koja se zove i *kaluga«,* toponim *Kaluža;* augmentativ na *-ina kalužina* (»biljka«) = *kaljužina,* s hipokoristikom *kalja f* i denominalima na *-ati kaljužati se* »valjati se u kaljuži« i na *-iti kàlužiti (is-)* »sinonim: kaliti«. Ovamo još beogradski neologizam *koljače* »galoše« koji je nastao unakrštenjem *kalošne* < *galošne* i *kaljati.* Složenice *kalogaža* m (Vuk) = *kaIjogaža* (Srbija, Milićević) »sinonim: gaziblato«, promijenjeno na osnovi asimilacije *k - g* > *g - g* u prezimenu *Galogaža; kaloser* m (Split) »ptica phalacrocorax pygmacus«. Na *-ište: kaljište* n (Kosmet) »blato«, s radnom imenicom *kaljištar* (Kosmet) »pomagač majstoru koji nosi blato kad se gradi zid«. Na *-ilo: kalilo* n (Vuk, Srijem) »sinonim: kaljuža«. Osim *kalenice* Arbanasi posudiše *ka~ Ijuga* > *galige* »Sumpf«, Madžari *kolista* (1292) »palus, Pfütze« < *kaliště.* Arb. *karanéc* »Weinkübel« čini se kao da ide ovamo, ako je *r* nastao disimilacijom od *l (l - n* > *r - n) *Шьпъсь.* Posuđenice govore u prilog tezi da je prvobitno značenje praslav. *kalu* bilo »močvarno, ilovasto blato (koje je služilo lončarskoj kulturi)«. Zbog toga bi bilo uvjerljivo Meilletovo upoređenje s gr. πηλός = ιταλός, kad bi ta riječ predstavljala ie. *qualos,* ali je moguće vezanje i s riječju pred-ie. supstrata *palus,* gen. *-udis* itd. (v. *blato}.* Uporeduje se i s gr. καλίς , lat. *caligo,* riječima koje imaju usporednice i u keltskom i sanskrtu. Prema ovima pretpostavlja se ie. korijen **qel-* / ta/- za jasne i tamne mrlje.

Lit.: ARj 3, 872. 4, 833. 770. 771. 773. 774. 780. 781. 782. Hirtz, *Aves* 176. Ribarić, *SDZb 9,* 155. *Elezović l,* 274. 275. 2, 520. Tentor, *JF* 5, 206. Kostić, *NJ í,* 47-48. *Mažuranu* 476. *Miklósié* 109. *SEW* 1, 475. *Holub-Kopečny* 160. *Bruckner* 214. *KZ* 51, 224. *ZSPh* 4, 216. *Vasmer* 506. *RSl* 4, 165.

Trautmann 113. *WP* l, 441. *Mladenov* 227. Meillet, *Slávia* 3, 673 - 674. *Boisacq*[3] 693. 779. Baric, *AA* l, 138-160. Joki, *SAW* 169, 108. (cf. *RSI 5,* 322). Isti, *Unt.* 75. i *Stud.* 43. Ehrismann, *PBB* 20, 64. bilj. Schulze, *SAW* 1910, 787. sl. (cf. *RSI* 4, 934). Scheftelowitz, *IF* 33, 166. *GM* 170. 242. Asbóth, *Nyt* 3, 246.

kap[1] (Kosmet) »uzvik, glas, kojim se predstavlja hitro uzimanje«. Turcizam, upravo tur. imperativ od *kapmak* »ščepati, uzeti«. Arb. (Gége) *kap* »greife, fasse an, nehme gefangen« nije turcizam, kako je mislio G. Meyer.

Lit.: Elezović l, 278. *GM* 174. Joki, *Stud.* 33. *WP* 1, 342.

kâp[2] m pored deminutiva *kapií* i *kãpelj,* gen. *-pija, -peljna* (slov.) »cottus gobio, glavoč«. Uporeðenje sa hrv. nazivom *glavoć* nuka na mišljenje da je od kllat. *caput* = vlat. *capus.* Od tal. *capo,* koje je od istog vlat. lika, potječe *kăpo* m *(broda, društva)* (Molat) = *kápo* m »mlinar uz makine za tiskanje ulja (Šibenik)«. U toponomastici dolazi u složenicama u značenju »rt«: *Kantafik / -ig* m (Dubrovnik, 18. v.) < *capite fici* (1220) »rt Smokva«. Toponim je potvrda za ostatak kilát, deklinacije *capitis.* Za oblik *capite* kao relikt daim. -rom. upór. k'rčko-rom. *kupto; *capu* > mlet. *čao, cal-: Kalifrõnat,* gen. *-ónta* (Rab) < *caput frontis; Kaldănac,* gen. *-ânca* m (Rab) < *caput de antiu* > tal. *dinanzi* »početni rt«; *Kapljlva* (Bar, nekada uz more) < *caput Olivas* »rt maslina«; *kavòbãnda* f (Dubrovnik, Mljet) »drveni zidić sve oko krova od broda što brani krov od valova (brodski termin)« < *caput* + *banda* (v.) »strana«. Prezime splitske plemićke porodice tal. *Capogrossso* = mlet. *Kaogrosso* > hrv. *Kàgruzović, Kaogrošovica; kaposanto* m ili *kaposanta* f (Muo) »riba lijepa oblika koja se drži u kući za ukras (jede se, stranci je kupuju)«. Prezime Srba na Baniji *Fôrkapa, Forkapić* = *Vorkapić* rumunjskog je podrijetla < rum. *fără cap* »bez glave« *(fără* < tat. *foras*); rikapit* m »(trgovački termin) gdje hoće tko, može naći« < tal. *ricapito* 1. 1. prezenta. Ovamo još tal. moderna složenica *capòvila* m (Dubrovnik, Boka) »starješina, knez, muktar, kočobaša« < *capo* + *villa* »selo«.

Lit.: ARj 4, 848.

kapb[3] m, stcslav., »Götzenbild«, s izvedenicom na *-ište* (v.) *kapište,* gen. *-šta* n »idem« = *kapišće* (1184, Povija, Brač) »oltar«. Očuvano u imenu lastovskog otočića *Kapište.* Ovamo možda *potkapina* »slijepa pećina« od sintagme *pod kapom.* Tumači se kao protobugarska (= avarska) riječ u stcslav. i rus. *kapište* »Götzentempel«. Za *kapz* postoje utvrđene paralele u jakutskom, ujgurskom *kep,* mongolskom i južnoturskom *kap* »oblik, slika« < *kap* (u dunavskom bugarskom). Rumunji. posudiše *capiste* »1° poganski hram, 2° idol (nepravoslavna crkva)«. Iz istog je sttur. izvora i madž. *kép* »Bild, Gesiehtsform«. Ta riječ dolazi s jery u rus.-cslav. *kypí,* »imago«. U južnoslav. (slov., hrv.-srp. i bug.) sa *i* < *y: kîp,* gen. *kipa* (Vuk), sa vrlo razgranatim semantemima: »1° čeljade, tijelo, osoba (1434, 1458, Senj: *u kipih gospodina Miklouša), 1°* oblik, prilika, slika, 3° idol, 4° krinka, sinonim: čuvida, pelda«. Iz južnoslav. posudiše Rumunji *kip* s neobičnim sufiksom u pl. *-are* (možda tur. *-lar): qiparë* »Gesichtzüge«. Odnos slav. samoglasa *a - y* > *i* prema tur. *ä, e, i* nije objašnjen. Upór. čeremisko *kap* »Körper, Statur«, syrjansko *kab* »kalup«. Riječ *kip* tvori u hrv.-srp. leksikologijsku porodicu, osobito u govoru zapada. Pridjev na -on *típán* (18. v., upor. u Zagrebu *Kipni Trg)* »personalan«. Deminutivi na *-ьc: Upec* (Belostenec) = *kīpac,* gen. *kĺpca* (ŽK), na *-ić kipić* (srednja Dalmacija?j Pavlinović). Kol. na *-je kîplje.* Radna imenica na *-ar: kipar,* gen. *-ára* »skulptor«, s izvedenicama *kiparski, kipàrija, kipãrnica, kiparstvo.* Mnoge složenice postoje zbog toga što je riječ i religiozni termin.

Lit.: ARj 4, 844. 956-960. 5, 1-3. 11, 145. Skok, Slav. 222. *Mažuranu* 486. 505. Paasonen, *WuS 6,* 143-144. (cf. *JF* 3, 214). Erdödi, *IP* 50, 218. *Mladenov* 231. *Vasmer* 522. Brückner, ÍCZ48,189. Iljinski, *IzvORJAS* 23, l, 125-182. (cf. *Slávia* 5, 206. *IJb* 8, 207). *GM* 227. Mermger, *WuS* 10, 188 (cf. *IJb* 13, 82). Matzenauer, *LF* 9, 177. Joki, *UJb* 7 (cf. *IJb* 13, 167). *Tiktin* 285. *Ostojić* 43-4. Filipović, *IČ* 3, 265-6.

käpa f (14. v.), sveslav., nije praslav., jer nije termin primitivne kulture, »1° pokrivalo glave, nema oboda (kao klobuk, šešir), 2° *morska kapa* = meduza, 3° pokriv na kotlu za pečenje rakije, 4° Federbusch (Zagorje, Strizivojna), 5° *Kapa* (brdo, Maini)«. Deminutiv na *-ica kapica* (18. v.), na *-ič kapić* (Vuk) »1° lastavica (Dalmacija, Pavlinović), 2° (Piva-Drobnjak) » u nametu snijega ispupčenje sa zaoštrenom ivicom«, na *-ьc kapbc* (15. v.) »poklopac« = *kapac,* gen. *kapca* (15. v.), na *-ka kapka* (Donja Kupčina) »Dohle«. Radna imenica na *-ar kapar* m »čovjek koji i kape« prema f *kaparica* »Haubenlerche«

(Kosinj). Na *-jar kapilár* »opanak sa kapcima«. Pridjev na *-at kăpat.* Augmentativi na *-etina kapètina,* na *-ina käpina,* na *-ura kapura* (Vuk, Grbalj) »1° vlasulja, pernica, 2° žir (Brač)« = na *-orka kâpõrka* »vrsta kokoši«, *kapurica* »1° kapurasta kokoš, 2° vlasulja, 3° žir (Brač)«, pridjev na *-ăst kăpurast* (~α *kokoš}.* Augmentativ na *-urina kāpuriņa* (Vuk). Upor. ukr. i rus. *kapor.* Složenica *kapažandra* f »školjka, pecten jacobaeus, velika ostriga« < tal. sintagma *cappa santa.* Deminutiv na lat. sufiks *-uceus* > tal. *-uccio kapuc* (Belostenec) = *kapuč* m (16. v.) < tal. *cappuccio,* odatle na tal. *-ino kapucin,* gen. *-ina* (Dubrovnik) = *kapucin,* pridjev na *-ski kapucínski, kapucínski* < tal. *cappuccino.* S tal. prefiksom *s-* < lat. *ex- skapui* m (Mikalja) »kukuljica kapucina«, *skapucin* < tal. *scappuccino.* Deminutiv na tal. *-otto* tal. *cappotto* > istro-rom. *kapuoto* (Galežana) > *kàpot* m (Vuk, Crna Gora, Perast) »gunj s kukuljicom« = *kapôt* (Hvar) »Winterrock«, augmentativ *kàpotina* f (Vuk, Crna Gora) = *kaput,* gen. *-úta* (Vuk, Crna Gora, Dubrovnik, danas općenito), zacijelo i preko tur. *kaput,* jer riječ nije općenita na zapadu. Kao predikativni indeklinabilni pridjev *biti kaput* (hrv.-kajk.) »propasti«, od njem. *ich bin kaputt.* Denominali na *-iti okapiti se* pf. (Stulić) »dobiti kapu«. Upor. arb. *këpaç.* Od lat. *cappa 6.* v.) »mantello con cappuccio«, internacionalno,

Lit.: ARj 4, 835. 837. 839. 843. 848. 849. 950. 8, 808. Hirtz, *Aves* 150. Ribarić, *SDZb 9,* 156. Vuković, *SDZb* 10, 388. Matzenauer, *LF* 8, 44. Hraste, *BJF* 8, 20. Budmani, *Rad* 65, 165. *REW*[a] 1642. *GM* 187. *DEI* 740. 741.

kap äc (Rab) = *kapać* (Molai, Božava) = *kàpãc* (Perast) = *kàpãc* (Dubrovnik, Cavtat; predikativni pridjev, npr. *ti si kàpãc to učinit)* »kadar, u stanju«. Za Dubrovnik potvrđen je f *kàpãca,* u drugim krajevima nije. Potvrda za kose padeže nema. Slov. *kapać,* prilog *kapać* (Notranjsko) pored *kopač* »im stände«. Denominal *ukapačiti se* (Dubrovnik) »usuditi se«. Apstraktnim na *-itas,* gen. *-itatis* > tal. *-tà(te}* > *kapačitāt,* gen. *-i* f (Dubrovnik) »sposobnost«. Od lat. *capax* '^ tal. učena riječ *capace,* tršć. *capase,* apstraktum *capacità.*

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 24. Budmani, *Rad* 65, 166. *Pleteršnik* l, 478. Šturm, *ČSJK* 6, 52. *DEI* 730.

kapak, gen. *kapka* m (Vuk, 18. v.) = *kapak,* gen. *-aka* (Kosmet) »sinonim: 1° zaklopac, 2° kanje, vjede«. Na *-lija: kapàklija* f »saham sa zaklopcem«, *kapaküja* f (Kosmet) »turska vojnička puška ostraguša .sa zaklopcem, prije Martinijevih«. Na *-iti raskapàciti* (Crna Gora) »skinuti kotlu kapak«. Balkanski turcizam (tur. *kapak,* izvedenica na *-ák* kao *konak, jatak,* od *kampak* »zudecken, verhüllen«) iz terminologije alata; rum. *capac,* bug., arb. *kapák.* Tur. α identificirano u Vukovu obliku sa nepostojanim α kao u *čanak* (v.). Tur. *kapmak* u pasivnom obliku *kaplamak* »füttern, polstern« zastupan je u *kaplàisati, -isem* pf. = *kaplaìsat (se)* (Kosmet) »1° obložiti, preko starog udariti novo, postaviti, 2° (metafora) potplatiti, 3° navaliti na koga besjedom«. Odatle *kaplaj* m (Krajina) »okrugla opeka za pokrivanje vrha krova (Hohlziegel)«. Dodatak *-j* je kao u *belaj* (v.). Upor. arb. (Gege) *kaplis* »überfalle, erdrücke«. Odatle skraćeni infinitiv na *-ma: kaplama* (Kosmet) kao indeklinibilni pridjev »furniran, preko staroga prišiveno novo (opozicija *nov)«.* S gubitkom / u izvedenici na *-džija kâpamadzija* (18. v., Vuk, Obradović) »čovjek koji pravi pokrivače«. Također prezime. Balkanski turcizam (tur. *kaplama* »Futter, Verhüllung«) iz terminologije odijevanja: bug. *kaplama,* arb. *kapama* (sa gubitkom *l,* jer se pomiješalo sa *kapa}.*

Lit.: ARj 4, 837. 838. 845. *Elezović l,* 279. *GM* 174. *Mladenov* 231. *Miklošič* **11.** *SEW ï,* 484. Matzenauer, *LF* 8, 43. *Deny* § 556.

kapaklis m (Vulović) »igra klis«. Svakako je složenica. Nejasno je što je njen prvi dio. Možda tur. optativ *kapa* kao zamjena 3. 1. imp. od *kapmak* (v. *kap)* »neka se uhvati klíš«. Drugi je svakako *klíš* m = *kliša* f »1° komad drveta ili kamena na obje strane zaoštren, 2° igra tim predmetom, 3° (metafora) jedna od dasaka kojima se pokrivaju kuće; sinonim: šindra, skudlą < lat. scandula), 4° oštar kamen, oštra hrid«. Na *-oca: klisača* f »palica kod igre klisa«. Sa šaljivim sufiksom *-alo klisalo* m prema f *klisalica* (Lika) »koji neprestano skače« od denominala impf, *kūsāti* prema pf. *klísiti* (Lika), *klišam, klîsîm* (18. v., Vuk) i *klisnuti, -em* (od straha) »skočiti, odskočiti«. To se značenje razvilo od bacanja klisa. Upor. i *sklisiti se na zemlju* (Bosna) »spustiti se«; *klisati se* (Vuk) »igrati se klisa«. Varijanta je *kŕísnuti, -em* (17. v., Baraković) »poskočiti«. Na *-ica: klisnica* (objekt uz *izbaciti,* vulgarno) »posrati se od straha«. Na -n/a: *klišnja f = klisanje* n »skakanje«. Prilog *naklls — năoklis* (Vuk) »kad njiva ili jendek ide sve

na uže, u špic«. To značenje suvisi sa značenjem 4°. To je i u toponimu *Klis.* Kako je *Klis* kod Splita potvrđen kao *Clusan,* nije identičan sa *Klis* u Bosni i Srbiji. Postanje nepoznato. Brückner i Specht misle da je od istoga korijena od kojega *klip* (v.), *klin,* samo s formantom s.

Lit.: ARj 4, 837. 5, 79. 82. 7, 395. 470. 551. *Miklošič* 119. *SEW í,* 520. Specht, *KZ* 68, 128.

kapama f (Srbija) = *kapama* (Kosmet) «kuhano jelo od janjetine, zelena luka i raznih začinaka«. Balkanski turcizam (tur. *kapama,* »étuvée de viande«) iz kulinarske terminologije: rum. *capama.*

Lit.: ARj 4, 838. *Tiktin* 282. *Elezović 2,* 521.

kapar m = *kapara* f pored *kapara* »biljka capparis spinosa koja raste uza zid na kamenu (plod se stavlja u ocat i jede se)« = *kapra* f (prema njem. *Kaper).* Slov. *kapara* = *kapera.* Starija je posudenica sa α > *o: kopar,* gen. *-pra* m = slov. *koper, kopre* m, *kapric, koprnina* »anethum graveolens«. Arb. *pakar* pored *kopër* (iz hrv.-srp.). Od lat. *capparis.*

Lit.: ARj 4, 838. 848. *GM* 175. 198.

kapara f (17. v., Vuk, Rab) = *kapara* f (štokavski) = *kapara* (ŽK, Božava, slov.) »novac kao zalog«. Denominal na *-ati kapàrati, -ãm* pf. (Božava, Vrčević, Bogišić) = na *-hati kapàrisati, -sem* pf. (Bosna) prema impf, na *-va kaparisavati* (Srbija), na *-iti kàpariti, -гm* impf. (ra-). Balkanski talijanizam iz oblasti trgovine (tal. *caparra,* 14. v.): rum. *capara* f, bug. *kaparo* n pored *kapara* f, *kaparós (tuk ima* ~), arb. *kaparr* m pored *kaparrë* f s glagolom *kaparros* »gebe Angeld«. Dočetak *-arra* je identičan s tal. *-arra,* skraćenica od lat. *arrobo,* gen. -oras < gr. αρραβών, gen. -ώνος > *aravuna* (v.). Korijen *cap-* Battisti tumači sa *capo.* Ako je tako, složenica je nejasna. Upór. hebr. *kappāra* »žrtva za pomirenje«, od glagola *kippịr* »sühnen«.

Lit.: ARj 4, 838. Kušar, *Rad* 118, 24. *Pleteršnik* l, 386. Cronia, *ID* 6. GM 175. *Mladenov* 231. *Miklošič* 111. *SEW* l, 484. *DEI* 731.

kapati, *-ljēm, -ām* impf. (Vuk) *(do-, is-, na-)* prema pf. *kápnuti* (u narječjima) > *kanuti, -ēm* pored *käpili, -lm (do-, is-, pre-),* sveslav. i praslav., bez paralela u baltičkoj grupi, »stillare«. Iterativ *kapljívati, -kàpljuje* samo s prefiksom *is-, pro-* (subjekt *kiša) = prekaptnjat, -uje* (Kosmet, subjekt *kiša}.* U prefiksalnim složenicama metaforicko značenje polazi od uporedenja »padati kao kap, odmah, dugo, propadati kao kap u vodi« : *skapati, -pijem* prema impf, *skapavati, skapavam* »umkommen«, *okapati, -pijem* »namučiti se *(okapati u tamnici)«* = *okapat, -pijem, -am* (Kosmet) »dugo negdje ostati, probaviti«, *ukapiti, ùkapīm* (Vuk) »na mjestu ubiti, tj. da padne kao kap«, bez prefiksa *kanuti, -ēm* (Piva-Drobnjak, Dubrovnik) »nenadano doći«. Imenica *kâp,* gen. *-i* f (17. v., Vuk, Vodice) »apoplexia« može biti i prevedenica (calque) prema tal. *gotta,* tur. *damla.* Upotrebljava se i kao francuski negativni komplement *goutte (n'avoir goutte, n'entendre goutte): nisam ni kapi spavao* (Lika), *nemam ni kapi duvana* (ŽK); *kâp τη.* (hrv.-kajk., Vodice, i slov.) »voda što kapa s krova«. Odatle *kápnica* f »1° Stalaktit, 2° streha«. Praslav. je izvedenica na *-гa: kaplja* f »1° u pravom značenju i 2° apoplexia«. Pridjevi na *-ăst kăpljast,* na *-av kãpljav,* poimeničen na *-ъc kâpljavac,* gen. *-avca* (Stulić) »1° čovjek kojemu je pala kap, 2° česma (Lepenica)«, na *-ica kăpavica* (Kosmet) »1° mjesto na strehi kuda kaplje kiša, 2° otopljen snijeg, 3° voda od kiše (Vuk), 4° biljka«. [Ovamo i neologizam *kapavac* »gonoreja«]. Na *-iv kàpljiv.* Poimeničen part. perf. pasiva *kapljenik* »med«. Na *-avina: kapljevina* (Vuk) »mast iz brava«. Na *-ilo kăpilo* n »cijev kroz koju voda teče« = na *-alo kapalo* = na *-ivo kapivo* (Bella, Voltidi). Na *-alica: kapalıca* (Vuk) »sud za hvatanje rakije iz kazana«. Deminutivi na *-ča kapca* f (Vuk) i *kapčica,* odatle glagol *kačkati, -ām* < **kapcati,* na *-ъc kapać;* gen. *-pea* (Vodice) »1° kaplja, 2° streha«; na *-ica: kapljica;* na *-bk: kapljačak,* gen. *-čka* »vrsta paprati« od **kapljak.* Na *-ina: kãpljina; òkapina* (Bačka) »na vrhu sijeno što pocrni od kiše; sinonim: *povlata«.* Koi. na *-ež: kapež* f. Prilog: *nàiskãp* (Vuk) »do zadnje kapi«. Postoji jedna potvrda s umetnutim *r kraplja* (18. v.) za *kaplja.* Možda unakrštenje sa *krápati.* Upór. i *kropiti* i češ. *krápě* pored *kápě.* Ie. paralele nisu utvrđene. Mladenov uporeduje sa sanskrt. *kaphas-* »služ«, zenda *kafa-* »pjena«, kurd. *kaf,* oset. χα/. To se upoređenje ne poklapa semantički. Budući da postoji osim *kraplja* još varijanta *kvap* za *kap-,* može biti točno mišljenje da je *kapati* onomatopejskog postanja.

Lit.: ARj 2, 588. 3, 873. 4, 834. 838. 846. 7, 363. 827. 837. 839. 842. 844. 845. *Elezović*

l, 233. 278. 288. 437. 2, 22. *NJ 2,* 215. *Mažuranić* 488. Ribarić, *SDZb* 9, 156. Vuković, *SDZb* 10, 388. *Miklošič* 111. *SEW l,* 487. *Holub-Kopečný* 162. *Brückner* 217. *Vasmer* 521. 523. *Mladenov* 231. *RFV* 71, 453-463. (cf. *IJb* 3, 160). Iljinski, *RFV* 73, 281-308 (cf. *Slávia* 3, 578-579. *IJb* 8, 206). Štrekelj, *DAW* 50, 44. Vaillant, *RES 22,* 14.

kapela f (15. v.) = *kapela* (ŽK, Rab, Božava) »1° mala (područna) crkva, 2° vojna muzika, 3° toponim«. Deminutiv na *-ica: kapelica* (16. v.). Radna imenica na lat. *-anus* (kao *kapetan): kapelan,* gen. *-dna* m (14. v.) = sa sinkopom *e kaplán* (hrv.-kajk., slov., Belostenec, Voltidi) preko njem. *Kaplán.* Na *-ija kapelanija* (16. v.) = na *-stvo kapelanstvo* <*Y1.* v.). Od kslat. *cappella* (deminutiv od *cappa)* »naziv bogomolje u palači franačkih kraljeva u kojoj se pohranjivala *cappa* sv. Martına Tourskog«. Tako je nazvan po semantičkom pravilu i muzički zbor koji je pjevao u njoj. Odatle radna imenica na *-nik kapelnik* m prema njem. *Kappelmeister.*

Lit.: *ARj* 4, 840. 845. Kušar, *Rad* 118, 21. Cronia, *ID 6.* *REW*[3] 1644. *DEI* 743. *NJ 2,* 271. *SEW* 1, 485.

kapelio m (Split) »ženski šešir«, tal. deminutiv na *-ino* od tal. *cappello* < kslat. deminutiv na *-ellus* od *cappa.* Proširen na dem. *-itta* > *-etta: kapellta* (Rab, Novaija na Pagu, Kaštel na Rabu), sa zamjenom tal. sufiksa našim *-ica kapelica* (Jablanac) = *-inka kapelinka* (Stinica) »ševa = sjev.-tal. *lodala cappelluta* providena, čupicom, Haubenlerche«. Tal. pridjev na *-uto* zamijenjen je kod nas najprije tal. deminutivnim sufiksom, onda našim. Tal. *cappelletto* > *käpile,* gen. *-eta* (Mljet) »čep spleten od pruća ili trave u obliku kapice (ribarski termin)«. Interesantan je primjer zamjene tal. deminutivnog sufiksa prijelazom u deklinaciją *-e* < *į.* Upór. arb. *kapell.*

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 18. Macan, *ZbNŽ 29,* 210. Hirtz,, *Aves* 180. GM 175.

kapesî (narodna pjesma, Bjgišić), si je tur. posesivna postpozicija, samo sa *bre* »bre kurviću« = *kape* = (složeno) *kăpeogli* (Kosmet), uzvici, »kurvin sine«. Imenica na *-j: kapija* f u psovci *kapijo Ujedná* (Čačak, Srbija), pored *kahpija* govori se *kahpe, kafpe* > *kape.* Deminutiv na *-đSik* (v.): *kapedžik* (Kosmet) »kurvica«. Balkanski turcizam (tur. *kahpe* »meretrix«) iz terminologije morala: bug. *kahpé* > *kapija, kahpelăk,* arb. *kahpé* > *kape* (Gege) = *kafpe,* ngr. *καχπέ.*

Lit.: *ARj* 4, 841. *Elezović* 1, 279. *Mladenov* 243. GM 166. Marjanović, *NJ* 3, 215-217 (cf. *IF* 14, 255).

kapetan, gen. *-äna* m (Perast, Dubrovnik, Vuk, 15. v., narodna pjesma) = *kapitan,* gen. *-ana* (zapadni krajevi, čakavski i kajkavski) = *kapitan,* gen. *-äna* (13. v., Hektorović, Rab) = *kapitûn,* gen. *-uana* (Molat) m prema f *kapetanica* = *kapetanovica,* pridjevi na *-ov kapetanov, kapetanski,* poimeničen *kapetanovac,* gen. *-vca* »momak kapetanov«, prezime *Kapetan(ov)ić.* Apstrakti na *-ija kapetanija* = *kapitánya* (17. v.) = na *-bstvo kapetanstvo* = na *-at kapetànãt,* gen. *-ata* »kotarski poglavar (Potomje)«, *polukapètan,* gen. *-äna* m (Srbija) »nepotpun kapetan, nepraví kapetan, koji je pod drugim kapetanom«. Od lat. > tal. *capitanus* > *capitano.* Sinonim je *ćefalija f* (Vuk). Upor. u Zadru prezime *Kotopanja* < biz. *κατεπάνω,* što je istoznačno, ali drugog postanja. Upór. lat. izvedenicu na *-ina: capitina* kao zamjenica za *caput,* odatle rum. *căpățină,* arb. *kaptinë-a* »Kopf beim Zählen von Vieh«.

Lit.: *ARj Λ,* 841. 844. 10, 623. *REW*[3] 1634. *Godin* 227.

kapija f (Vuk, 18. v.) = *kapija* (Kosmet) »sinonim : 1° (velika) dvorišna vrata, 2° gradska : *Bijogradu na Stambol-kapiji,* Vuk, narodna pjesma, 4, 132)«. Toponim. Deminutiv na *-džik* (v.) *kapidžik* (Vuk, Srbija, Bosna) »vratašca« = *kapidžik* (Kosmet) »unutrašnja mala vrata između dvorišta dvaju susjeda«. Na *-džija kapidžija* m »vratar, vratarica«. Toponim i antroponim. Složenice *kapi-komšija* (narodna pjesma) = *kapi-konšlja* »najbliži susjed«, *kapidži-baša* m »starješina nad vratarima«. Sa tur. postpozicijom *-stz* »bez« *kapisîz* m (Kosmet) »l ° uže, 2° besposličar«. Balkanski turcizam (tur. *kaptı)* iz graditeljske terminologije: bug. *kapija,* arb. *kapixMk.*

Lit.: *ARj 4,* 843. *Elezović* 1, 279. 2, 521. *Mladenov* 231. GM 175. *Miklošič* 111. *SEW* 484.

bapimka f »biljka robinia pseudoacacia« = *kapinska trava* (17. v., Dubrovnik) = *kapin* (Stulli, Šulek; prema Budmaniju nepouzdano). [I češ. *kapinice,* Šulek].

Lit.: *ARj* 4, 843. Šulek, *Im.* 139.

Kapitolij m (Budrmuiijev akcenat) = *Kapital], s* pridjevom na *-bsk kapitoljskī,* isto prema lat. *capitolinus kapitolinski.* Od

lat. *Capitolium,* najpoznatiji je brežuljak Rima, preinačen po tal. pučkoj etimologiji unakrštenjem sa *campus* u *Campidoglio* > *Kampìdolij* (17. γ.) = *Kampidolija* f (17. v.) = *Kampìdolj* (17. v.), s pridjevom *kampidoljskī.*

Lit.: AR] 4, 813. 845. *REW*[3] 1639. *DEI* 707.

kapitul (1484, Senj) = *Kapitul* m (toponim kod Knina) = *kàpituo,* gen. *-ula* m (Budmanijev akcenat) = *kàpituj* (Poljički statut, *j* < *lj)* »1° zbor kanonika, fratara, dumana, 2° (prevedenica) poglavlje«. Pridjev na *-bsk kapitulskí* > *kapituoski, kapituljskî.* Od srlat. crkvenog *capitulum,* deminutiv na nenaglašeni sufiks *-ulus.* Pridjev na lat. *-aris* (varijanta od -aus) *kapitular* < srlat. *capitularis,* poimeničeh u ni. r. > *kapitular,* gen. *-ara* (16. v.) »skup franačkih zakona«, odatle s našim općim pridjevskim sufiksom *-ьn* određeni *kapitulami* (npr. *vikar).* Odatle internacionalno *kapitulirati, -tulirăm* pf. »potpisati poglavlje mira > položiti oružje«. Od tal. *capitolo* > *käpita,* gen. *-ola* (14. v.) = *Kaptol* m (Zagreb) »1° zbor kanonika, 2° dio starog Zagreba (toponim)«, etnik *Kaptolac* (Belostenec) »čovjek koji pripada Kaptolu«, pridjev *kaptolski (i~~>a gospoda),* nastalo odbacivanjem madž. dočetka *-om* < lat. *-um* od *Kaptolom* (16. v., Belostenec, Jambrešić, Vitezović, historijski spomenici), toponim (Krapinaj, etnik *Kaptolomac, kaptolomski.* Od madž. *káptalan* < lat, *capitulum.* Madžarski crkveni termin u Zagrebu objašnjava se činjenicom da je zagrebačka biskupija madžarska kreacija. Odatle dolazi i to da su crkveni izrazi za časti madžarski latinskog podrijetla kao *prepošt* < *praepos(i)tus, Paradižim* (toponim, Krapina, groblje), *Apatovac, vicijašpeš.* Latinske riječi kao *juš* izgovaraju se prema madžarskom.

Lit.: ARj 4, 802. 848. 849. Štrekelj, *DAW* 50, 26. *REW*[3] 1640. *DEI* 736.

kaplan m = *kaplan* (Kosmet) = *kaplam* (17. v., jedna dubrovačka potvrda sa *n* > *m* kao u *bujrum)* »1° lavoris, tigar, leopard, 2° njegova koža«. Složenice: *kaplampost* (17. v., jedna potvrda) »tigar«, ali upravo »koža tigrova, jer *post* stoji mjesto perz. *pust* »koža«; *ărslan-* i *kaplan-jurnek* (Peći) »vrste veza«. Toponim *Katlanovo (ti* mjesto *pl)* kod Skoplja. Balkanski turcizam (tur. *kaplan,* izvedenica od *kapmak* »ergreifen«) iz oblasti zoologije, upravo koža za odijevanje: bug., arb. *kaplan,* ngr. *καπλάνι.*

Lit.: ARj 4, 845. *Elezović* 1, 250. *Mladenov* 231. *Lokotsch* 1066. *GM* 176. Matzenauer, *LF* 8, 44. *Miklošič* 111. *SEW* 1, 485.

kapošanat, gen. *-anta (s = s')* m (Molat) »groblje, cimitar (v.)«. Toponim *Koposônda* f (Hvar, *nt* > *nd* kao u *planda).* Tu je bilo groblje. Konsonant *n* je ispao zbog disimilacije *m - n > 0 - n.* Od tal. *composante* (14. v.). Riječ *campus* kao opća riječ posuđena je u slov. *kàmp,* gen. *kampa* m »1° Teil, *2"* Feldlager« preko njemačkoga. Samo jedina je potvrda u gen. pl. *dvi Ujadę kanapa zemlje* (18. v.). Nije izvjesno da li ide ovamo kao *kanap,* gen. *kănpa* »mjera za zemlju«, kako izvodi *ARj* 4, 815. Na lat. *-anea kampanja* f (Rab) »selo, ladanje« < tal. *campagna* »isto«. U toponimiji jadranske zone postoji i kao internacionalna riječ *kampanja* »borba«. Riječ *campus* postoji kao toponim u sing, i u dva lika u pl.: *Komp* m (Krk); *Kimp* m (Krk) je krčkoromanski pi. *campì* > *Kimp* u prijevoju. Pl. *campara* (tosk., prema tipu *tempora) Kâmpor* (Rab; rom. -α otpalo jer je za hrvatsku jezičnu svijest bilo jednako genitivu sing.). Ovamo možda *Kambur,* rt kod Visa = *Kombur* (Kotor) = *Kimbor* (Boka, *mb* < *mp* kao u *planda* < *planta).* Romanski deminutivi: na *-ellus: Kampêlje* m ák. pl. (Krk, cf. fr. *Champeauxï, Kantêlji* m pl. (Krk) = *Galletto* (u dokumentima) < *campittellu,* cf. mlet. *campiello.*

Lit.: ARj 4, 814. 5, 239. 777. Kušar, *Rad* 118, 22. *Pleteršnik* 1, 384. *REW*[3] *1563.DEI* 707. 709. Skok, *AGIT* 24, 38., br. 32.

kaprijûn m (Brač, seljaci) = *krpljūn,* gen. *-una* m (16. v., čakavski, Budmanijev akcenat) »greda, tignum«. _Može. potjecali kao dalmato-romanski relikt od deminutiva *ča-preolu* (Vitruvije) »bravicello«) > tal. *capriuolo,* rum. *căprior* sa disimilacijom *r - l > r - n* kao u *linteolu* > *láncún* (v.) ili od **capreone,* izvedenice od pridjeva *capreus* < *caper* (sa metatezom suglasnika, upor. *crabu* na Sardiniji i fr. *chevron.* Neobičan je sufiks u *krpljed 1 -et* m (karlovačka okolica) »trijem (Ivšić), balatura (v.), koja je u Lici produljenje krova nad glavnim vratima«. Moglo bi biti da je i tu bio isti lat. sufiks *-olu,* samo je *o* > *e* poslije palatala, a á je rezultat disimilacije *r - l > r - d.* Ovamo ide kod austrijsko--madžarskih Hrvata (»Wasser-kroaten«) *hrpiet* »Küche«. Bez sufiksa arb. *qepër* m = *qepëre-a* f, *iepērt e shpis* (Ulcinj) = *kshõnzat e shpis*

(Zatrebač) = ćepra (Ulcinj) »Schindellatte« < lat. *caper.* [Usp. i *càbrun].*

Lit.: *ARj* 5, 630. *GM* 223. *Godin* 304. *REW** 1650. *DEI* 746. Isačenko, *SlRu* 10, 116.

kāps, indeklinabilni pridjev (Kosmet) »zatvoren, koji nema stolicu«. Apstraktum na *-luk: kăpshk* m »konstipacija«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kabz,* tur. *kabzhk)* iz Ijekarske terminologije: arb. *kaps, kapslëk.*

Lit.: *Elezović* 1, 280. *GM* 176.

kapsa f (južno primorje) = *kàvsa* ~ *kavsa* (Božava) = *kasa mrtačka* (Korčula) »mrtvački odar, sanduk, lijes«. Od lat. *capsa.* Kao leksički relikt iz dalmato-romanskoga. Upor. glede očuvanog *ps* u balkanskom latinitetu arb. *kafshe f* »1° etwas, Sache, 2° Tier, lebendiges Wesen, 3° Rätsel«, značenja koja su dobivena po pravilu sinegdohe. Deminutiv na *-ellus kapseo,* gen. *-eia* m (Dalmacija, Pavlinović) od lat. *capsella,* u kojem je *-a* smatran kao genitívni nastavak. Na *-one* > *-un: kasun,* gen. *-una* m (Istra, Buzet, Sovinjsko polje) »velika kištra za spremanje žita« = *kašun,* gen. *-una* (Rab, Božava, Kućište, Potomje) = (sa *š* < mlet. *ś) kašūn* (Perast, Dubrovnik, Cavtat, Čilipi) »drveni sanduk« od *kaša* (Dubrovnik) »blagajna«, deminutiv na *-ittus* > *-etta kaseta* pored *kaseta* (Dubrovnik, Potomje), s dvostrukim deminutivnim sufiksom *kašetina* (Dubrovnik). Sa sufiksom *-ica kašica* (slov.) »capsella bursa pastoris, na *-ka kaska sv. Ivana* (slov.) »spiraea aruncus«. U značenju »blagajna« *kasa* f je došla preko njemačkoga (tal. internacionalno *cassa),* odatle pridjev na *-ьn* + *-ni kasni* (Lika) »koji pripada kasi«, na *-iere* > *-ir kasīr,* gen. *-ira* »blagajnik«, također preko njemačkoga, na *-ator kàsãtor* m (Lika, Slavonija) »koji isplaćuje radnike«, *inkasator* m. Na *-ella* tal. *cassetta* > *kàsela ṭ* (Istra, Hrvatsko primorje) »škrabija, čekmedže«. Deminutiv *kaselica* (18. v.), pl. f *kasele* »sprava od dasaka s ručkom na nošenje melta«. Ovamo još ove izvedenice: *kosil,* gen. *-ila* m (Žrnovo, Korčula) = *kasu,* gen. *-ila* (Hvar, Vis) »mrtvački sanduk, kapica (Šibenik, ide možda također sa zamjenom *ρ* < *s* unakrštenjem sa *kapa)«.* Ide zajedno sa naprijed pomenutim *kapseo* (sa *ę* > *i* ikavizam). Slov. *kositar,* gen. *-rja* m (Ajdovšćina) »koš s ručkom« < **capsa* + *-Ш* + *-ariu* (?), bez primjera u romanskim jezicima. Bez paralele je i *košḷāta* (Budmanijev akcenat prema Stulićevu *koslatta)* »rupa u gornjem dijelu bačve«, ako je od *cappsula* + *-ata* kao relikt iz dalmato-romanskoga. Od pridjeva **capsea* je možda *inkasa* f (Dubrovnik) »nišeste, škrob, štirka (v.)«, sa denominálom *inkašati, -ām* pf. prema impf. *inkasavau, -kàsãvãm,* »štirkati, poskrobiti«. Upor. u južnoj Italiji *incasciare* »connettere, combaciare, adattarsi bene, raffreddarsi«. Dubrovački se romanizam unakrstio sa *kaša* (Brei)«.

Lit.: *ARj 4,* 848, 908. 875. 880. 879. 883. 884. 5, 363. Budmani, *Rad* 65, 161. 166. Cronia, *ID 6.* Hraste, *Belićev Zbornik* 153. *Pleteršnik* 1, 441. *REW*[3] 1658. 1659 a. 1659h. *Miklošič* 111. *SEW* 1, 485. Štrekelj, *ASPh* 12, 458. *Rohlfs 2,* 78.

kaptár m (Vuk) »od luba kapa što se meće na košnice da ih štiti oū kiše (pčelarski termin)«. Od madž. *kaptár* »košnica«. Upor. češ. *kaptour,* polj. *kaptur* »cucullus«. Potpuno isto značenje kao u Vuka ima rum. *kaptár* = *eăptan.* Biljka *captalan* »petasites officinalis« daje listove koji se upotrebljavaju mjesto *kaptára.* Vjerojatnije je da je riječ *kaplar* u vezi s rumunjskom.

Lit.: *ARj* 4, 848. Vasmer, *RSI 5,* 133. Matzenauer, *LF* 8, 44. *Bruckner* 218. *Tiktin* 287.

kapuc m (Rab, Božava) »glavato zelje«. Od tal. *(cavolo) cappuccio,* deminutiv na *-ūceus* od *caput,* mlet. *capuzzo.* Ovamo ide s *a* > *o* i dočetkom na *-ina kapucina* (sjeverna Dalmacija, Pavlinović) »komušina«. Domaća riječ i romanizam unakrstiše se. Sa zamjenom *-c* > *-s* prema riječima koje nastadoše od *conposta: kapus* m (Voltiđi, Šulek, Cres, slov., Galičnik, Makedonija) »gornje lišće na kupusu« = slov. *kapus* = *kapus* (Kranjska Gora), s izvedenicama, »Gartenkohl«. Upor. prezime *Kapus, Kapusović* (16. v.). Sa *a* > *o kopus* m (Voltiđi) »isto«. Upor. *kopus* (ŽK, izraz u igri svinkanja). Mjesto tog oblika veoma je raširen *kupus* m (15. v., štokavski, istočni čakavci, Vuk, Dubrovčani, bug.) »broskva, cvjetača, kavolin, prokula, zelje (ŽK), cavolo cappuccio«. Deminutiv na *-ьc* > *-ac kùpusac,* gen. *-sca* (16. v.). Pridjev na *-ьn* > *-an kupusan,* poimeničen *kupusnica,* na *-rak kupusnik* m (Srbija) »mrsno jelo sa kupusom«, na *-jak kupušnjāk* »vrt gdje se sadi kupus«. Na *-ište kupusište.* Na *-ar kupusar* (Dubrovnik) »koji jede mnogo kupusa«. Na *-ara kupusara* »1° sud za kiseli kupus, 2° toponim«. U hrv.-kajk. (Belostenec) potvrđena je ista riječ sa *-l: kupusi* m »zelje« < stvnjem. *kumpost* < kllat. *composita* > *kòmbos, kòmbost* (Srbija, Vuk) »jelo od kupusa«, bug. *kombos, kämbus* »salata« = *kumbus* (Vrčević) =

= *kumpasta* < srvnjem. *kumpost.* Upór. još .slov. *hoste* (Idrija) »ein Gemisch verschiedener .Speisen«. Unakrštenjem sa *kapus* govorilo se *kapusta,* tako i slov. *kapusta.* Tako slov., češ., polj. i madž. *káposzta* = *kapust* (Belo- •stenec), prezime u Zagrebu *Kapusta* (1307). Denominai *skupusiti, -im* pf. (Pavlinović, Zore) »skupiti, učiniti bez reda«. U hrv.-srp. unakrstiše se dva romanizma *cappuceu* m i *compos(i)ía.*

Lit.: ARj 4, 850. 5, 238. 777. 808. 809. 238. 10, 571. *Starine 7,* 35. Kušar, *Rad* 118, 18. Cronia, *ID 6. Pleteršnik* 1, 387. *Mlaãenov* 247. 262. *REW*[3] 1668. *DEI* 748. *Miklošič* 111. 126. *SEW* 1, 486. *Bruckner* 218. /CZ 48, 208. Štrekelj, *DAW* 50, 23. Budimir, JF 15, 162.

kapula f (Rab, Božava, Cres, Veli Otok, Molat, Liburnija) = *kapula* (Lika K i pravoslavni, Mikalja, Bella, Stulić) = *kapula* (Vuk, neobičan akcenat, Hercegovina, Konavli, Dubrovnik, Lastva, 17. v., šibenski otoci), deminutiv *kapulica* = *kapùlica* (Stulić), na *-ište kapulište,* na *-bstvo kapulištvo* »crveni luk«. Dalmato- -romanski refleks od lat. *cēpulla (Thesaurus* 3, 549), izvedenica od *cepa,* vjerojatno mediteranska riječ prema Battistiju. Ovamo još na *-ák* (od *češnjak) kàpak* m (Stulić) koje Budmani označuje kao nepouzdano i načinjeno od *Jiapula.* Na tal. deminutivni sufiks *-otta .kapulota* f (Šulek) »biljka corydalis bulbusa«. Kako očuvano *k* pored *e* pokazuje, *kapula* je bez sumnje dalmato-romanski relikt. Od furlanskoga *cevole* f pored *zevale* je *cebula í* (ŽK) »isto« = *cebula* f pored *čébul,* gen. *-ula* (Gorensko) = *abula* (Vodice, Istra) = *čgbula* (Notranjsko) = *žbüla* (Melnica kod Barbana). Glede furl, *v > b* upór. *bolta, Bnonigla* prema *Vertenegtio.* Bokeljsko *apula* (18. v., Tivat, Perast, Ljuta i Bijela) ide možda zajedno sa *cipuddu* u Kalabriji. Značajan je isti akcenat kao u dubrovačkom *kapula.* U Paštrovićima •su nepoznata oba oblika. Tu se govori *civula* = •*dula* (Crmnica) »japradžik (v.)«. Ovamo idu još s neobjašnjenim sufiksom: *iàpljan* m (Vuk) »1° pras (Podgorica), 2° asphodellus albuş (Paštrovići)«, prema Daničiću iz tal. •*cipollino,* čime se nikako ne objašnjava *-ljan,* prije **cepull* + *-ianum,* za koji opet nema potvrda u latinskim vrelima, ali je moglo nastati i analogijski prema *ljiljan, bršljan* (v.) od **čapa,* upor. rum. *ceapă.* Biljka *čapuljka* »erodium«, naš deminutiv na *-ka* (upor. slov. *cebulka),* govori u prilog mišljenju da je *cepulla* postojalo ì u balkanskom latinitetu. Biljka u značenju »asphodellus« ima još više drugih varijanata: *čeprlja* f pored *ieprlj* m (rukopis, 15. v.), *čeprijez* i (ikavski) *čepris* = *čeplis* (16. v., Dubrovčani, Zore) = (jekavski) *čepljes* m = *čapljiz,* sa nejasnim umetnutim *r* i nejasnim dočetkom. I te varijante govore za postojanje *cepulla* u tom latinitetu. Upor. biz. κήπουλλον > *cipuddo* (Bova).

Lit.: ARj 1, 889. 890. 941. 2, 39. 4, 837. 849. Kušar, *Rad* 118, 15. *Pleteršnik* 1, 96. Skok, *ASPh* 30, 307. Ribarić, *SDZb* 9, 141. Budmani, *Rad* 65, 162. *REW** 1820. Šturm, *CSJK* 6, 49. *Miklošič* 111. *SEW* 1, 486. *DEI* 953.

kapulja f (Pančić) = *kapura* (Crnogorac) »drugi želudac na desnoj strani od jednjaka pred buragom«.

Lit.: ARj 4, 850.

käpun m, gen. *-una* (16. v., Dubrovnik) = slov. *kapun* »uškopljen pijetao«. Odatle na mlet. *-era* < *-aria kapunëra* (Božava) »kavez za pijetle«. Deminutiv na *-ič kapunić.* Denominal na *-iti kapuniti, -im.* Sa a- > *o kopun* (Rab, ŽK) = *kopun* (16. v., Prigorje, Slavonija) = slov. *kopun* »isto«. Denominali na *-iti kopuniti se, kopūnīm* (Lika, Slavonija, 18. v.) »(metafora) 1° razmetati se, bániti se, ljutiti se *(na-, o-, po-}, 2°* pariti se *(kokoš se kopuni s pivcem)«,* na *-ja- kopunjati se* impf, (subjekt *kokoti)* »tući se«. Od vlat. **cappo,* gen. *-onis* — kllat. *capo, capus* (upor. *cabo,* gen. *-onis* »uškopljen konj«) > tal. *cappone* (13. v.), srvnjem. *kapun,* nvnjem. *Kapaun.* Kako pokazuje izmjena *P ì PP l b,* riječ je mediteranska. Upor. arb. *kapua -oni.*

Lit.: ARj 4, 850. *5,* 314. 7, 401. 8, 842. 10, 534. Zore, *Tuđ. 9.* Kušar, *Rad* 118, 18. *Pleteršnik l,* 387. 436. *GM* 176. Matzenauer, *LP* 8, 200. Šturm, *ČSJK 6,* 55.

kapunja (Bolić, Vojvodina ?) »sud kao kačica«, deminutiv na *-ica kapunjica* »sud kojim se grabi iz kade«. Budmani kaže da je isto što *kopanja.* Kako tog oblika nema u *ARj,* bit će to zacijelo štamparska greška mjesto *kopanja.* Riječ *kopanja* f (15. v., Marulić) = *kopanja* (Brusje) = *kopanja* (Istra), pored *kopănj* m (Vodice, 18. v., Slovinci) praslavenska je riječ. Nalazi se u stcslav, slov., bug., poli. i gornjoluž., značenje »1° sud izduben iz jednog komada drva, 2° naćve (Korčula, Brusje, Hvar), 3° drvena *kopanja* za čišćenje žita (Vodice), 4° (Jambrešić) čamac«. U Skadarskom blatu je *kopanja* f od tesana kamena i služi za soljenje ribe.

Deminutiv na *-ica'. kopanica* (Molai) »naćve«, *kopanca* (Cres) = *kòpanjica* (16. v., Vuk, Crna Gora). Riječ *kopanja* je balkanski slavizam. Rumunji posudiše *copal* f (Muntenija) »seoske naćve« = *čupama* (Cincari u Baru), Arbanasi *kopaje* i *panice* (s ispuštanjem *ko-*); kapunja* će biti iz madžarskoga. Riječ je, kako se vidi, kulturna. Miklošič i Berneker smatraju je izvedenicom od *kopati* (v.). Štrekelj je veže sa *kopa* »Badetrog, Hohlziegel (Režija)«. Prema Matzenaueru bila bi u prasrodstvu sa stvnjem. *havan, wäschehaven,* nvnjem. *Hafen,* gr. κάπη »Krippe« > gr. καπάνη »Wagenkasten« i arb. *kapaše* »Öhlgefäss«. Ie. je korijen **qap-* »obuhvatiti«.

Lit.: ARj 4, 850. 5, 293. Tentar, *JF* 5, 207. *Pleteršnik* 1, 433. *SEZb* 13, 236. *Miklošič* 128. *SEW* 1, 563. Štrekelj, *DAW* 50, 81. Scheftelowitz, *KZ* 56, 176. Barié, *Reč.* 351. *Mladeno'ú* 250. Matzenauer, *LF* 8, 199. *Tiktin* 410. *Dalametra* 73. *WP* 1, 342.

kapurâl m (Budva) »pluto na vrhu saka (kód trate), da se vidi gdje je sredina trate da nije u krivo pošla (ribarski termin)«. Etimologijski ista riječ kao i vojnički termin *kapural,* gen. *-ala* (Lika) = *kapura,* gen. *-ala* (Perast, Dubrovnik) = *kapóra,* gen. *-ala* (Vodice) = (u austrougarskoj vojsci) njem. *Korporal* > u graničarskom jeziku *kaprál,* gen. *-ola* (ŽK), prema austr.-njem. *Kapral,* odatle *kaproRja* f »čast« = *kaprol* (Šibenik) »mlinar ispred makine (kod tiještenja ulja)« = *kapral* m (18. v.), *kaprálstvo* (18. v.) = *kaplar* (metateza *r - l > l - r,* Vuk, Vojvodina prema madž. *kaplar)* »desetnik (hrvatski domobranci)«, deminutiv *kaplarčić,* pridjev *kăplarov,* poimeničen na *-ica kaplarovica,* prezime *Kaplarović,* čast na *-ija káplánja.* Izvedenica na pridjevski sufiks *-alis* > tal. *-ale caporale* < srlat. *caporalis,* od pl. *capara,* sing. *capo* < *caput* prema deklinaciji *tempora.* Od iste pluralske osnove je izvedeno s pomoću *-idus* > tal. *-iccio'. komprēč,* gen. *-èia* u izrazu *stoji u kompreču* »ohola je ponašanja i želi da se s njom drugi ne druže« = *komprīč(\T.* v., Dubrovnik, poslovice). Od tal. *capriccio* (sa sinkopom intertonike). Istog je podrijet'a internacionalni talijanizam *kaprica* f, s pridjevom *kapriciozan, kapricirati se* (preko njem.). Istu sinkopu pokazuje i leksički relikt iz bokeljskog romanskog *kabruč* m (Ljubiša, *razbio bi glavu G kabruč)* = *kabruč* (Krtole), koje Parčić prevodi »legno sporgente dalla gronda«, »drvo kojim su se u staro vrijeme pokrivale kuće kad nisu kupovali kantinele (= letve), nego u šumi sjekirom djelali *kabruče* (Krtole)«. U Kotorskom statutu *caburtia* n. pl. (CCCXV, 128) < *capor-ucea* (deminutivni sufiks *-uceus* > tal. *-uccio); ρ > b* je u bokeljskom romanskom pravilno. Ovamo ide možda i *toprč* m (Podgora) »šišarica«.

Lit.: ARj 4, 850. 5, 251. Budmani, *Rad* 65, 165. Ribarić, *SDZb 9,* 156. Skok, *ZRPh* 54, 209. Štrekelj, *DAW* 50, 32. *REW*[3] 1668.

kâri m (17. y., Vuk) = *kâr,* gen. *kăara* (Kosmet, *učiniti se kar)* »nevolja, muka, briga, Ijutina«. Na *-U karli* (Vuk), indeklinabilni pridjev, »brižan«. Pridjev na *-ьn karai, f -rna* (Kosmet) = *kárni* »tužan, ljut, neraspoložen«. Ne zna se točno kako ide ovamo *kärna* pored *kârna* (Kosmet), uzvik, neka vrst kletve ili posovke. Je li to uzvik sažaljenja, kao *bortai* Denominal na *-iti', karili se (o-, ras-)* = *karit* (Kosmet) »1° brinuti se, 2° pričinjavati tugu (Kosmet)«, *nakariti, nàkārīm* pf. (Dalmacija, Lika) »namučiti«. Ovamo još s arapskim sufiksom za apstrakta *-et karet* (Vuk) »kazna u igri prstena«, sa denominálom *káretiti, -im* (Vuk) »kazniti kod te igre«. Glas *a* je nastao stezanjem od *aha-.* Upor. *raskahariti* »rastužiti nekoga« = *raškanti se* (Bosna, narodna pjesma). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *qahr* > tur. *kahır, kahırlı)* iz duhovne terminologije: bug. *kähar.*

Lit.: ARj 4, 851. 864. 867. 870. 7, 384. *Elezović* 1, 282. 283. 284. *ZbNŽ* 6, 138. Skok, *Slávia* 15, 358., br. 399. *SEW* 1, 487. *Mladenov* 284. *Ķipars* 149. *Vasmer* 533.

kar[2] m (18. v., Dubrovnik, Potomje, Krtole) »kola« = *kara* f (16. v., u izrazima *staviti, vezati, privezati na karu)* »vrsta kazne u dubrovačkoj republici (krivac se veže na javnom mjestu da se izvrgne sramoti)«. Od tal. *carro* < lat. *camım,* galskog podrijetla (u prasrodstvu sa *cursus),* n. pi. *carra* u romanskom femininum. Dubrovačko *kara* odnosi se na srednjovjekovno kažnjavanje vezanja na kolo. Riječ *karan* m (genitiv nepoznat) bosanski je rudarski termin koji je zabilježio Jukić. Od njem. *Karren* istog podrijetla. Donijeli ga u Bosnu Sasi rudari (upor. ime sela *Sasina).* Od njem. *Karren* je i slov. *gare* f pl. »zweirädriger Handwagen (Koruška, Štajerska)« < koruško-njem. *Garre,* deminutiv *gãrice,* radna imenica *górnik.* Od tal. *carrozza* f < srlat. *carr* + *-otia* (dočetak *-otia* od *birotium)* > *karoca* f (Dubrovnik, narodna pjesma i pripovijetke) = *karoca* (Božava) = *kàruce,* gen. *kârucă* f pl. (Vuk, Srbija) »hintov«, sa deminutivom *ka-*

ručice, pridjev na *-ьn* > *-an karucan,* denominal *karùcati se* (Lika) = *karòcat se* (Dubrovnik, Cavtat) »voziti se«. Od fr. talijanizma *carrosse* je *karoserija í,* sa složenim sufiksom *-er* < *-airu* + *-ia,* < fr. *carrosserie.* Ovamo i brodski termin *karoc,* deminutiv *karočić* (Božava) = *kàroc* (Račišće, Brač, Smokvica, Korčula, Mljet; ~ *od prove, od krme,* prave se od česvine) »becco prodiero d'una barca«. Od mlet. *carezzo* < *carrotium.* Deminutiv na *-olus* tal. *carriola* = *carriula* > *karìjol* m (Bosna) »laka poštanska kola« = *karyola* f (Dubrovnik, Cavtat, Potomje, Lika) = *karjõla* (Božava, Dubašnica, Rab), sa deminutivom *karijolica* — slov. *karala* (prema *rj* > *r)* »l ° tačke, 2° kolijevka (Dubrovnik)«. Deminutiv na *-ittus* > *-etta kareta* (slov.) »Kutsche, kleiner Fuhrmannswagen«. Može biti i od bav. *Karrete.* Imperativna složenica *parakai,* gen. *-ăla* (Baška, Muo; disimilacija *r - r* > *r - 1)* »kolobran, tesano kamenje postavljeno u stanovitim razmacima uz cestu za obranu od kola« = *barakai* (istro-čakavski) < tal. *paracarri.* Upor. arb. posuđenicu iz balkanskog latiniteta *ćtrre* f (Ulcinj) »kola seljačka na dva točka«.

Lit.: ARJ4, 851. 855. 870. 874. *Pleteršnik \,* 207. 388. Cronia, *ID 6.* Kušar, *Rad* 118, 22. Budmani, *Rad 65,* 165. *Miklošič* 112. *SEW* l, 488. *REW** 1721. *DEI* 782. 783.

kâr[3] m (Gorensko) = *ker* (ibidem) »Fels, felsige Erhöhung (Savinjska dolina)« = *kir* »felsige Klippe«, kôl. *kirôvje* »Felsenmassen«, pridjev *kirovnat* »felsig«. Nema potvrda u čakavskom i hrvatsko-kajkavskom. Od predrimskog **carium* > katal. *quer* »isto. Značajni su prijevojni oblici *ker* = *kir* kao u dalmato-romanskom. Upor. tal. *carra* (a. 957) »pietra, roccia«, **carranto* i *Koruška* (v.), kslat. *caris, cararis,* bask. *hani* »pietra«. Pripada mediteranskom supstratu. V. *krn* i *krmúlja.*

Lit.: Pleteršnik l, 387. 389. 398. *REW*[3] 1696a. *DEI* 780.

kara (Vuk) = *kara* pored *kara* (Kosmet), vrlo raširen indeklinabilni pridjev »crn«, uz turske riječi *haber, akšam, biber* (Kosmet), *boja* »vitriol, galica, katran«, *zulufi* (narodna pjesma). Uz domaće riječi vrlo rijetko: *kàrakosa (djevojka,* Vuk). Jednom uz naš hipokoristik od turske riječi *karakódé* f (od *kaduna,* sjeverna Dalmacija) »1° žensko gnjusno, 2° (pejorativ) vino uzbrsaćeno (Pavlinović)«. Prvi dio ličnih imena i prezimena *Karađorđe, Kara-Jòvan, Kara-Mustafa, Kara-Fejzo* (narodna pjesma) = *Kara-fêjza* (Kosmet) »smiješan, ili smiješno odjeven čovjek« (ime kondotijera po Rumeliji na kraju 18. i 19. v., koji je dotjerao do *kapidžibaše), Kara-Mahmud, Karaklajić, Kara-Marković, Karapešić, Kaladurđević* (selo trebinjsko, disimilacija *r - r* > *l - r}* itd., toponimi *Kàra-Bùnar, Karakaja* (selo, Bosna), *Karaburma, Kara Potok,* itd.; imena zemalja *Karabogdan* (se. *ili* »zemlja«, što se kraćenjem ispušta), odatle *Karabogdanija* (Mrnavić) = *Kàrabògdãnskã* (Vuk, mjesto *Moldavija), Karadag* = *Karadăk* (Kosmet) »Crna Gora i zapadni dio okruga rudničkog«, odatle na *-li Karadàglija* m (narodna pjesma) = *Karadaklija* (Kosmet) »Crnogorac« = *Karadačanin, -čanka, -đački* (Kosmet), u imenu Rumunja (prema biz. Μαυροβλάχος) *Kàravlah* < tur. *Karaiflak* m prema *Kàravlahinja, Kàravlaska, karavlaškī.* Vrlo često u složenim imenicama: *karagroš* (španjolski) < tur. *karaguruş, karašlama* f (Vuk, narodna pjesma, drugi dio *ašlama* »trešnja«, v.), *karaduzel* (narodna pjesma) = *karadüzen* (Bosna) = *karaduzên* (Kosmet) »vrsta tambure«, *karađdz* (Kosmet) »1° koji nije skladan, 2° Ciganin, 3° lice koje izvodi komične igre, 4° komično kazalište (drugi dio *doz* v. *đozluke)«, karakol,* gen. -07α (Kosmet) »noćna patrola« *(kol* »vojska«), *karakondžola* f (Vuk) = *karandžula* (Srbija) = *karakondžolos* = *karakôndžula* m (Kosmet) »strašilo, avet, utvara, koja skače od Božića do Krstova dne«. Ta je složenica balkanski turcizam (tur. *kara konculoz* »vampir«, od *korkunç* »strašilište, effrayant« od *korkmak* »strašim se«, odatle bosansko muslimansko prezime *Korkut,* od *kork-ut-mak* »effrayer«) iz oblasti folklora: bug. *korokóndžul* = *karakondžo,* arb. *karakanxhóll* (Gege), ngr. καλικάτσαρος. Ovamo još *ka'radž(a')* (Kosmet) m i indeklinabilni pridjev »1° vo crne dlake, 2° mrke boje, nacrn« < tur. *karaca* »srna«. Odatle prezime na *-ié Karadžič.* Apstraktum na *-luk: karàmluk* m = *haramiák* m, augmentativ *karamlačina* f »tmina, tama, mrak; u argotu: noć« < tur. *karanlık.* Indeklinabilni pridjev je balkanski turcizam: bug., arb. *kara.*

Lit.: ARj 4, 851. 853. 854. 855. 858. 862. *Elezović* 1, 28. 283. *2,* 486. *SEZb* 5, 1200. *GM* 176-177. 179. *Mladenov* 251. 252. *Lokotsch* 1070. *SEW* 385. 488. *Deny* 581. 582. Korsch, *ASPh 9,* 510. Grünenthal, *ASPh* 42, 316.

karabaćo m, n »pasji orasi, strychnos mix vomica L.«. Zove se i *kargabučen,* što točno odgovara tur. *karga* »čavka« + *böken* »zavíjajúca« (particip od *bökmeK).* Prvi oblik

predstavlja izopačeni turcizam. Riječ *karga* se nalazi u makedonskom toponimu *Kargalak* kod Skopja *(-lak = -luk)*. Turska se riječ iskrivljuje unakrštavanjem sličnih turskih riječi. Tako *kărgaburma* f (Kosmet) »vrsta kliješta za upredenje i savijanje metalnih žica, kad se grade kopče i slično« < tur. sintagma *karga buruni* »(doslovno) čavkin kljun«, gdje je *burun* »rt, klin« pomiješan sa *burma* (v.). Ko zna nije li *Kara-Burma* u Beogradu *kara burun?* Riječ *karga* je balkanski turcizam iz zoološke terminologije: bug. *arga,* ngr. *κάργα.*

Lit.: ARj 4, 852. 864. *Elezović* 2, 521. Matzenauer, *LF* 7, 176. *Vasmer* 530.

kärabe, gen. *haraba* f pl. (Vuk) = *karablje* f pl. (Vuk, Srbija) »Г frula pastirska, 2° trska na gajdama«. Deminutiv na *-ica: karabice = karabljice* (Vuk).

Lit.: ARj 4, 853.

karabulina f (srednja Dalmacija?, Pavlinović) »1° velika smutnja, 2° (lovački termin) dug i zamršen trag kojim zađe zec da hrte pomete kad ga gone«.

Lit.: ARj, 4 852.

karafina f (Brač, Kotor) »napravjelo (Dubrovnik), konćiera (Dobrota, Perast), huilier, karanfmdl (hrvatski gradovi)«.· Kulturna riječ od nepotvrđenog tal. deminutiva na *-inus* od *caraffa* »boca«, evropskog arabizma (ar. *garrafa).*

Lit.: REW[3] 3690 b. *DEI* 715.

kârag, gen. *karga* m = *karga* (Hvar, Brusje, Šolta, Račišće) = *harag,* gen. *karga* (Dubrovnik) »(pomorski termin) tovar broda«. Postverbal od *krgăti* (Vodice) »tovariti« = slov. *kàrgat* (Notranjsko) = *krgat* »isto«. Od mlet. *cargo* (1431) icarico della nave«, sjeverno-tal. *carregare > cargare* sa sinkopom intertonike, bez nje toskanski *caricare* < izvedenica na *-icare* od *camım.* Od književnog talijanskoga je *inkarikati, -am* pf. (Perast) i *retrokarika* f (Vrbnik) »puška ostraguša«. V. *krcati.* Upor. arb. *ngarkonj = ngalkonj < incarricare, sharkim* »Ausflucht, Vorwand«, apstraktum na *-imen* od *shkarkonj < excarrico,* koje nije posudenica iz mletačkoga, nego iz balkansko-lat., upor. rum. *încărca.*

Lit.: Zore, *Tuđ.* 11. Ribarić, *SDZb 9,* 161. Hraste, *Rad* 277, 35. Sturm, *ČSJK 6,* 55. *REW*[3] 1719. *DEI* 767. *GM* 305.

karagaća f (Dalmacija, Danilo) »vrst vinove loze bijela grožđa«. Nema nikakve veze s arb. *kalavesh* (»Resttraube« prema Joklu).

Lit.: ARj 4, 853. *GM* 167. Jokl, *Unt.* 213.

karagoj m (Risan) »biljka antirrhinum L.«. Možda je isto što i *karagulj, karah* (Alschinger) »phaseolus caracalla L.« (Vodopić) < tal. *caraco, caracollo,* ukrasna biljka.

Lit.: ARj 4, 853. *DEI* 749. 751.

karagül), gen. *-ulja* m (Vuk, .Dubrovnik) »1° pomanji morski (s)puž, 2° (metafora) biljka u kojoj je cvijet nalik na spuža«. Upor. arb. *käravali* »grosse Schnecke«. Od mlet. *caraguol,* tal. *caragòlo, caracòllo, caracò* < španj. *caracol* »chiocciola«, izppacenje od *scarabeaus.* [V. *karagoj].*

Lit.: ARj 4, 853. *DEI* 751. *GM* 177. *REW*[3] 7648.

karakatnica f (Split, Zore) »hobotnica« = *krakatica* f (Podunavlje) = bug. *krakatica,* poimeničen pridjev *krákat* »u koga su duge noge«. Zorin oblik je ili prema rus. *karakatica* (od *korok = krak)* ili je prekrojeno prema tur. pridjevu *kara* (v.). Ne zna se ima li kakve veze s tim ribarskim nazivom *karakatica* »sultan« (šatrovački u Prištini).

Lit.: ARj 4, 854. 5, 448. *Vasmer* 526. Trojanović, *JF 5,* 223.

karakter m (17. v.) = *haraktir* (u crkvenom jeziku) »1° slovo, 2° ćud, narav, značaj, 3° moralni značaj«. Pridjev na *-ьn karakteran* »značajan«. Poimeničenje na gr. > lat. nenaglašeni pridjevski sufiks *-εcus* u ž. r. *karakteristika,* pridjev *karakterističan* < χαρακτηριστικός. Na *-isati okarakterisati, -šem* pf.; od aorista prema χαρακτηρίζειν. Internacionalna učena riječ od lat. *character,* gen. *-eriș* < gr. χαρακτήρ, gen. - ῆρος »upečatak«, od χαράσσω »incido«.

Lit.: ARj 4, 854. *DEI* 754. *REW*[3] 1863.

karàkuc m (Brač) »stari nož ili britva kojemu je otpala ručica odnosno korice«.

Lit.: ARj 4, 859.

Käral, gen. *Karla* m (15-16. v.) = *Karla* m (18. v) = *Karlo* m (14. v.) = *Karle* m (ŽK), odatle prezime *Karletić, Karlić* (Lika). Od njem. *Karl* = srlat. *Carolus* (srodstvo sa *Kerl* »Mann«). Pridjev na *-ov Karlov,* poimeničen na *-ьc < -äc Karlovac,* gen. *-ovca,* etnik *Karlovčanin* m prema *Karlovčanka* f,

pridjev *karlovački, Karlovci,* na *-ií Karlovic* prezime, *kârlovac* »austrijski talir«, *Karlobag* < *Karlov Bag* pored *Bag* (v.). Od ličnog imena najvažnijeg vladara u ranom srednjem vijeku *Karla Velikoga* (= *Charlemagne* u *Chanson de geste),* koji je obnovio u neku ruku rimsko carstvo, stvorivši marke na zapadu protiv Saracena u Hispaniji (Katalonija) i na istoku protiv Slavena, i to 789. pokořivši *Wilcae,* koji su stanovali s druge strane Labe, 791. dopro do Dura (Győr) u Madžarskoj, 806. pokorio Srbe i Čehe; protiv južnih Slavena furlansku marku i Korušku, protiv Čeha franačku marku u Nordgau, a protiv Lužičkih Srba marku u Türingiji na Saali. Slavenima, koji u njegovo vrijeme nisu poznavali višeg stupnja državne organizacije osim plemenske župe, njegovo ime moglo je značiti imperatora uopće. Zapadnim Slavenima on je bio ono što je bio istočnim ϰαϊσαρ > *cêsan, сьшгь* u Bizantu, s tom razlikom što su se s tim posljednjim upoznali Slaveni na dunavskom limesu već u 5-6. v. Zbog toga *kralj* ne ide u praslavensko doba, dok može ići *cesar, сыагь.* Riječ *car* zamjenjuje Slavenima na Balkanu lat. *imperator* > rum. *împărat* = arb. *mbret.* Značajno je u ovom pogledu da svi Balkanci posuđuju od južnih Slavena *kralj* > Bizantincima ϰράλη5 znači bugarskog, srpskog i madžarskog vladara. Arbanasima je *kral* »fremder König«, prema, vlastitom *mbret.* U Panoniji Madžari posudiše *király.* Osmanlijama je *kiral* kršćanski vladar uopće. Rumunji, premda imaju kao i Arbanasi svoj naziv *împărat,* posudiše *craiu* m prema *crăiasă (-asa* < gr. sufiks *-issa)* pored *crăiță (regele* i *regatul* su u rumunjskon neologizmi), denominal *a crai* < *kraljiti* (Stulić), apstraktum na *-ia craie* < *kràljija* f »kraljevstvo«. Riječ *kralj* bila je prvobitno raširena kod zapadnih Slavena na sjeveru i jugu, dakle u polapskom, češkom, poljskom, kod aplinskih, panonskih i đačkih Slavena. Nije se nalazila u ukrajinskom i ruskom a možda ni u bugarskom. To sve odgovara naprijed navedenim historijskim činjenicama. I francuska *Chanson de Roland* zove *Karla* u isto doba *H reis* i *nostre emperere* < *imperator: Charles li reis, nostre emperere magnes* početni je stih u *Rolandu.* Posuđivanje ličnog imena u značenju »vladara« nije rijedak slučaj. Upor. npr. lit. *valdimieras* < *Vladimir* »vladar«, *Bajan* > *ban.*

Leksikologijska porodica riječi *kralj* velika je. Prema m *kralj,* gen. *kralja* femininum je *kraljica* (13. v.), s pridjevom *kraljičin,* na *-bsk kraljički* (~i *pjesme,* Vuk) i prošireno na -ьпа *kraljična* = *kraljca* (18. v.). Pridjevi: na *-ev kraljev* (čest u zapadnoj toponomastici), poimeničen na *-ina kraljevina* (Vuk, 17. v.) »1° regnum, 2° biljka, 3° vrsta grožđa«, s pridjevom (neologizam) *kraljevinski,* na *-ьо' -äc kraljevac į kralja-* »1° biljka carlina (v.), *2"* pristaša kralja«, na *-ica kraljevića* f »1" kraljica, 2° toponim«, na *-čiča kraljievčica* »1[3] kruška, 2° jabuka, 2° rana viridis«, proširen na *-ski kraljevski* (14. v.) = *kralješki* (Kavanjin), poimeničen *kraljevšica* (hrv.-kajk.) »jabuka«, *kraljevština* (neologizam za *regal)* »novčani dohodak kraljev«, na *-ьп kraljevan* (18. v.), poimeničen u f *kraljevna* »kći kraljeva« prema poimeničenju na *-ić kraljević* (Vuk), s pridjevom *kraljevićev* prema f *kraljevična* (sufiks prema *gospodična),* na *-ka kraljēvka* (Vuk, Šumadija) »ovca«, apstraktum na *-sivo kraljevstvo* = na *-ija kraljija.* Denominali *kraIjevati, -àljujem* impf. = *kraljevstvovati, -ujem* (14. v.). Pridjev na *-bsk kraljski* (Pavlinović) postojao je još u Napoleonovo doba *(Kraljski Dalmatin* = *II Regio Dalmata)* za tal. *regio,* danas se ne govori više. Isto tako ni *kraljstvo* ni *kraljnik* (Kavanjin, 18. v.). Brojni su deminutivi: na *-bk* > *-ák kraljak,* gen. *-l/ka* (17. v.), na *-ič kraljić,* na dvostruki deminutivni sufiks *kraljičac* (Jačke), *kraljičak* (Lukov dol) »troglodytes europaeus«, pridjev *kraljičev,* na *-ić kraljić* s pridjevom *kraljićev, kraljičak* (17. v.). Prenosi se i na gmazove: *gujski* = *zmijski kralj* »Schlangenkönig«, *kraljeva žabica* = *kraIjevčica, kraljevka* = *kraljica* »lacerta major«. I u rumunjskom je leksikologijska porodica slavizmą *craiu* prilično brojna kao i u hrv.-srp. Naziv *crăiță* znači u rumunjskom biljke, gljive, i termin je u igri karata, dok je *crăiasă* »kraljica, kraljeva žena«. Deminutiv na složen tračko.-lat. sufiks *-iįor стаџог* »1° kraljević, 2° ptica troglodytes = *carici; crăesc* »kraljevski«. Glagol α *crai* ima pejorativno značenje »bummeln, lumpen«. Nejasna je izvedenica *craidon* »pokvarenjak«. U najnovije vrijeme postoji i drugo tumačenje postanja riječi *kralj.* Prema Budimiru riječ bi bila pelastička, predslavenska, u vezi s Malom Azijom. Tome se protivi činjenica da je nepoznata ruskim plemenima. Prema Lehr-Spławińskom riječ *kralj* upotrebljavali su prvi Polabljani i Lužički Srbi. To se može prihvatiti. Ne može se prihvatiti da su južni Slaveni čuli tu riječ od Rusa. Slog *kra-* nastao je po zakonu likvidne metateze. Upor. polj. *król* (odatle brojna njemačka prezimena *Kroli),* rus. *koralo.*

Lit.: ARj 4, 854. 868. 867. 5, 449. Hirtz, *Amph.* 66. Ribarić, *SDZb 9,* 13. *Miklósié* 131.

SEW \, 572. *Briifkner* 269. *ASPh* 42, 128. 138. 308. *Ailadenov* 255. *Kiparsky* 242. *Tiktin* 430. Birkenmayer, *JPol* 23 (cf. *]Jb 24,* 356). Budimir, *Istoriški glasnik 2,* 68—72. Lehr-Splawiński, *PF* 12, 44. sl. (cf. *IJb* 13, 311. Bělic, *JF* 7, 242). Melich, *MMy 4, 24-29. 5,* 133-134. 36, 410-415. 467-470. (cf. *RSl 3,* 321. 396). *GM* 204. Schwarz, *ZSPh 4,* 360. Ivšić, *Rad* 187, 161. Putanec, *Filologija 5,* 111.

karàmanka f (Vuk) = *karabãnka* (Kosmet, Bánj) «vrst kruške«, na *-ka* prema m *Karaman* (Gundulić, 17. v.) »čovjek iz Karamanije gdje živu Turci zakona kršćanskoga«. Odatle dalmatinsko prezime *Karaman,* na *-ić* (18. v.). Na *-li Karamanlija* m (Vuk) »Turčin zakona hrišćanskoga« = *karamăjllja* f (mahala u Vučitrnu). Zemlja *Karàmãnskã,* pridjev *karamānskī* (1501). Na *-ija Karamànija* (Mikalja) = *Karamanović.* U narodnoj pjesmi *karaman* je »ime hrtu«. Dolazi i u toponimiji: *Karamanac* (Srbija), *Karamansko brdo* (Srbija).

Lit.: ARj 4, 855. *Elezović* \, 282.

karàntan, gen. *-äna* m (Vuk, Dubrovnik, Sarajevo, Mostar) = *karantān,* gen. *-äna* (Kosmet) = disimilacija *kalàntãr,* gen. *-ara* (Srbija) »l° prijašnji stari krajcar (austrijski novac), 2° turski bakarni novac od dvije pare (Kosmet)«. Od tal. *carantano,* izvedenica na lat. sufiks *-anus* od horonima *Carantana* »Koruška (v.)« prema Alessiju. Svakako taj numizmatički termin nije etimologijski identičan s novijom posudenicom *kvaràntena* (sufiks prema fr.) = *kvarantlna* (Dubrovnik, talijanizam) = *karanténa* (francuzizam) »kontumac«. Od tal. *quarantina,* izvedenica na pridjevski sufiks lat. *-īnus* > tal. *-ino* u fr. na *-anus* > *-aine* poimeničen u ž. r. od lat. *quadraginta,* vlat. *quarranta* »vrijeme od 40 dana«. Upor. arb. *karantene.*

Lit.: ARj 4, 848. 857. Skok, *Slávia* 15, 357, br. 396. *DEI* 753. *REW*[3] 6912. *GM* 127.

karâr, gen. *-ára* m (Bosna, srednja Dalmacija, Pavlinović: *biti na kararu, doći svakoj besidi na karar)* = *karâr* (Kosmet) »mjera, stanje, jednakost, stalnost, trajanje«. Denominal na *-iti: ukarārlt, -ãrim* (Kosmet) »üdesiti, da nešto ide ravnomjerno«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla: bug. *karar* »juste état«.

Lit.: ARj 4, 857. *Elezović l,* 282. 2,387. Skok, *Slávia* 15, 358., br. 397. *Mladenov* 232.

karâra f = (disimilacija *r - 1) karala* (Rab) »puteljak što vodi u selu čijoj kući«. Leksički relikt iz dalmato-romanskoga od lat. *carraria* (se. *via)* »kolnik«, poimeničen pridjev na *-arius* od *carrum* »kola«, tal. *carraia* »strada per carri«. Francuska internacionalna riječ *karijera* f »(činovnički termin) zvanje < napredak u zvanju«, odatle radna imenica na *-ist(a) karijerist(d)* m, od istog je postanja.

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 27. Štrekelj, *ASPh* 28, 516. *DEI* 780. *REW* 1718.

karas m (Belostenec) = *karaš,* gen. *-áša* m (Vuk), sveslav., »slatkovodna riba«. Prezime u oba lika. Upor. češ. prezime *Karásek.* Deminutiv na *-čić* < *-ьc* + *-ić karaščič.* Nije baltoslavenska riječ jer je lit. *karúšis* = *karmas* zacijelo posuđeno iz njem. *karas, kāris,* srlat. *carassius,* nvnjem. *Karausche,* za koje se drži da potječu od fr. *corassin, carassin, carousse,* lotrinskí *karuš.* Rumunji posudiše *caras,* Madžari *kárász.* Nije opća južnoslavenska riječ, jer nije potvrđena u slovenskom, gdje se mjesto toga govori *kóreselj,* gen. *-šija* = *koroselj* = *kręšelj.* To je po svoj prilici posuđenica iz kojeg njemačkog dijalektalneg refleksa od *Karausche,* dosada nepoznatog. Uzimalo se kao vrelo lat. pridjev *coraclnus* < gr. κορακινος, (od κόραξ »gavran«) > tal. *coracino* »Rabenfisch«. Upor. glede značenja *corvus* > *krb. S* tim pridjevom teško je dovesti u fonetski sklad francuske, njemačke i slavenske oblike. Možda ide u pred-ie. supstrat.

Lit.: ARj 4, 857. *Pleteršnik* l, 438. 440 465. Medić, *ZbNŽ* 27, 2. 54. 69. *Miklošič* 112. *SEW* l, 489. *Holub-Kopečný* 164. *Bruckner* 219. *Vasmer* 528. *Mladenov* 232. *REW*[3] 2218. 4677.

karat m (Vuk, Crna Gora, Boka, Hercegovina) »plata kmetovima ili sucima od onih kojima sude«. Turcizam ar. < gr. podrijetla (ar. *qirat* > tur. *kırat* sa i > *a* < gr. κερά-•π,ον > srlat. *carratum).* Ovamo ne ide na lat.-tal. deminutiv *-ellus* > *-ellő: karatéi,* gen. *-èia* rn (narodna pripovijetka, Mikuličić, Istra, Buzet, Sovinjsko polje) »mala uska, a poduga bačvica« = *karatio,* gen. *karàtjela* m (17. v., Dubrovnik) < tal. *car(r)atèllo,* upravo od part. perf. *carratus,* od denominala *carrare* »prevesti na kolima«, od kelt. > lat. *carrus* »kola«. [Usp. i *karatëla].*

Lit.: ARj 4, 855. 861. *REW** 4703 b. *DEI* 752. 780.

karatëla f (Božava) = *karàtilo* n (Račišće) = *karatel* (Malínská) = *karatio* (Perast) »bačvica od 200-300 1.«. Od tal. *car(r)atello.*

Deminutiv na *-ellus* od srlat. *carratum,* koje Alessio izvodi od *carrus* »kola«, upor. *voza, karat.*

Lit.: Cronia, *ID 6, III. DEI* 754.

karaula f (18. v., Vuk, toponim) = *karaula* (Kosmet) = (sa metatezom *r - l > l - r) kalăura* (Vuk, crnogorska narodna pjesma), toponim *Karaula* (Bosna, Lika / tu i *Karavlaj,* Srbija), *Karaulište* (Srbija) te *Kalaura,* brdo u Perušiću, Lika, kod· vode *Noščice (= *Novščice,* od *Novi) = karául* m (Stulić) = *karăvula* (narodna pjesma) »stražarnica« = *karakol* m (narodna pjesma) = *karakol,* gen. *-óla* (Kosmet) »noćna straža«. Balkanski turcizam (tur. *kara kol / gol > karavul > karául,* turska složenica od pridjeva *kara* (v.) i *kol* »vojska«; po drugom tumačenju od korijena *kar* »oko, vidjeti«, kao i *kar + göz* »gledam« > *karadoz)* iz vojničke terminologije: rum. *caraulă,* búg. *kara(v)úl* pored *karakol,* arb. *karauli > krauli, karali* »Schildwache«. Značenje »stražarnica« nastalo je ispuštanjem opće riječi *hane* (v.) u *karakol hanesi.* Femininum je samo hrv.-srp., nastao prema *straža,* odatle rum. *caraulă f.* Drugi elemenat složenice *hol* sa *-dzija: kōldžlja* f (Kosmet, i bug.) »financ« < tur. *kolci.*

Lit.: ARj 4, 766. 854. 861. 862. 7, 248. *Elezović l,* 282. *JF* 14, 208-209. *Lokotsch* 1078. *GM* 177. *Mladenov* 232.

karažija f (hrv.-kajk., Belostenec) < madž. *karazsia = karizija* (17. v., čakavski) = *karidža* (16. v., Dubrovnik) »debelo, krupno sukno«. Od tal. < srlat. *carisea* (14. v.) »stoffa fatta di ramasugli di lana, fabbricata a *Kersey* (engleski grad)« > stfr. *corize.*

Lit.: ARj 4, 862. 865. 867. *DEI* 770.

kärbun m (Božava) = *kärbun,* gen. *-una* (17. v., Dubrovnik, Cavtat, Korčula, Hektorović) = *gàrbun* (Budva) = (čakavsko *ar* > štokavsko r) *krbun* = (sa zamjenom sufiksa *-un > -in) krbîn* (slov., Goriško) = *krbuın* (slov.) »ugljen, kameni ugljen, čumur«. Radna imenica na mlet. *-er < -arius karbunêr* (Božava), ovamo *karbònar,* gen. *-ara* (Vuk, Vojvodina, narodna pjesma u stihu *U Svaiéra karbonara nema* »nekakva kabanica«, Budmani misli da je od mode *karbonarskih kabanica,* tal. *carbonero* »tajna politička stranka u Napulju«) »carbone, carboniere. Od lat. > tal. *carbone* < gr. κάρβων (5. v.). Ovamo lat. deminutiv na *-cülus: carbunculus* > tal. *carbonchio,* preko mlet. izgovora *krbohoč* = *karbone* (18. v., Kavanjin) »vrsta rubina«.

Lit.: ARj 4, 863. 490. *Pleteršnik* 1, 460. Šturm, *CSJK 6,* 55. *REW*[3] 1674. *DEI* 756.

kärdaš (narodna pjesma), upotrebljava se samo uz uzvike *ala, jala, vala, gela, jurun* (v.), nikada kao opća riječ (nom commun). Zbog toga smatra Budmani i *kardas* uzvikom. To je umetnuta riječ kao naši vokativi *brate > brte* (Lika). Jedino u šatrovačkom se govori u značenju »brat«. Odatle denominál na *-iti prekardašiti, -kardāšīm* pf. (Vuk) u metaforickom značenju »pretjerati, prekantariti«. Balkanski turcizam (tur. složenica *karın* »Bauch« -f *das > kardas* »Bruder, drug«, upor. *pajdaš,* v., upravo »jednoutrobnik, drugar po utrobi«) iz terminologije srodstva: rum. *cardaįe* »Bande«, *a si cardasi* »dobiti pristašu«, bug. *kardai.* Vjerojatno ide ovamo *kardašiti, -lm* pored *krdašīm* impf. (Lika, objekt *boga, krši, zakon, svece)* »psovati«.

Lit.: ARj 4, 863. 5, 498. 11, 544. Griimenthal, *ASPh 42,* 316. *Miklošič* 112. *SEW* 1, 490. *Tiktin* 293.

kardinal, gen. *-ala* m (16. v.) = *kardinao,* gen. *-ala,* pridjev na *-bsk kardinalski* (17. v) = *kardinaoski,* apstrakti na *lat. -atus > -at = -stvo = -ija kardinālai,* gen. *-ata* m = *kardinàlstvo* n = *kardinàlija* f = *kardénál = kardènao, -o,* gen. *-ala* (16. v.), *kardènalski, kardenalstvo (-en-* mjesto *-in-* je prema mlet.) = (sa *ča- > ga-) gardinai* (Cres) = *gardinao = gardènao* = (sa *ar > f) grdinal* (Mirakuli). Od crkveno-lat. *cardinali!,* pridjevska izvedenica, ovdje poimeničenje od *carda,* gen. *-inis* »stožer«, s pomoću pridjevskog sufiksa -afe, »(prevedenica) stožernik«.

Lit.: ARj 3, 106. 401. 4, 863. Tentor, *JF 5,* 208. *DEI* 761. *GM* 178.

kardūn, gen. *-una* m (17. v.) »badelj, ošljebad« = *gardim,* gen. *-una* (Vuk, Dubrovnik) »cynara scolymus, nasturtium officinale, Artischocke«. Deminutivi na *-ьc > ac gardunac,* gen. *-nca,* na *-čac garduněac,* na *-ič gardunič.* Od tal. *cardane* = fr. *chardon* < lat. *cardo,* gen. *-anis,* od *carduus.*

Lit.: ARj 4, 864. *DEI* 764. *REW*[3] 1685.

karèstija f (čakavac, 17. v., Gleđević) = *karešñja* (Božava, Rab) »nestašica, skupoća«. Moderna posuđenica u jadranskoj zoni od tal.

carestia »isto«, a to od gr. αχαριστία od χάρις ili od **carestus* (prema part, *voleste)* od *carere.*

Lit.: ARj 4, 864. *REW*[1] (u 3. izdanju ispušteno) 99. *DEI 765.* Cronia, *ID III.Prati* 232.

karfulica *(mačja) f* (Šulek) »biljka corydalis bulbosa« = (sa *ṛ* < *ar) krfuüca* »anthriscus, bellis perennis, fumaria officinalis«' = *krosuIjica* pored *krofulica* (Šulek) = *krožuljica* »anthriscus cerefolium« *(siz* mjesto / nejasno). Slov. *krebúlja = kr(e~)búljica — krefuljica.* Ovi se oblici osnivaju na stvnjem. *kervila,* nvnjem. *Karbel = Kerbel = Karfelkraut,* a to na lat. *caerefolium,* što je latinizirano gr. složenica χαιρέφυλλον. Na tal. *cerfoglio* > *čerfolj* (rukopis, 15. v.) = *cerefolj (divlji)* »trifolium fibrinum«.

Lit.: ARj \, 768. 944. 5, 530. 608. 613. 615. 625. *REW*[3] 1469. *DEI* 867.

kàrginja f (Dubrovnik) »Art grosse Feigen«. Od lat. *ficus carica* »smokva iz maloazijske *Karije,* gdje su i danas dobre smokve«, prošireno sufiksom *-ina: cârlana.* Upór. U Abruzzima *caracine* m, *cargine* »fico secco«. Dalmato-romanski leksički relikt, kako pokazuje očuvani velar *g* pred *i.*

Lit.: Rešetar, *Štok.* 240. *DEI* 767. *REW*[3] 1690.

karić m (Skadarsku blato, Riječka nabija, Crna Gora, ribarski termin) »kao bodač, mreža rijetka kao u griba (služi za lovljenje skobalja i krapa)«. Od arb. *kariq* (Mitkos) < ngr. καρύκι »lange Stange an deren Ende das Netz gebunden wird«.

Lit.: ZbNŽ 21, 96. *SEZb* 13, 212-213. *GM* 178.

kariga f (Bogišić) »nekakva sprava na konju (za sapinjanje)«. Denominal na *-ati karigati, -am* impf, *(do-)* »hoditi sporo kao konj sapet u karige«. Na *-alo karìgalo* m prema f na *-aca karigača* = na *-alica karigalica* (Lika) »šaljiv naziv za spore ljude i žene«. Na *-ina karizma* m (Istra) »isto što karigalo«. Možda je od *quadriga,* složenica od *quadrijuga* »četvero-sprega«. Ali se ne da naše značenje potvrditi u romanskim jezicima. Prema *qua- > ko- (v. korizma)* i prema izmjeni *guatrı-* u složenicama na *quadricornus* (v. *Catribum)* moglo bi se vezati i *kotrig* m (sjeverni čakavci, hrv.-kajk., Pergošić) »1° Glied, Gelenk (dio tijela, zglob), upravo »ono što veže, spreže«, 2° (metafora) kolence pruća, 3° članak vjerovanja« = (pseudojekavski) *kotrijeg,* odatle pridjev na *-ьn kotrižan,* poimeničen na *-jak kotrižnjak,* možda prevedenica od njem. *Gliedkraut* = slov., hrv.-kajk. *kotriga* »Glied, Gelenk«, *kotrige* f pl. »Skelett (zapadna Štajerska)«, pridjev *kotrižen,* poimeničen na *~ik kotrížnik* (Buče) »langbeinig, magerer Mensch«. Upór. ngr. κοτρίκι »Knöchel am Fuss«, κοτρίγα rMalalas).

Lit.: ARj 4, 865. 867. *Pleteršnik* 1, 448. *Miklósié* 134. *SEW* 1, 588. Meyer, *Ngr. 2,* 35. Bruch, *ZRPh* 56, 376. sl.

karika[1] f (dalmatinska riječ prema Belostencu) »poveći sud u kojem se slana riba izvozi iz Turske«. Drugih potvrda nema. Čudno je da služi u tu svrhu za izvoz ribe iz Turske.

Lit.: ARj 4, 865.

karika[2] f »1° Kreis, 2° Reif, 3° Ring, 4° Reif oder Ring der das Rohr der Flinte befestigt« = *karik* m (narodna pjesma, Petranović) »prsten, oblúk, obruč, kotač, krug«. Od madž. *karika,* također slvč., ukr. i rum. *carica.* Na *-ača: karikača* (Srbija Vuk) = na *-li kariklija* f »crnogorska kapa koja se nosi i u Hercegovini i po zapadnim krajevima u Srbiji; sinonim: šišak, kapa«. Štrekelj izvodi od gr. κρίκος pored κίρκος »krug, prsten«, ali ne kaže ništa o umetnutom α u suglasničkoj grupi *kr,* koja je obična i u hrv.-srp., ni o prijelazu među feminina. Lat. *circus* > tal. *cerco* »cerchio, circulus« je mediteranski leksički relikt. Ovamo i internacionalni latinizam *cirkus* m > tal. *circo.*

Lit.: ARj 4, 865. *Miklošič* 112. *SEW* 490. Štrekelj, *DAW* 50, 26. *REW*[3] 1948. *DEI* 864. 956.

karina f (Dubrovnik, 16. v., Vetranie) »brodski termin) kolumba, kobilica na dnu broda«. Denominal na *-āti karināti, -ãm* impf, prema iteratīvu na *-va- karínávati, -rināvām* »popravljati brod na kolumbi, dno broda«. Od lat. > tal. *carina* = *carena* »isto«, riječ grčkog podrijetla (upor. κάριον »orah«).

Lit.: ARj 4, 866. *REW** 1963. *DEI* 768.

karišik m (Vuk) »1° vrst pšenice (Lika, Vodopić za Dubrovnik), 2° mješanija (Lika), zob i pir pomiješano (Lika), 3° (danas općenito u književnom i saobraćajnom govoru) muzički komad sastavljen od različitih melodija« = *karašik* (Brač, tur. *i > a)* »triticum monococcum«. Na *-ište: karišičište* (Lika)

»njiva gdje je lani rastao karišik«. Prema *kuruzovnica* stvoreno *kariškōvnica* (Lika) »kruh od karišika«. Bez sufiksa *-ik karaš'evina f* (Kosmet tur. ť > α) »sve strmno (tvrdo) žito osim pšenice«. Prilog *karma kanšSk* (Kosmet) »sasvim izmiješano, ispreturano« < tur. *karmakarışık* »in völliger Verwirrung, etc« sadrži dvije turske riječi od istog korijena. Turcizam *(karmak* i s recipročnim infiksom *-iş- karışmak,* odatle sa *-ma karma* i na *-iş kāris,* a sa *-ik* kao u *ačik, bozuk, jazuk, kačak, saruk, buljuk, bešika > kanşıK).*

Lit.: ARj 4, 858. 866. *Elezović* 1, 283. 2, 521. *Deny* §§ 860. 549.

karitā (nom. i ak., dva Dubrovčana, čist talijanizam) = *kantat,* gen. *-i* f (16. v., Dubrovčani, Kašić, Istra) prema lat. oblikvusu *caritate* = *hárítod,* gen. *-i* f (16. v., sjeverna Dalmacija, Bokelji) < sttal. *caritade* = *kăritas* (17. v., Budinić, latinizam) = *karitaš* (17. v., Budinić, latinizam prema madžarskom izgovoru). Tal. < lat. apstraktum na *-itas > -itate carità < caritas, -tate* »milosrđe, milost«, od *carus.* Crkveno-lat. učeni termin za *milostinju, lemozinu,* prijevod od gr. αγάπη [> žensko ime u srednjovjekovnoj Dalmaciji (od starog vijeka do 14. st., Salona, Split, Dubrovnik, Trogir, Zadar): *Agap(p}e, Agapi, Agapis, Agapia, Agapita, Gapa, Agussa, Age,* često ime i u Veneciji (14. v.). Imena prema svecima *Agapius* (mučenik 4. st., 1. st.), *Agapitus* (papa, 5. st.)].

Lit.: ARj 4, 866. *REW³* 1695. *DEI* 770. Jireček, *Romanen 2,* 21. *Nilles* 1, 122. 140. 281.

káriti, *-īm* impf. (Dubrovnik), djetinja riječ, denominal na *-ire* = *-iti* od tal. < lat. pridjeva *caro > carire.* Apstraktum ná *-itìes > -itia kàreca í <* tal. *carezza,* denominai ná *-are = -ati karècati (sé), -am* (16. v., Dubrovnik, objekti *mačka, čeljade, dijete)* »milovati« < tal. *carezzare* < srlat. *caritia.* Upór. u Režiji prilog *aćar* »rado« < furi, *a dar.*

Lit.: ARj 4, 867. *REW** 1725. *DEI* 775. Sturm, *CSJK 6,* 53.

karkasa f (18. v., Dubrovnik) »1° vrst lu(m)barde, bumbe, 2° stari brod koji ne može više jedriti«. Talijanizam *carcassa* f u oba značenja. Denominai na *-iti* od značenja 1° *karkasiti, -im* impf, (objekt *grad)* »bombardirati«.

Lit.: ARj 4, 867. *DEI* 758. *Prati* 230.

karlast, pridjev na *-ast* = *karlav* na *-av* (hrv.-kajk., slov., Belostenec, Stulić) »dupe zanemarene kose; sinonim: raskosmar.". od slov. *karle* f pl. »lange Haare«.

Lit.: ARj 4. 867. *Pleteršnik* 1, 388.

karlica f (Vuk, Srbija) »1° poveća drvena zdjela, 2° toponim (Srbija)«. Deminutiv na *-ica karličica* (Vuk). Od austrijsko-njem. deminutiva *Karle,* od stvnjem. *kar* »Gefäss, Schüssel«, stnord. *kar* »korb«.

Lit.: ARj 4, 867. *REW³* 4675.

karlísati, *karlišēm* (Vuk) »često izlaziti i ulaziti«.

Lit.: AR] 4, 867.

karło m (Dubrovnik, Prčanj, Muo, Račišće) »homarus vulgáris, hlap«. Nalazi se još u istro-rom. (Piran) *kaùrla* »piccolo granchio«. Upór. *gafar* (Ulcinj, arb.) za sve vrste rakova. Deminutiv na *-ulus* od *caburus* < gr. κάβουρας: **caburulus* — gr. καβούριον.

Lit.: ARj 4, 862. 868. *Ive* 86. *REW³* 1442. *Rohlfs* 834. *GM* 117.

Karmel m (14. v.) = *Karmil* (Daničićev prijevod, zamjena *e > i* prema lat. *Carmēluš)* »planina u donjoj Palestini, oronim«, odatle sa gr. sufiksom -ίτης (upór. tal. *carmelita* m) prošireno na lat. *-anus karmelitán* (Šulek) »redovnik član reda osnovanog u 12. v.«, na naše individualno *-in karmeUtanin* m prema f *karmelitanka,* pridjev *karmetitānskī = karmèlitski = karmelski.* Dočetno je -/ izmijenjeno u *-n: Gospa od Karmena* prema tal. *Madonna del Carmine* (14. v.) [i *skula od Karmina* (18. st.)]; *Gospa od Karmena* (crkvica) »ribarska pošta Muljana«.

Lit.: ARj 4, 870. *REW** 1699 a. *DEI* 771. 772.

karmetov m (Valpovo). Značenje se daje ovom definicijom: *podmeće se pod potplat, kad se obrazuje obrezačem, da se ne poreze oglava.* Nejasno. Izgleda postolarski termin i, prema dočetku. *-ov <* madž. -ó, kao da je iz madž.

Lit.: ARj 4, 869.

karmina pored *karmina í,* hrv.-kajk. riječ (koju bilježi i Vuk za zapadne krajeve) = *karmine* f pl. (Lika K) = *karmtnja* f (pridjevska izvedenica na -/, ŽK) = *krmini,* gen. pl. *krmin* (Istra, odatle Budmani rekonstruira štokavsko *krmine,* koje nije potvrđeno) =

krmme ĩ pl. (Vodice, Istra) = (sa *k* > *h* kao u *narlına,* v., sa svarabaktičkim *a,* oboje nejasno) *haramine* — *haramine* f pl. (na cijelom teritoriju južnočakavskom, Brusje, Hvar, srednja Dalmacija) »1° daća za mrtvim, 2° jelo koje se jede u kući pokojnika dok je on još mrtav u njoj (svrha je da učesnici jela utješe pokojnikovu obitelj)«. Nalazi se još u slov. *karmina* f »Totenmahl«, pl. *karmine* = *krmine* (Dolensko, istočna Štajerska). Odatle na *-jak karminjak* = *karminšćak* m »Gast beim Leichenmahl«. Obično je tumačenje da je to lat. pl. *carmina,* od sing, *carmen.* U slovačkom znači isto što u hrv.-kajk. *koljina* (ŽK), kod Bunjevaca madž. *dimoiar.* Vjerojatnije je zbog toga tumačenje da je to izvedenica od *krma, krmiti* (v.) »hrana, hraniti«, s pomoću istog sufiksa *-ina* kao i *koljina.* Budući da je *ar* < *r* teritorijalno raširenije od *krmine* nego što je čakavsko *ar* < *r,* mora se uzeti da se naša izvedenica unakrstila sa crkvenim lat. *carmina, carmen* < **can-men,* od *canere* »pjevati«.

Lit.: ARj 4, 870. 602. *Pleteršnik* 1, 388. 473. Ribarić, *SDZb* 9, 160. Hraste, *JF* 6, 212. *Miklošič* 112. *SEW* 1, 491. Stojković, *NVj* 37, 266. 270. (cf. Belić, *JF 9,* 332). Murko, *WuS 2,* 138-139. *DEI* 771.

karne = *karni* (rod nije potvrđen), u tajnom jeziku grnčara u Prištini, »meso«. Od rum. *carne* »idem« < lat. *caro,* gen. *carnis.* Tal. sintagma *carnelevare* m (staro-pizanski), poimeničeni infinitiv (14-16. v.) < srlat. *carnem levare, carnislevarium* (obrazovano prema *carnisprivium),* skraćeno (haplologija) u 14. v. *carnevale* / *carnovale (o* < *e zbog* labijala *v),* postala je evropski talijanizam zbog glasovitih talijanskih pokladnih priredaba; odatle preko njem. *karneval,* gen. *-ala* m (18. v., u hrvatskim gradovima) = *karnèvõ,* gen. *-dla* (Dubrovnik) »pokladi, poklade«, odatle *krnovâl: vidi krnovăla* (podrugljivo, Kućište, Brač) »vidi budalu!«. Arb. *kalivar.* Od pridjeva na *-atus: *carnata* > *krnâta* f (Istra) »kobasica, kuljen, botulus«. Augmentativ na *-ina krnatina* (ibidem). Relikt je iz predmletačkog istroromanskog, zbog očuvanog *t* među samoglasnicima. Upor. *Pićan* < *Pelena* prema *Pedena.* Držeći se paralele *krnik* < *krvnik* (Boka), Budmani tumači tu riječ pridjevom **krvnata* od *krv,* koji nije nigdje potvrđen. U hrv.-srp. postoji samo *krvavica* (ŽK) »djevenica« u značenju »krnata«. Štrekelj je tumači iz istarsko-rum. *cîrnaț,* koji također nije potvrđen. Rum. *cîrnaț* < **carnacius* ne objašnjava í. Izvedenica na *-arium carnarium* > tal. *carnière* < prôv. *carnier* > srvnjem. *kamier* nalazi se u slov. i hrv.-kajk. : *karner* m (Belostenec, Trubar) = *kárnej* (Prekmurje) = *krnir* »torbica« = *kârnar* (Gorensko) »ossuarium«. Ovamo još tal. *carogna* < vlat. *carōnia* > apstraktum na *-bstvo karonjstvo* n (Drvenik kod Šolte, Korčula) »lijenost«. Denominal s tal. prefiksom *in- inkarònjalo se* (Čilipi) »zastala je kuća, svaki posao, kad ne ide, došlo do mrtve tačke«. Upor. još ime ribe *kòrun* (Muo), koja dolazi od Bojane.

Lit.: ARj 4, 870. 5, 603. *Pleteršnik* 1, 385. 388. 474. Hraste, *Rad* 272, 25. Štrekelj, *ASPh,* 28, 520. 521. Trojanović, *JF 5,* 222. Grünenthal, *ASPh* 42, 316. Šamšalović, *NVj* 19, 605. *REW** 1701. 1702. *DEI* 774. *GM* 170.

karneol m »dragi kamen sarda rubra«, slov. *ARj* upućuje i na oblik *kornijola,* koji nije zabilježen u *ARj 5,* 345. Od njem. *Karneol* pored *Karniol,* iz tal. *corniòla* pored *-uola* (16. v.) < lat. *corneolus* od *corneas* »rogat«.

Lit.: ARj4, 870. *Pleteršnik* 1, 388. *Weigand-Hirt* \, 994. *DEI* 1115.

karelą f (Muo) = *karala* (Lastva) »(ribarski termin) tunja (v.) spletena od repova konjskih, od strunje (na dnu je *saldošpanja* /Muo/, koja se kupuje i zove *pingvin;* nije velika razlika između *tunje* i *karale)«.* Upor. u Languedocu *carrolho.*

Lit.: REW[5] 1726 (str. 164).

karpit m (hrv.-kajk., Belostenec, Jambrešić) »zavjes, perde«. Od madž. *karpit.*

Lit.: ARj 4, 871.

karpuz (Dalmacija, Šulek) = *karpuz* (Kosmet) = *karpuza* (Vuk, Bosna, varoši, Srbija) »sinonim: lubenica«. Složenice: *karpuz-džemeđan* (Kosmet) »bogato urešen i srmom izvezen džemadan (v., izgleda kao lubenica)« *kbš--kărpuz* (Kosmet) »lubenica ozimača (prvi dio tur. *kış* »zima«, v. *krila)«.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. složenica *härbuz* od har »magarac« i *buz* »koza« > tur. *karpuz)* iz vrtljarske terminologije: rum. *carpuz, -s,* bug., arb. *karpuz.*

Lit.: ARj 4, 871. *Elezović* 1, 284. 2, 525. *Mladenov* 232. *G M.* 179. *Lokotsch* 824.

kärsija, prilog (Kosmet) »preko puta, preko«, slaže se s *od: kärsija od naše kuće.* Udvostručen prilog *kärsi kärsija* (Kosmet) »jedno prema drugome«. Na *-luk: karšiluk* m (Bosna) = *kāršīhk* (Kosmet, objekt uz *nae)* »sretanje,

doček, odgovor«. Skraćeni infinitiv kao nomen actionis *karşılama* f (Bosna, objekt uz *učiniti)* »sinonimi: dobrodošlica, ožđeldija«. Složenica ime kraja *Karšijaka* (predjel oko Vodna, Skopje). Balkanski turcizam (tur. *karşı* »vis-à-vis«, *karşılık, karşılamak* »stajati suprot koga«, *karşı yaka* »preko, predio, kraj preko puta«) iz oblasti sintakse: bug. *karsălăk,* arb. *karshi, karshillëk,* čine. *carsi* »en face de«, *carşilăche* »réponse, somme destinée à une dépense«, ngr. καρσί > arb. *karš* »wiederwärtig, rauh«.

Lit.: ARj 4, 871. *Elezović* 1, 284. 2, 521. *GM* 179. *Mladenov* 232. *Pascu* 2, 117., br. 186.

karta f (Srbija) »drveni sud za vino nalik na bardak, čutura«. Budmani uporeduje sa madž. *kártyus* »kondir, ibrik« s pozivom na *canthărus* (v.).

Lit.: ARj 4, 872.

kartofla f (Mílutinovic, polj. i ruš.) < njem. *Kartoffel* < tal.-mlet. *tartufala* »Trüffel«, deminutiv od *tartufo* (disimilacija *t - t > k - t), bez* deminutivnog sufiksa bug. *kartof* »krumpir, patata«. Talijanizam očuvan bez disimilacije u istro-čakavskom *trtòfulja* f »solani tuberosi genus«, (stezanjem *ufo > o,* upór. *Sutomišćica,* v.) *trtol, trtor, trtur* (istro-čakavski) »helianthus tuberosus« (drugoga je podrijetla u značenju »clematis vitalba«, v.). Isto stezanje sa pomenutom disimilacijom nalazi se u *krtōla* f (Vuk, Piva-Drobnjak, Crna Gora) = *krtola* (Kotor, Budva) »krompir«. Deminutiv na *-ica krtolica* »mali gomolj uopće«, na *-ište krtolihe* n, (Vuk). Upor. arb. *kartolle* f *tartufula* (Milje) = *tartufai* (Milano itd.'). Tumači se kao složenica od *terrae tuber (= tufer,* oskički) »gomolj u zemlji«.

Lit.: ARj 4, 873. 5, 660. Vuković, *SDZb* 10, 399. *Mladenov* 232. *REW* 8966. *GM* 179. Štrekelj, *DAW* 50, 67-68. *ASPh* 14, 550. *Miklošič* 112. *SEW* 1, 491.

kártol m (Hvar) = *krtol,* gen. *-olā* (Hvar, Kućište, Brač) = *krtol* m (Korčula) = *krto,* gen. *-ola* (ŽU, 17. v., Vuk, Mikalja, Stulić, Dobroselo, Potomje) = *krtolj* (Uzice, Srbija) »1° kotarica, rogožar, kófica, sepet, korpa, krošnja, u kojoj se drže žlice i viljuške (Uzice), naprava od drveta za kuhinjsko suđe (visi o klinu), 2° košarica od bukove kore za jagode; közül (ŽK), kuzlić (Lika, ŽU), konistra, procünja (ŽK), 3° toponim: *Krtole* (Stoliv) = *Krtdli* (Tivat) = *Krtolê* (Lepetane, Boka), etnik *Krtôljanin* m prema *Krtojka, Knojčina«.* Deminutiv *krtolić* (Potomje, Korčula), na *-ьc > -ac krtolăc,* gen. *-olca* (Šolta). Na *-ar krtòlãr,* gen. *-ara* (18. v., Pavlinović) »čovjek što plete krtole«. Od gr. κάρταλλος > lat. *cartallus* »cesta«, mediteranskog podrijetla. Dočetak *-allus* bio je latiniziran deminutivnim sufiksom *-ellus:* tal. *cartella, -o* < kslat. *cartellus* (u glosama), *scartello,* berberski *agartil* »stuoia di palme«, katal. *cartre* »kotarica od vrbovih šibljika«. I ta varijanta nalazi se u čakavskom *krtil* m (Vrančić, Belostenec, pisano *karta),* s deminutivom na *-ьc > -ac krtilac,* gen. *-Ica* (nije potvrđeno iz današnjih narječja). Upor. arb. *kartele* »Handkorb«, koje je talijanizam.

Lit.: ARj 5, 658. 659. 660. Popović, *Sintaksa* 36. Hraste, *Rad* 272, 35. *Miklošič* 157. *SEW* 1, 628.

kartop m (Pančić) = *kartop* (Kosmet) »viburnum opolus L. (cvijet mu je velik i boje kao lopta od snijega, odatle turski naziv)«. Balkanski turcizam (tur. sintagma *kar* »snijeg« i *topu* »lopta«) iz oblasti raslinja: bug. *kartop.*

Lit.: ARj 4, 873. *Elezović í,* 284. *Mladenov* 232.

kartun, gen. *-una* m (Vuk, Vojvodina) »pamučno tkanje.« < austr.-njem. *Karton* (varijanta s umetnutim *r* zbog nastojanja da se izgovori geminata, tako i češ., polj. i madž.), od njem. *Kattun > katun,* gen. *-Una* (Šulek), odatle Šulekovi neologizmi *katunar, katunarnica* »Kattunfabrik«, *katunarski tijesak* »Kattunpresse«. Od tál. arabizma *cotone > kotun,* gen. *-una* m (Mikalja) »panno cotonato« = *götün,* gen. *-una* (Molat, Božava) »1° pamučni konac, 2° *cotone = götün* (Bijela, Boka) »bijeli konac, za mreže«. Ovamo ide i naša izvedenica na *-ina kontenina* (istro--čakavski, s umetnutim *n* pred dentalom) »lintei genus« = slov. *kortenína* (disimilacija *n - n > r - n)* »Baumwollzeug« = (bez umetnutog *n) kotonina* (Kras) »Cottonzeug«. Evropski arabizam raširen križarskim ratovima (ar. *qutun >* srlat. *cottonus* 1282, Genová), u srodstvu s hebr. *kettoneth* = gr. χιτών. V. *kizlja.*

Lit.: ARj 4, 873. 901. 5, 403. Štrekelj,, *DAW* 50, 33. *ASPh* 14, 528. *REW*[3] 4796. *DEI* 1139.

kartusij an m (18. v.) = *kartužijān* (17. v.),, poimeničen lat. pridjev na *-ianus (coenobium carthusianum)* »redovnik reda koji je osnivao

sv. Bruno 1084. u planini *La Grande Chartreuse* u francuskoj pokrajini *Dauphine* < lat. *Cartusia* (keltski toponim)«, odatle naš pridjev na *-bsk kartusijanskï 1 -tuzi-,* prema talijanskom izgovoru francuskog toponima *čertoz* m < tal. *certosa* < *Chartreuse,* na tal. *-ino certusin / -tuz- l -tui-* m < tal. *certosino.* Red se bavio proizvodnjom likera.

Lit.: *ARj 4,* 873. 945. *DEI* 873. *Grohler* 388.

karúba f (Rab) = *karúba* (Mikalja, Šulek) = *haruba* f (u dubrovačkoj poslovici 17. v.: *ne bih za to dao harubu)* »rogač (dalmatinska biljka), ceratonia siliqua«. Od tal. *carruba* < ar. *harūb,* iz asirskoga *harūbu.* S mletačkim sufiksom *-arius* > *-er kaluber* m (disimilacija *r - r* > *l - r).* Upor. tal. *Porto Carober* = hrv. *Rogač* (na Šolti). Upor. još *harubčar* u dubrovačkoj poslovici 18. v., bez određenog značenja: *minčar, harubčar, ništo li i gore.*

Lit.: *ARj* 3, 578. 4, 776. 873. Kušar, *Rad* 118, 18. *REW** 4059 a. *DEI* 783.

karuha f »igra« u *Aleksandridi* Novakoviceva izdanja. Ngr. καρούχα. Budmani uporeduje sa *koruca* i *karuže.* Posljednje riječi nema na mjestu u *ARj.*

Lit.: *ARj 4,* 874.

kärvan, gen. *-dna* m (14. v., Vuk) = *kärvan* (Kosmet) = *krvan* (Stulić) = *harvana* (15. v., jedna potvrda u historijskom dokumentu) = *karavāna* f (16. v., Hektorović prema tal. *caravana).* Složenica *karvasarija* (Mikalja) »zgrada gdje noće karavani« je iskvareno tur. *karvanseray,* možda prema tal. *carvassaral* (Sansovino). Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *hãrwãn* — *kãrwan* > tur. *karvan* od sanskrt. *karabha* »kamila, deva«) iz prometne terminologije: arb. *karavan,* ngr. καρβάνι.

Lit.: *ARj 4,* 862. 874. 5, 698. *Elezović* 1, 283. *Lokotsch* 1075. Vasmer, *RSl* 10, 75. *GM 111.* *DEI* 754. 777.

karvė f pl. (Vuk) »prečage u lo(j)tre; sinonim: iglica«. Upor. madž. *karó* »klinac«.

Lit.: *ARj 4,* 874.

karvica f (Šulek, 15. v., Dalmacija) »biljka saxifraga«.

Lit. : *ARj 4,* 874.

kas[1], gen. -»' f (Istra) »dio ženskoga odijela (utega?)«, s primjerom: α *škerlantne kasi kë njim dr&e boke.* Nerazumljiv dodatak u zagradi s upitnikom. Možda je postverbal po osnovi na -í od *kasati,* koji nije zastupan u hrv.-srp., iterativ od *kosnuti* (v.). Upor. češ. *kasati* »schürzen«, *kasanka* f »Schärze«, prijevoj prema *cesati* (v.). Upor. stcslav. *kasa* »Haarflechte«.

Lit.: *ARj 4,* 874. *Miklošič* 113. *SEW* 1, 491. *Holub-Kopečný* 165. *Bruckner* 222. *Vasmer* 537. Charpentier, *IF* 29, 392.

kasa m (Mikalja) = *kâz* (15. v.) = *kaž* (17. i 18. v.) »(termin katoličke teologije) slučaj, (i gramatike, prevedenica) padež«. Od lat. > tal. *caso,* apstraktum, poimeničen part, perf. od *cadere.*

Lit.: *ARj 4,* 827. 908. 924. *DEI* 793.

kasa f (Bosna, narodna pjesma, Jukić, Lika) »sinonim: kundak (v.)«. Budmani pominje Miklošičevo mišljenje da je od ar. *qas'a* »velika zdjela« > *časa* (v.), što ne odgovara značenju.

Lit.: *ARj 4,* 875. *Lokotsch* 1106.

kasaba f (Vuk, Bosna, toponim) = *kasaba* (Kosmet) »varošica od 5—6 tisuća stanovnika sa čaršijom; trgovište; naselje ograđeno zidom«. Deminutiv na *-ica: kasàbica.* Na *-li kasabàlija* f »stanovnik kasabe« (ovako i bug.), odatle ispuštanjem *kasa-* u Bosni *bálija.* Upor. Jukićeve deseterce: *a izašle livanjske baiile l mučno bilo livanjskim balijam.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *qasaba* »Festung, Zitadelle« > tur. *kasaba,* od glagola *kasaba* »sjeći, rezati«, »upravo: odsječeno mjesto«) iz gradske terminologije: bug. *kasaba,* arb. *kasabe* f »Stadt, Dorf«.

Lit.: *ARj 4,* 875. *Elezović* 1, 284. *Lokotsch* 1108. *GM* 180. Skok, *Slávia* 15, 184., br. 44. Korsch, *ASPh 9,* 510. '

kasan, f *-sna* = *kasan,* f *kasna (kasni krumpiri* ŽK), pridjev, sveslav. i praslav. (кыбяг), »serus, tardus«, živ u zapadnim narječjima, pozna Vuk samo u prilogu *kasno* i u denor minalu (inhoativu) na *-Iti kašnjeti, kasnim* impf, *(za-),* pored kojega postoji prema prezentu i *kasniti* (15. v.) *(za-)* prema impf, *zakašnjavati, -kažnjavam.* U priloškim sintagmama *do* + *kbsbna* (se. *časa)* = *do* + lok. ќsшe doživio je pridjev znatne fonetske izmjene koje su uzrok što su izvedenice od dvije naoko različite osnove. Ispadanjem poluvokala ъ i metatezom *ks* > *sk skmti, sknîm* impf. (Baraković, *Vila* 204) > *ck* (glede s > *c* upor. *cieć, cklS, ckă, ckvara)* nastade

osnova *ckn* > *cn.* Odatle prilozi *dòcna* (16. v.) = *docnă* pored *docnā* (Kosmeť) = *dòckna* (16. i 18. v.), *dočkán (po-* Vuk) = *dočkán* (Kosmet), *dòcne* (17. v., Vuk), *dockne* (17. v.), s denominálom na *-iti dòcniti se* (Srbija) *(pri-)* = *docmt* (Kosmet) = *docnjeti* (Vuk), *zadòcnjeti, zadòcniti* pf., *òdocniti se, -im* prema impf, *zadocnjivati, -dòcnjujem* i novi pridjev *dòcan,* f *dòcna* (16-18. v.), poimeničen na *-ica docnica* f »smokva koja docna zrije«. Prilog *docno.* Deprefiksacijom nastade odatle impf, *ckniet St PH* 7,182) > *cknjěti, -im* (15. v.) *(do-,* í-) = *ckneti.* Odatle poimeničen part. perf. aktiva na *-ьc: cknilac,* gen. *cknilca.* Pridjev *kasan* poimeničuje se sa *-īk* m prema f *-ica: kasnik* prema *kasnıca* »sinonim: krsmalac prema krsmalica«, na *-arka kasnarka* f »ime što ga mlada pridijeva mladoj ženi«; u apstraktima na *-oca* = *-ost käsnata* (18. v.) = *käsnast.* Deminutivni pridjev *kašnjahan* (Stulić). Na *-ovit kasnovit.* Denominali: na *-ovati kasnòvati, kàsnujem; kasnuti, - m.* Odatle apstraktum na *-tje: käsnute* pored *kasnite* (18. v.), od *kasniti.* Radne imenice na *-lac* i *-telj: kăsnilac,* gen. *-Ica* m prema *kasnilica* f = *kasnitelj* m prema *kasniteljica.* Madžari posudiše *keso* »kasno« od *késni* < *ktsbněti,* gdje je *-neti* zamijenjeno madžarskim infinitivnim nastavkom *-ni.* Pridjev *kasan* u prijevojnoj je vezi sa *kiseo, kiša* i *kvas,* od ie. korijena **quat(K)-* sa formantom *-so.* U baltičkoj grupi očuvana su još prvobitna značenja: lit. *kūsāt* »wallen, sieden«, lot. *kust* »schmelzen, ermüden, faulen«. Slavine prenesoše to konkretno značenje u dugotrajni vremenski proces s izvjesnim rezultatima »ostajati, oklijevati, ispraviti se, kiseliti se«.

Lit.: AR) 1, 815. 2, 539. 4, 875. 880. 887. 13, 865. *Elezović* 1, 150. *Miklošič* 158. *SEW* 1, 672. *WP* 1, 468. *Mladenov 226.* Lewy, *IF* 32, 164. Buga, *RFV* 71, 50-60. 464-471 (cf. *JF* 3, 201. *IJb* 3, 150). Iljinski, *ASPh* 28, 457. Matzenauer, *LF* 9, 43. *Leskien* 98, § 176. Rešetar, *ASPh* 36, 541. 543. Štrekelj, *ASPh* 27, 42. Balan, *UP* 26, 1082-1089 *(IJb* 13, 31.0). *Marette* 71. § 85 a. Belio, *LMS* 100, 185.

kàsap m (18. v.) = (s individualnim *-in) kàsapin* (Vuk) »sinonim: mesar«. Pridjev na *-ski: kàsapski.* Denominal na *-iti: kasapiti, -im* impf. (18. *v.,* Vuk) *(is-* Lika, *ras-,* í-). Toponim *Kasapane* f pl. (kod sela Bariljevo u općini Babin Most) sadrži mrsku složenicu *kasap* + perz. *hane* »mesarnica, mesnica«. Dočetak *-äna* zamijenjen je domaćim sufiksom *-nica: kàsapnica,* koje je također toponim. Balkanski turcizam arapskog (semitskog) podrijetla (ar. *qassăb* = hebr. kasaß) iz zanatske terminologije: rum. *casap,* bug. *kasapin,* arb. *kasap,* ngr. χασάπης.

Lit.: ARj 3, 873. 4, 878. *Mladenov* 233. *GM* 180. *Lokotsch* 1107. *Miklošič* 113. *SEW* 1, 492.

kasarına f (šatrovački govor, argot, Priština) »kuća«. Augmentativ sa našim složenim sufiksom -arma (upór. *kućarina)* od rum. *casă* < lat. *casa.* Sa tal. sufiksom *-ino casino* »1° kućica, 2° kuća za sastanke« > *kasina f* (Srbija) »oficirska«, mlet. *casin* > *kažin* »bordel«. Toponim *Potkažin (bõšak,* Škaljari). Na tal. složen sufiks *-atiço* < lat. *-aticum,* koji služi za značenje poreza: *kàzatik* m (Dubrovnik, Boka) »kućarina« < tal. *casàtico.* Na lat. > tal. *-ata* > mlet. *-ada* (kol. značenje) *kazada f* (Perast, Prčanj, Stoliv) < tal. *casata* (14. v.) »porodica«. Stara je posudenica (nenaglašeno *a > o) kosal,* gen. *-âlâ* (Rab) = *kazao,* gen. *-ala* (Bella) »1° bunjište« = *kasao* = *koso,* gen. *-ala* (Dubrovnik, 16. v., Mikalja, Stulić) »2° razorena kuća, kućiština«. Odatle kod Stulića na *-ište kosalište* n = *kosalištvo* »bunjište«, *kosalnoša* »brljogonoša« (ovo Budmani označuje kao nepouzdano). Ovamo ide toponim *Kazala* (predgrađe Rijeke). Vuk ima *kozalına* (Risan) »kaluža«. Ovamo može ići i slov. *kozalec,* gen. *-Ica* = *kozlăc,* gen. *-aca* (ŽK) »pokrivena naprava za sušenje sijena u polju i uz kuće«. Upór. u dubrovačkom statutu *casale* »domus in agro«. Nalazi se i u krčko-rom. *kosuol,* koje kao. i *koresma* pokazuje iste fonetske pojave kao i[1] naš romanizam. Upravo su posuđenice iz čakavskoga. Arb. *ksōla* (sa članom, Ulcinj) »mala ribarska kućica uz obalu napravljena od slame«. Od lat. izvedenice na pridjevski sufiks *-alis* > tal. *-ale: casale* (748). Dubrovačko značenje nalazi se i u sjevernoj Italiji.

Lit.: ARj 4, 880. 920. 5, 356. 414. 415. Trojanović, *JF 5,* 224. *MHISM* 9, 429. Melik, *Rozprave* 10, 193. (cf. *IJb* 17, 273). Kušar, *Rad* 118, 15. *DEI* 788. *REW** 1728. Muljačić, *Radovi FFZ, 1.* rázd., 1 (I960), 85-100.

kasati, -α irnpf. (subjekt *konj,* 15. v., Vuk) *(do-, is-, s-)* »sinonimi: drusati, trusati«. Nalazi se u tom značenju još u slovenskom i gornjolužičkosrpskom, ovdje s nejasnim samoglasom *kejsać.* Iterativ na *-va- -kasivati* (Vuk), samo s prefiksima. Deminutiv na *-kati* (v.) *kaskati, -a* (Vuk, Lika) *(do-)* prema impf. *dokaskivati* i na *-ukati kasukati, kà-*

sukām. Na *-iti: iskasiti, -í* pf. (Marulić). Imeničke su izvedenice postverbal *käs* m (17. v.), na *-ьc kasec* (hrv.-kajk.) = na *-āč kasāč,* gen. *-aca* (Vuk) = na *-lac* m prema f *-lica kăsalac* prema *kăsalica* = na *-vac kăsavac,* gen. *-avca* = na *-alo kasalo* s pridjevom na *-ov kăsalov* (Vuk). Na *-anka: kasanka* (Kurelac) »ime kučki«. Postanje se tumači na dva načina. Identificira se s' rus. *kasatbsja* »doticati se«, koje dolazi i u hrv.-srp. tekstovima pisanim crkvenim jezikom kao rusizam u 18. v. (Rajić itd.) u značenju »laćati se, doticati se«. To je prijevoj od *lesati.* Machek dijeli to značenje od *cesati* i veže s prijevojem od *čas* (v.) < ie. **kesa* kao u arb. *kohe* »vrijeme«. Jedno i drugo tumačenje jednako je moguće.

Lit.: ARj 2, 589. 598. 3, 873. 874. 4, 874. 879. 880. 883. *Miklošič* 113. *SEW* 1, 491. *Holub-Kopečný* 165. *Bruckner 222. Vasmer* 537. *RSI* 5, 133. *WP* 1, 449. Machek, *ZSPh* 18, 21-22.

kasavet, gen. *-avêta* m (Kosmet) »briga«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kasaweť)* iz psihološke terminologije (čuvstva): rum. *casaben,* bug., arb. *kasavet* »Bekümmernis«.

Lit.: Elezović 2, 476. *Mladenov* 233. *GM* 180.

kasivati, *-am* impf, (objekt *ustamente)* »brisati, ukidati« od pf. *kasati, -ãm* = s prefiksom 5 *skasati* (Vrbnik, 1643: *da tistamenti i kundicilije budu skasani).* Od kslat- > tal. *cassare* »cancellare«. Odatle internacionalno na njem. *-ieren* > *-irati kasirati, kasiram,* i na sufiks lat. *-alio* > *-adja kasācija* f. Kaьpolatinski glagol pomiješao se sa lat. *quassare* > *casser,* odatle s prefiksom *ex-* > tal. i- u tal. postverbalu *skašo* (Pistola, montalese) »Erdrutsch« > *skas* m (Istra) »strmina, strmenit put«, deminutiv na *-ić skasić* (Istra). U kastavskom, mošćeničkom i trsatskom statutu pl. *tri skasi konopa* je kazna. Ne zna se je li ista riječ s istarskom *skas.*

Lit.: ARj 4, 878-80. *REW³* 6939. *DEI* 794.

kasnak m (Kosmet) »1° lub od sita, rešeta, 2° obod, vrsta đerđefa«. Balkanski turcizam (tur. *kasnak)* iz terminologije alata: cine. *căsnac* »cercle de bois ou de fer sur lequel on tend les linges, les habits«.

Lit.: Elezović 2, 521. *Pascu 2,* 119., br. 224.

kàstaldo m (16. v.) = *kastalad,* gen. *-Ida* = (ír > ň) *kaštalad,* gen. *-alda* (Vinodolski zakon) = *kaštālda* m (Lika) »upravitelj dobara crkve, crkveni otac, mežnjar«. Ispuštanjem dočetnog *-d* (upravo zamjena sufiksa *-aid* domaćim *-ai) kaštai,* gen. *-ala* m (Lika) prema f na *-ica kaštalica* (Lika) »žena kaštaldova«; pridjevi *kaštalov, kaštalskl, kaštaličin,* apstraktum na *-ina kaštalina* »njegova plata«. Denominal na *-isati kaštalisati, -išem.* Od srlat. *castaldus* > tal. *castaido* od langob. *gastald* »upravnik državnih dobara«. Upor. slov. *kaštâvnik* »Verwalter der Gemeindeweingarten«, u Režiji caíra/ pored *castali* »poljar« < furl. *aastaid.* U Dubrovniku pokazuje langobardska riječ značajnu izmjenu *ča* > *ge* kao *Getaldić* pored *Gataldić: gèstalad,* gen. *-aoda* — (analogijski nominativ) *gèstod* m »poglavica crkvene bratovštine, seoske braće u dubrovačkoj okolici«, 1794. *gestaldo,* upor. lat. *gastaldus (7.* v.), vjerojatno preko dalmato-romanskog.

Lit.: ARj 3, 130. 4, 881. 889. *MHISM l,* 186. *Pleteršnik* 1, 389. Šturm, *ČSJK* 6, 54. *REW³* 4681. *DEI* 797.

kaste (narodna pripovijetka) = *kästen* (Vuk) = (s tur. postpozicijom *-ile) kâstile* (Vuk) = *kăstilje* (Kosmet) — (sa dodatkom pridjevskog sufiksa *-icē) kastilicē* = *kasnio* pored *kăstilo* i *kăstilom,* rjeđe *kaštela* pored *kaštelom* (pseudojekavizam, promjena *-e* > *-o* je prema našim prilozima; Crmnica) = *näkast* — *nàkasticê (na-* je zamjena ar. prijedloga *cant,* prilog, »sinonimi: naročito, navlas, namjerice«. Imenica *kas* m (Kosmet, samo kao objekt uz *učiniti)* »namjera, odluka«. Pridjev *kast* (Lika) »srdit, ljutit«. Promjena značenja nejasna. Isto je tako nejasno i miješanje toga pridjeva sa *kasum* (v.). Denominal (faktitiv) na *-iti: kàstiti, -im* impf, (srednja Dalmacija, Pavlinović) »žurno se spremati, nastojati« = *nàkastiti* (Bosna) »namjeravati« = *ökostiil·,* s prefiksom *do-: dòkastiti, -lm* »dosaditi, dodijati«; *s-: skàstiti* (Zore, Imotski) »mniti, opinari« = *skâstiti, -im* (hrvatska narodna pjesma, Hercegovina, Mostar, Zaostrog, Makarska) »odlučiti«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kasd* »namjera«, priloški akuzativ *kașdan,* s prijedlogom *can kasdin* > tur. *kașden, en kasden* »namjerno«) iz oblasti priloga: bug. *énkast* pored *énkastén,* arb. *kast.*

Lit.: ARj 4, 883. 7, 384. *Elezović* 1, 284. Miletić, *SĎZb* 9, 254. 368. Zore, *Rad* 138, 65. Skok, *Slávia* 15, 366., br. 516. *SEW* 1, 492. *Mladenov* 162. 233. *Lokotsch* 1110. *GM*180.

kaštel m (Srbija) = *kasteo,* gen. *-ela* (15. v., Marulić) = *Zakastîl, Kastu* (Brač, Bol) = *kastio,* gen. -r a (Marulić, Paštrovići)

= *Kastîo* za današnji *Petrovac,* etnik *Kašćelanci* = (sa *št* < *st* kao u *oštar) kaštel,* gen. *-èia* (Rab; također toponim, Split) = *kaštelj* (15. v.) = *kašteo,* gen. *-ela* (Divković, Bandulavić) = *kašteia* (Vodice) = *kastilo* n (15. v., Marulić) = *kaštela* n (17. i 18. v.), u pl. *Kaštela,* sela između Splita i Trogira, etnik *Kaštelanin, kašteldnac,* gen. *-anca* »vrst vinove loze bijela grožđa« = *kaštiljanka* »vrst vinove loze crna grožđa« = *kastuj* (18. v.) = *kostil* (Hektorović) = *kaštio,* gen. *-štjela* = *-šćtla* (Kotor, Dubrovnik) »gradac, grad, kula«. Novija posuđenica od lat. deminutiva na *-ellus castellum* > tal. *castello,* od lat. *castrum.* Ta je posuđenica potisnula stariju (sa *a* > *o) kostel* (hrv.-kajk. i Istra, toponim kod Dola u Hrvatskoj) = (13. v.) *grad ili kostel* (Hrvatska, Istra) = stcslav. *kostel** (-0), odatle prezime na *-ьc* > *-ac Kostelac* = *Kostelj* (toponim Modrus, Rijeka, Varaždin), pridjev *kosteljski* = *kostio,* gen. *-štjela* (Ranjina: *od Betanije od kostjela Marije i Marte* — lat. *de castello Máriáé et Marthae;* u Vukovu prijevodu: *iz Vitanije iz sela Marije i Marte).* Upor iz Istarskog razvoda (1275, prijepis 1546): *župani Petar i Mohor s Kostela.* Interesantna je još toponomastička varijanta *Kostol* m (selo, Srbija, Krajina), odatle deminutiv na *-ъc* > *-äc Kostolac,* gen. *-oca* (selo, Požarevac), 1380. *Kostohcb* na utoku Mlave u Dunav, pridjev na *-bsk kostolačkī.* U tom toponimu izmjena *-ellus* > *-allus* sjeća na gr. καρτάλλος > *cartellus (ČIL* 5, 349. 41) > *krto,* gen. *-ola* pored *krtil.* Upor. i *Ampelum* > madž. *Ompoly* za *e* > *o.* Tu zamjenu treba zacijelo pripisati uplivu grčko-tračkom. *Kostol* je zamijenio rimski toponim *Viminacium* od *vimen* »vrbnik«. U češ. i polj. *kostel* znači »crkva«. Upor. rus. *kostel* »katolička crkva«. Možda se to značenje dade potvrditi i u Lici. Kod Ličkog Liješća nalazi se potok *Kostélka* kod župne crkve. Izvire iz pećine. Ako je istoznačni hidronim od *Crkvena* (Banja Luka, koja protječe pokraj brda *Lauš,* gdje je bila crkvica podignuta u čast *Lamu* < madž. *Lajos), Cirkvenik* ili *Cirkvenica* (do 14. v.) u Zagrebu (danas *Medveščak,* od 14. v.). Od *castellum* je izvedenica na *-anus* tal. *castellano* »grajščak« (v.): *kaštelan,* gen. *-ana* (18. v., <~s *kästud)* = *kaštelan,* gen. *-äna* (15. v.) »zapovjednik kaštela«. Stara je posuđenica i u arb. *kshtiell* m (Godin) = *kështjel* pored mlađe posudenice *kastjel.* V. *Kostře.*

Lit.: ARj 4, 882. 890. 5, 375. 394. Budmani, *Rad* 65, 165. Kušar, *Rad* 118, 20. Ribarić, *SDZb* 9, 70. *Miklošič* 133. *SEW* l, 582. *Bruckner* 260. *REW*[3]1745. *DEI* 799. *GM* 191. Janko, *ČČH* 31, 164-5 (cf. *JF* 7, 258). *Tkalčić l,* L.

kàstïg m (16. v., Dubrovnik, Cavtat, Potomje) = *kaštíg* (čakavski, Istra, Božava, Brusje, Hvar) = *kostiga* f (15. v., Vojvodina, Vuk) = *kaštiga* f (ŽK, Mošćenički statut, slov.) = *kostiga* f (hrv.-kajk., Bednjal »1° kazna, pedepsa, 2° školski zatvor (Hvar)«. Tal. postverbal *castigo* od *câștigare* > *kastìgali, -am* (Perast, Istra), *kastìgat* (Dubrovnik, Potomje) = *kaštigat* (Rab, Božava, Zakon vinodolski, slov.) prema impf, na *-va- kastigavati* / *käst-, -am* (Dubrovnik). Od postverbala je izveden na *-ovati kastigovati* / *kaší-, -ujem* (18. v., Voltiđi) »kazniti, pedepsati«. U slov. i hrv.-kajk. (upor. kod Belostenca glagolsku imenicu *nekaštiganje)* moguće je vrelo i stvnjem. *chastigon* < lat. > tal. *câștigare.* Upor. arb. *kastigoj.* Izvedenica je od *castus* (v.).

Lit.: ARj 4, 882. 890. 891. 7, 878. Cronia, *ID 6.* Budmani, *Rad 65,* 167. Kušar, *Rad* 118, 25. Hraste, *JF* 6, 186. *Pleteršnik* l, 389. 390. *REW*[3] 1749. *DEI* 799. *GM* 180.

kastor, gen. *-óra* m (Budmanijev akcenat, 18. v.) = *kastor* (17. v.) »dabar«. Od lat. > tal. *càstore (-o)* < gr. κάστωρ, gen.-ορος, mediteranskog podrijetla. Ta učena riječ u hrv.-srp. ne govori se više.

Lit.: ARj 4, 883. 891. *DEI* 800.

käsula f (18. v.) »jarmica«, novija posuđenica prema starijoj *košulja f (š* je nastalo iz *siu,* upor. *Poljudi* < *palude* za *u* > *гu)* = *košulja* (Bela Krajina), sveslav. posuđenica iz balkansko-lat. *casūlla,* raširena preko crkve. Nije općenita riječ na zapadu: *košulja* (ŽU) prema *rubača* (ŽK, hrv.-kajk., slov.), *stomânja* (Istra) »Hemd, (slov.) srajca«. Bug., mak. (Galičnik) *košulja* »grober Kleid«. Srgr. κασοῦλα (Prokop l, 522. 2.) »grober Kleid« i arb. *kësulë* f »Kopfbedeckung, Haube, Mütze, Nachtmütze« potvrde su za postojanje u balkanskom latinitetu. U Sutomoru je *košulja* »žensko odijelo«. Pridjev na *-ьn* > *-an košuljan* (Mrnavić) nije ušao u jezik. Deminutivi na *-ъc* > *-ac košúljac,* gen. *-Ijca* (Vuk, Srijem), na *-zk* > *-ak košúljak,* gen. *-Ijka* »ženska kratka košulja«, na *-ica košuljica* (Marulić) »enveloppe za knjige, kućica, navlaka (metafora, Zore)«. Augmentativi na *-ina košuljina,* na *-etina košuljetina.* Na *-ar: košuljar* m prema f *košuljarica* »1° koji (-a) pravi košulje« = *košuljar,* gen. *-ara* (Smokvica,

Korčula) »2° pojedini katovi u gradnji klačine«. Hipokoristik *koša* f (Vuk) samo u poslovici: *u póse* (= popadija) *ni kose* (Hrvatska krajina). Iz činjenice da se nalazi u svim slavinama, ne slijedi da je posuđenica iz praslavenskoga. Riječ *casūlla,* koja je nastala haplologijom (tip *matutinu* > **mattinu)* iz deminutiva **casūlula,* potvrđena je u glosama. Dugo *u* nalazi se u fr. *chasuble.* Termin je za svećeničko odijelo i u germanskim posuđenicama. Sufiks lat. deminutiv **casulula* bio je zamijenjen gr. *-pūla: *casūpula* > fr. *chasuble.* Arb. *kësulë* poklapa se sa rum. *căciulă* > bug. *kačúl* < balk. -lat. **catiula,* koje je nastalo umiješanjem gr. κοτύλη »creux, cavité, tasse, écuelle«. Upor. slično miješanje grčke i latinske riječi u arb. *fqollë* prema *poculica* f < lat. *fasciola* + φάκιλος.

Lit.: ARj 4, 883. 5, 381. Hirtz, *Amph.* 63. *Pleteršnik* 1, 446. Zore, *Rad* 110, 217. Belić, *Galičnik* 247. *Miklósié* 134. *SEW* 1, 586. *Bruckner* 260. Vasmer, *RSI* 3, 277-8. 6, 194. *Mladenov* 254. *Románsky* 116. *GM* 190-191. Maíecki, *ANPh* 1, 26. 30 (cf. *IJb* 16, 285).

kasȗm m (Bosna) »dan u koji se dijeli ljeto od zime, tj. 26. X. (= Dmitrovdan)«. Prezime *Kasutn* (Kosmet), *Kasumovič* (Lika K). Upor. stfr. *Aucassin.* Turcizam arapskog podrijetla (ar. *qãsim* > tur. *kasìm* »koji dijeli«).

Lit.: ARj 4, 883. *Elezović* 1, 285.

käs m (Vuk) »oblik, oblučje, jabuka na sedlu« = *ünkaš* (narodna pjesma) »idem«. Nejasan je prvi dio *un-.* Kako se radi o balkanskom terminu iz oblasti prenosnog sredstva, koje su upotrebljavali Vlasi kao balkanski prenosioci, nije nemoguće da je *un-* nastao iz unakrštenja sa rumunjskim slavizmom *obline* < *oblckb* »umbo sellae > obluk (v.)«. Balkanski turcizam (tur. *kaş* »obrva«) iz terminologije sedla: bug. *kaš; [unkaš* < tur. *önkaş,* Škaljić].

Lit.: ARj 4, 883. *BI 2,* 648. *Mladenov* 234. *Školjić** 399. 632.

kaša f (Vuk), baltoslav. i praslav., »sinonim: škrob, Brei, jelo koje se dobiva od ječma, (prosa) itd., očišćena u mlinovima«. Mikalja i Stulić imaju *inkasa* s nejasnim *in-.* Sa hipokorističkim akcentom *kaša* (Vuk), valjda od deminutiva na *-ica kašica* f (također stcslav.). Augmentativ na *-ina kašetina.* Pridjev na *-ьn kasan, kašičan, kašiji* (Stulić, nepouzdano). Složenice *košojeda* m (Stulić) = *kašonja* (Lika) »koji rado jede kašu«, *kásámét* (Punat, Krk) »kaša i kiselo zelje zajedno skuhano«. Denominal (faktitiv) na *-iti kašiti, -im* (Lika) *(ras-)* »miješati, sinonim: škrobiti«. Imenica *kaša* kulturna je riječ. Posudiše je Madžari *kasa,* Rumunji *riįcaįa.* Prvi dio *ris-* nejasan je. U baltičkoj grupi, osim lit. *kaše,* postoje glagoli koji objašnjavaju semantički praslavensku riječ. To su lit. *kóliu, košti,* lot. *kašu, kast* »cijediti«. Prema tome je praslav. *kaša* apstraktum dobiven s pomoću sufiksa -za kao *plaća* od *platiti.* Prvobitno je značio »ostatak koji se dobiva pri cijeđenju«. Ie. paralele izvan baltičke grupe nisu poznate.

Lit.: ARj 4, 884. 889. *Miklošič* 113. *SEW* 1, 493. *Holub-Kopečný* 165. *Bruckner* 222. *KZ* 43, 312. *Vasmer* 543-544. *Trautmann* 120. Iljinski, *ASPh* 29, 164. sl. Zubatý, *ASPh* 16, 395.

kašalj, gen. *kašlja* (Vuk), ie. *(*quos-lio),* baltoslav. *(*kaslia),* sveslav. i praslav. **kasbh* »Husten fs kojim je u prasrodstvu)«. Pridjevi na *-av kašljav,* poimeničen na *-ьc kašljavac,* gen. *-avca,* na *-iv kašljiv* — *kasljîv* (Kosmet), poimeničen na *-ьc kašljivac,* gen. *-vca* m prema f *kašljivica* = *kašljivica* (Kosmet) »žena koja kašlje i bez potrebe«, na *-ev kašljev.* Deminutiv na *-ьc kašljec* (hrv.-kajk.) = *-zk kašljek* (hrv.-kajk.), na *-ič kàsljïc,* gen. *- ica,* na *-ič kašljić,* na *-ica kašljica f* (17. v., Kosmet, bug.). Augmentativ na *-ina: kašljina* (Lika) = *kašljina* (Kosmet). Denominal na *-ati kašljati, kašljem* impf. (Vuk) *(is-, pro-, ras-, za-)* prema iteratīvu *-kašljivati, -kašljujēm,* samo s prefiksima *(is-, po-, pro-, ras-),* na *-ovati pokašljõvat, -üjem* (Kosmet) »češće kašljati po malo«. Deminutivi na *-ucati kašljúcati, -ām,* s pridjevom na *-av kašljucav* i imenicama na *-alo* m prema f *-alica kasljúcalo* prema *kašljúcalica,* na *-ukati kašljúkati, kašljūkām* (Lika, srednja Dalmacija, Pavlinović). Osnova je *kas-,* sufiks *-h* < ie. *-lio.* Promjena *s* > *š* nastala je zbog *lj.* Ta se tvorba vidi u lat. *kosulys,* lot. *kašli* »hrapavac«, od glagola lit. *kosiu, kosėti,* lot. *kaset* »kašljati«. le. korijen **quos-* očuvan je u sanskrtu *kasate* (3. 1. sing.) »kašlje«. Sufiks *-la* u arb. *kole* < ie. *kās-lā.* Srodno je i njem. *Husten* < *huosto.* Tu stoji sufiks *-to* mjesto *-h.*

Lit.: ARj 3, 873. 4, 884. *Elezović* 1, 234. 288. 2, 95. *Miklósié* И3. *SEW* 1, 493. *Holub-Kopečný* 165. *Bruckner* 222. Joki, *Stud.* 40. *WP I,* 506. *GM* 195.

kašika f (17. v., Vuk, istočni krajevi) »sinonimi (od Slavonije dalje na zapad), lažica, ožica, žlica, lozica (Kosmet)« = *kašika* (Kosmet)

»sprava za obuvanje cipela, Schuihlöffel«. Zamjena tur. ι sa i je neobična. Mjesto toga nalazi se α u *kašaluk* m (Srbija) = *kašiluk* (Vuk, *k* ispao zbog disimilacije *k* - *k* > *k* - 0) »ognjilo u pušci s kremeňom« < tur. *kaşıklık.* Hipokoristik *kaša* (Vuk) u složenici *šimšir-káša* (narodna pjesma). Demin.utiv na *-bk: kašičak,* gen. *-čka* »biljka ožiči.ca«; na *-ica kašičica* (Vuk). Na *-jar: kašičar* (Vuk) »1° čovjek koji pravi kašike, 2° ptica« prema *kašičarka* na *-ka* pored *-ar kašikār* (također riba) prema *kašikarka* »ptica«. Na *-jara kašičara* f »1° vodenica s perima u kola, 2°· sud za kašike«. Femininum je nastao semantičkim unakrštavanjem sa sprijeda pomenutim sinonimima. Balkanski turcizam (tur- *kaşık,* obrazovan s pomoću sufiksa *-ik* kao *jatak, kačak,* od korijena *kaş-* »trti, kopkati«) iz kulinarske terminologije: rum. *calică* (preko hrv.-srp.), arb. *kashik.*

Lit.: ARj 4, 886. *Elezović* l, 288. *Miklošič* 113. *SEW l,* 493. *GM* 181. *Lokotsch* 1120.

kästa f (ŽKU) = *kašća* (Samobor) »sinonimi: hambar, žitnica, granar (v.)«. Slov. *kasta* pored *kašt* m. Toponim *Kâh* m (ŽU). Od srvnjem. *Kaste,* bav.-njem. *Kaischl, Kaescht,* danas *Kasten.* Također češ., polj., luž.-srp.

Lit.: ARj 4, 885. Popović, *Sintaksa* 36. *SEW* 1, 493. *Bruckner* 222.

kastar, f *-štra* (Vuk), pridjev, »opor, oporan, koji ožimlje (osobito o vinu)«. Apstraktum na *-ina köstrina.* Miklošič upoređuje sa gr. κέστρος. Nema više potvrda iz živog narodnog govora. Možda lat. *castus* unakršteno s *oštar.* Lat. pridjev *castus* raširilo je kršćanstvo u učenom obliku po romanskim jezicima. Zbog toga nije izvjesno da je odatle. Odatle učena riječ *incest* m (prefiks *in-* iu privativnom značenju). Drugu mogućnost pruža pridjevski postverbal od *kaš triti* (v.).

Lit.: ARj 4, 889. *Miklošič* 113. *SEW* 1, 493. *DEI* 799.

kăštriti, *-im* (18. v., Slavonija) (o-, *po-}* = (sa *k* > *h* kao u *hlače, hostuja,* Hvar) *-nastriti (o-, ob-, po-}* prema impf, na *-va- -haštrivati* samo s prefiksima = bug. *kasırъ* pored *kastrja* = (metateza od *r) krasta* (Bar) = (unakrštenje sa *kUščc) kljaštriti, -im* = *klSštrit* (gubitak palataliteta od *lj* zbog disimilacije sa *s) klàstrit* (ŽK) = (sa *ja* > *e) (ras)kleštriti, -im* prema *raskleštrivati* »1° obřezati grane, 2° obrezivati maslinovo drvo (Bar)«. Od lat. > tal. *castrare* > preko njem. na *-ieren kastrirati.* Na tal. augmentativni sufiks *-one castrone* > *kaštrūn,* gen. *-una* (Belostenec) = slov. *kaštrûn* = *koštrun* »skopać«. Poimeničen part, perf. na *-atus* > tal. *-ato *kastrat* (18. v.), nekakva ptica u prijevodu *Vjelo perje kaštratovo* (kopun ?). Odatle na lat. > tal. *-ina kaštradina* f (Dubrovnik, Boka, Crna Gora) < mlet. *castradina* (kol.) »1° slano meso bravlje (prema Boeriju donose ga u Mletke *Schiavonf),* *2°* (metafora) mršavo oveliko žensko čeljade«.

Lit.: ARj 4, 883. 891. 5, 388. 8, 789. 9, 52. 10, 438. 496. *Pleteršnik* l, 390. 446. *Miklošič* 113. *DAW* 50, 26-27. Stürm, *ČSJK* 6, 55. *DEI* 800.

kat m (18. v., Vuk, Kosmet) »1° sinonimi: pod, boj (Bosna) = sprat (u ova dva značenja općenito hrv.-srp.), tavan, 2° slojevi cijevi u dubini, 3° red gajtana, nizovi bisera, 4° cijelo odijelo« = *kat* »tug, konjski rep, pozlaćen (srednja Dalmacija? Pavlinović)«. Pridjev je na *-ъn jedno-, dvo-, trokatan {kuća),* poimeničen na *-ica jednokatnica* itd. Na *-li: katali,* pridjev indeklinabilni, epitet uz *barjak* (narodna pjesma, Petranović) < tur. *katli* »boran nabran, saborit«. U grupi *ü* dometnuto α zbog potrebe deseterca: *kalali ga barjak poklopio.* Denominal na *-iţi skătit -im* (Kosmet) »saviti po nekom redu (odijelo, rublje) jedno na drugo«. Balkanski turcizam (tur. *kat* »redovi jedan na drugom i svaki od njih«, od *katmak* »anreihen, hinzufügen«) iz građevinarske terminologije: rum. *cat,* bug. *kat,* arb. *kate* »appartamento«. Ovamo još sa tur. sufiksom *-ik* kao u *jatak, kačak: katak* pored *kătbk* m (Kosmet) »hrana, smok uz hljeb«. I to je balkanski turcizam (tur. *katık)* iz terminologije hrane: bug. *katăk* »idem«.

Lit.: ARj 4 891. 892. 893. *Elezović l,* 252. 285. *GM* 181. *Mladenov* 233. *Doric* 143. Matzenauer, *LF 8,* 48. *Lokotsch* 112.

kata (1481), indeklinabilni pridjev, »svaki«, uz *godina,* u bug. i mak. uz *den, nedelja.* Samo stsrp. : *da iТѣ posilajutb kata godinu* »svake godine«. Danas ne živi ni u narječjima. Upor. i bug. posudenicu grčke složenice *katiméra* »svaki dan« < καθ' ἡμέραν, κατά μῆνα. Grčko distributivno κατά proširilo se i u zapadnoj Romaniji u složenici κατά + *unus* »svaki pojedini« > stal. *caduno* = *cadauno,* tako i u prov. i stfr. *chaiin.*

Lit.: ARj 4, 89 · *Miklošič* 113. *SEW ì, 494. Mladenov* 233. *REW»* 1755. *Rohlfs* 933. *DEI* 657. Vasmer, *GL* 75.

katafić m (Istra, Volosko, Mikuličić, narodna pripovijetka) »zatvor«. Budmani, koji je dao akcenat ove riječi, pomišlja na tal. *catábugia,* što ne objašnjava *-fič.* Upor. *katafetka* (Cosenza) »Schafstall unter dem Hause« i arb. *katapië* f, gr. *katapit* »kleiner Holzriegel, der sich um einen Nagel dreht«. Složenice sa gr. prefiksom κατά. Drugi dio možda *jefictus* (v.).

Lit.: ARj 4, 892. *REW*[a] 1755. -3280. *Rohlfs* 932. 933.

Katalani m pi. (Kačić dva puta u vezi sa *Turci),* stoji zacijelo u vezi s bug. *katalanin* m »bezbožnik, ljut« i arb. *katald* s članom *-ni* m »Heide«. Od srlat. *catalanus,* ktetik i etnik od *Catalogne* < *Catalaunia.* Na zapadu nije potvrđeno u pomenutom značenju. Za veze Balkana sa *Katalonijom* upor. *velenca.*

Lit.: ARj 4, 892. *Mladenov* 233. *GM* 181. *REW*[s] 1758. *DEI* 804–805. *Mažuranić* 491.

katàlet m (17-18. v.) = *kataüt* (Božava) »mrtvački sanduk, kapsa (Dubrovnik)«. Od tal. *cataletto* (14. v.), prvi dio je gr. prefiks κατά, drugi lat. *leetus,* čime je napola prevedeno gr. κατάκλιτον »krevet, divan«, od κατακλίνω.

Lit.: ARj 4, 893. Cronia, *ID 6. REW** 1759. *DEI* 805.

katalog m (18. v., Budmanijev akcenat, danas običniji *katalog),* internacionalni grecizam od gr. κατάλογος (od καταλέγω, prefiks *kata-),* denominal na složeno *-iz-* < vlat. *-idio* < gr. -ιζειν i njem. *-ieren: katalogizirati, -gizlram* impf, pored *katalogizovati, -ujem.*

Lit.: ARj 4, 893. *DEI* 805.

katan m (Voltiđi) = *katana* pored *katana* m (Vuk, 16. v., slov.) »1° vojnik, 2° muški u kući nazvan ovako od nove mlade, 3° pastir konja (Krašić, Hrvatska), 4° jarac (Kurelac)« = *katana* f »1° velik konj, 2° (metafora) krupan, razvijen čovjek«. Deminutiv na *-če,* gen. *-četa katance* (Jačke). Pridjev na *-skī kătanskî* (18. v.). Na *-ica katanica* (Brod) »vrsta loze«. Na *-ija katànija* (Vuk), kol. Prezimena *Katana, Katanie, Katančio.* Balkanska riječ mađarskog podrijetla (madž. *katona):* bug. *katana* »jedar konj«. Još polj. i ukr.

Lit.: ARj 4, 893. *Elezović l,* 285. *Mladenov* 233. Janko, *Slávia 7,* 788. *Mažuranić* 491.

katapetazmo n (stsrp., 1399. u historijskim dokumentima) »zavjes« = (danas) *katapetazma* (na ikonostasu). Od gr. καταπέτασμα. Prijelaz u srednji rod prema članu το.

Lit.: ARj4,'894. Vasmer, *GL.* 75. *Šetka* 125.

katari m (hrvatski gradovi) = (umetnuto *n* pred dentalom) *kantar* (ŽK) »nahlada, nazeba«. Učena riieč, koja je došla preko tal. *catarro* ili njem. *Katarch* < gr. κατάρρουζ = kslat. *catarrhus* (gr. prefiks κατα-ρέω »tecem«).

Lit.: ARj 4, 894. *DEI* 808.

kätar[2] m (18. v.) »pataren, bogomil«. Od. gr. καθ-αρός »čist« > kslat. *calharus* > tal. *cataro* »isto«.

Lit.: ARj 4, 894. *REW** 1767. *DEI* 808.

katarga f (Dubrovnik, Vodopić) »isto što katarka« = *(ar > r~) katrga* (13-16. v., Dor. entijan, historijski spomenici, srbug. *katrtga,* također ukr. i polj.) »galija, golija« = *katurga* (16. v.). Zamjenom dočetka *-ga* našim sufiksom *-ka katarka* f (17. v., Vuk) »arbuo, jambor, jedrenjak, jedrilo«. Naš sufiks *-ka* ispušta se u *katar* m »sprema na koju se preda snuje prije nego se navije na taru (stan), koja se zove snovač«. Dočetak *-ka* zamjenjuje se sa *-ica, -ište: katarica* f (Dalmacija?, Pavlinović) »»omanje kopišće, motka od osti, barjak«, *katarište* n (Vuk, Crna Gora, okolina Dubrovnika, Mljet) »kopljača, koplje (barjaka, osti)«. Od srgr. κάτεργον »triremis«, ngr. κάτεργο, sjeverno-gr. κάτιργου (Velvendos). Arb. *katergar* m »scelerato« < ngr. κατεργάρης »Galeerensträfling«. Promjena značenja u hrv.-srp. (po zakonu sinegđohe) objašnjava se unakrštenjem sa drugom suzvučnom grčkom riječi srgr. i ngr. κατάρτι(ον), καταρτή (Sophocles) »jarbol, Mastbaum«. Miklošič pominje *katarla* kao stariji oblik, ali taj se ne nalazi u *ARj 4,* 895. Berneker daje rus. *katartb.* Upor. rum. *calarga, -rg, -rt.*

Lil.: ARj 4, 894. 901. Macan, *ZbNŽ* 29, 209. *Miklošič* 113. *SEW* l, 494. *GM* 181.

Katarina f (15. v.), s pridjevom na *-in Kalorinin,* odatle *katarincica* »1° biljka bellis perennis«, *katarinka* »1° biljka, 2° vrsta ranih šljiva (ŽK)«, nazivi prema svetkovini = (sa *r > l* nejasnog postanja) *Katàlena* (15. v., u Daničićevim historijskim spomenicima) = *Katelīna* (ibidem) = *Katalina* (15. v., Novaković) = *Katalinja.* Glede *-ena* mjesto *-ina* (hipergrecizam?) upor. *Katàrena* (15. v.). Odatle biljka na *-ka katalmka* »flos S. Catharinae« i prezime *Katalinić.* Brojni su hipokoristici: *Kata* (također ime biljke), s deminutivom na *-ica Katica,* odatle prezimena *Katić, Kaličić; Kala* (ŽK), s prijedvima *Katin* = = *Katin* (ŽK). Odatle na *-ava Katává,* odatle bosansko prezime *Katavić* i *Katovic* (Livno).

Na *-inka Katinka,* na *-ъna Katbna* (Novaković). Na *-uša Katusa,* s prezimenom *Katušić,* na *-unce Katunče,* gen. *-četa* (ŽK). Neobična je izvedenica na *-ište: Kätiste* (toponim, Vodičevo, Bosna, gdje je bila crkva *sv. Kate).* Ime je grčkog podrijetla Αίκατερίνα, očuvano u rus. *Jekaterina.* Bez *ai-* već u gr. Καθαρίνη.

Lit.: ARj 4, 892. 895. 896. 897. 898. 901.

katàrma f (18. v., Vuk) »uzda«. Turcizam *katirma* »idem«.

Lit.: ARj 4, 895. Matzenauer, LF 8, 48.

kalasta f (17. v.) »kara, stratište«. Od južno-tal. *catasta* »hrpa drva«. Od iste je riječi i sjev. -tal. *catastra* (sa *r* poslije si kao u *Spalalro, scheletro},* odatle njem. *Kataster* = fr. *cadastre* (15. v.) »popis nepokretnog imanja, gruntovnica, zemljišnik, tapije« > moderna posuđenica *katastar,* gen. *-stra,* s pridjevom na lat. -aus + *-ьn* > *-alan katàstrãlan* (Hrvatska, ~ *na izmjera}.* U 15. i 16. v. *katastik* m (Bijanković: *kazalo ali katastik od dobar od trpeze općene}.* U 15. v. i *katastito* n (zamjena grčkog dočetka latinskim na *-ito}.* Od mlet. *catasto* m (14. v.) pored *catàstico* (1185) < gr. -biz. κατάστοιχον »registar«, složenica od κατά i στοίχος »linija, stih«.

Lit.: ARj 4, 895. *REW** 1762a. *DEI* 809-10.

katastih (stsrp., historijski spomenici, 1350) = *katastigb* (Danilo) = *katastikb,* od ngr. κατάστιχον »(na zapadu) registar« < biz. κατάστοιχον (od prefiksa κατά i στοίχος »serija, linija«).

Lit. ARj A, 895. Vasmer, *GL* 76. *DEI* 810.

katastrofa f (akcenat Budmanijev, danas općenito na zapadu *katastrofa;* Šulek) »1° prekret, prekretnica, 2° velika nesreća, užas«. Pridjev na lat. *-alis* proširen na *-ьn katastrofalan* »užasan«. Internacionalni grecizam καταστροφή > kslat. *catastropha* (od prefiksa κατά i στρέφω).

Lit.: ARj 4, 895. *DEI* 810.

kategorija f, pridjev na gr. - ικός = lat. *-tous* proširen na *-bșk* > *-ički kategorički.* Šulekov *kategorski* nije ušao u jezik. Internacionalni učen (filozofski) grecizam κατηγορία > kslat. *categoria.*

Lit.: ARj 4, 896. *DEI* 811.

kateheta m, pridjev na lat. *-icus* + *-bsk katehetički,* poimeničen lat. pridjev na *-icus* u ž. r. *katehetika* (sa gr. izgovorom χ) = (sa lat. izgovorom *eh* > *k} kateheta* (Šulek), *kateketički, kateketika* = (sa η > *i,* itacizam) *katihet* (Šulek) = *katiket* (Istra). Na učeni sufiks *-ismus* > *-izam katehismus* (1561) = *katekizmo* = *katekizmo* = *katekizam,* gen. *-zrna* = *katekizam* (18. v.). Denominali *katekizati, -am* (17. v.), impf, na *-va -katekizavati, katekizovati* (Šulek). Grčki apstraktum *katihizis* m (samo kod pravoslavaca). Internacionalni učeni crkveni grecizam gr. κατηχητής »profesor«, κατήχησις »podučavanje« (prefiks κατά i -ήχος »jeka«) > tal. *catechèta,* gr. κατηχισμός, κατηχίζω. [Ovamo i na Jadranu *katekista* < tal. *catechista* /lat., Jeronim/].

Lit.: ARj 4, 896. 897.

katekumen m (17. v.) prema f *katekumena* = *katekumenica,* pridjev *katekumenski.* Učeni crkveni grecizam izgovoren na lat. (η = *e,* χ = *ch* = *k}* κατηχούμενος, (poimeničen part. prez. pas. od κατηχέω »podučavam«). Stsrp. *katihumeni* pl. m (itacizam i *h}* »odjeljenje u pravoslavnoj crkvi za njih« (Danilo); v. *kateheta.*

Lit.: ARj 4, 896. 897. *DEI* 811. Vasmer, *GL* 76.

kátil m (Vuk) = *katuj,* gen. *-Uja* (Kosmet) »krvnik«, prema f *katiljača* = *katîljka* = *kãtiljâjka* (Kosmet) »(metafora) nemilosrdno svirepo čeljade«. Sa *a, u* za tur. ı u složenici *katalferman* = *katulferman* (oboje narodna pjesma) »naredba da se ko ubije«. V. *ferman.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. pridjev *qătil* »koji ubija« > tur. *katıl}* iz turske administrativne terminologije: bug. *katilin* (s individualnim *-in},* arb. *katili* »böse, grausam«.

Lit.: ARj 4, 892. 897. 900. *Elezović* 1, 286. *GM* 181. *Mladenov* 233. Korsch, *ASPh 9,* 510-511.

katin m (Vrbnik, dalmato-romanski?) = *kadîn* (Molai, Kućište, Korčula) = *hadin,* gen. *-ina* m (Solin) »1° lonac, 2° lavor (Dubrovnik, Molat)« = *Čadin* = furl. *Chiadin,* obronak (pendio, u Trstu), prema furi, *ciadìn* = (sa iščezlim *d* medu samoglasnicima kao u modernom mletačkom) *kaîn* (Lepetane, Prčanj, Drivenik, Šolta, Brač, Hvar, Vis) = *kajîn* (Perast, Milna, Cres, Hrvatsko primorje, Krk) »lavor, umivaonik«. Od lat. *catīnus* > tal. *catino* > stmlet. *cadin* > mod.-mlet. *cain (cadinus,* Padova 1455; *cainus,* 1225). Riječ *catinus·* zacijelo je u vezi sa *cadus* (v.

kada}, možda mediteranska riječ, kako misli Battisti.

Lit.: ARj 4, 729. Hraste, *Rad* 272, 25. *REW*[3] 1769. *DEI* 813.

katizma f (19. v.) = *katisma* (18. v.) = stsrp. *kathismo* »jedan od 20 dijelova psaltira«. Od srgr. κάθισμα »isto«.

Lit.: ARj 4, 897. Vasmer, *GL* 76.

kàtljati, *-am* impf. (Čačak, Rudnik) »vrvjeti«. Drugo znači *katlat, -ânı* (Kosmet) »preklapati, govoriti bez razumijevanja ili nešto nerazumljivo«.

Lit.: ARj 4, 898. *Elezović l,* 286.

katmar m (dalmatinsko Zagorje, Vrgorac, Pavlinović) »smrad, gnjus«. Budmani misli da je riječ turska, ali je nije našao ni u jednom turskom rječniku. Prije će biti romansko-dalmatinska, koja se može uporeďivati sa tal. dijalektalnim (Montale, Pistoja) *kakkarame* »Schmutz«, izvedenica na *-arius* + *-amen* od *cacare* »srati«. Od **cacata* (upor. part, *cacada* »starudije«) moglo je nastati sa sufiksalnim konglutinatom *-ìnus* + *-aria* > **katnar* > *katmar,* pretpostavivši häplologiju **cacatinaria* > **catinaria* i disimilaciju *tn* > *tm.* Upor. u Kalabriji pridjev *cacatu* »sporco, lordato«, imenice *cacata* f »azione sciocca«, *cătălina* »cacatura«, *cacatinedda* »schizzata«, *-edda* < *-ella.*

Lit.: ARj 4, 899. *REW*[3] 1443. Rohlfs, *Diz. Cal.* 131.

katolik m (u 16. v. i pridjev prema tal. *cattòlico}* = *kătulik* (ŽK) prema f *katolikinja* = *katoHčanka* (Šulek); *an-* prema pridjevu na *-bsk katoličaski* (15.-17. v.) = *katuličaski* (16. v.) = *katoličanski / katu-* (16. v., prema *čovječanski},* apstraktum *katoličanstvo.* Na *-stvo katolištvo.* Složenice : *rimokatolik, grkokatolik.* Od gr. καθολικός »univerzalan« > crkveno-lat. *catholicus.* Učena riječ. Upor. *làtinin.*

Lit.: ARj 4, 899. *DEI* 818.

katrabunać m (Maine) = *katramunać* (Budva) = *katramunjača (kaluđerska,* Pavlinović, Dalmacija) = *katramunoća (grčka,* Boka) »kletvena bdenija (Bjelopavlići)«. Prvi dio stoji u vezi s arb. *katëronj* »fluche«, apstraktum na lat. *-imen katërim* »Fluch« < ngr. καταρ(α)ωμαι. Drugi dio *-bunač(a}* = *-munac* sadrži gr. deminutivni sufiks -ο-.κης > *-aí;* skraćenica je nastala haplologijom tipa *zakonoša* od gr. παραμονή > stsrp. *рагатинъ* »vigilia«, na *-arius* > *-ar* > stsrp. *рагатонагъ* < srgr. παραμονάρι(ο)ς »vigil nocturnus«. Haplologija i sufiks nalazi se i u istro-rom. *catramurača,* furl, *catramurache.*

Lit.: ARj 4, 899. *GM.* 181. Štrekelj, *DAW* 50, 27. Vasmer, *GL* 110.

katran m (Vuk, 17. v.), radna imenica na tur *-džija katrandžija* »čovjek koji pravi katran«. Na *-iça kàtranica* f »sud za katran«. Složenica *katrana* f (Uzice) (haplologija tipa *zakonoša}* < tur. *katranhanesi* = na *-ište katranište.* Denominai na *-iti kàtraniti, -im* impf. (Lika) *(po-}.* Balkanski (i evropski) turcizam ar. podrijetla (ar. *katrā* > tur. *katran,* od glagola *katra* »tropfenweise fliessen«) : rum. *catran,* bug. *katran.* Na Jadranu je to romanizam arapskog podrijetla koji je već u srednjem vijeku ušao u romanske jezike, srlat. *catranum* (Genova, 1243). U talijanskom tur. dočetak *-an* zamijenjen je tal. sufiksom *-ame* < lat. *-amen catrame* m > *katram* (Vuk, Crna Gora, talijanizam), denominal na *-ati katràmati, -am* (18. v.).

Lit.: ARj 4, 899. *Mladenov* 233. *Pleteršnik* l, 122. 390. 2, 117. *REW*[3] 4684 b. *DEI* 816. *Miklošič* 113. *SEW* l, 494. Kušar, *Rad* 118, 23.

kàtrida f (16. v., sjeverna i srednja Dalmacija, Istra, narodna pjesma istarska, Vrbnik, Rab, Božava, Kastavština, Vis, Brač, Hvar, Pag, Kućište, Veli otok) = *katrīda* = *katrīda* (Molat), deminutiv *katridica* = *katraida* (krčko-romanski) = (s umetnutim *n* pred dentalom) *kantreda* f (Plošná, Škrljevo, Kukuljanovo) = *kantrlda* (Kastav/grad/, toponim Rijeka) = (sa metatezom *n} kàtringa* f (Račišće) »stolac, sjedalica, stolica«. Od gr. > lat. *cathedra* sa metatezom *r,* kao posuđenica iz dalmato - romanskoga. Ovamo može ići i zamjena na *-dra-* > *-era* u kslat. *catecra* > *katrîga* (Dubrovnik, Glamoč, Bosna) = *kantriga* f (Lika, Bruvno, Skradin) = (sa *a* > *o) kontréga* (slov., Kras) = *kantrega* (slov., Notranjsko). I taj se oblik može smatrati kao posuđenica iz dalmato-romanskoga, pretpostavivši da je *-ča* > *-ga* nastalo pod kasnijim uplivom mlet. *carèga* (1339) sa *tr* > *r* (upor. *Zára, páron}* = istro-rom. *karéga* (Rovinj) = *kariega* (Galežan) = tršć. *cadrega* > *hareha (Caprin* 63). Odatle deminutiv na *-itta* > *-etta karègeta* f .(Korčula) »dječji stolac« i pseudojekavizam *kàrijega* (Budva, istočna Hercegovina, Krtole) »stolica« =

karêga (Kotor). Kompromisni je oblik *kariegla* (Perast, Muo, Stoliv) = *kariegla* (Prčanj) = *karigla* (Sutomore) < *catecra* + *katrega* sa disimilacijom *r - r* > *l - r* ili *r - l kal'ierga* (Prčanj, Kotor, Dobrota, Bogišić, Lastva). Prvobitno í > *d* iz *dr* nastalo disimilacijom *dr - gl* > *d - gl* očuvano je na Cresu *kadegla*. Može biti i od *catecra*. Ali u Nerezinama *kardiegla* »stolac s naslonjačem« (metateza *tr* > *dr* > *rđ)*. Učene su posuđenice *katrida* (15. i 16. v.) = *katedra* i iz crkveno-lat. jezika poimeničen pridjev na *-alis katedrala* (17. v.), s pridjevima *katedralan* (18. v.), *katedrālskī* (15. v.) »(prevedenica) stolna crkva«. Prezime *Katridarić* (1521) = (disimilacija) *Katridalić* (1509) < *cathedrarius* »stolar«. Upor. arb. *kallthedre,* iz čega se vidi da je *r* anticipirano iz dočetnog sloga i disimilirano, čime se objašnjavaju oblici *kariegla* \ *kardiegla* < staromlet. *caregla* < **cathrecca.* Upor. rezijanski *cadreja* < fur. *ciadree.*

Lit.: ARj 4, 826. 900. 896. 897. *Pleteršnik* 1, 370. 432. Cronia, *ID 6.* Kušar, *Rad* 118, 16. Rešetar, *JF* 6, 255. Hraste, *Belićev Zbornik* 153. *REW*[3] 1768. *Ive 4,* 136. Šturm, *ČSJK 6,* 53. Skok, *ZRPh* 54, 476., br. 4.

katun, gen. *-una* m (Vuk, narodna pjesma) »1 ° pastirsko selo nomadskoga karaktera u planini, 2° selo uopće (Piva-Drobnjak: *kfzijaj te stvari pa goni u katun)«.* Najstarija je potvrda 1278. u imenu *Mirosclavus blacus de cotono Ladovich.* Najstarije hrv.-srp. potvrde od 13,00, zatim kod Vetranića, Zoranića i Hektorovića. Pored vlaških i arbanaskih *katuna* spominje se i *katun bhgarski* 1313—1318. Planine koje pripadaju katunu omeđuju se. Tako je međa planinama katuna Dragoljevaca išla: *kako dèh grede mimo sinju lokvu na сгьni karnem {Glasnik* 15, 301.). U Dušanovu zakoniku razlikuje se stalnosjedilačko selo od nomadskog *katuna'. Ijudije vlastehscije koji sêdetb po crbkovnyjihb selehb i po katunêhb da pohodi vbsakb kb svojemu gospodaru.* Nazivi stanovnika *katuna* svršuju se na *-ci, -ići, -evci* u pl. u izvedenicama od slavenskih ličnih imena. Potječu prema tome od imena kneza *katuna* kojeg Vetranie zove *knez ali katunar.* Odatle u jadranskoj zoni toponimi i antroponimi kod naroda koji se seli : *Katunar* (prezime, Krk), *Katunâri* (dva puta, župa Brtonigla, Istra), *Katun* (mnogo sela u Istri u kojima su se nastanili došljaci 16. v.). Prezimena: *Katunar, Katunarić, Katunarević.* Izvedenice: na *-janin katúnjanin* »stanovnik katunske nahije«, na *-ište katumšte* (14. v., toponim) »mjesto gdje je bio katun«. Pridjev na *-ski: katūnskī* (~α *nahija,* Crna Gora, Vuk). Balkanska riječ najvjerojatnije arbanaskog podrijetla iz oblasti terminologije naselja: rum. *cătun* »zaselak«, bug. *katun* »1° Hirtenhütte, 2° Zigeunerzelt«, odatle *katúnin* m (s individualnim *-in)* »Ciganin« prema *katunka í* »Ciganka«, *katunar* »1° Wanderhirte, 2° Wanderzigeuner«. Već u stcslav. *katunt* (1073) »Lager, Heereslager, castra«. Zasebno· treba istaći gr. oblik κατούνα f »Gepäck, Zelt, Lager« zbog femininuma, dok je u hrv.-srp., bug. i rum. maskulinum. Grčki femininum nalazi se i u ciganskom jeziku. Znači da su ga Cigani primili od Grka. O postanju riječi postoje četiri tumačenja: Miklošič je postavio, dvojeći, kao izvor sjeverno-tur. *qatan į qutan* »obor«. To primaju Mladenov i Barić. Taj se turcizam ne nalazi u južno-turskom (osmanlijskom). Prema tom tumačenju jedino bi Protobugari mogli donijeti riječ na Balkan jer se pominje *katun bhgarski.* Miklošič, Budmani i Mažuranić pomišljaju na tal. *cantone* »kut«. Ta je riječ doduše predrimska, ali ú značenju »kut, kraj« nije nikada došla na Balkan i semantički nema veze s pastirstvom. Na to se podrijetlo ne može nikako pomišljati. Densusianu postavlja imaginarnu izvedenicu **kat-un* od avesta *kata-* »Kammer, Keller«. To je pusta konstrukcija koja ni semantički ne zadovoljava. Najuvjerljivije je objašnjenje dao Jokl koji je *katun* doveo u vezu s arb. *katund-i* »Gebiet, Dorf, Stadt«, odatle na *-ar katundar* = *katunar* (Skadar) »bäuerischer, grober Mensch«, na *-es* < ie. *-itio katundës* »seljak, Dorfbewohner«. Grčki femininum tumači Jokl iz određenog arbanaskog akuzativa *katun(dʼ)ne,* dok su ostali balkanizmi od arbanaskog neodređenog nominativa. Riječ *katund* je prefiksalna arbanaska složenica od prefiksa *ka-* i participa na *-to* od *ndej* »širim, sterem«, ie. **tnto.* Semantički odgovara arb. složenica rom. **tendita* > *tenda.* Ta interpretacija zadovoljava fonetski, semantički, historijski i geografski.

Lit.: ARj 4, 900. Vuković, *SDZb* 10, 389. *Mažuranić* 491. *Miklošič* 113. *SEW* 1, 494. *Mladenov* 233. *Doric* 143. Jokl, *IF* 33, 420-433. Isti, *Unt.* 172. 320. *GM* 183. Vasmer, *#57 5,* 134. Baric, *JF* 3, 207. Densusianu, *Grai si suflet* 7, 85-94 (cf. Jokl, *IJb* 23, 222). *Solovjev* 96. *REW*[3] 1616. *DEI* 729.

kàtura f (narodna pjesma) = *gádora* (Bosna) »sinonim: mâzga«. Prezime na *-ič Katurić.* Balkanski turcizam (tur. *katır)* iz terminologije životinja za prijenos: rum. *catîr* = *catîră,*

bug. *katar.* Upor. gr. γάιδαρος »magarac«. Tur. *ι* > *u* kao u *koduna.*

Lit.: ARj 4, 901. *Miklošič* 113. *SEW í,* 495. *Lokotsch* 1131.

käu »1° onomatopeja kojom se oponaša glas ćuradi, 2° kašljanja (Kosmet), 3° galeba (Jabalanac)«. Može se opetovati (Srbija, Milićević). Oformljuje se na *-kati* (v.): *kaùkati, kauče* impf, prema pf. *kaùknuti, kàukne.* Odatle postverbal *kăuk* m (Vuk). Ovamo idu *kauką* f »časka« pored *kavka* (v.) (Crni Lug, Martijanec), *kaukavac,* gen. *-vca* (Poljica, Dalmacija) »larus fuscus«, za narodno ime *kaleb* pored *galeb klaukavac* i *k(l')aukal* m (18. v., Kavanjin) »ptica morska«. Budmani dopušta za *kaukai* i tal. *cacale* (16. v.), mlet. *cacai* »gabbiano«, prôv. *caricala,* što može, ali ne mora biti.

Lit.: ARj 4, 901. 902. *Elezović* 1, 287. Hirtz, *Aves* 182. *DEI* 991. *Holub-Kopečný* 166.

kaucija f (Šulek) = *hapcija* (ŽK) »jamčevina«. Od lat. *cautio,* apstraktum na *-io* od *cautus* > tal. učeno *cauto* (part. perf. od *cavere)* > *cauzione í* (14. v.).

Lit.: ARj 4, 901. *DEI* 832.

kaučuk m (Šulek), s pridjevom na *-ov kaučukov.* Novija posudenica iz njem. *Kautschuk,* kulturna evropska riječ iz indijanskog jezika mainas (Ecuador). Ta je biljka otkrivena 1751.

Lit.: ARj 4, 901. *Holub-Kopečný* 166. *Vasmer* 541.

käuk m (Vuk, narodna pjesma) = *kâuk* (Kosmet) »sinonimi: čalma, saruk, derviška kapa«. Augmentativ na *-ina: kaukiina* f (narodna pjesma, apozicija uz *kapa).* Balkanski turcizam (tur. *kavuk* »Mütze«, izvedenica na *-ik* od *kav-* »anschwellen«): rum. *cauc* »Mütze, Samthut«, *caucgiu* »Hut- und Mützenfabrikant«, arb. *kauk* = *kavukë* f == ngr. καβούκι. »Turban«.

Lit.: ARj 4, 902. *Elezović* 1, 287. *GM* 183. *Lokotsch* 1137.

kauką f (16. v., Kaštela, Split, Trogir: *di je kauką nima jauka)* »1° tonsura, 2° svećenik« = *kavka* (16. v.) = *kaoka* (~ *oliti kruna na glavi,* 16. st.). Od gr. καῦκος, καυκα, καυκίον »patera« ili, bolje, od lat. *caucus* > rum. *cauc* »Schale«. Leksički relikt iz dalmato-romanskoga. Upor. još toponim *Cauca* > *Kakma.* Lat. deminutiv na nenaglašeni sufiks *-ulus: kôkula* f (Čilipi) »1° pregrada u škrinji za vrednije stvari, 2° (Dubrovnik, *kokula)* Tonsura« = deminutiv na *-ica kokulica* (18. v., Vuk, Dubrovnik) »tonsura«. Upor. tál. dijai, *cacala* f »oggetto tondeggiante« u narječjima i stcslav. *kovkalb* »pehar« < gr.-biz. καύκαλον. Od iste riječi na *-en* + *-jak kavčenjak* m (15. i 16. v.) »(katolički) redovnik«. Metaforickí toponim *Kakma* (Zadar). Upor. i arb. *kafks* »Hirnschädel, Gehäuse von Schnerken und Schildkröten«.

Lit.: ARj 4, 834. 902. 905. 5, 175. Aranza, *ASPh 22,* 617. Budmani, *Rad* 65, 165. Matzenauer, LF 8, 162. 193. Vasmer, *GL* 76. 77. *DEI* 997. *GM* 165. *REW*[3] 1772.

kául m (Srbija) = *kául* (Kosmet) »jamstvo«. Denominál na *-iti kauliti, -im* impf, »jamčiti«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kavi* »pogodba, ugovor«) iz pravne terminologije: búg. *kául* pored *kavul,* arb. *kaulį* (Gege) »Vertrag, Wette«, ngr. καβούλι.

Lit.: ARj 4, 902. *Elezović* 1, 287. *Mladenov* 226. 233. *GM* 183.

kàur m = *kam* (Kosmet) = (sa individualnim *-iri) kàurin* (Vuk) = *dàur* (Vuk) = *damin* (Vuk, 18. v., narodna pjesma) = *dàvur* (narodna pjesma) = *jaurin (đ* > *j* čakavski, Mrnavić) = *ćaur* = *ćafir* (arapski oblik, narodne pjesme i pripovijetke) = *ćafir* pored *ćafir* (Kosmet) = u *Crnogorskoj pjevaniji* zajedno arapski i turski oblik *bre kaure* i *ćafirski sine,* »1° nevjernik, 2? pejorativni muslimanski naziv za kršćane uopće (koji taj naziv od njih preuzimaju)«. Izvedenice su od oblika *kaur;* f *kàurka* pored *kaùrkinja,* deminutiv na *-če kaurče,* pridjev na *-ski kàurskī* (15. v.), denominal (faktitiv) na *-iti kaurai, -im* (Vuk) »činiti kaurinom« *(iz-, po- se).* Prezimena *Kaurić, Kaurinović* (Bosna K). Od *jaurin: jaurski, jaurstvo.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kâfir,* particip prezenta aktiva od *kafara* »negirati, biti nevjernik« > tur. *kyãfir l* koji se pomiješao s perz. *gäbr* »Feueranbeter«, odatle ime afričkog plemena *Zulu Kafri j* > *gyãver* > *gyaur)* iz oblasti islama: rum. *ghiaur,* bug. *kamin* = *gjaúrin* pored *kjafir, kafri,* arb. *kaurr* = *xhaúrr* (Skadar). Glas *k* nastao je iz tur. narodskog *gy,* koje se nalazi u *đaur, ćaur, jam,* kao hiperturcizam na osnovi supstitucije *k* za *ć* u *ćaur* < *đaur.* Oblik *ćafir* izašao je iz govora hodža.

Lit.: ARj 2, 125. 958. 3, 2. 4, 492. 902. 903. 963. *Elezović 2,* 356. *Mladenov* 117. 234. *GM* 184. *Lokotsch* 632. 997.

kaùrma f pored *kaùrma* (Vuk, Bosna, Lika) = *kavurma* = *kavurma* (Kosmet) »džigerica, crijeva i drugo od droba isjeckano, na masti prženo i mašću zatopljeno, da se dugo uzdrži«. Balkanski turcizam (tur. skraćeni infinitiv *kavurma į* upór. *sarma* / od *kavurmak* »pržiti«) iz kulinarske terminologije: bug. *kavurma.* Turski glagol se nalazi u dva vida: od *kavur-* je *kaùrisati, -sēm* = *kavarlsat* (Kosmet, objekt *meso, kavu};* i od aorista na *-di: kaurdisatì, -išēm* impf. »1° pržiti, 2° gotoviti kaurmu«. Također balkanski turcizam: arb. *kauris* pored *kavardis* »röste«, ngr. καβουρδίζω.

Lit.: ARj 4, 903. 908. *Mladenov* 226. *Elezović* l, 268. Skok, *Slávia* 15, 358., br. 405. *GM* 184. Matzenauer, *LF* 8, 161.

kausa f = *kauza* (17. v., Dubrovnik) »rasprava pred sudom«. Od lat. > tal. *causa* kao učena riječ (prema narodskom *cosa).*

Lit.: ARj 4, 903. *DEI* 922.

kava f (Lastva, Lika, Potomje, Budva, Boka) »1° kamenolom, 2° toponim *(Pod Kavom, Kava* u Budvi)«. Od lat. > tal. *cava,* poimeničen femininum od pridjeva *cavus.* Radna imenica na *-ьc* > *-ac kavac,* gen. *-vca* m (Istra) »čovjek što radi u kavi«. Slov. *java* (Rihenberk) »isto«, od furl, *giave* < *cava.* Na tal. *-one* > *-un: gaûn* m = *gavun* (Marulić, *u krmi i u provi)* »pajol od prove i krme (kod velikih lađa)« < mlet. *gavan.* Glede *ca-* > *ga-* upór. *gavuda* (hrv., južna Italija) »trou«. Imperativna složenica *kavatapi* m pl. pored *kavatapíj,* gen. *-pija* (Cavtat) »vadičep« *j* složeno od *cavare* + *tappo j* < tal. *cavatappi.* Ovamo još *šćamba* (Dobrinj, Vrbnik) = *šklamba* (Dubašnica) »udubina u kamenu (»škar«, Omišalj) u kojoj se nakupi voda da bude pitka«. Od lat. **ex-cavula.*

Lit.: ARj 4, 904. *Pleteršnik* 360. Štrekelj, *ASPh* 12, 458. Šturm, *ČSJK 6,* 84. Rešetar, *JF* 12, 286. Skok, *Pom.* 135. 138. 140. Węndkiewicz, *RSI 6,* 233. *REW*[3] 1796. 1788. *DEI* 823. 827.

kavadänja f (Hrvati ikavci čakavsko-štokavskog narječja Materada, Lovrečica, Zambratija, Sv. Marija na Krasu, Kaštel Krasica kod Buja, Sv. Ivan kod Umaga) »uzglavci, sing, uzglavac (Vodice), neizoran komad tla na oba kraja (= na obje glave) njiva« < istro-rom. *kavadana.* Ive ne daje značenja ove istro-romanske riječi. Od lat. pridjeva sr. roda u poimeničenju **capitaneum* »ono što se odnosi na kraj«, od lat. *caput,* gen. -tits. Sjeverno-tal. *cavedagna* »(kao poljoprivredni termin) strada campestre lungo le testate dei campi«. Slovenski je izraz *uzglavac* prevedenica odatle.

Lit.: Ribarić, *SDZb 9,* 202. *Ive* 1. *DEI* 828.

kavak, gen. *-âka* m (Kosmet) »granato drvo slično jablanu, srodno topoli i trepetljici«. Balkanski turcizam (tur. *kavak)* iz botaničke terminologije: búg. *kávák* »topola«, toponim *Kavaklı.*

Lit.: Elezović l, 268. *Mladenov* 226. Matzenauer, *LF* 8, 161.

kavala f . (Kolombatović) »riba corvina nigra, vranac«.

Lit.: ARj 4, 904.

kavàler, gen. *-èra* m (18. v., Srbija) = *kavàlijêr,* gen. *-éra* (16. v., Dubrovčani) = *kavàljër* (18. v.) = *kavalír,* gen. *-ira* (18. v., Dalmacija) »1° vitez (u srednjovjekovnom smislu), 2° poštovalac dama, 3° koji ne vodi mnogo računa o novcu, 4° nosilac ordena«. Odatle apstrakti *kavalerija (libro od ~e,* 17. v.) = na *-stvo kavalirstvo.* Od tal. *cavaliere,* izvedenica na *-arius* > *-iere* od lat. *caballus* »konj«, možda mediteranskog podrijetla (ie. »equus«), upravo »konjanik«. Riječ *svoler,* gen. *-éra* m (Slavonija) »dragan« je istog lat. podrijetla preko fr. *chevalier.* Toponimi: *Kolovare* f pf. (strma obala kod Zadra) < **caballaria* (metateza *v - l* > *l - v)* = *Kolovīr,* gen. *-ıra* m (Vuk, Ljubiša) = *Kolovīr* (Budva), najviše brdo u Lovćenu. Oba toponima predstavljaju metaforické nazive. Ostatak su domaćeg romanskog kao i kod Bara *Monte Cavallo,* danas *Mukoval* (brdo). Upor. naše toponime od osnove *konj.* Na tal. deminutivni sufiks *-ittus* > *-ét káváiét* (Potomje) »četveronožni stalak zidarski« = *kávaiét* (Pastrovići) = *kavaleti* m pl. (Lika) »krevet od 2-3 daske na dva priječnika« < tal. *cavalietto,* također metaforickí naziv (upór. *konj* u gimnastičkim dvoranama). Na tal. *-ino:* toponim *Na Kavalin* (Dobrota) »izvor žive vode«. Od arb. *kal* < lat. *caballus* sa našim sufiksom *-ьc* > *-ac* je *kalać* »konj« u osaćanskom govoru (argot) na Drini. Za dalje etimologijske veze v. *konj* i *kobila.*

Lit.: ARj 4, 905. 5, 214. Jireček, *ASPh* 8, 102. *REW*[3] 1440. *DEI* 825. 826.

kavāz, gen. *-aza* m (Vuk) = *gàvãz* (Vuk, narodna pjesma) = *gavăz* (Kosmet) »1° momak turskog paše, 2° pandur, 3° strijelac

(prvobitno značenje)«. Složenica *kàvãzbasa* m »zapovjednik kavaza«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kawwas* »strijelac« > tur. *kavaz,* izvedenica od *kaus* »luk, »strijela«, *kavaz başı)* iz turske organizacijske (vojničke) terminologije: rum. *ca'Jaz,* bug. *kavaz* = (sa individualnim *-in) kavázin = gaväzin,* arb. *gavas* »Polizeidiener«.

Lit.: ARj 3, 114. 4, 905. *Elezović* 1, 91. *GM* 121. *Mladenov* 226. *Lokotsch* 1140.

kavèdao, gén. *-ala* m (17. v., Dubrovčani) = *kavèdo* (Perast) = *kavìdal,* gen. *-ala* m (18. v., Cres, Istra, Dalmacija, Lika) »glavnica«. Od mlet. *cavedál* < lat. *capitālis,* odatle internacionalno *kapital* kao termin ekonomije. Stara je posudenica, relikt iz dalmato-romanskoga *kòptao* = *kopto,* gen. *-ala* m (Dubrovnik) > *kovtao (-to),* gen. *-ala* (Stulić) = zamjenom *pt* > *kt* (hiperklasicizam) *kòktao (-to),* gen. *-ala* (17. v., Mikalja, Bel!a, Stulić, Voltidi) »jastuk uzak i dug kako je široka postelja, na kojem se, kad se leži, drži glava, ili, još češće glava stoji na širem i kraćem jastuku što je naslonjen na koktao«. Deminutiv *koktalić* (Mikalja). Sa *h* < *pt: kòltõ,* gen. *-ala* (Dubrovnik) »podglavak povrh koga se stavlja blazina«. Sa *pt* > *t: kolali* m pl. (Vuk, Boka, Krtole, Bogdašić, Pastrovići, Dobrota, Bijela, Lastva, Muo, Stoliv) — *kolali* (Škaljari) = *gaj tali* (Luštica) = *koto,* gen. *kolala,* pl. *kotalı* (Prčanj) »kamena ploča poviše zida koja ga štiti od kišnice, pola van zida a pola na zidu (ispod kotala je ranac *l* v. / »greda«; čim se svrši zid, stave se *kotali)«,* »Steinplatte am Rande des Daches«, »kolali se stavljaju i za to da bi se od zida odbila voda, što kaplje sa streha (na njih se naslanja tïgla, oni su ispod tıgala)«. Obje izvedenice su stare, i ona koja je termin iz kućnog namještaja (jastuk) kao i ona koja je graditeljski termin. Sva tri izraza su poimeničen lat. pridjev na *-alis* od *caput,* gen. *-itis: capitalis.* Upor. tal. *capezzale* m (13. i 14. *v.)* < **capitialis* od **ca.pitium* > tal. *cavezza, capezza (-a).*

Lit.: ARj 4, 905. 907. 5, 175. 394. 413. Budmani, *Rad 65,* 161. *REW*[3] 1632.

kavedaìi, *-am* impf, (stari dubrovački spomenici) »krasti na mjeri, na kantaru». Part. perf. pas. *skavedan.* Mjera je *skavedala.* Od mlet. *scavedar* < srlat. *excavùare.*

_ *Lit.: JF 11,* 82.

kàvela f (Drniš) »svirala« = *kava!* m (Kosmet) »prosta dugačka čobanska svirala od drveta«. Balkanski turcizam (tur. pridjev *kavai* »kome je sredina šuplja kao cijev«) iz muzičke terminologije: rum. *caval* »grosse Hirtenflöte«, bug., arb. *kaval.* Femininum *kavèla* nastao semantičkim unakrštavanjem sa *svirala.* Sa drugim značenjem *kaval* (Vuk) »vrsta puške«, na *-li kavalija,* apozicija za *top* (narodna pjesma, Vuk), od tur. *kaval tüfenk,* s ispuštanjem imenice. Ovamo možda *kavelica* (Bošnjaci, Slavonija) »(metafora) kost od boce ili bataka«, *nakàvalica* (Lika) »gostionica« (od sintagme *gostionica na kavelicif).* Sa *kavelica* upor. gr. καυλός »Stengel, Stiel«.

Lit.: ARj 4, 904. 905. ·7, 385. *Elezović* 1, 268. Skok, *Slávia* 15, 358., br. 406. *GM* 184. *Mladenov* 226. Popovici, *Slávia l,* 23.

kaveštar, gen. *-stra* m (Dubrovnik) »uže crevljarsko nalik na zámku«. Od mlet. *cavèstra* (13. v.) = *capestro* < lat. *capistrum* »cavezzo, ular«. Bugarski oblici *kapistra* f (Vidin, Orhanie, Drame) sa domaćim sufiksom *-ilo kapístrilo* »Stock an der Deichsel an dem man die Halfter anhängt« = na *-ač kapistrač* < srgr. i ngr. καπίστριον, pl. καττίστρα »isto«.

Lit.: Zore, *Tuđ. 9. REW*[3] 1631. *DEI* 733. 829. *Rosamani* 196.

kàvetac, gen. *-veca* m (Sipan) »(ribarski termin) mreža razdijeljena na tri komada koji se zovu kàvetac od škafa, od srijede ili srednji, vanji kàvetac (potvrde iz 1466) = (17. v.) *dva kaveca raža, sedamdeset i dva kaveca raža, jedan kàvetac raza* znači »komad kao mjera za tekstil ili kao termin za tekstil, ustrižak od sukna«. Budmani bez potrebe donosi kao posebnu riječ *kavec.* Od mlet. *caveso* = tal. *cavezza* »misura di lunghezza di due metri« < lat. izvedenica na *-гum* od *caput: capitium* > *capezza* (upor. španj. *cabeça* »glava«). Prema tipu naših imenica tipa *lapací,* sing, *lapatak, pereci* > *peretak* stvoren je od sjev.-tal. *cavezzo* sing, *kàvetac,* gen. *kaveca,* kao da je *cavezzo* < **kavetzu.* Odatle na lat. *-alis* > tal. *-ale* vlat. *capitiale* > tal. *cavezzale* > *kavècãl,* gen. *-ala* (Split, Korčula) = *kavèco* (Perast) »1° dio madraca za ‚držanje ispod glave, 2° (Šibenik) dio užeta za mrežu potegaču, svršetak užeta *(ıuntaj kavècãl* »dodaj«) = *kavicua,* gen. *-uâlă* m »ribarski alat od pluta ili drva kao znak gdje je bačena mreža i drugo (Molat)« = *kavàcal* (Šibenik) »jastuk koji se meće pod plahtu na krevetu zvanom kočeta«. Ovamo ide zacijelo i *škavedac,* gen. *škaveca* m (Šibenik) »viši dio postelje« *(š* — tal. s- < lat. *ex).* Zamjena *d* mjesto *t* nastala

je također prema analogiji *bodac,* gen. *boca* kao da je tal. *cavezza* = **kavedcu.* Od važnosti je kao starija posuđenica sa α > *o kapice f* pl. »vrst vunenih bječava« koje bilježi Zore iz južne Dalmacije kao relikt iz dalmato-romanskog sa očuvanim *ρ* mjesto *v* kao/ u navedenim primjerima.

Lit.: ARj 4, 905. 906. 4, 95. Zore, *Tuđ. 9.* i *Rad* 110, 216. Jireček, *Sporn.* 92. *REW** 1637. *DEI* 733. 829. *Rosamani* 196.

kavez m (Vuk, narodna pjesma) = *kâfez* (18. v.) = *kâfes,* gen. *-êsa* (Kosmet) = *kàfaz* »1° rešetka na prozora od kuće, džamije, da se spolja ne vidi što je unutra, 2° sinonimi: krletka, gajba«. Na *-li kafazli,* indeklinabilni pridjev, epitet uz *đevojka* »djevojka odgojena iza rešetke u kavezu« = *kafazlija* f, apozicija uz *Ana, Ružica', kafazli odaja* = *kàfes-odaja.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kafas* > tur. -perz. *kafes)* iz terminologije alata: rum. *cafas,* bug. *kaféz,* arb. *kafas -zi* = *kafés* »Gitterwerk am Fenster«, cine. *căfasă,* ngr. καφάσι.

Lit.: ARj 4, 733. 906. *Elezović* 1, 287. *Mladenov* 234. *Lokotsch* 993. *GM* 165. *Miklošič* 108. *SEW* 1, 468. Matzenauer, *LF* 8, 161-162.

f (Vuk, 17. v., Slavonija, Ljubiša, narodna pjesma, danas općenito) »sinonim: svađa«. Pridjev na *-in kavgin.* Na *-li kavgàli,* indeklinabilni pridjev *(u ono kavgalı doba),* odatle toponim *Kavgalija* (Srbija). Na *-džija: kavgadžija* m (Vuk, 17. v., narodna pjesma) = *kavgadžija* = (Kosmet) »svadljivac«. Denominal: na *-ati kãvgati se, -am* (18. v.) *(po-),* na *-iti kavžiti se* (18. v., Vuk) = *kavdziti se* (hiperturcizam). Balkanski turcizam (tur. *gavga* > narodski *kavga)* iz saobraćajnog života: bug. *kavga.*

Lit.: ARj 4, 906. 908. 10, 496. *Elezović* 1, 268. *JF* 9, 200-201. *Miklošič* 113. *SEW* 1, 495.

kavi (Bosna, narodna plesma), indeklinabilni pridlev »sinonim: jak«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. > tur. *kavi):* arb. *kavishim (-šim* je arb. sufiks kao u *doshëm* »mio«) »stark, standhaft«.

Lit.: ARj 907. Skok, *Slávia* 15, 358., br. 407. *GM* 184.

kävija f (Račišće, Brač) »Pflock za pijumbavanje konopa« = *čavilja* (Goriško) = *čevila* = *čebilja* = *cavyla* (Režija) »debel dolg žrebelj«. Od lat. deminutiva *clavicula,* od *daviš* (v. *klav)* > (disimilacijom) **cavicula* > **cavicla* > tal. *caviglia* = furl, *davile.*

Lit.: Stürm, *ČSJK 6,* 76. *Pirana*[2] 154. *DEI* 830. *REW*[3] 1979.

kavinjati, *-am* impf. (Hercegovac, Slavonija) »patiti (u zapećku)«.

Lit.: ARj 4, 907.

kâvka f, gen. pl. *kavaka* (Dubrovnik, pored *čavka,* v.; Prigorje, Samobor, Crni Lug, Martijanec) »coloeus monedula« je sveslav. i praslav. (**kav tka)* deminutiv na *-ъka* prema polj. i rus. *kava* »idem«. Bolje poznata je hrv.-srp. varijanta *čavka* (v.). Kako se nalazi i u lit. *kovas* pored *kova* »idem«, riječ je i baltoslavenska. Oblik *kavka* stoji prema *kava* kao *čavka* prema *cava,* hipokoristik od *čavka.* Obje tvorevine onomatopejskog su podrijetla. Upor. onomatopeju *kau.* Ta je postojala zacijelo i u ie. prajeziku. Stoga je moguće postaviti ie. onomatopeju u prijevoju **qeu- 1 ∂aй-.* Ovamo možda još *kavkadžičak* (Niš) »biljka delphinum consolida, zavornjak, modrica«, složenica, ako je drugi dio, kako Budmani misli, tur. *çiçek* »cvijet«, upravo »čavkin cvijet«.

Lit.: ARj 1, 916. 4, 907. Hirtz, *Aves* 182-183. *Miklošič* 113. *SEW* 1, 495. *Holub-Kopečný* 166. *Bruckner* 223. *Vasmer* 497.

kavra f (Popović) »spona« prema *kavràisati, -šēm* pf. (Vuk) »zaglaviti (npr. klinac)«. Turcizam (tur. *kavramak).* Ovamo *kavrašunati, -am* impf. (Bosanska Kostajnica) »motati glavom, pa htjeti ujesti (subjekt *prase)«,* prema Budmaniju od tur. recipročnog glagola *kavraşmak.* Nejasna je tvorba na *-unati* od turskog glagola prema *-isati* u golemoj većini. A i značenje ne odgovara.

Lit.: ARj 4, 907. 908.

kaza f = *kazăja* (Kosmet, dodatak *-ja* kao u *odaja, kaljaja)* »kotar, srez«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *gadā* > tur. *kaza)* iz turske administracije: bug. *kazá, kaza.*

Lit.: ARj 4, 908. *Mladenov* 226. *Elezović l,* 270.

kazárnak m = *kazárnak* (Banja Luka) = *krzàmak* »sinonimi: ospice, šarlah«. Turcizam (tur. *kizárnak,* čag. *kizamuk* »Masern«). Za zamjenu tur. ı > *a, r* v. *krila.*

Lit.: ARj 4, 909. Skok, *Slávia* 15, 360., br. 440. *ZSPh* 46, 47.

kazamat m pored *kazamata* f »1° u bedemu izgrađeno mjesto sigurno protiv bombe, 2° tamnica«. Od tal. *casamatta* preko njem. *Kasematte.*

Lit.: ARj 4, 909. *DEI* 789. *REW*[3] 1867.

kazan[1], gen. *-äna* m (18. v., Vuk, istočni krajevi) = *kazan,* gen. *-äna* (Kosmet) = *kazanj* (18. v., Kačić) »sinonim: kotao, uzendija«. Deminutiv na *-čii* < *-ьc* + *-ič kazančić* (Vuk), pridjev na *-ski kazanskí.* Na *-džija kazandžija* m = *kazandž'ija* (Kosmet) »koji pravi kazane«, odatle na *-luk kazandziluk* »njegov zanat«, s pridjevom *kazandžljski.* Na *-ija* (v.) *kazànija* f (Vuk) »plaća za pečenje rakije«, na *-ica kazănica* f »pecara rakije« (također toponim). Ovamo i *kazànisati, -šem* (Popović) = *kazamsat* (Kosmet) = *kazàndisati, -išem d* (od tur. aorista) »dobiti, koristiti se, zaraditi«. Balkanski turcizam (tur. *kazan,* izvedenica na *-an* od *kazmak* »kopati«, v. *kazma)* iz terminologije alata (esnafa): rum. *cazan, căzănărie,* bug. *kazan, kazan- disvam,* arb. *kazan* pored *gázán, kazanxhí* »Kupferschmied«, ngr. *καζάνι.*

Lit.: ARj 4, 910. *Elezović* 1, 270. *Miklošič* 114. *SEW* 1, 496. *Mladenov* 226. *GM* 184. *Lokotsch* 1144.

kâzan[2], gen. *kăzni f* (kod Vuka bez akcenta, Ivekovićev akcenat prema Paviću *Rad* 59, 94), sveslav. i praslav. deklinacija i (tako u stcslav, ukr., rus. i u ostalim slavinama), govori se s prijelazom u deklinaciją *a kăzna* f »sinonimi: pedepsa, kaštiga, pijena«. Riječ *kazan* f došla je u uporabu u 19. v. uvođenjem hrvatskog sudovanja. Juristi stvoriše odatle pridjev na *-en: kaznen* (<—o *pravo),* na *-iv kàzniv,* ali se govori danas *kažnjiv* (sa *znj* mjesto *zn* prema *kažnjen),* poimeničen na *-ost kažnjivost, kažnjenih, kaznionica,* od sveslav. i praslav. denominala *kazniti, kázním.* U slov. je *kažen* ušla u upotrebu 1850. Ipak je živa u koruškim narječjima u značenju »najam — Zins«. Rumunji posudiše *caznă* f »Marter, Tortur«, *căzni* »mučiti«, sa lat. *-atus* > *-at căznat* »ružan«. Ne nalazi se u baltičkoj grupi ni u ostalim ie. jezicima. Praslav. je tvorevina. Postoje tri mogućnosti izvođenja: od *kazati* (v.) (Berneker, Bruckner, Budmani, Mažuranić, Ramovš, Vasmer), od *kaziti* (v.) s pomoću sufiksa *-nь,* od *kajati* (Miklošič, Holub i Preobraženski, dopušta i Vasmer) s pomoću sufiksa *-гnъ* kao *kajaznb* sa stezanjem *-aja* - > *-a-* kao u češ. *káti* < *kajati.* To je manje vjerojatno i zbog potvrde u Dušanovu zakoniku, gdje *skazali* znači »kazniti«: *mađijinikb ili otrovbnikb koji se nađe oЫicьno, da se skaže po zakonu svetihb ocьcь.* mm

Lit.: ARj 4, 928. 15, 209. *BI* 1, 520. Maretić, *Savj.* 41. *Mažuranić* 493. Ramovš, *Slovenski pravnik* 35, 230-232 (cf. *JF* 3, 220). *Miklošič* 107. *SEW* 1, 496. *Holub-Kopečny* 166. *Bruckner* 224. *KZ* 48, 228. *Vasmer* 504. *RSI 5,* 134. *WP* 1, 511. Agrell, *LUĂ* (1918) (cf. *ГУЬ* 8, 203). Joki, *Unt.* 57. Leskien, *IF* 13, 118.

kázati, *kazem* impf, i pf. (Vuk) *(is-, od-, op-, pot-, za-),* sveslav. i praslav., bez paralele u baltičkoj grupi, »dicere« prema impf, *kazivati kazujem* = *kazivati, kazujem* pored *kàzivăm (is-, od-, ras-, za-)* = *kazivat, -zujem* pored *-žujem* i (Kosmet) *kázávat* = *kázávati, kazujem* (15—18. v., također češ., bug., danas općenito imperativ *kazuj)* = *kaževati* (16. v., Vuk, Dalmacija, Crna Gora, Hrvatska, ŽK). Postverbali su *kaza* (Vuk) »nješto što se kazuje«, *iskaz* m, f = *iskaza* f, *otkaz* m; *ukaz* »carska zapovijed« rusizam je. Prvobitno je značenje bilo konkretno kao i od *dicere* »(prstom) pokazati > (preneseno na izraz ustima) sinonim: reći«. To se značenje očuvalo u narječjima, upor. imperativ *każda* (ŽK) »pokaži« i u sufiksalnim složenicama *pokár zati, pokažem* pf. prema impf, *pokazivati, pokazujem* = *pokazôvat, -žujem* (Kosmet) »fr. montrer«, *prikazati, prikazem* »1° darbringen, 2° (u narječju) pokloniti (ŽK, slov.)«, *prikazati se* »pojaviti se« (također slov.). Ovamo iz crkvenog jezika *prikàzanije* n (Piva-Drobnjak) »nešto čudnovato za prikazivanje > množina nečega«. Postverbal *prikaza* f. Ovamo ide i *dokazati, dokážem* (Vuk, 17. v.) prema impf. *dokazivati, dokazujem,* koji odgovara lat. *demonstrare* > fr. *démontrer* »prouver = očiglednim učiniti«. Odatle postverbal *dokaz* m »preuve«, riječ koja začudo nije zabilježena u *ARj.* Prema značenju prefiksą *do- dokazati* znači »kazati sve« = *dokazat, -kažem* (Kosmet) »izvijestiti, dostaviti«. Upor. postverbal *nedokáž* m (ŽK) »čovjek kojemu se ne može ništa razjasniti«. S prefiksom *u: ukázati* (nekome pomoć). Prefiks *pri-* čini da *prikazati,* kad je *kazati* dobilo značenje »reći«, znači isto što i »pripovijedati«. Glagol *skazali značio* je u 13 — 18. v. isto što »pokazati«, odatle *skazan* f »indicij« = *skazanje* n *(do-,* 18. v.) »čin u drami«, *skazalo* = *kazalo* n, odatle *skàzăljka* = *kazaljka* »Zeiger > cagar (ŽK)«, postverbal *skaz* m, f (15. v.) »rubrika, pravilo«. Pridjev *skaživ* »evidentan«; *skaska* »priča« je iz ruskoga. I *kazalište* »1° ostensorium, 2°

teatar«, riječ koja se govorila već u 17. i 18. v. (čakavski *-išće,* Kavanjin; Patačić na *-uče)* u značenju 2' nije neologizam novijeg vremena, potječe također od prvobitnog značenja »monstrare« kao i *kazac,* gen. *kasca* = *kazalac* m, gen. *-aoca* prema *kazalıca,* prema značenju »rećb, znači »čeljade koje kaže pripovijesti (Ljubiša)«. Tako i *(s)kazatelj* (16. v.) m prema f *kàzateljica,* na *-vac kazavac,* gen. *-vea* (17. v.) = na *-alo kazivalo* m; *kazavica üti istorija* (18. v.). Značenje »monstrare« nalazi se i u imperativnim složenicama *kažiprst* (Milićević) = *kažiput* (17. v., Vuk) »1' digitus index, 2° kalauz (v.)«, s hipokoristikom *kaza* (Šabac). Ovamo još prilog *korsem, tokorse* (v.) »tobože, bajagi«, ako je nastalo iz *to kaže se* sa promjenom *že* > *r* i asimilacijom α > *o* prema *to-* [v. i s. v. *korsem].* Rumunji posudiše crkveni termin *cazanie* »propovijed«. Uzimlje se da je *z* nastao iz ie. palatala *ğ,* koje se izmjenjivalo sa *k,* i uporeduje sa sanskrt. *kacaté* (3. 1. sing.) »pojavljuje se, svijetli«, avesta *ãkasat* »opazio je«, s nperz. pridjevom *agâh* »vješt«, sanskrt. *sāsti* »poučuje«, *abhi-śasti* »upućuje«. Ako je to uporedenje ispravno, ie. je korijen **qņōļ-* »pokazati se, vidjeti«. Mjesto *ğ* > *z,* koje se nalazi samo u slavinama, u ostalim ie. jezicima je *k.* Prema tome je *kazati* samo slavenska riječ.

Lit.: ARj 3, 550. 4, 909. 911. 920. 924. 925. 5, 347. *Elezović* 1, 269. 2, 94. 32. Jonke, *Rad,* 275. 78. Vuković, *SDZb* 10, 398. *Miklósié* 113. *SEW* 1, 497. *Holub-Kopečný* 166. *Bruckner* 223. *Vasmer* 503. *Mladenov* 227. Machek, *Slávia* 16, 187. Agrell, *Zwei Beiträge* 26. *WP* 1, 511. Meillet, *BSLP* 20, 28-31 (cf. *IJb 5,* 30). Bück, *AJPh* 36, 1 -18. 125-154 (cf. *IJb* 4,73). Osten-Säcken, *IF* 33, 251. Gebauer, *ASPh* 10, 558-559. *Boisacq*[3] 950.

kazāz, gen. *-aza* m (Vuk, Bosna) »koji pravi rojte, puceta, gumbar«. Prezime. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *qazzãz)* iz oblasti esnafa.

Lit.: ARj 4, 920.

kazimīr m = *kažimīr* = *kazmîr* (Vučitrn, Kosmet) »vrst vrlo tankog vunenog sukna«. Od opće evropske (kulturne) orijentalne riječi fr. *cachemir,* tal. *casimir* sanskrtskog podrijetla prema kraju i gradu *Kašmir,* sanskr. *Kāšmīras* u sjeverozapadnoj Indiji.

Lit.: ARj 4, 496. *Elezović* 1, 270. *JF* 14, 213-214. *Lokotsch* 1116. *DEI* 792.

kàzma f (Vuk, Vojvodina, Crmnica, Kosmet) isinonim: pijuk, okruglo gvožde nasađeno na motku za kopanje rupa«. Balkanski turcizam (tur. *kazma,* skraćeni infinitiv od *kazmak* »kopati«, v. *kazati)* iz terminologije alata: rum. *cazma,* bug. *kazma,* arb. *kazme* s glagolom *kazmonj* »hacke die Erde«. Od istog je tur. glagola i *kazag'ija í* (Peć) pored *kbzag'ija (ъ* mjesto *a* je hiperturcizam) »(zlatarski termin) turpija za vađenje nečistoće iz bakrenih sudova i užlijebljenih mjesta prije kalajisanja«. Glede sufiksa *-agi(ja)* upor. *kašagija* pored *češagija.*

Lit.: ARj 4, 922. *Elezović* 1, 269. 270. 349. Miletić, *SDZb 9,* 368. *Mladenov* 227. *GM* 184. *Lokotsch* 1144. Matzenauer, *LF,* 8, 162.

kàznac, gen. *-òca* m (1249) »seoski starješina, knez, capovilla« prema f na *-ica kaznačica ï* »njegova žena« (Konavli). Na *-ina: kaznačina* »dio općine koja je pod kaznacem«. Pridjev na *-j* samo u toponimu *Кагньсь stlbp* (14. v., Dečanski hrisovulj). Prezime *Kaznačić.* Postanjem radna imenica obrazovana s pomoću *-ьс* kao *pisac, tvorac* itd., s tom razlikom da nije točno poznata glagolska osnova kao u drugim nomina agentis na *-ьс.* Kao naziv dvorske službe prevodi se u stcslav. sa gr. ευνούχος, lat. cubicularius. Pominje se na bosanskom i srpskom dvoru zajedno sa *tepčija* (v.), drugim dvorskim službenikom. Od 1405. zamjenjuje se nazivom *dvorbskyj* (se. *knez),* u Budvanskom statutu vrši službu općinskog blagajnika. Zovu se *kaznaci* velikog bana bosanskog Matije Ninoslava: *Grdomil, Semijun, Belbhan.* Današnje se značenje razvilo kao u *knez* (v.) od dvorske (feudalne) upravne službe do današnje najniže seoske uprave. Najvjerojatnije je da je kao hrv.-srp. tvorevina postala od *kazniti* (v.), u prvobitnom značenju *kazati* (v.) »određivati«.

Lit.: ARj 4, 923. *Mažuranu* 499.

kàzuk m »kolac, npr. za povezivanje brodova«. Odatle na *-arino* (v.) *kazukàrina* (Sisak) = tur. složenica *kazukašče,* gen. *-četa* n (glede drugog elementa v. *ašče)* »lučka taksa koja se plaća kad lađa pristane«. Balkanski turcizam (tur. *kazık,* sa sufiksom *-ik* kao *jatak, kašika,* od *kazmak,* od kojeg i *kazma* i *kazan,* v.) iz terminologije alata: bug. *kazak.* Glede tur. *ı* > *u* v. *kadıma.*

Lit.: ARj 4, 924. *Miklošič* 114. *SEW* 1, 496. Matzenauer, *LF* 8, 162. *Mladenov* 227.

kažomajka f (Istra) »žensko odijelo«. Štrekelj navodi još srp. *kacavajka* i *cabajka,* slov. *kažamajka* i *kućamajka.* U rum. *caţaveică* »si-

nonim: scurteică, Pelzjacke«. Glede sufiksa *-ajka* upor. *porebnjajka* »košulja koja pokriva rebra (Skopska Crna Gora)«. Prema Štrekelju od njem. *Kutzboi* »Kotzenartiger Wollenzeug«, što ne odgovara.

Lit.: *ARj* 4, 925. 10, 849. ŠtreKelj, *DAW* 50, 27. 80.

kcoj pored *kcûj* (Krašić, okolina Zagreba, Varaždin) te *kcu* (Krapina), hrv.-kajk. prilog »1° blizu, tik, uz(a), 2° kao prid, dodatak«. Primjer: 1° *nisam mogla kcoj, 2° kcojdeti* »zulegen« (Varaždin). Srašteno *k* (v.) i njem. *zu* i deiksa *-i* > *-j* (upór. *tuj* pored *tu).*

Lit.: Jagić, *ASPh* 8, 323. Vinja, *ZbRFFZ 2* (1954), 205. 207., nota 23.

kći, gen. *kčere* (arhaizam) = *cere* (ŽK), *kćeri (-i* prema *stvari,* tako zbog dote koja se daje u *stvarima,* upor. rus. *dočeri)* (Vuk) = *hći* (upor. slov. *hči)* = *ci,* gen. *ceri* (15. v.) = *šći,* ie., baltoslav., sveslav. i praslav. **dtkti,* gen. **dbktere* »filia«. Ima zasebnu deklinaciju kao i *mati* zbog toga što pripada najstarijem sloju terminologije porodičnog srodstva. U tom je jedna crta arhaičnosti naziva. Druga je crta u tome što u slavinama kao ni u drugim ie. jezicima ne postoji mocija za prvu descendenciju, nego su termini za muško i žensko dvije različite riječi. Kod ostalih ie. jezika kod kojih postoji mocija za ove pojmove, služe noviji nazivi, kod Italika *filius* m prema f *filia* od *feláré* »sisati«, kod Ilirotračana arb. *bir* »sin« prema f *ЬIe* < *ЫГе* »kći« od ie. **bher-* »nositi«. Tako i kod Kelta. Pored *kći* postoji još analogickí nominativ *kćer,* koji dobiva *-a* (upor. češ. *dcera,* polj. *cora)* po analogiji feminina na *-a: céra* (Vuk) = *cera* pored *cera* (Kosmet). To *-a* došlo je zbog brojnih deminutiva na *-ka: kćerka* (17. v.) = *ćerka* (Vuk) = *ćerka,* gen. *ćerkc* (Kosmet), *ćerkica* pored *ć rkica, ćerkana* (Kosmet), s augmentativom *ćerketma* (Kosmet) = *ćerešina* (vuk), *ćerica* = *kćerica, kćerčica.* Odatle hipokoristik *kiera,* sa *-ča cerca,* i deminutiv *ćerčica* (Vuk). Sa komparativnim sufiksom -sa: *ćerša* f (14-18. v.) = *kćerša* (Stulić) »neptis«. Upor. rus. cslav. *dbšterbši* »nećakinja«. Pridjevi su na *-in: kćerin* = *ć'erln* (Vuk), *ćerkln* =- *ćerkin* (Kosmet), na *-inski ćerinski,* poimeničen na *-stvo ć'erinstvo.* Denominai na *-iti: pokćeriti.* Postoji i *poćerka,* prema *pomajka, poočim.* Složenica *pastorka* (v.). Zajednicu baltoslavensku karakterizira gubitak dočetnog *-r* u nominativu: lit. *dukte,* gen. *-dukters* prema *mote,* gen. *moters* kao i u slav. *mati.* Taj gubitak je i u sanskrtu *dubita* prema *mată.* Dočetno *-r* moglo je ispasti zbog dva razloga, analogijom prema *bratí,* gdje je ispao zbog disimilacije kao i tal. *frate* < lat. *fráter.* To je manje vjerojatno. Vjerojatnije je da je nastao u vokatīvu gdje je kraćenje uobičajeno. Upor. *mat* i polj., lužičko-srp., połap, *mać* za *mati.* Zasebnost je slavenska zamjena dočetnog *-e* sa -j u *mati* i *kći.* Ta se nalazi i u stprus. *duckti* i *muti.* Ta promjena nije jasna. Hrv.-srp. je promjena teške konsonantske grupe *dć,* koja je nastala gubitkom poluglasa u stcslav. *d'isti,* gen. *dbštere,* u *kć* > *hć* > *šć* > *ć.* Ta je nastala djelovanjem zakona asimilacije i disimilacije u isto vrijeme: *dtš* > *uš* > *gtś* > *kts* > *htš* > *štš* > *tš.* Ie. je složen korijen **dhughater* pored **dhukter* u kojem je *-ter* kao u *pater, mater* i *fráter.* Za prvi je dio paralela u sanskrt. *dõgdhi* (3. 1.) »muze, hrani mlijekom«. Prema tome je s onomasiološkog gledišta ie. naziv identičan s *fīlia* od *fēlare.*

Lit.: ARj 2, 132. 133. 135. *4,* 925. 926. *Elezović 2,* 359. *Mažuranić* 499. *Miklošič* 55. *SEW* l, 243. *Holub- Kopečný* 97. *Bruckner* 66. *Slawski* 107-108. *Vasmer* 366. *Mladenov* 157. *Trautmann* 62. *WP l,* 868. Jagić, *ASPh* 18,628. Wijk, *ASPh* 18,32. - 35. Rešetar, *ASPh* 36, 541. *Boisacq*[3] 355.

kë, u izrazu *kë nova?* (Smokvica, Korčula), upitna hibridna sintagma od tal. *che* < lat. *quid* »što« i od hrv. genitiva neodređenog pridjeva, »što ima *nova?«.* Ovamo i *perkè* (Dubrovnik), tal. veznik *perché* < lat. *per quid* »jer«. Odatle denominal *prkèlati, -am* impf. (Bosna) »govoriti stranim jezikom«, *prkèljati, -ām* (Pavlinović) = *prkètati, -am* impf. (Zore) »blebetali«, onomatopeizirano µ *prndècati* — *prndèkati, -ām* impf. (Lika) »isto«.

Lit.: *ARj* 12, 221. Zore, *Rad* 115, 148. Skok, *ASPh 29,* 480. *REW*[3] 6953.

keba f (Vuk, Bačka) »nožić što se nosi u špagu, Federmesser«. Deminutiv na *-ica kibica.*

Lit.: *ARj 4,* 930. Muljačić, *Radom FFZ* 3, sv. 3, 119.

kebar, gen. *kebra* m (hrv.-kajk., sjeverni čakavci, 17. v., Istra) »sinonimi: gundevalj, kukac, stršen«. Odatle na *-ač kebrač,* gen. *-ača* (Lika) »kebar muškoga spola«. Upor. *kembra.* Možda hipokoristik *keca* (ne zna se gdje se govori; sa *-ča* kao u *Joca, Joco* od *Jovan)* »neka buba«. Od njem. *Käfer,* srvnjem. *Kever,* sa *v* > *b* kao u *štibra* (v.).

Lit.: ARj 4, 930.

këc[1] »uzvik (može se po volji opetovati) kojim se tjeraju koze« = *kel* (Slovinci) = *kêc* pored *kel* i *ìàc* (Kosmet) »idem«. Oformljuje se s pomoću *-ati kecati, -ãm* (Vuk) impf, pored pf. *Kècnuti* i deminutiv na *-kati kèckati* »l ° tjerati koze uzvikom *kec, 2°* (~se metafora) svadati se«, postverbal *kêca* (Vuk, narodna pjesma) »jarac«, s pomoću *-iti kečiti, -im* (Lika) »biti, tući«. U arb. je od tog uzvika napravljena imenica: *kets* »koza (uopće«). Upor. tur. *acki keçi.* U slovenskom se istim uzvikom tjeraju mačke. Upor. njem. *katz-katz — katzi-katzi.* Promjenom *e > i* nastaje uzvik *kič,* kojim se tjera »1° medvjed iz jame, 2° bik na kravu, 3° koze (Kosmet), 4° goveda (Vodice)«. Odatle oformljenje uzvika s pomoću *-kati klekati, -ãm* (Lika, Vodice) *(is-}* »izgoniti, tjerati« = *kiškati se, -ãm* (Dubrovnik, 16. v.) »svađati se, dražiti se (često u šali)«, s pomoću *-iti kičiti se, -ï* (Hvar, Brač, subjekt *bik, krava)* »coire«. Na Krku: *kiča na* »za kozu«. Promjenom *č > š* nastaje varijanta *kiš* (Kosmet) »uzvik kojim se tjera 1° bivolica, 2° svinja (ŽK)«. Odatle oformljenje s pomoću *-ka: kiška* f (Kosmet) »bivolica (kao junica kod krava)«, na *-če kišče* (Kosmet) »tele od bivolice«. Upor. gore *kiškati se* (Dubrovnik, 16. v.) »svađati se«. Na *-in kìcin* m (Ororović) = *kićin* m (Bastaji, Daruvar) »sinonim: neraste, na *-oša kicoša* f (ibidem) »ime krmači«.

Lit.: ARj 3, 881. 4, 930. 931. 942. 943. 945. 5, 12. *Elezović* l, 289. Ribarić, *SDZb* 9, 156. GM 185. Štrekelj, *DAW* 50, 27. Pedersen, *KZ* 38, 342. 40, 202. Đerić, *PPP* 7, 26. (cf. *IJb* 13, 161).

kec[2], gen. *kecá* m (Vuk) »(kartaški termin) sinonim: as«. Upor. slov. *kič* »idem«. Prema Matzenaueru od madž. složenice *két szem.*

Lit.: ARj 4, 930. Matzenauer, *LF* 8, 162:

kecar m (Popović, Fruska gora), pogrdna riječ neodređenog značenja. Prema Budmaniju od njem. *Ketzer* < gr. καθαρός »čist« > tal. (Lucca) *gassare* (upór. daim, prezime *Gazarović).* Ako je ispravna Budmanijeva etimologija, /recar bi se odnosio na bogomile.

Lit.: ARj 4, 930. *Weigand-Hirt* l, 1027. *REW*[3] 1767. *DEI* 1769.

kècelîa f (Vuk, Slavonija, Srbija) = *kecelja* (Donja Podravina) »prosta odjeća za radni dan; sinonim: pregača«. Deminutiv na *-ьc keceljac,* gen. *-Ijca* m (Bosna), na *-ica keceljica* (Vuk). Od madž. *kecela — kőcelye.*

Lit.: ARj 4, 930. Hamm, *Rad* 275, 49. Bellosics, *MNyõ* 38, 279-280 (cf. *RSl* 3, 394).

kéča f (Trstenik, Srbija ?) = *ceca = kece,* gen. *-eta* n (18. v.) »1° gunja kostretna ili od kostreti (jarine) i vune izatkane (nose je planinci, čobani protiv kiše), 2° pust, pustina, Filz«. Balkanski turcizam *(keçe* »Filz, Teppich«) iz terminologije nošnje: rum. *checea.* Također madž. *kecse* i polj. *kieca.* Za tur. dočetno *-e > a* pored *-e,* gen. *-eta* kao u *kesa* i *ćebe* (v.). Mažuranić stavlja ovamo i *kec* f iz 1679: *radi keci i potplata* (pismo iz Dubice).

' *Lit.: ARj 2,* 127. 4, 931. *Mažuranić* 500. *Starine* 11, 127. *SEW l,* 498. *Bruckner 226. Lokotsch* 1148.

kečiga f = *keiika.* (Vuk) == *kèsega* (Vuk, Pančić) = (sa gubitkom početnog sloga *kë-} čiga* (Vuk, Hrvatska, slov.) »slatkovodna riba accipenser stellatus, ruthenus, abramis, bailėms Cuv.«. Slov. bez dočetka *-iga: keča.* Deminutiv na *-ica kesežica* (Vuk). Balkanska riječ madžarskog podrijetla (madž. *keszeje = köcsöge = kecsege* »Lachs, Stör«: rum. *ciciugă = căciugă = agă,* ngr. κέτσιγα. Upor. polj. *czeczuga, czeczotka.*

Lit.: ARj 2, 22. 4, 931. 939. *Miklošič* 114. 425. *SEW* l, 498. *Bruckner* 74. *Tiktin* 320. Sköld, *L UA* n. f. avd. l, Bd. 20. (cf. *IJb* 11, 168. Beke, *ZSPh* 15, 118-119).

kečiti[1], *-Im* impf. (Lika, objekt *djeca}* »nosati, mučiti se noseći djecu u naručajue.Ekspresivan izraz, koji stoji zacijelo u vezi s *kekečiti, -im* impf. (Lika) »teško nositi nešto«. Nejasna onomatopeja.

Lit.: ARj 4, 931. 933.

kečiti[2], *-im* impf. (Vuk) »hvatati kod igre loptu, što je drugi igrač baca, prije nego padne na tle; sinonim: trliti«.

Lit.: ARj 4, 931.

kèfa f (18. v.) = *kefa* (ŽK, hrv.-kajk., slov., Beļostenec) = *kèva* (Lika) = *kêva* (Dobroselo) »sinonimi: četka, četica«. Deminutivi na *-ica: kefica* (Hrvatska) = *kèvica* (Lika). Denominal na *-ati kèfati, -ãm (is-,* o-) = *kèvati* (Lika) »1° sinonimi: cetăţi, četkati, 2° (metafora) tući«. Turcizam tur. *kefe >* madž. *kefe.* Nalazi se također u slovačkom i ukrajinskom. Rijedak slučaj širenja turcizma preko madžarskoga.

Lit.: ARj 3, 880. -4, 932. *Pleteršnik \,* 394. *Miklošič* 114.

këgla f (Lika) »l ° lopta, 2° kugla«. Na *-äna <* perz. *hane: keglana* (Lika) »sinonim: kuglana (danas običnije na zapadu)«. Denominai na

-*ati kèglati se* (Lika) = *kuglati se* (na zapadu)«. Od njem. *Kegel, Kegelbahn* s unakrštenjem sa *Kugel.* Primjer miješanja dviju tuđica. Slov. *kégelj,* gen. *-gija, kegljáč, kegljalnica, kégljast, kegljati.* Sinonim neologizam *stožac,* deminutiv na *-ьc* od *stog* (v.).

Lit.: ARj 4, 932. *Pleteršnik* l, 394.

keh m (18. v., Slavonci) »konjska bolest, sinonim: sipnja«. Od madž. *keh,* a ovo iz njem. *Reiche, keuchen,* srnjem. *Kîche* f, *kîchen.* Ovamo sa *-lja kehlja* f »sinonim : gljiva, glanda«. Upor. slov. *kehlja* »guša«. Pridjev na *-av kehljav.*

Lit.: ARj 4, 933. *Weigand-Hirt* l, 1027.

këhar m (18. v., Dalmacija, Bosna) — *kêjãr* = *ker* (ŽK, Sulek) »sinonimi: fišekluk, fišeklija, pripojasnica, patröntaš«. Deminutiv na *-ьc keharac* (Šulek). Od njem. *Köcher* = srlat. *cucurum,* stfr. *coivre,* biz. καύκουρον > rum. *cucură,* rus. *kőkor* < nizozemski *koker.*

Lit.: ARj 4, 933. 936. *Weigand-Hirt l,* 1087. *REW*[3] 4790. *Vasmer* 393.

kèisati, *-š m* pf. (sa *e* < tur. *г,-—- komu* ili *na koga,* Vuk) = *kidisati, -šém* pf. (Vuk, 18. v., Srbija, narodna pjesma, s istim slaganjem, s objektom *juriš}* »nesrnuti« =.- (s umetnutim *n* pred dentalom) *kindisati, -Sēm* (narodna pjesma) = (sa *r* < tur. *г,* upor. *kršio) krdisati, -šem* »udariti, navaliti na koga«. Turcizam: tur. *kıymak, d* je od tur. aorista.

Lit.: ARj 4, 933. 946. 954. Korsch, *ASPh* 9,511.

kejavac, gen. *-vca* (Zore), s nejasnom definicijom »(velika) riba od vode«. Budmani uporeduje sa *keljavac* (Vuk, Neretva) »mala riba puna kostiju, scardinus scardafa«. Elezović uporeduje s posljednjim *kêlja,* gen. *-kelje* »budža, kepec«, zacijelo zbog toga što je riba mala

Lit.: ARj 4, 933. 935. *Elezović* l, 289.

këkelîs m (Valjevo) »smjesa od zaostala i raskuhana jela poslije krsnog imena«. Budmani drži da je turskog podrijetla.

Lit.: ARj 4, 933.

kekètati se, *kekećem* impf. (Lika) »smijati se i govoriti sa smijehom«. Od onomatopeje *keka,* kojom se oponaša glas smijanja. Odatle sa sufiksom *-et kéket* m i dalje sa *-alo* m prema f *-alica kekètalo* prema *kekètalica.* Upor. onomatopeju *ki ki ki* (Kosmet), kojom se oponaša grohotan smijeh. Ta je oformljena sa sufiksom *-ot: kiköt,* gen. *kìkota* m, odatle na *-ati kikotali se, kikoćem* (Vuk, Srbija) *(ras-}* = (sa *ć* iz prezenta u inf.) *kikoćat se* (Kosmet) = (sa *h* mjesto *K) kihòtati se, kìhocem se* (Vrčević) = *kihoćati se.*

Lit.: ARj 4, 933. 947. 951. *Elezović* l, 290.

keleč m (Lika) »kosa otrag glave«. Odatle denominál na *-iti: iskèleciti, -īm* »izdrmati (Lika) za kose«. Turcizam (tur. *kolce* »čuperak«). Neobična izmjena tur. *ö* > *e* i metateza *çe* > > *ee.*

Lit.: ARj 3, 881. 4, 934.

kelerâba f (18. v.) = *keljaraba* (18. v., Slavonci) = *korába* (Slavonija) = *korába* (ŽK). Posljednje od austr.-njem. *Kohlrabi* (1691) > furl, *colrabi — Kohlrübe* (1678) > madž. *kalaráb, kaleráb,* odakle su prva dva. Njemačka je složenica posuđenica iz tal. pi. *cavoli rape (=* fr. *chou-rave,* 16. v.). Taj je izmijenjen u *kavarada í* (Šulek) < *cavolrapa* na osnovi disimilacije *v - p ' ^ v - d i s a h* > *r* kao u *korába.* Kultura *kelerabe* potječe iz Italije. Prvi dio njemačke složenice *Kohl* — srvnjem. *koel(e)* — starije nnjem. *Kal,* južnonvnjem. *kel* < lat. *caulis* govori se u sjevernim krajevima (hrv.-kajk.): *kelj m* »sinonim: vrza < rum. *varză* < vlat. **virdia,* od *viridis* = zelje«, upor. furl, *verzerave.* Od latinske riječi potječe tal. deminutiv na *-ino cavolino* > *kauliņ,* gen. *-ina* (Dubrovnik) = *kavolīn,* gen. *-ina* (Vodopić, Šulek) »cvjetača (neologizam, upor. češ. *květák)«.* Ovamo ide i tal. složenica *cavolfiore* (18. v.) = fr. *choufleur* > njem. *Karfiol* (1587, metateza */ - r* > *r - 1}* > *karfijol* (18. v., Zagreb, također češ.) = *karafijola* f (Beļostenec) = *karafiol (s* umetnutim *a,* također polj. *kalafior').* Biljka *karfiol* potječe sa Cipra. Umetnuto *a* u *karafiol* i polj. *kalafior·* prema gr. καρυόφυλλον > ngr. γαρύφαλον > *karanfil* (v.).

Lit.: ARj 4, 864. 902. 907. 934. 935. 5, 316. *Weigand-Hirt* 1091. *DEI* 831. *Holub--Kopečný* 164. *Bruckner* 219. *Pirana*[1] 172.

kelešica f (hrv.-kajk.) »paniš cibarius, Kleienbrot, gemeines Brot«. Od madž. *kelés* »Sauerteigbrot«.

Lit.: Štrekelj, *DAW* 50, 27.

keleuve, prilog (Srbija, Milićević) u igri bacanja noža: *bacati* (objekt *nož) keleuve,* tj. držeći se za desno uho lijevom rukom provučenom ispod desnog pazuha. Izgleda kao da

jc nastao od nepotvrđene složenice *kelcuho,* koje Budmani tumači od perz. *kelle* > tur. *kjele* »lubina, zatiljak« i *uho.* Upór. *mačka kcrènha* (narodna pjesma), zacijelo od pridjeva *ti/ia kao u kara (v. ker).*

Lit.: ARj 4, 934. 939.

kembra f (Sjeničak kod Karlovca) »dermester lardarius L.; sinonimi: slaninar, gagrica«. Upor. *kebar.*

Lit.: ARj 4, 935.

kemuža f (Lika) »naziv za maleno žensko«. Deminutiv na *-ica kimužica.*

Lit.: ARj 4, 935.

kenda f (srednja Dalmacija, Pavlinović), u prilogu uz *igrati na* ~e (igra nije opisana). Upor. *kendat, -am* (Split) »staviti zimsku robu da se provitri, lunati (Zagreb)«.

Lit.: ARj 4, 935.

kenopot m (Šulek) »biljka pepeljuga«. Učena riječ, od gr. složenice χηνοπόδιον (prvi elemenat sadrži gr. χήν, gen. χηνός »guska«, s kojom je riječi u prasrodstvu, a drugi -ους, gen. ποδός »noga«.

Lit.: ARj 4, 935. *DEI* 887.

kenta (?)

I. *četa* f (14-16. v.) »novac λεπτόν, κοδράν-·:ης«. Glas *e* nastao je od palatalnog nazala *į* u stcslav. *cęta, cįtoimstvo.* Nalazi se u svim slavinama osim u slovenskom. Značajne semantične varijante pokazuje rumunjska posudenica iz stcslav. *țintă* f »Zielscheibe«, odatle pridjevi na lat. *-atuí* > *-at tintát* »mit einer runden kleinen Blässe an der Stirn«, na *-eș tintes* (uz *ochiul* »oko«) »koji dobro gađa«, na *-ar țintar* (Muntenija) »Brett zu einer Art Spiel«, na *-ujo , -ovati* > *-ui a fintui* »učvrstiti«. Ovih značenja nema u slavinama. Možda je rumunjski jezik u ovom slučaju bolje očuvao prvobitno latinsko značenje nego slavine. Od lat. brojevnog pridjeva (radnog) -poimeničenog *quinta,* koji se očuvao u ženskom rodu u zapadnoj Romaniji stfr. *quinte* »Burgfrieden«, u Bearnu *kinte, kinde* »Bergspitze«, španj. *quinta* »Landhaus«. Uporeduje se sa got. *kentus.* Rumunjska značenja slažu se sa romanskom izvedenicom na *-anus* lat. *quintana'.··* tal. *quintana* > stfr. *quintaine* > *kvintāna* (Dubrovnik) »ljudska figura u koju se cilja pri turniru itd«. Slavensko značenje može se upoređivati sa lat. *quadrans,* gen. *-tis* > gr. κοδράντης, tj. četiri uncije od *as,* gen. *assis* (3/12). Riječ *četa* kao posuđenica iz balkanskog latiniteta odgovarala bi lat. *quincunx* = got. *kiutas,* 5/12, tj. pet uncija od *as,* gen. *assis.* Novije su posudenice iz latinskoga preko njemačkoga slov. *kvint* m, odatle *kvîntica* (hrv.-kajk., Belostenec) = *kvintlika* (Slavonija) »mala mjera za težinu« < njem. *Quentchen, Quintal.* Na lat. pridjevski sufiks *-alis kvintai,* gen. *-ala* (ì9. v.)

II. Od makedo-rum. glavnog broja *tint* > dako-rum. *cinci* < lat. *quinque* etnik na lat. *-arius* > *-ar* (tip *Prijekar, Puntar) Ctncār(in)* m (Vuk, narodna pjesma) = *cincăr* (Kosmet) »1° oznaka makedorumunjskog naroda (rijetko u Kosmetu), *2"* drobni trgovac«, *cincar ili kalajdžija* (Blagojević, Slavonija) prema f *Cincarka,* deminutiv *clncarče,* kolektiv *čincarčād,* f *cincàríja,* pridjevi *cincarov, -ev, -ski,* tako i búg. *cíncarin,* prezime *Cincar* (Vučitrn) koje stoji pred ličnim imenom *Cincar-Marko,* odatle na *-ović Cincar-Markovié.* Denominal na *-iti cincariti, cincārīm* »tvrdovati«, od *ıcncâr* u značenju »2° tvrdica«.

III. Na lat. *-ínus* > tal. *-ino, -ina:* slov. *kv^rityžina* = *kvandžina* (Notranjsko) »plačilni dan (vsakih štirnajst dni)« < mlet. -trac. *quindicina* < lat. *quindecim',* agrokulturni termin: *cikvatîn* (Rab) ·- *cinkvantin* — *cikutin* (ZK) »vrsta kukuruza koji zrije za 50 dana« < tal. *cinquantino* < kllat. *quinquaginta* > vlat. *cinquanta.*

Lit.: ARj l, 775. 797. 5, 855. *Elezović 2,* 422. *Pleteršnik* l, 494. Sturm, *ČSJK* 6, 51. Kušar, *Rad* 118, 18. *REW*[s] 6963. 6959. 6966. 6964. *Miklošič* 27. *Prati* 284. *SEW* l, 122. *Bruckner* 60. *Mladenov* 697. Stender-Petersen (cf. Janko, *Slávia* 9, 351). Hirt, *PBB* 23, 337. Hamm, *KZ* 67, 120. *Tiktin* 1599.

kentènar[1] m (Dubrovnik) »sviletina, niti sa svilene bluze, sericum crassius, h. e. quod meliori extracto remanet«. Izvedenica je na *-arium* po svoj prilici od tal. *cenione* (15. v.) »rozzo panno cucito a ritagli«, od lat. *cento,* gen. *-anis* »veste popolare di più pezzi o ritagli«. Nije od *centenárium* kako veli Budmani.

Lit.: ARj 4, 935. *DEI* 856.

kentenarb[2] m (15. v.) = *kentinarb* »numerus, pondus centenárium«. Odatle njem. *Zentner* > *cent* m (ŽK) = *cênat,* gen. *-nta* = *cênta* f (Vuk, Vojvodina) »100 kg«. G. 1419. *pet po kentenar* »5%« = *petb po kanbtinar* (1427, 1432) = *kanuinarb* (1427). Od srgr. κεντηνάριον. Izvedenice na *-arius* od *centum* (prasrodstvo, sa saio > sio).

Lit.: ARj **l,** 768. 2, 131. 4, 825.

kënuti, - *m* (Lika) »1° udariti štapom, 2° pasti na ledu«.

Lit.: *ARj* 4, 934.

kenjača f (Vuk) = *kenjadža* (Banat) »mast što se uhvati na glavičini ili osovini«. Odatle denominal *okenjačiti, -im* pf. »kenjačom namazati, uprljati«. Bez prefiksa *o-* ne postoji. Od madž. *kenőcs* »mast«. Madž. dočetak *-öcs* zamijenjen našim sufiksom *-jača, č > dž* je turciziranje.

Lit.: *ARj 4,* 936.

kepčija f (Slavonija, Bosna) = *kevčija* »1° tas, tasić, plitica, 2° kutlača«. Balkanski turcizam (tur. *kepçe* »Schaumlöffel«): rum. *chepcea, chipcea* »durchlöcherter Löffel zum Abschäumen«. [Usp. i pod *ćepče].*

Lit.: *Tiktin* 335. *Školjić[2]* 407.

këpec m (Vuk, Bosna ?) = *kepedž* (ne zna se gdje se govori) »sinonimi: manjo, maljenica, starmali«. Budmani pomišlja na tur. *köpek* »pas«, što ne može biti ni fonetski ni semantički zbog *k* mjesto *č* i zbog *e* mjesto *u* < tur. *ö,* i na madž. *kép,* što opet ne može biti zbog *e* mjesto *i* < madž. *é* i zbog značenja.

Lit.: *ARj 4,* 936.

kepenek (genitiv nepoznat) m (Belostenec, Jambrešić, hrv.-kajk., slov.) = *kapénak,* gen. *-nka* (Bella, Voltiđi, Stulić) = (α prema *kapa) kapénka* f (17. v., jedna potvrda) »vrsta kabanice«. Balkanski turcizam (tur. *kepeneg* »Regenmantel« od *kap l kep* »zudecken, verhüllen, kleiden«) iz terminologije odijevanja: rum. *chepeneg* »Regenmantel«, bug. *kepenég.* Nalazi se u madž. *köpönyeg* pored *köpeny,* polj., ukr. i rus. *kobenjak.* Čini se da se turcizam proširio preko madžarskoga. Budmani stavlja ovamo i **kepentuh,* gen. *kepentua* (1696-1703) m »nekakvo tkivo« kao složenicu od madž. *köpeny* »kabanica« i njem. *Tuch.*

Lit.: *ARj 4,* 840. 936. *Miklošič* 115. *SEW* l, 500. *Bruckner* 228. *Vasmer* 548. *Lokotsch* 1159. Asbóth, *Nýt.* 3, 304. i sl. (cf. *RSl 5,* 248). Mariánovics, *MNyő* 40, 348. sl. (cf. *RSI* 5, 223).

kerą f (Dubrovnik, leksikografi, osim Vuka) »(termin iz odijevanja) resa kao nakit na odijelu«. Deminutiv na *-ica kërica* (Dubrovnik) »resa na haljinama«. Obje se riječi govore najčešće u pluralu. Već je Budmani uvidio da se radi o dalmato-romanskom leksičkom reliktu. Denominal na *-ati nakerati, -am* pf. (»Turska« Hrvatska) »nakititi resama«. Ovamo još također kao dalmato-romanski leksički relikt pomorski (brodski) termin *kırla* f (Dalmacija, Pavlinović, Parčić) »ratilo kojim kalafat maže brod, pennello da calafato«. Doccino -a u *kera* i *kirla* potječu od lat. n. pl. (upor. tal. *le mura)* od *cirrus* > tal. *cerro* »ciocca di cappelli, pènero, bicerris«, vjerojatno mediteranskog podrijetla prema Battistiju, odatle *cïrrulus* > *kırla* (u *REW* krivo *krla,* odatle preneseno i u *DEI).*

Lit.: *ARj* 4, 936. 5, 5. *Parčić* 333. *REW[3]* 1949. *DEI* 872.

kerèbeciti se, *-im* impf. (Vuk, Bačka, narodna pjesma) »sinonimi: baniti se, šepiriti se, razmetati se«. Prema Matzenaueru bilo bi iz tal. *ghiribizzare* od *ghiribizzo* m (16. v.) »arzigogolo, capriccio, fantasia, mušica, hir«,, nepoznatog postanja. To ne odgovara ni fonetski ni semantički ni geografski.

Lit.: *ARj 4,* 937. Matzenauer, *ĹF* 8, 163. *DEI* 1800.

kerengov m (Belostenec, hrv.-kajk.) »krug, kolo, kruglja, lopta«. Od madž. *kerengő* »Kreis, Wirbel, Walzer« öd *kerengeni* »vrtjeti se naokolo«.

Lit.: *ARj 4,* 937. Štrekelj, *DAW* 50, 28.

kèrep m (Vuk) = *Kèrep* (Srbija) »1° sinonim: skela, 2° lađa na kojoj stoji vodenica (Srijem), 3° lađa (Posavina), 4° pomične kabine na vodi za kupanje (Lika)«. Odatle na *-njak: kèrepnjak* (Vuk) »nešto oko vodenice«. Na *-alica kerepašica* (Slavonija) »vodenica na kerepu«. Denominal *skerepiți* = *ukerepiti lađe* »svezati ih«. Od madž. *kerep* — *kerėb* »Fahrschiff«, a ovo od *korább* (v.).

Lit.: *ARj 4,* 937.

kerepuh (1584, Juraj Dalmatin) m »trbuh« = (s umetnutim *m* pred labijalom) *kerempuh* (Belostenec, hrv.-kajk.) »drob, intestina, vamp = famp (ŽK)« = *karapuh* (18. v., Reljković) »drob (kao mesarski izraz)«. Poznatija je kreacija kajkavskog humora *Petrica Kerempuh.* Prema Jagiću, Asbóthu i Koštialu od madž. *kerep* sa našim sufiksom *-uh* (tip *potepuh)* ili od madž. pridjeva *kerek* »okrugao«, i *poh* »vamp«. Nije se pomišljalo i na vezu sa *krampus,* (karnevalskim) pokladnim licem.

Lit.: *ARj 4,* 857. 937. Koštial, *ŽS* 20, 206.

kesiti[1] (se), *kesim* impf. (Vuk, objekt *zube) (is-)* = *iskēstt* (Kosmet) »1° pokazati zube, 2° (pejorativno) smijati se«. Odatle

keso m (Lika) = imperativna složenica *kèsizub* (Vuk. Risan) = *kestòzub* (Vuk, Crna Gora). Ta ekspresivna riječ pokazuje mnoge varijante, naročito u zamjeni suglasnika *s.* Sa *s > z këziti se, -lm ~ iskëziti se* (Kosmet) »pokazati zube u smijehu i srdžbi«, odatle *kéza* f (Lika) »šaljiv nadimak za žensko koje uvijek drži zube iskešene« prema m *kézonja.* Sa sufiksom *-гa keža f* (Lika) »malo žensko dijete«, sa deminutivom *kežica* (Lika). Sa *ź > dž* (turciziranje): *kédžo* m »šaljiv naziv za omalena čovjeka« prema f *kédža* (Lika). Semantički je razvitak ovih hurnorističkih naziva nejasan. Ovamo ide na *-ina kežina* f (srednja Dalmacija, Pavlinović) »(metafora) izrest na drvetu s kojom drvo postaje čvoravo i nevaljale«. Šaljiv nadimak za maleno čeljade *kezmelj* (Lika) dovodi Budmani u vezu sa *kezme* (v.). Sa c mjesto s i z: *kéciti, kêcîm.* Sa *č* mjesto *s, c, z: kèčiti, kečlm* impf. (Vuk) (objekt *zube) (is- se)* »1° sinonim: iskesiti, 2° (metafora) iskriviti se u kakvoj bolesti (Dubrovnik), 3° o lađi koja dugo vremena na krivo stoji (Zore)«. Sa *lj* mjesto *s, c, z, č: keljiti se, keljim se* impf. (Lika) »smijati pokazujući zube«, *iskeljlli se* (ŽK) »(pejorativno) pokazivati zube u smijehu ili plaču«. Odatle *kèlja* (Lika) »sinonim: kéza, malo žensko dijete«. Sa *i* mjesto *e: kičiti se, kičim* (Lika) «sinonim: kečiti (se) i kesiti se (objekt *zube)«.* Imperativna složenica *kičizub* m prema *ktčizuba* f (Ston) »čovjek, žena koja se odviše smije«. Bez sumnje sve onomatopeje, kojima se oponaša radnja (smijanje i pritom jako isticanje zubi). Na takvo podrijetlo upućuju brojne varijacije kao i arb. *gesh* »smijem se«, i tur. *kesinti* »irrisio, sarcasmus«. Uz arb. glagol veže Elezović prilog *kěše* (Kosmet) »tobože, bajagi«.

Lit.: ARj 3, 880. 4, 931. 935. 940. 941. 942. 943. 944. *Elezović* 1, 234. 289. *GM* 224. Matzenauer, *LF* 8, 163.

kesiti², *-im* impf. (Sipan) »ići za poslom« = *Kesiti* (Zore) »ići brzo, grabiti«. Vjerojatno hrvatski kauzativum na *-iti* od lat. *accessus,* od *accedere,* u romanskim jezicima potvrđeno samo u učenom obliku, tal. *accesso,* fr. *accès.*

Lit.: ARj 4, 940. Zore, *Rad* 110, 214.

kéteuš m (Vuk, 18. v., Katančia) »vrsta plesa« = *ketuša* f (Vuk), u izrazu *igrati se ketuše* (u svatovima). Od madž. sintagme *Kettős tánc* (upór. kod Katančića *keteuš igru •voditi)* s ispuštanjem opće riječi *tane,* upravo »ples u dvoje«, od madž. pridjev *kettős* (od *kettő* »dva«). Madž. pridjev posuđen je i kao imenica *ketuš* m (1430, Zagreb, Belostenec, hrv.-kajk., Bistrac) »sinonim: ortak, pajdaš u kakvu dohotku, sočius« = *ketoš* (Pakrac) »suvlasnik u mlinu, kojį dijeli prihod od mlina«. Odatle apstraktum na *-ina: ketušina f* (1482, 1495, Zagreb) »societas«. Ne zna se ide li ovamo sa zamjenom dočetka *-uš* sa -íf *ketü* u naznaci mjere *kože devet ketiša santijana* (1679), ako znači »maročke kože zvane sahtijan (upor. u Sarajevu ime ulice *Sahtijanuša)* za devet pari cipela« prema Mažuranićevoj interpretaciji. Zamjena madž. sufiksa *-osl-ös > -euš* je kao u toponimu *Mikleuš < Miklos* (Slavonija), a sa *-uš* kao *bīruš* (v.).

Lit.: ARj 4, 941. 942. *BI* 1, 941. *Mazurami* 501.

kétiti, *-гm* (Bosna, Banja Luka, sjeverna Dalmacija, Pavlinović, Martić, Parčić) »carnati, čamiti, staisene ozioso, inoperoso«. Denominal od tal. *cheto* < kllat. *quietus* > vlat. **quètus.* Budmani ispravno uporeďuje arb. *qet, qetem* »mirim, mirim se«. Može biti i posuđenica iz dalmato-romanskoga. Ovamo možda pridıev na *-jav kećav* (ne zna se gdje se govori) »slabunjav, boležljiv (djeca)«. Zore ima *kećevo* n u izrazu *stati na kećevu* »1° čekati ribu s rečijakom na ramenu (Cavtat), *2"* danas toponim«. S umetnutim *n* pred dentalom *kentali, kêntãm* (Lika, *do-)* »sporo raditi«, odatle pridjev na *-av kentav* »spor«, poimeničen na *-eša kenteša* m prema f *kentavica* = *kénjati, kênjãm* (Lika) »isto«, hipokoristik *kénja,* odatle na *-ьc kenjac,* gen. *-njca* (Vuk, Hercegovina) »magarac«, na *-alo kénjalo* m prema f *kenjalica* = *kénjo* m. Uz metaforu *kenjac* i f *kènjica* (Vuk, Hercegovina) »oslića, magarica«, na *-aca* < tal. *-azza* < lat. *-acea kènjaca* (Boka) »magarica«. Ovamo i složenica *kenjeder* »1° onaj koji dere kenje i tovare, 2° nadimak čuškavcu (Vuk,Zagorci, Primorci)«. Naziv *kenjac* »magarac« uporeďuje se sa gr. γΐννος »1° mlada mazga, 2° mali nevaljali konj« = ϊννος > lat. *hinnus* »mazga«, deminutiv *hinnulus,* denominal *hinnire,* deminutivni glagol *hinnitulare.* Te su gr.-lat. riječi zacijelo onomatopejskog podrijetla, oponašanja glasa mazgi i magarca. Kako je area riječi *kenjac* Hercegovina, Boka i Ston, mogla bi biti dalmato--romanskog podrijetla sa velarnim izgovorom *k* za gr. γ (upor. *igalo,* v.), *nn > nj* kao u *gunj.* Odatle navedeni glagol *kenjati* »sporo raditi < raditi kao magarac, spora životinja« i na *-tati-* kao u onomatopejskih glagola *dòkentati, dòken-*

tām (Lika, s primjerom: *ne šalji ga, neće on nikad dokentati).* Prema tome bi *kenjac, kenjati* i izvedenice valjalo odijeliti etimološki od *ketiti, kentali.* Zacijelo je dalamato-romanski leksički ostatak *(e > i) kvito* »mir« u Marulićevu jeziku u rečenici: *stahu kako dica, kad skulan di kvito.* Ali može. biti i latinizam. Upor. sttal. *quite* i u istro-rom. *kuito.* Bez sumnje je iz dalmato-romanskog pučkog jezika *kicali, -ãm* impf. (Dubrovnik, Stulić, Ston, Parčić) »čamiti, npr. čekajući što ili koga što ne dolazi«. Stulić prevodi »ad fastidium usque expectare«, a Milas (Ston) »biti osamljen«, Parčić »star in attesa, aspettare a lungo«. Od vlat. denominala ná *-iare *quieliare.*

Lit.: ARj 2, 417 a. 589-590. 4, 932, 935. 941. 942. 948. *Parčić* 331. *REW*[3] 6957. 6958. *GM* 224. *Ive* 4., § 8.

këv, onomatopeja kojom se oponaša glas lajanja. Oformljena je sa *-kati kèvkati, kèvcë* impf. (18. v., Travnik, subjekt *pašče, stene),* sa *-tati kèvtali, kêvce* (Vuk, Lika, subjekt *pudlica, kuja).* Isti glagoli dolaze kao sinonimi i sa drukčijom onomatopejom za isti glas: *štektati, štekće — štehtati, štešće* (Crna Gora) = *štecati.* Odatle postverbal *šlehla.*

Lil.: ARj 4, 942. *BI 2,* 538.

këzme, *-eta* n (Vojvodina ?) »1° mlado prase, 2° kozle (srednja Dalmacija, Pavlinović). Odatle kol. na *-ad kêzmãd* f (Banja Luka ?). Martiéi ma bez *-me keza* f »prase godišnjače«. Budmani uspoređuje *kezmelj* (Lika) »šaljiv nadimak omalenom čeljadetu«. V. *kesiti se.*

Lit.: ARj 4, 942. Skok, *Slávia* 15, 359., br. 413.

kičma f (18. v., Vuk, Slavonija, Lika, Sunja) = *kičma* (ŽK) »hrptenica, dorsum (zoološki termin)«. Odatle pridjev na *-en kíčmen,* poimeničen na *-ica kičmcnica* (Vuk) = na *-jača kičmenjača* (Vuk) = na *-jak kičmenjak,* gen. *-âka* »vertebrata«. Nalazi se samo u hrv.-srp. Miklošič pretpostavlja **kyčbma.* Matzenauer uspoređuje s lot. *kūkums* »gibba«. Budmaniju je valjda od tur *kıç* »stražnja strana«, koje se nalazi u arb. prilogu *kaç* »auf dem Rücken«.

Lit.: ARj 4, 158. Matzenauer, *LF 9,* 94. *GM* 182.

kidati, *-am* impf. (Vuk) *(is-, ispre-, izot-, ot-, po-, pre-, ras-, u-, za-)* prema pf. *kinuti,* -era (Vuk) *(do-, is-, izot-, o-, pre-, ras-, u-, za-)* sa *dn > n* kao u *panem < padnem* i iterativima *-kidati, -ãm* s prefiksiima *is-, ispre-po-, pre-, poispre-),* na *-va- -kidavati = -kidivali (is-, ras- = raskidovali),* ie., baltoslav., sveslav. i praslav. *C'kyd-),* »sinonim: (iz)-bac (iv)ati, kao prvobitni termin čišćenja staje, jer se u svim slavinama upotrebljava, s objektom *gnoj, blato«.* Sekundarna su značenja »snimiti, iščupati, sići (s konja, s vlaka)«, s prefiksima: *iskinuli, -ēm* (18. v., Vuk) »iščupati«, *skinuli (se) (glavu, s konja,* Kosmet, prvobitno *připnul se), skinut* (ŽK) »sinonim.: snêti, snamem, v.), deprefiksacijom *kinuti, -em* (17. v., Vuk) »otrgnuti«, *òkinuli* (pušku) »odapeti«. Upor. *kinuti dardu* (Zrinski, Sirena). Postverbali: *k.'da f* (Martić) »igra s kapom«, *raskid* (Srbija, Milićević) = *raskida* f (srednja Dalmacija, Pavlinović). Pridjev na *-ьn: neprekidan,* na *-ljiv raskidljiv.* Na *-ač: skidač,* gen. *-oca* m »rogalj čakljasti za skidanje đubra s kola«, *raskidač.* Na *-avica: kidavica* f »držak ili badrljica u trešnje«. Na *-avnica: kldavnica f* (Vuk) »rupa na košari kroz koju se đubre baca na polje«. Glas í je nastao iz jery-a (stcslav. *kydali)* koji je nastao iz ie. *u.* Upor. lot. *pa-kúdil, pa-kudinal* »tjerati«, lit. *skudrus* »okretan«, sanskr. *skúndale* (3. L, s infiksom *n)* »žuri se«, *khudali* (3. 1. sing.) »tura unutra«. Još postoje germanske paralele: njem. *schiessen, Schuss.* le. je korijen **sqūd-,* u slavinama bez pokretnog *s-,* prijevoj od **sqeud-* »baciti«. Upor. arb. *heth* »baciti« < ie. **sqeud-.*

Lit.: ARj 2, 590. 3, 885. 4, 945. 946. 955. 959. 8, 23. *Elezović* \, 234. 2, 124. 233. *Maturarne* 501. *Miklošič* 158. *SEW l,* 678. *Holub-Kopečný* 196. *Bruckner 226. Mladenov* 237. *WP* 1, 554. Vaillant, *RES 22,* 14. Machek, *Slávia* 16, 171-172. Lewy, *PBB* 32, 143. *IF* 32, 165. Matzenauer, *LF* 9, 46-47. *Boisacq*[3] 529. 874.

kifla f (Srbija, bug.) = *kifla* (Hrvatska) »zavinut hljebac kao rog«. Od austrijskog ili bavarskog njem. *Kipfel,* deminutiv od *kipfe* (13. v.) »feines Gebäck«, stvnjem. *ķipja* »Runge«. Prema njem.-austr. pl. na *-in kifljin* (Rijeka) »idem« = *kifljin* m (ŽK) »vrsta dugoljastog krumpira«.

Lit.: ARj 4, 946. *Weigand-Hirt ï,* 1037.

kíhati = *kíjati, kihām — kijām* pored *kîsëm* impf. (Vuk) *(is-)* = *kl(j)at, kijem* (Kosmet) = *kjihàt, kjîsen* (Cres) prema pf. *kihnuti = kinuti, kihnem (is-) = kînut, - m* (Kosmet), sveslav. i praslav. *(^kyh-* prema *kth-),* »sternuere«. Glas í nastaje iz jery-a: stcslav. *kyhati;* a ovomu u prijevoju odgovara a > *a:* stcslav. *kbhncti > kahnuti, -em*

pf. (is-) = *kanut, -em* (Kosmet, Peć) »nakašljati se potmulo«; kod Marulića metaforickí *iskahnuti besidu* »reći«. Upór. slov. *kehniti.* Postverbal *kiti* m »kihanje« = na *-ьc kihac,* gen. *-hca* (Istra). Na *-avka: kihavka* prema *kihavac* m »biljka«. Na *-avica kíhavica* f (Vuk) = *kijavica* (Kosmet), također bug. Osnova je onomatopejska kojom se oponaša zvuk kod kihanja. Zbog toga i variranje poluvokala ъ-ь. Osnova *čbh-* nije zastupljena u hrv.-srp. Onomatopeja je samo slavenska, ali Machek uporeduje sa sanskrt. *savasiti-* »disati«. Ie. korijen **qseu- į *qsneu- j *qneu- 1 *sneu-* s prijevojem *eu į u į u* kao oponašanje zvuka kihanja.

Lit.: ARj 3, 871. 881. 4, 947. *Elezović* 1, 290. *JF* 5, 210. *Miklósié* 154. *SEW* 1, 165. 658. *Holub-Kopečný* 196. *Bruckner 226.* Machek, *IF* 53, 96. *Slávia* 16, 188.

kijáfet m = *kijâfet,* gen. *-fêta* (Kosmet) = *kijavet* (Srbija) »1° odijelo, 2° vanjski izgled«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kijafa* od upitnog *kaif* »kako?« > tur. *kıyafet,* v. *ćeif)* iz terminologije nošnje rum. *caifet* »Verkleidung«, bug. *kǎjafet,* arb. *qafét.*

Lit.: ARj 4, 948. *Elezović 2,* 521. Skok, *Slávia* 15, 359., br. 415. *Lokotsch* 1173. *Mladenov* 267. *GM* 219.

kíjak m = *kîjac,* gen. *kîjca* (čakavski) = *kijača f,* baltoslav., sveslav. i praslav. *(*kyjb)* = *kič* < **kijič* (hrv.-kajk., slov., Belostenec, sa *iji* > *i)* »1° danas: toljaga, 2° (metafoia) kao toponim naziv za poluotočiće na morskoj obali (Krk)*. Kao praslavenska riječ naziv je za »malleus«. U tom značenju istisnuše *kyjb* > *kij* (15. ili 16. v.) »čekić, maljic« iz upotrebe posudenice *mãlj* < lat. *malleus* i turcizam *čekić* (v.). Riječ *kyj t* dobila je sufiks *-ьc, -ak, -aca, -ič,* da bi se uklonila homonīmija sa upitnom zamjenicom *kyjb* > *kî* »koji«. Bez sufiksa dolazi kao denominal na *-ati* u *kij ati, kijām* impf. (Vuk) (subjekt *snijeg)* »neprestano padati« i kao pridjevski toponim *Kijevo* (Dalmacija) = *Kijevo* (srez podrinski). Upor. *Kiev* na Dnjepru, češ. *Kyjov,* polj. *Kijevio.* Prema Vasmeru od ličnog imena *Kyjb,* što se ne može znati jer, kako pokazuje čakavsko *kijac,* i formacija terena može se metaforickí tako nazvati. Deminutiv na *-bk kičak,* gen. *-cka* od *kijak* »komad drva koji se öglavom zavezuje mazgi u gubicu kad je zla (Smokvica, Korčula)«, na *-ica kijačica,* augmentativi na *-ina kičma* f (Kosmet) »veliki panj, krlja«, *kijačina.* Pridjev na *-ski kijačkī.* Glas i nastaje iz jery-a: stcslav. *kyjb,* a ovo iz ie. *ū.* U baltičkoj je grupi bez sufiksa lit. *kujis* — stprus. *cugis* »malj«. le. je korijen **qu-* sa sufiksom *-io.* Isti se korijen nalazi u *lavati* (v.).

Lit.: ARj 4, 943. 948. *Elezović* 1, 292. *Mašuranić* 501. *Miklošič* 158. *SEW* 1, 676. *Holub-Kopečný* 196. *Bruckner* 229. *Vasmer* 555-556. *Trautmann* 123. *WP* 1, 330. *Mladenov* 239. Buga, *RFV* 71, 50-60. 464-471 (cf. *IJb* 3, 160. *JF* 3, 201). Durnovo, *ZSPh* 2, 381-382. Matzenauer, *LF* 15, 161.

kijámet m (Vuk) = *kij ämet,* gen. *-ãmêta* »1° nevrijeme, 2° buka, 3° buna«. Na *-džija: kijamedžụa* m «ko na trgu svojom robom nabija pretjerane cijene«. Prezimena na *-ović Kijametović.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. > tur. *kıyamet* »strašni sud, buna, buka«) iz terminologije društvenog života: búg. *kajámét,* arb. *qamét.*

Lit.: ARj 4, 948. *Elezović* 1, 290. *Mladenov* 267. Matzenauer, *LF* 8, 163. *GM* 220.

kijariti, *kijarīm* impf. (Lika, objekt *drvo, djeca)* »nositi teškom mukom«.

Lit.: ARj 4, 948.

kijaveto n ili pridjev sr. r. (narodna pjesma hercegovačka: *kijaveto moje mjesto sveto)* ----- *kijavító* (Dubrovnik: *kijavító sveto j od boga začeto)* »Isus« = *kijabito* (Dubrovnik). Od lat. sintagme *qui habitat,* početna riječ u stihu psalma *Qui habitat in adiutorio altissimi.*

Lit.: ARj 4, 948-9. Zore, *Tud.* 10.

kïjerna f (18. v., Dubrovnik, Mljet, Prčanj, pseudojekavizam) = *kiernja* (Kotor) — *kirnja* (Šibenik, Krtole, Prčanj) = *kerna* (Dobrota) = *kîrna* (Račišće) = *kirnja* (Dalmacija, bez naznake gdje se govori, Parčić) = *krnja* (Budva, Grbalj, Paštrovići) = (s aglutinacijom talijanskog člana i *a* > *o) lokrnja* (Krtole, Sutomore, Ljubiša) »jadranski ribarski termin za ribu serranus gigas«. U Krtolama *lokrnja* prenosi se na ribu sličnu *škrtim* (v.), koja ima otrovnih drača. Kolombatović je zabilježio bez naznake mjesta gdje se govori za »serranus gigas«: *kraja* f. Taj naziv sa *j* mjesto *nj* ide zajedno sa njegovom zabilježbom *kirja prava.* Ti oblici nisu jasni. Za *kraja* trebalo bi pretpostaviti likvidnu metatezu i 1; > α kao u *orah, praskva,* a za *nj* > *j* upór. *Žjan* (Blato, Korčula) prema *Žnjan* (Split) < *^unianum.* Za sve to nema dovoljno potvrda. Ribari Arbanasi u Ulcinju posudiše *kërmë* određeno *-a* (sa *rn* > *rm).* Oblici sa *rn* slažu

se sa gr. αχερνα (Hesych) u južnoj Italiji, a *rnj* sa lat. *aceraia.* Posuđenica je iz dva centra starog dalmato-romanskog govora: oblici sa *ije* — *e* (južna Dalmacija, Dubrovnik), oblici sa 2 (Split, upor. *Mirculatio).*

Lit.: ARj 4, 949. 5, 440. 605. Rešetar, *JF* 12, 287. *Parčić* 333. 367. *ZbNŽ* 29, 212. *REW** 96. *Rohlfs* 285. Skok, *Term.* 45.

kijokavac, gen. *~vca* (Kolombatović, Brusina) «ptica tõtanus calidris«.

Lit.: ARj 4, 949. Hirtz, *Aves* 184.

kîka[1] f (hrv.-kajk., Prigorje, i slov.) -bolest kokošja kod koje pušta poseban glas; sinonimi: pipik, popita (v.)«. Onomatopeja *kik,* kojom se oponaša glas kokoši koje imaju tu bolest. Upor. rus. *kikatb* zaviku ptica.

Lit.: ARj 4, 950. *Vasmer* 556. Matzenauer, *LF* 8, 164.

kika[2] f »sinonim: perčin«, praslav. **kyka.* Deminutiv na *-ica kičica* (Vuk), s raznim značenjima kao »vrh na drvetu, kist (pinsi)« itd., zatim »biljka kantarijun«. Na *-ónja: kíkonja* m »ime volu«, na *-ilo kìkilo* m (Vuk) »ime jarcu«. Na *-asija kikašija* (Martié) samo kao epitet uz *(obrijati) šije kikašije* »s perčinom«. Denominali na *-ati kikati se, -ânı* impf. (Vuk) »bijući se s kim vući jedan drugoga za kiku«, na *-iti kičiti se, kičīm* (Lika) »(metafora) ponositi se, razmetati se, bániti se, se pavaner« = *kičiti se* (Vodice) »kititi se« = *kičeljati se, -ãm* (južni krajevi) »razmetati se, bániti se kao *kicoš«.* Umetak *-élj* nalazi se u pridjevu *kičeljiv* (Vuk) »ohol, ponosan« = *kičeljiv* (Crmnica) »prgav«, s asimilacijom *k-č>č-čči-čeljiv* (Crmnica) »idem«. Deminutiv *kukati se* »svađati se, dražiti se s kirn, ali često od igre i šale.« Sa *kičiti se* dovodi Budmani u vezu i *kicoš* m (Vuk) »1° sinonim: gizdelin, fićfirić, 2° (metafora) pasulj crveni i bijeli (Srijem, oko Beograda)«. Sufiks *-oš* je očevidno madžarskog podrijetla. Nejasno je *c* mjesto *č,* možda parcijalna disimilacija *č - š > c - š.* Imena ptica *kikaš* m »podiceps eristatus L.« prerna *kikašica* f »fuligula«. Samoglasnik *г* je nastao iz jery-a: stcslav. *kyką, kyčiti, kyčp,* ukr. i rus. *kyčitbsja.* Ovamo još dvije zanimljive izvedenice *Kičma* f (15. v., Ma^ulić) »1° kosa na glavi, 2° resa u kukuruze« analogijski sa sufiksom *-ъma* možda prema *kučma* (v.) ili *kukma (v.),* i na *-er k'ičer* m (Vodice) »1° ime kamenite čestice, 2" zaokret ceste iz Tinjana u Beram, velika pećina pod selom Rusci kod Berma« = *kičer* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »u planini nakičen kuk«. Riječ *kičer* sadrži prvobitno značenje »s(a)vinut, kriv«. To je značenje još u *nakičili se* (srednja. Dalmacija. Pavlinović) »nagnuti se odozgo« i u poimeničenju part. perf. pas. *skičenac,* gen. *-nca* m prema f na *-ica skičenica* (Istra) »grbav čovjek, žena«. Možda i toponim *Oklč* (vrh i gradina na njem). S prijevojem б > *e: kečka* f (hrv.-kajk., Belostenec i slov., slovački) »kosa spletena«, s pridjevom *kečkast,* pored *kička* (Zrinski, Sirena). Odatle *keča* (Lika) »šaljiv naziv za čovjeka rudaste kose«. Rumunji posudiše *chică,* deminutiv *chiculiță,* pridjev na *-osus* > *-os chicos.* U rum. toponomastici nalazi se i *Chicerđ,* koje se uporeduje s arb. *qiqë(lë)* »Gipfel von Bergen, Bäumen und Gebäuden«. Riječ *kika* je sveslav. i praslav. Jery je nastao prijevojem duljenja iz ie. *u > y* > hrv.-srp. *i.* Prema tome je praslav. *kyką* prijevoj od *kuka* (v.) i *kvaka* (v.), od ie. korijena **qeu- *ąou-\ *qū-* »savijati, kriv«, raširenog formantom *q.* Upor. još *čučati.*

Lit.: ARj 4, 931. 942. 943. 944. 949. 950. 5, 12. Miletić, *SDZb 9,* 369. *NJ 4,* 150. Ribarić, *SDZb* 9, 157. Hirtz, *Aves* 184. *Mažuranić* 500-501. *Miklósié* 158. *SEW* 1, 637. 676. 659. *Holub-Kopečný* 192. *Bruckner 224. Vasmer* 556. Urlić, *NVj* 21, 77. (cf. *RSl* 6, 300). *GM* 201. 226. Matzenauer, *LF* 9, 48. Draganu, *DRom* 1, 103. si. (cf. *IJb 9,* 68). Iljinski, *ASPh 29,* 488. Uhlenbeck, *PBB 22,* 541-542. Capidan, *DRom* 3, 152. (cf. *IJb* 11, 200). *Mladenov* 237. *Slávia 5,* 154. *WP* 1, 371.

kikidb m(?), *kykydb* (stsrp., 14-15. v.) »šiške, sešarice, ingvast, crnilo od šišaka«. Nema drugih potvrda. Od gr. κηκίδιον, od κηκίς, gen. - ίδος »isto«.

Lit.: ARj 4, 950. *Vasmer, GL* 77.

kiklja f (Gornja Krajina) = *kiki j a* (ŽK) »sinonim: suknja«. Deminutiv na *-ica kikljica,* augmentativ na *-etina kikljètina.* Od njem. *Kittel* > austr.-njem. *Kickel.* Upor. polj. *kitlik* i lit. *kiklikas* »Leibchen«.

Lit.: ARj 4, 950. Jagić, *ASPh* 1, 157. Matzenauer, *LF* 7, 29. *Holub-Kopečný* 197.

kıla f (Vuk, Kosmet, ŽK), sveslav. i praslav. *(*kyla)* »1° hernia (osjeća se kao prosta riječ i zamjenjuje s germanizmom *brüh),* 2° otok na tijelu, 3° (metafora) gruda snijega (Crna Gora), 4° nezreo plod od šljive (ŽK)«. Odatle na *-ьc kïlac,* gen. *kuca* m (Vodice) »nezreo plod od šljive«, pridjev na *-av kilav* (16. v., praslav.) = *kilavi* (Kosmet), poime-

ničen na *-ьc Kilavac,* gen. *-avca* m prema f *kılavica,* na Cresu vrst cvijeća. Denominal (inhoativ) na *-eti kilavjeti, -im,* na *-iti kilaviti, kilavim* (Vuk) *(is-, o-).* Vokal *i* je nastao iz jery-a, stslav. *kyla,* a taj iz ie. *u.* Lit. *kula* «Auswuchs, Knorren« očuvalo je prvobitno značenje, a slavine metaforicko. I rus. *kila* znači pored »hernia« još »izraslinu na drvetu«. Rumunji posudiše *chilă* i pridjev *schilav* (Erdelj, Oltenija) »krupelhaft« pored *schilavos.* Sa drugim prijevojem nalazi se u gr. κήλη (posudenica u romanskim jezicima) = stvnjem. *hola* < ie. *quãlã,* dok u baltoslav. **qula* > arb. *kule,* gdje znači isto što i praslavenska riječ.

Lit.: ARj 3, 882. 4, 951. *Elezović* 1, 23. 234. 290. 2, 522. Ribarić, *SDZb* 9, 157. *Miklošič* 158. *SEW* 1, 677. *Holub-Kopečný* 196. *Bruckner* 230. *Vasmer* 556. *Trautmann* 144. fPP 1, 333. *Mladenov* 237. ΓζΜϰ 1380. *REW*[3] 4687. Дои//* 986. Joki, *Unt.* 290. Buga, ДѓГ 71, 50-60. 464-471 (cf. JF 3, 201. *IJb* 3, 150). *Boisacq*[3] 448.

küicati, -am impf. (Perast) »golicati, škakljati«. Onomatopeja stvorena prema tál. *délico, deliticare, dilicare, citticare* < vlat. iterativ **titillicãre, titillare, titulus.*

Lit.: REW[3] 8775. *DEI* 1241. 1303.

kilit m (narodna pjesma) = *cílit* (Vuk) »sinonim: katanac, lokot«. Denominál na *-ati, -iti: skilitati — skilititi* (objekt *ruke)* »(metafora) poput kilita sklopiti«. Turcizam grčkoga podrijetla (gr. ák. κλεíδα od κλεῖς > tur. *kilit)* iz terminologije brava. U toponimiji *Ćilitvar,* turski naziv za *Pletvar,* i *Ćilit-Dervent* (Makedonija).

Lit.: ARj 2, 137, 4, 952. 15,216.

kiljan m (Crna Gora) pored *kiljen,* gen. *-äna, -ena* »kamen ili kamički između dviju njiva u pravoj liniji kao granica, u duljini jedan od drugoga po jedan sežanj (za razliku od *mrglina* /v./ koji označuje neoran pojas između dvije njive kao granicu)«. Bit će u prasrodstvu preko ilirskoga sa fr. *caillou* < galski **caljoni, *caljavom,* stnord. *hallo* »Stein«, got. *hallus* »Klippe«, stnord. *hella* »flacher Stein, Schiefer« < ie. **k$_s$-la, -li-,* sanskr. *cilā* »Stein, Fliess«, arm. *sal,* gen. *sali* »Steinplatte, Ambos«, praslav. **skala,* ilir. **kiliana* ili **kalianu,* prijeglas *a > i,* cf. arb. *kelcere* (Zatrebač), *kerćele* (Ulcinj) »vapno« < lat. *calcaria.*

Lit.: ARį 4, 952. *REW*[3] 1519a. *WP* 1, 454.

kiljēr, gen. *-éra* m (18. v., Vuk, Srijem, Banja Luka), dem. *kiljérac,* gen. *-rea — kiiijēr* (Bogišić, Vojna Krajina) = *ćiler* (Vuk, narodna pjesma) — *čirelj* pored *kirelj* (metateza *lj - r > r - Ìj,* Varcar - Vakuf) - *cerai* (Makedonija, Skoplje, čisti grecizam) »komora«. Balkanski turcizam grčkoga podrijetla (ngr. κελλάρι < lat. *cellarium,* može biti i grčki deminutiv na -otpi, od lat. *cella) :* tur. *kiler,* rum. *chelar,* bug. *kiler, kalár > kerai, kiler,* arb. *qilár == qillar.* Gdje je dočetak *-er* za gr. -api, tu je turcizam očit. U oblicima na *-ar* je opet grecizam očit; *keldar,* gen. *-dra* (ŽK) = slov. *kelder,* gen. *-dra* »podrum« potječe od lat. *cellarium* preko njem. *Keller* (u narječjima *Kelder* sa *H > Id* kao u *špioda,* v.). Stsrp. *kelarb* »podrumar manastirski« je od gr. κελλάριος < lat. *celiarmi.* Upór. *Kelner* »konobar« u hrvatskim gradovima koje je od njem. *Kellner* < lat. **cellenarius.*

Lit.: ARj 4, 952. 2, 137. *Pleteršnik* 1, 394. *Románsky* 111. *Mladenov* 237. *GM* 221. Skok, *Slávia* 15, 338., br. 142. *ZbRFPZ* 1951, 467-71. *REW*[3] 1804. Korsen, *ASPh* 9, 517. Matzenauer, *LF l,* 287. Vasmer, *GL* 77.

kîmak, gen. *kîmka,* pl. *kîmci* m (16. v., Dubrovnik, Vetranie, Vuk, Mikalja, Bella, Belostenec, Voltidi, Stulić, Lastva, Budva, Potomje, Paštrovići) = (zamjena dočetka *-bk* drugim domaćim sufiksom deminutivnim *-ьc) kimać,* gen. *kimca* (Vasojevići, Crna Gora) = *kimbk* (Krtole) = *kiinak,* gen. *kîmka,* pl. *kinci* (Bogdašić), odatle *kliiac* (analogijski singular), gen. *-kınca,* pl. *kinci* (Peroj, Istra, doseljenici iz Crmnice). Deminutiv *kimica.* Augmentativ na *-ina kîncina — kimčina* (Stulić). Pridjevi na *-jav klmčav,* na -jaši *kimčast.* Na *-avica k'inkavica* (Vuk, Paštrovići) »čičimak (v.)«, jer vonja po stjenici. Imperativnu složenicu prezime *Skočikimak Lopudanin* stvorio je Marin Držić prema prezimenu *Skočibuha.* Na sjeveru ide ovamo *kinkirõška* f (Molat) »kozica morska, velika osa, koja živi po škrapama«. Arbanasi u Ulcinju govore sa članom *kîmka* pored turcizma *taftabiq.* Arb. *qimk* poklapa se točno sa *kimak.* Dubrovaćko-romanski i bokeljsko-romanski refleks od lat. *cгmex,* ak. *cimicem,* kako je već Budmani dobro opazio. Ovamo može još da ide varijanta *ki- > či- ć'imak* (Božava, Veli otok) = *ć'imak,* gen. *-aka* (Vis, ako to nije zamjena za *či-).* Oblik *čimak,* gen. *čimka* počinje sa Bracem = *čimak* (Šibenski otoci) = *činka* f (Rab) — *cinka* (Medulin). Deminutiv na *-ica čimica* (Biograd na moru), u kojem

je, kao naprijed u *kimica, -ák* zamijenjen sa *-ica.* Ili se *-ák* zamjenjuje sufiksom *-avica čimavica* (Mikalja, Bella, Stulić, Split, Mravince, Šibenik, Imotska Krajina). Znači »1° stjenica, 2° coriandrum sativum«. Upor. slov. *čimavica.* U Dubrovniku je *čimavica* »grožđe koje smrdi«. Postoji još lat. j > 6 > *a* u *čamak,* gen. *čamka* »nekakva mala uš koja se jedva može vidjeti«. Ova varijanta poklapa se sa krčko-rom. *činko,* u kojem je *k* pored í palataliziran, a dočetno *e* > *o* kao na Cresu mlet. *címező.* Zamjene za poluglas í > ь nalaze se i u mlađim posuđenicama iz mletačkog *čemež* m (Omišalj) = *čomaž* (Dobrinj) = *čamäž,* gen. pi. *comai,* pl. *tamil* (Marčelji, Kastavština) = *čamža* (16. v.) = *ćanza* (Senj) = *danđa* (Podgora) pored očuvanog ť u *činža,* deminutiv *činžica* (Istra, Pazin), odatle *cinga ï* (čakavski) nanovo stvoreno od *tmia.* Upor. istro-rom. *śeimiśo* (Rovinj). Odatle na *-evina čanževina* f (Hrvatsko primorje) »vinova loza koja zaudara na stjer.ice«. Da se i u Istri govorio oblik *kimak,* govori možda istarsko prezime *Kinkêle* vrlo rašireno u Kastavštini. Može se uporediti sa šaljivim prezimenom crnogorskim *Kinković* u desetercu *Kinkoviću* i s njim *Drickoviću* u *Ogledalu* 459. U okolici Pazina *kinkêla* znači »odrpanac«. U Kastvu se pominje *sudac Kinkela i si da vragu tega.* Taj se izričaj odnosi na napadaj nekoga 'Morellija koji *}-* u 17. v. kupio danak. Obojicu baciše u mlaku. *Kinkela* reflektira deminutiv **cîmicella.* Sa lingvističkoga gledišta *kimak* = *čimak* = *čomož* itd. je važna riječ, jer nam kaže 1° da dalmato-romanski nije bio jedinstven u tretiranju *c* pred ı i pred *e.* Sjeverni dalmato-romanski i južni dalmato-romanski razilaze se. Južnodalmatinski ne palatalizira u oba slučaja, sjeverni dalmato-romanski palatalizira pred *ï,* ne palatalizira pred *e.* Venecijanizmij koji potiskuju stare dalmatinske romanizme, imaju također priličnu starost. Idu još u vrijeme kad se poluglas govori, dakle već u 14. v.

Lit.: ARj 1, 885. 888. 2, 25. 4, 953. 955. 15, 254. Ribarić, *SDZb 9,* 141. 157. Budmani, *Rad 65,* 161. Kušar, *Rad* 118, 15. *SEW* 1, 504. *Ive* 99. *GM* 227. Štrekelj, *ASPh* 12, 455. *Banali,* 2, 177. *REW*[3] 1915.

kimati, *kimam* rjeđe *kîmljem* :mpf. (15. v., Miirulić, svi leksikografi osim Vuka, slov., bug.) prema pf. *kimnuti (glavom)* = *kinuti, kînem* (16-17. v., Vetranie, glede *mn* > *n* upor. *oronuli* od **ohromnuti* i češ. *pokyn)* »sinonim: klimati«. Mjesto *m* stoji u stcslav., češ., polj. i rus. *v: pokývati, -kyvajo (glavç).* Sa *v* je pridjev na *-ъn kivan, kivna* (Vuk) »zloban, pizmen, mrzak«, od postverbala *Iiy* ъ koji je očuvan u ukrajinskom i rus. *kivok, kivka* »mig«, sa metatezom *kinjav* f (objekt uz *nositi,* 18. v., dva pisca Bošnjaka) »zloba, mržnja«. Glagol *kivati,* od koga je **kiv* postverbal, očuvan je u slov. *kivati* i búg. *kivam* »namigivati«. U hrv.-srp. je propao. Kako je zbog toga gubitka *kivan* ostao bez leksikologijske porodice, semantički se razvijao u neprijateljskom smislu. Oblik *kivati* iterativ je od stcslav. *kbvati* »pokretati«, a *i* je nastao iz. jery-a < ie. *u.* Prijenos značenja »mahnuti > zloba« osniva se zacijelo na ironičkoj kretnji rukom da se izrazi neodobravanje. Ne nalazi se u baltičkoj grupi. Ovdje bez *va kutēti* »aufmuntern«. Od ostalih ie. jezika pruža, mogućnost za uporedenje samo lat. *cēveo* »wackeln, wie ein wedelnder Hund schmeicheln« Praslavenska je kreacija sa tri različita sufiksa *-va I -ma / -no* od ie. korijena **q u,* u prijevoju **qū-* »wackeln«. Ovamo ide i *kúnjati, künjâm* (Vuk) »spavati sjedeći, klimajući glavom«. Odatle na *-alo kunjalo* m (Lika) prema f *kunjalica* = na *-vac kúnjavac,* gen. *-vea,* na *-iti pokúnjiti se* »objesiti nos«, part. perf. pas. *pokunjen* kao pridjev, *skuniti* (objekt *glavu,* sa *n* mjesto *nj)* prema *skúnjiti (se), -im* — *skunjit* (Kosmet) prema *sklndlt (se)* (Kosmet,. s nejasnim umetkom *d), ukūnjlt se* »skupiti se od sramote«, *pokljuniti se* »okljusiti se«. Nalazi se u ukrajinskom, češkom i poljskom te slovačkom *okúňať* »pudet me«. Tu je ie. prijevoj **qou-* raširen formantom *n.* To se raširenje nalazi u lot. *kaunēties* »stiditi se, biti glup«, *kàuns* »stid, sramota«. Ovamo može ići i *kumiti, -im (na koga)* impf, *(na-)* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »nijemo koga glavom ali rukom k sebi prizivati«.

Lit.: ARj 4, 953. 955. 5, 20. 779. 789. *Elezović 2,* 237. 543. *Miklósié* 147. 158. *SEW* 1, 645. 680. *Holub-Kopečný* 194. 197. 253. *Bruckner* 231. *WP* 1, 376. *Vasmer* 553. Matzenauer, *LF* 9, 38. 11, 351.

kimenat, gen. *-ènta* m (Dubrovnik) »(brodograditeljski termin) škrip među dvije daščice na lađi« = *klimenat* »isto« (nejasno *kli* < *ci).* Leksički ostatak dubrovačko-romanski od lat. *caementum* »pietra tagliata«, apstraktum na *-mentum* od *caedere* »rezati«. Novija je posudenica (od 2. polovine 19. v.) *cement* (graditeljski termin, prema njem. *Zement)* = *ciment* (ŽK) = *ćimenat,* gen. *-enta* (Molat) prema tal. *cimento,* glagol na *-irati cimentlrat* (ŽK).

Lit.: ARj 4, 953. *REW*[3] 1467. *DEI* 848. 939.

kìmera f (16. v., Dubrovnik) »1° (učena riječ) nakaza, 2" izmišljotina, klapa, tlapnja«, *šitnera* (u današnjem govoru školovanih ljudi i *himera).* Dubrovački oblik je talijanizam *chiméra* < lat. *Chimaera* < gr. Χίμαιρα »koza (mitološko biće)«, današnji *šimera* je prema francuskom izgovoru.

Lit.: ARj 4, 953. *DEI* 901.

kîmet, gen. *kīmeta* m (Mostar) = *kimet* (Bosna) »1° cijena, 2° njega *(biti na kimetu),* 3° red«. Na *-li kimetlîja (dete, stoka),* indeklinabilni pridjev, »cijenjen, njegovan«. Denominal na *-iti kimetiti, -im* impf. »1° imati srca to učiniti (jedina potvrda, bez primjera, za to neobično značenje), 2° izdržavati, hraniti *(krov, kuću kimetiti)«.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. > tur. *kirnet* »Wert, Preis«) iz terminologije morala i života: arb. *kymet* »cijena».

Lit.: ARj 4, 953. *Elezović* 2, 522. *GM* 219. Skok, *Slávia* 15, 359., br. 418.

kìmpija f (Vuk) »silno vrijeme, npr. kiša, snijeg, grad« = *kimpija* (Lepetane, Boka) »ružno vrijeme, kiša, fortunao *(kimpija je udarila)«.*

Lit.: ARj 4, 953.

kîna f (Rab) »kora od drva iz južne Amerike (Ande) cinchona, koja se upotrebljavala protiv groznice«. Odatle učen medicinski naziv na sufiks *-iniis: kinin* m (Rab, Zagreb). Skraćenica iz jezika kišua (pretkolumbijski Perù) *quinaquina* preko španj. *quina.*

Lit.: ARj 4, 954. Kušar, *Rad* 118, 19. *DEI* 902.

kînc m (16. v., slov., Jačke) »1° blago, 2° vijenac«. Denominal na *-ati kîncati, -am* (ŽK), *nakinčati* »uresiti«, na *-iti tančiti, -lm* impf. (18. v., slov.) *(na-)* »kititi, resiti«. Možda ide ovamo i *(na)kindùriti (se), nakinđurim* (Srbija, Milićević) »odviše ili nelijepo nakititi se«. Od madž. *kincs.* Upór. ipak furl, *cuinza* = *cuincia* »acconciare« < **comptiare.*

Lit.: ARj 4, 954. 7, 390. *REW>* 2107. *Miklósié* 116. *SEW* 1, 504. *Pirana** 208-209.

kíniti (se), *kinim* impf. (17. v.) *(is-* Lika, *na-)* = (sa *nj* mjesto *n* iz prezenta **kinjo) kinjiti, kinjim* (Vuk) *(is-)* pored *kinjati, kînjam* (Topolovac) »sinonim: mučiti (se), truditi (se)«. Postverbali *kina* f = *kinį* m (17. v.) »muka, trud«. Sa *-ba* i *-stvo kìnjba* (Vuk) = *kinstvo* pored *kinjstvo* »muka«. Nalazi se i u rum. *chin* m i glagol na *-ui* (< *-ujç, -ovati) chinui.* Po svoj prilici prije od madž. *kin* »odium« nego od tur. *kınamak* »qwälen«.

Lit.: ARj 4, 955. *Miklošič* 116. *SEW* 1, 504. *Tiktin* 340. Matzenauer, *LF* 8, 164.

kinkīn, gen. - *ina* m (Dubrovnik, Korčula) = *kımkun,* gen. *-una* (sela na Hvaru) = *konkūn,* gen. *-una* (grad Hvar) == *kunkūn,* gen. *-Una* (Šibenik) »kosa spletena i zavijena na potiljku«, *kinkin s fjakom* (Dubrovnik) kod male djece. U Šibeniku mletački *el konkon — el kinkin* (Korčula). Upor. za pravljenje mletačkih riječi prema dalmato-romanskim *el gavan* < *agon.* Dalmato-romanski leksički relikt (ostatak) od lat. *cincinnus* »umjetna kovrčica u vlasima« > tal. *cincinno* »riccio, anello nei capelli« < gr. κίκιννος, mediteranskog podrijetla prema Battistiju. Zamjena r > *u, o* izazvana je reduplikacijom kao u onomatopeji.

Lit.: DEI 942.

kinovija f (14. v., Dušanov zakonik; u *ARj ćinovija,* kako riječ nije potvrđena) »(pravoslavni crkveni termin) coenobium, samostan«. Pridjev na *-bsk kinovijski* (ibidem). Balkanska riječ grčkog, crkvenog podrijetla (grčka složenica κοινόβιος »općina, samostan« > kslat. *coenobium^* od κοινός »communis« i βίος »život«; rum. *chinovie* < bug. *kinovija,* stcslav., rus.

Lit.: ARj 2, 137. *SEW* 1, 504. Vasmer, *G L* 78.

-kinja, sufiks ž. r. složen od *-ka* (v.) i *-inja* (v.), veoma plodan i živ. Služi u mociji za izražavanje ženskog lica, naročito u etnicima, prema maskulinumima na *-in: Arapin* prema *Arapkinja, Srbin-Srpkinja, boljarin* prema *bòljãrkinja;* na *-ьc: trgovac, -kinja,* na *-janin* ili *-lija: Bėčanin* = *Bečlija* prema *Bečkjija;* na *-ak: vršnjak - vršnjakinja, zemljak - zemljakinja;* analogijski i od tuđica: *Francuz - Francuskinja, Englez* prema *Engleskinja* stvoreni prema *rob - ropkinja, uskok - uskočkinja.* Odatle se izlučuje samostalan sufiks i dolazi na glagolske osnove: *dojkinja* od *dojiti, dvorkinja* od *dvoriti, sluškinja* od *služiti, nèrotkinja.* Taj se sufiksalni konglutinat nalazi i u češ. *-kyne.*

Lit.: Măreţie 295. 346 d. *Leskien* § 462.

kípjeti, *kipīm* impf. (Vuk) = *kipet* (Kosmet) *(is-, pre-, ras-, us-, гa-),* baltoslav., sveslav. i praslav. glagol na *-éti* »bouillir«, onomatopeiziran ná *-têti* u *kiptjeti, kiptim* (Srbija)

»(metafora) vrvjeli« = *kiptët, -im* (Kosmet) »kad nečega ima izobilno; sinonim: gamzdët v.)«. Praslav. osnova **kyp* dolazi još u part, prezenta *kipuć* »vruć«, koji je postao pridjev, i u praslav. pridjevu sa formantom *r,* koji se očuvao samo u *kipra* f »psovka za staru ženu«; u prijevojima: *kvap-* (upor. češ. *kvapiti): skvapiti* pf. (Marulić, *Judita* 52) prema impf. *skvapljivati* (Ivančićev zbornik 1496: *lonac na ogni razvrućen, ki skvapljuje vše, čakali je znutar); kop-* u pridjevu *kopan* »bez snijega«, poimeničen u sr. r. *kopno* »astarca (u dubrovačkim dokumentima)«, na *-ina kopnina* f »mjesto bez snijega«, inhoativ na *-éti kopnjeti, -īm* »topiti se (subjekt *snijeg)«.* Odatle je i sveslav. i praslav. naziv za mirisavu biljku »anethum« *kopar,* gen. *kopra* = *krop* (rnetatezom *r* stavljeno u naglašeni slog), s pridjevom na *-ьn Caparne* (dalmatinski srednjovjekovni toponim), poimeničen sa *-ik Koprnik,* deminutivi na *-ьc koparac* — (s umetnutim *m) komprc,* na *-ić kapric,* augmentativ *koprima,* i poimeničenim pridjevom na *-ov koprov.* Vokal r je nastao iz jery-a a taj iz ie. *u:* lit. *kvepėti* »prevreli«, löt. *kupét* »pariti se, püsiti se«. Madžari posudiše *kapor* < **Ђорьгъ.* Ie. korijen **qeuep,* u prijevojima **quop-, *qop-, *qup-* »kipjeti«. Prvobitno značenje očuvano je u slavinama, a lat. *cupio* »željeti« metaforickí je preneseno na psihološku pojavu.

Lit.: ARj 3, 882. 883. 5, 1. 3. 311. 351. 611. *Elezović* 1, 291. 2, 125. *Starine* 21, 74. *Miklošič* 138. *SEW* 1, 655. 677. *Holub-Kopečný* 197. *Bruckner* 230. 256. *Vasmer* 559. *Mladenov* 238. *Trautmann* 147. *WP* 1, 379. Jokl, *Stud.* 34. Buga, *RFV* 67, 252. sl. 270). 71, 50-60. 464-471. (cf. *JF* 3, 201. i *IJb* 3, 150). Pogodin, *RFV* 33, 328. si. (cf. *IF* 7, 162). Uhlenbeck, *PBB 22,* 541. Wiedemann, *IF* 1, 256. Iljinski, *ASPh* 29, 162. *Boisacq*[3] 408.

kirb m (13-15. v., 18. v.), indeklinabile pred ličnim imenom vladara, episkopa itd., npr. *arhijepiskopa kirb Nikodima, kirb Aleksija césara,* u Sterijinoj komediji *Kir Janja* < κύρι(ο)ς Ἰοχάννης, upór. indeklinabilija turskog podrijetla *Hadži Risto* prema *hadžija,* romanskog *Don Luka,* gen. *Don Luke* (Dalmacija), prema f *kyra* (14-15. v.), također indeklinabile, kad se nalazi pred imenom vladaříce (npr. *kyra Jelenoju, kyra Jelenomb* itd. < srgr. κυρά < κυρία. Upor. *Gėriuką* prezime u Gorskom vijencu (tekstovi) < **kyr (k > g,* kako je češće u talijanskim grecizmima, υ > *e* kao u *gesso)* + *Luka.* Postoji još υ > *u kur, ćur, chiura, kurb* i Vukov maskulinum *ć'ïrica* (Beograd) »momče koje je u službi kod kakvog gospodina«, koje Berneker stavlja pod arabizam *kiríja* (v.) < ar. *kira* »Mete«, što ne objašnjava ni semantiku ni izvedenicu. Ovamo i izraz *kirbjeleiso* (Teodozije) ~ *kirilejšon* (l7.v.) = *kirales* (narodna pjesma, Turopolje, refren) = *Kirije* n (17. v.), slov. *kerlejš* »znamenje pri katerem z mrličem postoje ter molilo pogrebci«. Od gr. crkvene sintagme κύριε, ἐλέησον »gospodine, smiluj se« (η > *i* itacizam). Odatle *krliješi* m pl. (Vuk, Dubrovnik) »brojanice« (Budmani niječe da je čuo tu riječ u Dubrovniku; za Boku daje Vuk značenje »Schlüsselbein, jugulum (metafora, upor.. češ. *krleš — krlesa)* = *kraliješ,* gen. *-eša* (Perast) == ikavski *krattš,* gen. *-iša* = *kraШ* (Potomje) »brojanice, krunica« = *kràljēš,* gen. *-éša.* (Dubrovnik, Čilipi) »1° krunica, 2° (metafora) kralježnjak«. Deminutiv *kraIješić.* Odatle na *-ar* < *-arius kralješār,* gen. *-ara* »čovjek koji načinja kraliješe«. Školski je neologizam zoološki termin *kralješnjaci* »kičmenjaci«. Dubrovačko *kralijeѕ̌ — krališ* pretpostavlja posudenicu iz dalmato-romanskoga **kerlesu* ili **krialesu,* upor. tal. (Arezzo) *crialeso.*

Lit.: ARj 2, 138.5, 5. 596. 452. Jagić, *ASPh* 12, 307. *Pleteršnik* l, 395. *Miklošič* 115. 425. 449. *SEW* 1, 502. 505. *REW** 4799. *DEI* 909. 1156. *JF* 12, 145. Vasmer, *GL* 87, Jagić, *ASPh* 9, 149-150. Putanec, *Rad'il5,* 318,

kiríja f (17. v., Vuk) = *čirija* (Vuk) = *ćirija* (Kosmet, Crmnica) »sinonimi: 1° najam, 2" vectura, furinga«. Na *-dzija kiradžija* m = *kirajdžija* (Vuk) = *kirajčija* (Srbija, Milićević; *j* anticipira idući palatal *j,* upor. *kitajlija, Durajlija, novajlija)* = *ćira(j)džija* (Kosmet) »iznajmitelj stana«; *kiridžija (Čilipi)* »nadničar koji goni grožđe ili sijeno na konju« = *kiridžija* (16. v. i 17. v. sa *i* mjesto *a* prema *kiríja* i *kirijati)* »iznajmitelj konja, vozač« = *kiridžijaš,* gen. *-aša* (sa dodatkom našega sufiksa na turski, Bosna) prema *kirijāš* (Hrvatska, Istra) »sinonimi: furman, furingaš, vozač«. Odatle pridjev na *-skī kiridžinski, kirtdžijskī, kirijāškī.* U Kosmetu *curijáš* i *kirajdžija — ćiridija* znače isto. Denominál na *-ati kirijati* (Lika) (is-) = na *-ovati kirid ovati* »raditi kao kiridžija«; *ćirijati* (Ljubiša) »osloboditi (nejasan razvitak značenja)«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kirā'* »najam«, od glagola *kara* »najmiti«) iz pravne terminologije: rum. *chirie, chirigiu* »Fuhrmann«, bug. *kirija, kiradžija, kiradžilak,* arb. *qirá, qiraxht* »Pferdemieter«, cine. *eh irie, Mra*

chera, chiragi = *cheragi* »roulier«, ngr. κυράς, κυρατζής.

Lit.: ARj 2, 138. 3, 883. 4, 4. *Elezovió 2,* 365. *NJ í,* 202-204 (cf. *IJb* 19, 264). ЛШоñ'c 116. *SEW* l, 505. P<мс« 2, 122., br. 267. 268. *GM* 228. *Mladenov* 236.

Kiril m (17. v.), također u toponimiji i antroponimiji *(Kirilović,* Vojvodina) = *Kirilo* m (prema crkvenom jeziku), pridjev *kirihvski* (Vuk, ~ *alfabet)* prema njem. *kyrillisch* = (varijanta *ć* za gr. *k* pred υ) *Ćirîl* (ŽK). hipokoristik *Ciro* m pored óra, odatle pridjev *ćirilski (alfabet), ćirilica f* ~ (varijanta υ > *u) Kuril* (15. v., čakavski), pridjev *Kurilov* (14. v., Svetostefanski hrisovulj), poimeničen na *-ьc* > *-ee Kurilovec* (Hrvatsko zagorje) = (pseudojekavizam) *Kűrijei* (Bosna), upor. prezime *Kurelić* (Pag), na *-ьc* > *-ac Kurilac* (15. v., upor. glede sufiksa *Adamizo* za narodne dinastije). Od gr. imena Κύριλλος.

Lit.: ARj 5, 5. 812.

Kirin, gen. *-ina* m (1491, prvotisk glagoljskog brevijara), 1° lično muško ime, 2° hrv.-kajk. prezime, antroponim i 3° toponim*. Odatle prezime na *-čić Kirinčić* (Krk) pored *Kerinčio (e* može biti "disimilacija *i - i* > *e - i,* ali i j - *ь* > *e* u Vrbniku). Upor. u istro-rom. *Kiréin* — *Querìno.* Sa protoničkim ī > 6 > *a* (upor. *avitate* > *Cavtat) Karin* (1444, ime fratra), *Karin Pervie* 1495, *Karin Surlić* (1513), *sin Karinov* (1490), *Karinčić* (1592), *Karin s Kaseg* (Lika 1497). Sa *qui* > *ku Kurin* (knez dubrovački 1265). Kult sv. *Kirína* < lat. *Quïrinus,* sisačkog biskupa (4. v.) osobito je jak na Krku (12-14. v.) zbog biskupske crkve posvećene tome svecu nakon propasti Siscije. Hipokoristik sa sufiksom *-ьc* > *-ac* u imenu stanovnika u Vinodolu (etnikum) *Kīrāc,* pl. *Kirci* (izgovor u Kastvu) m prema f *Kirïca* (mocīja kao u *Šokac* m prema f *Sokica,* Vuk). Kolektiv kao ime kraja (horonim) na *-adija* (tip *Šokadija) Kiradlja* »kraj od Kraljevice do Novoga (Grižane, Kaminjak)«, pored *Kiríja* (Kastav: *va Kirşken).*

Lit.: ARj 5,5. 813. 4, 855. 866. 879. *Ive* 102. Jireček, *Romanen* 2,54.

kirka f (Šulek, Valjavec, hrv.-kajk. ?) »kestenov cvijet«.

Lit.: ARj 5, 5.

kis »uzvik kojim se dozivlje pas (Dubrovnik i okolina, bug.)«. Oformljeno na *-o kišo* m (Čilipi) »pas«, na *-kati klskati, -am* impf. »zvati psa navedenim uzvikom«. Ovamo *k'ïsād* f (Hercegovina), potvrđeno kao psovka.

Lit.: ARj 5, 5. 6. 9. Mladenov 238.

kísjeti, *kìsìm* (Vuk, 18. v.) »1° biti pomalo kisela okusa, 2° (o kiši) pomalo i tiho padati; sinonim: daždjeti«, impf, na *-eti* od praslavenskog *(*kys-)* prema *kïsnuti, kîsnêm (o-, uz-)* »1° postati kiseo, skisnuti se (Gradište, Varoš, Slavonija)« i *skisnuti* »1° sinonim: iskiseliti se (Lika), postati kiseo Dubrovnik), 2° postati mokar, vlažan (štokavski *pokisnuli, is-, prekïsnuti* Kosmet, upor. bug. *kišna* »1° postajem kiseo, 2° vlažan)«, 3° *ràskisnuti, - m* »razmekšati«. Sva ta tri značenja ne nalaze se u svim narječjima. Imade narječja koja ne poznaju .drugo i treće štokavsko značenje. Praslav. **kys~* na *-ati: kisati* (Barakovic) »4° vreti (metafora: *srce mu li kiša),* 5° kuhati (Belostenec), 6° fermentescere (Dobroselo, Lika: *je li kruh dokisao?)«.* Prefiksalni glagoli: *nàkisati se, -ãm* (Slavonija) »naplakati se (o djeci)«, *skisăti se* (ŽK) »postati kiseo«, *ràskisati se, -ãm (kukuruz od kiše)* »razmočiti se«. Deminutiv na *-kati kiskati* je od *kisati, -ãm* (Vuk) »kriviti i mijenjati licem kao što biva kad čeljade hoće da zaplače«. Upor. *kiselo lice.* Glavno dominantno značenje »acerbus« zastupano je u pridjevskoj izvedenici na *-el* i *-ъi: kiseo, kisela* (sufiks kao u *debeo, veseo)* »acerbus«, *năkiseo* (Kosmet) »prilično kiseo« pored *kišio, kisjela* (Dubrovčani) sa sufiksom *-eh* i *k'ìsao, kisla.* Upor. još izričaj: *deveta voda kisela* »nikakav rod« (metafora). U izvedenicama oba značenja vide se u poimeničenjima *kiselina* »ocat« prema *kiselica* »Ijutina, Sodbrennen (Cres)«. Od značenja »acerbus« izvedenice su na *-ica Kiselica,* naziv različitih *kiselih stvari,* odatle na *-jar kiseličar* (Srijem) »1° koji jede kiselicu, 2° dio časnog posta«, na *-jak kiseljak',* na *-jača', kiseljača* = na *-ika: kiselika* = na *-ka kiselka* = na *-jaja kiseljaja* »vrsta kisele jabuke« = na *-ovnica* (prema *kuruzovnica) kiselóvnica* (Lika) = *kisela kolombotnjica* (Kosmet) »kiseo kruh«; na *-io: klselj,* gen. *-Uja* (Kosmet) »biljka nalik na zelje«. Oblici *kiseli* i *kiszlb* miješaju se, tako u Kosmetu *prekiseo* m prema f *prêkisla.* Pored *kiselina* potvrđeno je i *kinina* (opća riječ i toponim). Denominai na *-iti kiseliti, -im* (18. v.) *(u-)* prema *iskiseliti se, -im* (Vuk) »napojiti se posve vodom«, *ràskiseliti, -lm* (Vuk) »1° razmočiti, 2° učiniti da bude nešto posve kiselo (Lika)«. Hrv.-srp. kreacija istočnih krajeva je izvedenica na *-ıa* od praslav. korrijena *kyš--.kiša* f »sinonim: dažd, godina«,

s pridjevom na *-ьn kišan* (18. v.), poimeničen *Kunića* f »voda od kiše«, na *-jara kišnjara* (Slavonija) »žaba«, na *-jak Kišnjak* »sinonim: duždevnjak«, na *-evit / -ovit kiševit — kišovit* (18. v., protiv pravila) = *kišovitan* (18. v., jedna potvrda), na *-ljiv kišljiv* (Boka). Neologizam *kišobran* stvoren je prema njem. *Regenschirm.* Denominali na *-iti kišiti, -i (uz- se)* pored *kísjeti* na *-êti* »pada kiša, daždi (upor. kod Martića *daždi kiša od krvi junačke)«,* na *-āti: kišati* (Dubrovnik) »razmekšati,« *raskišati se* »dosta razvlažiti se«, *raskišati se* (Vodice) »razdrobiti«, na *-ovati nakišnjôvat, -ujem* {Kosmet) »biti pomalo kiseo«. Praslav. korijen *kyš-* bio je i pridjev, kako se vidi iz toponima *Kisidõ,* gen. *Kisidola* (Srbija, Požarevac) »vlažni do«. Taj je poimeničen na *-ьc kìsaç,* gen. *kisca — kisec = kisoc* (Kosmet) »domaći hljeb od kisela tijesta«. Madžari posudiše *kiszil < kysílb* i *keszölce < kyselica.* Značenja praslav. *kyš-* razvila su se iz opažanja fermentacije. U našoj modernoj kemijskoj terminologiji taj korijen ima svoju ulogu. Šulek je stvorio *kisik* (kao *vodik* i *dušik)* »oxygeniurm·, preokrenut kod Srba prema *kiseo* u *kîseonïk* (Pančić), sa *-nik,* po ugledu na *vodonik.* Prijevojni štěpen *kvas-* ima zasebnu leksikologijsku porodicu. Glas Г nastao je iz jery-a, stcslav. *vz(s)kysnpti, kyslb,* a taj iz ie. *ü,* koji se nalazi u lot. *kūsāt* »ključati, vreti«, *hūsuls* »vir«. Pridjevi na *-eiъ, -Iъ* kao i glagol *kisnuti* sveslavenski su i praslavenski. Ie. korijen **qut-* (upor. sanskrt. *kuthita-* »smrdeći«) bio je raširen u baltoslav. formantom *s: *kuts-.*

Lit.: ARj 3, 883. 5, 7. 9. 12. 7, 390. Ribarić, *SDZb* 9, 186. *Elezović* 1, 234. 291. 437. 2, 125. 387. Radojević, *NVj* 34, 379. si. (cf. *IJb* 12,275). Tentor, *JF* 5, 210. Moskovljević, *NJ* 4, 38-44. Mićović, *NJ* 4, 82-85. *Miklošič* 157. *SEW* 1, 678. *Holub-Kopečný* 197. Bruckner, *KZ* 48, 195. *Vasmer* 562. *WP* \, 468. *Mladenov* 238. *KZ 56,* 205. Scheftelowicz, *KZ* 54, 248. Endzelin, *IF* 33, 116.

kîslica f (Vuk, Srijem) »postava na suknu ozdo iznutra; sinonim: sindžef«. Po mišljenju Budmaiiijevu nije izvedenica od *kyslí > kisao* (v.), nego od madž. *kiszelni* »izrezati, istrici«.

Lit.: ARj 5, 9.

kismet m (Bosna) = *kismet* pored *kasmet* (Kosmet, sa tur. r > *a) = krsmet* m (Bosna sa tur. r > *r* kao u *krz)* »dobra sreća, udes, sudbina«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kısmet)* iz oblasti folklora (vjerovanja): bug. *käsmét* »Glück, Schicksal, *käsmeilija* »vom Glück begünstigt«. Ovamo ide još *kŕsme,* gen. *kŕsmeta* n (Srbija, Vuk) »danak što se plaća kad umre domaćin, mrtvina«. Tu je ar. sufiks za apstrakta identificiran sa suglasničkom deklinacijom tipa *tele,* gen. *-eta.*

Lit.: Elezović 1, 284. 291. *Doric* 166.

kiščica f (Vuk) »oruđe za šaranje; sinonim: šaraljka (v.)« je deminutiv na *-ica* od *kiška* f »Strauss« u bug. Sadrži prema tome konglutinat od dva sufiksa *-ka* i *-ica.* Osnova *kist-* bez sufiksa očuvana je vjerojatno u toponimima *Kistanje* (Dalmacija) i *Kistačka* (Srbija, Požarevac) < *kyšt + -ьc + -ska; kist* m »sinonim: pimzl (gradovi) < njem. *Pinsel* < stfr. *pincel,* fr. *pinseau* < lat. *pěnicillus«* posudenica je iz rus. *kistb* f. Glas *i* nastao je iz jery-a jednako kao u *kila* (v.), koja ima zasebnu leksikologijsku porodicu, a to iz ie. *u* od ie. korijena **qup-,* prijevoj od **(s)qeup-* sa sufiksom *-sti.* Sulekova *kistača* »Kreuzbein« nije iz narodnog govora. Ne zna se ide li ovamo *kiša* (18. v., Katančić) »kist« i *kiša* (Vuk) = *kìsa,* gen. *kiše* (Kosmet) »surla, rilo u svinje (kao metafora)« jer se ne zna kako se odnosi *š* prema si. Zar **qu-s-ia~i*

Lit.: ARj 5, 10. 11. *Miklošič* 158. *SEW* 1, 679. *Bruckner* 231. *Vasmer* 562. *Mladenov* 238. *WP 2,* 556. Matzenauer, *LF 9,* 177. *Weigand-Hirt* 430. *REW*[3] 6390.

kišleginja m (18. v., rukopis, Vojvodina ?). Od madž. sintagme *kis legény* »mali momak«. Takvog je izvora i *kišur* m (hrv.-kajk., prezime) »Junker, gospodičić«, od madž. *kis ur* »kleiner, junger Herr«.

Lit.: ARj 5, 12. Štrekelj, *DAW* 50, 28.

kïstra f (ŽK, hrv.-kajk., s umetnutim *r* poslije *t* kao u *prostrica* v„ *vltrice* v., taL *Spalatro, schèletro)* — slov. *kišta* f, deminutiv *kištica* »Kiste, Verschlag > *fršlôk* (ŽK) > *zabój* (slov. prevedenica), Kiste«. Od lat. *cista* > tal. *cèsta* (14. v.) < gr. κίστη, mediteranskog podrijetla ali preko stvnjem. *Kiste.* Od tal. deminutiva na *-ellus* (v.) *cestèlla* (14. v.) > *čestjelica* f (16. v., M. Držić) = *češćelica* (Dalmacija) »Körbchen«. Upor. njem. *Zistel.*

Lit.: ARj 1, 956. *PleterŠnik* 1, 399. Štrekelj, *ASPh* 14, 520. *REW*[3] 1950. 1950 a. *DEI* 879.

kit[1] m (stsrp., Vukov, danas općenit, akcenat; prema Vuku u Dubrovniku; Budmaniju nije to narodna riječ u Dubrovniku) *=kît* (Budmani), slov. *kit,* gen. *kita,* stcslav. (Supr.), rus., ukr. »balina (v.)«. Grecizam koji

je ušao u jezik preko Svetog pisma: gr. κῆτος > lat. *cētus.* Radnic ima prema latinskom *četa* f (17. v.).

Lit.: ARj 1, 775. 5, 12. *Pleteršnik* 1, 399. *Miklósié* 116. *SEW* 1, 509. *Vasmer* 78.

kit[2], »uzvik (onomatopeja) kojim se tjeraju jagnjaci od ovaca da se odbiju od sisanja«. Veže se s imperativom bez ť : *kit luč* (od *lučiti).* Upor. uzvičnu varijantu *kiš* (v.).

Lit.: ARj 5, 12.

kita f (Vuk, Kosmet, ŽK, Vodice), sveslav. i praslav. riječ *(*kyta),* bez paralele u baltičkoj grupi, »1° grančica s lišćem = *grana* (Cres), 2° svežanj, 3° ženska kosa, pletenica, 4° ki~ ćanka na fesu (Kosmet), 5° (eufemizam za) muški ud, 6° toponim«, pored *kit* m (dvije potvrde, 17. i 18. v.), stvorena prema posverbalu *nakit,* u Kosmetu *kit* m »vo«. U izvedenicama nazivi biljki i domaćih životinja. Pridjevi na *-ъn kıtan* (17. v.), poimeničen na *-jača kitnjača* »vrsta jagoda«, na *-jak kltnjāk* »sinonim: gorun (v.)«, neologizmi *kunića* »ornat«, odatle *kitničar, kunićarstvo* (Sulek) »modisteraj«, raširen sa *-ast künast* (Vuk), danas običnije *kitnjast* (epitet za *Srijem', nj* od apstraktuma na *-nja hitnja).* Indeklinabilni pridjev na *-li hitali (fes))* odatle *kitalija* »kapa« (Kralje) i *ćebe kitajlije.* Na *-aš kitas* »1° sijerak, 2° nazivi za stoku«. Deminutivi na *-ica kitica* (16. v.), imena biljki, odatle još jednom *kitičica.* U značenju »strofa« *kitica* može biti turcizam arapskog podrijetla (ar. *qitʿa* > tur. *kita* od glagola *kataʿa* »rezati«). Budmani ispravno primjećuje da se značenje »strofa« moglo razviti kod nas od »struk odrezanog cvijeća« kao i u arapskom. Deminutiv na *-ъka·. kitka* »1° kita cvijeća (Kosmet), 2° vjeridbeni sastanak (Srbija, Knjaževac), 3° kicena kapa, 4° toponim«. Na *-ina: hitina* (Vuk) »snijeg što ostaje po drveću«. Imena domaćih životinja: *kito =- kitonja* »vo« = *kîtez, kitulja = kitülja* (Kosmet) = *kituša = kilava* »krava«, *kitan* »prasac, jarac«, s hipokoristikom *kita, kiteša* »krava, koza, prasac«. Kol. na *-je kîce* n = *kiće* (ŽK), *raskiće* n. Složenice: *kitonoša, kitores* »ures od kita«. Denominal na *-iti: kititi, -lm* (14. v.) *(is-, na-, o-, ras-, sa-, s-, za-),* odatle postverbal *nakit* m. *sakititi, -lm* »skupiti (svatove)«, *skititi, -im* (ŽK) »složiti«. Part. perf. pas. *kićena* (Orahovica, Slavonija) »krmača«, na *-ka klćenka* (Vuk) »1° kapa s kitama, 2° ženska kosa, 3° krava, ovca, koza, 4° vrst jabuke«, s promjenom sufiksa *kičanka* (Srbija) »kita na fesu«. Poimeničenje na *-ica kićenica* (Lika) »umrla sestra«. Rumunji posudiše *chită* »Bündel,. Büschel, Porzione, Madžari *kita* »Büschel«. Glas ť nastao je iz jery-a, upór. ukr. *kýta,* a to iz ie. *n.* Ie. je korijen **ďŭp-,* raširen sufiksom *-ta,* za koji postoje veze u germanskim jezicima. To je prijevoj od **(s)qeup-* »struk«. Bez sufiksa *-ta* od tog je korijena *čupa* (v.), a od posuđenica *škopa* (v.).

Lit.: ARj 3, 883. 4, 944. 5, 13. ZWVŽ 6, 258. Tentor, *JF* 5, 210. Ribarić, *SDZb* 9, 157. *Elezović* 1, 291. *Miklošič* 158. *SEW* 1, 679. *Holub-Kopečný* 197. *Bruckner* 231. *Vasmer* 562. *WP* 2, 556. *Mladenov* 238. Scheftelowitz, *IF* 33, 142.

kìzlar-àga (17. v., narodna pjesma, Kavanjin, Sorkočević) = *kàzlar-aga* (Gundulić) = *krzlār-aga* (Vuk, narodna pjesma) m »zapovjednik nad hadumima, eunusima, na turskom dvoru; upravo: djevojački aga«. Od tur. sintagme *kızlar ağası,* pl. od *kız* (pl. *kızlar)* »djevica, djevojka«. Apstraktum na *-luk krzluk* »djevičanstvo«. Glede zamjene *a, i, r* < *ı* upór. *j agr z* (v.) < *yağız.* Balkanski turcizam iz oblasti dvorskog i ljubavnog života: rum. *cîzlar-aga,* bug. *kâz, kazam,* s tur. posesivnom postpozicijom *-m* »moja draga«, upór. *džanum.* Od tur. *kız* sa sufiksom *-kan* (kao u *čališkan* v.) nastao pridjev *kizkan* »ljubomoran«. Odatle je *kaskân* m (Kosmet) »ljubomora« (objekt *uzimati na koga),* glagol na *-isati* (v.) *kaskanisat, -išem* = (sa *-d* od tur. aorista) *kaskandisat, -išem* »biti ljubomoran, zavidjeti« i radna imenica na *-džija kaskandžija* m prema f *kaskandžika* »čeljade ljubomorno, pakosno«. Obje su riječi balkanski turcizam (tur. *kıskanmak, kıskancı) :* bug. *kaskandžija, kăskăndisvam,* arb. *këskan* = *këskanlëk* »Eifersucht«.

Lit.: ARj 4, 922. 5, 21."'712. Skok, *Slávia* 15, 360., br. 441. Štrekelj, *DAW* 50, 34. *ASPh* 11, 106. *Elezović* 1, 284. 2, 521. *Mladenov* 274. *GM* 190. *Tiktin* 318.

kjâro (Dubrovnik), prilog »jasno«. Od tal. (toskanski izgovor) *chiaro* < lat. *darus.* U starim dubrovačkim spomenicima part. perf. pasiva *dikeran,* od *dikerati* < tál. (tosk.) *dichiarare.* U Režiji (prema furl.) *klar.* Inače posvuda prema mlet. izgovoru: *carom* (Lika), prilog na *-om* (v.) u priloškoj sintagmi za pojačanje *ćorom čisto* (se. *nebo)* »posve čisto, vedro«, *ćoro* (Vodice) »jasno«, *čar* pridjev (Rab, Božava) = *čari, -a, -o* (određeno Molat): *more je čaro kad se vidi stara riva od Rea* (Risan); komparativ *čaríje* (Kućište) »svjetlije«, na *-it* (v.) *očărit* (Riječka nahija) »1° vedar, 2°* prijatan«, *acanto* (Crmnica) prilog

»jasno«. Denominal *očarati, -am* pf. (Lika) (prefiks *o-)* »izvedriti se«, *raščaralo se, raščaraje se vrime* (Kućište) »poboljšava se«. Postoji još u jednoga pisca *čara* f »lux, svjetlost«, ali u citiranoj rečenici nije jasno to značenje. Može biti isto što češ. *čara* (Stulić) »linea«. Na *-ac* (v.) *iatac,* gen. *-aca* (Dubašnica) »štap kojim se u peći drva prevrću« = na *-ica carica* (Tivat) »štap od smreke ili drugog drveta za obranu«. Ne zna se pravo da li je *-ica* u *carica* (Lika, Konavli) »putni list, Legitimationsschein« naš sufiks ili je zamjena za tal. *-ezza* < lat. *-ities, -itia,* upór. i *carica* (Tivat) »čistina u šumi«.

Lit.: ARj 1, 891. 2, 126. 8, 532. Budmani, *Rad* 65, 163. Ribarić, *SDZb 9,* 83. Cronia, *ID* 6. Zore, *Rad* 108, 122. Šturm, *ČSJK* 6, 81. *JF* 11, 81.

kjeraf, gen. *-rfa* m (Šipanska luka, malo se čuje) = (isto s augmentativnim sufiksom *-one* > *-un) krfún* m »veliko mnoštvo srdjela, više bašamara (v.) zajedno«, »maca (v.)«, »bаš-tun (v.)«. Nigdje se drugdje u Romaniji ne govori taj ribarski termin. Vjerojatno od lat. *acervus* »mnoštvo, masa, hrpa«. Dosada je potvrđen samo u romanjolskom *zerbél* »Stock der- Strohmiete« < poimeničen pridjev sr. r. *acervale,* u južnoj Kalabriji *cermaru, ciarmaru* »palone« < **acervarius (palus).*

Lit.: REW[3] 97 a. *DEI* 35-36.

kläča f (Dubašnica, Krk) »dio jarma što .stoji volovima oko vrata, kamba«. Trebalo bi još potvrda iz drugih narječja. Sudeći prema .arb. *kular* »gebogenes Holz welches dem Ochse um den Hals lauft«, koje se slaže sa *coddari, cuddari* (južna Italija) = slov. *koler* (jugoistočna Štajerska) »collare dei buoi« — biz. κολλάριον »isto« i potječe od lat. *collare* (v.), *klača* je izvedenica od *collum* s pomoću *-acea.* Upor. *kuasõ* »vrat« u francuskim narječjima, koje predstavlja izvedenicu na *-aceus* + *-one.* Prijelaz nenaglašenog *o* > б je kao u *klevretb, slar* < *solarium.*

Lit.: ARj 5, 93. *Pleteršnik* \, 424. *GM* 212. *DEI* 1011.

klada f (Vuk), sveslav. i praslav. (*kolda), bez paralela u baltičkoj grupi, »1° Block, 2° panj u drveta, 3° toponim«. Deminutivi na *-ica klădica,* na *-ić kladie* (Vuk). Augmentativi na *-ina kladina* — na *-etina hladetina* = na *-urina kladùrina.* Na *-ara: kladara* (Posavina) »vodenica na kladama«. Na *-čiča kladarčica* (Vinkovci) »piiska, potrkuša, motacilla alba«. Na *-uša kladuša* »1° sinonim: kladara (Posavina), 2° toponim«. Deminutivi na *-ica Mađarica* »1° mlin na izdubenim kladama, 2° gljiva« = *kladušica* »gljiva«. Pridjevi na *-en* samo u poimeničenju *kladenac* (v.), na *-ъn* samo u toponimu *Klana* (Istra, *dn* > *n* kao u *panem* pored *padnem),* poimeničen na -/ *klâdanj,* gen. *klădnja* (Dalmacija) »Г' kladenac, studenac, 2° toponim (Bosna)«, na *-jača hladnjača* »gljiva«, na *-ica klanica* f, s deminutivom *klaničica* (Vuk, Bosna) »košara, staja«. Slog *hla-* nastao je po zakonu likvidne metateze: polj. *Moda,* rus. *kolada.* Osnova je **kol,* kao u *klati* (v.), raširena formantom *d* već u ie. vrijeme, kako se vidi iz usporednica gr. κλάδος »grana«, stnord. *holt,* nvnjem. *Holz,* i ir. *caill* »šuma« < **kaldet.* Upor. raširenje iste osnove formantom 5 u *klas* (v.).

Lit.: ARj 4, 22. 26. *Miklošič* 123. *SEW* 1, 543. *Holub-Kopečný* 168. *Bruckner* 238. *Vasmer* 601. Uhlenbeck, *PBB* 22, 545. Petersson, *IF* 34, 222. Bezzenberger, *BB* 16, 240.

klädenac, gen. *-enea* m (Vuk) = *hladenac* (Dubrovčani), južnoslav. i istočnoslav. te praslav. *(*koldezí)* »sinonimi: studenac > zdenac, stublina, puč, bunar«. U 13. v. *kladezb.* Slog *hla-* nastao po pravilu likvidne metateze, *e* iz nazala ?, rus. *kólódén* = *kolodjazb.* Dočetak *-ezb* zamijenjen na osnovu semantičkog unakrštavanja dočetkom *-enac.* Zbog istog razloga zamijenjen je i slog *kla-* > *hla-* prema *hladan.* Danas se najčešće govori u bug. i u Makedoniji. U Makedoniji se razlikuje *stublina* od *kladenca* time što je *stublina* »bunar s ogradom od drva«, a *kladenec* »kamenom ograđen bunar«. Prema tome jezični osjećaj smatra *kladenac* izvedenicom od *klada, klásti* (v.l. Uzimlje se da'je praslavenska posuđenica iz germ. **kaldingaz,* izvedenica od got. *kalds,* nvnjem. *kalt* »studen« (semantička paralela *studenac).* Ta izvedenica nije potvrđena ni u jednom germanskom jeziku. Razlog za to mišljenje bio je dočetak *-cгъ* kao u *knez, vitez.* Dočetak *-ingaz* u te dvije riječi označuje osobu, ne predmet kao u *kladez.* Kiparsky se pridružuje mišljenju Brucknera i drugih da je *kladez* izvedenica od *klada.* To će biti vjerojatno, i to zbog toga što u slavinama, koje stoje najbliže germanskom, kao što su češki, poljski, oba lučižka srpska i polapski, ne postoji refleks od **koldįzb.*

Lit.: ARj 5, 24. *Miklošič* 123. *SEW l,* 543. Brückner, *KZ* 48, 188. *ASPh* 42, 139-140. *Vasmer* 601. *Kiparsky* 38-40. Skok, *GISND 2,* 284. Ekblom, *Mel. Pedersen* 414-419 (cf. *IJb* 23, 352). *Stender-Petersen 211.* sl. (cf. Janko, *Slávia 9,* 947).

klafrati, *-am* impf. = *klafrăt* (Istra, slov.) = *Ma/uriti* (hrv.-kajk.) = *klapřnjati* (Vuk) = *klàprati, -am* (Lika, Vuk) »sinonimi: brbljati, blebetali«, pejorativna onomatopeja. Odatle *klafura* m »čovjek koji klafuri«, s pridjevom na *-Ijiv klafurljiv; klapralo* m prema *klàpralica* f. Varijanta bez *r* semantički izražava drugu nijansu: *klapati, -ãm* »govoriti zlo, opadati, panjkati«, *klapalo* m, s hipokoristikom *klapo* =- *klapeša* i s pridjevom *klâpav* (Lika); *klapřnjati, -ãm* »buncati« kao i *klapati, klapam (o-)* pored *-Ijem* »brbljati«, *naklapati* s apstraktumom *klapnja* i postverbalom *Mapa* f < **tlapa* na *-alo (na-, pri-)klapalo* m idu zajedno s varijantom *tlapiti* > *hlapiti, -im (se)* (Vuk) prema fonetskoj pojavi *ti* > *kl.* Ta onomatopeja, kojom se Nj pejorativnom pravcu oponaša zvuk ispraznog, govora, nalazi se ne samo u slavinama, nego i u rum. *clăpai, clăpăni, clămpăni,* njem. *klaffen, kläffen, klappern.* Po svoj je prilici praslavenska riječ. Kad se prenosi i na druge zvukove kao *hlapiti se* »pjeniti se«, u lit. *klabëti* »cvokotati zubima«, gubi pejorativnost. Druge varijante u tim nepejorativnim značenjima pokazuju onomatopejske prijevoje: *klepati* (v.), *klopot* (v.).

Lit.: ARj 5, 35. Tomanović, *JF* 17, 213. *Miklošič* 117. *SEW* \, 509. *Holub-Kopečný* 168. *Brückner* 236. *Mladenov* 239. Jagić, *ASPh* 1, 431. Vaillant, *RES 22,* 15.

kläftar, gen. *-tra* (Istra, Šulek) = *Klafter* (hrv.-kajk.) = *klovter* (18. v.) = *kloftor* (18. v.) = *klaftra f* (ŽK) »sinonim: hvat (v.)«. Od njem. *Klafter* »mjera za drvo«, od glagola koji u ags. *clyppan* znači »obuhvatiti«, semantička je paralela za *hvat,* postverbal od *hvatati* (v.). Prvobitno »mjera obuhvatom ruke«.

Lit.: ARj 5, 27. 86. 90.

kläk m (16. v., Perast, Dubrovnik, Cavtat, Potomje, Šibenik, Biograd, Korčula) »vapno gašeno, kreč« = (sa α > *e) klek* (Šibenik) »kupovno vapno (razlika prema domaćem terminu *japanj,* gen. *-pnja)«* = *klak* (ŽK) »smjesa od ilovače i isjeckane slame za pravljenje peći«. Pridjev na *-ьn* > *-an: Macan* »vapnen«, na *-ovit: klakova (kamen),* neologizam. Denominal na *-iti klačiti, -im (is-, na-, o-)* prema impf, *oklačivati* »okrečiti«, *oklačaviti se* (Pavlinović) »uprljati se klakom«, od nepotvrđenog pridjeva *klačav.* Na rom. sufiks *-ina: Mačina* f (Vuk, Krtole, Crna Gora, Crmnica) = *Macina* (Potomje) »1° vapnenica, krečana, 2° toponim *Pod Klačinom* (Budva), *Klačina* (Kotor, Škaljari, Risan, Dobrota, Ljuta)«. Na *-ar Macinar* »koji pali klačinu«. Na *-ara* < lat. *-aria klačināra f* (Dubrovnik) »otpaci od starog zida«. Jedna potvrda (Mikalja, Stulić) *Moćnica* gdje je romanski sufiks zamijenjen hrvatskim. Glas *č* mjesto očuvanog *k* (lat. *cale-ina)* slaže se sa krčko-rom. *kalčaina,* dok je *kë* u lat. *calx,* ak. *calcem* (riječ sumerskog podrijetla, odatle na Mediteran) očuvano u velarnom izgovoru. Leksički je relikt iz balkanskog latiniteta kao *murus* > *nar.* Slog *Ma-* nastao je po pravilu likvidne metateze. Stoji u vezi sa posudenicama iz graditeljske terminologije za kamene gradnje koje Praslaveni nisu poznavali. Upor. i nvnjem. *Kalk* kao posuđenicu iz rimskog zidarskog graditeljstva. Ovamo još deminutiv na *-ulus* > tal. -o/o: *kőnkül* (Sutivan na Braču) »oštro kamenje za kaldrmisanje« = *gûngul* (Korčula) »isto« < tal. *calcolo.* Toponim *Kankul* (Krk). Odatle *kalkulál* (Božava) »računati« < tal. *calcolare* i internacionalno *kalkulirati.*

Lit.: ARj 3, 883. 5, 21. 27. 7, 392. 8, 813. Budmani, *Rad 56,* 162. *Miklošič* 117. *SEW* 1, 508. *REW*[3] 1501. 1538. *DEI* 672. 674-676.

klamat, *-am* impf. (Cres) »psovati«, upor. u krčko-rom. *clamuar, -úr* gdje uz »chiamare« ima i »gridare (?)«. Od lat. *clamare* > tal. *chiamare.* Dalmato-romanski leksički relikt. Ovamo ide iz mlet. *rećam* m »vabac ptica u lovu na njih; ptice pod bošketima u krletkama, koje svojim pjevanjem mame druge ptice da dođu na ljepilom namazana stabalca (= bošketi, v.)«. Od tal. *richiamo* m prema mletačkom izgovoru postverbala od *richiamare.*

Lit.: Novosti 34, br. 281., 13. (u članku *Počela je oželanda,* v.). Hirtz, *Aves* 412. *REW*[3] 1961. Tentor, *JF* 5, 206. Isti, *ASPh* 30, 192. *Banali 2,* 194.

klanac, gen. *-nea* m (Vuk) = *klanac,* gen. *klanca* (ŽK) = *klanac* (Vodice), praslav. **kolnbCb,* »tijesan put između dva brda«. Hrv.-kajk. toponim *Klanjec* (Zagorje, *nj* < *n* iz gen. pred *c).* Deminutiv na *-ič kiančio* (Lika), *klanjčec* (hrv.-kajk.), augmentativ na *-ina Mancina.* U bug. sa sufiksom *-ik* mjesto *-ьc: klanik* »Raum zwischen Herd und Wand«. S tim sufiksom i u rum. *câlnic* = *colnic* < **clănic* »1° breiter Bergpfad > 2° Hügel«. U istočnom hrv.-srp. posuđenica *dervent* (v.), *klisura* (v.). Unutar slavenskih jezika riječ je južnoslavenska, češka i polapska. Iz polapskog se može zaključiti da je slog *Ma-* nastao iz likvidne metateze. U prasrodstvu je s lit.

kalnas = lot. *kalns* »brijeg«, lat. *callis* i stvnjem. *Hölle,* s istim značenjem kao u bugarskom.

Lit.: *ARj* 5, 28. 33. Ribarić, *SDZb 9,* 157. *Miklošič* 117. *SEW l,* 547. *Mladenov* 239. IFP 1, 356. Štrekelj, *ASPh 26,* 417. Brückner, *KZ 48,* 185. Z-SPA 8, 437. Jagić, *ASPh* 2, 397. *Tiktin* 392. Vasmer, Ä5/ 5, 143. Solmsen, *PBB* 27, 366. Scheftelowitz, *KZ* 53, 254. *Boisacq*[3] 431.

klânfa f (hrv.-kajk., ŽK, slov.) »Klammer«. Denominal *sklamfati* pf. »kukama sastaviti«. Na -ár: *klämfar* m (1495, hrv.-kajk., Bclostenec) = *klanfar* (ŽK, slov.) = *klampar* (Lika) = *klanfar* (Šulek) »sinonim: limar«. Od bav.-austr. *Klampferer* > *Clampfer — Klempner,* od *klempern* »Blech hämmern«. Njemačka onomatopeja.

Lit.: *ARj* 5, 28. *Pleteršnik* 1, 401. *Mažuranu* 503.

klaoka f (Mikalja, dopuna *od grada)* »podzemni prokop u gradovima za izvođenje na polje nečisti«. Poluučena riječ. Nije potvrđeno u narodnom govoru. Od lat. *cloaca.*

Lit.: *ARj* 5, 33. *REW** 1994. *DEI* 985.

klap m (Ston, Dalmacija) »mlijeko na smokvi koje izađe kad se otrgne plod ili grančica«. Sa *-ьc: klapać,* gen. *-pea* »oljuštine od smokve (Ston, Dalmacija)« = *hlapac* (Dubrovnik, glede *kl* > *hl* upor. *hlače).* Sa rijetkim sufiksom *-ör klâpor* m (Ston) »sinonim: klap«. Postanje nejasno. Možda u vezi sa češ. *klapēt,* polj. *klapec,* ukr. *Ɓlapoiь* «komad krpa« ili s arb. *glep = gë'lepë = sklepě = gloq* (Godin) = *zglibë* »krmelji«, *zglapur* »krmežljiv«, σκλέπα »Kopfgrind«.

Lit.: *ARj* 5, 33. 35. *SEW l,* 510. *Brückner* 236.

kläpiti, *-im* impf. (Vuk) »eo aegre« = *klapati* (Lika) *(do-)* »hoditi«. Upor. fr. onomatopeju *clopin - dopant* »šepajući«, *clopiner* »šepati«. Onomatopeja za radnju hoda. U Kosmetu je *klap* uzvik koji se može opetovati, njime se označuju stvari kad se redaju. U drugom značenju *klãpit se* (subjekt *orasi)* »Ijuštiti«, *oklăpit* (objekt *uši)* »objesiti, oboriti« (Kosmet) = *òklapiti* (Vuk). Glas *p* varira sa *m: klamitati, klamīcēm* (Vuk) »vacillare« prema *klamati, -am (ras-)* (Lika). Odatle na *-alo: klamalo* m prema f *klamalica,* iter, *rasklamavati.* Na *-cati Mancati, -ãm* »moriti se idući« je deminutiv od *klamati:* na Cresu: *zub mi se klanca* »trese«. Na *-iati Mancati, -am* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »(u mraku) idući klapati životom«. Sa *i* mjesto *a: Ыгm* »uzvik kojim se oponaša hod«, oformljen *klimati (ras-* vezano uz značenje koje se nalazi u *klimav jv. nižeI,* prema *kümnuti -nem* (Srbija) = (sa *mn* > *n) klinuti, -em* (Kavanjin) *(do-, is-, ras-)* (također bug.), pridjev na *-av klimav* »kad predmet ne stoji čvrsto«, poimeničen na *-ica klimavica* »sinonim: drijemež«, odatle *klimāvnica* (Mrka Poljana) »sprava za kretanje mijeha«. Riječ *klam* postoji u češkom i poljskom u psihološkom značenju »obmana«, a onomatopejski prijevoj *ì klimam* u bugarskom i bjeloruskom.

Lit.: *ARj 2,* 590. 595. 3, 884. 5, 28. 29. 34. 73. 74. 78. *Elezović* \, 293. 2, 23. Tentor, *JF* 5, 206. *Miklošič* 117. 119. *SEW* 1, 50S. *Holub-KopeZný* 168. *Brückner* 236. *Mladenov* 241. Matzenauer, *IF* 8, 169. Scheftelowitz, *KZ* 54, 226. Specht, *KZ* 68, 128.

klas m (Vuk), sveslav. i praslav. *(*kohz),* bez paralele u baltičkoj grupi, naziv za »plod poljoprivrednih biljaka (kao pšenice, kukuruza *ita.),* spica«. Pridjevi: na *-ьn Masen,* gen. *klasna* (hrv.-kajk, 1653), poimeničen u m. r. za »juni« (17. v., pored *lipanj, ivanjsćak,* slovački, Belostenec, Habdelić, Patačić); na *-at Masat* »koji je pun klasja«; na *-ast kiásást.* Deminutivi: na *-ьc klasac,* gen. -sca = *-ìk Másak,* gen. *-ska,* па -ас': *klaščić;* па *-unac: slasûnac,* gen. *-nca* (Istra) = *klasūnāc* (ŽK) »klip od kukuruza, oklasina (Crna Gora), okomak«, s deminutivima *klasunčić* (Istra) = *klasunčac* (ŽK). Augmentativ na *-ina: Mašina* (Boka). Na *-ulja klasulja* »biljka«. Kol. na *-je klasje* = *klase* (ŽK) = *klâjse* (Kosmet) = *klasinje.* Složenica *klasòber* m (18. v.) »čovjek koji bere klasje«. Denominal na *-aṭi: Masaṭi, -ă* (Vuk) *(is-)* = *Masat, -ă* (Kosmet, ŽK) *(pre-)* »sinonim: vlatati (subjekt *pšenica, kukuruz)«,* prema iteratīvu *isklasívati, isklastati* (srednja Dalmacija, Pavlinović, s nejasnim *st* za *s,* možda unakrštenje sa *vlatati).* Ovamo možda složen denominal na *-iti, -ati izmitoklásiti, -toklasīm* (Stulić) = *izmetoklásati* pored *-siti* (Dubrovnik) »izmiješati razne stvari tako da sve ostane u neredu« od sintagme *izmi* (imperativ od *iz-jeti)* i *klas* (upor. prezime *Smičiklas)* rastavljeno sa *to* (upor. *razgovijetno, nagovijestiti, najtomanje).* Promjena *e-i* nastala prema *mesti, metem, pometnja.* Slog *Ma-* nastao je po pravilu likvidne metateze, upor. polj. *klos,* rus. *kolos.* Od ie. usporednica treba istaći naročito arb. *kali* »idem« < ie. **kolso,* tj. ie. korijen **qel* »bosti« raširen formantom

s u prijevoju **kol-,* v. *klati.* Riječ *klas* prema tome je slavensko-ilirotrački zajednički leksem kao *gomila (v.), gotov* (v.).

Lit.: ARj 3, 884. 5, 36. 37. 38. *Elezović l,* 293 2, 125. Jonke, *Rad* 275, 69. Ilešić, *ASPh* 27, 143. *Miklósié* 125. *SEW l,* 238. 549. *Holi/b-Kopečný* 168. *Vasmer* 603. *Trautmann* 115. ЙТ 1, 435. *Mladenov* 239. *Gorjajev* 161. GM 168. Jokl, С/иг. 329. Loewenthal, Лги. /. «ord. /г/, и. /. 29, 79-131. (cf. *IJb* 5, 111). Solmsen, *PBB* 27, 366. Uhlenbeck, *PBB* 30, 288. *Вmsacф* 487-488.

klasa f »razred«. Od tal. ili njem. *Klasse* < lat. *classis,* možda etruščanskog podrijetla. Pridjev na određeno *-ni klasni* (*~a borba, ~a lutrija),* složeno *prvoklasni.* Na -j'cz/j > -t'A *klasik,* apstraktum *klasizicam,* pridjev na -6И > *-an klasičan,* poimeničen na *-ost klă-sičnost.* Složen glagol *klasifikati, -am* impf, prema iteratīvu *klasifikovati, -fikāvām* (Dubrovnik) — *-ovati klasifikovati, -ujem* = *-irati klasificirati, -fiaram,* apstraktum na *-adja klasifikacija* f. Učena riječ.

Lit.: ARj 5, 37. *REW*[3] 1964. *DEI* 975.

klasomunje m ili f pl., u poredbi *zvokotati kao klasomunje* (Ljubiša) »govoriti tuđim jezikom«. Po tumačenju autora »neka soja ljudi kao ciganija«.

Lit.: ARj 5, 38.

klāsti, *kladēm,* sveslav. i praslav. impf. *("kold-),* živi u čakavskim narječjima, »1° metnuti (štokavski), vrći (zapadna narječja, ŽK), deti (hrv.-kajk.), 2° vaditi jelo iz zdjele u tanjure (Lika, Mikalja), 3° (subjekt *med, gnoj, mozak,* Vuk) teći, kad je riječ o nečem gustom (to značenje nije jasno)« prema pf. *hládnuti, -ēm* (Lika) »metnuti«. Razlog nestajanju glagola *klāsti* je djelomična homonīmija sa *klati, kaljem,* naročito u part. perf. aktiva, gdje *klál* ima dva značenja »1° postavio, 2° klao«. Impf, na *-ati kládati, kladám* (15. v.). Praslav. **kolda* je od druge osnove > *klada* »Block«, dok je *klad* m »sinonim: blago« = *klada* f (crnogorska narodna pjesma«) od *klásti.* Apstraktum *klàdanj,* gen. *-dnja* (Lika) = *klàdnja* (Vuk) = *kladnica* »krstina«. Praslav. je izvedenica na *-ivo kladivo* (slov., stcslav., češ.) »sinonimi: čekić, maljic, korać«. Ta ima paralele u keltskom. Odatle hrv.-kajk. *kladivec,* gen. *-vr.a* = *kladlvãc,* gen. *- vca* (ŽK). Prilog *jaklad* (Brač) »čini mi se, možda«. Nije, kako Budmani misli, od *jak* (v.) »kako«, nego je kao *ja reku* (ŽK) »mislim, etwa«. Denominal na *-iti kladiti se, kladim* (Vuk) (o-, *op-)* »wetten; sinonim: na zapadu *vadljati* (ŽK) s postverbalom *vadīja* = *oklada«,* prema iteratīvu *kládati se, kladom* (Vuk) *(o-, op),* odatle neologizam *opkladionica* »klađenje na sportskim utakmicama«. Rumunji posudiše *dadă, clădi,, cioè* »grosser Haufen« < *Haanja,* dem. *clăiță* »Getreideschober«, *clăi, clădărie.* Prefiksalne slozenice s *klásti, kladiti* daju također brojne interesantne i stare izvedenice: *isklasti, iskladēm* (Lika) »izliti, isuti«, pored *ukládati, isklādām,* odatle postverbal *isklad* (Lučić) — *{skladanje* »sadržaj drame«; od *naklásti* pf. prema *nakládati* impf, postoje u zapadnom književnom jeziku neologizmi uzeti iz češkoga: *naklada* »Verlag« prema njem. *Auflage, nakladnik* »Verleger«; od *oklasti* stari je postverbal *oklađ* m (Brač, 1250) »1° maceries > mocira, ograda od suhog zida, u historijskim tekstovima *Muda longa, Muda bona, 2°* toponim na jadranskim otocima«, kod Vuka *oklad* je isto što i *oklada;* zatim: *prijèklad* (Vuk) = *prijèkladnîk* »kamen sa strane na ognjištu«, *zaklad* (južni krajevi) = *zaklada* (Crna Gora) »1° lijepe haljine, 2° zalog«, od pridjeva *prikladan* (protivno *neprikladan,* odatle *neprikladnōst);* ne postoje glagolske prefiksalne složenice odakle su stvoreni ovi postverbali. Za postverbal *poklade* = bug. *pokladl* postoji u ~ Vodicama glagol *pokládati (živini seno)* »hraniti stoku«. Od *ùklasti, úkladem* (Lika) »metnuti u što« pored *ukladiti se* (Boka) »okladiti se« (Lika) postoji *ukladá* (Boka) »oklada«, *ukladnica* (bački obućarski termin) »komadić kože što se metne u srijedu kad se šiju sare ili usmine«. Od *rasklad'ati, rasklādām* (Lika) »dijeliti na dijelove« postverbal je *rasklad* m »sinonimi: povaljenica, grebenica«, *rasklada* f (Brač) »jamica za lozu«. Pridjev *raskladan* »različit« nije ušao u jezik. Od *skląsti* i *skladiti* (Mostar) »složiti« postoje brojne izvedenice: pridjevi *skladan* (Dubrovnik, Smokvica, Korčula) »uljudan« (protivno *neskladan), (nèskladnōst, sklad (nesklad,* gen. *-i* u f Prčanj, pored *nesklad* m), *skladnoća, neskladnih; skladište, skladišnica; skladnja* (Boka) »krst, Garbenschober«, s glagolom *skladnjati* (Riječka nahija) »stavljati žito u stogove«, u pl. *skladnje,* gen. *skladnji* i *skladanja* (Srijem) = *Manje* (ŽK, sa *dnj* > *nj) — skladnjica* (Istra) »naprava od dvije priječke za prevoženje bacava«. Neologizam *skladnja* »sintaksa« napušten je. Živi su: *skladati* »komponirati«, *skladatelj* »kompozitor«, *skladba* »kompozicija«. Ovamo možda još *sklanik* m (sa *dn* > *n)* »uzao za privezivanje vesla uz čamac; sinonim: strop«. Još treba spomenuti

zakladna (Hrvatski Grob, Slovačka) »gornji dio uzglavlja u postelje« = *zläkanja* (ŽK, *.dnj* > *n* i premješten / u naglašeni slog) = *zãklanda* (metateza za *dnj* > *dn* > *nđ),* pridjev *zakládán* (Piva-Drobnjak) »lijep, prikladan«; *zaklada* u značenju »fundacija« smatra Maretić posudenicom iz češkoga, ali postoji ista riječ u sličnom značenju u Crnoj Gori. Baltičke paralele objašnjavaju ie. etimologiju od *klásti.* Lit. *kloti, kloju* »razastrijeti, na široko postaviti«, lot. *klāju, klāt* »raširiti« kažu da je ie. korijen **qlo* - ili *ala-* »na široko metnuti, postaviti jedno na drugo« bio u slavinama raširen formantom *dh.* To raširenje pozna i lit. *klodas* »sloj«. Prema tome ide *klāsti* dijelom i medu baltoslavenske usporednice. Slog *klá-* u *klásti* nije nastao po pravilu likvidne metateze prema rus. *kladú, klastb* i stnord. *hlada* »aufschichten«. Upór. za *kladivo* stir, *catti* < *Akaidét* »šuma« pored *claideb,* kimr. *cleddyf* »mač« i fr. *f lève,* unakrštenje od *gladius* i gal. **kladivo.* To znači da se ie. korijen **klo-dh* pomiješao sa korijenom od *klati* (v.) < praslav. **kolti.*

Lit.: ARj 3, 884, 4, 430. 5, 26. 29. 39. 41. 8, 31. 66. *Elezović* 1, 292. *NJ 2,* 76-77. *Mazurami* 817. Maretić, *Savj.* 181. 132. *NVj* 3, 192. Ribarić, *SDZb* 9, 178. Vuković, *SDZb* 10, 385. Ivšić, *JF* 17, 128-129. Unbegaun, *RES 12, 25. Miklósié* 117. *SEW* 1, 506. 507. *Holub-Kopečný* 168. *Bruckner* 236. *KZ* 46, 235. *Vasmer* 565. 603. *RSI 6,* 193. *Mladenov* 239. *WP* 1, 439. 489. *Trautmann* 135. Jokl, *Unt.* 111. lsti, *Stud.* 74. *Tiktin* 371. Vaillant, *RES* 22, 15. 23. Hirt, *PBB 23,* 334. *GM* 138. Petersson, *Gioita 4,* 294. (cf. *RSI 6,* 279-280). Matzenauer, *LF* 8, 168. *Boisacq*[3] 464-465. Osthoff, *IF 4,* 267.

klăštriti, *-гm* (Lika, ŽK) = *kij ostrili* (Dubrovnik) »sjeći sa drveta granje što mu može biti škodljivo; sinonimi: čistiti, kresati, rezati«. Glas α stoji mjesto *e* kao arhaizam. Odgovara prema tome točno slov. *klestiti ļ kleštreti,* praslav. **klestiti.* Ista je osnova i u *kliješta* (v.). Bez r je *kljăstiti* »mutilare«, v. *kljast.* Glas *r* je sekundarni umetak poslije it kao u *prostrká* (ŽK) za *proštac* (v.). Hrv.-‑kajk. je *kleštriti, -im.* Upor. još češ. *klestiti, klestiti* i *kleštiti* »behauen, verschneiden«, *klest* »odrezak drveta«, *ökleitek* »komad grane«, polj. *kleścić, klesczyć* »verschneiden, Wallachen«. Promjena *str* > *str* je kao u *oštar.* Isti glagol dolazi na velikom južnoslavenskom teritoriju bez /: *kaštriti, -гm* (18. v., Slavonija), *okaštriti* (Vuk), *iskaštriti* (1485), upor. búg. *kástrja* — *okăstrit* (Kosmet) »sinonim: okresati«. Sa *k* > *h* kao u *hlače: nastriti, -īm* (18. v., o bjek *granje,* Dubrovnik) *(do-, o-, po-, ras-)* » dem i *ohaštriti.* Budmani označuje *haštriti* kao riječ nepoznata postanja. Miklošič up oręduje *nastriti* i *kaštriti* sa lat.-rom. *castrare.* Protiv tog upoređenja govori činjenica što romanski glagoli na *-are* nikada ne prelaze među naše faktitive na *-iti.* Mislim da treba pretpostaviti gubljenje / ili *lj* zbog disimilacije / *(lj) - r > 0 - r.* Romansko *castrare* ne igra ulogu u čišćenju drveća. V. još *kljast.*

Lit.: ARj 3, 581. 582. 874. 4, 891. 5, 42. 56. 94. *Elezović 2,* 23. Tornanovic, *JF* 17, 202. *Miklošič* 86. 113. *SEW* 1, 492. 517. *Holub-Kopečný* 170. *Vasmer* 568. *Mladenov* 233. *REW*[3] 1749.

klati, *kaljem* impf. (Vuk), baltoslav., sveslav. i praslav. *(*kolti, koljo) (do-, is-, iza-, o- se, po-, pri-, s-, sa- se, za-)* »1° bosti, stech en, 2° ubijati, schlachten«. Od prezentske je osnove radna imenica na *-ač koljač,* gen. *-ài a.* Ima u današnjem hrv.-srp. govoru upravo četiri osnove: *kla-* pred suglasnicima, *kol-* pred samoglasnicima, prijevojne *kal-* i ništičnu *kъ!-.* Prva je zastupana u morfologiji, u *klač* m, *klanje* n, *zaklánje,* u põimeni cenim part. perf. aktiva *klalac,* gen. *klaoca* (17. v. jedna potvrda), *klaj* u djetinjem govoru, u poirneničenom part. perf. pasiva na *-iça k lanica* (Vuk, Dubrovnik) »1° ovca ili koza koja se hrani da se zakolje, 2° sinonim: pokolj, 3° (Srbija) Schlachthaus, na zapadu *klaonica«.* Od *klanje* je *klanjenjak* »čovjek koji se zakl ao«. Ostale u izvedenicama. Riječ *koh* »πάσσαλος, klin, palus« je praslav. postverbal u z na— čenju »sjekirom odsječena grana«, odatle *k₀ļ* (Belostenec, Jambrešić), *pokolj* i *kolj* m (1st ra) koji nisu ušli u književni jezik. U izveden ı ç ı sa deminutivnim sufiksom *-ьc* čine zaseb nu leksikologijsku porodicu, v. *kolac.* Postverb a ji *prõkola f (sjeći kupus na prokole), zakolj.* A straktum na *-ina koljina* (ŽK) = hrv.-kaj^ . *kolînje* n = *svinjòkolja; raskol* m (Vuk), od d g— nominala *raskoliti* »rascijepati«, s radnom im e— nicom *raskolnik; kôlanac,* gen. *-anca* (Buze t Sovinjsko polje) »cjepanica«. Denominal n ' *-iti: koliti, -īm* (18. v.) *(is-, ras-)* »cijepati« odatle na *-itati raskolitati* »sinonim: raskl э mati«. U dječjem govoru prema prezentu : *ko_ ljiti* (Dobroselo, Lika). Deminutiv na *-ka_ kòljkati se, -ãm* (Lika) = pejorativno *kolju šira se* s izvedenicom na *-alo* m prema f - c lic *koljuštralo* prema *koljuštralica* (Lika). Impe . rativna složenica *koljikonjević* »koji kolje konje« Rumunji posudiše *rodeol* n »Sperrleisten

Spannriegel, *răscoală í* »buna«, također pridjev *cu părul rascal* »mit aufgelösten Haaren«, *a răscoli* »buniti«. Dok je *klati* vezano na rad nožem, impf, *kalati, kalam* izrazuje rad sjekirom »cijepati«, ali znači i »cijepati uopće«, npr. *kalati, kalam (is-, raz-) ribu* (Vuk) »raspolavljati, rezati je da se osuši«, odatle na *-džija käladžija* (Vuk) i *kaladžijinica* »mjesto gdje se riba kala«, *kaljati, -am* (sa *lj* od *kaljem,* jedna potvrda, Slavonac, 18. v.), *raskaljati, ràskãljãm* (Stulić, J. S. Reljković) prema *raskaljívati, raskàljujem.* Poimeničeni part. perf. pasiva na *-ka, -ica: kalanka* = *kalanica* »vrsta breskve ili šljive«. Milas je zabilježio u Stonu *kalanka* »vrsta sukna«. To je valjda druga riječ. Ovamo još *kàlotine* f pl. (Vuk, Srijem) »suho voće«. Prijevojni stupanj *kblı* »Eckzahn«, sa б > *a* zastupan je u *kàljac,* gen. *kalıca* (Vuk, *lj* mjesto *l* od *kaljem* ili od *koljač}* = *kaljak,* gen. *-Ijka* = *kaljak* (Ston, Milas) = *kajak,* gen. *-aka* (Smokvica, Korčula) »krajni zub kutnji u čovjeka što zadnji iznikne«. Tu sveslav. i praslav. riječ posudiše Rumunji *colț* < *kłhcb* (sa ъ > *o).* Prvobitno / očuvano je u hrv.-kajk. *klèh,* gen. *kléha* m (Valjevac, Jagić) »Hauzahn des Schweines«. Sadrži rijedak sufiks *-ehi* (kao *pětěh* »pijetao«) mjesto *-ьсь, -bk* u službi radnih imenica. Sa *-ica* mjesto *-ьс: klica* »donji zub u nerasta«. Sa duljenjem ъ > ы (= *y)* > *i* samo u impf. *iskiljät, iskíljam* (ŽK) »sekirati«. Druge izvedenice od *kbl- l kol-* v. pod *kalj* =· *kalja, klas, klada, klijati, klica, klatiti.* One čine zasebne leksikologijske porodice. Slog *kla-* nastao je iz likvidne metateze. Upór. polj. *klói, kluć,* rus. *kolótb, kolju.* Baltičke i druge ie. usporednice sigurne su. Lit. *kálti, kalů* = lot. *kult* »udaram (maljem, sjekirom), kujem«. Semantička razlika između baltičkih i praslavenskih usporednica je samo u tome što praslavenske pretpostavljaju rad nožem i sjekirom, a baltičke rad maljem i sjekirom, ali u *koliti* - *kalati* sloga je baltoslavenska potpuna. Ie. korijen **qel-* »bosti«, u prijevoju **qol- į gol-.*

Lit.: ARj 2, 590 3, 119. 763. 725. 766. 781. 871. 884. 888. 5, 27. 28. 33. 65. 142. 176. 184. 185. 191. 205. 206. 219 230. 231. 262. *NJ* 2, 81. Ribarić, *SDZb* 9, 155. *Miklošii* 123. 125. *SEW* 1, 551. *Holub-Kopečný* 168-169. *Bruckner* 237. *Vasmer* 603-604. *Trautmann* 114. 115. *WP* \, 435. 438. *Gorjajev* 152. *Mladenov* 245. 247. *Tiktin* 1301. *RES* 22, 27. *Boisaaf* 464. 868-869. 1115. Persson, *IF 26,* 61. *AnzIF* 10, 49. Petersson, *IF* 34, 226. *KZ* 33, 287. Jagić, *ASPh* 1, 429. Osten-Säcken, *IF* 33, 256.

klátiti, *klátím* impf. (Vuk) *(do- se, na-, s-* Lika, ra-) = *klatiti, klatim* (Vodice) = *klátit* (ŽK), sveslav. i praslav. *^kolt-),* »l"drmati, stresati, ljuljati, 2° tresti voće sa stabla (Vodice, ŽK), 3° ~ *se* skitati se, 4° (metafora) brbljati (sjeverni čakavci, Lika)«; *r.aklat'it se, naklâtim* (Kosmet) »(pejorativno) dovući se«, *doklatiti se* (Lika) »dosmucati se«. Na *-ež klatež* m = *klatnica,* pejorativ *kláte&ina* (Lika) »sinonim: vagabund«. Na *-juh klaćuh* (Istra) m »skitnica« prema *klaćuša* f (Istra), *klaćušina.* Odatle odbacivanjem sufiksa *-uh klać* (Istra) »čovjek koji se klati« = *klač* (Vodice) »l ° prut za tresenje voća, 2° skitnica«. Apstraktum na *-nja klatnja* f »1° skitnja, 2° sinonimi: tlapnja, klapnja«. Rašireno sa *-ar- klatariti se (do-, is-* Lika) »skitati se«. Odatle na *-ija* (kol.): *klatàrija* f (Belostenec, Jambrešić, također stcslav., češ., polj., rus.). Ovamo *klalo* n (Vuk) »troje drvljadi krmetu oko vrata da se ne može provući kroz ogradu« = *klatno* (Dubašnica) »l ° komad drva što se metne škodljivoj ovci medu noge, 2° zvečak« — *klatvo* »kratko, debelo i okruglo drvo za svinju o vratu da ne može bježati«. Od *sklátiti* (Popović) »zu Boden schlagen« postverbali *sklat* m, f »1° nevrijedno čeljade« = možda ovamo i ime ribe *sklat,* gen. *sklãtâ* = *sklăta í* (Vuk) »1° budala (Srijem), 2° smjesa od žita (Hercegovina), 3° kornjaš«. Od posljednjeg deminutiv *sklatić* i augmentativ *sklatina* m. Slog *kla-* nastao je po pravilu likvidne metateze, polj. *kłócić,* rus. *kolotitb, -ču.* Rumunji posudiše *dati* »micati«, *clătite* f pl. »Eier-, Pfannkuchen«, *a clătina* = *clătăna* »prodrmati«, apstraktum s rum. sufiksom lat. podrijetla *dătinătură, a datări* »isprati«. Praslav. **kolt-* izvedenica je od ie. **qel- / *qol-* (v. *klati)* proširenog formantom *t.* To proširenje nalazi se i u lit. *kaltas* »dlijeto«.

Lit.: ARj 3, 884. 5, 42. 45. 46. *Elezović* 1, 438. *Miklošič* 125. *SEW* 1, 550. *Holub-Kopečný* 169. *Bruckner* 237. *Vasmer* 603. *Mladenov* 239. *RSI* 5, 143. Scheftelowitz, *KZ* 56, 550. *Tiktin* 373.

kläv, gen. *kļavā* m (Prčanj, Krtole, Bijela, Risan, Bogdašić, Dobrota, Stoliv, Muo, Lastva, bokeljska riječ) »zapirač bez ključa koji se pomiče amo-tamo, Riegel«. Deminutiv *klavić.* Denominal *zaklavăti, -am* (Prčanj). Dalmato-romanski leksički relikt od lat. *daviš,* od *claudere.* Učenog je podrijetla *klavočimbao,* gen. *-ala* (Mikalja) < tal. *clavicembalo* (17. v.) = fr. *clavecin* i *clavier* > njem. *Klavier* > *klavír,* gen. *-ira* (hrvatski gradovi), kroati-

zirano u *glasovir* preko slovenskoga [Šulek uzeo iz Janežiča, 1850-1851].

Lit.: *ARj* 5, 46. Rešetar, *Slok.* 241. 310. Dukat, *PPP* 18, 308-309 (cf. i *JF* 17, 331).

klàvrn (Dubašnica, Krk), pridjev na *-ыг* »obijestan« = *klävaran* (Vodice) »glup« =- *klavar,* f *klavarna* (Cres) »lud, mahnit« = *skolòvaran,* f *-ama* (Brač) »smušen, nastran, čudan«. Denominal na *-ati* pored *-esali* (glede infiksa -as- / *-es-* upór. *šepasati / -pesati,* v.) *klavarnăti* (Istra Vodice) pored *klavrnêsati* »bez cilja lutati«. Prema Štrekelju bila bi posudenica iz srvnjem. *klagbaere* »zu beklagen, mitleidwürdig« sa sufiksom *-ьnъ.* Postoji još slov. *klávern.*

Lit.: *ARj* 5, 47. Ribarić, *SDZb* 9, 157. *SEW* 1, 511. Štrekelj, *ASPh* 14, 527.

klâvstro n (Dubrovnik) = *klòjstro* (Zore, Dubrovnik) »zatvor po redu manastirskom« = *klaustar,* gen. *klaustra* (rukopis, 16. v.) = *klaustra* (16. v., Dubrovčani, i danas) »dvorište manastirske« = *klaustra* n (18. v., Dalmacija) = *kloštar* (Mikalja, Voltiđi) = *kloštar,* gen. *kloštra* (15. v., hrv.-kajk. i čakavski, slov.) »1° samostan, 2° toponim«, deminutiv *kloštrić* (Istra, 17. v.). Nalazi se i u češkom i poljskom. Od stvnjem. *chlostdr.* Madž. *kolostor* > *koluštar* (hrv., prema Miklošiču). Dubrovačko *klavstro* može biti dalmato-romanski leksički relikt sa *au* > *av* kao u *Mavar* < *Maurus.* Oblik *klojstro* kasnija je izmjena prema *kloštar* ili prema tal. *chiostro,* furl. *clostri,* su dok *klauster* itd. učeni latinizmi. Lat. crkveni termin *daustrum* je od *claudere.*

Lit.: *ARj* 5, 46. 90. 219. Budmani, *Rad* 65, 161. *Pleteršnik l,* 412. *Miklošič* 121. *SEW* 1, 524. Schwarz, *ASPh* 40, 289-290. *REW*[3] 1972. *DEI* 907.

klebècan m (Vuk, Srijem, Bačka) »sinonim: šmokljan, budala«.

Lit.: *ARj 5,* 47.

klecati, *-am* impf. (17. v., Dubrovnik) »udarati u zvono samo s jedne strane, a sve jednako«. Oformljenje onomatopeje *klê klê klê* kojom se oponaša glas zvona. S umetnutim *n klêncati* »zvoniti tako da klatno udara samo u jednu stranu zvona (Vodice)«. Samoglas *e* mijenja se u r i umeće se *n: klîncati, klîncam* (Rijeka) »idem« = *klîngati* (ŽK). Upor. *kucati* (v.) i *klepati* (v.) jer se *klecati* može objasniti i kao proširenje osnove *klep-* s pomoću *-cati.* Upor. i pod *breknuti.*

Lit.: *ARj* 5, 47. 77. Ribarić, *SDZb 9,* 157.

klečati, *-am* impf. (Srbija) »utkivati rukama, ne čunkom u pravo tkanje ćilimske šare« (objekti *prostirke, kecelje, torbe,* termin iz ćilimarskc industrije) = (sa *kl* > *klj) kljcčati, -ãm* »šarati pregaču«. Pridjev na *-av klječav* »šaren« = na *-ast klječast.* Metaforickí se prenosi na zmije: na *-an: klječan* = *klječatak,* gen. *-atka* = *klječatica* = *klečatica* (Suha planina kod Niša) »vipera ammodites«. Part. perf. pas. poimeničen *kl'ečanīk* m (Srbija) »ćuim« = *klečanica* »klečano tkanje«. Kako je potvrđen ijekavski oblik *klijećati* (Stulić) — *kljéćati* (Krajina), *e* je nastao iz "k. Postoji i ikavski s umetnutim *n *klinčati* potvrđen u *klimani citimi* (18. v.). Upor. rum. *denciu* pored *dincin* »Stachel, Dorn, Knift«, pridjev *clenciuros* »stachelig, dornig« i *deanț* »Felsen«, ako uopće ide ovamo. Prema Šimčiku od *klijetka* (v. *klijet),* kojom se označuje četverokutna figura (kvadrat, romb itd.).

Lit.: *ARj* 5, 48. 67. 94. Šimčik, *NVj* 41, 383-384 (cf. *JF* 13, 288. *IJb* 19, 265).

kleći pored *kleknuti* (prema prezentu), *kleknēm* (Vuk) *(po-),* sveslav. i praslav. *("klęk-)* pf., »baciti se na koljena«, prema impf, na *-eti klečati, -im* (Vuk). Prema *micati* pored *nukati, pucati, puknuti* govori se *klecati* (ŽK, 15. v., slov.) (subjekt *kolena)* »ne moći ići«. Odatle na *-alo klecalo* (18. v., Vuk) = *klecala* n pl. (ŽK) pored *klecalo* = *kléälo* (Istra) — *klečionīk* »stolac za klečanje«. Prema *srića* pored *sreća* postoji pseudoikavizam *klicali, -ãm* pored *-čem* u zapadnim krajevima (18. v.). To može biti i irftpf. prema *obećat* — impf. *obitat.* (ŽK). Iterativ se pravi na *-va- poklecívati, poklècujem.* Prilog *poklečkē, klečē* = *klečeći* (upravo part, prezenta akt.). Grupa *kl* prelazi u *klj: kljéćati, -im* (čakavci) prema *kljeknuti, -em.* Kod čakavaca dolazi i sa a < *e* (kao u *jačmeň* ŽK) : *kljaknuti.* Praslav. korijen *klęk-* sa *-ati klekati, -am* (Belostenec, 17. v.). Taj je korijen ime drveta *klek* m = *kleká* f (Vuk) »1° juniperus, sinonimi: fenja == venja, smreka, 2° toponim«, odatle pridjev *klèkov,* poimeničen na *-ina klekovina* »drvo«, na *-jača klekovača* »rakija«. Na *-avica kukavica* (Kosmet) »1° gužva od lipová ili vrbova pruta za marvinče, da ne može daleko otići, 2° (metafora) smetnja koja se nekome čini«. Ovamo možda i *klj'eka* f (Vodice) »kratka kriva žlica koju pastiri prave od tvrda drveta«. Pridjev na *-ast kljèkast* (Istra), »čvoran«. Ista osnova već u praslav. *(*Ыесь)* sa sufiksom *-го: kleč* (Stulić) »komad drva, čep, što se meće u usta da se ne može govoriti«. To isto sa *-ka*

klečka (Vuk, Srijem, Kosmet, bug.) »drvo što se meće govečetu oko noge da ne može daleko otići, ili čovjeku da se spotakne«. Ne zna se ide li ovamo *kléčak,* gen. *-čka* m »kamen u igri mladića koja se zove ovako«. Glas *e* nastao je iz nazala *ę*. Upor. polj. *klęk* »krpeo«, rus. *kljač* »Knebel«, polj. *klękać, klęczeć,* rus. *kljakatb* »klečati«. Baltičke paralele *atklenkti, atklénkiu* »brzo nadoći«, *klenketi* »brzo ići« semantički odstupaju od praslavenskoga, ali nvnjem. *gelenk* »biegsam« očuvao je prvotno značenje kao i slavenski refleksi od ie. korijen **qleng- / alena-* »savinut«.

Lit.: ARj 5, 47. 48. 65. 94. 10, 510-11. *Eiezaini* 1, 293. Ribarić, *SDZb 9,* 157. *Miklošič* 118. *SEW \,* 514. *Holub-Kopečný* 169. *Bruckner* 234. *KZ* 42, 353. 355. 48, 204. *Vasmer* 567-577. *Trautmann* 136. *Mladenov* 118. *WP* l, 499. Vaillant, *Zlatane* l, 253-255 (cf. Rešetar, *Slávia* 8, 637). *QM* 410. Matzenauer, *LF* 8, 181-182. Güntert, *WuS* 11, 137. Melich, *Slávia* 6, 581-582.

klek m (Konavli) »ptica caprimulgus europeus L., sinonim: leganj (v.)«. Odatle je možda izvedenica *klekovac,* gen. *-ovca* (Istra). Zbog dodatnog s- *škljekavac* i zbog *-avac* mjesto *-ovac* to mišljenje nije izvjesno, a ne zna se ni to da li su *klek* i *klekovac* = *škljekavac* iste ptice.

Lit.: ARj 5, 48. 50. Štrekelj, *DAW* 50, 76. Hirtz, *Aves* 186. 256.

Klemens (17. v.) = *Klement* (16. v.) = *Klementa* (18. v.) = *Klimenat,* gen. *-enta* (Dubrovnik, 14. i 15. v.) = *Klemento* (13. v.), lično latinsko kršćansko ime *Clemens,* gen. *-entis.* Hipokoristici *Klimo* (Dubrovnik), *Klimoje* (14. i 15. v., upor. *Maroje* od *Marin),* pridjev *Klimojev, Klime,* gen. *-eta* (Dubrovnik, 14. i 15. v.), *Klima* (13. v.). Odatle pridjev na *-ьn* samo kao toponim *Ktimno* (16. v., kod Dobrinja, prozvano po crkvici *sv. Klementa}.* Ovamo možda *Klimenta* m »čovjek iz arb. plemena zvanog u pl. *KHmente,* gen. *Klimēnāta* (Arbanasi u Srijemu, 17. v.)«, odatle na *-janin Klimenćanin* = *Klimentanin* (18. v.) m prema f *Klimentašica* »žena iz tog plemena«. Nazvani su tako zacijelo zbog patrona koga su slavili. Upor. *Ćeklici* (crnogorsko pleme) nazvano po *sv. Tekli.* Budmani tumači *e* > *i* prema η u gr. Κλῆμης, što ne treba da je točno. Može biti i dalmato-romanski relikt, upor. *Mirculano* < **Mercuriano.*

Lit.: ARj 5, 50. 75. Jiřiček, *Romanen 2,* 31. 3, 19.

klen¹, gen. *klèna* m (Vuk) = *klen,* gen. *klena* (Kosmet) = (sa *kl* > *klj) kljén* (Bosna) = *klijen* (Vuk, Crna Gora, Skadarsko jezero) = *klin* (čakavski), sveslav. i praslav. *(*klēnt),* »riba squalius cephalus«. Ikavski oblik sa *-ka klinka* (Split ?, Kolombatović) »trigon bruco«. Ovamo možda sa sufiksom *-го* mjesto *-no klija f* »riba, sinonimi: bijelka, bjelica, brzak, varavac, ritotrunci, povrhušica«. Taj se oblik slaže sa slov. *klej* m »der grosse Haberfisch« = *klija ï* (Kostanjevica). Deminutivi na *-ič kelnić* (Skadarsko blato), na *-čii klenćić* (Vuk, Pančić). Da je sadržavalo južnoslav. ife, dokazuje i rum. refleks *clean.* Ne postoje paralele ni u baltičkoj grupi ni u ostalim ie. jezicima. Bruckner vidi u *-en* isti dočetak kao i u *lipen* (v.) i tumači od **klep-n* (v. *klepati}.* Po tom tumačenju bila bi to riba klapave glave. Mladenov uzima srodstvo sa *ukljeva* (v.) od korijena *klej* (v.) »ljepilo«, Loewenthal sa gr. κελαινός »crn«, bila bi »ein Farbwort«.

Lit.: ARj 5, 51. 67. 78. 94. *Elezović* 1, 293. *SEZb* 13, 192. *Pleteršnik \,* 405-406. *Miklošič* 119. *SEW* 1, 516. *Brückner* 233. *Vasmer* 567. *Mladenov* 242. Loewenthal, *ASPh* 37, 381. *WuS* 10, 152.

klen², gen. *klèna* m (1209, Vuk, Peroji, Slum) = *klen* (Vodice) = *klijen* (Vuk, Crna Gora) = (sa *kl* > *klj) kljén,* gen. *kljena* (Crna Gora, okolica Dubrovnika) = *klin* (Golać, Istra), sveslav. i praslav., »1° naziv za drvo acer campestre, acer pseudoplatanus, 2° toponim«. Pridjev *klenov* = *kljenov* (18. v.) = *klenov* (Vodice), poimeničen na *-ьc klènovac,* gen. *-ovca* = na *-ača klenovača* »štap iz ovoga drveta«. Deminutivi na *-ič klenić* (Lika), na *-ićak klem'ćak,* gen. *-iha* (Lika). Upor. *kljenik* (ili *draga)* »drvo 1,5—2 m. dugo i jako za koje je mreža (grib) privezan (Skadarsko blato)«. Na *-tk klèmk,* gen. *-ika* (1209) = *kljenīk,* gen. *-ika* »1° šuma, 2° drvo na mreži koje se drži rukom kad se mreža baci u vodu«. Kol. na *-je klénje* n = *klyenje* (također toponim). Ista riječ dolazi još u ništičnom prijevoju *kim* (Stari Vlah, Niš), gdje je *u* nastao iz sonantnog /. Daleko raširenija od toga oblika je složenica sa nejasnim prefiksom *ma- tnakìjen* (Vuk, Crna Gora) = *makién* = *makién* (ŽK, slov.), s pridjevima na *-ov mâkljenov,* poimeničen *măkljenovina* = (skraćeno) *mäkIjevina* (Bella, Stulić), na *-ski mãkljenskl* = *makljevskī.* U istom kraju upotrebljavaju se oba oblika bez razlike u značenju *klen* = *makién* (Kosmet). Upor. slov. *meklèn,* gen. *-éna* pored *makién,* gen. *-éna.* Mjesto *ma-*

stoji u bug. *brãklen* = *suklenj* = *neklen,* u ukr. i rus. *neklen* = *naklen,* češ. *neklen,* polj. *nieklon,* ukr. *braklen* = *sukien* = *neklen,* rus. *paklen.* Čini « da je prefiks došao zbog uklanjanja homor "mije s imenom ribe. Ta se homonīmija mogla ukloniti sa tri prefiksa *pa-* (upor. *jasen — pajasen),* negativnim *ne-* i *su-* (v.). U *neklen* je nastala disimilacija *n - n > m - n.* Promjena *e > a* nastala je možda unakrštavanjem sa *pa-* ili disimilacijom *e - e > a - e.* Teško je upoređivati *ma-* sa sanskrtskom negacijom *ma* — gr. μη, kad ta ne dolazi u slavinama. Miklošič još uporeduje *ma- į me-* sa slov. *macêsen, mêcesen.* To upoređenje slabo pomaže kad *česen* bez *ma- j* menije potvrđeno. Jedino ti prefiksi su slavenske inovacije. Sa sufiksom *-no* kao u slavinama nalazi se u makedonskom κλινότροχον (Theophrast) i gr. γλεῖνον, stnord. *hlynr,* njem. *Lehne, Leimbaum,* u keltskim narječjima *kimr. kelyn,* stkorn. *kelin,* dok litavski ima drugi sufiks *-uo: klevas* »javor«. Prema Macheku ide u pred -ie. supstrat. Ovamo bi mogao ići i *kûn* (Vuk, Crna Gora, Stari Vlah) »drvo kao makién«, ako je *u* nastalo od /, tj. od prijevojnog štěpena **khn.* Ali to bi moglo točno odgovarati i makedonskom κλινό- i gr. γλεῖνον. Prema tome bi *kûn* mogla biti ilirotračka riječ koja se očuvala na teritoriju gdje se može očekivati. Upor. ime rijeke *Kibnь* kod sela Studenčana i Hraštana (1348). Pridjev na *-ov kùnov* (Vuk, Crna Gora), poimeničen na *-ina kùnovina* (Vuk, Crna Gora) »1° kunovo drvo, 2° trišlja, pistacia lentiscus L.«, toponimi *Kunovo* i *Kunovica* (Srbija, Niš).

Lit.: ARj 5, 68. 94. 782. *Pleteršnik* l, 544. *561!. Mažuranu* 504. *Miklošič* 118. *SEW* l, 512. *Holub-Kopečný* 169. *Bruckner* 235. *Vasmer* 567. *Mladenov* 240. *WP* 1, 498. Machek, *LP 2,* 154. Sobolevskij, *Slávia 5,* 444-445. Kaspret, *ČZN* 6, 152-157 (cf. *RSl* 3, 364). Meyer, *IF* 1, 325. Oštir, *Don. nat. Schrijnen* 266-284 (cf. *IJb* 15, 195). Loewenthal, *ZSPh* 7, 407. Matzenauer, *LF* 10, 59.

klep (Bosna, Jačke, Kosmet) »uzvik (onomatopeja) kojim se oponaša buka što nastaje, kad se čim tvrdim udari«. Onomatopeja je prastara. Oformijuje se u svim slavinama od praslavenskog doba, u hŕv.-srp. u prijevojima *e-i, -ije-* < iį, *o-a.* Varijacije nastaju s pomoću onomatopejskih sufiksa *-et / -ot* kao i umetanjem suglasnika *m* pred läbijal. Semantičko i morfološko bogatstvo te onomatopejske osnove ogledat će se prema tim značajkama.

I. Prijevoj *e: klep* f (Samobor) »oštrenje žrvnja«, *klep* m (Vodice, postverbal od *klepati)* »oštrąc što nastane klepanjem«, *klepa f* (Vuk, Hrvatska) = *klempe,* gen. *-eta* (Vuk) »udarac prstom po uhu«. Sveslav. i praslav. impf. *klepati, kľepljem* (Vuk, objekt *kosu) (is-,* σ-, *po-,* i- *se}* = *klepat* (Kosmet) = *kljèpati* (Krk) »1° lupati, kucati, tući«, metaforickí *isklepatí* »istesati«, *isklepatí se* (Dubrovnik) »(metafora) izbaviti se«, *oklepati se, -am* »opiti se«, *poklepati* »glühend machen und schärfen« prema pf. *klepnuti, -ēm,* (sa *pn > rí) ot-, ras-, sklenuti, -em, zaklenîti* (ŽK) pf. »zaključati« = *za* kljenàti* (Krasie) prema impf, *rasklepati, -pijem* (Belostenec), *zaklîpăt* »zatvarati«, *otklenìti* (ŽK) prema *otklīpat* »otvoriti«. Na *-iti kiépít, -im* (Kosmet) »udariti tako da se čuje udarac *klep«* prema *klepnuti, -em* (Vuk, Kosmet). Sa *pn > n klenuti, klenem* (Dubrovnik) »1° udariti samo jedanput u zvono, 2° uzdrmati, 3° naostřiti kosu«; *naklenuti, -em* pf. prema impf, *naklenovati, -ujem* »ujařmiti«, od *naklepiti* »idem«. Ovamo *klenut* f *(srca).* Na *-ka klepka* »Kuhglocke«. Na *-ah: klepalo* »Lautbrett«, Na *-ьc: klepać,* gen. *-pea* m = *klepać* (ŽK) »čekić kojim se otkivaju kose na babici« = *kljepac,* gen. *-pca* (Vuk, Otočac) »sječivica«, prezime *Klepać* m prema f *klepčica f* (ŽK). Na *-ija klepčija f* (Grecanica, Moslavina) »kad se cijeli dan kose popravljaju«. Na *-bk: zàklepak,* gen. *-pka* »Ohrfeige«. Pridjev na *-ost klèpast* (Lika, *~e usг* koje vise), na *-av klepav* »hrom«, poimeničen *klepavac,* gen, *-vca* »ptica vivak, vanellus«j na *-ьn oklepán* »(pejorativno) vrlo star«, *òklepina í* pl. (Crna Gora) »ražena slama koja se izlomi vršeći«. Na *-an klepán* (Lika) »čovjek u koga su klepaste uši«. Na *-anica klepanica* »prezrela smokva koja sama otpadne«. Na madž. *-ó > -ov: klepov* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »čovjek koji jedva ide i radi«.

II. S umetnutim *m* pred labijalom *klémpac,* gen. *-pca* m (sjeverni čakavci) »sinonim klatno, zvečak«, *klempav* »u koga vise uši« = na *-ost klempast, klempo* m (Vuk) »živina koja ima spuštene uši«, *klémponja* (Ston) »prasac«. Na *-ov* < madž. *ó klempav* »pas«. Na *-es-ati* (isp. *šepesati* pored *šepati): klempèsati, -èsam* (Dubrovnik) »ljuljati se viseći«, sa *-alo* α *kle(m)pèsalo* (Dubrovnik) »klatno, zvečak« = *klepèsalina.*

III. S onomatopėjskim sufiksom *-et klepet* m (Vuk). Odatle *klepètati, klepećem.* Na *-uša klepetuša* (17. v.), na *-alo klepètalo* n (Vuk) »čegrtaljka«. Na *-ьc klepetâc,* gen. *-Ica* (Istra, ŽK) = *klepètalo* n (Vuk, 17. v.) = *klepetălo* (Kosmet) = *klepetalnica* »(književno) kłopotać«. Sa *-ut-ati: kleti tati, klepućem* (Stulić),

deminutiv od *klepati, skleputati (se)* »kojekako sastaviti«.

IV. Na *-tati: klêplali, kietiem (s-)* »sinonim: klepati«. Prijevoj *ť* < dugo *į* zastupan je osim u impf, *zaklipăt* i *otklîpăt* (ŽK) još u *sklîp* m (Vodice) »članak«, upór. slov. *sklep* »Gelenk«. Prijevoj *-tje* < dugo ^: pridjev na *-ъn klïjen* (Vuk, 18. v.) < **kl p + -ыnъ* (sa *pn > n),* poimeničen na *-ik kľijeník* (16. v.), raširen s pomoću sufiksa *-it küjenit (čovjek,* Vuk, 16. v., Crna Gora) »paralyticus; sinonimi: sakat, uzet«, da se ukloni homonīmija sa *klijen* za ribu i drvo, apstraktum na *-stvo kl'inistvo* (ikavski, Kašić, 17. v.), na *-av klijenitav* (Dubrovčani, 18. v.), poimeničen na *-ьc klijenitavac* (Dubrovčani, 18. v.) = (sinkopa *f) kRjentav* (Dubrovnik), sa *-ьc klìjentavac* m prema f *-ica klijentavica* (Dubrovnik).

V. Prijevoj *klop-* zastupan je isto tako bogato kao i prijevoj *klep-.* Na *-ka klopka* »Falle«. Na *-ьc klapać,* gen. *-pea* »Wasserblase«. Postverbal *klop, oklop,* odatle *oklopiti* (i *oklopiti konja* »pojahati«), *oklōplje* n, *oklopnih* »vojnik obučen u oklope«, *poklop, sklop,* odatle *sklopnih* =-- *sklopnice* f pl. »dvije kašike posna i mrsna koje se sklope jedna u drugu«; i ostala leksikologijska porodica: *sklôpnica* »1° škrinja, ormar, sanduk, 2° kapak očni (Lika)«. Od *sklop,* gen. *sklopa* (Vuk) »1° spoj, 2° kotlina (u tom značenju toponim)« još su izvedenice na *-ьc: sklopac,* gen. *-pca* »klopka, klonja«, na *-ica sklopica* (Slavonija) »kutija, škatula«, *sklopićak,* gen. *-aka* (Varoš) »kožuh«, na *-telj* m prema *-teljica* f: *sklopitelj* prema *sklopiteljica;* pridjev na *-iv sklopiv, zaklop* »Schloss, Riegel«, *rdsklop;* na *-ьc zaklopac,* gen. *-pca* od *klopiti, klopím, oklopiti, òklopím* (Vuk, objekt *obod u šešira)* »spustiti na niže«; *poklopiti, sklopiti, sklopim, saklopiti, rasklopiti, zaklopiti = zaklopit* (Kosmet) »zatvoriti«. S istim akcentom *poklopiti se, poklopim* »šćunjiti se, šćućuriti se«. Isto *klápnuti, klopnem* »udariti sa bukom«. Na *-ar-ati Moțarăți, ~ām* »bucati«. Na *-ati: klapat, klopám* (Kosmet) »(metafora) jesti pohlepno i krupne zalogaje«. Sa umetnutim *m: klompav* (Vuk) = *klompast* »sinonim: klempav«. Ovamo *klopac,* gen. *-pca* m (Vuk) »1° crevlje od drva, 2° sinonim: klobuk (Crna Gora)«, sa deminutivom *klopčić* i radnom imenicom na *-jar klopčār* »koji ih pravi (crevlje)«. Metafore su možda *klopčanka* »vrsta jabuke« i *klopac,* gen *-pca* m (Ston) »ono što oteče kad upekne buha ili komar«. Pridjevi na -asi *klôpast* (Vuk) = *-av klõpav* (18. v.) »sinonim: klempav«,, odatle *òklopaviti, -im* (Orahovica, Slavonija) »oklopiti (npr. obod šešira)«. S onomatopejskim sufiksom *-ot klopot* m »sinonim: klëpEt«. Na *-ьc klopòtac,* gen. *-oca* m »sinonim: klepetãc«. Na *-usa klopòtusa* f (Dubrovnik) »sinonim: klepka«. Na *-ar klopòtãr,* gen. *-ara* (Vuk, Crna Gora) »ovan sa zvoncem«. Na *-ati: klapotati, klopočēm* = na *-it-ati klopitati, -čem.* Na *-nja klánja* »stupica za lovljenje ptica; sinonim: klopka« < **klopnja = sklanja* (J. S. Reljković), upor. *sklop,* gen. *sklopa* (Vuk) i *sklopac* »klopka«.

VI. Prijevoj α zastupljen je u impf, od *klopiti: -klapati, -klapam* s prefiksima: *poklapati, rasklápati, sklapati, sklapam* (Vuk), odatle pridjev *nêsklãpan* (~ *govor,* Vuk), *nesklapnost; zaklopali* prema *zaklopiti* (ŽK) »zaključati«. Zatim u *klapati, -ãm* pored *-pijem* »klopfen«, *klapati, -ãm (do-}* 1° »vacillare, 2° mukom ići«; *klapati, -ãm* »sinonim: ogovarati«, *naklapati, naklapam = klatiti, klâpljem* »sinonim: brbljati«, *klapnja* f »Geschwätz«, *pri-, naklapalo* m. Riječ *klapa* »Wahn« može biti i od *tlapa,* pored *naglabati, noglābām* (Lika, *gl < kl* prema *razglabati)* »klaprnjati, plappern«, *kläpiti* »traben«, *zaklapati* (subjekt *svijeća)* »rinnen«, *kläpiti se* »schäumen, zudecken, schliessen«. Ovamo i pridjev *kläpav* »sinonim: klempav«. Isto: *poklapiti se* (ŽK) »spustiti šešir, uha«. Slov. složenica *klapouh* (= bug. *klepóuh)* »psovka: mit hängenden Ohren«, odatle hrv.-kajk. *sklapovůhati = isklapouhati = sklapušati* (Vodice) »povući za uho«. Ovamo i: *klapêtac,* gen. *-êca* (Vodice) »vrst čekića, njem. Charfreitagratsche«, *sklap* m (jedna potvrda) »sastavak«, postverbal od *sklapati; sklapalica* f (od *sklapati ruke* »moliti«) »kukavica«. Važna je riječ *sklapa, sklapaca* m (Duvno, Bosna) »kapci na očima«, zbog arb. *qepall'é* i rum. *pleoapă.* Rumunji posudiše reflekse prijevoja o i ilj. Riječ *clopot* »zvono«, deminutiv sa sufiksom lat. podrijetla *-ellus clopoțel* »zvonce«; *clopotniță = clopotărnița* »zvonik«, na *-ar < -arius clopotar* »zvonar«, *dopatane* »zvonareva kućica«, glagol *dopati* (Muntenija) »zvoniti«, dok su rum. onomatopeje *clăpăi, clăpăni, clămpăni* njihove tvorevine. Značajan je njihov slavizam *pleoapă = plehupā* »bug. *klepáč = klepka,* Augenlid« < *pohlopa* mjesto **poklopa,* riječ koja nije potvrđena u tom značenju u južnoslavenskim jezicima. -Za *kl > hl* ima potvrda u *klăpavica* (Crna Gora) > *hlapavica > lăpavica* (Krk) »kiša i snijeg zajedno, susnježica«. Arbanasi posudiše *qepallë* »Augenlid«, Rumunji *clipeală = clipitură = clipită ~ clipă* od *a clipi* »blinzeln« pored *a sclipi* »blin-

ken, glänzen«, prilog *ciipų* »im Nu«, *clipoci* »blinzeln«, odatle apstraktum *clipocealã*. Ni *klepalo* ni *klepati* nije potvrđeno medu slavinama u rumunjskom i arbanaskom značenju. Jedino bug. *klepać* = *klepka* »Augenlid« i *sklapa, Mapaca* u Duvriu »kapci na očima« približujú se rumunjskom značenju. Mora se uzeti da je *clipoci* rumunjska tvorevina od bug. *klepać* i da odbacivanjem sufiksa *-ač* > rum. *-oč* stvoriše svoj *clipi,* jer *klepati* medu slavinama ne dolazi u značenju »blinzeln«. Prema *klijentav* može ići ovamo i rum. *a (să) clinti* »ein wenig bewegen«, *neclintit* »nepomičan«. Glagoli *klepati* i *klapotati* su sveslav. i praslav. onomatopejski glagoli za koje se nalaze usporednice u lit. *klàpteréti* »laut zuschlagen«, lot. *klapstet - u* »klappern, bellen, plappern« i nvnjem. *klappen, klopfen.*

Lit.: ARj 3, 884. 5, 35. 51. 52. 53. 56. 68. 87. 88. 89. 95. 7, 327. 394. 395. 396. 8, 67. 10, 524. Hirtz, *Aves* 186. 192-193. *Elezović* \, 190. 293. 295. Ribarić, *SDZb 9,* 157. 190. Fancev, *ASPh* 29, 387. *Pleteršnik* 1, 313. 2, 487. *Miklósié* 117. 118. *SEW* 1, 500. 512. 523. *Holub-Kopečný* 168. 169. 172. *Bruckner* 233. 238. *KZ* 43, 312. 51, 225. *Vasmer* 568. 572-573. *Mladenov* 239. 240. 241. *WP* 1, 497. *GM* 223. *Gorjajev* 143. *Tiktin* 375. 478. 1386. Štrekelj, *DAW* 50, 11. Matzenauer, *LF* 8, 171. 182-183 *Boisacq*[3] 468. Specht, *KZ* 68, 124. Bugge, *KZ* 32, 51. Vaillant, *RES* 22, 27. Machek, *Slávia* 16, 210. Scheftelowitz, *KZ* 53, 257.

klér m (15. v., prema lat. izgovoru, katolici) = *kiír* (15. i 16. v., prema gr. izgovoru, pravoslavci, tri puta i kod katolika) = *kliros* (u crkvenom jeziku) = *kliris* (14. v.), »svećenici, svećenstvo«. Crkveni termin gr. podrijetla κλῆρος > lat. *clērus* (Tertulian) »izabrani dio naroda«. Odatle na lat. sufiks *-icus* (nenaglašen) = gr *-ikós clericus* > *klerig* (1380, Senj) = *klerik* — *klirik* (15. i 16. v.) = *ćerik* (Božava, Rab, mlet. izgovor od tal. *chiérico)* »bogoslovac đak«, odatle na lat. *-alis klerikalan* = *klirikalan* »koji pripada svećenstvu ili svećeničkoj stranci«. Na lat. *-atus* > *-at klerikal,* gen. *-ata* m »škola za svećenike«. Ovamo još *cirka* f (Hrvati u Abruzzima) < tal. *chiérica* »tonsura«.

Lil.: ARj 5, 56. *79.* Kušar, *Rad* 118, 21. Wędkiewics, *RSI* 6, 231. Cronia, *ID* 6. *Miklošič* 119. *SEW* 1, 520. *REW*[3] 1985. *DEI* 898. 980. Vasmer, *GL* 79.

klesati, *-šém* impf, »kresati, tesati kamen«. Odatle Šulekove izvedenice na *-ar klesar* »kamenar«, na *-arija klesarija* = na *-arnica Mesarnica* »njegova radnja«, poimeničen part. perf. pas. *klesanac,* gen. *-nca* »otesán kamen«. Možda je od iste osnove *kiesen* m (Srbija ?, Stojanović) »komad mesa, sjanine«. Ta se riječ ne može fonetski objasniti arapskim *qysm* »dio«, kako misli Budmani. Glagol *klesati* s izvedenicama potvrđen je samo kao Šulekov termin, a u slovenskom kod pisaca, u značenju »Steine bebauen«, u narodnom govoru *konj se kleše* »das Pferd schlägt mit dem hinteren Hufeisen an das vordere an«. Semantički nije identično sa češ. *klesati* i polj. *klęsnąč* »pasti«. V. varijantu *kresali.*

Lit.: ARj 5, 56. *Pleteršnik* 1, 405.

klešovina f (Sulek) »biljka ricinus communis, sesamum silvestre«. Upor. rus. *kleščevina,* polj. *kleszczotaina* »idem«.

Lit.: ARj 5, 56.

kleti (se), *kunem* impf. (1253, Vuk) *(o- se, pro-, u-, za- se)* = čakavski *kljati* = *kumiti* (prema prezentu, Zoranie), baltoslav., sveslav. i praslav. *(*kleti, Ьlьno)* pravni izraz »jurare«. Glas *e* nastao je iz nazala *e:* stcslav. *kleti,* slvč. *kliat",* polj. *kląć,* rus. *kljasu; u* iz sonantnog /: stcslav. *Ьlьnc,* slov. *kolnem,* bug. *kalná,* stčeš. *kinu.* Iterativ se pravi duIjenjem *ь - i klinati* > *klinjem* (jedna potvrda, upor. stcslav. *zaklínati)* = (sa *nj* mjesto *n* prema prezentu *klinjem) -klínjati,* samo s prefiksima *ispro-, o- se, prò-, za- se: ispròklìnjam* (18. v., Dubrovnik). Na *-iti* s istim prijevojem *klíniti, ' klíním* impf. (Vuk, Lika) »sinonim: nakričivati«. Taj je denominal nastao od postverbala **klin,* koji nije potvrđen, a morao je i propasti, ako se govorio, zbog homonimtje sa *klin* (v.). S prefiksom *u-* očuvao se u Vukovoj izreci *ostati za uklin* »prokletstvo«. Apstraktum od infinitivne osnove na *-tva* je sveslav. i praslav. *(*kl̥tva) : 'kletva* = *kletav,* gen. *-tva* (Bosna) = *klétav,* gen. *-tvi* (15. v., Vuk, Crna Gora) = *klatav* (u starijem jeziku) = (sa *kl* > *klj) kljêtva* (17. v.). Od prošlog participa na *rt* je izvedenica na *-ština* < *-ski* + *-ina okleślina* (Crna Gora) < *oklet* + *-ština* »plaća za kletvu učinjenu za drugoga«, od *òkleti se, okùnem se* (Stulić) prema *oklinjati se.* Ovamo ide i *òkletva* (Stulić) »urota«, *za-' kletva* pored *zakletva* = *zakletva* (Kosmet). Još postoji apstraktum na *-ba* od prezentske osnove: *kùnidba* = *kleče* (Ljubiša). Pridjevi na *-ъn; klétan* (Stulić), poimeničen na *-ik kletnīk* m, *krivokletnik* m (18. v.) prema f *kletnica;* na *-ovan kletovan* samo u starom jeziku. Od *kletva* je pridjev na *-én: kiélvén*

(Vuk). Od prezentske je osnove radna imenica na *-telj kunitelj* (Mikalja, Stulić) m prema f *kuniteljica.* Od *zaklinjali* radna je imenica na *-ăi: zaklinjao,* gen. *-ača,* s pridjevom *zaklinjačkī.* Part. perf. pas. na -í: kao pridjev *oklet* (Kosmet) »uklet«,, *proklet i Sklet bijo* (Kosmet) = *proklet* (Vuk) = *prokljet* (ŽK). Odatle *prokletnîk* m prema *prokletmca* f i *prokletniče,* gen. *-četa* n, *prokleuja* »1° ukleto čeljade, *2°* toponim«, *proklēt'inja* f = *prokletma* f »prokletstvo«. Prihvatljivo je Brücknerovo mišljenje da je osnova praslav. *kle-ti* u prijevoju *-klon* (upór. ukr. *proklin,* gen. *proklónu* »prokletstvo«) i da glagol *kloniti* sadrži prvobitno značenje od praslav *kle-.* Upór. semantički razvitak od *priseći.* Baltičke su usporedmce : lot. *klenlét* »prokljinjati«, stprus. 1. 1. pl. *klantenmai* »proklinjemo«. Drugih utvrđenih ie. usporednica nema. Mladenov i Gorjajev upoređuju neuvjerljivo sa sanskr. *krandati* (3. 1.) »viče«. Rumunji su posudili kao religiozni termin *proclet,* odatle njihova glagolska kreacija α *procleți* »prokleti«, sa lat. *-ire > i.*

Lit.: ARj 4, 6. 5, 57. 63. 786. 788. *Elezović* 1, 190. 2, 23. 141. *Mažuranu* 504. *Miklošič* 117. *SEW* 1, 525. *Holub-Kopečný* 171. *Bruckner* 232. *Vasmer* 576. *Mladenov* 265. *Gorjajev* 145. Vaillant, *RES 22,* 15.

kleveta f (1325, 1354, Budmanijev akcenat, koji se ne slaže s bug., rus. *kleveta;* nije općenita hrv.-srp. riječ; nije isključeno da je posudenica iz stcslav.), praslav., »sinonim: objeda (1354: *kleveta ili obada),* panjkanje, opadanje, ocrnjivanje«. Nalazi se u stcslav., bug., češ., ukr. i rus. Nema je u slov. i polj. Denominal *klevetati, klevećem* pored *-etam* »1° brbljati (najstarije značenje), 2° opadati (ŽK), ocrniti, ocrnjivati, oblagati« = *klevetat* (Kosmet). Onomatopeizira se umetanjem *n* pred dentalom i s pomoću *d < t: klevèndati, klevèndãm* impf. (Lika), sa radnom imenicom na *-alo* m prema *-alica klevèndalo* prema *klevèndalica* pored (u Lici) *klevetalo* m prema f *klevètalica.* Hrv.-kajk. je radna imenica na *-avac* m prema f *-avka klevètavac* prema f *klevètãvka.* Pridjev na *-ъn klevetan,* poimeničen na *-nik* m prema *-nica klevetnik* prema f *klèvetnica.* Glagol *klevetati* je tvoren kao onomatopejski glagol *třepetati,* tj. sa deminutivnim *-et.* Ali nema onomatopeje *klevet* m kao *trepet.* Rumunji posudiše *deveta,* odatle njihove kreacije glagol *deveti* na lat. *-ire* > rum. *-i* i pridjev *devetnik* < *-ъn* + *-icus.* Miklošič je držao da je od *klepati* »udarati na nekoga«, ali nije objasnio *p > v.* Berneker, Mladenov i Vaillant uzimlju izvedenicu na *-et-ati* od stcslav. *kljbvati, kljujo.* Ali tada osnovu objašnjuje samo rus. infinitivni *klevatb (ь > e)* prema *kleveta.* To ne može da objasni češ. *kleveta* i slvč. *klebeta.*

Lit,: ARj 5, 63. 64. *Elezović* 1, 293. *Mažuranić* 505. *Miklošič* 118. *SEW* 1, 526. *Holub-Kopečný* 170. *Vasmer* 566. Vaillant, *RES 22,* 191. *Tiktin* 374. Uhlenbeck, *IF* 17, 95. *Mladenov* 240.

klevrêtb m (14. v., Danilo *Jisus, klevrêtb-vladika, гаЬь-сагь)* »conservus, drug u službi i ropstvu«, samo u spisima pisanim crkvenim jezikom. Nalazi se u stcslav. *klevrětb* »σύνδουλος«. Od lat. *collibertus* > tal. *nuverto,* stlog. *culivertu,* stfr. *cuilvert.* Potječe zacijelo iz balkanskog latiniteta, kako pokazuje *o* > г, (v. *siar < solarium)* i likvidna metateza (kao *kriša < ceresiä).* [Usp. i *komkati].*

Lit.: ARj 5, 64. *Starine 22,* 216-217. *Miklošič* 119. *SEW* 1, 514. *REW»* 2047. *DEI* 1013.1189. Lukić^og^HO-lSO. *Vasmer* 566.

klibiti se, *-lm* impf. (Bačka) »sinonimi: keljiti se, kesiti se, smijati se pokazujući zube«.

Lit.: ARj 5, 64.

klica f (Srbija, Uzice) »igra s nožem i kočićima«. Nije točno opisana. Budmani izvodi odatle kao deminutiv na *-bk kličak,* gen. *-čka* m »1° drveni klin (u Lici) koji karigu konjsku za gnjat sapinje, 2° (u Stonu) komadić drveta kojim se sapinju pločice, 3° (U Dubrovniku, 15. v.) na glavi plemenitih Dubrovkinja naprava'koja se zove lat. *reguletum«.* Možda od praslav. korijena *ktl-* u *klati,* v.

Lit.: ARj 5, 65. 66. Skok, *Rešetarov zbornik* 1931, 430-33.

kuckati[1] *-am* impf. (Srbija) »cacare (za dijete)« prema pf. *òklicnuti, -ēm* (Vuk) »pustiti malo nečisti iz sebe«. Odatle *kličak,* gen. *-čka* m (Vuk) »djetinje govno«. Eufemističke onomatopeje. Upor. *klisnica* »izmetina«, v. *klis.*

Lit.: ARj 5, 66. 8, 817. Pedersen, *KZ* 38, 342.

klickati[2] *-am* impf. (Srbija)[1] »(pejorativno) na konju kaskati«.

Lit.: ARj 5, 66.

klici = *klić* (Kosmet, Crna Gora) pored *kliknuti, kliknem* pf. (Vuk, narodna pjesma, subjekt *vile) (do-, is-, po-, us-)* — (sa *k > c* zbog prethodnog г) *klicali, -čem ~ kj'icat,*

kjîcen (Cres) pored *-cam,* baltoslav., sveslav. i praslav. onomatopejski glagol »(za)zvati vičući«. Iterativ na *-ovati klìkovati, -ujem* (Crna Gora, (16. v.) *(do-).* Na *-ot klikotati (se), -ćem* »smijati se«. Deminutiv na *-tati kliktali, klikćem* (Vuk), na *-éti klíktjeti, -im* »zvečati«. Postverbali *klik* (Vuk) = *klíč* (Istra), *poklik, poklič, usklik,* s neologizmom *usklićnik, klika* (17. v., objekt uz *klikovati).* Pridjev na *-ьn: isklična (cijena).* S umetnutim *i kilikovati, -ujem* »pjevati«. Sa varijantom *r* mjesto / *křiknuti, kriknem,* na *-éti kričati, kričim* = *kričiti,* (16. v.) »idem«. Postverbali *krič, krik* (16. v.) Onomatopeja je internacionalna. Odatle *klika* f < fr. *clique.* Upor. fr. *crier* < **quīritare.* Rumunji posudiše *die* m i *eliciti* »jauchzen« < *klikovati,* Arbanasi *krit.* Lit. *klikti, kliņķu* »plötzlich aufkreischen«, *krīkšti, krikšēti* »kričati«. Upor. germ. **skrī-* u njeni. *Schrei,* arb. *kerçénj* »rufe, schreie«.

Lit.: ARj 4, 952. 5, 65. 70. 71. 533. *Elezović* l, 295. Tentor, *JF* 5, 206. *NJ* 7, 248. *Miklošič* 110. *SEW* 519. 616. *Holub-Kopečný* 191. *Bruckner* 275. *KZ* 45, 46. *Vasmer* 570. *REW*[3] 6967. *WP* 1, 497. *Boisacq*[3] 316. *GM* 189. 206-7. Jokl, *Unt.* 93. Uhlenbeck, *PBB 26,* 288. (cf. *AnzIF* 15, 105). *Tiktin* 375.

klliješta n pl. = (ikavski) *klišća* (ŽK) = *kliješte* f pl. = (sa *kl* > *klj) klješte,* gen. *Mjesta* (Kosmet; plurale tantum zbog toga što se to oruđe sastoji od dva dijela), sveslav. i praslav. *(*klestia),* bez identičnog izraza u baltičkoj grupi, »forfex, Zange«. Upor. s umetnutim *r* poslije *št:* slov. *kleštra* »Kummetholz«. Deminutivi na *-ča klještaca* n pl. (Lika), na *-ica klještica* n pl. (Dubrovnik, glede naglaska upor. *Poljica), klještice* f pl. (17. v., Vuk) »kojima se vlasi skubu«. Augmentativ na *-urine klješlurine* f pl. (Lika). Na *-ar: klešćar* (Kurelac, Cres) »1° jakrep, škorpija, špurak« = *klešćar* (Istra, Nemanić) »2° božji vő, jelenac, lucanus cervus«. Na *-evina: klještevina* f (Srbija) »biljka morska kudelja, ricinus communis«. Denominál na *-iti kliještiti, kliještlm (u-)* »stiskivati kliještima«. Rumunji posudiše *cleįte* n pl. = *cleaste* = *clești* = *cleșluri,* slav. deminutiv na *-ica cleįtifa* pored deminutiva na složen rum. sufiks *-{tor clestiįor.* Glas φ nastao je iz ie. dvoglasa *oi* > baltoslav. *ai* kao i u *kljast* (v.), *kljaštriti* = hrv.-kajk. *Mestrui, kUsnçti, klešnę* > češ. *sklesnouti* »zusammen drücken«. Taj posljednji nije zastupan u hrv.-srp. Taj dvoglas ostavio je trag samo u slavinama. Bez *t *kleša l *kliša* nalazi se u poljskom, ukrajinskom i gornjolužičkosrpkom kao i u lit. *kliše,* pl. *klišes* »Krebsschere«. Prema tome *kliješta* se sastoje od tri elementa, od osnove *kles-* i dva sufiksa -í i -ra. Ie. je korijen **qloik-,* prijevoj od **qleik-; s* je nastao od ie. palatala *k.* Odatle *št* < *stj.*

Lit.: ARj 5, 68. 69. 95. *Elezović* l, 295. *Miklošič* 119. *SEW* l, 517. *Holub-Kopečný* 170. *Bruckner* 234. *Vasmer* 568. 569. *Trautmann* 137. *Tiktin* 374. *Mladenov* 240. *WP* l, 492.

klijet m, f (Vuk; 1437: *celarium vulgo kleth)* = *klet* (zapadni dio Donje Podravine) = *klijeta* f (18. v.), ie., baltoslav., sveslav. i praslav., »casa, cella; sinonim: komora, kiljer > kijer«. Deminutiv na *-łka klijetka* »1° mjesto gdje se hrani jelo, 2° sjeničarka, bundeva namještena za hvatanje sjenica, 3° sinonimi: kavez, kajpa, gajba, kobača«. Upor. bug. *kletz* »kavez«. To posljednje značenje običnije je u *krletka* (i slov.) = *škrljētka* (Slavonija) = *grletka* (18. v., Stulić) = *karletka* (Stulić, kod njega je *karletna* valjda tiskarska griješka). Umetnuto sonantno *r* je zagonetno. Prema Štrekelju *krletka* je posudenica iz madž. *kalitka* > rum. *calitcă* (Alexi). Prema tome sonantno *r* zastupa madž. *a.* To donekle naliči na sonantno *r* mjesto rum. *ă* u *krpuša* (v.) < rum. *căpușă.* Madž. *kalitka* je zacijelo slav. **kl tbka.* Na *-ar: klhãr* m (srednja Dalmacija, Pavlinović) »camarino«. Augmentativ na *-ara klјètara* f (Lika), s deminutivima *klјètarica* (Lika) i *kljetaričica.* Izvedenica na *-ište kljetišle* n (14. v.) bila je termin za vlaško (nomadsko) selo. U tom smislu ušlo je u latinski pisane tekstove *cletista* (15. v.). Upor. kod Marina Držića: *Vlah Vlaha patiste a katunaru kletište.* Baltičke su paralele *klėtis* = lot. *klēts* »hambar«. Od ostalih ie. najinteresantnija je keltska paralela: ir. *cliath* »crates« < gal. *dēla* > fr. *claie* »crates, Hürde«. Postoje još germanske i latinske paralele. Bio je to naziv za kuću od pletera i ilovače. Glas φ nastao je iz ie. dvoglasa *oi,* koji je zastupan samo u slavinama. Ie. je korijen **klei-* \ **kloi-,* raširen sufiksom *-ti.*

Lit.: ARj 3, 444. 5, 69. 70. 95. 5, 595. Hirtz, *Aves* 189. *BI 2,* 533. Hamm, *Rad* 275, 48. *Miklošič* 119. *SEW* l, 517. *Holub--Kopečný* 169. *Bruckner* 232. *Vasmer* 569. *RSI* 6, 192. Niedermann, *IF* 26, 48. Joki, *Unt.* 97-98. Loewenthal, *WuS 9,* 176. Štrekelj, *DAW* 50, 34. 76. 82. *REW*[3] 1988.

klimen m, dvije potvrde kod Kavanjina: *tu sjedeći kümeni ... vidim pasti krotka slada* ; *na klimenu grada tvoga ima'u pobit turski vuci.*

Nije jasno značenje. Nema potvrda iz narodnih govora. Možda je od lat. *culmen,* gen. *-inis* > tal. *colmo* »cima, sommità«, postverbal od *colmare, colmegna í* »trave del comignolo« < lat. pridjev *culminem.* Upór. arbanske latinizme *kuľmi* (s članom, Ulcinj) »sljeme« = *kurmi shpīs* »krov od kuće« (ibidem).

Lit.: ARj 5, 74. *REW*³ 2376. *DEI* 1016. 1028.

klín m (Vuk) = *(kl > kij) kljin* (Zoranie), sveslav. i praslav., »cuneus«. *Klín,* gen. *Klína* (Vodice) «punta kod Crnikovice«. Pridjevi: na *-ast klinast,* na *-ovát klínovat,* na *-ovit klinovit.* Augmentativ *Kiminą.* Denominal na *-iti: raskliniti* (Šulek). Rumunji posudiše *clin* »1" Zwickel, 2° Keil«. Arbanasi *qint-di'* »Zwickel«. Deminutivi: na *-ič klinić,* na *-ьc klinac,* gen. *klinca* (Vuk, Kosmet i u drugim slavinama) »sinonim: ekser, čivija«, na *-cьc klinčac* (Jačke, Šulek) = hrv.-kajk. *klinčec* = na *-čić* < *-ьc* H—*ić klinčić* »sinonim: karanfil«. Madžari posudiše *kölönc.* Augmentativ *klínčina.* Od *klinac* pridjevi su na *-ъn klinčan,* poimeničen na *-ica klinčanica* (Šulek) »sinonim: čiviluk«, na *-ik klinčamk,* gen. *-ika* (Vuk) »put, cesta za potkovane konje«, na *-jav klincov,* na *-jast klinčast.* Na *-jar klinčar,* gen. *-ára* »kovač klinaca ili koji ih prodaje«, s pridjevom na *-ski klinčārskī.* Na *-jara klinčara* »kovačnica«. Na *-arija klinčarija —· klinčarnica* (Šulekov neologizam). Na *-en-jak: klinčenjak* (neologizam) »oruđe za pravljenje klinaca«. Na *-ák òklinak,* gen. *-îıka* m (metafora) »1° komadić iskrčene šume, pašnjaka ili livade nalik na klin, 2 toponim«. Denominal *klíncit, -im* (argot, boškački, Kosmet) »(metafora) sjediti, mirovati«. Upor. iz zidarskog argota u Sirinicu (Šar-planina) *klinka* »kuća«, *klinčarnica* »kuća«. Ovamo možda na *-ov* < madž, *ó klincov* (Lika) »(šaljiva metafora) muški djetić što je istom odrastao, velika stasa« = (augmentativ) *klinčina* (Lika) = *klincija* m (Lika) i *klinci ti, -im* (Vuk) »stajati bez posla, sve na jednom mjestu«. Prema Sobolevskom praslav. izvedenica na *-inъ* od ništičnog prijevoja *kъi-* (v. *klati],* prema Vaillantu od iste osnove od koie je *kljun, kljuka, ključ, kljuvati.* Prvo je tumačenje vjerojatnije. V. još *klip* i *klis.*

Lit.: ARj 5, 66. 75 — 8. 96. *Elezović* 1, 294. Ribarić, *SDZb* 9, 157. Trojanović, *JF* 5, 224. *MiMošič* 119. *SEW* \, 519. *Holub-Kopečný* 171. *Bruckner* 234. *KZ* 46, 228. *Vasmer* 570. *Mladenov* 241. Sobolevski, *Slavia* 5, 447. Vaillant, *RES* 19, 104—105. *GM* 227.

klīndrāc (Srbija ?, Lj. Stojanović), uzvik nejasnog postanja značenja »dip, skok, skoči«. Odatle *klindrcnuti, klindrcnem* pf. »đipiti, skočiti«. Upor. *kupiti* (Vuk, Risan) »uzjahati«.

Lit.: ARj 5, 77-8.

klinga f (ŽK) = *klinga* (hrv.-kajk.) »l ' gvožde u noža, u sablje, 2° prišvarak (ŽK)«. Od njem. *Klinge,* postverbal od *klingen,* svegermanski, Upor. rus. *kunok* »Klinge«.

Lit.: ARj 5, 78. *Weigand-Hirt* 1058. *Vasmer* 570.

klîp, gen. *klipa* m (18. v., Vuk, slov.) »1° klas, 2° batina« = *kūpa* f (Lika) »1° batina, 2° prezime«. Deminutiv na *-ok klípak,* gen. *-pka* (18. v., Vuk). Na *-an* (pejorativno) *klipan* m (Vuk) »1° (psovka) besposlen mladić velikog uzrasta; sinonim: zavrzán, 2° nespretna Ijudeskara, 3° nespretan mladić« prema f *klipanica* (Vuk) »štogod kao klip«. Deminutiv na *-ica klîpica* f, na *-ić klipić.* Augmentativ na *-etina klipètina.* Kol. na *-je kliplje* n. Pridjev na *-at klipat* (kukuruz). Na *-avac,* gen. *-avca klipavac* »vrst sijerka«. Denominal na *-ati kìpati, -ãm* impf, (subjekt *kukuruz)* »klasati«. Arb. *kallup* (Hahn) »Maiskolben, klip« čini se da je unakrstio arb. *kali* »klas« i naš *klip (u* za z ostaje neobjašnjeno). Riječ *klip* nije raširena medu slavinama. Upoređivati se može rus. *klipen* »klin« i češ. *klipati, klipu* »schwer bewegen« (glede toga glagola upor. *klapati,* v.), lit. *sklypas* »krpa, komad zemljišta« od *sklypuoti* »raskomadati« (prema Loewenthalu, Bernekeru i Vasmeru). Prema Spechtu i Brückneru u prasrodstvu je sa *klin* (v.), od praslav. osnove *kti-* (v. *klati).* Ta bi bila ovdje raširena sa *p.* Razlikovati treba *kupiti, -lm* (Vuk, Risan) »uzjahati« i *kliptati, -čem* (srednja Dalmacija Pavlinović, subjekt *gavran, ptica)* »teško se krilima vozati«. To su onomatopejski prijevoji od *klepati, klapati* (v.) i rum. *clipă,* koji sa *klip* nemaju nikakve veze.

Lit.: ARj 5, 79. Bulat, *Slávia 2,* 619. *Miklošič* 119. *SEW* 1, 520. *Bruckner* 284. *Vasmer* 570. Loewenthal, *ASPh,* 37, 385-386. Specht, *KZ* 68, 128. *GM* 170.

Klis m, toponim kod Splita, ktetik *kliski* prema *Klišanin,* u latinskom tekstu 852. *curtis quae Clusan dicitur,* dalmato-romanski toponomastički relikt sa *u* > *i.* Upor. rezijansko *čyza* »Zaun« < mlet. *dusa* = tosk. *chiusa,* rezijanski toponim *Klüza* < furl. *Clùse, Schise* = tosk. *Chiusa.* Vlat. part. perf. *dusus*

> tal. *chiuso,* kllat. *clausus,* od *claudere.* Upor. slov. *ćot* (Režija) »Schweinestall« < furl. *ciot* = *cióut* = *ciût* »stalluccio, stabbiolo, stalla, porcile«. Odatle apstraktum na *-ura* učena riječ *klauzura* (Budmanijev akcent) = *-ura* »1° (samostanski termin) odio samostana zatvoren za ženske, 2° zaključni pismeni rad na ispitu«. Vlat. *clusura* > tal. *chiusura* u srednjogrčkom unakrštenjem sa κλείς, κλείω »zatvaram« κλεισούρα »Bergpass, Engpass«. Hrv.-srp. i bug. *klisura f* (13. v., Vuk, narodska riječ) = *kljisura* (17. v., Vitezović) »1° klanac, ždrijelo (na istoku), 2° (na zapadu samo kod dubrovačkih pisaca, te Boka, Ljubiša) hrid, vrlet, rupes, 3° grad, utvrđenje (13. v., Daničićevo tumačenje), 4° toponim (od Bosne i Srijema na istok)« može biti posudenica iz srednjogrčkoga, ali i posudenica iz balkanskog latiniteta sa *u* > *i* kao u *mūrus* > *mir.* Srgr. κλεισούρα može biti posudenica iz južnoslavenskoga. Čisto fonetskim razlozima taj se problem ne da riješiti. Riječ *klisura* na Balkanu je kontinentalna riječ i zamjenjuje kasniju posudenicu iz tur. *dénient* (v.). *Klis* dovodi i car Porfirogenet u vezu sa συγκ)είειν (καλεῖται Κλεϊσα δια το συγκλείειν τους Sι ερχόμενους εκεῖθεν). Pridjevi *Misurasi* (Pavlinović), *küsurat, klisurit, klisurski.* Augmentativ *klisurètina.* Deminutiv *klìsurica.* U arbanskom je također sa *i* za *u* kao u grčkom i hrv.-srp. i bug.: *klisure* »Engpass«. U pitanju odakle potječe hrv.-srp. i bug. *'klisura,* od važnosti može biti Marulićev oblik *klesura,* u kojem se *e* ne slaže s *i.* Upor. *cezura* (Verona), mlet. *-desura,* srlat. *clesura* (1121, Bologna), *chesura* = *chisùra* (Sardinija). Iz tih se refleksa vidi da je *e-i* mogao nastati i disimilacijom *u - u > e, i - u* na raznim točkama. Obično je mišljenje da je *klisura* grecizam na Balkanu, ali se vidi da je geografski vezan na sjevernu Italiju. Sa nenaglašenim deminutivnim sufiksom *-ula* riječ je učena: *klăusula* (17. v., Dalmacija) = *klauzula* (Hrvatska) = *klauzula* (18. i 17. v.), kancelarijski termin.

Lit.: ARj 5, 46. 56. 81. 96. *Miklosič* 119. *SEW* 1, 520. Vasmer, *GL* 79. *RSl 3,* 280. *REW** 1973. 1974. *DEI* 912. 913. Stürm, *GSJK 6,* 79. 81. *GM* 192. *Moravcsik* 122.

Klisa f, toponim kod Olova, istočna Bosna, nalazište stećaka oko crkve. Od gr. εκκλησία > lat. *ecclesia* »skupština«, apstraktum od ἐκκαλέω »sazivam«, panromanski grecizam koji se nalazi i u arb. *kishë,* za razliku od rumunjskoga, gdje je za isti pojam *basilica* > *biserică* i od germanskog i slavenskoga, gdje je κυριακή > *crkva* (v.), *Kirche.* U južnoslavenskom potvrđen je samo toponim *Klisa.* Upor. još s turskim toponimom *Kirkkilise* u Traciji »četrdeset crkava«. Potvrđena je *crkva* kao mjesto sabora u Ljetopisu dukljanskom 33 : *skupšćina u Petih Crikvah* (upor. *Fünfkirchen* = lat. *Quinque ecclesiae* — madž. *Pécs-* = slav. *Peiuh* < **Petbjuh crkbvì* u Panoniji). Učena izvedenica: na gr. -αστής εκκλησιαστής > lat. *ecclēsiastēs* »govornik«: *eklezijast* m (17. v.), *ekležijašt* (17. v.) = *ekležijasteš* (17. v.). Prošireno na nenaglašeni sufiks *-icus: eklesijastik* (16. v. i 17.) = *eklezijastik(o)* = *eklesijastik* (17. i 18.) u značenju složenice *(j)ekttsijarah,* gen. *-anha* (Dečanski hrisovulj) = *klisijarah, klisijarhov* (17. v.) »kaluđer koji upravlja službom božjom« — *krisijarh* (Sava), *potklisijarah,* gen. *-arha* < ἐκκλησι,άρχης (kaluđerski termin), u búg. *klisár* m prema *klisarka,* deminutiv *klisarce,* sa zamjenom *-ar* < lat. *-arius* za drugi dio složenice -αρχής Vuk ima *klisara* f u izrazu *baba* ~ »baba koja mijesi poskurice«, *klisara* m Hercegovina) »crkvenjak«. Odatle prezimena *Klisarić, Klisarović 1 -revič.*

Lit.: ARj 3, 24. 4, 572. 5, 551. 11,148. Benac, *Olovo,* 1951. Grujić, *GISUD* 14,227-229. *Šišič* 396. Vasmer, *GL* 55. *DEI* 1412.

klïti (se), *-jem* impf, (srednja Dalmacija, Pavlinović, Martie, Kanižlić, J. S. Reljković) = (prema prezentu *klij-* i raširenjem na *-a-) klijati, -ant* (17. v., Vuk) *(is-, pro-, pri-},* sveslav. (osim ruskoga) i praslav. *(*Meti, kblejo"),* bez paralele u baltičkoj grupi, »germinare; sinonim: nicati«. Između *k i l* stajao je poluglas ъ, kako pokazuje *kolac,* gen. *-Ica* (18. v., Vuk) »mlada trava«, deminutiv na *-ьc* od **kbh.* Drugi je deminutiv na *-ica klica* (17. v., Vuk) »germen, nucleus; sinonim: pupoljak«, s p_ridjcvom na *-ost kllcast* = na *-av kličav.* Pridjev na *-jav kličav* (Vuk) dobio je metaforicko značenje »u koga su počele sijedjeti kose«. Odatle hipokoristik *klico.* Na *-as klicaš* (Gospić) »biljka taraxacum palustre DC.«. Denominal na *-ati Micati, -am* pored *-čem* (17. v., leksikografi) (w-) = *kličăt* (Kosmet) »sinonim: klijati«. Deminutiv *kličica.* Augmentativ *kliíetina.* Složenka *kljicogriz,* Pavlinovićev neologizam za »phylloxera«. Poimeničen part. perf. akt. *klllo* (18. v., Vuk) »1° Mistbeet, 2° sinonim: klica«. Može se shvatiti i kao izvedenica s pomoću sufiksa *-ilo* za oruđe *(plašilo, strašilo* itd.) od osnove **ktl-.* U prilog ovom mišljenju govori oblik *klivilo*

(J. S. Reljković) mjesto *kulo,* od nepotvrđenog **kliviti* (prema *plijeniti,* od *pliti).* Praslav. korijen **kbl-* je ništični prijevoj od *klati* (v.).

Lit.: ARj 3, 884. 4, 763. 5, 66. 67. 82. 73. 65. 96. 70. *Elezović* 1, 295. *Miklošič* 154. *SEW* 1, 661. *Holub-Kopečný* 170. *Bruckner* 227. *Mladenov* 265. Matzenauer, *LF 9,* 42.

klobača f (Šulek) »biljka«. Kad bi se znalo kakva je to biljka, da li naliči na *klobučac,* gen. -cea (v.), koja označuje četiri razne biljke, koje bilo u čem naliče na *klobuk,* moglo bi se pomišljati na isto postanje; *-ača* bi bila zamjena sufiksa.

Lit.: ARj 5, 83.

klobòdan, gen. *-äna m* (Vuk) = *klobodãn,* gen. *-äna* (Kosmet) »1° žica předena sa svilom ili pamučnim koncem na čekrku zvanom *klap,* 2 umeci tako předené svile sa bakarnom žicom *(veze sos klobodãn),* 3° sinonimi: varak, kozar, šik, žik, srma«. Balkanski turcizam (tur. *kilabdan* »filum auratum«) iz oblasti veziva: bug. *k(a)labadan, klabodan* »feiner Metalldraht, Lahn, Filigran«.

Lit.: ARj 5, 83. *Elezović* 1, 295. *Doric* 147. *Lokotsch* 1275. Matzenauer, *LF* 8, 172. *Mladenov* 228. *Škaljii** 410.

klücati, *-am* impf. (Vuk, subjekt *tetrijeb),* onomatopejski glagol, »1° otvorati i brzo zatvarati gubicu s nekom bukom, 2° (subjekt *guska)* sinonim: daktati, gakati« prema pf. *klocnuti, -em* (Vuk, subjekt *tetrijeb,* Lika) »udariti jedanput zubima o zube«. Odatle na *-alica: klocalica* »drvena sprava nalik na konjsku glavu koja se može otvarati i zatvarati tako da kloca; u Dubrovniku je nosila ovakvu glavu *turica* (v.)« = (varijanta *kl* > *klj) kljocnuti* (subjekt *ptica,* objekt *zrnce,* Split, srednja Dalmacija, Pavlinović). Onomatopeja dobiva i prefiks *s,* koji u vezi sa *kl* prelazi u *š: škljôce* pored *kloce* f pl. (Vuk, Hrvatska) »sinonim:: bukagije« = *škloca* f (Vuk, Otok, Trebarjevo, Srijem, Slavonija) »1° britva drvene kore, 2° stara puška (Lika, Srbija)« = *škljóca* (Sulek, Popović) »idem«. Denominal na *-ati škljôcati, -ām* (Vuk, *zubima)* impf, prema pf. *škljocmiti, -ein.* Tom onomatopejom oponaša se glas koji nastaje od brzog sudara.

Lit.: ARj 5, 85. 86. 17, 658. 660. *BI* 2, 531. Pedersen, *KZ* 38, 342. Hirtz, *Aves* 182. 193.

klokūti m (Krtole, Lastovo, Cavtat, Mljet) = *klokûn* (Dobrota, Lepetane, Tivat, Lastva) = *kldkunj* (Dubrovnik, Korčula) = *klõkun* (Vela Luka) = *kankūn* (čakavski, asimilacija kao u *sambun* < *salbun)* — (s ispadanjem suglasnika *n* po zakonu disimilacije *n - n* > *0 - n) kakun,* gen. *-una* (Buzet, Sovinjsko Polje), slov. *kolkûn* = *koukýn* »1° čep velike bačve, tapun (ŽK), vranj, 2° čep na maloj lađi što zatiskuje rupu kroz koju pušta vodu kad se rasuši«. Od sjev.-tal. *calcane* (14. v.) = *cacone,* furl, *chalcon,* srlat. *cauconus,* ngr. κουρ-KOÚVL *(r* < *l* kao u αδερφός ili καρδάρι »Milchgefäss« < *caldarium,* »Spundloch«, u sjevernoj Italiji), sa disimilacijom mlet. *cocon, cocon, cucon* < *cancan, cancan, cacone* > tosk. *crochiume* (zamjena sufiksa *-ume* mjesto *-one),* prema Battistiju od *caucus* »čaša«, što ne objašnjava značenje. Slog *klo-* mogao je nastati po zakonu likvidne metateze kao u *Almus* > *Lom.* Može biti stari leksički ostatak iz dalmato-romanskoga "prema mlađoj posudenici *kankun* > *kakun.*

Lit.: ARj 5, 87. *Pleteršnik* \, 424. Skok, *ZRPh* 38, 548., br. 16. Meyer, *Ngr.* 3, 30. Štrekelj, *DAW* 50, 25. Schuchardt, *ZRPh* 35, 76. Isti, *Rom. Etym. 2,* 367. Sturm, *ČSJK* 6, 55. Vasmer, *ZSPh* 14, 466. *DEI* 656. 676. 992.

kloniti se, *klonim* impf. (Vuk) »sinonim: okaniti se«, dobiva s prefiksima *do-, is-, ispo-, na-, po-, pri-, s-, sa-, u-, za-* različita značenja koja polaze od »nagibati, nagnuti«. Prefiksalne su složenice bolje očuvale prvobitno značenje. Tako i iterativ koji se pravi prijevojem duljenja *o - õ > a klanjati, -ām* »izvršiti religiozni akt molitve (kod muslimana, objekt *sabah, ićindiju, akšam, aksam)* = *klanjati* »prožigati proso« (o-), *klanjati se* kao izraz uctivosti, »sagibati se«: Dobiva također s prefiksima *do- se, ispo-, o(t)-, po-, s- (se), sa-, u-, za- (sé)* različita značenja, kao *uklanjati* »odstraniti« itd. Perfektiv *klonuti, -ëm* (Vuk, Marulić) *(s-)* znači »pasti, nagnuti se, pognuti se, spustiti se« prema impf, *kloniti.* Odatle *klonuo* i apstraktum *klonulost, klonuće* (Zuzzeri). Postverbal *klon* »grana« postoji samo u bugarskom. Od prefiksalnih složenica postverbali su *naklon* (u zagrebačkom govoru izraz uctivosti: *moj naklon), poklon* »dar«, odatle na *-nik poklonik,* gen. *-ika* »hodočasnik«, *sklon* m »prebivalište, dogovor«, *zaklon,* te *zaklona* (Mikalja) iz češkoga. Ovamo idu pridjevi: *sklon, naklon* »voljan«, s apstraktima *sklonost, naklonost; prikloni* (kut) raširen na *-it sklonit, naklonit, sklonitost,* na *-iv: skloniv.* Na *-ište sklonište, zaklonište* n (Piva--Drobnjak) »mjesto gdje se može skloniti od

nepogoda". Oblik *klonuti se čega* mjesto *kloniti se* prema Maretiću nije dobar. Od prefiksalnih složenica ističe se semantičkim razvitkom *poklon* (12. v.) »dar« sa denominálom *poklonili, -lm* (13. v.) »darovati« i impf. *ispoklonjivati, poklanjati, -am* (14. i 15. v.), *poklonite!]* »iskazivalac časti«, značenje »sagibati, savijati se (kao akt uctivosti) > darovati«. To se feudalno značenje razvilo jednako kao i fr. *hommage* < **hominaticuni* od *homo.* srlat. *homagiitm* (upor. nekadašnja *homagijalna čustva* iskazivana vladaru ili *moj naklon* u zagrebačkom govoru) »akt veselja feudalnog gospodara prema podložnicima«. Rumunji posudiše južnoslav. feudalni *poklon* > *plocon,* n pl, *plocoane* < *poclon* (Moldavija) »Geschenk« (metateza *l'),* denominal *ploconi,* odatle rum. apstraktum na *-eala* < slav. *-eh ploconeală.* Osnova *klon-* u dvočlanoj antroponimiji *Klonimir* već kod Porfirogeneta. Iterativna osnova *klanja-,* koja se nalazi i u stcslav. polj. i rus., potvrđena je jednom kao postverbal. Odatle radne imenice na *-as klanjaš* (jedanput potvrđeno) = *klanjalac,* gen. *-aoca* m (18. v.) prema f *klãnjalica,* kod Vuka »vrsta narodne pjesme«, *klànjatelj* m prema *í klanjateljica* (Stulić). Odatle je stvorena *klanjateljnica.* Hrv.-kajk. radna imenica na *-vac, -vica klănjavac,* gen. *-avca* m »sinonim: klanjalac« prema *klănjavica,* posljednje »ptica ruticilla«. Neobičan je glagolski prilog prošli *sklin* (Marulić) = *skljin* (dva puta, Zoranie) sa *ť* mjesto *o.* Upor. *iskîljăti* impf. (ŽK) od *klati* (v.). Varijanta je praslav. *slon-* (v.). Prvobitno značenje vidi se jasno u baltičkim paralelama: lit. *kloniš,* gen. *klonio* »niedrige Stelle im Acker«, *klonys* »dolina«, *klonā* »Niederung«, *atkalas* »naslonjen«. Got. *hulls* »milostiv«, njem. *Huldigung* (upor. naprijed *poklon),* lat. *aus-cultare* (upor. *prikloni uho,* Euchologium sinaiticum) sadrže formant *t* mjesto *n* u slavinama.

Lit.: ARj 2, 590. 3, 885. 936. 5, 30. 87. 88. 10, 516. Maretić, *Savj. 42.* 93. Japunčić, *NVj* 16, 526. (cf. *RSI* 2, 275). Vuković, *SDZb* 10, .185. *Elezović 2,* 195. *Miklošič* 120. *SEW* 1, 509. 523. *Holub-Kopečný* 168. 171. *Bruckner* 238. *KZ* 43, 316. *Vasmer* 572. *Trautmann* H4. 136. Vaillant, *RES* 22, 15. Machek, *Slávia* 16, 187. *IF* 53, 91. Joki, *Unt.* 98. Štrekelj, *ASPh* 28, 518. 31, 200. Scheftelowitz, *KZ* 56, 180.

klop, gen. *klopa* (ŽK, Istra, hrv.-kajk., u Krašiću upoređenje *drži se ga kak klôp riti;* slov.) »ixodes ricinus, sinonimi: čepela, krpelj, krpuša«. Nalazi se još samo u rus. *klop,* gen. *klopa* »stjenica. kimak«. S prefiksom *s,* koji zbog grupe *kl* prelazi u *š šklôpac,* gen. *-opća* »biànda, ujed buhe ili stjenice«. Budući da se nalazi u čakavsko-kajkavskom i ruskom, mora se označiti kao praslavenska riječ. Nema nikakve veze sa *krpuša* (v.) < rum. *căpuşă.* Prema Sobolevskom u prasrodstvu je s lat. *culex,* prema Loewenthalu sa arm. *mluku* »stjenica«, prema Iljinskom u prijevoju prema ras. *klépik, kljápik* »Knebelhölzchen, kurzes breites Messer« (v. *klepati, klopati).* Posljednje mišljenje možda je najvjerojatnije.

Lit.: ARj 4, 88. Loewenthal, *ASPh* 37, 388. Sobolevski, *Slávia* 5, 447. Iljinski, *IzvORJAS* (1918) 24, 1, 113-140 (cf. *Slavia* 5, 657). *Vasmer* 572. 577.

kluba f (17. v., svi leksikografi osim Vuka) »sinonimi: vinta, kolotur(a), škripac«. Denominal na *-ati klubati* (Stulić) »vláčiti klubama«. Nalazi se još u poljskom. Od njem. *Klobe(n),* prijevoj od *klieben,* got. *globa,* koja se nalazi u romanskim jezicima.

Lit.: ARj 5, 91. *SEW* 1, 524. *Bruckner* 235. *REW*[3] 3790. *ZRPh* 39, 84.

klüp, gen. *klupi* f (1475, sjeverni čakavci, kajkavci, ŽK) = *klúpa* f (Vuk, 18. v., prijelaz iz deklinacije *i* u deklināciju *a* zbog ž. r.) = *klūp* m (18. v.) = *klõup* (Bednja) »1° scamnum; sinonimi: katriga (v.), šćemlija (v.), 2° (metafora) uledeno blato po kojem se može voziti (Topolovac)«. Deminutivi na *-ьc klüpac,* gen. *-pea* »1° mala klupa, 2° (u pl.) toponim«, na *-ica klupica* (17. v., toponim), na *-čiča klupčica.* Augmentativi na *-ina klùpina,* na *-erina kluperina* (Lika). Glas *u* nastao je iz nasala *ç:* stcslav. *Ыпръ,* slov. *klôp.* Premda je ograničena na čakavski i na kajkavski hrvatski i slovenski teritorij, a nepoznata je ostalim južnoslavenskim i sjevernoslavenskim teritorijima, mora se ipak kazati da je baltoslav. i praslav. *(*Ыcрь),* zbog toga što za nju postoji u stprus. potpuna paralela *dumpis* »stolac«. Dalje ie. veze nisu poznate.

Lit.: ARj 5, 91. 92. *Mažuranić* 507. *Miklošič* 120. *SEW* 1, 524. *Trautmann* 137. Petersson. *ASPh* 34, 383-384.

klupko n, pl. *klupka,* gen. *klubaka* (Vuk) = *klüvko* (Crna Gora, Boka) = *klüfko* (Bosna) = *klûko* (Vuk, Primorje, ŽK) = (sa *kl* > *klj) kljupko* (17. v.), sveslav. i praslav. *(*klpbo),* bez paralela u baltičkoj grupi, »sinonimi: 1° lopta, 2° kugla, 3° glomus kao termin prelja«. Deminutiv na *-e,* gen. *-eta klüpçe,* gen. *-eta* (18. v.), na *-ence klupčmce* (Srbija) = *klüp-*

fence (Kosmet), na *-ić klupčić* (Vuk). Glas *p* nastao je od *b,* kako se vidi iz deminutiva na *-će klubašce* n (16. v., Dubrovnik), na *-ik klübak,* gen. *klupka* (Rijeka), na -б* + *-ьс klubačac,* gen. *-sca* (Dubrovnik) i imena biljke *klubajica* f »fragaria« (Šulek), nazvana po sličnosti ploda, na *-ar-tk klubarak,* gen. *-arka* (Vuk). Analogijom *p* mjesto *b* u *kiutak,* gen. *klupka* (Istra) = (sa *Ы* > *klj) kljupak,* gen. *-pka* (Kanižlić) i *klupašce* (kod leksikografa). Denominal na *-āti: raskljupčati se, -am* (subjekt *jež,* kad se polije vodom), *sklupčati se* (Velika Kopanica, Slavonija) = na *-iti sklupčiti se, -im* (Slunj). Oblik *klupko* deminutivna je izvedenica od praslav. *klobo,* ali se deminutivni osjećaj izgubio. Da je primitivům *klçbo 1 -Ьъ* > **klubo* i kod nas postojao kao u bug. *kalba,* polj. *klab(o),* rus. *klub,* češ. *kloub,* dokazuju navedene izvedenice na *-ák, -ačac, -arak, -ajica,* kol. na *-je klubje* (Mrnavić); *u* je nastalo iz nazala *ç:* stcslav. *kicho,* polj. *kląbo.* Uzimlje se prasrodstvo sa lit. *klambars* »Klumpen« i engl. *lump, niz. lompe* »idem«.

Lit.: ARj 5, 91. 92. 103. *Miklošič* 120. *SEW* \, 172. 524. *Bruckner* 236. *KZ* 45, 45. 42, 321. *Vasmer* 573. *Mladenov* 264. Matzenauer, *LF* 8, 184.

kljast, pridjev (15. v., Vuk, Marulić) »sinonimi: uzet, klijenit, sakat-, s apstraktumom na *-ost kljasnost* (18. v.), poimeničcn na *-ica kljastica* »kljasto žensko čeljade«. Pridjev se proširuje sufiksom *-av kljăttav* (Stulić). Taj se poimeničuje na *-ьс* m prema f *-tea: klıâstavac* prema *kljăstavica.* Jednom je potvrđen s umetkom *a käijast* (18. v.). Složen pridjev sintagmatskog podrijetla *klastoruk.* Denominal (faktitiv, inhoativ na *-iti) kljaštiti* »činiti kljastim« *(o-).* Važna je potvrda *kljati se,_ kljdm* (Srijem) »praviti se kljast«, iz koje se vidi da se *-st* smatrao pridjevskim sufiksom koji ne pripada osnovi, tj. da je osnova *klja-.* I zaista na *klja-* se dodávajú drugi pridjevski sufiksi *-kav* mjesto *-st: kljäkav* (18. v., Vuk), *-kast kljăkast* (Rijeka). Upór. bug. *klākav.* Odatle hipokoristik *kljáko* m (Vuk) i *kij aj o* (Lika, Dalmacija), s prezimenom *Kljajič,* koji se piše *Klate* (Hrvatska, Dalmacija). Na *kija-* se dodaje *-pav: kljàpav* (Lika), poimeničen na *-ica kljapavica* (Lika) »žensko kljasto čeljade«. Odatle hipokoristik *klapo* m, sa deminutivom na *-iça kljàpica* (Lika). Kao *tlj* što prelazi u *knj,* tako u ovoj osnovi i *klj* > *knj: knjăst* (16. v., leksikografi osim Vuka) = *knjast* (Cres, slov.) = *knast* (16. v., čakavski) »sinonim: kljast«. Kao naprijed, i ovdje se osnovi *knja-* dodávajú drugi pridjevski sufiksi mjesto *-st:* tako *-гћ knjăk* (Dubašnica na Krku, Hrvatsko primorje) »sinonim: kljakav« = *-kast knjăkast, -av knjakav* (Fužine), odatle *knjâkalo* (Dubašnica) »kojemu je ruka iznakažena«, *-pav knjàpav* (Lika) = *knjapav* (ŽK). Hipokoristici *knjápo* m (Lika) prema *knjapa,* s deminutivom na *-ica knjapica* (Lika). Ovamo ide istarski hipokoristik *knjăgo* »sinonim: kljako«. Skup *ja* nastao je od *k,* kako se vidi iz slov. impf, *klestiti* »behacken, behauen«. Odatle postverbal *klêst* m »Abästung, abgehauer Ast«, s kol. na *-je klêstje.* U stcslav. srodan je *sъklêštati se* »cruciari«, a u rus. *klestitb* »drücken, pressen, klemmen«. Još su od važnosti paralele češ. *klest* »odrezak drveta«, *oklesték* »komad grane«, polj. *kleszczyć* »verschneiden«, gornjolužsrp. *kleščić,* a od hrv.-srp. *kljastriti* i *klliješta* (v.); rt; zastupan je sa r u *knjes,* gen. *knjesă* (Istra) »sinonim: knjak = kljast«. Taj se oblik razvio preko **klest* > **kljest* > *knjes,* s gubitkom dočetnog -í.

Lit.: ARj 4, 781. 5, 93 118. 109. 117. 8, 820. Tentor, *JF 5,* 217. *Pleteršnik* l, 405. *Miklošič* 119. 121. 426. *SEW* l, 517. *Holub-Kopečnv* 170. *Bruckner* 234. *Vasmer* 568. *RSI* 5/135.

kljičati, *-am* impf. (Zagorje dalmatinsko, Pavlinović) »nastojavati, upinjati se«.

Lit.: ARj 5, 95-6.

ključ, gen. *ključa* m (Vuk) = *ključ,* gen. *ključa* (Buzet, Sovinjsko polje), sveslav. i praslav., »1° clavis, 2° toponim«. Prvobitno značenje »savinut predmet > Riegel« još vidljivo u *ključ* (Vodice) »zaokret ceste« = *ključ* (Vuk) »ľ rog na kućama, kvaka, *2°* krivudanje rijeke i kraj«. Pridjevi na *-ьn ključan,* određeno *ključni* (~a *kost, '—i problem),* na *-en* samo određeno *ključam* (~a *rupa),* poimeničen na *-ica ključanica* (17. v., Vuk) = *ključanica* (Kosmet, Vuk) = na *-ka ključanka* (ugarski Hrvati) »sinonim: brava«. Na *-ör ključar,* gen. *-ara* m (1080: *chtzaro)* »cellariarius (14. v., Regule sv. Benedikta)« prema f *ključarica* »1° žena, 2° cvijet Schlüsselblume«. Ta stara izvedenica nalazi se u stcslav., češ. i rus. Postoji još *ključarskl,* neologizam *ključarnica* »dućan za ključe«, denominal *ključariti, ključarím* (Lika) »raditi kao ključar«. Deminutivi na *-ič ključic* (15. v.), na *-ić kljùčić* »1° mali ključ, 2° toponim«, na *-ьс kljúčac,* gen. *-čca* »3° ključna kost, 4° *Ključec,* hrv.-kajk. prezime«. Augmentativ na *-ina ključina,* na *-erina ključerina* = *-etina ključetina.* Riječ

ključ je kulturni ^ermin koji posudiše Madžari *kulcs, kulcsár,* Rumunji *clucer,* Arbanasi *klyç > kliç.* Denominali na *-ati ključati, -âni* (Stulić) *(ot-, 'za-)* »zatvorati ključem«; *ključati se* (14. v.) »convenire« je zacijelo metafora, nejasna doduše, stvorena možda prema starom *ključiti (se)* »dogoditi se« u tekstovima pisanim crkvenim jezikom (odatle *priključenija* n »događaji« kod Obradovića) i *ključiti se* »dotaknuti se«, *priključiti se* »pridružiti se«. Jedna metafora je u *zaključiti,* koje odgovara njem. *beschliessen,* odatle *zaključak,* gen. *-tka.* Dalje: *uključiti* »excludere«, *isključit = isključiv* prema njem. *ausschliesslich, isključavati, -kljùčāvām* (18. v.). Prvobitno je značenje još vidljivo u *poključati* (Stulić) »curvare« = *pokljúčiti, pokljūčīm* (subjekt *konj,* objekt *nogu)* »nakriviti«, *skljućati = skljućiti* »zgrbiti, skučiti« prema *ključiti* (Marulić) »pregibati, kriviti« = *ključiti se* (Vodice) »kriviti se« prema *sključevati, -čujem = sključivati,* odatle *sključen* (Vodice) »pogrbljen« i *sključenost* (Belostenec), *nakljućati, nakljućivati* (Stulić) »prignuti, saviti«. Prvobitnom značenju od *ključ* »Riegel > rigai), gen. rîglja (ŽK)« blizu stoji *kljuka* f = *kjuka* (Buzet, Sovinjsko Polje) »kuka, kvaka, Haken, Schlüssel, Klammer, Krummstab«. Pridjev na *-ast kljukast* »sinonim: kukast« u *kljukastonog* (Belostenec, Jambrešić) »krivonog«. Deminutiv *kljükica* (Istra) = *ključica* (Stulić). U značenju »Krummstab« posudiše *kljuku* Arbanasi *klokë, heloke; ključ* u tom značenju posudiše Novogrci κλίτζα i Arbanasi *gliqe.* Riječ *ključ* je upravo izvedenica od *kljuka* s pomoću sufiksa -ro, a ta je od osnove *kiju-* s pomoću sufiksa *-ka.* Osnova *klju-* je baltoslavenska. U baltičkoj grupi postoji 'glagol odatle *kliúti, kliuvú* »vješam«, *kliautį* »savijati«, dalje gr. κληΐς i lat. *clavis, čiaudo, includo,* u njem. sa nepostojanim í i raširenjem na *-t: schliessen.* le. je korijen **qleu- l qlău-* »kuka«.

Lit.: ARj 2, 885. 5, 96. 7, 397. Ribarić, *SDZb 9,* 157. *Elezović* 1, 296. 2, 125. 234. *Mažuranu* 506. *Miklošič* 120. *SEW* 1, 526. 528. *Holub-Kopečný* 170. *Bruckner* 235. *KZ* 42, 252. *Vasmer* 575. 576. *Mladenov* 242. *Trautmann* 137. *GM* 126. 193. Štrekelj, *DAW* 50, 28. Joki, *Stud.* 39. 43.

ključati, *-ã* (17. v., Vuk, Kosmet, subjekt *vođa) (pro-),* onomatopejski impf., »bullire; sinonim: klokotati, klokunjati«. = *kljùkati, -ã* (Boka, Ljubiša). Postverbal *ključ,* gen. *-ufa'* m (Dubrovnik) =» *kljuf* (Vodice) = *ključanje,* na *-alo ključalo* n (Srbija) »vrela voda«. Na *-ovnica* (glede sufiksa upor. *kuruzovnica) kljukovnica* (Lika) »jelo od pogače polivene vrelom vodom i začinjeno mašću«. Sa *-ъk: nakljućak,* gen. *-čka* (Lika) »komad mesa koji se metne variti kad jelo već ključi i koje se pojede, a ne nosi se na sto«. Pridjev, upravo-part. perf. akt. *ključao* »vrio«. Možda je postverbal od **pokljukati* »dovreti, dovariti« prema *kljukati* »bullire« *pdkljuka* (Belostenec, Srupnik, Slavonija) »zemljani sud za kuhanje, pečenje; sinonim: lopiža, crijepnja, crepulja«. To bi bio sud u kojem se jelo dovari, ako je ispravno ovo nagađanje. Nema potanjeg opisa lonca da bi se moglo pomišljati na postverbal *poključati* (Stulić) »curvare«. Postverbal *ključ nalazi* se u bug. s istim značenjem kao u hrv.-srp. i u rus., gdje *ključ,* gen. *ključa* znači »izvor«. Glede onomatopeje *klju-* upor. osim *klokotati* još fr. *glouglou.*

Lit.: ARj 5, 100. 101. 7, 397. 10, 524. *Elezović 2,* 141. Ribarić, *SDZb* 9, 158. *Vasmer* 576. *SEW* 1, 529. *Bruckner* 236. Matzenauer, *LF* 8, 179.

kljükati, *-am* impf. (18. v., Belostenec,, Jambrešić, Voltidi, Habdelić, Rijeka, slov.) »1° sinonim: kucati (na vrata), 2° rostro intrudere« = *kljükati, -am* impf. (15. v., Vuk) *(na-)* »1° pritiskati, 2° turati silom da nešto ude, 3° napunjati, šopati (gusku i si.)«. To se značenje razvilo iz prvog na osnovu semantičkog zakona rezultata (sinegdoha). Odatle postverbal *kljük* m (18. v.) »izgnječeno gvožđe, masulj, trkulj«; na *-alo kljükalo* n (Vuk) »sinonim: muljalo«, na *-avac kljukavac* »ptica 1° certhia familiáris, 2° sitta europaea caesia, Spechtmeise, blez«. Sveslav. i praslav. onomatopejski glagol za koji se nalaze baltičke i ostale ie. paralele. Upor. bav.-njem. *klocken, klock(e)ln.* Upor. varijantu *kucati* (v.).

Lit.: ARj 5, 101. 7, 397. Hirtz, *Aves* 194- ' 195. *Miklošič* 120. *SEW* 529. *Bruckner* 236. *Vasmer* 572. Štrekelj, *DAW* 50, 28. Iljinski, *ASPh* 29, 491.

klj üsa f (Vuk, Gorski vijenac, Kosmet,. bug.) »sinonimi: klopka, klonja, pastulja«. Prema Bernekeru onomatopejskog je postanja. Upor. gornjo-lužičkosrp. onomatopeju *klus* kojom se oponaša zvuk pri padanju vode, polj. *kluskać, klusnyć* »baciti zvonko«. Ta onomatopeja glasi u hrv.-srp. *pljus* (v.). Da je onomatopeja *kljus* i kod nas postojala, za to govori *skljūsit se* (Kosmet, subjekt *magare)* »srozati se, postepeno spuštajući se pasti« = *skiju-*

siti se, skljusīm (16. v., Srbija, Milićević) »pasti kao mrtav«. V. *kljúse.*

Lit.: ARj 5, 103. *Elezović* 1, 296. 2, 234. *BI* 1, 412. 884. *Mladenov* 242. *SEW* 1, 530. Matzenauer, *LF* 8, 180.

kljúse, gen. *-eta* n (Vuk), u stcslav., u svim južnoslav. jezicima, češ., polj., praslav. »(pejorativno) konj«, obrazovano od osnove glagola *kljüsati, -a* (Dubrovnik) »kasati«, s pomoću sufiksa *-e,* gen. *-eta* (kao *tele, magare).* Kol. na *-od kljusād* f (Vuk, Srbija). Radna imenica na *-ьc kljusac,* gen. *-sca* (Vrančić) = na *-avac kljüsavac,* gen. *-avca* »konj koji se često spotiče«. Deminutiv na *-sce* < *-ьc* + *-ьce kljusešce.* Augmentativ na *-ina kljùsina,* na *-etina kljusetina* i na *-erina kljuvèrina* »rdavo kljuse; sinonim: kurada«, s nejasnom zamjenom *s* > *v.* Denominal na *-iti okljûsiti se, òkljustm* »(metafora) pokunjiti se od sramote«. Budući da je prvobitno značenje »kasati«, veoma je vjerojatno da je *kljuse* praslav. onomatopeja kao njem. *Klepper* od *klappen.* Ako je s nastalo od *ps,* moguće je vezati *kljuse* sa fr. onomatopejom *clopin dopant.* Moglo bi biti u vezi i sa got. *hlaiipan,* nvnjem. *laufen,* s tom razlikom da u germ, stoji formant *bh, a* u praslav. s. Matzenauer pomišlja na vezu sa stvnjem. *hros,* skand, *hryssa* f, nvnjem. *Ross,* fr. *roncin.*

Lit.: ARj 5, 103. 104. *Miklošič* 120. *SEW* 1, 529. *Holub-Kopečný* 171. 172. *Bruckner* 238. *Mladenov* 242. Matzenauer, *LF* 8, 180. Iljinski, *ASPh* 29, 491.

kljuvati, *kljüje* impf. (Vuk, subjekt *ptica) (is-, ras-)* »udarati kljunom« = *kljuvãt (se)* (subjekt *jajca,* Kosmet) »kad pile probije ljusku : *jajca se kljuvăla, još se pilići nesu kljuvăli«,* sveslav. i praslav. Infinitiv *kljuvati* prema stcslav. *khvati* nastao je analogijskim prijenosom samoglasa *u* iz prezenta *kljujc.* Upor. istu promjenu u *bljuvali.* Odatle na *-ьc: kjüvec* (Cres) »sinonim: kljun«, radna imenica na *-vac kljùvavac,* gen. *-avca (Peted* ~яг>a, Marulić), na *-ar kljuvar* (Duboka, Velika) »astur palumbarius«. Imperativna složenica *kljujdrvo* m »sinonim: drvokljun, crna žuna«. Mjesto *-va-* dolaze drugi glagolski infiksi: deminutiv na *-ča kljucati, -a* (17. v.) *(is-, ras-)* »1° kljuvati, 2° kucati« prema pf. *kljücnuti. -em* (Vuk) »picken«. Odatle na *-avac, kljucavac* (Kutjevo, Hercegovina) m prema f *kljucavica* = na *-ač kljuvač* »picus«, na *-alo kljucalo* m (Vuk). Onomatopeja *ključ,* koja se opetuje, »1° da se izrazi buka koju čine kokoši kljujući, 2° rdavo sjeći«. Novi deminutiv *kljückati, -am.* Mjesto *-va- j -ca- / -cka* - dolazi sufiks *n: kljun* m (slov., bug., ukr.) »Schnabel«, *kljuna* f (Vuk) »kuka, čakija«, *kljuna* »žensko kljunasta nosa«. Složenica *kljunbaba* (Drivenik, Škrljevo, Tribalj) »ptica scolopax rusticola«. Pridjevi na -asi-, *-at, -av: kljūnast, kljünat, kljunav.* Deminutiv na *-ič kljunić* =~ na *-ьc kljúnac,* gen. *-nea,* na *-iça kljünica* »1° sud od bakra, 2° ptica scolopax rusticola«, pridjev na *-jast kljuničast.* Na *-ača kljunača* »1° šljuka, 2° sjekira, 3° vrsta biljke«, deminutiv na *-ica kljunačica* (Istra) »ptica gallinago«. Izvedenica na *-bk* od sintagme *nakljunak,* gen. *-nka* (Srijem, Slavonija) »ono što se skida živadi s kljuna«. Augmentativi na *-da* (upor. *Srbenda) kljünda* (Uzice) »duguljast orah«, na *-ina kljùnina,* na *-etina kljunètina.* Denominai na *-iti kljuniti* (Voltidi) *(is-), skljúniti, skljùnïm* (objekt *nos)* »spustiti«, na *-uti* < *-oti kljünuti, -ēm* (Vuk, rus., češ.) »sinonim: kljücnuti«. U svim ovim varijantama zamjenjuje se *u* samoglasom *o: kljòvati, -am* prema *kljocnuti* (srednja Dalmacija, Pavlinović), *kljôcati, -a* (Zoranie) »rad vode kad kaplje«, *kljonuti.* Upor. češ. *kljòvati* i *kloun* »kljun«. Ovamo ide *kljova* f (Babina Greda) »gornji zub u nerasta«, *raskljòvati, -āvām.* Ta zamjena je posljedica onomatopeiziranja. Rumunji posudiše *dont* pored *clanf* (i *cloanță* f) »kljun«, s deminutivnim sufiksom *-ьc* i onomatopejskim promjenama. Glede α upor *clobanț* »kljun«. Veze baltičke i ie. nisu utvrđene.

Lit.: ARj 3, 885. 5, 96. .101. 104. Tentor, *JF 5,* 207. *Elezović* 1, 295-6. Hirtz, *Aves* 193-196. *Miklošič* 120. *SEW* 1, 527. *Holub--Kopečný* 172. *Bruckner* 253. *Vasmer* 566. *Mladenov* 264. Pedersen, *KZ* 38, 342. *GM* 186. 229. Iljinski, *ASPh* 29, 490. *Tiktin* 376-377.

kmecati, *-čem* (Baraković) = (na *-eti) kmecati, -im* (subjekti *malo dijete, koza, zec)* »kad plače ili ječi«, onomatopejski impf, od *kmê* prema pf. *kmêknuti, -ēm.* Postverbal *kměka {.* Varijante: *i* mjesto *e kmíčiti* impf. (Brač) »sinonim: kmecati«, *km* > *knj knječalo* (Istra) »dijete koje mnogo plače«. Upor. *kmeza.* V. *meketati, mečati* i *večati.*

Lit.: ARj 5, 104. 109. 117.

kmët m (Vuk) »1° (najstarije značenje 13. i 14. v. u historijskim spomenicima, danas ne postoji) boljar, velikaš, 2° (Srbija, Makedonija) znatniji seljak (18. v.), koji se ne može ni *zàkmetiti* ni *raskmetiti* (Vuk), seoski knez,

načelnik, odatle *dòkmet* (Rudnička Morava) »knežev pomoćnik«, stsrp. *kmetije* (deklinacija prema *Ijudu'e) cerkovni,* koji su naseljeni na *kmetbštini* (v. dalje), 3° (Crna Gora, 15. v., sudac izabran od paraca, da konačno sudi, 4° (Bosna, opozicija *agi* i *spahiji)* seljak koji sjedi na tuđoj (aginskoj) zemlji, čifčija (v.), 5° (hrv.-kajk. i slov., 14. v.) seljak uopće, podložnik, delopolec, selnik, paur (Belostenec), iobagio u madžarskim historijskim spomenicima (< madž. *jobagy)«.* Ovamo ide još *(o)hmet* (Brusje, Hvar) »(pejorativno) sluga *(neću bit tvoj ohmét)«.* Femininum *kmetica* (16. v.) »1° ženski podložnik, 2° kmetova žena« = *kmetica* (Kavanjin) = *kmêtovica.* Apstraktum na *-ija kmètija* f (tako i slov.) = na *-ina kmetina* »1° zemlja na kojoj su kmeti, 2° pogodba pod kojom kmet drži zemlju«. Deminutiv *kmetijica* (Istra). Na *-stvo kmetstvo.* Deminutiv na *-ić kmetić* (14. v.,$_3$ Vuk) »1° (Boka) koji sjedi na tuđoj zemlji, 2° u staroj srpskoj državi opreka *vlasteli,* 3° u Poljičkom statutu *kmetić* je opreka *gospodaru, gospodinu,* kod Ljubiše poglavar *kmetica* je knez«, u Valūnu (Cres) i u Dubašnici (Krk) *kmetić* je «svinja«. Pridjevi na *-ov kmetov* (Vuk), na *-ji kmeći* (16. v., danas se ne govori), na *-bsk kmetskí,* poimeničen na *-ina kmeština* (stsrp.) = *kmešćina* (Istra) = *kmetina* (15. v.) »praedium beneficiarium«, na *-ovski kmltovski* (Bosna, ~o *pravo).* Denominal na *-iti kmêtiti, -im* impf, *(o-, ras-, za-)* »služiti kao kmet«, na *-ovati kmêtovati, -ujem* (17. v.), *òkmetovati* pf. (Stulić) »ocijeniti, procijeniti, prosuditi kao kmet«. Nalazi se još u slovenskom, bugarskom, češkom i poljskom. Značajno je što se ne nalazi u oba luž.-srp. jezika ni u velikoruskom i što nije posuđeno ni u Panoniji kod Madžara ni u Daciji kod Rumunja. U slovenskom znači isto što i u hrv.-kajk., a u bugarskom isto što u Srbiji i Makedoniji »gradski ili seoski glavar, načelnik«. Najstarije značenje 1° nalazi se i u stpolj. *kmetones regni.* Riječ je u najstarije doba išla po deklinaciji i. Upor. polj. *kmieć.* To potvrđuje i litavska posuđenica i stprus. *kumetis* »seljak«. Etimologija nije stalno utvrđena. Prema značenju 1° i 2° izgleda kao vrlo vjerojatno da potječe od franačkog značenja *comes,* gen. *-itis* (a to se razvilo od rimskog, koje je u suglasnosti s etimologijom, prefiks *cum-* i *eo, ire* »ići«) »pratilac cara, viših magistrata, prokonsulą > franačkog vladara u srednjem vijeku, kada postaje namjesnik franačkog vladara u upravi izvjesne zemlje, knez, (titula) grof«. U tom značenju potječe i bizantinsko *κόμης,* gen. *κόμητος.* Glasovni razvitak nije bez teškoća. Za naglašeno *o* > *ъ* ima doduše primjer u *Scadrà* > *Skadar.* Upor. u nenaglašenom položaju *Corinium* > *Karin, commăter* > *kbmotrì.* Ali nema primjera za prijelaz nenaglašene penultime *i* u naglašeno *e.* To bi se moglo objasniti samo onda ako bi prvobitna posuđenica potjecala od srednjovjekovnog *cometia* > *kzmetija* (hrv.-kajk. i slov.) i da je lat. riječ bila dovedena u vezu sa *commitere* »affidare un incarico, comandare«. Tada bi i dalji semantički razvitak bio jasan: *»kmet* je onaj kome je vladar ili zemljoposjednik povjerio izvjesnu dužnost, upravu sela ili grada, suđenje ili obrađivanje zemlje«. S tim bi se slagao naziv *comitatus* u madžarskom i hrvatskom srednjovjekovnom latinitetu u značenju »županija«. Imalo bi se uzeti da *kìmetb* kao najstarija posuđenica potječe iz franačkog latiniteta na Balkanu i na sjeveru. Na Balkanu je dobio potporu i u bizantskoj posuđenici, tako da je riječ mogla ući i u bugarski. Prema Otrębskom slile su se dvije riječi slav. *kъmetь* »seljak« i. lat. *comes* »knez«. Lat. *comes* je i kasnije bilo posuđivano. Iz madž. je latiniteta *komeš* m (18. v., *turopoljski komes).* Sa *s* > *š* nalazi se i u Istri. Kao titula znači *komeš ili knez, grof.* Iz srlat. je i *komitat* m (18. v., (Istra) »županija«. Od tal. *conte (Konte Lujo Vojnovic)* je u Dalmaciji toponimi *Pod Kantovo* (ribarska pošta u Orašcu), *Po konta Iva* (ribarska pošta, Muo), *komija* f (Bijela, Boka) »zemljište koje pripada nekom kontu«, od tai. *contea* f (14. v.), od fr. *conté* (upor. horonim *Franche Comte).* Odatle na *-ić kontlć* (Istra) »bogati seljak«, na *-as kontijaši (Perasta, Prianja, Dobrote)* živjeli su na zemljištu u Stolivu. Od tal. pomorskog termina *comilo* »zapovjednik galije« < *kumiđ* m (Mikalja, Stulić) »čovjek koji zapovijeda mornarima na lađi«. Od fr. *comité* (od lat. *commettere,* ne od *comes")* je *komita* m, odatle na tur. *-ci komitadži.*

Lit.: ARj 2, 595. 5, 105. 107. 240. 243. 278. 778. 8, 821. Hraste, *JF 6,* 185. *Pleteršnik 2,* 413. Tentor, *JF* 5, 210. *Miklošič* 121. *SEW* 1, 661. *Bruckner* 239. *REW*^{3} 2078. Otrębski, *Slávia antiqua* 1, 563—567 (cf. *RES* 25, 129). Karzniewicz, *Ueber die Abstammung und Bedeutung des Wortes kmet,* Zagreb, 1895 (cf. Jagić, *ASPh* 18, 308). Raić, *Kres* 1886, 362-369 (cf. *ASPh* 12, 522). Birkenmajer, *JPol* 21, 174-176 (cf. *IJb* 22, 332). *DEI* 1029. 1074. *Mažuranić* 1, 508-12.

kmeza f (Lika) »razmaženo žensko« prema, m *kmézonja* »razmaženo muško dijete«. Pridjev na *-av kmezav* (Li':a) stoji u vezi s impf...

kmêziti se, -im (Vuk, Srijem, Ston, subjekt *dijete) (ras-") = knjižiti se* (Vuk) *(na-)* »sinonim: plakati«. Kod Stulića i Voltidija *knjižiti se kome* »rugati se«, u Dubrovniku *knjezuša* »žensko koje odmah udari u plač«. Deminutiv *knjezúkati, knjezūkām* (Stulić). Ovamo i Vukov *'rasknježiti.* Na *-ilo knjižilo* m (DubrovnikX Bit će također onomatopeiskog postanja kao i *kmečati* (v.). Upor. *cmizdriti.*

Lit.: ARj 5, 109. 118. 7, 398.

knaditi, *-im* impf. (Hercegovina, Bosna, objekt *pjesmu)* »stvoriti tekst narodne pjesme« = *knaditi začinke i pjesni* (Martié) = *knaditi* (Stulić) »sinonim: naknadivati, nakladiti«. S prefiksom í- *sknäditi, -im* (Vuk) »pribaviti«, *sknadit pismu* (Sinj), *kraj s krajem sknaditi* (Otok, Slavonija) »sastaviti«. S prefiksom *iz- isknaditi (pjesmu).* Impf, *sknađati, -am* (Otok, Slavonija) »1° namicati, *T* urediti«, *sknadívati, -dujem* pored *-vam* (Varoš, Slavonija). Na *-ati sknađati* impf, »sinonim: sknaditi«. S prefiksom *raž- rasknaditi* pf. (Makarska, Pavlinović) »razgoditi, rasuti«. S prefiksom *do- doknaditi* pf. (Obradović, Martié) prema impf, *dòknadati* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »dopuniti, dograditi«. U današnjem književnom i saobraćajnom govoru upotrebljava se vrlo često s prefiksima *na-, nado- naknaditi* (Vuk), *nadoknaditi* »sinonim: nadomjestiti«, s postverbalom *naknada* (Vuk). Odatle *naknadan, naknadivati, naknadovati, nadoknađivati, nadoknađati,* »sinonimi: skunatoriti, skunabiti«. Odatle neologizmi: pridjev na *-ьn naknadan,* apstraktumi na *-ba l -bina naknadba, naknadbina.* Postanje nije lako objasniti. Miklošič rastavlja u *k* (prefiks) + *naaъ < na + de-* (v. *djetf),* što doduše odgovara značenju. Ali prefiks *k-* visi u zraku jer u *knza* (v.) nije izvjestan. Zbog toga se mora bez sumnje poći od prvobitnog značenja *knaditi* »sastavljati > stvarati«, jer Murko s pravom upućuje na polj. *knować, knuję* pored *kńuč* »abhauen, bebauen, zu etwas machen, anzetteln > stvoriti, učiniti«, u češ. *do kna nic* »posve ništa« = u polj. prilogu *do kna* »von Grund aus«, od *kién j kień,* gen. *kna* »temelj, Klotz, Stumpf, Stamm«. Murkovo mišljenje može biti ispravno. Moralo bi se samo uzeti da je praslav. korijen **Ђъnъ* ili **kznb* bio raširen u hrv.-srp. rijetkim sufiksom *-ada* (upór. *gromada) *k*nada* »gomila panjeva«, odatle denominal na *-iti knaditi* »sastavljati panjeve u gomilu«. Praslav. korijen **kzn-* nalazi se još τι *krnja* (Slunj, ikavci) »sinonimi: pištalina, ploština (kod donjih Posavaca)«. Potvrđeno kao ime šume *Megna* (valjda *Magna,* Mažuranić *Megna = Menja = manja) knea* 1228, potoka 1438. *vallis et rivulus Stojszlava kneya,* 1380. *Dulga* (»duga«) *knea,* 1577. *na Knye. Kneja* je negdje pod Klękom, *Knija* kod Plaškoga na putu od Plavce Drage kod Primišlja. *Knija Gora* je rudina na pola puta između Đakova i Piškorevaca. Riječ *kneja* pridjev je obrazovan s pomoću pridjevskog sufiksa -e/6, kako se vidi iz toponima *Knija Gora,* zatim poimeničen u ž. r. Kao apelativ iščezao je, tj. zamijenjen sinonimima. Sa ѣ > *a* u čakavskom ladarskom glagolu (Rab, Krk) *kaniti, kanim (o-, sa-)* (objekt *lađu)* »dati joj od dasaka načinjen gornji drveni obrub«, s postverbalom *okâna.* Isti korijen dolazi još u polj. *knieja* »šuma«, u rus. *kneja* »šuma na osami okružena poljima, grmlje« i u slov. *knjaček,* gen. *-čka* »knorriger Klotz«. Sva ta terminologija potječe prema tome od praslavenskog šumskoga rada.

Lit.: ARj 2, 595. 3, 885. 4, 321. 5, 109, 7, 397. *S,* 807. Murko, *Zbornik Belica* 225-229. *Mažuranić* 513-4. Skok, *Term.* 119. *Miklošič* 115. 121. 152. *SEW* l, 663. *Bruckner* 210. *Vasmer* 579.

knêz m (Vuk) = (sa *kn > knj) knjêz* (Slavonci, 18. v.), sveslav. i praslav. *(*kbnęzb, *ktnįgz)* »1° (najstarije značenje) glavar plemena > svjetovni ili svećenički glavar, 2° vladar uopće; (12. v.) sinonim: comes = šef države (Dubrovnik), 3° glavar knežine (seoske administrativne jedinice, Srbija, Hercegovina) > seoski starješina; sinonimi: *mùktar* (Bosna), *kmet* (Srbija), *kodžabaša* (Srbija), 4' (metafora) vrsta jestivih i ljekovitih gljiva *knjëzi* (Hrvatska, ŽK, upor. njem. *Kaiserling = Kaiserpilz)* i 5° vrsta ribe: coris julis, duganj, vladika, kralj, dunzela«, prema f *knèginja = knèginja* (Kosmet) ^ (sa *kn > knj) knjèginja* (Vuk, 18. v.) = *knjêginja* (Kosmet) »kneževa žena«. Pridjev stari na *-/: knez* (1472), već praslav., *Kneždvor* (Krk) »dvor knezova Frankopana u Vrbniku« = poimeničen u sr. rodu *knežje* n (1185) u izrazu *vladanja knežja otočbkoga* (Lika), sa sufiksom *-ak biežāk* m (Dubrovnik, 15. v.) »knežev pandur«. Može se uzeti da je poimeničen s pomoću *-ina* i u *knežina* (Vuk, Srbija, 1323) »1° dio nahije, 2° toponim«, s deminutivom *knežinica* (Ljubiša) i pridjevom *knèžīnskī* (Vuk) i na *-stvo* u *kneštvo* = na *-ija knežija* »1° teritorija kojom upravlja seoski knez, 2° čast njegova«. Danas je očuvan samo

u toponimiji *Kneza Gorica* (1532), *Knez(e)-polje* (Pelješac), *v Knězi vsi* 1489. »u kneževu selu« u Gackoj (Lika), *Knežreka* (1777, Kosmet). Noviji pridjevi na *-ev knežev* (16. v.) — *knézov,* poimeničen na *-it knežević* »1° sin knezov, 2° prezime veoma rašireno prema značenju 3°«, na *-ina kneževina,* na *-stvo knéževstvo',* na *-evski kneževskī,* na *-ovski knezovski* (Vuk). Deminutiv na *-ič knežić* »1° knežev sin, 2° hrv.-kajk. prezime, 3° biljka arum maculatum«, na *-čić* < *-ьc* + *-ić knesčić* (Vuk) »1° birov, 2° vikač = telai, 3° policajac«. Možda i *knegić* (pisano *chnegich* mletački), ako se nema čitati *knežić,* od *knégo.* Hipokoristik *Knégo* = *Knjégo* (15. v., Dubrovnik) »muški nadimak i prezime«. Riječ *knežnica* (sufiks *-nica* prema *mljećenica,* ugarski Hrvati) znači »gljiva«. Denominali na *-iti knéžiti, knežim* (Vuk, Nenadović) *(o-, ras-)* »zvati knezom«, na *-ovati I -evati knèzovati, knèzujem* = *kneževati, knežujēm* (Ljubiša) = *knegòvati, knegujem* »biti, raditi kao knez«. Ovamo još *knezinjak* (14. v.) »glavar plemena Ladihovići i Smrčkovići«. Od sintagme *pod knezom* = *vicecomes* > fr. *viscuens* > *vicomte* nastade prefiksalna složenica *podknežin* (1309, 1381, Modrviše) < **podkbnežii* prema *sedii* > *sudija* sa dodatnim *-n* kao u *merčm* (v.), da bi se riječ mogla deklinirati prema hrv.-srp. deklinaciji na *-o.* Odatle na *-ija potkne&inija* (Statut krčki) »njegova čast«, naziv ličkog plemena *Potknežinići* (15. v.). Rusizam je *knjãz* (Srbija, Crna Gora i bug.). Odatle toponim *Knjaževac* (Srbija). Vokal *e* je nastao iz nasala *į:* stcslav. *kmęzh,* polj. *ksiądz,* rus. *knjazb.* Razlika između *knez* m prema f *kneginja* objašnjava se najlakše tako da se pretpostavi *z* < *g* poslije *ę* i pred poluglasom *ь,* dok *g* ostaje pred ы, jer je u f *knèginja* isti stslav. sufiks *-yńi* kao u *pestinja* (v.), *gospodinja* (v.), *Srpkinja (v.).* Protivno je mišljenje Miklošičevo, koji uzimlje u *Ђьнегъ* izvedenicu na *-lo* kao u *kralj* (v.). Rumunji posudiše iz hrv.-srp. *chinez* (Banat) »Dorfschulze«, Madžari *kenéz,* u novije doba, jer je očuvano *e* < *į.* Rum. *cneaz* »vladar Moldavije« nije rusizam, odatle *cneajnă* < pridjev na *-ьn,* upor. češ. *kněžna* »njegova žena«, kako se vidi iz *cnezie* = *cnejie.* Ngr. κνέζηΓ;. Riječ *knez* prema tome je balkanska riječ hrv.-srp. podrijetla. *Knez* je po općem mišljenju praslavenska posudenica iz pragerm. **kuningaz,* što je vjerojatnije negoli od got. **kuniggs,* nvnjem. *König.* To je germanska izvedenica s pomoću sufiksa *-ing,* koji izrazuje descendenciju kao naše *-ič,* od osnove *kuni* »rod, pleme«. Ona je u prasrodstvu sa *čedo* (v.). Prema tome je pragerm. **kuningaz* semantički isto što naše *plemić* (v.), *plemenit.* Identičnost značenja objašnjava razlog za praslavensku pozajmicu.

Lit.: *ARj 5,* 110. 11, 148. *Mažuranić* 514-516. *Elezović* 1, 296. Grebenac, *NJ* 4, 179. 183. Dordić, *NJ 4,* 253-255. *Miklošič* 155. *SEW* 1, 663. *Holub-Kopečný* 173. *Bruckner* 277. *Mladenov* 243. *Vasmer* 581. *Gorjajev* 146. *Kiparsky* 181. Janko, *Slávia* 9, 348. i sl. Ekblom, *Studia neophil.* 17, 24. (cf. *RES* 24, 189). Taszycki, *Slávia 6,* 265-266. Ułaszyn, *Belićev zbornik* 1937, 373-379. Brandt, *RFV* 74, 2.

Knin, gen. *Knina* m (17. v., Baraković) = *Knînj,* gen. *Kninja* (Obradović, Vuk), *nj* mjesto n je od etnika na *-janin Kninjanin* (1696-1703), *kninopoljski* (18. v., Obradović). Stariji je oblik *Tnin,* potvrđen u latinizacijama *Tininium, Tyninium* (v. *CD), Tnēna* (Porfirogenet, od gen. *Tnina), Tenenum.* Taj toponim čini se da nije izoliran. Blizu Peći u starosrpskoj državi je voda i selo *Knina* (1251-1264), s izvedenicom na *-ьc Kninac,* gen. *-nca* (1293-1302). Za ta dva starosrpska toponima nema starije potvrde sa *tn* > *kn.* Miklošiču je *Knin* slavenski toponim od stcslav. *tįti, Iьno* »caedere«. Taj se baltoslav. i praslav. glagol nalazi u svim slavinama osim u hrv.-srp. i bug. Slov. *tįti, tnèm* »hacken, beissen«, *utįti, utnèm* »abhauen«, češ. *tīti, tnu,* polj. *dač,* lit. *tìnti, tinù* »klepati kosu, dengeln«·, gr. τέμνω »režem« (odatle internacionalna riječ *tom* »svezak«). Brücknerov *drwoton* je možda *drvotonj* (govori se u Posavju kod Broda, iz *Mažuranića* 599, s. v. *lisič, ton* prijevoj od *thn)* »drvosječ«. Ako je ispravna Miklošičeva pretpostavka, *Knin* je izvedenica od **thn-* s pomoću sufiksa *-in* kao *Ogulin* (v.) i znači »silva caesa, čistina«.

Lit.: *ARj* 5, 116. *Mažuranić* 1450. 1454. *Pleteršnik* 2, 666. 739. *Miklošič* 350. *Holub-Kopečný* 385. *Bruckner* 60. Osten-Säcken, *IF* 33, 262. *Boisacq** 954.

knjiga f (Vuk), sveslav. i praslav. *(*h* »1° nešto napisano (Marulić), 2° poslanica, 1529, sinonimi: list, pismo, 3° sinonim: hartija, papir, 4° liber, Buch (1465), 5° u pl. (metafora) treći dio želuca u preživača«. Pridjevi na *-ьn knjlžan* (danas rijedak) »livresque«, poimeničen na *-ik knjižnih* (Dubrovčani), neologizam na *-ica knjižnica* »biblioteka«, s radnom imenicom na *-jar knjižničar* »bibliotekar«, na *-evan* (kao u *duševan, učevan) knjï-*

Sevan (danas općenit), poimeničen na *-ik* m prema f *-tea književnik* m (Vuk, bug., pored *književnik)* prema f *književnica* »sinonim: literat, pisac«, na *-ost književnost* »literatura«. Pridjev na *-ski knjiški* »kako je u knjigama, livresque«. Deminutiv na *-ica knjižica.* Augmentativ na *-etina knjiželina,* na *-jūriņa knjizùrina* »fr. bouquin«. Radna imenica na *-jar knjižar* (18. v.), s pridjevom na *-ski knjižarski i knjižarnica* (18. v. Vuk); *knjižari* m pl. = *knjižavci* »jedan dio želuca preživača«. Na *-jara knjižara.* Stara radna imenica *kbmgtca* »γραμματεύς« susreće se rijetko u tekstovima pisanim crkvenim jezikom: *knjigočija* (Domentijan). Neologizmi su brojni u terminologiji o vođenju knjiga (Buchführung, comptabilité) : denominal na *-iti knjižiti, -im (is-, u-},* s apstraktumom na *-ьЪa isknjižba, uknjiźba,* prevedenica *knjigovodstvo, knjigovođa* prema njem. *Buchführung, Buchhalter.* Složenice *knjigoveža* m, *knjigovežnica, knjigovežnica, knjigonoša,* ovo potisnuto od *listonoša.* Obilje je još drugih pravilnih i nepravilnih izvedenica i složenica. Početno *knj-* je nastalo iz *kn-* < stcslav. *kíniga.* Grčko χάρτα, rum. *carte* ima također dvostruko značenje »1 ° pismo, litterae, 2° liber«. O postanju postoji više mišljenja. Najvjerojatnije je mišljenje finskog slaviste Mikkole, koji uči da je to iranska kulturna riječ, u vezi s asirskom *kunukku* »Siegel« = *kaniku* »etwas versiegeltes« = arm. *knik*[c] »pečat«, oset. *k'iunugä.* Prema tom tumačenju odatle je madž. *könyv* i mordv. *koňov.* Ako je tako, u praslavenski je ι mogla doći samo posredovanjem Avara, koji dadoše i drugu riječ civilizacije *biljeg* (v.), turskog podrijetla. U prilog njihova posredovanja govori možda tur. sufiks *-či* u *kbnigbčii* > strus. *knigočei.* Munkácsi, Dobrovský, Sköld i Räsänen vežu slavensku i finsku riječ sa kineskom *king, šiking* »knjiga kraljeva«, *k'üen* »Buchrolle«. Bruckner, Jireček, Gebauer, Sobolevski, Schrader-Nehring tumače iz slavenskih jezičnih sredstava. Smatraju je slavenskom izvedenicom obrazovanom sufiksom *-iga* (upór. *krug,* v.) od slav. korijena **kznb / *ki,nb* »panj«, lit. *kunas,* polj. *kien,* gen. *kna,* odatle čakavski lađarski termin *okaniti j zakaniti lađu* s postverbalom *okăna,* v. *knaditi.* Pozivaju se na semantičku paralelu *buky,* gen. *bukbve* »1° bukva, 2° littera« i njem. *Buche* prema *Buch.* Miklošič pomišlja na stisl. *kenning* »nota«, od *kennen,* kao vrelo.

Lit.: ARj 5, 118. 124. *NJ* l, 288. *Mažuranić* 516. *Miklošič* 155. 427. *SEW* l, 664. *Holub-Kopečný* 173. *Bruckner* 277. *KZ* 45, 313-316. *Vasmer* 579. *Mladenov* 243. *Kiparsky* 279. Capidan, *DRom* l, 331. i sl. (cf. *IJb 9,* 331-336). Sköld, *LUĂ* n. f. avd. 1., sv. 19., br. 7. (cf. *IJb* 10, 343). Mikkola, *MSFOU* 52, 137-190. Isti, *Ursi. Gram.* l, 11. sl. (cf. *Slávia* 3, 563)). *RSI* l, 14. Pogodin, *IF* 4, 185-187. Räsänen, *PUF* 26, 76. i sl.

ko[1] (I) upitna imenica za osobu, sveslav. i praslav. *(kito),* »quis«, nastala metatezom iz upitne zamjenice **kb* i deikse *-to* dodane samo u nom. sr. rod pokazne zamjenice, upor. češ. *tento* »taj«. Kao neodređena (neupitna) imenica znači »neko, aliquis«. Njom se izojegla teška i izolirana suglasnička grupa *kt* na početku a dodatkom deikse imenica je dobila potpun vokal. Upor. *što.* Deikse u *tko* i *što* odgovaraju pokretu ruke pokazivanjem na predmet. U ostalim padežima *kъ* se pojavljuje u prijevoju *ko- (koga, komu* itd.). Upor. *čega* itd. mjesto *čbto > što.* Piše se i govori pored fonetskoga Ko još i *tko.* Veže se s koncesivnim *i,* negacijom *ni* i neodređenim *ně- > ne-, nje-* u *itko, nitko* »nulius«, rastavljivo *ni od koga,* i *netko* pored *njetko* »ullus«. Odatle s madž. sufiksom *-ov < -o nitkov,* gen. *-ova* (Vuk, Ljubiša). Sa *-že > -r nitkor* (17. v.). I u te složenice prodire fonetske *ko: iko, niko, neko.* Fonetski je oblik prevladao zbog deklinacije *koga* (pisano i *ikoga), ikoga, nikoga, nekoga* itd., iz koje se vidi da je za jezičnu svijest *k-* postao glavni nosilac značenja (prema Grammontu *interversion conservatrice].* Kako je suglasnička grupa *kt > tk* izolirana i u sredini riječi, kao i na početku, bila je zamijenjena sonornim *gd* prema *gđa, gdi, gdje* u hrv.-kajk. (upor. češ. *kdo}: .gdô > do* (ŽK) sa deiksom i *doj* (ŽK, Kolicí, Bęgi), *nigdo* »nîko, neko« (ŽK) = *negdo* (hrv.-kajk., čakavski), i ša deiksom *-že > re.* Osnovno *kb-* u *kuo* je maskulinum, kako se vidi iz lit. *kas* »ko« < ie. **quos.* U hrv. južne Italije *kona* »možda« nastalo je od *ko zna.* Kao u lat. *cuius* < ie. **queios* nastade od **quos > *kb* upitni posvojni pridjev, dodavanjem pokazne zamjenice *i, ja, je* (v.) : stcslav. *čbjb,* u određenom vidu *čiji, čija, čije = čiji, čija, lije* (ŽK), koji se veže sa *i i- l ni- l ne- l nje-* u *ičiji, ničiji, nečiji = ničiji* (ŽK). Prema *njegov* izmjenjuje se u *čigov* (Dubrovnik), *nečigov* i dalje *ičigov* itd,. prema *njihov* u *čihov* (16. i 17. v.) = *čijegov,* pseudojekavizam u dubrovačkim spomenicima, = *čegov* (13. v.), pseudoekavizam kod Save, Kožičića, Kašica, odatle poimeničenje na *-ič čegović* (Vuk) »cujus filius«, prema ispravnom *čigović* (Mikalja, Ljubiša). Od gen. *koga* analogno *kogovič, nikogović* (Lika) »čiji sin«. Upor. španj. posjedovni pridjev *cuyo* od lat.

cuius. Od *komu* s pomoću *-kati* dobiven je impf, *komúkati, kòmucèm* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »dijeliti na sreću (u igri)«. [Usp. i *koćeveće].*

Lit.: ARj 1, 920. 2, 22. 23. 3, 766. 5, 132. 149. 7, 863. 8, 204. *JF* 11, 86. Aleksić, *NJ* 1, 136-140. Maretić, *NJ* 1, 167-168. *Miklošič* 151. *SEW* 1, 673. *Holub-Kôpečný* 167. *Bruckner* 278. *KZ* 45, 41. Bělic, *Príroda* 47-48. 50. Solmsen, *KZ 44,* 176. Vaillant, *RES* 13, 167. Grammont, *Traité de phonétique,* 1933, 243. Otrębski, *LP 2,* 283-287. Music, *ZbJ* 543-546 (cf. *RSl 2,* 265). Rešetar, *Kol.* 172. Wędkiewicz, *RSl* 6, 233. Hujer, *LP* 35, 214-219. *Boisacq** 799.

ko[1] (II) *—ča* (čakavski) = *ka, kaj* (hrv.-kajk., slov.) = *što* (štokavski, bug. i rus.) ~ *stă* n pl., *a šta, rasta, zbokšta* (Kosmet) »zbog čega«, praslavenska upitna imenica za neživo, »quid«. Odatle noviji nazivi narječja: *čakavac,* gen. *-vca* i pridjev *čakavski, kâjkavac,* gen. *-avca* i *kajkavski, kékavac,* gen. *-avca,* s pridjevom *kekavačkl* (Vuk), *štokavac,* gen. *-avca* i *štokavski.* Nastavak *-kavac* dobiven je prema *bekavac, bukavac, drekavac.* Upor. za takvu determinaciju u romanskim jezicima potvrdnu partikulu tai. *si = oc, oil < hoc ille* za јдапо-francuski i sjeverno-francuski i kod nas *Mijaci* (Makedonija) prema *mije* »mi«, *Prieki* prema *prie* »prije«. U antroponimiji *Kâjkavac* (prezime medu ŽK, koji su čakavci), u toponimiji selo *Čakavci* (Pašman). Glas α u cd nastao je iz ie. *г* > stcslav. 0. Prema tome α odgovara posvema lat. *quid* i gr. τι. Poluglas se ne pretvara u puni glas *a,* kad je u vezi s prijedlozima ili sa *ni; zač* »zašto« — *zaš* (ŽK), *krozač* (Menčetić), sa *ni* ili *ne nič* (15.i 18. v.) — *nel* (Mikuličić) > *niš* (Vuk, čakavci ŽK) (upor. slov. *nič* i češ. *proč);* zbog toga što slog pred *сь* nosi akcenat, сь je sr. r. Puni glas α u ča nije isto što u *ka* (ŽK, Berdiki) i u *kaj,* jer ti oblici ostaju i u vezi s prijedlozima, s koncesivnim i i negativnim *ni, ne\ lkaj, zakaj, nikaj, nekaj,* nego je to *a* iz plurala sr. r. od zamjenice *kъ* (v. *ko,* I) sa deiksom *i.* Upor. *kare* (13. v.) i slov. *kar.* Jagić tumači *kaj* kao búg. *ka* »wie, warum«. Razlika između *zač* i *ča* tumači se potrebom akcentiranja. Kao fr. *e muet* što ne može nositi akcenat, tako ovdje ni stcslav. poluglasovi *ь, ъ.* Između *сь > ča* i *čbto > Što* razlika je samo u tome što je сь u *čbto* dobio deiktičko *to, ta,* (upor. češ. *tento 'I ko)* zbog istog razloga zbog kojeg je ь u ča prešao u *a.* Prijelaz с > í je isti koji i u *štiti, štovati,* za *čitati, čast* (v.), tj. u *š <* с je zbog disimilacije ispao dentálni elemenat í u ří u vezi sa *-to.* Postoji još sr. r. od *kb* (upor. *kbto > tko) če* u kajkavskim narječjima (kao i u bug., ali u značenju veznika »ako (v.), da (v.)«.), upor. fr. *que <* lat. *quid* ili *quod* u rečenici *II serait riche qu'il n'aurait rien à craindre* »Da je bogat, ne bi se trebao ničega bojati«. Preda se prima *i, rii, ne, nje* i prijedloge *po-, za-: isto, ništa —* (bez deikse *niš), nešto* pored, *nješto, ništo* (ŽK) »nešto«, *pošto, zašto.* Analogno i *kaj.* Veza *ni* -l- *čbto > ništo* (13. v.) sa deiksom *-že > -r(e) ništor(e) = ništar* govori se danas samo *ništa* i čini za sebe leksikologijsku porodicu. Odatle na *-alo ništalo* m »sinonim: nitkov«, na *-vac ništavac,* gen. *-avca* »isto*, s augmentativom na *-ina ništavina* (Piva-Drobnjak) »rdav čovjek«, na *-arija* f *ništarija* (Vuk) »l ° besposlica, 2° (kao maskulinum) *ništa-čovjek* (Crna Gora), *niita-junak«.* Na *-ica ništica* »nula«. Neologizmi na *-oca ništoća,* na *-ina niština* i *ništost* nisu ušli u jezik. Denominali na *-ariti ništariti, -avati ništavati (u- po-),* na *-iti ništiti (po-, u-); pošto* i *zašto* u vezi postade prilog »jeftino« *(dadosmo pošto zašto,* se. *kupljeno,* Kosmet) = *pošto poto.* U čakavsKom postoji još *nišče* »nihil« (15. i 17. v., Drniš, Marulić, Vrančić); *e* mjesto *o* je zbog prethodnog palatala. To je hiperkorektni oblik. Samo *što* ili *šta* veže se s enklitikom *š < ćeš: štos = štaš'?* Prema tal. *niente meno* stvoren je *nišče manje,* prema njem. *nichtsdestoweniger: niš ne manje* (Vežić). Sintagma *kaj za = kaj za jedan* je prevedenica od njem. *was für (ein).* Ovamo još eufemizam *markaj < makar kaj* »quidquid« u značenju »vrag«, koji je tabu. Zamjenica *ča* veže se s aoristom *bi: čabi* »zašto« (Vodice, Istra) u primjeru *čabi da si to reka'?* Štokavsko *niš* pored *ništa* može se upoređivati sa *zač* u toliko što veza sa negativnim *ni,* koja može nositi akcenat, ne treba pomoći deikse *to.* Deiksu ť sadrži *kaj.* Deikse *to, ta = i* nema u deklinaciji: gen. *cesa, čega,* dat. *čemu,* instrumental *čim', a* mjesto *o* (stcslav. *ceso)* je od imeničke deklinacije, a *-ga* mjesto *-so* je od složene pridjevske deklinacije. Oblik *ceso* odgovara gotskom *his,* stvnjem. *hwes,* gr. τέο (H..mer) = atički τoυ za τίνος. Tvrdilo se da su Arbanasi posudili čakavsko *Сь* >arb. *ce* »što«. Priloški instrumental *čim,* s prijedlogom *dočim* (16. v.) = *dolinie* (16. i 17. v., Dubrovnik) = *dalima* (Marulić) = *dolin* (17. i 18. v.) = pseudojekavizam *dočijem* (Dubrovnik) = *dolijeme* (Dubrovnik) = *dočem* (Mikalja, Stulić) postadoše vremenski veznici, s prijedlogom samo kod zapadnih pisaca. Vuk ne pozna *dočim.* U Kosmem *počim.* Isto su tako i *što, pošto* i zoifo (prevedenica, prema

tal. *perché)* postali veznici u raznim funkcijama, čakavski *zač* »quia«, *zašto* (Kosmet) »jer«. Od genitiva *cesa* sa sufiksom *-ον, -αv* nastade posvojni pridjev *česov = česav, česva* (Martić) = *ceo* (narodna pjesma, Petranović) »qualis«. Veže se s *i, ni, ne: ičesov, ničesov,* gen. *ničesvoga* (Martić), *ničesov* i *nečesov* »nekakav« (Crna Gora). Od *ničemur* postoji pridjev *ničemuren* (hrv.-kajk., Belostenec, Jambrešić) »nichtsnutzig, nevaljao«. Od sintagme *bez ništa bezništnjak* (Ljubiša) »koji ništa nema«. Od *što* prave se glagoli: *hakati, Uočeni* (Vuk) »tužiti se«, od sintagme *što ću, istokati (iz-*)* (Lika), *nipodaštavati* (Vojvodina) od sintagme *ni poda što ostaviti, uzeli', izništati, -am = izniš'taviti* (Vuk).

Oblik *k** bio je i srednji rod sing, praslav. upitnog pridjeva. Upór. lat. *quod.* Očuvao se u priloškom instrumentalu *kom* (14. v., Marulić, Dubrovčani, Kavanjin) »netom«. Upor. *čim.* S prijedlogom *dokom* (Marulić) »dokle« = *dokim* (čakavci, 15. v.) = *dočim.* U ák. sr. r. s prijedlogom *do- dok* (također bug., Vuk), veznik; *doka* (Vuk, narodna pjesma) može se tumačiti na dva načina, ili kao dodatak deikse *-a* ili kao sr. r. pl. od *kъ.* Ovako će se tumačiti i bug. *ka* »wie, wann, wenn«, *kāto, dokató.* U prilog prvom tumačenju govore oblici *doke.* Oblik *doku* (pravni i historijski spomenici, 13. v.) dobio je *-u* prema stcslav. *kçdu, dokolu.*

Lit.: ARj 1, 291. 271. 947. 2, 543, 590. 736. 3, 766. 4, 90. 269. 736. 5, 251. 231. 8, 97. 164. 165. 191. 673. 803. Budimir, *JF* 15^ 158. *NJ* 1, 93. Rončević, *NJ 5,* 135-152. Stojković, *HJ* 1, 20-21 (cf *JF* 17, 304. 305). Vušović, *NJ 2,* 103-105 (cf. *JF* 13, 293.). *Elezović 2,* 538. Šurmin, *NVj* 3, 104-105. Milaković, *NVj* 25, 123. 593-600. (cf. *JF* 3, 262). Lang, *ZbNŽ* 19, 147. Bulat, *JF 5,* 148. *Miklošič* 152. 21. 271. 947. 736. *SEW* 1, 164. 673. *Trautmann* 133. Bruckner, ÍCZ 43, 322. Ribarić, *SDZb 9,* 138. *Boisacq*[3] 972. Baric, *AA* 1, 205. sl. Jokl, *IJb* 10, 164. Iljinski, *ASPh 28,* 461-462. Osten-Säcken, *IF* 33, 250. Vaillant, *Slávia* 11, 40-41. Jagić, *ASPh* 1, 432. Vaillant, *RES 6, 77-*78. 22, 190-191. *ASPh* 11, 448. Jagić, *ASPh* 17, 84. Šuman, *Kres* 1885, 268-273. 317-321. 372-275 (cf. *ASPh* 12, 518-519.).

ko[1] (III). — Od upitne imenice ќг>, koja se nalazi u *ko* i *kaj,* pravi se već u praslavenskom upitni pridjev dodavanjem pokaznog pridjeva *i, ja, je:* stcslav. *kyjb > ki* (12. v.), *kaja, koje >* čakavski i kajkavski *ki, ka, ko* (slov., ŽK) »qui, quae, quod«. Taj postaje i relativni. Lik *ka* i *ko* nastao je stezanjem *aja > a, oje > 0* (upór. *Bogović < Bogojević, Predović < Predojević* ŽK). I taj prima preda se koncesivno *i,* negativno *ni* i neodređeno *ne* u *Iki, niki* (ŽK). U književnom jeziku govcri se samo u vezi sa *ne- neki* pored *njêkí.* U sr. r. *neko* (Kosmct) znači »oko, cirka, od prilike«. Iz stcslav. genitivnog oblika *kojega* i iz sr. r. *koje,* reformiran je *kyjb* u *kojb* već u cslav. u određenom vidu, odatle *koji* (13. v.), *kojā, koje = koji, koja, koje* (ŽK). Oba oblika, i stariji i noviji reformirani, mogu primiti preda se *i, ni, ne nekoji* (13—16. v.) i uza se *god, gođ(e), goder, godijer, godir* (v.), deiksu *no,* i sintagmu *mu drago* (17. v.): *kojīgod* (rastavljivo *koji ga god), koji mu drago, kojino.* Srednji rod *koje* veže se sa *gdje, kakav = kaki, kako* (18. v.), *kano, kud, (t)ko, stă* (18. v.), da se označi neodređenost drugog dijela složenice. U čakavskom 1 kajkavskom *kî* može zamijeniti i upitnu imenicu *tko.* Analogno prema *čigov* pravi se na Cresu posvojni pridjev *kinjev* »čiji«. S pomoću sufiksa *-ák* (upor. *svakojak)* pravi se upitni pridjev *kajak* (Kosmet, Lika) »koliko je godina (konju)?«. Zaseban je slučaj *kuj,* gen. *kogă,* f *kojă,* n *koje, kuj mu drago* (Kosmet), gdje je *o > u* u zatvorenom slogu. Kako se iz deklinacije vidi, *kuj* zamjenjuje i *ko.*

Lit.: ARj 4, 955. 5, 150. 165. *Elezović* 1, 456. 339. Ťentor, *JF* 5, 210. *Miklošič* 152. 18. *SEW* 675. *Holub-Kopečný* 167. 196. Vasmer, *IF* 40, 139-144. Bělic, *JF* 3, 31-34. Durnovo, *ZSPh 2,* 381 — 382. Zubatý, *SbFil 4,* 232-262 (cf. *IJb 2,* 166).

kő[1] (IV). — Od zamjeničkog upitnog korijena *k-,* od kojeg je *kb-* u *kuo > kő,* s pomoću pridjevskog sufiksa *-cko* izvodi se sveslav. i praslav. upitni i relativni pridjev za izražavanje kakvoće *kakł.* Taj je istisnuo iz hrv.-srp. *jakí* »qualis« zbog toga što je *jak* dobio značenje »potens«. Maskulinum *kak* nalazi se samo u starijem jeziku, u slov. i hrv.-kajk. U štokavskom je dobio određeni vid *kaḳī, káka, kako.* Srednji rod *kako* upotrebljava se još kao upitni prilog *kako to* u značenju »wie« i kao veznik jednačenja. Dobiva deikse *-i kakoj* (17. v., Mrnavić), *-no kakono,* i *god (-e, -er, ijer, -ir), mu drago* ili *drago.* Kod kajkavaca dočetno *-o* smatra se deiksom koja može otpasti: *kak*? Dobiva još *ti, -lice: kakti — kakati = kakot(o), kăkonoti, kakolice* (Kavanjin). Veže se s prijedlogom *od: otkako > òtkõ* (Piva-Drobnjak) u vremenskom značenju. Jednom je potvrđen (18. v.) veznik *kakod* (haplologija) < *kako da.* U službi veznika jednačenja

kraćenjem gubi *k* : *kao* (prema *preko* > *preo)* > *ka* (Kosmet) > *ko, kaono* > *kano* (18. v.), *kon(o), kaono god, kaonoti.* Odatle *kanda* (18. v.) = *kândar* (narodna pjesma) = *konda* (Lika), i kod Vuka naziv naroda *Kánovac,* pl. *-ovci,* s pridjevom *kanovački (glasoudar).* Sa *ti: koti* (Istra, ŽU) = *kat* (kajkavci, sjeverni čakavci, 15. v., Marulić, ŽK) = *kod* (istarski čakavci, ŽK *kod on,* obratan govor prema *rôt,* gen. *roda)* = *kotno* (ugarski Hrvati), sa deiksama *-i kaj* (ŽK, Kosmet) = *kî* (Lika, Perušić, Kosmet), *-no kăjno* (narodna pjesma) = *kano* (17. v., Vuk) = *kânoti.* U Prigorju je *ko* pojačanje veznika *da: kaži kô da vidim; ko da* (ŽK) »kao da«. Dobiva uza se *god* (itd.) : *kao god, kaono god* = *kogoć* (Kosmet). Veže se s part, prezenta aktiva *čine* »čineći« *kočinje,* prilog, »sinonimi: bojagi / bajaga, tobož(e), doja, navlas«. U narodnoj pripovijeci *kadob,* prilog »upravo, zbilja« < iz sintagme *kao da bi* (to bilo u istinu). Praslav. upitni pridjev *kakъ* širuje se u hrv.-srp. i bug. sufiksom *-uo kàkav, kàkva;* u određenom vidu *kakvi, kakva* (ŽK), u štokavskom ne postoji. Upor. slov. raširenje *kakšen, kakóver.* Dobiva uza se *god* (itd.), *kakav god.* Dobiva preda se *i, ni, ne* u *ikakav, nikakav, nekakav* = *nekakav,* odatle haplologijom *nikvi, nekvi* = *nëkaki* = *nekak* (Istra). Isto tako i prilog *kako: ikako, nikako, nekako.* Oblik *näki* (Piva-Drobnjak) »nekaki« nastao je ispadanjem *k* i stezanjem *ea* > *a* od **neaki.* Sufiks *-ъ* > *-av* je prijevoj od sufiksa *-ov,* upor. *njegov, njegvi* (ŽK, prema *kakvi), kakov, kakovi,* tako i u stcslav. i u rus. Ta izvedenica može ići već u praslavensko doba. I taj oblik dobiva *god.* Oba oblika poimeničuju se sa *-ost, -oca* u apstraktima *kakvoća* (18. v.), *kakvost* (kod starijih pisaca) = *kakovost,* na *-stvo kakovstvo* (17. v.) = *kakojstvo* (17. i 18. v., *j* prema *svojstvo).* U prasrodstvu je sa lit. *kõks* »qualis«, ir. *each* = kimr, *pawb* »svaki«.

•*Lit.: ARj 4,* 732. 740. 741. 758. 761. 821. 833. 834. 5, 143. 148. 265. 268. 400. 401. 393. 7, 890. 8, 186. Rozié, *NVj* 3, 187. Kostic, *NJ* 1, 82-84. Stevanović, *NJ 5,* 217-220. Vušović, *NJ 5,* 220-222. Vuković, *SDZb* 10, 394. *Elezović* 1, 266. 271. 294. *Miklošič* 8, 151. *SEW* 1, 673. *Vasmer* 506. *Trautmann* 111. Sobolevski, *RFV* 71, 21-26 (cf. *JF* 3, 222). Music, *JF 4,* 153. *Leskien* \, *97.* Rešetar, *ASPh* 36, 543. Vaillant, *BSLP 29,* 43 (cf. *IJb* 14, 270). *GM* 7.

ko[1] (V). — Raširenje ie.* *quoi-* sa *-ero* (upor. lat. *uter, neuter,* odatle internacionalna riječ *neutralan* i *neutralnost)* nalazi se od južnoslavenskih jezika samo u slov. upitnom i relativnom pridjevu *koleri* = *kateri* te u, hrv.-kajk. *koleri* (1588, Belostenec, Habdelić, Voltidi, Stulić, Budinić) = *kolori* (u knjigama pisanim crkvenim jezikom i 1564. na hrvatskoj strani), u prijevoju **ktíeryj* > *klēri* i u hrv.-kajk. *steri* (sa razvitkom početne suglasničke grupe *kl* > *ht* > *št* kao u *šći* < *kći* i *šteti* < *hleti)* i dalje hrv.-kajk. *teri* »koji«, *nesteri* »neki«. U svim sjevernim slavinama zamjenjuje naše *kójí* (v.). U prasrodstvu s gr. πότερος, lit. *katras* »lequel de deux«..

Lit.: ARj 5, 397. 401. 8, 96. *Mažuranić 529. Miklošič 2,* 151. *SEW* 1, 674. *Holub--Kopečný* 192. *Bruckner* 278. *KZ* 45, 48. Ramovš, *CSJK 2, 274.* (cf. *IJb* 9, 197.). Hofmann, *IF 49,* 304. Brugmann, *IF 27,* 246. *Boisacq*[3] 807-808.

kő[1] (VI). — Upitna imenica **kb* udružuje se već u praslavenskom sa sufiksalnim elementom u lokatīvu *-lé* > *-le: -kile.* Ta se složenica očuvala samo s prijedlozima *do, od* i sa *ne: dokle o(t)kle, odakle* (17. v.), *odaklem* = *odaklen* = *odaklek (-m, -n, -k* deikse) = (sa *kl* > *klj) daklje* (ŽK), *pokle* = *pokli* = *pôklje* (ŽK), upitni prilog koji izrazuje »primicanje kraju«, sa *ne, ni donekle, odnekle, nidokle* »koporan (odijelo, v.)«. Dočetno *-e* mogu zamijeniti *-ã, -i: dôklã* (15-17. v.), *-ām doklām, -em dokiem, -en* (deiksa *ri) dokién, dòkli* (15. v.). Može se dodati i deiksa *-k dokljek.* Sa ъ > α: *dokālē* (Vuk, *Pjevanija crnogorska)* = *otkale* (Kosmet), *otkālē,* sa *né- donekle, odnekle.* Pojačava se sa *god, god(e), goder, godir, godijer.* Praslav. prilog *ktle* pojavljuje se u prijevoju *kole* > *koli* u istom značenju sam i s prijedlogom *do dokolê* (13. i 14. v.) = *dokole* (18. v., Dubrovčani) = *dokoli, nikoli* »nigda«, na *-će nikolice* (Istra), *nekoli.* Lokativno *-e* zamjenjuje *-a* i *-u dokola* (Lučić), *dokolu* (15-17. v., Marulić). Čakavci ga ispuštaju: *dokol* (15-18. v.). Prijevojni oblik služi i kao imenička, pridjevska i glagolska osnova: *nije mi kolje* (i bug.) = *nije mi kole* (Peć, Kosmet) »nemam vremena«; sa *-ica nekolica* »neodređeno mnoštvo«, sa deminutivom na *-bk nekoličak,* gen. *-čka* (srednja Dalmacija, Pavlinović), *dokolica* (Vuk) = *dokolica* (Kosmet) »otium«, sa *-ьn dõkõlan* = *dukôlan* (Kosmet, Drsnik), *dõkõn,* f *dokona* »koji ima vremena«*;* *nekolica* = *nekdlnica* (Riječka nahija) »stanje kad ko ima mnogo posla (protivno *dokolica)«.* Ovamo ide *nidoklice* f pl. (Vuk) = *doniklice,* riječ u šali za »dokoljenice«; prilog na *-š* < **šbd nekoliš* »nekoliko puta«. Prilog *několikrát*

može se tumačiti i kao haplologija od *nekolikokrat.* Denominali na *-iti doholiti pí.* »dovršiti«; na *-éti dokoljeti, -im* (Vuk) »dospjeti, uspjeti«. Ovamo ide možda i *koliti, -im* (Marulio, Zoranie) »željeti, voljeti«. Osnova *kol-* služi i u daljem pridjevskom izvođenju. Sa sufiksoma -i/Ь, -*ъігъ* (prijevoj) tvori se upitni pridjev kvantiteta (sveslav. i praslav.): *kolik, kolika* (Vuk); *-ik* je kao u *velik.* Prilog *koliko* = kod čakavaca *kolku, nekako* (16. i 17. v.). Upor. taj niži prijevojni štěpen u bug. *kolko, poll, kilka* i rus. *kohko.* Bez sufiksa *-ikъ, -bkb* u starijim knjigama i u čakavskom *kol (-a, -e, -f)* »quantus« uz upitnu zamjenicu *kî kol, koliko kol, kada kole* (16. v.). Prema ovome *kol* izmijenjeno je *god > kot* ŽK. Ovamo idu prilozi *koliskorje* »koliko prije« od *skoro* (v.) i *kolmi* (14. v., samo u crkvenom jeziku u kojem je *-mi* kao u *velmi > veoma.* Zamjenička osnova *ko-* mijenja se u čakavskom i kajkavskom u *ku* prema akusativu f *ku: nekuliko* (16. v.) = **nekulko > nekūko, nìkuliko* (ŽK), *kuRko* (ŽK), prilog *kulik túlik* (ŽK), u Kosmetu *koliko* prema *nőm.* fém. *ka (< kaja).* Pridjev i prilog prima preda se *i, ni, ne: iko-Kko, nekoliko* itd. Od pridjeva *kolik* često se s različitim sufiksima "prave deminutivi: dokaz koliko je vezan na afektivnost: sufiks *-h + -ъn > -han kòlihan, kolísati, -can < -ik + -ъn količan* (18. v.), *-can (c* prema pluralu *svi kolicí,* prevedenica od tal. *tutti quanti) kòlican* (17. v.) = *koucan* (Kosmet), *-ičak < -ik + -bkb količak* (Vuk) = *kollćak* (Kosmet) = na *-ski kaliski.* Hipokoristici su *kojušan, kocuknl.* Apstrakta su na *-ina = -inja: količina* (Boka, Hrvatska) = *kolicinja* »mnoštvo«, sa *ně- nekolicina* (glede *c* upor. *kolican)* »neodređeno mnoštvo« = *količina = količanstvo, nekolicina,* na *-oca kolikoća.* Neologizmi *kòličnik* »quorum«, na *-ost kolikost; kolikojstvo — kolikojustvo* nije ušlo u jezik. Pridjevu i prilogu *kolik(o)* dodaju se *i, ni, ne: ïkoliko, ni koliko, mkoliko* »nimalo«, *nekoliko;* i *god {-e, -er, -ijer, -ir), god / goi, mu drago,* deiksa *no, krat* »koliko puta«. Složen pridjev *kolikòstruk* (18.). Denominali su na *-ati kolikátí se* (Lika), *iskolikati* (Lika) »1° cijelu količinu potrošiti, 2° dobiti kod igre kolikanja«. U prasrodstvu su lit. *keli* »neki, koliki?«, gr. •πηλίκος »kako velik«, lat. *qualis* »kakav« i lit. *kal* »kako dugo«.

Lit.: ARj 2, 588. 593. 596. 3, 887. 5, 64. 177. 185. 190. 192. 205. 206. 7, 883. 890. 8, 167. 183. *Elezović* 1, 143. 159. 374. 303. *2,* 19. *JF* 14, 226—227. *Miklošič* 151. 9. 10. *SEW í,* 673. *Holub-Kopečny* 176. *Bruckner 229. Vasmer* 599. *Mladenov* 137. 246. *WP* 1, 521. Iljinski, *Slávia 9,* 588. Fraenkel, *IF* 41, 410. Bélié, JF 3, 79. 81. Machek, *Slávia* 16, 168. Vaillant, *RES 9,* 8. Matzenauer, *LF* 8, 194. *Boisacq*[3] 320. 779.

kS[1] (VII). — Od upitnog priloga **k»* (upor. upitnu imenicu *kb* u *kito > ka)* raširena s pomoću sufiksa *-da* obrazovan je sveslav. i praslav. upitni prilog i veznik vremena **kída > kada* (upor. *sada)* »quando«, u hrv.-kajk. i slov. ispadanjem poluglasa *ъ gđa* (upor. slov. *zdaj).* Dočetno -α shvaća se kao deiksa. Zbog toga otpada i zamjenjuje se sa lokativnim ifc *> e, i: kade, kadi* (zbog homonimije sa *kadi < kidé,* vrlo rijedak u vremenskom značenju). Preda se prima prijedloge *do-, ot-,* i i-j *ni- ne-.* Odatle naporedni oblici s ispadanjem poluvokala i sa zamjenom *ъ > a: ikad(a)* pored *igda, mkad(a)* pored *mgda, nekad(d)* pored *negda* (Vuk), *nikade, nikadir.* Uza se prima deikse *-no, -ono, -že > -r(e), -a, -vo, -k, -li, -koli, -kon* (v. *kom), gôd* (itd.): *kodno > = kano* (17. v., jedna potvrda, sa *dn > n* kao u *panemo), kàdãno = kãdono, kàdãr(a) = kodera, kadvo* (18. v., Dosen), *hádek* (Crna Gora), *kadli* (Vuk), *kadokoK* (17. v.), *katkon* (južna Dalmacija?) »netom«, *kadgod = kade god / -d, kadigod = katkodi* (18. v.). Prema *sadašnji* pravi se pridjev *negdašnji* pored *negdanjī = nekadanji = nekadašnji* (Vuk, 17. v.) = *kadašanj = -šnji* (Kosmet). Opetuje se *katkad(a)* (18. v., Vuk), odatle pridjev *katkadašnji,* neologizam koji nije ušao u jezik, *kašto* (Vuk). Paralele jasno potvrđuju praslav. **kbda:* lit. *kada, kadu* = lot. *kad* »quando«, stprus. *kaden* »veznik kad«, sanskrt. i avesta *kada* »isto«.

Lit.: ARj 4, 714. 725. 726. 727. 729. 731. 732. 733. 822. 891. 891. 898. *Elezović* 1, 266. 271. *Miklošič* 151. 3. *SEW* 1, 675. *Holub--Kopečný* 167. *Bruckner* 138. 227. *Vasmer* 587. *Mladenov* 244. Ramovš, *ČSJK 2,* 274. i si. (cf. *IJb 9,* 197). *WP* \, 771. Kozlovski, *ASPh* 10, 658-659. Wiedemann, *BB* 30, 207-208 (cf. *AnzIF 24,* 118. 25, 55). Prusík, *Krok 6* (cf. *AnzIF* 3, 104.).

ko[1] (VIII). — Od zamjeničkog upitnog korijena *k-* (v. *kuo > ko)* s pomoću priloškog sufiksa *-amo* izveden je praslav. *kamo,* prilog, »1° za pitanje pravca (tako i bug.), (u Crnoj Gori gdje se ne razlikuje mirovanje i gibanje, znači i) 2° gdje«. Kajkavci i čakavci mogu ispustiti *-o: kam,* upor. *kak* (v.). Tako i slov. i češ. Dobiva uza se *K, god, mu drago, koli, ljubo.* U Kosmetu je dočetno *-o* 'zamijenjeno

sa *-a kâma* prema *kada, sada* i prilog je dobio vremensko značenje »odavno«; tako i u složenici *kõmakad* pored *kamokăd* »otkad(a)«, odatle pridjev *kamokadašnji* obrazovan prema *sadašnji* (v.). Preda se dobiva *i, ni, ne: ikamo, nikamo, nekamo.* Posljednji se u vezi sa *li* skraćuje ispuštanjem .samoglasa *a nekmoli.* Upitni prilog *kamo* stoji pod udarom tabua, na što se odgovara: *ako bog da* (ŽK). Osjećajna vrijednost dolazi do *izražaja* u pitanjima čuđenja: *kamo te ja? Kamo ti vojskai Kamo novci?* »où au diable«. Od značenja tabu nastao je glagol: *Zakâmalo ti se! Ne karnoj!* (Istra). Sufiks *-amo* u prasrodstvu je sa gr. τήμος, ή'μος.

Lit.: ARj 4, 808. 7, 881. 889. *Elezović* 1, 275. Crnek, *HJ* 1, 61. Lalević, *NJ 2,* 19-24. *Miklošič* 151. 11. *SEW* 1, 673. *KZ* 37, 371. *Holub-Kopečný* 167. Vaillant, *Slávia* 9, 497-499. Hirt, *IF 2,* 350. Fraenkel, *Slávia 14,* 499. Kozlovskį, *ASPh* 10, 657-659.

ko[1] (IX). — Od upitnog korijena *k-* (upor. *kbto > ko)* raširena s pomoću priloškog sufiksa *-oda* nastade sveslav. i praslav. *(*kęd-)* upitni prilog za pravac kretanja po površini: *kud(a).* Početno *a* može ispasti *kud,* a može se i zamijeniti sa <?( ) (prema *gdje) > -e, -i, -ije: kudije, kude* pored *kude* (ŽK), *kudi,* i sa *-u kudu.* Prema *god d* se zamjenjuje sa *đ,* koji je nastao u sandhi: *kud, kude, kuj* (Crna Gora). Preda se može primiti *i-, ni-, ne-* i prijedloge *do-, ot-, s- ikud(a), n'ikud(a, -ar), nikudi, nikud, nïkud(a)* i *òdnekud(a), otkud(a), skuda* (Istra, Mikuličić) »odnekuda«, veže se sa *-s* od *ćeš kudos, kudeš* (ŽK), s deiksom *-i kudaj,* prima deiksu *-že > -r(e) kudar(a), kuder, kudijer, -n kudijen* i *god* u značenju koncesivnosti *kùd(a)gôd* (14. v.), *-d, -ar, -er,* te *mu drago* u *kud mu drago.* Denominal na -cari *kudécati, kudēcām* »teturati, vrludati« pored *kulécati, kulēcām* (Srbija, Milićević) pored *kuljecati* (Stulić). Zamjena *l < d* nije jasna. Možda je ta zamjena nastala zbog toga što pitanje *kuda ćeš* stoji pod tabu. Glas *u* je nastao iz *ç:* upor. stcslav. *kçdu, kçde;* polj. *kędy, dokąd, otkad.* Složen sufiksami početak imade potpunu paralelu u stprus. *isquendau* »von dannen« i u lat. *unde, quando, de-unde >* fr. *dont* u romanskim jezicima, *inde,* gr. ἔνθα. Kao i *kamo,* i *kuda* je podvržen tabu. U Kosmetu zamjenjuje *gdje* i prijedlog *kod.* Elemenat *-da* je isti koji je u *kada, sada, tada, nikada.* Nalazi se u sanskrtu *tada* »dann« = avesta *tadha.* Nastao je od ie. demonstrativne zamjeničke osnove *de-, do-,* koja se kao deiksa za 1. lice *(ja)* nalazi u različitim partikulama.

Lit.: ARj 5, 736. 742. 745. 8, 185. Lalević, *NJ 2,* 19-24. *Elezović* 1, 237. *Miklošič* 151. 5. *SEW* 1, 674. *Holub-Kopečný* 167. *Bruckner 225.* Meillet, *MSLP* 20, 89-94 (cf. *IJb* 8, 215). *Havers Festschrift Th. Siebs* 1933, 371-376 (cf. *RES 14,* 234). Zelenin, *Slávia* 8, 493. i sl. (cf. *IJb* 15, 316). Ramovš, *CSJK 2,* 274. sl. (cf *IJb 9,* 197). *Mladenov* 267. *WP l,* 771.

kõ[1] (X). — Od upitnog priloga **kb* (upor. imeničko *kb* u *ktío > kõ)* dodavanjem deikse *-de* od ie. demonstrativne osnove nastade sveslav. i praslav. upitni prilog za mirovanje i veznik *kídě > gdje* »ubi, πoυ«. Početno *-e* varira sa lokativnim -«k *> -e, -je, -i.* Ikavski oblik govori se i među ekavskim narječjima gdje je nastao disimilacijom *e — e > i — e* u sintagmi, *gde je > dl je* prema *dé* pored *dé* (Kosmet). U narječjima koja ne razlikuju mirovanja i kretanja, *gdje* znači dvoje »1° kamo, kuda, wohin i 2° ubi (prema romanskom *ubi)«.* Kao veznik uvodi ne samo priloške rečenice mjesta, nego i druge priloške (kao uzročne); *muka mu de nema pare* (Kosmet). U svagdanjem govoru čuju se fonetski oblici *djê, dl, dé, dé,* koji su nastali asimilacijom kao i *ko.* Postoji i metateza kao u *kto > tko > ko* u *dge (14.* i 15. v.) > *gê* (Vuk, Crmnića, Paštrovići, nahija barska), *nïge, svâge.* Odatle naziv naroda, koji tako govori: *Gege (Knske, sotonicke),* prenijet na Arbanase, susjede Crmnice i Bara. Upor. tako nastale nazive narodnih grupacija: *Mijaci* (prema *mije* »mi«), *Prieki* (prema *prie < prvlje* »prije«), *Goge* (prema *gu, gi* »ih«), osim opće poznatih *kajkavaca* itd. Kod čakavaca je ъ > *a kadê, kadï (14.* v.) pored *gdi > dì.* Prima preda se *i į ni-, ne-, sva: igdje, nigdje, negdje, svagdje* a uza se *god* (itd.) *gdje god* (Vuk, 14. v.) pored *gdjegod (16.* v.), također s deiksom *-no gdjeno, -že > -r nigdjer, -li gdjeli.* Opetuje se *gdje (i) gdje = gdje ter gdje.* Kao prvi elemenat složenice veže se sa *kad, tko, što, kakav, koli (gdjekoli,* Baraković), *mu drago.* Sintagmom *gdje je što* »kazalo« prevodi se (calque) gr. τι πού κει,τος od κεῖται. Da je **kb* prilog, dokazuju arb. *ku* »gdje« = *kimr. cw* »isto«, lit. *kurs* »welcher«, *kuř* »wo«. Demonstrativno *-de* kao deiksa upućuje na radnju rukom onoga koji odgovara na pitanje *£*? Paralele i za taj drugi elemenat postoje u sanskrtu *kuha* »gdje«, avesta *kuda.*

Lit.: ARj 3, 119. *Ele;ović* 1, 126. Miletić, *SDZb 9,* 434. Lalević, *NJ 2,* 19-24. *Miklošič*

151. 4. *SEW 1,* 674. *Holub-Kopečný* 167. *Bruckner* 138. Kaşmer 264. *Trautmann* 144. WP 1, 521-523. GAÍ 122. *Mladenov* 98. Tagié, ЛSP/z 3, 214. Skok, *JF* 12, 130-131. Meillet, /F 31, 122. AГSXP 20, 89-94. (cf. /Je 8, 205). *Boisacq*[3] 369.

ko-[2] je rijedak prefiks, paralela za sveslav. i praslav. prijedlog *k ļ ka,* koji stoji uz neke glagole kretanja i neke imenice, kao u *koprcati se, iskobečiti* pored *bečiti, iskomoliti* pored *moliti, is-ko-beljati se, za-ko-vřnuti* pored *vrnuti, kSvftānj* pored *vrtanj,* gen. *-ónja* (ŽK), *kovrtač, kotrljati, koturati* pored *turati, kovitlati, kovitlac* pored *vitlati, komešati se = krmlšati se* (Dubrovnik, sa *r < o), košuta* pored *šuta* (v.), *skomraziti* pored *mraziti,* slov. *skomúcati* »beim Sprechen undeutliche Laute von sich geben« prema *mucati* (v.). Nalazi se i u češ. i u lot. *kovams* »Kohlkrabe« prema lit. *varnas* »vran«. Nalazi se rijetko i u rumunjskim slavizmima: *coviŗi* »stršiti« od *virf < vrh, coborî* pored *doborî* prema *oboriti.* I u bug. *kotara = kotara* pored *tor.*

Lit.: Holub-Kopečný 174. Bruckner, *KZ* 45, 34-35. 48, 168. 51, 225. Tomanović, JF 17, 211-212. Matzenauer, *LF 8,* 9-10. 20, 190. Skok, *ASPh* 30, 303. *SEW* 1, 586. *Vasmer í,* 652.

-ko[3] m prema *-ka f* je produktivan hipokoristički sufiks za lica. Mociju izražava u ograničenom opsegu.. Maskulinum izražava u *debeljko, nestaško, srditko.* U *zelenko* naziv je konju. U hipokorističkim skraćenicama i s uzlaznim dugim akcentom u *priko* od *prijatelj,* od ličnih imena *Jako* (Bosna) od *Jakov, Joko* od *Jovan, liko* od *Ilija, Peko* od *Petar, Ranko* od *Hranislav, Bóško* od *Božidar* itd. Kod feminina *Jeka* od *Jelena, seka* od *sestra, neka* od *nevjesta* itd. Od hipokoristika na *-ko* postaju prezimena kao *Ranković; -ko* se može vezati sa *-an: Jokán oá Joko < Jovan.* Odatle prezime *Jokanović.*

Lit.: Leskien 439. *Marette 295.* 347 e. Boskovic, *JF* 15, 100-105.

kob, gen. *-i* f = *koba* f (prijelaz iz deklinacije i u deklināciju *a* zbog ž. r., također bug.), maskulinum u starijem jeziku (17. i 18. v., čakavci, kao postverbal od *kobiti),* sveslav. i praslav. mitološki termin *(*kobb)* iz gatanja pticaj »l ° dobar znak, bonum augurium, bonum omen, 2° malum omen, rđava slutnja, 3° susret, 4° vanjski izgled *(čovjek lijepe kobi)«.* Značenje 2° razvilo se iz pozdrava: *dobra kob.* Upor. narodna pjesma: *kad je bio čardaku na vrati, kob ga kobi Stevanova ljuba.* Na prvobitno mitološko gatanje po letu ptica odnosi se praslav. izvedenica na *-ьc,* upravo radna imenica *kobac,* gen. *kopca = kobac,* gen. *-aca* (Vodice) = (sa *-ač* zamjena za *-ьc* kod ugarskih Hrvata) *kobac,* gen *-ača* (upor. bosansko prezime *Kobačić)* »accipiter nisus, Sperber, upravo ptica koja kobi, najavljuje bonum ili malum omen«, s hipokoristikom *kába f* (Vuk, Srijem, Bačka). Bez *-ьc* u stčeš. *koba* »gavran«. Taj je oblik postojao i u panonskoslavenskom, odakle Madžarima *kaba* »kobac«. Arbanaska paralela pokazuje pokretno *s: shkabe* f == *shkabonje'* »Adler, Geier«; nije posuđenica iz južnoslav. Riječ *kobac* bez sumnje je u srodstvu sa stvnjem. *habuh,* nvnjem. *Habicht.* Može se vezati i s kslat. *capus = capys* etruščanskog podrijetla. Zbog toga naziv ptice može biti i pred-ie. rijoč, a tako i sam praslav. *kobb,* za koji ne postoje baltičke paralele. Rumunji posudiše bez *-ьc: cobă* »présage, augure«, *cobe — coabe (-e < -ъ)* »Unheilverkünder, Unglucksvogeľ« pored *cobeţ* (kod istarskih Rumunja). Upor. arb. posuđenicu iz hrv.-srp. *kobe* u kletvi *te humple koba.* Denominal na *-ili kobili, kôbím* (16. v., Vuk) »slutiti propast«, s refleksivom *kobiti se* (Zrinski, *Sirena)* »zlo slutiti«, *kobit se zdravljen* (Lumbarda, Korčula) »zvati bolest«, impf, *kobljevati = kobovati* (Martié) »sinonim: kobiti«, *dokobiti* »doslutiti«, *dokobiti se* »1° dobiti, 2° dogoditi se«, *iskòbiti = iskobiti* (Vuk) »kobljenjem učiniti da što nestane« = *iskoblt, iskõbim* (Kosmet) »pretkazati zlo, smrt, propast«, s radnom imenicom na *-nik* m prema f *t-nica,* n *-niče: iskôbnik* »onaj koji kobi« prema *iskôbnica* f »žena koja svojim postupcima čini da nastupi nesreća u kući«. Rumunji posudiše *a cobi = a cobai* »Unheil verkündend schreien«. Pridjev na *-ьn: koban* (17. v.), poimeničen na *-tk* m prema *-ica kobnih* (18. v.) prema f *kôbnica* »čovjek koji vjeruje u kobljenje«. Deminutiv na *-ča kopca* f (Vuk, narodna pjesma *dobra kopca).* Na *-ište kobīšte* (Martić) = *kobnište* (Stulić) »mjesto gdje se kobi«. Na *-ivo kobivo* (Martić) »što se kobi«. S prefiksom s- *skobiti se, skôbim se* pf. »naići na koga«, sa *susukòbiti se, sukobim* pf. u neprijateljskom smislu »sudariti se« prema impf, *skãbljati se, šķobījām = skobljávati se, skòbljavãm* »sretati«. Praslav. se *kobb* smatra srodnim sa stir, *happ* »sreća«, engi. *hap* »slučaj« i stnord. *cob* »pobjeda«. Riječ *kobac* vežu kao naprijed sa *kob* Sobolevski i Po-

godin, dok Vasmer i Preobraženski zabacuju tu vezu i ističu samo prasrodstvo s germ. *Habicht.*

Lit.: ARj 2, 595. 3, 886. 5, 132. 133. 139. 296. *Elesović* 1, 234. Ribarić, *SDZb 9,* 158. *BJ 2,* 492. Kušar, *NVj* 3, 338. *Mažuranič* 517. *Miklošič* 122. *SEW 1,* 535. *Bruckner* 240. *ASPh* 11, 118. 42, 138. *Vasmer* 582. 584. *RSI 6,* 191. *Mladenov* 243. *WP* 1, 457. *GM* 183. 193. 406. *Tiktin* 379. Asbóth, *Nyt* 4, 135-142. (cf. *RSI 6,* 334). Joki, *Unt.* 303. Uhlenbeck, *PBB 22,* 540. Güntert, *WuS* И, 135.

koba f (Vuk, Lika, Dobroselo) »drvena posuda duguljasta dna za maslo, skorup, mlijeko«, deminutiv na *-iça kòbica,* augmentativ na *-elina kobètina* (Lika) = *kova* (Vuk) »sud za crpljenje vode = *kofa* (17. v., Bačka) »l ° isto, 2° vijedro«. Balkanski turcizam ar. < gr. podrijetla (tur. *qogha, qova, gota* < ar. *kufa, quffa* »corbello, fondo, cesta«, srlat. *cofa,* 1453. Mleci »recipiente« < gř. *κόφινος* > tal. *còfano, küfar* < njem. *Koffer):* rum. *cofă* »Eimer, Holzkanne, secchia di legno«, bug. *kofa,* cine. *cuvă* »găleată de purtat apă, kablica za vodu«. Upor. *kova, kovja* (Zatrebač, arb.). Glas *b* u *koba* nastao je unakrštenjem sa *kobao.* Na Jadranu je taj arabizam ušao preko tal. *coffa* > *kofa* f (Dubrovnik, Istra, Dubašnica, Račišće, Krtole, Vrbnik, Pag i Božava), deminutiv *kófica* (Potomje, Tivat) »1° dublji koš, kotarica, košara (za masline), pokrovàča (Vrbnik) = pokrivena duguljasto-eliptička, košarica otvara se sa dvije strane popola, 2° (brodski termin) čardačić na katarci«. [Usp. i *kofan].*

Lit.: ARj 5, 148. 133. 135. 404. *Miklošič* 136. *SEW* 1, 537. *REW*[3] 2207. 4789 a. *Mladenov* 254. *Tiktin* 387. *Lokotsch* 1225. *Dalametra* 75.

kobacati, *-cam* impf. (17. v., Baraković, subjekt *val)* »1° přemetati, 2° (s refleksivom *se,* Vuk) strugati nogom po tlu« = *kobacati se* (ŽK) »prebacivati se skačući«. S umetnutim *m* pred labijalom *kombacati se* »koprcati se«. S prefiksima *iskobacati se, prekobaciti se.* U vezi je ličko ime mačka *kobàcan.* Čini se kao složenica od prefiksa *ko-* (v.) i *bacati į baciti* (v.). Slov. *kobacati, -am* (subjekt *otroci* »djeca«) »puzati«, odatle *kobacelj* = *kobačnik* »dijete koje puža«, *kobaciti se* »koprcati se«. Upor. ukr. *kobécaty ía* = (s metatezom) *kacabáty éa.* Taj se glagol onomatopeizira. Stoga može dobiti i druga značenja: *kobecati se* (Stulić) »sinonim: bekeljiti«. Druge su varijante *kopèčiti (se), kopečim* impf, »křivit (se), iskrivljivati se«, *raskopečiti se* (Hercegovina) »sinonim: raščepiti«. Upor. hrv.-kajk. *prekopiknuti se* »spotaknuti se padajući«,

Lit. ARj 3, 886. 5, 133. 228. 6, 297. *Miklošič* 121. *SEW* 1, 532. Štrekelj, *DAW* 50, 11.

kobača f/hrv.-kajk., slov., Vuk) »krletka, kavez, kokošinjak«. Izgleda kao denominál na *-iti* odatle *kobaciti, -im* impf. (Vuk, Hrvatska). Ovaj se upotrebljava samo u poslovici *Ko jači onaj i kobači,* koja se govori i sa varijantom *kvači* mjesto *kobači.* Vuk prevodi sa »an sich reissen, rapio (tj. metati u svoju gajbu)«. Za postanje od važnosti je polj. *kob* m = *koba* f »»staja, svinjac«, češ. deminutiv *kobka* »mala soba, prodavaonica«. Prema Briickneru i štrekelju te su riječi posuđenice iz njem. *Kobe(n)* »1° Schwełnestall, 2° Kleines schlechtes Gemach«, srodna sa gr. γύπη »orlovo gnijezdo, jama«. Upor. još rum. *cobac — gobac* f (Moldavija) »perad«. Na njemačku riječ došao je naš sufiks *-ača.* Usp. i tal. *covacelo* »giaciglio del animale«, izvedenica na *-aceus* > tal. *-accio* od *covo,* postverbal od *covare* < lat. *cubare.* Odatle učeni termin *inkubacija* na *-atio.* Možda je *kobača* odatle, glede *v* > *b* upor. *bolta* < *volta, konoba* < *canava.*

Lit.: ARj 5, 133. *SEW* 1, 533. *Pleteršnik,* 1,415. Matzenauer, *LF* 8, 190. *DEI* 1141. *Bruckner* 241. *Tiktin* 379. *Weigand-Hirt* 1087. *Holub-Kopečný* 174.

kobasa f (dubrovački pisci, Marulić, 15. v.) = *kobasa* (ŽK) = *klobása* (hrv.-kajk., čakavski, slov., češ.), običnije sa deminutivnim sufiksom *-ica kobasica* (koje se više ne osjeća kao deminutiv) = *kobasica* (Istra) = *klobasica* (hrv.-kjak.) = *klebasıco* f (Bednja, sa *e* < s kao u stcslav. *khbasa* i polj. *kiełbasa),* sveslav. i možda praslav., »1° sinor m: djevenica, Wurst, 2° prezime *Kobasica* (Dubrovnik)«. Deminutiv na *-ica kobasičica.* Augmentativ *kobasičina* (Lika). Pejorativna metafora *klobása* (Primorje) »Tintenklex, schlechte Schriftzüge«. Varijanta *-ur-* mjesto *-lo-kurbasìca* (Istra) nije jasna. Iz panonskoslavenskoga potječe madž. *kolbász.* Radna imenica na *-jar kobasičar.* U obliku *kobasa* < *klobása* (upor. rus.' *kolbasa* i bug. *kalbasa* pored *kalbasa)* izgubio se / kao u *otar* < *oltar* zbog disimilacije / - r > 0 - r u *kobasičar,* koliko se nije vokalizirao *(l > o: koo- > ko-).* Postanje nije utvrđeno. Mittwoch izvodi iz tur. *külbastı* > bug. *kjulbastíja* »na žaru pečeno meso«. To ne zadovoljava ni fonetski ni semantički. Isto tako r> Bernekerovo izvođenje

od hebr. *kolbãsar* »meso, svaki živi stvor« kao ni fr. *calebasse* »tikva«. Iljinski, Bruckner, Matzenauer i Mladenov vide u *-asa* sufiks, a u *kolb-* osnovu koju Matzenauer drži prasrodnom sa Šved. *korį* »farcimen«, Iljinski sa rus. *kolob* »okrugao hljeb«, Mladenov sa bug. *kucam > kucam.*

Lit.: ARj 5, 134. 810. Štrekelj, *ASPh* 12, 485. *Miklošič* 154. *SEW* \, 542. *Holub-Kopečný* 171. *Bruckner* 227. *Slávia* 13, 275. *KZ* 45, 32-33. *Vasmer* 596. *Mladenov* 228. Mittwoch, *UJb* 8, 290. si. (cf. *IJb* 14, 298. .RES 9, 147). Matzenauer, *LF* 8, 175. Iljinski, *IzvORJAS* 24, 1, 113-140.

kobelar m (Cres, Krk), *kobilar* (Krk) »vinova loza crna sitna slatkog grožđa«. Deminutiv na *-ič kobelarić* (Cres).

Lit.: ARj 5, 135. *Sulek* 148—9.

kobèljati, *-ām* impf. (Vuk) *(is- se-, s- sé)* »1° sinonim: valjati, kotrljati, koturati, 2° (metafora) truditi se, mučiti se (Lika)«, sa *-va- iskobeljavati se* (18. v.). Varijanta *b > ρ iskopèljati se, -ām* (Lika) »izbaviti se« možda sadrži prvobitniji suglasnik. V. *peljati.* Prefiks *ko-*. Konsonant *b* mjesto *p* onomatopejsko je variranje.

Lit.: ARj 3, 890. 5, 135. Tomanović, *JF* 17, 205.

kòcelj[1], gen. *-èlja* m (Vuk) = *kocel* (Dalmacija) »sinonimi: stipsa, tipsa, slanac, šap, olum«. Prema Elezoviću arb. *kosej* (Kosmet). To će biti posuđenica iz srpskog.

Lit.: ARj 5, 139. *Elezović* 1, 318.

kocelj[2] m (17. v., Divković) = *kocalj* (Divković) »1° rep, 2° pletenica od kose niz leđa (Leskovac, Srbija), 3° kraj, konac (Jačke)«.

Lit.: ARj 5, 139.

Kocijan m (1275. *Breg svetoga Kocijana)* »lično ime«. Rašireno u istarskim prezimenima na *-ić Kocijanić* i na složeni *-čić < -ьc + -it Kocijančić* kao i u toponimiji *Škodjan < Sanctus Cantianus* (gubitak *n* na osnovi disimilacije и - *n > 0 - n).*

Lit.: ARj 5, 140. *Cadastre,* reg. 72.

kočeta f (Šibenik) = *kočeta* (Kućište) »1° drveni krevet gospodski (ima *kavacal, <* tal. *capezzale,* mlet. *cavezal <* poimeničen pridjev lat. *capitium + -alis)* na kojem se leži« = *kućeta* (Rab, Božava) < mlet. *cuceta,*

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 20. Cronia, *ID 6. REW'* 4789.

kočija f (17. v., Vuk) = pl. t. f *kočije* »elegantna kola sa dva sjedala«. Radne imenice na *-āš kočijāš,* gen. *-aša* (Vuk) = *kočiš* (17. v., hrv.-kajk., ŽK) = na *-ar kočijar,* gen. *-ara* (18. v., < slvč. *kočiar')* = na *-džija kočadžija* (Kosmet), s pridjevom na *-ski kočijāškī* (Lika) i denominálom na *-iti kočijašiti, kočijašim* (Vuk). Od *kočija* deminutiv je na *-ice kočijice* f pl. *kociške* f pl. »kočija« (u Radnica, nerazumljiva je izvedenica). Denominal na *-ati kočijati, -ãm (do- se,* Lika). Voltiđin denominal *kočiti se* »voziti se u kočiji« nije potvrđen ni u jednom narječju. Možda je stvoren prema *koć* m (16. v., Dubrovnik) »kola« < sjev.-tal. *càcio >* tosk. *cocchio.* Nalazi se ne samo u svim slavenskim jezicima nego i gotovo u svim evropskim. Na Balkanu je još tur. *koci,* rum. *còde,* arb. *koci = kuci = koçë.* Širila se po Evropi od 16. v. Tumači se od imena sela *Kocs* u županiji *Komorno* (madž. *Komarom),* jer da su ljudi iz toga mjesta obavljali u 15. i 16. v. promet između Beča i Budima. Ali to tumačenje ima teškoća. Madžarski sufiks -í u *kocsi* znači samo čovjeka iz toga mjesta, ne njegova elegantna kola. To značenje je sekundarno i u madžarskom. Ljudi iz tog mjesta upotrebljavali su po svoj prilici češki ili slovački pridjev *kotči* (se. *voz > vůz}* > madž. *kocsi* »kočija«, odakle se riječ širila po Evropi, njem. *Kutsche* itd. Taj pridjev je obrazovan od korijena glagola *kolati* (v.), odatle *kotec* (1440, Košice) »kola sa sjedalima«. U polj. *kocz* i slvč. *koč* bez *i:* stpolj. *kotczy* je pridjev: *w kotczym.* Radna imenica je na *-ar:* češ. *kočár,* slvč. *kočiar* ili *kočík.* Da je riječ širila madžarska aristokracija, to potvrđuje radna imenica *kočiš* (ŽK) = slvč. i rum. *cocis <* madž. *cocsis.*

Lit.: ARj 2, 595. 5, 143. 144. *Miklošič* 122. *SEW ì,* 537. *Holub-Kopečný* 175. *Bruckner* 242. *ASPh* И, 133. *Mladenov* 254. Joki, *UJb l* (cf. *IJb* 13, 167). *GM* 203. *REW*[s] 4729. *DEI* 992. *Tiktin* 381.

kòcul, gen. *-ula* pored *-ula* m (Smokvica, Korčula) »karika od komoštara«. Možda je dalmato-romanski deminutiv na *-olus* od lat. *cattus* »mačka« (koja u denominaciji oruđa igra izvjesnu ulogu): **catteolu.* Ovamo ide *kotiljāti* (Prčanj) »rütteln«, koje se može upoređivati sa tal. *gattigliare* od *gatto < cattus.* Slov. *kotánja* f »Vertiefung des Nestes, Grube, Mulde, Schlucht, Erdhöhle (Dolensko)«, deminutiv *kotanjica* »Grübchen« bit će vjerojatnije od *kot* = hrv.-srp. *kut <* stcslav. *kçtı*

(v.). O vezi stslav. *kotb* i *kotiti* sa *cattus* v. *SEW* 1, 588.

Lit.: REW[3] 1770. Vasmer, *ZSPh* 11, 50-51. *Pleteršmk* 1, 447. *RSI* 3, 272-273. *Románsky* 273 — 5.

kočeveće n (Hrvatska, 1577) = *kićeveće* (Belostenec) »sinonim: dražba, licitacija«. Rum. *cochi-vechi* < madž. *kótya-velye,* a ovo iz naše sintagme *ki = ko če veće (sc'. veću svotu dati).* Rijedak primjer poimeničenja glagolske lične sintagme u našem jeziku.

Lit.: ARj 5, 144. *Tiktin* 381. *Mažuranić* 501. 518.

kodašiti je potvrđeno samo u prefiksalnoj složenici *raskodašiti, -im* pf. (Makarska, Pavlinović) »razdijeliti«.

Lit.: ARj 13, 116.

kodik m (16. v., Budinić) »Justinijanov zakonik« = *kodič* m (Bella, Budmanijev akcenat), prvo prema grčkom (upor. port, *código),* drugo prema tal. *codice* < lat. *codex,* gen. -гш. Lat. deminutiv *codicillus* > 1643, 1644. *u vom kundiciliji, -e* (umetnuto *n* pred dentalom) = *kodicil* »dodatak oporuci«.

Lit.: ARj 5, 148. *VHZA* 12, 151. *REW*[3] 2122. *DEI* 1000.

kodža u složenici *kodžabaša* (Srbija, Bosna) = *kodžobaša = kodžobaša* (Kosmet) = *kočobaša* (Hercegovina, sa α > *o* kao u *odobaša* < tur. *odabaşı,* tj. prema našim složenicama tipa *noćobdija)* »seoski knez, starješina, muktar, kmet (v. *basa)«.* Sa *č < dž koča* (1393), indeklinabilni pridjev kao epitet uz *vojvoda', gospodina koća-vojvode* »velikog vojvode« *Petra Pavlovića',* uz ime *gospodina Koča-Ferizi.* Oronim *Kodža-Balkan* »Stara Planina«. Izvedenica s našim pejorativnim sufiksom -аи/а (tip *lubanja) kodžanja* f »lubina«. Upor. za takvo izvođenje, u kojem naš sufiks dolazi na tursku osnovu, kao protivan primjer *glavudža,* u kojem je turski sufiks *-ča* (upor. *Karadža)* dodan našoj osnovi. Naš pridjev dolazi još sa dodatkom *-mit: kodžami:(i)* »odrastao, mator, u razboritim godinama, stavan«. Taj posudiše Rumunji *cogeamite* kao indeklinabilni pridjev. U Kosmetu je *kođžamiti* prilog »prilično«, npr. *kodžamili veliko dete = kodža misi — kodžo misi,* dok je *kodžamân = kodžoman* indeklinabilni pridjev »velik, krupan«. I samo *kodža* je u Kosmetu prilog »prilično«. Tiktin i Mladenov tumače dočetak *-mite* kao u *pasămite,* ili bug. *takiva-mi-li,* tj. kao zamjeničke dodatke pronominala (»Anhängsel«) ili deikse *mi + te.* Upor. *evo ti ga na.* Što se tiče tog tumačenja, mora se upozoriti da je *kòdzamisi* (Kosmet) obrazovano prema tur. sufiksu *-msi* koji semantički odgovara našemu *-kast* (v.) : tur. *kocamsi.* Naš je umetak г u *-misi.* To znači da je turski sufiks naša jezična svijest krivo shvatila, kao da se radi o dativu eticusu *mi + si* u funkciji deikse. Zbog toga je sr zamijenjen sa *ti,* drugim priličnijim etičkim dativom. Da se tako ima tumačiti postanje od priloga i pridjeva *kodžamili,* to dokazuje izvedenica sa tur. sufiksom *-man,* koji semantički odgovara lat. *-aster* > fr. *-atre.* Balkanski turcizam (tur. *koca* »velik, krupan«) iz oblasti pridjeva (tip *kara):* bug. *kodža, kodžabašija, kodžamiti* (npr. *kodžamiti zor he vidi, dokle gi (= parite) vzeme* »Ziemlich viele Ansträngung wird er brauchen bis er es (= Geld) nimmt«, rum. *coşcogeamite* (apsolutni superlativ) pored *cogeamite.*

Lit.: ARj 5, 141. 144. 149. *Elezović* 1, 319. *Tiktin* 389. *Lokotsch* 1193. Skok, *Slávia* 15, 359., br. 424. *Mladenov* 244. Isti, *Geschichte* 286. *Deny* §§ 519. 520.

kofan m (Dubrovnik, 16. v.) »kovčeg, kovčežić«. Deminutiv na *-ьc > -ac kofanac,* gen. *-anca.* Od tal. *còfano* (14. v.) < lat. *cophinus* < gr. κοφινάς. Običniji je i rašireniji oblik *kufer* m = *kufar,* gen. *-fra* < njem. *Koffer* < fr. *coffre* istog podrijetla. Odatle na *-as kufèraš,* gen. *-aša* (Bosna) »stranac«. Upor. arb. *qiprë.* [Usp. i *koba].*

Lit.: ARj 5, 148. *NJ 2,* 191. *Miklošič* 122. *SEW* 1, 537. *DEI* 1002. *GM* 228. *REW*[3] 2207.

koftor m (Kosmet) »plehana furuna«. Deminutiv na *-če,* gen. *-četa kôftorče* n pored *-arce.* Na *-džija koftordžlja* m. »limar«. Nalazi se još u bug. *koptór, kopiarce, koftor.* Od lat. glagolskog pridjeva *coclōrius* »za kuhanje, zum Kochen gehörig« (sc. *furnus)* > u rum. poimeničen u m. r. *captar — cuptor* »peć, Backoffen, zum Schmelzen von Metallen, Brennen von Töpfen etc«. Južnoslavenska posuđenica ne će potjecati iz balkanskog latiniteta nego iz rumunjskog. Odatle i u alb. *koftor.* Ali nije isključena mogućnost izvođenja iz balkanskog latiniteta jer je u južnoj Italiji taj pridjev poimeničen u ž. r. i u značenju »kotao (sc. *catillus coctorius)<i.* Uporedenje *cl > št, č. lactūca > loćika* govori više u prilog posudenici iz rumunjskoga.

Lit.: Elezović 318. *JF 14,* 220-221. *Mladenov* 251. 254. *Tiktin* 461. *REW*[3] 2019. -

kôguma f (Perast, Krtole, Tivat, Boka, Kućište), deminutiv *kô'gumica* = *kògoma* (Malínská) = *kukuma* (Račišće, 15. v.) = (sinkopa penultime) *kôgma* (Prčanj) = (napuštanje reduplikacije) *kùmica* (Veli otok) »kavnik«. Sa lat.-tal. deminutivnim sufiksom *-ula kumula* (Pag) · »posuda od latuna, rama, dolje šira, gore uža, za kavu«. Od kslat. > tal. *cucuma, cuccuma* > mlet. *cògoma* nepoznatog postanja. Unakrštenjem sa *coquus* > *kogo* (v.) *kogúla* (Veli otok) »posudica za kuhanje mlijeka ili čaja« < tal. *cògolo* (1335, Bologna) »cuccuma di rame«. Sa gr. deminutivnim sufiksom -apt *kukumar* (15. v.) < ngr. κουκκουμάρι.

Lit.: ARj 5, 763. Cronia, *ID 6. REW*[3] 2361. *DEI* 1005. 1183.

koliti, *-im* (Dubašnica, Krk, objekt *konop od mreže)* = *kojit, kôjin* impf. (Cres) »(ribarski termin) slagati u kolo konop od mreže«. Ako je od iste osnove od koje i češ. *kojiti* (objekt *hlad, dite,* »utažiti«, polj. *ukoić,* u hrv.-srp. samo u prefiksalnoj složenici *pokoj,* v.), značenje je ribarska specijalizacija na slaganje konopa u kolo.

Lit.: ARj 5, 167 Tentor, JT? 5, 204. 207. *Holub-Kopečný* 175.

kök[1] m (Dubrovnik, Dalmacija) »1° melia azedarach, tvrda košćica koja služi za kraliješe i brojanice, 2° belutak (Srijem), 3° ribnja trava (Srbija)« = koko n (?) »isto«. Odatle na *-ovci kakova* m pl. (Ostojić, Brač) »krunice od koka«. Od lat. učenog *cocus nucifera,* možda istog podrijetla kojeg *koka* f (Istra) »nucleus«, od gr. κόκκος mediteranskog podrijetla > lat. *coccum (coccus)* »nocciolo dei frutti«, tal. *cocco, coccia.* Odatle deminutiv na *-icd kokica f* (Vuk) »jagla, isprženo kukuruzno zrno«, na *-ai kokač* m »kukuruz koji će dobro u vatri, tj. u jaglice pucat« [Usp. i *kok*[2]*].* Denominal *kákati, -ãm* impf, »pržiti npr. kukuruze«. Budmani tumači *koka* itd. kao hipokoristik od *kokoška.* Upór. *koka* »muliebria ìnfantium«. Ovamo ide još crkveni termin pravoslavni *kutija f* (13. v., samo u crkvenom jeziku, samo u sjevernim slavinama pučka, narodna riječ) »koljivo« < srgr., ngr. κουκκί(ον), pl. κουκκιά »fába«, stgr. ' κόκκος. Upór. slov. *kuc-kruh.*

Lit.: ARj 5, 167. 169. 175. 838. *Miklósié* 149. *SEW* l, 654. *Bruckner* 279. Štrekelj, *ASPh* 27, 51. *Vasmer* 87. *REW** 2009. 4732. *DEI* 994.

kok[2] m (Lepetane) »vrsta graha«; *koka* f = na *-ač kokač* = na *-ica kokica* »geröstete Mais, Maiskorner«, zacijelo isto što slov. *koka* = *koka* (Istra) »Nusskern, nucleus«. Denominal *kakati, kokam* impf. (Vuk) *(is-, ras- se)* »pržiti kukuruz«. Na *-oska, -uška, -iška kokoška* »isto« (također bug.) [v. i *kok*[1]*].* Ovamo· možda također *kokoćica* (Niš, Srbija) »corydalis solida«. Takoder arb. *koqe* f »Saatkorn, Beere, Baumfracht, Hautausschlag«. Pravoslavno prezime u Mrkonjić-Gradu (Bosna) s arb. deminutivnim sufiksom *-яё* > *-ҙa Kòkeza.* Na *-va kokvica f* »kraj od mjendela (bajama, protivno od *oštrica* »oštro na vrhu od bajama«)«·. Varijanta na *o* > *u kuhinja* f »Schlehe« (glede *-inja* upor *brekinja).* Ne zna se ide li ovamo *kokica* »Maikäfer«, jer bi moglo biti metafora od hipokoristika *kokica* od *koka* »kokoš«. Ne zna se također ide li ovamo *guga* f (narodna poslovica) »svilena buba«. Izvjesnije se može govoriti o vezi sa *kokara* (Istra, slov.) = na *-ica kokorica* »zavojak, kovrčica, Haarlocke«, pridjev *kokoran* »kovrčast, kudrav, rudast«, sa hrv.-kajk. varijantama *kukurjav, kukurjast* »kraus«. Upor. bug. *kokorko* m »Stutzer« i *kukma* (slov., hrv.-kajk.) »Schöpf der Vögel« i istro-rom. (Rovinj) *cugorouso* »hinten am Scheitel aufgewundenes Haar«. Upor. arb. (Zatrebač) *kokra e shtogut* »zovino zrno«; *kõkra e shēges* »zrno od šipka«. Za uspoređenje služe *coccum, cocca* u romanskim jezicima, gr. κόκκος »nucleus«, lat. *coccia,* ali je teško da su navedene riječi posuđene iz bilo kojeg vrela, jer odviše podsjećaju na tvorba karakterističnu za djetinji govor. [Za *kokora* usp. i *kokòrav].*

Lit.: ARj 3, 495 887. 5, 168. 169. Zore, *Rad* 110, 215. *Miklošič* 122. *SEW* l, 539. Štrekelj, *DAW* 50, 29. 30. *GM* 194. Matzenauer, *LF* 8, 193. Vasmer, *RSl* 5, 136. *REW*[3] 2009. *DEI* 991. 994.

kokara f (Lika) »rđavo granje iz šikare«. Upor. lot. prijevoj *ceceris, cecers* »Stubben, Baumstumpf mit Wurzeln«, bug. *čekor* »grana«.. Ako su ova upoređenja ispravna, lička riječ ide zajedno sa *kôkdrica* (v.), polj., rus. *kokar(a)* »im Flussbett angeschwemmter Baumstamm mit Ästen«.

Lit.: ARj 5, 168. *Vasmer* 593.

kokòrav, pridjev na *-av* (Vuk, Crna Gora) = (na *-ljiv) kokorljiv* »sinonim : kovrčast, kudrav,. rudast« = (sa *u* mjesto *o* zbog semantičkog-unakrštenja sa *kudrav* i *kuštrav,* hrv.-kajk., Mikalja, Belostenec) *kukurav* = *kukurast* (Stulić). Ovamo može ići i part. perf. pas.

raskùkoren (Vuk, Budva) »čovjek čupav, nepočešljan«, od nepotvrđenog glagola *raskukoriti.* Upor. i češ. *kučera* »Haarlocke«. Poimeničenje na *-ьc: kokoravac,* gen. *-vca* (Menčetić) »momak kovrčaste kose«. Imenica od koje su izvedeni ovi pridjevi, potvrđena je u deminutivu na *-ica kokorica* (Istra) »zavojak, kovrčica« i kao ime muško i prezime *Kokor* i *Kokorić* (= arb. *Kakariįi)* i *Kokorović.* Na *-uša: kokoruša* »l ° kudravo žensko, 2° (Vuk) biljka paserka, aethusa cynapium L.«. Na *-njak kokornjak* m (18. v.) »matricaria chamomilla L.« nalazi se u češkom i ruskom. Na *-ajka kokòrajka* (Vuk) »kokoš čupava perja«. Na *-ošica: kokorošica f* (Kotari, Bukovica) »kokoš pečena«. Osnova *kokora* se nalazi i u drugim slavinama kao u slov., bug. i rus. Praslavenska je. Prijevoj u češ. *čečeřiti* »struppig machen, kräuseln«. Paralele su lot. *kakale* »membrum virile«, *cera* »rasbarušena kosa« i lit. *kakařlis* »Ruhrbrett«. [Usp. i *kok*[2]*].*

Lit.: ARj 5, 170. 764. *Miklošič* 122. *SEW* l, 138. 244. 540. *Bruckner* 244. 540. *Vasmer* 593. *Trautmann* 124. *WP* l, 452. Matzenauer, *LF* 8, 193. 242. 9, 32. Scheftelowitz, *WZKM 2l,* 141. (cf. *RSl* 1, 278).

kokoš pored *kokoš,* gen. *-i* f, sveslav. i praslav. (kao *gnsb)* po deklinaciji i za »gailus m i gallina f«, danas samo »gallina« = *kokosa* f (Slavonci, prijelaz u deklinacijų *a,* upor. dat. *kokosam* ŽK = *kokosami* Lastovo), sa sufiksom *-ka kokoška* (Vuk, istočni krajevi) = *kokoška* (Kosmet, bug.) = *kokoška,* gen. pl. *kokošaka* (16. v.) »1° šljuka, 2° bena«, 3° (metafora) klupko (Vuk), 4° jezgra oraha, 5° biljka sedum telephium«. Dočetak *-ka* se ne osjeća kao deminutivan sufiks. Taj je dodatak nastao iz potrebe da se točnije označi mocija, tj. ž. r., jer je i u južnoslavenskom, kako pokazuju posuđenice rum. *cocoș,* arb. *kokosh* i madž. *kakas* »pijetao«, *kokoš* značilo i »pijetao«. Upor. isti sufiks u *gūska* f prema m *gusak,* od praslav. *gçsb* »oboje«. Hipokoristik *káka f* sa deminutivom *kokica* i pridjevom *kokin.* Riječ *koka* eufemizam je za »guzica«. U dječjem govoru *koka* (Vuk) je eufemizam za »muško i žensko udo«. Odatle denominai *nàkokiti se* »sjesti tako da se vidi sramni dio tijela«. S promjenom *i* mjesto *o Kikoš,* gen. -ı f (Vuk, narodna pripovijetka). Pridjevi na *-/ kokoš(i)ji* (također češ., polj., rus.) = na *-nji kokošnjī* = na *-inji kokošinji* (16. v.) = *kokošinji* (Kosmet), poimeničeni oba, na *-jak kokošak,* gen. *-âka* (Istra) = *kokošinjak* (17. v., Donja Podravina) = *kokošnjak* »staja za kokoši«, na *-bk, -ьc kokošinjak,* gen. *-înjka* = *kokoštnjac,* gen. *-injca* (Kosmet) = *kokošīnjac* (donja Podravina), na *-ica kokòšinjica* »biljka taraxacum officinale«, *kokošnica* (Kavanjin) »sinonim: kokošinjak«. Radna imenica na *-ar kokošar,* gen. *-ára* (Vuk) m prema f *kokošarica* »1° muško, žensko, koje se bavi gajenjem kokoši, 2° sinonim: kokošinjak« = *kokošjõr,* gen. *-šjāra* (Buzet, Sovinjsko polje, od pridjeva *kokošji'), kokošara* (Stulić). Deminutivi *kokošica* (16. v.), *kokoščica* (Marulić), na *-če kokôšče,* gen. *-eta* (Kosmet), pl. *-čiči.* Augmentativ na *-ina kokošina.* Apstraktum na *-ina kokošina* (ŽK) = na *-evina kokoševina* (Lika) »meso od kokoši«. Prilog *kokoškē* pored *koke* (Lika, Vuk, *pasti* ~) »da se ne zna tko je koga oborio«. Od tog priloga uzvik *kokač,* koji se govori kad dijete padne. Za muško »gailus«: *kokot,* gen. *-ota* (Vuk), praslav. »1° sinonimi: pijevac, pijetao, petej (ŽK) < *petehb — pětuhz* u drugim slavinama, oroz, 2° prezime na *-ić* i *-ović«.* Hipokoristik *kako* (Dubrovnik) i odatle *kokan* (Vuk, Lika). Deminutiv na *-ьc kokòtac,* gen. *-oca* (17. v.) = na *-ić kokotić* (16. v.), na *-ićek kokotiček,* gen. *-čka* (hrv.-kajk.). Augmentativ na *-ina kokotina.* Pridjev na *-ev kôkotov.* Na *-uša kokòtuša* »kokoš koja nalikuje na kokota«. Na *-njak kokotnjak* »sinonim: kokošinjak«. Rumunji posudiše *cucot,* Novogrci κόκοτος. Denominal na *-iti kòkotiti se, kokōtīm* impf, *(na-}* »šepiriti se«, *isKokòtit, -âtim (oči)* »izbuljiti«. Ovamo još *kokono&ac,* gen. *-sca* »trava gallicrus«, valjda prevedenica tog latinskog naziva. Praslav. *kokoš* i *kokot* onomatopejskog su podrijetla. Onomatopejski je glagol na *-ati: kokòtati, kakoće* pored *kokatati, kokaće* (Lika) *(ras-se),* sa *ć* u infinitivu iz prez. *kokoćati* = *kokodakati, kokodače* (Lika, Cres, Vodice, ŽK) *(ras- se)* »sinonim: rakoliti *(raž-")* (v.)«. Odaűe *kokodaljka* f »vrsta kokoši«. Onomatopeja se nalazi i u drugim ie. i ne-ie. jezicima. Začudo nema paralele u baltičkoj grupi nego u sanskrtu. Razlog za što je *kokoš,* gen. *-i* f važila za muško i žensko je isti kao u *gesb.* Leži u primitivnoj religiji.

Lit.: ARj 4, 950. 5, 168. 167. 169. 173. 174. 7, 399. *Elezović* l, 235. 301. Tentor, *JF* 5, 207. Hamm, *Rad* 275, 43. Ribarić, *SDZb 9,* 158. Oblak, *ASPh* 16, 31. Lalevic, *NJ 2,* 78-81. 278-283 (cf. *JF* 13, 186). *Miklošič* 122. 426. *SEW* 1, 540. *Holub--Kopečný* 175. *Bruckner* 24. *ASPh* 11, 132. *KZ* 51, 225. *Vasmer* 594. *WP* l, 455. Štrekelj, *DAW* 50, 30. Nitsch, *RSI* 8, 83-91. *Boisacf* 395. *GM* 179. 194. Schulze, *KZ 55,* 137. (cf. *IJb* 13, 365.).

kõla f (Dubrovnik, Lika, Rab) küla (Božava) »škrob, kelj(a), klije, tutkalo«. Denominal na *-ati kolati, kolam* impf. (Lika) *(pri-, ras-)* »lijepiti kolom«, s tal. prefiksom *in- inkòlati, -am* (Perast) = *jinkolàt* (Božava). Od tal. *còlla î* (14. v.) < gr. κόλλα, možda u prasrodstvu sa praslav. *klějb* > *klija* (v.).

Lit.: ARj 5, 176. 184. 12, 10. Kušar, *Rad* 118, 22. Cronia, *ID 6. REW*[3] 2039. *DEI* 1010.

kolac, gen. *kolca* pored *koca* (14. v.) »palus; sinonim: štap, soha«, deminutivna izvedenica na *-ьc* od *kol* m (Belostenec, Jambrešić) — (sa *-io) kalj* (Istra) »idem«, sveslav. i praslav. Deminutivni sufiks *-ьc,* koji se nalazi još u bug. *kolec* (pored *kol),* došao je zbog uklanjanja homonimije s prijedlogom *kol* »kod« i s imenicom *kolo.* Danas je općenito u književnom i saobraćajnom jeziku i u narječjima. Odatle se prave novi deminutivi na *-ьc kolčec* m (Jambrešić, hrv.-kajk.), na *-ić kočić* = *kolčić* (Vuk) »u Srijemu ime ribi: aspro vulgáris«. Denominal na *-jati koljčati, -am* (Lika) »praviti rupe kolcem za sijanje kukuruza«, *ukočlt, -očim* (Kosmet) »postati krut kao kolac« = *ukočiti se, ukočim* (Vuk, objekt *točak kocem}* »sinonim: upaočiti«, *ukočiti se* »sinonim: uštapiti se, starr werden«. Riječ *kolac* kulturna je riječ, koju posudiše Istrorománi **kohcb* > *kolizo* (Šišan, Bale, Pula) = *koulizo* (Vodnjan) = *kulizo, koulizo* (Galežan, Fazana) »arboscello, i semi del quale assomigliano al riso, e di cui si fanno anche i pali«. Ima još dosta složenica od primitivuma *kol* »kolac«, koji je nekada morao biti općenit i u hrv.-srp. kao i u ostalim slavinama. Tako deminutiv na *-ić: kólii* (18. v.), augmentativ na *-ina Mlina* (Istra): »1° veliki kolac, 2° ligustrum vulgare (Brač)«. Od augmentativa zacijelo je na *-ьc kolinac,* gen. *-nca* (Vidovec, Varaždin) »mlada šuma«. Kôl. na *-je kôlje* n = *kolje* (ŽK), odatle denominal na *-ati kaljati, kaljam* (Hrvatska Krajina) »probijati kolcima zemlju« i na *-iti kSljiti, -lm* (Dobroselo) »metati snoplje u žitne kolce *(lj* mjesto *l* može biti i iz prez. **kolje).* Složenice: *kolosijek* (16. v.) = *kôlosik* (ikavci, ŽK) »šumica u kojoj se siječe kolje«, *koložeg* (srp., makedonski, Galičnik) »narodni naziv mjeseca januara«, prevedenica od gr. πασσαλοκαύτης ili παλουκοκαύτης; znači upravo »mjesec u kojem je zima tako oštra da se i koljem mora ložiti«. Radna imenica na *-ič količ* (Zagreb) »težak koji koli vinograd«. Odatle prezime *Kolić* (ŽK, sa *-ić* < *-ič* kao u *Ribić* za *ribič* »ribar«). Denominai na *-iti* od *kol* »kolac« *koliti, -îın* »postavljati kolce za grah, za vinograd«, s apstraktumom na *-tva kolitva* (Zagreb) »radnja kad se koli vinograd«, *nakotiti, nakotim* (Hrvatska) »zabiti kolje«. Taj se denominal semantički točno razlikuje od *koliti — kalati* »cijepati« (v.). V. *klati* i *kaljac,* rum. *colț.* Prasrodstvo s lit. *kuolas* »kolac«, gr. σκώλος »idem«. Prijevoj **qol-* od ie. kor. **(s)qel-* »rezati«.

Lit.: ARj 5, 176. 219. 142. 184. 185. 191. 206. 213. 222. 230. 7, 899. *BI* 2, 635. ЛГЈ 2, 81. *Elezović* 2, 388. *NJ* 6, 223. Veselinović, *GČ* 26, 229-238 (cf. *RSI* 1, 299). *Miklošič* 125. *SEW* 1, 551. *Holub-Kopečný* 193. *Bruckner* 244. *Vasmer* 595. Meringer, *IF* 18, 229. sl. *Boisacq*[3] 1115. *Ive* 171. Šimčik, *RES* 15, 230-231. *WP* 2, 591. *GM* 196.

kolacijon m (Kastavski statut) = *kolacijun* (17. v., Dubrovnik) »doručak«. Od ta), *colazione* < lat. *collatio,* gen. *-onis,* apstraktum od part. perf. *collatus,* od *con/erre,* ná *-io,* samostanski termin za obroke jela. Od lat. nom. je *kalacija í* (17. v., Istra) »doručak«. Učena riječ iz crkvenih krugova.

Lit.: ARj 4, 763. 5, 178. *REW*[3] 2043. *DEI* 1007.

kolač m (narodna pjesma), samo u izrazu *skakati na kolače* (Vuk) »galop > kalup (ŽK)«. Možda isto što i *kolač* m (Bosna) »hvat«. Turcizam *kulaç* »idem«.

Lit.: ARj 5, 180.

kolaj prilog (općenito Bosna, Srbija) = *kblaj* (Kosmet) »lako, lasno«. Apstraktum na *-luk kolàjluk* m -»lakoća, lasnoća«. Uzvik u složenici s turskim optativom *gele* od *gelmek* »ići« *kolaj gele* > *kaladėle* (Vuk) > *kòlader* (Semberija na lijevom brijegu Drine) »lak ti bio trud; sinonim: sirova ti (Bar)« = *iškolâdele* pored *iškolađere* (disimilacija *l - l* > *l- r)* »posao lak ti bio«; *kolaj* kao indeklinabilni pridjev *kolaj rabota* (Kosmet, Srbija, Milićević) »lak posao«. Balkanski turcizam *(kolay)* iz oblasti priloga i pridjeva: bug. *kolaj,* arb. *kollaj,* čine. pridjev *culae* »facile« pored priloga *culaina* < -tur. *kolayım (bulmuK)* »facilement«.

Lit.: ARj 5, 180. *Elezović* 1, 245. 302. *Mladenov* 245. *GM* 195. *Pascu* 2, 127., br. 358.

Kólák (Vuk) »ime hajduka ili kesedžije u narodnoj poslovici«. U Lici kod katolika rašireno prezime *Kolak* (Pećine, 50 kuća).

Odatle *Kolàkovac,* gen. *-ovca* »živa voda koja teče ispod zemlje kraj Gospića«, *Kolakovica* »zaselak (Virovitica)«, *Kod Kõlaka* (Barje, Pećina, Lika), *Kolaković* prezime (Teočin), *Kolaković* (selo, Hercegovina), *Kòlakove Bare* (= livade) »zaselak blizu Lešća (Lika)«. Turcizam *kolak,* izvedenica na *-ák (v. sandžak, konak, jatak}* od *kol* »ruka«, *kolak* »qui a un des membres antérieurs abîmés«. Upór. *Čolaković* od tur. *çolak* »manchot, kljast« i prezime *Solak, Solakova kula* od tur. *solak* »gaucher«. Od tur. *kol* »ruka« potječe deminutiv obrazovan turskim sufiksom *-çak kolçak* »izvezena latica koja se prišiva na rukav preko lakata« > *kolčak* m »1° gvozdeni rukav u oklopu (17. v., Dubrovnik), 2° muf (Vuk, Zagreb), 3° zakrpa na koljenima (Srbija)« = *kôlčak,* pl. *kolčazi* pored *-caci* (Kosmet) »krpa koja se prišiva na rukav prema laktu na gornjoj haljini, mintenu, čepkenu, dolami«. Balkanski turcizam iz oblasti odijevanja: rum. *colceag,* bug. *kolčak* »Verzierung mit Schnur auf dem Gewände«. Tur. *kol* »ruka« u turskoj sintagmi *kol tahtası* »ručna daska« > *kaltakta* f »(termin a'badžija i terzija) daska na kojoj se utija«. Upor. složenicu *klme-tahta* (Banja Luka) < tur. sintagma *kıyma tahtası* »daska za kosanje mesa«. Ovamo će ići i *koltuk,* gen. *kõhuka* (Kosmet) »fotelj«. Balkanski turcizam (tur. *koltuk* »1° pazuho, 2° fotelj koji sa obje strane ima naslon za ruke, 3° zaklonjeno mjesto«) iz oblasti kućnog namještaja i dijelova tijela: bug. *koltuk* »1° Achselhöhle, 2° Arm, 3° Ecke, Eckladen«.

Lit.: ARj 5, 181. 184. 217. *Elezović* 1, 305. Skok, *Slávia* 15, 359., br. 419. *Miklošič* 123. *SEW* 1, 543. *Mladenov* 247. *Doric* 153. Matzenauer, *LF* 8, 194. *Mladenov* 247. *Deny* 635.

kolan m (Vuk) = *kolan* (Kosmet) »1° (sedlárski termin) sinonimi: poprug = potprug (za pričvršćivanje sedla, samara), 2° konopac za Ijuljašku, 3° ženski pojas na paftama: sinonim: silav (Poljica)«. Deminutiv na *-ič kolančić* (Oblaj) »(metafora) šaren grah koji ide uz kukuruz«. Augmentativ na *-ina kolanına.* Indeklinabilni pridjev kao epitet uz *konj* sa tur. postpozicijom *-suz* »bez« *kolànsuz (dorat}.* Balkanski turcizam *(kolan)* iz terminologije konjske opreme: rum. *colan* »Frauengürtel«, bug. *kolan* »Gurt, Gürtel«, arb. *kollan.*

Lit.: ARj 5, 182. *Elezović* 1, 302. *ZbNŽ* 8, 60. *Miklošič* 123. *SEW* 1, 542. *GM* 195. Korsch, *ASPh 9,* 512. *Lokotsch* 1195.

kolana f (Perast, Dubrovnik, Cavtat) »ogrlica«. Od tal. *collana,* izvedenica od *çöllüm* s pomoću *-anus.* Ovamo ide s nejasnim umetkom *i* pored *n kolàina* f (Vuk) = *kolajina* = *kolajna* (Vuk, 16. v.) = *kolajna* (Pag, slov.) = *kolajno* n (Vrbnik) = *kolanja* (ŽK) »l ° grivna, verižica, ogrlica, đerdan, 2° (18. v.) nišan, medalja«. Deminutiv *kòlãjnica.* Umetnuto *i* nalazi se i u furi, *gblàine* pored *golane* »šaljiv naziv za ures, ovratnik psu, mački«. Glede *c > g* upor. *golâr, golarin < collare.*

Lit.: ARj 5, 181. Zore, *Rad* 110, '216. *Pleteršnik* 1, 421. *Miklošič* 123. *SEW l,* 542. Štrekelj, *ASPh* 28, 519-520. *Pirana*[2] 393.

kőlap, gen. *kôlpa* m (Perast, Dubrovnik, Potomje, Rab, Božava, subjekt uz *udariti)* »1° sinonimi: kap f, damla, 2° morski val (Vodopić)«. Od tal. *colpo* < kslat. *colpus* < *colaphus* < gr. κόλαφος »pesnica, zaušnica«. Ovamo možda i dubrovačko prezime *Jake Kolapovič* 1374.

Lit.: ARj 5, 182. Budmani, *Rad* 65, 166. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID 6. REW*[3] 2034. *DEI* 1021.

kòlãr, gen. *-ára* m (Perast, Bijela) = *kolar* (Cres) = *kùlar* (15. v., Marulić, Budmanijev akcenat) = *kulãr,* gen. *-ară* (Božava, Rab) »1° jaka, 2° kolijer (Mikalja, Dubrovnik), ovratnik, ogrljak, ogrlica, đerdan (sjeverozapadni štokavci, čakavci u Istri). Deminutiv na *-ić kolarić* (Dubrovnik) »kragna od odijela«. Na tal. deminutivnu *-ino kolarln,* gen. *-ina* (15. v, Dubrovnik) »1° ogrljaj, đerdan, ogrije u pseta, 2° jaka«, na *-ina kõlarina* f (Dubrovnik, Cavtat) = *kõlarina* (Boka, Božava, Rab) »1° kravata, mašna, 2° ovratnik«, *kolarin* (ŽK) »ovratnik na košulji«. Deminutiv na *-ьc > -ac kolarìnac,* gen. *-înčă* (Istra). Na fr. *-ier < -arms collier >* njem. *Kollier > kolijer,* gen. *-éra* m (Vuk) = *kòlier* (Krivošije) = *holier* (ŽU) = *kòler,* gen. *-éra* = *kolīr,* gen. *-ira* = slov. *kolér* = hrv.-kajk. *galer* (Belostenec, Jambrešić) = (sa metatezom) *gyrïel* (Bednja) »ovratnik«. Denominal na *-iti skolijeriti, -im* »circumsistere, cingere«. Od lat. > tal. *collare,* poimeničen sr. r. pridjeva *collaris,* od *collum.* Upor. još slov: *kolor* m (zapadna Štajerska) »Art Mantel«, unakrštenjem sa prijedlogom *oko: okolor* (ibidem) = *oklor* (Notranjsko) »Mantel der um den Hals geschlagen wird«. Ovamo ide još kao unakrštenje domaće riječi sa romanskom *ogrlin* mjesto *oglica,* deminutiv *ogrlinić.* Upor. turcizam *ogrluk.* Lat. *collum* > tal. *collo* sa tal. deminutivnim sufiksom *-i.tus > -etto kalet*

m (16. v., Dubrovnik, Boka, Istra) = *holet* (Stoliv, Muo) »kolijer, ovratnik« < tal. *colletto.* Deminutiv na *-ií koletu* (Istra).

Lit.: ARj 3, 251. 5, 182. 183. 191. 768. 8, 778. 779. *Pleteršnik* 1, 426. 810. Kušar, *Rad* 118, 19. 20. Cronia, *ID 6.* Skok, *ZSPh* 33, 363. *REW*[3] 2142. Matzenauer, *LF* 8, 193. 20, 13.

koldovati, *-ujem* impf, (hrv.-kajk., slov.) »prosjačiti«. Odatle sa madž. sufiksom *-os, -us: kolduš* m (hrv.-kajk., sjeverni čakavci) »prosjak« prema f na *-ica koldušica* »prosjakinja«. Apstraktum na *-ija* = *-stvo koldušija* = *koldušťvo* »prosjačenje«. Pridjev na *-ski koldušķi* »prosjački«. Od madž. *koldulni* > *koldus* »idem«.

Lit.: ARj 5, 185.

koleba f (Vuk, pseudoekavizam tipa *lenjir),* deminutiv *kòlebica* (Vuk), pridjev na *-nji* < *-ьn* + *-j kòlebnji* = *koliba* (13. v.) = *koliba* (Kosmet, Knjaževac, Srbija) »1° cabane, hölzerne Hütte, 2° toponim«. Nalazi se još u slov., bug., češ. i polj. U slov. sa *k* > *g galiba* f »1° armselige Hütte, 2° Schenkhütte«. Deminutiv na *-ica kolibica,* augmentativ *kòliЬІna.* Rumunji posudiše *colibă.* Karpatski rum. pastiri prenesoše tu balkansku riječ u češki i poljski. Ngr. *kalivi,* arb. *kolubë, kalive*< stgr. καλύβη od καλύπτω; tur. *kalive* pored *káliba* i *koliba.* Kako je to balkanska riječ grčkog podrijetla, problem je odakle je *b* mjesto *v,* kako bi moralo biti u grčkoj posudenici. Glas *b* nalazi se i u ostalim slavinama kao u slov., bug., češ. i polj., tako i u turskom naporednom obliku, kao i u perz. *kulbe,* odatle i u tur. *külbe, külibe.* Analogno za *v* > *b* u posuđenici iz lat. *konoba* (v.) Prema Bariću je to *b* iz jezika balkanskih starinaca, prema Tomanoviću od unakrštenja sa *izba.* Zabilježiti još treba da je *koliba* Turcima isto što naš srednjovjekovni *katun.* Upor. *Vlaške kolibe* na Kajmakčalanu = tur. *Soltojam kolibalar.* U Poljičkom statutu čita se još čudna varijanta *polipa* f »koliba, kućerica« *(na selu polipa je stabulno ali negibuće),* augmentativ *polipina* f (Pavlinović) »kukavna stara kućica, kućerina«. Miklošič je mislio da je *koliba* istog postanja kojeg češ. i polj. *chalupa.* Prema Bruckneru je *chalupa* u vezi sa *haluga* (v.). Prema Romanskom *b* se ima pripisati turskom posredovanju. Protiv toga govori činjenica da je *koliba* potvrđeno već u 13. v., kad je to posredovanje nemoguće. Prema Vasmeru je posudenica iz starijeg perioda grčkoga jezika kao *koráb* (v.).

Lit.: ARj 5, 185. 10, 601. *Elezović* 1, 304. *Pleteršnik* 1, 227. 423, *Miklošič* 125. *SEW* 1, 546. *Bruckner* 176. *Mladenov* 246. *GM* 170. *Rohlfs* 868. *Boisacq** 400. Barić, *NJ 2,* 43-47 (cf. *JF* 13, 283.). Joki, *Unt.* 286. Isti, *Stud.* 52. Kostie, *NJ* 1, 268-272. (cf. JF 12, 306). Štrekelj, *DAW* 50, 20. Tomanović,. *JF* 17. 204. Vasmer, *ZSPh* 5, 285. *RSl* 4, 139. 164. 5, 138-42. 6, 213. *ASPh* 38, 282-283. Isti, *GL* 79. Meyer, *Türk.* 1, 44. Romanski, *RES* 2, 53. sl.

koleda f (Rab) »veliki božični hljeb, božišnjak (ŽK), libača (ŽK)« = *koleda* f (Božava) »festa che si fa in campagna alla fine di un lavoro, bruciando della paglia e cantando«. U stcslav. *kolęda* »nova godina« poklapa se sa lat. *calendae januariae.* U bug. í u hrv.-srp. narječjima očuvano je još staro značenje »božić«, odakle je od 8. v. počinjala nova godina. S umetnutim *n* pred dentalom *kalenda* (Dubrovnik) »čestitka i darovi na blagdan«. Na *-ar* < lat. *-orius koľedvari* m pl. (ŽK) »1° pjevači oko božica koji idu od kuće do kuće, kupeći darove«; *koledar* je i ime mjeseca (Srbija). Bugarski je očuvao još čisto prvobitno značenje »božić« **koluda, kolednja, po koleda* »zu Weihnachten«, *prez kolednite posti* »während der Weinachtstasten«? *koleduvam* »singe zu Weihnachten«, *koledar* »Sänger zu Weihnachten«. Dubrovnik i Božava năpustise vezu s *božićem.* Dubrovnik zadrža »darove koji se daju prigodom (božičnih) svečanosti«, Božava zadrža samo »svečanost poslije posla i pjevanje«. Na *-arium koledar,* gen. *-ara* = s umetnutim *n kalendar* (ŽK), danas prema lat. *kalendar,* gen. *-ara* »domaći izraz: svečanica«. S istom fonetskom pojavom *Kolendić,* dalmatinsko prezime od ličnog imena *Kalenda* »čovjek koji se rodio o Božiću«. Upor. lično ime *Calendulus* u Supetarskom kārtulām. Trubar (1575) je zabilježio *koleda* i kod Slovenaca. Glas *e* nastao je iz palatalnog nazala. Južni Slaveni posudiše tu riječ iz balkanskog latiniteta. Od južnih Slavena posudiše Rumunji *colindă* = *corindă* (Erdelj) »božična pjesma«, Novogrci κόλιαντα. Za *kalenda* ima podataka i u madžarskim izvorima.

Lit.: ARj 4, 769. *Miklošič* 280. 299. *SEW* 1, 544. *Mladenov* 246. Kušar, *Rad* 118, 15. Cronia, *ID* 6. Jagić, *ASPh* 9, 352. Veselinović, *GĞ* 26, 229-238. (cf. *RSl* 1, 299). *Románsky* 112. Šufflaj, *ASPh* 28, 601-610. Asbóth, *ASPh* 610-613. Oblak, *ASPh* 13, 153-156.

kolegij m (17. v.) »1° škola, 2° predavanje na sveučilištu« (prema našem izgovoru lat. *collegium)* — (prema tal. izgovoru) *koledž* m (Dalmacija, 18. v.), *koledžijo* n (17. v.) = (sa zamjenom *j* za tal. *dz) kolej* (18. v., Kavanjin) = *golec* (18. v.) »zavod«; *collegium* je kol. od *kolega* (Budmanijev akcenať), običnije danas *kolega* m, s pridjevom na lát. *-alis* od *collegium kolegijalan* »druževan«. Učene riječi.

Lit.: ARj 5, 187. 250.

kolera f (Rab, Božava) = *kolera* (ŽK) = *kolera* (Lika) = *kolera* (Bosna) = *kolora* (16. v., Dubrovnik, *e* > *o* prema tal. *còllera,* od asimilacije *o - e* > *o - o* u pridjevu *colloroso)* »1° žuč, jed, 2° kratelj«. Odatle na nenaglašeni. sufiks *-icus kòlerik* (16. v.) = *kòlorik* (17. v., Dubrovnik) »žučljiv«. Ovamo možda i dubrovački toponim *Kõlarina.* Učena riječ od tal. *colèra j còllóra* = *còllera,* a to od gr. χολέρα »bile«, pridjev χολερικός, od χολή. Odatle nije na *-icus* i *kolika* (v.) < gr. κολικός, od κόλον »crijevo«.

Lit.: ARj 5, 188. 213. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID* 6. *DEI* 1009. .1010. 1013.

kolètati, *-am* impf. (Crna Gora, subjekt *vjetar)* »mahati, ljuljati«, *iskoletati, -čem* (Ljubiša) *(kline iz sovice')* »izvaditi silom« = *iskolijètati, -kolijećem* (Dubrovnik) = *iskolitati* (Lika) »iz nekoga nešto istisnuti, izmamiti« = *kalifati se* (Stulić) »in praeceps ruere« prema *kolijètati (sé), kòlijetãm* (18. v., Dubrovnik, Stulić) »biti u velikoj smetnji ili neprilici«. Postanjem možda prefiks *ko-* kao kod glagola micanja i *letjeti* (v.).

Lit.: ARj 3, 887. 5, 189. 191. 206. Matzenauer, *LF* 8, 186.

koii;a f (Srbija, Pirot, Milićević) »ženska košulja, bez rukava, na njedrima prerezana sa širitom i gajtanima, po dnu sa gajtanom«. Možda je u vezi i *koljača* f »kao ženska haljina, samo što je kratko po dnu vezena (Hercegovina između Tare i Livna)«.

Lit.: ARj 5, 191. 219.

kolijevka f (16. v., Vuk)' = (ikavski) *kolivka* (Mikalja) »sinonim: zipka, bešika, čuna«. Deminutiv na *-ica kolijevčica.* Na *-jãr koljèvčãr,* gen. *-ara* (Vuk) »(metafora) psovka čovjeku nejunaku«. Denominai na *-ati kolijèvkati, -am* nije ušao u opći jezik da zamijeni »sinonim: ljuljati, zibati, culjati«. Glas *v* nastao je iz *b: kolijepka,* s deminutivom *kolijepčica.* Ni taj lik starijih leksikografa nije ušao u književni jezik. Korijen, je u impf, *kolebati se,* ekavizam u današnjem književnom i saobraćajnom jeziku, mjesto *koljèbati se* (Vuk) prema stcslav. *kolebati, kolêbajp* > *kulebati se* (srednja Dalmacija, Pavlinović) *(po-)* »ljuljati se« = (ikavski) *kolíbati* (Belostenec, Stulić) = (s umetnutim *m* pred labijalom) *kolimbati* (16. v., Krk, čakavci) *·* *kalimbati se* (Vodice) »ljuljati«. Na *-ulja kolembidja* (Istra) »Schaukel«. Upor. *kolobetati se, -am* impf. »culjati se«. U prijevodu Sv. pisma Vuk je stvorio po vlastitom priznanju *nepokolebljiv* »immutabilis«,. prema starijem *nepokolebiv,* odatle današnji pridjev *kolebljiv* (Milićević). Glagol je onomatopejskog postanja. Stara, možda praslavenska onomatopeja izražava radnju, njihanje. Neće biti prefiks *ko-* + **lêbati,* a ovo u srodstvu s lat. *labor,* kako misle Matzenauer i Holub. Glagol se nalazi još u bugarskom, češkom, poljskom, ruskom i u oba lužičko-srpska.

Lit.: ARj 5, 192. 211. 222. 230. 769. Ribarić, *SDZb* 9, 155. Havránek, *Slávia 7,* 872. Štrekelj, *DAW SO,* 11. Tomanović, *JF* 17, 205. *Miklošič* 124. *SEW* 1, 545. *Holub-Kopečný* 176. *Bruckner* 245. *Vasmer* 597. *Matzenauer, LF* 8, 187. Uhlenbeck, *PBB* 26, 311.

kolika f »(učen medicinski termin) 1° griza (sjeverni i zapadni krajevi), 2° biljka inula conyza, grmika«. Poimeničen gr. pridjev κωλική (od κώλον »debelo crijevo«, upor. *kulen,* v.) > kslat. > tal. *còlica,* njem. *Kolik.*

Lit.: ARj 5, 203. *DEI* 1010.

kolinca f »trava symphytum·officinale L.«, β deminutivom na *-ica kalmaca* (Šulek). Pridjev na *-ev: kolinčevo zelje* »biljka dictamnus albus L.«. Budmani misli da bi po južnom bilo *kolijenca* ili *kollenca,* a ovo od *koleno* (v.), kao *kolenčica* »genista« i *kalenica* (Vodopić) »delphinium junceum«.

Lit.: ARj 187. 205.

koliti, *-im* impf. (Marulić, *Judita* 4, 180. *vlast njega /* = Olofernova *j nesmerna da pozna ča kolim,* kod Zoranića *ni života kalim, niti smrti želim,* i *pisma ma, poj k onoj, ku nada sve kolim)* »željeti, biti na srcu«. Od lat. *colere* »onorare«. Glede prijelaza *-ere* > *-iti* v. *škodit.*

Lit.: ARj 4, 206. *REW** 1510. *DEI* 1009.

koližiti, -да impf. (Bogišić) »zasramljivati (?), pedepsati (?)«. Budmani uporeduje sa *kalížiti se, kalĩžīm* impf. (Vuk, Boka) »sramiti se, stidjeti se«. V. *kaližina.*

Lit.: ARj 4, 773. 5, 206.

kolo n = *kolo,* gen. *-eta* (Kosmet) = *kol* m (Vuk, Hercegovina, Hektorović; danas neutrum po deklinaciji *o,* kod pisaca neutrum po deklinaciji *s* kao i slov. *kolo* gen. *kolesa)* = (odatle analogijski) *koleso* (Srbija, upor. rus. *koleso),* sveslav. i praslav., »1° Rad, rota; sinonim: točak, kotač, 2° ples (= horo)«, pl. *kola,* gen. *-kola* = *kolesa,* gen. *kolesa* »carrus«. Pridjevi na *-ьn kõlan* (18. v., '--ra *put')* = *koni* (Lika), poimeničen na *-ik kolník* (1348. *colnich)* = *koník* (Crna Gora) »1° via carri; sinonim: kolovoz, 2° zid okolo -ograde (Brač), 3° ukrasni zid na strani ceste (Primorje), 4° kočijaš (Srbija)«, na *-ica kõnica* f (Baranja) = *konica* (17. v., Lika, ŽK) »1° Wagenremise (kod Rumunja *colniță),* 2° klada na kojoj leži kolo vodenice (Posavina)«, na *-ski kolski* (Srbija, Daničić, Milićević), na *-ast kõlast* (Vuk, '—α *azdijà)* = *kolas, -sta* (Kosmet), na tur. *-li kolali,* indeklinabilni pridjev epitet za *mavluta* »sa šarama kao kolo«, *kolalije (tõke, gaće).* Deminutiv na *-će: kolce* (ŽK, Lika, upor. rus. *kohco* »Ring«), na *-ance kolonce* (Srbija), na *-ice kolice,* n, *-ica* pl. *kolica* (Vuk), na *-ēčke* < *-ьc* + *-bka kolēčke* f pl., gen. *kolečākā* (Vuk, Srijem) »dva kola na plugu«, odatle na *-āš kolečkāš,* gen. *-aša* (Srijem) »vo do kolečaka«, na *-ica kolica* (Kosmet), na *-asce* < *-ьc* + *-ce kolasce* (Belostenec). Augmentativ na *-etina koletina* (18. v., Lika). Kol. na *-je kolje* n (16. v., Menčetić) nije se održao zbog homonimije sa *kolje* (v.). Nadomješten je izvedenicom na *-ija kalija* (1592, ŽK). Upor. odatle madž. *kolya.* Na *-ut kolut* m »ploča od kamena ili drva obla i plosnata«, sa deminutivom na -ić *kolutić,* s pridjevom na *-ast kolutast,* denominálom na *-ati kolutati se* (Vuk) »igrati se bacanjem koluta«. Upor. *skolučiti, -im* (objekt *kosu, motiku)* »dotjerati da vrhu držalice dođe«. Radna imenica na *-ar kolar* (17. v., Vuk, Kosmet) »1° koji pravi kola, 2° prezime«, kod Madžara *kollar,* s pridjevima *kolárov, -ev, kolarski,* na *-nica kôlarnica* = *kolârnica* (Kosmet) »mjesto gdje radi«, na *-ina kõlarina* »porez«, na *-če kôlarče,* gen. *-eta* »kolárov šegrt«, kol. *kôlarčad* f, na *-ija kalorija f* »njegov zanat«. Sveslav. i praslav. na *-ač kolač,* gen. *-aca* (metafora) = *koláč* (Kosmet, ŽK) »tijesto u obliku kola«, hipokoristik *kola* f, na *-jar kòlãcãr* (18. v.), pridjev *kolačarev, -ov,* na *-jará kolalara* (Srbija, Bosna) »igla«, deminutiv na *-ií kolačić,* deminutiv na *-e,* gen. *-eta kolače* (Kosmet), pl. *kolačići,* na *-ica kolačića* (Zagreb) »1° vrsta jabuke, 2° žensko koje prodaje kolače«. Augmentativ *kolacına.* Tu kulturnu riječ posudiše Rumunji *colac* m (novi sing., jer se *colaci* shvatilo kao plural, upor. tako bug. i u Nišu), Arbanasi *kulaç* = *kolac* pored *kulak,* Cincari *culac,* Turci *kolak* i Madžari *kalács.* Odatle metafora *iskolačiti oči* »izbuljiti« koja je nastala iz uporedenja dva oka sa dva kolača.

Od lokatīva *kole* nastade čakavski prijedlog s gen. *kol* (16-17. v., danas Krk) = *kola* (14. v., Dečanski hrisovulj, Dubrovnik *kola kuće)* > *kala* = *kolak* (16. v., Dubrovnik, Stulić) = *iskolák* (prema *polák* v.) »kod«.

Složenice: od sintagmi: *voditi kolo* > *kolovođa* m, f = *kolovoja* (čakavski) »1° koji vodi kolo, 2° kočijaš, 3° mjesto u vodenici gdje kolo stoji (srednja Dalmacija, Pavlinović) = *kolòvodica* (Vuk); s prijevojem *voda* > *vada: kolovođa* (Ston) »konal pokriven kroz koji se slijeva kiša«, augmentativ na *-ina kolovađina, kolovâj* m (ŽK) »graba oko kuće«, *kolovoz* »1° august, nazvan od voženja iz polja, livada itd. (Patačić), 2° *kolovoz* (1230) put kuda idu kola«, prevedenica *kolodvor* < njem. *Bahnhof, kolobran* »kamen na putovima«, *kôlomaz* m (također češ., polj., rus., madž. *kalamaz), kôlotur* m = *kolotura* f, sa deminutivom *kolòturica* (Vuk), *koloturić* (Istra) »škripac, kluba, školjci, škokci«, *kolovrat (*vort* od *vrtjeti)* »1° Wasserwirbel, 2° Spinnrad, 3° drvo ili pluto oko kojega se ornata povraz (Cres), 4° valjkasti komad drva sa 4 rupe za stiskivanje sijena na kolima (Buzet, Sovinjsko polje)« *kolomija* f (Vuk) »vagaš u brdu« (upor. ukr. *kolomyja), koloperka* (Samobor) »datura stramonium«, *kolosijek* = *kôlotrag* (Srbija) »vagaš«, *koloplet* — *kolosuk* (Vuk) »preslica«, *koloťeč* (Istra) = *kolotečina* (hrv.-kajk.) = *kolotočina* (Reljković) »brazda«. Denominali na *-ati kolati, -a* »1° vrtjeti mlinom (Dalmacija, Zagora, Pavlinović), 2° cirkulirati (kao neologizam)«, na *-ovati kolovati, -ujem* »igrati kolo«, na *-iti koliti* (ribarski termin *koliti riće,* Sipan) »činiti kolače sa rićom (v.)«, *koliti se* »događati se kao u kolu«, upor. poslovicu *često se koli, što narod voli; iskaliti, iskalim* »navršiti, svršiti, ispuniti«, najčešće u pravom značenju, s prefiksima *o-, op-: o(p)koliti* pf. prema impf, *opkoljavati.* Ovamo *obikôliti* (Riječka nahija, Srbija, Leskovac, Dalmacija *obikoliti)* = (s ispadanjem *o-* kao u *bijest,*

bilie, bistranica) bikoliti = (pseudojekavizam) *objèkoliti, -im* (Vuk) = *oblijèkoliti se* (Vuk, Ljubiša) »saletjeti, navezati se, navrsti se« (umetnuto *i* je nejasno); sa í- *skoliti, skolím* (u kletvi *bijes te skolio)* »sinonim: opkoliti, skolijèriti, skučiti«. Denominal *kolicati, kolicovati* pozna samo Kavanjin. Ovamo ide i *kolajiti* impf, »pridržavati kola straga da se ne prevrnu (Podunavlje, Futog, Srijem, Bačka)«.

Od osnove *köles-* ima vrlo malo izvedenica: tako slov. *kolesar* »kolar«, u starijem jeziku *kolesnica* (17. v.), poimeničenje na *-ica* od pridjeva *kolesan* = *koTešnice* f pl. (Kosmet) »seoska kola na dva točka na kojima seljaci u gradu prevoze manji tovar«, *skolesati* »skoliti«. Od nejasne osnove *kolob-* (upor. rus. *kolob* »Kugel, Kräuel, rundes Brot«) izvedenica je od *kolobãr* (16. v., hrv.-kajk., Belostenec, ŽK, slov.) »circulus, orbis, kružnica, Kreis, Reif, Scheibe, karike na komostrama«, s deminutivima na *-ee -ic, -ič,* s umetnutim *m* pred labijalom *kolombăr* (ŽK, Malínská, Vodice) = *kolombăr* (Istra), *kolombăr į -lombar* (istro-čak.), deminutiv *kolombarić* (Istra), *kolumbar* (čak. u Dalmaciji), s deminutivom na *-ić,* prilog na *kolumbar* »naokolo«, s denominálom na *-iti kolobariti, kollombar* (Arbanasi kod Zadra) »duga«. Prema Štrekelju je od lat. *columbarium* »Taubenhaus, Art Fessel, Halseisen«, öd *columba* »golub«.

Mnoštvo izvedenica pruža prilog s prijedlogom *o- okolě* (lokativ) > *okoli* = *okol, izokol* (ispušteno -i jer se osjećalo kao deiksa) > prijedlog s gen. *oko* (ispušteno *K* jer se osjećalo kao upitna čestica). Odatle na *-ьc: okalać,* gen. *-Ica* (Grižani) »put kojim se okolo ide«, na *-ište okolište* n, na *-iš koliš* (Baraković) = *kolišje* (Mrnavić) = *okoliš* (17. i 18. v.), *okolišnice* f pl. »ona drveta što stoje oko vodeničnih kamena, da se brašno ne prosipa kad se.melje«. Pridjev *okomni* (Paštrovići) < *okolni, -nji,* poimeničen u *okolnost* f za koje se tvrdi da je čehizam. Denominál na *-ati okolišati,* na *-iti (o)kolišiti, -lm* (17. v.), *izokolišivati* »opkoljavati«, pridjev *okolišnjī,* imenice *okolica, okolina.* Prilozi *izokola* (17. v., Vuk) = *izokola* (17. v.), *okolo* (17. v.), *naokolo.* Praslav. *okoH* »tor« > *oko* pored *òkol* i *òkola* (Crna Gora) »sinonim: logor«. Složenice: *okokućad* f (Ljubuški), *okoločep* »trava centáurea calcitrapa«. Kulturnu riječ *okol* posudiše Rumunji *ocol* »Umkreis«, odatle *ocolaș* »sreski načelnik«, *a ocoli* »izbjegavati«, Arbanasi *okoll, akolié* f »giro«. Ie. srodstvo je utvrđeno: stprus. u prijevoju *e: malunakelan* »mlinsko kolo«, stnord. *hoel* »kolo«, sanskr. *carati* (3. 1. sg.) »kreće se«, gr. πόλος »osovina«, lat. *colo* »tjeram, obrađujem«, lit. *kaklas* = gr. κύκλος > lat. *cyclus* < reduplikacija **kue-kl-*. Ie. je korijen **quel-,* u prijevoju **quol-* »okretati se«.

Lit.: ARj 3, 887. 5, 176. 177. 181. 182. 184. 185. 188. 189. 190. 191. 207. 217. 218. 219. 211. 213. 222. 267. 268. 7, 470. 8, 369. 397. *Mažuranić* 519. 420. *BI 2,* 413. Maretić, *Savj.* 77. Ribarić, *SDZb* 9, 158. Aleksić,, *NJ 4,* 89-90. *Elezović* 1, 302. 306. 442: Jonke, *Rad* 275, 69. Ilešić, *NJ 2,* 69-72. 3, 77-80. *JF* 12, 176-178. Tentor, *JF* 5, 207. Belić, *NJ* 1, 66. Štrekelj, *DAW* 50, 31. Vušović, *NJ 2,* 241-246 (cf. *JF* 13, 285). Tomanović, *JF* 17, 204. *Miklošič* 124. *SEW* 1, 548. *Holub-Kopečný* 176-177. *Bruckner* 247. *Vasmer* 595. 598. *Tra/utmann* 125. *WP l,* 515. *Gorjajev* 150. *Tiktin* 1079. *GM 6.* 212. 315. 460. Cabej, *RIEB* 3, 555-566. Rohlfs, *Diz. Cal.* 97 (cf. *IJb* 25, 23). Matzenauer, *LF* 8, 196. *Boisacq*[3] 531. 764. 980-981. Meringer, *IF* 17, 125-126. Kretschmer, *Wortgeographie* 112 (cf. *RSI* 8, 368). Bragmann, *IF* 28, 364. Meillet, *IF 5,* 334. Norcen, *IF* 4, 322-323.

kolokvij m (17. v., Budmanijev akcenat) »razgovor«. Od lat. *colloquium* > tal. *collòquio,* lat. postverbal na *-ium* od *colloqui* < prefiks *con-* i *loqui,* upor. *z(do)govor, zbor.* Učena riječ. Pridjev na *-alis kolokvijalan* (~a *svjedodžba).*

Lit.: ARj 5, 211—2. *DEI* 1015.

kolokvinta f = *kolokvintina* (zamjena sufiksa *-ida* s tal. *-ina)* = *kokvintida (11.* v., grčki akuzativ), učena riječ, možda u narodnom obliku *kolintica,* »biljka, vrsta bundeve, citrullus colocynthis«. Od gr. κολοκυν&ίς, gen. -ίδος pored κολοκύνατ) > lat. > tal. *coloquinta, colocintina,* naziv iz egejskog supstrata prema Battistiju.

Lit.: ARj 5, 205. *DEI* 1020.

kolomboć m (Vasojevići, starinom Arbanasi) = *kolomboć* (Boka, prema Budmaniju nepouzdano) = *kolomboć* (Kosmet) »1° kačamak, 2° kukuruz, frumetin = rametin (v.) = frmentün (Korčula)«. Balkanska riječ, nalazi se još u bug. *kolombók* »klip od kukuruza, carevičev kočan« i arb. *kallambóq* = *kalamoç* (Skadar), *kolomoći* (s članom, Zatrebač) i u ngr. καλαμπόκι, -ούκι. Izvedenica sa sufiksom *-aceus* ili gr. - άκης od *columbus* »golub«. U hrv.-srp. je ušla iz arbanaskoga, a u arbanaski i bugarski iz novogrčkoga. Naziv je metaforičkog podrijetla. Upor. sličnu denominacijų za kukuruz u bug. *gălabi* i rum. *parumb* < *palumbus* = *columbus.* Možda ide òvamo i *golòkud* m (18. ;., Vuk, Dubrovnik,

Cavtat, Čilipi, Bosna) »kukuruz«. Pridjev na -ьn > -an *golòkudan,* poimeničen *golòkudnica* »kruh«. Augmentativ na -*ina golòkudina* (Vuk). Daničić je pomišljao na složenicu *go* + *kuda* »rep ili kudjelja«, što nema smisla. Naliči na arb. *gollogungë* »Beere des Wachholderbaumes«. Ali i to semantički ne zadovoljava. Ako je dočetak *-ud* novogrčki deminutivni sufiks *-uđi* (v. *kupeluda),* onda se može poklapati sa deminutivom - άκης > arb. *-од,* a *golok-* bi bilo izopačeno *columbus.* Ili je *columbi (= golub} coda* < lat. *cauda* (v. *kuda).* Misao ostaje na štěpenu kombinacije.

Lit.: ARj 3, 257. Elezović, *NJ* 3, 275. *JF* 14, 225. *GM* 126. 170. *Mladenov* 247. *REW*[3] 2166. Meyer-Lübke, *ASPh* 36, 591-592.

kolona f »1° stup, stupac na listu, 2° pandur (sjeverna Dalmacija)« = *kolona* (Račišće) = *koluna* (Kučišće, Brač) »stup za privezivanje lađe«. Upor. toponim *Na Kolonu* (Muo) »lokalitet gdje je stup za vezanje brodova*. Od tal. *colónna* < lat. *columna.* Ovamo i internacionalno *kolona f* »grupa vojnika«. Odatle na lat. sufiks *-ellus* > tal. *-elio* (upór. *capitellus* > španj. *caudülo) kolone!* pored *kolamo,* gen. *-ela* (17. v.) = *kolonii* (Kavanjin) = *kolùneo* pored *kolùnel* (18. v.) »pukovnik, upravo: komandant kolone«. Ovamo prezime *Kolonie.* Upor. arb. *kollonë.* Lat. *columna* ostavilo je u Dalmaciji više refleksa iz dalm.-rom. : *kelomna* pored *kelovna* (upor. *vnogo* pored *mnogo',* Dubrovnik), deminutiv *kèlomnica* = *kilōvna* (Perast) = *kilôvna* (Prčanj, s disimilacijom *o > o > e, i — o,* upor. fr. *quenouille)* = *kòlõvna* (Ivan Držić) »stup«. U tom refleksu očuvana je lat. suglasnička grupa *mn* kao u rum. *columnă.* Ovamo idi i brodski termin *kòlumba* (Perast, Dubrovnik, Mljet, Potomje, Račišće) = *kolumba* (Božava) = *kòluba* (Popović) »1° kilj, Schiffskiel, hrptenjača broda, 2° uzvišeno mjesto na lađi, paluba (Hrvatsko primorje, o čemu Budmani s pravom sumnja)«. Taj termin poklapa se s mlet. *colomba* (16. v.) »chiglia« < srlat. *columba* (1270, u Mlecima), za koje Battisti misli da je vjerojatno postverbal od kslat. grecizma *columbare* < gr. κολυμβάω »ronim«. Za *mb* < *mn* postoji uporedenje sa *palombii* (Muo, v.). Sa *nd* < *nn* (upor. *pandil,* v.) *kolonda* f (Marulić, 15. v.) = *klanda,* lokalitet *Po klondih* (Marulić), odatle je Budmani restaurirao *klonad,* gen. *-naa* = *klunda* (Olib) »1° stup, 2° kriška kruha (Olib)«. Značenje 2° nalazi se i u *lunda* (~ *kruha,* Lovran) »Schnitte«. Taj oblik neće biti refleks iz dalmato-romanskoga, premda može biti vrlo star, jer pokazuje u nenaglašenom slogu *o* > *ъ,* nego predstavlja tal. asimilaciju *mn* > *nn* > *nd* (sa disimilacijom). Riječ *kolumna* je i internacionalna.

Lit.: ARj 4, 934. 5, 212. 87. 214. 217. 219. Macan, *ZbNŽ* 29, 212. Budmani, *Rad* 65, 161. *ASPh* 34, 307. Rešetar, *Štok.* 241. *REW?* 2069. *GM* 195. *DEI* 1018-1019. Putaпес, *Filologija 6,* 47.

kolonija f (Istra), poljoprivredno-pravni termin. Od tal. *colonia,* apstraktum na *-ía* od *colòno,* od *colere* »kultivirati«. Učena riječ. Odatle internacionalno *kolonija* f, s pridjevom na *-alis kolonijalan* (također u trgovačkom govoru, *~a roba), kolonizacija,* apstraktum na lat. *-alio* > *-adja* od *kolonizirati* (prema njem.) < tal. *colonizzare,* izvedenica na *-idiote* < gr. -ίζειν. Od part. perf. *cultus* učene su riječi poimeničeno *kult* m, apstraktum *kultura* (Budmanijev akcenat) = *kultúra* f, pridjev *kulturan,* glagol *köhivat, -ãm* (Dubrovnik, Cavtat) »njegovati« = *kultivirati* < tal. *coltivare.* Sve učene riječi.

Lit.: ARj 5, 212. 771. *DEI* 1019. 1020. 1188. 1189.

kolor, gen. *-ara* m (Istra) = *kòlur,* gen. *-ura* (Dubrovnik) = *kolur,* gen. *-urǎ* (Božava, Rab) = *kulur* (18. v., čakavski) = *kolura* f (Lika) »1° boja, farba (ŽK), mast, 2° šara«. Pridjev lat. *-itus* > tal. *-ito* na *-it kolurīt* m (gen. *-ita,* Dubrovnik, Cavtat) »raznobojan, šaren (cvijet)«, odatle i učeni internacionalni talijanizam *kolorit,* gen. *-ita* kao književni umjetnički termin, fr. *colons.* Od lat. *color,* gen. -om. Upor. arb. *kolor.* Apstraktum od glagola *colorare* na *-atura kalăture ț* pl. (Trpanj, Milas, Zore) »ispod očiju modro od nespavanja, pod.očnjaci, kalamári (u Dalmaciji« < (haplologija) *coloratura* (17. v.). Glede *kala-* upor. u Kalabriji *colatura* »polpaccio (degli animali)«. Ovamo još internacionalno na *-ist(a) kolorist(a)* m i *kolorirati, -oriram.*

Lit.: ARj 4, 766. 5, 219. 771. Zore, *Rad* 110, 216. Čronia, *ID 6.* Budmani, *Rad* 65, 163. *REW** 2056. 2057. *DEI* 1020. *GM* 195.

kolos m = *kolos* (16. v., Lučić H.), učena internacionalna riječ, »gigant«. Od lat. *colossus* > tal. *colosso,* njem. *Kolos,* egejsko-maloazijskog ili egipatskog podrijetla. Odatle pridjev na *-alis kolosalan* < tal. *colossale,* njem. *kolossal* »prevelik, golem, ogroman«. Ovamo na gr. sufiks -atos > lat. *-eus kolosej* m < gr.

κολοσσαῖος > *colosseus* u neutrumu na *-eum* »Flavijev amfiteatar«.

Lit.: *ARj* 5, 213. *DEI* 1020.

kôltra f (Božava, Prvić, Molat, slov.) = *kulira* (Budva) = (sa disimilacijom *l - r* > *n - r) kuntra* (Šćepan, Paštrovići, Budva, Maini) »krpatur, kobertuo, jorgan, poplun«. Prezime na *-dzija Kutrandžija* (Budva), tako nazvan jer je pravio jorgane. Na tal. deminutivni sufiks *-ina kultrma* (Dobrota, Rab, Molat, Božava) = *kòltrlna* (Perast, Dubrovnik, Cavtat) = *kontrîna* (Dalmacija) »zavjesa, zastor«. Od tal. *coltre* = *coltra* »coperta da letto« > *coltrína* (14. v.) < lat. *culata,* s umetnutim *r* poslije *t* u proparoksitoni *culcitra* (upor. *Spalatro, scheletro)* > fr. *contre.*

Lit.: *Pleteršnik* l, 486. Kušar, *Rad* 118. 20. Cronia, *ID* 6. *REW** 2372. *DEI 1023.*

koiudar, gen. *-dra* m (Cres; 1184, prijepis 1250: *Poruga i Smohcb koludra,* Brač) prema f *koludra* (18. v.) = *koludrica* (Šibenik) = *koludrica* (Molat) = *koludrica* (12. v., Dubrovnik: *kaludbrica oiь Vntolomeja',* Gradić, Gučetić, Posilović, Mattéi) »l° redovnik, pustinjak zapadne crkve (u Šibeniku *koludrice* su časne sestre koje su zatvorene, tj. pripadaju strožijem redu, za razliku od *manjarica* i *švora', koludrica* zove seu Dubrovniku *dumna,* v.), 2° koludar je vrsta vinove loze (Crikvenica), tako nazvana jer su je donijeli *koludri paulinu.* Pridjev *koludrov, koludarski molstir* (16. v.), na *j koludrič, koludričji, koludričin, koludrički.* Toponim (3° značenje): *Koludrica* (Prčanj), naziv žive vode u blizini župnog stana, *Kalüdrak* (naziv vode, Budva), *Kaludra,* ime sela, zaselak (Jagodina, Toplica, Čačak). U Stolivu je *koludrica* »4° sjeme od žabe, malo, crno (metafora)«. Na *-as koludraš* »soko sivi«. Denominal na *-iti pokoludriti se.* Od gr. καλόγερος m prema f καλογριά > *koludra, kaludra,* stara posudenica, kako pokazuje *a* > *o.* Maskulinum je stvoren prema femininurnu. Nije direktan nastavak od καλόγερος. Zamjena grčke suglasničke grupe γρ > *dr* nastalo je po svoj prilici na osnovu disimilacije *k - g* > *k - d.* Upor. obratno *gr: dr* > *gr* u *cathedra* > *categra* > mlet. *caregla* > *kaherga* (Boka). Ivšić pomišlja na depalatalizaciju *d* < *d* kao u *leturdija* < *leturđija, liturgija.* Protiv toga mišljenja govori činjenica da je grčko γ pred *e* samo na istoku *d,* dok je *koludrica* na zapadu došla u hrvatski jezik zacijelo preko dalmato-rom. kao *Igalo* (Boka) < κίγικλός gdje je γι (= gì) > *g.* Kod pravoslavaca je samo *kaluder* (Vuk) prema *kaluđerica* (također ime ptice: vanellus) = *kalujer* (Marulić, Hektorović, Orbini) = *kalođer* prema *kaluđerica,* u historijskim spomenicima kao balkanska crkvena riječ grčkog podrijetla, bug. *kalúger,* rum. *călugăr* m prema f *călugăriță,* arb. *k(a)llojer.* Pridjev *kaluđerov, kaluđerski,* odatle augmentativ *kaluđerština,* apstraktum na *-kstvo kaluderstvo.* Deminutiv na *-ъc* > *-ac kaluđerac,* gen. *-érea* (18. v.). Odatle: prezime *Kaluđerčić* (Bosna), *pokaluderac* (Kanižlić) »nazovi-kaluđer«, na *-ъk kaluderák,* gen. *-rka* (Vuk), *kaluderče,* pl. *kaluderčad* f. Denominali *kaluđeriti,* -гиг (18. v., Vuk) *(po-),kaluderčiti (po-).* Dolazi i'u toponimiji: *Kaluderovac* (Paštrovići). Ovamo ide iz šatrovačkog jezika (argot) *kalçan* »pop« (Vranje), od hipokoristika *kale.*

Lit.: *ARj 4,* 776. 774. 769. 5, 217. 218. 10, 491. 531. Hirtz, *Aves* l, 176. Trojanović, *JF* 5, 223. Jireček, *ASPh S,* 102. *Miklošič* 109. *SEW* l, 474. *Mladenov* 229. *GM* 169. Christiani, *ASPh* 34,. 311. Ivšić, 3. *međunar. Kongres slavista, Saopš. i réf.* 31. *Rohlfs* 863. Vasmer, *GL* 72.

koljata f (Kavanjin, Mikalja, 18. v.) »usireno mlijeko« = *koljada* f »kravlje mlijeko poslije prvog dana telenja, mlezivo > mïzivo (ŽK)« = *kolada* (slov.) »Biestmilch« = *koljada* (Istra) = *kalada* (Notranjsko) = *kolada.* Od furl, *caglade,* rnlet. *cagiada* < lat. *coagulata,* poimeničen part. perf. pas. od *coagulare,* koji preko tal. *squagliare* postoji u Božavi *raškvajat* = *raskvâjati* (Molat, objekt *mast)* »rastopiti«. U Dalmaciji (Pavlinović) zamijenjen je lat. prefiks *co-* < *cum* našim prefiksom *s: sjagliti se, -i* (subjekti *zelen kuhana, krumpir)* »zgusnuti se«. Riječ *koljata* i *sjagliti se* leksički su ostaci iz dalmato-romanskoga.

Lit.: *ARj* 5, 219. 220. *Pleteršnik* l, 421. 424. *REW*[s] 2005. Šturm, *ČSJK* 6, 56. 80. Štrekelj, *ASPh 12,* 358-459. *Jagićev Zbornik* 40. Matzenauer, *LF* 8, 193.

koljeno n (Vuk) = (ikavski) *kalino* = *koleno* (ŽK) = *kaljen* m (17. i 18. v.), sveslav. i prasiav. *(koleno)* naziv »1° za dio tijela, γόνυ, Gelenk, 2° (metafore) Absatz beim Stock, 3° generacija, rod (upor. semantičku paralelu lat. *genu* i *genus,* gr. γόνυ i γένος u istom značenju roda)«. Deminutivi na *-će kòljence,* na *-ъЪ koljénak,* gen. *-nka,* na *-ice koljenice* n, na *-čac* < *-ъc* -\—*ъc koljenčac* (ugarski Hrvati). Denominai od deminutiva *koljenčiti, -lm* (Topolovo) »1° vola ili kravu vezati za rog i nogu, 2° (^metafora) *kolinćili se* (srednja Dalmacija,

Pavlinović): tvrdo se razlozima opirati«. Pridjev na *-ost koljenast.* Na *-ika', koljènika = kolènika* (Vuk) »strug, taslak za vreteno«. Od sintagme *na koljenu, do koljena nakoljenče,* gen. *-eta = nakolenče* (ŽK) »dijete koje se mladoj meće na koljeno«, *dòkoljena f* (Vuk, Crna Gora) = *dòkoljenica = dokoljenjača* »tibiale«, *dòkoljenjak* »noga do koljena«, *pokòljeník = pokoljenjak* »rubac koji se meće preko koljena«. Upor. arb. (Srijem) *pokoinë* »Schürze« < *po koljenu.* Od značenja 3° *koljenović* »od odlična koljena, roda«, *koljenščina* (I486), *pokoljenje* n. Denominal na *-ati koljènati, -ām* (Vuk) »gnj'ečiti koljeno«. Za botaničku terminologiju vidi *kolinca.* Riječ *kljan* i pridjev *kljanast* (Vetranie, 16. v.) odviše su izolirani da bi se moglo pomišljati na vezu sa *koljeno,* prije sa *član,* i to *klj* kao zamjenu za tešku grupu *cl,* upor. *škljan* (v.). Sufiks *-éno* je pridjevski sufiks kao u *poleno* (v.). U obliku *n* isti je sufiks u praslav. **ceInъ > član* (v.). U baltičkim jezicima dolazi isti korijen u prijevoju **kel* bez tih sufiksa: lit. *kelys,* lot. *celys* »koljeno«, ali postoji u lit. i sa sufiksom *kelénys* »koljeno«. Ie. je korijen **qel-,* u prijevoju **qol,* »savijati«, koji se nalazi u gr. κώλον, κωλέα (odatle možda *kuljen,* v.), κωλή »Hüftknochen, šunka«.

Lit.: ARj 2, 596. 5, 188. 223. 7, 399. *Mažuranić* 519. *Miklošič* 124. *SEW* 1, 545. *Holub-Kopečný* 176. *Vasmer* 598. *Trautmann* 125. *WP 2,* 599. *Mladenov* 247. Durnovo, *Slávia* 6, 229. *GM* 347. Meringer, *WuS* 11, 122. 125. sl. Lewy, *PBB* 32, 137. Wassely, *Class. Phil.* 1917 (cf. *IJb 6,* 53). Loth, *RC* 40, 143-152 (cf. *IJb* 10, 270). Specht, *KZ* 55, 20. Reichelt, *KZ* 46, 328. Petersson, *IF* 35, 270. 271. Iljinski, *ASPh* 29, 163-164. Šuman, *ASPh* 30, 296-297. *Boisacf* 543. 764.

koljivo n = *kolivo* (1396—1502.) »(pravoslavni crkveni i folklorni termin) kuhana pšenica blagoslovena za daću i slavu, panahija«. Nalazi se još u stcslav., ukr. i brus. te veliko-rus, sa / mjesto *lj.* Pridjev određeni na *-ьn koljivnī* (Vuk, 16. v.). Balkanski grecizam: rum. *colivă* f, bug. *kolivo* < srgr. κόλ(λ)υβον »isto«, τα κόλλυβα.

Lit.: ARj 5, 230. *Rad* 94, 41-42. Kostie, *NJ* 1, 271. *Miklošič* 125. Vasmer, *GL* 79. Korsch, *ASPh* 9, 517-518. *Mlađenov* 125. Můrko, *WuS 2,* 89.

kom[1], gen. *koma* m (17. v., Vuk, Srijem, praslav.) = sinonim augmentativ na *-ina komina* (bug. također) »ostaci isprešana grožđa za pečenje rakije, sinonimi: drop (v.) — trop, tropina (ŽK), drozde (ŽK) od *drozga* (v.)«. Pridjev na *-ov kòmov* (18. v.) = *kornov (komova rakija,* Kosmet), poimeničen na *-aia komovača* — na *-ica kőmovica* »sinonimi: tropovica, droždenka«, neologizam *komovnjak* »kaca za kom«, od pridjeva *komovan* (19. v.). Kol. na *-je kominje* n. Na *-jak kòminjãk* (Srbija) »vino iz komine«. Arbanasi posudiše *komine* »vinaccia«. Denominal na *-iti komiti, -im* (Vuk) *(o-)* »1° skidati mahune, 2° vaditi zrno« upućuje na drugo značenje od praslav. *komb,* koje je u *komuna* f (Lika, Dobroselo), »mahuna«, *komina* »zelena ljuska oraha«. Odatle na *-ba komidba* (Vuk). Radna imenica *kòmilac,* gen. *-oca* (Vuk). To je značenje dalje razvilo u izvedenicama na sastavljene sufikse: *-išak, -ūka, -oska, -uška: komoška* (Jačke) = *komüška* (ŽK) »mahuna« = *komišak,* gen. *-ška* (Srijem) »goli klip kukuruza, sinonim: klasunac (ŽK)« = *komiska* ("»Stulić) »ljuska«, s glagolom *komiškati.* To su postverbali od *komtšati =- komušati* »sinonim : komiti«. Odatle *komišavac,* gen. *-vca* »zreo orah koji se raspada«, *ókornak,* gen. *-omka* m = *okominja* f »klas, tuluz«, *komuša* (Lika), *komušina* (Vuk) »oljvina, okomak (Boka)« = *komuškinja* (Vuk, Boka). Botanički neologizmi *komušnice = komušnjače* »leguminosae«. Glagol *komiti* je raširen još na *-ititi komičiti se, komičim se* (Vuk, subjekt *suh orah};* na *-inati, -unati -unjati: kominati* (18. v.) = *kominjat* (Kosmet), *-unati* (Lika), *-unjati, iskominjati* (Lika) »istrijebiti grah iz komunja«, *okominjăt, -am* (Kosmet, objekt *pasulj)* »izvaditi zrnje«. Upor. još *klasovi nekomani* kad Martića. Ovamo možda furlansko *scoma* »battere a banco il frumento e spec, la segala, mlatiti«, odatle *scomade* f i *scornadìz* »rukovet«. Nerazumljiva je varijanta *kapucina* (sjeverna Dalmacija, Pavlinović) »komušina«. U Orahovici (Slavonija) zabilježena je varijanta *očemunjati, ~am* »oljuštiti«. Čini se da je *ko- > če-* nastalo unakrštenjem sa *čehnuti* (v.) i ne treba pomišljati na prijevoj kao u lit. *k muras* »grozd«. V. *cerniti.* Ovamo ide prilog *raškomus* »odijeljeno, odjelito, svaki na svoju stranu« od *raskomusiti, -lm* »razvrći, razići se«. Samome *komusiti* nema potvrde, ali ima potvrda za *raskomušati se, -ušam* prema *komušati se, raskomušavati se, -usavam* (Lika), *raskomusiti se,* u značenju što ga ima prilog. Ta je metafora zacijelo nastala prema poljoprivrednom radu što ga predstavlja *komiti* s navedenim brojnim izvedenicama. Osnovno značenje od *kom* »drop« i *komuna* »mahuna« nalazi se u ukr. i rus. *kom* »Klumpen«. To se značenje

očuvalo u hrv.-srp. samo donekle u raširenju na *-sati kòmsati (se), -am* impf. (Dobroselo) »žvakati, glodati, gristi, žderati« *(ras-), ι],* »jesti u velikim komadima«. Možda i u *koma* f (Lika) »1° ugrijana, neistopljena žmara od loja ili sala, 2° obilat zalogaj slanine«. Prvobitno značenje očuvano je u lot. *kams* »Klumpen, grössere Masse, Kloss«, *kama* »Scholle«, *kamuõls* — lit. *kamuolys* »klupko«, gr. κώμυς, gen. -υδος »svežanj«. V. prijevoj *čest.*

Lit.: ARj 3, 888. 5, 231. 238. 241. 243. 250. 251. 249. 253. 314. 8, 513. *Elezović* l, 307. 2, 25. *Miklošič* 126. *SEW* l, 557. *Vasmer* 606. *WP* l, 388. *Trautmann* 115. *Mladenov* 248. Bruckner, *KZ* 45, 42. 51, 230. Matzenauer, *LF 8,* 195-196. Buga, *REV* 67, 232. sl. (cf. *RSI* 6, 270). *GM* 196. *Boisacf* 1117. *Gorjajev* 154. *Pirana** 980.

kom[3]**,** praslav, pridjev »strm, okomit«, očuvan samo u oronimiji *Kom,* gen. *Koma* (14. v., Vuk, planine na različitim mjestima,'Vasojevići, Zrmanja, Likai, u složenk'ama *Komgora* = *Kongóra* (Bosna), *Kompolje* (Lika, upor. glede tipa složenica *KneSpolje),* poimeničen na *-ьc kòmac,* gen. *-mea* (Dobroselo, Lika) »velika strmina«, odatle augmentativ na *-ina komana* (Lika). Poimeničen je još sa -aça: *Kaynaca,* glavica, niže koje je selo *Komié* (16. v., Lika). Taj je pridjev raširen na *-it komit* (načinjen u naše vrijeme) = *okomit,* prilog *okomito* (Vuk) »nizbrdito«, na *-će komice — okomice* (18.-v., Vuk), *nàkomice* (Vuk) »sinonim: gurimice«. Odatle *okomica* f »vertikala«. Odatle imenica *nakomica* (Bosna) »čovjek nabodica, naletica«. Denominál na *-iti komiti* (18. v., jednom potvrđeno kod pisca Slavonca) »zabadati«, *okomiti se, okomim se na koga* (metafora) »osorno nasrnuli na nekoga«. Pravo značenje u postverbalu *ókornak,* gen. *òkõmka* »strana, nizbrdica«. Prvobitno je . značenje očuvano u denominalu na *-āti komati (se), -ām* (Vuk) impf, »mit der Hand stossen, dirati, gurati rukom« prema pf. *kõmnuti, -ēm* (Vuk) »udarati čim okomice«. Nalazi se još u ukr. prilogu *komit'* »kopfüber«. Dalje veze nisu poznate.

Lit.: ARj 5, 232. 239. 243. 250. 7, 399. Maretić, *Savj.* 77. *SEW* l, 552. 557. Matzenauer, *LF* 8, 195. 196. Loewenthal, *WuS* 10, 185. *ASPh* 37, 393. Bruckner, *KZ* 48, 224.

koma[1] prilog (18. v., Lika, Dobroselo, Martić) = (sa deiksom -i > -/) *kòmãj* (Hrvatska, hrv.-kajk., slov., jugoistočna Srbija, Pirot, vranjski okrug, bug.) = *kome* (Ozalj) = *komać* (Jačke) = *komač* pored *kômoč* (Vodice) == *kûma* (ŽK) = *kümaj* (Jačke, marodna pjesma, *-j* < -i deiksa) = *kumać* (Jačke) »1° jedva, 2° otprilike (jugoistočna Srbija), 3° pravo (slov.). U bug. još *komahaj* pored *kuma* »fast, beinahe«. Samo južnoslavenska riječ. Koehler i Koštial identificiraju s prilogom stcslav. *tbkoma, tzkímo,* varijante *tzkomo* (Mihanovićeva krmčaja iz 18. v.) »solum«, bug. *tăkmo* »gerade, genau«, pridjev *tzkomt* »aequalis«, odatle glagol *IъЬъmiIi* > *taknuti* (v.). Oboje posudiše Rumunji *tocmai* prilog »eben, gerade, juste« i *tocmi* »ordnen«. Značenju, fonetici (variranje *o—u),* morfologiji (dočetak *-ać, -ač)* ne udovoljava Koehlerova i Koštialova etimologija. Na njem. *kaum,* stvnjem. *chumo,* koje zadovoljava semantički, ne može se pomišljati zbog fonetike, morfologije i geografije. Daničić je već pomišljao na vremenski prilog *kom* (14—16. v., Marulić, Dubrovčani, Kavanjin) »netom, subitocene, tostoché«. Za tu je pomisao Budmani rekao da nije dobra. Ali bi se ipak mogla pravdati. Mjesto *-a* stoji *-e.* Prema tome *-a* i *-e* mogu biti deikse. Glas *u* mjesto *o* može se tumačiti unakrštavanjem s prilogom *(s) mukom.* Ostaje neobjašnjeno samo *-č, -ć.*

Lit.: ARj 5, 231. 235. 776. 232. Ribarić, *SDZb 9,* 158. *Pleteršnik* l, 427. *Mladenov* 247. *Miklošič 125.* 427. Isti, *Lex.* 1017. Koštial, *JF 2,* 308-309. Koehler, *ASPh 9,* 150-51.

koma[2] f (Belostenec, školski termin) »zarez (prevedenica od gr. riječi), zapeta, školski termin)«. Od gr. apstraktuma κόμμα > lat. *comma,* od κόπτω »režem«. V. *komad.*

Lit.: ARj 5, 232. *DEI* 1029.

komad, gen. *-ada* m (15. v., Vuk), općenit« > danas u hrv.-srp. sa dočetnim *-d* prema stsrp. *komatb* (13. st.) = *komati* pl. (Timok), *komat* (Crna Gora, prilog »malo«) = *komãt* (Kosmet) »Stück«, deminutiv *komatić* (14. st.), augmentativ *komatina.* Od komad izvedenice: *komadina* (i prezime), *komddac* = *komadah,* na *-esca* > *-eška komadeška* (usp. *soldateska'),* kol. na -je *komade,* na *-ara komàdara* f »rakija od komada kruha, hljebara«. Balkanski grecizam: búg. *komat,* cine. *curnata* »grand morceau de pain«. Denominál na *-iti komadati, -ãm* impf, *(is-, ras-)* prema iteratīvu na *-va- raskomadavati, -àdãvãm,* na *-iti raskomáditi,* na *-ovati komadovati, -ujem* (Tomiković). Potvrđen je i oblik sa r: *raskomàtiti.* Etimologijski opravdan je ^blik sa *t,* jer je od ngr. κομμάτι(ον) »morceau«, deminutiv na

-ατιον od κόμμα, apstraktum od κόπτω »režem« (prasrodstvo sa *kopati).* Ista se riječ upotrebljava kao ortografski termin *koma* (v.) »zarez, zapeta«. Glas *-d* mjesto *-t* nastao je u krajevima gdje dočetni zvučni suglasnici gube zvuk, a u deklinaciji se opet pojavljuje, npr. *rat, rada* itd. Riječ se nalazi i u strus. te brus.

Lit.: ARj 3, 888. 5, 232-4. 238. 13, 118-9. *Vasmer, GL* 80. *Miklošič* 126. *SEW* 1, 553. *Mladenov* 247.

komanda f (18. v.) = *komenda* (18. v.) = *kumanda* (ŽK) »zapovijed, zapovijedanje, zapovjedništvo«. Od tal. postverbala *com(m)ando* preko njem. *Kommando* n, od *comandare* (14. v., prefiks *com-* i *mandare)* < kllat. *commendare.* Na *-ar komandor / komén-,* gen. *-ara* (narodna pjesma), pridjev *komandorski.* Na *-ante* (poimeničen part. prez.) *komàndan(a)t,* gen. *-anta* (narodna pjesma) = *kumendanat* (17. v., Reljković) »zapovjednik« < tal. *comandante* = (sa disimilacijom *n <· n > n - 0) komandai,* gen. *-ata* m (Lika) prema f *komandàtica* (Lika) = (sa *an > en* prema lat.) *kumendat,* gen. *-ata* (17. v., Trsatski statut), upor. polj. *kumendant.* Na *-ator komendator* (neologizam) za **komtur* (orden). Na *-atar komendàtãr* »isto što prebenda« je izvedenica od lat. postverbala *commenda* »crkveno dobro« (etimologijski je isto što *komanda,* ali nije značenjem). Na *-ir* < fr. *-eur komandir,* gen. *-ira,* prošireno na *-ъc > -ac komandírac,* gen. *-irca* (18. v.) < fr. *commandeur, õ > i* prema *komandirati, -mandıram* (Lika) = *kumandlrât* (ŽK) preko njem., zamijenjeno na *-ovati komandovati, -ujem.* Etimologijski ide ovamo još trgovački izraz *komandu* < tal. *comandita* > fr. *commandite,* pridjev *komanditan* »povjeren«, na *-ist komandist* m.

Lit.: ARj 5, 235. 236. 240. *REW** 2084. *DEI* 1025.

komär, gen. *-ára* m (Vuk), običnije sa deminutivnim sufiksom *-ъc komarac,* gen. *-rea,* sveslav.-praslav.;, »1° culex pipiens, 2° oronim *Komar,* toponim *Komárno* > madž. *Kamarom* u Panoniji«. Pridjev na *-ev komarčev.* Deminutivi na *-ič komarić,* na *-ica komarica* (17. v., prezime i toponim). Na *-nik kòmãrnīk* (18. v.) »1° zavjesa protiv komaraca, 2° planina (oronim)«. Osnova *kom-* raširena je sufiksom *-ar.* To neće biti isti sufiks kao u *gospodar,* nego je varijanta sufiksa *-or* kod onomatopeja (upor. *žamor, žagor, žugor).* Upor. gornjoluž-srp. *komor.* Mjesto toga sufiksa dolaze drugi u baltičkoj grupi lit. *kamanė.,* žemaitis *karnime, kamine,* lot. *kamine -- kamane* »Erdbiene«, stprus. *kamus* »Hummel«, s kojim je *komar* također u prasrodstvu. Ništični prijevoj **сьmъ > čam* (Boka) »mala muha«, u rus. sa sufiksom *-eh смеıь* »bumbar« = *strmelj* (također slov.) »Hornisse«, u početnom slogu *cm > str* izmijenjeno zbog unakrštavanja sa *stršljen* (v.). Ie. korijen **qem-,* u prijevoju **qom-* »zujati« = srvnjem, *hummen* je onomatopeja.

Lit.: ARj 5, 236. *Miklošič* 125. *SEW* 167. 552. *Holub-Kopečný* 94. 177. *Bruckner* 249. *KZ* 45, 48. 51, 230. *Vasmer* 607. *Mladenov* 247. *WP* 1, 889. *Trautmann* 115. Uhlenbeck, *PBB* 35, 174.

komarča f (Vuk, Dubrovnik, Brač, Hektorović, Risan) »morska riba chrysophrys aurata; sinonimi: podlanica (Istra), posuđenice dinigla (Pelješac i otoci južne Dalmacije), *(l')ovrata* (Hrvatsko primorje), ovratnica«. Možda od sintagme *kon marca,* tj. riba koja se lovi od *konca* mjeseca *marta.* V. *marač.*

Lit.: ARj 5, 236. Skok, *Term.* 49.

komārda f (14. v., Dubrovnik, Cavtat. Trpanj) = *komarda* (Muo) »1° dućan, *2"* mesarnica, bekarija, 3° casae gēnus (istročak.)« = *komerda* »4° (metafora) kreševo, ograšje, klanje«. Na *-ar* < lat. *-arius kòmãdãr* (16. v.) »mesar«, *kòmãrdãrev, -ov, kòmãrdãrskl.* Apstraktum na *-stvo kòmãdãrstvo.* Na *-iti kòmārditi, -īm* impf. (Vuk, Dubrovnik, 18. v., Potomje) *(is-, ras-)* »(metafora) isprebijati«. U dubrovačkom latinitetu *camarda* »mesarnica«, *chamardar* (1348) »mesar«. Tako i u Splitu, Budvi, Krku i Rabu. Od biz. καμάρδα (Sophocles). U južnotalijanskim grčkim i romanskim narječjima znači »koliba, tettoia fatta di frasche e foglie«. Izvjesno je da je u vezi s gr. καμάρα, ali je teško protumačiti dočetak *-da.* Battisti naslućuje grčki deminutivni sufiks *-ida,* protiv čega govori potvrda iz 772. *de camarada* u Rimu.

Lit.: ARj 5, 236. Jireček, *Romanen ì,* 89. *Rohlfs* 141. 872. *Miklošič* 125. *SEW* 1, 552. *DEI* 697.

. **komból** .m (Brač) »1° vješalica (grozd, obješen), 2° prezime (Hrvatsko Primorje)« = *komból,* gen. *-bola* (Istra) = *komból,* gen. *-bola* (Cres) »oveći grozd«. Deminutiv na *-ъc kombòlac,* gen. *-olca* (Krk) »kitica sa više grozdova koji se suše«. Još na *-ica kombolica* (Cres) »prezrela smokva«, *kômbulica* (Istra) »unda«. Varijanta sa *mb > m* raširena je i u drugim slavinama, s raznim

značenjima, medu njima *kòmolac,* gen. *-oca* »1° lakat, i to onaj dio koji strši, 2° toponim (Rijeka dubrovačka)«. Također slov. *komolec* »lakat« i polj. Barákovicév *komoliti, skomolili* »pomaljati, pojaviti se«, *iskomoliti* »pomoliti se, izviriti«, *iskomoljivati se* (Zoranić) čini se kao složenica s prefiksom *ko-* i *moliti* (v.). Variranje *m* > *mb* često je u arbanaskom i njemačkom (upor. stvnjem. *humbal* > *Hummel'),* ali ovdje nije jasno, ako ove riječi uopće idu zajedno, jer u slov., češ. i rus. *komol-* znači isto što *šut* (v.) »bez rogova«, što upućuje na drugu riječ srodnu sa stvnjem. *hatnál* »verstümmelt«. Možda od tal. *còbbola* = *càbala* (14. v.) > *cabla* < lat. *copula* »coppia« s umetnutim *m* pred labijalom. Značenje »unda« možda stoji u vezi s *kombulevàla, -alnica* (istročakavski) »Purzelbäume, za koje Štrekelj predlaže tal. *tombola* »Purzelbaum«, *tombolare.*

Lit.: ARj 3, 888. 5, 238. 246. Tentor, *УP* 5, 207. *Miklošič* 126. *SEW* l, 554. *Holub--Kopečný* 178. *Bruckner* 150. *Vasmer* 609. Machek, *IF* 53, 89. (cf. *Slávia 6,* 187). Štrekelj, *DAW* 50, *31. DEI990.*

komēdija f (16. v., Budmanijev akcenat), deminutiv *kòm.edijica* (16. v., Marin Držić) = sa lat, > tal. deminutivnim sufiksom *-ola komedtjōla* (16. v., isti pisac) = (s umetnutim *n* pred dentalom) *komendija* (Vuk). Na -as *komedijaš,* gen. *-áša* m prema f *komedijašica* (Lika) — *komendijaš,* gen. *-aša* (Vuk), pridjevi *kome(n)dijašev, komedijaški.* Denominal na *-ati komedìjati, -ām* (Lika) (is- *se, ras-I.* Internacionalno od lat. *comoedia* < gr. složenica κωμωδία, od κώμος »banket« i ἀείδω »pjevam«.

Lit.: ARj 5, 239. 240. *DEI* 1030.

komešati (se), *-ām* impf. (Vuk) »miješati, mutiti, micati (se)«. Varijanta *r* mjesto *o krmiješati se, khnijeSãm* (Dubrovnik, subjekt *malo dijete)* = (ikavski) *krmišati se* (Vetranie). Sadrže zacijelo kao *kovitlati* itd. prefiks *ko-* i glagol micanja. Glas *r* mjesto *o* je onomatopeiziranje.

Lit.: ARj 5, 240. 602. 6, 615. Matzenauer, *LF* 8, 187.

kometa f (16. i 18. v., Budmanijev akcenat) »repata zvijezda, repatica«. Od gr. κομήτης »qui porte de longs cheveux« (se. αστήρ) > ό κομήτης »astre chevelu«, izvedenica od κόμη »chevelure, kosa« = lat. *stella crinita.* Učena riječ.

Lit.: ARj 5, 241. *DEI* 1028.

kotum, gen. *-ina* m (Dubrovnik, Zagvozd, Vrgorac, Smokvica, Korčula, Račišće) = *komin* (Perast, Rab, Božava, Split) = *komin* (Milna) = *kamen* (ŽK) = *kamen* pored *kumen* (slov.) »1° kuhinja cijela (Dubrovnik, 2° ognjište, 3° peć (slov.)«. Bug. *komín* »dimnjak«. Deminutiv na *-ič kominic.* Na *-džija komindžija* (Obradović) »dimnjačar, odžačar«. Na *-aia kominača* f (Lika) »badženjača, motka kojom se (Obradović) »dimnjačar, odžačar«. Na *-ača kommača* f (Lika) »badženjača, motka kojom se badža zatvara«. Na *-jača šara kominjača* »vipera ammodytes (Valjevo, nazvana tako što izgleda kao posuta pepelom od komina)«. Na lat. *-ata: kõminata* (Dubrovnik, Čilipi) »dimnjak, fumar«. Upor. češ. *komnata* »soba«, slov. *komnata* — *cumnata* = *kemenata,* od stvnjem. *chamìnata.* Tal. imperativna složenica: *špacakomīn,* gen. *-ina* m (Dubrovnik) = *špacakamīn* (Korčula) »dimnjačar«. Arb. *kamine.* Od balkansko-lat. *caminus* > gr. κάμινος, možda mediteranskog podrijetla, *caminata* (8. v.) »soba s ognjištem«.

Lit.: ARj 5, 241. 242. Budmani, *Rad* 65, 162. Hirtz, *Amph.* 60. Kušar, *Rad* 118, 15. *Pleteršnik* l, 117. 428. 487. Murko, *Südslavisches Haus* 16. *REW*[S] 1549. *DEI* 702. *Rohlfs* 876. Vasmer, *RSI* 3, 272. 5, 143.

komisija f = *komisija* = *kumêsija* (ŽK) »povjerenstvo, sudsko izaslanstvo«. Od lat. *commino,* gen. *-anis,* apstraktum od *committere* (prefiks *com-* i *mitlere).* Glas *e* od tál. je participa *commesso.* Prema lat. akusativu > tal. *commisione* > *komisijon* m (16. v.), pridjev na *-alis komisionalan* (neologizam). Part. perf. proširen na *-arius* > *-ar: komesar,* gen. *-ara* = *komisar* (Istra) = (pseudojekavizam) *kornjesar,* gen. *-ara* — *komesarij* (15. v.) = *komisaři)* (18. v.) = *kumesăr,* gen. *-ára* (1445, ŽK) »povjerenik«. Odatle na lat. *-atus: kor misarljat,* gen. *-ata.* Na *-ija komesarlja* (toponim, Donja Lastva). Ovamo još sa *i* > *ь* > *a* i zamjena sufiksa *kumasur* (15. v.) »izvršitelj testamenta«. Taj pravni termin može biti stara posuđenica. Glagol *committere* nalazi se u *akomelivati, -am* impf. (16. v., u sudačkom govoru) »preporučiti« < tal. *commettere,* s prefiksom *a-* < lat. *ad-* (upor. španj. *acometer)* prema tal. *accomandare.*

Lit.: ARj 1, 58. 5, 240. 243. 778. *DEI* 1031.

komizgati se, *-am* impf. (Slavonija) »jednako se micati, nemirno stajati« prema pf. *komiznuti* (subjekt *lastavica,* Pcsavina) »stre-

umice poletjeti«. Upór slov. *komizgati* »die Achsel zucken«, s postverbalom *komízg.* Zacijelo složenica s prefiksom *ko-* i nepotvrđenom onomatopejom značenja »micati«,

Lit.: ARj 5, 243. *Pleteršnik* 1, 428. Šuman, *ASPh* 30, 297.

Komnen, bizantinsko prezime pisano sa *e,* ime muško (Vuk, narodna pjesma: *junak Komnen barjaktar),* pridjev *Komnenov,* prezime. *Komnenović* prema f *Komnena* = *Komnenija,* pridjev *Komennijin,* hipokoristik *Komna* (Novaković) = (sa disimilacijom *mn* > *ml,* upor. *mlogo* < *mnoga)* **Komlen,* prezime *Komlenić* (Hrvatska Krajina), *Komlenići* pl. (selo, Modruš — Rijeka) = (prema pisanju -fe za η) *Komijen* (Novaković), prezime *Komljen* (okolina dubrovačka, Hercegovina, Sratinska, Bosna, katolici), odatle *Komljenović* — (sa *lj* > *j) Kômjen* (18. v., ime muško, narodna pjesma Dubrovnik, Hercegovina) = (ikavski) *Komlin* (Novaković), prezime *Komlinović* (15. v.) prema f *Komijena, Komljenija.* Upor. arb. prezime (Toske) *Komnino.* Od srgr. Κομνηνός.

Lit.: ARj 5, 243.

komod pridjev (Dubrovnik, 17. v.) »zgodan«, poimeničen *komod* m (18. v., Lika, Istra, Primorje) »zahod«. Tal. pridjev proširen na *-ьn* > *-an* kao svi drugi strani pridjevi *komadan* (Zagreb) pored *komadan* (16. v., Obradović), prilog *komadno* pored *komadno, komadno* (Dubrovnik, Cavtat, Mljet) »pogodno«. Sa *t* mjesto *d komotan* (19. v., Zagreb, Lika, Srbija), prilog *komotno* (Srbija). Apstraktum na *-itas,* gen. *-atis* > sttal. *-itate komoditad,* gen. *-i — komoditat,* gen. -i f (Dubrovnik, 17. v.) = fr. preko njem *komoditet,* gen. *-téta* m (Zagreb). Denominal na *-ati komoda me* (Kućište) »prija mi«, *raskomadati se,* s tal. prefiksom *a-* < *od- akomodavati, -odavam* impf. (I. Držić, 17. v.) »potpomagati«, *raskomodávati, -odavam.* Na *-irati* < njem. *-ieren* s prefiksom *ad-* > *a- akomodírati se, -modīrām* (Zagreb), *raskomóditi se* (Hrvatska, gradska riječ). Ovamo sa mletačkim nestankom medusuglasničkog *d:* furi, *comò* / *cumò* »cassettone« > *kòmo* m / ? / (Dubrovnik, Račišće) = *komo* m (Božava, Rab) = *komo,* gen. *koma* (Korčula) = (sa dodatkom *n* kao u *ferturi) kornon,* gen. *-ona* (Split) = *koma,* gen. *komala* (analogija prema *kòno'.konala,* upor. *buro : búrala,* Dubrovnik, Čilipi) »red ladica«, sa tal. deminutivnim sufiksom *-dno komoncïn,* gen. *-ina* (Dubrovnik, Cavtat) »noćni ormarić«. Ishodište, posvuda učena riječ od kllat. pridjeva *commodus* (od sintagme *cum modo* »što je po mjeri, potrebi, zgodi«).

Lit.: ARj l, 58. 5, 245. 249. Budmani, *Rad* 65, 165. Kušär, *Rad* 118, 20. Cronia, *ID* 6, 111. *REW*[3] 2086 a. *DEI* 1033.

komon;ika f (Bella, Šulek) = *komònika* (Vuk, Bačka) »biljka 1° artemísia vulgáris, 2° matricaria chamomilla (Dalmacija), njem. Beifuss« = *komunika* (Stulić ,i pisci) = (sa disimilacijom *n - n* > *m - l') komòlika* (Split, Sinj) = (sa nejasnim umetkom *t, d) komòtljika* (Vuk) = *komodljika* (Vuk, Crna Gora) »lopuh«. Nalazi se još u slov., češ. polj. i ukr. Sufiks *-ika* varira sa *-ica.* Uzimlje se da je izvedenica od *komonj* u sjevernim slavinama = *konj.* Bila bi to biljka važna za konjsku hranu. U bugarskom i ostalim slavinama znači i »djetelina«. Ako je tako, te izvedenice bile bi dokaz da je *komonj* »konj« postojao i u južnoslavenskom. Glede *t, d* upor. stprus. *camnet* »konj«.

Lit.: ARj 5, 245. 246. 250. 251. *SEW* 1, 555. *Holub-Kopečný* 178. *Bruckner* 245. *Vasmer* 609. Matzenauer, *LF* 8, 197. *WP* 1, 348.

komora f (Šulek) = na *-ika komòrika* f »(stablo) philyrea levis«, ~ *divja* »quercus coccifera«. Toponim, poimeničen pridjev sr. r. na *-bsk Komoriško* n (15. v.)., U okolini *Zadra.* na lat. *-eïum* = hrv. *-ik komornik* < *Comaretum* (a. 918). Dalmato-romanski leksički ostatak od gr. κόμαρος > lat. *comarum,* mlet. *gómera,* sic. *agumaru* itd.

Lit.: ARj 5, 248. 249. *Pleteršnik* 1, 428. Skok, *RIjfAZUZ* 1, 49. Isti, *Slav.* 102. 107. *REW*[3] 2072. *DEI* 1025.

komorač, gen. *-aca* (16. v., Sinj) = *komorač* (Premantura) = *komorača f* (Šulek), s deminutivom *komoračica* »laserpitium«, na *-ika komoračika* »pimpinella saxifraga«, augmentativ *komoračina* (Sinj) = *komarac,* gen. *-rea* (Belostenec, Stulić) = (metateza) *koromač* (Marčelji, Kastavština, Istra), deminutiv *koromačić,* augmentativ *koromačina,* pridjev *Koromačna, -sna* (nazivi uvala, sjeverni jadranski otoci), *koromačnica* = *koromač* (Belostenec) »slatki januš«, *kromăt* (Cres), (bez *ko-) morai,* koje se nalazi i u bug. i u arb. *morat* = *mëraçë* »biljka chrithmum maritimum«. Postoji još oblik *konmorač,* gen. *-oca* (Mikalja, Stulić, koji Budmani tumači po sintagmi *kon* = *kod mora* prema *pučkoj etimologiji,* iz koje je taj oblik nastao, ako se igdje govori; u današnjim sjeverno-jadranskim narječjima nije poznat). Drugi su srodni nazivi

motor, gen. *motra,* na *-ika matrika* »Steinbreche, Meerfenchel« = *matar* = cslav. *moioiгъ.* Pleteršnik ima *komorač* (Dolenji Kras) = *koromač* = *morač* »foeniculum officinale«. U balkanskim jezicima nalazi se još rum. *mărar,* arb. *maraj* = *mërajë* (Gege) = *morajé* (Hahn), cine. *maraľu.* Oblici bez *ko*- potječu svi od gr. μάραθρον »fenouil < foeniculum«, egejskog podrijetla. U tom obliku nastadoše disimilacije *r - r > l - r (moioiгъ),* ispadanje *ra - r > 0 - r (molar, matar)* — *r–r>r–Oisath > z,* upor. tal. *zio* < θείος > *č (morač, komorač) = r - d·> r - l* (cine. *maruľu,* arb. *maraj, j < ĺj)* = zamjena sufiksa (rum. *marar).* Slog *ko*- nastao je unakrštavanjem grčkih istoznačnih riječi *crithmon* + *marathron* > **kamarathron.* Samo gr. κρήθ-μον, gen. *-ós* (Hipokrat) = *kritamon, kritimon* potvrđeno je na Siciliji *crittimu,* ngr. κοίταμον, tal. *crétano = creiamo = cretino.* Unakrštenje dogodilo se samo na našem Jadranu. Glede gr. θ > *č* upor. *cubar* < θύμβρος.

Lit.: ARj 5, 246. 248. 268. 345. Tentor, *JF* 5, 213. Skok, *Slav.* 39. 37. 71. 146. 152. 261. 121. 263. 214. *Pleteršnik* 1, 440. 428. *GM* 259. Šturm, *ČSJK 6,* 64. *Miklo'sič* 201. *SEW* 1, 73. 77. *Boisacg*[3] 609. *REW*[3] 2332. *DEI* 1155. 1166.

kompa f (Vuk, Novi Sad) = *kunfa (Posavina)* »plitka lađa u kojoj se prebrođuje rijeka, skela«. Na *-ašica kompašica* f (Kostajnica) »vodenica na kompi«. Od madž. *komp.*

Lit.: ARj 5, 250. 785.

komparativ, gen. *-iva* m (Budmani), poimeničen pridjev (19. v., Šulek), gramatički termin za drugi štěpen pridjeva, učena riječ, izveden na lat. *-ivus* od part. perf. od *comparare* »uporediti« (prefiks *com-* i *parare,* v. *aparat, parićat).*

Lit.: ARj 5, 250. *DEI* 1034. *REW*[3] 2094.

kompas m (Dubrovnik, 17. v.) »1° šestar, šestilo, 2° (nautički termin) busula, sjevernica (neologizam, 19. v., Šulek)« = *kompas* (Buzet, Sovinjsko polje) »šestar« < tal. postverbal *compasso* od *compassare* »mjeriti«, od prefiksa *com* i *passare* od *passus* »korak« = *kompas* (Belostenec) »sunčanik (sahat)« < njem. *Kompass* (također od tal.) = *kompan* (Belostenec) »isto«. Dočetno -г nejasno.

Lit.:. ARj 5, 250. 251. *REW*[3] 2095. *DEI* 1035.

komplesion, gen. -j f (Dubrovnik, 17. v.) »tjelesna narav čeljadeta«. Od tal. učene riječi *complessione* < lat. *complessio* (14. v.), apstraktum na *-io* od part. perf. *complesso* (također poimeničeno u *complesso psichico)* < lat. *complexus,* od *complecți, complettere.*

Lit.: ARj 5, 250. *DEI* 1038.

komplikacija f (Šulek) »zamrsak, zamršaj«. Od lat. *complicația,* apstraktum na -atto, od *complicare* (prefiks *com-* »zajedno«, *plicare* > (prema njem.) *komplicirati* = na *-ovati komplikovati, -ujem,* part. perf. pas. kao pridjev *komplikován.* Isti je glagol u *multiplikacija* »množidba«. V. *muhi.* Učene riječi.

Lit.: ARj 5, 250. *DEI* 1038.

komplïta f (16. v., Dubrovnik) = *kùmplīta* (15. v., deklinira se kao pridjev: *na kumplitoj)* = *kumplīt* m (16. i 17.: *savršnica iliti* ~) »crkvena molitva«. Poimeničen part, perf. u ž. r. *completa* (se. *hora)* od *compiere* > tal. *compieta.* Od istog je glagola apstraktum na *-mentum kumplemênt* (Božava) = *kompliment* (Zagreb, gradski govor) < tal. *complimento* (16. v.) > fr. *compliment (i* je prema španj. *cumplir).* Ovamo također prilog *kumplêt* »posve«, *kumplêt dôst* (ŽK) iz lat., upor. slov. *kúmplt.*

Lit.: ARj 5, 781. Cronia, *ID 6.* Šturm, *ČSJK 6,* 82. *DEI* 1037. 1038. *REW*[3] 2101.

komponiti, *-im* pf. (16. v., čakavci) »složiti, napisati knjigu«, sa njem. *-ieren komponirati, -am* »skladati (muzički termin, internacionalno)«, na *-ali komponjal* (objekt *verse,* M. Držić), *skompònjat, -am* (Dubrovnik), iterativ *skomponjavat* »šaliti se« = *skompòniti se* (Korčula). Od lat. > tal. *componete* (sttal.) > *comporre* (14. v., od prefiksa *com-* »zajedno« i *panere* »staviti«). Poimeničen particip (internacionalno) *komponenta* f. Na *-ist kompa, ist* m (19. v.) < *componista* »(prevedenica) skladatelj«. Apstraktum ba *-ilio* od part, *composilus: kompozicija* f »skladba« < *compostilo.* Od vlat. *composlus* > *kupus* (v.) i *kompot* m (gradski govor) < fr. *compot* preko njem. *Kompott.*

Lit.: ARj 5, 251. *DEI* 1038. *REW*[3] 2103.

komračiti, *-lm* irnpf. (Vuk, Srbija) »kuburiti, nevoljno živjeti«, s gubitkom *s* (deprefiksacijom) od *skomračiti, -lm* »škrtariti«. Prema Matzenaueru bilo bi to složenica s prefiksom *ko-* i *mračiti* (v.). To tumačenje ne zadovoljava semantički. Upoređivati se može

sa stcslav. *skomrah,* polj., rus. *skomoroh* < **skomorh* »praestigiator«, prema Miklošiču i Kelemini od langob. *scamareis* m. pi. »ljudi koji vrše sramotan posao«. Ide li ovamo i *skomutivati se* impf, »oklijevati«? Taj bi doista mogao sadržavati prefiks *ko-* prema češ. *skomírati* »languir« < *ko-* + *mříti* »mrijeti«.

Lit.: ARj 5, 251. *Miklósié* 310. Isti, *Lex.* 847 *Holub-Kopečný* 333. *Bruckner* 494. Matzenauer, *LF* 8, 188. *191.* 20, 9. Kelemina, *SIRev 4,* 191.

kòmun m (13. v., Istra) = *komun,* gen. *-una* (Rab, Božava) = *komuna* f (15. v., Dubrovnik, Cavtat) »općina«, danas ponovo uvedena riječ u književni jezik. Pridjev na *-alis komunalan (posao),* na *-ski komunskī* (14. y.) = *komûnski* (Božava), poimeničen n *Komūsko* (Bijela, Boka, toponim, *nš* > s). Od lat. *communis* (složenica s prefiksom *com-* i *munis* od *munus* »služba«) > tal. *comune,* pridjev i poimeničenje. Naš termin *općina* upravo je prevedenica odatle. Na lat. *-itas* > sttal. *-tade* > *-ta: komunitad,* gen. *-di* f (Vuk, Paštrovići) = na fr. *-té* > *-tet komunitēt* m (sjeverni krajevi vojne Granice). Na lat *-ata* > stmlet. *-ada komunăda* (Krk, Vrbnik) »s.lina« = *selska komunica* (Riječka nabija, Crna Gora). Na *-icore* (frekventativ) stcslav. *komzkati* (Euch, sin., Supr.), odatle postverbal bug. *komka* »Abendmahl«, na *-alnica komkalnica, komka(va)m se* »gehe zum Abendmahl«. To je posuđenica iz balkanskog latiniteta **cumineca,* arb. *kungë* »der den Laien verschlossene Teil der griechischen Kirche«, *kungoj* »gehen zum Abendmahl«, na *-imen* > *-im kuņģim,* na *-ata kungatë* »Geweihtes Brot des Abendmahls«. Kao učena riječ odatle *komunìjon* f (Bokelji, 18. v.) < lat. *communio,* gen. -orai »pričest« i *komunìkati, -ãm* pf. (17. v., čakavac) »pričestiti«. Naši crkveni termini *pričest* f, *příčesce* n, *pričestiti* prevedenice su odatle. Upor. *kombkanije rekše pričeštenije* u rukopisu 13. v. Kao internacionalna riječ na lat. *-alio* > *-adja komunikacija* f »1° saopćenje, 2° saobraćaj«, *komunicirati, -icīram* »saobraćati« nije ušla dublje u saobraćajni jezik.

Lit.: ARj 5, 244. 251. 252. *Mladenov* 248. *GM* 214. *Románsky* 113. *REW*[3] 2091. *Pleteršnik ì,* 428. Cronia, JO 6. *SEW J,* 557. Vaillant, *l'ulletin linguistique* 14. Stefanie, *Slovo* 6—8, 102-3. Kušar, *Rad* 118, 21. *DEI* 1041.

kòmus m (17. v.) prema f *kamusa, komusica* (Kurelac) = *komus* (Voltiđi) »veliki pas molossus«. Budmani pomišlja na tal. pridjev *camuso* »plosnata nosa« nepoznatog postanja, ali koje u značenju »molossus« nije nigdje potvrđeno.

Lit.: ARj 5, 252. *DEI* 710.

konäblja f (Krk, Istra, oko Pazina) = *konabje* f pl. (Vrbnik, »za sputit živo«) = *kanâbla* (Vodice, Golać, Korlevići, Badema) »luk oko vrata ovce na kojem je zvono«. Deminutiv *konabljica.* Ovamo ide denominal *skonabjiti, -im* (Vrbnik, objekt *volí).* U mletačkom grada Krka *la conab(o)la* »isto«. Na Krasu *halamba* (metateza). U istro-rom. *kahaula* = furl, *cianeule* f, koje je sinonim od *cianive* f, kojem odgovara u hrv. (čakavskom) i slov. *kãmba, komplje.* Riječ *konablja* očit je lat. deminutiv na nenaglašeno *-ula *canäbula* i potpuno se poklapa s tal. dijalektalnim *canàula j -naola* f (mletačko-ladinski tip) = *kana(v)ule* (Rovinj, Fazana) »collare delle vacche«. Ta se riječ opetuje ne samo u Piemontu, nego i u južnoj Francuskoj i Španjolskoj. Već ta okolnost govori u prilog tvrdnji da je osnova riječi *canava* (16. v.) »collare dei bovini« predrimska. Istaknuti treba fonetsku razliku u postupku između istroromanskoga i furlanskoga s jedne strane i čakavske posudenice s druge. Dok je *b* medu vokalima iščezao u furlanskom i istroromanskom, očuvan je u hrvatskom i krčkoromanskom gdje je penultima sinkopirana.

Lit.: ARj 5, 254. *DEI* 713. Skok, *SIRev* 3, 173, *Banali 2,* 196., § 405. *REW*[3] 1600. 1. *Ive FEW* 1, 215. Štrekelj, *DAW* 50, 32. *ASPh* 11, 461. 14, 526. *Letopis* 1896 s. v. *komplje. SEW* 1, 477.

konak m (16. v., Vuk) = *konak,* gen. *-âka* (Kosmet) »1° (pre)noćište, 2° stan, 3° dvor, palača, 4° zgrada za državne urede, 5° gostinjac«. Deminutiv na *-ič konačić.* Radna imenica na *-jar konačar* (Srbija, Milićević) = na *-džija konakčija* = *kona(g)džija* (Vuk). Denominal na *-iti konačiti, -im* (Vuk) (и-) = *konäčit* (Kosmet), odatle na *-ište konačište* n, na *-ovati kònakovati* (18. v.) »prenoćivati«, odatle *konakovina* (neologizam) »plaća za konak«, pridjev *konakovan,* složen *konakodajuć.* Balkanski turcizam (turski apstraktum *konak* »nastamba« izveden s pomoću sufiksa *-ák* od *konmak* »nastaniti se« kao *jatak, kačak, batak, sandžak, binek, dernek)* iz terminologije stanovanja: rum. *conac, conăcar, -arie,* bug., arb. *konak.* I sam turski glagol posuđen je u aoristnoj osnovi na *-d kondisati, -am* pored *-šem* (narodna pjesma) = *kondisati, -sam*

(Bosna, i iz prezenta) »namjestiti se, nastaniti se« = *kondisovati, -ujem* (srednja Dalmacija, Pavlinović). Također balkanski turcizam: bug. *konvam* pored *kondisvam,* arb. *komps* (preko grčkoga) pored *köndis,* cine. *condisi,* ngr. κονεύω. Isti glagol sa recipročnim infiksom (modifikátorom) *-uš-, ų-,* kojim se kaže da više subjekata pravi glagolsku radnju, po imperfektivnoj osnovi na *-t konušťísat (se), -išem* impf, »biti u susjedskim = prijateljskim odnosima« = *konustisati (š > s* zbog disimilacije u prezentu *š - š > s - š"), -išem* (Bosna) »sinonim: kondisati« < tur. *kon-uş-mak* »naći susjeda, napraviti prijateljstvo«; bug. *konuštís(v)am.* Od osnove istog glagola sa sufiksom *-şu,* koji je u vezi sa recipročnim *-us-,* je *konšija* m = *komšija* m (Vuk) = *kojšlja* pored *konšija* m (Kosmet) prema f *konšika* »susjed«. Odatle hipokoristici *kóno* m (Vuk) prema f *kana* (Vuk, Srbija), s pridjevom *konin* = *komo* m (Vuk, Martié) prema f *kónša* = *konše* (sjeverna Dalmacija, Pavlinović). Pridjev na *-in konšijin,* poimeničen na *-ica konši(ji)nica* (Banija, Lika) »susjeda«, na *-ski konšijskī* = *kōnšīski* (Kosmet). Apstraktum *konšiluk* (17. v.) = *konšilak* (Kosmet) = *komšiluk.* Denominal na *-ati konŠijati, -ãm* (Piva-Drobnjak) »biti s kim u komšiluku«. I taj je turcizam (tur. *konşu)* balkanski: bug. *komšija, komşuluk,* arb. *kompsM* = *koisht* (Skadar).

Lit.: ARj 5, 359. 360. 266. 280. 268. 276. *Elezović* 1, 301. 307. Vuković, *SDZb* 10, 389. Zega, *Slávia* 9, 579—581 (cf. *RES* 10, 308). *Miklósié* 126. *SEW* 1, 556. 557. *Mladenov* 248. *Lokotsch* 1201. 1202. *GM* 196. *Deny* §§ 574. 859.

kònastra f = *kunastra* (Poljica) »mljezivo > mízivo (ZK), Biestmilch«. Nalazi se još u bug. *kalastra, kalastra* »prvo mlijeko poslije telenja, Biestmilch«. Ovamo ide u prenesenom značenju (sinegdoha) *kùlizdra* (Lika) »šaljiv (pejorativan) naziv za najprostiji sir odnosno basu«. Zacijelo od balkansko-rom. *colostrum* > pl. n. *colostra* mediteranskog podrijetla prema Battistiju > rum. *cureastă,* tal. *colostro, colèstra* (Grosseto), *culiestru* (Astui'ija). Kako je to pastirski termin, mogao je ući u bugarski i hrv.-srp. preko rumunjskoga. Glas *n* je nastao po zakonu disimilacije *l-r* > *n - r* ili *r - r* > *n -r,* ako je preko rumunjskoga.

Lit.: ARj 5, 770. *Mladenov* 261. *Románsky* 112. *REW*[S] 2052. *DEI* 1021.

konat, gen. *konta* m (17. v., Perast, Rab, Božava, Potomje, objekt uz *davati, činiti)* = *konta* (Srbija) »račun«, *dat u kônat* (Kućište) »pričati svoje posle«, *tornati konat* (Istra, Primorje) »biti koristan«. Tal. *conto* < lat. *computus.* Postverbal od denominala *komati, -ãm* (18. v., jugozapad) = *kuntãt* (Božava) »računati« < tal. *contare* < lat. *computare,* od lat. prefiksa *cum* i *putare.* S tal. prefiksom í- < lat. *ex-: skonat,* gen. *skonta* m (Potomje, Korčula) »kamata«, internacionalni talijanizam *skonto* m »popust«, *skõntati* (Perast) < *excomputare,* odatle prema njem. *-ieren skontirati, skòntiram* impf. = *skontovati, '-ujem* »kupovati uz odbitak«, pridjev *skontovan* (1883). Razlikovati treba denominal s hrv. prefiksom *s skontati se* pf. (Vinkovci) »porefenati se, složiti se u računu«, *skontót* (Dubrovnik, Cavtat) »sračunati«. Glagol *kantāti, -ãm* (Lika) »1° govoriti pjesme u kolu, 2° govoriti nekome mnogo« može da potječe i od *cantare,* s kojim se unakrstio *contare.* Odatle poimeničen part. perf. akt. *kontàlice* f pl. (Lika) »pjesme koje se ne pjevaju nego se kontaju, tj. izgovaraju«.

Lit.: ARj 5, 261. 277. Kušar, *Rad* 118, 24. 25. Cronia, *ID 6. REW*[S] 2109. *DEI* 1073. 1077.

konatica f (srednja Dalmacija / ? /, Pavlinović, Šulek) »planinska travica«. Upor. rus. *kanatnik* »abutilon Avicennae«.

Lit.: ARj 5, 261.

konàval, gen. *-âvla* m (Bar, Sutomore, Crmnica) = *konavâo* gen. *-avla* (Crna Gora, Stoliv) = *konavo,* gen. *-avla* (Budva) »jarak, kanal za natapanje baštine (služi i kao granica između njih; da ne leži voda između dvije njive, dogovore se susjedi pa iskopaju jarak metar širok i metar dubok : *u konâvlu je zemlja pretilija)«.* Kod arbanaskih ribara u Ulcinju zove se *via,* a u Boki *kóno,* gen. *-ala.* U Sutomoru više se govori i *jendek* (v.). Kao ime kra'·» (horonim) *Konavli,* gen. *Konavālā* m pl. (14. i 15. v., najstarija potvrda 1378 = kolektiv na *-je Konavlje* (kao pridjev na *-/*), poimeničen u ž. r. prema *zemlja Kònãvlja* (crnogorska narodna pjesma), pridjev na *-bsk konavaoski* (14. v.) = *konavoska država* (Palmotić), poimeničen s pomoću *-ica Konavaoštica* (potok u Konavlju), etnik na *-janin Konávljanin* (14. v.) m prema f na *-ka Konavaoka* = *Konàvõka* = (analogijom prema *djevojka) Konavojka,* gen. pl. *Konavojaka.* Porfirogenet zove ovu župu Κανάλη, etnik Καναλίτοα = lat. *Canale* (tako i danas tal. kod Kavanjina *Kanali,* iz čega se vidi da je *Konaval* isto što i *canalis* > *kano,* kao i daaas u Boki).

Riječ *konaval* potječe od lat. *cannabula* > fr. *chênaie.* Prema tome je to kao i *canalis* izvedenica od *canna* (v.) s pomoću sufiksa *-bulum* < ie. *-^dhlom.* Upór. definiciju *Thesaurusa:* »canalis od agros siccandos, quem gromatici inter signa terminalta référant«. Za razliku od *konablja, konavao* i *Konavlì* predstavljaju sa romanističkog gledišta ispuštanje suglasnika *b* pred velarnim vokalom kao u istroromanskom i furlanskom V. *konablja* i *konao.* Vlat. dvoglas *au* > hrv.-srp. *av* je kao u *Maurus* > *Movar, Mavar* (Dubrovnik), *Paulus* > *Pavão, laurus* > *(l)avor, lovor.*

Lit.: *ARj* 5, 262. Zore, *Rad* 170, 210. Jovičević, *ZbNŽ* 23, 152—153. Budnlani, *Rad* 65, 162. *SEZb* 15, 434. *REW*[3] 1566a. 1600. Skok, *NVj* 29, 330. Maver, *AR* 6, 240. *Ernout-Meillet* 136.

konc, prilog (Lika) »posve«. Od njem. *ganz.* Unakršteno sa *konči* (v.) *konci,* prilog (Lika, Dobroselo) »sasvim, samo«.

Lit.: *ARj* 5, 263.

koncediti, *-im* impf. (15. v., Statut kastavski) »dopustiti«. Od tal. < lat. *concèdere,* od prefiksa *con* i *cedere.* Apstraktum sa sufiksom *-io,* gen. *-ionis koncesija* f (1863) »dozvola sa strane države« < lat. *concessici,* pridjev na *-alis koncesìonalan* (1863), na *-ar* < lat. *-arius koncesionár* (1863). Učena riječ.

Lit.: *ARj* 5, 263. *DEI* 1041.

koncept m (18. v.) »(uredski) sastavak«. Od lat. poimeničenog part. perf. *conceptus* > njem. *Konzept,* od *concipere* (prefiks *con-* i *capere}* > prema njem. na *-ieren koncipirati, -cipīrām* impf, »sastavljati«. Pridjev na *-alis konceptualan.*

Lit.: *ARj 5,* 263. *DEI* 1045.

koncili) m = *koncilijo* (14. v.) = *koncuyum* m (17. v.) = *koncil;* (14. v., Senj) = *koncil* (prema njem. *Konzil),* crkveni termin, učena riječ, »crkveni sabor«. Od lat. *concilium,* apstraktum na *-ium* od *con-* »zajedno« i *calare* »zvati«.

Lit.: *ARj 5,* 263. *DEI* 1046.

končijera f (Perast, Dobrota, Kotor) »karafina za ulje« = *konar* m (Kućište, Brač) »uljanica za začin, so«. Na *-iera* < *-arius* od tal. *conciare* < lat. **comptiare,* od part, perf. *complus,* prefiks *co-* »zajedno« i *emere.* Na *-ar* < *-arius koncár* (Istra, čakavski) »castrator«.

Lit.: Štrekelj, *ASPh* 30, 473. *DEI* 1046.

kondicija f (16. v.) »uvjet«. Od lat. *condiția,* apstraktum na *-io,* gen. *-ionis* od prefiksa *con-* i *dičio* od *dicere.* Prema tal. *condizione* > *kondicìjon,* gen. *-oni* f (Dubrovčani, 16. i 17. v.) = gen. *-ona* m (16. v., Dalmacija) — *kundicijon* (16. v.) »isto«. Pridjevi na *-alis,* poimeničeni *kondicional* m (gramatički oblik), proširen na *-ьn* > *-an kondicionálem,* na *-atus* > *-at kondicional* (18. v., Dalmacija).

Lit.: *ARj* 5, 265. 784. *DEI* 1052.

kondot m (Rab, Istra, Buzet, Sovinjsko polje) = *kondot* (Korčula, Dubrovnik) = *kandôt* (Božava) — *kondüt* (Boka) = *kõndut* pored *honduć* pored *hãndut, handuć* (Smokvica) »zahod, nužnik, destro (v.)«. Od tal. *condotto* »cesso«, poimeničen part. perf. *conductum* od *conducere* (prefiks *con-* i *ducere).*

Lit.: *ARj 5,* 266. Kušar, *Rad* 118, 20. Cronia, *ID 6.* *DEI* 1052. *REW** 1228.

kôndža f (Lika) »volja«. Možda turcizam *kine* »naklonost«, prema Budmaniju.

Lit.: *ARj* 5, 267.

konđa f (Vuk, Šumadija) »ubradač, povezača udate žene« — (sa disimilacijom *nd* > *ng) konjga* (Srbija, Valjevo, Mačva, Šumadija) = (sa nejasnim *t* < *k) tünjga* (Vuk, Baranja) »ženski potkapak od krpe oko kojeg se veže ubradač; sinonim: džega (v.) = (sa *p* mjesto *k, t* unakrštavanjem sa njem. *Bund,* ьрог. *punt, puntek) punđa* (Vojvodina, Srijem) »čvor od pletene kose na glavi«. Od madž. *konty* pored *punty* »Haube«, odatle i rum. *conciu, conclura* »frizura«, slvč. *kont,* ukr. *kanty.* Upór. *hondelj* (v.) i *fanjak* (v.).

Lit.: *ARj* 5, 267. 285. 12, 663. *BI 2,* 601. *Miklošič* 127. *SEW* l, 560. *Tiktin* 399.

konev f (slov., češ.), stara posudenica od lat. *canna* (Venancije Fortunat) »sorta di vaso« sa prijelazom u deklināciju *ü* (prema *lagav, bačva* v.), ne nalazi se u hrv.-srp., nego u njem. *Kanne.* Odatle deminutiv na nenaglašeni sufiks *-ula cannula* > slov. *kanıta* f, dem. *kanglica,* također samo slov., vjerojatno preko njem. *Kannel, Kandel.* Opća južnoslavenska posudenica iz balkanskog latiniteta je izvedenica na *-ata* za apstrakte kol. značenja *cannata* f »upravo ono što stane u posudu, Kanne« > *kanata f* (Vuk) »sud ili mjera za vino« = *konala* (Budva, Tivat, Kosmet), dem. *kanalıca* (15. v., također toponim) »lončić od jedne litre, krčag, mjera za tekućine«. Nalazi se još u arb. *kënatë,* bug. *kanata*

»Weinfass, Tonkrug«, deminutiv *kanače,* čine. *canata,* ngr. κаννάτα »pehar, čaša«, tur. *kanata.* Odatle je i njem. *Kante* > *kanta* f (ŽK, 16. v., Vuk, slov.) »vodeni sud, krčag«, dem. *kantica* (Belostenec). Ovamo ide zacijelo i denominal na *-iti* od participa prošlosti od *cannare* od *canna* »grkljan« (medicinski termin) *raskonatiti* »rascijepati«, *škanatiti* = *raškanatati* (Dubrovnik) »mali beskot, tvrdi kolač rascijepati popola«, *skanatica* (Mikalja) = *škanata, škanatica* f (Dubrovnik) »tvrdi kolač rascijepljen popola«. Upor. iát. *ex-cannare* > tal. *scannare* »zadaviti«, od *canna* »Kehle«. Lat. *cannata* potvrđeno je od 9. v. kao mjera za tekućine.

Lit.: ARj 4, 824. 825. 5, 261. Elezović, *JF* 14, 229-230. *Pleteršnik* 1, 385. 432. *SEW* 1, 479. *GM* 187. *Mladenov* 230. *REW*[3] 1602a. *DEI* 722.

konfät, *-ã* (Kućište, s objektom u akuzativu: *ne konfâ me* »ne prija mi«). Od tal. *confarsi* < vlat. **confacere,* kllat. *conficere* (prefiks *con-).* S prefiksom *re refati, -am* pf. (Hrvatsko primorje, 1640, Vrbnik *po stimi refat drugim blagom)* »naknaditi, nadomjestiti«, od mlet. *refar* < vlat. **refacere,* kllat. *reficere.* Part, perf. kao pridjev *kontrafat* (15. v.) »patvoren« < tal. *contrafatto* < lat. *contrafactus.* Poimeničen part. perf. *kùnfet* m (sjeverna Dalmacija, Istra, 15. v., Marulić) »zahara, slatko«, odatle na *-nik kunfetnik* m (1441) »zdjela na kojoj se hrani ili donosi slatko«, od tal. *confetto* (14. v.), internacionalni talijanizam *konfeti* m pl. S prefiksom *re-* apstraktum *refectorium* > latinizmi *refektorij* m = *revertorije* m (Zaostrog) »jedaća soba redovnika«. Sintaktičke prevedenice : tal. *fare* u sintaktičkoj upotrebi prevodi se u jadranskoj zoni pri tvorbi faktitiva u vezi s infinitivima: *činiti čekati nekoga* (općenito Dalmacija), *da čini sjašiti čitavu regementu* (Tomiković); *fare* s prijedlogom *di* i imenicom prevodi se također *{fare di): činiti od manovala* »raditi kao (biti) radnik«, *činiti od advokata, od deputala* »biti advokat,% poslanik«. Prevodi se *fare* kao objektivan glagol i na sjeveru kao i u njemačkom: *činili komplimenat nekome.*

Lit.: ARj 5, 785.

kònferiti, *-im* pf. (Perast) = *kunferït* (Božava). Od tal *conferire* < kllat. *con/erre* (prefiks *con-* »zajedno« i *ferre* »nositi«). Apstraktum na *-entia* (part. prez. gen. *-entis* + *-ia) konferencija* (Budmanijev akcenat, 1865) »1° diplomatski dogovor, 2° sastajanje, 3° predavanje (prema fr. *conférence)«.*

konfesija f (1874) »vjera«. Od lat. *confessio,* apstraktum na *-io,* gen. *-ionis* od part. perf. *confessus* od *confiteri,* prefiks *con-* i *faterl.* Pridjev na *-alis konfesionalan.* Od tal. *confessione konfešijon,* gen. *-oni* f (Istra) »ispovijest«. Radna imenica na *-or,* gen. *-oris konfesur* (17. v.). Denominal *konfešati se, -ām* (Istra) »ispovjediti se«. Vidi naše prevedenice *spovid, ispovijed, ispovijest.*

Lit.: ARj 5, 267.

konfin m (Marulić) = *kùnfin,* gen. *-ina* (Vuk, Primorje, narodna pjesma, Perast, Istra) = *kùnfin* (Božava, Rab, Vodice) = (disimilacija *n - n > 0 - n) kofin* (18. v., Kotor) =t *kuf în* (narodna pjesma crnogorska, Sutomore) = *kuvinj,* gen. *-inja* · (Lika) »razvod (istarski prijevod, 1195, 1275), međa, sinor (Makedonija)«. Od tal. < lat. *confine* (prefiks *con-* i *finis).* Istog je podrijetla prema njem. *-ieren* > *-irati konfinirati, -finirăm* < tal. *confinare.* Arb. *kuf t,* s članom *-ini.*

Lit.: ARj 5, 149. 267. 746. 785. 841. Ribarić, *SDŽb* 9, 81. Kušar, *Rad* 118, 22. *DEI* 1057. *GM* 210.

konfùndati, *-ām* pf. (Dubrovnik) »smesti, pomiješati, pomutiti« prema impf, na *-va- konfundavati, -fundavam* ~ *konfundili, -im* (Istra). Od lat. *contùndere* > tal. *confóndere,* prefiks *con-* i *fundere.* Apstraktum poimeničen particip perf. *confūsus* ná *-io* > *konfuzija* f, prema tal. *confusione* > *konfuzijon,* gen. *-oni* f (Dubrovnik, Istra, Potomje). Pridjev na *-ьn* > *-an konfuzan.*

Lit.: ARj 5, 267. *DEI* 1058. 1059.

konić m »vas quoddam« - slov. *kvinč* »ein Flüssigkeitsmass (Primorje)« -- *kune* (čedadski rukopis). Od furl, *cuinz* < lat. *congius* > tal. *còngo, cugnë* (Abruzzi) »barilo«.

Lit.: ARj 5, 267. *Pleteršnik* \, 493. *ASPh* 14, 230. Matzenauer, *LF* 8, 198. Sturm, *CSJK* 6, 69. *REW* 2146. *DEI* 1004.

kônka f (17. v.) = *kinka* (Vuk, Rab) = *kûnjka* (Gazarović, 17. v., Rab) = *küinka* pored *kûnjka* (Šibenik) »školjka, skrinjica, banbalja«. Od tal. *cónca* < lat. *concha* < gr. κόνχη »isto«. Starija je, čini se, posudenica sa *on* > *ç* u *kuka* (Stulić, Primorje) »vrst školjke«. Ali taj oblik nije dovoljno potvrđen i mogao je nastati od deminutiva *kućica* (Split) odbacivanjem sufiksa *-ica.* O *kućica* < *cozza* v. Na mlet. *-era* < *-ária kunkéra* f (Šibenik) »sprava za lov mušula«. Na lat. nenaglašeni deminutivni sufiks *-ula kűnkulja* f (Molai) = .

kunkuļa (Veli otok) »školjka«. Može se tumačiti jednako kao i *congujjë* (Abruzzi) od gr. χογχύλιον > tal. *conchiglia* sa gr. υ > *u*. Akcenat *kūnkulja* govori više u prilog umiješanju lat. *-ula*. Upór. još slov. *gungelj,* gen. *-gija* »Baumknoten«, *gungljača* »Knorrenstock« < tal. (mlet) *gongola.*

Lit.: ARj 5, 268. 721. 754. 879. *Pleteršnik* 1 261 Kušar, *Rad* 118, 19. *REW** 2112. 213. Matzenauer, *LF* 9, 39. *DEI* 1043. 1048. 1845.

konòbati se, *-am* impf. (18. v., Vuk, Lika) *(do-, is-)* »mukom živjeti«, *iskonobati se* (Lika) »izbaviti se od kakva zla«. Na *-iti ksònobiti, -lm* pf. (Vuk) — *skunabiti* »sinonimi: skunatoriti, sknaditi, skucati«. Bez paralela u drugim slavinama. Budmani upoređuje sa *kombati se, gambali se* (v.). Ne zadovoljava ni njegovo »izvući se iz konobe« za *iskonobati se.* Semantički stoji daleko i od rus. *kónob* »Becken« = stcslav. *konobt.* Možda je bliže izvedenica od *kon* m od *-četi* (v.) sa sufiksom *-oba* (v.). Upor. značenje u *jedva ću godinu dokonobati* »dovršiti«.

Lit.: ARj 2, 598. 3, 889. 5, 269. *SEW* 1, 558. *Vasmer* 614. Uhlenbeck, *PBB 26,* 204.

konsijencija (16. v., čakavci) = *konšijenca* f (Dubrovnik, 16. v.) = *konsijencija* = *konšencija* (čakavci) = *kunšencija* (16. v.) = *kušenca* (17. v., disimilacija *n - n > 0- n* već tal.) = *kušencija* (14. v., Istra) = *kusijenca* (Istra) »savjest (prevedenica od lat. v.)«. Od tal. *consciènz(i)a* = *coscienza* < lat. *conscientia,* apstraktum ná *-enfia* (part. prez. od *seire + -id).*

Lit.: ARj 5, 273. 276. 787. 834. 855. *DEI* 1067. 1129. Matzenauer, *LF 9,* 40.

konsìstorij m (16. v., Budmanijev akcenat) »savjet kardinala«. Crkveni -učeni termin od lat. *consistorium* (Tertulijan), apstraktum na *-гum* od *consistere* (prefiks *con* zajedno i *sislere,* reduplikativ od *stare).* Odatle apstraktum na *-entra* (part. prez. *ens,* gen. *entis* -f- *-id) konsistencija,* sa njem. *-ieren* > -irait *sistírati, sistīrām* »odgoditi«.

Lit.: ARj 5, 273. *DEI* 1047. 1069.

konsòlat, *-ãm* impf. (Dubrovnik, Cavtat) »tješiti«. Od lat. > tal. *consolare* »isto«, prefiks *con-* i *solari.*

Lit.: DEI 1070. *REW** 2161.

Konstantin, gen, *-ina* (14. v.), odatle sa •starim pridjevom na *-j Konstatinj grad* »Carigrad«, prezime *Konštantínovia* = (sa novogrčkim *nd < ni) Karıştandın,* prema tome *Konstandinopol* (15. v.) = (disimilacija *n - n > n - 0) Konstadin = (n - n > 0 - n) Kostadin* (13. v.) m prema f *Kostàdina* i prezime *Kostadinić* — sa izmjenom sufiksa *Konstantije* (1348) = *Kostadije* (13. v.) = *Konstanco* (17. v., prema tal.) prema f *Konstantija* — *Konstancija* (17. v.) = *Konstance* (17. v.), upór. *Konstant-grad* (Kavanjin), valjda prema *Konbsta* (otac *Konstantina Velikog).* Veoma brojni su hipokoristici tri glavna tipa: (kraćenje prema disimilaciji *n - n > 0 - n) Košta* (14. v., Vuk) = *Kosta* i *Kosto,* prezime *Kostovié,* odatle sa grčkim sufiksom *-ai* < -ακης *Kostaćević,* (kraćenje prema novogrčkim *nt > nd) Kanda* pored *Kóndo* (Novaković), prezime *Kondić* (Bosna, pravoslavci), rumunjsko prezime *Coandă.* Najraznovrsniji je tip prvi slog *Ko-* + dodavanje slogova *-ča, -ča, -do, -jo* (varijante sa *-čin, -in, -adin, -an, -ak) Koca* (Srbija, Milićević) = *Kočo* = *Koča* (Vuk, Srbija, 18. v.), pridjev *Kočin čest* u toponomastici, prezime *Kocić; Kodo* (Lika), *Kojo* (14. v.) = *Koja* (Vuk, 14. v.), prezime *Kojovič,* pridjev *Kojin čest* u toponomastici, prezime *Kojić; Kojčin* (Lika, 15. v.), odatle toponim *Kojčinovac* (Bosna); *Kojin* (Novaković), toponim *Kojinovići; Kojadin* (obrazovano prema *Stojadiri), Kojan* m prema f *Kojana,* prezime *Kojanović; Kajak* (Dubrovnik), prezime *Kojaković.*

Lit.: ARj 5, 139. 143. 144. 148. 149. 166. 167. 265. 271. 274. 371.

konstelacija f (Šulek) »(metafora) situacija, raspodjela snaga *(politička konstelacija)«,* latinizam od nominativa *constellãiio,* gen. -oras, od kslat. part. perf. *constellātus,* tal. *constellare* »prosuti, snabdjeti zvijezdama«, prvobitno astrološki termin (1519), prefiks *con-* i *stella* »zvijezda«.

Lit.: ARj 5, 275. *DEI* 1134. *REW*[3] 8242.

konstitucija f »ustav (prevedenica)«. Od lat, *constituția,* apstraktum na *-io,* gen. *-ionis* od *constituere* (prefiks *con-* i *statuere)* »odrediti, staviti«, odatle *statuirati* preko njem. na *-ieren* i na *-ens,* gen. *-entis konstituanta* preko fr. *constituante* — tal. *costituente* f, poimeničen part. prez. Prema lat. sufiksu je *konstituci]δη,* gen. *-oni î* (17. v.).

Lit.: ARj 5, 275. *DEI* 1134.

konsulj m (Stulić, Šulek) = *konsuo,* gen. *-ula* (Mikalja, Stulić, Šulek) = (učeno) *konsolida* (Šulek), deminutiv na *-ula konsoldula*

»biljka gavez, symphylum officinale«. Od lat. *consolida* (od *consolidare,* odatle internacionalnu sa njem. *-ieren konsolidirati),* prevedenica od gr. σύμφυλον.

Lit.: ARj 5, 273. 275. 787.

konsùmat, *-am* pf. (Dubrovnik, Cavtat) »potrošiti« = *skonsumati* (I. Držić) = *skonšumat, -am* (Istra, prefiks 55 = *con,* dvaput isti sufiks), prema njem. *-ieren konsumirati, -sumiram.* Postverbal sa *nš* > *nz konzum* (Zagreb). Od tal. *consumare,* unakrštenje od *consumere,* prefiks *con-* »zajedno« i *sumere* < *subs-emere* »uzeti« i denominala *consummare* od *summa,* odatle internacionalno *suma* — *šuma* (ŽK) »iznos«, *sumirati, sumiram.*

*Lit.: REW** 2178. *DEI* 1072.

konšilj (Istra) = *kunšilj* (Istra) = *konselj* m (Marin Držić, objekt uz *slijediti)* »savjet«. Od tal. *conseglio,* danas *consiglio* < lat. *const-Hum,* od *consulere,* odatle internacionalno *konzultirati.* Na *-arius* > *-iere konsìlijer* m (Dubrovnik) = *konšiljer* (Istra) < tal. *consigliere* < stfr. *conseiller* < lat. *consiliarius.* Denominal na *-ati konšilj ati, -am* (sjeverni čakavci) = *kunšeljati* »savjetovati«, od tal. *consigliare,* mlet. *consejar.* Internacionalno *consul* govori se kod nas u dvije varijante: *nš* kao u tal. u jadranskoj zoni *konsol* m (1417) = *kunsol* (15. v.) = *kônsuo,* gen. *-ula* (Dubrovnik, 15. v.), *prokonsuo* (Kašić, Kanavelić) = *kûnsuo* = *konsula* m (narodna pjesma crnogorska, prema tal. *console,* upór. arb. *kushulë)* = ịsa *nz) konzuo* (18. v.) = *konzul, konzulov, konzulski, konsulāran* ḷ *-nzùlaran* (1863), *konzularskī,* apstrakti *konzularstvo,* na *-at konzulat,* gen. *-ata.*

Lit.: ARj 5, 227. 787. 273. 275. Budmani, *Rad* 65, 165. *DEI* 1069. 1070. *GM* 218.

kontèmplanje n (Gradić) = *kontemplacìjon,* gen. *-oni* f (17. v., teološki termin), apstrakti na lat. *-io,* gen. *-ionis* = *-anje* od *kontemplati, -ãm* prema iteratīvu na *-va- kontemplávati, -tèmplãvãm* (Dubrovnik, 16. i 17. v., danas ironickí) »(prema Gradićevoj definiciji) razgledanje, pomno i prosvijetljeno razbiranje i razvidenje«. Pridjev na lat. *-īvus kontemplativ,* proširen na *-ъn* > *-an,* poimeničen na -ьc > *-ac kontemplatívac,* gen. *-ivea* (17. v.) prema f *kontemplativica.* Učena riječi od lat. > tal. *contemplare,* denominal od *templům* (v.), upravo »uvesti nešto u vlastiti horizont, gledanje«.

Lit.: ARj 5, 277. *DEI* 1074.

kòntenat, f *kontēnta* (Dubrovnik, 15. i 16. v.) = (pseudojekavizam) *kontjent* (16. v., Dubrovnik) *(ne-),* apstraktum na *-bstvo kòntēnstvo* = *kontènt* (slov.) = (sa ispuštanjem sufiksa *-tuš) kanten* (17. v., ŽK Žuretići) = (sa *o* > *u) kunten* (Jerković) = *kùnten* (Lika), *kùntenstvo* (18. v.), *kuntènat,* f *kuntênta* (Rab) = *kuntienat* (Račiće, Kraška visoravan, Istra) = *kunt enet* (Cres) = *kuntint* (pseudoikavizam, Božava) »zadovoljan«. Denominál na *-ati kontèntati, -ãm* pf. (Vuk, Boka, Perast) = *kuntentati se* (13. v.) »zadovoljiti (se)«, *nekontentanje* (Gradić). Po zakonu haplologije *kuntati (2* mjesta u rukopisu 16. v.) »platiti« (ni;e dovoljno potvrđeno). Od lat. *contentus* > tal. *contento,* part. pas. od *continere,* prefiks *con-* i *tenere.* Upor. *suzdržljiv.*

Lit.: ARj 5, 278. 787. 7, 885. *Pleteršnik* l, 432. Kušar, *Rad* 118, 24. Ribarić, *SDZb 9,* 40. Cronia, *ID* 6. *REW*[S] 2182. *DEI* 1075.

kontra (Dubrovnik, Šolta, Brač, Hvar, Vis, Split) = *kontra* (Istra, Hrvatska) = *kontro* (Istra) = *kuntra* (Rab), prijedlog s dat., prilog *(pro i kontra)* »protiv (u neprijateljskom smislu)«. Od lat. > tal. *contra,* tal. *contro* (od *cum extra).* Odatle s prefiksom *in- incontrare* < *kuntrât* (Božava), *extal, scontro* »stratto, libro dei mercanti« > prema njem. *-ieren skontrirati, skòntrlram* impf, »pregledati blagajnu«, *skôntro* (Istra), prijedlog »prema«, *skòntrat* (Dubrovnik) = *škontrat* (Korčula, subjekt *vjetar, maištral)* »sudariti se (o oblacima, vremenu, o promjeni vjetra)'«. Apstraktum na *-atura skontràdura ĩ* (Dubrovnik, Cavtat) = *ìkontradura* (Kućište, Brač, Korčula) »nagli preokret vremena«. Na *-ino: škontrm* (istročak.) »talea« < furl, *scontrin* »Kerbholz«. Na *-ata: kontrada* (Istra) = *kunträda* (13. v., Božava, Rab) »kraj, okolina, ulica«. Prefiks u imeničkim i glagolskim složenicama: od germ, i srlat. *bannum* > tal. *bando* »propis« < mlet. *contrabando* > *kuntrăbando* (Božava), *kontràbanad,* gen. *-anda* »krijumčarska roba«. Po tom tipu: *kontrarevolucija, kontrapunkt* (muzički termin) i naše prevedenice *protunamira, protuslovlje,* u brodarskoj terminologiji: *kontracenta* (Mljet, pribijena je na *centi), kontrafünj* (Korčula) »kantir (v.)«, *kontramadiri* (v. *madir), kontraranda* (v. *randa); kontroversija* f (17. v), od kslat. apstraktuma ná *-io,* gen. *-ionis controversia* »diskusija«, od part. perf. od *controvertere.* Ovamo ide i internacionalni francuzizam *kontrola* f < fr. *controle* (1611), radna imenica na *-eur* < lat. *-atarem* < *-or kontrolor,* gen. · *ira* < fr. *con-*

trôleur, od lat. *contrarotulum* »protiv registra«, od *rola* < fr. *rôle* < lat. *rotulus* »zamotak, smotak«. Ovamo ide još *kòntresl* (Perast), *kontrast* m (Šulek) »oprečnost«, postverbal od *kontrèstati* = *kontrestăt* (Cres), 1520. *kontrestanje* n = *kontreštanje* (15. v.). Od tal. *contrasto, contrastare* < lat. *contra stare* (v. *stati).*

Lit.: ARj 5, 278. 279. 788. Kušar, *Rad* 118, 29. Budmani, *Rad* 65, 167. Macan, *ZbNŽ* 29, 212. Hraste, *Rad* 272, 35. Cronia, *ID 6. REW*[3] 2187. 2191. 8231. Štrekelj, *DAW* 50, 53. *DEI* 1078. 1084. 1082.

kontrat m (Dubrovnik, Potomje, Lika, 17. v., Smokvica, Korčula) = *kuntrăt* (Istra, Božava) »ugovor, pogodba«. Od tal. *contratto* < lat. *contractus,* poimeničen part. perf. od *contrahere,* odatle prema njem. *-ieren kontrahírati, -tràhirãm,* od lat. *trahere,* na *-atus* lat. *tractatus* > *traktat,* gen. *-ata* »rasprava«.

Lit.: ARj 5, 279. 288. Cronia, *ID* 6. *REW*[3] 2188. *DEI* 1082.

kontribucija f (1866) »namet«. Od lat. apstraktuma na *-io,* gen. *-ionu contribuția,* part. perf. *contribuim,* od *contribuere,* od *tribus* »pleme«.

Lit.: ARj 5, 279. *DEI* 1083.

kontricìjon, gen. *-oni* f (17. v., Budmanijev akcenat) »(teološki termin) skrušenje, skrušenost«. Od tal. *contrizione* < lat. *contrītio* gen. *-ōnis,* apstraktum na *-io* od part. perf. *contritas,* od *conterere.*

Lit.: ARj 5, 279. *DEI* 1084.

kontùtnac, gen. *-aca* (Šulek, 1865, i danas Hrvatska), od njem. *Kontumaz* m = *kontùmacija* f (15. v., Dubrovnik, sudski termin) = *kontumanac,* gen. *-anca* (Srbija, Milićević) = *kontromanac* »lazaret«. Toponim *Za kontomăcijom* (Muo, ribarska pošta u Ljutoj). Od tal. pridjeva *contumace* < lat. *contumax,* gen. *-acis* »koji se ne pokorava odredbi«, apstraktum na *-ia contumacia.*

Lit.: ARj 5, 250. Matzenauer, *IF 9,* 1. *DEI* 1089.

kontus m (15. v., Marulio) = *kuntoš* m (Vuk) = *küntus* (15. v.) = *kuntuša* f (Mikalja) »ćurak, kožuh«. Kao balkanska riječ nalazi se u rum. *contas,* bug. *kontos,* arb. *kondósh* = *këndàsh* = *knosh* (Skadar) < ngr. *κοντόσιον*, ali i u ostalim slavinama, u slov. *kantus,* slovačkom i poljskom (16. v.) kao i u madž. *köntös* (16. v.), odakle je naš refleks *kuntoš,* u njem. i fr. Uporeduje se sa *κανδύς* kod Ksenofonta (Kiropedija) »persijsko gornje odijelo sa širokim rukavima«. Evropski je naziv za odijelo orijentalnog podrijetla. Ovamo može da ide i *cimer* m (Vuk, Crna Gora), s deminutivom na *-ьc cìnterac* »tunica pellicea«, ako se uporedi s bug. *kintíš,* koje je prema Mladenovu blizu riječi *kontoš.* Izmjena *o* > *i* i zamjena dočetka *-iš, -oś* sa *-er* ostaje neobjašnjena.

Lit.: ARj 2, 137. 5, 280. 788. *Miklošič* 128. *SEW* 1, 559. *Bruckner* 253. *Mladenov* 237. 249. *GM* 197. Šuman, *ASPh* 30, 302-303.

kònvenat, gen. *-enta* m (Dubrovnik) = *kunvenat* (Perast) = (disimilacija *n - n* > *в - ri) kuvĕnat* (Kotor) = *(nv > m) kumenat* (Perast) = *Kumenat* (toponim, sjeverna Dalmacija) »manastir, samostan«. Od lat. *conventus,* gen. *-us* > tal. *convento,* od *convenire,* prefiks *con* »zajedno« i *venire* »doći«. Pridjev na *-olis konventual(ari) (misa konventuala,* Kašić), poimeničeno m fratar *konventualac.* Odatle *konvènjati, -ãm* pf. (16. v., Dubrovnik) »pogoditi se, složiti se, sporazumjeti se«. Odatle opet apstraktum na *-ium* tal. *convegno* > *kunvènjo* (objekt uz *jenüt* Božava) »sastanak«. Oblik na *vn* > *m* je možda leksički ostatak iz dalmato-romanskoga. Upor. rum. *cuvant* »riječ« iz balkanskog latiniteta. Apstraktum na *-io convenția* > *konvencija* f (1853) »pogodba, sporazum«, od tal. *convenzione* > *konvencìjon,* gen. *-oni* (Boka). Pridjev na *-alis konvencionalan* (Šulek).

Lit.: ARj 5, 280. Skok, *NVj22,* 442. Cronia, *ID 6. REW*[S] 2192. *DEI* 1090. 1091.

kònvikat, gen. *-kta* m (1868) = *konvikt* (Zagreb). Od lat. *convictus,* gen. *-us* »zajednički život«, od part. perf. od *convivere,* prefiks *con-* »zajedno« i *vivere.* Ovamo ide i *konvīt* m (16. i 17. v., Dubrovnik) »gozba«, postverbal od *konvitati, -ãm* (17. v., Dubrovnik) »zvati na gozbu«, od lat. > tal. *convitare.*

Lit.: ARj 5, 280. *DEI* 1092. *REW* 2200.

konvûls m (Rab) »trzavica«. Od tal. *convulso* < lat. *convulsus,* poimeničen part. perf. od *convellere,* prefiks *con-* i *veliere.*

Lit.: Kušar, *Rad* J18, 19. *DEI* 1093.

konj, gen. *konja* m (1564, Vuk) = *kônj* > *kojn* (Kosmet, hrv.-kajk.) = *konj,* gen. *konja* (Buzet) »1° equus, 2° na krovu dvi-

je kose grede spojene na kaděnu (škare) (Buzet, Sovinjsko polje), 3' oronim, planina« prema f *kobila* (Vuk) »* equa, *2'* psovka za žensko«, sveslav. i praslav. riječ. Izvedenice su od svakog naziva posebice. Od *konj:* pridjevi na *-ev kònjev,* poimeničen *Konjević* (prezime, toponim), na *-ov* u poimeničenju *Konjović* (prezime), na *-ski konjski* (čest u imenicama bilja, kao toponim u sr. r.), poimeničen na *-jak konjštak,* gen. *-áka* »prišt«, na *-ina Konjšćina* (nazvano po plemićima *Konjski,* toponim). Deminutiv na *-ьс kònjac,* gen. *konjca* (Menčetić), na *-bk konjak,* gen. *konj ka* (Jačke), na *-гс konjic* (15. v., također toponim), sa dvostrukim deminutivnim sufiksom *konjičić* (Vuk) = (hrv.-kajk.) *konjiček,* na *-ik kônjîk* (sjeverozapadni krajevi), na *-če konjće — kônjče,* gen. *-eta* (Kosmet). Augmentativi: na *-ina konjina,* na *-etina konjètina* »konjsko meso«. Radne imenice na *-tuk kônjîk* (1552, stcslav. i rus.), odatle pridjev na *-ski konjički* (1545, stcslav. i rus.) < **konjb* -1- *-nik* prema *konjanik* (Vuk) — *kònjeník* (Bosna), odatle na *-nica konjica* (iz rus.), *konjica* (Rijeka) »hrpa od 4—5 oraha jedno na drugo«, odatle na *-jar konjičar* »vješt jahač«, na *-bstvo konjaništvo* (Belostenec) = *"konjištvo;* na *-ar kònjãr,* gen. *-ara* m (15. v.) »čovjek koji čuva konje« (razlikovati treba *Konjari* u Makedoniji »maloazijski Turci«, od *Konia* < *Iconium)* prema f na *-ica konjarica* »krupna okrugla šljiva«, *konjarija* (Belostenec) »konjaništvo«, na *-nica konjarnica* »staja za konje«; na *-uh: kônjuh* m »1° koji čuva konje, 2° lično ime (1260, 1457), 3° toponim (staro ime za *Elbasan* u Albaniji)« = *konjuk* »konjski liječnik« prema f *konjuha* (Dubrovnik, okolina) »zmija«, na *-ica, -nica konjušica — konjūšnica* (18. v.) = *kònjuška,* od pridjeva na *-ski konjūškī,* poimeničen na *-ica konjuštica* (Vuk) »smuk«, na *-ača konjuvača* »vrsta jabuke«, na *-ar konjuhar* (Mikalja i drugi leksikografi) = na *-jar konjušar* m (18. v., Vuk) prema f na *-ica konjušarica* (Vuk), na *-ka konjušarka* »vrsta biljke«, denominal na *-iti konjušariti;* na *-džija konjàdiija* (Ljubiša) »sinonimi: konjar, konjušar«. Kol. na *-od konjad f* (Stulić, nepouzdano), na *-adija konjàdija* (Belostenec) »konjaništvo«. Parasintaktička složenica *nàkōnjče,* gen. *-eta* n (Bačka, Banat, Srijem) = *nakônče* (Kosmet) »muško dijete koje se mladoj daje na konja«. Složenica s glagolskom osnovom kao drugim elementom: *konjòbãrka* (Vuk, Srijem) »vještica jaka, koja konje obara«, *konjòder* (Lika) »(u šali) koji crknutu kljusad dere«, *konjogriz* (Đakovo, Gospić) »biljka cichorium intybus«, *konjòkradica* m (Vuk), *konjòmora* (Vuk) »velika binjadžija (v.)«, neologiznii *konjotrka* i *konjotržac,* s imenicom kao drugim elementom *konjorep* »biljka equisetům«. Denominal *okònjitì (se), òkonjím* »dobiti konja«, obrazovano prema *okućiti se, onovčili se.*

Izvedenice od *kobila* nisu ni izdaleka tako brojne; praslav. pridjev na *-j kobilj* vrlo je čest u toponomastici u vezama s toponomastičkim imenicama *do, glava* itd., poimeničen na *-njak kobiljnjak* = *-njača kobiljnjača* »vrsta trave«. Prezime *Miloš Kobilić — Kobilović,* izmijenjeno u *Obilie.* To se prezime dovodilo u vezu i sa *kopile* (Kostić). Na *-ar kòbilar* (17. v.) = *kobilãr* (Kosmet) »1° koji trguje kobilama, 2° vuga, 3° vrsta grožđa (Cres)«. Augmentativi za psovanje *kobilètina, kobilésnica, kobilarda, -dija* (Lika). Na *-iça kòbilica* f — *kobllica* (Cres) »1° skakavac, prug, šaška, 2° kost na prsima kokoši, 3° razna oruđa«, na *-it kobilïi* m (Brač) »drvena naprava na preši za ulje«. Rumunji posudiše *cobîlă* (Moldavija) »1° rdav konj, 2° Pflugschleife = madž. *eke-kabala«, cobiliță* (Muntenija) »kolac na kojem se na ramenu nosi voda«, Madžari *kabala-Ió* »kobila« i *kabocza* »cicada, cvrčak«. Glas г u *kobila* je nastao iz jery-a: stcslav. *koby-, ía,* rus. *kobyla.* Važan je rus. *komonb* za etimologiju *konja.* Suglasniku *m* odgovara u lit. *kumelė —- Kume* »kobila« prema stprus. *camnet* »konj«. Iz tih upoređenja *izlazi* da je *konj* nastao iz ništičnog prijevoja **komnb,* a *m* da se razvio iz *b,* kako se vidi ne samo iz praslav. *kobyla,* nego i iz karijske (ne-ie. jezik Male Azije) κακκάβη »pastuh«, gal. *caballos* > lat. *caballus* (u svim romanskim jezicima i u arb.), gr. καβάλλης, lat. *cabo* »pastuh«. Budući da se mocija izrazuje na sasvim neuobičajen način u ie. jezicima, a s obzirom na to da je potvrđena i u jednom starom ne-ie. jez-ku Male Azije, mora se uzeti da *konj* i *kobila* pripadaju pred-ie. supstratu, i to sjevernom.

Lit.: ARj 5, 135. 281. 7, 401. 8, 351-352. *Mažuranić* 517. 523. Ribarić, *SDZb 9,* 159. *Elezović l,* 297. 305. 310. 438. Tentor, *JE* 5, 207. Kostić, *RIEB* \, 232-254. *JF 12,* 49. *Miklošič 122.* 126. 128. *SEW l,* 534. 555. 561. *Holub-Kopećny* 174. 193. *Bruckner* 241. 253. *ASPh* 11, 118. *Vasmer* 583. 609-610. 618. *ZSPh 9,* 141. *Garjajeo* 147. *WP l,* 348. Brandenstein, *PW,* Šupi. 6, 142. *Tiktin* 379. Trombetti, *AA* 3, 26. Schwentner, *PBB 62,* 32. Mailin, *RPV* 76, 1. Markov, *RFV* 5, 75. Dyneley-Prince, *Slávia 2,* 638-640. *Boisacf* 388-389. Boháč, *LP* 33, 106-109. Pokorny, *KZ* 56, 133. J inker, *KZ* 50,

249-59. Loewenthal, *KZ 47,* 146. (cf. Baric, *JP* 3, 208). *ASPh* 37, 378. Oštir, *AA* \, 78-138 (cf. *JF* 3, 214).

konjado m (Istra) = *kùnjado* m (Istra, Boka, Dubrovnik) = *kunjâdo* (Rab, Cres, Božava) prema f *kunjada* (Primorje, Dubrovnik) = *kunjada* (Liburnija, Božava, Rab) »djever, šurjak, svak, pašenog prema zaova, svast, jetrva«. Od lat. *cognatus* (složenica, prefiks *cum* i part. perf. *natus,* od *nasci,* »consanguineus = gr. συγγενής«) u značenju krvnog srodstva, specijalizirano na pomenuto određeno srodstvo > mlet. *cugnado* > *cugnà.* Arb. *kunat* ide zajedno s rum. *cumnat.*

Lit.: AR) 5, 283. 783. Kušar, *Rad* 118, 16. 18. Budmani, *Rad* 65, 164. Cronia, *ID* 6. Ribarić, *SDZb* 9, 171. *GM* 214.

konjeda f (Pančić, Šulek) »biljka glycyrrhiza echinata«.

Lit.: ARj 5, 284.

konjëstar, gen. *-stra* m (Perast, Prčanj; *e > je* pseudojekavizam), s deminutivom na *-ic* (tip *măljîc* od *malj,* v.) *konjêstric* m (Prčanj) = običnije je f *konêstra* (Božava, Veli otok, Molai) = *konêstra* (16. v., Hlijevno), sa deminutivom *kònestrica* = *kanistra* (15. i 16. v., Šibenik, čakavci), "sa deminutivom *konistrica* (15. v.) = *kònjestra* (16. v., Ranjina), sa sumnjivim deminutivom *konjestrik* (M. Držić) = (sa *str > str* kao u *oštar)* = *konêstra* (Lika, 17. v., Istra, Klana), s augmentativom *koneštrètina* (Lika) i deminutivom *kònestrica* (Istra, Lika) = *kanistra* (15. v.) = *konještra* (Lika), *konještretina, konjestrica* (Lika, Istra) — *kuneštra* (Krk) »košarica, koš, sprta, krtol« = *kaneštra* (Vodice, Istra) »platnena torbica«. Od lat. *canistrum,* n. pi. *canistra,* odatle hrv. femininum, čine. *canestra* = arb. *kanistre,* od gr. κάναστρον, jadranska posudenica možda već iz balkanskog latiniteta. Valjda je izvedenica od *canna* (v.)

Lit.: ARj 5, 267. 268. 285. Ribarić, *SDZb 9,* 156. Rešetar, *Štok.* 242. Cronia, *ID 6. REW*[3] 1594. *Rohlfs* 890. *GM* 174. *DEI* 718.

konj uš m (Cres, *djeca idu na konjüš,* kad ribari ulove mnogo ribe da i ona nešto dobiju od lova) = *kanjüš* (Dubašnica) »(ribarski termin kome je značenje postalo prilično neodređeno) moljakanje ribe poslije dobra lova u proljeće i jeseni (u rečenicama: *gremo na kanjuš} = ajdemo na kanjušu* (Pavlinović, Makarska)«, Parčićev prijevod »pesce che guizza fuor della tratta o rimane sul lido« = *kanjuš* m (Muo) »riba koja se dijeli nakon lova onima koji potežu mrežu (to su ribe koje su ostale u magli, v.)«. Na *-ar* < *-arius kanjušar,* gen. *-ara* »koji moli ribu nakon lova (sreća je njihova u noći kad ima dosta palombića, Muo)«, prijevod Parčićev »persona che accoglie il kanjuš«. Denominal na *-iti konjušiti* (Šibenik) »doći na ribe, u cilju da se dobiju« = *kànjušiti, -im* impf, »kad se mreža napuni ribe, svak pomaže istezati, te hvata za se ribe što preko mreže bježe (Pavlinović)« = *kanjošiti, -im* (Bogišić) »vrst krađe ribe kad ribar prodaje ribu: dječaci odvrate pažnju njegovu kakvim kazivanjem, onda zahvate šaku ribe» = *kanjušariti* »(Parčićev prijevod) raccogliere il pesce rimasto sul lido«. Neispravno je Budmanijevo i Mažuranićevo dovođenje tog starog ribarskog termina u vezu sa *kanjith* »grabežljiva ptica«. U Zadru je zabilježen 1749. taj termin u mlet. obliku *cognusso.* To je postverbal od lat. > tal. *cognoscere (n* očuvano u južnofr., furi, i retorom.). Prvobitno značenje, koje je danas potamnjelo, jer se običajno prakticira više, bilo je »priznanje = dar u ribama onima koji su pomagali pri istezanju mreže«. Prvobitno se značenje još vidi u definiciji koju je dao ribar iz Malínské »dar gledaocima koji su pomagali ribaru, od ulovljenih riba, lokarde itd.«. Može se uzeti da je *konjuš* — *kanjuš* dalmato-romanski leksički ostatak. Glede *0 > a* upor. sttal. *scanoscenza.*

Lit.: ARj 4, 823. 828. *Mažuranić* 483 Skok, *Rad 222,* 121. *Farcii* 323. Tentor, *JF* 5, 206. *REW*[3] 2031. *DEI* 1004.

kopa f (1395, Vuk) = *kopa* (Crmnica, Škaljari, Vodice, Buzet, Sovinjsko polje, ŽK, slov.), baltoslav., sveslav. i praslav. poljoprivredni termin, »1° Getreideschober, 2° Holzhaufen, 3° (Tivat) plast sijena, 4° žljebnjak na krovu (Buzet), 5° 60 snopova slame, škopnik za pokrivanje krova, 6° stog žita (Riječka nahija, Crna Gora, Buzet)«. Deminutiv na *-ica* potvrđen je od južnoslav. jezika samo u slov. 1 u rum. *căpiţă* = *copită,* s analogijskim sing. *copită,* pi. *ćopiti* »Heuschober« i arb. *kapice* = *kapice* »isto«. Na *-ila kopila í* »1° stog« zemlje i kamenja blizu kuća (južna Dalmacija, 2° oronim (Brač, Bosna)«. Na *-ište kopiste* (Vodice) »Ort wo Heuschober stehen«. Na rom. deminutivni sufiks *-uceu kopnia* (Toimin) »skup Iješnika na ljeskovoj grani«.Denominal *skopiti* (Riječka nahija) »sadjesti pšenicu«. Upor. stcslav. *kopbcb* »Hügel«. Baltičke su paralele: lit. *käpas* = lot. *kaps* »Grabhügel«, i u prijevoju lit. *kopa* »Menge«, *kopti* »gomi-

lati«. Iljinski predlaže vezu sa *kup* (v.), koje se mora drukčije tumačiti (Boisacq sa gr. κύπη?). Upor. u historijskim spomenicima *cappa ļoeni,* na *-ilo kotila,* gen. *-kopilā* pí. t. »stog zemlje i kamena ukraj kuće« i istočno-fr. *kabot* »Heuschober«. [Za *kopiste* v. i *koplje].*

Lit.: ARj 5, 292. 15, 280. Skok, *ASPh* 30, 308. 33, 363. *ZbNŽ* 23, 162. Miletić, *SDZb 9,* 578. *Mažuranić* 525. Ribarić, *SDZb* 9, 154. *Miklošič* 129. *SEW* 1, 562. *Holub-Kopečný* 179. *Bruckner* 254. *KZ* 48, 208. *Vasmer* 618. Iljinski, *ASPh 29,* 162-3. Tiktin 285. *GM* 175. 198. *Boisacq*[3] 536. *REW*[3] 1648. Filipović, *IG* 3, 265.

kopan, f *kopna,* pridjev na *-ьn* (Lika), sveslav. (osim rus.) i praslav., »1° na suhoj zemlji, 2° bez snijega«. Poimeničen je prema deklinaciji *i kopan,* gen. *kopni* f (18. v.) = u sr. r. *kopno* n (16. v., sjeverna Dalmacija i čakavci, danas općenito u književnom jeziku, se. *mjesto,* zbog toga sr. r.) »suho, continens, (u Dubrovniku) astarea (< ἡ στερεά γη — ἤπειρος »kontinent)«. Nalazi se još u stcslav., češ. i ukr. Poimeničuje se i s pomoću sufiksa *-ica kopnica* (Lika) = *-ina kopnina* »mjesto bez snijega«. Denominal (inhoativ) na *-éti kopnjeti, -im (do-, is-, o-, s-,* subjekt *snijeg) = kopnei, -гm* (Kosmet) = *okopniti* (Menčetić), *skopnili, raskopniti, raskopnīm* »rastopiti«, *kopnuti, -em* (18. v.). Samo južnoslavenska riječ; *(is)kopneti* (Kosmet, Srbija) ima i metaforicko značenje »(o)slabiti«: *iskopneo sam čekajući te.* Upor. slov. *prekopa* »1° toplina snijega, 2° mjesto bez snijega« i inhoativ *kopėti, -i* »muffig werden«. Osnova je *kop-,* koja je prijevoj od *kipjeti* (v.), a uporeduje se i sa rus. *kopot,* gen. *kopti* »grah« i gr. καπνός »dim«, prema Brückneru i sa polj. *kopeć.*

Lit.: ARj 2, 598. 5, 293. 306. 307. *Mažuranić* 526. Lalević, *NJ 2,* 279—280. *Miklošič* 129. 426. *SEW* 1, 566. *Bruckner* 256. *Mladenov* 250. *Vasmer* 620.

kopar[1]**,** gen. *-pra* (Vuk), sveslav., ako nije posuđen, kako misli Meillet, i praslav. naziv »mirisave biljke anethum graveolens L.« = (s metatezom *r* u naglašeni slog) *krop* (upor. češ. *kopr)* »sinonim: kmin (v.)«. Deminutivi na *-ьc koparac* (Šulek, upor. slov. *kopre* »Fenchel« i búg. *kóprec)* = (s umetnutim *m* pred labijalom) *kòmprc* (južna Dalmacija?) = na *-bk koprk* = na *-ić kapric.* Poimeničen pridjev na *-ov* u m. r. *koprov* m »sinonim: komin (v.)«. Augmentativ na *-čina* < *-ьc* -f- *-ina koparčina* (Sinjski rukopisi) »biljka peucedanum«. S pridjevom *kopar slatki* »morač = komorač, motar (v.)«. Pridjev na *-ьn* potvrđen je u toponimu *Coparno* (Dalmacija), poimeničen na *-ik Koprnik.* Biljka je kulturna, Madžari posudiše *kapor,* Arbanasi *kopër* »sinonimi: meraje i aç«. Ne zna se ide li ovamo rum. *caprine* f pl. = *caprine* (Muntenija) »narcissus«. Postanje nije utvrđeno. Dovodi se u vezu sa *kopriva* (?) (v.), sa *kopnjeti* (v.), rus. *kopot,* gen. *-kopti* »prašina«, sa *kipjeti* (v.), kao i sa lit. *kvėpti — kvepë* »mirisati«. Posljednje je najvjerojatnije. Prijevoj *o* ostaje ipak nejasan.

Lit.: ARj 5, 251. 294. 311. 313. 314. 611. *Miklošič* 129. *SEW* ï, 504. *Holub-Kopečný* 179. *Bruckner* 256. *Vasmer* 619. *Tiktin* 287. *GM* 198. *Mladenov* 251. *Godin* 95. *WP* 1, 380. Meillet, *Ét.* 409.

Kopár[2]**,** gen. *-pra* m = slov. *Koper,* gen. *-pra* (Istra), toponim od lat. lok. *Capris.* Pridjev *koparski.* U istro-rom. očuvano pored mlet. naziva *Capodistria* »glava Istre«, u etniku *Cauresan,* pridjev izveden s pomoću dvostrukog lat. sufiksa *-ensis* > *-ese* i *-anus.* Zamjena lat. *pr* > *ur* naliči na *kavre* = furl. *ciavre* (pogrdan furl, naziv za Slovence i Hrvate) < *capra.* Hrv.-slov. oblik, u kojem je očuvana grupa *pr,* od važnosti je za lingvistiku istroromanskoga. Time se dokazuje veza tog jezika u 7. v. sa dalmato-romanskim. Riječ *capra* dolazi još u imena otoka *Kaprije* n *(na* ~)j etnik *Kaprijanci* (čakavci, koji govore *cimjaja)* < tal. *Capri* (upor. u južnoj Italiji *Capri, Anticapri* < *çapraș* ?). Zamjena romanskog dočetka · *-i* (pl. f) sa *-ije* je kao u *Žirje* < *Zuri, Celje* < *Celeiae, Scupi* > *Skoplje, Bibani* > *Bibinje.* Ovamo ide zacijelo *kaprice,* gen. *kaprica* f pl. (Konavli) »le convulsioni u čeljadeta i u živina«, Upor. *kozice* »Pocken«. Dočetak *-ice* i-ije jasan, je li naš deminutivni sufiks *-ica* ili lat. *-ictus* ? Na nenaglašeni sufiks *-ula căpruia,* u pluralu *caprulae* > mlet. *Coorle,* odgovara toponim *Kopralj* = *Kopranj* kod Zadra < *Căpruii* nom. pl. (1076 — 1080). Na *-aria: Kopara,* otočić u rogozničkom zaljevu. Na *-eolus:* slov. *krpúlja* »divlja koza, Gemse« < *capreola.* Ovamo ide možda i etnik *Šavrini* »Slovenci koji živu na istarskoj visoravni u području pješčenjaka (kotari Kopar i Piran: njihovo kajkavsko narječje nije identično sa narječjima Brkina i Kraševaca, ali pokazuje zajednicu sa narječjem Bezjaka i Fućaka)«. *Šavrini* je izvedenica na tal. *-ino* (tal. *caprino* »stereo caprino)« od **šavre* < furl, *ciavre* <

lat. *capra.* Ovamo ide možda još *orlz na kavraman* (Prčanj) »Lammfleisch mit Reis«.

Lit.: ARj 5, 294. Šturm, *CSJK 6, 55.* Zore, *Rad* 110, 217. *Pleteršnik* 1, 479. Skok, *NVj 29, 226.* 331. Isti, *ČSJK* 3, 24. 151. passim. Isti, *GSND* 15-6, 100. si. Isti, *Slav.* 150. *REW*[3] 1647. 1649. Ribarić, *SDZb* 9, 7.

kopati, *kopam* impf. (Vuk) *(do- se, u-, ,0-, ot-, po-, pot-, pro-, ras-, s-, u-, za-),* balto-slav., sveslav. i praslav. poljoprivredni termin za obrađivanje zemlje oruđem (motikom, krampom itd.), »graben, hauen, hacken«. Glagol *dokopati se* ima metaforicko značenje »dočepati se«, tako i *skapati, -am* (Boka) »istrošiti kopanjem« prema *skopat, -am* (Kosmet) »uhvatiti«, *iskopati* »uništiti«. Iterativ se pravi prijevojem duljenja *o — a: -kapati,* samo s prefiksima; s pomoću infiksa *-va- -kopavati, -kòpãvãm,* također samo s prefiksima. Izvedenice samo od *kop-*. Pridjev na *-ьn kopan* »koji se lako kopa«, poimeničen na *-ica kopnica* (Kavanjin) »grob«. Postverbali: *kop,* gen. *köpi* f (1490, srednja Dalmacija, Pavlinović), *kop* m, *iskop* m (Vuk, Crna Gora) »istraga, uništenje«, *prokop* m, *raskop, ukop* m. Radne imenice na *-ač kopač,* gen. *-ača* m prema f *kopačica* (Vuk), odatle na *-ija kopačija* f »kopanje«, na *-ьc kopač,* gen. *kopca* (16. v.) = *-telj kopateìj* (Stulić); od *iskopati* »uništiti« na *-njak iskopnjak* (Vuk, Crna Gora) = *iskopanih* (Boka) = *iskopajnik* (srednja Dalmacija, Pavlinović) = *iskopnik* m prema f *iskopnica* »koji koga iskopa, uništi«. Na *-ača kopača* f »ašov«, s augmentativom *kopačina.* Na *-ina kopačina* f »plaća kopaču«. Na *-ka kopačka* f »nekakav strug«. Na *-alo kopalo* n (Lika) »oruđe za kopanje zemlje«, na *-alica kopâlica* f (Istra) »vrijeme za kopanje«. Na *-anica kopanica* »1° repa« = *kopanica* (Kosmet) »2° izrađen kameni predmet iz cijelca kamena, kao, svjećnjaci u crkvi« = *kopanica* (Molat) »naćve«. Na *-anik'. nakopanîk,* gen. *-ika* (Vuk) »put nakopán«. Na *-nja kòpnja* f (Vuk). Na *-bk skõpak,* gen. *-pka* m (Kosmet) »motika koja se skopała«. Na *-ovina kòpovina* (Lika) »okopana njiva poslije krumpira i kukuruza«. Složenica (humoristická) *kopogüz* m »slab i tup nož«. Deminutivne glagolske izvedenice na *-čati kopčati, -am* »gaziti po snijegu«, odatle *kopčalica* (Lika) »put načinjen stopama kroz debeli snijeg«, na *-kati kopkati.* Nejasna je tvorba *ukopütiti se, ukopīstīm* metaforičkog značenja »oprijeti se tvrdoglavo, ne popustiti se« = *ukofištit se* (objekt *nos, krasta)* »postati tvrd«. Ovamo ide i izvedenica na *-anj kopanj* (18. v., Slavonci), na *-anja kopanja* f (15. v., Marulić, slov.) »1° sud izduben iz jednog komada drva, 2° naćve«, s deminutivom na *-ica kopanjica* (Crna Gora). Upor. rus. *kopano* »Wassergrube«, bug. *kopanka* »kopanja«. Iz toponimije: *Kòpaoník* (Vuk) = *Kôpaník* (Kosmet). Glagol *kopati* ide medu kulturne termine, koji se posuđuju. Madžari posudiše *kapa* »Haue«, *kapacs* »Grabmesser«, *kapálni* »kopati«, Rumunji *ciipaie* < *kopanja.* Baltičke su paralele potpune: lit. *kopati, kapoju* — lot. *kapát* »kopati«. Dalja je veza u gr. σκάπτω i κόπτω (odatle internacionalni gramatički termini *koma, apokopa, sinkopa)* i u arb. *kmesë = këmesë = kamés* »Hacke, Hippe«. V. *kopito, koplje* i *cijep* (v.).

Lit.: ARj 5, 294. *BI 2,* 635. *Elezović* 1, 438. *Mažuranu* 525. *Miklošič* 128. *SEW* 1, 562-564. *Holub-Kopečný* 179. *Bruckner* 255. *Vasmer* 618-619. *Mlădenov* 250. Reichelt, *KZ* 46, 338. *GM* 185. 386. *Boisacq*[3] 492-493. 870-871. Vaillant, *RES 22,* 15-16. Tomanović, *JF* 17, 209.

. **kopča** f (17. v., Vuk, Kosmet, i slov.) = *kovča* (17. v., narodna pjesma) = *kopče,* gen. *-eta* n = *skovče* (narodna pjesma, Torlaci, Pirot u Srbiji, analogijski prema *dugme, puce)* = *kofče* f pl. »Haftel, Hacken und Öse daran« = *kovča* (Piva-Drobnjak) »(metafora) ovca savijenih rogova, tako da liče na *kopče«,* hipokoristik je od pridjeva *kovčoroga.* Pridjevi na *-ast kôpčast,* na *-li* (Vuk) indeklinabile kao epitet za *čakšire.* Deminutiv na *-ica kopčica* (Vuk) = *kovčica* (Dubrovnik). Na *-ar kovčar,* gen. *-ara* (Vuk) »1° muška kovča« = *kopčar* »2° koji gradi kopče«. Na *-ak skopčaci,* gėb. *skopčaka* (Posavina) »vrst veza«. Denominali na *-ati kopčati, -ām (is-, ot-, pri-, ras-, f-, u-, za-'), kopčati se* »l ° (metafora za kokoši) coire, 2° (djetinja igra, Vuk, Hrvatska) bacati kopču«. Particip perf. pas. *zakopčan* kao pridjev je metafora »šutljiv«. Impf, na *-va- raskopčavati* / *skop-* s prijevojem duljenja *o > a: prikapčati (ot-, s-);* na *-iti kopčiti, -lm (ras-, za-)* (Belostenec, Vinkovci, Dalmacija, Zagora, Pavlinović) prema *raskopčivati, -kopčujem.* Balkanski turcizam (tur. *kopça* od korijena *kob-* »debeo, okrugao«) iz terminologije odijevanja: rum. *copceă* s glagolom *incopcia,* bug. *kopča,* arb. *kopshë = komçe* (Skadar). Bilo je tumačenja i iz slav., dovodeći riječ u vezu sa lit. *kabėti, kabù* »visjeti« i sa *skoba* (v.) (tako Jagić i Zubatý).

Lit.: ARj 5, 146. 296. 297. 15, 300. Vuković, *SDZb* 10, 289. *Elezović l,* 313. *Miklošič* 129.

SEW l, 564. Jagić, *ASPh 2,* 397. Zubatý, *LF* 28, 116. Matzenauer, *LF* 8, 199. Jokl, *Unt.* 93. *GM* 198.

kopčeg m (17. i 18. v.), deminutivi *kòpčežac,* gen. m *-sca, kopčežić,* na *-ar kopčežār,* denominal na *-iti kopčežiti, -im* = *kovčeg* m, dem. *kovčežac,* gen. *-sca* (15. v.) = *kovčežić* (17. v., Vuk). Augmentativ *kovčežina* »1° küfar, gen. -fra (ŽK), kufer (Bosna), 2° raka, 3° Bundeslade«. Nalazi se još u bug. i u stcslav. Rum. *coįdug,* pi. *-e* = *coșceiu,* pl. *-cee* »Behälter aus Latten zum Aufbewahren von Mais« sadrži unakrštenje sa *koš* (v.). Bez izvjesno utvrđene etimologije. Prema Mikkoli od tur. *koßurcak,* prema Miklošiču izvedenica je od gr.-biz. καύκαλον »Schale eines Muscheltieres«, καύκαλιον »pehar«, od καϋκος, καύκιον = lat. *canea* > rum. *cauc* »Schale«. Možda je _od lat. *caucellus* (latinizacija od καύκαλον, upór. κάρταλλος > *cartellus)* > rum. *chepcel* (Srbija, Krajina, Ratkovo). Glas *-g* mjesto -/ objašnjava se unakrštenjem sa *prtljag, panjega* (v.). Upor. istu zamjenu i u *frčug* (v.) < *hordiolus.*

• *Lit.: ARj* 5, 297. 411. *Miklošič* 136. *SEW* l, 594. *Mladenov* 244. Bruckner, *KZ* 48, 189-1-90. Mikkola, *IzvORJAS* 18, l, 246.

koperatûr, gen. *-ură* m = *kooperátor* (Zagreb) »(crkveni termin) župnikov pomoćnik«. Od lat. *cooperator,* gen. *-oris* (19. v.) > tal. *cooperatóre* (13. v.) »suradnik«, radna imenica na *-ãtor* od glagola *cooperare,* prefiks *co-* i *operare,* denominal od *opus,* gen. *operíš* »djelo«. Odatle učena izvedenica na *-atio kooperacija* f »suradnja«. Pridjev na *-îvus kooperativ* m »(trgovački termin) udruženje za nabavku robe« koje se izgovaraio u Zagrebu *korporativ.*

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 21. *DEI* 1094.

kopija f (16. v.) »prijepis«. Denominál na *-ati kopijati, -ām* pf. (16. v.) prema impf, na *-va-: kopijavati, -pijavam* (Dubrovnik, *s-* Omišalj) = prema njem. *-ieren kopirati, kopiram* impf. *(pre-).* Učena posudenica od lat. > tal. *copia, copiare.*

Lit.: ARj 5, 298. 15, 279. *DEI* 1096.

kopīl m (čakavski, 17. v., Vetranie) — *kopîl* pored *kopilj* (Kosmet) = *kopio,* gen. *-ila* (Ančić) »l ° izvanbračni sin; sinonimi na zapadu: faćuk, špure, mûle, mulâc m prema mulića f, 2° obješenjak (Kosmet)«. U Svetostefanskom hrisovulju muško ime *Kopiiь z dêtiju, brat mu Kopih* (15. v.). Odatle na *-ič Kopiliče* (selo, 1761, Kosmet) i *Kopiloviće* (Kosmet). To se prezime identificiralo sa *Kobilić* > *Obilie* (v.). Femininum: *žena kopila Theodora.* Pridjev na *-ьn: kapılan* (17. i 18. v.). Sa sufiksom *-e,* gen. *-eta* za mlado *kopile,* gen. *kôpileta* (17. v., Vuk, Kosmet) »1° izvanbračno dijete *(od kurve kopile,* narodna pjesma), 2° (metafora) zakržljali klasić · kukuruza (Mikleuška)«. Deminutivi na *-sce* < *-ьc* + *-će kopilešce,* na *-ъc kopilac,* gen. *-Ica.* Na *-an* (kao *Milan) kapılan* (17. v., Vuk) = *kopìljan* (Vuk) »1° (psovka) nezakonit, 2° valjan momčić«. Na *-jak kopiljak* (Kosmet) »1° kopilan, 2° obješenjak«. Na *-ica kopilica* = *kòpllnica fvuk,* Dobroselo, Lika) »ovca ili koza koja je postala sjanjna prije vremena«. Na *-ač kopilac* (Lika) m »odraslo muško kopile« prema f na *-ača kopilača* = *kopiljača* »1° djevojka koja rodi kopile, 2° ime ovci«. Kôl. na *-ad* f *kopilad,* gen. *-i* (Vuk). Denominal na *-iti kopüiti se, kopīlī* (subjekt *ovca, koza) (o-)* = *kopīljlt se, -îlji* (Kosmet) (o-). Balkanska riječ iz oblasti pastirstva i porodičnog života (uspor, *stăpâniri) :* rum. - *copil* (sa dodacima *din flori, de lele, de la umbra gardului)* prema *ï copilă* — sa slav. deminutivnim sufiksom *-ica copilită* (nije pejorativno) »dijete, malo djevojče«, odatle pridjev *copilăresc* = *copilăros* »djetinjski«. *copilărie* »djetinjstvo«, augmentativ *copilandru* m, *-dră* f »velik dječko, djevojka«, *copilări* »provoditi djetinjstvo«, deminutiv *copilaș.* Istaći treba da se rumunjski akcenat u svim značenjima poklapa s akcentom u Kosmetu i s arb. *kopil.* Kad u rum. znači »izvanbračno dijete«, onda je akcenat isti kao u srp. *kopile* = rum. *copil.* U rum. može značiti još *copileț (-ef* < *-ьc)* »Wurzelschössling des Mais« i »bağlama«. Posljednja značenja nema u hrv.-srp. Bug. pokazuje *e* mjesto í kao novogrCki i bizantinski: *kapele, kopelče* (koje se slaže u akcentu sa hrv.-srp. *kopile), kopelák,· kopeláče, kapelan.* Arb. *kopu* ima drugo značenje »sluga«. Samo kod Gega znači isto što i u hrv.-srp. Ali i u arb. pridjev znači »aufgeweckt, schlau«. Isto značenje kao u hrv.-srp., bug. i kod Gega pokazuje ngr- κόπελος »spurius«, ali u κοπέλι »junger Mann, Diener«, κοπέλα »junges Mädchen« < cine. *capelă* nema pejorativnosti; deminutiv κοπελούδα. Oštir i Jokl tumače postanje te balkanske riječi iz arbanaskoga. Oblik sa *i* potječe iz arbanskog akuzativa, dok vokal *e* mjesto г predstavlja arb. akuzativ. Ishodište bi bila ilirotračka riječ ie. podrijetla, koja se očuvala u originalnom obliku u arbai.askom. Odatle

je prenesena u doba rumunjsko-arbanaskog nomadiziranja po katunima u balkanskim planinama u ostale balkanske jezike. Osnovica je arb. glagol *pjell* »rađam«, s prefiksom *ko-* = sanskrt. *ka-* »miss-, rđavo«. Prema tome **ko* + **pelnos* znači »Missgeburt«. Hrv.-srp. *kopile* predstavlja stariji arb. akcenat, dok rum. *copil* — arb. *kopil* mladi. Riječ je putovala s rumunjskim pastirima rneđu Ukrajince. Značajno je što se nalazi i u strus. *kopeh* s istim *e* kao u bug. i bizantinskom. Iz toponomastike ide ovamo *Kopilje* (Crna Gora), *Kopiljak* i možda *Kapelnik* / *Kup-* > *Koplik* (arb.).

Lit.: ARj 5, 298. *Elezović* 1, 311. 2, 25. *Miklošič* 129. *SEW* 1, 564. *Mladenov* 2.5. Oštir, *WuS* 5, 220 (cf. *JF 2,* 311.) Isti, *Anthropos 8,* 165-180 (cf. *IJb* 4, 109). Jokl, *Unt.* 7. *Tiktin* 410. *GM* 198. Kuzmić, *NVj* 39, 219-226. 40, 51-60. 196-202. Grégoire, *Etudes horatiennes,* 1937, 14 (cf. Vaillant, *RES* 17, 95). Kostie, *RIEB* 1 (1934), 23-254 (cf. *JF* 14, 254). Baric, *JF* 2, 311. Skok, *RSl* 14 (1938), 94.

kopito n (Vuk) = *kopito* (Cres, ŽK) = *kopita* f (18. v., Kosmet), sveslav. **kopyto,* »1° ungula, papak konja, magarca, mazge, 2° (metafora) kalup, 3° vrst ljuštura, crna morska školjka (Cres, Hektorović), 4° biljka asaram, 5° toponim (Hercegovina, Crna Gora)«. Deminutivi na *-ьc kopitec* (hrv.-kajk.) »soccus, kalčina«, *kopitac* »biljka«, na *-ča kapica* f (Istra, Lika) »1° nazuvak, obojak, 2° dokoljenica, 3° tanka crevljica, 4° čarapa (Istra), 5° natikača (Lika)«, odatle na *-jār kopičar* »koji pravi kopice«, na *-bk kopitak,* gen. *-tka* »biljka«j na *-içe kopilce* (14. v.), na *-iça kopitica* »1° biljka, 2° oruđe opančarsko«, na *-nica* > *-lica kopitnica,* (sa disimilacijom *tn* > *ti) kopitlica* »biljka«. Na *-nik kòpitmk* (Crna Gora) »1° biljka asanım europaeum, 2° (Srijem) put za konja«. Na *-njāk kòpitnjāk* »1° školjka, 2° oruđe za vađenje školjki, 3° biljka«, odatle na *-ić kopitnjačić* »biljka«. Na *-njača kopitnjača* »biljka«. Na *-njara kopitnjara* »sinonim: kopitnjak«. Na *-ar* neologizam *kopitar* »kol. za konja i magarca«. Denominai na *-ati kapitali, -čem, -tām* »bacati se nogama«, *skopitati se, -ćem, -tam* (Trebarjevo) »porazbacati« = na *-ovati, -ujem kopitovati* (Bella, Stulić). Nije sasvim razumljiva metafora u denominalu na *-iti kòpititi se, -im* (Stulić, Lika) *(ras-)* »1° rasti, širiti se, 2° bivati u boljem stanju«, ako je od *kopititi, -im* (Stulić) »1° kopita djelati, 2° cipele u kopita utisnuti« = *skopititi (se)* »prevrnuti«. Upor. rus. *kopytetь* »im Galopp reiten«. Možda je odatle nastala i lička metafora. Strus. *kopysati* »mit den Hufen ausschlagen« može se upoređivati sa *iskopíslt* pf. »(tjelesno) oslabiti (Brusje, Hvar)«, ako i nije semantički posve identično. Imenica *kopito* kulturna je riječ koja se posuđuje: Madžari posudiše *kapcsa* < *kopit(i)ca* »soccus« i *kapta* < *kopyto* »Leisten«, Rumunji *copită* »konjsko kopito«. Glas *i* nastao je iz jery-a: stcslav., rus. *kopyto.* Dočetak *-yto* sufiks je kao u *koryto* (v.). Zbog toga se može smatrati izvedenicom od *kopati* (v.). Prema ovoj etimologiji prvobitno je značenje »čim se udara o zemlju«.

Lit.: ARj 5, 301. 302. *Elezović* 1, 312. Tentor, *JF* 5, 207. Hraste, *JF 6,* 212. *ASPh* 25, 436. *Mašuranić 525. Miklošič* 128. *SEW* 1, 565. *Holub-Kopečný* 179. *Bruckner* 256. *ZSPh 4,* 216. *Vasmer 621. Mladenov 250.WP* 1, 346. 2, 561. Hirt, *IP* 32, 240. Agrell, *Zwei Beiträge* 22. Machek, *Slávia* 16, 187.

koplje n = *kopje* (Baranja, Crna Gora, Lika, Belostenec, Mikalja, Jambrešić) = *kopije* (Istra), sveslav. i praslav. *(*kopbje)* naziv »vojničkog oružja, lancea, sulica«. Pridjev na *-ьn koptján* danas ne postoji, poimeničen na *-ik kopljanik* »vojnik što nosi koplje«, odatle pridjev na *-ski kopljaničkī,* na *-en kopljen* (17. i 18. v.), poimeničen *kopljenik,* na *-ast kôpljast* »nalik na koplje«. Deminutiv na *-ice kapljice* n, na *-ica* (sa *pji* > *pi) kapica* (šulek) »trava virga aurea«. Augmentativi na *-itina kopljetina,* na *-aca kopljača* (17. v.) »1° sulica, 2° katarište, 3° strijela, 4° preslica (Županja)«. Na *-ište kopljište* »drvo od koplja« = (sa *pji* > *pí) kopiste* (Korčula) »dugo držalo od osti« [v. i pod *kopa].* Ovamo i posudenica iz rus. *kopejka* (1866) »sitni novac (sa slikom cara na konju s kopljem)«. Imenica *koplje* kulturna je riječ koju posudiše Madžari *kopja,* Rumunji *copie.* U srodstvu je sa gr. κοπίς »Schlacht-, Opfermesser«, stvnjem. *heppa,* nvnjem. *Hippe* i lot. *kapāns* »Hackmesser«. Praslav. je izvedenica od osnove glagola *kopati* (v.), vjerojatno s pomoću pridjevskog sufiksa *-u-*. Prema tome je **kopue* poimeničen sr. rod pridjeva kojem treba podrazumjeti *orņdije,* tj. »oružje kojim se udara«.

Lit.: ARj 5, 302. 303. 297. *Mažuranić* 525. *Miklošič* 128. *SEW* 566. *Holub-Kopečný* 179. *Bruckner* 255. *Vasmer* 619. 621. *Mladenov* 250. *Tiktin* 410. *WP* 1, 561.

kopnica f (Tordinci, Slavonija) »kopča na ženskom haljincu«.

Lit.: ARj 5, 305.

kopòrãn, gen. *-äna* m (Vuk, Srbija, BiH, Dalmacija) »1° haljina od plavetne čohe s rukavima do niže pojasa (Jadar), 2° veliki gunj postavljen kožom (Biograd), 3° muški gunj od sigava sukna (Beograd), 4° dolarna, siže do pete, koparan je kratak (Dalmacija)«, balkanska je kopnena nošnja = *koparan* (Bosna) »kratka haljina *(čekani koparan)* kao nošnja djevojačka« = *koparana* f (narodna pjesma) = *kapòran ili aljok* (Polača, Dalmacija) »kaput od modra sukna« = *kapàrãn,* gen. *-dna* (okolica Zadra) == *kaparan* (Pag) »od vune haIjetak za čitavo gornje tijelo, s rukavima, domaći produkat« = (s umetnutim *m* pred labijalom) *kumpàrãn* (Zlosela, Murter). Nalazi se još u bug. *koparan* »kontos«, rum. *coporan* (Ialomiţa) »anterija«. Stoji u vezi s tal. *capperone* (14. v.) »cappa, cappuccio per ripararsi dalla pioggia«, prov. *capairon,* fr. *chaperon* > tal. *ciaperone* »sorta di cappuccio«, izvedenica od *cappa* (v.) »kabanica«, na dvostruki sufiks--ar- i *-one.*

Lit.: ARj 5, 294. 308. *Tiktin* 412. *Mladenov* 250. Ribarić, *SDZb 9,* 148. *Banali 2,* 292.

kopòrati, *kaparem* impf. (15. v., zapadni krajevi, Marulić, Baraković, Dubrovnik) *(is-se)* »micati se (najčešće ne ostavivši mjesto gdje se stoji)«. Varijanta *i* mjesto *o* upućuje na onomatopejsko postanje: *kopirati, -ãm* impf. (Vuk, subjekt *crvi:* (neosobno) *kopira u rani)* »vrvjeti«. Na *-iti kopiriti, -im* (18. v., jedina potvrda iz Dubrovnika) »koporati«, mora se označiti kao pouzdano jer se govori i u Vodicama (Istra) : *koporîti se.* Odatle postverbal *kôpor,* gen. -ı f (18. v.) *ikopórnuti, kopornem* (16-19 v., Ljubiša) »maknuti se«. Upor. rum. *a se coborî* »hinabsteigen« s varijantom *p — b.* Onomatopeiziranjem uvode se novi suglasnici: *lj* mjesto *r* i samoglasno *r* mjesto *or: koprljati se, -ãm* (Bosna, Lika) *(is-)* = sa *-cali* mjesto *-ljati koprcati se, -ãm* (19. v., Vuk) »1° micati se sa svim tijelom, 2° (metafora) živjeti kojekako« *(is- se)* = *s-: skoprcati se* (Srijem, Slavonija) »naglo se· srušiti« prema *iskoprcávati se, -prcãvãm* (Lika) = (s umetnutim *m* pred labijalom) *kompŕcati se* (Dubrovnik). Odatle sa hipokorističkim sufiksom *-an* (tip *klipan) koprcan* m (srednja Dalmacija, Pavlinović) »nadimak djetetu«. Pridjevi *köpfsan* (sjeverna Dalmacija, ~i«o *dijete,* sa *c* > *s* prema fern, *en* > *sn)* i *koprcan,* f *-ina (momak, cura,* Lika, sa *c* > *c* prema *prčiti se)* »sinonim: kočoperan (v.)«, s pridjevom na *-ьn i sa e za i Skoperan* (Orahovica) »čvrst, zdrav«, *okoprljati se* = *okoprljaviti se* (unakrštenje sa *krljati se,* v.) »oporaviti se«. Tako nastade nova onomatopejska osnova *kopr-,* od koje *kaprica* f (Konavli) »sinonim: trzanje«. Ovamo još *okòplrkati se, -ãm* (Vuk, Boka) »oporaviti se«, sa prefiksom *o- okoprčan* (Lika, BiH) »brz, okretan«. Ovu je onomatopeju moguće dovesti u vezu sa *kòparati,* od *kopati* (v.).

Lit.: ARj 5, 308. 251. 294. 300. 309. 313. 311. 8, 841. Ribarić, *SDZb* 9, 159. Tomanović, *JF* 17, 209. Matzeriauer, *LP* 8, 199. Skok, *ČMF* 6, 41. si. (cf. *IJb 1,* 124). Štrekelj, *DAW* 50, 11.

kopov m (18. v., Slavonija) »lovački pas«. Od madž. *kopó.*

Lit.: ARj 5, 309.

kopralja f (Niš) »plosnato gvožde na ostanu« = *koprãlja* (Kosmet) »dugački štap sa pljosnatom gvozdenom kašikom u obliku lepeze za čišćenje točkova na plugu, kad se ore«, bug. *kopralja* pored *kopra!* »Lenkstock, Treibstachel für Ochsen«.

Lit.: ARj 5, 309. *Elezović l,* 312. *Mladenov* 250. *Doric* 155.

koprč m = (augmenativ na *-ina) koprčina* (srednja Dalmacija, Pavlinović, Šulek) »smradna trava, lista narezana, duge stabiljke«.

Lit.: ARj 5, 309.

koprena f —- (ikavski, Zoranić, Poljica) *kòprina* = *koprjena* (jekavski, Dubrovnik, 16. v.) »1° tanko tkanje, 2° prozirna mahrama za pokrivanje ženske glave«. Toponim *Koprine.* Pridjev na *-ьnъ* > *n kopren* (~o *sito),* određeno *kopreni* (15. v.), poimeničen u sr. r. u toponimu *Kopreno.* Deminutiv *kòprenica* (16. v., Mikalja), s pridjevom *kopreničan* (Martić). U stcslav. i bug. *kòprina* »svila«. Prema ovoj potvrdi izlazi da je prvobitni oblik na i i da je *koprena* — *koprjena* sekundarno jekaviziranje kao *kupjena* za *kupina* u južnoj Dalmaciji. U rum. *caprină* naziv je za biljku »narcisse« i nije u vezi s *koprena* nego sa *kopri* (v.). Nema utvrđene etimologije. Miklošič i Berneker izvode od istog korijena od kojeg su *kopriva* i *kopar,* pretpostavljajući da se od vlakanaca ovih biljki dobiva *koprena* i vrst svile. Miklošič pominje još iz Nestora *kropijnyja vĕtřila.* Iljinski misli da je od korijena *kop* — *kęp* (upór. *cepoe,* v. češ. *čepec,* polj. *czepiec,* rus. *čepe), r* kao u *kopòrãn* (v.), sufiks *-en* kao u *kamen.* Skok uzima da je od lat. apstraktuma na *-Imen* (upor. rum.

-ime, arb. *-ini) cooperīmen,* upór. *cooperimentum,* od *cooperire* (v.) iz balkanskog latiniteta.

Lit.: ARj 5, 311. *ZbNŽ* 8, 289. *Miklošič* 29. *SEW* 564. *Mladenov* 251. Skok, *Slávia* \, 488. Iljinski, JF 5, 185-186. *REW** 2204.

kopriva f (Vuk) *kopriva* (ŽK), sveslav. i praslav., »1° urtica, 2 (u jadranskoj zoni / Cres / prenosi se zbog sličnosti lišća na) ceitis australis, sinonim: kostjela (upor.'njem. *Nesselbaum)«.* Pridjevi: *kopřiv (jastuk)* »načinjen od koprive«, na *-ьi kopřivan* (danas se ne govori), čest u toponimiji u ž. i sr. r. *Koprivno,* poimeničen na *-ica koprīvnica* (Karlovac, Bjelovar) »1° kopriva, 2° toponim« = na *-ik koprīvnīk* (rukopis, 15. v.) »1° kopriva« = *koprivnik* (Kosmet) »2° pita od kopriva«, na *-jak koprivnjak* (Vuk) »1° mjesto gdje rastu koprive, 2° kostjela«, na -Ш *kòprivin.* Deminutivi na *-ica koprivica* (također prezime), na *-ič koprivu* »kostjela«, upor. slov. *koprivec* »idem«. Augmentativ na *-etina koprivètina,* na *-ina kòprivina* (Šulek) »biljka cardiaca L.«. U drugim slavinama dolazi sa r u prvom slogu, rus. *krapiva,* ukr., slov. i polj. Taj se smatra prvobitnim. Prema njemu se postavlja etimologija. Tumači se kao pridjevska izvedenica obrazovana s pomoću sufiksa *-iv* od *krop* m (v.) »vrela voda«, *kropiti* (Rozwadowski). Semantičke su paralele za takvu denominaciju njem. *Brennessel,* lat. *urtica* > rum. *urzică,* od *urere,* i *žezika* (v.). Dragi etimolozi (Mladenov, Rudnički) polaze od *kopr-íva* kao prvobitnog oblika i dovode ga u vezu s biljkom *kopar* (v.), od *kop-* »mirisati«. To je tumačenje manje vjerojatno.

Lit.: ARj 5, 311. 612. *Elezović* l, 313. Schuchardt, *ZRPh* 35, 391. *Miklósié* 129. *SEW* l, 602. *Holub-Kopečný* 179. 188. *Brüickner* 428. *Mladenov* 250. *RFV* 68, 373-388 (cf. *RSl* 6, 278. *IJb* 1, 184.). *WP* 1, 380. Rudnički, *MPKJ* 5, 173-260. (cf. *RSl 6,* 280. *IJb* l, 182). Rozwadowski, *Rospravy Ak.* 23 (cf. *AnzIF* 12, 304. Zubatý, *LF* 27, 67-68). Reichelt, *KZ* 46, 329. Solmsen, *KZ* 37, 594.

kopsa f (Budmani, Dubrovnik), deminutiv na *-ica kõpsica (od kastràďïné)* = *kôvsa* (Zore, Dubrovnik, Cavtat, Konavli) = *(ps* > *s* kao u *pedlsat* Cres < *pedepsati) kosa* (Potomje, Pelješac), deminutiv *košića* »but, goveđe, jareće bedro, stegno krupne i sitne stoke«. Dubrovačko-romanski leksički ostatak koji se poklapa s rum. *coapsă* i arb. *kofshë* = *kofsha* (Ulcinj sa članom) < *kosha* (Zatrebao, Ulcinj), od lat. *coxa, ie.* podrijetla prema *koša* < tal. *coscia.* Sa deminutivom vlat. *-ittus* > tal. *-etto kosét* (Božava, Rab) »meso od buta« < mlet. *eoseta* =- tal. *coscetto.* Na *-mus* (prema *pulvìnus) kusîn* (Božava, Lastva, Istra, Krtole, Korčula) = *kusîn* (Malínská) = *kušín,* gen. *-ina* (Dubrovnik, Perast) »jastuk, blàzina (Žrnovo, Split), uzglavlje, koktao (v.)«. Odatle deminutiv na *-ellus* > tal. *-el košunel* m (Lika), deminutiv *koiunelić,* na *-nica košanelnica* = *košunel* m »jastuk, uzglavlje, uzglavnica«. Glas *u* mjesto *i* i *ž* mjesto *š* ostaje neobjašnjeno. Upor. krčko-rom. *cossain.* Od tal. *cuscino* < srlat. *coxinюn* (1 1. v.), koje je ušlo i u stvnjem. *vancussi,* u kojem je prvi dio njem. *Wange* »lice«, odatle madž. *vankos* > *vankus* m (16. v., hrv.-kajk., Belostenec) = *vanjku's* (ŽK) »jastuk, uzglavlje, blazina«, na *-nica vanjkušnica* (1600, ŽK) »prevlaka«. Nalazi se još u slov., slvč. i češ.

Lit.: ARj 5, 392. 427. 835. Kušar, *Rad* 118, 19. 20. Budmani, *Rad* 65, 162. *Mašuranić* 1540. *REW*[3] 2292. *Banali* 2, 197. Cronia, *ID* 6. *Miklošič* 375. *GM* 193. *DEI* 1129. 1197.

kòptisati, *-šēm* pf. (Bosna) »1° navaliti,, nasrnuli« -= *kopt'isat se* (Kosmet) »2' otisnut se, oturiti se«. Balkanski turcizam (tur. *kopmak* prema aoristnoj osnovi na r) iz vojne terminologije: bug. *koptísam.* Od *kop-* sa sufiksom *-ik* (kao *saruk, jazuk)* obrazovan je *kopuk,* gen. *-ūka* m (Kosmet) »fukara, propalica«.

Lit.: ARj 5, 314. *Elezović* l, 313. 2, 522. *Mladenov* 251.

*kor m mjera za žito«, može se rekonstruirati iz *tritici chorí* v. Upor. *korb* u Zografskom i Nikoljskom evanđelju *(Luka* 16, 7). Odatle sveslav. (osim bug.) i praslav. deminutiv na *-ьc: korac,* gen. *-rea* m (1559, 1565, 1580, hrv.-kajk., slov.) »daća zagrebačkih kmetova (od zobi, raži, prosa)«, prema Mažuraniću riječ živa u sjevernim stranama. Madžari posudiše *korecz* »Art Mass«, Rumunji *coreț* m»Scheffel«. Nema određene etimologije. Prema Brückneru je izvedenica od *kora,* jer da postoji i *skoncb.* Prema Bernekeru u vezi je sa *korito* (v.). Kako *kori* odgovara posvema gr. *κόρος* »Hohlmass« < hebr. *kor,* semantika se ne protivi izvođenju odatle. Machek dovodi u vezu sa sanskrt. *khāra* »ein bestimmtes Hohlmass«.

Lit.: Mažuranić 256. *Miklošič* 133. *SEW* \, 579. *Holub-Kopečný* 180. *Bruckner* 258. *KZ* 51, 224. Vasmer, *Jagićev zbornik* 271. 278. (cf. *RSl 2,* 257). Machek, *Slávia* 16, 170. *Tiktin* 415.

kora f (Vuk, Kosmet), sveslav. i praslav., »1° corium, cortex (s kojim je riječima u prasrodstvu, 2° crusta«, *kôre* f pl. u različitim specijalnim značenjima kao »nožnice, držak itd.«. Sve slav. i praslav. deminutiv na *-ica korica* s raznim značenjima, koja se sva svode na 1° i 2°, odatle ponovni deminutiv na *-ica koričica,* na *-jās korlčaš* (Lika) = na *-njak koričnjak* »nož u koricama«, sa denominalima *koričati, ukoričiti (knjigu),* od pl. *korice.* Deminutiv na *-ka korka* »borova kora« (Dalmacija) može biti identično s romanizmom *krka* (v.). Kako u Kosmetu postoji *korka,* dozvoljeno je i izvođenje od *kora.* Pridjevi na *-ъn koran* (Stulić) nije ušao u jezik, ali je poimeničen na *-jača kornjača* (17. v., Vuk) »testudo«, s pridjevom na *-in kornjačin.* Stulić ima odatle *kornjast,* na *-ast kärast,* na *-av kärav* (Kosmet, bug.) »krut«. Odatle je možda pridjev u kulinarskom nazivu *korama pita* (Kosmet) »gibanica, tj. pita od pečenih jufki naslaganih redom«. Glas *m* mjesto *v* je nastao iz disimilacije *v - ρ > m - p.* Kol. na *-je korje* n (16. v.) danas ne postoji. Denominali (inhoativ) na *-éti kòrjeti, -im* (Mikalja, Stulić) *(s-, o-) = köret se* (Kosmet) »dobivati koru«, *okòreti se,* odatle pridjev (upravo particip perf. aktiva) *okòreo, -ela (grešnik), skorêt se, -im* (Kosmet) = *skòrjeti, -im* (Vuk), na *-iti iskòriti, -lm* (Vük) »izvaditi iz korica«, *skoriti — okouti,* odatle pridjev *skorio* (Kosmet, ~ *lêb).* Od *kora* izvedena je s pomoću rijetkog sufiksa *-uha korúba* f (Kosmet) »kora od lubenice, dinja«, sa denominálom *korùbati, -am* (Vuk, jugozapadni krajevi) *(o-)* »Ijuštiti kukuruz«, *skorùbati* (Makarska) »dignuti koru sa voća«. Upor. ukr. pridjev *zakorúblyj* »starr, steif«. U bug. postoji od *korúba* leksikologijska porodica: *korúba* »1° šuplje drvo, 2° (metafora) l'intérieur de la poitrine«, deminutiv na *-ka korubka* »lupina od jajeta«, denominal *korúbja (se)* »1° faire un creux, 2° savijam se«. Mladenov upoređuje rijedak sufiks *-uba* sa *-oba* u *utroba,* što nije isto, jer je *-oba* sufiks za pridjevske apstrakte *(grdoba).* Miklošič upoređuje s rum. *curinih* »1° sare = *tureatcă* (Moldavija), 2° u lojtrama dvije velike prečage = draghina, 3° štap na kojem se bilježi visina pomuzena milijeka«. To upoređenje nije dobro jer *u* u *korúba,* kako dokazuje baš bug., nije nastalo iz nasala p, koji se u rum. reflektira sa *în.* Od *kora* možda je prema Budmaniju pridjevska izvedenica na *-ušav korušav* (Lika, *gad, kosa)* »sinonim: grintav«, poimeničen u psovci na *-ьc korušavac,* gen. *-avca* m prema f na *-ica korušavica.* Stulićev *korušati* »skidati koru« i deminutiv *korušica* označuju se kao nepouzdani. U drugim slavinama (kao slov., polj., strus.) mjesto *kora* postoji *skora* (sa nepostojanim *s-).* Taj se lik govorio i u hrv.-srp., ali je dobio specijalno značenje: deminutiv na *-ka skórka f* »bundeva tvrde kore«, na *-ьc skarci,* gen. *skoraca* m pl. (Bistrac kod Siska) »daščica koja na vanjskom kolu mlinovu pravi pojedine razdjele, naljevača«. Ne zna se ide li ovamo kao deminutiv na *-içe skorčiče* f pl. »lažni solufi ispred ušiju od patková repa« (ne zna se gdje se tako govori). Pored *kornjača* postoji *skornjača* (Poljica, Makarska), deminutiv *skornjačica,* na *-ište skornjačište,* s pridjevom *skornjačast, skornjač* m »čovjek krastav«. Sa složenim sufiksom *-nja* < *-ьn* + *-j* (upravo poimeničen pridjev ž. r.) *skornja* (Vrančić, Mikalja, Stulić) »čizma«. Upor. bug. *skoren,* pl. *skórni* »isto«. Prema tome sveslav. i praslav. Običnije danas *skornja* (14. v.), . *škornje* f pl. Upor. još i izvedenicu *skorup* (v.). Zbog toga se ne može pod izvjesno znati nisu li glagoli *skorčati se, -am* (Crna Gora) = *skoriti se* »otvrdnuti«, *skòrjeti, -im* (Vuk, subjekt *lice)* = *skoriti* upravo izvedenice od *skora, a* ne od *kora* s prefiksom í-. Jezični je osjećaj mogao naknadno shvatiti s kao prefiks, tako da je deprefiksacijom od njih stvorio inhoativ *kòrjeti, -im.* Stulić ima odatle pridjev na *-iv skoriv.* Imenica *kora* kulturna je riječ, koju posudiše Arbanasi *kore* i Novogrci *κόρα.* Baltička grupa posjeduje kao i slav. oblike s nepostojanim *s-* i bez njega. Baltičke usporednice nemaju isto značenje, ali nam ipak pomažu pri utvrđivanju prvobitnog značenja: lit. *karna* »liko, Lindenbast«, od *kerti* »odlijepiti, skinuti (kožu, koru)«. Prema ie. korijenu **(s)qer-* »rezati«, u prijevoju **(s)qor-,* odatle i lat. *corium, cortex.* Prema baltičkim usporednicama *kora* < *škara* znači »ono što se odlupi«. Riječ *skora* ima još usporednicu u lit. *škara* »abgerissener Lappen«, lot. *skūra* »krause Wolle, Zotte, Büschel, Fetzen«,.k tome stvnjem. *skara,* nvnjem. *Schere.*

Lit.: ARj 3, 894. 5, 315. 348. 349. *BI* 2, 532. *Mašuranić* 1428. *Elezović* 1, 313. 2. 235. *Miklošič* 129. 132. 303. *SEW* 1, 566. 577. *Holub-Kopečný* 194. 334. *Bruckner* 495, *KZ* 45, 47. 51, 223. *Vasmer* 621. *Trautmann* 117. 267. *WP 2,* 576. *GM* 199. 410-411. Lewy, *PBB* 32, 141. Loewenthal, *WuS* 8, 176. i sl. (cf. *IJb* 10, 270). Sobolevskij, *RFV* 67, 212-218 (cf. *IJb* 1, 184). Fraenkel, *ZIP* 59, 3, 295. 309. (cf. *RES* 26, 142). Joki, *IF* 30, 197. Bugge, *IF* 1, 448. Kühn, *KZ* 4, 14. *Boisacq»* 427. Romanski, *RES 2,* 52-53. Kuzmić, *NVj* 24 (cf. *IJb 6,* 47).

korab m (15. v., Vuk, bug., češ., polj., toponim) = *korab* f (Martić), odatle *korabnik* (18. v.) = *kõrãbalj,* gen. *-ăblja* m (15. v., Vuk, Kavanjin, slov.), odatle *korabüjnik* u knjigama pisanim crkvenim jezikom = *korabljenik* (Obradović) »mrnar« = *kòrablja* f (15. v., Hektorović, zapadni pisci, za »Nojev kovčeg«), deminutivi na *-ič korabljic* (Domentijan), *kòrabljica* (Zoranić, Kačić), *polukorablja,* »brod, lađa, monoksil«. Denominai na *-iti korabljiti* (Stulić). Nalazi se u svim slavenskim jezicima. Može biti i praslav. posuđenica, ali to ne treba da bude. Budmani zaključuje da je posuđenica nastala dok se gr. β izgovarao kao bilabijalni okluziv *b.* Ali ni taj zaključak nije nužan, jer se takav izgovor nalazi i u grecizmu *koliba* (v.) i u latinizmu *konoba.* Bruckner i Barić pretpostavljaju tračko posredovanje na Balkanu. Ali ni to mišljenje nije nužno, jer slav. *b* može nastati i iz bilabijalnog spiranta *u,* upor. arb. *karaf,* upór. *bolta* < furl, *uolte* f, *Brtonigla* < tal. *Verteneglio.* Značajno je da ista posuđenica dolazi u isl. *karfi.* Iz panonsko-slav. potječe madž. *keréb* / *kerep* »splav« < **korabb.* Od madž. je *kèrep* (Lika). Dako-rum. *corabie* f »lađa« < južnoslav. **korabia.* Izvor je gr. κάραβος > kslat. *carabus,* odatle port, deminutiv na *-ellus caravella,* što predstavlja latiniziranje gr. deminutiva καράβιον > ngr. καράβι. Odatle preko tal. *caravella* > *karàvelja* f (narodna pjesma crnogorska) = *karàvila* (u zagonetci) / *-lja.*

Lit.: *ARj* 4, 862. 5, 316. 5, 623. *Pleteršnik* l, 436. *Miklošič* 129. *SEW l,* 567. *Holub-Kopečný* 180. *Bruckner* 256. Vasmer, *GL* 82. *ASPh* 38, 282-283. (cf. *JF 1,* 267). *RSl 4,* 163-164. *Rohlfs* 809. 1672. *Tiktin* 413. Barić, *NJ 2,* 46-47. Meillet, *y F 5,* 328. *RSl* 3, 349. *MSLP* 20, 58-60. Rudnički, *SO* 14, 232-234. (cf. *IJb 22,* 299-300). Preveden, *Language* 6, 279. (cf. *IJb 16,* 272).

korac, gen. *korca* (?) (niski okrug) »ptica pyrrhocorax alpinus, sinonimi colica, alpinska čavka, galica«. Upor. slov. *karar* »loxia, pyrrhula«. Prema Hirtzu od gr. κόραξ, prema Pelivanoviću od *korija* (v.). Prema Matzenaueru slov. je naziv identičan sa *korar* »canonicus« < njem. *Chorherr.* Sve troje neuvjerljivo. Možda je isto arb. *korák* »Rabe« < ngr. κόρακας »isto«, deminutiv κοράκι »isto«.

Lit.: *ARj* 5, 318. Hirtz, *Aves* 203. Matzenauer, *IP 8,* 201. *GM* 199. *REW*[a] 2221.

korāč, gen. *-aca* (Dubrovnik, Cavtat) = *korać,* gen. *-aca* (Vuk, 18. v., Crna Gora, Ljubiša, Čilipi, Potomje) = *korać* (Korčula, Krtole) »1° mali čekič *(-if),* kladivac, 2° zvekir, halka, 3° prezime«. Deminutiv na *-ič koračić* »kladivac«, *koračić* (Dubrovnik) »budak«.. Od gr. deminutiva na -ιόν κοράκιον, od κόραξ, »Türklopfer«.

Lit.: *ARj* 5, 820. Vasmer, *GL* 83.

kóram, gen. nepoznat (Levač, Srbija) »trbuh«. Balkanska riječ nepoznatog podrijetla: bug. *körém,* pl. *körmi* »Unterleib, Bauch«, s pridjevima na *-ьn korémen,* na *-est korémest* »dickbäuchig«, arb. *kurm* »Körper, Leib«, ngr. κορμί »Rumpf, Leib«.

Lit.: *ARj* 5, 321. *Miklošič* 130. *SEW* I, 570. *Mladenov* 251. *Doric* 155. *GM* 216.

koran, gen. *-ana* (Vuk, Bosna, kod svih vjera) = *kuran,* gen. *-ana* (narodna pjesma) »muslimansko sveto pismo« = *alkòrãn,* gen. *-äna* (17. v., Držić, Kavanjin, Kačić, Kanižlić) = *alkurãn* (Vukova narodna pjesma, jednom)- Pridjev na *-ski kòrãnskl* (Mrnavić). Balkanski (i evropski) turcizam arapskog podrijetla. (s ar. članom *ai- kur'ānu* »čitanje, predavanje,, knjiga«, upor. *biblija,* od glagola *kora'a* »čitati, recitirati«, bez ar. člana u tur. *kur'ān)* iz: oblasti islama. Sa *u* > *o* i članom u španj. *alcoran,* port, *alçarão,* fr. *alcoran* (danas *le-coran* kao *Le Caire* iz *El Káhira)* — engi. *alkoran* pored *the koran,* njem. *Alkoran* pored *der Koran.*

Lit.: *ARj* l, 75. 5, 321. 809. *Lokotsch* 1250. Korsch, *ASPh* 9, 513.

Korana f, pritok Kupe, hidronim, prema tumačenju Barićevu u vezi s predrom. *karr-* »kamen«, usp. bask, *karri* »krš«. Moguća je veza i sa trako-ilirskim **kron-:* dórski κράνα, jonskoatički κρήνη »izvor«, κρουνός »jet d'eau«, upor. stnord. *krpnn f,* ags. *hroen, hoern* »flot«. Ovamo arb. toponim *Kruj* m (1415) = *Kruja Ï* (narodna pjesma crnogorska), *uz koljeno paše Krujanina* (Vuk, narodna pjesma), toponomastička arb. sintagma *Krujmada* (1348 ?) »veliki izvor«. Prema Novakoviću danas *Kremat, zaselak* niže Šiklje. Od arb. *krua,* s članom *krõi* = *krue, kroni,* pl. *kroja -t* > *Kroja* (Kačić). Prema Thumbu arb.· je riječ posuđenica iz. gr. sa *a* > *o* kao u *mokërë* < μηχανή.

Lit.: *ARj* 5, 666. *GM* 207. *Godin* 284. *Boisacq*[3] 515. Barić, *SlRev* 3 (1950), 356—7.

kòravica f (Vuk, Sinj) »riba squalius,, phoxinus levis«.

Lit.: *ARj* 5, 322. *Fink* 45. Hirtz, *Pisces* 173.

korbáč, gen. *-aca* m (Vuk, Hrvatska i Slavonija) = *korbáč* (ŽK) = *korbas* (Istra) = *korobäč* (Istra) = *karbač* (18. v.) = *kurbāč* (sjeverni čakavci i Dubrovnik) = *krbač* (17. v., Mikalja, Stulić) = *grbač* (Kosmet) »bič«. Odatle na *-ište korbašlšće* (ŽK, sa *č > š* prema disimilaciji *č - č > š - č)* »držalo biča«. Balkanski i evropski turcizam *(kırbaç* »kamdžija od tvrde kože«), proširen i u Arabiji i Perziji iz turske vojne terminologije: rum. *cărbaciu,* bug. *garbač,* arb. *gërbaç,* cine. *gîrbace,* madž. *korbács.*

Lit.: ARj 4, 863. 5, 322. 490. 810. *Elezovič 2,* 138. *Mladenov* 116. Miklošič, *ASPh* 11, 105. *SEW* 1, 568. *GM* 123. *Pascu 2,* 138., br. 550. *Lokotsch* 1279. Korsch, *ASPh 9,* 511. *DEI* 1147. *REW*[3] 4798a.

karbona f (17. v., jednom u prijevodu Vulgate) »blagajnica«. Od crkvenog lat. *corbona* < gr. κορβαν, gen. -ας »dar« < hebr. *qorbãn* »isto«.

Lit.: ARj 5, 322. *DEI* 1104.

korčija m (1808, Konatice?, okrug beogradski) < tur. *kurti* »oružnik, vojnik«.

Lit.: ARj 5, 322.

korda f (18. v.) = *kordą* (Prčanj: *objesi koto na kordu)* = *kârda* (Pag, »uže za dizanje cigla iz gušterne«) »1° konopac, uže, vrpca, odatle izraz *držati koga u kordi, 2°* fitilj čim se užiže mina (ŽK, Lika), 3° feder na satu koji se navija (Potomje), 4° (hrv.-kajk., Belostenec) struna, žica, 5° prezime (odatle toponim *Kördina Gòra* ŽU, *Kardiéi* ŽU, Barbat na Rabu)«. Deminutiv na *-iça kôrdica* (Stulić, 18. v.). Deminutiv na *-ellus, -ella kòrdela* (Bosna) = *kordela* (Istra), deminutiv *kordelica* (čakavski) »tremola«, = *kùrdela* = *kurdêla* (Šibenik, Rab), *kùrdelica* (Lika) = (jekavizirano) *kùrdjela* f (16. v., Dubrovnik), *kurdjelica = kurdela, kurđelica* (Hercegovina, Cavtat, Dubrovnik, Čilipi, Korčula) = *kurdila* (Čilipi) = *(k > g* kao u grčkim riječima) *gurdjela.* (Vuk, Bosna) = *gurđela* (Perast, Lepetane) »pantljika, trak, bijela pletena vrpca, firidžel (Čilipi«). Augmentativ na *-one > -un: kordon* m »bijeli lokvanj, nymphaea alba« = *kordun,* gen. *-una* (Rab, Božava) = *kordun* (16. v., Risan, Potomje) = *krdûn* (Vodice, Istra), sa deminutivom *-ьc > -ac kordunac,* gen. *-unca* (Istra), »1° široka pantljika, vrpca na šeširu, 2° međa, granica, 3° lanac, 4° kraj na granici Vojne krajine gdje je bio postavljen *vojni kordon* protiv Turske (odatle etnik *Kordunaš,* gen. -afo)«. Od lat. *chorda* < gr. χορδή > tal. *corda,* dem. *cordella* za lat. *chordula,* tal. *cordone.* Ovamo još *kòrkoma ţ* (Prčanj) »ein in einem Kreis gewundener Seil«, koje je nastalo unakrštenjem *corda* + *ortama* (v.).

Lit.: ARj 3, 323, 234. 503. 811. Kušar, *Rad* 118, 20. Ribarić, *SDZb 9,* 160. Matzenauer *LF 8,* 201. *REW*[3] 1881. *DEI* 1104. Štrekelj, *DAW* 50, 32.

kordati se *(s kime}* pf. (Razvod istarski, 1275, prijepis 1546, Statut veprinački, 1507) »dogovoriti se, pogoditi se«. Od tal. *accordarsi.* Postverbal *kord* m »ugovor, pogodba« < tal. *accordo.* Unakrštenjem sa lat. *concordia: kordija.* Glede gubitka početnog α- < lat. adupor, iz suvremenog · govora *paričat* (v.), *duperai* (v.).

Lit.: ARj 5, 323. *Mažuranić* 527. *REW** 71 a. *DEI* 31.

kordován m (17. v., Vuk) »fino učinjena koža«. Pridjev na *-ski kSrdovānskī = -njski (—e čizme,* Jačke). Na *-džija kordovandžija* m (Vuk). Arb. *kurdhuvan* »isto«. Od tal. *cordovano* (14. v.) »koža iz španjolsko-arapske *Kordové* (< predrimsko *Corduba)«,* od ar. pridjeva *konobanī* »iz Kordové«.

Lit.: ARj 5, 324. *GM* 216. *REW*[a] 2230. *DEI* 1107.

korežiti, *-im* pf. (16. v., čakavci) »ispraviti, popraviti (kod štampe)«. Od tal. *corrèggere* < lat. *corrigere,* prefiks *co-* i *regere.* Prema lat. radnoj imenici na *-or korektor* m (Vuk) »ispravljač«, apstraktum na *-ura korektūra* f (Budmanijev akcenat), s pridjevom *korektūran* (1867), od lat. part. perf. *correctus,* odatle pridjev na *-ьn > -an korektan^* Internacionalno.

Lit.: ARj 5, 325. 326. *DEI* 1121. *REW*[3] *2252* a.

koridor m (19. v.) »hodnik, ganâk, gen. gânka (ŽK)« = *koridūr,* gen. *-ura* m (Dubrovnik, Cavtat) = *koridur,* gen. *-urā* (Rab) »hodnik, portig (Korčula), portik (Boka)« — (sa disimilacijom *r — r > l —* r) *kolidûr* (Božava) = *koridur* (Račišće, Brač) »strane koje štite da ne ulazi more u lađu kad se burdiža«. Od srlat. *corretorium* > mlet. *condor* (18. v.), tosk. *corridoio,* upravo vlat. glagolski pridjev na *-torius* poimeničen u sr. r. **curritorium,* od lat. *currere* s promjenom konjugacije kao u modernom fr. *courrir* < stfr. *courre.* Od istog je lat. korijena radna

imenica od **curritus* (upór. španj. *corrida* »trka«) na *-or kùndiir m* pored *kùndur* prema *kùndurica = kundurica* (Dubrovnik) »sluga koji služi u različitim kućama, a upravo ne pripada ni jednoj« = (sa *k- > g-) gundurica* (Prčanj, Dalmacija, Pavlinović) »brbljavac, pretresalo«. Denominali na *-ovati kunduròvati, -dùrujëm* (Dubrovnik) »1° raditi kao kundur ili kundurica, 2° mrmošiti o iskrnjem, govoriti o tuđim poslovima«, na *-ați gundurăti* (Prčanj) »schwatzen« = na *-iti künduriti, -lm* (Stulić) »isto«. Apstraktum na *-arija* (v.) *kunduràrija* f = *kundurovanje* (Dubrovnik) »zle vijesti o nekome«. Od tál.-mlet. *corridore* (14. v.) »chi corre«, sa disimilacijom *r - r > n - r.*

Lit.: ARj 3, 501. 5, 327. Rešetar, *JF* 12, 286. Isti, *Stok* 237. *DEI* 1123.

korija f (jugoistočna Srbija, Makedonija, Bugarska) »1° šuma, 2° toponim *Korija,* selo i pusta kod Virovitice, šuma kod *Kukunjavaca* u Slavoniji«, upor. bug. *Čam-korija.* Balkanski turcizam (tur. *koru* »Gehege, Wald«) iz šumske terminologije: búg. *koríja,* arb. *korié,* (sa *sh-* od *shkozë* »bukva«) *shkoré* f »dichter Wald, česta«, *shkorret* (sa *-et* < lat. *-Stani).*

Lit.: ARj 5, 327. *Mladenov* 254.

korijander, gen. *-anderà* m (hrv.-kajk., Belostenec) = *korijandra* (18. v.) »biljka coriandrum«, pridjev *korijandrov,* = *korijandol* m (Sulek) == *korijandula* f. Od tal. *coriandre* = s disimilacijom *r - r > r - l* i time prouzročenom zamjenom sufiksa *coriandolo* < lat. *coriandrum* < gr. κορίανδρον, botanički naziv egejskog podrijetla.

Lit.: ARj 5, 327. REW[3] 2232. *DEI* 1109.

korijen m (Vuk) = (ekavski istočni) *koren = koren* (Kosmet, ŽK / čakavski /, koji su inače ikavci) = *korin* (ikavski, Kašić), sveslav. i praslav., »1° radix, 2° mrkva, sárgarépa (ŽK) = slatka repa (koja se upotrebljava za pitu i ostavlja se za zimu, da se peče ili kuha, Kosmet)«. Deminutivi na *-ьc korenec* (hrv.-kajk.), na *-ik korijènak,* gen. *-nka, na -ić korjenić* (također prezime), na *-čić korenčić* (Baraković, toponim) = *korječič* (Vuk, glede gubitka *n* v. *korečak),* na *-će korjence* »biljka«, na *-čak* < *-ьc* + *-bk korečak,* gen. *-čka* (Vuk, Srijem, s gubitkom *n* u gen. *-enčka* u grupi od tri suglasnika) = *koričak* , gen. *-čka* (Šapčanin). Pridjev na *-ьn* (određeni vid) *korjeni,* poimeničen na *-iça korjènica* (18. v.) »1° sinonim: korijen, 2° trtor od kupusa, 3° toponim *Korenica* (Lika)« ; na *-atast korjenatast* (18. v., Slavonci), na *-it korjenit,* na *-ski korijenski.* Na *-jača korenjača* (Karlovac) »gljiva«, na *-jak korjenjak* = na *-as korjenaš* (Pavlinović, neologizam za *radikal).* Na *-ika koreriika* (Istra) »sinonim: korijen«. Kol. na *-je korijenje* n = *korénje* (ŽK) »mrkva, sárgarépa« = *korênje* (Kosmet). Denominal na *-iti korijeniti (sé), korijenim* (16. v., Vuk) *(ıs-, s-, u-, za-), potkoren'it, -éne* (Kosmet) »uhvatiti koru«. U svim slavinama izmjenjuje se sufiks *-en* i *-en.* Zbog toga i u ikavskim narječjima dolazi *koren.* Upor. *koleno* pored *koljena* (v.). U glagolu *korijeniti* zamjenjuje se sufiks *-en* sa nepoznatim *- p: korijepili* (16. v.), *iskorijepiti, skorijepiti* (16. v., Palmotić, Zuzeri) »iskorijeniti, uništiti«, *skoripljivati* (Kašić), na *-ati korijepati.* U baltičkoj grupi odgovaraju refleksi s prijevojem *e:* lit. *kereti* »ukorijeniti se«, *këras* »vieille souche«. S prijevojem *o* i sufiksom *-en I -en* nalazi se samo u slavenskim jezicima. Sa ništičnim prijevojem *kbr-,* koji je dobro zastupan u slavinama, dolazi u hrv.-srp. možda u *krlj* (Krk, Dubašnica) »hrek u suhog stabla« = *krlja* (Vuk), kol. na *-ad kȑljad* f (Vuk), odatle deminutivi *krljádak,* gen. *-tka, krljadić,* sa sufiksom *-/* + *-го.*

Lit.: ARj 3, 891. 893. 5, 327. 331. 343. 596. *Elezović* 1, 313. 180-181. *Miklósié* 130. *SEW* 1, 570. 672.. *HoIuЪ-Kopecny* 168. 180. 181. *Bruckner* 258. *Vasmer* 1, 625. *Trautmann* 127. *WP* 1, 412. *Mladenov* 251. Meillet, *BSLP* 23, 85-86. (cf. *IJb* 10, 341). Vaillant, *Slávia 9,* 492. 11, 33-36. Scheftelowitz, *IF* 33, 143. Matzenauer, *LF* 8, 189.

korisma f (tri potvrde kod Radnica, Grličića i Matovića; Budmani je mislio da je *sm* mjesto *zm* štamparska pogreška, a to ne treba da stoji, v. niže.) = *(sm > zm* može se shvatiti i kao u *krzmati* pored *krsmati, krzmalj* »borrago officinalis« od *kosnız, rasmostriti* pored *razmotriti) korizma* (Perast, Dubrovnik, od 15. v. redovno, Vuk, katolički crkveni termin, ali se čuje i kod pravoslavaca, koji kažu *časni post) = korizma* (Cres, Božava, Brusje) = *korizma* (ŽK) »post od 40 dana kao priprava za Uskrs«. Nalazi se još u slov. *korízem* m pored *korizma.* Pridjevi na *-en korizmen,* poimeničen na *-ik korizmenih* = na *-jak korizmenjak* (16. v.) »quaresimale«, na *-in korizmin.* S prefiksom *pri-, po- prikorizmić* m = *pokorizmić* (Vuk, zapadni krajevi). Od lat. brojevnog pridjeva poimeničenog u ž. r. *Quadragesima* (se. *dies)* > vlat. > tal. *quaresima* »četrdeseti dan prije Uskrsa«, kao

prevedenica od gr. τεσσαρακοστή (se. ἡμερα)., tj. četrdeseti dan, kada post započinje. Po semantičkom zakonu sinegdohe riječ je prenesena na čitavo trajanje posta. Naš oblik pokazuje sinkopu penultime kao krčko-rom. *koresma,* istro-rom. *tyarízma* (Vodnjan) = *kuarézma* (S'išan) i arb. *kréshëm -mi, krezhmi-ja,* dok je ne pokazuje rum. *paresemi.* Što se tiče varijacije između *sm* i *zm,* ta može potjecali iz dvaju različitih romanskih vrela: *zm* upućuje na zapadno istroromansko i furlansko vrelo, na patrijaršiju Oglaj, *sm* opet na balkanski latinitě! i dalmato-romanski (splitsku metropoliju). Upor. krčko-rom. *coresma,* arb. *kreshmë į kershmë, kreshmonj* »postim«. Što se tiče *qua- > ko-* upor. rum. *codru,* arb. *kodre < quadrus* »šuma«, stcslav. *svętijb Kodratb < Quadratus* = vlat. *quodratus* je potvrđeno *{Romania* 28, 63), gr. κοδράντης »vrsta novca« < *quadram,* furl, toponim *Codroìp,* tal. *Codroipo < quadruvium* »raskršće«, katal. *coranța < quadraginta.* Ali je ta varijanta mogla nastati i na našem terenu.

Lit.: ARj 5, 341. 422. 12, 10. *Pleteršnik* \, 439. *Bartoli 1,* 197. 354. Štrekelj, *DAW* 50, 33. *GM* 205. *Godin* 137. *Barií* 354. Budmani, *Rad* 65, 163. Hráste, *JF 6,* Ш. *Miklošič* 130. *SEW* 571. *REW** 6911. Skok, *ASPh* 37, 83. *Ive* 102. *Krona*[1] 833:

kořist, gen. -i f (14. v., Vuk), sveslav, i praslav. apstraktum, »utilitas; sinonim: probitak, hasan, gen. -sni (protivno: škoda, šteta)«, slov. također u tom značenju, dok u sjevernim slavinama »plijen«. To konkretno značenje je prvobitno. Pozna ga Domentijan, koji piše crkvenim jezikom. Prilog *za koris(t)* (Cres, Punat, Krk) = *ni koris* »uzalud«, npr. *za koriš prča mlis* »uzalud je jarca musti«. To se značenje razvilo iz ironije. Upor. fr. *Vous avez beau parlé (beau* »uzalud«). Sintagma *niskorîsti* (Cres, Krasić) »ništarija«. Pridjevi na *-ljiv korišljiv* (18. v.), na *-ьn koristan* (16. v.) = *korisan* (prema ž. r.), poimeničen na *-īk korisnik* m prema f na *-tea korisnica* i na *-ost korisnost* (noviji neologizam). Apstrakta na *-sk + -ina > -šćina korišćina* (17. v., čakavci), na *-jaj korišćaj* (Martié), od denominala na *-iti koristiti (se), -im (is-, o-),* na *-ovati kòristovati, -ujem (o-).* Složenice od sintagmi: od *ljubiti korist* pridjev *koristoljùbiv,* apstraktum odatle na *-je koristoljublje* n, od *nositi korist* pridjev je *koristònosan.* Nema utvrđene etimologije. Miklošič dopušta mogućnost da je apstraktuin na *-st f* od *koriti (v.).* Ako je tako, onda je paralela za takav semantički razvitak u rum. *castiga <* lat. *câștigare,* koji znači »dobiti < kažnjavanjem nešto postići«. Takav razvitak odgovara semantičkom pravilu rezultata (sinegdoha). Prema Brücknerovu učenju izvedenica je od *kora* (v.), te znači »ono irto se dade olupiti kao kora«. Odatle sjeverno-slav. metafora »plijen«. Miklošičevo je mišljenje vjerojatnije, jer je prvobitno značenje glagola *koriti* bilo »dobiti bitku«. Time se najbolje objašnjava prvobitno značenje »plijen«.

Lit.: ARj 5, 332. 338. Moskovljević, *NJ* 1, 31. Krasovski *NJ 6,* 87-88 (cf. *JF 11,* 291). *Mažuranić* 527. *Miklósié* 130. *SEW* \, 570. *Holub-Kopečný* 181. *Bruckner* .258. *ASPh 29,* 116. *KZ* 48, 208. *Vasmer* 1, 638. *Gorjajev* 161. Kienle, *WuS* 14, 42.

koriti, *-īm* impf. (Vuk) *(is-, ispo-, po-, pre-, u-},* sveslav. i praslav., »predbacivati«. Iterativ na *-va- -korivati,* samo s prefiksima *ispokorivati* itd. Stcslav. postverbal **korb* m »contumelia« nalazi se u pridjevu na *-ьn koran* »prekoran«, i u pridjevu *ókorán* (~nja *rijei,* Vuk), inače samo s prefiksima *pokor* »opprobrium (amplifikacija *pòkor í sramota — spot i sramota* ŽK) sa glagolom *pokoriti, -im* »sramotiti« = *pokořit (se), -lm* (Kosmet) »osramotiti, poniziti«; *prijekor* (u bug. *prekor = prekär* »nadimak«, Makedonija), s pridjevom *prijekoran (bes-, ne-), prijekornost, ukor.* Apstraktum na *-ba korba* (18. v.). Važna je još prefiksalna složenica *nakor* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »šteta« za ustanovljenje prvobitnog značenja od *koriti.* Od *pokoriti* »sinonim: 1° podvrći, 2° kazniti, 3° mučiti, kinuti« sveslav. i praslav. postverbal je *pokora* (Vuk) »1° podložnost, oboedientia«, 2° kazna, pedepsa, 3° bijeda, nevolja«, sadrži prvobitno konkretno značenje, dok *koriti* izražava radnju kažnjavanja riječima. Od ovog važnog kršćanskog termina pridjev je *pokoran = pokoran* (Kosmet) »1° što pripada pokoi., 2° onaj koji čini pokoru, 3° poslušan, ponizan, smjeran«, poimeničen na *-ik pokornik* m prema f *pokornica* i u apstraktumu na *-ost pokornost* f. Vuk .ima od *pokor* denominal na *-isati pokòrisati (se), -išēm* »sramotiti se«. Od *korь* postoji u Dubrovniku i Prčnju složeni glagol *kòrdekati se, -am (po-) = kordekovati se, -ujem* »svađati se, karati se«, u kojem je *-dekati se* nejasno. Možda je onomatopejskog podrijetla. Upor. *pokarabäsiti se, -im* (Kosmet) »pozavadit se«, u kojem je *kar-* jasno (v. kasnije), a nejasno *-basit se.*

Iterativ se pravi od *koriti* prijevojem duIjenja *o — a*: *karati, karam* (Vuk) *(do- se-,*

rs-, j- *se)* »1° koriti, ružiti, 2° kazniti, pedspsati« = *(s)karat* (Kosmet), *karati se* (ŽK) *(po-)* »svađati se«, na *-iti hariti, -гm* (18. v.). Odatle postverbal *kâr* f == *kara* = *kâr* m »1° psovanje, prepirka, 2" ukor, kazna«, sa *-ka karka* f (Belostenec, Jambrešić), na *-ba (s)karba* f (Vuk, Boka) — na *-nja karnja* (18. v.). Pridjevi od *kar* na *-ьn* samo u određenom vidu *karm* »disciplinski«, odatle **karnost* s pridjevom *karnostan* u istom značenju (sve neologizmi), na *-ljiv karljiv* (15. v.), poimeničen *karljivac,* gen. *-vca* »koji se često i rado kara« prema f *kàrljivica* i u apstraktumu na *-ost kàrljivõsl î.* Od *karba* pridjev je *karben,* poimeničen na *-ik kàrbeník* ----- *karabnik* (15. v., Rogovske regule). Radne imenice su na *-ьc karać,* gen. *-rea* (Hektorović), na *-ač harač,* gen. *-ača* (Vuk) m prema f *karacıca* (17. v.), na *-lac karalac,* gen. *-alca* (18. v.) m prema f *karalıca* = na *-telj kàratelj,* na *-vac karavec,* gen. -rica (16. v., hrv.-kajk.). Apstraktum na *-ež karez* m (Ljubiša) »karanje«; *pakaret / tok-* m (Srbija ?, Jovanović Batut) »nakaza« označuje Maretić kao slabo pouzdanu riječ (ne zna da li ide ovamo). Deminutivni glagol na *-uhati karúkati, -ânı.*

Glagol *koriti* posudiše Arbanasi *koriš,* pas. *koriiem* »sramotiti, psovati«; *karati* posudiše Rumunji: *akarati* > *a осагг* »psovati, sramotiti, koriti«, odatle njihov postverbal *ocară* »sramota«, pridjev *ocarnic* »koji psuje«. Baltičke i druge ie. paralele dokazuju da su *karati 1 koriti* bili vojnički izrazi. Lit. *karias* = lot. *kars* »rat«, stprus. *kärgis* »vojska«, odatle lit. *kareivis* »vojnik«, usp. got. *harjis* = nvnjem. *Heer,* stperz. *kāra* »vojska«; *kara* je u stcslav. još značilo »bitka«. Odatle današnja značenja od *karati se* »1° prepirati se, rječkati se, svađati se«, *pokoriti* »podložiti«, s raznim drugim nijansama. Ta se specijalizacija dogodila kad su za vojničko značenje došle druge riječi, kao *biti se, bojevati, boriti se, vojevali, ratovati* itd. Sinonimi su dali već u praslav. doba tim dvjema riječima, koje Berneker i drugi bez potrebe rastavljaju, drugi semantički razvitak: *koriti* i *karati* značilo je prvobitno »vojevali > vojskom nešto postići«. Obje, izgubivši vezu s vojevanjem, dobiše današnje značenje. Prvobitno se značenje ipak najbolje očuvalo u praslav. i sveslav. apstraktumu *korist* (v.) »plijen > dobitak«.

Lit.: ARj 3, 937. 4, 850. 858. 852. 864. 866. 870. 874. 5, 322. 323. 338. 7, 402. 8, 30. 9, 495. 10, 493. 536. *Mažuranić* 984. *Elezović 2, 95.* 233. 538. *ZbNŽ* 10, 144. *Miklošič* ill. 130. *SEW* \, 487. 578. *Holub-Kopečný* 164. 181. *Bruckner* 258. *Vasmer* 528. *Mladenov* 232. 252. *Slávia* 10, 247. *WP* 1-353. *Trautmann* 118. *GM* 199. 200. *Tiktin* 1075. *Gorjajev* 158. *RES* 19, 20-22. *Boisacq*[3] 414. 482. Scheftelowitz, *KZ* 54, 247. Osten--Sacken, *IF* 22, 316-317.

korito n (Vuk) = *korito* (ŽK, Kosmet, Buzet, Sovinjsko polje), sveslav. i praslav. *(^koryto)* naziv za »1° Trog, alveus, 2° naćve, 3° izduben brod (također bug.), 4° (metafora) riječno korito, 5° toponim«. Pridjev na *-ast korilast* (Vuk), na *-ьn* samo u poimeničenjima na *-ik Koritnik* (toponim), i na *-jača koritnjača* »sinonim: kornjača«. Deminutivi na *-će korice* n (Vuk, Lika) u raznim tehničkim značenjima, na *-sce* < *-ьc* + *ice koritašce* (Vuk), *koritānce* (Kosmet) i *koritićo* (Buzet, Sovinjsko polje) »korito po kojem teče voda na mlinsko kolo«. Denominal *skorititi* (Lukovdol, Ogulin) »dobiti oblik korita«. Radna imenica na *-ar: kantar.* Glas *i* nastao je iz jery-a: stcslav., rus. *koryto.* Kulturna je riječ, koju posudiše Arbanasi u dva vida, u starijem *karrutë* f *(u* < ы) »Garbottich« i novijem *korite* f »gehöhlter Baumstamm, Wassertrog, Kahn, Krippe« i deminutiv *karice* f »Getreidemass von 200 oka«, Novogrci κουρύτα »Art Fischerkahn« i κάρου™ »Garbottich«. Öd arb. *karrutë* natrag je posuđeno s augrnentativnim sufiksom *-ina harulina* f (jugoistočna Srbija) »l ° karlıca, 2° basen, 3° geografski termin« (Budmani pomišlja na tur. *koru* »šuma«, što ne može biti jer je *koru* > *korija,* v.). Dočetak *-ito* sufiks je kao u *kopito* (v.). Osnova je *kora* (v.). Baltičke uporednice ne poklapaju se potpuno sa praslavenskim u sufiksu: lit. *prokartaš,* stprus. *pracartis* »Trog«.

Lit.: ARj 5, 340. *Elezović* 1, 314. *Miklošič* 133. *SEW* 1, 579. *Holub-Kopečný* 180. 194. *Bruckner* 238. *ZSPh* 4, 216. *WP* 1, 576. *Trautmann* 119. Romanski, *RES* 2, 52-54. *GM* 200. Schwarz, *ASPh* 42, 280. Wedkiewicz, *RES* 7, 126 (cf. *JF* 3, 203). Posch, *WuS* 16, 13-14. Persson, *Beiträge* 1, br. 43. (cf. *IJb* 1, 47). Jokl, *Unt.* 145. 291.

Korkut m, muslimansko prezime (Bosna). Od/ interesa je da se plemićka porodica u Osom iz koje je *fráter Augustinus Draconita* = *Zmajević,* zove *Corqutt de Dalmazia.* Turcizam arapskog podrijetla *korkut* »onaj koji strah zadaje, junak«, od *korkutmak* »zadavati strah«, od *korku* »strah«.

*Lit.: Školjić** 416. Badalić, *Inkunabule* 223., bilj. 570.. i 227, bilj. 816.

korlat m (hrv.-kajk.) »1° tor volujski, 2° široka cijev kuda se sijeno u staju spušta (Posavina), 3° toponim (Dalmacija)«. Prezimena *-ovii Korlatović.* Od madž. *korlat* »ograda«.

Lit.: ARj S, 344. Štrekelj, *DAW 50,* 33.

kormos m (Vuk, Bačka, Vojvodina), u poslovici *muti kao kormoš (hormoš) po sirku.* Čini se da znači »nekakva buba«. BuJmani i Matzenauer navode madž. pridjev *kormos* »1° čađav, 2° naziv jabuka Reinettenapfel (naziv po boji)«. Ako je tako, onda je i buba nazvana -po boji.

Lit.: ARj 5, 345. Matzenauer, *LF S,* 202.

Kornät m, središnji otok u skupu, pl. *Kornate* za cio otočki skup, tal. *Incoronata* prema pučkoj etimologiji, na Ižu zvao se *Stomorin otok* (1515) < *insula Sanctae Mariae* (1354). *Incoronata* bilo je prevedeno u *Krunarski otok.* Vjerojatno je izvedenica na *-atus i* toponomastički ostatak iz dalmatoromanskog barem u pogledu sufiksa. Dalja je veza u imenu otočića (školjića) *Kornat,* koji se odvojio od Plavnika (na Krku), i na kopnu u toponimima rum. podrijetla *Kormata,* njiva (Kneževac, Srbija) i na *-ura* (apstraktum) *Kormatura,* njiva (Požarevac, Srbija) kao ostaci rumunjske toponomastike u sjeveroistočnoj Srbiji, od rum. *a curma* »razdrobiti« < vlat. **corrimare,* part. pas. *corrimatus,* prefiks *co-* i *rima.*

Lit.: ARj 5, 343. Skok, *Slav.* 39. 127. Antoljak, *RIJAZUZ* l, 110, n. 18. 113. Putanec, *Slovo* 13, 144. 167.

kornīž m (Lika, Dubrovnik, Perast) »1° okvir, oplata slike, 2° ograd, vrh ormara, 3° stolařsko, drvodjelsko oruđe kojim se šaraju rubovi (Dobroselo, Lika)«. Na tal. *-one* > *-un kornižun* (Perast). Od mlet. *cornișe* = tal. *cornice, cornicione,* od lat. *cornix,* gen. *-ids.* Odatle i fr. *comiche* > *karnisé f* pl. (Zagreb).

Lit.: ARj 5, 345. Zore, *Tuđ.* 11. *REW** 2247. *Rohlfs* 1090. *DEI* 1114.

kornùkopije m (Dubrovnik) »zavinuta čaša«. Od kllat. *cornu copiae* »rog koze Amanteje, odakle je tekao nektar«. Učena riječ.

Lit.: Zore, *Tuđ.* 11. *DEI* 1110.

kòroman m (Mostar) »turski vojnički hljeb, dvopek« = *koromon* (Kosmet). Balkanski turcizam iz vojničke terminologije: bug. deminutiv na *-če korománče.* Elezović upoređuje s *korovèlja* f (Kosmet) »rđav hljeb sa debelom korom«. Taj je naziv identičan s arb. *karuvele* = *kravele* »kleines Leibbrot, Soldatenbrot« i ngr. καρβέλι, koje su slavizmi < cslav. *hrávaj,* bug. *kr avaj* »Art Kuchen, Kringel«, hrv.-srp. *kravalj* = *hrávaj,* rus. *horovaj.* Možda je tur. *kòroman* rusizam. Imenica *korovelja* potječe zacijelo od unakrštenja tur. rusizma i balkanskog slavizmą.

Lit.: ARj 5, 487. *Elezović* l, 314. JF 14, 231-232. Skok, *Slávia 15,* 360. *Mladenov* 252. *GM* 177.

korona f (Istarski razvod 1275, prijepis 1546), toponim *Korona,* dolina blizu više manastira Sretenija, izvor (hidronim) *Velika Korona, Korunski do* (pripovijetke o tome navodi Vuk). Upor. (s arbanaskom metatezom) *Kunora,* brdo prema *Rumlji* (Bar, Sutorman, Tuđemu). Taj arbanaski oronim poklapa se s apelativom *kunora* (s određenim članom) »vjenčanje (Ulcinj, Skadar)«, *me kunorue* »vjenčati«. Sa ō > *u koruna* f (Vuk, 15. v., narodna pjesma) »1° kruna, 2° zmija«, denominal na *-ati, -iti (p)korùnati, -ām* (17. v., Dubrovnik), *(b)koruniti* pf. (hrv.-kajk.) prema impf, *okorunivati / -njivati* = *koruna* (Istra) »agri extremi ea pars qua boves in arando reventuntur«, na *-ina korunina* (Varaždin) »nekakvo stablo«. Taj se oblik nalazi i u bug. *koróna* pored *koruna* »1° kruna, 2° ein Teil des Webstuhls«, *koronka* »šare našivéne na odijelo«, u stcslav. i češ., slvč. *koruna,* rus., polj., madž. *korona,* nvgr. κορώνα pored κουρούνα < stgr. κορώνη > lat. *corona,* ie. podrijetla. Odatle deminutiv na *-iça kòrunica* (Dubrovnik) »(crkveni termin) rosarium«.

Općenit hrv.-srp. oblik pokazuje sinkopu protonike *kruna* f (Božava itd) »1° vijenac vladarev, 2° puco (Dubrovnik), 3° verruca rostralis viperáé ammodytes (Kula, Brčko, Sanski Most, Metković, Gračac itd., također s naglasom *kruna),* 4° (tehnički termin) dio u mlinu za masline (Mljet)«. Pridjevi *krunat,* na -asi *krunast, krunski.* Deminutiv na *-ьc* > *-ac krunac* (Srijem) »vrst graha«, na *-ica krunica* (Rab, Božava itd.) »(crkveni termin) »čislo«, odatle *kruničar* (18. v.) »otica pupavac«, *kruničica, krunčica* »biljka«, *krunka* »životinja«, s pridjevom *krunkast.* Augmentativ *krunètina.* Na *-aca krunača.* Na -os *krunjaš* »muž kojem je žena nevjerna«, *krunaš* (Tinj), *krunašica.* Na *-eša kruneša.* Sa hipokorističkim akcentom *kruna* »ime domaćih životinja«. U antroponi-

miji *Krunija,* žensko ime, odatle hipokoristik *Kruna, Krunoslav* m prema f *Krunoslava* (Gundulić, Palmotić, Kavanjin), pridjevski toponim na *-j* u sr. r. *Krunoslavlje* n. Neologizmi *krunovina* < njem. *Kronland.* Denominali na *-iti kruniti, -lm* impf, (o-) = (razlika u akcentu) *krunjiti se, -lm* (subjekt *kukuruz,* Babina Greda), iterativ *krúnjati* (16. v.), na *-ìsati krunisati, -seni* (18. v.j Vuk), odatle apstrakta *krunidba* = *krunisanje.* Jedna potvrda *krona* (Gračac) »vipera ammodytes«. Taj je oblik općenit u slov. *krôna, krõnast, kronas, kromki* itd. Sinkopa protonike nalazi se u germ.-njem. *Krone,* engi. *сгогsn;* riječ ne može biti posuđenica iz njemačkoga. Sinkopa se nalazi i u tal. *cruna* »ušica na igli«, koje sa *u* mjesto õ potječe iz oskičkog narječja. Imenica *cruna* dokazuje da je pored *corona* postojao i haplologijski vlat. oblik. Sinkopirani oblik postoji i u češ. *kruna.*

Lit.: ARj 5, 346. 349. 667. 673. 674. 8, 845. 870. Hirtz, *Amph.* 74. 76. *Pleteršnik* l, 476. 817. 2, 390. Kušar, *Rad* 118, 21. Ribarić, *SDZb 9,* 48. Macan, *ZbNŽ* 29. 45. Cronia, *ID* 6. *Miklósié* 132. *SEW* \, 574. *Bruckner* 257. *Mladenov* 242. *REW'* 245. *WP 2,* 268. *Románsky* 114. *DEI* 1118. 1179.

koropincul m (19. st., Dalmacija, Visiani, Šulek) »biljka koprač, scaligeria eretica«. Nedovoljno potvrđeno. Budmani pomišlja na tal. *corbézzolo* »arbutus unedo, maginja, planika« kao izvor.

Lit.: ARj 5, 346. *DEI* 1103.

kòrot m (16. v., Vuk, Dubrovnik, Crna Gora, Poljica, Zore *kóroť)* = *korut* (Korčula, objekt uz *nositi,* sinonim *lût* < tal. *lutto* < lat. *luotus)* = *korota* f (Zore) = *korota* (hrvatski gradovi, Potomje, Pelješac) »tugovanje za mrtvim, crnina (Kurelac), veste da lutto (Mikalja)«. Pridjev na *-ьn* > *-an kòrotan,* poimeničen na *-Ik korotnīk* (18. v.), denominal na *-ovati kòrotovati, -ujem* (18. v., Dubrovnik) »kajati, zaliti koga, zaviti se u crno, porušiti se za kim, (Zore)«. Od tal. *corrotto* (13. v.) »isto«, poimeničen part. perf. *corruptum,* od *corrumpere,* prefiks *con* i *rumpere* (prema drugom tumačenju od sintagme *cor ruptura),* apstraktum na *-io corruzione* < *corruptio.* Ovamo ide *krucijãt* (Cres) = *krucjat* (Božava) < tal. •*crucciare* »affligere« pored *carrucolare* < *corruptiare* »tormentare«.

Lit.: ARj 5, 346. Cronia, *ID* 6. Zore, *Rad* 110, 217. Jagić, *ASPh l,* 432. Můrko, *WuS 2,* 140. Kurelac, *Rad 24, 2. REW*[3] 2261. 2262. 5149. *DEI* 1124.

kórov m (18. v., Vuk) »1° travurina, 2° toponim«. Kol. na *-je korovlje* n (Martié). Od madž. *koro* »dünner Unkraut der ein- und zweijähriger Pflanzen«.

Lit.: ARj 5, 347. *Miklósié* 131. *SEW l,* 574.

korovajta f (17. v., Dubrovnik) »patrola, ophoda«. Prema Budmaniju od srlat. *corvata, conada,* što je latiniziranje fr. *corvée* »tlaka«, tal. *corvata* (Cattaneo). Prije će biti ostatak iz dubrovačkog romanskog ili latinskog *corrogata* (se. *opera),* part. perf. od *corrugare,* prefiks *co-* i *rogare* »sazvati«. Umetnutoj nije jasno. Upor. *rogadija.* [Muljačić: 1302. *scaraguayta* > *korovajta* < frnč. *skarwahta,* preko tal.].

Lit.: ARj 5, 347. *REW*[s] 2255. *DEI* 1123. 1128.Muljačić,ZeFL4-5(196-12),217-224.

kórpa f (Slavonija, hrvatski gradovi, Belostenec, Vuk[4]), deminutiv *korpica* = slov. *korba, korbáča, korpič* »kotarica, košarica, koš«. Od njem. *Korb* m < lat. *corbis* »kotarica od vrbe«, mediteranska riječ. S prijelazom u lat. deklināciju *a* mlet. *corba* > *körbe* f pl. (Dubrovnik, Mljet, Račišće, Cres, Punat) »rebra u lađe na koje se pričvrste madiri«, *kórba* (Volosko, Istra) »košarica koja stoji na jamboru broda«. Kol. na *-amen* > *-am korbám* m < mlet. *corbame* »ossatura di un battimento«. Sa likvidnom metatezom *krabija* f (Stulić) »kovčeg«, deminutiv *krabica,* slov. *kraba* f »Schachtel«. Na *-ulja krabúlja* (hrv.-kajk., također slov., Bela Krajina), s pridjevom *krabuljni (ples)* »Maskenbal«, određeno »larva, maska, maškara, obrazina«. Odatle možda dubrovački složeni pridjev *krabonos / -banos* »koji nosi masku«. Odatle *krabanosilac* m prema na *-ica krabanosica — krabanosnica* (Mikalja) = *krabonosica* (Kavanjin) »čuvida«, denominai na *-iti krabanositi se, -im* »načiniti se čuvida«. Dolazi također u dubrovačkom latinitetu *carbanoss(f)us l corbon-* (13. v.) pored *crabanosus.* Stbug. *krabui* < **korbbji,* polj. *krobia,* rus. *korob,* lit. *kārbas.* Ta se riječ pojavljuje u hrv.-srp. i slov. sa *s* > *š* (pred *K) skrablja* (slov.) > *skrablja* pored *škrabelj,* gen. *-blja* »Schelle«, *skrabica* (Bernardin, Vetranie) = *škrabica* (Hrvatsko primorje) »kutijica«, *škrobiaca* (Mikalja) »skatula«, *skrabijica* (Hektorović) = *skrobiąca* (Lastrić) = *skrabionica* (Dobretić) = *skrabnica* = *škrabnica* (Lika) »Almosenbüchse, šparavac (ŽK>, *skrabničica* (Mikalja) »mali kovčeg, sanduk, škrinja«, *škrabica* (Dubrovnik, Cavtat, Mljet) »ladica«, deminutiv od *škrabija* f (Vuk, Bosna, Crna Gora) »fijoka, čekmedže«, *skrabijica* f isto što *škrab-*

nica »škrinjica za milostinju«. Prefiks *s* = *š* je po svoj prilici romanskog podrijetla. Upor. *skurbin* (kanton Tessin) »Bienenkorb«. Podrijetlo oblika sa likvidnom metatezom nije utvrđeno. Prema Brückneru nije posuđenica, nego je praslav. riječ, u prasrodstvu sa *corbis*. 'Prema drugima (Buga) je od lat. *corbis,* ali preko keltskoga (Vasmer). Najvjerojatnije je da je posuđena na donjedunavskom limesu oko'5. v. Likvidna metateza važi na Balkanu i poslije 7. v. Upor. *Skradin, Labin.* Na taj se način najlakše objašnjava' i prefiks s > *š.* V. još *krba, krbanj, krbulja.*

Lit.: ARj 5, 322. 347. 428. *Pleterinik 2,* 437. 453. 633. Jkeček, *Romanen* 1, 89. Macan, *ZbNŽ* 29, 212. *Miklos'ič* 34. *SEW* 1, 568. *Bruckner* 267. *KZ* 48, 200. 51, 224. Buga, *RFV 67,* 233. sl. (cf. *RSl 6,* 270). Vasmer, *RSI 6,* 197. *REW*[3] 2224. *DEI* 1103.

korsem, prilog (Vuk, Kosmet) = *korse* (Kosmet) = *kršem* (Kosmet) = *tòkorse* (Vuk, sa *to,* sr. r. pokazne zamjenice kao u *tobože)* »tobož(e), bajagi«. Pridjev na -я/г *tokoršnjī* = *tokoršnji* (Kosmet) »tobožnji«. Arbanasi posudiše *korsem* (Gege) »etwa, fälschlich«. Početak *ko* u *korsem* je *kao,* upór. *kodoja* pored *doją*. Dočetno *-m* je kao u *elem* pored *ele*. Osnovno *-rse* je imperativ stcslav. *гьci* od *reći*. [Ali vidi i s. v. *kazati].* Pridjev znači »to kao da kažeš«.

Lit.: ARj 5, 347. *BI 2,* 577. *Elezović* 1, 314. 332. *GM* 200. Derić, *PPP* 7, 29.

koršov, gen. *-ova* m (18. v., Vuk, Vojvodiina, Slavonija, Reljković) »sinonim: krčag«. Radna imenica na *-ar koršovār,* gen. *-ara* m (18. v.) »koji gradi koršove«. U hrv.-kajk. *-v* zamijenjen sa *-l* (upor. njem. *Haube > halbicd) koršol* »vrč«. Deminutiv na *-ić koršolić* (Belostenec). Kod Stulića zlo prepisano *korsói* i *korzói*. Slov. *kržõl.* Od madž. *korsó,* podrijetlom iz turskoga. Madžarsku riječ posudiše i Uki-ajinci. Istog turskog podrijetla je i praslav. posuđenica *krčag,* gen. *-ága* m (15. v., Vuk) »1° urceus, 2° toponim«. Samoglas *a* je nastao od ių, kako pokazuje ikavski deminutiv na *-ьc hrčižbc* (1468). Nalazi se još u stcslav., bug., češ., polj., ukr. i rus. Praslav. je postídenica možda iz avarskoga. Arbanasi posudiše *kërçak* -— *gërçak* = *gërshk* = *gërdak (d* mjesto *ç* prema *bardak).* Upor. tur. *korçag* »Schlauch«. Postoji i mišljenje da je od iste osnove od koje i *krčma* (v.).

Lit.: ARj 5, 347. 393. 396. *Miklošič* 156. *SEW* 1, 665. *Holub-Kopečný* 186. *Bruckner* 256. *Mladenov 266. GM* 190. Baric, *Reč.* 365.

korta f (Dubrovnik, 16. v., Istra, Buzet, Sovinjsko polje, Potomje, Pelješac, Mljet, Kućište, Brač) »1° prohodište, ulaz u kuću, dvorište, 2° (ribarski termin) dio mora zaokružen mrežom (Prčanj: *ribe su u kartu)* = 3·° *velika* i *mala korta* (Mljet) za koju se veže vrša, 4° (objekt uz *Uniti)* udvarati«. Odatle na *-idiare* > *-ižati* tal. *corteggiare* > *kurtiiâti, -aju* (subjekt *ribe,* Muo) »(metafora) kad je vruće more, onda ribe pliju, tj. kurtižaju po površini mora«. Kod Hrvata u južnoj Italiji *kurta* je prijedlog: *kurta njeg* »blizu njega« kao u Abruzzima *cuna* »ad«, odakle je posuđeno. Od lat. *cohors,* gen. *-tis* > *cors,* gen. *cõrtis* »ograđeno, zatvoreno mjesto« > tal. *corte* (13. v.) »cortile, Hof«. Talijanska je posuđenica. Nije iz balkanskog latiniteta kao rum. *curte.* Na tal. *-ina cortina* (14. v.) > *kartina* f (16. v., Dubrovnik, Cavtat) »zavjesa«.

Lit.: ARj 5, 348. Macan, *ZbNŽ* 29, 211. Wędkiewicz, *RSl* 6, 232. *REW** 2032. *DEL* 1125. 1127.

kortuza f (Šulek, Sinjski rukopis) »biljka cortusa mathioli«. Od tal. *cortusa,* od imena talijanskog botaničara *Cortuso* (1513—1603).

Lit.: ARj 5, 348. *DEI* 1128.

koruğa f (Lika) »naprava od drveta poput gobelje (služi za mlin, oko koga se meće da brašno ne odlazi okolo naokolo u rasap ili okoliš, mlinarski termin)«. Bit će možda od galske izvedenice *carruca* (leksički relikt od govora kelto-ilirskih Japoda ?), od *carrus* »kolo«; *-uga* mjesto *-uca* je prema hrv.-srp. augmentativnom sufiksu *-uga* (tip *jaruga* pored *jarak).* Drugog je postanja *koruğa f* (Srijem) »tvrdi oklop od bundeve koji ostane kad se pojede salo (služi djeci za vučenje kao kola)«. Ta se riječ može tumačiti kao augmentativ na *-uga* od *kora* (v.). Lat. deminutiv na nenaglašeni sufiks *-ula* je **carrucula* > tal. *carrucola* (14. v.) > *kàruklja* = *karüklja* f (Prčanj) »kolač kao dva kola u obliku broja 8«. Posuđenica je stara. Leksički je relikt iz dalmato-romanskog, jer pokazuje vlat. sinkopu penultime. V. *kar.*

Lit.: ARj 5, 348. Rešetar, *Štok.* 239. *DEI* 783.

korun m (Šulek; govori se vjerojatno u Bosni) »sinonimi: krtola, krompir (v.)«. Možda od njem. *Karunkéi,* koje se govori u narječjima.

Lit.: ARj 5, 348. Šulek, *Im.* XXII, 161.

Korutánac, gen. *-nca* m (Belostenec, Voltiđi), etnik s pridjevom na *-bsk korutánski* = slov. *Korotanec,* od lat. pridjeva na *-anus* raširenog s pomoću našeg *-ьc* > *-ac,* koji izražava mociju (tip *Slovenac, Slovenka),* od predrimskog *karanto-* (keltskog podrijetla) »kamenit, pjeskovit«, odatle njem. *Kärnten,* koje predstavlja oslabljenje penultime **carentano* > **karintano.* Lat. dočetak *-anus* zamijenjen je domaćim *-bsk* + *-ьc* > *-ščec* > *-šec* (upor. za *šč* > *š* u slov. prezimena na *-sek: Görsek, Lendovšek, Lokovšek* itd. prema hrv.-kajk. *Čvoriščec* itd.) *Korošec,* gen. *-sca* m »l ° stanovnik Koruške« prema f *Korosica, Koroha, Korohnja, 2" korõšec,* gen. *-sca* »neka jabuka«, 3° neki lan, 4° prezirne«, prema *korošica* »1° Handbeil (Gorensko), 2° Tabakpfeife, 3° neka kruška«, deminutiv *korošíčka* »kleines Handbeil«. Iz slov. preko hrv.-kajk. *Korušac,* gen. *-sca* (Vitezović). Pridjev slov. *koroški* > *koruški* (Šulek), poimeničen u imenu zemlje (horonim) slov. n. *Koroško* = *Koroško* n (ŽK) — *Koruška* f. Keltska riječ kao opća riječ (apelativ) morala je biti raširena uz Dunav, kuda su bila keltska naselja, kako se vidi iz *korutina* f (jugoistočna Srbija, Vukovik) »l ° basen ili karlıca, 2° predio medu planinama (npr. Zaplanje između Suve planine, Kruševice, Babičko-Jašunjske planine i Siličevice)«. Ne zna se čiji je sufiks *-ina.* Može biti naš (v.), a i lat. *-ina. Korošec* može se tumačiti i prema stcslav. *Kornštaninb,* odakle pridjev **korpšt-bsk.* Lat. oblik sa *ρ* > *u* ima Nestor *Horutane.* Miklošič misli da je *Korošec* nastalo od **Korôč-ьcь* sa c < í/, što izlazi na isto. Upor. mlet. *caranto* »tufo arenoso«.

Lit.: ARj 5, 350. *Pleteršnik 1,* 440. *Miklošič* 131. 426. Sturm, *CSJK* 6, 40. Ramovš, *Slávia* \, 28. Vasmer, *ZSPh* 9, 368-369. *DEI* 753.

kôs[1] m, pi. *kosovi* (Vuk), sveslav. i praslav., bez paralele u baltičkim jezicima, »sinonim: drozd, menila« prema f na *-ica košića* (Hrvatsko zagorje) = *košulja* (Srbija). Pridjev na *-ov kosov,* vrlo čest u toponimiji poimeničen u sr. r. *Kosovo,* poimeničen sufiksima *kosòvica* »ženka«, u deminutivu na *-ič kosović,* na *-äc kosovac,* na *-ač kosovač,* na *-ka kosovka* »ženka«, na *-ovlji kosovljī* (Vuk), na *-ji kosjî* (Istra). Deminutivi na *-ić košić* = (neobično) *kostie* (Severin, Hrvatska) = *košić* (Plitvice, *s* > *š* nejasno); na *-ek kosek* (hrv.-kajk.), na *-anac kosanac,* gen. *-nca* (Srijem, Grgurevci). Stulić sa *-ъi: kosao,* gen. *-sia* (prema Budmaniju je nepouzdano). Glas *s* je nastao iz *ps,* kako se vidi iz gr. κόψιχος > κόσσυφοζ »idem« (-υχο5 je deminutivni sufiks kao u lat. *mer-ula),* jedna od vrlo rijetkih grčko-slavenskih usporednica iz oblasti ornitologije.

Lit.: ARj 5, 256. 363. 367. *Hirtz,Aves* 203-206. *Miklošič* 134. *SEW* 1, 585. *Holub--Kopcčný* 181. *Bruckner* 259. *Trautmann* 117. *WP* 1, 457. *Mladenov* 252. Šuman i Jagić, *ASPh* 30, 297. Paul, *WuS* 20, 42. *Boisaaf* 505. 1116.

kos[2], pridjev (Vuk, razlika u akcentu prema *kôs* m), prilog *koso,* sveslav. (osim slov. i bug.) i praslav., »sinonim: kriv (v.)«. Ne postoji u hrv.-kajk. Danas je općenit zbog nastave u geometriji. Odatle poimeničenje *kosina* (iz češ.). Pridjevi na *-ьn kosán* (17. v.) »strm«, poimeničen na *-ik kosnīk* (Vuk) »direk u duvara koji koso stoji«, *nakosan* »pomalo kos« = *nakosil* (Pavlinović). Odatle prilozi *kôsimice* (Lika), *nakosce* (Ključ, Bosna), *napokosce.* U ostalim pridjevima kao na *-ovan kosovan* »ozlojeđen, ljutit«, na *-ljiv košljiv* (Dubrovnik, Vuk) »čeljade koje se često kosi«, na *-it okosit* »asper, vehemens, iracundus« konkretno je značenje metaforom preneseno na psihološko polje kao i u glagolskim izvedenicama. Složen pridjev od sintagme *kosòglav.* Psihološko značenje je i u prijedloškom prilogu *ùskos,* odatle pridjev *uskošen* (Dubrovnik) »rđave volje«. Prilog *uskos* je preinačen na nepoznat način, možda prema *prčiti se* (v.) u *u(s)prkos* »trotz«, odatle leksikologijska porodica *prkos* m, pridjev na *-ьn prkosan,* denominal *prkositi* — bez *p ř̥kositi se, -im* (Lika). Upor. *př̥konjiti se.* Na *-alj kosalj* (konj) »koji se kosi, kosonog«. Apstraktum na *-nja košnja* f »duhovno stanje čeljadeta koje se kosi«. Denominali *kositi (se), -lm* (Vuk) »1° biti protiv *(to se kosi sa zakonom), 2°* kidati, lacerare *(tkanje, sukno se kosi,* na Cresu *nogavica, rukav se je okosil I al),* 3° uznemirivati, 4° ljutiti se, 5° pretvoriti se (Martić), 6° doticati se (Ljubiša)«, *iskositi se* (Vuk, Lika) »mrko pogledati koga«, *okositi se na koga* (Dubrovnik, Crna Gora) »sinonim: okomiti se, osjeći se (v.)«. Ovamo i Zoranićev *kositi skolje.* Glagol *kositi* u psihološkom značenju tvori iterativ prijevojem duljenja *o — a iskašati se* (H. Lučić, subjekt *srce), okašati se, okāšām se* (Vuk) »osijecati se«. Na *-oviti kosoviti se.* Na *-nçti* > *-nuti: kosnuti (se), -nem* »dirnuti« je stcslav. *kosncti,* ukr. i rus. Ipak nije rusizam, kako misli Maretić, jer je potvrđen i u pravom narodnom govoru kao u Pivi-D'obnjaku, gdje *kosnuti se* znači »l ° naljutiti se,

2° poludjeti«. Budinić ima *kosnovati, -ujem* »ticati«. Rusizam je zaista pridjev odatle *neprikosnoven* (16. v.) »koji Ђe ne smije taknuti« < *neprikosnovennyj* »unberührt«. Rumunji posudiše *kositi se* > *a să cosi* (subjekt *konji)* »sich streifen, in die Eisen hauen«, odatle apstraktum na *-eală* < *-cib' coseală* (Oltenija) »Streifen, Aneinanderschlagen der Fusse beim Gehen«, sa sufiksom *-or* (v. *kosor) a casari* »sticheln, nicken, zadirkivati«. Ovamo i rum. *costaroavă / coștoroabă* »1° vodoravni balvan na kome počiva krov, 2° die elende Hütte« (za značenje 2° v. pod *kostřava).* U rumunjskom se slavenska riječ unakrstila sa lat. *costa* > *coastă* u pridjevu *costiș* (sufiks *-iš* kao u *okoliš)* »schief«. Upor. glede tog miješanja i prilog *koštice* (Lika) »brzo, hitro«. Deminutiv na *-kati: kaskati se* (Vuk) »sinonim: karati se« *(po-)* = *pokoškat se* (Kosmet) »sporječiti se« sa nejasnim *sk* > *šk,* možda prema *porječkati se* [uspor, pod *kôš].* Praslav. je pridjev u etimologijskoj vezi s *kosa* (v.). Tako hoće Miklošič. U obje riječi osnovno je značenje isto »krumm, gebogen, kriv«. Veze sa lat. *coxa,* sanskrt. *kakšā* »pazuho«, njem. *Hachse* nisu izvjesne. Upor. i *kasati* (v.), jer to može biti prijevoj duljenja o — *a od kos.* Značenje »lacerare« dozvoljava i prijevoj od *cesati* (v.).

Lit.: ARj 3, 874. 895. 5, 350. 355. 356. 359. 361. 362. 265. 367. 387. 7, 402. 504. 8, 32. Vuković, *SDZb* 10, 389. *Elezović 2,* 95. *NJ* 1, 147. Tentor, *J F* 5, 208. Havránek, *Slávia* 7, 782. Maretić, *Savj.* 44. *Miklošič* 134. *SEW* 1, 585. *Holub-Kopeiný* 181. *Bruckner* 259. *Gorjajev* 162. *WP* 1, 456. Matzenauer, *LF* 11, 349. 14, 164. *Tiktin* 421. 422. *Boisacq*[3] 418-419. 1074-1075. Petersson, *ASPh* 36, 137-138. *IF* 35, 269-272. (cf. *RSl* 8, 300). *Baltische u. slav. Wortstudien* (cf. *IJb* 8, 199). Zubatý, *ASPh* 16, 395-396. *GM* 220-221.

kosa[1] f (Vuk) = *kosa* (Kosmet), praslav. i baltoslav., »1° coma, 2° (metafora) dorsum montis, 3° tetiva u životinjskom tijelu, žila (Dubrovnik)«. U značenju 1° nije općenita riječ hrv.-srp. zbog izbjegavanja homonimije sa *kosa* »faix«. Zamjenjuje ju *vlas, vlasi* f pl. (v.), a *kosa,* koliko nije propala kao u ŽK, dobila je specijalno značenje. Riječ *kosa,* gen. *kose* (Hvar, Hraste) je »pletenica žene ili djevojke«, f pl. *kose* (Lumbarda) »pletenica«. Na Korčuli prema pl. *vlasi* kaže se i *kose* u pl. *(crvene kose; capillus* je *vlas* m). Na Cresu i u Vodicama *kosa* i deminutiv *kosica f* samo »pletenica«. Deminutiv na *-ica kašica* (Vuk), augmentativ na *-etina kosètina,* na *-urina kosurine* (Lika). Pridjev na *-ьn kosán* je rijedak. Odatle je izvedena *kosanjica* (Vuk) »dorsum montis« < **kosbnbnica* i hidronim *Kosaonica* (rijeka) < **kosbhnica (-Iьn-* je disimilacija od *-nьn-).* Sa *-at kôsmat* (Vuk) »pilošus«. Od tog je pridjeva poimeničenog sa *-ьc ï* prezime *Kosančić (Ivan ~,* narodna pjesma), od **kosbnbcb.* Na *-ast kòsast* = na *-at·kasat* (18. v.). Kao drugi elemenat u složenim pridjevima *dugokos, plavokos, kārākos (<* tur. *kara) = crnokos, svilòkos,* odatle prezime *Svilokosić, 'tankòkos,* odatle prezime *Tankosić* (Srbija, *-koko-* > *-ko-* haplologija). Na *-ara: kosara* »korov«. U antroponimiji *Kasan* m prema f *Košana, Kosara,* prezime *Kosanović.* Običniji je pridjev na *-at kosmat* (Vuk) = *kosmăt* (Kosmet, ŽK) »pilošus«, od praslav. *kosmz,* koji je poimeničen u ž. r. *kosma* f »kosa« u tekstovima pisanim crkvenim jezikom. Poimeničenja i izvedenice tvore leksikologijsku porodicu. Na *-āč: kosmać,* gen. *-ača* (16. v., Istra) »1° kosmat čovjek, 2° toponim«. Na *-oj* < *-»/* (upor. *onaj ovaj taj) kosmaj* (Cres) »vinova loza bijelog grožđa« = *Kosmaj* (toponim). Na *-ka kosmatka* »biljka«. Na madž. *-o* > *-ov kosmov* »pas«. Na *-elj kosmēlj,* gen. *-elja* (Ston) »1° morski rak« = *kozmelj* (Rijeka) »2° borrago officinalis« = (na *-eč* ili *-eć) kosmēč,* gen. *-éča.* Augmentativ na *-ina kòsmina* = na *-ura kosmura* (18. v.) = *kòsmur* (Dubrovnik«) »1° zamršena kosa, 2° zamrsak, 3° žensko čeljade takve kose«, odatle na *-ica kosmurica* »biljka«, na *-ina kosmurina,* na *-oca kosmuraća* (Ston). Sa *šm* < *sm kosmura* f (Lika, Dobroselo) »štogod zamršeno«. Pridjevi na *-av kosmeljav* = *kosmùrav* (Dubrovnik). Denominai na *-ati kõsmati, -am (s-)* impf, »raščupavati«, part. perf. pas. *skosman* (Prigorje) »nepočešljan«, *skosmanka* f »žensko čeljade nepočešljano«, *košmurati* »mrsiti«. Arbanasi posudiše *kose* »Haar«, Madžari *köszméte* — *pöszméte* »Stachelbeere« < **kosmata* .(se. *jagoda).* Lit. *kasa* »percin«. Korijen *kos-* je prijevoj od *cesati* (v.) < ie. **qes-* »grepsti, cesati«.

Lit.: ARj 5, 351. *Elezović* 1, 315. Tentor, *У F* 5, 207. Ribarić, *SDZb* 9, 159. *Miklošič* 133. *SEW* 1, 580. *Holub-Kopečný* 181. *Bruckner* 259. *Trautmann* 120 *WP* 1, 449. *Boisaccf* 443. 489. *GM* 201.

kosa[2] f (Vuk) = *kosa* (Kosmet, ŽK), sveslav. i praslav. poljoprivredni termin, bez paralele u baltičkoj grupi, »faix«. Pridjevi na *-bk kSsak* (Lika, Piva-Drobnjak) »koji se lako kosi«, na *-ьn kosán* (18. v.), određeno

kośni (Istra) »metendus«, poimeničen na *-nica kòsajnica,* epitet uz *livada.* Ne zna se ide li ovamo pridjev i imenica *kosan* »trava, juncus«. Deminutiv na *-ica košića* (Lika), augmentativi *kosùrina, kosetina* (Vodice). Na *-ište kasiste* n (Vuk) = *kosišće* (čak., 18. v., ŽK) »1° držalo od kose, 2° (hrv.-kajk.) put kojim kosci stupaju«. Složenica *kosabaša* (narodna pjesma, Jukić) = *kozbaša* (Vuk, Vučitrn, Lika, Dobroselo) »starješina kosaca«. Praslav. denominal na *-iti kositi, kosim* impf. *(do-, iz-, ispre-, na-, o-, at-, pré-, ras-, s-, za-);* iterativi na *-va- -košívati* i prijevojnim duljenjem na *o-a -kasati,* samo s prefiksima. Odatle postverbali *iskos* (Lika, Dalmacija), *nakos* (Vuk), *okôs* m (Vodice) »pokošeno mjesto u travi«, *òtkos* (ŽU) »Schwaden, vakal (ŽK)« = *òkos* (Crna Gora), *zakos* (Piva-Drobnjak) »početak kosidbe«, *skôsak* m (Uzice) »dotrajala kosa«. Koi. na *-je skôsje* (Vuk) »1° sitno granje kosijerom odsječeno, 2° pokošena trava (Ljubiša)«. Na *-ilo kosilo* n »oruđe za košenje«. Radna imenica na *-ьc kasač,* gen. *kòsca* m (Vuk) = *kosăc* (ŽK), na *-lac* m prema *-lica kòsilac,* gen. *-ioca* prema f *kosilica,* na *-äc kasač,* gen. *-aca* (Vuk) »1° koji kosi, 2° (riba) pelēčus cultratus« = također sa sufiksom *-alj kosalj* (Pančić), s pridjevom na *-ski kosačkī* = *kosački* (Vodice). Apstrakti na *-ba hasidba* (Vuk, 17. v.) prema *trgdba, vršidba* = *kositva* (Belostenec); na *-nja košnja* (sjeverozapad, Lika, čakavci ŽK) = *kosivo* n (Bogišić). Na *-evina koševina* (Bosna, Lika) »1° livada, istom pokošena, 2° *(koševina,* Kosmet) bijelo žito s travom pokošeno«. Na *-anica košanica* f = *košenica.* «livada«. Poimeničen part. perf. pas. na *-jak košenjak* (skopaljsko, livanjsko i glamočke polje) »vrsta ječma«. Sveslav. i praslav. izvedenica sufiksom *-yr, -er, -or: kosir* (ŽK), kod ekavaca također *kosir,* toponim *Kosirb* (Novaković), odatle na *-nj ák kosirnjak,* gen. *-aka* »sinonim: zacrtnik, klin što se pored crtala udara« = *kosijer,* gen. *-èra* (može biti i pseudojekavizam) »1° faix vinitoria, 2° (metafora) laloka, vilica, 3° prezime« = *koser* (18. v.j Rijeka) »4° ime ribi«, deminutivi na *-ič kosjerić,* na *-ica koserica, kosjerićak,* gen. *-tka.* Augmentativi na *-ača kosirača* (17. v.), *kosjerača* (Ston) »l"zavinuta britva, 2° silovita žena«; na *-as kasiraš,* gen. *-aša* (ŽK); na *-ačica kosjeračica', kosar* (16. v.) »1° sinonim kosir, 2° prezime«, pridjev na *-ъn kosoran,* deminutiv *kosorić* »1° (metafora) čeljust, 2° prezime«. Augmentativ na *-ača kosorača.* Riječ je kulturna. Rumunji posudiše gotovo čitavu leksikologijsku porodicu: *coasă,* glagol *a cosi,* odatle njihov apstraktum na *-eiь cascala, casalina (l - n < n - n)* < *košenina* »sijeno od žita pokošenog u zelenilu«, *cosar, cosirişte, cosac* »riba kosič (sa *-c* mjesto *č,* novi sing, prema pi. *cosaci,* upór. *copac)«,* Cincari *cusor,* Arbanasi *kosë, koshërë,* glagol *kosis,* Novogrci κοσσία = κοσσά, κοσσάρα »srp«, κοσσίζω, Madžari *kasza, kaczor* »kosijer«. Ie. usporednice nisu utvrđene. Uporeduje se ipak s lit. *kasti* »kopati«, što se ne slaže semantički, sanskrt. *casati* (3. 1.) »reže, siječe«, što je semantički nešto bliže, lat. *castrare.* Arb. *korr, kuarr* »žanjem«, *korre* »žetva« ne slažu se fonetski, ali je semantički najbliži. Ako je *kosa* metafora od *kos* (v.), može biti i slavenska kreacija. Može biti i prijevoj od *cesati.* Prema Brückneru je identična sa *kosa* »Haar« (metafora prema obliku). Bez osnove je Alessijevo mišljenje da može pripadati balkanskom supstratu.

Lit.: ARj 2, 598. 3, 874. 894. 950. 5. 350. 358. 357. 380. 381. 386. 385. 417. 7, 402. 8, 845. *Elezović* 1, 300. 320. Ribarić, *SDZb* 9. 159. 173. Vuković, *SDZb* 10, 385. Šoć, *NJ* n. s. 1, 253-254. *Miklošič* 133. 2. *SEW* 1, 580. *Holub-Kopečný* 181. *Bruckner* 259. Vasmer, *ZSPh 2,* 58. *Mladenov* 252. *ASPh* 34, 396. *GM* 200. 201. 385. *Tiktin 422. WP* 1, 449. *Pascu 2,* 187., br. 115. *Gorjajev* 161. Rešetar, *Rad* 134, 139. Jokl, *IF* 36, 151. sl. Isti, *Unt.* 249, 331. Matzenauer, *LF* 8, 205-206. Agrell, *Zwei Beiträge, LUA* 1918, str. 9. (cf. *IJb* 8, 203). Georgiev, *KZ* 64, 118. Machek, *Slávia* 16, 187. Petersson, *IF* 25, 270-271. *Boisacq»* 425. Alessio, *Onomastica 2,* 204.

košatí, *-šēm* impf, (hrv.-kajk., Belostenec, slov.) *(s-)* »l ° sitniti sjeckajući, 2° faširati (hrvatski gradovi)«. Budmani uporeduje s *kositi* (v.).

Lit.: ARj 5, 357. 15, 293.

kòsiter m (Vuk, Zoranie, zapadni pisci) = hrv.-kajk. *kòsiter,* gen. *-tra* (18. v., Belostenec), prema tome književno *kositar,* gen. *-tra* — *koster* (Lika, sinkopa tipa *iz Gošća* < *Gospića),* bug. *kositra,* stcslav. i slov. *kòsiter,* gen. *-tra* »kalaj, cin«. Pridjev na *-ъn* > *-an kositran* — *kosilrn* (bug. *kositrăn),* poimeničen *kositernica,* na *-jak kositernjak* (Šulek), na *-ka* biljka *kositerka;* na *-én kosiíren.* Denominal na *-iti kòsiteriti, -lm* = *kositriti (po-)* impf, »kalajisati *(po-)«* prema *pokositravati, pokositrivati.* Radne imenice na *-telj kositritelj (po-)* (Belostenec) = na *-aritts* > *-ar kositlar* (Jambrešić, disimilacija *r - r* > *l - r)* »kalajdžija«. Rumunji posudiše *cositor* pored

costar : upór. *negustor).* Kao u *cuprum* < ostrvo Κύπρος, *bronza* < grad *Brundiisium* tako se i ovdje uzimlje da gr. κασσίτερος potječe od imena ostrva Κασσιτερίδες, prema Pisaniju iz keltskoga. U zapadnim rom. jezicima zove se taj metal *stagnum.* Kako se *kòsiter* nalazi u svim južnoslavenskim narječjima i jezicima na zapadu i istoku, prije ulaska turcizma *kalaj,* mora se pretpostaviti da je ušao u staro doba (a > *o)* iz grčkoga preko balkanskog latiniteta.

Lit.: ARj 5, 374. 10, 542. *Pleleršnik* 1, 441. *Miklošič* 133. *SEW* 1, 581. *Mladenov* 253. *Boisacq*[3] 419. Pisani (cf. *IJb* 21, 239).

košļāta f (Stulić) = *košļāta* (Split) »visoka bačva s ovelikim otvorom u obliku četverokuta, na gornjem dnu (u nju se stavlja mošt u vinogradu i karom vozi doma)«. Odatle hipokoristik *kozla* (Drniš). U Drnišu se zove i *võzarica.* Postoji još sa *-ata* > *-ada koslăda* (slov., Brkini, Košan, Vremi) »sud sa velikim četverokutnim otvorom na vrhu (služi jeseni za prijevoz grožđa, drugdje i za vodu)« — (s umetnutim *k* u grupi *si) kosklada* (Notranjsko) »traga«. Nalazi se još u tal. *castellata,* u Nonsbergu (talijanski Tirol) *kjazlăda* »Mastfass«, *čašiada, chiasteilada, kjaslada.* U Dalmaciji je leksički relikt iz dalmato-romanskoga. Sjeverno-tal. vinogradarski termin (1253), gdje je i mjera za grožđe. Vjerojatno izvedenica od *castellum,* u koju se umiješalo i *castula* < *scattila.*

Lit.: ARj 5, 363. *Pleteršnik* 1, 442. Šturm, *ĞSJK* 6, 56. Battisti, Nonsberger Mundart, 1908. *DEI* 798. *REW** 1745. 4682.

kost, gen. *kosti* f (Vuk) = *kôs* f (Kosmet, rijetko u poređenju), sveslav. i praslav., bez paralele u baltičkoj grupi, »os, ossa«. Pridjevi na *-ъn koštan,* poimeničen na *-ica kostnica* (Lovran) »l ' Totenkammer, 2° toponim *Košnica«,* možda ovamo i ime biljke *koštan* = *košćan,* na *-jak košnjak* »tvrd orah«, na *-en kosten,* s poimeničenjima *kosten* »riba« (Statut krčki), na *-ica kostenica* »1° kostiste '(Belostenec), 2" biljka, 3 ' toponim«, na *-ik* toponim *Kostenik,* na *-jača kostenjača* ^biljka), na *-jak kostenjak (orah),* na *-ast köstast* (Stulić) i na *-av kostav* (ne uđoše u jezik). Na *-elj kostēlj,* gen. *-élja* »1° orah, *2'* tvrd čovjek (Dubrovnik), 3° riba«, odatle na *-ača kosteljača (črešnja,* Belostenec). Na *-eš, -iš: kosteš* (Stenjevac) = *kdstiš* (Istra, Hrvatska) »kostelj«. Na *-ilo kòstilo* »oruđe zidara; sinonim: sikało«. U Kosmetu još *pokSsnica* »l ° bolest u kostima, 2[D] trava kao lijek protiv te bolesti«, *koštunica* pored *kostirnica* i *kosturnica.* Složenice od sintagmi *kostòbolja* (Vuk), *kostožder* — *kostožer* »jastreb«, *kostolom* pridjev i imenica, odatle *kostolomka* »orao«, *kostoloma», kostolomiti, kostomrazica* »suh led od kojega se mrzne i živu vodni mozag (Pavlinović)«, u ornitološkoj terminologiji *kostober(a), -ina, kostogleda, kostokljun.* [Za *kostomrazica* v. i *kostromaš].*

Pridjevi sa *št* — *šč* mjesto *st* prema drugim izvedenicama *koštan* = *koščan* »koji je od kosti«. Na *-Ijvu košljiv,* na *-jat koščat* — *koščat* = *košćast.* Pavlinović ima *košćadan.* Kol. na *-je košće* n = *košće* (ŽK), na *-jak koščak* (Klanjec) »orah«, na *-en košíen,* poimeničen na *-ica koščenica* (sjeverni čakavci) »voće sa čvrstom košticom«, na *-jak koščenjak* (Brač) »morski rak«, *kostenjak* (Klanjec) »orah«. Deminutivi na *-íka* praslav. **kostъka* > *koska* (također bug.) »1° osselet (narodna zagonetka), *2'* riba squalus, 3° rak« = (s prijelazom *st* > *c* kao u *Cana* < *Stana, Cole* < *Stojan, cvolika* < *stvolika, dočkán) kocka* f »ždrijeb« (17. v., Vuk), s čitavom leksikologijskom porodicom: pridjev na *-ast kockast,* radne imenice na *-ar* i *-āš kockar* = *kockaš* (Vuk) »kartaš«, denominal na *-ati kockati se.* Od *kaska* »sinonim: kost« (Kosmet) tvori se novi deminutiv na *-ica koštica* (Vuk) = *koščica* (18. v.), s pridjevima na *-jat koštičat* (18. v.), na *-jav koštičav* - *koščica* (17. v., ŽK) »gležanj, članak na nozi«, s pridjevima na *-jat* i augmentativi *kostina* = *koščina,* na *-jura koščura, koščurina* (Lika). Ovamo će ići i pridjev na *-ast koščitast* (~o *voće,* Slavonija, 18. v.) sa neobičnom zamjenom *c* > *t* zbog disimilacije sa *-st.* Unakrštenjem sa *špica* (v.) nastaje *koštica* (Slavonija). Tako nastade osnova *košt-,* od koje se prave nove izvedenice: na *-unj koštunj* (narodna pjesma) »tvrd orah«, s pridjevom na *-av koštunjav* (Vuk) = *kostunjav* (jednom potvrđeno), poimeničen na *-ьc koštunjavac,* gen. *-vca* m prema f *-ica koštunjavica* = *koštunjara, koščunac* (Slavonija). Na *-ura kostura 1 košćura* (pored *kosiurina,* Stulić) = *košćurina* (Ljubiša), *košturac,* gen. *-urca* (Kosmet) »koštica od voća«, s pridjevom *košturav* = *košturljav* = *košturljiv* (~ *orah,* Kosmet), augmentativ *kostmina* (Dubrovnik), *kosturnica* od *kostur* pored *kosturnica* (Vuk) == *kosturnica* (Kosmet) (danas općenito u književnom jeziku prema *kostur* »skelet«, *kosturast,* za koji se ne zna da li je prava narodna riječ). Ovamo ide još *koštac (uhvatiti se u* ~ > *rvati*

se *u kosti,* Vuk) i *kostak* (Bosna) »kostobolja«, *koštan* »sorghum halepense; sinonim: češljik«, *košteljka* (Niš) »svaka školjka«, *koštulja* (18. v.) »biljka«. Grupa *št* dolazi još u pridjevu *okošt* (Riječka nahija) = *okošć* (Poljica) »mršav, suh«, obrazovan s pomoću *-io,* odatle *okoštac,* gen. *okošca* (Vuk), *okoštan, okošnost* (Mikalja), *okoština* (Lika) »životinjski skelet«. V. još *kastrēt* zbog etimologije.

Imenica *kocka* kulturna je riječ, koju posudiše Arbanasi *koske* = *kocke* = *godzgë* »Würfel«, Rumunji *coțcă* (Erdelj) »1° isto, 2° Betrug, Schwindel (Moldavija)«, odatle *calcar* (Moldavija) »varalica«, *coțcărie* »varanje«, Madžari *kaczka* »Würfel«. Upór. još bizantinsko-grčko *κόττος* »kocka« i ngr. *κότσι* »osselet«. Praslav. *kostb* nema utvrđene etimologije. Dovodi se u vezu s *kosa* »falx« (v.) i s pridjevom *kos* »kriv (v.)«. Oboje neuvjerljivo. Uzima se da je prvobitno značenje bilo »rebro«, koje je potvrđeno i zbog toga se uporeduje s lat. *costa.* Ako je u vezi s *kos,* onda je *kostb* apstraktum po deklinaciji *i i* znači »ono što je krivo« > »rebro, kost uopće«. Pokušalo se (Meillet) vezati praslav. *kostb* ne samo sa lat. *costa,* nego i s gr. ὀστέον, sanskr. *ásthi* »isto«. Ovo je već teže premda semantički odlično odgovara jer treba pretpostaviti da je *k-* prefiks (Schrijnen). Glede toga upor. *k-oza* (v.). Prema polj. *osé* »riblja kost«, slvč. *ost'* »kost« mora se zaista pretpostaviti praslav. dubleta **ost / *kosu.*

Lit.: ARj 5, 140. 369. 363. 368. 385. 37i. 372. 373. 387. 389. 383. 384. 386. 388. 8, 846. *Elezović l,* 314. 316. 230. 2, 95. *ASPh* 34, 307. Hirtz, *Aves* 207. *JF* 14, 258. *Miklošič* 133. 426. Isti, *Lex.* 305. *SEW* 1, 582-583. *Holub-Kopečný* 181. *Bruckner* 260. *Mladenov* 253. *Trautmann* 120. *WP* 1, 180.464. *Gorjajev* 162. *GM* 201. Belíc, *Príroda* 590. Tentor, *JF* 5, 208. Rešetar, *ASPh* 36, 541. Jokl, *Unt.* 75. 131. Machek, *LF* 56, 20–30. Güntert, *WuS* 1, 128. Schrijnen, *KZ 42.* Meillet, *Prace Baud.* (1921) 1-3. (cf. Bělic, *JF* 2, 336. *IJb 9,* 198). Milewski, *SpSK* 1932, br. 10, 6-7 (cf. *IJb* 18, 261). *Boisacq[s]-723.*

kostán (1437) = (običnije) *kòstanj* m (Dubrovnik, Morinje, Boka, Prčanj) = *koštănj* (Lepetane, Boka, Vodice, ŽK) = *kostănj* (Cres) = *koštanja* f (Budva) = slov. *kòstanj* = (sa *st* < *št* kao u *oštar) koštan* = *koštan* (ŽU) = *kòstanj* (12. v.) = *košćan* »1° castanea vesca, 2° toponim«. Šulek ima *kastanj* (ne zna se gdje se tako govori). Upor. bug. *kastan* = *kasten* pored *koStan, kbosten, kosten, kosten,* kol. *kostenje* (Galičnik, Makedonija), cslav. *kastam* pored *kostant, kostem.* Pridjevi na *-eu kostanjev* (18. v.), na *-ast kostanjast* »coloris nueis castaneae«, *kostanov,* poimeničen u *kostanovica* (Stulić) »hljeb načinjen od kostanova brašna«, *koštanjski.* Toponimi *Koštanjani* (blizu Prizrena), *Kostajnik, Kostajnica, Koslajnovica* (< *гдьnica* = disimilacijom *jn),* poimeničeni pridjevi *Kostanjevac* (13. v.), *Kostanjevica* (Slovenija). Deminutiv *kostanjčac, kostanjčić, kostanjič, Kostanjica* (Budva) »šuma od koštanja«. Kol. *kostanjevlje.* Na *-iste kostanište.* Na *-ar* < *-arius kostànjãr,* gen. *-ara.* Od lat. *castaneus* (Grgur iz Toursa) > tal. *castagno* od pred-gr. καστανός (sufiks *-anos* kao u πλάτανος, πήγανον, ραφάνη, *cassamis* itd.) > ngr. καστανιά mediteranskog podrijetla. Stablo je prvobitno maloazijsku. Danas je *kòstanj* provincijalizam. Književna je riječ turcizam *Kesten* m (Vuk) =-- *kesten/* (StuSić, 16. v., Vuk, Boka, dubrovački pisci) »drvo i plod« < tur. *kestane.* Leksikološka porodica turcizma obimna je: pridjevi *kestenov,* toponim *Kestenovac, k'estenovina, k%stenast* = *kestenovast.* Na *-ar kestènãr,* gen. *-ara* (Vuk) »1° čovjek koji prodaje kestene, 2° vrst hrasta« = na *-dzija kestendžija* prema ŕ *kestenàrica, kestènãrka* (Vuk). Kol. na *-je kestenje* (također toponim). Na *-ík kestènik* (Vuk). Na *-jača Kestenjača* »1° biljka, 2° vrst kruške«. Deminutivi *kestenčić* (Lika) = *kestènić* (Vuk). Varijante su turcizma *kistenj* (pseudoikavizam) = *klijesten* = *kljesten* (Vladmirović, pseudojekavizam?, sinjski rukopis). U dakorumunjskom je posuđenica iz grčkoga ili bug.: *castan.* U cine. *căstînu, castine,* meglenski *častonu* je iz balkanskog latiniteta. Isto tako i arb. *kështenë.* Madž. *gesztenye* je iz pauonskoslavenskoga, cine. *găstanye* je iz ngr. καστανιά. Ovamo još *koštunica* =- *koštanica* »Lanzenspur« = *kostajnica* = *kopje kestenovo* (Miladinovi) = *koplje koštunica* = *koštujnica* ~ *koplje koštanica, dzida koštunica* — *dzida kostòlõvka* = *koplje kostolomno* (pučka etimologija). Miklošič misli da je to koplje napravljeno od *kostanjeva drveta.* Značajan je još rom. deminutiv na *-olus kostanjula* (Šulek) »kostjela (v.), ceitis australis«. Za to značenje i tu izvedenicu bile bi potrebne potvrde iz narodnog govora.

Lit.: ARj 4, 881. 940. 5,. 10. 68. 95. 371. 372. 386. 387. 388. *Mažuranu* 528. *Pleteršnik* 1, 443. Hirtz, *Aves* 63. 183. Belio, *Galičnik* 86. 175. Ribarić, *SDZb* 9, 65. *Miklošič* 133. 426. *SEW* 492. *Bruckner* 222. *Mladenov* 233. 236. 253. *Pașcariu* 308-309. *GM* 191. Stürm, *CSJK 6,* 55. 74. Alessio, *RIO* 1, 249. *DEI* 797. *REW?* 1742.

koštati, *-ãm* impf. (16. v., Dubrovnik) = *koštati, ãm* (18. v., danas općenito u saobraćajnom hrv.-srp.), zamjenom glagolskog sufiksa *koštovati* (Vojvodina) = *koštovati, -ujem* (18. v., Vojvodina), oblici sa si mjesto sř imaju dva značenja: »1° stajati (o cijeni), vrijediti, *2"* kušati (Bunjevci, Bačka), 3° hraniti«. Od drugog značenja je postverbal *košta f* (ŽK, hrv.-kajk.) = slov. *košta* »hrana« *(biti na košti).* Oba značenja slažu se s njem. *kosten,* postverbal *Kost f.* Bunjevačku značenje nalazi se također u njemačkom. Kod čakavaca sa *c* > *g* i *o* > *u* kao i inače u romanizmima *gustat* (16. v., Cres) = *gusta* 3. 1. sing. (Molat), zacijelo je dalmatoromanski leksički relikt. Upor. arb. *ktistonj* i rum. *a custa* »živjeti«. Od lat. *constare* kao trgovački termin (upor. *štacím, račun)* > tal. *costare,* njem. *kosten,* složenica od prefiksa *con* i *stare.* Naše *stajati, stoji* u istom značenju prevedenica je latinske riječi. Prvobitno značenje od *constare* je očuvano u internacionalnom pridjevu *konstantan* »što neprestano stoji«. To značenje je i u određenoj robnoj cijeni koja se prikazuje kao utvrđena,konstantna.

Lit.: ARj 3, 511. 5, 376. 387. 388. *Pleteršnik* 1, 446. *MaSuranić* 368. *SEW* 1, 586. *GM* 217. *DEI* 1134. 368.

kòstjela f (Vuk, 18. v.) = *kostita* (Martie) =*·-*kostuja* (Vuk, Boka) = *kostela* = *koštulja* (zamjena sufiksa, Brač ?) = *kostuja* (Brusje, Hvar) =- *košćela* f (dubrovačka krajina, Hercegovina, Crna Gora) = *košćela* (Risan, Crmnica) »l ' koprivić, lodonja, ceitis australis, 2° toponim". Odatle poimeničeni pridjev *kostjelovina,* na *-iste kosljelište.* Deminutiv *Košćelica* (toponim, Crna Gora), *kriješva kostjelica* (Stulić) »Knorpelkirsche« (ako se tako govorilo, zacijelo je u vezi sa *kost).* Sadrži romanski deminutivni sufiks *-tclla *caccabustella.* Upor. ngr. .κακαβιά, sic. *kaskamu* »Zürgelbaum«. Glede ispadanja suglasnika *b* upor. *karlo.* Prva dva sloga stegnuta u jedan (hanlologija) - - *"cacaustella.* Dvoglas *au* > *o* je od unakrštenja sa *kost* i sa *kostanjula* (Šulek) < *castaneola* preneseno na *kostjclu.*

Lit.: ARj 5, 373. 374. 379. Zore, *Rad* 138, 60. *Rohlfs* 852. Schuchardt, *ZRPh* 35, 391. (cf. *RSl* 5, 291).

kosträt m (Tivat, Lastva, Prčanj, Dobrota, Lepetane) = *kòstrat* (Bijela, Kostanjica, Perast) »pod od dasaka u kući, gornji i donji tavan (Bijela), petar (Crna Gora), Fussboden, plancher«. Taj bokeljski romanizam (u varošicama unutar Kotorskog kanala) nije poznat u Dubrovniku. Zacijelo je dalmato-romanski leksički relikt (ostatak) od lat. *constratum,* poimeničen part. perf. od *consternere,* prefiks *con-* i *sternere,* odatle internacionalno na njem. *-ieren konsternirati, konsternacija.* U mlet. pl. *castrai* »pod u barakama«.

Lit.: Rešetar, *Štok.* 243. *DEI* 1135. *REW** 2172.

kostřava f (Menčetić) = (sa *str* < *str* kao u *oštar) kostřava* (16. v.) »biljka, trava, festuca«, bug. *kostreva,* češ., polj., zbog toga praslav. Na *-eba* mjesto *-èva koštreba* »riba smud(?)«j sa ništičnim prijevojem u sufiksu *kostrba* i bez sufiksa *kostra* (Božjakovina) »biljka setaria venticillata«. Od posljednjeg oblika pridjev na *-en kostren* (18. v.) »sinonim: kostretan«. Odatle toponim *Kostrena* (Hrvatsko primorje). Mjesto sufiksa *-èva* dolaze drugi kao *-et,* gen. *-eti kostrijet* f (16. v., Vuk) »1° dlaka iz vune > 2° (po pravilu sinegdohe) tkanje, 3° biljka«, na *-ica kostretica* — *kastrēt* f, m = *kastrēta* f (sa zamjenom, sufiksa prema *kočet),* s pridjevom na *-ьn kostretan,* na *-li kostretli,* epitet uz *torbica* (narodna pjesma), *kostretljiv* (Stulić, nepouzdano), denominal *nakosLr(ij)etiti se.* Augmentativ na *-ina* i sa *str* < *str kostretina* (Kavanjin) = *kostretina.* Radna imenica na *-ar kostretâr,* gen. *-ara.* Na *-e!: kastrēs* (Vuk, Hrvatska) = *koslreš* (Peć, Kosmet) »1° riba lucioperca, 2° toponim«, odatle na *-ica kostrešica* »biljka«, na *-ka kostreška* »svinja«. Denominál na *-iti kostréšiti se* (Vuk), *nakostriješiti se* »Haare sträuben« = (ikavski) *kostrišiti* . = *(e* varira sa *u,* onomatopeizira se) *kostrušiti se, kòstrušim se (na-)* pored *kostrušati se* (17. v.) = *(e* ispada prema *stršiti) nakostršiti se* (Pavlinović). I ovdje *e* zamjenjuje Φ, kako pokazuje *kostriješiti se (s-)* pored ikavskog oblika *köstris, -iz* = *kostriješ* »1° biljka sonchus, 2° *kostreš* riba lucioperca, 3 toponim u pl. *Kastrēsit.* Na *-ica kostrešica* »biljka achilea millefolium«. U pisca Dalmatinca *köstris* »svinjac«. Sa *-eč: kostriječ* »biljka sonchus« = ikavski *kostrīč* (Smokvica, Korčula) »poljsko zeleno zelje«, s denominálom *kostriječiti se (na-)* (Ston). Na *-eiъ Kostrij* = *Kostrilj* (1443, Vrbnička draga, neće biti *castrarti,* kako misli Budmani, nego **kostrelb* > rum. *costretti* »panicům, setaria«). Na *-ika kòslrika* (Crna Gora) = (sir > *str* kao u *oštar) koštrika* (Vuk) »ruscus aculeatus«, na *-ava* odatle *kostřava* (v. početak gore), sa varijantom *kostrba,* koja se može upoređivati sa rum. *coțtoroaba* »armseliges Haus«, upor.

rus. *kostrubatyj* »rauh« [v. i pod *kos].* Od naročitog je interesa *kostrnica* »biljka dianthus, jer pretpostavlja pridjev na *-ьn *kostrn* prema *kostren.* Osim *costreiu* Rumunji posudiše *costruį* »Hengstfüllen« i *costrdį* = *-eş* »perca fluviatilis«. Sve su to izvedenice od pridjeva *köstri,* od kojega je poimeničenje *kostra.* Taj nije-potvrđen ni u hrv.-srp. ni u drugim slav. jezicima. Zbog toga nije izvjesno da je *kostra* baš poimeničenje, jer je moglo nastati i odbacivanjem sufiksa *-ava.* Cini se da je taj praslav. pridjev izveden od *kostb* s pomoću prastarog sufiksa *-r* kao *oštar.* Upor. rus. *ost'* »ostaň«, *ostov* »kostra«. Ili možda bolje: *kostrb* je isto što i *ostrb* > *oštar,* s prefiksom *k-* kao u *kost,* ako je ovo όστέον.

Lit.: ARj 5. 376. 388. 379. 7, 402. *Elezovii* l, 317. *Miklošič* 133. 134. *SEW* \, 584. *Bruckner* 259. Matzenauer, *LF* 8, 189. Barić, *PPP l,* 231-237. (cf. *JF* 3, 200. *IJb 9,* 199). *Tiktin* 423.

Kostře m (toponim, 13. v.). Mjesto je Nemanja osvojio od Grka. Nalazi se kod Banje. Katun istog imena dan crkvi u Prizrenu. U Svetostefanskom hrisovulju selo *Kostrbcb,* očuvano do danas. Etnik na *-janin Kostrbčane* (katun). Pridjev *kostrbčki.* Prema Novakoviću to je naš deminutiv na *-ьc* od rimskog *castrum,* koji se nalazi u biz. i ngr. κάστρος i u čine. *castru* »Burg«, odatle i rus.-cslav. *kastrb,* strus. *kost(b)rī* »Barricade, Kastell«. Upor. arb. toponim *Ginokastri* = gr. Αργυρόκαστρο, na gr. -οτης *Kastriot* (1368), ćefalija kaninski, najčešće 1459. *Mi gospodinb Вигьаь Kastriotb rečeni Skenderbegb* = *Kastriota* (Kavanjin), na *-ič Kastriotić* (17. v., Kačić, Vitezović, Tomiković, narodna pjesma). To je možda grčka izvedenica od *Kostur,* gen. *Kostúra* = gr.-lat. *Castoria,* tur. *Kesrie* (14. v.). Tako se zovu i razvaline na lijevoj obali Drine niže Zvornika: (si > s'r kao u *oštar) Kostur* (18. v.), pridjev *košturskī (~o polje, jezero).* Grčka je složenica *kastrofilak (Dragoman),* s pridjevom *kastrofttakov* »castellanus« < gr. καστροφύλαξ »čuvar grada«. Ovamo ide možda i toponim *Kastrat* m (selo, Srbija, Milićević), ime arbanaskog plemena *Kastrāti.* Kod naziva rta *Kostrij va moru* = *Kostrilj* 1443 (blizu Drage kod Vrbnika) Budmani pomišlja na *castrum.* Prije će biti od **kostrz* »oštar« zbog sufiksa *-ilj,* koji je neobjašnjen sa *castrum.* V. *kostřava, kastel* = *kostel.*

Lit.: ARj 4, 883. 5, 876. 378. *SEW* 1, 582. Novaković, *Zėmlj.* 67.

kostromāš f (Lika) »jaki mraz«. Čini se da je isto što i Pavlinovićeva složenica *stomrazica* < *kost* + *mraz* (v. *kost)* »suhi led od kojeg se mrzne i živu vodni mozag«. Od složenice *kostòmraz* metatezom prešlo je r u naglašeni slog. Zbog te metateze izgubila se veza sa *mraz* i nastupila zamjena dočetka *-äz* jasnijim sufiksom -as.

Lit.: ARj 5, 376.

koš[1] »uzvik kojim se volovi nagone u jaram« (Kosmet). Oformljen sa *-kati: kaskati* (Srbija, objekt *vola)* »goniti«, *iskoškati, -am* (Srbija, Milićević) »ispregnuti«. U boškačkom jeziku (argot, Kosmet) *iskoškat, -am (iz sela)* »(metafora) istjerati«. Odatle i Vukov impf, *kaskati se, -am* »karati se, rvati se«. Budmanijevo izvođenje iz Vukova *kositi, -im* »kidati, mrcvariti, uznemirivati« od . *kos* (v.) ne objašnjava dovoljno ni *š* ni značenje. Upor. sličan uzvik *kat.*

Lit.: ARj 3, 895. 5, 361. 385. *Elezovii* 1, 235.

koš[2], gen. *koša* m, sveslav. i praslav. poljoprivredni termin, bez paralele u baltičkoj grupi, »1° korpa za ribe, mlinska korpa, saćer = sepet za žito > korpa uopće, 2° veliki pleter za kukuruz, za dovoz kukuruza u klipovima, krumpira (ŽK), korpa za nošenje sijena na leđima (ŽK), 3° salaš, čardak, od pruća spleten i pokriven, u kome se čuva kukuruz, u kome se sklanja stoka (Kosmet), 4° (metafora) ružna kuća, 5° toponim«. Pridjev *košbnb* poimeničen na *-ica košnica* »1° sinonim: ulište, 2° toponim«, na *-ja košnja* (18. v., Dubrovčani) »sinonim: koš, kotarica«. Odatle je moglo nastati i *kašlje* n »plot« (sa *tnj* > *tlj* disimilacija), ako nije kolektivum. Augmentativ na *-un* < tal. *-one kosun,* gen. *-una* (Dubrovnik). Deminutivi na *-ič košić* (16. v., Vuk), odatle na *-jar košičar* »koji plete košiće«, na *-ić košić* = *košić* (Buzet, Sovinjsko 'polje) »u kojem se nosi sijeno«, sa dvostrukim deminutivom *košičić* (17. v.), *košićak* (Jačke), *kosinčio* (Vuk, Dubrovnik, s umetnutim *n).* Možda ide ovamo kao metafora *košić* (Srbija) »gljiva«. Deminutiv je i na *-bk kôšak,* gen. *koska* (Vuk, Baranja) pored (s prefiksom *za-,* jer stoji straga) *zakošak,* gen. *zakoška* (Vuk) »koš u karucama gdje se prtljag sprema«. Izvedenica na *-ar* i *-ara* je praslav.: *kosar* m = *košara* f (također stcslav., češ., rus., polj.), sa deminutivom na *-ica košarica* (upor. isti sufiks u *kotarica,* v.), sa radnom imenicom na *-dzija košardžija* (Šar-planina),

na *-jar košaričar* »1° koji pravi košarice, 2° vrsta ćenara (v.)«. Augmentativi na *-ina kòšariria* (također toponim), na *-etina košaretina.* Najnoviji sportaški neologizam *košarka.* Denominal na *-kati kaskati se, -am* (Lika) »igrati se koškanja, u kojem se često govori *koš* (mravi, crvi, buva)«. *Koš* je kulturna riječ, koju posudiše Rumunji u čitavoj leksikologijskoj porodici co} »1° Korb, 2° (Muntenija) dimnjak«; odatle cosar »dimnjačar«, *coįceiu, cornițǎ, cosar* »1° staje, 2° pastuh, 3° Meisspeicher«, *coșarcǎ* (Moldavija) »flacher Korb«, *coșarițǎ,* Arbanasi isto tako *kosh* »Tragkorb, Getreidebehälter, Bienenkorb, Mehltrog«, *koshiq* »Getreidemass«, *koshariqe* f »Handkorb«; Madžari *kas, kosár, kasornya = kosornya* »Stall von Geflechtwerk«, *kosolya* < slov. *košulja* »Geflochtener Behälter für Haselnüsse«. Sa gledišta ie. uporedenja ^os predstavlja italoslavensku leksikalnu zajednicu kao *brašno* i *farina,* lat. *qualum* < ie. **qas-lo* »pletena korpa«, deminutiv *quasillus.*

Lit.: ARj 5, 380. 381. 386. 392. *Elezović* l, 319. Milosavljević, *GISND* 3, 207. sl. (cf. *IJb* 14, 94). *Miklošič* 135. *SEW* l, 586. *Holub-Kopečný* 182. *Bruckner* 259. *KZ* 43, 312. 48,-169. *Trautmann* 119. *Mladenov* 254. *WP* 1, 507. *G M* 201^202. Jokl, *Unt.* 286. *Tiktin* 420. Uhlenbeck, *PBB* 29, 333. Petersson, *LUA* n. f., avd. L, sv. 18. (cf. *IJb* 10, 339). Schwyzer, *KZ* 62, 13. Foy, *IF* 6, 330.

kősava f (Srbija) »jak i brz sjeveroistočni vjetar oko Dunava« = búg. *kosává* »isto«. Od tur. sintagme *koș / kuș* »brz« i *hava* (v.). Balkanski turcizam kao i *kosi* > *kosija f* (Vuk, narodna pjesma) »trka konja«, bug. *kosíja,* ngr. κοσή, κοσίον.

Lit.: ARj 5, 382. 385. *Mladenov* 254. 255. *Miklošič* 134. *SEW* 1, 586.

kositi, *-Im* impf. (Lika, objekti *kicenę biljce, ženske suknje, sukno u kotu ili bučnici)* »učiniti da se kiće ne odre«, *iskošiti, -lm.*

Lit.: ARj 3, 895.

Košljun, gen. *-una* m (narodna pjesma istarska, 13. v., *gospodin Rodreg od Negrinjana i Košljuna, fratri od Košljuna* 1639), otočić u zaljevu uz poluotočić *Prnibu* prema *PUMU* na Krku = *Košljun* (Budva uz cestu za Cetinje) = izgovora se i *Košjun* »brdo na ovoj cesti za Cetinje« = *Košljin* (brdo na Velom Ižu, Cvitanovićeve potvrde: *coslin* 1471, *choslium* 1456, *Cosglun* 1563) = *Košljun* (Split uz Marján) = talijanizirano u *Val Cassione,* zaliv na Pagu *Kosim = Kasion* iznad Perasta (lugar te općine izgovara *Monte-Kašun,* gen. *Monte-Kašuna).* Od romanskog deminutiva na *-ione* od *castellum,* srlat. *castellio,* gen. *-ionu* > tál. *castiglione* »fortezza, paese cinto di mura«. Panromanski toponim. Da je stara posudenica, vidi se iz *a > o* i iz i > -o s ispadanjem u intertonici.

Lit.: ARj 5, 385. *DEI* 799. Cvitanović, *RIJAZUZ* 1 (1954), 83. Putanec, *Slovo* 13, 162.

košuta f (Vuk) prema m *jelen* (v.), također toponim, samo u južnoslav., stcslav., slov. i bug. Pridjev na *-j košući* u botaničkoj terminologiji *(uho, udo* »gentiana«), u toponimiji u vezi sa *lokva, luka, stopa',* ovamo još *Košujvrh* (Srbija, Smederevo) < **Košuć,* na *-in košutin,* koji dolazi i u toponimiji. Pridjev na *-ьn* potvrđen samo u izvedenicama na *-nica košutnica* »biljka« i *košutnjak* (Vuk) »1° mjesto gdje su košute, 2° toponim«. Iz *tri košuta* (narodna pjesma) može se zaključiti da je i u hrv.-srp. postojao i maskulinum *košut* kao u sjevernim slavinama: češ., slvč. *košut* »1° Bock, 2° Mensch ohne Überlegung (metafora)«. Na nj upućuje i pridjevski toponim *Košutovo* (14. v., Svetostefanski hrisovulj) kao i *košutovina* (Šulek) »biljka erythronium dens canis«. Odatle madž. prezime *Košut.* Deminutiv na *-ica košutica* (također biljka i toponim), na *-ka košutka.* Hipokoristik *koša* f (Kurelac) »1° ime kravi, 2° žensko ime«, odatle *kősava* (Kurelac) »ime kravi«. Budući da u arb. *shi.t'e* pored *šute* = rum. *ciutǎ* znači »košuta«, bez *ko-,* mora se pretpostaviti da je *ko- prefiks* kao u *kopile* (v.). Osnovna riječ je pridjev *šut* (Kosmet, ~a *ovca, koza,* bug. »bez rogova«), koji dolazi još u varijantama *šüšav* i *šükav,* odatle *šuka = šuša* »koza bez rogova«. Riječ *šuša* je i metafora za »malena, neugledna, neznatna čovjeka«, deminutiv *šuška.* Sa sufiksom *-ãlj* (kao u *bogalj) šütalj* (Risan, Vuk) »nož u kojega su malene kamze«. Na *-ile iutile* (Grbalj) »ime ovnu«, *sušilo* »Bock ohne Hörner«. Pridjev *šut* nalazi se još u bag., češ., polj. i ukr. Ovamo još *šutúla* > slov. *štula* »krov bez rogova« = *štüla* (ŽKU) »brijeg gore ravan«. Da li je pridjev praslav., to je teško pod izvjesno tvrditi jer su ga na sjever mogli sa Balkana prenijeti rumunjski pastiri, a na Balkanu je to balkanska riječ, za koju neki misle da je arbanaskog podrijetla. U rumunjskom dolazi u dvije varijante, kao u arbanaskom; *șut* i *cint* »bez rogova«, *ciutǎ* »košuta« pored *șutǎ* (također ime biljki), *ciutac,*

ciutalină = arb. *shut* »ohne Hörner«, *shutë* »Hirschkuh« pored *sute* (arb. í < *č,* upór. *Šaš* prema *Svač).* Isto tako u madž. *suta* i *auta* »bez rogova« *(-a* je madž. dodatak u pridjevskim posudenicama). Teško je uzeti Meyerovo mišljenje kao ispravno, da su pridjev i imenicu donijeli Slavenima samo rumunjski pastiri. Prefiks *ko-* u vezi sa *šuta* dolazi samo kod Slavena. Samo u slavinama dolazi pored *ko-* još i prefiks *a-: jašut, ješut, ešut* »frustra, vergeblich«. Mladenov, Petersson traže u *šut* ie. korijen **qseu-* »prazan«, koji je i u *šupalj.* Taj ne objašnjava oblike sa c u rum., madž. i u arb. *l > s.* Kako *ćuka* pored *çüko* = *šuká* dolazi za »kozu bez rogova« i u alpskim narječjima Švicarske, riječ može pripadati pred -ie. pastirskom supstratu, to prije što se iz ie. ne mogu objasniti *š* pored *č.*

Lit.: AR] 5, 381. 389. *Elezović* 1, 489. *BI* 2, 547. *Miklošič* 134. 345. *SEW* 1, 586. *Bruckner* 558. .ŕCZ 43, 312. 46, 198. *Mladenov* 154. 696. *Gombocz-Melìch* 1228. *GM* 420. Giugela, *Rev. fil. Cern. 2,* 49. sl. (cf. *IJb* 14, HO). Baric, *Alb.-rum. Studien* 1 (cf. JF 3, 199). Šuman, *ASPh* 30, 303. *Tiktin* 369. 1541. Oštir, *Anthropos 8,* 165-180. (cf. *IJb* 4, 108). Machek, *Slávia* 16, 218. Endzelin, rCZ 44, 66-67. *Trautmann* 260. Petersson, *ASPh* 34, 381. Wędkiewicz, *RSl* 7, 113. (cf. *JF* 3, 203. *IJb* 5, 112.). Skok, *SlRev* 3, 352. i sl.

kót[1], gen. *kota* m (Vuk, Osijek) »1° sinonim: kotac, 2° Art Fischfang«. Odatle sa deminutivnim sufiksom *-ьc kotac,* gen. *koca* m, sveslav. i praslav., »1° staja za svinje, sinonimi: *livac,* gen. *Uvea* (ŽK), *llbac,* gen. *lipca* (Lika), *2°* drvena pregrada za ovce ili koze (Smokvica, Korčula)«. Ne osjeća se više kao deminutiv od *kot,* jer je primitivům teritorijalno ograničen. Imenica *kotac* balkanska je riječ slavenskog podrijetla: rum. *coteț,* arb. *kotec* = = *kutéc,* ngr. *κοτέτσι.* Odatle i madž. *kotec* »Hütte«. Riječ *kotac* ima još specijalnih značenja. U Srijemu kao u rus. »u barama mjesto gdje se riba hvata«, u Posavini kao mlinarski termin »mjesto u vanjskom mlinskom kotaču gdje se krizi sastaju«, u južnoj Dalmaciji (?) »mjesto u njivi između dvije grede«, dok je u stcslav. *kotbcb* značio »cella«. Sa pejorativnim složenim sufiksom *-obanja* (upor. *muškobanjd)* < *-oba* + *-nja: kotobanja f* (Srbija, Srijem) pored *kotoban* m (Rudnički okrug) »koš za kokoši, da pronesu jaja«. Sličan slavizam pojavljuje se u rum. *coțofană* od *kotbcb.* Sa sufiksima *-ora / -ara* nalazi se u svim južnoslavenskim, od sjevernih slavina samo u slovačkom: bug. *kotara* pored *kotara* »staja«, *kotar* m (Vuk) »1° plot oko stoga sijena za obranu od stada, 2° (hrv.-kajk.) mjesto ograđeno pod zemljom; sinonim: trap (ŽK), 3° mjera za ukljeve (prema 1 ili 2 bagaša = 20—40 kg, Skadarsko blato)«, s izvedenicama na *-iça kòtarica* »nešto spleteno od pruća«, na *-ina kotàrina* (Lika) »ograđeno mjesto u kojem je zdjeveno sijeno« (upor. *kotarinë* »Scheume« kod Arbanasa kod Zadra), na *-ka kotarka* f »ambar«, na *-nica kòtãrnica* (Srbija) »porez spahijama od sijena«. Ovamo idu toponimi *Kotor* (Bosna), *Kotor-Varoš,* pomenut već kod Porfirogeneta *Κάτερα.* Zatim *kotar* m (1423) u vrlo starom značenju »territórium, meda, kraj, srez« kao administrativni termin. Upor. lat. *fines.* To posljednje značenje nastalo je možda unakrštavanjem praslav. izvedenice sa *katar* (v.). Pridjev na *-ъn kotami* (1437). Denominal na *-iti kotariti se* (1586) »graničiti«. Ne samo od praslav. *kot* što postoje brojne izvedenice, nego i od *kotbcb:* na *-jak kočak,* gen. *-aka* m (18. v., Vuk) = *kôčak* (Istra) = *kočak* (Kosmet, bug.) »košara, kobača za živad, psa« = na augmentativno *-ina kociņa* (Vuk, Kosmet, bug.) »sinonim: kočak«. Upor. rum. *cușcă* »Käfig, Laubhütte«, sa nejasnim *o > u.* Augmentativ na *-janja kočanja* »kotac« (Slavonei). Osnovno je *kot* od ie. korijena **get-,* prijevoj **qot- / *qat-,* koji znači »pleterni rad, za stanovanje«. Paralele su u avesti *kata-* »komora, kiljer«, nperz. *kad* »kuća«, got. *hepjō* »komora«, njem. *Hütte,* stengi, *cote,* sanskrt. particip *cotant* »sakrivajući«.

Lit.: ARj 5, 141. 143. 393. *Mažuranić* 529. *SEZb* 13, 209. *Miklošič* 135. *Holub--Kopečný* 182. *Bruckner* 244. Vasmer, *RSl 6,* 174. 194. *Mladenov* 253. *RPV* 65 (cf. *ASPh* 34, 390). 66, 361. si. (cf. *RSl* 5, 258). *Tiktin* 469. 498. *GM* 202. *WP* 1, 384. *Doric* 157. Mayer, *NVj* 41, 115-140. Loewenthal, *WuS* 9, 173. Kuzmić, *NVj* 24 (cf. *IJb* 6, 96). Strohal, *NVj* 36, 49. si. Kunšič, *Izv. Muz. dr.* 7, 3, 97-100 (cf. *AnzIF* 10, 275). Reichelt, *KZ* 46, 340.

kot[2] »1° uzvik (glas) kojim se tjeraju guske (Vuk), 2° (u djetinjem govoru, Srbija) kad se oblači dijete, majka ili ko drugi, kaže djetetu *kât kât,* da ispruži ruke«. Uzvik 2° oformljuje se s pomoću *-kati kôtkati, -ãm* (Srbija). Upor. sličan uzvik *koš.*

Lit.: ARj 5, 394.

kota f (14. v., Dubrovnik, Zore) »bijela mala svećenička košulja do po života«, deminutiv na *-ica katica.* Tumači se *kota ali*

košulja, naglavnik, svrhkošnica, raketa, kanjdža. U Hrvatskoj *küta* (ŽK). Na lat. deminutivni sufiks *-ula* > tal. *-ola kotula* f (Crna Gora, Perast, Dubrovnik, Cavtat, Božava, Molat) = *kotola* (Istra) «Rock, suknja, donja suknja, bran (Dobrota), skuti, kiklja (ŽK) < Kittel«, deminutiv *kotulica.* Toponim *Kotule* f pl. (Krivošije). Kao ženska nošnja u Crnoj Gori označuje se *rasa ili kotula bijela ili šarena* (Baška, Kostrena, Bakarac), *rasa* (Crna Gora) »suknja«. Od tal. *cotta* franačkog podrijetla **kotta,* stvnjem. *chozza* "mantello di lana grossolana», mlet. *còlala.* Deminutiv *kotola* latiniziran je njem. deminutiv *Küttel* > *kiklja.* Postoji još izvedenica sa keltskim sufiksom *-nca* (upor. *carniça* od *cams')* > *-yga: kotiga* f (čakavci, Istra, Cres) »1° ženska suknja od krzna, 2° krzno za muškarce i za žene, 3 ′ istarsko prezime, 4° toponim *Kotigi* f pl. (Zamask, Motovun)«. Deminutiv na *-ica kotižica* (Istra, narodna pjesma). Augmentativ na *-ina kotlžina* f (Istra, Vodice) »pokladna muška krabuija u okrenutoj kotigi«. Na *-jar kotižar* »peilio (Vrančić)«. Glas *i* nastao je od jery-a: *koty ga* (Suprasi.). Berneker ispravno uspoređuje sa srlat. *cotuca.* Ta izvedenica dokazuje da franačka *kotta* vuče podrijetlo iz keltskoga.

Lit.: ARj 5, 393. 397. 398. 400. 403. Zore, *Rad* 115, 161. *SEZb* 5, 552. *ZbNŽ 8,* 61. Rešetar, *Štok.* 287. Ribarić, *SDZb 9,* 159. Tentor, *ASPh* 30. 190. *JE* 5, 208. *REW³* 47. *Miklošič* 135. *SEW* 1, 591. Bruckner, *KZ* 49, 175.

kotač, gen. *-ača* m (Hrvatska, Bosnaı »l ° kolo, točak, *T'* zvrk (u dječjoj igri)«. Deminutiv na *-ić kotačić,* augmentativ na *-ina kotačina* (Bosna). Denominal na *-iti kotačiti se* (Voltidi) »valjati se«. Sufiks na *-ur* mjesto *-äc kotur* m (18. v., Vuk, Kosmet) »1° kolut, 2° čigra, radiš, zvrk, 3° (metafora) pogača voska, 4° prezime«. Odatle f *kotura* (Kosmet) »mutavdžijska sprava kao koturi sa škripcima na razboju«. Denominal na *-ati kotùrati, -ãm* (17. v., Vuk) *(od- se, is-, s-")* »valjati, kobeljati, kotrljati, kovrljati«. Deminutiv na *-bk koturak,* gen. *-rka,* na *-ič koturu* (18. v., Vuk), na *-ьc kotiirac,* gen. *-rea* »trava glechoma hederaceum L.«. Na *-ača koturača* »1° mjesto gdje se mlinsko kolo okreće, 2° vrsta okruglih jabuka«, s pridjevom na *-ъn kôturãsan (~ točak)* »kad klamće i krivo ide« (š < *č* prema femininumu). Na *-ulač kotulāč,* gen. *-ača* (Vuk, Podgorica) »sinonim: spara (v.)«. Na *-oljak kotoljak* (17. v., Divković) »kolo, kotač«. Sa sufiksima *-iga* < *-juga, -iš* dolazi samo u rum. *cotigă — cotiuga* »kola na dva kotača«, sa rum. denominálom na *-ire* > *-i a coligi* »sich im Zickzack bewegen«, prilog *cotiș* -»Zickzack.. Glagoli: na *-ati* je hrv.-kajk. i slov. *kolati se (do- se doma),* unakrštenjem sa *takati se* (ŽK, v.) *kotakaii se* (Belosteııec) »valjati se< ; ná *-iti kotiti, kot'ç* je praslav. U hrv.-srp. nije zastupan zbog liomonimije sa *koliti se* (v.). Ne nalazi se u baltičkoj grupi. Ič. veze nisu utvrđene. Machek uporeduje sa sanskrt. *šatayati* »pušta na zemlju«. Glagol se onomatopeizira umetanjem sonantnog *r* u vezi sa *Íj* (prema *vrij atı) kotrljati (se), -àm (do-, at-, is-, s-')* (17. v., Vuk) ---- *kotrljat* (Kosmet) »koturati, valjati« (također slov.). Postverbal *kôtrlj* »čigra, radiš, zvrčak«, na *-ka kolrljha* (17. v.) »valjak za novac (neologizam)«. Ovamo ide zacijelo na *-an kotrljan* »biljka ervngium campestre, zvana i *kolotrk«.* Mjesto // stoji deminutivni sufiks *-će* (upor. *kolce) kotfce,* gen. *-età,* pi. *kotfca* (Kosmet) »mali kotur«. Prema *trčkati* stvoren je *kotrškati se* (Vuk, Srijem). Ovamo još *kotršaljka* (Lika, tromeđa) »neko izvijanje kad se igra kolo«. Onomatopeizira se i na taj način da se nasilno izmjenjuju suglasnici, tako *skombrljât, -ãm* (Kosmet) »otkotrljati« - *kovrljati, -ãm* (Vuk) (prema *vrljati* »schlendern«) *(s- se)* -- *koorijat* (Kosmet) »1° valjati, kotrljati, 2^{C} sipati (Kosmet)«. Odatle na *-jak kovřljak,* gen. *-aka* (Vuk, Petrovo polje, dolina Cetine, Dalmacija) »gužva pokrivena okrugom, koju nose udate žene, fanjäk (ŽK)«. Na *-ica kovrIjica* (Požega) = (sa *a* mjesto *r* prema *valjati) kovaljica* (Slatina) »goli klip kukuruze«. Onomatopeizira se i na taj način da se unakrsti s glagolom sličnog značenja kao *vřljati, vrtati, vrnuti: kovrnuti, -em, kovřtač,* gen. *-ača* (Vuk) »kolutić od gvozda za siječenje listova (jufki), Krapfenradl« — *kovrtač* (Kosmet) »poljsko zelje, nisko, položenog lišća (služi za pitu i isjeckano za čorbasta jela)«, *kovřtalj* (Brač) »veliki oblaci prije silne bure«, *kovftanj,* gen. *-vrtnja* (Vuk) »savijeno što u kolo (kosa na glavi)«.

Lit.: ARj 5, 400. 402. 408. 413. 394. 3, 895. *Elezović* 1, 317. 298. 2, 234. 236. *Miklošič* 135. *SEW* 1, 591. *Holub-Kopečný* 182. *Bruckner* 242. Machek, *IF* 53, 93. Matzenauer, *LF* 8, 190. *GM* 201. Tomanović, *JF* 17, 209. 211.

kotao, gen. *-tla* m = *kotal* (ŽK), baltoslav., sveslav. i praslav. (?), »χαλκίον«. Deminutiv na *-ьc* > *-äc kotàlac,* gen. *-Ica, -avca* (Vuk) =

kòtlac, gen. *-aca* (Vuk) »1° Höhlung des Schlüsselbeins, 2° (tkalački termin, Ston, Lika) na niti ono kuda se provlači osnova, 3° toponim«. Augmentativ na *-ina kotlina* (17. v.) »1° (geografski termin) dolina, 2° toponim«. Na *-oca kotlača* f »kotao od gvozda«. Na *-enica kotlenica* »1° mali kotao, 2° toponim«. Na *-enka kotlenka* f (Sisak) »prostor kamo se kotao namješta«. Na *-anica kotlanica* »sošica na koju se nastavlja kotao kad nema veriga«. Na *-uša kotluša* f (Vuk, Imotski) »bakra, lopiža«. Na *-ovina kotlovina* (18. v., Lika) »mjed, bakar, od čega se pravi kotao«. Na *-ör kotlar,* gen. *-ára* m (17. v., također češ., polj.) »1"koji pravi kotle, 2° kotlokrp (ŽK)« prema f *kotlàrica* »žena kotlareva«, pridjev *kotlarev, -ov.* Na *-orina kotlarına* f »ispek, plaća za rakij(n)ski kotao«. Denominál na *-iti kotlitt, -lm* »prekinuti žicu u koju se kotalac uvlači«. Madžari posudiše *kotlán,* s čime se slaže rum. *cotlon* »Höhlung, Nische, Kanal, Seitengang«, vjerojatno poimeničen pridjev **kotlovъ* s nejasnim prijelazom *-ъ > -n, cotlet < kotlbcb* »Litze des Webstuhles«. Denominai *a(sâ) cocli (tl > d')* »1° zusammenziehen, 2° sich mit Grünspan bedecken, den Geschmack von Grünspen bekommen, 3° (metafora) berauscht werden«, odatle apstraktum na *-eh > eală* »Grünspan, zusammenziehender Geschmack«. Arb. *kotel* »Holzschüssel, schüsselartige Höhlung in der Erde bei einem Kinderspiel«. Obično je mišljenje (Kiparsky) da je balto-slavenska riječ (stprus. *catils,* lit. *katilas)* posuđenica iz got. **katils* (gen. pl. *katile'),* nvnjem. *Kessel,* a ovo od lat. deminutiva *catīllus* (od *catïnus,* v. *kadiri),* koji se ne nalazi u romanskim jezicima. Akcenat od **kotllb* ne govori u prilog posúdenia iz gotskoga, gdje je akcenat bio kao u germanskom uopće na *ka-*. Berneker uzimlje da se *kotbH* prilagodio akcentu od **kozbh, *огьІъ.* Ali v. *òsao* (v.). Zbog toga Meillet i Mladenov uzimiju da je direktno posuđeno od deminutiva *catillus,* koje se poklapa u pogledu akcenta ï a sveslavenskom riječi. Mora se uzeti da je got. **kalils* posuđeno iz balkanskolatinskoga. Slaveni su mogli posuditi u 5. v. iz istoga vrela **kotolt* na dunavskom limesu.

Lit..· *ARj* 5, 394-399. Ribarić, *SDZb* 9, 159. *Miklošič* 135. *SEW* 1, 391. *Bruckner* 242. *Mladenov* 253. *Kiparsky* 203. *Tiktin* 381. 426. *Trautmann* 121. *WP* 1, 384. *Boisactı*[3] 502-503. Hamm, *KZ* 67, 120. Joki, *Unt.* 154. Hirt, *IF* 23, 348. *GM* 202. Schwarz, *ASPh* 41, 125.

koter m (Račišće), brodski termin od tal. *catterò, cùttero* < (prema engleskom u nas *küter}* engi. *cutter* »piccolo veliero a carena molto affinata con randa, contraranda e trinchettina«, izvedenica od engl. glagola *io čut* »rezati«.

Lit.: *DEI* 1199.

kotiríkati, *-tirīčē* (Sinj, subjekt *jarebica).* Oponašanje glasova jarebice.

Lit.: *ARj* 5, 397.

kotiti (se), *koti* (Vuk) *(do-, is-, na-, o-, s-)* »rađati mlado (subjekt *mačka, pas, životinja)«,* sveslav. i praslav. denominal na *-iti* od imenica *kot, kotka* »mačka«, koja u hrv.-srp. postoji samo u tekstovima pisanim crkvenim jezikom. Iterativ *-koćivati, -kočuje* samo s prefiksima. Da je nekada postojala, dokazuju pridjev f *skotna* i deminutiv na *-če koče,* gen. *-eta* (Kurelac) »mlado mače«. Po deklinaciji *u kotva f* »ancora; sinonim: sidro« (praslav. prema stcslav., češ., polj. i rus.). Odatle neologizmi *kotvarina, kotvica, kotven, kotviště, kotviti (u-, za-), kotvokaža* »sinonim: gavitio«. Imenica *kotva* nije naša narodna riječ, nego je uzeta u novije vrijeme iz češ. ili rus. Inače se oruđa rado nazivaju po životinjama. Upor. *mačak,* gen. *mačka* (ŽK) »Klemmer (kod ralice)«.. Što je *kat* »mačak« kod nas propao, tome je razlog borba protiv hononimija sa *kat, kotac* (v.) i postojanje dobrih sinonima. Od *kotiti* postverbal su *köt,* gen. *kota* (također slov., 17. v., Vuk, Crna Gora, Ljubiša) »ono što se okoti« i *iskat; kotilja* f (sufiks kao u *vezilja) = kotilica — kolica* »animal foetans«. Na *-ilo: kotilo* (Vuk) = *kotilo* (Kosmet, u psovci *pajse* ~) = na *-išle kätiste.* Složenica *kotolog* (Šulek, Stulić) = *kotoglog* (18. v.) »trava telephium« nije dobro potvrđena. Pored *nakotiti se* postoji s umetnutim pejorativnim *pi* (pejorativiziranje tipa *cusra* ŽK za *cara) nakopititi se* »isto«. Pridjev *kotan* (17. v., Dubrovčanin, upor. polj. *kotny) = skotna,* poimeničen na *-ica skotnica.* Možda je izvedenica od **kotor* (upor. njem. *Kater) kotòrãnjke* f pl. (Sv. Juraj kod Senja) »školjke zvane *pedoči* (< tal.-mlet. *pedocchio* »uš«. Rumunji posudiše sa *-zk > -oc cotoc* »mačak« i α să *cotîrşi* »sich begatten« (sa nejasnim *-îrξı* prema *kotiti se),* Madžari *kaczér* (upor. češ. *kocour).* Praslav. imenica *kot* je baltoslav. : lit. *katė* = lot. *kak'is,* stprus. *catto.* Uzima se da je riječ prvobitno orijentalna (sirski *qatu* = arm., tur. *katu).* Došla je u Evropu u 5. v. naše ere posredovanjem balkanskih Gota (lat.

cattus, catulm »stene«, njem. *Kater, Katze).* Machek upoređuje *kotiti* se sa sanskrt. *satayati* (3. 1. sing.) »umwerfen«.

Lit.: ARj 2, 599. 3, 895. 5, 141. 401. 398. 393. 394. 397. 400. 401. *Elezović* 317. *Miklošič* 135. *SEW* \, 589. *Holub-Kopečny* 174. 182. 334. *Bruckner* 261. *Trautmann* 120. *WP* 1, 338. *Mladenov* 253. *Gorjajev* 163. Machek, *IF* 53, 93. *Slávia* 16, 187.

kotla f (Vuk, Gornje primorje) = *kotlja* (Vuk, Hrvatska) »(termin iz sastavina rala) ono što je u plugu cimer, to je u ralu kotla, drvo provučeno kroz ralicu gore kroz gredelj«.

Lit.: ARj 5, 598. 599. *Bratanic* 88.

kotomân m (Kosmet) »(u Kosmetu argot = boškačka riječ) 1° velikaš,· 2° bogataš, 3° gospodar (zidarski argot u Siriniću)«. Turcizam: *kotoman — kodaman* »1° velik, krupan, 2° glavar«. Dočetak *-man* je tur. augmentativni sufiks koji kod nas dolazi u prezimenu *Karaman* < tur. *kara* (v.) + *-man* »très brun« i u nazivu pogrčenjaka *Grekomani.*

Lit.: Elezović 1, 317. *JF* 14, 232-233. *Deny* 520. Trojanović, *JF* 5, 224. Grünenthal, *ASPh* 42, 316.

kotopanb (15. v., stsrp., i strus.) »predstojnik« = *Kotopanja,* zadarska i rapska patricijska porodica (12—13. v.) = dalm.-lat. *Catapanus* (15. v.), tako i kotorski patriciji (1124), porodično patricijsko ime dalmatoromansko iz bizantinskih vremena, identično sa stsic. *catapanu* (tako i u Kalabriji, Abruzzi) »gradski sudac za tržne prekršaje, itd.c. Od poimeničenog srgr. složenog glagola κατεπάνω (od κατά i επάνω) > ό καταπάνος »capitaneus, superior, bizantinski guverner (975)«. *Kotopanja* je upravo hrv. pridjev na -/ ž. r. (prema *porodica).* Riječ je važna i sa fonetskog gledišta. U gr. nazivu je nastala najprije asimilacija *ᵃ~e* > *α-a* > hrv. *o - o* kao u *komostre* (v.). Odatle toponim *Kototanšćina* (1285—1364, u okolici Bibinje-Sukošani) < *kotopan* + *-bsk* + *-ina* »posjed te porodice«.

Lit.: ARj 5, 400. Skok *RIJAZUZ* 1, 55. Cvitanović, *RIJAZUZ* 1, 90. 73. Jireček, *Romanen* 3, 21.

Kotor, gen. *-ora* m (Vuk) = *Kotor,* gen. *-óra* (Drvenik kod Šolte, Vis, Brač, Hvar) ^ *Skâtar* m (Vuk, narodna pjesma). S tal. *Cattaro* se akcentom ne slaže. Prema tal. akcentu trebalo bi da stoji *Kotor,* što nije potvrđeno. Znači da se u dočetak umiješao sufiks *-ör.* Predslav. je toponim prvobitno paroksitona, što se vidi i iz Konstantinové grafije Δεκάτερα, gdje je α u penultimi oslabljeno u *e. Kátéra* je zacijelo dalmato-romanski oblik na *-a* kao Πίταυρα < *Epidaurus* »Cavtat«.

Lit.: ARj 5, 400-1. Hraste, *Rad* 272, 25. *Mayer* 1, 182. Isti, *ZHI* 1, 95-109.

kotorina f (Hrvatsko primorje, Krk) »prepelica« = *kotorna* (slov.) = *katorna* »Schneehuhn, bijela jerebica, lagopus«. Od mlet. (tršćanski) *cotòrno,* furi, *catòr,* tal. *coturnice* < lat. *co(c)turnix* (onomatopeja prema Festu: a sono vocis, upor. *putpurić).*

Lit.: ARj 5, 401. *PletersnÌk* 1, 390. 448 *SEW* 1, 588. Štrekelj, *DAW* 50, 34. *REW*[3] 2289. *DEI* 1139.

kotróvá f (Crmnica) »zemljani sud sa dvije ručice, uskog grla, drži vodu studenu i. Od južno-tal. *cutrufo* »ampolla, caraffa, orciolo, sorta di vaso di creta (Rieti)«, srodno lat. *cutrufarus* (1202, Bari), prema Battistiju od gr. - χυτρόφορος. Upor. još gr. κουρούπιον, κουτρουλός.

Lit.: Rohlfs 126. ИЗО. *GM* 218. *DEI* 1199.

kovandžija m (Vuk, Srbija) »pčelar«, s pridjevima na *-in kovàndzijin,* poimeničen na *-ka kovandžijinka* f »žena pčelarova«, na *-ski kovandžijskī,* radna imenica na *-džija* od tur. *kovan* »uljanik«, koja nije potvrđena. Mjesto *kovan* govori se apstraktum na *-luk kovànluk* pored *ko-* (18. v.) »1° uljanik, 2' toponim (Srbija)« = *Kuvànluk,* šuma kod Pakraca.

Lit.: ARj 5, 408.

kovati, *kujem — kujem* (Dubrovnik) = *kujem* (ŽK) = *kovat, kujem* pored *kovem* (Kosmet) = *kõvem* (analogijski u istočnim krajevima) impf. (Vuk) *(do-, is-, na-, o-, pod-, pri-, s-, sa-, za-, u-),* sveslav. i praslav. *(*ku-),* »obrađivati gvožđe i druge metale čekićem«. Inf. *kovati* nalazi se još u stcslav., slov., slvč., oba lužičko-srp. i rus., a osnova prezenta *kuj* u svim slavinama osim bug. Iterativ se pravi duljenjem osnovnog *u - u* > *y* > *i: -kivati, -ânı,* samo s prefiksima *(do-, ɛs-, ispre-, ispri-, na-, o-, pot-, u-, za-),* na *o - a iskavati* (Voltiđi, Stulić). Pridjevi na *-ъn kovan,- vnā: ·—a torba* »u kojoj se nosi kov za kosu (Piva-Drobnjak)«, poimeničen na *-ik kôvnîk* »1° čovjek koji kuje novce«, 2° međa vrlo duga što dijeli zemlju od zemlje« (južna Dalmacija). Razvitak je značenja 2° osebujan. Kako se u takvoj međi nalazi grobova i oružja, misli se da su služili za šančeve. To treba još

proučiti. Na *-ica kovnica* (15. v., Vuk) »1° gdje se kuje novac, 2° kolajna«, na -osi *kovnost* = *kovkoća* (neologizmi). Pridjev na *-ik kovák* »kojí se dade kovati«. Postverbali *kov,* gen. *kova* m (također stcslav., polj., rus.) »1° oruđe za potkivanje konja, 2° potkova (Kosmet)«, *òkov, pòtkov* m (Vuk) = *põtkov* (Kosmet, Gojbulja) = *potkova* f, *ùkov* m (Piva-Drobnjak) »mjesto gdje se povrijedi konj pri potkivanju«, s pridjevom *ukovan* (~ *konj),* upravo part. perf. pas. od *ukovati.* Odatle na *-ina kovina* f »metal« = *kovovina,* s pridjevom na *-ski kovinski.* Na *-ka kovka* f (18. v.) »sprava za kovanje novaca«. Na *-iça òkovica* (na pušci). Denominal na *-iti nakoviti se* »nakititi se kovom«. Sveslav. i praslav. radna imenica na *-äc kovač,* gen. *-ača* m »1° faber, 2° toponim, 3° antroponim (prezime)«, s pridjevima na *-ev j -ov = kovačev — kováčov* (Kosmet) i *-ski kovāčkī,* na *-nica kovačnica* (15. v.) »njegova radionica«, na *-ina kovačina* »1° otpaci od gvozda, 2° zanat kovačev« = na *-ija kovačija = kovaštvo* (Stulić). Deminutiv na *-ič kovačii* »ptica tottanus glottis«, s deminutivima *-ьc, -bk, -ič, -ićek: kovačác = kovačec = kovaček, kovačić, kovačićek.* Od radne imenice na *-an* potvrdene samo u češ. i luž.-srp. *kovář* »Anstifter«, pridjev na *-ьn kavaran* »lukav« (upór. rus. *kovárny}),* apstraktum *kovarstvo* »lukavstvo«. Na *-alnica kovâonica > kovanica* (Kosmet) »kovačeva radionica«. Na *-alo: nakovalo* (ŽK) = *-(a)nj nakovanj,* gen. *-vnja* (Vuk), odatle deminutiv *nakovnjić* (Šulek) = *nâkvalo* (Vodice, sinkopa nejasna) — *nakov* m, f = *nákova* f = *nakovalna* (14. v.) = *nakovān* щ (Lika) »incudo« = *nâkovalja f* (Kosmet) »1° nakovanj za klepanje kose, 2° mali nakovanj u kujundžinici«. Glagol i izvedenice riječi su kulturne. Rumunji posudiše *covaciu* (Erdelj, Muntenija) pored lat. *fierar, potcavă* »Hufeisen«, odatle *potcovar, potcovărie, nocovaná = nicovanǎ = nicovalǎ* »incudo«, Arbanasi *kovaç, patkua* s članom *palkoni,* Madžari *kovács = kacs, ako < okovi* (stčeš.) »Eimer« (natrag posuđeno *akov* »vijedro« u istočnim krajevima, u Srijemu) »vas aquarum«, *patkó.* Iterativ *-kivati < = *kyvati* dokazuje da je i u hrv.-srp. morao postojati infinitiv *kuti* kao u češ. i polj. od osnove *ku-.* Ta je raširena već u praslav. s pomoću sufiksa za apstrakta *-zn: kuznbcb,* samo u *Aleksandridi* i prezimenu *Johannes Kuznec* (1428, Zagreb). Odatle toponim *Kuźnica* (Požarevac), gdje je nađeno mnogo zgura. U Rodopima je očuvano *kúznja* i *kuźnica* u značenju »kovačnica«, u rum. *cujniță* »kovačnica«. Sa *zn > zm* možda *prikuzmati se* (subjekt *jelo,* Krašić, Bedekovčina) »prigorjeti, prismuditi se«. Upor. rus. *kuznecb* »kovač«. Ide li ovamo sa *u > y kina* »kovina« ? Ne zna se gdje se tako govori. Nedovoljno potvrđeno. Baltičke i druge ie. uporednice kažu da je prvobitno značenje bilo »udarati > kovati«, lit. *kauti, kauju, koviau* »schlage« > »schmiede«, *kova* »boj«, *kovėti* »ratovati«, lot. *kaût, kâuju* »udaram«, stvnjem. *houwan,* nvnjem. *hauen,* lat. *cūdō,* ir. *cuad* »isto«.

Lit.: ARj 2, 599. 3, 960. 876. 883. 4, 954. 5, 408. 409. 824. 413. 7, 392. 403. 404. 471. Zore, *Rad* 110, 218. Tentõr, *JF* 5, 208. *Elezović* 1, 297. 2, 113. 438. Vuković, *SDZb* 10, 405. Ribarić *SDZb 9,* 170. Hirtz, *Aves* 208-209. *Miklošič* 153. *SEW* 592-593. 655. *Holub-Kopecný* 183-184. *Bruckner* 279. 286. *Vasmer* 584. *Trautmann* 123. *Mladenov* 243. 260. *WP* 1, '330. *GM* 203. 335. 349. Vaillant, *RES* 22, 16. Jagić, *ASPh* 1, 429. *Tiktin* 1056. Joki, *IF* 36, 111. Buga, *RFV* 7, 51. (cf. *IJb* 3, 150). *Boisacq*[3] 424-425. 529.

kovilj m (Konavli, Vodopić) »biljka anthyllis, 2° toponim (Bačka)«, odatle na *-aca Koviljača* (Srbija) = *kòvttje* (16. v.) »stipa pennata«. Glede *-e* upór. *smilje,* posuđenice *trandovilje* i *bosilje* od *bosiljak* < βασιλικόν. Žensko ime *Koviljka.* Glas *i* nastao je iz jery-a, upór. ukr. *kovyl'* m pored *kovylá,* rus. *kovyh* pored *kovyl,* bug. *kovél* pored *kovil.* Praslav. Uporeduje se sa gót. *hátai,* stvnjem. *herni,* nvnjem. *Heu* »sijeno«, i sa rus. *kovyljátb* »šepati«.

Lit.: ARj 5, 411. *Miklošič* 136. *SEW* 1, 594. *Vasmer* 587. *WP* 1, 381. *Mladenov* 244. Uhlenbeck, *PBB* 22, 188-193 (cf. *AnzIF* 8, 272).

kovrca f (jedna potvrda) = *kovrk* (Bosna) = (sa *-ica) kovrčica* (Vuk, Srijem) = *skovrčica* (Orahovica) »1° zavojak, uvojak, 2° znak patka«. U značenju 2° *skovŕčak,* gen. *-čka* (Orahovica, Slavonija) »zakovrčano pero u repu patkovu« = (sa *fr < vr) skofrčak,* gen. *-čka* »vrst veza« (ne zna se gdje se tako govori). Na *-iti kovrčiti, -im* (objekt *kosu,* Vuk) »savijati«, *zakovrčati, skovrčiti se = skovriti se* »skovrljati se, smotati se (Makarska)«, *iskovrčiti* (objekt *oči)* (metafora) »izbuljiti«. Pridjev na *-jasť. kovrčast* (Vuk) = *skovrčav* »kudrav«. U *kovrčica* i *kovrčiti* dolazi još *dž* mjesto *č kovrdžati, -ãm* (Srbija, Milićević) i *kovrdžica* (Srbija), iz čega se vidi da je došlo do unakrštenja sa tur. *kıvırcık* »kovrčast«. Od te tur. riječi potječe *kovrdžik* (Vuk, Srijem) = *ko-*

vrdžak (Bosna) »obla kapa što muškarci nose«. Prema Miklošiču i Bruckneru *ko-* u *kovrčiti, kovrčica* prefiks je kao u *košuta* (v.). Osnova **vrk-* može se uporedivati s perz. *warkocz* »Lock« i sa *vrkoč* (v.). Imenica *kovrca* u značenju »kovrčica« dobivena je odbacivanjem deminutivnog sufiksa.

Lit.: ARj 3, 895. 5, 413. *Miklošič* 152. *SEW* 602. *KZ* 48, 190. Matzenauer, *LF* 8, 190. Tomanović, *JF* 17, 212.

kovrdija f (Istra, Šulek) (sa *vr* > /?·) *kof rđi ja* »trava«.

Lit.: ARj 5, 149. 413.

koza f (Vuk), sveslav. i praslav., »ľ capra, 2° prijenos na razna oruđa«. Maskulinum se pravi s pomoću starog sufiksa, sveslav. i praslav., za nomen agentis -/ **kozblb* (kao *orao')* > *kazao,* gen. *kozla,* u štokavskom vrlo rijetko očuvan, potisnut od *jarac* (v.). Izvedenice su od oba lika. Od *koza* deminutivi na *-bka: koska* »vrsta raka«, *prvòkoska* (Vuk) »koza koja se prvi put okozi«, na *-ica kozica* (preneseno i na druge životinje, biljke *koj za pogača l* Kosmet / »šiba sa plodom crnih bobica« i oruđa kao *kozica* ŽK »zemljana rajndla na 4 nožice«), pl. *kozice* (možda prevedenica od njem.) »boginje, Kinderpocken«. Augmentativi na *-ina kozina* ~ *kôjzina* (Kosmet) »1° kozje meso, 2° kozja vuna«, na *-urina kozùrina,* na *-etina kozètina* »kozja koža« = *koj zelina* (Kosmet) »meso od koze«. Pridjevi na *-ji kozji* (praslav., čest u imenima biljki), poimeničen na *-ača kozjača* »! ° biljka, 2" toponim«, na *-ah kozjak* »1° biljka, 2° toponim«, na *-aka kozjaka* »kozja brada«, na *-evina kòzjevina* »1° kozje meso, 2° kozja dlaka«, složen pridjev *kozjòbrad* (Vuk), na *-anik kozjanik* (Srbija, Niš) »kozje mlijeko«. Poimeničen femininum posudiše Arbanasi *gase* »kozja pečenka«, Novogrci κοζι,ά »kozje meso«. Pridjev na *-ьn sk'àzna — skožna* (ovca) (Riječka nahija). Na *-in* poimeničen na *-ьc kozinac,* gen. *-nca* »biljka astragalus«, s pridjevom *kozinčev.* Složen pridjev *kozonog.* Na *-ovina kòzovina* »kozje meso«. Radna imenica na *-ar kozar,* gen. *-ara* m prema f na *-ica kozarica* »žena koja čuva koze«. U značenju "staja za koze« je deminutiv od *kozara* (Vuk) »I[a] prenoćište za koze (Lovran), 2°.mjesto gdje se koze kolju, 3° oronim«. Od *kozar* deminutiv je na *-če kozarče* n »dijete koje čuva koze«, na *-ič kozarčić,* augmentativ *kozarčina.* Na *-ina kozàrina* »plaća kozaru«. Pridjev na *-ski kozarski.* Denominal na *-ati* *kozarati se* (Brač) »igrati se kao kozari (subjekt *djeca,* koja se hitaju kamenjem)«. Složenice: *kozòder, kozòmor* »rđavo proljetno vrijeme zbog kojeg koze pogibaju«; *kozopasa* m »kozar«, *kozokradica* m, f »ko krade koze«, *kozomača* = *gusomača* (v.), *kozorep* »(metafora) sitna vrsta morskog raka«, *kozodoj* (također češ., polj., rus.) »ptica«, prevedenica od gr. αίγιθήλας = lat. *caprimitlgus* i *kozorog* = *kozi rog* (16. v.), prevedenica od αιγόκερω. Denominali na *-ati kazati se* (Lika) *(is-)* »igrati se grahom«, odatle *kazaljka* »igra sa grahom«, *okozati* (subjekt *curici)* »svršiti bobanje«, na *-iti kaziti (se), -ī* (16. v., Vuk) *(is-)* = *okoziti se* »ojariti se«. Madžari posudiše *kozak* »vrsta gljive«.

Od *kozьi»* ove su izvedenice: *kozla* f »drvo na plugu što se ukopa u plaz i u gredelj«. Deminutivi na *-će koźlęce* (16. v., Dubrovčani), na *-sce kozlešce,* na *-ica kozlića* (čakavci, 17. v.) »mlada koza«, na *-ićak kozlićak* (18. v.), na *-asce kozlašce* (Belostenec), na *-ič kozlić* »1° mladi jarac, 2[D] biljka arum, 3° prezime Cosulich«, na -oc *kozàlac* (Smokvica, Korčula) »trava arum« = *kozàlac,* gen. *-aoca* = *kozlac* »1° jarić« — *kozlăc,* gen. *-aca* (ŽK, hrv.-kajk., slov.) »2[Ü] zgrada za sušenje sijena«. Ovamo možda i *kozūc,* gen. *-uca* (Buzet, Sovinjsko polje) »okomit plosnat komad drva sa rupama na kolima, kad .se vozi sijeno«. Na *-e közle.* Kol. na *-ad kozlad* f. Augmentativi *kozuna* (Vuk, Crna Gora) »sinonim kozina«, na *-etina kòzletina* = *kozlevina* (Lika) »koža od koźlęta«. Na *-inac kozlinac* »biljka kozinac, astragalus«. Na *-ač kozlac* »trava dracunculus«, na *-ačica kozlačica* »tanacetum«. Na *-an kozlan* »jarac«. Pridjevi: na *-ų: kôzliji* (15. v.) = *kozli* = *kő&lji* (čakavci, 16. v.), na *-ov kozlov,* poimeničen *kòzlovina* = *kozljevina* (Lika) »kozje meso« i prezimena *Kozlovic, Kozlovacı* od *kozle* na *-j kôzlea.* Denominal na *-iti okozliti.* Madžari posudiše *kazla.* Što se tiče etimologije, postoje dva tumačenja. Prema jednom uzima se prasrodstvo sa arb. *keth,* s članom *kedhi* = stengi, *haécen* »kozle«, stnord. *köken* »jarić«. Meillet uzima prasrodstvo i sa sanskrt. *chagas* »jarac«. Drugo tumačenje polazi od lit. *ožys* »jarac«, lot. *oška* »koza«, stprus. *wożę,* gr. αΐξ, gen. αίγός »koza«, sanskr. *ajak* »jarac«. Koji tako tumače, pretpostavljaju za praslav. **oza* s prefiksom *k-,* pozivajući se na paralelu sa *kost* (v.).

Lit.: ARj 5, 413. 421. 419. 363. 8, 849. *ASPh* 34, 306. *Elezović* 1, 299. 300. *Mažuranu* 530. *Miklošič* 136. *SEW* 1, 595. *Holub-Kopečný* 184. *Bruckner* 262. *ZSPh* 16, 81. *Vasmer* 589-590. *Mladenov* 244. *Slávia* 10,

251. *RES* 4, 195-198. *WP* \, 336. *Gorjajev* 149. Milewski, *SpTNVC·'* 1932, br. 10, 6-7 (cf. *IJb* 18, 261). Kõrs (cf. *RSl* 3, 337). Vaillant, *RES* 23, 156-157. Asbóth, *Nýt* 6, 43-37. (cf. *RSI* 8, 367). Matzenauer, *LF 9,* 1. *GM* 142. Joki, *IF* 37, 118. Isti, *Stuđ.* 109. Ivšić, JF 2, 132.

kozak m (17. v., Vuk, prema ukr. > polj.) = = *kozak* (Milutinović, prema rus.) »1° Kozak, 2° ime konju (Požega)«. Pridjev na *-ski kozacki.* Ruska posuđenica iz sjev.-tur. *kazak* »1" freier, unabhängiger Mensch, 2° Vagabund«. U nas često za Ruse uopće, npr. *kozačko kopito.* Tur. je riječ izvedenica na *-ák* (kao *jatak, kačak)* od korijena *ka-* »umherirren«.

Lit.: ARj 5, 414. Miklósié, *ASPh 9,* 511. *Holub-Kopečný* 184.

Kozina (16. v.) = *Kuzma* (13. v., Istra, u *Razvodu* iz 1275, prijepis 1546). Pridjev *Kuzmin.* Prezime *Kuzmić.* Hipokoristici na *-e Kuše* m (15. v.), prezime na *-jak Kušećak* (16. v.), *Kože* (Zadra), odatle toponim *Kozino* (selo kod Zadra), na *-an* (tip *Milan) Kuzman,* na *-ica Kuzmica* m, prezimena *Kuzmanić, Kuzmanović.* Ovamo ide toponim *Sveti Vrači* (= *Kuzma* i *Damjan).*

Lit.: ARj 5, 421. 834. 842. Jireček, *Romanen* 2, 31. 1, 55. 3, 21. 34.

kozmát, pridjev na *-at* (Kaštel, Trogir) »bijesan (pas)«.

Lit.: ARj 5, 428.

koža f (1395, Vuk), sveslav. i praslav., bez paralela u baltičkoj grupi i u drugim ie. jezicima, »pellis«. Pridjevi na *-ьn kozan,* određeno *kožní,* na *-en kožen* (Bosna, upor. stcslav. *koženb* i rus.), proširen sa *-at kožnat* (neologizam), na *-ast kožast,* na *-evan koževan.* Deminutiv na *-ica kožica* (Vuk).Augmentativi ra *-ina kozina* (M. Držić), na *-etina kožetina.* Denominali: inhoativ *potkožit se — potkožit se, -ôžim* (Kosmet). Prema *smežurati se* stvoren je *skožurati se* pf. prema impf, na *-va- skožuravati se.* Odatle pridjev *kožurast* i deminutivi *kožūrak,* gen. *kožūrka* »svilena čahura«, *kožurica,* augmentativ sa sufiksom *-urina kožurina.* Radna imenica na *-ar kožar* m, s pridjevima na *-ov j -ev* i *-ski: kôzãrov, -ev, kožarski, kožarnica* »radionica«, *kožarija, kozarstvo.* Na *-ka kožarka* (Šulek) »lederica, Lederbirnapfel«. Sveslav. i praslav. je izvedenica na *-uh kožuh* (Vuk) = *kožu* (Kosmet) = *kožūn,* gen. *-ana* (Lika, Bosna, zamjena sufiksa *-uh* sa *-un* < tal. *-one),* odatle deminutiv *kožunak,* gen. *-linka* (ŽK) »žensko odijelo bez rukava do pojasa«, *kožunčić,* augmentativ na *-ina kožuncina.* Od *kožuh* su deminutivi na *-ok kožušak,* gen. *-uška* (Vuk), na *-ič kôz; šic,* na *-čii ʺ' -ьc* f *-ič kožuščič,* na *-ьce kozušče* (Kosmet) = *kožuhče.* Augmentativ na *-ina kožušina* (18. v.) = *kožušina* (Kosmet). Radna imenica na *-ar kožuhar* m (16. v., Vuk, bug.), s pridjevima na *-ov j -ev kožuharov, -ev,* na *-ski kožuhārskī,* prema f na *-ica kožuharica* = *kožunār,* gen. *-ára* (Lika). Složenica *kozoder* »1° čovjek, 2° vjetar, 3° vrijeme«. Ne zna se da li je izvedenica ili složenica *kožmiirka* f (Kosmet) »ljuska od biljnih plodova«. Upor. *kosmat.* Rumunji posudiše *coajă,* s pridjevom na *-osus* > os *cojos* i *cojoc* < *kožuhb, cojocar, colocafie,* deminutiv na lat. *-ellus* > *-el cojocel,* s promjenom sufiksa (prema *-eljka,* v.) *cujeică,* Madžari *kosok* i Novogrci κόζοκα. Uzima se da je *koža* praslav. izvedenica od *koza* (v.) s pomoću sufiksa *-гa.* Bio bi to upravo poimeničen pridjev na *-j* od *koza.* Paralela je za to ῴα »Schafpelz« od οἲς »ovca«. Prema tome je *koža* čista slavenska kreacija. Štrekelj uzima da se **koza* u značenju »Haut, Rinde, Decke« očuvala u slov. *közöl,* odatle na *-cc kozelec* = *kozulj, kozulja, kozor — kuzō. kozara — koziira,* polj. *kobuz, közül* (ŽK) »od kore učinjena posudica za jagode«. Te se izvedenice mogu i drukčije tumačiti: v. *kozul.* Uporeduje se (Vendryes) i prasrodstvo sa gal. *caen* f »koža«, od ie. **kagh-* »envelopper, saisir«. Prema ovom uporedenju bilo bi prvobitno značenje »omot«.

Lit.: ARj 5, 423. *Mažuranić* 531. *Elezovič* 1, 299. 2, 113. *SEW* 1, 597. *Holub-Kopečnv* 184. 195. *WP* 1, 336. Meyer, *Ngr. 2,* 32. *Tiktin* 388. Pick, *Vgl. Wtb.* 1, 231. 2, 317. Štrekelj, *ASPh* 11, 462-463. Thurneysen, *Festgruss an Osthoff* (cf. *AnzIF* 5, 128). Vendryef, *WuS* 12, 242. Jagić, *ASPh* 17, 292. Zubatý, *ASPh* 16, 396. Uhlenbeck, *PBB* 29, 332-333. Grubor, *JF* 8, 15. Meyer, *IF* 35, 224-227 (cf. *JF* 3, 208). *Boisaccf* 418-419.

kožutica f (Stulić, Šulek) »mahovina«.

Lit.: ARj 5, 428.

kračak m, genitiv nepoznat (Šulek) »biljka carlina acaulis; sinonim: kravljak«.

Lit.: ARj 5, 428.

kračuij m (Istra) »vrsta gljiva«. Deminutiv na *-ьc kračuljac,* gen. *-Ijca* (Šulek) »biljka gingidium«. S prvim oblikom ide zajedno *krčuli* m pl. (Istra) »vrst gljive«. Ne zna se ima li kakve veze s bug. *kračul* »unterer Saum

von Beinkleidern, Hosenbein«, koje je izvedenica od *krak* s pomoću sufiksa *-jul.*

Lit.: ARj 5, 429. 497. *Mladenov* 256. *Doric* 159.

Kračun[1] je u istočnom hrv.-srp. potvrđeno kao lično i porodično ime u 19. vijeku (1834, Kladovo). Prema bug. značenju *kračón,* pored *kračun* »ein Tag um Weihnachten« i slovačkom »božić« odgovara lat. *Natalis — Nàie, Nalješković* u Dubrovniku preko mlet. *Nadal > Nal,* za zapadu. Sa slovačkim značenjem slaže se madž. *karácsony* »1° Božić, 2° prezime«. Iz slov. i madž. potvrde izlazi da je taj naziv svetkovina postojao u panonskoslavenskom. Bugarsko značenje nalazi se u rum. *crăciun.* Kako panonski oblik ne može biti posuđenica iz rumunjskoga, mora se uzeti da je rumunjski naziv posuđenica iz bugarskoga, gdje postoji i deminutiv na *-ьc > -ee kračunec.* U bug. znači i »der 8 Juni, def Teodorstag«. Nema utvrđene etimologije. U balkanskom latinitetu postojao je i drugi naziv lat. podrijetla za tu važnu kršćansku svetkovinu: arb. *kërshendele* f > *kshnēla* (Ulcinj) < *Christi natale* slaže se sa gr. χριστούγεννα, odatle = 1 ° *roždestvo* (prevedenica, s ispuštanjem pridjeva *Hristovo), 2° božić* (s ispuštanjem imenice, deminutiv kao u *-ec* u bug. *kračunec) = božici* na Jadranu u pl., jer je svetkovina trajala više dana. Drugo bugarsko značenje isključuje mogućnost tumačenja rum. *crăciun* < lat. *creația,* gen. *-onis,* što je sa teološkog gledišta neprihvatljivo, jer apstraktum *creatio* nije nigdje potvrđeno za Isusovo rođenje, a i lingvistički je nemoguće. S druge strane slog *kra-* u panonskoslav. i bug. nastao je po zakonu likvidne metateze, kako se vidi iz rus, *koročunb.* Brücknerovo vezanje sa *kraće* »schreite«, *koračaj* ne objašnjava semantiku. U čakavskom *kračun* (v.) znači »mandal, poluga, kolac kojim se zatvaraju vrata«, denominal *zakračunati* »zamandaliti« = *kračun,* gen. *-una* (Cres) »mandal«. Riječ je mogla značiti i »božično drvo, badnjak«. Ali to nije nigdje potvrđeno. Ta riječ može da potječe od *characium, characio,* gen. *-onis* (v.) »kolac«. Na to značenje upućuje i stari toponim *Kračjunište* (1348 ?) [ostalo v. s. v. *kračun*[1]*].*

Lit.: ARj 5, 429. Tentor, *JF* 5, 208. *Mladenov* 256. *Gerov* 2, 411. *SEW* 1, 603. Rosetti, *BL* 11, 56—63. Isti, *Romanoslavica* 4 (1960), 65-71. Asbóth, *ASPh 9,* 694-699. Barić, *SKZ* 304 (1943), 170-174. *Srpski narod,* božični broj 1943. (cf. *JF* 18, 363). Bruckner, *KZ48,* 164-165. Kałużniacki, *ASPh* 11, 624-628. Marianovics, *MNyö* 37, 43-44 (cf. *RSl* 3, 320-321). Melich, *MNyö* 37, 177-178 (cf. *RSl* 3, 320). Pintar, *ASPh* 33, 618-622, Schuchardt, *ASPh* 9, 526-527. Vasmer, *ZSPh* 5, 286. Weigand, *BA* 3 (cf. *IJb* 13, 310). *ZSPh* 2, 294. Budimir, *JF* 15, 161. Skok, *ZRPh* 54, 475-6. Vaillant, *PPP* 24 (1958), 72-5.

kračun[2], gen. *-una* m (15. v., Lika, sjeverozapad) = *kračun,* gen. *-una* (Rab, Malínská) = *kračun,* gen. *-una* (cakavizam, Cres, Pag) »mandal, zasovnica (može biti i od željeza)«. Denominal na *-ati zakračunati* (oř-): *zakracunăj vrata dobro* (Pag). Postoji još slov. u dvije varijante: *kračon* »1° grosser Zapfen, 2° Türangel« = *kračun* »Riegel« i *koračun* m »neko oruđe«, izvedenica od *korača* f »roglja, zwei in einem Stiel stehende Spitzen«. Riječ *koračun* se slaže sa krčko-rom. *carassaun* »catenaccio«. Na Jadranu postoji još varijanta sa *k* mjesto *č: krakūn,* gen. *-una* m (17. v., Korčula) = *krakun* (Budva, Kućište) »isto što kračun«. Deminutiv na *-čio* < *-ьc* + *-ii krakunčić* (Stulić) »romazinčić (v.)«. Denominal *krakunati, -am (pi-, za-): zakrakùnat* (Korčula), *zakrakunã* (imperativ bez *-j) vráta* (Budva) »zasäjat (od *sajatur,* v.), zapričiti, romazinati«. Oblik *krakun* može se tumačiti na dva načina, unakrštenjem sa *krak* (v.) ili fonetski, *ci > k* kao u *arkuo, orkulić* pored *vrč < urceus, urceolus* (v.). Grčko-rom. *carassaun* (= slov. *koračun)* izvedenica, je od lat. *characium* < gr. χαράκιον »kolac« (upor. *karaći* u južnoj Italiji) s pomoću augmentativnog sufiksa *-one,* upor. fr. *eschareçon.* Slog. *kra-* u *kračun / krakun* nastao je kao u *Spaletum j Spalatum > Split* (v.), *ceresia > kriješva, trešnja* (v.). Kušar pozna mlet. (? valjda u Dalmaciji) *crazzon.* Taj se osniva na hrv. *kračun.* Vidi *Kračun*[1] glede mogućnosti veze sa svetkovinom *Kračun* »Božić« (v.) ; χαράκιον je gr. od χαράσσω »incido« (v. *karakter) > skarassé* (Basilicata) »eine Tür so schliessen dass nur eine Spalt bleibt«.

Lit.: ARj 5, 429. *Pleteršnik* 1, 436. 453. Kušar, *Rad* 118, 16. *Banali 2,* 193. *REW*[3] 1862. *Rohlfs* 2405.

kragūj, gen. *-úja* m (Marulić) = *kragûj* (Kosmet) = *kragui* (Crii Lug) = *kragūlj,* gen. *-úlja* (1496, Vuk) = *dragulj* (hrv. u južnoj Italiji *kr > dr* prema tal. *drago* »zmaj«) »1° vrst sokola; sinonim: akmadža (v.), ptica za lov, épervier, 2° muško ime u oba lika«. Deminutivi na *-ьc kragújac,* gen. *-újca* (14.

v.) = *kragidjac* (17. v., također prezime *Kraguljac),* na -б/г *kragujak,* gen. *-ujka* (Vuk, narodna pjesma), na *-ič kraguljić* (Hreljin, Istra), na -ič *kraguljić,* na -äc *krcguljčić.* Augmentativ na -ша: *kraguljčina, kraguljina* (Škrljevo). Pridjev na *-év: kragújev — -Ijev,* poimeničen na *-ъc* toponim *Kragujevac,* gen. *-vca* (Srbija). Radna imenica na *-ar kragùjãr,* gen. *-ara* (17. v.) »sokolar« = *-ljar.* Nalazi se još u slov., bug., češ. i polj. Praslavenska riječ. Polj. *krogulec* dokazuje da je slog *kra-* nastao po zakonu likvidne metateze. Rus. *kraguj* bit će prema tome posudenica iz stcslav. Značajno je što u bug. pored *kragui* »šoko« postoji bez likvidne metateze *karguj* »jastreb«. Nalazi se još u madž. *karvaly* = *karuly* »šokos, ali nije posudenica iz panonsko-slav., nego madž. i praslav. riječ potječu iz istog sjeverno-tur. vrela: džag. *karahu* »ptica za lov«. Medu Slavenima raširila se za vrijeme Avara. Mladenov i Bruckner uzimaju da praslav. i slav. nije posudenica iz tur., nego da su i praslav. i tur. riječ onomatopejskog podrijetla. To mišljenje može da stoji jer prirodnjaci (ornitolozi) opisuju njegov glas sa *kirk kirk* i *зui wui* (Naumann). Zabilježiti treba da mjesto *g* dolazi *v* (kao u madž.) : *kravuj* (Krk) = *kravulj* (Grobnik), *kravujac* (Drivenik) — *kravúljac,* gen. *kravuljca* (Vinodol) »astor palumbarius«. Upor. još *kravoljac* pored *kravojac,* gen. *-jca* »biljke imperatoria osthrutium L., carlina acaulis«. Glede izmjene *j* > *lj* upór. *kravaj* pored *kravalj.*

Lit.: ARj 5, 432. *Elezović 2,* 523. Hirtz, *Aves* 211-212. 215. *Mažuranić* 535. Wędkiewicz, *RSI 6,* 231. *Miklósié* 130. *SEW ì,* 570. *Holub-Kopečný* 184. *Bruckner* 268. *KZ* 48, 178-179. *ASPh* 29, 116. *Mladenov* 232. 254. Vaillant, *RES* 23, 155-157. *GM* 178. Joki, *Unt.* 304. *Boisacq*[3] 443.

kraj, gen. *kraja* m (Vuk), sveslav. i praslav., bez paralela u baltičkoj grupi ili u drugim ie. jezicima, »1° sinonim: konac, svršetak, finiš, 2° regio, Gegend«. Amplifikacija: *ni kraja ni konca.* Pridjevi na *-ьn krajan,* f *krajna,* određeno *(s)krâjnî* (Istra) = *-ьn* + *-j krajnji* (s-, *do-, po-)* = (sa disimilacijom *j - nj* > *d - nj,* tip tal. *digiuno* < lat. *jejunium;* može biti i analogija prema *zadnji} (s)kradnjī* (Habdelić) = *kradnjī* (Piva-Drobnjak), *najkrajni, -nji, najkranji* (Lika) = *najskradnji, skrădnja ura* (ŽK) = *skrajna ura* (Reljković) »smrt«, poimeničen na *-ica skrajnica* »željezni obruč u koji se utakne valj kod oranja«, *skrădnjica* (ŽK) »smrt«, *krajnica* (Kosmet) »1° bočna prva daska koja se u pilani na strugu istruže, 2° desna ili lijeva strana u ribe«, na *-ik krajnik* = na *-jak krãjnjak* »u košnici krajni sat«, na *-ost (s)krajnost.* Pridjev *krajni* dolazi i u ništičnom prijevoju *iskrnji.* Na *-janin Krajanın* (13. v.) »čovjek iz Krajine«. Deminutivi: na *-ьc krajać,* gen. *krajca,* odatle na *-iti dokrajčiti (o-'),* **kričati** < *krajičati* (termin dužičara) »od dužične zametice odsijecati bijel i srce«, *krajcar* »radnik koji to čini«, *krajčarica* »sjekira za taj posao«, *krajčenica* »široka daska«. Na *-ič(a)k krajičak.* Na *-bk kraják,* gen. *krajka, okrajak,* gen. *-ajka* »livada ili sjenokoša«. Na *-ika (o)kràjika (do-)* »kraj hljeba« = *okrajak* (Srijem) = *ókrajiná* (u hljepca). Važna je stara izvedenica na *-ina: krajina* (1110), s pridjevom *krajinski* (1597) kao teritorijalni termin »1° zemlja na granicama (Bosne, Crne Gore), 2' ratovanje u toj zemlji«. Odatle denominal *krajinní* (Srbija, Vuk) »ratovati, vojevali«. Mjesto *-ina* stoji *-ište krajište* (14. v.), s pridjevom na *-ьn krajištan, f -sna,* na *-ski krajiški* (17. v.), na *-nik krajišnik* »stanovnik u Krajini« ----- *krajičnik* (16. v.), *krajišnīčkī* pored *krajičanin, krajinik* (18. v.), *krajištanin* (Martić), *kràjinjanin* (13. v.) i na *-jak krajišnjak.* Važna je semantička i fonetska *(ai* > *ae)* promjena u Kosmetu *kraešnik* »junak«, sa pridjevom *kraešnička pesma* »junačka narodna pjesma«, jer nam pomaže objasniti arbanasku terminologiju *kreshnik - u* »junak, junačka pjesma *(këngë kreshnikë* = *cantica heróica).* U stvari su to pjesme koje opjevaju junačko ratovanje u *Krajini.* Taj izraz posudiše od Arbanasa i Srbi u Kosmetu *kr šmca* < **krajišnica* »junačka narodna pjesma«. Arbanasi posudiše *krajina* > *Kraja* (kao teritorijalni termin kod Bara), *krahinë.* Upor. još ukr. *Ukrajina* »Grenzland« i arb. *ukrajë* »šuma« < **ukrajina.* Riječ *kraj* dolazi i u antroponimiji kao prvi elemenat dvočlanih staroslav. imena *Krajinus* (14. v.), *Krajis(l)av,* odatle hipokoristik *Krajko, Krajśa, Krája* i *Krája.* Složenica: od glagolske sintagme *krajòber* (Vuk) m »koji bere po kraju« prema f *krajòbera,* od imeničke pridjev *krajeugalan, -aona* (Vuk, Pavlinović, ~ *kamen)* »koji stoji na kraju«. Neologizmi *krajobraz* »mapa«, *krajolik* »paysage«, *krajoslikar* »Landschaftsmaler« nisu se posve udomaćili. Riječ *kraj* može biti kao prilog i prijedlog sam i u vezi s prijedlozima *na, po, sa, s-, u, uz* i s pokaznom zamjenicom *onkraj, krajce* (Lika), *krăjimice* (Stulić), *prekăj* (Kosmet) prijedlog s gen. »pokraj« *(r* je ispao zbog disimilacije *r -* > *r - 0* < **pred kraj.* Tako se tumači i makedonski prijedlog *kaj* »kod«, koji

je *r* izgubio na jednak način kao *čez* < *črez* (v.). Još treba spomenuti denominal na *-isati iskraisat, -lem* pf. (Kosmet) »izdržati do kraja«, *okrájati, òkrãjãm* impf, »okolišati, oklijevati«, *skrainjat(se), -am* impf, pored pf. *skrajnüt* (Kosmet) »zaklanjati se« = *skranuti se* (Trebarjevo). Riječ *kraj* se osniva na prijevoju *o* - *a* kod *krojiti* (v.), i prema tome prvobitno je značila »odrezani konac > svršetak, finiš«. Riječ je kulturna. Pored Arbanasa i Rumunji posudiše *crainic* »Herold, Marktschreier«, odatle rum. glagol *a crainici* »telaliti«. Madžari *kraj* »Rand«.

Lit.: ARj 3, 897. 5, 433. 447. 445. 7, 379. 404. *Mažuranić* 535. Marette, *Savj.* 44. Vuković, *SDZb* 10, 389. *Elezović* 1, 124. 235. 321. 2, 236. *Miklósié* 137. 426. *SEW* 1, 605. *IF* 31, 410. *Bruckner* 263. *Mladenov* 255. 227. *WP* 1, 585. *Gorjajev* 165. *Godin* 191. Joki, *Unt.* 175. Jagić, *ASPh* 31, 551. *GM* 456. Lewy, *PBB* 32, 141. Buga, *RFV* 7, 50-60. 464-471 (cf. *IJb* 3, 150). Mikkola, *IF* 23, 121. *Tiktin* 430.

krajcar m (1585) = *krajcara* f (Lika, fémininum prema *para,* Vuk, 18. v.) = *krajcar* (ŽK, također hrv.-kajk. prezime) »sinonim: novčić«. Deminutivi na - *bk krajcárok,* gen. *-arka* (Lika) = *krajcarak* (ŽK), na *-ič krajcańć.* Augmentativ *krajcàrina* (Lika). Na *-as: krajcaraš* (Vuk) »trgovac koji radi za krajcaru«. Na *-uša kr aj căruia* (Lika) »rakijska čašica za krajcaru rakiju«. Od njem. *Kreutzer* = lat. *cruciger, denarius cruciatus,* prvobitno novac sa znakom križa kovan u Veroni i Meranú.

Lit.: ARj 5, 441. *Weigand-Hirt* 1149. *Mažuranić* 535.

krajegranesje n (rukopis, 15. v.), prevedenica od gr. složenice ἀκροσνιχίς > tal. *acròstico* (riječ internacionalna) »sastav stihova tako da počeci sačinjavaju riječ ili rečenicu«. Pridjev ἄκρος prevodi se sa *kraj,* a στίχος sa stcslav. *gram* = *grano,* gen. *-ese* »στίχος, versus«, *-je* je kolektivni sufiks; *granb* = *grano* ne postoji u hrv.-srp., nego u češ. *-hrany,* u oba lužičko-srp. jezika i u polapskom: *hrono, grono* »govor, rečenica«, u prasrodstvu s lat. *gratia.*

Lit.: ARj 5, 442. *SEW ł,* 332. *Holub--Kopečný* 132. *WP* 1, 686.

krak m (Vuk) »noga od boka do tabana«, baltoslav., sveslav. i praslav. *(*korki);* postoje još dvije praslav. varijante *krok,* gen. *kraka* = *korak* (samo južnoslav.) »passus«. Izvedenice su od sve tri varijante. Od *krak:* sa *-ea kráča* f (Hrvatska, ŽK) »prednja šunka u svinje«, sa *-ica kračica* (Banija) »isto«; *skrăka* f (Slavonija, Zoranie) »Gezweig, mjesto gdje se unakrštavaju dvije grane, rakija, račva (Zaistovac kod Križevaca)«, augmentativ na *-ina kračina* (Lika) »noga«. Sa *-io krai* m (Martić, Pavlinović) »šljaka, štaka, šćule«. Odatle s tal. sufiksom *-olin* < lat. *-ulus* + *-īnus: kračolín* (Istra) »dijete što je rano prohodalo«. Pridjevi na *-Ijast krakljast* »koji se dijeli u krake«, na *-at krákat* = *krákat* (Kosmet) »u koga su dugačke noge i pravi velike korake«, poimeničen na *-ica krakatica* »sinonim: hobotnica« = kod Rumunja *caracatiță* (Mimtenija) = *cracatiță* (Moldavija) »sepia«. Na *-nica kraknica* »biljka leonurus cardiaca L.«. Denominai na *-ati krákati, krācēm* impf. (17. v.) »koračati«, *skrăcăt* (Kosmet) »krupno koračati«, *kročiti, -im* »koračiti«. Odatle radna imenica na *-ai: krakać,* gen. *-aca* m prema f *krakača* (Lika) »koji dobro krače«. Na *-an* (kao *Milan) krákán* (Lika) »šaljiv naziv za čovjeka dugačkih nogu«. Na *-alo krákalo* n (Vuk, Crna Gora) »prolaz na vodi s kamena na kamen«. Rumunji posudiše *crac* »Schenkel« i *cracă* »grana«, *crăcan* »Gabel«, glagol *a crăci* = *a să (răs)crăcăna* = *rascrăcăra* »raskoračiti«. Od *krok:* na *-aj krôkāj* (18. v., Dubrovčani), *skrok* »korak« (ne zna se gdje se tako govori), *skrôka* f (Kosmet) »korak« = *škrok,* gen. *škroka* (Vuk, narodna pjesma sa *skr* > *škr,* kao u *škrop* za *krop,* v.). Na *-alo krákalo* n (Vuk, Srijem) »muško ili žensko koje dolazi uoči svadbe i donese brašna, soli itd.«. Na *-ilo kročilo* n (Lumbarda) »kao nekakav konj od drva na kojem se beru masline (metafora)«. Prilog *kročice* (Zlatarić) »dugim krocima«. Denominal na *-iti: kročiti, kročim* (16. *v.) (do-, o-, op-, s-)* pf. »učiniti veliki, dugi korak«, impf. (Vuk, Dubrovčani), *kročit* (Kosmet) pf. »učiniti mali korak«, *(s)kročit* (Kosmet) »preskočiti«, *okrečiti* = *opkročiti, òpkročīm* (objekt *konja, kladu)* »uzjahati«. Od *korak:* na *-aj(f) kdrakaj* prema *koračaj* = *koracaj* (16. v.) i *kôrakljãj,* apstraktum od *koracati, -am* (Lika sa *-cati* mjesto *-kati* prema *micati),* i *koračati, -ãm* (18. v., Vuk) impf, prema pf. na *-iti koračiti, korāčīm (op-, pre-, ras-, za-),* s pridjevom *(pre)koračljiv,* na *-nu- koráknuti, korāknēm* (Lika), *raskorečiti se* (Vodice, prema *raskréčiti* noge). Iterativ na *-va-* *-koračavati* samo s prefiksima *is-, op-, pre, upre-, pored, -čivati.* Na *-nica: koračnica* »Marsch« (muzika, neologizam, prevedenica). Samo za *krak* postoje baltičke i ie. paralele: lit. *karka* »kráča« dokazuje da je slog *kra-* nastao po zakonu likvidne metateze. Upor. rus. *ókorok* »šunka«. Za praslav. **krok* paralela je arb.

krähe < ie. **qrosqo* »1° gornji dio ruke > ruka, 2° rame, 3° krilo«. Petersson uporeduje još s drugim sufiksom *m* sanskrt. *kramas* »korak«. Mora se pretpostaviti prašiav. korijenska dubleta *"krak-* pored **kork-* sa 'bazičnom varijantom na *-āko *korāko* prema ie. **qrosqo-,* upor. sanskr. *kišku* »Vorderarm«.

Lit.: ARj 2, 599. 3, 960. 5, 428. 447. 320. 610. 448. 819. 429. *Elezović* 1, 322. 2, 236. Ribarić, *SDZb 9,* 186. Kušar, *NVj* 3, 338. *NJ* 1, 223. *Miklósié* 131. *SEW* 1, 571. *Holub-Kopečný* 188. *Bruckner* 268. *KZ* 42, 339. *ASPh* 11, 133. *Vasmer* 622. *Trautmann* 118. H7P 1, 488. Petersson, LL'/Î n. f., br. 17!. (cf. JF 3, 216). *GM* 204. 'ТгТггш 289. 429. 1300. *Mladenov* 255. *Gorjajev* 238.

kralitac m, gen. nije potvrđen, (Brač) »vrst kamena što se lako kreše«.

Lit.: ARj 5, 449.

krāma f (16. v., čakavci, Istra, Zoranie, ŽK) »sitna trgovina«, *stara krāma* (ŽK) »danas neologizam: staretinarija«. Na *-ar: kramar,* gen. *-ara* (Vuk, 16. v., hrv.-kajk., prezime 13. v., toponim selo u Hercegovini), prezime na *-ič Kramaŕíc* (16. v.), pridjev na *-skī kramarski* (Belostenec). Na *-stvo kramarstvo.* Denominál na *-iti kramaŕiti, kramaŕím (s-)* »trgovati«. Iz slav. posudiše Rumunji *cramă* = *crambă,* Madžari direktno iz njem. *karam* i *kalmar* (disimilacija *r - r > l - r,* odatle zagrebačko prezime *Kalmar).* Femininum *krama* je nastao iz srvnjem. *kráme* — *krám* f i možda prema *kuća* i *hiža.* Riječ se proširila i na Balkanu: *kramar* (Kosmet). Tu je nastala složenica *krajmarbaša* (Kosmet) »danas samo u metaforickom značenju kolovođa«. Nitko ne zna pravog značenja. Zbog toga je unakrštena sa *kraj-* u početnom slogu. Na Balkanu prošiše njemačku posuđenicu dubrovački *kramari,* koji su dolazili u unutrašnjost prodavajući svoje izrađevine za sitnu stoku i sir. Elezović je našao u jednom turskom fermanu 1622. *kiramar,* pl. *kiramileri.* Dubrovačkim posredovanjem ušao je germanizam i u turski. Prema Štrekelju njem. *Kramm* je posuđenica iz praslav. *пгатъ* (v.). Drukčije Weigand - Hirt. Odatle srvnjem. *krame* f i *Kramaer.* Posuđenica ide u sferu naših riječi iz trgovačke terminologije *račun* (v.) i *stežun,* i novijih germanizama kao *štand.* Njemačka riječ je ušla u sve zapadne slavine na sjeveru i jugu.

Lit.: ARj 5, 462. *Mažuranu* 536. *Elezović* 1, 322. *2,* 523. *Miklošič* 137. *SEW* 1, 606. *Holub-Kopečný* 185. *Bruckner* 264. Štrekelj, *ČZN 6,* 30. *Weigand-Hin* 1135.

kramola f »sinonimi: buka, buna, smutnja, nemir, kraval«. Govorila se do 14. v. Pokušalo se oživjeti je, ali bez uspjeha. Istisnuše je sinonimi. Denominal na *-iti kramoliti* »buniti«, samo u tekstovima pisanim crkvenim jezikom. Radna imenica na *-nik kramolnik* (Danilo) »bundžija«. Nalazi se i u drugim slavinama, osim rus. i polj. Rus. *kramola* je iz njem. *Krawall* (14. v.). Slog *kra-* nastao je po zakonu likvidne metateze. Upor. ukr. *koromoly* i polj. toponim *Kromolów.* Izvor se nalazi u srednjovjekovnom lat. *carmula,* riječ koja je germanskog podrijetla. Upor. njem. *Scharmützel.* Potvrđeno je da Bavarci nazivaju *seditionem quod Bojaru carmulmn dicunt.* Prema tome, *kramola* bi potjecala iz vremena bavarske kolonizacije zapadnih slavenskih krajeva.

Lit.: ARj 5, 463. *Miklošič* 131. *SEW* 1, 573. *Holub-Kopečný* 185. *Mladenov* 255. Uhlenbeck, *PBB* 26, 300-301. *Vasmer* 1, 655.

kramp m (18. v., hrv.-kajk., Lika, ŽK, slov.) = *kramp* (Istra) »vrsta objetelice, budak, krasna, mašklin«. Deminutiv *krampićak,* gen. *- oka* (Lika). Augmentativ *krampına.* Od njem. *Krampe,* germanskog podrijetla. Germanska riječ raširena i u romanskim jezicima. Istog je podrijetla *krâmpalj,* gen. *-plja* (Istra) »unguis, nokat, pandža«. Deminutiv na *-ič krampljić* (Istra). Na *-äc krampijal,* gen. *-ača* »čovjek ili zvijer s krampljima« = *škrampalj.* Nalazi se još u slov. i češ.

Lit.: ARj 5, 463. *Miklošič* 137. *SEW* 1, 606. *REW*[3] 4753. 4754. 7032. Štrekelj, *DAW* 50, 76.

Kránjac, gen. *-njca* m (16. v., Vuk) = *Kranjac* (ŽK) »1° čovjek iz Kranjske, Carniolus, 2° Slovenac, 3° katolik, Hrvat (Lika, *kranjski božić),* 4° grah dug i šaren (Božjakovina)« prema f na *-iça krànjica* (17. v., narodna pjesma) prema tumačenjima 1° - 3° te »5° široka sjekira (Ždralovo kod Bjelovara, Vrbovsko)« = *kranjíca* (slov.) »kruška«. Pridjev na *-eu Kranjčev,* poimeničen na *-ina kranjčevina* (Lika) »miris od Kranjca«, *kranjski* »značenja 1°-3°«, poimeničen f kao ime zemlje *Kranjska, Bela Kranjska,* također toponomastik *Kranjski Vf* (ŽK), poimeničen na *-jak kranjšćak* (slov.) »vrst šešira«, na *-ica kranjšćica* »kleine Tabakpfeife mit hohem türartigem Deckel«, *kranjšćice* »kurze Hosen«, *Kranjsko selo* itd. i prezime na *-ic Kranjčič.* Kolektivi na *-ija Kranjija* (Istra), na *-adija*

(upor. *Srbadija) Kranjadija, Kranjčadija* (Lika) »katolici Hrvati«. Deminutiv na *-ič Kranjčić* (Lika), na *-e Kranjce,* gen. *-eta* (Lika). Augmentativi na *-ina Kranjčina* (Lika), na *-etina Kranjičetina,* sve u značenju 3'. Denominal *pokranjiti se* pf. U Istri postoji lat. izvedenica na deminutivni sufiks *-ellus* ili *-olus: Krnjél,* gen. *Krnj'ela* pored *Krnjêã* »1[u] Talijanac, 2° talijanaš«, upravo tal. *Carniello* ili *Carniolus* (ovo je možda vjerojatnije). U Bellunu *cargnel* »tkalac« nalazi se i u slov. *kärnil* (Notranjsko, Goriško). Upor. istarsko prezime *Krnel* i *Krnjel* i u furlanskoj fonetici *Gargnel* »astuto« i furlanske slavizme: *cragnizze* f »di tela che proviene della Carniola«, sa romanskim deminutivnim nastavkom *cragnolin* »Kranjac«. Zabaciti se mora mišljenje Daničićevo i Ilešičevo da naziv potječe od *Krajina.* Ispravno je mislio već Miklošič da potječe od naziva keltskog naroda *Carni,* odatle ime mjesta *Kranj,* njem. *Krain,* furl. *Ciargne,* od čega lat. deminutiv *Carniola,* tj. »mala Kranjska« prema velikoj, koja seže dalje u izdanke Alpa prema Furlaniji i ostaloj Retoromaniji. Značajno je da je u Lici i u narodnim pjesmama riječ dobila značenje »katolika Hrvata«. To se objašnjava bojevima na Krajini i krajišničkim narodnim pjesmama. Slavenski Turci odvodili su roblje i iz Hrvatske i iz Kranjske, tako te je *suženj* »zarobljenik« na taj način došao iz hrv.-srp. u slov. Slog. *kra-* nastao je po zakonu likvidne metateze kao u *Scardona* > *Skradin.* Postoji i oblik sa *ṛ* mjesto *ar* kao opća riječ (apelativ) *kfn,* gen. *-ï f* »1[D] Bergspitze, *2'''* Klippe« — *krn,* gen. *kfna* »Kante«. Ovamo ide možda i *krmúlja* f (Koruška) »1° Felsen, Vorsprung, 2° Anhöhne« = *krmol* m »isto«.

Lit.: ARj 5, 461. 462. 10, 546. *Pleteršnik* l, 388. 450. Murko, *WuS* l, 110. *Pirona** 137. 193. *Cadastre national* 315. 380. 504. *DEI* 774. Sturm, *CSJK* 6, 58. Ramovš, *RES* 3, 54. 74. Ilešič, *NVj* 17, 692. (cf. *RSl* 3, 364).

krāp m (Vuk, jugozapadni krajevi, bug., slov.) »1° (slatkovodna riba) šaran, 2° (Dubrovnik) morska riba corvina nigra«. Odatle hrv.-kajk. prezime na *-ьc* > *-ac Krapac,* gen. *-pca* (upor. prezimena od riba *Saraka* Dubrovnik, *Girica* Dalmacija), toponim i hidronim na *-ina Krapina* (12. st., Hrvatsko zagorje). Slog *kra-* nastao je po pravilu likvidne metateze, upor. rus. *kórop* »krap«, ukr. *koropavyj* »rauh«, *korop(avk)a* = slov. *krapavica* »kornjača«, *krapoti* f pl. »Art Rade bei Schweinen«. Upor. lit. *karpa* »verruca«. Ime ove ribe moglo bi se tumačiti iz slavenskih jezičnih sredstava kako se vidi iz ukr. i slav. izvedenica, ali postoji i njem. *Karp(f)o,* srlat. i rom. *carpa.* Rom. f *carpa* je evropska riječ. Mikalja i Stulić imaju prema tal. *carpa* bez likvidne metateze *karp* »riba çarpana (upor. mlet. *carpna,* milansko *carpen)*.* Belostenec ima *karpoc* »morska riba aspratilis«. Dočetak *-oc* po svoj prilici je deminutiv *-uceus.* Rumunji i Arbanasi posudiše iz južnoslav. rum. *crap* = arb. *krap.* Odnos praslav.. **korpb* prema njem. *Karpfen* nije jasan jer s fonetskog gledišta moguće je shvatiti njem. riječ kao posuđenicu iz praslav. Iz tal. je *garpijun — grapijun,* gen. *-una* m (Stulić) < tal. *carpione.* Praslav. **korpb* — evropsko *carpa, carpano, carpio, carpionare,* naliči na gr. καπρῖνος. Zbog toga Gustav Meyer ima pravo da je to pred-ie. riječ, tj. da nije posuđenica iz germanskoga.

Lit.: ARj 3, 389, 4, 870. 871. 5, 464. *Pleteršnik* l, 456. *Miklošič* 131. *SEW* l, 575. *Bruckner* 221. *Mladenov* 255. *Vasmer* 535. *GM* 204. *REW[a]* 1708 *DEI* 777. 778. *Boisacq[3]* 537. Matzenauer, *LF* 8, 203. Uhlenbeck, *PBB 19,* 331. 26, 288. *Hirt, PBB* 23, 334. *WP ì,* 457. *REW[3]* 1708. *Walde* 133.

krapljanica f (Dalmacija, Danilo, šulek) »vinova loza crnog grožđa«. Možda izvedenica od *Krăpanj,* gen. *Krăpnja* (kotar Šibenik), na *-ьnica.* »Vrsta vinove loze bijela grožđa« zove se u istom kraju prema Šuleku *kropljenica.*

Lit.: ARj 5, 465, 612.

kras, gen. *krasa* m (Istra, ugarski Hrvati) = *kras* (15. v., Krk) = *karš ili kras* »1° kamen oštar tvrde pećine (Belostenec), 2' toponim, horonim (južna Kranjska, sjeverna Istra)« = *krăsa* f (Istra) »zemlja kamenita, 2° (Korlevići, Krnica, Slovinci istarski) loš, kamenit pašnjak, koji se ne može kositi, 3° toponim, dio Rijeke«. Deminutiv *Krasica* (selo, Hrvatska). Augmentativ na *-ina Krasina* (15. v., Krk).. Tal. *carso,* njem. *Karst* »isto (geografski termin)«. Veže se sa Καρ(υ)σάδιος Ορός. Nalazi se i u krčko-rom. i u arb. *kursh.* U istro-rom.. odatle izvedenica na složeni sufiks gr. -ῖτης + *-ana karsedana* (Bale) = *karsađane* (Rovinj) = *skarsadana* (Piran) < *cars* + *it* + *ana* (se. *serpens).* Postoji još na teritoriju Dačana u horonimu i hidronimu *Karaį* = hrv. *Kraševo,* odatle etnik *Kraševci* = rum. *Carașoveni* (Hrvati). Etnici od istarskog *Krasa'. Kraševc* = *Krašovac,* gen. *-ovca* »ime za stanovnike tršćanskog Krasa«, odatle slov. prezime *Kra-*

šovec; na *-janin Krasan* m »stanovnik Bresta, Sluma, Klenovštaka, Crnjeha, Boljavaca, Praprota, Podgaca itd., koji žive na Krasu iznad buzetske zavale«. Razlikuju se od *Krašovaca.* Pridjev na *-ьn* je poimeničen u ž. r. *krasna* f (v.) (Hercegovina, Vis, okolica Sarajeva) »kramp, trnokop, mašklin, objetelica, budak, Karsthacke«, deminutiv na *-ica* (sa *kr* > *hr* kao u *kruška* < *kruška, hrasljiv* / Istra / »krastav«, *hrasta j* Istra / < *krasta, hrasovolj* < *krasovolj, hlače) krasnica* (Rijeka, 18. v., Miholjice, 1734) = *rasna* (Nin, statut) = *rasnica* (sjeverna Dalmacija, Benkovac, Polača, ninski statut, Brači *»l'* kramp, 2' kljana, čakija, tesla, motičica« — *crasnizza* (krčki dokumenat, 1662), muslimansko prezime *Hrasnica* = (sa disimilacijom *sn* > *si) räslica* (Dalmacija, Vuk) »trnokop«. Poimeničen je sr. r. *krasno* n (Dalmacija, Pavlinović) »gvozdeno ratilo kao pero od mašklina kojim se potkivaju žile od gore, oštrije od pijuka«. Upor. sa zasebnim značenjem u rum. *crasnă* »Joch für ein einzelnes Vieh«. U toponimiji *Krasno Polje* (Donja Tuzla) može da ide također ovamo, ako nije od *krasan* »lijep«. Možda je metafora *raslina* m »čovjek koji ima na vrhu tubasta nosa žljebić«. Postoji još varijanta sa *ar* > *r: krš* m (18. v., Vuk, Crna Gora, Ljubiša, Korčula) »l ° hrid, kamen, kras, rupes, 2° toponim«. Postanjem nije ista riječ koja i postverbal *kȑš,* gen. *krša* od *kršiti* (v.), od *krhak.* Pridjev od *krš* na *-ъk kršak,* f *krška* — na *-ьn kršan (Kršna Lika,* 17. v.) »1° pun krša, 2"' (metafora) valjan, vrijedan, junačan«, na *-evit krševit* (18. v.), *kršovit* (analogija prema *brdovit)* = *kršljav* (nepouzdano) »pun krša«. Taj pridjev nije također istog podrijetla kojega je *kršan* »krhak, koji se krši«. Ta se varijanta nalazi i u bug. *kras* »steiler Fels« i u rum. *cârşie* »Geröll« < kol. *kršlje.* Deminutiv na *-le kršic* (također toponim). Augmentativ *kršina.* Etnik *Kȑšljak,* gen. *-aka,* m (Pavlinović opozicija *Primorac)* »čovjek sa Krša«. Odatle sa tal. sufiksom *-ino kršín,* gen. *-ina* m (Vodice) »vrst trave manje vrijednosti, vrlo raširene na Krasu«. Varijanta *krš* mjssto *kras* nastala je zacijelo unakrštavanjem sa postverbalom *kȑš.* Upor. sličnu pojavu kod *ljut* f (v.). Slog *kra-* nastao je po pravilu likvidne metateze kao u *Scardona* > *Skradin.* Iliro-dačka riječ *carsus* mediteranskog je podrijetla. U vezi je sa lat. (glose) *caris,* canni »nomen saxi«, v. *kar* = *kir* (slov., v.), proširen sufiksom *-sa.* U južnofr. toponomastici ekvivalent je *Gars,* od čega je izvedenica *garsino* m »nom de quartier qui s' applique à des lieux très rocailleux dans les Alpes«. Varijanta *krasa* f potječe zacijelo od n pl. kolektivnog značenja, a *krasna* je pridjev na *-ьn* od *kras* (kao i *krasno).*

Lit.: ARj 3, 687. 4, 871. 922. 5, 465. 467. 468. 645. 651. *NVj* 23, 654. *Mažuranić* 1221. *BI 2,* 305. Ribarić, *SDZb 9,* 134. Skok, *ZRPh* 54, 460., br. 2. *Ive* 104. Goetz, *Thes.* l, 153. Petrovid, *Graiul Caraşovenilor* 5. sl. 13. Sturm, *ČSJK* 6, 55. Ramovš, *RES* 3, 54. *IF* 17, 120. *Tiktin* 431. Alessio, *RIO'* \, 244. *Rostaing* 178. sl. Matzenauer, *LF 9,* 4. *DEI* 783. sl. *Weigand-Hin* 1, 997.

krasan pored *krasan,* f *krasna* (Vukova su oba akcenta), sveslav. i praslav. pridjev na *-ьn,* »sinonim: lijep (koji istiskuje praslav. pridjev u današnjem govoru)«. Deminutiv na *-ahan, -ašan krãsahan* = *krasašan* (Stulić), od posljednjega haplologijom *krasan* (Lika, 18. v., Dalmacija, zabilježio Obradović), sa zamjenom sufiksa *krásen* (Lika). Apstrakta na *-ota, -oca krasota* (Vuk, i u drugim slavinama, naziv vola), s pridjevom *krasotan* i postverbalom *krasòtiti* (Vuk) = *krasoća* = na *-ost krasost,* sve od osnove *kras-,* od koje je *krása* (po narodnom pričanju, naziv zmije, prije nego je Evu prevarila), na *-ka kraška* »biljka borrago officinalis«. Na *-ulja krasulja* (Bastaji) »irne kravi«, na *-ulj(a)k krasúljak,* gen. *-úljka* (18. v.) »biljka«. Denominál na *-iti krasiti, krasim (do-, is-, s-, u-)* »resiti, kititi« (također i ukr.), s postverbalom *kras* m (Menčetić), *ukras,* na *-ovati krasovati* (također stcslav. i rus.). Pridjev se poimeničuje na *-īk krasnīk,* gen. *-ika* m = *krasnîk* m (Kosmet) »lijep čovjek, životinja« prema f na *-ica krasnica* (Lika) = *krasnica* (Kosmet) »žensko dijete«, sa deminutivom na *-če krasnice,* gen. *-eta* (Kosmet) »dijete«, na *-ić krásníc* (Lika) »muško dijete«. Apstrakti *krasnoća* (Stulić) = *krásnost* (također češ., polj.) nisu ušli u jezik. Na tal. *-elin* < lat. *-ellus* + *-īnus* (upor. *gizdelin) Krasnelin* (1375) »ime muško«. U antroponimiji dolazi samo osnova *kras-* kao prvi elemenat starih slavenskih dvočlanih imena i u odatle izvedenim hipokoristicima: Κρασημέρη (Porfirogenet) = *Krasimir* (13. i 14. v.), na *-ić Krasimirić* (Dečanski hrisovulj), sa hipokoristicima *Krasoje* (upor. *Krasojević), Krasonja, Krasa* (Dečanski hrisovulj), *Krasac.* Pored tih likova varijanta sa *e Krešimir* 1059, upor. *ukresiti, ukres* kod dubrovačkih pjesnika 16. v. i *resti* pored *rasti.* Danas izmijenjeno u *Krešimir, Kréšo,* jer se po svoj prilici mislilo da potječe od *kreše* — *kreši,* od *kresati.* Korijen *kras-* je prijevoj od *kȑes-* (v. *kresati)*

i *kriješ* (v.). Prema tom tumačenju bilo je prvobitno značenje »svjetlost od vatre > krasota«. Na to značenje upućuje još *kras* m »sinonim: lomača«. S tim tumačenjem se slažu baltičke usporednice: lit. *krosas* »boja« i lit. *krosnis* »peć«. Ie. korijen je varijanta od ie. korijena **ker-* »gorjeli« raširen s formantom *sa u *kras-.*

Lit.: ARj 2, 599. 5, 465. 467. *Elezović* 1, 323. Rešetar, *Slávia* 8, 638. *Miklošič* 137. *SEW* \, 607. *Hůlub-Kopcčný* 185. *Bruckner* 264. *Mladenov* 255. *WP* 1, 418. Charpentier, *ASPh 29,* 7-8. Joki, *ASPh* 28, 4-5. 29. 21. i si. *IF* 27, 309-310. Endzelin, *IF* 33, 117. Machck, *Rech.* 934. Fraenkel, *IF* 54, 282. Uhlenbeck, *PBB 22,* 541. 30, 265. Meringer, *WuS* 5, 150. (cf. *IJb* 1, 48). *Boisacg*[3] 809-810. Kaláris, *FBR* 14, 118-119. (cf. *IJb* 20, 313).

krasovolb m (stsrp.) »čaša kao mjera u pravoslavnim samostanima«. Nalazi se u stcslav., polj. i rus. U Kosmetu izmijenjeno u *kreolja* f »isto«. Od srgr. κρασοβόλιον »isto«.

Lit.: ARj 5, 469. *Elezović* 1, 335. Vasmer, *GL* 84.

krasta f (Vuk) = *hrasta* (čakavski, Istra), sveslav. i praslav. *(*korsta),* »crusta, scabies«, f pl. *kraste* »kozice, variolae«. Pridjev na *-av krastav,* poimeničen u f *krastava* = na *-ica krâstavica* »1° biljka, 2° žaba, 3° penis (Kosmet, metafora)« = na *-ьc krastavac,* gen. *-avca* (14. v.) = *krastavac,* gen. *-ovca (a > o* zbog *v* kao *-Q. jazavac = jazavac,* v.) »1° biljka, 2° ugorak, 3° vrsta krumpira (Vodice), *4'* toponim«, s pridjevom na *-skī krastavačkī* i izvedenicom na *-jara krastavčara* (Srijem) »posuda u kojoj se kisele krastavci«, na *-ka krastavka* »biljka«. Isti pridjev sa *hr* < *kr* (ekspresivna fonetska promjena ?) kao *hruška* pored *kruška, krasnica* pored *krasna: krastav* (Istra), *krastavac* (Istra) »biljka betonica«, na *-ljiv hrastljiv = hranjiv* »crustosus«. Upor. češ. *chrasta* i *chrastavec.* Na *-at* samo u poimeničenju *krastatica* »biljka kadulja«. Na *-aia krastača* »žaba«. Deminutiv na *-ica hrastića* (Vuk), augmentativ na *-etina krastētiņa* (Lika). Hipokoristik na *-onja krastonja* m (Vuk) »čovjek pun krasta«. Denominál na *-ati krâstati (se), -ãm* (Vuk) *(is-, o-).* Naziv *krastavac* je kulturna biljka. Rumunji posudiše *castravete = crastavete* (Moldavija) < nrum. sing, prema starijem *crastavef,* Arbanasi *kastravecê.* Riječ *krasta* stari je particip na *-to* od glagola koji se očuvao u baltičkoj grupi, lit. *karšti* »česati vunu« = lot. *karst* »sušiti vunu«, upór. lat. *carro* »češem vunu« < ie. **qars-grepsti,* čistiti vunu«. Prvobitno je značenje od *krasta* »ogrebotina koja se dobiva kod tog posla«. Te usporednice dokazuju da je slog *kra-* nastao po pravilu likvidne metateze, upór. polj. *krosta,* rus. *korósta.*

Lit.: ARj 3, 687. 688. 5, 470. 471. 473 Ribarić, *SDZb 9,* 159. *Elezović* 135. *Miklošič* 132. 426. *SEW* 1, 575. *Holub-Kopečný* 142. *Bruckner* 270. *W P* 1, 355. *Trautmann* 118. *GM* 180. 484. *Gorjajev* 159. Charpentier, *IF 29,* 393. Scheftelowitz, *KZ* 56, 209.

kraštelį m (Domentijan, sa *ê)* »prepelica«. Sinonim je istisnuo stcslav. riječ iz svih južnoslavenskih jezika. Da je postojala, to dokazuje rum. *cristeiu* (Moldavija) = *carstetu* »crex pratensis«. Slog. *kra-* nastao je po pravilu likvidne metateze. Upor. rus. *korostéh.* Izvedenica na *-eh* (kao u *svirala, pogibelj)* od onomatopejskog glagola očuvanog u slvč. *krastet* »rasseln«.

Lit.: Miklošič 132. *SEW* 1, 576. *Tiktin* 300.

krasti, *kradem* impf. (Vuk) *(o-, po-, u-)* = *kras* (Kosmet) = (sa *a* > *e* poslije *r) krești* (čakavci i zapadni štokavci, kao Slovinci u Istri), sveslav. i praslav., »κλέπτεΐΛ« (odatle od grčke riječi internacionalna *kleptomānija),* sa *se* »dovući se kradom«. Iterativ na *-ati krádati, krádãm* (Martié) *(do-, is- se),* sa *a > e iskrédati se* (H. Lučić). Odatle postverbal *krada* f (Mrnavić, Kavanjin), sa *-ba krădba = na -ež krádež* m, f. Apstrakta na *-ға krađa* (također slov., ukr. i rus. *kraža)* = *kreja* (Poljički statut) = *kreža* (Slovinci, Istra, sa nejasnim *di > ž,* upor. bug. *kražba* prema *kražda < *kradm),* odatle *zakrešati* »(metafora) malo zadrijemati«, na *-nja kradnja = krădnja* (17. v.). Radna imenica na *-ьc kradac,* gen. *kraća* (18. v.). Pridjev na *-ovan kradovan* (Ljubiša), na *-ljiv kradljiv* (Vuk), poimeničen na *-ьc kradljivac,* gen. *-г ca* m (Vuk) prema f na *-ica kradljivica* = na *-ka kradljivka* »lupež, tat«, na *-sa kràd-Ijivša* (Lika). Prilozi *kradom, kradomice* / *kradimice* (18. v.) = *krldimice* (unakrštenja sa semantički istim prilogom *krišom) = krimiće (kriomice* ?). Složenice: od sintagme *krasti konje: konjokradica,* s imperativom *kràdikesa* (Pavlinović) »žepar (Zagreb)«, *kràdikoza* (Vuk, Crna Gora), *kradikonjica* (Pavlinović). Baltičke usporednice obavješćuju nas o prirodi praslav. glagola. Lot. *krát* »skupljati«, s radnom imenicom *krājējs* »skupljač«. To znači dvoje, 1° da je prvobitno značenje praslav. glagola bilo isto »stavljati na kup > ići za

sticanjem«, 2° da je ie. korijen *qra^x bio raširen sa *d,* koji je u prezentu *kradem* prema *idem, jedem, kladem,* odakle je prenesen u infinitiv. Isti korijen nalazi se još u gr. κρύπτω (odatle internacionalna *kripta)* i κρυφή »tajno, krišom«. Prema tome je u semantičkom pogledu *krasti* isto što *kriti* (v.) < ie. **qrū-* i *tat* (v.) od *tajiti* (v.).

Lit.: ARj 2, 599. 3, 897. 898. 5, 471. 430. 500. 534. *Elezović* 2, 538. Ribarić, *SDZb* 9, 160. *Miklošič* 136. *SEW* 1, 605. *Holub-Kopečný* 185. *Bruckner* 264. *Mladenov* 254. *Trautmann* 139. *WP* 1, 477. Tomanović, *JF* 17, 205. Zubatý, ЛSP/г 16, 396. Wijk, *JF* 28, 121. Vaillant, *Zlátané* 1, 253-555 (cf. Rešetar, *Slávia* 8, 637).

krát m (17. v., Dubrovčani, bug.), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. *(*kortb),* dolazi danas samo u multiplikativním prilozima *dvakrát, trikrát* itd. i u odatle izvedenim pridjevima na *-ьn jednokratan, dvòkrãtan* itd. Zamijenjen je *saput* (v.) = *via* u *tal.: jedanput, dva puta* itd. Stari genitiv plurala očuvao se u prilozima *mno(gp)krat* > *nôkrat* (ŽK), *čestokrat.* Odatle je prenesen analogijom u *dvakrát* itd ; prema ovome i *tri put, puno put.* Baltička je paralela potpuna: lit. *kartaš* »jednom«, *trīskārt* »tri puta«, *šešis kartus* »šest puta« = lot. *kart, winkart* »jednostavan«, *diwkart* »dvostruk«. U baltičkoj grupi riječ nije ni tako izolirana kao u praslav., jer *karta, kartaš* znači i »1° udarac, 2° položaj, 3° naslaga«. Upor. još u sanskr. sa *-krt* »jedanput«. Slog *kra-* nastao je po pravilu likvidne metateze. Upor. polj. *kroć.* Korijen je isti koji u *crtalo* (v.) < ie. **qert-* »rezati«, samo je **kortz* prijevoj odatle. V. i *kratiti.* Osnovno je značenje »rez, naslaga« kao u litavskom.

Lit.: ARj 5, 474. *Miklošič* 132. *SEW* 1, 576. *Holub-Kopečný* 136. *Bruckner* 267. *Mladenov* 256. *Trautmann* 130-131. *WP* 2, 579. Joki, *Stud.* 57. Loewe, *KZ* 47, 107. Brugmann, *JF* 27, 261.

krata f (Mikalja, Budmanijev akcenat) = *grata* f (Mikalja, Dubrovnik) »Ijesa, roštilj (Vojvodina), roš, rešetka (Dubrovnik)«. Nije dovoljno potvrđeno u narodnom govoru. Od lat. *cratis* > mlet. *grada* (Boerio). Upor. arb. *grackë.* Na lat. deminutivni sufiks *-ellus gradele* f pl. (Perast, Dubrovnik, Cavtat, Rab) = *gradelle* (Šibenik) = *gradela* f (Marulić, Sutomore, Lika) = *gradelj* m (Belostenec) = *gradilje* f pl. (Šibenik) = *lj > j gradue* (Kućište) = *gradile* f pl. (17. i 18. v., bosanski pisci, danas Banja Luka) = *gradilo* n (18. v.) »roštilj za pečenje mesa i ribe«. Od lat. *cratella* > tal. *gratella.* Upor. arb. *gredellë.* Na lat. deminutivni sufiks *-icula: kràtikula* f (Mikalja) = *gràtikula* (Mikalja) — *gradikule* = *gradikole* f pl. (16. v.) = *gràdikulje* (Dubrovnik) »roštilj« (Mikalja). Od lat. > tal. *craticola / gra-.* Istog je lat. podrijetla, ali je došlo preko fr. *grille* > tal. *griglia* > *grilje f* pl. (Dubrovnik, Cavtat, Lastva, Korčula) »vanjska krila prozora, škure (Budva,. v.)«. Upor. slov. *gratune* f pl. = *gretune* '(Ipava) = *grtune* (Ziljska dolina) = *grtunje* (Kras).

Lit.: ARj 3, 361. 391. 5, 476. 481. *Pleteršnik* 1, 246. 257. *REW*^{3} 2303. 2304. *GM 129. Miklošič* 76. *SEW* 1, 608, Kušar, *Rad* 118,, 20. Budmani, *Rad* 65, 165.

kratak, f *-tka,* određeno *kratki* (Vuk) = *kratak, kratki* pored *kratki* (Kosmet), sveslav. i praslav. *(*kortъkъ)* pridjev na *-bk,* koji se ne pojavljuje u komparativu *kraći* < **krat* + -/j, »curtus > *kürtav* (posudenica iz tal., kao i njem. *kurz,* s kojim je u prasrodstvu)«, s prefiksom *o- okratak,* komp. *okraći* »dobranokratak, ne dug« = *pokratak.* Podvržen je afektivnosti, zbog toga brojni deminutivi: *krătahan* (17. i 18. v.) — *kratašan* (Ljubiša), prema komparativu *kraćahan, kraćušan* (Lika) = *kraćuhan, kratačak* (Kosmet). Izvedenice su od *krat, kratak* i *kraći.* Od *krat- :* sveslav. i . praslav. denominal na *-iti kratiti, kratini* (Vuk, 1275) *(po-, is-, pri-, sa-, s-, us-},* u *uskratiti kome što* značenje je prenijeto na duhovno polje »ne htjeti učiniti«. Postverbal *škrata* f »bolest kod djece i odraslih«, *pokrala* f (također stcslav., češ., polj., rus.), inhoativ *kratjeti* (rekonstrukcija Budmanijeva) ; iterativ *kraćati, skracali, -ãm* »učiniti što kraće«,. *okraćati* (subjekt *dan)* prema iteratīvu na *-va- kraćevati, -ujem* (18. v.), *skraćavati, -aćavam* = *skraćivati, skraćujem, i* prema *skrativali* (kod dva pisca). Na *-eh kràtelj* m »1° pokraća njiva (Lika), 2° toponim«, s deminutivom *krateljić* (Lika). Glede *kràtelj* m u značenju »bolest, kao kolera«, v. *škratelj.* Na *-ica* (neologizam) *kratica* f. Ovakvu izvedenicu posudiše Rumunji *cratiță* (Muntenija) u značenju »duboka tavica iz zemlje ili lijevana željeza«, ali se ne nalazi u slavinama. Imperativna složenica *kratiguz* »onizak čovjek«. Ovamo možda i *kratošija* (Crna Gora) »crno grožđe i crno vino«. Semantem je nejasan: »koje svojom jačinom krati šiju«? Izvedenice od *kratak:* na *-ica kralica* f (Lika) »gužva od Ieskovine ili udikovine smotana (drži plug

za kurelj zapet kolcem)«. Apstrakta na *-ina kračina* = na *-oca kratkoća* (15. v.) = na *-ost krátkost.* Čest u složenim pridjevima od sintagmi: *kratkoročan, -doban, -vijek.* Denominal (inhoativ) *kraćati, -ãm* < *kratık* + *-jati (o-, s-)* »postati kratak« prema iteratīvu na *-va- skraćavati* i *skraćivati.* Slog *kra-* nastao je po pravilu likvidne metateze. Upor. polj. *krótki* — rus. *korotkij.* Dodatak sufiksa *-bk* dolazi samo u slavinama. Paralela mu je *sladak* prema *sladi, gladak* prema *gladi.* Toga sufiksa nema u lit. *kartus* »gorak« (sa značenjem prenijetim na osjetilo). Lat. paralela *curtus* potpuna je u pogledu sufiksa, samo s drugim prijevojem. Oblik **kortb* < ie. **qorto-* prijevoj od korijena **qer* »rezati« upravo je particip na *-to* od tog korijena. Od ništičnog je prijevoja **qrt* možda Marulićev *kȑtili, -i* (subjekt *pečal)* »mučiti« = *kriiti, -lm* (Dalmacija, Pavlinović, tako i kod pisca iz Slavonije, 18. v.) — *škrtiti* (objekt *nogu,* Varoš, Slavonija) »lomiti«. U metaforickom značenju *krtjeti (se), -im* (16. v., Dubrovnik) »oklijevati«, koje opominje na rus. *kortetb* »schmerzen, sehnsuchtsvoll verlangen«. Iterativ *krcati, -ãm* (Stulić). Ovamo *kanit, kartın* (čakavski, Nerezine) »sprečavati nekog«-, *-akarťit se* »zakasniti«. Upor. bug. *(na')kărtja* »abbrechen«, *karti mi se* ----- *nakrātcva mi se* »es verdriesst mich«. Kao u **krat(*kb)* i u *krtiti* nalazi se particip na *-to* od **sqer-* »rezati".

Lit.: ARj 5, 476. 479. 480. 485. 486. 428. 497. 659. *Elezović* 1, 236. 323. *Mažuranić* 537. Ribarić, *SDZb* 9, 156. *Miklošič* 132. 157. *SEW* 1, 576. 671. *Holub-Kopečný* 186. *Brückkner* 270. *Trautmann* 131. *WP 2,* 575. 579. *Walde* 216. *Gorjajev* 160. *Tiktin* 431. Škarić, *NVj* 15, 737. isi. (cf. *Anzi F* 27, 146. *RSI* 1, 299). Vaillant, *BSLP* 31, 45. *Mladenov* 266. 328.

kratuna f (Stulić) »tikva za vodu ili vino« = bug. *kratuna* pored *kralıma* i *kartıma* »l Flaschenkürbis, 2" Kopf«. Upor. gr. κρατηρ »sud za vino i vodu«.

Lit.: ARj 5, 486. *Mladenov* 256. *Doric* 159.

krava f (Vuk), sveslav. i praslav. *(*korva),* femininum prema maskulinumu *va,* »vacca«, s hipokorističkim akcentom *krava* »mala krava«. U botaničkoj terminologiji raširen termin u izvedenicama. Pridjevi na *-j kravlji* = *kravijī,* poimeničen na *-jak krăvljăk* »1° biljka, 2° goveđa nečist, 3° toponim«, na *-jača kravljača* (Vuk) = *kraljača* (sa *vlj* > *lj,* Vuk, Dalmacija, Hercegovina, Lika) = *kralječa* (Lika, *a* > *e* nejasno) »drven sud u kojem se muzu krave ovce«. Na *-in kravin,* poimeničen na *-ьc kravinac,* gen. *-nca* »biljka«, na *-skí kravskí.* Deminutivi na *-ica kravica* (Vuk) »1° mala krava, 2' biljke, 3° šiška (Smokvica, Korčula), 4° školjka, 5° toponim«, odatle *krăvičica,* na *-če kravce,* gen. *-eta* (Kosmet). Augmentativi na *-ina kravina* »kravlja koža«, na *-etina kravetina* (Lika), na *-urina kravùrina* (Vuk). Na *-alj kravalj,* genitiv nepoznat, »biljka«. Na *-ák kràvãk* »biljka«, sa deminutivom na *-ьc kravačac,* gen. *-ačca* (Vuk, Dubrovnik; »biljka« = *kravočac* (sa *o* poslije *v* kao u *livada)* »biljka«. Na *-oljac kravoljac,* gen. *-Ijca* — *kravojac,* gen. *-ojca* »biljka«. Na *-aca* < *-atica* (?) *kràvaca* »velika pijavica«. Na *-ar: kravar* m »l koji čuva krave, 2° vo koji se othrani među kravama, 3° prezime« prema f na *-ica krăvarica* prema *kravara* »1° zmija, jer se misli da čuva krave, *2'* ptica«. Na *-inac: kravarinac,* gen. *-nca* (Jelša kod Karlovca) »dječarac koji čuva krave«. Složenice od glagolskih sintagmi *kravòder* (Lika), (pejorativno) *kravomuz* = *muzikrava,* na *-ьc kravòmuzac,* gen. *-sca, kravovod* »biljka«, *krāvušas* — *kravos'ès* (Omišalj) = *kravòsis* (Lika) = *kravòsica* — *kràosica* (Vuk, 16. v.) — *krăvošac,* gen. *-Sca* (sa zamjenom drugog dijela složenice *sisati* — *sasali* = *cicati* sufiksom) = *kravosac* (srednja Dalmacija, Pavlinović) = (s odbacivanjem tog sufiksa) *kravas* (17. v.) = *kraos* »zmija, z'a koju se misli da sisa krave«. Denominal na *-iṭi krăviti se* »ležati u besposlici«. Onomatopeja *kravüt* (Kosmet) »glas kojim se vabi krava«. Slog *kra-* nastao je po pravilu likvidne metateze. Upor. polj. *krowa* i rus. *korova.* Lit. paralela je potpuna u značenju i fonēmu, samo se ne slaže u deklinaciji *karvė, karviena* »kravlje meso«. le. je korijen **aorti-,* proširen pridjevskim sufiksom *-ua* kao lat. *cervus* = kelt. *carw* »jelen«, s kojim je praslavenska riječ u prasrodstvu. Razlika je u prijevoju. Kao kod šumskog stabalja, tako i kod naziva za kravu ie. jezici ne poznaju apsolutnog jedinstva. Jedna ista osnova označuje različite papkare. Gr. pridjev χεραΓόζ »rogat« kaže što je bilo prvobitno značenje: *krava* je značila »rogata«. Is i ie. korijen sa *k* mjesto *k* i s ništičnim prijevojem nalazi se u *srna* (v.). Upor. još stprus. *cunais* »vo« kao i polj. *karui* »vo«, očuvan u polj. toponimu *Karmin.* Ima i drugih tumačenja: kao prasrodstvo sa *curvus* (Budimir, Pisani), sa sanskr. *čarvati* (3. 1. sing.) »zerkauen« (Machek), s arb. *ka* »vo« (Joki, G. Meyer).

Lit.: ARj 5, 486. 487. 618. 452. 464. *Elezović* 1, 321. *Miklošič* 132. *SEW* 577. *Holub-*

-*Kopečný* 156. *Bruckner* 271. *KZ* 43, 313. 46, 231. Vasmer, *RSl 6,* 192. *Trautmann* 119. *Mlađenov* 254. *WP* 1, 407. Riegler, *WuS 7,* 140. Budimir, *JF* 6, 171-174. Petersson, *Balt. u. si.* (cf. *IJb l,* 114). Machek, *KZ* 64, 262 — 263. *Slávia* 16, 187. Pisani, *Ace. reale dei Lincei, scienze merali 6,* 4, f. 5 — 6 (cf. *IJb* 14, 14). Matzenauer, *LF 9,* 6 — 7. Joki, *WuS* 12, 68. *GM* 164. *Boisacq*[3] 429. 437-438.

kràvaj, gen. *-aja* m (Dubrovčani, Srbija, Leskovac) = *kravăj* (Kosmet, bug.) = *kràvãlj,* gen. *-alja* (Vuk, Srijem, glede *-j* > *lj* upor. *kraguj* pored *kragulj),* praslav. *^korvajb),* »1° kolač, pogačica, *2°* babine, *3°* jelo što se porodilji nosi ili što svatovi donose na svadbi«. Deminutivi na *-ьc kravajac,* gen. *-jca* (M. Držić), na *-će kravájce,* gen. *-eta* (Dubrovnik, 18. v.), na *-če kravāju,* gen. *-eta* (Srbija, Kosmet, bug.), na *-ča krvajca* (ŽU) »kukuruzni hljeb« — *kravajica* f (Zagorje) »kruh potrpač«. Složenica iz glagolske sintagme *kravajnoša* (Bačka) = *kravaljnoša.* Riječ je kulturna. Rumunji posudiše *crăvaiu* (Banat) »Gabe an Esswaaren und Getränken, die der Wöchnerin gebracht wird«, Arbanasi *karavele* = *kravele* f »kleiner Brotlaib, Soldatenbrot (v. *koromari)«,* NovogrcP καρβέλι »tourte, pain«. Slog *kra-* nastao je po zakonu likvidne metateze: ukr. i rus. *korovaj.* Prema Brückneru izvedenica je od *krava* s pomoću sufiksa *-oj.* Taj služi doduše samo za izvođenje apstrakta od glagolskih osnova (tipovi *običaj, porođaj").* Ima doista paralela za tu misao u Kalabriji *vakkarella* »schiacciata che si fa ai bambini quando si fa il pane in famiglia, sorta di pane che si fa in occasione della mietitura con grano nuovo«. Iljinski i Zubatý uporeduju sa gr. κορωνός »kriv« i lat. *curvus* i stbret. *cmon* »okrugao«. Budimiru je srodno s *krava* u značenju »grbara«. Semantička je paralela *kolač.*

Lit.: ARj 5, 487. *Elezović* 1, 321. Popović, *Sintaksa* 37. *MikKii* 132. *SEW* 1, 571. *Bruckner* 257. *GM* 177. *Tiktin* 431. Loewenthal, *ASPh* 37, 3S6-387. Matzenauer, *LF 9,* 7. Sobolevskij, *Slávia* 5, 447-448. Budimir, JF 6, 179. Iljinskij, *IzvORJAS* 24, 1, 123-140. *GM* 177. *REW*[3] 9109. Rohlfs, *Diz. Cal.* 355.

kráviti (se), *kravím* impf. (Vuk) *(is- se,* Lika, *ot-, ras-)* »rastapati, rastopiti«. U bug. ima drukčije (metaforicko ?) značenje *kravja se, nakravjam* »ojačavam se«, *kravén* »debeo«. Slično u rum. *a crăvi* (Dosoftei) »starken, laben«. Još postoji varijanta sa nejasnim *b* mjesto *v krabiti, -im* (kod svih leksikografa, osim kod Vuka, danas srednja Dalmacija, Pavlinović) »rastapati«. Upor. još rus. *kra* (zastarjelo, zapadna Rusija) »Eisscholle, Treibeis« i *kreja* (sa *a* > *e* poslije *r* i sa sufiksom *-ғa,* Posavina) »droban led što po vodi kao ostaci santa pliva«. Čini se da je slog *kra-* u *kravili* nastao po pravilu likvidne metateze i da je glagol praslav. *(*korviti),* jer se nalazi u rus. narječjima *otkorovetb* »otkraviti«. Nema jedinstvenog tumačenja o postanku. Macheku je u srodstvu sa lit. *šarvai* »menstrua der Weiber« < ie. **korvo-,* Matzenauer sa gr. κρύος »mraz«, Bariću je denominálna **korvъ* »kora«, Mladenov uzima prijevoj od *krv* (v.). Vaillant pretpostavlja kao prvobitno značenje »détacher, démouler le pain au lait qui s'appelle r. *kórovoj* = *kravaj* (v.)«. Kako se vidi, dosadanji etimolozi ne vode računa o *krabiti, kra* i *kreja,* kao ni o tome koje je značenje prvobitno, da li hrv.-srp. ili bug. = rumunjsko.

Lit.: ARj 3, 897. 5, 388. 428. 500. *Miklošič* 132. *SEW* 1, 578. *Mlađenov* 254. Vaillant, *RES 22,* 39. *Tiktin* 431. Barić, *PPP* 1, 231-237 (cf. *IJb 9,* 199. *JF* 3, 200). Matzenauer,. *LF 9,* 7-8. Machek, *ZSPh* 18, 23.

krb m = *grb* (Split) »riba umbrina cirrhosa, sciaena aquila« = *korba* f (Budva) »riba koja živi uz kraj«. Na tal. *-etto* < vlat. *-ittus korbet* (Krtole) »riba koja živi u sekama«. Arb. *korb* (Ulcinj) lovi se popunicama. Dalm.-rom. leksički ostatak. Od lat. *corvus* (Plinije) »pesce di mare così chiamato per il suo color nero« sa *rv* > *rb.* Prijenos kopnenih *izraza* na morske ribe, upor. *oslić.* Dalm.-rom. leksički ostatak sadrži i deminutiv na *-ellus* bokeljski naziv za vrstu brancina *kurjal* (Boka, Dobrota, u Budvi *korba)* = *kurjal* (Lastva) = *kurijai* (Muo) = *kurjoj* (Risan) »1° kopafãnag (Muo) (ima ih od 1 kg. težine, Baošićani zovu pastrvu *divlji kurjal,* vrsta *kurijala* je *ómbra* (Muo, od lat. *ombrina,* v. naprijed *krb), 2°* crnogorsko prezime *Kúrjaj,* koje je nastalo odatle što je Crnogorac toga prezimena došao u Boku na rad i jeo *kurjaje,* upor. prezimena *Saraka* u Dubrovniku i *Girica* u Splitu«. Toponim *Na Kurjale* u Škurdi na Šuranju (Kotor). Glede *ę* > *ia* upor. toponim *Criapis* (Kotor). Nastalo od *corvellus* (srlat. *corvelus)* > tal. *corbello, crovello, corvello,* na Siciliji *curveddu, cruveddu.*

Lit.: ARj 3, 392. Skok, *Term.* 47. 50. *REW*[3] 2269. *DEI* 1103. 1128. 1177.

krba f (Vuk, Dalmacija, Pavlinović) »sud od stare mješine kojim se bravi iz lokve poje«. Budmani izvodi od tur. < ar. *qyrba* »mješina

za vodu«. Upór. arb. *kerbe f* »Butte, Vasserkübel«. Ali može da bude u vezi i sa *křbanj,* gen. *-duja* m »vrg (v.), tikva, Schopfgefäss aus einem Kürbis«, upor. češ. *krban* »urceus«, deminutiv *krbanjič* kao i sä *krbao,* gen. *krbla* ----- *kfbō,* gen. *křbla* (Sutomore) < *krbblb* (Daničić) »vas vinarium«. Upor. kod meglenskih Vlaha *croblă* f »veliki kabao (brenta) u koji se u berbi stavlja grožđe«. Glede *-ānj* pored *-la* upor. *siganj* i *sigal* < *situlus* (v.). Na *-ulja krbulja* f (Vuk, Glasinac) »Körbchen aus junger Rinde zum ßeerensammeln, posuda od omorikove kore za jagode; sinonimi: kozul (ŽK), kuzo (v.)«. Upor. arb. *kërbullë* »isto što *kerbe«.* Na *-oč krboč* m (narodna pjesma hercegovačka) »isto što krbanj« --- *rboč,* gen. *-òca* (Dalmacija) »čabar, kabao od kože (služi za vađenje vode iz bunara)«. Glede *kr* > *hr* > *r* upor. *hlače* > *lace* (ŽK). Sufiks *-oč* može da potječe od lat. *-accus* > tal. *-accio.* Sve su to izvedenice od mediteranske riječi *čorbu'. *čorba, corbula,* srlat. *corbacium* (1310, Ravenna). Upor. tal. deminutiv *corbello* »cesta rotonda«.

Lit.: ARj 5, 490. *SEW* 1, 568. Bruckner, *KZ* 48, 210. Joki, *Slávia* 13, 281-325. 609-646. *'čí. IJb* 21, 221-222). *GM* 188. *REW' 2226.* Vaillant, *RES* 15, 23. *DEI* 1103.

krbina f (slov., Kras) »wilde Weinrebe«, stoji zacijelo u vezi s furl, *cumin* »vrst grožđa«. Od lat. *ciirvus* (glede *rv* > *rb* upor. fr. *Guillaume atı courb nez)* sa sufiksom *-mus.* Ne zna se idu li ovamo nazivi otočića u Komatu *Kurba Vela* (glavni otočić), na *-ar* < *-arius Knrbar,* predjel u Kornatu, jer može biti oprečna denominacija od *kurva* »meretrix«. Takvih naziva ima u Kornatu. Na dem. sufiks *-clins Cnrvella* > *Kurilo* (Dubrovnik, brdo, tako se zove i brdo kod Bara). Na izvedenicu od *kuriti* »ložiti« ne može se misliti jer je to hrv.-kajk. Ovamo ide sa likvidnom metatezom *kravala* f (slov., Kras) = *kravala* (Valjavec) — *kravola* (Pohlin) »krummer Hirtenstab«.

Lit.: ARj 5, 812. *Pleteršnik* 1, 450. 2, 460. Skok, *Slav.* 48. 50. 130. Sturm, *ĞSJK* 6, 40. *REW³* 2323. *DEI* 1197.

krbodjed m (Strizivojna) —- *krebededa* f (Prkovci) sa varijantama *kreba, krebeded(a)* (Babina Greda, Rokovci), *krebodid(a)* (Brod na Savi), *krebedjed(a)* ~ *grebedjed* i (odbacivanjem prvog elementa) jednostavno *dedek* i *deb* (Pokuplje) »ptica upupa epops L., sinonim: pupavac (v.)«. Složenica je nastala udruženjem dviju onomatopeja kojima narod oponaša glas ove ptice. Te onomatopeje bilježe ornitolozi »schnarrchendes *cherrt,* kad ptica pozdravlja ženku, i »dumpfes *qiieg queg«.*

Lit.: ARj 5, 490. 498. Hirtz, *Aves* 85. 215.

kře (Kosmet) »onomatopeja kojom se oponaša glas što se stvara pri zaključavanju katanca (lokota), kad se nešto hitro prereže oštrim oruđem«, oformljena u prilogu *krče krče sve gi paseče,* na *-ati krcati, -am* impf. (Vuk, objekt *orahe)* »hrskati«, *kopřcat* (Bugarićc, Kosmet) »jedno po jedno polomiti sve«, prenijeto na gibanje ljudi (?) *krcati, -ânı* (subjekt *ljudi,* Lika) »stjecati se, strčavati se«. To oformljenje nalazi se u slov., bug. *karcain,* arb. *kërcas* --- *krëcas* i ngr. κριτσανίζω. Na *-kati krčkati, -ant* »puckati« — *křckat* impf. (Kosmet, subjekti *brašno, vrata,* objekt *koricu')* prema pf. *krenut, -em* (Kosmet). Pored *krč* onomatopeja ima i oblik *krk.* Odatle oformljenje sa *-eti: krčati, -im* (Vuk) »ispustiti iz sebe glas *krk«.* Upor. dalju vezu onomatopeje u *škrgut* (v.).

Lit.: ARj 5, 492. 493. *Elezović* 1, 335. 2, 96. *SEW* \, 665. *Mlađenov* 266. *GM* 189. Zupizza, *KZ* 35, 256.

krcati, *-am* impf. (15. v., Vuk, Primorje, cijeli Jadran) - *krcat* (Rab, Budva) -- *krcat* (Perast, Prčanj) -- *karcát* (čakavski, Hvar, Komiža) *(is- / se /, na-, pre-, u- i se į* »l -) (prvobitno samo pomorski termin) tovariti barku, lađu, brod, drijevo, 2 ' (danas općenita hrv.--srp. riječ bez isključive veze s morem) tovariti na kopnu u vagon« (Srijem), impf, na *-vá--krcávati,-hàcãvãm* (Lika, 'I8. v.), samo s prefiksima *is-, na-·, u-.* I prefiksalne složenice vezane su uz pomorska prevozná sredstva: *iskarcûo se iz broda* (Hvar), *kal su se ukarcali* (Komiža), *nakrcati lađu* (Vuk) prema impf, *nakrcavati* (Lika), *ukrčāt u barku, iskrcavat, ukrcavat* (Budva) »metati u barku«. Na *-alište krcalište* (neologizam). Pridjevske i imeničke izvedenice izgubile su posvema vezu s brodom. Pridjevi na *-at krcat* (Vuk, Boka, Srijem) »pun novca, blaga itd., nabijen«, na *-ast krcāst* (Lika) »trbušast (metafora)«. O'atle hipokoristici *krca* f (Lika) »ženska velika trbuha«, *Krca* m (Crna Gora, nadimak), *Kreeta* (ibidem, nadimak). Augmentativ na *-ina krčina* (Dalmacija, Pavlinović) »trbušasto čeljade«, na *-onja krčanja* m »krcast čovjek«, *Krcīn* (Crna Gora, ime muško), *kraje* f pl. (Lika, Bosna) »trbušina«. Odatle u svatovskoj terminologiji *krcan* m (Srijem) = *krčkalo* m (Srijem) = (možda i) *krtan* i *krtoprđa*

»varimeso, kukalo, šukalo, debeli svat, poguzitelj (Paštrovići)«. Premda je očita veza s tal. *caricare* > *cargare* > *kargat, krgat* (v.), nije lako protumačiti *c* mjesto *k l g u* talijanskom izvoru. Već su Miklošič i Budmani opazili da je to *c* čudnovato. Prvobitno se to *c* nalazilo samo u štokavskom i čakavskom jadranske zone i odatle se raširilo na kopno. Da nije sinkope intertonike kao u *kargat* i *krgat* (v.), *c* mjesto *k* tumačilo bi se analogijom prema *micati* pored *mikati, ticati* pored *tikati.* Ali sinkopa samoglasnika *i* ne dozvoljava takvo tumačenje. Zagonetka je još veća ako se uporedi očuvan velar u arb. *ngakonj* < *incarrico, shkarkonj* < *excarrico* i rum. *încărca', *krkati,* koje bi očekivali od *carricare,* nije nigdje potvrđeno. Nema druge nego uzeti mjesto *-icore* drugi sufiks glagolskih izvedenica. To je *-idiare* > tal. *-eggiare, -izzare.* Tal. *carreggiare* »trasportare con carri«, *carrisciare* (Tarante), srlat. *carezare* (13. v., Ravenna), istro-rom. (Pula) *skarizà* »dondolarsi«.

Lit.: ARj 5, 492. 7, 404. Rešetar, *Stok.* 244. Hraste, *BJF* 8, 50. *Belićev Zbornik* 154. Kušar, *Rad* 118, 16. *Miklošič* 155. *Ive* 152.

kȑčel m (Dubašnica, Krk) = *krčel* (ŽK) »klin na jarmu koji ga spaja s ojama«; *kȑčele,* gen. *kȑčelá* f pl. (Vuk) = *kȑpele,* gen. *krpëla* (Vuk) »sprava što sastavlja jařmové volova na plugu i na kolima«; *krčelo* n (Lika) »kolčić koji drži u savezu žagre *(krpelce)* s crnicama«, *krcah* n (Vuk, Sunja) »kao palica ili zavoranj za koji se uhvati kad se plug otiskuje ili privlači«; *krčale f* pl. (Stulić) »1° chiodo, attaccagnolo, appicagnolo, 2° uncus, elavus« = (uporedenje, Vuk) *razvalio vilice kao krčale* »kad ko mnogo govori«. Ovamo idu *krčelja* f »prosta sprava nalik na dječje sanke za izvitoperavanje račava u drvetu od kojega se misli načiniti vile«. Taj se oblik slaže fonetski sa rum. *cârcee* f »Kette oder Strick, womit Vorderdeichsel *(tinjala)* und Hinterdeichsel des Ochsenwagens miteinanderverbunden wird«, koje Tiktin spaja sa *cârcel* »Wickel, Ranke«. Slov. *krčalo* = *krčel* (Dolensko) »Forststecknagel«. U ŽK *krčel* i *krpel* su dva različita oruđa. Prvo je »spojnica na jarmu« bez denominala, drugo je »palica na oju pluga kojom se regulira kod pluga (oranje)«, s denominálom na *-iti krpelíti, -îm* + *kȑpeliti* (ŽU) »držati za kȑpele i ravnati pravac kod pluženja«, *potkrpeliti nekoga* (ŽU, metafora) »batinom ošinuti« = slov. *kr epéi* = *kr ep el* = *krepélo* = *krpelj* (Bela krajina) »1° Prügel«, *krepeli* »Pflugnarbe«, *krpéljiti, -êljim* impf. (Bela krajina) sa čitavom leksikologijskom porodicom. U ovom terminu pluga i sprege unakrstile su se tri različite osnove *krk-* ili *krč-, krep-* i *krp-* koje se nalaze samo u slov. i hrv.-srp. Sufiks je *-eh l -eiь,* odatle jednom *-el* i drugom *-al.* Mȕrko drži *krčalo, -a, krčele* = *krčale* izvedenicama od *kbrčiti* »krümmen«; *krepel* = *krpel* možda je izvedenica od ie. korijena **yrep-* »fest, stark«. V. *krepak.* Reichelt tumači slov. *krepél* »batina« ie. korijenom **qre-p* »udarati«.

Lit.: ARj 5, 493. 494. *Pleteršnik* 1, 460 463. 478. *Elezović* 1, 336. Bratanic, *Sprave* 79–81. 83 86. 87–88. *Miklošič* 138. 143 *SEW* 1, 610. Murko, *WuS* 12, 331. *Tiktin* 292. Reichelt, *KZ* 46, 328. si.

krčiti, *krčim* impf. (15. v., objekti *zemlju* njive, livade, put, drum,* Vuk) *(is-, o-, pro-,, za-),* sveslav. (osim bug.) i praslav. poljoprivredni termin, bez paralele u baltičkoj grupi i u drugim ie. jezicima, »iskorjenjivati šumu, défricher, roden« prema iteratīvu na *-va- -krčivati, -čujem,* samo s prefiksima. Postverbal *kȓč* m (1433, hrv.-kajk., čest toponim) = na *-evina krčevina* (Vuk, 18. v.) = *krčevina* (Kosmet, ŽK) = *krčenica* »1° sinonim: trebežina, laz, mjesto iskrčeno u šumi, 2° toponim«. .Na *-enikb: krčanlk,* gen. *-ika* (Vuk, Srbija) = *krčenik* »put načinjen krčenjem«. Apstraktum na *-itba krčidba* (Vuk). Na *-ište kreiste,* samo toponim. Radna imenica na *-lac kȑčilac* (Vuk). Ovamo ide s nejasnim sufiksom *krcana* f (Brač)· »komad šiljasta kojim se probija zemlja kad se sadi bob ili neko povrće«. Sufiks može biti romanski *-aria* > *-ara* sa *r* > *n* zbog disimilacije *r - r* > *r - n.* Taj sufiks služi u nazivima oruđa. Ne zna se ide li ovamo *krč* m (Posavina) »sredina lađe žitarice«. Nije jasan primjer: *u krču se počinje krčit lada.* Znači li tu *krčiti* isto što »istovarivati«? Rumunji posudiše *córciu* »Strauch« iz ukr. Tumačenja o postanju nisu jedinstvena. Prema Brückneru stoji u vezi sa *krka* (v.). Vaillant drži da je u vezi sa češ. *keř,* polj. *kierz* < praslav. *kbr-jb* (prijevoj *korijen,* v.), proširen s pomoću sufiksa *-kio* kao *bič.* Ako je u vezi sa stcslav. **krzčb* »faber, Baumeister«, onda je srodno sa sanskrt. *kar-* »raditi«.

Lit.: ARj 3, 898. 5, 493. 495. *Mažuranić* 537. *Elezović* 1, 335. *Miklošič* 155. *SEW* 1, 665. *Holub-Kopečný* 168. 186. *Bruckner* 220. *Gorjajev* 161. *Tiktin* 414. Brugmann, *IF* 28, 362. *GM* 189–190. *Boisacq*[3] 809–810. Buga, *RFV* 71 (cf. *IJb* 3, 150). Vaillant, *RES 22,* 39.

krčma f (1543, Vuk), sveslav. i praslav. *(*krbčbma),* bez paralele u baltičkoj grupi ni u drugim ie. jezicima, »tovijerna, konoba, birtija - bertîja (ŽK)«. Radna imenica na *-агь krčmar,* gen. *-ára* (također i u drugim slavinama) prema f na *-ica krčmarica* »birtašica, bjrtinja (ŽK)«, s deminutivom na *-ič krčmaříc* (također prezime) i s pridjevom na *-ov, -ev krčmárov,* na *-ski krčmarski,* na *-in krčmaričin.* Denominali na *-iti krčmiti, -im* (Vuk, Banja Luka) »prodavati na sitno«, *iskrčmiti* (Martić) »dobiti iz krčme«; *krčiti* (jedna potvrda, narodna pjesma) u primjeru: *krčmarica Mara krči vinom i rakijom.* Na *-luk krčmaluk* (18. v., Slavonija). Odatle indeklinabilni pridjev *krčmi,* epitet uz *merdžan,* »sitan, droban«. Na *-ovati krčmovati* (Martić); *krčmařiti, krčmařím* (Lika, također češ., polj.) »krčmiti«. Rumunji posudiše *ćorcima = cârciumă — crăcimă, crâșmă, crijmă* (Erdelj), s izvedenicama odatle *cárciumar* m prema *càrciumarita* ·-- (sa gr.-lat. sufiksom *-issa > -casa) cârciumăreasă* i *carciumari* »voditi krčmu«. Arbanasi posudiše *kërçmë,* Madžari *korcsma,* Nijemci *Kretscham* m i prezime *Kretschmer.* Neki misle da je *-ma* poznati ie. sufiks (upor. *šuma,* pridjev *kosrnt)* a korijen *krč-* da je isti koji u *krčag* (v.). Mladenov ga dovodi u vezu s bug. *karkom* »jedem, pijem (sa šumom), schlucken, trinken«. Ta onomatopeja (v. *krbkajç* u *SEW* \, 667) nije sveslav. i praslav. kao što je *krčma.*

Lit.: ARj 3, 898. 5, 497. *Mažuranić* 538. *Miklošič* 156. *SEW* l, 666. *Holub-Kopečný* 186. *Bruckner* 220. *Mladenov* 259. 265. *Rodna reč* 12. 152 (cf. *IJb* 25, 332). *GM* 207. *Tiktin* 292.

krčuli m pl. (Istra) »vrst gljive«. Od lat. deminutiva na *-olus *cardiolum,* od gr. ϰαρδία f »srce«. Upor. tal. *garzuolo* »Herz des Kohls«. Glede *di > č* upor. *frčug,* v.

Lit.: ARj 5, 497. *REW* 1683 *DEI* 1768.

krčumati se, *-am* impf. (Vuk) »1° kao otimati se oda šta, 2° čupati se s kime«.

Lit.: ARj 5, 497.

kr̂disati, *-šém* (Vuk, objekti *vojsku, Turke, čeljad) = krdisat* (Kosmet, objekt *paru)* »uništiti, isjeći, polomiti, upropastiti«. Ovamo još *krma* f (Kosmet) »lovačka puška, prelamača«. Balkanski turcizam (tur. *kırmak* »lomiti«) iz vojne terminologije: arb. *kërdis* »niedermetzeln«, *kérdi* »Gemetzel«.

Lit.: ARj 5, 498. *Elezović l,* 325. 2, 523. *GM* 188. *Lokotsch* 1278.

kr̂džalija m (Vuk, 18. v.) »turski hajduk«. Pridjev na *-ski kr̂džalijínski.* Na *-ka kr̂džalijinka ï* »duga puška njihova«. Balkanski turcizam (tur. *kircali* »poljanac«, prema Vuku na *-li* od varoši *Krdža* »poljice« blizu Vidina, prema Mladenovu i Miklošiču *kır* »polje«, *kırca* »poijice«, također toponim *Kircali* (u istočnoj Rumeliji u jedrenskom vilajetu): bug. *kardžalija* »okrutan Turčin«, arb. *ge'rteli = kërxhali* »isto«. Ovamo još *kŕdža* (Srbija) »rđav duhan, eškija (v.)«, možda ovako nazvan prema imenu mjesta kod Vidina. S arb. *gercelt* slaže se *Grdžallja* m (Kosmet) »Arbanas iz sela Donje Sudimlje, dobar binjedžija = jahač« (srez vučitrnski), s pridjevom na *-ski grdžalíski (konj,* ~α *zemlja).*

Lit.: ARj 5, 530. *Elezović* l, 114. *GM* 125. *Doric* 165. *Mladenov* 265.

krèanca f (17. v., Dubrovnik) = *krijãnca* (Potomje) = *krijãnca* (Božava, Rab) = *krijûnca* (Molat, *bez krijūnce* »neodgojen«) = *krjánca* (slov., Notranjsko) »dobar odgoj, uljudnost, uctivost«. Od tál.-mlet. (tršć.) *creanza* (16. v.) - španj. *crianza* »isto«, apstraktum na *-ia* od part. prez. *creare* (16. v.) »allevare«; kod jednog Dubrovčanina (17. v.) *dobro, zlo kreãn* »odgojen«. Ovamo ide zacijelo i *prokrijatati* (subjekti *vrijeme, bolest)* »kad okrene nabolje«, od part. pas. *creatus.* Internacionalno *kreirali (ulogu).* Apstraktum na *-atio > -acija,* s prefiksom *re- rekreacija* f (Kraljić) = *règrãcija* (Vuk, Vojvodina) = (unakrštenje sa *igrati) igracija* »školski praz-

Lit.: ARj 5, 498. Kušar, *Rad* 118, 24. Cronia, *ID* 6. Zore, *Rad* 115, 148. *NJ* l, 287. *REW*^{S} 2305. *DEI* 1148. Stürm, *ČSJK* 6, 61.

krëblja f (Fužine, Hrvatska) == *krivlja* (slov.) »kriva lopatica za peć, Ofenkrücke«. Na *-ica grêbljica* (ŽK) »isto«; *krevlja* f (Rijeka) »isto što pridjev *krebljast«,* na *-ast krebljast = krevljast* »kao malo hrom« = na *-av kr'ebljav,* poimeničen na *-ъc krêbljavac,* gen. *-avca* (Fužine), na *-uga krefljüga* f »isto za žensko«. Upor. slov. *krevel* m »1° Hacken, 2° zweizackiger Karst, 3° Schürhacken«. Od njem. *Kreuel* »Art Gabel«.

Lit.: ARj 5, 498. 529. *Pleteršnik* l, 465. *SEW* l, 611.

křeč, gen. *kreča* m (Vuk, 18. v.) »vapno, japno, klak«. Pridjev na *-ъn krocan,* f *-ina* (18. v.) »vapnen«. Radna imenica na *-ar kre-*

čār, gen. *-ara* (Vuk, 18. v.), također prezime na *-ović.* Na *-ana* < tur. *hane krečana* (Vuk) »1° vapnenica, japnenica, klačina, *2°* toponim«. Denominali na *-ili krečiti, krečim* (Vuk) *(o-)* 'bijeliti krečom« — *krečleisati, -šem* (prema tur. pridjevu na *-li kireçli).* Balkanski turcizam (tur. *kireç)* iz građevinarske terminologije: bug. *kiréč,* arb. *aereı — çereç* (Skadar). Prema tur. *Kirit* = *Kreta* turcizmu je oduzeto i u prvom slogu (deturciziranje).

Lit.: ARj 5, 499. *SEW í,* 505. *GM* 224. *Mladenov* 238. Matzenauer, *LF* 9, 8.

kredenca f (Perast, Račišće) = *kredenca* (Prčanj, Rab) = *kredînca* (Božava) = (metateza) *kerdenča (s veltrïnom,* Vrbnik) »kuhinjski, sobni ormar«. Od tal. *credenza* (16. v.) »armadio« < srlat. *credentia,* apstraktum > konkrétum na *-ia* od part. prez. od *crédere.* Preko njemačkoga *kredenc* m (hrvatski gradovi). Apstraktno značenje još očuvano u *krdenča* f (Zakon vinodolski; *učiniti krdenču od svoga vina vlaŠnjega)* »vjera, vjeresija«. Budmani misli da je dalmato-romanska riječ. Ovamo bankarski termin kao učena riječ *kredit* m = *kredit* »1° veresija, 2° (Crna Gora) hrabrost, junaštvo«, od part. perf. *ereditimi.*

Lit.: ARj 5, 498. 500. Kušar, *Rad* 118, 20. Cronia, *ID 6. DEI* 1148. 1149. *REW'* 2308.

krëjt pored *krêjt* (Peć, Priština) i *kret* (G. Sudimlja, Drsnik, Dugonjive) i *kreć (jt* > *ć* kao u *proći)* prilog »vrlo, sasvim«. Lokalna posuđenica iz arb. *krejt.*

Lit.: Elezović l, 325. 326. Barić, *Reč.* 310. *Godin* 159.

krek-, internacionalna onomatopeja kojom se oponaša glas žaba i ptica, oformljena je u *krek* m (Istra), u složenici *žabokrek, žabokrečina* »biljke« i sufiksom *-et,* koji je karakterističan za onomatopeje: *kreket* (svraka) i *-ati kreketati, krekeće* pored *krekećati* sa ć mjesto í iz prezenta. Na *-uša kreketuša (žaba).* Upor. varijantu *regetau* (v.). Kavanjin ima prijevoj *e - o krokotati, -će* (subjekt *žaba).* Kad se tom onomatopejom oponaša i glas ptica, oformljuje se sa *-éti kréčati, -čí* (Viik) impf, prema pf. *kréknuti, krekne* (Vuk). Odatle postverbal *krèka* f »vika peradi ili žaba«, s glagolom *krêkati, -a* (Srbija) = na *-tati krektati, -kće.* S prijevojem *o krákati, kroče* (subjekt *kokoš).* Ta se onomatopeja pojavljuje i s drugim vokalima: *a: krak* (Istra) »sinonim: kreka (žaba)«, *krakagutati* (ugarski Hrvati) = *krakètati* »sinonim: kreketati«, *krakelica* »garrulm glandarius«, *krákati, krācē, -a* »grakati (v.), sa *-ot krakòtati, krakočē* (subjekt *žaba),* sa *-oř krákořiti, -ri* (hrv.-kajk., Belostenec, upór. ukr. *kerekoríty).* S ništičnim prijevojem čini ta onomatopeja leksikologijsku porodicu: *Krk* (Istra) »sonus«, postverbal od slov. *krkati,* upor. rum. *a nu zice* »ni beknuti«, *cârc* s glagolom *a careni; křknuti.* Riječ *krk* (Kosmet) je i onomatopeja kojom se oponaša iznenadni bod, udar, guranje. Oformljen je na *-éti krčati, krčim* (Vuk) »susurrare« impf, prema pf. *křknuti, -em* (17. v.) »1° progovoriti, 2" krhko puknuti (Pavlínović)«, *krknjívati, -ujem* (18. v.), *krkati, -am* (Kosmet) impf, *(o-)* »jesti pohlepno« prema pf. *krknut, -nem* = *křnut* (Kosmet) »gurnuti«, *zakŕkat* (Kosmet) »utjerati kola usred obora«, *krktati, krkče* (Vuk, subjekt *vatra),* na *-ljati křkljati, -a* (Vuk, subjekt *lonac)* »vreti«, na *-oriti křkoriti, -lm* (Srbija) »krktati«, na *-otati krkòtati, krkoće* pored *krkoćati* (Ston) »sinonimi: 1° kreketati, 2° krkljati«. Upor. rum. *corcata* »šikana«, *cârcotaș* »čangrizalo«. Postverbali *krk, krka* (Vuk, Vojvodina) »čorba od slatka vina« i *křkac* (Vuk) »pad s bukom«. Odatle na *-avac krkavac,* gen. *-avca* »mjesto uvijek mokro i meko u bari (kad se stane, voda krči)«, na *-anac krkljanac,* gen. *-anca* (Vuk) »kad se mnogo svijeta gdje zajedno zatrpa«, hipokoristik *kŕkljo* (Dobroselo) »čovjek u kojem sve nešto krklja«. Suglasnik *-k* zamjenjuje *h: křhati* (v.) »oponašanje konjskoga glasa pri kašljanju«. To je zasebna onomatopeja. Pri oponašanju ljudskog zvuka e mijenja se u *i: krík* (16. v.), *krtka,* na *-eti kričati, -am* (Vuk) *(pri-)* impf. »1° vikati, 2° vorpredigen« = na *-iti kríčiti, -lm* prema pf. *křiknuti, kriknem* (Vuk) »viknuti«, na *-bk kričak,* gen. *-čka* (17. v.) »čovjek što kriči«. Varijanta te onomatopeje pojavljuje se i sa *r* > */*: *klík* (Vuk) »clamor« (također stcslav., rus.) = *klika* f, s glagolima *klicali, klíčem* pored *-om* (18. v., *c* sa *k* kao u *micati)* impf, prema pf. *kliknuti* pored *klíči, kuknem, klïktati* (subjekt *orao);* sa sufiksom *-to klíč* (također stcslav. i rus.), *poklič.* Sve su ove onomatopeje baltoslav., sveslav. i praslav., a dolaze i u drugim ie. jezicima: lit. *krākti* »grunzen« = lot. *krākt* »schnarchen*, lit. *karkti* »quarren, schnarren, gackern«, *kirkti* »kreischen«, *klykti* »kreischen«, lot. *kliegt* »schreien«, lit. *kurkti* »quaken (vom Frosch)« = lot. *kurkt.* Samoglas *e* u prijevoju duljenja *ôkrijek* (Vuk) »biljka Wassermoos«, *žabokrijek* m, na *-éti kriječati, -čīm* (Lika, subjekti *čo-*

vjek, pijetao), krijèkati, -ã (16. v., Dubrovčani) »oponašati glas ždrala«. S istim prijevojem i sufiksima *-sk* + *-éti kriještati, -ští* (16. v., Vuk) = *kréštati, -i* (Srbija) pored *krijeŝtjeti* i *kriještili »za* glas od garrulus glandarius«, s pridjevom na *-αv kriještav* (Dubrovnik, Ston), poimeničenim na *-ъc kriještavac,* gen. *-avca* (Vuk) »cvrčak«. Upor. stcslav. *krecetb* »cicada« i bug. *křeč* »cicada« i *kreskam* i slov. *kręg.* Ovamo još *kréštelica* (18. v., Vuk) = *kreštalica — krestelį* (Račinovci, Slavonija), hipokoristici *kréja* (Vuk) = *kreka* (Bosna i Hercegovina, akcenat nepoznat), s pridjevom na *-ji krésteličjí.* Onomatopeja gubi početni suglasnik u *reketati, -će = kreketati, krčkati, krektati* za ptičje glasove. Onomatopeja prenosi se i na buku što je čini izvjesna radnja, kao plakanje: *kreveljiti se, krevelji* (Vuk, subjekt *dijete)* »plakati kriveći ustima«. Voltiđi ima za istu radnju *krečiti, -či.* Širenje ustiju, koje kod te radnje biva, omogućuje prijenos onomatopeje na drugo širenje, kao nogu, pera: *iskréčiti, iskrēčīm — raskrečiti se* pf. prema impf, na *-va- raskrečivati j iskreč-,* Bella i jedan Dubrovčanin 18. v. imaju *iskrečiti* u značenju »iskesiti«. Upor. još *svraka* i raširenje sa *ρ kropiti* i *g škrgut* (v.). Sa slov. *krêg(a)* »Zank, Hader«, *krêgati* »svađati se« upor. *krežetati, -am* impf. (Stulić) *(is-)* »stridere«.

Lir. ARj 3, 898. 899. 5, 500. 529. 520. 501. 610. 532. 448. 449. 499. 526. 529. 534. 537. 594. 953. 595. Hirtz, *Aves* 216-218. 413. *Pleterśnik* 1, 461. *Elezović* 1, 328. *Miklošič* 139. 140. *SEW* 1, 605. 609. 613-614. 620. 667. *Holub-Kopečný* 191. *Bruckner* 275. *ZSPh 4,* 216. *KZ* 48, 179. Matzenauer, *LF 9, 6.* 8. 9. 17-18. 26. Štrekelj, *ASPh* 11, 463. Sütterlin, *IF 25,* 64. *Traiitmann* 128. 136. 139. 145. *WP* 1, 413. 414. 416. *Boisacq*[3] 440-441. Scheftelowitz, *KZ* 56, 200 *Mladenov* 260. 265. *Tiktin* 203. 292-293. Iljinski, *ASPh 29,* 491

krelje f pl. (Vuk) = *krije* (Lumbarda) »škrge, brenke«. Sa drugim sufiksom (ili prema *ljuska* sa sufiksom *-г) kreljūšt* f (Vuk) = *krä-Ijūšt* (Vuk) = *krljūšt* (narodna pjesma) »isto«, s pridjevom na *-av krljuštav.* U stcslav. *čreljuštbnja* »branchia«, od pridjeva na *-ьn čr l'tištbnł.* Najvjerojatnije je izvođenje od iste osnove od koje i *krilo* (v.) s istim vokalom koji je u *kreljut* (v.) i sufiksom *-гa,* tj. od ie. prijevoja *ei > oi *sqeroi* 4· *-lo -·- -ι(a).* Nalazi se još u češ. *skřele* i polj. *skrzele* »isto«. Praslav. U hrv.-srp.' gubitak pomičnog s-. Upor. lit. *skrélas* »Flederwisch« (posuđeno iz polj.).

Ovamo možda još kao ekspresivan izraz *iskrlještiti očima* (jednom potvrđeno u narodnoj pripovijetki) »izbuljiti oči«. Bez prefiksa *iz-* nije potvrđeno.

Lit : ARj 3, 901. 5, 501. 401. 596. Kušar, *NVj* 3, 338. Hirtz, *Amph.* 74. *Miklošič* 33 303. 432. *SEW* 145. 609. *Holub-Kopečný* 334. *Bruckner* 497. *KZ* 45, 36. 47. Matzenauer, *LF* 20, 20. Bernard, *RES* 27, 38.

křemen m = *krem* (upor. *kam* od *kamen) = kremík* (čakavski, upor. *kamik,* stcslav. *kremykb,* bug. i polj.), baltoslav., sveslav. i praslav. po deklinaciji *y,* gen. *-ene kremy,* gen. *křemene* kao *karny,* danas samo po *-o,* »silex, Feuerstein». Pridjevi na *-ьn křemenuIъ* (češ., polj., rus.) > određeno *křemení,* poimeničen na *-jak kremenjak* (srednja Dalmacija, Pávlinović) »(metafora) čovjek jak kao křemen«, na *-jača kremenjača* (Lika, Kosmet) »puška na křemen«, **kreman* samo u toponomastici *Kremna* n pl. i u poimeničenju *Kremjača,* na *-h kremènit* (17. v.), na *-ast kr'ènicnast* (Dalmacija, Pavlinović). Deminutivi na *-čić kremcnčić* (Vuk), na *-čbk kremenčak,* gen. *-čka (Jačke),* (s ispuštanjem *n* u grupi od, 3 suglasnika) *kremečak,* gen. *-čka* (Vuk, Srijem) »pločica koja se žvače za kašalj«, na *-bk kremičak,* gen. *-čka* od *kremík* (toponim sam i u izvedenicama). Kôl. na *-je kremenje.* Rumunji pısudise *creamene.* Lot. *krēms* pored (s prijevojem) *krams* »isto«, ali po različitoj deklinaciji. Ie. korijen baltoslav. riječi različito se uspoređuje. Bernekeru je ie.* *(s)qer- > *(s)qre- -·- m* »sjeći« (upor. *saxuin* od *secare),* Osten-Sackenu je od ie. *ker* »gorjeti, sjati, ložiti«, trećima je od *kresati* (v.). Upor. i gr. -/εραάς gen. _ -άδο; »kamenčić za praćku«, /έρμα. χάλ',ΐ (Hesych).

Lit.: ARj 5, 502. *Elezović* 1, 325. *Miklošič* 137. 303. *SEW* 1, 609. *Holub-Kopečnv* 190. *Bruckner* 275. *KZ* 51, 234. *Mladenov* 256. *WP* 1, 419. 2, 483. 583. Hirt, *IE* 37, 227. Osten-Säcken, *IF* 33, 201-202. Specht, *KZ* 68, 126. *Tiktin* 434. *Boisacų** 1055.

kremencija f (18. v., Slavonac) »novac« — *krmencija* pored *krmèncija* (Vuk) »madžarski zlatni novac, madžarija«. Balkanska rijtd njemačkog podrijetla (njem. *Kremnitser Dukaten. Münze,* od toponima *Kremnìz,* madž. *Könιιöc • ' Кгеменгса,* gdje su se kovali) : bug. *karménec* »vid žaltica«.

Lit.: ARj 5, 503. *Mladenov,* 266.

kremuč rn — *kremus* m (Šulek) »biljka lučica, lučina, alliaria officinalis«.

Lit.: ARj 5, 505.

krena f (Mljet) »(kod kalamuče) udice vise na kreni koja se veže na spag«. Od tal. *crèma* «struna«. Drugog je podrijetla slov. *krínja* f »Einschnitt, Kerbe« < njem. *Kriime* < lat. *crena* »tacca, incavo«.

Lit.· Macan, *ZbNŽ 29,* 212. *Pleteršnik* 1, 468. *REW*[3] 2311. *DEI* 1151.

krendula f (Bosna, 1730, Šulek) »biljka mliječ, euphorbia lathyris L.«.

Lit.: ARj 5, 505. *Šulek* XVII. 171.

krenta f (Kruševac, Uzice) »kvaka na bravi na vratima« = *krenta* (Kosmet) »(metafora) klopka, zavjera«.

Lit.: ARj 5, 505. *Elezović* 1, 326.

krepak, f *-pka* (Vuk) = *krjepak* (16. i 17. v., Dubrovčani) = *krlpak* (ikavski), sveslav. i praslav. *(*krepī)* pridjev na *-ъk* (kao *sladak'),* »1° čvrst, 2° postojan« = bez tog sufiksa *krijep* (18. v., Kavanjin, također imenica u maskulinumu), sa *-ьn* mjesto *-bk krijepan* (Bella) = *kripan* (Glavinić), na *-iv krjepiv* (Stulić), na *-ljiv krepljiv,* deminutiv *kr'epahan* (Istra) »validus«, na *-en krèpën* (16. v., hrv.-kajk., Dalmacija, Pavlinović, i slov. češ.) »krupnih uda«. Izvedenice su od **krep- krepak* .i *krepen.* Od **krep-* apstrakta su na *-ost krepost^* gen. *-osti* — *krípôst* f (ŽK) »1° jačina, 2" virtus (kršćanstvo prenosi na moralno polje)« — na *-гa krepošća,* na *-šćina krepošćina* (Kavanjin). Upor. rus. *krepost* »tvrđava«, u konkretnom značenju. Od moralnog značenja pridjev na *-ьn krëpostan, kreposna,* određeno *krlposnjī* (također stcslav. i rus.), pcimeničen na *-ik krepòsnik* m prema f na *-iça krepòsnica,* na *-ski kreposki* (Radnić), na *-iv krepòstiv.* Denominal na *-iti krijepiti (se), krijepim (o-)* = *krîplti* (ŽK) (također stcslav. i polj.), s postverbalom *okrepa, krijèpljati* (Stulić). Od *krepak* apstrakta su na *-oca, -ost* i *-ina: krepkoća* (Pavlinović) = *křepkost* (također češ. i polj.) = *krepčina.* Od *krepen* inhoativ je na *-eti krepenjeti, -nim* (također slov., češ.) »postajati krepen«. Ie. korijen **qre-* raširen je s pomoću *p: *qrep-* »stark, fest«. Taj se nalazi u stisl. *hraēfa* »podnositi« i kimr. *craff* »jak«. Bez tog raširenja nalazi se u stcslav. *krějati,* češ. *okřáti.* V. *krpel* i *krevati.*

Lit.: ARj 5, 509. 514. 515. *Miklošič* 139. *SEW* 1, 614. *Holub-Kopečný* 191. 254. *Bruckner* 275. *KZ* 42, 340. 46, 238. *WP* 1, 487. *Mladenov* 256. Vaillant, *BSLP* 31, 43. Zubatý, *ASPh* 16, 397.

krepati, *-am* pf. (Vuk, 17. v., Perast, Dubrovnik) = *krepati* (ŽK, Božava, Rab) prema iteratīvu na *-va- krepavati, krepavam* (Vuk, 17. v.), deminutiv *krepùcnuti, krèpucnëm* (Lika, prezirno za čeljade) »(o životinjama) lipsati, crknuti«. Nalazi se još u slov., polj. i ukr. Pridjev *krepan* (o životinjama), upravo part, perf. pas. »crkao«. Postverbal *krepa* f (Lika) »izor (bolest na blagu, kad krepava)«. Poimeničen part. perf. akt. na *-ina krèpalina* f (18. v., Istra, slov.) »strvina, mrcina, les«. Uvredljivi hipokoristici *krepa* f (Lika) »mrtvo žensko« prema m *krepo, krepaja* m. Na *-ača krepáča* (slov.) »Viehseuche«. Od lat. > tal. *orepare.*

Lit.: ARj 5, 509. 513. *Miklošič* 138. *SEW* 1, 610. *REW*[3] 2313. *DEI* 1152.

kres m (Belostenec, Stulić, Šulek, Sabljar), deminutiv na *-ica kresica* = *kresliča* = *kreš* m = slov. *kreša* f »nasturtium officinale, garbóé«. Od stvnjem. *chresso* > njem. *Kresse.* Sufiks *-one* > *-un kresan* m = *krešūn,* gen. *-una* upućuje na tal. izvor *crescione* »isto« < frč. **kresso* prema lat. deklinaciji *-o,* gen. *-onis.* Slov. *kreša,* rus. *kres.* Značajno je da je i arb. *kréselje* »Hundegras, Quecke«.

Lit.: ARj 5, 522. 524. 525. *Miklošič* 139. *SEW* \, 610. *REW*[3] 4770. *DEI* 1154. *GM* 205.

kresati, *krešem* impf. (Vuk) *(is-, o-, s-, sa-)* = *kresati* (objekt *drvo, kamik, iskre,* Vodice), sveslav. i praslav., »l° ognjilom iz kremeňa praviti vatru, 2° siječenjem dati oblik drvu ili kamenu, granje sjeći; sinonim: haštriti, 3° (metafora u prefiksalnim složenicama) reći bez okolišanja neugodnu istinu«, deminutiv odatle na *-ka- krêskati, -am* (18. v., Vuk) = *kresati se* 4° (subjekt *konj)* kad udara stražnjim nogama jednom u drugu; *(zvižde,* Vodice) »zvijezde se prosiplju«. Prema pf. *kresnuti, -ēm* (Vuk) i iteratīvu na *-va- -kresivati* (Belostenec, Voltidi) = *-kresavati* samo s prefiksima; na *-ovati potkresôvat, -ujem* (Kosmet). Postverbali *kres* (Lika) = na *-otina krèsotina* (Dalmacija, Pavlinović), s augmentativom na *-ina krèsina* (Lika) »granje«, *òkresine* (Vuk) »otpaci od granja« i uzvik (ónomatopeja) »glas puške«, *samokres* »1° Feuerschwamm, 2° revolver (neologizam)«. Pridjev na *-ьn kresan* = *kresatan* (Belostenec). Na *-alo kresalo* »ognjilo« = na *-īvo krbīvo* (18. v., Vuk) »sprava za kresanje«. Na *-jevo kreševo« (š* mjesto í prema *krešem)* »l° borba, okrš, okršaj, ograšje, 2° toponim«. Radne

imenice: na *-lac kresalac, -aoca,* na *-ačica kresačica — kresavka* (Belostenec, Jambrešić, Voltidi) = *kresalka* »svilac, krijesnica« = *krestovala* f (Veliko Trgovište, hrv.-kajk.), s nejasnim umetkom *t.* Složen pridjev *kresòzub* (Dubrovnik), poimeničen na *-ьc kresòzubac,* gen. *-pca,* s hipokonstikom *kréso* = (sa haplologijom *sozu* > *zu) krezub* (Vuk, Dalmacija) »koji je bez prednjih zuba, škrbav (ŽK)«, poimeničen na *-iça krèzubica* (Vuk) »1° muško ili žensko bez prednjih zuba, 2^D biljka cirsium erisithales (u Delnicima, usp. slov. *brezzobkd).* Raširen na *-ast krèzubast* (Pavlinović), denominál na *-iti krèzubiti, -īm* (17. v., Maretić) (o-) »gubiti zube od starosti«. Kad se zaboravilo da je složenica sa *-zub,* zamijenjen je dočetak *-ub* sufiksom *-av krezav* (Vuk, Milićević). Miklošič uporeduje sa rus. *karzubyj,* što se glasovno ne slaže. V. drukčije tumačenje rus. pridjeva kod Vasmera. Tumačenje iz ie. nije jedinstveno. Kako izgleda da je prvobitno značenje »praviti vatru iz kremeňa«, veže se sa *krasan* (v.) i lit. *krosnis* — lot. *kresns* »peć«. Ali se uporeduje i sa lit. *kirsti* »tesati, sjeći« i gr. κρέκω »udaram«, uzimajući da je ie. **qrek-* pored **qrek-.* Može stajati u vezi i sa *kremeň* (v.) raširenjem **qr-es.*

Lit.: ARj 3, 899. 5, 523. 525. 530. Ribarić, *SDZb 9,* 160. *Miklošič* 138. 139. *SEW* 149. 611. *Holub-Kopečný* 191. *Bruckner* 275. *Gorjajev* 167. *WP* 1, 483. Matzenauer, *LF* 9, 28. Reichelt, *KZ* 46, 329-330. *WP* 1, 483. *Vasmer* 532. *Šulek* 509.

krėsta f (Vuk, istočni krajevi) »huhor, ober« = *krėsta f* (Valjevo, Šabac) »verruca rostralis viperáé ammodytes«. Prenosi se na biljke: *krėsta ćuranova* »tratorak«, *ćurčija krėsta* »polygonům orientale«, *pijetlova krėsta* (Vuk, Srijem, Milićević) »biljka rhinantus, crista gallic. Deminutiv *kresliča* (Valjevo, Crnilovo u podrinskom okrugu). Na *-ar-ka krestarka* (Valjevo) »vipera ammodytes«. Sa *cr* > *gr* (upór. *grešpa) gresta* (Trebinjska nahija) »gužva ili vijenac bijelog ili crnog luka«, *greita* (Sali na Dugom otoku) >>Kamm«. Slov. *krėsta* »Erdscholle« = *grešta* »Kranz (von Zwiebeln, Knoblauch)«, *resta* »Kranz von Feigen« ide pod *restis* (v. *rest).* Ovamo i *krasta* (Debar, SR Makedonija) »utes, skala«, za *e* < *ea* upor. rum. *creastă.* Naziv *crista* označuje i terenske uzvisine. Ovamo ide *Krstac* (Dubrovnik), potvrđeno *Crista.* Od lat. *crista* > tal. *cresta,* rum. *creastă,* arb. *kreshtë* f, ngr. κρέατα. Budući da srp. oblike ne govore čakavci u jadranskoj zoni, može se uzeti da je *krėsta* posuđeno iz balkanskog latiniteta.

Lit.: ARj 3, 415. 5, 525. 9, 842. Hirtz, *Aves* 139. 771. *Pleteršnik* 1, 286. 2, 422. 465 *GM* 205. *Seli'ščev* 215. *REW*^{3} 2330. *Miklošič* 139. *SEW* 1, 610.

krešpati, *-am* impf. (16. v., Dubrovčani, Vetranie) »kovrčiti (objekt *kožu)« (na-).* Od tal. *crespare* < lat. *crispare,* pridjev *eristus.* Na dem. *-īnus* > tal. *-ino: krespin* m »mali čepčežac, berberis vulgáris« < tal. *crespino.* Upor. arb. *kreshp'éronj* »erzürne, mache wütend«, prema kojem se taj pridjev govorio i u balkanskom latinitetu. Kod Rumunja je bio iz nepoznatih razloga obrnut u *creţ,* odatle lično ime *Krecul* u Dečanskom hrisovulju, odatle hipokoristik kao prezime *Kréco* (Bosanski Petrovac, pravoslavci). Upor. još *Kreč* u Dečanskom hrisovulju. Pridjev na *-av kr'ecav* (Vršac) »kovrčast« je iz rum. *creţ* »isto«, s našim sufiksom. Kod Slovenaca *knīpa* f »Runzel«, *kríšpavec, krišpati (na-, o-, s-).* Inače je rašireno sa *cr-* > *gr-* kao u mlet. *grespa,* istro-rom. *grespe* (Bale): *grešpa* f (17. v., Dubrovnik, Perast, Crna Gora) = *grišpa* (Smokvica, Korčula: ~ *na pandilu;.* Ugljan, Veli otok, Božava) »bora na licu ili u tkanju«, *grèspïn,* gen. *-ina* m »šmanjak, ribes grossularia, gres«. Denominal *grešpat* (Čilipi) = *grešpali, -ãm* impf. (Dubrovnik, Perast) *(na-, po-) = grišpali* (Stulić) *(na-)* prema iteratīvu *nagrišpavati* — (sa *šp* > *šb,* upor. *mazgo) grežbati, -am* (Lika).

Lit.: ARj 3, 23. 422. 436 5, 422. 498. 525. 7, 347. 405. 10, 425. 8, 225. *Pleteršnik* 1, 250. 468. 646. *Miklošič* 137. *SEW* 1, 611. *GM* 205. *REW*^{3} 2329. *DEI* 1154.

kreta (18. v., Belostenec) = *kréda* f (18. v., sjeverni krajevi) -= *kreda* (slov.) = *kréga* (Lika), s denominálom *krègati, krègãm* (Dobroselo, objekt *opanke).* Od lat. > tal. *créta.* Prijelaz *t* > *d* pretpostavlja mletački izvor. Tako i češ., polj. Početno *-da* > *-ga* sjeća na disimilaciju *katrida* > *katriga* (v.). Preko njem. *Kreide* istog podrijetla hrv.-kajk. *^rajda* (ŽK, 18, v., slov. *krâjda).*

Lit.: ARj 5, 500. 526. *Pleteršnik* 1, 454. *Miklošič* 137. *SEW* 1, 608. *Bruckner* 265. *REW*^{3} 1219. *DEI* 1155.

kretati, *krećem* impf. (Vuk) *(do-, is-, ižo-, po-, pre-, s-, za-) = krećat* pored *krećat* (Kosmet, sa *ć* iz prezenta), sveslav. i praslav. *(*kre_t-),* bez paralela u baltičkoj grupi, »movere«, *kretati, -am* (Lika) »hoditi kao guska«.

prema pf. *krenuti, krenem (iš-, ižo-, o-, po-, s-, za-), prickrênût* (objekt *vrata,* Kosmet) i prema iteratīvu na *-va- -krećivati, -čujem, -krenjivati, -krttati* (ŽK) samo s prefiksima. Deminutivi *kr'ecnuti, -em* (Srbija), *kretukali* (Stulić), *krêtkati, -ām* (18. v.). Postverbali *kret* m (neologizam), *pokret, zakręt,* s pridjevima na *-ъn krétán* (Srbija), poimeničen na *-īk kfētnīk,* na *-iça kretnica* (neologizam), *okretan,* na *-ovan kretovan,* poimeničen na *-īk kretovnik.* Apstraktum na *-anj skretati],* gen. *-inja,* na *-je kremce* n (Mikalja, Bella, Stulić). Na *-alo kretalo* n (neologizam). Na *-aljka kretaljka* (Borovo, Slavonija) »ptica vioglava, jynx torquilla«, *okrètãlja* (Srijem, Vuk), *okrètãljka* »alat na vratima«. Na *-aortica kretaonica.* Na *-ivo krêtívo.* Na *-nica skretnica* (željezničarski termin, neologizam), s radnom imenicom na *-jar skretničar.* Radne imenice na *-ač kretao,* gen. *-ača* »konj koji dobro kreće kola«, na *-lac kretalac, -aoca* m prema *-ica kretalica.* Glas *e* nastao je iz nazala *į.* Upór. polj. *krzątać sių,* rus. *krjatit.* Rumunji posudiše *a scrinti (piciorul)* »den Fuss ausrenken«, *scrtntitură, scrintoare* f »potentilla anserina«. Ista je osnova u prijevojnom štěpenu *o > u:* sveslav. i praslav. pridjev *(*krgtb) krut,* f *kruta* (Vuk) »debeo, tortus, duruş itd.«, prilog *kruto* (1497, Boka) »1" vrlo, 2° čvrsto«, poimeničen u f *kruta* (Čakavski) »ruga fili«, na *-ost krutost* f (16. v.), raširen sa *-ъn krútan, krutna* (također rus., polj.), *okrutan,* poimeničen na *-ik okrutnih* m prema f *-ica òkrutnica,* s pridjevom na *-ski okrutničkī,* na -osi *krutnost* (o-), na *-ovan krutovan* (ugarski Hrvati), na *-uljav krutù-Ijav — krutimjav* (Piva-Drobnjak). Denominal (faktitiv) *krutiti, krūtīm* (16. v.) *(pri-, ti-') — ukrūnt* (Kosmet) »1° činiti krutim, 2 jesti (argot, šatrovački, Priština)«, *skrutnuli, skrutani puti* (Belostenec) »viae praeruptae«. Apstraktum na *-in , krućina* (Vuk, sa *č* iz inhoativa *okrućati, -am* »postati krut«). Ovamo još *òkrut* (čakavski) »doliolum«. Glas *u* nastao je iz nazala *o.* Upor. stcslav. *krotb,* polj. *krţty,* i lit. *krautas* »hohes Teilufer«. Ie. korijen **qert-* »okretati«, u prijevoju **qort-* bio je nazaliran **qrent- l *qront-* i *nalazi* se u ništičnom .prijevoju u *čvrst* (v.) < *gŗt-tņ-os* bez nazala.

Lit.: ARj 2, 599. 4, 278. 7, 526. 505. 498. 499. 5, 660. *BI 2,* 638. Trojanović, *JF* 5, 224. Štrekelj, *ASPh* 28, 503. *Mažuranu* 546. *Elezović* \, 326. 2, 138. 388., Maretić, *Savj.* 46. Vuković, *SDZb* 10, *389. Miklošič.* 138. *SEW* 1, 612. 627. *Bruckner* 267. *KZ* 42, 354. *WP* 1, 422. *Trautmann* 142. *KZ* 46, 265. *Mladenov* 257. *Gorjajev* 171. *Boisacq*[3] 416-417. Jokl, *Stud.* 42. Petersson, *Zwei sprach!. Aufsätze* 1917 (cf. *IJb* 8, 206). *GM* 434. Charpentier, *IF 29,* 392. 396. *Tiktin* 1393. Osten-Säcken, *IF* 23, 381. Reichelt, *KZ* 46, 341. Walde, *IF* 25, 162.

kretuš m (Šulek, Srijem) »biljka mokriš, selen, apium graveolens L.«.

Lit.: ARj 5, 529.

krëvati (Dubašnica, Krk) »oporavljati se«. Bug. *krevam* »heben, anbrechen zur Reise *(krena)«* pokazuje unakrštavanje (miješanje) sa *krenuti* (v.). Slov. *ohřívati* »oporavljati se«. Glagol *krëvati* (1189) ima drago značenje: »morari«. Na *-va-* prema *okàrjati, -ām* (Vuk, Risan) = *okarljati* (Ljubiša) = *okrljati se, -ām* (Vuk, Lika), *okrljaviti se, -krljāvīrn* (Lika) »oporaviti se, ozdraviti«, praslav. < **kruati (ar* nije čakavizam); *okrljati se* i *okrljaviti se* mogu se i drukčije tumačiti. V. *krljav.* Ie. veze su iste koje i za *krepak* (v.), tj. *krëvati* sadrži praslav. *kre-* bez raširenja sa *p;* ovdje sa sufiksom *-va-* za imperfektiva. Uporeduje se i sa sanskrt. *abhi-šrl-nati* (3. 1. sing.) »ojačava«, *irih* »ljepota«, *Srí-* »lijep izgled«.

Lit.: ARj 5, 538. 8, 809. 862. 9, 809. Ribarić, *SDZb 9,* 160. *Miklošič* 140. *SEW* 1, 613. *Holub-Kopečný* 254. Machek, *IF* 53, 94-95. *Slávia 16,* 187. Matzenauer, *LF* 8, 45.

krevet m (18. v., Vuk, istočno, danas književno i na zapadu) »odar, postelja«. Deminutivi na *-ьc > -äc krevètac,* gen. *-ica* (Srbija, Šapčanin), na *-bk > -ák krevétak,* gen. *-étka* (Lika), na *-ič krevetić* m (Vuk). Augmentativ *krevetina.* Balkanski turcizam grčkog podrijetla (tur. *kerevet* < ngr. κραβά· ι. < dem. κραββάτιον): bug. *krevet* pored *krevát,* arb. *krevet,* ngr. κρεββάτι. Stgr. κράββατος je kao kulturna riječ ušlo i u lat. *grābātus,* odatle kao učena riječ u romanske jezike (tal. *grabato,* fr. *grabat), a* preko bizantinskoga u stcslav. *krovatb,* odatle u ukr. i ras., prema Boguslawskom je možda tračko--ilirskog podrijetla.

Lit.: ARj 5, 529. *Miklošič* 142. *SEW* 1, 625. *Mladenov* 256. -Vasmer, *GL* 84. *GM* 205. *REW*[3] 3827. *DEI* 1851. Bogusławski, *AnzIF 26,* 17.

kPga f (Vuk, Srijem) »l ° cucurbita lagenaria, Trompettenkürbis, 2° krbanj (Crna Gora), trupina oko koje se mlin salijeva i u koji žito iz koša kaplje (Lika)«. Slaže se fonetski

sa fr. *courge.* Upor. češ. *krhanice* »Rahmtopf« < stčeš. *karhan* »Gefäss«, slvč. *krhla* »Kufe«. Ovamo ide možda *mortùbaka* f (Vuk, Grbalj) »tikva ~«, koje izgleda kao izopačenje od *cucurbita* > njem. *Kürbis,* rum. *curcubetă* = *curcurbeată,* deminutiv *curcubețea* < lat. **cucurbitella,* pridjev *curcubetos.* Ovamo ide možda i hrv.-kajk., slov. *buča* f = *buča* (ŽK) »1° Kürbis, Flaschenkürbis, 2° Weinheber, 3° Schädel, 4° Beule«, ako JE skraćenica od **cucurbitea,* lat. pridjev na *-eus.* Oblik *krga* pretpostavlja **cucurbica* > fr. *courge.* Ovamo ide još slov. *koča* f (Goriško) »Kürbis« < furl. *coce* »Kopf«, koje je nastalo napuštanjem reduplikacije od tal. *cocuzza* < kslat *cuculia* (anno 1025) »zucca«. Glede *cukûn* m (Split) »lud, tikvan« = istarsko prezime *Cukán* v. *tikva.*

Lit.: ARj 5, 530. 7, 15. Skok, *ZRPh* 42, 149., br. 10. *SEW* l, 666. *Tiktin* 464. *REW*[3] 2365. Sturm, *ČSJK 6, 61. DEI* 998. 1185.

krhak, f *krhka,* pridjev na *-bk* (Vuk) = *krk* (ŽK) = na *-ъг krhat,* f *kȑhta,* od sveslav. i praslav. korijena *(*krbhz),* »lomljiv« = *kȑto (meso)* (Vuk, Kosmet, ŽU) »lose (ŽU)«, odatle sa *-ík kȑtak* (17. v), poimeničen *krhetek* (hrv.-kajk.) = *krhat^* m. Apstrakta na *-ina krhčina* = *krtina* = *krhtina* (Mikalja), na *-oca krhkòca.* Na *-avinq kȑliljavina* = *krhljevina* »lomljenje«. Na *-Ijika krhljika* (Šulek) »salata koja se lomi« (možda neologizam). Na *-otina krhotina.* Na *-olj(a)k krholjak,* gen. *-oljka* »mrvica«. Na *-ić krtić* »komadić stroja (npr. sata)« (Dalmacija?, Pavlinović). Denominali na *-ati kȑ(K)ati, -ām* (18. v., Vuk, Kosmet, slov.) *(is-, na-, o-, po-, ras-, sa-, s-)* »lomiti«, *nakȑhati se* »(metafora) napiti se«, na *-iti kȑhtiti (se), -im* (Mikalja, Stulić) prema pf. *krhnuti, -ēm (is-, o-).* Pored *krtak* ima Radnic *krhak* i *kritina.* Upor. niže *kriška.* Isti praslav. korijen sa sufiksom *-го: krš* m (Kosmet) »Fels, Stein, kras, njem. Karst«. Pridjevi na *-ъn kršan* »steinig, fest, wacker« (Vuk, Kosmët, ŽK), na *-evit krševit,* na *-iv kršiv (pre-, s-),* poimeničen na *-ost kršivost,* na *-ljiv kršljtv,* odatle *kršljivost.* Augmentativ na *-ina kȑšina* (Voltidi) »komad ili gomila komada«, kol. *kršēvlje* (Brač) n »prilomci osušenih grana«. Na *-alina skršalina* — *skršao,* gen. *-sìa* (Stulić) »trava prunella vulgáris, symphitum minus« na *-an(a)c krsänac,* gen. *-nca* »1° trava linaria reticulata, 2° ceitis australis«. Na *-in kršin* (Istra) »trava za pašu, milium effusum L.«. Denominal (faktitiv) *kršiti, -lm* (Vuk, bug.) *(is-, pre-, raz-, s-)* »lomiti« prema *skršivati (pre-),* na *-ati iskršati (s-)* (16. v., jedna potvrda), deminutiv *krškīti se* (Kosmet) »tucati se jajima na Uskrs«. Deverbali *skršak* (Stulić) »odlomáK«, *õkrš* = na *-aj okršaj* »žestok boj«. Apstrakta *okȑšanj,* gen. *-inja* m (Baranja) »nanos, ološ«, *ktšnja* (17. v.), na *-itbba kršidba.* Radne imenice na *-telj kršitelj (pre-, s-),* na *-nbk iskfšnik* (Kosmet) »l ° onaj koji živi u kršu, 2° đavo, sotona, 3 ° ko mu liči«, sa deminutivom na *-če iskršniče* n »dijete takvo«. Ovamo zacijelo ne ide na *-el kršijelj* = *kršclj* »Art Filzlaus« zbog toga što dolazi i sa *ρ* mjesto *S krpelj* (također slov.) »klop (ŽK)« = s metatezom *krljep* i *krlja* (Vuk) (~ *goveđa, ovčija).* [V. *krlj*[1]*].* Rumunji posudiše *corsie* »Geröll« < **krzš* + *-je* i *cârcel* »ixodes« < *kršelj* (zamjena *š* > *č* nejasna), Arbanasi *karsh,kersh,kersh* (Gege) »Fels«.

Sveslav. i praslav. prijevoj *(*kruhb): kruh* m »(zapadni krajevi od Bosne dalje za) hljeb (na istoku)«. U tom značenju je samo u hrv.-srp., u ostalim slavinama znači »komad«. Osnovno je značenje »ono što se krši«. To je značenje u *skruhati, -šem* (Belostenec) = *skrušali, -am* (stcslav.) = *krušiti (se), kruším (s-, sa-)* »l ° pestare, 2° mrviti (so)« preneseno u crkveni teološki jezik u pridjevu na *-ъn skrušan* (upravo part. perf. pas.) = *skrušen (duh, srce)* = *skrošan, -sna (—ne suze,* Istra) »contritus«, poimeničen na *-ost skrüšenõst* = *skrušenstvo* »contritio«, na *-īk skrušenīk,* gen. *-ika* »pokajnik«, *(s)kruševati se, -krušujem* »kajati se« = *skrušivati (se),* prilog *skrušeno.* Riječ *kruh* ima svoju leksikologijsku porodicu. Pridjev na *-ъn krüšan* (16. v.), poimeničen na *-ica krasnica* (Lika) »(metafora) njiva, usjev«. Deminutivi na *-ьc krüšac,* gen. *-sca* (15. v.j Vuk) od *kruh* = sa različitim akcentom *krüšac* (Kosmet) »so u krupici« (upor. bug. *kruh* »Klumpensalz«) = *krúšac,* gen. *-sca* (Vuk) »zrno grada, soli«, na *-čii* < *-ьc* + *-ić kruščić* pored *kruščić* s istom razlikom u akcentu i značenju. Augmentativ na *-ina krušina* (Lika) »biljka rhamnus frangula L.« (Križevci). Radne imenice na *-ar krûhar,* m (17. v.) prema *kruharica* — sa *š* mjesto *h* od glagola *krušarica* (Vpdice) »koja prodaje kruh«. Na *-arnica kruharnica.* Na *-orina krùšarina* (Lika) »plaća za kruh«. Složenice: *kruhopek* m (hrv-kajk., Belostenec) prema f *kruhopečica* — *kruhopekovica* »kruharica« = *krùhopec* (Lika) = *kruhopeča* (17. v., dva Bošnjaka) »vrijeme potrebno za pečenje kruha«. Denominali na *-iti krušiti, -lm* »jesti što s kruhom«, *dokrušiti* (Lika, Dalmacija, Pavlinović) »istrajati s jednim kruhom«, *kruhariti* (hrv.-kajk., Belostenec) = *krušnariti* »činiti kruh«.

Glagol *krkati, -ām* (Vuk, Dubrovnik) dolazi od onomatopeje kojom se izražava »jako kašljanje« prema pf. *kȑhnuti, -em* (Vrčević) »(metafora) umrijeti«. Upor. češ. *krchlati* »kašljati«. Odatle na *-itati krhićati (ć* iz prezenta, Lumbarda, glede *-ićati* upor. *razgolićatf)* »jako kašljati«. Mjesto *h* sa *k krkati, -am* (Vojvodina ?) »zagušljivo i često kašljati«. I kod kašljanja se osjeća lomljenje. Za to ta onomatopeja može da ide zajedno sa *krkati* »lomiti«. Mogla je doduše nastati i nezavisno od praslavenskoga, upor. sličnu arb. onomatopeju *gërhas* »schnarchen, hrkati«. Baltičke usporednice predstavljaju prvobitno značenje mrvljenja: lit. *krušti* = lot. *krauset* »stampfen, zerstossen«, lit. *kruša* = lot. *krusa* »grãd, tuča«, lit. *pakrušis* »praeceps, ripa«. Iz ovih se usporednica vidi da je *h* nastalo iz *s*. Gr. κρούω < *κρούσω »schlage, stosse«, κροαίνω »stampfe«. Prema tome je ie. korijen **qreu-* bio raširen s pomoću -s-. U slav. pojavljuje se **qrus-* osim u prijevoju **qrous-* možda i u prijevoju duljenja *u > y > i,* ako ide ovamo *kriška (kruha},* upor. ukr. *krýška.* Tako bi se tumačilo i *kritak, kritina.* Ali se *kriška* može izvoditi i iz *križ^-: cruce* (v.). Ne zna se, također, ide li ovamo *kruljav* (čak., Istra) »hrom, kljast, lahm«, poimeničen na *-ьc krūljăc,* gen. *-ljca* (Istra) »1° hrom čovjek, 2° prezime«, na *-ast krûljast* (Istra) »hrom«, na *-e krulje* m (Istra) »hromo čeljade«. U slov. *krutiti (o-)* »truncare«, *kruljav* »hinkend«, *kruljavec.* Upor. polj. *królic* »runzeln«. Te bi riječi predstavljale ie. **qrou-* sa *-lo* mjesto raširenja *s.*

Lit.: ARj 3, 899. 903. 5, 531. 651. 496. 532. 554. 556. 652. 656. 646. 647. 663. 666. 681. 682. 684. 679. 7, 405. *ASPh* 11, 448. Kušar, *NVj* 3, 338. *Elezović* 1, 336. 236. 333. 334. 2, 538. 237. Ribarić, *SDZb* 9, 160. *Miklošič* 143. 144. *SEW* 1, 628. 631. 630. 667. *Holub-Kopečný* 190. 189. *Bruckner* 271. *Mlađenov* 259. 378. *ASPh* 34, 394. 36, 123. *Gorjajev* 170. *Tiktin* 292. 300. *GM* 123-124. 207. 409. Barić, *Reč.* 376. *WP* 1, 481. *Trautmann* 143. Matzenauer, *LF 9,* 13—17. 23—4. Joki, *ASPh* 28, 5. *Boisacq*[3] 522. 512. Osten-Sacken, *IF 24,* 247-8. sl. Scheftelowitz, *KZ* 56, 167. 191.

krhat, gen. *-ata* m (Srbija, Milićević) = = *krat* (dva sloga, Vuk, narodna pjesma) »sinonim: zelenko, sivac (konj)«, od tur. *kırat,* tur. sintagma *kır* + *at* (v. *at),* od tur. pridjeva *kır* »siv, siv(k)ast«. Upor. *dorat* (v.).

Lit.: ARj 5, 476. 531. *Školjić** 417. 418.

kricelj m (Srbija, Čačak) »česan, češanj, bijeli luk«.

Lit.: ARj 5, 532.

krička f (Ljubiša, Boka ?) »obla i glatka pločica što se nalazi po kraju mora, plo(v)ka«.

Lit.: ARj 5, 533.

krîda f (19. v.) »(trgovački termin) postradanje trgovca koji ne može da plati dugove«. Pridjev na lat. *-alts kridalan (^lna istraga).* Radna imenica *-atar* < lat. *-atus* + *-arius kridàtãr,* gen. *-ara.* Od tal. *crida — grida, cridare — gridare,* i srlat. preko njemačkoga.

Lit.: ARj 5, 534. *DEI* 1157.

kriješ m, pl. *krêsovi* (Vuk), *kres* (Vodice) = *kris* (Golać, Istra), sveslav. i praslav. *(*kresi),* »1° Johannisfeuer > 2° najveća ljetna pripeká, 3° *(kris,* (Čubranović) cvrčak, cicada« = *kriješt* m (Peroja, Istra, glede dodatka *t* upor. *dužd* < *doge* i dubrovačko *vlas,* gen. *vlasti)«.* Slov. *kres* »Sonnenwende, tj. kad sunce postaje ljetno« očuvao je prvobitno značenje. Taj praslav. poganski termin bio je kristijaniziran već u stcslav. *vtskrěsiti* > (ikavski) *uskrisiti* (ŽK) »άναστήσαι«, u ništičnom prijevoju *uskrsnuli, -cm,* stcslav. *vtskrksncti* = *vàskrsnuti,* postverbal *uskrs* ~ *vaskrs* = *uskrsenje.CVTUC)* »sinonim: vazam, gen. vazma (v. *jamiti)«* = apstraktum na *-bje uskrsnuće* n, iz crkvenog jezika *vaskrsenje* = *vaskrsenje* = *uskřsenje* pored *-énje* = *voskres'ènije* = *velìgdan* (Kosmet), *Iskrsmíti, -ēm* (Vuk) »pokazati se«, *skrsnuti* »nestati«. Na *-nik (s)krsnik* (Istra) = *kresnik* (Krk) (prvobitno *kudlak).* Sa gubitkom početnog *u- skrsnúce* (Istra) i *skrsnuti* (1426, 1533) »uskrsnuli«. Naziv *uskrs* ima svoju leksikologijsku porodicu. Pridjevi na *-ьn* određeno *uskrsni* = na *-ji uskršnji* (~г *post,* ~e *jaje),* poimeničen na *-jak uskršnjāk* (Crna Gora) »uskrsno jaje«, na *-jača uskršnjača* »uskrsna košulja«, na *-ov ùskrsov* (~a jaja). Impf, na *-va- vaskršávati, -kršāvām* = *uskrsavati (s > š* prema *uskršnji),* na *-ovati.uskrsavati, -ujem* (Vuk) »provoditi uskrs«. Od *krest* pridjev je *kresni* (Istra), odatle prema značenju 1 ° poimeničenje na -ice *krijesnica* = *kresnica* (18. v., hrv.-kajk.) »Johanniswürmchen« — *krijèsavac,* gen. *-avca* = *kresalka* »svitac, svitaljka (od *svijetliti* v.)«. Upor. toponim *Krisnik* (ŽK). Denominai na *-iti krijèsiti, krijesīm* (18. v.). Ostatak praslav. svečanosti uz *krest* »Sonnenwende« je paljenje *uskrsne lomače* = *vazménka* (ŽK). Ovamo ide i *kras* (folklorni termin ugarskih Hrvata,

Jačke) »krijes«: vatra što se loži u oči Ivanjdana zove se *kras* (u izrazu *na krasu zgoreti).* Glas *a* je stara zamjena za **-fe** poslije *r.* Imenica *krijeŝ* (Martić) u značenju »kresanje« je pseudojekavizam od postverbala *křes* (v.), od *kresati* dok se *krijeŝ* »cicada« (Dubrovnik) dovodi u vezu s onomatopejskim glagolom *kriještiti* (v.). Palmotić: *(huda žena) kriješti kako krijeŝ sred ljeta.* Semantička je paralela za *Uskrs* kao leksički ostatak iz praslav. paganizma prema perifrazi *vazam* njem. *Ostern* prema perifrazi *Auferstehung.* Imenica *Ostern* ostatak je iz germanskog paganizma: ags. *eostre* = slav. *vesna, easturmonath* »vesnin mjesec > uskrsna svetkovina«. Baltičke paralele objašnjavaju dvoje: s < *ps* i da je praslav. *krêsb* po postanju postverbal od glagola koji je nestao u slavinama, a u lit. se očuvao: *kreipti* »wenden, kehren«, iterativ *kraipyti,* u prijevoju *kyptì* »sich unwillkürlich wenden«. Prema tome je φ u *krijeŝ* od ie. dvoglasa u prijevoju **qroip-* raširenog s pomoću -s. Naziv *kresb* označuje dakle »1° vrijeme sunčeva obrata u ljetu, 2° pogansku vatru, kršćanstvom prenesenu na Ivanjdan«. Ie. korijen **(s)qer-,* u bazi **sqerei-* s proširenjem na *p.*

Lit.: ARj 3, 903. 5, 536. 465. *BI 2,* 663. 701. Ribarić, *SDZb* 9, 160. *Elezović* 1, 85. *Miklošič* 138. *SEW* 1, 615. 633. *Holub-Kopečnv* 191. *Bruckner* 275. *Trautmann* 140. *WP 2,* 571. *Weigand-Hin* 350. Kostiái, *JF 5,* 190—192. Vaillant, *RES 22,* 25. Hamm, *KZ* 67, 126. Joki, *Stud.* 41. Matzenauer, *LF 9,* 25. *Boisacq*[3] 506.

krik m (slov.) »čekrk, Hebemaschine, Hebezeug«. Od tal. *cric, cricco, cricca,* tršć. *eriço* < srvnjem. *kríec.*

Lit.: Štrekelj, *DAW* 50, 34. *DEI* 1156.

kril m (16. i 17. v.) = *krilo* n (Vuk) = *krilo* (Kosmet), sveslav. i praslav. **(s)kridlo,* »1° sredstvo za letenje, ala, 2° (metafora, 16. \.) Schoss (> *šos* u hrvatskim gradovima, Vodice), 3° suknja (ugarski Hrvati, Hrvatsko primorje, Krasica, Sušak, slov.), 4° toponim«. Pridjevi na *-ьn krīlan, krīlnī* (neologizam), *krilovan* (neologizam), na *-ast kňlast* (Vuk), na *-ovit krilovit* (18. v., Kavanjin) = na *-at krilat* (stcslav. i rus.) poimeničen na *-ica krilatica* »1° ptica, 2° zmija, 3° parola, 4[D] kao neologizam predlagano za *avion,* nije prodrlo«. Denominal (inhoativ) *okrilatiti -lm* (Vuk) »postati krilat«. Složen pridjev *krilònog,* prevedenica od *alipes.* Deminutivi na *-će kriòce,* (Vuk) = *krike* (Zoranić) = *krilce* (Istra), *krilance,* gen. *-anca* (Srbija, Milićević), na *-asce* < *-ьcъce krilašce* (18. v.) = na *-ajce krilajce* (Vodice, glede ; < *ś* upor. *Sujcani* < *Suščani* »stanovnici otoka Suska«), na *-aščić krilaščić* (Vuk) »austrijski dukat (upor. *krilaš)«.* Na *-ka krilka* f »ljestve«. Na *-oca krilaca* (Vuk, Crna Gora) »ptica«, *kriljačica* »suknja (?)«, na *-as krllaš* »1° ime domaćih životinja (Bosna), 2° epitet za *orla, zmaja,* 3° talijer u kojem je orao, 4° vrst lađe na Dunavu od Beograda niže«, na *-jak kriljak* (1670, ŽK, Sušnjevo selo, Čakovac kod Ogulina) = *škriljak,* gen. *-aka* (Lika) = *krljãk* (ŽK, Lika, Sinac, Lešće) = *škrlak* (hrv.-kajk.) = *škerljok* (Bednja) = *škrljāk,* gen. *-aka* (Hrvatska, Bela krajina), odatle hipokoristici *škflja f* (narodna pjesma), na *-ka škrljka* (narodna pjesma, Hrvatska) = *šiljak* (Kordun, unakrštenje sa *šiljast,* v.) »šešir«, na *-java kriljava* »isto« (ŽK). Na *-avica kriljavica* (Stojdraga) »izatkani vez«. Na *-utič (anđeo) krilutić* (Imotska krajina), deminutiv od *krilut* u crkvenom jeziku. Upor. niže *kreljut.* Od sintagme *o krilu* > *okriliti* »pokriti krilima« > *okrilje* (Vuk) »obrana, zaštita«. Denominali na *-ati uskrílât, -am* (Kosmet, subjekt *deca)* »(metafora) jako se obradovati«, na *-iti kriliti (se), krilîm (nat-, o-, za-),* s posîverbalima *natknlak,* gen. *-lká, potkrilak.* Pored *krilo* postoji prijevoj sa *e* mjesto *i:* (čakavski) *krēlo* = *krêlo* n (17. v., Vodice) »1° krilo, 2" obod na šeširu« = (sa *hr* < *kr* kao u *hruška, hlače) hrelõ,* gen. pl. *hrél* pored *hrèleh* (Hvar, Brusje) = na *-гa krelja* »škrge«. Deminutiv na *-ica krel'ica* »ala, pinna«. Odatle antroponim *Hrelja* > *Relja Krilatica,* hipokoristik *Hreljko,* odatle *Reljković* = *Relković,* pridjevski toponim *Hreljin* (Hrvatsko primorje) = *Hierin* > *Florina* (Grčka). S umuknutim *h reljin* (narodna pjesma, Marjanović) »ptica«. Na *-ut* < participijalni nastavak *-pf. krêljut* f (15. v., Marulić, ŽK), sa deminutivima na *-ьc kreljutac,* gen. *-"ča* (Jačke), na *-ič' kreljut'ić* (Istra) pored *kr'eljutić* »1° ala, 2° homunculus« i s pridjevom na *-ast kreḭutast* (18. v.). Glas / nastao je iz ie. *ei.* Tako u svim istalim slavinama, osim u polj. *skrzydlo,* brus. *skrydlo* i rus. *krylo, kryl'ca,* gdje je jery prema *kryti* > *kriti* (v.). U tim je jezicima nepostojano *s-,* koje se nalazi još samo u hrv.-kajk. *škrlak.* Baltičke usporednice obavješćuju nas o korijenu praslav. izvedenice dobivene s pomoću sufiksa za oruđa *-dio* > *-Io* (v.). Lit. *skrieti* »in Bogen fliegen, sich schnell bewegen« = lot. *skriet* »rennen, eilig laufen«. To je ie.

baza *(s)qerei-,* koja je u hrv.-srp. dobro zastupana: upór. *kriv, skrčiti > zgrčiti, krinica, kriješ* i *uskrsnuli.* Oblik *krělo* nastao je po zakonu likvidne metateze iz ie. **(s)qer-dlo.*

Lit.: ARj 5, 539. 541. 501. 502. 550. 548. 7, 691. Ribarić, *SDZb 9,* 160. Hirtz, *Aves* 153 *Elezović* 1, 328. 2, 395. *Mažuranu* 507. 538. Jovanović, *NJ* 6, 85-86. Tentor, *JF* 5, 208. *Miklošič* 304. *SEW* 1, 615-616. *Holub-Kopečný* 191. *Bruckner* 497. *KZ* 41, 223-224. 45, 47. *Trautmann* 267. *WP 2,* 570. *Mladenov* 257. Vaillant, ÄF-S 22, 16. Matzenauer, LF 20, 22-23. *Gorjajev* 171.

kriminal m (15. v.) »kazneni sud, krivično djelo«. Poimeničenje lat. pridjeva na *-alis* od *erimen,* gen. -гни »zločin« *criminalis,* od *cernere.* Odatle pridjev na -ьи > *-an kriminalan.* U Krčkom statutu (15. i 16. v.) *krmenal,* valjda preko mlet. izgovora. Učene riječi.

Lit.: ARj 5, 548. 601. *DEI* 1157.

krîn m (Vuk, Vojvodina) »ljiljan, lijer, bogorodičino cvijeće«. Deminutiv *krinac,* gen. *-nca.* Pridjev *krinov* (Srbija). Nalazi se još u stcslav., bug. *krin* pored varijante *krem,* arb. *krinë.* Možda ide ovamo i *kreņķa* f »biljka« pored *krinka,* koja se citira u *ARj,* ali se (na str. 549) ne daje značenje ove biljke. Balkanski grecizam κρίνον, raširen preko evanđelja.

Lit.: ARj 5, 505. 549. *Miklošič* 140. *SEW* 617. *Mladenov* 256. 257. *CM* 206. Vasmer, *GL* 84. *Sulek* 173.

krina f »1° mjera za žito, 2° čaša«, sveslav. i praslav. riječ, živa do 15. v. Deminutivi na *-ča krinca* (16. v., Dubrovnik), s radnom imenicom *krinčar* (Stulić) »zanatlija koji gradi krinice«, *krinčica* (Dubrovnik, Vuk) »zemljani sud za juhu, kavu s mlijekom«, na *-ica krînica* »zemljana zdjela, čanak, činija«. Toponim *Krinjica* (Crna Gora). Sa varijantom *hri > kr: kmica* (Krk, Belostenec, Stulić) »1° isto, 2° toponim«. Slov. *krnjica* »(metafora) tiefe Stelle im Wasser, Wasserwirbel«. Kulturna je riječ. Rumunji posudiše *crimă* »Käsepresse«, Novogrci κρινί »Bienenkorb, košnica«. U prasrodstvu sa *scrīnium > škrinja.* Od ie. baze **(s)qerei-* raširene formantom *n.* Od te je i *kriv, krilo.*

Lit.: ARj 5, 549. 604. *Miklošič* 140. *SEW* 1, 617. *Holub-Kopečný* 254. *Bruckner* 276. *KZ* 46, 235. *Gorjajev* 168. *WP 2,* 570. *Mladenov* 257.'Joki, *ASPh, 2S,* 5. *Tiktin* 439.

krinka f (Dalmacija?, Pavlinović, danas obično) »obrazina, krabonosica, krabulja, larva«. Ikavska izvedenica na *-ka* od stcslav. *skrênja* »scurrilitas, Spott, Schimpf« = *skrênjevanije* n »isto«, bez pokretnog *s-, a* ovo srodno sa stvnjem. *scern* »Scherz, Mutwille, Spott« ili, bolje, posuđeno odatle kao tal. *scherno* »ruglo, ismjehivanje«, od ie. korijena **(s)qer-* »skakati«, koji je zastupan u baltičkoj grupi, a nema ga u slavinama.

Lit.: ARj 5, 549. Miklošič, *Lex.* 853. Bruckner, *KZ* 46, 235. 51, 239. *WP 2,* 566. *REW*[3] 7999.

krip m »sol«. Nije označeno narječje gdje se govori. Očito je arb. *kryp, kripë* »isto«.

Lit.: Vukičević, 5ЯРг 1895, 42-45. *GM* 206. (cf. *Anzi F* 8, 199).

kripta f (Kašić) »podzemna crkvica«. Učena riječ od lat. *crypta* < gr. κρύπτη u kršćanskom značenju. Kao pučka riječ dolazi odatle sa *cr > gr* (upor. *crassus > grassus) grot* m »posuda kod mlina«, deminutivi na *-ьc > -ac grotac* m (Perast) »dubak«, na *-čii < -ьc + -ič gročić* »eine kleine hölzerne Kufe, in welcher gesalzene Sardelen gehalten werden«, *grot,* gen. *grota* (Prčanj) »die (in der Form eines runden unten breiteren Stuhles verfertigte) Gehschule«; *grota* f (Dalmacija, Božava) »pećina«, morfologijski neobičan augmentativ na *ulj-* i *-ata > -ada grotuljãda* »velika grota«.

Lit.: ARj 3, 463. 5, 551. Rešetar, *Štok.* 236. *REW'* 2349. *DEI* 1159.

krîsma f (Voltidi), denominal *krîsmati, -mn,* apstraktum *krismanje* n — (sa *sm > zm* kao u *korizma,* v.) *krizma* f (Vuk, Boka, danas općenito) = *krizma.* (Rab, Božava, Cres), *krizmati (se), -ām* (Vuk) »1° dijeliti potvrdu, 2° (metafora) udariti (Marulić, Cres, Krašić)« prema impf, *krizmavati, krizmāvām* (18. v.), na *-ovati prekrizmovati* pf. »nanovo se krizmati«, pridjev *krlsmen* (16. v.), poimeničen na *-lk krizmenlk,* gen. *-ika, krizmani (kum), krizmanje* n, poimeničen part. perf. akt. *krlzmalac,* gen. *-aoca* (18. v.), *krizmalič* (Kašić) »bijeli ubrus što se postavlja na glavu krštenoga«, na *-avac krizmavac,* gen. *-avca* »koji krizma«, particip perf. pas. *Krizman, Krizmanić,* istarska prezimena = (sa *zm > im) krizma* (17. v., slov.), *krizmati, -ām* (17. v., Ančić, Glavinić), prezime *Krizman,* na *-ьc > -ac križmanci,* gen. *-aca* m pl. (Istra) »biljka polygala vulgáris«. Od lat. crkvenog termina *chrisma* za *consignația* < gr. apstraktum

/ρῖσμα (od χρίω »mažem«) > tal. *crèsima,* fr. *crème* > *krema* (francuzizam, hrvatski gradovi). Stara posuđenica u svim slavinama osim bug. i rus., iz vremena prije prevođenja Sv. pisma (Meillet). Iz panonsko-slavenskoga dolazi madž. *korozsma* »Patengeschenk«. Ide u balkanski latinitet, upor. arb. *krëzmonj* »salbe«.

Lit.: ARj 5, 584. 591. 11, 569. Tentor, JF 5, 205. Kušar, *Rad* 118, 21. Cronia, *ID* 6. *Pleteršnik* 1, 472. *Miklošič* 141. *SEW* 1, 619. *Holub-Kopečr.ý* 143 *Bruckner* 276. Meillet, *MSLP* 19, 11. 20, 1-25. *GM* 206. *REW** 1887. *DEI* 1154.

Krist m (16. v., prema lat. čitanju gr. χ, govore samo katolici), pridjev *Kristov* (Kašić) = *Kristos* (16. v.) = *Kristos* (16. v.) = *Kristos* (18. v.) = *Kristus* (16. v.) = *Kristus* (hrv.-kajk., ŽK) = (prema grčkom čitanju χ) *Hrìst* m (14. v., kod katolika, pridjev *Hristov)* — *Hristos* (govore samo pravoslavci), pridjev *Hristosov* = u složenicama *hristoljubac* = *-Ijuban, -Ijubiv, hristoljublje, hristonosan, -imenit, -darovan,* prevedenica od *a Christo datus, Hristodul* < χριστόδουλος = (sa *i,* > 0) *Krst* -(Novljanski blagdanar, 1506), pridjev *Krstov* (~ *dan,* 13. v. i ime 14. v.), odatle složenica (spoj ličnog imena i epiteta) *Isukrst* (15. v.) = *Jezùkrst* (Prčanj), koja se i danas govori, *Krstorodica* (18. v.) »Marija«, biljka *krstoruka* »palma Christi« (prevedenica), *Krstos* (dubrovački rukopis, 16, v.) = (sa sonantnim r) *Hrst* (14. i 15. v.), pridjev *hrstov* (15. v.), složenica *hrstoljubiv* (14. v.). Od kslat. *Christus* < gr. χριστός »pomazan«, od χρίω »mažem«, upravo prevedenica od hebr. *messia.*

U starijoj posudenici grčkog epiteta r je prešao u palatalni poluglas 6 (odatle sonantno f) *kfst,* gen. *krsta* m, sveslav., ali nije praslav., kako je tvrdio Budmani, »1 ° akt primanja u kršćansku crkvu, Taufe = baptismus«, odatle sveslav. denominal na *-iti krstiti, -īm* impf. (Vuk, *is-, po-)* »taufen = βαπτίζω»,, na *-ja- krštati, -anı* (16. i 17. v., također rus. i stcslav.), iterativ na *-ava- (po)krštavati, -krštavam.* U tom značenju posudiše i Madžari *kereszt* i *keresztelni,* dok Rumunji i Arbanasi ostadoše kod gr. > lat. naziva *botez* = arb. *pagezoj* < **baptidio.* Te lingvističke činjenice pružaju dokaz za tvrdnju da riječ *krst,* koja reflektira latinski izgovor grčkoga epiteta, ne predstavlja narodni latinski govor Balkana, nego je kasnije teološko proširenje u semantičkom pravcu, koje je zacijelo došlo sa zapada (iz Ogleja ?). Ne treba da bude posuđenica iz stvnjem. *christenen* < srlat. *christianare* > stfr. *crestiener,* od čega bi *krst* bio postverbal. Rumunjsko i arbanasko kršćanstvo je starije od slavenskoga i termini za akt primanja u crkvu predstavljaju balkansko-lat. riječ. N. pl. *krsta* (Vuk) u izrazu *nositi krsta* (Srbija) »zavetine, općinska slava krsta« i pridjev na *-ьn křstan, krsna (~sna* slava 14. v., /—o *ime, ~i list)* odnosi se na *krštenje.* Poimeničen pridjev na *-ik krsnih* (Kavanjin) »kršćanin«, *krsnica* f »1° krsno ime, 2° kolač za nj«, na *-jak kršnjak* (18. v., Vuk) »1° krsno ime, 2° krsni kolač, 3° lonac u kojem se kuha o krsnom imenu, 4° čovjek koji slavi krsno ime«. Apstraktum na *-it-bk krstići,* gen. *krstitaka* — *krstitke* f pl. (Hrvatska) — hrv.-kajk. *krstitki* »svečanost o krštenju«, s određenim pridjevom *(dan) krstitnji* (14. v.). Radna imenica na *-telj krstitelj.* Part. per. pas. kao pridjev *krstení (kum),* poimeničen na *-ik, -ica krštenīk* m *(ne-), krštenica (ne-)* »krsni. list«, *pokrštenih* prema *pokrštenica,* na *-jak nekrštenjak,* gen. *-aka* (Srijem). Na *-il-nica* > *-ionica krstionica* — *krstionica* = *krstinica* = *krstajka* = *krstavlje* n = *krstiomk* »zgrada u kojoj se krsti«. Na *-ak krstak,* gen. *-aka* (Srbija, Banija) »hljeb za krsno ime«. Imperativna složenica *krsti-kume-dijete* (Vuk) »biljka trifolium repens«.

Ovamo ide lat. pridjev na *-ianus Christianas* > gr. χριστιανός, u kojem je gr.-lat. sufiks bio identificiran sa *-janin: kršćanin (polu-*)* (prema lat. izgovoru gr. χ) = *kršćanin* (Molat, Rab na selu, u gradu *krstjănin, -jânin,* akcenat prema tal. *cristiano) = (h)rišćanin* m (prema grčkom izgovoru χ i bez sonantnog *r)* prema f *kršćanica* = *kŕšćanka* (Vuk) = *(h)rišćanka.* Odbacivanjem sufiksa *-janin křst* (Bosna, naročito kod Muslimana, ŽK kao neodređeni lični subjekt »man, on«), s negativnim prefiksom *nekrst* m, f = kol. *nekrst,* gen. -i (Vuk, Crna Gora). Kao posuđenica bez identifikacije sufiksa *krstijãn* (ŽK) = *kerstijân* (Cres) »čovjek«, upor. u mlet. *cristiano* »uomo«, f *kršćana* (Vodice) »žena uopće«. Pridjev *kršćanski.* Apstrakti na *-luk krstjanluk* (Pavić) = *kršćanluk* m (18. v., Bosna) = *kršćanstvo.* Denominal *pokršćaniti, -im* pf. (Pavlinović) pŗema impf. *pokršćanivati, -vam* (Bella) = *pohrišćaniti* pf. (Stulić) »učiniti koga kršćaninom«.

Latinski izgovor Isusova epiteta sa sonantnim ŗ dobio je i značenje »crux« kod pravoslavaca. Ta činjenica začuđuje. Značenje »crux« bilo je zacijelo sugerirano oblikom gr. χ, koje je i kratica za *Christus,* ali · grčki izgovor epiteta nije dao to značenje nego

latinski. Metafora pl. n (?) *krsta* = *krsti* f, m (pl. prema *prsi,* Vuk) »lumbus, križa«. Augmentativ na *-ina kȑstine,* gen. *kȑstina* »dio tijela i druga značenja kao plast, dio samara«. Ovamo i složenica *krstòbolja.* Kad je riječ o metaforičkim značenjima, gubi često religioznu patinu. Na *-eljac: krsteljac,* gen. *-Ijca* (Boka) = *krščica* (Ljubiša) »vrst veza«. Deminutivi na *-ič krstić,* na *-ьћ* > *-ak kȑstak* (17. v.), na *-ьc* > *-ac krstac* »na stražnjoj strani samara«, *Krstači* (Lika, toponim), na *-ačić krstačić* »oruđe na brodu kod male katarge«. Na *-as krstaš,* s augmentativom *krstašina* -··= *-äc krstac* »l ' (epitet za) orao«, *krstaš,* gen. *-asa* »2° križar, Kreuzfahrer«, 3° barjak, 4" talir, 5° vrst prsluka«. Pridjevi **krsni* samo u *krsnice* f pl. (Vuk) »balčak«, *krsnara* (Matevac kod Niša) »zmija Kreuzschlange«, *ki-stāškī,* na tur. *-li krstali* (epitet za *barjak,* narodna pjesma), na *-at kȑstat* (također toponim). Značajno je *krstašica* ~ *krstijež* — *krstača* »l ' vještica, *2'* čuvarkuća (Rudnik)«. Na *-ać* < - αϰηί *krstac,* gen. *-aća* »krstaš«. Kol. *kršće,* složenica *kršćerša* (15. v.).

Složenice, pridjevi *krstònosan, krstopokloni,* imenice *krstonoša,* prezime *Krstonošić,* pridjev *krstonošin,* f pl. *krstonoše* — *krsta* »zavjetina«, *vodokršće* »bogojavljenje«. S prefiksima *prekrstica* =-- *raskrsnica, raskršće.* Za brodski termin latinski neologizmi su *prekrstač* = *prekrštah.* Denominali s prefiksima *skrstiti, -lm* pf. (Vuk, Otok, objekt *ruke: skrštenih ruku)* prema impf, *skršćati, skfšćam,* na *-vaukrštavati, skršćavam, prekrstiti (se), -im* »prekrižiti (ŽK«, *isprekrštati, -prekrštam* »složiti jedno po jedno sve unakrst (prilog)«, deminutiv *krstariti, krstarim* »krizaliti«, na gr. *-os-ati krstosati, -šem* (objekt *vrata* i *pragove* protiv vampira, Srbija). Prilozi *nakrst, nakrstice, unakrst,* odatle *nakrsnica* »vez unakrst (možda prevedenica od *Kreuzstich)«, nakrsnik* (Srbija) »kolač koji se peče za daću«, *nákrst* m »(Šulekova prevedenica za) Kreuzband«. Značajna je još izvedenica na *-uš krstuš* za madž. *kuruc.* Madžarski slavizam *kereszt* ponovno je ušao u jezik u toponimu *Kerestinec,* deminutiv na *-ec* od lokatīva **Kereszten,* upor. *Varaždin* glede madž. lokatīva; u imenu biljke *kerestovnik* m (Šulek) »trava Kreuzwurz, madž. *kereszt/m, krestušac,* gen. *-Sca* = *krestušak,* gen. *-ška* (Stulić, Orfelin) »polygala vulgáris«, upor. polj. *krzyžownik,* češ. *křížek.*

Lit.: ARj 3, 1. 697. 708. 4, 937. 5, 637. 638. 644. 649. 7, 407. 889. 10, 455. 563-4. 624. Hirtz, *Amph.* 74-5. Ribaric, *SDZb* 9, 160. Rešetar, *Stok.* 240. *NJ* 2, 89-79. Tentor, *JF* 5, 209. Lalević, *NJ* 2, 78-81. 278-283. *Miklośič* 144. *SEW* l, 684. *Bruckner* 185. *Mladenov* 259. *Kiparsky* 233. Lohmann, *KZ* 58, 208. *GM* 191. Meinet, *BSLP* 19, 11.

krìstalad, gen. *krìstoda* m (16. v., Dubrovnik), deminutiv na *-bk* > *-ak krìstaodak* (18. v.) = *kristod* (Kašić, analogijski nominativ) = *krištalad,* gen. *-alda* = *kristal* (17. i 18. v.) = *kristal* (hrvatski gradovi) = *kristao,* gen. *-ala* (15. v.) = *krišćal,* gen. *-ala* (ŽK) — *kristao* (Banovac) = (sa *cr* > *gr) gristalad,* gen. *-aoda* (Dubrovnik, 15. v.) »biljur, kristal, golot«. Pridjevi na *-ьn* > *-an kristalan* (19. v.) = *kristodan* = *kristalden,* na *-bsk krištalski* (Belostenec) = *kristalski* (18. v.). Denominali na *-iti kristalui* (Šulek), na *-ovati kristalovati, -ujem* (19. v.), na *-isati kristalisati, -šem,* na *-irati* < njem. *-ieren* dodan na *-iz-* < *-idio* < -ιζειν *kristalizirati, -izīrām, kristalizovati, -izujēm.* Internacionalno od lat. *crystallum* < gr. ϰρύσταλλος »led« (prasrodstvo sa *crusta).* Dubrovački oblici pokazuju disimilaciju *Id* u geminati *II* kao *špioda* < *spilla* < *spinula, kêldar* < njem. *Keller* < *cellarium.*

Lit.: ARj 3, 434. 5, 551. 554. *DEI* 1165. Budmani, *Rad* 65, 165. Štrekelj, *DAW* 50, 33. *SEW* l, 630. *REW*[3] 2350.

kriša f (ikavski, 16. v., Mikaija, Korčula), toponim *Kríšev Do* (Crna Gora), *Kriševina* (Srbija, Kruševac) = *kriša* (Smokvica, Korčula), poimeničen pridjev na *-jak krišnjõk* (Brusje) »7. mjesec, srpanj« = *kreša,* gen. pl. *krėsi* (ekavski, Lastovo) = (sa dočetkom *-va* kao *murva, blitva, metva* od deklinacije u) *krišva* = *krischya* (Belostenec, nejasno, jer se može čitati i *krišća,* što opet nema smisla) = (ijekavski) *krleša* (Dubrovnik, 16. v.) = (sa dočetkom *-va) krlješva* (Vuk, Dubrovnik, Trpanj, Čilipi), na *-ar kriešvar* (Zore), epitet za *škvrlj* »sturnus roseus«. Dalmato-romanski leksički relikt (upor. krčko-rom. *křis)* od vlat. *ceresea,* pridjev na *-eus* od *ceresus* < *cerams* < gr. ϰέρασος, egejsko-maloazijskog podrijetla prema Battistiju, Slog *krě-* nastao je po pravilu likvidne metateze. Navedeni oblici pripadaju jadranskoj zoni. Kopneni oblici pokazuju ne samo likvidnu metatezu nego i prvu palatalizaciju: *črěšnja* (slov.) = *črešnja* (Istra, ŽU) = *črlešnjo* f (Bednja), na *-jak črešnjak* (Hrvatska) = *črešnjavec* (hrv.-kajk.), *črešnjavka* »kruška), pridjevi *črešnjev* = *črešnjov, črešnjan,* na *-ište črešnišče* = *črešnjar* (sv. Jelena kod Crikvenice) »enteriza melanocephala«, *črešnjarka* (Drivenik), *črešnjarıca* (Lič) = *črešnjavac* (Gėrovo) = *črišnja*

f (Rab, Božava, Mune) = *čerešnja* (Galičnik) = slov. *čerešnja, čerišnja* (ŽK, Vodice), na *-jak čerišnjak gra(h), čerešnar* (15. v.) »mjesec u kome se beru trešnje« = *črešnja* (14. v., Cres), pridjev *cr'ešnjev,* poimeničen *Crešnjevica* (Srbija, Homolje), *Precrešnja* (Srbija, Toplica) < *pred crešnjom,* upor. *Prijepolje* = (sa *čr* > *tr) trešnja* (danas književno i općenito), pridjev *trcšnjev* pored *trešnjov* (Vuk), poimeničen *trešnjevac* (pasulj), *treŠnjovica, Trešnjavina,* toponim, *Po trešnju* (ribarska pošta, Muo), *Trešnjevo, trešnjarica* = *trišnja* (Šibenik, Brač, Hvar, Vis). Ovamo još izolirano *trljesla* (Boka, Vuk) »prunus austera« < (možda) **ceresula, čirulič* m scr領šnjar« (sjeća na tal. *ciliegia).* Dočetak *-nja* došao je unakrštavanjem sa *višnja* (v.). Oblik bez *-nja češa,* koji bi se poklapao sa *kriša* itd., nije u hrv.-srp. potvrđen. Upor. bug. *čereša.* Vlat. oblik *ceresea* pripada i balkanskom latinitetu kao i svim romanskim jezicima i njem. *Kirsche.* Upor. rum. *cereală,* arb. *qerî* — *cerşî* (Ulcinj), koji pokazuje prijenos akcenta kao i *shtëpî* > *shpī* »kuća« < *hospitium,* ngr. σπίτι. Sa Balkana ta se riječ proširila i u sjevernim slavinama i postala tako sveslavenska. Njemačko posredovanje, kako misle Miklošič i E. Schwarz, nije nužno za širenje te mediteranske biljke među Slavenima.

Lit.: ARj 1, 822. 2, 78. 590. 5, 537. 538. 553. 11, 454. Dulčić, *HJ* \, 61. Oblak, *ASPh* 16, 441. § 27. *Mon. şerb.* 442. Belić, *Galičnik* 113. Ribarić, *SDZb* 9, 41. 82. *Pleteršnik* \, 100. Veselinović, *GĞ* 26, 229-238 (cf. *RSl* 1, 299). Hirtz, *Aves* 68. 74. Hraste, *JF* 10, 44. Zore *Tuđ.* 11. Radojčić, *NJ* 6, 217-223. *Miklošič* 34. *SEW* \, 149. *Bruckner* 581. *Mladenov* 682. Schwarz, *ASPh* 40, 284-292. *REW*³ 1823. *GM 225.*

krīti (se), *krijem* impf. (Vuk) *(do-, ispo-, ot-, po-, pre-, pri-, ras-, raza-,* raso/í/-, *s-, salti-, sa-),* sveslav. i praslav. *(*kryti),* »caelare«, prema iter, na *-va- -krívali, -krívam,* samo s prefiksima, part. perf. pas. *(ot')kriven,* u stcslav. u ništičnom prijevoju *pгiЪгъ enъ,* u Dečanskom hrisovulju *skriven.* Radne imenice na *-äc: pokrivač,* gen. *-aca, skrivač,* na *-lac,* gen. *-aoca skrivalac.* Na *-alo: po-, prekrivalo* n. Postverbali *pokriv* »krov«, na *-ka pokrîvka* (Kosmet). Prilozi *iskrivíce* (18. v.) = *skrivicē* (Dubrovnik, *igra* ~), *krijimicē* > *krimiće, krïom(a), kriomice, skriv*e*č* (gerund prezenta) = *skrívši* (gerund preterita) = *(na) skrivaj* > *skrvaje* (gerund prezenta) (Vodice) »potajno«, odatle radna imenica *kriomčar* = *krijumčar,* gen. *-ára* obrazovana prema *zulumćar* (pored *(-čar),* s pridjevom na *-ev, -ski kriomčarev,* -sfo', *kriomčarstvo* n, denominálom na *-hi krijomčariti.* Ovamo možda *krionica* »mrtvački pokrov (?)«. Od osnove **kry-* > *kri-* postoji još rus. izvedenica *krysa* »krov«, kod nas *kriš* m (18. v., Kavanjin) »zalaz sunca«, prilog *krišom* »kradomice«, s pridjevom na *-ьn krišan* (Martić) »sakriven«. Glas *i* nastao je iz jery-a < ie. *n.* Praslav. prijevojni štěpen za perfektum je nomen actionis *krov,* gen. *-krova* —- *krov,* gen. *krova* (Buzet, ŽK), s prvobitnim značenjem »ono čim je što pokriveno > \° tectum (po semantičnom zakonu rezultata), 2° paluba, kuvijerta« 3° djelo kojim se što sakriva«. Pridjevi na *-ьn krovan* (17. v., Kavanjin), s izvedenicama na *-iça krõvnica* »1° ćeramida, kupa, 2° kovčeg pokriven zaklopcem«, *krovriica* (Istra) »lisnata grana«, na *-jača krôvnjača* »kuća pokrivena krovinom«, *krovinjara* »Strohhütte«, na *-nat krovnat* »pokriven krovinom«, na *-en (s)krSven* = na *-it skrovit* »sakriven«, *skrovitost,* na *-an skrovan, skrovnica* »spremnica« (upor. stcslav. *sbkrovb* »absconditum« > *skrov),* na *-at krovat* »podoban za krov«. Deminutiv na *-ič krović, -ića* (Lika). Augmentativ na *-ina krovina* (18. v., Vuk) »nevaljalu sijeno za krov«, odatle na *-jak kròvinjãk* »krov od slame«. Kol. na *-je kravlje* n. Radna imenica na *-ьc krovăc,* gen. *krSvca* (ŽK) = na *-ar kravar* (neologizam) »pokrivač«. Na *-ište (s)krovište* (13. v., Vuk). Na *-arka krovàrica* »ptica cettia altisonans«. Stcslav. *pokrovъ* > *pokrov* »mrtvačko pokrivalo« ušao je u crkvenu terminologiju: *pokrov Bogorodičin* — *pokru,* gen. *-ovă* (Buzet, Sovinjsko polje) »poklopac« — *pokrőf,* gen. *pokrova* (Cres) »Deckel«. Prilozi *krovom* ----- *u krovu* »tajno« (prema značenju 3°). Deminutiv na *-ьc pokrovac,* gen. *-ovca,* s augmentativom na *-ina pokrovčina* »Pferdedecke«, na *-ić pokrovlč* (Buzet). Naziv **po1гго ьсь* »pokrivalo« kulturna je riječ koju posudiše Rumunji u različitim varijantama *pracovitá* — *proskoviţa* »Decke, Kotzen« = *provăţ* = *-vet* »pokrov za kalež«, Arbanasi *pokrove* »ein Tuch« = Novogrci πορκόβα (Tesalija) »Decke«, Madžari *pokrocz.* Neologizam *pokrovitelj* je prevedenica od *protector* »patronus«, s apstraktumom *pokroviteljstvo* »protektorat« ušao je u saobraćajni i književni jezik [za Maretića rusizam, rus. *pokroviteh}.* Stvoren je od *pokroviti* = *pokriti.* Ima i pridjev *pokrovit* »nejasan« (prema *skrovit).* Baltičke usporednice sadrže prvobitno ie. značenje od praslav. *kryti* — *krovī:* lit. *krauti, krauju* »postaviti jedno na drugo« = lot. *kráut* »metati na kup«,

odatle *krava* »kup«. Praslav. značenje »caelare« razvilo se prema tome iz potrpavanja (ra-). Upór. bosanski izraz *potrpaj to = zataji.* U gr. κρύπτω. Ie. je korijen **qrā^xu- / *qrū- i̯ aru-* »1° gomilati na hrpu > 2° pokrivati« bio raširen formantom *p.* V. *krasti.*

Lit.: ARj 2, 599. 3, 937. 900. 5, 550. 554. 538. 548. 553. 617. 618. 10, 562. *Elezović 2,* 43. 538. Tentor, *JF 5,* 209. Ribarić, *SDZb* 9, 191. *Miklošič* 143. *SEW* 1, 625. 632. *Holub-Kopečný* 189. 190. *Bruckner* 273. *WP* 1, 477. *Trautmann* 140. *Mladenov* 258. *GM* 347. *Tiktin* 1267. Belio, *Priroda* 299. Horák, *ASPh* 12, 299. *Boisacq*[3] 522-523. Fraenkel, И^иS 12, 187. Uhlenbeck, *PBB* 27, 122. Wiedemann, *IF* \, 194. Maretić, *Savj.* 94.

kritik m, poimeničen kslat. pridjev *criticus* < gr. κριτικός = na -./UT < *-arius kritičar,* pridjev na *-bsk kritički = kritičan* (19. st., Šulek), imenica *kritika,* upravo poimeničen gr.-lat. pridjev *critica.* Apstraktum na *-izam kriticizam,* gen. *-zrna.* Denominál na *-ati kritìkati, -am* impf. (Perast) = prema njem. *-ieren* < gr.-lat. *-izare* < *-idiare kritizirati -tizīrām* — (zamjena sa *-ovati) kritikavau, -ujem.* Učene internacionalne riječi. U srodstvu s apstraktumom κρίσις > *kríza* f (od κρίνω).

Lit.: ARj 5, 556. *DEI* 1161. 1166.

krîv, *kríva* (Vuk), baltoslav., sveslav. i praslav. pridjev (opozicija: *prav,* v.), »1° obliqmis, krumm (konkretno značenje), 2" sakat, hrom, šepav (Korčula, Kosmet), 3° (moralno značenje) reus, schuldig, 4° neprav, neispravan, 5° (u narječjima, Cres) lijevi«, s prefiksom *nakřiv* (Kosmet) »1° dosta kriv«. Izvedenice su najčešće od značenja Γ i 3°. Od prvog je značenja poimeničeno f *kriva* »1° kriva sablja, 2° krivo drvo u stražnjem kraju kukuruzane koje sapinje dolje podumijente. a gore vjenčanice (Dobroselo, Lika), 3° štap na donjem kraju kriv poput srpa (služi u igri *krivanja* s denominálom *iskrívati, iskrivom* »dobiti kod te igre«, deminutivom na *-ica krivica* i augmentativnom *krivètina), 4 (kriva,* Vuk) svinjska bolest od koje se svinjče obrće, odatle denominai *òkrivati se* (subjekt *svinje), 5° (kriva,* Posavina) rebro u lađe (v.)«. Poimeničenja s pomoću sufiksa na *-ača krivaca* »1° nešto krivo (sablja), 2° seoska plemija, koliba (Kosmet), 3° puška (šatrovački, Sirinić), 4" toponim«, s prilogom na *-ski krivačkī (udariti puškom),* na *-ъc krivac,* gen. *-vca* (Vuk, Hrvatska) = *krivi vjetar* »jugoistočni vjetar (valjda prema značenju 5°) = rum. *crivet* »Nordwind«, na *-adak,* gen. *-atka krivádak* »nešto krivo (drvo)«, na *-alja krivaljei* pl. (Ljubiša) »1° roguljice, 2° (sing.) bijelo grožđe kriva zrna«, na *-aljica krivaljica* »epitet sablji«, na *-aljka krivaljka* »vrst kruške«, na *-ulja krivulja* »1° kriva crta, 2° smokva *(krivüja,* Cres), 3° žensko hromo (Kosmet)«, *-uljica krivùljica* (Dobroselo) »šara na čarapama«, na *-anja krivanja* »krivljenje«, na *-ča krivca,* s deminutivom *krivčica* »1° biljka anagallis, 2° toponim, 3° (Brač) bijelo grožđe«, na *-ičica krivičica* »biljka«, na *-aja krivaja* »veliki nož što se nosi za pojasom«. Ovamo možda *kriče* (Kosmet) »krivenje«. Na *-elja krivelja* m »šaljiv naziv za čovjeka krivih nogu«. Složenice od sintagmi sa *kriv* u prvom dijelu, a u drugom s nazivima predmeta koji mogu stajati nakrivo, često s humoristickom tendencijom: *kriviša-kapa* »koji nosi kapu nakrivo« = *krìvokapa,* također prezime na *-ić, krivobel* (Hrvatsko primorje) »vinova loza«, *krivodo,* gen. *-dola* »1° krivi do, 2° toponim«, *krivodrška* (Vuk) »kruška s krivim drškom«, *krivdglav,* s poimeničenjem *krivòglavica, krivòglêd, krivoguz* m prema f *krivòguza* (Lika) = *krivogüza* (Kosmet), *krivòkura, krivòkur* m = *krivokür* (Kosmet) prema *krivopizd* (za žensko, Vuk), *krivomiga* »biljka jynx torquilla L.«, *krivònog* (Vuk), *krivòok* (18. v.), *krivòputica, krivòstruk* (16. v.), *krivòruk, krivostran, krivošija* (odatle prezime *Krivošīc;* također toponim), *krivoust = krivoüs* (Kosmet), *krivòvrat.* Denominali (inhoativ) na *-ati krívali, krívam* »postajati krivim« = na *-iti, -ěti kriviti (se) — krívjeti, křivím* (Bella, Ljubiša) »bramati«, *okrīmt* (Kosmet, subjekti *tele, ovce)* »činiti da je što krivo«, *kriviti se* (Smokvica) == *křivit se* (Kosmet) »plakati«. Odatle *krivnja* (Dubrovnik) = *krivnjava* »krivljenje« =-= *krivljăt, krivljem* (Kosmet) = *kriváň, -vjen* (Korčula) »šepati«, na *-udati* (prema *vrludati) krivudati, -am* (Vuk, Boka) *(is-* Piva-Drobnjak), s pridjevima *krivudan, krivudast, -av* (Srbija), *krivudalo* m, *krivudina* »mjesto gdje je što krivo«, *iskrivljivat, -ujem* (Kosmet). Toponimi na *-aj, -aja, -ajica Krívaj* itd. mogu da potječu samo od konkretnog značenja. Vrlo je malo posuđenica u okolnim jezicima. Upada ipak u oči κρυβίτσα (Grčka, otok Thera) »koza«, nazvana ovako po krivim rogovima. Od moralnog značenja náhodě se također brojne izvedenice, koje se u najviše slučajeva slažu u sufiksima s izvedenicama od *prav.* (v.). Pridjev je raširen sa *-ьn kriváň, -mia* (17. i 18. v.). Koliko je toponim, kao u Srbiji, ide u prvu grupu. Poimeničenica na *-īk krīvnīk* (16. v.) nije ušla u jezik, nego na

-ьс *krivac,* gen. *-vca* (12—13 v., Vuk) »reus« prema f *krivica* (17. v.). Apstrakta su na *-da krivda* (prema *pravda)* s pridjevom *krivedan* (16. v., prema *pravedan)* i denominálom *křivditi* (Stulić), na *-ica krivica* pored *krivica* »1° opozicija: *pravica, 2°* smokva (Marulić, prema m *krivac,* konkretno)«, s pridjevom na *-ьn kriv̀ičan* (17. v.) i apstraktumom *kriv̀ičnost,* na *-ina krivina* sa deminutivom *krivinica, krivinja* (čakavci, 16. v.), na *-nja krivnja,* na *-ost křivost* (prema *pravost'}.* Denominal na *-iti kriviti, krivim* (i u drugim slavinama) *(is-, o-, s-, sa-)* prema iteratīvu *-krivljivati, -krivljtijēm,* samo s prefiksima. Odatle *krivitelj, okrivljenik,* gen. *-ika* (poimeničen part, perf. pas.). Mnogo imeničkih i pridjevskih složenica od sintagmi sa *kriv* u prvom dijelu, a u drugom imenice moralnog značenja: *krivobog* (18. v.), s pridjevom *krivoboški, krivobožan* i apstraktum *krivoboštvo,* na *-ъc krivòЂогас, krivočašće* (17. i 18. v.) »praznovjerje«, *krivôdušan* (18. v.), *krivòkletan,* s poimeničenjem na *-lk krivokletnīk* — *krivozaklinjalac* (17. i 18. v.) i *krivòkletva* (18. v.), *krivòrota* (Stulić) i *krivòrotník* (16. v.), *krivõštovlje, krivotvorac,* gen. *-rea, krivotvorina* (neologizam) »falsifikat«, *krivòvjerac,* gen. *-rea, krivovjerje* itd. Prilozi *krivo, ukrivo* (Piva-Drobnjak). Od značenja 4° *krivci* m pl. (Kosmet) »pijetli koji kukuricu noću ili prije pola noći«, opozicija *pravi* »koji objavljuju zoru«. Prvobitno je značenje konkretno. To pokazuju i baltičke usporednice koje znače samo to: lit. *kreivas* = lot. *kreiss* »obliquus«. Moralno je značenje praslavenska inovacija, stvorena po semantičkom zakonu metafore. Baltičke nam usporednice objašnjuju i podrijetlo samoglasa *i* u pridjevu. Taj je nastao iz ie. dvoglasa u bazi **(s)q(e)rei-* sufiksom *-ųo.* Upór. s drugim prijevojem, a istim sufiksom lat. *curvus.*

Lit.: ARj 3, 900. 5, 556. 563. 566. 583. Vuković, *SDZb* 10, 387. 389. *Elezović* 1, 326. 328. 236. 428. Tentor, *JF* 5, 208. Trojanović, *JF* 5, 224. *Miklošič* 141. *SEW* 1, 618. *Holub-Kopečný* 191. *Bruckner* 276. *ASPh 29,* 115. *Trautmann* 141. *WP* 2, 570. *Mladenov* 257. Meyer, *IF* 31, 466. Sütterlin, *IF* 25, 66. Uhlenbeck, *LUA* n. f., avd. 1., Bd 18., br. 2 (cf. *IJb* 10, 340). Uhlenbeck, *IF* 30, 292. Scheftelowitz, *IF* 33, 162. *Tiktin* 440.

brizolit m (Bella) = *krizalit* (Belostenec) »vrst dragog kamena«. Od lat. *chrysolithus* preko tal. *crisòlito* < gr. složenica χρυσόλιθος, od χρυσός »zlato« i λίθος »kamen« (v. *litica).* Učena riječ.

Lit.: ARj 5, 551. *DEI* 1163.

kríž, gen. *kríža* m (zapadno, katolici) = *križ* (Božava) »1° sinonim: krst (pravoslavci) kao crkveni termin«, pi. m *krizi* »2° svetkovina Spasovo«, *križa* n pl. (Istra) »3° krsta, leđa (Molat), 4° macula in cruciș formam (kod zmije) (Sv. Simun, Zagreb), 5° toponim s pridjevom. *Sveti«.* Deminutivi na *-ic križić* (ŽK), na *-ič križić* (Vuk), *križićak* (ugarski Hrvati), *križića* »vinova loza, biljka«, na -ьс > *-ac krížac,* gen. *-sca,* također biljka; na *-bk* > *-ák křižák,* gen. *-ška.* Postverbal na *-ka kriška* f (Vuk, *~jabuke, lubenice, sira, hljeba)* »Schnitte > šnjíta (ŽK)«, s deminutivom *kríščica* (Vuk). Augmentativ *kríščina* (Srbija). Odatle na *-ara kriškara* (Mačva) »kapa od više komada«, od *križati* »zerschneiden«. Hipokoristik *križa* (Kurelac) »ime ovci«. Pridjevi na *-ьn* > *-an križan (~ni put),* poimeničenja na *-ica križnica* »dva drveta što stoje unakrst« = *krížnica* (Vuk) »kapa katoličkog svećenika«, *krížnik* (17. v.) = *križar* = *križnjak* = *križonosa* (18. v.) »krstaš«, odatle pridjev na *-bsk križničkī* (17. i 18. v.) »krstaški«, i na *-ija križničija,* na *-jačća križnjača* (Brač) »morska zvijezda«, na *-ev križev,* poimeničen na *-ák križevāk,* gen. *-aka,* na *-ьс* > *-ac Križevac,* m pl. *Križevci,* sr. r. *Križeve* (18. v.) »isto što kríži«, na *-ka križevka* »kruška«, *krížovka* (Sv. Ivan Zelina) »vipera bērus«, na *-evat križevat* (~ *kum),* na *-at križat* = *križevan,* poimeničen *križatica* »gentiana cruciata«, na *-ast križast,* na *-ište križišće* (Istra) = *krietna* = *križanja* (ŽK) = *križanja* (Krašić) = na *-ur križur* (Istra) = *križopuće* = *križepuče* (hrv.) = *prekríž* (Cres) — zacijelo i toponim *Prekrišje* (15. v., Zagreb) = *Prekriže* pl. (ŽK) »raskršće«. Na *-ol: krizo,* gen. *križala* (Lika) »kriška«. Na *-ulja križulja* (Istra) »zvečac, briza media«. S prefiksom *pokrižak,* gen. *-ška* m (Vuk) »nekakav svetačac oko Spasova dne kojega nema u kalendaru, ali ga narod u Jadru (Srbija) svetkuje ili je nekada svetkovao«, zajedno sa *kriška* dokazuje da riječ *križ* prvobitno nije riječ katolika nego i pravoslavaca i da je religiozno obilježje riječi nastalo kasnije. Upor. još ukr. *kryžka.* Na *-al križao* (genitiv nije potvrđen) »sonchus«. Na *-alina križalina* f »ciklama«, na *-alj Lřižalj* »biljka«. Na -т· *križar,* gen. *-ára* m (18. v., Vuk) »1° krstaš, 2° talijer« prema f *križarica* (Trpanj) »vještica koja ima pod nosom križić«, s pridjevom *križarski.* Na *-ak križah,* gen. *-aka* m (Vuk) »1° talir, 2° vrsta pauka«. Denominali na *-ati križati, -am* »učiniti nešto na križ, precrtati« *(is-, ispre-, pre-, s-),* na *-iti prekrižiti se* (ŽK, hrv.-kajk., Belostenec, Voltiđi.

Stulić) »prekrstiti se«, impf, *prekriživati, -am,* na *-ariti križáriti, križārīm* »krstariti po moru«. Odatle prilog *prekrižice.* Neologizam na *-ala skrižala* = *-aljka skrižaljka* (iz rus.), stvoren je prema stcslav. i rus. *skrižah* f »tabula«. S prefiksom s je *skriška* f i *skriž* ·= *skfž* (sa *kri* > *kf)* »(s)križalina, miholjica, klobučac, ciklama, cyclamen europeum«, na *-an skižan* m »rusomača, *skrižao* »vrsta trave«, *skrižar* m »kolut, discus«, *skrišišće* = *raskrišće.* Prilozi: *skriž* (Istra) »razroko, škiljavo«, *nasokriž* (Lika) »unakrst« — *nasukriž* (Lika) »prekonož sapeti konje«, *nasukrižice* »nasukrstice«. Upor. slov. *navzkriž, nakri&ce* -- *nakriž* (hrv.-kajk.) = *naokriške.* Naziv *križ* gotovo je sveslav. (ne praslav.) posudenica iz lat. *crux,* gen. *-cis* kao kršćanskog termina. Nema jedinstvenosti u pogledu posrednika. Prema Miklošiču riječ je posuđena u Panoniji u 9. v. iz stvnjem. *chriuze* < lat. *cruce,* nvnjem. *Kreuz.* Kiparsky uzima kao vrelo istro-rom. *krūze (Atlante italosvizzero* karta 790, punkt 398). Ali istroromansko kršćanstvo nije moglo biti izvor, nego nastojanje oglejskih patrijarha u pokrštavanju južnih Slavena, naročito Hrvata i Slovenaca. Zbog toga *križ* kao kršćanski termin ide zajedno sa *korizma.* Vrelo je furlanski *croz.* Glede prijelaza *ro* > n upor. *Kimъ* < *Roma,* tj. zatvoreno lat. dugo *o* bilo je reflektirano sa M i u vezi s rom. *r,* koje je bilo mekše, palatalnije nego slav. *r,* dalo je *r'u.* U toj vezi razvilo se **riu* jednako kao *judaeus* > *ži*$_r$ *dovinb.* Ne rnože se uporedivati s arb. *kryq* = *kruć* (Ulcinj) = *krućt* »krsta (dio tijela) «(Ulcinj). Ribarska pošta u Ulcinju *Āda Kruču* je zacijelo mlađa posudenica. Arb. *kryq* ide zajedno s rum. *cruce.* Iz balkanskog je latiniteta. Stoji na štěpenu vulgarnog latiniteta, dok slav. *križb* iz 9. v. sa *ž* ide zajedno sa *kalež* < *calice, čomož* (v.), tj. pretpostavlja sonorizaciju *cruce* > **cruge* > *croie.* Glas *ž* nije refleks za stvnjem. *z.* Prezime *Cruce* 1283. == 1124. *Crasi, de Crono, de Crasi, Crose* 1330, u Dubrovniku 12—17. v. *Crasi, Crosio* 14. v., *Crusi* glasi sa *-ič Krušíc* 1253, predstavlja đalm.--rom. refleks *s* za *-će.* Upor. *Valdanos* (Ulcinj) < *vallis de nuce.* Preko madžarskoga je *kuruc* {1514, 1697, 18. v.) < lat. *cruce* »1° vojnik, konjanik, 2° malen čovjek (Lika)«, madžarski apstraktum *kurusag* m »ustanak, buna«, od madž. *kurucsok* »seljaci pobunjenici«.

Lit.: ARj 4, 1. 5, 553. 471. 678. 818. 901. ' 7, 406. 471. 666. 639. 10, 559. 11, 569. 570. *Pleteršnik* l, 666. 678. 680. 771. 816. Maretić, *NVj* 3, 192. Tentor, *JF* 5, 208-209. *Miklošič* 141. 304. *ASPh* 11, 110. *SEW* l, 619. *Holub--Kopečný* 191-192 *Bruckner* 276. .KZ 48, 182. *Kiparsky* 114-115. Mikkola, *MSNH* 7, 261. si. (cf. *IJb* 11, 467). Boháč, *LF* 35, 223-226. 432-435. Matzenauer, *LF* 9, 10. *REW*[3]2348.

Krk[1], gen. *Krka* m (Budmanijev akcenat) »1° otok u Kvarneru, 2° glavno mjesto na njemu«. Potvrde od 1388. *z Krka, v Krči* 1466, 1470. *v Krk.* Pridjev (ktetik) *krčki* (13. v., Zakon vinodolski), *knežija krčka.* Etnik na *-janin Kŕcanin* (14. v., Statut krčki, pl. m *Krcane)* m prema f na *-inja Krkinja.* Tal. je naziv sasvim drugi *Veglia,* koji govore i Hrvati *Veja.* Taj se osniva na Porfirogenetovu Βέκλα < vlat. *veda* < *vetula,* pridjevski deminutiv od kllat. *vetus,* gen. *-eris.* Na tom se osniva i krčkoromanski *Vikla* i ktetik *veklesun* < vlat. *vekl-* sa dvostrukim pridjevskim sufiksom kllat. *-ensis* > vlat. *-esis* + *-anus* > krčko-rom. *-un.* Mlet.-tal. *Veglia* nastao je iz suglasničke grupe *cl* > *gì* (furi.), upor. *Mutuḷa* > *Muda* > *Mugia* > *Muggia.* Ktetik je na *-otto* (upor. *ćozot* od *Chioggia* < *Claudia)* < gr. -ατής *vegliato.* Βεκλα > *Vikla* je poimeničen pridjev ž. r., jer se podrazumijeva *civilas* »Stari grad, Città vecchia«. *Krk* točno reflektira antički toponim *Curicum.* Problem je dvostruk: 1° kako to da su antički toponim očuvali Hrvati, koji su ga morali čuti u 7. vijeku od domaćih Romana (ti su se održali sve do konca 19. v.), a i oni su ga napustili, 2° ako je *Vekla* = *Vikla* po značenju »stari grad«, pita se da li je postojao na otoku *Novi Gradi* Oba se problema danas još ne mogu riješiti. Moguća su samo nagađanja. Istaći treba da se iz starine na natpisima očuvao i etnikum *Curicta,* koji je obrazovan s pomoću ilirskog sufiksa *-ta* (upor. *Delmata).* Može se nagađati da se *Curicum* održao u toponomastičkim izvedenicama *Kakarǎjne* f pi. i *Kokorece* n, nazivi krčkih njiva. Reduplikacija početnog sloga upućuje na jaku onomatopejsku izmjenu, ako je nastalo od pridjeva *Curie* + *-ina* ili *-ena* i *Curïcticum,* u krčko-rom. **Corecaina, *Corećeco* sa metatezom i asimilacijom **Karakaina, Cocoreće.* Kako za te promjene nema dokaza u historijskim tekstovima, ostaju samo lingvističke kombinacije. *Vekla* = *Vikla* mogla je nastati prema tipu *Civilas vetus ragusina* > *Cavtat,* tal. *Ragusavecchia,* u krčko-rom. ** Vikla corecaina* ili **corećeco. Novi (krčki) grad* mogao je biti ondje gdje je danas *Punat* »Most«, koji je Punat spajao preko Prnibe sa Krkom.

Lit.: ARj 5, 594. Skok, *Slav.* 21-3. *AGI 25,* 132-135, §§ 121 i 122. 24, 23, § 21.

krk² (narodna pjesma), indeklinabilni pridjev kao epitet za *čoja (krk-čoje, čakšire)* = sa tur. *-li krkli (đerdan od krkli merdžana,* Pavlinović) = *na.krk.li dolama* (Relković). Rapić ima *(patiti od) krkli pantofola iliti cipela* zacijelo u značenju »tijesan«. Martić ima: *krklom gorom zaci* u nejasnom značenju. Možda je u vezi s tur. *kırkmak.* V. *krkma.*

Lit.: ARj 5, 593. 594. 7, 406. *Školjić?* 418.

krk³ m »Halš«, češ., polj., gluž. praslav. riječ *(*ktrkb),* istisnuta je u hrv.-srp. od *grlo* (v.). Da je nekada postojala i u južnoslav., dokazuje rum. *cârcă* »Buckel, Rücken« í naše izvedenice na *-aca kȑkača* (18. v.) »leda, hrbat« s prilozima *hrkače, nakrkače (nositi,* Vuk) = *na krkače* (Kosmet) = *nakrkač* (Bakar, Grižane), u deminutivu *krkačice, krkačkē* (Crna Gora, Ljubiša), *krkiča nosit* (Istra), s denominálom na *-iti krkačiti, -īm* »tovariti na krkače«. Bez sufiksa glasi prilog *krke* = *na krke* (Stulić, Pavlinović) = *(uzeti dítě u) kȑke* = *kȑkice* (Vodice, Istra). Naziv *kȑkača* (Dobroselo, Lika) i bačvarski je termin »dva obruča shvatnjaka«, *krkače* f pl. »dvije žice uvedene između zubaca«. Ovamo ide zacijelo i *krkljati, -ām* (Lika) »nositi dijete« i *kȑkiti, krkīm* (Dobroselo, Lika) »tješiti rasplakano dijete«. V. još *grčiti* = *krčiti.* Ie. je korijen **(s)qer-* »okretati, savijati« raširen na *q.* Prema tome je u prasrodstvu sa stvnjem. *hrukki* > *Rücken,* sanskr. *kŕkatam* »Hals, Gelenk«.

Lit.: ARj 5, 592. 594. 593. 7, 406. Ribarić, *SDZb* 9, 160. *Elezović l,* 329. *Miklošič* 156. *SEW* \, 667. *Holub-Kopečný* 187. *Bruckner* 220. *KZ* 48, 175. *GM* 135. *WP 2,* 569. *Tiktin 292.*

krk⁴ (Bosna) »četrdeset«, brojnik u *krk viziino,* u složenicama u kojima označuje vojne zapovjednike: *krk-gazija* (v. *gazila) od dva pašaluka, krk-serdar sa Gacka* = *kȑserdar,* gen. *-ára* (Srbija), v. *serdar.* Turcizam (tur. *kırk* »40«).

Lit.: ARj 5, 593. 630. Skok, *Slávia* 15, 360., br. 433.

krka (Vela Luka, Muo, Korčula, Pavlinović, Ostojić) = *krga* (Sv. Stefan, Paštrovići, Budva) = *krjka* (Mljet) = *korka* (Zore, Slovinac, Dubrovnik) »(ribarski termin) borova kora koja se stavlja u pilo od ulja, pa se tuče i vari (služi za tanganje /v./ ribarskih mreža)«. Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *cortex,* gen. -žas, s očuvanim *k* > *g* pred *-e* u **cortice.* Upor. arb. *korqe* f »Rinde«, Logudoro (Sardinija) *corteghe,* tal. *cònice, corteccia.*

Lit.: ARj į, 344. 593. Zore, *Rad* ПО, 217. 116, 217. Skok, *Term. 72.* Macan, *ZbNŽ* 29, 206. *GM* 200. *REW³* 2263. *DEI* 1126.

krkala f (Ston) »balega« = *krkalo* n (Žrnovo, Korčula) »nečist od mazge«. S augmentativnim sufiksom *-ina kȑkalina* (Ston, Pavlinović) = *krkaljina* (Kurelac) = *krkovina* (Stulić) = *krkolina* (Lika) »konjske izmetine«. Denominal na *-iti kȑkaliti (u jasle,* subjekt *konj")* »gnusiti«. Upor. *krkavina* »biljka rhamnus frangula L.« i *krkovina* (Dalmacija, Danilo) »vinova loza bijela grožđa«. Za tu biljku daje se u *ARj* i oblik *krhlikovina* (Šulek). To je slov. *krhlíka, krhlíkovec, krklíkovina* »Faulbaum, rhamnus frangula«. U tom značenju je *krkavina* = *krhlikovina* zacijelo izvedenica od *krhak* > *krk* (v.). Da li je odatle i naziv životinjske nečisti, ne zna se. Možda je dalmato-romanski leksički ostatak od pridjeva na *-alis corbicale,* od **corbĭcus.*

Lit.: ARj 5, 593. 594. 595. *Pleteršnik* l, 472. *SEW* l, 630. *REW^S* 2223.

Kȑkar, gen. *Kȑkra* (Budmanijev akcenat),. danas *Korčula,* poklapa se posvema sa Porfirogenetovim τα Κούρκουρα, ή Κούρκρα ήτοι το Κίκερ u polovici 10. v. U 16. i 18. v. *Krkar.* Od Dubrovčana 'upotrebljavaju *Krkar* Na-Iješković i Marin Držić. *Krkar* se zvao i poluotok *Pelješac* = *Pelisac,* gen. *Pelica.* Pridjev (ktetik) na *-bsk krkarskī* kod dubrovačkih pisaca. Etnik na *-janin Krkranin* (16. v.). Danas nema traga tom nazivu. Zamijenio ga u narodnom govoru *Korčula* < mlet. *Cúrzola,* koji pravilno reflektira predrimsko Κόρκυρα, zacijelo mediteranskog podrijetla. Upor. isti naziv za *Krf* (v.). Porfirogenet razlikuje dva romanska *naziva,* u kojima je, kao i u mlet., ipsilon zamijenjen sa *u,* ali je pred njim očuvan velar u Κούρκουρα = Κούρκρα (sinkopa penultime), dok je u mletačkom palataliziran po pravilu (υ = ш) *Cúrzola.* Treći Porfirogenetov oblik Κίκερ interpretiran je kao oblik neretljanskih Hrvata, u kojem je sonantno r bilje感 s *ir,* s :mo je *r* ispalo zbog disimilacije, dok je υ zamijenjen poluglasom ъ > *e.* Pridjev (ktetik) na *-bsk korčulanski* stvoren je prema tal. na *-ano curzolano.*

Lit.: ARj 5, 595.

krklja f »ein Block Holz, caudex«, prema Štrekelju ide zajedno sa slov. *kflj* (Dolina Soče, Gorensko, Notranjsko, Istra) »Baum—

klotz« = *krlja í* »isto«, odatle na *-aca krljača* (Gorensko) »Prügel« i *gflj* m (Škrilje) ^Knorren«. Kol. na *-ad kȑljad* f, gen. *-i.* Štrekelj predlaže kao izvor mlet. *carlo* »toppo, pezzo di legno grosso e talvolta informe nel quale sta ficcato il fuso, e serve di piedestalio e base dell'arcolaio«. Taj etimon ne objašnjava *k u krklja.* Mlet. *carlo* može biti ista riječ koja i tal. *cario* »rullo«, deminutiv na *-ulus* od *currus* »kola«, koje ne objašnjava značenje hrv.-srp. i slov. riječi. [V. i s. v. *krlj*[2]*].*

Lit.: ARj 5, 596. Štrekelj, *ASPh* 12, 460. *DEI* 1112.

kȑkma f (Kosmet) »1° vrsta solura, 2° postrižena kosa na glavi žena oko sljepočica i čela« = *krkmeta* n pl., gen. *krkmētā* (Vuk) »kovrčice, uvojci, zulovi« = *kȑkma* »Locke«. Ovamo apstraktum *krklàma* f (Vuk, Srijem) »(krznarski termin) ostrižine, vuna ostrižena sa šivenih kožuha«. Denominai *krklàisati* »raskasapiti« = *krklèisati, -išem* (Vuk) »sastrići vunu u kožuha oko rukava i unaokolo«. Balkanski turcizam (tur. *kırkmak* »strici«, pasivni oblik *kırklamak* »tonderi«, skraćeni infinitiv *kırkma* »striženje«) iz oblasti zanatskih izraza: bug. *perce kărkmalija,* arb. *kërkma* »kurz abgeschnittene Vorderhaare der Frauen«. Nastavak *-laisati — -leisati* sadrži tur. pasivni sufiks *-la* i *-isatì.* V. *krkli.*

Lit.: ARj 5, 594. Skok, *Slávia* 15, 360., br. 435. i 436. *Elezović* 1, 329. *GM* 188. Matzenauer, *LF 9,* 10.

krkočitac, m, gen. nepoznat (Šulek) »biljka marrubium vulgare L.«.

Lit.: ARj 5, 595.

kȑkuša f (Vuk, Srbija, Zagreb) »1° riječna riba gobio fluviatilis Flem., 2° ime ovci (Bruvno)«, sa deminutivom na *-ica kfkušica* »isto«.

Lit.: ARj 5, 595.

krluč m (Sarajevo) »mač«. Složenica *kùlučkesa* (Vuk) »husarska kesa o ramenu«. Balkanski turcizam (tur. *kılıç)* iz vojne terminologije: bug. *kalać,* arb. *këlé'ç* »isto«. Glede zamjene tur. *ı > r / u* upor. *krz* i *kadıma* (v.).

Lit.: ARj 5, 771. Skok, *Slama* 15, 360., br. 437. *GM* 192.

krlj[1] m (Vuk, Srijem) »1° biljka čepčeg, (v.), sonchus oleraceus L., 2° (prema Vuku) ricinus communis«, deminutiv na *-ić krlić* (Sabljar) »isto kao 1°«. U bug. je *karlež* »1° Zecke, 2° ricinus communis« = *krleš* (Kosmet) "(prema Elezovićevim primjerima je) Zecke ili sonchus oleraceus«. Isti je korijen u *krlja* f *(goveda* i *ovčija]* »1° tabanus bovinus L., 2 melophagus ovinus L.«. Ti se crvi zovu *krljep* i *krpelj,* gen. *-élja* (Vuk, 18. v., Dubrovnik) »ixodes ricinus, klop (ŽK)« = *krpelj* (Kosmet) = *krpijel* (Crna Gora). Vjerojatno je *krpelj* nastao od *krljep* metatezom, koja je nastala unakrštavanjem sa *krpuša* (v.), a *krljep* je, čini se, složenka od *krlj* i *lijepiti,* jer postoji poredba: *prionuo je kao krpelj* [Usp. i s. v. *krpuša*[1]*].* Po srijedi je možda i unakrštenje sa *krpa,* jer *krpelj,* gen. *-elja* označuje i biljku koja se zove u imperativnoj složenici *krpiguz* (Vuk) »seteria verticillata Beauv.«. U Boci prema Vuku mali *krpelj* u ušima psa zove se *kršijelj,* sa nerazumljivim *š* mjesto *p.* V. *krhak.*

Lit.: ARj 5, 596. 652. 628. 629. *Mladenov* 265. *Doric* 165. *Elezović \,* 329. 332.

krlj[2] m. (Dubašnica, Krk) »hrek u suhog stabla« = *krlja* f (Vuk, Kosmet) »1° hřeb, hrek, 2° čokot (vinove loze; Srbija između Morave i Timoka)«. Kol. *kȑljad f* (Vuk), sa deminutivima na *-bk krljádak,* gen. *-tka* i na *-ić krljađić* (Vuk). Kol. na *-je krije.* Zacijelo je izvedenica na *-/ -f -io* od praslav. **kvr-jb* stcslav. *kbrjb,* češ. *kef,* polj. *kierz.* Upor. lit. *keras* -»parijez« i *kirsti* -sječi drva«. To je ništični prijevoj od korijena (v.). [V. i s. v. *krklja].*

Lit.: ARj 5, 596. Novaković, *ASPh* 20, 62. *Miklósié* 157. *SEW* 1, 672. *Holub-Kopečný* 168. *Bruckner* 274. Scheftelowitz, *IF* 33, 143. *BoÍsacf* 509.

kȑljav (Lika), pridjev na *-av — kȑljast* (Lika) »krezub«. Hipokoristici *kfljo* m prema f *krlja* (Dobroselo, Lika) »muško, žensko krljastih zuba« = na *-an* (kao *Milan) kȑljan* m (upór. rum. *cariati) —* na *-esa kȑlješa* (Lika) = *krljòzub* m prema f *krljòzuba.* Semantički odnos *krljati, -am* (Ljubiša) »bolovati« postaje jasan ako se pretpostavi da je bolovanje nastalo od *krnjeg zuba.* Od tog značenja moglo je nastati s prefiksom *od: okȑljati (sé), -ām* (Vuk, Lika) »oporaviti se« < **ot-krljati se* »tj. riješiti se bolovanja«. V. *krevati.* Osnova *krlj-* zaista je mogla nastati na osnovu disimilacije *r - nj >* r - *//'* od *krnj* (v.). To se vidi u *òkrljak,* gen. *òkrljka* (Lika) »1° krnj zub, 2° krnj lonac (Dalmacija)« = *okrljančina* (Čitluk, Bosna) = *òkrnjak,* gen. *òkrnjka* (Lika) »isto«, *okrljati* »okrnuti«. Ali to tumačenje nije izvjesno, jer u polj. postoji također

/ mjesto *n: karleć* »krnjiti«, *karlowaty, karlık,* a u lit. također *kurlas* — lot. *kurls* »gluh«. Može se raditi već u prajeziku o sufiksu *-lo* mjesto *-no.* Nije jasna veza sa *iskrljati, -ām* pi., jednom potvrđeno u stihu narodne pjesme crnogorske: *jer se hoće iskrljati kula.* Daničić stavlja u isti red sa *krhati (kršiti, .kršan)* sa gubitkom *h.* Ne vidi se ni veza korijena *krl-* u bug. *karlež* »ovčarska gega«, *karlici* f »drvene kuke«, *kariig j-k* »Wandhaken, Schäfcrstab (kojim se hvataju ovce)«, *kãrlják* »Heugabel«, *kãrlug* »Hirtenstab«. Oblik *kariig* i *haring* posudiše Rumunji *carlig* »l ° Haken, Hakenstange, 2° Legeangel«, *incârliga, cârligat* »hakenförmig, gekrümmt«. Upor. toponim *Krljtig* (Srbija).

Lit.: ARj 3, 901. 5, 596. 8, 862. Daničić, *Kor.* 269. *Tiktin* 296. *Mladenov* 255. *Doric* 165.

krma[1] f = *krma* (Crmnica) = *karmâ,* gen. *-e* (Hvar), praslav. brodski termin, < > 1 ⁼ (na Jadranu) stražnji dio broda, puppis, 2° (Vuk) Steuerruder, veslo, timun (v.) > dumen (v.)« = *krma* (Istra) »gubernaculum«. Sa lat. sufiksom za oruđa *-arium* »-ilo« **krmar* > (sa disimilacijom *r - r > r - n,* upor. *orman* pored *ormar <. armarium) křman,* gen. *-dna* (18. v., Došen) == *krmilo* n, s denominálom na *-iti krmániti, krmaním.* Ova izvedenica, koja je slabo potvrđena u hrv.-srp., mora se pretpostaviti za panonsko-slav. prema madž. slavizmu *kormány* »1° veslo, 2° vlada«, s radnom imenicom *kormányos* i glagolom *kormányozni* »1° veslati, 2° vladati«. Madžarski slavizam ponovno je ušao u hrv.-srp. : *karman,* gen. *-ana* (18. v.) »krmilo«, *kormānoš* = *krmānoš* (Srbija, Milićević), s pridjevom *kòrmānošev,* »krmar, dumendžija«, *kormanitì, kòrmānīm* (Vuk, Vojvodina) »veslati«. U značenju »vlada« madž. je slavizam prevedenica od gr. κυβερνάω = lat. *gubernare.* Sa lat. sufiksom *-arius* za radne imenice *křmar,* gen. *-dra* m (Vuk) »kormanoš, dumendžija, pilot«. I u toj izvedenici postojala je disimilacija *r - r > r - n,* kako se vidi u radnoj imenici na tur. *-džija: krmandžija* (crnogorska pjesma), u šaljivom nazivu *křman* (Lika) »čovjek koji ima veliki nos«. Od *krma* još su ove izvedenice: pridjev na *-ьn krman* (Stulić), deminutiv na *-ica křmnica* (Vuk), na *-ilo krmilo* (također stcslav. i rus.) »veslo, timun, dumen, kormán«, s deminutivom *krmilica* f »argutla, ribola«. Kod Stulića je zamijenjen *r > or* (prema *kormán") kormilo,* s radnom imenicom na *-ač kormilač,* i pridjevom *kormilan* i deminutivom *kormilce.* Te Stulićeve riječi označuje Budmani kao nepouzdane. Stara izvedenica na *-čija* (upor. *tepčija): krmčij* »krmar«, *krmčija* = *kromčija* (Crna Gora, Bogišić) je termin pravoslavne crkve za *nomokanon.* Denominál na *-iti krmiti, krmím* »veslati, krmániti«, *iskŕmiti, ìskfmìm* pf. (Vuk) prema impf, na *-va* iskmi-Ijívati* »vodu iz čamca izbaciti« = *skrniiti, skfnam, prikrmiti* »links steuern«. Praslav. brodski termin, koji se nalazi i u drugim slavinama osim u češ. i polj., posudiše u cijelosti Rumunji *cârmă — corina,* radna imenica *cârmaciu — cârmaș,* -г; i glagoli *cârmaci, cârmui, cormeni, carman.* Što se tiče etimologije, nema jedinstva. Dok Boisacq i Meillet vide prasrodstvo u gr. πρύμνη »puppis« (posuđeno u Dubrovniku *prudijes,* v.), drugi (kao Matzenauer), s više vjerojatnosti, u gr. κορμός »tronc d'arbre, bûche, rame«, koje je od ie. korijena **(s)qer* »rezati« sa sufiksom *-mo.* Od istog je ie. korijena i *krnj* (v.). Prema toj etimologiji bi bilo prvobitno značenje »1° odrezana prijećka > timun, veslo«, onda (po semantičkom pravilu sinegdohe) »2° onaj dio primitivne lađe gdje je stajalo krmilo za upravljanje«.

Lit.: ARj 3, 901. 5, 597. 602. 344. 599. 610. Miletić, *SDZb* 9, 614. Hraste, *BJP* 8, 27. Tentor, *JF* 5, 210. *Miklošič* 156. *SEW* l, 668. *Mladenov* 266. *WP 2,* 577. Matzenauer, *LF* 9, 20. Meillet, *BSLP* 23, 85-86. (cf. *IJb* 10, 341). *RES* 7, 5-8. *Boisacq** 818.

krma[2] f (16. v., Hrvatska, Buzet, Sovinjsko polje), sveslav. i praslav. *(*kvrma),* »1° hrana uopće, 2° (specijalizacija) hrana za stoku« = *krma* (Kosmet) »jarma, trice«. Na *-ьс kŕmac,* gen. *-mea* (Istra) = na *-bk krmak,* gen. *-mka* m (Vuk) »verres« prema f na *-ača krmača* (Vuk) »scrofa«, s pridjevom na *-in krmačm,* deminutivom na *-ica krmačica,* augmentativom na *-ina křmačina* = na *-etina krmačetina,* radnom imenicom na *-jar krmačar* (Vuk) »koji goni krmače kod igre«. Deminutivi na *-e krme* (18. v.), s pridjevom na *-/ křmećł* (17. v.), poimeničen na *-jak krmećak,* gen. *-aka* »1° svinjska staja, 2° pl. opanci od krmeće kože«; ovamo možda i *krmečara* (Voćin) »rana esculenta«; *křmče,* gegn. *-eti* (18. v.), na *-ić křmčić,* na *-sce křmešce,* gen. *-eta.* Kolektivi na *-ad f krmad* (18. v.), *-adija krmādija, krmčad* = *krmčadija.* Na *-etina krmetina* (18. v.) »krmeće meso«. Pridjevi na *-ast krmast* (Lika), na *-en krmen* (Istra) »tovan, ugojen«, na *-ski krmskī* (Crna Gora) »1° krmeći, 2° u imenicama biljki«, na *-ьn* samo u *krmnjak* (Stulić) »majális« i *krmnih* u starijem jeziku =

na *-ar kȑmar,* gen. *-ára* m (Lika) »svinjar« prema f na *-ica krmàrica,* s pridjevima *krmarov, krmaričin,* deminutivom na *-če krmarče,* gen. *-eta* »svinjarče«. Na *-kinja: krmkinja* (17. v., jedna potvrda) »krmača«. Denominal na *-iti krmiti, kfmīm* (Vuk) *(do-, is-, na-, pre-)* »hraniti«, *nakrmiti, nakrmím* (Orahovica, Slavonija) »napiti se«. Odatle radna imenica na *-telj krmitelj* m prema f *krmiteljica.* Postverbal *prèkrmak,* gen. *prèkfmka* m (Vuk) »muško june od godinu dana«, deminutiv na *-e prckfmče,* gen. *-eta* (Drsník, Kosmet). Ovamo iz folklora izvedenica na *-ina* (apstraktum) *krmlni* (Istra) = *karmlnje* f pl. (ŽK) = *karmina* pored *karmina* (običnije u pl., hrv.-kajk., Belostenec, Jambrešić, Vuk) »daća, pogrebac (Krk)«. Nema nikakve veze s lat. *carmina,* jer se tu ne pjeva, nego se drže molitve za pokojnike i jede. [Usp. i s. v. *karmina].* Praslav. *Ъеъта* moglo bi biti i baltoslav. riječ prema lot. *harms* »wohlgenährt«. Upoređuje se i sa lit. *šerti, šeriu* »krmiti«, *šeȓmes* »daća« < prema Brückneru od ie. **sker-.* Ali može biti i od istog korijena od kojeg je i *krnj* (v.) jednako kao *caro,* gen. *carnis,* gr. *κέρμα* »petite coupure«, od *κείρω.* To bi značilo da je specijalizacija rezanja na »hraniti« kao u *ponio,* gen. *-onis* > *porcija,* tj. »odsječen komad za ishranu«, kao u lat. *cena* (upór. *kanata)* < ie. **aeri-snā.* U poredenju sa značenjem u ostalim slavinama, specijalizacija na svinju je samo štokavska, slovenska i češka.

Lit.: ARj 2, 599. 3, 910. 5, 597. 698. 599. 603. 7, 407. *Mažuranić* 489. *Elezović* l, 329. 438. 2, 125. *Miklošič* 156. *SEW* l, 668. *Holub--Kopečný* 187. *Bruckner* 220. *KZ* 51, 232. *WP* 1, 408. *Mladenov* 265. Šuman, *ASPh* 30, 303. Petersson, *IF* 24, 269. Agrell, *Zur b.-sl. Lg.* 24. Isti, *Zwei Beiträge, LVĀ* 31 (cf. *IJb* 8, 203). Machek,' *Slávia* 16, 187. Buga, *RFV* 71 (cf. *IJb* 3, 150). *GM* 216. Schwyzer, *KZ* 63, 59. i sl.

krmaùkati, *-ànce* (Vuk, subjekt *mačka)* = *krmavkãti* (ŽK) = *krnjaùkati, -ànce* (Vuk) = *krmetìkati, -eučē* (Lika, subjekt *dijete),* impf, prema pf. *krmeúknuti, -èukne* (Piva-Drobnjak), onomatopejski glagol kojim se oponaša glas mačke ili djeteta, od onomatopeje *mau* »uzvik kojim se oponaša glas mačji«. Oformljeno u imenicama *mauk* m = *mjàuk* (Lika), *maùkava* (Grbalj), *maukavac* m prema na *-ica maukavica* (Stulić), *mjaúkalica, mjaúkalo* (Lika), *mjaúkanja.* Odatle glagoli. Također s ispuštanjem prvog sloga: *mijàukati, -če* (Vinkovci) = *mjaukati, -če* (Lika) impf, prema pf. *mijaúknuti;* mijenjanjem *mj* > *nj: njaukati, -če — njučiti* (Vitezović) = *njavrkati.* Onomatopeja je ne samo sveslavenska nego i romanska i germanska.

Lit.: ARj 5, 599. 605. 601. 6, 536. 535. 653. 782. 783. 8, 273. 285. Vuković, *SDZb* 10, 389. *Miklošič* 184. *SEW 2, 21. Bruckner* 330. *Mladenov* 313.

krmeguša f (Crna Gora) »neka ptica«. Hirtz i Broz-Iveković uporeduju sa *grmuša* »Sylvia«, *grmuška, grmušica.*

Lit.: ARj 5, 600. Hirtz, *Aves* 146. 226.

kȑmelj, *-élja* f (Vuk, ŽK, slov.), m (17. v.) — *krmeželj,* gen. *-zija* m (hrv.-kajk., Belostenec, Jambrešić, slov.), oba oblika najčešće u pl. *krmelje* f pl. (Vodice), praslav. **grbmedb,* »1[D] gramiae, 2° (metafora) slijepo oko na trsu (Zagorje)«. U stcslav. i rus. sa *g* mjesto *k: grbmeždb,* s pridjevom *grěměžlivyjb.* Izvedenice su od oba oblika *kȑmelji* i *krmeželj.* Pridjevi na *-ъn krmeljan* (Kavanjin), na *-av krmèljav* (Lika), poimeničen *krmèljavac,* gen. *-avca* m prema f *krrneljavica,* na *-sa krmeljavša* m (Lika), na *-ast krmèljast* (Stulić), na *-iv krmeljiv* (17. v.) = *krmeljiv* (Vodice), poimeničen na *-ъc krmèljivac* prema f *krmèljivica,* složen pridjev sa *oko* u drugom dijelu *krmèljōk* i *krmèljokast.* Augmentativ na *-ina krtnèIjina.* Denominal na *-ati krmèljati, -am* (Vuk). Od *krmeželj:* pridjev na *-iv*, *krmezljîv* (ŽK, Vodice), poimeničen na *-ъc krmežljlvac,* gen. *-ivca* m prema f *krmežljivka.* Taj se pridjev govori i na teritoriju gdje je imenica *kȑmelji* f, kao ŽK i u Vodicama, tako da je area oblika *kemelji* daleko veća od aree *krmeželj.* Promjena *gr* > *kr* u hrv.-srp. i slov. nije objašnjena. Ovamo ide zacijelo i *krméčiti, krmečlm* impf. (srednja Dalmacija / ? /, Pavlinović) »loza *krmeči* kad ostaje pri krmelju, tj. pri slijepom oku na trsu«. Prema stcslav. rijedak sufiks *-ědb* < ie. **-ēdio* zamijenjen je češćim *-el* (upór. *pogibelj').* Prijelaz *-ědb* + *-ljiv* > *-žljiv,* razumljiv u stcslav., izoliran je u hrv.-srp. Uzimlje se prasrodstvo s lat. *gramiae* i got. *grammipa* »mokřina«. Ie. je korijen **qrem-* »vlažan«.

Lit.: ARj 5, 600. 601. Ribarić, *SDZb* 9, 160. *Pleteršnik* l, 473, *Miklošič* 80. *SEW* l, 360. Brückner, *KZ* 45, 42. Matzenauer, *LP l,* 198. Iljinski, *RSl* 6, 222.

kȑn, *kfna,* ie., baltoslav., praslav. pridjev, »mutilus« = *krnj, krnja* (Vuk, prema određenim pridjevima tipa *danji* i prema izvedenicama s pomoću sufiksa -ra, *-jaga, -jača).*

Izvedenice su od oba pridjevska lika. Od *km:* poimeničenje ž. r. *krna* (Dubica) »biljka balsamina hortensis Desp.«, veoma često u toponimima, kao *Krn* (vrh), *Kfna jela* (selo u Hercegovini), *Krnaja* (šuma, Daruvar), u složenicama *krnònos* (17. v.) = *kriwnosan, krnòruk* (17. v.), *krnòzub* = *krnozuban,* poimeničen na *-ъc krnozubac,* prezime *Krnić, krnobranište* »bedem«, denominal *kȑniti, kfnīm* impf, prema pf. *ohrnuti, -ēm* (Risan) »načeti«. Tako i u rum. *earn* »stumpfnasig«, deminutiv na lat. *-icellus camice!, a carni.* Izvedenica na *-гa krnja* f (ŽK) »1 ' ostatak okrnjenog zuba u vilici, 2° žena krnjastih zuba (Ston)« == *krnje* (srednja Dalmacija, Pavlinović), »3 ime domaćim životinjama«. Poimeničenja s pomoću sufiksa od *krnj:* na *-ъc krnjăc,* gen. *-njcâ* (Istra) »(oljušten) kukuruzni klip«, na *-jača krnjača* (Vuk, Banija) »kukuruzan hljeb ukiselo (zacijelo tako nazvan zbog toga što se lako lomi), na *-adъkъ krnjadak,* gen. *-atka* (Boka) »ostatak okrnjenog zuba u vilici«, na *-jaga krnjaga* »komad od razbijenog suda«, na *-jak: kȑnjak,* gen. *-aka* (18. v.) »majális«. Hipokoristik *krnjo.* Na *-ivica krnjivica* »biljka ajuga reptans«. Složenice *kȑnjonos, kfnjorog, kȑnjoroga* »koza bez rogova«, *krnjòzub* (Ston), s prilogom *krnjezubački* (govoriti). Pridjevi rašireni na *-av, -ast kȑnjav* (18. v., Vuk, Kosmet), poimeničen na *-ъc kȑnjavac,* gen. *-avca* (Istra), s glagolom *okrnjãvlt* (Kosmet), *krnjast* (Vuk). Denominal na *-iti: krnjiti, krnjim* (Vuk) *(o-)* prema *okrnjivati, okrnjujēm* (s-), s postverbalom *òkrnjak,* gen. *òkrnjka,* s augmentativom *okȑnjčina,* na *-āti čkrnjati, -ãm* (Vuk) »strugati kože kad se čine« < **skrnjati* > **škrnjati* (upor. *škopiti* za *skopitf).* Ovamo ne ide *krnja* = *krnje* f pl. (Vuk, Hrvatska) »korice od noža, od sablje«. Miklošič uporeduje sa češ. *krně* »Klinge«. U baltičkoj grupi prenesen je ie. pridjev na druge dijelove tijela, u lot. narječjima *kuorns* »gluh«. Potpuna je usporednica u sanskrt. *kīrnas* »verletzt«, avesta *karna-* »gluh« kao u lotiškom. Ie. je korijen **(s)qer-* u ništičnom prijevoju raširen sufiksom *-no.* v. *krlja.*

Lit.: ARj 2, 53. 5, 603. 605. 604. 606. *Elezović* l, 25. 330. *Miklošič* 113. 156. *SEW* l, 669. *Holub-Kopečný* 187. *Brückner* 229. *Gorjajev* 157. *WP 2,* 577. *Trautmann* 146. *Tiktin* 298. Matzenauer, *LF 9,* 20-21. *Boisacq*[3] 747-748.

kȑndija f (Vuk, 18. v., narodna pjesma) »1° velika gomila čega bez reda, 2° oronim: planina (Slavonija), šuma (Pakrac) i toponim (Travnik)« = *krntija* (Kosmet) »starudija«. Denominal na *-ati krndijati, -am* (Lika) »zbijati, sabijati u što«, *skrndijati, -ãm* »oboriti, strovaliti, stropoštati«. Turcizam (tur. *kırıntı,* od *kırmak* sa sufiksom *-mti,* koji izražava porazbacanost).

Lit.: ARj 5, 604. *Elezović 2,* 160. 523. *Deny* 556.

kròcanja f (Gornja krajina) »kotarica za žlice«, deminutiv na *-ica krocanjica,* ide zacijelo zajedno sa *prõcanja* (ŽKU) »pletena okrugla košara od šibljika vrbe za kruh (nosi se na glavi)« = slov. *procajna* (Bela krajina) »isto«, složenica od njem. *Brot* »kruh« i stvnjem. *zaina* > slov. *čajna, canja* »Korb«. Upor. istro-rom. *zaina* »cesto rotondo di vimini« = tal. *zana, zaina* < langob. *zain(j~)a.* Izmjene *pr* > *kr* unakrštenjem sa *kotarica, koš, krošnja.*

Lit.: ARj 5, 609. *Pleteršnik* 2, 346. Skok, *ASPh* 33, 368. *Gamillscheg 2,* 172. *REW*[3] 9596. *Prati* 1059. *Miklošič* 27. *Ive* 73., § 19-20.

krocula f (Dubrovnik) = *krdcule* f pl. (Potomje) — *kròculji* (istročakavski), sa dodatkom tal. prefiksa *š-* < lat. *ex- škroculji* (istročakavski) »šljaka, štaka, grallae«. Od mlet. *cròzzola,* deminutiv od tal. *cròccia* < germ. *krukja,* nvnjem. *Krücke.* Ovamo denominal s umetnutim *n* pred dentálnom afrikatom *kroncùjati, -ãm* (Potomje) »natući nekoga«.

Lit.: ARj 5, 607. Štrekelj, *DAW* 50, 76. *REW** 4785. *DEI* 1168. 1178.

krojiti, *-lm* impf. (Vuk) *(is-, ispre-, o-, ot-, pré-, ras-, s-, sa-*),* sveslav. i praslav., »schneiden«, *raskrojlt* (Cres) »razderati«. Postverbal *kroj,* gen. *kroja* (i u drugim slavinama). Radne imenice na *-ač krojač,* gen. -aca, s pridjevima *krojáčev,* na *-ski krojački,* na *-ija krojačija* f, »zanat krojački«, prema f na *-ica krojačica* = na *-lica kròjilica* = na *-Ija krojiIja* > *kralja* (srednja Dalmacija, Pavlinović). Na *-Ivo krôjívo* »krojenje i tkanje«. S prijevojem *o — a kraj* (v.) čini zasebnu leksikologijsku porodicu. Radna imenica na *-ač* dolazi i s tim prijevojem *krájač,* gen. -aca m (hrv.-kajk.) »1° krojač, 2° oruđe kojim čizmar kroji (Va-Ijevo), 3° prezime *Krájač* i *Krajačić«* prema f *krajačica,* na *-ija krajačija* »zanat krojačev«. Upor. češ. *krájeti* i *krejíi* < stčeš. *krajci.* Iterativ *-krájati* upotrebljava se samo u vezi s prefiksima. Prvobitno značenje rezanja očuvalo se u izvedenici na *-sa okrojša* m (Vuk) »obrezan (= Turčin, Čivutin)«; *okrojit, okrôjim* (Kosmet) »kod činjenja žita šakama kupiti u rešetu, nečist i izbacivati« sadrži značenje

koje približuje lit. *kriet* »uzimati skorup sa mlijeka, tj. izlučivati«, upor. gr. κρίνω i *kritika.* Ie. je korijen **(s)qer-* »rezati« u bazi **(s)qerei-,* koja je u baltičkoj grupi očuvana, a u slavinama u prijevoju **sq(e)roi-.* Miklošič stavlja ovamo i ništični. prijevoj od *sqer-* sa sufiksom *-no iskrnji* »bližnji«. Ie. korijen **(s)qer-* neobično je dobro zastupan u slavinama: v. *crijep, crijevo, crtati, črijeslo, kratak, kora, krnj, škrbav, okromine, kremeň.* Ovamo idu i toponomastički relikti *Cres* < *Crepsa,* posudenica iz arb. *karpe* > *karpa* (Makedonija) i *škare, škarice* iz njemačkoga.

Lit.: ARj 3, 960. 903. 5, 608. 610. 440. *Elezovič* l, 25. Tentor, *JF 5,* 209. *Miklošič* 137. *SEW* l, 434. 605. 620. *Holub-Kopečný* 184. 188. *Bruckner* 268. 263. *WP* 2, 584. *Mladenov* 258. *Gorjajev* 169.

krok[1] m (Šulek) »biljka šafran, cafran, coforan (v.)«. Učena riječ od lat. *crocus* < gr. κρόκος; > tal. *cròco,* istočnog podrijetla.

Lit.: ARj 5, 610. *DEI* 1171.

krok[2]**,** gen. *-ka* m (Bella, Belostenec, Stulić, Prčanj, Hvar, Račišće, Cres, Dubrovnik, Mljet) »(ribarski termin) pojas pleten od konopa kojim se opašu ribari kad vuku mrežu na kraj«. Odatle *skrokati* »versagen (von der Flinte)« = *skròkat, -ã* pf. (Dubrovnik, Cavtat). Primjeri: *noga mi je škr okala; nešto je škrokalo* »omaknuti se, izmaknuti (o puški)«. Glas *š* tal. je prefiks *š-* < lat. *ex-:* tal. *scroccare,* denominal od *crocco* »uncino, gancio« < kslat. *croccus* od franačkog **krōk* (upor. stnord. *krōkr* »isto«), *incroccãre* (Lex salica).

Lit.: ARj 5, 610. Rešetar, *ASPh* 36, 541-542. Isti, *Stok.* 244. 267. Tentor, *JF* 5, 209. Macan, *ZbNŽ* 29, 209. *REW*[S] 4780. *DEI* 1168.

kròkanat, gen. *-anta* (Dubrovnik, Cavtat) »kolač od prženih bajania i šećera«. Od tal. poimeničenog part. prez. *croccante,* mlet. *crocante* »isto«, od *croccare* < fr. *croquer.*

Lit.: DEI 1167. *Pirana?* 198.

krokodil m (hrv.-kajk., Belostenec, danas općenito u književnom jeziku, preko nvnjem. *Krokodil)* = *krokodio,* gen. *-ila* = (metateza suglasnika *r) kokodril* = *kokodrio,* gen. *-ila* (17. i 18. v., preko tal. *coccodrillo}* = *korkodil* m (priča o Aleksandru Velikom), pridjev *korkodilov,* upor. arb. *korkodhil* < gr. κορκόδιλος = (o > κ) *kukudril* (16. i 17. v., Stulić), *kukudrilski* = *kukudrilj* (17. v., Mikalja) = *kukudrio,* gen. *-ila* (Voltiđi) = *kukudrilo* (18. v.) = *lomazdril* (Mikuličić). Internacionalni grecizam stgr. κροκόδιλος, κροκόδειλος, koje se tumači kao složenica od κρόκη »pijesak« i δρῖλος »crv«, jer se sunča na pijesku, kod Herodota u egipatskom jeziku χάμψα (od *ᶜmsh).*

Lit.: ARj 5, 169. 344. 610. 760. 762. *Boisacq*[3] 520. *GM* 200. *DEI* 994.

krokošna f (srednja Dalmacija, Pavlinović) »vrsta zagorske bijele loze«.

Lit.: ARj 5, 610.

krom (14. v.), prijedlog s gen., »osim«. Nije narodna riječ nego rusizam ili iz stcslav. Složenica s prijedlogom *o* (upor. *osim) okrom* (Vojvodina, upor. slovački, polj. *okrem,* rus. *ukróm).* Lokativ *kromje* (srpski pisci). Od *kroma* »kraj, Rand«, stcslav. i u svim sjevernim slavinama, u današnjim južnim iščezao. Od *kromě* je pridjev *kromješnji* (Domentijan, Danilo) »spoljašni, vanjski«, samo u tekstovima pisanim crkvenim jezikom. Imenice na *-ina okromina* (Ston, Pavlinović, Zore) i augmentativ na *-čina okrōmčina* (Ston) »kraj od kože« dokazuju da je imenica *kroma* živjela i u hrv.-srp. Pridjev složen s prefiksom *su-* (v.) *sukroman* »privatan« neologizam je uzet iz češ. *soukromný* »particulier«. V. pridjev *skroman.* Ie. korijen **(s)qre-m,* upor. rus. *Kremlj,* je s pomoću formantą *m* raširen **(s)qer-* »rezati«, koji je u svim slavinama vrlo dobro zastupljen (v. *krojiti],* u prijevoju **qrom-* nalazi se još u njem. *Schramme, Rahmen* > *rama.*

Lit.: ARj 5, 610. 8, 869. *Maretić, Savj.* 147. *Miklošič III. SEW* 621-622. *Holub-Kopečný* 188. 334. *Bruckner* 269. *WP* 1, 488. 2, 583. *Gorjajev* 169. Torp, *NTF* 16, 143-150 (cf. *RSI 2,* 256). Schrijnen, *KZ* 42, 106.

kròmid m (Vuk, Podgorica, Crna Gora, stsrp. *kromidb beli* 14. i 15. v., Kosmet, Makedonija) = *krom'it* m (Crmnica, Timok) = *krumit* (južnomoravsko narječje) »crni luk«. Odatle određeni pridjev *kròmití lük* pored *lük kromiti* (Vuk, Boka, upravo apozitivna složenica tipa sicilijanskog *Lingua glossa, Punta d'Ostro* Boka). U 16. v. odatle personificirano lice *Kromidije,* kojemu je brat *Česbnoluk bèli.* Balkanski grecizam. Od gr. deminutiva κρομύδιον od κρόμμιον »luk« (prasrodstvo sa *cr emuša,* v.).

Lit.: ARj 5, 610. 6, 206. *Miklošič* 142. *SEW* l, 622. Vasmer, *GL* 84. *Mladenov* 258. *Rohlfs* 1160.

krónika f (17. v.) = *koronika* (u glagoljskim knjigama 16. v., zapadni izgovor prema lat.) = *hronika* (istočni izgovor prema grčkom) »anali,

ljetopis, dnevne bilješke«. Pridjev na *-ьn kroničan (^~~ično oboljenje),* na *-bsk kroničkī (katar).* Učena riječi od kslat. *chrániča* (9. v., n. pl.), od gr. τα χρονικά (poimeničeno) od gr. pridjeva na *-icus* = -ικός χρονικός »vremenski«, od χρόνος »vrijeme«, koja se nalazi i u složenici *kronologija = kronologija,* s pridjevom *kronološki / kronološki (red),* izvedenica s pomoću sufiksa *-logia,* kojim se označuju nauke (v.).

Lit.: ARj 5, 346. 611. Đordić, *NJ* 3, 86-87. *DEI* 1174. 1175.

kropiti, *-гт* impf. (Vuk) *(o-, na-, po-),* pored *skropiti (na-) = kropit* (Kosmet) = *skropit, -im* (Kosmet) (po-) = (sa *skr* > *škr) skropiti (na-, po-),* sveslav. i praslav., »aspergere«, prema pf. *skromni, -e* (subjekt *kiša),* iteratīvu na *-va- -škropljivati, -Ijujem,* samo s prefiksima. Postverbal *krop* m (18. v.) »1° vrela voda, *2°* (Cres, slov.) nagla kiša velikih kapljica«, *ùkrop* »juha«, *naškrop* (Šulekov neologizam) »Spritzwurf«, *skropac,* gen. *-pca* »plaha kiša« = *škropac,* gen. *-pca* (Lika) »vjetar sa planine koji donosi pogdjekoju kap kiše«. Na *-ilo kropilo* n = *skropilo* »crkveni termin« = na *-nica (s)kròpionica,* na *-iça škropilica* f »nekoliko struka ukićenog bosioka kojim se škropi pri sv. vodici«. Iterativ se pravi prijevojem duljenja *o — a* < ie. *ō krápati* (Vetranić) = *skrápati* (Stulić) = *skrápati, -ã* = *-pije* (ŽK, subjekt *godina* »kiša«) *(na-).* U štokavskim narječjima prema *škrbav* > *štrbav* grupa *škr* postaje *str: Střápati, -a — -pije (iš-, za-, po-),* s deminutivom *štraptali, -pie* (Vuk, Grbalj) pored *křapati',* s *lj* iz prezenta prenesenim u inf. *naškrapljati* (Jambrešić); *nastratati se* ima i posebno značenje: za onoga tko stane na smeće, kaže se da će dobiti ciré ili drugu bolest, jer su coprnice (v.) zagadile smeće; *r* se gubi zbog disimilacije prema *lj: kiša poškaplje* (Grubor, Banija) »polazi pa dođe«. Mjesto *o* jednom *u* u pf. *krūmai, -e* (subjekt *kaplja;* Pjevanija crnogorska, Pavlinović). Rumunji posudiše *a da în crop — încropi* »1° lauwarm machen, 2° abkühlen«. Glagol je onomatopejskog postanja, što se najbolje vidi. u značenju postverbala *krôp.* Ie. onomatopejski korijen **ker / -kor- / kr-* raširen je formantom *ρ,* s prijevojem *o,* dok je u lot. *krepêt = krēpēt* »schmutzig werden«. Uporeduje se sa sanskrt. *śrapayati* (3. 1. sing.) »kuha«. V. još *kopriva.*

Lit.: ARj 4, 191. 5, 611. 465. 674. 7, 673. 675. 17, 844. *Elezović* 1, 331. 2, 96. 237. Tentor, *JF* 5, 209. *Miklošič* 142. *SEW ì,* 623. *Holub-Kopečný* 188. *Bruckner* 270. Rešetar, *Š tok., 299. Gorjajev* 169. *W P* 1, 415. Agrell, *Zur b. -sl. Lg. 5.* Machek, *Slávia 16,* 187. *IF* 53, 89. *Boisacq*[3] 506. Wood, *AJPh* 21 178-182. *(AnzIF* 13, 195.). *Tiktin* 441. "

krosna, gen. *krāšanā* pored *krosnį* n pl. (Vuk, Marulić, Hrvatska, Samobor, Istra, ŽK, zapadna area) = *krošnja* (Cres, hrv.-kajk., glede *šnj* mjesto *sn* v. *krošnja)* = *krosna* f, sing, (jedna potvrda), sveslav. i praslav., »1° stan, razboj, tara, 2° vrsta domaćeg sedla (Cres)«. Na *-ica krasnica* (1393) »nekakvo tkanje«. Denominal na *-ati krôsnati* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »tući praznim krosnama«. Bug. su značenja specijalizirana: *krosno* »1° Aufzug beim Webstuhl, 2° Torriegel«, *krosna* f »Schaukel, zipka«. U prasrodstvu je sa lit. *krase* »stolac«, iz čega se vidi da je praslav. tkalački termin pridjevska izvedenica dobivena sufiksom *-no.* Lit. riječ kaže i prvobitno značenje »stolac«. Značajan je u tom pravcu izraz *krosna* (Vodice, Istra): *pustiti kadi krosna* »negdje izgubiti život, svršiti, umrijeti«, iz čega se razabire značenje »ležaj, stolac«. Upor. i srodstvo sa *kreslo* »stolac« koje se ne nalazi u hrv.-srp. Hrv.-srp. je inovacija plurale tantum jer se *krosna* sastoji iz mnogo rastavljivih dijelova. Riječ *krosna* može se vezati i sa stcslav. *krađa* »lomača« < ie. **krõdã,* prijevoj od ie. **qrcd-* »Gebälk«, s prijevojem *e — o* **qrođ + s + no.* Boisacq i Mladenov uporeduju sa gr. κρέκω »tkati« i s prijevojem κρόκη »potka« < ie. **qrek- + no.* V. *krošnja.*

Lit.: ARj 5, 612. Ribarić, *SDZb 9,* 160. Tentor, *JF* 5, 209. *Miklósié* 142. *SEW* 1, 612. *Holub-Kopečný* 188. *Bruckner* 270. *ZSPh* 4, 213. *Mladenov* 258. *WP* 1, 433. 485. Torp, *A\'Ph* 24, 90-94 (cf. *RSl 2,* 256-257). Reichelt, *KZ* 46, 330. *Boisacq*[3] 513.

krošnja f (Vuk), praslav., »1° koš za sijeno (Dobroselo), 2' košnica, 3° kotarica, košarica (Dubrovnik, Kosmet), 4° (Bosanska krajina) sprava u vodi za hvatanje divljih pataka, 5° razgranati dio stabla«. Deminutivi na *-ica krošnjica* (17. v., Dobroselo) i na *-če krošnjenče* (Kosmet). Augmentativ na *-etina krošnjetina* (Lika) = *-una* (Kosmet). Prijjev: *krõšnjast (~o drvo)* »1° s mnogo grana (Srijem), 2° (metafora) žensko čeljade maleno i poširoko« = na *-at krõšnjat = krosnat* (sa *sn* mjesto *šn)* (Rijeka) »širokih plećiju«. Na *-ar: krošnjar,* gen. *-ára* »1° koji plete krošnje, 2° vrsta hrasta«. Hipokoristik *krošnjo* »(metafora) čovjek trbušat«. Naziv *krošnja* kulturna je riječ. Arbanasi posudiše *kroshnjë* (Skadar) »Korb«,

Bavarci *Krachse,* nvnjem. *Krächse.* Ovamo ide i rum. *crosnă* »1° Tragereff, *2°* teret koji se nosi na leđima, 3° bútora drva«. Značajno je da se rum. slavizam pojavljuje i sa *šn* pored *sn crosnă* (Neculce), *crosne.* Takva izmjena vidjela se i kod naziva *krosna* n pl. »stan, razboj« (v.). Zbog toga se mora uzeti da su obje riječi istog etimologijskog postanja; *krošnja* je samo sa sufiksom *-ьа.* Nalazi se još u bug., ukr. i rus.

Lit.: ARj 5, 613. *Elezović* 1, 331. *Miklošič 142. SEW* 1, 624. *Mladenov* 258. *Tiktin* 441. *GM* 207.

krotak, f *-tka* (1496, Vuk), sveslav. i praslav. *(*krotbkt)* pridjev sa sufiksom *-tk* (kao *kratak, sladak},* »mansuetus«. Deminutivi od osnove *krot-* na *-(j)ahan kroćahan* = na *-jahat kroćahat* (16. v.), *krôtahan* (17. v.). Na *-ьn neukrotan* (Jambrešić), na *-iv neukrotiv* = *neuhvatljiv* (Belostenec, Jambrešić). Složen pridjev od sintagme *krotkoćudan.* Apstrakta na *-ina kraana* (18. v.), na *-oca kratkoća* i na *-ost krotkost.* Denominal na *-iti kročiti, kročim* (17. i 18. v.) nije ušao ni u književni ni u saobraćajni jezik zbog homonimije sa *kročiti* »koračati« od *krok* (v.). Prvobitno se značenje vidi u sveslav. i praslav. denominalu na *-iti krotiti (se), -lm (o- se, u-, s-')* »domare«. Odatle pridjev (upravo part. prez. pas.) *kratom* (16. v., jedna potvrda iz Dubrovnika), kao *pitom.* Radne imenice na *-telj krotitelj* i na *-nik krotnik* (18. v.). Rumunji posudiše *a ocroti* »štititi«. Njihov je apstraktum na *-eiь: ocroteală* »zaštita« i na lat. *-torius ocrotitor* »zaštitnik«, s interesantnom promjenom značenja. Ie. veze nisu posve jasne. Ako je prvobitno značenje bilo »pitomiti — krotiti životinje kastriranjem', a to se čini udaranjem (upor. njem. *Pferde klopfen),* onda je prasrodstvo s gr. *κροτέω* »udarati« očito, a ovo od ie. korijena **qret-* »schlagen«. Mladenov izvodi od ie. **(s)qer- / *qr-* »režem«. Uporeduje se i sa sanskrt, *srathnãti* (3. 1. sing.) »podaje se«.

Lit.: ARj 5, 607. 608. 613. 615. 8, 109. *BI г,* 637. *Mazurami* 542. *Miklósié* 142. *SEW* 1, 624. *Jagićev zbornik* 597-603. (cf. *RSI* 2, 226). *Holub-Kopečný* 188. *Bruckner* 270. *Mladenov* 258. *Gorjajev* 170. *WP í,* 484. *Tiktin* 1079. Agrell, *Zur b. -sl. Lg.* 11. Machek, *Slávia* 16, 187. *IF* 53, 89. Reichelt, *KZ* 46, 330.

kròvata f (Dubrovnik, Cavtat, Stulić) »ovratnik, mašna, kõlarina (Korčula)«. Od mlet. *cravata* = tal. *cravatta.* Danas općeniti francuzizam koji je došao preko njemačkoga: *kravata* (gradska riječ) < fr. *cravatte* (1651), a u fr. preko njem. *Krawat — Krabaten* < *Hrvat* (v.). Riječ je, kao moda odijela, postala internacionalna već u 17. v., kada su je po općem mišljenju nosili konjanici plaćenici *Hrvati.* V. *Hrvat.*

Lit.: ARj 5, 816. *REW*[s] 2334. *DEI* 1147. 1167. 1177.

kȑpa f (Vuk), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. *(*kvrpo),* »1° Fleck, 2° Stück Leinwand«. Pridjevi na *-ьn kȑpan,* poimeničen na *-jača kȑpnjača* »igla za krpljenje«, na *-ast krpast* »1 ' pun krpa, 2° cicatricosus«. Deminutivna *-ica krpica* (Vuk, Kosmet, ŽK). Augmentativi na *-ina kȑpina,* na *-dina krpètina* = *-tma* (Kosmet), na *-urina krpurina.* Radne imenice na -ar *krpãr,* na *-äc krpač,* gen. *-ača* m prema f na *-ica krpačica,* s pridjevom na *-ski krpāčkī* — na *-ьc kȑpac,* gen. *-pea* (jedna potvrda, 17. v., upor. češ. *krpec),* na *-džija krpedžija,* na *-eničar krpeničar,* na *-jač krpljāč* m prema f *krpljačica,* složeno *kotlòkrp,* odatle hipokoristici *kŕpo* = *kŕpa* m »cipelar, postolar«, na *-an Krpan* (ličko prezime). Apstrakta: na *-nja kȑpnja,* na *-ež krpcž* m, f ----- *kfpeš* (Kosmet). Na *-Hica kȑpilica* »velika igla«. Na *-at krpat* m (~ sukna, zemlje) »komad«, sa pridjevom *krpãtan* (Lika, kamen) »koji se drobi«, deminutivom na *-bk krpatak,* gen. *-alka* i denominálom na *-iti krpatiti (se) (is-)* »mrtviti (se), drobiti (se)«. Od *krpa* dva su denominala kao obućarski termini, na *-ati* i *-iti* istog značenja, ali dijele narječja *krpati, -am (s-)* na zapadu (čakavski i hrv.-kajk.) = (štokavski) *krpiti, -im* na istoku *(do-, is-, izo-, na-, o-, s-, ʐa-),* iterativi *-kŕpljati, -krpljivati — -krpljavali, -krpavati,* samo s prefiksima. Postverbali *ôkfp* m (Vuk) »krpež«, *zakrpa* = *zakrpa* (Kosmet). Odatle imperativne složenice *kȑpikoile* m »lički naziv za Slovake« = *krpiloncija* m, *krpiguz* »1 ° igra (Srbija, Vuk) 2° krpelj, biljka setaria verticillata«. Glagol *krpati, krpam* (Kosmet) na istoku ima metaforicko značenje »1° habati, 2° mučiti se«, *pokfpăt* »uznemiriti«, *nakŕpati, nàkrpãm* »natucati, rđavo govoriti« [v. *Arbanasin,* drugačije]. I prefiksalne glagolske složenice idu semantički (metaforičkim, afektivnim) putem: *nàkrpati* »naknaditi«, *nakrpáriti* (Lika) »mukom i nategom sastaviti«, *òkrpiti* (Vuk) »udariti«. Particip perf. pas. *krpljen* kao pridjev *krpljena (torba)* = poimenićen na *-ica kȑpljenica.* Nejasan je denominal *iskrpečati jedra* (Ljubiša). Naziv *krpa* kao obućarski termin kulturna je

riječ, koju posudiše Arbanasi *kërpë,* Rumunji *cârpă* »1° krpa, *2"* (Moldavija) Kopftuch der verheirateten Bäuerinnen«, *carpaci»* »obućar« < *křpač,* s rum. glagolom odatle *a carpaci* = *a cârpi* < *krpiti,* možda ovamo i *cârpânos* »škrt«. Stara je (praslav.) izvedenica na -ja: *kfplje,* gen. *krpalja* f pl. (Hercegovina) »1° stare cipele, 2° cipele, hodaljke za snijeg«, koja se u značenju slaže sa stprus. *kurpe,* lit. *kurpė, kurpius* »postolar«, lot. *kurpe* »cipele uopće«, *kirpti* »krojiti«. Odatle na *-anik krpljă-nīk,* gen. *-ika* (Vuk) »put napravljen od krpalja«. Ie. je korijen isti koji i u *krnj* (v.), tj. **(s)ker-* »rezati«, u nižem prijevoju raširen s pomoću *p:* ie. **qerep-* »krpa, obuća«. Paralele su u gr. κρηπίς »crevlje«, lat. *carpere* i u keltskim narječjima stir, *caírem* »obućar«. Upor. još *krojiti* i *škornje* iz terminologije odijevanja i talijanizam *škarpa* (v.), od ie. **sqer-*.

Lit.: ARj 2, 599. 4, 278. 5, 625. 630. 7, 407. 9, 903. Maretić, *Savj.* 46. *Elezović* 1, 191. 331. 2, 96. Tentor, *JF* 5, 210. Košak, *Etnološka biblioteka* 21. *Miklošič* 143. 157. *SEW* 1, 669. *Holub-Kopečnį* 189. *Bruckner* 229. *Mladenov* 266. *Trautmann* 146. *WP* 1, 425. *Gorjajev* 169. Joki, *Unt.* 141. *GM* 189. *Tiktin* 299. Buga, *RPV* 71. (cf. *IJb* 3, 150. *JF* 3, 201). *Boisacq*[3] 515-516. Machek, *ZSPh* 18, 23-24. Matzenauer, *LF* 9, 12. Reichelt, *KZ* 46, 339. Dimitrijević, *Njf* n. s., 8 (1957), 19. ss. Mićović, *NJ* n. s., 9 (1958), 54-8.

křpeta f (Perast, Dubrovnik) = *krpila* (Prčanj) »1° pokrivač, prostirka izatkana od krpa *2"* ime *Džuho Krpeta* u Držića« = *karpit* m »1° trpežnjak, 2° zastor, zaslon, zavjesa (Belostenec, Jambrešić)«, deminutiv *krpetica.* Od tal. *carpita* (13. v.) »1° sorta di parmo peloso per far coperte, 2° (na Siciliji i u Kalabriji) coperta pesante di lana rustica«. Upor. ngr. καρπέτα »giubba, tappeto« i istro-rom. *karpiela* (Rovinj) »sorta di veste donnesca«, (Galežan) »1° coperta greggia da coprire il pane per farlo lievitare, *2°* sorta di gonna«. Vjerojatno dalmato-romanski poimeničen part, perf. od vlat. **carpire* > tal. *carpire* < kllat. *carpere,* u Boki i Dubrovniku (Γ > *e)* dovedeno u vezu sa *krpa.* Rašireno i u južnoj Italiji pa je možda odatle.

Lit: ARj 4, 871. 5, 628. *Rohlfs* 917 (a). 1712. *DEI* 778. 779. *Ive* 136.

křpuša[1] f (Dubrovnik, Boka, Bakar) = *krpüša* (Vodice, Istra) = (zamjena sufiksa *-uša* sa *-uza) krpuža* (Slunj, Rakovica) = (zamjena sa *-uća* je nepouzdano) *krpuća* (Stulić) = (zamjena sufiksa *-uša* sa *-élj* prema *smrdelj) krpelj,* gen. *-élja* m (Vuk, 18. v.) = *křpijelj* (Vuk, Crna Gora) = (metateza *ρ -1* > *lj - p) krljep* = (odatle ispuštanjem dočetka *-ep,* hipokoristik ?) *krlja* f *(goveđa, ovčija,* Vuk) = *škrpelj* (Vodice, Istra) = (zamjena *p* > / nije jasna, prema Bernekeru **krbha) kršelj* = *kršijelj* »ixodes ricinus, Schaflaus, tabanus bovinus, melophagus ovinus«. Denominál na *-iti skrpeljiti se* »skopčati se, svezati se (metafora)« [V. za *krpelj* i s, v. *kflj*[1]*].* Capidan i Scheludko imaju još oblik *kapuš* m (bug.). Riječ je pastirski termin, zacijelo leksički relikt iz jezika srednjovjekovnih Vlaha (upor. *kjelator).* Nalazi se još u arb. *këpushë* f. Prema tom refleksu hrv.-srp. *r* je nastao iz rumunjskog reduciranog glasa *a,* koji je zamijenjen u bug. sa *a.* Takova zamjena postoji i za tur. reducirani glas *i: krluč* < *kılıç, krzluk* < *kızlık* (v.). Rum. istoznačna riječ glasi *capuщa,* izvedenica stvorena s pomoću sufiksa *-us, -usa* ilirotračkog podrijetla, od lat. **cap* »glava«. Nije isključen ni naš sufiks *-uša* (v.).

Lit.: ARj 5, 628. 630. 652. 596. 651. Ribarić, *SDZb 9,* 197. *SEW* 1, 631. Capidan, *DR* 3, 204. (cf. *IJb* 11, 200). Scheludko, *BA 2,* 113. si. (cf. *IJb* 12, 148). Giuglea (cf. *IJb* 3, 226). Puscariu, *DR 2,* 592. sl. (cf. *IJb* 10, 182). *GM* 188. *REW*[3] 1668.

křpuša[2] f (Dubrovnik, 16. v., Zlatarić) »zvrčka (prstima)«.

Lit.: ARj 5, 630.

křpušar (Split / ? /, Kolombatović, Brusina) »ptica glareola pratincola L., zijavac, čičavac (ima kao *krpu* pod vratom)«. Prema ovoj indikaciji izvedenica je od *krpa.* Ali **krpuša* nije u tom značenju nigdje potvrđena.

Lit.: ARj 5, 630. Hirtz, *Aves* 227.

křsmati, *-am* impf. (13. v., 16. v. dubrovački i dalmatinski pisci) = (danas vrlo često sa *sm* > *zm,* upor. *korizma, krizma) Krzmali, -ām* = (sa metatezom) *krmsali, -am* (16. v., rukopis) »čekati, oklijevati, tardare«, *brez pokrmsanje* (1490), *pokrsmali* (14. v.) = *pokrzrnati* (Menčetić, Lučić, Nalješković) »počekati«. Nalazi se -'oš cslav. srpske provenijencije *krbsmati.* Pridjev na *-ьn* (16. v., Stulić) *krsman* »koji krsma«. Upor. u antroponimiji *Krsman* m, *Krsmanija* f i prezime *Krsmanović* »Cunctator«. Radna imenica na *-lac kîsmalac,* gen. *-aoca* m prema f *krsmalica.* Nije potvrđeno ni u Vukovu Rječniku ni u narječjima. Berneker uspoređuje s upitnikom češ. *krosmati* »drängen, zwängen«, koje

se semantički nikako ne slaže. Možda stoji bliže *kfzma* f (Bela krajina), *otroke v krzmi imeti* »nudo, oštro jih imeti«. Mažuranić pomišlja na *crastinare, crastinatio* od lat. pridjeva *craslinus* «sutrašnji«, tj. »odgađati na sutra«, koje nije potvrđeno u romanskim jezicima. S većom vjerojatnošću Matzenauer uporeduje s lit. *karšinti* »moram facere, retardare«, koje komparatisti stavljaju u vezu sa *kȑšljav* > *kržljav* (v.). Ako se uzme to upoređenje kao ispravno, onda treba *krmsati* = *krsmati* uporedivati i sa češ. *krsati, krsnouti* »abnehmen« i pretpostaviti da je **krsamti* izvedeno od nestalog pridjeva **krsan* (upor. češ. *krš* »Zwergbaum«, ukr. *kors* »krčevina«) > **krsnati* > (sa *m* > *sm,* upor. *bemzin* Bosna < *benzin}* > *krsmati, krzmati, krmsati* »stariti, kržljaviti na istom mjestu > (metafora) oklijevati«. Upor. *krtiti, krtjeti* (v.) »lomiti > oklijevati«.

Lit.: ARj 5, 631. 603. 10, 563. 559. *Mažuranić* 542. *Pleteršnik* 1, 483. *Miklošič* 144. Isti, *Lex.* 311. 611. *SEW* 1, 631. Matzenauer, *LF 9,* 23. *WP* 1, 420.

Krsogon m (1275, prijepis 1546, prvotisak glagoljskog brevijara 1491) = *Krševan,* gen. *-äna* (Budmanijev akcenat) = *Krševalj* (18. v., Kavanjin), veoma dobro potvrđeno lično - ime u srednjovjekovnim dalmatinskim gradovima. Od gr. složenog imena Χρυσόγονος »u zlatu rođeni« preko dalmato-romanskoga. Hipokoristik s pomoću nenaglašenog lat. deminutivnog sufiksa *-ulus Cressulus* isto je tako dobro potvrđen u dalmatinskim gradovima u srednjem vijeku. Očuvalo se do danas kao prezime *Grižogono* (Zadar) i *Kršul* (1422) na Kvarneru i u Hrvatskom primorju.

Lit.: ARj 5, 632. 651. 657. Jireček, *Romanen* 2, 30. 3, 32. Stefanie, *Rad* 285, 91.

Krstencije m (Hrvojev misal) = *Kr'stancie* (Baromié) = *Rkstencija* (metateza *rks* < *krs)* pored *Krstencija* i *Krstancija* (prvotisak glagoljskog brevijara iz 1491), *Krstanice* (Asemanov evandelistar mjesto *Krstanae}.* Od lat. *Crescentius* (možda prema dalmato-romanskom izgovoru). Značajna je disimilacija u suglasničkoj grupi *sis* > *st.* Ista pojava nalazi se i u *krstijenta* f (18. v., Dubrovčani, Zuzeri, Stulić), deminutiv na *-ica krstijenčica* »kruh što se mijesi na krsno ime (Srbija, Banat), za neku osobitu priliku, kao krštenje, krsno ime, kruh potpepeoni (Zuzeri), placentae species quae sub cinere tantum coquitur«. Budmani veli da nije čuo tu riječ u Dubrovniku ni u okolici. Upor. *krstak.* Dočetak *-enta* upućuje na postanje od part. prez. *crescente.* Pojava *st* za lat. *se* mogla bi se tumačiti i preko daim. -rom. *sk* < lat. se ako se uzme da se unakrstila lat. *crescente, Crescentius* sa *krst.* Upor. *carsainta, carsenta* (Pontremoli) »focaccia cresccntina«. Inače je lat. *crescere* posuđeno u Dalmaciji (Paštrovići, Dubrovnik, Perast, Božava, Rab) samo prema toskanskom izgovoru *krěšiti, -im* pf. (Vuk) prema impf, na *-va- krešívali, krěšívam* (Vuk, Boka) »povisiti (plaću, afit, fit), napredovati (subjekt *kruh, težina)«.*

Lit.: ARj 5, 525. 640. *Miklošič* 139. *SEW* 611. *REW*[3] 2317. *DEI* 1153.

krstīr, gen. *-ira* m (Mikalja) = *kríštér* (hrv.-kajk.) = *küstír* (hrvatski gradovi) »uštrcaj, štrcaljka« = *glistir* (rukopis 14. i 15. v.). Od tal *erişlere* = *cristeo* — *crístero* (14. v.) = fr. *clistère* (14. v.) < kslat. *clyster,* gen. *-eriş* < gr. κληστήρ, gen. - ήρος, od κλύζω »perem«. Medicinska učena riječ grčkog podrijetla.

Lit.: ARj 3, 199. 5, 641. Jagić, *ASPh* 8, 319. *DEI* 984. 1165.

kȑšla f (Bosna) = *kȑšla* (Kosmet) »1° vojarna, kasarna«. Balkanski turcizam (tur. *kışla* »zimovište«, izvedenica od *kış* »zima« s pomoću *-la* kao u *damla, Tuzla)* iz turske vojne terminologije: bug. *kasla* »1° caserne, 2° quartier d'hiver, 3° hivernage«, arb. *këshla* »isto«, cine, *calla* f »caserne, lieu où l'on fait paître les troupeaux pendant l'hiver«. Upor. još složenicu *kíš-karpuz* (Kosmet) »lubenica ozimača«. Glede tur. *ı* > *r* upor. *krz* (v.).

Lit.: Skok, *ASPh* 35, 346. bilj. *Elezović* 1, 336. 2, 525. *GM* 189. *Mladenov* 267. *Pascu 2,* 119., br. 225. *Deny* 582.

kȑšljav, pridjev na *-av* (18. v., Vuk), »što slabo raste te ispušta malene grane«, na *-at kršljat* »neprocvaćen«, sa *ž* mjesto *ś kržljav* (Vuk, Dalmacija, slov.), poimeničen sa *-ъc kȑžljavac,* gen. *-avca* m (Lika) prema f na *-ica kȑžljavica,* s hipokoristikom *kȑžlje* m prema f *kŕ zija* (Lika). Denominali (inhoativi) na *-ěti kȑšljavjeti, -lm* (Stulić), na *-ati kȑžljati, -om* (Piva-Drobnjak) »sporo rasti«, *zakržljaviti, -lm* pored. *zakržaviti, -im, zakȑžljali* pored *zakȑžljali, zakršljaviti.* Mjesto sonantnog *m* pojavljuje se *u zakušljaviti, -lm.* Pored *kršljav* u Srbiji *krdžav.* Glas *u* mjesto r i š mjesto *ž* objašnjuju se unakrštavanjem sa *kršiti* (v.), *kruh* (v.) »mrvica«. Glas *dž* mjesto *ž* je turciziranje kao u *krdža* mjesto *krža* (v.). Osnova *krž-* izvedenica je na -jo od praslav. *kwga* > rus. *korga* »verkrüppelter Baum«, s pridjevom

koržávyj »verkümmert«. Ovamo ide i sa -ra krza f (Lika) »kvaka na čekrku«. Rumunji posudiše cârjă »1° štaka, 2" Krummstab des Bischofs«, cărjancă »crnomorska riba abramis vimbla«, na -av > -ob cârjob — raširen sa lat. -alus > -at cârjobat »krumm, gekrümmt«. Ne zna se ide li ovamo kŕžljati, -am (Piva-Drobnjak) u značenju »tovariti i prenositi stvari na konju«. Možda je unakrštavanje sa krcati (v.) < *carridiare > *kržati, ali se ne zna kako je do toga unakrštavanja došlo. Matzenauer uporeduje kršljav, zakršljati sa lit. karšti, karštu »tenescere«, sanskrt. kars »attenuare«, ir. créas. To je upoređenje suvišno, kad se kršljav ne može dijeliti od kržljav, a ovo se vrlo dobro tumači iz slavenskih sredstava. Dopustiti se ipak mora da je s > š mogao nastati u vezi sa -ljav, a šlj > žlj može biti asimilacija zvučnih suglasnika. Ako je tako, onda bi korijen bio isti koji u češ. krs »Zwergbaum«, zakrslý strom »verkümmerter Baum«.

Lit.: ARj 5, 531. 654. 713. Vuković, SDZb 10, 389. Loewenthal, ASPh 37, 390. Matzenauer, LF 9, 22. SEW 1, 667. Tiktin 296. WP 1, 420. Holub-Kopečný 189.

krt m (Vuk, Kosmet) = kft, gen. kfta m (ŽK) prema f na -ica krtica (17. v.), sveslav. i praslav. (*kri,tb), »talpa«. Augmentativ na -ina: krtina (Piva-Drobnjak) = krtina (Vuk) »Γ' krt, 2° krtičnjak« [usp. i od krtnica > reketnica, v.]. Na -njãk krtnjãk (18. v.) = na -injak krtinjak (18. v., Slavonac) = krtmjak, gen. -inka (Kosmet) = krtičnjak (od krtica, Vuk), zamijenjeno složenicama krtoròvina = knorovnjak (Ludbreg) = skraćeno (haplologija) kriovina (sjeverna Hrvatska, Velika Gorica) = krtovinec (Ludbreg). Na -aia kŕtača (Kosmet, argot, boškački) »(metafora) krmača«, s pridjevom na -in krtačin. Na -og (upor. brlog) krtog m (18. v., Vuk) »smetlište, đubre«, s denominálom na -iti krtožiti, -im (Vuk) = zakŕtožiti (Vuk) = zakrtožil (Kosmet) »načiniti nered u kući«. Rumunji posudiše cârtiță »\¨ Maulwurf, 2° (metafora) Geschwür« u dva značenja kao u bug. kratičina »Skrofel (metafora, pored pravog značenja)«. Litavske usporednice objašnjavaju postanje praslavenskog naziva za životinju. Lit. pridjev krutùs »rührig, beweglich, regsam« s denominálom krutėti »sich regen« veli da je praslav. naziv bio prvobitno pridjev koji je, poimeničen, prenesen na životinju. Lit. naziv kurmis »krt« pokazuje drugi sufiks -m i ne slaže se ni u deklinaciji sa praslavenskim; krt »talpa« je praslav. inovacija. Dalje ie. usporednice nisu utvrđene. Zacijelo je to prvobitni particip na -to. Mladenov vidi u ie. *qert 1 art korijen *(s)ker- »rezati«.

Lit.: ARj 5, 657-658. Vuković. SDZb 10, 389. Elezović 1, 333. Miklošič 144. SEW 1, 631. Holub-Kopečný 189. Bruckner 266. ZSPh 4, 216. Mladenov 259. Trautmann 143. Tiktin 301. Hirt, PBB 23, 334. Lekov, Slávia 13, 412.

***kručina** f »žuč, jed« (iskonstruirano od Budmanija prema pridjevu na -ьn kručinbtib kod Danila). Nije potvrđeno u modernim narječjima: u je nastalo iz nazala, ç: upor. polj. kręcz »Kopfdrehen«, slov. ukrokniti, ukrócili »saviti«. Rum. crînccn =·- crinceniı (sa -it < lat. -ítus) »grausam, grimmig, mörderisch, blutig«, crîncenie »okrutnost«, a se încrîncena od stcslav. krǫčina »Galle, Zorn« dokazuje da je postojala u južnoslavenskom. Praslav. je od ie. korijena *(s)qcr- »okretati, savijati», nazaliziranog i u prijevoju i raširenju s pomoću -ko *(s)qrenq- / *sqronq-.

Lit.: ARj 5, 660. Tiktin 438. Miklošič 142. SEW 1, 625.

krudeo = krudel pridjev (15. v., Marulić: ta knidela dud) »okrutan«, s prefiksom pre-: prekrudcl »u prevelikoj mjeri«. Od lat. > tal. crudele, učen pridjev izveden na -élis od lat. crūdus. Odatle apstraktum na lat. -itas > tal. -tade > -tà krudelìtad f (16. v.), krudèltãt (16. v.).

Lit.: ARj 5, 660. 661. Il, 573. REW* 2341. DEI 1178.

krûg m (Vuk), sveslav. i praslav. (*krpgz), bez paralele u baltičkim jezicima, »1° okruglo mjesto, 2° Kreis, cercle, 3° Scheibe, okrugla daska preko neiscijedena sira, kisela kupusa (Kosmet), 4° zaokružena zemlja, 5° ravnica, 6" brežuljak, 7° pećina (Vodice), 8° vrh gore, 9° toponim«. Pridjevi na -ьn kružan (17. v., čakavci), kružni, poimeničen na -ica kružnica (geometrijski neologizam), na -ъi krûgao, ĩ krugla (stcslav. i rus.) poimeničen na -aia kruglača »sitna okrugla šljiva«, na -ica kruglica (Belostenec, Zagreb) »brassica rapa saliva«. Na -jak Krügljak (ŽK) »oronii í«. Deminutivi na -ić kružić (Stulić), na -bk kružok, gen. -ška (Stulić), na -ъc krúžac, gen. -sca, odatle na -ić kruščić, ovamo i najnovija posuđenica iz rus. kružok. Augmentativ na -ina kružtna (Bistrac, Samobor) »nutarnji dio mlinskog kola«. Na -alica krugatica »zmija«. Složenica od sintagme crnokrug. Prilog na -ьce krušci »u krugu, naokolo«. Denominal (faktitiv) na

-iti kružiti, kružim (i u drugim slavinama) »1° praviti krug, circumdare, 2° (objekt *žito, na rešeto)* cribrare«, odatle imperativna složenica *kružipostelja* f »zavjesa oko postelje«. Vrlo često s prefiksom *o-* kao u većini slavina, jer se *o-* spaja s predodžbom »okolo«: *okrug* (prevedenica) »arrondissement, kotar, Bezirk«, s pridjevima na *-ьn okružni* (~ *predstojnik}* i prevedenicom *okružnica* »Zirkular«, na *-ъi òkrugao,* f *-già,* poimeničen na *-jak Okrugljâk* »oronim (Zagreb)«, na *-ica okruglica* »vrsta kruške«, na *-ost okruglast,* na *-jast òkrugljast.* Denominali: *okružiti, okružim,* s postverbalom *okruga* f »jašmak« i impf, na *-va- okruživati, okružujem* pored *okružavati, -vam', kružiti, kružim* (Vuk) »rešetanjem odijeliti pljevu od žita« = *skru&it* (Kosmet) »saviti se u krug« = *skrûžit* (Smokvica, Korčula) »žlicom pokupiti skorup ili pjenu« prema impf, na *-va- skruživati, skružavati se* (Baranja) »ustručavati se«. Odatle postverbal *skruž* f »korniž«. Deminutivi na *-bk skrûžak,* gen. *-ška* »ono što se skupi na vrhu kad se žito skružnje«, na *-ьc skružac,* gen. *-Sca* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »konj kratak ali jedar«. Pridjev na *-ast skružast* (Pavlinović) »zdepast«. Prilog *naokrušcē* (Relković). Glas *u* je nastao iz nazala *G:* upor. stcslav. *krcgz,* polj. *krąg.* Rumunji posudiše u dva lika: *cring* »1° Kreis, 2° Kugel, 3° Busch, Gehölz, Hain«, iz starijega ḱгр^б, i mlade *krug* »put planete (astronomski termin)«; Madžari isto tako u dva: *korong* = *kuruzslo.* Postoje germanske paralele: stvnjem. *hring,* nvnjem. *Ring,* s glagolom *hringan* = *ringen* i gót. *hrugga,* nvnjem. *(Wagen)runge,* U prvoj je usporednici ie. korijen **(s')qer* »okretati, zavinuti« nazaliziran i raširen s pomoću *gh: *sqrengh-,* a u drugoj, kao i u slavinama, u prijevoju **sqrongh-.*

Lit.: ARj 5, 661. 662. 663. 679. 699. 7, 471. Ribarić, *SDZb* 160. *Elezović* l, 334. 2, 237. Maretić, *Savj.* 46. *Miklošič* 142. *SEW* 626. *Holub-Kopečný* 189. *Bruckner* 265. *KZ* 45, 46. *Trautmann* 139. *WP* 2, 570. *Mladenov* 260. *Tiktin* 438. Unbegaun, *RES* 12, 24. Uhlenbeck, *PBB* 22, 541.

krugla f (hrv.-kajk., rukopis 15. v.) »nekakav sud« = *krugla* (ŽK) »zemljani sud za ocat«, slov. *krugla* pored *krogla, -lja.* Od stvnjem. *crugela,* nvnjem. *Krügel,* madž. *koroglya.* Ovamo još *krugla* f (rukopis 16. v., Aleksandrida) »kugla, lopta« < unakrštenje njem. *Kugel* i domaće *krug* (v.). Noviji germanizam , hrv. gradova *krigl* (sa /) pored *krigla.*

Lit.: ARj 5, 628. 663. *Miklošič* 142. *SEW l,* 628. *Schuchardt* 19. Štrekelj, *DAW* 50, 31.

kruliti, *-i* impf, (sjeverozapadni krajevi, Rijeka, subjekt *svinje, creva)* = *krüllt* (ŽK) = *kruljiti* (Jačke), *creva krûle* (Cres), *svinje krulîju* (Krasić), slov. *kruliti* pored *kroliti,* »1 guritati, 2° zavijati u trbuhu«. Onomatopejsko podrijetlo glagola vidi se po varijacijama: *kr* > *gr: gruliti* (slov., slvč.) »sonum edere, murmurare«. Ista promjena i u lat. *grunnio,* gr. γρυλίζω. Sap mjesto / *krupati, -a* impf. (Belostenec) »guritati«. Ta se onomatopeja nalazi i u poljskim narječjima. Zamjena *kr* > *r* (preko *kr) ruliti* impf. (Mikuličić, čakavski ?) »rukati, roktati«, s augmentativom *rùlina* »puer plorane«. Ovamo ide i termin za skidanje kukuruza s klasova: *rulliti, rûljîm* impf. (Hrvatska, Kosinj Donji, Bjelovar, Slavonija) »sinonim: runiti, kruniti« i izvedenice na *-ač* i *-ača ruljač,* gen. *-ača* = *ruljača* »sprava za ruljenje kukuruza«. Da je tako, dokazuje varijanta *kruniti, krumm* impf. (18. v., Vuk) »runiti, drobiti, mrviti«, *okruniti, okrunim* pf. (objekt *kukuruze, suho cvijeće)* prema impf, *okrunjívati, -krùnjujem.* Kad je izvedenica od *kruna,* akcenat je drugi: *okruniti, -im.* Odatle na *-jača krunjača* »mašina za krunjenje kukuruza«. U Lici u istom značenju *krušiti, krūsīrn.* Tu je unakrštenje onomatopejskog glagola sa *trusiti* (v.). Sa *r-* mjesto *kr- rimili, rūnīm* (Vuk, Boka, Virovitica) *(ob-").* Prema *samīti* < *šapnuti* od *šapat kruniti* u značenju »mrviti, drobiti« moglo bi se shvatiti i kao perfektivni denominal na *-nuti* od *krupa* >>mrvica (v.)«.

Lit.: ARj 5, 666. 677. 673. *NJ* 6, 85. Tentor, *JE* 5, 209. *Miklošič* 143. *SEW* l, 629. Matzenauer, *LF* 7, 194. 9, 15.

krumpáč m (Belostenec, hrv.-kajk.) = *krompáč* =-- *krampač* (Lobor, Josipdol, Hrvatska) = *krumpak* (Hrvatsko zagorje) = *krompáč* (Martijanec, Hrvatsko zagorje) »gavran, corvus corax«. Izvedenica je na *-ač* i *-ák* od onomatopejskog glagola *krumpati* »grakati«, koji opominje na slov. onomatopeju bez umetnutog *m* pred labijalom *krápati, -ã, -pije* (Štajerska) »glucken« i na onomatopeje *kro* (Bukovica, Dalmacija) »clamor bubonis« i *kruk, krokar* (Gèrovo) »corvus corax« = *kroktač* (Donji Miholjac), *krokati* (o vrani) = *kroktati* = *groktati* (v.), *krokotati* = *krkati, krokotavac.* Sve oformljene onomatopeje, koje oponašaju glas ptica koji ornitolozi pišu *krack, kruck.*

Lit.: ARj 5, 666. *Pleteršnik l,* 476. Hirtz,. *Aves* 214. 226. 229—230.

krumpak m (Belostenec, hrv.-kajk.) »hrom, krivih nogu, šantav«, zacijelo izvedenica na *-ak* (upor. *gluhak)* od *krumpati, -am* »hramati«.

Upor. slov. pridjev na *-ast krumpast* »šantav«. Od austrijsko-njem. *Krumpe,* stvnjem. *krump,* nvnjem. *krumm.*

Lit.: ARj 5, 666. *Pleteršnik* \, 481.

krumpir, gen. *-ira* m — *krumpir* (ŽK) = *krompīr* (Srbija, Vuk) = (pseudojekavizam) *krumpijēr,* gen. *-éra* (Lika) = (metateza i disimilacija *r - r > l - r") kumplir,* gen. *-īrā* (Šolta) = (zamjena dočetka *-ir* sa *-iŠ) krumpiš* (Valjavec, hrv.-kajk; ta je zamjena nastala prema slov. deminutivu *krumpirčkd)* = (sa disimilatornim ispadanjem prvog *r) kumpīr* (Lika) = *kumpijir* (Lika) = *kònpír* = *kumpir,* gen. *-īrā* (Šolta, Cres, Hercegovina) = *kumpīr* (Mošćenica, Istra) = *kornpir* (Brusje) = *kompîr* (Kosmet) »sinonim: krtola, pomme de terre, patata«. Balkanska riječ njemačkog podrijetla nvnjem. *Gruntbir* = *Grundbirne:* rum. *crumperm,* arb. *kampir* = *vampir,* bug. *kamperi.* Također slov., češ., polj. i ukr.

Lit.: ARj 5, 250. 273. 611. 666. 781. Hraste, *Rad* 272, 18. *JE* 6, 187. Ribarić, *SDZb 9,* 170. *Elezović* l, 307. Tentor, *JF* 5, 209. *SEW* l, 622. Schwarz, *ZSPh, 5,* 125. *GM* 172-173. *Tiktin* 444. Niedermann, *WuS* 8, 33-97 (cf. *JF* 3, 214). Spitzer, *WuS* 4, 147-165.

krûp m (1671, u čakavskom tekstu) = *krupa* f (Marulić, Vuk), sveslav. i praslav. *(^krçp-* i **krup-),* »1° (sitan) grad, solika, sugradica, 2[a] djeteća bolest (tjera napolje vrlo sitno), 3° toponim *(Krupa)* i hidronim *(Krupajd)«.* Pridjev *krupan (~pno vrime,* Banovac) = *křupěn* (?, Barakovic). Etimologijski nije identičan pridjev *krupan* (Vuk) »velik, crassus (čovjek, riba, konj, vo, pitanje; opozicija: sitan), korpulentan«, raširen na *-ičav krupničav (hljeb).* Poimeničenja na *-ić krupnić* »trava«, na *-ik krupnik* (Vuk) »1° biljka, 2° strmno žito, zrno krupnije od ječma (Kosmet), 3° toponim«, apstrakta na *-ina krupnina* (18. v.), na *-oca* = *-ost krupnoća* = *krúpnost* = na *-ra krupnja,* na *-jača krupnjača* (Kupčina) »vrst šljive«, na *-jãk krupnjãk* (južna Dalmacija /?/) »biljka salvia verbenaca L.«, na *-ica krupnica* (Bastaji) »vrst jabuke«. Inhoativ *krupnjati* »postajati krupniji«. Složen pridjev od sintagme *krup(n)ostasan* (Bella, Stulić). Deminutiv na *-ica krupica* »mrvica« = *krupica* (Kosmet), s pridjevom *krup'ičav* (Lika) »pun krupica«, na *-zk krupak,* gen. *-pka* (upor. rus. *krupka)* »lychnis coronaria«, (odatle izvedenica na *-ro* ?) *krupač* (Niš) »divlja sparga; sinonim: zečji lan« = *krupavče,* deminutiv na *-če* od pridjeva na *-av,* koji je poimeničen na *-ica krupavica* (Pirot) »grad«. Na *-atica krùpatica* (Vuk) = *krùpaika* »riba cyprinus«. Ovamo možda na *-iš krupis* »biljka aconitum napellus, nalijep«. Denominal od *krupa* na *-iti krupili, krupi* (18. v.) »padati kao grad«, *prekrúpiti, prèkrūpīm* »krupno samljeti, bungurati«, s postverbalom *prêkrupa* »istucan nesamljeven u brašno ječam; sinonim: bungur«. Ovamo zacijelo kao izvedenica od nepotvrđene imenice na *-ilo krupiliti* (Brod) »tesati kamen«. Glas *u* je nastao iz dva praslav. samoglasa *Q* u *krupa* »grad« i od M u *krupan* »velik«. Rumunji posudiše oba vrela: od *o* > *în crîmpeiu* < " **kropelb* »kurzes Stück, Endchen«, sa svojim denominálom na -α < lat. *-are crîmpeia* »zerstückeln« = na *-ot crîmpoți* = *crăpați,* na *-ica crîmpiță* »Stelle, wo di Kettenfaden sich verwirrt haben«, *crupi* m pl. »Grütze« = Madžari *korpa.* Posredstvom velebitskih Vlaha rum. imenica *crîmpotă,* odakle je izveden glagol *a crîmpoți* na *-i* < lat. *-ire* ili *crampot* »Stück, Bruchstück« očuvala se u imenu velebitskog (bunjevskog) sela *Krmpote* f pl. (Hrvatska, Modruš, Rijeka), s pridjevom *krmpotska (satnija* = *kumpanija* graničarska), *krmpotski uskoci* (1657) i u prezimenu *Krmpotić.* Kako je već rečeno, u izvedenicama slila su se dva praslav. korijena, pa ih je danas bez posebnih semantičkih studija teško razlikovati. U praslav. nisu bili homonimi. Jedan sa *ç* > *u* upor. polj. *krępy* prema *krupa,* od ie. **(s)qerebh 1 -p-,* nazalizirano **(s~)qremb-,* s prijevojem **(s)qrombh-* i drugi sa и < ie. *ou* od ie. **qreup-,* s prijevojem **qroup-* »sich verkrusten«, prema Meilletu od baze **(s}qereu-,* od **sqer-* »rezati«. Oba ie. korijena pokazuju u slavinama isto raširenje s pomoću *ρ* kao i arb. *kripë* — *krypë* f »so«, koja nije posuđenica iz hrv.-srp. Upor. lit. *grūbas* »krupa«.

Lit.: ARj 5, 603. 674. 677. 11, 573. *Elezović* 1, 334. *ÄA 2,* 315. *ASPh* 8, 255. *Miklošič* 142. 143. *SEW* 1, 626. 630. *Holub-Kopečný* 188. *Bruckner* 267. 272. *KZ* 42, 354. 51, 234-235. *Mladenov* 258. *ASPh* 36, 122-124. *Tiktin* 438. 461. *WP* 1, 482. 2, 590. Persson, *IF* 35, 207. Buga, *RFV* 71, 50-60. 464-471. (cf. *JF* 3, 201. *IJb* 3, 150). Scheftelowitz, *KZ* 56, 166. *GM* 206.

kruška f (Vuk, danas općenito u književnom jeziku sa sufiksom *-ъЂa* kao u *jabuka,* s tim sufiksom stcslav., slov. i češ.) — (arhaizam bez tog sufiksa) *kruša* (rukopis 16. v., Kosmet, bug., toponim) = *krušva* (Vrančić, Mrnavić, Primorje, nekada deklinacija и > *y,* gen. *-vue)* — (sa *kr* > *hr,* upor. *hlače} hruška*

(sjeverozapadni hrv.-kajk. krajevi, Vodice) = *hreyško* f (Bednja) = *hrušva* (sthrv., sjeverni čakavci) = *ruska* (ŽK) = (sa *hr > fr) fruška* (Vodice), baltoslav., sveslav. i praslav., »piras«. Izvedenice od svih tih tipova nalaze se, ako ne u općim riječima, a ono u toponimima. Od *kruška:* pridjevi na *-in krüškin* (potvrđen i u toponomastici), na *-ov kruškov* (Vuk), poimeničen na *-ъc krüškovac* »štap«, na *-ala kruškovača* »1° batina, 2° toponim«, na *-ica kruškovica* »rakija«, sa hipokoristikom *kruška* »rakija od divlje kruške«, deminutivi na *-ica kruščica,* »1° mala kruška, 2° toponim u sing. i pl., *Kručica* (dubrovački kotar, glede *šč > č* upor. *ubručić),* na *-ič kruščić* (Vuk). Od *kruša:* na *-īk krušīk* (Vuk) »I° mjesto zasađeno kruškama, 2° toponim«, na *-ar* toponim *Krušar* (Srbija), pridjevi na -/ toponim *Krušedol* (prvi dio lokativ), na *-ev* toponim *Kruševo* (Makedonija, Kosmet), poimeničen na *-ъc Kruševac,* gen. *-vca,* na *-ica Kruševica,* kol. na *-je Kruševlje* (Kosmet). Od *krušva:* deminutivi na *-ica krušvica* (Primorje), na *-ič krušvić* (Cres, Istra) »biljka«, na *-jak Krušljak* (toponim, Srbija, upor. *slivljãk* ŽK glede sufiksa). Od *hruška:* deminutiv na *-ica* toponim *Hruschiça* (1395), pridjev *Hruševo* (Slavonija). Od *ruska* pridjev *ruškov* (Varoš, Slavonija, Brod), poimeničen na *-ъc* toponim *Ruškovac* (Garešnica). Od *fruiva:* deminutiv *Frušvica* (toponim, Vodice). Sa *g-* mjesto *k- graška* (slov., polapski, češ. */g > hl, polį',* i rus.) ne nalazi se na hrv.-srp. teritoriju. Osciliranje *k/g* upućuje na pozajmicu. Voće dolazi s istoka: kod Kurda *koreši = kurest.* Posrednici bi bili Avari (?). U baltičkoj grupi potvrđena je u stprus. *crausios* »kruške (pl.)« prema sing. *crausy,* lit. *kriaušė-* pored *grause,* lot. *krausis.* Pomišlja se i na evropski supstrat kao izvor, protoevropska ili praevropska riječ.

Lit.: ARj 3, 719. 5, 683. 684. 678. Jagić, *ASPh l,* 431. Ribarić, *SDZb 9,* 152. *Elezović* 1334. *Miklošič* 80. *SEW \,* 358. *Holub-Kopečný* 134. *Bruckner* 160. *KZ* 45, 53. *ZSPh 4,* 215. *ASPh 29,* 119. *Vasmer* 314. *Trautmann* 258. Löwenthal, *WuS* 10, 151.

kružät, gen. *-ata* m (Vuk, Risan, Ljubiša, Mikalja, Bokelji) »čohana kratka haljina, sa srebrnim pucetima s obje strane (presamiti se i po njoj se opaše)« = *kružat* (čakavski, Istra) = *krožat* (Malínská) = *križSt* (Božava) = *krdžet* (Šibenik) = *krožet* (Dalmacija) »ženski prsluk koji se veže straga«, »vestimentum sine manicis minus, panciotto«. Od mlet. *erosalo* (deminutivni sufiks *-atto = -etto),* tal. *corsetto* (14. v.), krčko-rom. *corsalo, krođato* (Piran, istro-rom.), *corsaletto* < fr. *corselet,* deminutiv na vlat. *-ittus > -et* od fr. *cors* (pisano danas *corps')* < lat. *corpus.* U tal. nastalo je unakrštenje sa *crux > croce, crose,* prema Budmaniju *incrociato,* jer vez izgleda kao *krst.* Upor. semantičku paralelu njem. *Leibei > lãjbak* od njem. *Leib* »corpus«. Od tal. *corpo* sa dvostrukim deminutivom *-ett + -ino korpètïn,* gen. *-ina* m (Dubrovnik, Cavtat) < tal. *corpetto + -ino.* Ovamo ide *korosamé* f pl., gén. *koròsanãtã* (Dubrovnik, 18. v.) = (haplologija) *ki-osante* »Brašančevo, Tijelovo«. Dubrovački pisci prevode »aliti tijelo gospodinovo = tijelo slavno (Budva)«. Upor. kod katolika Arbanasa *korbi Krishtit* (Ulcinj) »Tijelovo«. Od lat. *corpus sanctum.* Upada u oči f pi. i ispadanje *p.* Od plurala *corpora* poimeničen pridjev na *-alis korpòrao, gen. -ala* (16. v.) »misna prostirka pod kalež (crkveni termin)« — *korpurao,* gen. *-ala* (15. v.) < lat. > tal. *corporale.* Na *-acija korporacija* f (19. v.) < lat. *corporaţia* preko njem. *Korporation,* tal. *corporazione.*

Lit.: ARj 5, 346. 347. 688. 11, 696. Cronia, *ID* 6. Štrekelj, *ASPh* 14, 529. *Ive* 75. *Banali 2,* 197. *REW»* 2248. *DEI* 1119. 1124.

kružati, *-am* impf. (Slavonija, mlinarski termin, objekti *pšenica, ječam)* »sinonimi: mlatiti, grúšiti, grušim (od *gruh,* v.); das Getreide spitzen«.

Lit.: ARj 3, 483. 5, 688.

kȑv, gen. *krvi* (Vuk), danas po deklinaciji ŕ, nekada po deklinaciji *ü,* upor. slov. *krt — kȑv,* gen. *krvi* pored *kȑva* m, f (Kosmet) = *krî,* gerì, *krvi í* (Cres, Poljički statut), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. *(*krtvb, kry,* gen. *kwve),* »sanguis«. Pridjev na *-ъn kŕvan* (1453, 1585, sveslav. i praslav., *^~vna osveta, <~~ni neprijatelj),* određeno *krvni,* poimeničen na *-īk krvnik,* gen. *-ika* m = (sa *vn > n) krmk,* gen. *-ika* (Boka) prema f na *-ica krvnica* (16. v.) = (sa *vn > mri) khnnica* (Crna Gora, upor. *Crmnica),* s pridjevom na *-ъn kȑvničan* i na *-ski krvnički* i denominálom na *-iti krvníčiti, kȑvnmm* (Vuk, Crna Gora) »dužiti nekoga za krv«, *uskrvničit se* (Kosmet, subjekt pas) »biti krvav« i apstraktum na *-ina krvnina* »Blutgeld«; na *-en* (kao u *crven) kfven* »crven kao krv«, na *-av krvav* (i u drugim slavinama), određeno *krvavi* (Kosmet), raširen sa *-ъn krvāvan* i na *-ast krvavàst* (Istra) »crvenkast«, s poimeničenjem *krvávnica* »šuljevi«, poimeničen *krvdvac,* gen. *-avca* m »1° različita

značenja, 2° toponim«, na *-ica krvavica* (Istra) »1° različita značenja, 2° Blutwurst, 3° biljke, 4° crvena zemlja, 5° u pl. šuljevi, 6° toponim« = *krvavica* (Kosmet) »travka od koje se klas meće u nos da bi išla krv, jer se misli tako izliječiti glavobolja«, (haplologijom) *kȑvica* »rana konja na vratu«, s pridjevom na *-jast krvavl-čast* (Istra) »subruber«, apstraktum na *-ina krvavina* (Istra) »crvenilo«, s faktitivom *krva-viti, krvavim* (nalazi se i u drugim slavinama) •*(-is, o-)* prema iter, *iskrvavljivati,* na *-uša krvavuša* »vrst breskve«, na *-ka krvavka* •»biljka«, složenica od sintagme *krvavoča* m, f (sa *oo > o,* srednja Dalmacija, Pavlinović) »čeljade izbuljenih očiju«, denominal *krva-viti, krvavim (o-,* s-). Imenice izvedene od *krv: krveždina* (Dubrovnik) »krv pomiješana s gnojem iz rane« je augmentativ na *-ina* (sa nejasnim *žd)* kao i *krvušćina (iz čira,* Poljica), *kȑvina* i *krvušina.* Deminutivi na *-ča kŕvca* f (17. v.), na *-ica krvica* (Istra), s prefiksom *su- sùkrvica* (Vuk) = *sü-* f (Vodice) »Bluteiter«. Radne imenice na *-ьc* (tip *krovac) kŕvac,* gen. *-vca* »ubilac, ubica, krvnik«, na *-ar kfvār* (Glina) »barbir, berberin koji pušta krv«, proširen na *-nik krvarnīk* (hrv.-kajk., Jambrešić). Upor. toponim *Krva-rići* (Krasić, Zagreb). Na *-nica krvarnica* • •stralište«. Na *-arina krvarina* (18. v.) »krvnina«. Na *-ara krvara* (Šulek) »biljka sanguisorba officinalis L.«, na *-ica krvarica* »l ° biljka androsaenum, 2[J] (Brač) čmar, kuljen, slijepo crijevo«. Nejasna je tvorba *krvosnica — -sílica* f »sanguisorba«. Možda je složenica od *sisati* (usp. latinski naziv) **krvosbsnira* (haplologija). Denominai na *-iti krvariti, krvarim* (18. v.). Od nepotvrđene radne imenice na *-ač* je recipročni denominal *krvačiti* •*ie, kreacím* »biti se do krvi, ubijati se među sobom'. Na *-elj krvelj* (?) »biljka«. Na *-injak krvi ujak* »trava«. Apstraktum na *-luk krvoluk* (Kačić) »krvno djelo«. Denominai na *-iti* od *krv* je *krviti se, -lm* (18. v., Vuk) *(is-, o-, po- se, s-, za-)* »klati se«, s razlikom u akcentu *skŕviti, skrvim* (Vuk, objekt *krsno ime)* »okrvaviti'-, iter, *skrvljívati se, nakrvljăt, -am* (Kosmet) »pustiti krv ovcama da bi ozdravile«. Brojne su složenice od raznih sintagmi: *krvolija* m (Vuk, 17. v.), *krvolok* m, s apstraktumom *krvološtvo, krvoloka* (prevedenica, calque) »biljka sanguisorba«, *krvamok* (Šulek) »biljka tormentilla erecta L.«, pridjev *krvo-močen* (hrv.-kajk., Belostenec) = *krvomošan* (ŽK) »koji mokri krvlju (krava)«, *krvomutan* (Ljubiša) »koji zameće svađu«, poimeničen na *-ica krvòmutnica* f (Ljubiša) »svadljivo žensko«, od *krvomutiti* »mokriti krvlju«, *krvo-očan, krvopija* m = *krvopilac,* s pridjevom *krvopttan* (Lika), s apstraktumom na *-ija krvopilija* f »težak posao« i glagolom *krvo-piliti* »s velikom mukom živjeti«, *krvosàlija* f (Vuk) »težak posao« od *sati* »sisati« i tur. *-lija* (v.), *krvòser* (Vuk) »loš duhan« = *krvljô-ser* m (Kosmet), s izvedenicama na *-ija, krvljosêrnik* m prema f *-nica, krvotežan* (Lika) od *krvotežiti, -im* »teško živjeti«, s apstraktumom na *-luk krvotežluk, krvotok* m = *krvo-točina* »bolest« = *krvotočje* »menstrua«, s pridjevom *krvoločan, krvožedan, krvoproliće* (Vuk). Ovamo još sa *sati < sbsaii krvljosanče,* gen. *-eta* (Kosmet) »dijete« prema f *krvljo-sanica.* Baltički se jezici slažu u potpunosti samo u praslavenskom pridjevu: na *-ъn Ъn ъnъ* = lit. *kruvinas,* dok u imenici razlika je u prijevojnom štěpenu i u dočetku: stprus. *krawian,* lit. *kraujas* pokazuju dvoglas i izvedenicu s pomoću sufiksa *-to;* u svim slavinama je prijevojni štěpen *u > y* i po suglasničkoj deklinaciji. S istim prijevojnim stepenom nalazi se u lat. *crūor, crūdus, cru-entus,* u sanskr. *krūva,* avesti *xrura-* »krvav«, le. je korijen **qreu-* »dickes stockendes Blut, blutiges rohes Fleisch«, gr. κρέας, njem. *roh.*

Lit.: ARj 3, 903. 5, 604. 689. 705. 706. 697. 6, 17. *BI 2,* 492. *Mazurćmić* 546-554. Tentor, *JF 5,* 209. *Elezović* 1, 438. 2, 96. 395. *ZbNŽ 8,* 238. Ribarić, *SDZb 9,* 195. *MMošič* 144. *SEW* 1, 632. *Trautmann* 142. *KZ* 43, 174. *W P* 1, 478. *Bruckner* 266. *KZ* 46, 236. *Mladenov* 259. Mázon, *RES* 13, 102-104. Osten-Säcken, *IF* 33, 202. *Boisacq*[3] 512.

krvaja f (srednja Dalmacija, Pavlinović) »korice, držak od noža«. Možda od *krivi*

Lit.: ARj 5, 697.

Krvaš m (Dubrovnik, 12. i 13. v.), lično muško ime od lat. *Gervasius.* Budmani ispravno tumači očuvanje velara *g* pred *e* upoređenjem sa *kimak < cimice* i unakrštanjem sa *krv* (pučka etimologija slična *sv. Vratolo-mije < Bartholomaeus).* Drugi lik *Jervaz* (17. v.), istog podrijetla, došao je preko mletačkog izgovora *dž > -j.*

Lit.: ARj 4, 604. 5, 698. Jireček, *Romanen 2,* 38.

kȑzati (se), *-am* impf. (Vuk, Srbija) (ŕ-*se,* Slavonija) »1° abwetzen, detero, 2° otimati se«, *òkrzati se* (Srbija, Lika) »izlizati se, iskositi se«. Upor. *otrzati se* (Vuk). Pf. *okrz-nuti, - m* ima drukčije značenje »dirnuti,

zahvatiti«, s postverbalom *okrz* (Crna Gora) »Seitenhieb«. Ovamo ide bez sumnje i *òkrezali se, -am* (Vuk, subjekt *švigar na biču)* »sinonim: iskrzati se«. Pridjev na *-av krzav* »gefranst, gekraust (?)«, od kojeg G. Meyer izvodi arb. (mediopasiv) *krezhavitem* »kosa mi se ježi od bijesa«. Taj se pridjev ne nalazi u rječnicima. Izolirano unutar slavina. V. *trzati.*

Lit.: ARj 4, 904. 5, 712. 8, 876. Petersson, *Balt. und slav. Wonstudien* 1918 (cf. *IJb* 8, 199). *GM* 205—206.

krzno n (15. v., Hrvatska) »1° perde, zavjesa nad posteljom (Marulić), 2° odijelo, haljina, 3° kožuh« = *krzan,* gen. *krzna* m (upór. struś, *korzem)* = (sa *zn* > *zm) krbzmo* (Aleksandrida). Praslav. **kwzno.* Nalazi se još u slov., češ. i rus. Deminutiv na *-će krzence* (hrv.-kajk.). Radna imenica na *-ör krznar,* gen. *-ara* (1504) »1° kožuhar, ćurčija, *2°* prezime na *-ić«.* Na *-ica kŕznica* f »1° bijela haljina na čeljadetu što se krsti, 2° bijela marama što se meće na dijete kad se krsti« = *krznica* (Kosmet) sadrži unakrštenje sa *krsnica* »krsno ime, kolač«, od *krstiti* (v.). Ovamo zacijelo i *krgnoka* (Bastaji, Daruvar) »ime kozi«. Da je praslav. riječ postojala i u Panoniji, to dokazuje madž. *gerezna* »odijelo od krzna«. Etimologija te kulturne riječi nije utvrđena. Izvjesilo je da je u vezi sa srvnjem. *kursina, kursen* > srlat. *crusna, cru-sina,* odatle nvnjem. *Kürschner,* za koje Schwarz tvrdi da je slavenskog podrijetla, jer je njemačka riječ dosta izolirana unutar germanskih jezika. Nalazi se još u stfriz. i kasnijem anglosaskom; *krzno* se upoređuje i sa keltskim riječima koje znače »koža«: srir. *crocenn* itd., a svode se na ie. **krokno.* Ako je to upoređenje ispravno, onda bi trebalo za praslav. riječ pretpostaviti **qrgno.* Za to nema drugih potvrda. Kiparsky izvodi od izolirane slavine *krzati* (v.). Dočetak *-no* upućuje na pridjevsko postanje. Nije isključeno ni prasrodstvo sa tur. *kürk,* od koje je hrv.-srp. *ćurak* (v.). Može se pomišljati i na ništični prijevoj od *kora* sa sufiksom *-zno* (v. *-zan).*

Lit.: ARj 5, 712. *Elezović* 1, 326. *Mažuranić* 554. *Miklošič* 157. *SEW l,* 671. *Holub-Kopečný* 190. *Kiparsky* 97. *WP* 2, 573. Petersson, *LUĂ* n. f., avd. 1., sv. 18., br. 2. (cf. *IJb* 10, 340). Loewenthal, *WuS* 11, 58-59. Schwarz, *ASPh* 40, 292. Buga, *RFV* 71, 50-60. 464-471 (cf. *JF* 3, 201). *Boisacq*[3] 137.

krža f (Lika) »kvaka *(krža* na čekrku, v.)«. Poklapa se sa rum. *cârjă* »Krücke, Krummstab (pastirski termin)«. Ne zna se tko je od koga posudio, Rumunji od južnih Slavena, ili južni Slaveni od srednjovjekovnih Vlaha. Naziv *krža* može se protumačiti i iz **kzrga* s pomoću sufiksa -ja.

Lit.: ARj 5, 713. *Tiktin l,* 296. *SEW* 1, 667.

kř̂žulja f (Vuk, Ljubiša) = *skrsulja* »mala, divlja patka«. Deminutiv na *-ica kržuljica* i hipokoristici *krža* = *kŕdža* (Vuk, Srijem) »1° isto, 2° (metafora) nadimak za malu žensku (Dalmacija, Pavlinović)«, s deminutivom *krdžica.* Istim korijenom nazivaju se i druge ptice: *skrža* »anas crecca, Krieckente« = *krdža, skrž* m (Dubrovnik) = *krčuga* (Prokuplje, Srbija) »querquedula«, *jarebica krza* (Zrmanja), *skrža* (Mostar), *krdžica* (Mostar) = *skržula* (Stulić) == *kržulja* = *skvržulja* (Dubrovnik), s deminutivom *skvržuljica* »jarebica« = *skrga* »perdix«. Miklošič uporeduje još ukr. *kryžna utka* = *kryžanka* »Stockente«. S tim upoređenjem se slaže *križevka* (Martijanec) = *križulja* (Bošnjaci, Vrbanja) = *križuljica* (Glavatičevo, Hercegovina) »anas crecca«. Postoje još i druge varijante *krkavac,* gen. *-avca* (Srbija, Miloševac) »anas crecca«, *krlja* (Split /?/, Kolombatović) »1° anser silvestris, 2° sturnus vulgáris (Tordinci, Vukovar)«, *kršuljica* »Ruderente«, *krž* (Hercegovina), *kržak* (Pusti Zid), *kržica.* Ovamo ide i *škrga* (Poljica, Mostar, Brač, Split, Vuk) »mala poljska jarebica«, deminutiv *škrgica* (Mostar), *škrguja* (Šibenik).

Lit.: ARj 5, 713. Hirtz, *Aves* 165. 215. 224-225. 229. 232. 233. 437. 438. 481. *Miklošič* 144. *SEW* 1, 667.

ktitor m (stsrp., 12—14. v.) »(crkveni termin) utemeljitelj samostana«. Apstraktum na *-ija ktitorija* f = *(kt* > *ht* kao u novogrčkom) *htitar,* apstraktum na *-bstvo htitorstvo.* Od srgr. κτήτωρ = ngr. χρήτορας. .

Lit.: ARj 3, 715. 5, 714.

kuba f (17. v., Vuk) = *kube,* gen. *kubeta* n »1° svod, bolta, kupola, 2° (Baranja) svod nad ognjištem, 3° (Dobroselo) kapak za pečenje rakije, 4° (Jagodina, istočna Srbija) peć«. Upor. slov. *komba* »Kuppel« < tal. *cuba.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kubba* »Gewölbe«, ar. *kubbet* > tur, *kubbe),* termin iz oblasti arhitekture: rum. *cubea,* bug., arb. *kubé,* ngr. κουμ,πές.

Lit.: ARj 5, 714. *Pleteršnik ì,* 427. *SEW* 1, 635. Korsch, *ASPh 9,* 512. *REW** 4788 b. *GM* 209. Matzenauer, *LF* 9, 31. *DEI* 1180.

kubeba f, *kubebi* m pl. (Stulić) »vrst papra«. Od tal. *cubèbe* (14. v.) < ' ar. *kubãba,* malajská biljka koju donesoše u Arabiju kineski trgovci, poznata u Evropi već u srednjem vijeku. Evropski arabizam.

Lit.: ARj 5, 715. *REW*[3] 4788a. *DEI* 1181. *Lokotsch* 973.

kùbur, gen. *-ura* m (Vuk) = *kubura* f (prema *puška,* 18. v., Vuk, Ljubiša, Lika) »1° na sedlu korice u koje se spremaju male puške, 2° pištolj, 3° puška« = (s umetnutim *m* pred labijalom) *kùmbura* f »puška« = *kumbura* pored *kubura* (Crmnica). Deminutiv na *-ica kùburica.* Augmentativ na *-etina kuburètina.* Na *-as kuburaši* m pl. »pištolji što se nose u kuburama na sedlu«. Na *-njak kuburnjak,* epitet za *pištolj.* Na *-lija kubúrlija* f (Vuk) = *kumburlija,* epitet za *puška* = *kubúrija* »2° nekakva haljina«. Balkanski turcizam (tur. *kubur* »sprema, tok, tul«) iz terminologije oružja: rum., bug. *kubur,* arb. *kubure* f = *kobure,* ngr. κουμπούρι, cine. *cumbură, cuburgi* »fabricant de pistolets«.

Lit.: ARj 5, 716. 777. Miletic, *SDZb 9,* 391. *SEW* 1, 636. *GM* 209. *Lokotsch* 1223. *Pascu 2,* 127., br. 367.

kubura f (narodna pjesma) »1° mračno mjesto, 2° (metafora, Vuk) nevoljno stanje«. Pridjev na *-ъn kubaran* »nevoljan, siromašan«. Denominai na *-iti kuburiti, -īm* impf. (Vuk) »nevoljno, siromaški živjeti«. Turcizam arapskog podrijetla: ar. > tur. pl. *kubur,* od sing. *kabr* »grob«.

Lit.: ARj 5, 715.

kubus m »(matematički termin) treća potencija broja«. Učena riječ od lat. *cubus* < gr. κύβος »kocka«. Odatle poimeničen pridjev kslat. *cubicus* > *kubik* m, na *-ьn* > *-an kubičan (—ni metar)* »kockast«. Ovamo ide slov. *kufa* f »l ° Quadrat (z. B. in farbigem Kleiderstoff)^ Carreau (= *karo,* v.) im Kartenspiel, 2° spletena kosa na glavi« = *kupa* »kocka«. Neologizam *kubizam* < fr. *cubisme* »slikarska škola koja radi geometrijskim likovima«.

Lit.: ARj 5, 715. *Pleteršnik* 1, 487. *DEI* 1181.

kubušiti, *-īm* impf. (Lika) »püsiti (lulu)«.

Lit.: ARj 5, 716.

kucati, *-am* impf. (16. v., Vuk) *(is-, ot-),* praslav. glagol onomatopejskog postanja, »1° udarati, lupati, 2° stjecati novac (u tom značenju s prefiksom *s-),* 3° *kucat* (Cres) štucati« prema pf. *kucnuti, - m* (ugarski Hrvati, danas općenito) pored *kuknuti, skucati* »skinuti obruče s kace«. Odatle onomatopejski uzvik koji se opetuje *kuc kuc, küc vue* (s varijacijom početnog suglasnika) »1° (prilog) amo-tamo, 2° skitnica«. Apstraktum na *-bnj: kucanj,* gen. *-cnja* — *kucanja* f »kucanje«. Na *-ah kucalo* (Dubrovnik) n »halka, oruđe čime se kuca«. Sa romanskim sufiksom *-ata: kucala* f (Dubrovnik), u dječjem govoru i samo s prijenosom na šaljivo: *dobiti novac na kucatu.* Pridjev *kucav,* poimeničen na *-ica kucavica* »1° (žila), 2° štucavica«. Radna imenica na *-lac kùcalac* m prema f *kucalica.* Na *-iti kućiti, -im* (15. v., Marulić, čakavci, sjeverozapadni krajevi) *(s-)* »kucati«, *skučiti* »steći (svotu, hranu)«. Deminutivi na *-kati kuckati, -ām* (Vuk) *(is-, s-,* objekt *glavnicu),* na *-ukati kucukati, -ām* (Dubrovnik) *(is-).* Glas *u* nastao je iz sonantnog /, kako se vidi iz *kelcat* (Cres: *kiča mi se),* bug. *klăcam* »zerstossen« i slov. *kólcati, kolca mi se.* Upor. i bug. *hlăcam* »schluchzen«. Ie. onomatopeja, s raznim varijantama.

Lit.: ARj 5, 716. 722. 760. 762. Tentor, *JF* 5, 207. *Miklošič* 121. *SEW* 1, 525. *WP* 1, 497. Vaillant, *RES* 22, 12-13. Fraenkel, *Slávia* 14, 507. Pedersen, *IF* 38, 342. Matzenauer, *LF* 8, 176. *Mladenov* 265. 673.

kuč m (Dalmacija, Danilo) »l ° vinova loza bijela grožđa, 2° crljeno grožđe (zacijelo prvobitno značenje; prijenos na bijelo grožđe začuđuje)«. Od lat. pridjeva *cocceus* »skrletan«, kao leksički refleks dalmato-romanski ili iz balkanskog latiniteta. Ovamo ide ime crnogorskog plemena *Kuč* (Vuk, narodna pjesma), najčešće u pl. *Kuci,* kraj u crnogorskim Brdima (17. v.), pridjev *kučki,* kao pastirski termin.

Lit.: ARj 5, 718. 723. *REW*[3] 2007a.

kučiće f pl. (Split) »conchiglie mangerecce nere«. Od vlat. *'coda* < *cochlea* > tal. *còzze* (Rim). Istog je podrijetla *koca* f (Vodice) »crijepina, Scherbe« < tal. *coccia* »Schale«. Na tal. sufiks *-uto* < lat. *-utas* je *cocciuto* > *kočut,* pridjev (Dubrovnik, Cavtat, Korčula, uz *dijete)* »tvrdoglav«. Na tal. deminutivni sufiks *-etta* < vlat. *-itta* je *koćeta* f (Korčula, Split, Čilipi) = *kućeta* f (Molat) »cijeli drveni dio postelje«. Od furi, *cadete* »lettiera«. Talijanski (Kalabrija) *cozza* »guscio della chiocciola« > *goca* f i *gõc* m (s članom, Ulcinj, ribari Arbanasi) »školjka«. Zbog toga može da ide ovamo *školjak,* gen. *-Ijka* (Dubrovnik)

= *škojak,* pl. *školjci* (Mljet, Jama), kao i *školjka* »espèce de coquilles« kao leksički relikt dalmato-romanski < lat. *cochlea,* od gr. κοχλίας > kslat. *clocea* > **koklja* > **koljka,* s metatezom i protezom *s-*. Ali je moguće i drugo tumačenje, o kojem v. *školjka f.* Ovamo ide i mletački ribarski termin za mreže i na našem Jadranu poznat, ali ne pripada domaćim terminima o mrežama: *koča f* < mlet. i tršć. *coda* -·' reducirano lat. *cochlea,* napuštanjem Romanima neobične suglasničke grupe. Upor. i naš noviji termin *(propisi o) kočarenju* (na Jadranskoj obali, *Vjesnik* 12, od 6. I. 1952., br. 2075). U *cochlea* sa zamjenom dočetka *-lea* lat. deminutivnim nenaglašenim *-ula *cocula, coculca* > mlet. *cògolo* > *gungulün,* gen. *-una* (Korčula) »veliki kamen, krug (Šibenik)«. Ne zna se ide li ovamo pomorski (brodski) termin *kočula* f »gvozdena kljuka što drži jarbol od broda«. Zasebne i dosada neobjašnjene je prirode zamjena gr.-lat. *cochlea* sa *karagül], -ulja* (Dubrovnik, Stulić) »cochlea marina, narikla / nanarikla« = *kar ago j* (Prčanj) .mala školjkica, sitna«, mlet. *caragoio — caracoiu* (Acquafredda, Potenza, *Atlante italo-svizzero* e. 459., str. 742) = *karakoč* (Arbanasi kod Zadra) »chiocciola« = *caracuero* (Tarante) «nacchera«. Možda se umiješao *scarabeus* ? V. *koka, kukir, kućarin.*

Lit.: ARj 3, 858. 5, 145. Ribarić, *SDZb 9,* 158. Matzenauer, *LF* 8, 44-45. *REW* 2011. Deanović, *BSLP* 39, br. 91. Rohlfs, *Diz. Cal.* 228. *Prati* 294. *DEI* 751. 905. 992. *Pirona"* 164.

kučić m (Babina Greda, Varoš, Slavonija) »žaba koja se odlikuje kucanjem.«; *kukavica* (Split) »jer kuka« = *kunkac* = *kunkač* m (Martijanec, Koprivnica, prema *kunjkati,* Gorski kotar) = *skunkač* (Ludbreg) = *kum* (Pušća Bistra, Zagreb) = *kumač* (Vinica) = *purikae —. punjka* (Vidovec, Varaždin) — *mukač* (Valjevo, prema glagolu *mukati')* — *mukica* (okolina Zagreba, onomatopeja *mu)* — *žaba mukalica* (Šušnjevo selo, Čakovac kod Ogulina) = *munkai* (Hrvatsko zagorje) = *imkač* (Lika ?) pored *unjkavica* (prema glagolu *unjkati* i pridjevu *unjkav* za glas te žabe) >ognjena žaba (tako nazvana jer je crvena kao oganj), bombinator igneus«. Interesantan primjer kako se onomatopejom različitim fonemima oponaša glas te žabe. Hirtz daje još seriju sinonima pod *bucolica.*

Lit.: ARj 5, 721. 776. Hirtz, *Amph.* 1, 13. 77. 125. 126.

kučine, gen. *kučina* f pl. (17. v.) = *kučine* (Kosmet, ZK) »Werg, stuppa« je augmentativ na *-ina* od *kuk* m (Marulić) — *kuke* f (Vetranie). Sufiks je dodan zbog uklanjanja homonimije sa *kuk,* gen. *kuka* »coxa«. Sveslav. i praslav. *(*khkb)* termin je iz kulture konoplje bez paralele u baltičkim jezicima. Izvedenice su od obiju osnova: od augmentativa: pridjev na *-jav kučinjav* (Dobroselo, Lika) i *-ski kučinski.* Na *-jača: kučinjača* (Lika) »plahta od kučina, ponjava«. Od *kûk* je deminutiv *kučića* (18. v., Lika) »snop lana ili konoplje« i augmentativ na *-erine kučerine* (Lika) »kučine«; možda i pridjev na *-jast zakučast,* koji nema Vuk, ali se taj može tumačiti i od *kuka',* svakako na *-ljiv kučljiv (konac)* »koji nije dobro upreden«. Složenica *kukotrep* (Slavonija) »oruđe za priređivanje kučina za predenje«. Drugi je dio od *třepatí* (v.). Vokai *u* je nastao iz sonantnog /, upór. stcslav. *khkb* »trama«, bug. *klačište,* slov. *klk,* češ. *kluk,* rus. *klok.* Lik *kučine* je kulturna riječ. Posudiše je Rumunji: *căiţi,* s pridjevom na lat. *-osus* > *-os câlţos* i glagolom na *-ovati, -ujo câlţui, încâlci* »pomrsiti«, apstraktum na *-eală* < *-él inculcala — incîlcitură;* Madžari: *kocz.* Uporeduje se s lat. *culata* »jastuk (odatle talijanizmi *kálira, koltrîna)«,* sanskrt. *kurca-* »svežanj«. Pretpostavlja se i veza s baltoslavenskom dubletom *klèkti, klenků* »gerinnen«, *krekli* prema *krčiti se (grčiti se)* (v.), kao i mogućnost disimilacije na distancijų *ρ - k* > *k - k* prema *floccus,* stvnjem. *floccho,* njem. *Flocke* i lit. *plaukai* »vlasi«, lot. *plaukas* »niti« i lat. *pluma.*

Lit.: ARj 5, 720. 759. 724. 761. *Elezovič* 1, 348. *Miklošič* 121. *SEW* 1, 525. *Holub-Kopečný* 172. *Bruckner* 236. *Vasmer* 571. *Miadenov* 257. *Tiktin* 786. Petersson, *LUA* n. f., avd. L, sv. 18 (cf. *IJb* 10, 340). Asbóth, *Nýt* 3, 277-280 (cf. *RSI 5,* 320.). Matzenauer, *LF* 8, 176. *REW*[3] 3375.

kučma f (15. i 16. v., hrv.-kajk., Belostenec) »vrsta subare«. Može biti praslav., jer se nalazi u slov., polj., ukr. i rus. Kao kulturna riječ iz oblasti pokrivanja glave posudiše je Rumunji *cuşma* »Pelzmütze«, *cujmă* (Banat) »Decke aus Ziegenwolle«. Upor. slov. *šitšmara* »kosmata kapa, Pelzmütze« < *čučinara* < *čučma* < *kučma* (prema Štrekelju), i Madžari *kucsma* »Pelzmütze«. Sudeći prema dočetku *-ma,* mogla bi se, kao kakva sjeverno-turska riječ, uporedivati sa *čalma* (v.). Ali postoji i varijanta *kukma* f (Vuk, Slavonija) <ćuba, huhor«, naziv koji kod peradi igra ulogu: pridjev *kukmast* (18. v.), deminutiv *kukmica,* na *-aća kukmača* = na *-orka kukmorka* »na-

živ kokoši«, (s umetnutim *u* u grupi *km) kukumica* (18. v.) »mala kukma«, na *-ъc kukumäe,* gen. *-kûmca* (Ston) »navrh glave izdignute kose ili perje« = (sa *km* > *kv) kukva* (srednja Dalmacija / ? /, Pavlinović) »kokoš kapurasta«. Ovamo može da ide i part. perf. pas. *raskùkoren* (Vuk, Budva) »čovjek čupav, nepočešljan«, od *raskukoriti,* koji nije potvrđen, a taj od **kukor,* upor. češ. *kučera.* Ali v. i *kukıırav.* U turskom postoji još *kuka* »kapa s perjanicom«. Uporedivati se još može sa slov. *kuca* »Büschel, Schöpf, Quaste, čuperak« i češ. *kučera* »Haarlocke« i sa got. *hiuhma* (izvedenica od stvnjem. *holi)* »hrpa«, *kuhjan* »trpati na hrpu« i lit. *kaukas* »vršak«. Ako su posljednja upoređenja pouzdana, ie. bi korijen bio **aeu-q,* u prijevoju **qou-q.* V. *kika.*

Lit.: ARj 5, 724. 763. 759. 767. *BI 2,* 305. *Miklošič* 145. *SEW* 1, 279. 637. *Holub-Kopečnv* 192. *WP* 1, 371. *Tiktin* 469. Matzenauer, *LF* 9, 32. Scheftelowitz, *WZKM* 21, 141. (cf. *RSI* 1, 278). Stîekelj, *DAW* 50, 64.

kučmorka f (Mikalja, Stulić) »mrkva« = *kucmorka* (hrv.-kajk.) »mrkva bela, siler« = *kuzmorka* (Bella, Stulić), složenica koja u drugom dijelu sadrži *mrkva* (v.). Kao polj. *kuczmerka,* posuđenice su iz njem. *Krotzelmore.*

Lit.: ARj 5, 718. 724. 842. *Bruckner* 279.

kučuk, indeklinabilni pridjev, u muslimanskim prezimenima *Kučuk -Alić* od *Kučuk-Alija* »jedan od 4 dahije«. Turcizam perzijskog podrijetla: tur. *küçük* < perz. *kūčik* »malen«. Upor. za tip ovakvih prezimena koja dolaze i kod kršćana: *Uzun-Mirković* i *Uzunović* (Srbija), *Uzun* (Dalmacija).

Lit.: ARj 5, 724.

kuća f (Vuk), praslav. *(*kptta),* »l ° domus, 2° svi ukućani, 3° domaćinstvo, 4° domovina, 5° kuhinja (Cres, Srbija, Kosmet, Crna Gora, Neřeži, Kumanovo, SR Makedonija), 6° toponim«. Nije sveslav., jer se ne nalazi u češ., polj. i rus., nego samo u stcslav., slov., bug. i ukr. U značenju »l ° domus« nije ni opća hrv.-srp. riječ (to je samo u književnom i saobraćajnom jeziku), jer je zamjenjuju u hrv.-kajk. i čakavskom *dom* (v.) i stara posuđenica iz stvnjem. *hus > (Kįiža, (li)is* (v.). Pridjevi na *-ьn kučan,* određeno *kućni,* poimeničen na *-ik kućnik* = *kutnjik* (Kosmet) m »dobar domaćin« prema f na *-ica kućnica* (14. v.), zamijenjeno danas izvedenicama na *-janin kućanica* prema *kućanin, kučanka;* od tog pridjeva apstraktum na *-stvo kućanstvo* (18. v.) i *nekutnjica* (južni krajevi) »žena koja često bježi iz kuće muža«. Pridjev na *-evan* (prema tipovima *učevan, književan) kućevan* (Vuk) = *kućevan* (Kosmet). Deminutivi na *-ica kućica* »1" mala, lijepa kuća, 2[D] kutija (Dubrovnik)«, s denominalima na *-jati kućičati* (Lika) »praviti kućice«, na *-iti kućičiti* »kopati kućice za povrće«; sa deminutivnim *-ič,* koji znači podrijetlo (tipovi *plemić, Mlecie) kučić* (18. v.) »od dobre kuće«, na *-ar kućar,* gen. *-ára* m »1° klijet«, 2° Art Speisekammer, 3" Abteilung • im Hause für das Ehepaar«. Na *-ara kùcara* »koliba«, sa deminutivnim izvedenicama *kućarak,* gen. *-árka* i na *-ica kućarica;* na *-er kučer* (Vuk) »1° komorica, 2° *Kučer* (toponim, selo Krašić, ime šume ŽK>, s izvedenicama *kućerak,* gen. *-erka* = *kućetak* i *kućirica.* Augmentativi na *-ina kućerina* = *kućetina* (Vuk, toponim) = *kučina* = *kuči(n)ština — kućurina.* Radna imenica na *-ar: kućar* »1° koji čuva kuću, 2° vrabac (Cres)«. Odatle: *kućarina* »porez na kuću« i noviji neologizam *(po)kućarac,* gen. *-arca* »Hausierer, kučeber«, sa denominálom *kućariti* »hausieren«, koje Maretić ne odobrava i preporuča zamjenu *torbar* i *torbariti.* Na *-ište kućište.* Ovamo ne ide na *-ov* < madž. *-o kućov* (Brač) »pas«, jer glasi i *ćukov.* Složenice od sintagme *oko kuće: okućnica* (Srbija, Šumadija, Rudnik, *okoku* > *oku* haplologija) »njiva oko kuće«; od *po kući pokućstvo;* na *-ar pokućar* »1° Haushund, *2°* Hahn«. Denominal od *kuća* glasi na *-iti kućiti (se), -im* (Ljubiša) *(is-, o-, fas-, s-, za-).* Prvobitno južnoslavensko značenje bilo je zacijelo »skrovište s ognjištem oko koga se kupila velika porodica«. Ostatak toga značenja je pod 5°. Paralela za to nalazi se i u arb. *shtepi* > *shpī* »1° ognjište, 2° kuća«. Od sjevernih slavina posjeduje samo ukr. *kuca* »kotac« (upor. pejorativiziranje lat. **mansione* > fr. *maison* a u nas > *rnošuna* Krk »kotac«). Ukr. deminutiv *kučka* posudiše Rumunji *cuşcă* »Schweinestall, Koben«. Naziv *kuća* nije ni baltoslav. ni ie. riječ, nego je praslav. izvedenica stvorena s pomoću *-гa* (tip *plača* od *platiti)* od stcslav. glagola *kptati* koji je značio »umoriti, njegovati, odgajati, skrivati«. Upor. rus. *zakut(a)* »Zufluchtsort, Stall«. Taj glagol postoji u hrv.-srp. samo s prefiksom *s- skùtati, -am* »verbergen«. Prema tome je *kuća* značila prvobitno »skrovište, (ili) njegovalište«. Stcslav. *kpšta* značilo je i »šator«, slov. *koča* »Hütte«. Glas *u* nastao je iz nazala *p:* bug. *kasta,* slov. *koča,* stcslav. *kcšta.* Nema veze sa *kut,* kako se

prema Miklošiču često tvrdi (v.). Prvobitno značenje glagola dobro se vidi u stprus. *pa-kūnst l po-* »čuvati«, *künti* »pflegt«. Prema Bernekeru ie. je korijen **(s)qeu-,* raširen sa í i nazaliziran u prijevoju **(s)qon -t* »verbergen« > *skùtati.*

Lit.: ARj 3, 904. 5, 724. 737. 7, 890. 8, 878. Tenter, *JF 5,* 208. *NJ* l, 32. *Măreţie, Savj.* 47. *Elezović* l, 191. *Miklošič* 128. *SEW* 601. 603. *Holub-Kopečný* 195. *Bruckner* 225. *KZ* 42, 351. 45, 325. *ASPh* 38, 51. *Trautmann* 145. *WP 2,* 550. *Mladenov* 268. *Gorjajev 111.* Ivšić, *JF* 17, 116. sl. Reichelt, *KZ* 46, 340. Stender-Peterssen i Janko, *Slávia* 9, 346. Můrko, *MWAG* 36, 92.

kúda f (16. v., Dubrovnik, Konjic) »1° rep u ptice, ribe, zmije, 2° dugi skut, povlaka, šlep«. Neobičan je dugi uzlazni akcenat. Na lat. *-atus: kùdatica* (Kanavelić) »repatica«. Deminutiv na *-ica kùdica* (16. v., Vetranie). Složenica *kudonoša* m (Bella, Stulić) = *kudonošac,* gen. *-sca* (Voltidi), apstraktum *kudònošenje,* sve prevedenice od tal. *caudatario.* Od tal. sintagmi *kodãlba* (Žminj, Istra) »ime za bijelu kravu« < *coda alba, kodiraš* m (Rijeka), na *-ić kodorošić* m (Vuk, Crna Gora) < tal. *codirosso* »(ptica) Sylvia«, furl, *codaross.* Budmani je ispravno primijetio da je *kuda* leksički relikt iz dalmato-romanskoga < vlat. *coda* — kllat. *cauda,* riječ prema Battistiju možda mediteranska.

Lit.: ARj 5, 148. 741. 745. Matzenauer, *LF* 9, 33. Ribarić, *SDZb* 8, 192. 9, 158. Štrekelj, *ASPh* 14, 528. *REW³* *\114.DEI* 819. 1001.

kuditi, *-lm* impf. (Vuk) *(o-, po-, pro-, s-)* = na *-ati kudati, -am* (17. v., jedna potvrda), praslav., »calumniari, klevetati; protivno: hvaliti« = (sa *h* mjesto *k) huditi, nudati* (v.). Nalazi se u stcslav., bug., u polj. narječjima i rus. Postverbali *prokúd* m (Kosmet) »koji je kuden, prezren«, *prokuda* m, f (Kosmet) »nevaljanac«, *pokuda* f, apstrakti na *-ьЬa kudba* f, na *-bnja kudnja.* Pridjev na *-iv kudiv.* Radna imenica na *-lae küdilac* m (Vuk) prema f *kudilica.* Poimeničen part perf. pas. *kudemk.* Vokal *u* je nastao iz ie. dvoglasa *ou,* kako se vidi iz lit. *skaudėti* »wehe tun«, pridjeva *skaudus* »schmerzhaft, heftig« prema *skusti* »Beschwerde führen«. U sanskrtu, perz. i gr. κύδος dolazi u nižem prijevojnom štěpenu. Upór. iz germ. jezika engi. *to hoot* »vikati«. le. je korijen **qeud-,* u prijevoju **qoud-.*

Lit. : ARj 5, 743. *Elezović 2,* 142. *Miklošič* 145. Bruckner, *KZ* 46, 235. 51, 231. Zubatý, *ASPh* 15, 479. Holthausen, *IF* 25, 149. Matzenauer, *LF* 9, 33. *Boisaccf* 529. *Gorjajev* 173. Zelenin, *Slávia* 8, 493-502. *WP* 1/378.

kudjelja f (Vuk, u južnoslav. po deklinaciji *-a,* a u sjevernim slavinama po deklinaciji *i,* tako i stcslav. *kfdeh}* = (ekavski) *kudelja* — *kudelja* (Kosmet) = (ikavski) *kudilja* (ŽK) »1° konoplja, 2° preslica, 3° biljka, 4° toponim«. Sveslav. i praslav. je apstraktum na *-пь* > rum. *-ealǎ* od korijena *kod-,* od kojega je pridjev na *-r* (tipovi *mokar, dobar, hrabar* itd.) u *kudar* (v.). Pridjev na *-ьп kùdjeljan* (Srbija) = *kiid ljni* (Kosmet), poimeničen na *-iça kudêlnica* (14. v.) »prelja«. Deminutivi na *-ica kùdeljica (vune}* »l ° pennachio, 2° hmelj, humulus lupulus (Danilo, Dalmacija)« = na *-bka kudjêljka* (Vuk). Ovamo zacijelo na *-as kudláš* (Virovitica, nejasna sinkopa *e* možda prema *kužalj,* gen. *kužlja* i / mjesto *lj)* »platno tkano pređu po predu«, upor. polj. *kudla, kudlatý* »glup«. Čudna je praslav. varijanta sa *ź* mjesto *d kuželj* m, gen. *-zija,* koja je zastupana i u slov., bug., češ. i rus., »1° kudjelja, 2° dva povjesma ujedno vezana, 3° prezime« = *kužalj,* gen. *-zija* (Kosmet) »kukuruzni klip, stúrac, gen. -rea (Vuk), kučina«. Deminutivi na *-čić kuželjčić,* na *-ica kužljlca* (Kosmet). Denominal na *-ati kužljal, -a* (subjekt *kolomboć* »kukuruz«, Kosmet »kad isturi klip«. Glas *ž* dolazi i u pridjevu *kudrav* kad služi za pogrdu *küždrav* (Vuk) i u imenici odatle *küždra* f. Vokal *u* je nastao iz nasala *ç:* slov. *kodęla,* bug. *kădelja, kažel,* polj. *kądziel.* Pridjev *kudar* (14. i 15. v.) (~ *konj,* ~α *tamnica,* ~α *mačka)* danas se više ne govori nego sa sufiksima *-av kudrav* (Vuk, ~a *dlaka,* ~a *kosa)* »kraus«, *-ast hüdrast* (Dalmatinsko zagorje, Pavlinović), *-atast küdratast* (18. v.); *kudrav* je poimeničen na *-ьс* m prema f na *-ica: küdravac,* gen. *-avca,* sa hipokoristikom *kúdre* m, prema *kūdravica.* Na *-an kudran (pas)* = na *-ov* < madž. -ó *kudrōv,* gen. *-ova* (Vuk). Prvobitno pridjev na *r* poimeničen je u ž. r. *kūdra* »1° kokoš, 2° (Lika) žensko kudrave kose«. Denominal na *-ati zakudrät, -ä* (subjekt *kolomboć,* Kosmet) »prestati napredovLti, opadati u napredovanju«. S umetnutim *n* pred dentalom: *kundra* f »1° ime krmači, 2° cunnus«, *kündrav* (Gradac, Slavonija) »kudrav«, *kundrac* (Vuk) = *kudrac* m »mačak«, *kùndrov* (Vuk) *»kudrov«.* Prema Štrekelju *kundra* je od madž. *kondor,* ali i ovo je slavizam. Na *-is kudriš (pas).* Grupa *dr* pejorativizira se zamjenom *str küštrav* (također slov. i u drugim slavinama) »l ° kudrav,

2° nazivi kokoši i volova *kuštrava, kuštrica, kuštronja, kuštraš«; kuštra* f (hrv.-kajk.) »dlaka«. Prema Štrekelju kontaminacija od slov. *kuca* »Büschel« i *koder* »kudrav«. Pored ove postoji i varijanta *šlj küšljav* (Vuk) »zamršen *(lan,* ~a *vuna)«,* sa hipokoristicima *kúšljo* m »konj« prema f *kašlja* »žensko čeljade, kokoš, kobila« i denominálom *kušljati, -ãm* (Vuk, objekti *lan, vuna).* Prema Matzenaueru, koji uporeduje sa lot. *kušli* pl. »runjava dlaka«, posebna riječ. Ove varijante, koje fonetski izopačuju istoznačne riječi, slične su pejorativu *cüsra* (ŽK) za neutralno *cura.* Glas *u* i u pridjevu nastao je iz nazala *ç;* upor. stcslav. *kçdrjavb,* slov. *kodra,* bug. *kâdrav,* p. *kędziory* i madž. *kondor.* Praslav. pridjev **kçdrt* kao i praslav. imenica *kçdêlb* nalaze se samo u slavinama. Ti su leksemi slav. kreacije u oblasti kulture konoplje i vune. Nema dosada poznatih ni baltičkih ni drugih ie. usporednica, dok se za *kudjelja* u baltičkoj grupi *nalazi* paralela u lit. *kodās* »čupica ptičja«, *kuodelis* »bič vune«, bez nazala, u prijevoju *kedenti, kedenu* »zupfen, Wolle krämpeln«, za koje nema ie. paralela.

Lit.: ARj 5, 773. 745. 844. 836. 835. 784. *Elezović* 1, 191. 338. *Miklošič* 127. *SEW* 1, 598. *Holub-Kopečný* 182. 192. *Bruckner* 224. 225. *KZ 42,* 350. *Mladenov* 267. Schuchardt, *ZRPh* 35, 79. i sl. (cf. *RSl* 5, 263). Vaillant, *PPP* 18, 228-291. (cf. *Ljfb* 24, 262-263). Matzenauer, *LF 9,* 40-41. 179-180. Štrekelj, *DAW* 50, 29. 35.

kûf m (16—18. v., dubrovački pjesnici) = *kup* (Dubrovnik-Rijeka, Hercegovina, Split / ? /) = *guf* (Mikalja, Stulić) = *gub* »1° cygnus, danas pelecanus onocrotalus, labud, 2" (metafora) pjesnik«. Deminutiv na *-ić kufić* »mladi kuf«. Kad ne bi bilo teškoća sa /, *p* i *b* za *gn,* moglo bi se pomišljati na posuđenicu od gr.-lat. *cygnus* < *κύκνος*. Ali se nadaje i uporedenje sa gornjo-luž. *kolp',* gen. *kopja,* sa slovinskim u baltičkom Pomorju *kòup,* gen. *kòupja,* kašupskim *kêlp* i rus. deminutivom *kolpík.* Ove slavine uporeduju se opet sa stprus. i lit. *gulbis* i *gulbe,* koje se i semantički slažu sa dubrovačkom pjesničkom pticom i s varijacijom početnog *k-* i *g-*. Ako je to uporedenje ispravno, *u* je nastao iz sonantnog /. Ostaje neobjašnjena varijacija u dočetnom suglasniku: / za *-b* / *-p.* Ta bi se izmjena mogla objasniti miješanjem (unakrštavanjem) sa tal. *gufo* (14. v.) »sovuljaga, asio« onomatopejskog podrijetla, uza sve što su to različite ptice. Matzenauer pomišlja i na tur. *kugu.* Ie. korijen **ghel-,* raširen sa *ρ l b* u imenima životinja. [V. i *guf}..*

Lit.: ARj 3, 495. 5, 746. 790. Hirtz, *Aves* 148. 234. 243-244. *Miklošič* 154. *SEW* 1, 660. Bruckner, *KZ* 45, 43. *Trautmann* 101. *WP* 1, 628. Skok, *Slávia* 10, bilj. 4. Vaillant, *RES* 9, 271. *DEI* 1890. Matzenauer, *LP 9,* 34.

küfar, gen *-fra* m (hrv.-kajk., ŽK, Belostenec) = slov. *kúfer,* gen. *-fra* »mjed, bakar«. Pridjev na *-en kufren.* Od lat. *cyprům* < gr. Κύπρος, otok, preko njem. *Kupfer* (gr. u > *u).* Preko tal. *apro* »vino dell'isola di Cipro« > *apar,* gen. *-pra* (Šulek, Dalmacija, Božava) = *cîpar* (Rab) »vinova loza crna grožđa, vino di Cipro«, sa tal. augmentativnim sufiksom *-one* slov. *ciprőn* »Cyperntraube«. Preko tur. *Kıbrıs* < Κύπρος *kùbruz* m (Vuk, Srijem) »(veziljski termin) vrst veza, šupljika, ćesma«. Odatle denominai *kùbruzati, -ãm* impf. (Vuk) »ćesmati«, *kùbruzanje* n.

Lit.: ARj 5, 715. 746. Cronia, *ID 6.* Kušar, 118, 19. *Pleteršnik* 1, 85. 484. *REW** 2445. *DEI* 955.

kuga f (14. v., Vuk, slov.) »1° buba, čuma, morija, 2° biljka (u tom značenju i rus.) «= (sa gr.-lat. sufiksom *-ija,* v.) *kužlja* (ŽK) = *ku&a* (18. v.j Kavanjin, *ž* mjesto *g* prema pridjevu, ili deminutivu ili glagolu, kao postverbal)«. Deminutiv na *-ica kužica* (Vuk). Augmentativi *kužetina,* na *-ača kugača f* (Gospić) »biljka orvala lamoides DC.«, *kužina* (Bakar) »vrst morske ribe«. Pridjevi na *-ьn kužan* (16. v.), poimeničen na *-ik küznîk* m (Dubrovnik, 18. v.) prema f *kuźnica* (Stulić) »kužan čovjek, žena«, na *-jak kužnjak* (Šulek) »biljka datura stramonium«, proširen na *-av kužnav* (Dubrovnik), na *-in kägin* (Šenoa, također u imenima biljki), prema Budmaniju pravilnije *kužin,* ali taj nije potvrđen u govoru; složen pridjev od sintagme *kugònosan.* Na *-Ijivac: kužljivac,* gen. *-îvca* m »kužnik«. Denominal na *-iti kužiti, -im (o-, ras-).* Na Balkanu se zamjenjuje sa gr.-lat. *κύμα* > *čuma.* Od bavarske i vestfálské *Kogę* »isto«, kojoj se ne zna postanje. Čudno je, ako je tako, da se ne nalazi u sjeverozapadnim slavinama, u češ. i polj. Upor. madž. *guga* »Schwulst«.

Lit.: ARj 5, 746. 843. 845. 748. *Miklošič* 145. *SEW* 1, 638. Marianovics, *MNyo* 40, 348. i si. (cf. *RSl* 5, 323).

kugla f (Vuk, Vojvodina) = *kúglja* (18. v.) »globus«. Deminutiv na *-ica kuglica,* s tal. *-ino* > *-in kuglin* m (Belostenec) »cunj«. Sa tur.-perz. *hane* > *-äna kuglana* »Kegelbahn«.

Denominal na *-ati kuglati se* = *kugljati se.* Od srvnjem. *Kugele* f, njem. *Kugel, v. krugla.*

Lit.: ARj 5, 748. *Miklošič* 145.

kuhati, *-am* impf. (Vuk, 16. v., slov.) = *küvati, -ám* (ŽK i inače, gdje god je *h* > *v* poslije *u) (is-, na-, sa-, s-, pre-, ras-),* iterativ na *-va- skuhavati, -am,* »1° gotoviti jelo na ognju, 2° variti (sveslav. za »kuhati«, upor. njem. *sieden* za lat. »coquere«), 3° peći kruh (Srbija)«. Apstraktum *kuvanje* n »kuvano jelo«. Upor. *pečenje* n »pečenka«. Na *-ar* < *-arius kuhar* m prema f na *-ica kuharica* = *küvar, kûvarica* = na *-ka kuharka,* na *-äc kuhač,* gen. *-ača* (15. v., Marulić), također prezime *Kuhačević.* Pridjevi *kuharov, -cv, kuharski, kuharičin, kuhačev, küharnica* (Grbalj). Riječ *kuhar* nalazi se u svim slavinama osim u ukr. i rus. Značajno je da je area radne imenice na *-ar* veća od aree glagola. Part. perf. pas. poimeničen na *-ica kuhanica* (Hvar) »vrsta tikve«. Na *-ia. kuhanja.* Postverbal *küva* f (ŽK) »(kolektiv) kiseli kupus i kisela repa« = slov. *kúha, skuha* f »svar«. Na *-ača kuhača* f »varjača«. Radna imenica hipokoristik na *-ta* (upor. *Franta) kulita* m (hrv.-kajk.) »1° sluga koji pomaže kuhaču, 2° prezime na *-ić Kuhtić«.* Nalazi se još češ., polj. U poredenju s njem. *Koch* < vlat. *CQCUS* < kilát, *coquus,* radne su imenice samostalne slavenske kreacije od njem. *Koch.* Slov. i hrv.-srp. *kuhati* je posudenica iz stvnjem. *kochan* < vlat. *cocere* = kllat. *coquere,* koja je samo u hrv.-srp. i slov. istislo praslav. *variti.* Mjesto, gdje se kuha, *kùhina* (15. v.) = *kuhinja* (15. v.) = *kùinja* = *kujna* pored *kunja* (ŽK) ima istu areu kao i radna imenica na *-ar,* tj. sveslav. je, osim ukr. i polj. Ne treba da bude praslav. Pridjev je na *-bsk kuhīnskī* (Vuk). Posudenica je iz stvnjem. *chuhhina* < vlat. *cocina* — kllat. *coquina.* Sveslav. posudenicu posudiše Madžari *konyha* (metateza), Rumunji *cuhn(î)e* i Novogrci κούχνη. Imenice *kuhar* i *kuhina* zapadnoslavenske su posudenice iz stvnjem. Na tom teritoriju istisle su praslav. *variti* na nejednak način. Označuju savršeniji štěpen kulinarskog rada nego praslav. *variti* na ognjištu. To su latinizmi koji viđoše u slavine oko 9. v. preko stvnjem. U jadranskoj zoni vlat. *coct4s* i *cocina* > mlet. *ensina* uđoše mjesto posudenice iz stvnjem. iz mlet. *cago* (Boerio) > *kogo* m (Božava, Dubrovnik) »kuhar na brodu«, *kužina,* upor. arb. *kusí, kusí, küsija* (sa članom, Zatrebač) »kotao«. Značajno je da je *kužina* u Imotskoj krajini odijeljena od *stojné kuće,* koja je katnica i ima konobe za spavanje, i od *pojate,* u kojoj je stoka, dok su svinje u *oboru.* Riječ *lisa* (v. *ljesa)* pokriva *kuzum* i služi za sušenje mesa i kukuruza. To dijeljenje mletačke *kuzine* od *stojné kuće* zacijelo je staro. Ima se pretpostaviti da je važilo i za *kuhinju* njemačkog podrijetla. Lat. part. perf. poimeničen u femininumu mlet. *kota* > *kota* (Božava) »la prima cottura« nalazi se još u slov. *kota* (Gorensko) »der geschmolzene Eisenklumpen im Kochofen«. Naročito treba istaći još *košnja f* (Stulić), kod Mikalje s apozicijom *košnja kuća* »kuhinja«. Ta riječ nije dovoljno potvrđena ni kod leksikografa ni iz narječja. Izgleda da predstavlja pridjev na *j* od vlat. *cocina* bez njemačkog posredovanja: **kočuija.*

Lit.: ARj 3, 905. 5, 356. 750. 751. 752. 845. *Miklošič* 146. *SEW* 1, 638. *Holub-Kopečný* 193. *REW*[3] 2213. *Románsky* 116. *GM* 217. *DEI* 1191. *NJ* 2, 269. Budmani, «aa 65, 165. Cronia, *ID 6. Pleteršnik* 1, 446. 485. *Mladenov* 264. *Bruckner* 279.

kuja f (Lika) »1° vrsta planje, oblica, Hobel, 2° štap u tari (— krosna), da se vratilo ne okreće«. Deminutiv na *-ica kujica* (Lika) »nož sa drvenim koricama, keba, pipac, gen. pipca (ŽK)« = na *-jar kujičar* m »isto«. Upor. *kuljica* (hrv.-kajk., Prigorje) »pastirski nož što se otvoriti i zatvoriti dade«. Možda od glagola *kuljati* »sjeći, rezati poteškoc.

Lit.: -ARj 5, 752. 778. 773.

kujati se, *-am* (16. v., hrv.-kajk., Belostenec, Voltiđi) »1° pretvarati se, 2° spuštati krila (Stulić)« *(za-)* = *kujati se* »duriti se« = *raskûjati kokose* (Vodice) »rasplašiti kokoši da stanu gakati i boje se povratiti« = *on kuja* (Cres) »kunja, drijema«. Upor. slov. *kujati se* »schmollen«, ukr. *kujaty* »säumen«. Možda je u vezi sa stcslav. *kujati* »murmurare«, onomatopejskog podrijetla, u istom značenju u ukr. i rus. Kod nas dolazi isti onomatopejski korijen u *čavka* = *kavka* (v.). Upor. arb. onomatopeju *kuja* f »Verwirrung«.

Lit.: ARj 5, 752. Ribarić, *SDZb 9,* 160. Tentor, *JF* 5, 209. *Miklošič* 146. *SEW* 1, 638. *Boisaca* 422. GM* 210.

kùjisati, -sēra pf. (narodna pripovijetka, subjekt *hodža,* sa munare) = *okujisati* = *kujišiti, -im* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »pozivati pravovjerne muslimane pet puta na dan na molitvu«. Glas se oponaša *kujuši kujuši.* Nerazumljiv semantički prijelaz u *skojisati, -šem* (Ljubiša, subjekt *krava)* »uginuti«. Upor. arb. onomatopeju *kuis* »von der Stimme

des Schweines und des Hundes« i ngr. κοΐζω »isto«. Budmani pomišlja na turski glagol, ali ne zna koji. [Upor. tur. *okumak* »učiti, čitati«].

Lit.: ARj 5, 752. *GM* 210. *Školjić** 422. 501.

kujón, gen. *-ona* m (hrvatski gradovi) »budala, čovjek koji zanovijeta« < fr. *coion* m (prošireno u bivšoj austro-ugarskoj vojsci preko njem. *Kujon),* odatle *kiijonírati, -jònírãm* impf. = *kojim* m (Božava) »budala« = slov. *kujon* •>Schurke« = *kajáin, kajun* (Notranjsko) < furl, *colon,* tršć. *coion;* denominal *kojunati* »prevariti« < furl, *cojonâ,* tršć. *coionar.* Od tal. *coglione,* augmentativ na *-o* (tip *Nato, -onis),* od lat. *coleus* »mudo«. Ovamo ide kao stara posudenica možda iz balkanskog latiniteta *škulj* m (Vuk, Hercegovina) »(pastirski termin) uškopljen ovan, Schöps, vervex«, kao pokraćeni part. perf. od tal. *scagliato* < *excolealus* »uškopljen«. Upor. prôv. *colhart.* U Istri (Dane) odatle nadimak *Škülje,* gen. *-eta,* pl. *Skûljini* m prema f *Škuljinica.*

Lit.: Štrekelj, *DAW* 50, 61. *Pleteršnik* l, 485. *ASPh* 11, 461-462. Ribarić, *SDZb 9,* 197. *REW*[a] 2036. 2038. Šturm, *ČSJK* 6, 77. *DEI* 1003-04. 3407.

kujùndžija m (Vuk, 17. v.) = *kujūmdž'ija į kujūndžlja* (Kosmet) »zlatar«, prema f *kujimdžlnka.* Pridjev na *-in kujùndzijin,* poimeničen na *-ica kujundžijinica = (iji > i) -džínica* (Vuk) »njegova žena«, na *-skī kujundžijskī* (Vuk) = *kujumdžtski* (Kosmet). Na *-luk kujundžiluk* m (Vuk) = *kujundž'ihk* (Kosmet) »njegov zanat«. Prezime na *-ič.* Varijante sa *u > o* i *j > l: kolundžija* m = *kulundžija* (18. v., Vuk). Prezime. Balkanski turcizam (tur. *kuyumcu)* iz oblasti zanata: bug. *kujum-Hja,* arb. *kujunxhl.*

Lit.: ARj 5, 219. 771. 753. *Mladenov* 264. *GM* 210. *Elezovič* 1, 339.

kujus m »luda, budala«, kod Marina Držića: *kažu jesu njeki ki mi se razumiju', »s dva kujша..л.* Od lat. genitiva *cujus,* od *qui.*

Lit.: StPH 7 r 2. *iza.,* 1930, p. 338. *DEI* 1186. Ratković, *M. Držić,* 1962, 267.

kük, gen. *kuka* m, pl. *kukovi* (Vuk) = *kuk* (Kosmet, Istra, ŽK) = *kalk* (Nerezine, Lošinj), praslav. **klbkz,* »1° coxa, femur, but, 2° saxum, 3° toponim prema 2°: *Kük* (Milna, Brač, povišeno mjesto više obale; najstarija potvrda *Pat Cilco* 1144, danas *Kučine* kod Splita, augmentativ na *-ina* za oznaku razvalina)«. U stcslav. i bug. *kalka* f. Deminutiv na *-ьc klčac* (1395, Istra) »kamen (kao oznaka mede)«. Augmentativ na *-ina kučina* f (Selce, Đakovo) »1° goli klip kukuruze, 2[D] toponim«. Kol. na *-je kučje* n (Čilipi, Dubrovnik) »kamenje«. Na *-ovina kukõvina* (ŽK) »šunka (meso)« = na *-ěnjbk kučānjak,* gen. *-anjka* (ŽK). Možda ide ovamo i *kuknjak* »vrsta opanka«. Složenica *kükotres* (Vuk) »but od bedevije«. Glas *u* nastao je iz sonantnog /, upor. bug. *kìlka,* slov. *kolk.* To utvrđuju i baltičke usporednice: stprus. *culczi,* lit. *kulše, kulšis* pored *kulkšnis* »Knöchel« i *kulnus, kulnis* »Hacke, Ferse«. Te su usporednice dragocjene jer pokazuju da je pored ie. **klk-* postojao i **klk-.* I lat. *calx* stoji na istom prijevojnom štěpenu od ie. korijena **(s)qel-* »kriv« u nazivima dijelova tijela. Upor. više prijevojne štěpené u *koljeno* (v.) i *član* (v.).

Lit.: ARj 5, 760. 753. 719. *Elezouić* l, 340. Belić, *NJ* l, 45. Jagić, *ASPh* 4, 390. Štrekelj, *ASPh* 27, 44. Skok, *NVj* 23, 341 - 343. *Miklošič* 164. *SEW* l, 660. Bruckner, *ASPh* 11, 133-134. *Trautmann* 145. *Mladenov* 265. Loewenthal, *ASPh* 37, 386. Reichelt, *KZ* 46, 328. Scheftelowitz, *KZ* 54,224. Machek, *LP* 51, 125-131. (cf. *IJb* 11, 465). Isti, *Rech.* (cf. Lekov, *Slávia* 13, 412). Matzenauer, *LP* 8, 176. *Boisacq*[3] 484.

küka f (Vuk, Kosmet, bug.), praslav., »1° Haken, fibula« 2° (pl. f *kuke,* Dubrovnik) biljka bljušt, 3° (u vezi *podići kuku i motiku na nekoga — šiš i goliš,* Bosna) massa«. U parasintaktičkoj cioženici *okuka* »zavoj rijeke«. Odatle toponim *Okučani* »ljudi koji se nastaniše na okuci«, na *-jast kučast (po-}* »nakrivljen kao kuka«. Pridjevi na *-ast kukast,* na *-ov kùkov dan,* <~o *ljeto* (Vuk, Kosmet, bug.) »ad calendas graecas, nikada«, upor. bug. *kukúkir, -re* »Spassmacher, Maske« i *na konskí veligden', kukova kruška* »vrst kruške«, nejasno, možda prema biljci koja je poimeničenje na *-ina kukovina* (Dubrovnik, Vuk) »vitis nigra«, na *-ič kukavica* (Grobnik) »orchis coriophora«. Deminutivi na *-ica* s palatalizacijom *kučića* (16. v., Istra, Vodice) »1° fibula (glagol *zakučičať),* 2° (biljka, Cres, Šulek) ornithopus scorpioides L.« = bez palatalizacije *kukica,* na *-bk kūčak,* gen. *kučka* (Istra) = *kučak* (Vodice) »fibula, kovča«, na *-ič kučić* (Istra) »kučića«, na *-ьc kukac,* gép. *-kca* (Vuk, Hercegovina, bez palatalizácii e prema istoznačnom *kukac)* »fibula, kovčar« = *kúkac,* gen. *kúkca* (hrv.-kajk.) »crv, buba, danas školski termin za insekt, kebar«, koji

posudiše i Madžari *kukacz* »Made«. Na *-ăl kukač,* gen. *-aca* (Bosna) »kuka koja služi za hvatanje nečega«. Na *-ara kukára* (Vuk) »ojište«. Na *-ež kukež* (Istra) »ovan zakučenih rogova«. Na *-ija kukija* (nadimak) »kukonos«. Na *-ónja kúkonja* (Lika), hipokoristik od *kukonos.* Na *-ъiio* (upor. *češalj) kûkalj,* gen. *-klja* m (Lika, Dobroselo) »1° uzao, sveza *na ~,* zamka, smřsak, 2° toponim *(Kukljica)«* [v. i pod *kükulj],* na *-ast kûkljast* »zavinut«, na *-uljíc vezati na kukùljîc* (Dubrovnik), *kukuljica* (Stulić) = *kukuljlvãc,* gen. *-îvca* (Kosmet) »kulaca pri vrhu igle za pletenje čarapa ili za čipke«. Na *-ič kuklíc* »kučića na vrhu pletiće igle«. Na *-ika kučika* »biljka pulsatilla Mill.«. Na *-го: Mč* f (Prigorje, Zagorje, Barilović, ŽK) »željezo čim se vô u jaram zatvori« [i *kučine* f pl. (Krk) »štaka, drvo za potporu hromu čovjeku«]. Ovako i u "parasintaktičkoj složenici *Skuč* (Vuk, Dalmacija) »okuka«. Na *-alica kučalica* f »kuka, kvaka«. Na *-en: kučen* (Vuk, Boka, upravo part. perf. pas.) »kosijer«. Na *-ava kučava* »ime krave«. Složenice od sintagme: *kukonos* (Lika), koji posudiše Rumunji *cuconaş,* s pridjevom na *-ast kùkonosast, kukonósa* m (Bačka), *kukòroga* (Užice) »ovca«. Denominal na *-ati kukati, -am* impf. (Dubrovnik) »čačkati zube«, na *-iti kúčiti, kućim* (18. v., Ljubiša) *(do-, is-, na-, nat- se, pri-, s-, za-)* »1° kriviti, priginjati, naginjati, 2° (s prefiksima) satjerati u tijesno, nadnijeti se«, s pridjevom *skučen (život, —a pamet)* i *(ne)dokučiv, dokučljiv, dokučit* (Pavlinović), *skučiv, ovkúčiti, òvkučim* (< *op-)* (Piva-Drobnjak) »saletjeti«, iterativ na *-va- skučivati,* samo s prefiksima, sa zamjenom *-ati* za *-iti kucati, kucam* (16. v.) *(do-, s-)* »rukom privlačiti«, iterativ na *-va- zakučavati j skuč-* »(termin šivanja) hvatati«, s pridjevom na *-ast zakučast* (Stulić), na *-ovati zakučôvat, -ujem* (Kosmet). Ovamo još sa nejasnom zamjenom *o* za *u\ kokulj* m »rostrum viperáé ammodytae«, s izvedenicama na *-a, -aca, -ljin, -čić.* Na *-bnjak kučnjak* (Vrbovsko) »zub na pili koji baca piljevinu van«. Zacijelo i m *kuk* (Šulek, Visovac) »l humulus lupulus, 2° tamus communis, 3° sonchus oieraceus«, koje se, kako se čini, slaže sa *kuka,* 2° značenje. Vokal *u* je nastao iz ie. dvoglasa *ou,* kako pokazuju baltičke paralele, koje u značenju nisu posve identične sa praslav.: lit. *kaukas* »1° čir, 2° patuljast duh«, *kaukarą* »brežuljak«, lot. *kùoks* »štap, drvo«, stprus. *cawx* »vrag«. Ie. je korijen **qeu-* »zavinut«, u prijevoju **qou-,* raširen formantom *q.* Upor. *kvaka* (v.) i *kika* (v.) i *čučati* (v.). Upor. arb. *çyk* »Stiel der Hacke« i arm. *k'uk'* »bâton à noeuds, verge de fer«.

Lit.: ARj 2, 600. 3, 904. 5, 724. 754. 755. 759. 761. 718. 720. 721. 722. 719. 724. 756. 763. 759. 7, 691. Hirtz, *Amph.* 59. *BI* 2, 417. *Elezovic* 1, 191. 340. Vuković, *SDZb* 10, 395. *Miklošič* 146. *SEW* 1, 639. Bruckner, *KZ* 43, 350. *Trautmann* 121. *WP* 1, 371. Buga, *RFV* 71, 50-60. 464-471. (cf. *JF* 3, 201. *IJb* 3, 150). *Mladenov* 260. *ASPh* 34, 397. *SpBA* 6, 73., sí., br. 4 (cf. *IJb* 8, 198). *IJb* 9, 69. Uhlenbeck, *PBB* 22,539. Matzenauer, LF 9,32-33. 180. *Gorjajev* 173. *Dórii* 162.

kùkinja f (18. v.) »1° trnjina, prunus spinosa, 2° (metafora) sačma, nalik na plod trnjine«. Pridjev na *-ov kùkinjov* (18. v., Slavonac). Od madž. *kökény.* Odatle i toponim *Kikinda* < madž. deminutiv *Kokend.*

Lit.: ARj 5, 759. Matzenauer, *LF* 9, 35.

kukîr m (Božava) »(zidarski termin) cazzuola per la malta, mistrija, kačica (v.)«. Od lát. *cochlearium,* izvedenica na *-arius* > tal. *-aio, -ier* > *-ir* od *cochlea : *kiiklir* > **kiikljir* > **kukjir.* Može se smatrati i dalmato-romanski leksički relikt. Tal. deminutiv na *-ino* s mlet. izgovorom *chia = ća: kucarïn,* gen. *-ina* m (Veli otok, Molai) = *kucàrìn,* gen. *-ina* (Račišće, Brač) pored (metateza *I-k* > *k - č) čukarīn* »žličica«. Prema *kuhača* izmijenjen je taj talijanizam na Cresu u *kuharica* »velika žlica«.

Lit.: Cronia, *ID 6.* Tentor, *JF 5,* 209. *REW*[3] 2012. *DEI* 1182.

kukla f (istočni krajevi) »1° lutka, 2° toponim«. Nalazi se još u ukŗ. i rus. Balkanska riječ: bug., ngr. κούκλα i tur.

Lit.: ARj 5, 759. *Miklošič* 146. *SEW* 1, 640. *Mladenov* 261. Vasmer, *GL* 85.

kùkljati, *-a* impf. (Vuk, Srijem, subjekt *crijeva) = kùkljati, -ām* (Lika) »teško disati, hropiti (na umrću)« onomatopejskog su postanja. Dok se u Srijemu oponaša glas crijeva, u Lici disanje. S prefiksom *iz- iskukljati* prenosi se na vrenje »izavreti« kao i sa samoglasom r mjesto *u* (ŽK) *krklăti* »vreți«. Srodna je onomatopeja *kuljati, -a* (Vuk, subjekti *dim, voda, oganj, krv* Lika, Kosmet) *(is-, na-, pro-),* kojom se oponaša zvuk koji nastaje kad dim itd. suklja, kad se vreća napunja, zbija. S prefiksom *sa- sakuljati se* (Crna Gora) prenosi se onomatopeja na hod »hodati amo-tamo, vardati se«.

Lit.: ARj 3, 905. 5, 772. 759. *Elezović* 1, 341. Vaillant, *RES* 22, 16. Matzenauer, *LF 9,* 37.

kukolj m (Vuk) = *kukolj* (Kosmet), sveslav. i praslav. **kckolb,* »travurina agrosthema githago L.«. Pridjev na *-iv kukoljív,* f *-lva* (Kosmet), na *-ski kukoljskī* (17. v.). Deminutiv na *-iça kukòljica* (Drsník, Kosmet) = *kukuljica* (15—17. v., također rus.) »biljka melandrium pratense«. Varijante: *gugolj* (Sulek) i unakrštenjem sa *múka* »brašno« *múkolj,* u poslovici: *kukolj do vodenice, mukolj od vodenice.* Vokal *u* je nastao iz nasala p: slov. *kokolj,* polj. *kąkol.* Madžari posudiše *konkoly,* Novogrci κόγκολη »Art Unkraut im Getreide«. Tumači se kao reduplicirana onomatopeja **kolkolb* (upor. rus. *kolokol* »zvono«) > *kņkoh* na osnovu disimilacije / - / > *n - l* i uporeduje sa lit. *kankalas* »zvono«, *kankalijos* »aquilegia vulgáris« i sanskr. *kankanı* »ukras sa zvoncem«. Upor. semantičke paralele *Glockenblume* i lat. *campanula.*

Lit.: ARj 3, 495. 5, 760. 7, 145. *Miklošič* 127. *SEW* l, 599. *Holub-Kopečný* 183. *Bruckner* 224. *Vasmer* l, 602. *Mladenov* 267. Hujer, *LF* 35, 219-221. Solmsen, *PBB* 27, 365.

kükrica pored *kú-* i *-Ica* f (Bosna, Vuk) »1° pupoljak lisni na gori, 2° toponim«, s pridjevom na *-jast kukričast* (Boka, Vuk, ~a *voćka,* ~o *drvo)* »zakržljao, neočišćen, nepotkresan«. Deminutiv je na *-ica* od osnove koja je u deminutivu na *-li kukrić,* gen. *-ića* (Lika) »komad osječenog kukričastog drveta« i u izvedenicama na *-ïk kùkrlk,* gen. *-íka* (Lika) »grm niskog, kržljavog drveća, niklog iz panja«, na *-ika kùkrika* (Vuk, Dalmacija, Pavlínović) »1° česta, ševarić, grm, 2° carpinus duinensis (Bosna)«.

Lit.: ARj 5, 761-762.

kuku »1° reduplicirana onomatopeja (uzvik) kojom se oponaša glas kukavice, 2° (18. v., Vuk) metaforická onomatopeja kojom se izrazuje velika žalost *(kuku meni* »jao si ga meni«)«. Oformljena na *-ati kukati, -am (do-, is-, o-, s- se, za-)* impf. (Vuk), baltoslav., sveslav. i praslav., »1° pjevati kao kukavica, 2° (metafora) jadikovati« prema pf. *kuknuti, -e,* na *-ovati kukovati, -ujem* (Bosna, Belostenec). Postverbali *kuk* (Neretva, Pavlinović) »gak«, *skuk* m (Marulić, Zoranić), *skuka* f »jauk, patnja« od *skuhati, -am* pored *-čem* »stenjati, patiti«, *kukolju* (Kosmet) »kukati, kukajući pričati«. Apstraktumi na *-njava kuknjava* = *kùknjavina* (Bosna), *kùkanja* = *kùkljevina* (Bosna) = *kukuvanje* (hrv.-kajk.) = *kukatanja* »kukanje«. Deminutiv na *-tati kuktati* — na *-utati* *kukutati, kukuće* (18. v., Vuk, subjekt *kukavica).* Odatle *kukutka* = *kokutka* »kukavica«. Pridjev na *-av kukav* (Vuk, Crna Gora) »jadan«, poimeničen na *-ьc kükavac,* gen. *-avca* m sa deminutivima na *-če kukavče* (Kosmet) »bespomoćno dijete«, *kukavčica,* na *-bk kukavičak,* gen. *-čka,* na *-ić kukavčić* i pridjevom na *-ev kukavčev,* hipokoristikom *kuko* »malen«, *kukavička trava* (Kosmet) »vrsta trave« prema f *kukavica* »ime ptice«, sa deminutivom *kukavičica* »biljka« i pridjevima na *-ьn kukavimo perje* u imenu biljke »orchis maculata«, na *-j kukavičji* i na *-ski kukavički,* poimeničen na *-ina kukavština* i apstraktumima na *-luk kukavičluk* = na *-stvo kukavstvo;* denominal (inhoativ) *skukavičiti;* na *-ača kûkovača* (sjeverozapadni krajevi, ugarski Hrvati, Primorje, ŽK, *a* > *o* zbog *v), skukavica* (Karlovac, Ribnik) »napitak za težak posao od kojeg se skuka«, s pridjevom na *-in kukovačina sol* »biljka oxalis acetorella«, poimeničen ž. r. *kukovačina* »arum maculatum«, na *-ica kukavica* (Grobnik) »orchis coriophora«. Varijanta *u* mjesto *o:* ' *kukuvača* (Lobor, Samobor, ' Belostenec, Stulić, Voltiđi), prema uzviku; na *-élj kukávelj* m prema f *kukaveljica, kukavêlja* = na *-eša kukaveša* m, f »bijednik«. Pridjev *kukav* proširen je u književnom jeziku na *-ьn kukavan,* određeno *kukavni.* Na *-aljka kukaljka* = *kukalica* (Nova Gradiška) = na *-ovija kukovija* (Martijanec) »kukavica«. Onomatopeja *kuku* važi i za glas sove: *kukuvija* (Svilajnac, Kosmet, bug.) = *kukubavče,* gen. *-eta* (Kosmet) »ćuk, sova« = *kukuvika* (17. d.) = *kukumavka* (Kosmet, Vranja, Srbija) = *kukunjaulica* = *kukunjavica* (Sali, Žverinac). To oformljenje predstavlja onomatopejsku složenicu od *kuku-* i *viju,* od dva glasa sove: *kuk* (upor. rečenicu *ćuk kuka)* i *viju viju. Zbog* toga se ta složenica nalazi ne sarno kod nas, nego i u romanskim jezicima, odakle dolazi na Jadranu opet k nama (v. *kukuvija).* Onomatopeja glasa *kukavice* je veoma stara, već ie. U lit. odatle *kaukti* (subjekt *čovjek, životinja)* — lot. *kàukt* »zavijati, vikati«. Baltoslavenska je zajednica u proširenju ie. onomatopejskog korijena *kau-* s pomoću *q.* To proširenje nalazi se još u *kvaka* (v.) i *čavka* (v.). Upor. još *skunčati* (v.) i *hujati* (v.). Upada u oči da se i ovakvi termini posuđuju: arb. *kukavice* = *kukavaçe* iz hrv.-srp., *kukumavka* < tur. *kukumau ьщи* i *kukvježa.*

Lit.: ARj 2, 602. 3, 905. 5, 755. 775. 756. 760. 761. 762. 766. 753. Hirtz, *Aves* 235-239. 241-243. *Elezovii* l, 340. 2, 523. *ASPh*

11, 448. *Miklošić* 146. *SEW* 1, 639. *Holub--Kopečný* 193. *Bruckner* 280. *ZSPh* 4, 216. Vasmer, *RSI* 2, 29. *WP* 1, 331. *Trautmann* P2 Bulat, K/EB 3, 531-37 (cf. *IJb* 24, 232). Machek, *IF* 53, 90-91. GM 210. 211—212. *Boisacq*[3] 483. Mladenov АхВЛ 6, 73. sl. (cf. *IJb* 8, 198). -ДЯН^ 1898. *DEI 995.*

kûkulj m (Vuk, Risan) »guka što žene nose navrh glave ispod marame, Haarflechte*. Upór. bug. *kukul,* arb. *kukul* »1° Mütze, Kapuze, 2' Kokon der Seidenraupe«, ngr. κου-κούλι, slov. *kukuļa — kukulica* »Kapuze«; *kùkulja* f, rašireno deminutivnim sufiksom *kukuljica* (Vuk), dem. *kukuljičica* »dio gornjeg odijela koje može pokriti cijelu glavu osim lica« = (na Braču sa zamjenom *-ulja* istim deminutivnim sufiksom *-uceus,* upor. *Kapuze* • *:* tal. *cappuccio,* odatle *kapucini) kukne.* Odatle dem. na *-ьс* > *-ac kukuljac,* gen. *Ijca* (18. v.) »isto«. Na *-oca kukuljača* (Srbija) »isto« = na *-ava kukuljava* (16. v.) »ševa«. Radna imenica na *-or kiikùljar* »čovjek što gradi kukulje«. Na *-āš kukidjaš,* gen, *-asa* sfratar«. Upor. kod Marina Držića *vlaše kukuljaše,* što upućuje na nomadsko odijelo Vlaha. Pridjev na *-ası kùkuljast* »l[c] sličan kukuljici, 2 pokriven kukuljicom«, *kultuljičast.* Ovamo ide *kokulica í* (Dubrovnik) »kolutić navrh glave u svećenika«. Sa sinkopom penultime **kuklja* u izvedenici na *-ica,* slov. *kukljica* »Kapuze« == *Kukljica,* toponim na Ugljanu [v. i pod *kuka];* i u polj. *kukla.* Upor. bug. *kuklička* »Art Kopfbedeckung, Kappe«. Denominal *zakukuljìti se — kukulijall, -am* (Voltidi). Postoji još varijanta *c > g* hrv.-srp. *gûgla* f »Kapuze«, koje je balkanska riječ, rum. *glugă,* bug. *gugìa.* Od lat. *cucullus* > tal. *cocolla* = *cuculio* »cappuccio«, sa // > *lj* kao u *košulja* < *casulla, jegulja* < *anguilla.* Prenosi se i na ribarsku mrežu: *kógu* (Božava) = *kogu,* gen. *-ula* (Veli otok) »vrsta mreže« < mlet. *kogolo* = tal. *çoğalana* (1147). U Smokvici (Korčula sa *lj > j) kògoj* pored *kòkun* (sa zamjenom dočetka *-oj* poznatijim sufiksom *-un)* »vrsta male mreže za povlačenje i hvatanje raznovrsne ribe«.

Lit.: ARj 5, 762. *Pleteršnik l,* 260. 486 Groma, *ID* 6. *Miklošič* 146. *SEW* 1, 640. *Bruckner* 289. *GM* 211. *REW** 2359. Štrekelj, *DAW* 50, 29. *DEI* 997. 1005. 1184.

kukumar m (15, v., Dubrovnik, Cavtat, Perast) = *kukumar* (Vuk) = *kukumar* (Božava, Rab) = (napuštanje reduplikacije) *kùmor* (Lika) = *kumara* f (Lika, slov., Celje) = *komor* (Smiljan) »krastavac, ugorak«. Upor. slov. *kukumer,* gen. *-mra* = *kukumra f.* Od lat. *cucumis,* gen. *-eris* > tal. *cocòmero* > mlet. *cucùmaro,* mediteranskog podrijetla. Dočetak *-ero* zamijenjen grčkim deminutivnim sufiksom -apt, upor. *kukumarić* (Dubrovnik). Oblik *cucumis* stoji li vezi sa gr. κύκυον »bundeva« i κυχ.ύιζα »coloquinta«. Sa disimilacijom *·:υ-κυον > stcslav. *tyky,* gen. *tykbve* > *tikva* (v.). Upor. još arb. *kokomare* f (Tirana) »pipūn« pored *kunkuli* (sa članom, Zatrebač) — *kunguli* (Ulcinj) »tikva«.

Lit.: ARj 5, 763. 780. Budmani, *Rad* 65, 164. Kušar, *Rad* 118, 18. Cronia, *ID 6. Pleteršnik* 1, 486. *REW** 2364. *GM* 194. *Miklošič* 146. *SEW* 1, 640. Matzenauer, *LF9,* 36. *DEI* 997.

kukurijeku (jekavski) = *kukuriku* (ikavski, ŻK) «onomatopeja kojom se oponaša glas pijetla«. Oformljena na *-ati kukurijekati, kukuriječē(m)* pored *-kâini)* (17. v.) impf. = *knkurìkat* (čakavski) = *kukurîkàt, -riče* (ZK) »ľ subjekt *pijetao,* 2° (metafora) kašljati«, s postverbalom *kukurijek,* gen. *-jèka* prema pí. *kukurijeknuli, -kurijebiē* (18. v.). Deminutiv na *-utati kukurijekútati* (Stulić, je li pouzdano *'f).* Odatle *kukurijèkavac,* gen. *-avca* (Lika) »kašalj hripavac«. Zbog cvijeta sličnog pijetlovu perju (upor. rum. *cutcurig* pored *cuatrig !* Oltenija / »hellcbotus niger« prevedeno u srp.-rum. rječniku *petlovo perié)* prenesena je onomatopeja na tu biljku: *kukurijek,* gen. *-jeka* m (Vuk) — *kukorijek* (Slavonija, također slov. i bug.) = *kukujnak* = *kukurjak,* gen. *-jaka* (Vuk, Hrvatska, otočka regimenta). Zbog jake crvene boje prenesena je i na crveni mak koji se zove i *turčinak* (v.). I druge se biljke zovu ovako: *kukuri(je)kovina* (Šulek, Sinj) »evonimus europaeus L.«, s haplologijom *kurika* (Lika, Visovac) i *kurikovina* (Vuk), *kukurjeka* »galega officinalis«. Ovamo *kukuj* m (Istra) »agrostema githago, galium infestimi«, *kiikučnjak* (Slavonija) »physalis alkekengi L.c. Sjevernim slavinama nepoznat je ovaj prijenos. U stcslav. *-č kukurečb.*

Lit.: ARj 5, 764. 761. 765. 766. 762. 815. Tentor, *JF* 5, 209. *Miklošič* 146. *SEW ì,* 640. *Mladenov* 261. *WP* 1, 456. Matzenauer, *LF* 9, 36. Štrekelj, *DAW* 50, 29.

kukuruz m (18. v., Vuk) = *kokuruz* (Martić) = *kokoruz* (sjeverni čakavci) = *kukuruza* f = *kukuriza* (Petruševac, Zagreb, upor. polj. *kukurydza)* = (sa haplologijom *(kuruza* (Zagreb) = (sa zamjenom dočetka *-uz* sufiksom, *-ica) kukurica* (ugarski Hrvati, upor. madž. *kukoricza,* slov., češ., polj. *kukorica)* »zea mais, golokud, kolomboć«. Pridjevi na

-бИ *kukùruzan* (18. v., Vuk) = *kukurūzan, -ružna* (ŽK), poimeničen na *-ica kukùruznica:* »1° kruh, 2° kukuruzna slama, stablo«, na *-jak kukuružnjāk* »1° kukuruzni koš, 2° kukuruzni kruh, 3° (ŽK *-ák)* spremište za kukuruz«, na *-ov kukùruzov,* poimeničen na *-ina kukuruzovina* »slama« — *kùruzovina* »batvo kukuruze«, proširen na *-ьn kukùruzovan,* poimeničen na *-ica kukuruzovnica,* na *-ište kukuruzovīšte* (Lika), *kukuruzište.* Na *-äna* < perz. *hane kukunizana* »spremište za kukuruz«. Na *-ar kukuruzar* (Božjakovina) »šaren grah«. Postoji još zamjena reduplikacije *kuku-* drugom *mumu-: mumuruz* (Srbija, bug.), s pridjevom na *-ьn mumùruzan* i na *-ište munmruzišie* i haplologijom *muruz* m (Srbija) i toponim *Muruzište.* Domovina je kukuruzu centralna Amerika. U Evropu je došao pred 400 g. Kultura se raširila u 17. v. Slavenima je došla preko turskoga: tur. *kokoroz — momoroz.* Nikolić vidi u *-oroz* tur. *uruz* »riža«, a *koku-* i *mum-* -smrad«, dakle kao »riža nižeg svijeta, raje«. Upor. nazive slov. *turščica* (poimeničen pridjev na *-ica* od *turski)* = tal. *gran turco.* Rumunji u Erdelju govore također *cucuruz* mjesto lat. *porumb* = *kolomboć* < lat. *columba* (prema boji goluba).

Lit.: ARj 5, 170. 175. 764. 765. 766. 818. 7, 151. 162. Elezović, *NJ* 3, 273-277. (cf. *JF* 14, 253). *Bruckner* 280. *Mladenov* 261. 308. *Lokotsch* 1230. *Tiktin* 448. Štrekelj, *ASPh* 14, 528. Korsch, *ASPh 9,* 512. Pascu, *Homenatge Rubio i Lluch (Estúdios Univ. cat.* 21, 1936) (cf. *IJb* 22, 201). Nikolić, *Agronomski glasnik* 1930. i 1931. (cf. Todorović, N74,8-11). Spitzer, *WuS* 4, 122-146.

kukùvija f =-- *kuki/vika* (17. v.), upor. arb. *kukiivajë* sa mnogo varijanata i rum. *cucuvae, cticuveica* »sova«. Sa *z* mjesto *j kukvizuza* (Kolombatović) i *ž* za lat. *j* (upor. *raja > raža, maž <. majus) kukuvježa* f (pseudojekavizam, 18. v., Dubrovnik) = *kukuviža, kukviža* (Dalmacija, Pavlinović) »sova, čuveta (Rijeka, Dubrovnik), ćuk (Zadar), utina (Bosanska Posavina)« = (sa zamjenom dočetka *-eža* deminutivnim sufiksom *-čila) kukuvjela* (Dubrovnik, Zore). Od tal. *coccoveggia,* u južnoj Italiji *cuccuveja* < vlat. *cuccuveia,* riječ onomatopejskog podrijetla. I ngr. κουκουβάγια = arb. *kukuvaje* — rum. *cucuvaie.* Možda je dalmato-romanska. Primjer je kako se i riječi onomatopejskog podrijetla posuđuju.

Lit.: ARj 5, 767. 766. 768. *REW*³ 1898. *DEI* 995. 1183. *Rohlfs* 1107. *SEW* 1, 641.

kukuviljača f (Split, Dalmacija, Šulek) »biljka stipa pennata«. Budmani uporeduje sa sinonimom *kovilje* (v.).

Lit.: ARj 5, 767. *Šulek* XIX, 183. 557.

kula f (Vuk) = *kula,* gen. *kule* (Kosmet) »1° toranj, 2' kaštio, 3° gradac, *4'-* dvor, kuća od kamena (Hercegovina, Kosmet)«, jedan od najranije potvrđenih turcizama i kao toponim od 1382. i 1326. i u Dušanovu zakoniku. Prema Budmaniju to je kasnija glosa. Pridjev *kûhkï.* Deminutiv na *-ica kitlica.* Augmentativi na *-ina kulina* (također toponim) -- *kulina* (Liješće, Lika) »palača, dvor grofovski«, na *-ètina kiilètina,* na *-aca kulača* (Vuk, Zlatibor, Srbija) »l ' koliba, savrndak, 2⁼ toponim«. Na *-ište Kuliste* (toponim). Složenice: *kulaga* (bosanska narodna pjesma) »zapovjednik kule« < tur. *kule ağası; Jedikula* (18. v., Gundulić) »tamnica u Carigradu« = *Jedikule* (Rajić) < tur. *yedi kule* »sedam tornjeva«; *Ćele kule* kod Niša. Na zna se šta je, izvedenica ili složenica: *kulaša (pastirska,* Tekelija) »šator, koliba *(í)«.* Ovamo će ići prilog *na kule na vīle (razbiti,* Vuk) »koješta reći ili govoriti, ne pristati na što, tj, govoriti sad o kuli, sad o vili«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kulla* > tur. *kule,* varijanta od ar. *kal'a)* iz oblasti turskog utvrđivanja: rum. *culă,* bug. *kula,* arb. *ktillë.* cine. *culă* »tour, donjon, château«, ngr. κουλά. Ar. *kal'a,* koje je zastupljeno u španjolskoj toponomastici s arapskim članom *at* u *Alcalà.,* zastupljeno je u Jugoslaviji sefardičkim prezimenom *Ãlkalaj* i nazivom *kalaj* »Zinn« (v.).

Lit.: ARj 4, 525. 5, 767. 790. 769. *G M* 212. *Mladenov* 261. *Elezović 2,* 523. *SEW* 1-641. *Pascu 2,* 127, br. 360.

kulāb, gen. *-óba* m (Vuk) »(mlinarski termin) greda koja drži kamen vodenički«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *kullab* »kvaka, stožer«).

Lit.: ARj 5, 768.

külaf, gen. *külfa* pored *kufa* m (Dubrovnik, Mljet, Božava, Veli otok) = *kūlf* (Cres, Smokvica, Korčula) »pučina, otvoreno more (protivno u Smokvici je *ašprm* »more blizu obale, uz obalu«)«. Dalmato-r^manski refleks od gr. κόλπος »sinus« > tal. *coifo* (Bembo) — *golfo* > *gülaf,* gen. *gûlfa* (Mikalja) = *fő/a/* (Perast). Dubrovački oblik potvrđen je 1371. *chulfo.*

Lit.: ARj 3, 497. 5, 768. Macan, *ZbNŽ* 29, 211. Cronia, *ID* 6. Rešetar, *JF* 12, 286. *REW** 2059. *DEI* 1009.

kulak m, gen. nepoznat, (Lika) »1° graditeljski termin: stupac oko vrata što se ureže u podumijentu (opis u ARj), 2° (najnoviji rusizam) bogat seljak«. Balkanski turcizam ftur. *kulak* ·>! uho, 2= držak«): bug. *kulaklija.*

Li;.: ARj 5, 768. *Mladenov* 261. Korsch, *ASPh* 9, 513. *Vasmer* l, 687.

kulànisati (Mostar) : *kulamsat, -išern (se)* (Kosmet ì *kulàndisati* (Banja Luka) »upotřebiti«'. Ovamo još na *-is* f- *-ovati kulandbrisôvat, -ujem* (Kosmet, objekt *ljude, bisage)* »iskorišćivati nekoga ili nešto«, *kulendisati* (Bosna, objekt *odijelo)* »dotjerati do šivanja«. Balkanski turcizam (tur. *kullanmak, kullandırmak]* iz svakodnevne terminologije: bug. *kollandísvam, kolandrísvam* »prunken mit etwas, gebrauchen«, arb. *kuliandris* »verwenden, behandeln". Oblik sa *-disati* sadrži *d* od turskog imperfekta i *-isati,* naš običan infinitivni nastavak kod turcizama (v.). Oblici sa *-dvr--isati* — arb. *-dris* sadrže kauzativni ili faktitivni modifikátor *-dir-*. Tur. *kullanmak* »faire usage, se servir, employer« pasivni je ili refleksivni glagol obrazovan s pomoću sufiksa *-m* od korijena *kul-,* koji postoji u imenici *kul* m (17. v.) »narod, vojska«, s apstraktumom na *-luk kuluk* m (Vuk, 18. v., Srbija) »tlaka, robija«. Odatle složenica *kulùglija* m (narodna pjesma) = *kuloglija* (Erlangenski rukopis) '»pješak« < tur. *kul oğlu;* naši glagoli na *-iti kulučiti, -fm* (Vuk, Srbija), na *-ovati kulukovati, -ujem* (17. v.), s radnom imenicom na *-jar kulučar* (Srbija, također toponim); *kuluk* je također balkanski turcizam iz turske vojničke organizacije: rum. *culuc, culucciu,* bug. *kolluk,* arb. *kuluk, kulukçi* (Skadar) »stražar, žandar«, čine. *culuche* »corps de garde, patrouille, sentinelle«.

Lit.: ARİ 5, 771. 767. *Elezović 2,* 523. Skok, *Slávia* 15, 361., br. 446. 447. *GM* 212. 213. *Deny* §§ 577. 572. *Lokotsch* 1239. *Pascu 2, 127.,* br. 361. Matzenauer, *LF 9,* 38. *Mladenov* 246. *Doric* 152.

kulaš, gen. *-dša* m (Vuk, narodna pjesma, Srbija) »equus coloris murini« prema f *kulašica* »1° mlada kobila te boje, 2° toponim«. Na *-uša* mjesto *-ašica kuluša* (Vuk) »stara kobila«. Pridjev na *-ost* omogućava rekonstruirati prvobitni oblik turcizma : *külalast* (Vuk) »konj mišje boje«, iz čega izlazi **kulat* < tur. sintagma (kao *dorat)* < *kula at* (v. *at'),* turski pridjev *kula* »isabellfarben«. Upór. bug. pridjev *kulesi.* Hipokoristik od **kulat* je *kule,* upór. *doro* od *dòrat.* Dočetak *-at* shvatila je jezična svijest kao pridjevski sufiks i zamijenila ga drugim izražajnijim (ekspresivnijim) kao *-as* i *-in : kulaš, kulin* (Vuk, narodna pjesma). Pridjev *kulatast* izmijenjen je tada u *kulašast.* Složenica *miš-kulaš* »konj mišje dlake«.

Lit.: ARj 5, 771. 770. 773. *SEW* l, 641. Korsch, *ASPh* 9, 513. Matzenauer, *LF 9,* 36.

kulen m (Lika) = *kùljen* (15. v., Dubrovnik, Srijem) = *kulijen* (Lepetane) = *kulin* (Budva) »1° trbuh, drob, 2° djevenica, kobasica, krvavica od zaklana živinčeta, crijevo u koje se nadjene svašta, brašno kukuruzno (Budva)«. Na *-ica kul(j)enica* (Vuk, Sinj). Pridjev *kuljenov.* Odatle arb. *kőié,* pl. *kolenj* »Wurst«. Bit će prema Matzenaueru od gr. -χώλον »Dickdarm« nepoznatog podrijetla. Štrekelj izvodi od *külja* f (Ljubiša, Istra) »Bauch, Magen«, ali ne kaže odakle potječe taj primitivům. Pridjev na *-av küljav* »1° trbušat, 2° gravidan (Benkovac)«. Odatle inhoativ *òkuljaviti, -īm* »postati kuljav«. Poimeničen na *-ica kùljavica* (Lika). Na *-eša kuljěša* (Lika). Augmentativ *kuljètina* f. Hipokoristik *kulja* »ženska koja je trbušasta« prema m *kuljo.* Ovamo možda na *-ar kùljar* gen. *-ara* m, (Vuk, Crna Gora) »kesa na mreži grib, sacculus«, v. *kùlete* f (v.). Upor. s arb. sufiksom *-zë* > *-za* (v. *Ivezić)* prezime *Kulize* (Gornja Sabanta, Priboj), *Kuleze, Kulizići* (selo u okolici manastira Dobrilovine na Tari, 17. v.), *Kulezići* (koji slave sv. Mratu, mratinci su, oko Kopaonika, koji su starinom možda od Bojane). Upor. *Kulizino selo* (srez Ivanjica). Ovamo ide možda impf, *kuljati, ām (na-}* »slagati na svu silu u što usko (vreću, špag)«. Korijen *kul-* nalazi se u svim slavinama osim slov., bug. i češ.: polj. *kul,* ruš. *kulb* »Sack«, odatle lit. *küüs* »Sack«, prema *WP* iz lat. *culleus,* od ie. *kel-* »bergen, verhüllen«, dok Bruckner uporeduje sa lit. *kulti* »zbijati«.

Lit.: ARj 5, 771. 8, 879. *Miklošič* 147. *SEW* l, 642. *Bruckner* 280. *Gorjajev* 174. *WP* l, 433. *Boisacq*[3] 484. Scheftelowitz, *KZ* 56, 178. Štrekelj, *ASPh 26,* 412. *Rohlfs* 1060. Matzenauer, *LF* 9, 37. *GM* 195-196. Joki, *Ûnt.* 291. Pavlovic, *SEZb* 30, *Zbornik za istoriju južne Srbije* 1, 90.

kùlete, gen. *kületa* f pl. (Vuk, Crna Gora) »pripojasnice, fišek-ćesa«, slaže se s arb. *kulete* f »1° kleiner Sack, Beutel, Brotsack, Hodensack, 2° Patrontasche, 3° Köcher für Pfeile« u značenju, glasovima i obliku. Kao *dreteza* (v.) posudenica je iz arbanaskog. Prema Miklošiču arbanaska riječ potječe iz tal. *colletta* < lat. *collecta* »zbirka«, što se sa

značenjem nikako ne slaže; prema Jokiu od tal. deminutiva na *-etta* < lat. *-ma* od *coglia* »borsa dei testicoli« < lat. pl. *colea,* ali taj nije potvrđen, ne od *kule* »hernia«, koje je od slav. *kyla* > *kila* (v.).

Lit.: ARj 5, 769. Jokl, *Unt.* 290-291. *DEI* 1003. 1003. 1013. *GM* 213.

kulìgat, *-am* pf. (Kućište, Brač: *kuligâj ga na posteju)* »položiti«. Od lat. *collocare* (od *con-* i *locare* od *locus)* > tal. *coricare, calcare.*

Lit.: DEI 1007. 1109.

kuliješ, gen. *-eša* m (Vuk, Crna Gora) = (ikavski samo u prezimenima *Kuliš* i *Kulišic,* 18. v.) »mamaliga, kaçamak od sitna bungura«. Hipokoristik *kulja* (Vuk) »isto«. Pridjev na *-bskt kuliješkī.* Riječ postoji· i u rum. *coleasă f* »Brei«, s izvedenicom na *-er* < lat. *-arius coleşer* »Rührholz (koji služi za pravljenje tog jela)«, *a colesi* »zu Brei erweichen«. I češ. *guluše* »Mehlbrei« Budmani uporeduje sa *ku-Ijen* »djevenica«.

Lit.: ARj 5, 769. Matzenauer, *LF 9,* 37. *Tiktin* 391.

kulkuma f (narodna pjesma muslimanska) »tintarnica, kalamar« = *kunkuļa* f (Kosmet) »sud u kojem se drži tinta i sitan pijesak koji je zamjenjivao upijač«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *kunkuma),* sa disimilacijom *n - m* > *l - m* ili *n - 1.*

Lit.: ARj 5, 770. *Elezović* 1, 343.

külmis m = *kolmeš* (Šulek) »biljka calamus aromaticus, acorus calamus«.

Lit.: ARj 5, 770.

kulovac, gen. *-ovca* (Šulek, Konavli / ? /) »biljka scolymus hispanicus«.

Lit.: ARj 5, 770.

kuiva f (Volosko) »lanac«. Dalmato-romanski refleks (leksički ostatak) od lat. *copula* > tal. *coppia* sa sinkopom penultime i metatezom *pi* > *lv.* Denominai ná *-are* s prefiksom *ex-* > tal. *s-* > *š- škopjät* (Božava) < tal. *scoppiare* < **ex-copulare.* Gramatički termin *kopula* je čist latinizam.

Lit.: Ribarić, *SDZb* 9, 160. Cronia, *ID* 6. *REW** 2209. *DEI* 1097.

külj m (Sutomore, Budva, Maini) »sinonim: bistierna (v.); nalazi se u baštinama, kao cisterna u dubini 2—3 m (govore stariji ljudi, a mlađi *bistierna;* okružen je kamenom kao jaza; na njivama se kupi voda u njima; ima skaline do vode)«. Govori se u ovakvim rečenicama: *otegoše mi se ruke potežući vodu iz kulja; vadi nekaki külj za vodu.* Sinonim je i *ubli,* koji su kao *bistierna,* nemaju izvora. Zacijelo je u vezi i impf, *kuliti* (Sutomore; subjekt *voda: voda ne kūlī* »ne teče«). Dalmato-romanski refleks od lat. *colare* »curiti, teći«. Promjena konjugacije na *-iti* mjesto *-ati* prema *kuriti* (v.) < tal. *correre* < lat. *currere.* Riječ *külj* postverbal je odatle. Prvobitna konjugacija na *-ati kulatí, kūlām* impf. (Lika) *(do-)* »sporo hoditi«, *kulatí se* (Dubrovnik) »vući se polako za kakvim lovom«. Odatle radna imenica na *-alo kulalo* m prema f *kalalica.* Ti su glagoli iz balkanskog latiniteta: rum. *a cura* »fliessen, laufen, strömen«, arb. *kullonj* »seihe durch, lasse durch«. Vuk ima varijantu sa *lj* mjesto / *kuljati, -ām* impf, »prodirati silovito iz čega (o žitkom ili o dimu)«.

Ovamo ide iz talijanskoga *školadūra* f (Šibenik) < tal. *scolatura* »prvi dio makine, kuda curi ulje (uljarski termin)«. Glas *ś* tal. je prefiks í- < lat. *ex-.* Toponim *Kuratura* (Srbija, Krajina) rumunjski je apstraktum u značenju rum. *curătură* »čistina«, kako je već Budmani opazio. Od istog lat. glagola je francuzizam *kuloar,* gen. *-ara* u kazalištu < fr. *couloir* < *culatōrium,* tal. *colatoio.*

Lit.: ARj 5, 768. 769. 772. 810. *REW*[3] 2036. *DEI* 1007.

kûm[1] m, pi. *kumovi,* prema f *kuma* (Vuk, bug. *kuma)* »1° compater prema commater (cognatio spirituális), krstení, vjenčani kum, sutai, sutla (Krk), slov. boter, 2° (eufemizam, Dubrovnik, 16. v.) vještica, 3° (eufemizam) kuga, 4° (hrv.-kajk. naslov) seljak, susjed *(Kum Pera")«.* Pridjevi *kumov,* proširen na *-an kumovan* = *kumovski* (Ljubiša), *kumin.* Deminutiv na *-če kumče,* gen. *-eta* »filiolus«. Odatle kol. *kumčad,* gen. *-i* (Vuk). Na *-ič kumić* (18. v., Vuk). Hipokoristici na -бḱ > *-ek kûmek* (hrv.-kajk.) »seljak (naslov koji mu daje građanin)«, *kumak,* gen. *-mka (VvK), prikumak,* gen. *ūmka* m prema *prikumica* f (Vuk, Srbija) »koji je pri kumu na krštenju, vjenčanju, koji mu pomaže« = *preokumak* (Vuk) < *preko-,* na *-ica kümica* (naslov seljakinji), na *-ân kuman* = na *-asin kumasin* (18. v., Vuk, bug.). Glede *-aš* upór. rum. *naş* »Taufpate« < *nunaş* < lat. *nonnus.* Na *-aca kumaca* f (Vuk) »1° druga, posestrima, 2° družičalo«. S negativnim prefiksom *ne: nekurn* (Vuk) »zao kum«. Indeklinabile *kuma* koji je nastao generaliziranjem ák. sing, u vezi s ličnim imenom kao

proklitika na Krasu (Istra) je naslov svakom čovjeku: *kuma-Stipe, Kuma-Jadre, Kuma-Pírko, kuma-Bucalo, kuma-Pilin.* Upor. *čiča* > *£a* (v.)· Apstraktum na *-bstvo kumstvo* pored *kumovstvo — kumostvo* (Ston). Denominali na *-iti kumiti (se), kumim* impf. (16. v.) *(o-, po-se* Srijem, s-) »zakljinati«, na *-va- okumivati,* odatle poimeničen part. perf. pas. na *-ik okutn-Jjenik* m prema f *okumljenica,* na *-ati kurnati se, kūmām* (Vuk) »pozdravljati se sa *kum«,* na *-ovati, -ujem kumovati, kumujem (pri-).* Madžari posudiše *koma.* Nastalo kraćenjem kao hipokoristik od lat. *commater* > cslav. *kbmotrb,* koje se nije očuvalo kod južnih Slavena, nego na sjeveru češ. i. polj. Prema akcentu *computer* > arb. *kumptër* bio je u balkanskom latinitetu akcenat povučen na *commater* > rum. *cumătră.* Ž. rod se izražava samo sa *-a cómatra* > rum. *cumătră* za razliku od zapadne Romanije, gdje je akcenat *compater* m prema f *commater* > mlet. *compare* m prema *comare,* što posudiše Hrvati na Jadranu *kumpăr / kunpār* m (Božava, Vrbnik, Pag, Istra, Konavli) prema *kuma* (Liburnija), *moj kampare Kuzma* (Smokvica, Korčula), *kompare* prema *botra* (Brkini), *u kumparu* (ŽK) »u društvu«. Od *compater* stvoren je f u stcslav. jeziku *kupetra* f i *kupotrb* u glagoljskoj književnosti. Slovenci posudiše njemačku prevedenicu od *compater Gevater* > *boter* m, *botra* f. Upor. kod Arbanasa u Ulcinju *kumar* m prema *kumara* »kuma«, od mlet. *comare.* Lat. *compater,* gen. *-tris* m (7. v.) prema *commater,* gen. *-tris* (Grgur Veliki), sadrži prefiks *con,* »suotac, sumajka«, te izražavaju duhovno srodstvo stečeno pri krštenju. Stvnjem. prevedenica *givataro* m prema f *givatara* zastupljeno je pored slov. i u hrv.-kajk. *botar,* gen. *-tra* (15. v.) = *bufar* m prema f *butrica* (Hrvatsko zagorje) pored *boter.*

Lit.: ARj 5, 773. 777. 781. 7, 890. 10, 568. 11, 648. 12, 16. *Mažuranić* 556. 924. 1406. Boskovic, *NJ,* n. s., l, 130. *Pietermik* l, 47. 486. Ribarić, *SDZb* 9, 161. *Miklošič* 326. *SEW* l, 662. *Bruckner* 239. *KZ* 46, 233. 48, 214. Vasmer, *RSl* 3, 279. 6, 197. *Mladenov* 261. 262. *Románsky* 116. Budimir, *JF* 15, 160. *REW*[3] 2082. *DEI* 1025. 1034. *ZRPh* 50, 486. Pintar, *ASPh* 30, 310-311 (cf. *RSI 2,* 266). *G M* 214. Skok, *RES l,* 186. sl.

kum[2] ni (bosanska narodna pjesma) »pijesak« = *kumsal,* gen. *-ala* (Vuk, Uzice) »1° sitan pijesak, 2° *Kumsale* f pl., toponim (Banja Luka, polje uz obalu Vrbasa)«. Ovamo možda i *kitmsul* (Valjevo, *a* > *u* nerazumljivo) »nanos koji voda pri izlivu rijeka i potoka nanosi te čini zemlju rodnom«. Balkanski turcizam (tur. *kum* »pijesak«, *kumsal* »Sandbank«, *-sal* je sufiks) iz terenske terminologije: arb. *kum, kumsalë* (Berat) »Sandufer«.

Lit.: ARj 5, 775. 781. 782. *Deny* § 582. *GM* 213.

kumaš m (18. v., Vuk) »1° tkanina atlas, 2° (Srijem) crna pantljika od kadife oko vrata djevojaka«. Indeklinabilni pridjev na *-li kumašli,* epitet uz *jorgan* (narodna pjesma), možda (sa *b* < *m) i kubašlija* f (Kačić), epitet uz *kapa.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. > tur. *kumaș* »tkanje, étoffe précieuse«) iz zanatske terminologije: rum. *curnas* »Zeug, Stoff«, bug. *kumaš, kumašHja,* arb. *kumásh* »manufacture«, ngr. κουμάσι, cine. *cumașă.* Ovamo će ići po svoj prilici i dva leksema koje je zabilježio Pavlinović (srednja Dalmacija ?): složenka *kumiš - anterija,* koje' podsjeća na slične epitete u narodnoj pjesmi (glosirano »uredna anterija«) i pridjev na *-ьn kmnišan (~šno odijelo, jelo)* »uredan«. Zamjena dočetka *-as* sufiksom *-iš* nastala je u turcizmu udaljenom od svog centra zbog toga što je *-as* jezična svijest vidjela u turskom dočetku kao sufiks *-as* od radnih imenica tipa *glavaš,* pa je izgledalo da je *kumaš* izvedenica od *kûm* »compater«, što je za tu svijest bila besmislica.

Lit.: ARj 5, 714. 777. 778. *GM* 213. *Mladenov* 262. *Tiktin* 435. *Pascu 2,* 127., br. 366.

kumbara f (18. v., Vuk) »lu(m)barda, bomba« = *kunbara* = *kumbra* (18. v., Kavanjin) = *kumpara* (narodna pjesma). Pridjev na *-ski kımbarski.* Na *-dzija kumbaradžija* m »1° vojnik što pali kumbare, 2° prezime (Skoplje)«. Na *-uša kumbaruša (šuma,* Sratinska, Bosna). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kambara* > tur. *kumbara)* iz oblasti oružja: bug. *kumbara,* arb. *kumbara.*

Lit.: ARj 5, 777. 751. *Elezović 2,* 524. *JF* 14, 221-223. *Miklošič* 147. *SEW* l, 643. *GM* 213. Matzenauer, *LF* 9, 38. *Lokotsch* 1244.

kùmbulj m (Dubrovnik) »(pomorski termin) skup brodova kad je tišina morska, pak idu zajedno«. Denominal na *-ati kumbuljati se.* Danas običnije *konvoj* m prema mlet. *convoie.* Od tal. *convoglio* (17. v.); *mb* za tal. *nv* pojavljuje se i u ngr. κομπόγιο (čitaj *komboio)* i u tur. *konboi.* Neodređena etimologija, prema Battistiju od **convoliare,* od kllat. *convolūtus,*

part. perf. *convolvers,* prefiks *con-* i *vaivere;* prema Bezzoli i *REW* od *conviare.*

Lit.: Zore, *Tuđ.* 11. *REW*[3] 2199. *Bezzola* 61. *DEI* 1093.

kumerekb (1253, Dubrovnik), gen. *kumerbka* (1254—56) = *kumenkb* (1265), odatle Budmani restituirà jekavsko *kumjerak* (što nije potrebno jer se danas ne govori) = *kumirbkb* (1356—1367, upór. *Mirculano* Split, *pirka < perca)* »1° carina, telonium, 2° stovarište, tržište«. U 13. i 14. piše se *comerchium* i *comerclum* (hiperlatinizam prema toskanskoj redukciji kllat. *ci > eh: darus > chiaro).* Od lat. *commercium* (prefiks *com* i *merx,* gen. *-cis* »roba«, sufiks *-ium).* Budmani uzima da je to dalmato-romanski leksički ostatak kao *kelomna* i *kimak,* koji primjeri nisu dobro uzeti u ovom slučaju jer se radi o *kl > k.* To može biti samo *orkulić < urceolus* (v.). Ali je moguće i drugo tumačenje. Lat. *commercium* je ušlo i u bizantinski κο(υ)μμέρκιον > ngr. κουμέρκι > arb. *kumera,* pa je iz bizantinskog moglo ući i u dubrovački romanski, jer je do 11. v. Dubrovnik kao i cijela Dalmacija bila pod vlašću Bizanta. Iz bizantinskog je taj trgovački "termin ušao i u tur. *gümrük.* To je balkanski turcizam bizantinskog podrijetla: rum. *giumruc,* bug. *gjumruk,* čine. *vimbruche* f, u Bosni *dumruk* = na *-ina đumručina* (Srbija), pridjev na *-bsk đumručki,* na tur. *-džija đumrukčija <* tur. *gümrükçü,* muslimansko prezime *ĐumrukčU,* pridjev *đumručkij(i)nskī = -čījskī,* složenica *đumrukana* f (Vuk) »carinski ured« < tur. *gümrükhane.*

Lit.: ARj 3, 13. 5, 714. 779. Jireček, *Romanen* 1, 90. *Mladenov* 117 Korsch, *ASPh* 9, 519. *Pascu 2,* 139., br. 568. *GM 82.* 213. Isti, *Türk ì, 62.* Matzenauer, *LF 9,* 38. *DEI* 1030.

kumìnati, *-am* (Veli otok) »prekoravati«. Od tal. učenog *comminare <* lat. *comminari* »prijetiti«.

Lit.: DEI 1031.

kumir m »kip poganskog božanstva, idol«, stcslav. riječ *kumin, -гъ* istočnog podrijetla, u tekstovima pisanim crkvenim jezikom, preuzeta u 19. v. od nekih purista i ljubitelja neologizama (kao Pavlinović). Mladenov uporeduje semitsko, sir. *kumra* »sacerdos«, arm. *k'urm,* pl. *k'rmac* »přetře des payem« i fin. *kumartaa* »klanjam se«. Po njegovu mišljenju Protobugari su Slavenima predali ovu riječ. Mora se ipak uzeti da je naziv živio u narodu. To se vidi iz hrv.-kajk. *kumer* »gad, nečist, gnjus« sa semantičkim razvitkom kao· *paganus > pogan* (v.) pod uplivom kršćanstva. Od *kumer* je nastao toponim *Kumrovec* kod Klanjca. Dočetak *-ir > -er* je kao u *Gojmer, Vukomer* mjesto *-mir,* upor. *Gojmerec* prema *Gomirje, Vukomeričke gorice.* Glede *-er,* gen. *-ra* u pridjevu **Kumrov* upor. slov. *kutner,* gen. *-mra* m »1° mršavost, 2° mršav čovjek«,, koje je možda od *kumiri.*

Lit.: ARj 5, 778. *Mažuranić* 556. *Pleteršnik* l, 487. *Miklošič* 147. *SEW l,* 664. *Mladenov* 262. Isti, *Reč.* 291. *Sborník I. D. Šišmanov* (1920), 87-88.

kumpätit, *-im* impf. (Kućište) = *kumpatiškat, -am* (ibidem) »trpjeti *(vaja* ~)«. Prvi je oblik od tal. infinitiva *compatire,* drugi od prezenta *compatisco,* kslat. *compati* (Tertulijan), prevedenica od gr. συμπάσχω. Upor. glede prefiksa *suosjećali, sućut, saučešće,* glede osnovnog glagola glagol *patiti.*

Lit.: ARj 5, 781. *DEI* 1035.

kùmrija f (Vuk) = *gümrija* (Kosmet) »1° vrst goluba, gugutka, 2° ime robinje«. Pridjev na *-in kumri(jf)n* u nazivu trave *kumrino grožđe.* Složenica od tur. sintagme *kumru kuşu > kumrikuša* »kumrija«. Balkanski turcizam (tur. *kumru, -i)* iz ornitološke terminologije: bug. *kumrija,* arb. *kumrt* (Gege).

Lit.: ARj 5, 781. *Elezović* l, 115. Barić, *PPP* 15, 274. *Mladenov 262. GM* 214. *Škaljić-* 425.

kuna f (Vuk) prema *kúnac,* gen. *-rica* m (16. v.), baltoslav., sveslav. i praslav, »1° mustella«. Maskulinum *kunac* ima metaforicko značenje »2° lukav čovjek (Dubrovnik), 3° lepus cuniculus L., 4° (nadimak) malen čovjek nastršenih, rijetkih brkova (srednja Dalmacija, Pavlinović) i 5° beškot (Dubrovnik, Žrnovo, Korčula, metafora prema 3°), 6° (kako je koža kunina bila sredstvo plaćanja, nastade značenje) »novac« (1499, Senj), 7° porez marturina (1364)«. Pridjev na *-in kúnin,* na *-ovit kunovit* (17. v., Dubrovnik) »lukav kao kuna, lisica«; na j: *kûnji* (također češ., polj. i rus.) = *kujni* pored *kuni* (ugarski Hrvati), *kunja kosa* 1623, poimeničen u ž. r. *kunja* »biljka achilea mľlefolium L·.«, upor. *kûnjï rêp* (17. v., Vuk, Dubrovnik) »mUlefolium« i toponim *Kunja Ljut* (Dubrovnik). Na *-ov < madž. -o kùnov,* gen. -ÓL·* «ime psa«. Deminutiv na *-ica* (16. v.) *kunića* »1° životinja, 2° krzno, 3° biljka millefolium, paprac (Vuk, Srijem)«. Augmentativ na *-ina kunina* = na *-etina kunètina* »1° koža, 2° krzno,

3 kožuh«. Naziv *kuna* kulturna je riječ, koju posudiše Novogrci κουνάδι »Marder Kaninchen« > Arbanasi *kunadhe* — *kunavje* »wildes Kaninchen«. Glede sufiksa upor. bug. pridjev *kunadeči* »od kune«. Prema tome je sufiks od gr. κουνάδι kolektivno *-ad* f. Glas *u* nastao je iz dvoglasa kako se vidi iz baltičkih usporednica: stprus. *canne* = lit. *kiaune* = lot. *caûne* »isto«. Uporeduje se još sa καυνάκη = lat. *gaunacum* »perzijsko, babilonsko odijelo«. Ako je to uporedenje ispravno, *kuna* bi bila istočna riječ kao *knjiga.* Druge ie. paralele nisu pouzdano utvrđene, ali se stavlja pod ie. korijen **keuq-* »svijetliti, bijeliti se, žariti«, s prijevojnom varijantom **qouq-,* a upoređuje se s hetit. *kusan* »cijena, plata« < **kousna* s fonetskim razvitkom kao *luna.* Pomišlja se i na to da pripada predindoevropskom supstratu. [Usp. i pod *kunić}.*

Lit.: ARj 5, 782. 785. 789. 788. *Mažuranu* 557. *Miklošič* 146. 149. *SEW* 1, 644. *Holub--Kopečný* 193-194. *Bruckner* 281. *Slávia* 13, 275-276. Loewenthal, *WuS* 10, 168. *Trautmann* 122. *WP* 1, 378. *Mladenov 262.*

kùnadra f (Vuk, Srijem, Lika) »1° termin iz kulture prede: ono od prede što se uhvati u niti kao pamuk, floccus, 2° palacká od rogoza kad se iščupa kao perje«. Budmani upoređuje sa *kundrav* za *kudrav* (v.)

Lit.: ARj 5, 783. Matzenauer, *LP 9,* 38.

kunátoriti, *-lm* impf. (Vuk, Srbija) »kuburiti«, *skunatoriti* (Vuk) = *nãtôrit* (Kosmet) »s mukom spremiti, kako tako načiniti što«. Matzenauer izvodi iz madž. *kontár* »Stümper, kvarizanat«.

Lit.: ARj 5, 784. *Elezović 2,* 237. Matzenauer, *LF 9,* 38.

kunčina f (Šulek, Bakar) = *končina* (Trst, Bakar) »biljka parietaria offlcinalis L.«.

Lit.: ARj 5, 784.

künda f (Vuk) »kusa (kokoš)«, poimeničen gr. pridjev u ž. r. κοντός (sa ngr. izgovorom ντ > *nđ)* koji je proširen na *-ost kundast* (Vuk). Odatle srgr. deminutiv na - άχι(ον) > stsrp. *kondakb* »brevis hymnus (crkvena pjesma, Obradović)«. Nalazi se još u stcslav., bug. i ukr. kao crkveni termin. Ovamo ide i *kundak* (v.).

Lit.: ARj 5, 265. 784. *Miklošič* 126. *SEW* 1, 557. *GM* 197. *Mladenov* 248. Vasmer, *GL* 81. 86.

kundak m (18. v., Vuk, narodna pjesma) »1° Flintenkolben, 2° lafeta« = *kundak,* gen. *kundaka* (Kosmet) »1° pantljika, povoj za pelene, 2° (metafora) granica morala i državnog zakona«. Denominál na *-iti kundačiti, -im* (Vuk) »1° nasadivati pušku u kundak, 2° (danas) tući kundacima«. Balkanski turcizam grčkog podrijetla (tur. *kundak* < gr. κοντάκιον) iz vojničke terminologije: rum. *condac,* bug. *ku(n}dak,* arb. *kondak* »Flintenkolben«, bug. *kundaklíja,* ngr. κοντάκι.

Lit.: ARj 5, 754. *Elezović* 1, 343. *GM* 197. *Doric* 154. *Mladenov* 248.

kundanät, *-am* pf. (Rab, Božava) = *kondenati, -am* (15. v., Marulić) »osuditi«. Postverbal *kondūna* f (Lika) »robija«, odatle na *-aš kondunāš,* gen. *-aša* m (Lika) »robijaš«, denominal na *-ati kondùnati, -ām* (Lika) »robovati«. Od tal. *condannare* pored *condennare* < kllat. *condemnare,* prefiks *con-* i *demnare.*

Lit.: ARj 5, 265. 266. Kušar, *Rad* 118, 25. Cronia, *ID 6. DEI* 1050.

kündis m = *kandiš* (Šulek) »oleandar, nerium oleander L.«.

Lit.: ARj 5, 784.

kundura f (Bosna) = *kòndura* (Bosna, Lika) »čizma« = *kondura* pored *kùndra* (Kosmet) »starinska plitka cipela«. Radna imenica na *-džija kondurdžija* = *kun-* — *kundradžlja* m (Kosmet) »obućar«, s pridjevom na *-in kundurdžijin* i poimeničenjem na *-ica kundradzinica* (Kosmet) »radnja gdje se izrađuju i prodaju kundre«. Apstraktum na *-luk kundradžlhk* »zanat«. Složenica *kondurboja î* (Bosna) »crnilo za cipele«. Balkanski turcizam po svoj prilici grčkog podrijetla (tur. *kundra l kondura* < gr. κόθορνος) iz oblasti obuće (tip. *čizma):* rum. *condur,* bug. *kondur,* arb. *kondurë* »Frauenpantoffeîn mit Absätzen«, ngr. κουντοῦρα.

Lit.: ARj 5, 266. *Elezović* 1, 308. 2, 524. Skok, *Slávia* 15, 261., br. 449. *Lokotsch* 1245. *GM* 197. *Mladenov* 248. Novaković, *ASPh* 32, 387-388. *škaljW* 425.

kunfët m (Rab, Božava) »slatkiš«. Od tal. *confetto,* poimeničen part. perf. od *conficere* (prefiks *con-* i *facere) confectus* > *konfekat,* gen. *-kta* (Belostenec, Voltiđi).

Lit.: ARj 5, 267. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID* 6. *DEI* 1056.

kunfôrat, gen. *-orta* m (Božava) »utjeha«. Tal. *conforto,* postverbal od *konfòrtati, -ām* pf. (15. v., Vetranie) < tal. *confortare,* prefiks *con-,* pridjev *fortis* »jak«. V. *fort.*

Lit.: ARj 5, 267. Cronia, *ID* 6. *DEI* 1058.

kunić m (Lika, danas općenito u književnom i saobraćajnom govoru gradskom) »lepus cuniculus«. Od mlet. *cuničo* < lat. *cuniculus.* Mlet. *-iclus* > *-ičo* zamijenjeno našim deminutivnim sufiksom *-ić,* koji je opet zamijenjen našim deminutivnim sufiksom *-ьc* > *-ac kunac,* gen. *-nca* m (17. v., Dalmacija, Pavlinović) prema f *kunića* (Mikalja) = slov. *kunec,* »1° kunić, 2° (metafora) malen čovjek, 3° komad hljeba kao beškot (Dubrovnik)«, s deminutivom *kunčić kruha* (Dubrovnik). Sa tal. zamjenom *-iclus* > *-iglio* (upor. u Piranu *kunigo* < *cuniglo),* u kojoj je u Dubrovniku r pojekavljen: *kimijelj,* gen. *-èlja* m (16. v., Vetranie) = *kunilja* f (Rab), deminutiv *kunjeljić* (Vuk). Stulić ima odatle *kunjelarnica, kunjelarnište, kunjelarništvo.* Te je izvedenice jamačno sam stvorio. Zamjenom sufiksa *-iglio* sa *-arium* > *-ier kumer* (Lepetane) ; *cuniculus* bilo je pučkom etimologijom obrnuto u njem. *KümgelQiaas)* = *Könighase.* To se prevodi u slov. *kraljik;* upor. arb. *kunavje; cuniculus* je latinski deminutiv od iberske riječi koja se čuva u bask. *kui* < **kuni* i *untxi.* [Usp. i pod *kuna].*

Lit.: ARj 5, 783. 784. 785. 786. 789. Kušar, *Rad* 118, 18. *Pleteršnik* 1, 487. *SEW* 1, 644. Štrekelj, *DAW* 50, 34. *GM* 214. *AGI* 13, 434. *REW'* 2397. *DEI* 1063.

kunpän (Božava) = *kumpãnj,* gen. *-ănja* (Rab, Cres) = *kompánj* (Istra) = slov. *kumpãnj* (slov., Notranjsko) »drug«. Od tal. *compagno* < lat. *compania,* prevedenica od got. *gahlaifs (hlaifs* = *ЫеЬъ,* v.) od *paniš,* »koji jede zajedno hljeb«. Apstraktum > konkrétum na *-ija* < gr. -α *kunpanjìja* (Božava), od tal. *compagna* > = mod. tal. *compagnia,* furi. *companie* = *kumpanya / kunp-* (18. v.) = *kumpanya* (ŽK, Rab, Notranjsko) = *kompanija* »satnija, četa« < preko njem. (< tal.) *Kompagnie* = *kumpanya* (ZK) »veliko trgovačko društvo« < engi. (Amerika) *company (kumpantsko delo* ŽK). Na *-aticus* > *tel.. -atico kumpanädih* (Cres) < tal. *companàtico* »što se jede zajedno s kruhom«. Denominal na *-ati kumpànjati, -ām* (Istra, 18. v.) »pratiti« < tal. *accompagnare* > *akonpànati* (16. v.).

Lit.: ARj 1, 58. 5, 781. 787. *REW*³ 2093. *DEI* 1034. Sturm, *ČSJK 6,* 74. 75.

kuntīno, prilog (15. v., Budmanijev akcenat), »svejedno, jednako, neprestano«. Od tal. < lat. priloga (učeno) *continuo* = *contino,* lat. pridjev *continuum.* Odatle internacionalno sa sufiksom *-tet* < lat. *-tas,* gen. *-tatis, a* > *e* prema fr. *á* > *é* (tako i u njem.) *kontinuitet,* gen. *-età* m.

Lit.: ARj 5, 788. *DEI* 1077.

kunträt, *-am* pf. (Rab) »sresti«. Od tal. *incontrare,* od priloga *incontra* (složenica od *in* i *contro).* Glede gubitka prefiksa *in-* v. *centa.*

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 25. *REW*³ 4361. *DEI* 1994.

küp¹ m (Dubrovnik, Rijeka dubrovačka, Zore) »četverokutna mreža«.

Lit.: ARj 5, 790.

kup² m (15. v., hrv.-kajk., ŽK, slov.,) »kupovina«, *raskup* (Lovran) »Verfall eines Kaufvertrages«, postverbal od pf. *kupiti, kupim* (Vuk) »napraviti jedno kupovanje« *(is-, ot-, pre-, za-).* Nalazi se u stcslav., slov., češ. i polj. Općenito u hrv.-srp. Deverbali: *otkup, zakup* od *otkupiti, zakupiti.* Složenica *dragokūp* m dokazuje da je postverbal bio nekada rašireniji. Radna imenica na *-ьc* > *-ac* (tipovi *pisac, kosać) kupac,* gen. *-pca (pre-, za-),* nekada isto što *trgovac,* nalazi se u mnogim slavinama. Impf, je na *-ovati kupovati, kupujem,* također stcslav., bug., polj., gornjoluž. Nastao je zbog izbjegavanja homonimije sa impf, *skupljati, skupljam* od *kupiti, -îm,* u kojem je homonīmija uklonjena akcentom *(kupiti* prema *kupiti).* Apstraktum je na *-ъa kupija* f (do 17. v.) zamijenjen sa *kupnja.* Odatle pridjev na *-iv kupljiv,.* koji postoji samo u slov., u hrv.-srp. samo s prefiksom *pot-, ot-, za-.* Drugi je apstraktum, koji je zamijenio *kup,* stvoren na *-ovina* prema *trgovina: kupovina.* Od *zakup* na *-bsk* + *-ina zakupština.* Prema gr. εξαγοράζω = lat. *redimere* stvoren je *iskupiti* (razlika prema *iskupiti)* prema impf, *iskúpljati* i *iskupljivati, -kùpljujem,* dok je *iskupòvati, -kupujem* (Dubrovnik) »mnogo kupovati«. Riječ je baltoslav. : stprus. *kaupiskan,* dok je lit. *kupčus* iz slav. Rašireno je mišljenje, u koje s pravom sumnja Mladenov, da je *kupiti* posudenica iz got. denominala *kauton,* što ne može biti jer *kupiti* pretpostavlja **kaupjan,* koje se nalazi u stsas. *kópián,* stengi, *cÿpan.* Ako se opet uzme da je *kup* prvobitna riječ, a *kupiti* i *kupovati* da su denominali odatle, imalo bi

se uzeti da *kup* predstavlja posuđenicu iz stvnjem. *kauf (ou > o* kao u *coparnjica,* v.), a *kupac* da je stvnjem. *koufo* »Handelsmann« < lat. *caupo* »Kramer, Schenkwirt, kučeber«, odatle *caupona* »birtija«, deminutiv *cauponcula = cauponula,* glagol *cauponari* »schachern«, pridjevi *cauponius, cauponarius.* Te lat. riječi pripadaju vojničkom latinitetu. Slaveni ih nisu mogli posuditi jer se lat. dvoglas *au* zamjenjuje sa *-av-, -ov-* (upor. *lovor, javorika < laurus).* Kako te riječi pripadaju najnižem sloju trgovaca, izgovarale su se u vulgarnom (= vojničkom) latinitetu kao i *cauda > coda* (tako u svim romanskim jezicima, v. *kuda)* i sa dijalektičkim lat. o: *fopo(nd),* itd. Taj zatvoreni glas Slaveni redovno reflektiraju sa *u.* Prema tome *kup* i *kupovati* ne treba da su posudenice iz got. ili stvnjem., nego iz vulg. = vojničkog lat. jezika na dunavskom limesu u 5. v., jednako kao vojnički lat. termin *caesar > cěsan, cbsarb > can.* Iz bslkanskog latiniteta ima hrv.-srp. još dva trgovačka termina *rations > račun* (v.) i *slacun* (hrv.-kajk.) = *stačun < statione.* Drugi trgovački termini kao *comparare, negotiator, negotium* nisu ušli u hrv.-srp., nego rum. *negustor* i arb. *mebbe < ablevare* = αγοράζω. Rumunji posudiše *prekupeț* m prema f *precupeață* »piljar, piljarica«, *a precupi* »piljariti«, *precupie, precupeție, pricupeți.* [Za sve ovo v. još i pod *kupiti].*

Lit.: ARj 3, 905. 5, 801. 805. 803. 790. *Pleteršnik* 1, 488. 647. *ASPh* 34, 305. *Miklošič* 148. *SEW* 1, 646. *Bruckner* 282. *Mladenov* 262. *Kiparsky* 204. *Tiktin* 1239. Hamm, *KZ* 67, 125.

kup[3], pridjev, prilog *kupo* u amplifikaciji *kupo i prikriveno reći, nositi se kupo i himbeno* (Budinić, čakavci) »podmuklo«. Prema Budmaniju od tal. pridjeva *cupo* »oscuro, chiuso«, od imenice *cupa* »tina, botte«.

Lit.: ARj 5, 790. *DEI* 1192.

kup[4] m (Vuk, Kosmet, ŽK) »gomila, hrpa« = *kúpa f* (Vuk) »1° acervus, 2° gomila od 4 oraha, 3° snopovi trske (Srijem)«, baltoslav., sveslav i praslav., sa denominálom na *-iti kupiti, -lm* impf. (1527) *(do-, is-, na-, o-, s-, sa-, sav-, u-,* rao-), s postverbalima *iskup, sàkup* pored *skup* (15. v., Vuk), lok. *skupa* (Vuk) i *skupa* f (Lapovci, Đakovo) i iterativima na *-ja- -kúpljati, -kûpljam (do-, o-, s-),* na *-va- -kupljivati, -ljujem* (í-), *-kupljavati, -am, -kup- .ljevati, -ujem,* samo s prefiksima. Izvedenice se tvore od osnove bez prefiksa i s prefiksima. Od *kup-* deminutiv na *-ьc kupac,* gen. *-pca* (Vuk) »1° mjera sa drškom u vodenicama, 2° mali kup (Istra, ŽK)«, s različitim akcentom *kupac,* gen. *-pca* (prema *kupa,* Bosna) »1° ojnak koji se zove i *bojac* ili *bojčar,* 2° koritašce u mlinu (Brod)«, na *-сьсь kupčac* (hrv.-kajk.), na *-čić kupčić* (Istra) »vrsta gljiva«, sa denominálom na *-jati kupčati, -am.* Pridjev na *-ьn kupan* (1487). Radne imenice na *-aí kupač,* gen. -aca »ojnak u igranju kúpe«, *kúpljač,* gen. -aca = na *-ar kupljãr* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »koji kupi masline«, na *-lac,* gen. -oca *küpilac* m (Vuk, Lika) prema f *kupilica* = na *-telj kùpitelj* m prema *kùpiteljica.* Na *-ište kupīštē* n (Čuh, Mrka Poljana) »gomila šljakne od istopljenog željeza«, *kûpilište* (neologizam). Apstrakta na *-ba kupidba,* na *-ljavina kùpljavina* »skup, mnoštvo«, *kùpljevina* (18. v.) »kupljenje«. Poimeničen part, perf. pas. na *-ik kupljenih* »čovjek koji kupi« (neobično je aktivno značenje)«, na *-ica küpljenica* (Dubrovnik) »maslina što je pala sa drveta na zemlju, te se kupi, a ne bere«. Složenice od imperativnih sintagmi: *kūpimrav* m »biljka jynx torquilla«, *kùpivojska* (Crna Gora, Vuk) »čovjek koji kupi vojsku«. Prilozi: *kupno,* na *-içe kûpnice* (15. i 16. v.) »ujedno«. Složenice koje nisu ušle u književni i saobraćajni jezik, kao *kupnodušan, kupnovlada* »mletačka republika«, *kupnokrivac* itd. Od prefiksalnih složenica najčešće su izvedenice od *skup-,* jer su važne za pravnu terminologiju. Pridjev *sküpan, skupni* »zajednički«, poimeničen na *-ik skupnih* = na *-jak skupnjak* (15—19. v., Ozalj, ŽK) »zadrugar«, na *-ost skupnast* »agregat« (Šulekov neologizam). Radne imenice na *-ač skupljač,* gen. *-aia* = ria *-lac skupilac* = na *-telj skùpitelj.* Na *-stvo skupstvo* (1552) »imovinska zajednica«. Na *-ina skupina* (neologizam iz češ. za internacionalnu *grupa).* Na *-itina < -sk + -ina: skupština* (15. v.) »1° skup, zbor, 2° toponim (Gospić)« = *skupčina* (kajk.), s pridjevom *skupštinski* i na *-ar sküpštinar.* Poimeničen part. perf. pas. *skupljen* »čedan«, *skupljenost* »čednost, umirenost, pobožnost«, na -ґca *skupljenica* (prevedenica) »molitva collecta«. Prilozi *skupa* [v. gore] = *naukup* (15. i 16. v.), *naskupno, skupno, ukupno* od pridjeva *ukupan, savkup* (1527, Posedarje). Složenice kao *skupnovladanje* »republika« (Stulić, Đorđić, Kanižlić itd.) nisu ušle u jezik. Arbanasi posudiše *kup* »Haufe von Hülsenfrüchten«. Vokal *u* je nastao iz ie. dvoglasa *ou.* Baltičke su usporednice potpune semantički i fonetski: lit. *kaupas* »kup«, *kaupti* »skupiti«, *kuopa* »gomila ljudi«, lot. *kuops* i *kuôpa,* lit.

kuopti »čistiti«, lot. *kùopt* »njegovati«. Njem. *Haufen.* Upor. još Treimerovo tumačenje arbanaskog narodnog imena *Shaipetar,* pridjev *shqipë* > *Šiptar* od **s(e)m-kupo* »član grupe«. Upor. za takve složenice *hemšerija* < perz. *hem šehri* »sugrađanin«. Ie. je korijen **qeu-,* u prijevoju **qou-* »savijati«, raširen s pomoću formantą *p.* Upor. *(o)kùka, okuć, čučati,* gdje je raširenje s pomoću *q.*

Lit.: ARj 2, 602. 3, 906. 5, 789. 791. 792. 793. 794. 796. 798. 802. 7, 617. 722. *BI* 2, 799. Maretić, *Savj.* 133. *Elezović* 1, 343. *Mažuranić* 559. *Miklošič* 148. *SEW* 1, 626. *Holub-Kopečný* 194. *Bruckner* 282. *WP* \, 373. *Trautmann* 138. *Mladenov* 262. *SbNUN* 25 (7), 69-70. *Slávia* 10, 249. *ASPh* 33, 10. Treimer, *IF* 35, 136. sl. Meilet, *Et. 2,* 236. i *Isti, Intr.* 127. (cf. *ASPh* 34, 388-389.). Iljinski, *ASPh* 29, 487-488. Brugmann, *IF 21,* 11. Specht, *KŽ* 68, 123. *GM* 175. *Boisacq*[3] 536. Fraenkel, *WuS* 12, 187. Hirt, *PBB* 23, 334. 350. Jokl, *Stud.* 43. 110-111.

Kupa[1] f, hidronim, rijeka (savski pritok) i selo koje se zove i *Čedan;* (Modruš-Rijeka), pridjev *küpskî,* poimeničen na *-ina Kupiina* ->1" potok koji utječe u Kupu, 2° (toponim) *Kupčina* (Gornja i Donja) = *Kuvčina* (ŽK), etnikum *Kuvčīnāc,* gen. -иса m prema f *Kuvčínka«;* toponim *Pokupsko* n, horonim *Pokuplje* n. Deminutiv na -ґca *Kupica* »1° pritok Kupe, 2° *Brod na Kupi* (upor. *Murica* > *März}«*. Vokal *u* je nastao iz /. Upor. slov. i njem. *Kulpa, Culpa* 1202. Strabo piše Κόλα-Tud, od čega je glasio vlat. **Colepis,* s oslabljenom penultimom a > *e* kao u *racanu* > **rakenu* > *rakno* (v.), *Arbanum* > **Arbenum* (upor. čine. *Arbines)* > *КаЬьпъ.*

Lit.: ARj 5, 791. 794. *Mayer* 1, 194-195.

kupa[2] f (Vuk, Krtole, narodna pjesma, slov., bug.) »1° čaša, žmuo (dolazi u historijskim spomenicima od početka 15. v., od srebra i zlata), 2° (18. v.) kalež, 3° (metafora) nakit sličan čaši, 4° biljka amaranthus speciosus (Hvar), 5° toponim *Vrănja Kupa* (Krtole), brežuljak koji sliči kupi«. Upor. arb. *kupa* (s članom) *đumit* (Ulcinj) »okruglo od koljena«. Simpleks *kupa* zbog homonimije sa *kupa* »crijep« izbjegava se. U običnom govoru uvijek sa deminutivnim sufiksom -ґca (prema *čašica) kupica* f (Vuk, ŽK, Dubrovnik, Cavtat, Čilipi, Potomje, slov.) »1° mala čaša, 2° gornji dio od kaleža, 3° vrst tikve, 4° (metafora) skupljeni prsti ruke«, s novim deminutivom *kupičica* (ŽK, Jačke) »bićerin«. Od vlat. *cuppa* < kllat. *ćupa,* koje je prešlo i u bizantinski grčki. Stoga *kupa* može da potječe i iz balkanskog latiniteta.

Lit.: ARj 5, 790. 795. 796. Budmani, *Rad* 65, 162. *Pleteršnik* 1, 487. *REW** 2409 *DEI* 1096. *Románsky* 119. Capidan, *DRotn* 3 (cf. *IJb* 11, 200).

kupa[3] f (Vuk, Dubrovnik 14. v., Mljet, Molat, Rab, Božava, Hercegovina) »crijep, opeka, kao žlijéb, ćeramida, tikula, cigla«. U pl. f *kupe* (Molat) po semantičkom pravilu sinegdohe »krov«. Deminutiv na -ґca *kupica* f (17. v.) rijedak je jer se izbjegava sinonīmija sa *kupica* »žmuo«. Augmentativ ria *-ina kupina* (Dubrovnik) »razbijena kupa«. Radna imenica na *-ar* < *-arius kupar* (14. v., Dubrovnik), toponim *Kupan,* prema f *küparica* (Dubrovnik) »peć za građenje kupa«. Od značenja »krov« *potkupile* n (Dubrovnik) »tavan« = *potkupje* (Konavli), stvoreno prema *potkrovlje.* Nalazi se još u slov. *kop* m, *kopa* (Režija) »Hohlziegel« pored *kúpa* »viereckiger Ziegelstein«. Riječ *kupa* »tiefer Teller«, *kupica* (Orhanie) »ein spitzes Glasgefäss zum Servieren von Süssigkeiten« ide zajedno sa hrv.-srp. *kupa, kupica,* tur. *kupa* »Trinkbecher«. Ovamo ide još *opuka* (Vrbnik, Istra) »crijep, opeka«, u kojoj se *kupa* unakrstila sa *opeka,* odatle promjene *e* > *u.* Na zapadu *kupa* ide zajedno s *murus* > *mir.* Može biti posuđenica iz balkanskog latiniteta zbog toga što je femininum, za razliku od tál.-mlet. *coppo,* koje je maskulinum, tako i furl, *copp* »tegola«.

Lit.: ARj 5, 794. 795. 797. 9, 149. 11, 156. *Rad* 118, 20. Macan, *ZbNŽ 29,* 206. *Pleteršnik l,* 433. Štrekelj, *DAW* 50, 32. *REW*[3] 2409. *DEI* 1097.

kupati (se), *kupam* pored *kupljēm* impf. (Vuk) (o-) = *kupat* (ŽK), sveslav. i praslav. **kçpati,* »baden, lavare, banjati«. Sveslav. i praslav. apstraktum na *-eh kupelj,* gen. *-elji* f, m (čakavski) »prvobitno kupanje > mjesto kupanja«, s pridjevom na *-ьn kupeljan,* na *-ište kupelište* (14. v.), na -raca *kupeljnica* (Jambrešić) i toponim *Kupeljnik* > arb. *Koplik.* Zamjena sufiksa *-élj* > *-alo (< -dio) kupalo* »isto«, nalazi se i u drugim slavinama. Upor. *sv. Jovan Kupalo.* Odatle na *-ište kupalište* n (16. v., hrv.-kajk., čakavski, danas u književnom jeziku zapada) »morska banja, ilidia« = *kupatilo* n (na istoku), na *-nica kupaonica* (18. v.) »banja u kući«, *kupalina* (Šulekov neologizam) »taksa za kupanje«. Radna imenica na *-lac kúpalac,* gen. *-aoca* (Mikalja). Na *-ka kupka f* (neologizam, stvoren oko 70.

godina 19. v.) »ilidža«. Glas *u* nastao je iz nazala *p,* upór. bug. *kapál,* polj. *kąpać.* Nema utvrđenih ni baltičkih ni drugih ie. usporednica. Riječ je samo slavenska. Kako je za Skićane potvrđeno da su se konopljinim sjemenom omamljivali u parnim kupeljima, Meringer misli da je *kçpati* u vezi s *konopljom,* prema ništičnom prijevoju **kanp-* od *cannabis* (v.). Matzenauer uporeduje sa skand. *kafa* »immergere« i sa danskim *kampen sig* »sich baden«.

Lit. · *ARj* 5, 795. Maretić, *Savj.* 47. Moskovljević, *NJ 2,* 234-238. 3, 118. si. Ilešić, *NJ* 3, 80. *Miklošič* 126. *SEW* l, 600. *Holub--Kopečný* 183. *Bruckner* 224. *Mladenov* 267. Bulat, *JF* 5, 141. Kahrzniacki, *ASPh* 16, 608-609. Meringer, *ZöG* 1903., sv. 5. Samšalović, *NVj* 29, 374. Matzenauer, *LF* 9, 181.

kùpijerta f (Dubrovnik, Cavtat) = *kùpjērta* (Dubrovnik, Čilipi) »krov od kuće«. Dalmato-romanski leksički relikt, poimeničen part. perf. ž. r. od lat. *coopertus,* od *cooperire* (prefiks *co-* i *operire* »zatvoriti«). Sa sjeverno-tal. (mlet.) prijelazom *p > v: koverta* f (Boka, Istra) »deka, pokrivač na postelji« = *kuverta* f (Hvar, Korčula, Božava, Rab, Brač, Hvar) = *kùvijerta* (Perast, Dubrovnik 16. v., Mljet) »krov od broda, paluba (brodski termin)« = (sa *v* > /) *kuf èrta* (ŽK) »zakrpa na cipeli«, denominal *zakufêrtati, -am.* Poimeničen m. r. *kòjerat,* gen. *-rta* = *kuverta* f »enveloppe« < fr. *couvert.* U značenju »plahta kojom se pokriva krevet, Bettdecke«: *koperta* f (hrvatski gradovi; u Dubrovniku sinonim *fersata),* od tal. *coperta* (13. v.) »panno per coprire« (taj se talijanizam nalazi i u poljskom); *šoprakopērta* (Dubrovnik, Cavtat) sadrži prefiks *supra; koperta* znači i »zavitak pisma, enveloppe«; *koverić* (Božava) predstavlja kroatiziranje s pomoću *-ič* mlet. *coverćo* = *coperchio* < lat. deminutiv **cooperculum.* Poimeničen neutrum glagolskog pridjeva na *-orius coopertorium* dao je interesantne reflekse kao leksički ostatak iz· dalmato-rom. : *krpàtur,* gen. *-úra* m (Dubrovnik, Rijeka; prijenos suglasnika *r* u slog sa sporednim akcentom) = *krpatur,* gen. *-urǎ* (Rab, Kućište, Krk, Pazin, Lika) »pokrivač i prostirka izatkana od krpica« = (sa čakavskim *ar* = *ṛ) karpatur* (šibenski otoci) »biljac, jorgan« = (metateza *ar* > *ra) krapatūr,* gen. *-úra* (Lika, Gospić, Medak), deminutiv *krapaturić,* augmentativ *krapatùrina* = (metateza na distanciją) *kapartûr* (Cres) = *krepatūr* (Čilipi) »jorgan« = *krtūr,* gen. *-úra* (ispušten samoglas u intertonici **krpetur).* Veoma značajne su potvrde bokeljske, iz kojih se vidi da je dalmato-romansko narječje imalo u Kotoru druga fonetska obilježja negoli u Dubrovniku i u ostaloj Dalmaciji: *korbàtuo,* gen. *-ula* < *-ula* pored *kobartüo* (Boka, Škaljari, Muo, Budva, Bijela, Risan) = *korbetuo* (Grbalj) = *korbetur* (Krtole, Grbalj, Crna Gora, Lovćen, Cetinje) »zimski pokrivač, poplun« = *kobatüra* f (Herceg-Novi, Krivošije) = *kobàrtùr* pored *kobertuo,* gen. *-urǎ* (Dobrota). Riječ *korbatuo* je prema tome nastala po pravilu disimilacije *r - r > r - l.* U bokeljskom romanskom došlo je do sonorizacije međusamoglasničkog *p* > *b.* Postoje još refleksi za *p* > *v* prema sjeverno-tal. (mlet.) *kovertūr* (Šibenik, Brač), iz čega se vidi da je prvobitni dalmato-romanski oblik bio fonetski izmijenjen prema mletačkom, kako se obično događa u Dalmaciji. Upor. Marulićevo *prsura* danas istisnuto u Splitu od mlet. *feršSra.* Upor. tal. lovački termin *copertoio* < srlat. *copertorium.* Drugu je sudbinu imao part. perf. na balkanskom kopnu. Tu je došlo do ispadanja sufiksa *-tuš* (upor. *kanten,* v.): *kober* m (hrv.-kajk., Belostenec) »plahta od debela platna«, sa *v* > *b* (preko furl, *ų,* v. *bolta),* koje se nalazi u češ. *koberec* i polj. *kobierzec* »sag«. U hrv.-srp. (istočnom) i bug. sa *c* > *g gùber* m (Vuk, Srbija) »1° grosse Bettdecke, 2° Teppich (bug.)«. Taj oblik stoji zacijelo u vezi sa arb. *guverta.* Upor. još bug. na *-ka guberka* f »Packnadel«. Možda ide ovamo i rum. *covergǎ* »Schutzdach der Jäger und Matte«. Arb. *guverta* jasno kaže da je izvor **cooperta,* možda prema grčkom izgovoru. U arb. postoji također oblik bez *-ta gubere* f »Mantel«. Ima i: *gubera* f (Bella, Stulić), sa deminutivom *guberica,* na *-njača gubernjača* f (Vuk) »kapa što nose ženske«. Postoje još oblici bez *-r guba,* gen. *-gube* f (hipokoristik ?) »tepih od vrlo proste konoplje (služi i za čišćenje žita, Otok u Slavoniji; u Banatu »bijelj, ćebe«), koje je zacijelo posuđenica iz madž. *guba* »Mantel aus zotiger Wolle«. Deminutiv *gubica* f (čakavski, Marulić) »pokriv za krevet, ćebe, šcavína«; *guber* »Mantel« je bila nošnja balkanskih pastira. Odatle antroponim (prezime) *Gubèrina* (Šibenik), toponim *Guberevci* (Srbija).

Lit.: ARj 3, 485. 487. 488. 5, 135. 297. 465. 627. 411. 796. 841. Hraste, *BJF* 8, 27. Cronia, *ID* 6. Zore, *Rad* 110, 219. 115, 165. Macan, *ZbNŽ29*, 214. *ZbNŽ l,* 110. Budmani, *Rad 65,* 165. Kušar, Äaa 118, 16. 23. *Miklošič* 136. *SEW l, 592. Bruckner* 241. Tagliavini, *REB* 1, 169. *Tiktin* 428. *GM* 133. Budimir, *JF* 15, 162. *REW** 2205. 2206. *DEI* 1095. 1096. 1098.

kupina f (Vuk) = *kupina* (ŽK) = (pseudojekavizam) *kùpjena* (16. v., Dubrovnik), sveslav. i praslav. izvedenica na *-ina* od **kcpa,* »1° rubus, 2° raširen toponim u sg. i pl. i u izvedenicama«. Pridjevi na *-in kùpinin,* na *-ov kupinov,* u toponimima *Kupinovo* i poimeničen na *-ьc Kupinovac, -ica Kupinovica.* Deminutivi *kupinica = kupjenica,* na *-ъk kupjenak.* Augmentativ na *-oca, -jača kupjenača, -njača* (18. v.) = *kupinača, -njača* (17. v.). Na *-jak kupinjak* (Srbija) »mjesto gdje rastu kupine«. Kôl. na *-je kupinje* (15. v.). Primitivům **kppa* potvrđen je samo u polj. i u oba lužičko-srp. u značenju »Büschel, Schaft, Werder, Flussinsel mit Gestrauch und Gebüsch bewachsen«. Značenje »grm« bi bilo i prvobitno značenje, koje se dovodi u vezu sa gr. καμπή,, lat. *campus,* lit. *kampas* »kut, kraj«. Specijalizacija značenja »grm« na »rubus«. (prema semantičkom zakonu sinegdohe) nije provedena u polj. i rus., gdje znači »česta, grmlje, kita cvijeća«. Glas *u* nastao je od nazala *o,* upor. bug. *käpina,* polj. *kępa, kįpina.* Ie. je korijen **qamp-* »savijati«.

Lit.: ARj 5, 796. 803. *Miklošič* 126. *SEW* 1, 600. *Bruckner* 225. *KZ 42,* 340. 350. *Mladenov* 267. *RFV* 62, 260-267. (cf. *RSl* 3, 339).

kupiti, *kupim* pf. (1382, Vuk) *(do-, is-, ot-, pot-, pre-, pri-, za-) = kupit* (ŽK) prema impf, *kupovati, kupujem* (Vuk) *(do-, is-, na-, po-)* =-- *kupovat l kupuvăt* (Kosmet), baltoslav., sveslav. i praslav., »emere«. Iterativ na *-va- kupljívati, kùpljujem* samo s prefiksima *(na-, pre-, ot-, za-).* Pridjevi na *-ьn klipan* (također rus.), poimeničen na *-îk kùpnîk* (18. v.) »kupac«, raširen na *-en kupnen* (~ *zakon,* ~o *imenje* 1478, 1572, Rmanj, Ozalj), na *-ovan kupovan* (18. v.), poimeničen na *-ina kupovina* (neologizam za *kapara),* na *-ovit kupòvit* (16. v.). Radne imenice na *-lac kupilac* (17. v.) = na *-telj kupitelj* m prema f *kupiteljica,* i sveslav. na *-ьc kupac,* gen. *-pca* 'm, s apstraktumom na *-ija kupčija* (17. v., čakavski) »ono što se kupi« i s pridjevom na *-ev kupčev* i starim pridjevom na -/ u toponimu *Kupečdol; prêkupac,* gen. *-pca = preküpac* (Kosmet) »pretrglija«. Tu izvedenicu posudiše Rumunji *precupeț* m prema f *precupeață* »zerzevatčija«, s glagolom na lat. *-ire* > ť *a precupeți* i s apstraktumom na *-ia* > *-ie precupeție* i *a precupi* »trgovati« i odatle *precupie* f »trgovina«. Madžari posudiše *kupee.* Od *kupov-* je radna imenica *kùpovac,* gen. *-ovca* (18. v.) = na *-lac kupòvalac,* gen. *-aoca.* Apstrakta: postverbali *kup* m, složenica od sintagme *dragokup; otkup,* koji posudiše i Rumunji, *zakup;* na *-iá kupija* f (1392, također češ., polj. i rus.) = *kuplje* (1613) = na *-nja kupnja* (14. v.) »roba, trg, espap, zakup«; na *-evina kùpljevina* (14. v.) »kupljena njiva«, na *-ilo kupilo* (Kosmet) »sredstvo čim se što kupuje«, na *-itina* < *-sk* + *-ina zakupština.* Poimeničen part. perf. pas. na *-je kupljenje* (1461) »bona empticia«, *-ica kûpljenica* (14. v.) »kupljena zemlja ili njiva«, na *-}k kupljenlk* (16. v.) »plaćenik«. Glas *u* nastao je od dvoglasa, kako se vidi iz baltičkih uporednica: stprus. *kaupiskan* »trgovina«. Uzimlje se općenito da je praslav. riječ posuđena iz germanskoga, čemu se protive Budmani i Mladenov. Kao germanska osnovica rekonstruira se got. **kaupjan* prema potvrđenom *kaupōn,* germanskom denominalu od naziva za latinskog vojničkog trgovca *cauto,* koji je u rimskim logorima (castra) prodavao vojnicima uz piće i razne stvari, odatle *caupona* »vojnička kantina«, s pridjevom *cauponarius.* Od **kaupjan* prema *kušati* < got. *kausjan* ne bismo očekivali *kupiti,* pa to pretpostavlja posudenicu od germanskog postverbala stvnjem. *kouf* > njem. *Kauf* > **kupi>,* odatle na *-iti, -ovati kupiti, kupovati.* Upor. fin. *kauppa* »mercatura«. Tipu *kupiti — kupovati* od *kup* odgovara *tržiti — trgovati* od *trg* (v.). [Za sve ovo v. i pod *kup²].*

Lit.: ARj 2, 602. 5, 836. 790. 791. 793. 794. 795. 796. 798. 804. 805. *Elezović* \, 236. 343. 439. 2, 126. *Mažuranić* 559-576. *Miklošič* 148. *SEW* 1, 646-647. *Holub-Kopečný* 183. 194. *Bruckner* 282. *Mladenov* 262. *Kiparsky* 204. *Trautmann* 123.

kuplača f (dvije potvrde iz narodnih pripovijedaka, oba puta neizvjesno: dopušta se i mogućnost štamparske greške mjesto *kutlača)* »varjača«.

Lit.: ARj 5, 803.

kuplica f (16. i 18. v., Dubrovnik, Nalješković) »dubrovačka nošnja; prteno što se pere, a nosi se na glavi«. Budmani misli da je romanska (dalmato-romanska ?) ili talijanska riječ. Uporeduje je s deminutivom *coppella.* Ne kaže, na koje značenje talijanske riječi misli: da li na »1° čašica«, ili na »2° vrsta kopče itd«. Daničić pomišlja na *coppa »zatiljak.«.* Značenje dubrovačke riječi nije p^sve jasno. Ne zna se pravo svrha te nošnje. Mogla bi potjecali i od lat. *copula* > tal. *coppia* »spona«.

Lit.: ARj 5, 803. *DEI* 1097.

küpljenik m (Kordun, karlovačka okolica) = *kuplmik* (ŽK) = *kupnenik* (Belostenec, Stulić, Voltidi) »mjera za vino i žito, četvrtinka (hvata 24 požunca / v. /, tj. tri četvrtine požunskoga vijedra)«. Budmani uzimlje poimeničenje na *-ik* part. perf. pas. od *kupiti,* što ne može biti, kako pokazuju oblici na *pi* i *pn.* I Mažuranić uzimlje slično izvedenicu od *kup.* Prije će biti poimeničenje pridjeva *kupnen* (v.) na *-ik* »što je u vezi s kupovnim poslom, mjerom*. Drugi se oblici objašnjuju disimilacijom *n - n > i (lj) - n.*

Lit.: ARj 5, 805. *Mažuranić* 575.

kupris m (Šulek, sinjski rukopis) = *krupiš* »biljka nalijep, aconitum napellus L.«.

Lit.: ARj 5, 807.

küpula f (Belostenec) »kube«, internacionalno lat. *cúpula* od *cupa* »tina« > tal. *cùpola* ----- *kupla* (slov.), preko njem. *Kuppel* »kube, bolta». Ovamo: *tabernakul na kopul* (Modrus, 1589). Učen graditeljski termin.

Lit.: AKİ 5, 314. 807. *Pleteršnik* 1, 489. *DEI* 1192. Will[73] 2411.

kür m, praslav., »kokot, pijetao, petej (ŽK)«, pl. *kuri* »pilad, kokoši«. Riječ je istisnuta iz književnog i saobraćajnog govora zbog toga što je deminutivna izvedenica na *-ьc kurac,* gen. *kurca* dobila značenje »penis, mentula«. Upor. isto značenje od *kur* u bug. *kurio,* dok je slov. *kt'irec* "kopun« prema f *kuriča* »kokoš«. Deminutiv na *-bk kurak,* gen. *-rka* (okolica dubrovačka) ima samo metaforicko značenje »kukuruzni klip«. Tako i izvedenica na *-élj kurelj* (Stulić) »golokud«. Prvobitno značenje još je očuvano u *kuriča* (Primorje) »1° mlada kokoš, pišćenka (ŽK), 2° biljka cyclamen europaeum«, *kurić* (Primorje) »muško pile«, *kure,* gen. *-eta* (Primorje) »pile«, na *-njăk kûrnjàk* m (18. v., Hrvatska, Prigorje, Zagorje, Vodice) = *kûrnjik* (Krasić) = *kurnik* (Lepoglava, Ivanec, Mihovljan, Zlatar) »kokošinjak« = *kurnjak* (Lobor) »astur palumbarius«, u pridjevu na*-/kurji: kurje oko* (18. v., i u drugim slavinama; već u 7. v. zabilježena je ova metafora kao *oculum pulinurn), kur(j)i cvijet* »helleborus«, *kurja vojska* (Brod na Kupi) »ptica parus caudatus L.«. Složenice iz sintagme *kuronos* m »slanutak, slani grah«, jer mu je zrno slično kokošjoj glavi, i *kuroslijep* (Karlovac, također rus. i polj. *kurzyślep* »anagallis«) »helleborus«. Brojne su izvede^· niče od pejorativne metafore: hipokoristici *kúra* (Vuk) i na *-an kuran* »dijete«. Deminutivi: na *-e küre* (Vuk) »eufemizam: kita«, *kurënce,* gen. *-eta* (Vuk), na *-čić kurčić* (Vuk). Pridjevi na *-ev kurčev,* na *-at kurat* (Vuk) »mentulatus«, na *-ov* < madž. *-ó kùrcov,* gen. *-ova* (Lika) »klincov, odrastao dječak«. Augmentativi: *kurtina — kurčekanja,* na *-ište kurište* (Kosmet), *kurcòvina,* na *-onja kúronja* (Vuk) »vir mentulatus«, na *-ala kuraca* (Srbija) »udovica koja sitnu djecu ishrani, a sve imanje održi«, s pridjevom na *-in kuracín.* Sa rumunjskim sufiksom *kûmda* m (Kosmet) »ko se pravi važan«. Prilog *do kurca* (Kosmet) »bez traga«. Od složenica oronim *Kuruzeb* (Lika) »kamenit vrh više Crnoga Dola, tako nazvan zacijelo zbog toga što je tu velika studen«, *kurcoglavac* »biljka senecio vulgáris L.«, *kürcokret* (Vuk) »celer«. Denominali na *-ati kùrcati se* (Vuk) »penis vocábulo abuti«, na *-iti kurčiti se* (Vuk) »penem imitor«, opscene metafore *ukurčit se* (Kosmet) »opiti se«, na *-etati kurétati, kur ć tn* (Vuk) »brbljati«, na *-licati kurlicati, -cam* (Lika) = *kurljati* (Lika) »sporo hoditi«, odatle *kurlicalo* m prema *kurlicalica* f. Ne zna se ide li ovamo *kurljati, -am* (Lika) »igrati se kurljanja (čobanska igra)«. Riječ *kur* onomatopejskog je postanja. Zbog toga je prirodno što dolazi i za tuku: bug. *kurka,* odatle rum. *curcă* i ngr. *κούρκα* (također lit.); u hrv.-srp. sa *ć* mjesto *k ćurak,* gen. *ćurka, ćuran* m prema f *cura* (v.). Vjerojatno i sa p mjesto *k: puran,* gen. *-ana* prema f *pura,* ako nije od pridjeva *peruano* od južnoameričke zemlje *Perù.* le. je korijen onomatopeja kojom se oponaša glas: *kau l käu* koja se nalazi i u *kukati* (v.), *kavka* (v.), *čavka* (v.), i sa varijantom *k* u *sova* (v.). Nepotrebna je hipoteza (Schrader, Niederle, Meillet) da je praslav. *kurz* posuđenica iz iranskoga.

Lit.: ARj 5, 809. 810. 811. 815. 816. 818. Hirtz, *Aves* 245. *Elezović l,* 344. 2, 388. Ribarić, *SDZb 9,* 161. *Miklošić* 148. *SEW* 1, 650. *Holub-Kopečný* 194. *Bruckner* 282. *Mladenov* 262-263. *RES* 4, 191-194. *Slávia* 10, 208. *WP* 1, 332. Unbegaun, *RES* 12, 70. Debeljak, *ŽS* 14, 33. Vaillant, *RES* 19, 278. Petersson, *KZ* 46, 133. Kretschmer, *KZ* 31, 450. Nitsch, *RSI* 8, 83-91. Štrekelj, *ASPh* 27, 50-52. Koštial, *ASPh* 37, 398-399. Iljinski, *ASPh* 29, 495. Matzenauer, *LF 9,* 39.

kura[1] f (16. v., Kastavski statut, dubrovački makaronski govor; nije potvrđeno u narodnom govoru) »briga, skrb«. Od lat. > tal. *cura* »isto«. Od lat. > tal. *curare* poimeničen part, perf. (lat. crkveni jezik) *čurātus* > *kùrat* m

(17. v., zapadni krajevi) »župnik«. Odatle na *-ija kuràtija* f (17. i 18. v.) »župa«. Pridjevi *kuratov, kuratskl.* Radna imenica na *-or kurátor* m »(sudski termin) skrbnik, upravnik imanja imenovan od suda«. Apstraktum na *-eia kuratela* f »skrbništvo«. S prefiksom lat. *ad accurare* part. perf. tal. *accurato* u hrv.-kajk. prilogu *akorát* »tačno« = (zamjenom našim prefiksom) *ukurat* (ŽK) »tačno«, pridjev na *-ǝn* > *-an akuratan.* Lat. pridjev na *-iosus cūriōsus* > tal. učeno *curioso* > *kurìjoz,* f *-oža* (17. v., Dubrovnik) = *kuriôz* (Rab) = *kurijož* (Istra) = *kuriōž* (Božava) = sa našim općim pridjevskim sufiksom *-ǝn* > *-an kurìozan* (Dubrovnik, Cavtat, 18. v. Obradović) »1° radoznao, 2° čudan, čudnovat«. Apstrakti na *-ost kurioznost* f (Potomje) — na lat. *-itas* > tal. *-tade* > *-ta kurjozitã,* gen. *-zitāti* (17. v.) = *kurjožitā* = *kurjozitāt* = *kuriozitãd,* gen. *-âdi* (Rab) »radoznalost«.

Lit.: *ARj* 5, 809. 810. 812. Kušar, *Rad* 118, 24. Cronia, *ID 6. DEI* 1193-1195.

kura[2] f (Hercegovina) »biranje na sreću, brušket (Crna Gora, v.)«. Turcizam arapskog podrijetla: ar. *qurʿa* »ždrijebanje, ždrijeb«.

Lit.: *ARj* 5, 809.

kurada f (Vuk) »rđavo kljuse, kljuvèrina«. Budmani pomišlja na tur. *kır at* »grošast konj«, što nije moguće. Ta je turska sintagma posuđena kao *krhat,* a tur. *t* ne prelazi nikada u *d* [< tur. *kurada beygir* »rđav konj«]. Upor. ngr. κουράδι(ον) »1° Herde, 2° đubre, 3° crni hljeb«, arb. pl. *kuredhe* »Baumstämme, tronchi«.

Lit.: *ARj* 5, 809. *GM* 216. *Rohlfs* 135., br. 1118. *Škaljié** 425-426.

kurâj m (Božava), od tal. *coràggio* (13. v., prema stmlet. *j* = *ǵ,* mlet. *ceraio')* < prôv. *coratge* < vlat. *coraticum,* izvedenica, upravo poimeničen pridjev na *-aticus,* od *cor,* gen. *cordis* »srce« (v.) > fr. *courage* > *kuráž* m, *kuraža* f, s pridjevom na *-ǝn* > *-an kuražan, kôražan* (ŽK). Na tal. deminutiv *-etto* < vlat. *-ittus koret* m (16. v., Dubrovnik, Marin Držić, Vuk, Crna Gora, Konavli, Čilipi) = *korét* (Malínská, Vodice, Istra »istarska nošnja zakopčana s ažulicama, prsluk, kurzer Männerrock«, slov., Notranjsko) »ćerma < jećerma, s rukavima, zubun ženski bez rukava, kaput od ovčjeg domaćeg sukna, muško ili žensko odijelo«, deminutivi na *-ьc* > *-ac kòretac,* gen. *-eco* (16. v., Stulić, Ljubiša), *koretić,* augmentativ *koretina,* istro-rom. *kurieto* (Galežan), *kurilo* (Rovinj, Vodnjan, Fazana, Piran, Šišan, Pula), sttal., mlet. *caretta* »Leibchen, sorta di giustacuore«. Na *-atum corata* i dem. na *-ella koradélica* (istročakavski) »exta agnina« < tal. *coratella,* mlet. *coraela,* furl, *coradele.* Od korijena lat. kosih padeža *cord-* poimeničen pridjev na *-ialis kardijai,* gen. *-ala* (Vuk, 18. v., zapadni krajevi, Paštrovići) = *kordia,* gen. *-ala* (Dubrovnik) »lijek ili piće za okrepu slabim, corroborante«. Učena riječ tal. *cordiale.* Prilog *dàkordo* (uz *budi)* »budi složan« (Dubrovnik, Cavtat) < tal. *d'accordo* < prijedlozi *de,* prefiks *ad,* postverbal odatle *akòrdati, -ām* (Perast) < tal. *accordare,* za kllat. *concordare.*

Lit.: *ARj* 5, 324. 325. Ribarić, *SDZb 9,* 159. Cronia, *ID 6. Pleteršnik* 1, 438. *REW*[3] 2217. 2220-2251. Štrekelj, *DAW* 50, 32. *Ive* 137. *DEI* 31. 1102. 1104. 1105.

kuralı m pl. (Rab) = *kural* m (16. v.) = *kurel* (17. v.) = *koral* (sjeverozapadni čakavci), deminutiv na *-ьc* > *-ac koraki* m pl. »crveni okrugao pasulj (metafora)« = (metateza) *kolan* (istročakavski) = *kúrálj* (16. v.) = *kúrálja* f = *koralj* (Račišće, Dubrovnik), pridjev na *-ьn* > *-an koraiján* (16. v.), na *-ast kòraljast, koraljskī,* deminutivi *kòraljic, koraljčić, koraljčac,* kol. *koralje,* na *-aš koraijai,* gen. *-aša, kòraljãr,* dubrovački pjesnički izrazi 17. i 18. v., *koraljka.* (Gundulić, Palmotić, Đurdević), odatle neologizmi *koraIjevac, koraljište,* = *koralja* (Vuk, narodna pjesma, Mikalja) = *(lj > j) karaj* (Split, 18. v., Kavanjin), odatle *kòrajica f* (Potomje) »l ° morski kameni struk, jantar, ambra, 2° jaja u morskog ježa, 3° niz zrna oko vrata, ženska ogrlica, đerdan«. Ovamo ide sa *U > Id* (disimilacija, upor. *gristalad* < *crystallum* i *špioda* < *spilla) koraldi* m (Istra), *koralde f* pl. (ŽK) pored *kolãrde* (metateza, Milici ŽK, Krašić) = *kolărdi* (Istra) = *koralda* (slov.) »nizovi zrna oko vrata«; hrv.-kajk. *klariš* (također Prekmurje) pored *klaruš* je iz madž. *kaláris, klariš* istog podrijetla. Slov. *graia* je iz koruško-njem. *Grolle* < njem. *Koralle.* Nedovoljno potvrđen je oblik *korăblje* f pl. (Sutomore) »ženska odjeća« (ne zna se pravo ide li ovamo). Izvor je kslat. *corallum* > tal. *corallo* pored *corallium* < gr. κοράλλιον. Upor. arb. *kurale.*

Lit.: *ARj* 5, 36. 183. 320. 321. 809. Ы1. Kušar, *Rad* 118, 20. *Pleteršnik* 1, 255. 402. 436. *REW** 2219. *GM* 215. Matzenauer, *LF l,* 193. Štrekelj, *DAW* 50, 32. 33. Förster, *ZRPh 22,* 513. *DEI* 1102.

kurban, gen. *-ána* m (18. v., Vuk, objekt uz *učiniti)* »žrtva«. Složenica *kurban - barjarn* (Srbija, Bosna, Dubrovnik, v. *bajram).* Prezime (Slavonija, K) *Kurbanović.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kurban* »isto«) iz oblasti islama: rum., bug., arb. *kurban,* ngr. κουρβάνι.

Lit.: ARj 5, 810. *Lokotsch* 1208. *GM* 215.

kurćela f (Vuk, Crna Gora) »1° veliki nož oštar s obje strane, 2° toponim u pl. (Bosna)«. Augmentativ na *-ač* < tal. *-accio korteláč* (slov., Kras) »gekrümmtes Hackenmesser«. Od tal., mlet. *cartello, cortellazzo* sa disimilacijom *1 - I > r - I,* od lat. deminutiva na *-ellus cultellus* od *culter.* Upor. arb. *kultiel* »Messer«. Semantički je nejasan, prilog *na kùrtio* (Dubrovnik) »uspravno«. Prijelaz talijanskog maskulinuma među femmina nije jasan.

Lit.: ARj 5, 819. *Pleteršnik* 1, 440. *REW*[3] 2381. *DEI* 1126.

kurdei) m (Vuk) »1° klin za koji je zapeta gužva oračica« = *kurdelj* (donja Podravina) »2° kolski termin zvan dedak, palac, strmoglavac, fuzov«. Taj alat zove se i *kurelj* (Hrvatska, Sunja, Crna Gora) »drveni klin u plugu za oračicu da ne padne«. Taj oblik može biti od *kur* (v.). Ako je tako, ne zna se odakle *d* u prva dva oblika, koji se ne mogu dijeliti od trećega.

Lit.: ARj 5, 811. Hamm, *Rad* 275, 50. *Bratanic* 67—8.

v
kurSnt m (hrv.-kajk., slov., ŽK) = *kūrent* = *koránt* (Notranjsko) = *kore,* gen. *-eta* (Solkan, Goriško) »ein wild aussehender Mann in Ruheplatz mit Hörnern als Faschingsnarr, Strohmann, der nach Ablauf der Faschingszeit verbrannt oder begraben wird«. Ide u terminologiju pokłada kao *fašinak* (v.).

Lit.: Pleteršnik 1, 436. 437. 489. Štrekelj, *DAW* 50, 33. 81. Bıftckner, *KZ* 46, 222.

kures m (Dubašnicaį Krk) »uzao kojim se gužva veže da se ne razveže«.

Lit.: ARj 5, 811.

kurija f »1° biskupski dvor, 2° stan kanonika zagrebačke stolne crkve«. Od kllat. *curia.* Učena riječ. Pridjev na *-alis kurijãlan* (~ *stil)* < lat. *cūriālis.* Akcenat danas *kurija* (Deanović).

Lit.: ARj 5, 812. *DEI* 1195.

kùrisati, *-šém* pf. (Bosna, objekt *česmu, tolu)* = *kùrdisati* (Srbija, objekt *čador)* = *kurdlsat (se)* (Kosmet, objekt *sat, plan)* »1° zgotoviti, postaviti trpezu, 2° naviti sat, 3° zamisliti, 4° namjestiti se« = *kūrdisovat, -ujem (se).* Balkanski turcizam (tur. *kurmak* »tendre, dresser, disposer«, *-d* pred *-isati* od imperfekta) iz svagdanje terminologije: bug. *kurdísvam,* arb. *kurdis,* cine. *curdisire* »naviti sat«, ngr. κο(υ)ρδίζω pored cine. *culursire* = *curuldisire* »repasser un linge, refl. s'enorgueillir«, ngr. κουλουριάζω »rouler, tortiller« < tur. *kurdurmak* »faire monter une montre«, s infiksom *-dur-* (modifikátor kauzativa ili faktitiva), sa disimilacijom *r - r > l-r.*

Lit.: ARj 5, 811. 813. *Elezović* 1, 344. 2, 524. *GM* 215-216. *Mladenov* 263. *Pascu 2,* 128., br. 378. *SEW* 1, 647. *Deny* 572.

kuriti[1]**,** *kurím* impf, *(pot-, za-),* sveslav. i praslav., danas ograničen na zapadni teritorij, »ložiti (v.)« = *kuriti, -in* (Vodice) »prašiti«, *kuriti se* »dimiti se«, *kurìt se* (subjekt *snijeg, morski valovi po vjetru, tramontani)* »prsiti«. Na *-njãk kurnjãk* »dimnjak«. Prvobitno je značenje »dimiti se, pušiti se«, koje se nalazi u nepotvrđenoj izvedenici na *-java kurnjava,* od koje je na *-iti kùrnjaviti* (Vuk, Crna Gora). To značenje ima još *kuriti* u Hrvatskoj (Lika). Neologizam *kmitelj* »Heizer« zamijenjen je riječju *ložač.* Na *-ež kürez* m (Vodice) »vijavica prašine i snijega«. Glagol *skuriti, -in* (Vodice) »otjerati«, nema veze s tim glagolom, nego je od tal. *(s)correre.* Na *-ilo Kurilo* sg. i pl. (toponim). Nerazumljiva je izvedenica i značenje *kureševo* n (Lika) »čelopek«. Glas *u* je nastao od ie. dvoglasa, kojemu u baltičkom odgovara u nižem prijevojnom štěpenu *u: kùrti, kuriù* = lot. *kuří* »ložiti«, got. *hauri* »ugljen«, stnord. *hyrr* »vatra«. Ie. je korijen **ker-* »gorjeli, ložiti«.

Lit: ARj 5, 816. 811. 813. Ribarić, *SDZb* 9, 161. 191. *Miklošič* 148. *SEW* 1, 651. *Holub-Kopečný,* 183. *Bruckner* 284. *WP* 1, 418. *Trautmann* 145. Meillet, *Slávia* 3, 676. Joki, *Unt.* 116, Bugge, *KZ* 32, 51. *Boisaca** 393-394. 436

küriti[2]**,** -r impf. (16. v., Dubrovnik, Kućište, Brač, Perast, Rab) »1° o novcu, kad vrijedi i promeće se, 2° teći (subjekt *voda),* trčati za čim (objekt *fortuna)«, kuruzi kure* (Lika); sa *is-: već je iskurio* (Kućište) »odmakao«; *skûrit, -im* pf. (Perast, Rab) = *sküriti* (Perast) »proteći«, *skuriti* (južna Italija, Hrvati u Molise) »róder«. Od tal. *correre, scorrere* < lat. *currere,* s prefiksom lat. *ex-* > i-.

Ovamo i *kurir* m (ribarski termin, Smokvica, Blato, Vela Luka, Korčula) »vrijeme kad se riba« (primjeri: *Gère se najboje lovu ü jutro kurirom. Jutros smo zavȑgli kurir i nismo ga capali ni mrve. Kurir je najpogodnije vrime za g'ere i svu ribu što se lovi šabakunom). Usp.* tal. *corrente* > *kurenat* (v. niže). U Vodicama *kuriti* u izrazu *meni kuri beči* »trebam novaca« sadrži tal. *occorrere,* u kojem je lat. prefiks *ob-* ispao u sandhi. Ribarić ima iz Vodica s drugim akcentom *sküriti, -in* pf. »otjerati« i *kuriti* »1° trčati, 2° prašiti *(\. kuriti*[1]*)«. S re-:* pravni termin *rekuriti, -im* pf. (Mošćenički statut) »prizvati, pozvati se na koga, apelirati«, sa njem. *-ieren* > *-irati rekurirati, -kurirom,* poimeničen part. perf. *rekurs* m »žalba«. S lat. prefiksom *con-* internacionalno *konkurirati, -kurirânı* impf., apstraktum *konkurencija* f = *konkurencija* (Potomje), poimeničen part. perf. *konkurs* »l ' (prevedenica) natječaj, *2"* stečaj«. Tal. poimeničen part. prez. *corrente y· kur'čnat* m (Budva, Božava) »morska struja« = *kurenat,* gen. *-enta,* na *-ija kurcntija* f (16. v., Dubrovnik, Vetranie).

Lit: ARj 5, 811. 813. Kušar, *Rad* 118, 16. Ribarić, *SDZb* 9, 161. 191. Wędkiewicz, *RSI 6,* 235. *REW*[3] 2415. 2992. *DEI* 1122.

Kurjak[1] m (1300), ime muško (katolici), odatle pridjevi na *-j kurjač* (Svetostefanski hrisovulj) očuvan kao poimeničen toponim m. r. Upor. *Kurjak Brdo* (Lika-Krbava), možda mjesto **Kurjač-brdo,* upor. *Banbrdo* mjesto *Banje Brdo* »banovo brdo«. Pridjev *Kurjakov,* odatle prezime *Kurjaković* (15. v.). Grčki genitiv Κυριακού prevodi se u prvotisku glagoljskog brevijara (1491) *Kirêka* pored *dreka.* Varijanta *ć* za gr. *k* pred υ *Cìrjak* m (Vuk, narodna pjesma), pridjev *Ćirjakov.* Hipokoristik na *-ko Cirko.* Ovamo možda i hrv.-kajk. prezime *Cerjãk.* Toponim na otoku Premudi (= Dlačniku) *Krijal* < **Krijakalm,* pridjev na lat. *-alis. Kurjak* nema nikakve veze sa *kurjak* »vuk« nego je gr. svetačko ime Κυριάκος pridjevskog podrijetla, kojemu odgovara na zapadu *Dominicus,* zastupljeno u Dalmaciji u mnogo varijanata (v.). Upor. sintagmu κυριακον πάσχα > *kyr(i)opasha* f (16. v.) »Uskrs, kad pada na Blagovijest«. V. *crkva.*

Lit.: ARj 2, 139. 5, 813. 815. Stefanie, *Rad* 285, 68. Vasmer, *GL* 87. Skok, *Slav.* 92.

kurjak[2] m (17. v., Vuk), prema f *kurjačica,* »1° vuk (prema vučica), 2° (metafora) krvoločan čovjek, 3° riba, 4° leptir škodljiv **za** košnice, 5" toponim«. Pridjev na *-ji kurjačjī* (18. v.), *kurjačja jabučica* »atropa belladonna«, na *-ski kurjačkt* u imenima biljki i u toponimima. Deminutiv na *-ič kurjačić* (Vuk). Augmentativi na *-ina kurjačina* »koža vukova«, na *-aca* (od osnove *kurj-) kurjača* »biljka Wolfskraut«, f pl. *kurjače* — na *-uše kurjàkuše* (Vuk, Srijem) »žene koje se skicu po selu pred bijele poklade da traže kome što treba«. Denominal na *-iti kurjačiti, kurjāčīm* (Dubrovnik) »skitati se«, *nakurjáčiti se, nakurjači se* »1° naoblačiti se, 2° namrštiti se«. Odatle uzvik ruženja *kurja* (Vuk). Od slavina nalazi se samo u hrv.-srp. Vjerojatno je ista riječ koja i madž. *kurya* »vuk«. Dodatak *-k* je od semantičkog unakrštenja sa *vuk.* Upor. još u ne-ie. jezicima jukagvisko *korie* »vuk«, mongolsko *qorokai* »crv«, koje se veže s tur. *kurt* »vuk« kao tabu za *cono* »vuk«. Neka se ne miješa s kršćanskim imenom *Kurjak* (v.) < *Cvriacus.*

Lit.: ARj 5, 814. 818. 7, 409. Bazin, *BSLP* 45. XXVII. *SEW* 1, 648.

kùrjuk m (Vuk) — *küjruk,* gen. *kujrüka* (Kosmet) »1° rep, 2° ovnujsko meso oko repa, 3" (metafora) pletenica, perčin, kika, 4° ognjište na pušci«. Deminutiv na *-ić kurjučić.* Denominai na *-iti kurjučiti, -īm* (objekt *pušku, cijev puščanu)* »zastupati, zasukijati, den Boden des Flintenlaufs ausschauben«. Turcizam (tur. *kuyruk* »isto«).' Glede oscilacije *rj* < *jr* upor. *barjak* (v.).

Lit.: ARj 5, 815. *Elezović* 1, 339. Skok, *Slávia* 15, 361., br. 445.

kurmija f (Marin Držić) »truba *(Apolon pozvoni u kurmiju)«.* Postanje nepoznato. S arb. *kurm* »1° Körper, Leib, 1° 2° tronco d'albero« < ngr. κορμί ne slaže se semantički.

Lit.: ARj 5, 816. *StPH* 7, 1875, 416.

kursak m = *kûrsuluk* (Kosmet) »zadnji široki dio u dimijama, u abadžijskim čakširama«. Balkanski turcizam (tur. *kursak* »volјka, guša u ptica, burag«) : arb. *konsók* »Magen oder Kröpf der Vogel«. U Kosmetu je to značenje preneseno na dio dimija (metafora).

Lit.: Elezović 1, 345. *GM* J97.

kùrsar m (13. v., Dubrovnik i danas; Marulić razlikuje *kur sar, gusar* i *tat* u istoj rečenici, iz čega izlazi da te riječi izražavaju semantičke nijanse; slov.) »zao čovjek« = (disimilacija *r - r* > *r - n) kursem* (1704, također tur.). Upor. ngr. κουρσάρος. Odatle

apstraktum na *-ija kursàrija ï* »pomorsko četovanje«. Sa *c > g* i disimilacijom *r - r > l - r guisar* (18. v., narodna pjesma, Bogišić) = *gursar* (rukopis 16. v., crkveni jezik, upor. ngr. γουρσάρης) = (disimilacija *r -r > в - r) gusar,* gen. *-ára* m (Vuk, Mrkojevići, Crna Gora, Dobrota, danas općenito) prema f *gusarica,* »hajduk, lupež (femininum epitet za galiju)«, s individualnim *-in gusarin* (16. i 17. v.). Na *-ina gusàrina = gusara* (narodna pjesma) »navis piratica«. Pridjev na *-ljiv gusàrljiv* (Vuk, uz *gora)* »pun gusara«. Upor. arb. s istom disimilacijom *kusar.* Denominal na *-iti gusariti.* Sa *k > h* (kao u *hlače, hruška)* i s istom disimilacijom već u Dušanovu zakoniku *husar: u kojem se sele obreštetb tatb ili husan, tozi selo da se raspe* (upor. biz. χωσάριος = s disimilacijom *r - r > n - r* χωνσάρων, χωνσιάριος »l ° éclaireur militaire, 2° pillard, brigand«) > *(h)ùsar,* gen. *-ára* (Vuk, narodna pjesma) »1° 13. i 14. v., isto što gusar, 2^C lako oružan konjanik« < madž. *huszár* (16. v.) = *hursar* u knjigama pisanim crkvenim jezikom. Kod Kavanjina postoji još izmjena *k > m musar,* gen. *-ara* m prema f *musarica* »isto što gusar«, sa tur. sufiksom *musarčija,* apstraktum *musarstvo,* pored čega kod istog autora i *mužar, mužarstvo.* Za tu i/mjenu nema paralela u drugim jezicima. Sve su to izvedenice na *-ar* < lat. *-arius* od *kursa* f (15. v.) »četa, četovanje« < tal. poimeničan part. perf. *corsa* (14. v.) od *correre* = (sa *c > g) guša* f »isto«; kod Vuka je *guša* m, f (14. i 15. v.) isto što *gusar,* odatle je moglo nastati na osnovu disimilacije *r - r > r - 0.* Upor. tal. *corso* > ngr. κουρσός »četovanje, piratica«. Također sa *k > h húsa f* (Dušanov zakonik, 14. i 15. v.) »krada«. Denominál na *-iti gušiti, -im* (14. i 15. v.), na *-ovati husovati, -njem* »latrociniari«. Došlo je u toj riječi i do unakrštavanja sa turcizmom *busija* (v.) : *busa* »gusar«. Upor. još slov. *korsár = korzár.* Izvor je tal. *corsaro = corsare = corsale* < srlat. *cursãrius.* Talijanizam je postao internacionalan; *c > g* je kao u grecizmima. Promjena *k > h,* koja se nalazi i u biz., nije objašnjena. Upor. još prezime *Kursula* (Srbija, Milićević) < rum. *cursul.* Na *-ija kursija* f (Mikalja) »put posred galije« < tal. *corsia* »l ° corridoro di nave, 2° pomorski tjesnac (toponim)«. Pridjev na lat. *-ivus kùrsïvan* (slagački termin, 1854) < tal. *corsivo.*

Lit.: ARj \, 744. 3, 498. 504. 505. 736. 737. 5, 816. 7, 163. 189. *Pleter'snik* 1, 261. 440. 490. Rešetar, *Stok.* 237. *Miklošič* 148. *ASPh* 11, 111. *SEW* 1, 649. Bruckner, *KZ* 45, 25. 311-321. *GM* 217. Grégoire, *Mel. Boisacq* 1, 334-451. (cf. *IJb* 23, 352). *Byzantion* 13, 279. si. (cf. *IJb* 24, 355). *REW*³ 2417. Maretić, *ASPh* 6, 418. Leger, *BSLP* 23, XCVIII-XCIX. *DEI* 1124.

kursum m (narodna pjesma, Srbija) = *kürsüm* pored *kürsüm,* gen. *kursuma* (Kosmet) »zrno iz puške, tane«. Na *-li kuršumhja* (toponim), *Kuršumli ân* (Skoplje). Balkanski turcizam (tur. *kurșun* »olovo«, *kurșunlu* »olovan«) iz ratne terminologije: bug. *kursum,* arb. *korshum,* ngr. κουρσοῦμι. Glede dočetka tur. *-n > -m* upor. *bedem* i *bujrum* (v.).

Lit.: ARj 5, 816. *Elezović* 1, 346. *Mladenov* 263. *UM* 200. *Miklošič* 148. *Lokotsch* 1259. Korsch, *ASPh* 9, 514.

kurt»risati (se), *-išēm* pf. = (sa disimilacijom *r - r > 0-1) kurtàlisati (se)* (Vuk) pf. prema impf, na *-va- kurtalisavati, -ãm = kurtalìsat (se) (koga,* Kosmet) prema *-savat = kurtalisôvat, -üjem* (Kosmet) = (sa disimilacijom *r - r > 0 - r) kutarisati* (Bosna) prema *-avati = kotàrisati* (Piva-Drobnjak) = *kurtelišiti, -im* (17. v., Mrnavić) »izbaviti, osloboditi, spasiti« == *kutàrisiti* (Brač) »živariti«. Odatle uzvik *kürtala* (Vuk) »1° arãtos (v.), 2° lađarski uzvik, kad jedek (v.) zapne, tj. da se odstrani ako je zapeo«, poimeničen *kartala* f (Vuk) samo u izreci *biti na kurtali* »paziti da jedek ne zapne«. To je upravo 3. 1. tur. optativa. Postoji još *kurtulisat, -'išem* pf. (Kosmet) »isto« i *kurtaKš* (Kosmet) »spas, izbavljenje, oslobođenje« = *kurtariš* (srednja Dalmacija) »utočište«. Odatle Mrnavićev faktitiv na *-išiti.* Balkanski turcizam (tur. *kurtarmak,* pasivni i refleksivni oblik s infiksom *-ul- kurtulmak = kurtarılmak,* koja su se oba pomiješala, imenica na *-щ kurtuluș)* iz terminologije svagdanjeg života: bug. *kurtulísvam.*

Lit.: ARj 5, 817. 837. 838. Vuković, *SDZb* 10, 384. *Elezović* 1, 345. Skok, *Slávia* 15, 361., br. 450. *Mladenov* 263. Korsch, *ASPh* 9, 514.

kiirtást, pridjev na *-ost* (hrv.-kajk., Belostenec, slov., ŽU) = na *-av kürtav* (ŽK, hrv.-kajk., slov., Vugrovec kod Zagreba) »kus, okušfn, okrnjen«. Slov. izvedenice *kurtač = kurtánjek = kurtek* »Tier mit gestutztem Schweif«. Denominal na *-ati skurtati, -am* pf. (naš prefiks *Sb-* kao u) »skratiti«, ali se slaže i sa sttal. *scortare < excurtare.* Od tal. *corto* < lat. *curtus.* Pridjev sa lat. prefiksom *ex- >* tal. *í-* nalazi se od starine u pridjevu

škart (čak., Božava) = *škrt* (Malínská, općenito) -skup, geizig, karg, interesûz (Vrbnik)«, slov. *škrt, škŕtav,* poimeničen *škrtavec, škrtavost, škrtljav, škrtež* »Geizhals«. Upor. rum. *a cruța* < **excurtiare.* Lat. deminutivni pridjev na nenaglašeni sufiks *-ulus* je možda u pridjevu *krkao,* f *krkla* (~e *pantofole* Rapić, ~<z *gora* Osvetnici) < **cunulus.* Upor. tal. *córtola* »martello da orefici«.

Lit.: ARj 5, 593. 817. *Pleteršnik* 1, 490. 2, 637. *Hirtz, Amph.* 79. Rešetar, *Rad* 248, 219. Cronia, *ID* 6. Skok, *ASPh* 33, 364. *REW*[3] 2421. 2994. *DEI* 1128.

kurteloška f (Šulek, Danilo, Dalmacija) »vinova loza bijela grožđa«.

Lit.: ARj 5, 818.

kurva f = (sa *rv* > *rb) kūrba* (Cres), sveslav. i praslav. **kurt,va,* pejorativno za eufemizam .'bludnica, meretrix«, kod St. Margitića vok. *kirvo kandava* (od tur. *kancık* »kučka«, upor. *kando j* Beograd / »ćorav«), s izopačenjem *u* > *i* (nejasno). Okolni narodi posuđuju tu riječ da bi dobili izraz koji im nije pejorativ. Upor. *penis* u našem saobraćajnom govoru. Rum. *curva* u leksikologijskoj porodici *curvar,* pridjev lat. *-idus* > *-el curvarei* »hurerisch«, *-arie, curvie,* glagoli *a curvi* i *curvăsări,* arb. *kurve* također s mnogo izvedenica, cine. *curvaru,* ngr. κοῦρβα i madž. *kur(v)a.* Radne imenice: na *-iš kurvis* (ŽK), na *-ar kùrvar,* gen. *-ara* (Vuk, i stcslav., češ.) = *kùrbar (=* slov. *kurbír),* s deminutivom na *-ъc kurvarac,* gen. *-rea* m (17. v.) prema f *kürvarica,* pridjev na *-ьn kurvaran,* na *-ev, -ov kurvárev į -ov,* na *-ski kurvarski,* apstraktum na *-stvo kurvarstvo* (17. v.) = *kurvástvo* (disimilatorni gubitak *r) =* na *-luk kurva(r)luk* = *kurvârhk* (Kosmet), denominal na *-iti kurvariti,* odatle neologizam na *-nica kurvarnica* »bordel«. Deminutivi na *-ica kurvica,* na *-ič kurvic* »kurvin sin«. Augmentativi na *-enda kurvenda* = na *-enta kurventa* (Stulić, Gundulic), na *-etina kurvetina* = *kurbetina* (Istra). Pridjevi na *-in kurvin* = *kûrbin,* na *-inski kurvinski* (18. v.), *kurvànjskî* (Lika, Bosna). Denominal na *-ati kurvati se,* na *-ovati kurvòvati, -ujem* (čakavski, 16. v.). = *kurbovati (s-),* na *-osati* (v.) *kurvôsat se, -šém* (Kosmet) »za žensko čeljade koje se previja, umiljava«. Praslavenska riječ nije etimologijski sigurno objašnjena. Zbog značenja teško je ne misliti na prasrodstvo sa njem. *Hure,* ako se i ne slažu glasovno. Loeventhal i Rudnički uzimlju praslav. *kurz* »pijetao« (v.), s pozivom na paralelu s fr. *cocotte.* Oštir predlaže alarodski etimon.

Lit.: ARj 5, 818. Tentor, *JF* 5, 209. Ivković, *PPP* 18, 302-305. *Elezović* 1, 344. *Miklošič* 149. *SEW* 1, 651. *Bruckner* 685. *Mladenov* 265. Loewenthal, *PBB* 52, 459. *ZSPh* 7, 407. Hirtz, *PBB* 23, 334. 343. Oštir, *Etnolog* 1, 1-35. (cf. *IJb* 13, 175). Rudnički, *SO* 7, 85. sl. (cf. *IJb* 14, 274). *GM* 217. Joki, *Stud.* 43. *KZ* 52, 10. *Tiktin* 468.

kuržap (Klenovnik) »slijepi miš, šišmiš, ljiljak, u kojeg je na nosu kao potkova, rhinolophus ferrum equinum«.

Lit.: ARj 5, 822.

küs m (1450.) »1° komad *(kus meda* »sat«), pièce, 2° što se jednom odgrize > zalogaj; sinonimne posudenice: hrv.-kajk. falat (ŽK v.), komad (v.), top (v.)«, postverbal od sveslav. i praslav *(*kcsb) kusati, kusam* impf. (18. v., Vuk) »1° gristi, 2° naglo jesti, 3° žvakati«, koje se nalazi i u drugim slavinama, = *kusati, -ãm* (Ston) »nejednako strići«, prema pf. *kusnuti, küšnem* (Vuk) »založiti se punom lažicom«. Sveslav. i praslav. pridjev *küs,* f *kusa* (Vuk) »cauda truncata«, poimeničen u ž. r. *kusa* »kusasto žensko živinče«, u određenom m. r. *kusī* (Srbija) »vrag«, složen od sintagme *kusòrep* (17. v.), u ž. r. *kusòrepa kobila,* poimeničen na *-ъc kusòrepac,* gen. *-pea* »1° živinče, 2° biljka« prema f na *-iça kusòrepica,* na *-ast kusòrepast,* s faktitivom na *-iti kusiti, kusïm* impf. (Vuk) *(o-)* »caudam truncare«, *iskusiti, iskusim* (objekt *hljeb) »I*[a]· isjeći na komade, 2° essend einen Löffel ausleeren«. Pridjev je raširen na *-ost, -at kašast* = *kușat* »bez repa«. Deminutivi ili poimeničenja pridjeva na *-ъk kușak,* gen. *-ska* = *kusatak,* gen. *-atka* (upor. *curetak)* — *kusić* (18. v.) = *kušcie,* s augmentativom na *-ina kuščina,* na *-ъc kúsac,* gen. *-sca* (15. v.) »1° komadić (kruha), 2° čovjek što kusa« = *küsac,* gen. *-sca* (17. v.) »3° kusasto muško živinče, 4° zmija, crnokrug« = na *-āč kusač,* gen. *-ača,* na *-ica kusica* »nazivi ptica i riba«. Na *-ača kusača* (Goljak) »1° gljiva, *2*° toponim«. Na *-aća* (rijedak sufiks, još samo *mokraća,* v.) *kusaća* »vrsta tikve«. Na *-aja* (tip *Krivaja) Kūsāja,* toponim. Radna imenica na *-'.aç kûsalac,* gen. *-aoca* m prema f *küsalica* (Stulić) »koji kusa« = na *-vac kúsavac,* gen. *-avca* (Vuk) = na *-alo kusalo* m (Dubrovnik) »prednji dio kašike«. Na *-ali* (upor. *putalj) kašalj* (Vuk) »kus konj«, na *-an kusan* »kuso živinče«, s hipokoristikom *kuso* = na -on/a *kusanja* »kusasta domaća životinja«. Na *-ov* < madž. *-ó kusov,* gen.

-óva, s pridjevom *kusòvljev* =· na *-ija* (upór. *Pedja* od *Petar) küsija* (Lika) »kusast pas«. Nejasna je tvorba augmentativ *kusinčina* »osa« (možda *-ičina* s umetnutim *n); kusra* (Lika) »malena žena« < *kusa,* s umetnutim *r* (prema *srati)* kao *cusra* < *cura* (ŽK) je pejorativiziranje. Na *-ulja* (običan sufiks u imenima krava) *kùsulja* (Vuk) »kusasta krava«, s pridjevom na *-in kùsuljin.* Ovamo još sa *-ta kuša* (Srbija, Ćuprija, Slavonija, Orahovica, Slatina) »kuso živinče«. Na *-jāk kušāk,* gen. *-âka* (Hrvatska, hrv.-kajk.) »tȑtina, biskup (metafora)«. Glas *u* je nastao iz nazala *g* (upor. polj. *kęs* i *kąsać),* ali je prastav, imenica postojala i u dubleti *kust.* Da je to bilo i na Balkanu i u Panoniji, potvrđuje rum. *cus* i ngr. *κούτζος*, odatle balkanski naziv za Cincare *Kucovlasi* »Vlasi bez repa« = *Mali Vlasi,* za razliku od Dakorumunja na sjeveru. Madžari posudiše sa nazalom *ç: koncz* »komad« i bez nazala *kusza.* Baltičke usporednice utvrđuju prvobitno značenje: lit. *kąsti, kandu* = lot. *kuôst* »gristi«, lit. *kandis* »zalogaj« < ie. **kh3ňdeti.* Razlika je između baltičkog glagola i praslav. *kpsb* u tome što je u slavinama ie. korijen proširen formantom *-so* < ie. **qon-d-s-os* ili **khňd-sos.* Ie. je korijen u prijevoju *qen / *qon- »grepsti«. Taj nije posve pouzdano utvrđen. Upor. *čest-i* (v.). Kako bilo, semantička je paralela fr. *morceau* < vlat. **morsicellu,* od *mordere.*

Lit.: ARj 3, 908. 5, 826. 827. 822. 125. 829. 834. *Mažuranić* 576. *Miklošič* 127. *SEW ì,* 601. *Holub-Kopečný* 183. 195. *Mladenov* 268 *Bruckner* 225. *KZ 42,* 351. 48, 211. *Trautmann* 116. *WP* l, 393. Meillet, *Slávia* 3, 674. Matzenauer, *LF* 9, 181-182. Sütterlin, *IF* 25, 61. Petersson, *ASPh* 36, 138. Osten-Säcken, *IF* 23, 381-382.

kusati, *-ãm* impf. (Dubrovnik) »ne izgovarati dobro *s, z,* tj. izgovarati ih ne kao dentálne, nego kao interdentalne spirante« = na *-etati kusétati, kusēcēm* (Brač). Pridjev *kusan* (17. v.), poimeničan na *-ьc küsavac,* gen. *-vea* m prema f na *-ica kuşamca.* Onomatopeja, kojom se oponaša izgovor, kao *šuškati* (v.), *tepati* (v.) i španj. *seseo.*

Lit.: ARj 5, 826.

kusêrba f (Trogir, Seget) »zajednička upotreba broda (pomorski termin)«. Od tal. *conserva* (14. v.) »navi di più armatori che viaggiano insieme«. Može biti dalmato-romanski leksički ostatak kao postverbal od lat. *conservare* (prefiks *con-* i *servare* »služiti«). Istog podrijetla je i *kunšerva* (Božava) = *konzerva* (gradska riječ, Zagreb), internacionalna riječ, također *konzervirati* »sačuvati«. Odatle radna imenica na lat. *-ator konservatoř* »čuvar spomenika«.

Lit.: Vinja, *SRAZ* 7, 22. Finka, *Morsko ribarstvo* 7, 261. Gavazzi, *Ivšičev zbornik* 1963, 78. Cronia, *ID* 6. *DEI* 1068.

kuskun m (Vuk) = *kuskun* (Kosmet) = *küsküne* f pl. (Vuk) = *kuskur* (Stulić, nepouzdano) »kolan od kože kojim se pričvršćuje samar na konju, mazgi ili magarcu, a stoji pod repom, podrepina«. Balkanski turcizam (tur. *kuskun)* iz opreme konja itd. : bug., arb. *kuskun* »Sattelgurt«.

Lit.: ARj 5, 827. *Ehzović* l, 346. *Mladenov* 263. *GM* 217. Matzenauer, *LF 9,* 40.

kustos m »jedan od kanonika«. Od lat. *custos (s* > *š* prema madž. izgovoru, upor. *jüš* »pravo«, *plebanuš* = *prebänuš* »župnik»). Odatle na naglašeni sufiks *-ija Kustošija f* (Zagreb, predgrađe; tu je bilo imanje *kanonika kustosa).* Od lat. kosog padeža *custodis: kustod* m (17. v., crkveni termin) = *kustod* m (15. v.) »starješina, čuvar više fratarskih samostana«, *kùstodija* (17. v., Dubrovnik) = *kuštõdija* »predio u kojem je više samostana«. Izvedenica na nenaglašeni sufiks *-ija* < lat. *-ia.*

Lit.: ARj 5, 828. 836.

kustura f (Vuk, Dalmacija, Pavlinović) = *kostura* (ŽK) = *kostura* (jugoistočna Štajerska), dem. *kostûrica, kostîrnica* »nož sa drškom od kosti, grosser Schnappmesser mit beinernem Griff«. Öd rum. *custură* < (haplologija) *cuţitură,* od lat. *cos,* gen. *cōtis* »upravo: što je nabrušeno«. Rumunjski nomadski pastiri prošiřiše tu riječ i u madž. *kusztora.* Ličko *kujica* je zacijelo hipokoristik odatle. Lat. *cos* ie. podrijetla očuvano je još u dalmato-romanskom toponimu *Kčara* = *Cara* (selo na Korčuli) < lat. *cotiaria.* Upor. *Brus, Brusje,* naše istoznačne toponime u Dalmaciji (Hvar). Vlat. **cotarium* (u pl. na *-a)* »tobolac za brus« očuvalo se kao dalmato-romanski leksički ostatak u *kútára* (Ston) »jama na ognjištu u koju se smeće pepeo«.

Lit.: ARj 5, 828-9. *Pleteršnik* 1, 444. Skok, *Slav.* 202. 208. *REW»* 2275. 2283. *DEI* 1136.

kusùlati se, *-ām* (Uzice, Srbija) »zagnjuravati se silom pri kupanju«.

Lit.: ARj 5, 829.

küsur m (18. v., Vuk, Kosmet, Bosna) »1° ostatak od duga, 2° povraćen novac od krupnog novca prilikom plaćanja« = *kosur* (srednja Dalmacija, Pavlinović), u izrazu *mi smo kosur* »naše smo račune smirili«. Na *-ati küsuratı se s kim* »dovršivati račune«, na *-iti dokusuriti* »potpuno isplatiti« pf. prema impf, na *-va- dokusurívati, -ujem*. Apstraktum na *-luk* (18. v.) *kusurluk* m »isplaćivanje duga«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *kusur* »Fehler, Rest, Auslösung«) iz ťačunske terminologije: rum. *cusur* »Fehler, Rest, Mangel«, bug., arb. *kusur,* ngr. κουσούρι.

Lit.: ARj 5, 381. *Elezović* 1, 346. *Miklošič* 149. *SEW* 1, 652. *GM* 217. *Mladenov* 263. *Lokotsch* 1268. Matzenauer, *LF* 9, 40.

kuš m (Vuk, Hrvatska, Pērušie, Istra, Primorje, Cres, samo čak. i štok. jadranske zone) »sinonim: kadulja, salvia«.

Lit.: ARj 5, 829.

kušac, gen. *-Sca* = *kušec* (hrv.-kajk., 17. v.) = *kušljaj* (slov.) »cjelov, poljubac«. Od njem. deminutiva *Küsschen,* od *Kuss* germanskog podrijetla. Odatle denominali *kuševati, kušūjem* (ŽK) impf, prema pf. *kušniti* {ŽK) = *küšnuti, ~em* (sjeverozapadni krajevi, Hrvatsko primorje i otoci) = slov. *kuševáti* prema *kušniti, küşnem* < njem. *küssen.*

Lit.: ARj 5, 829. *Pleteršnik* l, 491. *Weigand-* . *-Hirt* 1181.

kušāk, gen. *-aka* m (Pirot, Šabac) = *kusák* {Kosmet) »l ° pojas, šal, velika uvijena marama poviše tkanice, 2° (metafora) prečanica kao dunderski termin, 3° porodično koljeno, linija (Makedonija)«. Prezime na *-ović* (Šabac). Balkanski turcizam (tur. *kuşak* »Leibgürtel« < *kursak)* iz terminologije odijevanja: rum. *cuşac* »Riegel«, bug. *kušāk* »Gurt«.

Lit.: ARj 5, 829. *Elezović* l, 349. *Lokotsch* 1265. Matzenauer, *LF 9,* 40. *Miklošič* 149. *SEW* 1, 652.

kusama f (Vuk, Sarajevo i bosanske varoši) »1° svečan doček kod vezira, 2° parada«. Turcizam prema Popoviću *kosisma* »hodanje, trkanje«, što se fonetski ne slaže. [< tur. *kuşanma* »svečanost«].

Lit.: ARj 5, 830. *Škaljić** 428.

kušati, *-am* impf. (1586, Vuk) *(is-, o-, po-, s-)* »1° degustare, 2° experiri, tentare« prema iteratīvu na *-va- -kusavati, -kušāvām, -kuševáti (s-), -kušivati, -kušujem,* samo s prefiksima i prema *küsiti, -im* impf. (16. i 17. v.) *(o-, is-, za-), prekuslt, -kūsim* (Kosmet) »doručkovati«, *prikusit* (Kosmet) »malo jesti«, *skusili* (hrv.-kajk. i čakavski), *iskušati, okušat* (Kosmet) i pf. *kusnuti, -em (za-* Kosmet) = *kuševáti, kušujem* (Jačke) i *kusnuti* pf. (Martié) »jednom pokušati (sa *š* iz prezenta *kušc* kao i u *iskusiti).* Izvedenice su od dviju osnova: *kuš-* i *kus-*. Od *kuš:* pridjev *iskušan* (18. v., jedna potvrda), radne imenice na *-āč kušāč,* gen. *-ača* »Versucher«, s pridjevom na *-ev kusačev,* na *-lac kušalac,* gen. *-aoca = (s)kušavac* (hrv.-kajk.), *skušitelj* »napasnik«. Apstrakta na *-nja (s)kušnja, iskušnja* (čakavski), *(i)skušnjava, kuša,* gen. *kuše* (Kosmet) »eufemizam: đavo«. Poimeničen part. perf. pas. *iskušenīk,* gen. *-ika.* Od *kus-* pridjev *kusan* (Smokvica, Korčula) »dobrog apetita«, *iskusan* »vješt«, *ukusan.* Postverbali na *-tk okušah,* gen. *-ska, preküsak,* gen. *-ska* = *prikûsak* (Kosmet) »doručak«, *skuša* f »napast«, *iskus* = *pokus* (iz češkoga), *zakuska* (iz rus. kao i rum. *zacusca), okus, ukus.* Radne imenice na *-telj skušitelj* »napasnik«, na *-lac iskusilac,* gen. *-oca, iskusitelj* m prema f *iskusiteljica.* Apstraktum na *-stvo iskustvo.* Tumači se kao praslav. posuđenica iz got. *kausjan* »γεύεσθ-αι, δοκιμάζειν», koji posudiše i Romani u Galiji, (današnji) Francuzi *choisir.* Da se riječi za ovakve pojmove i danas posuđuju, dokazuju naše novije posudenice *gust(o), (diz)gustirati, košta, žma* m i pridjev *žman* (ŽK, v.). Da je stara posuđenica, to dokazuje zamjena *u* za dvoglas *au* kao u riječima baštinjenim iz ie. ; *š* je nastao iz germ, *sj* kao i u riječima iz ie., upor. *paša, kaša* (v.). Prema tipovima *prositi - (is)prašati, nositi - (u)našati* stvoren je od *kušati kusiti (is-, o-)* kao praslavenska kreacija. Germanska je riječ ie. podrijetla, od ie. korijena **geus-* »jesti«. Odatle je i njem. *Kost* > *košta,* lat. *gustare,* tal. postverbal *gusto.*

Lit.: ARj 3, 909. 911. 5, 829. 827. 836. 830. 835. *Mažuranić* 597. *Elezović* 1, 126. 191. 349. Maretić, *Savj.* 181. *NJ* 2, 217. *Miklošič* 149. *SEW* 1, 652. *IF* 31, 409. *Holub--Kopečný* 195. *Bruckner* 284. *Mladenov* 70. *Kiparsky* 204. *Gorjajev* 177. Stender-Peterssen (cf. Janko, *Slávia 9,* 251). Hamm, *KZ 67,* 120. *REW*[3] 4685.

kuškuta f (Šulek, Stari Grad) »neka biijka«. [Tal. *cùscuta,* vlat. *cuscuta* < ar. *kušūt].*

Lit.: ARj 5, 835. *Šulek* 187. 512-13. *DEI* 1197.

kuşluk m (narodna pjesma, Bosna) »ručak u jutro«. Turcizam, apstraktum na *-luk* od *kuı* »ptica«, *kuşluk* »ptičje doba, doba ručka«.

Lit.: ARj 5, 835. *Školjić** 428.

kut, gen. *kuta* m (Vuk), sveslav. i praslav. **kotz,* »1° ugao, nugao, 2° toponim u sing. i pl.«. Pridjevi: na *-ьn kutan* (18. v.), poimeničen na *-jak kutnjak = kutnjak.,* deminutiv *kutnjačić* (Istra) = na *-îk kütnlk* »1° kutnji zub, 2° mjesto ili čeljade u kutu«, određeni na *-nji kutnji = kutnji* = (sa regresivnom metatezom palatalizacije) *kućni zubi* (Mostar), na *-ski kujski* od toponima *Kuti* (Boka blizu Herceg-Novog, glede *t > j* upór. *Dòbrojka* od *Dobrota).* Deminutivi na *-ьc kutac,* gen. *kuca* (također toponim), na *-ić kutić* (18. v., Lika, toponim). Augmentativ na *-ara kútára* f (Ston) »jama u ognjištu za smeće«. Složenica od sintagme: *kutoleža* m (17. i 18. v.) »mačak u kutu«. Glas *u* je nastao od nasala *ç.,* upór. stcslav. *kçtъ,* slov. *kot,* bug. *kăt.* polj. *kąt.* Ie. veze nisu pouzdano utvrđene. Semantički od^· govara lit. *kampas* »Ecke, Winkel, Gegend«, gr. κάμπω »beuge«, ali semantički i fonetski bolje odgovara gr. κάνθος »Augenwinkel«, koje dolazi u romanskim jezicima i u našoj posuđenici odatle *kantun* (v.), a smatra se i mediteranskom riječi.

Lit.: ARj 5, 837. 840. Ćorović, *ASPh 29,* 510. *Miklošič* 128. *SEW* 1, 602. *Holub-Kopečný* 183. *Bruckner* 225. *ZSPh 4,* 216. *Mladenov* 268. Zubatý, *ASPh* 16, 396. Guntert, *WuS* 11, 139. Uhlenbeck, *PBB* 30, 285. *Boisacq*[3] 406. *WP* 1, 351. *REW*[3] 1616. *DEI* 728. 729.

kuta f (Mikalja, Stulić) »čavka«.

Lit.: ARj 5, 837.

kutal, gen. *-tla* (zadarski otoci) = *kütao,* gen. *-tla* m (15. i 16. v., Dubrovnik)) = *kuto,* gen. *-tla* (Dubrovnik, Krtole) »1° čaša mjedena, drvena ili limena sa ručicom i poklopcem (služi za crpljenje vode iz zdenca, može se njome piti i vino, Krtole), 2° *kuto od mlina,* u koji seusipavaju masline, 3° mjera od lima za vino i drugo žitko«. Deminutiv na *-ьc > -ac kutlac* (17. v., Baraković) = *kutalac,* gen. *-aoca,* na *-ić kutlić* (16. v., Vuk), na *-ica kütlica* (Prčanj, Kućište) »1° lončić za vodu, 2° vojnička posudica od lima za vodu«. Augmentativi na *-ina kütlina* (Vuk, pogrdna metateza za čovjeka), na *-oca kutlača* (Mikalja, Crnogorsko primorje, Ulcinj) »ožica«, *kutlačina* (Lika, šaljiva metafora za čovjeka). Pridjev na *-ast kullast* (Lika) »nalik na kutlaču«. Denominal na *-jati kùtljati, -à* impf, »točiti se iz rupe kao iz kutla«. Nalazi se još u bug. *kútel* »1° Mörser, 2° Getreideschaufel, 3° Getreidemass, 4° Kupferkessel«. Odbacivanjem dočetka *-al,* koji se osjeća kao nastavak part. perf. akt., nastade *kuta* f (Lika) »l badnjić širi u dnu nego u vrhu, za basu, 2° drvena mjera (Hercegovina)«. Upor. prezime *Kutlović.* Ngr. κουτάλα »Schöpflöffel«. Posudenica iz balkanskog latiniteta *cotylus* < gr. κοτύλοζ, egejskog podrijetla. Ta riječ postojala je i u metatezi *cytulus* sa *y > m,* odatle rum. *ciutură,* koja zbog kretanja srednjovjekovnih nomadskih Vlaha postade svebalkanska riječ: *čutura* f, dem. *čuturica,* prezime *Čuturić* = *cêytyro* (Bednja, hrv.-kajk.) = *centura* (ŽK) = slov. *cutară,* bug. *čotura = čutura,* coirà, arb. *coire, future* (Gege), ngr. τσίοτρα, tur. *çotura.*

Lit.: ARj 5, 837. 839. *Pleteršnik* 1, 117. *Miklošič* 150. *SEW* 1, 633. *REW*[5] 2290. 4749. Meringer, *WuS l,* 4-5. *GM* 449. Raić, *ASPh* 1, 621. Seineanu, *IJb* 12, 146. Šturm, *ČSJK* 6, 64.

kutija f (Vuk, 17. v.) = *kutija* (Kosmet) »škatula (Lika, ŽK), 2° tabakera«. Deminutiv na *-ica kutijica* (18. v.). Balkanski turcizam grčkog podrijetla (tur. *kutu, kuti,* gr. κύτος »urna«, κυτίς »kutija«) iz terminologije oruđa: rum., cine. *cutie,* s deminutivima na lat. sufikse *-ucea > -uta* i *-ola > -oară cutiuța, cutioară,* bug. *kutija,* arb. *kutt,* ngr. κουτί »boîte«.

Lit.: ARj 5, 838. *Elezović 2,* 524. *Mladenov* 263. *Miklošič* 149. *SEW* \, 653. *GM* 218. Meyer, *Turk, l,* 50. *Pascu 2,* 31., br. 520. *Lokotsch* 1271. Korsch, *ASPh* 9, 514-515.

kutiänia f (Istra) »buka u veliku srijedu, četvrtak i petak u kotoličkim crkvama«. Zacijelo onomatopejskog podrijetla, uza sve što je onomatopeja neodređena.

Lit.: ARj 5, 839.

kútriti, *-im* impf. (Lika) »slušati, osluškivati, ništa ne govoreći«. Odatle *kutre* m prema f *kútra* »muško, žensko, koje uvijek muči«. Bit će s time u vezi *skutriti se* (Kutjevo, subjekt *ptica}* »šćućuriti se, pritotuljiti se, skljuniti se, scuriti se«. Etimološki je vjerojatno isto što *kutiti, kutí* impf, (subjekt *boležljivo dijete,* Srbija ?) »zamišljeno u bolesti cutaţi«. Upor. jedinog j-eprezentanta od praslav. *kuťp* u južnoslav. jezicima stcslav. *kutiti* »machinari«,

koje se nikako ne slaže u značenju. [Etimologija: *kutiti, kutriti* < *kut,* »ležati u kutu > bolovati > šutjeti«].

Lit.: ARj 5, 840. 839. Hirtz, *Aves* 437. *Miklošič* 149. *SEW* 1, 654. *Holub-Kopečny* 195. 335. *Boisacq*[3] 874.

kuturača f (Šulek, Podravina) »vrsta jabuke«.

Lit.: ARj 5, 840.

kûvac, gen. *kŭvca* m (Istra) »prunus ramicosus, trnjina (?)«.

Lit.: ARj 5, 840.

kùveo, f *kùvela,* pridjev (Vuk, Dubrovnik, Boka) »prezrio (o smokvi i o drugom voću)«, poimeničen na *-ica kuvelica,* na *-ka kùveoka* (Dubrovnik, 16. v.), odatle denominal (inhoativ) *kuveočiti se, ì* (subjekt *smokva)* »postajati kuveokom, prezrijavati«. Upor. u južnoj Italiji *kuffedda* »pula di grano«, izvedenica na *-ellifs* od gr. κουφός »leicht, nichtig, leer« i *cúxxara* »castagna vuota« te bug. *kuf, kuh* »hohl, leer« od pomenutog grčkog pridjeva. Drukčije Miklošič, koji tumači od *kn* + *veo* < *vęd-lo,* ali ne objašnja.va izvor od *ku-*.

Lit.: ARj 5, 841. *Mladenov* 264. Skok, *ZRPh* 54, 471., br. 3. *Rohlfs 248.* 1135. *Miklošič* 152. 380.

kùvet m (narodna pjesma, Bosna) = *kŭvet,* gen. *-età* (Kosmet) »snaga, moć«. Na *-lija kuvetllja* (Kosmet) »koji daje snagu«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *quvve* = *quvvet* > tur. *küvet)* iz svagdašnje terminologije: bug., arb. *kuvét* = *kovet;* bug. *kuvetlija,* eine, *cuvete* f »vigueur, force«, *cuvetli* »fort«.

Lit.: ARj 5, 841. *Elezović* 1, 337. 2, 523. *Mladenov* 260. *Pascu 2,* 129., br. 387. *GM* 219. Skok, *Slávia* 15, 361., br. 451.

kuviza f (Split ?, Kolombatović) = *kuviz* m (Ivančani, Bjelovar) = *kuvica* (Gornji Sjeničak, -Topusko, Gomirje) = *kuvača* (Lonja) = *kuvizac* (Split ?, Kolombatović) = *ovizac* (Daničić, Dubrovnik ?) = *kavijuza* (Jazavica, Novska) = *kavijuga* = (metateza) *kajivuga* (Šumanovci) = *ćuviza* (Neretva) = *čuviz* (Neretva) = *skovijuza* = (sa metatezom) *skojivuza* (Čazma) »ptica vanellus vanellus«. Oformljena onomatopeja *kiizvitt,* kojom se oponaša glas te ptice.

Lit.: ARj 5, 841. Hirtz, *Aves* 82. 209. 245. 436.

kuzla f (Prigorje, Zagorje) = *kuzla* (ŽK) »kuja, kusa«, također slov. *kuzelj* — *kuzej* m prema f *kúzla* = *kuza, kûzek, kužej* »canis«. Matzenauer upoređuje sa oset. *khug* = *khudz, khuds* »canis«.

Lit.: ARj 5, 841. *Pleteršnik* 1, 491. Popović, *Sintaksa* 37. Matzenauer, *LF 9,* 41.

kuzlac m (Posavina, lađarski termin) »klin kojim se pričvršćuje klupa na lađu«.

Lit.: ARj 5, 841.

kùzo, gen. *-ola* m (18. v., Lika) = (sa metatezom) *kozu!* (ŽK) »posudica od kore za jagode, krbulja, lubica (pastirski izraz)«. Deminutivi na *-ьc kozlac* (Prigorje) »pastirska posuda za jagode«, na *-ić kuzlić* (Janjce, Lika) = *kuzolić* (Lika), na *-iça kuzòlica* (Vuk Hrvatska) = *kùzalica* (Lika, Liješće, Čoviće, Sinac) »vodijer, tobolac«. Na *-as kuzolaš* (Banat) »(metafora) opanak«. Nalazi se još u slov. *kozól, kozólec, kozulj* »Körbchen aus Baumrinde«. U drugim slavinama stoji *b j v* mjesto /: polj. *kažub* = *kozub,* ukr. *kozub,* ruš. *kuzov.* Madž. *kazu(p)* dokazuje da se s tim suglasnikom na kraju govorila ova riječ i u Panoniji. Zamjena sa *l* i oscilacija *u* — *o* nastala je unakrštenjem sa *Ђогыъ* (v.). Upoređuje se sa tatarskim (u Kázánu) *kizau* »posuda iz brezove kore«. Ako je to upoređenie ispravno, a semantički jest, išla bi riječ u isti red sa *biljeg, klobuk,* tj. u turcizme proširene još u avarsko doba.

Lit.: ARj 5, 419. 842. *Pleteršnik* 1, 451. *Miklošič* 136. *SEW* 1, 596. *Bruckner* 263. *GM* 408. Vasmer, *ZSPh* 9, 367-368. Barić, *FPP* 1, 233 (cf. *IJb* 12, 121).

kuzun (sa *n* mjesto *m,* obratna pojava u *bujrum,* v.) »uzvik od mila: *devojko, kuzun,* u narodnim pjesmama uz lično ime *starac Janjo* = *Jano,* knez Srijema < *Johannes* prema novogrčkom kao u *Kir Janja«* — *kuzum* (Kosmet) »uzvik koji upotrebljava musliman kad govori kršćaninu: *Kuzum Spiro«.* Balkanski turcizam (tur. *kazum* »janje moje« od *kusu* »janje«, s posesivnom postpozicijom kao u *đžanum,* v.) iz osjećajne terminologije: bug. *kuzúm.*

Lit.: ARj 5, 843. *Elezović* 1, 339. *Mladenov* 260.

kužan (16. v.), part. p=rf. pas., u *izrazu do slova do slova kužan* (riječ je o knjixi.i. Značenje nije jasno: prema Jagiću možda «preveden«, prema Pintaru »kompiliran, impressus«.

[Etimologiju vidi pod *glosa*. Štefániou je »ispravljen, revidiran«, u brevijaru iz 1486].

Lit.: Pintar, *ASPh* 31, 315-316. Jagić, *ASPh* 31, 316. Stefanie, *Rkp.* 149. 152.

kúželj m (16. v., Zoranie) »1° tok vode u paraboli bez žlijeba, 2° kolovrat, vrtlog (Belostenecl«. Denominali na *-ati kuželjati* (subjekt *voda,* Pavlinović, Šibenik) »vreti«, na *-iti kaželiti* (Mrnavić, 17. v.) »brzo teći*; *ki/želja mi u drobu* (Šibenik). Ovamo *kúžalj,* gen. *-zija* m (Istra) »unda«. Sa *žnj* < *žlj* (upor. *siganj* < *sigalj* < lat. *situlus) kužanj;* gen. *-šnja* (Boka, Ljubiša). Sinonim je *glogolj* (v., Šibenik) = *glògoj* (Korčula). Bit će onomatopejskog postanja. Uza sve to je riječ izolirana medu slavinama.

Lit.: *ARj* 5, 843. 844. Gavazzi, *Ivšićev zbornik* 81-83.

kužin, gen. *-ina* m prema f *kužlna* (Perast, Dubrovnik, Dalmacija) prema mlet. *cusin, cugino* == *kuzên* m prema f *kuzína* (Zagreb, gradski govor) prema fr. *cousin, -e* »bratučed«, od kllat. *consobrinus* > vlat. *cosinus.* Upor. *kosobrin,* gen. *-ina* (Kranjska gora) »zmerjalen priimek nerodnežu«. Od prefiksa *con-* (upor. *consocer* > arb. *krushk* »djever«) i *sobrinus* (tako u španj. i port.), izvedenica na *-Imts* od korijena od *soror* »sestra«.

Lit.: *ARj* 5, 845. Budmani, *Rad* 65, 164. *Pleteršnik l,* 443. *REW*[3] 2165. *DEI* 1069. 1186.

kva »glas (onomatopeja) kojom se oponaša glas patke (ugarski Hrvati), vrane (Otok, Slavonija)«. Oformljen sa *-kati kvákati, kvače, -ã* (hrv.-kajk., ugarski Hrvati, subjekti *patka, vrana).* Na *-ač: kvakač* »ardea nycticorax« = *kvakva* f, na *-avac kvakavac,* gen. *-avea* (Livno, Bosut, Mostar).

Lit.: *ARj* 5, 845. Hirtz, *Aves* 246.

kvadar, gen. *-dra* m (Perast, Boka, Božava, Rab, Dubrovnik, Cavtat) = *kváder,* gen. *-dra* (Vrbnik) = *kvádro,* gen. *-dra* m (Buzet, Sovinjsko polje) »uokvirena slika«. Jednom je (16. v.) potvrđen *kvadar* kao pridjev »četverouglast«. Oboje talijanizam *quadro* < lat. *qiiadrum, quadrus.* Odatle glagol *quadrare,* od čega poimeničen part. perf. *kvadrat* m (18. v.), pridjev na *-ьn* > *-an kvadratan', kvadra* f (Račišće) = *kvadra* (Potomje) »(brodski termin) stražnji dio krme na malenim lađama ravno odsječen«. Ovamo ide kao venecijanizam *(dr* > *r* upor. *Žara) kara* (Mljet) »kraj jedra obrnut put prove, vezan za vrh Iantine *(ponta od kare),* za koju su vezana dva konopa«. Upor. *dr* > *r* u mlet. *kuara* (Verona). S tal. prefiksima *re-* > *-ri: riquadro* n (Buzet-Sovinjsko polje) »debela greda nad otvorom od vrata mjesto kamenog luka« < furi, *requadro,* tal. *riquadro; s-* < lat. *ex-: *škvadro* (potvrđeno samo *biti u škvadru,* protivno *sunulan,* Crmnica), postverbal od *squadrare* < lat. *exquadrare* »učiniti na 4 ugla«, odatle deminutiv na *-ellus* > tal. *-elio skvadrê,* gen. *-ela* (Cožava) »pifferello«. Ovamo ide iz dalmato-romanskog *na kùrtio* (Šolta). Primjer: *nemoj leć na skinu, nego na kurtio; ako se čini tanka travatura, matuni se stavljaju na kurtio* = *na bandu.* Od vlat. **quadrellu* (upor. kat. *desgayrell* »schief«); *tr* mjesto *dr* nalazi se i u toponimu *Calribum* (Rab) < *quadridium* i kod Grka u južnoj Italiji *krateddi* = *kroteddi* = *kolreddi* »grosser langer Tuffsteinblock«. Metatezaír *>rt* izazvana unakrštenjem sa *quartus,* u ngr. *κάρτον* »Viertel«. Glede *qua-* > *ko-* u balkanskom latinitetu upor. *korizma* i rum. *codru* < *quadrus* »šuma, arb. toponim *Kõdral* (pokraj solane u Ulcinju), *Kadra qershîs, pĕj Kōdrash, Kodrëza* (kod sv. Đurđa, selo Mi-Ijevci) < arb. deminutiv *kodrëzë* »šumica«. Iz dalmato-romanskog potječe možda *padro* m (Poljica) »čovjek gverok, razrok« < **quadro-(culus),* sa *qu* > *p* kao u rum. *patru* < *quattuor.*

Lit.: *ARj* 5, 846. 9, 557. Macan, *ZbNŽ* 29, 213. Cronia, *ID* 6, 113. 120. Kušar, *Rad* 118, 20. *REW*[8] 6921. *Rohlfs* 921.

kvaderna f (13. v., Zakon vinodolski), odatle *kvadernica* (Kastav, statut) = *kvadirnica* (venecijanizam) = *kvatiran,* gen. *-irna* (14. i 15. v., može biti i dalmatc-ŗomanski leksički ostatak) »notárska knjiga«. Od lat. brojevnog pridjeva *quaternus* u distributivnom značenju. Ovamo ide internacionalna riječ provansalskog podrijetla fr. *caserne* »prvobitno kućica za 4 vojnika, danas vojarna« preko njemačkoga: *kasarna* (18. v., Srbija, Slavonija, Bačka); ispuštanjem dočetka *-na,* koji se osjećao kao naš pridjevski sufiks: *kàsãr,* gen. *-ara* (Bačka, Lika) = *kasar* (ZK); prema tal. *caserma* > *kàsarma* (Vuk, Crna Gora), *kasara* (ugarski Hrvati, Crna Gora). Prema *kasarna* stvoren je neologizam *vojarna.*

Lit.: *ARj* 5, 854. 878. *REW*[3] 6954. *DEI* 792.

kvaka f (18. v., Vuk), praslav., »1° uncus, 2° mandal, zasovnica, 3° (Posavina) bat za zabijanje štika u drvo da raspukne, 4°-(Cu-

čurje) držak u kose«. Posljednje značenje i u *kvacelj* (Kupčina Donja, sufiks *-elj* kao u *rucelj,* v.) = deminutivi na *-bk kváčak,* gen. *-ika* (Levanjska Varoš) »isto«, na *-ica kvačica.* Denominali na *-iti kvačiti, -im* (18. v.) *(do-, za-, s-),* iterativ na *-va- -kvačivati, -kvačujem* pored *-vam* samo s prefiksima. Postverbal (?) odatle *kvak* m (Vuk) »1° (u nejasnom izrazu) *ja njega ni u kvak* »ignoriram ga«, 2° klićak u voća (Toran, Slavonija)«. Prema prijevojnom tipu *y — va (kyšt — kvasí) kvaka* je prijevoj prema *kika* (v.) i *kuka* (v.). Upor. istoznačnost *dokvačiti* = *dokučiti* kod pisaca, češ. *kvačiti* »frapper, juriti« i *kuka* »bâton«; *kvaka* se nalazi još u slovenskom, slovačkom i u gornjcv· lužičko-srpskom.

Lit.: ARj 5, 846. 845. *Miklošič* 146. *SEW* 1, 655. *Holub-Kopečný* 195. 301. Machek, *LF* 65, 314-319 (cf. *IJb* 24, 356).

kvalitât, gen. *-adi* f (Ra6) = *kvalitāt,* gen. *-i* (Dubrovnik, Potomje), talijanizmi *qualità* (sttal. *-ade)* = *kvalìtet* m (francuzizam preko njemačkoga), današnji pridjev na *-ьn* > *-an kvalitetan (r^ina roba).* Učene riječi od lat. apstraktuma na *-tas* od *qualis* »kakav«.

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 24.

kvar f, m praslav., »l ° detrimentum, škoda (15 — 17. v.), 2° šteta«. Pridjevi na *-ьn kvaran* (1595, Vuk) = *kvaran* (ŽK) »1° koji trpi štetu, gubi, 2° pokvaren«, na *-ljiv skvarljiv (po-, s-, ne-),* poimeničen na -osi *skvarnost* f. Apstraktum na *-ež kvarež* f, m. Denominai na *-iti kvariti, kvarim* (16. v., Vuk) *(is-, po-, s-),* iterativ na *-va- (is)kvarívati, -ujem,* na *-ovati kvarovali, kvàrujëm* (18. v., Slavonija) = *kvarovati* (ŽK). Nalazi se još i u drugim slavinama, osim u češkom, poljskom. Postverbal od *škvařiti* je Vukov *čkvar* (Risan) < **skvar* > **škvar.* Madžari posudiše *kor* »Schaden, Nachteil«. Najvjerojatnije je da je prijevoj od praslav. korijena **skvbr-,* koji je u *skvrna, oskvrnuti* (v.).

Lit.: ARj 5, 847. Ivšić, *HJ* 1, 124. si. *Mazuranić* 577. *Miklošič* 150. *SEW* 1, 655. *Mladenov* 235.

kvärat, gen. *kvarta* m (17. v., Vuk, Istra, Vodice, Perast, Boka, Tivat, Božavay Rab) »četvrti dio, četvrtina, četvrt (mjera za tekućine, vrijeme, meso)«. Deminutivi na *-ić kvarni* (Istra), na *-ičić kvartlčič* (Istra), na tal. *-ino kvartin* (Istra), na složen tal. sufiks *-icino (päť)kvartežm* »mjera za vino«, na dalm.-rom. *-uč* < lat. *-ūceus kvartuč* (18. v., Rab, Dalmačija). Poimeničen u m. r. lat. > tal. brojevni pridjev redni *quartus* > *quarto,* u ž. r. *kvarta,* gen. pl. *kvãrãt* pored *kvárt* (14. v., Marulić, Istra) »mjera za žito«, deminutiv *kvartica* (čakavci, 16. v., sadrži 4 kvartarôla, = 5 kg, Malínská). Deminutiv *kvartārai* ima dva sufiksa *-arius* + *-olus.* Na *-arius* > fr. *-ier* > *-ir* (preko njem. ili tal. *-iere): kvartér* (kajkavci, Belostenec), složenica *kvartermešter* < njem. *Quartiermeister, kvartirmôr* (ŽK) »Quartiermacher«, *kvàrtijer,* gen. *-éra* f »1° četvrtina, 2° nekadašnja kazna«, *kvartijer od krme, kvartijerić* »četvrtina ovna« = *kvàftïr,* gen. *-ira* (18. v.) »stan«, *kvartirnīk* »ukućanin«, pridjev *kvàrtīrskīi, kvartîr* (Kućište) »zadnji košet od brava«, (disimilacija *r - r* > *r - lj) kvartilj* (19. v.) »isto što kvartir«, pridjev *kvartiljski.* Denominal na *-ati kvartali, -am* impf. (18. v., Vuk) »1° rastrgati na četvero« < tal. *squartare* (prefiks s- < *ex-* ispušten zbog toga da glagol može dobiti imperfektivno značenje), *kvartali se u što* (Bosna, Banja Luka)» 2° miješati se u što, pačati se«, s našim prefiksom *raskvartati* = *raškvartat* (Perast) < *raž-* + *squartare* < **exquartare.* Slov. *kvarta* »Spielkarte«·, *kvarta ț* »roguša« < njem. *Quarte, kváriac* »Kartenspieler« od *kvartáli (pri-)* »igrati na karte«, *kartovna* < njem. *Kartaune* < *quartana.*

Lil.: ARj 5, 848. 850. *Pleteršnik 2,* 413. 389. Kušar, *Rad* 118, 23. Ribarić, *SDZb* 9, 138. 139. *REW** 3061. 6936. Matzenauer, *LF* 9, 44.

kvarítac, gen. *-ica* m (Dubrovnik, okolica, Stulić, Budmani) »bjelutak, neka vrst bijelog i tvrdog kamena«. Od tal. *quarzo* < njem'. *Quarz,* nastalo na jednak način kao *peretak* od *perec* (v.), tj. analogijom od gen. *kvarca* < *kvarlca* novi nominativ **kvartac, kvaritac.* [Usp. *kralitac,* na Braču].

Lit.: ARj 5, 849.

kvarnar pored *krnãr* (tiskarska greška mjesto *kvmâr* ?) m (središnja Istra, Vodice, Slovinci) »četrdesetina (ovce se broje samo *na kvarnare;* primjeri: 60 *ovaca* = *kvarnar i po ovãc;* 85 *ovaca* = *dva kvrnâra i pet glav)«.* Istroromanski leksički ostatak od lat. *quadragenarium* »što se sastoji od 40«. Nije potvrđeno dosada ni u današnjem istroromanskom ni u ostalim romanskim jezicima. Možda je u vezi s ovim brojnikom ili sa *quaternus* ime zaljeva *Kvarnar* m (17. v., Baraković), danas sa mletačkim *-ariu* > *-er Kvarner,* gen. *-éra* (narodna pjesma, Istra) = *Karner*

(Mikalja, Belostenec), tal. *Carna.ro,* kslat. *Chiamarti culfus* (9. v.), lat. *sinus flanaticus* (od *Flanona > Plomin,* tal. *Fiamma)* »plominski zaljev<«, tál. deminutiv *Quarnerolo,* kroatizirano u *Kvarnerić.* Od naziva *Kvarnar* potječe možda ime plemićke (patricijske), porodice (13 — 16. v.) u Zadru *Krnaruri* (Baraković) = *Krnarutić* (17. v.), lat. (dalm,--rom. ?) *Canaruta, de Canarino* pored *Carnäruta* (1347, gubitak prvog *r* zbog disimilacije), ako je izvedenica na gr. -ότης > tal. *-otto: Carnarotlo* »čovjek sa Kvarnera« (upor. *Perzagnotto, vegliati t/o* od *Veglia).*

Lit.: ARj 5, 850. 870. Skok, *Slav.* 19. Ribarić, *SDŽb 9,* 115. 161. Ive, *AT* n. s., 1, 177. Isti, ***Atti*** *e memorie di Società istriana di archeologia e storia patria* 18, 161—167.

kvas f (Vuk), sveslav. i praslav., »fermentimi, Sauerteig, Germ*. Deminutiv na *-ьc kvasac,* gen. *-sca* m (15. v.), danas domaća zamjena za germanizam *germa f.* Augmentativ na *-ina kvàsina f* (Dalmacija, Istra) = *kvasina* (Smokvica, Korčula, Okruk, Čiovo) »ocat, sirce*. Pridjev na *-ъn kvasan* (17. v.), poimeničen na *-ik kvasnik* »pijanac« (u tekstovima" pisanim crkvenim jezikom), na *-ica kvasnica* f •pogača u kvas«, *skvasnica* f »podroba, umočen kruh u vino ili juhu«, na *-ost kvasnost* f (16. v., jedna potvrda). Na *-ilo kvasilo* n (18. v.) = *kvàsilica* (Vuk) — *kvasilica krpa* (kojom se kosa kvasi). Na *-elj kváselj* m (južna Dalmacija) ••vrsta loze koja daje grožđe rdavo i ljuto (— kiselo)«. Denominal (kauzativ) na *-iti invàsiti, -ïm* ('H. v., Vuk, Kosmet) *(is-, o-, po-, ras-, s-, sa-}* »humecto, viažiti«, u Dubrovniku razlika u akcentu *kvasiti = kisnuti* »posrali kiseo« (inhoativ), odatle poimeničen part. perí', pas. na *-ica kvašenica* (Istra) »1° kiseli kupus, 2° jelo napravljeno od kriški kruha, jaja i masti (Vuk)«, odatle impf, *skvašaii, -am* (nije ušlo u jezik); na *-ati kvasati (se), -am* -»bujati (o tijestu kad je u njemu kvas)«. Riječ je kulturna. Rumunji posudiše *a covasi* »kiseliti«, s apstraktumom na *-eh > -eală covaseală* »Sauerteig«, *covala* f »kiselo piće priređeno iz kukuruzna brašna« < **kvas* -f- *-гa,* koje je potvrđeno u ukr. i rus. *kvasa.* Kako dokazuje slov. *kvasa* »Beize«, izvedenica je postojala i u južnoslavenskom, odakle je rum. *covaįa (o* je svarabhakiički samoglas zbog grupe *kv-* koja ne postoji u rumunjskom). Madžari posudiše *kovász* »Sauerteig«. Praslav. *kvasí* je prijevoj od **kys-.* Uporeduje se s lat. *caseus* »sir« i prakritski *chasi* »Buttermikh«, arb. *kos.* Ie. je korijen **quat(K)-,* raširen formantom *-so,* a prvobitno je značio »pjeniti se u procesu fermentacije«. V. *kiseo, kasan.*

Lit.: ARj 3, 912. 5, 851. 853. *Elezović* 1, 289. Hraste, *Rad* 272, 23. *Miklósié* 157. *SEW* 1, 655-656. *Hohtb-Kopečný* 197. *Bruckner* 286. *WP* 1, 468. *Trautmann* 147. *Mlade/iov* 235. *Gorjajev* 138. Ehrlich, *RSl 4,* 260. *GM* 201. Joki, *Unt.* 273. *IF* 30, 204. Charpentier, *Gioita* 9, 33. sl. (cf. *IJb* 7, 35). *Boisaaf* 750. *Tiktin* 427.

kvätre, gen. *kvatārā* f pl. (ŽK, Rab, Božava) = *kvâtri,* gen. *kvàtrï* (16. v., Dubrovnik), slov. *kvatre* f pl., *kvâtri* m pl. »post što biva četiri puta na godinu«. Od lat. sintagme *qiiattiior tempora* (božične, grgurevske u korizmi, uskrsne, duhovske) kao crkvenog termina = tal. *le quattro tempora,* ispuštanjem opće riječi *tempora* i prijenosom pl. na lat. brojnik. Pridjev *-ъn > -n kvatrn, kvătrni* (Istra), *kvâtrenï* (sjeverozapad), poimeničen na *-ica kvãtrnica* (Notranjsko), na *-en kvâtren (post).* Stezanjem dva elementa sintagme nastaje *kantore* f pl. »isto«, također madž. *kantor,* upor. njem. *Quatember* »isto«. Talijanizam na dem. *-īnus: kvatrīn,* gen. *-ina* (17. v.) »vrlo mali novac«.

Lit.: ARj 5, 844. 854. *Pleteršnik \\,* 493. Kušar, *Rad* 118, 21. Cronia, *ID* 6, 113. *SEW* 1, 482.

kvázi (Perast) prilog, »kao da, kő bajagi, gotovo«. Od tal. latinizma *quasi* »kao da«. Ovamo možda kao dalmato-romanski leksički ostatak *kozar,* gen. *-ára* m (18. v., Vuk, Dubrovnik), često u vezi sa *zlato: slatokozar* (Stulić), *zlato od kozara,* od sintagme **quasi aurum.*

Lit.: ARj 5, 415. Zore, *Tud.* 10.

-kvečiti se, samo s prefiksom *na-,* -nagnuti se«. Varijante *natkvesiti se, -im* (zaplanjsko-sirljiško narječje) »objesiti se, spustiti se, viseći« = sa *na- nakvesil se* (Kosmet) • • nagnuti se, naeriti se«.

Lit.: ARj 7, 692. *Elezović* 1, 437. 449.

kvenda f (hrv.-kajk.) »nardus spicinardus, neka mirisna trava«. Od njem. *Quendel* »thymus serpillum L.«.

Lit.: ARj 5, 854.

kverela f (17. v.) »tužba na sudu«. Denominal na *-ati kverelati, -am* (18. v.) »tužili na sudu«. Učena riječ koja nije prodrla u jezik, od lat. *querel(l)a,* od *queror, qiieri, qiiestus.* Odatle poimeničen part. prez. *kverulant* m

(Zagreb) »tužakalac«, od *querulus.* Apstraktum na *-io* od part. perf. *questio,* gen. *-onis* > učeni talijanizam *kvestijon,* gen. *-i* f (Istra, 16. v.) = *kveštijun* (Vrbanski statut) »pitanje, raspra«.

Lit.: *ARj* 5, 854.

kvíčati, *kvičím* impf, (s-), baltoslav. i praslav. onomatopejski glagol na *-éti,* »winseln«, prema pf. *skvìknuti, -ēm, skvikati, -čem.* Postverbali *kvič,* gen. *kviča* (Istra) »ko kviči« (upravo radna imenica na *-го), (s~)kvìka ţ* »kvičenje«. Na *-ela kvičela* (Mikalja) »vrsta drozga, turdus pilaris L.« (naziv prema glasu *quiqui).* Upor. i *kvrčeo,* gen. *-ela* (? Božjakovina) »bombinator igneus«. Na *-jukati kvijukati* od imenice *kvijuk,* obrazovane kao *pijuk* (v.). U lit. *kvykti* = *lot. kvïkt.* Ista onomatopeja dolazi još u varijacijama: sa *l* mjesto *k l č kvíliti* (ŽK, Fužine, subjekt *prase).* U Istri je *kulle,* gen. *kvileta* na hipokoristik od *kvič.* Sa *n* mjesto *k / č: kvinac,* gen. *-nca* »kvičela, parus major L.« zvan i *cvinjak, cvinjčić, čvinčić, cvitak,* sve prekrajanje ptičjeg glasa na razne načine. Sa *e* mjesto *i: kvéčati, -im* impf. (Vuk, subjekti *dijete, zec)* = *kvekati* (15. v.), s postverbalom *kveka í* (Vuk), prema pf. *kleknuti, kveknēm* (Vuk), od onematopeje *kvík,* Upor. *kvákati* (v.). Sa *r* mjesto *k / č: kvrliti, -im* impf, »kvičali«. Sa *kvrčaci, skvrčati* = *creati* (subjekt *utva, kos)* prema pf. *kvrknuti, -e* (Dalmacija) upor. ptičju onomatopeju *k-vr.* Postverbal *kvíká.* Iterativ *kvrknjívati.* Deminutiv na *-otati kvrkotati, -će.* Na *-vac kvŕkavac,* gen, *-avca* »kreštelica«. Sa *c-* mjesto *k- cvíljcti, cvilim* »weheklagen)«. Isto sa *г* mjesto *i: cvrčati, -čí* (ŽK, subjekt *led pod cipelama),* s postverbalom *cvrč,* gen. *-i* (ŽK) »oštra /irna«. Ovamo još za oponašanje ptičjeg glasa *cггkutati, cvrkal* m i *cvrká* f, *cvŕknuti, cvrkac* m »Zaunkönig«, *čvrljak* (Marulić) »sturnus vulgáris L.«, *cvrčak.*

Lit.: *ARj* 5, 854. 855. 857. Hirtz, *Aves* 48. 49. 71- 72, 247. Isti, *Ampà.* 80. *SEW l,* 656. 657. *Boisacf"* 480-481. Matzenauer, *LF 9,* 45.

kvïjer, gen. *-éra* (Dubrovnik, Potomje, Pelješac, jekavski, Orbini) = (ikavski) *kvîr,* gen. *kvira* (17. v., Mikalja, Bella, Stolić, Voltidi) »teleća, ovčja, kozja, svinjska, magareća koža, što nije upravo učinjena, nego očišćena, vapnom zalužena, kamenom palicom izglađena, te se na njoj piše, ili se u nju vežu knjige, služi za bubnjeve, kao opnica za pisanje (Zore)«. Prema Šuleku hrvatski naziv za lat. *pergamena,* njem. *Pergament.* Pridjev na *-ъn* > *-an kvijeran* (Stulić). Prvobitni je dubrovačko-romanski oblik bio *kvir,* u kojem je u Dubrovniku r zamijenjen kao u *lijer, kupjena.* Ima se prema tome pretpostaviti kao dalm.-rom. **kueir* (sa *ç* > *uè)* > **cmr* > **kuir* > *kvir* od lat. *corium,* ie. riječ, korijen **sker,* tal. *cuoio.* Glede rom. *uí* > *vi* upor. mlet. *soaza* > *svaža* (Bosna, v.). Ovamo ide još *okvir,* gen. *-ira* m (Vuk, Srbija, Dalmacija, Pavlinović, Slavonija, Kanižlić, danas općenito, odatle slov.) »čerčivo, oplata, Rahmen > rama (ŽK)« ; *o* je došao od denominala na *-iti okviriti, okvirim* (Vuk) *(u-, za-),* s prefiksom *o, ob* kao u *okrug* od *okružiti, ogrije* od *ogrliti.* Sa *-amen* u kolektivnom značenju > tal. *-ame koram* m (Smokvica, Korčula, Dubrovnik, Cavtat) = *korom,* gen. *-ama* = *korán* (Božava) (čakavski) »1° koža ustrojena, za donove, 2° laneno platno (Dubrovnik)«. Denominal na *-iti koramiti se, -im* impf, »(metafora) kočiti se«. Na *-ellus karamela* f (Korčula) »pojas od kože«. Od lat. *cáriamén* > tal. *corame, coramella* Ovamo ide *karacada* f (Potomje) »ratni brod, oklopnjača«, izvedenica na *-ata* > stmlet. *-ada* od tal. *corazza* (14. v.) < lat. *coriaceus* »kožnat«, *corazzata* (1878). Ovamo ide sa *o* > *ъ, 0* (upor. *kruna) kračina* f (Dalmacija, Pavlinović) »1° slijepljeno vino na bačvi, 2° vodeni talog pri sudu ili pri lokvi, poput kore (služi kao lijek kad se čeljade opari)«. Izvedenica je na lat. *-inus* od pridjeva *coriaceus: *coriacīna.* Upor. tal. *corazzina* »corazza senza panciera«, srlat. *corazine* (1293).

Lit.: *ARj 5,* 429. 321. 8, 855. 887. *Pleteršmk* l, 818. *NJ* 3, 252. Cronia, *ID* 6, 112. *Banali* l, 279. *REW** 2233. *DEI* 1102. 1103. 1191.

kvô (Srbija), onomatopeja kojom se oponaša glas kvočke; *kvoč* (Dobroselo, Lika) »isto«. Oformljena na *-cali kvocati, -če, -ča* (16. v.. Istra) impf, *(ras- se).* Odatle subjekt *kvočka* f na *-bka.* Augmentativ na *-etina kvočetina.* Na *-jak kvočāk* »kokošinjak«. Sa stezanjem *vo* > *o* (kao u *skorac* < *skvorac* za *škvorac) kocati, -če* (Rijeka) *(ras- se), kočka* (Dalmacija, ŽK). Varijanta / mjesto *v: kločka,* tako bug., rum. *cloşcă, cloşniţă* »Brutstätte«, *clacă, a cloci* ~ *clocăi,* arb. *klloçís.* Upor. stcslav. *klokotati* »glucken, gackern«. Onomatopeja se upotrebljava za radnju učinjenu kao kvočka : *kvôknuti, -knēm* »na po sjesti, na po kleknuti«.

Lit.: *ARj* 5, 139. 96. 855. Ribarić, *SDZb 9,* 161. *Miklosič.* 150. *SEW l,* 521. *Holub--Kopečný* 196. *Bruckner* 288. *KZ* 43, 304. 326-327. *Mladenov 242.* *WP* 1, 496. *GM* 191. *Tiktin* 378.

kvòga f (Lika) = *kvȑga* (18. v.) »čvor, guka«. Pridjev na *-av kvògav* (Lika) = *kvrgav*. Deminutiv na *-ica kvržica*. Na *-aja kvȑgaja* f (Vuk, Šumadija) »kruška po kojoj su kao male kvrge«. Na *-bnja kvržnja* (18. v., Kanižlić) »kvrga«. Upor. *hrga,* pod *grč*.

Lit.: *ARj 5,* 856.

kvȑc (Lika), onomatopeja kojom se oponaša zvuk pri radnji, udaranju. Oformljen na *-ati kvȑcati (sé), -am* impf. (Lika). [Odatle glagolska imenica *kvȑcanje* n, a možda i *kvrcka f* iz zagonetke: *sprijeda kvrcka, straga kocka a* u srijedi kroz vodu teče (= *kazan za rakiju)}*.

Lit.: *ARj* 5, 856.

L

-la[1], postpozitivna čestica u prilogu *onud(a) : onudla* (Istra, čakavski). Maretić s pravom ističe da tome *-la* odgovara u drugim primjerima *-r, -j, -ka: onudar, onudir, onudakaj, onudej,* ali mu je postanje nejasno. Tim *-la* očito se pojačava značenje. Potječe od tal. priloga *là* »ondje« < Mlat. *illac.*

Lit.: ARj 9, 10.

lá[2] 3. 1. sing, prez., u *izraza ko što la* (govor Turčina u narodnim pripovijetkama) »ko što voli«, od glagola *lati* »voljeti«, koji postoji još u govoru Krašovana (Rumunjska), sa gubitkom početnog *vo-,* V. *voljeti.*

Lit.: ARj 5, 859. Skok, *JF* 18, 257. Petrovici, *Graiul Caraįovenilor* 181.

la[3] (18. v., jedna potvrda), u izrazu *la la la govoriti* »onomatopeja (glas) za oponašanje nerazgovijetnog djetinjeg govora«. Oformljena *lalati* (subjekt *dijete)* impf. (Belostenec, Stulić, Voltiđi). Upor. njem. onomatopeju *lallen.* Ovamo *lale* m »qui stulta loquitur«. Odatle *lábára* f (Dubrovnik, Korčula) = *lábára* (Lumbarda) »žensko (sluškinja) koje mnogo, nerazgovijetno i bezobrazno govori« = na *-ica labanca* prema m. na *-ьc labarac* (Stulić), pridjevi na *-av labarav* i na *-äst,* denominal *labàrati* (Dubrovnik) = na *-iti làbariti, -lm (od-)* »govoriti mnogo i bezobrazno«. Onomatopeja se prenosi i na zvuk što ga čini pas kad jede. Upor. rus. *lopatь* »fressen« i gr. λαφύσσω »verschlingen«. Odatle pejorativ *lahati -ânı* impf, »nepristojno jesti i piti«. Upor. *hlapnuti > lăpnuti* (v.). Ovamo *lapsati* (Lika, subjekt *kuja)* »lokati«. Na *-tati lâptati, -će* (Krašić, subjekt *pas,* objekt *vodu),* dok kod Marulića ista onomatopeja znači »teško disanje psa od umora«. Od životinja prenesena je onomatopeja na čovjeka: *labrnja f* (Lika) »(pejorativno) usna«, sa varijantom *labrda.* [Usp. i *lábra}.* Ne može se pomišljati na posudenicu od tal. *labbro,* kako dopušta Budmani. Upor. za pejorativne prijenose izraza za životinje na čeljade hrv.-kajk. *gubec* i *gubica* (Vuk). Pred läbijal umeće se *IH iambarlt, -arint* impf. (Kosmet) »govoriti što mu drago« = *lapàrdati, -am* impf. (Dubrovnik) »govoriti bez smisla«. Ovamo i uzvik *lam* (Kosmet) »1° glas (onomatopeja) kojim se oponaša lajanje psa, 2° (kao metafora) za neprijatnu tuđu riječ«.

Lit.: ARj 5, 859. 860. 892. 901. 902. 8, 604. *Elezović* 1, 353. Kušar, *NVj* 3, 538. *SEW* 1, 681. Budimir, *NJ 4,* 165-169. Uhlenbeck, *IF* 17, 94. *WP* 2, 383.

Läb m (akcenat Elezovićev) = *Lab,* gen. *Laba* (Vuk) »1 ° desni pritok Sitnice (izvire iz jugoistočne padine Kopaonika), 2° župa (13. v., pripada *Hvosnu,* v.)«, odatle etnik na *-janin, -janka Lăbljanin* prema f *Labljanka* »žitelj, -ica te župe«, u pl. *Labljane* (toponim, 1765, selo, Gračanica, glavičica, Peć), pridjev na *-ski Lapske njive* (Priluže, Kosmet). S obzirom na druge hidronime kao *Laba* = njem. *Elbe* < *Albis* zacijelo pred-ie. Upor. još *castrum Laab* 1431. negdje u Lici'ili sjevernoj Dalmaciji. Na Balkanu je od važnosti zbog toga što je vjerojatno odatle toponim *Albanus > Arbunus, (l > r* novogrčki fonetizam) > stsrp. *КаЬьпь* (danas *Kruja),* odatle etnik s arbanaskim sufiksom *-as, -es* »-janin«: *Arbanas — Arbines* (cincarski) — *Shqipëtar > Šiptar* = arb. *arbe'nesh* od *Arbe'n* (južna Italija), *Arbe'r* (Toske), i *Lab < Albi* (srednji vijek), arbanasko pleme oko Valone. V. *Arbanasin.*

Lit.: Elezović 1, 349. *Mažuranić* 579. *Holub--Kopečný* 191.

labav, pridjev na *-av* »slab, što ne stoji čvrsto«. Denominal *olabaviti, - гт (raz-).* Bella ima *razlabati.* Varijanta sa Ê i s prefiksom *ko* u *kolebati se* (v.) i u *lebètati (se), lèbecem* impf. *(s-)* (18. v., Dubrovnik) »isto, teturati, pokolebati se«. Stulićev *labećati,* koji označ'ije Budmani kao nepouzdano, sadrži *č* iz prezenta — *lebećat se, -betem* (Kosmet) »lelujati se, drhtati, talasati se (od pretiline)«. Ta varijanta je dokaz da je glagol onomatopejskog postanja.

Isto dokazuje i sufiks *-et-* (v.). Arbanasi posudise *lebetis* »zittere«, *leheti f* »Schrecken«. Ovamo idu možda i *lebediti se* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »ići dragovoljno (značenje slabo određeno)« i *lebdjeti, -lm* impf. (Vuk, subjekt *ptica)* »1° schweben, 2° (metafora) stajati nad nečim. > brinuti se, željeti, čeznuti«. Upor. još *lepetati* (v.) i *leptir.*

Lit.: AR) 5, 859. 944. Moskovljević, *NJ* 1, 19. *Miklósié* 162. *SEW* 1, 698. Matzenauer, *LF* 9, 192. *GM* 239.

Labin, gen. *-ina* m (toponim, Istra, 1275). Odatle etnik na *-janin Labinjanin* (istarska narodna pjesma) prema f na *-ka Labinka* (ibidem), pridjev na *-ski labinski.* Slog *la-* nastao je po zakonu likvidne metateze, kako se vidi iz predrimskog *Albana,* koje se očuvalo u tal. izgovoru do danas. Početak *-ona,* koje može biti sufiks za izvođenje ili kao sufiks deklinacije s padežnim nastavkom, razvio se u *-in,* zacijelo preko *-yn* jednako kao u *Scardona > Skradin, Plomm < Flanona, Nona > Nin, Salonae* (f pl.) > *Solin,* slov. *Krmin* prema furl. *Cormons, Humin < Glemona.* Za *-yn* govori Konstantinova potvrda του κάστρου 'Αλβούνου, gdje je *o* prikazano kao *u.* Taj se razvitak mogao dogoditi u lokatīvu vlat. *Albone > *Albuni* po zakonu metafonije (prijeglasa). Ne može se pod izvjesno znati da li ide ovamo i *Labin* kod Splita, koji se piše *Lahena.* Ali bi moglo biti, jer se g. 1078. čita u Zvonimirovoj *charta spuria* u popisu sela i zemalja koje pripadaju crkvi *Sancii Georgu de Pillalo* (danas *Sućurač) : Cosice, Lasant, Oštrog, Biachi cum tota iurisdiccione castri Albana, Radosici et Smine quį site sunt circa montes, in montibus et sub montions Dubrave.* Kod Ptolomeja i Plinija mjesto *b* čita se *v: Aivona* = Ἀλούωνα prema *Albana* na *Tabuli* Peutingeriana, kod Ravennata i Guida. To može biti hiperkorektno prema vulgarnom lat. *lb, rb* za kllat. *lv, rv.* Potvrđen je još lat. etnik na *-ensis* u vulgarnom izgovoru *-ese: Albonessium* gen. pl. *(ČIL* III, 3049). Plinije ima sufiks u klasičnom liku *Albonenses,* ako je to isto. Korijen *alb-* »mons (?)« dolazi i inače u predrimskoj toponomastici i na Balkanu kao i na zapadu.

Lit.: ARj 5, 860. Krahe, *GN* 13. *Rački,* 114. *CD 2,* 11. 250-1. *Mayer* 1, 38.

labirinat, gen. *-īnta* m (16. v. i danas kao učena riječ prema lat. čitanju gr. υ), pridjev *labirintskl* (18. v.) = *laberinat,* gen. *-inta* (prema tal. zamjeni *e* < υ), u pravom smislu i kao metafora. Gr. λαβύρινθος > tal. *labirinto = laberinto,* egejska riječ izvedena na predgrčki sufiks - ίνθος, od **labur* »kamen« (v. dalm.-rom. *lau, laticellé).*

Lit.: ARj 5, 860. *DEI* 2145.

lábra f (Dubrovnik) »usna«. Upor. slov. *labrač* m prema f *labrača, lábra* »geschwätziger Mensch«, *labrati* < njem. *labern.* Ovamo će ići kao pejorativno raširenje *labrda* f = *labrnja* (unakrštenje sa *brnja,* v.) »die Schlamme, Lefze, Lippe, usna«. Od lat. *labrum* > tal. *labbro,* furi, *lavri* [usp. i /a[3]].

Lit.: ARİ 5, 860. Budmani, *Rad* 65, 164. Štrekelj, *DAW* 50, 35. *REW*[5] 4863.

labud m (Vuk) = *lâbüt* (Dubrovčani) = *lebūt* (16. v. — 18. v., Lučić, Zoranie, Vetranie) »cygnus« prema f *labùdica* (Vuk) »ženka«, sveslav. i praslav. **olbndb* (prvobitno po deklinaciji г). Pridjevi na *-ыг labūdan* (B. Radicevie) »bijel kao labud«, poimeničen na *-jača labudnjača* (Plitvice), na *-jak labudnjak* »staja za njih«, na *-ov lăbudov = lăbutov,* na *j labudji* (hrv.-kajk., Jambrešić) = *labuti* (-г/ > -ć), na *-ski labūdskī* (Obradović), na *-ast làbudast.* Deminutivi na *-ii labudić* (18. v.) = *labutie,* na *-čie labučić* (Stulić), na *-če labuče* (Bosna). Prenosi se na imena domaćih životinja: *labuda, labudača, labùdica.* Postoji još varijanta u sufiksu *labed* (Ohrid) kao u bug. i polj. *łabędź, s* pridjevom *labedov.* Sufiks *-ud* nalazi se u lit. *-andis: balandis* »isto«, s različitim korijenom. Variranje *le-* mjesto *la-* nalazi se i u rus. *lebedb* i stc'slav. *labedb.* Kako se odlikuje izrazitom bijelom bojom, općenito se uzimlje srodstvo s lat. ı *albuş,* ie. **albho.* Slog *la-* nastao je po zakonu likvidne metateze. Varijanta sa *-t* mjesto *-d* nalazi se u češ. i slvč. *labuť.* Upor. za tu varijantu u sufiksu *smudut* (v.) i germ. *albutis* > stvnjem. *alfiz = elfiz.* Germansko-slavenska leksička paralela.

Lit.: ARj 5, 860, 944. Hirtz, *Aves* 248-249. *Miklošič 162. Holub-Kopečný* 197. *Bruckner* 304. *KZ* 45, 44. *Mladenov* 268. *WP* 1, 93. *Trautmann* 5. Charpentier, *KZ 47,* 175. Uhlenbeck, *PBB 22,* 540. Jokl, *Unt.* 298. 300. *Boisacq*[3] 48. 1092-1093. Wijk, *ZSPh* 14, 9. Schulze, *KZ* 45, 287.

lábúra f (čakavci, 18. v.) = (sa metatezom) *rabula* (Istra) = *labora* (Istra) = *labor* m (Istra) »stupica za hvatanje ptica, sklopica, klonja, klopka, mišolovka, spružnica«.

Lit.: ARj 5, 861. 860. 12, 845.

läc m (Dubrovnik, Zore, Božava, Vodice) »zamka, Fallstrick«. Od tal. *lazzo* (mlet.) = *laccio* (toskánsko), od lat. *laqueus* > vlat. **laceiis* »isto«. Zbog *c* Budmani je mislio da je posudenica iz rum. *laţ,* što je za Božavu nemoguće. Upor. arb. *laku* (sa članom, Ulcinj'i, pl. *legt e kālit* »konop« -(Zatrebač).

Lit.: Ribarić, *SDZb* 9, 161. Budmani, *Rad* 65, 162. Cronia, *ID 6. REW*[3] 4909 *DEI* 2147. 2189.

läcmanin m (Vuk, 18. v., Crna Gora, Boka, *-in* sufiks za individuum) = *lăeman* (Cres) prema f *lăcmanka* (Crna Gora) »1° Nijemac, 2° Talijan, 3° stranac, 4° (Dubrovnik) psovka lukavu djetetu, 5° varoški dućandžija«. Deminutiv na *-če lacmānče.* Kol. na *-od lacmančad* f. Apstrakta na *-ija lacmànija* (18. v.), na *-stvo lâcmãnstvo* »tuđinstvo«. Pridjev na *-ski: lacmānskī.* Od njem. *Landsmann,* sa disimilatornim ispadanjem *n - n > 0-n.* Germanizam je došao u južne primorske krajeve preko saskih rudara u Bosni.

Lit.: ARj 5, 862. Tentor, *JF* 5, 210. *SEW* 1, '682. Štrekelj, *DAW* 50, 35. 78.

läčan, f *-čna,* pridjev na *-ъn* (1463, Vodice, Istra, hrv.-kajk., čakavski, slov.) »gladan«, u štokavskom samo za pseto (Vuk), poimeničen na *-ik lačník* (Stulić), denominal *lačnívati, -nujem* (jedna potvrda) »gladovati«, apstraktum na -osí *lačnost;* deminutiv *lačahan* (16. v.) = *lačašan* (Stulić). Ovamo na *-en lačen* (Lika) »(metafora) visok, tanak, čovjek«. Stulićev *laćati* označuje se kao nepouzdano = *lakati, lacem* »gladovati« samo u tekstovima pisanim crkvenim jezikom i u *lakati se na što, za ničin (po-)* (Vodice) »polakomiti se«. Vjerojatno ide ovamo *laktêt, -im* (za nečim, subjekt *srce,* Kosmet) »imati sklonost, privlačnost k nečemu«. Apstraktum na *-ota lakota* f (Vodice) »glad«. Postverbal *lać* m (Stulić) »glad«. Praslav. korijen **alk-* istisnuše iz hrv.-srp. upotrebe sinonimi *glad* i *gladovati.* Očuvao se i stvorio leksikologijsku porodicu samo sveslav. i praslav. particip prezenta na *-omъ *aN-omъ: lakom* (Vuk) = *lakom* (ŽK) »habsüchtig, avarus«, proširen na *-ъn lakomán* (Crnogorska pjevanija) i na *-it lakomit* (Vetranić). Poimeničenja: na *-ьc lăkomac,* gen. *-omca* pored *lakótnac,* gen. *-omca* (Vuk) »1° lakom čovjek, 2° pretili četvrtak (Hrvatska), 3° veliki lijevak« prema na *-ica lakomica* f (također slov., podrumski termin, 17. v., ŽK, Smokvica, Korčula, hrv.-kajk.) »1° lakomo žensko, 2° lijevak (Crmnica, Krašić), 3° vranj, 4° žlijeb za vodu u mlinu, 5^ veliki prozor na štaglju kroz koji se sijeno baca, *6°* vrh raonika, *T* korito za pretočivanje vina, 8' (metafora odade) pijanica, *9'* flaches Holzscheit (Volosko)«, deminutiv *lakomicica.* I dalja pridjevska izvedenica *lakomán* poimeničena je na *-ica lakomnica* (Hrvatska) »transfusorium« = (sa *mn > vn~) lakovnica* (slov.)) na *-ik lakomnik* (Vodice) »lakomac«. Augmentativ na *-ina lakomima.* Apstrakti na *-ija lakomíja,* na -osi *lakomost = lakomnost* (M. Držić), na *-stvo lakomstvo,* na *-itina < -sk + -ina lakomština* (18. v.). Denominal na *-iti lakomiti se, -im* (Vuk) *(ob-, po-),* iterativ na *-va- -lakomivati se,* samo s prefiksima. Praslav. pridjev posudise Rumunji: *lacom* = s lat. *-osus > -os laçamos,* priľo'g *lacomeşte,* glagol *a lacomi,* apstraktum na *-ie lăcomie,* Arbanasi *lakëmes* »lakom«, s arb. sufiksom *-es < -elio, lakëmonj* (glagol na *-onj),* apstraktum *lat.ë.ni = lakemim* (s lat. sufiksom *-imen), lakomíce* »Trichter«, Madžari *lakoma* »gozba«. Slog *la-* nastao je po zakonu likvidne metateze. Glagol je baltoslav. i praslav. **olk-,* lit. *alkti* »gladovati«, pridjev *alkanas* »gladan«, *išalkis* »glad«, stprus. *alkins.* Uspoređuje se sa stir, *ole j ele* »rđav«, protiv čega je Meillet, koji uspoređuje s arm. *khalicnam* »gladan sam«, *khalc* »glad«. le. je korijen **elk-* »gladan, rdav«, s prijevojem **olk.*

Lit.: ARj 5, 863. 884. 887. 888. 8, 383. *Mazurami* 579. Ribarić, *SDZb* 9, 162. *Elezovič* \, 353. *Miklošič* 159. *Holub-Kopečný* 198. *Bruckner* 306. *GM* 236. *W P* 1, 159. Matzenauer, *LF* 9, 186. Meillet, *MSLP* 19, 174-177 (cf. *IJb* 4, 72). Uhlenbeck, *PBB 22,* 540. Ljapunov, *IzvORJAS* 31, 31. si. (cf. *IJb* 12, 261). *AnzIF* 10, 49. *Tiktin* 884. Joki, *Stud.* 76. *Trautmann* 6.

laće, prilog (Budva, Ljubiša) = *latí* (Vuk, Paštrovići) »uzalud«. Od istog je korijena od kojeg češ. *lace* »jeftina roba, bon marché, économie« < **latja,* odatle pridjev *laciný* < **laЦъnъ* »jeftin«, polj. *lacný,* prema Brückneru od *lat-* (v. *latiti)* sa sufiksom *j,* prema Zubatom od *lajati* (v.). Uspoređuje se s lot. *lets* »jeftin«.

Lit.: ARj 5, 864. *Miklošič* 161. *SEW* 1, 694. *Holub-Kopečný* 198. *Bruckner* 307.

laćimija f (Kosmet) = stsrp. *lakimija* (Dečanski hrisovulj, crkvena vrela, Aleksandrida) = *lakinija* (Domentijan) »hergela«; *m* mjesto *n* nastalo je zbog disimilacije tipa / - -*n > l - m.* Učena riječ. Od lat. *lacinia* > srgr. λακινία, ngr. - ιά »isto«.

Lit.: ARj 5, 884. *DEI* 2148.

lad m (17. v., jedna potvrda) = (sa deminutivnim sufiksom -*iça)* *ladica* (Hrvatska, ŽK), od *lađa* (također češ., polj. i madž.), »kovčeg, škrabija, fioka, čekmedže, škrinjica, sanduk, kofan, skopnica«, odatle novi deminutiv s istim sufiksom *ladiaca.* Ovamo i rum. *ladă* i deminutiv na lat. *-uceus* > *-uţă laduţă.* Od njem. Laaí,deminutiv *Ladel* > *ladljin* m (ŽK) »fioka«.

Lit.: ARj 5, 864. *Miklošič* 159. *SEW* \, 682. *Tiktin* 885.

lada f (dubrovačko-dalmatinski pjesnici, čubranović, Lučić, Gundulić) »pjesnički naziv za udatu ženu, upor. prema pjesničkom nazivu za oženjenog muža *vojno«.* Ime žensko *Lađa* pored *Lađe* može biti i hipokoristik od *Vladislav,* upor. staro ličko prezime *Ladišić* za *Vladišić* od *Vladiša.* Denominal na *-ati ladati, -am* impf. (Vuk, Hrvatska, Karlovac, subjekt *djevojka)* »pjevati uoči Đurđeva dne idući od kuće do kuće«, nastao je zacijelo od prijevoja (refrena) *lađo (m)oj* (Vuk), *lodo le.* U značenju »suprug, -a« nalazi se u ukr. i rus." *lađo, lađa* i ukr. *laduváty* »pjevati svadbene pjesme«. Riječ je praslav. Slog *la-* nastao je po zakonu likvidne metateze, upor. lit. *nu-aldéti* »erschallen«; *lada* se tumačila i kao praslavenska boginja ljubavi. Naziv potječe iz folklora. Dovodi se u vezu sa češ. *laska* »ljubav« (Miklošič), sa *lagoda* (v.), sa češ. *ladný,* sa lat. *Latana* i sa lik. *lada* »gosspođa«.

Lit.: ARj 5, 895. *Miklošič* 159. *SEW* 1, 682. *Holub-Kopečný* 198. 199. *Bruckner* 305. *ASPh* 11, 118. *KZ* 51, 229. Liden, *KZ* 56, 223. si. *KZ* 42, 224. *RES* 19, 67. 68. Budimir, *AHID* 3-4, 181-211.

ladanje n (Zagreb, hrv.-kajk.) »selo (opozicija: grad, varoš)«. Pridjev na *-ski ladanjski* »seoski« (upor. naslov Derenčinove drame *Ladanjska opozicija).* Provincijalizam koji je neko vrijeme bio književna riječ zapada (osim Dalmacije). Toponim *Ladanje Donje* i *Gornje* (selo, Hrvatska, županija varaždinska). Početno /- je nastao iz *vi-,* upor. *láda, ladati* (ŽK), *Ladišić* (Lika) < *Vladišić; vladanje* je obilno potvrđeno u historijskim spomenicima kao prevedenica (calque) od srlat. feudalnog *dominium* (> fr. *domaine* > *domena, démonija* /Dalmacija/), za naziv teritorija (upor. *oblast,* v.) kojom upravlja *grad* »castellum«: 1450, 1457, 1486. *modrmko, ozaljsko, jastrebarsko (v)ladanje,* 1472. *v ladanju grada našega Ozlja meju Kupom i Dobrom, sudci ovoga vladanja* (1511, Bužani, Lika).

Lit.: ARj 5, 865. *Mažuranu* 579-580. Skok, *ASPh* 35, 343. si. Strohal, *NVj* 36, 49. si. Belić, *NJ* 1, 34. *Šurmin* 350. Maretić, *Savj.* 48.

ladonja f (Istra, narodna pjesma: *Mošćenice gradu, pred vama j' ladonja)* = *ledona* (Istarski razvod, prijepis 16. v.) = *ledōnja* f (Cres) = *lodonja* (istročakavski) »košćela, koprivić, fanfarikula, ceitis australie«. Od istroromanskog *lodano* pored *ledono,* od zapadno-romanskih jezika još u kat. *lledo.* Upor. još slov. *landon* m (Šulek). Izvodi se od gr. λωτός > lat. *lotus* > tal. učeno *loto* »isto« s pomoću augmentativnog (pridjevskog) sufiksa *-cneus: *lotoneus; -eus* je kao u **ịageus* > tal. *faggio.* S tim sufiksom potvrđeno samo u Istri, dok kat. *lledo* < lat. **lotonem* sadrži čist augmentativni sufiks *-o,* gen. *-onis.* Prema *(p)lidone,* port, *lodão* moguće je izvoditi istro-romanske oblike i njihove čakavske reflekse i od lat. *unēdo,* gen. *-onis,* prošireno sufiksom materije *-eus* (tip **fageus* > *faggio}: *unēdonea* (disimilacijom *n - n* > *l - n).*

Lit.: ARj 5, 866. Tentor, *JF* 5, 210. *Šurmin* 33. *REW*[3] 5131a. 9068. Schuchardt, *ZRPh* 24, 420. 35, 76. Štrekelj, *DAW* 50, 36. *DEI* 2272.

ladrija f (Istra) »ulaz u kuću (?)«. Značenje bi trebalo bolje utvrditi. Učena tal. riječ sa sraštenim članom *l'atrio* < lat. *atrium* »glavni dio rimske kuće«, riječ etruščanskog podrijetla, unakrštena sa *ater* > tal. *alerò* »taman, skůr«; *dr* < *tr* predstavlja mletačku sonorizaciju. Nesigurna je etimologija.

Lit.: ARj 5, 866. *DEI* 351.

ladrûn m (Istra) »neka bubuljica što živi na brezama, rhynchítes betűied«. Prema Budmaniju od tal. *ladrone* < lat. *latro,* gen. *-onis* »lupež«. Semantički razvitak nije jasan, ako je etimologija ispravna. Na *-ošiti* (v., tip *tetošiti)* u šatrovačkom jeziku (argot, zidari u Siriniću) pored *-osati* (tip *žigosati)* imperativ *ljadroši* »ukradi«, part. perf. akt. *ljadrosao* »ukrao«. Zabilježena je i varijanta *ljadrožiti.* Denominai od tal. *ladro.*

Lit.: ARj 5, 866. Trojanović, *JF* 5, 224. Grünenthal, *ASPh 42,* 317. *REW** 4931. *DEI* 2150.

ladvîca f (čakavski, Istra, Kastavština, Fužine, Vrata, Hreljin, Škrljevo, Grobnik, Bakar, Križišće, metateza prema slov.) = slov. *lav-*

dica, deminutiv *lavdíči:a* »ševa koja ima krunicu na glavi, za razliku od *strnad* (»ševa koja pravi gnijezdo na zemlji od šmrike«)«. Stara posuđenica iz dalmatsko-romanskoga i istarsko-rom. *alauda,* dok je još postojao dvoglas *au* prema novijoj *lodula* (Poljica, Dalmacija), od tal. *allodola,* furl, *lodule* (sa *au* > *o).* Stariji oblik istisnut je od mlađega i u slov. *lodica,* kako češće biva kod naših starih romanizama; *alauda* je prema Marcelu Empiriku galska riječ. Upor. glede deminutivnog sufiksa *-ica* fr. *alouette,* tal. *allodola.*

Lit.: ARj 5, 866. Hirtz, *Aves* 250. 264. *Pleteršnik* 1, 502. 528. *Miklošič* 161. *SEW* 1, 695. Štrekelj, *DAW* 50, 65. *REW* 313. *DEI* 133. *FEW* 58.

lädž m (Dubrovnik) = *lad* (Perast) »prid, tal. *agio* (koja se kod nas obično izgovara na fr. *ažio* kao i kod Nijemaca)«. Iz tal. *àggio* (1556) —. fr. *agio* (1679), sa aglutinacijom člana. Trgovački termin iz tal. kao *skontro, skontracija,* u stnjem. također sa sraštenim članom *lagio* (1694). Tal. *aggio* potječe iz gr. αλλαγή »échange«, od αλλά™ »échanger«, od άλλος »drugi«.

Lit.: Zore, *Tuđ.* 12. *DEI*85-6. 89. *Weigand--Hin* 28.

lađa f, ie., baltoslav., sveslav. i praslav. **oldija,* »1° prvobitno iz jednog drveta izduben čamac, monoksil (Pliva, Bosna), *2" loja* (Jelsa, Hvar, Vis) gajeta, bocka, ribarska brodica za ljetni ribolov tratama, sa jednom palubom na pramcu (Hraste)« = *laja* (Korčula) »čamac plosnatog dna« = *lađa* (Krk) »iz trupla drveta, monoksil« = (po deklinaciji *u) ladva* (Belostenec, Hrvatsko primorje). Glede značenja upor. *copul.* Deminutivi na *-ica lajdica* (Gospić, Perušić, tkalački termin) »čunak« = *ladica* (Vuk), *ladica* (također bug. *ladiica) < *ladijica* (propalo zbog homonimije sa *ladica* (v.). *Lađa* je i toponim, kao i poimeničenje na, *-jak Ladvenjak* od nepotvrđenog pridjeva **ladven.* Tu može biti i terenski naziv, metafora »kopanja«, jer je i to *lađa* prvobitno značila (u ie.). Upor. polj. *Lodź.* Augmentativi na *-ina ladina, ladurina.* Pridjevi: na *j lađji,* na *-ьn lađan* (jedna potvrda, 18. v.), na *-eri ladení* (Vuk), poimeničen na *-ica Lodenica* (toponim), na *-jak ladènjãk* (neologizam) »most na lađi«, na *-in ladin.* Radna imenica na *-ar lađar,* gen. *-ára* (Vuk, 18. v.), s pridjevima na *-ev lađarev,* na *-ski làdãrskí.* Sinonim *brod* potiskuje *lađu* iz upotrebe. U Kosmetu se *lađa* govori još samo u poredbi *krava, žena kaj lađa.* Riječ je kulturni izraz. Arbanes; posudiše iz hrv.-srp. *lagjë* f, Madžari *ladik.* Postoji lit. *eldija* »čamac«, dan. i norv. *olde* »kopanja«. le. je korijen **aldh-* »Trog, Welle«. Upor. stnord. *alda* »Welle, Wellenflut«.

Lit.: ARj 5, 866. *Elezović* 1, 350. *Miklošič* 221. Berneker, *JF* 31, 407. *Holub-Kopečný* 209. *Bruckner* 310. *WP* 1, 92. *Trautmann* 6 *GM* 231. Meillet, *RES l,* 5-8. Rudnički, *SO* 14, 232. sl. (cf. *IJb* 22, 300). Scheftelowitz, *KZ* 56, 175-176. Mikkola, *RFV* 49, 270-280. (cf. *AnzIF* 21, 86). Liden, *AnzIF* 21, 133.

läf m (Vuk, narodna pjesma, Kosmet, Hercegovina, objekt uz *metati, uzeti)* »razgovor, hvastanje, laganje«. Složenica *lâk muâbet* (Kosmet) »lakrdija«. Denominal na *-iți lăfiti (se), -im* impf, *(po-)* »voditi nevažan razgovor«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *laf,* u prasrodstvu sa sanskrt. *lapati,* 3. 1. sing., »brblja, tiho govori«) iz terminologije društvenog saobraćaja: rum., bug. *laf,* arb. *laf* m, *lafe* f, čine. *lafe* f, ngr. λάφι. Fraza *laf metati* (Hercegovina) prevodi točno ngr. κόφτειν λάφια »brbljati«.

Lit.: ARj 5, 868. *Elezović* 1, 356. 2, 97. *Miklošič* 159. *SEW* 1, 683. *GM* 233. *Lokotsch* 1287. Matzenauer, *LE* 9, 186. *Mladenov* 271. *Pascu 2,* 146., br. 687.

lafa f (narodna pjesma, Boka) = *ulafa* = *uleva* — *ulcfa* »plata za službu«. Deminutiv na *-ica iilafica* »kleiner Gewinn«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. pi. *"ulūfa* od sing, *alef,* tur. *ülüfe, alafa)* iz turske službene terminologije: rum. *leafă,* bug. *lefé* pored . *ulefé,* arb. *ylef* pored *ile},* ngr. λούφες.

Lit.:' ARj 5, 868. *Miklošič* 159. *SEW* 1, 683. *Lokotsch* 2132. *Mladenov* 273.

lafar, gen. *-fra* m pored *latra* f (Belostenec) »avis allectrix«.

Lit.: ARj 5, 868'. *

lafor m = *lajfer* (Bastaji, Daruvar) »ime psu«. Od njem. *Läufer.*

Lit.: ARj 5, 868. 877.

ţ

lagäb pored *lagăp* m (Kosmet) = *galabija* f (Skopsk. crna Gora, Skopsko polje, s metatezom *l - k > g - 1)* »1° nadimak, 2° prezime«. Bf.lkanski turcizam arapskog podrijetla ar. *lakab* > tur. *lagap)* iz službene terminologije: arb. *lagàp* pored *galap.*

Lit.: Elezović l, 350. *GM* 234.

lagati, *laž m* impf. (Vuk) == *lagati* (Kosmet, ŽK) *(do-, iz-, na-, ob-, po-, pro-, s-,* sa-), sveslav. i praslav **hg-,* »mentiri«, prema pf. *làgnuti, -ēm* (narodna pjesma, 16. v., jedna potvrda), *Ialiti, -ïm* (šaljivo, Vuk). Iterativ *-lagívati, -lägujem, -lašujem* (Vuk), *-lažívali,* samo s prefiksima. Ovamo deminutiv na *-kati laskati* (Stulić) »krasti*. Radne imenice, na *-io',* stcslav. *ložb* m »πλάστης, fictor«; prošireno sufiksom *-ьc laźac,* gen. *lasca* m prema f na *-ica lasica, läžica* ».ľ jašterica, 2° čibu-Ijica na jeziku od laganja (Sarajevo)«; na *-ov* < madž. *-ó lazov,* gen. *-óva* (Srbija) = *lažov* (Kosmet), s augmentativom *lažovma* (Kosmet) i pridjevom *lažovskí* = *lažôvski',* na *-ara lázara* (južna Dalmacija), hipokoristik *lažo* = *laza* m (18. v., Vuk; < stcslav. *Iъгь* + hipokoristićki nastavak *o-1-à),* s grčkim prefiksom za pojačanja *paralaža',* na *-hk lažak,* gen. *-ška* m (Dubrovnik) »marac, mare, marač, marat«, na *-ač oblagač* (Crna Gora, Riječka nahija). Pridjevi na *-ьn lažan* (Vuk, i u drugim slavinama), proširen na *-jiv lažnjii'* (Istra), na *-iv laživ,* poimcničen na *-ьc làiivac,* gen. *-īvca* m (također stcslav. i rus.) prema f *lazi-cica* (također m), s augmentativom *laživčina,* i na *-ost laživōst* f, na *-ljiv lažljiv* (Vuk, također slov. i bug.), poimcničen *lažljivac,* gen. *-īvca* m prema f *lažljivica* i *lazljivko* m (Kosmet), na *-av lăzav* (Vuk, Crna Gora). Na *-alo lagala* n pl. »oruđe za laganje (izmišljena riječ u narodnoj poslovici)«. Apstraktumi: *laž,* gen. *laži* f (po deklinaciji *i; a* je generaliziran u svim padežima, prema češ. *lež,* gen. *lži)* = *laža* f (Marulić, Dubrovčani, Hektorović) = *laža* (Kosmet), *laška* f «djetinjarija, lakrdija«, *laštvo* (16. v.), na *-arija laganje* f pl. (Vuk) »laži«. Postverbal *laga* f (19. v., samo u poslovici). U imperativnim složenicama *lažitorba* (Istra, Hrvatska) »lažac« i *laži-* »pseudo-« u *lažibiskup, lažibog, làžicar* (Njegoš, Ljubiša, 18. v.). Glas *a* je nastao iz poluglasa *ъ.* To se vidi i iz *ožujak,* gen. *ožujka* m »lažak, mart«, gdje je *o* nastao iz */ < *loiuj,* pridjev poimeničen na *-bko.* Glede pridjevskog sufiksa *-uj* upor. *voluj-ski* (v.) i češ. *lež* prema *lháti.* Mart je nazvan tako zbog nestalnog vremena. Upor. *laga pròlagã* (Otok, Slavonija) »ožujak«. Praslav. je glagol niži prijevoj *hg-* prema ie. **leugh-* u got. *liugan,* nvnjem. *lügen.* Slavenski se prijevojni štěpen nalazi i u stvnjem. *lugī,* nvnjem. *Lüge,* čemu i po deklinaciji točno odgovara /526. Germanskoslavenska leksička paralela.

Lit.: ARj 2, 603. 4, 214. *5,* 918. 939. 871. 935. 940. 938. 868. 870. 942. 943. 8, 386-381. 391. *Elezović* 1, 351. 2, 97. *ZbNŽ* 2,96. *Miklósié* 174. *SEW* 1, 751. *Holub-Kopečný* 204. *Bruckner* 309. *WP 2,* 415. *Trautmann* 163. *Aūadenov* 281. *WuS 12,* 60-61. Jagić, *ASPli* 4, 386. Matić, *HJ* \, 14. Hirt, *PBB* 23, 335.

Lagator m (Srbija, Podrinski okrug), naziv čestice (njem. *Flurname,* fr. *Heu- dii).* Dočetak *-ator* je kao u *Palator,* prijelaz na Drini, i kao *-itor* u *Durmitor* (v.), naziv uzvisine (oronirn). To su rumunjski glagolski 'pridjevi *-ator* m prema f *-aware, -itor* m prema f *-it.oare* < kllat. *-atorius, -itorius,* od glagola *a lega* < kllat. *Ugare* (v. *Ligáiig, a pala* < kllat. *perlavare, a durmi / dor- · '* kllat. *dormire.* Ti se nazivi objašnjavaju kretanjima srednjovjekovnih Vlaha.

Lit.: ARj 5, 873.

lagav, gen. *-gva* m (hrv.-kajk., Istra; pored *lagva* f »sud, bačva, bure«, slov. *lagcv,* gen. *lagve* f »Flasche«, *lagev,* gea. *-gva* m (istočna Štajerska) »Weinfass« pored *lógva.* Deminutivi na *-ica lagvića,* na *-ić lagvić,* složen sufiks *-ič ··':- -bk* > *-ićak lagvičak,* slov. *lagviček.* Radna imenica na *-ariis* > *-ar lagvar.* Nalazi se u svim slavinama osim u bugarskom. U hrv.-srp. nepoznata je riječ u štokavskim narječjima. Kao *leden* (v.) potječe iz gr. Χάγjνος > lat. *lagena* (za *e* < gr. υ upor. tal. *gesso),* deminutiv *lagellum,* mediteranskog podrijetla preko bav. *lägen,* -njem. deminutiva *Lagi, Lägel, Legel* < stvnjem. *lagello* iz doba Karolinga. Izmjena dočetka u slavinama *-y,* gen. *-ъ c* prema njem. *-en, -el* nastala je odatle što je posudenica po analogiji istoznačne *Ььсу,* gen. *Ьъсь e* > *bačva* ušla u deklinacijų *ū.* Upada ipak u oči prijelaz femininuma u maskulinum *lagva* > *lagav.*

Lit.: ARj 5, 873. *Pleteršnik* 1, 496. *Aiiklošič* 159. *SEW* 1, 685. *Bruckner* 305. Jagić, *ASPh* \, 159. *DEI* 2150.

lagnjica f (Rijeka) »goruće drvo«. Možda je poimeničen pridjev na *-tea.* Upor. slov. *lagen, f lagna* »leicht, bequem« i imena otočića (školjeva) *Laganj, Lagnjići.*

Lit.: ARj 5, 873. *Pleteršnik* 1, 495. Skok, *Slav.* 63. 122.

lägoda f (17. v., Istra, upor. slov. *lagod* f i *lagot* f), *nèlagod f* (Vuk), praslav. apstraktum na *-oda* (upor. *sloboda, razonoda,* v.) »udobnost, komotnosu. Pridjev na *-;': lagoj* (hrv.-kajk. i slov.) »rdav«, na *-ьn lagodan* (Baraković) *(ne-)* »ugodan, udoban« = *logeden,*

određeno *logyedni* «zao« (Bednja), poimeničen na -osi *lagodnost* (17. v.) *(ne-),* (sa *t* mjesto *d* prema *dobrota, divota,* ukr. i slov.) *lagotan* = (sa *g* > *h) lahoten* (hrv.-kajk.). Denominal *logodịti (pri-), ulagoditi* (Vrbnik). Ovamo zacijelo ime ličkog plemena i sela u Lici (15. i 16. v.) *Lagodušići,* na. *-ić* od **lagoduš,* na *-uš* (v.). Rumunji posudiše *a logodi* «spendere, zaručiti«, s poimeničenim pridjevom ž. r. *logodnă* f = sa lat. sufiksom *-entia* > *-ință logodință* »zaruke«, *logodnic* »zaručnik«. Rumunjski Semantem je značajan, razvio se iz značenja »convenire«, kakvo je u vrbničkom statutu: *Krcane i otočane se jesu tilagodili* »nagodili«. Ie. veze nisu pouzdano utvrđene. Korijen *lag-* možda je u vezi s lat. *langueo, laxus,* koji je dobro potvrđen u ie. jezicima. Prema Brückneru sadrži korijen *la-* koji je u ćeš. *láska* »ljubav, *laskati* (v.). Prema Scheftelowitzu je u prasrodstvu s lit. *palùgnas* »schmeichlerisch, gefällig«.

La.: ARj 5, 873. 7, 890. *Mazurami* 581. *Pleteršnik* l, 496. *Miklošič* 159. *SEW* l, 684. *Holub-Kopečný* 198. *Bruckner* 305. *Mladenov* 268. *WP г,* 713. Zubatý, *ASPh* 16, 397. Scheftelowitz, *KZ* 53, 257. *Tiktin* 921. Buga, *RFV* 71, 50-60. 464-471 (cf. *IJb* 3, 150 i *JF* 3, 201).

laguć m (Brod) »(mlinski termin) dolnjak, žrvanj«.

Lit.: ARj 5, 874.

lägum m (Vuk, narodna pjesma, 18. v., Kosmet) »1û podulji prokop ispod zemlje, 2° mina, 3³ u brdu iskopani podrum za vino (Srijem)«. Denominal na *-ati lagimıati, -ãm* »minirati, dizati u zrak«. Radna imenica na *-džija lagumdžija* m (18. v.). Balkanski turcizam grčkog podrijetla (tur. *lağım* < gr. λαγών »Höhlung«) iz vojničke terminologije: rum. *laguni,* bug. *lāgām,* arb. *lagern* — *lāgam* (Gege), cine. *lăganie* f, ngr. λαγούμι.

Lit.: ARj 5, 874. *Elezović 2,* 525. *Miklošič* 159. *SEW* l, 685. *Mladenov* 268. *Lokotsch* 1288. *GM* 231. Matzenauer, *LF 9,* 186. *Pascu 2,* 146., br. 691.

lahati, *lakam* impf. (Stulić, Dubrovnik) *(do-, iz-)* »1° celeriter egredi, 2' brzo hoditi uopće (podrugljivo), 3° pretjeravat!, 4' (refl.) lakomiti se (Hercegovina)« prema pf. *lahmiti (se), -em* (Baraković) »uhvatiti, uzeti, zgrabiti« = *lãhniti, -im* (Vodice) *(za- se)* »nagnuti se, vinuti se, pasti«. U Vodicama s varijantom *a* — *e léhati (se), -šen* pored *-han* (objekti *granu, okno, vrata, travu, dasku, z-, za-)* »amo-tamo tresti, gibati, njihati«. Na *-alo tahalo* m (južna Dalmacija) »koji pretjeruje«; *lehalo* m prema f *lehalica* (Vodice). Martiću *lehati se* znači »dražiti se«, Vuku na *-injati le(h)injati, Uhtnjam* »čamiti, carnati, čaminjati, -unjati«. U jednom pismu P. Bakica (1539) 3. 1. sing. prez. *loha* »hoće, želi« (subjekt *car): laha sinu na pomoć poći.* Kako se na tom mjestu *laha* može prevesti i sa »hiti«, ide zajedno sa *lahati* u Dubrovniku. Oscilacija *la-, le-* upućuje na onomatopejsko postanje. Zbog toga ide ovamo na *-or* (upor. *žamor, žagor) làhor* m (19. v.) »tihi vjetrić, povjetarce, briše«, s denominálom *Infioriti, -im* (Vuk) = (sa *h* > *v) lavoriti.*

Lit.: ARj 4, 214. 5, 875. 959. Ribarić,. *SDZb* 9, 164. Ivić, *JF* 18, 319. *PPP 5,* 136.

läik m (16. v.) = *lăjik* (Dubrovnik) »1° svjetovnjak, 2° sluga fratarski, 3° idiota, 4° (kao internacionalna riječ) nevješt u znanosti«. Učen poimeničen gr. pridjev na - ιϰόζ λαϊϰός (od λαός »puk«) = lat. *laicus* > tal. *laico.* Pridjev na *-bșk la(j)ički.*

Lit.: ARj 5, 875. *DEI* 2153.

làja f »ime crnoj ovci (Bruvno, Bosna, Dobroselo, Lika), crnoj kozi (Bastaji, Daruvar)«. Posudenica iz rumunjskog: rum. *laiu* »crn«, složenica) *(pae) bucalae* »crna usta«. Vjerojatno ostatak iz govora srednjovjekovnih Vlaha u našim zemljama. Pridjev *lăjast* (ovca) (Dobroselo) »crn«. Na *-in lajin* m »ime ovnu (Kurelac)«, na *-iš* ni, *-isa lájím,* na *-ica lajica* »ime ovci« (Vetovo, Požega), na *-ka lajka* »ime ovci (Kurelac)«, na *-ko lajko* m »ime konju«, hipokoristik na *-o lajo* »ime ovnu« (Istra, Kurelac), na *-čan lajčan* (Vetovo). Balkanska pastirska riječ vjerojatno ilirotračkog podrijetla: arb. *laj.* Taj pastirski naziv prošiřiše rumunjski pastiri preko moravskih Valaša u češki i preko Moldavije u ukrajinski.

Lit.: ARj 5, 877. Đerić, *PPP* 7, 23. si. (cf. *IJb* 13, 161). Skok, *ZRPh* 36, 641. si. Jokl, *Unt.* 172. 236. *REW** 4806. *GAI* 235. *Miklošič* 159. *SEW ì,* 686.

lajati, *-ēm* impf. (Vuk, subjekt *pas) (do-, iz-, na-, o-, ob-, za-),* sveslav. i praslav., »1° latrare, 2ᴰ (preneseno na čeljade, pejorativno) brbljati, calumniare«, iterativ na *-va-la javati,* samo s prefiksima, prema pf. *lanuti, lánem (iz- se).* Pridjevi na *-av Vajav,* poimeničen na *-ьc* m prema *-ica lăja'OC (ob-)* prema *lăjavica* (17. v.) = na *-ka oblajavka,* na *-če lajavče* n (Kosmet) »1° pseto, 2ᴰ opako čeljade«, na *-ăst lăjast.* Postverbali

laj, gen. *laja* (18. v., jedna potvrda, Kavanjin) i *laja* f (Vetranie) nisu ušli u jezik. Apstraktum na *-ež lavež* pokazuje *v* mjesto *j* od **laješ,* koje nije nigdje potvrđeno. Ostale se izvedenice prave od dviju osnova *laj- i lav-*. Od prve je još radna imenica na *-lac,* gen. *-aoca läjalac* prema f *lăjalica,* upravo poimeničen part. perf. akt. ·— augmentativ na *-otina lajõtina* (Istra) = *lajõtina* m, f = na *-uš* (upor. *gladuš) lajuš,* gen. *lajūša* (Istra). Na *-ka lajka* f (narodna zagonetka) »nešto što laje«. Od *lav-: lav* f (16. v., Dubrovnik) = *lava* f (16.). Ti apstrakti dobiveni su od *lavež* ispuštanjem sufiksa *-ež.* Radna imenica na *-ьc lavac,* gen. *-vca* (Stulić) »brbljavac«, denominal na *-iti laviti* »brbljati», deminutiv na *-kati lăvkati, -čēm,* od *lajati.* Osnova *lav-* je samo hrv.-srp. Nastala je zamjenom / > *v* kao u *rukovet* < **rukojet* i kao oscilacija u toponimima *Lojišće* za *Lovište* (Dalmacija), *Motajica* za *Motavica.* U našim tekstovima pisanim crkvenim jezikom *lajanje* znači »zasjeda, busija«. Značenje te riječi očuvano je još (na *-katı)* u češ. *lakára* i *lakač* u oba lužičko-srp. U nás je propala zbog homonimije sa *lajanje* »lavež«. Baltičke se paralele razlikuju od praslav. time što nemaju raširenja *-ja-:* lit. *lóti,* lot. *lãt* »lajati«. Ie. korijen */α- oponaša zvuk. Onomatopeja je. upor. lat. *lamentare,* kod nas internacionalna riječ *lamentirati.*

Lit.: ARJ 2, 604. 4, 214. 215. 5, 876. 877. 878. 899. 927. 8, 381-382. *Elezović* 1, 224. *Miklošič* 158. 427. *SEW* 1, 686. 687. *Holub-Kopečný* 199. *Bruckner* 305. *WP 2,* 376. *Traminomi* 148. *Mladenov* 271. Vaillant, *RES 22,* 190. Scheftelowitz, *KZ* 56, 173. 209. Obnorskij, *ZSPh 4,* 260. Hirt, *PBB* 23, 334. *GM* 240. *Boisacq*[3] 550.

lájbac, gen. *-pea* m (Bosanska Krajina) = *lājbak,* gen. *-aka* pored *lãjbac,* gen. *-aca* (ŽK, Lika) = *lajbič* (Vodice) = *lajbek* pored *-ec* (hrv.-kajk.) = slov. *lajblec* »prsluk, krožat (Dalmacija), fermen«. Od njem. deminutiva *Leibel* --= fr. *corset* < lat. *corpus* > *corps* + deminutiv *-ittus* > *-et* > *krožat.* Interesantna je zamjena njem. deminutivnog sufiksa *-él* > *-ьc.*

Lit.: ARj 5, 877. Ribarić, *SDZb* 9, 162. *SEW* 1, 717.

lajha f (glagoljski rukopis, 15. v.) »prijevara«. Radna imenica na *-ar lajhar* (hrv.-kajk.) »varalica«. Apstraktum na *-arija laj harija* f. Denominali na *-ati lajhati, -am* (15. v.) »varati«, na *-ariti lajhariti, -im.* Nalazi se još u slov. i češ. Od srvnjem. *leichen, leichoere* »isto«.

Lit.: ARj 5, 877. *Miklošič* 159. *SEW* 1, 686.

lajno n (Istra, čakavci) = *lajan,* gen. *-jna* (15. v.) = *lanje (guskino* ~, Mikloušić, 1821), sveslav. i praslav. **lajbno,* »pogan (goveđa), balega«. Od južnoslavenskih jezika još u slov. i bug., u hrv.-srp. potisnuto od sinonima balkanskog podrijetla *balega* (v.). Pridjev *lajnen* (16. v., Dubrovčani). Prvobitno je pridjev na *-ьn* poimeničen u m. i sr. rodu od ie. korijena **lei-* »mazati«, u prijevoju **loi- : *loi* ino* »ono što se slijepilo«. Upor. sanskrt. *loyale* »lijepi se«, stprus. *laidis* »glina«, lat. *Ūmus* »blato« i njem. *Leim.*

Lit.: ARj 5, 878. *Miklošič* 159. *SEW* 1, 687. *Holub-Kopečný* 201. *Bruckner* 306. *Mladenov* 269.

läjt m (ZK, ŽU, Banija) = *läjt* (slov., Bela krajina) »velika vinska bačva«. Deminutiv na *-ič lajtić* (Samobor) = /đ/r/č (slov.). Od srvnjem. *Leite* f, *Leitfass.*

Lit.: ZbNŽ 17, 20. *Pleteršnik* 1, 497. Skok, *ASPh* 33, 364. *Weigand-Hin 2,* 52.

lak[1] m *(japanski* ~, *kitajski* ~, Šulek), internacionalna riječ koja je prodrla preko njemačkog u naše gradove u 19. v., = *laka* f (Marulić) < tal. *lacca* »vrsta pokostą od smole«. Podrijetlom iz sanskrt. *lakša* »naziv bezbroja kukaca cocca ilicis, od čega se dobiva«. Sanskrtska riječ je brojnik 100.000. U Evropu je došlo preko perz. *ìakk, lak,* odatle njem. *Lack,* a odatle opet k nama. Složenica *lakmus* m (Šulek) »crvenkasto-plava biljna boja« je njemačka riječ koja sadrži u drugom dijelu nizozemsko *moes* = njem. *Mus* »kasa, jer se bilje svari 'u debelu kašu da se dobije boja. Denominali na *-ovati lakovati .* = na *-irati lakirati.*

Lit.: ARj 5, 882. 884. *Lokotsch* 1295. *Weigand-Hirt 2,* 4-5.

lak[2] (Vuk) pored *lăgak,* sveslav. i praslav. pridjev **lbgokb,* »levis, facilis (protivno *težak,* v.)«, obrazovan sufiksom *-tk* (kao *sladak),* od praslav. korijena *hg-* > *lag-.* U komparativu se gubi sufiks: *làglji* pored *lakši, polakši* i Marulićev prilog *klanje* (dva puta) < **lahnje* (s metatezom i *gn* > *hn).* Dočetno *-k* u *lak* nastalo je iz *gk* > *hk.* Deminucija je bogato razvijena: na *-altan* > *-an, -ahna lâgahan* (15. v.) > *lagaan* ·> *lagan,* s apstraktumom *lagahnōst* f i prilogom *polàgahno,* na *-ahat, -ahta lagahat* (16. v., čakavci), na *-ašan, -asna lagašan* (18. v.), na *-bk lagačak, -čka* (Vuk) = (sa *k* mjesto *g* analogijom od *lak) lakačak, -čka* (Kosmeț), na *-ačak, očka lagáčak* (Srbija), na *-ūhan, -uhna lagūhan* (Vuk, Hercegovina =

(sa *hwi > n) lagun,* na *-uSan, -usna lagúšan* (Vuk) = *lagūšan* (ŽK). Apstrakta na *-yńi: lagmja* f (čakavski, također prezime, Istra) = *lagînja* (Vodice) »polakšanje, polastica« (protivno *teginja,* ŽK) = stcslav. *lagyńi,* na *-oca lakoća* (17. v.), na *-ota* potvrđen u pridjevu *lakatan (olakotna okolnost)* i u denominalu pf. *lakotiti (iz-, o-, ob-)* prema impf, na *-va- izlakoćivati, -koćujem, -ćivam* (Dubrovnik, Stulić); *olakotan* može se tumačiti i od *olakoćan, -ena* prema *tn < ćn.* Apstraktum na *-ina* od komparativa *laksina* (17. v.) »lakoća« = *lahuna* = (sa *kš > kč) lakeina* (15—17. v.). Apstraktum na *-si* (upor. *vlast) lakost* f (iu drugim slavinama) pored **last,* koji je potvrđen samo u pridjevskoj izvedenici na *-ьn lăsan, lama,* komp. *lăSnji* (Kosmet) i u prilogu i *lašću* (Crmnica) »s lakoćom«. Praslav. korijen *hg-* poimeničen je na *-ьc* u *lažac,* gen. *lasca* (Buzet, Sovinjsko polje) »drvca na prednjem i zadnjem kraju samara da bi između njih teret lakše i ljepše stajao«. Od *lak* je *lakac,* gen. *-kca* (Crna Gora, Vuk) = na *-it latać,* gen. *-Uà* »čovjek brz na nogama« (također prezime). Upor. komp. prilog *laže* = *laž j* »lakše«. Od imenice **hga* u drugim slavinama u stcslav. lokatīvu *Iьгг* nastadoše (kao u *tribe* = *trijebe mije)* češ. *nelze* i *polza* »korist« (Obradović) u crkvenom jeziku, u narječjima pridjev na *-ьn* u sr. r. *lažno* (u *nimam* ~ ŽK, čakavci 16. v.) »nemam vremena« = *m mi lažno* (Cres, Krašić, Hrvatska) = *lezno* (Omišalj) = *lozno* (Dobrinj i na Krasu) = (Zoranić) *nalazno* »na dokolici, na tenani«. Odatle poimeničen sr. r. *lažno* (Istra) »otium«, m pl. *lažni* (dva Dubrovčanina, 16. v.). Prilozi: *lako, lagano, polako, polagano,* odatle na *-ica polăkica* (Kosmet) »sporo žensko čeljade«, deminutiv *polagačko* (Kosmet) = *palacko, popolako, najlak, ponajlak, polagigano, polagačice, lakom* (Vuk Boka) »umalo«, *slaka* (ŽK) »jeftino«, odatle pridjev *slak* (ŽK) »jeftin«. Denominali: inhoativ na *-nuti lagnuti, -něm* (ugarski Hrvati, Jačke) = *laknuti, laknēm* (Srbija, Šapčanin) »postati lakim« = (sa *gn > kn > hn,* upor. *lahka) odlahnuti* pored *odlàknuti, odlakne* = *laknuti* (Piva-Drobnjak) = (sa *hn > n) odlanuti, odlane.* Denominal na *-ati* tvori se od komparativa *lakši: lakšati, -ām* (18. v.) *(o-, ob-, od-)* = *lakšati* prema iteratīvu na *-va- -lakšávati, -laksavam* sa čitavom leksikologijskom porodicom *oblakšaj, oblakšalac* prema *-lica, oblakšavati, oblakšavalac* itd. i s postverbalom *lakša* f (18. v.) »oblakšavanje«, raširenim na *-ica olakšica (ob-, po-),* (sa *kš > kč) lakčati, -ãm* (16. v.) pored *oblakčiti.* Pridjev *lak* kao prvi elemenat veoma je raširen u složenicama od sintagmi: *lakònog* (Stulić), *lakoruk* (Šulekov neologizam), *lakokril,* odatle *vila lakòkrilka, lakòsrd* (Srbija), *lakòuzd, lakomislen,* s apstraktumom *lakòmislenost, lakouman,* odatle *lakòumnost, lakovjeran* (18. v.), odatle *lakovjernost.* U baltičkoj je grupi praslav. korijen *hg-* zastupljen nazalnim infiksom i sa Ê mjesto ь: lit. *lengvas, lengvus* »lagan, spor, blag«, lot. *liegs* »lagan, leicht«. Ie. korijen **leguh-* nalazi se u arijskoj i evropskoj grupi: lat. *levis.* Prema gr. ἐλαχύς predstavlja *hg-* ništični prijevojni štěpen. Praslav. je inovacija dodatak sufiksa *-ko* prema sufiksu *-to* u arb. *leh, lehëtë* »isto« i njem. *leicht,* sanskrt. *raghú-* »lak, brz, neznatan«. Prilog *polagano* izgledao je Mlečanima karakterističan za naše Hrvate iz Dalmacije. Odatle *polegano* u sjevernotalijanskim narječjima, jednako kao i *greben* za školje. U Dubrovniku *olakšati* zamijenjen je romanizmom iz starog dalmatskog *od(d)libati < *adleviare >* fr. *alléger.*

Lit.: ARj 3, 627. 5, 878. 873. 874. 875. 882. 891. 884. 887. 931. 7, 371. 413. 8, 382. 383. 385. 554. *Mažuranić* 586. Miletićy. *SDZb 9,* 407. Vuković, *SDZb* 10, 390. *Elezović* 1, 352. 355. 357. 2, 97. Maretić, *Savj.* 77. Vušović, *NJ* 1, 118-119. *ASPh* 11, 448. Tentor, *JF* 5, 212. Ribarić, *SDZb* 9, 163. *Miklošič* 163. *SEW* 753. *Holub-Kopečný* 201. *Bruckner* 293. *WP 2,* 426. *Trautmann* 158. *REW*[3] 6633. ' *Gorjajev* 183. Lewy, *IF* 32, 163. Osthoff, *IF* 4, 270. 27, 169. Mikkola, *RSI* 1, 16. Hujer, *LF 42,* 21-23 (cf. *JF* 3, 227. *RSI 8,* 291). *Boisacq*[3] 238-239. *GM* 239. Zubatý, *NŘ* 10 (cf. *IJb* 12, 290). *WP 2,* 427.

lákat, gen. *lakta* m (Vuķ) = *lákat,* gen. *lakta* (Kosmet) = *lákat* (ŽK) = (sa metatezom) *lătak,* gen. *-tká* (18. v., Martié), baltoslav., sveslav. i praslav. **olkUb,* po deklinaciji *i,* »1° naziv za dio tijela, πηχυς, 2° naziv za primitivnu mjeru duljine«. Na -ьc *laktac* »1° biljka, polj. *lokietka, 2° Laktec,* hrv.-kajk. toponim (Zagreb)«. Na *-ar làktãr,* gen. *-ara* (Brač) »više vrsta gusjenica, njem. Spanner«. Na *-a!* toponim *Laktaši* (Bosna); od sintagme *dolaktaš* m »kožuh s rukavima samo do lakta«. Prilog u vezi: *udarati laktom lakomíce* (mjesto *-kto-).* Denominal na *-iti idaktiti (ruke u džepove}* (Vuk, narodna pjesma) »svezati ruke po laktovima«. Slog *la-* nastao je po zakonu likvidne metateze. Upor. polj. *lokieć,* rus. *lokotb.* Baltičke paralele pokazuju dvije vrste ie. korijena, *olk-:* lit. *uolektis* = lot. *uôlekts,* stprus. *woltis* pored stpms. na *n alkunis* = lit. *alkúne*

= lot. *elkuôns èlks.* Raširenje na *и* u baltičkoj grupi došlo je na osnovu na *u.* Ista osnova bila je raširena u praslav. na *t,* kao u lat. *cap-ut,* gen. *-itiș.* Tog raširenja nema ni u jednom drugom ie. jeziku. Baltičko raširenje na *n* nalazi se još u gr. ὠλένη »lakat« pored ἄλαξ, lat. *ulna,* stir. = *uilenn,* got. *oleina,* stvnjem. *elina,* nvnjem. *Elle,* arb. *Here,* arm. *ein* »Rückgrat« pored *olok^c* »Schienbein«. Praslavenska je inovacija izolirana. Mladenov uporeduje još iz altajske jezične grupe *aršin,* koje dolazi kod nas kao turcizam za mjeru duljine. le. je korijen **elei-, *lei-* »savijati«, koji se na prijevojnom štěpenu **el-, *ol* raširuje formantima *u, k, g, t.* Isti korijen nalazi se u *lanita* f pored *lanito* n < praslav. **olnita,* »obraz, jagodica«, koje se nalazi u stcslav., rus. i kod nas u tekstovima pisanim crkvenim jezikom.

Lit.: ARj 2, 604. 5, 882. 887. 891. 919. *Elezovii* \, 352. *Miklošič* 221. *SEW* \, 689. *Holub-Kopečný* 209. *Bruckner* 311. *ZSPh* 4, 216. Vasmer, *RSl* 6, 177. *Mladenov* 269. *Trautmann* 202. *WP* l, 157. Loewenthal, *ZSPh 7,* 407. Scheftelowitz, *KZ* 54, 244. *Boisacq"* 555. 1081.

Lakiján m pored *Jakiján = Lakjan* (Sipan), dubrovački otočić u elafitskoj grupi, = *Lichignana* (prema raznim grafijama u historijskim spomenicima) < kllat. **Liciniana* (podrazumi *insula* ili *villa),* poimeničena pridjevska izvedenica ž. r. na *-ānus* od rimskog gentilicija *Licinius.* Ide kao dalmato-romanski toponomastički ostatak *(k* pored *i* kao u *kimak,* v.) u red dalmatinskih toponima iz rimskog perioda kao *Ugljan, Žnjan, Bibinje.* Upor. u južnoj Francuskoj *Lezignan,* u Sirmiumu *Thermae Licinianae* i u Istri *Ližnjan* = tal. *Lisignano di Pola.*

Lit.: Jireček, *Romanen* l, 61. Skok, *Slav.* 229-233.

lakóra f (Ston) »1° tvrdi vrh na mesu, 2° kao kožica od sama mesa«. Augmentativ na *-ina lăkorina* f »opnica oko mišića i žlijezde, praeputium (Dubrovnik, Ston)«, sa deminutivom na *-ica lăkorinica* »isto«. Posudenica iz arb. *lëkurë = likme — Ikur* f (Skadar) »Haut, Fell, Leder, Baumrinde, Schote«.

Lit.: ARj 5, 889. *GM* 236.

lakrdija f (Vuk) = *lakàrdija* (Dubrovnik) »1° (pejorativno) besposlica, trice, šala, 2° (danas, tako već kod Šuleka) dramatski komad zvan farce, njem. Posse, Possenspiel« = *la-krdija* (Kosmet, Skoplje) »(neutralno) riječ *(lakrdija starinska)«.* Na *-āš lakrdijaš,* gen. *-aša* (Vuk) »koji zbija šale«. Prezime (muslimansko, Bosna) na *-ić Lakrdić.* Denominal na *-isati: lakȑdisati, -išem* »zbijati šale« = *lakrdisat* (Kosmet) »1° (neutralno) razgovarati o ozbiljnim stvarima, 2° zabavljati se razgovarajući«. Balkanski turcizam onomatopejskog podrijetla (tur. *lakırdı,* od onomatopeje *lak-,* s kojom upor. ngr. λαλῶ »govorim« i naše *lajati* te tur. *lanl-da-mak,* »govoriti«, obrazovane sufiksom *-di)* iz terminologije običnog govora: búg. *lakardíja,* arb. *lakerdí* »Unterhaltung«, ngr. λακριδιόν — λακερδίον.

Lit.: ARj 5, 882. 891. *Elezović* \, 353. *Lokotsch* 1297. *Deny* §§ 850. 858. *Mladenov* 269. *GM* 236. *SEW* l, 687.

laksiti (subjekt *sunce)* u izrazu *sunce lakši* »ide bliže zapadu«. Potvrda iz *Podunavke* (1848). Valjda se govori na istoku.

Lit.: ARj 5, 891.

lal (Vuk, narodna pjesma) indeklinabilni pridjev, epitet uz *papuče,* raširen na *-li laleli,* također indeklinabilni pridjev i epitet za istu obuću (hercegovačka narodna pjesma) '»šaren, šarenkast« pored *lala* »šaren« (narodna pjesma hercegovačka). Možda srodno sa *al* (v.). Turcizam perzijskog podrijetla (perz. *la^cl* > tur. *lal* »rubin, crven«).

Lit.: ARj 5, 892. *Miklošič* 160. *SEW* l, 687. Matzenauer, *LF 9,* 187.

lála¹ f (17. v., Dubrovnik) = *lale,* gen. *-eta* n (18. v., Vuk) »1° tulipan« = *lala,* gen. *lale* (Kosmet) »2° otac, 3° (metafora) ime što ga starije muško daje mlađem 4° svaki čovjek« = *bijela lala* »mlade žensko u govoru s mladim«. Pridjev na *-in lalın,* f *-ina* (Kosmet). Deminutiv na *-ica làttea* »tulipan«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *lala* > tur. *lale* »tulipan«) iz terminologije srodstva, ovdje prema cvijetu: rum. *lale* »tulipan«, *lalea,* bug. *lale,* arb. *lale-a* »père, oncle«, *lalo-ua* m »Vater, Grossvater, Vatersbruder, stariji brat«, cine. *lala* »ujak«, *Шее* »tulipe«, ngr. λάλες »tulipe«.

Lit.: ARj 5, 892. 893. *Elezović* 1, 353. *Miklošič* 160. *SEW* 1, 688. *Lokotsch* 1300. Matzenauer, *LF* 9, 187. *Pascu 2,* 146., br. 689 i 690.

lala² m (Vuk, narodna pjesma) u vezi *lale i veziri* »dvoranin«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. > tur. *lala* »major-

domus«) iz dvorske terminologije: bug. *lala,* arb. *lale,* ngr. λάλας »gouverneur«.

Lit.: ARj 5, 892. *Miklošič* 160. *SEW* 1, 688. *Lokotsch* 1269. *GM* 236. *Pascu* 2,146., br. 689.

làloka f = *làloga* (16. v., jedna potvrda) = *laluka* (Vrančić) = *lahka* (Vodice, ŽK), sveslav. (osim bug.) i praslav., »čeljust, vilica, kosijer kao dio tijela, 2° (dio rude) jezičac kojim se svršuje ojič (Vodice)«. Pridjev na *-ьn laločan.* Sufiks i značenja variraju u slavinama. U svim znači »neki dio tijela«. U ie. jezicima ne nalazi se refleks koji bi posvema odgovarao. Brückner i Machek pretpostavljaju udvojenu osnovu od *lokati* (v.). Matzenauer uporeduje sa holandeskim *lel* f »lobulus«, *letten* pl. »Kehlläppchen der Hahne«.

Lit.: ARj 5, 893. Ribarić, *SDZb 9,* 162. *Miklošič* 160. *SEW* 1, 688. *Holub-Kopečný* 198. *Brückner* 306. Machek, *LF* 52, 109 — 110 (cf. *IJb* 11, 465). Matzenauer, *LF 9,* 187.

lama f (Budva, Dubrovnik, Crna Gora) »1° pleh, teneće, lim, 2° karika, pavta na puški (Crna Gora), 3° tenećni = limeni sud za kameno ulje, petroleum, 4° turpija, pila (Istra)«. Radna imenica na *-ar* < *-arius lamar* (Cavtat, Dubrovnik, neologizam, 19. v.). Na tal. *-ino* < lat. *-inus lamin,* gen. *-ina* m (Račišće) »posuda za vodu«. Od tai. francuzizma *lama* < fr. *lame* < lat. > tal. *lamina = lomná,* nepoznatog podrijetla. Odatle ngr. deminutiv λαμνί του τουφεκιοῦ »canon de fusil« > arb. *lanini* f > *nanul* = *navit* (Gege) »Flintenlauf, Pistollenlauf«. Ovamo ide *l'ima f* (Vuk, Lika) »karika, pavta, lama«, *lim* m (18. v., Vuk, danas općenito u književnom jeziku, Dalmacija, Pavlinovićj narodna pjesma) »pleh, teneće«. Pridjev na *-ov liniov.* Radna imenica na *-ar: limar,* gen. *-ara* (Dubrovnik, Cavtat) »špengler«. Denominai *nalimati, -am* pf. (narodna pjesma) »okovati limom pušku«, odatle *nalimanka* (narodna pjesma). Dva se problema postavljaju kod ovih varijanata. *Zbog* čega prijelaz iz femininuma u maskulinum? Već je Budmani ispravno istakao zagonetku *a* > ť u naglašenom slogu. Ta zamjena sjeća na dalmato-romanski prijevoj tipa *Kimp* < *campì* (Krk), *linp* < *lampa.* Za nj nema potvrde u *lamina.* Prema *dumna* > *duvna* < *domina* očekivali bismo *mn* 111 *vn,* kad bi *lim* bio dalmato-romanski ostatak; v. *landa.*

Lit.: ARj 5, 894. *6, 93. 94. l,* 419. Budmani, *Rad* 65, 164. *GM* 231. *SEZb* 13, 185. Matzenauer, *LF 9,* 187. *REW* 4869. DEI* 2155. 2156.

lamàrin, gen. *-ina* (Perast) *[<* mlet. *lamarin* »lim, pleh« < lat. *lamina].*

Lit.: Brajković 16. *Pirana*[1] 498. *Rosamani* 523.

lamba f »žlijeb na stupu u koji ulažu daske od hambara (Slavonija?)«. Denominal na *-iti lambiti, -im* »graditi lämbu«, *zalambiti dasku na krovu* (Rađevina). Balkanski turcizam (tur. *lambd)* iz terminologije građevinarstva r rum. *lamba* »Einschnitt, Falze«.

Lit.: ARj 5, 894. *Lokotsch* 1303.

làmbik (17. v.) = *lamblk* m (Rab, Buzet, Sovinjsko polje) = *linbik* (Božava) »kotao za pečenje rakije«. Evropski arabizam (ar. *ᶜanblq)* upravo grčkog podrijetla (ἄμβιξ, gen. - ικος »posuda«); *l-* je ostatak arapskog člana koji se još vidi u tal. *alambicco* (13. v.) pored *lambicco, limbicco.*

Lit.: ARj 5, 894. Kušar, *Rad* 118, 22. Cronia, *ID* 6, 113. *REW*[3] 442. *DEI* 105.

lambura f (Prigorje, Posavina) »lonac u. kojem se kiseli (gruša) mlijeko«. Usp. *lábúra.*

Lit.: ARj 5, 894.

lamentât se, *-am* impf. (Božava), od lat. > tal. *lamentare,* internacionalno na njem. *-ieren* > *-irati lamentirati, -entīrām* (hrvatski gradovi) = *lamantirati* (sjeverni čakavci).

Lit.: ARj 5, 893. Cronia, *ID* 6. *DEI* 2155.

lamnja f (Vranja) »1° aždaja što jede ljude (Leskovac), 2° riba koja je progutala Jonu proroka« = *lama* f (16. v., jedna potvrda, *m* < *mj* nejasno) »vještica, coprnjica«. Balkanski grecizam (gr. λάμια > lat. *lamia* »pesce vorace«, od λαμός, > tal. /am/m/ш): bug. *lamia,* arb. *lamjë* »Gespenst«.

Lit.: ARj 5, 894. *Miklošič* 160. *SEW* \, 688. *Mladenov* 270. *Boisacf* 553-554. *DEI* 2155. Vasmer, *GL* 88.

lampa f (Dubrovnik, Cavtat, Čilipi, Rab, Korčula, sjeverzapadni krajevi, Hrvatska, ŽK) = slov. *lampa* = *lânpa* (Dubrovnik) = bug. *lamba* (< ngr.) »svjetiljka na petrolej, fenjer«. Deminutiv na *-ica la-npica.* Od njem. *Lampe* ili tal. *lampa* < fr. *lampe.* Ovamo hrv.-kajk. i slov. *lampáš* m < madž. *lampas* < gr. λαμπάς. Pridjev na *-in lâmpin.* Augmen.ativ na *-ina lampiņa* (Istra). Obje od lat. *lampada* (upor. mlet. *làmpedd)* = tal. *làmpada* < ngr. λαμπάδα < stgr. λαμπάς, gen. -πα-

δος koje je balkanska riječ: *lambada* f (u crkvenom jeziku, bug.) »kandilo, svjetlost u crkvi«, *lampada* (18. v.) »isto«. Upor. arb. *llambadhe* = tal. deminutiv na *-ina lanpàdina* f (Dubrovnik, Cavtat) »električna svjetiljka«. Denominai na *-ati làmpati, -ãm* impf. (16. v., Šibenik) = *lànpati* (Dubrovnik) = *lámpát* (Božava, Rab, Malínská, Pag, Hvar) = *lanpat* (Božava, Cres), krčkoromanski *lanpua* »sijevati, lampeggiare«, part. perf. kao pridjev *zlâmpan* (Rab) »vjetrenjast«. Od kslat. > tal. *lampare.* Postverbal *lamp* (Vetranie) = *lănap,* gen. *lânpa* m (Dubrovnik, Cres) = *lânp* (Božava) = *lamp* (Hvar: *lamp oka* »tren oka«) »blijesak«. Odatle deminutivni toponim *Lămpii* (rt, Hvar). Odatle na *-avica* prema *sijevavica: lanpavica* (Potomje) »isto«. Ovamo još toponim *Lampesa* f (Hvar, uvalica iza Gračišća prema Starom Gradu), koji sadrži možda lat. pridjevski sufiks *-tcea* (se. *vallis}.* Ako je tako, taj je toponim dalmato-romanski leksički ostatak.

Lit.: ARj 5, 894. 896. 899. *Pleteršnik* 1, 498. Kušar, *Rad* 118, 20. 25. Zore, *Rad* 114, 234. Cronia, *ID* 6. *Miklošič* 160. *SEW* 1, 689. *Mladenov* 270. *REW*[3] 4870. *GM* 232. *Banali* 2, 200. *DEI* 2156. 2157. 2158. Vasmer, *GL* 88.

lampuga f (Dubrovnik, Zore) = *lampuga* (Muo) »morska riba stromateus fiatola«. Od lat., cf. *lampuga* (Nizza), *lambuga* (Tarent), sic. *alampuca, lampuca* (Napulj), prema Battistiju od gr. pridjeva λαμπαδοῦχος »che ha fiaccole«, od λαμπάς, gen. -άδος.

Lit.: Zore, 50, 524. Skok, *ZRPh Tuđ.* 12. *DEI* 2159.

lan, gen. *lâna* m (Vuk)., ie., baltoslav., sveslav. i praslav. *(*lьnъ),* »linum, četen, predivo«. Pridjevi na *-en:* stcslav. *lьnenъ* = *lanen* (također i u drugim slavinama), na *-ov lanov* (17. v.). Deminutivi na *-bk: lănak,* gen. *lanka* (ugarski Hrvati) »1° lan, *2°* nekakva trava koja raste po njivama (Kosmet, također toponim^«, na *-ne lančac* — na *-čić lančić* »biljka linaria« = na *-ika lanika* »1° isto« = na *-uga lanuga* = složenica (od *lьnьni) lanilist.* Na *-ika lanika* (17. v., Baraković) »2° laneno platno«. Na *-ar lanar,* gen. *-ara* m prema f *lanàrica* »čovjek, žena, koja se bavi lanom«. Složenica od sintagme *lànprelja* f (dubrovačka poslovica, i danas). Glas α je nastao iz palatalnog poluglasa ь. Ostaje i u deklinaciji, jer je kod nas moguća početna grupa *In,* ali upor. češ. i polj. *len,* gen. *Inu,* rus. *len,* gen. *Ina.* Madžari posudiše *len, lenaros.* Poluglas *ь* nastao je iz ŕ j kako se vidi iz baltičkih usporednica: lit. *linai* = lot. *lini* »Flachs«, stprus. *Unno.* U drugim ie. jezicima i je u prijevoju duljine f: lat. *línům,* kimr. *Ilin,* arb. *lį - ni,* gr. λίνον, stvnjem. *lín,* nvnjem. *Leinen.* Refleksi se nalaze samo u evropskoj grupi, ne u arijskoj, kako bi se očekivalo prema tvrđenju da ta kulturna biljka potječe sa Istoka, .iz močvara nilskih, iz Araxesa, Phasia itd. Machek je stavlja u pred-ie. supstrat, s podrijetlom sa Istoka kao *konoplja* (v.).

Lit.: ARj 5, 895. 899. 896. *Elezović* 1, 354. *Miklošič* 178. *SEW* 1, 754. *Holub-Kopečný* 202. *Bruckner* 295. *Trautmann* 162. *WP 2,* 441. *Mladenov 212.* Machek, *LP* 2, 158. *Boisacq*[3] 582-583.

lánac, gen. *-nca* m (17. v., Vuk) = *lănac,* gen. *lanca* (ŽK) »1° veriga, catena, 2° (mjera za površine) jutro, râl f, dan (oranja), jugerum«, bug. *lanec.* Prvo značenje dolazi u sjevernim slavinama sa sufiksom *-uch* češ. *lancuch,* polj. *łańcuch.* Madžari posudiše *láne* u oba značenja, Rumunji *lanț,* deminutiv *lănțișor, -ușor, lanțui* »fesseln« u značenju 1° pored čega i *lăncuh, -ug* »veriga«, zacijelo iz poljskoga. Značenje 2° stoji zacijelo u vezi sa češ. *lán* i polj. *lan* »određena površina zemlje«, ukr. i rus. *lan* »Ackerland«. Rumunji posudiše i taj poljoprivredni termin *lan,* pi. *lanuri* »Ackerfeld«, deminutiv *lănișoară,* iz čega izlazi da je postojala i u južnoslavenskom. Oblik *lanac* je prema češ. *lan* očit deminutiv na *-ьc,* odatle novi deminutivi na *-bk lanček* (hrv.-kajk.), na *-ьc lancée* (18. v., hrv.-kajk.) = na *-čić lančić* (Vuk, 17. v.) »verižica«. Postoji i toponim *Lančug* (Mohač). Značenje 1° Miklošič objašnjava sa srvnjem. *lan, lanne* »veriga« i stcslav. *Ianьcugł.* Zbog dočetka *-cugł,* koji se nalazi i u *biočug* i *belenzuke,* Budmani pomišlja na tursko vrelo. Tada dakako ostaje neobjašnjena osnova, osim ako se ne misli na ispadanje *be-* u *belenzuke,* za što nema objašnjenja. Uzimlje se u pomoć i njem. složenica **lannzug,* koja nije potvrđena kod Nijemaca, nego kod Slavena, ako je supozicija ispravna. To bi bio izoliran slučaj kod slavenskih germanizama; *lan(rí)* u značenju »Ackerfeld« tumači se kao posuđenica iz njem. *Lehen.* To tumačenje ne objašnjava *e > a.*

Lit.: ARj 5, 895. *Miklošič* 160. *SEW* 1, 686. *Holub-Kopečny* 199. *Bruckner* 306. *Mladenov* 270. Jagić, *ASPh* 3, 751. *Tiktin* 888.

lanca f (Lastva) »1 ° koplje, sulica, drvo na kojem stoji zastava, 2° (metafora) Iantina, 3° mala lađa (Kačić)«. Tal. deminutiv na *-etta* <

vlat. *-îtta, lànceta* (Potomje) »šilo«, upor. polj." *lanca* = *lanca* (17. v., Božava, Dubašnica) »koplje, sulica, ostilj na kojem su osti« = slov. *lanca* »Lanze«, upor. češ. *lanče* = *(a > o) lonca* (Ugljan) »držak od zastave« = slov. *-lonca* (1607). Starija posuđenica je stcslav. *Icšla* = rus.-cslav. *luha, lušča* sa *an* pred suglasnikom kao u *sanctus > šut.* Od lat. *lancea > taì.'lancia, lama,* prema Battistiju iberskog podrijetla, upor. gr. λόγχη. Riječ je zapadnoevropska, njem. *Lanze,* engi. *lance,* ngr. λαγκία.

Lit.: ARj 5, 896. Cronia, *ID* 6. *Pleteršnik* l, 499. 530. *REW** 4878. Uhlenbeck, *PBB 26,* 302. Hirt, *PBB* 23, 334. *Boisacq*[3] 586. *SEW* 1, 740. *DEI* 2160. 2165.

lančana f (Rab, Božava) = *lančana* (Račišće) »(brodski termin) konop za vezivanje velike lađe«. Od tal. *alzaia* »fune in cui si trascina una barca contro la corrente d'un fiume«, sjeverno-tal. *anzana* = (sa sraštenim članom) *lanzana,* pridjevska izvedenica na *-arius helciăria (se. funis),* od lat. *helcium* od gr. ζλκω »vučem«, unakršteno sa **altiare >* tal. *alzare* i sa / > *n* kao u *montone < multane* i promjenom sufiksa *-ara > ana.*

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 23. Cronia, *ID* 6. *REW** 4099. *DEI* 148.

lanci, gen. *lanaca* m pl·. (16. v., Dubrovnik, uz *Alemani,* u maskerati). Od njem. *Landsknecht* (15. v.), kraćenjem preko tal. *lamo < lanzichenecco* (16. v.).

Lit.: ARj 5, 896. *DEI* 2165.

landa f (17. v., Mikalja, Belostenec, Stulić, Kavanjin: *jedna mala landa kruha;* Fužine: *landa kruha)* »kriška, filja = hvjela = hvila, fila, režanj«. Deminutiv na *-ica lăndica* (Istra). Denominal na *-ati landoti, -ãm* impf, »dijeliti na lande«, iterativ na *-va- razlandavati* »cijepati na dijelove«, apsţraktum na *-anje lândanje* n. Upor. u Bergamu *terra lameda, leň lamed,* od lat. *lamina; landa* je, prema tome, ako je ispravno ovo uporedenje, dalmato-romanski ostatak od lat. *lamina* prema tipu disimilacije *m - n > m - d.* Moguće je i unakrštenje s istoznačnim *klunda < columna >* tal. *colonna.* V. *lama* i *lima.* Nalazi se još u arb. *lande* »Scheibe, Schnitte«.

Lit.: ARj 5, 896. *REW*[a] 4869. *GM* 336 — 237. Matzenauer, *LP 9,* 187.

laudati, *-am* impf. (15. v., Marulić, Vuk) »tumarati, vrljati« = *landoti se* (Dubrovnik) »hoditi bez potrebe po zimi«. Riječ *landište < plandište* (v.) (Crna Gora) izgubila-je *p* zbòg unakrštenja s tim glagolom. S umetnutim *r* poslije dentala *landrãt, -am* (Kosmet) »tumarati«, u Frankopanovoj *Trumbiti (Gradja* 8, 228): (svećenici) *landraju* (s puškám i oružjem). Na *-avac,* gen. *-avea lândravac* (ŽK) »lutalo, Herumschlenderer«, *slandrât* (ŽK) »zgaziti«. Drugo značenje imaju: *landăt, -ãm* (Kosmet) *(sas svecôm,* subjekti *resa, košulja, rukavi)* »lepršati se, lelujati se, ići onako amo-tamo, da se zbog vjetra odjeća leprša«, *landoti s kin* (Vodice) »vladati nekim, držati nekoga na uzdi«, *landoti se* »vladati se« (Vodice) i *làndati, -ām* (objekt *dijete,* Dubrovnik) »biti po stražnjici«.Usp. i *làndati, -ãm* impf. (18. v., Vuk) *(iz-}* »svašta govoriti, brbljati«. Pridjev na *-av: lãndav* (Vuk) »garrulus«. Na *-arati landàrati, -ãm* (Vuk) »garrire«.

Lit.: ARj 5, 897. *Elezović* 1, 334. Krček, *ASPh* 31, 626. Ribarić, *SDZb 9,* 162.

landra f (Vuk, Srijem) »tanka kožica na salu« = *lântrnja* (hrv.-kajk.) »isto«. Od madž. *lanterna.*

Lit.: ARj 5, 897. Štrekelj, *DAW* 50, 36.

landrīn, gen. *-ina* m (Brusina, Dubrovnik, Cavtat, Konavli) »ardea cinerea, ciconia nigra, Schwarzer Storch, roda«. Zacijelo od tal. *ardea* (15. v.) < gr. ερωδιός > roda, germ. *haigiro >* tal. *airone,* fr. *héron,* sa sraštenim članom i tal. deminutivnim sufiksom *-ino* <, lat. *-īnus* i umetnutim *n* pred dentalom. Na" žalost nema potvrda za to izvođenje u talijanskom. Čini se da ide ovamo i *sakrta = saketa* »ardea purpurea«, na *-ar saketar* »circus aeruginosus«, ako je izopačeno tal. *sgarzetta, scarzetta, arzetta <* španj. *garza* i tal. deminutivni sufiks *-etta <* lat. *-itta.*

Lit.: ARj 5, 897. Zore, *Tuđ. 12.* Hirtz, *Aves* 251. *DEI* 278.

láni (ŽK) = *lani - laní* (Kosmet) = *laní* (Dubrovnik) = *lânih* pored *lanik* (Crna Gora, *-ih* mjesto -j po analogiji genitiva plurala) = *lane* pored *lane* (Istra, analogijska zamjena lokativnog *-i* sa *-e),* praslav. prilog *(*olni <* ie. **ol-nei)* »anno elapso«. Pridjev na *-ski lanskí — lanjski (nj* mjesto *n* kao u *stranjski,* v.) = *lanjski* pored *lăjnski* (Kosmet) (i u drugim slavinama). Kao *onomadne* »ovih dana« može taj lokativ dobiti preda se i \Berneński instrumental *ònomlãni* »pred dvije godine«. U Kosmetu *poláni.* Slog *la-* nastao je po zakonu likvidne metateze. Upor. polj. fora. Prema Meiliem složenica je od zamje-

ničkog korijena **al-, *ol-* (upor. lat. *alius)* »onaj« i od imenice **en* »godina« kao lit. *pernai* paralelno sa gr. πέρυσι. U prasrodstvu je s lat. *olim.*

Lit.:' ARj 5, 900. *Elezović l,* 352. 2, 97. *Miklošič* 221. *Holub-Kopečný* 210. *Bruckner* 312. *WP* 1, 84. *Trautmann 1. Mladenov* 270. Meillet, *Zbornik Hruševskoga,* 1928. (cf. *RES 9,* 131). Rozwadowski, *IF ì,* 268.

lànta f (Buzet, Sovinjsko polje) »1° staklena ploča, 2° krilo od prozora«. Sa sraštenim (aglutiniranim) članom od tal. *anta* = furl. *ante í* »stipite della porta o della finestra«, mlet. *lanta* < lat. *ames, amite,* bolje *anta* f, Ovamo *ìntela* f (Dubrovnik, Zore) »staklena vrata, obično dvostruka«. Upor. tal. deminutive na Korsici *antula, antila* (Irpino, Kampanija) »Flügeltür«. Glede *an-* > *in-* upor. *intijernä* (v.), *linterna* (Kalabrija), *incefo; intela* je zacijelo iz dubrovačko-romanskoga. Lat. *antae* je prema Ribezzu pred-ib. riječ, koja stoji u vezi sa αν-τομοι (Sicilija, Tarante) »pali, palizzata«. U vezi je s tom osnovom lat. termin *antemna* »trave della vela«, koji se očuvao bez asimilacije sufiksa *-mna* u dubrovačkom *otijemna* (Vetranie), inače u ostaloj Dalmaciji s asimilacijom *mn* > *nn,* koja je već latinska *antenna* (internacionalno), sa sraštenim članom *Iantina* (16. v., Dubrovnik, Mljet, Račišće) = *Iantina* (Božava, Cres, Budva, Lepetane) < tal. *l'antenna — lantena* (Istra, 17. v.), deminutiv na lat. *-ellus* > *-el Iantine* (Božava). Ovamo ide i izvedenica na lat. *-aus* od deminutiva na *-icellus: lantižo,* gen. *-žala* (Mljet) »l ' zadnji kraj jedra uz lantimi, 2° vrh Iantine«, *punta od lantižala.* Slog *-ni-* ispao je zacijelo zbog kraćenja i disimilacije.

Lit.: ARj 9, 170. *DEI* 217. *REW'* 419. 492. *FEW* 87. *Rohlfs* 415. Ribezzo, *Onomastica* 2, 44. Skok, *Term.* 1. Macan, *ZbNŽ* 29, 213. Cronia, *ID 6,* 113.

lantisk m (Rab, Božava, Molat) = (zamjena dočetka *-isk* domaćim sufiksom) *lantić* (narodna pjesma istarska, *an* < *en* upor. *láncún)* »trišlja, pistacia lentiscus«. Od tal. *lentisco, lentischio* < lat. *lentiscus,* mediteranskog podrijetla.

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 18. Cronia, *ID 6. REW** 4982. *DEI* 2202.

laor m (narodna pjesma, Petranović) = *laur* (16. v.) = *lavor* (18. v., također slov.), odatle na *-ika lovorika,* = *lovor,* gen. *-ora* (16. v., dalmatinsko primorje), odatle *lovorika* = *lovorika* (Lastva) »vrsta grožđa eliptičasta zrna, ni bijela ni crna«; *Pod lovoriku* (ribarska pošta, Muo). Taj oblik je postao danas općenit u književnom jeziku. Pokazuje veliku leksikologijsku porodicu: deminutivi *lovorac,* gen. *-orca, lovorak,* gen. *-orka* (16. v.), *lovorčac, lovorčić, lovorić.* Pridjevi na *-ov lovorov,* poimeničenje *lovòrovina,* na *-ъn* > *-an lovoran* (16—18. v., *gaj, kruna, drvo, vijenac),* poimeničenja *lovòrnica* (Vuk) »1° plod, 2° vijenac«, toponim *Lovorno; lavorasi, lovõrav, lovorikov, lovorikovina,* na *-bsk lovorski.* Na *-ik lovorik.* Na *-ište lovorište.* Na *-je lòvõrje, Lovoričje* (Risan). U pastorali lična imena *Lovorko* m prema f *Lovorka.* Odbacivanjem početnog /- shvaćenog kao romanski član, proteza /-: *javor* (dalmatinski pisci, Ranjina, Lučić, Kuhačević), odatle *javorika* (16. i 18. v., slov.), *javornica* (Šulek) = *(v* > *b) lobòrika* (18. v., pisac Bošnjak) = *lovarika* f (Belostenec, Stulić), odatle *lovarište,* pridjev *lovaričan* = (stezanje, haplologija *ovo* > *o) lòrika* (18. v., Tivat) pored *rolika* (metateza, ibidem), toponim *Lõrojk* (Spič) < **lovorik* = *lâvrika* (Vodice, Istra, upor. bug. pridjev *lavrov* od *lavar,* upor. rus. *lavr).* Ovamo možda *lavranke* (Primorje, Šulek) »trešnje«. Postoji još nejasno *lavra* (18. v., upor. *lafra* u Kalabriji), jer se može shvatiti, kako ispravno kaže Budmani, kao *Lavra* (v.), pridjev *lavrov* (Milićević). Sa *a* > *e levorlka* (Muo), *levõrnica.* Sa *v* > *g* preko γ (upor. *ajáguru* u južnoj Italiji) *jãgorika* (Cres) = (sa *d-) davorika* (nije potvrđeno u narodnom govoru, nego kod modernog pisca; ne zna se gdje se tako govori). Sa lat. sufiksom *-etum,* koji odgovara značenjem našem *-ik* ili *-ište* lat. *laurētmn* > *Lovret* (Split, također za tál. *Loreto* kod Belostenca), na lat. *-iana Lauriana* > *Lovran* (Istra). Kako je oblik *javor* homonim sa *javor* »drvo acer«, Kačić upotrebljava *gusle lavorove* mjesto *gusle javorove.* Ovamo ide još složenica *lorber* (Belostenec, Stulić) = slov. *lõber* = *labor* (ŽK) = (disimilacija *r — r* > *m — r) lumber* (istročakavski) = *lumber* (Rijeka) = *lombra* (slov., Prekomurje) = (isto sa *j — r)* slov. *lojber* < stvnjem. *lorberi,* nvnjem. *Lorbeer,* koje je u drugom dijelu prevedenica od lat. sintagme *lauri bacca* > tal. *orbacca,* odakle opet unakrštenjem njem. *Lorbeer* i talijanske riječi slov. *lôrbek,* gen. *Urbega* m. Ishodište je lat. *laurus,* koje odgovara gr. δαυρεία, a koje je opet prema Battisti-Alessiju u vezi s mediteranskim **dauru-* pored **tauro-* »pećina, brdo« (upor. panonski toponim *Taurunum, danas Zemun,* perz. *Täbrís* < *Taurus),* tal. *allòro (al-* od sraštenog člana

krivim rastavljanjem *la laurus), lavor* (Parma, Milano), *lovere, lavoro* (Marche), u južnoj Italiji bez / *ajàvuru, ajouru, ajáguru* < **allaurus.* Upor. toponim *Laurentum* u Laciju. Riječ *laurus* je pripadala i balkanskom latinitetu kako se vidi iz arb. *lar* (Zatrebač, Ulcinj) pored *lari* i *luvarī* (posljednje posuđenica iz hrv.-srp. *lovarika, i* < sufiks -ία).

Lit.: ARj 2, 318. 4, 498. 499. 5, 900. 928. 925. 930. 929. 6, 133. 166. 170. 217. 7, 157. *Pleteršnik* 1, 360. 502. 530. Tentor, *JP 5,* 203. 211. *NJ 2,* 223. Rešetar, *Štok.* 246. Ribarić, *SDZb 9,* 163. *Miklošič* 161. *SEW* 1, 695. *Bruckner* 291. *Mladenov* 268. *GM* 237. Štrekelj, *ASPh* 12, 458. 28, 521-522. *REW*[3] 4943. Vaillant, *RES* 12, 91. Alessio, *RIO* 1, 236. *DEI* 135. Rohlfs, *Diz. Cal.* 7S.

lap[1] m (Vranjic) »veliki rak, karlo (Dubrovnik)«. fUpor. u Dubrovniku *Map* (v.) »homarus vulgáris«].

Lit.: ARj 5, 627. 900.

lap[2] m (Vuk) »gipka zemlja u ritu«. Toponim *Lap,* bara u vračarskom srezu, te mjesto u okrugu beogradskom, možda isto što apelativ *lap.* Možda je u vezi sa *lapor* (v.).

Lit: ARj 5, 627. 900.

lap[3] = *lape* (Kosmet), onomatopeja kojom se oponaša glas pri hitrom gutanju, lizanju, također tur. *lap* »isto«. Oformljena je na *-nuti lăpnuti, -em* (Vuk) »avide deglutire, vorare«. Taj onomatopejski glagol glasi i *Napnuti* (v.). Sa vokalskom varijacijom *α-o lõpnut, -em* (Kosmet) »progutati«. Dolazi i u tur. *lob* »krupan i mekan zalogaj, naglo progutati veliki zalogaj«. Bug. *lopam, Upne, lop(riu)vam = lapam* »gierig essen, fressen«. Stulićev *lopsti, -am* »vehementer flare« koji se označuje kao nepouzdano, glasi kod Pavlinovića u istom značenju *lopiti* (subjekt *vjetar).* Sa *pn > n lanuti, -lm* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »kao plamenom dignuti (nekome ćordom glavu)«. Kavanjin ima *lapati, -pijem* »klimati (?)« i *làpkati, -če* »kad srce jako kuca«, Barakovîc *lapât* m (17. v.) »zvuk ili udarac koji se ponavlja«, Vuk *slăpiti, -lm* »zgrabiti, ščepati«. Upor. slov. *lapiti* »schnappen«. Sa varijantom α—*o lòpiti, -î* (Vuk) »1° teći, (o čem žitkom, 2° šikljati« = *loptiti* (subjekt *krv).* V. još *hlo(p)tati, klopot, lepetati.* Sa samoglasom *a* ta se onomatopeja nalazi i u arb. *lap* »lecke Wasser, fresse (von Hund und Katze)«. Ona je ne samo sveslav., nego je i romanska, a imaju je i drugi ie. jezici. Prenosi se i na govor: pridjev na *-ljiv lapàtljiv* (Vuk, Srijem) »govorljiv«.

Lit.: ARj 5, 900. 902. 6, 154. 155. 156. *Elezović 2,* 525. 526. *Miklošič* 174. *SEW* 1, 732. 690. *Holub-Kopečný* 210. *Bruckner* 309 *KZ* 48, 217. *GM.* 237. *Mladenov* 270.

lapa f (Kosmet) »oblog u kašastom obliku«. Balkanski turcizam (tur. *lapa* »potage épais«) iz oblasti hrane i liječenja: rum. *Iapă,* bug. *lapa* »breiiger Umschlag«, arb. *lape* f »schlecht zubereitete, unappetitliche Speise«, ngr. λαπας »bouillie«, cine. *lăyă* »cataplasme«.

Lit.: Elezović 1, 354. *GM* 237. *Mladenov* 270. *Pascu 2,* 146., br. 693.

Lápad, gen. *-ada* m (13. v., Dubrovnik), poluotok i mjesto (toponim), pridjev na *-bsk lapadskl,* 1272. *Lapido,* 1282. *Lapedo, Lapado* (14. i 15. v., dočetno *-o* mjesto lat. *-e* je venecijanizam). Vokal *a* u penultimi je nastao od lat. *ĭ.* Toponim je dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *lapis,* gen. *-idis* »kamen«. Odatle i učena riječ tal. *làpis > làpis* m (Potomje, Dubrovnik, Cavtat) = *lapis* (Korčula, Rab, Božava) »olovka, plajvaz« = *lapeš* (Istra) »bjelilo«, deminutiv *lapešić.* Ostaci su iz dalmato-romanskoga: na *-arium > -ar, -ir Labdara* f (otočić, uz Veli otok) = *Labdïr,* pl. *-iri* (zamljišta kod Trogira) < lat. *lapidaria, lapidarium.* Važan je ostatak iz dalmato-romanskoga i kulturni termin *loplž* m (16. v., Marin Držić, Baraković, Medulin, Volosko, Istra, Pag, Lika) = *loptž,* gen. *-iza* (Rab, Dubašnica, Božava, Ugljan, Istra) = slov. *lopiš (-ž)* »1° lonac zemljani ili od lijevanog željeza, bez provesla, 2° kotlić od zemlje za palentu ili kašu«, pridjev na *-ъn > -an lopižan,* radna imenica na *-ar lopižār,* apstraktum *lopizarstvo* (Stulić) = *lopiža* f (Vetranie, Dubrovnik, Cavtat, Sridnje Selo, Šolta, Ljubiša) = *lopiža* (Crmnica, Dobrota, Grbalj, Iz) »1° lonac poširi prema dubini, pinjata, kao okrugla teća bez ručica, zemljani sud za kuhanje ili vodu (zemljana zdjela sa 2 ručice, stoji na trpjelji »tronogu« i ne može se objesiti na kamastre)«. Upor. dubrovačku poslovicu: *lopiža se povrijeslom ruga.* Varijanta s očuvanim α pred naglasom: *lapiž* (Vrbnik, Krk) = (sa *ρ > v* prema rr'et.) *lavež* (Marulić u stihu: *svih jistvin laveži bihu trbusi njih)* = (zamjena dočetka *-ez* našim sufiksom *-ec) lavec* (Volosko, Cres, Iz) = (zamjena sa našim *-ič) lavíc* (Pula). Zamjena dočetka *-iza* našim sufiksom *-uz, -uža* (tip *kaljuža) lopuža* f (18. v.) = *lopūž* m (Premantura) »zemljana

poduža posuda, ima povŕzlo od žice«. Oblici sa očuvanim *p* dalmato-romanski su ostatak od lat. pridjeva na *-eus* (pridjev materije) *lapideus, lapidea* (se. *vas, olla),* sa *di* > *ž* kao u *modiolu* > *žmulj.* Oblici na *p* > *v* posuđenice su iz mletačkoga (tršć.) : mlet. *laveža* (Boerio), tal. *laveggio.* Značajno je da je u istroromanskom *lupisu* (Rovinj), *lupež* (Pula) hrvatski romanizam *lopiž* ponovno posuđen.

Lit.: ARj 5, 901. 902. 927. 6, 156. *Pleteršnik* \, 531. Šturm, *CSJK 6,* 69. *Mažuranić* 610. *ZbNŽ* 15, 191. Štrekelj, *DAW* 50, 37. Ribarić, *SDZb* 9, 164. Kušar, *Rad* 118, 14. 22. Hraste, .Rad 272. *REW*[3] 4899. *DEI* 2162. 2166. 2187. Skok, *Slav.* 248-9.

Iapara f (Pančić) »riba abramis brama L.« (Drina).

Lit.: ARj 4, 901. Hirtz, *Pisces* 193. 204. *Fink* 35.

lapat, gen. *-ptá* m (Mikalja, Bella, Stulić) »1° komad, dronjak« = *lapât* (Krk, Baška, Lika, Jačke, 1413) »2° komad zemlje, polje« = (s odbacivanjem sufiksa *-ьг) lap* (Belostenec, Stulić) »plat zemlje« = (sa zamjenom sufiksa *-U* na *-ъK) lapák,* gen. *-pka* »jezičac u pisku na gajdama« = *lapák,* gen. *-pka* (čakavski, srednja Dalmacija, otoci?) »ploštica«. Deminutiv na *-bk làpatak,* gen. *-tka* (Dubrovnik) »1° dronjak, 2° u pí. *lapači,* gen. *làpatãkã* m (Dubrovnik) = *lopatke* f (Vuk, Dubrovnik) »tripe«, s radnom imenicom na *-ar lapátkor* »koji ih prodaje«. Augmentativ na *-ina laptina* f »komad izderane haljine«. Možda ide ovamo i mlinarski termin *lapačke* f pl. (Vuk) »u vodenice prekaje, one daske na kolu što udaraju vodu, a pribijene su na motoruge«, (sa zamjenom *-tí* na *-ica) latica* (16. v., čakavci »nekakav nakit na ženskom odijelu« i izvedenica na *-jun lapaćun,* gen. *-Una* (Lovinac, Lika) »velika pahulja snijega«. Kako ovamo ide bez sumnje rus. *Iapoiъ,* gen. *lapti* »obuća od lika, lipové kore«, treba staviti ovamo *lapçına* (Kosmet) »starinske cipele, prosta duboka obuća« = bug. *lapčini* m, *laptište* »velike crevlje«. Tu riječ posudiše i Turci: *lapfin* »mestve, koje se vežu vrvcama«. Glas c mjesto *t* pretpostavlja zamjenu sufiksa na *-ьc,* upór. brus. *lapocb,po\j. lapec.* Zbog toga bi bilo moguće staviti ovamo i toponim *Lapac,* gen. *Lapca* (11. v., *Donji ~,* Lika), s etnikom *Lapčanin* i pridjevom *lapačkl* (1448), *Pôdlapac* = *Podlapača* (nastalo od pridjeva na *-j),* selo blizu Udbine pod brijegom, s etnikom *PBdlapčanin.* I pleme se zvalo tako. Značenje bi bilo »komad zemlje«. Ne može se pomišljati na izvedenicu od *hlap* (v.) zbog toga jer nije potvrđeno sa *h.* Riječ *Iapuъ* je praslav., upor. lit. *lotas* »Flick«, *lopyti* »flicken«, arb. *lape* »krpa«. Ie. je korijen *^lop.*

Lit.: ARj 5, 900. 901. 903. 10, 253. *Mažuranić* 584. *Elezović ì,* 355. *Miklošič* 160. *SEW* l, 691. *Bruckner* 307. *KZ* 46, 210. *Mladenov* 270. *WP* 1, 430. Jagić, *ASPh 2,* 397. Meringer, *IF* 17, 161. *GM* 237.

lapištov m = *lapišdo* — *lapist* (Ašanja, Kupinovo, Zemun) »ptica phalacrocorax pygmeus, vranac, gujinac, pelecanus carbo«.

Lit.: ARj 5, 902. Hirtz, *Aves* 251.

Lapkát m (Pašman, 17. v.) = *Lavkăt,* etnik *Lavkaćane* (Sali), ime otoka koji se danas zove *Vrgada,* etnik na tal. *-ino Vrgadini.* Danas je naziv *Lapkát* posve istisnut od mlet. *Vergada.* Oba oblika i stari hrv. *Lapkát* i mlet. *Vergada* potječu od lat. pridjeva *rubricus,* proširenog na *-atus: rubricata* (se. *insula),* kod Porfirogeneta Λουμβμκάτον, koji predstavlja grecizirani izgovor zadarskih Romana u polovini 10. v. (s umetnutim *m* pred labijalom, upor. dumbok) = *Lubricata* (1096). [Pridjev *rubricata* dao je s jedne strane, preko mletačkoga, sa *k* > *g Levigradae insulae* (potvrđeno 998) > *Vrgada, a* s druge strane s očuvanim *k,* preko *ru-* > *Lubricata* (potvrđeno) > **lbbrbkat* > **hbkat* > **hpkat* > *Lapkát}.* Poimeničen f *rubricus* je internacionalna riječ *rubrica* (15. v.) iz crkvenog latiniteta, kod Kraljića prevédenica: *po općinskoj razumnosti crljenice misala.* Pridjev *rubricus* je izveden s pomoću nenaglašenog sufiksa *-leus* od lat. *ruber* »crven«. Odatle s pomoću lat. *-ina* (por. *helvus helvina* > *arvina* Puglia) *rubrlna* (se. *uva)* > *brina* f (ŽK) »crvenkasto grožđe« = *brina* (Hrvatska) »nekakva vinova loza« koja se zove i *imbrina* »rother Portugieser«, također slov. *imbrina. S* istim sufiksom je kslat. *rubīnus,* od glagola *rubere,* > *rubin* (16. v., Marulić), deminutiv *rubinié* (1466, Dubrovnik), internacionalna riječ.

Lit.: ARj 14, 211. 213. Skok, *Slav.* MOMI. *REW** 7405a. Aebischer, *VR 2,* 353-360. Jurišić, *Rad* 293, 235-242.

lapor m (sjeverna Hrvatska) »marga, Mergel«. Tu je riječ uveo Šulek u naučnu terminologiju za vrstu zemlje. U slov. *lapor* »isto«, s pridjevima *laporast, lapomat, laporjev.* U slov. postoji još varijanta sa *b* mjesto *p: labora* f = kol. na *-je laberje* n »Schutthalde, Geröllhalde«. Na Krku je *lopar* m »zapušteno

zemljište gdje je prije trsje raslo, uopće pusto zemljište«, tako već u Stašićevoj notarskoj knjizi. Nije isključeno da ovamo ide i toponim *Labor* u Hrvatskom zagorju. Upor. madž. *Laborec, Laborcz, Laborfalva.* Radi se zacijelo o praslavenskoj i predrimskoj riječi *albarus,* u kojoj prema predrimskom *Alpes* može da postoji varijacija *p / b.*_ Ta je u vezi sa galskim *albuca* »mergelartige Erde«, sve izvedenice od keltskog korijena *alb-* — lat. *albuș', albarus* znači u zapadnoj Romaniji »Weisspappel, topola«, **albaris* »bjelkast«. Upor. još toponim *Alber* 1211 (Kos, *Gradivo 5,* 186), gradina *Lopar* u Hrvatskom primorju, koja seže u rimsko doba. Slog *la-, lo-* nastao je po zakonu likvidne metateze, upor. *Labin, Lom.*

Lit.: ARj 6, 902. *Mažuranić* 607. 610. *Pleteršnik* 1, 494. *ZbNŽ* 16, 283. *REW*[3] 325. 317. 318. *FEW* 59. 60. 61. *DEI* 107.

lapot m »nasilna smrt staraca«. Ako stoji uporedenje s lit. *alpti, alpstu, alpau* »verschmachten, ohnmächtig werden«, *alpnas* »schwach«, slog *la-* nastao je po zakonu likvidne metateze. Sufiks *-at* (v.) dolazi obično kod onomatopeja.

Lit.: Medić, *GISND* 15/16, 349-352. (cf. *ĪJp* 23, 362). *ZbNŽ* 26, 257-275. (cf. *RES 9,* 191). Paudler, *WuS* 17, 48-51. *WP* 1, 92. Jagić, *ASPh 7,* 396.

lapsan m (Slavonija) = *hlapsl* »Knieriemen«. Od madž. *lab* »noga« i *szíj* »remen«. Prvi oblik pokazuje *n* u dočetku koji je mogao nastati iz disimilacije */ - / > l - n.* Drugi je germanizacija madžarske riječi. Slavonski je oblik došao preko njemačkoga.

Lit.: Jagić, *ASPh* 35, 318-319.

lapuša f (Pančić) »(botanički termin) sladun« (v.).

Lit.: ARj 5, 903.

larad, gen. *larda* m (16. v., Dubrovnik, Dalmacija), deminutivi na *-ьc > -ac làrdac,* gen. *làrca* (Stulić), na *-ić lardić,* na *-ica lărdica* (16. v., Dubrovnik) »kriška slanine« = (očuvan tal. *-o* i identificiran s našim neutrumom, upor. *libro) lardo* n (Dubrovnik, Cavtat) »slanina, špek«. Denominai na *-ati lardati, -ãm* impf. (Bella, Stulić) *(na-),* na *-va- nalardavati, -am,* pored *nalarditi, -im* (Stulić) »natopiti rastopljenom slaninom«. Od tal. *lardo* »isto« < kllat. *laridum* > vlat. *lardum* > gr. λάρδος > ngr. XapSí.

Lit.: ARj 5, 903. 7, 411. Budmani, *Rad* 65, 164. *REW*[3] 4915. *DEI* 2169.

largo (Perast, Dubrovnik, Cres, Vodice, Smokvica na Korčuli) pored *largo,* prilog »daleko« (npr. *stoj largo od mene),* također s prijedlozima *iz larga* (Korčula), *na largo, îz larga, z larga* »izdaleka«, komparativ *largìje,* pridjev *larg* kod Hrvata u južnoj Italiji. Denominali na *-ati odlàrgati se, -ãm* (Perast) »odmaći, udaljiti se«, na *-ariti olargări se* (imperativ, Dobrota) »odstrani se od mene«. Balkanski talijanizam (tal. *largo* »širok« < lat. *largus,* prijenos značenja na *longe):* arb. *large =lark* (Gege) »weit, fern«, ngr. άλάργου, αλάργα > tur. *alarga.*

Lit.: ARj 5, 458. 903. 8, 606. Ribarić, *SDZb* 9,163 *REW*4912. DEI* 2169. Wędkiewicz, *RSI* 6, 233.

larva f (Belostenec) »obrazina, krinka, krabonosica, maškara«. Učena riječ lat. > tal. *larva* (14.), riječ možda etruščanskog podrijetla, koja stoji u vezi sa *Lar,* pi. *Lares* »domaća božanstva« (v. dubrovačko *Lerò).* Glede predrimskog (predlatinskog) sufiksa *-ua* upor. *.Minerva,* toponim *Kastav < Castua, Budva.* Preko njem. *Larfe* > slov., hrv.-kajk. *lâfra, larfa* (Krasić) f »isto«.

Lit.: ARj 5, 903. *Pleteršnik* 1, 495.

lasica f (Vuk), sveslav. i praslav. deminutiv na *-ica,* »1° mustela vulgáris, nevjestica, bug. nevestulka, ngr. *nifitsa* (od νύμφη), tal. donnola, 2° (prenosi se na ribu) tal. pesce donnola«. Hipokoristik *lasa* (Vuk), također preneseno na kozu, »žensko spolovilo«. Deminutiv na *-ica lasičica* (Vuk), na *-ič lasičić* — *lasić* »mlado«, na *-ьc lasac,* gen. *lasca* »vo«, na *-ъk lasak,* gen. *laska* »pas«. Pridjev na *-ьn làsan,* gen. *-sna* (Dobroselo, Lika) je ime jarca, na *-ost lăsast* (Vuk) »subjelast«, u ž. r. ime kozi. Na *-onja lasonja* (Bastaji) »lasast jarac«. Na *-ko lasko* (Lika) »lasast pas«. Na madž. *-o > -ov: lasov* »lasasta domaća životinja, pas, prasac«. Na *-inja: lasinja* (Šulek) »biljka 1° lithopernum L., 2° toponim«. Dolazi i s prefiksima *pod-, u-: podlasica* (Mikalja, Stulić) = *podlaska* (Vodice) »lasica«, s tim sufiksom i u slovačkom; *ulasica.* Pavlinović ima denominal *nalasnuti* »měknuti kao lasica«. U ie. jezicima nema naziva koji bi odgovarao slavenskom. U baltičkim jezicima postoji pridjev koji bi odgovarao: lot. *lõss* »žut (o konjima)« i polj. *l-łsy* »proždrljiv« = ukr., rus. *lásyj.*

Lit.: ARj 5, 904. 906. 908. 7, 411. 10, 253. Ribarić, *SDZb* 9, 174. *Miklošič* 160. *SEW* 691. *Bruckner* 307. *Mladenov* 270.

laska f (Mikalja, Stulić, Belostenec) »alosa vulgáris, ciupea, telestes Agassizü«. Od tal. *lasca* »leuciscus roseus«, riječ longobardskog podrijetla **aska* (njem. *Äsche)* sa sraštenim članom, arb. *lashk ' í* »Barbe«. Ovamo možda zamjenom dočetka *-ka* našim sufiksom *-ica lasica* »riba petromyzon fluviatilis«, v. *lasica.*

Lit.: ARj 5, 904. *DEI* 2172. *GM* 238.

laskac m (Duga Resa, Hrvatska) »nemiran živ dečko«. Upor. *lasküc* pored *lăskuc* m (Kosmet) »beskućnik, propalica«.

Lit.: ARj 5, 904. *Elezovič 2,* 525.

laskat[1] impf, (južni čakavci) »goniti mazgu i tući je da brže ide«. Upor. *al ga je lasiknal po glavi* »udario« (Volavje kraj Jaske). Ovdje je *lasiknati* »zabljesnuti« = *lasice se* (Krašić) »bljeska«, glede kojeg upor. *laskatati,* v. *laskat[1].*

Lit.: ARj 5, 906.

laskat[2], pridjev na *-at* (17. v., jedna potvrda) »svijetao«, proširena na *-ьn laskatan* »isto«, poimeničen u maskulinumu *laskat* (17. v.) »sijevanje, munja«, denominal na *-ati laskàtati, -ãm* pored *-ćem* (17. v., također slov.). Osnova *lask- nalazi* se još u *laskati, -ãm* (čakavac, 17. v.) »laskatati«. Zbog homonimije sa *laskati* »adulări«, taj je djelomice propao. Očuvao se u Vodicama (Istra) *laskati se (za-}* »sijevati bez groma, wetterleuchten«. Tu ne postoji *laskati* »adulări«. U Krnici, Marčani (Istra) i hrvatskim kolonijama u južnoj Italiji proširen na *-itati: laskítati.* U svim slavinama nalazi se pf. *lasnuti, -em (skn > sri)* »sinuti«. Vokal *a* je nastao iz poluglasa ь, koji prema samoglasu *a,* što slijedi, varira sa ъ. Upor. bug. *laskam,* slov. *Ieskati se, leséi* (Cres), rus. *lošk,* polj. *lśnić się,* stpolj. *Iszczeć.* Praslav. je korijen **lъskъ.* Sa prijevojem duljine ъ > *u* > *y* > *i* upor. stcslav. *úlyskati se: liskati, -ãm* »blijeskati«, *liskàtnuti, liskatnêm* (16. v., Dubrovnik), *lisketati, -cem* (Belostenec) = *liskatati* (16. v.), *liskati se* (ugarski Hrvati). Deminutiv na *-ьc lašćac,* gen. *-aca* (Istra, čakavski) »(metafora) oko«. Od osnove *lask-* neologizmi: *laštilo* »biks < Wichs«, *lastina* »politura^ Inhoativ na *-éti: lašćati se* (Vrančić) = *laštiti (se), -im* »sjati se« = (sa umetnutim *r* poslije *st* upor. *protrica* ŽK prema štokavskom *proštać) lustriti se* (18. v.) = *lastet, -im* (Kosmet) pored *IjāStlt* = *lešcet se, lešcī* (Cres) = *lisciti* (prijevoj *y* > г) (ugarski Hrvati). Praslav. **hskì* nastalo je od **Hk-* raširenjem s pomoću inhoativnog sufiksa *-sk.* Isti se korijen nalazi još u *luča, luna* i *lisast* (v.); **Hk-* je niži prijevojni štěpen tih riječi. Upor. lot. *laistīties* »sjati se« i lit. *lipst* »gori«.

Lit.: ARj 5, 905. 918. 6, 32. 109. *Elezović* 1, 357. Ribarić, *SDZb* 9, 162. Tentor, *JF* 5, 212. *Miklošič* 178. *SEW \,* 750. *Holub-Kopečný* 202. *Bruckner* 302. *KZ* 56, 206. *Mladenov* 282.

laskati[1], *-ãm* impf. (Dalmacija, Pavlinović) »(nautički termin) jedro laska kad se uvija i hoće da naduši na drugu stranu« = *(sk > š k) laskati, -am* impf. (Dubrovnik, Vodopić) *(po-)* »popustiti«. Od tál. (mlet.) *lascare* »allentare una fune«, *allascare,* denominal od pridjeva *lasco* < vlat. *lascus* < kllat. *laxus,* sa neobičnom metatezom *x* > *se* izazvanom analogijom prema *cascus, vascus.*

Lit.: ARj 5, 906, 918. 10, 589. *REW[3]* 4918. *DEI* 2172. *Rosamani* 527.

laskati[2], *-ãm* impf. (Vuk) *(ob-)* = (sa *s* > *c* pred suglasnikom, upor. *ckvare) lăckati* (Vuk) = *lăckat* (Kosmet), baltoslav., sveslav. i praslav., »adulări, ulagivati se, šmajhlati (germanizam hrvatskih gradova), uvlačiti se u stražnjicu«. Postverbal *laska* f (Budinić, jednom kod Vuka) rjeđe se upotrebljava, u stcslav., češ., polj. i rus. »ljubav«. Pridjev na *-av laskav* (i u drugim slavinama), poimeničen na *-ьc lăskavac,* gen. *-avca* m (17. v.) prema f *lăskavica,* raširen na *-ьn laskáván* (17. i 18. v.), koji nije prodro. Na *-lac laskalac* m prema *laskalica* f (Stulić) = na *-telj laskatelj* (Stulić). Unakrštenjem sa *last* (v.) stvoren je pridjev *lastiv* »laskav« i denominal na *-isati làstisati* (Vuk, upor. *hvalisati)* pored *laštiti, -int* »laskati«, *laštiti se* (Vodice) ·= *lastu se* (Kastav) »ulagivati se«. Baltoslav. osnova *lask-* nalazi se u lit. pridjevu *lokšnus* »čuvstven, nježan« < ie. **lask-nus,* lot. *lakstība.* Ie. korijen **las-* »gierig, lascivus (kod nas internacionalni pridjev *lascivan),* mutwillig, ausgelassen« raširen je formantom *-qo,* u grčkom na *-to* λάστη. Upor. arb. *larunj* »laskam«. Veoma je vjerojatno Brücknerovo mišljenje da je i ovdje osnova *la-* koja je i u *ulagivati se* (v.), *lagoda.* Ta osnova dolazi u prijevoju *le-* u *lijen* i u njem. *Lust.*

Lit.: ARj 5, 904. 862. 915. 8, 386. *Elezović* 1, 356. Ribarić, *SDZb 9,* 162. *Miklošič* 160. *SEW* 1, 691. *Holub-Kap.ečný* 199. *Bruckner* 290. 307. *KZ* 51, 240. *Trautmann* 150. *WP 2,* 386. *Mladenov* 370. Vaillant, *RES 12,* 89-90. Joki, *Unt.* 205. *IJb* 10, 164 (cf. Barić, *AA* 1, 138., br. 20). Scheftelowitz, *KZ* 56, 200. Kirşte, *ASPh* 12, 309. *Boisacq[3]* 581-582. Buga, *RPV* 71 (cf. *IJb* 3, 150). Ljapunov, *IzvORJAS* 31, 31-42 (cf. *IJb 12,* 261). *GM* 235.

lâst[1] f (Vuk, Marulio), praslav. **lbstb,* »lakoća, komodnost, besposlica (protivno *trud, muka)« (ob-),* kadikad u amplifikaciji *u lasti i slasti* »u bogatstvu«. Pridjev na *-ьn lás(ť)an, lásna* (Marulić, 14. v.) »lagan, besposlen« (bug. *lesen),* prilog *lasno,* poimeničen na *-oca* = *-ost lasnoća* (17. v.) = *laskoća* prema *lakoća* (17. v., jedna potvrda) = *lasnost.* Rumunji posudiše prilog: *lesné* (sa *-e* prema *calare).* Deminutiv na *-ьc làstac,* gen. *lasca* m (Vuk, Bačka) »last«. Apstrakta na *-ina lastina* (18. v.) = na *-stvo lastvo* n (Pavlinović). S promjenom *s* > *š* prema komparativu *lašnje: lašnjina* (18. v., jedna potvrda), prema tome *lašnjoća* (18. v.) = *lastina* (Pavlinović) = *laščina* (18. v., Pavlinović) »sollievo«. Denominai na *-ovati: lastòvati, làstujëm* (16. v.) »besposličiti« *(na- se).* Kako se vidi iz bug. *leșten,* rum. *lesne* i iz so *les* (Povardarje) »s lakoćom«, α je nastalo iz *ь*. Vjerojatno je Osten-Sackenovo izvođenje od osnove *Ibgzk (v.)* sa sufiksom -5í: **lbkstb.*

Lit.: ARj 5, 908. 910. 907. 8, 389. Petrović, *JF* 17, 289. *Miklošič* 179. *SEW* 1, 755. *Mladenov* 273. Vaillant, *REB* 3, 252-254 (cf. *IJb* 23, 354). Iljinski, *IzvORJAS* 23, 125. si. (cf. *IJb* 8, 207). Osten-Säcken, *IF* 17, 189-197.

last[2], gen. *lasti* f (najprije u tekstovima pisanim u crkvenom jeziku, na zapadu u *Mirakulima,* u narodnom govoru Pranjani, Rudnik, Srbija), sveslav. i praslav. **hstb,* »prijevara, lukavstvo, laž«. Zbog homonimije sa *last*[1] (v. gore) nestale su u književnom i saobraćajnom govoru obje riječi, zajedno s izvedenicama. Književnici, kao Đalski, upotrebljavaju posudenicu *prelest* f »volupté«. Radna imenica na *-ьc lastac,* gen. *-sca* (stcslav. i rus.) »lažac, laživac«. Pridjev na *-ьn lastan* = na *-iv làstiv* (upor. rus. *lestivyj),* poimeničen na *-ьc lastiveo* (Vrbnik, Krk), proširen na *-ьn lastivan* »laživ, varav«. Denominai *laštiti (se), -im* »varati«, s prefiksom *prelástiti, prêlāstīm* (Vuk) »prevariti«, s pridjevom *prelastan* (Obradović) i iterativem na *-va- prelašćivati, prelašćujem* (Vuk), *prelastitelj* (Popović) »Betrüger« = *prelbstnik* (16. v.) od stcslav. *prêhstb* »prijevara«; na *-ovati lastòvati* (16. v.) »varati, lagati«. Rumunji posudiše *a prilesti, -osti* »verführen«, na *-ьc prilesteț* m prema f *-teafa* »Verführer«. Vokal *a* je nastao iz *ь,* upor. bug. *last,* češ. *lest,* polj. *lesé.* Praslav. posuđenica iz got. *lista,* nvnjem. *List.* Ali se dopušta i mogućnost prasrodstva (Kiparsky). Njemačka riječ je u prasrodstvu sa *lijeka* (v.) i *lihi* (v.). le. je korijen **leis-* »Spur«. Gotska riječ nalazi se kao posuđenica i u romanskim jezicima. Vrlo je vjerojatno da ovamo ide i »nadimak pjesmi sastavljenoj za smijeh i maškaru« *lastrica^* koji je zabilježio Pavlinović (srednja Dalmacija). Glede umetnutog *r* v. *lastra,* a glede *str-* > *str- oštar.*

Lit.: ARj 5, 908. 919.11, 577. *ZbNŽ 5,* 83. *Miklošič* 179. *SEW* 1, 755. *Holub-Kopečný* 203. *Bruckner* 296. *Mladenov* 282. Hamm, *KZ* 67, 125. *Stender-Petersen* (cf. Janko, *Slávia 9,* 348. sl.). *Kiparsky* 207. *WP 2,* 404. Meillet, *IF* 26, 200. Hirt, *PBB* 23, 334. *REW*[3] 5083a.

lăstar, gen. *-ára* m (16. v., Vuk) »mladi listić na lozi«, bug. *lăstar* i s promjenom dočetka *lastun* i *lastina,* što dokazuje da se *-ar* osjeća kao slavenski sufiks. Tako je stvorena nova osnova, od koje opet denominal na *-ati làstati, -ām* impf. (Vuk) »listati« (subjekt *loza).* Gubitak *v* nalazi se ne samo u hrv.-srp. i bug. nego i u rum., arb. *lăstar* »Spross«, i u tur. *lastaria* pored rum. *vlăstar,* arb. *vllastar* > *filastar* »Spross, Keim, grüner Zweig«. Gubitak početnog *v* nije nastao kao u slov. *Ľah* < *vlah, ladanje* (hrv.-kajk.) < *vladanje,* možda preko mrskoga, gdje nema druge mogućnosti nego proteza *i-* (upor. *iflak* < *vlachb).* Balkanska riječ grčkoga podrijetla, ngr. βλαστάρι (deminutiv od βλαστός), ušla u balkanske jezike preko manastirskog vinogradarstva i vrtljarstva. Na zapadu je nepoznata.

Lit.: ARj 5, 914. 915. *Miklošič* 161. *SEW l,* 692. *GM* 476. *Vasnter* 88. Jokl, *IP 44,* 34.

lastavica f (Vuk, Kosmet, ŽK) = *lastavica* (Vuk) = (s umetnutim *r) lastrovica* (Novaija, Pag), sveslav. i praslav., »1° hirundo, 2° (metafora) rogovi u kuće za sljeme (Crna Gora), 3° morska riba exocoetus volitans (Primorje, Crna Gora), 4° (stolarski izraz) jama u špice u glavčini kola, krajevi od kuke u kola (Kosmet, Drsnik), prema *lastac* m (Vrčević) i *lastarka«.* Oblik sa *o* mjesto *a* je sveslavenski, *a* je hrv.-srp. inovacija koja nije prodrla u sva narječja. Hipokoristik *lasta,* od kojega se izvedenice prenose i na domaće životinje: *lastoš(a)* »ime jarca«, *lastuša* »ime kozic. Bez sufiksa *-ica,* koji je također sveslav. i praslav., u Ranjine *lastava.* Odatle *lăstovka* »biljka«. Deminutivi na *-ica lastovičica,* na *-ič lastov'čić* pored *lastavčić, lastić, lastavić* »mlado«. Pridjev na *-in lastin* (Vuk), na *-ьn lastovičin* (14. i 15. v.), poimeničen na *-jak lastovičnjak* (Vuk) »1° svrdao kojim se vrti kad se grade lastavice

na glavčini, 2° biljka vincetoxicum, rus. *lastovec«,* na *-ski lastovačkl,* na *-ji lastovičjī.* Kol. na *-jad lastovičād.* Na *-jarka lastavičarka* (patka). Denominal na *-iti lastovičiu* (Vuk) »graditi lastavice na glavčini«. Bez paralele u ie. jezicima. U slovenskom dobiva još *h hlastavica* (upor. *Maštati,* v.), u češkom *v vlaštovka* pored *lašťovka.* Dodaci *h-, v-* su mlade inovacije, upor. 'polj. *jaskółka* za stpolj. *lastavica.* Hipokoristik *lasta* dobio je sufiks *-un,* koji se nalazi u cslav. -rus. redakciji *lastunb* i u rum. *lăstun.* Miklošič uporeduje sa lit. *lakstyti, lakstau* »umher fliegen«, *lakstus* »brz«, Rozwadowski sa ir. *los* = bret. *lost* »rep«, Fraenkel uzimlje osnovu od *letjeti.*

Lit.: ARj 5, 909. *Elezovié* \, 355. Hirtz, *Aves* 252-253. *Miklošič* 161. *SEW* \, 692. *Holub-Kopečný* 419. *Bruckner* 200. *Mladenov* 271. Mayer, *KZ 66,* 95. Fraenkel, *ZSPh* 11, 45-50. Machek, *ZSPh* 20, 29-51 (cf. *RES 26,* 147).

lastva f (srednja Dalmacija, Pavlinović) »skača, záskok, mjesto medu ratovima (rtima, puntama), gdje što raste«. Identičan s time bit će toponim *Lăstva* (Dalmacija, Hercegovina, Crna Gora). Vjerojatno od korijena glagola *laz-iti,* sa sufiksom *-Iva* kao *ljestve* (v.).

Lit.: ARj 5, 917.

lasulja f (Šulek) »biljka cuscuta epithymum«. Možda isto što morska životinja *vlasulja* (v.).

Lit.: ARj 5, 917. *Šulek.* 512.

lašćet divlji m (Hvar) »biljka ornithogalum umbellatum L.«. Deminutivi na *-bk: lašćetak luk* (Pavlinović) »vrsta divljeg luka«, na. *-ica lašćetica* f (Vis) »andropogon pubescens«. Možda je od lat. *ascalonia* > fr. *échalotte,* tal. *scalogno* sa romanskim članom *l'* i zamjenom *-alogno* sa romanskim deminutivnim sufiksom.

Lit.: ARj 5, 917. *REW** 694. *FEW* 1, 151. si. *DEI* 3366.

lastra f (Krasić, Hrvatska) »Kopfteil des Bettes, zlâkanja (ZK)«. Zacijelo isto što slov. *lasta* »Leiste«, sa deminutivom na *-ica laštica.* Glede umetnutog *r* poslije si upor. *prostrica* (ŽK) prema štokavskom *proštac* i tal. *listra* pored *lista.* Od njem. *Leiste,* stvnjem. *līsta,* posuđena i u romanskim jezicima. Glede zamjene njem. dvoglasa *aı* > *a* upor. *rãtalj* (v.). Upor. još toponim *Lastre* f pl. (Istra).

Lit.: ARj 5, 919. *Pleteršnik* 1, 501. *REW** 5083.

lata f (Krtole, Potomje, Šibenik, Rab, Božava, Molat, Cres) »1° pleh, lim, 2° limena kanta«. Odatle na rom. augmentativni sufiks *-one* > *-un: Шun,* gen. *-una* m (Perast, Dubrovnik, 17. v.) = *laiun,* gen. *-una* (Cres, Vodice) »mjed«. Varijanta s aferezom člana i nejasnim α > *o* (upor. *lotun* u Pimontu) kao u tal. *ottone* > *otun,* gen. *-una* (Rab, Božava) »mjed, mesing«. Od germ. > srlat. *latta,* nvnjem. *Latte,* sjeverno-tal., mlet., lomb. *lattone* (1585). U *lattone* = *ottone* miješa se (unakrštava) i ar. *latan* »bakar« > tur. *altan.* Germ, *latta* nalazi se i u staroj posudenici *letva* (v.).

Lit.: ARj 5, 925. 9, 457. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID* 6. Tentor, *JF* 5, 212. Ribarić, *SDZb* 9, 163. *REW*[3] 4933. *DEI* 2178. 2181. 2707.

íútak, gen. *-tka* m (narodna pjesma) »nešto izatkano, tkanje, Stoff, Zeug«, deminutiv na *-ъЪ* od sveslav. i praslav. *lata,* na *-ica latica* (Vuk) = *latica* (Kosmet) = *latica* (Istra, Vodice, ŽK) »1° klinčić u košulje pod pazuhom, 2° biljka ovsik, divlja zob, bromus arvensis«. U ostalim slavinama bez deminutivnog sufiksa *-ica.* Arbanasi posudiše *rreckë* (veza nejasna). Na *-juh: laćuh,* gen. *-uha* (Vuk, Risan) »odsječena loza sa nekoliko grozdova«. Ista riječ sa zamjenom *-h* > *-n* (upor. *fèrtun* < *Fürtuch,* i *kožun* ŽK < *kožuh) laćuni* m pl. (Vrbnik, Šulek) »cyclamen europaeum L.«. Upor. bug. *latina, latinka, latince* pored *latif* (v. *latífa)* »Kresse, Kapuzinerkresse«. Upor. *latinka* (Šulek, Gospić) »bellis pérennise. Tu se radi i o unakrštenju sa *Latinin* (v.). Prema Brückneru od *lat-* u *latiti (v.)* i češ. *látati* »krpiti, rapiécer, ravauder«. Kako se *latok* nalazi u Vukovoj narodnoj pjesmi, ne može biti posuđenica iz češ. *lalka.*

Lit.: ARj 5, 864. 919. 922. *Miklošič* 161. *SEW* 1, 693. *Holub-Kopečný* 199. 200. *Bruckner* 307. *Mladenov* 271. Maretić, *Savj.* 48. Iljinski, *RFV* 73 (cf. *IJb* 8, 207). Matzenauer, *LF* 9, 190. *GM* 373.

latífa f (narodna pjesma) = *latif* m (Kosmet) »(cvijet) dragoljub«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. > tur. *latif* »aimable«) iz botaničke terminologije: bug. *lâtif* pored *latina* »Kapuzinerkresse«. Pridjev na *-ov latîfov (līs)* (Kosmet). Kako se iz bug. *lâtif* pored *latinka* vidi, radi se o unakrštenju arapske i hrv.-srp. riječi. V. *latak.*

Lit.: ARj 5, 920. *Elezovic* 1, 356. Bernard, *BSLP* 44, 98. Vaillant, *RES 25,* 124. *Mladenov* 271.

Latin m = (s individualnim *-in* kao *Srbin) Latinin* m (Vuk, Crna Gora) = (na *-janin) Latinjanin* (jedna potvrda) = (na *-ьc* > *-ac,* mocīja prema f) *Latinac,* gen. *-nca* (14. v.) »1° čovjek rimskog zakona, katolik (Crna Gora, Bosna, tako i tur., bug. i arb., balkanski turcizam), 2° opreka Vlahu, 3° čovjek obučen u talijansko odijelo, Talijan, 4° vrsta vinove loze *(latin,* Samobor), 5° (16. v.) prijevod *na latinski jezik,* 6° toponim«, prema f *Latinka* (16. v., Vuk) »1° Talijanka, 2° vrsta kruške, 3° kod pravoslavaca, žensko ime, 4° biljka (upor. bug. *latina, latinka* »tropaeum majus)«, prošireno na *-yńi Latmkinja,* hipokoristik *Láta* (narodna pjesma). Pored toga što je taj etnik u većini slučajeva učenog podrijetla, na istoku turcizam (bug. *latinin, -ineç* m prema f *latinka* »katolik«), u Istri je *Latini* m pl. prema *Latinka* f pučki naziv za Istroromâne u Rovinju, Vodnjanu, Balama, Galežanu, Sezanu, ovako potvrđeno 1820 (Stanković), danas kod Kastavaca. Nadimak je njihov *Bumbari* nepoznatog slav. ili rom. podrijetla. Pridjevi: *latin* (16. i 17. v., prema *lotinus),* na *-bsk latinski* (Vuk), poimeničen ž. r. *Latinska* »1° zemlja, 2° toponim (Kragujevac, možda za *Rumunje* ili ostatak dubrovačkih kolonista)«. Antroponimi *Latinić, Latinčić, Latinović* (hrv.-kajk., pravoslavci). Deminutiv na *-če Lâtince,* gen. *-eta* (bug., također pored *Latinenče).* Kol. na *-ija Latinija* (Vuk, narodna pjesma), na *-čađ* < *-ьc* + *-jad Latinčad* f, na tur. *-luk Latinluk* (dio Sarajeva gdje su stanovali katolici). Na *-as latinas,* gen. *-asa.* Na *-ica latinica* »latinsko pismo«. Apstraktum na *-bstvo latinstvo.* Denominal na *-iti latíniti, latīnīm* (Vuk, Boka) *(po-).* Nalazi se u svim slavinama kao i u stcslav. Pogrešno zaključuje Budmani odatle da je praslavenska posuđenica. Od lat. *lotinus,* pridjev na *-Inus* za etnike od horonima *Latium.*

Lit.: ARj 5, 919. 922. 924. Ribarić, *SDZb 9,* 6. Stanco vích, *L'aratro,* Venezia, 1820, str. 9. *Miklošič* 161. *SEW* 1, 693. *Bruckner* 305. *Mladenov* 271. *GM* 238-239. *REW*[3] 4927.

latiti se, *-im* pf. (Vuk, Cres, Hvar, slov.) *(do-)* »1° uhvatiti, uzeti, spopasti, zgrabiti, 2° baciti (Cres)« = *latiti se (posla,* Vodice), *razlatiti* (Vetranie, Stulić, Rosa, Andrijašević) »raširiti«, *latit (po-, iz-)* (Korčula) »potjerati« = *letit* (Lumbarda, *e* = *a)* »tjerati«. Iterativ na *-a: laćati (se), -am* (Vuk), na *-èva- lačevati, -ujem* (objekt *ftice, ftičine,* Istra). Za varijantu *α-o* (prijevoj?) *latiti se (posla,* ŽK, Krašić) = slov. *latiti se,* upor. polj. *lotok* »korytko«. Hrv.-srp. i slov. riječ.

Lit.: ARj 5, 864. 924. Ribarić, *SDZb 9* 163. Kušar, *NVj* 3, 338. Tentor, *JF* 211 *Pleteršnik* 1, 502. 533. *SEW* 1, 694. *Bruckner* 307. 312. *KZ* 48, 217. Matzenauer, *LF 9* 190.

látov m (Vuk, Srbija, slov.) »carinski nadglednik«. Pridjev na *-jev látovljev* (Vuk), poimeničen na *-ica látovljevica* (Vuk) »žena njegova«, na *-ski látovski.* Antroponim: prezime na *-Ijević.* Od madž. *látá.*

Lit.: *ARj* 5, 925. *Miklošič* 161. *SEW* 1, 694.

laut m (17. v.) = *leut* (15. v. — 18. v., dubrovački pisci) = *lèvut* (16. v.) = *ttjūt* (Mrnavić, Voltiđi) = *lutnja* (19. v., ne zna. se gdje se tako govori, upor. polj. *lutnia,* češ. *lutna,* rus. *ljutnja* < polj. *lutnia* preko srvnjem.) »poveća tambura«. Odatle na *-ar leùtar,* gen. *-ara* (16. v.) = na *-as leutāš,* gen. *-asa* (15. v., Marulić). Pridjev *Uutskī.* Denominal na *-ati leùtati, -am* impf. (Dubrovnik) »udarati u leut«. Nalazi se još u slov.. *lãvta* (< nvnjem. *Laule,* stvnjem. *lüle), lâvlar,* gen. *-rja,* bug. *lauta,* arb. *lahule* f »gusle«, rum. (Erdelj) *lăută* pored *a lăută, lăutar* = *lautas,* ngr. λαούια. Ista riječ dobila je na Mediteranu i Jadranu značenje »vrst lađe«: *Iegul* m (Cres, Veli otok), *leüli ili gaele* (Muo), *levūt* (Vis, Zore) »ribarska lađa«, *leüt* — *lêvut* (Božava, Baraković) »barca larga«. Potječe od ar. *aľuđ* »drvo«. Za značenje »lađa« upor. tal. *legno* < lat. *lignum* u istom značenju *(al* je arapski član). Arabizam je došao preko Španjolske i raširio se po čitavoj Evropi, svagdje sa gubitkom početnog *a-* od člana. Balkanski oblici stoje u vezi sa prov. *laut* i tál. *leütő, Kuto.* Značajan je oblik *lapat,* gen. *-ptá* = *lapt* (Belostenec) »leut, lyra, dicitur etiam vulgo testudo«, koji Budmani izvodi iz njem. *Laute.* To može biti samo preko slov. *lavta* f, što se osjetilo kao gen. **lavta* > **lapta,* od čega je stvoren novi nominativ *lapat.* Upor. *libac,* gen. *lipca* (Liješće, Lika) < *ЬІё ъ.*

Lit.: ARj 5, 901. 6, 22. 23. 25. 88. 229. Tentor, *JF* 5, 211. *Pleteršnik* 1, 388. *Miklošič* 161. *SEW* 1, 696. *Holub-Kopečný* 211. *Bruckner* 304. *Vasmer 2,* 79. *Mladenov* 271. *REW*[3] 30. 388. *FEW* 79. *Lokotsch* 16o. 2127. *Tiktin* 985.

ISv, gen. *lâva* m (Vuk) = *laf* (Crna Gora Njegoš) prema f *làvica,* sveslav. i praslav, **lъ ъ,* »1° leo, arslan, 2° antroponim (nije narodan, nego prema lat.)«. Pridjevi na *-ski*

lavskī = *-ovski lavovski,* na *-ov Iαvoú* (upór. polj. toponim *Lwów* = ukr. *Lwiia),* na *-ji lavlji,* na *-oviji lăvovlji,* na -ast *lavast.* Deminutivi na *-ьc lavac,* gen. *-vea,* na -г'с' ЛЫс' (16. v.), na *-ovié lavović* (narodna pjesma), na *-če lavče,* gen. *-eta,* s koi. na *-od lavčađ,* gen. *-i* i augmentativom na *-elina lavčetina* »lavska koža«, na *-čić lavčić,* na *-ica lavičica.* Augmentativi *lavètina* (18. v.), na *-ina lavina* = biljka *lava* = *lavina* = *lavska noga.* Kol. na -/e tóuZ/í n (Kavanjin). Hipokoristik *lavo.* Antroponimički neologizam *Lavoslav* je krivi prijevod od njem. *Leopold* = u narodnom govoru *Paide, Földié* (ŽK). Vokal *a* je nastao iz 0. Generaliziran je u deklinaciji jer ne postoji početna suglasnička grupa *lv* (osim unutar riječi, upor. *balvan).* Kao *slon,* iako nije živio u pradomovini, postoji u svim slavinama prema narodnoj fonetici. Uzimlje se bez potrebe da je posuđenica iz got **liwa* < gr. λέων, gen. -οντος. Paralela je za takvu posudenicu *velbpdb* »kamila« < got. *ulbandus* < *elephantus.* Mora se pak dopustiti i mogućnost da je već u pradomovini riječ bila u običaju u životinjskom eposu. Zbog toga je moguće i Oštirovo mišljenje da nije posuđena iz nepotvrđenog gotskog oblika, nego da je praslavenska. Kako lat. *leo* potječe iz staroegipatskoga, riječ je mogla postojati i u praevropskom supstratu, odakle je ušla i u germ, i slav. kao i u ie. prajezik.

Lit.: ARj 5, 865. 930. *Miklósié* 179. *SEW* 1, 755. *Holub-Kopečnį/* 203. *Bruckner* 296. Oštir, *Symbolae grammaticae Rozwadoiaski 2,* 295-379. *Mladenov* 271. *Boisacq*[3] 575. Charpentier, *KZ* 46, 176-177. Hirt, *PBB* 23, 334. Stender-Petersen (cf. Janko, *Slávia* 9, 351).

lavanda f (18. v., akcenat Budmanijev) »dešpik«, *lavenda* (18. v., upór. polj. *lawenda)* = (metateza *a - e* > *e - a) levanda* (Cres, prema mlet.) »isto«. Sa lat. deminutivnim sufiksom nenaglašenim *-ula lavendula* f, upor. njem. *Lavendel.* Zamjenom lat. sufiksa *-anda* domaćim *-enje lèvenje* n (narodna pjesma, Primorje, Istra) »helłchrysum bracteatum«. Riječ je i balkanska: arb. *levandë,* ngr. λεβάντα, λαβάντις. Od lat. > tal. *lavanda* > mlet. *levanda,* poimeničen gerund (tip. *bevanda)* od *lavare,* jer se esencija od nje upotrebljava pri kupanju za miris vodi.

Lit.: ARj 5, 927. 6, 23. 24. *Bruckner* 291. *DEI* 2186.

lavei m (Milna) = *lavèu,* gen. *-ela* (Buzet, Sovinjsko polje) »1° posuda od kamena za pranje suda, 2° u kojoj se drži uljee.Deminutiv na *-ellum* > tal. *-elio* lat. *lābellum* od *labrum* < *lavābrum* (od *lavare)* > tal. *(favello.* Od *lavare* je na *-atoriwn lavatorium* > tal. *lavatoio* > fr. *lavoir* > francuzizam *lavar,* gen. *-óra* (gradska riječ).

Lit.: REW[3] 4804. *DEI* 2187.

lavi m. pl. (narodna pjesma), u izrazu *lavi i timari.* Budmani, sudeći prema drugom dijelu izraza, traži značenje slično njem. *Lehen* (od *leihen* »posuditi« > češ. *leno,* i u nas čehizam), stčeš. *lan,* polj. *lan.* Mjesto naše novije tuđice *leno* n (19. v.) postoje, osim *timar,* gen. *-ara* (v.), još turcizmi *spailuk* i *zijamet* (v.). Šulek ima još *len* m i izvedenice *lenar* »Lehnsherr« = *lenovac,* gen. *-vca* »Lehnsmann«, pridjev na *-ski, lenski,* apstraktum na *-stvo lenstvo* »Lehnswesen«. Ta riječ odgovara srlat. *feudum* > fr. *fief* < frnč. **fëhu - od* »posjed stoke«. Sveslavenskog izraza za to nema, jer tog zapadnog društvenog uređenja nije bilo u slavenskim zemljama; u historijskoj literaturi postoji pridjev na *-ьn feudalan* < srlat. *feudális* > fr. *féodal; léno* podjeljuje *lenski gospodar* (fr. *seigneur)* vazalu pod izvjesnim uslovima *(vazal,* gen. *-ala* potječe od fr. *vassal* krivim izgovorom *s* > *z* kao u *bazen* mjesto *basen* < fr. *bassin,* prema njem. *Vasall,* srlat. *vassallus* od kimr. / keltskog / *gwasawl* »koji služi« > gal. *vassallus* »Lehensmann«.

Lit.: ARj 5, 928. 6, 8. *Holub-Kopečný* 199. 202. 408. *REW*[3] 9166.

lâvra f (Vuk, stsrp.) »(pravoslavni crkveni termin) veliki manastir u istočnoj crkvi«. Nalazi se još u stcslav. (Supr.), ukr. i rus. Odatle na *-janin lavranin* m »kaluder' iz lavre (samo u knjigama pisanim crkvenim jezikom)«. Pridjev na složen sufiks *-iotski* < gr. - ιώτης + *-bșk lavriotski* u istim vrelima. Od gr. (biz.) λαύρα »1° cella monastica, 2° prvobitno put isklesan u pećini, *У* gradska četvrt« > kslat. *laura* »fratarska kolonija u pustinji (4. v.)«. Riječ je egejska, u srodstvu sa gr. λαφας, lat. *lapis,* dalmato-rom. *lau, laucellae* > *Lovćen* (v.), *Lavsa* (v.).

Lit.: ARj 5, 929. *Miklošič* 161. *SEW* 1, 695. Vasmer, *GL* 88. *DEI* 2183.

Lavrēntije m (14. v.), od gr. Λαυρέντιος < lat. *Laurentius,* hipokoristik *Lavro* m (15. v.) = *Lavrtije* (Novaković) = *Lăvrenac,* gen. *-enea* (17. v., Istra, lat. dvoglas *au* > *av* kao u *Mavar),* toponim *Lăvrenac* u Barskom polju (voda, katolička crkva), prezime *Lavrenčić* —

slov. *Lamencie* < lat. *Laurentius* (sa *U* > *c),* hipokoristik *Lavre,* gen. *-eta* (14. i 15. v., Dubrovnik), *Lavrca* (1427, Dubrovnik) = (dočetak prema lat.) *Lavrencio* (Glavinić) = (tai.) *Lorenco* (18. v.), ovamo pridjevski toponim *Pod Rolenčevo* (ribarska pošta Muljana; metateza *l - r* > *r - 1)* = '(lat. dvoglas *au* > *ov* kao u *lovrata* < *aurata) Lòvrenac* = 1491. *oktaba Lovrenca* (u kalendaru prvotiska brevijara iz 1491), toponim *Lovr'enac,* brdašce (brdájce) nasred Barskog polja blizu Popovića, katolička crkva, pridjev na *-j Lovrenca* f (ŽK) »svetkovina sv. Lovre«, pridjevi na *-/ Lovrjenač, Lovrjenčev,* prezime *Lovrenčić, lovrenčica* »kruška« = (jekavski) *Lovrijenac* = ikavski *Lovrinac (po Lovrinca,* Hektorović), *Ivan Lovrinčevih* Hvar, službeno *Lovrinčević).* Hipokoristici: *Lovre,* gen. *-eta* (17. v.) = *Lovro,* prezime *Lovretić, Lovrović, Lovrić,* pridjevi na *-in Lovrin, Lovretin,* na *-ek Lovrek* (16. v., hrv.-kajk.) = prezime *Lovrak,* odatle pridjev na *-j Lovreč,* toponim *Lovreča sela,* poimeničeno na *-ina Lovrečina,* prezime *Lovrečić, Lovreković,* na *-janin Lovrečani,* na *-ěn Lovren* = (ikavski) *Lovrin,* pridjev *Lovrenov,* poimeničen na *-ka lovrinka* »vrsta vinove loze« = (dočetak prema lat.) *Lovrencij* (17. v., Hektorović) = (dočetak prema tal.) *Lovrjenco.* Postoji i *en* pred suglasnikom > *e* kao u najstarijim posudenicama i sa *ti* > *č,* (tip *Parentium* > *Poreč}; Lovreč m* (13. v., župan). Ovamo može ići i naprijed spomenuti pridjev *Lovreč, Lovreča sela, Lovrečica* (Istra), *Lovrečina.* Iz Cresa toponim na *-bsk Lovreski, po Lovreskeh.* U Dubrovniku crkva *Petilòvrijenci,* gen. *-lòvrijenãcã,* iz lat. genitiva, u sintagmi: *(ecclesia) Petri Lamentii* stvoren naš plural. Iz slov.: *lôvrek,* gen. *-vreka* (jugoistočna Štajerska) »kostura«.

Lit.: *ARj* 5, 929. 930. 6, 157. 172. 173. 9, 814. *Pleteršnik* \, 534. Hraste, *BJF* 8, 49. Stefanie, *Rad* 285, 88.

Lavsa = *Lavša* (izgovor u Šibeniku, Prvić-Luka) = *Lavca,* jedan od glavnih otočića u Kornatu. Ime stoji u vezi s predrimskim *lapides lausiae,* a ovo sa (za s > *r* upor. *lader* i *Idassa, jadestinus)* biz. λαύρα (v. *lavra)* > kslat. *laura* egejskog podrijetla, upor. gr. λα(Γ)ας, lat. *lapis,* gen. *-dis,* u Rovinju *laura.*

Lit.: Skok, *Slav.* 125. 128. 259. *Ive* § 19-20. *REW** 4946. *DEI* 2183.

lavûr, gen. *-urǎ* f (Hvar, Rab) »radnja«. Denominal *lavùrat, -ām* (Račišće) = *lavurǎt, -am* impf. (Rab, Božava) = *lavurôt* (Hvar) = *lamati, -ãm* (Vuk, samo u poslovici) »truditi se, raditi«. Tal. *lavorare* »raditi«, *lavoro* »rad«.

Lit.: *ARj* 5, 925. Hraste, *BJF* 8, 13. 50. Kušar, *Rad* 118, 24. 25. Cronia, *ID* 6. *REW*[3] 4810. *DEI* 2187.

lazanje f pl. (16. v., Dubrovnik) = *lazanje* (Smokvica, Korčula) — *lazanje* (Božava) = (a > *o') lazanja* f (češće u pl. f) = *lazanje* (18. v., Primorje, Lika, Ston) = *lezanji* m pl. (slov., Notranjsko) »rezanci, tagliatelle«. Odatle na *-ka làzãnjka* f (Lika) »(oruđe) valjak za tijesto, valjar za mlince, takaca (Lika)«, na *-ar lazanjâr,* gen. *-ara* (Korčula, Smokvica) = *lozànjãr,* gen. *-ara* (Trpanj) m »trlica«. Od tal. *lasagna* f (14. v.), pridjevska (?) izvedenica na *-ia* od *lasanum* »lonac, pentola« < gr. λάσανον »kuhinjski tronog«, prema Battistiju egejskog podrijetla. Čini se da se talijanizam (može biti i stariji zbog *a* > *o* pred naglasom) unakrstio sa ličnim imenom *Lazo* (Dubrovnik) »čeljade što laže« < *Lazar* i sa *lagati.* Zbog toga *lazanja* f (Istra) znači »brbljanje«, *lazǎnjati, -am* impf, »brbljati« = *lazanja* (Dubrovnik ako *ž* nije štamparska greška mjesto *z), lazanja ili mazalo* m (Poljica) »čovjek koji rasteže beside i navija na slatko govorenje«. Interesantan primjer pučke etimologije.

Lit.: *ARj 5,* 931. 6, 176. 540. *Pleteršnik* l, 515. Cronia, *ID* 6. Stürm, *ČSJK* 6, 74. 4917. *DEI* 2171.

Lazar m prema f *Lazara,* pridjevi *Lǎzãrev* pored *Lazárov,* prezimena na *-ič, -evie Lazarić, Lazarević* (Srbi) = *Lazor* (1348?, samo u jednoj potvrdi, upor. bug. *Lazor* pored *Lazar,* stcslav. *Lázon).* Brojni hipokoristici *Laza* m (Vuk) = *Lazo,* pridjev na *-in Lozin,* prezime *Lazić, Lazović,* augmentativ *Lazùrda* (Lika), reduciranje na početni slog kojemu se dodaju hipokoristički sufiksi, *-ko; Lako* (Vuk) = *Laka* (Vuk), pridjev na *-ov Lakov,* prezime *Lakovié, Lakié* (crnogorsko pleme), **Lake,* gen. *-eta* prema prezimenu *Laketić; -lo; Lála,* ime muško ili žensko (13. v., Dečanski hrisovulj) = *Lale* (Vuk, Crna Gora), odatle prezime *Lalié* (također toponim), na *-ica Làlica* m, *Laloje* (14. v.), na *-os Laloš* (14. v.). Na *-ica lǎzarica* f ^narodna pjesma o knezu Lazaru«, f pl. *lâzarice* »1° djevojke koje idu uoči Lazareve subote, 2° biljka«. Na *-kinja* < *-ka* + *-yni lǎzǎrkinja* »aspeiola odorata«. Na tal. deminutivni sufiks *-ino lazàrïn,* gen. *-ina* »pučanin dubrovački koji pripada bratovštini sv. Lazara«. Drugog je postanja *làzarïn* m = *lázárija f* »vrsta puščane

cijevi«, nazvana po izumitelju *Lazzarini* (tal. prezime na pluralsko -i). Od hebrejske (aramejske) sintagme *EU ezer* »bog je pomoć« > lat. *Lazarus.* Postalo je i kod nas kao i na zapadu opća riječ: *lazar* m (Cres) »jadan čovjek« = *lazar* (Krasić) »bogać, bogalj, kljast«, deminutiv na *-če lazarče* n (ŽK, Lika K) »kljasto dijete koje ne može hodati«, slov. *lazar,* gen. *-rja* »1° Kind das noch nicht gehen kann, 2° spuž, limax«, *lazarica* (Drežnica, Kranjska) »jabuka«. Ovamo ide *lazanjka j laž- 1 -njka* (Đakovština) »kruška, nvnjem. *Lazarinbirne«.* Od internacionalnih riječi ide ovamo na tal. *-etto* < vlat. *-ïttus lazaret* m < tal. *lazzaretto* (17. v., karantena u Mlecima).

Lit.: AR] 5, 832. 882. 884. 885. 891. 893. 931. 939. *Pleteršnik* l, 503. Tentor, *JF* 5, 211. *SEW* l, 696. *Mladenov* 269. *REW*[3] 4958. Spitzer, *WuS* 6, 204. *DEI* 2188.

läziti, *-Im* impf. (Vuk) = *lãzêt, -im* (Kosmet) *(do-, iz-, iza-, izna-, na-, nad-, ob-, po-, pod-, pri-, pre-, pro-, prona-, raz-, raza-, s-, sa-, u-, za-)* prema iteratīvu *lazati, lažām* (Martie, subjekt *guja, iz-* Kosmet) (s-) i pf. *slaznuti se* »uortačiti se«, sveslav. i praslav., »1° kriechen, 2° gehen, 3° bahuljati (Kosmet), 4° (s objektom *med')* vaditi saće iz košnice (Brač)«. Sveslav. i praslav. · postverbal *laz* m, f »1° uski put, staza (Stulić), 2° *laz* (Istra) mjesto kuda se prolazi, 3° iskrčeno mjesto u šumi (i u drugim slavinama, praslav., potvrđeno 1296) = mjesto gdje je mnogo šume isječeno (Crna Gora), 4° mala njiva« = *laz,* gen. *lăzi f* (Vodice, Cres) »1° otvor kod ograde, 2° proplanak, čistina u šumi« = *laza* (Istra, čakavci, 16. v.). Iz književnog i saobraćajnog govora *laz* je potisnut u zaborav od sinonima *krč, krčevina.* Taj poljoprivredni termin posudiše srednjovjekovni dalmatinski Romani, Rumunji, Madžari i Arbanasi: *laz-* »krčevina«. Odatle deminutiv na *-ъc lazac* i *Lazac,* gen. *-sca* (toponim), augmentativ na *-ina lozina* (Crmnica) »1° terasasta kultura nastala krčenjem šume (Mljet), 2° raširen toponim«, odatle denominal na *-ati lazinati* (Mljet) »krčiti šumu paljenjem«. U Arbanasa je *Hazine* »Lichtung«. Značenje »krčevina« razvilo se od pravljenja puta. Paralela je za to tal. *debbio* (Gallura) »Abforstung« od lat. *dēvius,* cf. *devia,* gen. *-omum* »Schleichwege, ungewohnte, entlegene Wege«. Odatle na *-nica lâznica* »1° motika kojom se kopaju (upór. *krasnica)* tanke zemlje gdje su laži, 2° ljestve (Stulić)«. Sa drugim akcentom f pi. *lăzi,* gen. *Uzi* sadrži prvobitno značenje »prijelaz preko veće rijeke«. Postverbal *prilaz* = *prilaz* (ŽK) je također kulturna riječ koju posudiše Rumunji *pîrleaz.* Postverbali od drugih složenica s prefiksima mogu dobiti još sufiks *-bk: izlaz — izlazak, dolazak, polazak, oblazak,* pored *Sblaza* sa čitavom leksikologijskom porodicom, *ulaz — ulazak, pronalazak, salazak, slaz* pored *siażak, razlaz* = *ràzlazak, prolaz, zalaz. Izraz zalaz sunca* izražava se u rum. i arb. na religiozan način: rum. *soarele asfințește* »sunce se posvećuje«, arb. *dieli perëndon* »sunce gospodari«. Upor. takvo shvaćanje za *izlaz sunca* u slavinama: *sunce se rađa.* Odatle pridjevi na *-ьn'. ulazni, uzlazni, prèlazan (ne-),* poimeničenje *oblaznica.* Na *-jaj ôblažaj* »pohode« = na -я/a *oblažnja* (Lika). Na *-ilo: lozilo* m (18. v.) »čovjek što lazi«, n pl. *lăzila* (Vuk, Kosmet) »1° skele, 2° koze«. Na *-ište: izlazīšte, ulazīšte, razlazīšte, salazište.* Na *-jaj pdlažāj* (Vuk) »pohode na Božić«. Unakrštenjem *poleci* i *položiti* mijenja se u *poležaj, položaj,* jer se lice koje dođe, nasadi na slamu, na stočić kao kokoš na *polog.* Imperativ *laz laz* postaje onomatopeja, glas kojim se malo dijete uči da »hahulja«. Radna imenica na *-nik: polaznik* (Vuk) = *polaznik* (Kosmet) »onaj koji učini kome prvi pohod na Božić«, izvedenica koju narod svakako prekraja: *pôlažajmk* (Vuk), *polaženik* (Ripanj), *polažonik» polažavnik, položavnik.* Glagol *laziti* se unakrštava sa biblijskim imenom *Lazar* (v.) : *lazarče* (ŽK) »dijete koje ne može hodati«. Na *-bina: lăzbina* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »mjesto (ili način) kuda se ulazi (nejasno)«. Na *-uše lazuše* f pl. »izdanci pod zemljom, stolones«. Izvedenice na *-ιο, -ιa: laz* f (Vuk, Dubrovnik) u izrazu *otišao u laž* »nubėrė uxori«, *uholaźa.* Na *-stvo: laitva* (Bogišić): *u laštvo zeta uzeti.* Kako je na štokavskom teritoriju *dolaziti* imperfektiv za pf. *doći, nalaziti* za *naći,* glagol *ići* unakrstio se u prefiksamim složenicama sa *laziti,* pa se govori *nailaziti, nadilaziti* pored *nadolaziti, obilaziti* prema *obići, izilaziti* (18. v.), *razilaziti se.* Prema ovima *silaziti — snilaziti* (upor. *snići).* Odatle postverbal na *-bk: izilazak,* gen. *-ska* pored *izlazak, obilaz* = *obilazak, razilazak,* s pridjevom *obilazan* (ra-). Deminutiv na *-kati laskat* impf. (Brusje, Hvar) »bježati zbog straha pred kim«, na *-ukati lazukati* (Stulić) nije sigurno. U prijevoju na stcslav. *lesti, Uzo* > *līsti, Uzen* (Vodice) »puzati« (upor. slov. *Usti, lezem),* u pravilima rogovskih benediktinaca (15. v.) part, prez. aktiva *gori Kzuće* (subjekt *anjeli),* u. književnom i saobraćajnom jeziku *Ijesti* samo u preAÌksamim složenicama *dòljestì, dòljezem,*

naljeći, naljegnem pored *nàljesti, nàljezem ùljesti, itljezem* pored *uljećt, ùljegnëm* (analogijom stvoreno prema *pomoći, pomognem), sljêsti, sljêzem* = (ikavski) *slisti, razlesti se* (Trebarjevo). Na *-ovati sljezovati, -ujem* u Zadarskom lekcionářů. Ovamo još na *-ati obljezati, -am* (Stulić) »prikradati se«, *naljeći, izljesti* pored *izljeći, izljegnem* (Vuk) = *izljeći, izljesti* prema iteratīvu *izlaziti* (16.. v.), *izlijezati* (Stulić), *ulizivati* (17. v., Split). I taj je sveslav. i praslav. Odatle postverbal u značenju radne imenice *uljez* »ko se přižení u kuću svoje žene«, augmentativ na *-ina ùljezina* »vrsta ospica«. Sa sufiksom *-гa, -гo nāljež* (Prčanj, Stulić, Bogišić) = *nalježa* (Zlatarić), odatle na *-ba nalježba* (Vuk, Dubrovnik) »Finderlohn« kao pravni izrazi. Iz narodnog (folklornog) prava još *nalęše* n (Boka, Vuk) »dar soku (v.), sodžbina«. Na *-tva: ljestve* f pl. (16. v.), sa deminutivom *ljestvice* (13. v.). Augmentativ na *-ina Ijestvina* (Stulić). Deminutiv *ljestvica* je ušla i u administrativnu terminologiju u značenju »scala«. Odatle pridjev na *-ьn Ijestvičan* (neologizam. 1853, uz *pristojba).* Ovamo ide još *Ijestva* (Sisak) »kolac sa vedricom kod zdenca na vagu«. Glede takve izvedenice od *laz-* v. *lastva.* U baltičkoj je grupi potvrđen samo praslav. prijevoj *ê* > -fe : lot. *lêsetis* »mit Schlittchen vom Berge fahren«, *léschat* »rutschen«, stprus. *Use* »kriechen«, što je i prvobitno značenje od *laziti* (rad reptila, puža, v. *plaziti),* lit. *lėkštas* »flach« = lot. *Uzus,* srvnjem. *loege* »plosnat«, Homerov pridjev λαχύς (νῆσος) »nizak«; *z* je nastao od ie. *ğh.* Ie. je korijen *nigh-* potvrđen u grčkom, germanskom, i baltičkom. Prijevoj õ > α je praslavenska inovacija.

Lit.: ARj 2, 605. 612. 4, 195. 215. 220. 225. 259. 5, 933. 919. 930. 933. 934. 935. 6, 250. 251. 7, 361. 424. 425. 426. 8, 390-392. 406. 10, 591. *ASPh* 32, 470-471. Males *Prosvetni glasnik* 58, 43-57 (cf. JF 18, 367). Miletić, *SDZb* 9, 610. Tentor, *JF* 5, 211. Hraste, *JF* 6, 212. *Ehzović* 1, 144. 2, 97. 388. Gušić, *JŠ* 10, 165. *Mažuranu* 586 -587. Stojković, *NVj* 37, 135-136. *Miklošič* 161, 16. *SEW* 1, 696. 697. 715. *Holub-Kopečný,* 200. 204. *Bruckner* 297. 308. *KZ* 46, 229. *Mladenov* 269. 282. *WP 2,* 426. *Trautmann* 161. Jagić, *ASPh* 37, 532. *Tiktin* 895, 1170. Pedersen, *IF 26,* 293. Osten-Säcken, *IF* 26, 234. Charpentier, *ASPh 29,* 5. 37, 53-54. Scheftelowitz, *KZ* 54, 228-229. 243. Oesterreicher, *Symbolae Rozwadowski 2,* 389. si. (cf. *IJb* 14, 274). Machek, *ČMF* 26, 461-467 (cf. *IJb* 25, 8). *KZ* 56, 202-203. (cf. *RSl 5,* 322-323). Jokl, *ASPh 29,* 14. si. Czubek, *JPol* 11, 20. si. (cf. *IJb* 12, 299). Gradecki, *JPol* 10, 180. si. (cf. *IJb* 11, 519) *GM* 231. 352. Jokl, *Stud.* 111. *ASPh* 28, 2 Meillet, *RES* 6, 171.

làzum, prilog (Bosna) = *Uzun* = *Iaгъm* (Kosmet) »potrebno«. U Kosmetu još *neme Ijâzbm* »što me se tiče«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *lazìm* > tur. *lazìm, nem-e lazìm* »que m' importe«) iz saobraćajnog govora: arb. *lazëm* m »Bedürfnis«.

Lit.: ARj 5, 935. *Elezović* 1, 373. 2, 532 Skok, *Slávia* 15, 361., br. 453. *GM* 239.

le = *Ijê* (Vuk) = *li,* stcslav. *-le,* ie., sveslav. i praslav. rječica (partikula) koja sama može nositi akcenat. Služi za potvrđivanje, naročito negacije: *on mu Ije ne će pomoći* (Lika). Slov. *le* »ipak«. Prilog *leh* (sjeverozapadni čakavci, Rijeka, Istra), *lekmestu* »odmah« (Belostenec, čakavci, 17. v.). Varijanta *K* u značenju *ali* u stsrp. i sthrv., kod Marulića, može stajati na početku rečenice. U slov. tako *le.* Uz vokativ u bug. Odatle u refrenu *dodo le,* koje se piše i zajedno. Varijanta *K* veže se sa *a* (v.) u *ali* i sa *i* (v.) u *ili.* Ovamo se stavlja *listom* (akcenat od *list), listar* »saltem, tantum, tantummodo, besonders«, koji služi za pojačanje pridjevu totaliteta *svi.* Slov. *lestor* < *le* + *isto* + *že* = *Iješto* (17. v., dubrovačke poslovice) »sada«. V. *isti.* Kao sufiks služi u pravljenju priloga od korijena upitnih i pokaznih zamjenica za izražavanje micanja prema licu koje govori: od *kъ* (v. *tko* > *ko) dokle* < *do* + *küs, -koli,* od *o ъ* (v. *òvãj) đavle* »hucusque«, od ft (v. *taj) dôtlë,* od *onь* (v. *onaj) donie* (Baranja), unakrstavanjem sa *donde* (v.) *dondolēn* (Risan),. od *někb* (v. *neki) donekle.* Svi ti prilozi sadrže prijedlog *do* kao prvi elemenat i zamjenički korijen kao drugi. Ista takva složenica biva i s prijedlogom *ot-* > *od-:* sa *kb: òtkãle* pored *odakle* = *Skle* i sa deiksom *-n, -m oklen* > *oklem;* sa *o ъ: odavle, odavle;* sa *onь odanle, odanle* = *odanle;* sa *tt: odatle* = *ode* pored *öden, ödem* i *òtãlê, òtole, atolem, otolen* (Crna Gora). Samoglasi *o i a* izmiješani su zbog analogije i sličnosti u značenju. Kao sufiks dolazi još u zaključnom vezniku *dakle* pored *daklen* = *daklem.* Jat je nastao u partikuli iz dvoglasa *ai* kako se vidi iz lit. koncesivne partikule *lai* — stprus. i lot. *lai* »neka«, što zabacuje Berneker koji navod« lot. *-le* u *nu-le* »upravo«, *je-le* »ipak«, *ne-le* »geschweige denn«. Sa gledišta komparatista K sadrži ie. demonstrativ / (v. *lani,* lat. *ille).* Upor. još arb. *ρΛέ* »or bene, dunque«.

Lit.: ARj 1, 235. 5, 958. 6, 1. 234. Bělič, *Priroda* 140. *BI 2, 932.* 938. *Miklósié* 162.

SEW 1, 697. *Holub-Kopečný* 200. *Bruckner* 292. *KZ 44,* 33. 45, 203. 46, 200-201. Brugmann, *IF 24,* 163. si. Music, *Rad* 231, 1-37 (cf. *IJb* 16, 286). *GM* 319. Ehrlich, KS/ 4, 260.

lebić m (Korčula) = *leblć* (Rab, Božava, Molat) »mediteranski (jugozapadni) vjetar«. Odatle na lat. *-ata* > mlet. *-ada lebtćada* (Korčula) = *lebićada* (Božava) »isto«. Od tal. *libeccio* (14. v.), *libecciata* (16. v.) < gr. pridjev λαϊκός (6. v.) »zapadni« > ar. *lebek,* proširen s lat. *-ius.* Za etimologiju v. *liva.*

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 23. Cronia, *ID* 6. *REW*[3] *4959 a.* 5016. *DEI* 2220.

leblèbija f (Srbija) = *leblebìja* (Kosmet) »prznica, prženi naut (grašak) koji se uz rakiju griska«. Na *-džija leblebidžlja* (Kosmet) »koji ga prži i prodaje«, odatle na *-nica leblebidžlnica* »dućan gdje se prži i prodaje«. Balkanski turcizam nepoznata podrijetla (tur. *leblebi* »cicer aretinum«, *leblebici)* iz terminologije hrane: bug. *leblebìja,* arb. *neblebt* = cine. *niblibie, niblibigi* (s disimilacijom *l- l > n - l}.*

Lit.: ARj 5, 944. *Elezović 2,* 525. *Mladenov* 271. *GM* 302. *Pascu 2,* 154., br. 819. *NJ* 3, 151.

lèbrak, gen. *-aka* m (Budva, pored *lebraK)* = *lombrak* (s umetnutim *m* pred labijalom kao u *dumbok;* Dubrovnik) = *lùmbrak* (Vranjic, Split, Prvić, Zlarin) = (zamjena dočetka *-ak* deminutivnim domaćim sufiksom *-ica) lâbrica* f (Stoliv) »dračava riba«, odatle odbacivanjem toga suvišnog sufiksa *lăbar,* gen. *-bra* m (Muo, Stoliv, zelene je boje, vrsta *labra* je *grozdovac)* = *labra* f. Balkanska riječ kao naziv ribe gr. λάβραξ, gen. - αχος > kslat. *labrax,* gen. *-äcis,* arb. *labrik, levrek* (Ulcinj) »brancin, smudan (Sutomore)«, čine. *labricu,* ngr. λαβράκι. Odbacivanjem početnog /-, kao da je romanski član: *embrega* (Krtole) == *êmbrega* (Lepetane) = (sa protezom *j-) jembrega* f (Prčanj, Muo) = *jembreg* (Dobrota) »malo veća gavica, sardela, mezzo sardo«. Upór. kat. *llambrega.* Sa *lubrica* upór. sic. *vuraccia.*

Lit.: ARj 5, 944. 6, 144. 217. Rešetar, Stok. 240. Matzenauer, *LF 9,* 185. *Schuchardt,ZRPh* 31, 642. 645. 643. 646. *GM* 233. *REW*[3] 4811. *DEI* 2145.

lebrica f (Ljubiša, Paštrovići) »vrsta veza«. Nema opisa toga veza. Možda deminutiv na *-ica* od *rebro* (?), ako je metafora.

Lit.: ARj 5, 944.

lebrnjī, određeni pridjev, samo u vezi s *prozor* (Vuk) »koji nije sa sokaka, nego iz avlije«. Budmani pomišlja na pridjevsku izvedenicu od perz. > tur. *leb* »usna, kraj, strana«. Nije uvjerljivo. Nema opisa takvog prozora. Možda od *rebro.*

Lit.: ARj 5, 944.

lécati se, *lēcām* impf., baltoslav., sveslav. i praslav. *(*lek-),* »1° plašiti se, 2° nećkati se (ŽK)« = *lécati se* (Vodice) »bojati se« prema pf. *lecnuti se* »poplašiti se«. Suglasnik *c,* koji je postojao i u stcslav. *lecati se* (Supr. 328, 24) »fallen, fangen«, nastao je sekundarnom palatalizacijom iz *k* poslije *e, i* (upor. *micati* prema *nukati* ŽK), kako se vidi iz *ulekmti se* (ŽK) »saviti se u grmu« i iz slov. *Ukniti* »biegen«. S prefiksima: *s-: sleći se, -em,* potvrđen samo part. prez. *sleče, sieksi se* (Baraković), *slečen* »kriv, pognut od bolesti«, u postverbalu *sleka* (Vuk) »1° plima, 2° mjesto gdje se zemljište sleže, preslijež, previja« = *sleka* (Istra) »vallis oblonga«, *zlâcol (ne bûdi go* <~) (Bednja) »nemoj ga uplašiti«, *na- nalecati (se)* »postavljati (drugome pogibelj, lečku, mamu)«, *polecę* (Marulić, *Judita 6,* 68): *priročno ~ Nabukodnosoru* (u *ARj* nije zabilježeno); sa^n-: *prisleći, prisleknēm* pf. »ustupiti, uzmaci«; sa *od-: òdsleka* (Vuk) »osjeka«. Pridjevi: na *-Ijiv lecljiv* (Belostenec) »plašiv«. Upor. bug. *slekav* »grbav, iskrivljen«. Na *-enik: lečanīk* m (Srijem) »čekrk«; na *-bka lecka* »Schlinge«. Vokal *e* je nastao iz nazala *ę,* upor. stcslav. *Iţeaţi* i baltičke oblike, koji su očuvali prvobitno konkretno značenje, lit. *lenktî* »beugen, biegen«, *linkti* »sich biegen«, lot. *li(e)kt* »beugen«.

Nazal *į* glasi u prijevoju *ç > u: lük* m (18. v.), baltoslav., sveslav. i praslav *(*lckb),* »naziv oružja za strelicu«. Odatle na *-jar* + *-ica: Incarica* — (s umetnutim *n) lunčarica* (18. v.) = *lučalica* (jedna potvrda) »praća, τόξος«; deminutiv na *-ьc lučac,* gen. *Iucca* = *lušca* (Srijem; najstarija potvrda *Na Luzaz* za *Arcuzo,* Split); na *-ič lučić.* Tu je također očuvano prvobitno konkretno značenje; *obluk* m »Vorders'attelknopf«, s leksikologijskom porodicom *oblul* f, *oblučac,* gen. *-Ica* (Vuk), *oblučak* »Wiegenspindel«, *oblučje* n »unkaš, jabuka«, *oblučkinja* »puška koja se nosi konju o oblúku«, *oblúka, naoblačiti, naoblučīm* »metnuti obluk na kapu«; *obluk* je kulturna riječ koju posudiše Rumunji *obline* = (meglenski) *ublong* »Sattelbogenknopf«. Tu je došlo i do unakrštavanja s pridjevom *obh* (v.). U Sinju je *obluk* isto što i *fanjak* (ŽK) »1° gužva od krpa, za isprošenu djevojku, 2° tvorilo od

sira (Ston), 3° obod od sita i rešeta«. Stulić ima *lukomet* (kao *puškomet')* i *lukotvorac*. Ovamo ide *lûcanj,* gen. *-cnja* (Zagreb, 18. v., ŽK) »luk na pletenoj košarici« i *lükno* u (Prigorje, Posavina, Podravina) »1° mjera za žito, 2° desetina crkvi, župnički bir« = slov. *lokno*. Nalazi se još u češ., ukr. i rus. Tu riječ posudiše Madžari *lukma*. Glede *kn* > *km* upor. *szohzsma* < *služno* (v.). Dočetak *-no* došao je analogijom prema *služno*. Zbog toga nema palatalizacije suglasnika *-k*. U pogledu razvitka značenja paralela mu je lat. *sportula* »kotarica > porez«. To upućuje na primitivno podavanje u naravi, ne u novcu. Ovamo još *sklūčen* (Miklošič) »inclinatus, curvatus«, upor. slov. *slok* »mršav«. Kao *lecati* i ovaj prijevoj može imati psihološko značenje koje se vidi u pridjevu na *-av lukav*. Upor. konkretno značenje u slov. *slok* »krumm«. Prvobitno značenje »savinut« nalazi se još u baltoslav., sveslav. i praslav. *lúka* »1° morski zaljev (to još u stcslav.), 2° dolina, 3° livada (čest toponim)« = *luka,* gen. *luke* (Kosmet) »zemlja pored rijeke«. Pridjev na *-ski lučki*. Deminutiv na *-ica lučica* (Vuk, 17. v.) = *Lučica* (ŽK, toponim, uvijek uz vodu). Prvobitno je značenje »zavinut teren uz rijeku ili obalu«; *luka* je kulturan termin koji posudiše Madžari *lanka,* Rumunji *luncă* i Novogrci λαγκάδι (-αδι je novogrčki .sunks). Na *-evina: lučevina* (Fužine) »trava, sijeno iz luke kraj vode«. Na *-bka lučka* f (Voltiđi) »morski gat, muo (nepouzdano)«. Može biti i poimeničen pridjev ž. r. Na *-inja: luklnja* (Kosmet) »vrsta zemlje koja ne može držati vode, žućkasta zemlja«. Glagol *slúčiti, slučím* (16. v.) »iskriviti, savinuti, prignuti« je denominai od *luk,* slov. pridjev *slak* »krumm«. Ovamo ide *sinčića* »drvena sprava za nadijevanje djevenica slična ključu«. Glagoli *slučiti, razlučili, polučiti* naprotiv čine drugu semantičku porodicu, ako i jest činjenica da njihovo *u* potječe dijelom od velarnog nazala *ç* kao i u *luk, luka*. Vokal *u* nastao je iz *ç,* upor. stcslav. *lokb* »arcus«, polj. *łączyć* pored *łęk,* slov. *loka* »luka«. I u tom prijevoju riječ -je baltoslavenska: lit. *lankoti* »savinuti nešto tvrdo«, lot. *luozíí* »beugen, lenken«, lit. *lankas* »nešto savinuto, luk«, *lankus* »biegsam, savitljiv«, *lanka* »luka, dolina«. Od drugih ie. jezika upor. gal. *lanca,* stvnjem. *chrumbelingun* »in krummer Richtung«, nvnjem. *entlang* í arb. *lengór* »savitljiv«. Ie. je korijen **lenq-* »savijati«, nenazalirano **leq-,* u baltoslavenskom još s prijevojem **lonq-*.

Lit.: ARj 5, 185. 944. 6, 188. 191. 206. 213. 7, 413. 469.8. 134. Ilešić, *JF* 17, 132-137. *NJ* 3, 122. Ribarić, *SDZb* 9, 164. Medić *NVj* 12, 251. 366. *Elezović* 1, 371. *Miklošič* 165. 173. 175. 306. 308. *SEW* 1, 707. 738 739. 740. *Holub-Kopečný* 201. 210. 211. *Bruckner* 297. 308. 309. *Trautmann* 159. *WP* 2 435. *REW** 4877. *ZRPh* 39, 217. Matzenauer, *LF 9,* 193. Mladenov, *IF 42,* 187. Osten--Sacken, *IF* 33, 221. Joki, *Stud.* 50. Zupitza, *KZ* 36, 56. *Tiktin* 931. 1071. *Boisacq** 404-405. 553. 1117. Guntert, *WuS* 11, 133. 137. Kühn, *Die Romanische Spr.* 17. *Hubschmied* 34-39.

leća f (Vuk, Kosmet) = *leća,* gen. *leće* (ŽK, Buzet, Sovinjsko Polje) = *leće* n (Hercegovina, *n* od unakrštavanja s turcizmom /v. *leće ı* ili sa sinonimom *sočivo),* praslav. **letia*. Prenosi se od biljke i na značenje »staklo«. Upor. fr. *lentille*. Deminutivi na *-ьc lećac,* gen. *-ćca* »biljka, lemma palustris«, na *-bk Ućak* m (Vuk, Crna Gora) »vrst leće«. Da bi se razlikovalo *staklo* od *sočiva,* u 19. v. stvorena je izvedenica *lećak,* gen. *-ćka* (Šulek), na *-ice léčíce* f pl. (Baranja, sa *č* mjesto *ć* prema madž. slavizmu) »sočivica«, *lečica* (Belostenec) »biljka«. Na *-ika lećika* »biljka«. Pridjevi na *-ѣn leian* (Stulić, sumnjivo), na *-ev lećev* (15. v.), poimeničen u *Lećevica* (toponim). Vokal *e* je nastao iz *ę,* upor. stcslav. *lįšta* i madž. slavizam *lencse*. Za arb. *lidxht* nije izvjesno da je od *leća*. Od ie. jezika nalazi se u lat. *lens,* gen. *-tis,* odatle u romanskim jezicima i u nvnjem. *Lime*.

Lit.: ARj 5, 945. 948. *Elezović* 1, 362. *Miklošič* 165. *SEW* 1, 708. *Mladenov* 274. *GM* 245. Machek, *LP 2,* 158.

leće n (Vuk, Srijem) = *leća* f (Kosmet) »l ° žućkasta pjega, mrlja na licu, someršprosn (ovo u hrvatskim gradovima, 2° (metafora) mrlja na časti, žig, sramota (Kosmet)«. Pridjev na *-ajiv lećajiv,* na *-lija* (indeklinabile) *lećelija* »pjegav« (Kosmet). Denominál na *-leisati* (v.) *lećele'isat se, -šem* (Kosmet) »dobiti pjege, umrljati se«. Balkanski turcizam (tur. *leqe* »1° mrlja, 2° moralni defekt«) iz svagdanje terminologije: rum. *lichea,* bug., arb. *leké* = *lece* (Skadar), nvgr. λεκές / -κίες.

Lit.: ARj 5, 945. *Elezović l,* 362. Trojanović, *N3f* 3, 150. *Miklošič* 164. *SEW* 1, 699. *Mladenov 272. GM* 240. »

leći, *ležēm* pored *legnem* pf. (Vuk) = *leć, legnem* (Kosmet) *(do-, iz-, na-, ob-, po-, pil-, raz- se, s-, za-),* sveslav. i praslav. (u prezentu nazalni infiks *lego, leg-ti* > stcslav. *lesti),* pored *(na)legnuti, slegnuti se* (Srbija), *polegnuti* = *polenuti, -ne (mi)* (Korčula), *sijeci* =

Sijeci (unakrštavanjem sa *sljesti,* v.), *ul'egnut* (Kosmet »ući«), »sich legen (odatle germanizam *legni se,* Hrvatska)«. Iterativ na *-va- lezi-vati, -vam* (16. v., jedna potvrda). S akcenatskom varijacijom u prefiksalnim složenicama *iz-leći, -leže (koka, jaje), naleci, poleci, öléći* (Lika), *sletí* (objekt *štence), uleci se* (Vuk) »useliti se«, *žaleći* i specijaliziranjem značenja kao u fr. *couver* < lat. *cubare.* Tu je homonīmija uklonjena akcentom. Osnova *leg-* pojavljuje se još u tri prijevoja: *log-,* i duljenjem **leg- > leg- > lijeg-* i **log- > lag-,* već u praslavenskom. Izvedenice i semantičke varijacije u leksikologijskim porodicama prikazat će se prema prijevojima.

I. Osnova *leg-* u pridjevskom neologizmu na *-ьn: nadležan (ne-),* poimeničenju *nadležnost, prinadležnost, nađleštvo.* Pridjev na *-ьn* potvrđen je samo u izvedenicama *ležnjak* m »log zečeva« (južna Dalmacija), *ležnost* (18. v., Kavanjin). Na *-lo: leglo,* (18. v., Vuk) »gnijezdo«, s deminutivom *leglić.* Na *-alo: legalo* n (Vuk) »loža« = *legalo* (Kosmet). Na *-alica legalica* (Pančić) »rod izrasli kod insekta«. Na *-ivo legivo* (Slavonci, 18. v.) »léženje«. Na *-ăk: Uzak,* gen. *-aka* (17. v., Vuk, Piva-Drobnjak) »1° lijenčina, 2° (u novije doba prevedenica) Lagerbier«, s pridjevom *ležačkī,* f *ležakinja — ležavkinja* i augmentativom *ležačina* > madž. *lezsak.* Na *-anka ležanka* (Istra) = *léčka* (ŽK) »postelja«. Na *-nica ležnica* »Lagerstätte«. Na *-éti ležati, ležim* impf, *(iz-, ob-, od-, pri-, raž-, za- se),* iterativ na *-va- -ležavati, -Uzāvām* (Lika), samo s prefiksima. Na *-evali Uživati* (Vodice), *razležavati se, razležat, -ëze* (Kosmet) »odjekivati«. Odatle apstraktum na *-aj ležaj* (18. v.), *zaležaj* »zapušteni vinograd«. Na *-aja ležaja* (18. v., srednja Dalmacija, Pavlinović). Na *-avka ležavka* (Jambrešić) = *priležnica* »(prevedenica, calque) concubina«. Na *-wij lêganj,* gen. *-lêgnja* (Istra) »lijen čovjek«. Na *-äc legac,* gen. *lekca* (Kurelac) »konj koji rado leže«. Na *-an: legan* (Bruvno) »ime volu«. Deminutivni glagol na *-kāti Ieskati, -am* (18. v., Vuk), s postverbalom *leíka* (18. v.) »kvočka«, na *-karili UŠkáriti, lèskàrim* (Vuk) »ljenčariti«. Izvedenice od part. prez. na *-eòi:* na *-ьc ležećac mlin* (17. v., Dubrovnik), pridjev na *-iv ležećiv,* prilog *lezecké.* Na *-ivo lesivo* n (18. v., jedna potvrda) »mjesto gdje se što leže*. Na *-ika ležika* (Danilo) »biljka«. Na *-ište ležište* (14. v.). Složenka *ležorad* (18. v., jedna potvrda), *lezòser* m (Bosanska krajina) prema *ležoserka* »lenjivac, -vka«, hidronim *Lèžējac* »ime stajaće vode pod Prosarom«. Dva imperativa *lestèdaj* »(opscena metafora) primula vēris«. Rumunji posudiše *prilej* »occasio«, postverbal od *a prileji* < bug. *prileža,* kod nas samo pridjev *priležan* »marljiv«.

II. Praslavenski prijevoj duljenja *leg- > leg- > lijeg-* nalazi se u impf, *razlijevati se, ràzlijegã, -že* »wiederhallen, odjekivati« od pf. *rozleci se, lijegali, llježēm* pored *lljegãtn* (također češ. i polj.) impf, od *Ući, razlígati* (Kavanjin), *zalijègati* »hinreichen, die Schuld decken«, *ulijegati se, iz- nalijègali* (Vuk) »1° vrvjeli, grnuti, naslanjati se, 2° spuštati se (Vetranie, Baraković), 3° pripadati, trebati (Crna Gora)«, *naljegovati, -ujem* (Prčanj) »trebati«, *oblijegati, prilijegati* »sich niederbücken«, *ligali, ligán* pored *Užeň* (Vodice) *(po-), slijegati se.* Analogijom se prenosi u *Ujetí, liježēm* impf. (Boka). Odatle postverbal *lijeg* (Ljubiša), *lijego* n (srednja Dalmacija, Pavlinović) »ono što se izleže«; *preslijež* f (Stulić, Lika) »udolica, dolina između dva brda (opozicija: *previja)«,* toponim *Presliža.*

III. Praslavenski prijevoj *log-* važi kao perfektum. Odatle nomen actionis (postverbal) *log,* gen. *loga* »1° ležanje, 2° mjesto gdje se leži (po semantičkom zakonu sinegdohe)«. Upotrebljava se u instrumentalu za pojačanje imperfektivnom aspektu glagola *ležati: logom je ležala pet dānī* (ŽK). Denominál na *-iti: ložiti* (objekt *vatru, oganj)* »heizen«, odatle radna imenica na *-äc ložač,* gen. *-ača* m »Heizer« (neologizam), s prefiksom *iz-, na-, od-, po-, pre-, pred-, pri-, raž-, s-, sa-, u-, za-.* Odatle brojni postverbali: *izlog* (neologizam, prevedenica za *Auslag),* s pridjevom *izložan* 1265, s apstraktumom na *-ъЬa izložba* i pridjevom *izložben; nalog* »naređenje« (također prevedenica *za Auf trag) ; oblog* »1° Pflaster, 2° oklada«, od *obložiti se* »okladiti se«, *prijèlog* »neugarena njiva« = praslav. *prelogì,* praslavenski poljoprivredni termin »Gereut, ugar«, koji posudiše Rumunji: *pîrlog* i Madžari *parlag, parrag, pallag.* Madžarski ili rumunjski slavizam ušao je ponovo u hrv.-srp. na istoku: *parlog* »zanemaren vinograd, zemlja« = odatle *zaparložen — parlog,* gen. *pãrlôga* (Kosmet), od *parlôžit* (Kosmet) »praviti đubre«, toponim *Mali Parlasi* (Srbija, Beograd); *Prelog* je i toponim, odatle *Prelošćica* (kod Siska); *polog = polog,* gen. *pologa* (Kosmet) je opća imenica i ime kraja (Makedonija) »1° sto se položi (novac u banci), 2° poległo žito (Vuk), 3° jaje koje se podmetne kokoši (Kosmet)«; *odlog* (1635, Karlovac, pravni termin), *prijedlog, prilogs razlog »1°* ratio, 2° račun«, s pridjevima *razložit, rozloživ, razložan* (bez-),

s deminutivom *razložac,* gen. *-sca, razloštvo* = *razložnost, razložnih* »govornik«; *slog* »1° stilj 2° akrobat, 3° svota novaca koju daju seljaci za svoje zajedničke (zadružne) izdatke, 4° ogon, lijeha, u njivi ono između dva razora«; *zalog* Pfand« = *zălog* (Kosmet), *zalogaj, ulozi,* gen. *uloga* »Gicht« = *vulogi* (Habdelić, hrv.-kajk.) »podagra«. Taj posljednji posudiše Arbanasi i Rumunji kao pridjev *olog* m prema f *oloagă* »sakat, hrom«, *a oloji,* a *zalog* kao pravni termin »Pfand« Madžari: *zalog* pored *zalag* i Rumunji *zălog.* Nalaze se i postverbali u f *obloga,* s augmentativom *obložina, naloga* (Vuk) »hrpa«, *podloga, sloga (ne-),* s pridjevom na *-ьn složan (ne-), (ne)složnosl, (ne)sloština* (Vodice), s mnogim prevedenicama i neologizmima kao *složnik* »kompozitor«, *složnoglasje* »simfonija«, *složnopivalac* (Kačić) »musicus«. Deminutiv *složukati* »sricati, syllabicate«. Poimeničen pridjev f i n pl. *složna* »podavanje koje pripada feudalnom gospodaru«. Taj pravni izraz posudiše Madžari *szolozsma.* Postoji i *naloga* »Gedränge«, *zaloga* (Kosmet) »zakrpa«, *obloga* (Kosmet) »opklada«. Neki postverbali mogu se proširiti sufiksom *-bk: priložak, predložak.* Apstraktum na *-aj zalogaj.* Na *-bnj podlōžanj,* gen. *-žnja* »Reibscheit«. Izvedenica na *-го lože* n (čakavci, 15—17 v.), na *-га loža f* »1° Lager des Hasen, 2° plodva kod životinja, 3° posteljica kod žene (Vodice)«. Tu izvedenicu posudiše Arbanasi. Odatle na *-nica lõžnica* »Lagerstätte«, koji pretpostavlja pridjev **1огьпъ.* Odatle posuđenice kod Madžara *lazsnak* »Decke«, *polozsna, polozsnyak, porozsnyak,* arbanaski *loznik (losnik)* »manto«. Rumunji posudiše pored *pîrlog* još *zălog razlog* i *podlog* = *plotog* od *podlog* m (Vodice) »1° podloga od domaćeg sukna u opanku, 2° podmetnuto jaje u kokošjem gnijezdu« = *podlog* (Cres) »hipoteka«, odatle izvedenica na *-ina podložina f* »gošćenje poslije ponoćne mise na Božić«. Particip prezenta *odlože ako* (Poljički statut) = *odložeć* »osim ako«.

IV. Praslavenski prijevoj ō > *a lag-* nalazi se u iteratīvu na *-ati -lagati, -lažem,* koji dolazi samo s prefiksima *iz-, na-, ob-, po-, pri-, pre-, pred-, raž-, s-, u-, za-.* Izvedenica ima i odatle *zălag* = *zalogaj* (Kosmet) »zalogaj«, *podlažanj,* gen. *-žnja* »Reibscheit«. Radna imenica na *-telj izlàgatelj.* Na *-ina slažina f* (Šulek) »kovčeg, sanduk, škrinja«.

Ie. je korijen *legh-;* nalazi se u gotovo svim ie. jezicima. Znači ležanje za spavanje (upor. lat; *leetus* »krevet«) ili u grobu (upor. stir. *lige* »krevet, grob«). Praslavenski prijevoji nalaze se i u drugim ie. jezicima. Upor. lit. *pa-legis* »slegnuti«, got. *lagjan,* gr. λόχος pored λόχος za praslav. **logb,* ags. *lōgian* »disponere« i stvnjem. *lāga,* nvnjem. *Lagę* za praslav. **-lagati.* Prezentski infiks *Içgo* je slavenska inovacija.

Lit.: ARj l, 275. *2,* 606. 4, 218. 223. 5, 946. 957. 958. 6, 15. 25. 26. 61. 87. 134. 413 414. 418. 421. 422. 425. 621. 7, 564. 8, 71* 392. 402. 397. 404. 380. *Elezović l,* 18. 99. 191. 192. 224. 231. 241. 439. 459. 2, 4. 388. 525. Vuković, *SDZb* 10, 390. 397. 400. Ribarić, *SDZb 9,* 164. 165. 174: Jagić, *ASPh* 20, 529. 31, 550. Škarić, *NVj* 20, 45-49. *NJ 2,* 27-28. 191. 269. Tentor, JF 5, 211. *Miklošič* 162. 428. *SEW l,* 638. 706. 708. 728. 737. *IF* 31, 411. *KZ 57,* 248. *Holub-Kopečný* 204. *Bruckner* 292. Vasmer, *ZSPh* 17, 122. *Trautmann* 158. *Mladenov* 272. 412. *WP 2,* 424. *Tiktin* 1087. 1170. 1254. 1315. 1790. Vaillant, *RES 22,* 15. 23, 24-25. Wijk, *ZSPh* 13, 319-329. *PF* 17, 59-65 (cf. *RES П,* 98). Wissenschaftliche Mitteilungen aus BH 12, 358. Jokl, *IF* 36,145. Liden, *KZ* 61, 28. Schwyzer, *KZ* 57, 271. bilj. 1. Buga, *RFV* 71 (cf. *IJb* 3, 150). *GM* 232. 249. 457. Petersen, *IF* 34, 282. 284. Scheftelowitz, *KZ* 54, 233. 252. Érti, *N Řeč* 3, 261. sl. (cf. *IF* 8, 244). *Boisacf* 574-575. 589.

led, gen. *Udá* m, lok. *ledu* (Vuk, Kosmet, ŽK), danas po deklinaciji *o,* prvobitno po deklinaciji *u* kao lat. *gelu,* odatle osnova *ledv-,* isključivo baltoslav., sveslav. i praslav., »1° gelu, 2° psovka: *ub'ijo te led* (Kosmet)«. Izvedenice su od dviju osnova *led-* i *ledv-.* Od *led-* pridjev na *-ьn Udán* (također češ., polj., rus.), običnije na *-en leden* (i u drugim slavinama), poimeničen na *-ica ledenica* (također toponim) »Eiszapfen« = *ledenica* (Kosmet) »vrsta poljske trave«, na *-ik, -ika* u imenu biljke *ledenik* (toponim *Ledenik,* Kosmet), *ledenika, ledenici,* na *-jak ledenjak* (nerlogizam), inhoativ na *-ëtiledènjeti se* (također rus.) *(ob-, s-)* »postati leden«, na *-ovit ledovit* (jedna potvrda, 18. v.), *Udusti* (Stulić) »studen kao led«, sa nastavkom iz crkvenog jezika. Deminutiv na *-ьс: lèdac,* gen. *leca* (Šulekov neologizam, mineraloški termin) »1° kristal, 2° kao ime biljke (neće biti neologizam)«, na *-ík ledak,* gen. *letka* »meserr bryanthemům crystallinum L.«. Na *-ar Udar,* gen. *-ara* m prema f na *-ica ledarica.* Na *-iste fediste,* neologizam 19. v. za »point de froid«. Hipokoristik *leda,* gen. *-lede* (Kosmet) »bolesno dijete« (riječ od sažaljenja u govoru majke). Prema *djevojka* obrazovana je *ledojka* (иЮ

»riječ od šale za djevojku«. Složenice: *ledàna* (Zagreb, neologizam sa nastavkom *-äna* < per. > tur. *hane,* v.), *Ledoguz* (Vuk) »ime jednoj glavici«. Denominali na *-iti lèditi se* impf. (16. v.) (s-) prema pf. *lednuti, -ēm* (jedna potvrda), s prefiksom *olèditi se* (Vuk) »(metafora) rdavo oženiti se«, *polèditi se* s prefiksom *po-* u istom značenju kao u *poležali* »malo ležati«. Odatle *pòledica* -— *poledica* (Kosmet) »verglas«, zvana zbog klizavosti u imperativnoj složenici *razbiguz.* Sufiks *-ica* (v.) ima značenje apstraktuma. Osebujna je tvorba *pazied* m (Vodice) »1° poledica, 2° ledene padaline zimi«. Umetnuto je *z* kao u *nazočan* (v.). Osnova *ledv-*^zastúpijena je samo u hrv.-kajk. narječju: pridjev *ledven* (18. v.), poimeničen na *-ica ledverìica* (ŽK, Zagreb), *ledvenost, ledveniti se.* Rumunji posudiše *poledica* u dva vida: *poledițǎ* i zamjenom *§n* za *d polegnilǎ* »Glatteis«. Grupa *gn* nastala je zacijelo od *dn,* tj. taj slavizam predstavlja poimeničenje pridjeva *poledan; dn* je zamijenjen i sa *jn polejnita* i sa *g polighițǎ.* Postoji još zamjena sa *v. polevila — polivițǎ.* Taj se oblik objašnjava osnovom *ledv-.* Postoji još rum. *polein* »Glatteis«, koji Tiktin izvodi od *polijati,* što nije moguće zbog *'e,* nego će biti unakrštenje prema *povoiu* < *povodanj.* Baltičke su paralele lit. *ledas* pored *ledus,* lot. *ledus,* stprus. *ladis.* U ostalim ie. jezicima nema paralela. Tagliavini proglašuje stcslav. *Ieaъ* za najstariju alpinsku riječ. Ne zna se zbog čega.

Lit.: ARj 5, 948. 949. 952. 954. 8, 392. *Elezović* l, 358. Ribarić, *SDZb 9,* 182. *Miklošič* 162. *SEW* l, 699. *Holub-Kopečný* 200. *Bruckner* 301. *WP 2,* 428. *Gorjajev* 184. Uhlenbeck, *PBB 26,* 295. Tagliavini, *ZRPh 46,* 27. si. (cf. *JJb* 13, 95).

lederkinja f (Valpovo) = *lêderica* (hrvatski gradovi) »vrsta jabuke debele kože i tvrđeg mesa«. Od nvnjem. *Lederapfel.* Samo *Leder* (keltsko-germanska leksička paralela) kao obućarski termin glasi *Měr* (ŽK).

Lit.: ARj 5, 952.

ledina f (Vuk), praslav. **led-,* augmentativ na *-ina* (također rus.), »1° neorana zemlja, 2° toponim u sg. i pl.«. Bez sufiksa *-ina ledo* nalazi se u bug. *lèda,* češ. *lado* brus. *Ijada* i luž. -srp. Pridjev na *-ьn Шinъnъ* (1193), poimeničen na *-jak ledinjãk, gen.-aka* (Vuk) »1° biljka, 2° toponim«, na *-čiča ledinčica* »bellis perennis«. Deminutiv na *-ica ledinica* (narodna pjesma). Denominal (inhoativ): na *-eti obledinjeti, -im* »postati ledina«, na *-ati izledinati* (Lovran, Istra) »Neubrüche machen«. Vokal *e* je nastao iz *ę:* rus. *ljadina.* Rumunji posudiše *lindina,* Arbanasi *lendine,* Madžari *lednek* »Walderbse« = češ. *lednik,* slvč. *l'adnik.* Od baltičkih jezika pruža paralelu samo stprus. *Undan* »dolina«, od ostalih ie. samo germanska i keltska grupa: Šved. *linda* »ugar«, s istim vokalom kao praslavenski, sa prijevojima nvnjem. *Land,* stisl. *lunar* »gaj«, fr. *lande.* Prema Miklošiču od praslav. korijena *led-* izvedeno je i ime *Poljaka,* kako dokazuje rus. pridjev *ljadbskb* »poljski«, madž, *lengyel,* koji upotrebljavaju i hrv.-kajk. pisci kao Vitezović i lit. *lenkas* »Poljak«. Vjerojatno je Brücknerovo mišljenje da je *Lech* hipokoristik od **leaeninъ.* Sa madž. *lengyel,* u kojem je doccino *-l* nastalo disimilacijom iz *n* te može potjecali od **ledemnb,* slaže se naše *Leden* i *Legen* pored *Leđan* (narodne pjesme, grad latinski), *Leđanin,* pridjev *(kralj) ledanski (--- Varnenčik).* To bi bila izvedenica na *-janin* u oba jezika od praslav. *led-.* Pridjev glasi u narodnoj pjesmi prema *Leh lehanski* i *ľéški,* potvrđen je kod leksikografa (osim kod Vuka) i kod Gundulića. Izvedenica na *-ъc Lešci* kod Palmotića. Ima i drugo tumačenje poljskog narodnog imena koje polazi od hipokoristika na *-ech* od *Poljanin* > njem. *Pole, Polen* > *'^Pólech.* Odatle dekompozicijom *Lech.* Upór. *Ceh* (v.). Naša prezimena *Lah* mogu potjecati od *Vlah* (preko slov.). Upór. još arb. *Lahi* »Poljska«.

Lit.: ARj 5, 952. 953. 955. 958. *6,* 7. 15. 8, 392. *ASPh* 34, 307. *Miklošič* 164. *SEW* l, 705. *Holub-Kopečný* 198. 201. *Briickner* 289. *KZ* 43, 306. Vasmer, *RSl 6,* 191. 192. *Trautmann* 157. *Mladenov* 272. *W P 2,* 439. Charpentier, *ASPh* 29, 5. Joki, *ASPh 29,* 15. sl. Guntert, *WuS* 11, 124. sl. (cf. *IJb 14,* 18). *GM* 243. *Tiktin* 912. Novaković, *ASPh* 3, 124-130. Melich, *ASPh* 40, 278-284. *GM* 234.

leđa n pl. (16. v., Vuk) = *lede* n (Voltiđi, nepouzdano, upor. slov. *lede),* sveslav. i praslav. *^leđ-),* bez paralele u baltičkoj grupi, »1° dorsum, pleća n. pl. u zapadnim krajevima, krsta, hrbat, 2° bubreg (Mikalja, Bella)«. Augmentativ na *-ina lèdine* f pl. (Vuk). Deminutiv na *-sce: ledašca* n pl. (Vuk). Bez *-je ledifpl.* (16. v., M. Držić). Prvobitan oblik *ledva* n pl. (16. v., jedan čakavac). Zamjena sufiksa *-va* sa *-ua* nalazi se još u slov. *lede* n pored *leđevje.* Suglasnik *đ* nastao je ispadanjem *v* u *du,* kako je bilo u stcslav. *lędvųe* f pl. »lumbi« = *lędvije* f pl. (rukopis· 15. v., pisan crkvenim jezikom). Oblik sa *dv*

očuvan u *ledvice* (Varvari kod Poreča, Istra) = *letvice* f pl. »pečenje od bubrega, bubrežnjak, Nierenbraten« = *ledvenice* (Mošćenice). Hrv.-srp. je inovacija prema ostalim slavinama, morfološka i semantička. Dok u njima znači »lumbus, Lende, Niere (v. turcizam *bubreg)«* kao i u ie. jezicima, kod nas je specijalizirana na »hrbat«. Ne nalazi se u bug. Vokal *e* je nastao iz nazala *ę,* upor. stcslav. i polj. *lįdzioie.* Korijen *led-* dolazi u pridjevima na *-ovan ledován (bol,* Belostenec, Jambrešić), poimeničen na *-ica ledovnica* (hrv.-kajk.) = na *-ovlji ledovlja* f »isto«, u hrv.-kajk. složenom pridjevu *ledobolen* (Jambrešić). Ti sadrže prvobitno značenje »bubreg«. Ovamo još *ledoša* »ime svinji« (Terezovac, Virovitica). Homonimija sa *led, leđa* bila je uzrok da je u ovom značenju praslavenska riječ bila zamijenjena turcizmom (v. *bubreg).* Od *leđa* je pridjev na *-ьn ledati* (18. v.). Poimeničen je u *leđanica f* »trava koja, poput ječma, raste iz konjske i magareće krkaline, te mlađ od nje zaleđa« (srednja Dalmacija, Pavlinović) — *ledenica* (Kosmet, Drsnik, Klina) »1° stočna bolest, nazvana tako, jer goveda, koze, ovce od nje padaju na leđa, 2° vrsta trave« = *lèdevica* (18. v.) = *ledavica* »bolest brava« (zamjena sufiksa *-anica* sa *-amca, -evica).* Denominali *zalèdati* (subjekt *brance), izlèdati* (18. v.) »biti pod leđima«. Prilozi: *nalèckê — naledašk* (Vuk) »na leđa, na leđima«. Od *leda* prave se neologizmi kojima se prevodi *endossement* (burzovni termin): *naleda, naledba, nalede, naledica, nalednica* i radne imenice *naleđilac,* gen. *-oca, naledovnik,* denominal *naleđiti.* Ie. je korijen **lendh-,* koji se nalazi u njem. *Lende* s istim vokalom kao i u praslavenskom i u prijevoju *e-o* u lat. *lumbus* < ie. **londhuos.*

Lit.: ARj 4, 218. 5, 954. 952. 953. 955. 956. 7, 414. Ribarić, *SDZb 9,* 164. *Elezović* l, 359. *Miklošič* 164. *SEW ì,* 705. *Holub-Kopečný* 200. *Briickner* 297. *Trautmann* 157. *WP 2,* 438.

lëganj, gen. *lêgnja* m (Dubrovnik, Split) »ptica kozodof (v.)« = *lëganj,* gen. *-gnja* (Srbija, Požarevac) »šljuka«. Ima još mnoštvo varijanata: *legan* (Đakovo), *legalj* (Nin), *legar, legen* (Strmec kod Pregrade), *legen;* (Ruševo, Slavonija), *legin* (Martijanec), *legnar* (Lukovdol), *légiin* (Vrapče, kraj Zagreba), *jegar* (Nin) i drugih izvedenica od *leči, lezem* kao *lijegavac, poleguša, poljegaljka, preleguša, prileguša, pri-Ijepača,* kao i od *gluha.*

Lit.: ARj 5, 956. Hirtz, *Aves 256.*

legjjōn f, m (17. v., latinizam sa dočetkom kao u tal.) = *ledžijon,* gen. *-i* f (17., talijanski izgovor lat. učene riječi) = *(dž > j,* čakaviziranje tal. izgovora) *lejijon* f, m (16. v., čakavci) = *lejijun* m (17. v., čakavac) = (haplologija) *lejom* (16. v., čakavac) = *legija* f (19. v., Sulek, današnji učeni oblik lat. nominativa). Od lat. *legio,* gen. *-onts* (apstraktum od *legere* »skupljati pod oružje«) > tal. *legione.*

Lit.: ARj 5, 957. 959. *DEI* 2195.

léjlek m (Hercegovina) = *lélek* (17. v., Bosna, Kolasın, Levač, Vuk) »1° roda, štrk, čaplja, bočan, 2° (narodna pjesma) crven čador«. Balkanski turcizam onomatopejskog podrijetla (tur. *leklek* s promjenom *k > j* kao u *bey < beg)* iz ornitološke terminologije: bug. *lelek,* arb. *lelek* pored *leilék,* ngr. λελέκι. Ta se onomatopeja nalazi u češ., polj. *lelek,* ruš. *lelek* »noćna sova«, ukr. *leleka* »Bachstelze«, lit. *lēlis* »sova«, lit. *lela* »Nachtrabe«, od onomatopejskog korijena *la- le-,* koja je u *lajati, kelijati, ljuljati.*

Lit.: ARj 5, 959. Hirtz, *Aves 256. Miklošič* 164. *SEW* 1, 700. *Holub-Kopečný* 202. *WP 2,* 377. *GM* 241. Štrekelj, *DAW* 50, 51.

lèjluk m (Bosna) »vojnička plaća za doba okupacije«. Od njem. *Lohnung,* unakrštavanjem s turcizmom *àjluk* (v.).

Lit.: Budimir, *NJ 4,* 165-169.

lejturgija f (Stefan Kralj 66: *tvoriti lejturgiju)* = *letargija* (Vuk) = *liturgija* (Kosmet), odatle na *-isati letùrgisati, -šem* impf., pf. (približni izgovor prema stgr.) = (novogrčki γ pred palatalnim samoglasom kao u *kaluder) leturdija* (17. v., Vuk) ·= *leturdžija* (Timok) = *leturdija* (Kosmet)'=(ss prema novogrčkom izgovoru) *liturgija* (15. v.), pridjev na *-bski liturgijski* (18. v., i kod katolika), *liturgisati, -sam* pored *-šém, liturgika* f, poimeničen grčki pridjev na - ικος = *liturđija* (18. v.) »1° misa kod katolika, 2° poskurica (Crna Gora, Kosmet), hostija«. Od gr. λειτουργία, λειτουργώ.

Lit.: ARj 6, 21. 126. Vasmer, *GL* 89.

lek m »kamen u igri na buće (v.) ili ploke (v.), u što se smijera«.

Lit.: ARj 5, 960.

lekaná f (stsrp., 1685) = *likanija* f (stsrp., 1441, itacizam, dodatak na gr. *-i* < η kao u *cefalija)* »Schüssel, Becken«. Od gr. λεκάνη

»isto«. Ovamo možda i *Kkva* pored *lika* f (Budva) »na dugoj motki kao kabao kojim se zahvata voda da se pere bačva i da se priredi za točenje vina u bačvu«. Ovamo treba staviti i balkanski turcizam od iste grčke riječi (tur. *leken, legen, Üyen* < λεκάνη) : *legen* m (Vuk) = *lègenj* (Mikalja) = *leden* m (18. v.), deminutiv na *-čič leđenčić,* augmentativ *Údenina* (Vuk) = (izmjena dočetka *-en* u *-er) leder* (narodna pjesma, Hercegovina) »umivaonica«, rum. *lighean,* bug. *legén,* deminutiv *lečence,* arb. *lagen, legén, lejen, lę* s članom *leni* (Gége), eine, *leene.*

Lit.: ARj 5, 955. 957. *Miklošič* 163. *SEW* l, 699. *Mladenov* 271. *GM* 234. *Rohlfs* 1238. *Lokotsch* 1290. *Vasmer* 89.

lekcijon, gen. -r f (17. v., latinizam *lectionem* od *lectio,* apstraktum na *-io,* gen. *-onis* od *legére}* — *lekcyun,* gen. *-i.* Prema tal. učenoj riječi *lezione* > *Udun,* gen. *-uni* f (Rab). Latinizam prema nominativu *lectio* f > *lekcija* f (Vuk, školski termin, 16. v., danas općenit). Upor. slov. *leca* f (Kranjska) »Kanzel, Predigtstuhl« preko srvnjem. *Letze* < lat. *ledio* »Vprlesung eines Abschnittes der Bibel in der Kirche«. Ovamo još latinizam prema fr. izgovoru *u* > *ü lektira* f (školski termin) < lat. *lectura* > *lektura,* apstraktum na *-ura* od part. perf. *leetus* od *legere.* Sam glagol *legere* je prešao u tip *-ati* što se dogodilo prema 1. 1. prez. lat. *lego* > tal. *leggo* ili je očuvan dalmato-romanski *g* pred *e* (upor. *alegar* kod Bartolija) : *legati, -ãm* (Perast, Dubrovnik, Potomje; sa našim prefiksima *pro-, pre-, s-,* što je rijedak slučaj kod talijanizma), *prelègati* pf. »nanovo opet čitati *Gegajte i prilegajte,* imperativi u Gradića), *prolègati* pf. (dubrovački pisci) »pročitati«, *slegati, -ãm* (Dubrovnik) »pročitati«, odatle apstraktum na *-anje lèganje* n »čitanje«, radna imenica na *-avac legavac* (17. v., Dubrovnik) »čitalac«. Upor. u Režiji *lajat* < furi, *lèi* < lat. *legere.* Prema Budmaniju *legati* je dalmato-romanski leksički ostatak. Učena je riječ naprotiv poimeničen gerundiv *legenda* (17. v.) »1° pripovijest iz života svetaca, 2° priča, 3° bilješka uz kakvu kartu« < srlat. *legenda,* odatle na *-arium* > *-ar legendär,* gen. *-ára* < srlat. *legendárium,* pridjev na *-ьn* > *-an legendaran.* Lat. radna imenica na lat. *-or lektor* m = *lektur* (18. v.) »Γ učitelj fratarski, 2° štioc«.

Lit.: ARj 5, 944. 957. 960. 7, 1. 11, 579. 12, 339. Budmani, *Rad* 65. 162. Kušar, *Rad* 118, 24. *REW*[3] 4963. 4970. *DEI* 2818. *Bartoli* 2,265. Šturm, *ČSJK 6,* 70. *Pleteršnik l,* 503.

leken m ili f (?) »biljka nymphaea alba L.« (Šulek). Budmani ispravno uporeduje sa češ. *leknín,* stčeš. i slvč. *lekno.* Od iste je osnove zacijelo i *lekuta* »nuphar luteum L.«, također češ. Češki botanički nazivi uporeduju se sa *lokvanj* (v. *lokva),* lit. *lukně.* Prema tom upoređenju bila bi to »kaljužna biljka«. Nedostaju bolJŁ hrv.-srp. potvrde.

Lit.: ARj 5, 960. 6, 1. *Holub-Kopečný*202.

leksik m (Daničić) »rječnik (prevedenica), Vokabular«. Učen poimeničeni grčki pridjev u sr. r. λεξικόν (se. βφλίον »knjiga«), na -ικός od λεξις »riječ«. Odatle pridjev na lat. *-alis* proširen na *-ьn* > *-an leksikãlan* (Daničić), pored *leksički* na *-bsk.* Složenice: *leksikograf* m < λεξικογράφος (drugi dio od γράφω »pišem«), apstraktum *leksikografija* f, *leksikolog* m, apstraktum *leksikologija,* pridjev *leksikološki.*

Lit.: ARj 6, 1. *DEI* 2209.

lektika f (16. v., Vrančić, Belostenec) »nosiljka«. Latinizam, od lat. *lectica* »isto«. Preko tal. *lettiga, lettica* istog podrijetla i značenja (izvedenica na *-Ica* od *leetus* »krevet«) > *letiga* (Kašić). Izvedenica na *-aria* > tal. *-iera* (preko fr.) *letijēra* f (Dubrovnik) »odar« < tal. *lettiera* < stfr. *litiere.* Ovamo ide i tal. imperativna složenica *scaldaletto* > disimilacija *l - l* > *n - l skandalēt* m (Dubrovnik, Cavtat) = *skandalu* (Korčula) »bakrena posuda sa poklopcem u koju se meće vatra za grijanje kreveta«. Prvi dio sadrži imperativ od *scaldare* (prefiks *s-* < lat. *ex-* i denominal od *caldo* < lat. *calidus),* drugi dio (objekt) tal. *letto* < lat. *leetus* »krevet«. Ovamo još *Utvana* f »Wöchnerin« < tal. *Uttuana.*

Lit.: ARj 6, 1. 16. Budmani, *Rad* 65, 165. *REW*[3] 4962. 4965. *DEI* 2212.

lela f (1844) »ime što ga mlada pridijeva starijem ženskom« = *lila* (Vetranie) »1° ime što ga mlada pridijeva mlađem ženskom, 2° ime žensko« = *Ijelja* (Vuk, valjda u blizini bugarske granice, upor. bug. *Ulja)* »tetka«, sa deminutivom na *-ka Ijeljka* (Stulić) »starija sestra« = *Ijeljna* (nema *ARj).* Djetinja riječ (Lallwort), koja se nalazi i u drugim slavenskim i neslavenskim jezicima. Upor. arb., rum. *lele* »ältere Schwester, ältere Frau«.

Lit.: ARj 6, 1. 91. 242. *SEW* \, 700. *W P 2,* 377.

lele, uzvik žalosti (16. v., Vuk, Kosmet), »jaoh, kuku«. Oformljen sufiksom *-k lêlek* m (17. v., Vuk), denominálom odatle na *-ati*

klekati (raz- se, Lika) pored *leiékati, lelečèm, -kam* (Vuk) impf, prema *kleknuti.* Postverbal *leleka* f (Martié). Apstraktum na *-ónja* (v.) *lelekanja.* Ovamo možda i *-uša lelekuša* (Dalmacija, Danilo) »vinova loza crnog grožđa« i *lela* f »riječ kojom se djeca plaše da se umire kad plaču (Vodice: *lêla ce te pobrati;* psovka: *lêla te zalèlala)«.* Posljednje je kao-neko mitologijsko biće. Zbog toga može ići ovamo i dubrovački bog ljubavi *Leljo* »Amor« (u njihovoj renesansnoj poeziji i narodnoj pjesmi), s čime upor. rus. *Leljo — Paleljo,* polj. uzvik *lelum polelum* »vrag(?)«, kao i opetovanje *kolalom lalom* u *ARj.* Uzvik *lele* upor. s bug. *ólele,* stcslav. *ole,* ukr. prilog *lele* »na žalost«, i novogrčki i bugarski dodatak *le* u refrenu *vojno le.* [Usp. pod *dolerija}.*

Lit.: ARj 6, 2. Elezović 1, 359. *Mladenov* 379. *ASPh* 9, 381. *Miklošič* 221. *Bruckner* 294. Bulat, *JF* 5, 149. *RFV* 1882, 226. *ASPh 6,* 629. si. Ribarić, *SDZb 9,* 164.

lelija f »bogiša, perunika, iris«.-Upor. polj. *lelia, leliwa* i pripjev *lelja* (Vuk, v. *Ula).*

. *Lit.: ARj 6,* 3. *Bruckner* 294.

lelìjati (se), *-am* (18. v., *s- se* Menčetić) pored *léljati, Uljam* (18. v.) = *Uláti se,* impf., djetinja onomatopeja reduplikativnog tipa za oponašanje radnje, gibanja amo-tamo, pri uspravljivanju, kod zibanja, »wiegen, baumeln«. Upor. ukrajinsko značenje »zibati« i rus. »maziti«. Varijante *Movati (se), -ujem* (17. i 18. v.), *lelujati (sé), -am* (Mikalja, Stulić), na *-etati Ületati se, -cem* (18. v., Dubrovčani), deminutiv na *-ukati Uljúkati, lèljukãm* pored *-čem.* Suglasnik *j* zamijenjen sa *h* i ispušten *leljeati, -am* (Srbija). Napuštena je reduplikacija u *leljka* (Stulić, nepouzdano?) »kolijevka«, *razlejati* (Stulić) »razljuljati«. Sa samoglasom i mjesto *e liiati, -am* »ljuljati, klimati«, odatle u djetinjem govoru *lile* »kolijevka«. Ovamo možda kao metafora *ljiljak* »Fledermaus«. U saobraćajnom i književnom govoru običnija je varijanta sa samoglasom *u.* Zbog toga je *lélyati* dobilo pjesničku intonaciju: *ljuljati (se), ljuljam* impf, »einwiegen« = *lulăt* (Cres) = *lulali, lulam* (Voltidi) = *lúljati* prema pf. *Ijuljnuti, -em.* Deminutiv *Ijûljkati, -ām, Iju-Ijúkati* = *Ijuljuhati* = *Ijuljuškati* (Srbija). Sa napuštanjem reduplikacije *Ijuškati (se), -ãm.* Pridjev na *-av luljav — Ijüljav* (Stulić), na *-evan Ijuljêvan* (Istra) »koji se nije rastrijeznio od pijanstva (eufemizam)«, na *-ьn ljuljan* (15. v., Dubrovnik) »dremljiv«. Na *-ka luljka* (Stulić) »kolijevka, zipka« = *Ijuljka* (Srbija). Na *-ačka, -ajka* : *Ijuljaška, Ijuljajka* = (Vuk, Dubrovnik) = *ljuljačka* (ŽK) »sprava za ljuljanje«. Sa vokalom *e* onomatopeja je baltoslavenska:lit./eutoíoíz »wiegen, schaukeln« = lot. *leluôt* »zibati, uspavljivati djecu«. Ie. onomatopejski korijen (Schallwurzel) je **lā 1 le,.* koji je u *lajati,* ovdje kao dječja riječ (Lallwort). Onomatopeja je sveslavenska.

Lit.: ARj 6, 3. 4. 91. 318. 319. 322. Tentar, *JF* 5, 212. *Miklošič* 172. *SEW* 1, 699. 759. *Bruckner* 303. *Mladenov* 272. 283. *Trautmann* 156. *WP 2,* 376. *Matzenauer, LF 9,* 199 Buga, *RFV* 71, 150. (cf. *IJb* 3, 150).

lem m (Vuk) = *lim* (slov.) = *lêem* m (Kosmet) »lijep (v.), Ijepak, kalaj za sljepljivanje metala«. Denominal *lìmiti, -lm* (Vuk) = slov. *limati* »lijepiti lemom«, *zalêmit* pf. (Kosmet) »radnja koju vrši tenećedžija«. Upor. češ. *lemovati* »einfassen«. Vokal *e* u *lem* i *Urniți* je iz *ee,* kako pokazuje oblik u Kosmetu. Zbog toga je to postanje turcizam arapskog podrijetla (ar. *lehim)* iz zanatske terminologije. Slov. je oblik od srvnjem. *Km,* nvnjem. *Leim.*

Lit.: ARj 6, 4. *Elezović* 1, 191. 359. *Miklošič* 170. *SEW* 1, 721. Bruckner, *KZ* 46, 211.

leme, gen. *-eta* n ili *Iemeta* f (Vuk, narodna pjesma, posljednje može biti i n pl.) = *hrnete* f pl. (ako nije štamparska griješka) »jabuka na vrhu munare«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *lem^{c}a* »svjetlost«, perz. > tur. pl. *Uma^{c}at)* iz oblasti islama.

Lit.: ARj 6, 5.

lemon m (Belostenec) = *lemūn,* gen. *-Una* (16. v., Vuk, Perast, Dubrovnik), deminutivi na *-ьc > -äc lemunac,* gen. *-unca* (Stulić), na *-ič lemunić* (Dubrovnik, Stulić), složeni deminutivni sufiksi *-ьc + -ьc > -čac, -ьc + -ić > -čie lemunčac, lemunčić* (Stulić) = *limun* (16. v., Vuk, Srbija, danas općenito), pridjevi *limunov, limunski* = *limun,* gen. *-Una* (Rab), sa tal. sufiksom *-dno limunčin* (18. v.) = *limoncin* (18. v.) = *limóna* f (Zagreb), »četrun (v.), citrona«. Na lat. sufiks *-ata* > mlet. *-ada: lemùnata* (Dubrovnik) = *limunada* (Vuk) = *limonáda* (Zagreb). Na tur. deminutivni sufiks *-čik limundžik* m »biltra ambrosia«. Na *-ika limunika* f (Šulekov neologizam) »Zitronenkraut«. Ovamo još *limunije* m (17. v., rukupis basana), u značenju personificiranog limuna. Od tal. *limóne,* internacionalna riječ istočnog podrijetla: perz. *limun* > ar. *laimūn,* ngr. λειμόνι, upor. rum. *lamie f*

»citrona«, srlat. i polj. *limonio.,* madž. *lemonya.* V. *lumija.*

Lit.: ARj 5, 5. 7. 94. 95. Jagic, *ASPh* 8, 319. Budmani, *Rad* 65, 164. Kušar, *Rad* 118, 17 *Tiktin* 887. Korsch, *ASPh 9,* 520. *GM* 246. Sobolevski, *RFV* 71, 431. si. (cf. *IJb* 3, 157). *Mikhšič* 170. SEłł^ 1, 721.

lenga f (Dubrovnik) »1° blato na dnu mora, 2° toponim (Mljet)«. Taj dalmato-romanski leksički ostatak stoji u vezi s tal. *lecca* (Marche, Romagna) »melma«, istro-rom. *lieka* (Rovinj), *leká* (Fazana), mlet. *lea* = *leda* »fango«, *Utta* »limo di fiume« = *lidga* (Emilia). Mjesto suglasničke grupe *tg* pokazuje daim.-rom. oblik *ng* kao u istarskom toponimu tal. *Corridico* > hrv. *Kringa,* kllat. poimeničeni pridjev **coryl ticum,* izvedenica od *corylus* »lijeska«, sa složenim sufiksom *-ēt* od *-ētum* -}- *-icus* koji odgovara našem *-ik.* Milas ima iz Trpnja *venga* »trava u moru«, kod Parčića *venga* »specie di salice«, zacijelo netočno; *v* mjesto / objašnjava se time što je *l-* u *lenga* bilo ispušteno zbog identifikacije sa članom, a **enga* je dobilo protezu *v* kao *voga* < *alga.* Osnovno **ligita* = (metateza) **litiga* ide u pred -ie. supstrat. Upor. *lekeda* kod Baska.

Lit.: ARj 6, 7. Skok, *Slav.* 194. 216. 211. Isti, *ZRPh* 54, 433. *Panic* 1105. *Banali l,* 237., § 140. *Ive 6. REW*[3] 5029. *DEI* 2190. 2192. 2253.

lènta f »svilen pojas ordena prvog štěpena«. I bug. tako. Nalazi se još ukr. i rus. *lenta* pored *lenda* u narječjima (prema ngr. izgovoru). Danas općenito. Rusizam. Od gr. λέντ',(ον) < lat. *linteum,* pridjev od *Unum.* Ne zna se ide li ovamo *lenta* f (Posavina) »kormilo na dugom brvnu«.

Lit.: ARj 6, 8. *Mlađenov* 272. *Miklošič* 165. *SEW* 1, 701. *REW** 5072. *DEI* 2242.

lenuti, *-em* pf. ili impf. (18. v., čakavski) »1° pokvariti se ili kvariti se, 2° (danas, Hercegovina) nejasna značenja (Pavlinović)«.

Lit.: ARj 6, 8.

lenj am m (Krtole) »japija«. Od tal. *legname* »isto« < lat. *lignamen,* apstraktum na *-amen* od *lignum.* Ovamo ide (preko rum. *lemn* »drvo« < klat. *lignum) lemnja* (Kosmet) pored *elemije* (Kosmet, termin prelja).

Lit.: Elezović 1, 173-4. 360. *JF* 14, 223.

leoparađ, gen. *-arda* m (17. v.) »kaplan, felis pardus«. Od kslat. *leopardus* < gr. λεό•παρδος, složenica od *leo* »lav« (v.) i pridjeva *pardus* < iransko **parda,* upor. sanskr. *prkakuh* »tigar«. Pridjev znači u romanskim jezicima »siv, grigio«. Iz češkoga je *levhart* pored *levrhrt* »pantera«, koje *ARj* označuje kao nepouzdano. Stariji leksikografi prevode *leopardus* kao *lavoris* m, pridjev *lavoriski* (Stulić). Bez prvog dijela složenice: *pard* m = *pardus* (latinizam ili grecizam u nekoliko pjesničkih primjera, također češ., rus., polj.) »pantera«. Odatle denominal *popardusiti se* pf. (inhoativ) »pogoropaditi se«. Prijenos na ribe zbog boje: *parda* f (Božava) »pesce del color del leopardo, simile alla murena«.

Lit.: ARj 6, 9. 24. 929. 9, 646. 10, 781. Cronia, *ID 6,* 117. *SEW* \, 704. *DEI* 2204. 2773. *REW*[3] 6232. *Boisacq*[3] 747. *Vasmer* 2, 315. Isti, *GL* 111.

lepčuj m »biljka balsamina hortensis Desf., lijepi čovjek«.

Lit.: ARj 6, 10.

lepe (Vuk, Srbija, Bosna) »uzvik kojim se ozivlje ko kad zove stariji ili veliki gospodar« = *Гере* (Kosmet, Vučitrn u govoru Turaka i Arnauta), odaziv »čujem, izvolite«. Vrčević kaže da je riječ arbanaska. Elezović ne zna čija je [usp. arb. *lepé* »evo me, odmah«].

Lit.: ARj 6, 10. *Leotti* 564.

lëpen m (18. v.) »1° biljka nymphaea alba L., 2° cvijet« = slov. *lepen,* gen. *-éna* »list«. Na *-ica lepenica* »1° vinova loza bijela grožđa, 2° toponim (kod Sarajeva), u sing, i pl.«. Na *-äc Lepenac* (toponim). Na *-jača lepenjača* »biljka (?) lychnis otites«. S istim sufiksom u polj. *lepien.* Od iste je osnove izvedenica na *-uh l'epuh* (Istra, Vodice, ŽK) »1° biljka širokog lišća, 2° toponim« = *l'épuk* (Dalmacija) »osušeno iverje« = *l'éput* »nadimak otegnutom i slabom čeljadetu« (upravo postverbal od *leputati* »letjeti« unakršten sa *lepuh).* Izvedenice su samo od *lepuh:* deminutivi na *-ьc lepušac,* gen. *-sca* »verbascum phlomoides«, na *-ica lepušica* (Brač) »petasites officinalis«, na *-ič lepušić* (Krk) »1° plantago, 2° (metafora) ime nerastu zbog širokih uha, 3° zbog istog razloga, prezime«. Na *-ika lepušika* »lepušac«. Augmentativ na *-ina lepušina* »1° biljka, 2° kukuruzna slama«. Pridjev na *-skī lepuškī (štavelj),* poimeničen u ž. r. *lepuška.* Upor. arb. *lepjete.* Biljka *lepuh* dolazi i s prijevojem *o lopüh,* gen. *-uha* m (Vodice, Istra, i u češ., polj., rus.) = *lòpuha* f (također rus., polj.) = *lopuk* (Šulek), sa deminutivima na *-ьc lopúšac,* gen. *-sca* (Dubrovnik), na *-bk lopušak* (topo-

nim), na *-ica lopušica* »1° tanki list cvijeta, 2° (neologizam) list za pozlaćhanje-, augmentativima na *-ina lõpulina,* na tal. *-one* > *-un lopùhun,* gen. *-una* (Stulić). Na *-nik lopušnik,* na *-njak lopušnjak.* S prijevojem *a* i sufiksom *-ih* u hidronimu *Lapišnica* (pritok Miijacke kod Sarajeva). Sufiks varira: *-oč* mjesto *-uh: lapoč* m (Šulek) = *lopoč* »lokvanj, repuh«,. na *-ika lopočika* = *ropotika* »viburnum«. Upor. polj. *lopusznyca.* Madžari posudiše *lapu.* Korijen *lep-* je sveslavenski i praslavenski. Paralela mu je u baltičkim jezicima s drugim prijevojem lit. *lapas* »list na drveću, zelju, list u knjizi« = lot. *lapa* »isto«. Glede istog korijena u prijevoju *a* v. *lapai.* Kako *lopuh* označuje biljku širokih listova, ovamo ide možda i *lopov* (Lika) »vrsta graha široka i šarkasta«; *lôpuh* u Vodicama znači »čičak«. V. *lopata.*

Lit.: ARj 5, 902. 6, 13. 10. 154. 155. Ribarić, *SDZb* 9, 165. *Miklošič* 165. 174. *SEW* l, 710. 733. *Bruckner* 312. *KZ* 46, 211. 48, 217. *WP 2,* 430. *Trautmann* 149. *GM* 241. *Mlađenov* 279. Grünenthal, *IzvORJAS* 18, 4, 127-147 (cf. *JF* 3, 204. *IJb* 3, 152).

lepeza f = *lepeze,* gen. *-eta* n (Vuk) »(u hrvatskim gradovima germanizam) feher, mahač (Vuk)«. Balkanski turcizam (tur. *jelpeze)* iz terminologije nošnje: búg. *elpezé.*

Lit.: *ARj 6,* 11. *Mlađenov* 271.

lepina f (Vuk) = *lepinja* (sjeveroistočni krajevi Srbije, Milićević) »hljeb dug i tanak« = - slov. *lepenj,* češ. *lepenec* = rum. *lipie* f »Brot in Fladenform in der Mitte dünn, am Rande dicker«. Od madž. *lepeny.*

Lit.: AR) 6, 11. *Miklošič* 428. *Tiktin* 916.

lëpir m (16. v., Dubrovčani, Ljubiša) = (pseudojekavizam) *l'epijer* (16. v., Dubrovčani) = *lepîr* (ŽK) = *leper* (Crna Gora) = (ikavski) *lipir* (Mikalja) »papilio«. Unošenje jata nastalo po pučkoj etimologiji unakrštavanjem sa *lijepiti* (v.), jer se prah od leptira lijepi na rukama, kad mu se drže krila. Deminutivi na *-bk lepirak,* gen., *-rka,* na *-ьc lepirac,* gen. *-rea,* na *-ica lepirica ï* (18. v.) = *ïêperica* (Vuk, Crna Gora), na *-ič Upiru* = *Ijepirić* »1° mali leptir, 2° (metafora) ime nerastu (Vetovo, Požega)«. Augmentativ *lepìrina* = *Ijepirina.* Pridjev na *-ast lêpirast.* Raširen je i danas književan oblik sa *p: leptir* (Vuk, sjeveroistočni krajevi, Vojvodina). Deminutivi na *-ica leptirića,* na *-ič leptirić,* augmentativ *leptiričetina.* Odatle hipokoristički deminutiv na *-ie: lepče,* gen. *-eta* (16. v.). Umetnuto *p* upućuje na vezu s onomatopejskim glagolom *lepètati, lepeće (s-), lepušiti* (Stulić) (гая- *se), leptati* (18. v., jedna potvrda, Slavonac) = *Íepetiti, -pece* (također slov. i polj.) = *lepušati, -šā* »činiti buku krilima«. Tom se onomatopejom oponaša siían lijet leptirov. Pridjev na *-jav lepećav* (Pavlinović). Onomatopeja se izražava i varijacijom *lepršati (se) (s-, raz- se), lepùtati (se) (s-)* (subjekt *ptica)* (Kutjevo, Ston, 18. v.) »letjeti malo i ne visoko od zemlje«, *razleputiti se, -Uputim* (Orahovica, Slavonija) »raspući se, razbiti se«, *lepr̃cati, -a* (18. v., Kavanjin). Ovamo i metaforickí *lepúhnuti, lepūhnēm* pf. (Vuk, Srijem) »izginuti, umrijeti«. Od onomatopejske osnove bit će i *lepiča* (Posavina) »ephemera L.«. Upor. vezu između imenice i onomatopejskog glagola arb. *fluture* »leptir«, glagol *fluturonj,* rum. *flütün,* cine. *flitură.* Još postoje tri varijante, koje nije lako objasniti: slov. *letopir* (upor. poij. *latopierz), metopir, netopir,* slov. *matopir* »šišmiš«, upor. polj. *męlopyrz.* Music polazi od *leptir* kao prvobitnog odlika, koji rastavlja u **lepbtyn.* Drugi dio te složenice sadrži isti korijen kao *ptica (v.); *le-* mu znači »kao«. Oblik *neto[>ir* mu je nastalo metatezom od **перъiуrь.* I tu je *ne — le* »kao« = *ma* u sanskrtu, zendu, stperz. = gr. μη »kao, ne«. Upor. slov. *makién* = *meklen* = hrv.-srp. *makljen* (v.). Značenje je te složenice »kao ptica«. Oblik bez *ρ lepir* nastao je po pučkoj etimologiji prema onomatopejskom glagolu (= unakrštavanjem). Brückneru znače *leptir* i *netopir* isto. To je složenica: *jele* + *pir* »poluptica ili jedva ptica«. Miklošiču i Vaillantu je *netopir* nastalo iz **notopirb, *per-,* »qui vole de nuit«. Bruckner s pravom zabacuje Vaillantovo mišljenje, upućujući na činjenicu da je *i* = *y* **neiopyrь* i da **noto* ne postoji nego **nokti.*

Lit.: ARj 6, 16. 12. *Miklošič* 165. *SEW l,* 702. *Holub-Kopečný* 244. *Bruckner* 360. Isti, *Stavia* 13, 278-279. Vaillant, *Slávia* 10, 678. Music, *JF* 6, 98-101. *Rad* 222, 278. 231, 3-4. Matzenauer, *LF* 9, 200.

leptá f (14. i 15. v., stsrp.) »grčki novac«. Od gr. pl. λεπτά, sing. λεπτόν, poimeničen pridjev sr. r. λεπτός »sitan«.

Lit.: ARj 6, 12. Vasmer, *GL* 89. *DEI* 2207.

lepurika f (Šulek, Visovac) »vrst mušmule, nespolo secondo«.

Lit.: ARj 6, 13.

lerò m (Dubrovnik) »(pejorativna riječ) birikin«. Prema Budmanijevu, zacijelo ispravnome, mišljenju isto što mitološko lice *Lerò* u refrenu uz *Dolerija Hoja.* U Gundulićevoj pastorali odgovara kao slavenski pandan klasičnom *Panu* ili *Erosu.* Pridjev *Lérov (crkva, stup).* Upor. još u dubrovačkoj poslovici: *teško ti Lera i Hoju na kletve přišívat.* Usp. *dolèrija.* [Muliačić: < lat. *latro].* '

Lit.: *ARj* 6, 13. Muljačić, *Studi E. Lo Gatto e G. Maver* 1962, 491-498.

les[1], gen. *lèsa* m (Vuk, Srbija, Kosmet i drugi istočni krajevi, 18. v.) = (pseudojekavizam) *lješ* »strvina, mrtvac«. Augmentativ na *-ina lešina* f (18. v.) = *Iješina* (Ljubiša), odatle na *-ar Ušinar* (Vuk) »vultur«. Denominal na *-iti l'èsiti, -lm* (Vuk) »čkrnjati (v.)«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *läš* / *les* > tur. *leş]* iz svagdanje terminologije: rum. *leş,* bug. *les,* arb. *lesh,* ngr. λέσι.

Lit.: *ARj 6,* 15. 252. *Elezović* 363. *Miklósié* 166. *SEW* 1, 702. *GM* 241. *Mladenov* 274. *Lokotsch* 1306.

les[2] m (Topolovac) »mjesto na kojem lovac čeka divljač«.

Lit.: *ARj* 6, 15.

leščerba f (hrv.-kajk.) = slov. *l ščerba* »Γ' »zemljani žižak, 2° seljačka lampa«. Od njem. složenice *Lichtscherbe.*

Lit.: *ARj* 6, 15. *Miklošič* 165. 428. *DEI* 1, 703.

lešo, prilog (Perast, Potomje, Božava), »obično skuhano (riba, meso; opozicija: *pečeno)«.* Denominal na *-ati lèsati, -ām* impf. (Perast) = *lésât* (Božava). Od tal. *lesso* < lat. *elixus.*

Lit.: Cronia, *ID* 6.

lešurati, *-am* impf, (srednja Dalmacija, Pavlinović) »krilima micati«. Možda varijanta od *lepršati* (v.), ako je s nastao iz *pš.*

Lit.: *ARj* 6, 16.

letjeti, *Utīm* impf, *-éti* (Vuk) *(do-, iz-, na-, ob-, od-, po-, pro-, raz-, s-, sa-, u-, za-),* sveslav. i praslav., prema pf. *Iemuti, - m* (Vuk, Kosmet) *(do-, s-),* s praslav. prijevojem duljine > *ije* u iteratīvu *lìjètati, lijeć m* pored *-am (do-, iz-, na-, ob-, od-, s-, sa-), přelítati, -lice (snig)* (Vodice) »na mahove leti u prvim snježnim pahuljicama«, *oblicat* (16. v., subjekt *ptica,* Smokvica, Korčula), na *-va- oblećivati* (ίσ-), *-ujem* (Kavanjin) = *obletivati — obletavati* (18. v., Gundulić, Ljubiša), »volare«. Postverbali *let* m (i u dragim slavinama), *slet, izlet* m (prevedenica / calque / za njem. *Ausflug),* s pridjevom *izletnī* i radnom imenicom *izletnik, nálet* m, s radnom imenicom na *-ica nàletica* m »Stänker«, *naletač,* od prijevoja duljine *lljet* m, *prolij et* m -»Windbeutel«, *lijetavac,* gen. *-vca* »anchus paniculata«. Druge su izvedenice od korijena *let- : Uto* n »Flugloch am Bienenstock) = *léto* (srednja Dalmacija, Pavlinović) = *léto* (15. v.) »1° krilo, 2° (metafora) dio na odijelu, obod na šeširu«, po deklinaciji *u letva* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »pola laganih vrata«. Na *-ija lètija* m (Vuk, Bačka) »vjetrenjak«. Na *-aj letaj* (narodna pjesma, Bosna) »let«. Pridjev na *-ljiv lètljiv,* na *-ьn Utan* (18. v., danas samo *poletan),* poimeníčen na *-jak l'etnjak* m »čekrk, Haspel«. Upor. još *ujetnjak* »jednjak«, jer se shvaća kao da je postao od *lijetati.* Part. prez. s nastavkom iz crkvenog jezika *Utūštī* (čakavci, 16. v. i Dubrovčani) = *letušte životinje* (Vuk), poimeničeno u sr. r. *letušte* = *letušto.* Radna imenica na *-ar polètãr* m »ptica koja počinje letjeti«, *poletarac,* gen. *-arca* »literat početnik«. Prilozi na *-imice letimice* (18. v., Srbija), odatle pridjev na *-ьn letimičan (pogled).* Imperativne složenice: *Utivjetar* = *lètipas,* gen. *-psa* (Vuk) »lètija«. Deminutivi na *-ukati letukati, letukãm* (Stulić), na *-kati Utkati, -ãm* (18. v.). Prema uporeᵭenju s lit. *lēkti* »letjeti«, *lakstai* »polipetali«, lot. *lėkt* »skakati«, lat. *locusta,* njem. *lecken* suglasnik *t* u *letjeti* nastao je iz *kt* pred velarnim samoglasnicima, odakle je generaliziran. Ie. je korijen **Uq-,* koji je u praslavenskom bio proširen na *t,* upór. lat. *plecto.* Suglasnik *t* dolazi često u raširenjima glagola ónomatopejskog podrijetla. Varijantu ie. onomatopeje **leq-* v. u *lepetati, leptir* (v.).

Lit.: *ARj 2,* 606. 4, 218. 220. 5, 16. 21. 22. 82. 8, 392. 398-399. Ribarić, *SDZb 9,* 183. *Elezović* I, 361. Unbegaun, *RES* 12, 28. *Miklošič* 166. *SEW* 1, 703. *Holub-Kopečný* 203. *Bruckner* 292. *W P 2,* 421. Uhlenbeck, *PBB* 30, 297. *Brugmann* 1^2- 585.

létrát m (Lumbarda, Korčula, disimilacija *r - r > / - r)* »fotografija«. Od tal. *ritratto* (prefiks *re-* prema mlet., part. perf. od *traere* < kllat. *trahere).*

Lit.: Kušar, *NVj* 3, 337.

letva f (18. v., Vuk, Slavonija, ŽK, Srbija) »žioka«. Pridjev na *-en lètven,* poimeničen na *-jak letvenjak* »čavao kojim se pribíja letva«.

Deminutiv na *-ica letvica* (Hrvatska, Srbija). Denominal na *-iti lêtviti, -im* impf. Dočetak *-va* pretpostavlja deklinacijų *ü* kao i *dretva* (v.). U izvedenicama zastupljena je i osnova *let-* po deklinaciji *a:* na *-ka letka* (Vuk, također bug., slov., češ.) »gvozdena šipka na čekrku«, također pomorski izraz *letka* »tal. draglia, Klüverleiter, Klüverstag«. Odatle ispuštanjem sufiksa *-ka leta* u zapiscima kapetana kao hrvatski izraz za *veletta = flok,* s pridjevom *letno jedro* »tal. vela di straglio, Stagsegel«, *léto* n »straglio (kod B. Babica)«. Ovo posljednje v. i pod *letjeti.* Na *-ika Ietika* »bağlama, sarké (Slavonija)«, na *-enica letenica* »letka«. Miklošič pominje i oblik *latva,* koji se ne nalazi u *ARj.* U slov. pored *letva* postoji i *latva.* Češ. *lať,* polj. i oba luž.-srp. imaju *lata,* koja odgovara stvnjem. *latta* (od *laden),* koje posudiše i romanski jezici. Promjena *a > e,* koja se nalazi i u *dretva* (v.) i deklinacija *ū* inovacija je u hrv.-srp. Ta je promjena nastala identifikacijom α poslije *l* slabe palatalizacije sa > *e.*

Lit.: ARj 6, 16. 17. 20. 22. *Babie* 74. *Miklošič* 161. *SEW* 1, 694. *Holub-Kopečný* 199. *Bruckner* 307. Bernard, *RES* 27, 34.

leuka f (17. v., jedna potvrda) »milja«. Učen latinizam Kašićev. Od lat. (galskog) *leuca* > fr. *lieue* > tal. *lega.*

Lit.: ARj 6, 22. *DEI* 2192—93.

leunkorno m (s umetnutim *n* pred velarom) »inorog (prevedenica od lat. *unicórnis,* složenica od *unus* i *cornu)«.* Od tal. *liocòrno, leocòrno* »mitski konj sa jednim rogom na čelu« < lat. *unicórnis,* sa sraštenim članom, prevedenica od gr. μονόκερως.

Lit.: ARj 6, 22. *DEI* 2242.

leuša f (Krajina) »kolač od brašna, mlijeka i šećera pečen u plehu«.

Lit.: ARj 6, 22.

leva f (Posavina) »1° držak u kliještima« = *liva* f (ŽK) »2° poluga u. ključanici što ulazi u udubinu i tjera se ključem (zbog *ẹ > i* stara posuđenica) = *lèva* (Primorje) »3° »novačenje«. Postverbal tal. *leva* f, od lat. > tal. *levare,* od pridjeva *levis* »lagan«. Glagol se nalazi u šatrovačkom jeziku *levati* »uzeti« u rumunjskom značenju *(a lua <* lat. *levare).* Poimeníčen part. prez. *levonat,* gen. *-anta* (16. v., Dubrovnik, Cavtat) »1° istok, 2° istočni vjetar, 3° istočne zemlje«, na *-inka levantīnka* (Martié) »rakija«, pridjev na *-bsk levantski* = *levanat,* gen. *-anta* (Rab) »istočnjak« = *livana:,* gen. *-anta* (15. v., čakavski) = *levante, delevante, polevante* (Božava). Na *-aria > -ara levantara* f = *levantara* (Veli otok) »iitočni vjetar«. Preko turskog talijanizma (tur. *levend* »vojnik uopće, dobrovoljac, franc-tireur, < tal. *levantino) : leventa* m »1° mornar ili vojnik na turskoj galiji, 2° junak, 3° kavaljerski besposličar, 4° vjetrenjak ili hvališa (Dubrovnik)«. Ta je riječ balkanski turcizam talijanskog podrijetla: rum., bug. *levent* »1° dobrovoljac, 2° marodeur«, ngr. λεβέντης »1° dobrovoljac, 2° hajduk«, arb. *levant* s članom *-di,* cine. *livendu* »élégant, brave, leste, agile«. Nalazi se još u madžarskom i ukrajinskom. Pridjev na *-bsk levenski* (18. v., Kavanjin) < *leventski,* odatle nov pridjev stvoren odbacivanjem sufiksa *-ski levan* m prema f *levná* (Dalmacija, Pavlinović) »okretan za rad« = *leven* (18. v., Kavanjin samo u izrazu *Rus lēveni),* i apstrakta *levnost* f »čvrstina, Litrost«, *levenstvo* n (18. v., Kavanjin). Na *-arius >* fr. *-ier >* slov. *-er lever* m (slov.) < fr. *levier.* Na lat. složen pridjevski sufiks *-at + -idus* preko mlet. *-aizzo: skála levàjica* (Dubrovnik) = *skala läjavica* (Prčanj) »otvorene stepenice sa naslonom«. Možda ide ovamo na lat. *-aneus Levanji* (Kotor, ispod brda kod Škaljara), odatle *Levanjska ulica* (probijena uz brijeg, Škaljari, s druge je strane *Lovanja glavica).* Na lat. *-iare *lěviare* za *levare > libati* impf. (Vuk, *liba voda, čovjek)* »ljuljati se«, s našim prefiksom *pre prelibati* pf. (Vuk, Crna Gora) »polijevati« (glede značenja upór, u Logudoru / Sardinija / *leare* »eine Flüssigkeit aufnehmen«), s prefiksom *odalibati* (Dubrovnik). Glede *vi > ib* upór. *Olib < alluvium.* Glagol *libati* je dalmato-romanski leksički ostatak.

Lit.: ARj 6, 23. 38. 128. 11, 580. Sturm, *ČSjfK 6,* 72. Cronia, *ID 6.* Kušar, *Rad* 118, 23. Elezović, *JF* 11, 83. Spitzer, *REB 2,* 225-226 (cf. *J F* 14, 259). *Miklośič* 166. *SEW* 1, 704. Grünenthal, *ASPh 42,* 316. *Lokotsch* 1316. *GM* 241. Korsch, *ASPh* 9, 520. *Pascu 2,* 147. 701. *REW*[3] 4998. 5000.

Levèrïn, gen. *-ina* m (17. v., Dubrovnik, metateza *r - l > l - r)* »istočna tvrđa koja brani gradska vrata s Ploča«, pridjev *levèrtnskī,* = *revèlin, lovorîn* (Budva) »pred gradskim vratima četverouglasta ili okrugla ograda od kamena«, *lorîn* (stezanje *ovo > o,* Šćepan, Paštrovići, služio je za hladovinu i za stovarište, danas dasaka (to su dvije male kamene trpeze sa pižulom, v. pižuo; stari Paštrovići sastojali se tuđe)«. U Škaljarima *lavorio* n (zamjena sufiksa *-in* sa *-io < -ellius,* Kotor,

kod Kalïsta ispod Spila). Danas su to toponimi koji su izgubili prvobitno značenje nekadanje opće riječi koja je značila u tal. *ravellino* = *rivellino* «opera di fortificazione co scarpe«, fr. *ravelin.* Postanje te riječi tumači se različito, prema Pratiju je od *riva* · *ripa,* prema Gamillschegu od nizozemskog *regeling* »Riegelwerk«.

Lit.: ARj 6, 24. *Vjesnik* 9. VI 1955. *Prati* 836. Gamillscheg, *RG* 743. *DEI* 3268.

levhart m (Mikalja, Bella, Belostenec, Stulić) »panter«. U Mikalje: *lcvrhrt.* Prema Budmaniju i Štrekelju iz češ. *levhart* ·· stvnjem. *lewhart* < *leopard.* Nije izvjesno da se kod nas govorilo.

Lit.: ARj 6, 24. Štrekelj, *ASPh* 31, 198. *Hohib-Kopečný* 203.

levin m (Šulek, Istra) »biljka divizma, verbascum thapsus L.«.

Lit.: ARj 6, 24.

levrija f (17. v., Ī. Držić, riječ spomenuta uz *igre, bofimi* (v.), *fešte i druge zališne spense,* Značenje neodređeno. Riječ nedovoljno potvrđena. Nezrela za etimologiju. Budmani misli na tal. *allegria,* apstraktům od pridjeva *allegro* < lat. *alacer.* Grupa *vr* nije time protumačena. Talijanizam *allegro* kao muzički termin postao je internacionalan.

Lit.: ARj 6, 25. *REW*[3] 307.

lezet m (Bosna) = *lezet* (Kosmet) = (disimilacija dentala) *nezet* '(Riječka nahija, Crna Gora) »volja, ukus, slasti·. Odatle indeklinabilni pridjev na *-li lezeni* =-- na *-Uja lezetllja (jelo, biti)* »ukusan«, sa tur. postpozicijom *sbz* »bez«: *lezetsbz* »neukusan, neprijatan«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *lezzet)* iz prehrambene terminologije: bug., arb. *lezet,* búg. *lezetlíja,* čine. *Uzete f* »goût, saveur«, *lizetli.*

Lit.: ARj 8, 151. Skok, *Slávia* 15, 362. *Elezović 2,* 525. *Mladenov* 272. *GM* 242. *Pascu 2,* 147., br. 702.

li, sveslav. i praslav. nenaglašena (enklitička) partikula u upitnim rečenicama tipa *imaš li.* Veže se sa veznicima *a, ako, da, i, ma, nego, nu, pače, o* < lat. *aut: ali, ako li, dali, ili, ma li, nego li, nuli, oli* (Dalmacija), *pače li,* s prijedlogom *do doli,* s prilogom *sad,* sa zamjenicom *tko tko li, ti* --=-- *taj (u tili čas), to toli — toli* »isto tako — kao«, upitnim prilozima *gdje, kad, kamo: a kamo li, (á)nekmoli, tamo li, jeli.* Ne piše se uvijek zajedno. U tim složenicama dočetno -i može ispasti: konstrukcija je djelomice ista kao u deiksama *-i, -ka, -va,* -sekoje se pišu zajedno kao enklitike i koje su zamjeničkog podrijetla. Zbog toga treba i u *K* tražiti zamjeničku osnovu, koju pruža *al-, ol-:* stlát, *ollus* > *üllus, ille, alins, Á* koja je očuvana u slav. *lani* (v.). Baltičke paralele dokazuju da je *-li* deiksa: lit. *nuli* = lot. *nule* »sada«, *lig* »do«, *ke-li* »kolik«, u prijevoju lit. koncesivna partikula *lai,* stprus. *lai', bau-lai* »kad bi bilo«, koje stoji u vezi sa gr. λήν »hotjeti«, λημα. Ako je tako, onda ima Brugmann pravo kad stavlja *li* pod istu ie. osnovu kao i lat. *vel.* U češ. i polj. pored *li* običan je *le:* češ, *ale,* u hrv.-srp. samo u *ele, elem.* Kao prvi elemenat u složenici *libo* (v. *bo)* dolazi samo u tekstovima pisanim crkvenim jezikom. Tako zbog toga što je u stcslav. *li* imalo svoj akcenat i moglo je stajati na početku, tako i u *Transitu* 284: *li svak se răzbise, Jerolim osta sam.* Prema Miklošiču i drugima *libo* je od *ljubo* (v. *ljubiti).*

Lit.: ARj 6, 30. 39. *SEW* 1, 716. *Holub--Kopečnv* 200. 204. 205. *WP 2,* 394. *Mladenov* 274. Buga, *RFV* 71 (cf. *IJb* 3, 150). Brugmann. *IF* 15, 339-340. *Vandrák 2,* 288. Zubatý, *RSI 2,* 16-17. Music, *Slávia* 8, 38-49.

liba f (18. v., Slavonac, jedna potvrda, slov.) »mlado gušče«. Od madž. *liba,* postanjem od glasa kojim se vabe guske u Slavoniji *li bi, li bi* = *bil bil* — *liga liga* (ŽK).

Lit.: ARj 6, 37.

libada f (Bosna, narodna pjesma) = *libade,* gen. *-eta* n (Srbija) = *lilibãde,* gen. *-âdeta* (Kosmet) »kratka ženska haljina do struka«. Balkanski turcizam (tur. *Ubode)* iz terminologije nošnje: rum. *libadea,* búg. *libádé.* Prijelaz u deklinacijų í kao u *čehe* i u deklinacijų *a* kao u *kesa.*

Lit.: ARj 6, 37. *Elezović* 1, 363. *Mladenov* 274. *Lokotscli* 1317.

liban, gen. *-ana* m »pas od trave kojim se steže drop u vinskom trijesku (preši)". Od mlet. *liban(o),* pepoznatog podrijetla.

Lit.: ARj 6, 37. *DEI* 2219.

libati, *ām* impf. (Vuk, Crna Gora, subjekti *voda, čovjek).* Onomatopejskog podrijetla kao i madž. *libegni* »oscillare«, s kojim uporeduje Miklošič. Nalazi se još u češ. i u oba luž.-srp.

Lit.: ARj 6, 38. *Miklošič* 168. *SEW* 1, 716. Matzenauer, *LP* 9, 203.

liber (Rab; Novi, 1460: *Uber i franak od vsaké gospocke službe)* »slobodan« = *ubar* (16. v., čakavac Senjanin: *svoj libar arbitrij).* Učeni lat. pridjev *liber* ie. podrijetla (u prasrodstvu sa *ljudi)* > tal. *libero.* Odatle *liberare* > *liberali se* (Budva: *čoče božji, libera] se od mene),* pridjev na -afe proširen па *-ьn* > *-an liberalan,* poimeničen па *-ьc* > *-ac liberalac,* gen. *-Ica* (19. v.), apstraktum na *-izam liberalizam,* gen. *-zrna,* na *-ski libéra/ski* (~ *nauci,* 15. v., < tal. *arti liberalii* < lat. *artes liberales* = filologija i filozofija). Apstraktum na lat. *-tas* > tal. *-ta(de) libcnad,* gen. *-i* f (15. v.) »sloboda«, *libertus* na lat. *-inus* > tal. *-ino libertin* (~ *oliti raspustjen),* također poimeničen *libertin* m. U arb. je lat. *liber* pučka riječ kao i u Logudoro, Siciliji, prôv. i katal.: arb. *Kr* »schlaff, wohlfeile, *shlir* »frei«, *lironj,* apstraktum na *-i* < *-гa liri* »oslobođenje«.

Lit.: ARj 6, 37. 38. Kušar, *Rad* 118, 24. *GM* 247. *DEI* 2221. 2222.

líbiti se, *líbím* impf. (Vuk) *(do-,* 18. v.) »Г vući se, dovlačiti, 2° kloniti se, bježati, stiditi se«. Berneker nalazi vezu s ukr. *lybaiy* »Naphtha von der Oberfläche einer Lache abschöpfen«. Izgleda da je u prasrodstvu sa stvnjem. *slīfan* »schleifen, gleiten«.

Lit.: ARj 2, 607. 6, 38. *SEW* l, 717.

libiv, hrv.-kajk. pridjev, sveslav. i praslav., »mesnat, krt«. U izvedenicama sufiks *-iv* varıra sa *-ov, -av: lihovina* (Fužine) »meso od buta, šlegl (u hrvatskim gradovima)«, upor. češ. *libový* i *libová* »ime kravi«; *libavina* (18. v., Kavanjin) »debljina«. U imenima domaćih životinja: *libon* »ime psu«, *libonja* »ime volu (Bosna)«, *libeša* »ime kozi«. Osnova se raširuje i s pomoću starog sufiksa *-r: librasi* (Vuk), pridjev na *-ast* (~o *svinče)* »koje se ne može lako ugojiti«. Odatle ime ovci *librica.* Osnova se nalazi u baltičkom: lit. *liebas* = *liesas* »mršav«, *leinas,* »schlank«, u prijevoju *laibas* »schlank« = *lainas,* ags., stsas. *lēf* »slab«. Samoglas ť nastao je iz ie. *ei* u korijenu **lei-* »mršav«. Suglasnik *b* potječe od ie. raširenja *bh.*

Lit.: ARj 6, 39. *Miklošič* 168. *SEW* l, 716. *Holub-Kopečný* 205. *Bruckner* 302. Horthausen, *KZ* 48, 239. *Boisacq** 567,

libra f (13. v., Vuk) »l ° novac (Zakon vinodolski), (u Dubrovniku) engleska funta, *2°* mjera za težinu (narodna pjesma Istra)«, slov. *libra »1°* Pfund, *2°* novac«, *lîbrnica* »Pfundbirne«, (pejorativna metafora) *librati* »prügeln«. Na složen sufiks *-enjak* < pridjevski sufiks *-en* + *-jak lìbrenjak* m »kratka postava koje se lakat prodaje po libru«. Deminutiv *librica* f (15. v.). Od tal. *libbra* < lat. *libra »1°* vaga, *2°* težina, piz« < pred-ie. *lithra,* odatle internacionalno *litra, hektolitar* itd. Deminutiv lat. > tal. *-ella livella* = lat. *libella* »instrumenat za verifikaciju horizontalnosti«, odatle denominal *livellare* > *polivèrati, -ām* pf. (Lika) »poravnati, npr. zid od kuće«, *Uverati* (disimilacija *l - l* > *l - r).* Odatle postverbal *livello* m < stfr. *Uvei,* disimilacijom *(/ - /* > *n - l') niveau* > *nivo,* internacionalni francuzizam, odatle fr. *niveler* > *nivelirati.*

Lit.: ARj 6, 39. 10, 604. *Pleteršnik* l, 516, 648. *REW*[3] 5009. 5015.

líca f (Sutomore, Budva, Krtole, Boka, Škaljari, Bijela, Dobrota, Muo, Lastva, Dubrovnik) »1° riba lichia amia, lichia glauca, scomber glaucus (ima ih dvije vrste: *dupla lica,* koja se zove i *gof* /v./, *ünjula lica,* koja je tanka; Muljani zovu duplu licu *ôlfan,* u Bijeloj *vilūn,* gen. *-una;* dobra je za jelo, kad je velika, skače iz mora), 2° prezime«. Od mlet. *liza.* Taj mletački oblik je zacijelo došao iz Dalmacije. Drugi su talijanski oblici, koji više odgovaraju fonetici: *leccia* (Nizza), *(alliccia, lecchia, leda* (Genova), a istro-romanski *lizza, lissa* < lat. *lichia.*

Lit.: ARj 6, 40. Zore, *Tuđ.* 12. *DEI* 122. 2191. 2256. Matzenauer, *LF 9,* 203.

licej m (19. v., Sulek), odatle pridjevi na *-ьn licejnt,* na *-bşk licejskí,* na lat. *-aus* proširen na *-ьn* > *-an licèalan,* »nekadanja srednja škola za ženske (Zagreb)«. Učen grecizam prema lat. izgovoru λύκειον (= humanističko lat. *lyceum* > tal. *liceo,* fr. *lycée),* atenska škola u kojoj je podučavao Aristotel.

Lit.: ARj 6, 46. *DEI 2225.*

licencija f (17. v., Dubrovčani, talijanizam, dočetak prema lat.) = *licencija* f (16. v., latinizam) »dopuštenje«. Od lat. *licenția* (apstraktum na *-ia* od part. prez. *licens,* gen. *-tis* na *-ia)* > tal. *licènza.* Na lat. *-atus* > *-at licencijai* m (19. v., Šulek). Na *-uns* (upravo part. perf. od *lìcere) lìcito* prilog (Božava) < tal. *lecito.*

Lit.: ARj 6, 47. Cronia, *ID 6. DEI* 2224.

lìciti, *-im* impf. (Lika, objekt *vodu) (na-še)* »piti kao lokati, pf. napiti se, nalokati se«. Budmani izvodi od tal. *leccare* »lambire colla lingua« < lat. **Kgicāre* (intenzív od *Ungere, ligula, ligurrire),* što ne može biti, jer talijan-

ski glagoli na *-are* ne prelaze nikada u kategoriju naših glagola na *-iti.* Korijen našeg glagola **lik-* može biti u vezi s onornatopejskim podrijetlom tal. glagola. Upor. nvnjem. *lecken,* gr. λείχω, također ónomatopejskog podrijetla.

Lit.: ARj 6, 52. DEI 2190. *REW*[3] 5027.

lifanjka f (Šulek) == *ilifanka* = *elifanjka* (Šulek) n-elika slatka jabuka, zrela u kolovozu, dobra za ošap«.

Lit.: ARj 6, 54.

liga[1] f (Banija) »lapor, Mergel«.

Lit.: ARj 6, 54. *BI* 1, s. v.

līga[2] f (16. v., Poljički statut, *voditi lige)* — *liga* (također *liga,* 18. v., internacionalno) »savez medu državama« < sjeverno-tal. *liga* (---· tal. *lega),* fr. *ligue,* preko njem. Ovamo apstraktum na tal. *-anza* < lat. *-antia* (upravo izvedenica na *-ia* od lat. part. prez. *lïgare* > tal. *Ugare) liganca* f (14. i 15. v., *zginut, vineți ligancu)* »dužnost, kazna, globa«. Ovamo dijelom slov. *linga ι* »Türnarbe« — *venga* (Rihenberk, Goriško) »Kesselkette, nekaka željezna veza jeziku podobna (služi za zapor na vanjskoj strani vrata)« < unakrštenjem od tal. *lega* i *lìngua.* Glede izmjene *l* > *v* v. *lenga* pored *venga.* Riječ *lega* je postverbal od tal. *legare* < kllat. *Ugare.* Upor. *Ligatić.*

Lit.: ARj 6, 54. *Pleleršnik 2,* 519. *Miklósi č* 380. *REW** 5024. *DEI* 2192. 2193.

liganj — *òligãnj,* gen. *-gnja* pored *-ónja* m (Vuk, Dubrovnik, upor. dubrovačko prezime 14. v. *Olignić)* — *aligna* f (Mikalja) = *uliganj* (Boka, Perast, Risan, Kostanjica, Bijela, Dubrovnik) = *uliganj,* gen. *-gnja* (Budva, Stoliv, Muo, Prčanj, Rab) = *uligna* f (Božava) — *ullgbnj* (Krtole) = *uligunj* — (gubitak početnog lat. sloga *lo-* koji je bio identificiran sa rom. članom, gubitak *o* — *u* mogao je nastati i u sandhi) *liganj,* gen. *-gnja* (Mljet, Malínská, Cres, 16. v., Statut krčki) = *ligan* =-- *lignja* f (splitska okolica, Rab, Račišće, Brač, Šibeni';, Senj) = *ligna* f (16. v., Mikalja, Rab) = *Kgunj* (Mikalja) = (odbacivanjem dočetka *-anj* koji je bio identificiran našim sufiksom -aи/) *ölig* »kalamar, tal. calamaro, loligo vulgáris ili sepia loligo (riba),, (lovi se šabakom ili traktom, mïgavicom na škaramblu ili pušću /Malínská/, tj. malo drvce na koje se metne udica ili igla, a na nju mala ribica ili svijeća od voska; barka se pomalo vozi)«. Na lat. *-aria* > *-ara uligniăra î* (Muo) »mreža kojom se hvataju sipe (sadrži 3 udice vezane tankom uzicom)«, *l'ìgnjarica* f (Brač) »tunja koja mjesto udice itnade vezanu ribicu, pluskavac (njome se mátajú ribe dok se ne zakucaju trkmarom)«. Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *lollīgo,* gen. *-ginis,* kako pokazuje očuvam velar *g* kao u *galatına,* tal. učeno *lollìgine* f. Prema pučkom razvitku još samo u starom istro-rom. *lülina* f (14. v., Pula). Iz dalmato-romanskog je još deminutiv na lat. *-uceus* > *-oč* (upor. *saloca) ligoč* »isto«.

Lit.: ARj 6, 54. 8, 891. 892. *Pleteršnik* 1, 517. Tentor, *JF* 5, 211. Macan, ZWVŽ 29, 209. Zore, *Tud.* 15. 22. Budmani, *Rad* 65, 162. Kušar, *Rad* 118, 15. Jireček, *Romanen* 3, 16. *Miklošič* 168. *SEW l,* 707. *DEI* 2265.

ligure f pl. (Srbija, Uzice) »malene saonice što se djeca vozaju na njima po ledu i snijegu«. Vjerojatno u srodstvu sa rus. *lyža* »Schneeschuh, Schlittenbalken, Balkanstiel«, od ie. prijevoja **(s)lūga* od korijena **sleul-* »sklizati« zastupljenog u germanskom i baltičkom. Rus. *lyža* pretstavlja izvedenicu na *-гa,* a *ligure* augmentativni sufiks *-ura.* Možda ide ovamo *linga* f = *lika* (Kosmet, objekt uz *uzeti)* = *likasat, -šém* (Kosmet, argot, boškački govor) »pobjeći, odmagliti«.

Lit.: ARj 6, 54. *Elezović* 1, 364. *JF* 14, 192-193. *WP 2,* 711. Uhlenbeck, *PBB* 21, 98-106 (cf. *AnzIF* 8, 265).

líh, sveslav. i praslav. pridjev, »1° suvišan, nepotreban (samo u najstarijim tekstovima), 2° neparan, kod brojeva (obratno *tak,* Vuk, Božava)« = *po lik* (Vodice, *h* > *k* prema *kolik)* — *Uho rebro* (16—18 v.) »vito rebro«, *lihi prst* »mali prst«. Komparativ *(najllšī* (18. v.) »najviši«. Prema Budmaniju srodan je pridjev *lis* (dva Dubrovčana, 16. v.) s prilogom *liso,* neizvjesna značenja »ohol, ponosit, tašt«. Pridjev na -6И s očuvanim *h* prema *Uhati Uhan, í lihna* (16—18 v.) »lih«. Prilozi: *lího* (Vuk) *ina-}* »impariter«, kao prijedlog »praeter«, kao veznik »sed« komparativ *(najuš(e)* (14. v.) »najviše, najpače, osim, samo, nego, naročito« = *llkše* (Piva-Drobnjak) prilog i prijedlog »osim, osobito«, *najlišno* (16. v., Gundulić), *Usma* (analogijom prema *veoma)* »osobito, naročito«, s prijedlogom *nallš* (Riječka nahija, Crna Gora) = *nališe* = sa *-že* > *-r lihor* (17. v., čakavci); prilozi od poimeničenja sr. r. *lího* s prijedlozima *iz-, za-: izlika* »povrh toga« (1334), odatle pridjev na *-ьn izlišan* »suvišan« = *izlišnjt* (18. v.)*, izlišnost, zaliha* f »roba«, s pridjevom *zališan* »preobilan«, *zalih* (Vuk) »bez posla«, *zalihan* = *zališan* s ap-

straktumom *zalihnost* »luxus« (Bella). Složen pridjev *Khoper* (~<j *daska, vrata)* sadrži u drugom dijelu osnovu od *isperiti.* Denominali na *-ati líhati se, líham* (Vuk) »l ° igrati se na lih i tak, 2° nemati dosta« (l 8. v., jedna potvrda), *lihnuti, -em* pf. (Stulić, Voltiđi) »izuzeti, izostaviti«, odatle iterativ na *-va- lihnjivati* (Stulić). Na *-ovati oblikovati, -ujem* (14. v.) »lišiti«. Kauzativum na *-iti: lišiti (se), lišim* impf, »privare, praeterire« (Vuk) *(iz-), Ušati, -am* impf, samo u crkvenom jeziku, ali na *-va- lišavati, lišavam* (i u Vuka, i danas obično) = *liševati* (16. v., čakavci). Kao prvi elemenat u praslavenskoj antroponimiji *Lihomil, Lihomir.* Rumunji posudiše *lăhăi* »berauben«, davši posuđenici oblik onomatopejskog glagola. Pridjev *lih,* kome nema paralela u baltičkoj grupi, nastao je od ie. korijena **leiqu-* »ostaviti, preostati« raširenog formantom -io. S tim formantom nalazi se samo u slavinama. To je slavenska inovacija. U baltičkoj grupi lit. *likti* »ostaviti«, lot. *lieks* »što ostaje«. Gr. λείπω (odatle *Upsati,* v.).

Lit.: ARj 4, 221. 6, 55. 118. 119. 121. 7, 419. 371. 8, 397. *Mažuranu* 596. Vuković, *SDZb* 10, 390. Ribarić, *SDZb 9,* 164. *NJ* 1, 255. *Miklošič* 168. 428. *SEW* 1, 718. *Holub--Kopečný* 206. *Bruckner* 298. *Mladc'iov* 276. *WP 2,* 397. Matzenauer, *LF* 9,212. Uhlenbeck, *PBB* 30, 298. Wood, *MLN* 18, 17. Scheftelowitz, *KZ* 56, 186. 193. Sutterlin, *IF* 25, 61.

lihtar m (16. v., Međumurje) »sudac, sudija«. Pridjev na *-ov lihtarov.* Disimilacija *r - r* > *l-r.* Od njem. *Richter* > slov. *rihter.*

Lit.: ARj 6, 58.

lihva f (sjeverna Hrvatska) »uzura, ožura, kamata«. Pridjev na *-ti b'hdvit* (16. v., ("akavci) »koji pripada lihvi«, na *-en lihven.* Radna imenica na *-ar lihvar,* odatle pridjev пя *-ski lihvarski,* s apstraktumom na *-stvc Lihvarstvo* i denominálom na *-in '"aıanıi lihvarim* pored *lihvovati, lihvujem.* Složenica *liltvojemac,* gen. *-mca,* u stcslav. *lihvoim,* u drugom dijelu gerund od *jeti* »uzimati«. Obično se a~'ima da je praslavenska posudenica iz got. glagola *leihvan* = nvnjem. *leihen.* U tom .jeziku imenica *leiha* nije potvrđena. Po mišljenju Mladenova nije posudenica odăile, nego je praslavenska izvedenica od *lih* s pomoću sufiksa *-uà* i slučajno se podudara sa gotskim glagolom. I Kiparsky iznosi također teškoće pri tumačenju iz gotskoga.

Lit.: ARj 6, 58. *Miklošič* 168. *SEW* 1, 717. *Holub-Kopečny* 206. *Brii 'kner* 298. *Kiparsky* 206. Jagić, *ASPh l,* 431. Hirt, *PBB* 23, 338. Stender-Petersen (cf. Janko, *Slama 9,* 348. sl.). Schwarz, *ASPh* 40, 286.

-lija, živ imenički sufiks m. r. (rijetko f) turskoga podrijetla. Nastao je dodatkom *-ja* na tur. *h, li, lu,* da bi mogao ući kao imenica m. r. u deklinacijų -α. Najčešće služi za tvorenje etnika m. r. od imena gradova (ne sela) i zemalja, zamjenjujući naše sufikse *-janin* i *-äc* < *-ьc* (v.): *Bečlija, Sarajlija, Nišlija, Biogràdlija* (muslimansko prezime u Bosni) itd. Od takovih etnika nastaju prezimena na *-ič* stezanjem -г/г > *-î: KanižKć, Maglàjlîc? Misirlīc,* itd. Ženski etnik nastaje (rijetko) dodavanjem *-ka* (v.) : *Bečlika.* Služi i za tvorenje nomina agentis, zamjenjujući naše *-telj, -(l)ac: zanatlija, haračlija. Znači* i onoga, koji je snabdjeven nečim, svršio kakvu školu, pripadnika nekog smjera: *beràtlija, fakultètlija, režimlija, kompromislija.* Kako se vidi, i danas, se mogu praviti takve izvedenice. Može imati i pejorativno značenje: *odrlija, pretrglija.* U tom značenju proširuje se na *-ajlija: dugajlija* »dugonja«, *novajlija, točajlija.* U narodnim pjesmama bez dodatka *-ja* upotrebljava se indeklinabilni pridjev materije (Stoffadjektiv) pred imenicom, na koju se odnosi, najčešće kao epitet: *pamukli-košulja, kadifli-haljina.* Kad se ispusti imenica, postaje deklinabilan. Zbog toga dobiva *-ja', kadiflija, pamùklija.* Može doći i na domaće osnove:. *uzvòdlija.*

Lit.: Maretić 295. 259. *Vandrák* 1, 670. *Leskien* 318. Skok, *Rad* 272, 39-48. Putanec, *Ivšićev zbornik* 1963, 295-302. Vaillant, *BSLP* 58 (1963), 179-80. Stachowski, *Rozprawy i studia* 27, 41.

lijèha f = (ikavski) *lija* =* (ekavski) *lêa,* gen. *lee,* gen. pi. *leă* (Kosmet) — *Uja,* gen. *lejé* (Glavotina, Kosmet), praslavenski poljoprivredni termin *(*leha),* danas ograničen, zamijenjen sa (hrv.-kajk.) *greda, gredica, jantla, (v.), arla* (v.) < lat. *areala.* Deminutiv na *-iça: IjeŠica* (Vuk) = *Ieslea* (Istra) — *letca.* (Kosmet). Denominal na *-ati nalijati, -am* (ikavski) pf. »načiniti lijehe« (Dalmacija). Arbanasi posudiše: *lehë* f »Gartenbeet«, dalmatski Romani *lizza (ts* < *s* od ikavskog lokatīva **lisi,* upor. *Valcekn.* < *vallis sicca* kod Krka) u toponimu *Llcemâvre* f pl. (ime čestica na Susu kod Punta na Krku) »velike lijehe«. U baltičkim jezicima, u germanskom i latinskom dolazi u prijevojnom štěpenu г: stprus. *lyso* »gredica« = lit. *lysia, lise.* Njem. *Geleise* očuvalo je prvobitno ie. značenje »trag

u zemlji, brazdu«. Lat. *Ura* »brazda, gredica«. Praslav. -k (jat) je nastao iz ie. dvoglasa *oi* od korijena **leis-,* u prijevoju **lois-.* Suglasnik *h* je nastao prema tome iz ie. *s* < **loisa.* U prasrodstvu je internacionalni latinizam *delirium.*

Lit.: ARj 6, 252. 7, 416. *Elezović* l, 357. *Miklošič* 167. *SEW* l, 708. *Holub-Kopečný* 206. *Bruckner 2)2.* Vasmjer, *ZSPh* l, 64. *WP 2,* 404. *Trautmann* 163. GM 240. Meillet, /F 25, 231. Scheftelowitz, *KZ 54,* 231. 56, 193. *Boisacq*[3] 534-585.

lîjek, gen. *lijeka* m = (ekavski) *lek* = (ikavski) *lik,* sveslav. i praslav. *(*lekb),* nomen actionis koji je po semantičkom zakonu rezultata (sinegdoha) dobio značenje »Arznei, vraštvo (ŽK), Hac (v.)« = *lek* m (Kosmet) »vrlo malo, mrvica, trunak«. To se značenje razvilo iz negativnog izričaja: *nema ni za lijek.* Odatle deminutiv na *-bk liječak* (Vuk) »ni za lijek« i prijedložni prilog *za léčka* (Kosmet) »za malo«, *palečka* (Kosmet) »pomalo«, odbacivanjem prijedloga *léčka* (Srbija) = *lecka* (Srbija, nejasan prijelaz *čk* > *ck,* valjda prema *malacka* od *malen,* v.). Sa deiksom *-na lena* (Kosmet) < *lek-na* »malo», *polena* (Gojbulja, Kosmet) »pomalo«. Pridjev na *-avit ljekovit,* na *-ьn Rječan* (17. v.), apstraktum na *-ъЂа lijedžba* u tekstovima pisanim crkvenim jezikom, s pridjevima *lichen* (18. v.). Denominal na *-iti liječiti, liječim* impf, *(iz-),* s iterativem na *-va- izljećivati, -Iječujem* pored *-ivam,* na *-ati lijèkati* (sjeverna Dalmacija), s radnim imenicama na *-ar Ij'ekar,* gen. *-ara* (istočni krajevi; i u drugim slavinama) = *likör* (čakavci, zadarski arhipelag) = *likér* (Lumbarda) prema f *Ijekarica* — na *-nik liječnik* (16. v., zapadni krajevi), s pridjevom na *-ov Ijekarov — liječnikov,* na *-ski Ij'èkarskï = liječnički,* modernim na *-ьn Ijèkãran,* odatle poimeničenje *ljekarna, ljekarnica* (18. v.) »apoteka, farmacija«, neologizmom *ljekarnik* »farmaceut«, s pridjevom na *-ov* i *-ski Ijèkãrnikov, ljekarnički,* apstraktumom *ijekārnīštvo,* na *-ifa ljekarija* (13. v.), *Ijekarstvo.* Neologizam *Iječidba,* s pridjevom na *-en Iječidben.* Na *-ilište lječilište.* Biljka *likarica = ličarka = ličarica ·— Iječura* »medicago«. Pridjevi na *-iv Iječiv (iz-, neiz-').* Riječ je kulturna. Rumunji posudiše *leac,* glagol *lecui* = kod Arbanasa *lekovas* »ärtzlich behandle, pflege«. U rum. se nalazi i značenje »malo *(nițel)«: leacă* f, *lecuță, lecuțică, lecsoară.* Obično se uzimlje da je praslavenska riječ posuđena iz gotske radne imenice *lekeis* »ιατρός«. To nije izvjesno, jer gotska riječ ne znači »lijek«, koje je očito postverbal od *liječiti,* koje se posvema poklapa sa gót. denominálom *lēkinōn.* Misao Mladenova je mnogo jednostavnija. On uzimlje ie. korijen **le-* / prijevoj **lo-,* koji je u *loquor,* gr. ληκέω, ngr. λαλώ »govorim«, raširen formantom *-k-, -g-* u oba jezika. Prema ovom mišljenju praslavenska je riječ u prasrodstvu sa got. i sa ir. *Káig,* gen. *lega* »Ijekar,, svećenik«. Prvobitno folklorno liječenje vršilo se doticanjem rukama, vračanjem, tajnim riječima, riječju. Upor. Isusov postupak. Upor. i tumačenje riječi *vrač,* ako pripada korijenu **uordh* lit. *vardas* »riječ«, njem. *Wort.*

Lit.: ARj 4, 219. 225. 5, 945. 6, 62. 59. 241. *Elezović* l, 359. Kušar, *NVj* 3, 338. Moskovljević, *NJ* l, 171-173. 4, 40-41 (cf. *У F* 12, 303). Strašek, *NVi* 44, 122-124 (cf. *IJb 22,* 311). Lalević, A;7 7, 171-172. *Miklósié* 167. *SEW.* l, 750. *Holub-Kopečný* 201. *Brückner* 293. *Kiparsky* 205. *Mladenov* 282. *ASPh* 33, 14-16. *GM* 240. *Hirt, PBB* 23, 338. Stender-Petersen (cf. Janko, *Slávia* 9, 348). Uhlenbeck, *PBB* 27, 127. *Tiktin* 896.

lijen, f *lijena* (Vuk) (OR-) — *lênj* (istočni govor, Kosmet, uspor. slvč. *lien,* rus. *Ienъ,* polj. *leń,* ostatak deklinacije *i,* dok je *lijen* po analogiji pridjeva na *-ъnъ) — lén, léna* (Kosmet, ŽK), baltoslav., svesiav. i praslav. *(*1ënъ)* pridjev, »piger, dernbel (v.)«. Širuje se sufiksom *-iv lènjiv* (18. v., stcslav., češ., polj., rus.), na *-ast Ijênast,* na, *-av Ijênav* — (ikavski) *Unav* (18. v., Kavanjin), na *-ivem Ijenivan* (u prilogu, 13. v.). Poimeničenja: na *-ьc lijenac,* gen. *lijènca* (Marulic, 15. v.), prezime *Letiac,* gen. *-nca,* prema f *Ijenica* (Pavlinović), s augmentativom na *-ina lijenčina* (15. v.) = na *-ština lijeriština* (Vuk) — *lenjština* m, f (18. v.) ~ *Ijenivac,* gén. *-ivca* (18. v.), na *-jak lenjak* (Belostenec), na *-juh lenjuh* m prema f *lenjûha* m, f (Istra). Apstrakti na *-ost lijenost* (čakavci, 17. i 18. v.) — *lénjost* = *Ijenost,* s pridjevima *Ijenostan* (također stcslav., ruš.), *Ijenostiv* i *Ijenostivan, Íénjivost, lenjštivost,* na *-oba Ijerioba* f — (sa metatezom) *neloba* (Istra) = *Ijenobija* (d\'a apstraktna sufiksa *-oba* -\ *-ijd).* Složenica *Ijènguz* m prema f *Ijenguza* (Lika), *Ijenovlad* m (čakavac, neologizam, 18. v.) »lijen vladar«. Denominal na *-iti: lijeniti se, lijenim (iz-, o-, ob-, raz-, za-)* = *lénjiti se* (Kosmet) (o-) prema iteratīvu *oblijenjati se, obljemvati (-nj-),* na *-jariti ljenčariti* — *Ijenčevati* (upravo denominali od *lijenac), na-Ijencovati se, o(d)lenkovat, -ujem* (Kosmet) »oklijevati«, *Ijenovati se* (13. v., u crkvenom jeziku i u drugim slavinama), prema *plandovati*

obrazovan je *lendovati, -ujem* = (ikavski) *lindovati* »besposličiti«, s imenicom na *-an lindovan* (18. v., Slavonac). Složen *Ijenkodaniti* (Bosna). Deklinacija na i u stcslav. odgovara lat. pridjevu *lenis* iste deklinacije. Tu deklinaciją preuzeše Rumunji *lene* »lijenost«, odatle pridjevi *leneș, lenevos* »lijen«, *lenevie* »lijenost«. U baltičkoj grupi isti pridjev postoji sa dva formantą: lit. *Unos* »1° miran, pitom, 2° spor, 3° budalast« = lot. *Uns* »spor, lijen« pored *lētas* »budalast, spor, lijen, rdav« = lot. *lets* »lagan, jeftin«. Upor. göt. *Utan* = nvnjem. *lassen.* Ie. je korijen **le(i)-* »popustiti«. Jat je nastao od ie. ē.

Lit.: ARj 6, 7. 8. 64. 96. 7, 892. 8, 397. 398. 406. *Elezović* 1, 360. 2, 18. 26. *Miklošič* 167. *SEW* 1, 711. *Holub-Kopečný* 207. *Bruckner* 295. *WP 2,* 395. *Mladenov* 273. *Gorjajev* 196. *Boisacq*[3] 576. 1108. Scheftelowitz, *IF* 33, 158. *KZ* 56, 188. Durnovo, *Slávia* 6, 229., bilj. 4.

lijenac, gen. *lijenca* m »stup na kojem leži krov, trijem« = *lijenka* (16. v.) = *linka* (ikavski) = *(ekavski) lenka* = *lienka* (Čilipi) »prut ili letva, kao drvena vješalica preko koje se prebacuje roba«. Deminutiv na *-ica lijenčica* (Stulić) »parva pertica«, augmentativ na *-ina lijenčina* (Stulić) »pertica longior«. Rumunji posudiše *leancă* (tkalački termin). Prema tome je *-ьс* > *-äc* mjesto *-ka* sekundarna zamjena sufiksa. Nalazi se još u poljskom. Postanje nije utvrđeno. Iljinski pretpostavlja praslav. **lenъсь,* od korijena koji je značio »rezati« i bio u prasrodstvu sa *leniti* i *leviti.* Budimir uporeduje sa lit. *lainas* »schlank«.

Lit.: ARj 6, 66. 68. *Tiktin* 47. 897. Iljinski, *RFV* 78, 187-211 (cf. *Slávia* 3, 585. *IJb* 8, 207).

lijep, f *lijepa* (Vuk) *(ne-),* prilog *lijepo* = *nalijepo* (Piva-Drobnjak), *lepo* pored *lepo* (Kosmet), sveslav. i praslav. pridjev **lěpъ,* »1° pulcher, krasan, 2° dobar, 3° (ironickí, s izrazima srodstva, npr. *moj Upi zet* itd., ŽK) rdav«. Upor. *lipa bêla* »ironickí uzvik kad neko nešto predlaže (Korčula, Žrnovo)«. Komparativ *ljepši.* Osnova se njegova proširuje sufiksom *-av lišpav* (ŽK) »wählerisch, izbirljiv« (sa metatezom *pš* > *šp* kao u slov. *Uspav, Kśpati).* Glagoli *(u)ljepšati, -ām (po-)* (Vuk) = *Ijepšiti* (Stulić). Pridjevski je toponim: *Lepa Ves, Lepa Vina.* Deminutivi na *-afian Ijepahan* (17. v.) = na *-ašan IjepaŠan* (Ljubiša) = na *-uša Ijepušan* (Dubrovnik), na *-usât Ijepušat* (18. v., Bošnjak). Prilog *lepačko* (Kosmet). Raširen je u muškoj i ženskoj antroponimiji: *Ljepoje,* s prezimenom *Ljepojević, Ljepčin,* s prezimenom *Ljepčinović* i toponimom *Ljepčinovci, Ljêpava, Ijepova* »ime kravi«, *Ijepovka* »ime ovci«, *Lepa,* hipokoristik od *Leposava.* Ovamo *Nelepii.* Upor. rus. *Nekrasov.* Od komparativa prave se imena životinja *IjepSi* (pas) i *Ijepšić, ljepša* prema *ljepša* »ime kučki«, *Ijepšan* »ime ovnu«. Apstrakta na *-ost lijèpõst,* s pridjevom *Ijepostan* »lijep« (16—18. v., Dubrovčani), = na *-ota ljepota* (stcslav., rus., također ime volu, Vuk), s pridjevom *ljepotan* (15. v.), i sa dva sufiksa za apstrakta *Ijepotinja,* odatle i na *-ica ljepotica* = na *-ušica Ijepušica* »1° djevojka, 2° vrsta jabuke« = *Ijepuška* »lijepa ženska«, s pridjevom na *-ast Ijepuškast — Ijepuškat.* Prema *djevojka* obrazovano je *Ijepojka* (Vuk). Složeni pridjevi: nepotreban rusizam *velikolepan* (također bug., samo u književnom jeziku) »prekrasan«, sa osnovom glagola *reći* u sintagmi *Ijeporek* = *Ijeporijek, Ijeporječiv* (Vuk) »krasnorječiv«, poimeničen u neologizmu na *-ьс Ijeporječac* »retorik« i denominalu *Ijeporiječiti, Ijeposlōvan,* poimeničen na *-ka Ijeposlovka.* Denominal (kauzativum) na *-iti lijepiti, lijepim* (18. v.) danas se ne upotrebljava zbog homonimije sa *lijepiti* »agglutinare« = na *-eti lijepjeti* (Stulić). Kao u hrv.-srp. i u drugim slavinama zamjenjuje se drugim pridjevima. Upor. češ. *hezky* (od iste osnove od koje *goditi,* v.) = *lepší.* Semantička veza između pridjeva *lijep* i etimologijskog podrijetla od *lijepiti* »agglutinare« danas je prekinuta. Prvobitno je značenje pridjeva bilo »što se lijepi > što pristaje > što je dobro, umješno > lijepo«. Vjerojatno je taj semantički razvitak u vezi sa staroslavenskom kulturom zemlje, blata: lončarstvom, gradnjom kuća (pletera) od blata, itd.

Lit.: ARj 6, 68. 246. 248. 7, 892. Vuković, *SDZb* 10, 392. *Elezović* 1, 361. *Miklošič* 178. *SEW* \, 711. *Holub-Kopečný* 202. *Bruckner* 296. *Mladenov* 273. *WP 2,* 404. *Gorjajev* 187. 196. Meringer, *WuS* 5, 129-171 (cf. *IJb* 1, 48).

lijepiti (se), *lijepim* impf. (Vuk) *(iz-, na-, o-, ob-, od-, po-, pri-, raž-, s-, sa-, za-),* sveslav. i praslav. (*/<?/>-) = *salijepati* (Pavlinović) »agglutinare«, iterativ na *-va- -Ijepljtvati, -Ijèpljujem (ispri-, ob-, s-),* srmo s prefiksima, *zalepljôvat* (Kosmet). Praslav. nomen actionis *lijep* m = *lep* (ekavski, Kosmet), stcslav. *Iepъ* značio je prvobitno »1° ono što je prioi.ulo za nešto, 2° blato, malter, najčešće blato izmiješano s pljevom kojim se lijepi, maže (Kosmet)«. [Usp. i *polipa].* Kao postverbal

dobiva još *-bk: Ijepak,* gen. *-pka* (Vuk) »lje-pilo za ptice«;, *priljepak,* gen. *-pka,* deminutiv na *-ica Ijepica* »biljka«, Madžari posudiše *lép* »Vogelleim«; *Prilep* — (ikavski, Kačíc) *Prilip, Prilepec* (Makedonija). Pridjevi na *-ljiv ljep-ljiv* (17. v.), na *-käst Ißpkast* (18. v.), na *-iv priljepčiv.* Na *-ilo ljepilo* n. Neologizam *Ije-penka* »Pappendeckel« je iz češkog. Rumunji posudiše *Up, a lipi,* s pridjevom *lipicios* »ljep-ljiv«, *a lipi* »ankleben«, *Kpeală, lipea, lipan.* Ista praslavenska osnova postoji još u prije-voju **lbp-eti,* to je *lepiti* kauzativum od **lbpeti,* češ. *lpíti.* Taj je očuvan samo u pf. *prihncti* »kleben bleiben« > *prionuti* (glede *l* > *o* upor. *ožujak) = priunuti* (Kašić) = *prijo-njati* impf. (Piva-Drobnjak) = (prijevojem *o-a) prianjati, prianjam* u metaforickom zna-čenju »pristajati uz nešto svim žarom«. Taj glagol pokazuje semantičku varijaciju zbog fo-netske promjene / > *o,* koja ga je odvojila od leksikologijske porodice *lijepiti.* Jat je nastao od ie. dvoglasa *oi* u korijenu **lei-* proširenom s pomoću formantą *p: *loip-.* Tome prijevoju, koji je dobro zastupljen samo u slavinama, odgovara u baltičkoj grupi **1ьp-* u *lipti* = lot. *lipt* »kleben bleiben«, kauzativum odatle *lipyti* »kleben machen«, pridjev *lipus* »ljepljiv«, s prijevojem lot. *laipns* »prijazan«. Bez formantą *p* ie. korijena *lei-* dobro je za-stupljen u slavinama, upor. *Ujati, lín, slina, lipa.* Sa formantom *p* nalazi se još u sanskrtu *lepayati* »maže«, što tačno odgovara slav. *lepiti.* Isto tako i got. *bilaìbjan,* stvnjern. *leiben* Ie. je značenje »masna materija, pri-Ijepljiva masa koja se može upotřebiti za mazanje i naročito u lončarstvu«. Od ie. prajezika *lijepiti* je termin koji se upotrebljava u kulturi zemlje.

Lit.: ARj 4, 4. 6, 77. 7, 418. 8, 398. 406. Vuković, *SDZb* 10, 398. *Elezović* 1, 360. Divković, *NVj* 18, 283 (cf. *RSI* 3, 295). Jagić, *ASPh 4,* 386. *Miklošič* 178. *SEW* 1, 712. 757. *Holub-Kopečný* 212. *Bruckner* 297. *WP* 2, 404. *Trautmann* 161. Specht, *KZ* 68, 125. *Boisacf* 554. 583. Jokl, *ASPh* 28, 5.

lijer, gen. *lijèra* m (16. v., Vuk, Risan, Držić, Vetranie, Kavanjin, pjesnička riječ, pseudo-jekavizam), deminutivi na *-ъc* > *-ac lijèrac,* gen. *-rea* (Stulić), na *-té Ijerić,* na *-čie Ijerčić.* Na *-ište Ijerište* (Stulić). Pridjev na *-ъn* > *-an lijeran.* Dubrovačko *Kr* (dubrovački pisci, Menčetić, Lukarević, Naljesković, zatim Mi-kaila, Belostenec) nije ikavski oblik, nego prvo-bitni izgovor grčke riječi, »ljiljan (danas op-ćenito), krín (na istoku), žilj (Dubrovnik)«. Od gr. λείριον, kao i *lilium* mediteranskog podrijetla. V. *liljan.*

Lit.: ARj 6, 79. 248. *Miklošič* 170. *SEW* 1, 721. Zore, *Tud.* 12.

lijes m (Vuk) = (ekavski, i čakavski) *lês* (ŽK, Buzet, Sovinjsko polje, Vodice, Bunić--Vučićević) = (ikavski) *Ш,* ie., sveslav. i praslav. **lesb,* bez paralele u baltičkoj grupi, »1° šuma (Hercegovina), 2° građevni mate-rijal, japija, 3° mrtvački sanduk, 4° rasa (ŽK: *dobrog je lesa),* 5° sljeme (Lumbarda)«. Pridjevi na *-ьn lijèsan* (17. v., danas se ne upotrebljava), odatle starodalmatski i mletački *Liesena* (11. v.) = *Lešina* (1358) »Hvar (otok i grad)«, prema Jirečeku upravo *lesbno ostrvo* »šumovit otok«. Upor. *Silba.* Na *-en lisen* (Sinj, Vuk) »od lijesa«, na *-it lišit* (Krnarutić), na *-ovit Ijesovit* »(šuma) u kojoj ima lijesa«. Kol. na *-je lljesje,* poimeničen pridjev *lisnje* (17. v.). Arbanasi posudiše *les* »Trage, Bahre« i *Us* »hrast, drvo«. Posljednji oblik izgleda kao ikavski, ali nije nego je *i* mjesto *e* kao u *nip,* tj. iz akuzativa *les* + *ne* > *lis(ne}.* Ie. je izvedenica s pomoću sufiksa *-s* od korijena **le(f)-* »steći, posjedovati«. Značajne su ger-manske paralele *-lar* u njemačkim toponimima *(Wetzlar, Goslar ita..},* Švedski *-losa* također u toponimima i ags. *loes,* gen. *-loeszve* < ie. **lesua* »pašnjak«. Reichelt uporeduje i sa lat. *larix* »ariš« (drvo), Pedersen sa gr. ἄλσος »enceinte, bois sacré, bois«. Kao u ostalim ie. jezicima, tako ni u slavinama nema jedinstve-nog izraza za »šuma«. V. *gora, šuma, loza.*

Lit.: ARj 6, 80. 82. 248. Ribarić, *SDZb 9,* 164. Kušar, *NVj* 3, 326. *Miklošič* 167. *SEW* 1, 712. *Holub-Kopečný* 202. *Mladenov* 273. *WP 2,* 394. Uhlenbeck, *PBB* 26, 573. Barić, *AA l,* 205 (cf. *IJb* 10, 164). *GM* 247. Jokl, *Unt.* 187. 323. Reichelt, *KZ 46,* 350. *Boisacif* 47. 1092. Skok, *Slav.* 182-184. 190.

lijeska f (Vuk) = (ekavski, također kod čakavaca) *leska* (ŽK) = (ikavski) *liska* = (prijelaz u maskulinum prema *orah} lesák,* gen. *leska* (Istra), ie., sveslav. i praslav. **lesbka,* bez paralela u baltičkoj grupi, »1° styrax, corylus, Haselnuss, 2° toponim«. Pridjevi na *-ov ljeskov* (Vuk) = *leskSv* (ŽK) = *leskov,* f *-ova* (Kosmet), poimeničen na *-ak leskovak* (Kosmet) »štap od ljeskova drveta«, na *-oca Ijeskovača* »1° ljeskova batina, 2° toponim (ŽK)«,na *-ina Ijeskovina* (18. v., Vuk) = *les-kovina* (Drsnik, Kosmet) = na *-evina lešće-vina* (Istra), na *-ьc* > *-ac Ijeskovac* »štap«

i u brojnim toponimima *Leskovac* (Hrvatska, Srbija). Pridjev na *-ьn* potvrđen je samo u izvedenicama na *-tk Iješnīk* (14. v., Srbija, Milićević) = na *-jak llšnjak* (Marulić, ŽK, Lika K) = *lješnjak* (16. v.), sa deminutivom na *-ič lišnjačić* »biljka cyperus esculentus L.«, na *-ica Lješnica* < *Leštbnica* = *Lisnica na Usori* (1399), toponim, na *-ka Ilještanka* »vrsta kruške«. Na *-jak Ilještak,* gen. *-aka* »ljeskovo grmlje«. Na *-jarka Ilještarka* (Vuk) »ptica«. Kol. na *-je Liješće* (toponim). Deminutiv na *-ica lijěšćica* »vrsta kruške«. Ie. korijen **ulei-,* u prijevoju **uloi-* proširen je formantom *s,* odatle s prijevojem **ulïs* u stir, *flesc* »prut«, gal. *ulisca* > fr. *flèche* »strelica« i furl, *viskle.* le. korijen **uel-* znači »savijati«, nalazi se u slavinama u *valjati, izvaliti.* U prijevoju *ulois-* nalazi se samo u slavinama, sa sufiksom *-ka* specijaliziran na ljeskovo drvo, koje je kulturno. Daje najbolje pruće (upor. polj. *laska* »štap«), koje se daje lako pregibati i guliti. Služi u košaraštvu i građenju pletera, plota i torova za ovce. Upor. ukr. *lisa* »tor, obor«. V. još *Ijesa* i *lijes.* Ali se tumači i iz **koslo* > stvnjem. *hasal,* danas *Haselnuss,* ir. *coll* i lat. *corulus* > *corylus.* Ovo tumačenje je manje vjerojatno, jer treba pretpostaviti metatezu i unakrštenje sa *lesk-,* Machek je stavlja u protoevropski supstrat.

Lit.: ARj 6, 81. 253. 254. 249. 252. Hirtz, *Aves* 268 - 9. *Elezović* 1,361. *Miklošič* 167. *SEW* l, 713. *Holub-Kopečný* 207. *Bruckner* 291. *KZ* 45, 42. Vasmer, *RSl* 6, 191. *Mladenov* 273. *WP í,* 303. *REW*[3] 9425. *GM* 234. Jokl, *Unt.* 205-206. Scheftelowitz, *KZ* 56, 175. Machek, *LP* 2, 154-155.

lijevca f (Vük) = *leuca* (istočni govor, Slavonija) = = *levia* (Srijem) = *ttvča* (Drinovci, Samac) — *lečva* — *lečva* = *ličva* (Šaptinovac, metateza *vč* > *cv)* »sprava što drži zadnji dio kola na osi, lukoća (v.), stupac (ŽK, v.)«. Od madž. *lose.* Glede madž. ö < stmadž. *eu* > hrv.-srp. *ev* upor. *arnjevi* < madž. *ernyő,* a glede ž. r. u madžarizmima upor. *kompa* < madž. *komp, bitanga* < madž. *bitang.* Ta je madžarska riječ raširena još u slovačkom *levča* — *lieve* = *lovi,* ukr. (prikarpatskom) *l'ove* = *livi* pored *levia,* rum. *leucă* = *levka* (Niš, Srbija). Katančić ima u *Pravoslovniku lič* (pisano *lies}* kao direktno posuđen madžarizam. Nije nemoguće tumačiti i madžarsku riječ iz *Ie ъca,* a ovo kao našu izvedenicu od *lèv* ъ »kriv«.

Lit.: ARj 6, 25. 87. Hamm, *Rad* 275, 43. *Miklošič* 167. *SEW* l, 704. *Tiktin* 907.

lîjevî (Vuk) = *levi* (ekavski, dijelom i kod čakavaca) = *livi* (ikavci) (opozicija *desni),* danas najobičnije samo u određenom otıliku, dok je u stcslav. i u neodređenom *Ië* ъ, ie., sveslav. i praslav., »laevus«, prilog *lijevo (na-}.* Raširen sufiksom *-ast livast* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »šenut, nakřiv«. Kao hidronim uz *rijeka.* Stari određeni ž. r. *Ljevaja* je toponim. Poimeničenja na *-äc ljevač,* gen. *-ača* (također rus.) = na *-ak ljevak,* gen. *-áka* = *levák* (Kosmet) »šuvak, šuvaklija«, pridjev *Ijevakov,* na *-oka ljevaka* »1° lijeva ruka., 2° kckoš u koje je huhor na lijevoj strani« = na *-ica ljevica* (opozicija *desnica}* = na *-ajica* (Stulić). Složeni pridjevi od sintagmi *ljevoruk* (Vuk, također rus. i češ.), *Ijevòstran.* Jat je nastao od ie. dvoglasa **laiuo,* prijevoj sa sufiksom *-ṷo* (upor. *mrtav}* od ie. korijena **lei-* »savijati«. Prvobitno je značenje očuvano u lit. *islaivoti* »činiti kretnje« i u lat. *laevi boves.* »volovi sa unatrag zavinutím rogovima« i u *lijevca* (v.), ako je ispravno postavljena etimologija.

Lit.: ARj 6, 85. 128. 263. Vuković, *SDZb* 10, 390. *Elezović* \, 357. *Miklošič* 168. *SEW l,* 714. *Holub-Kopečný* 203. *Bruckner* 297. *WP* 2, 378. *Trautmann* 148. *Mladenov* 282.. *Boisacq*[3] 551-552.

lijûn, gen. *-una* (17. v., Primorje, Istra,, Vodice) »l ° lav, 2° ime muško«. Od tal. *leone* < lat. *leo,* gen. -oras < gr. λέων, gen. λέοντος, pred-ie. riječ. Upor. egipatsko *labu,* asirsko *labbu,* hebrejsko *labi,* »isto«. Na te se oblike nadovezuje skitsko ili tračko **livu, *levu* > stcslav. *Iь* ъ (upor. *Graecus* > *Grk}* > rum. *leu* m prema f *levaică,* u starijem jeziku *leoae* < **leonia* pored *leită,* deminutiv *leușor* i *leut.* U rumunjskom se obliku unakrstilo slav. *Iъ* ъ i tračko **levus.*

Lit.: ARj 6, 87. Ribarić, *SDZb 9,* 163. *REW*[3] 4984. *DEI* 2203. *Tiktin* 906.

lik[1] m (Crna Gora, Gorski vijenac) »hip« je postverbal od slov. *lîkati* »schluchzen, schlürfen«, kome nema potvrde u hrv.-srp. < praslav. iterativ **lykati* od **hkati,* koji također ne postoji u hrv.-srp, nego u slov., češ., polj. i brus. Vokal *i* je nastao od *y,* upor. brus, *lyk* »Schluck«. Značajan je prijenos značenja na vrijeme. Vjerojatno id.* ovamo i onomatopeja *lik* (Lika, Gornja Krajina) »udarac, šum«, oformljena u *llknuti, ^em* pf. »udariti, jeknuti (hrv.-kajk.)«. V. *lokati.* le. je korijen **(s)lūk-,* njem. *schlucken.*

Lit.: ARj 6, 88. *Miklošič* 177. *SEW* 1, 749. *Holub-Kopečný* 290. 284. Hirt, *PBB2* 3, 334.

lik[2] m »zbor ljudi što igraju, plešu, a može biti usto i pjevaju (samo u tekstovima pisanim crkvenim jezikom i kod nekih pisaca)«. Postoji u stcslav., bug. i rus. U narodu se, čini se, govori *lika* (crnogorska narodna pjesma, samo u jednoj potvrdi) »radost, veselje«. Pridjev na *-ovan Ukován* (Stulić i stcslav.). Apstraktum na *-ovstvo,* s denominálom *likovstvovati = likstvovati.* Iz crkvenog jezika došao je denominál na *-ovati* (pisci na istoku): *likovati* »veseliti se«, búg. *likúvam.* Semantički se slaže sa got. *laiks* »plese i ~sa got. denominálom *laikan* »skakati«. Za got. *ai* očekivali bismo *é,* ne *i.* Zbog toga bolje je pretpostaviti prasrodstvo s tom riječi i sa lat. *obliquas; i* je nastao od ie. dvoglasa *ei* od korijena **elei-, lei-* »savijati«, raširenog formantom *k.*

Lit.: ARj 6, 88. 9Э. *Miklósié* 169. *SEW* l, 719. *Mladenov* 275. *Brisacif* 1117.

Iîk[3]m (Vuk, Kosmet) = *ūk* (Kosmet) »slika, figura«, sveslav. i praslav.,»!' vuHus, fades, 2° forma, 3° izgled, fizionomija jednog lica (Kosmet)«, pridjev u složenicama *jednolik, ljepolik, raznolik, crnolik, mladolik, razlik* (14—19. v.), s apstraktumom *rázlíkõst* (16—18. v.) = *razlištvo* (15—18. v.), (prilog) *nalik — nalič* (Hercegovina), s prefiksom *obdblik* m, odatle *obiištvo* (17. v.), *nálik* m *(likom i nalikom,* 15. v.), *sllk* »1" sličnost, 2' srok, rima« ; kao f *lika* (Slavonac, jedna potvrda) »facies«, inače samo s prefiksima *izlika* (Sulek, Pavlinović) »praetextum, Vorwand, izgovor«, *oblika, odlika* »1° Auszeichnung, 2° plaća rodbine ubijenog da se ne treba bojati osvete (kao postverbal od *odliati se* »odreći se«), *prilika,* (unakrštenjem sa *razni,* v.) *razlika* (Vuk, 14. v.), sa velikom leksikologijskom porodicom, *suka (ne-);* kao n *lice* (Vuk) = *liječe* (pseudojekavizam, Kašić), također sveslav. i praslav. *(*Kko),* »facies«. Pridjevi na *-at likat* (Pavlinović), na *-ьn ličan* (19. v., stcslav., rus.), određeno *lícni* (14. v.), s poimeničenjima na *-ica llčnica* (Istra) »facies«, na *-ik Kinik* (Ljubiša) »telai« (od *ličati* »telaliti«), *obličnīk* (Lika) »koji tajno i zlobno tuži koga«, na *-jak Konjak* (Risan) »ubrus, peškir (prevedenica, calque od tal. *fazzuolo)«,* na *-ost ličnost* (neologizam) »Persönlichkeit«, *naličan, obličan* »1° koji je lijepa oblika, 2° koji se oblici = uhvati na djelu (Dušanov zakonik)«, s poimeničenjima *obličnica* (Stulić, 18. v.), *obličnost* (Stulić, Bella), *odličan* »ausgezeichnet«, *priličan (ne-*)* (Vuk, 14. v.), s poimeničenjern *neprttićnost, različan, različnost, sličan, sličnost,* na *-ov razlikov* (16—17. v., Marulić, Baraković) »varius«, na *-ovan likovni (umjetnik,* neologizam), na *-it različit* (15. v.), *različitost,* na *-ovit razlikovit,* na *-iv obličv* (Stulić). Deminutivi: na *-ьc* > *-ac ličac* (Pančić, Šulek) »biljka«, na *-ьce licee* n (16—18. v.) = *lijeíce* (Kašić, pseudojekavizam) = *lišce* (Vuk, Gornje Primorje) = *lihce* (Vuk Gornje Primorje, Boka) = *likce* (narodna pjesma). Augmentativ na *-ina ličina* »Larve« (rusizam), odatle (rus.) deminutiv *ličinka* »gusjenica«. Na *-lo* pridjev *različ* (Divković), põimeničen na *-zk različak,* gen. *-čka = različje* »centáurea cyanus«, *oblic* m, f = *oblii* (Vodice) »lice« = *obilie ibi-* od *biljeg) = bilie (o-* ispušteno kao u *buliti), obličje, naličje, odličje, različje.* Na *-išće: ličišće* n (17. v., čakavci) »lice«. Na *-aj licaj* m (Istra) »lice«, na *-jaj obličaj* »obličje«. Na *-Из ličilo* n (Šulek) »šminka«, s radnom imenicom *ličilja* f »Schminkerin«, *ličionik* »kutijica za šminku«, *ličilac* »moler (na istoku)«. Denominal kauzativum na *-iti líčiti, ličim* (Vuk) *(iz-, izob-, na-, pri-, o-, ob-, s-)* »1° biti sličan, nalik (ressembler), 2[Э] (pravni termin, od *lik* u značenju »da nešto izađe na javu«) prodavati na licitaciji (14. v.), telaliti, 3° napravljati, tvoriti, mazati lice«. Značajna je razlika u akcentu *naličiti* od *nalik* prema *naličiti* (namazati) kao i na *-ati nálicati, naličēm* impf, »biti nalik«, *razlicati, -čem.* Od pravnog termina, koji glasi i *ličati* (Ljubiša) a posudiše ga i Arbanasi *lecis* »öffentlich ausrufen«, s imenicom odatle ma *-ía* > *-г leçt* (Skadar) »proibizione«, izvedenice su *lič* (Mikalja) = *ličnik* (16. v.) »telai« = *Učar,* gen. *-ara* (Dubrovnik), s apstraktumom na *-ьЬa Heba* (14. v.) »javna prodaja«, *ličenje* (13. v.) »prodavanje lidžbom«, pridjev na *-en lidžben* (neologizam). Semantički značajan je refleksiv *Učiti se, ličim čega* (Crna Gora) »odricati se, čuvati se;<. To je dalji razvitak pravnog termina *obliciți* > kod Rumunja *oblici* »anklagen«, *izobličiti, izobllčim* (također stcslav. i rus.) »izjaviti čije zlo«, danas »izići iz oblika«. Deprefiksacijom odatle *bilii, biličiti,* koje je izgubilo vezu sa leksikologijskom porodicom. Na *-ovati: oblikovati* (kalk za *formirati), dolikovati, nalikovati, (iš)prilikovati, odlikovati, odličôvat* (Kosmet), *razlikovati.* Na *-ivati odličivati se,* na *-ava- obličavati.* Na *-ati : oblicați, razlicati* od *različ,* deminutiv *nallckat se, -am* (Kosmet) »udesiti se da bude lijepo«, *slikati,* odatle *slikar, slikarski, slikarstvo,* neologizmi za *maljati, malovati.* Složenica *licemjer* m (stcslav., rus. i polj.) pored *licedej* »simulant« možda je stara prevedenica, ali to ne mora da bude, od stvnjem. *Hphazari*

»Heuchler« (Dobrovský), *gclīchhisōn,* ima mnogo varijanata *licùmjer* (17. v., *u* prema *umjeriti,* Budmani), *licomirac* (17—18.· v.), s pridjevima na *-ski licumjerskī, -ačkī,* na *-ьn licemjeran,* apstraktum *licumjerstvo.* Kako je ta tvorba današnjem jezičnom osjećaju nerazumljiva, izopačuje se u *licumjerstvo, ličumjerac* (Perast), prema *ličiti, lisimjer* (prema *lisičiti), lizimjer = lizimir, lizomjerstvo, lizumjerac* (18. v., dubrovačka pošloviea) prema *lizati.* Sporedni oblik *licedjej* »koji pravi lijepo lice« pokazuje da je složenica nastala od sintagme *lice meriti* (v.) »popravljati«. Slična je denominacija rum. *fatar,* s pridjevom *făţernic* »isto« od lat. *facies.* U etimologijski opseg riječi *likł* ide još stcslav. konjunkcija *léky* »uti« > *leki* (Budinić, slov.) »kao, kako«. I ova se riječ tumačila (Hirt) bez potrebe kao praslavenska posuđenica iz germanskoga: got. *galeiks* »sličan«, njem. *gleich.* Za *lice* nalazi se potpuna paralela u stir, *leccon* »facies«, što je od ie. korijena **leiq-* »lice«; *i* je prema tome nastao od ie. dvoglasa *ei* = u keltskom *ë.* Semasiološka je još paralela za naprijed spomenuti pravni termin lat. *licere, liceor, licet, polliceri* i lot. *likt* »handelns eins werden«.

Lit.: ARj 2, 60S. 4, 4. 218. 220. 6, 1. 40. 49. 51. 54. 53. 131. 89. 108. 7, 419. 416. 534. 8 70. 393-396. 399. 13, 576-588. *Mažuranu* 1229. *NJ* 2, 95. Ribarić, *SDZb* 9, 172. *Elezović* 1, 440. 2, 18. Belić, *NJ* l, 66. Maretić, *NVj* 3, 192. *Miklósié* 169. *SEW* l, 719. 720. *Holub-Kopečný* 205. *Bruckner* 298. 464. Vasmer 2, 41. *Mladenov* 274. *Kiparsky* 43. *GM* 242. *WP* 2, 396. *Trautmann* 154. Vaillant, *RES 22,* 7. 16. Hirt, *PBB* 23, 334. Machek, *ZSPh* 7, 378. Jagić, *ASPh 20,* 537. *Boisacq*[3] 44.

Lika f, hidronim i horonim, odatle etnik na *-janin Ličanin,* na *-ota* < -ώτης (preko tal. *-otto chioggiotto, vegliotto, poliziotto) Likota* m (augmentativ), pridjev na *-bșk Učki,* na *-j Lič* m (toponim). Naziv je pred-ie., upor. *Licus* > *Lech.* Uporeďivao se (Loewenthal) sa *leikos* »geil«.

Lit.: ARj 6, 49. 50. 51. 53. 89. 90. Loewentthal, *WtiSlO;* 186. *Mayer* l, 140.2, 71-2. Isti, *NVj* 43, 41. ss.

likarije f pl. (Primorci) »stvari koje se svjetlucaju«. [Usp. lat. **lucor* »sjaj«, sttal. *lucore,* rum. *lucoare* »isto«].

Lit.: ARj 6, 89. *DEI* 2278.

līko n = *Пк* m = *Řka f* (Kosmet; prijelaz, medu maskulina i feminina omogućen pridjevom na *-ov),* sveslav. i praslav. **lyko,* »carex. Linden-jWiedenbast«. Pridjev na *-ov likov,* poimeničen na *-ina lihovina* — na *-ьc likovac.* Na *-jar Učar* (Vuk, Crna Gora). Augmentativ na *-ina ličina* (17. v., Dubašnica, Istra, Vrgada) »uže, uzica od lika«, odatle deminutiv *llčinica,* na *-ar llčinar = ličinaš.* Kol. na *-je llčje* n (Belostenec). Postoji još neobična varijanta *lužina* (Bella, Stulić) »ličina« i *liimina* (Šolta, Brač, Hvar, Hektorović, zacijelo poimeničenje pridjeva *Iусьпъ* sa *-ina* i prijelaz *čn* > aи kao u *počmem) = Iječmina* (pseudojekavizam, južna Dalmacija). Denominai *nàlikati, -am* (Lika) »naguliti lika«. Vokal *i* je nastao iz ie. *u,* upor. polj. *lýko.* Od ie. jezika postoje paralele samo u baltičkoj grupi, ali s umetnutim *n,* čega nema u slavenskim refleksima: lit. *lunkas* — lot. *lüks* = stprus. *lunkan.*

Lit.: ARj 6, 88. 50. 53. 90. 232. 237. 7, 419. *Elezović l,* 364. *Miklošič* 177. *SEW* l, 751. *Holub-Kopečný* 213. *Bruckner* 315. *KZ* 42, 339. 345. *Trautmann* 163. *Mladenov* 274. *WP 2,* 352. Lorentz, *ASPh* 18, 89-90. 98.

Hkof m (Istra, Cres) = *lîkof,* gen. *-ova* (Krasić) = *likov* (Slavonija) = *likuf* (13. v., Zakon vinodolski) = *likova* n (ŽK, Lika) »áldomás (v.), alvàluk (v.), kanata (Dalmacija), prandium pro fine (Supetarski kartular), pijaca ili gozba poslije prodaje ili pogodbe«. Od stvnjem. *litkouf* = *likouf* (1380), nvnjem. *Lei(f)kauf* ili *Leutkauf,* složenica od stvnjem. *lit į Ud* m, n »starkes Getränke« i od *Kauf* »kupovina«. Složenicu posudiše i Furlani *licof* (15. v.) »il vitto in natura dato ai lavoratori, o un' indennità corrispondente« = u tršćanskom statutu *licofium* (1350). Odatle denominal na *-ati likovati* (ŽK). Prvi dio složenice *lit* m nalazi se u slov. i hrv.-kajk. (Samobor) u značenju »šira od grožđa, mošt, sok od voća, šira, jagode«. Možda ide ovamo i *lihovina* (Lika) »zla šljivovica poput plaviša«.

Lit.: ARj 6, 90. 122. Tentor, *JF* '5, 211. *Miklošič* 169. *SEW* l, 724. Koštial, *ASPh* 34, 296-297. *Weigand-Hirt 2,* 50. *Pinna*[2] 521. Štrekelj, *ASPh* 28, 522.

likòrica f (Dubrovnik) = *rekorica* (Mikalja) = *regolicija* (Mikalja) »biljka sladić«. Od stgr. γλυκύρριζα, ngr. γλυκόριζα > tal. *liquirizia.*

Lit.: ARj 13, 853. 861. Zore, *Tuđ.* 12. *REW*[3] 3811. *DEI* 2245.

tiksija f (17. v., Perast, Dubrovnik, Cavtat, Čilipi, kod Hanibala Lučića pisano *lixije,* što se ima čitati *liksije,* ne *Užije) — (x > fa) lihsija* »cijeđ, lug, lužnja«. Dalmato-romanski leksički ostatak od kslat. pridjeva na *-ivus*

(tip *tardivus) lixíva* (sc. *aqua)* od *lixa agua,* izvedenica u vezi s *liquor, liquidus* (v.), *Kxïvum,* odatle gubitak *v* ispred *u* (upór. tal. *liscia* pored *lisciva,* istrorom. *leisią,* Rovinj). Oblik *lixivum* je očuvan u kimr. *leisw.* Unakrštenjem dalmato-romanske riječi i hrv. *lug* (v.) stvoreno je s prijelazom *ks > kš lukšija* f (18. v., Lika, Dalmacija, Bosna) = *lukšija* (ŽK). Treba ipak opaziti da se *i > u* nalazi i u Ostuni (Abruzzi). Odatle denominal na *-ati polukšijati -ãm* pf. »lukšijom oprati«. Reduciranjem *kš > š* (što može biti i talijanizam) *lülija* f (16. v., Vuk, sjeverno Primorje) = *lnšija* (Cres, Rab, Božava, Krk) = *lušija* (Vodice), odatle *lušijati, -am* impf. (Brač) »prati u lukšiji« i *lušnica* (Bella). Talijanizam je *lišjat* (Rab) = *lišijat* (Božava) < tal. *lisci(v)are,* unakrštenje s talijanizmom *lužija* f (18. v.) »cijeđ«. Talijanizam je postao balkanska riječ: bug. *lišíja -= lesija, lisiva,* upór. ngr. ἁλυσίβα > arb. *alsivë.*

Lit.: ARj 6, 57. 132. 201. 215. 224. 228. 10, 624. Budmani, *Rad* 65, 161. Kušar, *Rad* 118, 25. 27. Zore, *Rad* 108, 217. 110,221. 223. *Mladenov* 274. 277. 276. Tentor, *JF 5,* 212. Ribarić, *SDZb* 9, 165. *SEW* \, 744. *Ive* § 137. *GM 9. REW*[a] 5089. Štrekelj, *ASPh 12,* 461. Vasmer, *ZSPh* 5, 289. *DEI* 2248.

Hkvīdan, pridjev, učeni noviji latinizam proširen našim sufiksom *-ьn > -an,* lat. pridjev na *-idus liquidus* od *Hquere,* odatle apstraktum na *-ost likvidnost* f, učeno internacionalno na njem. *-ieren > -irati likvidirati, -kvidiram* pored *likvidovati, -ujem,* administrativna posudenica u poreznim uredima i bankama, danas eufemizam za »smaknuti«. Apstraktum *БI.-atio > -adja likvidacija = likvidovanie* (19. v.) prema njem. *Liquidation,* pridjev na *-alis* proširen na *-ьn > -an likvidacionalan,* na *-atura likvidatúra* f. Radna imenica na *-ator likvidátor* m.

Lit.: ARj 6, 91.

lila f (Vuk) »(folklorni termin) ono što se oguli sa brezove ili trešnjove kore«. Upor. slov. *Klek* »abgelegte Haut, feiner Birkenbast« i arb. *lila* f »Handfesseln«. Dolazi od istog korijena od kojeg je *lînjati* (v.).

Lit.: ARj 6, 91. Matzenauer, *LF* 9, 211.

lilac, gen. *-Ica* m (Šulek) »biljka moringa oleifera«. Zacijelo stvorio Šulek s pomoću sufiksa -6C > *-oc* od tal. *lila, lillà,* fr. *Klas* »syringa vulgáris«. Odatle pridjev na *-ost liiast* »ljubičast«. Od perz. *lîläg* > ar. *Ulak.*

Lit.: ARj 6, 91. *DEI* 2230.

Ше-mîle, prilog (Vuk) = *míle- lale* »gladeći i milujući«. Zasebna vrst reduplikativne onomatopeje turskog tipa *kitab mitab* i našeg *šišmiš,* samo drukčije funkcije, u kojoj se mijenja početni suglasnik. U turskom jeziku je imenička funkcija: »knjiga i sve što je s njom u vezi«.

Lit.: ARj 6, 91.

lilj m (16. v., Belostenee) = (prošireno nastavkom *-an* prema *bršljari) liljan* m (Vuk, Srijem), pridjev *uljanov,* ime muško i žensko *Liljana,* hipokoristik *Ulja* f = (asimilacija / — *lj > lj - lj) ljiljan* (17. v., Vuk), pridjevi *ljiljanov, Ijiljanskī,* stajaće riječi složenice *ljiljan-g ara, ljiljan - listák.* Od lat. *lilium* kao pučka posudenica *(li > lj~),* naziv mediteranskog podrijetla kao i gr. λέίριον > *Kr, Kj er* (v.). Preko njem. *Lilie* ili preko lat. kao učena posudenica *lilija.* Upor. slov. *Klija,* polj. *Kija.* Upór. rum. *lilie.* Preko madž. *liliom > lilijiim* (16. v., čakavski). Preko tal. *giglio* po mlet. izgovoru (upór. i furl, *dzi)* uvedeno od pjesnika petrarkista > *žilį (žuti, vodeni,* Stulić) »cyperus, juncus«, *džilį* (16. v., Dubrovnik) »ljiljan, lijer, bogorodično cvijeće, (danas) trandofilj, crveni sljez, althaea rosea«, deminutiv *dziljak,* gen. *džîljl·a* (16. v.) = *šíj* (Cres). Pridjevski toponim *Z'ttjevo* (više *Plaginata* blizu *Ripe,* Dobrota), poimeničen *Žiljevina* (Tivat pri moru, uz kanal, Krtole), *Žiljev kam* (u Pestinj-gradu, Ška-Ijari).

Lit.: ARj 3, 537. 6, 91. 92. 264. 7, 92. 264. *Pleteršnik l,* 519. *REW>* 5040. Matzenauer, *LF* 7, 171. *Miklošič* 170. 411. *SEW* l, 721. *Bruckner* 299. *Boisacq*[3] 567. *DEI* 1807.

liljak', gen. *-ljka* m (Vuk) »1° hrpa sijena., 2° (metafora) medašni rt što iz mora viri (Podgora, Pavlinović)« = (sa asimilacijom) *ljiljak,* gen. *-Ijka* (Vuk, Srijem) »onoliko sijena koliko se može vilama ujednom baciti u plast«. Upor. *naviljak* od *vile* (v.).

Lit.: ARj 6, 92. 263.

liljak'[2], gen. *-Ijka* pored *-ljaka* m = (s asimilacijom) *ljiljak,* gen. *-Ijka* (15. v.) »slijepi miš, šišmiš, vespertilio«. S istim osnovnim vokalom u stcslav. *lilijakb,* rus. *lilók;* u drugim slavinama stoji *e* mjesto i. Javlja se *liljak* s disimilacijom *l - lj > r - lj riljak,* gen. *-Ijka* »šišmiš«. Ovamo ide zacijelo i složenica *liromis = Ijeromiš* (Mikalja) *(Ije-* mjesto *li* je pseudojekavizam) u kojoj potječe prvi dio zacijelo od disimiliranog oblika. V. još raz-

licita imena za *šišmiš: nadopir, netopir, pirčac.* Medić iznosi da *ljiljak* znači jos biljku *koprivić* »ceitis australis«.

Lit.: ARj 6, 92. 248. 263. 13, 23. Medić, *NVj* 12, 550. 712. *Miklošič* 164. *SEW* l, 700. *Holub-Kopečný* 202. *Bruckner* 294.

Lím, gen. *Lima* m (Vuk, 1234—1240), rijeka koja teče iz Hercegovine i utječe u Drinu kod Višegrada. Prema prvoj potvrdi iz 13. v. *i* je nastao iz jery-a. Stoga je identifikacija Miklošičeva s arb. *lumi* »rijeka« ispravna, o čemu sumnja Budmani, misleći da arbanaska riječ potječe od lat. *fiúmén,* što nije ispravno. Jokl izvodi ime hercegovačke rijeke od ie. korijena **lei-* (v. *liti)* sa formantom *m* i nije u vezi s arbanaskom riječi. Odatle na *-ы: limac* gen. *-mca* (Niš) »biljka triticum monococcum, jednozrnac, krupnik«.

Lit.: ARj 6, 93. Jokl, *Stud.* 52.

lima[1] f (Muo, Prčaiij, Boka) »(ribarski termin) 1″ na trakti odozgo konop na kojem su petrovci obješeni, u Bijeloj se zove *grâtivo, armadura, 2″* donji konop koji ide po blatu (za nj je privezana mreža, Prčanj), 3 (Lika) karika, pavta, lama«. Od mlet. *lima,* istro-rom. *leima* »funicella che orla la rete da pesca«. Vjerojatno je od lat. *Kmen.*

Lit.: DEI 2230. *REW*[3] 5047.

lima[2] (Vuk, Crna Gora, Dubrovnik, Rab, Božava) »turpija, pila, raspa«. Denominai *limât* (Božava). Deminutiv *umica* (Srbija). Od lat. > tal. *lima* »isto« nepoznatog podrijetla. Arb. *lime* f »Feile«.

Lit.: ARj 6, 93. 94. Budmani, *Rad 65,* 165. Kušar, *Rad* 118, 22. Cronia, *ID* 6. *GM* 246. *REW** 5044. *DEI* 2230.

liman, gen. *-ana* m (15. v., Vuk, Crna Gora: *liman Rijeke Crnojevićd)* »1° luka, pristanište, porat, 2° (Posavina) mjesto gdje je duboka voda, 3° ime vrelu (hidronim, bara, Novi Sad), 4° toponim, 5° kolovrat, vrtlog (nije dobro potvrđeno, kod Vuka)«. Balkanski turcizam grčkog podrijetla (tur. *Uman* < gr. λιμήν., ngr. λιμένας): rum. *liman* »See, Teich«, bug., arb. *liman* »Hafen«, ngr. λιμάνι, stsrp. *Iimenь,* tako i u starijim dubrovačkim spomenicima. Ovamo možda i složen toponim *Kaliman,* ako je prvi dio καλός. Postoje tri varijante koje idu također ovamo: *iliman,* gen. *-ana, villmān, filìman* m (Vuk) »veliki vir«, koji sadrže ť >' *vi (v* kao proteza ili prema Miklošiču unakrštenje sa *vir,* ali ľ > *f* ostaje ipak neobjašnjeno).

Lit.: ARj 3, 54. 93. 792. 718. Elezović, *JF* 11, 83. *SEZb* 13, 248. *Miklošič* 170. 381. *SEW* l, 721. *Mladenov* 275. *GM* 246. Vasmer, *G L* 89. Matzenauer, LF 8, 11.

limb[1] m (16. i 17. v., čakavski) = *limba* f (18. *v.,-a* < lat. *-u* od *-us, -um* identificirano sa dočetkom *-u* u ák. ž. r. imenica) = *linba* (17. v.) = *limbo* m (15. v., Marulić, čist talijanizam) = *limbao* i *limba* (tal. *o* shvaćeno kao *al* > *ao)* »(teološki termin) predvorje raja«. Od lat. *limbus* »zona« > tal. *limbo.* Arb. *limb.*

Lit.: ARj 6, 93. 95. *DEI* 2232.

limb[2] m (Dalmacija, 18. v.) »oluja«. Od lat. *nimbus* > tal. *nembo* »temporale, tempesta*. Zbog *en* > *in* (upór. lincun) može biti i dalmato-romanski leksički ostatak iz oblasti meteorologije. Promjena *l* mjesto *n* objašnjava se na osnovi zakona disimilacije *n - m* > *l - m,* upor. španj. *limela* »isto«.

Lit.: ARj 6, 93. *REW*[3] 5924.

limbaţi *-am* impf. (Dalmacija, Pavlinović) »slatko piti«. Nema potvrda u primjerima. Od tal. *lambire — làmbere* < kllat. *lamběre.* Upada u oči prijelaz u konjugāciju *-are* > *-ali* (upor. krčko-romanski), te *a* > *i.* Ta promjena može da potječe od dalmato-romanskog prijevoja *a* > *i,* upor. *Kimp* = tal. *Campi* na Krku, *Bibinje* < *Vibiani* < *Bibianum* kod Zadra), izazvanog od -ro u 1. 1. prez. i u imperativu.

Lit.: ARj 6, 94. *REW*[3] 4865. *DEI* 2154.

limfra f (16. v., Vetranie, dubrovačka maškarata 16. v.). Izopačeno gr.-lat. *nympħa* = νύμφη prema tipu *cusra* (ŽK) < *cura.*

Lit.: ARj 6, 94.

timski (^ *kanal,* Istra) = tal. *Canale di Leme,* istroromanski prijevojni plural feme od lat. *lāma* »terreno paludoso, campagna allagata«, mediteranskog podrijetla. Upor. kod Hrvata u južnoj Italiji *lama* f »écroulement« < (Abruzzi) *lama* »s'écrouler«. Ovamo deminutiv na lat. *-uceus: na loki Lamuča* (gen.), *na Lamuči* (1275, prijepis 1546, Istra). Paralelna je varijanta *l/r *rama* u alpinskim romanskim narječjima, upor. Hesychijevu glosu ἄραμα· βόρβορος »blato«. Ovamo će ići kao ilirski toponomastički ostatak (relikt) *Rama* (Bosna, toponim i hidronim), u srednjem vijeku *(rex)*

Kaiiiae. Etnik na *-jak Ramljak,* na *-Janin, Ramljani* m pl. (Lika).

Lit.: ARj 5, 895. 13, 29. 37-8. Alessio, *StudiE* 18, 134. 19, 160. *Archivio Alto Adige* 28, 450. *RIO* 2, 98. *DEI* 2153. Wędkiewicz, *RSl 6,* 233.

Un[1] m (i u drugim slavinama tako) == *Rnj,* ie., baltoslav., »slatkovodna riba tinca vulgáris«, zvana izvedenicom na *-jak Unjak,* gen. *-oka* (17. v., Vuk), sa deminutivom *linjaiić.* Glede oscilacije *-n* prema *-nj* upor. *tigan* pored *tiganj.* Madžari i Rumunji posudiše *tin.* U lit. *lynes* = lot. *līnis* = stprus. *Unis.* Baltoslavenski i nastao je iz ie. dvoglasa *ei* u korijenu **lei-* »sluzav«, upor. gr. ἀλίνω »bestreiche, salbe«, lat. *lino* i *linius* »blato«. Riba je prema tome nazvana po svome sluzavom tijelu. Specijalizacija na ribu baltoslavenska je inovacija.

Lit.: ARj 6, 95. *96. Miklósié* 170. *SEW* 1, 722. *Holub-Kopečný* 207. *Bruckner* 299. *WP 2,* 389. *Boisacq[3]* 565.

lin[2] m (sinjski rukopis) »biljka Hgustrum vulgare, kalina (Vuk)«.

Lit.: ARj 6, 95.

linār, gen. *-ára* m, slov. *linar,* gen. *-rja* »ptica carduelis cannabina, konopljašica, slov. konopljiščica«. Od lat. pridjeva na *-anus* od *Unum* »lan« : *Unarms.*

Lit.: ARj 6, 95. *Pleteršnik* 1, 519. *REW[3]* 5059.

Linard m (17. v., Vitezović), lično ime, prezimena *Linardić* (Krk, toponim u pl.), *Linardović* = *Unart* (16. v.) = *Lùnarad,* gen. *-ārda* (Dubrovnik) = *Lunardo,* na Pilama put Lapada, toponim *Na Lunardu* (tu je bila crkva sv. *Lunar da).* Hipokoristik *Luno* (18. v.). Upor. *Lun* na Pagu, tal. *Puntaloni.* Od germ. > lat. *Leonardus,* mlet. *Lunardo.*

Lit.: ARj 6, 95. 218.

lincun (18. v., sjeveročakavski krajevi) = *Uncun,* gen. *-una* m (šibenski otoci, Kućište) = (disimilacija *n-n>n-l>o) lincūl,* gen. *-ula* (Rab) »ponjava« = *lincuo,* gen. *-ula* m (16. v., Dubrovnik, Cavtat) »plaštenica, plahta« = *lencun (ZbNŽ* 8, 67) = *lenéül* (Split, rijetko) = *lèncuo,* gen. *-úla* (17. v., Perast, Crna Gora, Lovćen, Krivošije, Bijela, Risan, Vrčević) = *lencüo,* gen. *-úla* (Dobrota, Budva, Šćepan, Krtole) »čaršaf, tanka bijela plahta, ispod koje je stramäc« = *lenucn* (Korčula, Hrvati u južnoj Italiji) = *(en > aii) láncún* (Šibenik, grad) = *láncún* (15. v., Marulio, Korčula, Vis, šibenski otoci, Split, Vrbnik, Božava, Cres, čakavci) »plahta«. Riječ *plahta* (sjeverna Hrvatska) ne postoji u Dalmaciji. Tu je *láncún* itd. općenit naziv. Na Cresu znači i »stônjak, pokrivač stola, kad se jede«. I u Arbaniji *lencīte, lencu! — liincól* »Betttuch«. Nalazi se i u istro-iom. *linsól* pored (disimilacija */ - / > n - ï) ninsiol* (Rovinj). Đalmato-romanski leksički ostatak kategorije *krpatur* (v.), od lat. deminutiva na *-olus linteolum,* od pridjeva *linteum* »platno« (v., upor. tal. *lenza)* od *Unum,* tal. *lenzuolo.*

Lit.: ARj 5, 896. 6, 96. 7, 7. Budmani, *Rad* 65, 165. Kusar, *Rad* 118, 20. Cronia, *ID* 6. *ZbNŽ* 6, 47. 8, 67. Wędkiewicz, *RSl* 6, 233-234. *Ive* 28. *GM* 241. 249. *REW** 5070. *DEI* 2203.

lincura f (Vuk, Pančić, Vodopić) = *lincura* (Kosmet) »biljka gentiana, njem. Enzian«. Naziv te ljekovite biljke raširen je u evropskim jezicima u učenom vidu. Izvodi se po pučkoj etimologiji od imena ilirskog kralja *Gentija.* Ako je *lincura* od lat. ili gr. naziva, što je vrlo vjerojatno, ostaje da se objasni / u Srbiji i dočetak *-ura', l* se pojavljuje kao srašten romanski član u slov. *lec(i)jdn* (Notranjsko), od furi, *l'anziane* pored *genziane,* tal. *l'enziana,* 'ali Srbija je daleko odatle. Talijanski je član mogao doći u Srbiju preko Kosmeta; *-ura* je naša zamjena za *-iona.*

Lit.: ARj 6, 96. Elezović, *JF* 14, 229. *DEI* 1786. ' *REW[3]* 3735a.

lind, f *linda* pored *linad* (Korčula, uz *roba),* pridjev, »istrošen, istanjen, logoro«, part, perf. pas. od pf. *izlindati, izlindan* »istrošen«. Od mlet. *lindo* »logoro« < stvnjem. *lindi,* nvnjem. *linde.*

Lit.: DEI 2236.

lindra f (Malínská) »Gesims«, s umetnutim *r* poslije dentala (upor. *kištra)* prema slov. *linda* f »prostor pred kućom, koji je još pod strehom« < furl, *linde* »Dachtraufe«, krčko-rom. *lainda* »orlo del tetto«, od lat. *limes,* gen. *-mitis* »međa«.

Lit.: Pleteršnik 1, 519. *Banali 2,* 200. *REW** 5048.

linea f (18. v., Belostenec, čist latinizam) deminutiv *lineica* = *linija* f, pridjev *linijski* deminutiv *linijica,* »1° crta, 2° redovita vojska« Odatle poimeničen pridjev na *-alis lineal,* gen

-*ala* = (zamjenom sufiks -*arius* > ir. -*ier,* nastalom zbog disimilacije *l - l* > *l - r)* u austrijsko-njem. *Lenier* > *Knír* (hrv.-kajk.) = *lênjïr,* gen. -*ira* m (Vuk), odatle na -*isati lenjirisati, -lern* (Vuk) — *Unirati (iz-,* hrv,--kajk.). Od lat. > tal. *linea,* učena riječ, upravo pridjevska izvedenica na sufiks materije -*eus* od *linum,* prvobitno značenje »uzica od lana«.

Lit.: ARj 6, 8. 96. *DEI* 2236.

Unica f (Posavina) »soha, naslon od klupe«. Od stvnjem. *Una* »1° Lehne, 2° Fenster mit herausgehendem Geländer, Gallerie«. Sa značenjem 2' ide zajedno slov. *léna* »Dachfenster, luknja«, deminutiv na -*iea Unica* »Dachfensterchen«.

Lit.: ARj 6, 96. Pleteršnik 1, 519. *Miklósit* 170. *SEW* 1, 722.

línjati (se), *lmja* impf. (Vuk) *(iz-* 15. v., *o-),* sveslav. i praslav., »1° nestajali, gubiti se. *2"* (o boji) blijedjeti, 3° mitariti se, gubiti dlaku (prema Vuku u značenju 3° s akcentom *tinjati se),* 4° (metafora) bíti, tući, derati«. Iterativ na -*evati, -i-vati* samo s prefiksima: *izlinjevati, -njivati, Knjujem* pored -*linjivam* prema *izlinjati* (Stulić) »izadrijeti se na koga«. Od iste glagolske osnove je zacijelo *Unja* f »biljka althea officinalis«. Uporeduje se sa lit. pridjevom *leinas* »vitak, slab«. le. je korijen **lei-,* koji se nalazi u sanskrtu, grčkom, latinskom i irskom; -*n* je formant. Od tog je korijena internacionalna riječ *politura* od lat. *polio, -ire* »gladiti«.

Lit.: ARj 4, 221. 6, 96. 97. *Miklósit* 190. *SEW* \, 722. *Holub-Kopečný* 207. *Bruckner* 295. *Mladenov* 275. *WP* 2, 389. Matzenauer, *LP* 9, 211.

Ира f (Vuk, ŽK) baltoslav., sveslav., praslav., »1° tuia, Linde, 2° toponim sam i u izvedenicama (i s pridjevima u sing, i pl.)«. Pridjevi na -*in Kpin,* na -*ov lîpov,* toponim už. г., poimeničen na -*ina lïpovina* »1° lipovo drvo, 2° vrsta grožđa (ŽK)«, na -*ača upovača* [Vuk) »l ° lipová batina, 2° toponim«, na -*ьc lipovac,* gen. -*ovca* »1° štap, 2° lipov med, 3° toponim«, na -*čina lipovčina* »vrst grožđa«, na -*ъn lipan* (18. v., jedna potvrda), poimeničen na -*ica lipnica* »biljka onomis spinosa L.«, isti pridjev sa sufiksom -*j lipanj* = *lipanj* (ŽK), gen. -*pnja,* poimeničen u značenju »juni« (upor. slvč. *Kpen),* odatle određeni pridjev *lipnji* (Stulić). Deminutivi na -*ьc Kpac,* gen. -*pea,* na -*ica tìpica* »1:[1] razne biljke, 2" toponim«, na -*ič Upić* »mlada lipa«. Na -*ar Гграг* m »1° mladica na lipi, 2° toponim«. Na -*avica lipavica* »biljka asta regia«. Na -*aséina: lipašćina* »vrsta grožđa (Kranjska Vés kod Klanjca)« = *lipušina* (Strmec, Klanjec). Na -*otka lipotka* (Šulek) »biljka«. Na -*uškin lipuškin* »tulipa L.«. Na -*ik lipik,* gen. -*ika* »1° lipová šuma, 2° toponim«. Na -*ika lipiką* »vrsta gljive«. Složenica od sintagme *Kpolist* < **lipovlist* »1° vrsta lipe, 2° grožđa, 3° toponim«. Baltičke usporednice su jasne: lit. *lepa* = lot. *lepa* = stprus. *lipe.* Kao *led* (v.) ide u seriju riječi koje su ograničene na baltoslavensku jezičnu zajednicu, karakteristične su za nju i ne nalaze se u drugim ie. jezicima. Upor. ipak gal. (keltski) *llwyf* < **leipma* i gr. ἀλίφαλος (Hesych). Od važnosti je za određenje pradomovine Baltoslavena. Miklošič je izvodio od praslav. korijena **Iъp-,* kao prijevoj na *i.* Taj smo korijen vidjeli u *prionuti, lijepiti, lijepak, lijep,* što Berneker napušta.

Lit.: ARj 6, 97. 100. 102. 104. Ilešić, *ASPh* 27, 143. *Miklošič* 178. *SEW* \, 723. *Holub--Kopečný* 207. *Bruckner* 299. *WP 2,* 404, *Trautmann* 155. *Mladenov* 275. *Gorjajev* 187. Loewenthal, *ASPh* 37, 381. *WuS* 10, 152. *Boisacq*[3] 45.

lipaćur, gen. -*úra* m (18. v., Vuk) »dronjci što vise na razdrtom odijelu«.

Lit.: ARj 6, 98.

lipan, gen. *lipna* (?) (Vuk), gen. *lipana* m (Patacie) = *lipeň* (Hercegovina) = *lipeň* (Banja Luka, Sarajevo) = *lipeň* (Kosmet, Festovo) = *Upijan* = *Upíjen,* slov., češ., polj.j praslav. **lipenъ,* »slatkpvodna riba thymallus vexilifer Ägaś«. Madžari posudiše *lepeny,* Rumunji *tipean, Upeni,* Novogrci λήπαι-VTÍ. Té posudenice zajedno sa -*íján (-гa* < •k) i -*Ijen* govore za to da je dočetak (sufiks?) glasio u praslav. -*ёnъ', -an* i -*en* su kasnije zamjene toga dočetka. Nema utvrđene etimologije. Loewenthal uporeduje s lit. *lëpsnà* »Flamme«.

Lit.: ARj 6, 98. 100. *Elezović l,* 365. Jónké, *Rad* 275, 72. *Miklošič* 170. *SEW* 1, 723. *Bruckner* 299. Loewenthal, *ASPh* 37, 381. *WuS* 10, 194. *Rohlfs* 1247. *ZRPh* 31, 645. *WP 2,* 383.

Lipljân m (Kosovo) = *Lipljan* (Vuk) = stsrp. *Lipljanjb* (1198), toponim (varošica na pruzi Skoplje—Mitrovica), pridjev na -*bsk*

lipljānskī (~α *jepiskopija).* Akcenat govori protiv pretpostavke da bi to mogla biti izvedenica od *lipa* (također toponim *Lipa,* općina novoselska, Malo Nagoričino < *Nagoričane).* Da je izvedenica na *-janin,* bilo bi pl. t. kao *Lăbljane* (2 sela), *Lužane* pl. Nema druge nego uzeti da *Lipljãn* predstavlja rimski toponim *Ulpianum,* koji je potvrđen (rimski castrum), izvedenica na lat. sufiks *-anus* (upór. *Jakiján,* v.) od gentilicija *Ulpius.* Femininum znači da se pridjev *Ulpiana* odnosi na *villa.* Prema *Ultinium* > *Ocinj* (v.), očekivali bismo i ovdje za početni slog *ul-* > *o.* Što mjesto toga nalazimo *li-,* mora se uzeti da se rimski toponim unakrstio sa *lipa,* kojih je tamo moglo biti.

Lit.: ARj 6, 99. *Mayer l,* 349.

Upsati, *-šém* pored *-sãm* pf. »1° (Vuk, Daničić, na istoku) crknuti, krepati, nestajali, 2° (dubrovački pisci) umanjiti se, nestati, (po)-manjkati (Voltiđi, Bella, Stulić), 3° pogriješiti« *(po-* 15. v., *iz-}* prema *lipsávati, lipsavam* (Vuk) pored *lipsivati, Rpsuj m* (Vuk). Part, perf. pas. poimeničen na *-ica lipsanica* f »živinče koje će da lipše«, odatle hipokoristici *lipso* m (Vuk) »vo koji je gotovo crkao« prema f *lipsa* (Vuk) »krava koja malo da nije krepala«. Na *--äc* (v.) *lipsać* m »(pejorativ) izgladnjela sirota«. Balkanski grecizam (aorist ἔλειψα od λείπω »ostavljam«): rum. *lipsesc* »manquer, être absent«, poetverbal *lipsă* f, bug. *lipsa, lipsam, Upsaná* »relikvija«, arb. *lipsem* (Gege), *lypsem* »bin abwesend, fehlen etwas«, na *-ia lipsi* »nestašica«, cine. *lipsire.* S prefiksom 5- *sklipsati, -am* pf. »smalaksati, poginuti« prema impf. *sklipsavati, -am* (Stulić); *k* je umetnuto kao •u *skliz* (ikavski) = *sljez.* Deprefiksacijom odatle *klipsati* (Stulić). Ta tri oblika nisu potvrđena u živom narodnom govoru. Od istog su grčkog korijena internacionalni grecizmi *elipsa,* pridjev na *-icus* proširen na *-ъn* > *-an eliptičan* < lat. *ellipsis* > gr. ελλειψις (prefiks εν-)$_3$ ελλειπτικός. Ovamo ide još zamjenom' *-sati* sa *-uniti* (pejorativiziranje) *izlipúniti, -lipunlm* pf. »umrijeti«.

Lit.: ARj 4, 221. 6, 102. 103. 10, 601. 602. *Miklósié* 170. *SEW* 1, 723. *Mlađenov* 275. Vasmer, *GL* 90. *GM* 247.

lira f (Vuk, Boka) = *lira* (16. i 17. v.), akcenat prema deminutivu *lìrica* (Vuk, na Ratu?) = (pseudojekavski)/i/erica f (Dubrovnik, Čilipi; Vuk ima primitivům *lìjera* za Dubrovnik, koji Budmani nije čuo) »narodni instrumenat s 3 žice sličan guslama (Kuba kaže da se govori i *vijalo,* a ni te riječi Budmani nije čuo)«. Dalmato-romanska posuđenica iz gr. λύρα > lat. *lyra* > tal. *lira* prema lat. izgovoru gr. υ (upór. njem. *Leier).* Grčka riječ nije ie. Odatle i učene internacionalne riječi *lirika,* gr. pridjev na - ικός λυρική (se. μελή), apstraktum *lirizam,* gen. *-izma,* pridjev *lirski,* poimeničen *lirik* — *liričar.*

Lit.: ARj 6, 80. 104. *DEI* 2246.

Its[1] m (18. v., Vuk) prema f *lisica* (Vuk) = *lisica* (Kosmet, ŽK) = (hrv.-kajk., Cres) *lesica* (disimilacija *i - i* > *e - i),* prema ovom femininumu stvoren novi maskulinum *lisac,* gen. *-sca* (Vuk), sveslav. i praslav., bez baltičkih i drugih ie. paralela, »1° vulpes, 2° (metafora) negve (i u drugim slavinama), 3° lukav čovjek«. Osnovno *Us* nije ušlo u saobraćajni i književni jezik. Nalazi se i u stcslav. *lisb* »Fuchs«. Oblik *lisac* je hrv.-srp. kreacija, *lisica* sveslavenska. Maskulinum glasi još na *-jak lisjak,* gen. *-aka* — *lisãk* (ŽK), f *liska* (Belostenec). Hipokoristici: *líha* > *Uja* (Vuk, 18. v.) od *lisica,* prema ovome m *líh* > *Kj* (18. v., Vuk), odatle na *-äc lljać,* gen. *-aia* (Srbija) = *lijač* (Kosmet) »lisac«, deminutiv *lljić* (Hercegovina) »lisičić«, denominal *Ujati, lijām* (17. v. ?) (Vuk) *(do-* 16. v.) »raditi lukavo«, na *-e lise* f. Češ. i polj. *liSka* »lisac« dokazuje dá je s > *h* postojalo i u drugim slavinama. Deminutivi na *-ič. lisičić* = na *-e lisice,* gen. *-eta* (Kosmet) »mlado«, na *-ica lisičica f* (Vuk). Augmentativ na *-ina lisičina* »1° velika lisica, 2° uštavljena lisičja koža (runo) kojom se postavljaju bunde, 3" bijelo slatko grožđe žućkaste boje kad sazre, 4° u pl. negve (Kosmet)«. P,ridjevi na *-j lisičji,* na *-in lisičin, Usin* (od hipokoristika), na *-ъn Hsičan* (17. v.), poimeničen na *-jak lisičnjak* »ranunculus sceleratus«. Na *-jar lisičar* »1° koji prodaje lisice, 2° prezime«. Denominal na *-iti lisičiti, -im* »varati«, od *lis* (upór. češ. *lisati se) nalisnuti, -em* (Pavlinović) »zalajati kao lisac«. Upor. još unakrštenje *licemjer* (v.) u *lisimjer, -äc, -an, lisimjeriti* (18. v.), *-erstvo.* Ie. istoznačne riječi ne slažu se ni u vokalu ni u konsonantu sa praslavenskom riječi: lit. *lapė* = lot. *lapsa,* sanskr. *lōpāša - s,* srednjo-perz. *rāpās,* gr. ἀλώπηξ, bret. *louara,* lat. *vulpes* < ie. *'^uhps-.* Praslav. pretpostavlja ie. **leip-so.*

Lit.: ARj 6, 56. 58. 87. 104. 105. 107. 108. 7, 419. Jagić, *ASPh* 8, 319. Tentor, *JF* 5, 211. *Elezović* \, 364. *Afíklošič* 170. *SEW* 1, 724. *Holub-Kopečný* 208. *Bruckner* 299. *WP* 1, 317. Loewenthal, *ASPh* 37, 380.

Uhlenbeck, *PBB* 26, 302. Schulze, *KZ* 45, 287-288.

lis[2], pridjev (narodne poslovice), sveslav. i praslav. *(*lyзъ),* bez paralela u baltičkoj grupi, »calvus, ćelav, plješljiv«. Danas samo u proširenju na *-ast lisast* (17. g., Vuk) = na *-at lisat.* U toponimima je očuvan stari pridjev *Lisa Gora* (14. v.), *Liso Polje* kao i u poimeničenjima *Us* »ime vola«, *lisa* »ime domaćih životinja«, opća riječ *Us* »biljeg na čelu u životinja i ljudi«, na *-ьc lisac,* gen. *-sca* »1° koji ima takav biljeg, 2° ime biljke, 3° toponim«, na *-ák lisak* »1° lisast konj, 2° grm, crven cvijet, kojim se konj liječi«, na *-an lisan* (tip *Milan)* »1° konj, 2° jarac«, na *-ava lisava* »krava« = *liseka,* na *-ica lisica* »1° lisasta mačka, 2° biljka«, na *-ičina lisičina* »biljka (može biti i od *lisica,* jer se danas ne može fonetski razlikovati praslav. ť i *y),* na *-in lisin* »ovan«, na *-ina lisina* »mjesto po vrhovima planina koje nije obraslo šumom; sinonimi: čistina, proplanak«, kol. na *-inje lisinje* n »goli vrh, golo brdo«, na *-jac lisjac* = na *-jača lisjača* »biljka«, na *-anka Ušanka* »školjka koja se zove gajun, pužića, kučića«, na *-ka liska* (također češ., polj., rus.) »1° fulica atra, 2° lisasta životinja«, na *-ko lisko* »1° konj, 2° prasac, 3° pas, 4° čovjek sa biljegom na licu (ŽK)«, na *-uga Usuga* »svinja«, na *-ulja Ušulja* »krava«, na madž. *-o* > *-ov lisov* »Hund mit einer Blässe«, na *-otina lisotina* »mjesto izlizano«, hipokoristik *Uso* »lisast vo«. Složenica *lisoresa* = *lisošara* »koza«. Ptica *fulica atra* zove se pored *liska* i *lisarka.* Odatle ispuštanjem prvog sloga (kao u *kečiga* prema *čiga,* v.) *sarka* (Vuk), a ovo se izmjenjuje u *žarka* i *jarka.* Tu skraćenicu posudiše Madžari *szarcza* i Rumunji *šarce* f. U rum. *liska* ima sufiks *-ica: Uliță* (Moldavija) = *Ieșita* (disimilacija *г - i* > *e-i* kao u *vecin* < *vicinus),* sa nejasnom promjenom *s* > j. Vokal *i* je nastao iz jery-a < ie. *u.* Upor. polj. *łysy,* rus. *lysyj,* stcslav. *vъslysъ.* Ie. je korijen **luk-,* koji dolazi u prijevoju **louq-* u *luč, luča* (v.), *luna,* u lit. *laukas* »lisast«; *k* se nalazi u sanskr. *ruçant* »bijel, svijetao«. Upor. još ris.

Lit.: ARj 6, 105. 109. 110. 118. Škarić, *NVj* 15, 737 (cf. *AnzIF* 27, 146. *RSI l,* 249). *Miklošič* 177. *SEW* 1, 752. *Holub-Kopečný* 213. *Bruckner* 315. *Mlađenov* 275. *Tiktin* 905. Pedersen, *IF* 5, 39. 61. *Boisacq*[3] 571-573. Matzenauer, *LF 9,* 224.

līst[1] m (Vuk) = *Us,* gen. *līsta* (Kosmet), sveslav. i praslav., »1° folium (na drvetu), 2° (metafora) papir, pismo, 3° (morska riba, Dubrovnik) solea vulgáris (možda prevedenica unakrštenog romanizma *solea* + *folia* > *svöja,* v.)«. Pridjevi na *-ьn listan,* f *lisna* pored *Ustana* (Pančić, uz *drška), lisni (vlasi,* Menčetić), poimeničen na *-īk l'isnīk* »1° hrpa hrastova granja za hranu kozama zimi, 2° toponim«, na *-ica lisnica* »portefeuille (neologizam)«, na *-ov listov (pup,* J. S. Reljković, Obradović), na *-ovit Ustavit,* na *-ast listást,* na *-at listat, lisnat, -ovan Ustavan* (uz *pošta,* neologizam), poimeničen u neologizmima *listōvnica, listovka.* Deminutivi na *-ьc* > *-ac Hstac,* gen. *Usca* (Cres) »biljka«, na *-tk* > *-ák listák,* gen. *liska, podlistak* (neologizam, prevedenica od *feuilleton), zálistok,* gen. *zaliska* (Srijem) »äpkalo = cpkalo, poklopac = zaklopac na dulcu«, na *-ič listić,* pl. *listići* »Schneeballen«, sa dva deminutivna sufiksa *-ičak listićak.* Augmentativ na *-ina listina* (Vuk) »1° list u kupusu, 2° lista < *Liste,* 3° historijski dokumenat«. Na *-avac listavac,* ,gen. *-avca* »knjiga desna od buraga«. Kol. na *-je Ušće* n (Vuk) = *Ksje·* (Vuk, od *lis)* = *lîjse* (metateza, Kosmet) čini leksikologijsku porodicu: izvedenice na *-od Kšćad* (18. v., Kavanjin), deminutiv *lučice* n (17. v.), na *-njak lišnjak* (Dalmacija) »rpa lišća«, na *-bnka lišćanka* »vrsta grožđa«, pridjevi na *-ahan lišćahan* (Istra), na *-ast liscosi,* na *-aviną lišćavina* (Kavanjin) »lišće«, denominal *razlišćivati se.* Na *-or: listar* (Belostenec), odatle na *-ina listàrina* (neologizam za današnje *poštarina* »porto«). Složenice od glagolskih sintagmi: *listonoša* (14—15. v.) »Briefträger«, *listober, listoberac,* gen. *-rea listònos* (17. v.) »travanj, april«, *listôplodan, listòrodan, listopad* (Patačić, Belostenec, Jambrešić), s pridjevima *listopadan, listopadski* »oktobar«, govori se i oko Morave i Vardara, u Galičniku, u češkom, kod Hucułа *padolyst,* u lit. *lapkrítys.* Denominali na *-ati Ustati, -a (iz-, o-, ob-, pro-, raz-)* prema iteratīvu *-Ustávati se, -listava,* samo s prefiksima (Bukovica, Lika), na *-iti razlístiíi se, -г* (Pavlinović). Prilog *listom* dovodi se zbog akcenta u vezu sa *list,* ali se veže i sa *listo* (v.). Vokal *i* je nastao iz ie. dvoglasa *ei,* koji u lit. dolazi u prijevoju *ai laiškas* »list kupusa, drveta, cedulja«, stprus. *laisken* »knjiga«. Druge ie. paralele nisu izvjesne. Prema litavskoj paraleli pretpostavlja se ie. **lisk-to,* tj. praslav. izvedenica na *-to.*

Lit.: ARj 4, 221. 6, 109. 110. 120. 119. 122. 8, 399. *ASPh 2,* 716. Jonke, *Rad* 275, 70. *Elezovič* 1, 366. Belić, *NJ* 1, 45. si. ЛЈ 6, 223. Veselinović, *GG 26,* 229-238 (cf. *RSI* 1, 299). *Miklošič* 170. *SEW l,* 723. *Holub--Kopečný* 207. *Bruckner* 300. *Trautmann*

148. *Mladenov* 276. Scheftelowitz, *KZ* 53, 268. 56,196. Uhlenbeck, *PBB26,* 302. Schulze, *KZ* 57, 173. Kałužniacki, *ASPh* 27, 272. *Prati* 789.

līst[2] m (Vuk) »Wade, vádii (hrvatski gradovi)«. Nije etimologijski ista riječ koja i *list* »folium* (v.), u kojoj nije ť postao od jery-a nego od *ei.* Upor. stcslav. *lystb,* polj. /vsí. Prema češ., polj., rus. *lýtka* grupa *-st* nastala je od *d > t + tb.* Odatle *Kstanj*m »gornji dio u bječve«, sa deminutivom na *-ik > -ák listanjak* (Prigorje, slov. i hrv.-kajk.). Riječ je sveslav. i praslav. Upor. lit. *bliauzda* »līst« i *lutka* (v.).

Lit.: ARj 6, 114. *Miklósié m. SEW* l, 752. *Holub-Kopečný* 213. *Bruckner* 315. *KZ* 46, 197. *Slávia* 13, 275.

līst[3] (16. v., Vuk, Primorje, Crna Gora, Perast), pridjev »brz«. Prilog *listo* (Dubrovnik, Božava) = *listo* (Cres) »brzo«, sa našim priloškim sufiksom *-om listom* (Dubrovnik, Crna Gora) »brzo« = (sa *st > šť) lišto* (Vrbnik) = *lesto* (18. v., Kavanjin, Rab, Istra) = *Usto* (Molat) = *lesto* (hrv., Istra) »cito«, komparativ *lešće* (Poljica kod Omiša) »brže«. Pridjev na *-r* (tip *dobar, hrabar} leštar* m prema f *hitra* (Istra) »brz«. Deminutiv na *-jahan lišćahan* (Istra). Od tal. *lesto* < langob. *list.* U frazi *svi listom* »alle insgesammt« ne ide ovamo, jer je od *list*[1] (v.). Prilog *listo* (15. v.) »istom« = *listar* (sa *r* < *že,* 16. v., čakavci) = *listare* »samo, barem« = *listar da* (Jačke) »samo da, ako« ne ide također ovamo nego je složenica od *li* -f *istom.*

Lit.: ARj 6, 15. 16. 110. 115. 116. 119. *ZbNŽ* 6, 13. Budmani, *Rad 65,* 167. Kušar, *Rad* 118, 25. *Miklósié* 167. 428. *SEW* l, 723. *Gamillscheg 2,* 149. *REW*[s] 4152.

Hsta f »popis, spisak«. Augmentativ na *-ina listina f;* pl. f *liste* »rese na odijelu« (stariji leksikografi), odatle deminutiv *listiće f* pi. Sa dodanim *r* poslije *st* (upor. *prostricd) uštre* f pl. (ŽK) »popisi«. Od tal. *lista* pored *listra* < srlat. *līsta,* germanskog podrijetla, nvnjem. *Leiste.*

Lit.: ARj 6, 114. 118. *DEI* 2240.

liš (Perast, Primorje, Božava, Istra), pridjev »gladak«, prilog *lišo.* Na *-ati* < *-are Usât* (Božava), *ušati* (Perast). Apstraktum na *-erge ališenje* n (potvrđeno samo u gen. u rimi sa *poniženje«* kod M. Pelegrinovića, oblik nesiguran, značenje nejasno). Daničić tumači **iz** tal. *alliscìare* »gladiti« (prefiks *ad-* > tal. *a-),* što s; ne slaže u pogledu *-enje.* Od tal. pridjeva *liscio — lisciato* od *lisciare* < srlat. *lixare,* od gr. infinitiva aorista λεῖξα'., od λείχω »ližem« (v. *ličiti, i* mjesto gr. *ει* prema bizantsko-novogrčkom izgovoru).

Lit.:·ARj l, 75. 6, 118. Cronia, *ID* 6. *REW*[s] 5081. *DEI* 132. 2218.

l'išaj m = (u narječjima· nepostojano *a, j > lj* kao obratan govor) *lišalj,* gen. *-šija* (Istra) = *(lj > nj* kao u *siganj* za *sigalj* < lat. *suulus) l'íianj,* gen. *-ínja* =- (odbacivanjem *-j) lisa* f (Kosmet), sveslav. i praslav., »1° biljka lichen, 2° (metafora) kožna bolest, krasta«. Deminutivi na *-ić lišajić,* možda na *-ьc > -ac lišac,* gen. *-sca* »trava«. Pridjevi na *-iv lišajiv,* na *-av lišav* (također bug.), određeno *Usavi* (Kosmet), poimeničen na *-ica Tišavica* f prema m *lišavko* (Kosmet), *lišajevac trava =· lišajvac;* neologizam *lišajnici.* Denominal (inhoativ) *lišajiviti te* (Vuk), *oblišajevit se* (Lika). Praslav. izvedenica na *-ej* od *Uh* (v.), upor. bug. *lišej.*

Lit.: ARj 6, 118. 8, 400. *Elezović* l, 367. *Miklošič* 170. *SEW* l, 724. *Holub-Kopečný* 208. *Bruckner* 300. *Mladenov* 277.

lít[1] f (16. v., Dubrovčani) = *Kto* n (Mikalja) »udarac plošnom stranom mača ili sablje«. Prilog na *-imice : Utimice* (narodna pjesma, samo uz *udariti,* 18. v., obratno *sječimice) = lićimice* (Risan, Vuk). V. *tilut.*

Lit.: ARj 6, 53. 122. 125.

lit[2]**,** gen. *-i* f <17. v., Ivan Držić, Dubrovčanin) »parnica«. Od tal. učenog *lite* f < lat. *lis,* gen. *litis,* pred-ie. podrijetla. Femininum kao u *universitad,* gen. *-i* itd.

Lit.: ARj 5, 123. *REW** 5079b. *DEI* 2250.

lít[3]**,** gen. *-i* f (m prema Vuku) (Gornje primorje, Crna Gora, Ljubiša, Dubrovnik okolica) »1° hrid, stijena, f npr. *visoka lit, 2°* toponim *Glatka lit* (Sutomore; u toj liti ima dva komadića zemlje)«. Deminutiv na *-ica litica* f (Vuk, 16. v.) »1° isto što lit, 2° toponim (Srbija)«, pridjev na *-ev litičev* (Martié). Prema toponimu *Lita stěna* (1330, Peći, meda selu Grčarevu i Dosudu) čini se da je *lit* bio i pridjev, ali se ta sintagma može tumačiti i kao apozitivna složenica tipa sic. *Lingua glossa.* Možda od gr. λίθ-ος »kamen«. Nije objašnjen prijelaz od grčkog maskulinuma medu apstrakte deklinacije *i.* U učenim terminima λίθος ulazi u složenice kao prvi

ili drugi član: *megalit, litograf, litografija, litografirati.*

Lit.: ARj 6, 122. 123. 125. Vuković, *NJ* 3, 185. *Rohlfs* 1254. *DEI* 2251. Vasmer, *GL* 90.

litak, gen. *-tka* m (Srbija, Vranjski okrug) »ženska haljina povrh košulje od vranoga šajka«. Prema pridjevu i prilogu *lito* (Kosmet, protivno *četvor,* uz *sukno)* »vrsta tkiva, rijetko platno, sukno«, *litak* je poimeničen pridjev na *-bkb.*

Lit.: ARj 6, 123.

litanije f pl. (16. v.) — *litaniji* (Istra) = *litanije* (Rab) = *letanije* (17. v., talijanizam) »(katolički crkveni liturgijski termin, internacionalno) molitve u nizu«. Od lat. kršćanskog *litania* > tal. *litania, letame* f pl, (Pisa) < gr. apstraktum λι·:ανέια od λίτανος »ponizna molba«, izvedenica od λιτή f > *litija ï* (tako u stcslav., bug. i ukr., glede dodanog *-ja* zbog deklinacije upor. *ćefalija)* »(pravoslavni crkveni termin) procesija (kod katolika)«.

Lit.: ARj 6, 16. 123. 124. Kušar, *Rad* 118, 21. *DEI* 2210. 250. Vasmer, *GL* 90.

lītār[1] m (17. v., Vuk, Dalmacija, Divković) »1° ličina, konopac, ogrljak, 2° kajiš kojim se ženske opasuju«. Od srgr., ngr. λι-τάρι(ον) pisano i λητάρι (od εἴλητόν) »isto«. Značajno je što se taj grecizam upotrebljava u Dalmaciji. Ide prema tome u isti red u koji i *koludrica, pedepsati.* To znači da je posuđen u bizantinsko vrijeme dok su dalmatinski gradovi sačinjavali bizantinsku temu. Ovamo ide kao pseudolatinizam (ili kao krivo učeno prema lat. *et* > tal. *ŕí) liktar* m (narodna pjesma, 18. v.) »uže što se njim vežu i vode lovački psi u lov«. *ARj* dodaje da to značenje nije izvjesno. Grecizam je balkanski: arb. *litár* »istot.

Lit.: ARj 6, 123. *Miklošič* 170. *SEW \,* 725. Vasmer, *GL* 86. *GM* 247.

Htar[2], gen. *-tra* m (Rab, južni krajevi) = *litra* f (Vuk, Kosmet, sjeverni krajevi, ŽK) »1° mjera za tekućine, 2° staklenka te mjere, 3° mjera za težinu«. Složenica *decilitar, hektolitar.* Pridjev na *-en litren,* poimeničen *litrenjača* f (Vuk) »sud što sadrži litru«. Deminutiv na *-ica litrica* (Vuk) »mjera za težinu«. Od srlat. *litra* < gr. λίτρα, λίτρον > tal. *litro.* V. *Ubra.* Grecizam je balkanski: bug. *litra* f »Mass oder Gewicht 1/4 oka«, arb. *litre.*

Lit.: ARj 6, 123. 125. Kušar, *Rad 118,* 23. *DEI* 2253. Vasmer, *GL* 90. *GM* 247.

litera f »slovo«, deminutiv na *-ica* (upor. *ćirilica, latinica) literka* »minuskulno pismo u tisku« (Belostenec). Radna imenica na lat. *-atus* > *-at literat* m, na *-Mor literator* (jedna potvrda, 1866) »književnik«. Pridjev na *-arius* > *-ar* + *-tin literarni* (određeni, uz *kritika).* Apstraktum na *-atura literatūra* f (Budmanijev akcenat) »književnost··. Učeni latinizmi.

Lit.: ARj 6, 123. *DEI* 2253.

literîcija f (Rab) »žutica«, od tal. medicinskog termina *itterizia* (učeno, s članom), od gr. ἴκτερος > lat. *icterus* »žutica«; *žutica* ie kao i njem. *Gelbsucht* prevedenica (calque).

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 19. *DEI* 2126.

liti, *lijem* impf. (Vuk) *(do-, iz-, ispo-, ispre-, ispro-, na-, naša-, oh-, oba-, od-, pre-, pri-, raž- į se l, s-, sa-, u-, za-}* = *let, lejem* (Cres) prema pf. *linuti, - m* (Vuk), u narječjima *Ujati, ujem* (ŽK, čakavci, kajkavci, upor. stcslav. *Ibjati), blijali* (sa gubitkom *o-* u prefiksu *ob-),* baltoslav., sveslav. i praslav., »tundere, giessen«. Iterativ se pravi s pomoću *-va-* u dva vida, prijevojnim duljenjem *-Hvati, -līvām* --= (i sa unošenjem jata iz stcslav. *Ičjn,* pored *hjņ,* može biti i pseudojekavizam) *lijevati, lijevam* (Vuk) pored *-Ijevati,* hrv.-kajk. *-levali,* najčešće samo s prefiksima. Prvi oblik dolazi ne samo kod ikavaca nego i kod ekavaca. Od obaju prave se izvedenice. Postverbali: *zaliv, rázliv* »1° Wasserscheide (u određivanju granica, pravni termin), 2° toponim«, *izliv, odliv, naliv* (današnji neologizam *naliv-pero), poliv, přeliv, nalívá* »poplava«, *l'ivo* n (Mrnavić, Kavanjin), *zaljev, lijev* (18. v.), *slijev, naljev.* Odatle izvedenice na *-ьc livac,* gen. *-vca* (Daničić, Milićević), *nàlivak,* na *-ica nalivica* (Vrbnik) »jaka kiša«, na *-tk lijevak,* gen. *-vka* m pored *lijevka* f, s deminutivom na *-ić Ijevčić* (Vuk), *nàljevak,* gen. *-vka* (Vuk), *dòljevak* (Vuk) »Füllwein, vino kojim se bure doliva«, *proljev* »Durchfall«, *zaljeva* f »Art sauere Milch«, *obljevača* (Mrka Poljana) »ispolac«, *slijevalac, slijevalište, slijevalo* (Šulek), *ražljeuša (v* ispalo) = *ražljevača, izljevača.* Toponim *Ražljevi, Ražljevo.* Na *-ka polijevka* »juha« (upor. češ. *polívka* pored *polévka), slijevnica,* neologizam *Ijevarnica* (Šulek), poimeničen part. perf. pas. *Ijevenik* (narodna pjesma) »sačma«, sa crkvenim sufiksom *pro-Ijevenije* n (Piva-Drobnjak) »velika kiša«. Ovamo ide i metaforički naziv *sliv* (Vrančić »zmija, biscia«, Vitezović »vodena zmija«; Božava, Baraković) »blavor, tri puta veći od mulavara (v.)«, koji se tumači kao *sliven* ili *zauljen,*

»kao mijeh zauljen«, ako se pod tom narodnom etimologijom ne krije nešto drugo. Pridjev na *-ьn livan* (jedna potvrda, 17. v.), poimeničen na *-ica livnica* (Vuk), *topoUvnica* (neologizam). Postoje još izvedenice od *liti, Ujati:* na *-je izliće, proliće.,* složenice *krvoproliće, krvolija* m »Blutvergiesser«, *salitak,* gen. *-tka,* na *-avica ujavica* (Vuk) »dijare, bujanje« = *lijăvina* (Istra), *lej* (Cres) = *Rj m* (Buzet, Sovinjsko polje) = *Ujak,* gen. *lij ka* (Istra) »lijevak, tratur«. Izvedenica od *liti* na *-tati: lítati, litām* impf. (Vuk) *(iz-, po-, u- se,* Kobmet) »1° ispuštati meku ili žitku nečist, bujati, *2°* (pejorativna metafora) svašta govoriti (Ston)« prema pf. *lanuti, -em* (Vuk). Odatle na *-ónja Útónja* m (Vuk, Ston) »1° vo, čovjek, koji ima diare, *2°* koji mnogo govori (Ston)«. Na *-avica Hlavica = Ujavica* »diare«. Ovamo se još stavlja Marulićev pridjev na *-iv sklitiv* »dysentericus, elend aussehend« < **slitiv* (s umetnutim *k* kao u *skliz, skljez < sljez,* v.). Taj pridjev može se i drukčije tumačiti. Na *-enica sklitenica* »ricinus, zlatenica, zlateničnjak« = *sliterac,* gen. *-rea.* Riječ *lějbka > Ujak* »lijevak«, *lêjka* (Niš, Srbija) »tikva« je kulturna riječ, koju posudiše Rumunji *leică,* sa deminutivom *leicuță,* Madžari *liu = léjü = léjõ = léhá.* Rumunji posudiše i glagole α *siei* »liti«, *a polei* »pozlatiti« < *politi,* odatle *poleială* »pozlaćenje«. Vokal j je nastao od ie. dvoglasa *ei* u korijenu **lei-* »liti, teći, curiti«. Upor. gr. λείβω, got. *leiba* »vino od voća«, lit. *lieti* »kišiti« = lot. *liêt* »liti«, lit. *lietus* »lijevak«. Sveslavenski je prijevoj *lôj* m »sebum, Talg«, praslav. nomen actionis od prijevojnog korijena za perfektum od *liti.* Prvobitno mu je značenje »ono što je izliveno > istopljeno«. Po zakonu rezultata postao je konkrétum. Dolazi još s prefiksima *pòloj* m »vadum, der Überschwemmung ausgesetzter Ort« od *politi* »begiessen«, *pòlojac* m »nizina gdje se voda zadržava« (Drenovci), *sloj,* gen. *sloja* »Schichte« od *sliti,* koji posudiše Rumunji *sloiu (de ghiaia)* »1° angefrorener Regen, 2° Wachs-, Talgbrot«, pored *a sloi (ceara)* »das Wachs in Brote giessen (pčelarski termin)«, deminutiv *sloisor.* Odatle pridjev na *-ьn lóján,* f *lòjana* (17. v.) pored f *lôjna,* poimeničen na *-ica lojanica* pored *lojenica* »svijeća«, na *-anski lojanskī* (Ston), na *-αv lojav.* Na *-ar lòjãr,* gen. *-ara* (Boka) prema f *lojàrica* (Boka) »zgrada gdje se topi loj«. Denominal na *-iti lòjitì, -lm* (Vuk, i u drugim slavinama) »mazati lojem«. I za ovaj prijevoj postoje baltičke paralele stprus. *sloyo,* lit. *lajas.* U drugim ie. jezicima nema mu paralela. Baltoslavensko značenje je jedinstveno. U drugim ie. jezicima je preneseno na rijeku itd., arb. *lume* (odatle toponim *Ljuma), luse* »potok«, kimr. *lliant* »rijeka, more«, lat. *litus* »obala« (odatle kod nas *Litoral* za *Primorje).* Ovamo i *Litva* < lit. *Lietuva,* lot. *Leïtis* »Litvanac«.

Lit.: ARj 2, 613. 607. 3,-938. 4, 1. 22. 226. 221. 222. 5, 959. 58. 85. 6, 59. 85. 96. 136. 138. 123. 125. 126. 127. 128. 7, 418. 420. 425. 604. 8, 397. 399. 400. 406. 13, 521 -3. 247-52. 578. *Mažuranić* 1229. Vuković,. *SDZb* 10, 399. *Elezović 2,* 389. *BI* 2, 423. Tentor, *JF* 5, 211. *NJ 2,* 218. *Miklošič* 168. 307. *SEW* 1, 709. 729. *Holub-Kopečný* 208. 339. *Bruckner* 289. 311. 500. *Vasmer 2,* 46. *Trautmann* 156. 306. *WP 2,* 392. Belić, *Priroda* 299. *Mladenov* 278. 591. *Tiktin* 1439. 1440. 1442. 1204. Jagić-Leskien, *ASPh* 5, 85. Scheftelowitz, *KZ* 53, 268. *GM* 251-251. *Boisacq*[3] 564. Machek, *Slávia* 16, 189.

utrošiti, *-ïm* pf. *(koga, čega,* Vuk, bokeljski grecizam) »oprostiti, izbaviti, osloboditi«. Od gr. aorista ἐλύτρωσα od λυτρώνω »isto«. Upada u oči glagolska kategorija na *-iti* prema *-osati* (v.) u *žigosati* itd.

Lit.: ARj 6, 126. Vasmer, *GL* 90.

liva f (Stulić, koji veli da je uzeo iz misala) »vjetar jugozapadni, lebić«. Za Budmanija nije dosta pouzdano. Nije potvrđeno u narodnim govorima. Nalazi se još u arb. *live* u istom značenju. Od srgr. i ngr. λίβας < stgr. λίψ »isto«. Vasmer uzimlje vezu s imenom zemlje (horonimom) Λιβύη kako se pretpostavlja i za *lebić* (v.).

Lit.: ARj 6, 126. *GM* 247. Vasmer, *GL* 91.

livada f (14. v., Vuk, danas općenito) = *(a > o* pod uplivom labiodentala) *Uvoda* = (pseudojekavizam) *Ijevada* (sjeverna Dalmacija) »1° polje, sjenokoša, luka, 2° raširen toponim u istočnim stranama i u Makedoniji«. Deminutiv na *-ica livadica.* Pridjevi na *-ьn > -an livadan,* poimeničen na *-jak livadnjak* »biljka«, na *-bsk livadski.* Kol. na *-je livade* n (13. v., također toponim). Radna imenica na lat. -arit« > *-ar Uvadār.* Balkanski grecizam (srgr. i ngr. λιβάδι/ον/, augmentativ λιβάδα »isto« pored λουβάδι): rum. *livadă* pored *livade,* bug. *livada* (tako i ukr. i rus.), arb. *luvadh,* .s članom *luvadhi.* Hrv.-srp. i bug. femininum nastao je možda od grčkog augmentativa. Mogao je nastati i odatle što je srgr. λιβάδι bio identificiran sa dat. (lok.) ž. r., odakle je stvoren nom. na *-a.*

Lit.: ARj 6, 126. *Miklósié* 171. *SEW* 1„ 725. *Mladenov* 274. *GM* 254.

livan m (stsrp., u knjigama pisanim crkvenim jezikom, stcslav., rus., Aleksandrida) »tamnjan«. Od gr. λίβανος »isto«, semitskog podrijetla. Crkveni balkanski grecizam: arb. *liván.*

Lit.: ARj 6, 128. *SEW'*\, 725. *DEI* 2219. Vasmer, *GL* 91. *GM* 247.

lìvel m (15. v.) »1° kamata na novac uzajmljen na osnovu zaloga bez određenog roka plaćanja, 2^{U} (od Neretve do Velebita) svota što se na godinu plaća za tuđu zemlju uzetu na livel« = *livio,* gen. *-vjela* (Dubrovnik) »nasljedna daća«. Od tal. *livello* < lat. *libellas* (deminutiv na *-ellus* od *líber* »knjiga«) »forma di contratto«. Tal. primitivům *libro* < lat. *Uber,* gen. *-brí* očuvan je kao čist talijanizam *Koro* n (Perast, Boka, Dubrovnik, Potomje, Smokvica, Korčula Marulić) pored *libar,* gen. *-bra* m (Hvar, Rab, Cres) = *libar,* gen. *-bra* (Hrvatsko primorje, sjeverna Dalmacija, Istra) »knjiga«. Deminutivi na *-ić librlć* m (Hvar, Istra), na *-će libarce* n (Boka, Dubrovnik), na *-ьc* > *-äc librae,* gen. *-aca* (17. v.). Augmentativ na *-ina librina* (Istra). Pridjev *Rbrov* (16. v.). Na složen sufiks -ar + -i/a: *librarya* f (18. v., Primorje, Cavtat, Dubrovnik) »1° ormar za knjige, 2° knjižarnica, 3° knjižnica« < tal. *Ubrana* (1558). Budmani misli da je *libro* zbog kratkog silaznog akcenta dalmato-romanskog podrijetla. Kako je riječ učena, to je teško znati. Deminutiv na tal. *-etto* < vlat. *-ïttus libretto* m (kazališni je termin) također je potpun talijanizam.

Lit.: ARj 6, 37. 39. 128. Urlić, *NVj* 15, 139. Budmani, *Rad* 65, 165. Kušar, Aedi 18, 22. Hraste, *BJF* 8, 20. *REW'* 5009. *DEI* 2223.

lízati, *lížem* impf. (Vuk) *(do-, iz-, o-, ob-, po-, raz-, u-,* za-), baltoslav., sveslav. i praslav., »lambere, ungere«. Iterativ na *-va- -lizavati* (Jambrešić, Belostenec), *-Uživati, -Kzujèm* pored *-Užívam,* samo s prefiksima *(do-, iz-,* м-), na *-ovati oblizoval, podlizoval (se), -ujem* (Kosmet, Crna Gora). Pf. se pravi s prijevojem *ь* > *a làznuti, -ēm* (Vuk, Kosmet i Slavonija) *(ob-, u- se, za-},* slov. *oblez- noti,* prema *Užnuti* (Bella, Stulić) *(ob-},* od kojeg se opet pravi iterativ *ližnjivati, ližnjujem, obalznivati.* Oblik *laznuti* se onomatopeizira mijenjanjem *z* > *c lăcnuti* (Srbija). Deminutiv na *-kati laskati, -ãm* od *laznuti.* Izvedenice se prave od korijena *liz-.* Postverbal na *-łk: oblizak* m »ono što se oblizne«. Na *-vac oblizavac* (Jambrešić, Voltiđi), *lisavae,* gen. *-avca* »1° sladokus, 2° riba koja se u Dubrovačkoj rijeci zove i *slinavac* (Belostenec)« = *lizalac,* gen. *-avca.* Na *-ija* m, f *lizija* »pogrdna riječ« = *oblizija* m (Lika). Oblik *lizdra* (Brač) pejorativna je tvorba (upor. *cusra* za *cura)* »lukava, prevejana cura i žena koja laže i maže«. Na *-ulja oblizülja* f (Istra) »žena koja oblizuje«. Femininum *Kza* f (Ston) »žensko čeljade koje se svakome ulagiva«. Složenice prema sintagmi: *čankoliz* = *lizozdel* (Belostenec) = *lizozdelac* (Voltiđi) = imperativne složenice *ližipjate* (18. v., jedna potvrda) = *oblasni-prst* m (Jambrešić) = *ližisàhan* (17. i 18. v.), *lizibaba* f (Poljica) »sitna riba«; dva imperativa *ližiotar* (16. v., Dubrovnik) < *lizi* i ozari. Unakrštenjem izmjenjuje se *licemjer* u *lizimir, -äc, -an, -čina, -nost, -sivo* kod hrv.-kajk. pisaca. Vokal i je nastao od ie. dvoglasa *ei,* koji se nalazi u gr. λείχω. Prijevojni štěpen *i* nalazi se u njem. *lecken,* lat. *lingo.* le. je korijen **lei-gh* pored **li-ğh; z* je nastao od palatalnog *ğh:* u lit. *liežti, liežuvis* »jezik«, iterativ *laižyti* = lot. *laìzit.* V. *žlica.*

Lit.: ARj 2, 609. 222. 5, 862. 935. 6, 129. 109. 131. 132. 7, 420. 8, 391. 401. 402. 491. *Elezović* 1, 191. 192. 352. 2, 90. 98. *ZbNŽ* 8, 217. *Miklošič* 171. *SEW* 1, 725. *Holub- -Kopečný* 209. *Bruckner* 301. *Trautmann* 155. *WP 2,* 401. *Gorjajev* 186. Osthoff, *IF* 27, 163. *Boisacq*[3] 568.

lizdekača f (Vuk, Boka), obrazovana s pomoću istog sufiksa sa istoznačnim *opregača,* »opregača sa dugim resama«. Osnova kao da je arbanaska riječ, koja opominje na prezimena *Lizdeka* (pravoslavno, kod Sarajeva), *Müždeka* (pravoslavno, Hrvatska Krajina), *Čekrdeković* (katolici, Boka).

Lit.: ARj 6, 131.

lizgar, gen. -ara m (Budmanijev akcenat, Srbija, Leskovac) »gvozdena lopata«. Balkanski grecizam (gr. deminutiv na - άοιον λισγάρι, od λίσγος): bug. *lizgar* »isto«, λίσγος > bug. *liská.*

Lit.: ARj 6, 131. *Mladenov* 131.

lizimača f (Sulek) < lat. biljka *lysimachia* (Plinije), koja je tako nazvana po *Lysimachosu.*

Lit.: ARj 6, 131. *Sulek,* 201. 531. *DEI* 2248.

-lo, živ sufiks sr. r., sveslav. i praslav., postao od prošlog participa aktiva: *bilo* n (Vuk) od *biti* u četiri značenja, *vrelo* n od *vreli,*

djelo n od *djeli* (v.), *selo* od *sjesti* itd. Prvobitno je tvorio apstrakta koji postadoše konkréta. Stoji i mjesto praslav. *-dio: grlo* — češ. *hrdlo, salo* — češ. *sádlo, šilo* —· češ. *sídlo* itd. Hrv.--srp. je inovacija u tome što tvori i nomina agentis m. r. pejorativnog značenja od glagolskih osnova: *hajalo* »Zauberer« od *hajati, benétalo m* od *benetati* »langweiliger Schwätzer«, *blebetalo* od *blebetali, naklapalo* od *naklapati, bfgljalo* m od *brgljati* »der schnell und unverständlich spricht«, *bubalo* m »biflant« (u đačkom govoru) od *bubati* »učiti napamet«, itd. Medu ie. jezicima je samo slav., ali mu ima traga i kod starinaca u Anadolu, kod Etruraca. Usp. *-ilo.*

Lit.: Maretić 295-6. *Leskien* §§ 371. 378. *Vandrák* 1, 564. 569. 572. 573. Belić, *Priroda* 301. Budimir, *Rad* 282, 22.

lobizati (prez. *-am, -žem* nije potvrđen, nego ga je rekonstruirao Budmani) *(ob-,* 13. i 14. v.) iterativ prema *lobzati, -am, -žem* impf, (u tekstovima pisanim crkvenim ili miješanim jezikom) = danas *lõbzat* (Cres, Beli, također i kod Feretića u prijevodu *Pjesme nad pjesmama')* = (sa metatezom) *lozbăt, lôzbe* (Cres) prema iteratīvu *lobizăt, lobíze,* praslav., »cjelovati«. Nalazi se ustcslav. i rus. U *lobzati* ispao je ъ između *b* i *z,* koji pokazuje da je í u *-izati* nastao od jery-a, tj. od duljenja г, — ы < ie. и. Korijen *lob-* je u prasrodstvu s lat. *lambo, -ere* »lizati«, njem. *Löffel,* od ie. korijena **lāb- / *labh- / lap(K)-* »srkati«, koji je onomatopejski (oponašanje zvuka). Nije posuđenica iz germanskoga.

Lit.: ARj 6, 132. 133. 8, 402. Tentor, *JF* 5, 211. *Miklošič* 172. *SEW* \, 726. *WP* 2, 384. *Kiparsky* 44. *Boisacq** 561.

loboda f (Vuk) = *loboda* (Kosmet, ŽK), sveslav. i praslav., »biljka dobra za jelo, atriplex hortensis L., chenopodium«. U slavinama variraju oba *o* sa *e,* rus. *lebeda,* u hrv.-kajk. *labuda.·* Biljka je kulturna. Posudiše je Madžari *loboda,* Rumunji *lobodă,* Arbanasi *lehote.* Završno *-da* je kolektivni sufiks, prema Mladenovu *-oda* je sufiks. Slog *lo-* nastao je po zakonu likvidne metateze. Upór. bug. ime rijeke *Lom,* od predrimskog *Almus.* Prema Brückneru potječe od korijena *olb-* »bijel« = lat. *albuș,* tj. biljka je nazvana po boji kao i *labud* (?). Drukčije tumači postanje Machek. On uzimlje za njem. naziv *Melde* i za lit. *balanda* kao i za *loboda* = *lebeda* isto podrijetlo **bhelde* (njem. *b/tri),* s metatezom *b - l > l - b u* slavinama, tvrdeci da je riječ pred-ie. Upor. još gr. βλίτον > lat. *blitum* > *blitva* (v.).

Lit.: ARj 6, 132. *Elezović* 1, 367. *Miklošič* 172. *SEW* 1, 698. *Holub-Kopečný* 200. *Bruckner* 310. *KZ* 45, 48. *Mladenov* 277. *WP* 1, 93. *GM* 239. Haggerty-Krappe, *RES* 13, 244-245. Machek, *LP 2,* 149. *ZSPh* 19, 66. *NŘeÍ* 28, 179.

lòbud m (narodna pjesma) »buzdovan«. Balkanski turcizam (tur. *lobut)* iz ratne terminologije: bug. *lobut* = *lobut.*

Lit.: ARj 6, 133. *Mladenov* 1327. *Lokotsch* 105.

loca f (Srbija, Vojvodina, Vuk) »kurva«. Na *-ika lõika* (Vuk). Od madž. *lotyó.*

Lit.: ARj 6, 133. *Miklošič* 428.

loćika f (Vuk, Dubrovnik) = *loćika* (Rab) = *lošćika* (Galičnik, Makedonija) = *ločika* (dva Slavonca, 18. v.) = *lućika* (Rijeka) = slov. *ločika* »salata, salata (hrv.-kajk.), ljetna salata«. Nalazi se u zapadnim slavinama, na sjeveru i jugu. Ne može biti praslavenska posuđenica, kako misli Budmani, zbog toga što je vrtna kultura vezana na kasnije samostane iz bizantinskog i karolinškog doba. Iz hrv.-srp. je arb. *loxhikë* pored *logike* prema *latugë* iz tal. Pridjev na *-ьn* > *-an loćikan,* u kojem upada u oči *k* mjesto *č.* Augmentativ na *-ina loćičina* (Stulić). Ako se uzme da je lat. *u* glasilo Ш, Miklošičeva pretpostavka **loktjuka* < lat. *lactūca* može biti ispravna. Upor. polj. *locyga* prema *murus* > hrv.-srp. *mir.* Ta posuđenica ide u isti red kao *vrt* < *hortus, vrtal* < *hortulus, vrtača* < *hortacea.* Od lat. poimeničenog pridjeva ž. r. na *-ūcus* (upor. *cadücuf) lactūca* (se. *herba),* od *lac,* gen. *lactis* > tal. *lattuga,* engi. *lettuce,* stvnjem. *lato-Ma,* nvnjem. *Lattich,* iz vulgarnog latiniteta na zapadnom Balkanu.

Lit.: ARj 6, 133. 191. Kušar, *Rad* 118, 15. Belić, *Galičnik* 107. *Pleteršnik l,* 527. *Miklošič* 173. *SEW* 1, 730. *Holub-Kopečný* 209. *Bruckner* 310. *REW*[a] 4833. *DEI* 2182. Vasmer, *RSl 6,* 198. *GM* 231.

loćnjak, gen. *-aka* m (Brač) = *lòtnjãk* (Brač) = *noćnjak* (Bella, Stulić) = *notnjak* »olio vergine, ulje iz masline, koje nisu sasvim sazrele, oleum lixivum, purissimum, puhen = puven (Dalmacija) = puveno ulje (v.) (Podgora, Dalmacija) = samotok, lambik«. Oblik *loćnjak* je nastao iz *noćnjak* disimilacijom *n - ń > l - ń.* Grupa *ćń* > *tń* kao u *kutnji* za *kući.* To se ulje upotrebljava za *noć,*

kao lijek. Naziv je nastao poimeničenjem pridjeva *noćni* s pomoću sufiksa *-jak.*

Lit.: ARj 6, 134. 160. 8, 219.

loding m »fišek, kehar > ker (v.), fisaié«. Od njem. *Ladung.* Razvitak sufiksa *-ung* > *-ing* kao u *fălinga, fumiga,* slov. *rajtįnga.*

Lit.: ARj 6, 134.

Lodovik m — *Ludovik* (16. v., Vetranie) = *Lodoviko* (15. v.), muško lično ime, čist talijanizam *Ludovico* germanskog podrijetla *Hlupaiüig* (dvosložan tip *Mupa* + *Wig),* u naše doba kroatizirano u *Ljudevit,* koje je slavensko ime i nema etimologijski ništa zajedničko s germanskim ličnim muškim imenom. Od fr. *Louis* istog podrijetla > tal. *Luigi* > *Luīdž* m (18. v., južno Primorje, Dubrovnik) prema f *Luīdža* (Dubrovnik) = *Luiza* f, prema madž. izgovoru dočetnog *-s* > *-š Lojiš* (14. v., 1368, ime madžarskog kralja), *Lauš* (ime brdašca, Banja Luka) = *Lovuš* (14. v.). Ovamo *Lui тη,* indeklinabile (17. v., porodično ime u Dalmaciji iz doba Napoleonovog). Hipokoristici *Luja* pored *Luja, Lujo, Laje* (Dubrovnik). Pučkom etimologijom dovedeno u vezu s učenim nazivom *àloè* < gr. ἀλοή «c hebrejski *aloth,* mlet. *Alvise* > *Aluviz* m = '(s aferezom) *Liiviz,* gen. *-iza (18.* v.), danas *Älojz(ije),* hrv.-kajk. deminutiv *Lõjzek* m prema f *Lojza.*

Lit.: ARj ì, 76. 6, 134. 203.

lodrica f (16. v., Kurelac, hrv.-kajk., sjeverozapadni krajevi, Fužine, slov.) — *hídrica* (ZK) »Pass, lagav«, deminutiv od *lūdra f* (Lika) »putunja za vodu koja se nosi na magarcu«. Prema Štrekelju od srlat. *luter* (Du Cange 4, 164) > tršć.-mlet. *Indro,* istro-rom. *loudro* < tal. *otre* < lat. *uter* (sa sraštenim članom kao u *lumbrela,* v.) »Weinschlauch«. Semantička paralela za »mijeh« (što u tal. nije potvrđeno) bila bi njem. *Butte.* Mlet. *Indro* u značenju »mijeh, mješina« nalazi se u *lúdro* (Palac kraj Rijeke). U dubrovačkom latinitetu potvrđeno je *ludrum* pored *udrum, utřes* od 15. v.

Lit.: ARj 6, 134. 199. *Pleteršnik* 1, 528. Štrekelj, *ASPh 12,* 461. *DAW* 50, 36. Jireček, *Romanen* 1, 90. *REW*[3] 9102.

-log, drugi elemenat u učenim složenicama za radne imenice naučnika iz raznih oblasti nauka: *astrolog, ginekolog, geolog* itd., odatle na *-ia* > *-logia astrologija, ginekologija, turkologija, geologija* itd. Danas su postali sufiksi koji se dodaju grčkim i latinskim riječima za oznaku nauka: *sociolog, sociologija, albanologija, glotologija* itd. Od gr. λόγος »ratio, riječ«. Odatle poimeničen grčki pridjev na - ικός *logika f* (17. v.'I gr. λογική, pridjevi na *-ьn logičan,* na *-hsk logički,* poimeničen m *logik* (17.) -- na *-jar logicar* (prema lat. izgovoru gr. *-o* --- (prema tal.) *lôdžik* (Mikalja, Bella), *lôdžika* (17. v., Mikalja, Bella, Stulić). Kao prvi elemenat složenice u *logotetb* (stsrp., 1378.) = *logovet* = *logopetb* (1369) = *lôgofet* (tako i tur. i rum. izgovor gr. *Q·* > *t, f, v, p)* »kandžilijer, sekretar, tajnik« < gr. λογοθέτη:, drugi dio od -.-ίθημι; *logogrifi* evropski grecizam, sadrži u drugom dijelu γρίφος »zagonetka«. Od grčke sintagme ó των λόγων ili του λόγου αριθμός > (matematički termin) *logaritam,* gen. *-tma* (Šulek), pridjevi *logaritamski, logaritmickí, logaritmaljka, logaritmovac,* gen. *-vca, logaritmovlje, logaritmovnik,* sve Šulekove izvedenice. Značenje od λόγος je ovdje »odnose.

Lit.: ARj 6, 134. 135. 136. *DEI* 2262. 2263. 2264. Vasmer, *GL* 91.

loger m (Račišće, Brač) »vrsta brodice koja ima giz i randu«. Od tal. *loger* pored *logre, lugara, logro* od engi. *lugger,* hol. *logger,* fr. *lougre.*

Lit.: DEI 2264. 2880.

lôgor m (18. v., Vuk, Lju'oiša, Crmnica) = (sa umetnutim *rí) langor* (Crmnica) »oko, tabor«. Denominal na *-iti logoriti, -гm* (ŽK, Vuk) = na *-ovati logorovati, -ujem.* Na *-ište logorište* (također toponim). Od njem. *Lager.* Glede *-er* > *-or* upor. *cukor* (ŽK) pored *cükar,* gen. *cukra* (u hrvatskim gradovima).

Lit.: ARj 6, 135. Miletić, *SDZb* 9, 391.

lôgoška f (Bačka, Vuk) = *lugoška* (Baranja) »čardaklija, odrina«. Od madž. *lugas* »odrina«, sa našim sufiksom *-bka.*

Lit.: ARj 6, 136.

lógov pored *-ov* m (18. v., Vuk, Vojvodina) »1° kojim se upravlja sa strane (upor. semantičku paralelu *parip,* v.), 2° (metafora, mlinski termin) u gatu u vodenici sprava za isticanje suvišne vode (Vojvodina)«. Pridjev na *-skī logovskī (ani).* U bug. *logoj.* Možda ide ovamo pogrdna riječ *longov* (nije naznačeno značenje). Rum. *lăgău* »pokrajni am«. Od madž. participa *lógó* »schwebend, hängend«, *logos* »Beipferd« > polj. *logosz.*

Lit.: ARj 6, 136. 151. *Mladenov* 277. *Miklošič* 172. *SEW* 1, 727. *Bruckner* 310.

lôjga f (Brač) »konop na mreži pri kojemu su pribivene olovnice« = *lūjga ţ* (Bella, Stulić, Potomje) »konop za vezivanje vršava, ličina, fune di teglia«. Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. poimeničenog pridjeva *i.* r. *longa* > mlet. *longa* (Romagna) »striscia di cuoio« = tal. *lunga;* upor. slov. *longa* f »Kurbel an der Sagemühle«; *ng* > *jg* nastalo denazalizacijom preko *ńg.* Prilog *delongo* (tal. prijedlog *de* > *di,* Boka, Perast) = *delongo* (Budva, Prčanj, npr. *ajde i vrati se delongo* »idi i ne zaustavi se, nego se odmah vrati«) »brzo« (mlet. *delongo,* istro-rom. *delçngo* pored *dulçngo,* tako i sjev.-tal.).

Lit.: ARj 2, 336. 6, 137. 203. Skok, *Term.* 162. *Pleteršmk* l, 531. *REW** 5119. *DEI* 2285. *Ive Ì6.,* § 26.

lojka f (Makarska, Zore) »morska riba ciupea aiosa«.

Lit.: ARj 6, 138.

lôjstro n (Dubrovnik, *j* umetnuto kao u *hajs* < *basso,* v.) »l ' so što se nalazi na staklima od prozora kad je velika morska oluja, 2 južni vjetar« — *oštrija* (dočetak nejasan) »južni vjetar« (Mikalja) = *oštar,* gen. *-štra* (Božava), *delošlar (de* tal. prijedlog), *polõštar* (složenica *pol-* »polu«) = *loštar,* gen. *-štra* (Veli otok) = (sa *-ьc* > *-ac) lošlrac* (Veli otok) = (sa tal. deminutivnim sufiksom *-ino) loštrin* (Božava), augmentativ na *-ina loštračina* (Veli otok). Od tal. *ostro* < lat. *auster,* s aglutiniranim članom i bez njega.

Lit.: ARj 6, 928. 9, 333. Budmani, *Rad 65,* 162. *REW*[3] 807. *DEI* 2701.

lôjtra f, običnije pl. f *lôjtre* (ŽK, hrv.-kajk., ugarski Hrvati, slov., sa drugim vokalom polj.j ukr.) = *lojtre* (Lika) »1° ljestve, 2° Wagenleiter«. Na *-išće: lojtrišće* (Prigorje) »jedna strana od lojtara«. Rum. *loitră f* »Wagenleiter«. U tom je značenju na istoku rašireniji oblik bez^': *lotre* (Kosmet, protivno *kanale,* v., Lika) = *lotra* (18. v., Vuk, Vojvodina, Srbija, sjeverna Dalmacija). Od njem'. *Leiter,* koruško-njem. *loıtr.* Madž. *lajtorja* pored *letra.*

Lit.: ARj 6, 138. 160. *Elezović* l, 370. *Miklósié* 173. *SEW* l, 729.

lòkanda f (zapadni krajevi, Dubrovnik, Cavtat, Boka) = *lokănda* (Istra) »gostionica, krčma«. Poimeničen lat. gerundij ž. r. *locandus* od *locare,* od *locus: locanda* (se. *domus)* »kuća pod najam«. Odatle poimeničen pridjev na *-alis lokal* m, *lokalo* n »mjesto, leglo« (Stojanović), pridjev na *-ьn* > *-an lokalan,* glagol na - ίζειν > *-iz* + *-irati lokalizirati, -lisīrām,* apstraktum na *-alio* > *-adja lokalizacija.* Riječ *locus* u tehničkim složenim *izrazima* kao prvi član: *lokomotiv* m (1865), danas f (prema mašina) *lokomotiva,* pridjev *lokomolivan* (1853, 1865), *lokomobil.*

Lit.: ARj 6, 138. 140. Budmani, *Rad* 65, 165. *REW** 5094. *DEI* 2257.

lokati, *lečem* impf. (Vuk) *(do-, iz-, na-, ob- se'),* baltoslav., sveslav., praslav., -Ί " (subjekt: *pas)* schlürfen, 2° (pejorativno, subjekt: *ljudi)* opijati se, 3° (subjekt *voda.* objekt *put,* s prefiksom *raž-)* isplakati (Lika)« prema pf. *loknuti, -cm* (Vuk) »jedanput zalokati«. Postverbal *lok* m »ono što se dade svinji lokati», drugi elemenat složenice *krvolok,* s pridjevom na *-ьn krvoločan.* Apstraktum na *-ilo lokilo* n »lokanje (Istra, sufiks kao u *šeřilo* prema *pilo)·.'.* Sa madž. sufiksom -os *lokoš* (ugarski Hrvati, Stulić) »tko loče«. U baltičkoj grupi ie. onomatopejski korijen **laq-* očuvao je prvobitno značenje »lizati«; lit. *lakti* (subjekti *pas, mačka),* pridjev *lakus* »proždrljiv« = lot. *lakt, laka* »piti (subjekt *pas)«* i u arm. *lakem* »ližem«, stcslav. *lokati* »lambere«. Od iste osnove pravi se i novija onomatopeja *lök lök* (Brač) »glas kojim se zove prase na korito«. Umetanjem suglasnika *m* pojačava se onomatopeja *nalòkmati se* — *nalokmariti se* »nalokati se«.

Lit.: ARj 2, 609. 4, 222. 6, 139. 138. 7, 422. 8, 403. *Miklošič* 173. *SEW* l, 723. *Holub--Kopečný* 209. *Bruckner* 311. *WP* 2, 380, *Trautmarin* 148. Schulze, /CZ 52, 105. *GM* 240.

lokma f (Vuk, Srijem, Kosmet) = *lokva* (Vuk) »komad varena ili pečena mesa«. Radne imenice na *-as lokmaš* (Kosmet) »muftaš« = na *-dzija lokmadzïja* (Kosmet) »izjelica, muftaš«. Balkanski turcizam (tur. *lokma* < ar. *lukma* »Bissen, Fetzen«) iz svakodnevne terminologije hrane: rum. *locma,* arb. (Gege) *llokmë* — *llomkë,* cine. *locmae* f »espèce de boulettes de pâte soufflées et sucrées«, ngr. λοκμας (= λουκουμάς ?).

Lit.: ARj 6, 139. 141. *Elezović* l, 369. *Miklošič* 173. *SEW* \, 729. Matzenauer, *LF 9,* 214. *GM* 233. *Pascu 2,* 704. *Škaljić** 435.

lokoč m (Hrvatsko primorje) = *lukoč* (Dalmacija) »(brodski termin) u ladvi ili copulu rebra koja podupiru daščane bokove, koji se zovu okane (v.) ili paramorte, kastnóle«. Ovamo

ide *lukoća* f (Vrančić) »1° lijevča — madž. *lőcs* = leuch (v.), 2° u lađi krivo drvo koje drži dno i rebro«. Izvedenica je bez sumnje od *luk.* Sufiks *-oč, -oca* bit će isti koji u *saloča* (v.), *kalamoč* (v.). Nije naš nego starodalmatski (romanski), lat. deminutivni *-uceus.* Upor. *Arcuzo* (Split) = hrv. *Lučac.*

Lit.: ARj 6, 213. Skok, *Term.* 135 (slika). 136.

Lòkrum m (otočić dubrovački). Današnji je oblik nastao iz *Lòkruman,* gen. *Lokrūmna* (Marin Držić). Taj se osjećao kao pridjev na *-ьn* > *-an.* Zbog toga je odbačen, jer ne priliči otočnom toponimu. Ti tvore ktetika samo s pomoću pridjeva *-bsk* (upor. *hrvatski, brački* itd.). Hrvatski je maskulinum kao u cijeloj jadranskoj toponomastici, koliko je naša. Izuzetak čine samo *Šolta, Korčula,* koji su mletačke posuđenice. Tal. je f *Lacroma* kao *Brazza, Lešina, Curzola* itd. Historijske su potvrde vrlo brojne zbog nekadašnjeg benediktinskog samostana na njemu *(lacromonense monasterium).* Variraju ispuštanjem *la-: Croma, Crumpna* koji se smatrao tal. članom: 1115. *Lacrómono, Acrumina* 1200. Naglašeno *0* potječe zacijelo iz *ü* (upor. dubrovački deminutiv *saloča* od *sala* sa deminutivnim sufiksom *-uceus).* Bujna vegetacija otoka upućuje na postanje od *acrūmen* »kiselo voće (naranče, limuni)«.

Lit.: ARj 5, 140. Skok, *Slav.* 246-247.

lokuma f = *lòkum* m = *lakúm* = (u Kosmetu) *lokum* = *lukům* (sve skraćeno od slijedeće složenice) = *rahatlokum* »poslastice od šećera i finog brašna«, deminutiv na *-ić lokumić* (Vuk) = *lukumić* (Banat, Srbija). Balkanski i evropski turcizam arapskog podrijetla (ar. složenica, prvi dio *rahat* = *raha* »razblaživanje« i drugi dio *halkum* »nepce«, značenje »ono što blaži nepce«) iz terminologije jestvina: rum. *lucumâ* = *rahatlicum,* bug. *lokum,* ngr. λουκουμάς, njem. *Rachatlukum.* Ispuštanje prvog elementa arabizma nalazi se 1 u osmanlijskom *lokum* »Art süsse Pastete von starkem Mehl«. Prvi elemenat nalazi se kao samostalna riječ kao apstraktum na *-luk rahàtluk* (Bosna) »mir« i u denominalu od *rahatli: razrahatlèisati se, -šem* »raskomótiti se«. I to je balkanski turcizam arapskog podrijetla: bug. *rahat.* [Usp. i *rahat].*

Lit.: ARj 5, 892. 6, 140. 12, 949. *Elezović* 1, 369. *Miklošič* 173. *SEW* 1, 730. *Mladenov* 278. 557. *Lokotsch* 1684. Matzenauer, *LF 9,* 214. *Školjić* 529.

lokva f (Vuk), južnoslav., praslav. *(loky),* »Lache, Tümpel, Pfütze«, danas po deklinaciji -α, u stcslav. po deklinaciji *u* (tako i lat. *lacus, -us): loky,* gen. *lokwe,* odatle *-va* (kao u *crkva)* i *loki* (Vrbnik). Izvedenice su od dvije osnove: od *lokv-* i *lok-*. Od *lokv-:* na *-ãnj lòkvãnj,* gen. *-anja* (Vuk, Ston) = na *-aca lokvanjača* »nymphaea«. Deminutivi na *-ica lokvica* (Vuk), sa dvostrukim sufiksom *lokvičica* (Ston), na *-ić lokvić* (Bakar) »biljka«. Augmentativi na *-ina ISkvina* (17. v., također toponim), na *-etina lokvetina* (Vuk), na *-urina lokvurina* (Ston). Pridjevi na *-ast lôkvast* (Bella, Voltiđi), na *-av lokvav* (Stulić), na *-en lökvén,* poimeničen na *-ica lokvenica* »voda iz lokve«. Od *lok-* pridjev *lokov* (Dečanski hrisovulj), na *-uža lokuža* (Hercegovina, sufiks prema *kaljuža),* na *-ãnj lòkãnj,* gen. *-anja* »mala lokva, Wassergrube«, sa deminutivima na *-ьc lokanjac,* gen. *-njca,* na *-zk lokanjak,* gen. *-njka,* na *-ić lokanjić, -čac* < *ьcъc lokanjčac* (Stulić). Unakrštenjem sa tal. *lago* nastade *lògãnj,* gen. *-anja,* s deminutivom *logdnjac,* gen. *-nca* (Stulić). Ovamo još *lokovitka* f »biljka viburnum, lopočika, ropočika, leprika«. Kako je *lopočika* izvedenica na *-ika* od *lopoč* = *lokvanj,* mora se uzeti da je *lokovitka* (18. st., Visovac) izvedenica od *lokva.* Kod *lokünja* postavlja se pitanje nije li iz lat. *lacuna.* Rumunji posudiše deminutiv *lacoviste* = *lokvić* (kod čakavaca, *şt* = š je od unakrštenja sa rum. *lac* < lat. *lacus).* Od sjevernih slavina riječ posjeduju Česi sa sufiksom *-ač lokač* »Pfütze«. U značenju »Lache« nije općenita hrv.-srp. riječ jer joj pravi konkurenciju *mlaka* (v.) + *mnaka* (ŽK). Po postanju je ie. Paralele su joj gr. λάκκος, lat. *lacus,* ags. *lagu* »jezero«, nvnjem. *Lâche.* Ie. korijen **laqu-* značio je »voda sakupljena u jednoj jami, jezero«.

Lit.: ARj 6, 134. 140. 142. 138. 139. *Miklošič* 173. *SEW* 1, 730. *WP 2,* 380. *Trautmann* 149. *Mladenov* 278. Scheftelowitz, *KZ* 54, 240. 56, 185. 58, 134 Hirt, *PBB* 23, 338. Matzenauer, *LF* 9, 199. *GM* 233. *Boisacq*[3] 552-553.

lola m (Vuk, Srbija) »1° (podrugljivo, pejorativno) visok mršav čovjek, 2° lud, suludast, budala« = *lolo* m (Ston) »neuredan čovjek«. Također slov. »nespretno žensko«, *lolek* »budala«. Nalazi se još u polj. Slov. i polj. dokazuju da ne može biti posudenica iz grčkoga. Denominal na *-ati lolati se, lolam* (Vuk) »skitati se«, *oljoljati se* (Srijem) »opiti se«. Onomatopeja reduplikativnog tipa, koja se još nalazi u bug. *lola, arb. lole* = *lulle* = *lylle*

»budala«, ngr. λωλός «budala«. Raširena je i u romanskim i germanskim jezicima.

Lit · *ARj 6,* 142. *Mladenov* 278. GAÍ 248. *Miklošič* 173. *SEW* l, 730.

lomiti, *-lm* impf. (Vuk) *(do-, iz-, isprc-, izod-, na-, r.apre-, ob-, od-, po-, poispre-, pre-, raz-, s-, sa-, n-'),* sveslav. i praslav., prema iteratīvu s prijevojem *o-a lamati, lāmām, laìì'.ljem (se)* (16. v.), u hrv.-kaįk. *-lam-Ijaìi, -lamlji-cati* (Jambrešić, Beloslcnec), s prefiksima, »frangere, brechen". U prijevoju *e — č: lijèmati, lijemām (na-* Lika), s prefiksima *iz-, на-,* i u istočnim narječjima ekavski *limati.* Izvedenice su od sve tri osnove: *lom-, lani-, lem-,* ali najviše ih ima od *lom-.* Postverbal *lom* *lom* (Piva-Drobnjakj m »! " lomljenje, 2 Waldrebe, clematis vitalba, 2 Gebüsch, 3 (u stcslav. *Iomъ)* sumpfiger Ort (to značenje ima arbanaski slavizam *ílom;, Ą (löm,* Kosmet) zgnječeni grozdovi na dnu (također i arb. *Honi)*.* S prefiksima *prijelom, prolom, slom* -/Untergang« (također toponim), *ulom, razioni.* Postverbal se širuje sufiksom *-bk: lômuk,* gen. *-lõmka* (Stulić), *oblomak* (Voltidi), *o(ď)lotr.ak,* gen. *-omka, ulomak, razlomak,* gen. *-mka* (neologizam za *Bruchzahl).* Složenica *kostolom, kamenolom* »petrarium > pétrira = petrara (Dalmacija)«. Augmentativi na *-ača lomača* »L breme granja, 2° suho granje, 3 ' Scheiterhaufen«, *oloirača* (Vuk) »breme trnja ili granja«, na *-ina lâmina* (Vuk, Boka), odatle deminutiv *ISminica* .(Boka) »česta«, *odlomčina.* Pridjevi na *-ьn laman* (18. v.), određeno *lomni* (narodna pjesma) = *lovni* (Crna Gora), poimeničen na *-iça lômnica* = *lônjica* »stog sijena« (Istra, Hrvatsko primorje), = (sa *mn* > *vri) lovnica* (Vuk) »naviljak«. U slov. *Ionica* = *lojnica* »Heuschober«. Nije jasan semantički razvitak. Možda je koja druga riječ koja ne ide ovamo. Miklošič i Berneker postavljaju **lo ъnica* kao osnovni oblik. Vrlo čest toponim *Lomnica* (Hrvatsko zagorje, Turopolje i kod Čeha) = *Lovnica* (Bosna); označuje zacijelo močvaran teren (upor. stcslav. *Ionгъ* »sumpfiger Ort«). U složenicama *vjeroloman,* s apstraktumom *vjerolomstvo, brakoloman, brakolomstvo,* s prefiksom *slaman (~na planina, puť)* (Piva-Drobnjak), prilog *slonino.* Pridjev na *-iv* = *-ljiv lòmiv* (Stulić) *(nesa-*)* = *lomljiv;* na *-ovit lomòvit.* Apstraktum *lomnja* f, prošireno na *-ava lomljava* (Vuk, narodna pjesma) < **lomnjava,* odatle na *-ina lòmljavina* (18. v.) < **lomnjavina* = (pejorativno) *lomljatanja* (Pavlinović) = na *-ež lomež.* Na *-ika lomika* »biljka saxifraga«. Na *-Hica tamilica* (Vuk) »u kokoši ključna kost«. Imperativna složenica *lomigora* (Vuk) »ime jarca i koze«. Deminutivni i augrnentativni glagoli: na *-kati, -alati-, otati: lomkati (na-* Lika), *lomotat, -am* impf. (Kosmet) »lomiti«, *-ocem* (Kosmet) (metafora) »govoriti koješta«, *lomBtina* f (Kosmet) »krntija«, *lomàrati, lamačem, lamatām.* Iterativni oblik *lam-* nije dao nikakvih zasebnih izvedenica, osim pridjeva *lamljiv* kud Vitezovića i *lamei* m (16. v., Vetranie). Od prijevojnog korijena *-lem* najvažnija je baltoslav., sveslav. i praslav. izvedenica *lentes* m (Buzet, Sovinjsko polje) »plužno željezo, raonik, vomcr«. Ta pretpostavlja upotrebu korijena *lem-* u *lomljenju* zemlje. I osnova i sufiks pokazuje u našim narječjima značajne varijacije, a tako i u ostalim slavinama. Odatle su deminutivi ' na -бс ,> *-ac,* -б/г > *-ak, -ić: lemešac, lemešak, lemesis* (Stulić); *-es* zamjenjuje *-išće* (upor. *toporište') lemišće* (hrv. -kajk., Belostenec), *-čšb:* (ikavski) *lemiš* (15. v.) = ijekavski) *lemles* = *letnlješ.* Prijevoj *lem-* prodro je također ovamo: *Ij'emeš,* odakle na osnovu disimilacije palatala / - *š* > *j - š jemeš.* Taj sufiks zamjenjuje u bug., rus. *-ež'.* búg. *lemez* — rus. *omez, oméžiki, -eh lem'èh* = *omeh, omešiki,* u polj. *-esz lemiesz,* češ. *lemech.* Kako pokazuje litavska paralela *lemesis* »Pflugschar«, osnovni je sufiks *-es-* kao u *tjeles-* od *tijelo,* koji je u praslav. bio raširen sa *-io.* Upór. i gr. νωλεμές »neumorno«. Riječ *lemeš* kulturna je riječ koju posudiše Madžari kao *lemes* i *lemez.* Arbanasi posudiše *lëmishtë* »gefallene Dürrreiser« < *lomača.* Glagol *lomili* dolazi u baltičkoj grupi u dva vida: u redukcionom prijevoju na г i u višem štěpenu na o: lit. *limti* »razlomiti« = lot. *linu* »unter schwerem Last zusammensinken«, stprus. *limtwei* 'lomiti«, u redukcionom štěpenu, koga nema u slavinama, prema lit. *lamdyti* »lomiti, frangere«, odatle *lamantas* »komad«, *loma* f »niedrige Stelle auf dem Acker« (upor. stcslav. *Iomь* »močvarno tlo«) = lot. *lāma* »Einsenkung auf dem Acker, Pfütze« (upor. predlat. *lama,* u Istri istro-rom. plural *Leme* > hrv. *Limskí kanal).* Njemačke su paralele za *lomiti lahm* »hrom« i stvnjem. *luomi* »slab«.

Lit.: ARj 2, 604. 609. 4, 222. 223 278. 587. 894. 5, 4. 6, 142. 144. 147. 64. 151. 170. 7, 528. 422. 8, 385. 403. *Mažuranić* 608. *Elezović* \, 236. 369. Vuković, *SDZb* 10, 403. *Miklošič* 164. *SEW* l, 700. 731. 736. *Holub-Kopečný* 202. 209. sl. *Bruckner* 294. 311, *ZSPh 4,* 216. *KZ* 43, 305. Vasmer, *ZSPh 2,* 473. *Trautmann* 162. *WP 2,* 434. *Mladenov* 272. 278. Iljinski, *Slávia 2,* 264-266. Durnovo,

Slávia 3, 266. 6, 223. Vaillant, *Slávia* 9, 496. Chodźko, *BSLP 5,* XVIII. Buzuk, *Uč. zap. v. Odessy 2,* 13. sl. (cf. *IJb* 10, 336). Machek, *LF 52,* 109-111. Osten-Säcken, *IF* 33, 223. 224. Buga, *RFV* 67, 232. si. (cf. *RSI* 6, 270). *RFV* 71 (cf. *IJb* 3, 150). Jokl, *Stud.* 111. Fraenkel, *Slávia* 14, 507. *ZSPh 6,* 94. Lewy, *PBB* 32, 142-143. Matzenauer, *LF 9,* 200. *Boisaeq*[3] 676. *GM'* 233. 243.

lompar m (Danica, 1870) »1° nekakva riba, 2° crnogorsko prezime«. Bit će zacijelo značenje krivo naznačeno, otprilike. U Lepetanama (Boka) *lompar* je »školjka uz pontu« — *lûmpar* (Stoliv) »školjka« = (bez *ni) lutar* (Dobrota) = *lutar,* gen. *-ara* pored *lūpār* = *lûmpar* »vrsta školjke, prilipak, patella cceru-lea«.

Lit.: ARj 6, 147. 226. Skok, *Term.* 56. *ASPh* 25, 436.

Lompridić (13. v., prezime dubrovačko) —- *Lompričić* (13., *ž* < *di),* od lat. imena gr. podrijetla *Lampridius* (gr. λαμπρός »svijetao«), potvrđenog u srednjovjekovnoj Dalmaciji. Hipokoristici: *Lompre,* gen. *-eta* (15. v.), *Lumpre* = *Lampro,* prezime *Lomprić* (13. v.) = *Lampre,* gen. *-eta* (14. i 15. v.). Deminutiv na *-ica Lamprica* 1422, *s Lamprцem* 1420. Odatle poimeničen pridjev u sr. r. kao toponim *Lámprvo* (Bogdašić, osamljen kamen i zemlja oko njega).

Lit.: ARj 6, 147. Jireček, *Romanen 2,* 41 — 42

lonac, gen. *lonca* m (Vuk) = *lonac* (ŽK) = *lonac,* gen. *-nca* (Buzet, Sovinjsko polje) »1° grnac (u istočnim krajevima), 2° cripulja (Bosna, Travnik) = đuveče (v.)«. Deminutivi na *-ьc lončec* (hrv.-kajk.), na *-ić lončić* (16. v.), na dvostruki deminutivni sufiks *-ićbk lončiček* (hrv.-kajk.). Augmentativ na *-ina lancina.* Pridjevi na *-ьn loncan,* poimeničen na *-ica lončanica* (Lika) »povrazača«, na *-en lončen* (16. v.), poimeničen na *-ica lonćenica* f (Krk, Dubašnica) »lonac u kojem se pravi sir«. Radna imenica na *-ar lončar,* gen. *-ara* m (također prezime) prema f na *-ica lončarica,* s pridjevima na *-ov, -ev lončarov, -ev,* odatle prezime *Lončarević,* na *-ski lončārskī,* apstrakta na *-sivo lončarstvo* i na *-ija lončarija,* na *-nica lončārnica.* Na *-ara lončara* (Vuk) »vrsta kruške«. Složenica *loncòpera* ssudopera«. Hipokoristik *Iona* (Vuk) nije isto što *lona* f »mala posuda za kavu (Vodice, Istra)«, sa deminutivom *Ionica.* Takav oblik postoji i u slov. u značenju »bedeckter Kessel«. Taj dokazuje da je *lonac* deminutivna izvedenica odatle (slov. *lonec),* ali je izgubila deminutivne značenje. Etimologija te južnoslavenske riječi nije utvrđena. Izgleda da je to mlađa južnoslavenska zamjena za praslav. *grnac.* Ne zna se da li je u prasrodstvu s gr. ληνός »kopanja« = ags. *lanu* (Matzenauer) ili s gr. λέκος = *lanx* .»zdjela«.

Lit.: ARj 6, 148. *Pleteršnik* l, 530. Ribarić, *SDZb 9,* 165. *Miklošič* 174. *ÌEW* l, 732. Matzenauer, *LF* 9, 215.

lonckneht m (15. i 16. v.) »njemački vojnik, pješak« = tal. *lanzichenecco.* Od njem. složenice *Landsknecht.* Usp. *lacmanin.*

Lil.: ARj 6, 148.

londza f (16. v., Dubrovnik) »karmenadel, potrbušina«. Od tal. *lónza* »lombata di maiale« < stfr. *longe de veau,* rašireno po talijanskim narječjima í u zapadnöromanskim jezicima, prema Battistiju od kelto-lat. nepotvrđenog *Claudia* ie. podrijetla, što bi odgovaralo lat. *lumbus,* njem. *Lende,* stcslav. *lędvije.*

Lit : ARj 6, 151. *REW*[3] 5190. *DEI* 2268.

Lone f (Dubrovnik), hipokoristik od *Eleonora.*

Lit : ARj 6, 150.

Longòbardac, gen. *-arca* m (Šulek, akcenat Budmanijev) =- *Longobardi* m pl., etnik, germansko pleme koje je zaposjelo sjevernu Italiju, preko Furlanije došlo u susjedstvo Slovenaca *(limes longobardicus,* lingvistička granica između Slovenaca i Furlana), pridjev *longobarđski* (16. v.), od iat. *longobardus* < germ. *langobardus,* prema Paulu Diakonu »duge brade«. Preko tal. *Lombardo* > *Lòmbarad,* gen. *-arda* m (18. v.), *lombardski,* ime zemlje *Lombardija* (17. v.), *Lianbarad.* gen. *-arda* (Dubrovnik), ime zemlje na nenagíašeni sufiks *Lombardija* (16. v.), na tal. sufiks *-ese* < lat. *-ensis Lombàrdêz,* gen. *-éza* m prema f *Lombardeskinja,* pridjev *lombardeski.* Ovamo na tal. pridjevske sufikse *-esco, -ino lumbardeška* = *lumbardîno* f (Lepetane) »vrsta masline koja daje vrlo malo ulja, krupnog zrna (služi za soljenje)«. Ovamo ide i internacionalni bankarski termin na njem. *-teren* > *-irati lombardirati, -bardīram* < fr. *lombarder.* Taj je glagol nastao odatle što su se talijanski bankari (13. v.) u Francuskoj (Monpellier, Cahors) zvali *Lombardi,* jer su bili podrijetlom odatle.

Lit: ARj 6, 132. 144. 151. *DEI* 2265. 2268.

lono n (samo u bug. domaća pučka riječ, u hrv.-srp. samo u tekstovima pisanim crkvenim ili miješanim jezikom; od novijih je pisaca upotrebljava Martié; ne postoji u slov.), sveslav. i praslav., »1° krilo, *2°* (metafora) genitalia«. Etimologija nije utvrđena. Možda je prvobitni oblik **lopno* . (Grünenthal) u prasrodstvu s engl. *lap,* njem. *Lappen,* ili ie. **loq-s-no* »Einbiegung«, ir. *less* »Hüfte«. Upór. *lakat* (v.).

Lit.: ARj 6, 151. *Miklósié* 173. *SEW* 1, 732. *Holub-Kopečný* 212. *Bruckner* 312. *WP* 1, 158. 430. *Mladenov* 279. Reichelt, *KZ* 46, 349. Grünenthal, *IzvORJAS* 18, 4, 127-147 (cf. *JF* 3, 204. *IJb* 3, 152). *Boisacg*[3] 568.

lopa f (Vrbnik, Topolo vac) »1 ° suša, šupa, *2°* ovčja staja (Karlovac), *3*[D] (Zagreb) 1394. *lopa seu stado* (> *štacun* »dućan«, ŽK), *4° lojpa* (Pregrada), pokriven ulaz u kuću, veža, trijem«. Deminutiv na *-tea tòpica* (Istra) »trijem, porticus« = slov. *lôpica,* »kleine Laube, Hüttchen«. Ovamo možda još toponim na *-ača Lopača* (dva zaselka, Rijeka, Hrvatsko primorje). U slov. postoje također varijante *lovpa* i *lojpa* pored *lopa* (Dolenjsko, Kranjska, Toimin, jugoistočna Štajerska) »Vorhaus, Laube, veža«. U Istri se govori još varijanta *lipa* »trijem«. Samoglas ť mjesto *o* bio bi razumljiv samo onda ako je postao od prijevojnog *a* kao u *Limskí kanal* < tal. *Leme,* lat. *lama.* Tada bi morali pomišljati na vezu s predrimskim *lappa* »špilja«, koje se nalazi na iberskom poluotoku i u južnoj Francuskoj. Ali se može pomišljati i tu kao *lopa / lojpa,* da je samoglas i u riječi *lipa* nastao kao u *Olib* < biz. *Aloip* < *alluvium* atrakcijom polusamoglasa *j* (upór. i *ganiepa* < *canapia* u Rovinju) od stvnjem. *louppia* > *louba* > nvnjem. *Laube.* Oblik *lipa* može da pretpostavlja **loipa* prema sjev.-tal. *lobbia* kao *cavea* > *kajpa,* ali *lopa* je zacijelo od stvnjem. *louba* kao *coparnjica* od *zoubar,* a *lojpa* pokazuje atrakciju *j* u stvnjem. *louppia* kao i u *gajba* < *cavea.* Ako je tako, *lopa, lojpa* > *lipa* potječu iz stvnjem. Preko tal. *loggia* = mlet.-furl. *loza* < germ, *lauba* > *(o > u) luža* f (15. v., Perast, Kotor, Muo, Dubrovnik, Kastav, pravni spomenici) »1° consilium, *2°* toponim (Dubrovnik, *Na Lužu* Muo)« = *loža f* (15. v., Primorje, Rab, Miholjice) »1° trijem, *2°* kuća za posao ili zabavu (upor. *nebeska loža,* Marulić), 3° isto što cërgan (Dobrinj), pred crkvom natkriveno mjesto da se ljudi sklone kad je kiša, 4° (akcenat *loža* ili *loža)* trijem u kazalištu«. Slov. *loža* »Wagenremüse«. Upor. krčko-romanski *lauza.* Varijanta s umetnutim *u* pred palatalnom afrikatom: *lõndža* f (Vuk, s epitetom *cernerii londźa,* Srbija, Kosmet, Dubrovnik) »1° trijem, mjesto gdje sjede ljudi i razgovaraju, 2[Э] sjednica, vijeće, odgovor, 3° (bug.) sabor majstora esnafa, 4[D] (1451) λόντζαν, dubrovačka konsularna kuća, 5° toponim (Bar)«. Kako se taj oblik nalazi u bug. i tur. (tur. *lonca* »Vereinigung ehrbarer Spiessbürger«), može se smatrati i kao balkanska riječ talijanskog podrijetla. Odatle denominal *lôndžati, -ām* impf, »vijećati«. Deminutiv na *-iça Londžica* (Slavonija, Požega) je toponim. Tal. *lòggia* (1311) je stari francuzizam: fr. *loge* < kslat. *laubia* (624) < frnč. *laubja,* nvnjem. *Laube.* Postoje još tal. oblici *lobbia, lubbione* sa semantičkim varijacijama, koji dokazuju da je germ. *laubja* ušlo u talijanski i preko Langobarda. Ti oblici nemaju veze sa hrv.-srp. Upor. još u Režiji *lazát* < furl. *loza.*

Lit.: ARj 6, 97. 151. 152. 154. 179. Budmani, *Rad* 65. 163. Kušar, *Rad* 118, 20. Elezović, *JF* 14, 197. *Pleteršnik* 1, 531. Šturm, *ČSJK 6,* 74. *Mažuranić* 610. Novaković, *ASPh* 9, 691-693. (= *GĞ* 9). *Miklošič* 173. *SEW* 1, 741. *REW** 4936. *Lokotsch* 1239. *Bartoli 2,* 200. Hubschmidt, *RH* 20, 255-257.

lopata f (Vuk) = *lopăta* (ŽK), baltoslav., sveslav. i praslav. naziv poljoprivrednog alata, »1° ašov, Schaufel, Spaten, 2° toponim«. Pridjev na *-ov lopatov* (Istra). Deminutiv na *-ica lopatica* (16. v.) »1° paletta, 2° (dio tijela) Schulterblatt, scapula (i u svinje), 3° toponim« = *lopatica* (Vodice) »Schaufel«, na *-čiča lapacıca* (Cres) »Schulterblatt«, *lopatičica,* s pridjevom na *-jast lopatičast.* Na *-as lopataš,* gen. *-aša* (Vuk) »1° (pejorativno za katolika, kod pravoslavaca nazvani tako što se krste cijelom rukom), 2° (Pokuplje) vodenica kojoj su na velikom kolu lopári«. Na *-ara lopatara* »ženska kapa«. Denominal na *-ati lopatati, -ãm* (Srbija?) »1° lopatom prevrtati u vršaju šenicu ili drugo što poslije skinute slame da se bolje ugruška, 2° (metafora, Dalmacija, Vuk, subjekt *krupan snijeg)* kad pada u velikim pahuljicama«. Sufiks *-ata* dolazi i u varijanti *-íta: lopta* (Vuk, Vojvodina, danas općenito) = *lâfta* (Palmotić) = *lovta* (Ljubiša) »Bali«. Ta riječ ima svoju leksikologijsku porodicu: deminutiv na *-ica loptica,* augmentativ na *-ina lõptina,* denominai na *-ati loptati se, -ām* (Hrvatska, *iz-* Lika) = na *-iti loptiti se* (Stulić), s radnom imenicom na *-lac loptalac.* U hrv.-kajk. *lapta* je posudenica iz madžar.

skoga. Zamjenjuje se sa *-ar: lôpãr* m (16. v.) »Beckschaufel, Schieber« = *lopâr* (Kosmet) »dio u ralu, plugu«, sa deminutivima na *-ьc lopaгac,* gen. *-arca* (Vuk, Osijek), na *-ica lopàrica* (Vuk) = *loparica* (ŽK) »Beckschaufel«, na *-ič loparić,* augmentativ na *-ina loparina* »biljka«. Na *-as loparaš,* gen. *-aša* »lopataš«. Riječ *lopata* je kulturna riječ. Posudiše je Madžari *labla* = *lapta,* koja je opet došla u hrv.-srp. kao *labta,* Rumunji *lopată* »1° Schaufel,-2° slično značenje kao *hîrleţ, sapă, tîrnăcop,* 3° veslo«, sa deminutivima *lopaţeă* = *-fica* i glagolom *a lopata* »veslati« i radnom imenicom *lopatar* »veslač«, Cincari *lupatā* i Arbanasi *lopate.* U baltičkim usporednicama varira sufiks: lit. *lopeta* »lopata«, lot. *lāpsta* »1° Schaufel, Spaten, 2° breites Ruder, 3° Schulterblatt«. Ie. je korijen **lēp- j *lōp- / -Ч-эр-,* znači plosnate predmete. Osnovna riječ bez sufiksa *lapą* u značenju »palac, ruka« nije se očuvala u hrv.-srp. nego u slov., polj. i rus. V. *lopuh.*

Lit.: ARj 5, 859. 902. 6, 134. 152. 155. *Miklošič* 174. *SEW* 1, 733. *Holub-Kopečný* 210. *Bruckner* 312. *KZ* 45, 48. *Mladenov* 279. *Trautmann* 149. *WP* 2, 428. *Tiktin* 922. *GM* 248. Buga, *RFV* 66, 234-255 (cf. *RSl* 5, 251). Holthausen, *PBB* 66, 266.

lópov m (Vuk, Srbija, Hrvatska) = *lumpov* (unakrštenje sa *lump)* »(pogrdna riječ) lupež, kradljivac, tat, rsuzin, nitkov, horjatin«. Pridjev na *-ski lopovski,* poimeničen na *-ina* (sufiks za apstrakta) *lopovština.* Nalazi se još u slovenskom i slovačkom. Sa zamjenom madž. sufiksa *-ov* < *-o* na *-uža: lopuša f* (Srbija, Banja Luka) »(psovka za) žensko čeljade«. Od madž. participa prezenta aktiva na *-ó* < (u 13. v.) *ou* < *-o* + ugrofiński formant *b,* od glagola ugrofinskog podrijetla *lopni* »krasti«, *lopó* »koji krade > kradljivac«. Glede sufiksa upor. *sàbõv* > *sabol,* gen. *šahova* (v.).

Lit.: ARj 6, 155. 156. 217. *Miklošič* 174. *SEW* 1, 733. *Simányi* 322.

Lòpud m (Vuk, 15. v.), otok koji se tal. zove *Isola di Mezzo,* jer se nalazi u sredini između Sipana i Koločepa (= *Käiamata,* v.), a dubrovačko-rom. *Lafota* (1348). Taj naziv nije preuzet u tal. možda zbog opscenog značenja. U historijskim spomenicima piše se *Dalcfodi, Dalafola, Delafota.* Etnik na *-janin Lopuđanin* (16. v.) prema f *Lopućka (ć* < *đ* od maskulinuma) > *Lòpujka. Lopud* < *Lafota* stoji zacijelo u vezi sa Plinijevim *Elaphites* za cijeli otočki skup, skraćeno možda mjesto *Elaphitides,* pl. na gr. sufiks - \.*a,* gen. -ι,δος ς^ gen. -ιδος, od ζλαφος »jelen«. *Lafota* je nastalo možda haplologijom od ák. ἐλαφόποδα »jelenova noga«.

Lit.: ARj 6, 155. Skok, *Slav.* 239—242.

los[1] m (genitiv nije označen, Vranjski okrug,, Čuh u Mrkoj poljani) = *los,* gen. *lasta,* pl. *lostovi* (Kosmet) »1° tučak, ćuskija, poluga, gleto kao alati pri izradi gvozda i ćumura, 2° stupac (Kosmet)«. Balkanska riječ slavenskog podrijetla iz oblasti alata: bug. *lost* »veetis«, arb. *los* »Stück Holz, grosser Holzriegel, Prügel, Kaule«, ngr. λοστός: »levier, barre,, topuz«. Mladenov uzimlje ispravno da je novogrčki iz bugarskoga; oblik *los* bez *t* u nomi-.nativu je u starosrpskom pravilno. Odatle je arbanaski oblik. Riječ *lost* je u prasrodstvu s njem. *Latte,* v. *letva.* Ie. je korijen **lat- / *(s)lat-.*

Lit.: ARj 6, 157. *Elezović* 1, 370. 2, 526. *GM* 249. *Mladenov* 279.

los[2] m (Šulek, iz ruskoga uveo u našu príro-dopisnú literaturu) »sjeverni jelen koji ne živi kod nas« prema f na *-ica lasica* (Šulek) = *loš* »isto«. Slog *lo-* nastao je po zakonu likvidne metateze iz praslav. **olSi.* Prema Brückneru isti je korijen koji u *jelen* (v.) i u *lane* (v.). U sjevernim slavinama dolazi u onomastici i toponomastici. U lit. *elm's* «los«, *elne* »lane«, njem. *Elch, Elentier,* engl. *elk,* gr. αλκή, lat. *alces.*

Lit.: ARj 6, 157. 158. *Miklošič* 174. *Holub--Kopečný* 210. *Bruckner* 312.

losos m < rus. *losós* »riba salmo«. Ne živi u mediteranskom bazenu. Nalazi se samo u sjevernim slavinama: češ., polj., ukr., veliko-rus., u baltičkim jezicima lit. *lašiša,* lot. *lasis,* njem. *Lachs,* toh. *laks* »riba« < ie. **laks.*

Lit.: ARj 6, 157. *Miklošič* 174. *SEW* 1, 734. *Holub-Kopečný* 210. *Bruckner* 312. *Vasmer. 2,* 61.

loš, južnoslav. pridjev (bug., slov., na hrv.--srp. teritoriju nije općenit), praslav., »1° nesretan, 2° rdav, 3° slab«, s prefiksima *naloš* (Vuk) »rdava zdravlja«, *polos* »prilično loš«, 4° *loš ('—e meso* ŽK, opozicija *tusto)* mršavo, koje nije čvrsto i lako se rastavlja, bez kosti = krto (ŽU)«. Poimeničen u sr. r. *loše* n (Kosmet, Gojbulja) »crni prišt«. Na *-atinja lošotlnja* f (Kosmet). U slov. raširen na *-ъn lösen* »rdav«, u Stulića na *-av lôšav.* Denominal *alesati* »eine schlechte Aussicht bekommen«, postverbal odatle *ološ* m (Srijem, Bačka) »talog, nanos, snos, okršanj«, inhoativ *loSiti, -im* (18. v.,

jedna potvrda) »postati loš«, *pološiti se* »erkranken«. Sa *h* mjesto *š* kao u ukr. *lohnuty,* »lechzen, verschmachten, sich sehnen« pridjev na *-αv lohav* (16. v., Gradić), kod Vuka *ljõhav* (Dubrovnik, sa nejasnom promjenom *l* > /j) »slab«, prilog *Ijohavo,* apstraktum na -osi *Ijohavost* f, sa denominalima *Ijohaviti, -im* (Stulić). Kod Stulića još deminutiv *lôhavljahan* = *Ijohav-Ijašan* i apstraktum *lohavstvo, lohotan* (od -apstraktuma *Pohota}* »gnusan, nečist«, *lohotina* f (16. v.) »gnus, gnusoba« = *lohotnost, loholiti* »gnusiti, okaljati«, (sa stezanjem *oho* > o) *latinja* (Vuk) »lijenost, nečistoća«, ako nije od *lotar* prema akcentu. Mjesto *š* i *h* dolazi sa *-ék-* u raširenju na *-av lõikav* »uvehnuo, učmao«. Od hipokorističkih tvorbi *laća* f (Vuk, Vojvodina) »lijeno i nečisto žensko čeljade« *(í* kao u *Mičo;* moguća je i veza sa *lotar,* v.). Između ie. samo germanski jezici pružaju dobre usporednice: got. *lasiws* »slab«. Zbog toga ne treba misliti sa Hirtom da je posuđenica odatle, nego samo da je germansko - slavenska leksička usporednica. Uporeduje se i sa toh. *lyăsk.* Ie. je korijen **lē(f)-,* u prijevoju α i raširenju s pomoću formantą *s.* U slavinama *las-* je prošireno sufiksom *-го.* Oblici sa *h* su bez toga proširenja *{s* poslije velarnog samoglasnika > *K).*

Lit.: ARj 6, 134. 157. 159. 136. 160. 264. 7, 422. *Elezović* 1, 370. *Miklošič* 174. *SEW* l, 734. *WP 2,* 439. Holthausen, *IF* 39, 68. Uhlenbeck, *PBB* 30, 298. *Boisaccf* 574-575. Hirt, *PBB* 23, 335.

lošar m (Topolovac) »bubuljice od koprive, bube, komara, vrućine, u hrpi više njih«.

Lit.: ARj 6, 159.

18t m (18. v., Vuk) »mjera za težinu, ide ih 30—32 u funtu« = *lot* (ŽK), samo u pojačanju negacije: *ni lota se ni popravi.* Od njem. *Lot,* postverbal od *lothen,* koji posudiše kajkavci: *latati -ām* impf, *(s-, za-}* (Belostenec, Stulić, Voltiđi). Glagol se nalazi još u slov., polj., brus. i u gornjo-lužičkom.

Lit.: ARj 6, 159. 160. *SEW* l, 743.

lotar, f *lòtta* (16. v., zapadni pisci, Korčula) = *later* (Lumbarda), pridjev, »1° lijen, poimeničen u m. i ž. r., 2° lupež, bludnik, kurvar, pijanica, nevaljanac, Ijenivac, 3° psovka«, *lotra* f »rasipnica (čakavci)«. Nalazi se u svim slavinama, osim u bug. i rus. Nije praslavenska riječ. Rumunji posudiše *lotru,* Madžari *lator* »Schelm, Gauner«, Litavci *latras.* Pridjev je proširen na *-ast lotrasi* (Stulić), na *-av latrav* i na *-en lotřen* (16. v.). Poimeničenja s pomoću sufiksa: na *-iça lòtrica,* s augmentativom *lotričir.a* m, f (Ston), na *-ãk lòlrãk* m (Dubrovnik) prema f *lotràèica* (Stulić). Augmentativ na *-ina latrina* = *latrina* (Korčula). Apstrakta na *-ija lòtrija* (16. v.), na *-ina latrina,* na *-stvo lotarstvo* (15. i 16. v.) = *lotrojstvo* (16. v., Dubrovnik, analogija prema *razbojstvo), lôtrõst* i na *-ilo lotřilo* n, odatle *lotrilište* n (Stulić). Složen pridjev od sintagme *lotroćudan.* Denominai na *-iti latriti se, -im,* na *-ovati lotrovatí, zlatrínčiti se* (Vodice). Od stvnjem. *lotar* »leer, eitel«, nvnjem. *Latter* = *Lotterbube,* u prijevoju *liederlich.* Nije lat. *latro.*

Lít.: ARj 6, 159. Ribarić, *SDZb* 9, 205. Kušar, *NVj* 3, 338. *Miklošič* 174. *SEW* l, 735. *Holub-Kopečný* 210. Popivici, *Slávia l,* 23.

lotka f (Istra) '»biljka asphodelus ramosus L.«.

Lit.: ARj 6, 160.

lov, gen. *lova* m (Vuk), sveslav i praslav., »Г Jagd, 2° divljač«, faktitiv na *-iti loviti, -lm* impf, *(na-, po-, u-}* »1° jagen, 2° fischen«, također je sveslav. i praslav. Pridjevi na *-ьn lován,* f *lovna* (i u drugim slavinama), poimeničen na *-īk lovnih,* gen. *-ika* (16. v.) »Jäger«, na *-iça lòvnica* (16. v.) »Flinte«, *lôvnica* (Vodice) »hrpa sijena na livadi poslije košnje kad sijeno nije gusto i zajedno nabacano (značenje je u vezi sa sintagmom *loviti seno)«.* Slov. *lôvnica* »eine Art Fischernetz« ima razumljivije značenje. Pridjevi na *-ji lôvčjí* (također stcslav., češ. i rus.), na *-ski lovskī* (18. v.). Deminutiv na -зќ: *lòvak,* gen. *-vka* (narodna pjesma, objekt uz glagole *deliti, otimati).* Radne imenice na *-ьс lovac,* gen. *-lovca* m prema f *làvica* (17. v., Vuk), s pridjevima na *-j Loveč* (bug. toponim, odatle bosansko muslimansko prezime *Lovčalīc),* na *-ski lovački* (Vuk, 17. v.) = na *-jar lovčār,* gen. *-ara* rn (17. v., Baraković) prema *lovčarica* (18. v.), s pridjevom na *-skī lovčarskī.* Apstraktum na *-ina lovčina* (14. v.) »pomaganje kod lova«. Na *-džija: lovdžija* (Vuk, Kosmet, bug.). Na *-telj laviteli* (Stulić) prema stcslav. i rus. pridjevu *loviteljbnz,* može biti stara izvedenica. Apstrakta: na *-ina.lovina* (15. v.), na *-nja lovnja,* na *-itva lòvitva* (stcslav. i rus. u tekstovima pisanim crkvenim jezikom, s pridjevom) = na *-stvo lovstvo* »Jagdwesen« (neologizam). Na -anca *lovărica* »lovna puška«. Na *-ište lovište* (Vuk) = *Lojišće* (dalmatinski toponim). Na *-ka lôvka* (Vuk, Srijem) »Г lovica, 2°

sprava«. Rumunji posudiše praslav. lovački termin i dadoše mu zasebno značenje, i to na osnovu rezultata od imperfektiva: *a lovi* »udariti, raniti«, odatle apstraktum na lat. *-itura lovitură* »udarac«. Prvobitno ie. ratničko značenje korijena **lau-* »zaplijeniti, dobiti kao plijen« očuvano je u lat. *hierum* »dobitak« > rum. *lucru* »rabota«, α *lucra* »raditi«, *lucrător* »radnik« < ie. **lu - tlom,* sanskr. *lot(r)am* = gr. ληίη »plijen« specijalizirano je u vrijeme prije razvitka slavenske poljoprivrede u praslavenskom najprije na »1° lov šumske divljači«, onda »2° lov riba«. Njem. s formantom u *Lohn.* Nema baltoslavenskog semantičkog jedinstva u ovom ie. korijenu. Prema Bugi ide ovamo lit. *lãvyti* »uvježbati, naviknuti«, *pralavinti* »učiti«, s pridjevom *lavùs* »okretan, brz«. Baltički jezici prijeđoše s konkrétuma na apstraktum, na psihološko polje.

Lit.: ARj 6, 162. 168. *Elezović* 1, 367. Ribarić, *SDZb* 9, 165. *Pleteršnik* 1, 534. *Miklošič* 174. *SEW* 1, 735. *Holub-Kopečný* 211. *Bruckner* 313. *WP* 2, 379. *Trautmann* 153. *Mladenov* 277. Petersson, *ASPh* 34, 384. Sütterlin, *IF* 25, 11. Lewy, *IF* 2, 446. *Boisacq** 70.

lova f (Mljet) »dio krila mreže koja se zove šabaka ili trakta«.

Lit.: Macan, *ZbNŽ* 29, 209.

lovaš m (16. v., hrv.-kajk.) »konjuh, konjušar«. Složenica: *lovasmester* (16. v., sjeverozapadni krajevi). Od madž. *lovász.*

Lit.: ARj 6, 166.

Lóvéén m (1707., Vuk), crnogorska planina (oronim) i ime kraja (horonim; ovamo ide mnogo sela kao *Majstori, Koritnik, Čavori, Boștur, Njeguši* itd., ukratko sav teritorij između Kotora, Budve i Cetinja, koji se naslanja na Boku, u koju ide i Budva), 1485. planina *Lovbtbenb, Lovckien* (grafija Marina Boljice, Kotoranina). Brda u ovoj planini nose posebna imena: *GoKŠ* brdo u Lovćenu, *Kolòvír* < *caballariu* drugo brdo u Lovćenu, *Crkvine* ~ *Jezerski vrh* u Lovćenu. Pridjev na *-bsk lovćenski.* Deminutiv na *-ьc* > *-ac Lovćenac,* gen. *-nca.* Suglasnik *ć* je nastao od *tj* < *kj.* Prema tome pretpostavlja dvoglas *ie* < *e\ Lovkien* > *Lovtien* < dalm.-rom. deminutiv na *-čellus* (varijanta *-tellus* u *lactellus) Laucellae,* potvrđeno 1171. *laucelle* (splitski toponim od dalm.-rom. *lau* »kamen, pietra«; ovo potvrđeno kod cara Konstantina polovinom 10. v.; pored *lau* postoji i dalm.-rom. varijanta *lava,* u pluralu *Lave* f pl., Dubrovačka rijeka, *Lavi* m pl. »današnje ime strmih hridi na kojima je sagrađen Dubrovnik; Palmotić, Kavanjin)«. Upór. u južnoj Francuskoj 1277. *Launcello* > danas *Lincei, Linceu, Laïnceu* (Basses-Alpes). Dočetno *-n* od *Lóvéén* potječe od disimilacije tipa */ - l* > *l - n* (upor. *láncún,* v.). Ovamo idu i internacionalne riječi *lâva* f »ono što vulkan izbacuje«, *lavina* f »usov« < tal. *lava, lavina.* Dosada se tumačilo iz lat. apstraktuma *labes* f, od *lobi.* S obzirom na predhelensko λαας, λας »kamen« i na toponim *Lavinium,* eponim Λαυνα, lat. (sab.) *Laverna,* te prov. *(aļlavanca,* fr. *avalanche,* vjerojatno je da je *Laucellae* pred-ie. riječ.

Lit.: ARj 3, 284. 5, 214. 927. 928. 6, 166. *Rostaing* 194. Skok, *SupK* 290. 71. *JF* 6, 80., bilj 6. Alessio, *Onomastica* 2, 189. Ribezzo, *Onomastica 2,* 46. *REW'* 4806. *DEI* 2185 2187.

lôvra f (Vuk, Otok, Vinkovci) »kosačka užina, predvečerak (ŽK)«. Denominál na *-ati lamati, -ām.* Prema *BI* od madž. */orani* (fonetski nejasno).

Lit.: ARj 6, 172. *ZbNŽ 2,* 306.

loza f (Vuk, Kosmet, ŽK, Ž), sveslav. i praslav. poljoprivredni termin, »1° grana, izdanak, 2' trs, 3° šuma, 4° japija, 5° (metafora) pleme, porodica, 6° toponim«. Pridjevi na *-ьn lôzan* (stcslav., rus., toponim), poimeničen na *-ьc* > *-ac lòznac,* gen. *-aca* (17. v.) »grašak«, na *-jal lošnjāč,* gen. *-aca* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »biž (v.)« = na *-jak ložnjak* (15. v., rukopis) »piselli«, na *-iça lòznica* »l ° divlja loza, 2° toponim«, na *-íka lazníka* (Cres) »vinova loza crna grožđa«, ovamo i *lozinka* (Kosmet, metateza *zni* > *zin)* »prut od loze«, na *-īk lazník* (Martié) »vinograd«, na *-ji lozjī,* na *-ov lazov* (16. v., toponim), poimeničen na *-ьc* > *-ac lòzovac,* gen. *-ovca* »tanka grana«, na *-ala lozovača* »lozova rakija«, na *-ina lòzovina* »1° lišće, 2° vino« = *lozovma* (Istra) »3° divlja loza, 4° toponim«. Složen pridjev na *-ьn* od sintagme *lozòrodan, lozòplodan* »vitifere. Deminutiv na *-ica lozica* (15. v., toponim). Na *-īk lazík,* gen. *-ika* »vinograd«. Kol. na *-je lôzje* (Vuk, Milna, Brač, stcslav., rus.) = *lozđe* (Dubrovnik i okolica, Palmotić) = *lòzje* (Smokvica, Korčula) = (metateza) *lôjze* (Srbija, Kosmet) »vinograd«, odatle na *-ište lôjzište* n (Kosmet) »mjesto gdje su bili vinogradi«, *Ložište* (toponim). Odatle na *-ina lozišćina* (Brač) »zapušten vinograd«. Na tal. *-one* > *-un lozûn,.* gen. *-una* (Istra) »divlja loza«, odatle na *-ika lozu-*

nika (Krk, Istra). Denominal na *-iti lozìt se, -î* (Kosmet) »obilježiti šaru prije nego što se počne plesti« (veziljski termin). Rumunji posudiše *loază* »Weinrebe«, Arbanasi *lloznicë* »Zweig«. Suglasnik *z* potječe iz ie. palatala *ğ,* kako se vidi iz jedine ie. usporednice gr. ολόγινον, κατάλογον »mediteransko drvo mrča < lat. myrtea, myrtus«. U baltičkoj grupi grupa *zd* pored *z* zamjenjuje praslav. *z:* lit. *lazda* = *laza* (u narječjima) »batina, lijeska« = lot. *lazda* = *lagzda* »isto« = stprus. *laxde* »isto«. Čini se da su se u baltičkom unakrstile dvije različite riječi: *loza* + *lijeska.* Upor. ipak i u slavinama *zd* pored *z* u *brz* i *brzdica* (v.). Machek uporeduje *loza* u značenju »trs, izdanak« sa lit. *lasa* »Vogelfutter« od *lesti* »picken«. Non liquet. Arb. *laithí* »lijeska« bilo bi u prasrodstvu sa *loza.* Oštir postavlja alarodsku etimologiju.

Lit.: ARj 6, 138. 174. 177. 179. *Miklošič* 174. *SEW* \, 736. *Bruckner* 313. ZSP/z 4, 216. *Mladenov* 278. *WP 2,* 387. Raić, *ASPh* l, 620. Štrekelj, *ASPh 27,* 54. *Tiktin 919.* Machek, *Rech.* (cf. *IF* 54, 281). .Lewy, *KZ* 40, 422. Pedersen, *IF 26,* 295. Uhlenbeck, *KZ* 40, 552-561. Joki, *Unt.* 205. Scheftelowitz, *KZ* 54, 247. 56, 165. 176-177. 179-180. Iljinski, *RSI* 6, 226. Oštir (cf. Meillet, *BSLP* 26. *IJb* 11, 221). Joki, *Stud.* (Sitzb. 168) 111. 112 (cf. *RSI* 5, 323). Agrell, *LUĀ* n. f., avd. l, sv. 14 (cf. *IJb* 8, 203). *Boisacq"* 203.

lozinka f (Vuk) »parola«. Odatle rum. *lozincă* »isto«. Od njem. *Losungswort),* apstraktna izvedenica od *Los* na *-ung.* Taj je afiks reflektiran i ovdje na *-inka* kao u *falinka* pored *falinga, furinga,* slov. *rajtˌnga.*

Lit.: ARj 6, 177. *Tiktin* 924.

lûb m (Vuk) = *lüb* (Vodice, Istra), sveslav. i praslav., »1° kora od drveta, 2° liko, Bast, 3° obruč oko sita, obod«, *luba* f (Istra, Rijeka, ŽK) »1° izraslina na licu, 2° otok na vratu žlijezde u djece«, [v. i pod *luba].* Pridjevi na *-ъn* i *-en* kao toponimi: *Lubna, Lubin Do, Lubbni Brod,* ali postoje poimeničenja odatle na *-ica lubnica* (Srbija), na *-jača lùbnjača* »1° Basthütte, kuća pokrivena lubom, 2° toponim«, *lubenica* (17. v., Vuk) = *lubenica* (Kosmet) »1° karpuz, Wassermelone, 2° toponim (Cres)«, sa leksikologijskom porodicom pridjev na *-ъn* > *-an lubenićan,* poimeničen na *-jak lubeničnjak* »biljka«, na *-jar lubeničār* (17. v.) »čovjek koji gaji i prodaje lubenice«, f na *-ka lubeničarka* »crljenkasta kruška«, deminutiv na *-ica lubeničica,* na *-če lubenče* (Niš, Kosmet). Riječ *lubenica* je kulturna riječ koju posudiše Rumunji: *lubenifđ* pored *lebeniţă* (upór. bug. *lebeníca)* i Arbanasi *lubenice.* Od *lub* brojne su augmentativne izvedenice: na *-ina lubina* »1° testa, Schädel, 2° kostur, ljudski i životinjski, 3° cijela ovca ili koza zaklana, očišćena, soljena i raspolućena bez glave, kad se osuši (Kosmet)« = na *-anja lubanja* (18. v., zapadni krajevi, Pavlinović) = (unakrštenjem sa glava) *glubanja* = *lòbanja* (istočni ekavci, rusizam), na *-ara lùbara* (Uzice) »lubnjača«, na *-ura lùbura* (Vuk) = *lubüra* (Kosmet) »1° sud načinjen od lube, kotarica od kore od drveta za jagode, kupine, maline, kozul (ŽK), krbulja, 2ˡ lubanja (Ston)«, sa deminutivom *lubûrica* (Kosmet) i augmentativom na *-ina lùburina.* Odatle prezime *Luburić.* Na *-etina: lubetina* m (Krajina) »čovjek velike glave«. Na *-Mina lubutina* (Stulić) »lub«. Deminutiv je samo na *-ьc* > *-äc lubac,* gen. *-pca* (Brač) »tanak a širok obruč kao kalup za sir«. Ovamo ide i naš pomorski termin ruskog podrijetla *paluba* »Verdeck«. Stara je varijanta sa *p* mjesto *b: lüp* m (16. v., Istra) »1° lub (Istra), 2° lubanja, lubina«, sa leksikologijskom porodicom: na *-ar: lûpar* (Vuk, Dubrovnik, Primorje južno) »školjka koja se lijepi o mrkijente, priljepak, patella vulgáris«, upór. izraz *brat ili lupit lupare* (Zore) »odljepljivati od stijene«, deminutiv na *-ić luplć* (Istra) »putamen«, na *-ija Hipija* (Vuk, Dubrovnik) — *lüpija* (18. v.) »1° lubanja, lubina, 2° breskva u kojoj se ne prianja meso uz košticu«, na *-ina lupina* (slov., češ., polj.) = *luplnja* (17. v., hrv.-kajk., ŽK) »kora, siliqua«, denominal na *-iti lupiti, lupim* = *lupiti* (ŽK) »Ijuštiti, guliti«. U drugim slavinama postoji još prijevoj stcslav. *IъЬъ* > rus. *lob,* odatle *o* u *lobanja* = *lubanja,* bug. *lobenica* i *lebeníca,* slov. *leb, lebanja,* češ. *leb,* gen. stčeš. *Ibi.* Vokal *u* je nastao iz ie. dvoglasa, upór. arb. *labe* »kora, pluto«, stvnjem. *louba,* nvnjem. *Laube.* Tu riječ posudiše Slovenci i kajkavci Hrvati: *lopa, lopica,* slov. *lopa.* Odatle i francuzizam *loža* i glagol *deložirati, -lažiram* < *laubja.* Baltičke riječi: lit. *lubà* »daska«, *lubas* »Baumrinde«, lot. *luobs* »Schale« su možda posuđenice iz slav., ali glagoli lit. *lúobties* »sich schälen« = lot. *luôbît* govore i za prasrodstvo. ìe. je korijen **leub(hl̥)* - »Ijuštiti, skidati koru«, u prijevoju **lõubh- j *laubh-.*

Lit.: ARj 6, 182. 151. 154. 184. 132. 134. 219. 226. Ribarić, *SDZb 9,* 165. *Elezović* 1, 370. Tomanović, *JF* 17, 204. *Miklošič* 175. *SEW* 1, 741. *Holub-Kopečný* 200. 210. 212. *Bruckner* 313. *Trautmann* 150. *WP 2,* 418. *Mladenov* 279. 271. Scheftelowitz, *KZ* 54,

244. Schulze, *UJb* 7, 172. Fraenkel, *IF* 50, 7. • Matzenaucr, *LF* 7, 216. *GM* 249. Buga, *KZ $2,* 272. *RFV* 71 (cf. *IJb* 3, 150). Uhlenbeck, *PBB* 30, 299. *Boisacf* 588-589. 591-592.

lüba (Istra, ŽK, slov.) »1 ° tuber maius pueris in colo nasci solens, 2° izraslina na vratu odraslih«. Metatezom *b - l > l - b* nastalo od *bula* (hrv. i slov.) »Beule, Pustel«, sa *ex* > tal. *s-,* kojim se pojačava značenje, *žbula* (istarsko-čakavsko) »bulbus«. Od tal. *bolla* »ringonfiamento della pelle« < lat. *bidla.* [Usp. i pod *lûb].*

Lit.: *ARj* 6, 182. Štrekelj, *DAW* 50, 37. 76.

lùbïn, gen. *-ina* m (18. v., Split, Brač, Senj) »smudut, brancin« = *lubên* (istočna Istra) = *luben* (Malínská) »branzino, najfinija riba labrax lupus«. Upor. kat. *Hobina* = u Italiji *lupo di mare* »različite vrste morskih riba: phycis mediterraneus (Sicilija i Kalabrija), gadus (Mleci), merlucius vulgáris (Pula), blennius vulgáris (Rim), labrax lupus (Cagliari), Seebarsch«. Upor. tal. *lovaiolo* = mlet. *varalo (bez lo-,* ispušteno zbog identifikacije sa članom) < lat. *luparius* + deminutiv na *-olus* »riba lupus labrax«. Riječi *lubin* i *luben* čini se da su izvedenice s pomoću pridjevskog ili deminutivnog lat. sufiksa *-mus* od kslat. *lupus,* prevedenica od gr. λύκος »vrsta ribe«; *e* mjesto *ï* u *luben* odgovara istroromanskom narječju. Mjesto deminutivnog *-mus* dolazi na Jadranu za istu ribu i deminutiv na *-ellus lupelius* (potvrđeno u kasnom latinitetu). Taj živi u mnogobrojnim varijantama u Boki: *Ijubljāj* m (Vuk, Ljubiša, Bijela, zamjena sufiksa *-al* našim *-aj)* »smudut, lubin, brancin« (Kotor) = *Ijubljāj,* gen. *-aja* (Lepetane) = *Ijubljo,* gen. *Ijubljaja* (Stoliv) »branzin« = *lubijăo,* gen. *-alo* (Dobrota) »Seebarsch« = *lubijõ,* gen. *-âla* (Prčanj) = (sa umetnutim *m* pred labijalom) *lumbijao,* gen. *-ala* (Prčanj) = (sa disimilacijom *lj - lj > lj - n) ljubljen* (Muo) = *lubjan* (Krtole, stari ljudi) »brancin« = (zamjena sufiksa *-al* > *-ao* našim *-av) ljubljav* (Risan) = *Ijumljav* (Dobrota) = *Ijubljo,* gen. *-ljava* (Lastva) »vrsta cipola« = *lubijal* (Muo). Bokeljske varijante reflektiraju dalmato-romanski oblik, kako se govori u Boki. Njegove su karakteristike: *ρ* medu samoglasnicima *b* (upór. *kobertuo* < *coopertorium), į > ia* (upór. *Criapis* u Kotoru). U čistom izgovoru očuvao se do danas samo u govoru Muljana *lupelius* > *lubijăl.* Kotorani govore danas samo (mlet.) *brancin* (v.). Kako je to dobra riba, dalmato-romanski se oblik unakrstio s našom riječi *ljubiti* (pučka etimologija); *p > b* u srednjem i sjevernom Jadranu možda potječe iz bokeljsko-romanskoga. Schuchardt je izvodio *ljubljen* (Muo) iz *labeone.*

Lit.: *ARj* 6, 184. 296. Rešetar, *Štok* 153 § 74, 248. *REW*³ 5173. Schuchardt, *ZRPh* 31, 642. Matzenauer, *LP 9,* 218. Wijk, *ZSPh* 14, 14-15. *DEI* 2273. 2289.

luč m (Mljet) = *luč* »morska riba ko;a se hvata polandarom«. Od tal. *luccio* < lat. *ludus.*

Lit.: Macan, *ZbNŽ 29,* 208. *DEI* 2275.

lucifer m (latinizam) »sotona«, pridjev *luciferov,* poimeničen na *-ьc* > *-ac lùciferovac,* gen. *-õvca* (18. v.) »pristaša njegov« = (asimilacija *u - i > u - u) lùcufer* (17. v., Divković) — *(/ > p) luciper* (16. v., rukopis) = (prema tal.) *lucifer* (16. v.), *luciferov.* Od lat. >· tal. *lucifer,* prevedenica od gr. φωσφόρος (odatle učena riječ *fosfor),* a to od hebr. *helêl* »koji se sjaji«. Ovamo talijanizam *Lučibelo* »najljepši anđeo, kad bude protjeran u pakao, izmijeni ime u *lucifer* (Macukat)«.

Lit.: *ARj 6,* 185. 186. 189. *DEI* 2277.

Lūcij m (Baraković) = *Luci(j~)o* m (Kanavelić) prema f *Lūcija* (16. v.), pridjev *Lùcijin,* hipokoristici *Luča* (17. v., Bosna K), pridjev *Lucin,* metronimik *Lučić* = *Luče* (18. v., Primorje). Na *-an* (tip *Milan) Lucán* (Žica, 1222—1228, ime Vlaha). Na lat. *-anus Lucijan* (17. v.), odatle patronimik *Lucijánović.* Na lat. *-illus Lucil(o)* (Hektorović) prema f *Lučila.* [Lat. *Lucius, Lucia,* tal. *Lucio].*

Lit.: *ARj* 6, 186. Jireček, *Romanen 2,* 43.

luč, gen. *lúča* m (Vuk) = (u narječjima, ŽK, Vodice) *lui,* gen. *luči* f = (s prijelazom u deklināciju *a) luča* f (i stcslav.), sveslav. i praslav., »1° sunčana zraka, radius, 2° (kao sredstvo primitivnog osvjetljenja) iz cjepanice istesan kao remen, koji se suši, jutrom i na putu služi za osvjetljenje, Kienspann, zublja, baklja (v.), 3° laterna, svijeća na ulje ili petrolej (Vodice)«. Pridjev na *-ъn lučan* (Martić), poimeničen na *-ica lučnica* (15. v.) »candelabrum, lukjernar (Dubrovnik«, na *-eo lučev* (Vuk), poimeničen na *-ina lučevina* (17. v., Ston) »drvo od bora«. Na *-ar lučar* (16. v., jedna potvrda) »luča«. Radna imenica na *-ar lučar,* gen. *-ara* (Vuk) »koji luč siječe i prodaje«. Na *-ara: lučara* (Srbija, Uzice) = na *-arnica lučarnica* »mjesto gdje se meće luča«, (pejorativno) na složen sufiks *-endrovina*

< *endra* + *-ov* -f- *-ina lučendrovina* (Ljubiša) »suho granje (?)«. Deminutiv na *-bka lúčku* (Vuk, Hrvatska, Lika) »luč, Leuchtspann«. Vokal *u* je nastao iz ie. dvoglasa *ou.* Riječ *luč* je kulturna riječ. Madžari posudiše u složenici *luczfa* »Kien« *(fa* »drvo»). Ie. je korijen **leuq-* »svijetliti«, upor. gr. λευκός "bijel*. Prijevoj **louq-* raširen sufiksom -zo je prvobitno poimeničen pridjev. Isti se sufiks nalazi još u gr. λοῦσσον »Wasserkern am Tannenholz«, bez tog sufiksa lat. *lux, lacere.* Po deklinaciji *i* je stprus. *luckis* »cjepanica, Holzscheit«. V. *luna.* Glede rum. *nălucă* v. *lučiti.*

Lit.: ARj 6, 186. 187. 191. Ribarić, *SDZb* 9, 165. *Miklósit* 175. *SEW* l, 742. *Holub--Kopečný* 210. *Bruckner* 314. *W P* 2, 411. *Trautmann* 152. *Boisacq*[s] 572 — 573. Lewy, *ZSPh l,* 416.

lúčiti, *lúčim* impf, dolazi bez prefiksa u slov., možda i u zapadnim našim narječjima; u drugim slavinama i kod Save, koji piše crkvenim jezikom, u značenju »na(i)laziti, dobivati«. Posljednje značenje ima pf. *polučiti, polučim* »postići« = stcslav. *puločiti.* U hrv.--srp. postoji samo s prefiksima *raž-,* s-: *razlučiti, razlučim* pf. (Vuk) prema impf, *razlučívati, -lučivãm,* pored *-lučujem, razlučati, ràzlučam* pf. (13. v.) prema impf, *razlučavati, -vam* »separare« (stcslav. *razločiti)* i *slúčiti se, slučí* »dogoditi se« prema impf, *slučaii* i iterativu na *-va- slučovati se, -ãm* (Vuk) »zbivati se«. Odatle: postverbal *razluk* m pored *razluka* f (16. v., upor. polj. *rozłąkd),* danas potisnuto od *razlika;* pridjevi na -MZ *razlučan,* s apstraktumom *razlučnost,* na *-iv razlučiv (ne-)* pored *razlučljiv,* na *-it razlučit,* radna imenica na *-telj razlučite!]* m prema *-ica razlučiteljica.* Apstraktum na *-ik razlučak,* gen. *-tka* »razlika«, na *-stvo razluštvo* (Divković). Od *slúčiti (se)* apstraktum je na *-oj slučaj* m »događaj«, s pridjevom na *-ьn slučajan,* s apstraktumom na *-ost slučajnost.* Etimološki se obično rastavlja *razlučiti* i *slúčiti.* Prvo se izvodi od *luk* na *u* od prvobitnog velarnog nazala, a *slúčiti se* od prvobitnog ie. dvoglasa *ou.* Akcenti su u obje riječi isti. Glagol *lučiti, lučim* (Vuk) *(od-, iz-, s-)* »1° separare, rastavljati, 2° conjungere (upor. polj. *łączyć* »verdén, zusammenfügen)«, slov. *lóčíti* prema iteratīvu *lučívati, lučūjēm* (18. v., jedna potvrda) *(od-, iz-) zbog* potpune homonimije u akcentu i obliku potisnuo je u zaborav *lučiti, lučim* »dobiti«. Ta homonīmija očituje se i kod prefiksalnih složenka: *slúčiti se, slučím* (13. v.) »združiti se«, upor. rus. *siūčiu* »accoupler«,· češ. *sloučiti* »joindre«. Kod Kašica *slučivaīī, slučuj em* »združivati«. V. još *zaslúčiti* od **sluk* — slov. *siók* »kriv«. Još sa *c* mjesto *č* (v. *htcanj") dùcati, šḷūcām* »odabirati trsku«. Drugi akcenat pokazuje *slúčiti se, -i* (subjekti *Madelina, aspik, pače, pitije)* »sastati se (ŽK)«, s pridjevom na *-iv slučiv* »sastavljen«. Izvedenice su od pf. *odlučit* (Crna Gora) »zaključiti, dokonati, dokončati; smisliti, pomisliti, šumati, sumiti« prema impf, *odlučivati, -lučujem,* postverbal *odluka* (Crna Gora, danas općenito) »Beschluss, Entschluss«, na *-bk odlučak,* gen. *-čka* (Stulić), pridjev *odlučan* (Stulić, danas općenit). Na *-ilo lučilo* n (Konavli) »raskrsnica«. Vjerojatno su se u hrv.-srp. ispreplela oba praslav. korijena **lck-* i **luk* u semantičkom pravcu tako da je danas teško razlikovati jedan od drugoga i da nije bila samo depreverbacija (Vaillant) na djelu kod tog miješanja, nego da se mora uzeti s Briicknerom korijenska dubleta *Ink- ! luk-* prema *lek-* (v. *Iccati, leknuti)* u značenju »vezati«. Upor. nazal *ρ* u stcs.'av. *poločiti* »postići« (v. *lukno)* kao i u stcslav. *lǫčǫ* »rastavljam«. Zbog toga se obje serije prikazuju ovdje zajedno. Razlog miješanju obaju praslavenskih korijena je semantičke prirode. Glagolima *lučiti* »nailaziti« i *ločiri* »separare, conjungere« zajedničko je »ciljati, zgađati«, isto ono što pretstavlja *Ickb* »arcus«. kao primitivno oružje. Prijevoj *Icčy* označuje prema *lekn* perfektum, a taj prema semantičkom zakonu rezultata dobiva značenje »postignuti, spojiti, rastaviti« i posve se semantički odijelio od *luk* »savinut predmet, arcus«, *luka* »livada, portus«. Glede baltičkih paralela od *(iz-, raž-, od-) lučiti,* v. *lecati* i *luk.* I za *lučiti* »nailaziti, postići« postoje baltičke paralele, ali u drukčijem značenju: lit. *laukti* »čekati«, stprus. *laukit* »tražiti«, također u prijevoju *lūkėti* »malo počekati«, lot. *lūkot* »gledati, pokušati«. Osnovno je značenje ie. korijena **leuq-* bilo »gledati«. To se značenje razvija u slavinama u terminativnom pravcu »gledati oko sebe > nailaziti, postići«, dok u baltičkim jezicima »gledati oko sebe > čekati, tražiti« ostaje više pri konkretnom. Ovamo ne ide hrv.-kajk. *lükati* (18. v., Jačke) *(po-)* »viriti, pogledati, gucken«, koje dolazi i u slov., a potječe prema Bernekeru od njem. *lügen* [usp. i *lükati].* Isti ie. korijen značio je i »svjetlost«, v. *luč.* Od rumunjskih slavizama ide ovamo po svoj prilici *a desluși* »unter mehreren Dingen erkennen, unterscheiden, herausfinden, aufklären, verdeutlichen«, koje Tiktin izvodi od *slušati* »hören«, što semantički nema smisla. To

je naš glagol *razlučiti,* u kojem je naš prefiks *raž-* zamijenjen sa lat. *dis-* > rum. *des-,* Upor. *despăgubi.* Nejasan ostaje ipak prijelaz *č* > *į.* Drugi interesantan rumunjski slavizam jeste *năluci* »erscheinen, sich etwas einbilden«, odatle rum. apstraktum na *-eiь* > *-ealä năluceală,* postverbal *nălucă* »Fantom«, *nălucire* f »Einbildung, Phantasiegebilde«, koji je stavio Miklošič greškom pod slov. i hrv.-kajk. germanizam *lükati.* Taj će najvjerojatnije biti u vezi sa južnoslav. *lučiti* »nailaziti« i sa *luč* f »svjetlost«. Ima još jedna interesantna pojava koju treba spomenuti. Postverbal *razluka* poklapa se semantički sa *razlika. Zbog* toga je vrlo vjerojatno da je samoglas *u* u pf. *izlučiti, izlučim* (18. v.) »odijeliti, odvojiti« prema impf, *izlučivati, -lučujem* bio zamijenjen sa i pod uplivom toga semantičkog identiteta u *izličiti, izličim* pf. »izostaviti koga pri ručku, tj. ne postaviti za nj mjesto pri stolu«. [Usp. i pod *ludžba].*

Lit.: ARj 4, 224. 218. 6, 190. 189. 209. 8, 53. *Miklošič* 175. *SEW* 1, 738. 742. 743. *Holub-Kopečný* 210. *Bruckner* 313. *KZ* 42, 354-355. *WP 2,* 411. *Trautmann* 151-152. *Tiktin* 531. 1032. *Mladenov* 284. Vaillant, *RES 22, 26. Boisacq*^{3} 552. 549. 574.

lücum m (Vuk, Kosmet) »lijep od pamuka živog vapna i ulja, kit za lijepljenje cijevi od vodovoda«. Balkanski turcizam (tur. *lökün)* iz terminologije graditeljstva: rum. *lichium, luchium.*

*Lit. : ARj 6,*191. *Elezovič 2,* 526. Matzenauer, *LF 9,* 218.

lud, f *luda* (Vuk), južnoslav., rus. i praslav. primarni pridjev, »1° stultus, närrisch, töricht, budalast, 2° nezreo, nedorastao, 3^D neslan«. Za svojstvo, koje izražava taj pridjev, ima i imeničkih posuđenica iz tur. *bena, budala* i pridjevska iz njem. *nôr* (Zagreb, hrv.-kajk.), poimeničen na *-ьc nore* m. Iz gr. je *more,* skraćeno *br'è* < μωρός. Taj je balkanski izraz izgubio pejorativno značenje i postao izraz prijateljstva. Analogno tome grecizmu i *lud* gubi pejorativno značenje kad je u vezi sa *dijete* (upor. gr. μωρον τταιδίον), *ludo mlado.* U toj sintagmi *lud* može značiti i »mlad (uopće)« (Crmnica, Kosmet), s apstraktumom na *-ina* odatle *ludina* (Kosmet) »mladost«. Pridjev se širuje sufiksom *-ьn* > *-an ludan* (Stulić), poimeničen u ž. r. *ludna* f (17. v., Kosmet) »žensko čeljade djetinjasto« = poimeničen na *-ica ludnica* (Dubrovnik), na *-jak lùdnjak,* gen. *-âka* (Vuk) »luđak«, na *-ast ludast,* na *-en lüden* (Vuk). Često se deminuira: na *-ačak ludačak, ludahan* > *ludan, ludasán, luđahan* > *ludan; luckast,* pred *-ost* sadrži dva deminutivna sufiksa *-ьc* (upor. *ludac)* + *-bk.* Hipokoristik na *-a* (upor. *bena) luda* m, f (Vuk). Ovamo i naziv ptice *luda,* koja se u sjevernoj Dalmaciji zove *bena* (možda »šljuka«). Hipokoristik se raširuje prema *pustahija* u *luda(h)ija* (Vuk). Stari određeni femininum *lùdaja* postaje metaforickí naziv za »bundeva, brašnara«. Isto znači i poimeničenje na *-ara ludara.* Tim se nazivom zove i otrovna gljiva od koje se postaje lud kad se jede. Poimeničenja za muška ili ženska lica brojna su i vrlo različita: na *-ak luđak,* gen. *-aka,* f *luđakinja,* s pridjevom *ludakov* i augmentativom *ludačina* m, prema f *luđaka,* na *-jak luđak,* gen. *-aka,* s pridjevom na *-ski luđački* prema f *ludača,* deminutiv *luđačica.* Na *-ьc* > *-ac ludac,* gen. *luca* »luđak«. Na *-ar ludar* »luđak«. Na *-e lüde* (Mrnavić). Sa tur. sufiksom *-dza* (upor. *karadža)* od *ludan: lùdatidža* (Vuk). Na *-ónja lúdonja* (Dubrovnik, 18. v.). Na madž. *-á* > *-ov: lùdov,* gen. *-ova* (Vuk) m prema f *ludovkinja* (Jačke). Na -ič: *ludic* m (Topolovac) »palica koja se pravi na pokladni utorak za jaram da vo ne može iz njega«. Ovamo još humoristická složenica *lùcprda* f (Vuk, Bosanska Krajina) »luda, lijena ženska, ženturina« od *luda* i *sprdati se.* Apstrakta su također brojna: na *-ilo ludilo* n (Vuk), na *-ež* (kao u *drijemež, metež) lúdež,* na *-oca ludoća* (18. v.) = na *-ost ludost,* na *-ostina* < *-ovski* + *-ina* (za gubitak *v* upor. *budalaština) hidóština* »1-° ludost, 2° ludo čeljade«, na *-orija ludorija* (17. v., Dubrovnik) »1° ludost, 2° ludo čeljade«, f pl. t. *ludorije* (Vuk) »stvari ili riječi lude«. Deminutiv na -ica *ludorijica; ludorija* (narodna pjesma bosanska, jedna potvrda). Prema *zanoveť* stvorena je *lüdovet* f (16. v., Dubrovnik). Prilozi: *zaludu* = *zaludu* (Kosmet) = *uzalud, uzalud* »badava«. Odatle pridjev na *-ьn: (u)záludan* = *saludan, zàludnjí,* poimeničen na *-īk zaludnih* (Crna Gora) m prema f *zaludnica.* Rumunji posudiše *zălud* (Moldavija) u prvobitnom značenju »von Sinnen, verwirrt, kopf-los«, odatle glagol *a zăluzi* »den Verstand verlieren«, *žaluzie* f »Aberwitz«, Arbanasi *zalluisem* (Gege) »schlendere, gehe auf und ab«. Denominali: inhoativ na *-éti lúdjeti, -im (iz-, pò-, za-),* faktitiv ili kauzativ *laditi (se) (iz- se, na- se, za-)* »prevariti ili učiniti da objekt, lice, postane ludo« prema iteratīvu na *-va- -ludivati, -ludujem* pored *-vam,* samo s prefiksima, na *-ovati ludovati, ludujem (naše),* na *-orisati naludòrisati se* (Lika), *slüdo-*

vati (Kosmet) »pogriješiti«, *ludovétati* (Dubrovnik, Stulić) prema *zanovetati.* Glagol na *-iti znači* u drugim slavinama »varati«. To značenje očuvano je u hrv.-srp., a vidi se i u *činiti lud* u sjevernoj Dalmaciji u izričaju: *jablani čine lud* »u njihovoj sjeni žito ne daje ploda, tj. jablani varaju«. Vokal *u* je nastao od ie. dvoglasa *ou* u korijenu **leud-,* koji znači »pretvarati se, varati«, u prijevoju **loud-*. Ie. značenje očuvano je još u kauzativu *luditi.* U pridjevu *lud* < ie. **loudos* razvila se u praslavenskom na osnovu varanja ludovanjem jedna psihološka varijanta toga značenja, u baltičkoj grupi druga: lit. *liūdnas* rtužan, ožalošćen«, *liūsti* »ožalostiti se«, *liūdėti* »žalovati«, s istim prijevojem i got. *Huts.* U prilogu *zaludu* »badava« razvilo se značenje, kako pokazuju posudenice rumunjska *zălud* »zaluđen > budalast« i arb. *zaludujem* > *zalluisem* »idem kao lud amo tamo«, od značenja »bio bih lud, kad bih išao nekamo > zaludu idem«. Kao toponomastički pridjev lud je u vezi s toponimima *brijeg, polje* itd., tako *Ludbreg* (13. v.), *Ludo polje,* a stoji zacijelo u vezi s toponimima kao što su *Klek, Visci Vr* (ŽK) »vrh vještica«, s narodnim vjerovanjem o sakupljanju vještica na određenim mjestima. S prefiksom *su-* (v.) veže se *lud* u *sulud* »napola lud«, *suludan* (upór. *saludan),* poimeničen na *-ïk sùludnïk* m (Vuk) = *sulüdnik* m (Kosmet) prema f na *-iça sùludnica* (Vuk) = *sūlüdnica* (Kosmet), na *-če sūludniče* (Kosmet).

Lit.: ARj 4, 224. 6, 186. 191. 193. 195. 199. 200. 7, 424. Miletić, *SDZb* 9, 603. *Elezović l,* 192. 371. 2, 243. Vuković, *SDZb* 10, 390. *Miklósié* 175. *SEW* 1, 743. *Bruckner* 314. *WP 2,* 416. *Mladenov* 279. *GM* 480. *Tiktin* 1790. Uhlenbeck, *PBB* 27, 127. Vaillant, *Slovo* 2, .9-10. Sütterlin, *IF 25,* 72. Mikkola, *IF* 16, 96. *Boisacf* 47.

ludžba f, Mažuranić-Užarevićev i Šulekov čehizam za danas općenito primljenu učenu riječ *kemija* (na zapadu) = *hernija, himija* (na istoku), upravo prevedenica njemačke definicije ove nauke *Scheidekumt.* Učena riječ govori se još s arapskim članom *alkemija* u značenju »nenaučné srednjovjekovne kemije koja je tražila kamen mudraca ili kako se pravi zlato«. Tumačenje postanja ovih riječi je različito. Dovodi se u vezu s egipatskim *kemi* ili *kimi* (upór. u koptskom *kemi* »crn«), odatle ar. *ķīmijā'* »kamen mudraca«. Arapski leksikografi tumače ih iz arapskih jezičnih sredstava, kao izvedenicu od ar. glagola *kama* »sakrivati«. Prema ovom tumačenju *kemija* bi bila prvobitno »tajna umjetnost«. Različit izgovor *i* mjesto *e* i *h* pored *k* osniva se na različitom izgovoru gr. η i gr. χ u χημεία pored χυμεία »miješanje«, izvedenice od χυμός »sok, tekućina«. Ta se razlika očituje i u evropskim nazivima, njem. *Chemie,* engi. *chemistry,* fr. *chimie,* tal. *chimica.* Od *luiba* Sulek je stvorio dalje izvedeni :e, na *-ar lučbar* »kemičar«, na *-ara lučbara* = na *-arnica lučbarnica* »kemijski laboratorij«, pridjev na *-en lučben,* poimeničen na *-ik lučbenik* »kemičar«. Apstraktum na *-ina lučbenina* (Pavlinović) »kemijska sastavina«. V. *lučiti* »rastavljati«.

Lit.:' ARj 6, 202-203. *Lokotsch* 1157. *DEI* 902. *Holub-Kopečný* 212. Jonke, *ZbRFFZ* 2 (1954), 73. 81.

lüg[1], gen. *luga* m (Vuk, Kosmet) = *lüg,* gen. *luga* (Cres, Vodice), sveslav. i praslav. posudenica iz stvnjem. *louga,* nvnjem. *Lauge* ~ *luga* f (čakavci, 15—17. v.). Femininum je i u bug. *luga* i u rus. *luga,* što se slaže s germanskim rodom. Kako se ne nalazi u baltičkoj grupi, znači da je germanska riječ ušla u praslavenski nakon baltoslavenske jezične zajednice. Pridjev na *-ьn lüžan* (17. v.) = *lüžan* (Vuk) »cinereus, pun pepela, naziv boje«, danas *lužni kamen,* prevedenica (calque) < njem. *Laugenstein,* poimeničen na *-ica lüžnica* (18. v.) »cijeđ« = *lužnica* (Vuk, Baranja, Srijem) »(metafora) pijanica«, sa deminutivom *lužničica* i augmentativom na *-ina lužničina,* na *-jak lužnjak* m (Buzet, Sovinjsko polje) »oveći kabao s ubačenim pepelom (u nj se složi platno, rublje, i polijeva vrućom vodom)« = *lužnjak* (Brusje) »komad platna koji se stavlja poviše rublja kad se pere da kroza nj ne prede lug na rublje, nego samo voda« = *lužnjak* (Trpanj) = *lužnjak* (Istra) »sud u kojem se lūžį«. Pridjev na *-ast lugast* (Brač) »cinerizio«. Augmentativ *lužina* (Vuk). Denominal (faktitiv) *lúžiti, lūžīm* (15. v.) *(iz-* objekt *kožu* u lužini da omekša, *ob-)* prema impf, *oblužívati* = *lu&ati* (Pavlinović) »posipati pepelom«. Odatle apstraktum na *-nja lúžnja* (Vuk). Ovamo možda još *lugarić* (Istra) »radić, žutjenica«, sa nejasnim nastavkom *-arie.* Riječ *lug* igra ulogu u imenima domaćih životinja: *lugeša* »ime koze«, *lugaš* »pijetao«, *lugica* »krava«, *lúgonja* »vo«. Za ovaj pojam postoji i posudenica u Dubrovniku *tiksija* = *ühsija* < lat. *lixiv(i)a.* Kod čakavaca i kajkavaca unakrštenjem sa *lug* odatle *lukStja* (ŽK).

Lit.: ARj 4, 225. 6, 201. 232. 233. 8, 405. Ribarić, *SDZb 9,* 165. *Elezović* 1, 371. Hraste,

jfF 6, 212. *Miklošič* 175. 428. *SEW* 1, 744. *Holub-Kopečný* 211. *Bruckner* 374. *ASPh* 42, 138. *Kiparsky* 248. *Mladenov* 279. Hirt, *PBB* 23, 335.

lug[2] m (Vuk), sveslav. i praslav. *(*lc§ъ)* termin iz šumarstva, »1° Röhricht am Teich, 2° Hain, 3° raširen toponim (upor, -*Lug* »ravno polje sa šumama u Draganićima pred Karlovcem«)«. Pridjev na *-ьn lüžan* (16. v., Vetranie), poimeničen na *-ïk lužník* = na *-jak lužnjak* (Vuk) = na *-jaka lužnjaka* (Vuk) »1° gorun, vrsta hrasta, 2° toponim«, na *-j lužanj,* gen. -аи/a (17. v., Crna Gora) »divlji luk«. Pridjev na *-en: lužan* (Brač), poimeničen »biljka narcissus poeticus«, na *-ena lužana* (15. v.) »biljka«, poimeničen na *-ja lužanja* (15. v.) »narcissus«, odatle deminutiv na *-ica lužanjica* »biljka«, na *-ski luiki* (Pavlinović, Paštrovići), poimeničen u toponimu *Luštica.* Deminutiv na -ьc *lúžac,* gen. *-sca* (također toponim). Na *-ar lugar,* gen. *-ara* m (Vuk) »1° šumar (upor. slov. prezime *Logar), 2°* jarac koji živi u lugu«, sa leksikologijskom porodicom: na *-ica lugarica* (ŽK) »njegova žena«, pridjev na *-ov, -ev lugdrov,* na *-ski lugārskī,* apstrakta na *-ija lugàrija* = na *-stvo lugarstvo,* na *-nica lugarnica* (neologizam) »stan lugarov«. Na *-janin lüžanin* (16. v.) »1° tko živi u lugu, 2° u pl. *'Lužani,* stari pl. *Lužane* (Kosmet), *Zalužani,* toponim« = na *-džija lugadzija* (Kosmet). Kol. na *-je lužje* (16. v.), s prefiksom *Prīluže* (Kosmet). Vokal *u* je nastao iz velarnog nazala *G,* upor. stcslav. *logt,* slov. *log, poll, lęg,* bug. *lag* »ravno nisko mjesto s malom šumom (opozicija *gord)«.* U lit. stoji mjesto *ų* prijevoj *en: Unge* »ein Wiesenhain zwischen zwei Anbergen«. Riječ *lug* je kulturna riječ koju posudiše Novogrci s nazalom λόγγος, odatle opet Bugari *longoz* »zatänteno mesto v gora«, sa *ç* i Arbanasi *langini (-im* je arb. sufiks lat. podrijetla) prema *luar,* a Madžari i Rumunji iz hrv.-srp. *lug.* Nema utvrđenih ie. paralela. Uporedivalo se sa stisl. *lyng* < **longo* »Heidekraut« (Charpentier), i tumačilo iz germanskoga **langaz* (Stender-Petersen). Sudeći prema ukr. *luh* »Wiesenland, Ufertrift, Ufergebüsch« i prema lužičkosrpskom *lug* »močvara, feuchte bewaldete Niederung« (odatle ime zemlje *Łużyca* > njem. *Lausitz),* polj. *lag* »močvarno zemljište«, polap, *lag* »livada, pašnjak«, praslavensko je značenje bilo »rit, čret, močvarno zemljište obraslo grmljem iz kojega se razvija šuma«. Ovakav razvitak dobilo je i kllat. *palus* »močvara« u balkanskom latinitetu, kako se vidi iz rum. *pădure* »šuma« = arb. *pyli.* Za izraz *šuma* postoje još posudenice: makedonski *drma* »šuma« < gr. δρυμός, *koríja* (v.), *orman* (v.) itd.

Lit.: ARj 6y 200. 232. 231. *Elezović l,* 371. 2, 35. 126. *Miklošič* 173. *SEW* 1, 739. *Holub-Kopečný* 212. *Bruckner* 309. *ASPh* 39, 11. *Mladenov* 278. 284. *Trautmann* 157. *GM* 231. 249. *Boisacq*[3] 561-562. Petersson, *ASPh* 34, 376. Charpentier, *Le Monde oriental* 1, 220. sl. (cf. *AnzIF25,* 69). Stender-Petersen (cf. Janko, *Slávia 9,* 346). Joki, *Unt.* 173.

lugäniga f (Rab, Božava) »kobasica«. Od mlet. *luganega* (Boerio), pridjev na *-icus* od horonima *Lucania.* Kako je prešla preko južne Italije i u ngr. λουκάνικον, λαχανικό, riječ je postala i balkanska: bug. *lukanke, lokanka,* arb. *lëkonkë* f, čine. *lucangai.*

Lit.: Cronia, *ID* 6. Kušar, *Rad* 118, 19. *Romanski* 118. *REW*[3] 5134. *DEI* 2280.

lugàrïn m = *lugarîn* (Rab, Božava) = *lugèrïn,* gen. *-ina* (Dubrovnik) »ciz, čiz, čižak, fringilla spinus«. Od mlet. *lugarin, lugherin* = *lucarína, lucherino,* izvedenica na deminutiv *-ino* od kslat. *lucar,* gen. *-ariš,* koje prema Battistiju pripada venetskom supstratu (prasrodstvo sa gr. λευκός »bijel«), v. *Lukoran.*

Lit.: ARj 6, 202. Cronia, *ID 6.* Kušar, *Rad* 118, 18. *REW*[3] 5135. *DEI* 2276.

lujpa f »morska riba koja se u Dalmaciji zove *lica* (v.)«, kod Arbanasa ribara u Ulcinju *lojba* (sa članom). Dalmato-romanski leksički ostatak. Od gr. deminutiva λοφίον, od .λόφος »ciuffo, cresta, tal. *lofio*.*

Lit.: REW[8] 5173. *DEI* 2261. Vinja, *GBIS* 2, 123-8.

lük[1] m (Vuk), sveslav. i praslav. posudenica iz germanskog **lauka,* stvnjem. *louh,* nvnjem. *Lauch,* posuđeno nakon raspada baltoslavenske jezične zajednice, »1° allium, 2° bijeli luk«. Pridjev na *-ьn lučan* (Vuk) »začinjen lukom«, poimeničen na *-ica lučnica* (Bella, Lika) »drveni sud u kom se tuče luk«, na *-jak lučnjak* (Vuk) »vrt u kojem je posađen luk«, u sr. r. *Lučno* toponim, na *-ov lukov*; toponim *Lukavo* nije izvjesno nije li od *Luka',* poimeničen na *-ьc* > *-ac lukavac,* gen. *-ovca* »1° biljka, 2° toponim«, na *-ača lukovača* (Vuk) »kukuruznica s lukom«, s grčkim sufiksom *-ać* < -άκης *lukavac* »allium rotundum et roseum L.«, augmentativ *lukovčina* = na *-itina lukovština* »cyclamen L.«, na *-ica lukovica* »1° luk uopće, 2° bijeli luk, 3° stupa u kojoj se tuče luk (Lika), 4° toponim«, na

-ina lükovina »biljka«, na *-ik lukovik* »1° biljka, 2° toponim«, na *-išće lukovišće* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »mjesto gdje se sije luk«, na *-je lukavije* (Jambrešić) »cepetum«. Pridjev na *-ovit lukòvit,* na *-atast lükovatast.* Deminutivi na *-ьc lučac,* gen. *Iucca* i *Шca* (16. v.), također sa nepromijenjenim *k lükac,* gen. *-kca* (Vuk), na *-ica lučica* (Vuk, 17. v.), *luščac* (Stulić) < *Iusьcьcь.* Kao toponim neizvjesno je da li je od *luk* ili *luka.* Augmentativ na *-ina lučina* »alliaria officinalis DC.«, na *-bka lučka* (15. v.) »biljka allium«, u složenici *poriluk* pored *porjak* < lat. *porrum.* Ovamo možda još *lučenika* »biljka leucion, heleborus L.« (Belostenec, Šulek). Za toponim *Lukavac,* gen. *-avca* nije izvjesno nije li od *lukav* »kriv«. Porfirogenetova potvrda Λουκάβετε govori protiv te veze, a u prilog izvođenju od *luk.* Nema jedinstvenog mišljenja o tome da je *luk* posudenica iz germanskoga. Mladenov ne nalazi dovoljno razloga za takvo mišljenje. Machek pripisuje *luk* i *Lauch* pred-ie. supstratu. Oštir je također protiv posuđenice iz germanskoga, što Jokl kritizira. Kako je *luk* kulturna biljka, koja služi kao lijek i jelo, najvjerojatnije je da je *luk* praslavenska posudenica. Upor. *kromid* iz grčkoga, *kapula* iz latinskoga, *sogan* (Bosna) iz turskoga, *cebula* iz talijanskoga, primjeri koji dokazuju koliko se puta ta biljka posuđivala.

Lit.: ARj 6, 187. 189. 190. 191. 205. 208. 213. 214. *Elezović* 1, 371. 373. *Miklošič* 176. *SEW l,* 745. *Bruckner* 314. *Kiparsky* 249. *Mladenov* 280. Hirt, *PBB* 23, 338. Stender-Petersen (cf. Janko, *Slávia* 9, 347). Machek, *LP 2,* 158. Oštir, *Donum nat. Schrijnen* 266 (cf. Jokl, *IJb* 15, 195).

-luk[2] živ imenički sufiks turskog podrijetla generaliziran u književnom i saobraćajnom jeziku na velami vokal, u Kosmem često s tur. jery-em *-Ibk,* u makedonskom na *lak* ili *-lak, -lak* (Crmnica). Dolazi najprije u turskim posuđenicama izvedenim s tim sufiksom *tĕpeluk* (Bosna) = *tepelak* (makedonski), *uçkurluk* od *učkur* (v.) »gatnjik« itd. Služi za izvođenje naziva zanata i zvanja: *kujundžiluk* itd., *kadiluk,* odatle i »naziv teritorija na kojem kadija vrši svoje zvanje«, predmeta za odijevanje *tepeluk* »kapica« od *tepe* »vrh«, *uçkurluk* itd. U kolektivnom značenju označuje ukupnost naroda *latìnluk, cigànluk* (Bosna), *komštluk* itd. od *komšija* itd. U tom značenju postaje toponim *Kozluk* (Bosna) »Orašje« od tur. *koz* »orah«. Tvori apstrakta: *arsuzluk.* U svim tim značenjima pojavljuje se i sa domaćim osnovama: *cigàrluk* od *cigara* »mustika < Mundstück«, *ogȑluk* m (Imotski) »ovratnica, popovska odjeća« (upor. *ogrlica, ògrica, ogrov* u sličnom značenju), *prsluk* < *Brüstling,* njemačka riječ izmijenjena prema *prsa, domazluk* (sa nejasnim prijelazom *ć* > *z), kršćanluk* (Banovac, Bosna), *nestašluk* (Lika) »obijest, nestašnost«, *bezobràzluk, kukavičluk,* poimeničenje pridjeva *kukavičji.*

Lit.: ARj 8, 86. *Măreții* 296. *Leskien* § 551. *Vandrák* 670. Vaillant, *RES 24,* 183. *Lokotsch* 2126. *Miklošič* 371. Zore, *Rad* 115, 115. 138, 62. Miletić, *SDZb 9,* 385.

Luka m (1185) = *Lako* (Vuk, 14, v., Dubrovnik), biblijsko muško lično ime, pridjevi na *-in Lukin,* poimeničen u prezimenu *Lukinić,* na *-ov Lukov,* prezime (poimeničen pridjev) *Luković* (15. v.), odatle i naziv mjeseca listopada *lukovčak* (Jambrešić, Voltiđi), *Lučin* (14. v., Vuk) u sintagmi *Lučindan,* poimeničen na *-ъc* > *-äc Lučinac,* gen. *-încă* (Vuk) »koji slavi Lučindan kao krsno ime«, proširen na *-j* i poimeničen u f *Lučinja* (Istra ŽK) = *Lučinja* (Hrvatska) = proširen na -6/2 > *-an Lučinan dan* (jedna potvrda), proširen na *-bsk* i poimeničen na *-jak Lučinštak* »isto što Lučinac«. Prezimena prve descendencije na *-ič Lukić, Lučić* (narodna pjesma), *Lučić* (također toponim). Hipokoristici *Luče,* gen. *-eta* (14. v.), na *-età. Lùketa* (16. v., Lika, Boka, Crna Gora), prezime *Luketić,* pridjev *Luketin,* na *-an* (tip *Milan) Lùkan,* prezime *Lukanović, Lukančić,* na *-sa* (tip *Ima, Jokia, Nikša) Lukša* (15. v., Dubrovnik), odatle deminutiv *Lukšica* m (16. v.), *Lukšan,* prezime *Luksie, Lukšičić,* na *-ašin* (tip *Milašin, Vukašin) Lukašin,* na *-ai Lukāč,* gen. *-aca* (13. v., također prezime), pridjev *Lukačev,* prezimena *Lukačić, Lukaćević.* Deminutiv na *-ica Lučica* (16. v.) = *Lùkica* (Lika), *Lukić* (Istra). Augmentativ na *-enda* (tip *Srbenda) Lùkënda* (Lika).

Lit.: *ARj* 6, 188. 208. 209. 212. 214. Jireček, *Romanen 2,* 43.

lükati, *-am* (hrv.-kajk., Zagreb) *(po-,* i slov.) »gledati«. Od stvnjem., stsas. *lökön* »schauen«. . Upor. tal. *lucherare* »schiefanschauen« < langob. *lôhhôn* (?) [v. i *-lučiti}.*

Lit.: *ARj 6,* 209. *DEI* 2276.

lukav (Vuk), praslav. pridjev na *-av* (upor. stcslav. *loka* »List, Betrug«), »1° laživ, 2° domišljat, hitar«. Nalazi se u stcslav. *lob,* bug. *lukav* i rus. *lukavyj.* Nemaju ga

sva naša narječja: *fürbac* (ŽK) = *prefrigan* (hrv.-kajk. v.). Kod Barakovića je *-av* zamijenjen sufiksom *-at lukat.* Prema *kukavan* proširuje se u *lukāvan.* Poimeničuje se sa *-ьc* > *-ac lukavac,* gen. *-avca* m (također rus., 18. v.) prema f na *-ica lukavica,* na *-nik lukavník.* Apstraktum na *-ost lukavost* = na *-stvo lukavstvo* = na *-ština* < *-ski* + *-ina lukavština* (Vuk). Vokal *u* je nastao od velarnog nazala *ϱ,* upor. stcslav. *lokavì.* Današnje psihološko (moralno) značenje razvilo se iz konkretnoga: »savinut«, v. *luk*[1]. Konkretno značenje još je očuvano u toponimu *Lukavac* (Bosna). Glede etimologije v. *lecati, luk*[1]-.

Lit.: *ARj* 6, 209. *Mladenov* 288.

luket m (Perast, Korčula) = *lukét* (Božava), slov. *loket* (Goriška okolica) »katanac«. Od tal. *lucchetto,* deminutiv na tal. *-etto* < vlat. *-ìttus* od stfr. *loc* »zapor«, germanskog podrijetla (upor. sthol. *lok).* Zamjenom deminutivnog sufiksa sa *-ot* (onomatopejskog tipa *topot) lokot* m (ŽK, slov.). Rumunji posudiše (preko madž.) *lacăt,* odatle na *-ovati* > *-ui a lăcătui;* madž. na *-os lakatos* (također prezime) > rum. *lăcătuș* »bravar«, *lăcătușerie* »bravarija«.

Lit.: Cronia, *ID* 6. *Pleteršnik* 1, 529. *REW** 5209. *DEI* 5274. *SEW 1,* 729. *Tiktin* 884.

lùki(j)erna f (16. v., Kotor, Dubrovnik), deminutiv *lùkijernica* (Cilipi) »žižak, svijeća na ulje« = *lukierna* (Crmnica, Budva, Prčanj) »limena seljačka svijeća, kao žabica na ulje, sa drškom koji se objesi«, deminutiv *lukjêrnica* (Boka) »malo svjetlo« = *lukiernja.* Odatle na lat. pridjevski *-arius* > *-ar lukjèrnãr,* gen. *-ara* m (Dubrovnik) »od mjedi candelabrum, podrijetlom iz Italije«, deminutiv *lukjernarić* (Dubrovnik), *lukernjăr* (Kućište, Brač) »starinska svijeća na ulje« = (disimilacija *r - r* > *r - Г) lukerno,* gen. *-ala* (Potomje, Pelješac) »svijeća uljena na visokom podnožju«. Dalmato-romanski leksički ostatak, kako pokazuje očuvan velar *c*[e] kao u *kimak,* od lat. *lucerna (u* prema *lux,* gen. *-lucis)* od gr. λύχνος (prema Battistiju preko etruščanskog medija). Pored ove serije postoji ista riječ sa zamjenom lat. velara sa *c, č, ć,* za koju je dosta teško odrediti podrijetlo. Najvjerojatnije je talijansko posredovanje za zamjenu *c i č* (Mleci i Toskana). Ali se može raditi i o prvoj i drugoj slavenskoj palatalizaciji. Za *é* dolazi u obzir i srednjogrčko (bizantinsko) posredovanje, kao i nerazlikovanje *č* od *č* u izvjesnim našim narječjima. Zamjena *c: lucerna f* (16. v., sjeverna Dalmacija) = *lucierna* (18. v., Kavanjin) »žižak« = (s umetnutim *n* pred afrikatom) *luncêrna* (Lepetane) »riba crvenkasta (hvata se na širokom moru)« = *lunćerna* < tal. *lucèrna* (Mleci, Trst) »varijetet trigle«. Zamjena *č: lucerna* (Rab) = *lučernja* (ŽK) »1° žižak, 2° (Kolombatović) riba lastavica triglia corax«, slov. *lucerna* pored *lučima* »Laterne«. Zamjena *ć: lućernja* (Belostenec, Jambrešić) = *lucerna* (16. v.) »žižak«. Miklošič ima jednu potvrdu za *c*[e] > *ž ližerna* (18. v.) sa *u* > *i* (kao *mūrus* > *mir)* ili umiješanje od njem. *Lichtscherbe* > *leščerba* (Prigorje) »larnpaš«.

Lit.: *ARj* 6, 185. 189. 213. *Pleteršnik* 1, 535. Zore, *Rad* 115, 163. Kušar, *Rad* 118, 20. Budmani, *Rad* 65, 161. *Miklošič* 175. *SEW* 1, 744. *REW** 5137. Matzenauer, *LF 9,* 218. *DEI* 2275.

lüknja f (sjeverozapadni hrv.-kajk. krajevi) = slov. *lüknja* »(štokavski) rupa« = *Ijuka* (nije ubicirano). Deminutiv na *-ica lûknjica.* Nalazi se još u polj. *luka* i madž. *lyuk.* Od stvnjem. *lučka,* nvnjem. *Lücke.* Konsonant *nj* je nastao od dočetnog *-en* u *Lücken.*

Lit.: *ARj 6,* 213. 317. *Miklošič* 175. *SEW* \, 744.

Lukorân (17. v.), toponim na Ugljanu, potvrđeno vrlo rano *Lucaranum, in campo Laucarani* (1075 — 76). Naselje je bilo važnije. Ugljan se zvao *insula Lucorani* »otok Lukorana«. Kod Barakovića *Lukran.* Kako je obrazovano s pomoću lat. pridjevskog sufiksa *-anus,* toponim se odnosi na rimski praedium ili fundus. Pridjev je od ličnog imena *Lucarus,* koje dolazi i u Dubrovniku u familijskom imenu na tál. pl. *-i Luccari* (14. v.) = hrv. *Lukarević.* V. *lugarin.*

Lit.: *ARj* 6, 208. 213. Skok, *NVj 22* (1914), 443., br. 5. Isti, *Slav.* 105. 107-108. 109. Jireček, *Romanen 2,* 42-43. 1, 63. 3, 37.

Lukra f (18. v., Kavanjin) = *Lükre* (Dubrovnik), hipokoristik od *Lucretia.*

Lit.: *ARj 6,* 214.

lula f (Vuk, 18. v., Kosmet) »1° čibuk, 2° cijev na česmi (muslimanska narodna pjesma)«. Deminutivi na *-ica lulica* (Vuk), na *-ič lutto,* gen. *-ica* (Srijem, Vuk). Augmentativ na *-etina lulètina.* Na *-enjak: lulenjak* »kamiš«. Hipokoristik *lūša.* Radne imenice: na *-as lulaš,* gen. *-asa* = na *-džija luladžija* (18. v.) »koji puši lulu«. Denominal na *-ati lùlati, lùlam* »pušiti«. Balkanski turcizam perzijskog: podrijetla (perz. *lula* > tur. *lüle}* iz pušačke

(duhanske) terminologije: rum. *lula* = *lulea,* bug. *Itila,* arb. *Hulle,* ngr. λουλάς.

Lit.: ARj 6, 215. 228. *Elezović* 1, 372. *Hörmann* 1, 226. M*foÄÍ 176. *SEW* 1, 745. *Lokotsch* 1336. GAf 233.

lûlj[1] m (16. v.) »trava« = (metateza) *íjul* m (18. v., pisac Bosanac) = (asimilacija *l* - *lj* > *lj* - *Ю* *ljulj* (Vuk, 15. v., Dalmacija! Veli otok, Božava) = *ljulj,* gen. *ljulja* (Istra, Vodice), slov. *ljulj,* deminutiv na *-ka Ijuljka* f (slov. i hrv.-kajk.), na -б* > *-ak ljuljah,* gen. *-ljka* m (Stulić), *lünka* (Goriško, Kras, disimilacija *lj* - *lj* > *l* - *n),* pridjev na *-ьn ljuljan* (Stulić), slov. *Ijuljčen,* »korov«, isto što nvnjem. *Lolch,* s kojim potječe od istog talijanskog izvora, lat. *loliurn* > tal. *lòglio,* vjerojatno mediteranskog podrijetla. Ovamo ide kao starija posudenica i *rìlj* m »korov koji raste u lanu«, pridjev *rîljav,* deminutiv na *-ica rlljica.* Taj je oblik nastao, što se tiče *o* > *i* na isti način kao *Roma* > *Rim, t], o* > *u* kao u *ljulj,* ali nakon što je disimilacijom / - / > *r* - *l* dalo *r'u-* > *ri-.* U toj riječi ta je disimilacija potvrđena samo kod nas. Ovamo još na *-aka* (tip *divljaka* ŽK) *Ijuljaka* f (Danilo, Dalmacija) »vinova loza bijela grožđa« i pridjev na složen sufiks *-evan Iju-Ijevan* (istročakavski) »pijan«.

Lit.: ARj 6, 216. 317. 319. 7, 216. 318. Ribarić, *SDZb* 9, 166. *Pleteršnik* 1, 526. 527. Štrekelj, *SAW* 50, 36. 82. Cronia, *ID* 6. *Miklošič 428. SEW* 1, 758. *IF* 10, 152. *REW*[3] 5112. *DEI* 2263.

lülj[2] m (17. v., Primorje) = (asimilacija na distancijų, upór. *Ijeljen* < *jelen) ljulj,* gen. *ljulja* (14. v., Dubrovnik, Zore) = *luj* (16. i 18. v., Hektorović) = *lûj,* gen. tó/a (Rab) »srpanj«. Od tal. *luglio* < lat. *Julius,* od imena *Julija Gézára.* Ovamo *lud* (Lastva) i poimeničen pridjev na lat. *-aticus* > mlet. *-adego ludâdiga* (Lastva) »bijelo grožđe koje dolazi oko 15. srpnja«. Od mlet. *lugio.* Latinizam je *julij* (15. v.) = *jul* (17. v.), *julj* (14. v.). Oblik je *jul* m (17. v.) od tal. *Giulio* »srebrn novac«. Lična imena *Julij* m (17. v.) = *Julijo — Julije* m prema *Julija í* (Vuk). Hipokoristici *Júla, Julka, Jùlava* (Vuk, Novaković), na *-anus Julijan,* gen. *-ana.* Prezime *Julinac,* Rimski toponim na *-anus* (naziv rimske villáé) *Žuljana* na Pelješcu, pisano *Džulijāna* (Dubrovnik, Zore); *Džulijan* (13. v., *Julyjanb),* selo na Stonskom ratu.

Lit.: ARj 3, 540. 4, 677. 6, 203. 216. 318. 7, 216. Kušar, *Rad* 118, 23. *REW** 4612. *DEJ* 1820. 2281.

lunia f (hercegovačka narodna pjesma) »svjetiljka kojom su okićene munare (v.)«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *lem>a* »svjetlost, luča«) ir oblasti islama. Zamjena *e* > *u* nastala je unakrštavanjem sa *lumin* (v.).

Lit.: ARj 6, 216.

lûmbul m (Korčula, Račišće, Brač) = *lombul* (Cies) = (sa gubitkom početnog *l,* koje se bilo identificiralo sa romanskim članom) *umbuo,* gen. *-ula* (Dubrovnik, Cavtat) »meka pečenka«. Od tal. *lómbolo* < lat. *lumbu-l.us,* deminutiv na *-ulus* od *lumbus* > tal. *lombo* »slabina«. Glede gubitka /- upór. furl. *ombul.*

*Lit.: REW** 5160. *DEI* 2265.

lumia f (Šulek) »vrsta kiselog limuna«. Od tal. *lumìa, lomia, li-mìa.* U vezi je sa *lima, Umetta.* Upór. *limun* (v.).

Lit.: ARj 6, 111. DEI 2283.

lumm, gen. *-ina* m (Dubrovnik, Cavtat) = *lumin* (Korčula, Božava) »žižak«. Tal. izvedenica na lat. deminutivni sufiks *-inus* > tal. *-ino* od *lumen* > tal. *lume.* Na tal. *-etta* < vlat. *-itta: lumita* f (Žrnovo, Korčula) »žižak«. Na lat. *-acea* > tal. *-accia* > *-aca lumaca* f (Šibenik) »svjetiljka na petrolje«. Na lat. pridjevski sufiks *-arius* ili *-ariš* > *-ar luminar* (Cres, Malínská) »otvor na tavanu ili krovu kuda dolazi svjetlost da se mogu vršiti popravci« = *lutnenar* (Božava) »abbaino«, sa gubitkom početnog *l* (shvaćenog kao član) *üminal* m (Istra; Parčić) »fenestra in tecto domus« < mlet. *luminal, luminalo* (zamjena sufiksa *-ar* sa *-al* < lat. -đ/is). Ovamo ide još *luminar* m (17. v., Kašić) »sunce ili mjesec (u prijevodu Sv. pisma, za ono što Daničić prevodi sa *vidjela)** < lat. *luminaria,* odatle *luminarle* f pl. ili n. (čakavci i Slovinci).

Lit.: ARj 6, 217. Cronia, *ID* 6. *REW*[3] 5161. *DEI* 2282. 2283. Štrekelj, *ASPh* 14, 551.

lumpač m (Šašinovec kod Sesveta, Hrvatska) »pupàvac, upupa epops« = (bez *m) lupač* (Ježevo, Vrapče kraj Zagreba) = *lupavac* = *lupovac* (Glina). Od onomatopeje *lup lup lup* (Ježevo) kojom se oponaša glas te ptice u proljeće.

Lit.: ARj 6, 217. Hirtz, *Aves* 267.

luna f, ie., baltoslav., sveslav. i praslav. termin za »mjesec kao nebesko tijelo, Mond, σελήνη, luna« = *lună* (Punat, Krk). = *luna*

(Osojnik kod Dubrovnika) »duga, Regenbogen«. Danas se u hrv.-srp. leksikološki ne razlikuje mjesec kao nebesko tijelo od mjeseca kao mjera vremena. To razlikovanje postoji još u Vodicama (Istra) kao i djelomice u slov. *měšec* i *luna*. Upór. njem. *Mond* i *Monat* i u romanskim jezicima npr. fr. *-mois* i *lune*. Spomenuto značenje nalazi se kod nas samo u tekstovima pisanim crkvenim jezikom. Odatle pridjev na *-ьn Iunъnъ* također u istim tekstovima. Deminutiv na *-ica lünica* (Krk) »(metafora) poduguljast hljepčić iz bijela brašna, što se dijeli djeci«. U praslavensko se doba pravila razlika kao i u ostalim ie. jezicima na taj način što je mjesec kao nebesko tijelo bio femininum, jer je predstavljao žensko božanstvo, a mjesec kao mjera vremena bio je radna imenica m. r. V. *mjesec.* Na hrv.-srp. teritoriju nakon uvođenja kršćanstva radna imenica potisla je *lunu* u zaborav. Za riječ *luna* u prijevodu evanđelja tvrdilo se (Pogorelov), da je posudenica iz latinskoga i da je dokaz za to kako je Sv. pismo prevedeno iz Vulgate. Prema Budmaniju akcenat govori protiv te pretpostavke, a prema Meilletu očuvano *u,* koje potječe od ie. dvoglasa *ou* > *au*. Kad bi *luna* bila iz latinskoga, pokazivala bi promjenu *u* > *y* > *i* kao *mūrus* > *mir.* Od baltičkih jezika nalazi se u stprus. *lauxnos* »zvijezda«; lat. *luna,* avesta *raoxšna.* le. je korijen **leuq-* »svijetliti«, u prijevoju **louq-*. Upór. *luč.* Ta osnova raširena je formantima -s i pridjevskim *-na.* Prvobitno značenje »svjetlost« očuvalo se u češ. i polj. *luna* »svjetlost od požara«. To se značenje naslućuje i onda kad *luna* označuje imena domaćih životinja: žuta koza, krava.

Lit.:, ARj 6, 217. 218. Ribarić, *SDZb 9,* 167. *Pleteršnik* 1, 536. 573. *Miklósié* 176. *SEW* 1, 745. *Holub-Kopečný* 212. *Bruckner* 314. *KZ 46,* 223. *WP 2,* 411. *Mladenov* 28/). *Trautmann* 152. Meillet, *Et.* 130. 442. 444. *RES* 6, 40. Fraenkel, *KZ* 63M70. Pogorelov, *Sborník Komenskoga* 3, 32. Kuljbakin, *JF 5,* 300. *Boisacq"* 571-572.

lùnatik m (18. v., latinizam) »mjesečnik, mjesečar (prevedenica)«. Poimeničen lat. pridjev na *-aticus lünaticus,* od *luna* »mjesec« > tal. *lunàtico.*

Lit.: ARj 6, 218. *DEI* 2284.

lûnta f (Vuk, narodna pjesma) »vrsta topa, kartáč = kartača, puška«. Značenje nije točno utvrđeno. Od njem. *Lunte* »fitilj«.

Lit.: ARj 6, 218.

lunj m (Smokvica na Korčuli) = *lünja f* (Vuk, Kolombatović, Brusina, Zagreb, Omiš) = (s prijenosom palatalizacije sa *nj* na */,* upor. *lučki* pored *Ijuck!* ŽK) *Ijuna* (16. v.^ Dubrovnik, Gnojnica, Hercegovina) = *juna* (Dubrovnik i okolica, Hercegovina), praslav., »1° grabežljiva ptica, piljug, piljužina, 2° nadimak čeljadetu koje sve njuši i pregleda (Dalmacija)«. U stcslav. *Iunь,* slov., ukr., rus. »vultur«. Prvobitno je imenica po deklinaciji *i,* u hrv.-srp. prešla je u deklinaciјų *a.* Pridjev na *--ov Ijunov* (Mikalja). Postoji još od istog korijena impf, *lunjati (se), lunjam* (Vuk, Pavlinović) *(do-, od-}* »hoditi spustivší glavu«, *slūnjat* (Kosmet) »skitati se, tumarati«, kao i pridjev na *-av lünjav* = stcslav. *lunjavi* »demissum caput habens« i na *-alo lunjalo* m. Upor. rus. *lynatb* »umherstreifen« i u bug. *lunja se.* Izgleda da je prvobitan naziv grabežljive ptice. Po tom nazivu stvoren je glagol sa metaforičkim značenjem. Upor. još *Ijumati* (v.) i *lutati* (v.). Prema Oštiru naziv ptice *Iunь* je predslavenska riječ. Brückner je dovodi u vezu i sa *lupež* (v.) < **1upnъ.* Glede *pnь* > *nj* upor. *škānjac,* gen. *škanjca* (ŽK) prema *capys* (etruščanska riječ). Femininum na -ò po deklinaciji *i* je kao u *kokoš* f, *guska* (v.), možda zbog religioznih razloga.

Lit.: ARj 2, 610. 6, 218. 319. *Elezović 2,* 243. Hirtz, *Aves* 174. 207. *Miklošič* 176. *SEW* 1, 745. Brückner, *KZ* 42, 356. Matzenauer, *'LF* 9, 223. Petersson, *ASPh* 34, 378. Körinek, *Slávia* 12, 194-202. Oštir, *Drei vorslav.--etruskische Vogelnamen* u *Razprave* 8, fil. 1. (cf. *ljb* 16, .169).

lupiti[1], *lupim* impf. (ŻK objekt *kukuruzu, gra)* = *Ijûpiti, Ijüpin* (Vodice) *(ob-)* = (stok.) *lupiti,* baltoslav., sveslav. i praslav , »komušati (v.), schälen, enthülsen, Ijuštiti, skidati s klipa, iz mahuna«. Postverbali *lüp* m (čakavski, Istra) »Schale; Hülse« = na *-bk oblupak,* gen. *-pka* (Belostenec) = augmentativ na *-ina lupina* (ŽK) = *Ijupîna* (17. v., Vodice, Dalmacija, Pavlinović, sa *lj* mjesto */* od unakrštavanja sa *ljuska,* v.) = *Ijupine* f pl. (Dubrovnik) = (sa prijenosom palatalizacije sa *lj* na *n) lupinja* (Habdelić) = *Ijupljina* (18. v., sjeverna Dalmacija, Pavlinović) = *Ijupoljina* (18. v., jedna potvrda), *òljupina* (~ *od luka,* Sarajevo). Ovamo još toponim *Lupinjak,* nekoć *Vučja Jama* (Hrvatsko zagorje). Stcslav. apstraktna izvedenica od istog korijena na *-ež* (upor. *mladež* f) *Iupeгь* f »Raub« prešla je u hrv.-srp. u maskulina i postala radna imenica u značenju »1° kradljivac, hajduk, razbojnik, 2° toponim« prema f *lupežica* (Vuk/ 16. v.) »1*

kradljivka, 2° mala četa od 4—5 ljudi (Hercegovina, Crna Gora, Boka)«. Nalazi se još u češ. i polj., praslavenska je. Ima svoju razgranjenu leksikologijsku porodicu: pridjevi na *-ьn lupežan* (Vuk, 16. v.), na *-ski lupeški* (15. v.), sa denominálom odatle *lupeškati, -am* prema iteratīvu na *-va- lupeškavati* (Ston) »zvati nekoga lupežem« i apstraktumom na *-ina lupeština* (15. v.) = *lupešćina* »krađa«. Deminutivi na *-če lupešče,* na *-iii lupeščić,* na *-ič lupežić.* Augmentativi na *-ina lupežina,* na *-ičina lupežičina.* Apstrakta na *-stvo lupeštvo* (Divković), na *-ina lupežina f,* na *-arija lupešarija,* na *-ija lupežija.* Denominali na *-ati lupežati* »krasti pomalo«, na *-iti lupežiti, -im* (17. v.) »raditi kao lupež«. Vokal *u* je naitao iz ie. dvoglasa od ie. korijena **leup-,* u prijevoju **loup-,* koji postoji i u varijanti sa *-bh* mjesto *p* u *lub* (v.), *lubura, lubina, paluba.* Varijanta sa *ρ* nalazi se i u baltičkim jezicima: lit. *lupti* »Ijuštiti, skidati kožu«, iterativ u prijevoju *aplaupyti* »potpuno opljačkati«, lot. *lupt* »oplijeniti«, *lupiš* »drumski razbojnik, lupež«. Upor. sanskr. *lumpati* »mrvi, oštećuje, pljačka«.

Lit.: *ARj* 6, 219. 226. 228. 320. 8, 405. 409. Ribarić, *SDZb 9,* 166. Jagić, *ASPh* 31, 549. *Miklošič* 176. *SEW* l, 746. *Holub-Kopečný* 211. *Bruckner* 315. *IF* 23, 216. *WP 2,* 417. *Trautmann* 164. Iljinski, *ASPh 29,* 492. Uhlenbeck, *PBB* 26, 301. 306. Schulze, *KZ 49,* 252. *Boisaaf* 569-570. 591-592. *GM* 233.

lupiti[2], *-pim* pf. pored *lupnuti, - m* (Vuk) u štokavskim narječjima prema impf, *lupati, lupam* (Vuk) *(iz-, na-, o-, od-, raž-, s-, za-)* »1° percutere, biti, udarati, bubati, 2° (metafora) koješta govoriti, 3° *nalupati se* (Vuk) najesti se i napiti«. Semantički i akcenatski razlikuje se od *lupiti[1]* (v.). Prema Bernekeru bila bi oba glagola istog postanja. Postverbal *lup* (18. v.) = *lupa* f (18. v.) »Schlagen, Klopfen«, na *-ъk òlupak,* gen. *-pka* Vuk) »olupano što > (metafora) rdavo, nevaljano« = poimeničen part. perf. pas. *olupanica* (Vuk). Part. perf. pas. *zalupan* »glup«. Na *-aca lupačam,f* »l ° budala (Hrvatska), 2° plosnato drvo kojim se platno lupa u bijeljenju (Dalmacija, Pavlinović)«. Na *-atak lùpatak* = *lùpotak* (Srijem) »daščica«. Apstrakta: na *-nja lüpnja,* na *-anja lupanja* (17. v.), na *-javina lupljavina.* Deminuiranje glagola je često: na *-etati lupetati, -am* »nepomnįivo i nevjesto raditi«, na *-kati lupkati, -am* (Vuk), na *-arati lupàrati, -ãm* (Vuk), *lupkàrati, -am,* iz čega se vidi da se glagol osjeća kao da je postao od onomatopeje. Zbog toga se i pravi onomatopeja *lüp* (18.), koja se može opetovati, a kod Belostenca mijenja suglasnik *bub lup.* Stoga mijenja suglasnik / u *lj* i samoglas *u* u *o: Ijopiti, -im* (Vuk) »jako udariti«. Upor. slov. *lopkati.* U Đurđevića unakršten (kontaminiran) je sa *drpiti* (v.) *razludrpiti* »raskinuti«. Machek ima pravo kad ga dovodi u etimologijsku vezu sa *chlupo, chlupti, chlujc, chlupatí* »plötzlich hervorquellen, plötzlich fallen« i kad karakterizira oboje sa »lautnachahmend« (oponašanje zvuka pri padanju). Upor. slov. *hlópati* »schlagen« i bug. *hlopam* »klopfe«.

Lit.: *ARj* 4, 225. 6, 226. 265. 223. 227. 219. 7, 424. *SEW* l, 390. 746. Machek, *Slávia* 16, 206. 210.

luprik m (rukopis, 15. v.) »lokvanj 1° bijeli, 2° žuti«.

Lit.: *ARj* 6, 227. *Sulek* 209. 536.

Lupulović, prezime, očito od rum. *lupul* od *lup* < lat. *lupus* »vuk«, s postpozitivnim članom.

Lit.: *ARj* 6, 227.

lustra f (Muo) »riba kao namazana indoradurom« = *lustra* (Budva) »duga slinava riba crvene boje« = *Ijustra* (Perast). U vezi sa lat. *òstro* »materia colorante rosso« < lat. *astrům* < gr. οστρον »purpura«, sa sraštenim članom. Upor. *lustra* »squama, scaglia« = *Ijustra* pored *lustiira* = *ljuštura* »scaglia, squama«.

Lit.: *ARj* 6, 227. 228. 322. *DEI* 2701.

luscìv (Istra), pridjev na *-iv,* »kratkovid«. Od tal. *losco* < lat. *luscus* »isto«. Rijedak primjer dodatka našeg sufiksa *-iv* na tal. pridjev. Upor. *-av* kod turcizama *ćelav, ćorav.*

Lit.: *ARj 6,* 228. *DEI* 2271.

luštar, pridjev (Miklošič navodi da je hrvatska riječ, ne nalazi se u *ARj'i,* »mtidus« < tal. *lustro.* Glagol *lustrat, -am* impf. (Dubrovnik, Cavtat, objekt *crevlje)* »olaštiti«, part. perf. kao pridjev *lùstran (je)* »(ironická metafora) pijan«, *lustrât* (Božava) prema impf, na *-va- lustravati, lustravam* (Potomje) »laštiti«.

Lit.: Cronia, *ID 6.. REW[3]* 5184. *DEI* 2291.

lutati, *latām* impf. (Vuk), slov., bug., praslav., »vrljati, tumarati«. Na *-alo lutalo* m = na *-vac lutavac,* gen. *-avca* m prema f na *-iça lutavica,* s augmentativom na *-Kina lutavičina* (Pavlinović). Vokal *u* je nastao od ie.

dvoglasa *ou,* kako dokazuje prijevoj jery < ie. *u* u rus. *lytatb* »sich herumtreiben, umherschlenzen«, od ie. korijena **(s)leut-,* u prijevoju **(s)lout-,* raširenje na *-t* od **sleu* »schlaff, herabhängend«.

Lit.: ARj 6, 229. Miklósié 176. *SEW* \, 748. Solmsen, *KZ* 34, 447. Petersson, *ASPh* 34, 378.

lüter m (Dubrovnik) »maternica«. Od tal. učenog *utero* < lat. *uterus,* s tal. članom.

Lit.: Zore, *Tud.* 13.

lutina f (Brač) »goveda balega«. Kao da je naša izvedenica na augmentativno *-ina* od lat. *lütum* > tai. učeno *luto* »fango«(?).

Lit.: ARj 6, 229. *DEI 2292.*

lütka f (Vuk), također češ., polj., praslav. *(*lpiъ),* »pupa, marioneta* = *lùtak,* gen. *-tka* m. Taj se lik poklapa sa strus. *lutbkb* »histrio«. To je bilo i prvobitno značenje. U praslavenskom riječ je bila prema tome radna imenica sa značenjem »igrač, mimičar koji nešto prikazuje«. Odatle Vukov deminutiv *luče,* gen. *-eta.* Vokal *u* je nastao iz velarnog nazala, upór. polj. *latka.* Korijen bez *-ъiгa* očuvan je u polj. *let* = rus. *lut* »liko od lipe, kora, prut, sve što se od tog lika dade napraviti«. Prema toj poljskoj riječi pretpostavlja se prasrodstvo s njem. *Linde* i lat. *Ierītus.*

Lit.: ARj 6, 188. 229. *Miklošič* 177. *SEW l,* 741. *Holub-Kopečný* 211. *Bruckner* 309. *KZ 42,* 356. *WP 2,* 437. Porzeziński, *ASPh* 29, 434.

lûtor m (18. v., Vuk) »1° čovjek zakona Luterova, 2° nevaljao čovjek, bezvjernik (Piva--Drobnjak)« prema f na *-ka lūkōrka* (Pavlinović) = *lüter* (17. v., Dubrovnik). Na lat. sufiks *-anus* > *-an: lutòrãn,* gen. *-ana* m = *luteran* prema f na *-ka lutòrãnka.* Na *-in luteranin* (18. v.), s pridjevom na *-ski luteranski, luterin.* Na *-stvo lutorstvo* n (Pavlinović). Od njem. *Luther.* [Usp. i pod *-an].*

Lit.: ARj 6, 229. 230. Vuković, *SDZb* 10, 390.

lutro n (stsrp., 14. v.,)pominje se uz *adrfato l -dlfato, u lutru davati, postaviti u lutru, obladati.* Prema *ARj* nije jasno značenje. Zacijelo isto što stsrp. *lutro* 1396. »Bad (im Kloster)«. Od gr. λουτρόν »isto«.

Lit.: ARj 6, 230. Vasmer, *GL* 91.

lüzati[1], *-am* impf. (Ston) »govoriti mnogo pa reći ono što je kao tajna«. Od istog korijena je pridjev na *-av lüzav* »brbljav«, poimeničen na *-ьc* > *-aç lûzavac,* gen. *-avca* m prema f *lûzavica.* Vjerojatno od kllat. *ludere,* od *ludus* »igraš koje je u pučkom obliku očuvano u port, *loir* »šaliti se«. Konsonant я je mogao nastati od Ä u 1. 1. prez. **ludio,* a prema tome infinitiv na *-ati.* Nejasno je zašto je 2 mjesto *ž< di,* upor. *žmulj* < *modiolu.* [Usp. *iluzati*].*

Lit.: ARj 6, 230. *REW*[3] 5153. *DEI* 2279.

lüzati[2] impf, (šatrovački, u Siriniću, mutavdžije u Temnicu) »tući«, u primjera *citila Lamica da ť uluza* »ide Turčin da te ubije«. Primjer kako i u argou kadikad ima starih riječi. Upor. rus. *luznutb* »battre, frapper«. S tim se značenjem ne slaže *lüzati*[1] (v.), koje bi moglo biti i metafora tipa *lupati* (v.) »govoriti koješta«.

Lit.: ARj 6, 230. Trojanović, *JF 5, 224. SEW l,* 748. *Holub-Kopečný* 213. *Boisacq*[3] 571.

lūza f (Dubrovnik), slov., češ,, oba luž.--srp., rus., ie., praslav., »lokva, blato, kao, glib«. Augmentativ na *-ina lužina* (Crna Gora, Boka, Ljubiša, možda toponim u pl.). Unakrstila se već možda u praslav. sa *kal* (v.) u *kaljuža,* upor. slov., češ. *kaluže — kaluha,* polj. *kalusa,* .ukr. *haluza,* rus. *kaljuža* = *kaluga* »Sumpf, Pfütze, Lache«. Kako je u hrv.-srp. postojala homonīmija u augmentativu *lužina, luža* je u pomenutom značenju propala. Konsonant *u* je nastao iz ie. dvoglasa *ou* u korijenu **leug-* »crnkast«, prijevoj **loug-* sa sufiksom *-гa *lougiã.* Močvara je nazvana po crnkastoj boji. U baltičkoj grupi lit. *liūgas* »močvara« predstavlja ie. korijen bez sufiksa *-ta.* Taj se nalazi u lotiškom imenu rijeke *Ludza.* U ilirskom ide ovamo ἕλος Λούγεον (Strabo 314) kod Trsta. U arb. *legate* f »mlaka, lokva, močvara« dobila je riječ lat. sufiks *-ata.* Upor. u pogledu tog sufiksa *maslinada* f »teren zasađen maslinama« u zadarskom arhipelagu. Prema tome je ilirska riječ ušla i u balkanski latinitet. U prasrodstvu je s gr. pridjevom λυγαῖος »taman, mrk«.

Lit.: ARj 6, 230. 232. *Miklošič* 177. *SEW* l, 748. *Holub-Kopečný* 211. *Bruckner* 214. *WP 2,* 414. *Trautmann* 163. Scheftelowitz, *IF* 33, 166. Joki, *IF* 43, 57. Meyer, *IF* 47, 323. Krahe, *IF* 49, 273. Loewenthal, *WuS* 10, 169 (cf. *IJb* 13, 170).

Lj

-Ija, sufiks za ž. r. radnih imenica izvedenih od glagolskih osnova: *prelja* od *presti, švelja od šbvz* (v. *šav)* od *siti, pralja* od *prati, tkalja* od *tkati.* Upor. još *dadilja* (v.).

Lit.: Măreție 296 — 1. Leskien 234 — 5. *Vandrák* 568. Boskovic, *JF* 15, 143-154.

ljaga f (Vuk, Vojvodina, Ljubiša, Martié) »1° mrlja, maca, 2′ (metafora u moralnom smislu) greška u karakteru«.

Lit.: ARj 6, 234.

-ljaj, složen sufiks od dočetnog -/ (u participu perf. akt.) i od sufiksa *-jaj* (v. *-aj},* koji služi za tvorenje glagolskih apstrakta: *domišlja·, doživljaj,* itd. Odatle se apstrahira i dodaje na čistu glagolsku osnovu kao u *răstegljaj* pored *rastegalj* (Lika) od *rastegnuti, gutljaj* od *gutnuti.* Posljednje je moglo nastati od *t/i -]- jaj* na osnovu disimilacije *tnj > tlj.*

Lit.: Măreții 297. *Leskien* 288.

lj aljak, gen. *-Ijka* (18. v., Vuk, Crna Gora) »podzemna gljiva (jestiva)« = *ljalj* (Kavanjin), bez deminutivnog sufiksa. Ako je naziv nastao po turskom nazivu za ljeto, onda ide ovamo i *IjaljaR* (Kosmet) »vrsta sitnog ljetnog grožđa ružičaste boje«. Upor. još *Ijeljak,* gen. *-Ijka* (Bosna) »l ° kao vrsta sitnog voća, 2° biljka kojoj je plod *Ijeljak,* zove se *Ijeljan«* i *ljajlja* f (Tetovo, asimilacija *j - lj > lj - lj)* »planina, suvat na planini«. Turcizam iz pastirske terminologije (tur. *yayla* »ljetovalište«, od *yay* »ljeto«, s istim sufiksom kao *kışla* »kasarna, quartier d'hiver«, od glagola *yaylamak* »passer l'été danas la montagne«).

Lit.: ARj 6, 242. *Elezović* 1, 373. 477.

ljaskav, pridjev na *-av* (~ *karnen},* poimeničen na *-ьc ljaskavac,* gen. *-avca* (Levač, Srbija) »mineral mikașist«.

Lit.: ARj 6, 234.

ljaznuti, *-em* impf. (Hercegovina?) »poljubiti tako da se čuje«. Budmani uporeduje sa *mljeskati* (v.) i veli da je glagol onomatopejskog podrijetla. Može biti da je onomatopeiziran *laznuti* (v. *lizati}* promjenom / > *lj* prema *ljubiti.*

Lit.: ARj 6, 234.

Ijëmez m (Vuk, Ljubiša) = *lemez* (Kosmet), baltoslav., sveslav., osim bug. i rus., praslav. **lemezb,* »1° pritisak, 2° greda na trijemu (Ljubiša), 3° (ikavski) *limez* (Krk) gredice što drže krov kod tora te leže na sljemenu, 4° (Srbija, Kosmet) dugačko mlado drvo ili grana iz šume (prebaci se preko sijena, slame, krovine na stogu, plastu itd., da zaštiti od vjetra)«. Hrv.-srp. oblici pretpostavljaju *ê* mjesto *e,* kako je u drugim slavinama. Isto "k nalazi se u sporednom obliku *Ijemeš* pored *lemeš* (v.), koji se tumači prijevojem od *lomiti.* Kol. na *-je lemêjze* n pored *lemêjzi* pl. (Kosmet). Praslav. je riječ termin iz gradnje kuća, jer je prvobitno značenje »greda na slamnatu krovu kao zaštita od vjetra«. Riječ je kulturna. Madžari posudiše *lemez* pored *lemes* »lim, ploča«. Lit. *lume, lemens* »Baumstamm, Rumpf, Statur« slaže se u osnovnom suglasniku sa hrv.--srp. Vokal *e* u dočetku (sufiksu?) *-ez* nastao je od palatalnog nazala *į.* Upor. u polj. narječjima *lemiąż.* Druge ie. veze nisu poznate.

Lit.: ARj 6, 242. *Elezović* \, 359. *Miklošič* 164. *SEW* 1, 701. *Bruckner* 294.

Ijësa f (Vuk) = *lesa* (ekavski, Kosmet, 2K ikavci) = *lesa* (Cres) = (ikavski) *l'isa* (Imotski), sveslav. i praslav. **lesa,* bez paralele u baltičkoj grupi, »1° vrata od plota, načinjena od tanjeg pruća prevučenog preko debelih pritaká, 2° pleter koji služi za sušenje voća, kukuruza, 3° toponim *Lese, Lesane«.* Deminutiv na *-ica Ijesica* (Vuk) = *lesica* (ŽK), *Ijesice* (Dubrovnik) »prijesan hljeb (jer ga Židovi mijese u obliku Ijese)«. Augmentativ na *-ina: Ijesina* (Ljubiša) = *lisina* (Pavlinović)

»(metafora) skelet«, na *-etina Ijesètina* (Vuk). Na *-or Ijesor* (Riječka nabija, Crna Gora), u primjeru: *svrh zelja se metne kakav Ijesor, a na njemu kamenje.* Pridjev na *-ьn Ijesan* (Stulić) »koji je načinjen kao Ijesa«. Riječ je kulturna. Madžari posudiše *lésza* i deminutiv *leszka* »Darrhürde«, koji ne postoji u slavinama, jer bi bio homonim sa *lijeska* (v.); Rumunji *leasă,* pl. *lese* »Hürde, pleter koji služi za lupanje kukuruza, za sušenje sira, šljiva, kao i za stranice kola (lojtre), u stajama za stranice jásala, itd.«, cine. *leasă* »isto«. Nema u ie. jezicima potpunih usporednica. Najvjerojatnije je mišljenje da se korijen od *Ijesa* nalazi u *lijeska,* jer se pravi od *ljeskova pruća.* Zbog toga se može uporeďivati sa ştir. *flesc* »Rute, motka« = gal. *ulescu,* ie. *u(e)loi-* + formant s ili *k,* dok je *-ka* u *lijeska.* V. *lijes.*

Lit.: ARj 6, 248. Tentor, *JF* 5, 211. *Elezović* l, 361. ZWVŽ 13, 123. *Miklošič* 167. *SEW* l, 712. *Holub-Kopečný* 207. *Bruckner* 290. *ASPh* 39, 2-4 *Mladenov* 273. *WP* 1, 303. *Pascu* 2, 197., br. 250. Scheftelowitz, *KZ* 56, 176. Schneider, *IF* 58, 45.

ljeto n (Vuk) = (ekavski i kod čakavaca djelomice, ŽK) *leto* = (ikavski) *Kto* (Vodice), sveslav. i praslav. **leto,* bez utvrđenih paralela u baltičkoj grupi i u ostalim ie. jezicima, »1° toplo godišnje doba (opozicija *zima),* été, p° (po semantičkom zakonu sinegdohe) go-2ina, annus«. Oba značenja već u stcslav. Praslav. pridjev na *-ьn Ijêtan (ob-),* odatle na *-j* samo u određenom obliku *Ijêtnji* = *Ijećnji — ljetni* (16. v., M. Držić), poimeničen na *-īk letnik* »ime mjeseca«, na *-iça Ijetnica* = *Ijetnjica* (17. v.) = *obljetnica* »god«, *litnjica* (Vodice) »pšenični hljeb u koji se na badnji dan zatakne svijeća te se kasnije čuva«, *tròljetnica* (Vuk) »malarija«. Arbanasi posudiše *letnice* »ime ribe ulovljene u proljeće«, od bug. *letnica* »isto«. Na *-ovac Ijetnjikovac* »mjesto gdje se provodi ljeto« = *ljetnikovac* »(danas) vila«, *preljetm* (slanina) »što ljeto proboravi«, na *-ski Ijetski* samo u Dečanskom hrisovulju. Na *-je Ijeće* n (narodna pjesma). Na *-ica obljetica* »vrijeme jednog ljeta, année«. Na *-ište Ijetište* (14. v.) = *Ijetovište — ljetovalište* = na *-ica Ijetica* (Ljubiša) »mjesto gdje se provodi ljeto«. Na *-ina ljetina* (14. v.) »godišnji, urod, dohodak«, a s pridjevom na *-ski Ijetīnskī* i deminutivom na *-ica Ijetinica* »slaba ljetina«. Praslav. prilog *ljeti* (Vuk) od stcslav. lokatīva *Ute* (također češ., polj.), od akuzativa vremena sa dodatom pokaznom zamjenicom *ljetos* (ra -s v. *saj)* = *séga leta* (ŽK), sa deiksama *Íjêtõska, Ij'etōskē,* odatle pridjev *Ijetošnfl.* Denominai na *-ovati ljetovati, -njem* (Vuk) = *letovat* (Kosetm) »provoditi ljeto« = na *-ili Ijeliti* (Stulić) *(iz, o- se, pre-, za-).* Prefiksalne složenice: sa *pro-* (v.) *proljeće* n (Vuk) = (ekavski) *proleće* — (ikavski, ŽK) *prol'iće* = *sfroliće* (Vodice), s pridjevom *proljetni* = *proljećnji; vyleča* f (Bednja) »proljeće« < **uletua (u — ne)* (Bednja) = *mladlèto* (Istra) »proljeće« od sintagme *mlado leto* = hrv.-kajk. *protuletje* (Belostenec) = *protulitje* (Jačke) = *protolitje* (Glavinić). Prilog od akuzativa vremena s dodatom pokaznom zamjenicom *proljetos.* Sa *pa* (v.) *păljetak,* gen. *-tka* m »pabirak, ono što os'anc iza pobrane ljetine« = *pàljetka* (Split), s denominálom na *-ovati päljetkovati, -ujem* (Vuk) = *pàjetkovat* (Č lipi), iterc.tiv na *-vá- nàpiljetkovavaíi* i radnom imenicom na *-lac* m prema f *-lica paljetkovalac,* gen. *-aoca* prema f *-lica.* Od sintagme: *se lêto* »ovo ljeto« izvedenica je na *-tk sèletak,* gen. *-tka* »ovogodišnje jagnje«. S tim se nazivom pomiješao možda arb. *shëlek-gu,* odakle je opet došao u hrv.-srp. i bug. kao *šiljeg* (Dalmacija, Zagora) *Uljeze* i bug. *šilegar* »pastir«. Kako južnoslavenski *s* ne postaje *sh* u arbanaskom, *shelek* ne može biti posuđenica iz *seletak.* V. *šiljeg.* Od iste sintagme je denominai na *-ovati slătkovati, -vjem* impf. (Hrvatsko primorje) = *slajkovat* (Crikvenica) »pabirčiti, päljetkovati«, s imenicom *slătkovina* »päljetak, pabirak«. Značajna je zamjena Ίϊ > α kao u *orah.* Pored pomenutog *mladleto* postoje još složenice: *ljetopis* (17. v.) »annales«, s radnom imenicom na *-ьc Ijetopisac,* gen. *-sca.* Ta je složenica stara. Posudiše je Rumunji *letopiseţ.* Kako Rumunji imaju lat. riječ *an* < *anńus,* oni posudiše *leat,* pi., *leaturi* samo za datiranje *văleat* = *veleat* < *vъ léto.* Što se tiče etimologije, najvjerojatnije je mišljenje Brücknerovo, kome je *leto* praslavenska izvedenica od korijena *le-.* Taj se nalazi u *liti, lijevati* (v.). Sufiks *-to* je kao *ujato, dlijeto.* Po toj etimologiji *leto* bi označivalo period godišnjih kiša. To se slaže sa *godina,* koja u hrv.-srp. znači »1° annus, 2° kiša, pluvia«. Takav naziv tumačio bi se i opozicijom *zima* (v.) »period kad pada snijeg«. U tom slučaju stajalo bi i uporedenje sa lit. *litus* »kiša« = lot. *lētus.* Spomenuti treba da se *ljeto* upoređivalo i sa Šved. *lading* »proljeće« i stir. *la(i)the* »dan« < ie. **l3tjom* i sa lit. *vildēti* »grijati vodu«, stengi, *'zvealg* »vlažan«, a to od ie. korijena *uel-* »topal, vlažan« te su pretpostavljali ie. **ul-e-to* za *lēto.* To sadrži odviše pretpostavki

i kombinacija. Isto važi i za uporedenje sa lit. *luotas* »čamac«.

Lit.: ARj 4, 226. 6, 256. 237. 261. 824. 7, 471. 8, 406. 9, 595. 12, 463. *Elezović* 1, 192. 362. Ribarić, *SDZb* 9, 165. 193. Christiani, *ZSPh* 18, 162. Skarić, *NVj* 15, 734-741 (cf. *RSI* \, 298). Veselinović, *GC* 26, 229-238 (cf. *RSI* 1, 299). Ivšio, *JF* 17, 118. si. Kostić, *NJ* 6, 234. *Miklošič* 167. *SEW* 1, 713. *Holub-Kopečný* 203. *Bruckner* 291. Vasmer, *RSI 6,* 191. 194. *Mladenov* 282. Pokorny, *KZ* 50, 43. sl. Loewenthal, *WuS* 10, 194-195 (cf. *IJb* 13, 302). Buga, *RFV* 66, 240. Mikkola, *Zbornik Jagićev* 359-362 (cf. *RSl 2,* 248). Jacobsson, *Le nom de temps leto.* Upsala, 1947, 96. sl. (cf. Vaillant, *RES* 24, 186). Rešetar, *ASPh* 36, 548. *Leskien* 408. Dolobko, *Slama* 5, 679. Barić, *ÄA* 1, 138-160 (cf. *JF* 3, 200). Jokl, *Stud.* 111.

Ijigovina f (Pančić, Šuiek) »biljka rhamnus alpina L.«. Ne zna se koliko stoji u vezi s pridjevom *ljigav* i poimeničenjem na *-ica ligavica* »solum uliginosum«, kojih nema u *ARj.*

Lit.: ARj 6, 263.

ljiljak, gen. nepoznat, m (Pančić, Šulek) »dubačac, jorgovan, svringa vulgáris«. Ako je odatle izvedenica *ljiljci,* gen. *ljiljaca* ili *Ijiljaka* (?) (Šulek) »biljka trasi, cyperus esculenti««, gen. sing. je *ljiljca.* Upór. za identifikaciju tur. *-a-* u dočetnom slogu u našim nepostojanim *a: čanak,* gen. *čanka* (v.). Ime biljke (stabla) je balkanski i evropski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *Klag* > ar. *Ulak* > tur. *leylak)* iz botaničke terminologije: rum. *lileac,* bug. *lilék* pored *ljuléka.*

Lit.: ARj 6, 263. *Miklošič* 169. *Mladenov* 275. *Lokotsch* 1319.

ijok = *Ijoke* (Vuk) = *ijoki* (Kosmet) pored *íjuk,* uzvik (onomatopeja), glas kojim se tjera tele od krave kad se muze. Oformljen na *-ati Ijôkati, -am* (18. v., Vuk) *(od-,* Lika) impf, prema pf. *Ijôknuti,* -ēra *(do-)* »goniti tele od krave«, *odljüknuti* (Kosmet) »otjerati, kako se june tjera«, na *-āč Ijokāč,* gen. *-aca* (Vuk, Hrvatska) »drvo koje služi za Ijokanje, pri-Ijubak«, na *-ača Ijokača* f »račvasto drvo u koje se tele Ijokačem zaklini kao u jaram«.

Lit.: ARj 6, 265. *Elezović ì,* 374.

Ijöpica f (Kosmet) »1° kravica, 2° (metafora pejorativna i ironická) žensko čeljade glupo kao krava (upor. *guska* u Hrvatskoj)«. Deminutivna izvedenica na *-ica.* Od arb. *lope* »krava«, provincijska posuđenica iz tog jezika kao *dreteza* u Paštrovićima.

Lit.: Elezović 1, 374. *GM* 248.

ijos (Kosmet) »glas (onomatopeja) kojim se *izražava* onaj udarac ploštimice, npr. šakom, ili kad se padne u blato«. Oformljen sufiksom *-bk Ijosak,* gen. *-ska* »trka, lutnja«, na *-kāti sljōskat* prema pf. *IjSsnuti, -em* (Vuk, Kosmet) »udariti tako da se čuje glas od udarca« pored *sljōskat* i *sljôskât* (Kosmet) »srušiti, skrhati«, *uljōskat* (Kosmet) »ubiti, umrijeti« = *Ijosnuti, Ijosnem* (Piva-Drobnjak) »nešto veliko kad naginje da padne ili kad pada«, odatle metafora *naljoskati se* (Karlovac) »opiti se«, *razljoskati, razljōskām* (Lika). Na *-iti ljöštit, -im* (Kosmet) »pasti, stropoštati se«. Upor. stcslav. *loskotb* »strepitus«. Onomatopeja dobiva sufiks *-äc* < *-ьc* bez mijenjanja velara *Ijòskac* (Vuk) »uzvik koji opisuje zvuk pri padanju«. Jpor. istu pojavu u: *ni makac.* Ovamo ide pejorativna i humoristická augmentativna složenica na *-ina Ijoskòprdina* od *Ijoskoprda* (Lika) »stara lijena žena, gdje padne tu prdne«. Nejasna je, ako-ide ovamo, izvedenica na *-avac,* gen. *-avca Ijôskavac* (Pančić) »biljka mohunica, mjehurac, physalis alkekengi«. Onomatopejski glagol dopušta mijenjanje samoglasa *o* > *u: Ijüskati, -am* impf. »1° udarati u loptu«, *Ijuskati, -Stem* »2° (metafora, Topolovac) brbljati« prema pf. *ljusnuti, -ēm* (15. i 16. v.) »udariti s bukom«. Upor. *pljuskati* prema *pljusnuti* i *pljusak* (v.). Mjesto *-s* onomatopeja dopušta i *lj, l, p: razljoljati, ràzljôljām* pf. »razbiti, raskrhati, rascopati« *(Ijoljati* nije potvrđeno). Kad je refleksivan, mijenja značenje, znači »postati debeo (o trudnoj ženi)« prema impf, na *-va-razljoljávati, -Ijòljãvãm* »1° razbijati, 2° (s refleksivom) postajati debeo (trudna žena)«. *Sap: Ijdpiti, -lm* (Vuk) »udariti jako«.

Lit.: ARj 6, 265. 321. 13, 634-5. *Elezović* 1, 374. 2, 243. 389. Matzenauer, *LF 9,* 216. Tornanovic, *JF* 17, 202.

Ijub, primarni pridjev (narječja sjeverozapadnih krajeva, slov.), ie., sveslav. i praslav., »carus, lieb, tener«, poimeničen u ž. r. *ljuba* f (16. v.) »Geliebte«, možda i u toponimu *Ljuba* kod Nina *(castrum Ljuba,* pored proširenja pridjeva na *-j: v Ljubli* 1491, g. 1242. *Jubil,* g. 1368. *Lubal),* u m. r. kao drugi dio dvočlanih ličnih imena kao *Dragoljub* (također ime biljke) i u neologizmu *Slavoljub.* Raširenje pridjeva na *-ьn* je vrlo staro. Nalazi se u stcslav. Ovamo *zljuban* »amabilis (hrv., prema Miklošiču). Očituje se u alpskoj toponimiji *Ljubno* > *Leoben* i u daljoj izvedenici na *-janin Ljubljana,* prvobitno *Ljubnjane* »stanovnici dobrog zemljišta«, na *-iv Ijubiv* (stcslav.),

proširen na *-ьn Ijubivan* (Crna Gora). Taj može biti i proširenje pridjeva *ljubim* (part. prez. pas. od *ljubiti*}* koji je poimeničen na *-ьc ljubimac,* gen. -zrnca, na *-īk Ijubimik,* na *-Ijiv Ijubljiv (za-*),* na *-zk Ijubak, í ljupka* (15. v.), s apstraktumom *ljupkost.* Deminuira se na *-ahan Ijubahan > Ijuban.* Poimeničenja: na *-ica ljubica* (15. v., Vuk) »1° razni botanički nazivi, 2° ime žensko«, sa deminutivom na *-ica ljubičica* »viola«, koju posudiše Arbanasi *îubëcicë,* i hipokoristikom *ljuba,* na *-inka Ijùbičinka* »vinova loza crna grožđa«, na *-bka Ijubička* »vinova loza bijela grožđa«, s pridjevima na *-ьn Ijubičan,* na *-jast ljubičast,* na *-ič ljubio* »1° dragi, ljubljeni, 2° prezime«; na *-an* (tip *Milan) Ijuban* »1° ime ovnu, 2° ime muško«, odatle na *-ović Ljubanović* (18, v., ŽK), na *-ьca Ijupca* (Istra), na *-čac* < *-ьc* + *-ьc Ijupčac,* gen. *-aca* (17. v.) »biljka«, na *-čiča Ijupčica* (čakavci) »biljka ljubica«; na *-ьc Ijübac* (18. v.) = *poljubac.* Sveslav. i praslav. je apstraktum od pridjeva po deklinaciji *u:* stcslav. *ljuby,* gen. *ljubwe* »αγάπη«. Stari nominativ očuvao se u *ljubi,* prema Vuku *ljubi* (16. i 17. v., indeklinabile, narodna pjesma, pjesnički govor, jugozapadni krajevi, slov.) »amor, amasia, conjux«. Prema tipu *krv,* gen. *krvi* prešao je praslav. pridjevski apstraktum među feminina deklinăcije *ì: ljubav,* gen. *ljubavi* = *ljubav,* gen. *Ijubave* (Kosmet) = *jubav* (Korčula, objekt uz *učiniti)* = po deklinaciji *a Ijubava* »amor, prijateljstvo, milost, milovanje«, čini leksikologijsku porodicu: pridjevi na *-ьn 1]uЬъ ьnъ > Ijübavan, f ljubavna* (Vuk), određeno *ljubavni* (~ *sastanak),* prema crkvenom jeziku *ъ* > o *Ijubovan* (13. v., Vuk, upor. bug. *tibov,* rum. *ibov, ibovnik), sljubavan* (Korčula) »ljubomoran«, poimeničen na *-ik, -ica ljubavnik* (18. v., Vuk) pored *ljubavnik* (Vuk, 16. v.) prema *ljubavnica* pored *ljubavnica,* kráceno u *Ijubavac* pored *Ijübõvca* = *Ijùbavka* pored *ljubavka;* na *-en ljuben (bv > b)* pored *(bv > v) Ijuven* (15. v.), poimeničen na *-ica Ijuvenica,* proširen na *-enit Ijuvenit* (Kavanjin), na *-ski Ijùbavski,* od crkvenog *ljubav* pridjev na *-it Ijubòvit* (čakavci, 16. v.) i apstraktum na *-stvo Ijubovstvo* n. Odatle denominai na *-iti sljubaviti se* (Riječka nahija, Crna Gora) »sprijateljiti se«. Apstraktum na *-est* (upor. *bolest*)* potvrđen je u pridjevu *Ijubestiv.* Na *-ina Ijuvina* (Kavanjin) »ašikovanje«. Stari oblik *ljuby,* gen. *-Ьъ e* nalazi se sa prefiksom *prč* u stcslav. *prěljuby* »adulterami«, odatle *preljub* m, f (Stulić) pored *preljuba* f (prema Vuku i Daničiću) = na *-je preljublje.* Dočetak *-y,* gen. *-voe* ispao je zbog denominala *preljúbiti,* odakle je *preljub* = *preljuba* postverbal. Radne imenice na *-nik* m prema f *-nica prèljubník* prema *preljubnica.* U složenicama *ljuby* i *prěljuby* tvore prvi član sa *bv > b: Ijubodjelje* (18. v.), s pridjevom *Ijubodjelan, Ijubodrag* »biljka, *Ijubòmor* m (18. v.) pored *ljubomora* f, s pridjevom *ljubomoran* i apstraktumom *Ijubomornost, ljubopitan(l&.v.,* rusizam) »radoznao«, prevedenica (neologizam) *Ijubomudrac* »filozof«, analogno *preljubočinac* (Vukov neologizam) m prema f *-cinica,* apstraktum *-činstvo;* od *děti: preljuboditi,* odatle *preljubodinac* (18. v.) = *preljubodivac* m (15. v.) prema f *-divica, priljubodinstvo* (Banovac) = *preljubodjejnik* m prema *-djejnica,* u stcslav. *prěljuboděj* m od *prěljubodějati; preljubodan* < *-o* + *odan.* Postoji još pridjevski apstraktum obrazovan s pomoću sufiksa *-zn* (upor. *bojazan* f) *Ijubezan,* gen. *-zni* f (15. v.) koji se u značenju »ljubav« očuvao u slov. *ljubezen* f. Kod nas je odatle izveden pridjev na *-ьn *1luЬeгньnъ > Ijubezan,* f *-zna* (16. v., Vuk) pored *ljubazan* (Vuk, Crna Gora) < stcslav. *ljubbznt* u kojem je *nьn > n* kao u *stran* od *strana.* Vokal *e* mjesto *a* je prema crkvenom ili ruskom jeziku. Poimeničen je na *-ik* m prema f na *-ica ljubaznih j -beznik* (Vuk) prema *Ijubaznica j -beznica.* Od imenice *Ijubezan* postoji još pridjev na *-iv Ijubezniv* (16. v.) s apstraktumom na *-ost,* na *-jiv Ijubežnjiv* pored *-žniv* = (sa disimilacijom *žnj* + *zlj) ljubežljiv.(\5.* v.), s apstraktumom na *-ost.* Taj posljednji može biti i od nepotvrđenog **ljubež,* upor. polj. *lubież* »zadovoljstvo«. Unakrštenjem pridjeva *Ijuven* nastadoše odatle *Ijuvezan,* gen. *-zni* f i pridjev *Ijuvèzniv,* s apstraktumom na *-ost.* Prilog i veznik *ljubo* (slov.) = *ljubi* (1392) > *libo* »gôd, ili«, samo, u crkvenim tekstovima. Denominal na *-iti: ljubiti, ljubim* impf. (1445, Vuk) »1° amare, 2° obećati (slov.)«, *obljubiti* (ŽK) = *obljubiti* (Vodice), s postverbalima *obljub* = *obljuba* = *obljubac, obljubak* i radnom imenicom na *-lac* i *-telj, obljubljenih, izljubiti (se), poljubiti* »deosculari«, *razljubiti* sa postverbalom *razljuba* (Lika) »staza ispod nosa na gornjoj usni«, · *zaljubiti se, s(a*)ljubiti se, priljubiti* prema iteratīvu *-ljubljivati,* samo s prefiksima. Odatle radne imenice na *-lac,* gen. *-Ica > -oca* i *-telj* m prema f *-lica, -teljica Ijubilac* prema *Ijubilica, ljubitelj* (također stcslav. i rus.) prema *ljubiteljica* s pridjevom *Ijubite-Ijan;* poimeničen part. perf. pas. *ljubljenih* m prema *Ijubljenica* (16. v.) »ljubavnik, -nica«. Pf. *Ijūbnuti, -ēm* (Vuk) »poljubiti«. Na *-ovati: ljubovati, -ujem* (ugarski Hrvati) »ašikovati«.

Deminutivi na *-kati Ijupkati, -am,* na *-akati ljubakati se, -dm (na-).* Od bezbrojnih složenica pomenimo još imperativnu složenicu *Ijubirōd* m (Ston) »ko voli svoj rod«, *Ijùbidrag* m (16. v., Dubrovnik) »biljka«. Veoma čest je prvi elemenat u dvočlanim ličnim imenima: *Ljubomir,* s hipokoristikom *Ljubo, Ljubiša, Ljubivoj, Ljubis(l)av(a), Ljubuša* (upor. češ. *Libuše*), Ljubota* (13. v.). Dubrovačka Arkadija (pastorala) stvara ih također: *Ljubmir, Lfubdrag.* I u toponomastici su zastupljeni: *Ljubovo, Ljubovec.* U rum. je *a iubi* potpuno potisnuo u zaborav lat. *amare,* koje je očuvano u svim drugim romanskim jezicima, kao i *amor,* osim *dragoste* još *ibov* s pridjevom *ibovnic.* U baltičkoj grupi ne postoji identičan naziv iz ie., samo dalja paralela *liaupsė* »hvala«. Potpunije su paralele u got. *Hufs* i nvnjem. *lieb.* Germanske su paralele dalje razvile značenje »ljubiti« u »vjerovati«: got. *galaubjan,* nvnjem. *Glauben, erlauben, Lob.* Ostale paralele: arb. pridjev *lum* »sretan, blažen«, lat. *libido, lubet — Übet,* sanskr. *lubhyati* (3. 1. sing.) »empfindet heftiges Verlangen«. Sve te paralele imaju u osnovi isto osjećajno značenje kao praslavenska riječ. Vokal *u* je nastao iz ie. dvoglasa *eu* u korijenu **leubh-* »voljeti«. Upor. za *eu* > *tu bljudem* (v.).

Lit.: ARj 4, 227. 6, 275. 290. 283. 286. 270. 335. 297. 339. 7, 426. 8, 406. 407. 9, 585. Ribarić, *SDZb 9,* 172. *Elezović* 1, 374. *Mažuranić* 428. Lalević, *NJ* 3, 56. Maretić, *NVj* 3, 192. *Pleteršnik* 1, 524. *Miklošič* 171. *SEW* 1, 756. *Holub-Kopečný* 205. *Bruckner* 302. *KZ* 45, 39. *Trautmann* 160. *WP 2,* 419. Rešetar, *Slávia* 8, 640. Boissin, *RES* 27, 43. *GM* 249. *Boisacq*[3] 591-592. Joki, *Stud.* 48. Isti, *Unt.* 74. Hirt, *PBB* 23, 334-335. Iljinski, *ASPh* 29, 491. Hoffmann, *BB* 21, 137-144 (cf. *AnzIF* 7, 12). Christiani, *ZSPh* 18, 162.

ljudi, gen. *ljudi* (Vuk), danas pl. po deklinaciji *o* za sing. *čovjek* (v.), u stcslav. po deklinaciji *i Ijudbje.* Ta se deklinacija očuvala u slovenskom, dugo vremena u izvjesnim padežima i u hrv.-srp. gen. *ljudi,* dat. *Ijudem* (ŽK), nőm. pl. *Ijiidje* = *Ijudije* (do 15. v.). Po toj se deklinaciji deklinirao i *Srbin,* pl. *Srbije,* odatle Porfirogenetov plural Σερβλοι, Upor. slov. *Hrvätje.* Riječ je ie., baltoslav., sveslav. i praslav. Singular je značio prvobitno »populus, λαός, tako još i danas slov. *lud,* češ. *lid,* polj. *lud,* rus. *Ijud.* Upor. *Ijud* m (južna Italija, apeninski Hrvati) »čovjek« (Rešetar). U hrv.-srp. samo se u izvedenicama vide tragovi toga semantema. Pridjev na *-ski ljudski* pored »männlich > gehörig, ordentlich« i »valjan, kako treba« = *Ijücki* (Kosmet) znači u narječjima i »ono što pripada ne pojedincu nego narodu > što je tuđe«: *lučki* = *Ijucki* (Vodice, ŻK, ŽU, Krašić), tako i kajkavski (Habdelić) = *Ijutski* (~ *vinogradi,* Trst 1640) = *juški* (Cres). Upor. istu semantičku paralelu u *liuda* »narod« prema *tud* (v.). Isto se vidi i u apstraktumu *ljudstvo* (Vuk) = *Ijuctvo* pored *Ijustvo* (Vodice) »mnoštvo ljudi«, kol. na *-ik Ijudik* m (17. v., čakavci) »plebs (u prezrivom smislu)«. Predodžba primitivnog mentaliteta da je ono što pripada narodu^ »valjano, ispravno«, koje je očito izraženo u pridjevu na *-ski,* održava se i u pridjevu na *-ovan Ijudovan* »pošten« prema impf, *ljudovati* »biti pošten« i u augmentativu na *-ina ljudina* m (14. v.) »1° velik čovjek, 2° valjan čovjek (ŽK, ŽU)«. U ovom kao i u drugim augmentativima označuje »individuum neobične veličine«: *Ijuda, Ijudeskara, Ijudèsina, Ijudurina, Ijudetina,* na *-iSte Ijudište* (Vuk, Crna Gora). Značenje »individuum« sadrži i deminutiv na *-ič Ijudic* (16. v., Dubrovnik) »čovuljak«. U brojnim složenicama je očito značenje »narod, pojedini njegovi individui«: *Ijudòbija, ljudožder, Ijudoźderac, Ijudojeda, Ijudokradica, Ijudòmora, Ijudòmorac,* gen. *-orca, Ijudomórstvo* »genocid«. Predodžba »valjanosti onoga što je narodske« sadrže i apstrakta od pridjeva na *-ski ljudskost* (Vuk, Paštrovići) = = *Ijudskota* (Vuk, Paštrovići) kao i prefiksalne složenice *òdljud* m (Vuk) »nečovjek, Ijudište«, *neljudi,* gen. *neljudi* (Vuk, M. Držić), pridjevi na *-ьn uljudan (ne-),* s apstraktima *(ne~)uljudnost, (ne)uljudstvo.* Po primitivnom mentalitetu narod se smatra kao i pleme slobodnim, tj. on je izvor snage, sile, opozicija roba. Odatle još u stcslav. *ljudini (s* individualnim sufiksom *-in* kao u *Srbin, Bugarin)* »slobodan čovjek«, tako i u ruskom. To značenje, koje se dobro očuvalo u gr. ελεύθερος i u lat. *liber* < ie. **leudher* (također italsko božanstvo rastenja i plođenja) nije zastupljeno u hrv.-srp., osim ako se pretpostavi da je ostavilo traga u značenju pridjeva »valjan«. Prvobitno značenje »narod« dobro je očuvano u baltičkim jezicima, u lit. kolektivu *liaudzia* »kućna družina«, *liaudis* f »narod«, lot. *ljaudis* »narod«. Upor. i stprus. *ludis* »gostioničar«. Isto tako i u stvnjem. *Kut* »narod«, nvnjem. *Leute, daš Leut* »osoba«. Značenje ie. korijena **leudh-* »narasti« koji sadrži *ljudi,* dobro je očuvano u arb. *lenj* »rodio sam se, nastajem« (odatle prema Joklu arb. *velia* »brat«), u sanskr. *rōdhati* »uspinje se, raste«, avesta *raoda* »rast, ugled«. Semantički

i etimološki znači prema tome singular od *ljudi* isto što i *narod,* postverbal od *naroditi se.* Taj je u hrv.-srp. i bug. posve istisnuo singular iz opće upotrebe.

Lit.: ARj 6, 315. 317. *7,* 894. *8,* 110. Ribarić, *SDZb 9,* 165. *Elezović* 1, 377. *NJ 3,* 151. Popović, *NJ* 3, 151-152. Isti, *Sintaksa* 37. Tentar, *JF 5,* 212. *Miklósié* 172. *SEW* \, 758. *Holub-Kopečný* 205-206. *Bruckner* 303. 45. 39. 46. 223-224. 228. *ZSPh 4,* 216. Iljinski, ΛSP/г 29, 492. *Trautmann* 160. !ΓP 2, 416. Joki, Urei. 42-43. Wędkiewicz, ΛA 6, 234. Endzelin, *ZSPh* 18, 123. *Boisacf* 556. 241 —242. Schrader, *AnzIF 9,* 172. Brugmanh, JF 19, 378. Hirt, *PBB* 23, 335. Buga, *IzvORJAS* 17, 1, 1-52 (cf. *RSl 6,* 338).

ljuka f (u istočnim govorima?) »1° rupa na svirali, *2'* okce u satu medenom«. Deminutiv na -ъ*Ha ljupka* (Vuk) »okce u satu« sadrži istu riječ. Ako je tako, nejasan je gubitak suglasnika *p.*

Lit.: AR} 6, 317. 320.

íjukt m (ŽK,ŽU) »zrak«, prilog *u Ijüktu* »brzo« *(konji stí prošlí)* = slov. *lehet / leht,* gen. *Uhta* »isto«. Od njem. *Lucht* < *Luft* (njem. u Koruškoj).

Lit.: Skok, *ASPh* 33, 365. Strekelj, *DAW* 50, 36.

Ijümati, *-am* impf. (Vuk) »hoditi kao umorno čeljade«.

Lit.: ARj 6, 319.

ljuska f (Vuk, Kosmet), sveslav. i praslav., »Schale, Hülse, Schuppe, putamen, squama«. Suglasnička grupa *sk* varira: *Ijuspa* (također stcslav., bug., polj.), *luzga* (bug., brus., ukr., rus.). Početno *lj-* varira sa *l-* (tako samo u ostalim slavinama stcslav., češ., polj.): *luska* (hrv.-kajk., Beiostenec), odatle *luskinja* (18. v., Slavonac, dočetak analogijski prema *lupinja).* Variranje *l - lj* je kao u *Ijupina* pored *lupinja* od *lupiti* (v.). To variranje moglo je nastati na osnovu disimilatornog ispadanja palatalizacije u *Ijuštiti.* Od svih ovih varijanata postoje izvedenice. Pridjev na *-av Ijuskav* (Vuk), poimeničen na *-ьc Ijûskavac,* gen. *-vea* (Temnic) »mineral muskovit«, na *-ovit Ijuskòvit.* Deminutiv na *-ica Ijuščica* (Vuk) pored *Ijuštica* (18. v.). Na *-ika Ijuštika* (Vuk) »komusina kukuruza«. Augmentativi na *-otina Ijuskotina,* na *-etina lušćetina* »pljeva«, na *-ina luŠčina* (čakavci, 17. v.), na *-jura ljuštura* (16. v.) pored *ljuštura* (18. v.), *luštura* i *lustura,* sa leksikologijskom porodicom sa -gubitkom samoglasa u penultimi *lustra,* vjerojatno s umetnutim *r* kao u *prosinca, vitrica* (v.) pored *lustra* (Lumbarda, Korčula) = *Ijuštra* (Dalmacija), složenica *obloljustra* f »zmija coelopeltis lacertina«, na *-ina Ijušturina* (Ston), na *-ica lustrica* pored *Ijušturica,* pridjev na *-ast Ijusturast,* na *-ъn Ijušturan,* na *-av Ijušturav.* Sa *u* > *o postura* (srednja Dalmacija, Paviinović). I oblik *Ijuštra — ljuska — lustra* ima svoju porodicu: pridjev na *-av Ijuštrav* (Mikalja), na *-iv lúštriv* (Mikalja). Augmentativ na *-ina Ijušlrina.* Od sintagme je *breljugak,* gen. *brèljuska* (Dalmacija, Paviinović) »1° jaje bez ljuske u samoj opnici, 2° mjesto gdje je zemlja bjelušasta«. Značenje 2° predstavlja možda drugu riječ kao i *bre-Ijuzga* f »ptica prdavac«. Denominal (faktitiv) na *-iti Ijuštiti, -im* impf. (Vuk) *(iz-, o-, ob-, s-)* — *luštiti* (Istra) »schälen, rupfen, guliti« pored *luštiti, Ijušüt, Ijuštim* (Kosmet) »komisati, skidati ljuske sa kukuruza« = *sljuštriti,* iterativ na *-lušćivati, -stivati, -ujem,* s prefiksima, postverbal *obljuštak,* augmentativ *oljuštine* f pl. Apstraktum na *-idba Ijuštidba* (Kosmet) »vrijeme fcad se komisą kukuruz«, od *ljuska* na *-nuti òdljusnuti se, -ēm* (Vuk) »kao ljuska otpasti«, s postverbalom *òdljusak,* gen. *-ska* (Crna Gora). Od *Ijuspa* (upor. *košpica)* je deminutiv na *-ica Ijuspica,* augmentativ *lušpina* = *Ijušpinja* (Istra). Ovamo još *Ijuspatak,* gen. *-tka* (Kragujevac) »komad drveta što otpadne pri siječenju, veliki iver«. Od varijante *Ijuzga* potvrđen je samo denominal na *-iti lužđiti, luždlm* (ŽK) »ausschoten«, upor. rus. *luzgatb.* Varijanta *sk* > *zg* (upe[1]·, i *maska* pored *mazgd)* dolazi i u baltičkoj grupi lit. *lusku* = *luzgis* m »Lump«, lot. *lauska* »Splitter, Scherbe«, *lùzgana* »Hülse, Schote«. Vokai *u* je nastao od ie. .dvoglasa *eu,* od korijena **leu-,* u prijevoju **lou-,* rašireno s pomoću formantą *-si,* sufiksom *-ka.* Upor. srodno **leup-* u *lupiti,* odakle je i raširenje na *-pa.*

Lit.: ARj 6, 321. 228. 323. 265. 322. 8, 403. 409. 405. *Elezović l,* 376. Kušar, *NVj* 3, 338. *Miklošič* 176. *SEW* 1, 747. 749. *Holub--Kopečný* 211. 213. *Bruckner* 315. *KZ* 45, 42. *Trautmann* 152. *WP 2,* 408. *Mladenov* 284. 283. *GM* 476. Iljinski, *ASPh* 29, 492-493. Scheftelowitz, *KZ* 54, 226. 56, 200-201. Buga, *RFV* 71 (cf. *IJb* 3, 150).

ljut, f *ljuta* (Vuk, Kosmet, Crmnica) = *jüt* (Lumbarda, Cres), primarni pridjev, sveslav. i praslav., »1° žestok s obzirom na jelo *(paprika, piće:* kiseo, Lumbarda, Cres), na dijelove tijela (Kosmet: *zima, kijamet, jaramaz),* tvrd *(kameri),* koji se lako lomi *(gvôjze,*

čelik, Kosmet), go *(sirotinja,* Kosmet), 2° (metafora) srdit, 3° toponomastički pridjev sam, u f hidronim (1327, Konavli, selo Crna Gora), i u vezi s toponimima«. Raširuje se sufiksima na *-it ljutit,* na *-ljiv Ijutljiv* »kamenit i strmenit«, na *-ovit ljutòvit,* na *-kast ljutkast,* Femininum po deklinaciji *i ljut* f »hrid, lit, litica«, također toponim s pridjevima *Dolačka Ljut* (krš, oštro, ljuto kamenje, Poljica), može biti i riječ drugog postanja (v. *lit)* na što upućuje arbanaski deminutivni sufiks *-zë* > *-za* u *Ljùteza* f (Vuk) »mjesto kamenito u Čučama«. Poimeničuje se sufiksima: *-ьc* > *-ac Ijutac,* gen. *ljuća* (15. v., Vuk) »1[1] tvrdi kamen, 2° toponim, 3° ljutit čovjek«, na *-ak Ijutak,* gen. *-aka* »divlji šipak (mogranj)«, na *-an ljutan* »vinova loza crnog grožđa«, na *-ica ljutica* »1° zmija, 2° stijena, 3° vrst luka«, na *-ič ljutić* »biljka«, na *-ika ljutika* = *Ijotika* «1° vrst luka, 2° paprika (Kosmet)«, na *-ež Ijutež* m, f (?) (Paviinović) »mjesto kao zasađeno oštrim kamenjem«, na *-îk Ijutîk* »kamen bjelutak«, na *-iš ljutiš,* gen. *-Isa* (Ston) »ljuti šipak«, na *-enica Ijutenica* f (Kosmet) »srpski ajvar«, na *-unac,* gen. *-unca Ijutiinac,* gen, *-unca* (Brač) »ljuti šipak«, na *-javina lù-ćavina* (Boka) »podrigf. Prilog *ljuto* (Vuk) »vrlo«. Apstrakta na *-av* (analogickí prema *lju-bav* f) *Ijutav* f (Lika) »irritatio« = na *-ina Ijutina* f također »Sodbrennen« = na tal. sufiks *-ezza* < lát. *-itia Ijuteca* (Kavanjin), na *-ost ljut ost,* na *-nj a ljutnja,* na *-ilo ljutilo* n. Denominal (kauzativum) na *-iti ljutiti (se), ljutim* (Vuk) *(iz-, na-, o-, od-, pod-, raž-).* Postverbal na *-łka naljutka* (Bosna) »pras«. Složenica: *Ijutilist* (Stulić) »agrifoglio«. Rumunji posudiše prilog *iute* »vrlo« < *ljuto* sa rum. *-e* prema *bine* i glagol *a iuți* »schärfen«. Određenih paralela nema ni u baltičkim ni u drugim ie. jezicima. Najbliže stoji kimr. (keltski u Walesu) *Ilid* -srdžba«, ali ni to nije pouzdano, jer se slavensko psihološko značenje razvilo iz konkrétuma.

Lit.: ARj 4, 227. 6, 334. 330. 308. 265. 331. 333. Miletić, *SDZb* 9, 396. *Elezović* 1, 376. 2, 26. 90. *Miklošič* 172. *SEW ì,* 759. *Holub-Kopečný* 208-209. *Bruckner* 300. Vasmer 2, 79. *WP 2,* 415. Iljinski, *ASPh 29,* 493. Uhlenbeck, *PBB* 30, 299. Wood, *AJPh* 23, 200. *Boisacq** 592-593. Fraenkel, *IF* 50, 15.

ma[1] (akcenat Budmanijev, Crna Gora, Hercegovina, zapadna Bosna, Dalmacija, narodna pjesma; u sjevernoj Hrvatskoj kod Ličana pravoslavaca; ŽK osjećaju tu česticu kao karakteristiku ličkog govora), adverzativni veznik, partikula za pojačanje, »1° ali, nego, 2° makar (Vuk)«. Na istoku dobiva preda se još a: *ama*. Nalazi se još u čine. *ma*, arb. *ma* (Gege), ngr. μα. S akcentom *mâ* pored isticanja izrazuje i čuđenje. Upor. i tal. *ma* < lat. *magis*. Veže se sa *nu* (v.): *manu* (18. v., Reljković, Slavonci), *man* (narodna pjesma) »nego«, sa *li* unakrštanjem sa *ali*: *mali* (18. v.), *mal* (18. v.), također veznik. Ovamo može ići i prilog *măr* (ŽK, ugarski Hrvati, Jačke, slov.) sa *-r* < *-že* »bolje, potius«, *mar ako* > *marko* (ŽK) »nego ako«, *marca, markì* »štogod, koji god«. Upor. slov. *mar-si-kaj*. Teško je misliti da je *ma* u svim ovim slučajevima nastao od tal. *ma* = rum. *mai* < lat. *įnagis,* koji služi u romanskim jezicima kao adverzativni veznik. Zacijelo je od tal. *mai* istarski prilog *maj* uz negativni glagol i uz *nigdar maj*. U Crnoj Gori i Bosni je *maj* uzvik (Vuk, narodna pjesma) »isto što *ma*«. Ovamo još prilog za pojačanje tvrdnje ili negacije *măjde* pored *majde* (16. v., Vuk, jugozapadni krajevi, dubrovački pisci, Ljubiša) »zaista, bora mi, bogami«, koji se veže sa *-k* (v. *-ka*) *mäjdek* pored *màjdek* i nalazi se u arb. u Kalabriji *maide* i Siciliji *maidena*. Sa gledišta geografskoga najbliža je veza tal. *madie,* koje se veže sa *si* »jest« i *no* »ne« < lat. *magis* > *mai* + *dio*. I kod dubrovačkih pisaca služi kao pojačanje za *ne*. Upor. dubrovački izričaj *za majdeš(i)* »vrlo lako, vrlo često, bez velike potrebe« (u Stonu *za majdes Ы te ubio)*. Budmani misli da ide ovamo i *majdes* > *modes* ili *màjdïn,* gen. *-ina* »sitan novac«. Upor. još bug. *maj* »fast, beinahe, ziemlich«, koje dolazi i u ukrajinskom, a izvodi se od rum. *mai* < *magis*. Glede *-de* u *majde* upor. i *jelide* > *jelte,* udvostručeno *deder*. Budmani dovodi u vezu i madž. *majd* »gotovo«. Na Rijeci je zabilježen prilog *majkot* »barem«, na žalost bez potvrde u primjerima < *maj* + *kao* + *ti*.

Lit.: ARj 6, 340. 343. 384. 387. 390. 415. 436. 448. 466. *Miklósié* 180. *SEW 2,* 1. 22. 56. *GM* 254. *Mlađenov* 286. *DEI* 2306.

mâ[2] (Vuk, Bosna, Boka) »uzvik za vabljenje domaćih životinja« (reduplicira se) = *ma* (Kosmet) »glas za vabljenje psa (spaja se sa *kuci l* v. *kučka l mă* pored *kut/i/ma)«.* Varijanta *na* (v.). Vuk ima još *mă mă* »glas kojim se mame krave«. Upor. *mamiti* (v.) i *mamac* (v.).

Lit.: ARj 6, 343. 430. *Elezović l,* 377.

mač[1] (Kosmet, ŽK) = *mač* (Obradović, 18. v.) »uzvik kojim se ruga nekome kad nije nešto mogao dobiti«. U Vuka glasi taj uzvik *äc* ili *cic*. Pejorativno se značenje moglo razviti i iz uzvika *mač,* kojim se vabe mačke. Upor. pejorativno značenje izreke *predrijeti mu mačku, dere mi mačku* »er imponiert mir«. V. *mači*.

Lit.: ARj 6, 343. Ćorović, *ASPŘ^,* 510.

mac[2] m (Vrbnik, *od glavić fermentunovïh;* Primorje) »kita, skup«. Od tal. *mazzo*. Femininum *maca* f (Hercegovina, Kačić, Pavlinović) »1° brdun, više grozdova na jednoj lozi, fasciculus lini, *2° mâca* f (Sjeokvica, Korčula) veća količina riba koja plovilu grupi, i to cipala, salāpa, polāndi, trupova, pagara, salpōčā, géra, líca, iglica, crnaca itd., 3° *maca* (Račišće) drvo od jedra, motka koja stoji povrh i podno jedra, da ga drži rastegnuta«. Upor. slov. *maca* f »Drekerballen«. .Augmentativ na tal. *-one* u krčko-rom *mazzuon* > *macan* (Cres) »ein grosses breites Messer«. Upor. slov. *kaçan,* gen. *-dna* m »Wagengewicht«. Od tal. denominala *mazzare (ammazzare)* postoje imperatívne složenice: *macaburijo,* gen. *-říjela* m (Mljet) »utečena se riba ubija u barci macaburijelom«. Drugi dio nejasan. Ovamo ide *macagràbun* m (Brač) »scorpio europaeus«. Drugi dio nejasan. Ovamo idu

možda još *macaЫica* f »taranta«, *macaЫin* m »riba hemidactylus verruculatus«, *maci-klič.* Budmani uporeduje sa *macagran.* Upor. još slov. *maseka* (Kranjska Gora) »sjekira kojom se siječe slanina«. Sicilijansko *matsa-mareddu* = (u drugim tal. narječjima) *mazza-murello* je također imperativna složenica. Drugi je dio stvnjem. *mara* = *mora* (v.). Odatle na Cresu folklorni termin *macmalić* = *masmalić* = krčko-rom. *mamaRć* »specie di folletto, der kleine rot gekleidete Teufel, der für die Kinder zum Spuckgegenstand von den Eltern genannt wird«. V. *macaruo* (v.).

Lit.: ARj6,344. Macan, ZbNŽ29, 212. *Pleter'snik* 1, 539. 553. *Bartoli 2,* 203. *Matzenauer LF* 10, 57. *REW** 5425. 1224a. *DEI* 2397.

mäc[s] (Vuk, Lika, ŽK, 18. v.) = *tnac* »uzvik za vabljenje mačke« = (sa mijenjanjem samoglasnika i suglasnika karakterističnim u onomatopejama) *mic* = (slov.) *muc* = *mis mus.* Sve se te onomatopeje mogu opetovati. Nalaze se i u drugim jezicima. Oformljuje se u svim tim varijacijama. Sufiksom za izražavanje mocije *-bk* m prema f *-bka: mačak,* gen. *-ika* (Vuk) m = *mačak* (ŽK) prema *mačka* (Vuk, ŽK) = *maska* (Dubrovčani, čakavci) »felis catus (mas) prema felis domestica« — na *-jor mačor* m (Srbija) = *mađžor* (Niš) »mačak« prema *malora* f (Kosmet) »mačka«; *mačur* »biljka peonia officinalis«. U Borovici (Bosna) *mačka* je sramotna riječ (tabu?): nije slobodno izustiti tu riječ i zamjenjuje se sa *kodeļa, šarulja, garulja.* Prenosi se i na drugu faunu: »1° vrsta morske ribe (Dubrovnik), 2° vrsta biljke i 3° vrsta oruđa (sidro)«. Deminutivi na *-e mače,* na *-ič mačić* (17. v.), *mačiui* (Istra), na *-ica mačića* (17. v.) »također biljke«, *mačkica* (Lika), augmentativi na *-ina machina* (Lika) = *màcina,* na *-etina mačetina* »(također) mačje meso«, na *-jūriņa mačurina* (Vuk). Na *-ara mačkara* »loža mačija«. Pridjevi na *-ov mačkov,* poimeničen na *-ina* u toponimu *Mačkovina,* na *-in macin* (Ljubiša), *mačkin,* poimeničen na *-ьc* > *-ac mačinac,* gen. *-nca* »1° biljka, 2° riba«, na *-j mačji* pored *mačiji,* poimeničen na *-jak mačijak* »1° mačja pogan, 2° vrsta bijele zemlje«. Složenice *mačkobrk, mačkođer, mačkojed, maškoliza* f. Denominal na *-iti močiti* (jedna potvrda), na *-uliti mačkúliti, mačkullm* impf, »ulagivati se kao mačka«. Značajno je što ovu riječ iz kućnog života posudiše Madžari *macska* i Arbanasi *maçok,* pored *maçor, maçe* f pored *mace* i *miče* f (Skadar). Razlog za posuđivanje leži u tome što je onomatopejskog podrijetla,. za koje postoji podloga u tim jezicima. Upor. rumunjske onomatopejske nazive *mata, mît, miţă.* Samo je *mătoc* sa slav. sufiksom *-bk* (upór. *dobitoc).* U izvedenicama od onomatopeje *mac* doccino *c* ne mijenja se u *č,* kad dođe pred nastavak koji počinje sa *-ь(K)* ili *-i, znak* da jezik hoće da uzdrži onomatopejski karakter. Upor. češ. *macek* i slvč. *macok.* Hipokoristici *maca* f, *mace* f (18. v., Dubrovnik). Pridjevi na *-ьn smacna* =- *sumačná* (Vuk) »breda«, *macin, măcast* (Vuk) = *mãc-kast.* Na *-an macan* — *macovan,* Vukov šaljiv *macàcan* »mačak«. Imena domaćih životinja *maconja* (Vuk) »ime volu«, *màculja* (Piva-Drobnjak) »krava maçaste boje«, sa deminutivom na *-ica maculjica* (Lika), *mačko* »1° jarac, 2° konj« prema *mačka* (Grbalj) »imena domaćih životinja«, *madlo* »jarac«, *macin* »ovan«, *macovka* »ovca«. Denominai na *-iti macui, macim* (Vuk) *(iz-ı o- se), macit* (Lumbarda) »ulagivati se«. Od onomatopeje *mìe* izvedenice su *mican, micko* m »mačak« prema f *mičica.* U toj se onomatopeji mijenja *ćuk: miko* »ime mačke« (Kurelac), sa deminutivom na *-ić mikić.* Onomatopeja *miš* oformljuje se u *mukati* (Bella, Stulić) »zvati mačku tim glasom«. Onomatopeja *muc* oformljuje se u *mu-ček, mučan, mučko* (Kurelac) »mačak« prema f *muca* »mačka«, sa deminutivom *mucica,* a *mus* u *muse* (narodna pjesma, čakavci) »mačka« prema *musić* »mačak«. Što se tiče etimologije, već je gore rečeno. Miklošič i Berneker zastupaju drugo mišljenje, koje se ne može prihvatiti. Oni polaze ne od onomatopeje, nego od ličnog imena *Maria,* od kojega zaista postoji hipokoristik *Maca* (Vuk, Vojvodina) obrazovan prema tipu *Jóco* od *Jovan.* Paralele bi bile hipokoristici njem. *Miez, Mietze, Mitzi* za životinju i *Marija.* To je sekundarno, jer je onomatopeja internacionalna i Saïnéan ima pravo kad polazi od ove sveevropske riječi u tumačenju *mica.* To isto vrijedi za varijantu *maca.* Sa slavističkog gledišta *mačak* itd. je inovacija prema starijoj riječi *kot-* ie. podrijetla, v. *kotiti, koče, kotva, zakotviti.*

Lit.: ARj 4, 227. 6, 351. 640. 343. 344. 353. 370. 512. 643. 661. 662. 7, 105. 106. *Elezović* \, 933. Vuković, *SDZb* 10, 390. Kušar, *NVj* 3, 338. *Miklošič* 179. *SEW* 2, 1. *Holub-Kopečný* 174. 213. *Mladenov* 292. *GM* 263. Saïnéan (cf. *IJb* 12, 146).

macàruo, gen. *-àrnia* m (Vuk, Boka, folklorni termin iz narodnog vjerovanja) »duh nekrstená djeteta koji izlazi iz groba, tintilin« = *madruo* m (Vuk, Boka) »isto«. Budmani

upućuje na *macin* sličnog značenja, ali te riječi nema u *ARj.* Zacijelo se radi o štamparskoj grešci mjesto *mačić* m (17. v., Mikalja, Bella, Voltiđi, Budmanijev akcenat prema potvrđenom') *mačić* = *mačić* m (Slovinac, južna Dalmacija) »vragulić« = mazze m (Bella) »folletto, nome di spirito«. U Blatu (Korčula) misli se da je *mačić* duša nekrstená čovjeka koja noću obilazi kuće. Na glavi nosi crvenu kapicu. Riječ *mačić* je naš deminutiv za mlet. *-ariol* < lat. *-arius* + deminutiv *-olus masar(i)ol* > *matsarolo* (Padova) »Hausgeist, Alp«, izvedenica od srlat. poimeničenog pridjeva *mässanus* (1082), od *massa* »posjed, kuća« (v.) > tal. *massaro, massaio.* Mjesto *c* u *mačić* stoji / u *malik* (13. v.), također slov., »vrag«, zacijelo zbog unakrštenja s pridjevom *mâlî.* Talijanskom se riječi tumači u Zakonu vinodolskom *malik* drugog značenja: *žakan ubo ki za biskupom stoji v toj istoj crikvi, zove se hrvatski malik, a vlaški macáról.* Na Cresu dolazi *malić* kao drugi elemenat složenice *masmalić* »malen lijep čovjek obučen u modrikaste gaće (živi pod zemljom gdje ima mnogo soli)«. Glede prvog elementa upor. tal. *mazzamıırello* = sic. *mazzamareddu,* imperativ od *mozzare.* Ta složenica objašnjava i prijelaz *s* > *tš* u mletačkom obliku. V. *mač*[2].

Lit.: ARj 6, 344. 345. 350. 416. 501. Zore, *Rad* 110, 224. Riegler, *AR* 8, 481. *ZbNŽ* 3, 271. *REW** 5346. 5424. *DEI* 2384. 2397.

máčaš m (Velika, Slavonija) = *madlo* n (Šaptinovac, Slavonija) »kvasilica za kosu, tobolac (?)«.

Lit.: ARj 6, 344. 345.

macauknuti (se), *-em* pf. (narodna pripovijetka) »(ekspresivno) teško udariti ili posjeći *(sabljom,* objekt *meded'},* kao opaliti, odajačiti«. Nije ubicirano gdje se govori. Upor. slov. *macali* »ungere«, glede izvođenja upor. *salaukovina* (v.) i *mačke* (v.).

Lit.: ARj 6, 344. Matzenauer, *LF* 10, 57.

macel m (Dalmacija) == slov. *macei, -êl* (kod Pleteršnika) »klaonica, komarda (Dubrovnik)«. U stcslav. = stsrp. *makelija* f »isto« potječe od srgr. μακελλείον od μάκελον »isto, luogo recintato« > lat. *macellum* > tal. *macello,* tršć. *mazelo,* sa gr. sufiksom -εΐον, od gr. i arb. *maqëli.* Odatle na *-arius* arb. *makelan.* U *Spom. srp.* 2, 27 (1376—1386) pominju se *Radoslavb mčalan i PгibIIь zlatan.* Budmani ispravno kaže da *mčalan* nije moglo postati od *macellarius,* nego misli da bi moglo biti isto što *mačar* (17. v.) »čovjek što po svom zanatu kuje mačeve«.

Lit.: ARj 6, 348. Šturm, *ČSJK 6,* 52 *REW* 5200. 5201. *GM* 255. *DEI* 2299 Vasmer, *GL* 93.

mäeke, gen. *mâcãkã* f pl. (Srbija) »kolica, klupa na koju se povaljuju ljudi da ih se batina, derež (v.)«. Vuk ima vatijantu *mačko.* Budmani misli da je od madž. *mačko* »ime medvjeda ili magarca«. Denominacija bi bila u tom slučaju kao *konj,* sprava koja služi u gombaonici.

Lit.: ARj 6, 345.

màcola f (Lika, Šibenik, Korčula, Split) = *macola* (Stoliv, Rab, Božava, slov. *macola)* = *macài* m (ŽK) »gvozdeni bat kojim se tuče kamenje«. Sa *o* > *u màcula f (16.* v., Dubrovnik, Cavtat) »drveni bat, korać«. Upor. arb. *macollë* f »hölzerner Hammer«. S promjenom sufiksa tal. *-uolo* sa slov. *-élj mácelj,* gen. *-elja* (istočna Štajerska) »Holzschlägel« > *mecelj* (Posavina) »veliki drveni bat«. Od tal. deminutiva na Jat. *-olus* > tal. *-uolo mazzuolo,* mlet. *mazzola,* od lat. *mattea* (.v.).

Lit.: ARj 6, 346. 547. 647. Kušar, *Rad* 118, 22. *Pleteršnik* 1, 538. Šturm, *ČSJK* 6, 61. *Miklošič* 179. *REW*[3] 3545a. *GM* 263.

mäč, gen. *mača* (Vuk) = *meč* (16. v., hrv.-kajk., čakavci, bug. i slov.), sveslav. i praslav., »1° gladius, 2° riba pesce spada«. Vokali *a* i *e* nastadoše iz palatalnog poluvokala: stcslav. *тьсь.* Dekliniralo se nekada *mač,* gen. *mia.* Odatle na *-ar mčar* u Dečanskom hrisovulju i augmentativ na *-ina mčina* (M. Držić). Ovamo možda *Radoslav mčalan* (1376—1386). Zbog suglasničke grupe *mč,* koja ne postoji na početku, generaliziran je *a* u deklinaciji. Pridjev na *-ьn macan* (16. v.) = *mečan* (u *Aleksandridf).* Deminutivi na *-äc* < *-ьcmacac* pored *mača* f (17. v.) »biljka onomis spinosa L.«, na -ič *mačić,* gen. *-ica* (16. v., također biljka), na *-ič mačić* (16. v.) = *mečič* (Belostenec), na *-e mače* n (narodna pjesma), augmentativ na *-ina macina.* Na *-ika macíka* (Cres) = *mečika* (Vrbnik) »1° biljka gladiolus segëtum L., 2° riba, 3° klin za držanje voza (Krk)«. Radna imenica na *-ar mačar,* gen. *-ára* m »čovjek koji pravi mačeve«. Odatle *mačārnica* »kuća ili dućan gdje se kupuju ili prodaju mačevi«. Denominali na *-iti mačiu se,* odatle na *-ija mačija* f (Bella, Voltiđi) = na *-idba macidba* »mačevanje«, od *mačevati se.* Još su potvrđeni neologizmi kao složenice:

mačonosac, gen. *-sca* (Belostenec sa *-e-)* = *mačonoša* (Stulić), *mećovojnik* (Belostenec) »gladiator«. Obično se misli da je posuđeno iz got. *mēkeis,* ags. *mëki.* Dugo *e* može prijeći u palatalni poluglas, upor. *acetutn* > *ocЬlъ* > *ocat,* gen. *octa* (v.). Mladenov misli da je srodno s gr. μάχη »bitka«, μάχαιρα, (v. *mahijer)* »nož, sablja«, lat. *macio.* Ali postoji i mogućnost posuđenice i za Gote i Slavene iz zajedničkog kavkaskog vrela mača, budući da se radi o ratničkom oružju.

Lit.: ARj 6, 346. 351. 348. 350. *Miklošič* 208. *SEW* 2, 29. *IF* 34, 410. *Holub-Kopečný* 219. *Bruckner* 331. *ASPh* 42, 138. *Stender--Petersen* (cf. Janko, *Slávia* 9, 346). Bouda, *ZSPh* 18, 36-37. Loewenthal, *KZ* 38, 419. *WuS* 10, 186. Hirt, *PBB* 23, 338. *Mladenov* 295. *Kiparsky* 140.

mačrnika f (Hrvatska, Primorje) »vrst smokve«.

Lit.: ARj 6, 353.

mačuga f (17. v., Vuk) »1° tojaga, toljaga, 2° prezime (Hercegovina K)« = *mačuga* (Kosmet) = *(a > o) močuga* (Srbija) »velika debela motika, tojaga« = (metateza *m - č > č - m) čamuga* f (Lika) »kijača«. Unakrštenje sa *bat* (v.) *batuką* (Sipan) »bujica na vrhu debela, a u rukama tanja, kojom obično seljaci ubijaju svinje«. Balkanska riječ rumunjskog podrijetla: rum. *măciucă,* ngr. ματσούκα, od lat. *matteuca,* izvedenica od *mattea* (v.). Upor. tal. *mazzocca.* Da je riječ rumunjska (vlaška), dokazuje toponim *Mačužina* (selišta, 14. v., Svetostefanski hrisovulj), pridjev na *-in* od *Mačuga.* Upor. arb. *macákon.*

Lit.: ARj 1, 886. 6, 353. 878. Zore, *Rad* 170, 202. Elezović, *JF* 14, 227-228. *REW*³ 5426. Štrekelj, *DAW* 50, 37. *GM* 263. *DEI* 2398.

mačiirana f (Vuk, Boka, narodna pjesma, upor. ngr. ματσουράνα) = *madžurana* (Vuk, narodna pjesma) = *mažurana* (Marulić) = *mažurana* (Rab) = *mažuran* m, odatle ličko katoličko prezime *Mažuran* i u Hrvatskom primorju *Mažuranić* = *mezurana ї* (Cres, upor. španj. *mejorana)* = *mižirana* (Božava) = (sa umetnutim *n) mandžurana* (Perast, upor. port. *inangerona,* unakrštanje sa *mangiare)* = (metatezom) *maružana* (Istra) = (sa zamjenom sufiksa *-äna* na *-ata) mažurata* (Poljica) »biljka origanum *majorána,* sanseg (v.)«. Od tal. *maggiorana,* mlet. *mažurana.* Sa *j* mjesto *č, dž, ž* (preko njem. *Majoran) majorán,* gen. *-ana* (18. v., hrvatski gradovi, Šulek) = *majòrana* f (Mikalja, može biti čakavska zamjena za tal. *d)* = *majuran* m (18. v., Belostenec, Stulić) = *majeran* (18. v.). Nalazi se i u ostalim slavinama: slov. *majerân* = *majeron, majorán,* bug. *maeran.* Biljka je od važnosti za kuhinju (kulinarska kultura). Izvodi se od gr.-lat. ἀμάραϰος, srlat. *maiorana,* ali fonetska veza nije jasna. Meyer-Lübke predlaže **amaragana* i ističe da je potrebno istražiti promjene u obliku. Po mojem mišljenju srednjovjekovno *maiorana* ne može biti u vezi sa gr. ἀμάραϰος, sve ako se i semantički slaže s tom riječi. Grčkoj riječi ne zna se postanje. Biljka potječe iz sjeverne Afrike. Zacijelo je prema tome mediteranska riječ koja je bila preokrenuta učenom ili pučkom etimologijom u *herba mageiriana,* od gr. μάγειρος »kuhar« > *madir* (v.). Upor. još ksgr. *maezarana,* s čime se slaže *mižirana* = *mezurana* i španj. *majorána*

Lit.: ARj 6, 353. 371. 387. 392. 396. 493. 547. 639. *Pleteršnik l,* 543. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID 6,* 115. *SEW 2,* 6. *Mladenov* 285. *REW*³ 398. *Prati* 607. *Olivieri* 418. *Migliorini-Duro* 321. Vasmer, *GL 92. DEI* 2313.

Mačva f »najprije naziv župskoga grada, zatim ime zemlje«, madž. *Macsó,* koji se osniva na srpskom izgovoru. Paralela je za denominacijų *Bac* »ime župskoga grada«, odatle ime župe izvedeno s pomoću pridjevskog sufiksa *-bsk Bačka.* Etnik na *-janin Mačvanin* m prema *Máčvanka* f »1° žena iz Mačve, 2° *(mačvanka)* bundeva, 3° ples«. Pridjev na *-an* + *-ski máčvanski* (također prezime). Toponim je po svoj prilici predslavenski. Nema paralela.

Lit.: ARj 6, 353.

maćeha m (Vuk) = *maćiha* (18. v., Kačić, Dalmacija, Pavlinović, Vuk, Bačka) = *macija* (Vuk, Kosmet, ŽK) = *maćaha* (18. v., Vuk) > *maćaa* (Belostenec) > *maca* = *maćeha* pored *mačaka* (Vodice) = *maćuha* (18. v.) »matertera«. Pejorativna izvedenica je na *-jeha, -jaha, -juha* (upor. *-eh* u *pětěhz* > *pet'èj,* čakavci ŽK prema rus. *pietuh* i *očuh}* od korijena *mat* (v. *mati),* ne od *mater-,* kao u *matka* > *majka* (v.) ili u deminutivu na *-ica matica* (v.). Izvedenice postoje od sva tri lika. Pridjevi na *-in* djelomice bez promjene *h* > *š (s): maćehin* pored *mačesin, mačahin, maćihin* > *macin* (Stulić), *maćuhin,* na *-ьn maćehan,* proširen na *-ski mačehīnskī* — *macuhinskī.* Augmentativ na *-ina mačesina* (Vodice) »vrsta loše trave«. Upor. slov. *mačesina* »saturēja

montana«. Madžari posudiše *mostoha,* Rumunji *mastika* i odatle stvoriše m *maştih* »očuh«.

Lit.: ARj 6, 354. 355. *Elezović* 1, 395. Ribarić, *SDZb 9,* 166. *Miklošič* 184. *SEW 2,* 27. *Holub-Kopečný* 218. *Bruckner* 317. *KZ* 43, 316. *Vasmer l,* 108. *Mladenov 292.*

maci, *maknem* pf. *(do-, iz-, na-, o-, od-, po-, s-, u-, za-)* = (kao u stcslav. *mzknoti* sa *-nu-* u infinitivu) *maknuti (do-, iz-, o-, ob-, od-, s-, po-, pro-, raz-, uz-, za-)* = *maknut* (Kosmet) = *mahniti* (ŽK) = (sa nestajanjem poluglasa б >. *a* u prefiksalnim složenicama) *omči se, ômknem se* (Vuk), *promu, pròmknēm, zamci, zamknem* pored *zamknuti,* baltoslav., sveslav. i praslav. *(*mtk-)* »movere«. Imperfektiv se pravi prijevojem duljenja ъ — *-ы* > *i: nukati, -čem* pored *-am* (ŽK, upor. polj. *pomyK) (pre- se, s- se, u- se)* = u štokavskom *micati, -čem* (Vuk) *(do-, iz-, ispre-, na-, nas-, o-, od-, os-, po-, pos-, s- se, pro-, raz-, uz-, za-),* hrv.-kajk. *razmikavati.* S prijevojem *u* samo s prefiksom *smucati se, smucam* »1° vagari, skitati se, 2° (novija posuđenica iz slov.) kao skijaški termin«. Glagol ima prema, tome u današnjem hrv.-srp. sedam osnova *mak-, mač-, mk-, mik-, mic-, smuk-, smúc-,* od kojih se prave izvedenice.

Od *mak-* postverbali su: *domak,* samo u prilogu *nadomak (biti),* u kojem je jednom prijedlog zamijenjen sa *ne* (u Jukićevoj narodnoj pjesmi *sastiže ga nedomak klanca,* kao da *ne domaknu se), izmak* (Vuk), *razmak,* sa deminutivom na *-ica razmačica, uzmak* (Crna Gora, danas općenito), *smak* »konac svijeta, strašan sud, kijamet«, *zámak* u značenju »dvorac, Schloss« posuđenica je iz češ. *zámek* ili rus. *zámok.* To je feudalna prevedenica od njem. *Schloss* (od *schliessen* = *zamahnuti* • *vrata).* Radna imenica na *-ač smakač* m (Kosmet) »ko rado hoće da uzme, da izmami, da smeta« od *smaknut* »skinuti, ukrasti, uzeti« (Vuk). Iterativ na *-va- razmahivati* / *izmakivati, -màkujem* pored *-màkîvam* (18. v., jednom potvrđeno) pored *izmaknjivati, -măknjujem* pored *-knjivam, zamakinjat, -injem* (Kosmet) »zàmicati (Vuk)«. Sa sufiksom *-го omač* m, f (?) (Bosna, Hercegovina) »obga, jufka, što se čuva za zimu« = sa *-ta amaca f* (Banija) »isto«, upravo »ono što se omiče ispod oklagije« [bolje *omač* < tur. *oğmaç* < tur. *oğmak* »trljati, gnječiti medu dlanovima«, *školjić'* 502]. Od ove su osnove i izvedenice od part. perf. aktiva *makao, makla* ili na sufiks *-la* (upor. *metla): mâkalj,* gen. *-klja* (Vuk, Crna Gora) »obarača«, *makla* = *makija* (18. v., Vuk, Slavonija) »obručnjak, nož sa dva drška za struganje drveta«, sa deminutivom na *-ica măkljica* (Vuk) = *maklica* (hrv.-kajk.), pridjev na *-iv màkljiv* (18. v.) pored *maknjiv* (Stulić), denominali na *-ati măkljati* »1° raditi alatom *makija,* 2° (metafora) biti, lupati, tući, 3° hoditi (Lika)« = na *-iţi măkljiti, dòmakliti* »isto« (glede *kl* > *klj* upor. *makljen* pored *makién,* v.). Ovamo ide još uzvik *ni makac* te *maknàiralã* (Bosna) stvoren prema *izdirala,* složenica od *maknuti* + *hairola* (y.). To je šaljivo (humoristično) turciziranje naše riječi kao germaniziranje *izmicăuz* (v.) od *izmicati zu Hause* ili *aus.*

Korijen *mac-* zastupljen je samo u *măcnuti se, -ēm* (Lika) »maknuti se«. Upor. uzvik *māc* (v.). Korijen *mk* nalazi se u postverbalu *zamka.* Na *-гa omča* pored *omče* »ošice, vigovi«, s pridjevom na *-it ômčit* »strmen«, sa denominalima *dòmcati se, -am* (Vuk, Lika), *urneaţi* »rapere«. Korijeni *mik-, mic-* bolje su zastupljeni: pridjev na *-av micav* (Stulić), poimeničen na *-ica micavica* (jedna potvrda, prevedenica za *tubis ductilibus,* Alberti), na *-ьn mican (po-)* (Šulek), *mičanice* f pl. (Duga Resa) »dio stativa što se pomiče«, na *-ač mikač* m (Križevci) »greben za *mikanje* lana i konoplje«, na *-aja mikaja* (Slavonija, Cerna) »mali greben«, oba termina iz pučke tehnologije od *nukati, -čem, -ām* »grebenati -lan, vunu«; *miče* Г pl., gen. *mīca* (Vuk, Kosmet) »igra koja se zove mlin, u kojoj se pomiču zrna«, odatle *miknut (se)* (Kosmet) »igrati se miče«, na *-aljka smicaljka* (Vuk) »zamka (mlinarski termin)« — na *-alica smicalica* »subterfuges, prazne fraze«, neologizam koji se često upotrebljava u književnom i saobraćajnom govoru, a zabacuje ga Maretić. Na *-aj micaj* (Kavanjin). Na *-alo micalo* n »ono što se miče«. Na *-anik micanīk* (Vuk, Crna Gora) »obarača, makalj, otponac u puški«. Glagoli na *-ljati mikljati, -ām* (Dalmacija, Pavlinović) »micati se polako, vrvjeli«, odatle apstraktum na *-ava mikijava* = na *-avinq mikljavina.* Deminutiv na *-ušati mikušati, -am* (Topolovac) »povlačiti sad jednu sad drugu vodicu (= *võjku* ŽK), govoreći o rđavu kočijašu«. Od te osnove pravi se uzvik *mìe pò mie* (Vuk), kojim se izrazuje micanje, nastao ispuštanjem formativnog elementa. Taj se proširuje na *-ьc micac* (Vuk), uzvik (narodna pripovjetka) u značenju »miči, vuci«. Od korijena *smuk-, smuc-* postverbal *smûk* (Vuk) »vrsta zmije« = na *-ulja smùkulja* (Vuk). Prvobitno etimološke (ie.) značenje sadrži pridjev na *-ljiv mùkljiv*

(v.) »feucht«, koji ide danas u drugu leksikologijsku porodicu. Još treba spomenuti neka specijalna značenja koja je dobio *maci* u vezama s prefiksima: *smaći — smaknuti* »umbringen«. To značenje nastalo je prema sintagmi *maknuti s ovoga svijeta* i udaljilo ga od imperfektiva, koji mu odgovara *smicati.* Prefiks *u* u *umaä* »entwischen« znači isto kao u *uteći* (ŽK) »pobjeći« i ne slaže se sa *umaknuti se* «ukloniti se«. Znači da se tu nalazi *u* < 1° *u-* kao u *ubog* i 2° *u* < *v* s. Kako je već rečeno, prijevoji su *a* < ъ = ie. *ú, i* < ы — ie. *u, u* < ie. dvoglas *ou.* Suglasnik *c* je prenesen iz *mk-* > *mic-* u *mac-, muk-*. Rumunji posudiše korijene *mik-* i *muk-: a zmîci* = (sa umetnutim *n* zbog prethodnog *ní) zmínci — smuti — zmunci* (Moldavija) = *smuci* »reissen, zerren«, odatle apstraktum na *-eh* > *-eală zmîceală* f »Riss, Ruck«, *smíc* u nazivu *sfredel cu smîc* »Drehbohrer«. Upór. još *zmîcea* f »dürrer Zweig«. Stcslav. oblik koji bi odgovarao štokavskom *smaći,* nije potvrđen, a ni u drugim slavinama. Značajno je da se nalazi u baltičkoj grupi: lit. *mukti* = lot. *mukt* »sich losmachen, entkommen, entwischen, eilen«, lit. *smukti* »gleitend sinken«. Ali to je slučajno i *maci* neće ići rnedu praslavenske morfeme, nego je nastao prema *moći, mognem.* Upór. *smàgnuli, smagnēm* (Vinkovci), gdje se vidi upliv od *smoći, smognēm.* Njem. *schmiegen* i *Schmuggler. Ie.* korijen **meuq-,* koji se pojavljuje u slavinama u prijevoju **muq- j *muq-* i **mouq-* »schlüpfen, vorbeistreifen« nalazi se još u sanskr. *mućati* (3. 1. sing.) »loslassen«, imenica *mukti-* »Lösung«.

Lit.: ARj 2, 619. 621. 623. 4, 1. 230. 238. 6, 346. 397. 400. 401. 640. 642. 643. 661. 664. 7, 289. 820. 8, 409. 901. *Mažuranu* 1649. Maretić, *Savj.* 137. 182. *Elezović* 1, 192. 383. 2, 244. *Pleteršnik* 2, 524. *RES* 12, 21. Radojević. *NVj* 34, 379. (cf. *IJb* 12, 275). *Miklošič* 206. 311. *Bruckner* 339. 504. *WP 2,* 254. *Trautmann* 189. *Mladenov* 206. 309. *Tiktin* 1825. 1445. *Gorjajev* 219. Matzenauer, *LF* 10, 58.

maćika f (Cres) »1° trava, 2° (Vinkovci) iva (vrba), salix caprea«.

Lit. : ARj 6, 355.

mädal, f *mádla* (Istra), sveslav. i praslav. (*;яг>a-) pridjev, »nejasan, mutan, fuscus«, nalazi se i u slov. *medei,* češ. *mdlý,* ukr. *mlyj,* nemá ga u štokavskim govorima ni u bugarskom. Odatle apstraktum na *-oba* (kao *grdoba, zloba} mloba·* (Marulić) »slabost«, od **mdloba* (upor. češ. *mdloba,* polj. *mdłość)* sa gubitkom srednjeg suglasnika u tročlanoj grupi (kao u romanskim jezicima), odatle novi apstraktum na *-ština* < *-sk* + *-ina mlopština* (Marulić). Samcglas ъ > *a* očuvan je u istarskoj izvedenici *omadlèvina* »slabost, klonulost«. Upor. slov. *medloba.* Inhoativ na *-iti madl'ìli* (Vodice) »problijediti«, *zamodlili* »pasti u nesvijest« slaže se sa stcslav. *modliti,* slov. *medléti,* češ. *mdlíti,* rus. *medlitb.* Sufiks -б/o u pridjevu je kao u *topal.* U baltičkoj grupi ne postoji. Ie. korijen je **meudh-, *mgudh-, *mudh-,* upor. sanskr. *tnadajali* (3. 1. sing.), u prijevojnom štěpenu **mùd-,* na lazi se samo u slavinama. Upor. još *mlitav* (v.).

Lit.: ARj 6, 846. 932. 355. 8, 901. *Miklošič* 206. *Holub-Kopečný* 219. *Bruckner* 327. *WP 2,* 255.

madapulân, gen. *-ană* m (Rab) »tkanina indijska, koja se proizvodila u indijskom gradu *Madapolamu (Madhavapalam)«.* Dočetak izmijenjen prema lat. > tal. sufiksu *-ano* [upor. tal. *madapolam* »isto].

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 22. *Lokotsch* 1342a. *DEI* 2305.

madar m (Kurelac) »ime konju«, nazvan možda prema madž. *madár* »ptica«. Upor. posjedovni toponim na *-evoc,* gen. *-evca Madaraševac* (selo, Varaždin), od madž. prezimena *Madaras,* upravo »ptičar«.

Lit.: ARj 6, 356.

mädež m (Vuk) »1° naevus, 2° maca« = (sa *-ž* > *-š* i u gen.) *modes,* gen. *-eša* (Dubrovnik) = (sa umetnutim / zbog unakrštenja sa *mladež,* jer se *madež* pojavljuje od rane mladosti, prema tumačenju Maretićevu) *mladež* (Vuk, narodna pjesma, Bosna, Banja Luka, Lika) »1° naevus, 2° Sommersprossen« = (sa umetnutim / mjesto /) *majdeš* (18. v., Kavanjin). Nalazi se još u rus. *mádež* i slov. *madež.* Možda praslavenska riječ. Pridjevi na *-av madežav* (Stulić), na *-ast madežast* (Stulič). Varijanta *majdeš* nije dovoljno potvrđena. Glede umetnutog *j* upor. *bâjs* (ŽK) < *bass* (muzički instrumenat). Umetnuto *l* u *mladež* opominje rus. varijantu *malež* sa *l* mjesto *d.* Loewenthal uporeduje sa sdnjem. *Masel* »roter Hautfleck« i sa stnord. *mçsurr* »geflammtes Holz«. Izgleda kao izvedenica na *-ež* (v.). Osnova je neobjašnjena.

Lit.: ARj 6, 356. 387. 817. *Miklošič* 179. *SEW 2, 2.* Loewenthal, *ASPh* 32, 267. (cf. *IJb* 5, 191).

madij m (15. v., istarski spomenici) »svibanj«, od hiperklasičnog pisanja *madius,* koje je u Zadru potvrđeno kao antroponim, lat. *majus.* Prema tal. *di > d, di maggio > madž* (16. v., Dubrovnik) = *mad* (Bijela, Boka, Lastva), *di > ž* (kao u *žmulj) māž* (14. i 15. v., Dubrovnik, Lumbarda, Korčula) »1° isto, 2° lično ime očuvano u toponimima«. Ovamo i složen antroponim *Majžalekb* (1253) = *Masalesso* ·-= *Magalessio* < *Majus Alexius.* Oblik *maj,* gen. *maja* (Rab, Cres) može se tumačiti na dva načina, kao čakavizam prema *mad* (Boka) ili kao latinizam koji je preko grčkoga balkanska riječ: hrv.-srp. (istok) *maj,* pridjev *majski,* stcslav. *mai,* bug., arb. *maj,* srgr. i ngr. μάϊ(ο)ς. Takoder internacionalno. Na Cresu *maj* »(sinegdoha) drvo što mladić donese uoči prvog maja pod prozor djevojci« < tal. *maggio.* Ovamo ide *măj* m (Vodice) »dugačka grana kao znak da je paša zabranjena«. Izvedenica na *-ič* od sintagme *pomajić* (Istra) »mensis július«. Na *-ъiг* > *-ak majak,* gen. *-įka* »1° vrsta pasulja, 2° riba meloë proscarabaeus«.

Lit.: ARj 6, 356. 368. 384. 385. 546. 10, 649. *Pleteršnik* l, 542. 588. Tentor, *JF* 5, 212. Kušar, *Rad* 118, 24. Merlo, *Stasiom* 179. *GM 255. Romanski* 119. Jireček, *Romanen* 3, 40. Vasmer, *GL* 93. *SEW* 2, 93.

medija f (Dalmacija, Pavlinović, Drašnice, Podgora, Makarska) »1[1] sunčan položaj, 2° mjesto u zaklonu od vjetra, zavjetarje (npr. *vinograd u madiji)«.* Prilog (?) *madijovno* (možda pridjev). Čini se kao izvedenica na *-ija* (v.), kad se uporedi sa *omada* (Sinj), s pridjevom *omadan: omadno misto* »zaklonilo«.

Lit.: ARj 6, 356. 357. 8, 901.

madofija f (hrv.-kajk.) = (sa umetnutim *n* pred dentalom) *mandafija* (Belostenec, Šulek) »vrsta jabuke«.

Lit.: ARj 6, 357. 438.

Madžar, gen. *-ara* m (17. v., danas u književnom jeziku na hrvatskoj strani) = *Madžarin* (17. v., Vuk, narodna pjesma: *Vilip--Madžarin)* prema *Mađar,* gen. *-ara* (danas u književnom jeziku na srpskoj strani, Kavanjin, Lika, ŽK) prema f *Madšarica* (18. v.) = *Màdzãrka — Madšārkinja* (sve to i također sa *đ* mjesto *dz),* u pl. toponim. Sa *ž* mjesto *dž l đ Mažar* (Mrnavić, Kačić, prezime Lika), sa *j* mjesto *đ Major* m (čakavski, Istra) prema *Majarka* f (Istra). Prenosi se i na Hrvate: »1° ljudi rimskog zakona koji su se doselili iz Bosne (Hrvatska), 2[J] Hrvati katolici oko Bišća«. Deminutiv na *-če Madžarče* »mladi Madžar«, pl. s kol. sufiksom *-ad* f *Madzarčad,* gen. *-i.* Augmentativ na *-ina Madžarina.* Izgovor *dž* odgovara tur. *Macar* = bug. *Madzarin,* arb. *Aíaxhár, Maxiiari.* Taj je izgovor došao po svoj prilici posredstvom naziva madžarskog (austrijskog) dukata: *madzarija* f (Vuk, narodna pjesma) = *madžarlija* (< tur. *macarli)* - sa umetnutim *n* pred *dž mandžarlija* = *madžarin* (crnogorske narodne pjesme). Taj se dukat zove također *krilaščić* i *krmencija* (v.). I sablja se zove na *dž: rnadžarkmja* = *madžārka* = *madžaruša.* Na *-ьс* > *-ac madžárac,* gen. *-arca* (Vuk) = na *-iça madžarica* »L madžarski ples, 2° vjetar« = *mađarac* (Osijek) »vrsta opanka«, *madarica* »ime krmače«. Na *-uša mađaruša* »1° šljiva, 2" vinova loza«, na *-ka madžarka* (Kosrr.et) »vrst šljiva«. Pridjev na *-ski mađarski* (18. v.) = *madžarski* (Barišić, također u toponomastici). Na *-uka Madžuka* (Vuk, Banija). Upor. u narodnoj pjesmi naziv turske vojske *Tuka i Mandžuka* (v.) i u Bibliji ime naroda *Magog.* Denominal (faktitiv) *madáriti, niàdarîin* impf. *(po-)* »činiti Madžarom«, *namadžarili, -inadžarim* (Lika) »dovesti nekoga u nepriliku«. Oblici sa *dž, đ* su mladi, a sa *ž,j* stariji. *Madžar* potječe od stmadž. *Magyer* > *Magyar,* odatle glagol *magyarázni* »tumačiti« (upor. arb. *sliqiponj* »razumijem« i domaći arb. naziv *Shqipëtar* »Arbanas«). To nije opći slavenski i praslavenski naziv toga naroda, nego stcslav. *Qgritií,* odatle *Ugrin,* pl. *Ugri,* hrv.-kajk. *Vugri,* slov. *Ogri, Ogersko,* polj. *Węgier, Węgrzy,* preko poljskoga rus. *Vengrija.* Ovako su se zvali i oni Madžari koji su se dijelom naselili u *Slovinju (=- Slavonija')* i nestali medu Hrvatima. Ima odatle toponomastičkih ostataka kao *Vugrovec* kod Sesveta. Ovako se. Madžari nisu nikada nazivali. Taj je naziv turskog podrijetla. Potječe od tur. *Onogirr,* što znači »deset strelica«, od tur. *on* »deset« i *gur* »strelica«. Ovim turskim nazivom zvala su se hunska nomadska plemena, u 5. i 6 vijeku, koja su se kretala iznad Meoíyde od Urala do Kavkaza. Taj naziv bio je prenesen i na njihove podložnike Madžare, onako kako je preneseno tursko ime *Bugarin* na Balkanu na jedan dio slavenskih podložnika bugarskih. Porfirogenet zove Madžare Τούρκοι i veli da graniče na sjeveru sa Slavenima. Naziv *Onogur* > *Qgrinb* (preko ovoga evropski nazivi za Madžare: fr. *hongrois, Hongrie,* njem. *Ungarn, ungarisch* itd.) karakterističan je za

nomade koji svoja pokoljenja označuju strelicama.

Lit.: ARj 6, 357. 388. si. 385. 443., 546. 7 428. *Ekzović* 1, 394. *Mažurani:* 622-4. 1492. Ilešić, *NVj* 21, 233. 234. (cf. *RSl* 6, 295). *Miklósié* 223. *Holub-Kopečný* 213. 401. *Bruckner* 609. *Mladenov* 285. Joki, *ί*/Jè 7 (cf. /Jo 13, 166). *GM 252.* Melich, *ASPh* 38, 245.

mádžun m (18. v., Vuk) »pekmez« = *madžun* (Kosmet) »1° vrst gustog slatkog, 2° vrst lijeka kad se zamijesi kao slatko, 3° prezime u Vučitrnu«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *ma*ᶜ*ǵūn* > tur. *macun* »1° sve što je mekano, što je zamiješano kao tijesto, lijek, 2° slatkiš koji prodaju alvadžije djeci, 3° kit za prozore, vrata«) iz terminologije hrane : bug. *madžún.* Opaža se dužina *a* zbog toga što je ispao glas iza *a.* To ispadanje uzrokuje duljinu prethodnog samoglasa i u semitskom.

Lit.: ARj 6, 371. *Ekzović* 1, 394. *Mladenov* 285. Matzenauer, *LF* 10, 57.

mađer m (17. v., stsrp.) »1° kuhač, 2° prezime (Slavonija), 3° toponim *(Màdír,* Bosna)« prema *Maderka,* žensko ime (18. v., pravoslavni manastir Gomirje), stcslav. *mager*ъ m »coquus«. Odatle apstraktum na *-ɛja* (v.) *maderija* f (15. v.) »jelo«, na *-nica mađernica* = *maderije* n < gr. μαγειρεῖον »manastirska kuhinja« > stcslav. *magerija* f »coquina«. Balkanski grecizam manastirskog podrijetla (ngr. μάγερος < stgr. μάγειρος): bug. *mager,* arb. *magini* pl. »Hülsenfrüchte«, ngr. μαγιριά »mets, plat de cuisine«.

Lit.: ARj 6, 358. *SEW 2,* 3. *GM* 253. Lukić, *Bog.* 4, 140-150. *Vasmer* 92. Miklošič, *Lex.* 359.

mađija (16. v.) = *magija* (internacionalno) »čaranje, gatanje vračanje«, f pl. *mađije* »čini«, pridjev na *-bsk madijski, madilan, mađion,* (Vuk), poimeničen *màdiomk* (16. v., Vuk), *mađionica, madionički; mađijnik* (14, v.). Denominal *madijati, -ãm* (17. v., Dubrovnik) prema impf, na *-va- mađijavati.* Na *-luk madtluk.* Sa *d* > *į* (čakavski): *mafija* (Istra, Kašić), *majionik* (Kašić, Orbin), *majionica* f. Sa umetnutim *n* pred *d manđija* f (narodna pjesma), *mandìjati, -ani* (narodna pjesma) = *na -isati manđisati* (narodna pjesma). Upor. glede *n Smandelj* (Zlatarić, *Ljubmir)* »ime čarobnjaka«. Arb. *magi.* Apstraktum na -εία > -ία od *magus* > *mâdi* m pl. (17. i 18. v., Vuk). Nastavak u stsrp. izvedenici *magesbnikz* m prema f *magesnica* pored *magistnikb* «Hladioniktumači Vasmer unakrštenjem sa strus. *kudesbnikb* »isto«.

Lit.: ARj 6, 358. 370. 441. *SEW* 2, 3. GM 253. Vasmer, *GL 92.*

mađipio n (pisano stsrp. лиггытш) »pistrina (kaluđerski termin, *n* ispalo zbog disimilacije *m - n)«.* Od srgr. μαγκιπεῖον »pekarnica«, ngr. μαγκιπιό »skladište hrane u manastiru«, od srgr. μάγκηψ < lat. *manceps,* odatle lat. *mancipium,* španj. *mancebo* »mladić, dječak«. Već u stsrp. stoji *u* mjesto *i magupbcb* (1330), danas *mađupac,* gen. *-pca* m (14. v., Vuk, Crna Gora) »1° manastirski pekar, 2° kuhar«, s pridjevom *manastirski mađupac* u narodnoj pripovijetci. Sa zamjenom sufiksa *-ьc* > *-ac màdupak,* gen. *-pka* (Vuk, Bar) »Ciganin« prema f *màdupka* (Bar) »Ciganka«, deminutiv na *-če,* gen. *-četa mađupče* »Ciganče«, kol. na *-čađ màdupcãd* f »ciganćad«. Ovo značenje nalazi se i u arb. *magyp, maxhyp* »l ° Ciganin, 2° pederast«. Upor. u Ulcinju *Mahala magybve.* Bez sufiksa *-ьc màdupnica* f (Vuk) »manastirska kuhinja«. Kako su manastirski kuhari i pekari bili Cigani, očito je da se je srednjogrčki manastirski termin lat. podrijetla unakrstio sa *aegyptius* > *jeđupak* > *jedupao.* S lat. *mancipium* > španj. *mancebo* stoji u vezi *manjak,* gen. *-njka* pored *majka* m (Dubrovnik, Čilipi, Konavli) »1° muško dijete, 2° ein Bursche von 10—15 Jahren, momčić« prema f na *-iça manjčica* pored *mànjica* »1° žensko dijete, 2° žensko posve nedoraslo«. Sa očuvanim *k* < *c'* (kao u *kimak) manjak* i *manjčica* jesu dalmato-romanski leksički ostaci. Ovamo ide i augmentativ *mànjgura* pored *majgura* »djevojka« (nema pejorativnog značenja) [Usp. i pod *manji].* Odatle novi augmentativ na *-ina mängurina* f (Ston, okolina Dubrovnika).

Lit.: ARj 6, 359. 449. Rešetar, *Štok.* 250. Zore, *Rad* 110, 224. *SEW 2, 4. GM* 253—254. Vasmer, *GL 92. REW*[s] 5284.

màdistor (I) m (Vuk, Srbija) prema f *mađlstorovica* »učitelj, njegova žena, daskal«, pridjevi *mađistorov, madistorski,* od srgr. μαγίστωρ, gen. -ορός < lat. *magister.* Sa γι > ngr. ι biz. μαΐστωρ, μαίστορος > *majstor* (13. v., Vuk, danas općenito na istoku i na zapadu) »1° (esnafski termin) zanatlija kao gospodar, *meštar* (opozicija *šegrtu* i *kalfi), 2°* (preneseno) vještak u poslu« prema f *majstorica* »njegova žena«. Pridjevi *majstorov (-ev),* prezime *Majstorovič,* poimeničen na *-ina majstorovina* f »porez što ga plaća majstor«, *majstorski*

(18. v.), *majstoričin.* Deminutiv *majstorac,* gen. *-rea* (Stulić), na *-ič mâjstoríc,* na *-čio majstorčić.* Apstrakti na *-ija majstorija* (17. v.) »lukavstvo«, na *-bstvo majstorstvo* n (18. v.), na *-luk majstòrluk* (17. v.) »(u prenesenom značenju isto što) majstorija«. Kol. na *-ād mǎjstorād,* gen. *-i* f. Denominal na *-iti majstoriti* (17. v.) *(iz-, na-),* na *-isati majstòrisati, -šem* impf. (Vuk) *(iz-)* »raditi kao *majstor«.* Složenice: *majstorbaša* (narodna pjesma, v. *baša), protomajstor* (v. *proto').* Riječ *majstor* je balkanska riječ latinskog postanja, u kojoj je lat. *-ter* zamijenjen grčkim sufiksom -τωρ.

(II) U esnafskom značenju na sjeverozapadu (hrv.-kajk.) *meštar,* gen. *-hram.* (14. v.) prema f *meštrinja, meštrinjica, meštrija* (Hvar) »krojačica« nije od njem. *Meister* (slov. *majster,* gen. *-stra)* < lat. *magister.* Pridjev *meštrov,* • *meštrinjin, meštarski,* apstraktum *mestrua* (ŽK) »zanat«, denominal *mestrui* »rezati, sjeći« *(pre-).* U značenju »učitelj« (14. v., dubrovački pisci, Hvar), isto *meštar* prema f *meštrica* (Rab), *meštrinja, meštrinjica* = *meštrija* (Lumbarda, Korčula, Račišće, Potomje) = *meštravica,* pridjevi *meštrov,* poimeničen u ž. r. *meštrova* »učiteljica«, *meštrovski, meštrovati,* prezime *Meštrović* (vlat. *ai* > *ae* > *e)* od tal. *maestro* < lat. *magister.* Voltiđi ima *meštar, gen.-stra,* u oba značenja, *mäsiarski, mestarstvo,* na *-ič mestric* (Bella, Stulić) »slab učitelj«, *mestrić* »mali majstor«, *meštrija.* Zbog *st* mjesto *št* može biti i dalmato-romanski leksički ostatak. Kod Obradovića *mester,* gen.~ *-era* »učitelj«, prezime *Mešterović* je od madž. *mester* < njem. *Meister.* Talijanizam je *maeštar,* gen. *-štra* (Istra) »učitelj« > *maistro* m (1563). Oblik sa *e* < *ae \ ai: meštar* f, *meštrovica* (Šibenik) »1° učitelj, 2° zanatlija kao gospodar (opozicija *garzúni)«* nalazi se i na jugu (Perast, Božava), kao i u istro-rom. *mestra.* U Vrbniku *e* > *i mištro* m prema f *mistra* (Istra) »l ° učitelj, -ica, 2° majstor«. Prema arb. *mjeshtrë* vlat. *ai* > *ae* bilo je već u balkanskom latinitetu, upor. i rum. *mǎiestru.* Kolunić ima vlat. *ai* > *oj mojstar,* gen. *-stra, majstorstvo^* Taj je oblik star, jer doîazi u 14. v. uRogovskim regulama *sila majstrova.* I taj može potjecali iz dalmato-romanskog jezika. Glede značenja *majstorija* = *majstòrluk* upor. arb. *maishtronj* > *mashtronj* »betrügen.«. Sa vlat. *ai* > *a* kao u arb. i tal. *mastro* postoji *mastar* (Budinić). Upor. čine. *mastur.*

(III) Dalmato-romanski leksički je ostatak *majstra* f (Potomje) »vršna vodoravna greda na krovu« = *majstra* (Račišće, Brač) »konop. za vršve i parangal« = *mđistra* (Budva) »glavni dio na parangalu (za razliku od palamara, ribarski termin)« = *mǎistra* f (Muo) »u sredini mreže komad drveta sa križem i natpisom »pomoću božjom« (po njemu ribar vidi gdje je sredina njena)«. To je poimeničen femininum pridjeva *magister* (upor. fr. *maître-autel).*

(IV) Poimeničen pridjev na *-alis magistralis* (se. *ventus,* nazvan tako jer je glavni za navigaciju) > tal. *maestrale* > *maèstrao,* gen. *-ala* m (18. v.) = *maestro,* gen. *-ala* pored *majstra* »1° sjeverozapadnjak, 2° strana svijeta od koje taj vjetar puše« = *matstrao,* gen. *-ala* (Primorje, Mikalja) = *maistral,* gen. *-âlâ* (Rab) = *meštral* (Poljica). Ne zna se ide li ovamo i *mistral* (Lastva) »absint««.

(V) Latinizam je izvedenica na *-atus* od *magister* srlat. *magistratus* > (administrativni termin) *mađistrat,* gen. *-ata* m (Vuk, Vojvodina) = *magistrat,* gen. *-ata* (18. v., Vuk), pridjev *magistratski* (18. v.) = *madžistrat* pored *-Strat* »1° gradsko poglavarstvo, načelstvo, 2° čovjek u službi«. Internacionalni latinizmi su *magister* »Γ magister farmacije, 2° akademski stupanj«, pridjev na *-alis* proširen na *-ьn* > *-an magistralan* »vrlo učen«.

Lit.: ARj 4, 228. 6, 359. 364. 370. 384. 392. 507. 613. 614. 617. 775. 905. 7, 428. 11, 605. *Pleteršnik* 1, 541. 576. Đordić, *NJ* 3, 248. Kušar, *Rad* 118, 16. 22. 23. Budmani, *Rad* 65, 165. Hraste, *Rad* 8, 48. *JF 6,* 186. 207. *GM* 262. 284. *Romanski* 119. *Ive* 151. *REW** 5229. Chantraine (cf. *RES* 18, 84). *SEW 2,* 3. Vasmer, *GL 92.* 93.

mäf m (Kosmet, samo kao objekt uz *učiniti)* »nestanak, uništenje«. Balkanski turcizam ar. podrijetla (ar. *mahv* »istrijebiti«) iz svagdašnjeg govora: búg. *máf olším* »prosto da je«.

Lit.: Elezović 2, 528. *Mladenov* 291.

magarac, gen. *-arca* m *(polu-* Stulić) »1° kenjac, osao, tovar, 2° naziv za napravu u plugu, 3° psovka« prema f *magarica.* Sufiks *-äc, -ica* izražava mociju. Bez tog sufiksa *magar nalazi* se u poslovici 17. v. i u izvedenicama dem. na *-e,* gen. *-età* kao naziv za mlado *magare* (16. v., Vuk), odatle pridjev na *j magareći* (17. v.), na dva deminutivna sufiksa *-ьc* + *-ъce magaréšce,* gen. *-eta* (18. v.), kol. *magarad,* gen. *-i,* odatle *magaràdija* f, *màgarenje* n (Vuk), u pridjevskom toponimu *Magarevo,* u pridjevu *màgarskl* (Bella, Stulić, 17. v.), koji se danas ne govori. Augmentativ *magořina.* Tako i u rum. *mǎgar,* bug. sa *-ьc*

i bez njega, i u arb. *magar.* Ostale su današnje izvedenice od mocionog oblika za muški i ženski rod *magarac:* deminutiv na *-ič magarčio* (17. v.), augmentativ *magarčina* pored *magarčetina* (18. v.). Od *magarica* pridjev *màgaričin.* Deminutiv *magaričica.* Na *-jar magaričar* »biljka quercus pubescens variētas Wild.«. Denominal *namagarčiti, -īm* pf. »1° nazvati koga magarcem, 2° (pejorativna metafora) prevariti, nasamariti«. Riječ *magarac* je balkanska riječ grčkoga podrijetla: ngr. γομάρι, srgr. γομάρι(ον), izvedenica od γόμος »tovar«, odatle prevedenica (calque, Dalmacija) *tovar* »osao«, arb. *gomar,* cine, *gumaru.* Upór. bug. izraz *gàmarno mi je.* Taj grčki naziv je također prekrajanje, zasebna vrsta prevedenica, od. ar. *komar.* I *sagmarius,* izvedenica na *-arius* od gr. σάγμα »Packsattel« > *sàmãr* (v.), koje je zastupljeno u romanskim jezicima, može se smatrati grčko-latinskom prevedenicom arapske riječi. Radi se dakle o mediteranskim prevedenicama, kako je i prirodno jer je *magarac* mediteranska životinja za prijenos. Upor. *osao, Esel* (v.) < lat. deminutiv *asillus* kao posuđenice iz latinskoga, koje se objašnjavaju tom činjenicom.

Lit.: ARj 6, 362. 7, 427. 10, 624. Kostić, JVJ 1, 237. *Miklošič* 180. *SEW* 2, 2. *Mladenov* 105. 285. *REW*[3] 7512. *GM 126.* 253. Vasmer, *BZ* 17, 108-20 (cf. *RSI 2,* 257). Iljinski, *Rodna reč* 7, 9-10 (cf. *Ljfb 20,* 264).

magari (Perast) = *magari* (Cres) = (Božava), slov. *magãr(f),* prilog »meinethalben, barem«, *magarice* »selbst wenn«. Od tal. *magari (dio)* interjekcija, uzvik < sttal. *macari,* također južnofr., stšpanj. i port.,- »premda«. Općenito hrv.-srp. *makar* je balkanizam: rum. *măcar* »barem«, bug. *makar* »premda, barem« pored *makarim* (sa dodanim priloškim *-m),* čine. *maçar* »grâce à dieu, au moins«, ngr. μακάρι, μαγάρι »dieu veuille, plût à dieu«. Upór. perz. *magar* > *meder* (v.). Prema tumačenju Pratija od gr. pridjeva μακάριος »blažen«. Upor. za semantički razvitak u ŽK uzvični izričaj, koji se umeće kad se želi što: *da bok sveti oče.*

Lit.: ARj 6, 362. 397-8. Cronia, *ID* 6. *Pleteršnik* 1, 541. *Pascu* 2, 59. *SEW* 2, 8. *REW*[3] 5224. *Prati* 606. *DEI* 2311.

magaš m (hrv.-kajk., Belostenee) prema f na *-iça magašica* »patuljak, starmali«. Prema Budmaniju bilo bi od madž. pridjeva *magas* »visok« u ironickom smislu kao u fr. *vous avez beau parler* »badava vam govor, uzalud govorite«. Rijedak slučaj ironické semantike kod naših tuđica.

Lit.: ARj 6, 363.

mağaza *f* (Vuk, Srbija, Bosna) »1° (neologizmi) skladište, stovarište, *2°* (šatrovački argo) želudac«. Deminutiv na *-iça magàzica* (Vuk). Na *-džija magazadžija* m (Vuk) »magaziner (hrvatski gradovi)«. Na *-arina f* (Vuk) *magazarina* »plata za robu, skladišnina«. Balkanski turcizam ar. podrijetla (ar. *mahzan* > tur. *mağaza):* bug. *mağaza, -zija* < ngr. μαγαζί > arb. *magazi,* rum. *magazie* f sing. pored bug. *maaza,* arb. *mangaza* pored *magazé.* Evropski se arabizam osniva na ar. pi. *mahăzin* > taj. *magazzino* > *magàdzín,* gen. *-ina* m (Dubrovnik) = *magazin* = (metateza) *gamazîn* (Karlovac) — slov. *gomazîn* = *magàcîn* (17. v., Mikalja, sjeverozapadni krajevi prema njem. izgovoru tal. riječi). Deminutiv na *-ič magazinu* (Lika), augmentativ na *-ina magazinina.* Pridjev na *-bsk magazinski.* Neologizam *magazinovina* (1868).

Lit.: ARj 6, 360. 363. *Pleteršnik* 1, 230. 541. Budmani, *Rad* 65. 166. Grünenthal, *A SPh* 42, 316. *REW*[S] 5240. *GM* 253..

màgbul = *magbûl* (Kosmet), indeklinabilni pridjev u predikativnoj upotrebi sa *biti* (muslimanske narodne pjesme), kao imenički objekt uz *(ujčiniti,* »ugodan«. Balkanski turcizam ar. podrijetla (ar. *magbūl,* particip prêt. pas. sa prefiksom *ma-* od korijena *kbl* »primiti«, upravo »primljen« > / po zakonu rezultata / »ugodan«) iz terminologije običnog i uredskog govora: bug. *makbul* »priznat«, arb. *magbull* »bene«. Upor. *kabul* (v.).

Lit.: ARj 6, 363. *Elezović* 1, 378. *GM* 253. *Mladenov* 287.

Magdàlijena f (15. v.) = *Magdalena* = *-lina,* biblijsko žensko ime, od toponima *Magdala,* sa sufiksom *-ēna* = gr. -ηνός. Odatle na *-ka magdalenka* (Sv. Petar, Ludbreg) »vrsta jabuke«, poimeničen pridjev na *-bsk* + *-ica magdaleščica* (Kalnik) »vrsta kruške« = *magdalenšnica* »vrsta crljene sitne kruške«. Prezime *Magdalenie.* Hipokoristik *Magda,* pridjev *Magdin,* deminutiv na *-ica Magdica.* Prezime *Magdié.* Prema tal. *gd* > *dd* (upor. tal. *Maddalena)* hipokoristik *Mâda* (16. v., Dubrovnik) = *Made;* sa *gd* > *jd* (usp. arb. *majdano')·. Majda* (Vuk), *majdalenčica* (Istra) »polygala vulgáris«; sa *gd* > *nd Mandàlijena* (16. v., Dubrovnik, također toponim), pridjev *Mandàlijenin,* na *-ka mandalijenka* (Križevci) »kruška«, *mandalenka* »vrst jabuke«, *manda-*

lenčica = *Mandahna* = *Mandalina* (Dalmacija, toponim) = *Mandalinja* (Novaković), prezime *Mandolinie,* pridjev na *-bsk mandalinski (misée,* Vrbnik) »srpanj«, poimeničen na *-ica mandalenšćica* (Cres) »1° kruška, 2° jabuka, 3° valeriana maggiore«', na *-ica mandalıca* (Zagreb) »1° marilica, kajsija, 2° (Bastaji) kruška«. Hipokoristik *Manda* f (17. v., Vuk, Lika) pored *Mânda* (Lika). Deminutiv *Mandica.* Prezime *Mandić* (Bosna K). Na *-ena Mondena* (Šaptinovac). Na *-usa Màndusa* (Vuk, sufiks kao u *Maruša).* Prezime *Mandušić,* toponim *Mandušević* (hrv.-kajk., Zagreb).

Lit.: ARj 6, 356. 363. 440. 386. 438. 439. 440.441.600.

magdanoz m (Leskovac, Srbija) = (sa *gd > jd,* upor. *Majda) majdònos* (Vuk) »peršun, petrusin«. Balkanski turcizam gr. podrijetla (tur. *magdanos* < ngr. μακεδονήσι): bug, *magdanos* pored *majdanós,* arb. *magdanos* / *bag-, balldanós, maidono* (Gege), *maqedoms* (Toske). Biljka je nazvana po zemlji u kojoj raste, prema Dioskoridesu po brdovitim mjestima.

Lit.: ARj 6, 364. 387. *Mladenov* 266. *GM* 253. *SEW 2,* 3. Matzenauer, *LF* 10, 58. Vasmer, *GL* 93.

màginja f (Vuk, 16. v.) = *mèginja* f (Mikalja, potvrđeno i u narodnom govoru), s pridjevom *meginski* (Stulić) = (sa metatezom *g - n > n - g) manīga* (čakavci) = *manjiga* (Hvar) »stablo i plod planika, arbutus unedo, comaron, lodonja (v.)«. U Krtolama *măginja* je plod od *planike.* Odatle se pravi rakija *maginjača* (sufiks kao u *kruškovača).* Nema nikakve veze sa *mùkinja* (Vuk, Hrvatska) »sorbus aria«, koja se zove i *mukovnica.* Upor. *mukovčica* »kruška« (slično u slov., češ. i polj.). Riječ *maginja* mora da je predslavenska. Dočetak *-inja* varira sa *-unja magünja* (Vrgada). Varijacija samoglasa *aie* upućuje možda na ъ, koji je mogao nastati i iz *ü.* Upor. pred-ie. *mūgus.* Budmani kaže za Vukovo glosiranje u trećem izdanju: »(u Dubrovniku) die Meerkirsche (Weichselkirsche, Steinweichsel), arbutum (Prunus mahaleb)« da se ima izostaviti, jer da nije ni u kakvu rodu s trešnjama. Međutim *Weichselkirsche* nije trešnja nego višnja, *Meerkirsche* nije trešnja, kao ni *arbutus unedo* ni *prunus mahaleb.* Ne znamo pravo što Budmani ispravlja. Za *prunus mahaleb* L. »cremža, divlja višnja« daju Pančić i Šulek *magriva,* riječ koja, kako se čini, suvisi sa *maginja.*

Lit.: ARj 6, 364. 368. 583. 444. 449. 7, 144. *ZbNŽ* 1, 30. Jurišić, *NVj* 45, 93. *REW** 5240. 5721. Tagliavini, *ZRPh* 46, 46. si.

magla f (Vuk) = *magla* (ŽK) = *magla* (čakavci), ie., baltoslav. i praslav. *^mbg-)* poimeničen pridjev ž. r., obrazovan s pomolu sufiksa *-la,* »nebula«. Osnova *mbg-* živi kao imenica u rus. *mga* »1° Staubregen, Schneegestöber, kalter, feuchter Nebel, 2' toponim«, u glagolu na *-iti* sjevernih slavina češ. *mži* »es nebelt, regnet fein«, polj. *mży,* rus. *mžitb.* Prvobitni pridjev očuvao se u toponimima: *Magaldo,* gen. *-dola* (selo, Bosna, Travnik), u određenom vidu *Maglaj* < **mbghj* i u prilogu *izmãgao* u rečenici *ide kiša izmagao* (Vuk) = *izmāgō* (Bosna, imenica), poimeničen na *-ica izmaglica* (Vuk, Slavonija, Srbija). Taj se pridjev u značenju »sive boje« poimeničuje s raznim sufiksima kao ime domaćih životinja: na *-an mágián* »ime ovnu«, na *-as magias,* gen. *-asa* »1° jare smeđe dlake (Dalmacija, Pavlinović), *2'* (kao apelativ) osrednji puščani prah za prosto pucanje (Pavlinović)«, na *-eš magies* m »jarac« prema f *magleša* »1° kobila, 2° koza«, na *-uša magluša* »ime kozi«, na *-ónja magionja* »ime volus, na *-ica maglica* »ime kozi«, a i bez tih sufiksa *magla* »ime kozi« (Bosna). Pridjev se proširuje na *-ast mâglast* »sive dlake«, na *-av maglav* (Stulić), na *-én maglen* (16. v.). Upor. pridjevski toponim *Moglena* = *Meglen* (sjeverozapadno od Soluna, odatle *meglenski Vlasi,* koji govore jedno posebno narječje). Na *-liv* ~ *-ljiv magliv* = *magljiv* (14. i 15. v.), na *-ovit maglovit.* Deminutiv na *-ica maglica* (16. v.), G pridjevom na *-jast magličast.* Augmentativi na *-ina maglina,* na *-uša magluša,* na *-usina maglušina,* na *-uština magluština.* Ne samo na boju što se metaforickí prenosi pridjev, nego i na psihološka svojstva: *omaglica* = *omeglavica* (hrv.-kajk.) »Schwindel« = *omiljavica* »isto« (nejasno *glj > lj,* glede *i* v. *mig).* Denominal na *-iti* (faktitiv) *magliti se (raž-, za- se),* (metafora) *odmàgliti* »nestati«. Sa sufiksom *-la* pojavljuje se u lit. *migla* = lat. *migla* »magla« kao i u gr. ομίχλη »oblak« i arb. *mje(r)gule* »magla«. To je jedan od najstarijih meteoroloških naziva kod gotovo svih Indoevropljana. V. još *mig-.* Ie. je korijen **meigh-,* u prijevoju **migh-* »flimmern, dunkel, magla, oblak«.

Lit.: ARj 4, 227. 6, 364. 360. 367. Jagić, *ASPh* 1, 435. *Miklósié* 209. *Holub-Kopečný* 222. *Bruckner* 329. *WP 2,* 247. *Trautmann* 184. Specht, *KZ* 66, 63. Scheftelowitz, *KZ* 54, 229. Fick, *KZ 4l,* 343. Güntert, *IF* 30, 88. Joki, *Stud.* 57. *GM* 283-284. *Boisacq** 700-701. Hirt, *IF* 16, 77. 22, 95. Kern, *IF* 4, 106-112.

magnet, gen. *-età* m (19. v.), pridjev na *-ьn* > *-an màgnetan* (*~иа igla},* od gr. μαγνή-της preko njem. *Magnet* (prema lat. izgovoru gr. η) = (prema itacizmu) *magnit* m (16. v.), u izvoru pisanom crkvenim jezikom, pridjev *magnitski.*

Lit.: ARj 6, 367.

mäh m (Vuk) pored *mah* (Dubrovnik), balto--slav., sveslav. i praslav. **mъЂъ,* »plijesan, Schimmel« > »(metafora prema osnovnom značenju) biljka tajnocvjetka«. Odatle *maha* (18. v., jedna potvrda). Pridjevi na *-ăst mă-häst,* na *-at màhat* »pun maha« = na *-ovit mahòvit* (18. v.) = na *-nit mahnit* (uz *lug,* narodna pjesma). Pridjev na *-ov* nije potvrđen, ali Vuk ima poimeničenje na *-ina,* odatle *ma-hovina* »Moos, Schimmel« = u narječjima aug-mentativ na *-ina mašina* (ŽK), unakrštenjem obiju izvedenica *mašovina.* Upor. i toponim *Mahovljani.* Ove izvedenice nastadoše iz po-trebe da se izbjegne homonīmija sa postver-balom od *mah,* od *mahati.* Deminutiv na *-bk: mášak,* gen. *maska* (Vuk, Srijem) »1° sitno perje, 2° fini prašak, 3° malje, 4° vrst čenara«. Na *-ika mašíka* (18. v.) »mahovina«. Na *-aca mahača* f »biljka erica, vrijes«. Madžari po-sudiše *moh* (> *moh,* 18. v., Jablanci) = *muha,* iz čega se vidi da je *a* nastao iz velarnog polu-glasa. U istočnom lit. *mūsas,* u zapadnom *mūsai,* pl. mūsos »plijesan«. Ie. je korijen **meu-* »vlažan, nečist«, u prijevoju **mu-,* raširen formantom *s* > slav. *h* poslije velara. Isti korijen nalazi se u stvnjem. *mios, mos,* nvnjem. *Moos,* lat. *museus.* Upor. još *miti* (v.), *múlj* i *muzga* u narječjima.

Lit.: ARj 6, 371. 378. 382. 508. 510. 514. *Miklošič* 206. *Holub-Kopečný* 219. *Bruckner* 327. *W P 2,* 251. *Trautmann* 190. *Mladenov* 312. *Boisacq** 647-648. Matzenauer, *LF* 10, 353. Zubatý, *ASPh* 16, 400-401. Petersen, *IF 5,* 34.

mahala f (17. v., Vuk) pored *maala* > *mâla* (Srbija, Bosna) = *maala* (Kosmet) = *malo* n (Makedonija) »1° dio grada ili sela, kvart, 2° toponim (Srbija, Slavonija)«. De-minutiv na *-ica mahalica* »konšiluk« (Poljica). Na *-ьc* > *-äc maalac,* gen. *-Ica* m (Kosmet) prema f na *-ka maãlka* »žitelj jedne mahale«, u složenicama *gornjomaalci* m pl., *čarši-maalke* f pl. (Kosmet), *mahalbaša* »poglavica u mahali«, odatle rašireno prezime *Malbaša* (Bosna, Lika, v. *baša).* Pridjev na *-ski maâlski* (uz *dèca,* Kosmet). Balkanski turcizam arap-skog podrijetla (ar. *mahalla* »Stadtviertel, prvobitno: logor«) iz administrativne termino-logije: rum., bug. *mahala,* arb. *mahalle* f, ngr. μαχαλάς.

Lit.: ARj 6, 373. 412. 405. *Elezović* 1, 377. *ZbNŽ S,* 188. *GM* 254. *Mladenov* 291. *Lokotsch* 1350. *SEW 2,* 5.

mahàna f (Budmanijev akcenat, 18. v., Reljković) = *(aha > a) mana* (18. v., Vuk) »(po)griješka«. Denominal na *-isati mánisati, -išem* impf. (Vuk) »1° nalaziti mane, 2° (u sjeverozapadnim krajevima službeni termin) označiti spis da nije biljegovan«. Riječ *mana* je riječ štokavskog govora koja je danas po-stala općenita zbog prestiža Vukova jezika. Balkanski je turcizam arapskog podrijetla (ar. *mähanä* > *mana* »Verachtung, Vorwurf, Fehler«): bug. *mahana,* arb. *mahanë, nïëhanë.* Arabizam došao je u jadranskoj zoni i kao talijanizam: tal. *magagna* > *magánja* f (16. v., Primorje, Istra, dubrovački pisci) »mana«. Sa promjenom dočetka prema našem sufiksu *-inja maginja* (Ulcinj, Grbalj) »isto«. Denominal na *-ati magànjati, -am* impf. (17. v., Mikalja, Stulić) »kljastiti, sakatiti« (o-, *s-),* na *-iti màga-njiti, -im* impf, *(o-)* »kaljati, poganiti«, *omaga-njaviti, -im* (subjekt *konj),* ovo od pridjeva *maganjav.* Part. perf. pas. na *-an magánján* »sakat, kljast«. Ovamo ide još *makânjica* f (Crmnica) »malo sitno nerazvito dijete«. U Poljičkom statutu *maganotan* (jednom rukom) »kljast, sakat«.

Lit.: ARj 6, 360. 374. 445. 436. 8, 901. *SEW 2, 5. Mladenov* 291. GAÍ 254. *REW*[3] 5239. Korsch, *ASPh 9,* 654.

mahati (se), *\masem* pored *-am* impf. (Vuk) = *măat, măam* (Kosmet, ŽK) = *malati, majem* pored *-am* (Srbija) *(do-, raž-, za-, s-, iz-, pro-, po-),* baltoslav., sveslav. i praslav., »agitare (= kretnje izvedene rukom)« prema pf. *ma(h)nuti, ma(h)nem (do-, na-, o-, ob-, od-, raž-, s-, sa-, za-,* s refleksivom) »okaniti se«. Iterativ na *-va- mahivati* (Vuk), s prefik-sima *do-, raž-, za-, razmaivati* (Lika), sa umetnutim *nj razmanjivati* (unakrštenje sa *ma-nji).* Sa akcenatskom varijacijom *mahati, -am* (Vuk, objekt *kudjelja, lan)* »decutere«. Post-verbali *mah* m = *mah* (Vuk) = *mav,* od gen. *mava* (Pavlinović) »skok, prostor, zgoda da se može mahati« i *mâha* f »krilo od mreže (Dalma-cija, Pavlinović), *dõmãh* m (Trebinje, Herce-govina, Ljubiša) »daljina koja se može rukom doseći«, s apstraktumom na *-joj domašaj* m (18. v.), *zâmasãj, prômaha* pored *promaja,* pri-log *năpromahe — napromuhe* (Vodice) »bez

kaputa«, na *-bka maska* ili *maska* (Vuk) »mahaljka«, *omaška* »pogriješka«, *omaja* = *omaha* »Abfall des Wassers von Mühlrad«. Na *-aljka màhãljka* = *mäljka* (Vuk) »1° lepeza, *2'* druga, štiljega (južni krajevi)« = *màhanica, mahavnica* (Mikalja). Na *-ai mahāč,* gen. -aca »lepeza«, na *-oca mahača* »(eufemizam za) stražnjica«, s pridjevom na *-av mahačav.* Pridjevi na *-ьn mašan* (Vuk, Srbija) »jak«, *omašan, zamašan, zamašit, omašit* (Vuk, -Vojvodina), *mahovit.* Šaljiva složenica *mahibaša* (narodna zagonetka) »rep«. Od *mah* prave se prilozi *mahom* = *mahom* = *maum* (Lika, Virovitica), *măumice* »odmah«, *välje mâm, mâm mašamice, odmah* pored *õmah* < **od maha,* sa gubitkom genitivskog -a zbog analogije sa *námah, umah* ili jer se osjećalo kao deiktičko *-a,* koje je fakultativno, upor. *sad* pored *sada', izma* (Kosmet) »neprestano«, *izoma* (Kosmet) »ustopice, svejednako«. Ovamo ide i prilog *atoma* (ŽK) »zaludu, badava, zastunj« < **u tom mahu,* sa gubitkom *-hu* kao u *odma(h).* Upor. u Kosmetu *jedamã* pored *-a* »jednom« pored *jedamân* za haplologiju *mm, nm* > *m.* Denominal je od *mah* na *-iti* (faktitiv) *mašiti (se), omašiti, -im, domašiti* »dokučiti, dohvatiti«, *izmašiti* »izbaciti«, *nadmašiti, odmašiti, razmašiti, namaš'it, -ašim* (Kosmet), *podmašit* (Kosmet), *pomalit, promašiti, promašim,* zbog prefiksa *pro-* »naprijed« dobio je značenje »verfehlen«, *premašiti, smašit* (Kosmet) »iskriviti vrat«. Upor. rus. *prómah* »Fehlschlag«. Odatle na *-ovati zamašôvat* (Kosmet), *-ati masaṭi se, dòmasati, -am* (Vuk). Pridjevi na *-iv izmašiv* (Vuk) »koji se lako izmahne«, danas je općenit *nenadmašiv,* na *-it namašil* (Lika) »zgodan«. Od osnove *man-* deminutiv je *manuškati* (Dalmacija, Pavlinović) »polagano trti«. Ovamo i *măholiti* (Ston, objekt *košulju)* »grčiti«. Nejasne je tvorbe pridjev *mahijašt* (Vuk) »sulud«. Zore je zabilježio *razmahaliti* »rastjerati amo-tamo«. Postverbal od *obmanuti, -niti* »betrügen« je *obmana.* Pridjev od tog glagola *mànen* (18. v.) »närrisch« = (prema Budmaniju) *manov* (Turčin) došao je u vezu sa *mana* (v.) arapskog podrijetla, i sa *manija* grčkog podrijetla, *mahnen* (18. v., Jacke) »lud« = proširen *mà(h)nit,* sa čitavom leksikologijskom porodicom: *smahnit* = *sùmahnit* = *sùmahnut* = *sumanut* (Kosmet), odatle na *-ija manènija* = *mahnenija,* na *-ik manènik* = *màhnenik,* apstraktum *manenština* = *mahniština* (16. v., Dubrovnik), na -osí *manenost* = *mahnitost,* na *-bk-* > *-ak manitak,* gen. *-tka* (Piva-Drobnjak) = *-as mahnitaš,* gen. *-asa* = na *-ьc* > *-ac màhnitac* m prema *-ica màhnitica* (16. v.) pored *màhnica* (Vuk, Dubrovnik) = *mahnìtulja,* augmentativ *mahničina* (Crna Gora) = *manitelja* m, f (Kosmet), na madž. *-ö* > *-ov mahnitov* m (Ston). Denominali na *-iti manènìti* = na *-ati mahnitati, mahnitam* (16. v.) *(do-, iz- se, po-, raž-).* Riječ *maknuti* u značenju te leksikolog!jske porodice posudiše Rumunji *mihni* »grämen, verdriessen, betrüben, ärgern«, odatle apstraktum na *-eiь* > *-ealä mihneala* = sa lat. sufiksom *mîhniciune,* pridjev *mihnicios* »žalostan«; Arbanasi u pasivu *ma(h)nitem* »erstaunen, entsetze mich«. Tih značenja nema u južnoslavenskom, koliko se dosada znade. Uporedenje sa lit. *mosuoti* »schwingen« pokazuje da je pras'av. *h* postalo od *s* kao u *jahati* (v.). Ie. korijen **ma-,* koji znači razne pokrete ruke (gestikulaciju), raširen je baltoslavenskim formantom s. U leksikologijskoj porodici od *manen* po svoj prilici pomiješala su se dva ie. formantą, **ma-s-* > praslav. *mah-* i ie. *ma-ŋ-,* raširenje iste osnove na *-n.* Unakrštenje dviju semantički i etimološki tako bliskih osnova kao što su *mah-* i *man-* nalazi se u hrv.-srp. Oblik *manuti* (rukom kod pogodbe) govori se i u krajevima gdje *h* nije zamukao. Upor. češ. pf. *manouti* prema *mávati,* rus. *manutb* »winken mit der Hand«. Kod Domentijana je *manu* = *magnu* < *mbgnu* (v. *mignuti).* Upor. u Stulića *manovenije* n *»magnuće«* u tekstovima pisanim crkvenim jezikom. Riječi *obmana, obmanuti* »prevariti« smatraju se rusizmom *(oЪтапь, oЪтапшь)* koji je preko Srba došao i medu Hrvate. Odatle impf, *obmanjivati* (Šulek). Radna imenica na *-telj obmanitelj* (Pavlinović). Pridjevi na *-jiv obmanjiv* = na *-ljiv obmanjljiv.* Pridjev *mahnit* »bijesan, lud« pripada istočnom govoru, danas je općenit u književnom govoru. Na zapadu mu odgovara kod kajkavaca *vûdren* (upor. njem. *verrückt),* kod čakavaca *munjen* od *munja* (v.). Umetnuto *h* ne dopušta mišljenje da je izveden od gr. μανία »bijes«. Upor. još *mâma* i *pomama* »bjesnoća« za paralele od treće srodne osnove *mam-.* Mišljenje da je izveden od *maknuti* ili unakrštenjem od dviju osnova *mah-* i *man-* i semantički je opravdano. Bijesan čovjek lamala rukama. To je karakteristika bjesnoće. Nejasan je indeklinabilni pridjev *hman* (hrvatski provincijalizam): *žena hman i huda* »saeva uxor«, *hman vreme* »tempestas«; deklinabile je *hmanji, -a, -e;* metateza iz **mahnjii*

Lit.: ARj 2, 619. 4, 227. 232. 6, 375. 380. 371. 376. 381. 382. 448. 385. 446. 448. 507. 508. 512. 536. 537. 930. 7, 431. 428. 8, 409. Rešetar, *Štok.* 279. *Mažuranić* 395. Ribarić,

SDZb 9, 184. *Elezović* 1, 192. 225. 386. 527. 2, 244. Vuković, *SDZb* 10, 390. *Miklošič* 173. 180. 182. *SEW* 2, 4. .7. 15. 17. *Holub-Kopečný* 214. 218. *Bruckner* 316. 321. 322. *Mladenov* 291. *WP 2,* 219. *Gorjajev* 204. *GM* 254. ТШш 997. Jokl, *IF* 27, 310. sl. Zubatý, *ASPh* 16, 398. 389. Jagić, *ASPh* 1, 430.

mahir, gen. -ira m (Hvar) »veliki mesarski nož« = *maker* m (16. v., Vetranie, Dubrovnik) = (pseudojekavizam) *matuj er* (16. v., Marin Držić). Dalmatinski grecizam iz bizantinskog. doba: gr. μάχαιρα, μαχαίρι(ον). Upór. arb. *mahére* f, *mafjere* (arb. u Kalabriji) »Messer, Schwert«. Složenica sa prefiksom παρά (upór. *paralaža) paramaher* (Novakovićeva *Aleksandrida).* Toponim *Makãrac,* gen. *-arca* m (Milna, Hvar, duguljasta zavinuta uvala, Mljet).

Lit.: ARj 6, 376. 9, 640. Hraste, *BJF* 8, 20. Vasmer, *GL* 93. 110. *Rohlfs* 1343. *GM* 254.

mahmùdija f (narodna pjesma) = *māmudîja* (Kosmet) »tanki i široki zlatni turski novac kovan za vrijeme sultana Mahmuda II (služio je za nakit)«. Balkanski turcizam (ar. pridjev *Mahmudijji)* iz monetarne terminologije: bug. *mahmùdija.*

Lit.: ARj 6, 376. *Mladenov* 291, *SEW 2, 5.*

mahmuza f (17. v., narodna pjesma) — *màmuza* (18. v., Vuk) = *mamuš* m (narodna pjesma) »oštroga, ostruga, üzengija«. Deminutiv na *-ica màmuzica.* Prezime na *-ič Mamuzić,* Denominal na *-ati mamùzati, -am* »bosti mamuzom«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mihmāz* > tur. *mahmuz)* iz konjičke terminologije: bug. *mahmuz*τη. Rumunjski istoznačni slavizam *pinten* < **pcіьno,* od *pţta* > *péta* (v.) zastupljen je u hrv.-srp. sa *ostruga* i *màmuza.*

Lit.: ARj 6, 377. 435. *SEW 2,* 5.

mahrama f (16. v., Vuk) — *marama* (18. v.) = *marama* (Kosmet) »ubrus, ubrusac, rubac, ručnik, parcule, facolét«. Deminutiv na *-iça màhramica* (17. v., Vuk) = *maramica,* sa dvostrukim deminutivnim sufiksom *ma(h)ramičica* (17. v., Vuk). Augmentativ na *-íηα mahramčina* = *maramčina.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. part. prêt, pasiva *mahrama* »Heiliges, Verbotenes > Weib« od *haram,* riječ koju v. pod *hárem)* iz terminologije odijevanja: rum. *năframă* (disimilacija *m - m* > *n - m)* »Schleier der jung verheirateten Frauen« = *maramă* '(Moldavija), bug. *mahrama,* arb. *marame* f »Tischtuch, Handtuch«.

Lit.: ARj 6, 382. *Elezović* 1, 387. *Miklošič* 180. *GM* 260. *Mladenov* 291. Korsch, *ASPh 9,* 654.

mahsus (narodna pjesma) = *maksus* (Bosna), prilog uz *učiniti,* indeklinabilni pridjev uz *selam* »pozdrav« = *nıasûz* pored *măsuz* i *mošus* te *mošus* (Kosmet). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. pridjev *may.sus* »naročit« > tur. prilog »namjerno«) iz terminologije običnog života: bug. *maksus.*

Lit.: ARj 6ì 383. *Elezović l,* 391.

mà(h)una f (Vuk) = *mahuna* (Vuk, Hercegovina, Dubrovnik) =- *mòhunja* — *mohünja* (Rab) = *mehuna* (Vuk, Banat) = *mauna* pored *meŭna* (Kosmet) = *mihunja* (Istra), nije općenita hrv.-srp. riječ, »bőráruja (Srbija), komuška (ŽK)«. Pridjevi na *-ost mòhunast,* (Stulić, Šulek) na *-av mohunav.* Deminutivi na *-ьс* > *-ac: mihünâc,* gen. *-unca* (Krk) »čahura« = *mohinjac* »biljka«, na *-iça mà(h)unica* (Vuk) »solatium nigrům«, *mohunica* »biljke« (ii slov. *mahunica* »Moosbeere« je od *тъiiъ,* v. *mah),* u bug. *mehunícа, mehunícka, mehúniče, tnehunka.* Postoje još varijante *mihúnj* »biljka koja se zove *mohva, mohvica,* physalis Alkekengi«. U slov. još *melano,* »Hülsenhäutchen«. Taj oblik kao i bug. uz ikavski *mihunja* i ekavski *mehuna* jasno govore da je osnovni samoglas φ, tj. da je izvedenica od *mekb* > *mijeh* (v.). Denominali na *-ati mahunali se* (Vuk, subjekt *grah),* na *-iti mahùniti, -гт (iz-).* Varijanta *a* predstavlja refleks "k > *a* kao u *orah* ili je nastalo unakrštenjem sa *mah* (upor. slov. *mahunica),* što je s obzirom na različito značenje manje vjerojatno. Oscilacija *ma-, mo-je* kao u *motovilo* pored *matovilo* (v.). Upor. još arb. *moshúrke.*

Lit.: ARj 4, 249. 6, 383. 900. 585. 536. 786, 901. *Elezović* \, 933. *Miklošič* 206. *SEW 2,* 47. *Holub-Kopečný-* 219. *Mladenov* 312. *GM* 287.

mahzar m (samo objekt uz *načiniti, opremiti, prenijeti, napraviti,* inače se ne deklinira; muslimanska narodna pjesma) »molba, pritužba, žalba«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *ηΐαχάα^τ* > tur. *mahzar,* part. prêt. pas. od *kadara* »biti na mjestu, pri ruci«).

Lit.: ARj 6, 383.

maina f (Vuk) »tišina bez vjetra na rijeci, bunaca (na moru)«. Nalazi se još u bug. *(storihme maina* »prestadosmo«). Balkanski tur-

cizam talijanskog podrijetla (tur. *maina,* tal. imperativ od *mainare* »spustiti jedro« > *mainati, -ãm,* pomorski termin; zapovijeda se *maina pik!).* Ovamo možda i etnik *Maini* m pl. = *Mähini,* gen. *Mähina* pored *Maine* f pl. »pleme i knežina između Budve i Crne Gore (Vuk)«.

Lit.: ARj 6, 376. 383. *Mladenov* 286.

mais m (18. v., južna Dalmacija, Slovinac) »kukuruz«. Od tal. *màis* < španj. *mahiz* < *mărişi* (Arovaki).

Lit.: ARj 6, 384. *Prati* 610.

tnaite f pl. (Vuk, Hrvatska, 18. v., Slavonac) = *màiti* m pl. (bosanska narodna pjesma) »kovče, imbrete«.

Lit.: ARj 6, 384.

maja f (Vuk) = *maja* (Kosmet) »kvas, kvasac, germa«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *maje* > tur. *maya)* iz kuharske terminologije: rum. *maid,* bug. *maja.*

Lit.: ARj 6, 385. *Elezović* 1, 380. *Mladenov* 292. *SEW* 2, 5.

majalika f (narodna pjesma bosanska) »sud iz kojega se pije vino« = *majolika* (Perast, Budmanijev akcenat) = *majolika* (Vuk, Božava, Rab, Primorje) »bokar, vrč, bardak« == *majulika* (Paštrovići), slov. *majolika. — milōjka* (Srijem, Risan, Srbija, unakrštenje sa domaćom rječi) »bokal, bokar«. Upor. sinkopu penultime u slov. *majûslka* (Notranjsko). Od tal. *maiòlica* 1° vrst veorna lijepog .krečnjaka, 2° (sinegdoha) *sud odatle«,* od kat. imena otoka *Maliarka* > *Majorka,* etnik *Majorkíni* m pl.j sa tal. sufiksom *-ino,* upor. srlat. *majolus* »vas quoddam vinarium«.

Lit.: ARj 6, 385. 391. 392. 679.· Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID* 6. Sturm, *CSJK* 6, 67. *REW*[3] 5248. *SEW 2,* 6. Matzenauer, *LF* 10, 58. *Pleteršnik 2,* 543.

ina j asil m (Srbija) = *maj asil,* gen. *-ila* (Kosmet) = *majasin* »kožna bolest na članovima, nogama i tabanima, guka« = *mojasil* »rana na rukama« = *mojàsin* (Vuk) »nekakva guba« = *mujasin* (Visoko, Bosna) »bolest kad čeljadetu ispade kosa« = *mujasila* f = *mujasilje* n = *majêsul* (Kosmet) »šuljevi, hemeroidi«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *măjăsil* > tur. *mayasıl* »šuljevi«, particip od prefiksa *ma-* i glagola *jašu* »što teče«·) iz medicinske terminologije: búg. *májasai,* arb. *májasul.*

Lit.: ARj 6, 385. 903. 7, 136. *Elezović* 1, 380. *jfF* 14, 213. *SEW 2,* 6. *GM* 255. Matzenauer *LF* 10, 331.

majdan m (18. v., Vuk) = *majdan* pored *majdan* i *majdan,* gen. *majdana* (Kosmet) »1° rudnik, 2° toponim«. Pridjev na *-ski majdanskī.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mofdan —- madden* > tur. *madem* »ruda, rudnik, kamenolom«) iz rudarske terminologije: rum. *madem,* bug. *madan* = *madém,* arb. *madém* »1 ° Bergwerk, 2° Metall«, cine. *madene* f. Značajno je što hrv.-srp. sadrži mjesto arapskog glasa *ain* duljinu i umetnuto *j.* Upor. *neimar.* U španjolskom s arapskim članom *almodén.*

Lit.: ARj 6, 386. *Elezović l,* 380. *Mladenov* 285. *GM* 252. *Miklošić\19. SEW 2,2. Lokotsch* 1341. Matzenauer, *LF* 10, 57.

màjdïn, gen. *-ina* m (16. v., Dubrovnik) »sitni turski novac«. Budmani pomišlja na gr. μέδιμνος, što fonetski ne odgovara, a ni historijski nije moguće, jer je μέδιμνος starogrčki novac. [Usp. *medžidija].*

Lit.: ARj 6, 387.

majeia f (Brusje, Hvar), samo u psovci *vrak te ödni u jamu i u majêlu,* koju kaže npr. mati djetetu kad je srdita zbog nevaljalosti djeteta. Upor. kal. *maytila* = sic. *maiddá.* Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *magida* »Backtrog«.

Lit.: Hraste, *BJF* 8. *REW*[3] 5227.

majemulja f (Vetranie, disimilacija *m - n > m - l)* — (zamjena dočetka *-ulja* sa romanskim deminutivom *-ucea* > *-uča,* upor. tal. *bertuccia) mojemuča* (Dubrovčani, Stulić), pridjev *mojemučji* = *mojmuča* = *majmuča* (Mikalja, Stulić), deminutiv na *-ica mojemučica* (Bella, Stulić) == *majmučica,* augmentativ na *-ina majmučina.* Pridjev *majmučiji.* Hipokoristik odatle *moja* (Vetranie), bez deminutivnog sufiksa *mojemun* (Marin Držić). Glede sufiksa *-uča* upor. i rum. *maimuță.* Zbog *a > o* pred naglasom stara je posudenica iz perz. > ar. > tur. *maimun* m »(eufemizam za đavla) sretan, koji donosi sreću«, jer se mislilo da je majmun davo. Upor. tal. *gatto-mammone.* Od tur. je *majmun* m (17. v., Vuk), deminutiv na *-če majmunče,* gen. *-eta,* na *-iça màjmunica.* Pridjev *majmunov, majmunski* (18. v., Vuk), *majmunast.* Kol. na *-čađ majmunčad.* Deno-

minal na *-isati majmùnisati, -Sem* (Lika), na *-iti pomajmuniti, -im* (faktitiv, Pavlinović) »učiniti koga majmunom«. Složenica *polumajmum.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla: bug., arb. *maimun.* Postoji još kao talijanižam španjolska skraćenica *monna* < španj. *mona* > *muna* (Rab).

Lit.: ARj 6, 387. 391. 904. 10, 624. 649. *Lokotsch* 1365. *REW*[3] 5242. Neuendorf, *WuS 2l,* 208. *Prati* 477.

mäjer m (hrv.-kajk.) »1° salaš, baština, 2° toponim i hidronim (ŽK, Modruš-Rijeka, Divoselo, Lika)«. Na *-ica majerica.* Na *-nik majernik.* Pridjev na *-bsk majerskí.* Skraćenica od nvnjem. *Meierhof,* koje potječe od srlat. *majordomus.* Sa *aje* > *a* bez kraćenja *marof* (hrv.-kajk.) = *marov* »1° isto, 2° toponim *Savski Marof* (kraj Zagreba)«, deminutiv *marofec* (Belostenec) »dvoriček zvan varaša, selce«. Upor.- prezime *Majôfar* (Jaská) < njem. *Meyerhofer.* Skraćenica došla je i preko madž. *major* < *Meierhof* > *mâjur* m (18. v., Vuk) »1° isto, 2° toponim«. Na *-tea majùrica* f = *-kínja măjurkinja.* »gazdarica na majuru«. Na *-ka màjurka* »ime što ga mlada pridjeva mlađem ženskom«. Pridjev *majurskī.* Na *-džija majurdšija* m (Vuk) prema f *majurdžinica,* poimeničen pridjev *majurdžijin.* Na *-čanka majurčanka* (Orahovica). Složenica *màjurgazda* (Orahovica).

Lit.: ARj 6, 387. 396. 486. 487. *Miklósit* 181. *SEW 2, 6. Weigand-IIirt* 2, 159—160. *Mazurami* 624.

màjmor m (narodne zagonetke) = *naimar* (Bosna, narodna pripovijetka) = *neimar,* gen. *-ara* (Vuk, narodna pjesma) »graditelj«. Pridjevi na *-ov, -ev neimárov,* poimeničen u prezimenu *Neimarević,* na *-ski neimarskī.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mi^cmar* > tur. *mejmar)* iz oblasti graditeljstva: bug. *maimar* = sa individualnim sufiksom *maimarin.* Hrv.-srp. oblik osniva se na disimilaciji *m - m* > *n - m* potvrđenoj dosada samo u ovoj riječi; *-or* mjesto *-ar* je prema *majstor.* Mjesto arapskog glasa *ain* stoji ?kao u turskom *ej,* s tom razlikom što se akcenat sa turskog dočetnog sloga,[4]· gdje je po pravilu turskog jezika, pomakao na » mjesto *j,* valjda zbog unakrštenja sa *imati.*

Lit.: ARj 6, 391. 7, 855. 361. 855. *Mladenov* 286.

majmuška f (hrv.-kajk., Šulek, Valjavec) »vrsta kruške«.

Lit.: ARj 6, 391.

major, gen. *-óra* m (Lika, danas općenito) »(vojnički čin) bojnik (arhaizam)« prema f *malàrica* (Lika) »žena njegova«. Pridjev *majorov, majoriéin, majorskī.* Deminutiv na *-ič majorié* (Lika). Augmentativ *majorina.* Na *-ija majorija* f (ŽK, Lika) »njegova čast, služba«. Na lat. *-atus* srlat. *majoratus* > *majorât,* gen. *-ata* m »(pravni izraz) naslijede najstarijega«. Latinizam od lat. komparativa *major* »veći«. V. *majer.* U singularnom značenju u tal. oronimu *Montemaggiore* = *Učka, Insula major* (1289) »Veli otok (Zadar)« i *Licemovre* (toponim, Krk) < *Rīvus major* > *Remaur,* od krčko-rom. *mauro* < *major* »velik«.

Lit.: ARj 6, 392. Skok, *Slav.* 114. *AGI* 24, §§ 49. 70.

maj os (Kosmet) = *majos* (Banja Luka) = *majhoš* (Mostar), indeklinabilni pridjev, »nakiseo, prijatna kisela ukusa«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. složeni pridjev *meihoš* »prijatan«, koji u drugom dijelu sadrži isti pridjev *hoš* »prijatan«, u uzviku *ošđeldum,* v.) iz kulinarske terminologije: bug. *maihóÍ.*

Lit.: Elezović 2, 526. Skok, *Slávia 15,* 362., br. 462. *Mladenov* 286.

majtäp pored *mâjtap,* gen. *măjtâpa* m »komedija, šala«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. složenica u prvom dijelu *mah* »mjesec«, u prasrodstvu s lat. *mensis* i njem. *Mond,* u drugom *tab* »svjetlost, mjesečina > (metafora) ismjehivanje«) iz terminologije svagdašnjeg govora: bug. *majtap.*

Lit.: Elezović 2, 526. *Mladenov* 276.

mak[1]**,** gen. *maka* pored *maka* m (Vuk) = *mak* (Vodice), sveslav. i praslav., bez paralela u baltičkim jezicima, »papaver, Mohn«. Pridjevi na *-ov makov* (18. v., Vuk, u izrazu *manji od makova zrna),* poimeničen na *-ača màkovača* — na *-njača makovnjača* (hrvatski gradovi) »gibanica, pita od maka«, na *-ica makovica* »rod u maka«, na *-ina mahovina* (Vuk, samo u uporeďenju), na *-ište makovište* »1° mjesto gdje je rastao mak, 2° toponim *Makojišće* (upor. za *v* > *j Lojišče* za *lovište)«,* na *-nica makovnica* (Cres) »biljka *makalj«.* Deminutivi na *-čie makčić,* na *-alj* < *- ъiio makalj,* gen. *makija (divji, pitomi, rogati)* = *makelj* m (Vodopić, Šulek) »papaver rhoeas«, odatle na *-ika màkljika* (Šulek) »papaver rhoeas«. Mak je kulturna biljka koju posudiše od Slavena Madžari *mak,* Rumunji *mač,* Novogrci μάϰος. U pra-

srodstvu je s gr. μήκων, stvnjem. *maho* > nvnjem. *Mohn.* Uzimlje se prasrodstvo i sa *mamiti* (v.). Prema tome bi bio *mak* grčko--germ.-slav. leksička paralela. Uzimlje se pred--ie. ili mediteransko podrijetlo, koje ishodi iz Azije, odakle je ta biljka došla u Evropu.

Lit.: ARj 6, 396. 397. 399. 400. Ribarić, *SDZb* 9, *Miklošič* 181. *SEW* 2, 9. *Holub--Kopečný* 214. *Bruckner* 318. *WP 2,* 225. *Trautmann* 166. *Boisacq*[3] 632. Machek, *LP 2,* 158. Vasmer, *RSl* 6, 177. Romanski, *RES 2,* 48-51. Loewenthal, *ASPh* 37, 381.

mak[2] m = *mak* (Kosmet) »kartaški termin, njem. Eicheln, tref (> fr. *treffle}«.* Pridjev na *-ovski makovskī (kec,* Vuk) = *makôvski* (~β *sedmica).* Od madž. *makk* »želud«.

Lit.: ARj 6, 397. 403.

màkalj, gen. *-kija* m (Neretva, Pavlinović) »slatkovodna riba strgača«. Ovamo i *makije* n sing. ili' f pl. (Srbija, Pančić) »riba aspius rapax ágas«.

Lit.: ARj 6, 397. 400.

makar[1] (Vuk, 15. v., dubrovački pisci, danas općenito) = *makar* (ŽK), koncesivni prilog i veznik, »eda, bog da da, barem, dajbudi«. Veže se sa *da* (v.). Balkanska riječ nepoznatog podrijetla iz oblasti sintakse: rum. *măcar,* bug. *makar,* arb. *makar* pored *makarse (se* »hrv.-srp. da«), ngr. μακάρι.. Istra, Hrvatsko primorje i slov. imaju tal. oblik *magari.* Izvodi se iz novoperzijskog .složenog priloga i veznika *ma* »negacija ne« i *agar (<* stperz. **hakaram* »jedanput«) »wenn nicht, ausser, vielleicht«, koja u turskom glasi *meğer, meyer* »sinon, sauf si, à moins que, voilà, or«. U turskom izgovoru nalazi se doista u hrv,--srp. *megér = meder* »bome, bogme, zaista, doista« = *meder* (Kosmet) »sveza, pata, manj ako ne, međutim«. Kako se ngr. μακάρι nalazi i u zapadnim romanskim jezicima, teško je misliti na isto podrijetlo, jer starih istočnih posudenica (osim *izraza* za igru šaha) nema u tim jezicima.

Lit.: ARj 6, 397. 362. 573. 583. *Elezović ï,* 396. *Deny* §§ 1613-1615. *Miklošič* 181. *SEW 2,* B. *Mladenov* 286. *GM* 255. *Lokotsch* 1456. Bruckner, *KZ* 46, 224. Grünenthal, *ASPh* 38, 139. Korsch, *ASPh 9,* 655.

Makar[2] m (1434. *Makán,* selo, brdo, Dalmacija, Makarska), odatle poimeničen pridjev ž. r. *Makarska* (Vuk, 18. v.), danas femininum, prije u sr. r. *Makarsko* (se. *mjesto}.* Upor. za takvu oscilaciju u rodu kod toponima *Gradiško* pored *Gradiška* (Bosna), *Brčko* i *Brčka.* Samoglas *a* u naglašenom slogu nastao je od *u* > ъ > *a íz* dalmato-romanskoga *Mucru* (Ravennas), lat. *Muccurum* (Ravennas) = *Muccuro* (Farlatti), Μουίκουρω (Prokop), biz. Μόκρον (Porfirogenet), pridjev na složen sufiks gr.-lat. *-itanus Muccuritanus,* etnik na *-janin Makaranın* (18. v.), ne **Makarštanin,* iz čega izlazi da je naš najstariji naziv za naselje bio *Makar,* odatle pridjev *màkarski* (18. v., ~ *biskup}.* Kao Κορκυρα, toponim je mediteranskog podrijetla.

Lit.: ARj 6, 398. 399. Krahe, *GN* 28.

mäkare f pl. (Vuk) »1° skele, łaziła, 2° kotač« = *makara* (Kosmet) pored *makăre,* gen. *-eta* n »1° kalem na koji se namotáva konac, kalem sa koncem razne boje u trgovini, 2° koloturnica« = *makăre* (Donja Podravina, na istoku) »ráülje, ravulje (na zapadu), sprava na kojoj se plug vozi na njivu, vlačuge, sedlönica, šlap«. Denominal na *-iți makărit, -im* (Kosmet) »remetiti«. Balkanski turcizam nepoznatog podrijetla (tur. *makara* kod Evlije Čelebije »povraz«) iz tehničke terminologije: bug. *makara,* arb. *makăre,* cine. *măiără* »bobine«, ngr. μακαρας.

Lit.: ARj 6, 398. *Elezović* l, 382. 2, 526. Hamm, *Rad* 273, 51. *Mladenov* 287. *Pascu* 2, 724.

makàrûn, gen. *-una* m (18. v., Vuk, Lika, Baranja) = *makarun,* gen. *-una* m (Rab, Istra, Korčula, Boka), m pl. *makaruni* (Božava), slov. *makaron,* deminutivi na *-iz makarumć* (Istra, također prezime), na *-čie makarunčić* (Lika) = (disimilacija *m - n > m - 1} makarúli špôrki* (Dubrovnik, Cavtat) »sa sosom od mesa« = *makàruo,* gen. *-úla* (Dubrovnik) »1° crjevad (Hercegovina), 2° kačamak (Baranja)«. Pridjev na *-bsk makàrõnskí (jezik, stil)* »mješavina raznih jezika« < tal. *maccheronico.* Od mlet.-furl. *macaron* — tal. *maccherone.* Postanje nije određeno, prema *REW*[3] od gr. μακριά, prema Pratiju od *maccare* »schiacciare«.

Lit.: ARj 6, 399. *Pleteršnik* l, 544. Zore, *Rad* 170, 229. *Rad* 108, 217. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *W 6. REW>* 5250 b. *Prati* 601.

màkaze, gen. pl. *makāzā* f pl. t. (jer se sastoje od dva dijela) (18. v., Vuk) »nožice, škarice (ŽK)« = *makàze* f pl. (Kosmet) »skretnica na željezničkoj. pruzi«. Deminutiv na *-ice màkazice f* pl. (Vuk), na *-ar màkazãr* (Vuk) = na *-äc makazāč,* gen. *-ača* »buba

curculio bacchus, stričak«. Denominál na *-iti smakaziti* »načiniti rogove na kući poput makaza«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *makas* »nožice«) iz tehničke terminologije: rum. *macaz* »Weiche«, bug. *makaz,* pl. *makazi,* arb. *makas* (Gege), *makeskë.*

Lit.: ARj 6, 399. *Elezović 2,* 526. *GM* 255. *Mladenov* 286.

màkinja f (Vuk) = *mašuta* (Vuk, Crna Gora, Primorje) = *malã* = *màlica* (Hrvatsko primorje) »žensko dijete od 5—6 godina«. Matzenauer izvodi *makinja* od madž. pridjeva *máknyi* »parvulus, -la«. Riječ *mašuta* naliči kao korijen imena starosrpskog sela na *-ić* < *-išt: Mbšutićih* (blizu Nerodimlje). Ako je tako, α je nastao od poluglasa.

Lit.: ARj 6, 299. 515. Matzenauer, *LF* 10, 58. Samšalović, *NVj* 29, 411. si. (cf. *IJb 9,* 222).

mákoliti, *-im* impf, *(iz-)* pored *makoljiti, -lm* (Lika) »mamiti«. Glede *-oliti,* koji daje deminutivnu značenje, upor. *maholiti* (Ston) »grčiti (objekt: košulju)«.

Lit.: ARj 4, 230. *6,* 403.

Maksim m (14. v., Vuk), pridjev *Mâksimov,* prezime *Maksimović,* deminutivi na *-ьc* > *-ac Maksimac,* gen. *-mea* (Vuk), na *-čić Maksimčić = (m > ri) Maksin* (ŽK) prema f *Maksimija* (narodna pjesma) = (prema tal. *x > ss) Māsim* (17. i 18. v.) = *Mašimo* (Posilović < tal. *Massimo).* Hipokoristici *Maksa* m (Vuk), *Màkso* (Vuk, južni krajevi), *Makse* rn (ŽK), pridjev *Maksin,* prezime *Makne.* Na *-eta Makseta* (Lika). Na *-ica Măksica* (Lika). Redukcijom na početni slog: na *-sa Masa* m (Vuk), *Maso* (narodna pjesma, može biti i od *Marko),* prezime *Maiié.* Na *-ja* (tip *Jója* od *Josip* Lika K) *Maja* m (Lika), na -ca (tip *Mića* od *Mitar) Mača* (Lika). Od lat. *Maximus,* superlativ od *magnus.* Sr. r. kao imenica je čisti latinizam *maksimum* »najviše« (1870). Izvedena lična imena na lat. *-înus Maksimin* (18. v.). Na lat. *-ianus Maksimijan* (18. v.) = (prema tal.) *Masimijan,* pridjev *Maksimijanov.* Na lat. *-ilianus Maksimilijan* (17. i 19. v.) = (prema tal.) *Masimilijan* (17. i 19. v.).

Lit.: ARj 6, 354. 385. 404. 494. 507. 510. 514. *REW** 5446.

mákul m (narodna pjesma, samo objekt T *učiniti,* inače se ne deklinira) »dogovoriti se«. urzcizam arapskog podrijetla (ar. part. prêt. aktiva od *°akala* »razumjeti«, *ma^{c}qul* »razumio«) iz terminologije običnog govora. Glede duljine mjesto glasa ain v. *makbul.*

Lit.: ARj 6, 405.

mäkulica f (15. v., Marulić), deminutiv na *-ica* od učenog latinizma ili talijanizma *macula* > tal. učeno *màcola.* Odatle i *makulatura* (1853, akcenat Budmanijev) u kancelarijskom govoru. Pučki (narodski) je talijanizam *macchia* izgovoren prema mletačkom (upor. tršć. *macia), mâca f* (Dubrovnik, Zore, Dobrota, Srijem, Primorje, Lika, Obradović) — *maca* (Istra) = slov, *máča* »1° mrlja ljaga, 2° mahana, mana (metafora)«. Deminutiv na *-ka mačka* (Belostenec, slov., hrv.-kajk.) »Tintenfleck«, na *-ica macica.* Pridjev na *-av maćav,* na *-iv nemaćiv* »ołtaj koji nema mace«, apstraktum *nemaćivost* (Vuk). Denominal na *-ati maćati, -ām* (17. v., Primorje), impf, na *-vá- maćavati, màcãvãm* (Dubrovčani), na *-iti emaciti* pf. (Slavonija) »uprljati, okaljati«. Druga talijanska fonetska varijanta *maglia* »Masche« = tršć. *maia* dolazi u dva značenja *maja* (Božava) »l° maglia«, deminutiv na *-ica majica* »isto«, «2° (ŽK, Hrvatska, slov., Notranjsko) aljinica od vune ili pamuka koju gospoda nose pod košuljom, a seljaci povrh košulje«. Deminutiv *majica.* Augmentativ na *-etina majètina* (Lika). Kao dalmato-romanski leksički ostatak u značenju »Masche irn Netz, oko u mreži« je *magla* f (Muo, Prčanj, Budva, Novi kod Bijele) sa vlat. *cl > gl* (upor, *rićaglo).* Taj je oblik samo bokeljski. On je karakteristika kotorskog romanskog govora. Ova se riječ u literaturi opisuje ovako: *goša, tunja ima magle od* 35 *mm, magle su u tratki manje nego u svićarici; magla se raspara ili razbaca, ako se mreža napuni bulierge.*

Lit.: ARj 6, 354. 355. 387. 388. 7, 894. 8, 901. Rešetar, *Štok.* 249. *REW*[3] 5212. *Štrekelj, DAW* 50, 37. Stürm, *ČSJK* 6,78-79.

màkup m (Vuk) »bitanga, jova« = *mangup* (Srbija) »psovka«. Budmani upućuje na *mađupac,* tumačeći krivo Milićevićevu rečenicu: *politički činovnik mora da pribora prihod od mangupa.* Riječ *mađupac* »manastirski kuhar« je druga riječ (v.), a Vukov *makup* zaista isto što i *mangup.* To je turcizam arapskog podrijetla od ar. *magjub* »izgubljen«, sa umetnutim *n* poslije *m* kao u *Mandžuka* [ili *mangup* < tur. *menkûp* »propalica« < ar. *mänkub* »isto«].

Lit.: ARj 6, 443. 405. *Škaljić*[2] 445.

mâl, gen. *mála* m (Vuk, Bosna, Srbija, Ķosmet, narodna pjesma) »imetak, roba, blago«, (neosobno) *mal mu je = hak mu je* »pravo mu je«. Složenice: *mal-kaduna* (narodna pjesma), *dunjã-mal* »veliko imanje, bogatstvo« (prvi dio složeňice je ar. *dunja* »svijet«), *mezãt-mâl* »roba koja se kupi na telalnici ili od telala« (prvi dio je ar. *mezad* »pokretna ili nepokretna roba, koja se prodaje na licitaciji«; telai viče: *harač mezat* »sitnice, jeftine stvari«), *mâl-midîr* m (Kosmet) »upravitelj sreskih financija« (drugi je dio ar.. *mudir* »direktor«), *mal-sājbija* m »ulaznik« (drugi je dio ar. *sahibi}.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mâl) iz* upravne terminologije: bug. *mal,* arb. *mall* »Masse, Fiille, Reichtum, Überflüsse, cine. *mal* (imenica i prilog).

Lit.: *ARj* 6, 405. *Elezović* 1, 383. 2, 526. Skok, *Slávia* 15, 343., br. 186. *GM* 78. 256. *Mladenov* 287. *Pascu 2,* 148., br. 718. Vuković, *NJ* 3, 22-26. Matzenauer, *LF* 10, 59.

malaksati, *malakšem* pored *-sarn* pf. (17. v., Vuk, narodna pjesma, Dalmacija, Pavlinović, Srbija, istočni grecizam, danas se proširio i na zapad) *(o-, s-)* prema impf, na *-va- malaksavati, -laksavam* (Vuk) »(o)slabjeti«. Stulić ima *smaleksati,* koje nije potvrđeno u narodnom govoru. Nalazi se i u búg. *malá(k)-s(u)vam.* Od gr. aorista ἐμάλαξα od denominala μαλακώνω, μαλάσσω < -κιω »amolir«; od pridjeva μαλακός. Po analogiji tog glagola stvoren je u Dalmaciji (Pavlinović) *bilàksati se* »bijeljeti se«, odatle sa oblakšanjem suglasničke grupe *ks > s bjelasati se* (Vuk) i dalje varijacijom glagolskog sufiksa *bjeljùsati se.* Ta je morfološka analogija bila moguća zbog toga što je jezična svijest shvatila *malaksati* kao denominal od *mal(en).* [Usp. i pod. *bio].*

Lit,: *i RJ* 1, 379. 389. *Miklošič* 181. *SEW* 2, 11. *Mladenov* 287. Schulze, *IP* 43, 187. Vasmer, *GL* 94.

malan (gen. nepoznat) m (Lika, Brač) = *mlan,* gen. *mlana* (Krk) = *műn* (Krk) »jedan i po m dug odebeo štap kojim se okreće žrvanj«. Nalazi se još u polj. *mlon* i rus. *melen.*Izvedenica je od ie. i praslav. korijena *mel,* v. *mljeti.* Zacijelo je to oruđe iz praslav. i možda još ie. doba kad se poznavao samo ručni mlin. Prvi je oblik *malan* nastao iz čakavskog *mlan.* To je upravo štokavska posudenica iz čakavskoga koju učini novonadošlo stanovništvo u Lici i na Braču. Čakavsko *mlan* nastalo je po zakonu likvidne metateze iz praslav. **moInъ,* upor. polj. *mlon.* Samoglas *u* u *mun* nastao je iz sonantnog *l*: *mļnъ,* ništični prijevojni stepen od **moInъ.*

Lit.: *ARj 6,* 411. 833. *Miklošič* 186. *SEW 2,* 34. *Bruckner* 340.

malandrin, gen. *-ina* m (16. v.) »lupež, hajduk«. Od tal. *malandrino.*

Lit.: *ARj* 6, 411.

malankovica f (Cres) »biljka achillea millefolium«. Možda izopačenje od lat. *mīllefolium* preko nepoznatog stdalm. refleksa **melefoj.*

Lit.: *ARj* 6, 411. *REW*[3] 5574.

malati, *-am* impf. (18. v., Lika, ŽK, Vojvodina) *(iz-) = măljati, -ām* (18. v., Slavonci, Stulić) *(iz-) = mâlvati, -ām* (Lika) = *molovati, -ujem* (Vuk, Srbija, Vojvodina) *(iz-)* »slikati«. Radne imenice na *-ar: mâlar* (hrv.-kajk., ŽK, Stulić, Belostenec), s pridjevima na *-ov mâlarov,* na *-ski malarski,* apstraktum na *-ija malarija* (hrv.-kajk., Lika) = *mălvar* (Lika), *malvarija* (Lika) = *maljar* (18. v.) = *mòler* m (Vuk) »slikar« prema f na *-ka mòlerka* i *molerovica* »žena molerova«, poimeničenje od pridjeva *mòlerov,* na *-ski mòlerskí,* apstraktum na *-stvo molerstvo.* Starije su posudenice *malati, malar* i *măljati, maljar,* koje se slažu s češ. *malovati, malíř* i polj. *malować, malarz; lj* pored *l* je kao u *feljbabin* (v.). Oblik *malvati* sadrži *-vati* mjesto *-ovati* kao *obědvati* (ŽK) prema književnom *objedovati,* dok su *malovati, moler* mlade posudenice iz današnjeg austrijskog njemačkog narječja. Upor. za *a* > o *sparet < Sparherd, coltati < (er) zahlt,* od *zahlen.*

Lit.: *ARj* 4, 920. 230. 6, 412. 428. 411. 920. *Miklošič* 181. *SEW* 2, 11. *Holub-Kopečný* 214. Koštial, *NVj* 28, 267.

malenkolik m (16. v., čakavski) = *malenkonik* (16. v., čakavski), od tal. *malincònico,* od gr. pridjeva na -ικός μελαγχολικός, od μελάγχολος, odatle današnje učeno *melankolik* (prema lat. čitanju gr. χ) ili *melankolik* (prema gr.). Apstraktum na -ία *malinkònija* f (17. i 18. v.) < tal. *malinconia* < gr. μελαγχολία, danas učeno *melanholija / -kalija.*

Lit.: *ARj* 6, 414. 418. *REW*[3] 5470. 5471.

Malèsija f (Vuk, narodna pjesma, s epitetom *ljuta)* = *Malèsija* (Kosmet) »turska i arnautska brda oko Skadra« = *Malisija* (Vuk) = *Malisija* (Kosmet). Razlikuje se *Skadarska, Dlbranska* i *Đakovačka Malesija j -lisija.* Stanovnici zovu se (većinom katolici)

Malisor (Vuk, narodna pjesma, s epitetom *ljut) = Malisor* pored *Malisôrac,* gen. *-orca* m prema f *Malisorka.* Upor. i prezime *Maljok* (u Vučitrnu). Ime zemlje je od arbanaskog apstraktuma *Mal(e')si* pored *Malet,* izvedenice na 'gr. -ία > /. Taj je sufiks dodan na sufiks *-es* ili *-as* < *-etto, -alio* »-janin«.' Naziv znači prema tome »zemlja brdana«. Od osnove *males-* izvedenica je na *-ör: malësur = maleūr* »stanovnik brda > neotesanac«. Upor. *malesorija* »vrag«. Oblik *Maljok* »brđanin« obrazovan je od *mal* »brdo« (podrijetlom tračka ili ilirska riječ) s pomoću slav. sufiksa *-ok.* Upor. još arbanaski naziv Crne Gore *Male zi (zi* »crn«).

Lit.: ARj 6, 418. *Elezović* l, 384. *GM* 256. *Pekmezi* 219. Bulat, *JF 5,* 149.

malgríš, gen. *-íža* m (Cres) = (pretvoreno u sintagmu pučkom etimologijom) *mali grič* (Bribir, Hrvatsko primorje) »smilje, helichrysum angustifolium« = (disimilatorno ispadanje *l - r* > 0 - r) *magni,* gen. *-Iza* (Šibenik) = *magriž* (Cres, Krk, istročafeavski), na Unijama *maržig* (Šulek), s raznim metatezama; augmentativ na *-ina magrižina* (Vrbnik). U istroromanskom *mangreis* (Rovinj) = *mangréizu* (Vodnjan, sa disimilacijom */ - r > n - r)* »helichrysum angustifolium (che s' adopera per far fuoco attorno al corpo delle barche)«. Unakrštenjem ili bolje od apozitivne sintagme tipa *malva hibiscus* > tal. *malva vischio* nastalo je *malva* ἑλίχρυσος > *malgriz = magreis.*

Lit.: ARj 6, 368. Skok, *ZRPh* 54, 478-9. Strekelj, *DAW* 50, 37. 82.

malha f (Šulek) »biljka kiseljak, rumex acetosella L.«.

Lit.: AR} 6, 415.

mali (15. v.), u izreci *ima dati sudcu mali vina* u Krčkom statutu (dva puta). Ne zna se što je ta riječ; kakva je to imenica, i što znači, da li je mjera za žitke stvari.

Lit.: ARj 6, 415.

malin m (13. v., Zoranić, Istra, Slovinci, Šibenik, Kastav, Pazin, Poreč) »1° mlin, vodenica, 2° (Šibenik) mjesto gdje se melju masline«, odatle na *-arius* > *-ar malinar* (15. v., čakavci, ŽK etnik u pl., Šibenik) »1° mlinar, 2° čovjek koji radi oko makine kod tiskanja ulja (Šibenik)«, deminutiv na *-ѣћ* > *-ak malinak,* gen. *-inka* (ŽK) »mali mlin za kavu«, prezime na *-ič Malinarić,* pridjevi *malinov* (Istra), *malinski,* poimeničen ž. r. *Malínská* (Krk), *Malínsko (Pos-)* »ime manastiru u Drobnjaku«, na *-ica malinica* (15. v., čakavci, ŽK) »prostorija gdje je mlinsko kolo« = *malenica* (Istra) »mola« = *malènica* (Vuk, Dubrovnik, Budmani tvrdi da te riječi nije čuo u Dubrovniku) = *malenica* (Lika K), *mališće* (15. v.) »1° mlinica, 2° (Istra) moletrina« = *malen* (Lika K) = *malin* (Račice Kraška visoravan) = *melin* (Cres) == slov. *mélin* = (unakrštenje sa domaćom riječi *mljeti, melje) meljénica* (Distrae) »prostorija gdje je mlinski sto«, također slov. *maliniek, maliniśče, malinski* = (gubitak nenaglašenog *o* > *ъ) mim* m (14. v., također toponim) = slov. *mlin.* Deminutivi na *-ьc* > *-ac mlinac,* gen. *mlinca,* na *-čii mlinčić.* Augmentativ na *-ina miimina,* na *-ica mlinica* f »1° zgrada, 2° toponim«. Pridjev *mlinski.* Na *-arius* > *-ar mlinar* m (Vuk) *(po-) = mnînar* (ŽK) prema *mlinàrica,* na *-ina mlinarina,* pridjev *mlinarev, mlinarski,* apstraktum *mlinar stvo.* Na *-ište mlinište* »1° mjesto gdje je bio mlin, 2° toponim«. Kulturna riječ *mlin* je sveslavenska osim bugarska. Posudenica je iz balkanskog latinitela, od lat. *molīnum* (od *malere),* poimeničen pridjev na *-īnus* od *mola* > rum. *moară* »mlinski kamen«. Osnovno *molīnum* nalazi se u arb. *mulli, mullini — mudhl* s članom *-ini* (Ulcinj) »mlin za ulje«. Odatle *mõlinãrius* > *malinar = mlinar* zastupljen u zapadnim romanskim jezicima. Kod sveslav. *mъiinъ* mora se dopustiti križanje sa praslavenskim korijenom *mel-,* kamo stavlja Miklošič *mlin.* Talijanizam je deminutiv na *-ellus > -elio mulinêl,* gen. *-ela* (Rab) »1° kolovrat, 2° (Smokvica, Korčula) na barci naprava za namatanje uze kod povlačenja konopa, strašine itd.« = *mulineo,* gen. *-ela* (Krtole) »mlin za masline spojen s vodom« = (asimilacija */ - n > n - n) muninêl.* (Vrbnik) »sprava na kojoj se vidi konac kad se prede da bude jači« = *muline,* gen. *-ela* (Božava). Od tal. *molinello.* Crnogorski toponim *Mulini* m pl. (Kuci) »zemljište gdje je nekada bio mlin« zacijelo je od arb. *mullini.* Upor. još lit. *malūnas,* stprus. *malunis.* Za Praslavene i za Litvu može se uzeti da su poznavali ručni mlin, kako dokazuje *mlan* (v.) i *žrvanj.* Kao i Germani što posudiše *Mühle* < stvnjem. *muK(n)* < kslat. *molina* od Rimljana savršenije mlinsko uređenje, tako ì Slaveni na donjem Dunavu.

Lit.: ARj 6, 414. 417. 599. 7, 148. 10, 266. 690. *Pleteršnik* l, 568. 591. Kušar, *Rad* 118, 20. Cronia, *ID 6,* 115. Ribarić, *SDZb* 9, 39. 48. Tentor, *JF* 5, 213. *Miklošii* 187.

Bruckner 341. *Vasmer* 142. *GM* 289. *REW*³ 5644. Rešetar, *ASPh* 36, 541. Meillet, *BSLP* 14, 373.

malina f (Vük), sveslav. i praslav. naziv »1° za različite jagode, danas najčešće »framboise«, u rus. »Brombeere«, koje su crne, slov. »Maulbeere«, koje su također crne, 2° toponim«. Pridjev na *-ov malinov,* poimeničen u neologizmu *malinovac* »Himbernsaft«, na *-in malinin.* Na *-jak màlinjãk* (Lika) »1° grm, 2° toponim«. Čini se da je najstarije značenje bilo »brusnice, airelle«, koje su crne. Na to upućuju ie. paralele: lot. *melns* »crn«, stprus. *mīlinan* (akuz.) »Fleck«, lit. *mėlynė* »masnica od udarca«, naročito gr. μέλας, μέλαινα, sanskr. *malina-* »nečist, crn«. Sve od ie. korijena **mel-,* koji označuje boju »taman, nečist, zamazán«. Prema toj etimologiji ima se polaziti od apstraktuma na *-ina.* Upor. *crnina, bjelina.* Možda je odatle i *mèi* m (čakavski) »sitan pijesak«. Vokal *a* je nastao od ie. prijevoja o. Protiv te etimologije Machek iznosi misao da je *malina* srodna s lat. *mõrum* > hrv.-srp. *murva* i da obje te riječi pripadaju proto-ie. supstratu. Osnova *mal-* s drugim sufiksima: na *-ica malica* »malina«, na *-juga maljüga* (Istra) »rubus idaeus«. Riječ *malina* je kulturna riječ, koju posudiše od Slavena Madžari *málna,* Rumunji *malina* i *malin* »prunus padus«.

Lit.: ARj 6, 417. 429. Medic, *NVj* 12, 551. Ilešić, *JF* 5, 189. i *NVj* 33, 48. *Miklošič* 181. *SEW 2,* 12. *Holub-Kopečný* 214. *Bruckner* 319. *Trautmann* 177. *WP* 2, 294. Machek, *LP 2,* 159. Uhlenbeck, *PBB* 30, 269-270. Loewenthal, *ZSPh* 7, 408. Sobolevskij, *Slávia* 5, 448.

màlinj (Dubrovnik, Cavtat), pridjev »zajedljiv«. Od tal. *maligno* < lat. *maligňus* »isto«, složen pridjev od *malus* »zao« i od korijena *gigno,* znači upravo »rđave prirode«. Denominal *malinjati, -am* impf. (Nalješković) »zlo misliti«. Takav je i tal. pridjev *malfatto* > *malfato* (Božava) »sciocco«. Iz· toponomastike *Malpaga* f, dva mjesta u Dalmaciji iz mletačkoga doba »1° Dračevac (17. v.), 2° tvrđava *Lovrjenac* u Dubrovniku«, od tal. postverbala od *male pagare* > *mala paga.* To je naziv za utvrđenja, da bi se istaklo neprijatelju, ako navali na njih, da će naići na odmazdu. U složenicama *mal* znači bolest: *malkaduk* m (18. v.) »padavica«, drugi je dio lat. pridjev *cadūcus,* od *cadere.* Pridjev na *-ьn* > *-an malkadučan* (18. v.); *màcuka* f »nekakva živčana bolest« < tal. *mal mazzucco.* Prvi je dio ispao zbog haplologije. Apstraktum na *-itia màlïcija* f (16. v., Dubrovnik) »lukavost« < tal. *malizia* < lat. *maliţia,* učena riječ.

Lit.: ARj 6, 425. 346. 416. 418. Cronia, *ID* 6. *REW*³ 5266.

matkap m (Dalmacija, Pavlinović) »čelični ostřic (?) kojim se vrti g(v)ožđe«, zacijelo je isto što i *matkap* m (Kosmet) = *màtkaf* (BiH) »sprava za bušenje nalik na gudalo, koje okreće čelični svrdlić« [< tur. *matlap* < ar. *miţqab].*

Lit.: ARj 6, 419. *Elezović* 1, 392. *Školjić** 448.

malta¹ f (18. v., Slavonac) = slov. *malta* »mort, lijep« = *melta* f (Novi, Hrvatsko primorje, Lika, Vrbnik, Krk, Istra) = *mëljta* (Lika) = *melta* (Malínská) »isto«. Odatle *meltarnica* (Šulek) »auge à mortier«. Glede .sufiksa upór. *mortarnicä* (ŽK) »isto«. Denominal *zamaltăt* (Božava) »immaltare«. Vokal *e* mjesto α može biti prema njem. *Mörtel* < *mortarium* (disimilacija *r - r* > *r - 1),* na što pomišlja Maretić. Ali treba istaći da u Malinskoj postoji izvedenica na *-ačina meltačina* »ono što otpada od zida« < tal. *meltazza* sa lat. sufiksom *-aceus.* Zbog toga *a* > β može biti i istroromanski prijeglas u pl. kao u *lama* > *Leme, limskí* (v.). U slov. *malta* ima leksikologijsku porodicu *maitina, maltnica, maimik, maltati, mallar.* Od njem. *Malter* < **maltharium* je *malter* (Srbija) i odatle na *-isati malterisati, ' -šēm* (Srbija). Unakrštenjem sa lat. *mortarium* > tal. *mortaio* nastade srvnjem. *mortel,* nvnjem. *Mortel* < *morter* m »isto što *malta«.* Do tog unakrštenja došlo je zacijelo zbog sličnosti uređaja za *mort* i *mužara.* To bi dakako trebalo folklornim ispitivanjem utvrditi. Od mlet. *malta* »calcina«, *maltare* < lat. *maltha* < gr. μάλθα »stucco«, egejskog podrijetla. Žumberačko i hrv.-kajk. *mort* m (Belostenec) prema *mortarnicä* dokazuje da je *mart* došlo preko srvnjem. *Morter* (akcenat na prvom slogu) sa disimilacijom *r - r* > *r - 0,* dok je *mortarnicä* od nepotvrđenog oblika **mortar,* koji je germanizam istisnuo.

Lit.: ARj 6, 425. 426. 598. 599. *Pleteršnik* 1, 548. 603. Cronia, *ID* 6, 122. *REW*³ 5271. 5693. *SEW* 2, 18.

malta² f (16. v., sjeverni krajevi, hrv.-kajk.) »mjesto gdje se ubire gradska daća, divona (Dubrovnik), đumruk (Bosna), armica, carina, vama«. Pridjev na *-ski maliarski.* Apstrakta na *-sivo maliarstvo.* Na *-ina maltarina.* Radna

imenica na *-ar: mâllar,* gen. *-ara* m »armičar, carinik, dumrukčija, očitnik (neologizam, prevedenica od *publicanus)«* prema f na *-ica maltàrica.* Postanjem od njem. *Maut* < lat. *muta.* Budmani ističe teškoću u objašnjavanju njem. M u dvoglasu *au* > *al.* Upór. *halbica* < njem. *Haube.*

Lit.: ARj 6, 425. *Mažuranu* 626.

malut m (narodna pjesma, Petranović) u izrazu *jelek od moluta* = *mavlúta* f (Vuk, narodna pjesma, s epitetom *zelen, kolali)* »nekakva turska kabanica« = (sa metatezom *vi* > *lv* upor. *zaova* prema *zavla* ŽK) *malvuta* (Vuk, narodna pjesma, s epitetom *dugmali).* Balkanski turcizam arapskog ppdrijetla (ar. > tur. *mölluta* »gornja haljina«) iz terminologije nošnje: rum. *malotea* »Frauenmantel«, gr. μαλλωτή = μηλωτή. Budmani i Berneker upozoruju na teškoću što je pruža ar. *U* > *vi, lv.* Glede izgovora arapske geminate upor. *duine.* Korsch tumači ispravno kad veli da je *vĭ* = *lv* nastao iz nastojanja da se izgovori tvrda geminata *U.* Ako je to odijelo bilo plave boje, mogao se umiješati pridjev *mavì.* Upor. i *rnalvata* (v.), Možda je metafora *mulüta* (Kosmet) »čudno, obično zakukuljeno žensko čeljade«, u uporedenju *obukla se kaj neka mulüta.*

Lit.: ARj 6, 426. 427. *Elezović* l, 423. *Miklošič* 185. *SE«*[7] *2,* 27. *Lokotsch* 1380. Korsch, *ASPh 9,* 654. Matzenauer, *LF* 10, 65.

malvaroza f (Dubrovnik) »biljka pitomi sljez, althaea rosea L.«. Značajna je zamjena mediteranske riječi *althaea* < gr. ἀλθαία »vrst sljeza«, tal. *altea* (učen oblik) sa običnijom *malva* (v.) u Dubrovniku. Ta je biljka podvrsta od *malva.*

Lit.: ARj 6, 426. *DEI* 144.

malvàsija f (Vuk) »vrsta loze i vina« = *malvašija* (epitet uz *vino,* narodna pjesma) = (ispadanjem suglasnika *l* kao u *mostir) mavasija* (Mikalja, Bella, Nalješković) = (ispadanjem suglasnika *v) malasija* (Belostenec, Jambrešić) = *(s* > *г) malvazija* (18. v.), pridjev *malvazijski* = (neobično) *malvuvlasija.* Balkanski i evropski grecizam od toponima Μονεμβασία (grad u Lakoniji, disimilacija *m - n* > *m - l* kao u *molstir,* sinkopa *e* u nenaglašenom slogu, što dokazuje da je riječ k nama došla iz Italije), arb. *marvazi (l* > *r* je novogrčka pojava kao u αδερφός).

Lit.: ARj 6, 411. 426. 537. 539. *DEI* 2337.

màlveta f »biljka pelargonium odoratissimum«. Od tal. deminutivne izvedenice na *-etta* < vlat. *-ïttus* od lat. > tal. *malvetta,* koje dolazi i u apozitivnoj složenici *malva hibiscus* < gr. ιβίσκος > tal. *malva vischio, -visco* > *malovesak,* gen. *-ska.* Ta je riječ izmijenjena haplologijom i unakrštenjem s našim pridjevom *mal(ert).*

Lit.: ARj в, 423. *REW** 5274. 5275. *DEI* 2337.

maizena ak. duala (1468, u glagoljskom rukopisu, jedina južnoslavenska potvrda osim stcslav; smatra se bohemizmom) »muž i žena, cônjuges«. Sing, *malzen* je nepotrebna Budmanijeva rekonstrukcija, kad se radi o nazivu za dvoje. Nalazi se u svim sjeverozapadnim slavinama. Prema Miklošiču je to složenica u kojoj prvi dio sadrži stvnjem. *mahal* »bračna veza«, danas nvnjem. *Gemahl,* prema *Gemahlin,* drugi je dio *žena* (v.). Bila bi to napola prevedenica prema njem. *Mahlweib.* Postoje oblici *manžen* i *manžel,* · iz čega se vidi da se radi o disimilaciji *n - n* > *l - n.* Zbog toga je moguće pomišljati da je to složenica tipa *dvandva,* u kojoj je prvi dio u vezi sa *muž* < *тргь* (v.). Upor. bask. *aitamak* »otac i majka > roditelji« (= *aita* »otac«, *tama* »majka«, *-k* plural), vog. *neıtum* »žena i muž«.

Lit.: ARj 6, 427'.' *Mažuranu* 627. Miklošič, *DAW* 15, 36. *SEW* 2, 13. *Holub-Kopečný* 216. *Bruckner* 321. *Slávia* 5, 424-425. Sernenovič, *ASPh* 6, 26-30. Jagić, *ASPh* 20, 535. *IF* 17, 442. Vaillant, *RES* 19, 102-103.

malj, gen. *Emalja* m (16. v., Vuk, Crna Gora, Lika, Srbija, Božava) = *malj* (Perast, Dubrovnik) = *(lj* > *j) maj* (Dubrovnik, Cavtat) = *mUj* (Krtole, ъ prenijet od riječi gdje je ъ zamjena za stcslav. poluglas) »težak gvozdeni čekić, bat od drveta«. Nepoznata riječ u hrv.-kajk. i slov. Deminutivi na *-ič maljic* = (Perast) *maljīc* (16. v., Crna Gora) »ein grösserer Hammer« = *maić* (Korčula, Potomje) = *mujic* (Krtole) »1° čekić za pravljenje hrapavosti na kamenju, da se čovjek ne poklizne, 2° zidarski čekić« = *mǎjic* (Kućište) »šiljasto željezo za lomljenje kamena«, na *-ić maljić* (Dubrovnik) = *rnaljić* (Vuk, Mikalja). Od dubrovačkog *maljić,* deminutiv je *maljičić,* na *-ica maljica* (Vuk) = *majica* f (Žrnovo, Pelješac, Račišće, Mljet) »1° oruđe za razbijanje kamena, 2° turpija, 3° sprava za mrvljenje krke«. Augmentativi na *-uga màljuga* (Vuk) »pratljača« = *maljûga*

(Šćepan) »pirejka (Makedonija)«, na *-ina mà-ljina* (Lika). Prema Miklošiču *malj* se nalazio i u stcslav. Posudenica iz balkanskog latiniteta, zbog toga što se u hrv.-srp. govori više na istoku nego na zapadu, upor. rum. *maгu,* arb. *maj* »eiserner Schlägel«, deminutiv *maith* (upor. *maljic),*

Lit.: ARj 6, 427. Macan, *ZbNŽ* 29, 206. Cronia, *ID* 6. Budmani, *Rad* 65, 165. *Miklošič* 182. *SEW* 2, 12. Niedermann, *IF* 15, 116. *GM* 255.

mälje f pl. (Vuk) »1° najtanje dlačice na tijelu ljudskom ili životinjskom, 2° biljka«. Na zapadu nepoznat grecizam. Pridjev na *-av maljav.* Apstraktum *maljavōst,* gen. *-i* f. Nalazi se samo u hrv.-srp. Od ngr. pl. μαλλιά, od stgr. μάλλος »Zotte, Flocke«, ngr. deminutiv μαλλί.

Lit.: ARj 6, 428. *Miklošič* 181. *SEW 2,* 12. Vasmer, *GL* 94. *Boisacq"* 606.

mâljiv (Srbija), pridjev na *-iv* (uz *čovjek, žena, dijete)* »slabunjav, za koje se lijepi svaka bolest«.

Lit.: ARj 6, 429.

maîjulj (Kosmet), nepromijenjen pridjev, »opustio, bezvlasnički«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *maЬluI* »sakat«) iz pravne terminologije: búg. *mahljúl* »imetak umrloga koji je ostao bez nasljednika«.

Lit.: Elezović 2, 527. *Mladenov* 291.

maljužav (Lika), pridjev na *-av* (uz *vrijeme, put),* »kad je čas kiša čas lijepo«, poimeničen na *-ica maljužavica* »maljužav put«. Na *-āti maljužati, -am* (Lika) »hoditi po maljužavu putu«. Izvedenica je obrazovana s pomoću *-juža* (upor. *kaljuža)* od imenice *moh,* upor. ukr. *namui,* gen. *-molu* »Schlamm« i odatle rum. pridjev na lat. *-osus* > rum. -os u toponimu *Nămoloasă.* Vokal *a* mjesto *o* je ili prijevoj ili unakrštenje sa *kaljuža.* Posljednje je vjerojatnije.

Lit.: ARj 6, 429. *Miklošič* 186. *SEW 2,* 74.

máma f (Vuk) = *mame* (16. v., Dubrovnik, glede *-e* upor. *pape,* v.) = *mâma* (18. v., Zagreb, hrvatski gradovi) = (hrv.-kajk.) *mūmek* m (sa sufiksom za muško, prema *tatek',* tom se neobičnošću pojačava afektivnost), baltoslav. djetinja reduplikacija (Lallwort), »mati«. Lit. *mama* = lot. *mama.* Samoglas *o* mjesto *a* nalazi se u istočnom litavskom i u drugim ie. jezicima. Upor. arb. *mëme.* Skraćeno *mâ* (16. v., Dubrovnik, čakavci) upotrebljava se u funkciji vokatīva. Na Cresu dobiva tada preda se vokativski uzvik *o: o-mâ.* Upor. *o-ća.* Tako i kod apeninskih Hrvata u južnoj Italiji, gdje može biti i iz talijanskih narječja. U Zagrebu germanizam *ömama* je »baka«. Skraćenica dobiva uza se još *-ja: majo moja* (Cres) mjesto imenice *mat* (v!). Upor. gr. μα pored μαία. U sanskrtu i gr. *ma* »mati« također je bez reduplikacije. Upor. dor. μα »majka« u μα γα »o Zemljo Majko« (Eshil). Kad je ie. *ma* izašlo iz djetinjeg govora i postalo termin za ženskog roditelja, oformljava se djetinja riječ poput ostalih onomatopeja. Tako prema *pa-ter* nastade *mater* (v.), riječ koja tvori zasebnu leksikologijsku porodicu, daleko veću nego što je od *mama.* Stulić ima *mamava* »zla majka«, na *-ika mamika* »ime što ga mlada pridijeva starijem ženskom«. Deminutiv na *-ica mamica* (Vuk), s pridjevom na *-in mamičin.* Budmanijevo mišljenje da je riječ sa akcentom *mâma* tuda, a sa akcentom *máma* praslavenska, nije osnovano.

Lit.: ARj 6, 430. 343. 431. 432. Tentor, *У F* 5, 212. *ASPh* 30, 184. Wędkiewicz, *RSl* 6,234. *Miklošič* 182. *SEW 2,*14. *Holub-Kopečný:* 215. *Bruckner* 326. *WP 2,* 221. *Trautmann* 168. *Mladenov* 188. *GM* 272. *Boisacq*[3] 600. 606. 596.

mămăliga f (18. v., Obradović) = *mamà-ljuga* (Vuk, zamjena dočetka *-iga* našim augmentativnim sufiksom *-juga)* »kačamak, palenta, pura«. Balkanska riječ vjerojatno rumunjskog podrijetla: rum. *mămăligă,* bug. *mămăliga,* arb. *mamaliugë* (sa umetnutim *u* pred *g)* »Brei«, ngr. μαμαλίγά »galette, gâteau«, tur. *mamaliga,* madž., polj., ukr. isto. Capidan je dovodi u vezu s rum. i čine. *mamã* »mehlhaltige Speise für Säuglinge«. Dočetak *-Uga* nalazi u *săpăligă,* koje ide zajedno sa *sapă* »Hacke«. Riječ raširiše rumunjski nomadski pastiri. Ne može biti stara riječ, jer je u vezi s kulturom kukuruza. Upor. i mlet. *meiega,* koje bolje objašnjava *-liga* od Capidanova uporeďenja. Prvi se dio može objasniti i unakrštenjem sa rum. i cine. *mamă.*

Lit.: ARj 6, 431. *Miklošič* 182. *SEW 2,* 15. *Bruckner* 321. *Mladenov* 288. Capidan, *DR* 7, 151. sl. (cf. *IJb* 20, 138).

mamalija f (Niš) »biljka thymus serpyllum L.«. Ta se biljka zove *majčina dušica, bakina dušica.* Zbog toga bi mogla biti složenica od *mama* s nepoznatim *-lija* u drugom dijelu. Kako miriši, zove se i *tamjanika* i *popovac.*

Upór. još toponim *Sirobulja* (Split) < *serpyllutn.*

Lit.: ARj 6, 431. *Simonović* 468.

mamaluk m (17. v., Gundulić) = *mameluk* (danas običnije, osobito u političkom žargonu »rob«) »vrsta misirskih konjanika«. Prvi je oblik prema tal. *mammalucco,* drugi prema njem. *Mamelucken.* Evropski arabizam, od ár. *marniuk,* part. pret. pasiva od *malaka* »posjedovati«, u značenju »Kaufsklave, Höriger«.

Lit.: ARj 6, 431. *Lokotsch* 1384. *DEI* 2338.

mamana f (Budmanijev akcenat, Mikalja) »primalja«. Od sttal. *mammana* »isto«, obrazovano od djetinje riječi *mamma* kao *puttana* prema *putta, scrivano* prema lat. *scriba,* tj. prema vlat. deklinacionom tipu *-a, -anis* ili po drugom mišljenju germanskog tipa.

Lit.: ARj 6, 431. *REW*[s] 5277. *Prati* 614. *DEI* 2338.

mainiti, *mámím* impf. (Vuk) *(do-, iz-, na-, o-, ob-, od-, po- se, pre-, raz-, pri-, raspo- se, s-, sa-, za-),* sveslav. (osim ukr. i rus.) i praslav., »pellicere, attrahere«, prema iteratīvu na *-va- -mamljivati, -màmljujem,* samo s prefiksima, na *-ovati pomamljôvat* (Kosmet). Postverbali m r. *mâm* (Martié), *omām* (Vuk) »ješka« prema f *mâma* = *pomama* (Vuk, narodna pjesma) »bjesnoća« = *mama* m (Belostenec) »luđak«, *izmama, zamama,* odatle deminutiv na *-ica amarnica* (Stulić) »vrtoglavica«, na *-ьc* > *-äc mamac,* gen. *-mca* »1° ješka, 2° koji mami (17. v.)«, na *-łk* > *-ak mamák,* gen. *-mka* (17. v.), s hipokoristikom *mama* m, na *-ica mamica* »biljka fragaria vesca L.«. Pridjevi na *-ьn* > *-an: maman, pômãman* »manen, mahnit (v.)«, na *-en mámen,* na *-ljiv màmljiv (při, za-).* Radne imenice na *-lac mámilac* m prema f na *-ica mamilica,* na *-telj marniteli* m (18. v.) prema f na *-ica màmite-Ijica,* na *-íja mamija* f (Pavlinović) »čeljade što mami« = na *-ilo mamilo* (Stulić) također »2° sredstvo čim se m'ami (Pavlinović)«. Poimeničen part. perf. pas. *izmamljenih* (Stulić). Imperativne složenice *màmiaspra* (Vuk) »stvar koja je na prodaju, ali nije da se kupi«, *màmiguz* (Vuk), *mamimjedi* »čaratan«. Ovamo ide sa disimilacijom *m - m* > *m - n neman* f (negativna složenica kao *nebog, nevjera* itd.), apstraktum deklinacije i, kao eufemizam značenja »1° avet, utvara, 2° grdopština, grdosija, nepodoba, ružno čeljade, 3° đavao, vrag«, augmentativ na *-ština* < *-sk* + *-inct nemaština* (Ston, Stulić) = *nemanština.* Rumunjske posudenice pokazuju kako je naziv nastao: *mamila* (Moldavija) = *namiņā* = (sa disimilacijom *m-m* > *l-m) namilă* »Ungetüm, Ungeheuer, Koloss«, odatle pridjev na lat. *-osus* > *-os namuos,* denominal (inhoativ) *a sä mamina* »ungeheuer gross werden«. Prema tim potvrdama mora se poći od **mamamъ* / *-nь* sa zamjenom prvog sloga sa *ne-,* kojim se dobiva zgodan eufemizam. Ovamo ide i ime biljke »inula helenium« *Oman* m (Vuk). Taj se naziv nalazi u slov., češ., polj. i rus. (ovdje *uman* pored *oman).* Praslavenski je. Dočetak *-n* može biti disimilacija, ali i ne mora da je, kako pokazuju *mànen* (v.) i brojne izvedenice odatle. Glagol *mamiti* posudiše Rumunji (ovdje *a* > *o zbog* labijalnog susjedstva) *a momi* »allicere« = *smomi* (Moldavija), odatle apstraktum na *-eiь* > *-eală momeală* s imenicom *momelnic* m »laskavac« i *momie.* le. korijen **mă-,* koji simbolizira pokrete rukom (gestikulaciju), nalazi se u lit. *moju, moti* »winken« = lot. *maju, mat.* U slavinama bio je proširen raznim formantima na *-mo* u *mamiti,* na í u *mahati* (v.), na n u *obmana, zaman* (v.), *mànen, obmanut* (rusizam?). Varijanta ie. korijena *ma-* nalazi se u gr. μίμος »igrač«. Odatle internacionalna riječ *mimika.* Raširenje ie. korijena s pomoću *-va-* (upór. češ. *mávati}* potvrđeno je u hrv.-srp. samo u *zamavica* (Risan) »omamica«.

Lit.: ARj 2, 620. 4, 230. 6, 432. 441. 7, 822. 898. 895. 8, 906. 409. *El 2,* 101. 791. 792. *Elezović* 1, 100. 2, 126. *SEW 2,* 15. *Bruckner* 321. 379. *Mladenov* 288. *WP 2,* 219. *Tiktin* 1032. 1007. Wijk, *RES* 14, 73-75. *Gorjajev* 239. *Boisacq*[3] 614-615.

màtnlaz m (Vuk, Vojvodina) »(psovka) luđak, blesan«. Od madž. *mamiasz.*

Lit.: ARj 6, 434.

mámon m (16. i 18. v.) = *mamona* m = *majmun* (dvije potvrde, 18. v.) »jedan od đavola, biblijska personifikacija bogatstva«. Pridjev na *-ov mamonov,* apstraktum na *-íja mamonija* f (16. v.). Od aramejskog *mammon* pored *mamona* »blago, bogatstvo, novac, dobit« = asirsko *memeni* »nešto« = haldejski *mamon* = hebr. *matmon* »Schatz, Reichtum«.

Lit.: ARj 6, 434. 391. *Lokotsch* 1386. *SEW 2,* 15.

mamùljati, -āra impf. (Lika) »žvatati, zatvorenim ustima jesti«, predstavlja glas koji proizvodi takav način jedenja. Glagol je, prema tome, onomatopejski (ekspresivan) i sa

samoglasom *u* mjesto *a* čini deminutivnu varijantu glagola *mümati, -am* impf. (Ston, Prčanj), a treća je varijanta *mumljati* (također čakavski). Upor. búg. *mamólja.* U slov. *mumljati* kao djetinji glagol znači »piti«. U drugom značenju prenosi se taj onomatopejski glagol na način govora: *mumljati* (Vuk) pored *mumlati,* s varijantom sonantno *r̥* mjesto *u mrmljati* »gunđati« = *mrmaljati* = *mumoljiti* — *mamonjiti* (Vuk, Boka). Odatle na *-alo* m (Lika) prema f *-alica mumljalo* = *mrmljalo* (Lika) prema *mumljalica* = *mumonja* = na *-ьc* > *-ac mrmljalac.* Izvedenica na *-bk* > *-ak mŕmak,* gen. *-mka* (Vuk) postaje termin »vrsta kukca« = na *-ica mrmica* »kukac «. Sa *nj* mjesto *n : mrmnjac, mrmnjati, mrmnjalac, mumnjiti.* Na *-élj mŕmelj* (Istra) »čeljade koje mrmlja«. Pridjev na *-iv mrmljiv,* poimeničen na *-ьc mrmljivac.* Onomatopeja je u značenju »gunđati« ie. : lat. *murmurare,* njem. *murren* itd.

Lit.: *ARj 6,* 435. 7, 71. 72. 150. 151. *Mladenov* 288.

mamur (narodna pjesma, u vezi sa *kaurin,* opozicija *Vlahinja, manit Marko')* = *mamur* (Kosmet) »1° (kao indeklinabilni pridjev) dotjeran, kultiviran, poboljšan, 2° (kao imenica, objekt uz *učiniti koga čime)* dotjerati, popraviti *(onoliku njivu mamur da učini* /Kosmet/; *mamur svoga šarca učinio čistom vodom i morskim} sapunom«.* Berneker se vara kad identificira taj turcizam arapskog podrijetla s ar. part. prêt, pasiva, *mahmur* od *hamr* »vino«, tj. da je *hm* > *m* kao u *Mamut* < *Mahmut, Memet* < *Mehmed, mamuza* (v.). Elezović je u pravu kad ga identificira sa ar. *maᶜmur* »napredan«.

Lit.: *ARj 6,* 435. *Elezović* 1, 384. *SEW 2, 5.*

mamuran, f *-rna* (18. v., Vuk, Lika, Dalmatinska Zagora) = *mamuran* (Kosmet), pridjev obrazovan sufiksom *-ьn* > *-an* od arapske riječi, danas općenit i u zapadnim krajevima (gradskim), »1° koji se još nije rastrijeznio od pijanstva, 2° (Zagora, metafora uz *vrijeme)* vremenom porušen, u ruini *(ona je kula mamurena, ako i malo)«.* Apstraktum na *-luk: mamurluk* (Vuk) = *mamurluk* (Kosmet). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. > tur. *mahmur,* part. pret. I pas. od *hamr* »vino«) iz terminologije običnog života: rum. *mahmur* »napola pijan« = madž. *mámor,* búg. *mahmúren, mahmurluk,* rum. apstraktum *mahmurie* »Katzenjammer«, arb. *matmurllúk,* cine. *mahmur* »1° qui a la tête lourde après le sommeil, 2° étourdi par le vin«, *mahmurii, mahmurliche,* ngr. μαχμούρης, μαχμουρλίκι. Arapski particip postade hrv.-srp. i bug. pridjev dodatkom općeg pridjevnog sufiksa *-ьn, -en.* Upor. moderne posuđene pridjeve kao *efikasan.*

Lit.: *ARj 6,* 435. *GM* 252-253. *Mladenov* 291. *Miklósié* 180. *SEW 2, 5. Pascu 2,* 148., br. 714. Matzenauer, *LF* 10, 60.

man[1] (15. v.) = *mân* (Marulić, Dubrovčani) = *mani* (18. v., upor. češ., *mane,* stčeš. *mani),* praslav. prilog koji se veže s prijedlogom *za: saman(i)* »zaludu, zabadava = zabadäve (ŽK), zastûnj (ŽK)«. Proširuje se priloškim sufiksom *-ice: zamanice.* Nalazi se još u slov. (i češ.) *zaman* = *vman* = *zavman,* i sa *nj* mjesto *-n,* također ukr. »isto«. Korijen je praslav. postverbal **manъ* od glagola *maniti* »varati« (polj., ukr., rus. i kaš.) od kojega postoji u hrv.-srp. postverbal *obmana.* Ie. je korijen **ma-,* raširen formantom *-no.* Upor. *mamiti.* Prema Miklošiču ide ovamo hrv.-kajk. *mangovati, -ujem* (Belostenec, Jambrešić) impf. »stajati bez posla, dangubiti«, sa radnom imenicom na *-vac mangovavac.* Obrazovanje nije posve jasno, naročito *g* pred glagolskim sufiksom *-ovati.* Možda je nastao unakrštenjem sa *dangubiti.*

Lit.: *ARj 6,* 435. 444. 443. *Miklošič* 182. *SEW 2,* 17. *Holub-Kopečný* 216. *Bruckner* 322.

-man[2] složen antroponimički sufiks za muška lica, nastao od hipokoristika praslavenskih dvočlanih ličnih imena na *-mir,* npr. od *Radomír, Vuk(o)mir: Rodman, Vukman.* Nalazi se danas u prezimenima sa nastavkom *-ović* (v.) *Radmanović, Vukmanović,* a i bez toga nastavka za descendenciju. Odatle se prenosi i na apelative za oznaku muške mocije: *očman,* od *oči* (14. v.), »čovjek velikih očiju«, *dikmôn* (Brusje, Hvar) »mladić« od *dēt-* (v. *dijete)* sa *tm* > *km,* upor. *kmlca* (ŽK) < *Unica ; rãcman* m »racak« prema *raca* f, *purman* m prema *pura.* Nalazi se još u rum. *hoţoman* m prema f na *-ka hoţomancă* od *hof* »Spitzbube, Gauner«. Sufiks *-man* sadrži dva elementa: prvi suglasnik od *-mir* (upor. za takvo kraćenje toponime *Budimlja* od *Budimir, Črnomlje* od *Črnomir)* te od hipokorističkog sufiksa *-an* (tip *Milan* od *Mile* < *Miloslav).* Taj je sufiks rijedak i danas mrtav.

Lit.: Rudnički, SO 5, 420. (cf. *IJb* 12, 295). Boissin, *RES* 27, 42. *Tiktin* 740.

mana f, biblijska riječ hebrejskog podrijetla, koja je došla preko gr. μάννα ili lat. *manna.* Internacionalna je. Od hebr. *mana,* koje se

tumači na dva načina, od hebrejske upitne sintagme *man hu?* »Sta je to?« ili od imena jestive biljke azijskih stepa »lecanora esculenta«. Na Rabu i Božavi složenica *manašena f* < tal. sintagma *manna e setta* »cassia«, medicinálne biljke za čišćenje.

Lit.: ARj 6, 436. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID 6. Lokotsch* 1398. 1822. *Prati* 620. 899. *REW*[3] 5307.

mânat, gen. *manta* m (Račišće) »(brodski termin) konop za podizanje jedra«. Od gr. > lat. *himantis* > tal. *mante.*

Lit.: REW[3] 4132. *DEI* 150. 2354.

manàvila f (Potomje, Pelješac) »priječka za tijeskove i mlinove« = *manùela* »drvo uvučeno u kalun i njime se vrti, tako da se stiska pašta«. Od tal. *manovella* < vlat. **manibella* < **manibula* < deminutiv *manicala* od *manicus* (v.).

Lit.: REW[3] 5292a. 5299a. *DEI* 2353.

mancati, *-am* impf. (ŻK) = *mancati, -am* (ŽK) = slov. *mancati* pored *meneați, -am* »reiben, trti«. Samoglasi *ale* dokazuju, da su nastali iz poluglasa. Miklošič je izvodio iz praslav. *mekt,* hrv.-srp. *mek, mekan* prema *mecati* »mollire«, *mecav* (v.), što ne može biti. Osnova je ista koja i u *maci, mikati, micati* (v:) < *mbk-* s umetnutim *n* što ga je izazvao prethodni *m,* upor. rum. *a mînji* < *mazati.* To umetnuto *n* prekinulo je vezu s leksikologijskom porodicom ovih glagola i dalo povod specijalnom semantičkom razvitku.

Lit.: Popović, *Sintaksa* 37. *Pleteršnik* \, 548. 569. *Miklošič* 189.

mandal m (18. v., Vuk) = *mandalo* n (18. v., zamjenom dočetka *-al* našim sufiksom *-alo* za oruđa) »zasovnica, ključanica«. Denominal na *-iti màndaliti, -lm* impf. (Lika) (ra-). Balkanski turcizam grčkog podrijetla (tur. *mandal* < srgr. μάνδαλος): bug. *mandalo* (taj oblik može biti i grecizam), arb. *mandal* = *maldan* (Skadar) »Türklinke«.

Lit.: ARj 6, 439. *Miklošič* 182. *SEW 2,* 16. *Mladenov* 289. *GM* 258. Vasmer, *GL* 94.

mandara f, samo u vezi *andara mandara* (Vuk). Mjesto drugog elementa u toj igri riječi dolazi *tandara,* upor. prezime *Țăndării* (Travnik) i *Mandarić* (Lika). Značenje riječi: »1° jelo od masti i brašna, 2° cicvara bez masla, 3° (metafora) kad se što ne uradi kako treba«. Sa *mandara* uspoređuje Budmani *mândra* f (Hercegovina) »kačamak, mamaliga«. Kako je to pastirsko jelo, možda je nastalo po semantičkom zakonu sinegdohe od grcr cizma *mandra* (v.). Bliže stoji uporedenje sa dubrovačkim jelom *mantala* (v.).

Lit.: ARj 6, 439. 440.

mandat, gen. *-ata* m (14. v., Boka, učena riječ, latinizam) »zapovijed, punomoć, nalog«. Od lat. poimeničenog part. perf. *mandatum,* od *mandare* > tal. *mandato,* njem. *Mandat.* Na *-ator mandator* m-»koji ima mandat da sastavi, npr. ministarstvo«. V. *komandant.*

Lit.: ARj 6, 440.

mândra f (Vuk) »1° bačija, 2° toponim u sing, i pl., kao primitivům i sa izvedenicama i pridjevima: *Mala Mandra* (Srbija)«. Odatle *mandragija* »čuvar, pastir mandre«. Ovamo i crkveni termin *arhimandrit,* gen. *-ita* m (Vuk), izvedenica na -ιτης, stsrp. *arhimanbdrija* (Domentijan). Balkanski grecizam: bug. *mandra,* arb. *menare,* oronim *Mēma madhë, Mēma. vogei* (planine vue Valdanosa u Ulcinju) = *Velika* i *Mala Mendra* ili *Mandra* u govoru Crnogoraca, tur. *mandra.* Od tal. *màndria,* istog podrijetla slov. *mãndrija* pored *mêdrija, medernja, mândrga* »Schafstall, Schafhürde, Landhaus in der Umgebung von Triest«, odatle *mandrijêr* m prema f *mandrijerica,. -ka* < tal. *mandriere.*

Lit.: ARj 6, 441. *Pleteršnik* l, 549. *Miklošič* 182. *SEW 2,* 16. *Mladenov* 289. *GM* 272. Vasmer, *GL* 47. 95. *REW*[5] 5290. Skok, *Slav.* 72. 75. 71. *DEI* 2343.

mandrać m (Korčula, Bijela / Boka /, Gornje primorje) = *mandrać* (Rab, Božava, Veli otok) == *mandroć* (Šibenik) = (sa zamjenom dočetka *-ai* domaćim sufiksom *-ič) mandrie* (Vrbnik) »1° (primorski termin) mala luka zâ barke uz obalu, 2° toponim (naziv ribarskih pošta)«. Od mlet. *mandracio* = tosk. *mandracchio* (tako &e zove i stara tršćanska luka). To je upravo grčki deminutiv na - αϰιον od μάνδρα (v.) u metaforickom smislu, ngr. μανδράϰιον »l° mala bačija, 2° zaljev, seno, caletta«. Prvobitno je značenje očuvano u sic. *mandracchiu* »mala bačija«.

*Lit. : ARj 6,*440. Cronia, *ID 6.* Skok, *Slav, l* \. 185. Kušar, *Rad* 118, 23. *REW*[a] 5152. 5291a. *Prati* 616. *DEI* 2343.

mandragora f »biljka bunovina« = *manьaogaro* n (16. i 17. v., rukopis, stsrp.) = (disimilacija *r - r > r - l') mundragula* (Šulek, rukopis 18. v.) = *natragulja* (stariji leksi-

kografi, upor. madž. *nadragulya,* češ. *nadrahulé) = (dr > tr* i disimilacija *r - r > r - n) mătrăguna, matriguna* (upor. rum. *mătrăguna),* kraćenjem odatle *matrag* (Srbija, u kletvi mjesto *andrak,* v.). Balkanski grecizam gr. μανδραγόρας > lat. *mandragoras:* arb. *mandragurë* »isto«. Ovamo ide možda i Vetranićeva *ondruna* u stihu: *grubše nije ništar, ni ondruna, ka smrdi, ner človjek, božji stvor, kad se pjan pogrdi* [usp. i pod *ondruna}.*

Lit.: ARj 6, 440. 539. 699. 7, 152. Medie, *ZbNŽ* 26, 262. 268. *REW** 5291. 5683. Vasmer, *GL* 95. *GM* 259.

mandura f (18. v., jedina potvrda u Katančića, s pridjevom *šumska,* i to u rimi sa *tambura).* Bit će od tal. *mandara* ili *mandura* = *mandòla* (deminutiv *mandolina'),* ne kao riječ koja se govori kod nas, nego kao učena u Katančića. Srlat. *pandura* < gr. πανδοῦρα, gruzinskog ili lydijskog podrijetla. Upor. rus. *bandura.*

Lit.: ARj 6, 441. *Vasmer* 1, 51. *DEI* 426. *&amšalović,NVj29,416. IJb* 10, 343./Vaii615.

mändža f (Vuk, narodna pjesma) »jelo, hrana«. Odatle *mandžarnica* (Dubrovnik). Balkanski turcizam tal. podrijetla (tur. *manca,* postverbal od tal. *mangiare* »jesti« < fr. *manger* < vlat. *manducare):* bug. *mandža.* Vuk ima (Crna Gora, narodna pjesma) u psovci: *muč', Alile, manja te izjela.* To je prema Budmaniju hipokoristička tvorba od mlet. *magnar.* Moguće je i drukčije tumačenje, v. *manija.* Od mlet. glagola je na lat. *-atarem > -atur* (dubrovački romanski) *manjatūr,* gen. *-úra* m u dubrovačkoj poslovici: *ioduri* '(v. *tutori) manjaturi, a pitropi* (»upravitelj«) *potavi* (»lončići«). Tal. imperativna složenica: *manjamorti* (Božava, Dubrovnik) »1° canturo, sorta di pesce, 2° grobar«. Ovamo ide i krčkoromanska imperativna složenica kao toponim: *Manjakiš* (Krk).

Lit.: ARj 6, 443. 448. 449. Zore, *Tud.* 13. *Mladenov* 289. *REW³* 5292.

Mandžuka, dolazi u narodnoj pjesmi samo. u izričaju *Tuka* i *Mandžuka* »vojska u Turčina«. Izraz je nastao očigledno prema biblijskom *Gog i Magog* > ar. *Gag wa Māǵuǵ.* Odatle hipokoristik *Madžuka* za Madžare.

Lit.: ARj 6. 444.

Manfredonija f (Mikalja), toponim, grad u Pulji = *Manfrdonija* (Dubrovnik) = (pejorativizirano kod Marina Držića) *Manprdonija.*

Lit.: ARj 6, 466.

mangal, gen. *-ala* m (Srbija, Bosna, Dubrovnik) = *mangal* pored *mângâi* (Kosmet) = *mangala* f (narodna pjesma) »peka, sac, dağara, u kojoj se drži raspaljen ugalj, vrst pokretne peći«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mankai* > tur. *mangal}* iz terminologije kućnog uređaja: rum., bug. *mangal,* ngr. μαγκάλι.

Lit.: ARj 6, 443. *Elezović* 1, 385. *Miklošič* 182. *SEW 2,* 16. *Lokotsch* 1393.

mangalija f (narodna pjesma, s epitetom *mrka,* objekt uz *prignuti).* Čini se da znači »kabanica«.

Lit.: ARj 6, 443.

mangulac, gen. *-ulca* m prema f na *-ica mangùlica,* sa deminutivom na *-e mangulče* n (Vuk, Šumadija) »prase što se lako tovi«. Nalazi se u madž. *mangalica* (Miklošič piše *mongolicza)* sa našim sufiksom, iz čega se vidi da potječe iz hrv.-srp.

Lit.: ARj 6, 443. *Miklošič* 182. *SEW 2,* 16.

m'àngura f (17. v., Vuk) = *mangara* (Čuh, Mrka Poljana) = *mangar* pored *mangbr* m (Kosmet) »turski novac od bakra (vrijedi 2 čaršinske pare), krajcara, bakaruša« = *crven mangar* (Vučitrn) »prebijena para« < tur. *kızil mangır.* Odatle na *-as mangaráši* m. pl. »dobrovolja u vrijeme srp.-tur. rata 1876/8 (Uzice, nazvani tako zacijelo zbog toga što su dobivali manguru kao platu)«. Deminutiv na *-ica mangurica.* Balkanski turcizam (tur. *mankır > mangır)* iz turske monetarne terminologije: bug. *mangar,* cine. *măngăre* f, ngr. μαγκούριοζ. Upor. madž. *mangar* i ukr. *manger.* Tur. jery (r) zastupljen je sa *a* kao u *kazlar i sa u* kao u *koduna.*

Lit.: ARj 6, 443. *Elezović l,* 385. 2, 423. *Miklošič* 182. *SEW 2,* 16. *Pascu 2,* 149., br. 732.

mani, indeklinabilni pridjev uz *biti* (Vuk, Reljković, koji piše *mahni,* narodna pjesma) »1° braniti nekome nešto, 2° biti nekome zavidljiv«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *māni* »koji zabranjuje«).

Lit.: ARj 6, 444. *SEW 2,* 16.

manić m (Vuk) »riba lota vulgáris« = *manjak,* gen. *-njka* »cottus gobio« = hrv.-kajk. i slov. *menjek* »sinonim: puzija«, *-ič* i *-bk* su deminutivni sufiksi, *a* je nastao iz palatalnog poluglasa r>, što potvrđuje i madž. posuđenica *meny.* Sveslav. i praslav. **тьнь,* očuvano u češ. *men,* brus., rus. *тень,* gen.

mnja. Možda je srodna sa gr.-lat. *mäena,* od koje je posuđenica *menula* (v.), sa lit. *menkė* = lot. *menza* »Dorsch«.

Lit.: ARj 6, 444. 448. 603. *Miklósit* 200. *Bruckner* 332. *Boisacq** 600. Solmsen, *KZ* 37, 584-587.

mänigo m (Buzet, Sovinjsko polje) »držalo na lopati, vilama itd,«. Od mlet. *mànego* = tosk. *mànico* < vlat. poimeničen pridjev sr. r. **manicum,* od *manus* »ruka«, upor. naše deminutive *ručka, ručica* u pogledu značenja; *manica* f (Dubrovnik) »muf, koičak« nastalo je od tal. deminutiva na *-otto manicotto* »isto« zamjenom tal. sufiksa *-icotto* našim deminutivom *-ica.* U Budvi je *manica* f »željezna kvačica kojom se povlače vrata«. Riječ *manica* pripada balkanskom latmitetu: arb. *mange* (Ulcinj) »rukav«, *dorza e māks* (Sestán) »večica oko ruke na košulji«.

Lit.: REW³ 5303a.

manìgod m (16. v., Dubrovnik) = *manigōdo* m (Dubrovnik) »dzeļat, krvnik« = *manigóldo* m (Cres) »isto«. Prezime španjolskog Hebreja (sefarda) *Manigodić* (Bosna). Pridjev na *-ьn* > *-an manigodan* (Dalmacija, Pavlinović) »magánján, ozlijeđen u kakvom udu«. Od tal. *manigoldo* »isto«, od ličnog imena *Managold* / *-negold,* koje se pominje u 11. v. kao ime autora spisa protiv heretika i pristaše pape Grgura VII (1073—1085).

Lit.: ARj 6, 444. Budmani, *Rad* 65,' 163. *REW³* 5282. *Prati* 619.

manija f (Potomje, Pelješac) »zao običaj« = učena riječ u današnjem govoru *manija* f, odatle *manijak.* Od gr. μανία, lat. > tal. učenog *mania, maniacus* > tal. *maniaco.* Matzenauer izvodi odatle i *manja* (Vuk, Crna Gora) u psovci *manja te izjela.* Upor. arb. *ment,* gdje je grecizam prema domaćoj fonetici. Unakrštenjem sa domaćim *mamiti: smamija í* (Marulić) »himba«, *srnama* (Grižane) »1° luda, 2° zavodljivost, 3° bjesnilo«, odatle pridjev *smaman,* f *smamna* (čovjek, dijete, pamet, živinče, Marulić), prilog u amplifikaciji *ludo smamno* (Vitaljić); na *-ast smamast* = *smamav.* Početno í- može biti i tal. prefiks, upor. tal. *smania.*

Lit.: ARj 6, 444. 448. 15, 664-668. Matzenauer, *LF* 10, 61. *GM* 213.

manina f (18. v., Dubrovnik, Cavtat, Račić) »narukvica, bracelet«. Od tal. deminutiva *i-ina* < lai. *-ina manina,* od *mano.* Taj tal. primitivům dolazi u tal. imperativnoj složenici *sugamân* m (Rab, Dalmacija) < *exsuca manum* »ubrus, peškir, ručnik«. Od mlet. *soraman* je *šor amân* m (Boža va) »sorta di pialla«. Poimeničen je pridjev na lat. *-alis* > tal. *-ale manovale* < lat. *manuális* > *manava,* gen. *-ala* — *manuvǎl,* gen. *-ǎla* (Rab) = *manóval* (Korčula) = *manová,* gen. *-ala* (Božava) »zidarski pomoćnik« = slov. *malovǎr* (Notranjsko) »Handlanger«, na *-ьc* > *-ee* m prema f na *-ka malovãrec* m prema *malovârka.* Denominal na *-iti manováliti, -lm* (Korčula) = (metateza) *malovániti, -lòvãnlm* impf. (Zagvozd, Vrgorac) »krčiti« = slov. *malováriti* »Handlangerarbeit verrichten«. Ovamo ide još *manal,* gen. *-ala* m (Smokvica, Korčula) »dugački drveni kolac za poravnavanje žeravé *(zevăre,* metateza)«. Fonetski razvitak *a* > *e* nije jasan; *n* je nastao kao u tal. *mannaia* iz *nụ* > *nn.* Sa *nua* > *ngua* (kao u kat. *mangual)* u Istri *manigãl,* gen. *-âlâ* m »kotarica«. Deminutiv *manigalić.* Postoji mogućnost izvođenja i od *manicum* (v.) s istim sufiksom. Poimeničen pridjev ž. r. na lat. *-arius* lat. *manuaria* > tal. *manaja* je *mânară* f (Stulić) = *manjara* f (Bella) = (metateza tipa *namastir)* deminutiv *nàmarica* f (Vuk, Crna Gora) »sjekira«. Upor. slov. mjesto *-ica tal. -ino: maların* (Dolenjsko, Notranjsko) = *melerin* »grössere Handaxt der Zimmerleute« (disimilacija и - *n* > *l - rí).* Riječ *mânară* je balkanska riječ tal. podrijetla: bug. *mânară* (taj akcenat upućuje na tursko posredovanje) pored *mânară* = ngr. μανάρα. Složenice: vlat. *manuoperare* > fr. *manœuvrer,* denominal od *manoeuvre,* preko njem. *-ieren* > *-irati manevrirati, -nèvrírãm* (1834) pored *manévrovati, -ujem* (Srbija) od *manevar,* gen. *-vra,* m pl. *manévri,* gen. *-vara* »vojne vježbe«. Francuzizam ušao je u jezik putem austrijske vojske, u Dalmaciji i Istri preko tal. francuzizma *manovra* f < tal. *manovra.* Vlat. *manu tenere* > *mantènjat (sé), -am* impf. (Dubrovnik, Cavtat, Čilipij *nj* je od 1. 1. prez. na *-io,* prema tome inf. na *-ati)* »uzdržati (zdravlje): *ona se dobro mantènjã«.* Oblik može biti i dalmato-romanski. Ali upor. furi. *mantegnî, mantigni,* tršć.-mlet. *mantegnir.* Upor. slov. *mantènjat* (Notranjsko). Poimeničen tal. part, perf. na *-ūtus: mantenjūta* f (Korčula) »amanta (Dubrovnik), metresa, ljubavnica«. Koliko je lat. *manus* bila poznata u dalmatinskim gradovima, vidi se i odatle što je naša riječ *ruka* dobila romanske sufikse: deminutivni *-uceu* > *-oı rokoč* (Rab), prijevod napola od vlat. *manuceu,* deminutivni naglašeni *-ellus, -ella: rûcelj* (Perast) = *rúcelj* »držak«, *rùcela* f (Sućuraj na Hvaru) »rukovet trave kao plašilo

na fronžati«. To je prijevod na pola od vlat. *manicella.* V. još *manica, manavila* i *manigo.* [Za *rùcela* v. i pod *manipul].*

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 21. Cronia *ID* 6, 122. *Pleteršnik* \, 545. 548. 658. *ARj* 6, 444. 443. 446. 436. 449. 7, 430. 14, 213. Šturm, *ČSJK 6,* 71. *Mladenov* 288. *REW³* 5339. 5340. 5336. 5332. 5331. *SEW 2,* 18.

manipul m (15. v., Marulić) = *mànipuo,* gen. *-ula* (Dubrovnik) »1° (crkveni katolički termin) crkvena pantljika na lijevoj ruci svećenika, 2° mnoštvo«. Učena riječ lat. *manipulus.* Upor. u Sućurju na Hvaru izvedenicu stvorenu s pomoću lat. deminutivnog sufiksa *-čellus* od naše riječi *ruka rùcela* f »rukovet trave kao plašilo na fronžati« za kllat. *manipulus* > **manuculus* > **manucellus.* [Usp. i pod *manina,* pri kraju].

Lit.: *ARj* 6, 444Λ 445. 14, 312. *REW³* 5306.

manistra¹ f (18. v., Dalmacija, Milna) = *manēstra* (Božava) = *(str > str* kao u *oštar) maneštra* (Rab) = *mènestra* (Perast, Smokvica) »1° juha, supa, 2° *manistra* kod Marulića: *dával s manistrami pakla, znači* po svoj prilici »bič« i stoji semantički u vezi sa *manaistra* (Engadin) »Hundleine«, 3° deminutiv na *-ica manistrica* (Milna) »mala šalica«. Postverbal od lat. > tal. *ministrare* »servirati jelo na sto«. Kao učeno internacionalno *ministar,* gen *-stra,* apstraktum na *-bstvo ministarstvo,* pridjev *ministarski.* Impf, *ministrati, -am* (15. v.) »upravljati, rukoväti«, na *-irati ministrirati, -ām* »(crkveni termín) odgovarati na svećenikove riječi«, odatle poimeničen particip prezenta *ministrant* m (Hrvatska), *dômištrovati, -ujem* (ŽK) »isto«. Latinizam s prefiksom *ad- administracija* f na lat. sufiks za apstrakta *-atto* > *-adja.* Pridjev na lat. sufiks *-ivus* od part. perf. od *administrare: administrativan.* Od *ministerium* pučka je riječ slov. *meštier* m (Notranjsko) »zvanje, obrt« < furl, *mistir,* mlet.-tršć. *meštier.*

Lit.: *ARj 6,* 442. 445. 601. 717. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID 6,* 114. Šturm, *ČSJK* 6, 73. *REW>* 5590.

manistra² f (Srbija) = *manistra* (Kosmet) = *manistri* m pl. = *manistre,* gen. *manistara* f pl. t. »đinđuva, dinđuša, grmjelica, perla, đerdan«. U poređenju sa bug. *manisto* n = *mănisto* = *manâsta* = *monista* (ovako i stcslav., ukr., rus. i polap.) praslavenska je riječ promijenila rod, femininum prema neutrurnu i poslije si dobila r kao *prosinca* (ŽK) prema štokavskom *proštac.* U slov. *menina* »minduše« ima mjesto *-isto* drugi sufiks *-ina,* ako je to riječ istog podrijetla. Možda je u prasrodstvu sa lat. *monile* n »Halsband« i stvnjem. *menni* »Halsgeschmeide«, nvnjem. *Mähne* »griva«. Prijelaz *o* > *a* ostaje neobjašnjen.

Lit.: *ARj* 6, 445. 717. *Elezović* 1, 386. *SEW 2,* 76. *WP 2,* 305. *Mladenov* 289. 304. *REW³* 5660.

manižati se, *-am* impf. (Perast) = *manjižati, -ām* (Lika, *nogami po krevetu)* »biti nemiran«. Odatle na *-alo* m prema f na *-alica manjižalo* m prema *manjižalica* f (Lika). Od mlet. *manizàr* = tosk. *maneggiarsi,* denominal na *-eggiare* < vlat. *-idiare* < gr. -ιζειν, od *mano* < lat. *manus.*

Lit.: *ARj* 6, 449. *Brajković* 18. *REW³* 5339. *Boerio* 394.

manko (Istra, Lika) pored *manko* (Istra), prilog, »barem« < *àlmãnko* (16. v., Perast) »barem, daj(budi), saltem«, sa tal. članom s prijedlogom *a* < lat. *ad,* unakrštenjem sa *dakle mânkle* (Rab, Božava) »barem < tal. *almanco* »almeno«, slov. *manjka* (Notranjsko), (sa *-r* < *že) mânjkor* »seltener«. Dobiva uza se još dativ *-ti* (prema *Hiti) majkot* (Rijeka, *nj > j* zbog disimilacije *m — nj)* »barem« > *mankóé* pored *mankóé (é* < *t* kao u *Velebíc* < *Velebit).* Tal. prilog je nastao od poimeničenog lat. pridjeva *mancus* »manco, stroppio, kljast, lijevi«. Kao čist talijanizam upotrebljava se kao bankarski termin *manko,* impf, *mankati* prema pf. *smankati, -am* (Mikalja) »smanjiti«, *smankavati.* Unakrštenjem sa našim pridjevom i prilogom *manje* nastade odatle *manjka* f (16. v., Vuk) = *(an > en* kao *láncún* < *lencurí) menka* (Cres), *manjak,* gen. *-njka* m »nemanje«, koje izgleda kao naša riječ. U stvari je *manko* = *manjak,* gen. *-njka* postverbal od glagola na *-ati manjkati, -am* (16. v., Vuk) *(iz-, po-, pre-, uz-)* = *manjkati (se)* impf. (18. v., Dubrovnik) *(s-)* = *mankati* (13. v., Zakon vinodolski, slov. *mánkat* Notranjsko) = *manjkât* (ŽK) »nedostajati« = *(nj > j* zbog disimilacije) *màjkati* (1808, istočni krajevi, Šolta) *(po-* Marulić, Bernardin, danas čakavski *majkăt* općenito), *màjka pinëz* (Kaštela), *mëjkô pinez* (Bobovišće, Brač) prema impf, na *-va- (po-) manjkavati* / *-mankavati, -manjkavom, smajkavati* (Dalla Costa). Pridjev na *-av manjkav* »nedostatan«, na *-ljiv pomanjkljiv* »onaj koji pogriješi«, *pomankalac,* gen. *-aoca* m »onaj koji u čemu sagriješi«. Ovamo možda još pridjev na *-bsk majski* (Prigorje) < **manjk* + *-tsk*

samo u izrazu *majski žakalj* »prodrta vreća«. Na lat. > tal. sufiks *-mento* za apstrakte *men-komat* m »nedostatak« (sa *an* > *en* i gubitkom suglasnika *n* zbog disimilacije) < tal. *manca-mento.* U Režiji (slov.) *mâncat* pored *memat* je iz furt. *manda* < lat. *mancare,* koje je pripadalo balkanskom latinitetu, upor. arb. *mengonj* »nehrne ab, fehle, verringere«. Značajno je što se ne nalazi u bugarskom ni u rumunjskom. Tu je zamijenio taj glagol grecizam *lipsam,* rum. *lipsă* (v.).

Lit.: ARj 1, 75. 4, 231. 6, 390. 391. 392. 445. 449. 450. 602. 10, 655. 657. Šturm, *ČSJK* 6, 54. Macan, ZWVŽ 29, 213. Hraste, *Rad* 272, 35. Kušar, *Rad* 118, 25. Cronia, *ID* 6. *Pleteršnik 2,* 137. *Miklósié* 182. *SEW 2,* 17. *REW* 5283. 5285.

mankuo, gen. *-ula* m (Mljet) »(brodski termin) dva klina od drva na brocuji, od prove i od krme« == *mánguo,* gen. *-ula* (Dubrovnik, Ston) »palac za privezivanje konopa«. Deminutivna izvedenica od lat. *mancus* »sakat« s pomoću nenaglašenog sufiksa *-ulus.* Glede sonorizacije *ne* > *ng* upor. *planda* (Boka) < *planta.*

Lit.: Zore, *Tuđ.* 13. Macan, ZWVŽ 29, 213. *REW³* 5285. *Rosamani* 580.

manov (18. v.), pridjev ili imenica u Bogišićevoj narodnoj pjesmi: *sve manoví kao i omnovi (=-= ovnovi,* odnosi se na Tatare), te u Vukovoj poslovici *sačuvao te bog psa garava, Turana manová,* koju opetuje i Pavlinović. U Vukovoj narodnoj pjesmi odatle je pridjev na *-ski manovski (jezik),* koji se pominje uz *turski, arapski* i *arnautski: mogu turski i mogu manovski, i arapski jezik razumijem, i nakrpat sitno arnautski.* Vaillantu znači isto što i Turčin, ali to ne *izlazi* iz ovih potvrda. Budmani upućuje na pridjev *manen* (v.), što također ne *izlazi* pod izvjesno iz navedenih mjesta.

Lit.: ARj 6, 446. Vaillant, *RES* 8, 301.

mànsub m (muslimanska narodna pjesma, samo u *izrazu slati koga na mansub).* Turcizam arapskog podrijetla: ar. *mansub* > tur. *mansib* »služba, čast«.

Lit.: ARj 6, 446.

mantala f (18. v., Dubrovnik, Prčanj) »slatko jelo od brašna kuhana u moštu već kuhanu (to se slatko dobiva istim procesom kao kodonjada, i to samo od ostatka kod pravljenja vina; stavlja se u nj malo bajama i oraha; u Šibeniku *ćukter* m)«.

Lit.: ARj 6, 446. Rešetar, *Štok.* "250.

manfegat se, *-am* m (Dubrovnik, Cavtat, Korčula) *(na-)* »mazati se (za uljepšavanje, objekt *kose, usne, labre ružom* (fr. *rouge), prahom)«.* Od tal. posudenice *manteca, iz* španj. *mantèca,* iberskog podrijetla < **mantaica.*

Lit.: Prati 621—622.*REW^S 5324a.DEI2Ì54.*

mantengati, *-am* (Perast; infinitiv prema 1. 1. prezenta na *-io)* »uzdržati«, može biti dalmato-romansk'i ostatak prema talijanizmu *zamantenjit, -im* (Božava) < *mantenere* (prvi dio složenice *manus* »ruka«), od **manutenere,* u Dubrovniku, *tratènjat, -ām* < tal. *trattenere* (prefiks *intra), kontènjat, -ām* (u starim spomenicima: *kako kcntenja* »dolikuje«). Pridjev na *-osus* > tal. *-oso mantènjozo* m prema f *mantenjoza* (Dubrovnik) »priljubnik, prema priìjubnica« = poirneničen part. perf. *mantè-njūda* (Božava). Imperativna složenka *tinti-beni* m pl. (Dubrovnik) »naslon, perde, parestata, tenta (ŽK)«. Poimeničen part. prez. *telente* (Lepetane) »poručnik« < tal. *tenente', Telenia* (prezime, Mostar). Ovamo još apstraktum *retendo* (15. v.). [Usp. i pod *manina].*

Lit.: Zore, *Tuđ.* 13: 21. *JF* 11, 83. *REW'* 8640. *DEI* 2355.

mantija f (14. v., Vuk, *kaluđerska* ~) »dugo odijelo u kaluđera, fratara i popova, kuta«. Nalazi se još u stcslav. i rus. Prema novogrčkom izgovoru *nt* > *nd mandila* (14. v.). Denominal na *-ati mantìjati, -ânı* impf. (Lika) »hoditi (o popu) mašući mantijom« = (/ > *nj) mantinjati* (Lika). Balkanski grecizam (gr. deminutiv μανηον = lat. *mantellum* od *mantum):* rum. *mantie,* bug. *mantija* pored *mantttja* (upor. gr. μαντίλιον »ubrus«). Iz novogrčkoga nije *mandelina* f (narodna pjesma, Crna Gora) »ubrus« nego iz tal. *mantellina (nt* > *nd* kao u *planda* < *planta,* Boka). Upor. arb. *mami* (Sestán) »fazzoletto« < srgr. *mandili* < μαν-τίλιον »isto«. Ovamo ide *mantòros* m (Vuk) = *montras* (Obradović) »sveštenička haljina«. Od lat. deminutiva na *-ellus mantellus* > tal. *mantello* > *mantil* (Marulić, iz dalmato-romanskog) == *(an* > *en* kao u *láncún* pored *lencun) mentii* (Karnarutić, iz istog izvora) »plašt, kabanica«.

Lit.: ARj 6, 440. 447. 602. *Miklošič* 133. *SEW 2,* 17. *Mladenov* 289. *REW³* 5325. 5326.

Manuel (18. v., prema latinskom čitanju) = *Manuila* (muško i žensko ime, prema grčkom pisanju hebrejskog imena), prezime *Manui-lović, — Mànojlo* m (13. v., narodna pjesma; *Grčić Manojlo),* pridjev *Mànojlov,* prezime

Manojlović (14. v.) = *Manojle* = *Manol* (16. v.) = *Mànõlo* (Novaković). Od hebrejskog *ᶜlmanuel* > lat. *Emmanuel* = gr. Εμμανουήλ. Hipokoristici *Mane* (14. v., Svetostefanski hrisovulj) = *Mano* (14. v., ime Vlaha), prezimena *Manević* i *Manović,* na *-iša Maniša* (Lika), *Manić* (Lika).' Prijelaz u tip dvočlanih imena *Manislav* (13. i 14. v., Dečanski hrisovulj).

Lit.: ARj 6, 441. 444. 445. 446. 448.

manula f (Božava) = *menala* f (Malínská) = *mentila* (Budva, Rab, Krk, Poljica, Vrbnik) = *(nn > nd* upor. *pandil) mêndula* (Baška) = *mêndula* (Senj) »oblica, sargus mäena, smaris mauri (hvata se na parangãl)«. Od mlet. *menala* = *mendola* (tako i južno-fr.), deminutiv na nenaglašeni sufiks *-ula* od lat *mäena.*

Lit.: ARj 6, 663. Cronia, *ID 6.* Kušar, *Rad* 118, 18. *REW*[S] 5220a.

manji (Vuk) *(o-, po-),* sveslav. i praslav. *(*тьпь)* pridjev (komparativ od *mao* = *malen,* v.) = *mami* (čakavci, do 18. v.) pored *manjši* — (sa metatezom *nj š > šnj) mašnji (najmašnji,* Radnić, Knežević) »minor«. Prilog *manje,* u vezi sa *ništa: ništa manje* == *ništa nemanje* = *nišť nemanje* (Vežić) prevedenica je (calque) od *niente meno* ili njem. *nicht desto weniger.* Vokal *a* je nastao od palatalnog poluvokala 6, stcslav. *mbnijb,* češ. *menší* itd. Prema stcslav. f *mbńbši* stvoren je komparativni pridjev m. r. na *-si,* tako i slov., češ., polj., rus. Prilozi *mǎjn* (17. v., čakavci) = *tnajno* (Kosmet) = *manje* te *manjma* (Vuk) analogijski prema *veoma* i stcslav. *Ъоіьта.* Prilog *manį* veže se sa veznicima *ako, da* u značenju »samo, osim«. Deminutivni pridjevi na *-ušan manjušan,* upravo hipokoristik od *mao, malen,* obrazovan je s pomoću *-ъn* od *manjūš* f »1° mala stvar, 2° sitna riba (upor. češ. *mnik)«,* deminutivni komparativ *manjehniji* (18. v., Kavanjin, Kačić) od *manji,* na *-ičav* < *-ik* ili *-ica* + *-jav mànjičav* (Vuk, Srijem) »čuruk, šanatan«. Imeničke se izvedenice prave od dvije osnove: od *manj-* i *manji-.* Pridjev *manj-:* poimeničuje se na *-bk > -ák manjak,* gen. *-njka* (16. v.) *»ì* ° nedostatak, 2° malo dijete (Ston)«, s hipokoristikom *manja,* prema f na *-ica manj čiča* (Ston, Dubrovnik) »puella«, deminutiv na *-čić mančić* [v. i pod *mađipio].* Apstraktum na *-ina manjina* »minoritet«. Značajni su zbog tvorbe augmentativi od *manjčica* »puella«, *manjgura f* (Ston, Dubrovnik) i *manjgurina.* (Ston, sjeverna Dalmacija), s pridjevom na *-ast* *manjgurast* »1° malahan, *2°* malovrijedan«. Pred pejorativnim sufiksom *-ura* nalazi se suglasnik *g,* koji se može objasniti samo unakrštenjem sa lat. *mancus* [usp. i pod *mađipio].* Glede *k > g* upor. sonorizaciju *planda* < *plama* u Boki. Upor. arb. *mëngonj.* Na *-uga manjuga* »vrst smokve iznutra crvena«. Ovamo ide još na *-ik malik* »statua, idolům, malus genius« = *manjih* sa hipokoristikom *manjo* »patuljak, puflak«, v. *malik.* Denominal (faktiüv) na *-iți mânjiți, mânjim* (Vuk) *(s-, u-),* s. varijacijom u akcentu *mânjiți, -im* impf. (Banija) »skidati zapreke u vinogradu«. Od osnove *manji-* apstraktum na *-ina mansina* = *manjšina.* (16. v.) i denominali na *-ati manšati, -ām* (16—17. v., čakavci), na *-iti manjšiti* = (sa metatezom suglasnika *š* u prvi slog) *ošmanjiti* (srednja Dalmacija, Paviinović) »umanjiti«. Zabilježiti još treba oblik s prijevojem duljenja *ь < i minji* (Divković i drugi pisci 18. v.), koji u Istri nema komparativno značenje nego isto što *mao, malen : rnînji prst* (Rab), *najminji.* Od tog oblika nema izvedenica. S njime u vezi stoji zacijelo *mici* (v.) kod čakavaca. Nema paralela u baltičkim jezicima. le. je osnova **mei-* u ništičnom štěpenu u slavinama. U *minji* može se uzeti da se održao ie. dvoglas *ei.* Taj korijen bio je raširen formantom *n* već u ie. : upor. sanskr. *minoti* (3. 1.) »umanjuje, sprečava«, gr. μινύθω, lat. *minar, minus* (koje postade internacionalno), got. *mins,* stvnjem. *min* »malo«. Unakrštenje s *minör* mora se uzeti u inhoativu *smanjurīvat se* impf. (Brusje, Hvar) »postajati manji«. Upor. unakrštenje *тьпь* sa *vet-* »velik« u *ment* »malen« (makedonski, Boboštica u Albaniji).

Lit.: ARj 6, 452. 451. 391. 448. 514. 721. 931. 7, 371. 9, 324. *Elezović* 1, 381. *Miklošič* 209. *Holub-Kopečný* 220. *Bruckner 342. Mladenov* 310. *WP 2, 242. Trautmann* 184. Iljinski, *RPV 62,* 253-259. (cf. *RSI 3, 336.). GM* 273. Sommer, *IF 11,* 60. Horák, *LF* 26, 116-123. (cf. *AnzIF* 12, 305). Petersen, *IP* 5, 68. *Boisacq*[3] 639-640. Vaillant, *RES 22, 32. BSLP* 27, 142. *REW*[3] 5285.

mânjii ili *manjio* m, potvrđen samo genitiv s prijedlogom *vrh manjila* (16. v., Marin Držić, samo u jednom primjeru). Pominje se uz *kolajne.* Budmani misli da je isto što lat. *monile* ili tal. *maniglia, manil* (Verona).

Lit.: ARj 6, 449. *REW*[3] 5660.

manjùrica f (Šibenik, 16. v., glagoljski tekst) = *(nj > j) majurica* »žensko što nosi dumanjsko odijelo, a ne živi u manastiru (opozicija *koludrica)«.* Od lat. *minorem* una-

krštenjem sa *manji.* Prilog tal. *meno* < lat. *minus* u talijanizmu s prijedlogom i članom *almeno* (Perast) »barem«. Prevedenica sintagme *non poter fare di meno > ne moći učiniti s(u) manje nego* »inače« (Marin Držić, Ančić, Banovac, Kadčić). Poimeničen part. perf. od *minuere minutus > minut* m (Božava) = *minut* m (18. v., Vuk) = *minut* (Rab) = *minuta* f (Hrvatska općenito). Odatle denominai *minutiare,* a od njega poimeničen pridjev na *-alis minutiale > menèco,* gen. *-ala* m (Dubrovnik) pored *menècãl,* gen. *-ala* »sačma, špri (ŽK)«.

Lit.: ARj 6, 396. 601. 718. Kušar, *Rad* 118, 23. *REW*[3] 5598. 5600.

mão, f *mala* (Vuk) = *mál, mála* (ŽK) određeno *máli,* sveslav. i praslav. pridjev bez paralele u baltičkim jezicima, od druge mu je osnove komparativ *manji* (v., upor. fr. *petit* prema *moindre,* za razliku između pozitiva i komparativa), »l ° parvus, paucus, 2° toponomastički pridjev u vezi s raznim toponomastičkim imenicama (u sing, i pl.)«. Proširuje se sufiksom *-en malen, malena,* određeno *málem* = *malen* pored *malen, malena, ômalen* (Kosmet). To je proširenje samo hrv.-srp., i to samo štokavsko. Upor. bug. proširenje na *-bk malak,* koje dolazi i u čakavskom prilogu *malko* (ŽK) pored *malo,* jednom i u hercegovačkoj narodnoj pjesmi *Malka Fata, ali plemenita.* To je proširenje recentno. Ne nalazi se u toponomastici. Izvedenice (poimeničenja) se ne prave toliko od tog oblika koliko od *mal-:* na *-ьc > -ač málac,* gen. *-Ica* (Lika) »djetić, manjak« = *malac,* gen. *-oca* (17. v., Dubrovnik, poslovice) »1° mali prst, 2° ime konju«, apstraktum na *-ost malost* f pored *malenkost* pored *malenkost* koje je obrazovano s pomoću *-kost* analogijski prema *rijetkost.* Upor. sličnu tvorbu *matičina* (17. v.) prema *veličina.* Na *-ina malina* (17. v., Vuk) »mali broj, malo mnoštvo«, na *-oca maloca* f. Na *-iŠ malu,* gen. *-isa* = na *-iša mališa* »dijete muško«. Na *-eš males* »konj«. Na *-esa: maleša* »koza«. Odatle *malešĩnka* (Istra) »vesela djevojčica«. Na *-ica màlica* »1° djevojka, 2° vrst smokve (Hrvatsko primorje), 3° zjenica, 4° (apstraktum) sitnica, manjina (Pavlinović)«. Na *-in mâlin* »ime konju«, na *-inka malinka* (Bosna) »ime kravi«. Poimeničenja u ž. r. *mala* »mala puška«, u m. r. *starmali* »patuljak«, *malena* (Bastali, Daruvar) »ime krmači«, sa sufiksom *-ko maleńko* »ime volu« prema *maleńka,* odatle Pavlinovićev pejorativ *malenković* »čovjek koji malo vrijedi«. Na *-ika malènika {crkva,* narodna pjesma). Na *-ost malenost* (18. v., Obradović) i na *-iça maljènica* (Vuk) »čeljade maloga stasa«, s hipokoristikom *maljo* (Vuk) *(lj* prema *malji* Lika) = *malji* (ŽK). Na *-ič mallo* (Srbija) »mali prst«. Deminutiv *maličak,* gen. *-ička)* (18. v.). U prilozima s prijedlogom dolaze rijetko oba oblika: *iz malena* pored *Izmala,* ali samo *zamalo, prez mala* (ŽK), *malim* »umalo, ornalo« = *mălijem, nemalo* (Vuk) = *malone* = *neùmalo* (Piva-Drobnjak) »gotovo, skoro«, *(filmalo, maloprije* = *maloprede* = *malopre* (ekavski), *malomanj* (16. v., Rijeka, Istra) »gotovo, malo ne«, *malie* »malo«, *malàmalo* (Dalmacija, Pavlinović, upor. današnji složeni pridjev *raznorazan* za ovakvu reduplikaciju), deminutiv *malčice* (Vuk), *malčico.* Upor. *mahčikb* (Dečanski hrisovulj). Denominali se prave samo od starijeg oblika: na *-iti moliti, malim* impf. (16. v.) (o-, s-). Danas je *maliti* zamijenjen denominálom *mânjiţi (s-,* w-) od komparativa *manji.* Unakrštenjem od *mali* + *manji* nastade *malanjivati, -vam* impf. (18. v.) »umanjivati«. Pridjevske se i imeničke složenice (većinom neologizmi) prave samo od starijeg pridjeva u prvom dijelu: *malodoban* (prevedenica od njem. *minderjährig)* »nedorastao«, s poimeničenjem na *-ik malodobnik', malodušan* s izvedenicama *malodušac, malodušnik, malodušje", malòhãrãn, malokapac, maloljetan, maloljetnik, malòljetnost* = *malo-Ijetstvo, malomešnjak* (hrv.-kajk.) »rujan, septembar«, *malomlija* (Drniš, Pavlinović) »suhi vjetar zbog koga se malo melje«, *malomoćan, malovječan, malovrijedan, malobrojan* (18. v.), prilog *mãlokrãt.* Prevedenica je s njemačkoga: *omalovažiti, -avati* »gering schätzen«. Od starijeg pridjeva izveden je folklorni termin *malık* m (Istra, akcenat u Kastvu, Zakon vinodolski, 13. v., slov.) »vrag, Kobold«, sa varijantama *mačić* (sa *c* prema *macaruo,* v.), *manjik* prema *manji* = hipokoristik *manjo* »patuljak, puflak«. Postoji još u bugarskom i poljskom, prema tome praslavenska je riječ iz slavenske mitologije. U Kastavštini postoji rečenica: *malík teče po put'ićeh va črljenen klobučlće.* On *čuva beči* (»novac«). Pridjev *mao* zasijeca u afektivni govor. Zbog toga postoji u jeziku u brojnim deminutivnim izvedenicama: na *-ahan mălahan, mălahna,* s apstraktumima *malahnost* (17. v.), *malahnoća* (18. v.), *malahnić, malahnica* (Stulić); *mălahan* > *malan* (15. v.); na *-ahat malakat, mălahta, na -ahast malakast* (Stulić), na *-ašan malāšan, mâlasna* (17. v.) pored *malašna,* s prilogom *izmalaSna,* na *-ehan màlehan, màlehna* (18. v.). Budmani misli da je *malen* odatle. Protiv tog mišljenja govori činjenica što *malen* nema

deminutivne vrijednosti. Mjesto *h* postoje oblici sa *k, č, c, š: malacán,* s apstraktumom *malačnost, malacán* (17. v., Mikalja), *malačak* (17. i 18. v.), *mălakan* = *màlekan* (17. v.), *malečak, malečka,* s ispuštanjem suglasnika / (jedini slučaj u afektivnoj tvorbi) *maečak, ômaečak,* f *ômaečka,* deminutiv od *ômalen, malečak* (Ilok), odatle *malecko* m »starmali«, *maečak, maècka > (ae > e) mécak; malečan, malekan',* upor. s time *mahanja* (Kosmet) »malo ludo dijete«; *malešan* (18. v., Orahovica) > *maešan* (Piva-Drobnjak), s apstraktumom *malešnost* (Srbija, Milićević). Suglasnik / varira sa *lj, j; mäljan* (ŽK) < *maljahan, maljašan* (sjeverni čakavci), *malješan, măljacat, màljecak* (1733), *maljušan* (Lika) pored *malusati* (Pavlinović), *măjahan, majušan* pored *majušni* (Vuk, Lika). Čudna je složenica *mălapacan* »pauxillulus, malen« (Stulić) pored *malapašan* (Stulić, Budmani), s apstraktumom *malapacnost.* Ie. paralele nisu sasvim pouzdano utvrđene. Koliko ih ima, nisu istoznačne. Najbliže stoji u pogledu značenja nvnjem. pridjev *schmal* < stvnjem. *smal,* dok je gr. μῆλον »ovca i koza, sitna stoka«, ir. *mīl* »životinja«. Kao afektivni pridjev i hrv.-srp. *mali* igra ulogu u denominaciji stoke. Tumači se i kao prijevoj od ie. korijena **mel-* (v. *mljeti)* »drobiti«. Semantičke su paralele za to *droban* (v.) i *sitan* (v.). Treba ipak upozoriti na mogućnost da bi *mao* kao afektivni pridjev par excellence mogao potjecali i iz kakvog onomatopejskog izvora upravo onako kako je u romanskim jezicima zamijenjen lat. *parvus* raznim osnovama onomatope)skog podrijetla: tal. *piccolo,* fr. *petit,* španj. *pequeno,* rum. *puţin,* rum. *mic* (upor. čak. *miči},* ngr. μίχος itd. Rumunji posudiše prilog *domala* > *domol* — *damai* (Moldavija) »polagano, lijeno, sanftmütig«, odatle *a domoli* pored *damali* »beruhigen«.

Lit.: ARj 4, 230. 6, 451. 452. 413. 415. 427. 359. 395. 396. 405. 411. 412. 414. 416. 419. 621. 426. 449. 547. 721. 7, 894. *Elezović* l, 381. 2, 7. Vuković, *SDZb* 10, 390. 394. Vuković, *NJ* 3, 24-26. Maretić, *Savj.* 53. *Miklošič* 181. 212. *SEW 2,* 13. 14. *Holub--Kopečný* 215. *Bruckner* 320. *KZ* 48, 215. *Mladenov* 288. *WP 2, 296. Gorjajev* 201. Šamšalović, *NVj* 29, 414-415. (cf. *IJb* 9,222). Bulat, *JF* 5, 148. Hujer, *LF* 40, 280-284. 437-442. (cf. *IJb 2,* 178). Meringer, *IF* 18, 280. Matzenauer, *LF* 10, 59. Scheftelowitz, *KZ* 53, 249. *Tiktin* 563.

mär m, f (15. i 16. v., Vuk) = *mara* f (Kavanjin, upor. stcslav. *mara* »mentio, emotio«), »briga«, samo južnoslav. Protivno *nemar* rrr (16. v., Vuk). Pridjevi na *-ьn máran,* s prilogom *marno* (16. v.), *nemaran,* poimeničen na -osi *(né)márnost* f i na *-tí nemaris* m (Vuk, Lika) »nemaran čovjek«, na *-ljiv marljiv* (17. v.), s apstraktumom *marljivost.* U složenici *nemarnost* može se rastaviti *ne* s pomoću sr. r. pokazne zamjenice *to: netomarnost.* Upor. *netomio,* češ. *roztomilý,* prilog *najtomănje* (ŽK). Denominal na *-iti mariti, mărim* impf. (15. v.) »brinuti se, hajati«, *zanemariti;* hrv.-kajk. na *-ati morati* te *mariti* (Vodice) »brinuti se«. Oblik *mar* je čakavski i slovenski prilog u značenju »lieber, eher«: *mar bi spâ* »bolje bi bilo da spavaš«, tako i kod ugarskih Hrvata i u Vodicama; kod čakavaca *marca, marki* »nego koji«. U slovenskom se veže također uz zamjenice: *marsikaj (si* je etnički dativ) »so manches«, *mrski* (Vodice) »mnogo koji« < *marsikateri, mršca* < *mar si ča.* Ovamo ide još *mramoriti* »pflegen«, koji je nastao reduplikacijom i prijevojem od osnove *mar.* Osnova *mar* je praslavenska i u srodstvu sa lat. *memor, memoria,* koje su internacionalne i u srodstvu sa gr. μερμηρίζω »brinem se«, sanskr. *smarati* (3. 1.) »sjeća se, misli«. Neće stajati Miklošičevo mišljenje da je *mar* posudenica iz stvnjem. složenog pridjeva *un-māri* »unlieb, gleichgültig«, u kojem bi *un-* bilo prevedeno sa *ne-* u *nemar,* i odatle odbacivanjem *mar.*

Lit.: ARj 6, 467. 477. 485. 7, 896. 897. Ribarić, *SDZb 9,* 166. 168. Skok, *ASPh* 33, 350., br. 25. *Miklošič* 183. *SEW 2, 22. Mladenov* 240. *RFV* 65, 361-370 (cf. *RSl* 5, 258). Solmsen, *Zbornik Jagić* 576—582 (cf. *RSl 2,* 253). Leskien, *IF* 19, 205. *Boisacq** 615. *GM* 261.

ni arac, gen. *marca* m (sjeverni krajevi, Rijeka, gdje je *c — č,* cakavizam, slov. *marec* pored latinizma *marcii,* na Rijeci izrečica *marac vrtoglavac,* aluzija na ožujsko promjenljivo vrijeme, upor. denominacijų *ožujak)* = (lat. *ti* > *č* kao u *nepuča* < *nepotia, Poreč* < *Parentium) maгсь* (1491, Prvotisak glagoljskog brevijara) = *marač,* gen. *marca* (Crna Gora, Hercegovina, -Kotor, Lastva, Bijela, Dubrovnik, Mljet, Primorje, Rab, Božava, Vrbnik *marec).* Pridjev na *-ьn* ili *-ěn l -en > -an marcant* (~o *sunce,* Dubrovnik u poslovici: *čuvaj se sunca marčanoga ko podskoka jedovnoga).* Poimeničen na *-ica marčanica f* (Vinodol) »Märzschlange« = *marčena zmija* = *marčenica* (Bribir, Sv. Jakob). Hipokoristik *mare* (Vuk) u dubrovačkoj poslovici: *kad velje ne veljuje (=* veljača bez snijega), *mare opakuje* (= u martu je snijeg). Upor. igru riječi kod Ljubiše: *među sijekom šjekotom i*

marom maratom »između veljače i ožujka«. Ovamo ide još *komarča* (Hektorović) »riba«, od sintagme *kon (=* konac) *marca.* Oba oblika *marac* i *märal* idu prema ispravnom opažanju Budmanijevu među dalmato-romanske leksičke ostatke. Od srgr. μάρτιος < lat. *martius* potječe *mortile* m (15. v., historijski spomenici), odatle odbacivanjem *-ije mărat,* gen. *-rta* (13. v., Vuk) = *mart* (Vuk). Grecizam je balkanski : bug. *mart,* f *marta* u *baba mana, martenica, martinki* »bunte Zwirne, die man am ersten März um die Arme oder den Hals bindet«, cslav. *manъ.* Kllat. pridjev na *-го martius* od imena boga *Mars,* gen. *-tis,* kome je mjesec bio posvećen.

Lit.: ARj 6, 467. 469. 471. 488. 10, 324. Cronia, *ID 6.* Kušar, *Rad* 118, 15. Macan, *ZbNŽ* 29,208. Stefanie, *Rad* 285, 83. Budmani, *Rad* 65, 162. *Pleteršnik* l, 551. Hirtz, *Amph.* 86-87. *Romanski* 119. *ASPh 25,* 435. *REW*[3] 5383.

Marák, gen. *-řka* m (Dubrovnik, samo u vezi sa *sveti),* lično muško ime = *Marko* (13. v.), *Marko* (Gornje Podrinje) = (likvidna metateza) *Mrak* (potvrđeno samo kao prezime), odatle pridjev sr. r. *Airakovo,* kao toponim (dva sela BiH), prezime *Mraković* (18. v.), *Mrakovčić* (Krk, od *Mrakovač), Mrakovštica* (južna Srbija) == prema madž. izgovoru *Markus,* odatle *Markušlć* (ŽK, Bosna), toponim *Markusići* m pl. (ŽK). Pridjev na *-ov Markov* (rašireno i u toponimiji), poimeničen na *-ica Mărkovica* »žena Markova«, prezime na *-ič Markovié* (15. v.). Deminutiv na *-ič Márkié,* gen. *-ica* (Vuk, i prezime), pridjev *Markićev,* prezime *Markićević.* Brojni hipokoristici na *-eia, -ina, -iša, -ota: Markala* (augmentativ) pored *Markīla* (Lika), *Markina* (Lika), *Markisa,* pridjev *Markisin,* prezime *Markini, Markotič,* na *-ul Markul,* prezime *Markulić.* Augmentativ na *-usija Màrkūsija* (Lika). Hipokoristik redukcijom na prvi slog *Ma-: Maso,* odatle na *-an Masan* (Vuk); *Masko* je neodređeno jer može biti i *Maksim* te *Manoflo.* Opća riječ *marko* m (Krajina) »stara dinarska novčanica«.

Lit.: ARj 6, 482. 485. 514. 513. Bune, *NJ 2,* 212-213.

maràvan, gen. *-ana* m (Potomje, Šibenik, Vodice) = *maravăn,* gen. *-ană* (Budva, Rab, Božava, Prčanj) »vino što se ištetilo i smutilo, zamagljeno, bez ukusa, kiseline i mirisa (mora se proliti i bluta)«. Vjerojatno od gr. part, prez. pas. μαραγμένος. od μαραίνω »verwelken, vertrocknen«; *v* je nastao od disimilacije *m-m > m - v.* Upór. *maramma* (Reggio) »spazzatura, mucchio di immondizie«, *maramma* (Calabria) »isto« < gr. μαράγμα, tal. *marame* m.

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID* 6. .REIF[3] 5349. *Rohlfs* 1329. Isti, *Diz. Cal. 2.* 18. De Gregorio, *ZRPh* 54, 63. si. *DEI* 2359. 2373.

märaz m *(na srcu,* Vuk) »1° (šatrovački) unutarnja bolest kojoj se ne zna uzrok, 2° (Kosmet) ostatak neizlječive bolesti«. Pridjev na *-li: marazlija* (Kosmet) »koji ima klicu unutarnje bolesti«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ár. *marad* > tur. *maraz* »bolest«) iz Ijekarske terminologije: rum.. *maraz* »geistige oder seelische Verstimmung, Krankheit«, bug. *maraz* »Sorge, Qual«, arb. *maras-zi* »Krankheit, Auszehrung« (Gege), ngr. μαράζης.

Lit.: ARj 6, 469. *Elezović* l, 387. *GM* 260. *Lokotsch* 1404. Grünenthal, *ASPh* 42, 316. Matzenauer, *LF* 10, 61.

marcapän, gen. *-ana* m (16. v., Dubrovnik, Marin Držić, preko tal. *marzapane)* = *marcepan* (Belostenec) = *marcepan* (Jambrešić) = *marcpan* (18. v., Kavanjin) = slov. *marcipan* preko njem. *Marzipan* »Zuckerwerk«. Evropski arabizam *mauţaban,* particip od glagola *wataha* »sjedjeti«, značio je najprije »1° orijentalni novac iz križarskih ratova, 2° kutija izvjesne sadržine, 3" slatkiš«. Na osnovi pučke etimologije prekrojeno u *Marci paniš* »Markov hljeb«.

Lit.: ARj 6, 470. *Lokotsch* 1452. *Pleteršnik* \, 551. *REW*[3] 5440. Matzenauer, *LF* 10, 61. *Prati* 633.

màrcok m pored *màrcoko* m (16. v., Vetranić) »lav mletačkog sv. Marka«. Od tal. *marzocco* »lav na grbu ili na zastavi Firence«.

Lit.: ARj 6, 470 *DEI* 2379.

märe f pl. (Poljica) »brci, lopate ili čambruni (v. *čabrun)* na sidru«. Stulić ima *mara* < tal. *marra* »zappasarchio« < lat. *marra* »isto«. Za tu riječ kaže Budmani da je nije nikada čuo u Dubrovniku. Pavlinović ima *maras* m »ratilo kao petica od mašklina«. Upór. u Lombardiji *marása* »Winzermesser«. Upór. tosk. *marrancio (maraccio,* Rim) »mannaia da macellaio«. Ovamo ide možda *maroka* f (Prčanj) »ein grosser Stein«, upór. tršćansko-mlet. *maroka.* Bartoli ima iz krčko-rom. *morake* »rovine d'un edificio«. Upór. kod fra Felice, 2,59 g. 1806: *orticello con una mur aca in contra*

Gailia (Krk), u popisu biskupske zemlje u Baski *alle murache della cappella di San Tommaso, la muracha della cappella di S. Christoforo.* Te se riječi čine da su izvedenice od *mūrus* »zid«. Sufiks kao u *baraca.*

Lit.: ARj 6, 467. 469. *Bartoli 2,* 257. *REW*[3] 5369. 5370. *DEI* 2372.

marenda f (BJizno kod Trogira, Potomje) »doručak«. Denominal na *-ati marendati, -am* impf. (Potomje) »doručkovati«. Od lat. > tal. *merenda, merendare,* mlet. *marenda.*

Lit.: REW[3] 5521..

marga f (18. v., sjeverni krajevi) »lapor«. Od lat. > tal. *marga* »isto«. Galska riječ. Oblik *margla* f (Srbija) »isto« sadrži / prema njem. *Mergel.*

Lit.: ARj 6, 471. 472. *REW*[3] 5351.

Margarita f (15. v., Baraković), prezime *Margaritović* = (prema tal. *Margherita)* prezime *Margeritić* = *Margareta (-eta* prema njem., 16. v., Hrvatska, ŽK), prezime *Margaretić.* Skraćeno: *Marga* f (hrv.-kajk.), *Margeta* (Vuk, narodna pjesma, toponim), prezime *Margetié, Margita* (16. v., Vuk) = *Markita* (16. v.), prezime *Margini,* (metateza) *Magrita* (Novaković). Opće riječi: na *-iça margarètica* f (Istra) »bellis pérennise, na *-inja margarëtinja* (ŽK) »jabuka«, *margarita* f (Brač) »sitna maslina«. Sa lat. > tal. deminutivnim sufiksom *-ella* > u Dubrovniku *-iela margarićela,* proširenim sa našim *-ica margarićelica* (iz dalmato-romanskog) = (disimilacijom *r - r > r - l') margalićelica* (Stulić) »bellis pérennise. Upór. tal. deminutiv na *-ina margheritina* istog značenja. Od gr. μαργαρίτης > lat. *margarita* »biser«, semitskog podrijetla. V. *mrdela.*

Lit.: ARj 6, 368. 471. 472. Zore, *Tud.* 13. *SEW 2,* 19. *REW*[3] 5351a.

mârha f (16. v.) = *mahra* (Mikalja, Stulić) »1° trg, espap, roba, meŕx, 2° stoka, skot« = *mrhá* f (hrv.-kajk., Belostenec, Jambrešić, Rijeka, ugarski Hrvati, Marulić) »1° grex, 2° strv, strvina, 3° marha, 4° marva« = *marva* (17. v.) »1° merx, 2° stoka (danas općenito na zapadu), 3° nepokretna imovina«. Pridjevi su samo od *marva:* na *-en mărven,* određeno *marvenī (sajam),* poimeničen na *-jak marvenjāk* (Šaptinovac) »pastir za marvu«, na *-inji màrvinjî* (18. v., Slavonci), na *-inski marvinski (liječnik)* = na -гит· *màrvinãr* »àjvan-efèndija (Bosna), tirac (Bosna) < njem. *Tierarzt«.* Deminutivi na *-e marie* = na *-inče mamince* n (Orahovica, hrvatski gradovi, sufiks prema *živinče).* Složenice (neologizmi) *marvokrada, marvogojstvo,* U madž. *marha* znači također »Habe > Vieh«, rum. *marfă* »Ware«. Od stvnjem. *manha f* »kobila« prema m *marah* »konj«, odatle složenica *marahskalko* »konjušar« > *Marschal (<* fr. *maréchal)* > *maršal,* gen. *-ala* (v.). Postavlja se pitanje gdje je *mariha* »kobila« dobila značenje »roba, merx«, u hrvatskom ili u madžarskom. [V. i pod *maršal].*

Lit.: ARj 6, 382. 472. 487. 493. 7, 59. Vuković, *NJ* 3, 22-26. *Miklošič* 191. *SEW 2,* 19. *Holub-Kopečný* 232. *Bruckner* 322.

marifet m (Bosna, narodna pjesma) = *marifet* pored *marifet* (Kosmet) »1° hitrina, vještina, majstorija, 2° način, donekle i stid i sram (Kosmet, *bez marifeta, nemati* ~)«. Apstraktum na *-luk marifetluk.* Pridjev na *-li marivetli* (Vrgorac, Pavlinović) »ko svaku prima za zlo«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *ma'rifet* od *ma'rifa, -et* je sufiks za apstrakta) iz terminologije svagdanjeg govora: rum. *marafet,* bug. *marifet* = *murafét,* arb. *marifet* (Skadar) »Kunst, Handwerke.

Lit.: ARj 6, 473. *Elezović* l, 388. *Mladenov* 289. *GM* 260. *Lokotsch* 1418.

Marija, žensko lično ime biblijskog podrijetla, pridjev *Marijin,* deminutiv na *-ica Màrijica* = *Marica* (Banja Luka K). Latinizam je lat. sufiks *-anus* proširen našim *-bsk marijanski* (u crkvenoj terminologiji). S tim sufiksom obrazovano je muško ime *Marijan,* gen. *-ana* pored *Marjon* (17. v.) prema ženskom ličnom imenu *Marijana* (18. v., Vuk). Prezime *Mar(i)janović.* Deminutiv na *-ko Marijanko.* Augmentativi: *Marijača* (Istra), *Màrišōjla* (Dobroselo, Lika) »krupna žena kojoj je ime *Marija«,* sufiks *-šojla* nejasan. Brojni hipokoristici: *Mára* f (14. v.), kao opća riječ (Hrvatska) *zlatna mara* »cetonia aurata«, *Mare* f (16. v.), pridjev *Marin.* Prezime *Marinie.* Poimeničen sr. r. *Marino* (se. *svjetlo)* (17. v., Bosna) = (prošireno na *-je) Marinje* (18. v., Slavonija) »kandelora, svijećnica«. Proširen na *j marinja bokva* »plantago major L.«. Poimeničen je na *-jača marinjača* (Sisak) »kruška«. Prezime *Marié.* Na *-ica Marica,* kao opća riječ *maricá* (Niš) »biljka artemísia camphorata«, pridjev *Maričin,* prezime *Maričić* (16. v.). Prema deklinaciji *Mare,* gen. *Mareta* prezime *Măreţie* (Slavonija, Dalmacija). Na *-ava* (upór. *Jelava) Marova* (u dubrovačkoj drami). Prezime *Maravić* (18. v.). Redukcijom na početni

slog i dodatkom *-ca* (upór. *Joco, Juco) Maca* (Vuk, Vojvodina, narodna pjesma). Na *-uša Maruša* (16. v.), pridjev *Marusin.* Prezime *Marušić.* Kao opća riječ *marušina* f (Dubrovnik) »svraka«, deminutiv *marušica* »cassia fistula«. Pridjev *Marin* (16. v., dolazi u toponomastici). Dodatkom -sa *Masa* (Srbija, u Lici je od *Marta).* Na *-ja Maja,* odatle *Majana* (Lika). Izmjenom samoglasa α > *i* (prema njem. *Mizzi* > *M'icika* hrv.-kajk.) *Mica* (Istra), pridjev *Micin.* Dodatkom *-ma* (zacijelo reduplikacija prema djetinjem govoru) *Míma* (Slavonija, po varošima i varošicama). Odatle na *r-ka Minka.* Ulazi kao prvi elemenat u dvočlani stari antroponimički sistem: *Marislava* (Novaković). Odatle hipokoristik *Marihna* (Hrvatska, 15. v.). Lat. sintagma *Sanaa Maria* očuvana je u toponimu *Stomorino selo* (Zadar) < *villa Sanctae Mariae, Stomorin otok* (Iz) »Kornat«. U istarskom nazivu svetkovine: *mastomorina* f (se. *svetkovina)* < *missa Sanctae Mariae* (Istra), poimeničen naš pridjev na -гиб. Pridjev *medmastomorinski* (Istra). Na tal. deminutivni sufiks *-etta* < vlat. *-itta Marìjeta* (18. v.) < tal. *Marietta.* Augmentativ *Marijètina* (Lika). Na madž. -ai *märjas* m (17. v., Bosna) »novac, male vrijednosti, sa slikom Marijinom« (upór. *ne vrijedi ni märjas}* < madž. *marias* »Siebzehnkreuzerstück«. Ovamo ide i evropski francuzizam *marioneta* < fr. *marionette,* deminutiv na *-ette* od fr. deminutiva *Marion* od *Marie.* Nejasan je odnos Stulićeva imena biljke »cotula fetida« *marundela* prema češ. *marunka,* polj. *maruna,* koje Bruckner izvodi od *Marija.* Izvor je lat. oblik *Maria,* od hebr. *Mirjam / Marjam.*

Lit.: ARj 6, 344. 467. 385. 469. 473. 477. 481. 492. 507. 561. 640. 643. 707. Štrekelj, *DAW* 50, 55. *ASPh* 14, 531.

Marin, gen. *-ina* (13. v., Dubrovnik, Dalmacija), muško lično ime prema f *Marina* (17. v.), pridjev *Màrinov,* prezime *Marinović.* Deminutiv na *-ko Màrînko* m (Vuk), pridjev *Màrinkov,* prezime *Marinković.* Hipokoristici: *Maro* m (14. v., Dubrovnik), pridjev *Marov.* Prezime *Marovié.* Na *-oj Mâroj* (15. v.), na *-oje Maroje* m (14. v., Dubrovnik), pridjev *Mârojev,* prezime *Marojevič.* Na *-ojlo* (17. v., prema *Dragojlo) Marojlo,* pridjev *Marojlov.* Na *-unko Màrunko* n (Đorđić, Mljet). Upor. dalmatinsko prezime *Marun,* koje je i ime Turčina, odatle *Marúnovac* (potok, Lika), prezime *Marunović* (Crna Gora). Od lat. > tal. ličnog imena *Marinus.*

Lit.: ARj 6, 476. 477.

marka f »1° njemački novac, 2° listovní biljeg *(poštanska marka),* 3° zemlja, 4° granica«. Od germ. **marka* »1° »znak, 2° granica« preko srlat. > tal. *marca* ili njem *Mark.* Odatle na internacionalno *-trati markirati, markiram.* Apstraktum na lat. *-alio* > *-adja* s prefiksom *de- demarkacija* f, pridjev na *-oni demarkacioni* (~α *linija).* Od germ, denominala na *-on* stvnjem. *markón* > vlat. *marcare* > fr. *marcher,* preko austrijske vojničke terminologije na *-trati* < njem. *-ieren marširati, marširam* (1863, narodna pjesma) = (prema disimilaciji *r - r* > *0 - r) masirati, masiram* = *mašīrat* (ŽK) »stupati«. Francuska imenica i imperativ *marche* > *marš* m »1° vojnički put, hod, 2° muzički komad« < njem. *Marsch.* Upotrebljava se i kao imperativ sam i sa dodatkom priloga *van,* kad se tjera pas ili kad se hoće nekoga uvrijediti. Pridjev na *-ovan maršovan.* Složenica od fr. riječi ali prema njem. poretku *maršordra f* (19. v.) < njem. *Marschordre, maršruta* f (1865) = *mariutą* (Lika) < njem. *Marschroute.* Pleteršnik ima lat. *-ettus* > tal. *-elio marcel m.* »Heller, Groschen« [prema duždu *Marcello,* 1473—4]. Od značenja *marka* »zemlja, kraj« potječe tal. *marchese* (izvedenica na lat. sufiks *-ensis* > tal. *-ese)* > *markiz,* gen. *-éza* m (13. v.) prema f *màrkëza* (18. v.) = *markèzica* (Bella), odatle prezime *Markezić* (Banja Luka K) = *markes,* gen. *-esa* (14. i 15. v.), apstraktum na *-stvo markestvo* (17. v.) = *markež* (17. i 18. v.) = (francuzizam je) *markiz,* gen. *-iza* (Vuk, danas općenito) < fr. *marquis.* Kod Kačića je *märkis* pred imenom indeklinabile: *Markis-Kosović.* Kavanjin ima mjesto toga prema srlat. *marchio,* gen. *-ions* > *markia* m. Prema srlat. je *margravi]* m < *margravius* < njem. *Markgraf.* Kožičić je prema *porkulab* (iz madž.) < *Burggraf* stvorio *markulab* < *Markgraf.*

Lit.: ARj 6, 481. 482. 485. 487. 511. *Pleteršnik* 1, 551. *REW*[s] 5364. *DEI* 2361.

markata f (Marulić, Kavanjin) »pijaca, placa, tržište«. Lat. sufiks *-ata* je kao u *plakata; ar* je čakavska zamjena za *r* sonans. Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *mercatum,* poimeničen part. perf. od *mercari* »trgovati« (denominal od *merx,* gen. *mercis* »roba, espap«). Od *mercatum* novi denominai tal. *mercature* »trafficare«, odatle poimeničen part. prez. tal. *mercatante* > (preko njem. *Marketender) marгetan,* gen. *-äna* m (Vuk, Vojvodina) »čovjek što putuje s vojskom i nosi joj za prodaju jelo i piće« prema f *margetànica,* pridjev

margètanski (Vuk). Čist germanizam očuvan je u slov. *marketendar,* gen. *-rja* m prema *marketendarica.* Upor. još *mrëkorija* f »prétoire« (u Sinajskom euhologiju) koje Vaillant izvodi od **mercaria.* Od tal. *merceria,* izvedenica cd tal. *mercé* f < lat. *merx,* na složen sufiks *-arius* + gr. *-ία,* potječe *mrčarija* f (15. v., Marin" Držić) »sitna roba« = *mrčarija* (Posilović) »dućan, štacun«.

Lit.: ARj 6, 482. 472. *Pleteršnik l,* 552. *REW>* 5516. 5536. Vaillant, *BSLP* 39, 209.

marojdi m ili f pl. = *marojde* f (18. v.) = *morojide* f (18. v., Dubrovnik) = *moroide* »šuljevi, majasil«. O tal. *emoròide ț* < (učena riječ) od lat. *haemorrhois,* gen. *-idos* < gr. αίμορροίς, gen. - [8ος, složenka od gr. αίμα, gen. - ατός »krv« i ρέω »tečem«. Gubitak *e-* nastao u sandhi s članom. Postoji još oblik *maraveli* m pl.

Lit.: ARj 5, 512. 6, 469. 486. 7, 12. *REW*[3] 3976. *DEI* 1467.

marokīn, gen. *-ina* m (18. v.) »tanka koža kozja bojadisana s jedne strane«. Internacionalni talijanizam na *-ino,* sufiks koji služi za pravljenje etnika, od imena zemlje *Mar(r)occo,* tal. *marrocchino,* fr. *maroquin.*

Lit.: ARj 6, 486. *DEI* 2372.

maršal, gen. *-ala* m, *podmaršal* m (u austro-ugarskoj vojsci), pridjevi *maršalov, màršãlskī.* Apstraktum na *-bstvo màrsãlstvo* n (1853). Od njem. *Marschal* < fr. *maréchal* > tal. *maresciallo* < germ. složenica *maraskalk,* od *marah* »konj« i *skalk* »sluga«. [V. i pod *marha}.*

Lit.: ARj 6, 487. 10, 267. *REW*[3] 5344. *Prati* 628.

Marta f (Vuk, 14. v.), biblijsko žensko lično ime. Hipokoristik (redukcija na prvi slog) *Maša* (Lika; u Srbiji isto što *Mario).* Prezime *Manić* (18. v.). Augmentativ *Martekača* (Lika). Sa likvidnom metatezom u toponimu *Stomrata* (1502) = *Stombrata* = *Stombrate* f pl. < *Sancta Martha* (kod Bihaća, Trogir), starohrvatski toponim latinskog podrijetla.

Lit.:.ARj 6, 487. 507. Skok, *AHID* 1, 38. Jireček, *Romanen* 1, 26. Putanec, *Slovo* 13, 145. 168.

martelína f (Lika) »neki zidarski čekić«. Deminutiv na *-ica martelinica.* Od tal. deminutiva na *-ino martellino,* od vlat. *manelius* > *martello,* kllat. deminutiv na nenaglašeni sufiks *manulus.*

Lit.: ARj 6, 488. *REW** 5379. *DEI* 2376.

Martin m (12. v., Vuk), muško lično ime lat. podrijetla, prema f *Martina,* kao opća riječ *martin* »1° medvjed koji pleše (upor. fr. *l'ours Martin), 2° smrdljivi martin* kukac pentatoma« 3° nespretan, nepopravljiv čovjek, na Cresu *martin,* u poslovici *Martin u Zagreb Martin iz Zagreba«,* upor. češ. *martinék* »razuzdanik« = (sa madž. izgovorom lat. *s) Martinus* (16. v.), odatle prezimena *Maninušič, Martinušević* (14. v.). Pridjevi na *-ov Martinov* (~o *grožđe* = *grešljika, jegroš,* v.), na *-j* poimeničen f *martinja* (ŽK, Hrvatsko primorje, Vodice) = *martinje* n (18. v., Slavonija, Hrvatsko zagorje, Stubica) »svetkovina«, na *-bsk martinskí* (Istra, u općem značenju »studeni, novembar«), poimeničen na *-jak martinšćak* (Istra, slov.) »studeni«. Upor. rum. *mărțișor* »mart«. Deminutivi na *-ko Martinko* (16. v., također prezime ŽK), na *-ьc* > *-ac martináé,* gen. *-nca* (Belostenec) »1° bubica conchylis ambiguella, 2° prezime (14 — 17. v.), 3° toponim, 4° (slov. *marlinec)* Wasservogel«, slov. *martmček* »lacerta agilis«, *martinak, martinčec, -ček, -čić* (Hrvatsko zagorje, Prigorje) »lacerta muralis«, *martíncelj* »Rebenwürmchen«, na *-čiča martinčica* (Istra, Korlevići, Vodice) »gljiva koja se jede«. Prezimena na *-ié Martinié* (Hrvatska, Slavonija), na *-ovié Martinović* (Crna Gora). Postoji još sa likvidnom metatezom u toponomastici i u religioznom govoru, koji čuva arhaizam: *Mràtin dan (n < nj* upor. *Banbrdo),* na *-ьc* > *-ac mràtinac,* gen. *-încă* = *mràtinstăk* (pravoslavci, Vuk) »koji slavi Mratin dan«, m pi. *mràtìnci,* gen. *-aca* (Srbija, Boljevac) »vrijeme od sv. Arandela do božičnih pokladá«, pridjevi na *-bsk mratin(j~)ski* (Vuk, Crna Gora, ~β *poklade, ~ đoni,* —O *ljeto),* na *-/ Mratinj* (14. i 15. v., hidronim *Mratinj potoK), Mratinje* n (selo u Pivi). Hipokoristik *Mrata* m (Vuk, samo za sveca u izrekama *Sveti Mrata snijeg za vrata į slaviti svetoga Mratu).* Prezimena *Mratić, Mratinovič,* pridjev *Mratin potok* (Svetostefanski hrisovulj, stara srpska država)«. Još je očuvan u eufemizmu *mratinjak* m »vrag«. Ovamo ide kao nerazumljivo izopačenje stsrp. *merčinski* »novembar«.

Lit.: ARj 6, 489. 490. 7, 41. Hirtz, *Amph.* 87. *Pleteršnik* 1, 553. Bulat, *JF* 5, 149. Ribarić, *SDZb* 9, 113. 166. Tentor, *JF* 5, 212. *SEW* 2, 20. *REW*[3] 5381. Merlo, *Stagioni* 169.

martir m (16. v.) prema f *martira* pored *mârtirica* (16. i 18. v.) »mučenik m prema f mučenica«. Apstraktumi *martirij* m = *marti rijo* n (16. v., Dubrovnik, latinizam) = na

-*bstvo martinivá* n (16. v.). Učena crkvena riječ, grecizam ili latinizam, od gr. μάρτυρ > lat. *martyr,* gen. -*yris* »svjedok«, lat. apstraktum na -*ium martyrium* = (sa υ > *o) mariorijo* n (17. v., talijanizam) < tal. *martorio.* Na vlat. -*idiare* > tal. učeno -*izzare* = -*eggiare martorižati, -ižam* (Dubrovnik) »mučiti«. Crkveni grecizam je balkanska (internacionalna) riječ: bug. *martir,* arb. *martir* »1° svjedok, 2° svjedočanstvo, 3° mučenik«. Pučka riječ potječe od vlat. *martyrare* (kao dalmate^ -romanski leksički ostatak), disimilacija *r - r > n - r) > màntrati se, màntra mi se* (Dubrovnik, Cavtat) (s-) »vrti mi se mozak«, *mantra život* (Rab). Odatle apstraktum na -*ancija* = -*anje màntrãncija* f (okolica Dubrovnika) = *mantranje* n »vrtoglavica«, hrv.-kajk. (Virje) *smantrati* »uništiti«. U Splitu i okolici, Boki, u Mostaru, na Korčuli gubitak *r* poslije *t mantā mi se* »mir ist schwindelig«, *zamàntalo mi se* (Korčula), *smaniati, -am* pf. (16. v., *koga ili što,* objekt *glava)* »pomutiti«, na madž. -*o* > -*ov smantov* m (Makarska) »nadimak čovjeku svеđer smetenu i naprašim« i (možda) *smantavac,* gen. -*avca* m »vicia sativa«. Ovamo ide apstraktum na lat. -*mentum* pored -*men,* gen. -*minis* **martyrimentum* > *mantimjenal,* gen. -*enta* m »bunika, hyoscyamus albuş« = *mantumjen* m (Mikalja, Stulić) = *manturin cvit* (Danilo) »acorus calamus, vodeni mlin = vodeni kmin«. Na -*ilo mamilo* »mantranje, mamurluk« (Martić). Ovamo ide kao germanizam *manlrati se, -am* impf. (ŽK, Vodice, slov.) »mučiti se«, sa disimilacijom *r - r > n - r* pored slov. *mărirăți, -am* bez disimilacije kao u nvnjem. *martern.* Postverbal odatle *mântra* —- *mândra* pored *martra* f, *măntrica* f »muka«.

Lit.: ARj 6, 447. 448. 491. 7, 447. *Pleteršnik* l, 550. Ćorović, *ASPh 29,* 509. Ribarić, *SDZb 9,* 166. *SEW 2,* 21. *REW*[3] 5385. 5386a. 5386. Štrekelj, *DAW* 50, 79.

martòlos m (Statut poljički, 1400) = (sa -*s* > -*z) martòloz* m (1586, Vuk, Baraković) = *martùlos* (16. i 17. v., 1527) = (po narodnoj etimologiji izmijenjen dočetak) *martonoša* m (Vuk narodna pjesma) = (sa -*ar* > -*er) mertonoša* (Vuk, narodna pjesma) »1° *martulosi aliti hajduki* (Vitezović), neredovit turski vojnik, kršćanin, 2° vlah, 3° (u narodnoj pjesmi) junak«, upor. 1600. *Albanesi ossia Martulossi.* Njihov poglavica je *martòloz-baŠa.* Toponim *Mrtolos* (zaselak, Bihać). Unakrštenje sa *vlasi: Mrtovlasi* pl. (Slavonija, 17. v.). Nalazi se još u slov. *martòlos,* gen. -*òsa* m = *martalôz* »isto« i u madž. *martalocz, martaloc.* Nastalo od gr. ἁρματωλός »isto«, koje se unakrstilo s αμαρτωλός »grešnik«. U tom značenju kod Daničića *(mrtolosom = sodomitcem)* i Antuna Dalmatina. Kod Turaka i Novogrka samo sa metatezom (valjda) pučkom etimologijom ili unakrštenjem prema *arma* »oružje« ἁρματωλός > tal. *armatoli* pl. »grčka građanska milicija 16—19. v. u Makedoniji i Epiru«. Upor. arb. *arme.* Grecizam se preko stare turske vojne organizacije (upor. *ičoglari)* raširio u hrv.-srp., madž., polj. i arb. (Toske) *armatolos* »Krieger, Klefte« > tur. *martoloz* »Art christlicher Soldat in der Türkei, auch Haiducke, personne armée, volontaire, ancien corsaire du Danube«, eine. *arniătulă* m, *armătolat* »gouvernement d'un armatole«, sa tur. sufiksom -*luk* ngr. ἁρματωλίκι. Balkanski turcizam grčkog podrijetla (gr. ἁρματωλός stoji u vezi i sa αρματώνω »oružam«, denominálom od tal. *armata,* v.).

Lit.: ARj 6, 491. 492. 608. 7, 88. *Pleteršnik 1,* 553. *Mažuranić* 633. *Miklósié* 184. *Bruckner* 324. *SEW 2,*21. GM 15. Vasmer, *GL* 96. *Pascu 2,* 17., br. 231. Meyer, *Türk.* l, 71. *DEI 292.*

Marul (15. v.) = sa -*ić Marulić,* kod Kačica *Martilović,* prezime čakavskog pjesnika (Marko Marulić, Split, 1450—1524), na Krku *Mărulićevo* kao ime čestice. Ime dolazi i na rimskim natpisima *Marulus.* Kao ostatak simbioze Romana i Hrvata u dalmatinskim gradovima ide u red ostalih prezimena romanskog podrijetla naših književnika u Dubrovniku i Dalmaciji: *Gondola > Gundulić, Palmotta > Palmotić, Nalješković* < mlet. *Nalesco* od *Natalis, Karnarutić, Gazarović.*

Lit. : ARj 6, 492. Jireček, *Romanen 2,*45 — 46.

marula f (Stulić) »trava« = *mantija* f (Vuk, Dubrovnik) »marrubium vulgare *marulja* (Kosmet) = *marulį* m »isto« = (učeni latinizam) *marubija* — slov. *rúbja* (Notranjsko, aferezom prvog sloga u učenom obliku kao u mlet. *rùbio, ràbbia).* Balkanska riječ mediteranskog podrijetla (lat. *marrubium,* disimilacijom *m - b > m - l* **marrulium,* pl. **marrulia):* bug. *marulja* »loćika, Kopfsalat«, rum. *marola / -rulă* »Lattich«, arb. *marul,* srgr. i ngr. μαρόλι(ον) »isto«, tur. *marul.* Disimilacija je potvrđena i na zapadu: *marroulo* (Galicija), južno-fr. *maruio* itd., prov. *mairolh.*

Lit.: ARj 6, 492. Šturm, *CSJK* 6, 74. *ZbNŽ* 5, 69. *SEW 2,* 21. *Mladenov* 290. *Romanski* 119. Korsch, *ASPh 9,* 655. *REW*[3] 5396. *GM* 261. Vasmer, *GL* 96. *DEI* 2378. Vinja, *Studi Lo Gatto e Maver* 692.

marun, gen. *-una* m (18. v., Rab, Božava, Istra), danas *marani* m pl. (u hrvatskim gradovima) »istarski kesteni«. Od tál. (mlet.) *marrone* »isto«.

Lit.: ARj 6, 492. Kušar, *Rad* 118, 18. Ctonia, *ID 6. REW*[3] 5375. *DEI* 2371.

mäsa f (1853, pravni termin, danas općenito *masa ljudi)* = *maša* (Mačva, Srijem) »mnoštvo«. Prilog *masa* (Cres) »previše, veoma« (također slov.) < mlet., furl, *massa* »troppo«. Pridjevi: na *-ovan masovan,* određeno *masovni* (danas stvoreno), na *-inski màsïnskî* označuje Novaković kao narodan prema *mamini,* koji da je služben i kancelarijski u Srbiji. Današnji denominal *omasõnu, -im.* Od lat. > tal. *massa.* Ovamo ide tal. *masso* m »gran sasso fitto in terra«. Odatle deminutiv na vlat. *-ittas* > tal. *-etto maset* pored *maset* m (Studenci, narodna pjesma, Hercegovina) »veliki kamen nalik na grobni spomenik«. U Lici postoji *misija* f »veliki kamen, kamenjak, stijena«. Ne zna se kako se fonetski odnose tal. *masso* i *misija.* Na *-arius* > *-ar: masār,* gen. *-ára* m (Brač) »veliki vrč« je dalmatoromanski leksički ostatak, a može biti i posudenica iz furl, *masar j maser* »catino di legno«, upor. port, *masseira* »naćve«, u Galiciji *masseira* »korito«. Apstraktum - (kol.) na *-ta* odatle *masàrija* f (15. v.j historijski spomenici) »pokućstvo i posuđe za jelo«, može biti također iz furi, *masarie* »oggetti domestici in genere*. Na *-aria* > mlet. *-éra: masera* f (Spiiti »sluškinja koja radi najprostije poslove« je venecijanizam < sttal. *massara,* mlet. *massera* »serva«. Od lat. *massa* »tijesto« u pridjevu na *-alis,* poimeničenom na *-ica* je *masonica* f »placentae genus«, također leksički ostatak iz dalmatoromanskoga. V. *maçarão, mastei, mislio, maslo.*

Lit.: ARj 6, 493. 494. 508. 510. 759. *Pleteršnik* l, 553. Tentor, *Jp* 5, 212. *Pirana*[2] 251. 579. 530. *REW*[1] 5396. Matzenauer, *LF* 10, 63. Štrekelj, *DAW* 50, 38.

masâl m (Kosmet) u primjeru *pričao gi svakojake masale.* Turcizam arapskog podrijetla (ar. *masal* »bajka, gatka, priča za djecu«). U *ARj* daje se primjer iz narodne zagonetke, bez značenja i tumačenja, samo s tekstom zagonetke i odgonetljajem.

Lit.: ARj 6, 494. *Elezović* l, 389.

masat m (18. v., Vuk) »ognjilo, ocilo«. Denominal na *-iti màsatiti, -гm* (objekt *ćordu, noz) (na-)* »oštriti čelikom«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *masad* > tur. *masat* »Wetzstahl«) iz tehničke terminologije: rum. *masát.*

Lit.: ARj 6, 494. 7, 430. *Miklošič* 184 *SEW 2,* 23. Bruckner, *ASPh* 11, 135.

maškár m = *maškár* (Marin Držić) = *maškara* f pored *maškara* (17. v., Vuk, Bosna) »1° obrazina, *2"* čovjek koji je nosi, krabonosica, 3° šala, ruga« = *(Sk > čK) mackóra* (ŽK, Gornja Krajina) = *mač,u,ra* (Vodiče,. Istra). Pridjev na *-ьn* > *-an maskaran* (Pavlinović), na *-ast maskarást,* na *-ljiv rnaskàrljiv* »šaljiv«. Na *-an maskaran* m (Vuk) »čoroje, vila i turica«. Na *-džija maskardžija* (sjeverna Dalmacija, Pavlinović) »šaljivdžija, veseljak, lakrdijaš«. Na *-ata maskèrãta* f (Nalješković) = *maskàrãta* (M. Držić), deminutiv *maškeratica* (Marin Držić, literarno-historijski termin, tal.). Na *-in maškarin* m »1° ime psa« = *maškarin* gen. *-ina* (Istra) »maćav, prljav«, *maškerina,* gen. *-ini* f »maćava ovca« < tal. *mascherino.* Denominal na *-ati maskaráit se,, -am* impf, *(pod-)* — *maškár ati se* (Lika) »1° činiti se maškarom, 2° (Imotski) šaliti se«, na *-iti maskarái (se)* (17. v.) »šaliti se«, *namaškarili* pf. (Divković) »porugati«, *namačkariti se* pf. (Ključ, Bosna) »odjeti se ružno i protiv adeta«, na *-va- maskarivati se (pò-„ pod-).* Ovamo ide još mlet. *maskalitso* »in Alraun gefärbtes Leder« > *maškareta* f (Smokvica, Korčula) »dio cipela«. Nerazumljiva je tvorba, ako ide ovamo: *škaramüt* m (Golać) »maska«,. *škaramutati se* »maskirati se«. Upor. tal. *scaramuccio* drugog značenja i postanja. Ovamo ide i internacionalno *maska* (19. v., Vuk) »obrazina, čuvida« < fr. *masque.* Na Balkanu je i turcizam ar. podrijetla: rum. *mascara,* bug., arb. *maskara,* cine. *mascara,* ngr. *μάσκαρας.* Izvor je arapski: ar. *mashara* »Verspottung, Possenreisser«.

Lit.: ARj 6, 494. 496. 512. 513. 7, 427. 430. 10, 267. 663. Ribarić, *SDZb 9,* 197. *Miklošič* 184. *SEW 2,* 23. *Bruckner* 324. *Mladenov* 290. *Lokotsch* 1436. *GM* 261. Korsch, *ASPh 9,* 655. *REW*[3] 5394.

màsklïn, gen. *-ina* m (Kavanjin) = *mašklin* (šibenski otoci i gotovo čitava Dalmacija, Imotski, Makarska, Cavtat, Dubrovnik, Turska, Hrvatska, Kačić) = *masklīn* (Korčula) = *(šk > ćK) mačklln* (Livno) ~ *(lj > j* i stezanje sa г) *maskîn* (Krtole) = *maškin,* gen. *-mâ* (Hvar, upor. *klin* > *kín),* odatle impf, *maskina* (Brač) apstraktno *vrime maškinônja* = (ispuštanjem srednjeg suglasnika u tročlanoj grupi) *mašljin* (Turska Hrvatska) = (zamjena sufiksa *-in* augmentativnim sufiksom *-un) mäšljün* (Do-

broselo, Lika) = (α > *o* u nenaglašenom položaju) *mošljīn* m (Vuk, Knin) = *mošljun* »težačko oruđe za kopanje trapova, lokava, jama i krčenje, trnokop, budak, motika 3 prsta široka od oštrice do ušice, objetelica«. Dalmato-romanski leksički ostatak kao izvedenica na *-īnus* ili *-one* od *masculus;* ta izvedenica u tom značenju nije potvrđena u ostaloj Romaniji (v. *mašalj).* Riječ *majka* (Rab) »trnokop« hipokoristička je izvedenica od *mašklin.*

Lit.: ARj 6, 390. 496 513. 514. 7, 22. *ZbNŽ* 6, 65. 87. Hraste, *SDZb* 10, 19. *BJF* 8, 20. *REW*[3] 5392. Skok, *ZRPh* 36, 651., br. 13.

maslak m »1° biljka datura stramonium, 2° bjesnoća, 3° ubojica, 4° osvetljiv čovjek (Križevci)«. Od posljednjeg značenja pridjev na *-en maslačen* (Križevci) »osvetljiv«. U folkloru je *maslak* (Samobor) »vrag, nečisti«. Nalazi se još u slovačkom, češ. i polj. te madž. *maszlag.* Značenje 4° kao i folklorno stoji zacijelo u vezi sa *mast* f (Budinić) < *mbstb* »osveta, ultio«, koja ne živi u današnjem govoru. Čini se da su se unakrstile domaća i orientalna riječ arapskog podrijetla *tnaslūk* > tur. *mashk* i *maslak* »opium, solanum nigrům«.

Lit.: ARj 6, 496. Lang, *ZbNŽ* 19, 147. Bulat, *JF* 5, 149. *Miklošič* 184. *SEW 2,* 23. *Bruckner* 324.

maslât = *maslaât* m (Kosmet) »posao, uspjeh«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *maslahat)* iz terminologije običnog govora: bug. *maslahat,* arb. *maslahat* »Geschäft, Angelegenheit«.

Lit.: Elezović 2, 527. *GM* 261. *Mladenov* 260.

maslić m (Vuk, Hrvatska, Lika), s deminutivom na *-ík maslićak,* gen. *-ćka* (Lika) = *măslin* (hrv.-kajk., Belostenec) = *mesélj* (Vuk, Srbi u Madžarskoj) = (sa *s* > *c* kao u *cica* < *sita,* v.) *mecelj* (hrv.-kajk., Belostenec) »četvrt vrča«. Od njemačkog deminutiva *Massel,* od *Mass,* sa dodatkom *-in* kao u *klfljin* (ŽK) i *-ič,* kojim se prevodi njemački deminutivni sufiks, upor. *sãtljik* (ŽK) < njem. *Seidel, lãjbak* (ŽK) < njem. *Leibel* = *Leibchen.* Oblici na *a* > *e* potječu iz madžarskog germanizma *messzely* < njem. *Massel.*

Lit.: ARj 6, 497. 547. 609.

maslo n (u značenju 1° od 14. v., Vuk), sveslav. i praslav. izvedenica s pomoću sufiksa *-slo* (upor. *veslo)* < *maz-* + *-šlo,* od *mazati,* bez paralela u baltičkim i drugim ie. jezicima, »1° (najstarije značenje) ulje, (zamijenjeno i sa) *zejtin,* 2° mast od mlijeka, 3° mast, salo (Voltidi), 4° putar, püter (hrvatski gradovi)«. Prvobitno značenje »Salbe, sredstvo za mazanje« očuvalo se u religioznom terminu *masla,* gen. *masala* n pl. t. (Vuk, Njegoš, Šapčanin i Vrčević) »posljednja pomast«. Glede pl. upor. fr. *saintes huiles.* Taj termin posudiše Rumunji: *maslu.* Pridjevi na *-ast maslast* (Vodice) »maștan kao maslo«, na *-en mäslen* (također rus.), *maileni* (određeno, Vuk), poimeničen na *-ica maslemca* pored *măslenica* (Istra) »pogača, hljeb s maslom«, na *-jača maslenjača* (Lika) »jelo od tijesta s maslom«, na *-jak masUnjāk,* gen. *-aka* (Vuk) »lonac, ćup za maslo«, na *-ka màslenka* »1° bučka, stap, 2° surutka od masla (Kupinec, Hrvatska), 3° biljka (Niš), 4° vrsta kruške«, na *-ěn mailjén* (Lika: *najeo se ... mašljene palente).* Od tog pridjeva dobivena je osnova *maši-,* od koje je izvedenica na *-ika mašljika* (Vuk) »stabljika evonymus europaeus, koja se zove i kur(i)-kovina, meka šiba, popova muda«, s pridjevom na *-ov maŠljikov,* poimeničen na *-ina mašljikovina* »drvo«. Od *maslo* izvedenice su: deminutivi na *-ьc maslac,* gen. *-aca* »1° biljka ficaria ranunculoides Roth, 2° (danas u zapadnom književnom jeziku) putar« = *masalac,* gen. *masaoca* (Marin Držić), odatle deminutiv na *-bkb maslačak,* gen. *-čka* pored *madalik* »biljka leontodon taraxacum, koja se zove i popino gumno (trava od groznice«). Na *-nica màsaonica* (Srbija, Vuk) = (sa stezanjem *ao* > *ō* Paštrovići = *a,* Lika) *masonica* (Piva-Drobnjak) »1° pogača, koja se zove i vasilica, 2° hljeb udrobljen u mrsnoj zasmoci (Piva)«. Na *-arda* (pejorativ) *mașlarda* m, f »čovjek, žena, koja sve hvali i liže«. Na *-arica kuca* (= kučka) *maslarica* (Došen). Na *-onja mâslonja* »tko je maștan«. Na *-ovina maslovina* »neka biljka«. Sa madž. *o* > *-ov maslov* (Brač) »vinova loza bijela grožđa«. Na *-ikovac maslikovac* (Zore) »(metafora) vrst morske ribe, ovako nazvane jer se topi kao maslo«. Na *-ica manica* (14. v.), s pridjevom na *-ьn masličan* (13. v.) = na *-ina maslina* (Vuk, stcslav., bug. i rus., toponim) pored *măslin* m (16. i 17. v.) »1° oliva, 2° toponim«. Riječ *maslina* označuje kulturnu biljku, pa je posudiše Rumunji: *maslina.* Pridjev na *-ьn măslini* (tako i stcslav.), danas zamijenjen na *-ov maslinov* (također rus.), poimeničen na *-ovina maslinovina* »granje i lišće«, na *-ik maslinik* (19. v.), na *-ski maslinski* (15. v., samo kao biblijski termin u vezi sa *gord).* Deminutivi

na *-ica màslinica* (17. v.) »1° maslina, 2° također toponim, 3° (metafora) ptica koja se zove i zlatoglava«, na *-če măslinie* »pas ili kuja, ako su mali i mladi, tako nazvani jer su debeli i mladi«, na *-ka màslinka* (Vuk) »maslina«. Sa romanskim sufiksom *-ada* (mletački ili toskanski) = *-ata* (starodalmatski) *maslmada* (zadarski kraj, Boka) = *maslinata* (Dubrovnik i okolica, Makarska) »maslinik«. Složenice sa glagolskom osnovom kao drugim elementom od glagolskih sintagmi: *masló-gonja* (Lika) »(psovka, pejorativ) dugačak mršav čovjek«, *maslonoša, maslòvara* »cicvara«. Značajan je rumunjski denominai na *-ovati, -ujo* > *-ui niaslui* od *maslo* u metaforickom značenju »fälschen, betrügen«. Rumunji prevode stcslav. *dreveno maslo* (opozicija *krave maslo)* »ulje« sa *unt de lemn*. Kako se praslavenska izvedenica *maslo* ne nalazi u drugim ie. jezicima, mora se označiti kao praslavenska kreacija. Budući da je *maslo* značilo i »ulje < *oleum«, maslina* je južnoslavenska kršćanska prevedenica od *oliva.*

Lit.: ARj 6, 500. 501. 494. 496. 497. 498. 514. *ZkNŽ* 5, 83. Vuković, *SDZb* 10, 370. Čajkanović, *SKGl* 24, 779 -780. (cf. *RSl 4,* 295). *Miklošič* 185. *SEW 2,* 23. *Holub-Kopečný* 217. *Bruckner* 324. *Mladenov* 290. *WP 2,* 226. Jokl, *IF* 27, 310. Otrębski, *LP 2,* 281.

màsrap m (Lika) »(šaljiv naziv za) odrastao dječak« = (sa umetnutim *t* u suglasničkoj grupi) *màstrap* (Lika) »isto«. Deminutiv na *-ić masrapić* = *mastrapič,* augmentativ na *-ina màsrapina* — *mastrapina.* Čini se da je arbanaska sintagma od *math* »velik« i *rrapë* »plàtano (albero)«. Glede arbanaskih elemenata u govoru ličkih pravoslavaca upor. prezime *Kalember.*

Lit.: ARj 6, 507.

mast[1], gen. *-i* f (Vuk), sveslav. i praslav. apstraktum obrazovan istim sufiksom *-tb* kao i inf., od *mazati* (v.) < **maz-tb,* »1° (prvobitno značenje »unguentum« očuvano u) boja puti > boja uopće, 2° (odatle konkrétum) pinguïdo, adeps, graisse«. Pridjev na *-ьn maștan* > *masan,* (analogija prema femininumu) *masna,* određeno *masni (kamen),* poimeničen na *-ьc* > *-ac masnac,* gen. *-aca* »maslovina«, na *-ica masnica* (Vuk, Ogulin, Lika) »1° masna pita, 2° biljka, 3° modrica (Vuk, Lika, Poljica, Krašić), 4° (kao maskulinum) tko rado jede masna jela«, sa grčkim prefiksom παρά (v. *paralaža) paramásnica* (Bosanska Krajina) »modrica na tijelu od pruta ili kakve ogrebotine«., na *-ik masnik* »1° biljka, 2° kruška, 3° (neologizam) steatit, Speckstein, 4° mastilac, bojadžija«. Od *masan* dobivena je osnova *mas-* za dalje izvođenje: na *-enica màsenica* (Trstenik) »popara polivena vrelom mašću u tepsiji«. Ovamo ide možda ime ribe *masenica* (Vuk, Imotski) »leuciscus mulicellus Bonaparte«. Denominal (faktitiv) na *-iti mastiti, mastim* impf. (Dubrovnik) *(iz-, o-* /se/, *po-, za-).* Odatle radne· imenice na *-lac màstilac,* gen. *-ioca* m »bojadžija«, s pridjevom na *-ski mastilački (zanat),* unakrštenjem toga turcizma i domaće osnove *mastadžija* (Niš) prema f na *-Ija* (upor. *praljd) màstilja* (Lika) »morilja (v.), ženska koja bojadiše sukno i predu«. Na *-ilo mastilo* n, domaća riječ za *tinta* (v.). Odatle na *-nica mastionica* »zgrada ili sudić za mastilo«. Na *-inče mastinče* »maslinče«. Složen pridjev od sintagme *masnòguz* »gurman«, imperativna složenica *mastiblàto* (Hrvatsko primorje, Istra) »gaziblato«. Izvedenica na *-ıa: masca* f (Virovitica, Slavonija) »mast«. Može se tumačiti i kao prijelaz iz deklinacije *i* u deklinàciju α. Time se dobiva nova osnova *maši-* za izvođenje: na *-enica mašćenica* (Orahovica) »1° kruh natopljen masti, 2° materija za bojadisanje (Kruševac)«, na *-evina mašćevina* (Leskovac) »sve od vune, ispredeno i obojeno«. Glede dalje etimologije v. *mazati, maslo.*

Lit.: ARj 6, 503. 502. 494. 505..*Elezović 2,* 27. Moskovljević, *Ný 2,* 77. *Holub-Kopečný* 217.

mäst[2] m (šibenski otoci, Poljica, Poljički statut) = *mast,* gen. *-mašta* (Vis) = *mast,* gen. *mašta* (Hvar, razlika prema *most,* gen. *mosti* f »mast«) »na njem se gnječi grožđe, ciđe i drop zajedno«. Na *-ika mastika* (Vuk, Boka) = *mastika* f (Ozrinići) »Most«, pridjev *mastikov* (~o *grožđe)* »pun soka« (Dubašnica). Denominai *mastiti, -im* impf, (sjeverna Dalmacija) »1° gnječiti grožđe, mažđiti (ŽK), 2° (metafora) hoditi teškim korakom«. Odatle *mastilnica* f (Vinodol) »bat kojim se vino masti, *mažđac* (ŽK)«. Upor. još unakrštenje sa *mixtura* > *masturîka* »novo vino« (Prčanj). Vokal *a* je nastao iz lat. *u* preko velarnog poluglasa, kako se vidi iz *mest* (Cres), stcslav. *mъзiъ,* slov., češ. *mest,* rus. *mest,* gen. *msta* i bug. *mast* m »Most«. Kao *vino* (v.) i *ocat, mast* je posudenica iz balkanskog latiniteta, u kojem je ta riječ postojala, kako potvrđuje rum. *must,* arb. *musht* m, ngr. μούστος. Preko njem. *Most* < lat. *muștum* hrv.-kajk. *mošt* m (hrvatski gradovi, Krašić, Hrvatsko zagorje, Slavonija, Srijem) = slov. *mošt,* gen.

mošta, pridjev na *-en mosten,* dok je *most,* gen. *mosta* (Prčanj, Voltiđi, Hercegovina) talijanizam *mosto.* Odatle potječe sa *o > u must* (Vuk, Vojvodina) = *mušt* (18. v., ŽK), odatle *nāmušnjak* »čovjek kojem se posuđuje na mušt«. Bug. *mušto* je grecizam biz.-ngr. μούστος. Sa germ, sufiksom *-arda muštarda* f (Zagreb, danas općenito za *senf)* »gorušica, slačica«, od tal. *mostarda.* Ovamo još izvedenica sa dva lat. sufiksa *-aceus* i *-olus mustačuo,* gen. *-ula* m (Bella, Stulić) »slatka jestvina od šećera i različitog voća« < tal. *mostacciuolo.*

Lit.: ARj 6, 501. 503. 505. 506. 7, 19. 23. 174. 9, 81. *ZbNŽ* 9, 137. Hraste, *JF* 6, 151. *Pleteršnik* 1, 574. 604. Rešetar, *Štok.* 250. 252. *GM* 294. Jagić, *ASPh* 1, 159. Jokl, *ASPh 29,* 22-25. *REW*[3] 5783. *Miklošič* 207. *Mladenov* 311. *Romanski* 122.

mastihb m (stsrp., 14—15. v.) »smola« = *mastika* (Obradović), odatle toponim *Mastihni dub* (Mačva). Balkanski grecizam: gr. μαστίχη > rum. *mastihã,* arb. *mastih,* čine. *mastike,* ngr. μαστίχι. Prema latinskom izgovoru gr. *γ: mastik* m »1° mrtvina, dubac, lentiscus, 2° smola odatle« = *mastik* m (Belostenec) < lát. *mastix,* gen. -cis = *mastic* (Sulek) < tal. *mastice,* iz tal. *màstica* (preko tur.) > *mastika* f (Kosmet) »vrsta rakije iz smole« = *mastika* f (Mikalja, slov.) »pistacia lentiscus«, pridjev *mastikov* »od mrtvině«.

Lit.: ARj 6, 504. 515. 548. *Pleteršnik* 1, 584. *REW*[s] 5398a. 5398b. 5399. Vasmer, *GL* 96. Lukić, *Bog.* 4, 140-150.

mastio, gen. *-sèlla* m (Budva) = *(st > št) mašteo,* gen. *-ela* m (Lika) = *mastio,* gen. *-št(j)ela* (Dubrovnik, Zore) = *mastei* (Istra), deminutiv na -id *mastelio* (Istra) = *mastei* (Lika, Badrić) = *mastei,* gen. *-èia* (Rab, Istra) = *mastei* (Malínská) = *mašte* (Božava) = *maštela* f (Badrić, Dubrovnik, Cavtat) = *maštelo* n (Lika) = *mastilo* (samo jedna potvrda) = *mastilo* n (Račišće) = *mastil* (Kućište) »1° kabao, drveni sud, 2° parionica, parijica, paretnjak (Lika), 3° *(maštela)* mala kaca (Dubrovnik, 4° badanj (Rab), vidro (Dalmacija)«. Denominal na *-ati maštelati, -am* impf. (Lika) »lužiti u maštelu, pariti«. Nalazi se u krčko-rom. *mastei.* Od mlet. deminutiva na *-ellus,* kslat. *mastelius* > (Mleci 1229) *mastello,* latinski deminutiv od gr. μχστός »sorte di coppa, vaso da bere«. Istog je značenja, ali drugog podrijetla, ili je unakrštenje mletačkog deminutiva sa drugim romanskim riječima sličnog značenja bokeljska varijanta: *mislio,* gen. *-sijela* (Perast, Kotor) = *mistio,* gen. *-šćela* (Boka) = *mislio,* gen. *-scela* (Prčanj, Lastva, Tivat) »1° tal. mastello, posuda drvena za vodu, 2° drveni sud za pranje veša, 3° kao posuda, koja može da primi uteg od 20 kg, služi za mjerenje maslina«. Vokal *i* mjesto *a* objašnjava se sa *missorium* (v.) ili *sitellus* < *sttulus* (v. sic). Ali upor. i *pidella* za *padella.*

Lit.: ARj 6, 504. 505. 515. 930. 7, 767. Budmani, *Rad* 65, 165. Kušar, *Rad* 118, 20. *REW*[3] 5611. 5612. 5396. *Pirana*[11] 580.

mastiti, *-im* impf, (do 16. v., u tekstovima pisanim crkvenim jezikom *mbstiti;* Kožičić, Postila, Korizmenjak imaju ь > α) »svetiti se, ulcisci«. Zbog homonimije sa denominalima *mastiti, mastim* »ungere« i *mastiti, -im* (od *măst- > muștum)* »gnječiti grožđe« iščezlo iz upotrebe. Iterativ *rriašćivati se, -čujem* (16. v., Antun Dalmatin) »osvećivati se«, odatle apstraktum *mašćenje* n (Zakon vinodolski, Korizmenjak, Poslila) »osveta«. Budinić je kroatizirao *mast* (f < *mbstb) ili osveta.* Glagol *odmastiti, odmastím* postoji samo u izrazu *Bog mu odmastio', izmăstiti, -im* pf. (Kosmet) »izlemati« neće biti od *mbstb* nego je metafora od *mast,* upor. *masnica* »modrica«; *mbstnica* (14. v.) »osvetnica« nije uopće potvrđeno sa ь > α, isto tako ni *mbstiteljica* (14. v.). Osnovno *mbstb* je potvrđeno u stcslav., češ. *masta, pomsta,* polj. *mścić,* ukr. i brus. te *rus.'mestb* i slov. *maščevati.* Riječ je praslavenska izvedenica s pomoću sufiksa -Í6 za apstrakta deklinacije *i* od ie. korijena **mei-* u nižem prijevojnom štěpenu, proširenom formantom í, »mijenjati«: *mit-tb.* Prema Brückneru i Rozwadowskom taj je apstraktum značio prvobitno »odmjena«. Ie. korijen **mei-* očuvan je u *sümitice* (v.) i *minuti* (v.), u prijevoju **moi-* u *mijena* (v.), *mjesto* (v.). Upor. lit. *mietus* »izmjena«, lot. *mietuôl* »izmjenjivati«.

Lit.: ARj 6, 501. 503. 505. 506. 509. *Elezović* 1, 225. *Miklošič* 209. *Holub-Kopečný* 234. *Bruckner* 347. *WP 2,* 248. Rozwadowski, *SpKA* 1, 85. (cf. *AnzIF* 8, 138).

mastraf m (Kosmet) »trošak«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *masraf* »isto«) iz terminologije običnog govora: bug. *masraf.*

Lit.: Elezović 2, 527. *Mladenov* 290.

mastrin (ili *mastrinj),* samo u glagoljskom: *prikladni su k psomb mastrinemb.* Od tal. *mastino* (Dante) »cane da guardia, ovčarski pas« < srlat. *mastinus* < kllat. **mansuetinus,* izvedenica na pridjevski sufiks *-гnu* od *mansuetus.*

Na Braču odatle na *-ka mastrînka* f »drvo olea oleaster«. Umetnuto *r* poslije *st* je kao u *prosinca* (ŽK), *Spalatro* za *Spalato.*

Lit. : ARj 6, 507. *Starine* 23, 74. *Mažuranu* 635-636. *REW'* 5320. *Prati* 635.

másul[1] m (Lika, Visoko, Bosna) »dobitak, plod, koriste = *maksul* (Kosmet) »prihod, dohodak« = *maksul,* gen. *-úla* m (Piva- Drobnjak) »mlijeko i mliječni proizvodi«. Indeklinabilni pridjev na *-li maksúli ljeto* »dobro ljeto s mlijekom«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mahsul)* iz pastirske terminologije: bug. *maksul* »prirod«, arb. *maksul* »Ertrag eines Grundstückes«, ngr. (Leukas) μαξούλι »Abgabe der Schäfer an den Herrn«.

Lit.: ARj 6, 507. *Elezović* \, 383. *GM* 255. *Mladenov* 287.

másul[2], gen. *-sula* m (Vuk, Srijem) »izgnječeno grožđe, droždina«.

Lit.: ARj 6, 507.

masut·[1] m (Poljica, Dalmacija) »malen i kržljav čovjek, već u godinama«.

Lit.: ARj 6, 507. Šamšalović, *NVj* 29, 411. (cf. *IJb* 9, 221). Isti, *NVj* 30, 74.

masur[2] m (Marulić: *ležahu masuri rastrkom i šture)* »zdjela«. Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *rnlssōrium* > istro-rom. *mesur* (Vodnjan) »sorta di scodella« = *mešur* (14. v., Split, pisano *sclavonice mesiur)* = *rnàsur,* gen. *-ura* (Vranjic, Solin, Brač, Pavlinović) »poveća drvena zdjela, kao naćve, karlica, krnka, skip (u Dalmaciji, uz more, služi za nošenje maslinskog tijesta, u Dalmatinskoj Zagori mijesi se u mašuru)«. Ispadanjem i > ò i metatezom *mš* > *šm imur,* gen. *smura* m (Krk, Pag, Šibenik) »okrugla zdjela iz jednog komada drveta«, deminutiv *šmur'ić* (Pag, služi za prenošenje pijeska, zemlje) = *(šm > cm) čmur* (Vrh, Dubašnica). Pored tog dalmato-romanskog leksičkog ostatka od lat. *mɛssonum,* izvedenica na *-ōrium* od *missus,* part, perf. od *műtere,* postoji još balkanski grecizam istog podrijetla stsrp. *misur* m (15. v.) »zdjela«, arb. *misur* pored *missurë* »tiefer Teller, Schüssel«, cine, *misura,* meglenski *misur,* srgr. μισούρι(ον), ngr. μισσούρι pored μισούρα »isto«. U krčko-rom. *nuaf, nat* = mlet. (Krk) *năfo* »scodella di legno«, 1386—1391. *naffos viginti sex argenti* < germ. *hanap.* Arb. *amashirë* stoji zacijelo u vezi, ali ostaje neobjašnjena proteza i prijenos akcenta.

Lit.: ARj 6, 507-515. 767. *Parčić* 1000. *AGI 21,* 129. *Banali Ì,* 240. 2, 209. 250. 272. 358. Praga, *AMSDSP 2,* 41. Skok, *ZRPh* 36, 650. si., *ASPh* 35, 341 *SHPr* n. s., 2, 155-156. *GM 9.* Vasmer, *GL 99* *REW*[3] 5611.

maša[1] f (Vuk, Lika) = *maša* (Kosmet) »vatralj, ožegj = *maše,* gen. *-mása* pl. t. (jer ima dva dijela, Vuk) »kliješta za hvatanje vatre«. Deminutiv na *-ica mašice,* gen. *mašica* (Vuk, Srbija, Šibenik, sufiks kao u *nožice, škarice* sličnog značenja). Na *-li: mašl'ija* f (Kosmet) »vrsta puške kašikare« < tur. *maşalı tüfenk.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. > tur. *maşa* »kliješta«) iz terminologije alata: bug. *maša* »štipci«, arb. *masha* = *mashe'* (Skadar) »Feuerzange«, ngr. μασιά »pincettes«.

Lit.: ARj 6, 508. 510. *Elezović* 1, 394. *Mladenov* 292. *GM* 262. Matzenauer, *LF* 10, 63. *SEW 2, 24.*

maša" f (hrv.-Kajk., Belostenec) »par ili kopija kakva pisma«. Od madž. *más.*

Lit.: ARj 6, 508.

masala f (Vuk, Srbija, Slavonija, Turska Hrvatska) = *masala* (Kosmet) »baklja, faklja, zublja, fenjer«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mescale* > tur. *maşala)* iz terminologije osvjetljavanja: bug. *masala* »Laterne, Fackel«, ngr. μασαλας.

Lit.: ARj 6, 508. *Elezović* 1, 394. Matzenauer, *LF* 10, 63. *SEW 2, 24.*

mašalah (narodna pjesma muslimanska) = *masala* (Kosmet) = *masala* (općenito Bosna) »uzvik odobravanja, bravo«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. rečenica *ma ša--llah gan* »što je bog htio« > tur. *peh maşallah',* prema Elezoviću »da nije urok«) iz govora društvenog saobraćaja: bug. *masalla* »hvala«.

Lit.: ARj 6, 508. *Elezović* 1, 394. Skok, *Slávia* 15, 363., br. 478. *Mladenov 2П. Lokotsch* 1433. *Deny* § 1059. *Školjić*[2] 448.

măšalj, gen. *-šija* m (Dubrovnik) »1° muški, mužjak (kod ptica), 2° (Dalmacija, Pavlinović) spona na vratih ili na prozoru u koju se gvozdeni kukac zadije, pänt (ŽK)«. Dalmato-romanski leksički ostatak od kllat. *masculus* > vlat. **masclus* (tal. *maschio')* sa gubitkom srednjeg suglasnika u typočlanoj grupi *sci* > . *si.* Sa *lj* >*j mašaj* (Potomje) »2° muška bağlama kod vrata, prozora«. F *mašlja* (Risan, Dubrovnik, Pavlinović) »od željeza kao ekser za pričvršćivanje vrata i praga«, *mašlje* f pl. (Bijela) »fible iznad kênterica«, *mašije* (Mljet) »od

gožda na timunu«. Sa očuvanom lat. penultimom *maškuli* m (Malínská) »Türangel« = *maškuo,* gen. *-ula* (Prčanj) »1° muška bağlama na kojoj se okreću vrata (u nju dolazi britvela = brtovela, panta (v.)«, deminutiv *maškuuć* m (Budva, Muo, Risan, Lastva); *maškul* (narodna pjesma crnogorska) = *maškuo,* gen. *-ula* (Dubrovnik, Cavtat) »3° mali top, mužar, prangija« = *maškul* (Šibenik) »isto« = *masku,* gen. *-ula* (Božava) »il maschio della nave« = *maskuj* (Vrbnik) »nešto gvozdeno na barki«; *maškula* f (Istra) »1° mali top, 2° (Korčula) kod timuna muški komad *gvozda,* koji ostaje na brodu (ženski se zove fernina)«, *maškulja* pored *maskują* (Vrbnik) »nešto gvozdeno za prozor«. Sa *a > o moškul* m (Vuk, narodna pjesma) »isto što maškul«. Upor. arb. pridjev *mashkë* »männlich« pored *mashkul,* pí. *mashkuj* »Zapfen«. V. *mašklin.* Furi, *maseli* »chiavarda«. Ovamo ide još tal. deminutiv na *-etta* < vlat. *-itta maskēta* (Računće) »rašljice za veslo« < tal. *maschietta.*

Lit.: *ARj* 6, 508. 7, 22. Macan, *ZbNŽ* 2Э, 214. Budmani, *Rad* 65, 161. *REW*[3] 5392. *GM* 262.

maškarđoč, gen. *-oca* m (Brač, Ložišće, Bobovišća) »lukav čovjek« pored *mačak,* gen. *maska* »mačak«. Interesantna izvedenica od domaće osnove sa dva romanska sufiksa: tal. pejorativni sufiks *-ardo* franačkog podrijetla (upor. *bugiardo, bastardo, vecchiardo, testardo)* i daim.-rom. deminutivni sufiks *-oč* < lat. *-ūceus.*

Lit.: Hraste, *JF* 10, 37.

mašna f (Banat, Slavonija, *n* se izgovara često kao *n)* = *mášlija* f (Vuk, Vojvodina) »zamka, šeput«. Od njem. *Masche,* sa *n* od njem. plurala, *-lija* od njem. deminutiva na */, -ija* kao u turskim posudenicama. Glede turciziranja njemačkih posudenica upor. *prsluk.*

Lit.: *ARj* 6, 514.

mašta f (današnja književna riječ) = *mesta* (Martić), uzeta iz ruskoga *meita* ili stcslav. *тьсыъ* »Vision, Spuk«, »1° fantazija (internacionalna riječ grčkog podrijetla), 2° vračanje (Ljubiša)«. Pridjev na *-ъn maştan* (Sulek). Sa sufiksom *-anija* (v.) iz crkvenog jezika: *mostanija* f (Bukovica, sjeverna Dalmacija) = *maštanije* n (Vuk, Crna Gora) »opsjena, čaratanija, kovarstvo, lukavstvo« = *maštenija* f (Lika) = *maštenije* (Hercegovina) < cslav. *mbčtanije.* Denominal na *-ati maštati, -am* (Šulek) »fantazirati« = *mečtati (se)* (Stulić). Glas *ś* je nastao disimilacijom iz grupe *tšt > it > št.* Upor. *pošta < počtta.* Osim u stcslav. i rus. ne nalazi se ni u jednoj drugoj slavini. Po mišljenju Miklošičevu nastalo od praslav. korijena *mzk-,* koji se nalazi u *maknuti* (v). Paralele su slov. *zamahnuti, zameknuti* »entzücken« i fr. *ravir* < lat. *rapere.*

Lit.: *ARj* 6, 514. 615. 551. *Miklošič* 206. Wijk, *ASPh* 41, 155-156 (cf. *IJb* 13, 321). Matzenauer, *LF* 10, 351-352. Iljinski, *IzvORJAS* 23, 2, 180-245 *(Slávia* 5, 413).

mastra f (Račišće) »jedro«. Deminutiv na *-ić mastić* (Mljet) »banda na jedru što visi je mastić«. Od germ. *mast.* Glede dodanog *r* u *mastra* upor. *prosinca* (ŽK), tal. *Spalatro,* tal. *schèletro.*

Lit.: Macan, *ZbNŽ* 29, 213. *REW*[3] 5397.

maštrafa f (Vuk, narodna pjesma) = *maštraba* (Kosmet) = *maštrapa* =± *maštrava* = *mastara* "(narodna pjesma, Marjanović, početak izmijenjen unakrštenjem sa *gostara,* v.) »čaša za vino, vodu, vrč, žmuo«. U Crnoj Gori (Rječka nahija) izmijenjeno u rodu i značenju na neobjašnjen način: *mastra/* m »začin«, *maštrap* m »oruđe, alat«, možda unakrštavanjem sa *maestro, mastro < magister.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (arapski part. pret. pas. *mašraba* »Trinkgefäss«, od *sáriba* »piti« > tur. *maşrapa)* iz terminologije kućnog suda: rum. *nastrapa = năstrapă* (disimilacija *m - ρ > n-p),* bug. *maštrapa* »Trinkbecher« = *naštrapa,* arb. *maštrapa* = *maštrap* (Skadar) = *mashtrap,* eine, *mästräpa,* ngr. μαστραπάς. U suglasničkoj grupi ir umetnut je *t* u svim balkanskim jezicima.

Lit.: *ARj 6,* 515. *Elezović* 1, 395. *Mladenov* 292. 345. *Miklošič* 184. *SEW 2,* 24. *GM* 262. *Lokotsch* 1439.

mât (Dubrovnik, Zore), pridjev, »bojažljiv«, u izrazu *biti máta srca* »esser pusillanime«. Poimeničen f *mata* (Visoko, Bosna) »lud, bez pameti«. Na hipokoristični sufiks *-e* (prema ličnom imenu *Mate} mate* m (Vrbnik) »čovjek budalast ili dobre ćudi«, odatle prema *dobričina* augmentativ *matečina, mateko.* Pridjev na *-av matav* (Stulić, nepouzdano), slov. *mätast* »dumm« (Notranjsko). Denominal na *-ati matati, -am* impf, (v.) (Dubrovnik, Dalmacija, objekti *ribe, hobotnice, u koga što,* Pavlinović) *(do-)* »primamljivati, privlačiti, vabiti«. Odatle postverbal *mata* f »mamac, meka *(poći na matu)«,* na *-alo matalo* n. To značenje nastalo je unakrštenjem od *mamiti* sa *mât.*

Prema *sugranut* (v.) »lud« (Šibenik) nastao je prijdev *matagrăn* (Lika, *baba matagrana)* = *matagrânut* (Lika, *ženska- malo matagranuta)* »bunov, sulud«, od sintagme *mata glava* pridjev *matoglav* (Pavlinović) »velike a tvrde glave«. Ovamo ide i tal. imperativna složenica kao brodski termin *matafjun* m (Vrbnik, Ilovik »konopčić, uže na jedru s kojim se veže kad se zavije ili kad se skraćuje« = *matafijun* (Mljet) »isto« = *matafun* (Račišće, Tijesno), složenica *kontramatafûni.* Drugo značenje ima složenica u Istri: *matafun* »šaka, pesnica«, odatle denominal *matafunat* impf. (Istra) »udarati šakom ili pesnicom«. Drugi je dio složenice lat. *funis* > tal. *fune.* Upor. u južnoj Italiji *matafun* (Salento), *mataffu(ru)* »mazzapicchio, mazzeranga, strumento per assodare il selciato«. Pridjev *mat* potječe od tal. *matto,* koji potječe od igre šaha *scacco matto* < perz. *šāh māt* »kralj je mrtav«.

Lit.: ARj 2, 621. 5, 516. 517. 518. 531. Zore, *Rad* 110, 224. *Pleteršnik* 1, s. v. Macan, *ZbNŽ* 29, 214. *Rohlfs* 2601. Skok, *Term.* 143. Šamšalović, *NVj* 29, 411. sl. (cf. *IJb 9,* 222). *REW*[3] 3589. 5401. 5428. 5424. *Prati* 637-638.

matàfoliko m (Dubrovnik) »čeljade koje bunca«. Grčki pridjev na - ικός μεταφορικός od μεταφορά »prijenos«, koje je internacionalni stilistički termin, unakrstio se u Dubrovniku sa tal. pridjevom *matto* »lud« (v. *mat)* i tal. *folle* »pazzo«.

Lit.: Zore, *Tuđ.* 13.

matar, gen. *-tra* m (Mikalja, Stulić) »šćulac, crithmum maritimum« = *(a > o* kao u najstarijim posudenicama *Mosor, Kotor) molar,* gen. *-tra* m (Vetrame, Trpanj) »isto«, sa sufiksom *-ika matrika* f (Vuk, Dubrovnik) = *mator* m »isto«. Od gr. μ'άταθρον pored μάλαθρον (disimilacija *r - r > l - r).* U stcslav. *moЫгъ,* koje postoji u rum. *malotru.* Oblici *matar* i *motar* nastadoše metatezom iz **maratu,* sa gubitkom dočetnog *-r* zbog disimilacije. Upor. u Bovi μάθαρον, μάραθον. Oblik **maratu* ima se suponirati za balkanski latinitet, pored čega je postojao još oblik sa *c* ili *č* za gr. θ. Upor. tal. *zio* za θείος i θύμβρος > *coЬгъ: mor ac,* gen. *-rea* m (Belostenec) »pimpinella anisum« = *mòrac* m (Perast, Dubrovnik, Ston, Vetranie, Držić, Ljubiša) = *morai* (Prčanj) »1° mažurana, sanseg, 2° komorač, poljsko zelje (jede se sirovo i kuha se sa drugim zeljem), 3° brdo (oronim, Crna Gora)«, deminutiv na *-ьc > -ac moračac,* gen. *-čca* (Stulić), na *-ič moračić,* augmentativ na *-ina moračina* (Mikalja, Stulić) »peucedanum officinale«, pridjev na *-ev moračev,* na *-tn moračni* (Λί~ *Do),* poimeničen na *-ik Moračnik,* otočić u Skadarskom jezeru. Kad se tuku masline, pridaje im se *morača,* da dobiju dobar miris: *imaš ruke od morača* »kaže se nespretnom čovjeku kojemu ispadaju stvari iz ruku«. Femininum *morača* je i hidronim u Crnoj Gori. Riječ *morač* je balkanska riječ slavenskog podrijetla: bug. *moráč* »divlji pelin«, arb. *moraç.* Pored tog slavenskog oblika postoji u rum. *mărar,* (disimilacija *r - r > r - U)* čine. *maral'u,* arb. *mërajë* f (Gege) pored *maraj.* U tom obliku zamijenjena je grčka grupa θρ sa *r.* Ta se varijanta ne nalazi u južnim slavinama. Postoji još složenica apozitivnog tipa *crithmum* < κρήθμον »Meerfenchel« + *marathrum > koromač = komorač = koromač* (Rab) = *konmorač* »Fenchel«. Pridjev na *-ьn Koromašna* (se. *vala, draga)* »uvala« vrlo je čest obalni toponim u sjevernom Jadranu. Složenica je dala *κρημά~α·9·ον, disimilacijom *κημαρα&ον > (asimilacijom u dalmato-romanskom) **kamaračon > komorač.* Upor. glede glasovnog razvitka *komostre.*

Lit.: ARj 5, 345. 6, 517. 532. 923. 928. 7, 1. *Starine* 10, 114. Kušar, *Rad* 118, 44. Budmani, *Rad* 65, 161. *SEW* 2, 73. 77. 160. *Mladenov* 304. *GM* 259. *Rohlfs* 1149. 1328. Procopovici, *DR 5,* 378." sl. (cf. *IJb* 15, 198).

matara f (narodna pjesma, Vuk) = *matara* (Kosmet) »čutura, buklija«. Balkanski turcizam (tur. *matará* »flacon de cuivre ou de ferblanc dans lequel les voyageurs conservent de l'eau, putnička kožna torba, kondir«, 1623. *madara* »mjera za vino«) iz terminologije suda: rum. *matará* »Feldflasche«, arb. *matar* f »bidon, Feldflasche«, cine. *mătărae* »coupe à boire en fer-blanc«, ngr. ματαρας »outre«.

Lit.: ARj 6, 517. *Elezović* 1, 391. 2, 527-8. *Tiktin* 961. *GM* 263. *Pascu* 2, 149., br. 740. Matzenauer, *LF* 10, 63.

matàrac, gen. *-arca* m (Konavli, Dubrovnik), deminutiv na *-ić matarai* (Mikalja) »blazina vunom punjena«. Od tal. *matarazzo* = *materassa,* evropski arabizam *matrah* »bačena stvar, jastuk«, particip na *ma-* od *tarak* »baciti«. Sa sinkopom samoglasnika između *t i r* srlat. *matratium* > njem. *Matratze > matrac,* gen. *-traca* »isto« = slov. *matrac = (a > o, tr > dr) madrac = modroc = madrac* (Zagreb). Ovamo ide s metatezom i dodatkom í- < lat. *ex- stràmac* (Dubrovnik, Cavtat) =

širamac (Boka) = *Strămac,* gen. *štrámca* (Šibenik) »isto«.

Lit.: ARj 6, 517. 533. 889. *Pleteršnik \,* 557. *REW³* 5415. *Prati* 636. *SEW* 2. 27.

matati, -am impf. (Dalmacija, Dubrovnik, objekt *ribe,* i preneseno, metaforickí) »mamiti, vabiti, iskati, tražiti«. · Postverbal *mata* f »mamac, meka« [v. i *mat],* pridjev *matav* (Stulić, označeno kao nepouzdano) »koji mami«. Nalazi se još u češ. i polj. Praslav. je korijen isti koji u *mamiti* i *mahali* (v.), ie. **ma-* »davati znakove rukom, činiti pokrete rukom«, raširen formantom *t.*

Lit.: ARj 6, 216. 217. Šamšalović, *NVj 29,* 411. si. (cf. *IJb* 9, 222).

Màtej m, pridjev *Matejev,* prezimena *Mateju, Matejević = Mateja* m (13. v.) · .= (prema tal.) *Mateo — Màtij* (15. v.), pridjev *Màtijev,* prezime *Matijević = Matila* m (Vuk) = *Matīja* (ŽK), (prema tal. poimeničen sr. r.) *Matijevo* n »dan sv. Matije« = *Matijo* (16. v.) = (sa *v* koji zatrpava hijat) *Matev,* dva biblijska imena koja se pišu lat. *Matthaeus > Matej, Matthias > Matila.* Od *Matej* deminutivi su na *-ъc + -ac Malejąc,* gen. *-jca,* na *-ciò < -ьc + -ič Matejčić* (prezime), na *-ko Matejko* (13. i 14. v.), od *Màtija Matijac* (15. v.), *Matijak, Matijan.* Prema *j = lj Mateļ* (hipokoristik). Prema madž. čitanju dočetnog lat. *-s Mat ej aš = Màtijãs,* deminutiv *Matijašac,* pridjev *Matijašev,* prezime *Matijašević.* Prema hipokoristicima *-hna* od dvočlanih imena stvoren je *Matehna* u Dečanskom hrisovulju. Brojne su hipokorističke izvedenice: *Mata* m (Vuk, Dečanski hrisovulj) = *Mata* (Slavonija, Vinkovci, akcenat kao u *Dura = Jura, Joza, Supa) = Máte* (zapadni krajevi), pridjev *Matin = Máto,* prezime *Matić, Matović, Alatela,* pridjev *Matetin,* prezimena *Matētie, Matota,* na *-iça* (tipovi *Đurica, Jovica) Matica,* prezime *Matičić,* na *-ča Matijca* (Lika), prezime *Matijčić,* na *-ič Matić* prema prezimenu *Matičević,* na *-ία Mateš(a)* (17. v., Lika), prezimena *Matešić, Matešević, Mališa,* prezime *Matišić.* Na *-oje *Matoje* prema prezimenu *Matojević.* Na *-os* prezimena *Matoš* gen. -oία, *Matošić, Matošević / -Sović.* Na *-ok Mátok,* prezimena *Matokić, Matokanović,* hrv.-kajk. deminutiv *Matočec.* Na *-ula *Matula* prema prezimenima *Matulić, Matulan, Matulinović* (16. v., dubrovačko prezime). Na *-uka Matuką* (Brač). Na *-un Mattın,* prezimena *Matunić, Matunović.tia. -ura* hrv.-kajk. *Matura* (Podravina). Na *-uš *Maluš* prema prezimenu *Matušić.* Augmentativ *Matina, Matešlna* (Vodice). Na *-ko Matko* m (14. i 15. v.), pridjev *Matkav,* prezime *Matković,* toponim *Matkavae.* Odatle na *-un Matkun.* Upór, nadimak *Macko,* gen. *-ota* (Golać, Istra). Na *-an Matan,* prezimena *Matanić, Matanović.* Na *-ák Matak,* gen. *-aka* (16.,v.), prezime *Mataković.* Na *-as Matas,* prezimena *Matasić, Matasović.* Na hrv.-kajk. *-ek Matek, Mateko* (16. v.). Opće riječi su: *matanika* (Podravina) »jabuka«, u slov. *matīja* m »der gemeine Weberknecht, phalangium opilio«, *matevžek,* gen. *-žka* »Räuschchen«, pridjev *matevžast* »berauscht«.

Lit.: ARj 6, 531. 528. 517. 519. 524. 527. 529. 530. 531. 535. Ribarić, *SDZb 9,* 89. 166. *Pleteršnik l,* 556.

matematika f (Mikaija, Bella, Belostenec, Vuk), učen grecizam, poimeničen pridjev ž. r. na - ικός (se. τέχνη), pridjev na *-bsk matematički.* Radna imenica, poimeničen pridjev m. r. *matematik* (Mikalja, Bella, Stulić, Leaković, Šulek) = (danas običnije proširenje na *-jar) matematičar.*

Lit.: ARj 6, 519.

materija f (internacionalni latinizam) »l ' lijes, predmet, stihija, 2° opozicija riječi duh«. Od kllat. *materia.* Poimeničen pridjev na lat. *-alis materijal,* gen. *-ala* m »građa« = *meterijal* (Timok, Lužnik, Srbija). Pridjev proširen na *-ьn > -an materijalan* »protivno duhovan«. Apstraktum kao učen termin na *-izam,* gen. *-izma materijalizma,* gen. *-izma.* Radna imenica na *-ist(a)* kao učen termin *materijalist(a),* pridjev na složen sufiks la *-icus + -bsk materijalistički.* Preko tál. (mlet.) *madiere <* lat. *materies >* prôv. *madier:* brodski termin *màdijer,* gen. *-èra* (16. v., Dubrovnik, Mljet) = (ikavski) *madīr,* gen. *-tra* (16. v., Mikalja, Kašić, Račišće) = *madir* (Smokvica, Korčula) »debela daska, rebro što se upotrebljava u građenju lađe«.

Lit.: ARj 6, 357. 520. 627. Macan, *ZbNŽ* 29, 212. *Prati* 604.

materkir m (Vrbnik) »biljka matricaria parthenium« = (disimilacija *r - r > r - 1) matrika!* m (Stulić) = *matrikao,* gen. *-ala* = (ispuštanje dočetka *-al,* koji se osjećao kao lat. sufiks) *matrík* (Stulić) = (sa α > *è) materkele* (Poljica, Dalmacija) »thymus serpillum, materina dušica«. Od lat. *matricaria >* tal. *matricáié.*

Lit.: ARj 6, 523. 534.

.mati, gen. *matere* f (Vuk) ie., baltoslav. i praslav., »mater«. Pokszuje isti dočetak (sufiks?) i istu deklinacijų kao i praslav. **aъbIi* > stcslav. *dtâti* > *kći,* tj. *-ti, -ter* dodan je osnovi djetinjeg govora *ma-* (v. *mama* i *maja).* To je isti sufiks (?) koji i u lat. *pa-ter, fra-ter.* Ispadanje suglasnika *-r* u *-ter* u nominativu karakterizira baltoslavensku jezičnu zajednicu: lit. *moțe,* gen. *moters,* lot. *mate,* stprus. *muti, molhe.* U čakavskom, rjeđe štokavskom, gubi se u ňom. -ť: *mat* f (1463), gen. *matere* (Lika K). Izvedenice se prave od dviju osnova: od *mat-* i od *mater-.* Od «ai-je praslav. deminutiv: na *-łka:* češ., polj. *matka* = *majka* (također bug. i slov.) pored *majka* (15. v., ŽK) »1° očeva rnati, 2° nastojnica ženskog samostana (s promjenom *l* > *j* kao u *Captajka* od *Captat* ili unakrštenjem sa hipokoristikom *maja,* v.)«, na *-ica matica* (Vuk) »1° mati kod pčela, 2° (metafora) izvor, 3° zapisnik, protokol, 4° glavna crkva, 5° sabiralište (npr'. Matica hrvatska)«. Oba deminutiva imaju svoje leksikologijske porodice. Od *majka* pridjevi su na *-ski majaškī* (uz *glava,* Martié) »koji pripada majci«, nije ušao u književni i saobraćajni govor; na *-ji maj'čiji* (Stulić) isto tako; na *-in majčin* pored *majkin* (18. v.), pridjev od mila *(sin, dijete)* u značenju »mili (v.)«, u botaničkoj terminologiji *majkina dušica, majč-* »mirišljiva poljska i planinska trava thymus serpillum«. Deminutivi: na *-ica majčica* pored *mãjkica,* na *-ići majčici* (Vuk, Risan) »kao da su od jedne majke«. Upor. prezime *Majkić* (Bosna). Vokativ *majkoviću* (Kosmet) »čovječe«. Pejorativni augmentativi na *-ina majčina* = na *-jūriņa majčurina* = na *-etina maj cetina* (Kosmet). Denominal na *-iti mäjčiti, -im* »zvati majkom«. Na *-va màjkava* (Lika) »kćerka koja se ubacila u majku«. Hipokoristik *maja* (Vuk, 16. v.), s pridjevom *majin* (Vuk), *majo* (Vodice, vokativ). Odatle na *-arica majarica* »1° gospodarica, 2° stanarica«, od *majariti, màjarím* (Lika) »upravljati kućom«. Prezime *Majić* (Bos_-na, katolici). Sufiksom -ία (upór. *Jakša)* tvori se *majŠa* f (16. v., Dubrovnik) »majčina majka, baba«, s pridjevom *majšin.* Prema tipu *brale, tale* pravi se hipokoristik *male* f (Dobrota, Prčanj, Perast, Vuk). Na *-nja manja* »majkica, mamica« f. Od *matica* ove su izvedenice: pridjev na *-ьn matiční (ured, broj),* poimeničen na *-jak: matičnjak,* pridjev *bezmaličan* »bez matice«. Na *-jar matičar* »voditelj matice«. Na *-ika matičika* »biljka«. Na *-ina matičina* »1° biljka, 2° neka bolest«. Hipokoristici *mača* (Vuk) »1° pčela, 2° pčelina ljubica«, *mata* »matica« (Kosmet). Denominai *bezmatičiti se.* Na *-ina matičina* »histerija«. Od *mat-* još su izvedenice: na *-bk bèzmatak,* gen. *-tka* (Vuk) »košnica u kojoj nema matice«, na *-očina mătočina* f (Kosmet) »mirišljiva trava koju vole pčele i kojom se namirišu žene kad roj hvataju u košnicu«. Složenica *prvomatnik* m »loza četvrte godine na kojoj se pusti na rod *prva mat* (== *mati* »čokot od kojeg se uzimlju położnice«)«. Od *matica* stvara se ispuštanjem sufiksa *-ica mât mât* »uzvik kojim se vabe pčele u trnku (košnicu)« (Kosmet). V. još *maćuha, maćeha.* Riječ *matka* se govorila na Balkanu i u Panonskoj nizini. To dokazuju madž. *matka* i arb. *metke* »Bienenkönigin«, rum. *matcă* »Gebärmutter«. Kao religiozni termin Rumunji posudiše *Maică Domnului* »Bogorodica«. Od osnove *mater-* izvode se pridjevi na *-in materin,* poimeničen u ž. r. »histerija«, na *-stvo materinstvo* (Vuk), na *-ka materinka,* na *-ьn materan* (samo Stulić), na *-ski materskí* (upór. lit. *moteriškas),* danas općenito na *-inski matėtinskī* (svi leksikografi osim Vuka), poimeničenje na *-ica maternica* (Vuk) »1° Gebärmutter, 2° histerija (možda prevedenica od *matricalis)«,* odatle pridjev na *-jav materničav* »histeričan«, na *-njak mâter-(n)ičnjak* »biljka kamilica, matricaria«, ná *-njï mâternjï.* Deminutiv na *-ica materica* »1° Gebärmutter, uterus, 2° histerija«, s pridjevom na *-jav materičav* »1° histeričan, 2° pjegav«, na *-ca măterca* = na *-ka materka.* Brojni su augmentativi: na *-eskača materéskača* (Lika), na *-esina* (Lika) *materèsina* (također u značenju »histerija«), na *-eSina materèsina* (Stulić), na *-eždina materəždina.* Ako je *mati* i baltoslavenska riječ, ipak u baltičkoj grupi stoje semantičke varijacije, koje se ne nalaze u slavinama: tako lit. *mote* »supruga«, lit. *moša* (upór. gore glede sufiksa *majša)* »Schwester eines Mannes«, lot. *masa* »Schwester«, s čime se slaže arb. *motre* »Schwester«, znak da *mali* pripada općem djetinjem govoru, u kojem se korijen *ma-* mogao davati raznim članovima srodstva.

Lit.: ARj- 1, 270. 6, 524. 384. 385. 388. 390. 412. 448. 516. 521. 523. 525. 526. 528. Ribarić, *SDZb* 9, 166. *Elezović* 1, 381. 382. *MiklošičlM. SEW 2,* 8. 26. *Holub-Kopečný* 218. *Bruckner* 325. *Trautmann* 170. *WP* 2,229. *REW*[3] 5416. Jagić, *ASPh* 13, 629. Wijk, *ZSPh* 18, 32-25. *GM* 287-288. *Boisacq*[3] 635.

Matòkit (Vuk, Martić, planina u Hercegovini blizu mora i Ljubuškoga, brdo, Vrgorac) = *Motokit* (brdo blizu Velikog Grablja, Hvar), toponim od vlat. pridjevske sintagme

monte acuta (upor. *Ostrovica, Oštro brdo* u toponomastici hrvatskog podrijetla). Ista toponomastička sintagma dolazi na Mljetu: *Montokuc* (naziv brdskog grebena), sa *-c* mjesto dočetnog -f, koje predstavlja i u dalmate -romanskom pridjevu **acutius,* kao i Danteov pridjev *aguzzo,* od *aguzzare* < **acutiare.* Upada u oči zamjena й > *i* kao u *mūrus* > *mir,* po čemu se mora zaključiti da je *Motokit* vrlo star toponim i da je *o* < *ont* nastalo zacijelo asimilacijom prema *Mutogras* <- *montem grassum* kod Splita, prema čemu *Matokit* predstavlja disimilaciju u nenaglašenim slogovima; *o* mjesto *e / a* je pravilna zamjena. *Montokuc* na Mljetu je mlađa posudenica. Pridjev *acūtus* od *acuere* govori se samo u internacionalnom učenom *akutan* (~tea *bolest, kriza).*

Lit.: ARj 6, 531. Skok, *Slav.* 183. 210. 260. *DEI* 101.

mätor (Vuk, bug.), praslavenski pridjev, nije općenit u hrv.-srp., naročito je raširen u Bosni, »1° star, vremenit, 2° dolazi i u toponimiji u vezisatoponomastičkim imenicama«, *premator* »suviše mator«. U stcslav. *matorъ.* Upor. još *izmator* (narodna pjesma, 18. v.) nejasnog značenja i rus. značenje *materoj* »izvanredno velik, jak, čvrst«, koje je sekundarno (staro > čvrsto). Poimeničen na *-ьc* > *-ac matórac,* gen. *-órca* (Vuk) »nešto staro (životinja, vinograd)«, na *-ai mataras,* gen. *-aša* (Strizivojna) »pijetao«, na *-ica materica* (Suho Polje) »svinja«, na *-ka mâtõrka* »stara, starka«, na *-nica mãtornica* »kudjelja za sjeme«, na *-njăk mătornjăk* (Vuk) »1° star čovjek, 2° stara voda od koje se odvodi jaz«. Apstrakti na *-ina matorïna* (Vuk) »starost« = *màtorina* (od kol. značenja, Konavli) »proljetna vuna«, na *-ost* (jedna potvrda) *motorost* (o čokotu), na -iŕma *mateŕština* (Samobor) »staro korito potoka«. Denominal (inhoativ) na *-iti matarui, -im (o-, za-)* »starjeti« = stcslav. *matorěti.* Rumunji posudiše *matur* »star«. Taj slavizam dao je drugi semantički razvitak rum. pridjeva lat. podrijetla *matūrus* > *mătur* »morsch«, znak da se slavizam unakrstio s lat. pridjevom. Arbanasi imaju *matorik* m »Bewässerungsgraben«, koji stoji u vezi s *mătornjăk* značenja 2°. Ne postoji u baltičkoj grupi, a ni ostale ie. paralele nisu utvrđene. Berneker i drugi pomišljaju na vezu sa *mati,* gen. *matere,* lat. *materies, matūrus,* koje su postale internacionalne riječi *(matura, materija, materijalan, materijalizam, materijalist'),* sa ματις· μέγας (Hesih) (prema Peterssonu). Dočetak (sufiks ?) *-tor* u prijevoju je u rus. *materoj.* Nije vjerojatno da je od lat. *matūrus,* kako misle Romanski i Lottner. Ali došlo je do unakrštenja slavenske riječi u hrv.-srp. sa latinizmom, kako se vidi iz Habdelića *(zvrhu maturnoga i svetoga človeka,* govor je o sv. Josipu) i iz Glavinićeva apstraktūma na *-bstvo maturstvo* n »velika starost«. Riječ *matura* f »ispit zrelosti« je kod nas latinizam koji je došao preko njemačkoga.

Lit.: ARj 4, 232. 6, 532. 11, 602. *Miklošič* 184. *SEW 2, 25. Mladenov* 291. *Gorjajzv2№.* • *Trautmann* 171. *WP 2,* 230. *REW"* 5433. *GM* 263. *Romanski* 120. Petersson, *Vermischte Beiträge* (cf. *RSI* 8, 301. *IJb 4,* 214). *Fran filologiske foreningen i Lund* 4, 114 — 146 (cf. *JF* 3, 217). Jagić, *ASPh* 31, 551. Ilešić, *JF* 12, 160. ss. Lottner, *KZ 1,* 186.

tnatoroga f (Stulić) = *maioruga* (Stulić) »1° palica, batina, 2° termin kod stupanja sukna (Bosna)« = (a > o) *motoruga* (Vuk, Srijem, vodenički termin) »u kolu vodeničkom one motke za koje su pribijene lapačke«, upor. slov. *motoroga* »1° motovilo, palica u mlinskom kolu« = (sinkopa *o* i zamjena augmentativnog sufiksa *-uga* sa *-aga} matraga* (Vetranie) »batina, toljaga« = (zamjena tih augmentativnih sufiksa sa *-ak) matrak,* gen. *-aka* m (Lika, Dalmacija, Crna Gora) = *matrak* (Dalmacija[1]) »1° podugačka grana (Lika), 2° okrupan komad drveta« = *matrak* (Riječka nahija, Mrnavić) »debela toljaga« = *matrak* m (Crna Gora, metafora) »momče koje je za svašta nevaljalu«. Upor. tal. *'madarasse* »(pejorativ) seljak«. Denominal na *-ati matràkati, -ãm* impf. (Lika) ima metaforicko značenje »žurno ići (za čovjeka koji ima duge i tanke noge)«. Odatle na *-alo matràkalo* m (n) (Lika) prema f *matràkalica* = (sa promjenom sufiksa) *matrakača.* Deminutiv *matračić* (Lika). Augmentativ *matračina* f. Bolje se očuvalo prvobitno značenje denominala u prefiksalnoj složenici *izmatràkati, -ãm* »izbiti, izlupati, isprebijati«. Riječ *Mataràga* je u Crnoj Gori (Riječka nahija) naziv starosjedilaca (etnik), u Bosni (Banja Luka) toponim (zaselak), a prezime u Srbiji. Ovamo još *matròsina* m (Riječka nahija) »lijena Ijudurina«. U Istri i u slov. *modras,* gen. *-asa* »vipera ammodytes«, koje se poklapa sa tršć.-mlet. *madrasa* »isto« = *modrak* (Režija) < furl, *madrac* »Otter«. Kako se *modrak* shvaća kao naša izvedenica od pridjeva *modar,* nastade u Istri prevedenica *plavac* »serpens quidam«. Sve .su to naše izvedenice na *-uga, -aga, -ák,* od lat. *matăris,* dijelom dalmato-romanski leksički

relikti u slučajevima gdje je očuvan *a* u penultimi. Upor. furl, *matarusse* »bastone con capocchia«, tal. *mattarella.* Gubitak toga *a* možda je nastao slabljenjem kao u tal. *matterò,* sa *e* > ь. Značenje »zmija« nalazi se i u tal. *marasso* = *madarassá,* koje je također metafora zbog duljine te zmije i brzine njene. Upor. tal. *saettane.*

Lit.: ARj 4, 232. 6, 517. 533. 534. 7, 26. Medie, *GMBH* 42, 227-228. *REW*[3] 5402. *Pirana"* 581. Štrekelj, *DAW* 50, 39.

matovilec, gen. *-lea* (hrv.-kajk.) = *matovilăc,* gen. *-ílca* (ŽK) = *motovilec* (Belostenec) »jestiva biljka fedia olitoria«.

Lit.: ARj 6, 533. 7, 27.

matrapaz m (Kosmet) »preprodavač, pretrglija, koji po pazarima i panadurima vješto prodaje lošu robu«$_4$ Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. složenice *matrak- baz* »koji se igra štapom« > tur. *matrabaz* »pretrglija«, prvi dio sanskr. *mātrum,* gr. μέτρον i *mjera,* od ie. korijena **me-,* drugi je dio imperativ *baz* od *bayten* »igrati«, v. *džambaz")* iz trgovačke terminologije: bug. *matrapaz.*

Lit.: Elezović l, 393. *Mladenov* 291.

matrica m < njem. *Matrize,* tiskarski i administrativni termin, od lat. *matrix,* gen. *-cis.* Deminutiv odatle na nenaglašeni sufiks *-ula madrlgula* (Božava), preko mlet. *margola* = tal. *matrìcola.* Odatle s prefiksom *in- imatrikulirati, -ram* (internacionalno na *-irati* < njem. *-iererì),* apstraktum na *-adja imatrikulācija,* univerzitetski termin. Sve su lat. izvedenice od *mater,* gen. *-tris,* riječi ie. podrijetla. Složenice: *matr(f)monij* m (16. i 17. v.) »ženidba« pored *matrimonijo* m, pridjev *matrimonski* i na *-aus matrimonijalski,* iz crkveno-lat. jezika; apozitivna: tal. *madreselva,* furl. *maresèlve* > slov. *řemesel),* gen. *-sl]a* m »lonicera caprifolium«.

Lit.: ARj 6, 534. Cronia, *ID 6. Pleteršnik* l, 417. 537. Šturm, *CSJK* 6, 76. *REW** 5421.

màtrun, gen. *-Una* (Lika) = *matrûn* m (Krk, Dalmacija, *navfnûl ga matrûn)* »grč u želucu, kod muškaraca« prema f *matra* (Lika, *matra me mavrnula)* »1° ženska kolika, bol vu stumigu, 2° histerija« = (sa α > *o* u nenaglašenom položaju i *tr* > *dr) rnodrun,* gen. *-una* (ŽK) »kolika kod muškaraca« = *madrun* (čakavci, Istra) »morbus virorum uterinus« = *madron* (Krašić, slov.) prema *mãtornica* (ŽK, ŽU) »kolika kod žena«. Denominai na *-ati matrunati, -am* impf. (Lika) »trpjeti màtrun«. Tal. augmentativna izvedenica na *-one* > *-un* od *mater* (odnosi se na bolest maternice) > furl, *madron* = tosk. *madrone,* u retoromanskom *madernače·* »kolika«, u Engadinu *mel madrun* = *mal da padron* (Emilija).

Lit.: ARj 6, 533. 534. Skok, *ASPh* 33, 365. *Pleteršnik l,* 541. *REW*[3] 5406. *AR 4,* 246. Štrekelj, *ASPh* 14., 531. Šamšalović, *NVf 29,* 412. (cf. *IJb* 9, 221 -222). *Prati* 604.

matruna f (Srbija ?) »biljka acanthus longifolius« = rum. *matruna* (Banat) »Bärenklau«.

Lit.: ARj 6, 534. *Tiktin* 963. Šamšalović, *NVj 29,* 413.

mätuf = *mâtuv* (Bosna) = *matuf* pored *matüf* (Kosmet), indeklinabilni pridjev, »iz-. lapio, izvjetrio od starosti, bez pameti«. Denominal (inhoativ) na *-iti omatúviti, pomatúšiti* »pobudaliti od starosti«, *omatufèt, -ûfim* (Kosmet), *izmatüfijo, omatûfila,* rjeđe *omātùvijo, izmātuviše* (Cromica). Turcizam arapskog podrijetla (ar. *nuftuK)* iz terminologije običnog govora. Odatle po svoj prilici kao ironickí termin na *-ica matafovica* = na *-ača matufovača* »arapska azbuka za naš jezik, U-Bosni«.

Lit.: ARj 10, 664. *Elezović* l, 933. 2, 27. Skok, *Slávia* 15, 363., br. 479. Miletić, *SDZb* 9, 361. Pavlovic, *GISAN* l, 1-2, 168.

matulić m (Dalmacija, Lorini, Kolombatović) »riba apogon imberbis«. Prezime *Matulio* (Brač).

Lit.: ARj 6, 535.

matutina f (sklanja se jednom kao pridjev) »jutarnja služba«, crkveni latinizam, poimeničen ž. r. lat. pridjeva, *matutinus* »jutarnji«. Odatle pučka mlet., izvedenica na lat. *-ata* > stmlet. *-ada mentinjâda* f (Vrbnik, Krk,. Malínská, objekt uz *kantat* = *sóst* < *sopsti)* — *mantinjãda* (Karabaić, Malínská) »muzički komad koji nalići na uvertiru; svatovska pjesma u predvečerje svadbe pred nevjestinim dvorom sa sopelima, kad se poziva mlada na vjenčanje (kanta se starinskum notum)«. Govori se samo· na Krku. Pendant mu je istro-rom. *mantinada* (Vodnjan), sa umetnutim я pred dentalom, »mancia serenata«. Tal. *mattinata* »canto del mattino, davanti alla casa dell'innamorata«. U bolonjskom narječju ima pejorativno značenje *maitina* »Katzenmusik, die Witwen und alten Mädchen bei der Verheiratung gebracht wird«. Etimološku je značenje »jutarnja pjesma«, kao *v*

južno-fr. *aubade* (od *alba* »zora«), španj. *alborada, s* istim sufiksom, ali se na Krku i u Istri izgubila etimologijska veza sa lat. *matutinum* > tal. *mattino* »jutro«..

Lit.: ARj 6, 535. 602. *REW** 5434. *Prati* 637. *'Ive* 123.

mau = *mjâu* (Kosmet), onomatopeja kojom se oponaša glas mačke. Oformljen na *-koti maùkati, mauče* impf, *(iz-}* »ispuštati glas *mau* kao mačka«, pored varijanata *krmàukati — krnjàukati* (Vuk) prema pf. *mauknuti, màukne* (Vuk), *izmjaukati, izmjauče* (Lika), *iznjaukati, -če* (Stulić).

Lit.: ARj 4, 232. 244. 275. 6, 636. *Elezović 2,* 528. *Miklošič* 184. *SEW 2,* 27. *Bruckner* 330. *Mladenov* 313.

maura f (narodna pjesma) »pokrovac za konja«,

Lit.: ARj 6, 536. Šamšalović, *NVj* 29,411. si. (cf. *IJb 9,* 222).

mauške (sjeverna Dalmacija), prilog na *-kë* »slobodno i veselo (upor. ići: ~ ra')«.

Lit.: ARj 6, 537.

Mavar, gen. *-vra* m (14. v., Dubrovčani, 1491. u prvotisku glagoljskog brevijara, historijski spomenici), pridjev *Mavrov,* prezime *Mavrić* (Hrvatsko primorje) prema f *Mavra* (Novaković) = *Maver* (prezime) = *Maur* m (Kavanjin) = *Mauro* (Glavinić) = (talijanizam) *Moro,* prezime *Moravic* (14. v., Dubrovnik) prema f *Maura* (Kavanjin, latinizam). Hipokoristici: *Màuro* m (15. v.), na *-en Mavren* (Vuk), na *-ika Mavrika* (14. v.), na *-eta *Mavreta* prema prezimenu *Mavretić* = (sa *a > o) Movar,* gen. *-vra,* hipokoristik na *-sa Movreša.* Upor. toponim *Mavrijani* (Ulcinj, na desnoj strani od Valdanosa). Od lat. *maurus* < gr. μαύρος »taman«, lat. etnik *'Maurus* (od horonuna *Mauritania),* kao ime sveca koji se štovao u Apuliji i u Istri (patron Poreča). Dvoglas *au > av* upućuje na dalmato-romanski leksički ostatak. Taj se nalazi i u izvedenici na *-ovina mavrovina* f (Dalmacija) »vrsta vinove loze crna grožđa«. Ovamo ide možda na *-ica mavrica* f (Istra) pored *mamca* (Kastav: *mavrica večernja vedri, jutarnja dažjt)* »duga, iris, bozi pasāc (ŽK)« = *mâvrca* (Brkini, Istra) = slov. *măvra (božja* ~) pored *mavrica* »božji stol«. U slov. je također ime kravi, ovcama i kozama, ptici *picus manius.* Kolombatović ima *maur* m »riba coelopeltis lacertina«. Kavanjin ima i etnik-*Maurovlah* < gr. Μαυροβλάχος = *Nigři Latini* kod Dukljanina. Upor. arb. *mavri* f »unglücklich«. Talijanizmi sadrže dvije varijante: *au > o* i *au > o > u,* u etniku *Morovlah* m (Kožičić, Ljubiša), pridjev *morovlaŠki* (~a *zemlja),* prezime *Morovlašić.* Čist je talijanizam *Móriak,* gen. *-aka* m (Vuk) »Vlah sa suhe zemlje u Dalmaciji«, odatle Goetheov pridjev *morlakisch* za jezik *Hasanaginice.* Tal. *morlacco* postao je pridjev općeg značenja u Furlaniji *discors murlac j mor-,* odatle promjenom sufiksa *-äc* pejorativnim *-on* mlet. *murlòn* »sciocco« > slov. *mrlun* m »dumme, alberne, schwachsinnige Person«. *Mor* = *Moro* m »1° Crnac (etnik), 2° pridjev *mór* (indeklinabilan, Vuk) »tamnomodar«, 3° (Lika) crna boja, 4° *mora* (Istra) »crna ovca« = *mór* (Božava) »moro«. Odatle na *-eš moreš* m »ime jarcu« prema f *moreša* (Vuk, Grbalj) »ime kozi«, na *-ica* -monca (Trpańj) »1° crna ovca, 2° pseto (Poljica)$_3$ 3° crna smokva (Vrbnik), 4° mala minđuša (Pag)« = *màrcio* (Istra) »isto«. Na *-uša: morusa* »koza«. Hipokoristik na *-o moro* m (PoIjica) »pseto«. Na *-Uja manija* f (Lika) »ženska koja sukno ili pređu crno bojadiše«, od denominala *moriti, morim* impf, »crno bojadisati«. Odatle na *-ilo morilo* m (Lika) »stroj kojim se *morī«.* Na germ, sufiks *-isk* > tal. *-esco: moresak,* gen. *-ska* (Kašić) »isto što Mor« < tal. *moresco; moreška* f (Korčula) »igra mačevima ili u kolu« < mlet. *moresca,* ngr. μερέσκα »Gebärdespiel«, pridjev *moreški (moreška zemlja,* Marin Držić) *(e > i) moriški* (Hektorović) »maurski«. Na tal. *-eita* = vlat. *-ïtta mòreta* (Korčula) »krabulja, obrazina«. Ovamo idu još naše izvedenice, pridjevi na *-av j -ast morav* (narodna pjesma, Pirot, Srbija) = *mõrast* (Vuk, uz *musul, haljine, mahuta,* Veli otok) »isto što *mor,* tamno modar« = *morkast* (narodna pjesma, uz *dolama)* = *mõrast* (Božava) »bruno«, indeklinabilna složenica *mormeneviš,* uz *dolama* (v. *meneviş}.* Na *-anaç,* gen. *-anca moranac* m (narodna pjesma, Istra) »neka fina koža«. Upor. *marocchino* od *Marocco.* Ovamo ide i mlet. lično ime *Morosini* < *Maurocenus,* odatle naš glagol *morozinat* »udariti koga iznenada s boka (glagol nastao 1930, kada je tal. brod *Morosini* udario na brod *Karadorđe).* Složenica *morodželso (arbuo od* <—). Sa *au* > tal. *o > u mur* m (južnomoravsko narječje) »pas« prema f *mura* »1° pas, 2° koza (Bastaji, Slavonija)«, na *-ica murica* f »ovca (Bastaji, Daruvar)«, na *-ko můrko* m »1° pas, 2° vô (Bruvno)«. Na madž. *-ó > -ov murov* (Kurelac) »pas«. Tur. *-ca: murdža* f (Leskovac, Srbija) »ime

psa«. Etnik *Murlak* (15. v.: *Vlaši al Murlakf).* Ta varijanta nalazi se i u slov.: na *-če,* gen. *-četa mȑrce* »ein schwarzes Tier«, pridjev na *-ьn* > *-en muren,* na *-ava murava* (Kranjska Gora) »Rasenplatz«, *murava* (Gorensko) »Raygras«, *murăvica* »junges Gras«, *muravka* pored *moravka* »arnica montana«, itd.

Lit.: ARj 6, 7. 10. 22. 538. 537. 539. 927. 928. 7, 1. 3. 4. 8. 10. 12. 13. 16. 157. 160. 161. 8, 10. 13. *Pleteršnik* 1, 602. 619. 557. Stefanie, *Rad* 285, 91. Cronia, *ID 6,* 115. Ribarić, *SDZb* 9, 133. Polenaković, *NJ* 4, 216. Jireček, *Romanen 2,* 46. *Miklošič* 185. *SEW* 2, 28. Matzenauer, *LF* 10, 332. Strekelj, *DAW* 50, 40. *ASPh 12,* 462. Šamšalović, *NVj* 29, 417. Korsch, *ASPh* 9, 656. *Pirana*[2] 632. Maver, *Studia L. Spitzer* (1958), 327-330.

mavi (Vuk, narodna pjesma) = *mavi* (Kosmet), indeklinabilni pridjev, »plav, modar«, zamjenom dočetka -í našim pridjevskim sufiksom *-en* (prema *crven, šaren, zelen)* pridjev ulazi u sistem naših pridjeva *màven,* f *mavèna,* proširuje se sa *-kast mavenkast* (prema *plavkast, modrikasť)* pored *mavijast.* Odatle *máva* f Srbija) »plava boja«. Na *-as mavijaš* »golub plavog perja« prema f na *-ulja mavulja* »golubica plavog perja«. Na *-ilo màvilo* (Sarajevo, okolica) »plava vuna za čarape«. Složenica *mavi-pìruz* m (Vuk) »plavi tirkiz«. Denominal (inhoativ) na *-iti moviti se, -vi (po-)* impf, »plaviti se«, *izmãvêt se* (Kosmet, subjekt *cova).* Usp. i *nami.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mavi)* iz terminologije boja: bug., arb. *mavi,* ngr. μαβές. Ovamo ne ide *mavez* m (Vuk, Srijem) »pamuk osobite boje« = *mãvez* (Bosanska Krajina) »crveni musulim za opervaženje bošče«, sa denominálom *mãveziti* (Bosanska Krajina). U Lici je *măvez* »crveni pamuk koji se u ŽK zove *timtlk«.* Ne zna se da li je ista riječ *ma/es,* gen. *mafêsa* (Kosmet) »šamija kojom žene povezuju glavu«, koju Elezović izvodi iz ar. *mahfez,* od ar. korijena *hyfs.* Miklošič i Korsch stavljaju *mavez* u leksikologijsku porodicu od *mavi.*

Lit.: ARj 6, 537. 538. 539. *Elezović* 1, 225. 933. Skok, *Slávia* 15, 362., br. 460. *Miklošič* 185. *SEW* 2, 27. *GM* 264.

mavis m (Vuk, Vojvodina) = *majviš* (Banat) »jelo od tijesta, ono što se u gradovima zove Schneeballen«. Možda je ista riječ *marvis* »kolači šake, koji otmeniji ljudi zovu *marvis,* u Srbiji *sušanj«.* Od *maviš* izvedenica je· na *-njak mavišnjak* (Vuk) »kolutić koji služi za siječenje tijesta kad se pravi *maviš«.* Prema Elezoviću turcizam arapskog podrijetla ar. *ma fihi šej* »nema, nestao, dat će bog« > tur. narodski *mafiş,* »vrst kolača lakih, kao da nema u njima ništa (prave se od tijesta s jajima)«, u Vučitrnu uzvik *maf'iš* »nema više« (kad hoće da oponašaju Anadole i Arape).

Lit.: ARj 6, 396. 483. 538. *Elezović* 1, 933.

mazar[1] m »molba« (objekt uz *prinijeti, pisati, učiniti).* Denominal na *-iti mazariti.* Turcizam arapskog podrijetla (ar. *ma ʿhzar)* iz službene (uredske) terminologije.

Lit.: ARj 6, 540-541. *Školjić** 449.

mazar[2] m (Vrbnik) »divlja raca, us, colymbus arcticus« pored tal. deminutiva na *-ino* < lat. *-inus mazarin* (Krk) = *mazurin,* (Vrbnik) »isto, vrst guske«. Od furl, *mazar, mazorin* — *mazurin* »la più comune e pregiata anatra selvatica di passo e stazionaria«.

Lit.: ARj 6, 541. *Pirona** 584. Hirtz, *Aves* 273-274.

mazati, *-zem* impf. (Vuk) *(iz-, na-, o-, ob-, po-, pre-, raz-, s-, za-),* sveslav. i praslav., »1° ungere i 2° u raznim metaforama« prema pf. *maznuti, -ēm* (Vuk) »udariti«, iterativ na *-tvati -mazivati, -mazujem,* samo s prefiksima, na *-ovati -mazuvati* (hrv.-kajk.) = *-mazovat* (Kosmet), također samo s prefiksima, na *-iti* (i sa hipokorističkim akcentom) *maziti, mazim* impf. (Vuk) *(iz-, s-, raž-)* »1° hätscheln, 2° gladiti, glačati (Kosmet)«, iterativ *razmazivati, razmazujem,* deminutiv na *-kati mačkati se, mâckãm (c* iz s < *z* pred suglasnikom) »prljati se, gnusiti se« *(iz-),* odatle *pomàcat, -can* (Šibenik) »očistiti pjat rukom«, na *-oliti mazoliti, -im* (Ston) »milovati, maziti dijete, ulagivati se komu«. Pridjevi na *-ьn mazan* »razmažen« = *mazan* (Kosmet) »gladak (opreka: hrapav)«, poimeničen na *-ik măznîk* m (Kosmet) »1° čovjek iz koristoljublja Ijubezan«, prema f na *-ica maznica* (Kosmet) »2° mazna ženska (Šaptinovci)«, na *-jak mažnjak* m (sjeverna Dalmacija) »ono iz čega se puška maže«, apstraktum na *-ina maznina* (Timok) »mast«, složenica *maznoglavka* (Srbija) »(šaljivo) subota«, na *-ljiv mažljiv* »onaj koji mazi«. Postverbali *maz* m, f, u složenici od sintagme *kolomaz,* hipokoristik *maza* f (Vuk), *razmaza* f »čeljade koje laska«. Na *-alo* m *mazalo* »1° rdav slikar, 2° koji rasteže besjede (Poljica)«, f *mazalica* (Vuk) »1° sudić za mazanje, 2° za masne krpe kod hajduka, 3° ono iz čega se puška maže«. Na *-arać* < *-ar* + *-ać mazarać*

m (Stulić) »1° čovjek koji se maže da bude ljepši, gizdelin, 2° prezime (dubrovačko)«. Na *-lin mázlin* »ime psu«. Apstraktum na *-nja mažnja* »maženje«. Na *-una mazuna* (Bastaji, Daruvar) = *màzwa* (Orahovica) »1° ime .krmači, 2° prezime«. Na *-otina: razmazotina* (Kosmet). Na *-uška mazuška* »austrijski lonac« < madž. *mazos* »gledeisan, namazan«, sa deminutivom *mazuščica* (Vuk). Imperativna složenica *mažimed* (Poljica) »čovjek koji slatko govori«. Madžari posudiše *maz* »Glasur«, *mázolni, mazos,* Rumunji *mînji* (sa umetnutim *n* pred *z),* apstrakta odatle na *-eiь > -eală mînjală* »Anstrich« = *mînjitură,* pored *mîzgali* (unakrštenje sa *mezga)* i *mînzali* (od part. perf. aktiva *mazali)* te crkveni izraz *pomăznire.* Konzonant *z* je nastao od ie. palatala *ğ,* ie. **mağ-* »gnječiti«. Od baltičkih paralela samo lit. *i\-mu\et* »durchprügeln, überlisten, anschmieren«, gr. μάγειρος »kuhar« > *mađir,* odatle unakrštenjem sa *jeđup < aegyptius mađupac;* μαγίς »geknetete Masse«, μάξα »Teig aus Grützenmehl« > lat. *massa,* riječ koja je postala internacionalna, i danas živa: pridjev *masivan, masovan, omasoviti;* iz keltskih narječja bret. *meza* »mijesiti«, arm. *máčaním* »ankleben«. Taj ie. korijen označivao je osnovnu radnju primitivne kulture, radnju prstima sa glinom, tijestom itd., odatle i njem. *machen,* engi. *make, made.* V. *mast* i *maslo.*

Lit.: ARj 4, 231. 232. 6, 541. 539. 540. 345. 545. 8, 409. *Elezović* 1, 192. 379. 2, 163. 244. *Miklošič* 185. *SEW 2,* 23. *Holub-Kopečný* 218-219. *Bruckner* 326. *Mladenov* 285. *Slávia* 7, 743. *IF* 17, 148. *WuS* 12, 59. *Trautmann* 173. *WP* 2, 226. *Gorjajev* 200. Endzelin, *KZ 44,* 66. Sperber, *WuS 6,* 14-58 (cf. *IJb* 3, 160). Scheftelowitz, *KZ* 54, 243. 248. Oštir, *WuS* 4, 214-215. Meringer, *IF* 17, 147. (cf. Sperber, *WuS* 6, 37). Meillet, *MSLP* 19, 122-123. 174-177 (cf. *IJb* 4, 72). *Lewy,ZSPh ì,* 416. *Boisacq*[3] 596-597. 601.

mazbata f = *mazbata* (Bosna, Maretićev akcenat) »akt, dopis« = *mazbata* pored *mazbata* (Kosmet). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mazbata) iz* administrativne terminologije: bug. *mazbata.*

Lit.; ARj 6, 542. *Elezović* 1, 379. *Mladenov* 286.

mazđa f stara riječ potisnuta od »sinonima: plata, plaća«, ie., praslav., u novije vrijeme "unijeta u književni jezik kao vojnički termin za *Löhnung* u austrougarskoj vojsci, slov. *mezda,* bug. *măzda.* Odatle na *-nik maz(d)nik <(14.* v., Vatikanski molitvenik) »osvetnik, ultor«, denominal na *-iti odmazditi* »osvetiti«. Prvi vokal *a* je nastao od palatalnog poluvokala ь. Rumunji posudiše *măzdă.* Ne postoji u baltičkoj grupi. Od ie. jezika u sanskr. *mīdha* »Kampfpreis, Wette, Kampf«, awesta *miždа* »plaća«, gr. μισ&óς »isto«, got. *mizdo,* nvnjem. *Miete.* Značajno je da je nperz. *mužd(a)* »plata«, koja je u prasrodstvu s ovim refleksima, došla kao balkanski turcizam u naš jezik, i to kao turski apstraktum na *-luk: muştuluk* m »plata za dobru vijest«, odatle na *-dzija muštulugdžija = -kčija,* bug. *mjttžde* »dar za dobra vijest«.

Lit.: ARj 6, 542. 7, 176. *Djela JAZU* 3b 5. *Miklošič* 210. *Mladenov* 309. *Trautmann* 188. *WP2,* 301. Bruckner, *ASPh* 11, 136. Hamm, *KZ* .67, 121. Hirt, *PBB* 23, 335. Meillet. *MSLP* 21, 111. *(IJb* 8, 27). *Boisacq** 640. Walde, *KZ* 34, 461-536. (cf. *AnzIF* 8, 126). Nehring, *IF* 4, 398. Pedersen, *IF 5, 72.* Helten, *IF* 23, 99. Johansson, *IF 2,* 33., bilj. 19, 133. 139.

mazgal m (Vuk) — *mazgala* (Kosmet) = *mazgala* n »puškarnica, otvor, razvaljeno mjesto«. Balkanski turcizam (tur. *mazgal)* iz vojničke terminologije: rum. *mazgal,* bug. *mazgal* pored *mazgal,* arb. *madzgallë.*

Ut.: ARj 6, 543. *Elezović l,* 379. *JF* 14, 205. *GM* 252. *SEW 2,* 28. Matzenauer, *LF* 10, 65.

màzija f (Vuk) »1° nado, čelik, 2° neka vrst božjeg suda (Srbija) u kojem kradljivac vadi usijanu maziju (ako se opeče, znak je da je ukrao, ako ne, nije ukrao)«. Nalazi se još u arb. *mazi* »Stahl«. Ne nalazi se ni u jednom drugom balkanskom jeziku. Prema *-ija* činilo bi se da je turcizam. Možda je preobrnuto *masad* (v.), prema. fr. *mazée* »fino obrađeno gvožde«, s glagolom *mazer»* fino • obrađivati gvožde«. Ovamo i *mazija* f (Srbija) = *mazija* (Kosmet) »šiška koju upotrebljavaju žene kad vrane kosu«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *mazı)* iz oblasti botanike: bug. *mazija* »šišarka od čempresa«, arb. *mazi* »Gallapfelschminke«.

Lit.: ARj 6, 544. *GM* 264. *Lokotsch* 1431. *Elezović* 1, 379. *Mladenov* 286.

mázul = *mázol* (sjeverna Dalmacija), prilog, »uzalud«. Možda stoji u vezi s *mázul* m (16. v.) »kmet, nevoljnik, veliki siromah« = madž. *mazúr* »težak nevoljnik, koji mučno rabota« = *măzul* m i pridjev »otpušten, otpušten činovnik«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *ma*[c]*zul* imenica i pridjev *ma*[c]*slin* »iz službe

otpušten«). Prilog je možda nastao iz sintagme: *radi (kao) mazul* »kao otpušten činovnik, radnik > badava«. Nije jasno ide li ovamo *mazul* m (Dalmatinska Zagora) »najzadnje jelo od riže i mlijeka na gozbi«.

Lit.: ARj 6,545. Lopašić, *Urbari* 31. Isti, *Sporn,* 1, 79. 213. *Mažuranić* 638. *Elezović* 1, 380.

maža, gen. *maži* f (Istra, hrv.-kajk, Belostenec, Bella, Kavanjin) »saccus (u Belostenca i Barakovića »tovar, voz«)« = *maža* f (Vuk, Vojvodina) = *maža* (Hercegovina, Imotski) = slov. *maža* »1° vreća vunena, 2° centa ili 100 funti«. Deminutiv na *-ica mažica* (Lika, Krk) »isto«. Augmentativ na *-ina mažina* (Vrbnik) »velika vreća (za ugljen)«. Nalazi se i u madž. *mázsa* »centa«. Prema Mažuraniću potječe od gr. μάζα = lat. *massa,* što nije uvjerljivo. Možda je u vezi sa njem. *Metze,* stvnjem. *mutti* < lat. *modius,* ako je *a* nastao unakrštenjem s *Mass* ili ako je *o* > *ъ* ili *e* > *ь*. Glede *modius* unakršteno sa *médius* upór. *mežarõla* (v.) i *mezana* = *mazana* < *mediana,* odakle je *maža* također moglo nastati odbacivanjem sufiksa.

Lit.: ARj 6, 546. 547. *Miklošič* 185. *SEW 2,* 28. *Mažuranić* 639. *Pleteršnik* 1, 558. *REW*[3] 5396. Ribarić, *SDZb 9,* 166-Bruckner, *KZ* 48, 193.

mazinin m (Pag, Korčula) = (haplologija) *mažrn* (Božava) = *mašin,* gen. *-ina* (Žrnovo) »mlinac za prženu kavu«. Od tal. deminutiva na *-ino* < lat. *-ínus macinino,* od *màcina* »žrvanj« < lat. *machina* < dor. μαχανά, at. μηχανή, odatle internacionalno *mehanika* (i sa lat. čitanjem χ > *k),* na *-jar mehaničar,* pridjev *mehanički, mehanijski, makina* (Dubrovnik, Cavtat) = *măkinja* (Šibenik) »1° šivaći stroj, 2° stroj za meso, orahe i itd.«. Upor. staru arb. posuđenicu *mokërë,* grecizam iz balkanskog latiniteta pored moderne *maqinë.*

Lit.: Cronia, *ID 6. REW*[3] 5205. *GM* 285. *DEI* 2300.

-me[1], okamenjen (mrtav) sufiks sr. r., ie., baltoslav., sveslav. i praslav. *-me,* za tvorenje apstrakta od glagolskih osnova: *vrijeme,* gen. *vremena, breme,* gen. *bremena* itd. Upór. lat. *-men, -mentum,* živ u romanskim jezicima.

Lit.: Vandrák 1, 660-661.

me[2], ie. akuzativ sing, zamjenice za 1. lice, enklitika; *e* je nastao iz palatalnog nazala: stcslav. *me_* < ie. **mem* = sanskr. *mam.* Osnova se nalazi u sveslav., baltoslav. i praslav. dativu sing, *mi* < ie. **moi* i u ie., baltoslav. i praslav. gen. sing, *mene,* lit. *mane* = avesta *mana.* Služi i za dativ sing, u narječjima (ŽK). V. *moj, mène.*

Lit.: Vandrák 2, 70-73. *Leskien* 360—364. *WP 2,* 236.

mecenat, gen. *-ata* m = *mecéna,* gen. *-e* m. Od ličnog rimskog imena *Maecenas,* gen. *-atis,* prijatelja Augustova, protektora pjesnika i učenjaka (prvi oblik prema lat. kosom padežu, drugi prema lat. nominativu, internacionalno značenje) »pomagač književnosti i umjetnosti«, tal. *mecenate.*

Lit.: ARj 6, 547.

meccsen m (Šulek) »drvo pinus larix« = slov. *mecesen* = *macésen* pored *maceselj* i *macès* = *mecès.* Riječ je samo hrv.-kajk. i slov. Glede *ma-* upor. *makién* pored *klen* (v.). Kako se radi o drvetu *larix,* koje je zastupljeno posuđenicom *ariš* (v.), može biti, kao *cer,* predslavenska ili predrimska riječ. Nije isto što rum. *mesteacăn* < *masticinus.*

Lit.: ARj 6, 548. *SEW 2,* 1.

meč m (Slavonija) »crepić ili posudica lončarska kao lampica«. Od madž. *mécs* »isto«.-

Lit.: ARj 6, 548.

mečac, gen. *-oca* m (Stulić) »mali ili mladi medvjed« prema f *mečka* »medvjedica«, na. *-zk* m prema f *-ъЂa* m *mečak,* gen. *mečka* prema f *mečka* »1° isto, 2° (f) gvozdeni prijeklad na ognjištu (Kosmet)«, na *-e meče* n (Vuk, stclav., bug., rus.) »mlado od medvjeda«; deminutivi na *-ič mečić,* »mali medvjed«, na *-ica mečkica.* Upor. lit. *meška* »Bär« < rus. *méčka.* Pridjevi na *-ji mečji,* vrlo čest u terminologiji bilja i toponomastici, na *-in mečkin.* Na *-ar mečkar* (Kosmet, također prezime, upor. bug. *Mečkarov)* prema *mečkarka* f »koji vodi medvjeda«. Na *-o mečko* »ime psa«. Složenica *mečkostup* (Srbija, Leskovac) »vrsta rdava konja (prvobitno zacijelo pridjev »koji stupa kao mečka«)«. Arbanasi posudiše *meçkë* f. Može biti i hipokoristik od *medvjed* (v.), zbog toga što nije potvrđen hipokoristik *meča.* Bit će od onomatopeje oformljene u glagolu *mekati* (v.).

Lit.: ARj 6, 549. 551. *Elezović* 1, 402. Budimir, *JF* 15, 159. *Miklošič* 185. *SEW 2,* 30. Matzenauer, *LF* 10, 65-66. Fraenkel, *IF* 41, 403. Scheftelowitz, *KZ* 56, 198. Bruckner, *KZ* 43, 307-308.

mečak m (gen. nepoznat, Dalmacija, Kolombatović) »ptica muscicapa grisola«.

Lit.: ARj 6, 549.

mečet m (Vuk, Gorski vijenac) = *meat* (Vuk) = *mošeja* f = *Măzgit* (polje i selo usred Grecanice, uz turbe Muratovo) »1° džamija, 2° toponim (Lika, Krbava)« — *mašet* = *mečit* »odličan grobni znak, stećak«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *masǵid* »mjesto za klanjanje«, složenica od prefiksa *ma-,* koji znači mjesto, i glagola *sagādā* »baciti se na koljena« > tur. izgovor *mesced, -id)* iz terminologije islama: rum. *mecet,* bug. *mečét* pored *mečit,* ngr. μασγίδιον, μαγίσδιον, μετζιδιον, μεντζίτι; dok je *mošeja* došlo preko njem. *Moschee,* a ovo preko fr. *mosquée* ili tal. *moschea.*

Lit.: ARj 6, 549. 550. Ćorović, LMS 78, 92. (cf. *Slama 6,* 727). *Miklošič* 186. *SEW 2,* 29. *Lokotsch* 1435. Matzenauer, *LF* 10, 65.

mećara f (muslimanska narodna pjesma) = *mećare* n (Kosmet) »1° továrni konj, 2° (metafora) sluga«. Na *-džija mećaredžija* m »kiridžija, komordžija, koji vrši prijenos robe«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *meqari* > tur. *mekiare)* iz terminologije transporta: bug. *mekeré.*

Lit.: ARj 6, 552. *Elezović* 1, 402. 2, 529. *Mladenov* 293.

mećik, gen. *-ika* m (Kosmet) »čun na razboju, sovalka«. Balkanski turcizam (tur. *mekik)* iz tkalačke terminologije: bug. *mekik,* arb. *miqik* »Weberschiffchen«.

Lit.: Elezović 1, 402. *GM* 278.

mêd, gen. *mèda* m (Vuk, Kosmet, ŽK, danas imenica po deklinaciji *o,* u starije doba po deklinaciji *u,* u stcslav. po *u* i po *o),* ie., baltoslav., sveslav. i praslav., »1° mel, sok, 2° (metafora) ljepljiva materija na bilju (Kosmet)«. Izvedenice su od obih osnova. Od *med-* su naročito brojne: pridjevi na *-ьn medan* (Vuk, Kosmet), *medna rusa* (Vetranie) = na *-nji medna* > *menja* = *mednja žučica* (Bella, Šulek) »biljka cassia poetica«, poimeničen na *-ka medanka* »kruška«, na *-ik mèdnlk,* gen. *-ika* »l ° kruška, 2° organ za sakupljanje meda, 3° biljka, 4° toponim«, na *-iça mèdnica* (Vuk) »1° slatka kruška, 2° fučija za med«, na *-jača mednjača* (Bastaji, Daruvar) »šljiva«, na *-jak mednjak* »kruška«; na *-ar Mednar* (14. v., prezime); na *-en meden* (16. v., Vuk, Kosmet, ŽK), poimeničen na *-ica medenica* »1° biljka asperula longiflora, 2° napitak, 3° kolač«, na *-ik medenih,* na *-ika medenika* »1° biljka, 2° šljiva«, na *-ka mèdenka* / *-njka* »1° biljka, 2° krava, 3° kruška, 4° ime što ga daje mlada mlađem ženskom«, na *-jača medenjača* »1° jabuka, kruška, šljiva, 2° ploška sa zaslađenom rakijom«, na *-jak medenjak,* gen. *-âka* »kolač«, na *-ast mêdast,* na *-ov* samo *medová* »ime kravi«, poimeničen na *-ьc medovac,* gen. *-vca* = na *-ina medovina* (Kosmet) »šerbet«, na *-ica medovica* (Stulić) »medica«, na *-ovan medován* »medan«, na *-ovit medovit* (Stulić). Deminutivi na *-ьc* > *-äc medac* »vo«, na *-ъk medak* »biljka«, na *-ica mèdica* (Vuk, Belostenec), odatle na *-jar medicar,* na *-ii medic* (Brač) »1° uš coccus ficus, 2° biljka koja se može jesti, 3° bolest u bilju«, na *-ava medava* (Lika) »krava«, na *-eša medeša* (Lika) »koza«, na *-oša mēdoša* »koza žućkaste dlake«. Na *-Ija -Ijika: medljika* »medna rosa, bastra, Mehltau«, odatle na *-ar medljikar* »uš od koje postaje medljika«, s pridjevom *medijan* (Srbija) »medljikom obilan«, *medijana rosa* »medljika«. Na *-ar mèdar,* gen. *-ara* (Vuk) »1° čovjek koji radi medom, 2° lepir acherontia atropos«,, s pridjevom na *-ski medarski,* na *-ьc medarac,* gen. *-área,* na *-nica mèdarnìca* (Vuk), na *-ka mèdarka* »kruška«. Na *-ulja medulja* (Vuk, Lika, Turska Hrvatska) »krava«, deminutiv *medu-Ijica.* Sa sufiksom stvorena je leksikologijska porodica. Na *-ūn medūn,* gen. *-una* (Vuk) »1° kruška, 2° sok « = *medun,* gen. *-una* (Istra) »različiti ušenci«, *medunac* »biljka«, *medûnak,* gen. *-nka* (Kosmet) »slatka kruška«, pridjev *medunast* (~4 *šljiva), medunica* »biljka«, *medunika* »1° jatịuka, kruška, 2° biljka«, *meduňka* »kruška« = *medunjika* »slatka kruška«, neologizam *medunin* (Šulek) »melisin«, *medunjak,* gen. *-njka.* Na *-ur medur* »1° medovina, medica, 2° (hrv.-kajk.) prezime«, *medurika* (Brač) »ostatak meda od rastopljene voštinĕ«. Na *-uška meduška* (Dalmacija, Kolombatović) »ptica«. Složenice: *medòkradica, medolješka* = *medoljuska* »jagoda«, *medotočan, medoustan.* Denominal na *-iti* (faktitiv) *mediti, -im* (Vuk, Srbija) (o- *se)* »zasladiti medom«, na *-ljati omedljati, -am* »obliti medom«. Izvedenice od osnove *medv-* nisu ni izdaleka toliko brojne, znak da su to arhaizmi: *meava* f (Brač) »vinova loza bijela grožđa«, na *-ača medvača* (Lika?) »slatka kruška zrela oko sv. Ilije«. Pridjevi na *-ьn* stcslav. *mea ьnъ,* potvrđen samo u apstraktumu *medvanstvo* (14. v., glagoljski rukopis) i u pridjevu odatle *medvanstven,* na *-en* (kajkavski i čakavski, prezime) *medvén*

»meden«, poimeničen *medvenika* (Zagreb)»krušk«, na *-jak Medvenjak* (toponim u Hrvatskoj, Donja Kupčina), na *-jača* (toponim). Na *-ar medvar* (14. v.) = *medovar* (14. v.) »medicar«. V. *medvjed.* Riječ *med* je kulturna riječ, koju posudiše Rumunji *mied* (dvoglas *ie* potječe od unakrštenja s domaćom riječi lat. podrijetla *miere)* = *mid* = *nyid* »Met« i Novogrci μεδοβίνα/μοδ-. Kod Arbanasa prema Gustavu Meyeru išlo bi ovamo *milingrë* »Krätze der Blätter« < *medljika,* što nije izvjesno. Upór. gr. μέλερη. Med, koji prave pčele, ide u najosnovniju kulturu zasladivanja i napitka. Zbog toga se nalazi u mnogim ie. jezicima. Ie. je korijen *^medhu-,* koji se nalazi u sanskrtu, awesti, keltskim narječjima, njem. *Met* »medovina«, gr. μέθυ, u baltičkoj grupi lit. = lot. *medus,* stprus. *meddő.* Upór. fin. *mete,* madž. *méz* i stkin. rai »med«.

Lit.: ARj 6, 553. 565. 8, 890. *Mazurami* 610. *Elezović* 1, 395. *Miklošič* 186. *SEW 2,* 31. *Holub-Kopečný* 219. *Bruckner* 338. *Trautmann* 173. *WP 2,* 261. *Mladenov 292.Gorjajev* 204. Stokes, *KZ* 37, 259. *GM* 279. *Boisacq** 619. Conrady, *Leipzige Ber.* 77, 3. (cf. *IJb.* 11, 108. 11-13. 32.). Wessely, *Wochenschrift f. klasš. Phil.* 33, 908-910. (cf. *IJb 5,* 130). *Tiktin* 974.

medalja f (17. v.) = *medalja* (Božava, Rab) pored *medalja* (ŽK). Deminutiv na *-ica mèdaljica,* na fr. deminutivni sufiks *medaljon,* gen. *-ona* m (Istra). S izmjenom dočetka *-alja* našim sufiksom *medulja* (Vuk, Sinj), deminutiv *meduljica* (narodna pjesma), *-unica medunica* (narodna pjesma muslimanska). Radna imenica na *-ar medaljar.* Slov. (asimilacija *e - a > a - a) madaja* pored deminutiva *madajca.* Evropski francuzizam ili talijanizam: tal. *medaglia,* njem. < fr. *médaille,* neodređenog lat. podrijetla, pridjev od *metallum* ili *medialis* (se. *denarius),* prvobitno u značenju novca. Internacionalni grecizam μέταλλον > lat. *metallum* > *metal,* gen *-dla* (15. v., Maretićev akcenat) = *mitai.* Grčki pridjev na -ικός μεταλλικός > *metalik* (Kosovo) »novac od 5 para« preko tur. *metalik* < ngr. μεταλλίκι. Internacionalna složenica *metalurgija* od μεταλλουργέω.

Lit.: ARj 6, 564. 565. 775. Kušar, *Rad* 118, 16. Cronia, *W* 6. Šturm, *ČSjfK 6,* 77. *REW*[3] 5451. Vasmer, *GL* 97.

medet (Vuk) = *medet* (Kosmet) = *medei* (Dubrovčanin A. Sasin, -í > *-í* kao u *Velebíc* za *Velebit, tapić* < *tapetum, gurdie* < lat. *gurgite)* »uzvik: u pomoć, avaj, aman«. Oformljen na *-nu-ti medéknuti, medēknēm* pf. (Vuk, sa *tn* > *kn* kao u *Knin* < *Tenenum),* odatle impf, *medékati, medēčēm* (Reljković, Pavlinović) »vikati medet«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *meded* »pomoć«) iz terminologije običnog govora: arb., ngr. *medet.*

Lit. : ARj 6,559. 557. *Elezović* 1, 396. *GM* 268.

mëdig m (Vuk, Perast, jugozapadni krajevi) »liječnik, Ijekar« prema f *.medigovica* (Istra) »žena liječnikova«, bokeljsko prezime *Medigović* (prema mlet. *medego)* = (latinizam) *medik* (narodna pjesma) < lat. *medicus,* odatle prema *Ijekar, vidar: medikar* (narodna pjer.ma). Poimeničen lat. pridjev ž. r. na *-ina meaecina* f (Slavonija, Obradović, polulatinizam) = (čist latinizam) *medicina,* pridjev *medicinski* = (učena riječ prema tal. izgovoru) *medicina* = (prema mlet. izgovoru) *medižina* (Crna Gora) = odatle zamjenom sufiksa *-ija* mjesto *-ina* (prema slov. *recnija* < njem. *Arznei) medežija* f (Istra) = *medižija* f (Istra) = slov. *medežija* = *midižina* (Režija) < furl, *medisine.* Slov. *mèdgat, -am* impf. (Notranjsko) < *medicare.*

Lit.: ARj 6, 557. 559. 560. Stürm, *ČSJK* 6, 52. *REW*[3] 5457. 5458.

medija, dolazi u narodnim pjesmama u tri različita značenja: kao ime mjesta ili zemlje, u Vukovoj: *kad ustane kuka i motika, biće Turkom po Mediji muka',* u Petranovićevoj: *iz kapije grada izlazi* 50 *delija,* 30 *medija* (= *iz Medine odže i vaizi),* 12 *kadija i* 32 *barjaktara,* dok u Vukovoj kao da znači »hodočašće (hadžiluk) u Medinu«: г *mi ćemo za mediju platiti.* Izgleda da u prvom primjeru znači »zemlja u kojoj se vrši hadžiluk u Medinu«. S tim se mogu složiti i ostala dva. Dočetak *-ina* zamijenjen je sa *-ija,* kojom se obično svršuju turcizmi.

Lit.: ARj 6, 560.

meditácion, gen. *-oni* f (Kašić), apstraktum na lat. *-alio,* gen. *-onis* prema tal. *meditazione,* prema *meditati, -am* (Kašić) < lat. *meditari, meditația.* Danas općenito: *meditacija, meditirati*

Lit.: ARj 6, 561.

medresa f (općenito u BiH) = *medrêza* (Kosmet) = *medreze,* gen. *-eta* n »muslimanska vjerska škola«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *medrese* »predavaonica«) iz oblasti islama.

Lit.: ARj 6, 564. *Elezović* 1, 396. *JF* 14, 215-216.

medvjed m (Vuk) = (ekavski i hrv.-kajk., Istra, slov.) *medvěd* = (ikavski) *medv'it,* gen. *-ida* (ŽK), ie., sveslav. i praslav. složenica od osnove po deklinaciji *u medv-* (v. *med)* i *jed-,* postverbala od *jesti* (v.); u štokavskim narječjima mjesto osnove *medv-* dolazi *med-međed,* prema f na *-ica medvjedica* »\° ursus, 2° (metafora) Feuerbock«. Pridjevi na *~ov mèdvjedov,* poimeničen na *-ina medvjedovina* »koža«, na *-ji medvjedi,* vrlo čest u toponomastici *Medeđa* (Bosna) = *Medida* (dva muslimanska sela blizu Gradačca) = *Međede brdo* = *Medvija* (Istra, tál. *Medvěd),* poimeničen na *-ina medvjedina* »koža«; na *-ьn medvijedan* (koji nije ušao u jezik) samo u poimeničenju na *-ica Medvednica* (gora *Sljeme* kod Zagreba), sa gradom *Medvedgrad* (= madž. *castrum Medve),* na -sfa' *medvjedski,* poimeničen *Medvešćak,* gen. *-aka* (hidronim, Zagreb, nazvan tako jer izvire u gori *Medvednici).* Deminutivi na *-če medvječe* n, *-čiča medvječica* (Stulić), na *-ić medvjedić* »hrpa zvijezda« = *mededić* = na *-čić medvječić,* na *-ьc medvjedac,* gen. *-ča,* odatle kol. *-Had medvječad,* gen. -i = *međečad,* na *-bk medvjedak,* gen. *-tka.* Na *-ar medvjèđar,* gen. *-ara* m prema f na *-ica medvjedarica* = na *-ka medvjedārka* (Orahovica) »koji vodi medvjeda«. Augmentativ *medvjedina.* Hipokoristici *medo,* također lično ime, *Medo Pucić, f* lično ime *Meda* (18. v.), odatle na *-oje Medoje* (Dečanski hrisovulj), na *-ak Medak,* na *-an Medan* (15. v., također jarac i pas), na *-os Međaš* (Dečanski hrisovulj), odatle i prezimena *Medović, Medaković, Medanić* te hipokoristik *méjo* (Lika), nadimak za ljude i konje. Na -on/o *medonja* »1° medo, 2° vo žutkaste dlake«, s deminutivom *medonjica.* Madžari posudiše *medve* ispuštanjem dočetnog *-d,* koje su oni shvaćali kao deminutiv na *-d* (upor. *varad* od *var).* Složenica *medvědí* znači upravo »koji jede med«. Nalazi se i u sanskr. *madh(u) v--ad,* ali nije specijalizirano na medvjeda kao u slavinama. Prema tome može biti i ie. kao tabu za ie. naziv **rkbos,* koji se nalazi u arijskim jezicima armenskom, grčkom (ἄρκτος), albanskom, latinskom *(ursus)* i keltskom *(arto-).* U slavinama bio je taj ie. naziv istisnut složenicom.

Lit.: ARj 6, 586. 565. *SEW Z,* 30. *Holub--Kopečný* 210. Bruckner, *KZ* 43, 307-308. *WP 2,* 261. Hirt, *IF* 32, 261. 263. 303. Sobolevskij, *Slávia 5,* 448-450. Meillet, *RSl* 8,296. Isti, *Interdictions 1.* i sl. Jagić, *ASPh* 20, 531.

medžidija f (Srbija) = *medžidlja* (Kosmet) = *medžeďija* (Kosmet) = *medžidlija* (narodna pjesma) »zlatni i srebrni turski novac nazvan po sultanu *Medžidu«* = *mededija* (BiH?) »kapa«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. pridjev *meģidije,* od ličnog imena *Meğid)* iz monetarne terminologije. Usp. *majdin.*

Lit.: ARj 6, 503. *Elezović* 1, 403.

medžilis m (narodna pjesma muslimanska) = *medžlis* (Kosmet) = (sa metatezom) *meldžiz* (Turska Hrvatska) = *mešl'is* pored *mežHs* (Kosmet) = *melđuz* (Mostar, Jajce) »savjet, sjednica, skupština društva«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *rneglis)* iz terminologije administracije: bug. *medžl's,* čine. *tmgiKse* f »conseil«.

Lit.: *ARj 6,* 583.

međa f (Vuk) = *mêja* (ŽK, čakavski i hrv.-kajk.) = *meža* (Slovinci u Istri, ovdje ondje pored *meja),* ie., baltoslav., sveslav. i praslav., »I° Grenze, sinor, kunfm, mrgin, 2° (zbog tog što su se primitivne granice označivale putovima, grmljem, drvećem, raširuje se značenje na) džbun, česta, gusta, fruticetum, 3° (u feudalnom govoru prenosi se na teritorij grada i u vezi s pridjevom *gradski* znači) župa, županija, čakavski i kajkavski *gradska međa* = *gracka meja zagrebska* (16. v., *Mon. croat.* 253) = α. 1613. *äagrebečka gradska meja)«.* Pridjevi na *-ьn medan* (14. v., nije ušao u saobraćajni jezik, upor. hidronim) *Medni potok,* poimeničen na *-ik međnik* »međaš« (slov. *mejnik* »Grenzstein«) = *menik,* gen. *rnenika* (Cres) »kup kamenja u maslinicima« = *mejnik* (16. v.,' Hrvatska) = *međnik* (Crna Gora, Lukovo kod Nikšića) = *mednih,* gen. *-ika* (Crna Gora) = *međnik* (Riječka nahija) (sa asimilacijom *an > dri)* »1° kamen kojim se označuje meda, 2° toponim (Srbija, 14. v.j Priština)«, na *-ica mednica* (14. v.), na *-jak Mednjak* (dva zaseoka, Bosna), na *-jača Mednjača* (potok). Na *-as međaš,* gen. *-aša* m (15. v., Vuk) = *mej as* (ŽK, čakavski i kajkavski) »Angrenzer«, sa svojom leksikologijskom porodicom: pridjev na *-ьn medašan,* određeno *medaini,* poimeničen na *-ik medašnik* (Marulić),' na *-ski medaški,* denominal (faktitiv) *međašiti* (Vuk, Marulić) *(o-).* Deminutiv na *-ica medica* (također toponim), na *-ka mejka* (Vrbnik) »oruđe za kopanje zemlje«. Augmentativ na -ino *mejina* (Vodice) »svaki skup niskoga grmlja koje služi za meju«. Na *-ilo medilo* m »jarac koji vodi«. Na *-iš mediš* m (16. v., Vetranie) »meda«. Na *-ik mejik* (Vinodol) »kamen međaš«. Denominal (faktitiv) na *-iti mediti, medim* (Vuk) *(o-, ob-)* »1° stavljati među, 2° biti međaš«, odatle poimeničen part

perf. pas. *medženac,* gen. *-nca* (Timok, Srbija, sa *dš* mjesto *đ)* »međaš«. Prefiksalne složenice od sintagmi s prijedlogom: na *-bk umejak,* gen. *-jka* (čakavski, Krk), *omedak,* gen. *-ćka* (Vuk) »džbun«, na *-ina òmedina* (Crna Gora) »temelj od zida«; *premede* n »razmak, razmačica u vremenu« u *ARj* ima da bude današnji oblik za cslav.: *o srêdnihb dêtehb obradujetb se* (subjekt *žena), premeždije imatb* 3 *leta* (Šafařik, *Serbische Lesekörner* 129). Prijevod ne čini se da je dobar. Starosrpska riječ je identična bug. provincijskom *premežda* i rum. *primejdie* f »Gefahr« < stcslav, *premeždije* »periculum«, rum. pridjev *primejdios* »pogibeljan« *(-os* < lat. *-osus),* glagol na *-ovati -ujo* > rum. *-ui a primejdui* »in Gefahr bringen«, odatle novi pridjev *primejduicios.* Prefiks *pře-* znači ovdje »preko (ono što je)«: *preko međe,* tj. preko teritorija koji štiti županski grad. Taj se razvitak poklapa posvema sa fr. feudalnim izrazom *danger* < lat. *dominiarium* »zemlja izvan dominiuma castelli > pogibeljna zemlja«. Riječ *meda* je kulturna riječ, koju posudiše Madžari u dva fonetska vida: sa *žd* (upor. stcslav. kao *Pest* < *peć) mesgye* »Rain, međa na njivi (poljoprivredni termin)« < stcslav. *mežda,* i (sa hrv.-srp. *d) megye* »Gebiet, dominium castelli«, odatle madž. složenica *vármegye* kao prevedenica (calque) od hrv.-srp. *gradska meda.* Madžarska složenica natrag je došla u hrv.-kajk. *vărmedija* f, s pridjevom *varmedinski* (upor. Đalskoga pripovijetke *Iz varmeđinskih dana)* i potisnula nekadašnju hrv.-kajk. sintagmu *gracka meja.* Madž. *megyés* < *međaš.* Arbanasi posudiše *megjë = mexhë* (Skadar). Od *međa* nastade i veoma važan prijedlog *medu (iz-)* (Vuk) = *mezu* (četiri put ovako u Vrančićevu *Životu nikoliko izabranih divic,* Rim, 1606, dok u svom *Rječniku* ima *meu) = meju (izmeju, izmej,* 15. v.), stcslav. *meždu.* Vokal *u* potječe od lokatīva duala. Pored toga oblika dolazi *i* u lokatīvu sing. *međi = meji* (1451, Knin), upor. ukr. *mežy,* struś, *meži,* odatle naziv zemlje hrv.-kajk. *Međimorje* = štok. *Medumurje* »zemlja između Mure i Drave«, madž. prevedenica *Muraköz,* s etnikom *Međimorec = Međumurac* m prema *Međimorka = Međumurka* i pridjev na *-ski medimorski = međumurski.* Prijedlog može se skratiti ispuštanjem dočetnog *-u, -i med = mej.* Taj se oblik analogijski preinačuje prema pridjevima *pod, nad* u *med* (ŽK) *(iz-).* Skraćuje se i ispuštanjem suglasnika *đ, j* kao u *preo* < *preko, kao* < *kako: meu* (štokavski i čakavski pisci 16. i 17. v.). Služi veoma često u kolektivnim izvedenicama apelativima i toponimima: *međuriječje = meu-riječje* (Kavanjin), stara složenica koja dolazi već kod cara Konstantina Μεγυρέτους (iskvareno mjesto Μεγυρέτζυς = lokativ *Međureči) — Međurič = Megured* na granici Crne Gore prema Albaniji = *Meurič* > *Neorić; međudnevica* pored *medu-* (Vuk), s pridjevom *medudnevičkī* pored *među- = medudnica* »vrijeme između Velike i Male gospe«; *međukrūšje* n (Lika) »vrijeme između novog i starog kruha«, *međusoban* (već u srpskom prijevodu Hamartola), *međusobac,* gen. *-pca* m »domaći kućni kradljivac«, s apstraktumom *medusopšćina* (Poljica). U toponomastici je čest taj tip složenica: *Međugorje, Medulušje, Međuputeve, Međuan* (= *han),* odatle *Međuanski Lug* (Kosmet). Služi i za tvorenje neologizama, nekada i danas. Gazarović je preveo *intermezzo* sa *meusridak.* Današnji su neologizmi *međunarodni, međusaveznički* »interallié«. Služi i za sintagmatski prilog: *međutim* »interim«, *među sobom, između sebe* (Kosmet), odatle *međutiman, međuto,* odatle *medutoman,* poimeničen na *-ica međutomnica* »privremena potvrda«, *međusobica* (upor. rus. *meždousobnyj, meždousobica)* »zadjevica, razmirica«, prema Marelicu nepotrebna. Prvobitno ie. značenje očuvalo se u prijedlogu *među.* Ie. korijen *^medhio-* »srednji« je pridjevski, koji se očuvao u lat. *médius* »srednji«, gal. *Mediolanum* »usred polja« > *Milan, Mediomatricis* »usred plemena Matrici«, danas *Metz,* got. *midjis* »koji leži u sredini«, njem. *Mitte,* gr. μέσσος. Misli se da i gr. prijedlog μετά potječe iz istog vrela. To prvobitno značenje imaju i arijski jezici sanskr. *madyä,* awesta *maidya.* U slavinama je poimeničen ž. r. toga prvobitnog pridjeva, koj^i kao imenica nije očuvao prvobitno značenje. Ni baltičke usporednice ne očuvaše ga, nego znače sve ono što je nekada služilo za razgraničavanje: lit. *mediš* »drvo«, istočno-lit. *medžias* »šuma«, lot. *mežs* »šuma, drvo«, stprus. *median* »šuma«. Prvobitno ie. značenje »srednji« izgubilo se u slavinama zbog sinonimije. Taj se pojam izrazuje sa drugim riječima: *srednji, sredina, srijeda* (v.). Od ie. riječi srodnih sa *međa* i *među* doživješe u internacionalnom govoru lat. *médius* i gr. prijedlog μετά najširu upotrebu. Od *médius* potječu: *medij, medium, mediokritet,* u tai. vidu *intermezzo,* u fr. *milieu',* μετά u *metafizika, metempsihoză.*

Lit.: ARj 4, 233. 6, 561. 569. 570. 571. 574. 585. 636. 639. 8, 409. 11, 604. *Mažuranić* 641. 644. Maretić, *Savj.* 54. *Elezović* 1, 225. 396. Ribarić, *SDZb* 9, 167. Zore, *Rad* 170,

211. Tentor, *JF 5,* 212. Strohal, *NVj* 36, 49. si. *NVj* 3, 81-83. *APJ 2,* 317. *Mon. croat.* 253. *Miklošič* 181. *SEW 2,* 31. ЯоЫ>--*KopeČný* 221. *Bruckner* 332. /CZ 42, 335. И^Р 2, 261. *Trautmann* 173. *Mladenov* 293. 510. *Gorjajev* 205. СЛГ 268. tfßl^" 2736. Wiedemann, ЛSP/г 10, 656. 657. *Brugmann 2,* 656. Hirt, ЛР 1, 30., bilj. *GM* 268. Bugge, Pßß 21, 427-428. Jokl, /F 30, 206. Tesnière, *BSLP* 30, 175. sl. *Boisacq*[3] 629.

mehana f (Vuk, narodna pjesma, s epitetom *bijela, nova, pjana)* = *mejhana* (narodna pjesma muslimanska) = *mejana* (narodna pjesma) = *meana* (narodna pjesma) = *meãna* (Kosmet) »krčma«. Pridjevi na *-ski mehāniķi.* Deminutiv na *-ica mehànica* — *mejašica* (Istra, izopačeno putovanjem narodne pjesme). Augmentativ na *-čina mehančina* (Srbija). Na *-džija mehandžija* = *meand&lja* (Kosmet) »krčmar« prema f *meandžika* (južnomoravski kraj, Srbija), prezime *Mehandžtć,* s pridjevima na *-in mehandžijin* = *meandžijin* (Kosmet), poimeničen *mehandžīnica* »žena mehandžijina«, na *-ski mehandžījskī j mean-* = *meāndžlskī l -činskī* (Kosmet). Denominal na *-isati mehànisati, -sem* (Vuk) »krčmiti«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. složenica *mäjhanä* »vinarnica« < *maj* »vino« i *hana* »kuća«) iz terminologije trgovine: bug. *mehana l mahana,* arb. *mehane* f i *mehanexhi.*

Lit.: ARj 6, 547. 583. 585. *Miklošič* 186. *SEW 2,* 32. *Mlađenov* 295. *GM* 268. *Lokotsch* 1369.

mehehe (Vuk, narodna pripovijetka), onomatopeja kojom se oponaša glas jarčji.

Lit.: ARj 6, 584.

mehis m (15. v.) »nekakav kamen kojim je kupa okovana«.

Lit.: ARj 6, 584.

meblem m (Vuk) = *mehlema* f (Dubrovnik, femininum prema *ljekarija)* — *melem* (Vuk) = *melem* (Kosmet) = *melim* (Došen) »ljekarija, flaštar«. Složenica *melem-āšče,* gen. *-eta* (v. *-ašča)* »Ijekarina«. Balkanski turcizam grčkog podrijetla (ar. *maigam* »weichende Salbe« < gr. μάλαγμα > tur. *melhem)* iz medicinske terminologije: bug. *mehlém,* arb. *melhem* — *mehlém* (Gege), cine. *megléme* f. Grupa *hl* nastala je metatezom iz tur. *Ih,* koja ne postoji u južnoslavenskom. U vezi je evropska riječ arapskog podrijetla *amalgam,* koja se govori i kod nas.

Lit.: ARj 6, 584. 597. *Elezović* 1, 398. *Lokotsch* 1398. *Mladenov* 295. GM269. Korsch, *ASPh* 9, 655.

méit m (Vuk) narodna pjesma) »mrtvac, les«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mejť)* iz terminologije islama: arb. *meit.*

Lit.: ARj 6, 585. *GM* 268. Skok, *Slávia* 15, 364., br. 480.

mejdan, gen. *-ana* m = *mejdan* gen. *-äna* (Kosmet) = *megdan* (17. v., Vuk) = *mèdan* — *mēdanj* poťed *mē(g)dan* (Crmnica) = *mendan* (jedna potvrda) »1° trg, pijaca, 2° boj, bojište, 3° toponim«. Pridjev na *-ski mejdanski.* Deminutiv na *-ъk medanak,* gen. *-nka* (narodna pjesma, Bogišić), na *-džik Mejdandžik* (toponim, Bosna). Na *-džija mejdándžija* m = *megdandžija* = *medandžija.* Na *-ište tnegdanište* n = *medanište.* Na *-stvo megdanstvo* (Bella). Denominal na *-iti mejdaniti, mèjdãním* = na *-ati mejdanati* »dijeliti -mejdan«; *smajdaniti* (Bukovica) »svladati«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. > ar. *maidan, mejdan* »trg, pijaca«) iz terminologije rata i urbanizma: rum. *maidan* = *meidan* »Bauplatz, freie Zeit«, bug. *megdan* = *mejdan* = *medan,* arb. *meidan,* ngr. μεϊντάνι. Hrv.--srp. varijanta *meg-* pored *mej-* je kao u *beg* (stariji oblik) prema današnjem tur. *bey* kao obratan govor. Upor. i *mejtef* pored *mekteb* (v.).

Lit.: ARj 6, 581. 585. 600. 556. *Elezović* 1, 397. Miletić, *SDZb* 9, 370. *Miklošič* 186. *SEW 2,* 6. *Bruckner* 318. *Mladenov* 293. *Lokotsch* 1365. *GM* 268.

mejsita f (Vukovar) »dugalija, pokrivač za krevet«. Prema Marelicu jamačno turska riječ.

Lit.: ARj 6, 586.

mëk, f *meka* (Vuk), baltoslav., sveslav. i praslav. *(*mekbku)* pridjev, »mollis, weich«, izveden s pomoću sufiksa *-bk,* koji se gubi u komparativu, od praslav. osnove *mek-*. Suglasnik *k* može prijeći u *c* kao u *micati* pored *mikati.* Praslav. korijen *mek-* pojavljuje se i u prijevoju *mok-,* koji je također baltoslav. Hrv.-srp. se izvedenice prema tome tvore od triju osnova: *mek-, meč-, muk-*.

1. Pridjev *mek* nastao je. od **mekbkz,* kako dokazuje slov. *méhek, niehka,* gdje je *Hk* nastao iz *kk* > hrv.-srp. *k* u ž. r., odatle analogijom m. r. *mek.* Poimeničen je u ž. r. *meka* (Crna Gora, Riječka nahija) »vrijeme sa blagom kišicom, kad nije ni studeno ni vruće«. Diminuirà se *mekahdnį -hna* > *mêkan,* s apstraktima *mekahnost* = *mekanost; mekahat* (16. v.), *mekušan, mekašan, mekušat, mekušast.* Od posljednjih stvaraju se imenice na *-uš, -as,*

-eš, -iš, mekuš m »1° orah, trešnja, 2° životinja« prema *mekuša f* »gnjila jabuka«, a dalje na *-ьc mekúšac,* gen. *-sca* »1° slab čovjek, 2° rak, 3° mollusca« prema f na *-ica mekušica* »1° slaba žensku, 2° mekan badem itd.«, *mekāš,* gen. *-aša* m »1° vrijeme meko, južno; 2° mekan badem«. Na *-uska mekūska* (Hercegovina) »riba«. Na *-ulja mekulja* (Rab) »vinova loza bijela grožđa«, na *-ulica mekulica* (Istra) »trava«. Na *-eš mekeš* (Grobnik, Primorje) »jabuka«. Na *-iš mekiš,* gen. *-isa* (Lika) »rak«, na *-ьc mekišac,* gen. *-sca* m »mek orah« prema f na *-ica mekišica* (Poljica) »trava za krmu«, na *-ič mekišić* »vinova loza bijela grožđa«. Praslav. je izvedenica na *-yna mèkinje* f pl., gen. *mekinja* (16. v.) = *mek'ine* (ŽK, Vrbnik) »posije, trice«. Odatle pridjevi *mekinast, mekinav* (Bella, Stulić), *mekinski,* na *-jak mekinjak* »hljeb od mekinja«, na *-jara mekinjara* »kisela čorba od mekinja«. Apstrakti na *-otb mekot* f (Vrbnik) = *mekòta* f »oranica«, s pridjevom *mekotan, mekotica," mekòtina* i *mekotiti,* na *-ai* f *mekač,* gen. *-i* (ŽK$_3$ Lika) »1° meso bez kosti, 2° meki orah (Klanjec)« prema f *mekača* (Vuk, Uzice) »neka jabuka«, na *-ost m'ekost* = (jednom) *mekošt* = na *-oca mekoća,* na *-ar* f *mečar,* gen. -i »niekota, mekšina«. Na *-io míč* m »1° mehlem, 2° mekšina u hljebu« (upor. češ. *mič)* prema *meč* f »mollusca (Bella, Stulić)« i *meča î* '(Zagorje) »1° meko meso, pulpa, 2° meki dio hljeba«, na *-ad mečad* f (Pavlinović) »mekota«. Na *-je mečje* (Istra) = *mečina.* Deminutiv na *-bk mečak* (Jačke, Istra). Na *-na mekna* (Vuk) »debela ženska«, odatle *meknač* (Klanjec) »orah«. Na *-lična* < *-nična* (disimilacija) *meklična* »jabuka«. Denominali na *-iti méčiti, mečim* impf. (Vuk) *(iz-, na-, o-)* »gnječiti (objekt *grožđe)«,* na *-nuti měknuti, -ēm* pf. inhoativ (Vuk) »postajati mek« *(o-, od-};* od komparativa *mekši* na *-ati mekšati (do-, na-, o-, od-, ob-, raz-, s-, u-)* = (sa *ks* > *kč) mekčati (do-, iz-, raz-),* s radnom imenicom na *-lac mečilac,* gen. *-oca,* na *-ilo mečilo* = na *-bka meika* f »mažđac (ŽK), naprava za gnječenje grožđa«, prema iteratīvu na *-va- domekšavati, -cavati.* Odatle apstraktum na *-ina mekšina.* Složenice: pridjevi *mekòput(an), mekòputnost, mekoćudan, mekokora* > (haplologija) *mekora* »tikva meke kore«, *mekosnica* »riba« (haplologijom od *meke kosti).*

II. Osnova *meč-* nalazi se u malom broju izvedenica: pridjev *mêcav (hljeb)* (Lika, Pavlinović) »gnjecav, nedovoljno pečen«, poimeničen na *-ica mêcavica* (BiH) »jelo koje se zove izljevača = kljukusa«, denominai na *-ati mécati, meçam* impf. (Vuk) *(na-)* »l° tucati što da bude meko, 2° tresti, 3° drmati« prema pf. *mecnuti* (Mikalja) = *mecati* (objekt *groze,* Krašić) »gnječiti, mažditi«.

III. Osnova *muk-* pojavljuje se u dvije akcenatske varijante: *múka* f (13. v.) = *muka* (Rab, Vrbnik) = *muka* (Vodice) = *maka* (Buzet, Sovinjsko polje) »brašno, mlivo« i *muka* f (14. v.) »tormentum, Qual«. Obje su sveslav. i praslav. U posljednjem je značenju općenita hrv.-srp. riječ, u prvom samo provincijalna (zapadni krajevi, Zagreb 1592, Dubrovnik, Korčula, Lumbarda, Konavli). Izvedenice su od *múka* »brašno, melja (ŽK)« ove: pridjev na *-ьn mučan* (Istra, upor. toponim *Mučna Peć)* = *mučni* (određeno, Ljubiša) »brašneni«, *semučni (kruh* Istra) < *ьзе-* »od neprosijana brašna«, poimeničen na *-jak mučnjak* »1° sanduk, ambarić za brašno, 2° jelo od muke, 3° prezime« = na *-ica mučnica* (Vuk) »1° jabuka« = *múšnica* (Lika: Liješće, Ramljane, Janjce, Perušić) »(mlinarski termin) sanduk u koji pada brašno u mlinu«, na *-ik múčnik* (Timok-Lužnik, dokaz da je *múka* bila poznata i na istoku) »mučnjak«, na *-jav mucav* (Stulić, pouzdano?). Deminutiv na *-ica mučica.* Na *-jar mučar* (Stulić) »prodavač muke«. Pored *mučnica* u sjevernoj Dalmaciji postoji *muknica.* Konzonant *k* mjesto *č* potječe od izvedenice na *-yńi: mùkinja* (Vuk) (upor. češ. *mukyne)* »drvo roda kao dudinje, koji se jede« = *mukovnica* (slov., Sulek), s pridjevom *mukinjast* (Pavlinović). Denominai na *-iti mučiti, mučim* »posipavati brašnom« = *izmučiti, izmučim* (Vuk) »posve posipati mukom« prema impf, *izmúčati, -ãm.*

IV. Izvedenice su od *muka:* pridjev na *-ьn mučan* (15. v., Vuk), poimeničen na *-ina* (apstraktum) *mučnina,* na -osi *mučnōst* (17., 18. i 19. v.), *mučanstvo,* na *-ovat mučnovat* (jedna potvrda) »malo mučan«, na *-iv mučiv* (nepouzdano) »koji može biti mučen«. Deminutiv na *-ica mučica* (Srbija). Denominai na *-iti* (kauzativ) *mučiti (se), -im (iz-, na-, za-},* deminutiv na *-bkati mućkati se* (jedna potvrda), »mučiti se«. Odatle poimeničen part. perf. pas. (upor. *mučeno zelje,* Vuk, Dubrovnik) *mučenik* m prema f *mučenica,* s pridjevima na *-ov mučeníkov,* na *-ski· mučenički,* poimeničen na *-stvo mučeništvo* »(kršćanski termin) martyrium« = *mučenstvo* (17—18. v.). Na *-ilo mučilo* n. Na *-lište mučilište* n. Radna imenica na *-telj mučitelj* (13. i 14. v.) m *(iz-)* prema f na *-ica mučiteljica,* s pridjevima na *-ev mučiteljev* i na *-ski mùciteljskî* i apstraktumom na *-stvo mučiteljstvo.* Složenice *mükojed* (Dobroselo, Lika), *mukotrpan.*

Samoglas *e* u *mek* nastao je od palatalnog nazala *ę,* upór. stcslav. *mękłkb, poll, miękki,* шs. *mjagok.* Baltičke paralele nemaju pridjevskog sufiksa *-bk* kao slavine nego drugi: lit. *minkštas* = lot. *mīksts* »mekan«, s glagolima lit. *minkyti* = lot. *mîkît* »mijesiti«, koji točno odgovara glagolu *meati* »gnječiti«. Prijevojni vokal M u *múka* i *muka* nastao je od velarnog nazala *ç,* upor. stcslav. *meka,* bug. *maka,* polj. *mąka* »brašno« pored *męka* i *męczyć.* Taj prijevoj postoji i u baltičkoj grupi: lit. *mankyti* »drücken, pressen, quälen«, koje se također posvema slaže s *mučiti.* Kulturne su riječi bile samo praslav. *месь* i *mcka.* »trud, rad«. Te su posudili Madžari i Rumunji: madž. *mancs* — strum, *mince* »drven kuglja« — danas *minge* ili *mingie; mçka* je kod Madžara *munka* = kod Rumunja *muncă* »rad«, *a munci* »raditi«, odatle *muncitor* (sufiks *-itor* je lat. *-itorius)* »radnik«. Religiozni termin *mučenik* posudiše Rumunji (prema hrv.-srp.) rum. *mucenic,* ali to nije posve izvjesno jer je u **muncenic* moglo nastupiti disimilatorno ispadanje prvoga *n.* Riječ *múka* »brašno« nije nitko posudio. To značenje je slavenska kreacija. Ne nalazi se u baltoslavenskom. Razvilo se po semantičkom zakonu rezultata od ie. prijevoja **monk-,* koji prema ie. korijenu **menk-* »gnječiti« (raširenje na *q* od *men*-usitnitî > stcslav. *meti,* lit. *minti)* znači svršen taj rad. Upor. sanskr. *mancate* (3. 1.) »razdrobljuje«, pridjev *manku-* »slab, kolebljiv«, nvnjem. *Mangel,* gr. μάσσω »mijesim«. Kao rezultat te radnje izlazi u slavinama *mcka* »rad, Qual« (upor. u romanskim jezicima *travail* »sredstvo za mučenje«) i *mçka* »brašno«. Da je između *muka* i *muka* postojala homonimijska borba, zbog koje je *muka* moralo djelomično propasti, to dokazuje pobjeda sinonima *brašno* i *melja* (ŽK, v.); *muka* i *múka* toliko su se semantički osamostalile da su za jezičnu svijest samostalne osnove i leksikologijske porodice.

Lit.: ARj 2, 622. 4, 232. 234. 6, 547. 550. 586. 588. 595. 591. 593. 596. 7, 106. 117. 137. 145. 433. 432. 8, 409. *Mažuranić* 689. *Elezović 2,* 19. Štrekelj, *ASPh 21,* 68. Lalević, *PPNP* 5, 294-300. Kušar, *NVj* 3, 338. *Miklošič* 189. 201. *SEW 2,* 42. *Holub-Kopečný* 220. 231. 235. *Bruckner* 327. 336. *WP 2,* 268. *Trautmann* 184. *Mladenov* 293. 413. *Zb. Miletu* 263-287 (cf. *IJb* 1, 188. *RSI 6,* 293). *Gorjajev 2\?>.* 223. Matzenauer, *LF* 10, 65. 11, 172-173. *Baisaaf* 39. 613. Murko, *WuS* 1, 109. si. (cf. *RSI* 3, 365). Charpentier, *KZ* 47, 179. Vaillant, *RES 29,* 12. *BSLP* 31, 44.

meka[1] f (Vuk, Hrvatska, razlikom u akcentu *meka* »Möckern« uklonjena je homonīmija) »mamac, ješka«. Denominal na *-iti meati, mečím* impf. (Lika, Bukovica, Primorje) *(na- se, raž-}* »privikavati koga na što« prema iteratīvu na *-va- razmečivati, -am,* s pridjevom na *-ьn mečan* »navadan«. Riječ je samo hrv.--srp., vjerojatno poimeničenje ž. r. pridjeva *mek* (v.); *meka* bi prema tome prvobitno značila »nešto meko«, ž. r. i akcenat prema *mama.* Ne zna se ide li ovamo Šulekov naziv biljke *meka* »eupatorium cannabinum«.

Lit.: ARj 6, 549. 588. 7, 432.

meka[2] f (Vuk, akcenat kao u *dreka* »vika«), sa glagolima na *-ati mekati, mečem* impf. (Lika) pored na *-eti méčati, mečím,* pf. *měknuti, meknem,* sVeslav. i praslav., »1° za oponašanje glasa ovaca« = *méčiti, mečím* (Lika) »1° povikivati, 3° (metafora ?) maziti (Pavîinović), 4° jecati od velikog plača (Ston)«. Apstraktum na *-nja mečnja* f. Sa onomatopejskim sufiksom *-et meket,* koji je potvrđen u denominalu na *-ati mekètati, mekečēm* impf. Drugog su postanja *méčiti* »gnječiti« i *meika* (v.). Kako *meka* s glagolom ishodi od onomatopeje, varijacija je s umetanjem suglasnika */ mlečati, -čim* (subjekt *teoci* = *telici')* (jedna potvrda). Ta je onomatopeja ie. **meq-:* lit. *mekenti* = *měknuti* = *mekčinoti* »mekem, stammeln«, arm. *mak*[c]*i* »ovca«, gr. μ,ηκάς »koza«, μ,ηκασθαι., kod nas možda *mečka* »medvjed«. Dolazi, kako je kod onomatopeja prirodno, i sa reduplikacijom *memécati, -ām* impf. Ista onomatopeja dolazi još u dvije varijacije: sa dodatkom suglasnika *k- kmečati* (v.) i zamjenom *v* mjesto *m* na *-éti véčati, véčím* (Vuk), s postverbalom *vêk* m = *veka* f = na *-avica vékavica* (Vuk), sa denominalima *véknuti, veknim* pf. i sa sufiksom na *-et* potvrđenim u denominalu *vekètati, vekećem.* Vokal *e* u toj onomatopejskoj kreaciji nastao je iz palatalnog nazala *ţ,* upor. rus. *vjakatb* = *vjačatb* »schrein, vikati«. Upor. istu onomatopeju i u njem. *meckern* i u arb. *méçënj.*

Lit.: ARj 6, 549. 590. 550. 600. 837. *BI 2,* 704. 706. *Miklošič* 186. *SEW 2,* 32. *Holub--Kopečný* 219. *Bruckner* 332. *WP 2,* 256. *Trautmann* 177. *Boisacq*[3] 631-632. *GM* 271. Oštir, *WuS* 4, 217.

mekám m (Kosmet) »melodija, arija, glas«. Na *-li: mekamlïja,* pridjev jednog roda »melodičan« (primjer: *turske su pisme vrlo mekamlije).* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *makam* »mjesto« > tur. *mekam,* v.

kajmakom, turski pridjev *mekamli)* iz muzičke terminologije: čine. *micame* f »air musical«.

Lit.: Elezović 2, 528. *Pascu 2,* 150, br. 746.

mèkteb m (Bosna) = *mèjtef* (Vuk, narodna pjesma) = *mêjtep,* gen. *mêjt'èpa* (Kosmet) »muslimanska osnovna škola«. Na *-ar mejtefar* m »dijete koje ide u mejtef«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mekteb* »1° pisarnica, 2° učilište«; ista osnova u *kitab,* prefiks *me-* »zgrada, mjesto«) iz terminologije islama: bug. *mekteb.* Grupa *jt* razvila sa iz *kt* kao *mejter* za *mekter* (v.).

Lit.: ARj 6, 586. *Elezović* \, 397. *Mladenov* 293.

mèkterin m (Vuk, *-in* individualni sufiks kao u *Srbin)* »muzikant«. Složenice *mèkterbaša* = *meterbaša* »kapelnik« (v. *baša), mekterhana* »svirka« (v. *-\h\ana* kao u *dabulhand).* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *mehter* »svirač«) iz muzičke terminologije: rum. *mehter, mehterbaịa, mehterhanea.*

Lit.: ARj 6, 595. 627. *Tiktin* 965.

mel¹, gen. *mèla* m (istočna Istra, Hrvatsko primorje, Krk, Vrbnik) »1° bjeličasta sipka žedna zemlja zvana *var, 2°* toponim« = *mèi,* gen. *mêla* (Rukavac) »vrlo fini pijesak od vapnenca *(puka,* Vodice)« = *mëlj,* gen. *melja* (Istra, Klana, Nemanićev lat. prijevod sa *humus* nije ispravan, prema tome ni Maretićev sa »plodna zemlja«) »sitan pijesak« = *meiь* (14. v.) »prud« = *melo* n (15. v., Marulić)»!⁰ prud, 2° pličina« = *mílo* n (ikavski, Poljica) »plitko mjesto u moru uz kraj«. Pridjevi na *-ьn melan* »pjeskovit«, u nazivima zaljeva na obali morskoj *Melna* = *Milnā* (Hvar), na *-ski* samo u nazivu drage *Melska,* na *-zk* (kao u *sladak, rijedak, gorak),* sveslav. i praslav. *miok(f)* (Marulić: *ka su mioka,* opozicija *dubok}* »plitak«. Upor. polj. *mialy* bez tog sufiksa. Na *-ina* (apstraktum) *milina* f(Vetranie) »plitko mjesto u vodi«. Riječ je gotovo sveslavenska: stcslav. *meiъ* »vapno, klak, ἄσβεστος«, slov. *milka* »feiner Flussand«, polj., donjolnž., rus. i praslavenska. Nije jasno od čega je nastao , da li od dvoglasa *oi* prema uporeďenju sa lit. *mailins* »sitna riba«, lot. *maile* »Gründling« ili iz *e,* ako se uporeďuje s ie. korijenom **mel-* u *mljeti (=* upor. slov. *voda melje breg)* i sa lit. *smēlis* »pijesak«. Upor. prijevoj *mol-* u *mlat* (v.) i *mlan* (v.). S obzirom na značenje »sitan« može se izvoditi i od ie. korijena **mei-* (upor. lat. *minus,* stcslav. *mъnџi* > *manji,* v.), sa formantom /. Ovamo idu još zacijelo: *mela* (Vrgada) »travom obraslo· mjesto u moru gdje se skuplja riba, brak« i možda *mêla* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »sirovo žito«, ako je to metafora, zatim toponim *Mělník,* koji se vjerojatno nalazi u peloponeskom etniku *Melingi* (Slaveni oko Sparte, na Taigetu, možda öko sela pred Spartom Slavohori). Ikavski oblik *milo* dobia je romanski (mletački) sufiks *-adura* > *-ura* < lat. *-atura miladura* f (Poljica) »1° sićušaa pijesak na dnu mora, što se na pogled modri, 2° plitko more uz obalu« > *milura* (Hvar) »plitko more oko rata (= rta)«. Riječ *mel(o)* — *milo* je naš domaći izraz, koji je potisnut gotovo u zaborav od posudenice *salbün* < lat. *sabulone,* augmentativ od kllat. *sabulum,.* deminutiv *Sabbioncello* = *Pelješac.*

Lit.: ARj 6, 596. 598. 677. 673. 702. 727. 665. *Mažuranić* 657. Jurišić, *NVj* 45, 176. Ribarić, *SDZb 9,* 167. Tentor, *JF* 5, 213. *Miklošič* 195. *SEW 2,* 48. *Holub-Kopečný* 220. *Bruckner* 329. *WP 2,* 287. 242. *Trautmann* 165. Šamšalović, *NVj 29,* 412. (cf. *IJb 9,* 221).

mel² m (Istarski razvod, sastavljen u 15. v.) = slov. *mel* (Goriška brda), s pridjevima *meljév, mêlov,* »Art Eich«. Varijante *mněl, mgnel* (transkripcija u lat. i tal. prijevodu Razvoda, glosirano sa tai. *vovere, vovero* < *rovere* < *roburY).* Na tom drvu pišu se zlamenja za razgraničavanje, zabijaju čavli u istu svrhu. Pred tom riječi nalazi se pridjev *veliki* pet puta *(veliki mnel,* jedanput *mel,* u tal. prijevodu *cioè arbora grande vovero,* lat. *ad arbor em vocatam Nafrogem Mǵnell,* kod Mažuranića *Na Vrogrin mnel,* tal. *Vregnin Monel', o* je svarabaktički samoglas za uklanjanje suglasničke grupe *mn;* zbog istog razloga sa tal. protezom *i: magna arbor vacata Imgnell;* što je pridjev *vrogrin* = *fragen* ili *vregnin,* posve je nejasno). U Istri (Buzet, Sovinjsko polje) riječ se govori i danas *mjeu (u* = slov. *I), deminutiv mjelić (ć = ť)* »hrast«. Prema Vaillantu riječ je identična sa mlet. *pomela* »1° Lorbeer, 2° Beere (Ampezzo)«. Imalo bi se uzeti da je *o* > *ъ *pъmeIъ* > *mmeiъ* > *mèi,* ili > disimilacijom *mnel* — *mnjel.* Semantički nije etimologija utvrđena. Mažuranić ispravno misli da tal. prijevod sadrži grafičku grešku *o* mjesto *r* tal. *rovere* < lat. *robur.* Ali bi moglo biti i bez te greške, da se u *vovero* radi o istro-romanskoj riječi koja je nastala disimilacijom tipa *r - r* > *0 - r,* i onda dodavanjem

proteze *v* kao u *varno* < *õrnus* »fraxinus«, *vargano* > hrv. *varganj* »aratrum« < lat. **organiutn,* toponim *Verteneglio* = *Brtonigla.* Dočetak *-o* mjesto *-e* je prema mlet. kao u *.arbora.* Tim *vovero* prevodi se istročakavski *mnjel* ili *mel,* koje dosada nije objašnjeno, jer Vaillantovo mišljenje ne odgovara. Nije isključeno da naziv pripada predslavenskom. i predrimskom supstratu. Upor. baskickí *ametz* > španj. *mesto* »vrsta hrasta«.

Lit.: Starine 6, 182. Pleteršnik 2, 56& *Mažuranu* 673. Kos, *Rad* 240, 105-203. Vai lant, *RES* 12, 90-91. *REW*[3] 420.

mêldovati, *-ujem* impf. (Lika) »javiti oblasti«. Od njem. *melden,* ušlo u narodni govor iz graničarskih kancelarija.

Lit.: ARj 6, 596.

melekša f (BiH) »cvijet ljubica«. Indeklinabilni pridjevi *menekše* (Kosmet, uz *čarape)* »zatvoreno ljubičaste boje, mór (v.)« = *mõrmenekše* »boje ne kao čivit, nego kao galibarda« = *menevli (Pjevanija crnogorska,* epitet za *čakšire)* = *meleviš* (epitet za *dolama)* = *meneviş* (epitet za *čakšire)* = *mormeneviš* »violaceus«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *benefše* > tur. *menekşe* »ljubica«) iz botaničke terminologije: rum. *мщunea,* bug. *menekşe* »cvijet temenuga«, arb. *menekshe,* ngr. μενεξές = μανεψά.

Lit.: ARj 6, 597. 601. *Elezović ì,* 417. 2, 529. *Mladenov* 294. *GM* 269. Matzenauer, *LF* 10, 332.

mêlez (Vuk) pored *mêlez* (Kosmet) m i indeklinabilni pridjev »1° polutan, mulat, koji nije od čista soja (petao, šeboi, pamuk, platno, Kosmet), 2° platno (osnova prtena, potka pamučna)« = *meleza* f »šarena tkanina?. Na *-li melezlija* (epitet za *gaće},* na *-njak meležnjak* »platno«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *meles* »što je sastavljeno od dvije različite stvari«) iz terminologije svagdanjeg života: rum. *melez* »Halbseide«, bug. *mêlez,* arb. *meleze* f »Halbseidenstoff«.

Lit.: ARj 6, 597. *Elezović \,* 397. *JF* 14, 203. *Mladenov* 293. *GM* 269. *Tiktin* 966.

mèlo n (Brač) »uska gvozdena lopata kao mistrija s drvenim držalom za metanje klaka«.

Lit.: ARj 6, 598.

melodija f (Maretićev akcenat *melodija},* internacionalni grecizam, složenica μελφδία, od μέλος »pjevanje, pijev« i φδή »isto, oda (v.)«. Pridjev *melodïjskî* (Vuk), na tal. sufiks *-oso* < lat. *-osus,* proširen na *-ьn* > *-an melodiozan.*

Lit.: ARj 5, 598.

mêltruga f (ŽK) = *memtrga* (Vodice, s disimilacijom *l - r* > *m - r; m* mjesto *n* asimilacija prema početnom suglasniku) »korito za brašno«. Upor.· slov. *mêltra* »Mulde«. Od njem. složenice *Mehltruhe,* od *Mehl* »brašno« i *Truhe* (v. *struga)* »sanduk«.

Lit.: Ribarić, *SDZb 9,* 167. *Pleteršnik* 1, 569.

melūn[1], gen. *-una* m (BiH, Dubrovnik) »đavo, vrag«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. part. pret. pasiva *meľun* > tur. *melun* »proklet«, od glagola *lofna* »prokleti«) iz terminologije islama.

Lit.: ARj 6, 598. Bulat, *JF 5,* 148. *Miklošič* 187. *Lokotsch* 1383. Matzenauer, *LF* 10, 67.

melun[2] m (Mikalja) = *(e > i) milûn,* gen. *-Una* (Rab, Božava) = (nenaglašeno *e* > *ь,* ispadanje) *mlun* (Poljica, Dalmacija, Kavanjin, Mikalja, Kožičić, *Aleksandridd)* »dinja, pipun«. Ovamo ide slov. izvedenica *malovina* »perje od buče«. Lat. grecizam *melo,* gen. *-onis* od gr. μήλον »popone, pipun«. Stara posudenica kako dokazuje ispadanje *ь* < *e.*

Lit.: ARj 6, 598. 702. 848. *Starine* 3, 306. Kušar, *Rad* 118, 18. Cronia, *ID* 6, 115. Štrekelj, *ASPh* 12, 461.

mel)uh m prema f *meljùha* (Istra) »nemiran čovjek, žena«.

Lit.: ARj 6, 599.

mćmati, *-âbı* ili *-Ijem* (?) (Uzice, Srbija) *{na-}* »(veziljski termin) vesti na cik-cak po obodu rukava«. Odatle *mímica* f (ibidem) »vez na cik-cak, öšvice (ŽK).

Lit.: ARj 6, 599. 600. 7, 433.

memla f (Vuk) = *memlja* »vlaga«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *nem* »vlaga«, odatle na tur. sufiks *-li nemli* »vlažan«) iz terminologije svagdanjeg života; arb. *nem* »vlaga«. Osebujna je zamjena tur. sufiksa *-li* promjenom *-la* / *-Ija* mjesto uobičajenog *-lija,* zatim asimilacija *n - m* > *m - m.* Korsch izvodi od ar. *mevla.*

Lit.: ARj 6, 600. Korsch, *ASPh 9,* 656.

memlećet m (narodna pjesma) = *memlećet* pored *memlećet* »zemlja, postojbina, vilajet, zavičaj«. Balkanski turcizam arapskog

podrijetla (ar. *memleqet,* apstraktum od *melek* »kraj«) iz terminologije administracije: rum., bug., arb. *menleçet* (Skadar) »Gegend, Provinz«.

Lit.: *ARj* 6, 600. *Elezović 2,* 528.

memur m »činovnik«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *me^cmur)* iz upravne terminologije.

Lit.: *ARj* *6,* 600.

menda f (Vrbnik) »pogreška, nedostatak«. Nije denominal *mendati, -am* pf. »ispraviti« odatle, nego od lat. prefiksalne složenice *emendare* (prefiks *e-* = *ex-)* »isto«. Od lat > tal. *menda.* Učena riječ.

Lit.: *ARj* 6, 600. *REW*[3] 5491.

mendikan(a)t, gen. *-anta* m »(učeni crkveni izraz) fratar, prosjak (u religioznom smislu)«. Poimeničen part. prez. od lat. *mendicare, mendicane,* gen. *-antis,* denominal od *mendīcus,* koji se nalazi u Belőj Krajini (slov.) *mendekati* impf, »govoriti mrmljajući«.

Lit.: *ARj* *6,* 600. *Pleteršnik* 1, 569. *REW*[3] 5492.

mendiz pored *mêndiz* m (Kosmet) »inžinjer, arhitekt«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mühendis)* iz stručne terminologije: bug. *me(e)ndiz(in)* »isto«.

Lit.: *Elezović 2,* 528. *Mladenov* 293. 294.

menđele f pl. (Vuk) »tijesak« = *mêng* f pl. (Vuk, Rusac, Vranjska Pčinja) »1° procijep u kojem ćurčija iglu oštri, 2° sprava za pravljenje voska« = *mendule* f pl. (Lika) »škripac«. Balkanski turcizam gr. podrijetla (tur. *mengene* < μάγγανον > lat. *manganům* > tal. *màngano)* : bug. *mengene,* arb. *mengene.* Od tal. *màngano* > *mangan* m »sprava za uglađivanje tkanja«. Preko nvnjem. *Mange* f pored *Mangel ĩ* (upór. istu disimilaciju u tur. *menđele)* > *manga* f (1853) = slov. *mân(j)ga* f »1° Schwengel, 2° Aebel«, impf, *mângati* = *(a* > *o)* slov. *manga* pored *munga* (Dolensko), denominal *mô(n)gati* pored *mungati* i *mugati* = slov. *mogla* < njem. *Mangel* = *mùn(j)gati, -ãm* impf. (Lika, Otočac, Liješće, Sinac, Ram-Ijani, objekt *pranje takačom* ili *palicom,* prije nego će se *peglati)* »namotati oprani i osušeni veš na jedan valjak i valjati po stolu« = (bez *n* na osnovu disimilacije *m - n* > *m - 0) mugati, mugãm* (Lika), odatle postverbal *mùnga* pored *muga* f (Lika) »drvena sprava kojom se deblje rubine ravnaju (kod pravoslavaca *rala)«.* Upor. toponim *Menge* f pl., stijene i nešto malo zemljišta i šume kod sela Velji Mikulići (Bar) i *Manganello* > *Mekneli* (Krk).

Lit.: *ARj* 6, 443. 601. 7, 131. 152. Zore, *Tud.* 13. *Pleteršnik* 1, 321. 549. 597. 601. 616. 619. 2, 235. *Miklošič* 188. *SEW* 2, 16. *Mladenov 294. REW*[3] 5297. Matzenauer, *LF* 10, 68.

menđuša f (narodna pjesma) = *menđuha* (Sarajevo, s promjenom dočetka prema *uho,* jer se nose na uhu) = *menđuš* m (Belostenec, narodna pjesma) = *minduša* f (Vuk, Srbija, narodna pjesma, Lika, pravoslavci) = *majnguše* f pl. (Lika, katolici, promjena *min* u *majn-* koja nije posve jasna; perz. *man* > *man* i *n* > *jn* pred *g* kao u *bajngeri* ŽK, svakako-stariji turcizam iz doba turskog vladanja u Lici) »1° obodac, ušnjak, naušnica, rinčice (hrv.-kajk.), rećine (v., Lika katolici), 2° (metafora) *mènde* (BiH, hipokoristik), koza ili jarac što ima pod vratom resice, koje narod zove menđušipe« = na *-an* (tip *Milan) mendan* m »jarac«. Ovamo zacijelo i *menduija* f (Kosmet) »vrst turskog zlatnog novca za nakit«, ali nejasna promjena dočetka *-gōš* u *-duija.* Deminutiv na *-ica: mendušica* = *minđušica.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. složenica *mangos,* od *man* »utega« i *gōš* »uho« > tur. *menguș)* iz terminologije nakita: bug. *rnengúš* = *mengíši* = *mingúši* = *mendjúš* = *mengjúš.*

Lit.: *ARj* 6, 601. 716. *Miklošič* 189. *ASPh* 11, 105-106. *SEW 2,* 37. *Mladenov* 294.

mène (Vuk) = *méne (od ~, za ~*) (Slavonija), baltoslav. naglašeni genitiv i akuzativ sing, od nom. *ja* (v.). Dativ i lokativ *meni* pored starijeg *mani* = *mni* < stcslav. *mъne* = *méne* (ŽU). Oba se oblika pojačavaju deiksama *-ka, kar(e), -karee, menekafre)* = *-fee* (Lika, narodna pjesma), *menika (-r, -re, -ree).* Vokal *e* u *meni* je nastao analogickí prema gen. enklitike *me* < stcslav. *mı, mi.* Prijevoj **mьn-* > **mъn-* pojavljuje se u stcslav. instrumentalu *mbnoJG* > starijem hrv.-srp. *mnoju,* danas analogijski *mnom,* u čakavskom, djelomice i u štokavskom *manom* (ŽK). Plural *mì* < stcslav. *my* = makedonski *mije* (odatle etnik *Mijaci), nije.* U baltičkoj grupi stprus. *mennei,* ák. *mien,* lit. *man,* enklitika lit. *mi,* pl. *mēs.* Od ostalih ie. jezika baltoslav. oblici poklapaju se sa awesta *mana* »meni«, ák. sanskr. i stperz. *mam* »mene«. Enklitike gen.-dat. sanskr. *me* = awesta *me.* le. je korijen **me.* Nastavak *-n-,* koji je u genitivu, dativu, lokatīvu i instrumentalu u baltoslav., nalazi se, osim u

sanskrtu i awesti, još u kelt. (kimr.) *myг.* V. *moj, me*[e].

Lit.: ARj 6, 602. 601. 652. *Miklošič* 188. *SEW* 2, 36. *Holub-Kopečný* 227. *Bruckner* 341. *WP 2,* 236. *Trautmann* 179. *Boisacq*[3] 247. 323-324. Gauthiot, *IF 26,* 359. Hujér, *IF* 30, 49. sl. *LF* 45, 188-192. (cf. Bělic, *JF* 2, 342). Šimek, LF 54, 238-240. Meillet, *BSLP 21,* 26-27.

menta f »osobit madžarski ćurak« < madž. *mente* = (sa dodatkom *-n* kao u *fértun* < *Fürtuch, Medvén,* prezime, < madž. *Medve}* *mentén* m (hrv.-kajk., Jačke, ŽK, Trebarjevo, Belostenec, Jambrešić, Voltidi, Stulić) »muški i ženski ćurak« = *minteg* (17. v., Kašić, *i* mjesto *e* prema *mintan,* dodatak *-g* je nejasan). Deminutiv na *-ьc* > *-ac mentenac,* gen. *-nca.* Upór. bug. *menté* »gornje odijelo bez rukava«. Iz turskoga je *mintán* (Vranjska Pčinja) »gornja muška i ženska haljina sa rukavima«. Deminutivi na *-če* i *-čie* < *-ьc* + *-ić mintančić.* Balkanski turcizam madžarskog podrijetla (?) (tur, *mintan* < madž. *mente* < tal. *mantello* ?): bug. *mintan.*

Lit.: ARj 6, 602. 718. *Pleteršnik* l, 571. *Mladenov* 294.

menti (lok., gen., sing., s prijedlozima *na, z* < *iz): na ménti držati* »zapamtiti«, *z ménti pustiti* »zaboraviti« (Istra, Vodice). Od tal. *mente* < lat. *mens,* gen. *-tis.* Vlát. složenica (sintagma) *mente habere,* koja odgovara istarskoj *na ménti držati,* nalazi se u Dubrovniku *mijentovati, -ujem* impf, (dubrovački pisci, Ston, Stulić) = *mjéntovati* (Zore) = (zamjenom *-tvati* za *-ovati) mjentivati, -ujem* impf, »spominjati, imenovati«. Taj se glagol spreže kao da je naša denominálna izvedenica na *-ovati* od **mijente* ili **mijenta* < *mens,* gen. -tis, a nije, nego reproducira točno tal. francuzizam *mentovare* < stfr. *mentevoir* < vlat. *mente,* kilát, ablativ) *habere.*

Lit.: ARj 6, 656. 788. Ribarić, *SDZb 9,* 167. *REW** 5496. 5507. *DEI* 2425.

mentovati *(se), mêntujëm* impf. (Vuk, hrv.-kajk.) = *mentovati* (ŽK), također slov. i ukr., »riješiti se, kurtalisati se«. Od madž. denominala *menteni,* a to od pridjeva *ment* »frei, ledig«. Značajno je da madžarski glagoli dobivaju glagolski nastavak *-ovati, -UJQ* > *-ujem* kao naši denominali. Tako i u rum. *a se mîntui,* sa *-ut* < *-UJQ.* S tim madžarizmom pomiješao se *mentovati* (Korčula) »1° spomenuti se, 2° kurtalisati se«. U značenju 1° potječe od *ménte habere.* Tu je *-ovati* od *habere.* Upór. i *ménti.*

Lit.: ARj 6, 602. Skok, *ASPh* 33, 365. *Miklošič* 190. *SEW 2,* 37. *REW*[3] 5507.

menzil m = *menze!* (narodna pjesma) = (sa disimilacijom *m - n* > *m* - 0) *mézil* (Vuk) = *mézül* (Vük, *i* > *u* nejasno) »1° pošta, 2° poštar«, odatle prezime *Menzilović.* Na *-džija me(rì)zùldzija* »poštar«. Pridjev na *-ski mé(n}zilskl (konj}* = *mezulskī.* Složenica na *-(h)ana* (v.): *menzilhana* = *menzulàna* (Srbija) = *mezilàna* (Vuk) = *mezulána* »1° poštanska stanica, 2° toponim (Crna Gora, prema Skadarskom jezeru)«. Ovamo ide zacijelo *mézulje* f pl. (1848) »kočija (Srbija ?)»,. sa deminutivom *mezùljice* »taljige«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *manzil* »Absteigequartier, krčma«, izvedenica s prefiksom *ma-,* koji znači »mjesto«, od glagola *nazala* »absteigen«) iz terminologije prometa: rum. *me(n)zil* = *mizil,* bug. *menzil, me(n}zttjand,.* ngr. με(ν)ξί>ι.

Lit.: ARj 6, 603. *Mladenov* 294. *Lokotsch* 1409. Matzenauer, *LF* 10, 322.

mera f (BiH) »1° općinska zemlja zajednička selu i plemenu, *2°* zajednička ispaša (Stara Srbija)« = *meraja* f (Vuk, narodna pjesma) = *merăja* (Kosmet, *-ja* je dodatak za dekliniranje kao u *odaja* < tur. *oda* + *-ja) »1°* ugodno goletno mjesto, 2° utrina«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mer*[c]*a* »pašnjak«) iz turskog građanskog zakonika zvanog *medžela'.* bug. *mera,* rum. na *-üte mirişte* < bug. *meriste* »Weideflur«. U Visočkoj nahiji (Bosna) *razija ili mera* »državno zemljište« potječe od arapske sintagme *erazi miryje* iz medeia.

Lit.: ARj 6, 603. 604. 13, 565. *Elezović l,* 398. *Mladenov* 294. *SEW 2,* 37. *SEZB* 43, 748.

merač m (šatrovački, tajni govor, argot zidara u Siriniću i grnčara iz Prištine) »dan«. Od gr. ἡμερα + deminutivni sufiks -άκης (v. *-af).*

Lit.: Trojanović, *JF* 5, 223. 224.

merak, gen. *-âka* m (BiH, Srbija) = *merak* (Riječka nahija, Crna Gora) = *mãrak* pored *marăk* i *merak* (Kosmet) (objekt uz *imati,* predikatska dopuna uz *biti* u neosobnom izrazu) »želja, volja«. Na *-K meraklı* indeklinabilni pridjev (Bosna), *meraklija* (Leskovac, Srbija, Kosmet) m, f i pridjev za oba roda

(nesam mu ~) »ljubitelj nečega«. Balkanski turcizam (tur. *merak)* iz terminologije običnog govora: bug. *merak,* arb. *marák* »Liebe«.

Lit.: ARj 6, 604. *Elezovič* 1, 387. *GM* 260. *Mladenov* 294. Korsch, *ASPh* 9, 655.

merala f (Šulek) »amelanchier vulgáris«. Taj botanički termin označuje Maretić kao slabo pouzdan. Možda je isto što naziv drveta *miralja* f (Hrvatsko primorje) »brekinja«.

Lit.: ARj 6, 604. 734.

meram m, gen. nije potvrđen (Bosna) = *meram* (Kosmet, objekt uz *imati)* »želja«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *meram* »namjera«) iz terminologije običnog govora: bug. *meram* »namjera«.

Lit.: ARj 6, 604. *Mladenov* 294.

mêrati[1], *-am* impf. (Vuk) »(tehnički termin pri građenju svijeća) grijući rastanjivati vosak«, prema prijevojnom obliku *(pri-, raz-)mariti* »beim Feuer Wachs aufgehen lassen«. Pridjevi od *mer- meran* i *merljiv* »rastezljiv«, s apstraktumom *merljivost* »rastezljivost« Šulekovi su neologizmi. Prijevojni štěpen *mar-* nalazi se u rus. *marevo* n »Hitze bei der die Luft trübe und weiss wird«. Taj je prijevoj praslavenski, jer se nalazi u bug., u oba lužičko-srp. jezika i u rus., a s prefiksom *o-* i u hrv.-srp. *omara* f (Vuk) »pripeká, sparina, zapara«, sa augmentativom na *-ina őmarina* (Vinkovci, Ljubiša). Upor. još u rus. narječjima *mar* »Sonnenglut«, u ukr. u ništičnom prijevoju *mryj* »Nebel, trüb«. S rus. *marevo* upór. toponim *Marevo* kod Jajca i u Hercegovini. Korijen je ie. **mer-* »flimmern, funkeln«, koji je dobro zastupljen, s guturalnim raširenjem u *mrak* (v.), *mrk* i *mrknuti.*

Lit.: ARj 6, 604. 8, 907. *SEW* 2, 21. *WP* 2, 273.

mêrati[3], *mērām* impf. (Vuk, Lika) »(tehnički termin pri pranju rublja) mlatiti pratIjačom haljine, kad se peru«. Matzenauer uspoređuje sa skand, *merla* »contundere«.

Lit.: ARj 6, 604. Matzenauer, *LF* 10, 68.

merdiven m (Vuk, narodna pjesma) = *mêrdevina* f pl. t. (Bosna, plural jer se sastoje od više jedinica) = *merdivene* (Vuk) »ljestve, stube, skale, lôjtre«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *nerdiven = merdiiben, merduban)* iz terminologije alata: bug. *merdeven.*

Lit.: ARj 6, 604. *Miklošič* 191. *SEW 2,* 37. Matzenauer, *LF* 10, 68.

merđžan, gen. *-äna* m (Vuk) = *merdžan* (Kosmet) »1° koralj, 2° prezime«. Deminutiv na *-ьc merdžánac,* gen. *-nca* (Bosna, Vuk) »grah višnjica«. Indeklinabilni pridjev na *-li merdžajli* (epitet za *handžar).* Na *-ija (kamen} merdžanija* (narodna pjesma). Na *-uša merdžanuša* (Bosna, Duvno) »riba«. Na *-kinja* (personifikacija) *merdžankinja* (narodna pjesma) »puška okićena merdžanom«. Složenica: *paprika-merdžan* (Kosmet uz *nanizali}* »kao grivna ili derdan«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mărgări)* iz oblasti nakita: rum. *mărgean = mărgea* (pomiješano sa lat. *margella > mărgea),* bug. *merdžán, merdžanlija,* ngr. μερτσάνι.

Lit.: ARj 6, 605. *Elezović* 1, 399. *SEW 2,* 37. *Mladenov* 294. *GM* 270. Matzenauer, *LF* 10, 68.

merèdov, gen. *-ova* m (Vuk, Baranja) = (s asimilacijom na daljinu *m - d > n - d) nerèdov,* gen. *-ova* (Vojvodina) = *merečūv* (Donja Podravina) »mreža na drvenom okviru za vađenje ribe iz barke«. Deminutiv na *-čić: meredovčić* (Zemun) »na obruču nešto prede kojom se vadi riba iz kade«. Riječ *merèdov* se slaže u značenju i osnovi s ukr. i rus. *meréda* »(ribarski alat) vrša, mreža«. Samo je sufiks madž. *-o, -ö > -ov,* koji se ne nalazi u madž. *merettyü* ili *méregető.* Glede madž. -ö > *-ov* upor. *merov.* Sa *merettyü* slaže se posvema *merečuv* i taj se može označiti kao posuđenica iz madžarskoga. Rum. *meredeu* »1° Schopfnetz, 2° Holz mit dem der frische Käse geknetet wird« (upor madž. *merito* »zum Schöpfen gehörig«) sadrži madž. *-ő* > rum. *eu* i ne služe se s *-ov.* Izvor ruske riječi je fin. *merti* »vrša«, a ovo možda i stnord. *merp* »isto«, čini se da se *mereda* praslavenska posuđenica, koja se nalazila i u južnoslavenskom, unakrstila s madžarskom riječi.

Lit.: ARj 6, 604. 7, 58. Hamm, *Rad* 275, 22. *SEW 2,* 37. Šamšalović, *NVj* 29, 415. (cf. *IJb 9,* 222).

merešīk, gen. *-ika* m (Srbija) »sredina između dva sela«.

Lit.: ARj 6, 605.

mergin m (Riječka nahija, Crna Gora) »međa, granica«, odatle na *-aš merginas,* gen. *-aša* (ibidem) »međaš« = *mergin* (Budva, Lastva, Krtole, Prčanj, Crmnica) »između dvije njive međaš (zove se i *stan,* jer ga se ne smije plugom izvrnuti), biljeg između zemalja dvojice vlasnika«, *merginj* (Bella, *nj* < и kao u *pristanj, kovanı,* Perast, Bunjevci u Vojvodini,

što je vrlo značajno, jer potječu djelomice iz sjeverne Dalmacije; Mostar: *dizdarev mrginj)* »zemljišna meda« = *mrgīnj,* gen. *-inja* (Žrnovo, Korčula) »konalić u koji se stavi kamen« = *mrginj,* gen. *-inja* (Šibenik) »granica između dva dionika« = *mrgīn,* gen. *-ina* (Vuk, Sinj, Hercegovina, Crna Gora, Boka, Potomje, Ljubiša, koji upotrebljava *međaš* i *mrgin)* »isto«, odakle *mrgināš,* gen. *-áša* m (Vuk, Crna Gora) = *mrgīnj,* 'gen. *-лnja* m (Dubrovnik, Vetranie, Hercegovina, Crna Gora) = (disimilacija *m - n > m - r) mrgir = mrgîr,* gen. *-îră* (Piperi, Crna Gora) = (zamjena dočetka *-in* sa *-it,* možda prema vlat. *termitem* od *termes) mȑgit* (Dalmacija, Pavlinović) »brazda medu zemljama« = (zamjena dočetka *-in* sufiksima *-ariu > -ar* i *-aneu > -arg") mrgăr,* gen. *-ārā* (Rab) = *mrgãnj,* gen. *-ánja* (Dubrovnik, okolina) »meda i zid od suhoga« = (sa disimilacijom *m - n > m - lj) mȑgilj,* gen. *-Uja* m (sjeverni Velebit, Bunjevci, Sitno, Perković) »1° kamen međaš, 2° neuzoran komad zemljišta između dvije njive kao meda, 3° drveće koje raste kao međaš, 4° drveni stup kao međaš, 5"kanal kao međa« = *mrgilj* (Sukošan, Bibinje) »granica između dva dijańika učinjena od luče, koja čini prepreku da uz nju izrasle kupina« = (sa umetnutim / poslije *g* iz nepoznatih razloga) *mrglin,* gen. *-ina* (Zagora, Dalmacija, Nikšić u Crnoj Gori) »1° granica između dvije njive, 2° pojas koji se ne ore« = (sa *ar* za sonantno f) *marginj* (Čikerija, Bunjevci) = (toponim na Paklenim otocima) *Marginja Punta* (stari pridjev na *-/)* = *Marginski* (se. rat, sinonim). Arbanasi posudiše *mé'rgím* s članom *-i* pored *me(g)je < media, mergi* (Toske). Dalmato-romanski leksički ostatak od lát. *margo,* gen. *-irtis;* kako pokazuje očuvan velar kao ü *galatına, grmjetica* itd. Zbog toga će *mrđin* m (šabački okrug, Srbija) potjecali iz rum. *margine.* Ne treba da je krivo zapisano *d* mjesto *g,* kako pretpostavlja Maretić. Izmjena *k* mjesto *g* u *mrkin* kod Stulića je nepouzdano. U dubrovačkom latinitetu potvrđeno je *mergegnium.*

Lit.: ARj 6, 605. 7, 54. 65. 58. 59. Budmani, *Rad 65,* 162. *Godin* 179. Pavlovié, *УF* 16, 178. sl. Skok, *ZRPh* 46, 407. Skok, *Slav.* 188. Skok, *Rad* 272, 26-33. Rešetar, *ASPh* 36, 540. Isti, *Štok.* 253. *MH IS M* 9, 442. Čorović, *ASPh* 29, 507. *REW*³ 5355.

merhaba (Bosna) = *niêraba* (Kosmet), uzvik, »1° (muslimanski pozdrav) zdravo, 2° (Srbija, ironická metafora) ćuška, šamar«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *mer haba,* od *mara* »ugodno se namjestiti«) iz terminologije saobraćaja medu ljudima. Odgovor je u Kosmetu: *ja meraba.*

Lit.: ARj 6, 604. *Elezović 2,* 529.

merhamet m (narodna pjesma) = *mehramet* (jedna potvrda, narodna pjesma) == *merâmet,* gen. *-ometa* »milost, milosrđe«. Indeklinabilni pridjev na *-li merhametli* (muslimanska narodna pjesma, u predikativnoj funkciji). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. apstraktum na *-et merhamet)* iz terminologije običnog života: bug. *merhamet, merhametUja.*

Lit.: ARj 6, 585. 605. *Elezović 2, 529. Mladenov* 294.

merit m = *mířit* (17.v., Riječka nahija, Crna Gora) »zasluga«. Od tal. učene riječi *mèrito* < lat. *meritum,* poimeničen sr. r. part. perf. od *merēri.* Odatle denominal *meritat, -am* (Dubrovnik, Cavtat) = *meritat, -am* impf. (Rab, čakavci) = *mintát* (Šibenik) = *maitāti* (Perast, sjeverna Dalmacija, Dobroselo, Lika) »1° zaslužiti, 2° bacati oko na što: *cure miritati* (Dobroselo)«. Od tal. *meritare.* Upór. arb. *meritoj* »verdiene«, apstraktum na *-im* < lat. *-imen meritim* (Skadar) »Verdienst«.

Lit.: ARj 6, 605. 744. Kušar, *Rad* 118, 25. *GM* 270.

merkurela f (Vrbnik) »biljka daucus asininus« = *mrkorêla* (čakavski) = (disimilacija *r - r > r - n,* prema Marelicu štamparska pogreška) *mrkonela* (Šulek, Istra). Od tal. *mercorella* »isto (biljka ljekovita od slarine)«, od lal. pridjeva na *-alis mercuriali!* (se. *herbo),* izvedenog od *Mercurius,* za koga se vjerovalo da ju je pronašao; *ella* mjesto *-alis* je zamjena deminutivnog sufiksa za pridjevski lat. *-ãlis.*

Lit.: ARj 6, 606. 7, 67. *REW*³ 5518. *Prati* 646. *DEI* 2363.

merkušānta f, gen. pl. *merkušanāta* (Ston) »vrst smokve, stablo i plod«.

Lit.: ARj 6, 606.

merkatı, *-am* impf. (Vuk, Srbija, Leskovački kraj, hrv.-kajk.) »paziti, motriti (upor. kod Milićevića *merkamo devojku za njega)«* = *merkatı* (ŽK) *(za-)* »1° pamtili, 2° (Hrvatska, kao veziljski termin) uvezivati slova u košulju«, *namērkati, -ãm* (Hrvatska, objekt *košulja).* Radna imenica na *-vac merkavac* (Belostenec, koji je označuje kao dalmatinsku riječ). Ovamo ide *mertik* m (Slavonija, Srijem) »pregledalica

od platna za uvezivanje slova u rublje«. Od stvnjem. *merken.* Germanizam se nalazi gotovo u svim slavinama, a ipak nije praslav. Riječ *mertik* je od *Merkbuch,* preinačen prema *mertik* (v.) drugog podrijella; njem. *merken* je denominai od *Marke* > *marka* »1° novac, 2° biljeg«, odatle *markirati* »1° označivali, 2° (pejorativno) raditi kao simulant«, *namerkati* je od njem. *anmerken.* Upor. za takvo prekrajanje njemačkog prefiksa *narukovati* (Bosna, za vrijeme okupacije) < *einrücken* »(vojnički termin) doći na odsluženje vojnog roka«.

Lit.: ARj 6, 606. 607. 7, 433. *Miklošič* 191. *SEW 2,* 37. *Bruckner* 330.

merlin[1] m (Zagreb, Ogulin) = *mirlin* (Vrbnik) = *merlina* f (Lika, femininum prema *mrkva)* »mrkva (kulturna biljka)« = *merlin* (čakavski) »inula helenium«. Od njem. deminutiva *Mearl, Morie* < njem. *Mohre,* upor. tršć. *merlino* »carola«. Nije potrebno pretpostavili sa Štrekeljem da je taj germanizam ušao u zapadne krajeve preko tršćanskoga, nego je *-in* u oba jezika njemački plural kao *kïfljin* (v.), *šeragljin (v.),feljbabin* (v.).

Lit.: ARj 6, 606. 746. Štrekelj*, ASPh 14,* 532.

merlin[2] m (Mljet: *proz pomijo pasaj'vaj merlin za bandijeru;* brodski termin) = *mrlin,* gen. *-ina* (Dubrovnik) »laděno uže«. Od tal. *merlino* »isto« < hol. *meerling.* Drugog je podrijetla i značenja hrv.-kajk. *merlin* (v. *merlin*[1]*).*

Lit'.: ARj 7, 70. Macan, *ZbNŽ* 29, 213. *REW*[3] 5533a. Štrekelj, *DAW* 50, 38.

meropbhb, gen. *-pъna* — *meropъnъ* = (disimilacija *m - p* > *n-p) neropbh,* gen. *-pha* (Dušanov zakonik) »kmet u staroj srpskoj državi (opozicija *vlah* »pastir«)«. Pridjev na *-/ meropbša rabota* (Dečanski hrisovulj), na *-bsk meropbšbke zemlje* (ibidem). Deminutiv na *-ić meropbšićb* »sin meropbha (ako je izučio knjigu, mora ostaviti kmetstvo)«. Na *-ina* (može biti i, poimeničenje pridjeva na -7') *meropšina* »1° zemlja na kojoj sjede meropsi, 2° rabota meropška«. Ta se izvedenica očuvala kao toponim *Merošina* 1734. *(š* < *pš* kao u *pšenica* > *šenica),* na *-evci Meroševce* (Vranja, Srbija). Denominal *pomeropšiti* pf. (Dušanov zakonik) »učiniti da bude šio meropaško«. Prema Novakoviću *meropbšina* odgovara bizantinskom παροικία, a *mêropbhi* odgovara biz. πάροικος > slsrp. *parikb* (1198 — 1199) »colonus«. Ako potječe, kako se pretpostavlja, od imena Iračkoga plemena u Rodopama Μέροπες *(s* > *h* kao u *Vlaho* < *Vlasi* < *Blasius),* onda je semantički razvitak isti kao u *Vlah* ili u lat. *romanus* > *romín, rë'më'r,* u kojima je etnik dobio značenje općeg naziva za socijalno stanje: *vlah* »pastir, seljak« (v.), *romîn; rëmër* »Leibeigener, seljak«. Ako stoji ta etimologija, onda je time dan još jedan lingvistički dokaz za tvrdnju da su Slaveni zatekli na Balkanu još tracki jezik kao živ. Toponomaslički je dokaz za lu Ivrdnju irački toponim *Pulpudeva* > *Plovdiv* (v.) = *Philippopolis* »Filipov grad« (tračko *-deva* = *-dava* »grad«).

Lit.: ARj 6, 607. 7, 61. 10, 670. Novaković, *Zakonik Stefana Dušana* 165. 174. *ASPh* 9 522-523. 10, 574. si. Radojčić, *JF* 18, 157-71. Virag, *NVj l,* 79-80.

mérov m (požunski, peštanski, banatski, Vuk, Vojvodina) = (sa *i* za madž. zatvoreno *é) mirov* (18. v., Virovitica) »vagan«. Nalazi se i u slovačkom. Od madž. *mérő,* particip od madž. slavizmą *mérni* < *meriti.* Hiperjekavski oblik *mijèrõv,* koji bez potrebe postavlja Maretić, nije potvrđen. Od madžarskog slavizmą *mérni* apstraktum je *mérték* »Mass«., I taj je, popul *parlag* i *merov,* ušao kao termin za mjere: *mertik* m (stari madžarizam 13. i 14. v., Vuk, Fruškogorski rukopis) = u Dečanskom hrisovulju *merbtigb* »mje.ra, porcija« = *mertük* (sjeverna Hrvatska) »mjera za vino i žilo«, kod Rumunja *mertic* »Metze, Mass«. Vokal *u* mjesto *i* za madž. zatvoreno *e.* u *mertük* tumači se napuštanjem madžarske vokalske harmonije. Pridjev na *-ljiv mertučljiv* (Habdelić) »umjeren« i apstraktum *mertučljivost,* kol. na *-je mertučje* »suđe«.

Lit.: ARj 6, 607. 608. 657. Grünenthal, *ASPh* 42, 318. Matzenauer, *LF* 10, 321. *Tiktin* 969. Jagić, *ASPh* 31, 551.

mersim m (Pančić) »riba«. Balkanski turcizam (prema Marelicu tur. sinlagma *mersin baligi* »riba iz grada *Mersin«)* iz oblasti ribarslva (upor. *daljan):* bug. *mersin* »jeselra«. Konačno *-m* mjesto *-n* kao u *bedem* (v.), *bujrum* (v.).

Lit.: ARj 6, 607. *Mladenov* 294.

mersin m (Šulek) »biljka žutika, berberis vulgáris«.

Lit.: ARj 6, 607.

mértek, gen. *mērteka* m (Kosmet, BiH) = *mȑtek* »1° čabrun, greda koja s jedne i druge strane drži šljem od kuće, a podupire se u vjenčanice, šio se vide; gredica osrednje debljine, 2° čavao, ekser (nejasan semantički raž-

vitak)« = pl. t. *merted* (Srbija, Timok-Lužnik, južna Srbija). Na *-U: merteklija f* »burgija za merteke«. Balkanski turcizam (tur. *mertek* »četverostrana greda«) iz oblasti građevinarstva: rum. deminutiv *mănăcel, a martad* »mit Dachsparren versehen«.

Lit.: ARj 6, 607. 7, 88. *Elezović* 1, 399. *Mladenov* 294. *SEW 2,* 38. *Tiktin* 955. *Rad* 138, 57.

merùhati, *-ãm* impf. (Ston) (objekt *matku po rukama)* »mečiti, gnječiti«.

Lit.: ARj 6, 608.

meso n, pl. *mesa* (Vuk, Kosmet, ŽK), baltoslav. i praslav. *(*mįso),* »caro, carnis«. Brojni pridjevi: na *-ьn mèsan,* f *mesna = mešana* (Vuk), *bezmēsan* (Stulić, danas općenit), poimeničen u m. r. *mèsan,* gen. *mešana* (Vuk, Slavonija) »grožđe bijelo i crno«, u f *mesna* (Vuk, Risan) »guz«, na *-ica mesnica* (Slavonija) = *mesnica* (hrv.-kajk., ŽK) »mesarnica«, *mesnice* f pl. t. (Srbija) = *mesnica* (Kosmet) »mesojede«, na *-ik mesnik* »čir«, arb. *mesnih,* na *-jak mesnjak* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »sitan čir« = *mesnjak* (18. v.) »zreo prišt«, na *-jača méšnjača* (Vuk) »kobasica s mesom«, na *-en meșen,* sa udvostručenim sufiksom *-ьn* + *-en mesnên* (ŽK), na *-ast mesast,* na *-at mêsat* (Vuk), *mesnat, mèsnatast, mesnast.* Deminutiv na *-će mésce* (Vuk), hipokoristik *mésa* (Lika). Augmentativi na *-ina mèsina* f = na *-etina mesètina* = na *-urina mesùrina* = na *-ište mesiste* (Vitezović) = *mesiste* (Kosmet, pejorativno). Radna imenica na *-ar mesar,* gen. *-ara* (15. v., Vuk) prema f na *-iça mesàrica,* »kasapin, komardar«, s leksikologijskom porodicom: pridjevi na *-ov, -ev mesarov (-ev),* na *-ski mesarski,* augmentativ na *-ina mesàrina,* na *-ija mesàrija* »njegov zanat«, na *-nica mesarnica* = na *-ara mesara* f. Denominai na *-iti mesariti.* Madžari posudiše *meszar(os).* Prezime *Mesarović.* Na *-ulja mèsulja* (Šulek, Vuka, Slavonija) »debela kruška«. Složenice od glagolskih sintagmi: sa *jesti:* na *-je mesojede f* pl. t. (Vuk, Srbija, Ljubiša) »fašinak, gen. -nka (ŽK) < austrijsko-njem. *Fasching* za *Fastnacht* »posno vece«)« = *mesòde* (Glamoč, *oje > o* kao u *Fredovu* ŽK < *Predojević, Bogović* /Krk/ < *Bogojević)* »vrijeme od 3 kralja do pokłada« = *mesòvede* f pl. t. (Beograd, Grocka, sa *v* mjesto *j* kao u *Motavica* pored *Motajica, Lovište* pored *Lojište)* = *mesùvede* (Vuk) — *mesvijede* (Vuk, Paštrovići, s nejasnim ispadanjem, sinkopom samoglasa *o,* možda preko *uo > v,* upor. *obědvati* ŽK) = *mesoije* (ikavski, čakavski). Opozicija *mesopust* m (15. v., nalazi se i u drugim slavinama) = na *-je mesopuste* (jedna potvrda) prevedenica (calque) je od gr. ἀπόκρεως = lat. *carnisprivium, carnelevale > Karneval,* s pridjevom na *-ьn mesopustan — mesopüsan* (Kosmet). Ostale, složenice: *mesòbolja f; mesojed = mesojedac,* gen. *-jeca,* s pridjevom na *-ьn mesojedan,* na *-ía mesojeda = mesoija* m (Pavlínovic) »čovjek koji jede meso«. Od *meso* postoji još praslav. izvedenica na *-r* ili **-dhro mézdra* »kožica, membrana« = (upor. češ. *mázdrà) = mézgra* (ŽK), upor. slvč. *miazgra.* Glede *e < į* upor. polj. *miązdra* i rus. *mjazdra.* Deminutiv na *-ica mezdrica* (Vrbnik). Pridjev *mezdrovit.* šulekovi neologizmi *mezdrilo* i *mezdriți* »varagovati, strugali meso sa unutarnje strane kože«. Rumunji posudiše *mezdri.* Suglasnici *d* i *g* mogu se smatrati kao umetnuti (consonnes de transition u grupi *sr,* upor. lat *b* u *membrum* i *membrana* i gr. μηρός »oberer fleischiger Teil des Schenkels«. Upor. i *nozdrve* öd *nos* (v.). Samoglas *e* je nastao iz palatalnog nazala g: upor. stcslav. *meso,* polj. *miįso, miązdra.* U baltičkoj grupi kao i u drugim ie. jezicima korijen se pojavljuje u dva vida: s umetnutim nazalom kao u slavinama, a i bez tog umetanja: stprus. *mensa* »meso« prema lit. *mésa* = lot. *misa;* sanskr. *mamsá-,* got. *mimz* pored *mas,* arm. *mis,* arb. *mish.* le. je korijen **mē(m)so-.*

Lit.: ARj 1, 270. 6, 611. 615. 637. *Elezović* 1, 400. *Miklosič* 189. *SEW'2,* 43. 45. *Holub-Kopečný* 217. 219. *Bruckner* 330. 336. *KZ* 45, 45. 353. 318. 320-322. *Trautmann* 178. *WP* 2, 262. *Gorjajev223. REW*[3] 1706. Hirt, *PBB* 23, 335. Osten-Säcken, *IF* 33, 231. Lewy, *IF* 32, 163. *GM* 270. *Boisacq*[3] 634. Joki, *Unt.* 326. Petersson, *Vermischte Beiträge* (cf. *IJb 4,* 214. *RSI* 8, 301). Endzelin, *ZSPh* 18, 123. *Mladenov* 293. Nehring, *IF* 4, 399. Zupitza, *KZ* 37, 387-406. (cf. *AnzIF* 15, 7. 922). Brugmann, *IF* 18, 437-438. Pedersen, *IF* 5, 69. Iljinski, *RSI* 6, 224. Agrell, *LUA* avd. 1, sv. 14, br. 32 (cf. *IJb* 8, 203). *RES* 12, 89. Thurneysen, *KZ* 48, 48-75 (cf. *JF* 3, 226).

mèsti, *mètem* impf. (Vuk) »verrere, balayer« razlikuje se danas akcentom od *mésti, metem* (Vuk) »turbare, vertere, miscere«. Upor. semantičko razlikovanje s pomoću akcenta u *muka* i *múka.* Etimologički se razlikuju i postanjem samoglasa *e:* u *mèsti* potječe od praslav. *e* u *metp,* u *mèsti* od praslav. *t,* stcslav. *meto.* Oba idu u primarnu glagolsku grupu na *-ti.* Paralele su im u sekundarnoj grupi na

-*ati* i u prijevojima *a - o, ę - ç > u: metati mečem* (Vuk) = (sa prijenosom *ć* iz prezenta) *mećati (pomećat* Kosmet) prema *motati, -ām* i na *-iti mutiti, mutim* (Vuk). Sva tri označuju elementarne radnje rukom. Ie., baltoslavenski, sveslavenski i praslavenski su. Od praslav. osnova **met-~, *mot-* prave se iterativi na *e -metati* = na í *-mitati, -mitām* (ikavski) i na *a -matati, -mātām.* Upotrebljavaju se samo s prefiksima. Leksikologijske porodice postoje od šest hrv.-srp. osnova: *met-, met-, mot-, mut-, mit-, mat-.*

(la) Glagolu *met—|—ti* > *mèsti, mètem* (subjekt *snijeg* »pada«) bilo je prvobitno značenje »bacati«, koje je nestalo u hrv.-srp. Već u praslav. i svim slavinama specijalizirano (suženo) znači i »čistiti kuću«. Ima manje prefiksalnih složenica *(iz-, na-, o-, po-, s-, sa-),* nego na *-ati metati, mečem* impf. »jac re, pon re« *(do-, iz-, izna-, ispre-, ispra-, na-, nad-, o-, ob-, od-, po-, pod-, pre-, pri-, pro- ļseļ, raz- įseį, s-, sa-, u-, za-) — metati, mečem* (Vodice) »bacati« prema pf. na *-nutí metnuti* pored *metnuti* (16. v., čakavski *klastf\ (do-, iz-, na-, od-, po-, pod-, pre-, pri-, pro-, raz-, s-, u-, za-}* = (sa *tn* > *kn) měknuti* (Karnarutić, Vodice). Odatle su postverbali m. r.: *met* »1° (ribarski termin) mjesto gdje se baca mreža, 2° Wurf, jet«. Čest je u neologizmima: *nogomet, puskámét, topomét, vatromet, domet* (Vuk), *izmet,* sa umetnutim *go* (kao *razgovjetan) izgomet* (Dalmacija, Dubrovnik) »izmet, smetlište (kao metafora za čeljade)«, *izgométak,* gen. *-tka* (Kavanjin) »psovka«, *namet* »1° hrpa, nasip, 2° porez« = rum. *namete* »snijeg«; *omet* (Kosmet) »velika metla od trna« = složenica *trnòmet* (Vuk), nalazi se i u rum. *omăt* »snijeg« (Moldavija), *obmet, odmet* u prilogu *(biti) na admet,* odatle *odmetnik* m prema f *odmetnica,* s pridjevom *odmetnički* i sa *-ačina* (upor. *deračina) odmetačina; podmet* je neologizam, kao gramatički termin, prevedenica za *subjekt* = gr. ύποκείμενον; kao narodska riječ *podmet,* gen. *podmêta* (Kosmet) »vrst ljekovite trave«; *přimet* (Hercegovina) »hrpa kamenja«; *pomet* (Crna Gora) »mećava«, s augmentativom na *-ina pometina* (Vuk) »Nachgeburt«, na *-kinja pometkinja* i s pridjevima na *-ljiv pomètljiv,* na *-ьn pametno gumno* (folklor); *premet* (Kosmet) »motka za vješanje haljina«, *promet,* s pridjevom na *-ьn prometan,* poimeničen na *-ik prometnik* (željeznički termin); *smet,* gen. *smèta* (Lika, Kosmet) > rum. *smete* = *Zamet* (toponim) = *zamet* (Vodice), *smet,* gen. *-i* f »smeće«. U femininumu *nameta, razmeta* »nesloga«, *razmetica* »dioba na više dijelova«; *umeta* = *omet* = *ometa,* prilog *na meti* »pri ruci«. Ovi postverbali raširuju se sufiksom *-bko: metak,* gen. *-tka* (Lika) = *metanı,* gen. *-trga* (Vuk) = *metac,* gen. *-ča* (Martié); *izmetak; nametak,* gen. *-tka, smeták,* gen. *-tka, zametak,* gen. *-tka* »embryo«. Odatle pridjevi na *-ьn izmetan* (17. i 18. v.), *nametan, dalekometan, smetan* (ŽK) »laživ«. Na *-adca nametačica* »žena koja se nudi za kakav posao«, na *-kinja* (tip *Srpkinja) nametkinja* »žena, djevojka, udovica, koja se nameće«. Praslavenska je izvedenica na *-ъla metla* f (bug., rus. *metla)* > *mekla,* koju posudiše Rumunji *mătură* (u toj se praslavenska riječ unakrstila sa lat. na *-ula* > *-ură).* Riječ *metla* je i botanički termin za razne biljke i toponim. Ima svoju leksikologijsku porodicu prilično razgranam: pridjev na *-äst metlast,* deminutiv *metlica* (također biljka), *metlica* = *metnica* (Vuk) »mreža«, augmentativi *metlètina,* na *-usina metlušina,* na *-ača meliaca* »biljka«, na *-ara mellára* (Srijem, metafora) »vinova loza«, radna imenica na *-ar mellár* »čovjek koji mete«, apozicija *mellár sirak* (Vrbnik); *metličar* (Istra) »biljka«; na *-ik mętlik* »biljka«, na *-ika metlika* »1° različite biljke, 2° toponim (RN Slovenija *Metlika* > *Mekljika,* ŽK)«, odatle *metlikovina* = *metlovina* (Vuk); sa *ti* > *lij: metljica, melljika* i *metljina* »biljke«. Na *-aljka: mètãljka* »mjesto gdje momci meću kamen«, *izmètaljka* f (Vuk) »vrst plesa nalik na cotillon«, *namètaljka* = *nametãljka* (Kosmet) »bolest u očima, bijelo na oku«. Na *-java mećava* »1° vijavica, oluja, 2° (metafora) nevolja«, s denominálom *mèćaviti* »dizati se (subjekt *mećava)«.* Na *-lo omelo* n *(l < ti)* »umeta, krpa kojom se omete peć, prije nego se metne u nju hljeb«. Na *-je pometnuće* »abortus«. Na *-ača premētača* (ŽK) »zastor (_K)«. Kao *zamet* što znači »mjesto gdje su veliki snjegovi«, tako part. perf. pas. u *pometena draga* znači »gdje su veliki vjetrovi«. Taj particip je poimeničen na *-ik Pometenih* (planina blizu Vrlike na lijevoj strani Cetine). Na *-ai metač,* gen. *-ača* »onaj koji se meće kamena u igri«. Part. prêt, aktiva poimeničen na *-ьc* > *-ac: metalac,* gen. *-oca* (Mikalja, Belostenec, Stulić) »strjeljač«. Na *-alo metalo* n (sjeverna Dalmacija) »porcija sijena govečetu«, sa deminutivom *metalce* (Lika) »mala porcija«, *prometalo* m prema f *prometalica;* na *-ište metaliste* (Uzice) »1° mjesto gdje se stoci polaže hrana zimi, 2° mjesto gdje se baca kamen, 3° toponim«. Na *-alj: metalj*

m (Bačka) = *mètalje* n (Vuk, Crna Gora) »bolest očiju«. Na *-aj: smetaj* »namet, smet«. Na *-a ьc: zmetavec* (Belostenec) = *prometavec* »pometitelj«. Na *-avica metanica* (Obradović) »mećava«. Na *-ina pòmetina* = *pomelina* (Kosmet), *ìzmetina.* Kol. na *-je smeče* (ŽK) = *smelile, (l* od unakrštavanja sa *metla),* upor. *smelar* (Istra, čakavski) = *smetlar* »pometač«. Isto tako unakrštavanje na *-ište: smetiště — smetlište* pored *smetilište,* s pridjevom *smetlinski, smellišnjača* (Vinkovci) = *smetljara* (Sarajevo) »Mistschaufel«, kao i u denominalu *smeliti* (hrv.-kajk.) = *smettiti* »blatiti smećem« i u deminutivu *smetličica* mjesto *metličica.* Apstraktum na *-гa* (tip *plaća) smeća* f »smutnja, nered, svađa, itd.«. Od naročitog je interesa još: *ometao,* gen. *-eca* (Rešetar) = *òdmetac* (Dubrovnik, Prčanj, Ljubiša) »(ribarski termin) 1° pratilo, 2° uzica od udice, 3° tunja«. Vetranie i Zore razlikuju *odmetac* i *tunjica.* Pridjev na *-игьn: promećuran* od *promecali / -metati "se.* Na *-aj smetaj* »namet, smet«

(lb) Iterativ se pravi prijevojem duljenja *e - e > e.* Jekavski oblik *-ije* nije potvrđen: *izmijetati* je jekaviziran stcslav. *melati;* u ikavskom češće: *namítat* (ŽK), *izmitali* (ŽK), *premitača, premičuran* (upor. *promućuran* prema *mutiti),* postverbal u prilogu *na izmit* (16. v., jedna potvrda) »u velikom mnoštvu«; *mitati, -ãm* mjesto *metati* (jednom kod Budinića), *ispromilati* (18. v., Slavonija), *razmitati* (Ioί8. v.), *zamítati* (Vodice) pr^ma *zametati.* U književnom jeziku i jekavskim narječjima govore se samo ekavski oblici: *nametati se, namećem se, podmetati, prometali se.* To se dogodilo zbog toga tako što se umiješao *smétati* od *smesti* (v.).

(Ič) Pojedine prefiksalne složenice kao *razmesti, -tem, razmećati* i *razmetnuti* imaju svoje leksikologijske porodice. Odatle postverbali *ràzmet* pored *razmet* (16. v., Vuk) »1° odmet, 2° razmak«, *razmeta* (1259) »nesloga«, *razmetak,* gen. *-tka* (1680) »namet«, pridjev *razmetan* »rastrošan, rasipan«, poimeničen na *-ik razmetnih* m prema f na *-ica rázmelnica* (Dalmacija) i na *-kinja razmetkinja,* na *-ljiv razmetljiv,* s apstraktumom na *-ost razmèt-Ijivost;* hrv.-kajk. *razmetavec,* gen. *-avca.*

Baltička je paralela potpuna: lit. *mesti, metu,* lot. *mest, metu* »baciti«, stprus. *metis* »Wurf«. Druge ie. veze kao lat. *messis* »žetva«, *metére* »žeti« nisu sigurne.

Lit.: ARj 2, 241. 244. 259. 622. 4, 178. 232. 234. 6, 552. 591. 621. 629. 630. 631. 776. 7, 431. 8, 409. 624. 915. *ASPh* 8, 256. Kostić, *NJ 2,* 248-250. Belić, *NJ* 1, 45. si. *ZbNŽ* 19, 203. Jagić, *ASPh* 1, 157. *NJ* 4, 91. lvic, *JF* 18, 334. *Miklošič* 193. *SEW 2,* 40. 53. *Holub-Kopečný* 221. *Bruckner* 335. *KZ* 48, 214. *WP 2, 259. Mladenov* 295. *Gorjajev* 208. *Trautmann* 183. 184. Belić, *Priroda* 179. Gamillscheg, *Randbemerkungen zum rum. Sprachatlas (Abh. Beri. Ak.* 1941. no 7) 19. Vaillant, *RES* 12, 235. Rešetar, *ASPh* 36, 546. *Tiktin* 1088. Joki, *Stud.* 111. *WuS* 12, 79. si. Fraenkel, *IF* 49, 209. *Boisacf* 55. 793.

(II) Prijevoj **mot-* od **met-* izražavao je prvobitno préteritum. Sveslav. i praslav. je. Nalazi se samo sa *-ati motati, -am* (Vuk) *(iz-, na-, o-, od-, ob-, pre-, s-, u-, гa-},* današnje značenje »1° dévider, 2° rouler en pelote« razvilo se iz značenja »bacati«, što je prvobitno značio *»metati«.* Ono što se *nametalo* trebalo je *odmotati.* Iterativi se prave u narječjima duljenjem: *o — ō > a -matati, -mátaní (ρ-, ob-, od-, na-, raz-, s-, u-, za-}.* U Vukovu jeziku ne postoji taj prijevoj (Maretić ga označuje provincijalizmom) nego na *-va- -motavati, -matavam,* samo s prefiksima (iz-, *o-, ob-, raz-, s-, u-, za-).* Postverbal *smota* (Bukovica) »smućenost pameti«. Postoji još oblik sa *ti* mjesto *t: umotlăt, zamotlăt, -am* (Kosmet) pf. prema impf, *zamotlāvat* »zamršivati«. Taj je oblik nastao od deminutiva na *-uljati* (upor. niže *-uljaK) zamotuljati* »einwickeln«. Upor. *razmotuljati, -ām* (Lika) »razmotati«. Postverbali su: *omot, umot, zamot.* Od *mat-* postverbal na *-bk* je *namatah,* gen. *-tka* »prut, šibljika na čokotu koja se ostavlja da rađa«, *smotak,* gen. *-tka* (Vuk). Na *-ъka motka* (po postanju je postverbal, apstraktum, od *motati* raširen sa *-ъka* / tipovi *zakuska, ostavka l;* apstraktum je postao konkrétum) »1° batina, šiba, 2° mjera za zemlju (Srbija)«. Ima svoju leksikologijsku porodicu: deminutivi na *-ica mačića* (Lika, Vuk), na *-ić močić.* (Slavonija) »ono što je u motki > jereza«, očuvao je nešto od prvobitnog značenja denominal *motkati* (Lika) »ograđivati njivu motkama«. Augmentativ na *-ina motina* (Srbija) »motka«. Kol. *motkovlje* (Šulek). Na *-ač motač,* gen. *-ača* m prema f na *-ica motačica.* Na *-vac motavac,* gen. *-vca* prema *motavica* (Šulek). Na *-uljak smotuljak* (Crna Gora) = *zamotuljak.* Na *-aj zamotaj* (Stulić). Praslav. *motovilo* je složenica i izvedenica u isto dob;·, sadrži pored dviju glagolskih osnova *mot-* i *vi-* (v. *viti)* još sufiks *-dio > -h.* Upor. češ. i polj. *motovidlo,* polap, *mütüvaidlü.* U Istri

je nastala odatle radna imenica: *motovilo* »čovjek koji se mota i vije«. Deminutiv je na *-će motovioce* (Vuk). Šulekov je neologizam na *-njak motovilnjak* »Garnwinde«. Riječ *motovilo* je kulturna riječ koju posudiše Arbanasi *motovilë.* Značajno je da se kod njih unakrstila ta riječ sa *note* «kolo« latinskoga podrijetla: *rrotovilê* = *rrotuvile* (Gege) »Rädchen«. Praslavenska je složenica uz *motovilo* i *motuzica* (Riječka nahija, Crna Gora) < *mot* + *uzica* (v.) = *motüz* (Baraković, Lastovo, Smokvica, Korčula) »konopac«. Upor. češ. *motouz,* slov. *mot(v)oz,* polj. *motowąz,* rus. *motovjazt.* Od iterativa *mat-* samoglas α unijet je i u složenicu *màtuzica* (Vuk, Crna Gora) »uzica kojom je privezan šibak (cijep) za stojalo (stojak)«. Rumunjski slavizam *mătăuză* tumači nam postanje naše složenice: *u* je nastao iz *ovu* > *ou.* Upor. polj. *motowąz.* To prenošenje dogodilo se i *umatovilo* (1851). Kao u *matuzica* što je *a* došao mjesto *o* od *matati,* tako i u *matka* (Kosmet) »motka«, prema *motka* (Kosmet), »mjera za predu pamučnu«. Isto tako i u augmentativu · *malina* (Kosmet) »dugačke oblice kojima se pritište snoplje, slama ili sijeno na kolima u lotrama, da bi stalo što više«, prema *motina* (Srbija). Interesantan je rum. oblik *mototol*(Muntenija) »Ballen, Klumpen, Knäuel«, kao pridjev »leinen«, s glagolom *a mototoli* »zusammendrücken« i apstraktum na *-eh* > *-eală* odatle *mototoleală* »Zusammenballen«, iz kojeg se vidi kako uvođenjem reduplikacije postaje od posuđenice onomatopeja. Ovamo ide od osnove *mat-* još *matasica* (Vrbnik, Krk) »klupko« i *matazalo* (Turska Hrvatska) »sprema za namotavanje pređe«, uz sve što je sufiksalna tvorba nejasna. Od ie. paralela samo u gr. μόθος »Schlachtgetümmel«.

Lit.: ARj 3, 914. 4, 1. 6. 6, 517. 518. 535. 877. 7, 26. 28. 8, 410. 409. Gavazzi, *Slávia* 3, 667-672. Kostić, *NJ* 1, 199-202. *Miklošič* 203. *Holub-Kopečný* 230. 281. *Bruckner* 345. *Tiktin* 1014. Vaillant, *RES 22,* 23. *Boisacq*[3] 642-643. *GM* 287.

'(III) Oblik sa nazalnim infiksom *met-ti* > *mésti, metem* (Vuk) *(do-, iz-, po-, s-, u-, za-)* = *mesti, meten* (Vodice, Istra) »tući maslac« = *mês, metem* (Kosmet), kod kojega je homonīmija uklonjena uzlaznim dugim akcentom prema kratkom uzlaznom u *mesli, metēm,* nije dao tako brojne izvedenice kao *mèsti* zbog toga što je to termin u mliječnoj proizvodnji *(mésti maslo u stapu,* Crna Gora, *meteno maslo,* Kosmet »iz kajmaka maslo izdvojeno, ali još neistopljeno«) »einrühren, Butter scheiden«. Kad se govori sa refleksivom *se,* ima psihološko značenje »perturbări«: *smesti se* »zabuniti se«, odatle part. pret. pas. *smeten* (Vuk) »zbunjen«' poimeničen na *-ik smetenih* m = *smetenih* m = *smetenih* (Kosmet) prema f *smétenica* = na *-jak smetènjak,* gen. *-aka* »l ° smeten čovjek, smušenjak, baksuz, obješenjak, 2° (prema prvobitnom značenju »miješati«) vrst narodnog čilima« = *smetenjak* (Vuk, Risan, Boka) »baburski talijer«. Na *-ica met'enica* (Dalmacija, Pavlinović) »1° mlijeko što ostane po metenom maslu, 2° ulje što se brkljačom izmete iz. kaše«. Na *-ilo smetenih* n »metež, smušenost«. Zatim: *smetilac* (Mikalja) »imbroglione«, *zmétice* f pl. (Pergošić, hrv.-kajk.) »scandalo« = *(po)smetinjak* (Poljica) »strašilo«. Pored primarnog oblika postoji i na *-ati smétati, smetam* pored *smećem* impf. (16. v., Vuk) prema pf. *smesti.* Odatle na *-ьc* > *-ac smetac,* gen. *-éca* (Martie) = *smétalac,* gen. *-oca.* Apstrakta na *-eš* (tipovi *grabež, kŕpez) metež* m, s pridjevom *metežan,* poimeničen *metežnik* »buntovnik« (upor. *meterba, -ija),* na *-nja métnja* (Lika) = *smetnja* (u današnjem književnom jeziku), na *-la* (tip *plača* pored *plata)· meča* f (Vuk, Kosmet) »napoj stoci i psima (< upravo: miješanje)«. Odatle dalje *mećaja* (Visoko, Bosna) = *meća(j~)ica* »1° (oruđe) muljalo za miješanje žitkih stvari, 2° bundžija« = (sa *v* za *j* kao u *lovište* > *lojište), mećavica* (Vuk, Crna Gora, Riječka nahija« = *metă(j)ica* m »muljivac, varalica, imbroglione«. Na *-joj izmećaj* »maslo što se jedanput u stapu izmete«. Praslav. je izvedenica *smetana,* koja se još govori u slov. *smetana* pored *smetena, -nka* i bug. *smetana,* kod nas je istisnuta sinonimom *skorup* (v.). Zabilježena, je u Šaptinovcima (Slavonija) *smetana,* »grušalina« = *smetina* (jedna potvrda, neiibicirana). Živa je u rum. *smintînă* i u tršć. *zmetaná* = *zmetená.* Upor. i ime velebitskog vlaha *Smantara* (prezime u ličko-krbavskoj županiji) sa *r* mjesto *n* kao u istro-rumunjskom. Ovamo ide možda ı čudnovata glagolska složenica *izmetoklasati, -tòklāšem* (Brač) pored *izmetoklasiti, -īm* (Dubrovnik) »izmiješati različite stvari«. Bez prefiksa *iz-* glagol nije potvrđen. Potvrđen je i s *i* mjesto *e,* ali sa značenjem koje se ne slaže s navedenim : *mitoklasiti se* (sjeverna Dalmacija, Krk) pored *mitoklàsnuti, -em* »proći, minuti jedan pored drugoga«. Prema obliku *mito-* složenica ne bi išla ovamo. Stavljena je ipak ovamo zbog značenja u Dubrovniku = kod Stulića *izmitoklasiti.* Rumunji posudiše *a sminti* »tören, verwirren«, sa svojim postverbalom odatle *smintă* »griješka«, *a ameți*

»schwindelig machen«, na *-eh amețeală* »Schwindel«, sa rum. prefiksom lat. podrijetla *a să desmetici* »doći opet k svijesti«, s pridjevima *bezmetic = desmetic* »lud«, Arbanasi *pëzmetoj.* Baltičke su usporednice potpune: lit. *mesti* »umrühren, miješati«, *menturis* »Rührstock«, lot. *mente, më'turs* »Mischholz«. Ie. osnova **menth-* »miješati«, u sanskrtu *manthati* »miješa«.

Lit.: ARj 2, 622. 4, 255. 238. 6, 613. 627. 621. 779. *BI 2,* 101. 633. Ribarić, *SDZb 9,* 167. *Elezović ï,* 392. 2, 245. *Miklošič* 189. *SEW 2,* 44. *Holub-Kopečný* 217. 341. *Bruckner* 328. 533. *Mladenov* 593. *Gorjajev* 223. *Tiktin* 60. Meillet, *RES 6,* 172. Uhlenbeck, *IF* 17, 94. Osten-Sacken, *IF* 33, 230. Brugmann, *IF* 32, 321. *GM* 295. *Boisacq*[3] 642-643. Rosetti, *Grai și suflet* 5, 158-172 (cf. *IJb* 18, 265).

(IV) Prijevoj *ę - ç > u* je sveslav. i praslav., stcslav. *mņtiti > mutiti, mutim* impf, »miješati, vrtjeti« (Vuk) *(iz-, na-, od-, po- /se/ pre-, raz-, s- se, sa-, za-).* S prefiksima se značenje specijalizira: *premutït, -utim* (Kosmet) »površno preorati«. Deminutivi na *-ljati mùt-Ijati, -am* »verwirren«, na *-okati (ć* od *mućak,* od iterativa i od part, *smućen) mućkati, -am* impf, prema pf. *mućnuti, -em.* Iterativ na *-va--mućivali, -mutujem,* samo s prefiksima *(iz-, s- ita.).* Postverbal *smuta* »Schneewetter«. Na *-nja mutnja = smutnja* sa prijelazom *tnj > ćnj* (upor. *kućnji > kulnji) smućnja* (čakavski, 1670), kao primjer regresivne palatalizacije (Ivšić). Odatle je odbacivanjem sufiksa *-nja* dobiven korijen *muč-,* od kojega je stvoren na *-bk mućak,* gen. *-ćka* m (Riječka nahija, ŽK) = *mućnjak,* gen. *-akā* (Istra) »pokvareno jaje« = *smucah,* gen. *-čka* (Vodice), kolektiv na *-ine omućine* »gerüttelte Überbleibsel von Wein«. Postverbal *mut* m »l ° mutez, 2° turbatio, 3° talog, kom, komina, 4° debeli mrak u šumi, 5° balega«, *mutavi* (šatrovački, Priština) »nečist«. Augmentativ na *-ina mutina* (Dalmacija, Pavlinović) »krkalina, balega«. Praslav. postverbal *mut* posudiše Arbanasi. Postverbal: *pomata* (Vodice), slov. *pomotá.* Pridjevi na *-ьn mutan,* f *-tna* (16. v.), poimeničen na *-jak mutnjak* »kazan za pečenje rakije od *muta* (kom, komina)«, na *-ica mūtmca* (Kosmet), na *-ljiv mutljiv, smutljiv,* poimeničen *smutljivac* m prema f *smutljivica.* Poimeničen part., perf. pas. *mučenica = mutenica* (Timok-Lužnik), na *-ik mučenik,* gen. *-ika* »kolač«, apstraktum na *-ež mutež* (17. v.), s pridjevima *mutežan, mutežav, mutežast,* augmentativ *mūtežina* (Kosmet) »talog«, na *-ljag mutljāg,* gen. *-aga* »mutež« = *muujaga* pored »mutež« znači i »čovjek .koji mnogo govori«, na *-ljavina mutljavina.* Radne imenice: *mutilac,* gen. *-oca* m prema *mutilica, mutiša.* Imperativna složenica *mutikaša* »smutljivac«. I metaforickí se upotrebljava *mutljikati (se)* (Lika) »kolebati (se)«, odatle pridjev *mutljikast, mutljikalo* m prema f *mutljikalica — mutljačina.* Osnova *muč* postaje uzvik, koji se upotrebljava zajedno sa *šuć.* Odatle *mučati* (Lika) i pridjev *mucav* »mutan« i imperativna složenica *mućiguz.* Na *-lnica mutionica* (Lika). Tu riječ posudiše Arbanasi *muti,* s članom *mutini* »Butterfass«, u kojoj je hrv.-srp. sufiks zamijenjen lat. *-ínum.* Iz antroponimije ide ovamo dvočlano staro lično ime *Mutimir,* potvrđeno sa nazalom *ç* Μουντίμηρος, *Muncimir.* Vokal *u* je nastao iz velarnog nasala *ç:* stcslav. *mçtiti,* bug. *mătja,* polj. *met,* toponim *Admont* < *oaomciъ,* češ. *rmoutiti.*

Lit.: ARj 6, 119. 181. 120. 7, 180. Măreție, *Savj.* 138. Ribarić, *SDZb* 9, 179. Trojanović, *JF* 5, 224. *Miklošič* 189. *Holub-Kopečný* 312. 342. *Bruckner* 328. *KZ 42,* 345. *WP* 2, 269. *Mladenov* 314. *GM* 294. 295. Ivšić, *JF* 17, 119. sl. Uhlenbeck, *PBB* 33, 186. Ehrlich, *KZ* 41, 289.

mëstva f (Vuk) = (sa asimilacijom na daljinu kao u *neredov, m - t > n - t) nestva* (Poljica u Dalmaciji, Brod u Slavoniji) »1° navlaka od kože, nazuvak za muške i ženske, 2° papuča, cipela (kajkavci)«, također slov. *mëstva* (Donja Kranjska). Novaković ima i *mestila.* Dočetak *-va* pokazuje samo hrv.-srp. i slov. prema *meste* f pl. (Kosmet) »kožne čarape ili tanke cipele koje nose muslimani u jemenijama ili u papučama preko čarapa«. U polj. *smeszta,* ukr., rus. *mysty,* bez *-va.* Deminutiv na *-ica mestvica* (Visoko, Bosna). Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *mes* > tur. *mest* »Leder«) iz oblasti obuće: rum. *mest, mes* »Strumpf aus feinem Leder«, bug. *mest,* pl. *mèstbove,* arb. *meshë = mesht* (Skadar) »Pantoffel«, cine, *mestra,* ngr. μέστι. Dočetak *-va* u *mëstva* došao je unakrštavanjem sa *bječva* (v.).

Lit.: ARj 6, 614. 8, 90. Novaković, *ASPh* 32, 386. sl. *Miklošič* 193. *SEW 2,* 39. *GM* 270. *Tiktin* 936. Matzenauer, *LF* 10, 321. *Pascu 2,* 150., br. 745. *Vasmer 2,* 185.

mes m (Budva) »glasnik«. Provalija između Šćepana i Petrovca *Pôždrie mês.* Od tal. *messo,* poimeničen lat. part. perf. *missus* od *mittlre.* Učeni apstraktum odatle na *-io,* gen. *-ionis misao* > latinizam *misija* f »1° poslanje u političkom poslu, 2° crkveni termin«, učeni talijanizam *misijun* m (17. v.) =

mision (18. v.) = *mišion* (18. v.) »(crkveni termin) duhovna misija«. Odatle radna imenica na *-arius* > *-ar misionar,* gen. *-ára* (18. v. i danas) = *misionari],* pridjev *misionarski* (18. v.), apstraktum na *-bstvo misionarstvo.* Na nenaglašen sufiks *-ia* (tip *Italija) misionija* f »zemlja u kojoj je misija«. Na lat. *-īlis missilis* > *misilì* »poslanica (ban N. Frankopan)«, prema madžarskom izgovoru lat. riječi sa dočetnim *-s* > *-š.* Ovamo idu još složenice s prefiksom a) *ré- rimes* (Božava) = *rimeso* (Dalmacija) = *rem'eš* (Kastav) »impiallaciatura, furnir« < mlet. *remesso; Ъ) per- permis* m (Istra) »dopust« < tal. *permesso,* c) *cum-* + *pro- kumpromeš* = (metateza) *prokomeš* (Hercegovina, Crna Gora, Boka) »pogodba, pristanak« < tal. *compromesso,* internacionalno *kompromis.* Sve poimeničeni tal. part. perf. od *méttere,* koji se nalazi u *remetiti lađu* (Skadarsku jezero) »popraviti lađu«. Taj se čin radi svake treće godine. Latinizam je poimeničen part, prez. *komitenat,* gen. *-nta* (bankarski termin) »naručitelj«, koji je došao preko njem. *Kommittent* < tal. *committente,* od prefiksa *cum-* i *mitlere.* Ovamo ide još sa prefiksom *des-: dèzmez* m (Kućište) u izreci *vino je u dezmêzu* »u načetoj bačvi ili damejani (mora se popiti jer bi se moglo pokvariti)« < mlet. *desmesso,* od *desmettere* »smettere«. Upada u oči prijelaz -s > *-z,* koji je nastao krivom sonorizacijom prema izgovoru *vas,* gen. *voza.*

Lit.: ARj 5, 781. 6, 759. 760. 771. 9, 791. 12, 331. *V HZ A* 15, 150. Cronia, *ID 6,* 119. *REW** 5612. *DEI* 1032.

mešććma f (Vuk, narodna pjesma) = (sa *hć* > *ć) mećema* (Kosmet) »sudnica, sud«. Pridjev na *-ski mešćemski.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *meh keme)* iz sudačke terminologije: bug. *mehkemé,* arb. *mequeme* — *meçemé* = *mehçeme* = *meçqeme.*

Lit.: ARj 6, 615. *Elezović* 1, 402. *Mladenov* 295. *GM* 268.

mešetar m »posrednik, grošićar, samsar, senzal« = (unakrštenje sa *misât* »miješati«) *mišetar* (ŽK), slov. *mešetar',* gen. *-rja* »isto«. Denominal na *-iti mešetáriti.* Na *-ina mešetarina* (Šulek, neologizam) »plaća mešetaru«. Izvedenica na *-arius* > *-ar* od slov. *mesét* m (Notranjsko) »isto«, denominal *mešétiti.* Od tal. (mlet.) *messetta, messelo, misseto* < ngr. μεσίτης, izvedenica na - ιτης od μέσον, koje se očuvalo u hercegovačkom prezimenu *Misita, Misitić,* zaselak *Mísíte,* u dubrovačkom latinitetu *missita, messela.* Ovaj je trgovački Erecizam balkanski: bug., arb. *mesit* »Vermittler«, u istro-rom. *mipeto* (Piran) »portatore«, denominai *mipetà* »portare intorno vino od olio«, apstraktum *messetaria.* Ná *-dzija mesidžija* »Brautwerber«.

Lit.: AR 6, 610. 761. *Pleteršník* l, 575 *Miklošič* 193. *SEW 2,* 39. *Mladenov* 295. *GM* 270. *REW*[3] 5538. *Ive 72,* § 7. 78, § 85. Strekelj, *DAW* 50, 39.

mèta[1] f (Istra, Vrbnik, čakavski), deminutiv na *-ica mèlica* (Istra, Rab, ŽK, Božava), na *-ika metiką* (Kanižlić), augmentativ *metina* (Cres) »mentha silvestris«, slov. *mèta, mèlica.* Po deklinaciji *-a* i u ostalim slavinama: stcslav. *meta,* polj. *mięta,* rus. *mjata.* Po toj je deklinaciji išla i u panonskoslavenskom kako dokazuje madž. *menta.* Samoglas *e* nastao je iz palatalnog nazala *į,* kako dokazuje poljski i ruski. Značenje je »mentha, pulegium«. Da se riječ deklinirala i po deklinaciji *ü,* kao i druge biljke, dokazuje hrv.-srp. *mêtva f* (Vuk, Dubrovnik), slov. *mêtva, dîblja metvica* (Sutomore), stcslav. *metva,* rus. *mjalva,* tako i u slov. i bug. Odatle deminutiv na *-ica metvica* (Vuk, u rukopisu 14. i 15. *idiozmu glagoljemu metvicu),* pridjev na *-in metvičin* (~a *voda),* augmentativ *metvičina* »calamintha officinalis«. Toponim *Metvine, Metvenik.* Mjesto· *tv* govori se *ti* u *rmja* (< *ribnjd) metlica* (Dubrovnik). Upor. slične promjene *kl* > *kv clkva* pored *cikla* < σεϋτλον, *Sutikva* (Split)· < *Sancta Thecla.* Teže je pretpostaviti s Rešetarom unakrštenje sa *metla.* Nejasna je zamjena *e* > *i* u *mitvica* f (Srijem). Taj oblik nije dovoljno potvrđen. Da je ime te biljke postojalo i u balkanskom latinitetu, dokazuju rum. *mintă,* arb. *mëndërë* pored *mënnërë,* deminutiv *mendrëzë* (Kalabrija, *r* je umetnuto· poslije dentala). Godin ima pored *mëndërë* i *mënqinje.* Gr. μίν-9-η > lat. *mentha* potječe prema Meilletu iz nepoznatog mediteranskog jezika. Posudiše je i Germani: nvnjem. *Minze.* Ali nije nužno pretpostaviti sa Bernekerom da su Goti bili posrednici.

Lit.: ARj 6, 619. 628. 636. 781. Jagić, *ASPh l,* 431. *Starine* 10, 111. *Pleteršnik l,* 576. 577. Rešetar, *Štok.* 285. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID 6. Miklošič* 190. *SEW 2,* 44. *Bruckner* 336. *Vasmer* 2, 189. *Mladenov* 295. *REW"* 5504. *Kiparsky* 125. *GM* 272. *Godin* 256. *Rohlfs* 1386. Meillet, *MSLP* 15, 162. *Boisacq** 639.

meta[2] f (Vuk, Vojvodina, Srbija, danas, općenito) »1° cilj, biljeg u igri, 2° toponim (Srbija)«. Prilog *na meti* (Vuk) »pri ruci«.

Nalazi se još u polj., rus. i ukr. Latinizam, koji se unakrstio sa domaćim postverbalom *meta,* koji se nalazi u *primijetiti, zamijetiti.* Veoma je značajno što se taj latinizam nalazi na istoku gdje ga ne bismo očekivali. Povijest njegova nije jasna. Možda je došao preko srednjovjekovnog madžarskog latiniteta, gdje je služio kao opća riječ za »granica«. U praisrodstvu je sa *mjesto* (v.).

Lit.: AR 6, 619. *l,* 435. *Miklošič* 194. *SEW 2,* 39. *Bruckner* 680. *REW³* 5548.

mètanija f (Vuk, Srbija, objekt uz *činiti, tvoriti, udariti, primiți)* »kad se tko pred kim duboko pokloni i prekrsti«. Od gr. apstraktuma μετάνοια »kajanje, pokora, klečanje, klanjanje«, od μετανοέω *1* μετανοώ; od aorista (ἐ)μετανόησα > *metànisati, -šém* (Vuk, Srbija) »duboko se klanjati i krstiti«. Glagol i imenica balkanski su grecizmi crkvenog (pravoslavnog) podrijetla: rum. *mătanie,* bug. *metanie* (tako i rus.), arb. *metant* »isto«, cine. *mitane* f, *mitan'u sire.*

Lit.: AR 6, 620. *Miklošič* 194. *SEW 2,* 39. *Rohlfs* 1870. *GM* 270. *Pascu 2,* br. 1169. 1170.

metar, gen. *-tra* m (Rab) = *metar,* gen. *-tra* (ŽK, hrv.-kajk.) »1° sprava kojom se mjeri, 2° (internacionalno) jedinica mjere za dužine«. Pridjevi na *-bsk metarskī,* učeno na *-ičkl* < gr. > lat. *-icus* + *-bsk metrički* i od *metrika.* Složenica *kilometar, milimetar.* Izvedenica na *-äza* < fr. *-age kilometražą* f »plaća po kilometru, broj kilometara«. Od gr. μετρον > lat. *metrum.*

Lit.: AR] 7, 64. Kušar, *Rad* 118, 23. *GM 111.*

mèteh m (Vuk, 15. v., historijski spomenici, narodna pjesma, Lastva) »1° zemljište koje pripada crkvi ili selu ili kući, ogroman prostor, voćnjak, vinograd, 2° granica (Crna Gora), 3° (Hercegovina, Crna Gora, Boka) trio, neobrađeno mjesto« = *meteg* (Ljubiša) »prostor, međaš, temelj« —- *mètej* (Vuk, Srbija) »zavičaj, kraj« = *mètev* (Vuk) »mesto gdi se marvi polaže«. Toponim *Metevo* n (17. v., Slavonija) »pusto mjesto«. Postverbal od μετέχω »prendre part, participer« > *metehati, -am* impf. (14. v., historijski spomenici, Dušanov zakonik) »držati što, vladati čim«. Ovamo ide s prijevojem *e j o metoh* m (14. v., historijski spomenici, Srbija) »manastirska zemlja« = *metòhija* f (13. i 14. v., Vuk, narodna pjesma) »1° isto, 2° ime kraja (horonim) na Kosovu (Prizren, Peć, Đakovica, Decani), 3° toponim (Dalmacija, Hercegovina, Srbija)«. Pridjev *metohījskī.* Balkanski grecizam kao crkveni termin: rum. *mitoc,* bug. *metoh* »imanje samostana«, čine. *mitohe* < gr. μετοχή = μετόχι(ον).

Lit.: ARj 6, 626-627. 635. *Miklošič* 194. *SEW 2,* 40. Vasmer, *GL* 98.

meterba f (Poljički statut) = (rašireno na *-ija* kol., značenja) *metērbija* f (Dubrovnik, Prčanj) »metež, smetnja, svađa«. Od lat. > tal. *caterva* f (13. v.). Glede *-ija* u Dubrovniku i glede *ev* > *rb* upor. u Napulju *catervia.* Đalm.-‑rom. **caterba* unakrstila se sa *metež.* Jagić uzimlje da je *metenba* nastalo od *metežb* dodatkom sufiksa za pravljenje apstrakta na *-ьЬа* (v.) i da je *ż* prešao u *r* kao u *urne* < *игьне* (v.).

Lit.: ARj 6, 627. Jagić, *ASPh* 11, 305. *REW³* 1767á. *DEI* 812.

metèriz m (Vuk, Kosmet) = *meterez* (17. v.) = *mitiriz* (17. v., Divković) = (s našim dočetkoni *-išće* mjesto -r'r) *meterišće* (18. v., jedna potvrda) »1° opkop, šanac, /° (Crna Gora, Kosmet) zasjeda, busija, 3° (Hercegovina) otvor na krovu za obranu kuće, 4° toponim (u sing, i pl.)«. Denominal (faktitiv) na *-iti metèriziti, -ïm* »ograđivati meteriz«. Na *-njača meterižnjača* (Vuk) »puška za meterize«. Balkanski turcizam perzijskog (perz. *meieris* > tur. -r'r) ili po drugoj etimologiji arapskog podrijetla (ar. pl. *matãris;* sing, *mitras* »Brustwehr«, od glagola *tárassá* »mit den Schildwaffen kämpfen«) iz ratne terminologije: rum. *meteres* »Schutzwehr«, bug. *materíz 1 met-,* arb. *meieris -zi* (član), ngr. μετερίζι, - ίσι.

Lit.: ARj 6, 627. 776. *Elezović* 1, 401. *Mladenov* 295. *GM* 271. *Lokotsch* 1475. *Míklošič* 194. *SEW 2,* 40. Matzenauer, *LF* 10, 321.

mètîlj, gén. *-uja* m (Vuk), sveslav. i praslav., »1 ° papilio, lep(t)ir, 2° crv ili glista i bolest odatle, distomum hepaticum, 3° biljka lysimachia nummularia, 4° toponim« = (s prijevojem r — *u* kao u *sirov* pored *surov) metûlj,* gen. *-ulja* (Vodice, Istra) = *metir* (Belostenec, Stulić, s izmjenom dočetka prema *lepir)* = (s asimilacijom *m - t* > *n - ï) netilj* (Hrvatska) »svinjska bolest od nekih crvića«. Pridjevi na *-av metiljav* »bolestan od medija« = *metuIjav* = *netiljav,* poimeničen na *-ьс* > *-ac metìljavac,* gen. *-avca* »metiljav ovan«, s deminutivom *menljavče* i augmentativom na

-ina metiljavčina, na -ία (upor. plavio) metiIjavša (Lika) »muško slabo i* bolešljivo«, sa inhoativom ometiljăvit se (Kosmet). Na -iva metiljiva (Vrbnik) »biljka«. Na -ka metiljka (Dalmacija). Deminutivi na -ъk metuljak, gen. -Ijka, na -ica metuljica. Denominali na -ati metìljati, -ām (Vuk) = metiljiti se (o-) »bolovati od metilja«. Na -njak metuljnjak »biljka«. U drugim slavinama postoji i.prijevoj *met- l *mot-: stcslav. moiyiь itd., koji dokazuje da je naziv izveden od te osnove (v. misti i motati}. Prijevoj u dokazuje da je ť nastao od jery-a. Madžari posudiše metely »Egelwurm«. Leptir je nazvan prema pokretnosti. Postoji još kod nas i u drugim slavinama naziv tabu izazvan vjerovanjem da su u leptiru duhovi bolesti, pa se ne smiju imenovati pravim imenom. To je složenica netopir = (pseudojekavizam) netopijer = netopjer (Mikalja), polj. nietoperz = (s disimilacijom я - t > m - t, unakrštavanje .sa metilj, metulj) metòpir = (na -je) metopirje (Baraković) = (s disimilacijom n-t-r>l-t-r) slov. letapir, upor. češ. letopyf i polj. latopierz, odatle sa sinkopom samoglasa o *letpir > lepîr (ŽK) = (metateza pt) leptir = letîr (Kosmet) = (sa e > a kao u polj.) nadopir (Mikalja, Stulić, upor. slov. matopir) = (metateza) netepulj (-ulj od unakrštavanja sa metulj). U drugim slavinama ta složenica znači »slijepi miš«. Prema uvjerljivom tumačenju Brücknerovu polj. nietoperz je nastalo od negacije ne, zamjeničkog umetka to (upor. netomio i najtomânje, ŽK) i pyrz ili ptyrz = hrv.-srp. pirac, pirčac v.) »ptica«. Tabu znači »to nije ptica«. Oba naziva praslavenske su kreacije, bez paralele u ie. jezicima.

Lit.: ARj 6, 628. 635. 636. 7, 292. 8, 100. 103. Miklošič 194. 214. SEW 2, 42. Holub--Kopečný 231. Bruckner 345. 361. KZ 42, 342. Mladenov 295. 299. Matzenauer, LF 10, 333-334. Meillet, MSLP 14, 378. Isti, Etudes 238. Otrębski, SO 13, 21. sl. Machek, ZSPh 20, 40. sl.

metropola f (Pavlinović) »glavni grad« < gr. složenica μητρόπολις, Na - ίτης metropolita m (katolici prema lat. čitanju gr. η) = mitropolit m .(Vuk, itacizam, pravoslavci), pridjevi mitropolitov, mitropolitski, na -ija mitropolija f (Vuk) = metropolija »katedrala«. Pridjev na lat. -anus metropolitan = metropolitanski (16. v.). Itacistički oblik je balkanska riječ: bug. mitropolit, arb. mitropolit, čine. mitr apule f, mitropulit, tur. metropolit.

Lit.: ARj 6, 635. 780. Pascu 2, 64., br. 1174. 1175.

metvica f (Vuk, Dalmacija) »čašica okrugla u koljenu«, možda isto etimologijski metvica (Crna Gora) »ošit, prečaga, preponka, pluto, pod, opna, braniča, vĕtřila, srčana pregrada, diaphragma«. Čini se kao da je od praslav. korijena met- (v. mèsti, metati) po deklinaciji n.

Lit.: ARj 6, 636.

mèzar, gen. -ára m (narodna pjesma, Bosna) »muslimanski grob«. Odatle na -luk mezarluk (Visoko, Bosna). Religiozni turcizam arapskog podrijetla (ar. mezar) iz oblasti islama.

Lit.: ARj 6, 637. SEW 2, 42.

meze, gen. -eta n (Vuk, narodna pjesma, Bosna, Srbija) = (po deklinaciji β kao kesa, v.) meza f (narodna pjesma) »foršpajs (hrvatski gradovi)«. Odatle denominal (faktitiv) na -iti mèzetiti, -im impf. (Vuk, narodna pjesma) »zalagati meze« i apstraktum na -luk mezêhk (Kosmet) »sve što služi za meze u piću, vinu i rakiji«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. mäzä »Wohlgeschmack« > tur. meze »Geschmack, Reizmittel, Vortisch«) iz kulinarske terminologije: rum. meze, mezelîc, bug. mezé, arb. meze f (Skadar) »Imbiss«, cine. mize »entrée, hors-d'oeuvre«, ngr. μεζές.

Lit.: ARj 6, 636. 637. Miklošič 194. SEW 2, 42. GM 271. Mladenov 293. Lokotsch 1453. Matzenauer, LF 10, 322. Pascu 2, 152., br. 775.

mëzevo n (Bosna, Martié) = mêzovo (Lika) »1° polje, 2° razbojstvo, 3° toponim (također u f Mezeva)«. »Na -ina mezevina (Dalmacija, Pavlinović) »ravno polje bez kamenja«. Od madž. mezö (ö = stmadž. eu > -ovo, -evo prema našim pridjevima, dok participijalno -o > -ov, v.).

Lit.: ARj 6, 638. Miklošič 194. SEW 2, 42.

mezga f (Vuk ŽK) »Γ sok u drvetu, 2° bijeli dio u drvetu do kore, alburnum, bukulja, bjelika, 3° trop, komina (Boka)«. Denominal na -ati mèzgati, -ām »1° dobivati mezgu, 2° bivati vlažan, puštati vlagu, 3° slabo gristi (Dalmacija, valjda upravo vlažiti slinom ?)«. Odatle Šulekovi neologizmi mezga »lympha«, s izvedenicom mezganica i složenicom mezgovod. Na -iti meždlti, -îm (ŽK) pored mažđiti »gnječiti grožđe spravom koja je na kraju debelo, a u državu tanko drvo (= maždac, gen. mažđaca m (ŽK) = slov. meždžec »Stock zum Zerquetschen der Trauben)« = na -éti mSđati, тъaгт »gnječiti grožđe sa spravom mЫьс, gen.

-ьca«. Upór. slvč. *mezgati* »Trauben treten«. Samoglasi *a* = ь (Krasić) mogu se tumačiti nižim prijevojnim stepenom kao u stcslav. *mbžc, mbžeti,* slov. *mezéti* »hervordringen«. Poimeničen part. pret. pasiva *meždēnīk,* gen. *-ika* »papula, kuhan grah ugnječen, bez čorbe«. Ovamo ide zacijelo *mažditi* (sjeverna Dalmacija) »(subjekt *kiša)* tiho lijevati« = *mažditi* (Zore, Pavlinović) »rominjati« = *meždìti* (sjeverna Dalmacija) »isto«. Odatle na *-avica maždavica* (sjeverna Dalmacija) »takovo vrijeme«. Unakrštavanjem sa *gnjesti, gnječiti* nastade *grneždìti* i *gmežđemk.* Vokal *e* je nastao iz -fe. Upor polj. *miazga.* Jekavski se oblik nalazi možda u *miježnica* (Brač) »ožujak«. Što nema jasnijih ijekavskih i ikavskih potvrda, tome je uzrok unakrštenje sa *mezdra* (v.), gdje je *e* < *ĭ* po pravilu. " o se vidi iz značenja 2° od *mezga.* Unakrštenjem s tom imenicom nastade *mezgra.* Pored značenja 1° znači još »kost koja se zove mrštalica, rskalica« i »glavni dio kože (Srijem)«. Odatle pridjevi na *-av mezgrav,* poimeničen na *-ъc* > *-ac mezgravci,* gen. *-aca* (Bosna) »mrštalica, rskavica«, *mezgrovit.* Na madž. -ó > *-ov mèzgrõv,* gen. *-ova* (Požega) »ime konju«. Denominai na *-ati mèzgrati* (Vuk) *(na-}* = *mezgriti* (Istra, Lika) *(na-)* »dobivati mezgu«. Metatezom suglasnika *r* iz trosložne grupe *zgr* u naglašeni slog: *rnrezga,* gen. *mrezge* (Kosmet) »jezgra od koštunjavog voća kao u oraha, lješnjaka«. Upor. slov. *mrézga* pored *mezga.* Vuk pozna i *mrézgra* »mezgra«. U bug. *mlezgá* i čakavskom *mlezgá* »isto« vidi se unakrštenje sa *miazga* od bug. *mălza* = čak. *melzem* »muzem«. Riječ *mezga* je u prasrodstvu s njem. *Maische.* Baltičkih usporednica nema, dok *Maische* pokazuje da je jat nastao iz ie. dvoglasa *oi* u korijenu **moığh-* raširenom s pomoću pridjevskog sufiksa *-ska.* Taj je prijevoj od *^meigh-* »ono što curi (se. iz drveta)«, koji se nalazi u *mizaţi* »harnen«. Riječ *mezga* je kulturna riječ iz oblasti šumarstva. Nju posudiše Madžari: *mezga* »Harz, Gummi« te Rumunji i Cincari *mâzgă* »Splint«.

Lit.: *ARj* 6, 546. 638. 640. 659. 839. 437. 7, 55. *Phteršmk* 1, 579. Skok, *ASPh* 32, 374. *Elezović* 1, 418. *Miklošič* 67. 196. 422. *SEW 2,* 54. *Bruckner* 331. *Mladenov* 300. Tomanović, *JF* 17, 201-202. Scheftelowitz, /CZ 54, 234. Zubatý, *ASPh* 16, 399-400. *Tiktin* 1000. Porzig, *IF* 45, 165. Wijk, *ZSPh* 14, 9. Ramovš, *Slávia l,* 239.

mezinac, gen. *-nca* m (Belostenec, Stulić) = *mazinac,* gen. *-nca* (Mikalja, Belostenec) »mali prst (to je značenje i slov. i rus., dakle praslav.)« = *mèzimac,* gen. *-mea* m (Vuk, sa prijelazom *n* > *m* kao u *Samac,* gen. *Samca* < *Schanze)* »posljednji, najmlađi sin« prema f *mezimica* (Vuk, Bastali, Daruvar, kao hipokoristik za ovcu). Deminutiv na *-e mezimče,* gen. *-eta.* Također sa očuvanim *n: meгinъcь,* na *-zk mezínak,* gen. *-inka* m (Lika) prema *mezimca* (Lika), *mèzinka.* Jat je izražen u ovim primjerima sa *a, e:* jekavski *mljezinica Į -zimica* f (Vuk, Martié) prema *mljezinac,* gen. *-inča* (Vuk), *mljezlnče* = *mjèzinica* (Lika, također ovca) prema *mjèzinac* (Lika), *mjezinčič, mjeziničica* (Lika), hipokoristik *mjéza* — (ikavski) *mizinac,* gen. *-încă* (Vuk) prema *mizinica* = *-mica* (narodna pjesma). Upor. glede refleksa *a l e l je za* jat *nodra* pored *njedra* (v.). Rumunji posudiše prvobitni pridjev *mezin.* U hrv,--srp. oblicima poimeničen je pridjev ukr., brus. i rus. *mězinyj* »kleinster, jüngster«, s pomoću sufiksa *-ъc* > *-ac.* Upor. još prezime na *-ović Mizinović* i toponime na *-ovac Mezimovac* — *Mizinovac* (selo, Lika). Praslav. pridjev *mëгinъ* sadrži kao korijen viši prijevoj od *manji* (v.) *mь-* > ie. *me-* > *mě-,* raširen s *ğ(H)o* i pridjevski sufiks -отб. Ie. korijen **me-* nalazi se s drugim vokalom u lit. *mazas* »malen«. Drugačije tumači Machek, koji izvodi od ie. korijena **meigh-* »caresser, dorloter«, Lewy i Vasmer, koji vežu sa *mižc* »pišam«, dajući mongolsku paralelu.

Lit.: *ARj* 6, 544. 639. 782. 852. 811. *Miklošič* 196. *SEW 2,* 55. *Holub-Kopečný* 221. *Bruckner* 339. *KZ* 4«, 212. *Mladenov 296.* *REW** 5442. Lewy i Vasmer, *ZSPh* 8, 129'-130. Machek, *LF* 51, 242-244. (cf. *IJb* 11, 464). Matzenaue'r, *LF* 11, 172. *REW** 5442.

mežarôla f (Rab) »polučak« = *mežarôla* (Pag, Tivat) »mala bačvica, koja se obično na konja stavlja da je nosi« = *mežarôla* (Potomje) »ovalno burence za vodu« = *medzàrōla* f (Korčula, Šibenik) »plosnata bačvica za vodu sa dvije rupe, vučija za uprtiti« = *mizarola* (Punat, Krk) »mala bačvica«. Deminutiv *mezarolica* f »drveni sud za ribe«. Nalazi se još u istro-rom. *mezarola* (Pula) = *mażarola* (Rovinj) = *mađarola* »sorta di botticella usata dai marinai«, kao i u mlet. *mezariola* = (sa umetnutim *n* poslije *m,* v. *minčeta) menzarola* (Calabria), *minzalora* (Sicilija), tosk. *mezzaruola,* lat. deminutivna izvedenica na *-olus,* od pridjeva na *-arius* od *modius,* unakršteno sa *médius.*

Lit.: *ARj 6,* 637. 639. Kušar, *Rad* 118, 23. *Ive* 172. *DEI* 2447.

mežnār m (ŽK, ŽU, hrv.-kajk.) = *mêznjãr* (Lika K, Sinac, Liješće) »crkvenjak, zvonar, remeta (Dalmacija)« "prema f *mežnjarica* »njegova žena«. Na *-ija mežnarija* »njegova plaća«. Nalazi se još u slov. *méžnar, méžnarica, mežnarija, mežnáriti.* Od stvnjem. *mesinãri,* nvnjem. *Messner* > srlat. *mesenarius,* stlomb. *masenar* »samostanski sluga koji nije fratar« < lat. *mansionarius,* pridjevska izvedenica na *-arius* od -lat. *mansio,* gen. -orai (v.).

Lit.: Popović, *Sintaksa* 37. *Pleteršnik* 1, 580. *REW** 5212.

nueina f (Lika K, Hrvatska, Slavonija, Bosna, Brač, Poljica) = *micina* (18. v., Vukov akcenat, Srbija) »veliki čir, ponajviše na vratu, adenitis« = (pseudojekavizam) *mjecina* (Radnić) = *nicina* (15. v., Vuk, Crna Gora, Gradište u Slavoniji, Maretić postavlja akcenat *nicina;* Milićević ima za Srbiju *micina* ili *nicina',* taj oblik nalazi se i u bug. *nicina)* »isto«. Postoji još varijanta s disimilacijom *n - n > l - n ličina* f (Boka, Ljubiša, uz bolesti *vučac, rusa, kostobolja).* Četvrta je varijanta *lisina* (Brač) »isto, upaljenje mezgrenice, Lymphdrüsenentzündung«. U bajanju u jednoj basni upotrebljavaju se hipokoristici *mica* (Vuk) i *nica* (Vuk). Ti se hipokoristici upotrebljavaju zajedno sa *micina: u miče micim,* kad se bajanjem liječi. Riječ *micina* dolazi još s pridjevom *pogana* »bolest koja se zove i rak«. Miklošič, Maretić i Mladenov izvode od korijena *nik-* u *niknuti.* Po tom tumačenju bio bi to metaforickí naziv bolesti sa augmentativnim sufiksom *-ina.* Kad bi stajalo to tumačenje, pitali bismo se zašto *c* nije pred ι prešlo u *č.* Upor. *zec* prema *zèčina.* Obeskrijepiti bi se moglo sa paralelom *mrcina,* gdje tog prijelaza također nema. Ali taj se isti problem postavlja i kod te riječi. Vjerojatno se u te dvije riječi ne radi o našoj augmentativnoj izvedenici, nego o posuđenicama: *mrcina* je *morticino* (v.), a *mica, micina* je došlo iz rum., upravo od srednjovjekovnih Vlaha od vlat. *ignitia* za kllat. *ignities:* dako-rum. *miață* »groznica« (upor. naše *vrućica), mnyiață* (Tara Oraşului); cine. *nyiațe* ili *nýațe* slaže se s našom varijantom *nica nicina.* Oblici *micina, nicina* pretpostavljaju rum. *metina,* koje dosada nije potvrđeno.

Lit.: ARj 6, 640. 108. 104. 48. 642. 8, 136. 164. 10, 368. *SEZb* 13, 475. *Miklošič* 215. *Mladenov* 358. Skok, *ZRPh* 41, 151., br. 19. *ČMF* 7, 230., br. 23. *REW*[3] 4257a. *Tiktin* 973.

mīca f (Vuk, Boka, narodna pjesma, Potomje, Vrbnik) »1° fitilj za lagune, u nekadašnjim puškama i topovima, 2° čašica za prah u starijim puškama«. Od tai. francuzizma *miccia* < fr. *mèche* < gr. μύξα »bec de lampe«.

Lit.: ARj 6, 643. *REW*[3] 5804. *Prati* 651.

mide, gen. *-eta* n (Kosmet) = *mida f* (Banja Luka, Bosna) »1° ćud, narav, 2° želudac«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *rmfđe* »želudac«) iz terminologije dijelova tijela. Zamjena za tur. *-e* jednom kao u *ćebe* (v.), drugom kao u *kesa* (v.).

Lit.: Elezović 2, 529. Skok, *Slávia* 15, 364., br. 491.

midzērija f (Dubrovnik) = *mizerija* (Istra) »bijeda, nevolja«. Latinizam ili talijanizam od tal. učenog apstraktuma na *-ia miseria,* od lat. pridjeva *miser,* koji je proširen na *-ъn > -an mizeran = mizeran* (Istra), prilog, *mizerno* (Istra), u književnom i saobraćajnom jeziku, »jadan, bijedan«.

Lit.: ARj 6, 781. 782. Budmani, *Rad* 6-5, 163. *REW*[3] 5608.

migati, *-am* impf. (Vuk), sveslav. i praslav., »1° blinzeln, 2° sijevati (metafora)«, iterativ na *-ivati namigivati, namigujem* prema pf. *mignuti, namignuli, - m* »zuwinken«. Na *-ovati namigôvat, -ujem* (Kosmet) *(pod-).* Na *-iti mísiti, -гm* impf. (ŽU) »verschwinden, weichen, fliehen«. Sveslav. i praslav. postverbal *míg* m, *miga* f (Hrvatsko zagorje) »trepavica«. Pridjev na *-av migav,* poimeničen na *-ъc > -ac mígavac,* gen. *-avca* (Vuk, Rudnička nahija) »okrugla šljiva« = *mlgavac,* gen. *-avca* (Vuk) »ptica«, na *-ica migavica* »1° ptica, 2° školjka, 3° mreža za morsko ribanje (Split, Hvar)«, s deminutivom *migavičica,* na *-ina migavina-* (Istra) »sijevanje munje«. Upor.' psovku u Vodicama: *mîgla střîla û tei* Pridjev na *-ljiv mıgljiv, podmigljiv* (Vuk). Na *-ovac mlgovac,* gen. *-ovca* m (Cres, Vodice) prema f na *-ovicą migovica* »spretan mladić, -tna djevojka«. Na *-alo', migalo* m »čeljade koje miga«. Na *-ulja mlgulja* »riba«. Na *-usa namìgusa* (Vuk) »koketa«. Složenica *nga-miga »za* životinje«. Imperativna složenica *migorep* (Glina) »ptica«. Deminutiv na *-oljiti. migoljiti se* pored *ml-* (Vuk, Lika) *(iz-, iza-)* pored *izmigoliti se* »izvući se«. Rumunji posudiše *migai.* Isti glagol postoji još u nižem prijevoju *mbg-* stcslav. na *-éti mbžati* = češ. *mžíti, pomžíti* »die Augen schliessen«, odatle češ. *okamžik* »trenutak«. Južnoslav. **mbžěti* posudiše Rumunji *a miji* »zažmiriti«

s pridjevom na lat *-osus* > rum. -os *rnijos* »halb verschlossen«, rum. postverbal *mijā* »treptanje (očima)«, prilozi *de a mija, mijoarcă, -jokā, -ioatcă, mijeié, de a baba-mijă.* Kako u hrv.-srp. riječ ne može počinjati grupom *me,* nastade metateza *žm-*. Taj se korijen raširuje sa -ir: na *-iti žmiriti, žmirim (za-}* pored *zmírati.* Samoglas ť varira sa *u žmuriti = džmuret, -im* (Kosmet) *(za-},* upor. ukr., rus. *žmuryty oči,* na *-ati nažmirati, -ãm* (Vuk). Iterativ na *-va- nažmirivati.* Pridjev na *-av žmirav* »škiljav«. Postverbal *žmúra* »igra«, na *-tk nažmirak,* gen. *-rka* (Stulić). Hipokoristici *žmira* (Vuk, Resava, Srijem, upor. *iz žmire tri vraga vire) = žmiro* (Vuk, Hercegovina) »žmirav čovjek«. Odatle prezime *Smirich* (Dalmacija) = *Žmirio.* Bez metateze suglasničke grupe i s prijelazom *ь* > *a* pojavljuje se taj prijevojni štěpen u *magniti* (Vodice) »bljesnuti, a da se grom i ne čuje«, *nàmagnuti* pored *namaći* (obrazoavno prema *dići), -em* »jemanden! winken« = *namagìnjat, -injem* (Kosmet), apstraktum na *-je magnutje* (do 18. v., Vrančić, Mikalja), i u ie., sveslav., baltoslav. i praslav. izvedenica na - б/a (upor. *metla* od *mesti):* stcslav. *mbgla* > *magla.* To je upravo ie. pridjevska izvedenica na -б/ (upor. *topal).* Da je i kod nas bio to pridjev, vidi se po toponimu *Maglaj* i u poimeničenom pridjevu na *-ica izmaglica,* od *izmāgō,* gen. *-gli* (Bosna). Vokal *i* u *mig* nastao je iz ie. dvoglasa *ei* u korijenu **meigh-* »flimmern, blinzeln«, daleko više u značenju »tamno pred očima, magla, oblik«. U baltičkoj grupi je značenje »spavati« i *migti, miegoti, miegus* = stprus. *maigun* (ak. sg.) »spavanje«, dok je *miglė į migla* = lot. *migla* kao i gr. ομίχλη, arb. *mjegule* očuvalo ie. značenje kao i *magla,* Sanskr. *mēgha,* awesta *ma '-fa* »isto«. Svakako je značajno što se ie. značenje od *magla* očuvalo iz prajezika. Ne govori li ta činjenica u prilog mišljenju da se domovina Indoevropljana ima tražiti u sjevernim maglovitim prijedjelima Evrope?

Lit.: ARj 4, 239. 6, 367. 644. 645. 646. 7, 439. 784. *Elezović ì,* 203, 225. 441. 2, 467. Ribarić, *SDZb* 9, 166. Tentor, *ASPh* 32, 195. *AiikloSič 20S. SEW 2, 56. Holub-Kopečný 222.* 237. *Bruckner* 329. *Trautmann* 174. *Mladenov* 296. *WP 2,* 246-247. *Boisacq*[3] 51. 1093. Wood, *KZ* 45, 70. Wijk, *IF* 28, 124. Scheftelowitz, *KZ* 54, 241. Kern, *IF* 4, 110-111. Leskien, *IF* 19, 204. Lidén, *IF* 19, 334. *Tiktin* 978.

Mihael m (Baraković, prema latinskom čitanju gr. *-η* od biblijskog ličnog imena Μιχαήλ) = *Mihail* (13. v., prema itacizmu; to čitanje važi i za katolike kao i za pravoslavne). Odatle *Mihajlo* m, pridjev *Mihajlov,* prezime *Mihajlovič = Mihaila = Mihajao, -jo,* gen. *-jla* (Dubrovčani). Grupa *je* skraćuje se u / *Mihal* (15. v.), prezimena *Mihalić,* hrv.-kajk. *Mihalinec, Mihalović* (16. v.), deminutivi na *-ča Mihalča* (Tirnok-Lužnik), na *-ič Mihalić* (14. v.), na *-iček* hrv.-kajk. *Mihaliček.* Pridjev na *-j Mihalj* (zastupljen u toponomastici). Grupa *je* steže se u *lj: Mihalj,* gen. *-alja* (14. v.) = *malj* (ŽK), prezime *Mihaljevič.* Prijelaz *a > o: Mihoel* prema prezimenu *Mihoelić* (15. v.); *Mihoil* (13. v.), *Mihoilo* (14. v.), *Mihajlo,* odatle ime biljke *mihoilica = mihojlica = (jl > //) miholjica* »trava cyclaminus«, prezimena *Mihojlić, Mihcjlović,* pridjev *Mihoilj* (i samo lično ime glasi tako). Odatle hipokoristički tip na *-oj, -oje Mihoj, Mihoje, Mihoio* (17. v.). Hijat *se* zatrpava u ovom liku sa *v: Mihovil — Mihovio* (15. v.) = *Mihovil,* gen. *-ila* (Hvar) = *Mihovîıa* (Vodice), prezime (Istra) *Mihovilović,* odatle opća riječ *mihovilčina* »uholaža«. Grupa *jl* krati se u / *Mihol,* prezime *Miholić,* odatle pridjev na / *Miholj* u *Miholjdan,* poimėničen pridjev na *-štak < -bsk + -jak miholjštak,* gen. *-aka* m (Vuk) »koji slavi Miholjdan«, hrv.-kajk. *miholjščak* »listopad, oktobar«, na *-İtina < -bsk + -ina miholjština* »danak kmetova o Miholjdanu«, poimėničen pridjev *mihal j a* f (ŽK, Vodice) = *mlholje* n »Miholjdan«, na *-bsk mihōljskī.* Na *-ača miholjača* »1° kruška, 2° jabuka«, *miholjčac* »listopad«, *miholjka* (Zagreb) »kruška«. Grupa *jl > lj *Miholj* prema prezimenu *Miholjević.* Varijacija nastaje i stezanjem *ae > e: Mihel* (16. v.), sveti *Miel* (ŽK), deminutiv na *-ьc > -ac Mihelac,* odatle prezime *Mihelčić, Mihelić.* Stezanje *ai > i Mihil* (Novaković). Hipokoristici, koji zadržaše *h: Mıha* (17. v.) = *Miho* (14. i 15. v.) = *Mihe* (16. v., čakavski, kajkavski), odatle *Mihetić,* pridjevi *Míhin, Mihov,* prezime *Mihić, Mihović, Mihac,* gen. *-hca* (16. v.), odatle *Mihčević* i *Miščević,* na *-ač Mihač* (15. v.), prezime *Mihačević,* na *-ač Mihać,* na *-ica Mihica.* Na *-at Mihat* (15. v.), na *-an *Miļian,* prezime · *Mihanović.* Na *-oč Mihoč* (Dubrovčani, 14. i 15. v.), pridjev *Mihočev,* prezime *Mihočević.* Na *-oč Mihoć.* Na *-ota Mihotá,* prezime *Mihotić.* Sa *h > š* pred *e Mise,* gen. *-eta* (14. v.), danas prezime na *-ič Mišetić.* Na *-età Misela,* prezime. Deminutiv na *-ьce Mišče* n pored m (ŽK), na *-bko Miško* m (Vuk), prezime *Mišković.* Varijante sa zamjenom *j* mjesto *h: Mijàil, Mijàilo, Mijajlo, Mijalko,* prezime *Mijajlović, Mijalj*

(Lika), prezime *Mijaljević,* femininum; *Mijojla; Mija* m, *Mija* (ŽK) m, *Mijo* m, prezime *Mijović.* Na *-ač Mìjāč,* gen. *-ača,* prezimena *Mijacie, Mijačević',* na *-ák Mijak,* prezimena. *Mijakić, Mijaković.* Na *-adin Mijàdín.* Na *-an Mijãn* m prema f" *Mijana,* prezime *Mijanovié.* Na *-at Mijat,* prezime *Mijatović.* Na *-un Mгjūn* (Lika; može biti i od *Mile).* Na *-uško Mijuško* (Vuk), prezime *Mijušković.* Hipokoristik reduciranjem na prvi slog i dodatkom sufiksa *Mika* (Srbija, može biti i od *Miloslav), Mikac,* gen. *-kca* (15. v., može biti i od *Nikola* na zapadu; upor. *Mïkac,* gen. *-kca,* ŽK), *Mikan,* odatle toponim *Mikanovci, Mike, Mikeša, Mikota, Mikica* (15. v.). Prezime *Aiikić* (Bosna, pravoslavci), biljka *mikojlicaı Mikša,* prezime *Mikšič* (Stative kod Karlovca). Na *-haiin Mikasın,* prezime *Mikašinović.* Upor. još *Mihina, Mihlo, Mihna* (ime vlaškog vojvode); ovamo možda i *Mina od Kostura,* ako je od *Mihna*; *Miče,* gen. *Micela* (Hvar) pored *Mise.* Od tog imena nastadoše pored navedenih još ove riječi slov. *mihălek,* gen. *-tka* = *mihec* »Schnippmesserchen«, *Mihalščak* = *Mihôlščak* »September«, *mihôlka* »kruška koja dozrijeva o Miholjdanu«.

Lit.: ARj 6, 653. 660. 663. 769. 779. Hraste, *BJF* 8, 21. Merlo, *Stagioni* 157.

mihrab m (narodna pjesma) »oltar u džamiji gdje imam okrenut prema Meci čita molitvu«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *mihrab* »1° isto, 2° prostran trijem«) iz oblasti islama.

Lit.: ARj 6, 652.

mijambai m (Kosmet) »lijek protiv kašlja«. Balkanski turcizam (tur. sintagma *miyanbah* »malcbonboni«, od *bal* »med«) iz Ijekarske terminologije: bug. *mijam-bală* (provincijalizam) »otvara ot sladká paprat«.

Lit.: Elezović 2, 529. *Mladenov* 300.

mijeh, pl. *mjehovi* m (14. v., Vuk) = (ekavski) *meh* = *me,* gen. *mea* (Kosmet) = *mì,* gen. *-mia* (ikavski, ŽK), baltoslav., sveslav. i praslav., »follis, Schlauch, Basebalg«. Sveslav. i praslav. izvedenica na *-ur* = *-ir* < *-yr: mjehur* pored *mjĕhír* = *mèjir* (upor. stcslav. *mêchyn)* = *nièur* (Kosmet) = *mihûr,* gen. *-hura* (Cres) = *miûr,* gen. *-ura* (ŽK) »1° dio tijela, Harnblase, 2° bulla«. Augmentativ *mješina* (Vuk) = *mešlna* pored *misina* (Kosmet) »1° odrta koža životinja, 2° trbuh, 3° mijeh u kojem se nosi rakija, vino« (Kosmet, *i* pored *e* tumači se unakrštavanjem sa perz. *miš* »ovca koža«)«. Na *-nica mješnica* (Vuk) =· *mišnjice* f pl. t. (Vodice) »mijeh sa dvije svirale« = *mesnice* (Kosmet). Riječ *mijeh* i *mješina* kulturne su riječi koje posudiše Madžari *méh* »Gebärmutter, maternica«, Arbanasi *mershinë* »Weinschlauch = Turci *meşin* »mijeh od ovčije i druge stavljene kože« = Furlani *meg* »otre di pelle per metter vino e conservar farina«. Baltičke usporednice objašnjavaju postanje jata i suglasnika *h:* stprus. *moasis* »mijeh«, 'istočno-lit. *maišas* — lot. *maiss* »vreća«. Prema tome jat je nastao iz ie. dvoglasa *oi,* a *h* iz *s* < ie. **moisos.* Baltoslavensko značenje nije prvobitno, nego ono koje se očuvalo u sanskrtu *mesa-* »1° ovan, ovca, 2° koža njihova«, tako i u awesti. To znači da su se mjehovi gradili od njihove kože (upor. *koza* i *koža* za ovakav semantički razvitak), i da su sinonimi *ovan, ovca* istisli prvobitno značenje već u vrijeme baltoslavenske jezične zajednice. Germanska narječja (islandski, švedski, norveški) idu još dalje. Kod njih znači ie. riječ »košarica, korpa«.

Lit.: ARj 6, 653. 809. Ribarić, *SDZb 9,* 168. *Elezović* 1, 395. 403. *Miklošič* 194. *SEW 2,* 46. *Holyb-Kopečný* 219-220. *Bruckner* 331. *Trautmann* 165. *WP* 2, 303. Scheftelowitz, *KZ* 56, 168. Endzelin, *ZSPh* 16, 115. Jokl, *Unt.* 304. Isti, *IF* 27, 323. *GM* 275. 276-277. Menšík, *Č MF* 4, 396-403 (cf. Bělic, *JF* 3, 210). Matzenauer, *LF* 11, 166-168.

mijena f (Vuk) *(iz-, na-, od-, pri-, pro-, raz-, s-, zamjena)* = *mena,* gen. *mené* (Kosmet) = *ména* (ekavski-čakavski, ŽK) = *mina* (ikavski), baltoslav., sveslav. i praslav. *mĕn-,* »1° Wechsel, 2° Mondwechsel, mlađak« = *minja* (muslimanska narodna pjesma) »red(a)«, postverbali od praslav. impf, *mijèniti, míjením* (14. v., Vuk) »mutare, permutare« *(iz-, na-, o-, od-, pre-, pri-, pro-, raz-, po-, s-, za-),* prema impf, na *-a- mijènjati, mijenjam (iz-, na-, po-, pri-, pro-, za-),* iteratīvu na *-va- -mjenjivati, -ivãm, -ujem,* samo s prefiksima *(iz-, pro-* itd.) i pf. *mijenuti* (narodna pjesma) = *minuti* (J. S. Reljković), na *-ovati mjenòvati, -ujem (se)* (Vuk, Vetrame) = *minovati* (narodna pjesma, Pavlinović), *premenjovat* (Kosmet). Na *-ica mjenica* (neologizam za *lettre de change,* prevedenica od njem. *Wechsel)* = *jemica* (unakrštenjem sa *jemac,* Kragujevac), *zamjenica* (gramatička prevedenica od *pronomeri), izmjenica* (17. v.), odatle prilozi *naizmjenice, napromjenice, izmjenc* . Na *-ač mjenjač,* gen. *-ača* (Vuk) »saraf«, odatle na *-nica mjenjačnica* »Wechselstube«. Na *-avac menjavec* (hrv.-kajk.). Na *-nik zamjenik* »vicarius«. Na *-ba izmjemba* (hrv.-kajk). [Ovamo i izričaj *u razmijed* (v.)]. Pridjevi na *-en*

mjenben (neologizam iz trgovačkog prava), od *mjenica,* part. prêt. pas. *nepremênjet* (Kosmet) »koji nije promijenio odijelo«, na *-Ijiv, -iv promjenljiv, razmjenjiv* (Stulić). To je značenje i rum. slavizmima *a primeni (pri- < pré-* u nenaglašenom položaju), s apstraktumom na *-eh > -eală primeneală* »Wechsel der Wäsche« i *omijèniti, òmijenìm* (Vuk, objekt *košulju).* Poimeničen part. perf. pas. na *-iça namjènica* »prasica što se namijeni da se o Božiću zakolje« < *namjenjenica* (haplologija *njen > n).* Rumunji posudiše α *izmeni* »Umstände machen« i postverbal *izmeană* »gaće«. Upór. za ovakav semantem tal. *mudante* i rum. prévedenicu *schimburi* »Wäsche« od *cambiare.* Baltičke paralele lit. *mainas* »mijenjanje«, *mainyti* — lot. *mamit* kažu da je jat nastao iz ie. dvoglasa *oi* od korijena **moi-* raširenog formantom *-no:* ie. **moina,* upor. još stlat. *moenus, communii* (odatle internacionalne riječi *komunist, komunizam, kemunalan),* got. *gamains,* nvnjem. *gemeinsam)* (odatle germanizam *gmãjna* »općinska ispaša«). Osnovno *moj-* je prijevoj u značenju preterituma od **mei-* »mijenjati«. Taj se korijen očuvao u stcslav. ' prilogu u lokatīvu *mite* »izmjence« > *miče* (Zore) »naizmjence« *(-će < -tje < -te), umice* (Ljubiša) »(voziti se po vodi) ko uzgo, ko nizdo«, odatle pridjev na *-en miéen* (Zoranie) »što ide naizmjeno«. Formant *-to* mjesto *-no* vidi se u hrv.-srp. prefiksalnoj složenici *usùmit (su- < so-* kao u *susjed)* i prilogu na *-icē sumiticē (ležati,* Risan) »tamo gdje je jednom noga, drugom je glava«. Bez prefiksa su *nitiški* (Krk, Pavlinović) »isto« (s asimilacijom *m - t > n - t,* upor. *mût* 2K). Upor. bug. *námito* »quer«, polj. *mituś.* Ovamo idu još prilog *mitikce* (Belostenec) »naizmjence« i glagol *natíti se* (Konavli) »1° suminuti se, 2° primetnuti kraj odjeće vrh drugoga, 3° usjeci drvo u drvo, npr. glavu od grede u drugu, 4° mijenjati se (Bernardin, Ranjina), 5° vrtjeti se, okretati se (Stulić)«. U Jukićevoj pjesmi *promititi* »prestignuti«, *razmititi se* (19. v., Bosna) »razminiti se«. Odatle izvedenica *primitača,* složenica *mitòglāvci,* gen. *-aca* pl. m. (Zore) »grede koje se glavom mite na vrh lijesa od kuće« i nejasna glagolska složenica *mitoklasati* »protrčavati«, *mitoklasiti se* pf. (sjeverna Dalmacija, Krk) »proći, minuti jedan pokraj drugoga« i *-snuti,* koji glagol Maretić izvodi od nepotvrđene složene imenice *mitoklas* »njihanje klasja«. I praslav. **mita* baltoslav. je osnova: lot. *mietuôt, mitét* »mijenjati«, *pamīšu* »izmjence«. V. *minuti.*

Lit.: ARj 4, 239. 240. 246. 6, 654. 655. 656. 657. 721. 776. 777. 779. 787. 788. 7, 361. 535. 8, 202. 12, 360. *Elezović 2,* 126. 643. Pavlovic, *NJ* 4, 139-14h *Miklošič* 195. 198. *SEW 2,* 48. 62. *Holub-Kopecný* 220. *Bruckner* 329. 339. *KZ* 45, 306. *Trautmann* 176. *Mladenov* 299. 320. *Gorjajev* 221. Uhlenbeck, *PBB* 30, 280. *Boisacq*[3] 51-52.

mijesiti, *mijesim* impf. (Vuk; prema stcslav. *mêsç, měsiti* = rus. *mešú, mesit* suglasnik *s* iz infinitiva prenijet je i u prezent, objekt *hljeb) (do-, pod-, pri-, raž-, s-, u-, za-)* = (ekavski) *mesiti* = (ikavski) *mísit* (ŽK) »depsere« prema impf, na *-a- miješati (se), miješam* (15. v., Vuk) *(do-, iz-, po-, raž-, s-)* = (ekavski) *mešati* = (ikavski) *mīšat* (ŽK), prvobitni iterativ koji je već u praslav. izgubio iterativno značenje, »miscere«, baltoslav., sveslav. i praslav. kuhinjski termin **mes-.* Iterativ na *-va- -mješivati, -ujem,* na *-ovati mešSvat* (Kosmet), samo s prefiksima *(pod-).* Izvedenice se prave od dviju osnova: *mjes-* i *miješ- (mješ-).* Te dvije osnove nisu u izvedenicama semantički točno odijeljene kao kod glagola. Od *mjes-:* na *-ba mjesidba* f; na *-lac* m prema f *-lica mjesilac* prema *mjesilica;* na *-nica meninice* f pl. t. (Šaptinovac) »nogači, uređaj na kojem stoji korito za miješanje hljeba«; na *-ivo mjesivo* (Stulić); postverbal *smiješ* = (ikavski) *smis* (Dalmatinska Zagora) »više kuća kad smiješa stoku za planinu«. Odatle *smjesnici* (= suponici, v.) »članovi sela koji su pomiješali stoku«, s pridjevom na *-ьn smiješan,* upor. slov. prilog *zmés < símêsbl smjesa, primjesa, sumjes, sùmjesa.* Od *měš-* pridjev na *-ovit mješovit* pored *mješovit* (Vuk), s apstraktumom na -osi, *mešavan* (Kosmet); apstrakti na *-āj mješāj* = na *-nja miješnja* (Vuk) »porcija brašna potrebna za hljeb« = *ümešaj* (Cres); na *-anija mješanija* (Vuk, Dubrovnik, pejorativno); na *-avina mješavina* = *mješalina* »mješovita salata«. Radna imenica na *-ajamješaja* m (Vuk) »1° pekar« prema f »žena koja mijesi hljeb« = *mješajic'a* »2° varjača, kuhača (Lika)«, na *-alja mešalja* (Kosovo polje, Kosmet) »1° žena redusa koja mijesi hljeb«, *mešaljka«* 2° (Po-Ijica) soba u kojoj se mijesi hljeb« = *mješavnica* = *mješara.* Na *-lica mješalica* »žlica za miješanje«. Na *-arka mešarka* (Kosmet) »korito u kojem se mijesi hljeb«. Na *-avica mješavica* »jestvina od kupusa i tijesta«. Unakrštavanjem slavenske osnove i tur. *ekmek* nastade *mešek* m (Kosmet) »miješanje hljeba«. Složenica *mešorečnica* f »žensko čeljade koje prenosi riječi da izazove svađu«. Prilog *izmuče.* Jat je nastao iz ie. dvoglasa *oi,* u ie. korijenu **moik-* raširenom formantima na *-so ili-ska.* To se vidi iz litavskog iterativa *maišyti*

»miješati«, upor. i lit. *miešti* »isto«. Niži prijevojni ie. štěpen **meik-* nije zastupljen u slavinama. Upor. *mixtura* > *mastura* (v.). Upor. i makedonsko μίσγων i sanskr. *micros* i *mekšáyati* (3. l.) »miješa«.

Lit.: ARj 2, 623. 4, 240. 248. 6, 657. 799. 775. 658. 809. 810. *Elezović* l, 403. 2, 90. Tentor, *JF* 5, 213. *Miklošič* 196. *SEW 2,* 53. *Holub-Kopečný 222.* 225. *Bruckner* 335. *Trautmann* 175. *WP 2, 245. Mladenov* 312. *GM* 355-356. Jagić, *ASPh l,* 430. *Boisacq*[3] 637-638. Pedersen, *IF S,* 58-59. Leumann, *IF 58,* 124.

mijètiti, *-im* nalazi se u hrv.-srp. samo u prefiksalnim složenicama *primijetiti, primijetim* pf. (iz ruskog) = *zamijetiti, zamijetim* (Dubrovnik) »opaziti«. Apstraktum na *-ъЬa primjedba* (Vuk) »napomena« iz crkvenih tekstova. Praslav. postverbal stcslav. *meta* »scopus, finiš« > *meta* »biljega u igri (Vuk, Belostenec)«. Nalazi se i u rus. i polj. Nije potrebno misliti s Maretićem da je iz la.t. *meta.* Bez prefiksa dolazi u rus. *metitb, mečatb,* s prefiksom *s* u bug. *smetam* »računam«, *smętka* »račun (v.)«. Nema baltičkih paralela. Riječ je ipak ie., kako se vidi iz sanskr. *mališ* »mjera«, gr. μῆτις »savjet«, μέτρον (internacionalna riječ), sve izvedenice obrazovane od ie. korijena **me-* »mjeriti«, koji sa formantom *r* dolazi u *mjera* (v.). Ovamo još arb. *mat mas* »mjerim« i *mot* »godina«.

Lit.: ARj 12, 57. 63. *BI 2,* 223. 224. 793. *NJ* 1, 120. *Miklošič* 196. *SEW 2,* 54. Bruckner, *KZ* 46, 227. *Vasmer 2,* 126. Matzenauer, *LF* 11, 171-172. *WP 2,* 237. *Trautmann* 179. Maretić, *Savj.* 110-111.

mìjoij m (Vuk) »majstorska tezga, panj«. Od madž. složenice *műhely* »radionica«.

Lit.: ARj 6, 660.

mik m (Kosmet) »prijatelj (u familijarnom govoru)«. Od arb. *mik,* s određenim članom *miku,* a to od lat. *amīcus.* Glede osnove v. *amânat.* Glede posudenica za familijarne izraze upor. rum. *prieten* < *prijatelj.* Južnoslavenska je riječ istisla panromanske u rumunjskom govoru. Rum. *amie* je latinizam.

Lit.: ARj Elezović 2, 404. *JF 14, 226. GM* 278. *DEI* 161.

Mikulb (<~ *ʐ deliju,* Svetostefanski hrisovulj) je zacijelo rum. lično ime *Micul* s članom, od *mic* »malen« < gr. μικκός (dórski) »malen«. Toponimi *Mikulovac,* gen. *-vca* (Srbija, selo, Toplica), *Mikulov del* (Srbija, planinski vis). Na *-bsk* + *-ica* > *-štica Mikulštica* (Svetostefanski hrisovulj). Pridjev na *-/ Mikulja sela* (15. v., brdo, Srbija, Crna Reka, Morava), *Mikulį* (planinski vis, Crna Rijeka). Na *-ići Veliki* i *Mali Mlkuljići* (danas muslimani i katolici) ispod planine Rumije (Bar). Na zapadu ne može se razlikovati od *Mikula* (ŽK) < *Nikola* (v.); *Mikulići* kod Zagreba ne idu zacijelo pod rum. *Mikul* nego pod *Nikola,* a i Novaković ima *Mikulj* za *Nikola,* tako da ni istok nije posve pouzdan za rumunjsko podrijetlo. Pridjev *rr.ičak* »malen« (Kosovo polje) možda je od *mic* + deminutivni sufiks *-bk,* isto *micko* = *mičko,* ako je u Srbiji, inače *mìci* (čakavski pridjev), deminutiv na *-ahan mićahan* (Istra) = *mićihan* (Rijeka) = *mićuhna* »ime ovci na Krku (upor. kod *Kurelca minčunica),* ide zajedno sa slov. *micen, micken, mičken, mičkin, mičinek* itd. i sa tal. *miccino, miccichino* od *mīca,* mlet. *miga.* Upor. gr. μικιός > μίτσος (Kreta), μιτσί (Zakonia).

Lit.: ARj 6, 642. 643. 663. 664. 715. *Pleteršnik 1,* 580. *Miklošič* 197. *REW*[3] 5559. 5561. *Rohlfs* 1382. Draganu, *Românii în veacurile IX—XIV,* p. 348. *DEI* 2450.

mile m (Kosmet, BiH, Crna Gora) »1° nepokretno dobro, 2° pravna svojina, 3° zemljište, 4° temelj kuće« =. *milce,* gen. *-eta (akar ili* ~j Hercegovina, prijelaz u suglasničku deklinacijų prema *-e, -eta* zbog sličnog značenja kao) »zemljište, kuća« = sa nepostojanim *a) milai,* gen. *mllća* (Vuk) = (zamjena dočetka prema našem sufiksu *-ъc* > *-ac* i unakrštenje sa *milje) miljac* (gen. nepoznat, Podrinski okrug, Srbija) = (na *-bk* > *-ák) miljak,* gen. *miljka* (Vuk, Dalmacija, Pavlinović) »1° zemljište na kojem tko živi i obraduje ga, fundus (ŽK), 2° ugodna i dražesna okolina (Lika)« = (sa zamjenom arapskog *ü* > *u) mulk* (BiH, pravni izraz iz turskog građanskog zakonika, medeia) = *muljk* (Srbija) = (arapski plural) *emlőé* m (Kosmet) »nepokretno dobro«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mula,* pi. *emlaq)* iz turske pravne terminologije: rum. *meleag,* bug. *milk* pored *mjulk,* cine. *mulche* f »propriété, domaine«, ngr. μούλκι. Oblik *miljak* teško je razlikovati u toponimu na *-ovac Miljakovac* od ličnog imena *Miljak.*

Lit.: ARj 6 704. *l,* 149. Skok *Slávia 15,* 364., br. 492. 365., br. 506. *Elezović l,* 407. 2, 511. *Lokotsch* 1509. *Mladenov* 297. 313. *Pascu 2,* 152.,br. 788.

milet m (Vuk) = *mîlet,* gen. *mīlēta* (Kosmet) = (prijelaz u suglasničku deklināciju na *-e, -eta,* upór. *cebe) nule,* gen. *mileta* (Vuk, Crna Gora) = (sa *ni* zbog nastojanja da se izgovori arapska geminata) *minie,* gen. *minięta* (upór. *duine)* »1° vjera, 2° zakon, 3° narod, pleme, 4° (Risan, narodna pjesma) mnogo djece«. Bdkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. apstraktum *millet* »Religionsgemeinschaft«) iz turske pravne i administrativne terminologije: bug. *millet,* arb. *milet* »Stamm, Volk«.

Lit.: ARj 6, 670. 668. 717. *Elezović* \, 405. *GM* 278. *Mladenov* 297. Matzenauer, *LF* 10, 324.

milicija f pored *milicija* (Vuk, Vojvodina) nekoć »(Vojna) Granica, Krajina, njem. Militär—Grenze (opozicija: paorija, Provinzial—Kroatien)«, danas »policija«, izvedenica *milicajac,* sa *-äc* kao *policajac.* Od lat. apstraktuma na *-ia militia* > tal. *milizia,* od *miles,* gen. *-tis* »vojnik«, možda i preko njem. *Miliz,* sa dodatkom *-ĩja* za kol. Od poimeničenog lat. pridjeva na *-ariš* (varijanta od *-alis) militării* > *militar,* gen. *-ara* m (Vuk, Vojvodina) »1° graničar, krajišnik, 2° kol. vojska, vojnici«. Možda su nastala oba značenja kraćenjem od njem. *Militär—Grenze.* Odatle oba značenja diferenciranjem s pomoću sufiksa na *-bc* > *-ac militarão,* gen. *-arca* (Vuk) prema kol. na *-ija militàrija* f = *milicija,* Pridjev *militarskī.* To su sve učene riječi. Ovamo ide kao pučki narodni izraz balkanska prevedenica (calque linguistique) *vojno* m (Vuk) »muž, maritus« (hipokoristik od stcslav. *oinъ* »vojnik«) > rum. *voina* »mladoženja« = rum. *mire* »zaručnik« prema f *mireasă* < lat. *miles.* Upór. *za nać Đurđa, vojna svoga, put ugarskijeh pođe strana* (Gundulić, *Osman* 387). Nedovoljno je potvrđena istarska riječ *milezija* f »genus«, prema Maretićevu prijevodu »vrst, rod«, koje se može usporediti sa furi, *milìzie* f »spetacul«.

Lit.: ARj 6, 670. 671. 675. Skok, *ASPh* 37, 85., br. 4. *Pirana** 601.

mïlj[1] m (Vuk, Primorje, dubrovački pisci), od tal. *miglio* m, sing, prema lat. pl. *mília* (pl. od *mīļie,* se. *passuum)* — *milja* f (Vuk, Vetranie, slov.) »nvnjem. *Meile* = stvnjem. *mile* (s kojim je istog lat. podrijetla)«. Nalazi se u češ., polj., ukr. i polap. Kako postoji i u arb. *mije* pored *mile* riječ *mília* se nalazilo i u balkanskom latinitetu dok se *mília* > njem. *Meile* može smatrati posudenicom iz vojničkog latiniteta. Stcslav. *milija* je gr. μίλιον. Složenica *miljokaz* »Meilenzeiger«. Od poimeničenog pridjeva na *-arius* lat. *miliārium* > tal. *migliaro, migliaio* »tisuća« > *milar* (16. v.) = *miljar,* gen. *-ara* (Vuk Dubrovnik, Crna Gora, narodna pjesma) = *miljar* (Budva: *ribe se broje na miljāre),* odatle naš apstraktum *miljàrina* »Meilengeld« = *mijar* (Cres) = (latiniziranje tal. *gli* = *lij) milijar,* gen. *-ara* (Istra) »hiljada, tisuća« = *miljar* (čakavski, Slovinci, Istra, pored germanskog *tavžan* < *tausend)* = *mijar* m (Brusje, Hvar: *mijór pútih, dvô mijara)* »tisuća« = *miljar* (Skadarsko jezero) »1000 litara ili 500 kg (mjera za ukljeve)«. Od *mílie* u učenom vidu sa tal. augmentativnim sufiksom *milione* > *milijōn,* gen. *-óna* (Vuk) = *milijun,* gen. *-una* (Stulić, danas općenito) = *milijun* (Vodice) = *milijun,* gen. *-una* (Brusje). Odatle na *-arius* > *-ar* pored *-er* < fr. *-aire milijonar j -junar* = *milijoner,* pridjev *milijunski, milijunština.* Na germ, sufiks *-ard* (francuzizam) fr. *milliard* (1544),· tal. *miliardo* > *milijarda* (novija posuđenica poslije prvog svjetskog rata), odatle na *-er* < fr. *-aire* < lat. *-arius milijarder.* Lat. *mille* dolazi još kao prvi elemenat složenica u internacionalnim *milimetar, miligram.*

Lit.: ARj 6, 672. 703. 705. 707. *Pleteršnik* 1, 582. 691. Zore, *Tuđ.* 14. Ribarić, *SDZb 9,* 48. 115. *SEZb* 13, 236. Hraste, *JF* 6,199-200. *BJF* 8, *35. Miklošič* 197. *SEW 2,* 57. *Bruckner* 337. *Vasmer* 135. *REW*[3] 5569. 5573. 5577. *GM* 278.

milj[2] m (Crna Gora, narodna pjesma) »debela igla sa sploštenim oštrim krajem kao u dlijeta« = *mîlj,* gen. *milja* (Kosmet) »na terazijama = vagama velika igla koja pokazuje ravnotežu«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *mil)* iz turske administrativne (mjerne) terminologije: arb. *mili, myli.*

Lit.: ARj 6, 703.

Milje f pi., *va Mìljah* (Istra) = *Mile, v Milah* (Kras), slov., tal. *Muggia,* furi. *Mušla,* gradić kod Trsta. Samoglas *i* nastao iz dugog *u,* kao u *mūrus* > *mir.* Dtnašnje tal. *Maggia* je venecijanizam, koji se razvio iz vlat. *cl.* Upor. tal. *Veglia,* krčko-rom. *Vikla* < *vetula* »vecchia (se. civitas)«. Paralela za *u* > *i* nalazi se u nazivu rta kod Zadra tal. *Punta mica,* u dokumentima *Muchia bona* (1205), hrv. *Oštrirat,* upor. sličan hrv. toponim *Gomile lipe,* kod Splita *Muda longa* (1080). Za daim. -rom. može se postulirati riječ *muda.* Alessio veže taj deminutiv sa *muca* »pietra di

confine«, bask. > stšpanj. *muga,* stport. *mago,* sa alpinskim *muga bugo* »pinus mughus« < mediteransko **muc* »sporgenza«, **mudna* > *mošna* »mucchio di sassi«; mediteranska baza **but- l* mut-, butina* (Lex ripuaria) > fr. *bodne, bosne* > *borne* i lat. *mutuļus.* Iz mlet. *muco* = tosk. *mucchio, mouco* (Rovinj) »cumulo« potječe *mué,* gen. *muca* m (Dalmacija) »kup tučenog kamena za posipanje ceste, koji se sredi u kraj puta u digulj, babica (ŽK)« = *műi stína* (Korčula) »hrpa kamenja«.

Lit.: Sturm, *ČSJK* 6, 83. si. Novaković, Popović, *NJ* 3, 252-253. Skok, *GIZM* 29, 136., bilj. 62. Isti, *RIJAZUZ* l, 42. Antoljak, *RIJAZUZ* l, 125. si. Alessio, *RIO* 2, 255. *Ive* 12. *REW*[s] *5791.*

mina[1] f (Lika) »lagum, bušotina u kamenu« = *ména* (ŻK). Deminutiv na *-ica minica* (Lika). Radna imenica na *-džija minadžija* m (Ljubiša). Denominai *minati, -ãm* (Lika), danas u saobraćajnom i književnom govoru *minirati, miniram* pf., impf. Odatle poimeničen pridjev sr. r. na složeni sufiks *-er* + *-alis (*< fr. *-ier) mineral,* gen. *-ala* m »metal, ruda«, pridjev proširen na *-ьn* > *-an mineralan* (Vuk). Osnovna je riječ galskog podrijetla **meina.* Evropski francuzizam.

Lit.: ARj 6, 715. 716. *REW*[3] 5465.

mína[2] f (Rab, Malínská) »mjera za žito, dva kvartarôla«. Deminutiv na *-ica minica* (Vrbnik). Krčko-rom. *miň.* Od tal. *emina* = (sa aferezom u sandhi) *mina* < lat. *Ыmina* < gr. ἡμίνα, izvedenica od ἡμι- = lat. *semi-* »polovina«. Možda ide ovamo kao deminutiv na lat. > tal. *-ella mínela* f (Šibenik, termin iz kulture masline) »drošte što se donosi gospodaru«.

Lit.: ARj 6, 715. 716. Kušar, *Rad* 118, 23. *Boriali 2,* 205. *REW*[3] 4105. *DEI* 1463.

minca m (akcenat Zoŗin, koji je sumnjiv; Dubrovnik, Mikalja, Bella, Belostenec, Voltidi, Stulić, Ančić, Kavanjin, Klaić) »najmanji pjenez u doba republike, novčić«. Deminutiv na *-ica minčica* (18. v., Dubrovnik, Zuzeri). Radne imenice na *-arius* > *jar: minčar* m »tvrdica« prema f *minčarica* »žena tvrda, lakoma«. Prema Marelicu dvije su mogućnosti tumačenja: posuđenica iz govora rudara Sasa *kaofrava, lacman,* iz nvnjem. *Münze,* stvnjem. *muniz* < lat. *monēta* »kovnica novaca«, od naziva hrama *Juno Mõnita,* u kojem se nalazila rimska kovnica novca, ili je, što je vjerojatnije, od tal. pridjeva *mencio* — fr. *mince,* koje stoji po svoj prilici u vezi s *minūtus* (v.). Upor το εσχατον λεπνόν = *novissimum minutum*

Lit.: ARj 6, 715. *REW** 5598. Šamšalović, *NVj 29,* 416. (cf. *IJb 9, 222).* Vasmer, *ZSPh* 1*jj jj2,.*

minder m (Vuk, BiH) = *minder* (Kosmet) »blazina, perina, slamnjača, jastuk«. Apstraktum na *-luk* (v.) : *mindèrluk* (BiH, Makedonija) = *mīnderhk* (Kosmet) »meka klupa, dušek, gdje se sjedi i leži«. Balkanski turcizam (tur. *minder)* iz terminologije kućnog namještaja: rum. *mindir,* bug., arb. *minder,* ngr. μιντέρι.

Lit.: ARj 6, 716. *GM 219. Lokotsch* 1464a. *Elezović l,* 408. *Mladenov* 297. Matzenauer *LF* 10, 325. Korsch, *ASPh 9,* 658.

mindica f (jedna potvrda iz bosanskih pripovijedaka) »malo psetašce« = *minïka* (Kosmet) »1° kučka mala po uzrastu, 2° (metafora) ko slijepo ide za nekim, koji se mnogo ulaguje i ponižava«. Deminutiv na *-e,* gen. *-eta minice,* gen. *-eta.*

Lit.: ARj 6, 716. *Elezović* 1, 408. Šamšalović, *NVj 29,* 418. (cf. *IJb 9, 222).*

mindros, samo u rečenici *uzeti koga na mindros* (Vuk, Vojvodina) »pretresti nekoga« *[<* rum. *menare* »po miloj volji (raditi)«, Šamšalović].

Lit.: ARj 6, 716. Šamšalović, *NVj 29,* 415. (cf. *IJb 9, 222).*

mine; m (Vuk) »(pravoslavni crkveni grecizam) crkvena knjiga za svaki mjesec, koja sadrži život i službu svetačku«. Pridjev na *-bșk mmejskî* (~α *slova,* Vuk). Izvedenica od gr. μην, u prasrodstvu sa *mjesec* (v.): gr. μηναϊον.

Lit.: ARj 6, 716. Vasmer, *GL* 98.

Minišor, naziv čestice (Flurname, lieu-dit, Knjaževac, Srbija), zacijelo rum. deminutiv na *-iļor* (složen sufik ilirotračko *-i}* + *-or* < lat. *-oluș) merișor* »der junge Apfelbaum« (ovaj sufiks označuje i druge biljke i plodove), od rum. *măr* < lat. *mēlum* = *malum* »jabuka«. Konsonant *n* mjesto r nastao je po zakonu disimilacije *r - r* > *n - r.* Po drugom zakonu *r - r* > *l - r* je *Milišora* n pl., mjesto u staroj srpskoj državi 14. v. (toponim), istog podrijetla. Oba naziva odnose se na kretanja srednjovjekovnih pastirskih Vlaha, kao *Durmitor, Palator* itd.

Lit.: ARj 6, 675. 717. *REW*[3] 5272. *Tiktin* 969.

miniti, *-im* pf. (Dubrovčanin Rosa 1764. u knjizi punoj tiskarskih pogrešaka; *ARj* navodi 6 primjera) »učiniti (objekt *obećanje, navještenje, dobit, milostinju* itd.)«.

Lit.: ARj 6, 717.

minuti, *míním* pf. (Vuk, *iz-, na-, od-, adu-, pre-, raz-, u-)* »1° proći, otići, *2°* umrijeti«, sveslav. i praslav., = na *-ovati minovati, -ujem* (14. i 15. v., Belostenec, Stulić, nije danas narodna riječ). Nalazi se u stcslav. i •rus. Iterativ na *-va-: minjivati, -ujem* (Srbija, Milićević). Poimeničen part. perf. akt. *minuli,* na *-ost minulost* »prošlost«. Pridjev na *-utljiv* (upor. *ganutljiv) minutljiv* (15. v., Jambrešić). Od iste je osnove obrazovan s pomoću sufiksa *-mo* (upor. *kamo, tamo, ovamo* i pridjev *kdsnií,* danas *kosmat')* prilog i prijedlog *mimo* (13. v.), prefiks u imeničkim i glagolskim složenicama •od priloških sintagmi: *mimoići — mirnoći-, mimođem < mimoiti, -ojti* (čakavski), *mimòlaziti;* običnije sa umetnutim *i* prema *nailaziti* •od *ići: mimoilaziti,* danas vrlo često s prefiksom *raž-; mimohoditi* (14. v.), s postverbalom *mimohod* m = na *-ъЪ > -ak mimòhodak,* gen. *-tka,* radnim imenicama *mimohoda* m (Stulić, upor. *uhoda), mimòhodac,* gen. *-òca* (Vuk); prilog *mlmogred* (Vuk) = *-de,* upravo particip prezenta od *mimogresti, -dem* (Baraković); particip pret. od *hoditi: (-ı,šast,* v.): *mimošasti* (16., 17. i 18. v.), na *-ьn mimošastan,* na *-je mimošašće,* sa zamjenom *-ast* sa *-ьn > -an mimošan;* prema *minovati* preokrenuto u *minošastan* (Bella, Komulović). le. je korijen **mei-* »putovati, ići«, koji bez formantą *-no* i *-mo* dolazi u lat. *meare* »ići« i lot. *mît* »mijenjati«. Uporeduje se i sa njem. *meiden.* V. *militi se* (pod *mijena).*

Lit.: ARj 4, 241. 6, 707. 709. 714. 117. 718. 722. *Elezović* 1,441. Kostić, *NJ* 7, 65-67. *Miklošičm.* 197. *SEW 2,* 53. *Holub-Kopečný 223-4. Bruckner* 337. *WP 2,* 241. *Trautmann* 175. *Miaaгno* 297. Grünenthal, *IzvORJAS* 18, 4, 127-147 (cf. *IJb* 3, 151. *IF* 3, 204).

rninja f = *mìnjal* m (Stulić) »tabulatūra, contabulatio, podium, porticula, solaro, poggiolo, loggetta«. Jedina potvrda. Maretić pomišlja na kakvu griješku. Ne zna se kako se odnosi prvi oblik prema drugom. [Upor. tal. *mignano* »poggiuolo« < lat. *maenianum].*

Lit.: ARj 6, 721. *DEI* 2457.

mìo, f *mila* (Vuk) (protivno *ne-)* = *mil* (hrv.-kajk., čakavski, ŽK), baltoslav., sveslav. i praslav., »1° carus, 2° prvi ili drugi elemenat dvočlanih sveslav. i praslav. ličnih imena«. Završno -*/* je formant koji zamjenjuje formant *-r* u *mír,* gen. *mira* (Vuk) = (čakavski) *mir, mira,* ie. pridjev na *-r* (kao *dobar, mokar* itd.), u sveslav. i praslav. poimeničen u maskulinumu, »1° pax, 2° κόσμος, mundus (samo u tekstovima pisanim crkvenim jezikom), 3° prvi ili drugi elemenat dvočlanih sveslav. i praslav. ličnih imena«. Mnogobrojne su izvedenice od *mil* i od *mir.*

(I) Od *mil,* koji ulazi u afektivni jezik, pridjevski su deminutivi na *-ahan milahan > milanī* (određeno), *miljahan* (Stulić) = *mlljan* (Martié, ŽK), *miljašan* (Stulić), *miljušan* (Lika), na *-enь miijén* (Istra, *lj* od *milje), mlljenī* (Lika), upravo part. pret. pasiva od *militi,* poimeničen na *-īk* m prema f na *-ica miljenik,* gen. *-ika* prema f *miljenica,* sa izmjenom *e > u miljùnica* (Lika) »draga« = s izmijenjenim *lj >* У *mìjùnica* (Lika); na *-ьn milan,* f *miana,* n *miono; smilan* »smjeran« = *smilen* »milostiv«, *umilan,* s prilogom *umilno; umiljat — ùmiljen* (Vuk). Od *mil* tvore se apstrakti na *-ina milina,* na *-inja milinja = milinje* (16. v.), odatle да *-ík milinak,* gen. *-nka* (Vuk) »u koga je miline«; na *-ost milost* (Vuk), koji ima svoju leksikologijsku porodicu: pridjevi na *-ьn milostan* (Vuk) = *milosan* (Kosmet), poimeničen na *-ik* m prema f na *-ica milosnik,* gen. *-ika* prema *milosnica* (Vojvodina, Vuk), na *-iv milostiv* (13. v., u Zagrebu *milostiva* prevedenica od njem. *gnädige Frau),* s apstraktumom *milostivost,* proširen na *-ьn mllostivan,* f *-ívna = milostîvan* (Kosmet); *samilost* »sućut, sažalost«, s pridjevom *samilostan* je prevedenica od *Mitleid.* Riječ *milost* se raširuje sa *-íα milošta —- milošća* (čakavci) i na *-inja milostinja.* Na *-ota milota* (Vuk). Raširuje se sa -za *milota* »gracija«.! na *-inja milotinja* (15. i 16. v.). Na *-je milje* n, *umuje.* Odatle možda naziv veza *miljavac,* gen. *-vca* »ornament sličan peru nešto bogatije izvezen«. Pridjev *mio* se poimeničuje na *-ica miliča* (Istra) »1° biljka bellis perennis, 2° visoka trava (Hrvatsko zagorje)«, odatle na *-e milice* »sanicula europaea«. Na *-eševina mileševina* »ligustram vulgare«. Na *-ilo smililo* n »tuga«. Pridjev *nemio* poimeničuje se sa *-tea nèmilica* (Stulić). Odatle prilozi na *-ice nemilice* = na *-oma nemilomu = nemilomce, nemilo* »ljuto«. Od *mil: milo,* na *-imice milimice* »drage volje«. Negativna se složenica rastavlja sa *to netomil* (Riječka nahija, Ljubiša), upor. češ. *roztomilý* i *najtomanje* (ŽK). Složenice, ponajviše kalkovi, *milosrdan,* prevedenica od *misericors,* s apstraktumom na *-je milosrđe* n za lat. *misericordia; milokřvan* (Vuk) »ljubezan, Ijubežljiv«, *milodaran* od *milodar,* prevedenica za njem.

Gnadengabe (milo- = milost); milovidan (Stulić); *milobud* (drugi dio imperativ *budi) = milòduh = mileduh* (narodna pjesma) »selen, velestika, ligusticum levisticum«; *milòbruka* (Boka, Vuk), odatle (šaljivo) *milobruković* (Vuk, Ljubiša); Šulekov neologizam *miomiris* (prevedenica od njem. *Wohlgeruch),* s pridjevom *miomirisan; milotřn* »biljka gladiš, gladiševina, ononis«, *milosuza* »žena koja lako plače«. Denominali (faktitivi i inhoativi) brojni su: na *-ati mttati se* (Lika) »sažimajući ramenima, krećući tijelom moliti što«, *omílati se* (Vuk), na *-iti militi (se) (do-, o-, s-, iz-se, za-, u-)* = na *-éti omiljeli, -im, obnemiljeti* (Lika), *smiljen (ne-),* poimeničen *smiljenik* prema *smiljenica;* na *-ovati, -ujem milovati, -ujem* (i u drugim slavinama) *(iz-, o-, ob-, po-, s-, za-).* Iterativ *umiljati se = umiljavati se, -miljāvām* »sich einschmeicheln«, *smiljivati se.* Na *-telj smilitelj* prema *smiliteljica.* U antroponimiji veoma .je čest kao prvi i drugi elemenat praslavenskih dvočlanih muških, rijetko ženskih imena u vezi sa *-brat, -drag, -s(l)av, -gost, -man, -rad, -voj: Milbrat, Mildrag > Miodrag, Milisav / Milosav, Miogost, Milman, Milorad, Milivoj(e),* rjeđe kao drugi elemenat *Bratomü, Vojmil;* i u bezbroju hipokoristika odatle: *Mile, Milan, Miloš, Miloje, Miliša, Miladin, Milat, Miletą, Miluko, Milasin, Milohna, Milovan, Milutin, Milenko, Milinko, Milko.* Ženski su hipokoristici : *Milena, Milka, Milojka, Milica, Mila.* Ta su imena *izražavala* veselje roditelja što su dobili porod po želji. Odatle se stvaraju prezimena na *-ić, -ović, -ević.* Rumunji posudiše prilog *milo > milă* i iz crkvenog jezika *doamne miluește* »gospodi pomiluj«; Madžari *milost > malaszt.*

(II) Sveslav. i praslav. imenica *mir,* gen. *mira* (protivno *nemir)* = (pseudojekavizam) *mijer* znači samo »1° mundus, u starijem jeziku i u narječju (Paštrovići, u nazdravici), inače danas isključivo 2° pax«. Prvo značenje, potisnuto u zaborav od sinonima *svijet* (v.), očuvalo se u složenici *svemir,* riječ koja nije domaća, južnoslavenska, nego potječe sa sjevera (iz češ. *vesmír* ili rus. pridjev *vsemirnyj).* To je sekundarno značenje, a prvobitno je »pax, ειρήνη (odatle žensko internacionalno ime *Irena = Irina, Jēriņa)«.* Slično znače i gr. κόσμος; »ordre établi danas un état > ordre de l'Univers > mundus, nakit (odatle *kozmetika)«* kao i *mundus* »nakit« i *mundus* »lijep, čist« (upor. uredski izraz *mundirati* »prepisati na čisto«)«, fr. *immondices* »nečist«. Prvobitni ie. pridjev na *-r* očuvao se u arb. *mire* »dobar«, u lit. *mieras = mielas = mylas* »mio«, gr. μείλιχος »miran, nježan«. Prema tome *mundus* je za primitivni mentalitet dvoje »1° svjetlost, 2° ljepota«. Pridjevi na *-ьn miran* (i u drugim slavinama), protivno *nemiran,* poimeničen na *-jak mîrnjak* (Lika), protivno *nèmírnjāk* m prema f *nemirnjača* = na *-ik mirnlk,* gen. *-ika* »miran čovjek«, s augmentativom *mirničina,* na *-oca mirnoća* = na *-ost mírnost; smiran* (Pavlinović), na *-en smiren* (upravo part. pas. od *smiriti),* poimeničen na *-ik, -ica smirenih* prema *smirenica;* na *-ovan naravan* (16. v., u novije doba *mirovna konferencija),* poimeničen u ž. r. *mirovna* f »pomirenje«, na *-ski mirski* (crkveno· značenje) »svjetovni« (upor. kaluđerski izraz *mir anin* > rum. *mirean* »laik, svjetovnjak«) '·, na *-ljiv mirljiv* »koji se miri«, *neprimirljiv, nepomirljiv* (upor. Vinkovci *namirljivati),* na *-iv miriv (aliti tišiv,* dva pisca), s prefiksima *namiran* (Piva-Drobnjak) »snabdjeven«, *ražmiran* »svadljiv«, *samiran (r^-rno janje, čeljad,* ibidem), poimeničen na *-nik sámirnik.* Deminutiv *mírak,* gen. *-řka* (LikaX Hipokoristik *mira* m, f (Vuk) »ko se čini miran«. Apstrakta na *-ovina mirovina* »penzija«, upravo prevedenica od *njem.Friedensstand,* od *umiroviti* »penzionirati«, *umirovljenik* »penzioner, penzunirac (Hrvatska)«, pridjev *mirovinski (fond).* Denominal (faktitiv) na *-ati smirati, -iti miriti (se), mîrîm* (15. v., Vuk) *(iz-, na-, po-, pod-, pri-, pri, raž-, s-, sa-, u-, za-),* iterativ na *-va- -mirivati, -mirujem,* samo s prefiksima. Ovamo i *uznemirivati.* Odatle *smirilac,* gen. *-oca.* Na *-aj smiraj* i postverbal *umir* (Crna Gora) »vendetta«. Na *-ilo mirilo, -ilište mirilište.* Značajan je izraz *smiruje se sunce* »zalazi« prema rum. *soarele asfințește* »posvećuje se«. Oba idu u primitivnu religiju. Na *-ovati, -ujem mirovati.* Odatle postverbali *razmir, úmir* m, *namira,* na *-je primirje* (na istoku *premirje* i slov. prema rus. *peremírie), ràzmirje* = na *-ica razmirica — razmirica* »rat, svađa, kavga« = *razmjerna pokrajina* (pseudojekavizam, 1746). Rumunji posudiše *răzmeriță,* s pridjevom *razmericios,* Arbanasi *zmir;* na *-ba mirba, pomirba, smirba;* na *-ište pomirište.* Na *-ota mirata* (Vuk, narodna pjesma). Na *-ńica namirnica* (Valjevski okrug) »1° svečanost svršetka žetve = dužijanca (Bunjevci), 2° (životno, novije značenje) denrées«. Brojne su složenice od oba značenja riječi *mir* od glagolskih sintagmi: *miroloman, miroljubiv, mirotvoran, mirobogatan* (14. v.) »koji svijet obogaćava«, *mirogržac = mirodržitelj* »koji drži svijet«, *mirodãr, miròkov* (Vuk) »koji kuje mir«, *miròtvor,* s pridjevom *mirotvoran, = mirotvo-*

rac, poimeničen *mirotvornih, mirobožje* n »(pozdrav) mir božji«, odatle *mirbožati se, -ām* = *-žiti* (Vuk) »ljubiti se na Božić«. Napokon ide ovamo prijedloški prilog 5 *mirom* (čakavci, Bakar, Grižane, Lika K, ŽK) = (hrv.-kajk.) *zmîrom* »neprestano«. To se značenje razvilo iz »tišina > ne miče se > jednako«. U sveslav. antroponimiji *mir* kao prvi i drugi elemenat praslav. dvočlanih ličnih imena, stariji oblik *-merъ,* koji je dragog ie. postanja: ie. **me-ros* = u prijevoju **mo-ros* »velik, slavan«, gr. ἐγχεσίμωρος »velik u bacanju koplja«, gal. *-maros (Nertomaros* itd.), ir. *mar* »velik«, stvnjem. *mari* »slavan« (upor. *Volkmar* »slavan u narodu«). Ta su imena izražavala želju roditelja (njem. *Wunschnamen).* Kako je prvobitno *mir* izražavao isto što i *mil,* nije čudo što je *mir* istisnuo *-merъ* izoliran u jeziku. Taj se je ipak očuvao u toponomastici *črnomerec, Vukomerićke Gorice, Ljutomer.* Kod Porfirogeneta Κρασιμηρη može se čitati *-mсгъ* i *-mir* zbog itacizma. Najstarije tipove prikazuju *Vladimir* »velik u vladanju«, *Ratimir, Dobromir,* itd. U ovom tipu *-mir* prevodi se u *-slav: Vladislav, Dobroslav. Vladislav* preuzimlju Madžari u *László,* koji opet preuzimlju Hrvati *Lacko, Laslavić.* Ali se vidi da je *mir* očuvao i svoje značenje »pax«: *Kazimir* »koji narušava mir« = *Mçtimir* (sthrv.), *Gojmir,* možda i u *Mojmír* > *Momir.* Primjer *Mutimir* (9. st.) dokazuje da je zamjena *-merъ* sa *-mir* vrlo stara jer dolazi već u doba hrvatske narodne dinastije. Ali se zamjena događa i u doba kretanja pučanstva sa Balkana. To dokazuje toponim *Gojmerje,* danas *Gomirje.* Stari se oblik očuvao u prezimenu *Gojmerec.* Ali *-mir* je izgubio zarana svoje značenje i postao onomastički elemenat koji se može spojiti i s pridjevima koji znače kakvoću lica. Odatle *Crnomir, Desimir.* Kao prvi elemenat dolazi u *Miroslav, Mironěg.* Odatle hipokoristici *Mirko, Miroš, Mirai, Mirče,* gen. *-eta, Mirčeta, Miren.* Kako je već rečeno, *mil* i *mir* je ie. dubleta od ie. korijena **mei-* »blag, mekan, nježan«, sa formantima *-lo* i *-ro.* Bez tih formanata ne dolazi u slavinama, nego u sanskr. *mayas* »veseo«, sa formantom *-to* u lat. *mitis,* sa *-no* u stir, *mln* »blag«. Moglo bi se uzeti da je ostatak miješanja od *mir* i *-merъ* u pridjevu *smjeran* »demütig«, s apstraktumom *smjernost,* upor. stcslav. *smeriți* »humiliare« i hrv.-kajk. *daj mi mera,* г *merom,* slvč. *mier* prema *mjera.* Ali se taj može tumačiti i novijim unakrštenjem sa *mjera* (v.).

Lit.: ARj 2, 623. 4, 241. 6, 722. 657. 660. €66. 669. 671. 673. 677. 678. 679. 684. 704. 705. 707. 728. 732. 733. 734. 745. 901. 907. 7, 443. 8, 103. 10, 679. 910. 409-412. *Mažuranić* 1746. Jelić, *Krvna osveta i umir u Crnoj Gori i severnoj Albaniji* 54. si. Havránek, *Slávia l,* 782. Krájač, *ZbNŽ 29,* 161-168. *Elezović* 1, 405. 409. 2, 163. Ribarić, *SDZb* 9,181. Tentor, *JF* 5, 213. *Miklošič* 195. 197. *SEW* 2, 50. 57. 260. *Holub-Kopečný* 223. 224. 413. *Briickner* 333. 337. 338. *KZ* 42, 137. 45, 47. *WP* 2, 238. 244. *Trautmann* 174. 175. *Mladenov* 297. 298. 548. *Vasmer 2,* 137. *Gorjajev* 20Э. 210. *Tiktin* 1315. *Matzenauer, LF* 11, 169-170. Boissin, *RES* 27, 41-42. Šamšalović, *NVj* 29, 411. sl. (cf. *IJb 9,* 222). Joki. *Unt.* 228. Jagić, *ASPh 8,* 138. 319. *GM* 279. 486. *Boisacq*[3] 214. 378. 620. Osthoff, *PBB* 13, 395. Hirt, *PBB* 23, 335. Putanec, *Slovo* 13, buj. 118.

mír, gen. *míra* m (Vuk, samo u izrazu *mirom miriše* kao *logom ležati)* »miris«. Maretić kaže da je pokraćeno od *miris,* što nije vjerojatno, nego je grecizam μύρον »sveto ulje« kao i *miro* n = *míro* (Kosmet) »Salböl«. Zbog homonīmija sa *mír* »pax« i »murus« taj se grecizam nije održao, nego je generaliziran *miris* m (15. v., Vuk) = *mēris* m (Ivánkovo, Cerna, Varoš kod Broda, gdje se govori *seroma, ser, mér),* postverbal od *mirisati, -mirišem* impf, *(na-, po-, ob-, o-, pri-, za-)* = *merisăti* (ibidem) impf. < gr. aorist ἐμύοισα od μυρίζω = (prijenosom *š* iz prezenta u infinitiv) *mirisati,* zamjenom *-iti mirisiti* (Mikalja) = *mirišiti, -im (pri-)* (Srijem, Bačka, Banat). Aorist prema ngr. denominalu μυρόνω (ili prema μυροφόρος) > *mironosati* = haplologijom *mirosati* (također bug.) »mazati mirom«. Nije se održao denominal *miriti* od *mir,* također zbog homonimije sa *miriti* »pacare«. Pridjev od *mir* na *-ъn miran* nalazi se samo kod Kavanjina. Istisnuo ga iz jezika zbog iste homonimije *mirisan (ne-, pre-)* od *miris, mirisav* (Lika) *(ne-, pre-),* poimeničen na *-ica mirisavica* f »neko grožđe, loza«, *mirisavka* (Vuk, Srbija, Slavonija, Đakovo) »1° kruška, 2° jabuka«, s promjenom sufiksa *mirisaljka* (Srbija) »kruška«, na *-aći mirisati,* na *-ar* neologizam *mirisar* prema *mirisarnica* (Stulić) »parfimērija«. Od *mirisati* postverbal je *miri!* m, f, pridjev *mirisavka* »kruška«; *mirišljav, mirišljavka* »biljka«, nastalo unakrštenjem od *mirisav* i *mirišljiv.* Pored postverbala *miris* postoje i glagolski apstrakti na *-aj, -jaj mirisaj* (Martić) = *miriSaj,* na *-ъh* > *-ak* (tip *izvadak) mirisak,* gen. *-ská.* Kol. na *-je mirisje.* Zamjenom dočetka -rs domaćim sufiksom *-uh* (upor. *njuh)* govori se u Bosni *miruh,* odatle denominai *mипШi, -im.* Riječ

miris je turcizirana u indeklinabilnom pridjevu **mirli, mirini cvijeće* (narodna pjesma, Petranović). Nepotvrđen epitet **mirli* ostavio je traga u *mirlīs* (Vuk, Dalmacija) = *mirluh* (Pavlinović), pridjev *mirlisan, mirlisati* (Lika, Bosna, narodna pjesma) = *mrlisati (po-)* (sa *(ir = r)* = *mirlišiti.* Riječi *miris* i *mirisati* su grecizmi izvan hrv.-kajk., gdje se govori samo *disati* < **dyh-eti, di'si* (ŽK), *dahnuti* > *danuti, dane* (Janjce, Lika). Složenice: neologizam *miomiris* m .(sintagma prema njem. *Wohlgeruch),* pridjev *miomirisan* zabacuje Maretić. Starije složenice *mirodihanje* (Bella, Voltidi, Stulić), *miroizliće* (14. v.), *miroizmiješan, mirotočac* (13. i 14. v.), *mirotočan, mirotočiv, mironosica, mironosan* ne postoje više u jeziku. Postoji *miropomazan.* Osnovne *mir* i *miris* su balkanske riječi grčkog podrijetla: rum. *miros* »njuh«, postverbal od *a mirosi* »njušiti«, < gr. aorist ἐμύροσα, apstrakti na lat. *-Mes* > *-eaţa miroseaţă* = na slav. *-eh* > *-eală miroseală* »Wohlgeruch«, na *-ovati, -ujç* (koje nije potvrđeno u stcslav.) > *-ui a mirui,* na stcslav. *-enie mirosenie* »rniris«; bug. *mirò, mirósvam, mirizma* »aroma«, cine. *mir* »sveto ulje«, *an'iursire* »sentir, flairer«, arb. *mereshnik -u* »Wohlgeruch«, *miros.* Grčka apstraktna izvedenica na -ωδής H—ία μυρωδιά »odeur« postala je općenita i na zapadu u jeziku gradskom: *mirodija* f »1° miris, 2° mirisne biljke: peršin, petrusin, kopar, 3° bakalska (dućanska) roba, u hrv. mjesto germanizma *špeceraj,* kako je Šulek uveo«, = (sa *d* > *l) mirolija* = sa *d* > *đ* zacijelo preko čine. гагУобушо) *mirodija* (Srbija). Šulekov je neologizam *mirodarnica* (rđavo mjesto *mirodijarnica).* Također balkanski grecizam: rum. *mirodie,* bug. *morodia* »Grüngewürz«. Riječi *mir, miris, mirodia* ušle su u balkanske jezike putem pravoslavne crkve. Ovamo još *mira* f kod crkvenih pisaca »mirisava mast«, pisano prema lat. *mirha.* Složenica *miriambar,* gen. -6ra pored samo *ambra* (v.). Pridjev *mirven* (17. v., sa *v* < *h)* »pomiješan mirom, vinum myrrhatum«. U izvorima pisanim crkvenim jezikom *smirna* = *izmirna* < gr. σμύρνα, pridjev *smirnov.* Ima potvrda i za gr. υ > *u mur* (Stulić, Mirakuli) »isto što *mirat* = *mura* f (Dalmatin, Alberti), složenica *muronosica* (15. v.: *koliko be muronosic žen ke pomaž ose gospoda)* »žena koja nosi múru, isto što *mironosica«.*

Lit.: ARj 4, 241. 6, 733. 736. 738. 739. 747. 7, 70. 157. 161. 441. 442. 740. 741. 743. 746. 745. 748. 749. 909. 8, 410. 920. 10, 682. 719. 12, 58. 11, 611. Maretić, *Savj.* 55. *Miklošič* 197. Isti, *Lex.* 863. *SEW* 2, 60. *GM* 275. 280. *Rohlfs* 1429. 1434. *Tiktin* 994 *Pascu 2,* 63., br. 1153. 1154. 1156. Vasmer *GL* 99.

mirâkuo, gen. *-ula* (Potomje) = *mirakul* m (Rab, pisci) = *mirakul* pored *merakul* (Hvar, Brač) = *mirakul* (Marina kod Trogira) = *merõkula* f (Brusje) = *mirakula* (Reljković, Lika) = *mirakula* (Crna Gora, Riječka nahija) = *mirakulo* n »Г čudo, 2° način (Lika, nejasan semantički razvitak)«. Femininum nastao od lat. neutrum pl., upor. arb. *mrékullë* f. Učena crkvena riječ od *miraculam* n, od *mirare.*

Lit.: ARj 6, 734. Hraste, *Rad* 272, 24. Kušar, *Rad* 118, 21. *REW*[3] 5602. *GM* 288.

miraz, gen. *-äza* m (Vuk) = *miraz* pored -i (Kosmet), danas općenita književna riječ na čitavom hrv.-srp. teritoriju, »ugovoreni ili neugovoreni imetak koji roditelji ili rođaci daju djevojci pri udaji, sinonimi: dota, prćija, nićah« = *meraz* (Dalmacija, Pavlinović, *e* < *i* nejasno). Pridjev na *-ski mirãskí* (Srbija, *~ novac).* Na *-dzija miraščija* (Vuk) = *miraščija* (Kosmet) »1° koji ima pravo ili je dobio miraz, 2° baštinik, pripuz, uljez (Srbija, Rudnik)«. Odatle na *-ika miraždika* f »djevojka ili žena koja nosi miraz«. Na *-nik miraznik* »baštinik, nasljednik«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mirat* »nasljedstvo« > tur. *miras)* iz pravne terminologije, iz medeia: rum., bug. *miraz,* arb. *miras* »nasljedstvo«, *mirasti* »nasljednik«, gr. μοιράσι,ον. Osim arhaizma *vijena* (v.) ne postoji ni u drugim slavinama ni kod nas domaća riječ za ovaj pojam. Znači da domaća porodica nije poznavala *miraz* kao pravnu instituciju. To je i prirodno, kad se zna da se djevojka ili kupovala ili otimala. Iz grčkog prava, koje je važilo u jadranskim gradovima do 12. v., potječe *prćija* = *prćija* (Lika K) od gr. προίξ »dar«, složenica od prefiksa προ- i od imenice -ιξ od εκω < ie. *sīkā* »postizavam« raširene deminutivnim sufiksom -tov προίκιον = u latinskom dalmatinskom *perchivium* (Dubrovnik, Kotor); iz romanskoga *dota* < tal. *dote,* izvedenica od *do, dare* s pomoću sufiksa *-ti,* koji odgovara našem -i& u *vlast, blagodat.* To je upravo lat. prevedenica grčkoga naziva. Medele (turski građanski zakonik, koji je važio u BiH za vrijeme austrougarske okupacije) poznaju još *nićah* m, arapska riječ koja znači »ženidba«, a u Bosni »djevojački imetak koji donosi u kuću od roditelja i koji se vraća ako postane puštenica«. Gubitkom dočetnog *-h* osjećala se

ta riječ kao gen. sing, od kojeg je stvoren n *mie*.

Lit.: ARj 6, 604. 736. *Elezović* 1, 409. *NJ,* n. s., 1, 155. *Miklošič* 197. *SEW 2,* 60. *Lokotsch* 1467a. *Mladenov* 298. *GM 279,* Matzenauer, *IF 10,* 325. Skok, *ZA 2* (1952). 103-110.

Mirdit m (Martié) = *Miridit* (Vuk, narodna pjesma), odatle na *-janin Mirdićanin* (Martié) »jedan iz arbanaskog plemena katoličke vjere iz okoline Skadra«. Ovaj se kraj zove *Malesija / Malisija,* a stanovnici i *Malisori* (v.). Ta se zemlja zove i *Miridit* m i f *Miridita.* Naziv su dali zacijelo susjedi prema arb. *mirëditë* »dobar dan«, koji kao pozdrav upotrebljavaju Arbanasi. Upor. prezime *Bondi* kod Talijana i Francuza.

Lit.: ARj 6, 737. 738.

mirija f (Vuk) = *mrlja* (Kosmet) »l° blagajn(ic)a (Mostar), 2° porez, danak na stoku (Bosna, Hercegovina), vergija (v.)«. Pridjev na *-ski mîrîski* (zemlja) »državni«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. pridjev *miri* »dem Staat, dem Staatschatz gehörig«) iz turske pravne terminologije: bug. *mirija,* arb. *miri* »Pacht«.

Lit.: ARj 6, 738. *Elezović* 1, 409. *Mladenov* 298. *GM* 279.

musina f »(drvo) mrča«, samo u primjeru: *bosiljkovo seme i mir'sinu mirisuj često* (u Ijekaruši 14 — 15. v.). Pridjev *myrsmovb enьsь* (14. v.), sa disimilacijom, *m - n > m-l* samo u pridjevu *mirsilovb* (Novakovićeva *Aleksandrida) = mersilovb* (Jagićeva *Aleksandrida).* Od gr. μυρσίνη > μυρρίνη (v. *mrtd) >* ngr. μερτσίνα »isto«, rum. *mersin, mirsină* »isto«. Vokal *e* u *mersilov* i u novogrčkom je zamjena za υ (upór. *tal. gesso).*

Lit.: ARj 6, 607. 751. *Rohlfs* 1433. *Tiktin* 995. *Boisacq*[3] 652.

mirula f (Vitaljić, Kolombatović) »modrokos«. Izvedenica na *-ovica* od **mirla* (sinkopa penultime) *Mirlovica* (Krk, šuma, toponim). Deminutiv na lat. *-eolus mriljulj* (Marin Držić *Plakir: mriljulj pitomi i grlice, koje sam onomadne izeo iz gnijezda).* Dalmato-romanski leksički ostaci od lat *mĕrula >* tal. *merlo* m prema f *merla.* Deminutiv na *-eolus *mer(u)leolus* nije potvrđen u zapadnoj Romaniji. Prenosi se i na morsku ribu *rmjerla f* pored *mijèrla = mjerla* (Košić, Zore) = *mèrla* (Budva) »labrus merula (živi pri kraju)«, također dalmato-romanski leksički ostatak. Od kslat. *merulus* (10. v.) možda drugog postanja > tal. *merlo* (građevinski termin i termin kućne radinosti) > *merli* m pl. (Božava) »1° (metafora) merli, *pizzi,* čipke« = *mèrlo* (Korčula, Boka), deminutiv na *-ić merlić* (Korčula, Istra, čakavski, Ljubuški, Hercegovina) = *minia* (Poljica) »l ° čipke« = *merli* m pl. (17. v.) »2° šiljci'na zidovima (prvobitno značenje)« = *mirti* (Miklošič) »isto«.

Lit.: ARj 6, 657. 752. 7, 61. Kušar, *Rad* 118, 20. *ZbNŽ* 10, 66. Zore, *Rad* 115, 164. Cronia, *ID* 6. *REW*[3] 5534. 5534a. Štrekelj, *ASPh* 14, 531—532. *DEI* 2431. 2432.

misa f (Rab, književno općenito) = *mísa* (Božava) »1° katolički liturgijski termin, služba«. Latinizam od 15. v. (uz pridjeve *mala, mlada, mrtvačka).* Na *-ar <* lat. *-arius misār* m (Slavonija) »koji je na misi, mašar (ŽK)«, *mlsarica* f (Požega) »ljepša košulja«. Određeni pridjev na *-ьn misni,* poimeničen na *-ik m'ismk* (Smokvica, Korčula) »svećenik«. Apstraktum na *-bstvo misništvo.* Denominal *mísiti, -lm.* Poimeničen lat. pridjev na *-alis* u sr. r. *misal,* gen. *-ala = misao,* gen. *-ala = misal* (Belostenec, Voltiđi). U Perastu *meso,* gen. *-ala* prema tal. *messale.* Deminutiv *misalić.* Pridjev *misalski <* crkveno-lat. *missale.* Hrv.-kajk. *mišanka* f »jabuka« je prema Maretiću mjesto *mašanka,* upor. *mošanka* (v.). Na istoku *misa* može biti i grecizam iz srgr. μίσσα. Na zapadu (čakavski, hrv.-kajk.) riječ je narodska (pučka) sa kllat. *ï >* vlat. *e >* 6 *тыа > a, e: maša* f (ŽK, Vuk, zapadni krajevi, ugarski Hrvati, *Jačke,* Istra, objekt uz *činiti, govoriti, pjevati, tvoriti, služiti) — maša* (bezjački govor, Slum, Istra) = hrv.-kajk., čak. *mesa* (Jambrešić, Cres). Pridjev na *-ьn > -an mašan* (~s?ra *košulja,* Glavinić) = *mešan (^-•šna jabuka).* Poimeničen na *-ik mašnik* (Belostenec, Glavinić) = *masnik* (Voltiđi). Na *-ar masări* m pl. (ŽK) »koji su bili pri maši«. Isto od sintagme *odmašar* (Istra) »onaj koji poslužuje kod maše«. Deminutiv *mašica (svete mašice* i *molïtvice).* Denominál na *-iti mašiti, -lm.* Pored liturgijskog značenja još »2° svetkovina Gospina (upor. njem. *Messe* u *Lichtmess, Kirchmesse* i *Messe* »vašar, sajam«)«: *Velika (Vela}* i *Mala Maša* (ŽK) = *Velika* i *mala mesa* (Krapina) »Velika i Mala Gospojina«. Od sintagme *med mašami* na *-njāk medmašnjak* m (ŽK)' »kolovoz«, *malomešnjak* (16. st.), *velikomešnjak* (Habdelić), hrv.-kajk. *me(ď)-meš(n)ica (m < dm)* »jabuka ili kruška« = *medmašnica* (Krašić) »jabuka«. Denominál na

-evati mašèväti, -ujem (ŽK, slov.). Nalazi se još u slov. maša = mésa i u češ. mše. U liturgijskom značenju potječe od poimeničenog part. perf. ž. r. *missa* (se. *prex,* gen. *precis* f, **precaria* = παράκλησις »svećenikova molitva = služba (v. *liturgija)«* koji se upotrebljava u zaključnoj liturgijskoj formuli *Ite, missa est,* od *missus,* od *mittere.* U ranom srednjovjekovnom latinitetu *missa* znači i »festům«. To značenje nalazi se u *missa Sanctae Mariae.* Čitava ta lat. sintagma očuvala se u Istri proširena našim pridjevskim sufiksom *mastomòrina. vela* i *mala* »festům assumptions et nativitatis B. M. V.«. Upor. poimeničen pridjev *Stomorino selo* kod *Zadra.* Suvišna je pretpostavka (Pirchegger, Bohač) da je vlat. *míssa* > *messa* kod zapadnih i južnih Slavena došlo njemačkim posredovanjem, kad je mogla doći iz Ogleja zajedno s drugim crkvenim terminima. Crkveni termin nalazio se pored toga i u balkanskom latinitetu, kako dokazuje arb. *meshe,* glagoli *meshonj, meshëtonj* »misim« i *meshtar* (Gege) »mašnik, svećenik« i srgr. μίσσα.

Lit.: ARj 6, 501. 507. 508. 510. 514. 561. 600. 615. 754. 768. 8, 623. *Pleteršnik* 1, 555. 574. Jagić, *ASPh* 31, 551. Štefánie, *Rad* 285, 62. Cronia, *ID* 6, 115. Ribarić, *SDZb 9,* 14. Kušar, *Rad* 118, 21. Kuljbakin, *JfF 5,* 301. Pirchegger, *IF* 57, 69. Miklošič, *ASPh* 11, 108. Boháč, *LF* 35, 432-433. *GM* 270.

misao, gen. *-sli* f (Vuk) = *misal* (ŽK) = *misalj m* (Pavlinović), sveslav. i praslav. *(myslb),* apstraktum po deklinaciji *i,* »1° Gedanke, 2° kao prvi ili drugi elemenat dvočlanih praslavenskih ličnih imena«. Sveslav. i praslav. faktitiv na *-iti misliti, -lm* impf. (14. v., Vuk) = *m'išljeti, -im* (ŽU) *(do- se, iz-, izu-, na-, o-, ob-, po-, pre-, predo- se, predu-, pri-, raz-, u-, za-},* iterativ na *-a- -mišljati, -misijām* danas samo s navedenim prefiksima, iterativi na *-va-, -iva-, -èva-, -mišljavati, -mišljavām, -mišljivati, -mišljujēm* (17. i 18. v.), također, samo s prefiksima. Odatle prefiksalni postverbali ž. r. *ddmîsao, nămisao, pomisao, primisao* (»Hintergedanke«), *zamisao,* gen. *-sli* i m. r. *nesmisao, smisao, promisao,* gen. *-sia.* Pridjevi na *-ьn* > *-an mîsalan,* f *misaona* (13. i 14. v.), odatle analogijski m *misaon,* određeno *misaoni, misovan* (Zore) »zabrinut, zamišljen«, = *primïsavan* (Smokvica, Korčula) »u nedoumici«, *domišljan,* poimeničen na *-bka domišljānka* f, na *-iv mišljiv* (18. v., dvije potvrde) »mentalis«, na *-jat domišljat* (17. v., Vuk), s apstraktumom *domišljatost,* part, perf· pas. kao pridjev *izmišljen, nesmišljen,* poimeničen na *-ik nesmišljenīk,* na *-ost nesmišljenōst* '(Lika), *smišljen, umišljen* »uobražen«, *zamišljen,* s apstraktumom *zamišljenost.* Apstrakti na *-jaj: namišljaj* m, *pomišljaj, predumišljaj* (pravni termin) »Vorbedacht«, *razmišljaj* (Ljubiša). Pejorativni apstrakti na *-otina mišljotina* (Stulić), *izmišljotina* (Lika). Deminutiv na *-ča misaoca* f (Vetranie). Augmentativ na *-etina misletina.* Radne imenice na *-ar domišljār,* gen. *-ara,* na *-ača domišljača* f, na *-äc izmišljao,* gen. *-aia,* na *-lac izmišljalac,* gen. *-aoca, razmišljalac,* na *-alo izmišljalo* m (pejorativno, Vuk), na *-avec razmišljavec* (hrv.-kajk.), na *-telj izmislitelj, razmislitelj* (16 — 17. v.). Vokal *i* je nastao iz jery-a, upor. rus. *myslb.* Taj se piše u ličnim imenima 9. v. *Nemusia,* odatle pridjevski toponim u sr. r. *Nemyšlje* (14. v., stara srpska država), *Nedamusclo,* odatle toponim na *-janin Stanko z Nedomišljan* (gen. pl., 14. v.), u Čedadskom evanđelju *Dabramusclo.* Taj se jery piše i kao dvoglas *ui* u *Muisclauo* (9. v.). Kao prvi elemenat ličnih imena u *Mislav* = < **Mysloslavb,* s haplologijom *slosla* > *sia.* Odatle hipokoristik **Misleta* u prezimenu *Misletić, Mišljen* u prezimenu *Mišljenovič* (pravoslavni s Korduna) = *Mislenovié* i toponim *Mislopolje (zaselak,* Rudnik, haplologija *slavovo* > *slo* kao u *Turopolje* < ** Turovo),* kao drugi elemenat u *LjutomysH* i u teponimu *Žitomislić* (Hercegovina). Nadimci su po svoj prilici gore pomenuti *Nemysh, Nedomysh, Premyslí* »mudar«, *Ljutomyslb* »pkrutnik«. Upor. još s prefiksom *Primišlje* n i ukr. *Peremyśl* = polj. *Przemyśl.* Rumunji posudiše *a zămisli* u osebujnom značenju »faceti (dijete)«, koje nije potvrđeno u slavinama. Možda se dade objasniti sa značenjem ie. korijena **meudh-* »željeti«, koji se nalazi u prijevoju i u tom značenju samo u lit. *mausti,* a u got. *gamaudjan* »podsjetiti nekoga na nešto«, stir, *smuainim* »mislim«. Rumunjsko značenje »začeti (dijete)« odnosilo bi se na porod koji se željno očekuje. U slavinama ne postoji ie. korijen **meudh-* bez sufiksa *-sh* < *-th.* Niži prijevojni štěpen korijen **mudh-* očuvao se u slavinama i u gr. μύ-9-ος »riječ, slovo, bajka« (ta je riječ postala internacionalna: *mit, mitos, mitski, mitologija,* v. *mit).* Već u praslav. prvobitno čisto osjećajno značenje bilo je intelektualizirano. Prvobitno značenje »poželjeti nešto« očuvalo se, ako je Maretićeva pretpostavka ispravna, u *mlskati se, -a* (Riječka nahija, Crna Gora) »htjeti« řmpf. prema pf. *misnuti se* (Boka). To bi bila inhoativna izvedenica na

-*sgo* od ie. korijena. Ali ona nije potvrđena u drugim slavinama. V. *mudar.*

Lit.: ARj 2, 624. *4,* 241. 244. 6, 761. 767. 755. 893. 7, 72. 446. 820. 910. Maretić, *Savj.* 104. *KZ* 46, 20. *Miklošić* 208. *Holub-Kopečný* 236. *Bruckner* 350. *Trautmann* 171. *WP 2,* 256. *Mladenov* 299. *Gorjajev* 220. Petersen, /F5, 68. Johansson, /F 14, 291. *Boisacq** 649.

misinac, u nazivu dolca *Kapitánov misinac* (Kastavski statut), koji se tumači »to jest ležeći u loze (= u šumi) blizu grada (= Kastva)« [< rum. *milina* »zimska zaliha«, Šamšalović].

Lit.: ARj 6, 759. Šamšalović, *NVj 29,* 418. si. (cf. *IJb 9,* 222).

Misīr, gen. *-ira* m (BiH, narodna pjesma) »Egipat«. Na *-li misirlija* f (Vuk) »1° misirski dukat kojim muslimanke kite svoje fesove, 2° derdan, 3° čovjek iz Misira, Egipćanin«. Odatle bosansko kršćansko i muslimansko prezime *MisirKć.* Na *-łka misirka* f »1° bijela bundeva zvana i beskorka, bugarka, pekunica (jer se peče), 2° pura, budija, ćurka (Vuk)«. Na *-aia misìraia* (18. v., Vuk, Lika) »bundeva cucurbita melopepo«, s deminutivom *misiračica* i augmentativom *misiračina.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *misr* > tur. *misir* = hebr. *misrajim* »Egipat«) iz geografijske terminologije: bug. *misirka* f prema m *misírek, misirjak, misirok* »carevića, kukuruz«, arb. *misr-i* »kukuruz«, *buke misri* »kukuruzni hljeb«, *misror'e* »kukuruzište«, *misir* »poljski luk, leucojum«, ngr. μισίρκα (preko hrv.-srp.) »puran«.

Lit.: ARj 6, 760. *Mladenov* 298. *Lokotsch* 1473. *GM* 280. *Godin* 249. *SEW 2, 61.*

miskai m (Vuk, narodna pjesma) »mjera za zlato«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *miškai).*

Lit.: ARj 6, 761.

Mislučajnica f, lokva na po puta između Krka i Vrbnika (toponim), izvedenica s pomoću dva deminutivna sufiksa, lat. *-īnus* > krčko-rom. *-ain* i našeg *-ica* od krčko-rom. sintagme *mis lac* < lat. *médius* > *mis* (upór. u Splitu g. 1080. *mesa, mensa galeta, gallina)* i *locus,* rum. *mijlociu* »srednji« (ista izvedenica na lat. *-īvus).* Lat. izvedeni pridjev na *-anus medianus* zastupljen je u pridjevu 1260. lat. *ecclesia Ști Johannis de Mécano* = hrv. *mžanska* (se. u luci *crkva svetoga Štipana,* 15. v.), do **Mžan,* danas metatezom *Žman* na Velom otoku (toponim), latinizirano *Azmanum.* Glede metateze *mž* > *žm* upor. *mžul* (15. v.), danas *šmulj* (v.) < lat. *modiolus* i lično ime u Dečanskom hrisovulju *Mžura,* danas *Midžor.* Oba ta toponima leksički su ostaci dalmato-romanski. Od tal. *mezzo* > *meč* m *(Lika)* »mjera za žito«, deminutiv *mečić* (Lika); od ta', *mezzano* > *medzãno zvono* (Budva) »zvono za mrtve« = pridjev *mezan* (Mljet, npr. *vrša,* visoka 1.50 m), upor. *dobar bocun mezan* (Bobaljević) = poimeničeno *mecan* (Nalješković) = *medzan,* ,gen. *-ána* m (Dubrovnik) »soba pod podom« < tal. *mezzano.* Od istog je pridjeva deminutiv na *-ino* < lat. *-īnus* poimeničen u m. r., kao čist talijanizam *mezanin* u hrvatskim gradovima = pridjev *mezanin* (Mljet, *vrše).* Disimilacijom *n - n* > *l - n* i umetnutim *n* poslije *m: mecalin* (Marin Držić) = *mezalin* (15. v.) = *mendzàttn* (Dubrovnik) »dubrovački srebrni mali novac«. Ovamo idu nazivi za mjere deminutiv na *-Ina* tal. *mezzina* »Eimer, Wasserkrug« > furl, *mezina* f »misura di grano« > *mizina* f (Buzet, Sovinjsko polje) »mjera od 4 starica = 40 l«. Na vlat. *-Itta* > tal. *-etta* tal. *mezzetta* »mezzo bocale« > *minčeta* f »nekakva mjera za težine (potvrđeno samo jednom kod Orbinija; glede *di* > tal. > *zz* > *č* upor. *frčug,* v.)«. Od *mediana* je *mezana* f (Dalmacija) »1° sud za tekućine, 2° drveni sud za brašno (Ogulin), za maslo (Dalmacija)«. Odatle na *-ka mezanka* (Jačke) = slov. *mezana* f »Krug« = (asimilacija *e - a* > *a - a,* upor. *galatına} mazana* f (ŽK) »mjera za žito« = slov. *mazana* f (Bela Krajina) »grössere Weinflasche« = *mazana* f (Štajerska) »vrč sa pokrovom i nosićem«. Od lat. poimeničenog pridjeva na *-alis *medialis* je *medzão,* gen. *-ala* (Bogdašić) »pregrada u podrumu gdje se dtži vino i bačve« = *mazao* (Muo) »spremište ü podrumu za ribe« = *mező,* gen. *-ala* (Prčanj) »spremište odijeljeno raščeladom od konoba« = *mezâo* (Lastva) »nedovoljno osvijetljena konoba«. Bokeljski leksički ostatak iz dalmato-romanskoga. Upor. još. slov. *mezlân* m »grobes halb aus Garn halb aus Wolle verfertigtes Tuch« < tal. *mezzaluna* i *mezulanka* f (Novi Vinodol) »nešto od ženskog odijela«.

Lit.: ARj 4, 548. 550. 603. 636. 639. 715. 765. *7,* 191. *Pleteršnik* 1, 578. 579. 606. Budmani, *Rad 65,* 163. Macan, *ZbNŽ 29,* 211. *ASPh* 3, 368. Šturm, *ČSJK 6, 69. ZbNŽ* 4, 234. Skok, *AGI* 34, 35. Isti, *SupK* 242. *ASPh* 33, 365. *REW*[3] 5462. *Pirana*[2] 597.

misterij m (17. v., i danas) »tajna« = *misterio* (17. v., Kašić) = *misterija* f. Pridjev na tal. *-oso* < lat. *-osus* proširen na *-ъn* > *-an*

misteriozan. Učen internacionalni grecizam μυστήριον, izvedenica na -ηριον. Od istog je korijena sa pridjevskim sufiksom -ικός *mistika f,* poimeničen internacionalni gr. pridjev ž. r. μυστική (se. τέχνη), pridjev na *-ьn mističan.*

Lit.: ARj 6, 767.

mistrija f (akcenat kod BI, u *ARj bez* akcenta; Vuk, Mikalja) = *mistrija* (Šibenik) »(zidarski alat) zidarska lopatica, žlica kojom se grabi i miješa melta, Mauerkelle, trulla«. Maretić uporeduje sa tal. *méstola* »isto« od *meštare* < vlat. *miscitare,* od *miscere.* Kao *mir* i *kalk,* i *mistrija* bi zaista mogla ići u sferu romanskih termina iz graditeljstva. Ali se tome opire fonetika. Ni supozicija **mixtula* preko **mistla* > **mistra* ne bi bila bolja. Riječ se najbolje tumači kao balkanski grecizam iz oblasti graditeljstva: rum. *mistrie,* bug. *mistrija,* arb. *mistri,* cine. *mistrie,* ngr. μυστρί, deminutiv od stgr. μύστρος »žlica«, μύστρον »isto«. Proširiše ga zacijelo zidari Goge. Glede dočetka *-ja* kod grecizama, koji se svršuju na *-i,* upor. *ćefalija, hartija], litija, métòhija.*

Lit.: ARj 6, 767. *Mladenov 299. Tiktin* 997. *GM* 280. *Rohlfs* 1435. *Pascu 2,* 1166.

miš m (danas općenito po deklinaciji *o,* prvobitno po deklinaciji *i,* tako još slov. *miš,* gen. *misi* i hrv.-kajk. u Bednji m i f) prema f na *-ica mišica* pored *mišakinja* (Dubrovnik), ie., bez paralela u baltičkim jezicima, sveslav. i praslav. *myšb* »lat. mus (s kojim je u prasrodstvu)« = pl. *misi* (Vodice, Krnica) »bolest vratnih žlijezda kod svinja«. Pridjevi na *-ev mišev,* poimeničen na *-ina miševina* »biljka«, na *-ji mišji = misi* (Kosmet, ŽK), poimeničen na *-jak m'išjak* (Vuk) »muscerda«. Proširuje se na *-inja* < *-yni mišakinja (šj > š)* »1° mišja ženka, 2° muscerda, 3° trava«. Odatle indeklinabilni pridjev *miškaki* »boje kao što je *mišjak«.* Na *-ast mišast* »mišje boje«. Deminutivi na *-ica mišica* = na *-bka miška* = na *-ić mišić* = na *-ьc mišac,* gen. *-sca; miška* (Golać, Istra) »1° leptir bijele ili žute boje, 2° pazuho (Kosmet)«. Taj se deminutiv prenosi već od ie. na dio tijela »lat. musculus (odatle internacionalni termin *muskulatura)«.* Na *-ča mišca* f (13. v.) »brachium«, na *-čiča miščica.* Augmentativ *misina* (također »vrsta biljke«). Odatle na *-zk mišinak* »biljka mišjakinja«, na *-jak mišinjak* »mišja rupa« = *mišinjak* (Kosmet) = *mišinjac,* gen. *-njca* »mišja izmet«. Na *-nica misnica* »mišnjak«. Na *-ovka mišovka* »zmija«. Na *-ar mišar* m »ptica grabilica«, *mišarica* »1° zmija, 2°'mala kućica, 3° mišolovka«. Kol. na *-ad mišad* f. Hipokoristik *miho = mijo* m. Složenicei tursko-hrv.-srp. *miškulaš* (Vuk) »konj mišje dlake« (v. *kulaš), mišolov* »riba kao klen«, *mišolovka, mišòmor = mišomor,* gen. *-Sra* (Kosmet) »sićan«, *miširep* (Kosmet) »biljka što raste po kukuruzima«, *liromis* (18. v.) = *Ijeromiš = sljeromiš = miš potopir = šišmiš = slijepi miš = po miša i po tiča* (Vodice) »Fledermaus, ljiljak«. Denominal na *-ati mlsati se, -am* impf. (Lika) *(iz-)* »igrati se miša«, na *-nç- namišnuti* (Dalmacija, Pavlinović) »ciknuti kao miš«. Unakrštenje sa stranom *nišador* (v.) > *mišador = mišader.* Vokal *i* je nastao iz jery-a, upor. stcslav. *myšb,* polj. *mysz,* rus. *myš;* a jery iz ie. *u:* sanskr. *muš-, -mūšika-* »miš, štakor«, *muska* »tašak, mudo«, njem. *Maus,* arb. *mî,* gr. μυς. Konsonant *š* je nastao iz *h > s* poslije velarnog vokala u deklinaciji *i* i ispred sufiksa *-ica, -bka* (upor. *snaha, snaša, snašica* ŽK, *potsneš* hrv.-kajk.).

Lit.: ARj 4, 242. 649. 660. 6, 767. 768. 769. 773/ 7, 446. 769. Ribarić, *SDZb 9,* 167. 179. Rešetar, *Štok.* 271. *Elezović* l, 413. *Miklošič* 208. *Holub-Kopečný* 236. *Bruckner* 350. *Mladenov* 299. *Trautmann* 191. Petersen, *IF* 5, 34. 46. *GM* 278. *Boisacq*[3] 652.

miskin, gen. *-ina* m (Dubrovnik) »mala riba glavoč, gobius jozo«. Od tal. arabizma *meschino* < ar. *miskín* »arm, elend«, posudenica iz asirskoga, gdje je riječ značila »ono što stoji u sredini između slobodnjaka i roba«.

Lit.: ARj 6, 772. *REW** 5539. *Lokotsch* 1470.

miškulāncija f (Lika) »mješavina, smjesa«. Od tal. *mescolanza,* apstraktum od part, prez. od *mescolare,* učen oblik prema pučkom *meschiare* < vlat. deminutiv *mísculãre* od *miscere* »miješati« (u prasrodstvu), od *mescolanza* pored *meschianza* > mlet. *misianza* > *mišancija.* Tal. sufiks *-anza* latiniziran je kod nas prema tipovima kao *varancija* (v.). Vuk ima iz Srijema i Bačke *meškoljiti se, -im* impf, »micati se sad amo sad onamo«, koji izgleda kao unakrštenje našeg *migoljiti se* i tal. *meschiare.* Ali geografska area ne govori u prilog takvog tumačenja. Upor. slov. *néškljati* (objekt *testò)* »razvaljevati« i *nešklja* f (Gorensko) »valjar«, *mesta* f »1° Gemisch, 2° Polenta«, *mestati* »quetschen, maischen« < furl, *meste* f, tal. *mestare = mescitore* < lat. frekventativ od *mîscïtare* od *miscere.*

Lit.: ARj 6, 615. 773. *Pleteršnik l,* 576. 703. *REW* 5606. 5621. Strekelj, *ASPh* 11, 463-464.

mistura f (Krk) »nečisto, pomiješano vino«. Od tal. apstraktuma na *-ura* od part. perf. *misto* < lat. *mïxtus,* od *miscere.* Istročakavski *i* > ь > *a* ili unakrštenje sa *mast* (v.) < *muştum* (što je manje vjerojatno zbog značenja): *mastura* Γ »mješavina«, određeni pridjev *masturni* »mixtus, pomiješan«. Upor. *masturika* (Lastva) »mlado vino, mošt« za unakrštenje.

Lit.: ARJ6, 507. 775. *REW** 5622. Štrekelj, *DAW* 50, 38.

mit m pored *mitos.* Učeni internacionalni grecizam μϋο-ος neodređenog postanja, možda ie. Pridjev na *-bsk mitski.* Sa sufiksom za nauke *-logija* (v.) *mitologija* f. Pridjev *mitologijski* (Daničić) = *mitologičkī* (Vuk). [Usp. i pod *misao].*

Lit.: ARj 6, 779.

miti, *mijem* impf. (Vuk) *(iz-, izu-, o-, u-},* baltoslav., sveslav. i praslav. *(myti),* »lavare«, prema itërativima na *-a- izmijati* (18. v., Lika), na *-va- mívati* (Belostenec, Voltidi), običnije s prefiksom *u-* (upor. *ubog) izumivati, -ãm* (Dubrovnik), *umivati, \umivam = umīvãt* (ŽK), *omīvat* (Kosniet) prema *omit.* Razlika je u akcentu *ùmili (sé), umijem* prema *urniți, umím* (s prefiksalnim složenicama *bez-, izbes-, obez-, iz-, na-, od-, po-, pre-).* Na *-dio* > *-lo midlo, 'mutlar,, midlarstvo,* Stulićevi čehizmi (također kod Belostenca i Voltiđije) = *milo* n (Bella, Stulić) »1° sopun = sapun (taj je posuđeni sinonim istisnuo *milo), 2°* cijeđa za pranje glave (Vuk)«, s pridjevom na *-ski milski.* Na *-ilo* od participa na *-to mìtilo* n (Lika) »cjeđa, liksija«. Na *-alo mívalo* »umivaonica (Vuk) = *lavor (<* fr. *lavoir)«.* Na *-lište mivalište* (Belostenec, Voltidi). Vokal ı je nastao-iz jery-a (upor. stcslav. */ u j myti,* polj. *myć,* rus. *mytb),* a taj iz ie. *u,* prijevoja od ie. korijena **meu-,* stprus. *au-mu-snan* »pranje«. U baltičkoj grupi dolazi taj korijen u prijevoju *ou:* lot. *maut* »plivati, roniti«, kauzativ *maudēt* »poplaviti«, lit. *maudyti* »kupati«. Taj se prijevoj pojavljuje u *mulj* (v.) i u stcslav. *muzga* > toponim *Muzga* (ŽK) »vlažna ravnica«. Srodno je i njem. *Schmutz.*

Lit.: ARj 4, 239. 244. 304. 6, 644. 677. 676. 702. 776. *Elezović* 2, 27. *Miklošič* 208. *Holub-Kopečný* 237. *-Bruckner* 350. - *Mladenov* 300. *WP 2,* 249. *Trautmann* 191. *Gorjajev* 220. Pisani, *RAL 6, f.* 5-6 (cf. *IJb* 14, 14). Wijk, *KZ* 48, 156. Leskien, *IF* 10, 262. Uhlenbeck, *IF* 25, 145. *Boisacf* 57. 637.

mito n (Vuk) »1° bakšiš, 2° Lohn des Dienstboten (Lovran, Istra), 3° malen utez na vagi (Došen)« = *mît,* gen. *mita* »plaća, dar« = *mita* f (slov., hrv.-kajk., Belostenec) »Bestechungsgeld, Zoll« = *nito* n (ŽK, asimilacija *m - t > n- t* upor. prov. *nerto* prema *mrtva* < lat. *myrius)* »mito« = *muta* (slov.) »Maut, Müllergebühr« = *malta* (hrv.-kajk.) »Maut«. Pridjevi na *-ьn nîtăn* (ŽK) »verzärtelt« (upor. arb. *mitunë j* Gege / »isto«), *bèzmítan* (Vuk, *bezmītnī vráči)* »1° neplaćen, 2° incorruptus«, *neumitan* (rusizam *néumytnyj)* = na *-ljiv nepodmitljiv,* poimeničenja na *-ik mītnīk* m prema f *mitnica* »l ° čovjek, žena koja prima mito, 2° malta, 3° (metafora) maza«, na *-jak mîtnjăk* m (Vuk, Srijem, Lika) prema f *mitnjača* »čeljade i živinče koje se mazi«, *na-jaka mitnjaka* (Kurelac) »ovca koja se dobro drži«. Na *-ulja mitulja* (Virovitica) »ime kravi«. Deminutiv na *-će mitace* n (Istra). Radna imenica na *-ar mitar* (13. v.) »carinik«, *mâllar* m »birač gradskih daća«. Odatle na *-arina maltarina* f »gradska daća«. Apstraktum *munja* f »mamljenje« (jedna potvrda). Denominai na *-iti mititi, mîtlm* impf. (Vuk) *(iz-, pod-*)* = *mtit* (ŽK), *razmítiti, ràzmitim* (objekt *dijete)* »razmaziti«. Vokal *i* u oblicima na í nastade od jery-a: stcslav., polj., rus. *myto.* Rumunji posuđiše *mită* »usura«, Zins« i glagol *a mitui, mitárnic* »podmitljiv«. Arbanasi *mite* f »dar, bakšiš« i glagol *mitos* kao i Litvanci *muitas* = Lotiši *muita,* gdje treba istaći zamjenu *ui* za jery (upor. *Muisclavo* < **Myslavo).* Riječ *myto* je sveslav. i praslav. posuđenica iz got. *mota* = stvnjem. *muta* > nvnjem. *Maut* (odatle hrv.-kajk. *malta,* glede *au* > *al* upor. *halbica* > *Haube),* got. *matareis* »carinik« > *mytan* > *mitar.* Slov. *muta* je iz srvnjem. *muta,* odatle *muter* > slov. *mutar* »Mautner«. Germ, *mōt-* (upor. lat. *modius)* je prijevoj od ie. korijena **med-* »mjeriti (v.)«, od kojeg nema refleksa u slavinama.

Lit.: ARj 4, 4. 244. 6, 776. 778. 781. 8, 110. *ASPh* 34, 306. *Miklošič* 208. *Holub-Kopečny* 237. *Bruckner* 251. *WP 2,* 260. *Kiparky* 250. *Mladenov* 299. Jokl, *Unt.* 299. *GM* 281. *Tiktin* 998. Stender-Petersen (cf. Janko, *Slávia 9,* 348. sl.). Hirt, *PBB* 23, 339. Meringer, *IF* 16,212. Hamm, *KZ* 67,121.

mitra f (Vuk) = *mitra* (Dubrovnik) »1° biskupska ili vladičanska kapa (crkveni termin katolički i pravoslavni), 2° *(mitra,* gen. *mitri,* čakavski, Istra) Schweifstück von gebratenem Geflügel, biskup (Zagreb)«. Unakrštenjem sa ličnim imenom *Dmitar,* gen. *Dmitra* (u značenju 1°) *dmitra* (15. v., Vetranie). Prijelazom *dm* > *gm gmitra* »riba sabljarka, kosac, pelēčus cultratus Ägaś« stvorena je i semantička

varijacija. Od gr.-lat. *mitra.* Unakrštenje je nastalo uza sve što nema semantičke veze.

Lit.: ARj 2, 473. 3, 213. 6, 779. Budmani, *Rad* 65, 166. Štrekelj, *ASPh* 14, 532. Vasmer, *GL* 100.

míva f (Vuk, narodna pjesma, Petranović, Sarajevo) »voće«. Turcizam perzijskog podrijetla (perz. *mejve* »plod«).

Lit.: ARj 6, 781. Skok, *Slávia* 15, 364., br. 496. *školjić** 531.

miza[1] f (Istra, narodna pjesma; 17. v., Glavinić Istranin, Split) »1° sto, trpeza, 2° (Hvar) hrana kao plaća ribarima najamnicima za lov srdjela«. Sa *z* mjesto *s* nalazi se još u slov. *míza* »Tisch«, gdje tvori leksikologijsku porodicu: *mizar,* gen. *-rja* m »stolar«, *mizarček* »stolarski šegrt« prema f *mizanca,* deminutiv *mizica,* pridjevi *mizen, mizast* itd. U drugim slavinama glasi sa *s* mjesto *z* i u njima znači »zdjela«: bug. *misa* »tiefe Schüssel«, kao u gotskom *mês,* ir. *mias* »tanjur«; bug. *masa (turí tova văz masată* »mets cela sur la table«) je posuđenica iz rum. *measă* > *masă* < kllat. *mensa,* vlat. *mesa.* Vokal *i* je zamjena za vlat. zatvoreno *e.* U najbližim sjeverno-tal. narječjima i u Abruzzima lat. riječ znači »naćve«. U balkanskom latinitetu, kako svjedoči rum. *masă* i krčko-rom. *maisa,* lat. je riječ očuvala kllat. značenje »sto«, koje ima približno i današnji naš latinizam *mênza f* »gostionica kao ishranište«. Oblik sa z mjesto s ne može da potječe iz balkanskog latiniteta, nego iz zapadnog, upor. *meza* (Lucca). Mora se pretpostaviti da je *miza* posuđenica iz istro-rom. ili furl., gdje u današnjem govoru nije potvrđena. Poimeničen sr. r. lat. pridjeva na *-alis nalazi* se u biz. μι,νσάλιον = 'με(ν)σάλιον, ngr. μεσάλι, odatle bug. *misal* pored *mesálb* »1° Tuch zum Einwickeln des Brotteiges, grösseres Tuch zum Einwickeln von Sachen, 2° Tischtuch«, arb. *meşale,* rum. *măsăiu* (od pl. *mensalia)* potječe također iz balkanskog latiniteta kao i bug. *misa,* stcslav. *misa* »πίναξ«. Iz balkanskog latiniteta preko ' panonskog i đačkog slavenskog došlo u sjeverne slavine.

Lit.: ARj 6, 781. *Pleteršnik l,* 586. *Miklošič* 198. *SEW l,* 61. *Bruckner* 338. *Vasmer 2,* 138. *Mladenov* 298. *GM* 276. 280. Meyer, *Ngr.* 44. *REW** 5497. 5458. Šamšalović, *NVj* 29, 416. Hamm, *KZ* 67, 120.

míza[2] f (Brač) »sitna sačma za male ptice«.
Lit.: ARj 6, 781.

mlzdrak m (Vuk, Kosmet) pored *mazdräk* (Kosmet) = *mizrak* (narodna pjesma muslimanska) = *miždrak* »1° koplje, 2° (metafora) klipan (Lika)«. Na *-li mizdraklija* m »kopljanik«. Deminutiv na *-ič mizdračić.* Na madž. *-o* > *-ov* u riječima pejorativnog značenja *mazdrkov* m (BiH) »lijen ili mlitav muški stvor ni od kakve koristi«. Neobičan je lički pejorativ *miždrak* »čeljade omaleno i male glave«. Riječ se pejorativizira i izmjenom suglasnika *k* > *ρ* i *ra* > *ṛ : ma drpac,* gen. *-pea* (Crna Gora) »odraslo momče« = *màsrap* (Lika). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mizrak* > tur. *mizrak* »Wurfspeer«) iz ratne terminologije: rum. *mazdrac,* bug. *màzdrak* = *maždrak,* arb. *mëzdrak* = *mazdrak* (Gege). Vokal *a* je zamjena za tur. *i,* a *d* je umetak u grupi *zr.* Upor. *zrak* > *zdrak, ždrak* (v.).

Lit.: ARj 6, 502. 542. 781. 782. *Lokotsch* 1476.- *Elezović* 379. 403. *Mladenov* 309. *GM* 277. *REW*[3] 5623. Matzenauer, *LF* 10, 326.

mizaṭi (se), *-am* impf. (Vuk, Crna Gora, Dubrovnik) *(iz-, ob-)* »mejere« = *midžati, --om* (Hercegovina) »mokriti, pišati (opća evropska onomatopeja)«. Ne nalazi se ni u jednoj drugoj slavim. Na *-ež mižeš* m > *mises* i analogijski u gen. *-eša* »mokraća, pisaća, urin«. Na *-alište mižalište* (Stulić). Uporeduje se sa lit. *mēzu, místi* »isto«. Najbliža bi veza bila među slavinama slov. *meziti* »hervordringen (von Flüssigkeiten«, odatle apstraktum na *-ina mezina* »Moorgrund«, češ. također na *-éti* (kao i slov.) *mzeti, mžíti* »aquam emittere«, polj. *mži* •»es rieselt«. Odatle hidronim *Mze* = njem. *Mies.* Ali ta upoređenja ne poklapaju se "sasvim s crnogorskim i hercegovačkim glagolom, koji sadrži ne *-éti* nego *-ati,* prijevoj **miz-* mjesto *тьг-* i *ž* mjesto г. Zbog toga je vjerojatnije da je *mizaṭi* eufemistička posuđenica od rom. *mejare* > krčko-rom. *miur,* mjesto kllat. *mejere.* U prilog tome mišljenju govori geografska area. Vokal *i* bi se doduše mogao tumačiti iz ie. **meigh-* »harnen« iz prezenta *miŽG.* Od tog ie. korijena potječu i lat. *rnejere--mejare* i *mingere* (sa nazalnim infiksom). Prijevoj odatle **moigh-* nalazi se u *mézga* (v.). Kako glagol ide u sferu nepristojnih naziva, koji se izräzuju posuđenicama (upor. fr. *pissoir,* danas internacionalna riječ), a po svojoj geografskoj arei izoliran je na oblast gdje ima starih romanizama, vjerojatnije je tumačenje iz rom. *mejare,* nego iz ie. i baltoslav., dok za *meziti* itd. ostaje tumačenje iz ie. Sa slov. i češ. *mžíti* bolje se slaže *mizaṭi* ili *mižiti,*

-*im* (Zoranie, subjekt *daž) »1°* rominjati« = *mlžit, -ím* (argot, boškački, Kosmet) »1° spavati, žmureti«. U oba ova značenja dolazi varijanta sa *id* mjesto *ž mizdati, miždīm* •(Lika) pored *mizditi* (subjekt *kiša)* »1° rominjati, 2° slabo gorjeli (subjekt *svijeća,* Bukovica), 3° slabo drijemati (Lika)«. Odatle na *-avica miždavica* = na *-a ьc míždavci,* gen. *-vāca* »bolest protisli (metafora)«. Što se tiče značenja 1°, izvjesno je da je iz ie. **meigh-*. Značenja 2° i 3° stoje u vezi s osnovom *žmiriti* (v.). Varijanta *žd* mjesto *ž* bit će onomatopeiziranje.

Lit.: ARj'4, 244. 6, 646. 782. 8, 410. *Elezović* 1, 403. *Miklošič* 209. *SEW* 2, 63. *Holab-Kopečný* .237. *Bruckner* 351. *Trautmann* 185. *WP 2,* 246. *Boisacf* 700. Solmsen, *IF* 31, 467-469. *KZ* 39, 218. si. *REW*[3] 5468.

mjëd, gen. *-i ţ* (Vuk) = *mid* (rod nije određen, Lumbarda) = *mjedo* n (prema *nado)* = (ikavski) *mido* (slov. *medo),* sveslav. i praslav. **meaъ,* »1° ruda uopće, 2° bakar, 3° pirinač, tumbak, (danas) bronca« = pl. f *mjedi* (Dubrovnik) »novac«. Pridjev na *-ъn* > *-an mjedan* = na *-en mjeden* (14. v.), poimeničen na *-iça mjedènica* »1° sud od mjedi, 2° malo zvonce, 3° sitan novac, 4° tepsija« = *medenlca* (Vodice, Istra) »neka mala medalja ioju imadu žene oko vrata (osobito kad doje, jer će onda biti tobože više mlijeka)«, na *-ik mjedenih* »1° mjedan lonac, 2° kotao«, na *-jača mjedenjača* (Vuk) »1° novčić, 2° puška«, na *-jak mjedenjak* »1° mjeden prsten, 2° novčić *-jak mjedenjak* »1° mjeden prsten, 2° novčić«. Na *-ast mjedast.* Kol. na *-je midje* (bosanski ikavski pisci). Odatle Šulekovi neologizmi *mjedalj* »Kupfergrün«, *mβdar* »koji kuje mjed«, *mjedorez* »Kupferstich«. Riječ *medenica* je kulturna riječ koju posudiše Rumunji *medelniţă* »Becken« (sa *In* < *nъn* kao da je izvedeno s pomoću sufiksa *-nica* od *meaenъ),* odatle radna imenica *medelnicer* (15. v.) »bojar, dapifer = stolnic koji je knezu donosio vodu za pranje prije jela a za vrijeme objeda jelo«, Madžari *nedence* = *melence* »zdjela za pranje«. Uzimlje se srodstvo s ir. *metna* »ruda« (isti karijen, samo sa drugim sufiksom *-na)* kao i sa njem. *Schmied,* od ie. korijena **mai-* »sjeći«, koji se nalazi i u njem. složenici *Steinmetz* = fr. *maçon* (odatle internacionalne riječi *framazun, masonerija').* U srodstvu sa *Schmied* bio bi i pridjev *smeđ* »fuscus«, obrazovan s pomoću sufiksa *-lo* < **smedıo.* Upór. polj. *zasniedzić* »mit Grünrost anlaufen lassen«. Prema tome bi *mЬIь* (apstraktum po deklinaciji i) značilo bakar i druge metale koji pokazuju sličnu boju.

Lit.: ARj 6, 653. 783. *Pleteršnik* 1, 562. Ribarić, *SDZb 9,* 167. Kušar, *NVj* 3, 326. *Miklošič* 194. *SEW 2,* 46. *Holub-Kopečný* 219. *Bruckner* 332. *Mìadenov* 292. *WP 2, 222. Boisacq*[3] 885-886.

mjera f (13. v., Vuk) = *mèra* (ekavski, hrv.-kajk. i djelomice čakavski, ŽK), sveslav. i praslav., bez baltičkih usporednica, »1° Mass, 2° Gewicht, 3° doba, vrijeme, 4° (u pl.) Massnahme«, s denominalima na *-iti mjeriti, -im* impf. (Vuk) = (ikavski) *miriti* (ŽK) *(iz-, na-, nas-, o-, od-, po-, pře-, pro-, raz-, s-, u-, za-),* iterativ prijevojem duljenja *jé* i na *-a- -mjérati,* samo s prefiksima *iz-, na-, od-, o-, po-, raž-, s-, u-, z-, za-',* na *-va-', -iva- -mjerivati (se), -ujem* pored *-ivam (iz-, s-, na-, za-); -ava: -mjeravati, -āvām (raz-, u-, za-).* S prefiksima *s-, na-* i *za-* značenje se znatnije mijenja: *smjerati* »nišaniti«, *namjeriti* = *smjêriti* »naumiti«, *zamjeriti* »1° opaziti grijěšku, 2° (s refleksivom *se)* povrijediti osjećaje«. Postverbali m. r.: neologizmi *mjer* (Stulić, Šulek) »metar«, u staroj složenici *licemjer* (v. *lice), omjer, promjer* (prema njem. *Durchmässer)* »priječnik«, *razmjer* »proporcija«, *smjer* (iz češ.), (narodski) *primjer.* Ti mogu dobiti i sufiks *-bk: primjerak,* gen. *-erka* »egzemplar«, *rázmjerak,* gen. *-erka* (Vuk). Postverbali ž. r.: *namjer* f (Vuk) *izmjera, namjera, omjera* (Crna Gora) »konac ili drvo čim se što mjeri« = *obùmjera, zamjera, rashomera* f (1402, Dubrovnik) »nesloga«. Ti se mogu proširiti sufiksom -sfez: *namjērka* (Lika), *omijerka* (Vuk, Boka), *zamjerka.* Pridjevi na *-ъn* > *-an: mjeran* (14. v.), poimeničen na *-īk mjernik* »inžinjer«, na *-ica mjernica* »neka gusjenica«, *(ne)izmjeran,* f *-erna,* s apstraktumom *neizmjérnost, bezmjeran* (14. v.), *namjeran,* poimeničen u ž. r. *namjerna* (Vuk) »ono na što se čovjek namjeri«, poimeničen na *-īk* m prema f na *-ica namjernik* (16. v.) prema *namjernica* »muško, žensko, koje slučajno kamo dođe«, složenica *zlonamjeran, srazmjeran* = *razmjeran* »proporcionalan«, *smjeran* (Vuk) »ponizan«, s apstraktumom *smjêrnõst* (Vuk). Na *-ljiv mjerljiv,* s apstraktumom *mjerljivost, izmjèrljiv* (18. v.) = na *-iv izmjeriv* (Stulić), na *-oči mjerači* (Šulekov neologizam). Part, perf. pas. kao pridjev *umjeren (ne-),* s apstraktumom *umjerenost.* Složen pridjev *mjerodavan,* prevedenica od njem. *massgebend.* Prilozi *neizmjerno, smjerno,* unakrštenje s *mirom* (v.) *zmèrom* (slov. i hrv.-kajk.) »neprestano«, *na-*

mjer(i)ce, izmirkom (18. v.) »nekom mjerom«. Deminutiv na *-ica mjerica* »posuda, modius«, *mjeričica* (Vuk), s hipokoristikom *mjera.* Augmentativ na *-ačd mjerača* »motka, palica kojom se mjeri« (Šulekov neologizam), *mjeračina* (Vuk, Lika) pored *mjê-* — *mjeračica* »drvo o kom visi kantar, kad se što mjeri«. Apstraktum na *-stvo mjerstvo,* neologizam za *geometrija.* Na *-ilo mjerilo* n. Radne imenice: na *-ьc merec,* na *-čin mjerim,* gen. *-ina* (Lika) = *merčín* (ŽK, Grižane) »geometar« = *zemljomjer* (neologizam), na *-lać, -lica mjerilac,* gen. *-oca* prema *mjerilica,* na *-džija mjerdžija* (Vranjska Pčinja), na *-telj mjeritelj,* na *-äc mjerač,* gen. *-aia,* s pridjevom na *-ski mjèrackï.* Riječ *mjera* je kulturna riječ koja se posuđuje. Madžari posudiše *mero* »modius«, dodavši slav. osnovi participski nastavak *-o* (odatle opet ušlo *mérov),* zatim *mercé* < *merica;* Rumunji posudiše *merla* < *merica,* glagol *domiri* »begreifen, fassen«, s prefiksom *do-,* potvrđenim u bug. *domerja, a smeri,* pridjev *smeren* < *зътегъпъ, smerenie* iz crkvenog jezika, *smerelnic* = *smĕrnic* »pobožan«, *nemara* »slučaj« < *namĕř a, a nemĕri j nemiri* »pogodit: cilj«, *nemernic* »tuđ«, s glagolom *a nemernici* »useliti se«, *nemernicie* »tuđina«; Arbanasi *mere* »Hohlmass«. Jat je nastao iz ie. *e* u korijenu **me-* raširenom samo u slavinama sa *-ra.* U drugim ie. jezicima raširen je s í: lat. *metior* (odatle *dimenzija, menza),* arb. *mot* »godina«, gr. μέτρον (odatle internacionalna riječ *metar, metrički, geometar, termometar, geometrija, planimetrija),* sa *-d* u njem. *Mass,* lat. *meditar, medicina, medicinski, meditacija,* lat. *modus (moderirati se, moda, modirati).* U sanskrtu mjesto *-ra* stoji formant *-na mānam* »mjera«, u sanskrtu i avresti bez formantą *mati* (3. 1. prezenta) »mjeri«. V. *mjesec, mijena, mijetiti.*

Lit.: ARj 6, 788. 792. 1, 270. 4, 247. 7, 453. 638. 862. 8, 487. Vuković, *SDZb* 10, 395. 400. 406. *Elezović* 1, 101. 2, 126. Maretić, *Savj. 55.* 123. 138. *NVj* 3, 192. Unbegaun, *RES* 12, 28. *Mikloíič* 195. *SEW 2,* 50. *Holub-Kopečný* 224. *Bruckner* 330. *WP 2,* 237. *Trautmann* 179. *Tiktin* 1049. 1445. *GM* 270. *Gorjajev-221. Boisaaf* 635. Fraenkel, *IF* 50, 8.

mjesec, gen. - *ca* m (Vuk) = *misée* (ikavski, ŽK) = *mešec* (ekavski), sveslav. i praslav. *mesįCb* »1° (nebesko tijelo) luna, 2° (mjera vremena) mensis«. Ta su se dva pojma razlikovala u praslavenskom kao i u baltičkim i ostalim ie. jezicima. Danas se razlikuju u Vodicama: *luna* i *misée,* kao donekle u slov. *mešec* »Monat« pored *luna* i *mešec* »Mond«. Upór. na Cresu *mesedna* m »luna« pored *mešec* »mensis«. Pridjevi na *-ьn* > *-an mjêsečan,* određeno *mjesečni* (Vuk), poimeničen na *-ik mjesečnik* (1850-51) »1° biljka, 2° časopis koji izlazi jednom na mjesec« (upor. isti sufiks u *dnevnik),* na *-jak mjesečnjak* (Vuk) »1° biljka, 2° koji boluje od mjeseca«, na *-ev mjesečev.* Deminutivi na *-ьc* > *-ac mjesečac,* gen. -cea, na *-bk* > *-ák mjesečak,* gen. *-čka,* na *-ič mjesečić,* na *-bka mjesečka* (Dubrovnik), rašireni na *-inja mjesečkinja* »1° ruža, 2° rotkva«, na *-jar mjesečar* m »somnambul« prema f *mjesečarka* »1° žensko somnambul, 2° ruža, 3° rotkva«, pl. *mjesečarčiči* »djeca rođena u jednom mjesecu«. Na *-ina mjesečina* (Vuk) = *rmsečina* (ŽK) »clair de lune«. U praslavenskom je *luna* »nebesko tijelo« bila božanstvo kao i kod Italika (odatle romansko *lunae dies* > fr. *lundi)* i kod Grka σελήνη. Kršćanstvom dobio je kod Slavena *mjesec* kao mjerilo vremena veću važnost. Postao je sinonim od *luna* i u hrv.-srp. potisnuo *luna* sasvim u zaborav. Baltički se jezici slažu sa slavinama samo u korijenu: lit. *mėnuo* »mjesec kao nebesko tijelo«, *mēnesis,* lot. *mēnesis* »mjesec kao mjera vremena« baš kao kod Germana još i danas *Mond* i *Monat,* dok su kod Grka, Italika i današnjih Romana: fr. *lune* — *mois* dvije različite osnove kao i u praslavenskom. Uporeðenje s litavskim kaže još i više o postanju praslavenske riječi. Dočetak u lit. korijenu *menes-* pojavljuje se u slavenskom u rustičnom prijevoju kao *mens* (upor. umbrijski *menzne* »isto«, lat. *mens,* gen. *-is)* > *mēs-* (sa ispadanjem *n* kao u vulgarnom latinitetu, upor. takav gubitak u *pestkb* = *pijesak* /v./ prema sanskr. *pamśu).* Na tu osnovu došao je prema Miklošiču nastavak *-есь,* koji je još u *zajfcb* > *zec* (v.). Po pučkoj mašti ta se životinja vidi u mjesecu. Primijetiti treba da nije od potrebe uzeti identifikaciju korijena *menes-* — *mes-* sa ispadanjem *n,* jer se *mes-* može dobro urorediti sa sanskr. *mas,* gen. *māsas,* awesta *mă,* nperz. *mah* i pretpostaviti da je ie. korijen **me-* »mjeriti«, upor. *mjera,* bio raširen formantom *s.* Upor. kelt. *mi(s)* i arb. *muai.* Na to raširenje došao je deklinacioni elemenat *-en-* (upor. *nomen,* gen. *nominis,* gr. μην, gen. μηνός = got. *mena* = stvnjem. *mano* prema got. *mēnops,* engi. *month,* njem. *Monat* »mjesec« u ništičnom prijevoju *n;* na taj dalje dolazi sufiks *-есь* za nomina agentis. Upor. *krovac, pisac* za *-ьc.* Prema Hirtu je lokativ na *-en-* bio raširen tim sufiksom koji u slavinama tvori nomina agentis. Dodatak sufiksa *-сь* je slavenska

inovacija. Rozwadowski ne prima izvođenje od ie. korijena **me-* nego pretpostavlja drugi ie. korijen **moi-,* koji je u *mijena* (v.) i u *usumit* (v.). Prema njegovu shvaćanju praslav. *mesecb* znači »qui mutature. To tumačenje, uza sve što semantički zadovoljava, mora se odbiti zbog ostalih ie. paralela.

Lit.: ARj 6, 795. Tentor, *JF 5,* 213. Ribarić, *SDZb 9,* 167. *Pleteršnik ì,* 536-573. *Miklošič* 195. *SEW 2,* 51. *Holub-Kopečný* 220–221. *Bruckner* 334. *Trautmann* 189. *WP 2,* 271. *Mladenov* 295. Meillet, *Zbirnik zahodoznanstva 2* (cf. *RES* 10, 246). Hirt, *IF* 32, 296. Fraenkel, *KZ* 63, 170. *Boisacq*[3] 633. Dukat, *PPP* 18, 307.

mjesto n (Vuk) = (ekavski) *mesto* (Kosmet, djelomice i čakavski ŽK i hrv.-kajk.) = (ikavski) *misto,* sveslav. i praslav., »1° locus_, 2° Platz, 3° grad, naselje, 4° položaj, zvanje (Kosmet), 5° (= mèsto, pi. *mesta,* Cres) posjed (npr. maslinik, vinograd), 6° toponim«. Pridjev na *-ьn* > *-an* određen *mjesni* (Stulić, danas općenit, npr. <— *sudac),* poimeničen na *-īk mjěsnik* (Vuk) »mještanin«, *namještan* (13. v.), odatle *namjesnik* prema f *namjesnica* »vicarius« prevedenica od njem. *Statthalter* = tal. *luogotenente,* s apstraktumom na *-stvo namjesništvo.* Na *-av mjestav* (Vuk, Dalmacija) »koji se mijenja prema mjestu«, na *-ičav mjestičav* (Vuk) »koji ima ovdje ondje pjege«, upor. za sufiks *zlatiničav* (ŽK) »žut od bolesti«. Deminutivi na *-ъce* stcslav. *mêstbce* (upor. polj. *miejsce)* > *mjestáce* (sa 6 > *a),* danas sa umetnutim *n mjestance,* gen. *-ča* pored *-četa,* sa dvostrukim sufiksom *-šće* < *-ъсьce mjestāšce* (Lika), na *-ence mjestence* (Timok--Lužnik), na *-alce mjestaoce* (jedna potvrda). Augmentativ na *-ina mjestina* (Stulić) ne govori se. Na *-janin mještanin* m prema f *mještanka,* s pridjevom na *-ski mještanskī.* Na *-lac mistaoc* (sjeverna Dalmacija) »koji uvijek stanuje na istom mjestu«. Na *-ište mjestište* (Novi Pazar, Timok-Lužnik) (pejorativ). Od sintagme *na mjestu* na *-je namješće* n »mjesto, zemljište«, na *-kinja namjeskinja* (Srbija, Leskovac) »druga žena Turčina«, na *-jāj namještaj* (Vuk) »mobilijar«, *razmještaj, smještaj.* Služi i kao prijedlog s gen. : *na mjesto* (Poljica) = *namísto* (ŽK); od starog lokatīva na *-e mjeste* = *mjesti* = *mješte* (14. v.) = *mješti, mjesto* (dočetak zamijenjen prema *mjesto).* Prilozi na *-imicē mjestimice,* s pridjevom odatle *mjestimičan, namješta* = *na mjestima* (Vuk) »gdješto«, *na mesta nd mesta* (udvojeno, ŽK) »ovdje ondje«. Složenice *mjestodržac,* prevedenica od *Statthalter, mjestokralj* od *vicerex, mjestopis* (neologizam) od *topografija.* Denominal na *-iti mestiti se* (Cres) »sich bewegen (upor. bug.)« = *mestìt, -г* (Krašić) »ne sjediti mirno«, odatle pejorativ *kaj se smirom mesturiš* (Krašić) »zašto sjedaš sad amo "sad tamo«, u štokavaca samo s prefiksima *iz-, na-, s-, pre-, raz- namjestiti (se), smjestiti (se), namjestiti grožđe* (Mostar) »die Trauben bei der Weinlese verkaufen«, iterativ na *-a-smjéštati se, namještati se, premještati se, premještam, iznamjéštati* (također sa *šč* mjesto *št naměščat se,* Kosmet); i ná *-va-: premještavati.* Potpunih baltičkih i ie. paralela nema. Tumači se iz ie. sredstava. Svakako je izvedenica obrazovana s pomoću sufiksa -to. Berneker i prema njemu Walde-Pokorny stavljaju je u vezu s ie. korijenom **mei-,* u prijevoju **mei-* ili **moi-* »kolac, granje u drvetu«. Taj je korijen bio raširen formantom *th* u sanskr. *methi* »stup«, lat. *meta* »nešto u obliku piramide ili cunja«, ir. *methos* »granica, marka«, lit. *mėtas* = lot. *mets* »kolac«. Ie. **moit-to* > *město* bio bi pridjev, koji bi značio, zajedno s lat. *mūrus* > *mír* (posuđenica u jadranskoj zoni), *moenia, munire,* »utvrđenje, gradnja s pomoću kolaca, sojenica (od *soha,* v.), najstariji način građenja i utvrđivanja«. Upor. još u moderno doba fr. *palissade.* Trautmann zastupa drugo tumačenje, koje polazi od uporeďenja sa lit. *misti* = lot. *mist* »stanovati, hraniti se«, stprus. *maitā* »hrana«. Po ovom tumačenju praslav. *mesto* bi značilo »točka gdje čovjek stanuje, prehranjuje se, prebivalište«. Dalje paralele bile bi za takvo shvaćanje awesta *maēthana* »prebivalište bogova, kuća«,. *mi&nāiti* (3. 1. sing.) »boravi, stanuje, ostaje«. Intonacije u praslav. *mjesto* i u lit. *maistas* ne slažu se. Praslav. je riječ značila od najstarijih vremena »ločus, civilas«. Odatle toponim tipa *Novo Mesto* (Slovenija). Pridjevski toponimi ravnaju se prema tom apelativu *Brčko* od *Brka* (ime rijeke), *Gradiško, Slivno, Duvno* (lokativ lat. *Délminí),* itd. Rumunji posudiše *nămesnie, námestie* »Zubehör«, *nămesnic.*

Lit.: ARj 4, 248. 259. 6, SCO. 805. 808, 810. 7, 453. Vuković, *SDZb* 10,400. *Elezović* 1, 400. 441. Corovic, *ASPh* 29, 509. Tentor, Jr[1] 5„ 213. *Miklošič* 196. *SEW 2,* 51. si. *Bruckner* 330.. *WP 2,* 240. *Mladenov* 312. *Trautmann* 185.

mlad, f *mlada* (Vuk) = *mlad, mlada* (Kosmet) pored *mnâd* (ŽK, Kosmet), baltoslav.,. sveslav. i praslav. *(*moldt)* pridjev, »juvenis«,, s impf, *mladiti se, mladim (po-, pod-),* na. *-ovati, mladovati (se), -ujem (na-)* (Vuk), ite-

rativ na *-iva- -mladivati,* s prefiksima *o-, po-, pod-, podmladovat, -ujem* (Kosmet). Poimeničen u m. i ž. r. *mladi* (Cres), *mlada* (ispuštanjem *nevesta,* Kosmet) = *mnada* (Risan, Vuk, ŽK) »Neuvermählte«, s pridjevom *mladin* = *mnadin* (ŽK) i sa deminutivom na *-ica mladica* (Vuk, Vinkovci). Pridjev je podvržen afektivnoj deminuciji na *-ahan mlađahan* (narodna pjesma) > *mnadan* »ime vola« (ŽK) i pridjev (Pjevanija crnogorska), običnije sa *đ* mjesto *d* iz komparativa *mlađahan* (16. v., Dubrovnik) > *mlađan* = *mnadan* (ŽK), raširen *mladanićan, mlađašan* (Lika), na *-ahat mlađahat,* na *-ovit mladovit* — *mlađovit.* Poimeničuje se s pomoću različitih sufiksa: na *-io : mlad* m »1° junger Weinberg, 2° Neumond« — *mnãj* (ŽK) = *mlâj* »otesaná mlada grana«. Raširuje se na *-jak mladijak* (Bukovica) = *mlãdjãk* (Vuk, Hrvatska) = *mlađak* »1° mlad mjesec, novljak, 2° biljka corydalis cava«. Na *-ia mlađa* (Vuk) »biljka. Na *-ьc* > *-ac mladac,* gen. *mlaca,* pl. *mlaci* »mladenci«, s pridjevom *mladački,* deminutiv *mlačica* (Vinkovci) »mlada kokoš«. Na *-ica mladica* »razna značenja« = *mladica* pored *mladica* (Kosmet) »1° mlado žensko, 2° mlada kokoš, 3° nevjesta«, odatle na *-e mladice,* gen. *-eta,* pl. *mladičići* »mlada životinja (protivno *starice,* Kosmet)«, s pridjevima *mladičan, mladičast, mladičav, mladičin* i deminutivom *mladičica,* kol. *mladičje.* Na *-ik mladík,* gen. *-ika* m »mlada šuma« = *mladík* »Ijetorast«. Na *-tka mladíka* (Vuk) = *mladíka* (Srbija) »grančica«, s pridjevom *mladíkov,* poimeničenja *mladikovac* »štap«, *mladikovina.* Kolektivi po deklinaciji *i mlad,* gen. -i (Crna Gora) »janjci, jarići, teliéi«, na *-je mlade* = *mandé* (ŽK) »mlade grane«, na *-ina mladina* f (Vuk, pl. toponim) = *mladina* (ŽK) = *mladina* (Kosmet) »mlad mjesec« = na *-ost mladost, mladine,* gen. *-ina* »more plitko kao blato (nazvano tako zacijelo zato što se neprestano obnavlja)« = na *-inja mladinja* = *mladmja* (Kosmet) = na *-ež mládež* f (također u značenju »mlad mjesec«), *omladina* (prefiks prema glagolu *omladili se, omladím)* = na *-ica mladica,* s glagolom *mladica* (Lumbarda) »tući djecu na mladijence« = *(na)-mladinškati, -am* (Lastovo, sa tal. *-isco),* na *-etina mladetina,* na *-arija mladàrija* (pejorativ) = *mladàrija,* postverbal *ômlãd,* gen. *-i* f (Riječka nahija, Crna Gora) = *omlada* (J. S. Reljković), s raširenjem na *-ъH òmladak,* gen. *-tka* = *òdmladak* od *omladili (se), omladím,* tako i *podmladak,* gen. *-tka,* postverbal od *podmladiti, podmlādīm.* Na *-ivo mladivo* n »mladica«. Deminutivi na *-e mlade,* gen. *-eta* (Vuk) »mlada životinja«, s pridjevom *mladeći,* na *-inče mladince,* gen. *-età* »pile, pjetlić, kokica« = *mladince* = na *-e,* gen. *-eta mlade* (Vuk), *mladunica* = *mladica* »djevojka«, na *-uh mladuh* (Istra) »prase od nekoliko mjeseci«, *mladušica* (Istra) »prasica od nekoliko mjeseci«, na *-ič mladić,* gen. *-ica,* s deminutivom *mladićak,* gen. *-eha.* Na *-enьc mlâdenac* m prema f *mladenka* pored *mladjenac,* s izvedenicama *mladenački, mladenaštvo,* pl. *mladenci,* gen. *-oca* = *mladijenci.* Na *-esina mlađešina* (Srbija, Valjevo, Vuk) »podložnik« obrazovano prema *starješina* »glavar zadruge, svi drugi su: *mlađešine«.* Na *-ar mladar* »pastir koji čuva mlado«. Složenice: pridjevi *mladolik, mladòkosan (~sna trava),* imenice *mlãdleto* (Istra) »proljeće« = *na mlad Rta* (Vodice) = *spomlad* = *spomnad* (ŽK, posuđenica iz slov.), *mladoškopac* (Statut poljički), *mladovjera* = *mladoženja* (Vuk) = *mnadoženja* (ŽK), s pridjevom *mladoženjin* (Vuk). U antroponimiji raširen je *Mladen, Mladin, Mladen, Mladijen.* Rumunji posudiše *mladă* f »mlada šuma«, *mladiță* »Reis, Trieb, Schössling«, *mlajă* »junge Weidenrute«, pridjev sa lat. *-osus* > rum. *-os mlădios* »elastičan«, glagol *(îrijtnladia* od pridjeva *mlădiu* sa lat. sufiksom *-ívtis* > *-iu, a plămădi (aluaîuï)* = *plămădi* »umijesiti« < *pomladiti, mladina* »Bierwürze«. U baltičkoj grupi postoji usporednica samo u stprus. *maldenikis* »mladenac«, *maldai* n pl. »ždrijebe«, ák. sing, *mladūnin* »mladost«. Slog *mia-* nastao je po zakonu likvidne metateze, upor. polj. *miody,* rus. *molodoj.* Paralela ie. za praslavensko značenje nema. Za postanje praslav. korijena **mold-* uzimlje se ie. korijen **mel-,* koji je u ie. bogato zastupljen u značenju »zerreiben, fein, zart, weich«, odakle kod nas *mljeti* (v.), u prijevoju **mol-* > *mlat* (v.), *mèi* (v.), *mioki(v.).* Osnovni *^mel-* i **mol-* bili su rašireni formantom *-d: mledan* (v.), lát. *mollis* < **molduis.* Bez tog raširenja nalazi se u *moliti (se)* (v.).

Lit.: *ARj 6,* 812. 811. 817. 821. 824. 852. 7, 458. 8, 923. *Elezović l,* 413. 2, 90. Kušar, *NVj* 3, 326. Vuković, *SDZb* 10, 392. Rłbarić, *SDZb* 9, 168. Tentor, *JF 5,* 213. *Miklošič* 200. *SEW 2,* 70. *Holub-Kopečný* 206. *Bruckner* 340. *KZ* 48, 200. *Trautmann* 167. *WP 2,* 289. *Mladenov* 300. *Tiktin* 822. 1000. 1181. Scheftelovitz, *KZ* 56, 181. Vaillant, *Slávia 9,* 494. Lohmann, *KZ* 58, 208. Schrijnen, *KZ* 39, 489. Sütterlin, *IF 25,* 28. Wood, *IF 22,* 159. *Boisacq** 49. 603-604.

mlák, f *mláka* (16. v., Vuk) = *mnăk* (Kosmet), južnoslav. (slov. i bug.) pridjev, »tepidus«, proširen na *-ьn* > *-an mláian, mlačna* »isto«.

Poimeničen u f *mlaka* (Lika) »lijena žena«. Apstrakta na *-ost mlakost* = *mlačnost* (Jambrešić), odatle pridjev *mlakostan* (jedna potvrda), na *-ština* < *-sk* + *-ina mlakovština,* na *-oca mlakoća,* na *-ina mlačina* (Vuk), na *-ast mlakast* (Stulić) = na *-av mlăkav* (Vuk, Crna Gora) »mlitav«. Denominal (kauzativ, faktitiv) *mlačiti, rnlailm* (Vuk) *(s-)* »činiti da bude što mlako«. Na *-onja mlakonja* m (Vuk) »mlitonja« prema f na *-ulja mlàkulja* (Lika). Stara je varijanta na *h* mjesto *k: mlahav* (stcslav., slov., kajkavski leksikografi, Reljković) = (stezanjem *aha* > *a) mlăv* (Baška Voda, Dalmacija) »koji je dobra srca, mekan«, odatle *smlaviti, smlavim* pf. (Dalmacija, Bosna, Slavonija) »učiniti mlavim«, na *-iv mlahiv,* s apstraktima *mlakost, mlahavost, mlahavoča, mlahovitost,* kauzativ *mlahaviti.* Ta varijanta pojavljuje se i sa o mjesto *a mlohav* (hrv.-kajk., Belostenec, Habdelić) »slab«, *mljôhav* (Istra), raširen na *-ьn mlohavan,* poimeničen na *-ъc* m prema f na *-ica mlohavac,* gen. *-vca* prema *mlohavica,* augmentativ *mlohavčina,* apstrakta *mlohavost, mlohavstvo, mlohavština, mlohotinja,* pridjev *mlohotav* od nepotvrđenog apstrakta *mlohota.* Grupa *-oho-* steže se u o : *mlotan, mlotina* (sjeverna Dalmacija). Ove varijacije objašnjavaju se onomatopeiziranjem pridjeva. Upor. ukr. *mlavyj* »slab«, *mlojnyj.* le. je korijen **m(e)lā-* raširen sufiksom *-ko : *mlāqos* > gr. βλάξ »slab«, lat. *flaccus* (s onomatopejskom geminacijom). G. Meyer uporeduje sa ir. *malcaim* »verfaule« i lit. *nu-smelkiù* »lasse verkommen, verhindere am Gedeihen, ersticke«. Ovamo ide i gr. pomorski termin μαλακία, latiniziran *bonoda* > tal. *bonazza* > *bùnaca* (jadranska zona), a ne ide *mloba* (v.) »slabost« ni *beo mlăk* m (Kosmet) »vrst hrastova drveta«.

Lit.: ARj 6, 832. 830. 847. 848. *Elezovià* l, 414. Jagić, *ASPh* 31, 542. *Miklošič* 198. *SEW 2,* 63. *Mladenov* 300. *GM* 462. Meyer, *IF 2,* 370. Matzenauer, *LF* 10, 328. Uhlenbeck, *IF* 17, 99.

mlaka f (13. v.) = *mljăka* (Istra), praslav. neodređenog oblika **molka* ili *mlaka,* »1° lacuna, močvara, bara, 2° slatina, pištalica, gdje voda pišti iz zemlje (Srij'em), 3° lokva, 4° toponim« = *mlăkva* »1° voda ili bara koja se zimi ne smrzava, 2° toponim«. Nalazi se u slov., bug., češ. *mláka* (odatle polj. *mlaka'?')* i ukr. *mlaka* (posuđeno iz slovačkoga ili poljskoga?). Slog *mia-* mogao je nastati po zakonu likvidne metateze, upór. polj. *mlokicina,* rus. *molokiša* »močvara«. Deminutiv na *-ica mlačica.* Oblik *mlâkva* pretpostavlja osnovu na и. Upor. rus. *morokva,* koja je srodna s keltskim *brag-* (v. *Wartburg* 489). Na *-ulja mlakulja* »bara«. Praslav. terenski termin posudiše Madžari *mölaka,* Rumunji u apstraktnoj izvedenici na *-ština* < *-sk* + *-ina mlaştină* f »Morast, Sumpf«, s pridjevom na *-os* < lat. *-osus mlăştinos* »morastig, sumpfig« pored *mlacă* »isto«, s pridjevom *mlăcos.* Baltičke paralele istog prijevojnog štěpena odnose se na piće: lit. *malkas* »Schluck, einmaliger Zug beim Trinken«, lot. *malks, malka* »Trunk«. Druge slavenske i ie. paralele znače »vlaga«. Ništični prijevoj nalazi se u češ. *mlklý* »vlažan«, srvnjem. *milgen* »Getreide zum Viehfutter einweichen«, gr. μέλχιον· κρήνη, »bunar«. Prema tome ie. **molq-* bio ,Ы prijevoj od **melq-* (v. *mlijeko)* s prvobitnim značenjem »vlažan, vlaga«, koje je u slavinama prenijeto na teren: »vlažan teren«. Postoje i druga tumačenja, koja se osnivaju dijelom na tome da slog *mia-* nije nastao iz likvidne metateze. Mladenov izvodi od ie. korijena **mla: *mol-,* koji se nalazi u *mlaznica, miazga, musti* (v.). Oštir vidi u **molka* prefiks *mo-* koji i u *mo-gyla* (v.).

Lit : AR: 6, 831. Tomanović, *JF* 17, 250. *Miklošič* 198. *SEW 2.* 72. *Holub-Kopečnv* 226. *Bruckner* 340. *Mladenov* 300. *WP* 2, 287. 297. Körinek, *Slávia* 12, 198. Lewy, *PBB* 32, 144. *Tiktin* 1000.

mlakà())ica f (Vuk, Dubrovnik) = *mlakavica* (Stulić, glede zamjene *j* > *v* upór. obratno *Lojišće* < *lovište}* »(atmosferski termin) vrijeme toplo, upravo mlako i mirno«. Prijevod »aestus« u Vuka nije ispravan. Od mlet. *macaizo* »isto«, lat. pridjevska izvedenica na složen sufiks *-at* (< lat. *-atus)* + *-īcius* od denominala **maccare* od *macco* »strage«, *ammaccare* »schiacciare«, < lat. **maccatíceum* (se. *tempus).* Mletački se termin unakrstio sa našim pridjevom *mlak.* Bez tog unakrštenja je denominal na *-iti* s prefiksom s- *smakajičiti se* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »o vremenu kad se naoblači«. Glede sufiksa upor. *rebatajic.* Maretić krivo· objašnjava sufiks *-aica* upućivanjem na svoju *Gramatiku i stilistiku* 297. Glede imenice *macco* upor. furl, *mac* »mezzo« > slov. *mák** gen. *maka* m (Krn) »šest kukuruznih strukova (panogel) zajedno svezanih«.

Lit.: ARj 6, 832. 13, 801. *Pleteršnik 2,* 544. *REW™* 5196. *DEI* 22a6. 2298. *Pirom[1]* 543. Maver, *Slávia 2,* 628. Isti, *VR 5,* 219.-220. Skok, *ZRPh* 54, 477-478.

mlaskati = *mlaskat* (Brusje, Hvar) = *mljaskati* = *mjâskat, mjašće* (Cres) = *mljeckati* = *ml kati, mlještem* i *mlješčem* — (s-

prijenosom grupe *šć* iz prezenta u inf.) *mШ-ćati* (Brač) = *mlašćat, -scem* »isto što *mlatiti* (čakavski)«, impf., »1° puckati usnama, *2°* žvatati, (čakavski) mlatiti«, prema pf. *mljesnuti, -em,* sveslav. i praslav. onomatopeja. U bug. sa *e* (φ), u ostalim slavinama sa *a.* Miklošič navodi kao hrv. varijantu *mlezgati* sa *zg* mjesto *sk* (možda prema *meega,* v.). Prema Bruckneru osnova se te onomatopeje nalazi u *mlava, mlohav, mlak, mlitav.* Mladenov pretpostavlja ie. korijen **mlo(i)sk-.* Pisani uporeduje sa sanskr. *mlecchat.*

Lit : ARj 6, 850. Tentor, *JF* 5, 213. Hraste, *JF 6.* 182. *Miklošič* 198. *SEW 2,* 64. *Bruckner* 339. *Mladenov* 300. *Donum nat. Schrijnen* 414 (cf. *IJb* 15, 296). Scheftelowitz, *KZ* 54, 248. 56, 206. Pisani, *IF* 57, 56. sl.

mlátiti, *mlátím* impf. (16. v., Vuk) *(iz-, o-, s-, za-)* = *mnatìt* (ŽK), sveslav. i praslav. poljoprivredni i ratnički termin (kauzativni) **molt-,* »1° izbijati zrnje iz žita, 2° udarati (maljem)« pored *mlàtati, -am* impf, ı (Vuk, ~ *rukom)* »jactare« prema pf: *mlatnuti, -ēm* (Vuk) »udariti, lupiti«, s deminutivima na *-ca- mlàcati (se), ~am* (Lika) *(iz-)* »udarati«, na *-ukati mlatukati* (Pavlinović), iterativem na *-iva-, -eva- -mlaćivati, -čujem, -mlaćevati* (18. v., hrv. -kajk.), samo s prefiksima. Praslav. izvedenice i postverbali *mlât* m »1° cijep, 2° kijac, malj, 3° lupa« = *mlat* (Cres), s deminutivom na *-čič mlačič* == *mlata* m (Grižane, hrv.) »1° skitnica, 2° blebetaš«, s deminutivom na *-ič mlatio* = *mlăta* f »(praslav. pivarski termin) stučeno i skuhano žito za vrenje piva«, *zã-mlăta* f (Kosmet) »luda, zanesenjak«, *ämlat* m (Slavonija) »batina kakvom se mlati voće sa drveta«, na *-гa smlača* (Otok, Slavonija). Na *-ъc mlatac,* gen. *mlaca* »1° koji mlati žito, 2° čekić, maljić«, = na *-nica mlatnica* »mali čekić od drva za razbijanje vune«. Na *-äc mlatac, gen. -oca* »mlatac«, *mlātači,* gen. *-ač* f pl. (čakavci, Vrbnik, Istra) »cijep«. Na *-lac mlatalac* »blebetaš« = *-Hac* m prema f *-ilica mlatilac,* gen. *-ioca* prema f *mlatilica.* Na *-ilo mlatilo* n »cijep«, odatle na *-nica mlàtionica* (Turska Hrvatska) »kolac za razbijanje kukuruza«. Apstrakti na *-idba mlatidba* = na *-ivo mlativo* = na *-nja mlatnja* f. Poljoprivredni su termini *mlatiti* i *mlat* kulturne riječi koje se posuđuju. Madžari posudiše *mlata* > *malata,* od njih Rumunji *malata* (tako zbog *ml* > *mal).* Poimeničen part. perf. pas. na *-ica miocenica* (Vuk, Srbija, Crna Gora, BiH) »1° vrst sira, 2° voda od skorupa«, na *-evina mlačevina* »mlada slama«. Rumunji stvoriše na *-iį mlătiș,* pl. *-uri* »mlaćenje«, od *a îmblati*< *mlatiti,* premda imaju i svoj lat. *tribulare* > *treera,* pored *îmblaci.* Promjenom *-ti* > *-ci* stvoriše prema *îmbăciu* »cijep« < *mlatac,* gen. *mlaca,* upravo *mlačič,* zamjenom deminutivnog sufiksa *-ič* sa lat. sufiksom *-ivus* > rum. -ta. Slog *mia-* nastao je po zakonu likvidne metateze: upor. polj. *miot,* rus. *molot* = stcslav. *mlatb,* polj. *mláto,* rus. *molato* (pivarski termin), glagol polj. *mlačič,* rus. *molotitb.* Hrv.-srp. je inovacija f *mlata* mjesto *mláto* u drugim slavinama. Upor. za takvu promjenu *piva f* (ŽK) prema književnom *pivo* n. Riječ *mlato* je germansko-slavenski leksem: njem. *Malz.* Praslav. korijen *molt,* nastao je raširenjem ie. korijena **mol-* (prijevoj od **mel-* u *mljeti,* v.) u *moljac* (v.) s pomoću sufiksa *-to,* dok je **molto* > *mlato* upravo poimeničen particip perf. pas. To raširenje prenijeto je na glagol i imenicu kao poljoprivredne termine samo u slavinama. V. *mljeti, mlan* i *mlava.*

Lit.: ARj 4, 248. 6, 834. 835. 811. 836. 932. Tentor, *JF* 5, 213. *Elezovič* 1, 193. *Mklošii* 200. *SEW 2,* 73. *Holub-Kopečný* 226. *Bruckner* 341. *Vasmer* 1, 152–3. *Mladenov* 300. *WP'2,* 286. Stender-Petersen (cf Janko, *Slávia* 9, 347). *Tiktin* 1000. *REW*[3] 8885. *Gorjajev2H. Kiparsky* 46. Uhlenbeck, *PBB* 20, 40. Niedermann, *I F I 5,* 111. Mikkola, *IF* 8, 302. Petersson, *IP* 24, 254.

mláva (Martié, Sarajevo) »1° rijeka, voda koja stoji ili protječe sporo, 2° rijeka koja utječe u Fojnicu (Bosna)« = *mijava* f (Vodice, Istra, glede *ml* > *mlj* upor. *mljaka* za *mlaka)* = *mjăva* (Brseč, Mošćenice) = *mlava* (Nemanić, slov.) »I[0] prut, šiba, 2° nježna odsječena grana, 3° (ribarski termin) oblica, kolac preko kojega ribari bacaju mreže, da se suše, srg«. U štokavskim narječjima nije potvrđena. Ime srpske rijeke *Mlava,* koja izvire u Omolju i kod Kostóca (nom. *Kostolac)* utječe u Dunav neće biti ista riječ, nego je, kao ime veće rijeke, predslavenska, tračka, koja predstavlja današnji oblik od rimskog naziva *Malua* (upor. *Dacia Maluensis).* Martié upotrebljava *mlava* kao apelativ »rijeka uopće«. Ne zna se odakle mu to značenje. Štokavska narječja imaju kauzativum na *-iți mlăviti, -im* (Vuk, Lika) *(iz-, s-)* »lijemati, biti, udarati«, koji pretpostavlja da je i kod štokavaca postojao apelativ *mlava,* danas potvrđen samo kod čakavaca. Deminutiv na *-ica mljavica* (Vodice) »odulji štap kao znak koji se postavlja za zabranu paše u proljeće«. Slog *mia-* postao je po zakonu likvidne metateze, ako stoje upoređenja, koja se čine sa got. *gamalojan* »zermalmen« i

lit. *maivinti* »plagen«. U polj. i rus. ne postoje refleksi koji bi to postanje dokazivali. Charpentier uspoređuje sa sanskr. *murva* f. Ie. je korijen **mol-* raširen sufiksom *-ụa,* v. *mlatiti.* Upor. glede promjene značenja »l ° prut, 2° rijeka«: *voda'melje obalu* u Timoku i slov. *voda melje breg.* Zasebno je pitanje da li je homonim i hidronim *Miava* kao ime velikog dunavskog pritoka i zemlje oko nje istog podrijetla. Pridjev *mlavski.* Jireček je u pismu, upućengm 13. i 18. 8. 1916. prigodom članka u *NVj* 24, 662, vezao *Mlava* sa iliro--trač. **Malua* u *Dacia Maluensis* (jedan od tri dijela Trajanove Dacije). Postoji još ime planine *Mlav* m (Vuk, između Skoplja i Kačanika). Upor. polj. toponim *Mlava* (sjeverno od Varšave), što predstavlja disilabičnu bazu *mela-* + *-va.*

Lit.: ARj 4, 248. 6, 932. *BI 2,* 435. Ribarić, *SDZb* 9, 168. *Miklósié* 198. *SEW 2,* 36. 64. *WP 2,* 286. Charpentier, *ASPh* 37, 52, Uhlenbeck, *PBB* 30, 269. 280. Skok, *NVj* 24, 662, nro 6.

mlêdan, f *mlêdna* (Dubrovnik) = *mnedăn mnédna* (ŽK) = (ikavski) *mlidan* (Otok, Slavonija, Krk), hrvatsko-slovenski pridjev na *-ьnъ,* koji se ne nalazi u drugim slavinama, »1° mršav, suh; 2° bljutav, neslan (Krk, slov.)«. Poimeničen na *-ik mlednik* »mršav konj«. Deminutiv na *-jahan mleđahan.* Apstrakta na *-oca mlednoća* = na *-ost mlednost* »mrsa, slabost«. Kauzativum *mledniti* »mučiti«, inhoativ na *-êti mlèdnjeti, -lm (iz-, o-, s-)* »postajati mledan, slabiti«. Ovamo će ići i pridjev *ml ćak, mlećka* (uz *čoha)* »slab«, u kojem je zamjena *dk* > *tk* > *ćk* nejasna, i imena biljaka *tnledac,* gen. *mleca* (Šulek) »orchis máscula«, *smléd* (istročakavski) »herbae genus«, *smlednica* (ibidem) »fungorum genus«, (ikavski) *smlidin* (Kurelac) »l ° ime pijetla, 2° kornjaš«. Slog *mie-* nastao je možda po zakonu likvidne metateze, ako se i ne da to dokazati utvrđenim ruskim paralelama. Miklošič je uspoređivao s rus. *mletb* i *meleda* »Verzögerung«. Zbog stcslav. *mъaiъ,* odatle stčeš. *medi, mdlý* i *mdloba* ne može se misliti na tu semantičku vezu. Najvjerojatnije je, čini se, da je to izolirana hrv. i slov. kreacija od *blijed* (v.). Unakrštenjem sa *mršav* i *madal* izmijenjen je è u *m.*

Lit.: ARj 4, 248. 6, 837. *BI 2,* 435. *Mažuranić* 670. *Miklošič* 199. 429. *SEW 2,* 64. *Holub-Kopečný* 219. *WP 2,* 287. *Boisacq** 56.

mlijeko n (Vuk) = ekavski *mléko* — ikavski *mlíko* = *mniko* (ŽK), sveslav. i praslav. *(*melko* i prijevoj **molko* prema rus. *moloko},* neutrum kao *jelo, pilo, pivo, vino,* »1° γάλα, lac, 2° kako biljke imaju sokove nalik na mlijeko, ulazi često u botaničku terminologiju ị služi i za hranu životinja, te ulazi i u imena domaćih životinja; riblja sluz, sitne ribe, naliči također na mlijeko, zbog toga i u nazive riba«. Pridjevi na *-ьn* > *-an mliječan* (16. v.), poimeničen na *-iça mlijèenica* »1° komora za mlijeko, 2° mliječno jelo, 3° posni dan, 4° neka kruška (metafora), 5° gljiva«, na *-jak mliječnjak* (Crna Gora) »1° mliječnica, 2° mladi kukuruz, 3° prvi zubi, 4° kamen bjelutak«, *na'-jaja mlječnjaja* (Srbija) »pečurka«. Na *-jast mlječast,* na *-at mljèkat* (Slavonija). Na *-io* (prvobitno pridjevski sufiks) *mliječ* = m = *miei* (Kosmet) »1° sok nalik na mlijeko, 2° imena riba, biljki, trave, gljive« = *mlíč* (Vodice) = *mlec,* gen. *mleca* (Cres) »vrlo sitna riba« = (sa *ml* > *nm* > *n,* upor. *nakrat* 2K za *mnogokrať) nič* (Hrvatska) »riba lota vulgáris« = *mliječ,* gen. *-i* f »1° biljka, 2° mliječno jelo«. Taj prvobitni pridjev poimeničen je na *-ьc* > *-äc mliječac,* gen. *-čca* m »razni predmeti u vezi s mlijekom«, na *-tk* > *-ák mliječak,* gen. *-čka* = *mličak,* gen. *-čka* (Vodice) »biljka«. Radna imenica na *-jar mljèčar,* gen. *-ara* prema f na *-ica mlječarica, mlječarka* »1° prodavač mlijeka, 2° ko rado pije mlijeko, 3° komora za mlijeko« = (sa *ml* > *mn* > *m,* v. *mlzivo* ŽK) *mečār,* gen. *-ára* (Mačva), s imenicom *mečarina* i pridjevom *mečārskī.* Na *-ara mlječara* »Milchkammer«. Na *-bka mliječka* »1° euphorbia (Dalmacija), 2° gljiva (Istra)«. Na *-ica mlječica* »kruška«. 'Na *-er mliječer* m (Crna Gora, Dubrovnik, južna Dalmacija) »biljka«, s deminutivom *mlječerac* »euphorbia«. Na *-ь a mllječva* »gljiva«. Deminutivi na *-ьc* > *-ac mlekac (k* očuvan kao i *mlekce,* Timok-Lužnik, bug.) = *mliješce,* gen. *-sca* (Virovitica) (također sok u muške ribe), na *-ić mljekić* (Istra, djetinja riječ). Na *-evina mlječevina* (Crna Gora). Na *-ika mlječika* »eupnorbia, Wolfsmilch«. Na *-aca mljekača* »biljka«. Radna imenica na *-ar: mljekar* m = *mljekarin* (južna Srbija) = *mljekarnik* (Srbija) *premafmljekarica* »1° mlječar, mlječarica, 2° pita od jaja«, s apstraktumom na *-stvo mljekarstvo.* Na *-ara mljekara.* Na *-ulja mljekulja* »1° juničica koja još sisa, 2° biljka arum italicum«. Na *-ota* (upor. *Likota* »Ličanin«) *mljêkota* BiH) m »goveče koje još sisa«. Složenice od sintagme *na mlijeku* sa sufiksom *-bk namlječak,* gen. *-čka* (Vuk) »prvobitno tele, janje, koje još sisa > mladi vo od 2 godine (Srbija)« = *namječak* (Drobnjak, Crna Gora) »ovan od 2 godine,

od 3 godine (Vasojevići)«; *smKječ* m »euphorbia«, na *-ьn* > *-an* pridjev *sml'iječan* pored *smlj'ečan;* sa drugim elementom *s tš-* od *sisati* (v. *kravosac) mljekos* m (Ranjina) < **mlekostst,* odatle na *-e,* gen. *-eta mljekose* n (Ranjina), na *-će, -če,* gen. *-četa mljekošce* = *mljekošce* »domaća životinja koja još sisa«, sa *sjed- mljekosjed* (Dubrovnik, Šulek) »euphorbia« prema f *mljekosjeda* »biljka«. U pogledu etimologije tieba istaći najprije četiri činjenice. Prvo, ie. jezici ne poznaju jedinstvena ie. naziva za mlijeko. Drugo, baltoslav. grupa ima zajednički glagol *musti* (v.), ali nema zajedničkog izraza za mlijeko: lit. *pienas* = lot. *piens* = *payas* »sok, voda, mlijeko«, upor. *paêman* »mlijeko žene«. Ti su nazivi u prasrodstvu sa *piti.* Treće, iz činjenice što got. *müüks* = njem. *Milch* stoji u vezi s *musti,* ne slijedi zaključak da i praslav. **melko* = **molko* predstavlja istu denominaciją, i, kako se glasovno ne slaže sa praslav. *muž-* > *musti,* nego naliči na *muuks,* ne slijedi zaključak da je sveslavenski naziv posuđenica iz germanskoga. Već je Jagić dovoljno istakao da se praslav. **melko* fonetski ne poklapa sa svegermanskim nazivom, i kad bi se uzelo da je praslavenski naziv zaista posuđen. Četvrto, treba istaći da se rus. *moloko* savršeno slaže u prijevoju sa lit. *malkas,* lot. *malks* pored *malka* »napoj, gutljaj«. To je upoređenje postavio već Endzelin, a pridružili su mu se i Berneker, Brückner i Trautmann. Kako ie. veza nije moguća sa **melg-* > *musti,* postavlja se kao druga mogućnost veza sa ie. korijenom **melq-,* prijevoj **molq-* »mokar, vlažan, vlaga«. Pozivajući se na *mlezivo* (v.), Jagić je smatrao *-ko* sufiksom dodanim na osnovu **melg-.* Prema takvom shvaćanju *mlijeko* bi bilo germansko-slavenski leksem. Variranje *melg-* i *melg-* bilo bi kao u *zvijezda* prema polj. *gwiazda.* Neutrum *mlijeko* je prema upoređenju sa baltičkim riječima sredstvo za hranu, piće itd., kao i danas kod Šveđana. Rumunji, koji posjeduju lat. riječ *lacte* > *lapte,* posudiše samo izvedenicu *mleșniță* = — *meșnifâ* »Milchsuppe«. V. *mlaka.*

Lit.: ARj 6, 941. 848. 850. 7, 458. 8, 164. *Elezović 2,* 414. Tentor, *JF* 5, 212. Ribarić, *SDZb 9,* 168. *Miklošič* 187. *SEW 2,* 33. *Holub-Kopečnv* 226. *Brückner* 340. *ZSPh* 4, 214. Isti, *KŽ* 45, 101-105. 46, 206. *Trautmann* 177. 210. Endzelin, *KZ* 42, 46. 44, 66. *WP 2,* 297. *Mladenov* 301. *Kiparský* 45. Jagić, *ASPh* 1, 157. 11, 308-309. 13, 136-137. Kirste, *ASPh* 11, 307-309. 12, 307-309. Preveden, *Language* 5, 147. sl. (cf. Vachek, *Slávia* 10, 631). Janko, *WuS* 1, 99-103. Isti, *Gioita 2,* 38. Loewe, *KZ* 39, 317. Karsten, *IF* 32, 300. Stolz, *IF* 14, 22. sl. *Vasmer 2* 151-2.

mlinac, gen. *mlinca* m, hrv.-kajk. i slov. *mlinec;* u hrvatskim gradovima obično u pl. *mlinci,* gen. *-aca* = *mninci* (ŽK) »jufke«, deminutiv na *-ьc* > *-äc* (također slov., češ., polj., oba luž.-srp.) od *mlin* »Kuchen« (bug.^ ukr. i rus.) > ngr. μλίνα. Od ie. baze *Amelei-: *mlī-* (ništični štěpen), potvrđene samo u slavinama, sa formantom *-no,* v. *mljeti.*

Lit.: ARj 6. 843. *Miklošič* 186. 429. *SEW 2,* 64.

mlìsa f (Cres) »biljka melissa officinalis« [književno *melisa* < srlat. *melissa].*

Lit.: ARj 6, 844. *DEI* 2414.

mlitav (Vuk), hrv.-srp. pridjev na *-av* ili *-tav* »slab, spor, lijen«, poimeničen na *-ьc* > *-ac ml'ìtavac,* gen. *-avca* m (Lika) prema f na *-ica mlıtavica* (Lika), na *-ost mlîtavost.* Na *-onja mlitonja* m. Inhoativi *mlltaviti, -гm* (o-), *-ati mlitati, -am* impf, »lijeniti se, basati, bavrljati, tumarati«. Upor. glede tvorbe *bljutav,* glede *'-av* i osnove *mlohav, mlahav* (v.), a glede osnove ukr. *mlivyj* »slab« i *mlinac* (v.). Za ie. bazu *Amelei-:* (ništični prijevoj) **mtt-* raširenu sa formantom í nema potvrda u drugim slavinama.

Lit.: ARj 6, 845. *SEW* 2/65. *WP 2,* 287.

mlitva f (Dalmacija, Pavlinović) »kost u tijelu, koljenu, koja se miče, metaforickí nazvana repica, jabučica, štitica, iver«. Deminutiv na *-ica mlitvica* = *mîtvica* (Poljica, za *ml* > *m* upor. *mtzivo* < *mlězivb* ŽK). Slov. *mlîtva* ima drugo značenje »Blattgold, Gold-, Silberschaum«, koje Miklošič izvodi iz lat. *blitum* s posve drugim značenjem »blitva (v.)«. Vjerojatnije je Bernekerovo vezanje za *mlitav* i *mlivo* (v.).

Lit.: ARj 6, 845. *Miklošič* 199. *SEW 2,* 65. *REW*[3] 1173.

mlbva f (Domentijan) »buka, vika«, postverbal od *mHviti* (Domentijan) »bucati, vikati«. Postoji u bug. *mlävi* se i u slov. *muviti* »murmeln«. Maretić bez potrebe prenosi u današnju štokavsku fonetiku sa *muva, muviti.* Tu je staru riječ, koja je nekada postojala kod južnih Slavena kao i kod sjevernih (upor. češ. *mluva, mluviti,* rus. *molvitb, malva)* istisnuo sinonim *govor, govoriti.*

Lit.: ARj 7, 183. *Miklošič* 187. Berneker, *IP* 8, 285-287. *Holub-Kopečný* 227.

Mljet m = *(lj > j) Mßt,* ime dubrovačkog otoka (13. i 14. v.), ikavski *M Rt* govori Korčula, zabilježen na karti Coronellija; staro-dalm. *Melta* (potvrda u Zadru), odatle *Miecь (preasta vladycica ь mleté,* 13. v.). Car Konstantin ima dalmato-romanski oblik bez sinkope penultime: *Meleta,* prema ovome mlet. *Mεleda.* Slog *mie-* nastao je po zakonu likvidne metateze iz dalm.-rom. *Melta* (Zadar), sa sinkopom penultime i. Etnik na *-jaran Mljećanin* m, prema f *Mljećka,* ktetik na *-bsk mljetski* (13. v.), prema etniku *mljećanski* (~ *opat)* = (latinizam sa sufiksom *-ensis) melitenski (opat),* prema lat. *melitensis.* Konštantínov sporedni naziv otoka *Malozeatai* je po svoj prilici greciziran dalmato-romanski etnik sa grčkim sufiksom -ώνηζ; -ατής = *-ēnus.* Mikalja ima oblik *Smljêt,* koji nije potvrđen u narodnom govoru. Nije jasan razlog dometanju prefiksa. Upor. tal. *Smergo* pored *Mereh* (Cres). Nije izolirano na Mediteranu, upor. *Melita* > (ar.) *Malta.* Naziv je prema tome pred-ie.

Lit.: ARj 6, 598. 849. 850. 851. 852. Skok, *Slav.* 209. sl.

mljeti, *rnèljem* impf. (Vuk) = (ekavski) *mleti* = ikavski *muti* = *mníti* (ŽK) *(iz-, iza-, na- se, oba-, sa-),* ie., sveslav. i praslav. *(*melîi, *melјņ),* iterativi prema prijevoju *e-i müati, mīlam (iz-, na-)* = *milj oti* (sa *lj* mjesto *l* iz prezenta *meljo} (na-)* i prema prijevoju duljenja *méljati, meijām* (Vuk, Lika) *(do-, po-, raz-, iz-)* »1° gnječiti, zwischen den Fingern zerdrücken, 2° (Marulić) beschmutzen, beschmieren, kaljati, prljati«, odatle na *-uža* (od *kaljuža) razmeljužati, -am* (Lika) »razmočiti (kožu)«. Izvedenice se prave od triju osnova *mel-, ml-* (ništični prijevoj) i *mьi-*. Od *mel-na -ía meija* f (ŽK, hrv.-kajk., slov., *muka aliti meija,* Vitezović) »brašno«, s pridjevom na *-nat meljnat* »brašnav«. Nije posuđenica iz njem. *Mehl* n. Na *-java meljava* (Srijem, Virovitica, Lika) »1° ono što se melje, 2° radnja kad se melje«. Pridjev na *-av meljav* »ljepljiv, Ijepak«, s faktitivom na *-iti meljàviti, meljàvîm (do-, iz-)* »gnječiti, mrviti, žvakati« i augmentativom na *-ina mèljavina* (metafora, Ston) »grmljavina, buka iz daljine«, na *-arina meljàrina* (Lika) »radnja kad se melje«. Na *-jaja meljaja* (Vuk) »mlin kojemu kolo okreće magarac ili konj«. Na *-ivo meljivo* n (Vuk) »meljava«. Od ništičnog prijevoja от/-па *-ivo mlîvo* n (također češ.) »1° brašno (Visoko, Bosna), 2° ujam, ušur« = (pseudoekavizam) *mlevo* — (pseudojekavizam) *mlijevo; mliće* (Mikalja, Stulić). Treba ipak istaknuti da se *mlevo* i *mlijevo* i *mlivo* mogu tumačiti kao i *mljeti* po zakonu likvidne metateze iz **me1-ųo.* Upor. stvnjem. *melo,* gen. *melwes.* Od infinitiva *mljêtva* f (Samobor) »meljava«, od part. perf. pas. *mljevenje;* od osnove toga participa na *-arina mljevarina* f »mlivo«. Od *mil-* postoji samo jedna izvedenica, a i ta se može tumačiti kao posuđenica iz rom. *molīnum* kao i njem. *Mühle* < stvnjem. *mulin,* i to je vjerojatnije jer su, kako dokazuju termin *mlan* i *műn* = lit. *milna,* lot. *milns* (v.), Praslaveni kao i Baltoslaveni poznavali samo ručni mlin: *mlin* (Vuk) = slov. *mlîn* = (čakavski) *mâlin* (v.), s radnom imenicom na *-ar mlinar,* pridjevi *mlinarov, mlinarski.* Rumunji posudiše *mělnila* = *melila* »perajica, tukäča (ŽK)«, s glagolom *a melila* »Hanf brechen« i augmentativom. Ta izvedenica nije potvrđena dosada u južnoslavenskom. Glede značenja upor. *meljati* »gnječiti«. Korijen je ie. **mel-* »drobiti«, upor. stir. *melim* »molo«, arb. *mjel* »brašno«, stvnjem. *melo,* gen. *melwes* = nvnjem. *Mehl.* U baltičkoj grupi *mljeti* se *izražava* prijevojem lit. *malti* = lot. *malt* kao i u germanskim jezicima. V. *mlan* i

Lit.: ARj 2, 622. 4, 120. 234. 241. 248, 6, 598. 599. 839. 845. 7, 151. 433. 441. 9, 668. *Elezmiić* 1, 101. *Miklošič* 186-187. *SEW 2,* 35. 64. *Bruckner* 329. *Trautmann* 167. *WP 2,* 286. *Mladenov* 294. *GM* 282. *Boisacq** 43. 1101. Brugmann, *IF* 32, 180. Ramovš, *Slávia 2,* 218. 219. *Vandrák ì,* 420.

mljević m (Slavonija, Svinjar) »mliječ = mléč = mlič = mnič (Varaždin) pored *mnič* i *manić* (v.) (prema *ml* > *mn* i sa umetnutim *a* za olakšanje suglasničke grupe)«, v. *mlijeko.* Čini se da je *mlíč* — *'mnič* bilo shvaćeno kao izvedenica od *mntti* (ŽK) = *mljeti* i da je prema part. pret. pas. *mljeven* bila stvorena deminutivna izvedenica na *-ič* kao izolirano prekrajanje naziva. Zbog toga je *mljević* interesantan leksem.

Lit.: ARj 6. 839. 852.

mníti, *mním* impf, *(po-)* = (sa *mn* > *ml) milti* (Radičević), u stcslav. *пгъneii, nunjņ* »νομίζειν, δοκειν*«, baltoslav., sveslav. i praslav., danas potisnut u pjesnički govor od sinonima *misliti;* iterativ *mnivati* (Vuk), *mnjivati,* sa zamjenom *ja* < *'kmnjâti* (16. v.), s iterativom *mnjavati* (narodna pjesma). Sufiks *-éti* zamijenjen je sa *-iti* od *suditi.* Odatle prilog *jâmlîm* (Piva-Drobnjak) »čini mi se, ja bih rekao« < *ja mnim.* Izvedenice se tvore od četiriju osnova: *mn-* (prijevoj ništičnog ste-

pena), *min-* (prijevoj *ь-i), men-* (prijevoj *e-ě), me-* < stcslav. *me-* = *men-* pred suglasnikom. Sve te izvedenice postoje samo u prefiksalnim složenicama. Od *mn-:* od *pomniti* na *-гa pòmnja, nepàmnja* = (sa *mj* > *ml])* *pomija* (Banovac), *nepomstvo* (16 — 18. v.), s pridjevom na *-jiv pomnjiv, nepòmnjiv,* poimeničen na *-ьc nepomnjivac,* gen. *-vca,* od stcslav. *sombnêti Šį* »dubitare, timere«, *sumnja* = *sumnja,* gen. *sumnje* (Kosmet) > *sújma* (ŽK, s *maj* > *mj* > *jmj* s pridjevom *sumnjiv, nesumnjiv, besùmnjiv,* poimeničen na *-ьc* > *-ac sumnjivac,* gen. *-vca,* apstraktumom na *-ost nesùmnjivost* i denominálom *sumnjati,* koji je zamijenio stcslav. refleksiv na *-éti sumjati* (Martié) = *sumljiti* (Kačić) i prilogom *(najsumce* »aufsgeratewohl« (sa *mn* > *m* kao u *mizivo* za *mlězivo).* Od *min-* (iterativ): *naspominati = pominjati, -njem (se) (pri-, na-, nas-), spominjati se^* (ŽK) »razgovarati«, *opominjali* »monere«, *opominjali se* »sjetiti se«, *pomînjati se* (Vodice) »colloqui«. Od *men-* u dva vida: sa zamjenom *-ije mijeniti, mījením (se), bez* prefiksa ne postoji u štokavskom, nego je to Maretićeva nepotrebna rekonstrukcija od hrv.-kajk. *meniti se* (Belostenec) i *miniti* (Hektorović). Postoji u stcslav. *meniti* »meinen«, slov., češ., polj. i oba lužičko-srpska. U štokavskom, bug., ukr. i ruš. samo u prefiksalnoj složenici *namijeniti, namijenim* pf. (Vuk, 16. v.) = *namijenuti, -něm* prema impf, *namijenjati, primijeniti »anwenden«* i iterativ na -warz *namjenjivati, -njujem,* s postverbalima odatle *namjena, primjena.* Inače je u zapadnom i istočnom književnom jeziku ekavska zamjena *men-: namenüti, -em* (Riječka nahija, Crna Gora), *pomeniţi, -nuti, -nem, napomenuti* pf. prema impf, *napomenjivati,* s postverbalima *pdmen* < stcslav. *pomenъ, spomen, napomén* (Vuk) m, običnije danas *napomena, napomenitelj, napomenivati, napomenka* (Stulić), *naspomenuti, naspomenjivati* pored *-nivali, napomenuće, uspomena;* nejasan je razvitak značenja u *poménuti se, pomenëm se* (Piva-Drobnjak) »popraviti se (za životinje)«*; nepomenuše* (tabu) f pl. »Kinderblattern«, nazvane ovako jer se ne smiju spomenuti da se dijete ne ureče; *nespomenica* (tabu) »1° vještica, 2° zmija (Ljubiša)«; *nepomênik* (Kosmet) »đavo« (eufemizam, treći tabu); *doménuti se, domenem* (Lika) »posavjetovati se«. Ovamo *domjenak,* gen. *-nka.* Ovamo ide rumunjski slavizam *pomeană* > *pomană* prema glagolu *pomeni.* Osnova stcslav. *me-* > *me-* pred nastavkom za apstrakta *-Iь* (upor. inf. *-ti)* deklinacije *i:* stcslav. *pameiь* = *pamet,* gen. *-eti f* »Verstand« s prefiksom *pa-* (v.), s varijantom od *po-,* s pridjevom na *-ьn pametan (nespametan, bespametan)* »(ne)razborit, (ne)mudar«, faktitiv na *-ili pămetiti, -im* (ŽK i u drugim zapadnim narječjima) »zadržati u sjećanju«, u štokavskom sa sinkopom *e pamtiti, -lm (na-, u-, za-}* = *zapăntit* (Kosmet). Prilog *napamet* »1° naizust, 2° kako kažu, pričaju (Piva- Drobnjak)«. Sinkopa je nastala u imperativu naročito u 2. 1. pl. (upor. *zămte* > *zănte* pored *zanate,* ŽK). Part, kao pridjev *nezapanćen* = *-zapamćen** Prvobitno značenje »Gedächtnis« praslavenske složenice *pamftb* očuvalo se u dako-rum. *paminte* = cine. *pământ* »pömen, Totengedenkfeier«, upor. rus. *pamjatb.* Ie. je korijen **men-* »misliti«, lat. *mens, mentia, memini, monco,* gr. μιμνήσκω, μέμονα, sanskr. *manyate* (3.1.) »misli«, njem. *mahnen, meinen, ila.; -me_iъ* u *pamet* f ima potpunu paralelu lit. *mintis* »misao«, *atmintis* »uspomena«, *išmintis* »razbor«, upor. sanskr. *mati* »pobožnost« prema *manti* »mišljenje«, got. *anaminds* »slutnja«. Internacionalne su riječi odatle *manija, mentalitet, memorija, memorirati, demencija, automat, matematika.* V. *muž.*

Lit : ARj 1, 254. 627. 2, 622. 6. 853. 656. 845. 875. 7, 433. 439. 440. 446. 477. 505. 506. 640. 8, 76. 77. *Elezović* 1. 195- 2, 284. 532. Vuković, *SDZb* 10, 387. Ribarić, *SDZb·* *9,* 179. *Miklošič* 188. *SEW 2,* 45. *Bruckner* 341. 392. *Trautmann* 180. 181. *WP 2,* 266. Capidan, *Elementul slav* 364. 378. *Mladenov* 440. 469. Joki, *IF* 27, 317. Hirt, *PBB* 23, 335. Bugge, ΛΓZ 24, 440. sl. Solmsen, /CZ 37 590. Grammont, *Dus.* 57. *Boгsacd*[3] 103. 600-601. 625-626.

mnôgî (Vuk) = (disimilacija *mn* > *ml}* *mlogī,* određeni pridjev, ie., sveslav. i praslav. *(mbnogb)* bez paralele u baltičkim jezicima, »mancher (s kojim je u prasrodstvu)«. Na *-ьn* > *-an množan* (Marulić). Poimeničen u apstraktima po deklinaciji *i množ* f = (prijelaz u deklināciju *a) množa* f = na *-bstvo* stcslav. *mbnožbstvo* > *mnoštvo* = *mnoštvo* (Sarajevo, kao *društvo),* na *-ina množina* (Vuk) = na *-inja množinja* = (prema pl. *množi,* upor. *nekolicina} množina* (Vuk, Crna Gora, Hercegovina) = *mlozina* pored *mlazina* (Kosmet) = *množinja,* na *-ija množija,* na *-ьba množba,* na *-idba množidba.* Na *-ulja mnogulja* »krava koja daje mnogo mlijeka«. Denominál na *-ati množati* (Marulić), na *-ití množiti, -im (po-, u-},* iterativ prijevojem duljenja *o-õ* > *a: mnažati (se) (po-, u-).* Složeni pridjevi od sintagmi *mnogobrojan, mnogocjen* (< *-cjenan), mnogogodišnji, mnogovrstan, mnogòznalí* (Vuk), *mnogostruk* (također s haplologijom *mnostruk*

kao *mnoglav).* Složenica kao sintagma *mnoganoga l mloga-* (narodna pjesma) »životinja«, *mnogomišljenica* (Kosmet) »vještica«. Prilozi *mnogo,* složen *mnogokrat(i)* = (s haplologijom) *mnokrat* (Gundulić) = *(nm > n) nokrat* (ŽK) = stcslav. *mnogašbdy* »mnogo puta« (v. *sbđz) = mnogašt* (Vuk, Crna Gora) = *mnogašti = -idi* (15. v.) = *mnogišt(i)* (14. i 15. v.) = *mnogu* (Vetranie) = *mnogie* (Vitezović). Grupa *mn* nastala ispadanjem velarnog poluvokala r.: *mъn-,* a taj iz nižeg štěpena (Tiefstufe) /ι > *n* od ie. **men(e)gh- > *mņgh-:gol. mangas,* nvnjem. *Menge,* stir, *menice* »čest«. Pridjev je praslavensko-germansko-keltski.

Lit.: ARj 6, 846. 858. 874. Belić, *JF* 3, 79—80. *Elezović 2,* 414. *Miklošič* 207. *Holub -Kopečný* 228. *Bruckner* 342. *WP 2,* 268. *Trautmann* 189. Iljinski, *ASPh* 28, 457. Zupitza, *KZ* 36, 240. Solmsen, *KZ* 37, 590. Grammont, *Diss.* 57. Schulze, *KZ* 45, 333. Otrębski, *LP* 2, 32. Hirt, *PBB* 23, 335. Rostek, *WuS* 18, 128. Guntert, *IF* 30, 92. Stokes, *IF 2,* 169. Pedersen, *IF 2,* 329. Patrubány, *IF* 13, 163-164.

mobilja f (Dubrovnik, Cavtat) = *(lj > ;')* *mohija* (Potomje) = (afereza *m) obilja* (Split) »pokućstvo«. Od lat. n pl. *mobilia* (tako i tal.) sa hipertalijanskim izgovorom *h > lj* od lat. pridjeva *mobilii > mobil* (Kastavski Statut, 16. v., sa hrv. tumačenjem: ~ *ili gibući,* opozicija *stabil}* »pokretan«, danas proširen na *-ьn > -an mobilan.* Odatle internacionalno (francuzizam na *-iser < -idiare,* učeno) *mobilizirati, -liziram,* apstraktum na lat. *-alio > -adja mobilizacija î,* za balkanskih ratova unakrštenjem sa *gomila gomilizacija* u vojničkom argotu.

Lit.: ARj 6, 876. Pavlovic, *NJ 4,* 140-141. *REW»* 5624.

moc m (Rab, Božava, Dalmacija) »(brodski termin) mladi mornar«. Od tal. *mozzo (di nave, di bordo}* < španj. *mozo* »dječak« < lat. *mūsteus* »nov, mlad«.

Lit.: ARj 7, 876. Kušar, *Rad* 118, 23. Cronia, *ID 6,* 115. *REW*[3] 5779.

močira f (Rab) »suhomeđina« = *moara* (Božava, Ugljan, Veli otok, čakavski pisci) »1° oklad, gomila kamenja = suhi zid oko kultiviranog tla (vrtla), 2° u pl. f *Modre* toponim«. Od lat. *macerie;* = *maceria* f »mura a secco«, tal. *macera, macìa = macèa,* li sjevernoj Italiji *masiera, masera,* istro-rom. *manziéra.* Posuđenica je stara, kako pokazuje *a > o* u nenaglašenom slogu i *č ļ c* prema prvoj i drugoj slavenskoj palatalizaciji.

Lit.: ARj 6, 876. Kušar, *Rad* 118, 15. Matić, *SIRev* 4, 62—65. *REW*[3] 5204. *DEI 2299.* 2300.

močnjak m (Jambrešić, hrv.-kajk.) »kaša, skosana ili stučena; gusta jestvina«. [Isto što *mučnjak,* v. *mek].*

Lit.: ARj 6, 878.

moći, *mogu, 3.* 1. *môže* (Vuk) = *more (-že > -re,* odatle analogijom *morem* itd.) *(do- se, iz-, izne-, ispo-, obne-, od-, nas-, nepre-, pre-, prene- se, pri-, pripo-, s-, sa-, za-, zane-)^ pomôžem = pomognem, (ne)mognem,* hrv.-kajk. *nemrem* (Bednja *nămram,* bez negacije *meram,* upór. *mr,èkavac,* gen. *-avca* naziv za kajkavca, Čurlovac, Bjelovar, Križevci), ie., sveslav. i praslav. **mog-ti,* bez baltičkih paralela, »posse«. Glede sinkope *e* u nenaglašenom slogu, upor. štokavski *pamtiti.* Imperativ *pomozi* krati se u *pomoz bog.* Ispušta se *z* u *nemoj, nemojte = nema, nemamo* (Dubrovnik, Kosmet) (također bug) = rus. *ne smjej.* Taj imperativ služi u vezi s infinitivom kao prohibitiv: stcslav. *ne mozi pogubiti* »noli perdere« prema *nemoj zadirkivati.* To ispuštanje objašnjavali su Jagić, Belić, Maretić, Music i Ivković. Beliću je poslije skraćivanja *ne moz', nemozmo, nemozte* ostao *j* kao redukcija frikativnosti. Jagić vidi za *nemoj* paralelu u hrv.-kajk. *naj, najte < nehaj,* a *nemo z > nemoj* je kao *hod > hoj.* Prema Marelicu ispao je *z* kao *k* u *kao < kako, preo < preko.* Music rastavlja prohibitiv u *ne + mo* i uporeduje *m* sa *otolem* i sa *ne + ka* kao u *meneka, tebika.* Prema Ivkoviću ispao je *-zi* zbog toga što je bio identificiran sa deiksom *-zi* u *nj oj zi* prema *njoj.* Najvjerojatnija su prva tri tumačenja. Od 3. 1. sing, *more* stvoren je prema *trebati, -am* najprije u sjevernim krajevima i u Sloveniji *morati, moram (pri-)* (16. v., Vuk), lični glagol za izražavanje nužde pored bezličnih *valja, treba* »debere, necesse esse« = *podmorăt* (Kosmet) = *primorat* (ŽK) »prisiliti«, *iznemòriti se* (Vuk, Dubrovnik; to može biti i kontaminacija sa *umoriti se).* Semantički se taj glagol može objasniti uporedenjem sa stvnjem. *muozan* »mögen, kennen, dürfen« > *müssen* »debere«. Staro se značenje od *muozan* očuvalo u *Musse* f »dokolica«. Semantički je razvitak bio ovaj: 1° nešto se može učiniti *(possum), 2°* u redu je, da se to učini > 3° treba = mora da se učini«. U drugim slavinama kao u češ., polj., oba lužičko-srp. jezika kao

i u madž. i retoromanskom *necesse est izražava* se germanizmom češ. *museti* (14. v.), pol-j. *musić,* madž. *muszáj (=* rum. i ŽK i Vojvodina *musiti* < njem. *'müssen).* Prema *trebovati* stvoren je oblik *morovati, -ujem* (Timok-Lužnik). 2. 1. sing, *moraš* poimeničen je. Upotrebljava se samo s prijedlogom *pod* u značenju »na silu« *[pod moraš* = njem. *zu muss].* Prilog *ntožda* > *mòrda* (Lika, Istra, ŽK), hrv.-kajk. *mozbit (moz* < *mozi,* ostatak optativa = konjunktiva) = *morebit* = *moz* > *morti* »može biti, peut-être« = *morat* = *marit* (ŽK) = *mrt* (Jačke). Imperfektiv se pravi prijevojem duljenja *o* — *ō* > *a: -magati, -māgām,* samo s prefiksima, npr. *pomagati, pomažem (izne-, ispo-, nas-, obne-, od-, po-, pre-, prene-, pripo-, pre-, s-).* Prefiksalne složenice imaju i posebno značenje *prenemagati se* (štokavsko) »faire le précieux«, *premágati, premaže* (ŽK) impf, »biti bogat«, *ne premôrem* »ne mogu platiti« (upor. slov. postverbal *premog* »rudokop«, *premožénje* ŽK »imetak«), *samoći, samognem* »savladati«. Sveslav. i praslav. apstraktum deklinacije *i* obrazovan sufiksom -гь: **mogtb* > *moć,* gen. *moći* »snaga«, stcslav. *mosti* = *moći* = *mačiće* (Vodice) »sanctorum reliquiae«, *nemoć,* gen. *nemoći* (15. v.) i postverbali od prefiksalnih složenica *pomoć, odmoć* (Stulić), *pripomoć, ispomoć, prinemoć* f, m (Kosmet), složenica od sintagme *punomoć',* s pridjevom na *-ьn* > *-an moćan* (i u drugim slavinama), *nemoćan* (13. v.), *pomoćan, premoćan, svemoćan,* s apstraktima *macina* (Istra), *mocnost (ne-), moćstvo, moćanstvo.* Pridjev od osnove *mog-* na *-ьn môžan,* s apstraktumom *možnost, nemožan* (hrv.-kajk.), *zmožan, nezmožan, neuzmožan* (16 — 17. v.), *izmosán* (18. v., jedna potvrda), *izmožnost, svemožan, velemožni* (također polj.). Poimeničenje na *-ik nemoćnih* m prema f *nemocnica* = (sa ćre > *tnj) nemotnjïk* (Vuk) prema *nemotnjica; obnemožnik* »homo debilitatus«, *pomoćnik* prema f *pomoćnica; nemožnost, nemôština* (Kosmet) = *nemoìtvo.* Particip prezenta kao pridjev *nemog* (Maru'ić) »slab«, *svemogi* (Knežević) = stcslav. *vbsemogy* te *mogu* (u stihovima i u sroku Marulić), *mogūc(ī) (ne-),* raširen sa *-ьn mogućan* (Vuk), *premoguć* = *premogusan (ś* < *ć* u fém. *-ćna* > *-sna* ŽK), s apstraktumom *mogućstvo, mogućnost (ne-)* i poimeničenjem na *-ik mogućnih,* na *-ьc* > *-ac mogućac,* gen. *-ćca* (17. v.) > *mogutac* (Pavlinović, sa disimilacijom *će* > *te), svemoguć(i)* prevedenica od lat. *omnipotens* = παντοδύναμος, kao i *svemožni.* Pridjev na *-ljiv pomotljiv* (Crmnica, disimilacija *ćlj* > *tlj)* »čovjek ili životinja koja se brzo oporavi«. Složene imenice: *nemogoša* m »koji se prikazuje da ne može«, iz bosanskih izvora *vehmoža* = *velikomoža,* pl. *vehmožane* »1° plemić > 2° vladar«. Ie. korijen *^magh-: *mogh-* »biti u stanju« dolazi još samo u germanskoj grupi: got. *mahts* < **mag-tiz,* nvnjem. *Macht* = praslav. **mog-tî* >, stcslav. *moštb* = *moć* je germansko-slavenski leksem. Postoje još uporedivanja: salit, *mãgulas* »mnog«, upor. češ. moc »mnogo«, sa gr. μηχος = dor. μαχος »pomoćno sredstvo«, odatle μηχανή »sredstvo« (> tal. *la macchina* = arb. *mokëre'* »mlinsko kolo« je posuđenica), internacionalna riječ: *mehanika, mehanički, mehaničar;* sa sanskr. *mahan* »veliki«, *maha-radža* »magnus rex«, *mahatma* »veliki (Gandhi)«, s lat. *magnus,* gr. μέγας = arb. *math madhë,* lit. *mokėti* »moći«, *magati* »pomoći«. Rumunji posudiše samo crkveni termin *moaște* »svete moći«. Ovamo još složenica *mogbudem* (Kalić, za *ćb* > *gb* upor. *regbi).*

Lit.: ARj 3, 938. 4, 249. 251. 261. 6,883. 878. 893. 900. 7, 1. 13. 31. 33. 54. 911. 914. 916. 8, 121. 152. *Mažuranić* 1557. Miletić, ADZe9,reg. *Elezović* 1,417. 457. *2,* 91.127. *NJ 2,* 186. Ribarić, *SDZb 9,* 168. *Miklošič* 199. *SEW 2,* 67. 70. *Holub-Kopečný* 228. *Bruckner* 342. 348. *Trautmann* 164. *KZ* 46, 180. sl. (cf. *JF 2,* 341). *WP2,* 227. Belić, *JF 2 226. Jagić, JF 2,* 115-116. Musić, *NVj* 8, 83-85. Isti, *Rod* 227, 1-58. Maretić, *NVf* 1, 83-85. 8, 392-3. *JF 6,* 96-98. Ivković, *PPP 2,* 86-88 (cf. *JF* 3, 247). Wiedemann, *PBB* 28, 62. Uhlenbeck, *PBB* 30, 299-300. Vasmer, *RSl 6,* 192. Fraenkel, *IP* 53, 57. Wijk, *Stud. blat.* 3, 316 (cf. *IF* 53, 57). *Slávia* 10, 167-168. Endzelin, *FBR* 11 (cf. *Slávia* 11, 211). Matzenauer, *LF* 11, 333. Trávníček, *Melanges Mikkola* 313-316. (cf. *IJb* 18,260). Hirt, *PBB* 23, 335. Agrell, *Zwei Beiträge, LUA* 1918 (cf. *IJb* 8, 203). *GM* 252. *Boisacçf* 636-637. Vaillant, *RES* 8, 302-303. 9, 302. 26, 146. Ramovš, *Gram. 2,* 295. *Slávia* 4, 142-149. *JF l, 252. ČSJK* 4, 117. 6, 265—267. Ilešić, *JF* 5, 162-170. 8, 155-159. 9, 282-6. Grubor, *JF 5,* Γ50-161. Ivšić, *JF* 10, 166-170. *REW** 5776c.

mod m (Bukovica, Dalmacija) »način«. Talijanizam od tal. *modo* < lat. *modus* > *modus* m (16. v., latinizam prema madž. izgovoru dočetnog *-s); moda* f (Vuk, 18. v.) je francuzizam *mode* koji je došao preko njemačkoga. Denominal na *-iti móditi se, -im* »držati se mode«. Određeni pridjev od sintagme *po modi pomodni* (19. i 20. v.). Na *-ista modista* f (Dubrovnik, Cavtat) = *modïstica* (Zagreb) »kitničarka«. /Talijanizam je i kiparski termin *model* (Zagreb, Šulek) < tal. deminutiv na *-elio*

modello. Isto prema njemačkom izgovoru i naglasu kuhinjski termin na *-ica modlica* (Slavonija) »kuhinjska sprava za kolač« < njem. *Model.*

Lit.: ARj 6, 888. 889. 893. *REW*[3] 5633.

modar, f *modra* (Vuk) = *modar* (Hrvatska), sveslav. (ne postoji u rus.) i praslav. pridjev obrazovan starim sufiksom *-r* (kao *dobar, mokar),* bez refleksa u baltičkim jezicima, »1° plav, sinji, 2° hidronimički pridjev u vezi s toponomastičkim apelativom (kao *Modri Potok, Vir* itd.)«. U terminologiji odijevanja, faune i botanike igra veliku ulogu. Poimeničen femininum u argotu (boškački, Kosmet) *modra* »žuta medžidija«. Na *-ost modrast* = običnije na *-ikast* (upor. *šupljikast) modrikast* = na *-jast modričast,* na *-jav modričav.* Apstrakta po deklinaciji » *modar,* gen. *-dri* f (nepouzdano) = na *-ina modrina* = *modrina* (Vodice) »die Bläue« pored *modrina* (Čilipi, Konavli) »1° crno odijelo žensko koje se nosi preko košulje (upor. glede gubitka veze s osnovnim značenjem *bjelača)«* — *môdrna* (Vodice) »2° ženski kaput sa plavim rubom (sada se više ne nosi)«. I štokavski razlikuje dva akcenta *modrina* i *modrina.* Odatle na *-ar modrinar* »nadimak čovjeka koji nosi gaće od ženske modrine«, na *-šćak* < *-sk* + *-jak modrinšćak* (hrv.-kajk.) »biljka« = na *-jak modrinjak,* na *-ica modrinica* »neko grožđe«. Hipokoristici. *modro* »konj« prema f *módra* (Lika) »koza«. Na *-aí madrac* »ardea cinerea«, na *-aca madraca* (Lõpud) »modro prteno platno«. .Na *-ák modr ák* »1° ptica, 2° riba, 3° modro grožđe«. Na *-as modráš* »zmija«, na *-enjak modrinjak* »čivit«. Na *-ica modrica* »masnica«, sa deminutivom *modričica* »biljka«. Na *-ič modrić* »ptica«. Na *-ešćica modrešćica* »šljiva«. Na *-Uja modrīlja* (Lika) »žena koja kakvo platno modro bojadiše«. Na madž. -d > *-ov mòdrov,* gen. *-óva* »ime psu«. Na *-ulj modrulj* »1° ptica, 2° riba, 3° biljka«. Na *-ulja modrulja,* sa deminutivom *modruljica* = na *-uša modruša* »l ° riba, 2° modri vez« = *madrasa* (Vodice) »vrsta gljive«. Na *-onja modronja* »ime vola«. Kauzativum na *-iti modřiti, -гm.* Odatle *izmodrina* (Lika) »što ostane od modre boje poslije prvog modrenja«. Složenice *modroglavac,* gen. *-avca* »1° zmija, 2° biljka«, *modrākos* »ptica«, *modrāka* < *-ooka* (Bastaji, Daruvar) »guska«. Veze ie. nisu utvrđene. Osnova *mod-* uporeduje se sa lat. *madeo,* gr. μαδάω, μάδρυον »šljiva«. Odatle bi izlazilo da je praslav. pridjev prvobitno značio »mokar« i da je po semantičkom zakonu rezultata (sinegdoha) već u praslavenskom dobio značenje »plav, sinji«. To je samo kombinacija. Veže se i sa isl. *modra* (također i u drugim germanskim jezicima) »biljka galium verum«, sa lot. *madaras* »ljepljiva biljka«, glagol *madarat* »bojiti tom biljkom«. Semantički se poklapa sa hetitskim *andras* »modar«.

Lit.: ARj 4, 249. 6, 888. *Elezović* 1, 173. Ribarić, *SDZb 9,* 166. 168. *Miklošii* 199. *SEW 2,* 66. *Holub-Kopečný* 299. *Bruckner* 343. *WP 2,* 305. *Mladenov* 302. *Boisacq*[3] 599. Loewenthal, *WuS* 10, 156. Uhlenbeck, *PBB* 33, 185. Solmsen, *KZ* 37, 599 (cf. *RSI* I, 18). Pogodin, *AnzIF* 13, 132. Zubatý, *ASPh* 13, 418-433.

modest (17. v., Radovčić), pridjev »čedan«. Učen latinizam lat. *modestus* »isto«, na *-tus* od istog korijena od kojega je i internacionalno na *-irati* < njem. *-ieren moderírati, -dfriram* < lat. *moderar, -ari,* fr. *modérer.*

Lit.: ARj 6, 888.

mogoljij-gen. pl. *-gólj î* (Istra), deminutiv *mogoljici,* gen. *-gòljic* »nekakva jestvina« = (metafora) *gomòlji,* gen. *-ölj,* v. *gomolj.*

Lit.: ARj 6, 894.

Mogor, muško lično ime, potvrđeno u sthrv. prezimenima *Mogorić* (selo, Lika, 17. v.), *Mogorović* (15. v.), *Mogorevič* (16. v.) = *Mohor* (14. i 15. v., glede *g* > *h* upor. *Krševan;* prezime 17. v.), *Mohorić, Mohorovičić.* Slov. *Mohor, Mohorič.* Od oglejskog sveca *Hermagoras* > mlet. *Marcitola.* U općim riječima odatle slov. *mohoríca f* »neka kruška«, *mahorka* »neka jabuka«, *mohórovica* (Nugla, Istra) »Steinkohle«.

Lit.: ARj 6, 894. 900. Schuchardt, *ASPh* II, 631-632. *Pleterinik l,* 591. Skok, *Slovo* 3, 51-52.

mogoriš m (13. i 14. v.) = *magariš* (14. v.) »dubrovački danak bosanskim kraljevima za vinograde na njihovom teritoriju«. Vokal » je nastao iz *y,* kako pokazuje *mogoryšb* (Daničić). Nalazi se još u ukr., bjelo-rus. i veliko-rus. *magorycь* i *magaryčb;* u dalmatinskom latinitetti *margarisium* = (prema tipu disimilacije *r - f* > *ì - r) malgarisium* = *magarisium.* Od ar. pi. *mahãrig,* sing, *mahrag* »Ausgaben, Unkosten«. Značajno je što je taj trgovački arabizam ograničen na ruski i dubrovački jezik. Za nj ne zna evropski zapad. U Dubrovniku se može upoređivati sa *divana* (v.). Ni taj se dubrovački orijentalizam ne slaže s refleksima na zapadu. Upućuje na trgovačke veze s arapskim trgovcima u slavenskim, zemljama. Kao posuđenica iz trgovačke termi-

nologije ide u red riječi *marturina, likova, áldomás, račun, štacun.*

Lit.: ARj 6, 894. Jireček, *Romanen* 1, 91. Isti *Staat 2,* 94. *Miklósié* 199. *SEW 2,* 67. Korsch, *ASPh* 9, 654. *Lokotsch* 1351. *Vasmer 2,* 144.

môj, f *moja* (Vuk), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. posvojni pridjev serije *tvoj* i *svoj,* u kojima je popridjevljen lokativ ili dativ: **moi,* prijevoj od *mei* = *mi s* pomoću sufiksa -os > -6. U narječjima steže se *-oja-* > *-â-, -oje-* > *-ê-* upor. *mă* (ŽK, *mâ strînko), me* < *moje* (Vivodina). U baltičkoj grupi samo stprus,. *mais* m, *maia* f. Upor. lat. *meus* < *mei* + *-os.* U germanskim jezicima popridjev-Ijuje se ie. padež sufiksom *-no:* got. *meins,* nvnjem. *mein.* Denominal na *-ati mojati, mojam* (Lika) = *mòjiti, mojím* (Vuk) »govoriti da je što moje«.

Lit.: ARj 6, 901. 904. *Miklošič* 199. *SEW 2,* 69. *Holub-Kopečný* 234-235. *Bruckner* 343. *Trautmann* 166. Belić, *Priroda* 77. Dolobko, *Sovetskoe jazykoznanie* (1935), 163 — 168. (cf. *IJb* 21, 339. Unbegaun, *RES* 16, 256-257).

Mojsej m (14. v.— 17. v.), pridjev *Mojseov* = *Mojsija* m = *Mojsije* m, pridjevi *Mojsijev,* poimeničen na *-ьc* > *-ac Mojsijevac,* gen. *-Oca* (Hrvatska) »Hebrej, Židov«, *Mojsijin* = *Mojsijo* = (sa dočetnim *-s) Mojses* (Reljkovićj = *Moiz* (jedna potvrda) = *Mojzes* = *Manje* (gubitak *j* zbog disimilacije) = *Mojžeo;* prema ar. > tur. izgovoru *Musa* (Kačić, narodna pjesma, Lika, također prezime) = *Musija* (15. v.), pridjev *Musijin* (16. v.) = (zamjena dóčetka *-ij/aj* sufiksom *-il) Mojsilo,* prezime *Mojsilović, Mojsinović.* Hipokoristici: obično kraćenje i dodatkom ~na *~o Mójso,* redukcijom na početni slog i dodatkom sufiksa *-sa, -šo Moša, Mášo,* na *-co* (tip *jfoco) Moco.* Od hebr. *Mõse* > gr. Μωσης > lat. *Moyses.*

Lit.: ARj 6, 876. 904. 905. 7, 163. 165.

mokar, f *mokra* (Vuk), sveslav. i praslav. *(*mokrz)* pridjev, »1° υγρός, 2° raširen u toponimiji u sr. r. i u vezi s toponomastičkim apelativima (tipovi *Mokro* i *Mokro Polje)«,* obrazovan s pomoću sufiksa *-r* (tipovi *dobar, modar, vedar* itd.) od ie. korijena **maq-* »nass, feucht«. Denominal *mokriti, mokrim* impf. (s-). Izvedenice se prave od triju osnova: **mok-,* prijevoj duljenja **mak-* í novije pridjevske *mokr-.* Od *mok-* pridjevi na *-ъn močan,* na *-jav* + *-ъn môčavan* (Rab) »mokar«, apstraktum deklinacije *i moč,* gén. *-i* f (ŽK) »kišovito vrijeme« = (prijelaz u deklinacijų α) *máča* f = *môča* (Vodice) »1° eingeweichtes Stück Brot, 2° mokřina, vlaga, *3°* kišovito vrijeme, 4° toponim« = *moč* m (Kosmet) = na *-bka močka* (Leskovac, Srbija) »mokraća«. Na *-ina', macina* (Vuk) »močar«. Na *-elina močalina* (Crna Gora, Vuk) »1° Lache, 2° zemlja puna vlage«. Upor. češ. *močál* »Sumpf, Moor«. Na *-егь močar* f (također bug.) »mokro vrijeme«. Odatle na *-ina močarina* (Vuk) »mokro vrijeme«, s pridjevom na *-ъn môčaran,* s apstraktumom na *-ost močarnost* »vlaga«, na *-ljiv močarljiv* (Mikalja), s apstraktumom na *-ina močarljina.* Na *-ilo* n *močilo* (Vuk, Novi Pazar, Srbija) »mjesto gdje se *moči«,* odatle na *-nica močionica* (Vuk) = (-io- > *-e-) močenica* (Banija, Hrvatska) »svežanj lana ili kudjelje za močenje«. Nejasne je tvorbe *močvara* gdje je *-va* možda prema *lokva,* u Lici *môčvar,* gen. *-āri* »mokřina, vlaga«, s pridjevom *močvaran,* na *-ka močvarka* »ptica«, *močvarnost* = *močvarina* »mokřina«. U Istri i u slov. *mocvir,* gen. *-īrā.* Složen pridjev od sintagme *mokriti krvlju:* na *-ъn krvomSšan, -sna (šn* < *čn* prema feminmumu). Denominal (faktitiv) na -iii *močiti, močim* impf, *(íz-, na-, po-, raž-, s-, u-, za-)* »kvasiti«, na *-ati* (od *moč* f) *močati, -ām* = *mocāt, -am* (Kosmet) *(po-, ispo-)* »mokriti (subjekt *čovjek, dijete)«,* pf. *(iz-, pro-) moknuti, -em* (Belostenec). Od osnova *mak-: mak* m (Prigorje, ŽK) u izrazu *u mak (kuhano jaje)* »u meko«, *omaka* (Stulić) »sos«. Upor. češ. *(v)omačka.* Ovamo možda *maka* f »palus«, *makadža* f (narodna pjesma, 1863) »jelo što se umače«. Nije dovoljno potvrđeno (sufiks fr. *-age* kao u *gnjavažaf).* Imperativ prema *močiti: -makati, -čem* (akcenat ŽK), samo s prefiksima *iz-, na-, pri-, s-, u-, za-* = *makati, mačem, -kam* (17. v., sjeveroistočni krajevi, Jačke), na -in *pamācīt, -ačim* (Kosmet) »umačući pokupiti sve«. Od *mokr-* apstrakti na *-ina mokřina* (Vuk) = *mokrinja* (Kosmet) »1° vlaga, 2° toponim« = na *-oca mokraća* = na *-ota mokrota* (Istra), denominal na *-iti* (faktitiv) *mokriti, -гm (o-, po-)* (eufemizam) »pišati, mizaţi«. Odatle s participskim nastavkom *-aća* (prema *pisaća) mokraća* (Vuk) »urin«, sa pridjevom na *-in mokraćin, mokraćni,, mokraćevina, mokraćenica* kao naučni (kulturni) neologizmi. Na *-ač mokrač,* gen. *-či* f (Lika) »mokřina, blato«, na *-eš mokreš* »1° mokraća, 2° toponim« = na *-os mokrăš* »vodenjak«, na *-iś mokriš* »biljka«. Na *-ica mokrica* »l ° životinjica asellus aquaticus, 2° biljka, 3° toponim«. Kako se pridjev odnosi na teren, posuđuju izvedenice: Rumunji

mocirlă (< močvara ?), Arbanasi *maçai* »lokva«, *make* »Leim« < **maka,* Novogrci μουκρός »feucht, nass«, Madžari *mocsár.* Madžari posudiše i prefiksalnu složenicu u značenju koje nije potvrđeno u slavinama: *pamacs = pamecs* »Pinsel«, glagol *pamacsolni* »anstreicheln«. Za *mocsola, mocsok* kaže Miklošič da ne idu ovamo. Baltički jezici posjeduju istu osnovu kao slavine, ali u sufiksima nema identičnosti: lit. *makuoti* »durch Kot waten, mit Kot, Schmutz besudeln«, *įmokėti* »in den Sumpf hineingehen«, *makuynë* »blato«, *makom* »Pfütze«, s prijevojem *miklus* »vlažan«, lot. *muklājs* »močvara«. Od drugih ie. jezika pokazuje izvedenicu na *-r* samo arm. *mor* »blato, močvara«. Prema tome *mokar* se može označiti kao frigijsko-praslavenski leksem.

Lit.: ARj 4, 228. 248. 249. 6, 906. 397. 399. 877. 906. 876. 906. *Elezović* 1, 238. 415. 418. 2, 28. 1.00. 102. *Miklošič* 199. *SEW* 2, 8. 69. *Holub-Kopečný* 229. 230. *Bruckner* 302. *Mladenov* 302. *WP 2,* 224. *Gorjajev'2\3. GM* 255. 263. Pedersen, *KZ* 39, 481. Petersson, *LUĂ* n. f. avd. l, sv. 18 (cf. *IJb* 10, 339).

Mokošica f (toponim, Dubrovnik, selo), etnik na *-janin* ispuštanjem sufiksa *-ica Mo•košanin* m, na *-bka Mokoška* f. Zacijelo je poimeničenje s pomoću sufiksa *-ica* pridjeva na *-j* od ženskog božanstva *Mokoš,* istočnih Slavena, strus. *Mokoh.* Uz naziv brda *Perun* u Poljicima to je još jedan ostatak slavenskog paganizma u dalmatinskoj toponimiji.

Lit.: ARj 6, 906. Loewenthal, *ZSPh l, 406.* Iljinski, *IJb* 14, 280. Haggerty-Krappe, *RES* 17, 208-209. Machek, *RES* 23, 57., *bilj.* 1. Jagić, *ASPh* 5, 7. 37, 503. Schmaus, *Saeculum* 4, 218. *Vasmer 2,* 148. Filipović, *WSl 6,* 393-400.

mokavka f (hrv.-kajk.), s deminutivom na *-гса' mokuvčica* »brašnava kruška«. Od iste osnove deminutiv na *-ić mokić* (Primorje) »smokva koja se istom raspupila«, na *-ovina mokovina* »1° kruška, 2° grožđe«.

Lit.: ARj 6, 906. 909.

mol m (Lastva, Poljica lat. й > *o* kao u *Lacroma, saloca}* »morska riba tovar, merlucius vulgáris« = *mul* (Lambì; ne zna se gdje se tako govori), odatle deminutiv na *-äc mulac* »asinelio, merlucius vulgáris« = *mulo* (Kotor) = *mulj* (Bakar) »(<) *mugil* saliens« (Brasina, suglasnik *lj* je nastao iz *jl < -gil),* odatle dalmato-romanski deminutiv na lat. *-ellus > -ai muljal* »mugil saliens« (upor. *Ijubljaj < lupelius,* v.). Taj se interesantan oblik govori u Bakru. Odatle zamjenom sufiksa *-al* našim *-as muljaš* (govori se također u Bakru). Obliku *muljal* odgovara točno *müjel* (Cres) »mugil cephalus«. Odatle na sufiks -aca, koji može biti dvostrukog postanja, lat. pridjevski *-aceus* ili naše -aca (tip *kijuča) muljača* f (Boka, Vrbnik) »sud u kojem se drži soljena riba« = *mujača* (Smokvica, Korčula) »barilo u kojem se soli riba« (upor. splitsko prezime *Muljačić) < mūgil-acea.* U Božavi ista riba zove se *majela* f, u Zadru kod Talijana *mangela (g = d).* To su zacijelo venecijanizmi, dok su *mul* itd. dalmato-romanski leksički ostaci iz ribarske terminologije. Od lat. *mugii* > tal. *mùggine.*

Lit.: ARj 7, 146. 148. 149. Tentor, *JF 5,* 206. Ctonia, *ID* 6, 114. *REW*[3] 5717. Šamšalović, *NVj* 29, 475.

molajčina f (Poljica, Dalmacija) »toplo vrijeme kad se kravi na polju«. Primjeri: *molajčina je, kad se mraz rastopi, kad oglibavi put.* Ista riječ dolazi na Krku u varijanti sa í mjesto *č: molajtina* f »bonaca, oblačno, toplo«. Primjer: *s protuleta (=* proljeća) *i na podzimí bivaju molajtini* »to je bonaca, nebo oblačno, a vrime teplo«. Bit će vjerojatno dalmato-romanska izvedenica na *-ina* od gr. μαλακός »weich«, μαλακία: *^malacma.* Upor. za *c* pred í krčko-rom. *činko < amice,* dok *t* mjesto *č* bit će zamjena za *k* (u Dubrovniku *kimah).* Prekrajanjem dalmato-romanske riječi nastade po svoj prilici *milovina* f (Dalmacija, Pavlinović) »meko vrijeme od juga, omarina«. Potrebna bi bila još ispitivanja o raširenosti i o oblicima tih atmosferskih termina. V. *bonaca* i *malaksati.*

Lit.: ARj 6, 909-910 *ZbNŽ* 4, 239. 8, 209. *REW*[3] 5254. *Rohlfs* 1309.

Molät m = *Mulat = Malat,* otok u zadarskom otočnom skupu (toponim), tal. *Melada,* dalm.-rom. *Melata,* potvrđeno tako u najstarijim historijskim vrelima (g. 995. i 1078). Etnik na *-janin Molaćanin,* ktetik *moluájski.* Lat. izvedenica fia -aia od *mel* »med«.

Lit.: ARj 6, 412. 910. 7, 147. Jireček, *Romanen* l, 63. *REW** 5469. Skok, *Slav.* 94. 95.

molestati, *-am* impf. (17. v., Perast) »dodijavati, dosađivati« = na njem. *-ieren > -irati molestirati, -lestīram.* Od lat. > tal. *molestare,* denominai od pridjeva na *-tus mälestus* od *mole's,* gen. *-is.*

Lit.: ARj 6, 912.

molgranj m *(Proroci,* Istra) = (s disimilatornim gubitkom suglasnika *l* kao u *mostir) mogrânj,* gen. -aи/a (Rab,· Krk), pridjevi *mogranjov* (Stulić) = poimeničen na *-ina mogranjovina* (Stulić, drvo), na *-bsk mogranjski* = *mogranj* (Pag, Vrbnik) = *mogrãn* (narodna pjesma, Istra, Božava, toponim) = *magranj* (Rijeka) = *Mogren* (ime selu kod Budve, kupalište, uvala, dio brda Spas) = *mugr&nj* (Cres) = *malogranj* (Miklošič) »šipak«. U mletačkom na Cresu *pomagranà,* odatle kod Belostenca *pomagrana, pbmagranski.* U toj je složenici (< lat. *poma granata)* preveden prvi dio *mol-* < lat. *malum* < gr. μάλον = μῆλον sa *pornům.* Slov. oblici *mägrana* — *margarana, margarân,* pridjev *margranov* slaže se fonetski sa stvnjem. *margrant* i *mar-* sa *mr-* u *mrkatunja* (v.) = *margadunja* = tal. *melacotogna.* Drugi dio složenice *molgranj* predstavlja zamjenu za tal. pridjev na lat. *-atus granatus: melagranato* (Boccaccio) = (sa skraćenim participom tipa *capo chino) melagrana,* toskanski toponim *Meligrano* (983). Riječ je *molgranj* složenica, ne kao *melarancio* = *pomaranča* (v.), *melanzana* < *melansane* < ar. *badınğan.* Prvi dio složenice *melum* nalazi se još u *merala* f (Vodice) »divlja jabuka (stablo i plod), kojoj je plod velik kao orah«. U Žejanima je to jabuka uopće. U Gocu (Golać) *merala* je neka druga voćka. Zacijelo je ostatak iz govora istarskih Čiča, koji su pohrvaćeni Rumunji: rum. *măr* < *meluni, mărar* < lat. *melarium.* Upor. arb. (Zatrebač) *mattatore* »pomidori«.

Lit.: ARj 6, 368. 805. 912. 10, 648. *Pletersnik* 1, 541. 551. Kušar, *Rad* 118, 18. Ribarić, *SDZb* 9, 167. *Miklósié* 181. *SEW 2,* 12. *REW*[3] 5272. 5292. *Pașcariu* 88.

molika f (Pančić, bug. *molíkà* »Wacholder« pored *morika)* = *mulika ili bjelika* (Bogišić) = (varijanta s *n* mjesto *l,* bug. *munika) munika* »1° pinus peйce, 2° pinus leucodermis«. Varijanta sa / sa čudnim dočetkom nalazi se u rum. *molidf* / *-dvu* (Moldavija), *-liv, -litf, -lif* pored *molid.* Rumunjski dočetak objašnjava se zacijelo deklinacijom *-y,* gen. *-ъ e *moliky,* gen. *-kbve* (prema *buky,* gen. *buktve),* koji oblik nije dosada kod nas potvrđen, ali upor. búg. *moríkva* »Wacholderbeere«. Kako je u rumunjskom drveće od reda m. r., **molikva* je prešlo u **molikvu* a suglasnička grupa *kv,* koja ne postoji u rumunjskom, prešla je u *tf / tv* > (asimilacijom) *dv.* Riječ postoji još u arb. *malike* f »omorika«, *drû-ni malike* »omorikovina«, *pyli molikast* »òmõrje n«. Riječ je prema tome balkanska. Nije potvrđena u novogrčkom. Riječ *molika* itd. . ide zajedno s našim *omorika,* (sa gubitkom sufiksa za biljke *-ika) omar, omor.* Lingvistički je problem u tome odakle *o-* u hrv.-srp. *omor(ika)* i kako treba objasniti oscilaciju suglasnika *l - n - r.* Da bismo došli do kakvog takvog saznanja, treba još zajedno ogledati *smrîkva* f (Vodice, Istra, ikavski) »1° borovica, vrst omorike« = *šmrika* f (svuda po Liburniji isto tako u značenju »borovica«) = *smreka* (Cres, tako i kod Vuka *smreka,* v.) »kleká, juniperus communis«. Pridjev *smrekov.* Kitsch pretpostavlja za praslav. **smerkb j* *sтбг£б u značenju »1° Fichte, 2° juniperus«. Unakrštenje od *molika* i **smerki* objašnjava nam / > *r.* Za protezu *o-* u *omorika* nalazi se samo ova mogućnost. Kako su *molika* i *omorika* riječi isključivo balkanske, i potječu zacijelo još iz predrimskog ilirotračkog doba, nalazile su se zacijelo i u balkanskom latinitetu. Kako je u njemu postojao, kao u dalmato-romanskom, i u onom elementu koji je ušao u albanski jezik, član, od *lu-, la-* + *morika* (tako u bug. pored *moríkva)* moglo je nastati *omorika* kao u tal. *alloro* < *la* + *laurus* krivim rastavljanjem. Disimilacijom konzonanata / - / > / - *n* nastao je oblik *munika.*

Lit.: ARj 6, 912. 7, 148. 152. *Doric* 189. 190. *Borić* 619. *ŁudSl 2, A.* 206-222. (cf. *IJb* 17, 259). *Tiktin* 1006. Skok, *ZRPh* 46, 404. Isti, *ÄA* 1, 223. ss. Joki, *Unt.* 201. 202. (cf. *Slávia 3,* 449-50).

moliti[1], *mâlîm,* tranzitívni impf. (Vuk) *(iz-, na-; od-, u-, za-), moliti se* (komu) »prositi (u zapadnim krajevima), bitten«), »beten (općenito značenje u hrv.-srp.)«, sveslav. i praslav. *(*modliti),* prema iterativima u prijevoju duljine *o - ō* > *a maljati se* (18. v., jedna potvrda) *(iz-, od-),* na *-avati moljavati* (Divković) *(iz-, u-, za-)* i na *-evati mallevati se* (narodna pjesma, Kosovo polje), pejorativnim deminutivima na *-akati moljakati, moljakam (iz-)* i na *-uhati moljukati, -kam* pored *-čem* (Stulić). Pridjev na *-ъn* > *-an molan* (Kavanjin), poimeničen na *-ica moljnica (lj* od *malje,* Vuk) »bogomoljа«, na *-ik molnik.* Radne imenice na -./ac *moljac,* gen. -aca (Martie), na *-telj moliteli* m. *(iz-)* prema f na *-ica moliteljica,* s pridjevom *moliteljan,* na *-lac mòlilac,* gen. -oca prema f na *-lja mòlilja,* na *-alo* m (pejorativ) *moljakalo.* Poimeničen particip perf. pas. *moljenik* m prema f *moljenica.* Apstrakta na *-lá* (tip *plaća) molja* f (18. v.), na *-ьЂa molba* (14. v.), deminutiv na *-ica molbica,* postverbal

zamolba, s pridjevom na *-ьn moIьЬьn* (13.—16. v.) > *mólóban* (Maretić), poimeničan na *-ik molbbbnik,* na *-en mòlben,* poimeničen na *-ica molbenica; zamolben, prvomolben; moba* (sa vokalizacijom *l* > *o)* < **mooba* »pomoćni rad drugome«, s leksikologijskom porodicom: pridjevi na *-ski mopski, mobarski,* imenica *mòbãr,* gen. *-ara* = *mòbeník* prema f *mobàrica — mobarka,* denominai *mobili* (Vuk); na *-idba* (tip *vršidba) malidba* (Martié), s pridjevom *molidben,* na *-tva molitva* (i u drugim slavinama) pored *molitav,* gen. *-i f,* s pridjevima na *-ьn* poimeničen na *-ik molitavnik* »čovjek koji se moli bogu« = na *-en molitven* (Vuk), poimeničen na *-ica molitvenica* »bogomolja« — -na *-jak molitvenjak,* na *-ik molitvenik* = na *-ьc molitavac* »molitvena knjiga«, deminutiv na *-ica mòlitvica,* denominali na *-ati molitvati, -ām* == na *-iti molitviti* (Kosmet). Složenice od sintagmi na *-гa bogomolja,* imperativna složenica *mòlibog* (Vuk) = лa *-ьc bogomoljac.* Konsonant / u *moliti* odgovara suglasničkoj grupi *dl* u češ. *modliti se* = polj. *modlić się* = luž.-srp. *modlić so.* U baltičkoj grupi mjesto *dl* stoji *Id:* lit. *malda* »1° molba, 2° molitva«, iterativ *maldyti* »moliti se«, pridjev *mildùs* »pobožan«. Iz litavskoga saznajemo da je praslav. **modl-* prijevoj prema lit. *melsti* »1° moliti, 2° moliti se«. Baltičke uporednice daju putokaza za etimologiju praslavenske osnove **modl-.* Praslavenska suglasnička grupa nije mogla nastati metatezom od *Id,* jer bi se ta uklonila (kao u *mlad)* likvidnom metatezom. Treba pretpostaviti grupu *Idi,* u kojoj je prvi član uklonjen disimilatornim ispadanjem. Značajan je još refleksiv *se* u značenju »moliti se bogu«. Taj se može objasniti ie. korijenom **mel-,* u prijevoju *mol-* proširenom formantom *d.* To je proširenje baltoslavensko. Slavenska je inovacija proširenje baltoslavenskog korijena sufiksom *-la* (tip *magla,* v.): **moldla* > *modla* očuvalo se u češ. u načenju »Götzenbild«, iz čega je očevidno da *moliti* ide u terminologiju slavenskog paganizma, u mitologiju, i da je današnje značenje »moliti se bogu« rezultat kristijanizacije. To značenje može se shvatiti na dva načina. Kako ie. korijen *mel-,* koji se u slavinama nalazi u *mljeti, mlan* (v.), *mlat* (v.), znači »drobiti«, prvobitno je značenje moglo biti »biti skrušen > skrušeno moliti«. Ali rus. *molitb* (iterativ *málivatb)* znači »u određeno vrijeme klati, abstechen«, a u bugarskom (oko Gabrova) *molitva* »blutiges Opfer«. Ta značenja opravdavaju posvema upotrebu refleksīva, ako se pretpostavi da je praslav. *molitva* značila »žrtva«, a *moliti* »žrtvovati«. Ovo drugo tumačenje je vjerojatnije.

Lit.: ARj 4, 230. 249. 6, 913. 917. 428. 876. 910. 909. 912. 920. 922. 927. *Elezović* 1, 193. Ribarić, *SDZb 9,* 168. *RES* 11, 110-111. Belić, *NJ,* n. s., 1, 56. Janković de Mirjevo, *JF* 1 , 214-215. Vlajinac, *SEZb* 44, 19-30. 314-320. (cf. *JF 9,* 348). *Miklošič* 199. *SEW 2,* 65. *Holub-Kopečný 229. Bruckner* 383. *Trautmann* 177. *WP 2,* 289. *Mladenov* 303. Meillet, *MSLP* 15, 32-39. Oštir, *WuS* 5, 220. Osten-Säcken, *IF* 33, 234-235.

moliti[2], *mâlîm* (Vuk), samo u vezi s prefiksima *iz- se, po-, pro-,* »pokazati se«. Zbog izbjegavanja homonimije sa *moliti* »precare« ne postoji sam. Praslav. korijen **mol-* postoji još samo u sṭcslav. i slov. Imperfektiv se tvori prijevojem duljine *o - ō > a: mal-* običnije *malj-* i na *-va-: izmaláti, izmalām = izmăljati, izmãljãm = umoljavati, izmòljãvãm.* Postverbal *pomol* samo u prilogu *na pomol* (Vuk) proširen sa *-bk na pòmõlku.* Postoji još prijevoj : ь > i: *iemttati (se), izmīlam* (Vuk). Taj se unakrštava osnovom *gm-* (v. *gamad)* na *-éti gmiljeti > hmiljeti,* pored *miljeti, mili (od-, raž-)* »gamizati« = *pomïtêt, -îm* (Kosmet) pored *pomttjtt = pòmiliti, -lm, razmiliti se;* na *-ati mílati se, mílám* (Vuk, Hercegovina). U Kosmetu još *pomūljit (se), -uljim* »pomoliti, isturiti«. Praslavenski se korijen nalazi još samo u gr. μολεῖν »ići, doći« i vjerojatno u arb. *mol* »brijeg«, ir. *meli* »collise i možda u trač. **malua (Dacia maluensis)«.*

Lit.: ARj 4 230. 250. 241. 6, 667. 7, 507. *Elezović ì,* 101. 103. *Miklošič* 200. *SEW 2,* 74. *WP 2,* 294. Joki, *Unt.* 162. Asbóth, *Nýt. 5,* 165. *Boisacq"* 603-604. *GM* 256-257. Vaillant, *RES* 9, 7.

molòkavica f (Srbija ?) »brčkavica, lapavica« uporeduje se sa *molava* f (Kosmet) »nepogodno, burno vrijeme sa kišom i vjetrom« = *maljava* (Sarajevo).

Lit.: ARj 6, 920. 921. *Elezović* 1, 415.

Mòlunat, gen. *-unta* m (13. i 14. v., Palmotić), toponim, u dokumentima *Malontum, Maluntum.* Prijelaz α > *o* u nenaglašenom položaju upućuje na stariju toponomastičku posudenicu iz iste dobe kao *Parentium > Poreč* (Istra); ali je neizmijenjen ostao *un* ili *on* pred suglasnikom, tj. nije identificiran sa nazalom *o > u* kao u *Spinuntum > --Spinűt* (Split).

Lit.: ARj 6, 929. Jireček, *Romanen* 1, 60.

mol), gen. *malja* m = *mdlj* (Golać) = opći južnoslavenski deminutiv na *-ьc moljac* pored *moljac,* gen. *-Ijca* (Vuk, bug. *molie)* = *moljac* (Kosmet) = na *-bk móljak,* gen. *-Ijka* = na *-ica maljica* f (jedna potvrda), s pridjevom na *-jav moljičav* (Pavlinović) = na *-ič moljić* »pregalj, Motte«. Tu sveslav. i praslav. riječ posudiše Rumunji *molie* < **moIь* i Madžari *moly* bez deminutivnog sufiksa, ostali kao Cincari *molițǎ* = Arbanasi *malice* = Novogrci μόλιτσα, sa sufiksom *-ica* ili sa *-ьc* u genitivu. Miklošič i ostali izvode od ie. korijena **mel-u mljeti, mlăn* i *mlin.* Potpunu paralelu pruža got. *malo,* stir, *mn̥lr* »Motte«. Praslavenska je riječ germansko-slavenski leksem. Upor. još arm. *mlukn* »stjenica«.

Lit.: ARj 6, 921. *Elezović* 1, 415. *Miklošič* 186. *SEW 2,* 74. *Bruckner* 343. *Mladenov* 303. *WP 2,* 286. *Trautmann* 167. *GM* 285. Uhlenbeck, *PBB 22,* 540. 27, 180. *Boisacq*[3] 643-650. *KZ* 56, 203.

molịačak, gén. *-čká* m (Stulić, Sulek) »biljka stoechas citrina«.

Lit.: ARj 6, 921. *Sulek* 245. 522.

momak, gen. *momka* (15. v., Vuk) = gen. *momka* (Kosmet) prema *moma* f, »kao m: 1° mladić, 2° mladoženja, 3° sluga, 4° šegrt, kalfa, 5° vojnik; kao f: 1° djevojka, 2° mlada«. Danas općenita hrv.-srp. riječ, koja se proširila na zapad sa istoka. Postoji još u bug. i ni u kojoj drugoj slavini. Deminutivi m na *-bk momčak,* gen. *-čka* (južno-moravsko narječje, Srbija), na *-e,* gen. *-eta momče* (Vuk) »vjerenik, mladoženja« na *-ence momčence,* gen. *-eta,* na *-ič momčić,* na *-úljak,* gen. *-úljka tnomčuljak* = *momčurljak* (Timok-Lužnik) = *-žljak.* Femininum na *-ka momka* »1° djevojka, 2° sluškinja«, odatle na *-inja mômkinja,* s deminutivom *momkinjica,* na *-ica mamica* (Vuk, Crmnica) »sluškinja«. Augmentativi za maskulina: *momčekanja* (upor. za sufiks *-ekanja .starčekanjđ,* Vuk), na *-ina momčina,* na *-juranja* , *momčuranja.* Kolektivi na *-jad* f *momčad,* gen. *-i,* odatle na *-ija momčadija* (Vuk) = od *momče,* gen. *-eta momčetija.* Apstraktum na *-luk momčiluk* (Pavlinović) = na *-bstvo momaštvo* (Vuk). Pridjevi na *-ski momački* (Vuk), s apstraktumom na *-ina momština* (Timok--Lužnik), na *-ov momkov,* poimeničen na *-ica momkovica.* Denominal na *-ovati momkòvati, mòmkujem* (Vuk). Etimologijski pripada seriji djetinskih reduplikacija (njem. Lallwort) tipa *mama* = rus. *moma,* arb. *mëme.*

Lit.: ARj 6, 922-924. *RES* 16, 81. *Miklošič* 200. *SEW 2,* 74. *Mladenov* 303. *GM* 272.

mòmenat, gen. *-enta* m (Perast, tako danas općenito) = *moměnat,* gen. *-entá* (Božava, Rab) »bip«. Internacionalni latinizam ili talijanizam: lat. *momentum* > tal. *momento.*

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 23. Cronia, *ID* 6, 115.*

monah m (13. v., grecizam), složenica *ieromonah,* prema f *monahija* < stsrp. *monahy* (14. i 16. v., dodatak *-ja* kao u *ćefalija)* = (na *-yni) monahinja* (15. v.) = (prema lat. izgovoru gr. χ) *monak* m (17. v.) prema f *monaka* (Kačić), pridjev na *-bsk monackí* (17. v.) = (preko stvnjem. *munih* > nvnjem. *Mönch) (u* > ъ > *d) manih (Mirakuli,* čakavski tekst 16. v.) = (gubitkom ъ*) mnih* (13. i 14. v., historijska vrela, Sava, *Transit, Mirakuli,* Kožičić), pridjev *-bsk mniški,* poimeničen u f *mniška* (Budinić: *kaludrica ili mniška).* Nalazi se i u slov. *menìh,* gen. *-íha,* deminutiv *meniSec,.* gen. *-sca, memšek,* gen. *-Ška* itd. i češ. *mnich.* Od srgr. μοναχός, μοναχή, izvedenica od μόνος »sam«, složenica ιερομόναχος (v. *jerej).* Značenje: »koludar, koludrica = kaluđer, kaluđerica, crnac«. V. *manastir.* Ovamo ide tal. deminutiv na *-ino* < lat. *-înus* u pre-, nesenom smislu: *munegîn* (Budva) = *munigīn* (Šibenik) = *munigīn* (Božava) = (disimilacija *m - n* > *m - 1) muligin* (Krtole, Škaljari, Tivat, Kućište, Paštrovići) = *muligin* (Boka, Prčanj, Bijela) = *mulègîn,* gen. *-ina* (Korčula) »prijeboj, ošit, travatura, tanak zid kao pregrada«. Tršć.-mlet. *moleghin.*

Lit.: ARj 4, 602. 6, 444. 852. 853. 926. Cronia, *ID* 6. *Pleteršnik* 1, 570. 592. Janko, *Slov. studie J. Vajsovi* 1948 (cf. *JF* 18, 297). *SEW 2,* 75. *Holub-Kopečný* 227. *REW*[3] 5654.

monarh m (Vuk) prema f *monarhinja* (iz rus.), apstraktum na *-ia monarhija* f, s pridjevom na *-bsk monarhijski* = (prema lat. čitanju gr. χ = *ch) monarha* m < tal. *monarca, monarhija* (Reljković). Od grčke složenice μόναρχος = μονάρχης, od μόνος »sam«, άρχω »vladam«.

Lit.: ARj 6, 926. DEI 2493.

monastir m (13. v., stsrp.) »samostan (prevedenica)«, pridjev na *-bsk manastirski* = (pseudojekavski) *monastijer* (Dubrovčani, učeni grecizam, upor. tur. *Monastir* = *Bitoij)* = *monastery* (jedna potvrda) = (asimilacija *o - a* > *a - a) manastir* (Dubrovčani) = *manastir* (Maini, toponim *Pcdmanastir,* seoce, Kotor), deminutiv i radna imenica na *-ьc* > *-ac manastírac,* gen. *-rea,* deminutiv na *-čie manastirčić,* na *-ič manastiru,* na *-ica Mana-*

stirica (toponim), na *-ić manasime,* pridjev na *-bşk manastirski.,* augmentativni toponim na *-ine Manastirine* (Solin) »ruševine manastira (tip *Crkvine)«* = (pseudojekavizam) *mânastijer* pored *manăstijer* (Dubrovčani i Bošnjaci) = (metateza tipa *gamazin, gomila) namastir* (Bosna K), pridjev *namastīrskī* (Vuk), *namastirina* (Vuk), *namastirīšte* = (sa umetnutim *j* pred ii) *mănajstîr* (18. v.), deminutiv *manajstirac,* gen. *-rea* = (metateza) *namajstirnik oliti fratar* (Bosna, 13. v.) »kahiđer«. Učene posudenice (grecizmi) kao termini obiju crkava od μοναστήριον sa itacizmom C[1]) = *i);* balkanska je riječ: stcslav. *monastyrb l man- j -nostyn,* bug. *manastir,* arb. *monoshtir,* tur. *monastir.* Slavizira se u *obitěljb* > *Bitolj,* cine. *Bitule.* Na zapadu u jadranskoj zoni posuđen vlat. oblik **monisterium* (upor. odatle njem. *Münster* i fr. *montier)* kao dalmato-romanski leksički ostatak koji se očuvao u narodnom govoru do danas: (disimilacija *m - n > m - 1) molstir* (13. do 16. v., hrvatski rukopisi, Vinodol; kao toponim i u staroj srpskoj državi u 13. st.) pridjev *molstirski,* = *molster* (13. v., Brač) = (ispadanjem / kao u *oltar > otar zbog* disimilacije) *môstir,* gen. *-ira* (Rab, čakavski, *Transit)* = *mosti'r,* gen. *-ira* (Istra) = (sa umetnutim *j* pred *st,* tip *lojstro) mojstir* (čakavski). Preko madž. *monostor* > toponim *Nuštar,* gen. *-tra* (Slavonija, kraj Vinkovaca).

Lit.: ARj 6, 437. 905. 920. 926. 929. 7, 20. 428. 431. 8, 267. 10, 266. Kušar, *Rad* 118, 17. Rešetar, *Štok.* 250. *Miklošič* 200. *SEW 2,* 75. *RBW*[3] 5656. Solmsen, *KZ* 37, 590. bilj. *GM* 286. Vasmer, *GL* 94. 100. Skok, *ZONF* 7, 47.

moneta f (16. v.; nakon prvog svjetskog rata sa istoka prošireno i na zapad), latinizam od *moneta* > njem. *Münze* (v. *minca).* Dalmato-romanski leksički ostatak može biti *munita* f (Dubrovnik, Potomje) »sitni zvečeći novac« = *munita* (Božava) = *(t > d* prema starijem mlet.) *munida* (Rab, Bakar) = *munida* (Perast).

Lit.: ARj 6, 601. 927. 7, 152. 153. Cronia, *ID 6.* Kušar, *Rad* 118, 24. *REW** 5659.

monicijon m (16. v.·) = *munίción* (Kastavski statut, Kuhačević) = *municijun* »1° džebane, zaira, 2° utvrda, tvrđava«. Od tal. učeno *munizione,* apstraktum od part. perf. *-itus* na *-itio > -one* od *munire.* Latinizam na *-ičija municija f* (danas).

Lit.: ARj 6, 927. *'I,* 152.

monstro n (17. v.) = *mdnjstro* (Dubrovnik) = *mojnstro* (ibidem) = *majstra* (ibidem) »nakaza«. Može biti od učenog tál. lika *monstro* ili od narodnog *mostro* sa umetnutim *n* poslije *m* ili *j* pred suglasničkim skupom *str* (upor. *mojstir).* Od *mostra,* postverbal od *mostrare* < kllat. *monstrare,* je *mostra* f »1° ogled robe, 2° gajtančić, platno od 4 konca, veza, nakit« = *mustra* f (u' Reljkovića 'za njem. *Musterliste: mustre list)* = *mdStrica* »uzorak platna« (Potomje) = *(str > str* kao u *oštar) mustra* f »1° ogled, proba, 2° vježbanje vojnika, bojna vještina«, odatle *mūštranīk* »muštrani vojnik«, *mustrai,* gen. *-aia* (Lika), *muštranac,* gen. *-nca* (Bukovica), denominal *mustrați, -ām (iz-), mūštralica* (Lika), *muštrenica* »ovca matora koja nije ni za što«, sve preko njem. *Muster, mustem* < tal. *mostrare.* Upor. arb. *mostre* »Beispiel, Muster«.

Lit.: ARj 4, 255. 6, 927. 7,20. 175.Budmani, *Rad* 65, 161. *REW*[3] 5665a. *GM* 287. Korsch, *ASPh 9,* 656.

mòra f (Vuk) = *mura* (Belostenec, Jambrešić), ie., praslav., termin iz folklora vjerovanja, »1° incubus, 2° noćni leptir koji tišti na prsima i siše krv«. Augmentativ na *-ina morína* (Kavanjin) »vještičina« = *morina* (Trpanj) »neudata žena koja noću čeljad mori«. Apstraktum na *-uština* (upor. *baruština* glede sufiksa) *moruština* (Otok, Slavonija) »muka od more«. Jedna potvrda za *tmora* (narodna pjesma, Krasić 1, 156): *onda ga (= dete) ne će ob noć sisati vještice i tmore.* Složen glagol *morodaviti, -òdãvim* (Crna Gora, Srbija) »daviti i mučiti kao mora«. Kao *vukodlak* što je ušao u balkanski folklor, tako i *mora.* Arbanasi posudiše *more,* Novogrci μώρα »aethiops, incubus«. U polj. s prefiksom s: *zmora.* S tim prefiksom u Gautierovoj noveli *Smarra.* Najbliži je ie. srodnik stvnjem. *mara,* nvnjem. *Mahr,* posuđeno u fr. *mar* u imperativnoj složenici *cauchemar,* dalji u kelt. *mor(r)īgain* »lamia« > *Fata Morgana,* poznata u srednjovjekovnoj francuskoj književnosti u pripovijetkama Arturova *Okruglog stola. Mora* je prijevoj od ie. korijena **mer-,* koji se nalazi u *mrva, mrviti.*

Lit.: ARj 6, 928. 7, 8. 16. 157. *Miklósié* 201. *SEW* 2, 76. *Holub-Kopečný* 235. *Bruckner* 655. *Trautmann* 169. *WP 2,* 277. Ivšić, *JF 2,* 135. Matzenauer, *LF* 8, 164. Isti, *Cizi slova* 60. Unwerth, *WuS 2,* 161. sl. *RSl 5,* 273. Wood, *PBE 24,* 530-531. Hirt, *PBB* 23, 351-357. (cf. *AnzIF* 11, 203). *GM* 286-287.

moral, gen. *-ala* m = *morala* f (prema fr. ili tal. *la morale* ili njem. *die Moral);* isti oblik kao pridjev kod dva autora 18. v. Danas je pridjev proširen na *-ьn* > *-an moralan.* Odatle apstraktum na -osi *moralnost f,* prema tal. *moralità,* običnije danas *ćudoređe.* Na *-ist(a) moralista)* m »učitelj morala«. Imenica i pridjev mogu primiti preda se naš negativni" prefiks *ne- nemoralan, nemoralnost* f i gr. privativni *a-* = lat. *in-: amoralan.* Učena riječ od lat. > tal. pridjeva na *-alis* od *moș,* gen. *moriš: morális.*

Lit.: ARj 7, **1.** 916.

Mòràva f (Vuk) = *Morava* (Kosmet), rijeka južnih i sjevernih Slavena, pred- ie. podrijetla, lat. *Margus.* Taj oblik očuvaše Nijemci *March,* dok je i na jugu i na sjeveru *-gus* zamijenjen sufiksom *-ava.* Upor. za nj u hidronimima *Nišava-* (od *Niš), Orljava, Vltava.* Ta je zamjena po svoj prilici odatle što je pored *Margus* postojao i ilirski oblik **Maragus* > vlat. **Maraus.* Upor. za takvo ispadanje u vulgarnom latinitçtu *sarcophagus* > fr. *sarcon* > *cercueil.* Glede sufiksa *-ăgus* u ilirskim toponimima upor. *Tilagus* > tal. *Telega,* hrv. *Telašćica.* Pridjev na *-ski moravski* (Kosmet) u vezi sa *međe:* Služi za upoređenje: *što ima veđe kaj moravske međe* (narodna pjesma) ili *kolomboć gi ove godine kaj Morava.* Na *-ьc mòravac,* gen. *-avca* m (Srbija) = na *-iça mòravica* (Srbija) = *moravčica* = na *-tka mòrãvka* »vrsta tanca, plesa«. Ovamo možda ime biljke *moravka* (Šulek) »arnica montana«. Sa sjevernom *Moravam* kao imenom zemlje stoji u vezi toponim *Moravce* (Zagorje), pridjev na *j* od *Moravac* »stanovnik te zemlje« i možda *Moravice* (Gorski kotar).

Lit.: ARj 7, 3. 4. *Elezović* l, 416. *Mayer* 1, 219. 2, 74-75.

more[1] n (Vukov akcenat) = *more* (u zapadnim krajevima općenito s tim akcentom) = *morje* (hrv.-kajk.), ie., baltoslav., sveslav. i praslav., »mare (ie. neutrum deklinacije г)«· Pridjevi na *-ьn* > *-an maran* (Menčetić i Kavanjin), poimeničen na *-jak mornjak* »vjetar što duva od mora«, na *-ski morski* (Vuk, 12. v.), poimeničen na *-aš marškas* gen. *-aša* »beskorka bundeva« na *-ovaca* (upor. *ljeskovača) morskovača* »trska iz prekomorja, (u hrvatskim gradovima) španšarôl m < njem. spanisch(es) Rohr«, na *-ina mošćina* = *marsina* = *muršina* »vinova loza« (Zagreb), na *-ača morskača* (Lika) = *morska repa* »helianthus tuberosus«. Pridjev *morski* je najstarije potvrđeni; u latinitetu iz doba narodne dinastije dolazi u lat. izvedenici na *-icus morsticus* kao dodatak nazivu časti *jupanus.* Oblik *morst-* stoji prema promjeni grupe *-sk* u deklinaciji pred palatalnim samoglasnicima *(monstej* za *monscej).* Na latinski se prevodi sa *(dux) Marianorum* od *Mariáni* < **Morjani.* Upor. stsrp. toponim *Mõrani.* Značenjem odgovara današnjem *primorski, pomorski* od *Primorje, Pomorje* kao oznaka zemlje što leži pri moru. U tom značenju potvrđen je 1198 — 99: *Priobretohb odb monske zemlje Zetu s gradovi (Mon. șerb.* 4). Isto i u izvedenici na *-krnja morkinja* f (narodna pjesma) »(danas) primorkinja«, s deminutivom *morkinjica* (Đorđić). To se slaže s činjenicom da se *morsticus* odnosi na Porfirogenetovu župu Παραθαλάσσια (= Hvar, Brač, Korčula). Prefiks *po-,* koji je u hrv.-srp. čest u nazivima zemalja oko rijeka (tipovi *Posavina, Podravina, Pomoravlje* itd.), ne upotrebljava se u značenju *Küstenland. Pomorje* je stari naziv baltičkih Slavena, danas *Pommern* < **Pomorjane,* očuvan u lit. *pamarys* »morska obala«, *pamarionis* = stir. *Pomare.* Na jugu je prijedlog *po-* očuvan u *pomorac* »čovjek koji živi od moreplovstva«, *pomorski, pomorstvo,* od sintagme (koji ide, plovi) *po moru,* a u značenju sintagme (koji živi u zemlji) *pri moru: Primorac* m prema f *Primorka* = *Primorkinja, Primorje, primorski.* Te izvedenice nastadoše poslije 11. v., kako dokazuje *morsticus.* Od *more* izvedenice su na *-ьc morac,* gen. *-rea* m »budac, ćurak, tukac« prema f *marulja* »budija, ćurka, pura, tuka«; od sintagme *s mora: smorac,* gen. *smarca* = *zmôrac,* gen. *-orca* m (Vrgada) »zapadni vjetar«, s pridjevom *smorašnji* (Bărbat) = *zmSrašnji.* Augmentativ na *-ina morina* (Vuk) »nemirno more«. Deminutiv na *-asce* < *-ьcьce morašce* (narodna pjesma, jedna potvrda). Složenice: *mdrovran* m (Vetranie, Vodopić) »morski gavran, carbo cormoranus«, teško da je narodna riječ; bit će prekrajanje od *cormoranus* < *corvus marinus*; *morovoja* »admiral« bit će Pavlinovićeva kreacija; *moreplovac,* gen. *-vca* i *moreplovstvo* (Srbija, Milićević) napravljeno je valjda prema rus. *moreplavanie; moreuz* (1880) »morski tjesnac« je prevedenica od njem. *Meerenge.* Narodnih složenica s elementom *more* nema. Baltičke su usporednice dragocjene za utvrđivanje prvobitnog značenja: stprus. *mary* »Haft, zaljev«, lit. *marė* »Baltičko more, njem. Ostsee, Kurisches Haft kod Kraljevca (Königsberg, Kalinjingrađ)«. Veoma je vjerojatno da se i ie. *mari* i praslav. *morje* odnosilo na Baltičko more, uz koje

su stanovali Slaveni *Pomorjane* > (današnji) *Pommern*. Od drugih Indoevropljana posjeduju istu riječ Germani (got. *marei ila..),* Italici (lat. *mare),* Kelti (ir. *muir,* Galli *mor,* upór. *Aremorici = Primorci),* dok ostali imaju sasvim druge, nazive, među njima Grci θάλασσα, riječ koja pripada Mediterancima na Egejskim otocima, naročito na Kreti, zatim *pelagus* (odakle u Dubrovniku *peleg,* v.), Arbanasi *det*. To bi značilo da za vrijeme prvih seoba Dorani na zapadu i Indoarijci na istoku nisu ponijeli iz ie. pradomovine zajedničku riječ za ovaj pojam, nego ga .posudiše od naroda koje zatekoše u novoj nastambi. Uzimlje se, doduše, da složen antroponim Ἀμφίμορος sadrži u drugom dijelu ie. **mari*. Italici, Kelti, Germani i Slaveni, naprotiv, ponesoše u vrijeme svojih seoba naziv za Baltičko more (kod Porfirogeneta *tamno more)* i prenesoše ga na nova mora koja upoznaše. Zbog toga i Jadran se zove samo *more*. *Jadran* je novija učena posuđenica. I naši nazivi za ljude koji žive od morą i kolektiv za pomorska prevozná sredstv,a posuđenice su iz romanskoga: *mrnar* = (unakrštenjem sa *more) mornar* < lat. *marinarìus* i *mrnarica* = *mornarica* < mlet. *marinaressa* < lat. **marinaritia*. Zabilježiti treba da za ie. **mari* postoje uspore'dnice i izvan ie. zajednice, na Kavkazu *mere, merede, morevi* »voda, dubina, jezero (i slično)«, mong. *moro* »velika rijeka«.

Lit.: ARj 6, 928. 7, 1. 4. 7. 8. 10. 12. 13. 14. 15. Jurišić, *NVJ46',* 18. Ilešić, *JF* 3, 152. *Miklošič* 201. *Holub-Kopečný* 230. *Bruckner* 134. *IF* 31, 410. *Trautmann* 169. *WP* .2, 234. *REW*[3] 2269. Meyer, *SAW* 1914, 630-642. 939-958 (cf. *IJb* 3, 84). *GM* 286. *Boisacq*[3] 49-50. 1053-1054.

more[2] (Vuk, narodna pjesma, Blagojević, Reljković), balkanski »uzvik kojim jači, stariji, mogućniji pojačava 1° ton superiornosti, 2° ton od mila prema muškarcu, rjeđe prema ženskom«. Govori se i danas samo u istočnim krajevima, koji su blizu bugarskom. U zapadne hrvatske krajeve nije došao ni danas. Rijetko se upotrebljava specijalni ženski oblik *mori (devojko)* (narodna pjesma). Postoji i kraći oblik *bre* kao balkanski izraz starješinstva u gornjem značenju. Odatle na *-kati* (tipovi *vikati, tikati) morekati se, -am* impf, »govoriti uzvik *more«*. Balkanski grecizam: gr. vokativ μωρέ »(etimologijske značenje) budalo, ludo« od pridjeva μωρός m, μωρή f (= *mori,* itacizam) > lat. *morus* »lud« (ie., prema sanskr. *murák* »idiot«). Bug. razlikuje *more* m od *mori* f, arb. *more* > *mre* m prema f *more, moje*. U Beratu krati se *orė*. U rum. ne nalazi se *more* zbog homonimije sa *mor, a muri* < *morior* »umrijeti«, ali se nalazi kraći oblik *bré*. U cincarskom je s istim naglasom kao u hrv.-srp. *móre*. Ngr. μπρε, βρε »gle«. Tur. *bré* u govoru janjičara. Femininum *mori* nalazi se i u čine. *mori* > *moi* > dako-rum. *moi*. Lat. posuđenica se nalazi u istro-rom. *murié* m prema f- *muriéda,* mlet. *more,* lad. (retorom.) *mour, maure* »garçon, fille«. Balkanski je izraz izašao iz tepanja starijih prema djetetu (upór. u ciparskom το μωρόν »dijete«, hrv.-srp. vokative *ludo dijete,* tal. *pazzerello)*. Ovamo ide još apstraktum na *-ija* (v.) *morija* f »Dummheit, Stumpfheit, Blödsinn« < ngr. μωρία »Narrheit, Torheit«.

Lit.: ARj 7, 6.1. Elezović, *J'F* 14, 210. Baric, *PPP* 15. *Miklošič* 201. *SEW 2,* 77. *Ive* 6-7., *bilj.* 1. *Pascu 2, br.* 1187. 1188. Krummbacher, ßZ 3, 159. Hatzidakis, ibidem 4, 412-419. *Tiktin* 222. *Mladenov* 304. *GM* 286. *Boisacq*[3] 655.Vasmer, *GL* 100-101. Štrekelj, *DAW* 50, 40. *Deny* § 1039.

Moriš, pritok Tise (hidronim) = madž. *Maros* = rum. *Mureș*. Madžarski i rumunjski se oblik osniva na slavenskom, a taj na *Mariscus* latinskih pisaca, koji opet reflektiraju predrimski hidronim. Alessio uspoređuje korijen s lad. *mar(a), marená* »lieux marécageux aux pieds d'une pente«, koja je riječ pred-ie. Sufiks *-iscus* je tracki. Kao ostatak nalazi se u rumunjskim porodičnim imenima na *-escu* (tip *Filipescu = Filipović)* i u ostalim ie. jezicima. Gubitak elementa *-cus* je kao u *Tamiš* (v.).

Lit.: ARj 7, 8. Alessio, *RIO* l, 243, Graur, *Romania* 53, 545.

mormora f (Muo, Boka) »ovčica, šarena riba od fãnga i dubine«. Talijanizam gr. podrijetla: μόρμυρος »pagelius mormyrus« < *maгmoro, mormora* (Livorno), koje je zacijelo egejska (mediteranska riječ).

Lit.: Rohlfs 1400. *Boisacq*[3] 644. *DEI* 2511.

mormorati, *-am* impf, »mrmljati, opadati« = na *-iti mrmoriti, -im* (Bella, Stulić) ' = *murmuraţi* »klevetati, opadati«. Od lat. onomatopejskog glagola *murmūrāre* > tal. *mormorare*. Onomatopejski karakter posuđenice pojačan je našim sufiksima *mormoratati, -am* (Kanižlić), *mřmošiti, -im* (Dubrovnik) »zlo na koga govoriti«. Odatle radne imenice na *-atorem* > *-atur mormoratur* m = *murmuratur*

»klevetnik«, pridjev *mormoraturski* = *murmuraturski,* sa našim sufiksima *-alac* i *-avac mormoralac,* gen. *-aoca* = *mormoravac* = *murmuravac,* gen. *-avca.* V. *mrmljati.*

Lit.: ARj 7, 11. 161. Budmani, *Rad* 65, 166. *REW* 5761.

morogati, *-am* impf. (Srbija) = *morgovati, -ujem* (hrv.-kajk., Jačke) = *mormoćati, -am* »mrmljati, mrnđati, gunđati«. Pridjev na *-ljiv morogljiv.* Na *-alo morogalo* m (Srbija), glagolska imenica *morgovanje* (Frankopan, Trumbita). Očevidna onomatopeja, koja se nalazi i u madž. *morogni, morgó* »mürrisch, brummig«. Može -biti i posuđenica.

Lit.: ARj 7, 7. 12. Štrekelj, *DAW* 50, 40.

morokvaša f (Vuk, Vojvodina, Srbija) »gvožđe kojim je okovana osovina« = *morokošnja.* Kako *-kvasa* od *kvasiti* nije imalo smisla, izmijenjen je taj dočetak ne samo u *-košnja,* nego i u *-klinac moroklinac,* gen. *-nca* m (Vuk) »klinac kojim se šina prikiva«. Od madžarske složenice (sintagme) *marok* »šaka« i *vas* »gvožđe«, jer sadrži osovinu kao šaka. Interesantan primjer adaptacije strane složenice domaćoj jezičnoj svijesti.

Lit.: ARj 7, 15. *Miklošič* 429.

moroz (I. Držić), pridjev »spor, dugotrajan«. Latinizam: *morosus,* pridjev na *-osus* > tal. *-oso,* od *mora* »zatezanje«.

Lit.: ARj 7, 13. *REW*[3] .5674.

morsa f (Božava) »morsa«. Bez primjera upotrebe. Od tal. *morsa* < vlat. **morsa,* kao i *maršus,* poimeničen part. perf. od *mordere.* S prefiksom tal. s- < lát. *ex-* slov. *zmoria* f (objekt : *zmoršo isporiniti, postaviti)* »Kopfstein«. Glede prefiksa í- upór. furl, *zmorsea* < vlat. *morsicare,* intenzív na *-icore* od part. perf. *maršus;* odatle na *-atorium* obalski toponim *Maskatûr* (Punat, školjić) < vlat. **morsicatorium.* Dalmato-romanski leksički ostatak bit će *mušīl* m (Kućište, Brač) »konopac« = *mušio,* gen. *mušjela* m (Dubrovčani Sasin i Stulić) »remen, bič«. Deminutivi na *-ьc* > *-ac mušjelac,* gen. *-Ica,* na *-ič mušjelić.* Denominál na *-iti mušjeliti, -im* impf, *(iz-, na-).* Od vlat. deminutiva na *-ellus morsellus* > tal. *morso* »freno della lingua (del cavallo)«, fr. *morceau.* Glede ri > *ss* upór. lat. **dorsum* > **dossum* > tal. *dosso,* lat. *sursum* > *susum.*

Lit.: ARj 4, 255. 7, 169. 463. Cronia, *ID* 6, 115. *Pleteršnik 2,* 952. Skok, *Slav.* 39.

mortadel m (Marin Držić: *da ti da mortadela).* Od tal. *mortadella* (Boccaccio), danas f *mortadella,* odatle danas *mortadela* f. Deminutiv na *-ellus* od lat. *murtatum* »salsiccia con coccole di mortella«, od *myrtus.*

Lit.: DEI 2513. *Prati* 671.

mortar, gen. *-ara* m (Perast, Dubrovnik, Cavtat), deminutiv *mortane* = *mortar,* gen. *-ara* (Rab, Korčula, Božava) = *murtâr* (Rab) = (disimilacija *r - r* > *n - r) montar* (Potomje) = *mùntar,* gen. *-ára* (Gospić, Lika), deminutiv *muntane,* augmentativ *muntàrine* (Lika) = (disimilacija *r - r* > *l - r) mollar* (čakavski, *Naručnik* 49a: *spécije drage rästiku se v malfari)* = (sa mletačkim oblikom sufiksa *-aritu* > *ar* > mlet. *-er), märter,* gen. *-éra* (Boka) = (asimilacija *o - a* > *a-a) martar* (16. v., Hanibal Lučić, *-ar* može biti zamjena za *r)* »1° prangija, 2° avan, stupa, 3° kamena posuda za ulje (Potomje), 4° toponim *Marter* *-ar«.* Postoji još kao posuđenica iz stvnjem. *morsari,* nvnjem. *Mörser* > *mòzãr,* gen. *-ára* (Lika, narodna pjesma, Karnarutić) = *mužar* (hrv.-kajk.j slov., ŽK) »avan, prangija«, upor. madž. *mozsár.* Od tal. *martora,* tosk. *mortaio* < lat. *mortarium.* [Germanizam *mêrzer* m < njem. *Mörser* u nas je »1° mužar, 2° vrsta topa«].

Lit.: ARj 6, 488. 920. 7, 15. 31. 161. 189. Kušar, *Rad* 118, 17. 20. Jagić, *ASPh* 8, 318. *REW*[3] 5693. Skok, *Slav.* 48.122. 145. *Klaić* 809.

mortorii m (Rab) »pogreb, pokop, ukop«. Unakrštenjem sa domaćom *mrtav mrtvôrij* (Lumbarda) = *martvõrji* (Božava, genitiv nepoznat). Od tal. učene rijecii *mortorio* (upor. kod Augustina *morturire),* izvedenica na *-tórium* od *morī* »umrijeti«. Od *mars,* gen. *mortis* apstraktum na *-atio,* gen. *-onis mortifikacijon,* gen. *-i* f (17. v.) »ubijanje, morenje«, od *mortifikat, -am* (Dubrovnik, Cavtat, Korčula) »mučiti, tormentai« < lat. > tal. *mortificare.* Od pridjeva na *-aus* apstraktum na *-tet* < lat. *-täiem* preko fr.-njem. *mortalitet* m < fr. *mortalité.* Sa osnovom glagola *morior* može da stoji u vezi i apstraktum na *-ija morija* f (15. v., Vuk, narodna pjesma). Pridjev na *-in morijin* (~o *groblja,* Novopazarski sandžak). Ali može biti i izvedenica na *-ija* od postverbala od *moriti.* Upor. igru riječi: *Kad morija Mostar pomerila.* Ovamo još slov. *mrtvol f* »Totenschein« < poimeničen tal. pridjev na *-ale mortale.*

Lit.: ARj 'I, 7. 15. 8, 92. Kušar, *Rad* 118, 21. *NVj* 3, 337. Cronia, *ID* 6, 115. 5681. 5688. 5695.

mosak, gen. *-ska* m (Vetranie), odatle part. perf. pas. *moskan,* od *moskali* kome nema potvrde, »pun moska« = *(sk > šk) mošak,* gen. *-ška* (Bella, Stulić, Popović), part. perf. pas. *namoškan* (Bella, Stulić) = (o > «) *mūsok,* gen. *muska* (Mikalja, Kavanjin, slov. *niosek),* također nom. *musk* = od *muzag* ili *muzga* (upór. *sk > zg mazga)* potvrđen samo instrumental kod Vrančića: *napulni greb nje muzgom* = (prema njem.) *mošus* (slov., Popović). Na *-atus,* tal. pridjev *muscata, muschiato > muškát* (Kavanjin) = *muškát* (Vuk, narodna pjesma, Hercegovina, slov. *moškat')* = *muškát* (Rab, Božava, Istra) = *muškát* (Dobrota) »1° vrsta vinove loze, 2° jabuka«, pridjev na *-ьn > -an muškatan* (Belostenec), »mirisav kao muškát«, poimeničen *muškatnica* (Šulek) »jabuka«, na *-uljka muškatuljka* (Cres) »kruška«, prošireno na deminutivni sufiks *-ellus muškatel,* gen. *-ela* (Rab, Cres, ŽK) = *muškáte* (Božava) »vrsta grožđa«, *muškatelica* (Istra) »breskva«, *muškaljka* (Hrvatska) »jabuka«, *moskatělice* f pl. (Lepetane) »šljive« = *muškaćel* m (Hercegovina) = *muškaćela* f (Dubrovnik) »kruška« = *muškateo,* gen. *-ela* (Mikalja) = *muškatil* (Hektorović) = *muškatio,* gen. *-tjela,* deminutiv *muškatjelić.* Od tal. *musco, muschio* < gr. μόσχος > kslat. *museus* od perz. *musk,* sanskr. *muškas* »mudo«. U izvedenicama postoje još ove varijante: na *-ov* (prvobitno zacijelo pridjev) *moškov* m »biljka lathyrus ochras«, poimeničen *moškóvac,* gen. *-ovca* (dubrovačka okolica) »vrsta boba«, na *-avac,* gen. *-avca moškavac,* gen. *-vca* »morska životinja tal. moscardino« = *mozgavac,* gen. *-avca* (Kolombatović) »eledone moschata, mikučić« = *muzgavac,* gen. *-vca* (Brač, Poljica), od *muzga* (Dubrovnik »polpette«, na *-at muzgać* (Dubrovnik), *muzgavac.* Zamjena sufiksa *-ato* deminutivnim *-etto* < vlat. *-ittus mošket* (Vuk, Dubrovnik) »moškat«. Stulićev *moskoreg* »biljka muscari moschatum« je nepouzdano = *muškići* (Dalmacija, Šulek). Na *-inja muškinja* (Lika) »mirisava jabuka«, odatle upor. *mošanka.* Na *-uta muskulą* f »jabuka«, odatle *muškutnica* »jabuka«. Na tal. augmentativni sufiks *-one > -un moskûn* (Budva) »vrsta obotnice, koja smrdi, *simbâlj* (Muo)«. Na germ, sufiks *-ard* proširen deminutivnim *-ino muškardin* (Malinska, Dubašnica, Božava) »1° mali mrkač, 2° ponosan čovjek, belimbusto« < tal. *moscardino.* Orijentalna riječ je zastupljena još balkanskim turcizmom *misak,* gen. *-ska* (Kanižlić) = *misk* (Srbija?) »mirisna supstancija« < tur. *misk:* bug., arb. isto tako, arb. (Gege) *myshk.* Slov. *moščjak* »1° Bizam, 2° mošus« je izvedenica na *-jak* od tal. *muschio* prema mletačkom izgovoru.

Lit.: ARj 6, 16. 163. 754. 761. 769. 7, 21. 22. 24. 30. 165. 170-1. 174. 184. 191. 460. 480. *Pleteršnik l,* 604. *Starine* 23, 147. Kušar, *Rad* 118, 17. 18. Cronia, *ID 6,* 115. Rešetar, *Stok.* 252. *Rohlfs* 1402. *Lokotsch* 1515a. *REW* 5765. *GM* 280.

moskâr m (Kućište) = *mòskãr,* gen. *-ára* (Dubrovnik, Cavtat) »mahalica, lepeza, vêntula (Korčula, Boka)«. Izvedenica na *-arium > -ar* od lat. *musca* > tal. *mosca.* Od iste lat. > tal. riječi na *-atartum > -odur maškadūr,* gen. *-ura* (Potomje, asimilacija *o - a > a - a)* = *moskadûr į mušk-* (Split, Kućište) = *moškadūr l mušk-,* gen. *-ura* (Dubrovnik) »kao mala kućica od žice u kuhinji, da muhe ne mogu do hrane, mlijeka« = *mašker* (Split), ná mlet. *-arium > -er,* »isto«. Na *-aria* > mlet. *-era maskéra* f (Supetar na Braču) = *muškarijera* (Božava, sufiks *-aria* opetovan kao *-ar-* i *-iera,* tal. francuzizam) = (sa našim deminutivnim sufiksom *-iça) müškarica* (Prčanj) = sa lat. deminutivnim *-olus moškarõl,* gen. *-óla* (Split), od mlet. *moscarola,* tosk. *moscaiuola.* Övamo ide i deminutiv na tal. *-etto* < vlat. *-ittus moschetta* f, *moschetto* m, kao naziv ratnog oruđa > *mušket* m pored *mušketa, mušketon* (Hvar) »revolver, kubura« = *mušket* m (Vuk, Dubrovnik, narodna pjesma, Crna Gora) »kratka puška, Soča«. Deminutiv na tal. *-ino mušketiri* m. Augmentativ na *-ina musketina* f (narodna pjesma). Prvobitno je *moschetto* naziv za malog sokola, zbog toga što je na prsima šaren, kao da su muhe po njemu. Metaforom odatle naziv za lovačko oružje za lov na sokole. Preko njemačkoga odatle *muškatīr, mušketir,* gen. *-ira* »koji nosi tako oružje«. Prezime *Muškatirović.* Denominal na *-ati mušketati, -am* (Dubrovnik), *mušketàt* (ŽK) »ubiti«. Furi. augmentativ na *-on mosdón,* mlet. *musson* = tosk. *moscone > mušun* m (Kačić) »muha« = slov. *mmón* »Bremse« < **muščon.* Tal. *mosca* u figurativnom značenju »Zorn, srdžba« nalazi se u slov. *muska* f »Jähzorn«, u izrazu *muška ga prime.*

Lit.: ARj l, 16. 171. 176. Hraste, *BJF* 8, 51. *Pleteršnik* 1, 620. Šturm, *ĞSJK 6,* 54. *REW*[3] 5766. Štrekelj, *ASPh* 28,. 523—524.

Moskovit m = *(sk > šk) Moškovit* (Ljubiša) »Moškov, tur. Moskal, Rus«. Od tal. *Moscovita,* izvedenica na gr. sufiks -ίτης za etnika, od *Moškov* < *Moskva.*

Lit.: ARj 7, 22. *DEI* 2518.

moslavka f (Orahovica, Slavonija) »kruška«. Prema f *Moslavka* »žena iz Moslavine« i *Moslavac* »čovjek odatle«, *Moslavina,* u dokumentima *Monoszló* < **Mojslavovina,* poimeničenje na *-ina* od pridjeva *Mojslavov,* po zakonu haplologije *vovi* > *vi.*

Lit.: ARj l, 18.

' **Mosor,** oronim, »1° planina između Žrnovnice i Cetine, sa veoma starim pastirstvom, 2° planina kod Travnika (Bosna, ovdje i toponim, selo, upor. *Kozara* planina pored *Kozarac,* selo u Bosni), 3° selo u Crnoj Gori«. Planina kod Splita potvrđena je u doba narodne dinastije *Massarum.* Upor. isti fonetizam kao u *Cattarum* > *Kotor,* sa predrimskim sufiksom *-árum* (upor. *Muccurum* > *Makar, Makarska).* Kako se vidi prema današnjim oblicima, oronim je bio raširen na teritoriju Delmata i Vardijejaca. Kod Barakovića je *mosorka* žensko odijelo. Ime hercegovačkog sela *Mosorje* sadrži naš pridjevski sufiks u sr. r. Upor. *Celje* prema lat. *Celeia.* Postoje još izvedenice na *-ovac* i na *-ovití Mosorovac* (Tuzla) i *Mosorovići* m pl., iz čega *izlazi* da je postojao i antroponim *Mosor.*

Lit.: ARj 7, 18. Skok, *GIZM* 32, 32—33. Isti, *Slov. 46.* 191. *Mayer l,* 221. 2, 76. Isti, *Gioita 24,* 175. ss. Jireček, *Romanen* 1, 62.

most, gen. *mosta* m (Vuk, 13. v., ŽK) = *mos,* gen. *mosta* (Kosmet), sveslav. i praslav., bez ie. i baltičkih paralela, »1° ćuprija, 2° toponimi u sg. i pl. sam, u izvedenicama i s pridjevima«. Pridjevi na *-ъn* > *-an mosni,* na *-ovan mostovni* (Šulek). Deminutivi na *-ьc* > *-äc mostac,* na *-ič mastíc* (Lika), na *-ić* + *-bk mostićak,* gen. *-ćka.* Augmentativ na *-ina: mastina* (također toponim). Na *-ište mastiste* (također toponim). Na *-ovina mostovina* = na *-orina mostarina* »péage«. Na istoku i u bug. gotovo istisnut od turcizma *ćuprija* (v.). Na *-ěnica: moštanica* (Vuk, Srbija) »1° brv, brvina, 2° toponim«. Na zapadu poimeničen particip (od *mostiti) mošćen:* toponim *Mošćenice* (Istra) = tal. *Moschiena.* Denominal (faktitiv) na *-iti mostiti, -lm (u-)* (Lika) »1° činiti, graditi most, 2° prelaziti preko mosta« = (nejasna metafora) *umostìt, -ostini* (Kosmet) »ugoditi, učiniti po volji«. Rumunji posudiše prefiksalnu složenicu, koja nije potvrđena u današnjem južnoslavenskom: *a pomosti* »mit einem Fussboden aus der Erde versehen«, odatle augmentativ *pomostinâ, -ștină* (Moldavija) »1° Estrich, 2° (Bretterboden) pod u seoskim kolima«. Upor. stcslav. i rus. postverbal *pomostъ* »Estrich«. Postoje dva tumačenja o postanku: particip na *-to-* od *mot-,* prijevoj od *metati* (v.): **mot-to-s* »ono što je postavljeno, metnuto, sagrađeno«, prasrodstvo sa lat. *mālus* »jarbol, katarka«, novo-ir. *maide* »štap«, njem. *Aiast* = *mazdo* »Stange«, i to kao kolektiv na *-to* od **mazd-to-s.* Prema tom tumačenju prvobitno je značenje bilo »skup balvana ili brvi«.

Lit.: ARj 7, 20. 23. *Elezović* 1, 417. 2, 390. Lalević, *NJ* 2, 78. 81. 283. (cf. *JF* 13, 286). *Miklošič* 203. *Holub-Kopečny* 230. *Bruckner* 344. Vasmer, *ZSPh* 2, 55—56. *WP 2,* 235. Petersson, *Balt. u. slav.* (cf. *IJb* 1, 114—115). Meringer, *WuS* 1, 164—210. (cf. *RSl* 3, 338. *IF* 21, 303). Meillet, *BSLP* 22, 17. si. (cf. *IJb* 9, 37).

môsur m (Vuk, Kosmet) = *musür* (Smokvica, Korčula) »1° cijev i što jď nalik, 2° pređa na cijevi (u tom značenju istisnuto od germanizma *spula* u hrvatskim gradovima), 3° (metafore) kukuruzni klip, 4° bundeva, 5° ledenica, svijeća od leda, 6° slina koja visi na nosu, 7° nos u pure, tuke«. Pridjevi na *-ast mosurast,* na *-av mosurav,* poimeničen na *-ьc mosuravac,* gen. *-avca.* Deminutiv na *-ьc mosurac,* gen. *-rea,* na *-bk mosurak,* gen. *-rka,* na *-ić mosurić.* Augmentativ na *-ina mosurina.* Na *-an masuran.,,* gen. *-ana* (Ston) »balonja«. Denominál na *-iti mosuriti.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *morsura* »tkalački čunak«, od glagola *așara* »vezati«) iz tkalačke terminologije: rum. *mosor, mosoraș,* bug., arb. *masůr* »1° Rohrstück zum Garn Wickeln, 2° männliches Glied«, ngr. μασούρι.

Lit.: ARj 7, 21. *Mladenov* 290. *Elezović l,* 417. *Lokotsch 1442. GM* 262. Korsch, *ASPh 9, 655. Üdén, PBB* 15, 519. sl.

mošalna f (hrv.-kajk.) »jabuka«. Maretić sumnja da li je dobro zabilježeno. Valjda isto što *mošanka* (Zagreb).

Lit.: ARj 7, 21.

mošnja f *(šnj* < *šn)* = *mošna* (Dalmatin) »Beutel, kesa = cesa, špag«, slov. i hrv.-kajk., na istoku i u bug. potisnuta od turcizma, sveslav. i praslav. *mošbna.* Da je postojala i na istoku, dokazuje deminutiv u pl. *môšnjice* i bug. izvedenica *mošennik.* Deminutiv na *-ica mdšnjica* (Šaptinovac) = *mošnjica* (Rab, Krk, Bakar) = *masnice* f pl. (Srbija, Kosmet) »(eufemizam) scrotum«. Na *-jača mošnjača.* Na *-jak mošnjak,* gen. *-njaka* »biljka«. Radna imenica na *-ar mošnjar* ni prema f *mošnjarica.*

Na *-íka mošnjarka* »ptica«. Baltičke paralele kažu da je *š* nastao od *ks:* lit. *makštis* = *makina* »Scheide«, lot. *maks* »Beutel, Tasche«. Grupa *ïnj* predstavlja prema tome *ks* + pridjevski sufiks -ья u ž. r., koji je došao na ie. osnovu prema *grivna* (v.). Prijelaz *šn* > *šnj* je kajkavska asimilacija. le. je osnova **maq-* »kesa od kože« prema deklinaciji *tělo,* gen. *-tělese* raširena je s pomoću *s.* Bez tog raširenja nalazi se u kimr. (kelt., Wales) *megin* »mijeh« i u stvnjem. *mago,* nvnjem. *Magen* »želudac (u ljudi i životinja)«. V. vezu s *mõhuna, mahuna* (v.).

Lit.: ARj 7, 22. *Elezović* l, 418. *Miklošič* 203. Berneker, *IF* 31, 407. *Holub-Kopečný* 230. *Bruckner* 345. *Trautmann* 166. *WP 2,* 225. *Oorjajev* 217. Buga, *RFV* 67, 232. si. (cf. *RSI 6,* 271).

mošun, gen, *-una* m (Rab) ·>l[D] staja, tor, 2° toponim (selo u županiji Modruš-Rijeka)« = *mošuna f* (Zakon vinodolski, 1395. Statut vrbanski, Krk, Vrbnik) *» I*[a] staja za ovce i drugu stoku, slamom pokrivena (slama je pričvršćena na Hmezi, koja se upire na žrdi; na Pagu je riječ nepoznata, zamjenjuje je na tom otoku *tor;* u krčkim selima dodaje se *mosuni* još jedan slamom pokriven prostor koji se zove *jara,* a odgovara posvema *kabani* na Mljetu« = *mošuna,* gen. *-i* (Istra) »stabulum cum tecto in medio aperto«. U Kastavštini je riječ samo ime šume (toponim). Na *-ište mošunišče* (1.644). Upor. *Jarišće* poviše Korita. Postoji još varijanta *mušunja.* 1843. postojala je u Novom ulica zvana *Mošuna.* Oblik *mašina* 1468. u Šurmina *Acta cr.* 254 je zacijelo griješka u čitanju. U krčko-romanskom postoji pored venecijanizma *mazan* »ovile« još *mosauna,* koja je očigledno posuđena iz čakavskog na Krku: *mosauna* pored *musun.* Riječ *mošun* je posudenica iz dalmato-romanskoga u starijem periodu, kako pokazuje nenaglašeno *a* > *o* i *si* > *š* (upor. *Sukošan* kod Zadra < *Sanctus Cassianus)* iz kllat. *mansione* > vlat. **masione* > mlet. *mason* »tor«, *mason* (Como) »capanna di monte, pallajo«, *masunu* (Lecce), *mašimo* (Calabria) < kllat. apstraktum ná *-io,* gen. *-anis mansio,* gen. *-anis* od part. perf. *mansum,* od *mânere* »boraviti«. Ide u istu kategoriju, kao i *(o)nukle* < *annuculus,* u sferu latinskog pastirskog govora na Krku i drugdje. Upor. latinizam *mansa* f (18. v., Kavanjin) »šator«.

Lit.: ARj 6, 446. 7, 24. Kušar, *Rad* 118, 20. *Bartoli* 2, 206. Rohlfs, *Dia. Cal. 2,* 23. *REW*[3] 5311. Štrekelj, *ASPh* 28, 523.

motika f (Vuk) = *motika* (ŽK) = *matika* (čakavski, Istra) = *matika* (Kosmet), sveslav. i praslav. *("motyka)* poljoprivredni termin, bez paralela u baltičkoj grupi, »1° Hacke, 2° mjera za zemlju (naročito vinograd) (Kosmet)«. Pridjev na *-ьn: matiční* (Vuk). Deminutivi na -tea *»motičica,* na *-bk motičak,* gen. *-čka* (Ston, Dubrovnik), na *-e,* gen. *-eta matice* (Kosmet) »motičica za prašenje i okopavanje bašte«. Augmentativ na *-ina matičina.* Promjena *0* > *a* je u Kosmetu kao u *mačuga* pored *moluga* (v.), *matka* (Kosmet) pored *motka* (v.), *matma* (Kosmet) »dugačke oblice kojima se pritiskuje snoplje ili sijeno ili druga kakva roba kad se kolima u lotrama prevozi, da bi na kola stalo što više«. Ovamo ide možda 1 *mätornik* m »mjera za vinogradsku parcelu koju može jedan radnik za dan da okopa«. Sufiks *-ornik* nije jasan, osim ako je nastao na isti način kao rum. *ceasornic* < *časovnik,* gdje zamjenjuje suglasničku grupu *vn* koja ne postoji u rumunjskom. U vezi *(kad ustane) kuka i motika,* kojoj odgovara u Travniku *šiš i goliš, izražava* kolektiv »narod«. Riječ *motika* je kulturni termin koji se posuđuje. Arbanasi posudiše *matuke,* Grci u Tesaliji μοάκα. Vokal ť je nastao od jery-a. Upor. polj., rus. *motyka* i arb. zamjenu *matuke.* Ie. sufiks *-yka* nalazi se još u *vladyka* (v.), u gal. *carrūca* > fr. *charrue* »plug«. Riječ *motika* je poljoprivredni termin i oruđe starije od *pluga.* Ie. korijen **mat-* »kopati, udarati« nalazi se u *mattea,* odatle *mačuga,* u *maleola,* odatle *macài* (v.), ags. *mattoc* »trnokop«, sanskr. *matyá-* »brana«.

Lit.: ARj 6, 530. 7, 25. *Elezović l,* 392. *Miklošič* 203. *Holub-Kopečný* 231. *Bruckner* 345. *Mladenov* 305. *WP 2,* 229. Mikkola, *RES* l, 198-203 (cf. Bělic, *JF 2,* 337). Pokorny, *ZSPh* 5, 393-394. (cf. *JF* 7, 262). *GM* 269. *Boisacq*[3] 602. Ehrlich, *KZ* 41, 288. bilj. Uhlenbeck, *PBB* 27, 128. Schwarz, *ASPh* 42, 281. Jokl, *Unt.* 291.

motriti, *-im* (Vuk) *(iz-, na-, pro-, raz-, sa-, s-)* »gledati, observare, spedare«, sveslav. i praslav. impf, prema iteratīvu po prijevoju duljenja *o* > *ō* > *a -mátrati,* koje se govori samo s prefiksima *pro-, raz-,* s- i na *-va- izmotrívati, -mòtrujem* pored *-motrīvām* (Belostenec, Stulić). Upor. još *razmotrovanje* (čakavski rječnik 15. v.) »experientia«, od nepotvrđenog glagola na *-ovati.* Izvedenice su od obiju osnova *mot-* i *mat-.* Od *mot-* postverbal (neologizam) *smotra* f »1° (vojnički) prijegled, 2° časopis« (upor. fr. *revue).* Radne imenice na *-lac,* gen. *-oca mòtrilac* = na

-*telj motritelj*. Neologizam *motrionica* »observatórium«. Particip prêt. pas. kao pridjev *nesmotren* = *nesmotrn* (Dubrovnik, 17. i 18. v., glede *-strn* < *-stren* upor. *srebrn* prema *srebren)* = (sa opetovanjem s u nenaglašenom slogu) *nesmoštren (str* > *str* kao u *oštar)* (Ston) »nepromišljen«, poimeničen na *-jak nesmoštrenjak* m prema f na *-ica nèsmot.'frenica.* Od *mat-* radna imenica na *-ačpromatrač,* gen. *-ala.* Na *-nica osmatračnicaįproma-*. Baltičke paralele nemaju r: lit. *mast, matu* »wahrnehmen, fühlen«, odatle iterativ *matyti* »gledati«, *pamatyti* »conspicere«, lot. *matīt* »fühlen, empfinden, merken«. To znači da je *r* praslav. inovacija, tj. da je öd ie. korijena **mat-,* koji se nalazi u baltičkim jezicima, u got. *mops,* nvnjem. *Mut,* gr. ματεύω »tražim, težim (za nečim)«, ματία »pogled«, bio stvoren pridjev s pomoću sufiksa *r* (kao *dobar, mokar, modar}* i odatle denominal (faktitiv) na *-iti motriti.* Rumunji posudiše *a mutri* _= (sa umetnutim *n* zbog početnog *m) muntri* (upor. *mînji* < *mazati).* Ie. korijen **mat-* je upravo particip na *-to* od korijena *"me-,* prijevoj **mo-* / *ma- »žestoko htjeti, težiti za nečim«, koji se *nalazi* u *smjeti, smion, smjel* (v.).

Lit.: ARj 4, 251. 7, 27. 8, 74. Rešetar, *ASPh 26,* 361-365. *Miklošič* 203. *Mladenov* 305. *Trautmann* 171. *WP 2,* 239. Fraenkel, *IF* 49, 208–209. Rozwadovvski, *RAU* 23. (cf. *AnzIF* 12, 303). Osthoff, *AnzIF* 15, 105. *IF* 18, 437. Matzenauer, *LF* 10, 334. *Boisacf* 634. Petersson, *ASPh* 34, 373.

mòtun, gen. *-Una* m (Cavtat) = *matūn* (Dubrovnik, Korčula, Poljica) = *matûn* (Potomje) »opeka, cigla, tikula (Šibenik)«. Može biti stara posudenica, kako pokazuje *a* > *o.* Veza sa "lat. *maltha* < gr. μάλθα »stucco« zbog *tt* nije utvrđena. Svakako tal. izvedenica na augmentativni sufiks *-one: mattone.*

Lit.: ARj 6, 535. *REW*[a] 5271. *Prati* 638. *DEI* 2394.

moviti (se), *-lm* impf. (Perast, Rab) »kretati, gibati«, s prefiksom *re-* (opetovanje, natrag) *removiti se, -im* (1643) pored *-em* pf. prema impf, *-va- removivati se, -am* (1644, Vrbnik), također pravni izraz. Postoji kod Kašica jedna potvrda po kategoriji *-ati movati,* stvoreno prema 1. 1. prez. *muovo.* Od tal. *muòvere* < lat. *movere* (promjena konjugacionog tipa). Često se čuje *muvati se,* ali samo u istočnom govoru, tako da se ne može misliti da bi to bio talijanizam sa *o* > *u* kao obično, istog tipa kao Kašićev *movati.* Riječ *muvati* je uostalom i riječ ekspresivna, tako da je najprirodnije vezati sa *muha* > *muva* »ići naokolo kao muha«. V. *muha.* Na *-ita* vlat. *movitá* > tal. *motta* > (s promjenom roda) *mot* m (Perast, Poljica, Istra) »İ° gibanje, kretanje, 2° pokret, 3° znak rukom, mig«.

Lit.: ARj 7, 28. 24. 183. 13, 869.

mozak, gen. *-zga* (Vuk) = *mozak,* gen. *-zga* (Dubašnica, ŽK) = *mos* = *moz (-ák* krivo shvaćen kao deminutivni sufiks i odbačen; Ranjina, Držić), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. **mozgt,* »1° cerebellum, Gehirn, 2° klin (metafora, Dubašnica)«. Vokal *a* je svarabhaktički samoglas kojim se uklanja suglasnička grupa u dočetku. Bez etimologičke je baze. Pridjevi na *-ьn* > *-an moždan,* f *-ždana,* na *-av mozgav,* na *-ov mozgov,* na *-en možden,* poimeničen na *-jak moidenjak,* gen. *-aka* (Posavina). Deminutivi na *-ьc* > *-ac možjac,* gen. *-aca* (Bakar), na *-ača mozgala* (Sarajevo) »bolest«. Na *-jak moždak,* gen. *-aka* (Dalmacija, Pavlinović) »klin«. Augmentativ na *-ina moždina* (Vuk). Stara je izvedenica na *-en: moždani* m pl. (16. v., Vuk, Dubrovnik) = *možjani* (čakavski, Bakar, Smokvica, Korčula, Hektorović) = slov. *možgani* »mozag« = *možjena* n pl. (Vrbnik), odatle deminutiv na *-ьc* > *-äc moždana,* gen. *-oca* (Riječka nahija, Crna Gora) = *mo&jenca* n pl. (Vrbnik), pridjev na *-ast moždanast,* na *-nik moždanih,* gen. *-ika* (Vuk) »klin«, odatle na *-jar moždaničar* (Srbija) »svrdao«, deminutiv *moždanici* m pl. Denominal *možditi, -im* impf. (Vuk) »utvrđivati klinom«. Miklošič stavlja ovamo taj glagol kad znači »stampfen, gnječiti, muljati«. Ali to značenje imaju i varijante *mažditi, meždìti,* s imenicom *mažđac,* gen. *-aca* (ŽK) »pertica uvis contundendis«. Očito je da je ovdje došlo do unakrštenja dviju različitih osnova *mozgъ* i *mezga* (v. *mezga).* Odatle *izmožditi, izmoždīm* »vrlo oslabiti« pf. prema impf, na *-va- izmoždavati, -mòzdãvãm* (18. v.). Na *-ati mozgati, -am* impf, »razmišljati« *(iz-, pro-).* Sufiks *-en,* u prijevoju *en* dolazi i u baltičkoj grupi: stprus. *musgeno* »Mark«, lit. *smãgens* < (metateza) *mazgen* »Knochenmark, Gehirn«. le. korijen **mozgho-* nalazi se u sanskr. *majjđu,* awesta *mâzga-,* nvnjem. *Mark.*

Lit.: ARj 4, 251. 7, 29. 32. *Miklošič* 203. *Holub-Kopečný* 232. *Bruckner* 345. *Trautmann* 172. *WP 2,* 309. *Mladenov* 302. Štrekelj, *ASPh* 27,56. Scheftelowitz,/F33, 147. Solmsen, *KZ* 33,134.136. 150. bilj. 34,440. Zubatý, *ASPh* 15,479. Vaillant, *Slavia9,*493. Petersson,

FFL 4,114-146 *(ci.JF* 3, 217). Hirt, *IF 21,* 172. 32, 296. Walde, *KZ* 34, 461-536. (cf. *AnzIF* 8, 126). Pedersen, *IF* 22, 357. *KZ* 54, 237. 239. Wood, *MPh И*, 315. *sl.* (cf. *IJb* 3, 103). *Boísacíf* 646.

mozol m = *mozõlj* (Prčanj, Ozrinići) = *mõzôlj* (Kosmet) = *môzoj* (Lumbarda, Smokvica, Korčula) = *možulj* (Dalmacija, Pavlinović) = *muzûi* (Korčula), sveslav. i praslav., »1° čir, 2° žulj«. Deminutivi na *-ьc* > *-ac muzolac,* gen. *-ka* (Vrbnik) = *možūljac,* gen. *-ūljca* (Istra), na *-ica mozuljica* (Vrčević, Otok, Slavonija) = *mozuljica,* na *-čii muzulčić* (Vrbnik). Završno *-ulj* mjesto *-olj* potječe od unakrštavanja sa *žulj.* Uzimlje se srodstvo sa njem. *Maseln* i *Masern,* lit. *mazgas* »čvor na drvetu«, gr. μώλωψ itd.

Lit.: ARj l, 30. 33. 185. 186. Kušar, *NVj* 3, 338. *Elezović* 1, 915. *Miklošič* 203. *Holub-Kopečný* 232. Karlowicz, *ASPh* 3, 662. Matzenauer, *LF* 10, 334-335. Zupitza, *KZ* 37, 387-406. (cf. *AnzIF* 15, 7). Solmsen, *IF* 13, 137. Iljinski, *RSl* 6, 222-223. Reichelt, *KZ* 39, 53. Scheftelowitz, *KZ* 54, 239. Schwarz, *ASPh* 41, 128.

moždov m (hrv.-kajk., Belostenec) »umivalo«. Od madž. *mosdó* »Waschbecken«.

Lit.: ARj 7, 33. Štrekelj, *DAW* 50, 41.

mrämõr m (14. v.), pridjevi na *-ьn* > *-an mramoran,* poimeničen na *-ik mramornih* (14.—16. v,), na *-it mramoru {ploča mramorita,* Prčanj), na *-ast mramorast,* na *-ov mramorov,* na *-bsk mramorski.* Deminutivi na *-ьc, -čii -ii, -bk: mramorac,* gen. *-rea, mramorak,* gen. *-rka* (također toponim), *mramorčič, mramorić.* Inhoativ i faktitiv na *-iti mramoriti se* impf, (o-) »postajati mramor«, na *-va- omramorivati* »načiniti da što postane mramor«. Na Cresu *bramar* (disimilacija *m - m > b - m).* Sa istom likvidnom metatezom nalazi se u bug. *mramor* pored *mremor (e < ia >*). Stara posuđenica iz balkanskog latiniteta: lat. *marmor* < gr. μάρμαρος »(prvobitno) pierre, bloc de rocher«, egejskog podrijetla, arb. *marmar* (Toske). U slov. pored *mramor* i *marmor* postoji još oblik koji se osniva na disimilaciji *r - r > r - l marbelj* pored *marmelj,* upor. *marmel* u Engadinu, *marmula* u Napulju, bavarsko-njem. *manul.* Pored stare posuđenice postoji još balkanski turcizam gr. podrijetla *mermer* m (Vuk, Srbija, narodna pjesma, toponim), pridjev na *-li* indeklinabile *mermerli (u vezi* s *avlija, čaršija, kaldrma, sokaK),* bug., arb. (Gege) *mermer.* U šatrovačkom jeziku u Prištini *mermernica* »crkva«.

Lit.: ARj 1, 583. 6, 606. 7, 37. 8, 928. Tentor, *JF 5,* 212. Rešetar, *Stok.* 252. Trojanović, *JF* 5, 223-224. *Pleteršnik* 1, 551.608. *Miklošič* 183. *SEW 2,* 20. *Bruckner* 323. *Mladenov* 294. 306. *GM* 260. *Romanski* 120. *REW*[3] 5368.

mrâse, gen. *mrâsã* f pl. (Vuk) »ospice«. Pridjev na *-av mrâsav* »ospičav«. Na *-nica mrašnica* (Bosna) »čibuljica koja nastane prema narodnom pričanju kad se preko mokraće prijeđe«. Nije jasno *šn* mjesto *sn.* Miklošič upućuje na korijen u glagolu *mrsiti* (v.). Loewenthal uporeduje lit. *margas* »šaren«. Matzenauer s lit. *marké* »ein von Fleckfieber oder von den Pocken zurückgebliebener Flecken«, *markés* pl. »febris petechialis«, Šamšalović s njem. *Maser.*

Lit.: ARj 1, 40. *Miklošič* 204. Loewenthal, *ASPh* 37, 392. *WuS* 10, 159. Matzenauer, *LF* 10, 135. Šamšalović, *NVj* 29, 474.

mrâv m, gen. pl. *mravi* (16. v., Vuk), ie., sveslav. i praslav. **moг ъ,* bez paralele u baltičkoj grupi, »1° formica, Ameise, 2° (eufemizam) zmija, 3° prezime«. Pridjevi na *-ji mravlji,* poimeničen u m. r. *mrãvalj,* gen. *-vija* (Ozrinići, Crna Gora) »mrav« = u ž. r. *mravlja* (Vetranie) = na *-ica mravljica,* na *-inji mràvinjí,* poimeničen na *-jak mravinjak* »1° mravlja hrpa, 2° biljka, 3° toponim«, na *-íka mravinjka* (Kosovo polje) »mrav«, na *-ьc mravinjac,* gen. *-njca* »biljka«, na *-ljiv mravljiv,* na *-ljinski mravljinski* (Jambrešić). Deminutivi na *-ьc* > *-ac mrãvâc,* gen. *-vea* (Istra, Slavonija, Lika), na *-ík* > *-ak mravak,* gen. *-vka* »1° mrav, 2° zmija«, na *-če mravče,* na *-enčić* (Istra) »biljka«, upor. češ. *mravenec,* na *-ica mravića* »mrav«, na *-ič mravić* (Vuk) »biljka«, na *-inac mravinac,* gen. *-nca* (Istra) = na *-unac mravunãc,* gen. *-nca* (ŽK), na *-uljak,* gen. *-uljka mravúljak* (Lika, Slunj) »mala hrpa snijega (metafora)«, s denominálom *mravuljčiti.* Na *-ar mràvãr,* gen. *-ara* »ptica«. Hipokcristik *mrava* f »ime ovci«. Unakrštava se sa *blavor* (v.) u *mravor* »ophisaurus apus«. Ovamo još *brabinci* (Leskovac, Srbija). Slog *mra-* nastao je po zakonu likvidne metateze. Upor. polj. *mrowie, mrówka,* rus. *muravéj.* Ie., se korijen **moruo-* nalazi u awesti *maoris* > perz. *mor,* stir, *moirb,* gr. μύρμηξ = **mormica* > lat. *formica,* sanskr. *vamras.* Upor. i lit. *mauroti* »kopati«. Arbanasi posudiše *morovicë,* preokrenuto u *boboreshë.*

Lit.: ARj 7, 41. 44. *Miklošič* 202. *SEW 2,* 79. *Holub-Kopečný* 232. *Bruckner* 346.

ASPh 29, 116. *Mladenov* 305. *WP 2,* 306. *Trautmann* 170. *Festschrift Bezzenberger* 167. sl. (cf. *IJb* 9, 193). Zubatý, *ASPh* 16, 400. Loewenthal, *ASPh* 37, 392. Wood, *IF 22,* 167. Wijk, *IF* 33, 367. *IF* 36, 347. Solmsen, *KZ* 34, 20. Peders.en, *KZ* 38, 372. (cf. *AnzIF 21,* 78). Loewe, *KZ* 48, 98. Matzenauer, *LF* 10, 336. *Boisaaf* 651.

mrcina f (Vuk) »1° strvina, crkotina, 2° (psovka) mrtvo ljudsko tijelo, 3° (pl.) toponim«. Pridjevi na *-ьn mrcin* (Vuk, obrazovan kao *istin, stran, -inьnъ > -in,* također u toponimiji), proširen na *-av mrcinav* (BiH) s denominalima na *-iti mrcinaviti, -cināvīm* »kaljati, poganiti«, *mrdnuti, -im* impf, *(p- se)* »isto«, na *-va- omrcinivati* (Stulić). Na *-āš mrcinaš* (Pavlinović) »(psovka Turcima i hrišćanima) katolici koji jedu žabe«. Na *-jāk mrcinjāk* m »1° koji jede mrcine, 2° psovka (Lika)« prema f *mrcinjača* (Lika) »lijena žena« = *mrdnjaš,* gen. *-aša* »1° (psovka) lijen čovjek, 2° gyps fuivus«. Hipokoristik *mrča* f (Vinkovci) »mrcina, crkotina«. Onomatopejski glagol: *mrckéljäti, mrckēljām* impf, »polagano i lijeno raditi«. Nalazi se još u slov. *mrcina, mrcetina, morčina, mrciščak,* bug, *mărciņa,* stcslav. *mъrъcina* »Leiche«, odatle rum. *mirtina* »isto«, s promjenom sufiksa *mîrțoagă* f »kljuse«. U ostalim slavinama ne nalazi se. Južnoslavenska je riječ. Maretić kao i Miklošič uzimlje praslav. korijen *mer-,* koji je u *mrijeti, mrtav,* ali ne tumači dočetak *-čina.* Kad bi bila izvedenica od *mrtac,* očekivali bismo *-čina.* Matzenauer veže s lit. *smerkti* »interficere«j *smarkus* »crudelis«, sa Šved. glagolom *murkne* »putrescere«. Ni tim upoređenjem ne tumači se fonem *c.* Kad se sve dobro promisli, najbolje odgovara semantički i fonetski lat. pridjev *morticīnus (caro morticino) iz* balkanskog latiniteta, u kojem je riječ postojala kako dokazuje rum. *mortăcină* = *mortăciune* i cine. *murtutsină* = *murfină* »Aas«, upor. tal. *marțiană* (14. v.), stfurl. *carne mortesina* (1288) »Aas«. Može biti i ostatak iz jezika srednjovjekovnih Vlaha. Glede lat. *c* > c* upor. *Cavtat < civitatem.*

Lit.: ARj 7, 47. 49. 8, 932. *Mladenov* 311. *Pleteršnik* 602. 609. *Miklošič* 190. Isti, *Lex.* 384. *Pųcaгiu* 96. *Pascu* l, br. 1126. *SEW 2,* 19. Matzenauer, *LF* 10, 341. *REW*[3] 5694. *WP 2,* 278. Kostrenčić u *Mažuranić* 685-686. *DEI* 2514.

mrčati, *mrčí* impf, na *-éti* (Belostenec, subjekt *pas* ili druga koja životinja, ~ *na koga,* Vuk) »kvrčati, mrstati«. Glava mi *mrči* »boli me glava«. Postverbal *mrk* u izrazu *ni krka ni mrka od njega* (Istra), iz kojeg se vidi da je onomatopeja.

Lit.: ARj 7, 50. 61.

mrda f (Cres). Značenje »als Aufruf im Sinne einer Negation«, bez primjera. Denomịnal *zamrdit.* Od tal. *merda* »stercus«.

Lit.: Tentor, *ASPh* 30, 157.

mrdati, *-ãm* impf. (Vuk) *(iz-),* baltoslav., sveslav. i praslav., »1° 'micati (se), vrpoljiti se, prtljati, 2° futuere (ŽK, Slavonija, argo u Kosmetu)« prema pf. *mrdnuti, - m* (Vuk) *(po-)* »(metafora, Crna Gora) pomjeriti pameću«, odatle pridjev na *-at mrdnat* (Skopska Crna Gora) »koji je šenuo pameću«, upor. njem. *verrückt.* Unakrštenjem sa *prtljati mrdljati, -ēm* (Lika), sa *vrtjeti vrdati, -ãm.* Pridjevi na *-ьn > -an mȑdan* »spor, težak, zametan«, na *-av mrdav* (Hektorović) »šeprtljav«, poimeničen na *-ica mȑdavica* (Korčula) »Humuserde«, na *-ljiv mrdljiv* (Lika), *mrdalo* m, n (Vuk), odatle na *-čiča mrdalčica* »govedarka, piiska, motacilla alba«. Apstraktum na -я/a *mrdnja.* Lit. *murdyti* »schütteln«.

Lit.: ARj 4, 252. 7, 52. 53. *Miklošič* 191. *Bruckner* 323. *Mladenov* 311. *KZ* 56, 206. *WP 2,* 280. 278.

mrđela f (Vuk, Dalmacija) »gmiza, đinđuha, biser od stakla«. Deminutiv na *-ica mrdelica* f (Bosna) »1° male staklene bobice, 2 ° stvari male vrijednosti (Martić)«. Maretić kaže ispravno da je *d* nastao iz *gj.* To se vidi iz metateze (tip *gomila* pored *mogila* i *gamazin* pored *magazin) grmjela, grmjelica* »isto« (16. i 17. v., Dubrovnik, Vuk). Sa umetnutim *n* pred *d mrndela* (Vuk, Dalmacija), *mrndelica* (Bosna). Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. deminutiva *margella,* kako dokazuje očuvani velami izgovor *g* (upor. *salatina).* Riječ *margella* je išla i u balkanski latinitet, kako dokazuje rum. *mărgea,* sa sufiksom *mărgeană* i latinizirana je gr. μαργαρίς »isto«. Od rum. potječe možda i risanski oblik *merđuo,* gen. *mèrdula* m (Vuk) »zlatan šerit koji se udara po dolami sa strane od vrata do pasa, friž«. Semantički razvitak nije jasan. Ovamo ide toponim *Merdželat* (selo, Timok, Srbija).

Lit.: ARj 4, 449. 6, 604. 605. 7, 54. *REW*[3] 5353. Skok, *ZRPh* 36, 651., br. 15. 38, 543., br. 20. 46, 407., br. 85. Šamšalović, *NVj* 29, 414 (cf. *IJb* 9, 222). *DEI* 2365.

mreknuti, *-em* pf. (Hercegovina, Bjelovar, Križevci) »udariti (o zemlju, o duvar)«. Bit će onomatopeja.

Lit.: ARj 7, 54.

mrena f (Istra, ŽK, slov.) »biona, kožica«. Deminutiv na *-iça mrênica (očna ~).* Denominal na *-iti mreniti se* (Lika) »(metafora) kad se na nebu kupe tanki oblačići«. Ne nalazi se u drugim slavinama. U istom je značenju zabilježio Zore *mreža na oku.* Sadrži isti sufiks *-na* kao *opna, biona.* Možda, je stara izvedenica s likvidnom metatezom od *mreža,* sa zamjenom dočetka *-za* prema *biona, opna* kao rezultat unakrštenja.

Lit.: ARj 7, 55.

mrezga f (Bosna, Riječka nahija,. Crna Gora) »nabori na haljini ili licu«, u bug. pridjev na *-av mrezgav* »trübe, unfreundlich (vom Wetter)«. Upór. češ. *mřižděti se* i ruš. *meréščitb sja* »sich unklar zeigen«. Značenje »nábor, itd.e nastalo je možda unakrštenjem sa *mreža* (v.).

Lit.: ARj 7, 55. Scheftelowitz, *KZ* 54, 241-252. Šamšalović, *NVj* 29, 475. *SEW г,* 38.

mreža f (13. v., Vuk), sveslav. i praslav. *(*merza)* ribarski termin, »Netz«. Pridjev na *-ьn > -an mrežan,* poimeničen *mrežnica* (također hidronim), na *-jak mrežnjak* (Lošinj) »mreža napeta na obruč«, na *-it mrežit* »nalik na mrežu« = na *-ast mrežast.* Na *-avac mrêžavac,* gen. *-avca* (Dubrovnik, Prčanj) »dinja mrežaste kore«. Na *-aga* (glede sufiksa upór. *prečaga) mrežage,* gen. *mrêzãgã* (Vuk) »krošnje za slamu«. Radna imenica na *-ar mrežar* u raznim značenjima prema f na *-ica mrežarica* »1° lađa iz koje ribe love, 2° riba koja se mrežom ulovi (sinegdoha)«. Na *-amca mrežavica* »veća mreža«. Denominal na *-āti mrežiti (iz-),* »porediti u mrežu«, *-iti mrežiti (ob-, za-)* »hvatati u mrežu«. Deminutivi na *-ica mrežica* s raznim značenjima, na *-bka mreška* (Lika) »bora, nabor«, s pridjevom na *-ast mreškast* i denominálom *mr'eškati (se) (na- se),* odatle *mreskača* »nabor oko ruku seljačke košulje«. Augmentativ na *-etina mrežetina,* na *-otina mrešotma* »bora, nabor«. Ovamo ide *namežurati sejsmežurati se, -am* »narozati se«. Bez prefiksa *na-, s-* ne postoji kao simpleks (prvo *r* ispalo je prema disimilaciji *r - r* > 0 - *r).* Slog *mre-* nastao je po zakonu likvidne metateze, upór. rus. *merežá, merega.* Riječ *mreža* je kulturna riječ koju posudiše Rumunji *mreajă,* Arbanasi *mrežne,* Novogrci μέρξα. Posljednje nije dokaz da je posuđeno u vrijeme prije djelovanja likvidne metateze, nego je μερ- < *mrě-* novogrčka metateza, nastala zbog toga što taj jezik ne pozna na početku suglasničke grupe *mr-*. Baltičke usporednice posjeduju istu osnovu u dva vida: *merga* »mreža« i u prijevoju *marga* »Strähne«, iz čega se vidi da je praslav. *ž* nastalo iz *g* + *ıa.* Raširenje ie. korijena *měr-* »veza« formantom *gh* je baltoslavenska pojava; dalja izvedenica odatle na *-ıa* je praslavenska inovacija. Upor. još gr. βρόχος < *μρόχος »Strick, Schlinge«, ir. *braig* »lanac«, *braga* »zarobljenik«.

Lit.: ARj 4, 252. 7, 55. 8, 410. *Miklošič* 190. *SEW 2,* 38·. *Holub-Kopečný* 234. *Bruckner* 347. *Trautmann* 182. *WP 2,* 272-273. Matzenauer, *LF* 10, 322. 347. Petersson, *Vermischte Beiträge* 138 (cf. *RSI* 8, 301. *IJb 4,* 214). *LUA,* n. f. 1. 11, br. 5171 (cf. *JF* 3, 216). Vasmer, *RSl 6,* 182. Scheftelowitz, *KZ 56,* 146. *Boisactf* 135. 885. *GM* 288. Lidén, *Studien* 14 (cf. *Iljinski, IP* 50, 62) Holthausen, *IF* 48, 267. Charpentier, *IF 29,* 398.

mrgljìì f (Punat, Krk) »krpica što se prišije na razdrtu čizmu, kufêrta (ŽK)«. Denominal na *-ati omrgljăt* pf. »přišiti mrglju na razdrtu čižmu«. Od lat. *margula,* dalmato-romanski leksički ostatak. Upor. isto s naglašenim deminutivnim sufiksom **margella* > čine. *mardzeanđ* »Rand des Auges«, fr. *margelle* i cine. *margula* »Bilderrahmen«.

Lit.: ARj 7, 59. *REW** 5352.

mrgođa m »namrgođen = ljut čovjek«. Pridjev na *-ьn > -an mrgodan* — na *-ast mrgodast* (Vuk) »mrk«. Denominal na *-iti: mrgoditi se* (Orahovica, *mr-) (na-)* (Vuk, Ljubiša). Bez sloga *-go-* (upór. *razgovjetan) mŕditi se, -гm* (Gundulić, Ston, Dubrovnik, Prčanj) *(na- se)* istog značenja. Stulić ima deminutiv *namrdukati se.* Sufiks (?) *-oda* varira sa *-uda* prema toponimu *Mrgodići = Mrgudići* (Bosna) i prezimenu *Mrgūd* (Vuk, Crna Gora); *mrguda* je ime ovce i psovka ženi. Maretić stavlja ovamo iz antroponimije *Mrda, Mrđen, Mrdenović* '(upor. *mrd-* u *namrditi se), Mrkša, Mrkšić.* Veza s pridjevom *mrk* je očigledna. Na to upućuje i *mrkodin* »mrk konj«. Ako je tako, onda je *-oda* sufiks za apstrakta kao u *sloboda.* Upor. prijelaz apstraktum > radna imenica u *camerata, compagno,* tal. *podestà* < *patęstas.* Varijanta *k* > *g* mogla je nastati krivim rastavljanjem u izvedenici *Mrk-ša* > **Mrgša.* Ne nalazi se u drugim slavinama. Kao ekspresivna riječ hrv.-srp. je kreacija. Matzenauerovo upoređenje s češ. *mrholiti* »sipiti«, lot. *merga, marga* »sitna kiša« daleko je i teško ga je obrazložiti.

lit..· ARj 7, 59. 53. 461. *Holub-Kopečný* 232. Matzenauer, *LF* 10, 337. *Boisacq*[3] 133.

mrič m (Mikalja, ikavski) »tamarič, tamarix, myrica gallica« = *mriječ* m (jekavski, Stulić) »dub, myrica«, od stgr. i ngr. μυρίκη > lat. *myrica* '»tamarix gallica«. Nalazi se u pučkom liku u južnoj Italiji u grčkim narječjima, u napuljskom i sicilijanskom u *likuvrika, bruka, abbrúka, avrúka.* Konsonant *č* mjesto *k* objašnjava se našim sufiksom *j.* Ako je tako, *mrič* je kao i *smrč,* naš poimeničen pridjev m. r. ili je romanski na *-eus* kao *fageus* > tal. *faggio* za kilát, *fagus.* U arb. μυρίκη > *myri(n)gë* (sa umetnutim *n* pred *g)* pored *mret, marënkuqe* »tamarix«. Gr. μυρίκη je zacijelo mediteranskog podrijetla, identično sa lib. *tamarix,* u kojem je *ta-,* berberski član (upor. *Tabarca* pored *Barca).*

Lit.: ARj 7, 57a 59. *Rohlfs* 1430. Šamšalović, *NVj* 29, 476. *GM* 295. *Godin* 343.

mrìjest m, f (Vuk) »ikra, avgutar, Rogen«, postverbal od *mrijèstiti se* (Vuk, Hercegovina) = *mrijèstiti se (št* za *st* kao u *pustiti,* v.) *(o-)* = *mistriti se* (ŽK, metateza suglasnika *r)* »pariti se, coire«, baltoslav., sveslav. i praslav. (*«ers-) termin iz ribarstva, peradarstva (živinogojstva). Na *-ilo mrèstilo* (Perković, Slavonija) »mjesto gdje se ribe mrijeste«. Na *-nica* (kao poimeničenje na *-ica* nepotvrđenog pridjeva) *mrijesnica* (Bosna) »riba«. Konsonant *m* je nastao iz *n,* kako pokazuje ukr. *nérestb* »Laich« < **nrěstb.* Slog *mrije-* nastao je po zakonu likvidne metateze iz *nrě-,* kako se vidi i iz lit. *neīsti* pored *nerieti,* u prijevoju *narSas, narstąs* »Laich«. Kako grupa *nr-* na početku u hrv.-srp. nije moguća, uklanja se na dva načina, supstitucijom grupe *mr-,* koja postoji (upor. *mrak, mraz* i sličnu zamjenu u češ. *mravi, mravný),* ili umetanjem svarabhaktičkog samoglasa *e* (upor. *čerivo* ŽK za *crijevo)* ili *a* (upor. *narav* za stcslav. *mavi).* Ovo drugo dogodilo se u *nerast* m (Vuk, Istra) »1° neustrojen vepar, prasac« = *nerast* »1° neustrojen ovan (Lika)« pored *merast* m (Slavonija) i u slov. *meresec, merjasec* (od gen. **merest-ca* nov analogijski nominativ) pored *neresec, nereščak* < *-jak,* hrv.-kajk. *nerostec* (Belostenec, Jambrešić, sa *o* za *,a* kao u *rob* pored *rab)* = (ikavski) *nêrist* (ŽK, Lika K) = *neres,* gen. (analogijski) *neresa* (Istra, gubitak -í kao u *vlas,* gen. *vlasti)* = *nerislac* m (15. v., jedna potvrda, sa sufiksom *-ьc* > *-ac* i *-lac* od radnih imenica). Prvobitni apstraktum postao je radna imenica. V. primjere pod *mrgođa.* Potvrđen je i sa svarabhaktičkim *a* kao u *narav: narast* f (Vuk) < **mrestb,* sa > *a* kao u *orah* i u ostalim primjerima, odatle *narastiti, narasti* »omrijestiti«. Deprefiksacijom, tj. ispuštanjem sufiksa, jer se krivo shvatio kao takav: *rastiti, rasti* (16. i 17. v., Vuk), *narăUăt se, -raščą* pf. (Kosmet, subjekt *kokoške)* »pariti se«. Ovamo možda i rum. slavizam α *răsti* »jemanden barsch anfahren«, s apstraktumom na *-eh* > *-ealӑ rӑstealӑ.* Vokal *o* mjesto *a* (kao u kajkavskom) nalazi se i u Kosmetu *nâros,* gen. *nãrôsa* »sitna jaja u kokoši«. Glede analogijskog genitiva upor. gen. *neresa* u Istri. Ispuštanje krivo shvaćenog sufiksa nalazi se i u ikavskom *rîst* f »mrijest« (Dalmacija), s denominálom *ristiti se, rístí.* Riječ *mrijest* f je kulturna riječ. Rumunji stvoriše odatle svoj pridjev s pomoću lat. sufiksa *-acius* > *-ef mistreț* (porc, scroafă) »1° prasac, svinja, 2° Wildschwein, Wildsau«. Glede metateze *r* upor. gore *mistriti se* (ŽK). Vaillantovo dovođenje *nerasta* u vezu s *kworzb* u sjevernim slavinama nije moguće. Semantička dubleta *mrijest* »ikra« i *nerast* »neuškopljen prasac« nastala je kao u *srčan* prema *srdačan* na osnovu fonetske varijacije. Vokal *a* mjesto mogao bi se tumačiti i kao prijevoj **nors-,* koji je potvrđen u rus. *noros(t)* »Laich, Froschlaich«. Za *njeriti se* impf, (subjekt *riba,* sjeverna Dalmacija, Sinj) »mrijèstiti se« dalje veze nijesu poznate. Ako je od praslav. **ners-* > *mrijesti se* (v.), zamagljeno je izvođenje. Vezanje s ie. korijenom **ner-, *aner-, *sner-* > arb. *neri* »muž« je nevjerojatno. Ovamo i *resti se, rese* impf. (Slavonija, o ribi) »mrijèstiti se«, usp. i češ. te slvč. *rašiti se* (subjekt *ptice).*

Lit.: ARj 6, 604. 7, 55. 59. 60. 8, 46. 61. 280. 933. 554-555. 13, 298. 889. *MikloUč* 213. *Bruckner* 347. 355. *Trautmann* 197. *Tiktin* 997. Berneker, *IF* 7, 284. Meillet, *RES* 5, 11-12. Vaillant, *RES* 13. 115. 15, 236. 22, 22. Matzenauer, *LF* 11/ 184-185. 16, 170. Zubatý, *ASPh* 16, 401-404. *Holub-Kopečný* 310.

mrijèti, *mrêm* impf. (Vuk) *(isu-, na-, odu-, po-, pre-, raza- se, sa-, u-)* = (ekavski) *mreti* = (ikavski) *mŕíti* (ŽK), *vamrit* (Ranjinin *Kanconijer)* = stcslav. *тьгеіі, тьго* (s istim sufiksom kao u inf. *živjeti),* ie., baltoslav., sveslav. i praslav. **mer-ti,* »mori, sterben« ; iterativ prijevojem duljenja *ъ-i -mirati,* samo s prefiksima *izu-, odu-, po-, pou-, pre-, u-,* deminutiv na *-ucati mirucati, mirūcām* (Vuk) »pomalo umirati«; kauzativum u prijevoju *o moriti, -im* impf, *(do-, po-, sa-, na- se, u-, za-)* »1° ubijati, 2° sustajati, ermüden«; iterativ od kauzativuma u prijevoju duljenja *o - ō* > *a -morati, -om,* samo s prefiksima *do-, od- se, u-, za-,* »ermüden«. Izvedenice se prave od devet

osnova: *mer-, mṛ-, mṛtv-, mor-, mar-,* pet baštinjenih iz praslavenskoga i četiri *mrt-, -mri-, mṛcv-, mrš-* (?) stvorenih u hrv.-srp.

(I) Osnova *mer-* > stcslav. *mre-* nalazi se *M* infinitivu na *-éti* i prezentu *мы-* > *mr-* u hipokoristiku *nemre* (Lika), *nemra, nemrica* (Doboselo, Lika), pl. *nemri* »starci koji neće da •umru«, *mrěčka* (Srbija, južnomoravsko narječje) »smrt«.

(II) Osnova *mr- :* u participu preterita aktiva *umro, umrla* = čakavski *ümra, umarla = umrala* ŽK, part. pret. aktiva kao pridjev *nêumro, neumrli, neumrla,* s apstraktumom na *-ost,* inf. mm'(Stulić); usveslav. i praslav. apstraktumu deklinacije *i* obrazovanom s pomoću -ĺo *smrt,* gen. *-i* »mors« pored *samrt,* gen. -i (15. v., Pavić) »Todesstunde« = (čakavski) *semart,* gen. *-i* (Vrbnik, 1639) = *semrt* (Transit). U slavinama dolazi, za razliku od drugih ie. jezika, samo s prefiksom *въ-.* Dodatak toga prefiksa je praslavenska inovacija. Prema Meilletu je od stcslav. pf. *stmreti* »umrijeti«. Odatle *smrt* kao novi postverbal koji je istisnuo baltoslav. **mrt,* gen. *-i.* Vjerojatnije je Machekovo mišljenje da je to ie. prilog *su-* > praslav. *sí-* »dobro, veoma« (v.), koji odgovara po želji da smrt bude lijepa, dobra. Upor. *svojom smrću umrijeti.* Odatle pridjev na *-ьn* > *-an smrtan = samrtan, -tni (čas, svijeće, grijeh), besmrtan,* poimeničen na *-jak smrtnjak,* na *-ik smrtnik — samrtnih,* na *-ština* < *-sk* + *-ina samrština* (Vuk) »1° mrtvačina, novac za opijelo, 2° ukopnina«, složen pridjev *smrtonosan* < stcslav. *sbmntonosbnb,* prevedenica od gr. θαναaοφόρος. le. je pridjev na *-uo* (upor. isti sufiks u *živ,* v.) *mrtav,* f *mrtva* pored *mrtav,* bez paralela u baltičkoj grupi. Ima golemu leksikologijsku porodicu. Sufiks *-uo* odbacuje se: *mrt* (Marulić, Zoranić). Poimeničuje se na *-ъc* > *-ac mrtvac,* gen. *mrtvaca* pored *mrča,* odatle analogijski nominativi *mȑtac* i *mrtavac,* gen. *-ovca* (Slavonija, Posavina), s pridjevom *mrtavan* »smrtan«, pridjev na *-ski mrtvački* pored *mrtački,* poimeničen na *-ina mȑtavština* »odor mortuorum« = *mrtavština* »daća, karmina«, na *-ьnica mrtvačnica,* na *-aja mrtvaja* — na *-an* = na *-ik mrtvan — mrtvih* »1° mrtav čovjek, 2° staro riječno korito«, na *-ajica mrtvajica* (Srbija, Čačak) »horizontalna gredica u vodenici«, na *-ača mrtvaca* »biljka«, na *-ačina mrtvačina* (Vuk) »plaća za mrtvaca«, na *-ara mrtvara* (Požega) »muha«, na *-orina mrtvarina,* na *-ák mrtvak* (južnomoravsko narječje) »mrtvac«, apstrakti na *-ež mrtvez* = na *-ilo mrtvilo,* na *-ost mrtvost;* na *-enjak mrtvenjak* »kukac«, na *-ica mȑtvica* »1° mrtva ženska, 2° druga razna značenja«, na *-iče,* gen. *-eta mrtvice* (Vuk, Crna Gora) »rdavo živinče«, pridjev na *-jav mrtvičav* (južna Srbija) »okrenut prema sjeveru«, kol. na *-jad mrtvičad,* gen. *-i,* augmentativ na *-ina mrtvičina* (Vuk) »tromo žensko«, na *-ulja mrtvulja* (Lika) »mȑtvica«, s pridjevom *mrtvuljav,* poimeničen na *-ьc* > *-ac* i *-ica mrtvùljavac* prema *mrtvuljavica,* na *-uša mrtvuša* (Vuk, Crna Gora) »mrcina«. Prilozi *mrtvo* (Piva—Drobnjak) »labavo«, *na mrtvíce, mrtvòglavicē, mrtvouskē = mrtòuzicê* (Bosna) = *mrtvouzačkī = mrtouzlicē* (Vuk) »svezati mrtvim čvorom«. Složenice: *mrtvōka* (Pavlinović) »ženska mrtva pogleda«, s pridjevom *mrtvōkast, mrtvorodenče, mrtvozor, mrtvòglavac* »leptir«. Sintagma: *mrtvo puhalo* (Vuk, Lika) prema *mrtva puhalica.* Denominali na *-iti mrtviti* (м-), na *-ariti mrcvariti* (Dalmacija) »biti trom«.

(III) Korijen *mor-* dolazi najprije u praslav. postverbalu (nalazi se i u češ., polj. te rus.) *mór* m (Vuk) »smrt, umiranje, kuga«, *odmor,* raširen na *^ъk odmor ak,* gen. *-rkaı pomor, primor* (Srijem) »1° umor kod rada, 2° sitna živinica od koje pada guba na uši«, *umor, namor* (Vrbnik, Krk, Bakar) »nahlada« = *nàmorina* (Otočac) »influenca«. Glede *mora* v. tu riječ. Pridjev *moran* (Kavanjin), općenit je samo s prefiksom *umoran* (Vuk) *(ne-, od-)* »šuštao, trudan«, na *-iv neumoriv,* na *-Ijiv neumorljiv,* s apstraktima na *-ost,* poimeničen *umórnica* (Vuk) »čaša rakije koju umoran čovjek popije«; *izmoran, zamoran.*

(IV) Od *mar-* u najnovijoj izvedenici na *-alište odmaralište, od odmarati se; zamarati se.*

(V) Od *mrt-* apstraktumi na *-je umrie, izumrće* (Pavlinović) = *izumriće* (isti).

(VI) Od korijena *mri-* pridjev *mrli* (Kavanjin), na *-Ijiv mrljiv* »spor«, poimeničen je na *-ьc mrlac,* gen. *-Ica* (Barilović) »kukac gryllotalpa vulgáris«, na *-edina* (prema *govedina) mrlèdina* (Vuk, Lika, Dobroselo) = na *-ina mrlina = mrljina* »les«, odatle na *-as mrljaš,* na *-etina mrletina = mrljetina* — na *-utina mrlutina* (Vuk) »slabo i bolešljivo čeljade«, na *-ići mrlici,* gen. *-ič* f pl. (Istra) »služba za mrtvim«, na *-ić mrlić* (Prigorje) »mrtvac«, na *-inče mrlinče = mrljunče* »lipsanica«, kol. na *-od mrlinčad,* gen. *-i* (Lika), *-javiti mrljaviti, -im* »rdavo klati«. Denominali *mrljúnuti, -ēm* »lipsati«, *mrljuhăt* »tužiti se na bolest«.

(VII) Korijen *mrcv-* nastao je unakrštavanjem od *mre-* (gen. od *mrtvac)* i *mrtv-.* Odatle na *-orina mrcvarina* »pokolj« i denominal *mrcvariti (iz- se).*

(VIII) Što se tiče korijena *mrš-,* nije sigurno da ide ovamo, jer *mrsa* f i *mršav* (također bug.), *izmršati* i *izmršaviti* stoji u vezi sa *mrha* (v.) > *marha* > *marva* (v.). Značenjem stoji u vezi sa *mrcina.* Rumunji posudiše *mîrşav, a omorî* »ubiti« < *umoriti,* s postverbalom *omor* (strum, još *umor)* i s rum. sufiksom lat. podrijetla *omoriciune* »ubistvo«. Madžari posudiše pridjev *mrtav,* u ž. r. *mrtva* (se. *voda)* > *morotva* »Sumpf, bara«, koji Miklošič upoređuje sa Hiadž. *holtviz.* U baltičkoj grupi pored lit. *mirti* = lot. *mirt,* koji točno odgovaraju u osnovi stcslav. *mьreii,* postoji i kauzativum lit. *marinti* »moriti«, odatle lit. postverbal *maras* »kuga«, koji se poklapa sa *mor;* bez prefiksa sa- u lit. je *mirtis* = lot. *mirt* »smrt«. Ie. je korijen **mer-,* u sanskrtu *marate* (3. 1. sing.) »mre«, kauzativum *mãrayati* »moriti«, *mrtih* »smrt«, lat. *mori, mortuus, mors* itd.

Lit.: ARj 2, 629. 4, 251. 252. 303. 304. 6, 752. 927. 7, 8. 54. 49. 60. 70. 71. 83. 87. 92. 460. 461. 917. 8, 114. 12, 67. Vuković, *SDZb* 10, 390. 392. 398. *Elezović* 1, 420. 2, 126. 247. 389. Rešetar, *Rad* 255, 107. Jagić, *ASPh* 20, 595. *NJ,* n. s., 1, 259. 261. 7, 248. Krmpotić, *ZbNŽ 24,* 324. Medić, *ZbNŽ* 24, 29-31. (cf. *JF* 3, 255. 261). *Miklošič* 190. *SEW 2,* 50. *Holub-Kopečný* 233. 294. *Bruckner* 344. 346. 532. *Trautmann* 186-187. *WP 2,* 276. *Mladenov* 304. 595. 311. *Tiktin* 995. 1089. Štrekelj, *ASPh* 28, 505. Marstrander, *IF* 20, 349. Meillet, *BSLP* 21, 138. si. (cf. *IJb* 8, 209. *JF 5,* 330). Marr, *IzvORJAS* 6, t. 21, 325-333. (cf. *IJb* 13, 80). *KZ* 68, 57. Brugmann, *IF* 17, 485. Machek, *ZSPh* 7, 378-379. *Boisacq*[3] 134.

mrkati (se), *mrče* impf, (subjekti *ovce, koze, ribe,* Ljubiša) = *mrkati, -čem* (Vodice, Istra, subjekt *ovca), omrkati se* (Smokvica, Korčula) »upaljivati se, pariti se«. Postverbal *mrk* m (Vuk) = *mrk* (Vodice) »Brunst der Schafe«. Pridjev se raširuje na *-ast mȑkast* (Krk) »upaljen«. Glagol je južnoslavenski; nalazi se još u stcslav. *mrbkati* »1° meckern, 2° brünstig sein«, slov. i bug., gdje mjesto *k* stoji i / *mrălet se,* odatle rum. *a marli;* kod Arbanasa *merkosh.* Kako pokazuje značenje 1° stcslav. glagola, radi se zacijelo o prvobitnoj onomatopeji, koja je postala pastirski termin za koitus ovaca i koza, prenesen odatle i na ribe. Machek uporeduje sa sanskr. *mrsati* (3. 1. sing.) »berühren«.

Lit.: ARj 7, 61. 64. Ribarić, *SDZb* 9, 168. *Mladenov* 311. Matzenauer, *LF* 10, 339-340. Jokl, *IJb* 14, 106. Machek, *Slávia* 16, 188.

mrkinta f (Kašić) = *Markinta bila* (toponim kod Lastova, ikavski i čakavski) = *mrkijenta* (Dubrovnik, Vetranie, Bella, Voltiđi, Stulić), pridjevi *mrkijentast, mrkijentav* »gre-, benit«, deminutiv *mrkijentica* = *mrkenta* (Lastovo) = (na *-ija) mrkëntija* (Paštrovići, razlikuje se od *seke,* koja je u mora, dok je *mrkentija* uz obalu na kopnu) = *mrkenta* (Kavanjin, Spie, Bar, Budva, Grbalj, Krtole, Kućište, naziv za *Golo brdo* blizu Raca i Špica) »1° hrid u moru, greben, stijene pokraj mora, velike strme litice, 2° seka (Grbalj), 3° pojedini veliki kamen kojim se može zidati, da se utvrdi obala od vala, ali se ne upotrebljava za zidanje kuća«. Izvedenica na *-enta,* sufiks za pojačanje (augmentativ) u istro-rom.: *vitenta meja, vitenta dele vite meje,* u lad. *mighienta, nuva nuventa* (Rovinj), *kalda kaldenta.* Upor. u južno-tal. *flori múrgendo, murgantu* itd. »distelartige Pflanze«. Osnovna je riječ *murex,* gen. *-ciš,* tal. *murgia* (Kalabrija) »roccia«, koja se nalazi u *morica* f (Zore) »1° provrćen stanąć kamen na morskoj obali, u koji se može privezati mreža, 2° (Mljet:) da vrša potone, veziva se za nju morica, produžen kamen«. Glede prijelaza u deklinacijų *-a,* upor. *krka* < *conice.* Ovamo ide kao izvedenica na lat. sufiks *-anus* ime otočića *Mrkan,* tal. *Mercana.*

Lit.: ARj 7, 65. Zore, *Arkiv 2,* 364. Macan, *ZbNŽ* 29, li. *Ive* 14. Skok, *ZRPh* 38, 849. Isti, *Slav.* 227. 249. *REW*[3] 5755. *Rohlfs* 2627. *Prati* 678. Alessio, *RIO* 5 (1953), 90-91.

mrknuti, *-e (o-, na- se,. s-, sa-, za-)* = *mȑkniti* (Vodice) = *smrtí se* pf. pored *šmrcati se (poza-, Gorski vijenac)* = *mrčati* (samo jedna potvrda; *c* mjesto *k* kao u *micati* pored *mikati, maknuti, maci)* »finster werden«, inhoativ od pridjeva *mrk,* baltoslav., sveslav. i praslav., »crn, finster«; *súmrk* (Piva-Drobnjak) »pomalo mrk«. Pridjev je veoma raširen zbog velike upotrebe u terminologiji domaćih životinja. Poimeničen *mrk* m (Novi) »morska životinja mrkač, moschites moschata« = *mrk* m (Vodice) »pomrčina sunca«. Pridjev se raširuje na *-olast* (upor. *vragolast, -Ijast* prema *đavolast) mȑkolast* (Vuk), na *-ьn mȑčan* (Vuk), na *-bkav mrčkav* (Timok-Lužnik, Srbija) »bolestan, nečist«, na *-ъi mȑkao, -klá* (16. v.), s apstraktumom *mrklost; -ušast, -usát, -ušatan, -ušastan, -šav: mrkušast* itd. Hipokoristici *mrko* m »jarac, magarac, vő« prema *mrka* f »ime domaćih životinja«. Poimeničuje se raznim sufiksima: na *-ač mrkač* »1° jarac, 2° riba (Ston, Bag, Vrbnik)«, sa deminutivom *mrkačić* (Split)

»riba«. Na *-alj mrkalj* »1° jarac, 2° ovan, 3° prezime«, *mrkaljuša* (BiH) »kruška«, na *-an mrkãn,* na -as *mrkas* »ime psa«, na *-ava mrkava* »krava«, na *-aša mrkaša* »koza ili ovca«, na *-es mȑkeš* (Istra) »ovan«, na *-ešić mȑkešić* »ovan, vo mrkih pjega«, na *-ica mrkica* »1° kobila, 2° biljka žućenica«, na *-ilo mrkih,* na *-inja mrkinja* »mrka ovca«. Na madž. *-ov* < *-ó mrkõv* »pas, konj«, *-ova mrkava* »krava«, *mrkovica,* augmentativ *mrkovina* »mazga«. Na *-ulj mrkulj* »ptica«, *mrkuljin* (Vuk), na *-ulja mȑkulja* (Vuk) »mrka krava«, *mrkuljica* »1° ptica, 2° riba«. Na *-uša mrkuša* »kobila« = *mrküša* (Vodice) »ovca«. Augmentativ *mîkobara* (Lika) »koza«, a pridjevom *mrkobaran, mrkodin* »konj*. Na *-onja mrkonja* »1° mrk vo, 2° prezime«. Pridjev *mrkao* poimeničuje se na *-ica mrklica* (Vuk, Boka), na *-ina mrklina* (Vetranie) = na *-ilo mrklih* »mrak, pomrčina«. Upor. psovku *mrklo ti bog daj* (Vodice). Složenica *mȑkogleda.* Čest je i u izvedenicama sa *č* mjesto *k:* na *-e', mrče* »mrk konj«, na *-java mrčava* »dim, čađa«, na *-ica mrčica* »magarac«, na *-ina mrcina* f »prosto mrko sukno, crne ženske haljine«. Na *-ilo mrčilo* »mrka boja«. Hipokoristik *mrčo* »mrk konj«. Denominai na *-iti mrčiti* (Crna Gora) »(metafora) ubiti« *(iz-, na- se),* na *-éti mrčati, -čim.* Ovamo ide *pomrčina (sunca, mjeseca) = pomrklina* (Bosna). Prema *brčkati* onomatopeizira se *mrčkati* (Orahovica). Na *-jāj irifčāj* m (Hercegovina) »mrk pas«. Sa romanskim sufiksom *mrkadina* »mrko, prosto sukno«. Premda mu je leksikologijska porodica golema, ne može se označiti kao općenit hrv.-srp. pridjev. Karakterističan je za štokavske govore. Tu je zastupljen i u antroponimiji *Mrkoje, Mrkojević, Mrkša, Mrkšić.* Na zapadu ga zamjenjuje *taman,* koji je raširen na čitavom teritoriju. Općenit je sveslav. i praslav. prijevoj **morkb* > *mrâk* m = *mraka* f gdje je slog *mra-* nastao po zakonu likvidne metateze, upór. polj. *mrok,* rus. *mórok.* Taj prijevojni štěpen izražava perfektum »kad je zamračeno > ono što je zamračeno«. Po semantičnom zakonu rezultata (sinegdoha) odatle značenje »1° tama, Finsternis, 2° biljka«. Može biti i pridjev (Mrnavić, Martié) »mrk«. Upor. toponim *Mrakodö* pored *Mrkodõ.* Pridjev na *-ьn mračan* (14. v.) (s-), poimeničen na *-jak mračnjak* »1° rđav čovjek, 2° mora, 3° biljka, 4° mračna sobica, 5° *(mrašnjak,* ŽK, eufemizam) đavao«, na *-ica mračnica,* na -ost *mračnost.* Na *-iv, -ljiv mračiv, mračljiv.* Na *-ıa mrača* f »mrak« = na *-ilo mračilo.* Na *-jaj mračaj* (Slunj) »1° ptica caprimulgus punctatus, 2° konj« = *mráčaj* (Dobroselo) »crni oblaci na nebu«. Na *-janin mraćanin* (Vinkovci) »čovjek koji straži noću u općini«. Na *-aia mrakača* = na *-an mrakan* (Vinkovci) »nekakav bauk iz mraka«. Složenica *sumrak, sumračje* »crepusculum«. Denominai na *-ati mrakati* (Kavanjin) »1° noćiti«, *mrakati, -čem* (Dalmacija) »2° psovati«, na *-iti smračiti, smračim (se), -ivati se, sumračiti se* prema *sumračavati se.* Značajna je varijacija značenja izražena akcentom *smračiti* (objekt /02·«, Dalmacija) »prut od mace zadupsti u rupu da druga maca izrasle«. Upor. *zàmrknuti* (Vuk), *zamȑknut, -em* pored *smrkmjat se* (Kosmet) »ući u noć«, iz čega se vidi semantička veza između *mrk* i *mrak.* Interesantno je raširenje sa *-kotunakotumračiti se* pf. (Poljica) »naoblačiti se«, s pridjevom *napotumračen* (Poljica) »namrgođen, namršten«. To je jedna vrsta onomatopeiziranja kao i *mrgoditi se* (v.). Rijedak prefiks (v.) je zamijenjen u pridjevu čestim *po-* (v.); *tu* bit će isto što *to* u *najtomanje* (ŽK). Baltičke usporednice pokazuju različita značenja. Odnose se na rad očiju. U prijevoju *e:* lit. *merkti* »1° mit den Augenlidern blinzeln, 2° die Augenlider schliessen«; s prijevojem *o* (kao u *mrak) : man ãkys apmarka* »mir wurde dunkel vor den Augen«. Lotiški ima s prijevojem *i* (kao *mrk, mrkao) mirklis* »Blick des Auges«. Za semantički razvitak praslav. pridjeva od važnosti su baltičke usporednice. Iz njih se vidi da je značenje »tama« izašlo iz zatvaranja vjeđa. Za taj semantički razvitak ima potvrda i u našim narječjima: *on mrka* (Cres) veli se kad čovjek drijema i glavom trese. Upor. češ. *mrkati* »cligner les yeux« i lit. *mirksaü* »mit halboffenen Augen da sitzen«. Upor. *namršten, mrštiti se* (v.), *pomrkivati na koga* impf, prema *pomrknuti* (također češ., slov.) »nutu interdicere«. Ie. korijen **mer-* »flimmern, funkeln« bio je raširen formantom *q: *merq-.*

Lit.: ARj 4, 52. 251. 7, 35. 37. 66. 63. 61. 69. 47. 65. 49. 67. 403. 461. 511. Tentor, *JF* 5, 213. Vuković, *SDZb* 10, 404. *Elezović* I, 193. 2, 247. Ribarić, *SDZb 9,* 168. *ASPh* II, 448. *Miklósié* 191. *SEW* 2, 78. *Holub--Kopečný* 232. *Bruckner* 333. 346. *KZ* 45, 105. *WP* 2, 274. *Mladenov* 306. 311. *SpBA* 73 (cf. *IJb* 8, 198). Ivšić, *HR* 1934., 194. Machek, *ZSPh* 18, 24-25. Matzenauer, *LF* 10, 337-340. Vaillant, *RES* 9, 9. sl. Zupitza, *KZ* 36, 235. Walde, *KZ* 34, 478. Scheftelowitz, *IF* 33, 38. 56. 167. 174. 267. Osthoff, *IF* 8, 12. bilj. Kern, *IF* 4, 110-111. Sütterlin, *IF* 25, 70. *Boisacq** 645-646.

mrkva f (18. v., Vuk, Dalmacija, Jačke, danas općenita riječ) »daucus carota, korénje (ŽK)«. Deminutivi na *-ьc* > *-ac mrkvac,*

gen. *-aca* (Istra) = na *-ica mr̃kvica* (Krk). Augmentativ na *-ina mrkvina* (Vrbnik). Sveslav. i praslav. (prema Miklošiču) posuđenica iz stvnjem. *mor(a)ha,* nvnjem. *Mohre.* Tome se protive Mladenov i Kiparsky. Za prvoga nema dovoljno razloga za to. Drugi uzimlje prasrodstvo s germanskom riječi. Kako pokazuje *mrha* > *marha, marva* stvnjem. *h* ne prelazi u *-k,* nego ostaje, što potvrđuje i polj. *marchew.* Riječ *mrkva* je išla prvobitno po deklinaciji *u* kao *crkva, murva,* stcslav. **mrzky* > **mrbkbve.* Upor. i *cikla* pored *cikva.* Rumunji posudiše *morcov,* Madžari *morcony* = *murok.* Ie. je korijen **mrk-* »essbare Wurzel, Mohrrübe«. Upor. kod Hesycha βράκανα. Prema Macheku pripada pred-ie. supstratu. V. *smrčak.* Ovamo i *mrkvjela* f (Vuk, Dubrovnik, Mikalja, Bella, Stulić) »mrkva«. Augmentativ na *-ina mrkvjelina* (Stulić) »pastinaca silvestris«. Pridjev određeni na *-ьn mrkvjelni* (Stulić). Oblik *mrkvola* nema *ARj,* citira ga kao srp. Miklošič. Dalmato-romanski ostatak iz oblasti hortikulture, kako pokazuje *k* pred *e,* od lat. deminutiva *moricula* od *mõrum,* koji se nalazi u stvnjem. *morhila,* nvnjem. *Morchel* »1° pečurka, 2° mrkva«. Dubrovački romanizam predstavlja vlat. deminutivni sufiks *-icella* mjesto kllat. *-inda* i unakrštenje sa domaćom riječi *mrkva.*

Lit.: ARj 7, 69. *Miklošič* 192. *Bruckner* 322. *Mladenov* 304. *Kiparsky* 75. *WP 2,* 313. *Boisacq*[3] 131. Machek, *LP 2,* 158. *Weigand-Hirt* 2, 206. Zupitza, *GG* 135. Löwe, *KZ* 39, 326. *Vasmer 2,* 158-9. *REW'* 5681a. *DEI* 2363. 2428. Štrekelj, *DAW* 50, 38.

mrlj m = *mrlja í* (slov., običniji je akcenat *mrlja* u Hrvatskoj) »maca, pjega«. Denominal na *-ati mrljati, mrljam* impf. (Vuk) *(iz-, o)* — *mrljãt* (Kosmet). Pridjev na *-av mrljav* (Lika, Kosmet) »1° neopran, nečist, 2° koji ima mrlje«. Pojavljuje se još u tri varijante, koje upućuju na onomatopejsko (ekspresivno) postanje: *prljati, prljam (u-)* (Vuk) »gnusiti«, s pridjevom *prljav* (Vuk) = *brljati* (v.) = *burljati* (v.). Ne nalazi se u drugim slavinama. Štrekelju je posuđenica iz bav. *Meri* n »Schmutz, Fettfleck«. Varijante i geogťafska area govore protivno.

Lit.: ARj l, 70. *BI 2,* 241. *Elezović* 1, 225. 419. *Miklošič* 192. Štrekelj, *DAW* 50, 38.

mrmljati, *-am* impf. = (sa / mjesto *lj) mrmlati* — (sa *n* mjesto /) *mrmnăti, -am* (ŽK) »murmeln«. Prvobitna onomatopejska reduplikacija vidi se u *mrmorati* = *mrmoriti* = *mrmrati,* odatle postverbal *mrmor* (Marulić) = *mromoriti* = iterativ *namrmravati (ob-),* s apstraktumom *namrmranje* (Jambrešić) Promjena *lj* = *l* mjesto *r* nastala je prema disimilaciji *r - r* > *r - l.* Drugi član reduplikacije reformira se raznim elementima koji sadrže druge onomatopejske suglasnike: na *-ošiti* (upór. *tetošiti) mfmašiti, -lm (iz-)* = *mrmošati, -am* »klevetati«, s radnim imenicama na *-telj mrmošitelj* m prema f *mrmošiteljica, mrmošavac* = *mrmošalac;* na *-otati* (prema drugim onomatopejama na *-ot) mrmotati.* Radna imenica na *-elj* (upor. *smrdelj) mŕmelj* m (Istra) »čeljade koje mrmlja«. Završno *-ljati* zamjenjuje se sa *-njati* u *mrmnjati,* s pridjevom na *-av mrmnjav,* sa *-njiti mrmnjiti; mnj* steže se u *nj: mrnjati,* odatle *mrnatelj* = *mrnjatelj* »murmurator«. Ta se varijanta deminuira: na *-kati mrnjkati, -ām,* odatle na *-ah mrnjkalo* m prema *mrnjkalica* (Lika); *mrnjdžati* (Slavonija, Srbija, Vuk). Drugi se elemenat reduplikacije zamjenjuje novom kreacijom *-njoriti mrnjoriti* (Marin Držíc). Onomatopeja postaje napokon termin za crve: *mfmak,* gen. *-mka* (Vuk, Banja Luka) »kukać u gnoju kao zlatna Mara« = (za amfibiju) *mrmac* — *mrmak* »Kaulquappe« (Otokf prijenos je omogućen time što viče *kr;* zbog toga ide ovamo i) *mrmoljak,* gen. *-ōljka* (Vuk, Srijem, Baranja, Banat) »triton vulgáris, Wassermolch« = rum. *mormoloc* »Kaulquappe«. Ni prvi dio reduplikacije nije pošteđen, kako pokazuje disimilatorni gubitak početnog *n* u *ŕmnjati, f mnj em* (1486) »mrmnjati«, s pridjevom *ŕmljiv* (1486). Samoglasno *r* zamjenjuje se tamnim *u mumnjati* — *mumljati* (upor. češ. *mumlati)* = *mumnjati* (Prčanj) = *mumonjiti* (Vuk) »murren« = *mumoljiti* »jesti«, imenica *mumonja.* Ta onomatopeja nalazi se u raznim jezicima. Klasični su tipovi lat. *murmurare,* gr. μορμύρω, stvnjem. *murmuôn,* nvnjem. *murmeln,* lit. *murm(l)enti, murmėti,* sanskr. *marmara-* itd. Miklošič ih zove *onomatopäische Wörter ohne Geschichte.* U stvari oni se u jeziku uvijek nanovo stvaraju na jednak način. Njihova je faktura nestalna. Podvržena je varijacijama u mjestu i vremenu, prema tome kako jezična svijest apercipira prirodne zvukove i koliko ih može prilagoditi ustaljenim fonemima. U njima su fonemi simboli raznih prirodnih zvukovnih nijansa. Vidi se i prilagođivanje drugim tipovima. I oni slijede zakon semaziologijskog razvitka. Postaju napokon termini za predmete. V. *brbljati.*

Lit.: ARj 4, 252. 7, 71. 74. 76. 78. 151. 461. 8, 410. Hirtz, *Amph.* 90. *Miklošič* 192. 207. *Holub-Kopečný* 235. *Boisacq*[3] 640. 644. *Mladenov* 311. *Bruckner* 68J. Matzenauer,

LF 10, 341-342. 349. *Tiktin* 1009. *WP 2,* 307. *Trautmann* 190.

mrmor m (Vodice, Istra) »razum«. Od furl, *malmuerio = mermoire — memorie (in buina malmuerio* 1419. »pri dobroj svijesti«) < lat. *memoria* »pamćenje«, apstraktum na *-ia* od pridjeva *memor,* gen. *-oris;* apstraktum se u našem školskom jeziku upotrebljava kao učen latinizam, ovdje sa anticipacijom suglasnika *r;* u Istri *memurija* f »uspomena«. Odatle poimeničen pridjev na *-alis memorijal,* gen. *-ala* m (Reljković) »izvještaj višoj vlasti« < lat. *memorialis.* Denominai na *-are* lat. *memorare* > sttal. *memorare: adombrati se, -am* pf. (Kućište) = (afereza *a-* u sandhi) *dòmbrat se, -am* (Dubrovnik, Cavtat) »prisjetiti se« < tal. *(Rammemorare,* s disimilacijom *m-m* > *d - m,* upór. disimilacije španj. *lembrar* i *remora* (Fribourg).

Lit.: ARj 6, 600. Ribarić, *SDZb 9,* 168. *REW*[3] 5489. 5490. *Pirana*[n] 556.

mřujak, gen. *mfnjka* m (Orahovica, Slavonija), termin kod saonica »onaj dio saonica sprijed, što je savinut gore«. Budući da je *mŕnjak,* gen. *-njka* (Srbija) »hrskavičavi dio nosa«, prva riječ je, čini se, metafora. Osnova se nalazi po svoj prilici i u pridjevu na *-av mrnjav* (Srbija) »slab loćkav (odnosi se na stablo; protivno *kruť)«.*

Lit.: ARj 7, 77. 78.

mrsika f (Dalmacija, Pavlinović) »ševar, trska«.

Lit.: ARj 7, 79.

mrsiti (se), *mrsim* impf. (Vuk) *(o-)* = *mrsit* (Kosmet) »1° jesti meso = prekinuti post (religiozni termin, suprotno *postiti)* 2° (s prefiksima *iz-, od-, po-, raž-, s-, za-)* remetiti, pometati, brisati, uništavati« prema iteratīvu na *-va—mrsívati, -mrsujêm = -šivati,* samo s prefiksima; prefiks *pro-* »3° mrmnjati (Lika)«. Od prvog značenja je postverbal *mrs* m (18. v., protivno *nemrs)* »1° mrsno jelo, 2° vrijeme kad se smije mrsiti«, proširen na *-ьk > -ák mfsak,* gen. *-ska* (Vuk) = *mfsak* pored *mřsak* (Kosmet) »dan u koji se smije mrsiti« = *òmrsak,* gen. *-ska,* deminutiv *mrsičak* »mrsni dan«. Pridjev na *-ьn mésan = mîsan* (Kosmet), određeno *mŕšní* pored *mřsni = omrsan.* U boškačkom (argotu) *Mrsan* je »Turčin« (Kosmet, Sirinić, opozicija *Posan* »Srbin«). Bug. *mrăsen.* Od takvog pridjeva je kolektiv na *-ina mrsenina* (Ston) »mrsno jelo«. Na *-ivo mrsivo* »mrs, mrsno jelo«. Na *-jaj Smršāj* »mrs«. Na *-ota mrsôta* (Kosmet) = *mrsnoća.* Imperativna složenica *mřsipétak* m prema f *mrsipêtka* »čeljade koje u petak mrsi«. Ne zna se ide li ovamo *mrsōvnlca = brsovnica* (Smokvica, Korčula) »gljive koje se jedu«. U značenju 1° riječ je južnoslavenska. Od sjevernih slavina ima ukr. *omersnuty sa* »varati se, praviti griješke«. Ovamo ide stcslav. *mrtsiti sę* »foedari«. Riječ je prema tome prvobitno značila »errare, griješiti, okaljati se > prekinuti post«. To značenje omogućuje vezu sa značenjem 2°. I od tog značenja postoji postverbal *mrs* m »nešto zamršeno«, na *-ẓk > -ák smrsak,* gen. *-ska* (Vuk) »uzao bez šeputa«, pf. *smřsnuti, -em* (Lika) »zamrsiti«. Odatle s prefiksom *-jaga* (upór. *mùtljaga, prtljaga) mršljaga* u izrazu *pogoditi sina* »sijeno« *u mrsljagu* »na oko« (Sinj, Dalmacija). Prvobitno se značenje vidi i u *namrsiti, im* »navaditi, namamiti«. Značenje 3° (»prekinuti razgovor > promrmljati«) može da ide također ovamo. Onomatopeizirano je unakrštavanjem sa *mrmljati.* Ie. veze nisu pouzdano utvrđene. Matzenauer uporeduje sa lit. *smarsas* »adeps«, *apmulst* »perturbare«, lit. *murkšlinti* »beschmutzen«, ags. *mearrian* »errare«. Uporeduje se i sa ie. **smeru-* »Schmeerz, Fett«.

Lit.: ARj 'I, 80. 8, 934. *Elezović* 1, 419. Trojanović, *JF* 5, 224. *MikloŠič* 192. *Mladenov* 307. *WP 2,* 691. Iljinski, *RSl* 6, 227-228. Matzenauer, *LF* 10, 342-343.

mrska f (Vuk, Crna Gora) »bora, nabor (na rubu i na licu)« = *smrska* (Priseka) = *mrske,* gen. *-akā* (Konavli) »vrsta bora u švenju košulja«. Augmentativ na *-ina mřština* (Vuk). Odatle denominal na *-iti mrštiti se, -im* impf, *(na-)* (Vuk, Vodice, objekt i subjekt *čelo,* stcslav. *szmršteno čelo).* Bug. *mraštja.* Na *-ati mrskati, -ām* »nabírati«, *smrskati = razmrskati* (također bug) »razbiti« = *namrckati se, -am* (Kosmet) = *namrskati* »nabrati«. Na *-ač smrskač* m (Jasenovac) »vrh kapice od opanka kud prolaze kajiši«, na *-aia mřskača* (Lika) »suknja s mrskama«, *smrskača* f (Piva-Drobnjak) »vrsta torbe; pripúta (Hercegovina)«. Na *-avica mrskavica* f = *mrždavica* »meka kost koja se zove mrštalica (Vuk)« = *rskavica.* Dalja veza s *mežgravci* ili *mrezgravci* (v.) (unakrštenje sa *mezgra,* v.), *moždrkavci, mrzgavci, mržgalica,. mrždavica = mržjavci* »nosna hrskavica (Smokvica, Korčula)« (sa *sk > zg, žd).* Ovamo ide *i eu smréskati, smrêskam* (Vuk, objekt *glavu, nos)* »razbiti«. Ista osnova dolazi i s prijevojem *vraška* f »crespa,

ruga, bora, grešpa, mrežotina, mrska, mrština, Runzel f« (upor. češ. *vráska)* = *fraška* (Mikalja, Vrančić, Belostenec) »ruga, bora, mrska«. Glede *w* > *fr* upor. *fiba* (ZK) < *vrba*. Postoji još u varijanti *braška* (Stulić) »ruga«, s pridjevima *brăskav, braskast, braskotina*. Ovamo možda (sa *sk* > *zg* kao u *maska* > *mazga)* bug. *mraždja (se)* i hrv.-srp. *brazgotina* (16. v.). Glede *vr* > *br* upor. *brijeme* (Dubrovnik) < *vrijeme*. Miklošič izvodi *vraška* < *mraska* (upor. češ. *mrahiti čelo)* < praslav. **morska*. Prema tome *mrska* predstavlja niži prijevojni štěpen (Tiefstufe). Prema tipu *rob* — *rabota, latiti se* = *latiti se* (ŽK), *Lom* < *Almus* postoji i varijanta sa *o* mjesto *a broskav* (Srbija) »nagrđen mrštinama, bradavicama i pjegama, kao mrasav (v.)«, odatle na *-ulja brdskulja* (Srbija) »broskavo čeljade«. Prema Mladenovu bio bi isti korijen kao u *mrk* — *mrak* (v.), tu sa *-k* kao u *znak, zrak,* ovdje sa *-sk*. Upor. ipak s varijantama *vraška* — *braška* — *broskav,* arb. *breshkë—breche* »kornjača«, deminutiv *breshkëzë* »Drüsengeschwulst«, rum. *broască* »žaba (i različite bolesti)« = ngr. μπράσκα. Kako u južnoslavenskom **mraska* nije potvrđeno, može biti da *mrska* i *vraška* > *braška, broskav* itd. ne idu zajedno, nego da su to ilirotrački leksički relikti. Uporeduje se s njem. *morsch,* srvnjem. *zermürsen* »zerdrücken« (Scheftelowitz), sa sanskr. *mūrchati,* lit. *marszka* »rete piscatorium« (Matzenauer). V. *mrdati.*

Lit.: ARj 1, 593. 69. 743. 680. 3, 69. 7, 80. 83. 104. 462. Ribarić, *SDZb* 9, 168. *Elezović* 1, 441. *Miklošič* 192. *Holub-Kopečný* 232. 233. 422. *Bruckner* 523. *Mladenov* 307. *WP 2,*274. Scheftelowitz, *KZ 56,*206. Machek, *KZ* 64, 263-264. Lang, *IF* 43, 328-329. Matzenauer, *LF* 10, 343-34.4.

mrsnuti, *-em* pf. (Sinj, Dalmacija) »brzo, naglo otići, uteći, pobjeći« prema impf, *mrsnivati, -ujem*. Upor. *mršnuti, -em* (Crna Gora, Riječka nahija) »otjerati, odagnati«. Prvi je zacijelo onomatopeja, drugi stoji u vezi sa uzvikom *mrs* (Crna Gora, Riječka nahija) = *marš* (Hrvatska) < fr. *marche,* imperativ ód *marcher*. Uzvik *marš* upotrebljava se samo za pseto. Kad se reče ljudima, uvredljiv je. Kao imenica nije uvredljiva riječ i znači »put, hod«. Odatle složenica *maršruta,* preko njem. *Marschroute,* njemačka složenica iz fr. elemenata *marcher* + *route*.

Lit.: ARj 7, 81. 83.

mrsolj m (Niš) = bug. *mrăsol* pored *mrăsul* »1° biljka polygonům orientale, 2° toponim«. Ne zna se da li je u vezi s *mrsolj* (Stulić) »bale, sline« = *mrsolj,* gen. *-ólja* (Kosmet) »sline iz nosa«, s izvedenicom na *-ivica mrsoljîvica* »žensko čeljade kome teku sline« i na *-će,* gen. *-eta mrsoljîvce* n. Măreție upućuje na *mosolj* (Leskovac, Srbija) »guste sline u nosu« i na turcizam *mosur* (v.).

Lit.: ARj 7, 18. 81. *Mladenov* 311. *Elezović* 1, 420.

Mȑsunja f, potok (hidronim) kod Slavonskog Broda u Hrvatskoj, pritok Save. U rimsko doba *Marsonia* (naselje, predrimski toponim). Jedini primjer gdje se toponim očuvao do danas kao hidronim, jer važi kao pravilo da se u imenima potoka, pa bili i pritoci velikih rijeka, čija su imena od reda predrimska, nisu očuvali predrimski nazivi. Upor. ipak *Narona* > *Norin, Norilj.*

Lit.: ARj 7, 81. Klaić, *VHAD 9,* 186. *Mayer* 1, 220. 2, 80-81. Isti, *VHAD,* n. s., 16, 5. ss. Isti, *Gioita* 24, 179. ss.

mȑštati, -í impf, na *-éti* (Vuk, subjekt *trbuh)* »krčati, kvrčati«. Zacijelo onomatopeja, koja sadrži prvi dio reduplikacije *mrmljati* (v.). Upor. stcslav. *mrъkati,* slov. *mrčati.*

Lit.: ARj 7, 83. Scheftelowitz, *KZ 56,* 203.

mȑta f (Split, šibenski otoci), prošireno našim sufiksom *-ovnica mrtovnica* (Zoranie, upor. slov. *mrtovje* »Myrtenwald«, neologizam?), složenica *crnomrta* »lentiscus«, pridjev *crnomrtan,* na tal. deminutivni sufiks *-ina* ili naš augmentativni *-ina mrtina* f (Šulek) »1° lentiscus, 2° toponim u pl.«, s našim *-ka mrtinka* (Šulek) = (prema deklinaciji *buky, bukvve) mrtva f* (Sinj, Vranjic) = *(r* > *ar,* čakavski) *marta* (Božava, Veli otok) »myrtus communis«. Dalmato-romanski leksički ostatak od gr.-lat. *myrta* < gr. μύρτος (v. *mirsina),* mediteranskog podrijetla. Isto takav ostatak je i pridjevska izvedenica na *-eus* (tip *fageus* > tal. *faggio) *myrtea,* koja nije potvrđena u zapadnoj Romaniji, nego samo kod nas na Jadranu *mrča* (Krtole, Bogdašić, Dubrovnik, Mljet), toponim *Pod mrče* (Bogdašić), pridjev *mrčev,* u toponomastici *Mrčev do,* poimeničen na *-ьc* > *-äc Mrčevac* (Škaljari), *mrčevo* n »1° mjesto gdje rastu mrče, 2° toponim«, određeni na *-ьn mrčni.* Deminutiv *mrčica* (Vetranie), augmentativ *mrcina* »divlja trava«, odatle na *-ьc* > *-ac mrčinac,* gen. *-nca* (Stulić), na *-üte mrčište* (Stulić), na *-ika mrčika* (Šulek). Odatle deminutiv na lat. *-ella mrčela* f (Vuk, Paštrovići) = *mrčela* (Budva). Taj lik može da predstavlja i vlat. **myrticella.* Odatle vlat.

**myrtica > marka* f (Lošinj, čakavci) »1° plod najprije crven, onda crn od mirte, 2° jelo siromaha«. Već je Budmani ispravno uputio na vezu s *mrča.* Sonantno r u *mrta, mrča* itd. nastalo je iz *ur* < gr. up, kako se vidi iz deminutiva na *-ella,* koji je l'atinizacija gr. -ιλος μυρτίλος, eolski μυρσίλος > vlat. *myrtela* > tal. *mortella* > *murtila* f- (Brač, Kavanjin, narodna pjesma) = *murtěla* f (Marulić, Zoranić, Rab, Poljica) »bosiljak« = *(ę* > dalmato--rom. *ie) murć'ela* (Prčanj), toponim *Mrčele* (Spič, šuma, oranica, bašta). Na *-ika murttika* (Stulić). Oblik *mirta* s pridjevom *mirtov* kod Belostenca je učena riječ. Dobiva još *s : smarca* (čakavski r̥ > *ar)* »pistacia lentiscus« = *šmrca;* poimeničen pridjev sr. r. *Smárče* n (glavica u Mosoru). Glede dodatka *s* upor. istro-rom. *źmirtule* »mirto«. Oblik *murtela* može biti dalmato-romanski ili talijanizam. Upor. još arb. *mërqinë* pored *marte.*

Lit.: ARj 1, 846. 6, 481. 7, 49. 52. 84. 88. 161. 162. *Pleteršnik* 1, 584. Rešetar, *Štok.* 254. *Ive* 154. Jagić, *ASPh l,* 431. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID 6.* Macan, *ZbNŽ* 29, 210. *REW** 5801. 5802. *GM* 275.

mrva f (Vuk, Kosmet), sveslav. i praslav., bez paralele u baltičkim jezicima, »mali komadić, mala količina nečega, droptina«. Brojni deminutivi: na *-ica mrvica, mrvičica,* s pridjevom na *-ыг mrvičan;* na *-ičak,* gen. *-ička mrvičak;* na *-ić mrvit — mravić* (Vrbnik; glede *r* > *ra* upor. *hlam)* »mali komad zemlje«; na *-oljak,* gen. *-ljka mrvoljak* = na *-eljak mrveljak* (Brusje, Hvar) »mlada uš«; na *-uljica mrvuljica* = na *-aljica mrvaljica* »mrva«; na *-ьc* > *-äc mrvac,* gen. *-vca* »molj, moljac«. Na *-ina mȑvina* (ŽK) »1° mrva, 2° toponim«. Na *-nica mrvnica* (Bukovica) »crv u žitu«. Isto tako su brojni prilozi: *mrva* (ák.) = *mrve* (gen.) »malo, malko« = *mrvo* (Vuk, *-o* analogijom prema *malo)* = na *-će mrvce* (Dubrovnik) = *mŕvčice* (Vuk) = *mrvička* pored *mrvičak, mrvke* (Dubrovnik), *mrču, mrčku* (Lika) »vrlo malo« = *mrčuk.* Pridjev na *-ljiv mrvljiv.* Denominai na *-ati mrvati, -am* impf, (sjeverna Dalmacija) »raditi mrvu po mrvu > polagano«, na *-iti* (faktitiv) *mrviti, -lm* impf. (Vuk) *(iz-, s-)* »drobiti«, iterativ na *-va- -mrvljívati, -mȑvljujem,* samo s prefiksima. Odatle na *-otina mrvljotina (iz-')* (Stulić). Sa gubitkom *v* u grupi *rvlj* > *rij: mrljit, -im (raž-, s-)* (Kosmet) »gnječiti« pored *mrljavit, -ăvim* »gnjaviti, gnječiti, jesti bez volje«. Madžari posudiše *morva, murra, murha.* U baltičkoj grupi postoji prijevoj *marva* »mišmáš« u drugom značenju. le. je korijen **mer-* »aufreiben«, proširen formantom *-uà.* Upoređuje se s gr. μαραίνω, *marasmus* (internacionalna riječ), srvnjem. *märwen* »impedire«, *morsch, mürbe.*

Lit.: ARj 4, 253. 7, 92. 94. *Elezović* 1, 418. 2, 163. 247. Hraste, *JF* 6, 212. *Miklošič* 193. *Holub-Kopečný* 233. *Bruckner* 334. *Mladenov* 306. Matzenauer, *LF* 10, 344. *Boisacg*[3] 610.

mrznuti, *-ēm (se) (iz-, s- se, sa-, o-, od-)* prema iteratīvu na *-va- smrzavati se, -mrzăvăm* »1° (konkretno) lediti se kad je studen, 2° (psihološko) ekelhaft, biti kivan na koga«, sve od ništičnog. prijevojnog štěpena *mrz-* prema prijevojnom štěpenu *mraz-,* koji dolazi također u oba značenja, ali najviše u konkretnom »Frost«, sveslav. i praslav. *(*mrtz-, *morz-).* Izvedenice su od *mrz-:* denominal na *-iti mrziti, -lm (po-, za-)* = stcslav. *тгъгеіі,* bezlično *mrzi me, pomrzeti,* odatle apstrakti na *-ota, -ost mrzota* = *mfzost* (13. i 14. v.), s pridjevima *mrzotan* = *mrzostan, mrzotljiv,* f *-iva* (Kosmet) »lijen«, *mrzotljîvko* m »lenjivac« prema f *mrzotljivica.* Na *-ilo mrzilo* m »onaj na koga mrze«. Na *-ina mrzina* »mržnja« = na *-av mrzav,* gen. -i = na *-ьЂа mrzba.* Na *-telj mrzitelj.* Imperativna složenica *mrzikuća.* Pridjevi: na *-ьn* > *-an mfzan* (Vuk) »1° onaj koji zaslužuje mržnju, 2° studen, hladan (Marulić)«, *mrzna bolest* »padavica«, apstraktum *mrznost,* na *-eć mrzeć* (do 18. v.), poimeničen u f *mrseča* = na -я/в *mržnja* f = pridjev na *-łk* (kao *sladak, gladak) mrzak, f mrska,* odatle *mrskoća* (1718) = *mrskost,* složen u *mrskovoljan* (Lika) = *mrzovoljast* (Crna Gora), na *-ъi mȑžao,* f *mrzla* »1° hladan, studen, 2° toponomastički pridjev (tip *Mrzlo Polje)«,* poimeničen u f deklinacije » *mȑžao,* gen. *-zli* (Lika) »mraz«, na *-ica mrzlica* »groznica«, na *-ina mrzlina* »zima«, na *-oca mrzloča* = na -osi *mrzlost,* na *-etina mrzletina* (obrazovano prema *hladetina),, smrzlõtina* (Kosmet) »čeljade koje odviše osjeća studen«, na *-ović mrzlović* (Martié) »onaj koji hladi«. Pridjev na *-iv* (Jambrešić) *mrziv,* na *-ljiv mrzljiv,* s apstraktumom *mrzljivost'.* Denominál na *-iti mrzliti, -im* »hladiti«. Hipokoristik *mrza* = *mfza,* gen. *mrze* (Kosmet) »čeljade kome se ne radi«. Odatle na *-an mrzán* (Srbija) »onaj na koga mrze«. Od praslav. prijevojnog štěpena za perfektum **movz-* (po zakonu likvidne metateze, upor. polj. *mraz,* rus. *moróz)* nastaje *mraz* m (Vuk) »1° Frost, 2° mržnja« = *mraza* f, *omraza* f, na *-ıo mraz* f = na *-nja mražnja,*

pridjevi na *-ьn* > *-an mrazan* (danas se rijetko govori) »1° leden, 2° mrzak (Jačke)«, poimeničen na *-ica mraznica* »1° mrska ženska, 2° gljiva koja raste za mraza«, pridjev na *-ov mrazov* (upor. *jugov),* potisnut od *studen,* očuvao se u *mrazová sestrica* = poimeničen na *-ьc* u *mrazovac* (Vuk) »1° biljka, 2° toponim«, u biljci *mrazovnik* »colchicum autumnale«, u prezimenu *Mrazović,* toponim *Mrázovo,* na *-ovit mrazòvit;* imenica *námraz* m (južni čakavci) »nahlada, nazeba«. Složenice *mrazobitnjãk* »ono što je mraz pobio«, *mrăzopuc* m »pukotina od mraza«. Denominál na *-iti mraziti, -im (koga s kim,* Vuk, Lika) *(iz-, o-),* s postverbalom *omraza,* pridjev *omražen,* na *-nutí mraznuti, -em* »smrzavati se«. Obliku *mrz-* prema *mraz* odgovara posvema *mrk* prema *mrak.* Konsonant *z* je nastao iz ie. palatala *ğ* u korijenu **merğ-,* koji se nalazi u ir. *meirc* < ie. **mergi* »nabori«, srvnjem. *mure* = nvnjem. *morsch.* Prvobitno je značenje praslavenskog korijena bilo »ježnja kože od studeni«. Prijevojni štĕpen *o* nalazi se u arb. *marđhem* »fröstle, schauere« i u *marth* »starker Frost«. Arbanasi posudiše *mërsit,* Rumunji *omlrzi* pored *omrazi.*

Lit.: ARj 7, 44. 102. 461. *Ny l,* 187. *Elezović* 1, 418. 2, 28. 247. *Miklošič* 193. *Holub-Kopečný* 232. 233. *Bruckner* 333. 346-. *KZ 42,* 332. *Trautmann* 187. *WP* 2, 282. *Mladenov* 306. *GM* 260. 275. Mirčev, *SO* 12, 134-137 (cf. *Iyь* 20, 260). Vaillant, *RES* 14, 234-293. *BSLP* 31, 43. Matzenauer, *LF* 10, 345-347. *Tiktin* 1089. Uhlenbeck, *PBB* 30, 301-302. Iljinski, *RSI 6,* 227-228. Hirt, *PBB* 23, 335. Pedersen, *KZ* 36, 335. (cf. *AnzIF* 12, 228. *IF* 26, 294). Scheftelowitz, *KZ* 54, 245. *ZSPh* 12, 167.

mrzomin m (Dalmacija, Šulek) »vinova loza crna grožđa«. Nalazi se još u slov. *b(e)rzamm* pored *merzamîn* »neka trta«. Od tal. *marzemino* pored *marzamina,* od toponima *Marzimin* (selo u Kranjskoj).

Lit.: ARj 7, 103. *Pleteršnik* 1, 21. 68. 572. *Prati* 633. *DEI* 2379.

mu, onomatopeja koja oponaša kravlji glas; *u* se produljuje. Oformljuje se na *-kati mukati, mučēm* impf. (Vuk) prema pf. *muknuti, -ēm* (Vuk) = *muokati* (Mikalja, Stulić, *ou* od duljenja). Praslavenska riječ. Sa samoglasom nalazi se u slov., bug., češ. i gornjo-lužičkom. Udvostručuje se u *mumiti »za* glas medvjeđi i kravlji«. Prenosi se i na ljude. Pridjev *mukav* »bolestan«, poimeničen na *-ica mŭkavica* (Kosmet) »1° žensko koje muče = jauče od bolesti, 2° različite bolesti, 3° vrsta biljke«; odatle *muca* (Lika) = na *-ava mucava* (Kurelac) »ime kravi«. Apstrakti na *-ljavina mùkljavina* (Mostar) »mukanje«. Postverbal *muk* m »vika, rika«. Radna imenica na *-lac mukalac* m prema f *mukalica.* U prijevoju ie. *u* > *y* > *i míkati, míčem* (Bosna, Martié) »isto što mukati«, rus. *myčatb* (o stoci). Upor. *surov* pored *sirov.* Onomatopeja je ie. Upor. varijantu *bik* i *hučati,* lat. *mugire,* gr. μυκάομαι.

Lit.: ARj 7, 104. 142. 143. 144. 105. 157. 150. *Elezović* 1, 422. *Miklošič* 207. *Holub-Kopečný* 235. Uhlenbeck, *PBB* 27, 118. Wood, *IF 22,* 167. *Boisacq*[3] 649. *Mladenov* 307. 309. *WP 2,* 310.

muànat (Vuk) = *muanât* (Kosmet), pridjev, »1° osjetljiv, delikatan, slab, 2° drnovit, objestan, goropadan (Ston)« = *muhànat* (unakrštenje sa *muha)* (Dubrovnik) »kapriciozan«. Dobiva naš opći pridjevski sufiks *-ьn* s promjenom *a* > *e mudnetan* (Lika). Sa *o* mjesto *a muhonat* (Ljubiša, Ston). Sa asimilacijom *m - n* > *m - m muametan.* U značenjima 1° i 2° pomiješala se dva različita arapska sufiksa: *mucanid* »tvrdoglav« odgovara značenju 2°, *muhanna* »courbe« s našim pridjevskim sufiksom na *-at* značenju 1°. Upor. turski narodski *muhanat* »plašljiv«.

Lit.: ARj 7, 105. *Elezović* 1, 421. Skok, *Slávia* 15, 365., br. 499.

mubareć = *mubareć* pored *-arec* (Kosmet), indeklinabilni pridjev *(Mujo, băjrâm, dani)* »sretan, berićetan«. Kao prilog dobiva *-i* prema našem *govoreći.* Onomatopeizira se u imenici *bumbareće* n (objekt uz *dati,* Pjevanija crnogorska) »čestitanje, blagoslov« i prilogu *bumbareći* »sretno«. Upor. za takvo izmjenjivanje *bumbašir* (v.). Turcizam arapskog postanja (ar. *mübarek* »sretan, čestit«) dobiven iz formule *Bayram mübarek olsun.*

Lit.: ARj 1, 732. 7, 105. *Elezović* 1, 421.

mübașir m = *mubāšīr,* gen. *-asirą* m (Kosmet) = *bumbašir* (glede izmjene upor. *bumbareće,* v.) »1° poslanik, 2° sudski pozivar (u tursko vrijeme)«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *mübașir* > tur. *mübașir)* iz administrativne terminologije.

Lit.: ARj 7, 105.

mucati, *-am* impf, prema pf. *mucnuti, -em* (Marin Držić) »gutati, proždirati«. Odatle uzvik тис u rečenici *što kuc, to muc* (Vuk) »što se zaradi, to se pojede«. Bit će ekspresivan

izraz, onomatopeja kojom se oponaša zvuk pri pokretu usana kad se jede, u srodstvu sa *mucati, -am* impf. (Vuk) *(iz-, pro-, za-)* »govoriti prekinuto i zapinjući, stammeln, stottern«. Glagol i pridjev *mucav* (Vuk, Poljica) variraju: *mutati, -am* (Sinj, Dalmacija, Srbija, Lika), *mutav* (Vuk), sa zamjenom í za c možda zbog unakrštenja sa *mutav* »nijem« (v.). Ako zaista postoji srodstvo ovih onomatopeja, onda je *u* nastao iz sonantnog /, stcslav. *mlbcati,* koje Johansson uporeduje sa sanskr. *mlēcchati* »wälschen, eine Sprache kauderwälschen« i u daljoj je vezi s *mučati, -im* (v.) »šutjeti«, kao *micati* pored *mikati* (ŽK) prema *maknuti* (v.). Ta se onomatopeja prenosi i na šljivu, koje plod izvodi sličan glas, kad se gnječi: *mucalica* f (Srijem) = *mûcavica* f prema m *mucavac* gen. *-avca* (Fraška gora) »okrugla šljiva«. Brojne su radne imenice odatle. Poimeničenje pridjeva *mucav* na *-ьc* > *-ac* prema f na *-ica mucavac* m prema *mûcavica* = *mûtavica,* na *-alo mucalo* m (Poljica), na *-esa muceša* (Lika) = *müteía* (Lika), na *-esko maceško* m (Lika) prema f *muceška, mutavša* (Lika) m »koji muca«. Hipokoristici *muče* = *muco* = na *-onja mucanja* m (Lika) prema f *muca* (Vuk) »žena koja muca«. Deminutivni .denominal na *-kati mućkati, zamuckivati, -mùckujem* = *zamückovat, -kujem* (Kosmet) »zaplétati jezikom«.

Lit.: ARj l, 105. 106. 179. Johansson, *JF 2,* 37.

mučati, *-im* impf. (13. v., Vuk, Lika, Lumbarda) *(ob-, pre-, za-)* = *mučati, -îm* (ŽK), sveslav. i praslav. **muk—*l*—éti* »šutjeti«, iterativ na *-va- -mučavati, -učavam* (Lika), samo s prefiksom, prema pf. na *-nc-* > *-nu- muknuti, mûknem* pf. *(iz-, pro-, u-, za-),* odatle frekventativ *-muknjivati, -mùknjujem,* samo sa prefiksom. Deminutivi : *mućkati, -ãm* »ćutkati, šutkati«. Postverbal *muk* (16. v.). Pridjevi na *-ъi mûkao, mukla (iz-, pod-, pro-),* određen *mukli, mukla* (Vuk, 16. v.), s poimeničenjima na *-ina muklina* (kajkavski, Belostenec) = na -osi *muklost, promuklost,* na *-jív mukljiv* (Belostenec) »promukao«, od prezentske osnove *muč-* na *-ljiv mučljiv,* na *-ъn mučan* »tih«. Na *-alo mučalo* m (Lika) prema f *múčalica* (Lika) »koji (koja) muči«, odatle pridjevi na *-ъn miъcaiъnъ* (Domentijan), na *-jiv mučaljiv* (Lika), s apstraktumom *mučaljivost.* Glede sufiksa upor. rum. *guraliv,* od lat. *gola* > *gură.* Imperativna složenica *mučivuna* (Rijeka) »podmuklo čeljade«, s nejasnim drugim članom. Prilozi: (instrumental) *mukom (=* bug. *malkom),* (particip prezenta) *muče, (is)podmuče* = *mučem,* odatle na *-kë mučke* = na *-ki mučki* (Lika). Rumunji posudiše prilog *mulcom.* Odatle načiniše svoj glagol *a mulcomi* »besänftigen, utišati«. Vokal *u* je nastao iz sonantnog / : stcslav. *mlbcati, mhČĢ,* bug. *malca,* češ. *mlčeti,* polj. *milczeć.* Ie. je korijen **mel-* (koji je u slavinama vrlo dobro zastupljen u *mljeti, molj, mlat, mioki, mlinci, mlitav, mledan, mlad, moliti se),* raširen je formantom *-q: *melq-* se nalazi u armenskom *melk* »nježan«, u arb. *mekem* »halte den Atem, bez daha sam«, dok je u slavinama u ništičnom prijevojnom štěpenu **mblk-,* a u *mlak* i *mlakav* u prijevoju **molk-.*

Lit.: ARj 3, 935. 7, 109. 118. 137. 145. 179. 8, 410. Kušar, *NVj* 3, 338. *Elezović* \, 193. *Miklošič* 187. *Holub-Kopečný 226. Bruckner* 337. *Trautmann* 184. *WP 2,* 290. *Mladenov* 310. Scheftelowitz, *KZ 54, 225.* Lewy, *IF* 32, 164-165. *Boisacq*[3] 51. 120-121. 605 *GM* 268.

mućak, gen. *mućka* m (Vuk, Riječka nahija, Crna Gora) = *mućak,* gen. *mućka* (Istra, ŽK) = *hmućak,* gen. *-aka* (Vuk) »pokvareno jaje«. Pridjev *hmućak* (Dubrovnik, *~ćko jaje)* = *mučko jajce* (Kosmet). Postverbal od *hmüćati, -am* impf, (ras-, *pro-,* Brač) »stresati«, raširen na *-zk* ili od deminutiva *hmućkati, -am* (Vuk) *(pro-)* prema pf. *hmućnuti, -em;* osnovno *hmućak* također u značenju »grana Ieskovine čime se zamete kaša (južna Dalmacija, potvrda iz *Slovinca)«.* Varijante su još *hmatati, -ãm* (Brač) (ras-) »hto«, u Vrbniku *rashjemustat, -am,* kod Parčića *hlomitati* gdje je *mutiti* onomatopeiziran dodavanjem *h-, hlo-, -hlje-* nejasnog postanja. Drugi tip onomatopeiziranja od *mutiti* je *mucurla* m (Lika) »1° velika budala, 2° toponim (Srbija, Vračar)«. Narodna pripovijetka o tome kako je mjesto dobilo to ime, kaže da riječ prema jezičnom osjećaju stoji u vezi s *mutiti.* Pripovijeda se da je na tom mjestu bio prosut kljuk iz bureta. Odatle na *-an mucùrlan* (Lika), pridjev na -asi *mućurlast* »budalast«, augmentativ na tur. *-ii mućurlija* (također prezime). Očito je da je dočetak unakrštenjem sa *budala* dobio *-la* sa pejorativnim *-ur-* od sufiksa *-ura, -jura* (tip *djevojčura).*

Lit.: ARj l, 119. 120. 3, 636. *ZbNŽ* 6, 173. *Elezović* 1, 425. Šamšalović, *NVj* 29, 426.

mudar, f *múdra* (Vuk), određeno *mudri, í mudra* = *mudar, ț mudra* (Kosmet) = *mudar, múdra* (ŽK), baltoslav., sveslav. i praslav. pridjev **mpdrz,* obrazovan sufiksom *-r* kao *dobar,*

mokar, »φρόνιμος, klug, weise«. Poimeničuje se u *mudra f* (Lika) »djevojka koja probírá« i sufiksima na *-ьс mudrac,* gen. -aca = *mudrc* (16. v., upor. oronime *Oštrac* i *Oštre)* = *mudarac,* gen. -arca (Vuk), s pridjevom na *-ev mudarčev* (Pavlinpvić) i augmentativom na *-ina mudarčina* = *mudračina* (Lika), apstrakti na -sírna < *-sk* + *-ina mudarŠtina,* na *-stvo mudarstvo* (Kavanjin) i odatle denominai na *-ovati mudarstvovati, -ujem* (14. v.). Na -z'ca *mudrica* (Vuk, Lika) = *mudrica* (Istra), na *-ik müdrik* .(Gučetić, Kavanjin), s augmentativom *mudričina* m, na *-ić mudrić.* Apstrakti na *-ina mudrina* — na *-inja mudrlnja* (Kosmet, Pavlinović), na -osi *mudrost* (Vuk), na *-ika mudrika* = na -ou)'a (prema *vragolija) mudrolija,* na *-ija mudrija* (ŽK). Na *-an* (tip *Milan) mudran* = *-ijaš mudrijaš* »sofist«, na -asrca *mudrašica* (Lika). Na *-ilo mudrılo* m (Kosmet) »1° mudrac, 2° (ironično) glupak, budala«; u izrazu *sirimcko mudrilo* (o kome se svašta priča)«. Denominal na *-ati mudrati* (Vuk), deminutiv *mudrikati,* na *-ovati mudrovati, -ujem (iz-)* = *mudrovat* (Kosmet), na *-iti izmúdriti, izmūdrīm* (Lika) *(nad-)* »mudrinom dobiti > prevariti«, *umudriti, -im* = *umūdret* (Kosmet) »učiniti mudrim« prema iteratīvu na *-va- izmudrivati, -mudrujem.* U poređenju s baltičkim ekvivalentom praslavenski je pridjev intelektualizmui, dok se lit. *mandrùs* i lot. *muôdrs* odnose na ćud, znače »munter, keck, stolz, kunstvoll«. Značajno je da se sa litavskim značenjem slaže rumunjski posuđeni pridjev *mindru* »stolz, ohol«. Vokal и je nastao, kako pokazuju baltičke paralele, iz ie. *an* > *p:* stcslav. *тдагъ,* bug. *madar,* češ. *moudrý,* polj. *mądry.* Ie. je korijen **mendh-,* u prijevoju **mondh-.* Postoji u sanskrtu *mēdha* »mudrost«, awesta, *mazdāh* »ime najvišeg božanstva«, gr. μανθάνω »učiti«, arb. *mundvmoga.,* pobjeđujem«, got. *mundōn* »gledati«. Kao baltoslav. tako je i stvnjem. *muntar,* nvnjem. *munter* obrazovan sufiksom *-r.* Taj ie. korijen predstavlja proširenje s pomoću formantą *dh* korijena *men-,* koji se u slavinama nalazi u *pamet* i u *mniti* (v.).

Lit.: ARj 4, 254. 7, 120. *Elezović* 1, 421-422. 433. 2, 390. *Miklósié* 201. *Bruckner* 327. *ZSPh 2,* 298. 8, 440-441. *Trautmann* 169. *WP 2,* 271. *Mladenov* 313. *GM* 291. *Boisacq*[3] 607. Joki, *Stud.* 39. 58. Uhlenbeck, *PBB 22,* 536. Specht, *KZ* 63, 92., *büj. 2.* Scheftelowitz, *IF* 33, 147. Kluyver, *AnzIF* 24, 34. Brugmann, *IF* 12,27.18,434. Pick, *BB* 18,13 8. *Prellwitz* 25.

mudèriz m (BİH) = *mideriz* (Kosmet) »učitelj medrese«. Muslimansko prezime na *-ović Muderizović* (Sarajevo). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *müderris)* iz oblasti islama: arb. *myderis.*

Lit.: Elezović 2, 529. *GM* 295.

mudir m (Bosna) = *midir* (Kosmet) = *mudijer* (Crna Gora, pseudojekavizam) »upravitelj koje zemlje«. Složenica *măl-midîr* (Kosme, v. *mal)* »blagajnik«. Muslimansko prezime *Mudirević.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mudir)* iz turske administrativne terminologije: bug. *mjudır(in)* pored *mjudur(in)* »upravitelj manjeg grada«.

Lit.: ARj 7, 123. *Elezović 2,* 529. *Mladenov* 313.

muditi¹, *-im* impf, (hrv.-kajk., slov.), baltoslav., praslav., »docniti, dangubiti«, bezlično *mudi mi se* (ŽK) »žuri mi se«. Ne postoji u čakavskom i štokavskom. U bug. pridjev *muden* »zabavljen«. Nalazi se još u polj. *mudzić.* Ovamo ide *mudlati koga* (sjeverna Dalmacija) »zavaravati koga obećanjima«. Upor. slov. *mudljati* »docniti«. Rumunji posudiše α *prămîndi* »sich aufhalten, verweilen, bleiben« < stclav. *premuditi* »tardare«. Rum. *in* nije refleks od p, kao u drugim primjerima, nego je umetak poslije *m* kao u *minji* < *mazati.* Vokal *u* je nastao iz ie. dvoglasa *ou,* kako se vidi iz lit. *mauda, maudoti* »dosađivati se«, sanskr. *mauda-* »spor, lijen«. Glagol je prema tome baltoslavensko-arijski. U nižem prijevoju je *mloba* (Marulić, v.).

Lit.: ARj 7, 123. Skok, *ASPh* 33, 365. *Miklošič* 206. *Bruckner* 347. *KZ 42,* 356-357. *Mladenov* 307. *Boisacq*[3] 806-807. *WP 2,* 305.

muditi², *-im* impf. (Marulić) = *smuditi, smûdim* impf., praslav. **smod-,* »1° paliti, žeći, 2° (metafora) globiti, derati«, *prismudìti* (ŽK) »zagorjeli (jelo)«. Marulićev oblik nastao je deprefiksacijom: *s-* od *smuditi* bio je krivo shvaćen kao prefiks i odbačen kao u *kopiti (po-)* (ŽK) za *skopiti* > *Škopiti* (v.). Vokal *u* je nastao od nazalnog velara *ç,* upor. stcslav. *prismcditi* »isušiti«, češ. *smouditi,* polj. *swąd* »dim«, *swędzić.* Ovamo možda i naziv ribe na *-lo smuđ* pored *smudut.* Odnos druge varijante prema prvoj nije jasan. Praslav. korijen **smcd-* varira u slavinama : *sve d- / smeđ-.* Miklošič pominje kao srpsku varijantu *svud-,* koju ne nalazim u rječnicima. Ie. korijen *svend-* potvrđen je u nvnjem. *Schwende* »požega, paljenje šume za krčenje«, stvnjem. *swédan* »paliti«, sanskr. *swedate* »znoj«, lat. *sudor.*

Lit.: ARj l, 123. *BI 2,* 438. *Miklošič* 329. *Holub-Kopečný* 342. *Bruckner* 527.

mudljini m pl. (Ogulin) »jelo .od brašna, jaja, mlijeka i vode« = *mudljinci* (ibidem).

Lit.: ARj 7, 123.

mudo n (Vuk, pejorativ), obično u pl. *muda* (jer su dva), sveslav. i praslav. **mndo,* bez paralele u baltičkoj grupi, »jaje, testiculus, Hode«. Kao pejorativ zamjenjuje se *M* nazivima za jelo: kod Slovenaca *brižlec,* kod Hrvata *žlijezda* (v.), kod Srba turcizmom *tašaci.* Pridjev na *-ьn mudra,* na *-ast mudast,* na *-at mùdat* (Vuk). Na *-ača mudača* (Vuk) = na *-ovaca mudovača* (metafora, Srbija) »šljiva jajara«. Na *-ovina mudovina* (Vidovac, Varaždin) »biljka«. Deminutivi na *-ance* < *-ьnce* (upór. *mjestance) mudarne,* gen. *-ca* (upór. bug. *madence},* na *-asce* < *-ьcьce mudašce,* gen. *-eta* (Vuk) = na *-ešce mudeŠce,* gen. *-eta* (Lika). Augmentativ na *-erina mudèrina* (Lika). Na *-an* (tip *Milan) mùdan* (Lika) = *-eško müdeško* (Lika) = na *-ónja mudonja* (Vuk). Kao botanički termin dobiva pridjeve: *lisičja, mačja, pasja, popova muda.* Vokal *u* je nastao iz velarnog nazala *ç:* stcslav. *medo,* slov. *modi,* bug. *mado,* polj. *mada,* češ. *mondi.* Ie. veze nisu utvrđene·. Petersson izvodi **mundo* od korijena **meu- j *mou-* »schwellen« sa značenjem »nešto nabreklo«. Matzenauer uporeduje sa sanskr. *mand* »gaudere«, Johansson od korijena **med-* sa nazalnim infiksom, Walde-Pokorny od **mad-* »mokar«, također sa nazalnim infiksom. Dovodi se u vezu i sa lat. *mendax* »laža«, *mendîcus* »prosjak«, od ie. **mend-* »tjelesna mana«. Vjerojatno je srodno i sa predrimskom alpinskom riječi *mandius* > rum. *minz* »ždrijebe« = cine. *mîndzu,* tal. *manzo,* arb. *mezat* »mladi bik«, bez sufiksa *-io* i sa njem. *Mann.* Ako je tako, naziv pripada u protoevropski supstrat.

Lit.: ARj 7, 120. 123. 124. *Miklošič* 201. 201. *Holub-Kopečný* 231. *Mladenov* 201. Petersson, *LUÂ* 1 (2) 85 (cf. *JF* 3, 219. *IJb* 7, 116. *RSl* 8, 300). Matzenauer, *LF* 11, 173-174. Johansson, *IF* 14, 334. sl. *REW* 5289.

müfa f (18. v., Rab) = *(/ > K) müha* (Murter) »pokvareno vino«. Denominal *pomufit se* (Božava) »ammuffire«. Od tal. *muffa, muffare, ammuffire* < srvnjem. *muff,* nepoznatog podrijetla.

Lit.: ARj 7, 131. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID 6,* 115. *REW* 5713.

mùflïz m (BiH) = *miflìz* pored *mifl'is* »bankrot (< fr. *banqueroute),* koji je pao pod stečaj«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. particip prezenta aktiva *müflis* od glagola *falasa,* koji je nastao od *fals',* pl. *fulüs* »novac« < gr. φόλλις, v. *filtr* i *filjarka) iz* turske trgovačke terminologije: rum. *mofluz,* apstraktum *mofluzite* »bankrotstvo «, búg. *mjuh-Ijuz,* arb. *myslýs* = *misliš* (Gege), novogrčki isto.

Lit.: ARj 7, 131. *Elezović* l, 412. Skok, *Slávia* 15, 365., *br.* 497. *Lokotsch* 1491. *Mladenov* 313.

muftija m (Vuk, BiH) = *mifttja* (Kosmet) = *muktija* (glede *kt* < *ft* upor. prilog *mükte* < ar. *muftì)* = *muuja* (17. v., jedna potvrda, preko *ft* > *ht*> *ŕ)* »koji poznaje šerijat«. Pridjev na *-in mùftijin* > *muftin* (Srbija). Muslimanska prezimena *Muftié, Muktić, Muhtić.* Mrnavićevi oblici *muftis* i pridjev *muftišev* teško da su postojali. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *miifti).*

Lit.: ARj 7, 146. 180. *Lokotsch* 1493.

mügara f (Vodice, Istra) »ovca sa mlijekom, kojoj je janje već prodano ili koja je ostala bez janjeta«. Vokal *u* je nastao iz sonantnog /. Upor. rum. *muldzir* (Banat) »Milchschafe, die unter den Hammeln weiden und den Hirten die gebrauchte Milch geben« i sttal. *mangana, mungana, mangara* »vacca da latte«, od *móngere* = *molgere.* Dalmato-romanski leksički refleks od lat. pridjeva na *-ariš* (varijanta od *-alts) mulgaris* > *mulgare* »Milchgefäss«, ili na *-artus *mulgaria* (se. *ovis).* Ovamo ide i s asimilacijom *l - r* > *r - r marguăr* m (Nerezine, Lošinj) »tor za ovce« *(ar* je čakavska zamjena za sonantno *r)* = *mrgăr,* gen. *-ară* (15. v., Rab) »tor« = *margãr* (Cres, Vrbnik: *treti kumfin do dražice v koj je mrgar, ka je vrhu brguda drmuna v koi je mrgar,* 15. v.)«. Upor. istro-romanski *mulkiera* (Rovinj) »vaso da mungere«.

Lit.: ARj 7, 58. 131. Kušar, *Rad* 118, 15. *Šurmin* 259. *Bartoli* 2, 253. Ribarić, *SDZb 9,* 168. Skok, *ZRPh* 41, 151., br. 20. *Ive* 3., §4. *Prati* 677. *DEI* 2496.

mugava f (Rab) »neko grožđe«. Upor. *mugavac,* gen. *-avca* (Kragujevac) »neka šljiva«.

Lit.: ARj 7, 131.

muha (16. v., Vukov akcenat) = *muha* (Dubrovnik, Rešetar) = *muva* (Kosmet, ŽK) = *müa* (Kosmet), baltoslav., sveslav. i praslav., »musca, Fliege«. Pridjev na *-iv mušiv,* poimeničen *mušivac,* gen. *-vca,* na *-ljiv mušljiv* (Istra) »pun muha«, na *-ast muhast* (Stulić). Deminutiv na *-iça mušica* »1°

insekt koji se kupi na vinu i rakiji, 2° pčela (upor. fr. *mouche à miel),* 3 ° (metafora) kapric«, odatle pridjev na *-jav mušičav* »1° crvljiv, 2° (metafora) kapriciozan« (upor. u južnoj Italiji *vazet muhu,* prema južno-tal., »opiti se«), s apstraktumom *mušičavost,* na *-jãr musicar* »ptica«. Bez mijenjanja *h > s muvica* (Lika). Biljka: *mušjica = masnica* »agaricus muscarius« (sinonimi i: *muhara, muhor).* Ovamo idu i nazivi za kobile i konje : *muška* f prema *muško* m = *muškin.* Augmentativ na *-etina muvètina* (Lika) = *mušetina.* Na *-ar muhar* »ptica muscicapa« = *muhar* »kukac, buhač« = *mügar* (Prčanj) »prašina što se nakupi u sobi«. Na *-ara muhara = muvâra* »1° gljiva, 2° staklo kojim se muhe hvataju«. Na *-arica muharica* »1° ptica, 2° riba alburnus lucidus, 3° mrežica kojom se brani jelo, 4° udica za pastrve«. Na *-arić muharič* (Istra) »mušica«. Na *-arnik miiărnik* (Kosmet) »prostor u kojem irna mnogo muha« prema *-arnica muharnica* (Stulić) »muharica (3°)«. Na *-arika muharika* »biljka«. Na *-avac muhavac,* gen. *-avca* (Vetranie) »ptica« prema *-amca mühavica* (Stara Gradiška) »klimalıca (v.) kojom se konji brane od muha«. Na *-ovatka muhovatka* (hrv.-kajk.) »vinova loza«. Kôl. na *-ina mušina* (Vrbnik). Složenice: *muholovac,* gen. *-ovca* »muhar« prema *muholo'jka, muhomora, -rka, muhoserina = muoserina* (Kosmet) »nečist od muhe«, *muvoter* (Mačva) »sprava od papira koja tjera muhe od герз«. Denominali na *-ati mukati se* impf. (Vuk) »1° braniti se od muha, 2° biti jogunast, srdit, ludovati, 3° skitati se, 4° muvati se (na istoku; v. pod *moviti),* kretati se amo -tamo, gurati se, turati se« prema pf. *muhnuti se* (Stulić, nepouzdano ?), na *-iti musiti se* »ne htjeti dolaziti, zatezati«. Vokal *u* je nastao iz ie. dvoglasa *ou* prema baltičkim usporednicama: stprus. *muso,* lit. *musé, musia, musis, musinās* »Aasfliege«, lot. *muša, mūša,* koje predstavljaju niži štěpen *u* = ъ. I taj je zastupljen medu sjevernim slavinama: češ. *mŠice* »Blattlaus«, polj. *mszyca,* rus. *moha.* Rumunji posudiše *mușițâ, mușină,* Arbanasi *mushicë,* Madžari *muska, muslica, muslinq.* Ie. korijen je upravo **muo-j *mū-j *mu,* na koji dolaze nastavci: gr. μυΐα, arb. *mi-zë (zë* je deminutivni sufiks), lat. *musca,* njem. *Mücke,* baltoslav. **mou- / *mu-* -K *-sa j -sia.* Praslav. *h* nastao je iz -s- poslije velarnog *u,* kako pokazuju baltičke ' usporednice. Sam korijen **mou- / mu- / mu* je onomatopeja kojom se oponaša zujanje muhe kad leti.

Lit.: ARj 7, 131. 133. 170. 174. 183. *Elezović* 1, 420. 423. 425. Rešetar, *ASPh* 36, 345. *Miklošič* 206. *Holub-Kopečný* 231. 234. *Bruckner* 347. *Trautmann* 191. *WP* 2, 311. *Mladenov* 308. Wędkiewicz, *RSI* 6, 234. Scheftelowitz *KZ* 56, 193. Pedersen, *IF* 5, 34. Wijk, *ASPh* 42, 288. *Boisacf* 649. *GM* 281.

muh abet m (Banja Luka) = *mehàb(b)et* (Mostar) = *muăbel,* gen. *-abita* (Kosmet, objekt uz *činu, doći na ~*) »razgovor, lakrdisanje«. Denominal na *-iti muhàbbetiti.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mehabbet)* iz terminologije svagdašnjeg života: tug. *muhabet,* čine. *muabete* »reunion, soirée, conversation, entretien«, *muabetli* »causeur«.

Lit.: Elezović 2, 530. Skok, *Slávia* 15, 365., br. 500. *Pascu 2,* 152., br. 777.

muhádžir pored *-dzer* m (BiH) »muslimanski seljak koji seli iz Bosne u Tursku (za vrijeme okupacije)« = *muādšer,* gen. *-èra* (Kosmet) »doseljenik, musliman doseljen iz neke hrišćanske zemlje«. Pridjev *muādžerski* (~a *maala,* Kosmet). Turcizam arapskog podrijetla (ar. *mühağir)* iz turske socijalne terminologije.

Lit.: Elezović 2, 530. Skok, *Slávia* 15, 365., br. 498.

muhafèza f (BiH, muslimanska narodna pjesma, objekt uz *čuvati,* subjekt *seidija,* v.) »područje koje se čuva, brani« < tur. *muhafaza* < ar. *muhafaza* »čuvanje«.

Lit.: ARj 7, 132. *Škaljić*[2] 469.

muhànet m (Vuk, narodna pjesma, zajedno sa *dert)* »žalost, briga«. Turcizam arapskog podrijetla (tur. mihnet < ar. *mihnet* < ar. *mihne).*

Lit.: ARj 7, 133. *Školjić** 469.

mühar m (Vuk, Lika, Petrinja, Poljica, varijante sa *v* mjesto *h* i bez *h)* = (sa *ua > u) mur* (Niš) »panicům miliaceum«. Na *-ište muharlšte* n (Vuk) »1° mjesto zasijano tom biljkom, 2° toponim«. Denominál na *-iti muhariti se* (Lika, subjekt *proso)* »prelaziti u muhar«. Mjesto *-ar* deminutiv *-ič muhić* (Cres, Vrbnik, ugarski Hrvati, čakavski) = *muhić* (Rab) »trava« = *-lić muhljić* (Istra). Nalazi se još u slvč. *muchar,* rus. *mokar.* Biljka je kulturna. Madžari posudiše *mohar = muhar = 'muharca.* Upor. i prezime *Mohar* (hrv.--kajk.), toponim *Muharev brijeg.* Rumunji posudiše *mohor* »1° selaria glauca, viridis, 2° Purpurmantel«, s pridjevom s lat. sufiksom *-Uus > -ît mohorît* »1° tamnocrven, 2° (me-

tafora) žalostan«, upravo part. perf. pas. od .a mohon »bojadisati ovom bojom«.

*Lit.: ARj*7,133.134.MШosrc204. *Tiktin* 1004.

muharem m »1° prvi mjesec islamske godine, 2° muslimansko lično ime (Bosna)« = *muhanram* (1470, s disimilacijom *rr* > *nr).* Od tur. *muharrem* < ar. *muharrem* »sačuvan, zabranjem, svet (osnovno značenje)«.

Lit.: ARj 7, 133. *Školjić*[2] 469.

mu(h)asera f (Vuk, muslimanska narodna pjesma, objekt uz *čini) = muãsêra* (Kosmet) »opsada, blokada«. U Kosmetu odatle indeklinabilni pridjev *muasêr* »opsjednut, zarobljen« (uz *biti, učinit nekoga),* s glagolom *umuasèriti, -im = umuāserit* »zarobiti«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *muhasar/aj)* iz turske vojničketerminologije.

Lit.: ARj 7, 134. *Elezović 2,* 390. 421. Matzenauer, *LF* 10, 347. *Miklošič* 204.

muhimat m (muslimanska narodna pjesma) »prtljag« [< tur. *mühimmat* »isto«].

Lit.: 7, 134. *Školjić** 470.

mühlet m (muslimanska narodna pjesma, uz *dati) = mi/let* (Kosmet) »rok«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mühlet)* iz turske trgovačke terminologije: bug. *mjuhlet.*

Lit.: ARj 7, 134. *Elezović* 1, 411.

mùhur m (narodna pjesma, BiH općenito) = *(uhu > u) mûr,* gen. *mura* (Vuk) — *mùhor = muher = mohur = mljir* (Kosmet) pored *mlir = mír,* gen. *nuira* i *míra* (objekt uz *udarit)* »pečat«. Na *-li* indeklinabilni pridjev *muhurti,* epitet uz *vezir* (narodna pjesma). Složenica *mùhur-sahìbija* m (narodna pjesma) »čuvar pečata«. Muslimansko prezime *Muhurdarević.* Denominal na *-leisati* (v.) *muhurlèisati = murlèisati, -leišem = mīrleisat* (Kosmet) pored *mīrlisat* (Gojbulja) pf., impf. (1824, Vuk, BiH općenito) »pečatiti«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mühr* > tur. *mühür)* iz administrativne terminologije: rum. *muhur,* bug. *mjuhjúr,* arb. *myhýr* »Siegel«, cine. *mihure* f »sceau, cachet«, odatle *miurisire* »sceller«.

Lit.: ARj 6, 801. 7, 135. 157. 160. *Elezović* 1, 404. 2, 530. *Mladenov* 313. *GM* 295. *Miklošič* 204. *Pascu 2,* 150., br. 755.

muhzur m (muslimanska narodna pjesma: *on šalje lale* i ~e) »pandur«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *muhdir* > tur. *muhzur).*
Lit.: ARj 7, 135.

mȗj, uzvik (onomatopeja) za tjeranje goveda (Lika, Dalmacija). Oformljen na *-kati mûjkati* (Lika) impf, prema pf. *müjknuti, -em* »goniti goveda«.

Lit.: ARj 7, 135. 136.

müja f (Hvar, Brač) »glava hobotnice«. Denominal na *-ati muljati, -am* impf. (Vuk) »1° gnječiti, 2° kuhati rublje U lugu«. Odatle na *-alo muljalo* n (Vuk) »oruđe kojim se mulja grožđe« = *múlj* m (Crna Gora) »isto« (zacijelo je postverbal od *muljati).* Na sufiks *-ika* (koji nije identičan s našim sufiksom za biljke) *muljika* f (Bosna, Zabijak) »kamen za rezanje« *(lj* mjesto / je od unakrštavanja s našom riječi *mulj, v.) — mulika* (Imotski, Poljica) »1° bijeli vrlo mekani kamen, 2° loša zemlja«. Denominál na *-iti mutiti, mûttm* impf. (Lika) = *mulit* (Bakar, Cres) »1° mrviti, drobiti,'2° komiti, kruniti, runiti kukuruz (Lika), 3° trgati, otkidati lišće sa grane (Lika)«. Postoji varijanta sa *lj: múljiti,* od pomenutog unakrštenja. Na naš augmentativni sufiks *-ina* ili romanski pridjevski *-ina mulina* (Krk, Kuci, Crna Gora) »Tuff > tűv (ŽK), 2° toponim«. Dalmato-romanski leksički ostaci od lat. pridjeva *mollis,* pl. *mollìa, molliare, *mollīca.* Talijanizmi su deminutiv na *-etta* < vlat. *-itta mulite í* pl. (Rab, Vrbnik) »1° kuhinjska kliješta, *popečak* (služi za vađenje žeravé), 2° gradela, roštilj« = *mulete* (Božava, Hvar, Milna) = *molète* (Perast) »štipavice«. Denominai *razmolat, -am* (Bukovica, objekt *puška)* »rasut (raskast, razvidat) pušku kad se čisti«. Impf, na *-iva- molïvât* (Božava) < tal. *mollare.* Apstraktum na lat. *-amen mulan,* gen. *mulama* (Korčula) »goveđe meso sa boka ili prsiju, flam (Zagreb) > lam (ŽK)« < tal. *mollame.* Ovamo ide još *moruzga* (Bakar, Hrvatsko primorje) »polip« = *moruzgva* (Vrbnik) »neka velika životinja morska«. Od lat. *molluscus* (sa ligurskim sufiksom *-uscus).* Konsonant *r* mjesto *l* je od unakrštenja sa *more.*

Lit.: ARj 7, 16. 135. 148. 149. ZWV-? 5, 73. 7, 298. Kušar, *Rad* 118, 20. Cronia, *W 6,* 115. *REW*[3] 5648a. 5649. 5647.

mujezin, gen. *-ina* m (Vuk) = (sa *ue > e) mlzîn,* gen. *-ina* (Kosmet). Odatle muslimanska prezimena *Mujezinović, Mujezinagić, Mēzīnče,* gen. *-eta* (Kosmet), *Mezinčići.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mu*[c]*addin* »pozivač na molitvu«) iz terminologije islama: bug. *mjuezin,* cine. *muezin,* ngr. μουεζΐνος.

Lit.: ARj 7, 126. *Pascu 2,* 152., br. 782.

müjs, uzvik (onomatopeja) kojim se prati glađenje mačke. Oformljen na *-atí mújsati, mûjsam* (Lika) i radne imenice na *-alo* m prema f *-alica mújsalo* prema *mújsalica.*

Lit.: ARj 7, 137.

mújsa f (Lika) = *meska* (Vuk) »potočna biljka nalik na kukuruz (klipići se njeni upotrebljavaju za uzglavnice), typha latifolia, rogoz«.

Lit.: ARj 7, 137. Šulek, *Im.* 231.

mukađem, indeklinabilni pridjev pred imenicama *pojas, tkanica* (Vuk, narodna pjesma), deklinabilan poslije imenice: *opasa se pašom mukademom;* također imenica m »pojas«, s ispuštanjem te imenice. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *mokaddim* »odličan, gospodski«, upor. *mukaddam* posuđen na iberskom poluotoku u značenju »zapovjednik«).

Lit.: ARj 7, 142. *Lokotsch* 1504. Korsch, *ASPh 9,* 656.

mukàet (18. v., Vuk), indeklinabilni pridjev uz *biti,* = *mukăjet* pored *-ajet,* gen. *-ajeta* (Kosmet, uz *činiti se, biti),* s prijedlogom *za* kao imenica, »mali trud, ne mariti«. Sa *-li mukaetli* (narodna pjesma, Jukić). Denominal na *-iti mukàetiti* = na *-isati mukaetisati* (Vuk). Danas ušlo u opći književni i saobraćajni jezik u ekspresivnoj izreci: *a on ni mukàet* »ni brigeše (ŽK), ni brige ga = ne interesira ga«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mukajjed* »aufmerksam«) iz terminologije svagdanjeg života: búg. *mukaét* = *mukajat,* arb. *mukajét* (Skadar), cine. *mucaete* (uz glagol *se feafire* < lat. *facere)* »soin de qch., s'intéresser«.

Lit.: ARj 7, 142. *Elezović* 1, 422. 2, 399. *JF* 14, 202. *Mladenov* 307. *Pascu 2,* 152., br. 780. *Miklošič* 204. *GM* 289. Matzenauer, *LF* 10, 348. Korsch 9, 657.

mùkljiv, pridjev (Vuk, Lika, uz *drvo)* »mokar, vlažan«. Možda je odatle kao poimeničenje na *-ica múklica* (Srbija) »bolest konjska, kad mu se ovdje ondje prolije krv kroz kožu, krvavica«. Ne nalazi se ni u jednom drugom slavenskom jeziku. Miklošič i Matzenauer uporeduju s lot. *mukis* »paludosus«, što prihvaćaju *WP, a* za to postoje paralele u drugim ie. jezicima. Prema tome, *u* je nastao iz ie. dvoglasa *ou* u korijenu **meuq-,* prijevoj **mouq-,* lat. *mucus.*

Lit.: ARj 7, 144. *Miklošič* 204. *WP 2,* 253. Matzenauer, *LF* 10, 348.

muktač (Banja Luka) = *muhtač* (Mostar) = *miftač* pored *miftijač (biti kome),* maskulinum i indeklinabilni pridjev, »pokoran«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *mühtağ* »nuždan,. potrebit«) iz terminologije običnog života: bug. *muhtač.*

Lit.: Elezović 1, 413. Skok, *Slávia* 15, 365., br. 503. *Mladenov* 309.

muktār m (Bosna) = *miftâr* (Kosmet) »mahalski, seoski knez, starješina«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *muhtar* »izabran«) iz turske administrativne terminologije.

Lit.: ARj 7, 145. *Elezović* 1, 412.

mükte = *mufte* = *müfta* (Riječka nahija, Crna Gora, Primosten, Dalmacija) = *muhta* (Mikalja, Istra) = *muta* (Lastrić), prilog »badava, gratis«. Pored *-a* (prema tur. *badava)* i našeg priloškog *-e* dobiva još i priloško *-ice mûktice* = *muftice* i *-enice mütenice* (Crmnica). Radne imenice na *-äc muftač* (Riječka nahija,. Crna Gora) = na *-dzija müftadžija* (Vuk) = *müktadžija.* Apstrakti na *-ačina muhtacına* = *-eševina mukteševina f* (Lika) »jelo i piće zabadava«. Složenica *muktoprdac* (od *prditi)* (Grižane, Hrvatska) = *müktoprc* (Vuk, od gen. *prdca* > *prca* stvoren analogijski nominativ) »pustosvat, nabiguzica«, *muktožder* m prema *muktožderica* f (Lika). Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *muft)* iz terminologije običnog života: rum. *moft,* bug. *muft(a).* Najrašireniji naš turcizam. Došao je do zapad-r nih granica našeg jezika, odatle i u slovenski.

Lit.: ARj 7, 135. 145. 177. Miletić, *SDZb* 9, 439. *Miklošič* 204. *Mladenov* 308. *Lokotsch* 1492. Matzenauer, *LF* 10, 348.

múl[1], gen. *-ula* m (Hvar, Vis) = *múl* (Brač) = *mulo,* gen. *mula* n (Brač) »masak, equus mulus«, prošireno mocijskim sufiksom za maskulina *-ьc* > *-ac mulăc,* gen. *mulca* m = *múloc* m (Hvar, Vrbnik) prema f *mâzgă.* Upor. sličnu mociju u *tovar,* gen. *tovara* m »magarac« prema f *ugola* »magarica«. Slov. f *mula* »1° Maultier, 2° weiblicher Bastard«, s drugim izvedenicama. Prenesena značenja: *mulac* »1° nezakonito dijete, kopile, faćuk, špure, 2° pogrda za čovjeka, bedak (Hrvatska)« prema f *mulića* »nezakonito žensko dijete« = *mula* (Lika, Istra) = *mulac* »3° tovar, 4° (Brač) sitno grožđe koje nikada ne dozrije«. Sufiks *-äc* zamjenjuje se gr. *-ać* (v.) *mulac,* gen. *-oca* (Lika) »nezakonito muško«. Na *-an: mulan,* gen. *-ana* (Konavli, Dubrovnik) »kopilan«. Na tal. *-ino mulin* (Dobrota) »nahod«. Demi-

nutivi na *-e mule.,* gen. *muleta* »1° mlado od mule, 2° nezakonito dijete«, na *-ьc* + *ьce* > *-sce mulešce* (Lika), na *-ьc* + *-ić* > *-iie mulac* (Istra). Augmentativ na *-ьc* + *-ina mulčina.* Kol. na *-ād,* gen. *-i mulad* (Vuk, Grbalj) »kopilad«. Pridjev na *-ast mulast* (Lika) »nalik na mulu«. Denominali na *-ati mulati se* »kopilati se (igra)« (ovaj je naziv nastao metaforickí prema dva kamena u koje se dobacu;'e pločice), na *-iti muliti se, -lm* impf. (Lika) »rađati mule« (o-). Nerazumljiv je razvitak značenja u *emuliti se* (Ston) »otkinuti se, odvezati se«, *emuliti se* pf. (Dubrovnik) »niedergeschlagen werden«. Prenosi se i na domaće životinje: *mulak,* gen. *-lka, muleš, mulešić* »ovan bez rogova« prema *mulića* »ovca«, *mulin* (Kurelac) »1° ovan, 2° vo«. Upor. slov. *múl* m, *mula* f, *mülec* m (»vol, kozel«), denominal *múliti (p-)* »abstumpfen«. Za sve domaće životinje koje se ovako nazivaju, Maretić uzimlje da su bez rogova, šute. U *mul* mogao se pomiješati łat. pridjev *mutilus,* koji zaista postoji u slov. *mûdla* f = *mula* »eine Kuh mit abgebrochenen Hörnern (Slovenija, Gorenje)«, upór. i *omu-Ijenac,* gen. *-nca* »ovan bez rogova«. Od mlet. *mula, muloti* »pantofola del papa, zoccoli« je *mulice* f pl. »1° čarape«, *mulice* (Dobrota) »1° vrst starih polucipela od kože, kao papuče, 2° lutka (Bakar, Istra)« [kao i *mulja f* (Marulić) u rečenici *kojoj* (koludrici) *grede pade mulja* (opatici koja je žurila, pala je s nogu obuća)]. Naziv za mediteransku životinju *mūḷus* (upór. njem. *Maultier* < *mūḷus* sa dodatkom *-tier* »životinja«, da se izbjegne homonīmija) je balkanska riječ: bug. *mule* »Maultier« *(-e* prema *magare},* arb. *muli,* ngr. s deminutivnim sufiksom μουλάρι. U hrv.-srp. i bug. nije posuđenica iz balkanskog latiniteta, jer ne pokazuje *u* > *i* kao *mūrus* > *mir.* Mocija na Hvaru, Braču i Visu *mul-* prema *mazga* može biti vrlo stara, ako se uzme da je *mūḷus* < **mus* + *lo-s* a *mazga* < **mus* + *ča.*

Lit.: ARj 7, 146. 148. 149. 8, 938. Rešetar, *Štok.* 260. Hraste, *BJF* 8, 21. *SDZb* 10, 40. *Ribarić, SDZb 9,* 48. *Pleteršnik* 1, 616. 618. 619. 828. *Miklošič* 204. *Bruckner* 348. *Mladenov* 307. *GM* 295. *REW** 5772. 5791.

mul[2], gen. *mula* m (Rab, Kućište, Cres) = *mül* (Božava) = *mao,* gen. *mula* m (Vuk, Dubrovnik, Cavtat, Vukov genitiv *mula* je bokeljski) = (kompromisni oblik ili talijanizam) *mulo* n (Prčanj, Kotor), danas prevladava čisti talijanizam *molo,* »1° lučki nasip uz koji pristaju brodovi, 2° bokeljski toponim *Muo,* gen. *Mula* (etnik na *-janin Muljani,* pomenuti već u 15. v. kao *piscatores,* koji prodavaju ribu u Kotoru)«. Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *moles,* gen. *-is* »masse di pietra e tronchi d'alberi immersi nel mare per fondamento della diga« > kslat. *molum,* biz. μώλος.

Lit.: ARj l, 148. 157. Kušar, *Rad* 118, 15. Rešetar, *Štok.* 254. 115. Cronia, *ID* 6. *Miklošič* 204. *REW** 5651. Matzenauer, *LF* 10, 349. *Prati* 663.

mula m (Vuk) = *mula* (Kosmet) »titula uglednih muslimana«. Veže se (upor. *hadžī)* s ličnim imenom muslimanskim kao *Ibraim, Isen.* Odatle bosanska muslimanska prezimena na *-ić, -ević Mulić, Mulasmajić, Mulabdić =* Mulavdić, Mulamehmedović, Mulaosmanović, Mulabegović.* Znak je neke vrste plemstva i poznavanja vjere. Znači i »kadija«. Odatle na *-luk mulàluk* »teritorij njegov«. Pridjev na *-in mulin* (Vuk), poimeničen na *-ica mùlinica* »žena mulina«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *mulla).*

Lit.: ARj 7, 148. *Elezović* l, 422.

mulazim m = *miljazîm,* gen. *-Ima* (Kosmet) »l° pristav, 2° potporučnik«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *mülazem* »pripravnike) iz turske vojničke i građanske terminologije.

Lit,: ARj 7, 147.

mulSz m (Riječka nahija, Crna Gora) »zemlja, kamenje i pijesak ujedno pomiješano«. Balkanski turcizam nepoznatog podrijetla (tur. *moloz* »kamenje za građu«) iz terminologije građevinarstva: rum. *moloz* »Schutt, Kies«, bug. *moloz* -os.

Lit. : ARj 7,148. *Lokotsch* 1481. *Mladenov* 303.

multa f (Poljica) »globa«. Odatle denominal na *-ati multati, -am* impf. (Poljica) »globiti« = *(lt* > *nt,* upor. tal. *montone* prema fr. *mouton* < srlat. *multo,* gen. -oras) *munta* f (Istra, Lika, Slavonija) »1° globa, 2° lidžba, licitacija«. Denominai *mùntati, -ām* impf. (Lika, Slavonija) »ličiti, licitirati«. Od lat. *multa.*

Lit.: ARj 7, 148. 153. *REW*[s] 5738.

múlj m (Vuk), sveslav. i praslav., »blato, nanos, sitno kamenje i pijesak, što ga vode nanose, aliuvio« (Lika, Srbija, sjeverna Dalmacija, Šibenik). Pridjevi na *-evan muljevan,* na *-evit muljevit* (Lika), na *-nast muljnast* (Jambrešić). Na *-nica muljnica* »muljevita zemlja«. Na *-ara mùljara* (Dubrovnik) »zemlja

vapnača« = *mùjara* (Konavli, *lj* > *l*) »crvena zemlja«. Na *-ina mùljina* (Crna Gora) »pjeskovito zemljište«. Denominal na *-iti múljiti, mûljîm* (Lika) *(na-, za-)* »donositi mulj, naplavljivati«, odatle particip perf. pas. kao pridjev *namuljen* (Lika) i na *-ati muljati, -ām (iz-)* »izmečiti«. Prema *mul* u ostalim slavinama (slov. *mul,* polj. *mul,* ukr. *namui) lj* mjesto / u hrv.-srp. je inovacija nastala odatle što se **mul* shvatio kao postverbal od *muljati.* U rum. *nomai* (Moldavija) »mulj« je iz ukr. *namul* = *mīl,* toponimi sa lat. pridjevskim sufiksom *-osus* > rum. -os m prema f *-oasă Nămoloasă.* Vokal *u* nastao je od ie. dvoglasa *ou* u korijenu **rneu-* / prijevoj **mou-* »vlažan«, koji se nalazi u *(u)miti, umivati.* U baltičkoj grupi isti je prijevoj kao i u praslav., samo je formant *-ro* mjesto *-lo: mauras* »Schmutz, Schlamm« pored *muras,* lot. *mûrît* »zamazati«. Sa formantom *-ro-* od istog ie. korijena nalazi se u rus. *mur* »trava na livadi« i u rus. pridjevu *murýj* »dunkel«. Odatle nepotvrđen praslav. pridjev **muгa ъ,* poimeničen u ž. r. *murava* f (Vuk, Risan) »1° morska trava, 2° toponim« = *murava* (čakavski, Crna Gora, Istra, Boka, Ljubiša). Nalazi se u stcslav., bug., slov., bug., ukr., bjelo-rus. i veliko-rus. *murava.* Upor. slov. *murava trava* »um Hauser und an den Wegen wachsendes Gras«. U Golcü i Danama (Istra) *murava* znači »tratina« kao i u ruskom. Varijanta sa *o* mjesto *u morav* m (narodna pjesma, Istra), na *-ica moravica minja* (Istra) »plantago subulata« upućuje na unakrštenje s pridjevom *maurus* > *mor* »crn«. Bez sufiksa *-ava* nalazi se u baltičkoj grupi lit. *maurai* »Entengrün in steigendem Wasser«, lot. *maürs* »trava oko kuće i busen«. Riječ je prema tome baltoslavenska. Sufiks *-av(a)* je praslavenska inovacija. V. *muzga.* Ovamo ide zacijelo još *múra* f (Vuk, Bačka) »1° blato s vodom ugaženo, 2° toponim«. Uzeo i Šulek u naučnu terminologiju. Odatle na *-nica murnica* f (Kurelac) »muljevita zemlja«, denominali na *-ati murati, muram* »brčkati po vodi«, *murati se* (Lika) »kupati se«, na *-iti zamúriti* »zamuljiti«, *razmuriti, razmūrīm* (Makarska, *vodom ~ kruh,* Pavlinović) »ražiditi«.

Lit.: ARj 4, 254. 7, 4. 149. 157. 158. 161. Ribarić, *SDZb 9,* 169. *Miklošič* 204. *Bruckner* 348. *Trautmann* 172. *WP 2,* 250. 252. *Tiktin* 979. 1060. *'Mladenov* 308. Matzenauer, *LF* 10, 349.

mum m (narodna pjesma, Petranović, Mostar, Hercegovina) = *muma* f (rod prema *svijeća)* »svijeća«. Na *-ara mumara* f (BiH) »sud za lijevanje svijeća«. Na *-dzija mumdžija* (18. v., narodna pjesma) = *mumdžija* (Kosmet) »svjećar«, s pridjevom na *-ski mumdžijski* (Niš) »svjećarski«, na *-in mumdžijin.* Prezime *Mumdžić.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *mum* »vosak«) iz terminologije zanata: bug. *mumdžija,* rum. *mungiu* = *munger.*

Lit.: ARj 7, 150. *Elezović* 1, 423. *Lokotsch* 1510. *Mladenov* 307.

mümin m »pravovjerni musliman«. Muslimanska prezimena *Muminović* i *Muminagić.* Turcizam arapskog podrijetla (ar. *mü*ᶜ*min)* iz oblasti islama.

Lit.: ARj 7, **150.**

müna[1] m (Rab) »bluna, budala«. Deminutivi na *-ica manica, muničica.* Pridjevi na *-ji munji,* na *-en* (unakrštenjem sa *munja) munjën,* f *munjena* »suludan«. Od mlet. *mona* < *madonna.* [Usp. *munja].*

Lit.: ARj 7, 151. 152. Kusar, *Rad* 118, 24. *Prati* 665.

muna[2] f (objekt s glagolima *ujagmiti, preoteti; mune ne dati;* muslimanska narodna pjesma) »prvenstvo«.

Lit.: ARj 7, 151.

munáfik (Bosna) = *münafık* pored *-ăfik,* gen. *-afîka* m (Kosmet) »1° protivnik, 2° licemjer, smutljivac«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *munafik* »dvoličan«) iz psihološke terminologije: arb. *mynafik* »hypocrite«, cine. *munafic* »intrigant«, *munaficliche* f »hypocrisie«.

Lit.: Elezović 2, 531. *Pascu 2,* 152. *Škaljić'* 473.

munar m (Gundulić) = *munara* f (Vuk) = *minare,* gen. *-età* m »1° mjesto gdje se nalazi svjetlost i 2° odakle mujezin poziva muslimane na molitvu«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *menare, minara* = *mânară)* iz oblasti islama: arb. *minar.*

Lit.: ARj 7, 151. *Elezović* 1, 408. *GM* 279. Korsch, *ASPh 9,* 656.

münâsip / *-sib* (narodna pjesma i saobraćajni govor u Bosni) = *münasip* (Srbija, Kosmet) = *minasip,* adverb »zgodno, pravo« *(nije ~, za münasip naći).* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *münasib)* iz terminologije običnog govora: bug. *munasíb* pored *-sap.*

Lit.: ARj 7, 151. *Elezović* 1, 408. *Mladenov* 308.

munat, gen. *-nta* m »suma, iznos«. Postverbal tal. *monta* »ukupna svota, importo«, upór. fr. *montant,* od vlat. > tal. *montare,* denominai od *mons,* gen. -İM (v.); odatle: *nadmòntati, -ãm* pf. (Boka) »nadići, nadvisiti«, u izričaju, igri riječi *kozopaše nadmontaše* < tal. *sormontare* (prefiks *sor-* < lat. *super-'),* jedini primjer gdje je u posuđenom glagolu iz tal. preveden prefiks; *podmòntat, -ãm* pf. (Dubrovnik, Cavtat) »naljutiti se (primjer: *ta me je stvar podmontala* »čini mi fom, infotat se, Korčula)«. Internacionalno (francuzizam) na njem. *-ieren* > *-irati montirati, montiram* »postaviti«.

Lit.: ARj 7, 152. 281. *REW** 5668.

munčjela f (Dubrovnik, Bella, Stulićj Ranjina, Marin Držić), deminutiv na *-ica munčjelica* »sud za vodu«. Dalmato-romanski leksički ostatak, deminutiv na lat. *-ella* (upór. *moiteddu* Logudoro) od *modius,* sa umetnutim *n* poslije m i sa zamjenom *di* > *č* kao u *frčug* (v.). Glede *di* > *zz* upór. tal. *mezzo,* koje se umiješalo u ovaj termin za mjere, upór. *medzuolo* (Pávia). Ista se zamjena nalazi i u obliku u kojem je nenaglašeno *o* > ъ ispalo: *anula* f (18. v., ne zna se na žalost gdje se govori) »zemljani sud za vodu, vino, ulje itd.«. Deminutiv na *-ica čmulica* (Vuk, Dubrovnik, .Kućište) »lončić za vodu od lima«. Augmentativ *čmulina.* Glede metateze *cm* < *mč* v. niže *žmuo.* Mnogo varijanata potječe od demir nutiva na *-olus modiolus.* Nenaglašeno je *o* > *u* očuvano: *možul* m (15. v., dubrovačke isprave) »čaša« = *mužôl* (Cres). Mjestq *o* > *u* stoji *i* zbog unakrštanja sa *médius* > *mezzo mižólj,* gen. *-ólja* m (Istra) »čaša«. Deminutiv na *-ič mižuljić* (Istra). Upor. u Režiji *mudžol* = *mužúl* = *mužôl* pored *mižol* < furl, *muzul.* Mjesto *o* > *u* stoji ъ koji je ispao: **mžul,* potvrđeno samo u gen. *mžulov* (15. v.). Odatle metatezom *žmul,* gen. *-ula* (Split, Korčula, Hvar, Kućište, Račišće, šibenski otoci) = *žmul* (Komiža) = *žmuo,* gen. *žmula* (Dubrovnik, zapadni krajevi), deminutiv *žmulić* = *zrnu,* gen. *-ula* (Božava, Molat) = *žmujo,* gen. *-ula* (Potomje) = *(-/* > *-//) žmulj* (Lika, veoma rašireno) = *(lj* > */) žmuj* (Vrbnik) = (mjesto *-o* < *-al,* hiperkorektno) *žmújal,* gen. *žmúla* (Kaštela) = (zamjenom sufiksa) *žmújak* (Račišće). Osnovni *modius* je ušao i u stvnjem. *mutti,* odatle *тЫь,* gen. *mtti* (upor. češ. *met,* gen. *mtu).* Maretić bez potrebe prenosi *mbtb* u današnji jezik, kad se riječ ne govori, i stavlja u ARj *mat.* Riječ je potvrđena dva puta u historijskim spomenicima 14. v. u značenju »mjera za njive, vinograde«, bez sumnje prema tome koliko mogu dati žita ili vina.

Lit.: ARj 2, 55. 6, 516. 782. 7, 33. 152. 191. Tentor, *JF 5,* 212. *Pleteršnik* 1, 587. 622. 616. 2, 622. 970. Hraste, *BJF* 8, 19. *ASPh* 17, 33. Šturm, *ĞSJK 6,* 68. *REW** 5629. Meringer, *WuS* 4, 196. Rešetar, *ASPh* 36, 542. *Miklósié* 412. Štrekelj, *ASPh* 12, 462-463. Skok, *ZRPh* 36, 652. 41, 152.

Munćel m (nazivi za šume, Krk) = *Munčal* (Krk) = *Munć l* (treći dio naselja Mali Iz, zadarski arhipelag, izgovara se i bez *n Muče,* Cvitanović, a piše *Mance* i *Muncijel,* 1543. *villa MuncЬIeГ)* = *Munćel* (Rab). Dalmato-romanski toponomastički ostatak od vlat. i kslat. deminutivnog *monticellus* »brdašce«, izvedenica na složen deminutivni sufiks *-itellus* < *-it* + *-ellus,* upor. *campitellus* od *campus.* Glede c^{e} > *i* upor. *ćifal,* koje je nastalo od stdalm. *kie* > *tie* -(usp. i **munt* -).

Lit.: ARj 6, 927. Skok, *AGI* 24, 36., § 54. Isti,- *Slav.* 26. 27. 33. 57. 60. 91. 111. 114. 158. *Banali 2,* 455. Cvitanović, *RIJAZUZ* 1, 70. 82., *bilj.* 50. *REW** 5670.

mundan m (Dubrovnik) »svjetovan čovjek, (kalk) svjetovnjak«. Od tal. *mondano* »di mondo«, poimeničen pridjev na *-anus* od *mundus,* iz crkvenog latiniteta.

Lit.: ARj l, 152.

mimđati (se\ *-am* potvrđen samo s prefiksom *raž-* i u impf, na *-va- razmunđavati (se)* (Lika) »rasplesti (se,) rastaviti (se)«.

Lit.: ARj 13, 678.

mimītva f (Vuk, Dalmacija) = *munitva* (Futog, Srijem, Bačka) »1° prijevara, lukavstvo, 2° vrsta (BiH), 3° dronjici, tralje (Lika)«.

Lit.: ARj 7, 153. Aleksić, *NJ* 4, 89.

***tnunt-** »brijeg«, od tal. *monte* < lat. *montem,* potvrđeno samo u toponomastičkim složenicama: *Muniibio,* gen. *-bijela,* kao toponim naziv za Etnu na Siciliji, od tal. *Mongibello,* apozitivna složenica od tal. *monte* i ar. *gebei* »istog značenja« (upor. tal. *Punta d' Oštro* u Boki); *munđibio* je i opća riječ u_ značenju »vulkan« = *mundibeo* (Andrijašević). Osnova *munt* može biti i dalmato-romanski toponomastički ostatak, kako dokazuje *Mundanlje* n (selo na Rabu), tal. *Mundaneo* < *Montem Daniel, Muntidôr* (Rab) < *montem de auro* (?) »zlatno brdo«. Upor. u istro-rom. *oro* »orlo«. Značenje može biti i »brdo na rubu«. Ovamo ide naziv brda (oronim) *Mon-*

tovijerna f (brežuljak nad Gružèm na Lapadu, Dubrovnik) < *montem vertulum* »okrenuto, krivo brdo«, u historijskim spomenicima *Mons bertus,* upor. istro-rom. *bierto* .< *vertus; vertulu* je skraćen particip od *vertulatus,* upor. istro-rom. glagole *Merla* (Pula) = *inberlape* (Piran) »piegarsi, torcersi«. Glede semantike upor. naše toponime *Krivòdô, Krivi Put.* Pored ovih toponima, gdje je očuvan dalmato-romanski *-un,* postoje drugi gdje je ista skupina izvedena kao stcslav. velami nazal *ç > u: Mukova!* (uzvisina kod Starog Bara) = g. 1414. *Monte cavallo* (upor. naše toponime *Kobiljdo* itd.); *Mutògras* (Poljica kod Splita) < *montem grassum* (upor. naše oronime *Debelo brdo;* umetnuto *o* uklanja suglasničku skupinu *tgr);* mjesto *u* stoji *a* u *Matòkit* (Vuk, planina u Hercegovini blizu mora i Ljubuškoga, brdo kod Vrgorca), *Podmatokit* (seoce, Makarska) = *Motokit* (Hvar) < *montem acutum,* upor. *Oštro brdo* (BiH). Glede *o > a* upor. *Matajur* pored *Montmajur* < *Montem majorem* u Furlaniji. Od *montem* lat. > tal. je pridjev *montâmes > montano,* odatle poimeničen femininum s prefiksom *trans-* > tal. *tra- tramontana* f (Dubrovnik, Cavtat) »sjeverni vjetar (koji puše s one strane brda)« = *tramontana* (Rab, Božava) = *tremùntana* (Korčula) = (metateza) *tarmuntana* (1633, Dobrinj i 1638, Vrbnik) = *termuntana* (Vrbnik) = *trmuntana* (Drvenik, Šolta) = *t(d)rmuntona* (Brač, Hvar, Brusje) »sjevernjak«. Izvedenica •od rum. *munte* s pomoću sufiksa *-janin* > rum. *-ean muntean* »stanovnik zemlje *Muntenije* (Rumunjska)«, u 18. v. *muntanska zemlja.* Odatle *Mutan,* krajina *Mütansko,* pridjev *mutanski* »lički (za pravoslavce)«. Nije jasno kako je do toga naziva došlo. S pomoću vlat. augmentativnog *-aneus* obrazovano je vlat. *montanea* > tal. *montagna* > *mòntanja* (Perast, Stoliv, Lepetane, Dubrovnik, Kućište) = *muntănja* (Božava, Rab). V. i *Munćel, montati.*

Lit.: ARj 6, 531. 7, 152. 153. 927. 10, 267. Budmani, *Rad* 65, 166. Cronia, *ID 6,* 128. Kušar, *Rad* 118, 22. 59. 60. Jireček, *Romanen* 1, 62. *ZbNŽ 4,* 231. *VHZA* 12, 117. Šturm, *ČSjfK* 6, 66. *REW*[3] 5664. *Ive* 152.

muntati se, *-am* impf, *(n* umetnuto poslije *m* pred *t,* Ogulin) »mijenjati se«. Radna imenica odatle *muntavac,* gen. *-avca* (Jambrešić). Nema primjera upotrebe. Od tal. < lat. *mutare.* Odatle poimeničen gerund na *-andus mudânde* f pl. (plurale kao *gaće,* Rab) = *muda°nde* (Pag) = *mutande* f (Vrbnik) = *modüonde* (krčko-romanski) < mlet. *mudande* = tosk. *mutande* = (zamjena sufiks) *mudante* (Lastva) »gaćice« = (unakrštenjem sa *buttare* »baciti«) *butânde* (Božava). Upor. sličan semaziološki razvitak rum. *zmeană* i *promjena* (Perast). S lat. *u > i* preko jery-a (upor. *mír < murus')* vlat. *mūtarius* > stfr. pridjev *muier, muer* »mue, qui a passé la mue (odnosi se ná *autours, éperviers, faucons}«* > *mitar* »mausernder Vogel«, denominal odatle na *-iti mitariti se, -ï* impf. (Vuk, Dubrovnik, subjekt *ptica) (o- se,* subjekt *kvočka,* Dolac, Poljica) »1° mijenjati perje, olinjali se (kod marve), 2° (metafora) kad se čovjek ožeže, pa mu se koža podmjehuri i puca«. Upor. rus. *mytb* f »mutatio plumarum, tempus mutandi plumas«, koje je posudenica iz germanskoga srednjega donjonjem. *műt* f i nvnjem. *mausern,* stvnjem. *műzon* < lat. *mutare.* Hrv.-srp. oblike nije nužno smatrati kao posuđenice iz germanskoga. V. *mitnica.*

Lit.: ARj 7, 120. 153. 776. 8, 921. Kušar, *Rad* 118, 19. *REW*[3] 5785. Matzenauer, *LF* 11, 166. *Bartoli 2,* 206. Schwarz, *ASPh* 42, 279. *Vasmer 2,* 185. *ZSPh 9,* 368.

munja f (13. v., Vuk, ŽK) = *muna* (Vodice, *nj > n* po fonetskom zakonu narječja) »trijesak, grom, strijela, fulgur«, baltoslav. i praslav. **mьIn-*. Nalazi se u slov., bug. *mainija,* polapskom, ukr. i rus.. Pridjevi na *-en manjen* (zapadni krajevi, Lika) »(metafora) stultus« [usp. *muna*[1]*],* poimeničen na *-ik munjenīk,* gen. *-ika* m (Lika) prema f *munjenica* (Lika, Istra) = na *-ьc munjenac,* gen. *-nca,* na *-äst munjast* (Hrvatsko primorje), na *-evit munjevit* »brz, vatren«, poimeničen *munjevitost, munjevan.* Šulek primijenio na elektriku stvorivši brojne neologizme : *munjevnik, munjevničar, munjevina, munjokaz, munjomjer, munjive, munjivost,* itd. Od tih Šulekovih neologizama ušlo u saobraćajni govor *munjovod* »Blitzableiter« i *mùnjara* f (Zagreb) »električna centrala«. Augmentativ na *-era* (upor. *Anera* od *And) mùnjera* '»budala«. Glagol *munjiti* nije mogao zamijeniti *elektrizirati.* U Vodicama postoji *umüniti* u psovki *muna te umunila.* Od metaforičkog značenja »lud < udaren gromom« postoje denominali na *-asati* (upor. *šepásati* ŽK) *munjásati, mùnjasãm* impf. = *munjetati* »budaliti, ludovati«, *munjetalo* m prema *munjetalica.* Vokal *u* je nastao od sonantnog /, upor. bug. *mainija,* rus. *molnųd,* kašupski *moina.* Kao što je u germanskom u isl. *mjollnir* »čekić boga Thora«, tako je i u lit. *múlna* značila »čekić Perkūne«. Termin prema tome pripada mitologijskom jeziku. Iz litavskoga se može zaključiti da je praslav.

riječ značila i »Perúnov čekić«, premda za to nema potvrda. Stprus. *mealde* »Blitz« važno je za etimologiju riječi. Iz tog se podatka vidi da je u praslav. ispalo srednje *d* uトročlanoj grupi *ldn.* Ie. korijen **meldh-* bio je u germanskom i baltoslavenskom raširen formantom *n* i u praslav. dalje sufiksom -jo. Prema Mladenovu *meldh-* je proširen s pomoću *dh* ie. korijen **mel-,* koji je u *mljeti.* Riječ *munja* je germansko-baltoslavenski leksem mitologijskog podrijetla.

Lit.: *ARj* 7, 153. 155. 156. *Miklošič* 187. *Trautmann* 177. *WP* 2, 300. *Mladenov* 310. Vasmer, *ZSPh 10,* 96-97. *Loewenthal, WuS* 9, 179. Mikkola, *IF 23,* 123.

mutuati, *-am* impf. (Broz-Ivekovićev *Rječnik)* »ćuliti uši, rogušiti, strići ušima«.

Lit.: *ARj* 7, 155.

müra[1] f »konop koji jedra veže prema pramcu, i to donji rogalj jedra, dok je *skota* isto prema krmi« = *müra* f (Božava) »mura del cordame« < tal. *(a)mura* »isto«. Za taj pomorski termin predložen je naš izraz *uzda.*

Lit.: Cronia, *ID 6,* 115. *DEI* 2531.

mura[2] f (Vrbnik, Krk) = (po deklinaciji *-y) murva* (16. v., Vuk, jugozapadni krajevi: Perast, Dubrovnik, Cavtat, Crna Gora, Boka, Bijela, Muo, Brač, Mljet, Zatrebač, Sutomore, Rab, Božava Lika, ŽK, Vodice, Istra, hrv.-kajk.) = *murva* (Brač, Hvar) = slov. *morva, mûrva, mûrba* »l ° dud, 2° toponim *Po* (= pod) *murva* (Muo, ribarska pošta«). Pridjevi na *-en murven (smokva murvena* »arbor sycomorum« = Maulbeerfeige), na *-ov murvõv* (Rijeka Crnojevića) = *múrov* (Brač), poimeničen na *-ina murvovina* (Stulić). Na *-ьc* > *-ac múrvac,* gen. *-vea* (Risan) = *murváé,* gen. *-òca* (Hvar, Budva) »dud, koji daje divlji plod« = *múrvac,* gen. *-oca* (Ston) = na *-aí murváé* = *-ak* < *- bk murvák,* gen. *mūrvka* (Prčanj) = na *-ăk murvák,* gen. *-âka* (Ston) = na *-ăi murváé,* gen. *-aca* (Istra, Stulić) = *-an murván,* gen. *-ana* = na *-ež тиг ег* (Rijeka) »muška murva«. Na *-ar murvar* »ptica pastor roseus«. Deminutiv *murvica* (također toponim). Još su ove varijante *murga* f (Vodice, Istra) »dud«, *mrva* (Slum, Istra) mjesto *тъйг а.* Zamjena dočetka *-va,* koji je nastao iz deklinacije *y,* sufiksom *-ava murava* (Podgorica), *-aga* (prema *vinjaga) müraga* (također slov.) »Himbeere, malina, rūbus idaeus«, slov. *morica* »Brombeere, brusnica«. Jednom talijanizam u apozitivnoj složenici *morodzelso (arbuo od morodželsa,* Ranjina), danas tal. *gelso moro.* Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *mõrus, mõrum.* Upór. arb. *muré.*

Lit.: *ARj* 7, 12. 157. 162. *Pleteršnik* l, 603. 619. 620. Jagić, *ASPh* 1, 431. Hraste, *BJF* 8, 26. Budmani, *Rad* 65, 164. Kusar, *Rad* 118, 18. Rešetar, *Stok.* 254. Cronia, *ID 6,* 115. Ribarić, *SDZb 9,* 169. *REW*[a] 5696. Štrekelj, *DAW* 50, 49. *GM* 291.

müra[3] f (Dobroselo, Lika) »dio konjskog čavla što ostane u kopitu kad potkova otpadne«.

Lit.: *ARj l,* 157.

müra[4] f (18. v., Dalmacija, Pavlinović,, Lika, Poljica) »1° želudac (koji stočaru služi kao) 2° sirište, 3° mjehur od ribe ugor«. Balkanska riječ rumunjskog podrijetla kao ostatak iz jezika srednjovjekovnih Vlaha. Nalazi se u bug. *mura* »Magen, Labmagen der Wiederkäuer« < cine. *(a~)mură* »la stomacul de oaie«. Konzonant *r* je nastao od međusamoglasničkog *l,* kako dokazuje arb. *mulle,* sa deminutivnim sufiksom *-zë mullëzë* u oba značenja »Magen, Lab«, istro-romanski *moula* »Blutwurst«, *moule* (Vodnjan) »budella del maiale«, predromansko **mūla* > slov. *mula* (Režija), deminutiv na *-iça mulica* (Istra, slov.) »klobása«.

Lit.: *ARj* 7, 157. *Pleteršnik* l, 618. *Mladenov* 308. *Románski* 122. *Ive* 123. *Dalametra* 14. *GM* 289. *Doric* 192. *REW*[3] 5724. Štrekelj, *ASPh* 26,412. Vasmer, *ZbJ* 271—8 *(RSI* 2,257).

murára f = *murala* (Kosmet, uz *činiti se)* »parnica, tužba«. Denominal na *-ati muràfati se* impf. (Sarajevo, Hercegovina) = na *-iti muráviti se, mùravim* (Srbija) »parničiti se«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *murafa*[c]*a* »suočenje pred sudom«) iz sudske terminologije.

Lit.: *ARj* 7, 159. *Elezović* l, 423.

müraja f (Kotor) »gradski zidovi« = (metateza) *mùljara* f (Dubrovnik)= *(J* zamijenjeno sa *v,* obratno u *lovišće* > *lojišće) murava* (Budva) »gradski zidovi«. Od tal. *muraglia,* neutrum pl. od pridjeva na *-alis muralis.* Na lat. *-ata* > stmlet. *-ada murada* f (Vrbnik) »(brodski termin) daščani krov na barki, koridûr na braceri, kuverta« < tal. *murata* »prolungamento della carena da ciascun lato della nave (od 16. v., služilo za obranu)«, od *mūrus.* Od srvnjem. *mür,* nvnjem. *Mauer* na *-ovati murovati, -ujem* impf, »zidati« u jedinoj potvrdi je .rusizam *murovátb, -úju.* Lat. *mūrus* kao stara posudenica u jadranskoj zoni i u slov. je *mír,* gen. *mira* m (15. v., Vuk, Primorje, Konavli, Korčula, Kućište, gen. pl.

mírov Lastovo). Do 18. v. potvrde samo iz Dalmacije i čakavskoga. Slabo se nalazi u štokavskom izvan Dalmacije. Razlika je u akcentu kadikad u narječjima *mír,* gen. *míra* (Korčula), *mir,* gen. *mira* »zid« (Hvar) prema *mír, míra* »pax«. Pl. τη. *miri* »kuće ili grad«. Toponim *Pod mir (Muo).* Deminutiv na *-ьc* > *-ac miraç,* gen. *-ca* (Bella, Voltiđi, Stulić) »zidić«, na *-ić mirii* (Hvar). Augmentativ na *-ina mirina* f »zidina, ruševina zida«, nom. pl. *mirini* (Istra, Cres) »ruinae«, toponim *Mackova Mirina* (Tivat), *òmirina* (Dubrovnik) »eine verfallene Mauer«, disimilacijom *i - i > e - i* (tip. rum. *vecin) merino* (Kastavština) »ruševina«. Na *-ište: mirišće* (1445, 1457, 1460), *Donja Mirišta* (toponim Sutomore), *Mlrišća* (Imotski). Kol. *mirje* n (Držić, toponim Ljubljana), *omirje, podmirje* n (Bella, M. Držić) »1° mjesto pod mirimą, podgrade, 2° toponim (Vis)«. Pridjev na *-ьn* > *-an* čini se da je nestao zbog homonimije sa *miran,* f *mirna.* Da je ipak postojao, dokazuje izvedenica *pomirnica* (Vrbnik) »debela greda u miru, to jest u zidu«. Lat. deminutiv na nenaglašeni sufiks *-ula murula* > *mirla* f (Hanibal Lučić, samo jedna potvrda), deminutiv odatle na *-ič mirlić* (narodna pjesma, Istra) »zidić«. Na *-aria muraria* > *miralica* (Vodice, Istra) »biljka pasja neska, eine Art Kreuzdom, rhamnus rupestris«. Arb. *mur* (Ulcinj).

Lit.: ARj 6, 738. 732. 744. 746. 920. 7, 161. 8, 920. 10, 271. 684. *Mažuranić* 661. *Pleteršnik l,* 584. Budmani, *Rad* 65, 164. Oblak, *ASPh* 16, § 30. 442. Hraste, *BJF* 8, 20. *REW** 5763. *SEW* 2, 60.

murasela f (Vuk, narodna pjesma, s epitetima *tanka, sitna)* »kadijina pozivnica«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *murasele)* iz sudske terminologije.

Lit.: ARj 7, 157.

murdar m (Vuk, Srbija) = *murdar* pored *murdar* m (Kosmet), indeklinabilni pridjev, »prljav, nečist *(murdar devôjče)«, murdar* m (Bačka) prema f *murdara* (Bačka) »nečist čovjek, nečista ženska«. Na *-uša murdaräša* (Kosmet) »nečista ženska«. Apstraktum na *-luk murdarluk* »konjska bolest (guke ispod kože po trbuhu)« = *murdãrhk* (Kosmet) »nečistoća«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *murdar* »les«) iz terminologije običnog života: rum. *murdar, murdărie, a murdau,* bug., arb. *murdar* = *mundar* (sa disimilacijom *r - r > n - r),* ngr. μουρδάρις.

Lit.: ARj 7, 159. *Elezović .1,* 423. *Mladenov* 308. *GM* 291. Matzenauer, *LF* 10, 350.

murećef pored *-čep* m (Vuk, narodna pjesma) = *mirećip* (Kosmet) »1° crnilo, mastilo, 2° crvena boja od jagodica, 3° biljka vinoboja« = *murićep* »biljka grozdoboja, vinoboja«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla. (ar. *muräkkäb* »sastavljen, miješan« > tur. *mürekkep)* iz terminologije pisanja (tip *jazija):.* búg. *murekép,* arb. *myreqép.*

Lit.: ARj 7, 159. 160. *Elezović* l, 409. *Lokotsch* 1517. *GM* 295. Matzenauer, *IF* 10, 350.

murējka f (Leskovac, Srbija) »vrlo krupna. pšenica«. Od *Marea* »Peloponez«. Odatle i muslimansko prezime *Moralli* (Bosna).

Lit.: ARj 7, 159.

murélac, gen. *-Ica* m (Lika) »baskija, letva, žioka«. Naša izvedenica na *-ьc* > *-ac* od iste mletačke riječi *borèlo* (deminutiv na *-ettus* od *bora* »tronco cilindrico tagliato«) = *būrelio* »legno tondo che serve per formare l'impiombatura di un cavo con altro (Boerio)« > tur. *morela* > arb. *mūrelio -a* »hölzerner Keil, Schiffwerkzeug«. Upór. slov. *bóra* »oblin, drva dok još nisu rascijepljena, nego na kosorasplljena« < sjeverno-tal. *bora* (14. v.) »tronco· d'albero«. Od predial. **borra* »okruglica«.

Lit.: ARj 7, 159. *GM* 291. *Pleteršnik* l, 45. *DEI* 561. 564.

murina f (Dubrovnik, Zore, Mljet) = *morina* (Poljica, Stulić) = *murinja* (Ljubiša, Sutomore). Dalmato-romanski leksički ostatak iz ribarske terminologije od lat. *mūr(a)ēna* < gr. μύραινα *(ē > i).* Arb. *mřína* (Ulcinj). Neobjašnjena zamjena dočetka *-ina* sa *-una* je balkanska riječ: *moruna f* (Vuk) = *moruna* (Stoliv) = *morunja* (Srbija) = *muruna* (Vuk, Mikalja, Dubrovnik) »accipenser huso«, deminutiv na *-ica morunica,* na *-ika morunika* (narodna pjesma), na *-as morunaš* »chondrostoma nasus«. Pridjev na *j mòrunjí.* Na *-ar mòrunãr* »koji ih lovi«, rum. *morún, -on, -na, -naş* »accipenser huso, abramis viruba«, bug. *moruna / mur-,* ngr. μουρούνα, tur. *muruna* > tal. *mõrana* »carne di storione del Levante in salamoia portato sopratutto dai Veneziani in Italia«. Pored ovih oblika postoji kao sveslav. (osim ukrajinskoga i ruskoga) **mrena* > *mrina* (ikavski) pored *mrena* (ekavski i jekavski) = *mrèn* m (Jajce) »potočna riba barbus fluviatilis«, tako i slov. i bug., češ. *mřena,* deminutiv *mřinek,* polj. *mrzewka, mrzaná, brzana, brzana,* ukr. *merena.* Ta se riječ govorila u panonskoslavenskom, kako dokazuje madž. *mar-*

na, i u dakoslavenskom, kako dokazuje rum. *mreană, îmbreană, breană,* deminutiv *mrenusoară.* Prema Miklošiču, i to bi bila posuđenica iz gr.-lat. *muraena* (sa *u* > ъ i *e* za *ae* = αϊ, kao u *cesar).* Ako je tako, *mrena* može da potječe'samo iz balkanskog latiniteta. Machek pretpostavlja likvidnu metatezu **merna* »goujon, Schmerle«, što je prema ukr. *merena* bolje i smatra je proto-ie. riječi.

Lit.: ARj 7, 8. 16. 160. 162. Rešetar, *Štok.* 253. Zore, *Tuđ.* 14. *Miklošič* 202. *Bruckner* 347. *Romanski* 121. *Pascu 2,* 182., br. 51. *Tiktin* 1010. *REW** 5754. Vasmer, *GL* 101. *ZSPh* 14, 466. Machek, *LP 2,* 150. *Prati* 670.

mūrio, gen. *-ela* m (Bijela, Boka) »strane na migavici ...: dva su *murela* ... *iza* njih dolazi mreža, što se zove podmet i sädrun«. Od mlet. *morelo* »rocchio, modano«. Ovamo ide možda- i *mrje* f pl. (Mljet) »dio mreže šabake ili trakte: *do goča su mrje, dje su oči široka dva prsta, a daje* (»dalje«) *je kolicí.* Konzonant *j* stoji mjesto /7,

Lit.: Macan, *ZbNŽ* 29, 209. *Prati* 678.

murka[1] f (Vuk) »manja šajka koja služi samo na Muri«. Upor. *dravka f* od *Drava.* Od predslàv. hidronimą *Múra.* Odatle i njen pritok *Murica* > njem. *Milrz,* horonim *Međumurje.*

Lit.: ARj 7, 157. 160.

mů̑rka[2] f (Dubašnica) = *murka* (Porát na Krku kod Malínské, Božava, Cres) »talog od uljike, škuro-crven, koji se baca«, upor. krčko-rom. *muarka* »feccia« = *můrka* (Rovinj) = *morka* f (Buzet, Sovinjsko polje) »voda u badnju, nakon što se pobere ulje«. Taj oblik ograničen je na Kvarner i Istru. Sa *-ka* > *-ga: murga* f (akcenat Zorin, Dubrovnik, Ston, Potomje na Pelješcu) »talog od maslinova ulja, kad se tiješti, mutež, služi za pravljenje sapuna« = *murga* (Budva) = *murga* (Vuk) »dudinje murgaste«. Odatle na *-ulja mùrgulja* f (Dubrovnik, Ston) »Art Oliven mit viel Fleisch und wenig öl«. Upor. *Mùrgulja* (selo, srez Lab, Kosmet). Pridjevi na *-av murgav* »boje murge« = na *-ast murgast* (Kotor, Pag, Dalmacija) = na *-óvást mürgovast* (Vuk). U imenima stoke na *-eša mürgeša* f (Lika, ime kozi), na *-onja murgonja* (Bruvno, Lika) »vo«. Upor. rum. *murgan* i prezime *Murganič* (Kosmet). U antroponimiji prezimena *Murgić, Murgaš, Murgulovič* (od rum. *murgul* sa postpozitivnim članom). Oblik sa *-ga* nalazi se u južnoj Italiji, na Siciliji, Veneciji, Sardiniji i Španjolskoj. On nastavlja gr. ἀμόργη, koje je ie. podrijetla. Odatle lat. *omurca* < ἀμόρκα očuvano na Kvarneru. Upor. još slov. *morča* = *zmórča* = *murča* (Notranjsko) »Weinhefen«, od mlet. *morča* = *morce* (tako na Cresu), te slov. *morka* f »Schmalzmus«. U značenju »tamne boje« *murga* je balkanska riječ: arb. *murk* »dunkel, schwarzgrau« = rum. *murg* »braun, braunrot«.

Lit.: ARj 'I, 159. *Pletersnik* 1, 602. 932. Hirtz, *Amph. 92. Elezović l,* 423. Tentor, *JF 5,* 213. Cronia, *ID 6,* 115. *Miklošič* 204. *SEW 2,* 77. Štrekelj, *DAW* 50, 39. *Banali 2,* 206. *GM* 292. *Tiktin* 1022. *REW*[3] 433. *FEW* 91. Scriban, *Arhivă Jasi* 43, 22-23 (cf. *IJb* 22). Šoptrojanov, *GBIS* 1, 105-178.

murò, gen. *-ala* m (Potomje) »letva«, *murăo,* gen. *-ala* »najdeblja greda«. Složenica *mezo-murô,* gen. *-ala* (Potomje) »drvena poluletva *(mezomurali* dolaze preko konja)«. Od tal. *murale* »pezzo di abete, di larice o di pino, segato in quarto«, mlet. *moral* »piana (del tetto)«.

Lit.: Prati 678. *DEI* 2505. 2531.

murtadin m (Srbija) = *mùrtatin* (Vuk,-iw individualni sufiks kao u *Srbin)* = *mùrtat* m (narodna pjesma) = *munăt* (Kosmet) »odmetnik, izdajnik, renegat«. Apstraktnim na *-luk murtatluk* m. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *murtadd* »koji je napustio islam«) iz terminologije islama: bug. *mùrtat.*

Lit.: ARj 7, 161. *Elezović* 1, 424. *Lokotsch* 1508a. *Miklošič* 205. Thumb, *IF* 14, 360. Matzenauer, *LF* 10, 350.

musa f (Vuk) = *mūsa* (Lika, Srijem, Srbija, Levač) »piće od mezgre«. Vokal *u* je nastao iz sonantnog /, kako pokazuje češ. *mlsati* »lizati«, *mls,* rus. *molsatb* »sisati«, prema Miklošiču još polj. *pomloski* »Leckerbissen«. Praslav. **mbls-,* Upor. *mljaskati* (v.).

Lit.: ARj 7, 163. *Miklošič* 187. *Holub-Kopečny 227.* Matzenauer, *LF* 10, 328. 329.

mùsaf, gen. *-afa* m (Vuk, 15. i 17. v., danas Bosna) »koran« = *musäf* (Kosmet, Vučitrn) »početnica za učenje čitati«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *muṣhaf)* iz oblasti islama.

Lit.: ARj 7, 163.

musafer m (BiH) = *musafir* (Bosna) = *müşavir* (Hercegovina) = *musafir* — *misafir* (Kosmet) »gost«. Pridjev na *-ov* i *-ski musaferski*

(~a *kuća).* Apstraktum na *-luk misăfîrhk* (Kosmet). Prezime *Musafirović.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *musafir* »putnik, gost« > tur. *musafir)* iz terminologije običnog života: rum., bug., arb., cine. *musafir,* ngr. μουσαφίρης.

Lit.: ARj 7, 163. *Elezović* 1, 424. 2, 530. *Mladenov* 308. *GM* 293. *Lokotsch* nro 1510a, str. 122. *Pascu 2,* 153., br. 795. Skok, *Slávia* 15, 509.

musaik m (Mikalja) = *mozaik* (danas općenito). Od tal. *musàico* = *mosàico,* od kslat. *musaicus* < gr. μουσαικός, kao μουσαῖον = *musaeum* > *muzej, muzejski,* od Μοῦσα > *Múza* (Dubrovčani koji obično slaviziraju' u indeklinabile *vii* ili *vila* f) = *muža* (Vetranie, Hektorović, Nalješković). V. *muzika.*

Lit.: ARj 7, 163. 184. 188.

musaip m (Palmotić) «drug, miljenik sultanov«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *musahib)* iz terminologije turskog dvora: rum. *musaip* »naslov najstarijeg eunuha sultanova«. Dubrovački turcizam.

Lit.: ARj 'I, 163. *Tiktin* 1023.

musaka f (BiH, Srbija) = *musaka* (Kosmet) »jelo od modrih patlidžana i isjeckana mesa (prošireno danas i na zapad)«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *musakka)* iz terminologije hrane: rum. *musaca.*

Lit.: ARj 7, 163. *Elezović* 1, 424. *Tiktin* 1023.

musandra f (Travnik) = *musandar* m (gen. nepoznat, Sarajevo) = *mùsander* (Mostar) = *musandera* f (Hercegovina) »ormar u zidu koji ima policu u vrhu«. Balkanski turcizam (tur. *musandıra)* iz terminologije kućnog namještaja: bug. *musandra* f, arb. *musëndrë.*

Lit.: ARj 7, 163. Skok, *Slávia* 15, 365., br. 510. *Mladenov* 308.

musav (Slavonija), pridjev na *-av,* »prljav, uprljan« = *zamúsan* (hrv.-kajk.)'; *muṣa* f »uprljana žena ili krava«, na *-oca musača* »uprljana krava«. Ovamo možda *muse* f (Poljica) »psovka ženskome«.

Lit.: ARj 7, 163. 164. Šamšalović, *NVj 29,* 476, *Pleteršnik* 1, 620.

musavèda f (Srbija) = *musevèda* (Vuk) = *musibet* m »1° bijeda, nesreća, 2° zanovijetanje, zapredanje (Lika)«. Na *-džija musevedzija* m (Vuk) »bijednik, opadač«. Denominal na *-ati musavèdati, -am* impf. (Lika) »zanovijetati, zapredati« = na *-iti musavèditi, -sèvedîm.* Ovamo *musovéda* f (Kraljeva Velika, Slavonija) »navika«, *musveda* f (Bosna) »rukopis, pismeni sastav«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *müsewedde* »1° koncept, 2° ocrnjivanje« = *musibet* »isto«) iz terminologije pisanja, pejorativiziranje.

Lit.: ARj 7, 164. 165. 168. *Š kaljiff* 447.

muselez m (Vuk, narodna pjesma) »slatko i mirisavo kuhano vino« = *muselez 1 -es* (Bosna) »mošt, šira«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *müselles* > tur. *müselles* »trostruk, trovrstan«) iz terminologije hrane: arb. *myselé* f (Gege), ngr. μουσελές.

Lit.: ARj 7, 164. *GM* 295. Matzenauer, *LF* 10, 350. *Školjić* * 477.

muselina m (Vuk, narodna pjesma) »izvršitelj kadijine presude«. Pridjev na *-ov musèlinov,* poimeničen na *-ъc musèlinovac,* gen. *-õvca* »momak muselimov«, na *-ski musèlimskî.* Apstraktum na *-sivo musèlimstvo.* Također u toponomastici i antroponimiji. Turcizam ar. podrijetla (ar. *müsellem* »ovlašten«) iz turske sudske terminologije.

Lit.: ARj 7, 164. Korsch, *ASPh 9,* 657.

musemet m (Jajce, Bosna) »vrsta šarena tkiva u četiri nita koje tkaju na peškire, gaće, košulje, stolnjake«.

Lit.: ARj l, 164. *Belovia* 82 (dod.).

musliman, gen. *-äna* m (služben naziv u BiH) »pripadnik islama« = *muslòman* (Vuk) = (sa individualnim *-in) muslomanin* (15. v., Dubrovnik) = *musulmcfriin* (15. v., historijski spomenici, Kavanjin, Mrnavić), s pridjevom na *-ski* od tih oblika. Ovamo još toponim *Muslemin,* zaselak (Sarajevo) i kao hipokoristik *muslija* m, obrazovan prema bezbrojnim turcizmima na *-ija* (narodna pjesma, prezime), odatle pridjev na *-in mùslijin,* s prezimenom na *-ovié Muslinović (i* < -r/r-). Sve od turskog izgovora perz. plurala *musulman* = *muselman,* a to od ar. participa prezenta aktiva IV *muslim* »podvrgavajući se«, od glagola *salama* »podvrgnuti se u volju božju«. Od istoga je glagola i ar. imenica *islam* »podvrgavanje« (v.). Grupa *si* izmjenjuje se u sr u nekim turskim narječjima: *müsürman,* odatle naše varijante *busromanin* (15. v.) = *busòrmanin* (18. v.) = *busùrmanin* (18. v.), i (preko madž. *beszermeny) besermenski* (17. v.), *bestermanijski* (16. v.) = *bestrmanski* (16. v.). Početno *b-* mjesto *m-*

u ovim varijantama nije naša disimilacija *m - m > b - m,* nego turska *Ьшиѕтап.* U vezi stoji slav. izvedenica na *-ika bosorka* f »vještica«, riječ koju Miklošič označuje kao hrvatsku, češku, slovačku, ukrajinsku i madž. *boszorka.*

Lit.: ARj 7, 166. 168. Tomanović, *JF* 17, 206. *Miklošič* 205. *Brüchner* 349. Korsch, *ASPh 9,* 657. Sköld, *Slávia* 2, 290-293.

muso m prema *musa* f (Lika) »čovjek, ženska zlovoljna i srdita«, na *-onja músonja* m (Lika). Na tur. *-li mùslija* m (Poljica, Dalmacija) »čovjek zlovoljan i srdit«. Denominai *musiti se, musím* impf. (Lika) »biti zlovoljan i srdit« s prefiksom *namusiti se, namusim* (Poljica) »1° namrgoditi se, 2° za nebo pred kišom (Lika)« = na *-ur- namùsuriti se* (Lika); ovamo i *namustapiti se* (Poljica) »isto«. Pridjev na *-ost musasi* (Dubašnica, Krk) »srdit, namrgođen«. Apstraktum *mušnja f* (Lika). Može biti dalmato-romanski leksički ostatak od kslat. *musus* (8. v.). Sa *s > z* je talijanizam *múza* f (Krk) »brnjica koju metnu volovima na nos da ne bi jeli pri oranju« < tal. *muso.* Na *-one* tal. *musone > nemo mi drzá muzun!* (Korčula) »zašto si objesio nos za to što sam te ukorio, čunka«. Upor. slov. *múza* »eine verzogene Miene, Grimasse«, *namuzati se* »eine schmunzelnde Miene machen«. Ovamo još na dvostruki sufiks *-arius + -ola muzarjôla î* (Lastva) »brnjica kod psa« < tal. *museruola.*

Lit.: ARj 7, 163. 164. 165. 166. 174. 184. 463. *Pleteršnik* 1, 621. *REW** 5784. Šamšalović, *NVj* 29, 474.

mùsol m (Smokvica, Korčula) »mačak« prema f *maska* (ibidem). Interesantan primjer za izražavanje mocije s pomoću tuđice. Riječ *musol* izvedena je od onomatopejskog *mussare* »in den Bart brummen«. Upor. slov. *muca* »felis«, tal. *mučia, micio,* hrv. *mic mic,* bavarsko-njem. *mutz.*

Lit.: Pleteršnik 1, 616. *REW** 5776a. 5776d. Matzenauer, *LF* 10, 348. *Prati* 652.

mustać, gen. *-aca* m (Vuk, Srbija, Levač i Temnić), običnije u m pi. *mustăci* (ŽK) = hrv.-kajk., slov. *mustač(i) = my stoč* (Bednja) »Г brk, brci, 2° vršika, 3° gornja usna U ljudi, 4° končići što su medu kukuruznim zrnjem (Belostenec, Jambrešić)« '= *musiace* f pl. »1° brci, 2° daščice u barci (Vrbnik)«. Konzonant *č > í* (hrv.-kajk. i slov.) upućuje na novogrčki izvor: μουστάκι »isto«. Grecizam **je** balkanska riječ i zapadnoevropska: rum. *mustață* < bug. pl. *mustăci = mustaki,* sing. *müştak,* ngr. μουστάκα > cine. *muştaca* »grande moustache«, arb. *mustaqe,* stgr. μύσταξ. Primjer je za gr. υ > *u.*

Lit.: ARj 7, 166. *Pleteršnik* 1, 604. 620. *Miklošič* 205. *Mladenov* 308. *Pascu 2,* 67., br. 1222. *GM* 293.

mustedžir m (Hercegovina) »1° težak koji obrađuje aginsku zemlju, pridržanik, zakupac, ,2° kmet«. Od tur. *mustecir* < ar. *musteğir.*

Lit.: ARj 7, 167. *Školjić** 550.

musti, *muzem* (Vuk) *(iz-, po-, za-),* ie., baltoslav., sveslav. i praslav. *^melz-ti, *mъlz-o)* impf. »1° mulgere, melken (s ovima je u prasrodstvu; u zapadnim narječjima zamijenjeno sa) *dojiti, po-,* ŽK, 2° (metaforą, Lika) derati, globiti, guliti« prema pf. *muznuti,* impf. *izmúzati, izmuzăm* (Lika), *izmuzívati, -mùzujēm* pored *muzīvām,* deminutiv *izmuzìkati, -am* (Lika). Stcslav. *miesti, mhzç* iz čega se vidi da je *u* nastalo iz sonantnog / i da je prezentska osnova analogijski prenesena u infinitiv; na Krku još *mlisti* pored *melsti* (Vrbnik). Infinitivna oznova *mlez-* očuvana je još u izvedenicama. Postoji još baltoslav. i praslav. prijevoj **molz-* prema **melz-* > hrv.-srp. *mlaz* prema *mljez-* (jekavski) i *mliz-* (ikavski). Izvedenice su prema tome od triju osnova: *muž-, mljez-* i *mlaz-,*

(I) Od *muž-:* pridjev na *-ьn mazni* uz *struga* (Piva-Drobnjak) »ograđeno mjesto gdje se ovce muzu«, poimeničen na *-ica múznica* (ibidem) = *mūzmca* (Kosmet) »1° ovca koja se muze« = (sa *zn > zl) muzlica* (Vuk) »2° sud u koji se muza, kravljača«, na *-jar mužnjar,* »muzac«, na *-ovni mùzovnî* (Vuk), poimeničen na *-ica mùzovnica* (Ljubiša) »muzara«, na' *-aći muzaći* »koji se muze«. Na *-ьc > -ac múzac,* gen. *-sca* m »1° čovjek koji muze, 2° kamen na kojem se sjedi kad se muze (Vasojevići, Crna Gora)« = na *-äc muzač,* gen. *-ača* (Dalmacija, Kuci, Crna Gora) = na *-lac,* gen. *-oca muzalac* = na *-ar mužar.* Na *-ara muzara* (Vuk, Gornje Primorje, Srbija) = na *-araca muzarača* = na *-enica muzènica* (Lika), s hipokoristikom *múza* (Vuk). Na *-ica muzica* (16. v.) = *melzica* (čakavci, Hrvatsko primorje, valjda Krk) »ovca koja se muze«, odatle toponim na -anca *Melzicarice* (predjel povrh Martinšćice, Cres). Na -ja: *muza* f (Vuk) »ono što se namuze, das Melken«; s nejasnim prefiksom *jo-, ja-, je-: jomuža* (Vuk, Dubica, Sarajevo), s pridjevom na *-ьn* >

-an jômužan pored jõmužno (mleko, sirenje, Kosmet) = jamuža (Ljubiša) f pored jamuž m = jemuža (Vuk) = jemuš (Stulić), s pridjevom jemužan. Pridjev postoji još sa ž > r jêmuran (sir}. Odatle dalja izvedenica na -ina jamužina (Lika) »jelo od friškog sira i udrobIjenog kruha«. Značenje je u Kosmetu »iskuhano mlijeko sa koga se nije skinuo kajmak, frisch gemolkene Milch«. Složenica je iste prirode kao Izmuža. Miklošič i Berneker mislili su da je prefiks iste prirode kao u japad, u rus. imenu Javolodt, ne-ję- егъ, nejāsit. Može se misliti na unakrštenje slavenske riječi i romanske emulsa (upor. rum. mursă »Honigwasser«). Tu je misao odobrio Rešetar. Tome se protivi dugi kvantitet prefiksa, iz čega izlazi da su vokali ã - ê - ô rezultat stezanja. Zbog toga će prije biti rezultat od jako »sada« s gubitkom k kao u preo = pro < preko i u kako < kao. U tom slučaju radi se o složenici tipa jakoroče. Može se raditi i o prilogu jelje »napola, polu«. To je manje vjerojatno. Upor. i prefiks u jelito (v.). Na -Uja muzilja f (Lika) »ženska koja muze«. Upor. još slov. mužana »Melkgerechtigkeit«. Imperativne složenice mùzikrava m »čovjek koji muze krave« (pejorativ zbog toga što to nije posao muškaraca), mùzikuja m (Lika, Srbija) »čovjek pun slatkih riječi«. Ovamo ide i pejorativ u Kosmetu zamüs, -užem »zavezati, učiniti nekoga smetenjakom i kukavicom«. Odatle particip perf. pasiva kao pridjev zamuzen(i) i zamuženi »čovjek s osobinama kakve treba da ima udata ženskinja, nevješt, tutkun (v.), koji se stidi, plaši, neokretan«. Poimeničen na -ko zamuženko m prema f zamuženica. Upor. izreku zamüzo te bog, te ne umeš da se obrneš. Kao izvedenicu od muž- može se smatrati i muzga (Vuk) »1° pruga, strijeka od čega, nalik na mlaz, 2° (toponim) Müzga, močvarno zemljište (ŽK, Žamarije)«. Primjeri: teku mu muzge znoja niz lice, padaju muzge kiše iz neba. Glede sufiksa upor. bljuzga, brizgati, mazga, vjerojatno varijanta od mļz- + -ka. Odatle denominal na -ati muzgati i na -avica muzgavica (Crna Gora) »bljeèkavica, brčkavica«. Moguće je i drukčije tumačenje, ako se uzme da u nije rezultat od /, nego da je već u stcslav. muzga »Lake, Weiher«. V. mezga.

(II) Od mlez- je praslav. izvedenica na -ivo mljezivo (Šulek) = mizivá n (ŽK) = slov., češ. mlezivo, polj. mlodziwo; mljêza (Brač) = na -ovaca mljezovača (Hrvatsko zagorje) »erste Milch nach der Entbindung, nach dem Kalben, Biestmilch, kulizdra (Poljica) < rum. cureasträ < lat. colostrum«.

(Ili) Od praslav. mote- > mlaz m (Vuk, Srbija, Pirot) »Milchstrahl beim Melken, 2° pravo pomusti čiju stoku, 3° (metafora) mlaz krvi, 4° prostor što ga sačma iz puške zaokruži«; zamlaz (Hercegovina, Crna Gora> »sauere Milch«, postverbal od zamUziti, zàmlāzīm (objekt jagnje, mlijeka u oko) »anmelken«. Deminutiv na -ьc mlazac, gen. -sca.. Osnovno mlaz je praslavenski nomen actioni& od prijevojnog štěpena za perfektum. Znači prvobitno »ono što je pomuzeno«. Upor.. bug. mlaznica »melkbare Kuh«. Slog mla- nastaje po zakonu likvidne metateze, upor. rus. smolostb »vime«. Prema tome predstavlja muz- niži prijevojni štěpen kojemu odgovara lit. militi, melzu prema iteratīvu malžyti i lit. pamalei karvė »Kuh, die leicht und viel Milch gibt«. Konzonant z je refleks za ie. palatal ğ. Dalje usporednice nalaze se u evropskim ie. jezicima: gr. ἀμέλγω, njem. melken, arb. mj'el, lat. mulgea. Kao poljoprivredni i pastirski termin postojao je već u ie.

Lit.: ARj 4, 254. 255. 450. 584. 588. 657. 6, 598. 836. 852. 7, 167. 184. 186. 188. 837. BI 2, 795. 796. Elezović ì, 193. 263. Vuković, SDZb 10, 390. Kaspret, ČZN 6, 152-157. (cf. RSI 3, 364). Miklošič 187. 188. SEW l* 429. 2, 35. 73. Holub-Kopečný 226-227. Bruckner 340. KZ 45, 101. sl. 105. Trautmann 178. WP'2, 299. Skok, ZRPh 38, 547., br. 13. Belić, Priroda 300. Raić, ASPh l, 620. Stolz, IF 14, 21. Matzenauer, LF 8, 30. Endzelin, KZ 44, 66. GM 283. Boisacf 52. 648. Walde, KZ 34, 461-536. (cf. AnzIF 8, 126). Scheftelowitz, KZ 54, 240. Leskien, ABI. 41. 303. Johansson, IF 19, 121.

musul ja, siożenica musulbez, indeklinabilni pridjev (Ljevač, Srbija, Crna Gora) = musur (narodna pjesma) = musala f (Baraković)' »tkanina«. Na tal. sufiks -ino < lat. -inus (kojim se tvore ktetika) tal. mussolina > musùlïn, gen. -ina m (Vuk, Vojvodina, narodna pjesma) »musul«. Od tal. mussalo, -α, mussolina, od ar. toponima i horonima u Mezopotamiji Moșul = Mausit, znači upravo »stjecište«, (od prefiksa mjesta ma + masala »sjediniti« upor. naš sufiks -ište). Tal. je riječ i balkanizam: rum. musul, arb. murull. Upor. prezime Musùlin, u pl. toponim (Ogulin). Ne zna se· ide li ovamo naziv odijela mozolanka (18. v.) = mezulanka (Novi Vinodol) »žensko odijelo«.

Lit.: ARj 7, 30. 167. REW^3 5600. Lokotsch 1484. Prati 679. DEI 2537.

musuvelj m (Srbija) »biljka«. Upor. musvo (Gospić, Šulek) »biljka sanguisuga officinalis«.

Lit.: ARj 7, 168.

muš m (istročakavski, Režija, Toimin, Kranjska Gora) »osao, asinus« prema f *muša* »oslića, magarica«. Deminutiv *muše,* gen. *-eta n.* Kol. na *-od mušad,* (gen. -i). Ide zajedno s mlet. *muso,* tršć.-tal. *mus,* furl, *muss* m prema f *musse* »asino, asina«. Stoji zacijelo u vezi s crnogorskim uzvikom *mùsj, mūsjo* (Vuk), koji se kaže magarcu kad ga mame ili zovu, poimeničeno: *sedlah konja dobra musja.* Već je Vasmer dobro opazio vezu crnogorskog *mûsjo* sa arb. *mushk* m »mazga« prema f *mushkë* > cincarski *muşcă.* Veza uzvika ide još dalje sa rum. *muşcoiu* m, u kojem je arb. naziv proširen lat. sufiksom *-oiu* < *oneu-* i sa lat. *mūļus,* koje je nastalo iz **muslus.* Arb. *mushk / -shq* i rum. *muçcoiu* pretpostavljaju balkansko-lat. primitivům **muscus,* odakle potječe *masak,* gen. *maska = masak,* gen. *máska* (16. i 18. v., Vuk, Crna Gora) »Maulesel« prema f *maska — mašík* m prema *mbskă* (Krtole), deminutivi *mzščić* m prema f *mbščica* »mlado«. Vokal *a* je nastao iz velarnog poluglasa a, koji se piše u stsrp. historijskim spomenicima i djelima pisanim crkvenim jezikom 0: *mbska.* Toponimi *Maškár* (Srbija, Jagodina, Kragujevac), *Masková* (Uzice) = *Mbskovo* (1275-1281), prezime *Masković.* Deminutivi na *-e mascè,* gen. *-eta* n (Vuk, jugozapadni krajevi, narodna poslovica, upor. *lukavo kao mascè},* na *-ica maščica* (Bella, Zuzeri). Oblak ima s Lastova gen. pl. *másak.* Stariji ljudi u Paštrovićima izgovaraju *meska.* Upor. bug. *mask* m prema f *maska,* stčeš., rus. *mesk.* Pored oblika sa *-sk-* postoje još oblici sa *-zg-: mazag,* gen. *-zga* m = hrv.-kajk. *mazg* pored *mezg* (Belostenec) = *mazak,* gen. *-zga* m, gen. pl. *mazaka* (Palmotić, Sasin) prema f *mâzga* (Vuk) = *mázgo,* gen. *-zgà* m (Istra). Femininum na *-yńi mazginja* (Jambrešić, Stulić) »isto što mazga«. Radne imenice na *-äc, -ar -aš: mazgāč,* gen. *-dia,* (Stonski Rat) = *mazgar* (Mikalja, Bella, Voltidi) = *mazgaš* (Mikalja, Voltidi). Deminutivi *màzgica — maìdica — mažjica* (Kožičić), *mazgić* »mlado od mazge«, *maždže.* Augmentativ *mazgètina, mazgina.* Apstraktum (metafora) *mazgălija* f (Vuk) »budalaština«. Na madž. sufiks *-ó* > *-ov màzgõv,* gen. *-ova* m (Vuk) »1° muško od f *mazga,* 2° budala«. Prilog *mazgimice* (Brač). Možda ide ovamo još *mazgovina* (Riječka rumija) »sirovo drvo koje na vatri slabo gori«. Metafora nije sasvim jasna. Varijanta sa *zg* nalazi se još u slov. *mezg, mez g,* gen. *-zgà,* češ. *mezek* i stcslav. *mbzgb.* Ta varijanta nastala je u maskulinumu sonoriziranjem dočetnog *-k* u genitivu prema *bok,* gen. *boga* u narječjima, a odatle asimilacijom *zg* prema *bazga* (v.). Dalja veza s maloazijskim etnikom Μυσοί je vrlo vjerojatna, jer su oni prema Anakreontu pronašli μίξις δνων προς ίππους. Prema Meillet-Ernoutu **muscus* i *mulus* mediteranske su riječi kao *asinus* > *osao, magarac* = γομάρι. Kod *museus* i *mulus* radi se o tvorbama na sufikse *-ko* i *-lo* od uzvika (onomatope j a).

Lit.: ARj 6, 494. 496. 509. 539. 540. 543. 544. 546. 7, 168. Oblak, *ASPh* 16, § 30., 442. *Pleteršnik* \, 620. *MikloUč* 210. *REW'* 5767. 5772. *GM* 293. *IF* 1, 322-323. Štrekelj, *DAW* 50, 41. *Vasmer* 123-124. *ZbJ* 271-278. (cf. *RSl 2,* 257, 4, 179-180). Sainéan, *Etudes d' etymologie fr ç.* (cf. *IJb* 21 ч 231).

muša f (Dalmacija, Hercegovina, Crna Gora, Boka, Ljubiša) »1° zemlja za pašu, pašnjak, općinska ispaša, koja se kasnije može podijeliti (Solin), 2° toponim, 3° međa između dva sela ili općine (Srbija)« = *musava* f (Srbija, Rudnik) = *mulaja* f (Dalmacija, Pavlinović) »pusta neobrađena trava što raste po barama«. Apstraktum na *-luk mušaluk* (srednja Dalmacija, Pavlinović) »1° travarina, 2° toponim (Lika)«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *muša* »općinski«) iz oblasti turskog agrara. Oblik na *-aja* poklapa se sa tur. *oda* > *odaja.* Naš sufiks *-ava* u *musava* došao je kao i *-ja* na tur. oksitonu *musa.*

Lit.: ARj 7, 168. *Mladeņov* 309. Skok, *Slávia* 15, 365., br. 511. Šamšalović, *NVj* 29, 476.

mušebak, gen. *-tka,* pl. *-pci* > *-vci* m (Vuk) »rešeto na prozorima« = *mišebak,* gen. *-aka* (Kosmet) »kockast i mrežast vez, kaveslija«. Na *-li mušebaklija* f (Vuk) »nekakav zlatan novac, badžaklija (Sarajevo)«. Ovamo možda prema Miklošiču *mušabak,* gen. *-aka* (Hercegovina, narodna pjesma) »klupko od kože kojom se pokriva čarak od puške da ne kišne« i kao pokrala *musaba* f (Vuk, Risan) »puška breša (<tal. *Brescia)«.* Turcizam arapskog podrijetla (ar. pridjev *mušebbek* »koji ima rešetku«).

Lit.: ARj 7, 168. *Elezović 2,* 530.

mušema f (Vuk, Srbija, narodna pjesma) = *mišema* (Kosmet) »platno navošteno«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. particip pasiva *mušamma"* od glagola *šama*[c]*,* denominal od *sam?* »vosak« > tur. *muşemma)* iz terminologije pokrivala: bug., rum. *mušama* »Wachsleinwand«, arb. *myshmam* = *myshmd*

»Zugpflaster« (Gege), cine. *mușama* »toile cirée«, ngr. μουσαμάς.

Lit.: ARj 7, 169. *Elezović* 1, 413. *Mladenov* 309. *Pascu 2,* 153., br. 796. *Miklošič* 205. *GM.* 296. *Lokotsch* 1512a. Matzenauer, *LF* 10, 350. Korsch, *ASPh* 9, 657.

mušir m (Martié, narodna pjesma) = *mišír* (Kosmet) »vojvoda, zapovjednik, general, maršal«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. pridjev *mušir* »koji zapovijeda«) iz vojne terminologije: bug. *mjušír* »državni savjetnik«.

Lit.: ARj 7, 169. *Elezović* 1, 413. *Mladenov* 313.

muškaplet m (slov. i hrv.-kajk.) < njem. *Muskatblüte.*

Lit.: Jagić, *ASPh 8,* 317.

muškasela f (Srbija, Niš) »biljka pimpinella saxifraga«.

Lit.: ARj 7, 170.

muškol m (jedina potvrda kod Radovčića) »(prevedenica) mišice, mišić«. Od lat. *mūsculus* > tal. *muscolo.*

Lit.: ARj 7, 174. *REW*[3] 5772.

mušlija m (Hvar) »licemjer, pretvorica, pretvaralica«.

Lit.: ARj 7, 174.

mušta f = *musiva* (Vuk) »čizmarsko oruđe kojim se tuče đon«. Od madž. *musta* [ili < tur. *mușta* < perz. *mušte].*

Lit.: ARj 7, 176. *Školjić*[1] 478.

mušterija m (Vuk) = *misterija* m, f (Kosmet) »1° stalan kupac, konta (< njem. *Kunde* na zapaduj danas se taj turcizam govori i na zapadu), 2° svaki Arnautin sa sela kome se ne zna za ime, kod čaršilija u Kbsmetu, 3° prosac djevojke«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *muštarī* »Käufer« > tur. *müșteri* »kupac«) iz turskog trgovačkog prava: rum. *mușteriu,* bug. *mjušteríja,* arb. *myshterí,* cine. *muștiri* »client, acheteur, chaland«, ngr. μουστερής.

Lit.: ARj 7, 175. *Elezović* 1, 413. *Mladenov* 313. *GM* 295. *Lokotsch* 1522. *Pascu 2,* 133., br. 797. *Miklošič* 205.

muštuk m (Brač, Ostojić) »drvce što drvodjelja drži lijevom rukom uza svlak, da mu se ne omakne niz dasku«.

Lit.: ARj 7, 176.

muștuluk m (Vuk, Kosmet) = *mušturluk* = *moštuluk* (narodna pjesma, jedna potvrda) = *muștuluk* (Vuk) »nagrada za radosnu vijest«. Na *-džija muštulugdžija* pored *-kčija* = *mustulundêija* (narodna pjesma, Bogišić; nije pouzdano) »glasnik«. Tur. apstraktum na *-luk* od perz. *miižde* »povoljan glas« > *mižde,* gen. *-eta* n (Kosmet), odatle na *-dzija muštedžija* m »muštulugdžija«. Balkanski turcizam perz. podrijetla iz terminologije svagdanjeg života: arb. *myxhdé,* rum., bug., ngr. μουζδές.

*Lit. : ARjl, 24.*167.175. *Elezović* 1, 403.425.

müšula f (Račišće, Senj) = *mušul* m (dalmatinski otoci, Poljica) = hrv.-kajk. *mušulj* pored *mošolj* (Belostenec) »1° školjka, 2° splendidus, oliga, trichia«. Od mlet. *mùssola,* istro-rom. *mousuli,* koje je nastalo od *mūsculus* kao *astella* od *assida.* Od lat. *mūsculus* postoje kao dalmato-romanski leksički relikt iz ribarske terminologije sa sinkopom penultime *müš-Ija* (Menčetić, Dubrovnik, Perast, Prčanj, Krtole, Bijela, Risan, Dobrota, Stoliv, Muo, Crna Gora, Hercegovina) »školjka morska, pedoći«. Preko njem. *Muscheln* > hrv.-kajk. *miПin* (Belostenec). Sa *u* > *i* kao u *mūrus* > *mir* nalazi se u toponimu *Omišalj,* gen. *-šija* (15. i 16. v.) = *Omīšōj* (Dobrinj) < lat. sintagma *od musculum,* prema tal. *Castelmuschio,* etnik na *-janin Omišljanin,* ktetik *omiSaljski.*

Lit.: ARj 7, 174. 176. 8, 920. *REW** 5773. Štrekelj, *DAW* 50, 41.

muta f (Istra; slov., Lašče) pored *mutica* (Istra) »nijemo žensko«. Poimeničen pridjev u ž. r. lat. *mūtus* > tal. *nįuto.* Na *-ьc* > *-ac mùtac,* gen. *muca* (Istra, Vrbnik). Na *-an mutan,* gen. *-äna* (Orahovica, .Lika). Augmentativ *mutina.* Odatle pridjev na *-av mutav* (Perast, sjeverna Hrvatska, Krk), poimeničen na *-ьc mutavac,* gen. *-vca* m (također slov., odatle hipokoristik *muto* m (Vrbnik) prema f na *-ica mutavica,* augmentativ *mutaviina* (Vrbnik, Krk), na *-ast mutasi* (također slov.). Denominal slov. *mutati, -am* »stumm sein«. Öd rum. *mutul* < lat. *mutus* sa postpozitivnim članom nalazi se u prezimenu 14. v. *Mutulović,* imenu sela *Mutulovci* (14. v., u staroj srpskoj državi) kao leksički ostatak srednjovjekovnih Vlaha. Nejasan je odnos s morfološkog gledišta *mutlak* m (ŽK) »nijem čovjek« = *mutlak* (Lika) »budalast, nespretan, glup čovjek« = *mutlak,* geri. *-aka* (Vuk, Glina) »naziv kršćana za pravoslavne« (u tom značenju kažu ŽK i ŽU *mutan,* v.). U Virovitici *mut-*

lak znači »čovjek prost i neotesan«. Čini se da su se u *mutlak* unakrstile dvije riječi različita postanja.

Lit.: ARj 7, 177. 178. 179. 180. 183. *Pleteršnik* 1, 620. *REW* 5798. Škarić, *JF* 5, í 84. Šamšalović, *NVj 29,* 474.

mutaf m = *mutap,* gen. *-άρα* (BiH, Srbija, Poljica, Vuk) = *mutav* »pokrovac (za konja i za pokrivanje)«. Pridjev na *-ski mùtavskï.* Na *-džija mutavdžija* m = *mutavdžlja* (Kosmet) »zanatlija koji prodaje i izrađuje čerge, vreće, pokrovce od kostreti«, s pridjevom na *-in mutavdžijin,* na *-ski mutavdžijskí,* poimeničen na *-ica mutavdžijnica* f »njegova radionica«. Denominal na *-iti mutatiti, mutāpīm* impf. (Lika) »u crno se oblačiti od žalosti za kim«. Prezimena *Mutapović, Mutabdžija.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. složenka *mutab* »strunar«, od *mu* »kosa« i *tab* od glagola *taftan* »plesti« > tur. *mutaf)* iz zanatske terminologije: bug. *mutaf,* arb. *mutaf* »Pferdedecke aus Ziegenhaar«.

Lit.: ARj 7, 179. *Elezović l,* 424. *Mladenov* 308. *GM* 294-295. Korsch, *ASPh 9,* 657.

mutesàrif m (BiH, Srbija, Mostar) = *mitesărif,* gen. -απ/α (Kosmet) »okružni načelnik«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *mütesarif* »gospodin koji raspolaže«) iz turske administrativne terminologije.

Lit.: ARj 7, 179. *Elezović* 1, 411.

mutica f (Brač) »britvica sa drvenim drškom, pipac (ŽK)«.

Lit.: ARj 7, 180.

mutlak (Vuk, = *mütlak* (Kosmet) »(prilog) jamačno, zaista«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. pridjev i prilog *mutlak)* iz oblasti sintakse: bug. *mutlak.*

Lit.: ARj 7, 182. *Elezović l,* 425. *Miklósié* 205. Matzenauer, *LF* 10, 351.

mutrija f (Bukovica, Dalmacija) »lice«. Nema primjera upotrebe. Od tal. *mùtria,* nepoznatog postanja, »muso serio di persona che sta contegnosa e superba«. Balkanski je grecizam gr. plural od μοῦτρον »visage«: rum. *mutră* »Gesicht«, bug. *mutra* »museau«, cine. *mutră* egisage, moue«.

Lit.: ARj 7, 183. *Prati* 680. *Pascu 2,* 67., br. 1224. *Tiktin* 1028. *DEI* 2540.

mutva f (srednja Dalmacija?, Pavlinović) »zeleno mlado granje«. Deminutiv na *-ica mutvica* (Hercegovina, Vuk) »mladica u loze«. Možda idu ovamo i deminutiv *mutici* m pl. (sjeverna Dalmacija, Sinj) »komadići, ćutci neotesani, kad se siječe za kakvu japiju« i *mutina* (Srbija, Leskovac) kao augmentativ na *-ina* »nekakva motka kojom se rivaju lađe«. Upor. arb. *muti* »stap, bućkalica«.

Lit.: ARj 7, 180. 183. Šamšalović, *NVj 29,* 474. *Leoni* 782.

mutvak m (Srbija, Sarajevo, muslimanska narodna pjesma) = *mutvak,* gen. *-âka* (Kosmet) »kuhinja«. Balkanski turcizam arapskoga podrijetla (ar. *matbah* > tur. narodski *mutbalt* < *mutpak)* iz oblasti kućnog uređenja: búg. *mutvák.*

Lit.: ARj 7, 183. *Elezović l,* 425. *Mladenov* 308.

muzovir m = *muzuvir* = *muzuvijer* (pseudojekavizam, M. Držić) = *mizevîr,* gen. *-īra, -īra* (Kosmet) »opadač, zlikovac«. Pridjevi na *-ьn muzuviran,* na *-ski muzuvirski.* Na *-ьc muzuvirac,* gen. *-rea* m prema f na *-ica muzuvirica,* na *-telj muzuviritelj* m prema f *muzuviriteljica.* Augmentativ na *-čina muzuvirčina.* Ápstrakti na *-luk mizevirhk* (Kosmet) .. = na *-ost* = *-stvo muzuvirnost* = *muzuvirstvo* / *muzo-.* Denominál na *-itt muzoviriti (na-)* (Dalmatinska Zagora, Pavlinović) »opasti, potvořiti«, *namuzuvjerivati* (Stulić). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *muzevvir* »varalica«) iz terminologije običnog života: bug. *mjuzevir, -in* (individualni sufiks). Bio je na zapadu živ u književnosti 15.—18. v.

Lit.: ARj 7, 186. 463. *Elezović* 1, 403. *Mladenov* 313. Matzenauer, *LF* 10, 351.

muž[1] m (Vuk), sveslav. i. praslav. *(*тогь),* bez baltičkih paralela, »1° suprug, 2° (hrv.-kajk. feudalni termin) kmet, seljak, rusticus, sebar«. U značenju 2° f je na *-oca: mužača* f pored *muzakinja* (Jambrešić, ŽK, hrvatski gradovi) »seljakinja, kmetica«, s pridjevom na *-ski mužački.* Taj sufiks izazivlje nov maskulinum na *-ak mužak* m, upor. rus. *muzik.* Taj semantem potječe odatle što je plemić imao posebno ime. Njegovi su podložnici bili bez imena. Zbog toga se nazivlju generalnim imenom. Upor. rus. *krestjanin* i rum. *creștin* < lat. *chrístianus.* U tom se značenju upotrebljava i graničarski germanizam *paur* m (ŽK) = *poor* (Srijem, Slavonija), kol. *paurìja* (ŽK), s pridjevom *păurski* (ŽK). Pridjevi na *-ski: muški* (Vukov akcenat) pored *muški* »1° mas.

culus, 2° (metafora) virilis, junački, 3° *(muški,* ŽK) paurski«, poimeničen pridjev sr. r. *muško* (Hrvatski provincijal, tj. teritorij izvan Vojne Krajine) = *mužaski* (Rijeka, sa * > α u *mcžbskb)* = *muzajski,* odatle *mužastven.* Na *-ev mužev.* Taj se nastavak proširuje s *-ьn* (u značenju *muški 2°)* u *-evan* (upor. *kniževan}:· muževan* (Lika), s apstraktumom *mūžēvnōst.* Na *-nji muzevnji* (južni krajevi). Na *-lji muževljī* (Vuk). Na *-ski muževski.* Na *-jev muževljev.* Na -я/я; *mužnjev* (Timok, Lužnik). Na *-at* pridjev f *mužata* »udata«. Poimeničuju se samo pridjev *muški·* i *mužat.* Na *-ać muskać,* gen. *-oca* (Lifca, Turska Hrvatska) = *muskać* (Kosmet) = na *-äc muskać,* gen. *-ača* (ŽK) »muška glava«. Na *-ar muškar* m (jedna potvrda, upor. *ženskar)* »mužjak (u životinja)«, odatle na *-ьc* > *-ac muškarac, gen. -rea* (Vuk) »1° masculus, 2° junak (Mostar)«, s deminutivom na *-e muškarce* (Srbija). Augmentativi na -ara *muškara,* prošireno па -aca *muškaraca* = *muškobanja* (Vuk, Crna Gora), s pridjevom *muškobanast* (Vuk), upor. arb. ; *mushkobanà.* Na *-ič muškić,* gen. *-ica* (Vuk, Bukovica). Kolektivi na *-inje muškinje* (prema *zenskinjć)* = na *-àdija* (upor. *Srbadija) muškadija f* (Vuk, Srbija, Lika, zapadna Bosna, Kosmet; upor. i *ženskadija),* na *-ina muština* (Timok, Lužnik) »muškarci«. Složeni pridjevi *muškolikast* (Stulić), *muškorodan* (Matović). Pridjev *muzat* se poimeničuje samo na *-ica mužatica / -zetica* »udata žena«. Upor. češ. *muzatka.* Od *muž* deminutiv je na *-ič* (tip *konjic) mužić* (Belostenec) u feudalnom značenju 2°, na *-ica muzica* (Moslavina, Hrvatska) »bludnica«. Na *-ić mužić* (Vrbnik) »Γ muž (kao hipokoristik), 2° kolač za djecu (Vrbnik)«. Na *-ak mužak* (Kosmet) »muž, junak«. Na *-jak mužjak,* gen. *-aka* (Vuk) »masculus« (protivno *ženka}.* Augmentativi na *-ina mūžiņa,* na *-etina mužetina,* također prezime i u feudalnom značenju. Apstraktum *musivo* n »muževno doba«. Denominali: na *-iti musiti se* impf, (o-) »udavati se«, na *-ati mužati se* (Rijeka) »biti junak, hrabar«, na *-evati muževati, -ujem* »biti muž«. Složenice: *mužoženac,* prevedenica (Popović, neologizam) od *hermaphrodit,* upor. *тиегеньсь* U srpskom prijevodu Hamartola; *muželožnik* »pederast« (Vukov neologizam prema cslav.) kojim se prevodi άρσενοκοίτης, *muženeistovstvo* »pomama za muškim« za ἀνδρομανία. Vokal *u* je nastao iz velarnog nazala *o,* upor. stcslav. *mņzb,* polj. *maz.* Ni u ie. jezicima nema adekvatnih paralela, ali se tumači iz ie. jezičnih sredstava; kao najbliža ie. riječ uzimlje se got. *manna,* njem. *Mann* (upor. Tacitov *Mannus* »praotac ljudi, kod Germana«), odatle sa pridjevskim sufiksom *-isk mannisk* > nvnjem. *Mensch,* sanskr. *mamuša,* lat. *mas.* Dočetno -ZŁ bio bi složen sufiks *-g* + *IO,* Prvi se dio nalazi u lit. pridjevu *žmo-g-us* »srodan«, upor. *slu-ga* (v.). Germansko таяп je prijevoj od ie. korijena *men-* »misliti«, upor. *mniti* (v.), *mudar* (v.). Prema toj etimologiji osnovno bi zna'čenje bilo »čovjek koji upravlja misli, vodi brigu o nečem«. Ima i drugih upoređenja, kao sa awesta *magava* »unverheiratet«, stir, *mug,* gr. μόσχος < ie. **mogh-* »voditi« (Szemerényi, valjda s pretpostavkom nazalizacije), lit. *manginti žirga* (Pogodin), *-g* kao u *virgo* (Petersson).

Lit.: ARj 7, 187. 170. 174. 176. 189. 190. *Mažuranić* 696. *Elezović* 1, 422. 425. *Miklošič* 201. *Holub-Kopečny* 236. *Bruckner* 327. *WP 2,* 266. Lewy, *IF* 32, 160. Pogodin, *RPV* 37, 94-96 (cf. *AnzIF* 10, 263). Petersson, *KZ* 47, 244. Vaillant, *RES* 18, 75-77. Horák, *ASPh* 12, 298. Đorđević, *Sveslavenski Zbornik* 378-380 (cf. *IJb* 16, 150. Szemerenyi, *Egyetemes philologiai kõblõny* 61, 1—23 (cf. *IJb* 25, 98).

muž', drugi elemenat dječje složenice (hrv.-kajk., ŽK) *puž muž,* koja se govori kad se mami puž (v.) da ispruži rogove. U Kosmetu i Srijemu govore i f *puža: pusti, pužo, rogove...* Dolazi također kao drugi elemenat *puzimuz* u južnomoravskom narječju. Tu je *i* valjda vezica. Miklošič potvrđuje *pužmuž* za Gege. Taj elemenat nema nikakve veze s *muž* (v.), nego je identičan s polj. *male* brus. *smouž,* polap, *mouz,* bug. *meliev* = *mělčím* »puž«. To znači da je *u* nastao od sonantnog /. Praslavenska je riječ. Bugarski oblik dobio je nastavak *-uv* *= *-ev* prema *ohljitv* — *ohljov.* Upor. i bug. *uhlitka, ohlitki* »rakovini«. Rumunji posudiše bez tog sufiksa *melciu,* odakle stvoriše prema tipu *copaciu* = *copac* koji se osjeća kao plural, nov singular *mele* »puž«, čine. *meltsu.* Kad se izazivlju rogovi, vele Rumunji *melciu codobelciu (coda-* je valjda od *coada-* < vlat. *coda* < kllat. *cauda* »rep«). Odatle *culbeciu* = *cubelciu* pored *culbec* i ime biljke *culbeceasă* »medicago«. Upor. i arb. *kaçamill* »puž«. Zbog homonimije *muž* je u značenju »puž« propao u hrv.-srp.

Lit.: ARj 12, 818. 820. Belić, *Dijalekti* 359. *Mladenov* 294. 404. *Miklošič* 187. 311. *Bruckner* 320. *GM* 182. 380. *Tiktin* 451.

mužika f (Marin Držić, Dubrovnik) = *muzika* (ŻK) = *muzika* »(neologizam) glazba«. Učen internacionalni grecizam μουσιϰή (se. τέχνη), pridjev na πϰός od Μοῦσα > lat. *musica*. Odatle *mužik* m (Vetranie, He'ktorović, Nalješković) »glazbenik, koji se bavi muzikom«. Pridjev na *-bsk mužički*. Na *-äí* hrv.-fcajk. *mužikas,* pridjev *mužikaški*. Denominal *muzikali* (Lika) = *muzikali, -am* impf., na *-irali muzicirât, -áram* (ŽK). Poimeničen lat. part, prez. *muzikam / -nal* m (Vuk, Lika). Pridjev na lat. *-alis* proširen na *-ьn* > *-an muzikalan* (Daničić) < tal. *musicale*. Na *-ara muzikara* f (Vinkovci) »kuća u kojoj se uči svirati«.

Lil.: ARj 7, 185. 191. Budmani, *Rad* 65, 163.

N

ná[1] (Lika, Slavonija, ŽK) pored *na* (Kosmet), baltoslav., sveslav. i praslav. uzvik »evo, eto, tiens, voilà«. Pojačava se deiksom *-da nada* (ŽK). Važi kao imperativ 2. 1. sing. prema 2. 1. pi. *nate* pored *nadate* (ŽK). Prema tipu *daj* dobiva *-j nâj* (Kosmet) »kad se nudi«; j ostaje i u pluralu *nâjte* kao *dajte*. Veže se i sa *-že* > *-r nare* (15. v.) i sa *-t nat* (Crna Gora) »evo, gle«. Služi i za dozivanje domaćih životinja: *na malji* (za goveče), *na pića na* (za živad) (ŽK) kao i deiksa u *tuna, ovdjena.* Samoglas *-a* varira: *no,* uzvik i veznik, koji se upotrebljava također vrlo često kao deiksa u *gdjeno, kad(a)no, kojino, kaono, štono, ikono, dano, kakono, jakno, kanda',* kao veznik *no* (Kosmet) znači isto što *nego.* U obliku *nu* (Kosmet) je također uzvik, koji se pojačava sa *-da nuda,* u 2. 1. pi. *nudate* (ŽK) > *nule,* sa *-de nüde* (15. v., Dubrovnik), sa *-že* > *-r(e) nuder(e)* = *nudijer* — *nudir.* U Riječkoj nahiji te Pivi-Drobnjaku *nu nodi* »dodi« > *nodi.* Kao uzvik čuđenja dobiva *-t, -ta, li-, -to: nut, nuta, nuti, nûto,* koje se veže deiksom *nuto dera* (Pjevanija crnogorska). U Pivi--Drobnjaku dolazi kao deiksa na *a* (v.) *ànu, ànude* »uzvik kad se neko poziva da dođe«. Osnovno *nu* se oformljuje na *-kali nukali, -am* = *nutkati.* Upor. *tikati* od tí. U stcslav. *nъ,* od kojega nastaje prilog prijevojem duljenja i dodavanjem *n nyne,* odatle *ninja* »sada« (14. i 15. v., u Vrbničkom statutu i u istarskim spomenicima) arhaističkom zamjenom sa ї > *ia,* s pridjevom *ninjasbnt* »sadašnji«. Taj prilog i pridjev očuvan je u češkom, poljskom i ruskom. U hrv.-srp. je potisnut u zaborav od sinonima *sada* i *sadašnji.* Baltičke paralele: lit. *na* = lot. *nu,* srprus. kao deiksa *teinu,* lot. *nu* = lit. *nu* »sada«, *nugi, nūnai* »sada«, sanskr. *nunam,* njem. *nun,* lat. *nē, nam, nae, num, nune,* gr. νή, νυν, u armenskom kao član *tër-n* »der Herr«. Ie. je osnova *nu.* Isti je elemenat u demonstrativnoj zamjenici *onaj* (v.) i u pridjevu *nov* (v.).

Lit.: ARj l, 203. 202. 564. 675. 8, 212. 188. 258. 261. 220. 268. 270. *Elezović* 1, 427. 464. 467. Vuković, *SDZb 9,* 379. *Miklošič* 217. 218. *Holub-KopeĔny* 237. 246. 248. *WP 2,* 336-337. 340. *Bruckner* 340. 381. 364. *KZ* 42, 357. *Mladenov* 314. 538. Stojanović, *У F 2,* 299-300. *Boisacq** 965. 179. GM 296. Ciszewski, PF 6,. 395. sl. (cf. *AnzIF* 27, 143). Miłewski, *Slávia* 11, 12. 234. Szober, *Sp. Tow. nauk Warsz.* I, 22, 34-35. Skarić, *Rad* 242, 93-182. (cf. *IJb* 18, 262. Vaillant, *RES* 13, 115). Rozwadowski, *RSI 2,* 90. 91. 92. si. *Vandrák 2,* 426. *Trautmann* 201. Fersson, *IF 2,* 224-225. Fraenkel, *IF* 50, 20. Meillet, *MSLP* 20, 89-94. (cf. *IJb* 8, 205).

ná[2]**,** baltoslav., sveslav. i praslav. prijedlog s ak. (pitanje: kamo?) i s lok. (pitanje: gdje?) u vezi s glagolima micanja i mirovanja, „značenja »zu, hin, auf zu, an«. Imenički, pridjevski i glagolski prefiks. Kod glagola znači početak radnje *(načuli),* veliki razvitak njen *(nakupovati),* njen rezultat *(naslutiti),* terminativan (svršen) vid *(napisati),* kod pridjeva ograničava opseg značenja *(nagluh),* tako već u stcslav. *narus*a »subrufus«. Veoma je čest u parasintaktičkim izvedenicama *(nodarīti* < *na dar,* odatle *nadarba, nodarbina,* prevedenica od *praebenda, nadaritelj* = *nadarilac, nadarivati).* Kao slavenska inovacija veže se sa *-dt: nad(a)* = *nadi* (Timok-Lužnik), obrazovan kao *pred, pod, zad (v.).* Prema Marelicu *db* je od *do,* prema tome veza od dva prijedloga koja podsjeća na romanske konglutinate: tal. *da* < *de ab* ili *de ad, avanti* < *ab ante,* rum. *despre* < lat. *de super.* Teškoća je u tumačenju *-o* > *-ъ.* Postoje i druga upoređenja: gr. -δον (Wiedemann), got. *nota, nòto* »Schiffvorderteil« (Uhlenbeck). Veže se i sa deiksom *i *nai* > *nâj* = *naj* (Kosmet) = *nyj* (Bednja), koje je sveslav. i praslav. (?) superlatívni prefiks pred komparativom. Mjesto njega upotrebljava se i samo *na* u nekim primjerima. Upor. polj. *nawięcszy* danas *największy* (od 16. v.). U slov. na zapadu *nar* < *na* + *že: narmlajši.* U Kosmetu dolazi i na pozitiv: *năj jăk čovek.* Dolazi jednom i pred glagol: *ja bih năjvolio* (hrvatski saobraćajni govor) =

najfolela bi (Kosmet), *od rakije prvenac najvaljă* (Kosmet). Rastavljiv je kadikad i danas: *najtomanje* (ŽK), češće kod starih pisaca. Prema Marelicu *naj* = *nâj,* koje ima svoj akcenat, ostatak je lokatīva samostalne imenice **naja,* kojoj se ne zna značenje. Ispravnije misli Endzelin da je to komparativni prilog *nō-is,* što je gotovo isto sa deiksom -i, koja je ostatak zamjenice ». Jednom se veže sa deiksom *zi* u primjeru *nazočan* od priloga *nazoči* »coram« < *na oči — naznako* (Istra) < *na-z-n(a) oko* [v. i pod *oko].* Upor. *naočit* »lijep, krasan, velik, silan«. Upor. *nà-z-uti* »obuti, *do-z-voliti* (prema češ. *dovoliti)* Prijedlog *nad* se veže kao i *pod* sa prijedlogom: *iznad.* Kao glagolski prefiks znači prevlađivanje radnje *(nadvladati., nadigrati, nadbosti* prema *nadbadati).* Kao imenički prefiks prevedenica je (calque) za gr.-lat. *archi-,* njem. *ober-,* madž./ö: *nadbiskup, nadcestar, nadsavjetnik.* U baltoslavenskoj zajednici za razliku od refleksa u drugim ie. jezicima nema početnog samoglasa *a:* stprus. *no,* lit. *ná* = *-na* = *n* s ák. pokazuje smjer. Dok je *na* u slavinama samo prepozicija, u litavskom je i postpozicija: *rankosnà* »na ruke«. U ie. jezicima glasi sa početnim samoglasom *a-:* awesta *ana,* arm. *am-,* gr. Ανά, ανά, lat. *an-,* got. *ana.*

Lit.: ARj A, 257. 7, 192. 210. 249. 265. 363. 368. 470. *Elezović* 1, 426. 435. 2, 165. *Miklósié* 210. *Holub-Kopečný* 237. 238. 242. *Bruckner* 351. *Mladenov* 314. 326. *WP* \, 59. Belić, *Priroda* 425. *JF* 18, 96-97. Uhlenbeck, *PBB* 27, 128. Wiedemann, *BB* 30, 207 *(cf. AnzIF 25,* 66). Iljinski, *IF* 14, 86. si. (cf. *IJb* 15, 302). Blankenstein, *IF* 21, 104. *Boisacif* 59. 675. Endzelin, *FBR* 11 (cf. *Slávia 11,* 210). Ivšić i Šimčik, *HJ* l, 23-24. (cf. *JF* 17, 315). Ivšić, *HJ* 1, 173-176.

nabas (Lika), indeklinabilni pridjev, »krasan, lijep, valjan (kao prvi elemenat uz *momak, cura, ljudi)«.* Poimeničen na *-iça nàbasica* (Lika) »1° valjan, vrlo ugledan čovjek, 2° junak koji se ne da nikome«. Možda je u vezi s pridjevom na *-it nabasit* (Dalmacija) »žestok«, sa glagolom *nabasitise* (Dalmacija) »ići, trčati nabasice« i prilogom na *-ic nabasic* »uzgrepce (o konju kad trči)« < *na bas* »hitnim korakom«. Lička konstrukcija *nabas-momak* stvorena je prema tipu *nadzak-baba* (v.) i prema indeklinabilnim pridjevima turskog podrijetla. [Usp. i pod *basati].*

Lit.: ARj \, 192. 7, 205.

nacarola f (Bella, Stulić, Šulek, disimilacija *l - l* > *n -. l')* »biljka pitomi glog, crataegus azarolus«. Od tal. *lazzer(u)olo, lazzarolo* (sa sraštenim članom kao u *alloro)* = *azzeriamola* < kat. *atserola,* španj. *aceraia* < ar. *zaʿrūr* »crataegus azarolus«.

Lit.: ARj 7, 220. *DEI* 389. 2189. *REW** 9603.

naćve, gen. *-ava* (i *nâíãva)* f pl. (Vuk, Vodice, ŽK) = *naive* (Slum) = *naᵉčve* (Peroja) = *naiva,* gen. *naćava* (Kosmet) n pl. = (metateza) *novce* (Dubrovnik) = *navei* f pl. (Dubrovnik, Čilipi, gen. pl. *nãvía,* Vasojevići, Crna Gora, Hercegovina) = *naći* = *mlaćve,* gen. *-ava* (Vuk, narodna pjesma, *ml* < и je obratan govor prema *mlogo* za *nogo* < *mnogo,* upor. *mnado* za *nado),* sveslav. i praslav. plural **nítj-ili *nъЫ-* po deklinaciji u, »korito za miješanje kruha (hljeba)«. Na *-ar navćar* m (Vasojevići) = *naćvar* (Niš, jugozapadna Srbija) »1° kovčeg za miješenje kruha i za brašno i za pečenje kruha, 2° mjesto u kući za naćve« = *naćivar* (Uzice; *i* uklanja suglasničku grupu). Na *-ara naćvar a* (Lika) »žensko čeljade koje više voli biti kod kuće nego kod stoke«. Na *-ice naćvice* f (Srijem) »pinokot«. Na *-enice naćvenice* f pl. »nogači za naćve«. Oblik *naćvi — naći* je ostatak staroga pl. f stcslav. *mštvy.* Plural je odatle što označuje ne samo korito, nego i noge, na kojima stoji. Vokal *a* je nastao od velarnog polugĺasa a: stcslav. *ntštvy,* bug. *nāštki* = *naštvi, naštovi, naštvi,* slov. *neške,* ruš. *nočvy.* Izmjena *nim* nalazi se i u polj. *miecki* pored *niecki* = češ. *necky* (to će biti zbog disimilacije dentala *n - t'* > *m - t').* Za *mia-* mjesto *ma-* upor. još *mladež* pored *madež* (v.). Pored deklinacije *-u* moguće je misliti i na sufiks *-tva·.* Miklošič i Mladenov uzimlju prasrodstvo sa njem. *Nachen,* bav. *nuesch* »korito«, sa lat. *navis.* Uporeduje se i sa gr. νίζω i νίπτρον. Kako se vidi, termin je samo praslavenski kojemu ie. paralele nisu utvrđene.

Lit.: ARj 6, 812. 7, 248. 733. *Elezović* l, 430. Ribarić, *SDZb* 9, 190. *Miklošič* 218. *Holub-Kopečný* 241. Berneker, *ZbJ* 597-603. (cf. *RSI* 2, 226. JF 4, 242).

nada f (Vuk) pored *nad* m i *nad,* gen. -» f (Vuk, Crna Gora, Hercegovina) »1° spes, 2° žensko ime«, slično *nenad* m, f pored *nenada,* pridjev i lično ime *Nenad, iznenad* f (Stulić) »slučaj«. Pored toga lika, koji sadrži prefiks *na-* i postverbal *-db* od praslav. korijena *dê-* (v. *djestf),* postoji u čakavskim narječjima i ista prefiksalna izvedenica sa reduplicíranom prezentskom osnovom *ded-* i sufiksom *-la: nadája* (Istra, narodna pjesma,

sa > *a)* = *nádeja* (hrv.-kajk. i slov.) = *Nadęta* (muško ime iz 11. v., za doba hrvatske narodne dinastije). Pridjevi: od *nada* na *-ъn nadan* (Budinić) »pouzdan«, određeno *nadni* (Bella), *beznadan, nenadan, iznenadan* (18. v.), određeno *nenadnf,* na *-in nenadin* (Marulić), na *-ski ìznenadski,* sa varijantama *iznenanski* (Kavanjin) = *iznenarski* (18. v., jedna potvrda, sa *r* od unakrštenja s *iznevar)',* od *nádija: nenadijan* (čakavski); od. *nádeja: nadejan* (Kožičić) »onaj kojemu se može ko nadati«. Iz crkvenog jezika potječe *nadežda f* (13. i 14. v.), s pridjevom *nadeždan,* koji se danas govori na istoku; analogijski prema femininumu *beznadezan.* Ovamo još *nenajna* (Trpanj), apstraktum na *-nja* (sa *d* > *j* kao u *Captajka).* Prilozi *iznenad (-a, -e, -i)* = *iznenadne* = *-nje* (Kavanjin), *iznenatkë, iznenadbe* (Kavanjin). Denominali na *-ati nadati se, nadam* impf. (15. v., Vuk), u kojem se refleksiv tumači prema etimologiji *dēti sebe na nešto* > »sperare«, na *-ovati nadeždovati se* (Budinić). Od *nádeja:* u kajkavskom ispada *e* (upor. *pamtiti) nad'jati.* Od *nádija* (čakavski) *nadijati se, -em* (13. v.). Oboje može biti i od stcslav. *nádejali se* od **dê-* te y ne treba da bude zamjena za *di* > *žd,* upor. češ. *naděje,* polj. *nadzieja.* U antroponimiji *Nadomir, Nadislav* (13. v.), *Nadihna, Nadiša.* Rumunji posudiše *nadejdę* f, odatle stvoriše na *-ui* < *-ovati, -UJĢ nădejdui.* Značajno je da posudiše i hrv.-srp. *nada,* koji predstavlja prijelaz od *nad,* gen. *-í* f: *nadă* u značenju sličnom *prid* m »dodatak«, kao i stcslav. *nadejati* > *nadai.*

Lit.: ARj 4, 262. 7, 248. 254. 258. 255. 263. 268. 282. 292. 919. 920. *Raiki* 136. Rešetar, *ASPh* 15, 120. *Miklošič* 44. *Holub-Kopecny* 238. *Trautmann* 47.

nädbohana (Crna Gora?) »alat, sprema, npr. za pečenje kave«.

Lit.: ARj 7, 261.

Nadim m (Vuk), zidine starog grada kod Zadra = *Nadin,* selo i brdo, toponim kod Biograda na moru. Pridjev na *-bsk Nadinsko blato.* Potvrđeno već u rimsko doba kod Ptolomeja Νήδινον u Tabuli Peut. *Nedino,* kod Ravennata *Nedinon.* Te se potvrde fonetski poklapaju s modernim oblikom. Zbog toga se stare grafije *Nedisso, Nedissa, Edina, Neclinum* imaju smatrati kao pogrešne. To dokazuju i grafije za etnik na *-as,* gen. *-atis, -itae, -itani,* koje se čitaju na natpisima: *Nedinates* (Plinije), *Neditae, Neditani.* U posljednjima je ispušten *-in* kao u *Planâtes* od *Flanona.* Vokal α u *Nadin* nastao je iz *e* > *ь* u nenaglašenom položaju.

Lit.: ARj 7, 270. *Krahe* 29. Skok, *RIJAZUZ l,* 48. *Mayer* 1, 239-240.

nado n (Vuk, čakavski ŽK, Vodice, Istra, hrv.-kajk., slov.) = *nada f* (Crna Gora) = (obratan govor prema *nogo* < *mnogo, mneroditi* < *neroditi* »nemarili«) *mnâda* f (Vuk) = *nad* m (Martié, nepouzdano) »ocao, äco, čelik«. Kod starijih leksikografa Mikalje i Stulića znači i »majdan, rudnik«. Možda je to sinegdoha. Ne razabira se pravo razvitak značenja ni tu kao ni u *nado* (Vuk) »mišja rupa«. Možda je metafora od značenja »rudnik«. U Vuka *nado* n znači »sve ono čim se svinje same hrane«. To je značenje razumljivo po etimologiji riječi. Riječ *nado* je naime složenica od prefiksa *na-* i postverbala od praslav. *deti* (v. *djeti).* Prema tome *nada* (u srednjem rodu prema *željezo)* može biti kao *nenad* (v.) i prvobitan pridjev, »nadodaloželjezo, nadjev na drugo neizrađeno željezo«. Tako može biti i »nadodata hrana za svinje«. Upor. lit. *pradas* »Vorfutter« i *pradúoti* »Vorfutter geben«, koje sadrži također korijen *de.* Odatle denominál na *-iti naditί, -im* impf, (subjekt *kovač,* objekt *sjekiru}* (Vuk, Srbija, Vodice, ŽK) *(ob-, pod-}* »zavariti nadom« prema impf, *obnadati* (Marulić) »ocelili, oceličili«, slov. i ukr. *nádyty.* Riječ je postojala i u panonskoslavenskom kako pokazuje madž. *nadolni* »stählen«. Ne treba da je lokalna slavenska kreacija, premda se ne nalazi u češkom i poljskom. Upor. rum. *nadă* »meka«, postverbal od *(î)nădi* < *na* + *dati* »dodati«. Hrvatsko-srpškoj riječi čine konkurenciju kulturne posuđenice stcslav. *oceιь* > *ocao* < vlat. *aciale* za kllat. *aciarium,* novija posuđenica *aco,* gen. *-dla* < mlet. *asal,* te *jaklo* n (Istra, slov.) »čelik«, odatle pridjev *jaklSn* (ŽK) »jedar, zdrav«, od stvnjem. *ecchil,* koje potječe iz istog vlat. vrela *aciale* kao i *oceιь,* a u novije vrijeme naročito turcizam *čelik,* koji se upotrebljava i kao indeklinabilni pridjev *(čelik-Hrvať),* s pridjevom *čeličan,* denominal na *-iti celiati (o-},* u najnovijoj složenici *čeličana* »fabrika čelika«.

Lit.: ARj 6, 852. 7, 249. 283. 273. 8, 410-411. Ribarić, *SDZb 9,* 170. *Miklošič* 43. *SEW* 1, 193. *GM* 479-80. Endzelin, *FBR S,* 49 (cf. *Slávia 7,* 717).

nadžak m (Vuk, Palmotić) »1° vrsta buzdovana, 2° vrsta sjekirice (BiH)«. Augmentativ na *-ina nadžacina f* (Lika). Složenica *nadžak-baba f* (Vuk), u kojoj se turska imenica upo-

trebljava kao indeklinabilni pridjev. Balkanski turcizam (tur. *nacak* »Grosse Hacke, Hammer«) iz terminologije oruđa: bug. *nadžák* »bradva«, arb. *naxhake* f»kleines Handbeil«.

Lit.: ARj l, 350. *Mladenov* 322. *Miklošič* 210. *GM* 296. *Lokotsch* 1539. *Školjić*[2] 482.

náfa f (Vuk) »potrbušina od lisičje kože, «hirčijski (krznarski) termin«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *nafă* »pupak«) iz zanatske terminologije: rum. *nafea* »Buchfell«.

Lit.: ARj 7, 319. *Lokotsch* 1531.

nafaka f (Vuk) = *nafaka* (Kosmet, Riječka nahij'a, Crna Gora) = *nofaka* (narodna pjesma) = *novaka* = *novaka* (Konavli, Piva--Drobnjak) »1° sudbina, sreća (u imovinskom stanju), dobar udes, 2° ono što služi čovjeku za hranu, novac potreban za životne namirnice, potrošak za nasušne potrebe, 3° suma, (alimentacija) koja se predviđa po šérijatskom .zakonu«. Pridjev na *-ьn nafalan* (Riječka nahija) »sretan«. Na *-li novàkli čoek.* Balkanski turcizam arapskoga podrijetla (ar. *nafaka* »Geldausgabe, Ausgabe für Nahrung«) iz terminologije običnog života: arb. *nafák f* (Skadar), тит. *nacafa* (metateza) »1° gesicherte Einkünfte, 2° Schicksalsanteil«.

Lit.: ARj 7, 319. 727. 8, 220. *Я?* 2, 90. Vuković, *SDZb* 10, 394. *Elezović* 1, 430. *GM* 296. *Lokotsch* 1532. Zore, *Rad* 170, 214.

nafija f (Bosna) »burmut, duhan za šmrkanje«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *nafah)* iz duhanske terminologije.

Lit.: ARj l, 320. Šamšalović, *NVj* 29, 474.

nafile, prilog (uz *je).* Turcizam arapskog podrijetla (ar. *nafile* »prekobrojan« > tur. *nafile* »nekoristan, uzaludan«) iz oblasti sintakse: bug. *nafile.*

Lit.: Elezović 2, 531. *Mladenov* 343.

nafta pored *navta f,* internacionalna orijentalna riječ *naphta* perzijskog podrijetla (perz. *näft* »Erdöl« > ar., tur. *naft,* asirsko *naptu* »Erdöl«, awesta *napta* »húmido«, ar. *nafata* »sieden, 'wallen«).

Lit.: ARj 7, 765. *Lokotsch* 1538. Trombetti, *Saggio* 43.

nâg, f *naga* (Vuk), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. pridjev, »gô (danas u konkurenciji s *nag),* nackt, nudus (s kojima je u prasrodstvu)«. Poimeničen u f *naga* (kajkavski leksikografi), na *-ost nagost* (čakavski) = na *-ota nagata* »golotinja«. Denominal na *-iti obnažiti, obnažím* pf. pored *obnažati, -am* »učiniti koga nagim«. Iterativ na *-va- obnaživati, -ujem.* Ie. je korijen **nogn̥-,* odatle sa sufiksom *-idus *nogu̯edos* > *nudus,* got. *nagaps,* nvnjem. *nackt; ú* baltoslav. bez tog sufiksa: lit. *nuogas* = lot. *nuôgs,* kao i u stnord. *nakkva* »nackt machen«. U baltoslav. ie. je korijen u prijevoju duljenja *o* > *ō* > *ă* ie. *nãgyos.* U gr. γυμνός, odatle internacionalna riječ *gimnastika.*

Lit.: ARj 7, 320. 336. 340. 8, 411. *Miklošič* 211. *Holub-Kopeíny* 238. *Bruckner* 253. *WP* 2, 339. *Trautmann* 201. Kienle, *WuS* 17, 143. Grammont, *IF* 25, 371-374. Petersson, *IF* 25, 393. Meringer, *IF* 18, 228: sl. *Boisacq** 158. Pisani, *RAL 6,* 4, fase. 5-6. (cf. *IJb* 14, 14).

naga f (hrv.-kajk.) »nestajanje vina«. Od njem. *Neige,* sa *ai* > *a* kao u *rătalj* (v.) < *Reitel, cagar* (v.) < *Zeiger.*

Lit.: ARj 7, 321. Šamšalović, *NVj* 29 475.

nâgao, f *nagla* (Vukov akcenat), određeno *nagli, — nágao* (Hrvatska) = *nagal, nágla* (ŽK), sveslav. i praslav. pridjev obrazovan sufiksom -a/ (kao *topal),* »1° hitar, hitan, prešan, 2° (metafora) brzoplet, nesmotren«. Poimeničen na *-ost* = na *-oca náglõst — nagląca.* Prilozi *naglo* = na *-ice naglice — nagolice* (sjeverna Dalmacija, *o* nejasno; u brodskom terminu »brzo«: ~ *broditi).* Antroponimi: (lično) *Nagljeia,* prezimena *Naglić* (17. v., Lika), kao toponim u pl. *Naglišić.* Denominai na *-iti naglili, -im* impf. (Vuk) *(pre-,* s pridjevom *prenagljen),* vjerojatno i sa *-aisati* od turcizama (upor. *-eisati* i *ograisati): naglajisati se, -Sēm* (Lika) »natjecati, nadmetati se«. Na *-telj naglitelj.* U lit. postoji pridjev *naglas* istog značenja, ali može biti posuđenica iz polj. *nagły.* Zbog toga se *nágao* ne može označiti baltoslavenskim pridjevom. Bruckner postavlja (s pitanjem doduše) vezu sa *nag* (v.) čime se nikako ne objašnjava značenje. Ako se shvati kao praslavenska prefiksalna složenica **na-gli>* kao *nagluh,* ne zna se šta je *-glt.*

Lit.: ARj 7, 323. 327. *Miklošič* 210. *Holub--Kopečný* 238. *Bruckner* 352. Lewy, *IF* 54, 46.

nagleń m (Hrvatska, Šulek) »biljka cytisus (laburnum)«, možda isto što slov. *nagrlin,* od stvnjem. *nagallm,* srvnjem. *negellin,* nvnjem. *Nelke.*

Lit.: ARj 7, 329. Štrekelj, *DAW* 50, 34-35.

nagràisati (također *-oji-), -šém* pf; (Vuk, Lika, Poljica) »nabasati, nagaziti« = *ogrà(j)isati, -šém* (18. v., Vuk, Srijem) = *ograisat, -lsem* (Kosmet) »1° nagaziti, nabasati, 2° nastradati, udariti u jade, napatiti se«. Balkanski turcizam *(oğr-a-mak* »rencontrer sur son chemin, s'xposer« = *uğramak* »visiter en passant, toucher à, tomber dans un malheur, être atteint ď une maladie«) iz terminologije običnog života: bug. *ogradisvam* pored *oradisvam* = arb. *ogradiš* (bug. i arb. od tur. aorista *ogradi* prema hrv.-srp. infinitivu *ogra-* + *-isati)* = cine. *ogrâdisire* »avoir une nouvelle mauvaise affaire sur les bras«. Odatle skraćeni turski infinitiv kao apstraktnm *agrarna* f (Milićević) »nesreća na koju čovjek nagazi, ograiše« = *ogramak* m (Kosmet) »iznenadna bijeda, zlo *(pao sam na ~)*«. U Kosmetu još ide ovamo *ograšūsat, -ïsem* pf. »mučiti se, nositi se«, od tur. aorista *ograştı,* od recipročnog oblika s infiksom (i)f *ograşmak.* Od tur. *ograşı* »kavga, bitka, boj« stvoren je dodatkom sufiksa *-je* za apstrakta *ograšje* n (Vuk) »boj, bitka« = *dgraša* (Vinkovci) »svađa«, kod Kačića *ogras.* Ova tur. leksikologijska porodica interesantna je. Početno *o-* u *ogramak* shvatila *je* naša jezična svijest kao naš prefiks *o-* (v.) i prema semantičkom unakrštenju sa istoznačnim *nabasati, nagaziti* zamijenila ga drugim prefiksom *na-,* koji je bolje pristajao. Da se pojača ekspresivnost i pejorativnost, jer glagol *izražava* neugodne osjećaje, izmjenjivana je i osnova: *nagrabusiti, nagrabusim* (Vuk) = *nagrebúsiti* (Lika) = *nagrandati, -ām* (Lika) prema impf, na *-vá- nagrandavati, -gràndāvām* (Lika), još dalje *nakaljati, nàkãljãm = nalantati, -am* (Grižane, Hrvatska), sve u značenju »nagaziti«. Upor. *nadrljati.* Prema Deny-u tur. glagol je denominal obrazovan s pomoću sufiksa *e 1 a* ili *i* / r od imenice *og(u)r* »rencontre, augure, voie«, koja se nalazi kod nas u *uğursuz.*

Lit.: ARj 7, 345. 344. 411. 8, 770. 772. *Elezović* 2, 12. *MikloHč* 220. *Pascu* 2, 155., br. 832. *Deny* §§ 576. 846. *GM* 314. *Mladenov* 373. 385. Matzenauer, *LF* 11, 346. Korsch, *ASPh 9,* 677.

nâgula m -(Srbija) »čovjek sulud, ćaknut«. *Lit.: ARj 7,* 349.

náhija f (Vuk, Srbija, BiH, Crna Gora) = *nāhlja* (Kosmet) »kotar, kraj, najmanja turska administrativna jedinica« = *naja* (narodna pjesma, jedina potvrda za takvo stezanje) = *nägija* (Prčanj, metafora) »prostota, fukara (upor. za takav razvitak značenja *bálija)*«. Pridjev na *-ski nahījskī* (uz *serdar, sud, starješina)* = *nahijinski* (sa dva pridjevska sufiksa) > *nahīnskī.* Na *-as: nahijaš* m (Vasojevići) »čovjek iz nahije«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *nãifija* > tur. *nahiye)* iz turske administrativne terminologije: rum. *nahiea,* búg. *nahíja,* arb. *nahie.*

Lit.: ARj 7, 351. 364. *Elezović* 1, 435. *GM* 296. *Mladenov* 343. *Lokotsch* 1540.

nája f (hipokoristik, Srijem) »ime što ga mlada pridijeva u kući starijem ženskom« = (isto sa deminutivnim sufiksom) *najka* = *näka* (Vuk) = *nâka,* gen. *nake* (Kosmet) »isto«. Djetinja riječ, koja se govori i sa reduplikacijom *nana* pored *nane f* (17. v.) = *nana* (Kosmet) »mati, starija žena iz poštovanja«. Hipokoristik na *-sa naša* f »isto«. Na *-tka nanika.* Pridjev *nanin* (Vuk) = *naran,* f *-Ina* i *nākîn,* f *-ma* (Kosmet). Arb. *nane.* Osnovno *nana* i deminutiv na *-ica* prenose se na mirisavu, biljku (začin u jelu) *nana* (Vuk) = *nanica* f (Kosmet) »mentha piperita«, bug. *nane,* arb. *nenë* f »amaranthus blitum«, u tur. *nane* »isto«. Samoglas *a* varira sa r uz semantičku varijaciju *néna f* »1° mati, majka, 2° starija sestra (upor. arb. *motre* »sestra«), *3°* starija, žena«, na *-ka nenka* (BiH, Vinkovci) »starija sestra«, bug. *nénja.* Hipokoristik *neco* f (BiH) »starija sestra u kući prema više braće i sestara«. I ta je djetinja riječ (Lallwort) kao i *nana* veoma raširena. Nalazi se u perz. *nana* > tur. *nene,* madž. *nene* »starija sestra«, u rum. *nene* = *neneacă* = deminutiv *neniįor.* Takve riječi mogu, ali ne moraju da su posuđene (turcizmi). Kao djetinju riječ karakterizira je i što se glagolsko oformljenje na *-ati, -iti* sa varijacijama *a,* r, *u* u samoglasu upotrebljava za uspavljivanje djeteta: *rumati, -am* (upor. tal. *nanna* »san«) = *naniti* (Istra) = *ntnati* = *núnati, nûnam* (Lika, Orahovica) = *nūnati* (ŽK) pored *nuniti, -im* »1° zibati, 2° spavati«. I varijanta sa *i nina f* upotrebljava se u dva značenja »1° ime što ga mlada pridijeva starijoj ženskoj«, odatle *nînka* f »strina (Privlaka, Vinkovci)«, *i* »2° kao uzvik za uspavljivanje djece (narodna pjesma)«, odatle *ninati, nînăm* (Lika, Vuk, Dubrovnik) pored *njinjati* (narodna pjesma) i *niniti, -im* (Dubrovnik) = *ninît* (Kosmet) pored uzvika *nina, nina* i *nina.* Varijanta sa *u* dolazi još sa *-kati nûnkati, -am* (Lika) i sa reduplikacijom *nuninati* »spavati«. Izvedenice: *nuna* f »kolijevka, zipka«, *núnāljka* (Orahovica) »Ijuljaška«.

Lit.: ARj 7, 364. 381. 463. 464. 467. 669. 671. 800. 918. 930. *Elezović l,* 442. Matze-

m, *LF* 11, 175. *GM* 297. 303. 309. *Mladenov* 332. *WP 2,* 317. Durnovo, *Slávia 6, 223-224.* Zimmermann, *KZ* 50, 148. Štrekelj, *DAW* 50, 41-42, 82. *Boisacf* 663. Korsch, *ASPh* 9, 658. Tomanović, *JF* 17, 202.

nakara f (Marulio) »talambas« = *njakara* (Mikalja) < tal. *gnàccara* »isto«. Radna imenica na *-as nakaraš* m (Marulić) »onaj koji udara u nakare«. Na lat. > tal. *-ata nakarata f* (u jednom starijem tekstu) = (običnije) stmlet. *-ada nakarada* (Vuk, stcslav. prema Miklošiču) »1° isto što nakara, 2° (metafora) nagrda, nakaza«. U značenju 2° rum. *nacarada.* Sa *-ada* > *-ala nakarala* f »igra uz na-.kare«. Turcizam ar. podrijetla *nakkara* »Kleiner Trommelkessel, Pauke«. Marulićev i Mikaljin oblik mogao je doći i preko talijanskoga.

Lit.: ARj 7, 383. 8, 272. Jagić, *ASPh* 1, 433. *ШЫоШ* 211. *Lokotsch* 1546.

nakàvalica f (Lika) »gostionica, mnoštvo gostiju«. Primjer: *svaki dan imam u kući nakavalice.*

Lit.: ARj 7, 385.

nâkla f (hrv.-kajk., Trebarjevo, Hrvatska) • »duboko mjesto u rijeci«. Veoma star toponim u sr. r. *Naklo* (Bosna, Sarajevo) = *Nâklo* (Kosmet, Peć, Klina), *Nokal,* gen. *-kla TCL* (13. v.), *Nakla* f (Srbija), deminutiv *Naklice* f pl. (16. v., Dalmacija), potvrđeno za doba hrvatske narodne dinastije u lokatīvu ζ?) *Nacie* (1080). Nalazi se kao apelativ u češ. *nákel,* gen. *náklů* pored *nakli* »naplavak, scaturigo, solum uliginosum«. Kao toponim n u polj. *Naklo.* Praslavenska riječ. Možda ide ovamo i Vukov f *nďklja* »okuka«. Tumači se kao praslav. prefiksama složenica: *na-* i niži prijevojni štěpen *ku-* od **kolti* > *klati* (v.). Matzenauer uporeďuje sa skand, *hella* »rundere, effundere«.

Lit.: ARj 7, 392, 397. *Bruckner* 354. Ma--tzenauer, *LF* 11, 174-175.

nakoreta rn »pustinjak, remeta«. Od tal. *anacorèta* < lat. *anachoretą,* a to iz gr. αναχωρητής, radna imenica od ἀναχωρέω »povlačim se, odlazim«. Afereza *a-* dolazi i u talijanskim narječjima.

Lit.: ARj 7, 402. *DEI* 179.

näks m i indeklinabilni pridjev (Kosmet) u *.nàks-cõvek* (tip *nàdzak-bâba)* »naopako, nakrivo nasađen čovjek«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *nakys* »koji ima mane i nedostatke« > tur. *nakız)* iz terminologije čovječjih mana (tipovi *čolak, topal):* arb. *naks* »jähzornig«.

Lit.: Elezović 1, 439. *GM* 297.

nàlbãnta m (Vuk) = (s individualnim sufiksom *-in* kao *Srbin) nàlbantin* m (Vuk) = *nãlbântin* (Kosmet) »1° kovač, 2° potkivač«. Pridjevi na *-ov nàlbantõv* = *nalbantinov.* Na *-dzija nalbadžija* m (narodna pjesma, disimilatorno ispadanje *n-n>n-O'i.t* + tur. *-ci* > *di).* Na *-nica nãlbântnica* (Kosmet) »radnja gdje se konji, mazge, bivoli potkivaju«. Prezime *Nalbanta, Nalbantić.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. složenica *nälbänd* »kovač« < perz. *na*c*l* »kopito« i prezentska osnova *bänd* od *bastan* »vezati«, srodno s njem. *binden,* upór. *nalune* i *bent)* iz terminologije zanata: rum. *nălban,* bug. *nalbant(in),* arb. *allbán* (disimilatorno ispadanje početnog *n).* Prvi dio perzijske složenice dolazi i u perz. deminutivu na *-ία* (upór. *pača,* v.): *nalca* f (Banja Luka, Mostar, Kosmet, narodna pjesma) »gvožđe na petici od čizme, potkova od čizme, konjska« < tur. *nalça.*

Lit.: ARj 7, 413. *Elezović* 1, 439. 440. *Mladenov* 329. *Lokotsch* 1549. *MikloSii* 211. Skok, *Slávia* 15, 366., br. 517.

nalet m (Hercegovina, Crna Gora) = *nalet* (Banja Luka) »kletva, anatema« (samo u izrazu *nalet ga bilo,* što odgovara čakavskom i hrv.-kajk. *potori ga sveti križ)* = *nalet,* gen. *nalita* (Kosmet) »nesrećnik, obješenjak, đavo, anatema, baksuz«. Na *-nik naletník* »vrag« = *naßtnik* m prema f *nãlêtnica* i deminutiv na *-ie naШniбe,* gen. *-eta* (Kosmet), na *-njak naletnjak.* Veže se sa tur. optativom *olsun,* koje se skraćuje u *naletos ga bilo* (tj. *đavla,* glede *-os* upor. *arătos),* također potpuno *naletosum đavola i njegova brata* = *nalet olsun* (Kosmet) »arătos ga bilo, džaba ga bilo«. Riječ *nalet* je nastala metatezom iz *ljariet ga bilo* (Kosmet). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *la*c*net allah* »od boga proklet, koji je lišen božje milosti«) iz oblasti islama: bug. *nalét,* arb. *lanét* m »Unglück = *nalet* »Verwünnschung«. Metateza je i u turskom.

Lit.: ARj 7, 414. *Elezović* 1, 374. *GM* 237.

nälijep m (Vuk) = (ikavski) *nalip* (14. v., Marulić, Zlatarić) »otrovna biljka aconitum napellus«. Pridjev na *-ьn* > *-an nalijepan* »otrovan«. Odatle Sulekov kemijski izraz *naljepovina* »Aconitsäure«. Miklošič ima još *nalijen*

»Art Giftpflanze«, koji ne pozna *ARj.* Nema nikakve veze s *nalijepiti,* nego je metateza (možda dalmato-romanska) od deminutiva. *napellus* > tal. *napello,* fr. *naveau* »aconitum napellus (pianta Velenosa con tateri in forma di napo)« < **napil,* od lat. *näpus* — gr. ναπυ, egipatskog podrijetla.

Lit.: ARj 7, 417. 425. *Miklošič* 211. *REW** 5821. *Prati* 681. *Boisacf* 657. *DEI* 2545.

nalipati, *-am* pored *-pijem* impf. (Lučić, Baraković, Martić) = *nalipljati* (prema prezentu *-pijem,* Vitezović, subjekt *ljudi, čete, žabe* itd.), zbog imperfektivnog vida mora da je imao dužinu i *uzlazni* naglasak na *i.* Kako kod Albertija služi kao pomoć pri prevođenju priloga *constanter accusare* = *nalipljući svoditi* značenje je »navaljivati« i nije identično sa *nalipati se* pf. »nasrkati se«. Postverbal je *nalip* m (Baraković) »agressio, impetus«. Glagol *nalipati se* je očito identičan s ekspresivnim glagolom *nahlipati se* (Dubrovnik) »najesti se«, što je prema prijevoju *e — i* od *hlepiti* (v., upor. u Pavlinovića *nahlepa* »pohlepa«) te je ikavski oblik za Stulićev *nalijepati* impf, prema pf. *nalijepiti,* koji ima metaforicko značenje »nagaziti, nagraisati«. Odatle nije daleko do »navaliti = kao prilijepiti se uz nekoga«. V. *lijepiti.*

Lit.: ARj 7, 419. 352.

nálonja f (Vuk) »uzak povisok stolić u crkvi na kojem stoje knjige i ikone, pult (termin pravoslavne crkve)«. Od gr. ἀναλογεῖον. Valjda zamjena dočetka *-loja* domaćim sufiksom *-onja.* Postoji još *nalogija* f (sa *gi* kao u *liturgija)* u izrazu *da platimo crkvi nalogiju,* iz kojeg se prema Maretićevoj primjedbi ne razabira značenje. Upor. glede čitanja čine. *analughie* »analogie, conformité«, rum. *analoghion, -ghiu* »portatives Lesepult«.

Lit.: ARj 7, 421. Vasmer, *GL* 142. *Pascu 2,* 11. 113. *Tiktin* 65.

nàluna f (Srbija, Bosna) = (obično u pl. jer se izrazuje *pâr) nălune* (BiH) = *nàlune* (Lika) = *nalane* pored *naKne* (Kosmet) = (s disimilacijom *n - n > n - 1) nalule* (narodna pjesma, Petranović) = (s metatezom) *nanula* (Vuk, Mostar, Sarajevsko polje) »drvene papuče, sandale za kupaonicu i za hod po mokrom«. Na *-džija nahndSija* (Kosmet) »koji ih pravi«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. dual *noflān, ~na^c^lain* > tur. narodski *nalın,* od sing. *na^c^l,* koji se nalazi u *nalca i nalbant,* v.) iz terminologije obuće: bug. *nalam(i)* (disimilacija *n - n > n - m),* čine. *natine* f pl. Vokal *u* za tur. *ı* kao u *koduna.*

Lit.: ARj 7, 419. 424. 468. *Elezović ì,* 440. *Mladenov* 330. *Pascu 2,* 158., br. 808. *Miklošič 211.* Matzenauer, *LF 11,* 175.

nâm m (narodna pjesma, Kosmet) »1° ime > 2° dobar glas, 3° *(nâm se učinilo, za nám* Kosmet) rusvaj, priča«; odatle u *nâm nišan* (v.) *nije ostalo* »ni strvi ni glasa« < tur. *namu- nişan;* = *nama f* (narodna pjesma) »pismo, poslanica«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *nam* »ime« i *name* »knjiga«, oboje u prasrodstvu sa *ime,* v.) iz terminologije duhovnog života: rani. *nomea,* arb. *nam* (Toske) = *nâm* (Gege) »Gerücht, Ruf, Ansehen«, ngr. *νάμ.1.*

Lit.: ARj 7, 427. *Elezović l,* 440, *Slávia 15,* 366., br. 518. *GM* 297.

nàmãz, gen. *-âza* m (Vuk) »muslimanska ritualna molitva (klanjanje), koje se čini pet puta na dan«. U narodnoj pjesmi Vukovoj jednom bez početnog *n amaz.* Valjda je prema *ugao* pored *nugao* ispušteno početno *n.* Ne zna se odakle Daničiću tur. *amez* za tu jedinu potvrdu. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *namaz) iz* oblasti islama: rum. *namas.*

Lit.: ARj 7, 431. *Lokotsch* 1552.

namćor »nevaljao, džandrljiv, naročito neblagodaran« = *namćor* m i pridjev (Kosmet) »zločest, pakostan, zlovoljan čovjek«. Turcizam perzijskog podrijetla (perz. *nanqor* > tur. narodski *namqor,* upravo složenica iz *nan* »hlebac« i *cor,* v.).

Lit.: ARj 7, 432. *Elezović* 1, 441.

nami (narodna pjesma, jedna potvrda), indeklinabilni pridjev (?) uz *tri kavada* (v.), kojima se označuje boja: jedan je *zelen,* drugi *crven,* a treći *nami.* Prema tome označuje nepoznatu boju, za koju se veli da »junake *mami«.* Usp. *mavi.*

Lit.: ARj 7, 437.

namoroz m, potvrđeno u Marina Držića samo u ák. pl. u primjeru: *Mande t'ima njeke namoroze od štopela s plutom i od duple barete.* [Usp. tal. *amoroso* »amante«].

Lit.: ARj 7, 460. Rešetar, *StPH 1^2^,* 177. *Rosamani* 650.

nanić m (Mikalja) »patuljak«. Deminutiv na *-ič* od tal. *nano* < lat. *nanus* < gr. νάνος pored νάννος.

Lit.: ARj 7, 464. *REW>* 5819. *Boisacif* 656. *Rohlfs* 1441. *DEI* 2544-45.

nânke (Božava) = *nànke* (Vrbnik) = *nanka* (Malínská, primjer: *nisam pojil nanka jednu smokvu}* »ni, niti, nimalo«, upor. krčko-rom. *nanka* = *njanka* (Rab) = *njanke* (Kućište, primjeri: *nema njânke košuje, njânke mrče* »nimalo«) »niti«. Vuk ima iz Risna *njäka* »1° ni, niti; *2°* uzvik koji prati neuljudan znak rukom kad se hoće da naznači da neko neće ništa dobiti, sinonimi: šipak, figa«. Od tal.-tosk. *neanche* < vlat. *nechancque* ili *hane qtiam* (se. *horam),* sjeverno-tal. *anca,* uz *neanco* (Toskana). Ovamo ide *nanci* (Božava) < **neanzni* < vlat. *nec *antius* (prema *priuś)* ili *ante, antea.*

Lit.: ARj 7, 466. 8, 272. Cronia, *ID* 6, 116. Kušar, *Rad* 118, 25. *Bartoli* 2, 208. *DEI* 187. 236. 2558.

napa f (Dobrota, Prčanj, istročakavski, Pag, Krk, Božava, Vodice, Korčula, Malinska, Račišće) »dio mediteranske kuhinje: 1° cappa del camino, Kaminmantel, 2° velika polica nad kominom (ognjištem) za suđe, 3° kredenc (Vodice), 4° (Dubrovnik) trpežnjak, stonjak«. Deminutiv na *-ica nàtica* f (Dubrovnik, Cavtat, Čilipi) »trpežnjak, stolnjak, tavâlja (Boka) = tavaja (Korčula)«. Augmentativ na *-ina napina* (Stulić). Od lat. *mappa,* punskog (= mediteranskog) podrijetla, s disimilacijom *m - p* > *n-p nappa* > furi, *nape,* tršć.-mlet. *napa.* Kao učena internacionalna riječ bez te disimilacije u hrv.-srp. još *mapa* f preko njem. *Mappe* ili fr. *mappe* = tal. *mappa* »karta (geografska)«.

Lit.: ARj 6, 466. 7, 475. 485. 487. 10, 778. Budmani, *Rad* 65, 165. *ZbNŽ* 5, 240. Ribarić, *SDZb* 9, 170. Zore, *Rad* 110, 229. 115, 139. *REW** 5342. Štrekelj, *DAW* 50, 41.

napočni, f *-čna,* određeni pridjev (Vrbnik) uz *klupčić* = *matasica* (= klupko za izradu povraza). Prema istarskom prilogu *napočno* (tako i kod Mikuličića) »de industria, nahvalice, hotimice« značio bi »naročit, specijalan«.

Lit.: ARj 7, 499.

napolac, gen. *-Ica* (= *-oca* ?) (Bosna) »neka biljka, neka trava« [Usp. *nalijep].*

Lit.: ARj 7, 504.

napolûn, gen. *-una* m (Rab) »Napoleonov dukat«. Od tal. *napoleone* (1809) »zlatnik od 20 lira, s profilom Napoleona I«, fr. *napoléon* (1823).

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 24. *DEI* 2545.

näposto prilog (Riječka nahija, Crna Gora) = sa *-icê nàpohice* (Lika) = *napošićar* (Lika, *r* < *że,* a *ć* mjesto si nejasno, možda hiperkorektno prema cslav. *noštb* > *'noć)* »baš, upravo, nahvalice, hotice«. Od tal. priloga *apposta* (16. v.) < prijedlog *a* + *posta,* vlat. part. perf. *positus* od *ponere.* Ovamo *pošta* f.

Lit.: ARj 7, 511. *REW*[3] 552. *DEI* 257.

napoškerac, prilog (Dalmacija, Pavlinović, Parčić) »nakrivo, nahero, obliquamente«. Ni *poškerac* ni *škerac* nisu potvrđeni. Izvjesno-je da je *na-* prijedlog, a to će bití i *po-*. Nije izvjesno da je *-äc* naš sufiks *-ъc.* Prema tome bi *šker-* moglo stajati u vezi sa stvnjem. *twerch,* nvnjem. *quer,* langob. *skerzōn* > tal. *scherzare* »šaliti se«. Upor. i bask, *ezker,* španj. *isquierdo* »lijevi«. Upor. *skêrec* (Cres).

Lit.: ARj 7, 511. *Parać* 474. *REW*[3] 3116. 7991.

naprasan, f *-sna* (Vuk), pridjev obrazovan s pomoću *-ьn,* koji varira sa *-it naprâšit* (Vuk), »nagao, nenadan, žestok«. Apstraktum na *-ost: naprasitost.* Nalazi se s istim značenjem u stcslav., upor. u srp. prijevodu Hamartola *naprasbnoje borjenije* »αψιμαχία«, U ukr. *naprasnyj* »isto«, u ruskom »zaludan«. U rum. *naprasna* pored *năpraznă* (Muntenija) »unversehens, jäh, plötzlich«, odatle s rum. sufiksom *-ic* < lat. *-icus năprasnic* (npr. *moarte năprasnică* »iznenadna, naprasna smrt«), s apstraktumom na *-ie* <gr. *-icunăprăsnicie.* Nije uspjelo utvrditi podrijetlo osnove *pras-*. Prema Briickneru je to *praskb* (v. *prasak)* »Krach, Fall«, što dobro pristaje značenju. U grupi femininuma *-skn-* ispao je srednji suglasnik, prema njemu je maskulinum nastao analogijski. Prema Joklu je od stcslav. *napredati* »insilire«. U zaplanjsko-lužničkom narječju (Srbija) postoji *naprašiti, -im* »rđavo učiniti«, koje zacijelo ide ovamo i za pitanje osnove od važnosti je. Upor. u tom pravcu i brus. *napraslina* »kleveta«. Lit. *noprosnas / nu-* »vanus, inutilis« je rusizam. Matzenauer uporeduje osnovu *pras-*sa skand, *brass* »superbus« i sanskr. *prasabham* »violenter«.

Lit.: ARj 7, 512. *Miklo'sič* 261. Bruckner, *IF* 23, 213. Joki, *ASPh* 23, 2. 29, 15. sl. *IF* 27, 319. Matzenauer, *LF* 11, 176. Charpantier, *ASPh* 29, 6. *Tiktin* 1034. Horák, *ASPh* 12, 299. *Vasmer 2,* 197.

naprtka f (Matevac kod Niša, Kruševac, Rujnik) »vipera ammodytes«. Početno *na-* se osjeća kao naš prefiks. Zbog toga se ispušta

prtka (Čitluk, Niš) ili se zamjenjuje drugim prefiksom *zaprtka* (Rujnik, Niš). To se dogodilo zbog pučke etimologije, koja je osnovu dovela u vezu s glagolom *prtiti se*. U južnoj Dalmaciji daljom pučkom etimologijom obrnut je naziv u *naprsnica*, jer se *naprsuje*, tj. podigne prednji dio tijela kad ujede. Tako je pučka etimologija preobličila balkanski naziv te zmije, koju Cincari zovu *năpărticâ* pored *napurtică*, Rumunji *năpârcă* pored *nopîrcă* i *năpîrtcă* i Arbanasi *nëpërkë* pored *nepërtke', nepkerë*. Svi ti nazivi potječu od lat. *vìpera* sa sufiksom *-aticus*, koji je pod uplivom slav. sufiksa *-ka* izopačen. Konsonant *v* je izmijenjen u *n* prema disimilaciji *v - ρ > n - ρ* kao u *neprika* od *vepar*. I u romanskim jezicima *vipera* se mijenja prema raznim tipovima disimilacije, npr. furl, *lipera* kao kod nas *leprika* od *vepar*.

Lit.: ARj 7, 538. Hirtz, *Amph*. 93. 123. 174. *REW** 9358. *GM* 303. *Tiktin* 1033.

nâr m (Kosmet, Srbija) = *nara f* »šipak, mogranj«. Pridjev na *-ov narov*. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *nar* = *enar)* iz botaničke terminologije: bug. *nar*.

Lit.: ARj 7, 550. 593. *Elezović* 1, 445. *Mladenov* 336.

narad, gen. *narda* m »neko dragocjeno ulje« (Baraković) = stsrp. *nardb* < lat. *nardus* < gr. νάρδος. Upor. hebr.-bibl. *nērd*.

Lit.: ARj 7, 551. *Vasmer* 2, 198. Isti, *GL* 132. *Boisacq** 657.

naranča f (Vuk, jugozapadni krajevi) = *narāndža* (Vuk) = *nèrãnca* (Vuk) = *nerāndža* (Vuk) = *naranža* (Baraković, Istra) = *naranča í* (Rab, Stoliv, Lepetane, Drvenik, slov.) = *naranča* (Perast) = *naranča* (Hvar) »drvo, plod piljke citrus aurantium«. U Baranji prenosi se *naranča* na žutu bundevu, sa zamjenom dočetka *-ča* sufiksom *-ka nárãnka* (Slavonija) »isto*. Kao ime daje se ovcama. *Kao Jabuka* i *Naranča* je jžensko ime, odatle metronimik *Narančić*. Pridjevi na *-ьn > -an narančan* = *narandžan* (Belostenec) = *neranžan,* na *-ast narančast,* na *-en naranžen,* na *-in narančin* = *nerandžin,* na *-ev narančev,* poimeničen na *-ina narančovina* (Stulić) »drvo«. Deminutiv na *-ica narānčica* = *narandzica*. Na *-ište narančište* (Bella, Stulić). Turcizam perzijskog podrijetla (tur. *narenc* < perz. *nārang* — sanskr. *nāgarangd)* iz botaničke terminologije. Ne zna se kako ide ovamo na *-džija narandzije Hiti dokonjaci* (Bukovica, Dalmacija). Ovamo ide i apozitivna tál. složenka (tip *betterave) .pomaranča* f (Hrvatska, Karlovac, slov.) = *pomorandža* (Łazić) »rum. portocal (v.)« < srlat. *pomarancia* = tal. *pomo arancia* > njem. *Pomeranze*. Odatle ispuštanjem *po-* (koji se osjećao kao naš prefiks *po-* na krivom mjestu) slov. *maranča*.

Lit.: ARj 7, 553. 8,45. 10, 663. 711. *Lokotsch* 1555. *REW** 5S22. *Pleteršnik* 1, 661. Kušar, *Rad* 118, 18. Hraste, *Rad* 272. *DSZb* 10, 44 *BJF* 8, 27. Štrekelj, *ZbJ* 711-714. (cf. *RSl* 2, 254). *GM* 298.

narav, gen. *-i* f = (prijelaz u deklināciju α) *narava* f, sveslav. i praslav. apstraktum deklinacije » (*йогиб), »Gemütsart, natura, priroda (na istoku); sinonim posuđenica: natura (ŽK)« tabijat (Bosna)«.. Pridjev na *-ьn naravan* »prirodan«, sa Šulekovim neologizmima, koji ne uđoše u jezik, *naravnih* »čovjek koji proučava prirodu«, *naravnjak* »čovjek koji živi u prirodi« *naravnost,* na *-ski nàravskt,* na *-ljiv naravljiv* (Timok-Lužnik) »dobar, srdačan«, na *-it nărăvit* (Šulek), s apstraktumom *naravitost*. Na *-je naravlje* (Budinić). Složen pridjev *n(a)ravoučiteljan* (Obradović), *naravoslovlje* »morálka«. Prilozi *naravno, naravnito*. Slov *nra-* nastao je po zakonu likvidne metateze, upor. polj. *narów,* rus. *norov*. Prema stcslav. *nгa ь* umetnut je *a* da se ukloni neobična suglasnička grupa. Tako i u poljskom. U češkom izmijenjen je *nr > mr: mrav*. Ovamo ide po svoj prilici denominal na *-iti navrãniti, návrãnim* pf. (Vuk, Srbija) »navaditi se« prema impf, *navranjati se* (Srijem), *navranjivati se* »naviknuti se« K **na -nraviti* s metatezom *n - v > v - n*. Prvobitno je značenje očuvano u ras. pridjevu *norovityj* »prkosan«. S tim značenjem slažu se baltički refleksi obrazovani drugim formantima (í, *s),* s prijevojem *e:* stprus. *nertien* (akuz.) »srdžba«, lit. *nertëti;* i s prijevojem *o* lit. *narsas* »žestina, odvažnost, srdžba«, *norëti* »htjeti«. Praslavenska je inovacija sufiks *-uo* dodan ie. korijenu **ner-,* prijevoj **nor-* i specijalizacija značenja na moral. Taj se nalazi u gr. ἀνήρ, arb. *njen* »čovjek«, u keltskom i lit. sa formantom í, stir, *nert* »žestina«, galska lično ime *Esunertus,* toponim *Nertobriga,* lat. lično ime *Nero,* sanskr., awesta *naros* »muž, čovjek«, arm. *air* »isto«. Lit. *narvytis* »prkositi« je po svoj prilici rusizam. Rumunji posudiše *narov* = *nărav*.

Lit.: ARj 7, 556. 561. 758. *MikloSič* 256. *Holub-Kopečný* 232. *Bruckner* 355. *Trautmann* 197. *WP* 2, 333. Endzelin, *KZ* 44, 67-68.

Joki, *IF* 43, 56. Pedersen, *KZ* 38, 372 (cf. *AnzIF* 21, 78).

narcis m (latinizam) = *aruz* m (sa gubitkom », koji je nastao prema tipu *ugao-nugao,* grecizam zbog *č* > *k* pred i)· Lat. *narcissus* > tal. *narciso* — gr. νάρκισσος, mediteranskog podrijetla zbog dočetka -σσος kao u κυπάρισσος (v. *čempres).*

Lit.: ARj 1, 103. 7, 564. Korsch, *ASPh* 9, 658. *Boisacq*[3] 657.

nargìla f (Bosna, narodna pjesma) = *nargile* n (*pije* ~) (Kosmet) = (sa gubitkom *n* prema *ugao* pored *nugao) argua* (narodna pripovijetka, Vrčević) »Wasserpfeife, boca za pušenje«. Turcizam perzijskog podrijetla (perz. *nārgild)* iz kulture duhana.

Lit.: ARj 1, 105. 7, 582. *Eleeović* 1, 445. Skok, *Slávia* 15, 366., br. 520.

nàrikla f, gen. pl. *naŕíkala* (Vuk, Dubrovnik, Cavtat, Vetranie) »spužić morski cochlea marina, nanara, morska musija (Zore), trbonožac gibbula divaricata (Brusina), škäkalj (Zore)«, prezime na *-ič Nariklič* (1253, upor. *Saraka, Girica* za takve dubrovačke nadimke), deminutiv *nariklica.* Dalmato-romanski leksički ostatak iz oblasti pomorske ribarske terminologije od kllat. deminutiva na *-ula naritula* > vlat. *naricla* (upor. *veclus* < *vetuluš).* Mletački i furlanski oblici su bez sinkope penultime: tršć.-mlet. *nariđola,* furl, *naridule.* Bokeljski oblici pokazuju disimilaciju *n - l* > *m - 1: mariklja* (Prčanj, Muo, Dobrota, Lastva) = *màriklja* (Risan) »vrst malih školjki, musiji, kao morski špuž, karagòj (kako se drže kraja, lako se hvataju rukom; u Lastvi kažu da ih Dubrovčani zovu *grci)«.* Početno *m* mjesto *n* može se tumačiti i krivim unakrštenjem sa mlet. *marida, tnaridola* »Schnauzenbrasse«. Ovamo bi mogao ići i sinonim *nanar* m (Poljica), *nanara* (Split, Trogir, Kavanjin) »gibbus divericata«, deminutivi na *-ica nanarica,* na -ič *nanarić.* Veza s *narikla* nije posve jasna. Čini se da pretpostavlja postojanje mlet. **naritula* > *nariola* s disimilacijom *r - l* > *r - n* i metatezom. Lat. *narita* je dórski izgovor od atičkog νηρίτης.

Lit.: ARj 7, 463. 584. *REW** 5827. 8042. Matzenauer, *LF* 11, 176. *Rohlfs* 2004.

närk m (Kosmet) = *nárok,* gen. *-řka* pored *-aka* »tarifa, taksa«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. «arh »cijena, vrijednost« > tur. *nark)* iz turske administrativne terminologije: rum. *nare,* arb. *narą.*

Lit.: ARj 7, 551. *Elezović* 1, 446. *GM* 298. *Lokotsch* 1557. Skok, *Slávia* 15, 366., br. 519.

nas, gen. i ák. pl. (Vuk) = *nas* (ŽK), *nama* (starije i u narječjima *nani)* dat. pl., *nama* instr. pl. (starije i u narječjima *nam, nami),* sveslav. i praslav. lična zamjenica za pl. Sadrži osnovno *n-* prema pl. *mì,* koje ima *m* mjesto я prema nastavku ličnom glagolskom *-mo.* Upor. u makedonskom *nije* pored *mije* »mi«. Gen. pl. *nas* = *nas* (ŽK) odgovara u baltičkoj grupi stprus. *nuson* < ie. **nos-som,* sa *-som* > lat. *-rum* (kao u *animarum, rerum)* u lat. *nostrum.* Gen. pl. *nas* predstavlja i lok. pl. < ie. *nōs-su.* S pomoću sufiksa *-го* (upor. *Ivanj, banj* »banov«) obrazovan je sveslav. i praslav. posjedovni pridjev *naš, naša* = *naš, naša* (ŽK), za koji postoji u staropruskom također paralela ali bez sufiksa *-ю noma i* »nostra«. Enklitički ie. *no* > stcslav. *ný* > *ni* dat. i ak. pl., analogijski ak. pl. (prema *narode, dobre) ne* (Crna Gora, Vuk). Põimeničenja: na *-ináč* < *-inьcь năsinac,* gen. *-încă* (Vuk), *ňašjenac* (Dubrovnik) (također i češ. *našinec)* m prema f *našinka, nôšinica,* s pridjevom *našinski* i apstraktima na *-Stína* < *-sk* + *-ina našinština* i *naštnstvo* = na *-evac naševac,* gen. *-ēvca* (Dretelj, Hercegovina) = na -if (upor. *kurvis) našiš* (Vuk). Pridjev se proširuje na *-ski naški* = i na *-ьc* + *-ski našački* (Kosmet). Složenice od sintagmi *naša strana, naš kraj naša zemlja* ne govore se u današnjem jeziku: *naševstranac* m prema f *našostranka* = *našostrankinja, našostranski, našokrajac* — *našokrajan* m prema f *našōkrajka* = *našokrajkinja,* s pridjevima *našokrajski, našostan, našozemac, našozemski.*

Lit.: ARj 7, 668. 672. 671. 785. 8, 158. *Elezović* 1, 452. *Vandrák* 2, 72-74. 89-90. *Leskien* 361-362. 369-370. Brugmann, *Grundríss* 2, 820. Pedersen, *IF 5,* 57. *Miklósié* 211. *Trautmann* 200. *WP 2,* 320. *Holub-Kopečný* 240.

näsad[1]**,** prilog (Lika, uz *povaliti se)* »naleđaške, nalećke«, sa *-kë nasatke* (uz *namjestiti što)* »na rebra ili bokove«, odatle zamjenom sufiksa *-kë* sa *-icē nasaticē (pasti, udariti)* (Vuk, narodna pjesma, Srbija, Dalmacija) »porebarke; opozicija: *polaske, pljoštimice«.* Sadrži prijedlog (prefiks) *na-.* Osnova nije jasna. Prema Matzenaueru je tur. *sath* »superficies«, što ne odgovara.

Lit.: ARj l, 602. 605.

nasad[2] m (16. v.) »mala ratna lađa«. Od madž. *naszád*.

Lit.: *ARj* 7, 602.

nasib m (Bosna) »sudbina«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *nasib)* iz folklorne terminologije: arb. *nasip* (Skadar).

Lit.: *ARj* 7, 608. *GM* 298.

nasihat m = *näsijat* (Kosmet) »1° savjet, pouka, 2° (metafora) dobiti batine«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *nasihat)*.

Lit.: *ARj* 7, 609. *Elezović* 1, 477.

nastruc m (Dalmacija) »biljka nasturcium«. Od tal. *nasturzio*.

Lit.: *ARj 7,* 663. *REW** 5811. Sulek, *Im.* 256.

nasušni, određeni pridjev na -ьn < *sušt* + -ьn + -г (u vezi s *hljeb),* prevedenica od gr. ὁ ἄρτος επιούσιος (= *panis quotidianus)* u istočnom očenašu za *kruh svagdanji* katolika: od επί »na« i -ουσιος = *sušni* (upor. *šušti,* v.), pridjev na -ιός od participa prezenta od ειμί »esse«, upor. *essentia* (odatle internacionalno na *-alis esencijalan* i *esenc* »ocat« = *jesene* ŽK < njem. *Essenz)* = ουσία, επιούσια »diaria« [v. i Rifi[1], str. 161].

Lit.: Wimmerer, *Gioita* 12, 67. sl. Debrunner, *Ciotta* 13, 167. sl. Stiebitz, *LF* 58, 108. 119.

našak, gen. *-ška* m »1° motovilo (ugarski Hrvati), 2° sud u kojem se drži brašno i kruh (Ogulin), 3° onaj dio na kosi koji drži kosište (Slavonija)«. Značenje 1° teško se može spojiti sa značenjima 2° i 3°. Moglo bi biti da je *našak* u značenju 1° greška za *rašak* (ŽK) »isto«.

Lit.: *ARj* 7, 669.

našili (narodna pjesma, Petranović), indeklinabilni pridjev na tur. *-U* kao epitet uz *odaja', da uljezem... u njezinu našili odaju* [usp. tur. *neşeli* »heiter, lustig«].

Lit.: *ARj* 7, 671.

nát, gen. -i f (Istra, Baraković) »cima, klica« = slov. *nat* »Kräuticht«, baltoslav., sveslav. (osim bug.) i praslav. Upor. stprus. *notis,* lit. *not(e)re,* lot. *natřes* »kopriva«. Druge ie. usporednice nisu poznate.

Lit.: *ARj 7,* 675. *MikloSič* 211. *Holub--Kopečny* 240. *Bruckner* 353. Loewenthal, *WuS* 9, 187.

Natal m (15. v.), odatle na *-ič Natalie* (14. i 15. v., Split) = mlet. *Nadal* > *Nal.* Od lat. *Natalis,* pridjev na *-alis* od *natus.* Odgovara dalmato-romanskom *Calendulus,* prezime *Kolendić,* ime čeljadetu koje se rodilo na *Božić.* Upor. kod Rusa *Roždestvenskij. Zabilježiti* treba da se u balkanskom latinskom očuvao naziv *Christinatale* u obliku sintagme, koja ne dolazi na Zapadu: *kshnēla* (s članom) < pl. *kërshendella* »Božić« (Ulcinj). Prema mlet. *Nal* hipokoristik je u Dubrovniku *Naie.* Odatle na *-ko Nalko Saraković* (od *Saraka),* Dubrovčanin. Kod *Nalješko* = *NaUsko* (14. v., u Dečanskom hrisovulju) = (ikavski) *Nališko* može se sumnjati da li je od *Naie.* Ali je moguće da su se unakrstila dva imena različitog podrijetla: mlet. *Nalesco* od *Natalis* i deminutiv na *-ka* od *Nalézá* (od *nalêztf)* »nahod«, upor. bug. *Najden, Najdan.* Dubrovačko prezime *Nalješković* dolazi također u Dečanskom hrisovulju. Hipokoristik *Nade* (Korčula) je o'd stmlet. *Nadal.*

Lit.: *7,* 413. 676. 420. 425. 426. Jireček, *Romanen 2,* 48. 3, 45.

natipirka f (Mikalja, ikavski) = *natiperka* (Korčula) = *natipjerka* (Vuk i ostali leksikografi) = *natùpjerka* (Vuk, Stulić, Dubrovnik) = *natùpijerka* (Zore) = *natupierka* (Antić, Šulek) = (zamjena drugog dijela sintagme sa *praskva* < *persica,* v.) *antipraskva* (15. v., rukopis) »kajsija, marilica, marelica, prunus armeniaca«. Ide bez sumnje zajedno sa tal. *nocepèsco* = *pesca noce,* mlet. *naspersego, persèk nos* (Lombardija), furi, *asperli* = *anaspierul,* što se sve svodi na lat. sintagmu *nux persica,* svagdje više manje izopačeno i rjeđe prema fonetskim normama. Može se ipak pretpostaviti da južno-dalmatinski oblici predstavljaju dalmato-romanski leksički ostatak, odatle iz terminologije voćaka **nuke *per(se)ka* (gubitak í u tročlanoj skupini *rsk,* disimilacija *k - k* > *t - k, u* > ъ > *a, e* > *i* kao u *berita).* Upor. istro-romanski *naspiersaga* (Rovinj). Ta se riječ i u Dalmaciji izopačuje *àntiferak,* gen. *-rka* (Boka, Durici) = *antic,* gen. *-ića* (Šibenik), *antrufirsa.* Riječ *nux,* gen. *nucis* dolazi još u imenu uvale kod Ulcinja *Valdams* < *valle de nace.* Fonetski interesantan je za dubrovački romanski jezik naziv iz 1428. koji je zabilježio Jireček *nugata (= arbor nucis seu* ~) < lat. *nuc tum,* u kojem je e zamijenjeno sa *a.* Sonoriziranje *c* > *g* nalazi se i u toponimu *Nogaria* (14. i 15. v.), u Grblju odmah iza *Trojice.* Tu ima i toponim *Laurizana* (14. i 15. v.) < *Laurentiana.* Su-

fiks *-aria* označuje ovdje kao i u *fi. -ier (noyer)* »stablo«. U Gornjoj Lastvi ispod Pasiglava nalazi se i šuma *Nogalja* < *nucalia,* n. pl. od lat. pridjeva *nucalis (Nogalja* se zove brdo na kojem je stara župna crkva uz obradive čestice).

Lit.: ARj l, 91-92. 7, 685. 708. Jireček, *Romanen* 1, 91. *REW** 5977. 5978. 6009. *Ive* § 144. *DEI* 2593.

nätora f (Lika) »običaj« = *natura* (Vuk, ŽK *dobreje nature)* »narav, priroda«. Deminutiv *naturica* (Istra) »vulvula«. Upor. takvo značenje u riječi *narav,* valjda prema *natūralia non sunt turpia.* U Korizmenjaku *sila od nature* »ćudi«. Slov. *natora* pored *natura* »Schamteil des Menschen«, upor. tal. *natura,* furl. *nature,* arb. *natýre.* Pridjevi na *-alis natural* (15. i 16. v.) = *naturao (kolur),* određeno *naturali človik* (Antun Dalmatin), *naturalizam,* gen. *-izma,* literarno-historijski termin, apstraktum na *-izam,* prošireno na *-ьn* > *-an naturalan* (~/яо *gospodarstvo),* ovamo možda *naturašćina* (Istra) »larva quaedam« (nejasno izraženo značenje), na *-bsk naturalski* (Zakon vinodolski). Lat. *natura* apstraktum je od part, perf. *natus,* od *nascor.* Odatle apstraktum na složen sufiks *-ivus* + *-itas nativita* (indecilnabile) pored *nativitad,* gen. *-i f* (Kašić) »gatanje po zvijezdama < tal. *natività* »isto«.

Lit.: ARj l, 686. 694. 706. *Pleteršnik* 1, 674. 675. 692. *GM* 298. *Pirana*[2] 646. IXE/2553.

nātrēs m (Istra) = slov. *natřes* = *natresk* = *natrest* (Brinje, Hrvatska) = *netres(a)k,* gen. *-ská* (hrv.-kajk., Belostenec, slov.) = *nètresk* (Vinkovci) »biljka čuvakuća, uzludobar, sempervivum tectorum«. Također češ. *netřesk.* Očito je složenica od *ne-* i *trijesak (v.),* naživ koji izrazuje želju da grom ne udari u kuću. Kad se na to zaboravilo, zamijenjen je *ne-* prefiksom *na-* i *trijesak,* postverbalom *-tres* od *tresnuti* (v.). Izmjena dočetka *-sk* sa *-st* dokazuje nerazumijevanje prvobitne tvorbe. Sinonimi *čuvarkuća* i *uzludobar* objašnjavaju semantičku stranu folklornog naziva.

Lit.: ARj J, 701. 8,103. *Holub-Kopečný* 214.

nàut m (Niš, Kosmet) »varivo kao grašak, cicer arietinum, leblebija (tako kad je pržen)«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *nuhuď)* iz turske botaničke terminologije: rum. *năut* = *năhut,* bug. *nohut* = *nuhut.*

Lit.: ARj 'I, 725. *Ny* 3, 151. *Elezović l,* 450. Skok, *Slávia* 15, 481., br. 521. *Mladenov* 344. *Lokotsch* 1577.

iiäuznak (15. v., Marulio, Vuk, Rijeka, Riječka nahija, Crna Gora, Kosmet) = *nauznak* (Kosmet) = *nauznăk* (Vodice) = *naznak* (čakavski) = (sa *-o* od drugih priloga) *năuznāko* (Vuk) = (sa *-icē} nauznačice* (Vuk, Srbija) = (odatle odbacivanjem sufiksa *-ice) nauznač* (Stulić) »naledaške, natrag, natraške«. Praslav. prilog: bug. bez prijedloga *na-váznak* = stcslav. *víznakb* »supinus«, *ъгнась* »retro«, češ. *naznak.* Takoder slov. Rastavlja se na tri elementa, dva prijedloga *na* i *ъг* > *uz i *nak,* koje se nalazi u *nakjučē* (Vuk) i *nâksutra.* Prilog **nak,* prvobitno imenica (?), upoređuje se sa sanskr. *nãka-s* »Firmament«, sa njem. *Nacken* i *nach* (Mladenov). Prema Miklošiču odatle je madž. *nyak.* Uzimlje se i to da je **nak* raširen prijedlog *na-* formantom *k.*

Lit.: ARj l, 724. 392. 407. *Elezović* 1, 450. Ribarić, *SDZb* 9, 175. Ivšić, *HJ* 1, 175. *Miklošič* 211. *Holub-Kopečný* 240. *Bruckner* 640. Trávniček, *ČMF* 12. (cf. *IJb* 12, 286). Hujer, *LF* 57, 527-528. Zubatý, *NŘeč* 14 (cf. *IJb* 16, 305). Hirt, *IF* 32, 311. Prusik, *Krok* 11 (cf. *AnzIF* 10, 269). Osthoff, *IF* 8, 50.

nav, gen. -ť f (Baraković^Glavinić, Vrbnik) = (prijelaz iz deklinacije *i* u deklinaciju α) *nava* f (Antun Dalmatin) »brod, lađa od tri jarbola«. Odatle lat. > tal. *navigare* > *navigat,, -am* impf. (Dubrovnik, Cavtat) = *navegati, -am* (1510, muslimanska narodna pjesma) = *navigati* (istarska narodna pjesma)[1] »broditi, ploviti«, na *-ovati navigovati* (istarska narodna pjesma). Apstraktum na lat. *-alio* >. *-adja navigacija* f = *navigáción* m (Glavinić).

Lit.: ARj l, 725. 733. 737. 11, 272. *REW** 5861. 5863. *DEI* 2555. 2556.

navada f (Vuk) »1° nauka, navika, 2° običaj«. U značenju 2° *navara* f (Lika), s nejasnom zamjenom *r* za *d.* Pridjev na *-ьn návadan* (15. v.), poimeničen na *-ost navadnost* (Stulić), na *-ljiv navadljiv* (Martić) »navikao, naučen«. Postverbal od *navoditi (se), -lm* pf. = *navodit se* (Kosmet) »naučiti se, naviknuti« prema impf, *navađati, -ãm* (Vuk) i na *-va- navađivati, -dujem.* Bez prefiksa ив-glagol nije potvrđen u štokavskom, premda Miklošič navodi *vaditi* »docere« kao »serbisch«.. Poimeničen part. perf. pas. na *-ik navadènïk,* gen. *-ika.* Bez prefiksa *na-* postoji *vajen* (ŽK) »vičan, naučen«. Miklošič zna i za *vodan* kao hrv. pridjev. Postverbal se raširuje u Istri sa *-ъЬa* za apstrakta *navadba.* Pridjev *navadan* ima i značenje »onaj koji vabi« (Mikalja) od

navoditi, -im »namamiti, navabiti«. U tom značenju postoji bez prefiksa u rus. *vaditb* i *privada* »mamac, meka«. Odatle impf, *navađivati* (Stulić), *navađati* (Lastrić). Korijen *vadli* praslavenski, upor. rus. *voda* »Angewöhnung«, *vaditb (sjä)* »angewöhnen«, slov. *vaditi* »isto«.

Lit.: ARj 7, .726. 727. 732. *Elezovie l,* 429. *Mažuranić* 1534. *Miklošič* 373. *Vasmer l,* 164.

navao, gen. *navla* m. (1520, Marin Držić, Mikalja, Belostenec) = *nâvo,* gen. *-via* (Vuk, Srbija) = *nàvõ,* gen. *nàvla* (Zore) = *navel, gen. -via* (Cres) »brodarina, kirija kad se što nosi na lađi«. Može se tumačiti na dva načina, kao direktan grecizam, kao rum. *navlu,* pl. *navluri* »Schiffsracht«, tur. *navlun,* arb. *navile* < 'gr. ναυλον ili prema refleksu *za.* lat. dvoglas *au* > *αν* u *Ma aг,* gen. *Ma гa* (Dubrovnik), od dubrovačko-lat. *noulum* (Dubrovački statut). Grecizam *je* balkanski. Odatle na vlat. *-idiore* > *-ižati navližati, -om* pf. Upor. tal. *noleggiare.* Grčki dvoglas očuvan je i u furi. *năuli.* U tal. reduciran je u *o.* Grčka složenica ναύκραρος > (disimilacija *r — 1)* ναύκλαρος = ναύκληρος = ngr. *nafkliros* očuvala je grčki dvoglas u dva vida: *navkler* (Domentijan) = *navkir* (Statut vrbanski) = *nauklijer* (Riječka nahija, Crna Gora) »(preneseno značenje) onaj koji koga na što nagovara«, dok je kod Mikalje *naùklr,* gen. *-ira* (Drašnice, Dalmacija) u izvornom značenju »upravitelj lađe«, tako i *naukijer* (Vetranie i ostali Dubrovčani, pseudojekavizam kao u *kolijer, kondijer, mijer, lijer* za *kolir, kondir, mir, lir).* Završno *-kir* > *-kijer* mjesto *-klir* ne treba da je prema tal.-tosk. *nocchiere,* nego je / ispalo po zakonu disimilacije kao *otar* za *oltar* (tip *l - r > 0 -r).* Upor. *nakiru* (Lecce).

Lit.: ARj 7, 732. 753. 721. 747. *Tiktin* 1040. *REW*[3] 5852. 5855. *GM* 298.

naviželica f (Vrbnik) »1° naušnica, minđuša, 2° biljka astragalus«. Od deminutiva mlet. *navěšela,* tal. *navicella,* od *navis,* proširenog našim deminutivnim sufiksom *-iça.*

Lit.: ARj 7, 743. *REW*[3] 5860.

navrap m (potvrđeno samo jednom u 15. v.), s pridjevom *na гaрьnъ,* također jednom potvrđenim. Zbog toga teško je odrediti značenje. Prema Daničiću značila bi imenica »navala«, a pridjev »žestok, nagao«. Da je riječ doista postojala u južnoslavenskom s tim značenjem, to dokazuju rumunjski refleksi α *năvrăpi asupra cuiva* »über jemanden herfallen«, odatle apstraktum *năvrăpitură* »Überfall«, s lat. sufiksom *-itura,* dok je *năvrap* radna imenica »Plünderer, pljačkaš«. Slog *vra-* nastao je po zakonu likvidne metateze. Upor. rus. *vórop* »provala«, stras, *огоръ, на огоръ* »Angriff, Raub«.

Lit.: ARj 1, 738. *Miklošič* 395. *Tiktin* 1041. *Vasmer* \, 229.

navršiti se, *-im* pf. (Zoranie, Baraković) »naježiti se, nakostriješiti se«. Pridjev *navršit* (Lučić) »nemio, žestok«. Bez prefiksa *na-* nije potvrđena osnova. Zacijelo je predstavlja ukr., brus. i rus. *vorsa* »Flocke«, za koju postoje usporednice lit. *varsa,* awesta *vareça* »vlas«. Možda je varijanta od praslav. * *ol$ъ* > *vlas* u ništičnom prijevoju.

Lit.: ARj 7, 762. *Miklošič* 384.

navuditi, *-im* pf. (hrv.-kajk., Belostenec; Vitezović: *riba ... smrdi ák' se ne navudi),* prema impf, na *-va- navodivati, -ujem* »osušiti na dimu«. Bez prefiksa je potvrđen u Slov. *voditi, -im* impf, »räuchern, selchen«. [Usp. *smuditi].*

Lit.: ARj 7, 766. *Pleteršnik* 2, 780.

nazarena m (Vrbnik »(podrugljivo) lijepo počešljan i namazan mladić«. Imenica talijanske sintagme *capelli alla nazarena.*

Lit.: ARj 7, 769.

nazli (narodna pjesma), indeklinabilni pridjev, epitet uz *hod,* »kićen, koketan« = na *-lija nazlija f* (bosanska narodna pjesma)" = *nazlija* (Kosmet) f i m i pridjev, »prebirao, koketan, koji se pravi bolji nego što jeste«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *nâz* »Vergnügen, Freude« > tur. »Ziererei«) iz terminologije običnog života: rum. *naz,* bug. *naz* pored *nazlăm, nazla, nazinje* »galanterija«, arb. *nas — zi* m pored *naze f,* ngr. νάζι. Homonim *nazlija* »zlikovac« ne stoji ni u kakvoj vezi s tim turcizmom osim u nastavku *-ija,* kojim je turcizirana naša sintagma *na zlo (spreman).*

Lit.: ARj 7, 774. 775. *Elezović* 1, 434.

nazor m »poglavar, načelnik« = *nazer* = *nezer* (Bratonožići, Crna Gora) »glavar plemenskoga suda« = *naazor* (Vukova narodna pjesma, sa dva *a* zbog deseterca) »nadzornik«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *nazzar* »Inspektor, Admiral, Anführer«, od glagola *nazara* »anblicken«) iz turske vojne

terminologije: rum. *nazır* »Aufseher«, *nazire* f »Aufsicht«. [Prezime *Nazor* na Braču moglo bi ići ovamo, ali je vjerojatnije od *Nazaria,* kao *Zavor* < *Zahoria;* usp. i *anasar].*

Lit.: ARj 7, 202. 771. 777. 8, 151. *Lokotsch* 1566. *Tiktin* 1042. Jutronić, *ZbNŽ* 34, 72. 76. 80. 111. Putanec, *Rad* 315, 340.

ne, ie., baltoslav., sveslav. i praslav. negativna čestica u značenju »non«. Služi za negiranje predikata u rečenici i kao imenički prefiks za negiranje semantičke sadržine imenica i pridjeva (tipovi *nečovjek, nèdobar).* Kao komparativni i adverzativni veznik u značenju »als, quam, fr. que« veže se sa deiksama *-ze* > *-r, -go, -li:* stcslav. *neze* > *ner* (14. i 15. v.) koja još danas živi na Cresu *ner* »nego«, u Nereziriama *pdnjer* (Lošinj) »quod, jer«, (u Draščićima, u Kaštelu, Buje, Istra) »potom, tada« < stcslav. *poneže; nego* »kao, als, sed, nisi«, *negoli, negar; nego* dolazi i bez *-o neg,* upór. upitno *a nék* (ŽK) pored *negdakàko* (ŽK) = *nekako* = *nekăk* (hrv.-kajk., haplologija), odatle *neko* (ŽK) »nego« kao kompromisni oblik; *negli* (18. v.) < stcslav *negili.* Tu je deiksa u nižem prijevoju *negb* prema *nego.* Konsonant *g* medu vokalima ispada kao *k* u *kao* < *kako, preo, pro* < *preko, dj* u *meu: neo* (Pjevanija crnogorska) = *no.* Unakrštenjem od *no* i *nego* nastaje kompromisni oblik *nogo* (Vuk, Crna Gora, Crmnica). Zabilježiti još treba oblik *nakor* (Cres) < *nego* + *-ze.* Značajna je zamjena komparativneg *ne* sa *le* (v.) u *légo* (Istra) = *leko* (Istra) = *leh* (sjeverozapadni čakavci) = *lëhor* (Istra) < *-ze* > -r; u negativnoj upitnoj funkciji *neli* = *nel* (Timok-Lužnik) = *neli, nel* upitno (Kosmet): *nêli sam ti řeko jok; nekmoli* < *ne* + *kamoli* (v. pod *neima)* »nedűm«; *neto* (Dubrovnik, 16—18. v.) = *netom* »čim« = *netoĶi)* < *ne* + *to* s analogijskim *-m* prema *jednom, mahom.* Veza *ne... nego* »samo« je prevedenica iz romanskog (upór. fr. *ne-que,* upór. *Naručnik* 32 b: *nima se prijati nego od onih).* Značajan je u Kosmetu imperativ 2. 1. pi. *nete* »nemojte, nedajte«. Od prijevoja duljine potječe prefiks *nĕ-* > *nje-* = (običnije ekavski i kod samih štokavaca jekavaca) *ne-, ni-* (ikavski) u neodređenom značenju zamjenica i zamjeničkih priloga *nĕktío* > *nêtko* »aliquis« = *nìgdo* (ŽK), *nĕčbto* > *nješto* = *nešto* = *nīsto* (ŽK), *njekl* = *neki* = *niki* (ŽK), *nekakav, negdje* = *nigdi* (ŽK), stcslav. *n kъdê* > *nž-kud(a)* = *nikut, -da* (ŽK) itd. U ikavskim narječjima ima prema tome *nigdi* itd. dva značenja: značenje neodređenosti i negativno. Do nesporazuma ne dolazi zbog toga što negativno značenje prati negativan glagol, a značenje neodređenosti prati pozitivan. Pored *ne* i **ne* > *né-* postojao je već u ie. prajeziku oblik **nei,* u kojem je ť zacijelo deiktičko jačanje negacije. Odatle sveslav. i praslav. *ni,* koje se može pojačati sa zamjeničkim elementom *ti* -(upor. *Hiti,* hrv.-kajk. *kâjti, kăkti): niti', ni ... ni* »weder ... noch«. Ovo *ni* ulazi kao prefiks negativnih zamjenica, zamjeničkih priloga i odatle izvedenih imenica: *nitko — niko, nuta, nipošto, ničiji, ničigov, nikaki, nikakav, nlkojaki, nijedan, nikada — nlgda(k)* < stcslav. *nikbda, nigdje, nikuda, nikamo, niotkuda.* Odatle *nikogović* = *nikogović.* Problem je kako se iz negacije razvilo pozitivno značenje u *ner, nego* i *nekmoli.* U *ner* i *nego* razvilo se pozitivno značenje iz negativnog u komparativu, u kojem se uporeduju dvije veličine. Prva u pozitivnom većem štěpenu, druga u manjem (tip: *jača su dvojica nego sam Radojica* = tj. *Radojica sam nije tako jak kao dvojica).* Uporediti se može sa stfr. *ne* < lat. negativno *nee, neque* u značenju pozitivnom »et, aut«. Razvitak značenja od *nego* može se uporedivati i sa tal. *nonché* »kao i«. Rumunji posudiše u potpunosti *ne* kao prefiks (tip *bun* < *bonus, nebun* »lud«). Taj im je zamijenio lat. negativni prefiks *in-.* Kako je već rečeno, ie. negacija pojavljuje se u četiri vida, *ne* (sanskrt *ne),* prijevoj *ne,* upor. lat. *neseto, nefas, neuter* (odatle internacionalne riječi *neutralan, neutralac, neutralitet), nulius* < *ne* + *ullus* (odatle internacionalna riječ *nula), neque,* sanskrt *na,* stir, *ne-ch* »aliquis«, got. *nē;* s pojačanjem ı > **nei* (lat. *nisi)* i u ništičnom prijevoju *N* > lat. *in-,* gr. α-, njem.. *un-.* U baltoslavenskom je rustični prijevoj propao zbog *ne.* Grčko alfa-privativum i lat. *in-, il-, ir-* u složenicama koje počinju sa *l-* i *r-,* ušlo je u internacionalnu terminologiju, i to prvo za označivanje odsutnosti: *amoralan* »bezmoralan«, *analfabet, analfabetizam* »odsustvo poznavanja alfabeta, abecede«, *anormalan* »odsustvo normale« itd., lat. *in-, im-, il-* i *ir-* u značenju našeg negativnog prefiksa *ne-* (negiranje semantičke sadržine): *inoficijelan, legalan - ilegalan, impotentan, moralan-imoralan, mobilan - imobilan, racionalan - iracionalan.* Ie. viši štěpen s pojačanjem i »također« > **nei* »auch nicht« je baltoslavenski: lit. *neг* = lot. *nei* = praslav. *ni* »isto«, lit. *niekas* — lot. *nieks.* Osnovno *ne* kao veznik za upoređenje, koji u slavinama dolazi samo s deiktičkim pojačanjem *-ze, -go,* također je baltoslavenski, s tom razlikom što se u lit.

govori i bez tog pojačanja: lit. *ne* pored *negi, negù* »als«, *nèva* »scheinbar«. U *nekmoli* i *netom* postoji kao i lit. *ne* »als« bez deiktičkog pojačanja. V. *nekmoli.*

Lit.: ARj 5, 959. 7, 835. 788. 892. 785. 8, 101. 159. 189. 200. 9, 224. 950. *Elezović* 1, 453. 457. Tentor, *JF* 5, 20. Miletić, *SDZb 9,* 256. Ribarić, *SDZb 9,* 179. *Rad* 118, 53. *Miklošič* 212. *Holub-Kopečný* 240-241. 245. *Bruckner* 359. *WP* 2, 212. 319. *Trautmann* 144. 145. Music, *Rad* 222, 270-280. (cf. Bělic, *JF* 3, 213) = *Razprave* 3, 1-32 (cf. *IJb* 12, 258-259). Matzenauer, *LF* 11, 182 — 183. Hermann, *Gatt. gel. Nachrichten* 1919, 223. sl. (cf. *IJb* 8, 30). Asboth, *AnzIF* 27, 141. Štrekelj, *DAW* 50, 82. Fowler (cf. *AnzIF* 8, 133-134). Berneker, *IF* 10, 166. *Boisacq** 667-668. Fraenkel, *IF* 28, 237. si. Škarić, *NVj* 27, 294. si. (cf. *IJb 9,* 223), Rešetar, *Slávia* 11, 593. Fraenkel, *Slávia* 14, 499. 500-501. Otrębski, *LP* 2, 283. Gauthiot, *IF* 26, 358. Pogodin, *RFV* 37, 94-96. (cf. *AnzIF* 10, 203).

nëbo n (Vuk, danas po deklinaciji *o* u sing, prema pl. *nebesa* po deklinaciji s kao u stcslav. *nebo,* gen. *nebese),* ie., baltoslav., sveslav. i praslav., »1° oblak, 2° svod nad zemljom, zračni prostor (upor. *kao grom iz vedra neba),* 3° (kršćanski termin) paradisus, 4° (metafora) baldahin, 5° toponim *Nebesa* (brdo kod Sinja)«. Izvedenice se prave od dviju osnova: *neb-* i *nebes-*. Od *neb-:* pridjev na *-ьn nehni* potvrđen jednom (Divković). Deminutiv na *-ьc nébac,* gen. *nepca* (Krašić) = na *-će nepce* n »palatum« je metafora, raširena i u drugim jezicima, ne samo slavinama kao bug. i rus. *nebo,* nego i u gr. οὐρανίσκος (-ισκος je grčki deminutivni sufiks), švajcarsko-njem. (alemanskom) *Himmeleze* = niz. *hemelte* (deminutiv od *Himmel),* rum. *cerul gurei.* Na *-avac nêbavac,* gen. *-avca* »jadnik, nestretnik, siromah« prema f *nebavica* (Stulić, mahala Podgorica) od *nebaviti se, -trn* »truditi se, mučiti se«, s apstraktumom *nebavstvo* (Vuk) »trud«. Prema Rešetaru nastalo je od *ne ubav,* što nije moguće, jer stezanje *eu* ne bi dalo *ne-* nego *nu-;* vjerojatnije od *neba mi* = *boga mi.* Upor. *bogmati se.* Apstraktum na *-je podneblje* (Mikalja) »klima«. Složenice od sintagmi: *nebogled* »1° (neologizam) astronom, 2° koji naheri glavu (Poljica, Dalmacija), 3° ptica botaurus stellaris, nebunac«, *nebosklon* (rusizam) »horizont«, *nebotvor* (Marulić) »bog«, pridjev *nehotičan, neboder* (najnoviji neologizam, prevedenica od *gratteciel, Wolkenkratzer)* »kuća od mnogo katova«. Od *nebes-* pridjev na *-ьn nèbesan* (Vuk), određeni *nebesni* (Kosmet), poimeničen na *-ik nèbesnîk* m prema f na *-iça nèbesnica* »stanovnik, -nica neba« = na *-ski nebeski* (Vuk, Kosmet), poimeničen u f *nebeska* (Srbija) »igra« (ne zna se razlog tome nazivu). U baltičkoj paraleli lit. *debesis* = lot. *debess* »mrak, oblak« osnova je na -í- kao i u praslavenskom, ali značenje nije isto i početni suglasnik je izmijenjen u *d* prema *dengus, danga* »pokrov, pokrivalo« od *dengti* »pokrivati« < ie. **dhengh-* »isto«. Ü toj grupi za *nebo* postoji drugi izraz lit. *dangus* »Himmel«. Upor. istu promjenu *n* > *d* u *devet* (v.). U svakom slučaju baltičke su paralele bolje očuvale prvobitno ie. značenje **nebhos* »magla, oblak« nego slavine: sanskr. *nabhas* »magla, isparivanje, oblak, zračni prostor > nebo«, tako i awesta *nabab* »zračni prostor > nebo« kao· u slavinama, stir, *nem* »nebo« = *nel* »oblak«, gr. νέφος, νεφέλη »oblak, magla«, lat. *nebula,* stvnjem. *nebul* = nvnjem. *Nebel.* Istaći treba isti semantički razvitak u arijskim jezicima i u slavinama. Upor. het. *nebil* »nebo«. Možda to stoji u vezi sa Zoroastrovom religijom.

Lit.: ARj 7, 791. 788. 789. 798. 9, 430. *Elezović* 1, 454. *Miklošič* 212. *Holub-Kopečný* 241. *Bruckner* 359. *Trautmann* 195. Friedrich, *ZDHG* (cf. *IJb* 10, 80-81). Alessio, *AR* 25, 155. sl. *RIO 2, 98.* Schrijnen, *KZ* 42, 104. Štrekelj, *ASPh* 31, 201. Streitberg, *IF* 3, 334. Patrubány, *IF* 32, 326-327. Lewy,. *PBB* 32, 137. *Boisacq** 666. 728-729.

iiecatj, *-ām* impf, (hrv.-kajk., Trebarjevo, Kapinei u Slavoniji) »tkati ili vesti na mrežice«. Od njem. *netzen,* denominal od *Netz.*

Lit.: ARj 1, 800.

necevija f (Riječka nahija, Crna Gora?) »velika, nepřístupna visina«.

Lit.: ARj 7, 800.

necifirka f (južna Ugarska) »ime što ga mlada pridijeva mlađem ženskom«.

Lit.: ARj 7, 800.

nečemuran, f *-ma* (Riječka nahija, Crna Gora ?), pridjev na *-ьn* »slaboduhast, koji teško diše«.

Lit.: ARj 7, 803.

nečma, čakavski prilog (Brač) = *nešma* ~ *nečmanj* (Vrančić) = *nekmoli* (štokavski) = *netkam* = *netočan* (Gazarović) »nedum, akamoli«. Stoji etimologijski u vezi sa stcslav. prilogom *tbkmo* »samo« (v. *taknuti) i* sa rum. prilogom slavenskog podrijetla *tocmai* »juste,

gerade, upravo« u drugom dijelu negativne prefiksalne složenice sa *ne-* (v.); u rumunjskom se prilogu unakrstio stcslav. *tzkmo* »samo« sa rum. *mai* < lat. *magis.* Od **ne + Iъi-ьno* nastao je Gazarovićev prilog *netačan,* a od **ne + Iъi-ьna > necma, nešma* sa *in > cm* kao u *pacmem* od *početi* (v.). Od **ne + tbkmo* sa metatezom *tkm > km* nastade pravilno štokavski prilog *nekmoli,* dok je *netkam* zadržao poredak suglasnika prebacivši *ъ > a* u dočetni slog. Dočetak *-nj* u *nečmanj* potječe od unakrštenja sa *malomanj neg* (v. *ARj* 7. 897 bb). Ovakvim tumačenjem najlakše se objašnjava štokavski prilog *anekmoli,* jer bi gubitak samoglasa α bio neobjašnjiv, kad bi se *anekmoli* vezalo sa *kamoli.* Početno ивočuvalo je u ovoj vezi komparativno značenje »als« bez deikse *-že > -r, -go* kao u litavskom (v. *né).*

Lit.: ARj 7, 808. 881. 8, 96. 99.

neđug m (15. i 16. v.), praslav. *nedcgť,* »bolest«. Pridjev na *-ъn nedužan* (15. v.) »bolestan«. U hrv.-srp. propao zbog homonimije sa *dug* (v.) kao i zbog sinonima *sila* i *snaga,* koji su zamijenili stcslav. *dcgb* »jakost«. Živi u bug. *nedăg* i u slov. *nedôžje,* s pridjevom *nedožeň.* Vokal *u* je nastao iz velarnog nazala *Q,* upor. polj. *dążyé,* slov. *nedôžje,* bug. *nedăg* i stcslav. *nedGgъ.* Praslav. je složenica s negativnim prefiksom *ne-* kao i lat. *infirmus,* s kojim se semantički i morfološki slaže. Usporednice ie. nisu poznate. Uporedenje s lit. *dengti* »pokrivati« i *dangus* »nebo«, njem. *Zange* nije uvjerljivo.

Lit.: ARj 7, 830. *Miklošič* 48. *Holub-Kopečný* 109. 241. *Bruckner* 86. 104. *Boisacq** 946.

neđva f (Istra, Šulek) »biljka nepēta cataria«. Pretpostavlja istro-rom., furi, ili mlet. **neveda < nepēta, s* metatezom kao *ladvica < alauda.*

Lit.: ARj l, 831. *REW*[3] 5889.

nefer m = *nefer,* gen. *-era* (Kosmet) »prost vojnik, redov, baka« = *Uver* m (Vuk, disimilacija *n - r > l - r)* »vojnik koji ima carsku plam«. Prezime *Neferović* (Mrnavić). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *nefer)* iz turske vojničke terminologije: rum. *nefer.*

Lit.: ARj 6, 24. 7, 831. *Elezović* 1, 460. *Lokotsch* 1533.

negati, *-ām* pf. (Perast) »zanijekati, poreći« = na *-irati negirati, negiram.* S lat. prefiksima: *.denegai, -ām* (Potomje, Pelješac) »poricati, nijekati«, s *re- > ri- rinigati, -am,* odatle *riniganje.* Od lat. > tal. *negare, de-, dinegare, rinnegare.* Poimeničen lat. part. perf. *renegatus > renegat,* gen. -ara.

Lit.: ARj 7, 832. *REW*[3] 5876. *DEI* 1309.

negocijo n (Kašić) »trgovina«. Učen talijanizam *negozio* < lat. *negotium.* Apstraktum *negocijanje* n (I. Držić) »trgovanje« pretpostavlja postojanje *negocijati* »trgovati« za koje nema pisanih potvrda. Radna imenica je poimeničen tal. part, prezenta *negocijan(d)t,* gen. *-nta* (I. Držić) »trgovac« < tal. *negoziante.*

Lit.: ARj 'I, 846. *REW*[3] 5881. *DEI* 2564.

Negroje m muško ime (Novaković), upor. rum. *negru* < lat. *niger* »crn« u imenu vlaškog kneza *Radu Negru.* Ovamo ide pluralski toponim *Neglišori* m (sa disimilacijom *r - r > l - r)* pored *Negrišori* (okrug Rudnik) od rum. deminutivnog pridjeva *negrișor = negruț,* »crnkast«, od *negru,* s deminutivnim sufiksom pola trackim pola lat. *-sio + -olus, -meus.*

Lit.: ARj 7, 847. *REW*[3] 5917.

nëgve, gen. *negava* pored *nêgvï f* pl. = (metateza) *nevge* (Ljubuški) = *njegve* (Vuk, Bosna, pseudojekavizam) = (glede *gv > gb* upor. *šiljegbica* prema *Šiljegvica) negbe* (Lastrić, Divković) »okovi, puto«. Plural kao i *okovi, lanci,* jer se sastoje od više članova. Stara posudenica iz madž. *nyűg* < stmadž. **neug.* Femininum kao *bitanga* prema madž. *bitang.*

Lit.: ARj 7, 832. 847. 8, 126. 277. *Miklošič* 212.

nèise (Travnik, Mostar, Kosmet), prilog »ništa zato«. Balkanski turcizam sintagma (složena od *ne* »što« i *ise* »neka bude«, *neise* »bilo što mu drago«, upor. *kimse < kim ise* »bio ma tko, nitko«) iz oblasti sintakse, poštapalica tipa *evet* (v.): arb. *nejsé* »comunque«, cine. *neise* »soit«, ngr. (Epir) ναϊσκε »oui-da, oui«.

Lit.: Elezović 2, 532. Skok, *Slávia* 15, 481., br. 524. *Pascu 2,* 67., br. 1234. *Deny* § 319.

nekama f (Srbija: ... *vile, větroví i nekama—bolesti ... vama se molim ...*) »bolest padavica«.

Lit.: ARj 7, 877. *SEZb* 1, 290.

Nèmanja (12. v.) »1° ime srpskog velikog župana, lično ime u Krku (12. v.), Zadru (13. v.), Grblju (15. v.), 2° hidronim (pri-

tok rijeke Ravanice, Srbija)«. Sudeći po toponimu *Nemanjica* (selo u Hercegovini), postojao je zacijelo i stari pridjev na *-j* od **neman,* kako pišu Grci Νεμάν. Upor. češ. toponim *Nemaňov* i *Nemanice. Nemanjica* je zacijelo poimeničenje pridjeva na *-jo > j* kao i hidronim *Nemanja* (se. *reka).* Milićević donosi *Nemanica,* selo u okrugu niskom, sa *n* mjesto *nj.* Pridjev na *-in Nemanjin* (14. i 16. v.). Obilno je potvrđen sa sufiksom *-ić* za neposrednu descendenciju (primogenituru) *Nemanjić* »sin Nemanjin«. Slov. prezime *Nemanič* ne treba da stoji u vezi s tim imenom. Može biti i nadimak **nema+nič.* Prema Jagiću hipokoristik je tipa *Nenad, Nemir, *Nekrasz,* u vezi s *Manislav,* od *maniti* »der nicht täuscht, betrügt«. Na vezu sa složenim antroponimičkim sufiksom *-man* (v.) < *m-* skraćenica od *mir* i *-an* kao u *Milan* u imenima *Rodman* < *Radomír, Vukman* < *Vukmir, Budman* < *Budimir* itd. teže je-misliti zbog prefiksa *ne-*. Nejasno ostaje i grčko pisanje Νεμάν, što može da predstavlja **Nejman,* koje nigdje nije potvrđeno. Takvo ime dalo bi se dovesti u vezu s hipokoristicima *Nejo, Nejko, Nejan, Neja, Nejka* od *Nèdjeljko, Nèdjeljka* (Vuk), na zapadu *Dominicus* > *Dinko.* Na *Nejo* mogao je doći složeni sufiks *-man* (v.). *Nèdjëlko* = *Dominicus* označuju lica rođena u *nedjelju* = *dies dominicus* ili *àominica.* Sufiks *-ja* u *Nemanja* isti je kao u *Velja* od *Velimir.*

Lit.: ARj 7, 816. 567. 865. 568. 895. Jagić, *ASPh 6,* 664. Vukičević, *Branková Kolo 2,* 813.

nemeš m (Vinkovci) »plemić«. Apstraktum na *-stvo nemeštvo* (jedna potvrda), upor. slov. (u Ugarskoj, Prekmurje) na *-njak nemešnjak;* pridjev na *-ski nemeski: nemeškā ï* »ime što ga mlada pridijeva mladim ženama u kući, u koju ulazi« prema složenom m *nemeš-dika* m »naziv mlade za muške u kući, u koju ulazi«. Ne zna se gdje se govore ti čudni hipokoristici. Nije jasno da li ide ovamo hrv.-kajk. naziv kruške *nemeškā* f = *nemiška* = *nemešnica* (Varaždin) = *nemušnica.* Upor. ipak tur. *beg harmudi* kao naziv za krušku. Od madž. izvedenice *nemes,* prevedenice od *plemić (nem* »rod, pleme« > rum. *neam* »isto«).

Lit.: ARj 7, 917. Štrekelj, *DAW* 50, 41.

neput m pored *nêput* (Vis, Rab, Božava, Brač, Dubrovnik, Budva) = *(p > b* kao u *kobertuo,* bokeljski romanizam) *nèbud* (Perast, Dobrota, Lastva, Muo) »nećak, bratov ili sestrin sin, unuk, bratanic^ sestrić«, dalmatoromanski leksički ostatak iz terminologije srodstva, od lat. *nepos,* gen. *nepōtis.* Femininum tog ostatka je dvovrstan, na *-a nepūta* (Rijeka, Rab, Božava, Brač, Pelješac, Šibenik, Dubrovnik), na *-ia* vlat. *nepotia* (potvrđeno na natpisima) > *nepūla* (Dubrovnik,-Pelješac, Budva, Lastva, Kotor), deminutiv na *-ica nepučica* f = (bokeljski *p > b) nebučo* (Vuk, Perast, Dobrota, Muo, Krtole, Crna Gora) »sestrina, bratova kći, unuka, sestrična, sinovica, nećakinja«. Oblik *nepotia* ide u balkanski latinitet: arb. *mbese,* rum. *nepoată* pored *nepoată.* U Istri se govori mletački oblik *nevod,* gen. *-oda* m prema f *nevada* u istom značenju. Deminutiv *nevòdica.* Kao četvrta varijanta govori se na zadarskim otocima (Dugi otok) *riećva* < lat. f *neptia,* deklinirano nekada po deklinaciji *-y.* Odatle *-va.* Upor. u Režiji *nječa, néca* < furl, *gnezze.*

Lit.: ARj 7, 43. 139. 800. Budmani, *Rad* 65, 161. *REW** 5890. *Pųcaгiu* 1171. Joki, *Unt.* 17. Cronia, *ID* 6, 116. Sturm, *ČSJK 6, 61.* Kušar, *Rad* 118, 14.

nerpa f (Šulek) »morska životinja phoca vitulina«. Rusizam finskog podrijetla (fin. *norpa).*

Lit.: ARj 8, 61.

nervirati se, *-am (iz-, e-),* denominal na *-irati* < njem. *-ieren* od *nerav,* gen. *nerva* pored *nerv;* pridjev na tal. -oso proširen na *-an nervozan.* Učene riječi od lat. *nervus* > tal. *nervo* < gr. νεῦρον. Ulazi kao prvi elemenat u liječničke termine *neurologija), neurastenija, -stenik, neuralgija.*

Lit.: Car, NJ 2, 11.

nerzîja f (Kosmet, objekt uz *imat, nemať)* »čojstvo«. Apstraktum obrazovan s pomoću sufiksa *-ija* < gr.-ία od. arb. pi. *njerëzit* od *njen* »čovjek«, *njerëzt* »Menschheit, Menschlichkeit, Menschenmenge«. U šatrovačkom jeziku u Prištini (argot) ovamo ide *neren,* pridjev na *-en* »rđav« i poimeničen u značenju »Turčin«.

Lit.: Elezović l, 459. Trojanović, *У F 5,* 223. *KZ 52,* 12.

nèsetnï, određeni pridjev na *-ъn,* u vezi *svaki, sav i ~, i nesetni* (Reljković), praslav. *setb* »i posljednji, svaki bez izuzetka«, *setan, setna* »krajnji« bez potvrda u hrv.-srp. Bez prefiksa *ne-* nalazi se u búg. *setén, setni,* u stcslav., a od drugih slavina u rus. narječjima bez sufiksa *-ъn set'* »konačno«. Upor. *set* »često»,

(Jačke). Prefiks *ne-* ne može biti negativni prefiks, nego je zamjena za prefiks *na-*. Upor. bug. *ot togava na setne.* Ta zamjena nastala je onda kad je pridjev *setni* ispao iz hrv.-srp. Prema Mladenovu izvedenica je od ie. korijena **se- : se(i)* kao lat. *sērus, sētius,* got. *seipus* »kasan«, nvnjem. *seit(dem).* Prema Gustavu Meyeru identičan je s arb. *gjatë* »dug«, što ne može biti, jer arb. pridjev glasi u južnoj Italiji *glate; gj-* je prema tome nastao od ie. *gl-*.

Lit.: ARj 8, 63. *Miklošič 294. Mladenov* .579. *GM* 137-138.

nëslavoran, f *-orna* (Lika), pridjev na *-ьn* > *-an* s prefiksom *ne-* = *nèsklavuran* (ŽK) »ružan«. Bez prefiksa *ne-* ne postoji.

Lit.: ARj 8, 69.

nesreće n (Srbija, Milanovac) »slatkovodna riba acipenser Ruthenus, Gmelini« = *nesreća* (Sisak) »1° isto, 2° velika stara kečiga«.

Lit.: ARj 8, 81. Hirtz, *Pisces* 256.

nesti, *nesēm* impf. (Vuk) *(do, dopri-, iz-, ispo-, na-, nad-, nan-, od-, ob-, po-, pod-, pre-, pri-, pro-, prido-, raž-, s-, sa-, u-, za-)* = (kod štokavaca prema aoristu *nijeh* kao u *říjeti* od *rijeh,* kao *drijeti, -prijeti, strijeli) nijeti* (samo s prefiksima), *nesēm* = *-net* (ekavski, Kosmet) *-nem* =' (ikavski) *niti,* ie., balto-«lav., sveslav. i praslav., »portare«. Na *-ati nosati, nosom* impf. = *nosati, nošam.* Na *-ovati donesBvat, -ujem* pored *-uvat, iznesüvat* (Kosmet), *podnesõvat, -ujem* (Priština). Obično bez prefiksa *nésti, neṣem* samo sa subjektom *kokoš: kokoš nese jajca* (ŽK, kod kajkavaca i čakavaca). Odatle *nesica* (Istra) »kokoš koja nese«. Postverbal na *-bk* > *-ák snesak,* gen. *-ska* (Posavina, Prigorje, Hrvatsko zagorje) »zadnje, najmanje jaje«. Semantički su zasebni *ponositi se* »stolz sein« (upor. semantičku paralelu arb. *mburr* »hvalim« od ie. korijena *bher* »nosim«) i *zànijeti* (o trudnoj ženi). Sveslav. i praslav. imperfektiv se pravi s prijevojem *e - o: nositi, nosim* (13. v., Vuk, s istim prefiksima). Iterativ se pravi odatle prijevojem duljenja *o - ō* > *a -nasáti, -našām,* samo s prefiksima. Izvedenice su od osnove *nos-* i analogijske varijante noi-, rijetko od *naš-:* postverbal *nos* m potvrđen u 14. v. propao je zbog homonimije sa *nos* m »nasus«*; donos* (Vuk), sa leksikologijskom porodicom *donosac,* gen. *sca* = *donosilac,* gen. *-ioca — donosionik* = *donosnlk, današnji* (Dubrovnik) »koji je donesen iz tuđeg kraja«, *donošče (ne-),* kol. *nedonoščad f', iznos* = *iznosak,* gen. *-ska,* s pridjevom *iznosit* (prevedenica prema njem. *Betrag), nanos, odnos, ponos* »oholost«, *prijenos, prinos, doprinos, unos, zanos* »entuzijazam« (upor. fr. *ravir* < *rapere* u pogledu značenja), s pridjevima na *-ьn* > *-an* odatle *odnosan, ponosan, prijenosan, unosan, zanosan, nesnosan,* na *-ъk nosak,* f *-ská* (Piva-Drobnjak, Lika) »izdržljiv, durašan«; part, prezenta kao pridjev na *-èia noseća* (Vuk, Hrvatska) = *noseća* (Vodice) =. *noseća* (ŽK) »trudna, zbãbna, samodrúga (eufemizam, ŽK)«, s apstraktumom *nosećstvo* (jedna potvrda); na *-iv nosiv,* poimeničen danas u *nosivost,* na *-itnji nositnji* (sjeverna Dalmacija) »koji se nosi svaki dan«, na *-ljiv noŠljiv* (Jambrešić); nestali postverbal *nos* raširen je *-zk: nosak,* gen. *-ska* (Perast, Dubrovnik, Srbija) = na *-ьc nosač,* gen. *-sca* (Vuk) »Träger« prema f na *-ica nosića* = *-ai nosač,* gen. *-aia* (hrvatski gradovi, također bug.) »hamal (Bosna)«; *odnos* raširuje se sa *-jaj odnášaj;* radne imenice: *nosilac,* gen. *-oca* (Vuk) *(do-)* m prema f *nòsilica,* na *-telj nositelj* prema f *nositeljica (do-, ispo-),* na *-nik prinosnik;* postverbal kao radna imenica *haber-nósa* f (Bosna) »tračbaba«; na *-ilo nosilo* n, običnije u pl. *nosila* — na *-ala nosala* = na *-je nasilje,* u pl. *nasilja,* deminutiv *nosioce,* pridjev na *-ьn nasilan,* poimeničen nò- *stanica;* na *-ivo nosivo* n »breme, teret, odijelo, stanje žene«; apstrakta na *-jaj nõíãj* = na *-я/a nošnja* (Vuk) »1° koliko se može ponijeti, 2° odijelo« = na *-vao nosivo* = na *-evina (š* analogijski prenijeto i na *-evina) noševina* »plaća nosaču (neologizam)«; na *-kovina ponoškovina* (Kosmet) »ono što je pomalo nošeno«. Od *naš-* izveden je samo na *-vac obnašavac,* gen. *-vca* (hrv.-kajk., Belostenec, Stulić, Voltiđi). Složenice na -ja od sintagmi *zakdnoša* (haplologija od *zakononoša), lučonoša* (prevedenica od *lucifer), glasonoša, listonoša* (neologizam). Suglasnik *s* nastao je od ie. palatala *k* u korijenu *enek- :* upor. lat. *nanciscor, nactus* »postignuti« (infiks *n),* gr. ἐνεγκειν »nositi«, odatle ανάγκη »nužda«, sanskr. *naçati* (3.1. sing, prez.) »postiže«, *golginoks* = nvnjem. *genug.* U baltičkoj grupi kao i u praslav. s oba prijevojna štěpena: lit. *nešti, nešu,* lot. *nest* prema lit. *našta,* lot. *nasta.* Od južnoslavenskoga posudiše Rumunji *prinos* »Opfergabe, Spende« (< cslav. *prinosb,* prevedenica od gr. προσφορά > *proskura), ponos* »pogrda«, *a ponosi* »abnutzen, abtragen« (upor. *panasene stvari), năsălie* < *nosala* + *-ia;* Madžari posudiše iz panonsko-slav. *panasz* »optužba querela«, s glagolima *panaszolni* = *panaszlani* »optuživati«, *panaszló* »tužitelj (< *ponosi),*

noszolya, nyoszofya, nyoszolyó. Značajno je dá je madžarski i rumunjski slavizam očuvao pejorativno značenje od *ponosb,* kako je u poljskom i ruskom, *ропозьпъ* (14. v.) »pogrdan«. To značenje nema hrv.-srp. *ponos.*

Lit.: AR) 2, 633. 636. 3, 438. 4, 265. 272. 7, 722. 8, 64. 75. 88. 240. 241. 232. 411. 413. Maretić, *Savj.* 75. *Elezović* 1, 91. 103. *2,* 127. Ribarić, *SDZb 9,* 205. Vuković, *SDZb* 10, 394. Unbegaun, *RES* 12, 28. *NJ 2,* 156. *Miklošič* 198. 213. *Holub-Kopečný* 243. *Bruckner* 361. *Trautmann* 198. *WP* 1, 129. *Mladenov* 354. Meringer, *IF* 18, 218. sl. Lottner, *KZ* 7, 175. Pedersen, *IF* 5, 59. 87. 90. *Boisacf* 251. Vaillant, *RES 22,* 16. *Tiktin* 1211.

neșter m (Radnic) »Lanzette«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *ništär* > tur. *neșter = nister) :* rum. *niţter,* arb. *neshter — nishter,* ngr. νιστέρι.

Lit.: ARj 8, 96. *GM* 304. *Lokotsch* 1576.

net) âk m (Hrvatska, Lika) pored *nêtijãk* (Lika) i *nećak = nećak* (Vodice) (odnos kao u *tjedan* pored *čedan* ŽK) prema f *nećaka = nećaka* (Vodice), rašireno na *-yAi > -inja nećakinja — netjakinja* = na *-ica nećačica* (Vuk) »bratov ili sestrin sin, bratova ili sestrina kći, bratić, sestrić, sestričina, sinovica«. Pored tih oblika u kojima je sveslav. i praslav. *netij* (tako i u stsrp. tekstovima 14—16. v.) proširen sufiksom *-ako,* postoje još **netaj,* gen. *-netja* (Zoranić, nominativ iskonstruiran prema gen.) prema f *netka* (Kavanjin). Još postoji f *nestera* (Dalmacija, Vuk, Pavlinović). Pridjevi na *-ov nêcãkov,* na *-in nećakin.* Hipokoristici *neco* m prema f *neća* (BiH) = *néča* (Dane, Istra), s deminutivom *nećica* (BiH). Suglasnik í je nastao od ie. suglasničke grupe *pt,* kako se vidi iz litavske usporednice *neptė* f, lat. *neptis* f i gr. ανεψιός < ie. **sm-neptios,* sanskr. *naptár* m prema *napti f,* stvnjem. *nift,* nvnjem. *Nichte.* Na tu osnovu došao je praslav. sufiks *-u* < ie. *-го,* kao u ie. **neptia* > njem. *Nichte,* vlat. *nepţia* > fr. *nièce.* Viši prijevojni štěpen *pot* prema ništičnom *pt* nije zastupljen u slavinamajiego u lat. *nepos,* gen. *nepotis* (odatle internacionalna riječ *nepotizam),* vlat. *nepotia* (potvrđeno na natpisima u provinciji Dalmaciji) i u sanskr. *napat.* Ti vulgarni latinski oblici nalaze se kao posuđenice u Dalmaciji u dva vida (v. *neput); nepos* i *nepotia* uđoše u arb. kao *nip* m prema *mbesë î.* U hrvatskim gradovima nadomještava domaću riječ francuzizam *kuzên* m prema f *kuzina* < fr. *cousin(e)* < lat. **consobrinus* (v. ostalo pod *kužiti).* U *nestera* teško je objasniti suglasnik s pred *-tera.* Taj se sufiks nalazi još u lat. *matertera* i u difit, gen. *dbštere* > *kći* (v.). Možda pretpostavlja deklinăciju **neti* (upor. češ. *net'),* gen. **netere.* Prema Miklošiču *s* je kao u *tepsti, grepsti, dupsti* (v.). Nalazi se još u polj. *niešciora* te stras, *nestera* (i to je praslavenska riječ). İde u organizaciju ie. porodice. Možda ide ovamo kao pejorativ prenijet na životinje *nelejak,* gen. *-jka* m (Smokvica, Korčula) »malen, sitan kozlić, brav, svinja ili neka druga životinja«.

Lit.: ARj 7, 811. 8, 99. 100. Ribarić, *SDZb* 9, 171. *Miklošič 2Í4. Holub-Kopečný 243. Vasmer 2,* 214-216. *Bruckner* 427. *ASPh* 11,137. *ZSPh 4,* 216. *ASPh 29,* 119. *WP 2,* 330 *Trautmann* 196. Meillet, *BSLP* 11, LXXX, 48 (cf. *AnzIF* 13, 244). Schrader, *JF* 17,19.

netka f (Srbija, Levač i Temnic) »Krstov dan 5. januara«.

Lit.: ARj 8, 100.

netrk m (Kurelac) »uškopljen ovan, škopac«. [Usp. *trkati se* »coire«].

Lit.: ARj 8, 104. 18, 680. 685.

neup'lota f (Poljica) »ružno nepodobno čeljade«. Pridjev na *-ьn neuplotan* (Poljica) = *neuplodan* (Pavlinović) »nepodoban, ružan«.

Lit.: ARj 8, 116.

nevážil m (Bosna) »bol kad .oteče meso oko zubi, gingivitis«. Od tur. (<ar.) *nevazil* »hunjavica, prehlada«.

Lit.: ARj 8, 125. *Školjić*[2] 491.

neve m (Kosmet) »duša, priroda« = *nufuz* m (Banja Luka, BiH općenito) »popis vojnih obaveznika« = *nüfûs* »turska legitimacija, vrsta krsnog lista«. Pridjev na *-ski nufüski* (~α *rabota)* (Kosmet). Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ár. sing. *ne/s,* pl. *nüfus)* iz turske administrativne terminologije: bug. *nefes, nüfuz,* arb. *neps = nepes* »Begierde«.

Lit.: Elezović 1, 455. 469. *Mladenov* 356. 361. *GM* 303. Skok, *Slávia* 15, 482., br. 534.

nevera f (Rab, Cres, Poljica, Vrbnik, Božava, Hvar, Brusje, Kućište, Smokvica, Korčula) = (pseudojekavizam) *nevjera* (Grūž) = *nevìjera* (Prčanj) = (sa sufiksom *-íja) nevjerija* »oluja sa bljeskavicom i grmljavinom, mećava, zlo vrijeme, naglo nevrijeme, sukob oblaka na jednom mjestu, zbog čega vjetar, grom i kiša, bufferà, Sturm«. Deminutiv na tal. *-ino* > lat. *-mus neverîn* (Kućište, Hrvatsko primorje, Hvar, Dalmacija općenito). Deno-

minal na *-ati sneverati* pf. (Poljica) »nestati iznenada (o neveri)«. Prema našem jezičnom osjećaju veže se kao metafora sa *nevjera* (v.). Od mlet. *nevera, neverin,* tosk. *nevaio* < lat. poimeničen pridjev ž. r. *nivaria,* od *nix,* gen. *nivis,* sa pridjevskim sufiksom *-arius* (prasrodstvo sa *snijeg,* v.), prvobitno značenje »snježna mećava, zamet, zapuh«, upravo *nivaria tempora,* ali se već u mlet. izgubila veza sa *neve* u meteorološkom terminu, dok se očuvala u talijanskom u *nevaio, neviera, nevera* »luogo dove si conserva la neve per rinfrescare il vino« (Oudin).

Lit.: ARj 8, 125. Rešetar, *Stok.* 257. Kušar, *Rad* 118, 23. Hraste, *JF 6,* 182. Joki, *Unt.* 85. Cronia, *ID 6,* 116. *REW** 5931. *Prati* 688. *DEI* 2580. *Rosamani* 680.

Nevídane m pl. toponim na otoku Pašmanu = (izgovor na Vrgadi) *Neviđoane* = *Nevjane* (Mašek) = *Nevijane* (15. v.: *Marko z Nevijan;* to je prvobitno čakavski kraj), potvrđeno *villa Neviana, Monasterium Sancte Neviane.* Od lat. izvedenice na *-anus* stvoren naš toponim na *-janin* u pl. prema tipu *Ђ-asiani.* Konsonant *d* je nastao od lat. *i* u grupi *vi* štokaviziranjem prema tipu čakavski *meja* = štokavski *međa.* Tu promjenu izvršilo je zacijelo novo stanovništvo Pašmana, koje je došlo s kopna. Upor. takovo prekrajanje starijih toponima od novonadošlog stanovništva *Bunjevac* < *Banja Vas, Crna Vlast* (Lika) < *Crna Vas.*

Lit..· ARj 8, 129. Skok, *Slav.* 134. Jireček, *Romanen* 1, 63.

nevin, pridjev složen od negativnog prefiksa *ne-* (koji se više ne osjeća kao takav, jer ne postoji imenica *vina)* sa sufiksom *-ьn (-n* < *-пьnъ* kao u *stran, bescjen)* < *ne- inьnъ* (upór. stcslav. *po inьnъ),* od stcslav. *vina* »causa, occasio«. Zbog homonimije sa *vino* i s pridjevom odatle *inьnъ* (upór. *Vini Vrh, Vina Gora,* toponimi) propala je stcslav. imenica s pridjevom. Očuvala se samo u sjevernim slavinama. Odatle rusizmi pf. *izviniti se* »ispričati se« = *izvinuti se, izvinjenje.* Još se govori *vinovnik* »krivac, uzročnik«, rusizam. Apstraktum na *-ost nevinost* f. Deminutiv *nevinašce* »dijete« kao pjesnički izraz. Martié upotrebljava pridjev *nevinovan,* upor. stcslav. *ino ьnъ,* Obradović impf, *izvinovljavati.* Maretić tvrdi da riječ *nevin* nije bila nikada narodna. Protivno govore toponimi i hidronimi: *Nevina* (14. v.), rijeka blizu Prizrena, *Nevinac,* gen. *-nca,* selo u Hrvatskoj i rumunjske posudenice *nevinovat* i *vină.* Osnovno *vina* je praslavenska riječ; *i* je nastao od ie. dvoglasa *ei* u korijenu **ųeг-* »ići na nešto, proganjati« (upor. sanskr. *vēti* 3. 1. sing, »upravlja«, gr. ἵεμαι »hitam«, lat. *via* »put«, *vis* »sila«. Ie. korijen proširen je u slavinama sufiksom *-na.* U višem prijevojnom štěpenu **yoi-* ie. korijen dolazi u slavinama bez sufiksa *-na:* stcslav. *vojb* »ratnik«. Ta je riječ propala u hrv.-srp. zbog homonimije sa *vôj,* gen. *voja* m »stratura« od *viti* (v.). Očuvao se u pridjevskoj izvedenici na *-ьn vojni* (određeno), poimeničen pridjev ž. r. *vojna,* isti pridjev na *-ik vojnik,* pridjev na *-ski vojnički,* poimeničen na *-stvo vojnihvo,* na *-ica vojnica.* Imenica *vojnik* je ušla u stariju tursku vojnu terminologiju *vojnakluk, vojnagan* kao i u madžarskim listinama *vojnikio* i u rum. .pridjevu *voinic.* Odatle hipokoristik *vojno* u značenju »zaručnik, bračni drug«. Na *-ska* (poimeničen pridjev ž. r.) *vojska* (upor. češ. *vojsko).* Složenica od sintagme *voj(e)voda* m, koja točno odgovara germ, *haritogo* > *Herzog.* Tu slo ženicu posudiše Madžari *vajda* i Rumunji *voda* te Novogrci βοεβόδας. Denominali na *-evati vojevali, vòjujem* impf, *(iz-)*: na *-iti* od *vojska*: *izvójštiti, -im (za-).* Praslav. korijen *voj-* ušao je u antroponimiju: dvočlana stara imena *Vojislav,* s hipokoristicima *Vója, Vojín,* odatle *Vojnović, Vôjica, Vòjilo, Vojko, Vojdrag, Vojmil,* toponim *Vojilovica.* U bug. postoji niži prijevojni štěpen *vi-* u vezi sa značenjem višeg prijevojnog štěpena: *navijam* »pobjeđujem«. Tako i u hrv.-srp. *navijati* »flecto« kao u stcslav. *povincti* »podložiti«. U višem prijevojnom štěpenu baltičke usporednice očuvale su značenje što gji ima *vina* u slavinama: lit. *valna* »griješka, mana«, *vainuoti* »okrivljivati«, lot. *valna* »uzrok, krivica«, *vaînuôt* »kriviti« prema *pavojus* »pogibelj«. Prema tome ide u baltoslav. zajednicu samo proširenje ie. korijena **ųei- j noi-* sufiksom *-na.* Kako prijevoj *i-oj* nije više živ, a *vina* je propalo, nema više lingvističkog osjećaja zajednice između *nevin* i *vojnik.* Zbog toga je posljednji zaseban leksem, koji ima svoju leksikologijsku porodicu.

Lit.: ARj 4, 337. 8, 129. 130. *Miklošič* 392-393. *Holub-Kopečný* 416. 421. *Bruckner* 622. 629. *Vasmer* 1, 201. 215-216. *Trautmann* 344. *WP* \, 230. *Mladenov* 66.

nevjediti se, *-im* impf. (Divković) »oholiti se, ponositi se«. Od iste je osnove pridjev na *-ьn nevjedan* »ohol«, s apstraktumom *nevjedost* »oholost«.

Lit.: ARj 8, 130.

nevjesta f (Vuk) = (ekavski) *nevesta* (Kosmet) = *nevīsta* (Vodice, ŽK), sveslav. i praslav. *nevēsta,* bez paralela u baltičkim i ostalim ie. jezicima, »1° mlada, 2° vjerenica, zaručnica, udavača (Vodice), 3° udata žena, snaha, žena sinova, 4° bratova žena, 5[3] ime koje daje starija žena mlađoj udatoj (Kosmet)«. Kao značenje 4° upotrebljava se u Liburniji *kunjada* < lat. *cognata.* Muževljev brat nevjesti je *djever* (v.). Pridjevi na *-in nèvjestin* (Vuk), na *-inski nevjestīnskī* = na *-ьc* + *-ski nevjestački* (Vuk) = *nevestački* (Kosmet, uz *ruho).* Deminutiv na *-iça nèvjestica.* Ova se imenica prenosi na lasicu zbog bijele boje *nevestica* (Kosmet) = *nevestica* (Rijeka, Hrvatsko primorje) = na *-ka nevjeska* = *mušmula* = na *-uljka nevjestuljka* (Srbija, Boljevac). Taj deminutiv posudiše Rumunji *nevăstuică.* Upor. isto značenje ngr. νυφίτσα (od stgr. νύμφη), tal. *donnola,* ńnadž. *hölgy.* Na *-nik nevêstnik* (Obradović, rusizam) »soba za mladoženju«. Na *-ьc* > *-äc nevisiac,* gen. *-sca* (čakavski ikavski) »ženik, mladoženja«. Hipokoristici: *néka* f (Vuk, BiH, Vinkovci) »1° starija žena uopće, 2° starija sestra«, *neša* f, *néva* (Vuk, Konavli), odatle deminutiv na *-ka nevka* (BiH) = *nêpko* samo u vokatīvu (ŽK), s denominálom na *-ovati nevòvati, nevujem* (Vuk) »biti néva«. Prezime na *-ič Nevistić* (Bosna, katolici). Rumunji posudiše *nevastă* = *mireasă* »zaručnica« (također cincarski), sa lat. sufiksom *-oneus* > *-oi nevăstoi* (Moţi, Erdeij) »junges Paar in den ersten sechs Wochen«, pridjev na *-esc nevestesc,* glagol *a nevesti.* Za taj termin iz praslavenske bračne organizacije nema utvrđene etimologije ni iz slavenskih ni iz ostalih ie. jezika. Mora da se odnosi na neki specijalitet slavenske bračne organizacije. Izvodi se od glagola *věděti* »znati«, *dati* i *vesti.* Neizvjesnost postoji i u shvaćanju dočetka i početka riječi. Neki (kao Trubeckoj) gledaju superlatívni sufiks *-isto: nevjesta* znači prema tome »najnovija (snaha)«. Mnogi gledaju u početnom slogu pridjev *neuo-* »nov«. Glavna su tumačenja ova: Bernekeru, Briicknera i Stieberu riječ je složenica od negativnog prefiksa *ne-* i od participa na -ío od *věd* »znati«: *nevjesta* »nepoznata«, žena koju novo ognjište nije priznalo, koja je imala da šuti kako ne bi povrijedila duhove nove porodice. Prusik osnovu veže sa *vesti,* sa sanskrtom *vadhús* »junge Ehefrau«, i u *nene* gleda negativni prefiks nego *пвмо-, upor. lit. *neuveda* »Neuvermählte«: *nevovë-* dalo je haplologijom *neve-.* Drugi se dio veže i s pridjevom od lit. *vaísà: nevjesta* je prema tom tumačenju »neoplođena«. Veže se taj dio i sa *veno* (v.), prema čemu *nevjesta* znači »neprodana žena«. Iljinski gleda u -sra isti sufiks koji je u *starosta,* a u *neve-* lokativ. Prema tome *nevjesta* mu znači »stehend im neuen Verhältnis«. Kořineku je *nevjesta* ie. složenica **nev-êd-to* od *ē* + *dō, dare* (upor. sanskrt *atta)* »nouvellement prise, odjointe« Bariču je složenica *nevēstor* »nova žena«, upor. za drugi dio *stri* »žena«. Otrębski identificira *nevesta* sa lat. *noverca* »maćeha«, Budimiru znači »nevidljiva«, kao repristinacija stare predstave gotovo izgubljene u specijaliziranom značenju »snbha > snaha«.

Lit.: ARj 8, 95. 122. 137. 139. 143. 7, 869. *Elezović* 1, 454. Ribarić, *SDZb 9,* 171. Jagić, *ASPh* 3, 727. *Miklošič* 214. *Holub-Kopeiný* 244. *Bruckner* 362. *Mladenov* 34*7. *WP* 1, 255. Berneker, *IP* 10, 166. *ASPh* 38, 269. Pogodin, *AnzlF* 21, 104. Prusik, *KZ* 33, 1. 157-162 (cf. *AnzlF* 4, 143). Iljinski, *ASPh* 24, 227-228. 28, 455-457. Zubatý, *ASPh* 16, '404-407. Stieber, *ZSPh* 9, 382-388. Trubeckoj, *Slávia* 1, 12-21 (cf. *JF* 3, 226. Vaillant, *RES 9,* 14). Körinek, *LF* 57, 8-15 (cf. *ZSPh* 13, 416). Barić, *Alb.* 1, 80 (cf. *JF* 3, 199). Otrębski, *PF* 11, 284-289 (cf. /Je 13, 311. *Slávia 'I,* 442). Budimir, *JF* 6, 174-179. Riegler, *WuS 2,* 186-189 (cf. *RSI 5,* 262). *GM* 312. *Tiktin* 1054.

-nica, složen sveslav. i praslav. sufiks, živ i danas, nastao je poimeničenjem pridjeva na *-ьn* > *-an* (v.) dodavanjem deminutivnog sufiksa *-ica* (v.). Upor. *tamnica, masnica* itd. Odatle se prenosi: *kovačnica* itd., prema čemu se prave nove izvedenice arialogijski: *rakijášnica* (ŽK) od *rakijaš.* Gdjegdje je *-nica* nastalo od *-nьnica stjenica* < *stemnica,* upor. rum. disimilaciju *stelniţa, dànica* < *aъnъnica.* Prenosi se na glagolske osnove *sjednica,* na sintagme *zaušnica.* Veže se sa sufiksom *-uh* (tip *konjušnica* od *konjuh,* v. *konjušar), -al, -il, -ilo: *-ilnica* > *ionica* (tipovi *gostionica, gombaonica, krstionica); -ar* > *-arnica* (tip *pisarnica). Znači* mjesto gdje se što nalazi ili radi [usp. *-aonica].* U mociji znači femininum prema maskulinumu na *-nik.* I taj je sufiks sveslav, i praslav., živ i danas. Da je tako, najbolji su dokaz današnje kreacije *fiskulturnik, ročišnik.* Nastao je kao i -oraca poimeničenjem pridjeva na *-ьn* s pomoću *-ik* (v.). Veže se kao i *-nica* sa *-al* od part. perf. akt. *Kopaonik* (oronim od *kopati,* ovdje za rudnik), *stradalnik* itd. Izvor su mu kao i sufiksu *-nica* brojni pridjevi na *-ьn,* koji se poimeničuju sa *-ik: nevjernik* m prema *nevjernica* f, *griješnik* prema *grješnica, pokojnik* prema *pokojnica, dužnik, pomoćnik*

itd., poimeničeni part. perf. pasiva *učenik, mučenik, poslanik.* Upor. kod drugih pridjeva samo *-ik mrtvih* »schlaffer Mensch«. Dolazi i u toponimiji: *Žitnik* (Zagreb). Služi i za etnike: *Krajišnik* od *Krajište* za *Krajina* prema pridjevu na *-ski krajiški.* Gdjegdje je nastao od *-nbnik,* tako u *carinik* od *carina.* Sufiks *-nik* ide u baltoslavensku periodu : upor. lit. *dacziny-kas* »vrtljar«, *laukinykas* »seljak« = stprus. *laukinikis* »Lehnsmann«. [Za *-nik* i *-nica* v. i -tea, *-ik[1]].*

Lit.: Măreție § 298 f, g. *Vandrák* 1^2, 613., § 592. *Leskien* 245-47. 259-60. *Holub-Kopečný* 467. Boskovic, *JF* 15, 106. sl. 37. sl. Otrębski, *LP 2,* 282.

nićah, gen. *-aha* m (muslimanska narodna pjesma, čini sintagmu sa *učiniti: nićah učiniti djevojku)* = *nića,* gen. *-äa* (Kosmet) = *niče* n (Vuk, nastalo odatle što je *nića* shvaćeno kao pl. n. i odatle načinjen nov singular) »1° vjenčanje, brak, 2° vjenčani ugovor sklopljen pred kadijom, 3° vjenčani novac koji vraća mladi pri rastavi«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *niqah)* iz oblasti šerijata: búg. *nikjáh,* arb. *nigja* f.

Lit.: ARj 8, 166. *Elezoinć* 1, 462. Skok, *Slávia* 15, 481., br. 529. *GM* 309.

ilidas m (Sarajevo) »otpadak (odnosi se u đubre)« = *nedžaset* m »izmet« (Bosna). Od tur. *necaset* .< ar. *negase.*

Lit.: ARj 8, 167. *Školjić* 2, 568.

nijekati, *nijēčēm* impf. (17. v., Vuk) *(za-}* »poricati, (h)asati«, 3. 1. sing, prezenta *nije* oformljeno s pomoću *-kati* (v.) prema iteratīvu *iznjekîvati, -njèkujêm* pored *-îvam.* Odatle postverbal *nijek* m (Vuk). Radne imenice na *-lac nijekalac,* gen. *-aoca* m prema f na -iça *nijèkalica,* па *-alo* (pejorativno) *nijekala* m, na *-vac nijekavac,* gen. *-vea* (Mikalja, Bella). Pridjev *niječan* (gramatički neologizam, Šulek). Jednako je oformljeno 1. 1. futura *neću: nechati se* = (kod Ljubiše) *nijeckali se* (nepravilno). Od negativne partikule *ne* + *je* (v. *biti}* i *ću* (v. *htjeti).*

Lit.: ARj 4, 275. 8, 172. 169.

nijem, f *nijema* (13. v., Vuk) = *nem* (ekavski) = *ním, néma* (ikavski, ŽK) »1° koji ne govori > 2° tih > 3° lud (Bakar)«. Prenosi se na tekućine (izolirano) : *nijemo vino* »dobro, slatko, čisto vino«. Poimeničen na -äc > *-äc nijemac,* gen. " *-mca* »nijem čovjek« prema f *nijemkinja.* Na *-ák nemah* »1° mutus, 2° nijemo vino«. Na *-ija nemìja* m (Bakar, Grižane) »budala«. Apstrakti na *-oca njemoća* = na *-ota njemota.* Denominali na *-êti nijèmjeti, -nijemim* > *nijèmljeti (s-, ob-, za-)* = *zanimìt* (ŽK), na *-ovati njemovati* = *njemkovati, -ujem* »graditi se nijem«; od *nijemac: njemčati, -ãm* (Lika) »za nijemo čeljade«. Pridjev posudiše Madžari *néma,* Arbanasi izvedenicu na *-ьс němec* = *memeć (Godin* 341). Ne nalazi se u baltičkoj grupi, jer se lot. *mēms* smatra posudenicom iz slavenskoga sa disimilacijom *n - m* > *m - m* kao u arbanaskom). Veze ie. nisu utvrđene. Janko uzimlje da je složenica s negativnim prefiksom *ne* + ie. korijen **em-,* koji je u stnord. *umi* »Gerede« i glagolu *ymja* »einen Laut von sich geben«. Drugi, koji praslav. pridjev drže srodnim sa lot. *mēms,* (upor. lit. *memuüs* »Stotterer«), lat. *mūtus,* gr. μίμος (odatle internacionalna riječ *mimika, pantomima / -mina)* uzimlju onomatopejsko podrijetlo *(mu* kod životinja, koje ne govore, *nē,* upor. gr. μη), pretpostavljaju **mem-* (upor. *mamiti)* sa disimilacijom *m - m* > *n - m.* Sa *немьсъ* identificiraju mnogi (Janko, Grünenthal itd.). i sveslav. i praslav. naziv naroda *Nijemac,* gen. *-mca* (Vuk) = (ekavski) *Nemac* — (ikavski) *Nimac,* gen. *Nimca* (ŽK) prema f na *-ica Njemica,* pored *Njemkinja,* deminutiv na *-e Nijemce* »mali > mladi Nijemac«, odatle toponimi *Nijemci* pl., prezime *Njemčić* od *Njemica. Nijemci* se u svom jeziku zovu *piudisk* = *Deutsch,* pridjevskom izvedenicom od got. *piuda* »narod« tj. ljudi koji govore narodskim jezikom. I Romani ih zovu tako: stfr. *tiois, f tiesche* < vlat. *theodiscus,* Talijani na sjeveru *tedesco,* odatle u Dalmaciji *TudeŠak,* gen. *-ška.* Indicija za izvođenje od *nijem,* tj. čovjek koji ne razumije slavenski, koji je nijem za taj jezik, bilo bi Nestorov naziv *tuđin* < *piuda* za Nijemce. Značajno je da okolni narodi, koji kasnije dolaze u Evropu, zovu *Nijemce* sveslavenskim nazivom: Madžari *német,* Turci *nemceli* pored *alemança* prema fr. *allemand,* Cigani *Njamco, Ninco.* Što ih Rumunji zovu *Neamț,* pridjev *nemțesc,* to se razumije samo po sebi kad se ima u vidu ogroman južnoslavenski leksikološki materijal u tom jeziku. Značajno je još i to da baltički jezici imaju sasvim drugi naziv za *Nijemac:* lit. *Wokietis* od glagola *wokti,* u stprus. prilog *mikskai* »njemački«. Praslav. *немьсъ* ne ide prema tome u baltoslavensku jezičnu zajednicu. Ima serija učenjaka (Mikkola, Pokorny, Feist), koja praslav. *Némbcb* izvodi iz naziva keltskog plemena *Nemeteš.* Ti se pozivlju na činjenicu da Ni-

jemci zovu *Slavene* prema nazivu keltskog plemena *Venetes* > *Wende, windisch.* Iljinski opet uzimlje da je *Ыemъsь* u prasrodstvu sa lat. *nemuš,* gr. νέμειν »pasti stoku« i da znači »pastir« kao opoziciju prema *Slovenim* »poIjodjelac«. Pridjev na *-ski njemački* = (ikavski) *nimački* (ŽK, samo u vezi sa *dltelina,* inače), *nîmski* kao kod čakavaca i u hrv.-kajk., slov. *nemški* = oblik *nimski* (Baraković) = *nijemski* (Đordević), pretpostavlja gubitak sufiksa *-ьc* kao u *Topusko* < *Topļsko* za starije *Toplice.* Poimeničenje na *-jak nemščak* (hrv.-kajk.) »nekakav pasulj«. Odatle ime zemlje *Njemačka* (Vuk) i ime puške *njemačkinja* pored *njemkinja.* U Slavoniji *nemecki* prema Maretiću od češ. *nemecky* od činovnika Čeha i oficira, vjerojatno od madž. *német,* odakle *nemècati, -ām* (Slavonija) »rado i mnogo govoriti njemački«. Ispuštanje sufiksa *-ьc* nalazi se još u kol. *Njemàdija* (Vuk) = *njemanija* (slabo pouzdano) pored *Njemčadija* (Vuk, upor. *Srbadija).* Augmentativ na *-ina Njemčina* m (Vuk) prema f *Njemičina.* Na *-/«ία nincuía* (Dalmacija) = na *-evie ninčević* »loza crnog grožđa«. Denominali na *-ati njemčati, -ãm* (Lika) »govoriti njemački«, *nanjemčati, -ām* (Lika) »promrmljati«, na *-απ'ΐί njemlariti, njèmčarim* (pejorativno) »rado i na silu govoriti njemački izbjegavajući domaći jezik«. Odatle *njemčalica* f (Lika) »žena koja njemčā«. Kauzativum na *-iti nijemctti, mjernom (po-}* »činiti Nijemcem«. U vezi sa *nijem* »stumm« stoji po svoj prilici i pridjev *njemuìti* (~ *jezik,* Vuk, narodna pripovijetka), obrazovan s pomoću sufiksa *-ušti* iz crkvenog jezika. Upor. *prêsladki glas glagoljuhb* (g. 1198., *Mon. serbica* 3). Za prijenos *nijem* na životinje upor. *nima stvar* (ŽK, *stvar* = *stvor}* »životinja«.

Lit.: ARj 7, 900. 8, 173. 174. 187. 278. 279. Župić, *Zapisi* 4, 73. si. (cf. *IJb* 15, 308). *MikloSič* 215. *Holub-Kopečný* 242. *Bruckner* 360. *Mladenov* 361. Mikkola, *RFV* 49, 270-280. (cf. *AnzIF* 21, 86). Pokorny, *WuS* 12, 304. Feist, *WuS* 11,44-45. Iljinski, *IzvORJAS* 24, 1, 141-149. (cf. Siewa 5, 657). Vasmer, *RSI 6,* 194. 214. Ułaszyn, *ZSPh* 6, 368-372. Peisker, *AnzIF* 24, 48. Grünenthal, *ASPh* 39, 290-291. 42, 318. *ZSPh* 13, 342. Petersson, *LUÅ,* avd. 1, sv. 18, br. 2 (cf. *IJb* 10, 340.) *Boisacf* 451-452. *GM* 269. Schulze, *KZ* 50, 129. Janko, *Teutonista* 8, 127-128. (cf. *IJb* 18, 262. *ZSPh* 13, 417-418).

nijet m (Vuk, objekt uz *učiniti)* = *nijet* (Kosmet) »namjera, zavjet«. Na *-Uja nijetlîja,* indeklinabilni pridjev. Denominál na *-iti nijetiti* impf, »namjenjivati«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *nijet)* iz oblasti islama: bug., arb. *nijet,* eine, *niete* »intention, dessein, projet«.

Lit.: ARj 8, 175. *Elezović* 1, 461. 2, 532. *Pascu* 2, 154., br. 822. *GM* 309. Matzenauer, *LP* 11, 189.

nijetiti, *-im* impf, (об-) = *snetìt* = *netīt* (Cres) = slov. *netiti,* odatle *unititi* (Lučić), praslav. **(g)nět-* (uz objekt *vatru, oganj),* »grijati, podjarivati (vatru)«. Prenosi se metaforički i na psihološko polje. U stcslav. *gnêtiti,* ukr. *hňityty,* bjelo-rus. *zahnet* i rus. *gnetųd* »Span zum Heizen des Ofens«. Bez početnog *g-* nalazi se još u slov., češ. i polj. Ono je ispalo zacijelo u prefiksalnim složenicama sa *ъг-, pod-* u kojima je u grupi od tri suglasnika srednji ispao po zakonu. Drukčije prema Brückneru, kojemu je *g-* »beweglich«. Odatle *njetilo* n (Belostenec i drugi leksikografi). Staropraski pokazuje *k* mjesto *g: knaistis* »požar«. Upor. poljsko ime biljke žute boje *knieč* pored *niecić.* Postoji još u germanskoj grupi. Upor. još *gnjev* (v.) s početnim *g-*.

Lit.: ARj 8, 280. 414. Tentor, *JF* 5, 204. Isti, *ASPh* 30, 196. *MikloSič* 67. *Holub-Kopečný* 246. *SEW* 1, 312. *Bruckner* 239. *KZ* 45, 47. *WP* 1, 5.

niknuti, *-em* pf. (Vuk) pored *nići* (samo štokavski i ni u kojoj drugoj slavini) *(iz-, od-, po-)* = *diknut* (Lumbarda, disimilacija *n - n > d- n),* baltoslav., sveslav. i praslav., »germinare«, prema impf, *nicati, ničem* (Vuk, *k > c* po trećoj palatalizaciji, upor. slov. *nikati) (iz-)* = na *-iti ničiti, -im* (kod nekih pisaca) »biti pognut ničice«, *zaničiti se* (srijemsko Podunavlje, Futog) »(metafora) »zamisliti se«. Izvedenice se prave od triju osnova *nik-, nic-* i *nić-*. Od *nik-* postverbal *nik,* koji se govori kao prilog *nikom,* a taj kao unutarnji objekt u *izraza* (cliché) *nikom poniknuti; iznikao,* gen. *iznikli f* (Vuk) »što je izniklo na biljci«; *znikniti* (Vodice) »iščeznuti« (taj semantički razvitak stoji zacijelo u vezi sa značenjem *pònikoa* f »l ° mjesto gdje voda ponire / također slov. /, 2° toponim« i sa glagolom *poniknuti* < stcslav. *poniknpti* »pronum esse«). Nalazi se i u izvedenicama na *c:* na *-ivo nicivo* n, *niče* »nieder, komandovni prilog u nekadašnjoj domobranskoj vojsci«, sa *-ice ničice,* stcslav. *nicь,* na *-bk ničke* (Vuk) = *nîÎki* (Timok-Lužmk, Kosmet) »licem po zemlji«. Belli i Stuliću je *nice* n »naopaka strana« (upor. slov. unte »naopako«),

nicem (jedna potvrda, sa *-m* kao u *daklem), nici* (Marulio), *nica* (Kavanjin u sroku), na *-imice nićimice* (Pavlinović), rač f (jedna potvrda, J. S. Reljković). Miklošič stavlja ovamo i *nicina* pored *načina* (v.) »Beule«. Taj se naziv čira bolje tumači u vezi s rum. *miață* < **ignitia* kao posuđenica odatle. Miklošič razlikuje dvije praslavenske osnove: *nik-t* u racz i *nik-* u *ponikva* i *ničíce, nice.* To nije opravdano, ako se uzme da je osnovno praslavensko značenje »pronum esse, naprijed nagnut, isturen«. To-se značenje razvija prirodno u dva pravca »1° pojaviti se, germinare i 2° padati prema zemlji«. Interesantno je zabilježiti da se izolirani hrv.-srp. oblik potpuno poklapa sa lit. *nikti* u prefiksalnim složenicama *apnikti* »über jemandem herfallen«, lot. *apnikt* »überdrüsig sein«, lit. *sunikti.* Vokal i je nastao iz ie. dvoglasa *ei* u korijenu **neiq-* »herunter machen, zanken«, vjerojatno raširenje korijena **nei-* formantom *q.* Taj se nalazi u gr. νεΤκος »borba«, νεικέω »borim se«. Grčko i baltičko se značenje slaže. Sanskr. *niča* »niedrig«. U slavinama, gdje je ta osnova dala mnoge reflekse, specijalizirano je značenje na biljke i na padanje na zemlju.

Lit.: AR] 4, 265. 8, 162. 163. 164. 166. 180. 181. 184. *Elezović* 1, 463. Aleksić, *NJ 4,* 89-90. Kušar, *Ný* 3, 327. *Miklošič* 215. *Bruckner* 363. *Trautmann* 199. *Mladenov* 357. Uhlenbeck, *PBB* 27, 128. 30, 291. Petr, *BB* 18, 281-285. Fraenkel, *IF* 49, 205. Vaillant, *RES 22,* 26. Pelikán, *LF* 57, 15-22. 338-347. (cf. *ZSPh* 13, 415, *IJb* 16, 272). *W'P* 2, 335. *GM* 348. *Boisaco*[3] 660. Zubatý, *RS1* 2, 18. Bragmann, *IF* 27, 269. Bělic, *JF 2,* 36. 3, 136.

Nikola m (13. v.) = prema f *Nikòlija* (Vuk, Timok-Lužnik) = (o > *u) Nikola* (13. v., 1491. u kalendaru prvotiska glagoljskog brevijara, upór. bug. *Nikulderì),* lično ime muško i žensko, lat. *Nicolaus* < gr. Νικόλαος. Prezime *Nikolio.* Deminutiv na *-ьc* > *-ac Nikolac,* gen. *-Ica* (Lika), Na *-iça NikoKca* (hne tesalskog Vlaha) =,· *Nihuìica* = *Nikolice f* pļ. (Lika) »dan sv. Nikole«. Na *-ać Nikolać* <*. gr. ,-άκης (te Seļtma, zacifekr -Grk). Na *-če Nikolis* (Timok-Ľužnik, upór. fum. *Ne~cube).* Na *-ič Nikolic* (Dečanski hrisovul)). Augmentativ *Nikòlenda* (Lika), *Nikòleta, Nikolètina.* Kad se radi o svecu, oblik je kod pravoslavaca *Nikolaj, Nikolaja, Nikolaje* (13. i 14. v.), prezime *Nikolajevič* (zacijelo cincarskog podrijetla). Pridjevi na *-in Nìkolin* = *Nikulin.,* na *-j Nikolį* šamo u *Nikoljdan* i u toponomastici, proširen na *-bșk nikoljskī,* poimeničen na *-jak nikoljštak* »koji slavi sv. Nikolu«. Na *-ka nikoljka* »ovca« (Orahovica, Bosna). Na *-in Nikulin* (15. v.). Brojni hipokoristici: *Niką* m, f (Vuk), odatle deminutiv na *-ьc* > *-ac Nïkac,* gen. -Aca, pridjev *Nikćev.* Prezime *Nikii* = *Nike î* (Dubrovnik); *Niko,* pridjev *Nikin.,* poimeničen na *-ъc* > *-ac Nikinac,* gen. *-inča* (potok, hidronim), toponim u pl. *Nikinci,* gen. *-aca* (Srijem, stanovnici danas pohrvaćeni, starinom Arbanasi iz plemena Klimenta; oni su preveli arb. ime svoje porodice *Nikaj* u *Nikinci* prema tipu slavonskih toponima *Vinkovci, Tordina* itd.); posvojni pridjev *Nikov* (Zlatarić). Na *-aSin* (tip *Vukašin) Nikašin* (15. v., Vuk). Na *-oč Nikoč.* Na *-oje Nikoje* (14. v., Dubrovnik). Na *-ica N'ikica* (Lika). Ovamo možda još *Nicle* (11. v., doba hrvatske narodne dinastije). Na -ία *Nikša* (15. v., Dubrovnik) = *(kš* > s) *Ni!a* (15. v.), upor. pravoslavno prezime *Nišević* (Vrginmost). Ulazi i u stari sistem dvosložnih imena f *Nikosava* (prema tipu *Ljubosava, Mirosava, Vukosava); Nikovoj* (prema *Hristivoje, Radivoj).* Redukcijom na prvi slog i dodavanjem hipokorističkih sufiksa *Nica* f (istočni govor) mjesto *Nikolija, Niče* (hrvatska narodna pjesma), Meo (prema *Juco* od *Jure),* odatle prezime *Nicović* (Bosna). U sintagmi sa pridjevom *svet n* je disimilacijom izmijenjen u *m: Mikola* (jedna potvrda), prezime *Mikolić* — *Mikula* (Bašćanska ploča, 11. v., ŽK samo kao ime sveca, upor. u Splitskom glagoljskom fragmentu *Mikulindan,* 12—13. v.) = *Mikulj* (Novaković), prezime *Mikulić* (u pl. toponim), na -rca *Mikulica* (Dubrovnik, 1254), prezime *Mikuličić; *Mikulaj* prema prezimenu *Mikulaić.* Pridjev na *j Mikülja* (16. v., ŽK) »dan sv. Nikole«. Hipokoristici: *Miko* (Istra, ŽK, upor. *Miko Skočić,* Tounj) = *Mika* (Žumberak, Krasić). Na *-oč Mikoč,* gen. -oca, također prezime. Na *-oje Mikoje* (u dubrovačkim izvorima), prezime *Mikojević* (Dubrovnik), pridjev *Mihov* (15. v.), prezime *Miković,* toponim *Mikovac.* Ista *se* promjena dogodila i u madžarskom gdje }e došlo i 4° sinkope samoglasa *o,* ler i tu postoji slaV. *svetb* > *szent,* Posuđeno Je odatle *MiШu3* (15. v.; Baraković, ŽK kao nadimak) = *Mikleuš* (14. v., najstarija potvrda u imenu kefalije vavlonskoga, selo u Slavoniji), *Mikleuša* m, f (Novaković), toponim *Mikleuša* (Bjelovar, Križevci), *Miklouš* (15. v.), prezimena *Mikloušić, Miklovšić* (Jaska), *Miklovš Pohmajević* (15. v.), *Miklos* (16. v.), prezimena *Miklósié, Miklošević, *Mikluš* u prezimenu *Miklušević* i toponimu *Mikluševci,*

Mikljuša m, f. Sinkopa dolazi i u oblicima gdje je teško misliti na upliv madžarskog oblika, tako u *Miklav* (13. v.), prezime *Miklavič,* toponim *Miklevac* (Međumurje), na *-én Mikién,* na *-eta Mikleta* (Kavanjin). Još postoji hipokoristik odbacivanjem prvog sloga: *Kola* (Novaković), *Kole* (Niš, Milićević) = *Kolica (Colifa seu Nicoleta,* 1348, Zadar).

Lit.: ARj 5, 176. 185. 6, 663. 664. 8, 164. 177. 179. 183. 10, 446. Lopašić, *Sporn.* 3, 310. Stefanie, *Rad* 285, 92. Isti, *Slovo* 6-8, 60. Putanec, *Slovo* 13, 169.· Jireček, *Romanen 2,* 49. 3, 46.

niksa f = deminutiv na -rca *niksica* (Niš) »biljka procjepak, scilla bifolia«.

Lit.: ARj 8, 184.

nimet m (Srbija, BiH, Riječka nahija) = ramei, gen. *nimeta* (Kosmet) »hrana, živež, hljeb«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *ni'met')* iz terminologije običnog života.

Lit.: ARj 8, 186. *Elezović* l, 462. Skok, *Slávia* 15, 481., br. 531.

Nín, gen. *Nina* m (Vuk, Baraković), s pridjevom na *-bșk ninski* (15. v., Grgur, *biskup ninski)* i etnikom na *-janin Ninjanin* m (Zoranić) prema f *Ninkinja* (istarska narodna pjesma). Ime je starohrvatske župe (ζουπανία) ἡ Νόνα kod Porfirogeneta. Njegova ζουπανία ἡ Νόνα bit će možda kasnija župa lučka kod Nadina. Konstantinova ἡ Νόνα odbacuje početno *Aenona* (Plinije) = *Enona* kod Ravennasa, kod koga je potvrđena i sa disimilacijom *n - n > l - n Elona.* Kod Ptolomeja glasi ΑΕνωνα = Α'ίνονον / -νωνον i sa naglasom na prvom slogu Αίνωνa. To je zacijelo grčki akuzativ kao i u *Ancona* za gr. "Αγκων. Nenaglašeno *ae = e* izgovaralo se u vlat. zatvoreno. Zbog toga je prešlo u *i,* upor. *Adrise = Hadrense.* To í- bilo je identificirano s lat. prijedlogom *in* »u« još prije dolaska Hrvata u ove krajeve. Zbog toga je otpalo već u dalmato-romanskom, kako dokazuje *Nona,* koja jedina dolazi u dalmatinskim dokumentima. Ime je pod izvjesno ilirsko sa dočetkom (sufiksom za izvođenje ili u deklinaciji ?) -ona, koje dolazi na Apeninu i kod nas: *Glemona >* slov. *Humin, Brevona > Brioni, Scardona > Skradin.* Vokal r tu je nastao iz *u* kao u *mūrus > mir,* a taj opet od kllat. o, a taj u metafoniji (prijeglasu) prema lokatīvu *Aenōnae >* vlat. *Enōne > *Inŭni (i* je zamjena za zatvoreno vlat. *ę).* Značenje korijena je nepoznato. Pouzdan je zaključak da je starohrvatska župa osnovana na predslavenskom ilirsko-rimskom naselju.

Lit.: ARj 8, 186. 188. 189. *RaSki* 400. *Krahe* 12.

nisija (1415.: *ljudi koji stoje na našthb nisijahb,* Dubrovnik, jedna potvrda) »otok«. Balkanski grecizam: arb. *nisi,* čine. *niste,* gr. νησί.

Lit.: ARj 8, 189. Vasmer, *GL* 102. *GM* 310. *Pascu 2,* 68., br. 1242.

Nís, gen. Mša m (13. v., Vuk), toponim iz predrimskog vremena, u rimsko doba *Naissus* = vlat. *Náessus* = gr. *Naissopolis (ae >* vlat. *ț >* sláv. *ť*); etnik varira: na *-janin Nišanin* (Mrnavić), proširen na *-ev Niševljanin* m (Srbija) prema *Niševljanka* »1° žena iz Niša, 2° *(nii-)* kolo« = na tur. *-li Nišlija* m (Vuk), na *-ьc > -ac NiSevac* prema f *Niievka* »1° žena iz Niša, 2° *(niš-)* kolo (Srbija, Aleksinac), 3° prezime«, u m pl. *Niševci* (selo), odatle na *-ica niševica* f »crveno grožđe, dinka (v.)« = proširen na *-janin NiSevčanin* (Timok-Lužnik) prema f *Niševčanka.* Ktetici na *-bsk niski* = (sa proširenim *-ev) niševski* (upor. *prištevski* od *Priština* glede proširenja) = *niševački.* Sa rum. deminutivnim sufiksom *-or <* lat. *-olus Nišor* (selo, Pirot, Srbija). Značajno je da je s pomoću sufiksa *-ava* (upor. *Orljava)* prema *Morava <* lat. *Margus* (v.) obrazovan od toponima hidronim *Nišava* f (18. v., Vuk). Od vlat. *Náessus* ne bismo očekivali / nego samo i kao u *Tisa* od *Patissus;* í je nastao po svoj prilici od *sj,* tj. *Ni!* je stari pridjev m r. kao što je stari pridjev sr. r. *Skopje <* lat. *Scupi, Celje <* lat. *Celeia.*

Lit.: ARj 7, 190.

niša, prilog (Timok-Lužnik) sa glagolom *udariti: udariti ~* »udariti u bah, poreći«. [Usp. u BiH *neise* »makar« < tur. *ne ise,* usp. i pod *neise].*

Lit.: ARj 8, 90. *Škaljić*** 490.

nišador m (Vuk) = *nisadar* (Kosmet) = (sa disimilacijom *n - d > m - d) mišador* (Medie, Lika ?) = *mišader* (17. v.) »salmiak < sal amoniacus«. Balkanski turcizam ar. podrijetla (ar. *nesader = nušādir)* iz kemijske terminologije: bug. *nisadar.* Varijacija u dočetku *-or, -er, -ar* osniva se na tur. r.

Lit.: ARj 6, 768. 8, 190. *Elezović* l, 463. *JF* 14, 204. *Mladenov* 358. *Lokotsch* 1581. Matzenauer, *LP* 11, 189. Korsch, *ASPh 9,* 658.

nišan m (Vuk) = *nišan* (Kosmet) =^ (sa umetnutim *k) nikšan* (Dalmacija, Pavlinović) = (sa disimilacijom *n - n > l - n) lišan* (Vuk, Crna Gora, Podgorica, narodna pjesma) »1° cilj, 2° nadgrobni spomenik (Bosna)«. Na *-dzija nišandžija* m (Vuk). Na *-lija nišanlija,* epitet uz *pafta.* Denominal na *-iti risaniti, -im = nisănît, -anim* (Kosmet) = *lišaniti = nikšaniti (na-)* »ciljati«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *nišan* »znak, trag«) iz vojne terminologije: bug. *nišan = lišan,* arb. *nishán = lishan* »Zeichen, Narbe, Auszeichung, Ziel, Korn auf dem Gewehr«, ngr. νισάνι.

Lit.: ARf 6, 90. 118. 8, 184. 190. *GM* 310. *Elezović* l, 442. 463. *Mladenov* 358 *Lokotsch.* 1574. Korsch, *ASPh* 658-659. Matzenauer, *LF 11, 189.* 212. *NJ* 2, 95. 121.

nišeste, gen. *-eta* n (Vuk, Kosmet) »brašno koje nije nastalo mljevenjem nego rastiranjem zrnja«. Denominai na *-āti nišestati, -am* impf, »škrobiti, štirkati«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *nešaste = nešasta)* iz terminologije brašna: arb., bug. *nišesté,* rum. *nișestea, nișastea,* ngr. νισεστές.

Lit.: ARj 8, 191. *Elezović l,* 463. *GM* 310. *Mladenov* 358. Matzenauer, *LF 11,* 189. *GM* 310.

ništ (Vuk), praslav. pridjev, sr. r. *nište,* gen. *ništega,* upotrebljava se u vezi *ništi i ubog = nišć* (stcslav., Marulić) »siromašan, ubog«; danas ne postoji na zapadu, nego na istoku u crkvenom izrazu *nuti duhom* (pl., irna i Budinić). Raširen je sufiksom *-av ništav,* unakrstivši se semantički sa *ništa* »nevaljao« (Crna Gora), u istom značenju u kojem i *ništ* kod Martića, na *-ьn ništavan.* Oba se poimeničuju sa *-ьc: ništac,* gen. *-nišca* m (Glavinić) »ubog, prosjak«, *ništavac,* gen. *-avca* (Crna Gora, Ljubiša), augmentativ *ništavčina;* na *-ilo ništavilo* n (Crna Gora, Kanižlić, Pavlinović), *mštavost.* Na *-ar ništar* m prema f *ništarica* = na *-stvo ništarstvo,* s pridjevom *niš taran* »ništav« i na *-ija ništarija* »1° nevaljalstvo (Istra), 2° nevaljanac«. Sr. r. *nišće* (čakavci, 15 — 17. v.) »ništa« dokazuje očigledno da je došlo do unakrštenja sa *ništa.* Odatle *ništet(a)* f »siromaštvo, oskudica, bijeda, nevolja« (upor. rus. *niščeta),* s pridjevom *mstetan; nütetiti* (Belostenec) pokazuje naprotiv unakrštenje sa *ništa* »uništavati«, a u pridjevu *ničast* (Vodice) »koji malo vrijedi« također unakrštuje se sa șlov. *niZ* »ništa«. Miklošič tumači pridjev *ništ* kao izvedenicu od *niz* (v.) s pomoću sufiksa *-tıo.* Protivno Miklošiču Mladenov od *ni-* (v.) s pomoću *-skıo* pored **ni-z-tlo* (glede 2-, v. *nazočan),* slično i Zubatý **m-tya,* što se ne slaže s Marulićevim *nišć.* Endzelin pretpostavlja *rasíioí.

Lit.: ARj 8, 191. 192. *Miklošič* 215. 430. *Mladenov* 358. Endzelin, *ZSPh* 13, 78. Zubatý, *KZ* 31, 58-61. *IF* 7, 183.

nit, gen. -r f pored m (Vuk) = (prijelaz u deklināciju α) *nitą* f = *ntt,* gen. *-i* (naglasak zapadnih krajeva), baltoslav. i praslav. tkalački termin, »1° Webertrumm, filum« = *nit,* gen. *-i* f (Vodice) »2° vršak čavla za potkovu«. Deminutiv na *-ьn nitac,* gen. *nica* (Virovitica) = na *-nják nitnjak* (Zagorje) = na *-njača nitnjača* (Bosna) = na *-mica nićanice* f pl. (ŽK, Krašić, Slavonija) »one niti što kroza njih prolazi pređa, a nalik su na brda« = *ņičalnice tkalečke* (Belostenec, Stulić), zamjena sufiksa *-anica* sa *-alnica > -aonica* kao u *tkaonica.* Tkalački denominai na *-iti mtiti, -im* (Otok, Slavonija) »preparare licia« *(na-,* Vuk), *podnítiti* (Vodice) »1° otupiti vrške u čavlu, 2° (metafora) učiniti nekoga neškodljivim«. U baltičkoj grupi potpun je ekvivalenat lit. *nytis* »Weberkamm«, lot. *nīts* »Teil des Webstuhls«. Vokal *i* je nastao iz dvoglasa *ei* u ie. korijenu **(s)nei-* (pored **sneu-)* »tkati«, lat. *nere* »presti«, gr. νῖj »prede«, stvnjem. *nau,* nvnjem. *nähe.* Upor. arb. *nus* »Bindfaden, Schnur«. Odatle je praslavenska izvedenica obrazovana s pomoću sufiksa *-Iь* za apstrakta, koji se u lokatīvu na *-ti* nalazi u infinitivu. Upor. stcslav. na *-tıa ništa* »filum«. Glede **sneu-* v. *snovati.* [Značenje u Vodicama < germ. *nieten* »zakovati«].

Lit.: ARj l, 465. 8, 200. 166. 202. Ribarić, *SDZb* 9,171. Lalevic, *NJ* 7, 172-173. *Miklošič* 215. *Holub-Kopeiny* 245-246. *Bruckner* 359. *WP* 2, 695. Reichelt, *KZ* 39, 28. Iljinski, *IF* 50, 61. Jokl, *Stud.* 65. *Boisacq*[3] 669.

niz, prijedlog s ak. = *niži* (Timok-Lužnik, kao *bezi, izi, kodi, nadi, odi, podi),* sveslav. i praslav., »hinab«, jednako obrazovan kao prijedlog *äz* (v.), tj.. formantom *-ğho* od ie. korijena **nei-* (v. *nići),* s pomoću sufiksa *-tko* stvoren je od njega sveslav. i praslav. pridjev *nizbkb > nizak, f niska = nîsak,* analogija prema f *niska* (Kosmet), koji u komparativu gubi taj sufiks (upor. *sladak) niži,* odatle imenica *namžica* »nizbrdica« (Kosmet). Prilog *poniško* (Piva-Drobnjak) »malo (odviše) nisko dolje«. Ovamo i *nizok,* analogijski prema *visok,* odatle na *-ost nizokost.* Deminutiv *nizakan.* Toponim *Nisko.* Na *-nji nižnji* (15 — 18. v.).

Odatle *ráznost* (jedna potvrda). Upor. slvč. *nižný.* Od osnove *niz-* tvore se apstrakti na *-ina nizina* = (prema komparativu) *nizina* = *nižinja* = na *-ija* < gr. -ία *nizija,* bug. *nizija,* na *-oca nizoća,* (analogijski prema *viso-Uno) nizočina, niskoća, nizost* = *niskost, nizmenost* (Timok-Lužnik) »nizina«, upor. rus. *nizmenost* od pridjeva *nizmennyj* (upor *trizmen* za *trezven* glede *zni).* Denominal *nížiti, nížím, nížiti* (prema *niži), ponížiti (se), pò-' nižim, podniziti se* (Gučetić), pf. *sniziti* prema impf, na *-va- ponizivati, snizivati, -nizujëm,* prema iteratīvu na *-va- ponizivati se, -nizuj m,* s pridjevom odatle *ponizan* i njegovim apstraktumom *poniznost.* Služi *niz-* i kao prefiks u *nizići, nizložiti* »skinuti«, *nizvesti, nistrajati, nistupiti, nistisnuti, nizrinuti, nizvrći, nizvrgnem* prema *nizvrgavati, nizvaljivati,* odatle postverbal *nizlaz* i kao prvi elemenat složenih priloga od~ sintagmi *nizbrdo, mzdō* pored *nizdola, -li, -lu,* na *-icë nizbrdice,* odatle imenice na *-ica nizbrdica, nizdolica, nizgorica, nisprsnica;* na *-jača niskošnjąča* = *niskoSnjak* = *niskosnica* (Lika) »što visi niz kose«. Arbanasi posudiše *ponis* »onorare venerare«.

Lit.: ARj 8, 204-205. *Elezović* \, 462. 442. Vuković, *SDZb* 10, 397. .*Miklošič* 216. *Holub-Kopečny* 246. *Bruckner* 364. Nehring, *IF* 4, 401. Osthoff, *IF* 8, 17. Zubatý, *KZ* 31, 60. *Boisacq*[3] 660. *GM* 347. *Vasmer* 2, 220.

nizam m = *nizâm* pored *nizâm* (Kosmet), == *nigzam* (Crna Gora, glede *g* upor. *likšan)* »1° red, 2° redovna vojska, 3° pl. vojnici«. Denominal na *-iti nizamin, -im* »sakupljati nizam«. Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *nizam,* odatle tur. *nizam askeri,* ispuštanjem opće riječi u balkanskim jezicima) iz mrske vojne terminologije: rum., arb. *nizam* »Ordnung, türkische Linientruppe«.

Lit.: ARj 8, 169. 207. *Elezović l,* 461. *GM* 310. Korsch, *ASPh* 9, 659.

nizati, *nižem* impf. (Vuk) *(iz-, na-),* sveslav. i praslav. iterativ prema stcslav. *msti, пьгп (ъ-),* »infigere«, nastao prijevojem duIjenja ò — r prema na *-va- nanizavati, -zívati.* Postverbal *nîz* m, *ηάηΐζ* m (Vuk, Zaplanje, Leskovac), *niza* f. Odatle na *-ija* < gr. -ία *nizija dukata* (Vuk). Deminutivi na *-ьc nizac,* gen. *-sca — na -tka niska f* (Srbija) »1° niz dukata ili kakvih srebrnih novaca, štt se o vratu nose, 2° biserna ogrlica (Bosna)« = *niska* (Kosmet, s nejasnim í > *š),* na *-ić niščić* (Lika) prema augmentativu na *-ina nueina.* Ovamo još *sniskati, -kam, -stem* pf. »nakupiti, skupiti, sabrati«. Na *-aj nanizaj* (Stulić). Na *-anka nizānka* f (Vinkovci) »vrbova šibica, tanki konac, na što se riba niže«. Na *-anica: nizanica* (Banja Luka) »bosanski urnek za pregače u seljanke«. Na *-alica* = *-alja* = *-Uja: nizalica* = *nizalja* = *nizilja* »ženska koja niže«. Na *-aljka nizaljka* »igla kojom se niže«. Praslav. osnova *mz- j niz-* dolazi i u prijevoju *nož-* u stcslav. na *-iți iznoziti, pronoziti,* ukr. i vrus. *nozitb,* prijevoj prema stcslav. *vbnizncti* »probosti«, očuvano u Lici u *nanóziti se, nanozim* »namrgoditi se«, v. *nos.* Osnova *nož-* očuvana je u izvedenici na *-lo* ie. **noghios: nôž,* gen. *noža* m (Vuk) »μάχαιρα«. Pridjev *погьпъ* > *nožan* (~ano *držalo).* Taj je propao zbog homonimije s *nožni (palac)* od *noga,* očuvao se u poimeničenju *nôžnica* f pored *nožnice* (Piva-Drobnjak) »korice noža«, *nožnice* f pl. »škare«, kao i bez *-ьn nožice* f pl. (u Kosmetu *nožice)* »škare«. Deminutivi *noćac* (Trsat), na *-īc nožic* (PoIjica), na *-ić nožić* (Vuk, Buzet, Sovinjsko polje), na *-če nošče,* gen. *-eta* (Vodice). Augmentativ *nozina.* Na *-ar nòzãr,* gen. *-ara.* Denominal na *-ati nosati se* (Lika, Srbija) »bacati nož«. Nema utvrđenih usporednica ni u baltičkoj grupi ni u drugim ie. jezicima. Upor. ipak lot. *nazis* »nož« (koje može biti posuđenica iz slavenskoga), stir, *ness* »rana«. Postavlja se ipak ie. korijen **(e)neğh-,* prijevoj **(e)noğh-:* gr. Ζνχος »koplje«, njem. *nagen* i *necken.* Upoređuje se i s gr. νύσσω »ranim«, awesta *naëza-* »Spitze einer Nadel«, lat. *novacula.* Bruckner izvodi *niz* od *ni- (v.)* »prema dolje«, od koje je i *njiva* (v.). Mladenov vidi srodnost *noža s* perz. *niže* »koplje« i sa tur. *nadžak* (v.). Zacijelo je to prvobitno ratničko oruđe koje je specijalizirano na kuhinjsko kad je iz gotskoga posuđen *mač* (v;). Arbanasi posudiše *nozikë.*

Lit.: ARj 4, 269. 8, 189. 255. 204. 191. 205. 258. *Elezović* 1, 464. Vuković, *SDZb* 10, 235. Ribarić, *SDZb 9,* 171. 467. *Miklošič* 200. 214. 217. *Holub-Kopečny* 248. *Bruckner* 364. 367. *WP 2,* 326. *Mladenov* 357. 259. Scheftelowitz, *KZ* 54, 249. Matzenauer, *LF 11,* 329-330. Rozwadowski, *ROr* 1, 94 (cf. *IJb* 4, 214. *RSl* 8, 301. *JF* 3, 221). Strachan, *AnzIF* 4, 103. Nehring, *IF* 4, 402. Ribezzo, *RIGI 1,* 57. si. (cf. *IJb* 8, 163). Johannson, *IF 2, 51.* Petersson, *IF* 23, 392-393. *GM* 311. *Boisacq*[3] 214.

nòbet m (narodna pjesma) = *nibêt* (Kosmet) »straža«. Na *-dzija: nobečija* m (narodna pjesma) = *nibetčija* (Kosmet). Složenica *nibêt—šećer* (Kosmet) »vrsta šećera, vjero-

jatno žuti šećer«. Turcizam arapskog podrijetla (ar. *newbet, nöbet}* iz turske vojne terminologije.

Lit.: ARj 8, 214. *Elezović* 1, 461. Skok, *Slávia* 15, 482., br. 532.

noć, gen. *noći* f (Vuk), ie. *("nogt-),* baltoslav., sveslav. i praslav. **noktb,* korijenska riječ (Wurzelnomen), »nox (,s kojom riječi je *noć* u prasrodstvu)«. Određeni pridjev na *-nji noćni = noćnji = notnjl* (Vuk, Crna Gora, Kosmet, disimilacija i metateza palataliteta); poimeničenja: na *-ica noćnica* »1° noćna avet, 2° molitva, 3° patrola, 4° noćni život«, odatle pridjev na *-jav noćničav* (Vuk, Lika) »koji mokri noću«, s poimeničenjem *noćničavica* (Srbija) »neka trava«, na *-ik noćnik = notnjik* (Vuk, Riječka nahija) = na *-jak noćnjak — notnjak* »1° mjesečnjak, vilovnjak, 2° olio vergine (nejasan semantički razvitak«), na *-āš noćnjaš = noćnaš* »riba gobius paganellus«. Deminutivi na *-ьc nocca f* (Lika) = *noj ča* (Vuk, Crna Gora, Menčetić, Držić) = na *-ica noćica.* Na *-uljica noćuljica* »ime kravi«. Na *-urak noćurak* (Vuk) »cvijet«. Prilozi od sintagme s pokaznom zamjenicom *зь* »ovaj, taj«: kao postpozicija u ák. vremena **nocьь* > (kao *večeras, danas) noćas — noćas* (Kosmet, ŽK) = *načas* (Vodice) = *noćbs* (Krasić), s pridjevom na *-nji noćušnji,* pojačan deiksom *-kë noćaske = noćaske* (Kosmet) = *načaska* (Vodice). Zamjenom *-as > -es noćes* (Lika, Piva-Drobnjak), s pridjevom *noćešnji* (Lika). S prepozicijom zamjenice u lokatīvu *sinoć* (Vuk, ŽK) = u ák. *s moć* (ŽK), s pridjevom *sinoćnji* (Vuk) = *ûnotnjî* i *sinoćni = sinotnji* (Kosmet). Upor. arb. *sonte* »stasera, stanotte«. U starom instrumentalu vremena *noću* (prema *danju) = najco* (Istra) = *noći* (Kosmet) = *noćom* (Kosmet), *noćno* (Crna Gora, Vuk). S prijedlozima *pronoć* (Piva-Drobnjak) < *preko noći* (za *pro* upór. *proljetos)* »noću«, *knoći* (Kosmet) »doveče, uveče«, *nanoć (jučer ~)* »u vece«, *obnoć.* Denominal na *-iti noćiti (se), -īm (pre-, za-),* iterativ na *-va- noćivati, -ujem* ^uk, narodna pjesma) = (hrv.-kajk.) *nocevati — nocovat* pored *-uvăt* (Kosmet), s prijevojem *o — ö > a', načati, nācām* (Sarajevo), Odatle na *-aj noćaj,* na *-ište naciste (pre-}.* Složenice: *noćidan* »cvijet viola tricolor«, *ponoćka* (Zapad) »misa oko ponoći pred Božić« < *pol noći.* Konsonant *č* se razvio iz ie. i baltoslav. grupe *kt:* lit. *nactis,* lot. *nakts,* stprus. ak. *naktin* itd.

Lit.: ARj 4, 284. 8, 214. 240. 215. 242. 225. *ASPh* 11, 448. *Elezović* 1, 297. 466. 226. Ribarić, *SDZb* 9, 169. Vuković, *SDZb* 10, 297. *Miklošič* 217. *Holub-Kopečný* 246. *Bruckner* 365. *Trautmann* 193. *WP* 2, 338. Rešetar, *ASPh* 36, 548. *GM* 298. *Boișacf* 674.

noga f (Vuk), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. riječ, »πους, pes«. Pridjev na *-ьn nôžan,* određeno *nožni,* poimeničen u m. r. *nožan,* gen. *-zna* m »jedan između četiri otvora na vinskom mijehu«, sufiksom *-го nožanj,* gen. *-žnja* (Vuk) »opanci od kože sa goveđe noge« = sa *-ьc nožanjac,* gen. *-njča* (Šabac), na *-jak nožnjāk,* gen. *-aka* »džon od nožnja«, od sintagme s prefiksom *ob- ôbnožanj,* gen. *-žnja* (Lika) »prašak što ga pčela donese na nogama« (upor. slov. *obnožina* »isto«), s prefiksom *pod- podnožnik* »dio tkalačkog stana, sinonim: podnožje«, na *-at nógat* »koji ima dobre ili velike noge ili ih ima mnogo« = *nagast* (Stulić). Deminutivi na *-ьc noćac,* gen. *-sca* »dio kože pri nogama«, na *-bka noške,* gen. *-žaka; podneska* (Kosmet, Peć) »daska na kojoj se grnčar (lončar) upire kad radi«, na *-bka padnoška* (Kosmet). Hipokoristici *noja* (Lika) = *nòna* (Vuk) »dječja noga«. Augmentativi: na *-ina nožina,* na *-uranja nožuranja* (Srbija) = na *-urina nožurina,* na *-urda nožūrda,* na *-etina nožetina* (Stulić). Na *-je nožje* m (Hrvatska) »dio postelje gdje su noge«, *podnožje* n »(metafora) donji dio brijega«, *uznožlje* n (Vodice) »dio kreveta oko nogu«. Na *-oca nogača f* (Prijedor, Bosna) »bječva, čarapa«, na *-äc nogači,* gen. *-ača* m pl. (Vuk) »naćvenica« = na *-ör nogari,* gen. *-ara* (Vuk, Srijem) »noge od korita«. Na *-avica* (upor. *rukavica) nogavica* (Vuk) = *nogavica* (Istra) »dio hlača ili gaća koji pokriva noge«. Na *-anica noganica f* (Križevci) »podnožnik«. Na *-onja naganja* m »pauk dugih nogu«. Od sintagmi: *nanogvica* f »nazuvak«, obrazovano analogijski prema *narukvica; prekonož* m (Vuk, Lika) samo u *sapeti konje u ~* »sapon preko noge« i u metafori *živjeti s kime u prekonož* »u omrazi i zavadi« (ovdje se može raditi i o *nožu,* v.), odatle denominal na *-iti isprekonožiti, -îm* (Lika). Na *-eruca nožanica* (Gradac, Slavonija) »najtanji kraj na šunki«. Prilog *objenozice (stati),* upor. *objeručice.* Denominali od sintagmi sa *noga: nanositi, -îm* (Riječka nahija) »dići na noge« prema impf, *nanásati, -am,* s prijevojem *o - ō > a.* Na *-tati noklāti* (riječ od šale) »bježati«, na *-alati negatati se-* »bacati se«. Složenice: *nogòbolja, nogostup, velnog* (čehizam, Mikalja) »gigant«, *nogomet* (sportski neologizam). Sveslav. i praslav. je izvedenica *nogttt > nogat* (Baraković) = *nokat,*

gen. *-kta* (Vuk, *kt* u nominativu analogijski prema genitivu gdje je pravilna asimilacija) = *novat,* gen. *navta* (ŽK) = *nafti* (Vrbnik, s prijelazom *g* > *h* > *f* > *v*., upor. slov. i hrv.-kajk. *nonet,* gen. *nohta)* = (metateza) *notak,* gen. *-tka* (Bosna, Korčula) = *nyêfet* (Bednja), »ungvis«. Riječ je i pridjev *nokat,* f. *-ata* (Lika) »koji rado krade« nastalo od **nokatak* haplologijom. Na *-ast nokatast* = *noktast,* na *-ьn nakatan* (Stulić) = *nohtni* (Belostenec), na *-Ijw nòktljiv* (Pavlinović) »kradljiv«. Na -ai *noktas,* gen. *-áša* (Vuk) = па madž. *-aros noktaroš* »koji hoće da ljubi tuđe žene«. Deminutivi na *-ьc nokatac,* gen. *-aca* — *nokata* f »biljka meluotus officinalis« = hrv.-kajk. *nohtec* »unguiculus«, na *-ić noktić* (Lika, Lapac) »narodni vez«. Augmentativ na *-ina noktina,* na *-etina noktetina.* Bolest na noktima zove se na *-ilj nòkilj* (Vuk, Crna Gora) = na *-Uja nòkilja* < *noktilja* (Crna Gora, grupa *kt,* koja je rijetka, reducirana je na *k* tako, i u slijedećoj složenici) = *nokojeđa* (Stulić) = *nakojeđa* (Vuk, disimilacijom *o - o* > *a - o)* = *nakoveđa* (Ston, sa *j* > *v* kao *Lovišće* > *Lojišće),* sve od < *noktojeđa* = od sintagme *zanoktica* = *zanoktica* (Vodice). U Kosmetu sufiks u *noktilja* izmijenjen je u *noktulica.* Denominal na *-iti: (iz)nòktiti, -lm* (Lika) »(metafora) dobiti teškim trudom«. Složenica *noktograb* m (jedna potvrda) »neka zvijer koja čovjeka noktima zgrabi (u Africi, po pričanju Došena)«. Interesantne su baltičke usporednice u pogledu značenja: lit. *naga* »konjsko kopito, kravlji papci«, stprus. *nage* »noge« prema lit. *nãgas* »1° nokat, 2° capei divlje životinje, ptice«, deminutiv *nagutis* »nogbtb«, lot. *nags* »1° nokat na rukama i nogama, 2° čapak«. To će biti prvobitno značenje. U slavinama provedena je specijalizacija od životinjskog termina na ljudsku nogu. le. je korijen **onogh-* > lat. *unguis, ungula,* gr. 8νυξ, gen. -χος, stir, *ingen.* U slavinama se prvobitno značenje očuvalo u inovaciji na *-ъi nokat.* Specijalizacija je istisla u slavinama ie. > lat. *pes,* gen. *pedis,* gr. πους, gen. ποδός. Da je i ta ie. riječ **pēd-,* prijevoj *pod-* postojala i u praslav., dokazuju izvedenice na *-jak pješak,* gen. *-aka,* odatle pridjev na *-ski pješački,* denominal *pješačiti,* prilog *pješice* — (ikavski) *píšíce* (ŽK). Imamo da predstavimo sebi praslavensku inovaciju *noga* kao narodski (pučki, humoristickí) izraz, kao danas što se kaže u hrv.-kajk. *capa (pasja capa)* »životinjska noga« u šali za nogu ljudsku, kao što se govori i *gubica, gubec* za *usta.* Za dijelove tijela jezici često upotrebljavaju ekspresivne (pejorativne) izraze: upor. *lubanja, tikva* za glavu, *testa* u romanskim jezicima.

Lit.: *ARj* 8, 220. 369. 10, 290. *ZbNŽ* 5, 79. Jagić, *ASPh* 3, 727. Belić, *NJ* 1, 45. si. Kostić, *NJ 2,* 247-252. *Miklošič* 216. *Holub-Kopečný* 246. *Bruckner* 365. *WP* 1, 181. *Mladenov* 359. Štrekelj, *ASPh* 27, 67. 31, 199. Jokl, *Unt.* 157. Bezzenberger, *KZ* 47.. 82. Schrijnen, *WuS* 5, 196: Matzenauer, *LP* 11, 190-194. Uhlenbeck, *IF* 13, 216-217., 17, 94-95. Osthoff, *IF* 4, 272. Pedersen, *IF* 5, 51. Kretschmer, *KZ* 31, 278. *Boisacf* 705.

nökšir m (hrvatski gradovi) »tuta (Bosna), vrčina (čakavci), noćni lonac«. Odatle hipokoristik *nosa.* Od njem. *Nachtgeschir.*

Lit.: Budimir, *JF* 15, 159.

nokturan, gen. *-rna* m (Transit, Kašić% Poimeničen lát. pridjev u sr. rodu *noctumum,* od *nox,* gen. *noctis* (prasrodstvo sa *noć,* v.) »noćna molitva«. Katolički crkveni termin.

Lit.: *ARj* 8, 228.

ňom í k m (stsrp., 15. v.) »notar, bilježnik«. Od srgr. i ngr. νομικός, poimeničen pridjev na -ικός od νόμος »zakon« > čine., arb. *nom* »crkveni zakon«. Odatle balkanski turcizam *namus* m (muslimanska narodna pjesma) »čast, poštenje«, bug. *namus* »isto«, na *-luk namuzlăk,* čine. *namuze* f »isto«, *namuzli* »honnête, probe«. Apstraktum na -μα od νομίζω »vjerovati, misliti« > srgr. i ngr. νόμισμα > stsrp. *nomizma* f »novac (v.)«. Na lat. *-atum* > gr. -ατον νομικάτον »tabulae«, odatle sa članom ή > ť *inomikatska* (»notárska«) *knjiga,* koju piše prodavač kupcu (1368 — 1376).

Lit.: *ARj* 3, 844. *l,* 463. 8, 228. *Mladenov* 332. *Pascu 2,* 68., br. 1246. 151., br. 815. 816. Vasmer, *GL* 103.

nono m (narodna pjesma, Istra) »djed« prema f *nòna* (Istra) = *nuna* (Božava) »baka, baba«. Dobiva preda se prefiks *prč-* < *pre* > *pra- pranono* m prema f *prenona* (Cres) »pradjed«. Talijanizam, djetinja riječ (Lallwort) obrazovana reduplikacijom *nonno* m prema *nonna* f »isto«. Reduplikacija *nn* je afektivna. Postojala je i u balkanskom latinitetu u značenju duhovnog srodstva: *njúna f* (Crna Gora) »žena krštenoga kuma« prema hipokoristiku *njuha* (Crna Gora) »kršteni kum« — *nuka* »isto«. Upor. rum. *nun* »Trauzeuge«, *(nu)naš* > *nanas* »kum«, cine. *nun* »isto«, bug. *núnko* m prema f *nunka* »kum, kuma«, ngr. νοννός m prema νοννά, arb. *nun.* Balkanska

je riječ onomatopejskog podrijetla. U tom značenju nalazi se i u slov. *nün* = *nunec* m (Režija) prema f *nuna* (Kras, Primorsko) = *nunščak* »Täufling«. Disimilacijom *nn* > *nd* (upor. *klunda)* i reduplikacijom karakterističnom za riječi onomatopejskog podrijetla nastade Vukov *dando* pored *dundo* m (Primorje, Dubrovnik, Čilipi, Popović) = *dando* (Perast. Prčanj, Dobrota, Bogdašić) »(izraz srodstva) naziv za svaku stariju mušku osobu: strica, ujaka«. Veže se s ličnim imenom *dundo Jako, dundo Maroje.* Oba se elementa dekliniraju. Pridjev *dûndov.* Dobiva prefiks *pra-* < *prě- pradunda* (Đurđević) »očev ili materin dundo«. U femininumu dobiva metaforicko značenje *dunda f* »veliko, debelo, čvrsto a tromo čeljade« = *donda* »1° dickes, grosses Mädchen, 2° Puppe«. Dubrovačko-bokeljski oblik nalazi se i u istro-rom. i reto-rom. *donda* (Piran, Bale, Vodnjan, Šišan) = *onda* (Sopraselve) = *dando* (valdenski). [Ili *dundo* zbog *d-* < *dominus,* Vinja].

Lit.: ARj 2, 888. 8, 228. 265. 286. 11, 354. Cronia, *ID 6,* 116. *Pleteršnik l,* 719. Rešetar, *Štok.* 233. *REW*[3] 5817. *Mladenov* 361. *GM* 312. Štrekelj, *ASPh* 26, 415. *DAW* 50, 16-17. Vinja, *ZbRFFZ* 3 (1955), 143-5.

nбr (hrv.-kajk.) pridjev = *nar,* f *nora* (Istra) »lud, budalast«. Raširen na *-ski nórski,* na *-ljiv ponorljiv* (Budinić) »brz, nagao«. Poimeničen na *-ьc noгac,* gen. *-rea* m (hrv.-kajk., Vuk) = *nore* (običnije u kajkavskim gradovima), s deminutivom *norčec.* Apstrakti na *-ija norija* f = *norčija* = *norost* = *norstvo* »ludost«. Denominál na *-iti noriti, -im (ob-, po-}* »ludovati« prema iteratīvu na *-va- oЪnorivati.* [Germ, *narr* »lud*].

Lit.: ARj 8, 415. 430. 10, 754.

Norîn, gen. *-ina* m (Kavanjin) »1° hidronim (voda, pritok Neretve, Dalmacija), 2° toponim (na utoku te vode) = *Norinska kula, kula na Norinu* (1650), 3° antroponim, ime kralja (upor. *Dunaj* u ruskim bilinama) slična caru Trojanu«. Disimilacijom *n - n* > *n - l Norïlj.* Nalazi se ondje gdje je bila antička *oppidum Narana* (Plinije) = Ναρωνα (Ptolomej) = *Narona* pored *Arana* (gubitak početnog *n-* zbog prijedloga ш, upor. njem. *Agram* < *г' Agre/n/b)* = kod Ravennasa *Narona* pored *Narrona,* lokativ *Naronae* (Cicero) > *Norin.* Na natpisima dočetak nije potpun. Dočetak *-ona* može se uzeti da je greciziran ilirski sufiks *-an* prema grčkom akuzativu (upor. *Ancona, Narbo* > danas *Narbonne).* Korijen toponima identificira Ribezzo sa *nara / nera* »acqua sorgiva«, koju riječ taj učenjak nalazi i u etruščanskom *ipa &ui neri* »olla hic acqua«, *heyjs neri* »funde acquam« i u ngr. νερό i u *Nereidama.* Prema tome je riječ pred-ie. Ide u mediteranski supstrat. Sa *Narona* veže se i ime hercegovačke rijeke *Neretva* = tal. *Narenta.* Zbog dalmato-romanskog etnika *Narantani* (Đakon Ivan = *Narentani* (glede oscilacije *an / en* upor. *láncún j lencun),* dubrovačko-lat. *Narentutn,* danas *Gabela,* sufiks *-t* može se tumačiti na dva načina: ili je ilirski kao u *jadestinus, Curicta,* sa samoglasom *-atae Delmatae,* ili potječe od gr. deklinacije λέων, gen. λέωντος. **Naronta* bi prema tom tumačenju bio gr. akuzativ kao *Ancona, Aviona.* Striktnih dokaza za ove mogućnosti nema. To su pretpostavke. Treba uzeti u obzir i Maretićevo tumačenje, koje se ne osvrće na romanski refleks *Narenta,* kojom se ne objašnjava početno *ne-,* ni deklinacija *-y,* gen. *-we.* Măreție naime uporeduje naš oblik *Neretva* sa sjevernoslavenskim i baltičkim hidronimima *Nerehta, Nereta, Nerica,* što veže sa praslav. korijenom *ner-.* Postoji mogućnost da su Hrvati u 7. vijeku donijeli sa sobom **nerety,* gen. **neretbve* i unakrstili je sa romanskim *Narentum. Neretva* (15. v.) je hidronim, horonun (zemlja uz rijeku) i toponim. Etnik na *-(j)anin Neretljanin* = *Neretvanin,* prezime na *-jak Neretljak.* Pridjevi na *-bik neretavski, neretvanski, neretljanski.* Deminutiv na *-ica Neretvica* je hidronim (pritok *Neretve).*

Lit.: ARj 8, 59. 229. Ribezzo, *RIO* 1, 85. Maretić, *NVj* 1, 17. Skok, *GIZM* 29, 119. si. *Krahe* 29. *Mayer* 1, 237-38.

norma f »1° odredba, 2° zatvaranje radnji«. Na *-irati normirati, normiram* »odrediti«. Pridjev na lat. *-ālis* proširen na *-ьn* > *-an normalan,* poimenica na *-ka normalka* f »osnovna škola«. Na *-izare* < vlat. *-idiare normalizirati. S* prefiksom *ah-* < gr. a- *abnormalan.* Od lat. *norma* > tal. *norma* > njem. *die Norm, normal, normieren.*

Lit.: Ilešić, *JF* 12, 159. *DEI* 2600.

nos, gen. *nôsa* m (Vuk), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. korijenski naziv (Wurzelnomen) za dio tijela, »nasus«. Pridjevi na *-ьn nosni,* poimeničen na *-ica nosnica* (Slavonija) = (hrv.-kajk.) *nosnica* »1° Nasenloch, 2° brnjica«, na *-at nòsat,* poimeničen na *-ica nòsatica* »riba«. Deminutivi na *-tk nòsak,*

gen. *-ska,* na *-ьc nosač,* gen. *-sca* (Kosmet, Lumbarda) = *nosač* (ŽK) »sisak na sudovima, odakle se pije (u vrča, ibrika)«, na *-ič nosić,* s dvostrukim sufiksom *nosićac,* gen. *-ćca.* Augmentativi na *-ina ndsina* (Vuk), na *-onja nosonja* (Lika, Turska Hrvatska) = *nõsõnja* (Kosmet), odatle hipokoristik *nosa f* (Lika) »ženska velika nosa«. Na *-ak nòsãk,* gen. *-aka* »čovjek velika nosa«. Na *-vica* (upor. *gaovica, belvica) nõsvica* = *nostvica* = *nozvica* »kečiga«. Na *-ulja nosüja* (Krk) »duguljasta smokva«. Složenica: *nosorog,* prevedenica (calque) od gr. ρινόϰερος. Denominal na *-iti nanositi se, nanosim* (Lika) = *nanoziti se, nànozîm* (Lika, glede varijante s > *z* v. stcslav. pro*noziti,* v. *nizati, nož)* »namrgoditi se, natmuriti se«. Ie., baltoslav., sveslav. i praslav. je izvedenica s pomoću *r* deklinirana po deklinacijskim tipovima ö i *a : nozdru f* (Marulić) = *nozdrva* (Vuk) = *nozdfve* (ŽK, plural zbog toga što su dvije) — *nozdra f* = *nozdra,* gen. *nozdara* n pl. = *noždra* = *nozdrva,* s pridjevom *nozdrvan* (sa *zdr* > *ždr* kao u *ždrak* za *zrak,* v. i u *oštar* pored *ostrva)* »1° nosnica, 2° (metafora) morska uvala (naročito često u Dalmaciji, upor. *ždrijelo)«.* Deminutiv na *-ica nôzdrvica.* Denominal na *-iti nozdrti se* »neprijateljstvovati«. Antroponim u dalmatinskim gradovima: *Nozdra (suo fratre Nosdra,* 11. v., muško ime u Splitu) = *Nozdrača* (žensko ime u Dubrovniku, 13. v.) = *Nozdronja* (prezime u Zadru, 13 — 15. v.). Usporednice: lat. *nasus,* lit. *nosiš,* lot. *nāsis,* isto tako i u izvedenici na *-r nasrai* pl. »gubica, ždrijelo«. Umetnuto *d* nije objašnjeno. Očekivali bismo í kao u *aitar* i *sestra.* Upor. njem. *Nüster* i lit. *nastrai; zdr* mjesto *str* sjeća na *mezdra* (v.) od *meso.*

Lit.: ARj 7, 467. 8, 230. 231. 240. 254. 255. 256. *Elezović l,* 466. Kušar, *NVj* 3, 338. *MikloSič* 217. *Holub-Kopečný* 247. *Bruckner* 366. *Slávia* 13, 272. *KZ* 45, 45. *Trautmann* 193. *WP* 2, 318. *Mladenov* 259. Štrekelj, *DAW* 50, 42-43. Kuzmić, *NVj* 24 (cf. *IJb* 6, 95). Vaillant, *RES* 12, 98. 99. 15, 236. Pedersen, *IF* 5, 46. 69. Iljinski, *RSI* 6, 225. Zupitza, *KZ* 37, 397-406. (cf. *AnzIF* 15, 7. 122). Brugmann, *IF* 18, 437-438. Isti, *Grundriss** §§ 160. 451. Nehring, *IF 4,* 399. Agrell, *LU A* n. f., avd. 4, sv. 14, br. 32 (cf. *IJb* 8, 203). Osthoff, *IF* 20, 196., bilj. 1. Holthausen, *IF* 48, 266. Knauer, *IF* 31, 77. Streitberg, *IF* 3, 333. *Boisaca** 325. Jireček, *Romanen* 2, 74. 3, 46.

nostromo m (Dubrovnik) = *(str* > *Str* kao u *oštar) nostròmo* (Božava, Rab, Kućište) = *nostromo* (Potomje) = (sa disimilacijom *n - m* > *l - m) lostromo* (Molai) »glavar mornarima, vođa palube (mornarski termin)«. Od sintagme lat. *noster* »naš« i *homo* »čovjek« > tal. *nostromo.* Od lat. pridjeva na *-aticum,* poimeničeno u sr. r. *hominaticum* > fr. *hommage* < srlat. *homagium,* odatle pridjev na lat. *-alis* proširen na *-ьn* > *-an homagijalna (čuvstva),* feudalni izraz za poštovanje koje duguje podložnik vladaru. Ovamo još *lombre* (deklinacija i rod nepoznato, Reljković) »igra koja se njemački zove *Lomber* < *l' nombre«,* što je španj. riječ od lat. *kominem.* Unakrštenjem od *homo* > furl, *omp* (Udine) i od hipokoristika *cóvo* < *čovjek* nastade u Dubrovniku *čombo (para combo* »izgleda smiješan, kao nevaljanac«), odatle ispuštanjem *m,* koje se često nalazi pred labijalima: *còbo.* Odatle na dvostruki deminutivni tal. sufiks *-ul* + *-ino* > *-itlin čombulin,* gen. *-ina* (Dubrovnik).

Lit.: ARj 6, 144. 8, 240. Kušar, *Rad* 118, 23. Ribarić, *SDZb 9,* 166. Rešetar, *Štok.* 231. *REW* 4170. *Pirone?* 665.

nóta f »1° muzički znak, kajda, 2° pismeno saopćenje, 3° učenička ocjena«. Fr. plural *notes* čitan prema pismu > *notes* m »bilježnica« (tako i tál., lomb., odakle donijeli graničari). Denominal na *-are* = *-ati notati, notām* impf, »bilježiti«, s prefiksom *do- donatati* (Dobroselo) »domišljati se«. Ná *-irati nòtirati, notiram* (hrv.). Radna imenica na *-ar* < lat. *-orius notar,* gen. *-ara* m (15. v., Dubrovnik) < tal. *notaro* »bilježnik« = *notaríj* (15. v.) = *nadar* (13. i 16. y.) < mlet. *nodar(o)* = (preko madž. latinitetaj *notarai* m (Slavonija, Vojvodina) = *nâtãros* m prema f *natarоška* »žena natarоševa«.

Lit.: ARj 2, 241. 637. 7, 678. 8, 220. 241. 242. *NJ* 3, 222. Budmani, *Rad* 65, 165. *REW>* 5963.

ηδν, f *nova* (Vuk) = *nov, nova* (Kosmet) = *nov, nova* (ŽK), ie., sveslav. i praslav. pridjev (opozicija *star),* »1° novus (s kojim je pridjevom u prasrodstvu), 2° toponomastički pridjev u vezama s apelativima *selo, grad, brod* (obično u određenom obliku kao *Novigrad,* gdje se srastao u kompozitum)«. Apsolutni superlativ *nov novcat* ili *novcijan* = *navijan, nôvcat, nòvcit, nòvcãn.* Deminutiv *novahan* = *nòvãn, -ana* (Lika). Poimeničenja: na *-ьc novac,* gen. *nóvca* m »1° mlada pčela (sjeverna Dalmacija), 2° (15. v.) denarius: *denarius vulgo novec* (1753), 3° pecunia, Geld (18. v.)«. U značenju 2° zamijenio je staru praslav.

posuđenicu *pjenez* = *piuez* (ikavski), koja se još upotrebljava na zapadu u čakavskom i hrv.-kajk. (v.) kao i posudenice od lat. *denarius* > slov. *dnar* i iz bizantinskog grčkog δηνάοιος > *dinar,* koje postoji kao osobita novčanica (v.). Ima svoju leksikologijsku porodicu: pridjev na *-ьn: novčan,* f *novčana* — na *-en novčen* (ŽK) »bogat, parali«, poimeničenja na *~ik novčanik,* gen. *-íka* (Crna Gora) »portmone (hrvatski gradovi)«, na *-ica novčanica* »banknota«. Deminutiv na *-ić novčić* pored *novčić* (Vuk, Istra) — na *-ъc novčec* (hrv.-kajk.) »krajcar«. Augmentativ na *-ina novčina* (Vuk, Slavonija). Na *-ar novčar,* gen. *-ára* »bankar«, s pridjevom *novčarski.* Na *Ora novčara* = *-arnica novčarnica* »banka«. U tumačenju postanja tog poimeničenja, koje je danas i na zapadu općenito, nema jedinstvenosti. Nalazi se još samo u bugarskom. Prema Marelicu pretpostavlja sintagmu *novi pjenez* ili *dinar* (opozicija *stari pjenez* ili *dinar,* koji se upotrebljavao za nakit). Prema Franku je skraćenica od *novobrdski pjenez* ili *dinar.* U Novom Brdu kovali su se zaista novci. Deminutiv *novčić* znači još i »1° biljku ranuculus repens (Bačka), 2° 60 žica prede u pasmu (Osijek)«, ovo prema tur. deminutivu *parádéik* »šest pašama«. Dalja su poimeničenja na *-ak* (upor. gr. νέαξ): *novak,* gen. *-aka* m (također bug.) »1° regrut = lègrut (< fr. *la recrue,* od *recroître* < lat. *recrescere, t* prema tal. *recluta),* 2° iskušenik, 3° kmet, seljak, 4° mladi mjesec, 5° prezime, toponim« prema f *novakinja* (Dubrovnik) »nevjesta sluškinja«. Pridjevi *novakov, novácki.* Denominal *novačiti, novačim (u-)* »regrutirati«. Pored toga još sa tur. *-lija: ndvalija* (Kavanjin, Pavlinović) = *novajlija* pored *-aflija* m »isto«. Na *-äc novac* m »novi put«, na *-jak navijak,* gen. *-aka* »mlad mjesec«. Apstrakti: na *-ina novina* »1° nova lađa, 2° nova rakija, 3° krčevina (upór. lat. *novale,* odatle toponim *Novalja* na Pagu), 4° toponim«, *novina,* također u f pl. *novine* »Zeitung«, s pridjevom *novinski,* na *-ar novinař* m »žurnalist« prema f *novinarka,* pridjev *novinarski, novinstvo* »žurnalizam« pored *novinarstvo* »novinarsko zvanje«. Na *-ica novica* »1° novost (hrv.-kajk.), 2° prezime«. Na *-ost novost* = na *-ota novota,* odatle na *-ar novòtãr,* gen. *-ara,* apstrakti *novotarija* = *novotarstvo* n, *novotariti.* Na *-ština* < *-sk* + *-ina novština* »štogod novo«. Prilozi: *nanovo* (Vuk), *iznova* (15. v., Vuk) pored *iznovu* = *denovo* (ŽK, posuđenica iz tal.), *ponovo* — na *-ič novič* (17. v.) »skoro, nedavno, iznova, opet« = na *-ice iznovicē* pored *iznovcē* (18. v., po zapadnim krajevima) = *istanova* (Dalmacija, Pavlinović, 18. v.) = *istanovice* (15. v.) = *istònovice* (16—18. v., *ta* = *to* je umetak pokazne zamjenice sr. r. kao u *istoprva, najtomanje,* ŽK). Složenice od sintagmi: *novocijep* »drvo skoro cijepano«, *novorez* (Vuk, Srijem) »bravac koji je skoro ustrojen«, *novorođenče,* gen. *-eta, nôvosãd, novòvjerac,* gen. *-érea,* s pridjevom *novovjeran* (17. i 18. v.), pridjev *novovjek* (neologizam). Denominal (faktitiv) na *-iti naviti, -im* (Vuk) *(ob-, po-, pod-)* impf, prema iteratīvu s prijevojem duljenja *o - ō > ã -navijati, -navijam (ob- po-, pod-, 0 - ō > ã -navijati, -navijam,* samo s prefiksima *(ob-, po-, pod-, za-).* Postverbali odatle *obnova, prinova.* Na *-ač obnavljāč,* gen. *-aca* (Šulek). Toponimi su *Novi* = *Novigrad* (1493, Vinodol, danas samo s ispuštenom općom imenicom). Za razliku od rus. *Novgorod* kod nas je u toponomastici određeni pridjev. U *Novigrad* (Podravski, sjeverna Dalmacija, tal. *Novegradi)* pridjev može biti 1 u neodređenom lokatīvu kao u *Carigrad.* Iz antroponimije od interesa je zabilježiti hrv.-kajk. prezimena *Novokmet, Novose!* iz feudalnog uređenja. Arbanasi posudiše *nove* pl. »novosti«. Upada u oči da je baltička paralela izvedena s pomoću sufiksa *-u* lit. *naujas,* dok su u ostalim ie. jezicima neke posve adekvatne, i to s prijevojem **neuos* > gr. νέος (internacionalni pridjev veoma običan u složenicáma sa *neo-),* lat. *no ш,* sanskr. *navas* pored *navijaš,* gal. *novio* (u toponimu *Noviodunum* »Novigrad«) i got. *niujis,* nvnjem. *neu* sa sufiksom *го* kao u litavskom.

Lit.: ARj 4, 272. 8, 242. 243. 254. 411. 415. 7, 467. *NJ l,* 95. Belić, *NJ* 1, 230-235. *Elezović* 1, 464. *Miklošič* 217. *Holub-Kopečný* 247. *Bruckner* 366. *Trautmann* 194. *WP 2,* 324. *Mladenov* 358. Joki, *Stud.* 112, Baric, *AA* 1, 138 (cf. *IJb* 10, 164). *SAW* 168, 112 (cf. *RSl* 5, 323). Mikkola, *IF* 16, 95. Debrunner, *IF 2l,* 218. *Boisacq*[3] 664. Franck, *St.* 169-170. *Mažuranu* 577. *Herkov 2,* 177-181. Isti, *Starine* 44, 95-199. Putanec, *IvŠićev zbornik* 295-302

nova f (Marin Držić) »novost, nov glas«. Od tal. *nuova* f, poimeničen pridjev, »notizia«. Poimeničen deminutivni pridjev na lat. *-ellus novela* f »1° mala komedija, priča, pjesma: *Novela od Stanca,* Marin Držić, 2° literarno-historijski termin: kraća pripovijest, 3° dodatak zakonu, preinaka zakona«. Poimeničen pridjev na *-idus* lat. *novicius* (Plaut) »nuovo, novello« > tal. *novizio* > *novic* m »novak«. Apstraktum na *-itas,* gen. *-itatis* > tal. *-tà(de)*

novitǎd, gen. -i f (Rab) »novost«. Poimeničen lat. pridjev u sr. r. *novale,* pi. *novalia* »krčevina«, toponim *Novaija* (Pag) = *Nevolja.* Voltiđi ima *novaija* f (sufiks kao u *canaglia)* »vojska od regruta« (Maretić označuje tu riječ kao nepouzdanu). Ne zna se ide li ovamo *kapa novedina* (istarska narodna pjesma), zbog toga što se ne zna značenje.

Lit.: ARj 8, 243. 246. 247. 248. 250. Kusar, *Rad* 118,24, Skok, *Slav.* 68. *REW*[3] 5966. 5972. *DEI* 2607.

novēnbar, gen. *-bra* m (-16. v.) = *novênbar* (Rab) = *novembar* (Lastva) »studeni«. Od pridjeva *november* »(upravo) deveti mjesec«, obrazovanog jednako kao *september* s pomoću ie. sufiksa *r* (v. *dobar)* od *novem* »devet« > tal. *novembre* pored sttal. *novembrio* > *novembrije* (15. v.) = *novemrije* (15. v.) = *novebrije* (14. v.). Grecizam lat. podrijetla stsrp. *nojebrb,* gen. *-bra* (14. v., historijski spomenici), *nojembrb* (12—15. v.), *nojemvn* (17. v.), *nojemvrije* (13. i 14. v.) < srgr. νοέμβρι(ο)ς,, ngr. νοέβοις.

Lit.: ARj 8, 225. 247. Vasmer, *GL* 102.

nòvet m (Dalmacija) »zavoj, krivudanje (primjer: *put na novet = na zanovet)«,* s denominálom *novetati* (Stulić). Odatle sa prefiksom *za- : zanovijet* f (Vuk) »l ° biljka cytisus, žučica, zublja, lučba, 2° smetnja, dosada«, s denominálom *zanovijetati, -novijetām* »dosađivati, zabrundavati« i radnim imenicama na *-lac zanovijètalac* = na *-alo -vijètalo* m. Madžari posudiše ime biljke *zanat,* prema čemu izgleda da je *zanovijet* stara riječ. Prema *zanovétat* (Lumbarda) čini se da je *-e-* starije, a *-ije* u Vuka da je pseudojekavizam. Ako je tako, onda je *-etati* (v.) kao u drugim glagolima onomatopejskog podrijetla, tip *třepetati.* Postanje nije jasno. Možda od *nov* (v.) ili od ie. korijena **nau- / *nэu- / nū-* »mučiti do iznemoglosti«. Prema Griinenthalu *-no-* bi bila pokazna zamjenica kao u češ. *roztomilý,* u nas *najtomanje* (ŽK), koja rastavlja prefiks od osnove.

Lit.: ARj 8, 248. *BI 2,* 798. Kušar, *NVj* 3, 326. *Miklošič* 399. Grünenthal, *ZSPh* 9, 380. *WP 2,* 317.

nuditi, *-im* impf. (Vuk, Vodice) *(na-, po-, pri-),* praslav., »1° pružiti komu što s molbom da primi > 2° nagovarati, poticati, pozivati«, prema iteratīvu *nudjati, nudjām* (Pavlinović) *(na-, po-) = ponüjati* pored *ponûvati* (Vodice) = *ponujãt* (ŽK) = *ponužati* (Korlevići) = *pornóját* (Slum, Istra), deminutiv na *-kati nutkati, -om* (Vuk) *(na-) = nutkávati, -ujem.* Odatle postverbal *nutka* (Stulić, slabo pouzdano). Na *-alo nutkalo* m (Pavlinović) = na *-lac nutkalac* (Bella) = na *-vac nutkavac,* gen. *-vca.* Prvobitno je značenje, koje se očuvalo u stcslav., slov/, polj. i rus., bilo »1° siliti, nagoniti, primoravati, 2" dosađivati«. To je još vidljivo u glagolu *prinuditi* (13. v.) »primorati«, odatle *prinuda* (19. v.) te u pridjevu na *-ьn prinudan* (15. v.) »prisilan«. Postverbal: *ponuda.* Upor. bug. *podnota* pored *podnata* »das Angebotene«. Na *-Uja* (v.) *nudilja* »koja dvori bolesnika«. Pridjev na *-ьn nújan,* f *nujna* (također slov. *nujen,* prema Štrekelju unakrštenje između *noja* i *muja* < njem. *Mühe)* »jadan, melankoličan« semantički je blizu prvobitnom značenju. Apstraktum na *-ost nujnost.* Konsonant *j* za *dl* raširen je i u štokavskom. Možda je nastao iz unakrštenja sa tal. *noia* (fr. *ennui)* < vlat. *in odio.* Hrv.-srp. značenje od *nuditi* moglo je nastati i semantičkim unakrštenjem sa *nukati* (v.). Vokal *u* je nastao od dvoglasa *au* od ie korijena *na«- / **ngu- / *nu-* »mučiti do iznemoglosti« > stcslav. *ný-* »bolovati (rus, *nýť, noju,* upor. češ. *únava* »umor«), raširenog formantom *d.* Upor. njem. *Not,* got. *naups* i stprus. *nautis* »bijeda«. Pored *nud-* postojao je u praslav. još nazalizirani korijen **ncd-,* u stcslav. *ncditi.* Odatle *nužda* »nevolja, potreba«, rusizam prema Marelicu; upor. slov. *noja.* Odatle pridjev na *-ьn nuždan, nužna* »potrebit«, poimeničen na *-ih nužnih* »1° čovjek koji je u nuždi, 2° zahod«. Denominal *snuždíti se, -im,* odatle pridjev *snužden* »žalostan, tužan«, *prinuždit* (Kosmet) »napraviti se nuždan«. Vokal *u* je nastao iz velarnog nazala, upor. češ. *nouze,* polj. *nędza.*

Lit.: ARj 8, 261. 271. 264. 262. 1-2. 77. Maretić, *Savj.* 70. *NJ* 1, 95. 121. si. Ribarić, *SDZb* 9, 171. *Elezović* 2, 249. 539. 467. *Miklošič* 216. 217. 218. *Holub-Kopečný* 247. 248. *Bruckner* 359. *KZ* 42, 358. 43, 321. 45, 325. *ZSPh* 4, 216. *WP* 2, 316. *Mladenov* 350. Štrekelj, *DAW* 50, 40. Můrko, *WuS* 1, 110. Streitberg, *IF* 1, 284. Osten-Säcken, *IF 26,* 313. Wijk, *IF* 30, 386. Meillet, *Etudes* 1, 158. sl. Uhlenbeck, *PBB* 30, 303. Matzenauer, *LP П,* 322-324. *Boisacq*[3] 691.

nukati, *-ām* impf, (Vuk) *(na-),* praslav., »nagovarati« prema iteratīvu na *-va- nanukavati, -ām* (Lika), na *-ovati nükovati, -ujem* (Dalmacija, Pavlinović). Nalazi se još u polj. i rus. U stcslav. još varijanta *njukati.* Radne imenice na *-vac nukavac,* gen. *-vca* m prema

f na *-iça nukavica* = na *-lac nukalac,* gen. *-aoca* m prema *nukalica,* na -äc *nukač.* Oformljuje na *-kati* stari uzvik *nü,* koji se nalazi u *nuto, nude, nu* (ŽK) pored *nü* i яйаа, 2. 1. pl. *nudate.* Uzvik se govori i u drugim slavinama kao češ., polj. i brus. kao i u drugim je. jezicima. Upor. gr. νεύω »nicke, winke« i lit. *niukinti* »excitare«.

Lit.: ARj 7, 467. 8, 265. *Miklošič* 217. *Holub'Kopečny* 248. *Bruckner* 360. *ASPh* 23, 235-236. *WP 2,* 323. Berneker, *IF* 10, 153. Brugmann, *IF* 13, 154. Matzenauer, *LF* 11, 324-325. *Boisacf* 665-666.

nula f (Budmanijev akcenat prema tal.) = *nula* f (Zagreb) »ništica«. Poimeničen lat. pridjev *nulius* u ž. г., tal. *nulla* (Dante) »niente«. Odatle internacionalno na *-irati* s prefiksom *ad-* > tal. *a- anulirati, anuliram.*

Lit.: ARj 8, 265. *REW* 5992. *DEI* 213. 2609.

numer m (ŽK) »kućni broj« = *numero* (slavonska Posavina, latinizam) = *numera* f (Vuk, Reljković, Slavonija, lat. *u* — tal. *o* > *a* preko identifikacije sa ák. ž. r.) »1° kuća, 2° broj (Srbija)« = (disimilacija *n - m > l - ni) lumer* (Dubrovnik, Božava, Perast, Primorje, Lika, Otočac, ŽK, Rab, Potomje) »broj«. Od lat. *numerus* > tal. *nùmero.* Upor. arb. *numè'r.* Denominal na *-isati numérisait -Sem pí.* (Srbija) = na *-irati numerirati* »označiti brojem«, odatle *prenumerirati se, -numeriram* pf., impf, »pisati prenumeraciju«, od lat. *praenumerari,* njem. *pränumerieren,* prevedenica *predbrojiti se* (hrv.), apstraktum na -ařio > *-adja prenumeracija* »(prevedenica) predbrojka«. Poimeničen part. prez. na *-ans,* gen. *-antis prenumèrant,* gen. *-èranta* »onaj koji se prenumerira«.

Lit.: ARj 6, 217. 8, 266. 9, 636. Budmani, *Rad* 65, 163. Kušar, *Rad* 118, 24. *REW»* 5994. *GM* 312.

nuncjät, *-am* impf. (Božava) »annuziare per mezzo di scampanio« = (sa disimilacijom и *- n > l - n) luncijati* (Veli otok) »slaviti«. Poimeničen lat. part. perf. *luncijata* (Dubrovnik, 16. v.) »1° Blagovijestj 2^ toponim *Na Luncijati* (brežuljak između Gruža i Rijeke, jer je tu bila crkva posvećena *Blagovijesti,* upor. za takve dubrovačke toponime *Na Lunardu, Na Mihajlu,* bez izvođenja)« = *Nuncijata* (Blato na Korčuli) [< tal. *annunziata f* (13. st.) »Blagovijest (slavi se 25. ožujka, blagdan se slavi od 431), prema lat. *Annuntiatio].* Od tal. *annuziare* < lat. *ad-nuntiare.*

Lit.: ARj 7, 218. Cronia, *ID 6,* 116. *DEI* 213. Sertie, *ZbZB* 92. *Setka 2,* 27. 122.

nur, gen. *núra* m (Srbija, Bosanska Krajina, Kosmet) »1° luča, zraka koja pada na grob kojem svecu (muslimansko vjerovanje), 2° svijeća koja pada s neba uoči Uskrsa, te je patrijarh u Jerusalimu prvi pripali«. Deminutiv *nurak,* gen. *-rka.* Balkanski turcizam arapskog podrijetla (ar. *nur* »svjetlost«) iz oblasti islama: rum., bug. *nur,* arb. *nur* »Gesicht, Aussehen, Glanz«.

Lit.: ARj 8, 266. *Elezović* l, 467. GM 312. *Mladenov* 261. Skok, *Slávia* 15, 482., br. 535. Korsch, *ASPh* 9, 659.

nurati, *-am* impf, »gurati, turati« prema pf. *nuriti, nürim* (Dalmacija) pored»;'» *riti* »isto« (Vrčević) i *njurmiti, -em,* deminutiv na *-koti nürkati, -am* pored *njurkati* (Lika) »goniti lijeno čeljade na posao«. Bug. *núram se* pored *nurkam se.* U tekstovima pisanim crkvenim jezikom *iznurati* prema *iznuriti.* znači »uništiti«. Često se čuje pridjev *iznuren* »izmučen, iscrpljen«. Čini se kao da je prijevoj *u* kao u češ. *vynuřiti,* polj. *nurek* »Taucher«, od praslav. korijena **пьг-* prema **ner- / *nor-* (v. *roniti).*

Lit.: ARj 4, 273. 8, 267. 286. *Miklošič* 212. *Holub-Kopečný* 247. *Bruckner* 365. *Mladenov* 361.

nuzati, *-am* impf. (Vetranie) uz pf. *ponuziti* »potapati«.

Lit.: ARj 8, 174.

nüzla f (Vuk) = *núzle f* pl. (Srbija) »bolest mesa oko zuba«. Turcizam (tur. *nüzle)* iz medicinske terminologije.

Lit.: ARj 8, 274. Matzenauer, *LF* 11, 325.

Nj

-nja, složen sufiks od *-ьn* različitog podrijetla (pridjevskog, participskog, v. *-anje, -enje)* i od *-ьa,* varijanta od *-je.* Služi za obrazovanje apstrakta od glagolskih osnova, najčešće onda ako je infinitiv na *-iti: raditi — radnja, graditi — gradnja, tvrditi — tvrdnja, slutiti — slutnja;* od glagola na *-ati: smetati smetnja,* od primarnih *pomesti pometnja.* Označuje sam akt (čin) glagolske radnje. Kao i drugi apstrakti može postati konkrétum na taj način što označuje ili mjesto gdje se radnja odvija (tip: *radnja* »lokal«) ili kolektiv koji je izvršuje (tip: *pratnja* »Gefolge«). Veza s glagolom osjeća se u najviše slučajeva. Ali se i gubi ako izvedenica postane tehnički termin: *kopanja* je izgubila vezu sa *kopati.* [Služi i za tvorbu poimeničenja pridjeva od imenica: *crijepnja, glavnja,* od *crijep, glava}.*

Lit.: Maretić 299, § 350. Boskovic, *JF* 15, 106. si. *Leskien* 291.

-njača, složen sufiks od pridjevskog *-ьn* i *-jača,* kojom se pridjevi poimeničuju: *slama — slamnjača.* Dodano *-jača* je varijanta na *-ьo* od -aca: kao -aca što se dodaje na tipove kao *misirača, pregača, sumporača, tanjirača,* s palatalom *ivanjača, večernjača,* na *-ov brezovača, lipovača, trešnjevača, jabukovača,* tako se -/aca dodaje u tipovima kao *tavanjača* »daska kojom se tavani«, *podgrljača* »na jarmu ono drvo što stoji volu ispod grla«, *pjenjaća* »kašika što se njome pjeni«, na pridjevska poimeničenja *drobnjača, olovnjača,* na *-en* u *sjemenjača, tjemenjača, bakrenjača.* Sufiks *-njača* čini se da dolazi samo na pridjeve na *-ni* od imenica pa se može i smatrati kao *-jača* koji poimeničuje pridjeve: *bibernjača, briježnjača, brušnjača, golubnjača* »jama za golubove«, *krovnjača* i si.

Lit.: Maretić 258. 272. 288. 289. 299. Boskovic, *JF* 15, 131-143. *Leskien* 252.

njâg m, *njatar* i *trag* (Dalmacija) eufemizmi su fr. tipa *diantre* < *diabolus* za *vrag* (v.). Da bi se objasnili, mora se poći od *vrag,* riječ koja se ne smije izgovoriti (tabu). Kajkavci upotrebljavaju uz nju kletvu: *potòri ga sveti križ,* Francuzi izmjenjuju *diabolus* starim konjunktivem bez *que: entre* od *entrer,* tako da se *di* može osjećati kao *dieu* »bog« (upravo: *bog neka ude);* a Dalmatinci izmjenjuju *vrag* u *trag, vražina* u *trašina.* Da bi mu se trag zameo, izmjenjuju i suglasničku grupu *tr* u *nj* i prilagođuju ili unakrštavaju sa *fratar.*

Lit.: Bulat, *JF* 5, 143.

nj akati, *njače* impf. (Vuk, subjekt *magarac)* »revati (o magarcu)«. Očito je oformljenje na *-kati* onomatopeje kojom se oponaša glas magarčev.

Lit.: ARj 8, 273.

njana f (Bosna, Sarajevo) »neka biljka«. Možda ovamo i *njančica* f (hrv.-kajk., Šulek) »neka kruška«.

Lit.: ARj 8, 273.

-nje, složen sufiks od *-n,* a to od part, perf. pasiva glagola koji prave infinitiv imperfektivnih glagola na *-ati, -eti, -iti,* i sufiksa *-je* za apstrakta. Tipovi *umirati — umiranje, bdjeti — bdjenje, misliti — mШjenje* (zbog toga analogijski infinitiv *rmšljeti,* ŽU). Nastaju tako apstrakti koji izrazuju glagolsku radnju prema njenom trajnom vidu [usp. *-anje, -enje].*

Lit.: Vuković, *PSKJ* 1, knj. 1, 40-53.

njSga f (Vuk) = (ekavski) *nega* = (ikavski) *niga,* praslav., »ljubav, milovanje, maženje«. Pridjev na *-ьn* > -аи *nježan,* f *-žna* »l° zart, zärtlich, 2° heikel, slabačak«, poimeničen na *-ost nježnost,* rusizam ili čehizam. Denominali na *-ati njegati* (Gundulić), na *-iti raznježiti (se), -im* (Riječka nahija, Srbija) »razbebuniti se (od *beba)«,* na *-ovati njegovati, -ujem* »gojiti, dvoriti (bolesnika)« (»a-, Vuk). Veoma raširen u antroponimiji: u dvočlanim *Njegoslav, Njegomir* i u odatle izvedenim hipokoristi-

cima *Njegoje,* ikavski) *(Nigoje* (Brač) = rum. *Neagoe,* odatle bračko prezime *Nigojevič, Njegota* (13. st.), odatle toponim *Negotin* (Srbija), **Niže,* gen. *-eta,* odatle *Nižetić,* obrnuto u renesansno *Niseteo* = *Niseteus* (17. v. Brač, Dalmacija), *NjegoS* (Crna Gora), odatle u Tesaliji *Niausta* — makedonski *Njegoš.* Nalazi se još u stcslav. *nega,* češ. *něha,* s pridjevom *něžný* (naš pridjev ne treba da potječe odatle) i u rus. *negovatb.* Danas ne postoji u slovenskom i bugarskom. Da je u bugarskom postojao, dokazuje rum. imenica i mitološka ličnost *neagă* »1° Trotzkopf, 2° böser Drache«. Ie. paralele nisu utvrđene. Matzenauer upoređuje s lot. pridjevom *naigs* »gracilis, agilis, pulcher«, *naigat* »desiderare«, Miklósié sa sanskr. *snïhjati* (3. 1. sing.), *snēha* »geschmeidig werden«.

Lit.: ARj 7, 846. 8, 274. 281. *Miklósié* 215. *Tiktin* 1043. Matzenauer, *LF* 11, 331. *Tiktin* 1043. Putanec, *Rád* 315, 328.

njerčiti, *-im* impf, »psovati, vikati«. Upór. slov. *njerčati* »mrmljati«. Na *-e,* gen. *-eta njerče* »koji mrmlja« (Vuk, Boka). Zacijelo se radi o onomatopeji, jer oko Rijeke znači »1° krktati = krklãti (ŽK), kad grah u loncu vri, 2° režati (subjekt *pas)«.* Dalja veza te onomatopeje bit će *njúre,* gen. *-eta* m (Istra) »čangrizalo«, *njurgati, -am* (oko Rijeke) »mrmlati, mrndžati«, odatle na *-alo njurgalo* (Istra) »homo murmurans« (upor. njem. onomatopeju *nörgeln),* s reduplikacijom *njünjoriti,* -ira (Vuk, Boka) »mrmlati« = na *-kati njukati, njuč m* (ovaj znači još »2° stenjati u snu«, Crna Gora, »3° plakati«). Ovamo možda i *njuriti* (Vodice, Istra) »biti ljut, ne htjeti govoriti« kao i humoristická onomatopeja obrazovana kao hipokoristik *njónjo* m (Srbija) »neznalica«.

Lit.: 8, 289. 286. 285. Ribarić, *SDZb 9,* 171.

-nji, pridjevski sufiks određenog vida, složen od *-ьn,* sufiksa *-го* i pokazne zamjenice *ì, ja, je* (v.). Apstrahiran je od imenica, koje se svršavaju na *-n dan - danji, jesen - jesenji* i prenesen na *Ijetnji* pored *ljetni,* na priloge *jutros, danas, večeras, sinoć: jutrošnji, današnji, sinoćnji* (= *smošnji,* ŽK), odatle opet kao *-ašnji* na *sada* — *sadašnji, nekada* — *nekadašnji, ovda* — *ovdašnji, svagda* — *svagdašnji.* Usp. i *-ašnji.*

Lit.: Marette 315. 325. *Leskien* §§ 540-541.

njihati (se), *njîham* pored *nflšem* impf. (Vuk) = *njijati* (zamjena *h — j) (iz-, na-, od-)* — (s prijenosom *S* iz prezenta u inf.) *njišati, -am* (Kosovo polje) »ljuljati, mahati«, prema pf. *nj'ihnuti, -em* i deminutivu na *-bkati njiškati se* (Vetranie). Pored ovih oblika postoji *njгviti* (Vuk) »pflegen«, *òdnjiviti* (Gorski vijenac) koji Leskien izvodi od *odnjihati,* ali je moguće i drugačije tumačenje, v. *njiva.* Apstraktum na *-oj njihaj* (Šulek). Na *-alo njihalo* n (Šulek) = *njihalica* = na *-aljka njihaljka* = *njišaljka* (Kosovo polje). Nalazi se još u slov. i bug. sa *n* mjesto *nj,* koje je samo u hrv.-srp., nastalo kao u *njiva* < *niva* (v.). Ako se uporedi sa stcslav. *vbznyšiti sê, i* je nastao od praslav. jery-a. Matzenauer uporeduje sa stčeš. *konyšiti* — *konejšiti* pored *konušěti.* Upor. još složenice s prefiksom *ko-* u *kolebati se* = češ. *kolísati.*

Lit.: ARj l, 468. 275. 8, 281-282. 283. Miklošič 218. *Holub-Kopečný* 179. *Mladenov* 358. Stojićević, *ASPh* 34, 115-116. Matzenauer, *LF* 8, 188-189. Leskien, *IF* 19, 206.

njištati, *-ti* impf, na *-eti* (Vuk, subjekt *konj, dogai)* »rzati« prema pf. *njisnuti, njîsne* (Vuk). Odatle postverbal na *-bk njîsak,* gen. *-ska* = na *-tka njïska* f (Vuk) »glas konja«. Zacijelo onomatopeja.

Lit.: ARj 8, 284.

njiva f, sveslav. i praslav. riječ, bez paralela u baltičkoj grupi, »oranica, Grund, Flur«. Konsonant *nj* stoji mjesto *n,* kako je u bug., ukr. i rus. Istog je postanja kao *lj* mjesto / u *šljiva, gljiva* (v.), palatalizacijom koju je izazvao *i.* Pridjevi na *-ьn njivan* (14. v.), na *-ski njivskí.* Deminutiv na· *-ica njivica* (Vuk, također toponim u sing, i pl.), na *-če njivče,* gen. *-eta* (Kosmet). Na *-ar njivar* (Stulić) »ratar«. Na *-ak njivak,* gén. *-aka* (Bosna) »kamen na njivi ili livadi«. Kol. na *-je njivlje.* Denominal *njíviti, njívím* (Vuk) *(od-,* jugozapadni krajevi) = *njīvit* (Kosmet) »(metafora) njegovati«. Vokal *i* je nastao od dvoglasa *ei* u ie. korijenu **nei-* »nieder, dolje«, odakle su *niz* (v.), *nizak* (v.), *niče* (v.), *ponikva* (v.) i *poniknuti.* Taj korijen proširen je pridjevskim formantom *-uo,* u grčkom νειός »polje, njive« u maskulinumu, dok je u slavinama femininum. Upor. i ags. *neowol,* sanskr. *mv* »magnum, crassum, corpulentum esse«. Prvobitno je značenje bilo »nizina«. Prema tome je riječ grčko-slavenska leksička paralela iz oblasti poljoprivrede. Prema Vaillantu riječ je ista koja i *ivica* (v.), a *nj* je nastao deglutinacijom iz ** ъn-]i e.* To je mišljenje nepotrebno, kad postoji utvrđena grčko-slavenska paralela.

Lit.: ARj S, 218. *Elezović* l, 469. *Miklošič* 216. *Holub-Kopečný* 246. *Bruckner* 364. *KZ*

45, 39. *Trautmann* 196. *WP 2,* 335. Brugmann, *IF* 11, 274. 14, 7. bilj. Schulze, *KZ* 27, 604. Berneker, *IF* 31, 400. Matzenauer, *LF* 11, 190. Vaillant, *RES* 22, 192-193. *Boisacq** 660.

njoknuti, *-em* pf. (Vrbnik) »lupiti, udariti«. Upor. hrv.-kajk. *jekniti l -knuti.* Zacijelo onomatopeja, ekspresivan glagol.

Lit.: *ARj* 8, 285.

njûh m (zapadni krajevi, Martić, Dalmacija), praslav., »odor, vonj«. Na *-bka njuška* f (Vuk, Kosmet) »gubica«. Denominali na *-ati njuhati (na-) = vühoti* (hrv.-kajk., Bednja) = na *-iti njušiti, -lm* (Vuk, Lika) *(na-, o-, po-, pri-) ~ njušlt* (Kosmet) impf, prema iteratīvu na *-va- -njušivati, -njušujēm,* samo s prefiksima *(na-,* Lika), deminutiv na *-kati njuškati, -am* impf.-(Vuk), *sanjuškati se, -uju* (subjekt *oba ata)* »kad se životinje njuškom uzajamno upoznavaju«, odatle na *-alo njuškalo* m prema f na *-ica njuškalica.* Imenica *njuh* se nalazi još u polj. i rus. u značenju »šmrk«, glagol u slov. *njuhati, njušati* i rus. *njuhatb* »schniif-flen, riechen«. Prema Daničiću ide ovamo i *šunjka* »njuška« (Hrvatska, Dalmacija, BiH) < *njuška,* s metatezom *nj š > š - nj,* ali treba uporediti i *Sanjati, -am* (Vuk) »njuškati > njušeći tražiti«. Mjesto *š* govori se *č čunjka* f (Vrgada) »njuška« = *čunka* (Brač, Bella, Kavanjin) »rilo u psa, mačke ili kakve druge životinje«. Promjenu *š > č* izazvalo je unakrštenje sa *iunj < zono < cuneus < c'uneus* (v.). Prema Miklošiču *vonj* i *njuh* bile bi srodne i u vezi sa stcslav. *ohati.* To mišljenje zabacuje Bruckner, jer je *u* nastao od dvoglasa u ie. korijenu *^neuqs-* »wittern, schnüffeln«, stvnjem. *niusan,* nvnjem. *niessen.* Prema tome *vonj* (v.) čini zasebnu leksikologijsku porodicu. Konsonant *h* je nastao iz ie. s poslije *u.* V. dalju etimologijsku vezu u *vonj.*

Lit.: *ARj 2,*100 b. 7, 468. 8, 286. 17, 884-5. *BI 2,* 345. Jurišić, *NVj* 46, 18. Daničić, *Osnove* 298. Vuković, *SDZb* 10, 397. *Elezović* l, 103. 142. 470. Miklošič 222. *Bruckner* 364. *ZSPh 2,* 309. *BB* 25, 95. *IF* 10, 154. Kogen, *IJb* 14, 272. Uhlenbeck, *PBB* 30, 267. Brugmann, *IF* 13, 154. Iljinski, *ASPh* 29, 493. *Boisacq*[3] 665-666. *GM* 311. Matzenauer, *LF* 11, 331-332.

O

0[1] »ili«, disjunktivní veznik kod trojice pisaca (Banovac, Kuhačević, Matović). U vezi sa *-li* zamjenjuje *ili: oli, ol.* Od tal. *o* < lat. *aut.*

Lit.: ARj 8, 290. 291. *REW** 810. Putanec, *Slovo* 13, 166.

0[2] (Vuk), sveslav. i praslav. prijedlog s akuzativom i lokativom, sa sveslav. i praslav. varijantama *ob (õbdan,* odatle *obdamšte* itd.), *oba (a* iz *ъ, obasjati, obastatf), obi (obistâti* ŽK) »an, um, be-«. Prefiks je u pridjevima i prilozima *dmalen, dvisok, opširan* itd. u značenju »podosta« (tako i u slov.), *okolo* itd. i u glagolima sa značenjem da se radnja vrši u pravcu *oko(lo~) nečega* ili *nad nečim* (tip *ophodati > ohoditi,* odatle *ophoda — ohođa* / Crna Gora /, *objesiti)* i u odatle izvedenim imenicama *(običaj, oblak, obojak* itd.). Kadikad pomiješao se sa *ot-* > *od-* zbog asimilacije *(piajati* < *ot-čajati).* Nalazi se i u toponomastici *(Ohrid* > *Õrid* »mjesto na hridi«, upor. polj. *Opole* > *Oppeln* u Šleskoj). Veže se s pomoću složenog sufiksa *t* + *}o: *obtıo* > stcslav. *oьIгь* (upor. isti sufiks u *ništi}}* > *Spšti* (Kosmet) »κοινός« (= lit. *kaines)* u istočnim krajevima iz crkvenog jezika, odatle rum. leksikologijska porodica, koja se dijelom nalazi i u cslav., apstraktum na *-ina Spština,* s pridjevom *ôpštinski* i kao prilog *uopSte: deobįte, obște f* »Gemeinschaft«, *obįtejitel* »kaluder«, *obįtejitie,* prevedenica od κοινόβιον, pridjevi *obștesc* »javan« i *obeįtnic* »zajednički«, glagol *a opįti* »saopćiti«, apstraktum na lat. *-imen > -inie obștinie* »ukupnost«, na *ovatif -uJĢ > -ui a obștui* »sudjelovati« pored *a să obeștui* »stvoriti zajednicu«. Na zapadu *opći (sveopći* prema češ. i njem. *allgemein),* s raširenjima na *-en općen,* ne *-enit općenit,* apstraktum *općina, s* pridjevom *opũŋskî,* neologizam *općinstvo* »publika«, denominal *općiti (sa-, pri-), izopćiti,* prevedenica od *excommunicare,* odatle apstraktum *izopćenstvo* (Stulić), iterativ na *-va- izopćivati, priopćivati,* prilog *uopće.* Da je i na istoku taj oblik živio u narodu i da je kasnije istisnut od crkvenoga, dokazuje arb. posuđenica *apginė"* pored *optine* (Skadar) »porodica«. Ovamo ide još proširenje na *-etan obaćetan* (~ *tno pseto,* Dalmacija, Pavlinović) »koji mnogo bavrlja, tumara«. Na zapadu postoji još oblik *oplji* (Kavanjin), *opijen* (17. i 18. v., Dalla Costa), *opljenit, opljina.* Nije potvrđen u današnjim govorima. Teško je misliti da se radi o sufiksu / mjesto í. Prije će biti zamjena neobične suglasničke grupe *pć* > *plj,* koja je običnija. Dočetak -í u *obi* ima korelat u lit. *apie, apie, api* i u gr. επί. Odatle je analogijski prenesen u *raži-, izi-, kodi-, bezi-* (v.). Značajno je za baltoslavensku jezičnu zajednicu da su se tri ie. prijedloga stopila u jedan: ie. **ebhi,* prijevoj **obhi (*bhi,* upor. njern. *be-,* sanskr. *abhi,* lat. *ob,* irski *eb), *ambhi (*?ıιbhi)* > gr. ἀμφί-, gal. *ambi-,* arb. *mbë > me-, mi-* i **api* (sanskr. *api* »još«, gr. επί, odatle u internacionalnim riječima *epilog, epigon).* Interesantan je pseudojekavizam (tipa *kupjena* < *kupina, sjeroia) objèkoliti (se), -im* (Vuk, Risan) = *oblijekoliti* (Ljubiša) = (s disimilacijom *l- l > l - r) oblijekoriti se* »saletjeți koga da mu uzajmim to i to, navezati se, navrsti se« < *obikoliti* (Dalmacija, Paviinović, Srbija, Leskovac, Riječka nahija).

Lit.: ARj 4, 280. 8, 286. 292- 297. 359. 9, 73. si. Maretić, *Savj.* 80. Л^ 2, 188. *Elezović* 2, 1. 34. *MiЬIoШ* 219. *Holub-Kopečný* 249. *Bruckner* 368. 369. *Trautmann* 1. *WP* 1, 55. *Mladenov* 370. *GM* 315. *Tiktin* 1074. Matzenauer, *LP* 11, 332-333. Belic, *JF* 18, 96-97. Jokl, *Unt.* 78. Courtenay, *Zbornik Belio* 225. sl. (cf. *IJb* 9, 199). Meillet, *RSl 6,*127. Endzelin, *KZ* 44, 68. Sommer, *IF* 31, 362. Stokes, *KZ* 36, 275. *Boisacf* 58.

ô[3], uzvik za pozivanje, pred vokativom ili inače. Nalazi se U svim slavinama kao i U svim ie. jezicima. Ne drži se jezičnog zakona ie. õ > slav. *a,* jer se neprestano obnavlja. Kad služi kao odziv, glasi *oj* (Vodice) = *oj oj* (Kosmet) u značenju »čujem«. Kad izražava čuđenje, glasi *S* (Kosmet). Tada se veže *oko* ili *ohô.* Oblik *oj* služi u Kosmetu

za tjeranje goveda. Kao *ah* i taj dobiva *h: oh.*

Lit.: Elezović \, 21. *2,* 36. Ribarić, SX>Z6 9, 172. *WP* 1, 161. *Holub-Kopečný* 249.

-o[4], nenaglašen sufiks za tvorenje hipokoristika od starih slavenskih dvočlanih imena, od kršćanskih imena i od nadimaka, kod posljednjih u pejorativnom značenju, vezan sa dugim uzlaznim akcentom na osnovi: *Vládo* od *Vladimir, Božo* od *Božidar* itd., *Péro* od *Petar, Máto, ívó, Tomo, Duro* itd. Veže se uz sufiks za pravljenje skraćenih hipokoristika na *š Tóso* od *Teodor,* na *-co loco* od *Jovan* itd. Običnije je kod štokavaca, ali dolazi i kod čakavaca: *Miko* (ŽK) od *Nikola, Štéfo* od *Stjepan* (ŽK). Tako i u hipokoristicima koji su apelativi: *cóvo, medo, ago, dudo, dido, njonjo.* U korelaciji je sa sufiksom *-e* i *-a* (v.) za hipokoristika. Hipokoristički osjećaj vezan je za dugi uzlazni akcenat. Njega nema ako je drugi akcenat na osnovnom vokalu: *Mírko, Marko, Žívko, Matko* itd. Veže se u slučaju *-aï* od part. pret. aktiva u *-alo* i nenaglašeni sufiks ima pejorativno značenje: *naklapalo, zabrndavalo, zanovijetalo.*

Lit.: Maretić 330-1. *Leskien* 270-1. *Vandrák* 503. *Holub-Kopečný* 408.

oba[1] m, n, *obje* f (Vuk, 13. v.) = *obe* (ekavski) = (ikavski) *obi* (dual kao *dva") »*ambo, die beiden«. Veže se u složenku s tim brojem, i to oba roda: *obadva* m, n, *obadvije* f (15. v.) »oba« pored *obědvá, obedvije* (Vuk, Dubrovnik) = *obadva* pored *obadva* (ŽK) = *obidva,* kao u tal. *ambedue.* U složenicama s pridjevom ili imenicom kao drugim elementom mijenja se *-a* u *-o* prema toj složeničkoj spojnici: *obostran* < *-stranbnь* (v.), prema toj *obospolan, obostruk* pored *obadvostruk* = *obodvostruk.* Dobiva sufiks *-oj* (od *dvoj,* v.) *oboj* (13 — 15. v.), pridjev »jedan i drugi zajedno« = *obo* (Istra, stezanje *oje* > *o* kao u *Bògovié* < *Bogojević,* Krk) = *oboje.* Poimeničuje se sa *-ica obojica* (Vuk) = *obolca* (Kosmet) = *obodvojica* = *obadvojica* prema *obodvoj* pored *obadvoj, obidvoje* (ikavski, Slavonija). U složenicama dolazi femininum od sintagme *obje strane* pridjev *objestran* (15. v.) »(prevedenica) bilaterális«, s poimeničenjem u femininumu *objestrana* f = *obistrana* (Mikalja, Stulić) »securis anceps«, s ispuštanjem *o- bistranica.* Ovamo će ići i *objetelica* = *obijetelica* (v.) od *obje-* + *-jetelica* (Dubrovnik, *odjeti)* »motičica koja ima dva kraja, sinonim: čakija, kljun, trnokop«. Ovamo ide i pridjev od sintagme *oba kupa: objekupan* (14. v.) = prilog *objekupno* »simul, zajedno, universus« (prema Daničiću). [Riječ je ie. *(*ambholul)* i baltoslavenska: gr. αμφω »beide«, awesta *uwa-,* lit. *abu,* got. *bai* m, *ba* n, gen. *baddjē,* engi. *both,* stvnjem. *beide, bedė].*

Lit.: ARj 8, 294. 369. 423. 371. *Miklósié* 218. *Holub-Kopečný* 249. *Bruckner* 369. *WP* I, 55. Bugge, *IF* 10, 61. Meillet, *RSl* 3, 167. *Boisacq*[3] 58. Kušar, *NVj* 3, 326.

-óba[2], sveslav. sufiks za tvorenje imenskih i pridjevskih apstrakta, koji mogu postati i imenice za lica: *grd > grdoba, hudòba, gnusoba, rugoba, tjeskoba, zloba, utroba, čaroba.*

Lit.: Maretić 300 — 1. *Leskien* 298. Osten--Sacken, *IF* 28, 416. sl. *Vandrák* 1, 603-4.

obad, gen. *-āda* m (Vuk) prema f na *-ica obadica* »muha bàdalj (v.), štrkalj, štrk (ŽK)«.. U češkom, poljskom, ukrajinskom i ruskom dolazi *v* mjesto *b:* češ. *ovad,* polj. *owad,* rus. *óvod,* u stcslav. oba oblika. Augmentativ na *-ina obadina.* Denominal na *-ati obadati se, -am* (Vuk) »bježati od obada« *(iz-, na-,, od-, za-,* Piva-Drobnjak). Čini se da je *b* nastao iz *bv* kao u *oblak, obor,* iz **ob-vad, a -vad.* da je isti korijen koji i u *svađa, zavada.* Miklošič naprotiv uporeduje s lit. *ūdas.* lot. *ode* »komarac«, bez ie. paralela. Matzenauer vidi u *-vad* sanskr. *vâdh, badh* »vexare, perturbare«, *vadh* »ferire, tundere«.

Lit.: ARj 8, 297. Vuković, *SDZb* 10, 381. 387. 295. *Miklošič* 218. *Holub-Kopečný* 259. *Bruckner* 387. Zubatý, *ASPh* 16, 407. Matzenauer, *LF* 11, 334-335.

òbãjgora f (Vuk) = *òpãjgora* = *opajdača* (1844) = *opajdara* »bezobrazna ženska«. Nejasno je mijenjanje *b* > *p.* U poređenju sa *-dara, -dača* i *-gora* čini utisak pejorativnog sufiksa. Matzenauer izvodi neuvjerljivo iz tur. *baja* »vulgáris« i *kari* »femina«, pri čemu ostaje neobjašnjeno sve: *o-, b* > *ρ* i varijacije u sufiksu. V. i *panjka* (pri kraju).

Lit.: ARj 8, 303. 9, 9. Matzenauer, *LF* II, 335.

obala f (Vuk) »1° (prvobitno značenje) zid, bedem (Baraković), 2° ograda, plot (Srijem), 3° brijeg, tj. početak kopna uz more, rijeku, jezero, potok, sinonim: igalo, žal (morski), strana, jalija (danas općenito), 4° toponim«. Pridjev na - *n obalan* (uz *plovidba,* neologizam). Deminutiv na *-ica obalica.* Prema Maretiću hrv.-srp. postverbal od *obaliti* < *ob-valiti* (v.): *obvala* kod Vrančića. Semantički razvitak nije posve jasan. Značenje »declivitas, početak strmine«, koje ova riječ

ima u hrv.-kajk. (Zagreb, Mažuranić), može se uporediti sa *padina* na istoku. U značenju 3° *obala* je istisla *bregb* (v.), *obrižtna* (ŽK). Ako je postverbal, onda je značenje 3° prvo-' bitno, a značenja t° i. 2° su sekundarna. Ograde i zidovi prave se svaljivanjem kamenja, zemlje itd. Usp. *valjati* za dalju etimologiju.

Lit.: ARj 8, 303. *Mažuranu* 766. *Miklošič* 218.

8bao poíed *obal,* f *obla* (Vuk), sveslav. i praslav. pridjev, »Γ okrugao, rotundus, 2° toponim, sam i ü vezi s toponomastičkim apelativima *(Oblo Brdo)«, naobal* »podosta obal«, raširen na *-ost oblast* (18. i 19. v.), deminutiv *oblahan* (16. v., Držić), *oblužan* (Timok-Lužnik; raširenje sa *-ug-* nejasno), na *-ovit obiovit,* na *-en* (ili, bolje, part. pret. pas.) *obíjen* (18. v.) »oblast«. Brojna su poimeničenja: na *-ьc oblać,* gen. -aca (Lika) »1° okrugao, podebeo štap, 2° cilinder (Sulek)«, unakrštenje sa *val obalać (crkva ne na svod nego na obalać),* na *-ica oblica* »1° štogod oblo, maslina, smokva, 2° žena, djevojka, 3° riba maena vulgáris, rhombus«, na *-ič oblic* (Vuk, Šulek) »štogod oblo«. Na *-ik* samo u toponomastici *Oblik.* Medu apelativima nije potvrđena ova izvedenica zbog homonimije sa *lik—oblik,* ali postoji pridjev *obličan* (Jambrešić) »nalik na oblicu«, *obličast,* deminutiv *obličica* »globulus« a to mogu biti i izvedenice od *oblica.* Za *oblik* govori dalja izvedenica na *-ovina obljikovina* (Timok--Lužnik) »obla motka«. Na *-je obličje* n. Na -»í *obit!* m (Dubrovnik) »valjak«. Na *-ič oblii* »grašak«. Prilog *obličke,* Apstrakti na *-ost oblost* — na *-ina oblina* (16. v., Vuk). Na *-jak objak,* gen. *akā* (Istra) = *objok,* gen. *objokâ* (Buzet, Sovinjsko polje) »okrugao kamen na cesti«, pl. *objaki* pored *objočji* = na *-utbk* (upor. *bjelutak} oblútak,* gen. *-útka* (Vuk) »obao kamen«, s kol. na *-je obluće* (Vuk). Na *-ovina oblovina* (Šulekov neologizam) »površina onoga što je oblo«. Prilozi: *ûoblo* (Piva--Drobnjak), na *-ice oblice* (Lika, uz *govoriti)* »razgovijetno, naširoko«, na *-imice oblimice* = *obličke* (uz *piti)* »na dušak«. Denominál na *-iti* (faktitiv) *obliti, -im (za-)* »činiti što oblim«. Složenice od sintagmi: *obleuška* f »neka osobita igla«, *oblòguz* (pridjev i imenica), pridjev na *-ьn obloguzan* = *obligùzija* m (Lika) = *obložder* m prema f *obložderica* — *obložderac,* s pridjevom *obložderan* i augmentativom *obložderčina* »proždrljivac«, *obloljustra* f »zmija coelopeltis lacertina«, *ohladio,* gen. *oblodjela* (18. v.) »obli dio = stupanj u geometriji (nejasna tvorba)«, pridjevi *oblođug* (Belostenec) »obao i dug«, *oblotičan* (Stulić) »obla lika«. Rumunji posudiše *oblu,* f *oabla* »optočen, upravan, ravan«, *oblifa* »daščica na krevetu za jastuke«. Pridjev je baltoslavenska kreacija od prefiksa *ob-* (v.) i ništičnog prijevoja *г^a- od ie. korijena *vel-* »okretati, valjati«, koji se nalazi u *val, valjati, valjak, obaliti, obala* (v.). Upor. lit. *apvalus* »obao«, lot. *apals* »isto«, *aplis* »krug«. V. za dalju etimologijsku vezu *valjati.*

Lit.: ARj 8, 468. Vuković, *SDZb* 10, 406. *Miklošič* 219. *Holub-Kopečný* 250. *Bruckner* 371. *Mladenov* 370. *WP 2,* 303: *Gorjajev* 234. Petersson, *KZ* 47, 271.

Obar, pl. *Obři* m, ruski naziv za tursko--tatarsko pleme *Avara,* koji se očuvao u tom značenju samo u rus. *Obrin* »Avarin« i u stcslav. U ruskom se fonetski razlikuje ime za kavkasko pleme *Avari: a егъ iie sutb obezi = Abchazi.* U značenju »div (upor. *ispolin)«* nalazi se u češ. *obr,* pridjev *obrovský,* polj. *obrzym* pored *olbrzym* i u luž.-srp. U južnoslav. nije se očuvao taj naziv ni u prvom ni u drugom značenju; vjerojatno u toponomastici *Obàrskã* (Bosna, Tuzla, selo) i u prilogu *obarskī* (Lika, Bukovica) »1° žestoko, nemilo, 2° otvoreno, iskreno, ozbiljno (Barilović, Velemerić)«. Značenje 2° podsjeća na *latine* »jasno« u romanskim jezicima i na *magyarázni* »protumačiti« u madžarskom. Šišić stavlja ovamo kao pridjevski toponim na *-ov Obrov,* sa poimeničenjima *Obrovac, Obrovica,* ali to može biti i imenica *obrov* »fovea, jama«. Budući da se bizantinsko *Avaroi* mora fonetski rastaviti od *Obrt,* može se izvoditi posljednje i od *Ogur.* Riječ *obr* u značenju »div« izvodi se i od got. *abrs* »silan«. Upor. i asirsko *abăru* »biti jak«, hebr. *abbir,* gr. δβριμος »jak«. Zbog toga *obr* u značenju »div« može da bude i pred-ie. riječ.

Lit.: ARj 8, 309. *Mažuranić* 776. *Miklošič* 219. *Holub-Kopečný* 251. *Bruckner* 378. *ASPh* 11, 118. Skok, *JIČ* 2, 12. si. Trombetti, *AA* 3, 13. Uhlenbeck, *PBB* 27, 114. Schütte, *IF* 15, 266. *RSI 6,* 283. *Vasmer 2,* 244. Putanec, *Slovo* 13, 165.

òb dúlja f (Vuk, Primorje, Imotski, Petrovo Selo, Hrvatska) »nagrada pri trčanju trke utrkivanja« = *igdîlj* m (Kosmet) »trka, obično konjska, utakmica tko će brže«. Turcizam (tur. *ondili* »zalog, opklada pri trkama«) iz oblasti konjogojstva. U *obdulja* turcizam je izmijenio početni i dočetni slog zbog unakrštavanja s *opklada,* dok su u Kos-

metu palatami zaokruženi samoglasnici zamijenjeni sa *i,* kako češće biva u tom narječju, dok je *ü* > *u* kao obično.

Lit.: ARj 8, 320. *Elezović* 1, 217. *Školjić** 497.

obedijenca f (talijanizam) = *obedijencija í* (latinizam) »(crkveni termin) pokornost«. Od lat. *oboedientia* = tal. *obbedienza,* apstraktum na *-entia* od *oboedire.*

Lit.: ARj 8, 323. *REW** 6016.

ober- = *obor-,* imenički prefiks njemačkog (graničarskog) podrijetla, zamijenjen prevedenicom *»nad-«* u nazivima za vojničke i druge časti: *oberlajtman* (ŽK) = *oborlaćman, oberizunîr* (ŽK), *oberkapitan, obordženerao* (Vuk), jednom i u vezi s domaćim nazivom *oberknēz* — *oborknez* (Vuk). Odatle prezime *Oberknežević.* Ovamo ide i komično mrciziranje njem. *Oberwachmann* > *òborbokman* »stercus« prema tur. *bok* »isto (za ljude)«.

Lit.: ARj 8, 324. 426. 429.

obergávati, *-bèrgāvam* impf. (Korenica, Hrvatska) »obavljati«. Bez *o-* nije potvrđen glagol. Zacijelo iz graničarskog njem. *bergen.*

Lit.: ARj 8, 324.

obga f (Vuk, Banat, Braničeve) »jufka (v.)«. Primjeri: *gibanica od obgi sa sirom, obga za pitu.* Nalazi se još u búg. *ólba* pored *obga* »rastanjeno tijesto, pâtura, guba«. Ide zajedno s bug. *banica* < **gtbanica,* gdje je na početku *g* ispušteno u neobičnoj kpnsonantskoj grupi, dok je u sredini neobičnost uklonjena promjenom *gb* > *lb.* Riječ *obga* je, prema tome, prefiksalna složenica *o* + *gbba,* s metatezom *gb* > *bg.* Ide etimologički zajedno s *ganuti, gibanica.*

Lit.: ARj S, 329. *Mlađenov* 379. 363.

obijest, gen. -í f = (ikavski) *objíst* (Marulić) = *obist,* gen. *-i* (Vodice) = *bijest í* (Vuk, Hrvatska) (s gubitkom prefiksa kao u *biskati* mjesto *obiskati,* deprefiksacija) = na *-je obistje* n (Voltiđi) »1° objedanje, proždrljivost > 2° raspuštenost, razuzdanost, oholost, ludost, požuda«. Pridjev na *-ьn* > *-an ôbijestan* = *bijestan* = *ôbisan* (Vodice). Denominali na *-iti izobijestiti se (uz-),* na *-ovati obistovati* (Marulić) »biti obijestan«. Postoji još oblik istog značenja *dbljid* f (Dubašnica) = *objid f* (Proroci) = *obida* »iniuria, krivica« (Frankopan), s pridjevom *obljidan* = *objidan,* s apstraktumom *objednost* (16. v., Bělostenee, Jarrrbrešić). Iz toga izlazi da je osnova *jed-* (v. *jesti),* ne *běsb* (v.), kako je Miklošič mislio, niti ie. **eis-* »sich ungestümm schnell bewegen«, kako misle Osten-Säcken i WP. Ovamo može da ide i *objadan* (~ *kralj,* Proroci, jedna potvrda). Ispravnu je etimologiju dao Jagić. To je apstraktum deklinacije i: **objeđ* + *-tb* (kao *vlast* od *vladati)* = **objedb.*

Lit.: ARj 8, 343. 363. 367. 371. 406. *Miklosic* 12. Osten-Säcken, *IF* 23, 376. *WP* 1,. 107. *Mažuranić* 1010.

obijètelica f (Vuk, Dubrovnik, Konavli) = *objételica* (Čilipi) = (ikavski) *obīūlica* (Vela. Luka, Lumbarda) »jednorožni kramp za kopanje kamenja, mašklin kojim se rije, krči i sinonimi: kazma, čakija, kljuna, trnokop«. Izvedenica od osnove glagola *obijeteliti* nepoznatog aspekta prema impf, ili iteratīvu *objetelivati* (Stulić) sbranati, drljati«. Stulić ima i pridjev na *-ьn objeteličan* »occatorius« [Etimologija s. v. *oba*[1]*].*

Lit.: ARj 8, 346. Kušar, *NVj* 3, 326.

obil (Vuk) *(iz-),* pridjev u narodnoj priči 0 postanku imena *Obilić* iz *Kobilić: Meder obila majka rodila obila junaka* (rekao car I odveo Miloša na svoj dvor). Prema ovoj pučkoj etimologiji značenje bi pridjevu bilo »kräftig«, dok u stcslav. *oЬIІъ* »reichlich«, tako i u raširenju na *-ьn* > *-an obilan* (15. v.) *(iz-)* »abundans«, s apstraktumom *obilnost (iz-)* pored *obilost,* na *-ik obilník* m prema f *obilnica.* Kol. na *-je obilje (iz-)* = *obilstvo* n = (prema istoznačnom *abundantia* dobiva tal. sufiks *-anza) obilanca* f (Istra) = *obilstvo.* Proširuje se i pridjevskim sufiksom *-at obilat,* s apstraktumom *obliatosi* = *abilastvo* = *obilatan* (15. v.) = *obilastan,* u prilogu *obilasno* (jedna potvrda). Denominali na *-iti: izobíliti, izòbilím* prema *izobiljívati,* na *-ovati obilovati,, -ujem* (16. v.) (»г-) = *obilatovati.* Prilozi *isobila* pored *izdobīla,* gdje se unakrstio sa *dobiti.* Nalazi se još u stcslav., slov., bug., ukr. i rus. u istom značenju, dok češ. kol. *obílí* znači »živote. Početno o- je prefiks, kako izlazi iz stcslav. *izvilije* »obilje, izobilje«; predstavlja prema tome *bv* kao *oblak, obojak, obor* itd. Glede korijena v. *viti.*

Lit.: ARj 4, 276. 8, 353. 351. *Miklošič* 218. *Holub-Kopečný* 250. *Mlađenov* 365. Matzenauer, *LF* 11, 338-339. Štrekelj, *ASPh* 14, 533. Peter, *BB* 21, 207-217. (cf. *AnzIF* 7, 165).

obitelj, gen. -г f (13. i 14. v.) = (prijelaz u deklināciju *a) ubitela* = *obitelja* f, praslav. apstraktum deklinacije *i,* »1° familia, porodica,

2" coenobium, manastir«. Pridjev *obiteljan* = danas *obiteljski*. Na *-janin* (upór. *gošćan* ŽK »jedan od gostiju«) *obiteljanin* (15. v.) »član obitelji«. Danas općenita riječ književnog i saobraćajnog jezika, u starije doba i ograničeno crkvena, sa značenjem redovničke družine. U narodnom govoru za taj pojam čuje se *družina* (ŽK). Nalazi se u stcslav. *obitěh,* u ukr. i rus. Obrazovana je s pomoću sufiksa za apstrakta *-eiь* od baltoslav., praslav. denominala *vitati,* koji postoji u stcslav. *vitati* »habitares i u sjevernim slavinama: ćeš. *vitati* »pozdraviti, reći dobrodošlicu«, polj. i gor.-luž.--srp. *witać,* donj.-luž-srp. *witaš,* ukr. *vytály* i rus. *vitatb,* od praslav. korijena **vita,* koji se izgubio u slavinama kao primitivům a očuvao u baltičkim jezicima: lit. *vieta* = lot. *vieta* »Hof, Stelle, Ansiedlung«, s glagolom lit. *vietoti* »utočiti, pripiti«, što odgovara sanskrtskom participu *vīta* »dobro došao« kao izvedenici od ie. korijena **uei-* »ići prema nekom cilju«. Upor. *nevin, vojna* (v.). Dolazi kao prvi ili drugi član u stcslav. dvočlanim imenima *Svetovit, Dragava, Vitomir.* Od istog je korijena prema Jokiu arb. *vise* »mjesto«. Upor. *vbSb* > *vas* (v.). Praslav. *vitati* s prefiksom *ob- abitati, obitajņ* »οἰκεῖν, παροικεῖν« kod nas je potvrđen u značenju »stanovati« u 15. v. Propao je u narječjima zbog homonimije s *obliati* (ŽK) impf, od pf. *obećati,* danas *obećavati.* U današnjem se jeziku govori kao impf, na *-va obitavati, -bitavam* (Sulek) »prebivati, stanovati«, odatle *obįtavalište* »prebivalište«, na *-lac obitavalac,* gen. *-oca* »stanovnik«. Smatra se rusizmom (rus. *obitatb).* Sufiks *-eh* dolazi osim u ekavskom obliku *-elj* (tako zbog disimilacije mjesto *-jelj, -ijelj)* u ikavskom *obiti! f* (Upor. Bernardinov prijevod *otac od abitili* za lat. *pater famílias)* — *obitio* — *obitttj* = *okitila,* s pridjevom *-ьn* > *-an obitilan,* poimeničen *obitilnik* = *obitol* f (18. v.) = *abitala* (18. v., Dalmacija) = *obito-Пca* = na *-ija obitolija,* kao toponim sa gubitkom *o* (kao u *biskati, bijest) Bitolj l Bitola* (makedonski) > čine. *Bitule,* gr. Βουτέλις, *Bitolia* = tur. i gr. *Manastir.* Upor, njem. istoznačni toponim *München.* V. još *vas.* Samo *vitati,* koje je praslav. riječ, ne postoji u hrv.--srp. Vuk ima iz Baranje *razvitati, -ćem* pf. »razbacati«.

Lit.: ARj 8, 360. 359. 362. *NJ 2, 121. Miklošič* 392. Berneker, *IF* 31, 405. *Holub--Kopečný* 417. *Bruckner* 625. *Vasmer* 205. *WP l,* 230. *Mlađenov 30.* 365. *Trautmann* 345. Iljinski, *PF* 11, 190. Vaillant, *RES 8,* 86-87. Matzenauer, *LF 11,* 339-340. Crănjală, *Omagiu Bărbulescu* 511-517. *RES* 10, 162 — 163. *Byzantinoslavica* 2,467 — 468. Brandt *RFV* 5, 74. 2. Buga, *RFV 67, 2* 32.sl. (cf *RSl* 6, 271). Jokl, *Stud.* 4-5. *Boisacq*[3] 1119. Putanec, *Filologija 5,* 108. Isti, *Slovo* 13, 166!

objet m (Kašić) »(prevedenica) predmet«, od tal. *obietto,* danas *oggetto,* od lat. poimeničenog part. pret. *objectum,* od *objicere.* Latinizam *objekat,* gen. *-kta* m »1° gramatički termin, 2° predmet, koji se prodaje, kuća itd.«. Pridjev na lat. *-ïvus* proširen na *-ьn objektivan* (protivno *subjektivan, partajiian).*

Lit.: ARj 8, 373.

objetina f (Vrbnik, Krk) »vuna (velna) što kod činjenja popada ili se ostriže«. Možda je *j* < *lj.* .

Lit.: ARj 8, 374.

oblānta f (Dubrovnik) »1° beskvasan kruh za mjsu, 2° stara dubrovačka slatkarija, koja se umakala u vino«, deminutiv *oblantica,* odatle na složen sufiks *-ar* + *-ić* < *-arido oblantarič* (Dubrovnik) »sprava s kojom se prave oblante« = *oblantar* (Stulić). Sonorizacijom *nt* > *nd ablanda.* Taj oblik ima Popović. Ne zna se gdje se govori. Upor. ipak: *njihovih želja, u slatke abiande građanskih sloboda zavijenih« (Otadžbina,* čir., br. 128, 27. 8. 1936). Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. poimeničenog part. perf. *oblata,* od *afferò,* iz crkvenog jezika. Suglasnik *n* je umetnut pred dentalom kao u *Valunta, Krklant, Melentije, aranlos, inkona, komendija.* Prema *hostia* (v.) lat. dočetak *-ata* bio je zamijenjen sa *-ia *oblia* > *obla* (15. v., Vrbnik; značenje te riječi ne definira Maretić dobro »nekakav kolač, pogača«; rečenica *nema imati del od oblje* ako ko ne dođe u nedjelju na oficij, očito govori za značenje »hostia«; Kurelac zna za *oblje* i *oblice,* koje se peku na Krku za popove na Dan mrtvih duša i na Badnjak) = *oblija* f (Cres, Vrh, Mikalja, Stulić, Vrbnik) »pita, pogača, placenta, specie di pane che si fa per ognissanti« = *ublija* = (sa umetnutim *m* pred labijalom) *lumblija* »pogača od muke, varenike, žafrana, darcina za Svisvete (Dalmacija, Slovinac)«. Slov. *oblat* m, *ôblatek,* gen. *-tka, oblatar.*

Lit.: ARj 6, 217. 8, 385. 397. 405. *Pletermik* 1, 732. *REW*[3] 6012. Tentor, *ASPh* 30, 196. Skok, *ZRPh* 54, 473. *Mažuranić* 776.

obieg m (17. v., Držić) = *oblig* (15. v.) »dužnost«, od tal. postverbala *obbligo,* od *oblegali* impf, »obavezivati« < tal. *obbligare*

(prefiks *ob- i Ugare) = obligaţi,* impf, na *-va- obligavati = obligivati, -ujem* = na *-irati obligirati, -am.* Part. perfekta pas. *obligau* (Lumbarda, Korčula) »obavezan« = *òblegan* pridjev (Čilipi, uz *žena}* »koja zna kako će koga u kojoj prilici nadariti, počastiti«. Prefiks *ob-* prevodi se našim prefiksom *pod- podligati se* (Lika) < *podobligati se* pf. prema *podligavati se* »obavezati se«. Apstraktum na *-acija* < lat. *-alio,* gen. -oras *obligacija í* »(prevedenica) obveznica« = (unakrštenje sa *lagati) oblagācija* f (Šabac) »isto«. Upor. u Režiji *oblejàt, oblejan* < furi. *obleâ, obleją.*

Lit.: ARj 8, 380. 392. 397. 10, 255. 298. Kusar, *NVj* 3, 337. Sturm, *CSJK* 6, 57. *REW** 6012a.

obliž m (Stulić, Bella, Slavonija, 18. v.) »me(h)lem«. Denominai na *-ati* i na *-iti oblízati* = *obližiti* »obližom priviti«.

Lit.: ARj 8, 402.

oblok m (16. v., hrv.-kajk., Makarska, Dalmacija Vrbnik), praslav., 1° obao prozor (Bella, Stulić), 2° prozor (uopće), okno, 3° ormar«, slovenska, slovačka, ukrajinska riječ. Praslav. izvedenica obrazovana s pomoću sufiksa *-ok* (v.) od *obao.* Taj termin posudiše Madžari *ablak* »1° otvor uopće > 2° badža, 3° prozor«, Rumunji *obloc* (Sedmogradska, Bihor). Madžarski slavizam važan je za utvrđivanje prvobitnog značenja. Deminutivi na *-ьc obločec,* gen. *-čca* (Jambrešić), na *-ič obločić.* Pridjev na *-ьn oblačan,* poimeničen na *-ica obločnica* »krilo obloka«.

Lit.: ARj 8, 402. 403. *Gombocz-Melich* 1, 6.

obnjalo n (Timok-Lužnik) »obojak«. Interesantna posuđenica iz rum. slavizmą *abiala,* pl. *obiele* (Moldavija) »Lumpen, Fusslappen«. Rumunjski je slavizam apstraktum obrazovan sufiksom *-ealǎ* < *-éh,* od stcslav. *obiti* < *ob* — *viti* kao i *obojak,* koji sadrži prijevojni štěpen *voj* (v. *viti).* Rum. *ı* zamijenjeno je sa *nj, a* dočetno *-ǎ* restaurirano je prema *sutǎ* < saio. Miklósié neispravno uči da je *obialǎ* od nepotvrđenog **obujalo,* od *obuti* (v.).

Lit.: ARj 8, 416. *Tiktin* 1069. *Miklósié* 389.

obor m (Vuk, Imotski, bug., slov.) = *obor* (Kosmet), sveslav. i praslav., »1° tor, hlijev, 2° dvor, avlija, 3° toponim«. S prijevojem *a* možda *obarah,* gen. *-řka* m (Turska Hrvatska) »zemljište ograđeno i određeno za pašu«. Složenica obrazovana s pomoću prefiksa *ob-* i od ie. i praslav. korijena *ver-,* u prijevoju *vor-.* V. *vrijeći, otvor* itd. Prvobitno je značenje »ograđeno = zatvoreno mjesto«. Suglasnik *b* je nastao od *bv* kao u *oblak* itd. Riječ *obor* je kulturna riječ koja je postala balkanska. Posudiše je Rumunji *obor* »étable à bœufs«, Arbanasi *obór* = (sa umetnutim *m* kao u *dumboK) ombor* »cour«, čine. *ubor* »cour d'une maison, basse-cour«, ngr. ὀβορός (Epir) »étable à bœufs, basse-cour« = νουβουρό (sa *n-* kao u *nugad)* (grčka Makedonija). Upor. još rus. *zabor* »Zaun«.

Lit.: ARj 8, 307. 425. *Miklošič* 382. *Holub--Kopečný* 250. *Bruckner* 371. *Mladenov* 367. Joki, *IF 49,* 281. Pokrovskij, *ZSPh 9,* 102-104. *GM* 314. Meyer, *Ngr. 2,* 48. *Pascu* 2, 212., br. 466.

obrêga f (Kobarid, Slovenija) »prostor pred kućom«. Toponim tal. *Abrega* > hrv. *Vabriga* (Istra). Od lat. pridjeva *aprīcus,* poimeničen, u ž. r., upor. stlig. *abrigu* »izložen suncu, na čelopeku«.

Lit.: Pleteršnik 1, 743. *Cadastre 81-2. DEI* 260. *REW*[3] 560.

òbresti, *òbretem* pf. (14. i 15. v., Vuk) = 3. 1. prezenta *abrite* = *obritoše* (aorist) (ikavski, bosanske isprave 15. v.) pored *obrsti, obřím* prema impf, *obretati* (Stulić)) »invenire«. Nalazi se u stcslav. *òbresti, obrįštc* i u rus. Praslav. je osnova *rét-,* u prezentu s infiksom re : *ret-.* Bez prefiksa nije potvrđena u slavinama, nego s prefiksima *pre-, predu-, pri-, s-, su- : srèsti* pf. prema. impf, *srijètati, srìjetam, susresti, prèsresti, predùsresti, prìsresti.* Sa sufiksom za apstrakta *-eiь obretelj,* gen. -»' (Dušanov zakonik) »ono što se obrete, sadržaj«. Na *-telj: obretatelj* m (jedna potvrda). Od drugih prefiksalnih složenica: postverbal *susret* m, na *-oj susretaj* m. Apstraktum na *-ia* od infinitivne osnove **sretia* > *srića* (ikavci, Hrvatsko primorje) (ne-) i od prezentske **sretļā* > *sreća (ne-),* s pridjevom na *-ьn* > *-an sretan, (ne)srîcan.* Antroponimi *Sreten* (upor. bugarski *Najden), Obreten,* hipokoristik *Obretko.* Posuđenice madž. *szerencse* i rum. *strinate* slažu se sa stcslav. *sręha* u pogledu *į,* a ne slažu se u pogledu praslav. *-tia.* Bez prefiksa dolazi samo u lit. *rasti, randu, -aü* »naći«. Nisu utvrđene druge ie. paralele. Prema Bnigmannu bila bi gr. ευρίσϰω (odatle internacionalne riječi *heuristika, heuristički),* tj. varijanta ie. korijena **uer-, *urēnt-, *ured-.*

Lit.: ARj 8, 458. *BI 2,* 461. *Miklošič* 278. *Bruckner* 534. *KZ 46,* 234. *Mladenov* 606.

WP 1, 280. Brugmann, *IF* 30, 371. sl. 382. (cf. *IJb* \, 88). Bezzenberger, *BB 26,* 166-168. (cf. *AnzIF* 13, 121).

obrlktati, *-ām* pf. (Lika) = *abrihtati* (Zagreb, Krasie) »Γ obučavati, 2° naučiti (redu)«, prema impf, na *-va- obriktavati, -riktāvām.* Od njem. (vojničkog) *abrichten,* također madž. *abriktolni.*

Lit.: *ARj* 8, 463. *Gombocz-Melich* l, 8.

obrlátiti, *-břlatím* pf. (Vuk, Dalmacija, Lika, Vinkovci, BiH) prema impf, *obrlaävati, -làcujêm* = *oberlatiti* (Mostar, Slavonija) »1° saletjeti, zaokupiti, 2° okrenuti koga na svoju stranu«.

Lit.: *ARj* 8, 464. Skok, *Slávia* 15, 482., br. 538.

obrnika f (Timok-Lužnik) »divlji sljez«. Na *-e obrniče* n (Niš) »taraxacum officinale«. Ovamo *obratica* f »inula helenium« = *vratič* = *povratič* (Medić).

Lit.: *ARj S,* 443. 464.

obrstar, gen. *-ara* m (1700, Banija, ŽK) = *oberstar* = *oberster* (narodna pjesma, Slavonija) = *obršter* ·= *obrštar* m prema f na *-ica, -ovica obrstarica* = *obrŠterovica* (Vuk). Od njem. vojničkog *»Oberst(er)t.*

Lit.: *ARj* 8, 324. 469. 470.

obrve f pl. (Vuk, Baraković) = *obřve* (ŽK) (plural zbog toga što su u dvoje), ie., baltoslav., sveslav. i praslav., »1° supercilium, palpebra, Augenbraue (s kojom je riječi u prasrodstvu), 2° (metafora) okrajak njive ili brazde, 3° (ribarski termin, Skadarsko jezero) obruč oko kojega se popinje zamka (Pavlinović)«. Prvobitno je femininum po deklinaciji *i oЬгъ ь* = *brv,* gen. -»' (13. v.) »palpebra, trepavica«. Početno *o-* nalazi se i drugim ie. jezicima, kao u gr. όφρΰς i u makedonskom άβροΰτες. Stoga se za prajezik môže pretpostaviti **obhru* pored **bhru* (Boisacq). Prema Schrijnenu *o-* je preverb (prefiks), .koji u hrv.-srp. jjklanja homonīmiju sa *btv>* gen. *ЬШ* (v.), PiidieTi na*-ьn* > *-an obrvan, ť-vnu* (Stulić), kojí Se ne nalazi u današnjem jeziku; na *-at obrvat.* Deminutiv na *-ica Sbrvica.* Na *-ãn: ôbrvãn,* gen. *-äna* »ime jarcu«. Na *-oca obřvača* (Srijem) »ženska velikih i gustih obrva«. Nalazi se u stcslav., češ., polj. i rus. Slaže se u deklinaciji *i* sa lit. *bruvis.*

Lit.: *ARj l,* 687. 8, 477. *MikloHl* 23. *SEW 2,* 91. *Trautmann* 38. *WP 2,* 207. Loewenthal, *WuS 9,*186. Kretschmer, *KZ* 31, 336. Solmsen *KZ* 34, 459. Schrijnen, *KZ* 50, 144-146 *Boisacq*[3] 733-734.

oburdäti, *-am* pf. (Riječka nahija, Crna Gora; objekt *kamen niz brdo)* »skotrljati«. Ovamo će ići *abùrdati* (Lovinac, Lika): *aburda ka slip* »navaliti, silom nešto izvesti«. Opominje na rum. *zburda, îmburda* »ausgelassen, mutwillig umherspringen, sich ausgelassen gebärden«, pridjevi *zburdalnic (-alnic* < slav. *-anьn* + *-îcus),* odatle *-nicie, zburdatic.* Početno *z-, -im-* su lat. prefiksi *ex-, in-, o-* = *a-* moglo bi biti lat. *ab-*. Osnova glagola nejasna. Možda pastirska onomatopeja.

Lit.: *ARj*8,487. *Tiktin* 1805.*1806.REW*[3] 23.

obuti (se), *obujem* pf. (Vük) *(preo- se,* bez prefiksa *ob-* ne postoji), baltoslav., sveslav. i praslav. osnova *u-,* koja u slavinama nije potvrđena bez prefiksa kao ni u latinskom, »induere (s kojim je u prasrodstvu)« prema impf, *obuvati, obuvam', izuti, izujem* (Vukev akcenat je *izujem)* pf. prema *izúvati, izūvām* (Vuk) = *izüvät, izûvam* (Kosmet, ŽK) »exuere«; (sa г poslije prefiksa *na-) nazuti, nazujem.* To umetnuto *z* različito se tumači. Maretić upućuje na г u *nazočan* (v., upor. i *pazuho),* Ivšić na krivo rastavljanje u *izuti* = *iz-zuii.* Upor. i rus. *raz-u-tb* i češ. *zouti.* Ovo *z* nalazi se još u *sàzuti, sàzujêm* — *sazvuti* (Neretva, Pavlinović) i u *ozûti* (Riječka nahija) »izuti« te u izvedenici *obuzvača* f za *obuvala* (narodna pjesma, v. i niže). Od part, na *-to *obutja* > *obuća* = *obuća* (ŽK) = *obuča* (Vodice), stcslav. *obuSta;* sa svojom leksikolog!jskom porodicom: na *-ar obućar* m »čizmar, crevljar, postolar« prema f *obućarica,* također u značenju »drvena ograda oko peći za sušenje obuće«, pridjev na *-ski obućarski,* deminutiv na *-ica dbućica* (Vuk), augmentativ na *-ina obućina* (Lika), na *-njak obutnjak* (Ključ, Bosna) »nekakvi opanci« < *obućnjak* (sa *ćnj* > *,tnj* kao u *kutnji,ZΛ kućnji),* na -Ä* *obutelb* f (ч ' starijim hrvatskim knjigama, hry.-çajk.y Belpştenecı, Jambrešić). Od korijena *obttv-* äa *i-aca ' ebuvafa* (Vuk, Sisak Poljica) »uzica«, pridjev na *-aćć obuvaći.* Pofmeničen part. perf. pas. *obuvenac,* gen. *-ènea* = na *-jak obuvenjak* »ono u čemu je žitno zrno obuveno«. Na *-lo obulo* n (Kostajnica) »obuća«. Na *-eljãk* sa gubitkom *o- buveljak,* gen. *-aka* (Dalmacija, Pavlinović) »opanak ili postola što se obuva bez potrebe, da se pripinje kao čizma«. Na *-āč izuvāč,* gen. *-ača* »čovjek i sprava«. Na *-lac izúvalac,* gen. *-aoca* m prema f na

-iça izúvalica. Na-a* > *-ak nàzuvak,* gen. *-uvka* (Vuk) = *nàzubak,* gen. *-pka (s* promjenom *v* > *b* preko *p* u gen. kao u *ljibac,* gen. *ljipca* za *livac* < *hlijevac,* Perušić, Lika, Dauzatova fausse régression) »ono što se nazuva, navlači na nogu preko čarape, vrsta gamaša«. U složenici *pozûvak,* gen. *-uvka* (Kosmet) »polučarapa« zamijenjen je prijedlog *na-* sa *po-*. Sa *pk* > *k nàzuka f* pl. (Ston) »vunene navlake na nogu« i sa zamjenom sufiksa *-bk* sa *-ica nazubica* »nazuvica, nazuvak« (Kuci, Crna Gora). Na *-aia nazuvača* (Vuk). Na *-ica nazuvica* (Vuk). Na *-nik nazuvnik* »Schuhzieher«. Praslav. osnova *u,* koja je nastala iz dvoglasa *ou,* dolazi u baltičkoj grupi bez prefiksa: lit. *auti, aunu,* lot. *aut, auju, aunù,* lat. *exuo, induo.* Taj se korijen nalazi još u awesti i armenskom. Upor. još *uzda* (v.). Ie. je korijen **oujo,* prijevoj od **fu l ō.* Ovamo ide još s prijedlogom *p > *u:* stcslav. *onusta* > slov. *onuča,* češ. *onuce,* polj. *onuca,* kod nas samo *naušta* (knjaževački okrug, Srbija) »eine Art Strümpfe«.

Lit.: ARj 1, 750. 4, 308. 7, 780. 8, 479. 490. 486. 9, 524. Jagić, *ASPh* 1, 431. *ASPh 6,* 662. *Elezovic* 1, 228. 2, 8. 93. Ribarić, *SDZb 9,* 172. *Miklošič* 371. *Holub-Kopečný* 251. 255. *Bruckner* 373. *Trautmann* 21. *WP* 1, 109. *Mladenov* 219. 370. *Gorjajev* 235. Ivšić, *HJ l,* 175. Grienberger, *IF* 27, 211. Kretschmer, *KZ* 31, 424. 453. Hujer, *LF* 46, 181. si. (cf. *IJb* 8, 208). Persson, *KZ* 48, 121-126. (cf. *JF* 3, 214-215). *Boisacif* 256-257.

ocat, gen. *octa* m (Vuk, Krajina negotinska, Peć, Kosmet) = *očăt,* gen. *osta* (Rab) = *očăt* (Vodice) = *ocèt,* gen. *octa* (hrv.-kajk., Oraščići, Istra, Bolić, slov.) = *ocat* (štok., čak., Istra i u južnoj Italiji, doneseno sa sjevera Cetine) = (analogijom prema gen. *osta* i prema izvedenicama stvoren nominativ) ojí (ŽK) = (kompromisni oblik stvoren unakrštenjem *ocat* + *ost) ostac,* gen. *-aca* (Prčanj), sveslav. (bug. *ocet* pored *océd") osim* ukr. i rus., »kvasina, sirce«. Samoglasnik α je nastao iz palatalnog poluglasa ь, upór. stcslav. *ocЫъ.* Pridjevi na *-ьn* > *-an ocatan* (upór. slov. *oceten),* na *-en octen (pri-),* poimeničen na *-ica octenica* = *astenica* = na *-ka octenka* »octeni sud«, na *-jak octènjak* »neka trava«, apstrakti *octenost* = *octenstvo.* Na *-tk* > *-ák octak,* gen. *-aka* (ugarski Hrvati) »cirsium arvense« = *ástak* (ŽK) »čkalj«. Na *-ika octika* = na *-eljika osteljika* (Stulić) »kiselo vino« = (ci > sr disimilacija) *dstika* (Vuk, Istra, Bella, Stulić) »ocat«. Augmentativ na *-ina ostina* (narodna pjesma, Istra). Na *-ar ocetar* »prodavač octa«, slov. *õctar,* bug. *ocetár* pored *ocedar* m prema f *ocedarka, ocetarski.* Denominal (inhoativ) na *-iti octiti, -im (na-, za-)* — *ostīti* (ŽK) *(na- se~)* »uskisnuti« prema impf. *naoctivati se.* Riječ je kulturna. Madžari posudiše *ecet,* Rumunji *oțet,* glagol *a oteti, oțetar.* Značajno je da je ne posudiše Arbanasi, koji imaju domaću *úthulle* pored *uthull -i* (Godin). Jedino varijanta *oftull* pretpostavlja unakrštenje južnoslav. *осыъ* i domaće arbanaske riječi. Sveslav. posuđenica iz sveromanskog lat. *acētum.* Kako taj romanizam posudiše i Germani, got. *akeits,* postavlja se pitanje da li je ušao u slavine direktno iz balkansko-lat. na donjodunavskom limesu, mjestu gdje se Slaveni najranije (5. v.) susreću s Romanima (Vlasima) ili preko Gota oko Dnjepra i na Balkanu. Činjenica da se *acetum* ne nalazi ni kod Rumunja ni kod Arbanasa ni kod Grka (oξος, odatle rus. *uksus),* govori u prilog mišljenju o gotskom posredovanju. Sa fonetskog gledišta moguće je izvoditi i iz vlat. *acętu* (krčko-rom. *akaiť),* jer naglašeno zatvoreno vlat. *e* može prijeći u *ь,* kako pokazuje *discus* > vlat. **descu* > *daska* (v.) i *grk* < *Graecus.* I kod južnih Slavena za taj pojam čine se nove posudenice: osim turcizma *sirce* = *şirket* (v.) stvnjem. *ezzîh,* nvnjem. *Essig* (metateza **etig* < *atecu* < *acetu),* odakle nastade slov. i hrv.-kajk. *jêsij* (ŽK) = *fesih* pored *jêsik* (Istra) = slov. *jesih,* u Režiji *azejt* < furl, *asei, ased.* Sa bug. *acéd* upór. *ocad* m (Hrvatska, Ogulin) »neka trava« ako je od lat. *actdus.* Ime te trave moglo bi biti isto što slov. *ocet* »cirsium arvense« = *ástak* (ŽK) = *octak* (ugarski Hrvati).

Lit.: ARj 4, 621. 7, 469. 8, 502. 507. 1100. 9, 250. 273. 274. 12, 77. *Pleteršnik* 1, 367. Kušar, *RadllS,* 14. *Elezović 2,* 46. Ribarić, *SDZb* 9, 20. 172. *Miklošič* 219. *Holub-Kppečný* 251. *Bruckner* 373. *Mladenov* 405. *Kiparsky* 117. 119. Stürm, *ČSJK* 6, 51. *GM* 455. *REW*[3] 98. 105. Hamm, *KZ* 67, 121. Matzenauer, *LF 12,* 174.

ocean, gen. *-äna* m. (hrvatski književnici, prema lat. = njem. čitanju *c* pred *e),* pridjev *oceanski* = *okèãn,* gen. *-ana* (srpski književnici, prema gr. čitanju) = *ocean* (Kašić, Palmotić, prema tal. čitanju) = *okijanb-reka* (Aleksandrida). Gr. ωϰεανός.

Lit.: ARj 8, 502. 811. Vasmer,GL 103.

ocel m (hrv.-kajk., Belostenec; slov. *ocel,* Štajerska) = *ocêl* (Prekmurje) = *ocelj* (Jambrešić, hrv.-kajk.) = (ikavski) *octi* (Mikalja) =

ocilj (Vrančić, Mikalja, Stulić) = (jekavski) *ocjel* = (sa promjenom dočetka prema *ognjilo) ocjelo* (Martić) = *ôcilo* n (Vuk) »1° čelik, bliznica, mazija, nado, 2° ognjilo, čakmak, masat«. Slov. *ocelo* n prema *nado.* Ti oblici točno odgovaraju stcslav. *ocelt / -Iь* kao i onima koji se nalaze u svim ostalim slavinama, osim u bugarskom, gdje danas ne postoji, ali da je i tu postojao, dokazuje rum. slavizam *oțel,* s glagolom *a oteli* i pridjevom na lat. *-osus* > *-os oțelos.* Madžari posudiše *ocel.* Pridjev na *-ьn ocelan, oceljan, ociljan.* Odatle denominal na *-iti ocelìti, -im,* na *-ovati na-ocelovati, -ujem* (Belostenec) »naostřiti ocalorn«. Dočetak *-el* izmijenjen je u *-al* po svoj prilici unakrštanjem sa mlađom posuđenicoт iz mletačkoga *azzal* (upór. odatle i ngr. ατζαλον, ζτζαλον) > *acãl* (Cres) = *àcãl,* gen. *-ala* (Bosna) = *àco,* gen. *-ala* (Zore, Dubrovnik) = *aco,* s glagolom *acolit: acãl,* gen. *-ala* (Dubrovnik, Vuk, gdje se prema Milasu govori samo *òca,* prema Budmaniju gen. *ocala) = ocâl,* gen. *-âlâ* (Rab), s pridjevom *ocalan* (Voltiđi). Od Vukova dubrovačkog oblika pravi Šulek za potrebe industrije čelika neologizme: *ocalar* m, *ocalara* f, *ocalarina, ocalarnica* f, *ocalina* f, pridjev *ocalast, ocalovac, ocalovina, ocalovnica, ocaonica, ocaoničar.* U danainjem saobraćajnom i književnom jeziku turcizam *čelik, čeličan, čeličiti, čeličana* potisnuo je *ocel, ocal* i *acãl.* Ti se oblici osnivaju na balkanskom i apeninskom lat. **akiale,* obrazovano prema *acuale,* od *acus* pored *aciarium* > fr. *acier,* tal. *acciaio,* u ostaloj Romaniji. Vetranie ima *acar,* gen. *-ára.* Lat. *k* pred *i* prešao je u bezvučnu afrikátu *c* kao u *Civitate* > *Cavtat, Celeiae* > *Celje* ili u *rpcê* > *ruci* od *rcka.* Dokaz za izgovor *k* < lat. *c*[1] u vrijeme dolaska Slavena na Balkan nalazi se u *Sisciae* > *Sisak.* Dvoglas *la* zamijenjen je sa kao u *podreka* < *patriarcha.* Zamjena sa α u *ocal* može se tumačiti na više načina: kao gore unakrštenjem dviju posuđenica, starije i mlađe, kao i zamjenom > *a* kao u *praskva* < *persica* (v.) i *orah* < *orehb* (v.). Apeninsko-lat. **akiale* (tal. *acciale,* mlet., furl, *azzal)* posudiše i Germani: stvnjem. *ecchil,* bav. *eckel* > odatle slov. *aklò* (Dolensko) = *jéklo, éklo, óklo* (Notranjsko), pridjev na *-en jeklên, jeklíti, klen; jăklo* n (Istra, hrv.-kajk., Belostenec, neutrum prema *nado) = jaklo* (Vodice) »1° jezgra, 2° čelik«, pridjev *jakién* (ŽK) »jak, čvrst (metafora)«, *jakleno mlijeko* »masleno« = *jakién* pored *jeklên* (Vodice) »iz ocjela«. Dočetno lat. *-e* zamijenjeno je sa -& ili *-í,* upor. lokativ vlat. **Sermi (<* klat. *Sirmii)* od *Sirnaum* > *Srijem, Srem* i u imenima gradova i otoka *Romae* > *Rimı, Brattiae* > *Brač* itd. Tumačenje Kiparskoga da c u slavinama pretpostavlja retoromanski izgovor **atsel* visi posve u zraku. U Engadinu je *acel,* u tirolskom narječju *tséra* < *aciaria (Gröber*[1] *l,* 627). Germanski i sveslav. romanizam upućuje na sjevernu Italiju i Balkan. Brücknerova pretpostavka da je sveslav. romanizam iz. stvnjem. *ecchil,* ne objašnjava jata. Upor. još u slov. *celín* »Flintenschloss« < furL. •*azzalin.*

Lit.: ARj 1, 30. 4, 430. 7, 469. 8, 501. 502. 504. *Pleteršnik* 1, 193. 364. 810. Kušar, *Rad* 118, 19. Budmani, *Rad* 65, 164. Šturm, *ČSJK 6,* 64. Ribarić, *SDZb* 9, 72. 152. *Miklošič 219. Holub-Kopečny* 251. *Bruckner* 373. *ASPh* 11, 137. Schwarz, *ASPh* 41, 127. *REW** 103. *REW l,* 20. *Kiparsky* 117. *Gombocz-Melich* 11. *Tiktin* 1099. Kranzmayer, *WuS* 16, 14.

oč (Kosmet) »uzvik kojim, se odbijaju krave« = *voč* (Vuk) pored *oćke* (Turska Hrvatska) = *vBčke* (Vuk).

Lit.: ARj 8, 534. *BI 2, Elezović 2,* 47.

očobajka f (Šulek) »biljka thalictram minus«. Upor. slov. *ocun* »Herbstzeitlose« = češ. *ocun,* stčeš. *ocin.*

Lit.: ARj 8, 530. Kořínek, *LF 65,* 440-445. (cf. *IJb 24,* 356). *Holub-Kopečný* 251.

ocá!i, gen. *očála* m pl. (Dubrovnik, Lika, Istra), odatle *oćalinka* »ime ovci« (Kurelac) = *očali* (Božava) = *očálji* (ŽK) = *očále* f pl. (Maretićev akcenat) = *ocale,* gen. *očalā* (Ivšić, Pavičić, Slavonija) = *očale* pored *očale, Sčalji* (Crmnica) = *očali* (Vrgada), odatle na tal. deminutiv *-in očalin,* gen. *-ina* m (Vuk, Crna Gora) »durbin« = (zamjena sufiksa) *olari* m pl. (Vuk, Dubrovnik), slov. *ocala* n pl. = *očali, ocării, uočáb* (Notranjsko). Od tal. *occhiali* prema mlet. izgovoru, furl, *odai* pl., sing. *odal,* poimeničena pridjevska izvedenica na *-alis* od *oculus* (prasrodstvo s *oko,* v.) > tal. *occhio.* Kako je veza s našom riječi *oko* dana i mletačkim oblikom, posuđenica se adaptira našem jezičnom shvaćanju s pomoću prefiksa *na-: naočali* (Vuk) = *naoćali* (Lika) = *naočari* (Vuk, Ibar, Ljubiša) = *naočari,* odatle Šulekov neologizam *naočarka* prema njem. *Brillenschlange.* Tudi sufiks zamjenjuje se domaćim *-ih očila* n pl. (Timok-Lužnik, Stulić), odatle *očilar* »koji pravi očila«, na *-nik očnīk* »durbin«, *-nica očnice*

(Bella, Voltidi, Stulić), radna imenica na *-jar* •*očničar* (Stulić) pored *naočnīk* (Vuk) pored *naočnjak*. Tal. deminutivni sufiks *-etto* < vlat. *-íttus occhietto* > *oćet* m (Buzet, Sovinjsko polje, Vrbnik) »1° dio šarnira koji se •usadi u rupu .kamenog dovratnika i pričvrsti rastaljenim olovom ili sumporom, a nosi vrata, 2° rupica na brodu za vezanje jedra«. Ovamo ide još pridjev *straloć* _(Čilipi) = *štraloć* »krivook«, razrok, êrav (Šibenik« < lat. *extra-* > tal. *stra-* + *l'occhio*. Denominal na *-va- adoćavat se, adoçavam* impf. (Dubrovnik, Cavtat, subjekt *žene)* »pogledati se« < tal. *adocchiare* (prefiks *ad-* i *ochio)* < vlat. .*adoculare*. Složenica *kanócai* (Korčula) = *kanóca,* gen. *-ala* (Dubrovnik, Cavtat) = *kanoč ô* (Potom j e) = *kanócai* (Kućište) < *canna* + *oculu* + *-alis* »dalekozor« > tal. *cannochiale* <17. v.).

Lit.: ARj 7, 469. 470. 8, 530. 532. 510. 511. Budmani, *Rad* 65, 163. Cronia, *ID* 6, 116. *Pleteršnik* \, 757. Stürm, *ČSJK* 6, 78. Stevanović, *NJ 5,* 204-208. Jurišić, *NVj 46,* 19. Miletić, *SDZb* 9, 260. 263. 369. 370. *REW*[3] 6038. *DEI* 723. 64.

бcas m (Silba, Dubrovnik) = *oćast,* gen. *-i* (Marin Držić, Dauzatova *fausse régression* prema *obiješ,* gen. *obijesti)* < praslav. **otjasb* »1° rep, 2° biljka requisetum«. Deminutiv na *-ić oćasić,* prezime (15. v.), augmentativ *oćasina* (Istra) »vuna oko repa«. S prefiksom *nadoćas,* gen. *-asa* m (Zore) »uže povrh repa mazgina ili magarčeva«. Suglasnik *ć* je nastao od í/, upor. češ. *ocas,* polj. *oczas*. Denominal *oboćasit* (Dobrinj) »ošišati«. To je značenje nastalo u vrijeme kad je izašao perčin iz mode. Dok se uređivanje kose vršilo na pereinu, *oboćasit* je značilo »urediti perčin«. Praslav. prefiksalna složenica kao *pô-jas* (v.) > *pas,* od starijeg oblika prijedloga *ot* (v. *od)* i korijena **jasb,* koji ne postoji sam u slavinama, upor. lit. *juosti* »ζώνυμι«. Stcslav. *осезъ* (1271) doduše ne potvrđuje ovu etimologiju.

Lit.: ARj l, 284. 8, 532. *Miklošič* 219. *Holub-Kopečný* 251. Körinek, *LF* 65, 140-145. 318-319. Vaillant, *RES* 21, 165-168.

od = (<) *ot-,* baltoslav., sveslav. i praslav. prijedlog i prefiks, »a, ab, von« = *oda* pred suglasničkim skupovima *(odaslati, odabrati,.odašta,* i analogijski u *odašiljati, odabirati* prema *odaslati, odabrati)*. Oblik *od* je kod nas, u slovenskom, u češkom, slovačkom i poljskom nastao od *ot* prema stcslav., staro-češ. i rus. *otb,* dijelom zbog asimilacije pred zvučnim suglasnicima kao u *odbor, odgoniti* itd., a dijelom zbog analogije prema *nad, pred* i *pod.* U čakavskom (ŽK, Istra, Kastav, Jačke, Vitezović) i Timok-Lužniku glasi *odi- (pdignăti, odibrati)* mjesto *oda-*. Arhaizam *ot-* očuvao se u *oteti, otimati, otići, otvoriti, otvrsti*. Litavski je također očuvao prvobitno *t: at, ateiti* »otići«. Upor. gr. *'έτι* »još«, lat. *et, atque, at-avus*. U baltičkoj grupi postoji još varijanta: istočno-lit. *ata, -ato* (npr. *atuodiena* »istog dana«). Ta varijanta nalazi se u *otava,* sveslav. i praslav. poljoprivredni naziv za »sijeno poslije prve košnje« < ie. pridjev **ato-* obrazovan sa sufiksom *-ua,* upravo »ponovna, dodatna (se. košnja)«, dok je u lit. sa sufiksom *-Io atolas* »isto« [Usp. i s. v. *otava]*. Ie. **ati* > praslav. *ot(t),* sa jor prema *kъ,* sa, *ъ,* ali upor. sanskr. *atas* prema gal. *ate-*.

Lit.: ARj 8, 537. 589. 590. *Miklošič* 228. *Holub-Kopečný* 251. 258. *Bruckner* 386. *WP* 1, 43. *Trautmann* 16. Fortunatov, *IzvORJAS* 13, 2, 9-11. Meillet, *Etudes* 1, 155. *RSI 6,* 127. Rozwadowski, *RSl* 2, 87-88. sl. Pedersen, *ANPh* 26, 377-379. (cf. *RSl* 4, 265). Rešetar, *ASPh* 36, 542. Hirt, *IF 2,* 347. Hermann, *KZ* 48, 112. Wijk, *ZSPh* 13, 83-88. Ljubarskyj, *Zapyšky UA* 13/14, 281. sl. (cf. *IJb* 13, 63). *Boisacq*[3] 292.

-oda, sveslav. i praslav. sufiks, danas mrtav i neproduktivan u svim slavinama. Služi za tvorenje apstrakta od osnova kojima se leksikologijska porodica može odrediti samo lingvističkom analizom. Kod Leskiena ne figurira medu hrv.-srp. sufiksima, dok Maretić meće kao da se radi o uporednoj slav. gramatici. Prvobitno apstraktno značenje do danas su još očuvali *sloboda* (v.) i *lagoda* (v.), ali je veza sa *svoj* i *lak* posvema iščezla iz jezične svijesti, dok *jagoda* (v.), *loboda* (v.) označuju samo konkretne biljke.

Lit.: Vandrák 1, § 574. *Maretić* § 351 j.

odaja f (Vuk, Kosmet, akcenat od sinonima) »soba«. Deminutivi na *-iça ôdajica* = na *-če odajče,* gen. *-eta* (Kosmet, Makedonija). Pridjevi na *-ьn* > *-an odajan* (narodna pjesma, *f—jna vrata),* na *-in odajin* (narodna pjesma), na *-ski ôdajskî.* Na *-li odalıca* f »zemlja koja pripada begu, te je on može dati na obrađivanje jedne godine jednom kmetu, a druge drugom« (turski agrarni termin, možda *odalık,* turski apstraktum koji je ušao u evropske jezike kao *odaliska* »Sklavin der Haremdamen«). Na *-džija odadžija* m (Vuk, Šar--planina) »1° čovjek koji sjedi na čijem salasu (agrarni termin), 2° momak koji poslužuje u

krčmi, 3° pristav«. Složenice: *odabaša* m (17. v., narodna pjesma) pored *odobaša* (narodna pjesma, sa *-o-* mjesto tur. *-a-* prema tipu *krvopija, krivokuća* itd.) »zapovjednik«, odatle prezime na *-ič Odabašić* pored *Odobašić* = arm. *OdabaŠian', hazna—odaja* »aerarium«. Balkanski turcizam (tur. *ode)* iz građevinarske terminologije: rum. *odaie* f, s deminutivom *odăiță* i izvedenicom na *-as odđiat* (ukazuje na hrv.-srp. ili bug. posredovanje), arb. *(h)ode* = *odhë* pored *ondá,* ngr. όντας.

Lit.: ARj 8, 642. 552. Milosavljević, *GISZD* 3, 209. (cf. *IJb* 14, 94). Matzenauer, *LF* 11, 343-344. Korsch, *ASPh 9,* 659. *GM* 314.

odalèskati, *-am* pf. (Dubrovnik, Cavtat, objekt *zamlaticu* = *prdeljusku,* Zore) »udariti koga po obrazu«. Prema Zori može biti od tal. *delascare,* za koji ne daje značenje. Taj glagol ne bilježe talijanski leksikografi. Prefiks bi morao biti *di-,* ako je toskanski. Leksikografi imaju samo pomorski termin *lascare*. Budući da je lat. *alata* »1° ćuška, 2° (rum. *aripă)* »krilo« nastalo od *ala* unakrštenjem sa *colapus* > fr. *coup,* nije nevjerojatno da je dubrovačka riječ izvedenica od *ala* s pomoću *-iscare* (upor. fr. *pleurnicher,* port, *chuviscar* »sipiti«, od *chuva* < *pluvia)* = lat. *alapáré* »ćuškati. Dapače i *od-* može biti od lat. prefiksa *ad-: *ad-al-ìscare.* Od **alapa* »krilo« je po svoj prilici ime dubrovačkog otočića *Olipa.*

Lit.: ARj 8, 554. 893. Skok, *Slao.* 232. *REW** 310. 311. *DEI* 105.

odalibati (se), *-ām* pf. (Dubrovnik, Ston, Budmani, Zore, Milas, objekt *barku* »da ne tuče ò kraj«) »1° iscrpsti (Zore), 2° odvaditi, izvaditi (npr. *múku iz vreće),* 3° premjestiti barku (Deanović)« = *odlibati, -am* (Vuk, Crna Gora) »4° odlakšati, učiniti da bude što lakše«. Maretić krivo rastavlja *o-dalibati* i ističe kod *odlibati* da se ne može uhvatiti veza prema prostome *libati,* kojemu Vuk daje dva značenja »1° odliti, 2° odlakšati«. Sa drugim akcentom ima Vuk iz Crne Gore *ulibati se, ulibam* impf. »5° od koga, kao bojati se, ustručavati se, ženirati se«, koji BI upoređuju, sa *libiti se, líbím* (Vuk, Srbija, Milićević, Ljubiša) »6° stidjeti se«. Sve ove glagole zaista je teško semantički povezati. Početni *od-, oda-, u-* zacijelo su naši prefiksi. Ako se *libati (se),* s obzirom na geografsku areu, gdje dolazi, protumači glagolom **leviare,* od lat. *levis,* koji u mlet. glasi *libar,* u staropizanskom *lebbiare,* stfr. *legier* itd., objašnjava se značenje pod 1°, 2° i 4°. Postoji još s lat. prefiksom *adleviare* > srlat. *alleviare* »erleichtern« > stfr. *allegier* »ein Schiff ausladen«, odatle fr. postverbal kao pomorski termia *allège,* srlat. *allegium* »embarcation servant au chargement des navires«. Vukovi *libati se* i *libiti se* drugog su podrijetla (v.). Budmanijevo· i Zorino izvođenje iz lat. *delibare* »uzeti, smanjit}, uživati« ne odgovara jer taj glagol nije zastupljen ni u jednom romanskom jeziku, a i fonetski ne odgovara, jer je kllat. *b* > rom. *v* i jer postoji *-libati.* Južnodalmatinska i crnogorska area riječi govori u prilog posudenice iz dalmato-romanskog gdje je *ų* > *ih* dovoljno potvrđeno, v. *Olib, gujba, plojba, gajba: odalibati* može se shvatiti **od-alibar* < *alleviare.*

Lit.: ARj 7, 554. 8, 608. Budmani, *Rad* 65, 161. Zore, *Tuđ* 15. *REW** 361. 5002. *FEW* 71 *DEI* 128.

odar, gen. *-dra* m (14. v., Vuk), praslav., »1° krevet, postelja (Marulić), 2° ležaj, loža (Crna Gora), 3° nešto uzvišeno, kao npr. katafalk u mrtvačnicama, u stanu, 4° toponim«. Nalazi se u stcslav. *odri,* slov. *oder,* bug. *odar,* češ. *odr* »Pfal, kolac«, *odry* »Gerüst in der Scheune«, rus. *oder* »nosila«. Na *-ina Sdrina f* (Smokvice, Korčula) = *odrinja* »1° čardaklija, pergola (posuđenica Dalmacija,, sjenica pred kućom napravljena od vinove loze), 2° naročita vrsta loze, krivaja, koja se pruža nad oborom ili terasom pred kućom i čini hladovinu (Čilipi)«, na *-ica odrinica* (također toponim). Na *-ište odrinište* (Stulić) = *Sdrīšte* (Paštrovići). Pridjev na *-en,* određeno *odřeni (~e haljine,* ~г *stog).* Madžari posudiše *odor.* Možda je i baltoslav., ako je ispravno upoređenje sa lit. *ardai* < **adrai* »Stangengestell«. S obzirom na to da češ. *odr* znači »kolac«, najvjerojatnija je identifikacija sa ags. *eodor,* stnord. *iadarr,* stvnjem. *ëtar,* nvnjem. *Euer* »Zaun«. Prema tome bi ie. oblik bio **odhro-,* prijevoj sa sufiksom *-ro* od ie. korijena **edh-* »plot od proštica«. Drugačije Machek, koji *oaгъ* i *oaгъ* izvodi neuvjerljivo od *vįdncti* > *venuti* > »nešto sušiti« i smatra riječ predslavenskom.

Lit..· ARj S, 556. 665. *Miklošič* 219. *Mlādenov* 375. *WP* 1, 121. Uhlenbeck, *PBB* 26, 290. si. (cf. *AnzIF* 15, 105). Meringer, *IF* 18, 256. 19, 449. Berneker, *IF* 31, 411. Pogodin, *AnzIF* 21, 104. Posch, *WuS* 16, 41. Kluge, *PBB* 35, 571-572. Petersson, *IP 24,* 265. Machek, *Slávia* 18, 72-86. Boisac<f 724.

odigitrija f (14. g., stsrp.), epitet *přečistá Bogorodica Odigitrija.* Od gr. složenice οδηγήτρια »pratilica«.

Lit.: ARj 8, 590. Vasmer, *GL* 103.

odium m (latinizam, lat. *odium* »mržnja«) »mržnja, omraza« = *odijo* n (Ranjina, talijanizam, < tal. učeno *odio).* Pridjev na lat. *-osus* > tal. *-oso* proširen na *-ьn* > *-an odiõznn* (Potomje) »mrzak«.

Lit.: ARj 8, 594. *REW*[3] 6038a.

odívá f (Dalmacija, Poljica) = *odívá,* gen. *odive* (Kosmet, Drsník, Peć) »l ° djevojka udata izvan kuće, u odnosu na ukućane i kuću odakle se udala, 2° (Šumadija) momački darovi djevojci«. Deminutiv na *-ič odivičić* (Crna Gora) m »sin odivin« prema f na *-ьna odivična* pored *odivičićka* (Crna Gora) »kći odivina«.

ARj.: 8, 596. Vušović, NJ 5, 117-119. Kalima, *ZSPh* 6, 171. Mikola, *PUF* l, 115-17.

odmêlom u *Matej a odmêlomb Ninoslavb* (1234-1240) = (na drugom mjestu, 1240) *Matêj imenemъ Ђanь bosnbski Ninoslavb,* u nominativu nije potvrđeno. Značenje je jasno: »cognomen«. Izvedenica na *-lo* od *odtmeti šį* »respondere«. Maretić bez potrebe ijekavizirao u **odmjelo.*

Lit.: ARj 8, 632. *Miklošič* 55. *SEW* 253. Wijk, *ZSPh* 13, 85-88.

odoljeti, *-lm* pf. (Vuk) = *odoliti* (Vodice), sveslav. i praslav., »1° svladati, nadvladati, 2° oprijeti se, oduprijeti se« prema impf, na *-va- odoljivati, odoljujem* (Budinić, Mrnavić), danas običnije kod zapadnih pisaca *odolijevati, odolijevam.* Pridjev na *-liv neodoliv* = *-ljiv,* kod Stulića *odoljiv.* Ime čarobnjačke biljke *odolán* (Vuk) = *odòljen* (Dubrovnik) (= slov. *odolin)* »macina trava, nazvana tako jer miriše kao pisaća mačke, valeriana officinalis«, u Crnoj Gori nazvana eufemizmom *odùmiljen* (Vuk), također bez *o- doljan* (Šulek) »divlji komorač« = *dolen,* upor. bug. *deljanka.* Odatle hercegovački pripjev (refrain) *Đevojke su ružu brale, o doljeno, odumiljeno.* Naziv biljke se nalazi u češ., ukr. i rus. *odolej* »euphorbia piloša« = *odolen* »nymphaea alba«. Rumunji posudiše *odolean.* Po biljci nastadoše i antroponimi *Odolá, Odoljen, Odeljan* (11. v., Osor), u dalmatinsko-lat. i *Adalenus* (Trogir, u 12. i 13. v.), ali se mogu shvatiti i kao prevedenica (calque) od *Victor.* Pored prefiksa *o-* dolazi još *nadoljeti, -lm* (Vuk) »nadvladati, svladati«, koji se danas čuje samo u Kosmetu *nadolêt, -îm* »nadvladati, nadjačati, pobijediti« uz *odolêt, -îm* »navaliti, osvojiti (subjekt *boljavina*)«.* Stulić ima još *sadolijevati* impf, prema pf. *sadoljeti* »imperare« = stcslav. *Sbdoleti,* češ. *zdolati,* polj. *zdolat.* U hrv.-srp. ne postoji bez prefiksa kao u polj. *dolać.* Od *dola* »dio«. Ta ie. i baltoslav. imenica očuvala se u hrv.-srp. samo u **aoInъ* > *dlan* (v.) i u **dolga* > *dlaga* (v.), lit. *dalis* f »dio baštine, milostinja«, lot. *dal'a,* sanskr. *dalam* »isto«, *dalayati* (3. 1. sing.) »štipa«.

Lit.: ARj 2, 606. 610. 644. 645. Jireček, *Romanen 2,* 74. Ribarić, *SDZb 9,* 172. *Elezović* l, 433. 2, 19. *Miklošič* 47. *SEW* 1, 206-7. 209. *Holub-Kopečný* 104. *Bruckner 92.* 375. *Mladenov* 323. *WP* l, 811. *Gorjajev* 94. *Boisaaf* 161. Bernard, *RES* 27, 32. Oštir, W_US *4,* 211-212. Matzenauer, *LF* 11, 344. Endzelin, *FBR* 7, 73. si. (cf. *IJb* 13, 370). *Machek 224. Vasmer 2,* 255.

odur m »miris«. Od tal. *odore* < lat. *odor,* gen. *-oris.*

Lit.: ARj 8, 695.

odurisati, *-Sem* pf. (15. v.) »odrediti, naznačiti«, od prefiksa *od* i *urisati,* koje nije potvrđeno: *urisati* nalazi se još u čine. *ursire* »commander, ordonner«, od gr. aorista ώρισα, od ορίζω »isto«. Balkanski grecizam: bug. *orísvam* »prédestiner«.

Lit.: ARj 8, 696. *Rohlfs* 1548. *Pascu 2,* 98., br. 1866.

odvjetak, gen. *-tka* m (16. v., Belostenec, Voltiđi, Stulić[41] = *odvitak* (Došen) — slov. *odvetek* »potomak, potomstvo, baštinik«. Ne nalazi se u drugini slavinama. Izvedenica je na *-ik* > *-ák* od stcslav. *ei ь* »grana ramus«, praslav., u svim slavinama osim u hrv.-srp., prijevoj od *viti* (v.), obrazovan s pomoću sufiksa *-tvb,* u prasrodstvu sa stprus. *apewitwo* »Strauchweide«, *witwan* »Weide«, u kojem je samoglas u nižem prijevojnom štěpenu, a u slavinama ie. **voitvi.* Suglasnik *v* je ispao u genitivu **odvjetvka* kao srednji u tročlanoj grupi. Odatle je stvoren nominativ bez *v.* Ne ide uz praslav. korijen *ve-,* koji je u *vijati* (v.), kako hoće Miklošič.

Lit.: ARj 8, 712. *Miklošič* 387. *Holub-Kopečný* 414. *Bruckner* 613. 625. *Vasmer* 193. Joki, *ASPh* 28, 11. 29, 43. Charpentier, *ASPh* 29, 3. *Mladenov 64.*

Odžak, gen. *-aka* pored *Odžak,* gen *-aka* m (Vuk, Kosmet, BiH) »1° dimnjak, 2° ognjište, 3° kuća, dvor, 4° porodica, 5° toponim

(u sing, i pl.)«. Na *-lija odžaklija* f »1° soba sa dimnjakom > 2° mala sobica (Drobnjak), 3° peć (Turska Hrvatska), 4° baškaiuk, odvojac (Srbija), 5' (kao maskulinum) kućić, koljenović, plemić« = na *-ović odžaković* »1° čcvjek iz plemenite kuće, 2° prezime«. Na *-jar odžačar* (Vuk) »dimnjačar« pored *odžakãr* (Vinkovci). Balkanski turcizam (tur. *ocak,* pored istih značenja još »pješadija u janjičarskoj organizaciji«) iz građevinske i sodjalne terminologije: rum. *ogeac,* bug. *od&ák,* arb. *oxhak = uxhak,* cine, *ugeac* »1° cheminée, 2° maison, 3° famille«.

Lit.: ARj 8, 786. *Lokotsch* 1587. *Mladenov* 374. *Elezović 2,* 534. *GM* 314. *Miklošič* 220. *Pascu 2,* 173., br. 1127. Korsch, *ASPh* 9, 659.

ofar, gén. *afra* m (16. i 17. v., Glavinié, Proroci, čakavski, slov.) »žrtva, dar«. Odatle na *-nica of(a)rnica* (Antun Dalmatin) »1° gazophylacium, blagajnica, hazna, 2° kutija u koju se meću ofri«. Denominal na *-ati o/rati, -am* impf. (1561, *Postila,* Antun Dalmatin) = *ofrovati, -ujem (Proroci).* Nalazi se u slov. i u sjevernim slavinama, polj. *ofiara.* Germanizam (protestantski) latinskog podrijetla < stvnjem. *offar,* srvnjem *Opfer, opfern* < crkvenolat. *operări* »žrtvovati«. Pomišlja se i na *offene* (v.) ili unakrštenje obaju glagola.

Lit.: ARj 8, 732. 734. 735. *PleterŠnik* 1, 796. *REW*³ 6071. 6043. *Miklošič* 220. *Bruckner* 375.

òfenditi, *-im* pf. (Perast, Potomje) = *ofênditi* (Vodice, Istra) = *ofendit, -îm* (Božava, Cres) = part. perf. *oferíjen (n'j* nije *nj) = ofendije* (3. 1. sing, prez., impf., Kućište, primjer: *on me uvik ofenđije)* »uvrijediti, ražaliti«. U Dubrovniku *ofendžati, -am* (Zore) »isto« prema 1. 1. prez. sing, na *-гo (dž < dl)* zacijelo je ostatak dalmato-romanski od *offendere* < prefiks *ob-*. Pridjev na *-ljiv ofendljív* (Pazin) »injuriosus«.

Lit.: ARj 8, 732. Cronia, *ID 6,* 116. Zore, *Tuđ.* 15. Ribarić, *SDZb 9,* 81.

oferiškati, *-ãm* pf. (Dubrovnik, Zore) prema impf, na *-va- oferiškavati se, -am* (17. v.) »ponuditi«. Od 1. 1. prez. sing, na *-isco* (rom.-dalm., prema tosk. *offro?)* od *offerire* (sttal. *offerire,* tosk. *offrire)* <' kllat. *offerre* (prefiks *ob-* »prema« i *ferre).* Na *-ovati oferovati* impf, »prikazivati«. Poimeničen part, perf. ž. r. *oferta* f (15-16. v.) »žrtva, dar, prikaz« < tal. *offerta.* Crkveni latinizam *ofertorijon* »prikazivanje (dio mise)«. Dalmato-romanski leksički ostatak bit će *apertati* pf. u vezi *kome zaušnica* »zaušiti koga«, zbog / > *ρ* (ironická metafora).

Lit.: ARj 9, 46. 732. *REW*³ 6043.

ofìcij m (Rab) »1° služba božja, 2° molitvenik« = *oficijo* n (Korčula) = *oficije* n (latinizam) prema talijanizmu *oficije* n (1520), odatle deminutiv na *-ica ofičice* f pl. (Dubrovnik, Cavtat) = *ofičica* (Potomje, Čilipi) »molitvenik«, *Ofičice Gospino* n »officium parnim beatae Mariae« ili prema mlet. izgovoru *ofìcji* (Božava) »molitvenik« = *oficija — ovicija* f (Vuk, Lika) »1° služba oficirska, 2° oficir« (latinizam). Poimeničen pridjev na *-alis* > tal. *-ale oficijāl,* gen. *-ala* m (Primorje) »1° časnik, činovnik, 2° *(oficijāl,* Hrvatska) niži činovnik (latinizam)« = *ofičō,* gen. *-ala* (Dubrovnik) = *oficijo* (Perast). Denominal na *-āti oficijati* (objekt *crkvu)* »činiti u crkvi službu božju« < tal. *uffiziare una chiesa.* Francuzizam preko njem. *oficir,* gen. *-ira* (Hrvatska, Slavonija, Vojvodina, Srbija) = *ovicir* (Vojna Krajina, Lika) = (sa umetnutim *n* pred dentálnom afrikatom) *ovincîr* pored *oficier / ovicier* (Crmnica, Crna Gora) prema f *oficïrka* f »žena oficirova«, pridjevi *oficirov, oficirski.* Ovamo ide kao pučka riječ lat. poimeničen pridjev na *-ina officina,* koja postoji i kao učena riječ *oficina* (apotekarski termin) > tal. *fucina,* mlet. *fusina,* furl, */usine* > *fušina* (Božava) »cucina, kuhinja« = slov. *fužina* »1° Nagelschmiede, 2° Hammerhütte, 3° toponim u pl. *Fužine* (Hrvatska, Gorski kotar, s etnikom odatle *Fužindri,* unijati Ž; razlikuju se od *Šmôljcara,* unijata)«.

Lit.: ARj 8, 732. 734. Budmani, *Rad* 65, 165. Kušar, *Rad* 118, 21. Cronia, *ID* 6, 109. 116. Sturm, *ČSJK* 6, 51. Miletić, *SDZb* 9, 391. *REW** 6045. *DEI* 1728.

òfijerta f (Dubrovnik, Zore) »žena bijesna i silovita«. Od lat. part. perf. *efferia,* od *effervere, effervescĕre* (prefiks *ex-* i *fervere),* zacijelo kao leksički ostatak iz dalmato-romanskoga. Promjena prefiksa *e* > *o* nastala je zbog labiodentala koji slijedi, a odgovarao je bolje našem prefiksu *o-*. Postoji bez prefiksa i part, perf. vlat. **fersus* > sjevernotal. *fers* »bollente«. Odatle dalmato-romanski leksički ostatak poimeničen f *fêrsa* (Perast), denominal *fersati* (Boka) = (pseudojekavizam) *fijersa* (Dubrovnik) »ožujak na licu«, denominai *fjèrsati, -ãm* pf. »načiniti kome fijersu na licu«. Upor. u Kalabriji *ferza* »cicatrice«. Ovamo ide sa / >

b (kao u *baklja, bačkio)* te sa *er* > *r fise* pored *bfse f* pl. (Rab) »boginje, ospice« = *břše* (Rab) »variolae« = *barše,* gen. pl. *barš* (Veli otok) »cijepljenje = *barše* (Božava) »rozolia« od mlet. *ferse.*

Lit.: ARj 1, 682. 3, 52. 60. 8, 734. Zore, *Tuđ.* 15. 23. *REW*[3] 3265. *DEI* 1625.

oflìmati, *-ām* (Dubrovnik, Ston) = *o limati, -am* (Ston, *koga)* = (sa *m* > *mb) oflimbati* (Ston) = *ohlimbati* (Ston) »ćušiti, udariti koga po obrazu, přišiti zaušnicu«. Nalazi se u južnoj Italiji *nfyamáre* (Salento) = *mbyama* (Basilicata) < **inflimare* < **infimulare ita.,* lat. deminutiv od gr. φιμόω »vezati, schnüren, heften, imbastire«. Upór. naš metaforickí izraz *prilijepiti, prišití crnku.* Zacijelo je posuđenica iz dubrovačkog romanskoga. Početno *o-* može biti naš prefiks, a može biti i lat. *ad-* > rom. *a-*. Upór. *Oprtalj, Optuj.* Glagol *o/limati* je ušao preko dalmato-romanskoga od vlat. **ad-fimulare.*

Lit.: ARj 9, 734. 791. *Rohlfs* 2319. Isti, *Diz. Cal. 2,* 80. Rešetar, *Stok.* 259. Zore, *Tuđ.* 15. Skok, *ZRPh* 54, 487.

-og, sveslav. i praslav. neproduktivni sufiks, češće za maskulina, rijetko za feminina u obliku *-oga.* Najstarija je izvedenica *oštrog* od *ostrí* (v.), f *oštroga* (v.), upor. češ. *ostroh,* polj. *ostróg.* Ovamo možda i *tvarog* (v.). Stara je izvedenica i *brlog.* Hrv.-srp. su *talog* i *vrtlog* (v.). Praslav. je varijanta s umetnutim nazalom *-çga* > *-uga* u *ostruga* (v.). Ta je varijanta dobila pejorativno značenje (v.). Sufiks *-og* je prastari (ie.) pridjevski sufiks u *mtnogb* > *mnogi* (v.). Uspoređuje se i sa ne-ie. sufiksima kao sa madž. *-ag szantag* »polje, oranica« od *szantoni* »orati«, tur. *-iig* u *siir-ug* »stado«, od *siirmak* »sagoniti«. Naročito je interesantno uspoređenje sa *-eg* u *biljeg* (v.) = tur. *bilgü* »znanje« od *bilmek.*

Lit.: Măreție 301. *Vandrák l,* 629. *Holub-Kopečný* 468.

oganj, gen. *ognja* m (13. v., Vuk) = *oganj,* gen. *ognja* (Kosmet) = *oganj,* gen. *ognja* (Vodice) = *oganj,* gen. *ognja* (ŽK) = *oganj,* gen. *ognja* (Buzet, Sovinjsko polje), ie., baltoslav., sveslav., praslav., danas ograničeno na zapad (na istoku i danas u književnom i saobraćajnom jeziku običnije; u Kosmetu samo *oganj)* 1° vatra, ignis (s kojom riječi je u prasrodstvu), 2° (Imotski) vrućica, 3° (Dalmacija), Schloss an der Flinte, tabandže«. U stcslav. *ognb* m po deklinaciji *i, ogńb* (sa sufiksom *-w)* po deklinaciji *o.* Pridjevi na *-ьn ognjan,* f *-äna,* proširen na *-it ògnanit,* na *-en ognjen* (usp. *Ognjena Marija,* Kosmet, blagdan u pravoslavnoj crkvi, 17. srpnja), *ognjenu,* poimeničen na *-ьc ògnjenac,* gen. *-enea* »stachys arvensis«, na *-evit ognjèvit.* Antroponimi: *Ognjan* = *Ognjãn* (Kosmet) m prema f *Ognjana* = *Ognjäna* (Kosmet), *Ognjen,* odatle prezimena na *-ьc* i *-ovié Ognjănovac* (ZU) i *Ognjenović.* Deminutivi na *-ič ognjīc,* na *-ica ognjica* »bolest« (upor. rum. *mialã* < lat. *ignicia,* posuđeno *micina,* v.). Na *-mica ognjàrica* (Crna Gora) »čobanska koliba gdje se oganj loži«. Na *-ilo ògnjilo* n. Na *-ište ognjište* = *ognjište* (Kosmet *ognjišći,* gen. -sca (Buzet). Augmentativ na *-uština : ognjuština* »vrućica«. S prijevojem *u* > *'y* (upor. češ. *výheň)* > z'sveslav. i praslav. *viganj,* gen. *-gnja* m »1° kovačnica, 2° toponim (Dalmacija, Pelješac)«. Tu riječ posudiše Madžari *vihnye, vimnye* »kovačnica« i Cigani *vigna* »Herd«, *vignja* »kovačnica«. Sinonim *vatra f* je balkanska riječ: rum. *vatră* arb. *vatre* »focus, oganj«. Izvedenica *vatralj,* gen. *-álja* m »Feuerschaufel, batillum«, odatle dakorum. *vătrai,* nalazi se u Kotorskom statutu sa lat. sufiksom *-île : vaarile.* Zbog toga *-ālj* može biti od lat. sufiksa *-alis.* Ako je tako, mora se pretpostaviti da je *vatra* pripadala i balkanskom latinitetu, odatle je ušla u južnoslavenski, rumunjski i arbanaski. Ne može se uzeti s Miklošičem da su tu riječ proširili Turci medu Slavenima. U češkom i poljskom mogli su je proširiti preko Karpata rumunjski pastiri (Valaši u Moravskoj). Pridjev na *-en vatren;* poimeničen na *-jača vatrenjača* (Muhač) »Dampfschiff«. Augmentativ *vatruština* »vrućica«. Na *-ak: vatrak* (bug.). Na *-ište vatrīšte* »Feuerstätte«. Denominal na *-iti vàtriti (na-, o-)* samo u vezi sa *džeferdanom.* Postoji još odatle u rus.-cslav. prijevoj *вıгь* »faber«, koji nije potvrđen ni u jednoj drugoj slavini, a odgovara stprus. *viutris* i u prijevoju *autre* f »kovačnica«. U baltičkoj grupi pojavljuje se sa *u ugnis* f, lot. *uguns,* upor. i lot. *agns* »brünstig, feuerig«. Taj oblik pojavljuje se u slavinama kao й > *y* > *i* u *viganj.* Takoder: sanskr. *agnis,* lat. *ignis* < ie. **egnis* ili **ngnis,* prema čemu je praslav. *ognb* prijevoj. Za *vatra* nalaze se paralele u iranskom: awesta *atar-* »Feuer« m, nperz. *adar* »oganj«, arm. *airèm* »verbrenne, zünde an«, lat. pridjev *ater* »crn, taman«, odatle tur. *ateş.* le. je korijen *at-* »oganj«.

Lit.: ARj 8, 736-7. 752-59. Ribarić, *SDZb 9,* 172. *Elezović 2,* 10 — 11. *RES* 11,

111. *Miklósié* 376. *Holub-Kopečný* 252. 426. *Bruckner* 375. 604. *Mladenov* 59. 373. *WP* 1, 42. 323. 396. *Trautmann* 334. *Vasmer* 1, 173-4. 2, 252. *Gorjajev* 40. 236. Machek, *RES* 23, 59. Pisani, *Rendiconti Lincei* 3, 411-423 (cf. *IJb* 13, 75). Wijk, *ZSPh 9,* 98-102. Lehr-Spławiński, *Zbornik Belićev* 414—416. Loewenthal, *WuS* 11, 54. 73. sl. (cf. *IJb* 14, 333). Specht, *KZ* 66, 49. Scheftelowitz, *KZ* 56, 169. Bonfante, *IF* 52, 223-224. sl. Pedersen, *KZ* 38 (cf. *AnzIF* 21, 77).

ògar m (narodna pjesma) = *obgar* m (narodna pjesma) prema f *obgara* = *zagar* (narodna pjesma) »hrt (uz koju se riječ uvijek pominje), Jagdhund, Windhund« = *zağar* pored *zağar* i *zağar,* gen. *zagara* m (Crmnica, Crna Gora) prema *biğăr* »pseto« į f *bìgara* (Crmnica) »kučka«. Crmnička varijanta tumači *b* u varijanti *obgar.* Taj je oblik prema tome kontaminacija *ogar* + *bigar.* Deminutiv *zagore,* gen. *-eta,* pl. *žagariu* (Kosmet) »lovački pas, kera«. Oblik· *ogar* posudiše Madžari *agár* »hrt« i Rumunji *ogar* m prema f na *-bka ogarcă* = s unakrštenim rum. sufiksom *-oaică* < lat. *-onea* ·+ slav. *-bka ogăroaică* »Windhund«, deminutiv *ogăruș.* Oblik *ogar nalazi* se u stcslav. *ogart* (16. v.), češ. *ohař,* polj. *oharz.* U ruskom se začudo ne nalazi (postoji u struś, *ogarъ* »Art Boot«). Oblik *zàgar* je balkanska riječ: bug. *zağar,* arb. *zağar* = *zar* »Jagdhund, Windhund«, srgr. ζάγαρον »Jagdhund« = ngr. ζαγάρι, ζαγαρός, tur. *zağar* »Jagdhund«, upor. janjičarski čin *zagorči* »Rüdenmann«. Riječi *ogar* i *zagar* su raširene i izvan Balkana i slavina: tako našem *ogar* = madž. *agar* odgovara u avarskom na Kavkazu *eğer,* u osetskom *yegar.* Za *zagar* nalaze se potpune paralele u zapadnoj Evropi, τι Logudoru na Sardiniji *ğagaru* = na Korzici *yakaru* = *ğakaru* »pas, cane mastino, pastirski pas«, na zapadnim Pirinejima kod Baska *čakur,* čemu odgovara u španj. i port, *cachorro* »mladi pas«. Iz kavkaskih jezika stavlja Schuchardt ovamo đurđijanki (kharťveli) *dzagli* i evropsku riječ *šakai,* koja se izvodi iz sanskrta *srgala* »canis aureus«. Iz naših dokumenata ide ovamo još *seg(e)rdom* m (1552, 1631, P. Zrinski), odatle izvedenica na *-džija segerdomšija* (1558, Vitezović) »naziv časti u janjičarskoj organizaciji«. Odgovara prema tome gore pomenutom *zagarci.* Nastavak *-dom* odgovara perzijskom sufiksu *-dan* u *zindan* (v.). Upor. i tur. *sägban* > *seymen* »žandar«. Kako se odnose *Ы* > *b, ob-* i *za-,* na to pitanje je teško odgovoriti. Možda izražavaju mociju: muško i žensko. Oštir je svakako pogodio kad je *ogar* stavio među alarodske elemente. Kao stari lovački termin može pripadati pred--ie. supstratu.

Lit.: ARj 8, 330. 737. *Mažuranić* 1297. *Elezović* 1, 187. Miletić, *SDZb 9,* 235. *Miklošič 221.* 399. Isti, *Türk. 24. Holub-Kopečný* 252. *Bruckner* 375. *Gombocz-Melich 22. Tiktin* 1033. *Lokotsch* 1758. 1929. *REW*[3] 8959a. 9590. *GM* 480. *Mladenov* 171. Wagner, *AR* 15, 207-247. (cf. Jud, *Romania* 57, 439). Munkácsi, B., *Arja es kaukázusi elemek, a finn — magyar nyelvben* 1, 119. Schuchardt, *ZRPh* 29, 277. Bertoldi, *ZRPh* 57, 152. *RIEB l,* 20. Oštir, *Razprave* 1, 273. 305. (cf. *IJb* 10, 62. 11, 221). *Vasmer 2,* 251. *Matic,Slovo* 6-8, 292-94.

Oglej m (1275, prijepis 16. v., Istarski razvod) = *Oglij* (Kožičić), pridjev na *-bșk oglejski* ('--a *crikva,* 1405), etnik *Oglijan* (Kožičić). Vitezović (17. v.) ima *okolu Akvileje ali Ağlara,* u *Rječniku* (MR 112) *Aquileia* = *Algar* (ne zna se odakle mu oblici *Ağlar* = *Algar).* Srdnjertì. *Agley* preko slov. *Oglej* osniva se na lokatīvu *Aculeiae.* Taj se oblik dobiva iz vlat. pridjeva *aculeiesis, Aghulea,* gr. Ἀκυληία, Ακοληία, furlanski pridjev i etnik *agolean* »čovjek iz Ogleja«, za rimsko *Aquileia.* Taj se oblik govorio zacijelo u 7. v., kad Slaveni dolaze na limes langobardicus. S ispadanjem velara pred *u* nastaje poslije toga vremena furlansko *-olee* u složenici *Bordolee* < *Borgo d' Aquileia* = (u starijem jeziku i) *Olèjo,* danas učeno *Aquilèe, Aquilèa* poluučeno *Naculèja (n-* < prijedlog *m)* = *Niculija.* Veze Hrvata s Oglejem počinju koncem 8. v. i početkom 9. v. kada panonska i dalmatinska Hrvatska dolaze pod franačku vlast. Oglej šalje misionare s franačkim imenima da krste Hrvatsku. Velik dio kršćanske terminologije u vezi je sa starijom furlanskom kako se govori na teritoriju oglejske patrijaršije. Imena hrvatskog kneza Trpimira, njegova sina Petra te Branimira sa ženom Marušom zabilježena su na prastarom evanđelistaru sv. Marka (6. v.) u Čedadu. U 10-11. v. oglejski patrijarke pozivaju Slovence kao koloniste. Ime legendarnog osnivača oglejske patrijaršije *Hermagoras-a* postalo je popularno kod Hrvata i Slovenaca i očuvalo sę u narodskom obliku kod njih: *Mogor,* prezime *Mogorović,* (i slov.) *Mohor,* prezimena *Mohorić, Mohorovičič.* U područje oglejske crkve idu Istra i obje Panonije.

Lit.: ARj 8, 748. *Mažuranić* 812. Šturm, *CSJK* 6, 66. *Pirana?* 1464. 1498. Skok, *Slovo* 3, 50-63. Abramić, *HE* 1, 161-164. Kos,

ib. 164-165. Isti, *Rad* 240, 194. Skok, *Pojave* 34.

ogota f »nevaljalica« (pejorativna, uvredljiva metafora) = *ogota* (Smokvica, Korčula, Parčić) = *ùgola* (Marulić, Benetović, Hvar) »sinonimi: tovarica, magarica« = *ugotica* »mlada magarica«. Izražava mociju prema m *tovar, magarac.* Deminutiv na *-če,* gen. *-četa ogole* (Paštrovići) »psovka djevojci«. Pridjev na *-an* < *-aiъn ögotan,* gen. *-äna* (Vuk) »nevaljao«, u psovci *muči, zla ogotino ôgotãna* (Wk). Augmentativ na *-ina ogótina* f (Vuk, Grbalj) »nepoštena žena«. Taj izraz južnog i srednjeg Jadrana izoliran je ne samo medu slavinama nego i u hrv.-srp. Daničić smatra riječ tuđom, ali je njegova etimologija (značenje »prazan biti« prema lat. *egere)* nemoguća. Možda je u vezi s ngr. γάιδαρος »magarac«, arb. *guidar.*

Lit.: ARj S, 763. *Parčić* 569. *Građa* 8, 285. *GM* 117. Daničić, *Kor.* 5.

ogracija f (15. v.): *popi imijte vsaki petak přikládati jednu ogracíju za moju dušu; va ogracíji misnoj).* Od crkveno-lat. sintagme *deo gratias,* koja se upotrebljava kao složenica (prevedenica iz grčkoga). Značajno je da je *ogracija* nastalo ispuštanjem početnog slogale-, koji se shvatio kao prijedlog.

Lit.: ARj 8, 767 *DEI* 1251.

ogre n (Gazarović : *tvrdi nego ogrc, nego morski pisak,* Zadar) = *ugrc* »nanara, narikla, gibbula divaricata«. Dočetno *-c* stoji u vezi sa *-k* u *grk* = *ugrk* »ogrc«. Dočeci *-c* i *-k* osjećali su se kao hrv.-srp. deminutivni nastavci. Zbog toga su odbačeni u *ugar.* Ide zajedno sa gr. pridjevom u Bovi (južna Italija) *grio* »hart, von Kichererbsen, die sich nicht weichkochen lassen«, öd stgr. pridjeva ἀγρεϊος, stgr. ἄγριος »sauvage, ländlich grob« (od αγρός »polje«, na -ικός ἀγρικός, 13. v.) > *agrikó* (Bova) »divlji«. Oblici *ogrc* = *ugrc* predstavljaju dalmato-rom. **agrikius,* a *(u)grk* < **agricus.*

Lit.: ARj 8, 772. *Rohlfs* 20. 24.

ogresta f (Mikalja) »uva acris vel acerba« = *ogriesta* (Vetranie) = *ogreš* m (Mikalja) = *ogresta f* = (unakrštenje sa *grozd,* v.) *ogrozd* (Šulek) »ribes grossularia, ribizi (u hrvatskim gradovima)«, odatle izvedenica na *-inka ogrozinka* (Srijem, Šulek) »neka vinova loza tvrdog grožđa kao ogroz«. Ovamo još poimeničen pridjev na *-bsk ogrhica* (Šulek) »brassica napus oleifera«. Mlada posuđenica sa očuvanim *a-:* *agrišta* (južna Dalmacija) »isto«, *ágres* m (slov.) = *agras* < austr.-njem. *Agras,* deminutiv *agrazļ.* Početni samoglas *a-, o-* zamjenjuje se sa *e-, je-: egreš* (Mikalja), *jegrist* (Voltidi) = *jegriSt* = *egrišt* (Belostenec). Ti hrv.-kajk. oblici potječu iz madž. *egreš.* Nalazi se i u slovačkom. S gubitkom početnog samoglasa *gresia* (Cres), s pridjevom na *-uo grestav* m prema f *grestva* »unreif, sauer«, poimeničen u *ţ grestva ï* (18. v., *masturika öli sok od grestve)* »agrišta, nezrelo grožđe«, *greita f* (Ugljan, Hrvatsko primorje, Istra: *ocat ali gresia, nezrelo grožđe),* odatle pridjev *grestav* (Ugljan) = (sa odbacivanjem *-ta) grès,* gen. *greša* m (Mikalja, Vuk) »1° grožđe koje cvjeta docnije od ostalog i ne može sazreti, 2° ribes grossularia«, odatle na *-tka* (v.) *grešika* f (Vuk, Hrvatska, 17. v.), na *-Ijika grešljika* (Vuk, Hrvatska, Slavonija) »1° divlja loza, 2° vinjaga«, na *-evina greševina.* Upor. arb. *greshtë* »unreife Traube«. Promjena *a-* > *o-* ukazuje na staru posuđeniću zacijelo iz dalmato-romanskoga. Poklapa se s kulturnom riječi tal. *agresta* f »isto« od kllat. *agrestis* (od *ager)* > tal. *agreste, agresto,* poimeničen u femininumu. Prešla je i k Nijemcima (odatle *Agras, agrazļ),* Madžarima, Arbanasima i doprla čak do Litve. Afereza *a-* postojala je već u izvoru, upor. furl, *gresi* pored *agrest* (Pirona).

Lit.: ARj 3, 23. 419. 420. 422. 4, 568. 8, 774. 781. 782. Tentor, *JF 5,* 202. *Pleteršnik* 1, 2. *GM* 229-30. *DEI* 95. Štrekelj, *ASPh* 14, 524. *REW** 295. *Gambocz-Melich* 1489.

ogrov m (Konavli) »vez na košulji konavoskoj ženskoj oko grla«. Od tal. francuzizma *agrafe* f »fibbia, fermaglio; arpese«, postverbal od fr. *agrafer* »affibiare«, stfr. *agraper,* koje se tumači unakrštenjem gr.-lat. *graphium* i germ. *krappa.* Upada u oči prijelaz α > *o* u našoj novijoj posudenici kao u *Mosor* < *Massarum, Kotor* < *-Cattare,* ako je etimologija ispravna.

Lit.: ARj S, 781. Zore, *Rad* 114, 222. *REW*[3] 3847. 4760. *DEI* 95.

ògumak, gen. *-umka* m (Vuk, Srbija) »grmić«. Denominal na *-iti zaogūmčiti se* (Vuk, subjekt *brada).* Izolirana hrv.-srp. riječ. Prema sinonim« izgleda da je deminutiv na *-bk.* Matzenauer uzimlje *o-* kao prefiks i uporeduje sa sanskr. *galmas* »frutex«.

Lit.: ARj 8, 785. *Miklošič* 220. Matzenauer, *LF* 11, 346.

ahme, gen. *-eta* n (Vuk, Poljica, Drežnica, Hercegovina) = *ome,* gen. *-eta* »ždrijebe«. Na *-ak ohmak,* gen. *-aka* (Vuk) = *òmak* m (Vuk,

Srbija, Šabac) prema f *o(h)makinja* (Vuk) pored *òhmica* (Poljica, Dubrovčani) »ždrepčić, (prema) ždrebica«. Deminutiv na *-ič ahmičtć* (Mostar), na *-če ohmče* (Poljica) »ždrepčić«. Izolirana hrv.-srp. riječ. U vezi je zacijelo s madž. *vemh* »das Füllen«. Jagić uspoređuje sa lit. *ašva* »kobila«. [Šimčik: < tur. *ahmak* »glup, budalast«].

Lit.: ARj 8, 792. 903. Jagić, *ASPh 2,* 396. Šimčik, *BIPF* 3, 159-60.

oho, uz *ohol, f ohola* (15. v., Vuk), praslav. (?) pridjev pored *hol, hola = ő/, óla* (Srijem) »ponosit, superbus«. Proširuje se na *-ьn òholan, òhõlna* (Dubrovnik, upor. bug. *oholen),* na *-ik holik,* na *-it oholit = hôlit.* Poimeničen na *-iça òholica* m = *holiča* (Vuk, Hrvatska), *oholnik* m. Apstrakti na -osi *oholost = holost, okolnost* f, na *-ast oholast* (Dubrovnik) f pored *holast, s* pridjevom *oholastan,* na *-stvo òhõlstvo* n (Boka), *ohola* f, na *-ija oholija = halija.* Prilog *oholo* pored *holo.* Složenice, bez potvrda u narodnom govoru: *hololaža* m »hvališa«, *hololud, holoslava* (sve ih je stvorio Dosen). Denominal na *-ili oholiti se (iz-) = holiti se, -im.* Pridjev i izvedenice od njega postoje samo u južnoslavenskom u značenju »superbus«, u sjevernim slavinama samo bliža usporedenja. Nema jedinstvenosti u tumačenju postanja. Naporedni oblici *hol* itd. navode na misao da je o- prefiks. Zbog toga mnogi (tako Jagić, Berneker, Machek, Uhlenbeck, Lewy) uporeduju sa rus. *holja, holjivost* »čistoća«, *holitb* »čistiti«, sanskr. *kSalayati* »pere, čisti«. Drugi (Bruckner) uzimlju vezu sa *chocholb* »Schöpf« (v. *hūhor)* u češkom, poljskom i ukrajinskom. Značenje bi bilo prema tim tumačenjima metaforicko. Značajno je Briicknerovo upoređenje sa stpolj. *chocholaty* »elevatus«. Postoji kod Barakovića još *raholiti se, -im* »oholiti se, uzdizati se, hvastati se«, kod Stulića *roholiti se, -im* »oholiti se«, s pridjevom *roholan* »ponosan«. U Riječkoj nahiji (Crna Gora) *roholiti* znači »miješati slamu, sijeno«, *proroholiti* »promiješati, skrpiti«. Glagol *raholiti se* naliči na *rakoliti se,* koje Stulić prevodi na tal. »ingalluzzarsi«, *uraholjen* »superbicus«. Ovdje se radi o očitoj onomatopeji. Nije isključeno da je takvog postanja i *ohol.* Ako je tako, ohomatopejom se oponaša uzdizanje, samohvala, ponos.

Lit.: ARj 3, 648. 4, 278. 8, 793. *MikloSič* 80. 220. *SEW* 392. 395. *Holub-Kopečny* 141. Bruckner, *ASPh* 11, 129. *KZ* 51, 235. 241. *Mladenov* 343. 404. *Gorjajev* 400. 401. Matzenauer, *LF* 11, 347-348. Lewy, *ZSPh* \, 416-417. Uhlenbeck, *PBB* 30, 256. Machek, *Slávia* 16, 174. 203. 211. Iljinski, *ASPh 29,* 167. si. Jagić, *ASPh l,* 431. Jokl, *IF* 27, 298. Wiedemann, *BB* 28, 51.

ohra f (stsrp., 17. v.) »žuta zemljana boja« = (s lat. čitanjem gr. χ) *okra* f (Šulek, Popović) »isto« = (preko njem.) *oker* m. Gr. ὡχρα.

Lit.: ARj 8, 797. 849. Vasmer, *GL* 103.

oje n (Vuk, nema genitiva; Turska Hrvatska) = *oje* f pl. (Kosmet) = *oje,* gen. *ója* (Vodice, Golać, Istra), slov *oje,* gen. *ojesa* n (osnova na *s,* praslav.) »1° rudo u volujskih kola, 2° (specijalizirano) rudo u pluga«. Deminutivi na *-ič ojtć* (Istra) = *ojič* (Vodice) = *ojca* f (Crmnica) = *ojéce* (ŽK). Na *-nica ojnica* (Srbija, Milićević) = *ojmce* pl. (Kosmet) »ona dva drva što u saonicama zamjenjuju rudo«. Na *-ište ojište* n »rudo«. Tu izvedenicu posudiše Rumunji *oiște* f »rudo za konjski potpreg, odgovara *procjepu* > *proțap,* kad je za volove«, Arbanasi *oshte.* Nalazi se u lit. sa formantom *-n iena* »Gabeldeichsel«. Ne nalazi se u polj. i rus., inače u svim ostalim slavinama kao u češ., luž.-srp. i ukr. te u poljskim narječjima. Ie. je korijen **ḷes- / *o\es-,* gr. οίστος »strijela«, οίήιον »krmilo«, οἴαξ, gen. -ακος »argutla«, sanskr. *īsa* »rudo«.

Lit.: ARj 8, 881. Ribarić, *SDZb 9,* 173. *Elezović 2, 22. Miklošič* 220. *Holub-Kopečny* 253. Matzenauer, *LF* 11, 348. Vasmer, *RSl 6,* 200. Brugmann, *Grundriss* 1^2, 1091. Meringer, *VCuS* 5, 91. *GM* 316. *Boisaaf* 687. Wackernagel, *AnzIF 12, 21. Bratanic* 64. 86—7. pass.

Ojerović, ličko prezime (porodica tog prezimena stanuje na Konjskom brdu u Perušiću; oduvijek je posjedovala mnogo ovaca). Danas se piše samo *Ojurovič* (Kvarte, Pērušie). Od rum. *oier* < **oviaríus* »ovčar«, -od lat. *ovis* > rum. *oae.* Zacijelo ostatak velebitskih Vlaha.

*Lit.: REW** 6127. Grujić, *ZbNŽ 21, 319.*

òjnãk, gen. *-aka* m (Vuk, Srbija) »orah kojim se u igri biju gomilice oraha«. Balkanski turcizam (upor.. tur. *oynamak* »igrati se«, *ojun* »igra«) iz terminologije igara: bug. *ojnăk.* Sufiks *-ak* nejasan. Ne zna se je li tur. kao u *konak* ili naš deminutivni *-bk.*

Lit.: ARj 8, 803. Matzenauer, *LF* 11, 348. *Školjić?* 582

-ok, neživ praslavenski sufiks za tvorenje radnih imenica (nomina agentis): *svjedok* od osnove *věd-* (v.), *snubok* od *snubiti, vidok*

(Martié, *Osvetnici 2,* 30). Ni kao pridjevski sufiks nije živ: *dubok, žestok.* Gubi se u komparativu *žešći, dublji.*

Lit.: *Maretić* 301. 320. *Vandrák* 1, 612. *Holub-Kopečný* 468.

òka f (Vuk, Kosmet, BiH) »(mjera za težine i tekućine) 1° mjera veća od 1 litre, 2° funta«. Na -araca *okànica* (Vuk, bug.) »sud od oke« = *okanìca* (Kosmet), složenica *polokanìca* = na *-anik okanîk* (Timok-Lužnik, Kosmet, bug.) = na *-enjak okenjak,* gen. *-âka* (Hercegovina), na *-as okaš,* gen. -aša m »1° kantar (vaga) koji mjeri na oke, 2° lan.koji se prodaje na oke«. Balkanski turcizam možda latinskog podrijetla (tur. *okka* < ar. *ukīja* < gr. ουγκιά < lat. *uncia,* v. *unča)* iz oblasti mjera kao *kantar, terasije, dram:* rum. *oca,* bug. *oka,* arb. *oke,* ngr. *οκά.*

Lit.: *ARj* 8, 803. *Mladenov* 376. *GM* 315. *Elezović 2, 22. Lokotsch* 1590.

okagača f (Vuk, Tršić) »poprijeĉna greda ispod druge grede« = *okegača* (Srbija) »greda na kakvim stupovima, npr. ćuprije« = *okrgača* (Sarajevo) »tetiva (Crna Gora)«. Čini se da je složenica (turska sintagma) *ok ağacı* od *ok,* koji se nalazi u *öksüz* »samac bez ikoga« (postpozicija *-süz* »bez«) i *ağaç* »drvo« kao rum. *odagaciu* = *odogaciu* = *udagaciu* »Aloeholz, saponaria officinalis« < tur. *ödağacı.*

Lit.: *ARj* 8, 804. 811. 859. Matzenauer, *LF* 11, 348-349. Skok, *Slávia* 15, 483., br. 548. *Škaljić*[1] 500.

okasion, gen. *-i í* (Kašić, 17. v.) = *okažion f* »prilika«. Učen talijanizam *occasione,* apstraktum na *-io* od part. perf. *occasus,* od *accadere.*

Lit.: *ARj* 8, 810. *DEI* 2621.

oklagija f (Vuk, BiH, Slavonija) = *oklagija* (Kosmet) »(kuhinjski alat) valker (hrvatski gradovi), trlica i tržnica (Dubrovnik), takača (Lika), sukaljïca (ŽK)«. Balkanski turcizam (tur. *oklagi,* obrazovano sufiksom *-gì* kao *kaşağı > češagija,* od *aklamak a* ovo sa infiksom *-la-* od *okmak)* iz terminologije alata (zanata): bug. *oklagija* »točilka«. Od glagola *aklamak* s pomoću sufiksa *-iş* (upór. *ališveriš) oklamiš* (Srbija, Riječka nahija) = *oklamîs* m (Kosmet) »džabaluk, ono što se uzme kao mukte, za džabe, vještinom i bezobrazlukom« = (sa zamjenom sufiksa) *oklamaš,* gen. *-aša* m (Dalmacija) »muktadžija, tj. koji hoće što da ispreša«. Upor. bug. apstraktum *oklama.* Upor. glede tvorbe *dag-lagi* »fer à marquer les animaux«.

Lit.: *ARj* 8, 814. 815. *Elezović* 2, 23. *Miklósit* 220. *Deny* 573-6. 459-60.

oklijevati, *oklijevam* impf, prema pf. (koji se malo govori) *oklijenuti, -em* »neodlučan biti, cunctari«. Nalazi se samo u štokavskom. Izolirana je kreacija za pojam za koji ima mnoštvo sinonima *odgađati* prema *odgoditi* = *odgabljati* (ŽK), *zatezati, zatežem* prema *zategnuti, - m, skanjivati se, ogužati, ogūžām* prema *ogužávati, ogužävam, šervánjiti, -lm, ominjati se* (Lika) »ustezati se«. Odatle na *-alo: oklijevalo* m. Etimolozi gledaju u *o-* prefiks. Bez njega nije glagol potvrđen ni u jednoj slavini. Bruckner identificira *-klijevati* sa slvč. *hliveť* »faulenzen«, polj. *glewieć* »vom alten Käse«, slov. *gléviti* »kauen«. Time dakako nije objašnjeno ni značenje ni promjena *gl > kl.* Zubatý vidi baltoslav. korijen **kli-ļklī, *klē-, *klei-, *klai-* prema lit. *klajoti* »vagari«, *klajus* »irreführend«, lot. *kleija* »Herumtreiber«, *klit* »sich zerstreuen«; Matzenauer sanskr. *kliv* »impotentem esse«. Sve beskorisna nagađanja. Kao izolirana hrv.-srp. kreacija možda je stvorena kao *nećkati se* od *neću* od upitnog prilog *ökle, öklén* prema raspitkivanju *okle ti to, okle mu to')*

Lit.: *ARj* 8, 817. Bruckner, *KZ* 48, 201. Matzenauer, LF 11, 349. Zubatý, *ASPh* 16, 395.

8ko n (Vuk), po deklinaciji *o* prema stcslav. *oko,* gen. *očeše* i slov. *oko,* gen. *očeša* po deklinaciji *s,* dual *dva oka,* pl. f. *oči* po deklinaciji ı = *oko,* gen. *okêta* (Kosmet, po deklinaciji *ť),* ie., baltoslav., sveslav. i praslav. **okos-, *očes-* »1° oculus (s ovom je riječi u prasrodstvu), 2[a] (metafora) izvor (tako i stperz., isti semantem perz. *čäsmä* > tur. *česme* »bunar« > česma, v.), 3° pupoljak kod voća, mjesto gdje je pupoljak, 4° toponim (prema značenju 2°)«. Pridjevi na *-ьn očan,* f *osnâ (trûva,* ŽK), određeno *očni* (Vuk) = *očnji* (Ljubiša, *nj* mjesto *n* zbog *č),* poimeničen na *-jak očnjak* (Vuk) = *podočnjak'* (Vodice) »očni zubi«, na *-ik očnih* »gornji nišan u puške« = (sa > *a) očanlk,* na *-ica očanica* f »biljka euphrasia«, *bezočan* (16. v.), poimeničen na *-ik bezočnih,* na *-jak bezočnjak,* na *-stvo bezočanstvo,* sa umetnutim *z* kao u *pazuho* (v.) *nazočan* (hrv.--kajk., čakavski) < *na + z + oči, na-z-oko; nezočan* (Belostenec) = *neozočan* »odsutan«, upor. *nazočibitje* (Habdelić) »Gegenwart« i prilog *nauzočice* i slov. *navzoči* >

nazočni), navzoćen, prema čemu se može misliti (Ivšić) da je *z* < *vz* < stcslav. *ъz* > *uz* (v.). Na *-inji očinji (vid).* U Istri *naznako* »coram« predstavlja promjenu rjeđe suglasničke grupe *vz* običnijom *zn.* Pridjev na *-at okat* (Vuk) = *okat* (Kosmet) »koji nije ćorav« = na *-ast okast* pored *očast.* Na *-ovát ocitovat* (Dubašnica) »kojemu se noću privida«. Na -ii *očit* (15. v.), prilog *očito,* proširen na *-ьn očitan,* poimeničen na *-ik očitnik* m prema f *očitnica* »javni griješnik«, *očitovnica* »vještica koja se očituje na ispovijedi« i sa tur. *-luk očitluk* m (sjeverna Dalmacija, u izreci *dobiti na* ~), *močit* (protivno od *očit), naočit* »ugledan«. Kao pridjev *-ok* u *vrljòok* (v. *vrljav), razrok* »hiljav, škiljav, heroglav« (dobio je *r* unakrštenjem sa tuđicom *gverok* < tal. *guercio,* davši joj svoje *-ok).* Deminutivi na *-će okce* (Vuk, u satu) = *okce* n (Kosmet) »pupoljak« *(kalemiti na* ~) = *očce* (15. v.) = *òsce,* gen. *-eta* pored *òsca (Vuk",* Lika) »zamka za hvatanje ptica«, na *-ica očica* »biljka anagallis arvensis«, *očice,* gen. *očica* (Vuk) »male oči«. Augmentativi na *-etina očetine* f pl. ,(Bella, Stulić) = *očerine* (Lika). Na *-inica očinica* f (Smokvica) »otvor na donjem dijelu vratiju za ulazak mačkama«. Kol. *óćje* (Istra '= *oče* (ŽK) »pup«. Na *-ište očiste* n (narodna pjesma, Jukić) »sastanak«. Za unakrštenje *oko+očali* v. *oćali.* Na *-un okun* »riba perca fluviatilis, bulješ (jer je *izbuljenih očiju«* (akcenat Gornja Dolina kod Gradiške) = *jokun* (Gračanica). Nalazi se u češ., slov., polj. i rus. *okom.* Praslav. je »jesetra (v.)«. Prilozi *naoči, nauočice, uoči, ôčice* (Lika) »očito, očevidno«, na *-imice očimic* (sjeverna Dalmacija) »svojim očima«. Složenice: pridjevi *očigledan* (Vuk), određeno *očigledni,* prilog *očigledno,* nastao je od priloške sintagme *na oči glede* »(na zapadu) zoran« = *očiglecē* (Srbija) i *očigledice* (Ljubiša). Odatle *očigled* m (18. v.). Istog je značenja *očevidan* (16. v.), određeno *očevidni* (Vuk), prilog *očevidno,* s nejasnim *e,* koje stoji mjesto *i,* upor. stcslav. *očivistb* »augenscheinlich« = *očivest* (Belostenec), pridjev. Odatle *očevidac,* gen. *-vica* i službeni neologizam *očevid, očevidnik.* Zatim: *očobôlj,* gen. *-ólja* m (Kosmet) = *očibol* = *očobolja f* »bolest očiju«. Prema tipu *vodopija* stvoren je *očogreja* m, f (Kosmet) »ko od stida ne obara oči, upravo *grije oči«* = *očigrija* »prezime i toponim«; *očopija* (Velika, Slavonija) »zla žena koja bi čovjeku i oči iskopala«. Denominali na *-iti* Šulekov neologizam *očiti* »okulirati, kalemiti«; Martićev *očiti* »gledati« je nepouzdano, ali se govori *suočiti koga s kime, uočiti što* »opaziti«. Šulekov deminutiv *očijukati (se)* danas se općenito govori. Od *očit* faktitivi na *-ovati očitovati, -ujem* (Vuk, Dubrovnik) i *-iti očititi, -im* (16. i 18. v.) »učiniti očitim«, prema iteratīvu *očicatį, -am* (jedna potvrda). Još postoji *oko* po deklinaciji *n : okno* (ŽK) = *okno* (Buzet, Sovinjsko polje), danas ograničeno na zapadne strane »1° oblok, prozor, funjestra«. Značenje »2° rudnik« očuvalo se također. U tom je značenju riječ kulturna. Madžari · posudiše *akna,* Rumunji *očna* »rudnik«, Novogrci ,*óϰνα* »soline < saline«. Deminutiv na *-ce okánce,* gen. *-a* (ŽK) »prozorčić«. Ie. korijen **oqu-* »gledati« nalazi se po deklinaciji *i* u lit. *akis,* lot. *aks,* ovdje *aka* u značenju »izvor« (tako i Hercegovina i južna Dalmacija). Po deklinaciji *n* kao *okno* u arm. *akn.* Upor. fin. *akkuna* »prozor«. Imenica *okun,* koja je obrazovana s pomoću slav. sufiksa *-un* (upor. *bjegunac),* ne s pomoću romanskog augmentativnog *-one,* uspoređuje se i sa lit. *ašerys, ešerys,* lot. *asers, asars* »Flussbarsch« i sa svnjem. *ag* »Barsch« te lat. *acuș* »Hornhecht«. Denominacija bi bila prema brojnim oštricama ove ribe na glavi. To uspoređenje nije nužno, kako kaže sinonim *bulješ* od *buljiti* (v.).

Lit.: ARj l, 272. 273. 4, 656. 7, 933. 722. 8, 156. 511. 515. 517. 518: 520. 524. 531. 815. 879. Jagić, *ASPh 31,* 550. *Elezović* 1, 443. *2, 24.* 23. 47. 391. 534. Ribarić, *SDZb 9,* 174. *MikloŠič 220. Holub-Kopečný* 253. *Bruckner* 377. *WP l,* 169. 171. *Trautmann* 4. *Mladenov* 377. Strekelj, *DAW* 50, 41. Ivšić, *HJ ï,* 173-176. Iljinski, *Slávia 2,* 256-257. Brugmann, *IF* 17, 358. 27, 271. (cf. i *Anz IF 5,* 263). Pedersen, *IF 5,* 49. *KZ* 36, 99. Meringer, *IF 16, 125.* Rarsten, *IF 22,* 296. Vasmer, *ZSPh* 10, 401. Kretschmer, *KZ* 31, 435. Collitz, *BB* 18, 207. Streitberg, *IF 3,* 326. Hübschmann, *IF* 4,112-115. Holthausen, *IF* 14, 341. *Boisacq'* 707. -722. 732.

okrijek m (Vuk) »alga, vaoga > voga (Dubrovnik)«. Bez prefiksa *o-* u složenici *zabokrijek* i u augmentativu na *-ina* odatle *žabokrečina* kao u slov. *krék* i polj. *krzek* »Froschlaich« i u oba lužičko-srp. jezika. S prefiksom *o-* češ. *okřaky* »(kol.) vodene biljke«. U bugarskom nije potvrđeno. Bez sumnje praslav. *krekz* za vodene biljke. Lit. *kürkle* »Froschlaich« pretpostavlja ie. *ŗ.*

Lit.: ARj 8_5 859. *BI 2,* 888. 859. *MiklošiČ* 139. *WP 1,* 483.

okrut m (13. v., Lovran, čakavski) »1° drven sud, posuda« = *okruta* f »2° crkveno suđe, 3° crkvena sprava« = *ôkruta* f (Riječka

nabija, Crna Gora) »4° sva sprava koja služi za oranje (nerazumljiv semantički razvitak prema 1°, 2° i 3°), 5° vrh puščanog vuka što udara u kapsulu (Sinj), 6° oknigao prostor, periferija (crkve ili manastira)«. Značenje pod 3 ° može biti u vezi s *okrut* m »odežda«, rus. *okruta, okrutųe*. Značenja pod 4° i 6° predstavljaju možda riječi različitog postanja. Samoglasnik *u* nastao je od velarnog nazala, kako pokazuje polj. *okręt* »lađa«. Glede značenja »posuda« > »lađa« upor. fr. *vaisseau* < srlat. *vascellum,* deminutiv na *-čellus* od *vas* i rus. *súdno* »lađa«.

Lit.: ARj 8, 872. *ASPh* 34, 307. *Miklósié 142. Bruckner* 377.

oksit m (Dubrovnik, N. Ranjina, Bella, Stulić) = *ohsit* (Mikalja, Voltidi, Stulić, Kašić) = *ošit* = *ošít* (Šibenik) »1° prijeboj, pregrada, 2° drveni zid od pruća koji dijeli sobe (Poljica, Šibenik, sjeverna Dalmacija, Pavlinović), 3° koža koja rastavlja šupljinu prsa i trbuha (metafora), 4° nıziv male fontane kod crkve u Barbatu (Rab), u kojoj je najbolja voda« = (pseudojekavizam) *ošieti* = (metateza s - *t* > *t* - *š) oti!* m (Baraković) »(kao da znači) zid, ograda«. Pridjev *ohsitan* »obližnji«, poimeničen *ohsìtnik* m (Bella, Stulić) »susjed« prema f *ohsitnica.* Denominál na *-iti priošít* (objekt *komoru,* Šibenik) »razdijeliti na dva dijela« (govori se po svoj prilici mjesto **priošitit,* haplologija). Romanizam jadranske zone, zacijelo iz dalmato-romanskoga. Od lat. izvedenice na *-ītus* od *axis* = *assis,* koja ide u morfološkom pogledu zajedno s tal. *assito* (14. v.) »tavolato che divide«. Prema Battisti--Alessio *axis* = *assis* »daska, tavola di legno« je hiperurbanizam iz carskog doba. Taj se očuvao i u nazivu otočića pred Gruzom *Dakša* kao i u stfr. i prov. *ais,* nfr. *aissieu* »daska« i *aissis* »bardeau«. Glede zamjene grupe *ks* > *hs* > í upor. *oksjenač.* Za dalmato-romansko vrelo govori zamjena *ks* za *x.*

Lit.: ARj 8, 798. 876. 9, 321. 376. Medie, *NVj* 19, 433-434. (cf. *RSl 4,* 297. 5, 289). Skok, *Slav.* 248. *DEI* 333. *FEW l,* 161.

oksjenač, gen. *-nča* m (Dubrovnik, Vetranić) = *oksjenač* (Stulić, Vuk, Konavli, Dubrovnik) = *hoksjenač,* gen. *-sjenča* (Vetranić, 16. v.) = *okšenac,* gen. *-enea* (Mikalja) = (sa *ks* > *hs) ohsjenač* (Bella, Stulić, Dubrovnik) = *ohsjenac* = (ikavski) *ohšinac* (Mikalja) = (í mjesto *ks* > *hs) osjenač,* gen. *-nča* (Dubrovnik, Konavli) = *osjenač* (Mikalja) = *osenac* (Popović) = *dšinač* (Lumbarda) = *ašinac,* gen. *-încă* (Korčula) = *akSenac* (Šulek) = *àíenac* (Perast) »1° terapeutická biljka, pelin, pelen, 2° artemísia paniculate, 3° chrysanthemum, 4° buhač«. Posuđeno u jadranskoj zoni u starijem i mlađem periodu iz dalmatinsko-romanskog od imena biljke egejskog (mediteranskog) podrijetla (egejski sufiks *-ntfi)* αψινθος preko lat. *apsinthium* sa zamjenom *Ц* > *č* (kao Poreč < *Parentium, Ratiaria* > *Arčer, palatium* > *polača),* s mladim refleksom *ti* > *c* (kao *polac* < *palac* < *palatium).* Kako *en* nije reflektiran kao *į* > *e,* nego kao *in, en, n,* ne ide u epohu vulgarnog latinskog (7. v.) nego u kasniju epohu. Glede zamjene grupe *ks* > *hs* > *s* > *š* upor. *oksit.* Varijante pokazuju zamjenu starijeg romanizma mlađim.

Lit.: AR) l, 59. 3, 648. 8, 799. 876. 877. 9, 202. Rešetar, *Štok.* 262. *ZbNŽ* 8, 107. Kušar, *NVj* 3, 326. Alessio, *RIO* 2, 97. *REW* 44. Rohlfs* 290. *DEI* 330.

oktobar, gen. *-bra* m »listopad«, učen latinizam od lat. pridjeva *October,* gen. *-bris,* obrazovan od broja *octa* (dual) s ie. sufiksom *r* (v. *december)* »upravo osmi mjesec po numeralnom sistemu«. Sa umetnutim *m* pred *b* ili prema *septembar, decembar: oktumbar* (Dubrovnik), možda dalmato-romanski leksički ostatak zbog *o* > *u* prema istom latinizmu *oktômbar,* gen. *-bra* (18. v., Crmnica). Talijanizam je *(ct* > *t') otobar,* gen. *-bra* (Rab, Lastva, Kašić, Badrić), *otubar* (Mikalja, Dukljanin). Sa umetnutim *m òtombar j -onbar* (Dubrovnik, Mljet, Poljica) = *otumbar,* gen. -6ra (Sasin, Matijašević). Sa *o* > *e* prema *septembar: oktebar,* gen. *-bra* (14. i 15. v.) = *otebar* (Statut dubrovački) prema *oktembar* (15. v.). Prema gr. latinizmu Οκτώβριος = *oktovrije* (15. v.)" = *oktomvrije* (13 — 15. v.) = (ngr. κτ '> χτ) *ohtovrije* (14. v.), *ohtebar,* gen. *-bra* (14. v.) = *ahtebar* (Vrbnik, 1640). Od lat. *octo* pridjev na *-ųo octavus,* poimeničen u femininumu kao katolički crkveni termin *oktava* f (Bandulavić, latinizam) = *oktaba* (15. v., Držić) > (talijanizam) *otaba* (16. v.).

Lit.: ARj 9, 339. 404. 409. 454. 457. 799. 877. Miletić, *SDZb 9,* 391. Macan, *ZbNŽ 29,* 208. 209. Kušar, *Rad* 118, 23. *REW*[3] 6034. 6036. Merlo, *Stagioni* 162. *Romanski* 91. Štrekelj, *DAW* 50, 79. Vasmer, *GL* 104.

oktoih m (15. v.) = *ohtaih* (14. v., stsrp.) »(crkveni termin) liber ecclesiasticus continens octo tonos«. Od srgr. složenice ὀκτώηχος = οκτάηχος »isto«, od οκτώ (prasrodstvo sa

osam, v.) i ἦχος; κτ > χτ je novogrčka fonetska pojava, v. *ahtapod.*

Lit.: *ARj* 8, 799. *Vasmer* l, 104

okupati, *-am* pf. (Statut kastavski) »zabaviti kakvim poslom«. Apstraktum *okupanje* n. Na *-irati okupirati, -kùpiram* pf. Od lat. > tal. *occupare.* Apstraktum na *-atio* > *-adja okupacija* f.

Lit.: *ARj* 8, 880.

ola, drugi elemenat u sastavu s prvim *hazur, hajir, ugur* (v.) = *ola* (Kosmet) = *ala,* u našem jeziku uzvik (v.), u turskom optativ ili imperativ 3. 1. sing, »neka bude«, od *olmak* »biti«. Odatle *òlur* (Banja Luka) »može, važi, biva, može biti«, *olurmi* (upitno) = *olur* »pristajem«; *oldimi* (Kosmet) »u dječjoj igri kao *uja,* tako pita dijete koje žmuri« < tur. *oldi mi* »bi li, je li gotovo« < tur. *oldu,* određeno prošlo vrijeme sa upitnim *mu, mi* kao u *olurmi; olmaz* (Kosmet) »ne može«, u vezi *olur—olmaz* »kojekako«, od tur. negativnog *olmamak* »ne biti«.

Lit.: *ARj 8,* 887. *Elezovič* l, 26. 380. 2, 533. Skok, *Slávia* 15, 483., br. 549. *Deny* § 689. *Škdjii** 501.

olan m (Lika) = *òlen* (Lika) »baculus alligando molosso, žeželj«: *pas u olanu* = *pas u žešelju.* Fonetski poklapa se sa srlat. **alanus* > tal., španj. *alano* »veltro«, stfr., prov. *alan* »Dogge«, semantički samo toliko što je *žeželj* spona za psa (semantički mogući razvoj prema zakonu sinegdohe).

Lit.: *ARj 8, 889.* *REW*[3] 309. *DEI* 105. *FEW* 1, 57

Olanda, ime zemlje (horonim), od tal. *Olanda* < niz. *Holland,* na nenaglašeno *-ija* (tip *Srbija, Italija) Olandija.* Etnik na kllat. *-ensis* > tal. *-ese Olandez,* odatle pridjev na *-bsk olandeski.*

Lit.: *ARj* 8, 889.

oldan m, (Dalmacija, Sinj, Marulić, Stulić) »trava cistus creticus« = *oljdan* (Visovac). Nema drugih potvrda za *a* > *o* i metatezu. Od gr. λάδανον (dórski) > lat. *ladanum,* tal. *ladano,* jonski λήδανον, istočnog podrijetla.

Lit.: *ARj 8,* 889. *Građa* 13, 190. *DEI* 2149.

oleandar, gen. *-drą* m (Stulić) = *oleandra* f (Mikalja) = *olandra* (Belostenec) = (aferezom *o-* već u tal. zbog člana) *leandra* (Perast, Dubrovnik) = *leondra* (Šulek) = *leondar,* gen. *-dra* (14. v.) »dupčić, zoljesina (Risan)«. Od tal. *(o)leandro,* kod Isidora iz Sevilje *lorandrum,* disimilacijom *(r - r* > *l - r)* i haplologijom iz gr. složenice ροδόδενδρον »ražino drvo« > (učeno) *rododendron* (Milićević). Prvi dio u složenici *rodostama* (15. v.) »ružina vodica za usta« < ροδόσταμα.

Lit.: *ARj 5,* 943. 6, 9. 8, 889. 14/108. 111. Budmani, *Rad 65,* 164. *REW»* 7290. *Prati 698.* Vasmer, *GL* 128.

Olib m (Baraković, Molat), otok u sjevernom skupu zadarskog arhipelaga. Odatle pridjev *olipski,* etnik *Olibljanin* »1° čovjek odatle, 2° neka vinova loza«. Etimologiju omogućuje Konštantínov Ἄλωηπ (čitaj *aluip* prema ω = *u* u Κλαβωκα) = *Alluybum, Luibo* (15. v.), iz čega.se vidi da se te latinizacije osnivaju na dalmato-romanskom izgovoru kllat. skupine *vt* > *ih* (upor. *gajba, rujba, caiphum, gujba).* Od lat. *alluvium* »náplava«, upor. *Plavnih* kod Krka. Današnji tal. naziv *Ulbo* osniva se na domaćem izgovoru *Ulïb.* Sinkopa od *i* naliči na sinkopu *Sulet* > *Šolta.*

Lit.: *ARj* 8, 92. Jireček, *Romanen l,* 63. Skok, *Stav.* 79. si.

-olija, sufiks složen od *-ol* i *-lija* (v.) grčkog podrijetla. Slabo produktivan. Hrv.-srp. je kreacija. Apstrahiran je od apstraktne izvedenice na *-ija* u riječi *davolija* od *đavo,* gen. *đavola* < gr.-lat. *diabolus* (v.). Odatle nastavljen na riječ istog značenja *vragolija* od *vrag* »diabolus« i zatim na izvedenicu od glagolske osnove *carati: čarolija.*

Lit.: *Maretić* 301. *Leskien* 317—8.
J

-olik, sveslav. i praslav. sufiks koji služi za građenje pridjeva i priloga za izražavanje veličine (kvantuma) od upitnih i pokaznih zamjeničkih osnova. Od *kb* (v. *tko): kolik, kolika, koliko,* određeno *koliki,* prilog *koliko* = *kuRko* pored *kulik, túlik* (ŽK). Od *n* (v. *taj): tolik,* određeno *toliki* itd., deminutivni *tolihni, tolicnī,* prilog *toliko* = *tuliko* (ŽK). Od *onь* (v. *ònãj): onolik,* određeno *onoliki* itd., deminutiv *onoltsnï* itd. Od *o ъ* (v. *òvãj): ovolik* itd., prilog *ovoliko,* deminutiv *ovolišm, ovolihni* (Dubrovnik). Od *kolik* pravi se apstraktum na *-ina količina,* pored *nekolicina (c* mjesto *č* prema pluralu *svikolici,* odatle i deminutiv *ovolicnt),* neologizam *količnīk* »kvocijent«. Za etimologiju v. *ko* (VI).

Lit.: *Maretić* 320. *Vasmer l,* 599. Meillet, *Et.* 329. 418. *SEW ì,* 674. 673. Specht, *KZ* 52, 90.

Oliver m (Vuk, Daničić), muško ime (antroponim, despot 14. v. — 15. v.) prema f na *-ica Oliverica* = *Alıver* m prema f *Alivera,* žensko ime. Prezimena na *-ić* (descendencija) i *-ović* (genealogija) *Aliverić, Oliverović* (15. v.). Toponim *Liveroviii* m pl. (selo, narodna pjesma, Crna Gora, Katunska nahija). Gubitak *o-* nastao ili u sandhi ili na jednak način kao dubrovački etnik *Salačka* f »žena iz *Osojnika«,* ktetikum na *-bsk salački* < *osbhč* + *-sk,* jer je bio identificiran sa *ot- (od).* Ime je došlo iz fr. epopeje *Olivier,* pobratim *Rolandov (Chanson de Roland).*

Lit.: ARj 6, 128. 8, 894. Jireček, *Romanen 2,* 49. Orhanović, *JF* 12, 199-204.

olma f (samo u jednoj narodnoj pjesmi; nema potvrda iz narodnih govora) »nekakav sud za vino«. Možda od sjeverno-tal. *amola* »piccola secchia« < lat. *(h)amula (a* > *o* i metateza *ml* > *Imi),* deminutiv od lat. *hama* < gr. όίμη »secchio da incendio«. ARj ima još deminutiv na *-ica oljmica* nepoznatog značenja, ali sudeći po uporedenju da je *oljmica* vojniku bratac i sestrica, dok mu je *bajuneta* kućna podumijenta, a sinja kabanica kuća, radi se možda o vojničkoj posudici za vodu.

Lit.: ARj 8, 894. 900. *REW*^{3} 4024. *DEI* 173.

δίονο n (Vuk), praslav., »1° plumbum, 2° toponim«. Neutrum je još u češkom i ruskom, ali u rus. sa značenjem »kositar, čin«. Neutrum kao i ostali nazivi za metale: *željezo, zlato.* U ruskim narječjima je femininum bez početnog o- *Io ь* »kositar«. Upor. polj. *olow* m. Zbog dočetka *olovo* se smatralo i kao pridjev, što se vidi iz toponima *Olovo Polje,* ako to nije haplologija kao *Turopolje* za **Turovo polje.* Narodna pjesma zna i za pridjev *olov.* Inače su pridjevi na *-ьn olovan,* određeno *olovnji,* poimeničen na *-ica olóvnica* »različiti predmeti iz olova«, na *-jača olovnjača* (Vuk) »na pušci, u što je křemen zavíjen, uvijača«, raširen na *-at olovnat,* na *-stí ôlovskï (majdan).* Prevedenica (calque) na *-tka olovka* od njem. *Bleiweis* ili tal. *piombino.* Njemačka je složenica posuđena *plàjvãz — plâjbus* (ŽK), različno od posuđenice *plâjba* •*f* (ŽK) »termin graditelja, cimermana« < *Senkblei,* od *bleitue.* Na istoku je posuđen turcizam *kuršun* (v.), *KurŠumlija.* Riječ može biti i baltoslav. s obzirom na stprus. *alwis* »olovo«, koja se u deklinaci j i i u likvidnoj metatezi slaže sa rus. *Io ь,* lot. *alva* »kositar«, lit. *alavas* »isto«. Za baltičke riječi pretpostavlja se ie. korijen **olų-,* prijevoj od ie. pridjeva za boju **elų-* »gelblich«. Za praslav. oblike s početnim *o-* pretpostavlja se ie. korijen **oloų-.* Čini se, s obzirom na stcslav.j ukr. i na rus. *svtnec* »olovo« (upor. također slov. *Svinské Alpe),* koja riječ dolazi u baltičkoj grupi bez sufiksa za. *-ьc* > *-ee* lit. *švinas,* lot. *swins* »olovo«, da su u baltoslavenskom postojala dva izraza za »olovo«, od kojih je jedan značio i »kositar«. Schrader i Hirt dovodi *olovo* u vezu i sa lat. *albuș,* što ne ide fonetski. Drugi ie. korijen za *olovo *loudho,* koji je zacijelo u vezi sa **loų-* (upor. ir. *luoide* »olovo«) > nvnjem. *Lot* kod nas je posudenica *lot* m (ŽK) »najmanji uteg«.

Lit.: ARj 8, 985. Maretić, *Savj.* 78. *Miklošič* 221. *Holub-Kopečný* 254. *Bruckner* 379. *WP* \, 159. 2, 442. *Trautmann 1. Gorjajev* 238. Iljinski, *Slávia* 2, 263-264. Uhlenbeck, *PBB 22,* 536-542. (cf. *AnzIF* 10, 213). Hirt, *PBB* 23, 355.

oltana f (Kućište, Brač) »prozori na tavanu«. Od tal. *altana* f (14. v.) »terrazza o loggia scoperta sul tetto«, izvedenica na *-anus* od pridjeva *altus* »visok«. Možda je od istog pridjeva toponim (horonim): *vbsemu Ahtinu* (Đakovićka nahija), pridjev s *al'tinbskimi planinami* (Dečanski hrisovulj, 14. v.), etnik na *-janin Altinjanin* (14. v.) »čovjek odatle« = (na početku turskog, vladanja) *Altinli.* Upor. tal. i fr. izvedenicu na *-гnш:* tal. *aitino* »vento di levante, zeffiro«, tal. toponim *Aitino,* stfr. *autin* »vigne qui grimpe sur un arbre«.

Lit.: ARj 1, 77. *REW** 387. *FEW* 78-79. *DEI* 144-145.

olúja f (18. v., Vuk), hrv.-srp. štokavski, bez paralela u drugim slavinama, »vihor, vihar, nevrijeme, bura, vrtuna, nevera«. Pridjevi na *-ьn* > *-an olujan* (Martié), na *-ski olujski.* Augmentativ na *-ina olujina.* Daničić izvodi od stgr. pridjeva άελλαΐος od ά(/)ελλα »tempête, ouragan«, riječ koja je možda u vezi s οίημι »souffler«, a to u prasrodstvu s *vijati, vjetar* (v.). Sa gledišta značenja, to bi išlo, ali sa gledišta glasova nikako, pogotovo ne kad se zna da u hrv.-srp. nema posudenica iz starogrčkoga. *Gavazzi* je u Lici zabilježio bezlični glagol impf, /α/α »sprema se oluja«. Vjerojatno je eufemizam od hebrejskog (biblijskog) *hallelujah* »slavite boga« kao lat, *fortuna, fortunale* u rom. jezicima, koje je kod nas i posuđeno na Jadranu i na kopnu: *fortuna* > *vrtuna, f(u)rtutma* (Bosna).

Lit.: ARj 8, 898. *REW** 3458. Daničić, *Kor.* 74.

oluk m (Vuk, Slavonija, Hercegovina) »1° žlijeb, 2° toponim«. Na *-li oluklija* (Kosmet) »koji ima oluk« = pridjev na *-ьn olučan* (Kosmet). Balkanski turcizam (tur. *oluk)* iz građevinske terminologije: rum. *uluc* »Falz, Nute, Rinne«, *ulucă* »Brett«, bug. *oluk,* arb. *luk* (bez *o-).*

Lit.: ARj 8, 898. *Elezović 2,* 533. *Lokotsch* 1592. 2133. *Miklošič* 221. *GM* 250. Jokl, *Unt.* 146. Matzenauer, *LF* 11, 351.

oluz m (Kolombatović, bez naznake gdje se govori; možda Split) »fratrie, sarak, sargus Salviani, sargus vulgáris«. Može se upoređivati sa gal. imenom ribe *alausa* > fr. *alose,* prôv. *alauzo,* španj. *alosa,* nvniem. *Alse.* U poredenju sa *ladvica* ne pokazuje dvoglas nego *u* < *o* (?). Zacijelo prema lat. *aiòsa,* k tome još m mjesto f. Upor. *õliga.* U slov. *jeles* m posudenica je iz nvnjem. *Ilse* < **elisa«,* »ciupea alosa«.

Lit.: ARj 8, 899. *REW** 314. *FEW* 58. *DEI* 142. *Pleteršnik* l, 365.

ôljvina f (Vuk) »kukuruzna slama, komušina, suzbina, komina, Ijuštika, perušina, šasovina« = *Ôljvina* (Lika, prezime) = *ôljvine* f pl. »1° izlomljene i pogažene konoplje, 2° očinci, pljeva«. Mjesto sufiksa *-ina* stoji *-aia òljvace* f pl. »isto«. U vezi je zacijelo s impf, *ôljvati* »žvatati, preživati«, *oljvati, ôljvãm* (Lika) »presti«.

Lit.: ARj 8, 900.

omačalj, gen. *-lija* m (Šulek) »trava critamus, foeniculum marinum, crithmum maritimum« = *omakalj,* gen. *-kija* (Stulić, Lambì) »1° trava salicornia herbácea, fruticosa, 2° salsola Kali«.

Lit.: ARj 8, 901. 903. Šulek, *Im.* 265.

Oman m (Vuk, Srbija, Paštrovići, Ljubiša) »biljka inula helenium«. Nalazi se u slov., bug., češ. i polj. te rus. *uman* pored *oman.* Rumunji posudiše *(h)omán* (Muntenija, Erdelj). Pridjev *omanov,* poimeničen na *-äc Omanovac* (selo, Slavonija), drugi toponimi *Omanika* (kod Lisičine, Hrvatska), *Omanište* (Srbija, zemljište), *Omanska* (Bosna, kod Banjaluke). Ovamo i *umànika* f (Vuk) »biljka tanacetum vulgare, trava za čaranje, kao vratič«. Ide među ljekovite (terápeutske) biljke. Bruckner je stavlja u vezu s polj. *mamić, manić* (v. *mamiti).* Možda stoji prije u vezi s istom riječi, s kojom i nvnjem. *Alantwurzel, Albeere,* gr. ἑλένιον > lat. *inula* (Lukrecije), srlat. *anula, ellenius, elna* > tai. *(l̥)ella* (14. v.), fr. *aunée* > **alenata.* Početno *o-* može potjecali od α-. Grupa *In* izmijenjena je u *-man* unakrštenjem sa *mamiti.* Riječ ide možda u praevropski supstrat. Kako ta biljka raste u vlažnim krajevima, u gr. ἑλένιον izmijenjeno je prvobitno *a-* u ε- zbog unakrštenja sa ἕλος »močvara«. Fr. *aunée* i njem. *Alant* pretpostavljaju **aluna* pored **ïluna* = (metateza) *inula* > tal. *ella,* ags. *eolora, eolone,* k tome dolazi gai. *ala* > kat., španj., port. *ala* »oman«.

Lit.: ARj 8, 906. *MiЬIoШ* 221. *Bruckner* 379. *Madenov* 380. *Weigand-Hirt* 1, 35 *R̥EW** 305. 4522. *Boisacf* 241. *DEI* 1450 Šulek, *Im.* 425. 557.

omar m (Crna Gora, Drobnjak, Kačić) = *omara* f »1° sitna gora smrčeva, gaj, dubrava opkoljena livadama, 2° toponim«. Kao f *omara* (narodna pjesma) = *omora* znači »abies excelsa«. Pridjev na *-ov omarov (lug,* ~a *gora,* ~o *granje),* poimeničen na *-ica omorovica.* Na *-ski; Omarska* (Bosna, toponim). Na *-ika omorika* (Vuk, Crna Gora) = *omorika* (Vuk) »pinus peйce«. Odatle *omorikovina* »drvo«. Na *-ik omarik* (Martić) »omarova šuma« = na *-je omarje* = *omorje.* Na *-ina òmorina* (Dubrovnik) »šuma« = *Omarine* toponim. Riječ je samo hrv.-srp., štokavska, istočna, na zapadu *smreka, šmrika, smagar* (ŽK). Stoji zacijelo u vezi s *motika (v.)* »pinus peйce Grienbachii«, bug. *morika* i *munika* »omorika« i sa rum. *molidf, -tf, -dv.* Bit će iliro-tračkog podrijetla. Značenje 1° razvilo se iz značenja 2° po zakonu sinegdohe.

Lit.: ARj 8, 906. 907. 927. Košanin, *Zbornik Cvijić* 592. *Miklošič* 221. Jokl, *Unt.* 201. 202. (cf. *Slávia* 3. 449—50). Loewenthal, *WuS* 10, 153.

omarisati, *-sem* pf. (Martie, ~ *štapom glavu,* Dalmacija, Poljica) »udariti«. Maretić rastavlja prefiks *o-* i *marisati,* kome nema potvrde. To rastavljanje ne mora da je točno. Upor. *obadirati* mjesto *abadirati* od tal. α *bada* > *abbadare.*

Lit.: ARj 8, 907. *DEI* 3. 400.

ombreia f (Dubrovnik, Cavtat) »1° kišcbran, 2° nebo, baldahin«, tal. deminutiv na *-ino ombrelîn,* gen. *-ina* (ibidem) »suncobran«, naš deminutiv na *-ica ombrelica,* na *-äc ombrèlač,* gen. *-ača* »čovjek koji pravi kišobrane« = *umbrela* (Rab) = *jumbrêlo f* (Bednja, hrv. -kajk.) = sa aglutinacijom tal. člana *lonbrela* (sjeverna Dalmacija, Istra) »isto« = *(o > u) lumbrêla* (Hrvatsko primorje, Cres, Veli otok)

= *lùmbrela* (Korčula), tal. deminutiv *-ino lumbrelīn* (ibidem) »suncobran« = *lumbrêla* (Lumbarda) = *lunbrêla* (Božava) = *lumbrêla* (Lepetane, Crmnica), tako i u istro--romanskom *lunbriela* (Rovinj), *lonbrela* (Pola). Ovamo još *lumbrija* (Istra), deminutiv na *-ica lumbrijica,* koja sadrži sufiks *-iva* mjesto *-ella,* upór. tal. *ombria* (12. v.), furl, *umbrie.* Upór. još nadimak što ga daju Muljam (Boka) Dubrovčanima: *Sotolombrele* f pi. < tal. *sotto* < *suhtus* + *lonbrela.* Varijanta *l* > *d* (disimilacija *l - r - l* > *d - r - l f)' dunbrela* (Herceg-Novi, Stoliv, Prčanj, Muo, Bokelji) »isto«. Raširene su i varijante sa *om* > *am: ambrei,* gen. *-èia* m (Petranović, narodna pjesma), upor. madž. *ambrei* = *ambrêla* (ŽK) = *àmbrela* (Potomje) »kišobran«, tal. dem. *anbrèlin* (ibidem) »suncobran«. Izbacivanjem suglasnika *b* u tročlanoj grupi *mbr,* jer se smatrao kao prelazni suglasnik: *àmrel,* gen. *-ela* m (Vuk, Vojvodina), slov. talijanizam *omrela, mrela* preko austr.-njem. *Amrel, Ambrell,* bav.-njem. *umbrei, numbrel.* Odatle metatezom *mareia* f (ŽK, slov.). Upor. još bug. *umrela* »daždobran, čadár«, ukr. *ambryla.* Talijanizam *ombrello* m (15. v.) = *ombrella* (15. v.) »parasole« < lat. *umbrella* > kslat. *umbrella,* deminutivi na lat. *-ellus, -ella* od *umbra.* Srašteni član nalazi se i u primitivumu *lombra* f (16. v., Vetranie) »strašilo, avet« < tal. *ombra* (Dante) »apparenza«. Odatle denominal *lômbrati, -ām* impf. (Dubrovnik) »hodati po tami«.

Lit.: ARj 1, 80. 6, 144. 148. 217. 8, 909. *Pleteršnik* 1, 551. Kušar, *Rad* 118, 22. *NVj* 3, 337. Cronia, *ID 6,* 114. Miletić, *SDZb 9,* 262. *REW*[3] 9046. 9049. Matzenauer, *LF* 10, 336. *Miklošič* 221. *Ive* 29. 154. *Gombocz--Melich* 88. *DEI* 2646. 2647. *Prati* 700.

omenđula f (Brač, 1184—1250: toponim *pođi, omendblu;* Radnic, Poljica, južna Italija) = *omindula* (Poljica) = *amendai* m (Vis) = *mêndula* (Marulić, Belostenec, Rab, Cres) = *mijendela* (Mikalja) = *mindula* (Božava, Kavanjin) = *mênduo,* gen. *-ula* (Vuk, Prčanj, Peräst) = *rmjenduo,* gen. *-ula* (Dubrovnik, Cavtat) = *mijendeo,* gen. *-ela* (Dubrovnik, Janjins na Pelješcu) = *mjendeo* (Trpanj) = *mindei* (Smokvica) = *mindei* (Lumbarda, Korčula) = *mindeo* (Potomje na Pelješcu) = *mindul* (Korčula, Kućište, Brač) = *mandala* (hrv.-kajk., Belostenec, Jambrešić) = *mandula* f (18. v., Slavonija) = *mandulja* (Jačke) = *mandola* (ime kravi, Buzet-Sovinjsko polje) = *migdal* (Aleksandrida) »badem, bajam«. Deminutivi: na -L* > *-ák mijendelak,* gen. *-eoka* (Marin Držić), na *-ica mêndulica* (Istra), u Prčnju značenje »Pfirsich, breskva«. Pridjevi *mijendulov,* poimeničen *mijendelovina* (Bella, Stulić), *mijendeoski / -delski, mijendelan,* part. perf. pasiva *namijendeljen* (Stulić). Od gr. αμυγδαλή f (plod), άμύγδαλος (drvo), preko dalmato-romanskoga (upor. *améndola,* južno-tal.). Na to vrelo upućuje romanska zamjena υ > *e, i, ije,* variranje roda f pored m (čime se razlikuje plod od drva, što ne postoji u hrv.-srp.) i zamjena grupe *gd* > *nd* (upor. *Mandaljena* za *Magdalena).* Oblik sa *a* je od mlet. *mandola.* Oblik *migdal* je direktno iz grčkoga, upor. cine. *migdală,* bug. *migdal, mindai,* arb. *midhalé* iz istoga vrela. Kako se ne može ime tog mediteranskog drvetá objasniti iz ie., zacijelo je i mediteranskog podrijetla. Lewy ga objašnjava iz hebr. *megeď él* = *magdi'el* »dragocjen dar božji«. Teško da će i to stajati.

Lit.: ARj 6, 439. 441. 645. 655. 7, 439. 8, 914. Budmani, *Rad* 65, 164. Kušar, *Rad* 118, 18. *NVj* 3, 337. Milas, *Rad* 103, 80. *NVj* 29, 337. Rešetar, *Stok.* 251. *REW** 436. *GM* 258. *Boisacq*[3] 56. *Pascu 2,* 62. 1145. Vasmer, *GL* 98. *DEI* 159. *REW** 391. Węd-kiević, *RSI* 6, 231.

òmofor m (Vuk) »(pravoslavni crkveni termin) dio episkopske odežde, koji je na ramenima, pallium«. Simbolički znači »jaram Isusov«. Od srgr. složenice ώμοφόρι(ον) »isto, écharpe«, od ώμος »rame« i φόρος (prijevoj od φέρω »nosim«),

Lit.: ARj 8, 926. Vasmer, *GL* 105.

on, f *ona* (Vuk), baltoslav., sveslav. i praslav. zamjenički pridjev za 3. 1., također pokazni zamjenički pridjev za izražavanje blizine prema 3. L, danas u književnom i saobraćajnom jeziku samo u priloškim okaminama (vremensko) *dnčas* »odmah, iznenada«, *ondan* (Crna Gora) »prekosutra«, i u prijedlogu sa gen. *onkraj.* U hrv.-kajk. je živa ta upotreba, upor. *on list* u pismu Jagićeve majke. U toj funkciji točno se razlikuje štokavsko (= književno) *ònãj, ónã, ono* = óra (štokavska narječja u Dalmaciji); *om* daje ključ za tumačenje oblika *onaj,* jer je *-i* od određenog pridjeva kao u *lijepi* < *-y.* Prema tome i *-oj* od *ònãj* može da potječe samo od *ų* kao i u toponimima *Blagaj, Bjèlaj, Maglaj* itd. Uvažiti se mora drugačije tumačenje Maretićevo i Belićevo. Prema njihovu mišljenju *j* u maskulinumu potječe od deikse *-i* kao u *togaj.* To *i* je dodano, vele oni, koji tako tumače, na masku-

linum *onъ* > **ona* pred suglasničkim grupama, da bi se maskulinum razlikovao od fеmininuma *ona.* Kvantitet *ona, ono* govori međutim jasno o podrijetlu završnog -o/, *-a, -o* iz složene deklinacije. To potvrđuje i hrv.-kajk. narječje u Bednji, koje ima pored *ev* < *o ъ* i *evie, eme* »onaj, bez deikse = oní«, upor. češ. *onen* < *onъ* + *-ьnъ* i rus. *onyj.* Na taj način stvorena je razlika između lične i pokazne zamjenice, koja naliči na stfr. *cil* — nfr. *celui* < *ecce illi, Ului* »ovaj onaj« pored *H* < vlat. *Uli.* Od padeža zamjeničkog pridjeva nastaju novi posjedovni pridjevi. Od gen. m. r. *njega* (< stcslav. *jego* sa *n* od prijedloga *ъn)* s pomoću posjedovnog sufiksa *-ov njegov, -a* = *njegov, -ova* (Kosmet, ŽK) koji se proširuje na *-ski njegôvskî* (Kosmet) = *njev* (Jačke). Od gen. ž. r. *nje,* koji se još govori u posjedovnom značenju (upor. *nje iza,* ŽK) s pomoću sufiksa *ιo* (kao *moj, tvoj, svoj) njej, njejâ* (Rijeka, Silba, Cres, Istra, *Transu* 276) = s pomoću sufiksa *-ьn njejan, njejna* (Timok--Lužnik) = *njen, -a* (18. v., prema fern.) = na *-in njejin, -a* (Istra) = od *nje* + deiksa *zi njezin* (18. v., Vuk) = *njejzin* (jedna potvrda, Obradović) = *njezin* (jedna potvrda) = od dativa *njoj* s pomoću *-ьn njôjan* (Kosmet, Timok-Lužnik) = *njôjzin* (Kosmet), *onejzin* (Kosmet). Od gen. pl. *njih* s pomoću *-ov njihov* = *njiv* = s pomoću *-ьn njihan, njihna* = prema fern, *njìn, -a* = *njîn* pored *njln* (Kosmet). Proširenja pokaznog pridjeva vrše se s pomoću sufiksa *-ako* (v.): *(oznaki, (p)nàka* (Lika) pored *(o)nakovi* (Lika) =-= *onakav* = *(p)nakdv* — *(o)nakvî* (ŽK), s prilogom *(o)nako,* koji se pojačava sa *eno* (upor. u romanskim jezicima pojačanje sa *ecce) enàko* (Piva-Drobnjak) < (haplologija) **enonako.* Taj se poimeničuje s pomoću *-ьc* > *-ac nakovac,* gen. *-vca* m prema f na *-ica nakovica,* na *-ik onakvih* m prema f *onàkvica* (Crna Gora). S pomoću *-olik* (v.): *onolik,* deminutiv *onoličak* (Kosmet), *-Učki,* sa sinkopom *o onliki* i s prilogom *onoliko* = *onliko* (Bosna), pojačan sa *eno enoliko* (Piva-Drobnjak) < (haplologija) **enonoliko.* Prilozi: za pravac na *-amo onamo* = *onamo* prema *amo,* također sa asimilacijom *anamo* (Pavlinović), s deiksom *na onamana* (Timok-Lužnik). Odatle pridjev *onamošnji* (prema *jutrošnji); o* može ispasti *onam onamo.* Sa *-da'. onda* = *onada* (prema *kada)* = *unda* (ŽK), s pridjevom *ondašnji,* hrv.-kajk. *onda, janda.* Sa *-dé: ondje* = *nondje* = *ondi* = *onde* = *node* (Piva-Drobnjak) = *nödje* (Vuk) = (s unakrštavanjem *onuda) nude* (Piva-Drobnjak), s deiksom *-ka ondeka* (ŽK), s prijedlogom *odondje* > *odande* = *odande* (s prijelazom *o* > *a* prema *odakle, otkale),* sa *-ice odandice,* sa *do* + *onde* > *donde* (Vuk). Na *-ud(a, -e): onuda* = *unude* = *onudêr* — *onüt* (Kosmet, ŽK), s prijedlogom *odonud(a),* sa sinkopom *o* i metatezom *odonda* = *nuda(k)* (Piva-Drobnjak). Sa *-ol* (od *-olik): onol-* i priloškim -e s prijedlogom *do: donle* (16. v., Vuk, Baranja) »do onoga mjesta«. Sinkopa samoglasa *o* nastala je analogijski prema *donde,* zatim prema *dokle* < *do* + *kale, dovle* < *do* + *ovale, odavle, dotle* < *do* + *tole,* gdje je rustični prijevoj. Pojačava se deiksom *don-Uka.* Upor. još u 13. v. *dondeže.* Vuk ima iz Risna kontaminirane oblike, koji nastadoše unakrštavanjem priloga *onde* i *-ole: ondole(n),* s prijedlogom *dondolēn.* I ovdje postoje oblici sa *o* > *a* (asimilacija) : *odanle* (Vuk) kao *odande,* s metatezom suglasnika *ondoie* > *ondale, ondóién.* Vuk ima još *odolen,* u kojem postoji disimilacija ispadanja < **ondolen,* bez sinkope vokala.-Kao *tu* > *tuj* s deiksom *-i* obrazovan je prilog *nuj* »ondje«. Upor. *nude* »ondje« (Piva-Drobnjak). Postoji još deiksa *-na, -n: tuna, ondenâ, -âk, ondenâkena.* Od interesa su sraštene dvije pokazne zamjenice kao u tal. *stesso* < *iste ipse* ili *cadeste* < *eccum tiki istum: tanãj, tana, tano,* odatle *tanäkav, -kva, -αv, -aki,* prilozi *tanâko, tanárnő,* s pridjevom *tanamošnji,* pored *tonaj* = *tonī, tona, tonoücki onolički* (Popovićev rječnik). U pogledu *ta-, to-,* upor. gore veze sa *-eno* (Piva-Drobnjak), *ovdje eto,* ali se može misliti i na *taj.* Od sintagme s pokaznim pridjevom i glagolom *đjeti* (v.) stvoren je verbum vicarium *onoditi, -lm* impf. (Vuk, Dobrota, Risan) »zanovijetati« prema iteratīvu na *-va- onodivati* (Stulić) = *ònodjeti, -lm* (Ston) »rastavljati« = *izonodit* (Kosmet) »učiniti ono ili onako, o čemu je prije toga bilo govora«, *izònoditi, -im* pf. »izvaditi« prema impf, *izonodivati, razonoditi, -im* (Vuk, Vojvodina, gradovi) »rastaviti«, danas uvijek s refleksivom *se* »zabaviti se«, s postverbalom *razonoda* »passetemps, dokolica«, *razonoditi se* (Làstva) »svući se, raskomotiti se«. Na čakavskom teritoriju sa sinkopom samoglasa *o ondet* (Vrbnik, Krk) *(od-, po-, pre-, raz-, za-)* »činiti, obaviti, dovršiti«. U Lastvi *onoditi se* zamjenjuje u pitanju svaki poznati glagol. Ako je npr. riječ o sađenju kupusa, pitat će se: *Jesi li onodio ono kupusa"),* itd. U Smokvici i Blatu (Korčula) *onidit* »pripraviti«: *Jesïl ontdtta večeru, mrežu, vode?* U Vodicama *onoditi* znači svašta, kad pravi izraz ne dolazi na jezik. U Kaštelima se govori s umetnutim *n onôndit.* Pored *onidit* postoji

onedat. Oči gen. *onega* stvoren je u Buzetu (Sovinjsko polje) drugi verbum vicarium *onegat.* Upor. u češkom istu sintagmu sa *dati', nandati (vy-, pře-, za-,* itd.), slvč. *ondiať* = *ondieť,* pored *tentočkovati, zavnačiti.* Sve te kreacije idu u seriju glagola od *neću, što ću, nije: Stokati, nećkati se, nijekati.* Tako od *on(o)di* > *ondet, onoditi.* Upor. stfr. *estovoir* »trebati« od iat. *est opus.* Od ie. paralela za *on* usp. lit. *ans, anàs* »onaj«.

Lit.: ARj l, 83. 2, 633. 636. 4, 278. 451. 7, 398. 8, 228. 555. 364. 275. 277. 279. 280. 285. 939. 947. 952. 956. *9, 6.* Maretić, *Savj.* 123. Moskovljević, *NJ* 5, 175-180. *Elezović* \, 226. 2, 28. 29. 19. 299. Ribarić, *SDZb 9,* 173. Vuković, *SDZb* 10, 384. 394. *Miklošič* 224. *Holub-Kopečný* 240. *Bruckner* 379. *WP. 2,* 337. *Trautmann 1.* Belić, *Priroda* 140. Meillet, *RSI* 3, 168. Grünenthal, *ZSPh 9,* 379-381. Mohl, *MSLP* 8, 181-184. (cf. *AnzIF* 3, 104). Havers, *IF* 19, 93. Hirt, *IF* 17, 48. Brugmann, *IF* 28, 356-357. Hujer, *IF* 30, 49. si. *Boisacq*[3] 234. Rešetar, *ASPh 36,* 548.

ônbaša pored *ônbaša* m (Kosmet, Peć) »desetar, kaplar« = *ônbaša* (Bosna). Balkanski turcizam (tur. složenica *onbașt* od *on* »deset« i *bas* »glava«) iz turske vojne terminologije': arb. *onbash.*

Lit.: Elezović 2, 29. *GM* 395. *Školjić*[1] 502.

ondruna f (Vetranie, ~ *ka smrdi)* »zahod«, slov. *landrôna,* tršćansko-rom. *androna* f »Sackgasse, žagata (slov.)«. Od tal. (Bologna) *andrbuna, androna* (Ferrara) »Abort«, tal. *(l')androne* (14. v.) »prilaz«, od gr. akusativa ανδρών, gen. -ώνος. »Männergemach, Gang«.

Lit.: ARj 9, 2. REW[3] 450. *FEW* 94. *DEI* 194. *Pleteršnik* 2, 829. Štrekelj, *ZbJ* 711-714. (cf. *RSl 2,* 254).

-onica, živ sufiks obrazovan od tri elementa: -/s (participski nastavak prošli) + opći pridjevski *-ьn* i *-ica* (koji služi za poimeničenje pridjeva): *čitaonica, radionica, ložionica, tkaonica, umivaonica,* odatle analogijski *predionica* itd. Označuje mjesto gdje se vrši radnja što je izražava glagol kojemu služi za izvođenje. Na zapadu otpada često *-ica.* Govori se *učiona* pored *učionica.* [Usp. i *-aonica].*

Lit.: Maretić 301 — 2. *Leskien* 246. Boskovic, *У F* 15, 106. sl.

onihb m (stsrp.) »dragi kamen«. Pridjev *onihov (kamenje onihovo).* Od gr. ονυξ, gen. ονυχος. Danas učeno *oniks.*

Lit.: ARj 9, 5. REW[3] 6067. Vasmer, GL105.

onukle, gen. *-eta* n (Vrbnički statut) = (s aferezom o-) *nükle,* gen. *-eta,* deminutiv na *-e,* koji znači mlado. Odatle deminutivi na *-ica nûklica,* na *-ić nuklić* (Krk, Malínská) »janje od 1 — 3 godine«. Od vlat. *annuclus,* kllat. *annuculus, anniculus,* od *annus,* koji je zamijenio *agnus* sa gr. deminutivnim sufiksom -ίσκος prôv. *anhesca* »brebis d'un an (Levy)«.

Lit.: ARj 8, 265. 9, 10. *MHJSM* 4, 150. 10. *REW*[3] 481.

-onj, rijedak sufiks rumunjskog podrijetla u prezimenima (antroponimima) u Mlavi (Srbija): *Radojkonj* m, prezime vlaške porodice iz sela Stamnice (Požarevac), kojoj se pradjed zvao *Radojko.* Ta je porodica živjela u selu *Radulovcu* (dio Stamnice), gdje dočetak *-u!* u *Radul* upućuje također na rumunjsko podrijetlo. Ovamo ide i *Radonj,* prezime vlaške porodice u nekoliko sela u Mlavi (Požarevac). Upor. prezime *Radonjić.* Završno *-onj* potječe od lat. *-oneus* > rum. *-oiu* m, u narječju *-on(u)* prema f *-oae,* u narječju *-oană (-e},* proširen slav. *-ka -oaică,* koji često služi u mociji za oznaku muškog i ženskog i za augmentativa. Arb. mu je korelat *-ai* u *Nikai.*

Lit.: SEZb 5, 351. 393. 394. Pascu, *Sufixele* 109-121.

opak (Vuk), praslav. pridjev bez paralela u baltičkoj grupi, obrazovan s pomoću sufiksa *-ako* (v. *onakav),* »protivan smjeru (u moralnom značenju)«. Proširen *opačački* (Kosmet) »koji govori obične riječi izvrnutim redom slogova«. S prefiksom *naopak — napák* pored *napok (cövek,* Kosmet, sa zamjenom *-ak* > *-ok* prema *žestok, dubok).* Odatle *nãpokêlja* m i f »muško ili žensko čeljade koje govori ili radi naopako«. Konkretno značenje očuvalo se donekle u adverzativnoj konjunkciji *pak(a)* (Vuk) = *pako* (narječja, 15. v.), stcslav. *paky* »retrorsum«, s veznikom i u koncesivnom značenju *ipak.* Prijevoj *-e* mjesto *-o páče* »dagegen«, koje se veže s potvrdnim *da* u *dapače;* s prijedlogom (veznikom) *napače* »sed« (Vinodolski zakon). U tima je *o* ispao u sandhi zbog nenaglašenosti. Apstrakti: na *-bstvo opaštvo,* na *-ština opâstina* (Kosmet), na *-ina opačina* (Poljica, Dalmacija), na *-ilo opáčilo* n. U izvedenici na *-ost* gubi *o-* (pod uplivom depreverbativa *páčiti) pakost,* odatle pridjev *păkostan* pored *pakosan* (analogija prema ž. r.), poimeničen na *-ik pakosnih* = *pakosnih* (Kostmet) m prema f *păkosnica* = *pakosrìca* (Kosmet) i deminutiv na *-če pakosniče,* gen. *-eta*

(Kosmet), te denominal na *-iti pakostiti (is-, na-)*. Prilozi: *nàopak(o)* = *naopak* (Vodice) = *napák* (ŽK, Kosmet) = *napák* (Istra) = *(z)nópak* (Istra), na *-bkē naopačke* (Vuk), na *-ice naopačice* (Stulić), odatle pridjev na *-ьn naopačan* = *nopačan* (Istra), *na(o)pakoručice* (Boka) i imenica *napàkaja* m, f (Lika) »zločesto dijete«. Složenica *zlBpak* < *гъiъ* + *opak*. Denominai ná *-iti opáčiti (se)* (16. v., čākavci, *iz-, izna-)* = *paati* (Vodice), *napučiti* (ŽK) »naškoditi« = *napačiti* (ŽU) = *pripačiti, -lm*. Pavlinović ima *raspdati, -páčím* »rašijati se, razaprijeti«, iterativi na *-va- izopačavati, -pàcãvãm* — *izopačevati* = *izopačivati, -pàiujem,* s pridjevom *izopačiv* i radnom imenicom na *-telj izopačitelj*. Depreverbacijom (= ispuštanjem prefiksa) stvoren je *páčiti, páčím* impf, (is-) »smetati, priječiti, škoditi«. Usporednice za praslav. korijen *op-* nalaze se u sanskrtu, grčkom, latinskom i germanskim jezicima: u sanskrtu i sa sufiksom *opaka* »to što je straga«, gr. prijedlog ἀπό, lat. *ab* < *ap,* upór. *aperiō,* got. *af,* nvnjem. *ab,* engi. *of.* To je ie. pridložni korijen *apo* = *po* »od, na stranu«.

Ut.: ARj 3, 915. 4, 250. 7, 475. 471. 8, 228. 9, 19. 564. 578. 546. 550. *Elezović* 1, 443-4. 2, 31. Ribarić, *SDZb 9,* 170. 174. *Miklošič* 224. *Holub-Kopečný* 255. *Bruckner* 380. *WP* 1, 47. 50. *Trautmann* 11. *Mladenov* 382. Vaillant, *RES 22,* 23-24. Uhlenbeck, *PBB 24,* 240. Kretschmer, *KZ* 31, 389. Bugge, *KZ* 32, 12. Zubatý *SbFiL* 4, 232-262 (cf. *IJb 2,* 166).

opakują f (Vuk, Vojvodina, Slavonija, Otok, Reljković, Srbija) »kožuh od ovčjih koža, ćurak«. Turcizam (tur. pridjev *yapakh* »od ovčje vune«, *yapak* »fina duga ovčja vuna«) iz terminologije nošnje. Prema Marelicu od *opak* »naopako« s pomoću tur. sufiksa *-lija* kao *uzvodlija*. To tumačenje odgovara našoj jezičnoj svijesti. Bolje je tumačenje unakrštenje naše riječi s tur. kao u *češagija*.

Lit.: ARj 9, 18. Matzenauer, *LF* 11, 352.

opasan, *-sna* (Ljubiša, Lika, slov., bug. *apásén),* pridjev izveden s pomoću sufiksa *-ьn* > *-an* od apstraktuma *opas* m »pomnja, oprez«, koji danas ne postoji. Pridjev znači »1° pomnjiv, pažljiv, oprezan, 2° pogibeljan, jeziv, hrv.-kajk. nêvaran (ŽK), nèovaran (ŽK)«. Danas je općenit u književnom i saobraćajnom jeziku. Odgovara rus. *opasnyj* »oprezan > interesantan«. Može, ali ne mora biti rusizam. Prvobitno značenje čuva se u rus. glagolu *opasti, opasú* »čuvati, biti na oprezu«. Odatle postverbal *opás* = *opasénie,* za koji ima malo potvrda i u naših pisaca. Odatle rus. *opasčik* »pastir, stražar < upravo čuvar«, *opaska* (ŽK) »oprez«. Upor. češ. *pasti, pasu* »motriti, paziti, vrebati«. Apstraktum *opasnost* nalazi se i u rus. Stcslav. *opasti* »eavere«. Dalja je veza praslav. pastirski glagol *pasti* (v.). Prefiks *o-* je kao u *opaziti* (v.) od *paziti.*

Lit.: ARj 9, 24. *Holub-Kopečný* 266. *Mladenov* 382. *WP 2,* 660. Matzenauer, *LF 12,* 191-193. Maretić, *Rad* 108, 89-90. Isti, *Savj.* 78. Unbegaun, *SIRev* 3, 304. ss. *Vassmer 2,* 270.

opas f (Niski okrug, Srbija, Kosovo), riječ istisnuta iz hrv.-srp. književnog i saobraćajnog jezika od sinonima *rep;* očuvala se u Dubrovniku u začenju biljke »kunja trava, ambrosia maritima«. Odatle na *-bka opaska* (Srbija, Leskovac, Skoplje, Tetovo, Kumanovo) »1° rep, 2° (metafora) sitne pletenice (Pirot)«. Nalazi se još u bug. *opoí, opasa* i *opaska* te u stcslav. Upor. rus. *opahalo* »éventail«. Vaillant dovodi u vezu s *panati* (v.) »agitare«. Prema tome *o-* je prefiks. Izvedenica je na *-lo* od nepotvrđenog glagola *opahati,* a ovaj od ie. korijena **pes,* prijevoj **pos,* koji se nalazi u njem. *Faser,* srvnjem. *vaše* »fibra, caulis, radicula«, stvnjem. *fáson* »quaerere, vestigare«.

Lit.: ARj 9, 27. 28. Vaillant, *RES 21,* 166. 43, 90-1. *Vasmer 2,* 270.

opat, gen. *òpata* m = slov. *opat* »1° viši štępen (starješina) u redovničkoj hijerarhiji (najstarija potvrda 1100: *Opat Držiha,* Baščanska ploča), 2° prezime«. Pridjev na *-j opaci,* upór. *Opaca sela* (toponim, Trst), na *-ov opátov,* poimeničen u sr. r. *Opatova* (kod Lastve put Lepetana), na *-ina opatovina* »1° opatija, 2° toponim (Zagreb)«, na *-stvo opátstvo,* odatle na *-ica opatovinica* m »mala opatija«, na -бе > *-ae Õpatovac,* gen. *-ovca* (toponim), na *-ić Opatovič* (prezime), na *-ski opátski.* Femininum na *-ica opatica* (najstarija potvrda 1347) = slov. *opatica* »1° duvna, koludrica, monialis, 2° časna majka, starješica u ženskom samostanu (manastiru)«. Pridjev na *-in opatiün.* Apstraktum na *-ia* > *-ija opatija* »1 ° samostan kojemu na čelu stoji opat, 2° čin opátov, 3° toponim, sela kod Zadra, u županiji zagrebačkoj, mjesto u Istri; toponim kod Prčnja)«. Pridjev *opatinski* (1566), etnik *Opatijac,* gen. *-jca* m prema f *Opatijka* »čovjek, žena iz Opatije«. Unakršte-

njem *opatija* sa tal. *abbazia* > *akacija* (Banovac, M. Reljković) nasta *opatija* (Lučić, jedna potvrda). Zapadnoslavenski (južni i sjeverni) romanizam iz crkvene terminologije: od vlat. ák. *abbate* (4. v.) = gr. όίββας kako pokazuje akcenat *opat* = slov. *opat.* Prema Schwarzu iz stbav. *appât.* Zamjena *ρ* < geminata *ЪЪ* objašnjava se kao i zamjena *b* za geminam *w* tal. *avvocato* > *abokat* (v.). Možda je nastao unakrštenjem sa stvnjem. *abbai,* nvnjem. *Abt* > češ. i polj. *opat.* Sufiks *-iça u opatica* zamjena je za gr.-lat. -ша u *abbatissa (6.* v., upór. češ. *jeptiška* < stvnjem. *ebtissiné).* Sufiks *-ia* u *opatija* je grčko-lat. : *abbatta* (7. v.). Nalazi se i u stvnjem. *abbateia,* nynjem. *Abtei.* Madžari posudiše *apát* (1211). Madžarski oblik ušao je ponovno u crkvenu terminologiju Slavonije, kako se vidi iz toponima *Àpatovac,* gen. *-ovca, Apatija* (selo. Hrvatska), prezime *Apatic* i *apat* (18. v.„ Knezović, ugarski Slovenci); *Apàtin* (selo, Bačka kod Sombora) sadrži madžarski nastavak *-i* (starije *Apáti).* Tal. *abate* prekrio je također stariju posudenicu: *abat* (17. v.). Dobretić piše *opat ali abat.* Pridjev *abatov* (Lastrić). Slično lat. *abbatissa* > *abatiša* (Margetić) = *bàtesa* (M. Držić, Kašić) > tai. *(aḷbadessa* > *abadesa* (Glavinić) = *badeša* »opatica« (Rab, Božava). Sirski oblik αβα (= hebr. αβ, asirski *abu)* upotrebljava Nikola Ranjina: *aba otče.* Tal. *badia* > toponim *Badya* (otočić kod Korčule, pučina pod morem sa stijenama kod Budve). Osnovna je riječ prvobitno iste prirode kao *tata, ata* > *oiъсь* (djetinja riječ, Lallwort). Kršćanstvom (Vulgata) uzdignuta u crkvenu terminologiju, postala je sveromanska. Nalazi se samo kod katoličkih Slavena i to jednako kao kod Germana samo kao redovnički termin.

Lit.: ARj 1, 27. 28. 94. 207. 9, 11. 28. 29. *Pleteršnik* 1, 5. 2, 832. *SEW* 1, 22. *Holub-Kopečný* 255. *REW»* 8. 9. 10. *Lokotsch* 1. *Bruckner* 380. *Gombocz-Melich* 110. Melich, *ASPh* 32, 96. Schwarz, *ASPh* 41, 127.

opera f, internacionalni talijanizam, lat. n. pí. *opera,* od lat. *opus,* gen. *opeříš,* u značenju »kazališni muzički komad«, od 17. v.; odatle određeni pridjev na *-ьn opěrní (pjevač).* Tal. deminutiv na *-etta* < vlat. *-itta opereta f* (akcenat u Zagrebu), određeni pridjev *operetní.* Ne zna se ide li etimologijski ovamo *opera* f (Crna Rijeka) »jedan dio na brani ili jazu za ono, što se tehnički naziva nadvišenje brane do visine vode, koja služi kao ventil sigurnosti da velike vode ne odnesu branu«. Učeni (knjiški) latinizmi su na *-trati operirati, -perirãm* impf., apstraktum na lat. *-atio* > *-acija operacija* f. Ovamo još unakrštenje dviju knjiških riječi u dijalektu *repar acij un* m (Božava) < *operazione* + *riparazione.*

Lit.: Stanojević, ЛГЈ 6, 88-89. Cronia, *ID* 6, 119. *DEI* 1661.

opica f .= *jôpica* (hrv.-kajk.) prema m *jópac,* gen. *lotca* (hrvatski gradovi) »1° majmun, mojemuča, *2°* riječ za porugu dječacima«. Nalazi se u slov., stcslav. *opynji* »singe«, struś., češ. i oba luž.-srp. Posuđenica iz stvnjem. *affo* m prema f *affin.* Njem. dočetak za f *-in* zamijenjen sa *-yńi* = *-iça,* odatle na *-ьc* kao u *Njemica* prema *Nijemac.* Nije praslavenska posuđenica, jer se nalazi samo u zapadnim slavinama. Riječ po svoj prilici nije ie. nego pripada ie. supstratu. Ne nalazi se u baltičkoj grupi. Suvisi zacijelo sa sanskr. *kapi.* Prvobitno je značenje bilo »žut, crveno-smed«. Preko arapskog i hebrejskog došla je u Evropu. U polj. *małpa* < njem. *Maulaffe.*

Lit.: ARj 4, 657. 9, 54. *Miklošič* 224. *Holub-Kopečný* 255. *Kiparsky* 251. *WP* 1, 52. Stender-Petersen (cf. Janko, *Slávia 9,* 251). Vaillant, *RES* 24, 183. Schwarz, *ASPh* 41, 125. *Lokotsch* 1063.

opinìjon, gen. *-oni* m, f (Dubrovnik, Perast) == *opinion* = *opinimi* pored *piniûn,* gen. *-uni* f (Rab). Učeni (knjiški) talijanizam ili latinizam lat. *opinio,* gen. *-onis* > tal. *opinione.*

Lit.: ARj 9, 56. Budmani, *Rad* 65, 163. Kušar, *Rad* 118, 24.

opljača f (Vrbnik, Krk) »nekakav kolac«. Nema na žalost podrobnije definicije značenja. Dalmato-romanski leksički ostatak od deminutiva na nenaglašeno *-ula offula,* od lat. > tal. *offa.* Ne zna se da li je *-aca* naš augmentativni sufiks ili lat. *-aceus* (upór. *focacea* > *pogača").* Isti lat. korijen sa deminutivom naglašenim na *-ella o/fella* kao dalmato-romanski leksički ostatak u Dubrovniku *hvjêla* f (*/* > *hv* kao u *Hvar)* »kriška«, kod Stulića odatle *hvjelati* (na-), *hvjelast, hvjelav,* što nije pouzdano. Deminutivi *hvjelica, hvjeličica.* U Čilipima *fjelica* pored *pjêlica* (u govoru starijih ljudi) = *fjSlica* (Cavtat, Dubrovnik) »kriška dinje, lubenice, sira itd.«. Dobro su potvrđeni i ikavski oblici *fila kruha* (Mikalja, Kašić, Crmnica ~ *pipuna, dunje, hljeba od frumentuna)* = *filja kruha* (Mikalja) = *hvila.* Potvrđena je i kao grecizam lat. podrijetla

felíja f (14-15. v., Kosmet) = *velija* (Vuk, Braničeve) < gr. deminutiv όφ'έλλιον, ngr. φελλί: *reži felije čista hlêba* (15. v.) »komadić, kriška« = *filija.* To"je balkanska riječ: bug. *fiüia* pored *hvelka,* čine. *filie.* Taj sporedni bugarski oblik govori za postanje iz balkanskog latiniteta. Od istog je korijena i talijanizam *fetta,* deminutiv na *-etta* < vlat. **offitta* = *fêta* (Rab, Budva, Korčula), denominai *isfetăti* (objekt *dinju,* Budva), deminutiv na *-ica fetica* (~ *krūva,* Krk, Korčula).

Lit.: ARj 3, 48. 156. 753. 7, 360. 9, 65. Kušar, *Rad* 118, 19. *Elezović 2,* 406. 543. *REW*[a] 6042. 6047. Miklošič, *Lex.* 1085. *Pascu* 2, 4L, br. 718. Meyer, *Ngr.* 3, 69. *Mladenov* 661.

opijen m (Vuk) »1° na saonicama ona gredica što odozgo drži stupce i češljeve« = *òpjen* (Vuk, Baranja) = *oplen* (ekavski, Srbija) = *oplên* (Kosmet) = *oplên* (ŽK, Dubašnica, Istra, Vodice, Buzet, Sovinjsko Polje) = *oplen* (Lika) = (ikavski) *oplin* (Golać, Istra) »2° jastuci prednji i stražnji u kola,. Wendschemel«. Na *-bk òpljenak,* gen. *-ênka,* na *-jak opljênjăk,* gen. *-aká* »dva klina kojima je opijen pričvršćen za osovinu«. Riječ je kulturni termin: Madžari posudiše *eplény* »Querbalken«, Rumunji *oplean* (Moldavija) = *opleană* f u Vukovu značenju »Kufenriegel eines der beiden Querhölzer, die die Schlittenkufen *(tălpi)* zusammenhalten«. Nalazi se još u slov., češ. i ukr. Praslav. *^opei-nъ.* Nema paralela ni u baltičkim ni u drugim ie. jezicima, ali se tumači iz ie. korijena **(s)p(h)el-* »cijepati«, koji je dobro zastupljen u slavinama: v. *plat, paljeno, polica, palica* i *polovina.* Slog *pie-* nastao je po zakonu likvidne metateze.

Lit.: ARj 9, 73. *Elezović 2,* 32. Ribarić, *SDZb 9,* 173. *Miklošič* 224. *Tiktin* 1090. *Gombócé-Melich* 1588. *Boisactf* 928-929.

opna f (Vuk, Kosmet) »tanka kožica (npr. od jajeta, u Kosmetu samo u poređenju: *tanak kaj opna od kromida* (crnog luka)«. Riječ je na zapadu ušla u školsku terminologiju i danas je općenita u književnom i saobraćajnom jeziku. Govori se i kao n pl. tantum. Deminutiv na *-ica ôpniqa.* Šulekov neologizam: *opnokrilac* »insekt«. Postverbal od *opeli, бpnem* (bug. *ópnuvam* pored *opvam)* pf. »obuhvatiti, obuzeti« = *obàpeti, òbapnem* »cingere«. Postoji još od prijevojnog postverbala *-poň: opona* f (Vuk, stcslav.) »1° tanka kožica, 2° zastor, 3° mrežica u ribe, diafragma«, koji Hirt krivo izvodi od got. *fana* »Stück Zeug«. Glede dalje etimologije v. *peti.*

Lit.: ARj 9, 75. 83. *Elezović* 2,32. *Mladenov* 384. Hirt, *PBB* 23, 336. *RES* 14, 293. *Holub-Kopečný* 256.

opol, pridjev (Šibenik, 1386: *modios sex musti vacati opol',* Bella, Stulić, o vinu) »čist, nepomiješan«, poimeničen u m. ili sr. r. *opol* = *opalo* »samotok (vino ili mast), vino vergine«, poimeničen na *-ьc* > *-ac opolac,* gen. *-Ica* m (Poljica) »vrč za vino«. Proširen na *-it opalit* (Ostojić, Brač, ~o *vino)* »ugodno za piće«, *mast opalit* »pun tekućine«. Čini se da je od *apaļus* < gr. απαλός »weich, zart« (o jajetu).

Lit.: ARj 9, 81. *REW** 512. *Rohlfs* 160. *DEI* 237. Putanec, *ZR* 13, 311-13.

oprovda m (Marulić, *Judita* 189, Hektprović, listina iz 16. v.) »pratilac, adjutant vojvode«. Nalazi se još u slov. *opróda* »Waffenträger«, rum. *aprod.* Od madž. vojničkog termina *apród* »1° famulus, Page, 2° (prvobitno) Kind, Knabe, Knappe«, deminutiv na *-d* öd *apró* »parvulus«, *hadapród* »poručnik«, prema Gombocz-Melich staroturskog podrijetla. Slog *-ov-* nastao je od stmadž. dvoglasa *ou* kao obično, v. *-ov* u izvedenicama. Dočetno *-a* je kao *bitanga, Kikinda.*

Lit.: ARj 9, 121. *Mažuranić* 837. *Gombocz-Melich* 115. *PleterŠnik* 1, 844. *Simányi* 85.

oprtija f (Rijeka) »otvor, apertura«. Unakrštavanjem tal. < lat. pridjeva *apertus* i čakavskog *otpart* > **oprt* »otvoren«, sa sufiksom za apstrakte *-ija* (v.).

Lit.: ARj 9, 122.

ópsice f pi. (hrv.-kajk.). Od njem. *Absätze* (an den Stiefeln).

Lit.: Jagić, *ASPh* 8, 319.

ópšit m (hrv.-kajk.) = *ôvšit* (ŽK) »uvjerenje, potvrda o izvršenoj vojnoj dužnosti«. Od austr.-njem. *Abschied,* iz vojničkog govora.

Lit.: Jagić, *ASPh* 8, 319.

Optuj = *Ptuj* m (hrv.-kajk., Vitezović i slov.) = njem. *Pettau,* toponim (naseljeno mjesto), etnik *Ptujac* (Vitezović). Prezime hrv.-kajk. *Pêtovar* (Hrvatsko zagorje) je od njem. *Pettauer. Optuj* prema lat. *ad Poetovium* > *Ptuj.* Nenaglašeno *õe* > *į* > *ь* > gubitak kao u *Bononia* > *Bъain* ili *Coriticum* > *Kringa* u Istri. Grupa *vi* > poslije velarnog *o* ispala

je kao u fr. toponimu *Noyon* < *Noviodunum.* Oblici *Ptuj* — *Optuj* su prema tome ostatak iz ranog panonskog latiniteta kao i *Siscia* > *Sisak.* Njem. *Pettau* = *ze Pettowe* je kasnija posuđenica iz lát. *Poetovia.* U *Optuj* = *Ptuj* od lát. *Poetovia, OprtaĶj)* (Istra, 13. v.) prema tal. *Portole* f pl. < lat. *portulae* »vrataşca«, *Omišalj,* gen. *Omišlja* (15. v.), *Podomiíjin, Omišjin* »neko zemljište na Krku« = *Omlšõj* (narječje u Dobrinju) prema tal. *Castelmuschio* početno *o-* nastalo je od lat. prijedloga *od* > rom. *a. Pomišalj* (seoce u šibenskom kotaru) zacijelo ne ide ovamo. Od ta tri primjera prvi nije posve izvjestan, jer bi *o* mogao biti slov. i hrv.-kajk. dodatak, da se ukloni teška i neobična početna suglasnička grupa *pt,* koja se i u *ptica* uklanja ispuštanjem (tako i *Tuj)* ili promjenom u *ftica.* Oblik *Optuj* dovoljno je potvrđen u narodnom govoru. Upor. za dodavanje pred suglasničkom grupom *Voglanja* od *Clanis* pored *Glanis, Ugljan* < *insula Gelani.*

Lit.: ARj 8, 920. 9, 122. 10., 302. 685. *Cadastre* 54. Ramovš, *Gram, 2,* 139. 180. Skok, *ČSJK* 3, 25. Isti, *Slav.* 32. 130. 153. 230. Stürm, *ČSJK 6,* 74.

or (Kosmet), indeklinabilni pridjev (uz *učinit nekoga* ·—·) »nizak, sraman, dostojan prezira«: *ör ju je iičimjo.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *Xor)* iz terminologije običnog života: arb. *hör* »schlecht, gering«.

Lit.: Elezović 2, 34.

ora pored *hora í* »1° zgodno vrijeme za kakav posao, 2° (Belostenec, Jambrešić, Habdelić) sat«. Pridjev na *-ьn* > *-an oran* = *horan.* Na *-arius* > *-ar orar* m (Belostenec, Jambrešić) »sajdžija, urar«. Denominal na *-iti ùoriti, -im* (Vuk), od priloga *u oru {započeti što).* Sa lat. > tal. *õ* > *u ura* f (općenito u zapadnim krajevima, Perast, Dubrovnik, Božava, Potomje, ŽK), pl. *koje su ure* (Dubrovnik, Cavtat) »koji je sat« = hrv.-kajk. *vura* »l "sat, 2° časovnik«, slov. *ura* »Uhr, Stunde, Wetter«, *üren* »1° siguran, 2° flügge, 3° kräftig, hurtig, rasch«, *huda ura, neüra* »Unglücksstunde«, *neuren* »ungeschickt, langsam«, *dosare* < *do se ore* »bis zu dieser Stunde«, *otkorej* »kada«, *dokore* < *do kë ore* »do kada«. Fonetsku razliku *o* > *u* upotrijebio je jezik za semantičko razlikovanje. Od lat. *hora* > tal. *ora,* arb. *óre.*

Lit.: ARj 9, 153. 156. 158. *Pleteršnik \,* 161. 871. 2, 729. Jagić, *ASPh* 31, 543. Kušar, *Rad* 118, 23. *Miklósié* 225. *GM* 315-316.

-orać, gen. *-orca,* sufiks na *-ьc* koji je dodan na osnovno *-or: konviktorac* »pripadnik, đak, koji se školuje u konviktu (Zagreb)«. Ta složenica stvorena je na osnovu mocije prema sufiksu *-orica* = *-oro* u brojevima *petoro, četvoro* — *četvorica, petorica* itd.

Lit.: Meillet, *MSLP* 17, 281-294. (cf. *RSl* 6, 277-278).

orah, pl. *orasi* m (Vuk) = *ara,* gen. *orâa,* ák. pl. *oraše* (Kosmet, Drsnik) = *orah* (Lumbarda, Korčula) = orai, gen. *orasa* (sa *s* mjesto *h* iz plurala) = *oreh* (slov. *óreh,* gen. *orěha* i hrv.-kajk.) = *òrih* (ikavski, Dalmacija) = *ory* (ŽK), sveslav. i praslav. *orěht* »nux«. Pridjevi na *-ov orahov,* poimeničen u toponimiji u sr. r. *Orahovo* i u određenom vidu *Orahovi Do* pored *Orahov do* (Hercegovina), poimeničen na *-ina orahovina* (Vuk) = *orăvina* (Kosmet) »drvo«, na *-ьc Oriovac,* gen. *-vca* (toponim u Slavoniji) = *Oravae,* gen. *-avca* = *Orăovac* (1770, Kosmet) = *Raovèc* u arbanaskom izgovoru, na *-ica Orahovica* (toponim, Slavonija), na *-ica Orehovica,* na na *-njača oravnjaća* < *orahovnjača* »pita od oraha«, na *-ev orijev* (ŽK), poimeničen *orljevina* »drvo«, na *-ačnica orivašnica* (ŽK) »gibanica od oraha«. Deminutiv na *-ьc orašac* = toponim *Orašac* (Dubrovnik) »nux myristica«, na *-bk* > *-ák orašak,* gen. *-ška* m = *orašak* (Kosmet) = (sa gubitkom o-) *rášak,* gen. *-ška* (Vuk, Srijem) »vragolić, vragulić, keka, šulj, Wassernuss, frapa, lathyrus tuberosus«, na *-ka oräška* f »krumpirići«. Glede gubitka *o* upor. i toponim *Raove njive* (kod *Vučitrna).* Na *-je:* toponim *Orašje* ~ *Oraše* n (Kosmet). Ovamo zacijelo i prezime *Oreškovič,* bug. *Oreškov.* Današnji hrv.-srp. refleksi za u ovoj riječi pokazuju stariji štěpen *гa / ri* > *r* (depalataliziran) prema mlađima *e* i г. Značajni su baltički refleksi zbog toga što nemaju početnog *o* i što mjesto < ie. prijevoja oj pokazuju niži štěpen *ei:* stprus. *buccareisis* »Buchecker, bukov žir«, lit. *riešas, riešutas* (deminutiv), lot. *rieksts* »orah, Iješnik«. Te usporednice dokazuju da je *h* nastao iz *s.* Druge ie. paralele pokazuju zamjenu za o-: arb. *arre* »orahovo drvo«, gr. ἄρυα kod Hesycha τα ἡρακλευτικα κάρια. Prema iliro-grčkoj usporednici ie. bi korijen bio *ar-,* koji se u baltoslavenskom pomiješao s korijenom *rēks* »lupiti« > lot. *riest, resu, riješiti* (v.), jer se orah jede oljušten.

Lit.: ARj 9, 154. 155. 158. 13, 361-2. *Vrela* 8, 74-82. Kusar, *NVj* 3, 324. *Elezović 2,* 34. 167. *Miklošič* 277. *Holub-Kopečný* 257. *Bruckner* 382. *KZ* 45, 318. *Mladenov*

387. *Trautmann* 241. *WP* l, 77. Pedersen, *IF 5,* 53. Scheftelowitz, *KZ* 56, 192. *GM* 17, 194-195. *Boisacq*[3] 85.

orakuo, gen. *-ula* m (Kašić, Kavanjin) = *oràkul* (talijanizam) = *orákulum* (latinizam) = *orakl* (prema francuskom) »mjesto gdje se proriče, proročište«. Učen (knjiški) latinizam *oraculum* > tal. *oràcolo* > fr. *orade.*

Lit.: ARj 9, 156. *REW*[a] 6080a.

oram m (?) ili **orama** f (?). Potvrđeno dva puta u istarskoj narodnoj pjesmi, samo u ák. pl. s prijedlogom *pod: ja ću mome babi pod orarne, ukrast ću mu dva najbolja konja.* Značenje nije poznato. [Možda metatezom od *omar = omara,* v. *omar].*

Lit.: ARj 9, 156.

oranica f (Vuk, Srbija, razlika u akcentu *oranica)* »čun, čamac«. Upor. *ormànica* — *ormenica* pored *orman* »isto«. Te riječi stoje u vezi s *armare* (v.). U bug. *vranića* »Art Schiff an der Donau« > tur. *oranica.* Miklošič izvodi tursku riječ iz bugarskoga, a srpsku iz turskoga. Mladenov izvodi bug. *vranića* od ie. korijena **ver-: *vor-* i upoređuje je sa *vodovartež, izvor, vrja,* što ne može biti, jer se radi o terminu za lađu.

Lit.: ARj 9, 157. 173. *Miklošič* 396. *Mladenov* 78.

orao, gen. *orla* m (Vuk) = *orao,* gen. *orla* (Kosmet), baltoslav., sveslav. i praslav. **огъIъ* »1° aquila, 2° toponim«. Pridjevi na *-ji ariji* u toponimu *Orlja glava,* na *-uj orluj,* raširen na *-ski orlujski, orlov* (čest u toponomastici: *Orlov Dub, Kuk),* poimeničen na *-ьc* > *-ac* u toponimu *Oriovac,* prezime na *-ič Orlović,* raširena na *-ski orlovski.* Na *-jak: Orljak,* toponim. Augmentativi na *-ina orlina,* na *-usina orlušina.* Značajka je baltoslav. deminutivni (?) sufiks *-ьiъ* (upor. lat. *aquila,* ags. *eorl, ears,* stsas. *eri),* koji se ne nalazi u drugim ie. jezicima, upor. got. *ara,* stvnjem. *aro,* njem. *Aar,* ali se nalazi u praslav. *kozblí,* v. *koza.* Thurneysen pretpostavlja da je / nastao disimilacijom od *r *oriro* (upor. stir, *irar* < **eriros).* U baltičkoj grupi lit. *arelis* pored *erelis,* lot. *éralis,* s ispadanjem / lit. *ēras, aras,* dok u gr. ορνις »ptica« (odatle internacionalna riječ *ornitologija),* s dva druga sufiksa, sa r i *n* (upor. stnord. *crn* i *jari;* upor. još u hetit, *haras,* gen. *haranas).* Prijevoj **er-,* koji se javlja i u baltičkoj naporednoj varijanti, nalazi se u kelt. *eryr* = *irar.* Veže se s ie. korijenom *or* u gr. ορνυμι. »se lever, s'élancer«,, lat. *origó.* Arbanasi posudiše *orli.*

Lit.: ARj 9, 157. *Elezović 2,* 35. 533. *Miklošič 227. Holub-Kopečný* 256. *Bruckner* 382. *Trautmann* 13. Vaillant, *RES* 23, 156. *Boisacq*[3] 714. *GM* 316. Uhlenbeck, *PBB* 33, 183. Pedersen, *KZ* 32, 257. Thurneysen, *KZ* 48, 61. (cf. *JF* 3, 226).

orati, *orēm* (Vuk) *(iz-, ispre-, na-, ob-, od-, po-, pod-, pre-, pred-, pri-, raz-, sa-, uz-, za-),* ie. (osim u indoazijskim jezicima), baltoslav., sveslav. i praslav. poljoprivredni termin, »arare (s kojom je riječi ^u-prasrodstvu)«, prema iteratīvu na *-vá- -orív/jti", -òrujem, -orávati, -oravam,* samo s prefiksima. Izvedenice se prave od dviju osnova: od *er-* i od prijevojne *ra-.* Od *or-* pridjev, upravo particip prez. na *-aći oraci* (~α *zemlja)* = poimeničeno *oraćica* (Boka) = poimeničen part. perf. pas. *oranica* (Vuk) = *oranica* (Hrvatska). Na *-ьn oran* (Ogulin, Orahovica Slavonija) »arabilis«, poimeničen na *-ica ornica* (Vuk) »1° oranica, 2° toponim«, na *-w oranj,* gen. *-rnja* »vrsta, redak«, na *-atbn aratan* (16. v.) »arabilis«. Postverbali *podara* f (Vodice, Buzet, Sovinjsko polje) »Pflugschleife, vlakuja (Korlevići), drvo sa dva roga, na kojem se vozi plug kao na saonama«, *izora* f, s pridjevom *izoran, izorna* (Dobroselo). Ovamo ide i praslav. *răzor* m (također slov., polj., i ukr.) = *razor* (Srijem, Nunić, Dalmacija, također bug.) »1° brazda, 2° mjesto gdje se njiva razore, 3° mrdin, sklad, apta (Srbija, šabački okrug, Otok, Slavonija, Sunja, Kralje, Turska Hrvatska), 4° toponim«. Deminutiv *razorčić.* Na *-nica razornica.* Taj poljoprivredni termin posudiše Rumunji *răzor* »Feldrain, Grenzfurche, Erdstreifen, Gartenbeet« = u Erdelju *răzvor.* Ta se varijanta slaže sa slov. *razvôra,* polj. *rozwora,* iz čega se vidi da su se u tom postverbalu pomiješala (unakrstila, kontaminirala) dva praslav. korijena *or-* i *vor-* od *vrijeti* (v.). Radna imenica *arac,* gen. *-aca.* Odatle *oračica* f »gužva na plugu«. Možda ide ovamo i *orbati* impf. (Gospić) »uporno raditi«, od denominala na *-bba òrba* f (Reljković, Bogišić, Novaković, Srbija) »oranje«. Neobična je izvedenica *oritak,* gen. *-tka* (Vuk, Vojvodina) = *orićak,* gen. *-ćka* »kao mala lopatica kojom se čisti plug od mokre zemlje; sinonim: otka (ŽK)«, koja predstavlja nepotvrđen pridjev **oriti* pored potvrđenog *orici* (Reljković). Samoglasnik » mjesto σ može se objasniti samo unakrštavanjem sa sufiksom *-it.* Na *-alo oralo* n (Kosmet) »ralo«. Od osnove *ra-,* koja je nastala

po zakonu likvidne metateze od *or-* pred suglasnikom: apstraktum *ral,* gen. *-i* f (1549) = *ral,* gen. -i (također slov., ŽK, Vodice) »l ″ (prvobitno) oranje > 2° mjera za oranje (1600 m ili dva dana oranja), dan oranja, jutro, junjer (Kaštela, Dalmacija) < tal. *jugera«.* Na *-íja ralija* f »njiva (hrisovul))«. Na *-dio* > *-lo* sveslav. i praslav. **ordlo* > *ralo* n rKosrnet, Istra, Vrbnik) »aratrum«, n ρί. *raieta* (Kosmet), slov., stcslav., bug., češ. *rádlo,* polj. *radlo* itd. Odatle deminutiv na *-iça* (neobično kod neutra) *roliça* f »malo ralo«, denominal *ráüti* (Pavlinović, slov.) »orati«. Deminutiv posudiše Rumunji: strum. *ralita* — *rarita* »1° primitivan plug, 2° Orion (zviježđe)«. Sa značenjem 2° upór. *rale,* gen. *-eta* »zviježđe Vlašići«. Na *-iça podrälica* (Kosmet, Priluže) »račvasto drvo koje se proturi kroz ralo«. Ovamo ne ide *răljica* f (ŽK) »za razgrtanje snijega« (v. *rahao).* Na *-ci raljci* m pl. (Lika) »krumpijeri koje djeca traže iza oranja«. Na *-nik raonīk* (Vuk, narodna pjesma, Kosmet, Srbija, sarajevska okolica) = *ranik,* gen. *ramka* (Kosmet) »oralo, lemeš«. Na *-njača raonjača* »lična, nosna kost«. Upor. i *raoka* »zvijezda medu Vlašićima«. Imenica *ralo* se može označiti kao baltoslavenska i praslavenska riječ. Mjesto sufiksa *-dio,* kako je u slavinama, u baltičkoj je grupi *-tlo :* lit. *arklas,* lot. *arktis* »isto«. Stara sveslav. i praslav. radna imenica na *-taj rataj* m (stcslav., polj., ukr. itd., danas čakavski i hrv.-kajk., ŽK) = (sa zamjenom dočetka *-oj,* koji je sufiks za apstrakta, sa *-ar) ratar,* gen. *-ára* »agricola, (danas u književnom jeziku) orač, gen. -ača«. Imenica *rataj* poklapa se sa stprus. *artojis* »orač«. Kod *ralo* = *ratilo* postoji još unakrštenje (kontaminacija) sa perz. *răht: rahtalo* n »cijela oraća sprava« (Bosanska Dubica, Jošik) = *rahtelo* (Derviši, Dvor, Derventa, Županja), *rahtelija* (Mali Dubovik, Bosanska Krupa) == *rahtilo* (Travnik). Riječ *ratar* posudiše Arbanasi *rotar.*

Lit.: ARj 4, 1. 281. 7, 473. 9, 160. 161. 166.. 12, 951-2. 13, 27. 399-401. *Mažuranu* 1220. *Pleteršnik 2,* 373. 375. 409. *Elezović* l, 226. 2, 35. 91. 164. Ribarić, *SDZb* 9, 178. Jagić, *ASPh* 1, 435. *MikloŠič* 225. *Holub--Kopečny* 256. 308. 310. *Bruckner* 381. *KZ* 46, 208. Skok, *Rad* 272, 29., bilj. 32. *NJ 2,* 213. 269. *Trautmann* 13. *WP* l, 78. *Mladenov* 385. 549. *Tiktin* 1316. Meillet, *Et.* 317. (cf. *IF* 32, 132. Mikkola, *AnzIF* 21, 107. Chodźko, *BSLP* 5, L. Niedermann, *IF* 15, 120. Brugmann, *IF* 14, 8. Meringer, *IF* 16, 184. 17, 121. si. *GM* 369. *Boisacif* 80. Boskovic, *NJ,* n. s., l, 427. *Bratanic* 5. 7. 21-5. 51-3. 55 - 8. 77 - 8. 79. 91 - 93. 96. pass. *ŠkaljU** 530.

orca f (Mljet) = *órca* (Božava) »(brodski termin) konop vezan za pontu od kara kojim se veže jedro uz jarbuo«. Odatle toponimi: *Među örcu i špilu, Na ôrcu* (ribarske pošte Muljana, Boka). Od tal. *orza* (13. v.) »isto«, koje se izvodi od hol. priloga *lurz* »na lijevo«, što prema Battistiju nije izvjesno. Denominal tal. *orzare* »1° avvicinare la -prova alla direzione del vento, 2° contrastare« > hrv. *arcati.* Naziv je zapadnoromanski. Odatle *oršenica* f »navis genus«, upór. tur. *orsa.*

Lit.: Macan, *ZbNŽ 29,* 214. *DEI* 2688. *REW** 5178. Matzenauer, *LF* 12, 166. Cronia, *ID* 6, 116.

orden m (Dubrovnik, Držić) »naredba, uredba«, pf. *ordenat(f), -ãm* (Perast, Dubrovnik, Potomje) prema impf, na *-va- ordenąvati, -am,* »naručiti, narediti«, *ôrdenan* (Potomje) »naručen«, apstraktum *dizõrden* f (?) (Potomje) »neurednost« < tal. *disordine* (prefiks *dis-)* = *ôrdin* m (Božava) »red«, *ordinat* pf. (Božava) prema *ordinovati* impf. = *(o > u) ûrdin* m (14. i 15. v., Božava, čakavski, Senj, Krčki statut, Rab) »nalog«, *urdinât* (1643, Rab, Vrbnik) »narediti«. Od lat. *ordo,* gen. *-iniș, ordinare* > tal. *ordine.* Oblik sa *o > u* može biti i dalmato-romanski. Apstraktum ná *-ium* vlat. **ordïnium* > tal. *ordigno* »alat« > *ordênj* m (Budva) »cijeli ribarski alat« = *ordinį* m (Korčula) = *ardênj,* gen. *-bija* m (Brusje, Hvar) »motika, maškín«, kol. na *-je* (tip *oruđe) òrdínje* n (Dubrovnik, Cavtat) = *ordênje* (Istra, Buzet, Sovinjsko polje) »oruđe«. Ovamo još preko njem. *orden* m »red (prevedenica), kao odlikovanje«, odatle također kol. *ordenje* n (Srbija). Latinizam crkveni na *-arius : btdinarij* m »1° (katolički crkveni termin) »ohaj (biskup) koji je nadležan, 2° redoviti profesor (na sveučilištu)«, odatle na *-atus ordinarijat,* gen. *-ata.* Pridjev (učen, knjiški) *ordinar* »običan, prost«, proširen na *-ьn* > *-an ordinaran.*

Lit.: ARj 9, 161. 162. Kušar, *Rad* 118, 24. 25. Cronia, *ID 6,* 116. Matzenauer, *LF* 12, 165. *APjf* 2, 291. *REW** 6092.

òrdija f (Vuk, narodna pjesma) = *órdlja* (Kosmet) »1° turska, a i kršćanska vojska, 2° armijska komanda«. Balkanski (a i evropski) turcizam (tur. *ordu* »logor, vojska«) iz turske vojne terminologije: bug. *orda* = *òrdija,* rum., arb. *urdi,* ngr. ορδί. Preko evropskog turcizma: *horda* f < njem. *Horde,* fr. *horde.*

Lit.: ARj 9, 161. *Elezović 2,* 36. *GM* 315. *Mladenov* 386. *Lokotsch* 1594. *MikloŠič 225.* Korsch, *ASPh* 9, 660.

orduj m (tajni jezik, argot, šatrovački = boškački, u Osatu i Vranji) »vino«. Od arb. *ardhi* »loza«.

Lit.: Jagić, *Die Geheimsprachen 26.* Jireček, *ASPh S,* 102. Trojanović, *JF 5,* 224. Baric, *AA* 3, 213-214. (cf. *IJb* 12, 120).

òrdulja f (Vuk) »stara vještica, psovka zloj babi«. Prema Matzenaueru možda od tur. pridjeva *örtülü* »occultus«.

Lit.: ARj 9, 162. Matzenauer, *LF,* 12, 165.

orećini m pl. (Cavtat, Dubrovnik, Čilipi, *ć* prema mletačkom izgovoru) = *orečin* (Istra) = *orekin* (Istra, prema toskanskom izgogoru) = (s aferezom o-) *recin* (Rab, Božava, Istra), *rećin d'oro* (Budva) »vrsta skâkara, koja ima kao zlatnu brnjicu (metafora)« = *rećin* (Kras, slov.) = *recîna* f (Cres, Istra) = *recine* (Poljica, Lika, Senj) = *recine* f (Lika) =- *ručini* (Vrbnik) = *roćin* (Istra) = *brēcini* (Potomje, Pelješac) = *rehin* (Vodice) »naušnice, minduše, vežilice (Čilipi)«. U istro-rom. *rećin.* Od tal. *orecchino,* deminutiv na lat. *-inus* > tal. *-ino* od *orecchio* < *auricula,* od *amis* »uho«, prema mlet. izgovoru *rečin.* Nejasne su izmjene nenaglašenog samoglasnika *e* > *o, u,* dodano *b* u *brećin.* Prijelaz među imenice ž. r. je zbog identifikacije *-o* > *-u* s akuzativom ž. r.

Lit.: ARj 9, 162. Ribarić, *SDZb 9,* 187. Kušar, *Rad* 118, 20. *Miklošič* 275. *Ive* 75. Cronia, *ID 6.* Stürm, *ČSJK* 6, 78. *REW** 793.

orfana f (Kosmet) »nevaljala žena ili djevojka« = *orvana* (Dalmacija, Pavlinović) pored *arvana* »drolja, nečista žena« = *òrfana* (Vuk, Crna Gora) »robinja«, deminutiv na *-ica orfanica.* Čini se da je balkanski grecizam (gr. ορφανός »siroče«): bug. *orfana* »sirota, siroče«, arb. *var/ere, vorf* (Gege) = rum. *orfan.* Upada u oči pejorativni razvitak u Crnoj Gori i Kosmetu. Učena (knjiška) je riječ *orfanotrofium* m = *orfanotrofi]* (Zagreb) »malo sjemenište (u Vlaškoj ulici)«.

Lit.: ARj 9, 164. 165. 183. *Elezović 2,* 37. 533. *Boisacg*[3] 720. *REW*[3] 6105. Vasmer, *GL* 105. 106.

orgula f (Smokvica, Korčula) »velika mesnata maslina«, opozicija *drobnica* »sitna maslina«, poimeničen pridjev *droban* (v.), upor. *drobnica* (ŽK) »sitna okrugla rana šljiva« = *orkula* (Šulek, Skradin) »vrsta sitne masline« = *orkula* (Sali, Finka) »velika smokva, opozicija: drobnica«. [Vinja: < gr. όρχάς »eine Olivenart«, lat. *orchis* »isto«].

Lit.: ARj 9, 168. Sulek, *lm.* 488. Vinja, *ZbRFFZ* 1955, 147-8.

orhan m (Košić, Dubrovnik, Mikalja, Stulić, Zore) »seriola Dumerilii, gof« = *oran* »goffo« = *orfan* (Dubrovnik) = *ôlfan* (Muo), odatle *orfanii* »riba labrus turdus«. Upor. prezime *Orhanović* sa Pelješca, možda i *Arhanić* (tip prezimena prema nadimku kao *Saraka, Girica).* Bit će izvedenica na *-inus* < -ιvος ili -υνος od gr. Oρφος > lat. *orphus* (Plłnije) »ein Seefisch«. Vasmer uporeduje još stgr. i srgr. ορκυνος. Glede neobične zamjene *ph* > *h* u Dubrovniku upor. *kdha* za *kafa* (Ugljan).

Lit.: ARj 9, 154. 166. Skok, *Term.* 51. Vasmer, GL 105. Hirtz, *Pisces* 267. *Fink* 48.

origani m (latinizam) »biljka origanum vulgare« = (afereza početnog sloga o- kao u tal. *rigamo, legamo, rigamo) rigan* = *riganj* = *riganijo* (Vetranie, Lika, 16. v.). Upor. arb. *rigan* »Majoran«.

Lit.: ARj 9, 166. *REW** 6099. *Prati* 821. *GM* 366.

original, gen. *-ala* m, knjiška riječ lat. podrijetla, poimeničen pridjev na *-alis,* od *origo,* gen. *-inu,* 'prevedenica *izvornik.* Prema tal. izgovoru *(đ* = *j,* čakavski) *orijinal* (13. v.). Odatle pridjev na *-ьn* > *-an originalan, orijinalan* »izvorni«. Poimeničen u m. r. prema tal. izgovoru *ondino,* gen. *-ala* (Dubrovnik, Cavtat) »poseban tip, s kojim se zbija šala«.

Lit.: ARj 9, 166. *REW** 6100.

orijaš, gen. *-aša* m (hrv.-kajk., čakavski, danas općenito, Vuk nema) »div, gigant«. Pridjev na *-ski orijaški.* Denominal (faktitiv) na *-iti orijašiti se* »ponositi se, razmetati se«. Slov. *or(i)jaš* i, sa zamjenom sufiksa, *orjak.* Balkanska riječ madžarskog podrijetla (madž. *óriás):* rum. *uriaș* m prema f *uriașă* = *unes,* (Moldavija), također pridjev, ngr. Upor. arb. *rekës.* Prema Jagiću od χωριάτης »rustico, grossolano, incivile« > *horjat(iri)* (v.).

Lit.: ARj 9, 166. Veselovski, *SbORJAS* 44, 2, 226. *GM* 363.

oriti se, *òri* impf. (Vuk, subjekti *pjesma, planina, šuma',* piše se i *horiți)* »1° razlijegati se« = *òr se, ber se* (Kosmet, samo u narodnoj pjesmi), veže se s rus. *oratb, oru* »vikati«. Pored tog značenja praslav. korijena *or-* dobiva u kauzativu na *-iti* i značenje »2° obarati,

rušiti, razarati itd.«: *oriti (se), orim* impf. (16. v., u pisaca, danas se ne govori u tom značenju). Upor. bug. *orja* »isto«. Prvobitno je svakako značenje 1°, u kojem *or-* oponaša zvuk (onomatopeja). U značenju 2° prenosi se na radnje koje proizvode taj zvuk (po semantičkom zakonu sinegdohe). To se značenje pojačava prefiksima *ob-, raz-, s-: oboriti, oborím* pf. (14. v.) = *oborit, oborim* (Kosmet) »1° obaliti, srušiti (na istoku, na zapadu je književna riječ), 2° prionuti, zahvatiti, udariti (Kosmet)« prema prijevojnom impf, *o — a obarati, obaram (iz-),* odatle radna imenica *obarač,* gen. *-ača* m »naprava kojom se što obara«, na *-ača obarača* f (Vuk) »otponac, makalj, micalica«. Meteorološki neologizam *oborina* f (prevedenica njem. *Niederschlug); razoriti, razorim* pf. (nalazi se i u stcslav. i rus.) prema impf, *razarati, razaram* (13. v.) = *rashoriti* (Lastrić). Odatle postverbal *razor* m (Vuk, Paštrovići, 18. v.). Razlika je u akcentu prema *razor,* postverbal od *razarati* (v. *orati); soriti se* (jedna potvrda) prema *šarati (se), sărăm.* Značajne su rumunjske posuđenice za prosuđivanje postanja toga glagola. Dok strum, ima samo *oborí* (Neculce, Miron Costin, Balcescu, npr. *a obori un testament* »poništiti oporuku«) danas se govori *coborî* = *doborî* »kotrljati = kotati (hrv.-kajk.)«. Dodaci početnih suglasnika *k-, d-* razumljivi su, ako je glagol shvaćen kao onomatopejska kreacija. Na to upućuje i morfološka pojava :nema *-esc* u prezentu kao ostali glagoli na *-i* < lat. *-ire.* U tom pravcu valja tumačiti i *u* < *o* u *razùriti, ràzurîm* (Vuk, narodna pjesma, Sarajevo) = *razmati* (Vuk, Crna Gora) prema impf, na *-va- razurivati, -urīvām* pored *-ùrujēm.* Odatle postverbali *razur* m pored *razara* f i *razūrnīk* (Vuk). Upor. i ukr. *oburyty.* To je onomatopejska varijacija. Praslavenski onomatopejski korijen zastupljen je u baltičkim jezicima nižim stepenom prijevoja **er-:* lit. *ini,* lot. *ift* »rastavljati, raspadati«, sa formantom *d* u kauzativumu *érdéti, ardyti* »séparer«. Formant *d* dolazi i u slavinama u set-osnovi **ere-,* koja je zastupljena u *rijedak* (v.).

Lit.: ARj 8, 426. 9, 167. *Elezović 2, 5.* 36. *Miklošič* 225. *Mladenov* 549. *SpBA 6,* 73 (cf. *IJb* 8, 198). *WP l,* 143. 182. *Trautmann* 12. *Tiktin* 557. Vaillant, *RES* 22, 11. 41. 26, 141. Tomanović, *JF Π,* 206. Daničić, *Kor.* 13. Scheftelowitz, *KZ* 56, 172. 58, 136. *Boisacq*[3] 72. 73. Machek, *AO* 17, 131-141. Matzenauer, *LF* 12, 165. 16, 173. Solmsen, *KZ* 35, 363-484. (cf. *AnzIF* 10, 128. 11, 148).

ôrkul m (Rab) »neko strašilo nalik na mijeh«, *orka* f »kao da je nekakva morska grdosija«. Sa sraštenim tal. članom *lorko* (Dubrovnik, Čilipi) »1° nekakvo strašilo što se može sresti po noći, 2° vampir, tenjac, vjedogonja«. Odatle denominál na *-iti pòlorciti se, -im* pf. (Čilipi) »povampiriti se«, *lòrkati, -am* impf. (Dubrovnik) »tumarati po noći kao lorko«. Slov. na *-ič* sa sinkopom penultime *órkljič* m »neko bajoslovno biće (svagda ima crvenu kapicu, noću se vozi po vodi i pjeva)«. Od tal. *Orco* < lat. *Orcus* »1° pakleno božanstvo, Pluto, 2° pakao«. Deminutiv na nenaglašeni sufiks *-ulus* nije potvrđen ni u latinskom ni u talijanskom.

Lit.: ARj 6, 157. Kušar, *Rad* 118, 21. *Pleteršnik* \, 847. *REW*[3] 6088.

ormati m pored *orman,* gen. *-äna* (Kosmet) »gusta šuma, isto u šatrovačkom jeziku (argot, Osatica)«. Raširen toponim *Orman (-planina)* (narodna pjesma, Makedonija, između Skoplja i Elez-hana = đeneral Jankovića) *Orman-vrelo* (na Vlašiću, Travnik), također sa pridjevskim sufiksom *-j Ormanja* (Poljica, Dalmacija), *Ormanjevina* (Hercegovina). Ovamo ide možda i *Romanija,* planina kod Sarajeva. Balkanski turcizam (tur. *orman)* iz šumarske terminologije (upor. *korija):* bug. *ormán.*

Lit.: ARj 9, 172. *Elezović* 2, 533. Banović, *ZbNŽ* 30, 53-61. Grünenthal, *ASPh* 42, 316. *Mladenov* 286. *Lokotsch* 1595.

orospija pored *ɜospɜja* f (Kosmet, Vranja, Skopje) = *ròspija* (Kralje, Turska Hrvatska, Banja Luka, Mostar) »kurva«. Toponim *(O)rospi-ćuprija* kod Beograda (Karaburma). Pridjev *rospijski* »ružan«. Na *-as rospijaš* (Kralje, Turska Hrvatska) »kurvar«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *rospi* > tur. *orospu,* s *o* pred *r* kao *Urum* za *Rum* < *Roma* ,'Ρωμαίος) iz terminologije običnog života: arb. *rrospt-ja (s* članom) (Godin). Ovamo zacijelo i *rospoljija* m (Tekelija) »rasipnik« < tur. *(o)rospili.*

Lit.: ARj 4, 736. 9, 174. 14, 175. *Elezović 2,* 36. 183. Skok, *Slávia* 15, 489., br. 635. *Deny* § 81. *GM* 369.

òrtak m (Vuk) = *ortak* (Kosmet) prema f na *-ica ortacıca,* na *-inja ortàkinja* (Lika) »drug, družica u trgovini (maskulinum se govori danas i na zapadu)«. Pridjevi na *-ov òrtakov* (Vuk) = *ortâkov* (Kosmet), põimeničen na *-ica (makovica* (Vuk) »žena orta-

kova«, na *-ski ortački* (Vuk) = *ortački* (Kosmet). Augmentativ na *-ina ortacına.* Brojni apstrakti: na *-luk -ortakluk = ortačluk (č* mjesto *k* prema *ortačiti se)* »društvo« (u izreci *ortakluk batakluk* »druženje vodi do propasti«) = na *-ina ortacına* = na *-Mna ortadžbina* = na *-stvo ortaštvo — ortaštvo* (Kosmet). Na *-jar ortačar* (Dalmacija, Pavlinović). Denominali na *-iti ortačiti (se), -im* (Vuk) (rar-, *u-)* = *ortačit* (Kosmet) prema iteratīvu na *-va- ortačivati se, -tačīvām* pored *-čujem, razortača-•uati se, -tàcāvām (se),* na *-ovati òrtakovati, -kujem* (Vuk). Balkanski turcizam (tur. *ortak}* iz trgovačke terminologije: rum. *ortac,* bug., arb. *ortak.* Turska je riječ obrazovana s pomoću sufiksa *-ák,* čestog u našim turcizmima (v. *jatak, koňak, kačak, sandžak, kolak,* varijanta *-ek* prema vokalskoj harmoniji u *binjek, ulček, dernek),* od pridjeva *orta* »srednji« (također imenica u značenju »puk = regimenta, bataljon«), koji se kod nas upotrebljava kao prilog *orta* = *orta* (Kosmet) i indeklinabilni pridjev »srednji, ni veliki ni mali«. I taj je balkanski turcizam: rum. *orta* »Abteilung«, bug. *orta,* odatle na *-luk ortalăk,* arb. *orta* f »Schar, Abteilung«, ngr. ορτας. Složenica od tur. sintagme *ortakôl* m pored *ortokôl* (Kosmet) »okolina« < tur. *orta kolu* »teritorij«.

Lit.: ARj 9, 176. *Elezovič* 1, 36. 2, 391. 533. *GM* 316. *Mladenov* 387. *Deny* 907. Skok, *Slávia 15,* 483., br. 553. *Lokotsch* 1598. *Miklošič* 226. Matzenauer, *LF 12,* 166. Korsch, *ASPh 9,* 660.

oruđe n (svi leksikografi osim Vuka) = *irude* (Mikalja, *o* > *i* nejasno) = *orudelje* (Jambrešić, stvoreno prema hrv.-kajk. izgovoru *orud-je* s umetnutim *e* i hiperkorektno *j* > *lj)* »instrumenat, sprava«. [Ovamo i *rudelje* n (Bělostenee) : *rudelje potrebno k kupelji}.* Samoglasnik *u* nastao je iz velarnog *o:* stcslav. *orcdije,* slov. *orôdje, pol], orędzie.* Izvedenica je s pomoću kolektivnog sufiksa *-je* od nepotvrđenog **orud-.* Riječ je kulturni termin, koji posudiše Arbanasi u vrijeme kad je u hrv.-srp. postojao još nazal: *örendi* »Gerät«. Ta posuđenica očuvala je još i u prvobitnoj čistoći značenje. Prema Briickneru i Hirtu bila bi praslav. posuđenica iz stvnjem. *ãrunti* »mandátum«. To mišljenje ne prihvaćaju (s pravom) oni koji vide u *o-* prefiks, a u *rud-* < praslav. **rod,* prijevoj od *red* (v.). Tako Mladenov, Pedersen, Preobraženski i Kiparsky.

Lit.: ARj 3, 854. 9, 177. 14, 229. *BI* 2, 916. *Miklošič* 226. *Bruckner* 381. *Mladenov* 387. *WP l,* 75. 2, 369. *Kiparsky 52.* Meringer, *IF* 18, 249. 251. Pedersen, *KZ* 33, 537. Hirt, *PBB 23,* 336. *GM* 316. Joki, *Stud.* 112.

orüo, gen. *-ula* m (Prčanj, Muo, Bijela, Baošić) »ribarski termin za rano i kasno doba dana (to je momenat kad u jutro sunce izlazi i u vece kad *zalazi,* prva noć)«: *ribali smo orulom, po(d) orûo, baciti mrežu na orüo* »u jutro, kad se svane«; *orüo je već prošao* (Muo), *prođe li orûo, slaba je uzdanica za ribare; neka stignemo na oruo.* Razlikuje se *jutarnji* i *večernji oruo.* Od lat. *aurora* > sjev.-tal. *orar* (s gubitkom dočetnog *-a* prema *albor).* Disimilacijom *r - r > r - l* nastade u Boki *oruo.*

*Lit. REW** 799. *DEI* 366.

oružje n (14. i 14. v., Vuk) = *oruže* (Crna Gora, ŽK *oruže),* sveslav. i praslav. **rcg-* »oruđe za obranu i navalu«. Stcslav. *režije* »gladius«, češ. *náružіvý* »leidenschaftlich«, rus. *гигье* »puška« dokazuje da je *o-* prefiks kao i u *oruđe* (v.). Unakrštavanjem sa *oruđe* nastade *oruždе* (Zanoti, Bijanković, narodna pjesma). Pridjev na *-ьn > -an oružan* (16. v.), poimeničen na *-ik oružnīk* m (17. v.) »1° (neologizam za) žandar < *gens d' armes* (v.), 2° momak koji nosi oružje«, s pridjevom na *-ski oružnički,* apstraktum na *-stvo oružništvo* (Šulek) za »žandarmerija«, na *-ica oružnica* (Vuk) »1° kuća ili soba u kojoj se drži oružje, 2° Waffengerüst, Wehrgestell (Boka)«. Na *-ar oružar* (Šulek), odatle *oružarnica* (Jambrešić) »zgrada u kojoj se čuva oružje«. Denominal na *-ati oružati (se), -am* impf. (16. v., Vuk) *(na-, ob-, obez-, raz-),* odatle poimeničen part. perf. pasiva na *-ik oružanih* m (Divković) »čovjek oružan«, na *-ka oružanka* »vojnički kaput«, pridjev na *-ski oružanskt,* na *-stvo oružanstvo,* iterativ na *-va- oruzavati (se), oružāvām (na-, ob-, raz-)* = na *-iti oružiti* (15. v., danas se ne govori) *(raž-),* prema iteratīvu *oruživati, -žujem* (Kavanjin), odatle *oružitelj, oružište,* od *oružje oružjati* (Voltiđi), od *oruždе oruždivati* (Jambrešić). Složenice: *oruženosan (15.* v.), *oružjenosac,* gen. *-sca* (Stulić), *oružonoša.* Samoglasnik *u* je nastao od velarnog nazala: stcslav. *orcžije, rozije,* slov. *orôžje,* bug. *oražie,* polj. *orįž(e).* Kolektivna je izvedenica na *-je* kao i *oruđe* (v.). Za praslav. korijen *rcg-* nalazi se usporednica u lit. *ī-rangùs* »oštar«, lit. *apranga* »Ausrüstung«, prijevoj od lit. *reng-* »bereiten, rüsten«, *rengtis* »sich rüsten«.

Lit.: ARj 9, 181. *MIЫoШ* 281. Berneker, *IF* 31, 410. *Holub-Kopečný* 257. *Bruckner*

381. *Mladenov* 387. Matzenauer, *LF* 18, 269-270. Zubatý, *ASPh* 16, 410. Machek, *ZSPh* 18, 25. 26., bilj. 2. *WP* 1, 272. *Vasmer 2,* 278-9.

oreo n (Dubrovnik, Cavtat) »ričet, rićet, ječmena kaša«, *orıo tedesko* (ibidem) »ječam«. Čisti talijanizam od lat. *hordeum* > tal. *orzo.* Na deminutivni sufiks lat. *-olus* lat. *hordeolum* > mlet. *ruziòl* (Boerio) > *rucela î* (dvije poslovice, Dubrovnik 17—18. v., Zore) »1° najbolji kruh, 2° neko žito«. Primjeri: *dobar kruh je rumen kao rucela; nad rucelom nije žita.* Ovamo ide zacijelo i *frčug* m »ječmik, ječmičak«, sa zamjenom sufiksa *-ul* < lat. *-olus* našim *-ug.* Nije zabilježen akcenat i ne zna se gdje se govori.

Lit.: ARj 14, 213. *REW** 4179. 4180. Skok, *ZRPh* 36, 646., br. 3.

os[1], gen. *-osi* f (Lika, Dalmacija, Pavlinović) »bodljika na klasu, arista«, stcslav. *osb;* rus. *osb* »pljeva, palea«. Odatle kol. na *-je osje* n (Vuk, Marulić) »arista«, stcslav. *osije.* Razlikovanjem u rodu stvorena je semantička varijacija: os m (Dobroselo, Lika) »na govečetu rijetka dugačka dlaka«. S pomoću sufiksa *-ыъ* odatle je praslav. naziv ossis > *osât* m (Niš, Mikalja, Bella, Stulić, kod Belostenca i Stulića krivo pisano *osad* zbog toga, što *d* gubi sonorizariju u dočetku u hrv.-kajk.) »1° carduus, 2° bodljika na klasu (Vinkovci), 3° toponim (Osar, *Osatìca,* Osaino)«. Nalazi se u stcslav. ossia »τρίβολος«, češ., polj. i rus. Odatle kol. na *-je osaće* n (Šaptinovac, Slavonija) »arista« = *osaće* (Kosmet) »vrsta trna«. Kod ossia došlo je do homonimijskog sukoba sa *осыъ* »sirce« u gen. *osta* (ŽK), odatle novi nominativ ősi m. U tom je narječju uklonjena homonīmija s pomoću sufiksa *-bk: ostak,* gen. *ostāka* »Distel«. Taj oblik dokazuje da se je *osât* deklinirao u gen. osia. Za postojanje homonimijskog sukoba dokaz je i slov. *ôctek,* gen. *acteka* »carduus« (sa *c* mjesto s od ocat). Ovamo ide kao izvedenica na *-ilj osilj* m (Timok-Lužnik) »pljeva«. Odatle na *-bka osîljka* f pored *šiljka* (sa gubitkom *o-,* koji se identificira s prefiksom *o-)* »arista«. Ie. je korijen isti kao i u *ostan, oštar* (v.), lot. ass »scharf, spitzig«, lit. *akuotas,* got. *ahs* »špica«.

Lit.: ARj 9, 183. 184. 188. 194. 253. *Elezovié* 2, 37. 224. *MikloŠič* 227. *Holub-Kopečný* 257. *Bruckner* 386. *Trautmann* 15. *WP* 1, 33. Leskien, *IF* 19, 204. Matzenauer, *LF* 12, 168. 176.

ôs[2], gen. -α m (Vuk, Crna Gora, Reljković,, Vrbnik) pored ôs, gen. osr f, ie., baltoslav.,. sveslav. i praslav. kolski termin po deklinaciji na *i,* »axis (s kojim je u prasrodstvu)«. Riječ je kao femininum i maskulinum došla u tri homonimijska sukoba. Tako kao f s os(a) *f* (v.) »vespa«, sa os[1] f »bodljika od klasja« (Dalmacija, v. *oštar),* kao m sa ôs m (Dobroselo, Lika) »rijetka dugačka dlaka na govečetu«. Zbog toga je. raširena sufiksom *-ovina: osovina* (Vuk) = *osavlna* (Kosmet), da bi se bolje razlikovala. Upor. slov. raširenje na *-ište:* osušce. Vjerojatno je femininum prešao u maskulinum, zbog tih homonimijskih odnosa. Homonīmija se uklanja i deminutivnim sufiksom *-ica osica* f (Krasić). Taj kulturni termin posudiše Rumunji: *osie.* Po deklinaciji i nalazi se u baltičkoj grupi kao i u dragim ie. jezicima: stprus. *assis,* lit. *ašis,* lot. ass. Ie. je korijen *ağ-* »pokrenuti«, proširen formantom s. Potvrđen je u sanskr. *akšas,* gr. όί̓ξον, lat. axz's, stir, *ais,* njem. *Achse.*

Lit.: ARj 9, 183. 246. *Elezović* 2, 37. *Holub-Kopečný* 257. *Bruckner* 386. *WP l,* 37. *Trautmann* 14. *IF 4,* 118. Pedersen, *IF 5,.* 58. Reichelt, *WuS* 12, 13. *Boisacf* 49. 65-66.

òsa f (Vuk) = os m, pl. *osovi,* gen. *osová* (sekundarni maskulinum još samo u češkom), ie., baltoslav., sveslav. i praslav., »vespa (s. kojom je u prasrodstvu)«. Kao os[2] f »osovina«, tako je i osa došla u homonimijski sukob s *nš[1] f,* m (v.) u različitim značenjima. Homonīmija se uklanja i ovdje sufiksima. Deminutivom na *-ica osica* (17—18. v., Dubrovnik) = osrca (Kosmet) ili augmentativom na *-ina osina* (ŻK), u Boki unakrštenjem s tal. *vèspa* < lat. *vespa: ovsa* (Prčanj) = *ovsa* (Durici). Pridjev *osòvljl* sadrži dva sufiksa *-ov* + *-j.* Zbog istog razloga mijenjala je riječ i rod kao os f »axis«, u češ. i rus. ušla je i u deklinacijų *u: osva.* Na *-nae* (složeno od pridjevskog *-ьn* + *-ьc)* osиac, gen. *-aca* (Imotski) »žalac u ose«. Baltičke i ostale ie. usporednice dokazuju da je s nastao od suglasničke grupe *ps:* stprus. *wobse,* lit. *vapsà,* avesta *vawžaka-,* baluči *gvabz* »pčela, · osa, stršen«, stvnjem. *wafsa,* nvnjem. *Wespe.* Praslavenska je inovacija gubitak početnog *v-: osa* mjesto **vosa.* Taj je gubitak nastao unakrštenjem sa praslav. osnovom os- u osiar (v.).

Lit.: ARj 9, 183. 233., 500. *Elezović 2,* 38. Rešetar, *Štok,* 152. *Miklošič* 227. *Holub-Kopečný* 257. *Bruckner* 383. *WP* 1, 258. *Mladenov* 387. *Trautmann* 342. Barić, *Alb.* 1, 84 (cf. *JF* 3, 199). Liden, *IF* 18, 491. 19, 348. Brug-

mann, *IF* 12, 158. Foy, *IF 6,* 328. Pedersen, *IF* 5, 57. 331-336. *GM* 477. Paul, *WuS* 20, 34. Meillet, *IF* 5, 332. ss. Fraenkel, *IF* 69, 308. Johansson, *IF* 3, 226. Matzenauer, *LF* 12, 167-168. Uhlenbeck, *PBB 22,* 540. Hirt, *PBB* 23, 337. Mayer, *KZ* 66, 99. Scheftelowitz, *KZ* 56, 206. *REW*[a] 9272. Prair 1041.

osal, gen. *-sia* m (Istra) = hrv.-kajk., slov. *osel* = òsao, gen. *osla* (upór. glede naglaska rus. *osël,* ukr. ose'/) prema f na -r'ca *oslića,* »1° magarac, tovar, asinus, 2° morska riba: tovar, gadus euxinus«. U slov. znači pored 1° životinje i »2° Stockfisch i 3° oruđa, Vorrichtung zum Holztragen, hölzerne Maströhre am Weinpresseboden«. Deminutiv na *-e osle,* gen. *-eta* n »mlado«, na *-ić oslić,* s dvostrukim deminutivnim sufiksom *-ićbk* > *-ićak oslićak,* gen. *-ćka.* Pridjevi na *-ov oslov,* na *-ji oslji* > *ošlji, dšja muha* (Smokvica), poimeničen u m. r. *osalj,* gen. *-šija* »vrsta morske ribe« = *oslić,* na -aca *ošljača,* na *-janin OŠljanin* pi. m (toponim). Kol. na *-jad ošljad* f. Na *-ák Ošljak* (šumovit otočić na ulazu u Velu Luku, Korčula), na -asi os/asi. Pridjev na *-ьn* samo u toponimu *Osaonik* = danas prema *osoje* (unakrštavanje, kontaminacija) *Òsõjnik* (Dubrovnik). Od prvobitnog oblika *Osbhnik* (aferezom *o-*, jer se u njemu osjećao prijedlog *o-, ot-) Sočanin* m prema f na *-bka Salačka* < *(O)sblbčbka,* pridjev (ktetik) *salački (sir, kupus, ~e prokule).* Na *-ar aslar,* gen. *-ara,* toponim *Oslari,* pridjev *oslarov, oslarski,* apstraktum na *-ija oslarija.* Denominai *ostiti, -f (iz- se)* stvoren prema *iždrijebiti, isteliti, ispraśiti se* prema impf, na *-va- isošljivati se, -ošljujē.* Problem je da li je posuđenica na dunavskom limesu u 5. ili 6. v. od lat. deminutiva *asellus* (upor. gr. deminutiv όνίσκος) ili od got. asz7«s »όνάριον«, deminutiv od όνος, prije dolaska na dunavski limes. Kiparsky misli da bi u tom slučaju moralo glasiti u stcslav. ne *озыiъ,* nego **osélì.* Uporeðenje *осеiъ,* na koje se poziva, ne stoji, jer je tu *e* zamjena za lat. ra: *adale* (v.). Meillet, Mladenov i Lehr-Spławiński, pozivajući se na rus. naglasak *osél* i ukr. *osél,* kóji se poklapa sa *òsao,* gen. òs/a, tvrde da je posuđenica ne iz gotskoga nego iz latinskoga. Glede *į* > ь upor. *graecus* > *grbkb* > *Gnkb* kod južnih Slavena i *acetum* > *ocbtb* > *ocat, Tergeste* > **TrbZbstb* > *Trst.* Njihovo se mišljenje može održati u svakom slučaju jer se gotski asr7мs ne može staviti kao ishodište prije dolaska na Balkan zbog toga što je magarac mediteranska (balkanska, apeninska) životinja. Dakle i stvarni razlog govori za posudenicu iz latinskoga.

Lit.: ARj 4, 243. 281. 283. Rešetar, *Štok 262. Pleteršnik* 1, 851. 9, 187. 218. 219. *Holub--Kopečný* 257. *Mladenov* 93. Meillet, *Et.* 186. Lehr-Splawiński, *Eos* 32, 706. *Kiparsky* 208. *REW*[3] 701. Brugmann, *IF 22,* 199. Hirt *PBB* 23, 336. 347. Vasmer, *ZbJ* 271-278 (cf. *RSI 2,*257). Fraenkel, *KZ* 63,204. *Stender--Petersen* 357.

osam (1400), sveslav. i praslav. *(osmb),* danas indeklinabilna brojna imenica, »octo (s kojim je u prasrodstvu)«, stvorena od brojnog pridjeva stcslav. *osmí* (prema brojniku *osmb)* > samo u određenom vidu *osmi* (14. v.) = *osmi* (ŽK). Samoglas *a* ukida dočetnu praslav. grupu *sm* i nestaje u izvedenicama: na *-ako asmak,* gen. *-âka* m »1° mjera za žito ili vino, 2° konj od osam godina« prema f *osmàkinja* »kobila«. Tu izvedenicu posudiše Madžari *oszmak.* Odatle na *-bka osmāčka* »bure od osam akova«. Na *-anik osmànlk,* gen. *-ika* (Vuk, Crna Gora) »mjera za žito«. Poimeničenja na *-ina osmina* »osmi dan poslije kakva blagdana« = na -r'ca *osmica.* Pridjev na *-er, -or: osmer* (Stulić), роiтепiсел na -r'ca *osmerica* = *osmorica,* u sr. r. *osmero* = *osmoro* n. Prilog *ôsmom* (Stulić) »osmi put«, instr. sing, od *ôsmi.* Ulazi u pridjevske i imeničke složenice tipova *osmerostruk, osmerònožica* (Vuk, Boka) »Filzlaus« i u razne druge, koje su novije kreacije. Složeni broj nici: *osamnaest* (Vuk) = *osamnăjes* (Kosmet), s određenim pridjevom *osamnaesti* i izvedenicama na *-er, -ero, -oro* i poimeničenjem na -j'ca. Rumunjska je prevedenica *opt spre zece* < lat. *ocio *super decem* mjesto kllat. *duodeviginti* i vlat. *decem* + *octo* > tal. *diciotto* = *osmb na desįte.* Složena brojna imenica *osamdeset,* upravo *osam desetica* = *osam* + gen. pi. *desįtb,* s određenim pridjevom *osamdeseti* i s izvedenicama s istim sufiksima. Rumunjska prevedenica *opt zeci.* Suglasnik s u osam nastao je od ie. palatala *k:* lit. *aštuo (ni)* »osam«, sanskr. asia prema lat. ócio = gr. οκτώ itd. Za praslav. pridjev оsтr postoji baltička usporednica stprus. ak. *asmam,* lit. *ašmas* pored novije kreacije *aštuntas.* Taj je obrazovan s pomoću istog sufiksa *-mo* kao lat. *decimus:* ie. **oktmos.* Upor. slično kod *pet* (v.). To je baltoslavenska inovacija, dok je praslavensko obrazovanje imenice odatle. Kako je lat. őcío, gr. οκτώ = got. ađia« dual, te ukazuje na primitivno brojenje *dva puta po četiri* (se. prsta), a *pet* je imenica, upravo *petica,*

tj. pet prsta, čini se da je ie. brojnik *okto(u)* nastao od ie. korijena *ok,* koji je u slavinama zastupljen s *oštar* (v.), te znači »dvije oštrice«, tj. broj prstiju bez palca. Brojevi *pet* i *osam* nastadoše kcd Indoevropljana prema primitivnom brojenju po prstima ruku.

Lit.: ARj 9, 185. 226. 228. *Elezović 2,* 37. *Miklósié* 228. *Holub-Kopečný* 257. *Bruckner* 386. *Trautmann* 15. *WP* 1, 173. *Boisacq*[3] 696. Brugmann, *IF 5,* 379. *GM* 728.

osànisati se, *-šēm* pf., impf. (Sarajevo, Mostar) = *osamsat se* (Kosmet) »očamati, dosađivati se« = (sa *d* od tur. aorista) *osàndisati se* (Banja Luka) »sich langweilen« — *osànisati se čega (Vreme,* Beograd, l, 14., str. 3). Turcizam *(usanmak* »avere fastidio«) iz terminologije običnog života. Odatle *osana* f (Mostar) »čama« < tur. skraćeni infinitiv *usanma.* Prijelaz *n* < tur. *nm* je pojednostavljenje suglasničke grupe.

Lit.: ARj 9, 187. *Elezović 2,* 37. Skok, *ZSPh* 35, 345. *Školjić** 503-504.

osekal), gen. *-klja* m (Rab) »morska životinja s korom na sebi, sinonim: Ijuskar, tal. crostaceo«. Možda *assīculus* = *axiculus,* deminutiv od *assis* = *axis.* Upór. *^assicella* > stfr. *aisele,* > fr. *aisseau* »daščica«. Naziv za tu životinju bio bi metaforickí. Nije potvrđen u romanskim jezicima, koliko je dosada poznato.

Lit.: ARj 9, 190. Kušar, *Rad* 118, 52. *REW* 121 a. DEI* 331.

osé r va **ti,** *-am* impf. (Potomje, Perast) »opsluživati, opažati«. Od tal. *osservare* < lat. *observare,* denominal od *servus,* s prefiksom *ob-.*

Lit. ARj 9, 191. *REW** 6021.

8sim (Vuk), prijedlog s gen. i prilog, = *osem* (također Boka) pored *sëm* (istok, ekavski) = *osjem* pored *sjem* (jekavski, Crna Gora) = *osljem* (bosanska muslimanska narodna pjesma) = *osin* pored *šín* (Žrnovo, Korčula) = *An* (Vodice, Istra) = *osvem* = *osven* = *osvjen* = *osvjenj* (Vuk, 16. v.) = *osvim (a, -é)* = *osvîn* (Lumbarda) = *osvinj* = *osvan* (Zakon vinodolski, Gleđević) »praeter«. Nalazi se u stcslav. *svênb* = *svěné* »bez«, lokativ nepotvrđenog postverbala od *sveniti šį* »abstinere«, koji posudiše Rumunji *a să sfii, a* kod nas se nalazi sa starijim refleksom *га* za u *švanjiti (se), švanjīm* »sramotiti« (v.). Ikavski i jekavski oblici nastadoše unakrštavanjem sa *izim* od *jįti* (v. *jamiti).* Varijacija *m* i *n* nastala je prema asimilacijama pred suglasnicima iza prijedloga. Gubitak *v* nastao je u grupi od tri suglasnika *svj* > *sj* (upor. *sjedodžba, śedok* < *svjedok).* Već u stcslav. dolazi s prijedlogom *o-,* tako i u bug. Upor. *zõsebi* (ŽK) < я - *0 - sebi »za* se«. Prema Miklošiču glagol je u vezi s praslavenskim refleksivnim korijenom **svb,* tj. s ie. korijenom **sue,* u prijevoju duljine *e,* s formantom *n.* Upor. u drugim ie. jezicima **seni-, *senu-* »für sich, abgesondert«. V. *se, svoj.*

Lit.: ARj į9, 300. 302. 309. 323. *NJ* 1, 67. Ribarić, *SDZb 9,* 190. *Miklo'sič* 332. *Mladenov* 387. Skok, *Rad* 272, 16-20. Vaillant, *RES* 24, 287. Persson, *IF* 2, 223.

oskačati, *-ãm* pf. (Dubrovnik) »otvoriti«, protivno *zaskačati, -ām* pf. »zatvoriti«. Interesantan primjer kako se romanska prefiksalna složenica smatra osnovnom riječi tako te dobiva naše prefikse. Samo **skačati* ne postoji danas u Dubrovniku. Da je nekada postojao, dokazuje izvedenica *skačatūr,* gen. *-ura* m »saliscendi (tal. dvostruki imperativ *salire* + *scendere)«.* Osnovno *skačati* dolazi od vlat. **ex-captiare,* od part. perf. *captus,* od *capere* 1 može značiti »otvarati«. Prema našim *otvoriti — zatvoriti* dodani su tome glagolu prefiksi *ot-, za-.*

Lit.: ARj 9, 206. *REW*[3] 1662. *DEI* 652.

oskoruša f (Vuk, 16. v.) = *oskorušva* (Istra, Marulić, upor. *krušva)* = *oskoruš* (Vrbnik) = *oskoruška* (unakrštenje sa *kruška)* — *oskorušna* (Vrančić) = *oskuruš* m (narodna pjesma, Jukić) = *oskuruša* (Mikalja) = (bez *o-) skôruška* (Kosmet) = (s varijantom *sk* > *šk* kao u *škornje* od *skoro) oskoruš* (Belostenec, Jambrešić, Vrbnik) = *oskoruša* (Brač), sveslav. i praslav., »1° sorbus, 2° toponim«. Pridjev na *-ev, -ov oskorušev (-ov),* poimeničen *òskorušovac,* gen. *-vca* (Vuk) »štap«, na *-ača òskorušovača* »rakija«, na *-ina oskorušovina* (Vuk) »drvo«. Deminutiv na *-ica oskorušica* »biljka« = *oskorušvica* »biljka«, na *-ić oskorušvić* (Istra) »plod«. Sa *o-* nalazi se još u bug. *oskoruša.* Rumunji posudiše oblik bez *o-: scoruș* m (drvo) prema *scorușă* (plod), kako je po pravilu u rumunjskom jeziku, u kojem se, kao i u ostalim romanskim jezicima, jezično razlikuje plod od drva. Dovodi se u vezu sa *skorá* (v. *kord),* tako da bi *o-* bio prefiks a *-uša* sufiks. Matzenauer uporeduje stprus. *karige* »sorbus aucuparia«, od lit. *skini* »se-

parare, dividere«, Lidén sa arm. *arosi,* Gustav Meyer sa arb. *soishe.*

Lit.: ARj 9, 207. 15, 293. *Elezović* 2, 235. *Miklošič* 227. *Mladenov* 389. *GM* 389. Lidén, *IF* 18, 489. sl. Matzenauer, *LF* 12, 170.

oskudan, f *-dna* (14. *v.,* Vuk), pridjev na *-ьn,* praslav. *skcdb* »siromašan«. Apstrakti *oskud,* gen. -i f (Martié) = na *-ica oskudica* (Vuk) = na *-ost oskudnost* f = *oskudak,* gen. *-tka* m »nužda« (poimeničenje starih pridjeva), varijante sa umetnutim *d* (analogijski prema *nedostatak) nedoskitdica* = *nedoskodica* (Pavlinović) = *nedoskutica* (Vuk) = *nedoskotica* (Pavlinović, *t* mjesto *d* potječe možda prema nepotvrđenom genitivu *nedoskutka,* odakle je prema *nedostatak* stvoren *nedoskutica,* s pridjevom *nedoskutan).* Samoglasnik *u* nastao je iz velarnog *o skcdt* »ubog«, bez prefiksa *o-,* tako u rus. *skuda.* Da je takav oblik postojao i u južnoslavenskom, dokazuje rumunjska posuđenica *scund* »nizak, mala stasa, malen«, s interesantnom semantičkom promjenom, iz koje se vidi da je prvobitno značenje bilo »nedostatak, manjak«, upor. *oskuděnije shnca* »εκλειψιζ ηλίου« u prijevodu srpske redakcije Hamartola. Odatle rum. na *-ák: scundac* i rum. pridjev obrazovan s lat. sufiksom *-atec*< lat. *-aṭicus.* Upor. još pridjev *neskutan* »sprovvisto«. Domentijan, Rajić i Stulić imaju bez *o skudan, skuda* f i *skudnost* pored *skudost.* To su rusizmi. Denominal impf, *oskudijevati* prema pf. na *-eti oskudjeti, -im* (16. v.), koji se danas ne govori = stcslav. *skpdeti* »oskudijevati«. Etimologijski je praslav. *skcdt* viši štěpen prijevoja praslav. korijen **skęd-* u *Štedjeti.*

Lit.: ARj 8, 68. 9, 209. 15, 362-3. *Miklošič* 299. *Holub-Kopečný* 371. *Bruckner* 393. *KZ 42,* 363. 51,331. *Tiktin* 1397. Persson, *IF* 35, 214-215. Horák, *ASPh* 12, 298.

Osmanlija m prema f *Osmanlinka* »1° pravi Turčin, Turkusa (Bosna) prema *Turčin* »čovjek, Srbin ili Hrvat, muslimanske vjere«)« = *osmanlija* (Kosmet) »2° čovjek fin, lukav, vješt, koji postiže cilj finoćom, a ne brutalnom silom«, interesantan semantički razvitak, koji ima paralelu u *latinus* u romanskim jezicima. Indeklinabilni apozitiv *osmanlija,* apozicija uz *sedlo* (narodna pjesma). Toponim *Osmanlije* pl. t. m. Pridjev na *-ski osmanlijski.* Turcizam (tur. *osmanli* »potomak Osmanov«). Ne zna se u kakvoj je vezi *osmanluk* (Srbija, Milićević), a pravo značenje kao da je »zgrada«, u *RK* s. v. »um das Haus herumgedeihende Weinstöcke«. Mrnavić prevodi tur. -K sa *-ovii Osmanovič,* a u pridjevu na *-ski osmanski.* Sa fm < *sm* (upor. fr. *ottoman) Otmanlija* (poslovice, Daničić), *Otmanović* (Vuk, Kačić, narodna pjesma), *otmanovina* f »zemlja Otmanova«.

Zii.: *ARj 9,* 227. 403. *Elezović 2,* 38.

Osor, tal. *Ossero,* toponim (Cres) na prokopanoj prevlaci (istmu). koja je spajala otoke Cres i Lošinj, od srlat. *Âpsarus,* gdje penultima *a* potječe od predrimskcga "Αφορος (upor. tal. *Girolamo* za *Hieronymus).* Tal. naglašeno ò prema naglašenom *à* ostatak je fonetike krčko-romanskoga (upor. *miur* < *miar e).* Samoglasnik *e* u penultimi je pravilno oslabljenje *a* > *e* (upor. *dattero* < *dactylus).* Odatle s gr. 'sufiksom -ιδες pl. Ἀψυρτίδες, naziv za Cres i Lošinj. Pridjev na *-ski osorski* (~a *biskupija),* poimeničen na *-ica Osoršćica* = tal. *Monte d' Ossero* (brijeg na Lošinju u blizini Osora). Nije isključeno da je naziv otoka *Lošinj,* gen. *-inja* m, tal. *Lussin (u* < hrv. *o* kao u *Ulbo* < *Olib)* od **insula apsina,* lat. pridjevsfca izvedenica od **apsorina,* ispuštanjem sufiksa *-or.* To je supozicija za koju nema dokaza.

Lit.: ARj 9, 245—6. Skok, *Slav.* 44-46. 53. Isti, *GIZM* 33, 125. ss. *Mayer* 1, 51-53. 2, 7-9. Krähe, *GN* 14.

osoran, f *osorna,* pridjev na *-ьn,* »grub, neprijazan, strog, oštar, ohol, ponosit, srdit, gnjevljiv«, s apstraktumom na *-ost osornost f,* poimeničen na *-ik osornih* (Stulić). Nalazi se još u slov. *osoren.* Mjesto *-ьn* dolaze *-it osorit* i *-ljiv osorljiv,* poimeničen na *-ьc osōṛIjivac,* gen. *-īvca* (Lika) m prema f na *-ica osorljivica* (Lika), na *-ost osorljivost.* Prilog *osoro (odgovarati).* Denominál na *-iti osanti se na koga* (Lika) »osjeći sę na koga«, na *-avati osorávati se, osòrãvãm* (Lika). U stcslav. *vbsorb* »asper«, *ьзоrі ъ* »difficilis«. Matzenauer uporeduje korijen sorv sa stvnjem. *har* u *haraiaer* »asper«. Škarić dovodi u vezu sa *srati* (v.).

Lit.: ARj 9, 246. Matzenauer, *LF* 12, 173. Škarić, *ASPh* 13, 346-349.

-ost, sveslav. i praslav. sufiks, veoma plodan i živ. Tvori apstrakta ž. r., poimeničavajući pridjeve, rjeđe priloge: *milost* od *mil, oholost* od *ohol, radost* od *rad* (ne od *radovati se), mrzost* (ne od *mrziti* nego) od *mrzak* kao *drzost* od *drzak, visost* od *visok, žalost* od *žao, mladost od mlad* itd. .Kod Dubrovčana

dolazi u prijevoju *-as,* gen. -ásít *oholas(t).* Postoji i U prijevoju *-est drazest* od *drag, bolest* od *boh,* upravo od *bolan.* Bruckner ga tumači kao sufiks složen od *-ota* i *-tb* (u *vlast f,* itd.). Glede prijevojnog oblika upor. lit. *-estis τι kalbestis* »jezik, riječ«. Veoma je značajno da se nalazi paralela i u hetitskom -äfft': *dalugaSti* »daljina«.

Lit.: Marette 302-3. *Leskien* 298. *Vandrák* 648-655. Bruckner, *ZSPh* 2, 307. *KZ* 45, 36. *KZ* 58, 210. Budimir, *Rad* 282, 15. *Holub--Kopečný* 469.

ostan, gen. *-ana* m (Vuk, Kosmet, bug. *osten),* baltoslav., sveslav. i praslav. *ostutb,* »1° štap sa gvozdenim šiljkom, 2° osti (Baraković, Hektorović 48: *ostan važan* »uzevši osti«). Samoglas *a* nastao je od palatalnog poluglasa ь, stcslav. *ostbnb* (Supraśl.), koji danas ostaje u deklinaciji zbog suglasničke grupe, uTsojoj í ispada, ako ispada i a; tako danas oko Splita: *ostna > osna,* upor. češ. *osten, ostnec.* Postoji još sa *-n > -nj ostanj,* gen. *oslanja* ppred *ošnjat s oSnjem* (Vuk, Srbija). Prvobitno je značenje »šiljak«, koje se još vidi u izvedenici na *-ьc: ostanac,* gen. *-nca* (Srbija, Milićević) »vodenično vreteno, na obje strane zašiljeno« = *osnac,* gen. *osnaca* m (Imotski, Dalrnacija) »1° (mlinarski termin) oštro gvožde kao čunjak pod vretenom, da se krila brže vrte, 2° (poljoprivredni termin, u izreci *žito izlazi iz osnaca)* kad rt zrna probije te niče«. Madžari posudiše *ösztön* i Arbanasi *osten.* Posvema se poklapa s lit. *akstinas* »isto«, sanskr. *açti.* le., baltoslav. i praslav. je korijen isti koji u *os(a), osât, osti* i ofiar (v.).

Lit.: ARj 9, 233. 254. *Elezovič 2,* 40. *Miklošič* 227. *Holub-Kopecný* 257. *Bruckner* 386. *WP I,* 32. *Mladenov* 391. Jagić, *ASPh* 2, 396. *GM* 316. Jokl, *Unt.* 249.

òsti f pl. (po deklinaciji *i,* Vuk, jugozapadni krajevi) = *õstve,* gen. *ostava* f pl. (Vuk), baltoslav. i praslav. ribarski termin, »tridens«. Pl. tantum zbog toga što sadrži više oštrica. Od *ostve,* koje pretpostavlja deklinaciju *u,* upor. lat. *acuș,* gen. *açus,* ili analogiju prema *račve,* prave se izvedenice: pridjev na *-ast ostvast* (Šulek) »nalik na osti«, na *-iSte ôstvíšte* n (Vuk) »držalo u osti«. Nalazi se još u sva tri ruska jezika. Varijante se govore u Crnoj Gori *osci f* pl. pored *òsce* f pi. i *ónci.* Te oblike tumači Daničić kao izvedenice na *-ıa,* sa f > *h* pred *ć* (upor. Kŕ = *nei* za *kći).* Deklinacija ť je baltoslavenska: Ut. *akStìs j>l°* ťažanj od drva, 2° ražnjić na koji se natakne riba že sušenje«. Korijen je isti koji i u *ostań,* ofiar, *os, osje, osât* (v.), öfter (v.). Sufiks je *-ști,* o· kome v> *Ērugmann* 2* l, 437. Rumunji posudiše *ostie* u istom značenju.

Lit.: ARj 9, 273. 287. *MiЬІoШ* 227. *Trautmann* 6. *WP l,* 32. *Brückner* 386. Daničić, *Om.* 226. Jagić, *ASPh 2,* 396. Scheftelowitz, *KZ* 56, 197.

ostija f, deminutiv *ostiįica = (sí > ň) ostija* (Rab, Božava, Vrbnik), *hostija (Posilović), oìtìjica,* katolički vjerski termin, učeni latinizam, »hostija« < lat. *hostia* > tal. *ostia,* »1° simbol žrtve Isusove, 2° (u pučkom govoru) izraz negodovanja«. Postanje nepoznato.

Lit.: ARj 9, 274. 331. Kušar, *Rad* 118, 21. Cronia, *ĪD 6. DEI* 2700.

ostilj, gen. *-Uja* (Prčanj) = *òstìlj,* gen. *-Uja* (Dubrovnik, Krk, Bella, Stulić) »1° (ribarski termin) držak, osti, 2° ostan«. Zbog α > o stara posuđenica od tal. *astile* < lat. *hostile,* izvedenica na *-île* (pridjevski sufiks *-ttis)* od *hasta* (v.). Glede prijelaza *-/ > -lj* upor. *boduj.* Riječ *asta (od prove, od krme,* Mljet) brodski je termin, složenica *kontra--asta.*

Lit.: ARj 9, 274. Rešetar, *Štok.* 263. *REW** 4072a. *DEI* 339.

ostinati se, *-am* impf. (Dubrovnik, Perast) »biti tvrdoglav«, odatle part. perf. pas. kao pridjev *ostinan* (I. Držić) »tvrdoglav« = *uitinat se* (Božava) = (odbacivanje prefiksa) *itìnjatì se, -am* (Šibenik) prema pridjevu *õStinjan.* Od tal. *ostinarsi* < lat. *obstinate.* Apstraktum na *-atto ostinacion,* gen. -ı f »tvrdoglavost« < tal. *ostinazione.*

Lit.: ARj 9, 274. Cronia, *ID* 6, 123.

ostrabití (objekt *ranu,* Stulić; ~ *se* Mikalja) »izliječiti (se)«, praslav. **storb-,* bez paralela u baltičkoj grupi. Nalazi se u češkom, poljskom i ruskom. Bez prefiksa *o-* nije potvrđen. U stcslav. u niskom prijevoju (Tiefstufe) *ustrībnoti, -beti, -biti* »fortem fieri«. Slog *stra-* nastao je po pravilu likvidne metateze, upor. polj. *(po)strobić* »jačati, recreare« i rus. *stérbnutb* »fest, hart werden, erstarren, absterben«. Ie. je korijen **sterbh-,* u .prije^ voju **storbh-,* raširenje s pomoću formantą *bh* korijena **ster-* »steif, starr«, koji se nalazi u gr. στερεός, odatle u dubrovačkom latinitetu *astarea* »kopno« i internacionalne riječi *stereoskop, stereotipan,* lat. *sternere, consternare,*

odatle internacionalne riječi *konsternacija, konstemirati.* Upor. s istim raširenjem **sterbh-\ njeni, sterben* »umrijeti« < upravo »ukočiti se, erstarren«. Taj korijen nalazi se bez proširenja u *starati se* »brinuti se« = rus. *staratbsja* »sich bemühen«. To nije izvedenica od *starł* (v. *stati).* U ie. prijevoj **stro-* proširen je s pomoću formanta *d: stradati* »leiden«, *strãjãti* (ŽK) prema prezentu, odatle apstraktum na *-to strast* f. U niskom prijevoju proširen je na *-mo: strm,* na *-q* u *stršiti* = ukr. *strčiti* »ragen, starren«, na *-p* u *trpak* — rus. *térpkij* »herb, sauer«. U višem prijevoju na *-p* ie. ** str ep — * strop > strop.*

Lit.: ARj 9, 276. *Miklósié* 322. *Brückner* 432." 518. *Trautmann* 284. *WP 2,* 632. *Vasmer* 3, 11-2.

ostriga f (Vrbnik, Krk) = *ostrega* = (zamjena tuđeg dočetka našim sufiksima *-ica, -ika) ostrica* (Jambrešić) = *ostrika* (Vuk) = *(str > str* kao u ofiar) *ostriga* (Poljica, Muo, Račišće, Božava, Vrančić, Belostenec, Jambrešić) = *ostrega* (Radnic) = (zamjena augmentativnim *-uga) ostruga* (Dalmacija, Pavlinović) »kamenica«. Oblik *oštrija,* koji se slaže sa *ostria di mari* (Sicilija), nije sigurno potvrđen. Od tal. *òstrica,* mlet. *òstrega,* a io od gr. δστρεον »isto«. Nalazi se u svim slavinama zamjena sufiksa *-ica* u češkom, ukrajinskom i ruskom. Madžari posudiše iz južnoslavenskoga *osztriga.* Stcslav. *ostrejb je* prema grčkom. U Božavi govori se tal. deminutiv na *-etta* < vlat. -ǐṙía *oštrígeta,* drugdje *oStrígêca* (Dahnacija), kao uzvik, psovka, zacijelo mjesto psovke ofizį'a *madonna,* usp. furlanske uzvike: *òstrighe, ostrigòne, ostrigùte, ostrigàte.* Tal. dočetak *-ica* > mlet. *-ega* došao je kao zamjena gr. deminutiva οστρίδα : οστρίδιον.

Lit.: ARj 9, 277. 278. 282. 332. 333. *Pleteršnik* 1, 861. Cronia, *ID* 6, 116. *REW*[3] 6119. *MikloŠič* 228. *Brückner* 385. Vasmer, *RSI* 4, 153. *Pirana?* 676.

ostruga f (Vuk, Vrbnik, Istra, Bakar) »1° kupina, 2° toponim (Bosna)«. Nekada raširenija riječ nego danas, kad je potisnuta od sinonima. Deminutiv na *-ica ostruzica* (Šulek) »rubus fruticosus«. Pridjev na *-ьn* potvrđen je samo u toponomastičkim poimeničenjima *Ostružno, Ostruznica, Ostruznja* kao i u *ostrúžnica* (Istra) »rubus«. Augmentativ na *-ina ostružina* »kupinov grm«. Znači upravo »oštra, trnovita biljka«. Praslavensko poimeničenje na *-çga* od pridjeva *ostrí* (v. *oltar).* Glede « iz velarnog nazala upor. slov. *oštroga, ostroznica,* polj. *ostrįga.* Nalazi se još u češkom. Sa sufiksom -oga nalazi se u starom toponimu *Osțrog* (car Konstantin) i u *oštrog* »opkop« (jedna potvrda) te u augmentativu izvedenom odatle na -ьc *Ostroźac,* gen. -fca i na *-ine Ostrožine,* koji znači razvaline. Značenje je bilo zacijelo »utvrđenje«. Upor. rus. osŕro^ »prison«. Krnarutić ima *oštrog* m u istom značenju koje je u f *oštroga* (Vuk, Hrvatska) = *ostruga* (Vuk) = *ostruga* (Banija) »mamuza, calcar«. Riječ *oštroga* ima još značenja koja suviše sa ofiar: *ostroga* (Vuk, Crna Gora) »l ° Rebenpfahl, trklja (Boka), granata přitká, po kojoj se loze razilaze (Crna Gora), 2° rozga, kolac (sinegdoha, Paštrovići)«, *oštroga* »naprava od drveta' veličine 3 — 4 m sa nekoliko krakova na vrhu za sjedanje pticama (stavljaju se na vrhove borova, na visovima, za odmor velikim pticama, da bi lovci mogli na njih pucati, Smokvica, Korčula)«. Sa *str > str oStroga* (Hvar) »suha grana ubodena kraj loze, da se po njoj penje«. Poimeničen pridjev na *-bsk* je *ostroška* (Vuk, južna Srbija) »stuba, ljestve od debla koje nije sasvim okresano« = (s ispadanjem *o-* kao u *buliti, biskati) stroska* f (Kosmet) »sijeno ili pasulj zdjeven oko nekog drveta«. Upor. za značenje *ostrva* (v.). Sufiks *-oga* je varijanta od *-og* u *talog, vrtlog, brlog.* Za stari toponim *Oštrog* od *ostrogi* »vallum, castrum« v. i pod *straža.*

Lit.: ARj 9, 280. 282. 279. 283. 336. *Elezović 2,* 278. *Miklošič* 228. *Holub-Kopečny* 258. *Boisaca** 917. *IF* 6, 350. *RES* 14, 293.

ostura f = *oštura* »školjka butovka, pinna nigra; sinonimi: *Шсиѓа, lastura«.* Istro-röm. *astura.* Složenica tipa *granariz* (v.): *palàstura* (Perast, Dubrovnik, Cavtat, Bijela, Risan) = *palastura* (Muo, Dobrota, Prčanj) = *paljastura* (Boka, Vuk) »velika školjka, široka, dolje šiljasta, zabodena u zemlju«. Odatle *palasturnjak* m »sprava kojom se hvata«. Prvi dio složenice *pala-* sadrži gr. akuzativ λέπας,. gen. -Soc > *lepas, lepăda > *lapala* (ispuštanjem prvog sloga, koji se osjeća kao romanski član) »Muschel«. [Usp. i pod *ljuštura].*

Lit.: ARj 7, 594. 9, 237. 389. 583. *REW*·* 4985.

osuga f (Krk, Dobrinj, *Jačke)* »trak, pant-· ljika«.

Lit.: ARj 9, 292.

osupnut = *osupnjen* »attonitus«, part. perf.. pas. od *osupnuti, -em* (Belostenec) »stupefacere«, *osupnut, -im* pf. *(Mirakuli)* »začuditi

se, zapanjiti se, prepasti se« = na *-éti osupnjeti* (Stulić, *Mirakuli) = osupniti se na koga* (Lika) »grubo se osjeći na koga« = *osupiti se* prema impf, *osupnjivati / -pni- se* (Lika), *nasupiti se, -im* pf. (Bella, Voltiđi, Stulić) prema impf, *nasupivati se, -ujem* »namrgoditi se, namrštiti se«. Bez prefiksa glagol nije potvrđen; *u* je nastao iz velarnog nazala, upor. stcslav. *posopiti = posupiti lice svoje,* polj. *sępić.* Nalazi se u svim slavenskim jezicima osim u bugarskom. Praslav. **scp-.*

Lit.: ARj 9, 293. *Miklošič* 315. Isti, *Lex.* 641. *Bruckner* 486.

osvada f = *osvađa* »1° tužba, kleveta, potvora, 2° svada«, postverbal od *òsvaditi, -lm* (15. v.) i *osvađati.* Pridjevi na *-ьn > -an osvadan,* poimeničeni na *-ik osvadnik,* na *-ljiv osvadljiv,* poimeničen na *-ъc osvadljivac.* Na *-lac osvadilac* = na *-telj osvaditelj* m prema f *osvaditeljica.* Na *-vaó osvadavac,* gen. *-vca.* Nalazi se u stcslav., bug. i rus. Praslavenska je riječ. Miklošič dijeli ovaj pravni termin od *svađa.* Sadrži dva prefiksa *o-* i *s-*. Drugi izrazuje recipročnost. Rumunji posudiše glagol bez prefiksa *a vadi* »indicare«. Sa samim *ob-* bez recipročnog sufiksa nalazi se u *obada < ob + vada.* Praslav. korijen *vad-* predstavlja prijevoj ō od ie. *^ed-j *vōd-* »govoriti«.

Lit.: ARj 9, 296. *Miklošič* 373. *WP* 1, 251.

osveta f (14. v.) »1° kazna, 2° obrana, 3° ultio, vindicta, odmazda, slov. *maščevanjet.* Postverbal od *osvetiti (se), osvetim* pf. (13. v., Vuk) »1° ulciscor, odmazditi, slov. maščevati« prema impf, na *-va- osvećivati (se), osvećujem = osvečevati* (16. v.). Prvobitno je značenje glagola »1° sanctificare, 2° kazniti, 3° ulcisci, odmazditi, 4° o(d)bramti, osloboditi (1293 — 1302)«. Rumunji posudiše taj glagol u dvije varijante *asfinți* kao crkveni termin »mit Weihwasser besprengen« prema *asfinți cuiva* »nekome pomagati«. To značenje nije potvrđeno u hrv.-srp., ali suvisi sa značenjem 4° Za razumijevanje razvitka značenja od važnosti je izreka: *ko se ne osveti, taj se ne posveti.* Iz nje se vidi da je »1° kazna, 2° ultio, vindicta, 3° oslobađanje« bila smatrana kao prerogativa božja. Primjeri što ih navodi *ARj,* tiču se najviše božanstva. Riječ je samo hrv.-srp., koja je zamijenila i gotovo istisla praslav. **mЬI-lь >* stcslav. *тшъ,* 'češ. *mstíti se, pomsta,* polj. *mścić się,* rus. *mestò,* očuvana u slov. *maščevati se',* u hrv.--srp. *nibstb* unakrstila se sa *mbzda > hiazda* (v.) u *odmazda,* postverbal od *odmazditi.* Pridjevi na *-ьn ôsvetan* (17.) »koji se osvećuje«, poimeničen na *-ik osvetnik* (15. v.) m prema f na *-ica osvetnica,* s pridjevima *ôsvetnlkov, osvetničin,* na *-ljiv osvètljiv,* poimeničen na *-ьc osvètljivac,* gen. *-г ca,* na *-ost osvetljivost.* Na *-telj osvetitelj* m prema f *osvetiteljica.* V. *svet.*

Lit.: ARj 9, 301. 303. *Miklošič* 329-30. *Holub-Kopečný* 234.

-oš, sufiks madžarskog podrijetla, iste funkcije kao *-āš.* Varijanta mu je *-uš bagātus* (Belostenec, hrv.-kajk., ugarski Hrvat) = *bogatuš* (ŽK) = *bogataš,* gen. *-asa* (Vuk, Bokal = *bogataš* (Vuk, Vojvodina). Nalazi se u *Mcoš* od *kititi se,* kod lat. riječi *notāros.* Odatle apstťahiran *-aroš* pored *-ar: džepāroš* pored *džepār,* gen. *-ara.* Taj se mora razlikovati od sufiksa *-öS* slavenskog podrijetla u hipokoristicima tipa *Miloš* od *Miloslav, Bjeloš* od *Bjeloslav, Radoš* od *Radoslav* itd., koji dolazi i u našim prezimenima na *-ević Milosevic, Belošević, Radošević* itd. Kao neproduktivan sufiks dolazi i u apelativima stčeš. *běloš* — polj. *bialosz* »bijeli kamen«, upor. *bjelutak.*

Lit.: Marette 303. *Vandrák* 1, 637. *Holub--Kopečný* 469.

ošet m (Pavlinović: *tu je ogromni mramor na ošet k nebu pridignut),* pridjev na *-ьn > -an* (Pavlinović; prilog: *crkva sa* 26 *žrtvenika ošetno razređeniK).* Postverbal od *ošetati* pf. (objekt: *dno od bačve)* »circonscrivere il fondo d'una botte (Zore)«. Odatle na *-ka šetka* f »kompas, šestilo« (s ispuštanjem početnog o-, koje se osjeća kao hrv.-srp. prefiks). Od tal. *assettare* »ordinare«, frekventativ na *-ilare* (od lat. *sedere) *asseditare.* Zbog *a > o* može da potječe i iz starog dalmato-romanskoga.

Lit.: ARj 9, 319. Zore, *Rad* 115, 171. *REW*[3] 722. *DEI* 331.

ošice f pl. (Vuk, Baranja) »zamka, vigovi, omče, laqueus«. Matzenauer, smatrajući *-ice* kao deminutivni sufiks, uporeduje korijen os- s lit. *aš-utai* »seta equina«.

Lit.: ARj 9, 320. Matzenauer, *LF* 12, 177.

ošmerija f (Dalmacija, Pavlinović) »1° mećava, 2° kiša sa snijegom u planini«.

Lit.: ARj 9, 234.

ošpitan (hrv.-kajk., uz *košta, jaja),* pridjev na *-ьn > -an,* prilog *ošpitno* »loše«. Vjerojatno od lat. *hospes,* gen. *-tis.* Apstraktum na *-ium*

hospitium > *špita* f »kuća« < ngr. σπίτι »isto«, u tajnom zidarskom (šatrovačkom, argot) jeziku u Bracigovu (Rodope). Upor. arb. *shpī* (Ulcinj), *gépért, qõshe, shtreha, kurmi e shpís.* Odatle dalmato-romanski toponim *Spíc,* cijeli kraj nazvan prema samostanu *(Saneia Maria degli) Ospizi,* upravo teritorijalno ime (horonim), u 14. v. *od Сьpica u Каiъсь (c < t + s-),* po drugom prijepisu ispravnije Orò *Spica,* etnik *Spičani,* tur. *Ispiçli,* pridjev (ktetik) *splčanski, Spičansko polje* kod Bara, tal. *Spizza Pastrovicchiorum* (15. v., Kotorski arhiv). U tal. učena riječ *ospizio.* Poimeničen lat. pridjev na *-alis* u sr. r. *Hospitale* > *ošpitao,* gen. *-ala* m (Matijević, latinizam), pridjev *ošpitalski* = (s aferezom početnog o-) *špital,* gen. *-ala* m = *špitalj* (hrv., ŽK, Šibenik, slov., zacijelo preko njem.) = (preko mlet.) *ospèdao,* gen. *-ala* (Kašić), odatle na *-nik ospedalnik* = *ospidal* = *ošpedao,* gen -α/α= *ošpedo* (Perast, Dubrovnik, Cavtat) = *ospidao* (Mikalja) = *špedao,* gen. *-ala* m (Škaljari) = *špidal* (Zagora, Perković, Slivno, Krk), toponim *Podšpidal* m (malo zemljište kod Vrbnika, Krk) »bolnica«. Od sjeverno-tal. *ospedale.* Na *-arius* > *-ar: oštar,* gen. *oltara* (Rab, čakavski, Istra) prema f *oštarica* »krčma — krčmarica«, pridjev *oštar ski,* nekada jače rašireno na kopnu, kako pokazuje apstraktum na *-ia ostarija* f *(Draškovićeva* ~ u Zagrebu, zatim sv. Blaž) = hrv.-kajk. *storijo* f (Bednja), toponim *Oštarije* f pl. (Ogulin), odatle etnik na *-ьc* > *-äc Oštarac* m prema *Oštarkinja,* pridjev *oštarski* = *ostarija* (Rab, Potomje) »krčma«. Odatle *oštarijaš* m prema f *oštarijašica,* pridjev *oštarijaški,* denominai na *-iti oštarijašiti* = slov. *ošterijaš* m prema *ošterijašica.* Varijanta *-arius* > fr. *-ier* > tal. *-iere: ostir* = *oštir* m = slov. *ošter* m prema f *osterka* i *ošterica* »Schenkwirt« = *astiar* = *woštiér* »krčmar« < furl, *ostir* < tal. *ostiere,* od *oste* m < *hospite,* možda preko fr. prema *ospe* m i *ospite* bez sinkope penultime, lat. **hospitarius.* Hrv. *gostion(ic)a,* slov. *gostilna* su prevedenice od *hospitium.*

Lit.: ARj 1, 820. 9, 247. 275. 324. 325. 329. 332. 10, 334. *Pleteršnik* 1, 868. 2, 642. Sturm, *CSJK 6,* 72. Kušar, *Rad* 118, 22. Jireček, *ASPh* 8, 101. *Skok, ZRPh* 48, 403. *REW** 4197. 4200. *DEI* 2692.

Sštar, f *oštra* (Vuk) = *ostar, ostra* (Crmnica, Kosmet) = *ester* = *yestri* (određeno, Bednja, hrv.-kajk.), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. pridjev »1° acer, acutus (odatle internacionalni pridjev *akutan)* (s ovim latinskim riječima je u prasrodstvu), 2° toponomastički pridjev u oba lika«. Promjena *str* < *str* nije prodrla ni u sva štokavska narječja. Prvobitno s mjesto f nalazi se u *oštrica* (narodna pjesma) »naziv za sablju« kao i u praslav. izvedenici na *-va* (prvobitno pridjev ili deklinacija й?) *ôstrva* (Crna Gora) »pred kolibom stuba za vješanje puške« = *ostrva,* običnije *ostfve* f pl. (Hrvatsko zagorje, Prigorje, ŽK,ŽU slov.) »rašljasti kolac na kojem se suši djetelina«, upor. češ. *ostrev* prema slov. *ostfv,* gen. *-i,* slvč. *ostreva,* ukr. *ostrova.* Pridjev je poimeničen s pomoću *-ica* u toponimu *Ostrvica,* koje varira s *Ostrovica, Ostřik.* Te promjene nema u *ostruga,* ali se nalazi djelomice u *oštroga* (v.) kao i u toponomastičkoj izvedenici na *-ъc Oštre* (ŽK, Samobor), na *-elf Oštrelj* (Bosna). Izvedenicu na *-ьc* koja se kao apelativ govori u bug. *ostrec,* posudiše Rumunji *ostřete* f pl. = *ostreață* f »Zahnstab, Fischwehr«. Prvobitno *s* očuvano je još *O.* or f, m, *osai, osnac* (v.), u imenu ribe *ostríš* »lucioperca sandra«, *ostruì* m (Pančić). Poimeničen srednji rod *Oštro* znači i »rât, punta, ponta (Dubrovnik)« kao obalski termin. Odatle *Oštra* = tal. *Punta d'Ostro* na ulazu u Boku Kotorsku. Taj tal. naziv, koji sadrži u oba dijela istu denominacijų, ali u dva različita jezika, nalíči, na tal. *Linguaglossa* na Siciliji,, gdje su se također dva jezično različna naziva istog značenja srasla u jedan. Denominal (faktitiv) na *-iti ostrili, -lm (iz-, na-)* = *izostrit* (Kosmet) prema iteratīvu na *-va- -ohřívati, -ošírujem,* samo s prefiksima. Složenica *oštrokōnda* (Vuk) »zla žena« sadrži kraticu od *kondolos* (v. *kara-)* kao pejorativni sufiks nalik na *-enda, -endra* u *Sřbenda, selendra.* Suglasnik í ne pripada osnovi riječi, koja je dobro zastupljena praslav. *os-,* nego je suglasnik koji je utisnut u grupu sr kao u francuskom prelazni suglasnik (consonne de transition, npr. *èssere-* > *estre* > *être, créscere* > *croistre* > *croître).* Dočetno *-r* je ie. sufiks kao u *dobar, mokar,* itd. Oboje se nalazi i u lit. *aštrus,* lot. *astrae* »isto«. Suglasnik *s* je nastao od ie. palatala *k* u korijenu *ák-* »šiljast«, koji varira sa velarnim *q* u *kamen* (v.), raširen formantom *r,* kako pokazuju lat. *acer,* sanskr. *ašras,* gr. ἀϰρος (odatle *Akropola* i internacionalna- riječ *akrobat* »tko visoko stupa«).

Lit.: ARj 4, 284. 7, 475. 9, 336. Miletić,. *SDZb 9,* 358. *Elezović* 1, 227. 443. 2, 40. 391. Skok, *ASPh* 33, 367. Popović, *Sintaksa-*39. *Miklošič* 227. *Holub-Kopečný* 258. *Bruckner* 386. *Trautmann* 15. *Mladenov* 291. *Tiktin* 1098. *WP* 1, 28. *GM 2. Boisacq** 32-33.

Brugmann, *IF 4,* 219. Osthoff, *IF 6,* 16. Hofmann, *IF* 56, 113. sl. Hatzidakis, *IF* 11, 314-315. *Vandrák l,* 443-4.

-ot[1] (i **-ota),** sufiksi za tvorenje muških etnika od toponima i horonima tál. (mlet.) podrijetla, kamo su došli iz gr. -ωτης > tal. *-otto.* Jednom služi za takvo tvorenje od mletačkog toponima: *Ćozdt* m, stanovnik grada mlet. *Cosa* < tosk. *Chioggia* < lat. *Claudia,* tal. *Chioggiotto: Gazati* ribare u Kvarneru (odatle njihovo ime u našim čakavskim narječjima u Kvarneru). Od *Prčanj* je etnik *Prcanjoti* m pl. (ne *č,* podrugljivo). Tako su se zvala i nezakonita djeca kotorskih plemića, slana obično u Prčanj. Varijanta *-ota* nalazi se samo u *Likota* pored obično *Ličanin.* Ovo *-ota* ima afektivnu vrijednost. Ističe tjelesnu veličinu.

Lit.: ARj 6, 50. 90.

-ot[2]**,** onomatopejski sufiks, koji varira sa *-ét, -bt > -at, -uf. topot, trepet, Šapat, škrgut.* Nalazi se i u drugim slavinama. U *život* je baltoslav.: lit. *gîvatà,* čak i ie.: upor. gr. βιοτή, lat. *vita. Izražava* kretanje i zvuk.

Lit.: Maretu 303. *Leskien* 284. *Vandrák* 579. 584. 585-588. *Holúb-Kopečný* 469. Bruckner, *KZ* 51, 238.

-ota, sveslav. i praslav. paralelan sufiks sa *-ost.* Tvori pridjevşke apstrakte kao i *-ost: dobrota* od *dobar, milota* od *mil(ost), golota* od *go, krasota* od *krasan, ljepota* od *lijep.* Stari se pridjev izgubio u *sirota* i apstraktum je postao konkrétum. Sufiks *-ost* i *-ota* stvaraju semantičku varijaciju *milost* prema *milota.* Od imeničkih je osnova *rabota* od *rob, grjehota* od *grijeh, sramota* od *sram.* Raširuje se sa *ια* u *-oca: zloća* od *zъiъ > zao, čistoća* od *čist* (u toj riječi varira na istoku: *čistota), čvrstoća* od *čvrst, masnoća* od *maştan;* u narječju raširuje imenička apstrakta: *potriboća* f (ŽK). Nalazi se kod nas rijetko, u Čeha često, i u hipokoristicima od dvočlanih praslav. ličnih muških imena: *Radota* od *Radomir,* odatle prezime *Radotić, Života, Njegota* od *NjegoslavlNjegovan,* odatle pridjevski toponim *Negotin.* U lit. je po deklinaciji *i -atis: pilnatis* »punost«; u sanskr. -ara: *devatā* »božanstvo«. Raširuje se (konglutinira) s dva druga apstraktna sufiksa *-ina* i *-inja* (v.): *-otina* služi za tvorenje glagolskih apstrakta, kadikad konkretnog značenja: *zarezotina* od *.zarezati, rovotina* od *rovati,, rvotina* od *rvati; &* kadikad pejorativnog: *izmišljotina.* Prenosi se i na imeničke osnove: *brazgotina.* Kolektivno *-inja* dolazi najprije u *sirotinja.* Odatle se prenosi na *bosotinja* od *bos, golotinja* od *go.* Sufiks *-oca* tumači se ili kao raširenje na -ja u funkciji apstrakta (upor. *plaća* pored *plata')* ili prijelazom stcslav. *-otb* iz t'-deklinacije u *-a.* Sufiks *-ota* u tipu *Radota* je drugog postanja: sadrži dva hipokoristička elementa *-ot* i *-a* kao u *Péra, Mika.* [Za sufiks *-ota* u etnicima v. i -of']].

Lit.: Marette 303-4. *Leskien* 287. 297. 298. *Vandrák* 579-588. *Holub-Kopečny* 469. Boskovic, *У F* 15, 130. Bělič, *У F* 15, 244. ss. Bruckner, *ZSPh* 2, 308. *KZ* 58, 210.

òtac, gen. *òca* m (Vuk) = *otac,* gen. *Sca* (ŽK), pl. *oči, očevi* i *očevi,* sveslav. i praslav. deminutivna izvedenica na *-ьc* od korijena *ot-* (koji se očuvao u strus. pridjevu na *-ьn oiьnъ* »očev«), »pater«. Pridjevi na *-ev očev* pored *očev* (Vuk, 16. v.), raširen na *-ьn očevan,* koji nije ušao u jezik, poimeničen na *-ič očević = očić* (Srbija) »sin koji je naravi očine«, na *-ina očevina* (Vuk) »baština«, proširen na *-j očevlji* (Istra), na *-in ôčin* (13. v., Vuk, Ljubiša). Taj je pridjev značajan zbog toga što se deklinira kao da je sastavljen na -/, u crkvenom terminu *očin dan* (Konavli) »nedjelja koja se zove *oči* (gen. *oca dana,* dat. *ocu danu,* što dokazuje da je sufiks *-in* zamijenio stariji *-jb)«.* Poimeničuje se u f *očina* (15. v.) u značenju »očevina«. Proširuje se na *-ski očinski,* tako i pridjev na *-ьn *oiьcьn,* koji nije potvrđen: *očanski.* Odatle apstrakta na *-stvo očanstvo = očinstvo* (Vuk). Deminutiv na *-ič* u pl. *(sveti) očići = oči* (Boka) = *očevi* »posljednja nedjelja pred božić«. Upor. glede pl. *djetinci, materice.* Na *-ьЬIna: otadžbina,* apstraktum u kojem je zamijenjen sufiks *-bstvo* od *otbčbstvo* složenim *-ьЬa + -ina.* Upor. za taj sufiksalni konglutinat *postojbina, popudbina.* Hipokoristik *óco* od *otac* »monachus«, s pridjevom na *-in ócin (grah)* »kaluđerski grah«. Na *-juk* od "Ofa: *očuh* m (BiH, glede *ć < tj* upor. *maćuha* pored *maćeha')* prema f *očuha* (Lika, *-a* valjda prema *maćuha)* = *očuh* (Vuk) < *otbc + juh,* s pridjevom *očuhov.* Od **oiъ* na *-jak oćak,* gen. *-aka* »1° mužjak, samac, 2° crkveni otac (1486: *Vikar gatanski Leonardo i oćak svete Marije v Knězi vsi)* = (sa gubitkom *o-) coak* (Vrgada, opozicija *matica).* Upor. slov. *očák* »Erzvater, patriarh, ein wackerer Hausvater«. Na *-im: poočim* (upor. *pobratim),* s denominálom *dčimiti, -im* (Vuk) »nazivati ocem« = *očiti, -īm* (Vuk, Lika), bez participskog sufiksa. Složenica

očenaš m nastala iz vokatīva u kršćanskoj molitvi »1° molitva lat. paternoster, 2° krunica ili čislo (Istra), 3° (metafora) kičmenica (Poljica, upor. *kralitješ* i *kralješnjaci)«.* Odatle na *-ica očenašica* (Poljica) »biljka«. Praslav. osnova **otb* je djetinja riječ (Lallwort), ie. **αίία* (upor. raie) »otac, mati«: arb. *at,* gr. ἄττα, got. *atta,* sanskr. *atta* »mati«, upor. lit. *tėvas, tete* »otac«, *levine* »očevina«. Nalazi se i u drugim ne-ie. jezicima, upor. tur. *Atatürk,* aleutski *ada-h.* Zamijenjla je ie. *fpgter* (lat., kelt., germ. i arijski jezici) koja sadrži također djetinju riječ *pg-* (upor. *pape* u Dubrovniku i Dalmaciji), sa sufiksom *-ter* kao u *mati,* gan. *matere, kći,* gen. *kćere* (v.). Odatle *pater* i *patristika* (crkvena nauka).

Lit.: ARj 8, 505. 510. 515. 516. 518. 530. 535. 532. 9, 339. Jurišić, *NVj* 45, 83. *Elezović* 2, 47. *Pleteršnik 2,* 757. *Holub-Kopečny* 259. *WP* 1, 4. 44. *Trautmann* 16. Ramovš, *Razprave* 1, 392. (cf. *ІУЬ* 10, 362). Belić, *Ny* 6, 69-73. Osten-Säcken, *IF* 26, 315. Hermann, *IF* 53, 98. *Boisacf* 98. Hirt, *IF 22, ^2.* Vasmer, *RSI* 6, 194. Walde, *LbGR* 33, 3-8. (cf. *RSI* 6, 283). *GM* 20. *Třubačev* 25-27.

otava pored *otava* f (Vuk, upor. osciliranje akcenta *otava* pored *otava,* ŽK), sveslav. i praslav. poljoprivredni termin, »nova trava koja raste poslije pokošene«. Denominal *podotăviti j podutaviti se, -āvi* (Kosmet, subjekt *trava)* »kad nanovo podraste trava u pokošenoj livadi ili kad bostansko bilje ponovo počne cvjetati«. Postverbal na *-łk: podotăvak / podutavak,* gen. *-ăvka* (Kosmet) »kao drugi plod bostana, lubenice, dinje, bundeve«. Mora se odbiti izvođenje od tur. *ot* »trava«, jer turcizmi ne dobivaju stari sufiks *-ava* (v.). Najvjerojatnije se izvodi kao prijevoj duljenja *o - ö > a* od osnove glagola *toviti* < ie. korijen **loụ: *tū : *tou* (v. *tucan),* s prefiksom *ot- > od-* (v.) u značenju »nanovo učiniti nešto« kao u *odraditi, odgovoriti, otslužiti* itd. Prema Koštialu bila bi paralela za to furl. *altiul — antiúl = artiúl ~ antivóul* »otava« < lat. deminutivni pridjev **altiliolum* od *alter* »drugi«. U tom je slučaju *otava* praslav. apstraktum (postverbal) koji znači »ponovo rastenje« (prema sanskr. *tu* »crescere«). Machek izvodi od *ot-* »wieder, vom neuen« s osnovom glagola *(j)aviti* (v.). Upor. sličnu lit. tvorbu *at-sējos,* lot. *at-seja* »drugo sijanje«. Riječ *otava* kulturna je riječ, koju posudiše Rumunji *otavă* f »Grummet«. [Usp. i s. v. *od* i ftfi].

Lit.: ARj 9, 350. *Elezović 2,* 91. *Miklošič* 228. *Holub-Kopečny* 258. *Bruckner* 386. *ZSPh* 4, 215. *Mladenov* 392. *REW*[3] *385a. Gorjajev* 243. Machek, *Recherches* 1934 (cf. *IF* 54 283). Matzenauer, *LF*12,177-178. *Trautmann* 16. *REW*[3] 385a. *Pirana*[1] 10.

otòboliti (se), *-trn* pf. (Vuk) (objekt *usne)* = *otobóljiti, otòboljim* (Lika) = *otoboljìt, -õljim* (Kosmet) == (s umetnutim *m* pred *b) otombõljît, -õljim* (Kosmet, objekt *usnice)* = (s umetnutim *r) otromboljiti* (Popović i Kosmet) »spustiti da što visi«, ekspresivan glagol kao *pokunjiti, oklebesiti, osmoljiti.* Bez prefiksa *o-* nije potvrđen. Ne zna se koji prefiks predstavlja: *o-, ob(a)* ili *otjod.*

Lit.: ARj 9, 405. 446. *Elezović* 1, 43. 2, 44.

otomija f (čakavski) = *notomija* f »anatomija, seciranje«. Prijelaz α > *o* i afereza nisu naše stare fonetske pojave, nego se nalaze u tal. narječjima: mlet. *otomia* pored *notomia,* furl, *utumie, nutumie.*

Lit.: ARj 8, 242. Štrekelj, *DAW* 50, 44. *ASPh* 13, 478. *Boerio* 459. *Pirana*[1] 659. 1250.

oturak, genitiv nije poznat (gen. *oturka* stvorio Maretić na osnovi krive etimologije, kao da je od hrv.-srp. *tur,* što ne stoji) (Kapetanović, Narodno blago, u izrazu: *svim vojnicima oturak)* »sijelo, upravo odmaralište, Rast« = *oturak* (Kosmet) indeklinabilni pridjev (?) »1° koji se ne kreće, koji sjedi, 2° (imenica) sjedenje«. Balkanski turcizam (tur. *oturak,* imenica obrazovana s pomoću sufiksa *-ak* od *oturmak* »sjesti«, upor. glede sufiksa *konak)* iz turske vojničke terminologije: rum., *oturac* = *otarde* »1° Veteran, der ein Gnadengehalt bezieht, 2° Station, längere Rast«, arb. *oturak* »1° Wohnung, 2° (Skadar) otvor na stražnjici, šupák«. Od tog je glagola na *-isati otùrìsati, -šém* pf. (BiH, Banja Luka) »sjesti« i tur. imperativ, u nas uzvik: *òtur* = *òtura* »sjedi«.

Lit.: ARj 9, 459. *Elezović 2,* 45. *GM* 316. *Tiktin* 1101. Skok, *Slávia* 15, 483., br. 559. *Školjić** 505.

-öv, gen. *-ova,* veoma produktivan sufiks radnih imenica (nomina agentis) pejorativnog značenja. Nastao je od madž. (= ugrofinskog) participa na *-ó* = stmadž. *oụ* (13. v., *-o* pripada osnovi, *v* ,< è je ugrofiński sufiks) u posuđenici madž. *lopó* »koji krade« = hrv.-srp. *lopov,* gen. *lopova* »lupež, (danas) kradljivac, tat, nepošten čovjek, (prije) razbojnik koji obija zgrade te krade ili udara na ljude u kući ili polju i hara (nije pravi hajduk)« Apstrahiran u toj riječi prema *lupež,* prenos

se na naše osnove: *nitkov,* gen. *-ova* (psovka). Osjeća se kao domaći pridjevski sufiks i poimeničuje na *-ić: mtković* (v. *-ovié).* Upor. *dubõv* (ŽK) pored *dubočaj* »dubok, pohlepan čovjek«. Varira sa *-ija:, vitlov* pored *viilija.* Zamjenjuje naš *-ьc* u radnoj imenici *lažac,* gen. *lasca* »mendax« u pravcu pejorativnom *lažōv,* gen. *-ova,* s pridjevpm na *-ski lažōvskī.* U izvedenicama od pridjevskih osnova specijalizira se u nazivima za pse: *šarōv, garav* itd., *parcōv* »miš«. U *Moskōv,* gen. *-ova* »Rus« je iz tur. *Moskof* < *Moskva.*

Lit.: Maretić 304. *Leskien* 318 — 9. *Vandrák* l, 525. Simonyi, *Ung. Spr.* 322. Asbóth, *Ny 5,* 161^165. (cf. *IF* 3, 199. *RSI* 8, 318). *Školjić'* 467.

-ovac = -evac, gen. *-ovca* = *-evca (-evac* poslije palatalnih suglasnika), produktivan i živ sufiks m. r. složen od pridjevskog *-ov* (v. pod *-ev)* i sufiksa *-ьc* > *-ac* (v.), koji služi za poimeničenja: *svatovac, sinovac, trgovac.* Služi za tvorenje pristaša nekog smjera: *pašićevac* itd., *kantovac* »pristaša Kantove filozofije«, itd. Nalazi se u našim prezimenima *Prištevac* »čovjek iz Prištine«, *Vrhovac* (prezime) itd. Veoma čest u toponomastičkim poimeničenjima: *Glogovac, Treščerovac, Kupinovac, Kostanjevac, Domaslovec* (od *Domoslav),* itd. U pl. *-ovci, -evci* naročito je čest u makedonskim imenima porodica (arbanaskih fisova), koji se zamjenjuju kod muslimanskih Arbanasa i Turaka pluralom na *-ler: Blaželer kabilesi* = *Blaževci, Purdeler* (Gostivar). Usp. o ovom sufiksu i pod *-ev.*

Lit.: Maretić 304-305. *Leskien* 318-319. *Franck* 175. ss.

-ovaca, produktivan sufiks imenica ž. r. složen od pridjevskog *-ov* (v. *-ev)* i od imeničkog *-ača* (v.), koji služi i za poimeničenje pridjeva.

Lit.: Marette 304. *Leskien* 252. Boskovic, *JF* 15, 131-143.

ova), *ova, ovo* (opći književni i saobraćajni oblik) = (s gubitkom *o-) váj* pored *ovâj, va* (ŽK), pored *ovi* (regionalni), pokazni zamjenički pridjev za blizinu prema drugom licu, »1° lat. hic (icĀ-deiksa), 2° muž-žena, kad se govori u 3. licu (Kosmet)«. Hrv.-srp. je inovacija prema stcslav. *o* ъ dodatak *-ц* > *-i* od određenih pridjeva. To se *-aj* može tumačiti na dva načina: -a/ > *-aj* kao u toponimima *Blagaj, Maglaj* (v. *onaj),* ili je ъ > *a* pred riječima sa suglasničkim grupama, upor. kod Vramca *na ove svet* (hrv.-kajk., sa ъ > *e)* sa deiktičkim *i* > *j* (upor. *togaj* i *na va svêt,* Kosmet). Samo *ov* kao arhaizam očuvao se u vremenskom prilogu *ovčas* (Crna Gora) »soeben«. Baltoslav., sveslav. i praslav., posljednje i u proširenjima na *-ako* u pridjevu kvaliteta: određeno *ovàkí,* na *-uo ovakav,* u kojem se zamjenjuje sufiks sa *-ov ovakav,* koji može glasiti i određeno *ovakovī.* Prilog *ovako,* hrv.-kajk. bez *-o ovak;* pojačano sa *evo: evo vakō* = *evakō* (Piva-Drobnjak, haplologija). Početno *o-* ispada u narječjima. Pojačava se sa *eto* »ecce« *tavăj, tavă, tavo* pored *tovăj, tavăkav, tavăkva* = *tavăki* pored *tovakî, tovakâ* (Kosmet), prilog *tovăko.* Upor. *ecce,* pored *eccum ille* u romanskim jezicima. Kvantitetski pridjev izražava se složenim sufiksom *-ol* + *-ik: ovolik;* koji se deminuira *tovollcak,* f *-cka* pored *tovoučak* (Kosmet), s prilogom *ovoliko,* sa sinkopom *ovliko.* Pojačava se sa *evo* »ecce«: *evovolikõ* — (haplologija) *evolikō* (Piva-Drobnjak). Brojni su prilozi mjesta za kretanje pravcem prema 1. licu i za mirovanje: sa sufiksom *-amo ovamo* = *(o)vamo* (ŽK, Kosmet), koje može dobiti deiksu *-ka, -kar, -karee, -te ovămote* (Kosmet); kretanje po površini sa sufiksom *-uda, -ude: ovuda* = *ovudê* (Kosmet), sa deiksama *-na, -r (-om, -ъm), -ke ovudêna, ovudêr, ovudêrom, ovudêr*ъ*m* (Kosmet) i s prijedlogom *od òdovuda* = *odovud, -ut, -ôvut* (Kosmet); pojačano sa *eto* i *evo: tavudêr, tavut* (Kosmet), *evòvuda* (Piva--Drobnjak); = *òdovud(a)* (Vuk), *odovûtke, odovûtkena* (Kosmet) = bez *-o vûda, vùdijer, vùdijen* (Piva-Drobnjak); mirovanje prema *tuü) vûj* (ŽK); i sa sufiksima *-de, -dě, -da, -du: óvde* (ZK), stcslav. *ovbdě* = *ó(v)dje* (16. i 17. v.) = *öde, öden* (Crna Gora), ikavski *odi* = *ovdi,* s metatezom ili gubitkom *v ode* (Srijemska Mitrovica) = *odi* (Gundulić) = *ode* pored *ode,* sa deiksom *odêk, odêk* / *õdêka* pored *odeka, õdêke, odena, odenâke* (Kosmet) ili gubitkom *-e od* = *öden, ovda* — *ovada* (Ston) = *ovdäs gore* (Smokvica, Korčula), sa *-s,* postpozicija od zamjenice *saj* kao u *jutros.* Veže se s prijedlozima *od i do: dòvdek* (Kosmet), *odavde, dovde* (Vuk) = *davda odakle* (v.): *odavde* pored *odavde, odavde* (17. v.). Sa *o* > *a* analogijski prema pitanju (Kosmet), *odovdu* (Vuk) = *odud* (analogijski prema *otud,* v.). Pojačava se sa *eto, evo: tõde* pored *tõde* (Kosmet), sa deiksom *todenă, tódénak* (Kosmet), *evàde* (Piva-Drobnjak). Sa sufiksom *-ole* = *-le* (sa sinkopom *o): vodale* = *vodale* pored *vodale* (Piva-Drobnjak) »odavde« (metateza *ovd* > *vod), odavle* (Dubrovnik),

đavle (16. v., prilog mjesta i vremena, Vuk) »1° do ovoga mjesta > 2° preneseno na vrijeme« = *đavla,* s deiksama *-k, -ka, -n* = *dovije* (ŽK, *-le* analogijski prema pitanju *doklje,* v.), *dovijeka.* Također s analogijskom izmjenom *o > a odavle(ri)* pored *odavle,* skraćeno *odlen* (Riječka nahija). U vezi s *ovaj* je i postpozitivna deiktička partikula *-va* (upor. bug. *tova)* stsrp. *ponjevare* (13. v.) »jer, budući da« (upor. češ. *poněvadž'),* složenica od priloga *ponje — poni* »bar, barem, dajbudi« < stcslav. *pone* i deikse *-že > -re.* Ovamo i varijanta *-ve* u *jurve* pored *jür* (ŽK); v. j, *ja, je.* Složen pridjev *ovajsti = ovisti* (Istra) kao *onajsti, tajsti,* prema romanskom tipu *iste ipse* > tal. *stesso,* te (od sintagme *ove godine) ovogodišnji = ovogodišnji* pored *ovogydnji* (Kosmet), *ova sadašnji svêt.* U Kosmetu se pravi još prema *njezin ovêjzin (čovek)* (Kosmet) »ove žene čovjek«. U baltičkoj grupi očuvana je ta zamjenica u stprus. prilogu *aure, aurin* »gdje, tamo«, gdje je raširen s pomoću formantą *r* kao u italskim narječjima (Umbrija) *uru* »ilio« i u gr. δεῦρω »ovamo«. Najbolje je očuvana u arijskoj grupi *ava* »jener«. Ie. je zamjenički korijen **u- > -uè, -uo, -au.* Posljednja varijanta nalazi se u slavinama, baltoslav. i u arijskom. Hrv.-srp. ich-deiksa razvila se iz opozicije *ovaj — onaj.* Polj. *öw* »jener«. Na djelu je kod tog semantičkog razvitka bila i korelacija stras, *o ъ — o ъ* »der eine — der andere«. Prvobitno je značenje bilo »onaj«.

Lit.: ARj 2, 718. 723. 8, 601. 598. 607. 9, 472. 10, 770. *Elezović* 1, 341. 429. 2, 8. 10. 14. 17. 290. 291. 324. *GlSND* 2, 185. si. (cf. *IJb* 13, 162). Vuković, *SDZb* 10, 382. 383. *Miklošič* 187. 229. *Bruckner* 387. *Trautmann* 20. Belić, *Priroda* 59., § 49. Meillet, *RSl* 3, 168. Hirt, *IF* 23, 238. Schwyzer, *IF* 26, 287.

-ovan[1], živ pridjevski sufiks najnovijeg podrijetla, složen od pridjevskih sufiksa *-ov* (v. *-ev)* i *-ЬII.* Od ovih *-ov* može biti i od pluralnog nastavka *-ovi* deklinacije *-u.* Služi za to da bi se očuvala neizmijenjena osnova: npr. da se izbjegne mijenjanje *h > š* pred *-ьn: pleovăn,* f *-óvna* (ŽK) od *pie,* gen. *plêa* < njem. *Blech; bankovni* od *banka,* da bi se izbjegla grupa od tri suglasnika i da bi se izbjegla homonīmija: *glasovni (zakon)* prema *glasni,* stvoren prema pl. *glasovi; mirovni (ugovor)* prema *mírni* od *mír; masovni (sastanak)* prema *masni,* odatle *masovnost.* Glede raširenja *-ov-* upor. *omasoviti.* Nema paralela u drugim slavinama. Značenje isto koje i sufiksa *-ьn > -an.* Usp. *-eit.*

Lit.: Maretić 321. *Leskien* 320. Babic *ZSPh* 36, 102.

ovan[2], gen. *ovna,* pl. *ovnovi = ovan,* gen, *ovna* (Kosmet) m prema f *ovca* (Vuk) = *ovca* pored *opća* i *opća* (Kosmet), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. **o ь* »aries m prema *avis* f (s tim latinskim femininumom je u prasrodstvu)«. Izvedenice se prave najviše od femininuma, rjeđe od *ovan:* pridjevi *ovnji* (Mikalja, Bella, Stulić), na *-j ovci* pored *ovčji* i *ovčij,* u vezi s toponomastičkim apelativima *(Ovce Polje),* na *-ujski ovnujski* (analogija prema *volujski),* na *-eći ovneći* (analogija prema *jagnjeći).* Na *-injak : ovčinjak* (Hrvatska) »tor, trio«. Na *-evina ovčevina* (Kosmet) = *ovčetina* (Kosmet) »meso od ovce«. Deminutiv na *-e,* gen. *-eta ovce* n. Radna imenica na *-jar, .ovčar,* gen. *-ára* m prema f *ovčarica, ovčarlcä* (Vodice) »Bachstelze«. Odatle pridjev na *-ev, -ov ovčarov, -ev,* također toponomastik u s. r. *Ovčarevo* (Travnik). Značajno je izražavanje mocije: mužjak s pomoću sufiksa *-ьnъ* kao u baltičkoj grupi stprus. *awins,* lit. *avinas,* lot. *avins;* za ženku *-iça* kao u sanskrtu *avikā,* dok je u baltičkoj grupi kao u lat. *ovis* = lit. *avis,* lot. *avs* »ovca«. Prema Schulzeu sufiks u maskulinumu je augmentativan, u femininumu deminutivan.

Lit.: ARj 9, 482. 483. *Elezović 2, 9.* Ribarić, *SDZb 9,* 173. *Miklošič 229. Holub-Kopečný* 259. *Bruckner* 387. *Boisacf* 692. *Trautmann* 21. *WP* 1, 167. Osthoff, *IF* 5, 324. sl. Schulze, *KZ* 42, 286. *Jagićev Zbornik* 344.

ovàncati pf. (Dubrovnik, Zore; nema *ARj)* »preostati«, također s primjerom u prijetnji djetetu: *Hoćeš K avançai kojuì* Inače sa zamjenom *o-* prefiksom *od-: odvancalo mu je hrane* »preostalo mu je hrane«. Tu je zamijenjeno tal. *a-* od *avvanzare* našim prefiksom *o-, od-.* S nepromijenjenim tal. samoglasom *avançât* '(Cavtat, Dubrovnik)· »unaprijediti«. Sa gubitkom *a-* kao u mlet. *vânzare,* tršćansko-furl. *vaɳʒá > vancati* (Mošćenički statut) »napredovati, preteći«. Budući da ovaj kraći oblik može dobiti i prefiks *pri- privancati,* može se zaključiti, da je i *avançait* od *vancati* te pretpostavljaju mletačko-furlanski oblik kao izvor. Taı se nalazi i u slov. (Notranjsko) *váncat < Avançât* »prihraniti, prištediti«. Impf, se pravi na *-ava-, -iva- vančivati* (prema Miklošiču hrv.). S nepromijenjenim početnim *a- avàncanje* (16. v.) »dobivanje«, *avancavati*

(I. Držić). Glagol *avanzírati* (Vojna Krajina, Zagreb) = *avansírati* je fr. *avancer* preko njemačkoga (njem. *avancieren).* Lat. izvor denominal na *-iare* od vlat. prijedloga i priloga *ab ante : *abantiare.*

Lit.: ARj 1, 122. Zore, *Tuđ.* 15. *Mažuranu* 1540. *Miklošič* 345. Šturm, *CSJK* 6, 62. *REW** 5.

ovàrisati, *-šem* (~ *što)* pf. (Vuk, Srbija) »uputiti se u čemu« = *uvàrisati, -šem* (Vuk) »pogoditi«. Početni *o-, u-* su prefiksi. Sam *varisati* nije potvrđen. Rijedak slučaj da turcizam dolazi samo s prefiksom: tur. *varmak* »ire, advehire, adipisci«.

Lit.: ARj 9, 482. *BI 2,* 677. Matzenauer, *LP 12,* 179. Korsch, *ASPh 9,* 678. *Škaljić** 505.

ovas, gen. *ovsa* m (Vuk) = *ovos,* gen. *ovsa* (Buzet, Sovinjsko polje) = *ovas,* gen. *ovsa* pored *ovaz,* gen. *oύζa* (Kosmet, *z* je mjesto i sekundarna pojava, Dauzatova *fausse régression* prema gubitku sonoriteta u dočetku), baltoslav., sveslav. i praslav *(*o ыъ)* poljoprivredni termin, »zob, avena (s ovom latinskom riječi je u prasrodstvu)«. U današnjem hrv.-srp. riječ je ograničena na istok, dok se na zapadu govori općenito *zob* f (v.). Da. je na zapadu *zob* istisla *ovas,* to dokazuje istarski i hrv.-kajk. Pridjev na *-en òvsen* = *ovsên* (Kosmet), poimeničen na *-iça òvsenica* (Vuk) = *òvsenica* (Kosmet) »1° ovsení hljeb, 2° biljka agrostis, 3° (hrv.-kajk.) neka jabuka, 4° *Opsenica,* prezime, 5° toponim«. Na *-ъ a ovsenka* = *apsenka* (hrv.-kajk.) »1° kruška, 2° jabuka«. Na *-jak ovsenjak,* gen. *-aka* (Stulić) »ovsená slama«; *ovsjak* »ovsená čorba«. Na *-lk(a) ovsík* m (Vuk) = *ovsika* »divlja zob, bromus arvensis«. Na *-ište ovsīšte* n (Vuk) »mjesto gdje je rastao ovas«. Riječ je kulturna: Rumunji posudiše *o ьзъ* i *ovsika : ovas* i *opsigă* pored *ovsigă.* U baltičkoj grupi stoji·r mjesto praslav. *s:* lit. *avižos,* lot. *auzas,* što znači da je r iz ie. palatala *ğ,* dok je lat. *avena* nastalo od **avig-sna.* Lat. dočetak *-ēna* mjesto *-Ina* kaže da je to dijalekatska riječ u latinskom jeziku. Upor. isto u fr. dijalekatsku *avoine.* Praslav. *o ьзъ* (tako i stcslav.) čini se da je nastalo unakrštavanjem dviju ie. riječi **auiğ-* i sanskr. *avasam* »hrana«.

Lit.: ARj 9, 482. 500. *Elezović 2,* 8. *Miklošič 229. Holub-Kopečný* 259. *Bruckner* 387. *ZSPh 2,* 307. 4, 215. *Trautmann* 21. *WP \, 24.* Pedersen, *IF 5,* 42-43. Solmsen, *KZ* 37, 6. *Boisacq' 21.*

-ovati (poslije osnova na nepalatalni suglasnik) = *-evati* (poslije palatalnih *č, ž, š),* prez. stcslav. *-ulg* > *-ujem,* sveslav. i praslav. veoma produktivan i živ glagolski sufiks imperfektivnog aspekta, koji služi za izvođenje glagola od imenica i od sintagmi: *tugovati, tugujem, pomilovati, -ujem* (već stcslav.) od sintagme *po milu* (upor. *gospodi pomiluj), smilovati se* itd. Od crkveno-slav. riječi *dejstvovati (iz-)* od *dejstvo.* Pravi imperfektiva prema pf. na *-iti: kupovati* prema pf. *kupiti.* Puristi ga smatraju kao domaći sufiks prema stranom fr.-njem. *-trati, -iram* < fr. *-er* + *-ati* < njem. *-ieren* i prema *-isati, -išem,* koji sadrži grčki nastavak aorista *-ίσα* + *-ati.* Stoga zamjenjuju *organizirati* s *organizovati, privilegovati* mjesto *privilegisati* i *privilegiran* itd. Rumunji posudiše prezentski oblik *-UJQ* i odatle načiniše *-ui, -uesc, -uire* < *-ujo* + lat. *-īre.* Njima služi ne samo kod glagola južnoslavenskog podrijetla" kao u *tângui* < *togujç* — *tugujem* itd., nego ga dodávajú i onda kad rumuniziraju madžarske gagole: *cheltui* < madžar. *költeni, chibzui* itd., kao i onda kad od svojih imenica lat. podrijetla prave denominale: tako u *a preţui* od *preţ* < *pretium* »cijena«, *a căpătui* »an den Mann bringen« od *capăt, a cãpui* (Erdelj, Muntenija) »versorgen« od *cap* < lit. *caput.* Usp. *-trati, -isati.*

Lit.: Maretić 347-8.· Isti, *Savj.* 194. *Leskien* 507. *Vandrák* l, 718. Meillet, *Etudes* (cf. *AnzlF 21,* 79). Popović, *Geschichte* 617.

-ovica (poslije nepalatalnih suglasnika) = *-evica* (poslije palatalnih), produktivan i živ sufiks imenica ž. r., složen od pridjevskog *-ov, -ev* (v. *-ev)* i od *-ica,* koliko služi za poimeničenje pridjeva. Označuje ženu kao suprugu: *begovica* »l ° žena begova, 2° žena, djevojka begovskog roda«. Čest je toponomastik.

Lit.: Leskien 277.

-ović (poslije nepalatalnih suglasnika) = *-evie* (poslije palatalnih), produktivan i živ sufiks, sveslav. i praslav. *-*ovitj,* stcslav. *-ovišt,* služi naročito često u prezimenima za oznaku descendencije od nekog osnivača zadruge na osnovi velike familije. Odatle u pl. na *-oviči* kao toponim za oznaku naselja. Apstrahiran odatle dodaje se i apelativima: *koljenović, očević* (v.), u pejorativnom značenju *nikogović.* Primjeri: *Ridošević,* potomak nekoga *Radoša,* kao praoca zadruge (porodice), *Mirković, Markovié* itd. Dodaje se i'prezimenima (nadimcima) stranog podrijetla: *Bukumirović* (Niš) od arb. *buke e mire* »dobar

hljeb«, *Kagrusović* (Split) od *Capo grosso, Gazarović* od *gazări* »pataren« itd. Za razliku od hrv.-srp. u ruskom označuje neposrednu filijaciju (otečeskoe); u češ. nalazi se u toponimima: *Królovice, Makovice* itd.

Lit.: Maretić 278 — 9. *Leskien* 269. *Vandrák* ì, 598-600. *Franck* 24. ss. 153. ss.

-ovina = -evina, imenički sufiks ž. r. složen od pridjevskog *-ov* / *-ev* (v. *-ev)* i *-ina* za apstrakta, koliko poimeničuje pridjeve, *-evina* poslije palatalnih osnova, *-ovina* poslije nepalatalnih. Znači drvo od riječi za stabalja: *grabovina* od *grab, bukovina* od *bukva, hrastovina* itd. U tim primjerima poimeničuje pridjeve *grabov, bukov, hrastov* itd. Znači i kraj: *domovina* od *dom.* Ovdje je poimeničenje starog pridjeva *domovъ* ili od stare osnove na *u.* Prema ovome reformiran je praslav. apstraktum *dedina* u *djedovina* u~značenju »baština«, tako i u *očevina* od pridjeva *očev.* Vrlo je čest u toponimima, gdje poimeničuje posvojne pridjeve: *Petrovina* od *Petrov* (posjed, mjesto), *Božjakovina* (od *božjaci* »templari«), *Opatovina* od *opátov.*

Lit.: Maretić 304. *Leskien* 287. 294-95. *Vandrák* 543-5. Živković, *NJ* 7, 8-13.

-ovit = -evit, pridjevski sufiks složen od *-ov, -ev* (v.) i *-it* (v.), živ je i plodan, nalazi se i u drugim slavinama (češ. *-ovitý).* Znači, kao lat. *-osus,* da se značenje osnove, od koje se izvodi pridjev, nalazi kao svojstvo u punoj mjeri. Od imenica *barova, gorovit, glasovit, pjeskòvit, strahovit, krševit* pored *kršovit, asnovit* (ŽK), stcslav. *imo iiъ* itd.

Lit.: Maretić 321. Buga, *RFV* 75,141. si. (cf. *IJb* 8, 198). *Holub-Kopečný* 471. *Leskien* 308.

ovlàisati, *ovlaišēm (na koga)* pf. (Vuk, BiH) »udariti, navaliti«. Dočetak *-isati* upućuje na tursko podrijetlo. Prema Matzenaueru potječe od tur. *avlamak* »venari«, s' umetnutim *la* od *avmak.* Promjena *a > o,* neobična u turcizmima, može se objasniti kao u *obadirati* od tal. *abbadare < a boda.* To znači da je *a-* bio identificiran s našim prefiksom *o-. Zbog* toga je moguće da je u Lici ispuštanjem sufiksa *-isati* stvoren odatle nov glagol *ovlàjati* pf. »obuzeti, spopasti (subjekti *sitna djeca, sirotinja, zlo)«* prema impf, *ovlajavati, -lājāvām* (Lika).

Lit.: ARj 9, 493. Matzenauer, *LF 12,* 179.

òvrata f (Dubrovnik, Račišće, Brač) = *obrata* (Mokošica) = (sa sufiksom *-nica) ovratnica* (Vuk, pogrešno prema Rešetám) = *òvratica* (deminutiv) = *ovrat* m (Vrančić, Belostenec) = *obrat* (Murter) = (češće s aglutiniranim članom, na Kvarneru, upor. *lumbrela) lovrăta* (Cres) = *lovràta* (Hrvatsko primorje, Rijeka, Malínská, Senj) »chrysophrys, sparus-aurata, .komarča, gnjigla (Prčanj) = dinigla, podlanica«. Od lat. *aurata* preko dalmato-romanskoga. Taj naziv potiskuje mletački *orada* (Split, Šolta, Korčula, Budva, Bakar). Izvedenica je od *aurum,* sa sufiksom *-ata* (v,.). Od *aurum* je još preko tal. *indorare > indorai* pf. (Perast, Dubrovnik, Cavtat, objekt *mire* »zidove«) »ukrasiti«, *indorano meso* (Šibenik) »impanano (Dubrovnik)«. Odatle apstraktum. *indoradura* (Muo). Od prefiksa *in + de + aurore.* U toponomastici *Orjûle* f pl. (otočić kod Lošinja) < *Auriola.*

Lit.: ARj 6, 172. Rešetar, JF 12, 287. Tentor, *JF* 5, 211. *Banali l,* 210. 286. 297. 343. Vasmer, *RSl 4,* 181. *REW*[3] 800. Putanec, *Slovo* 13, 165.

-ovskī, produktivan i živ pridjevski sufiks složen od pridjevskih *-ov (v. -ev)* i od *-ski* (v.). Poslije palatalnih suglasnika *-evski.* Početno *-ov* može biti i od singularske i pluralske (novije) osnove *-ovi* po deklinaciji *u,* tako u *sinovski* od dativ sing. *synovi* kao i od pridjeva *sinov.* Odavde je apstrahiran i prenesen na jednoslovčane osnove *slonovski* od *slon, begovski, popovski* od *pop, svatovski* od *svât, zmâjevskl* od *zmaj* itd. prema pluralu *slonovi? popovi* itd. ; u slučaju *begovski* zbog toga da bi se izbjeglo mijenjanje osnovskog suglasnika *g > ž* pred *-ski,* tako i u *šahovski (Šampionát)* od *šah.*

Lit.: Maretić 316. 321. *Leskien* 302. *Vandrák* 1, 626.

-oz, pridjevski sufiks lat. > tal. podrijetla, lat. *-osus* > tal. *-oso. Znači* obilje. Nalazi se u brojnim pridjevskim tuđicama jadranske zone (tip dubrovački *avaroz).* U knjiškom (učenom) jeziku, koji prodire i u saobraćajni, obično proširen našim *-ьn > -an* (tip *nervozan, skandalozan* itd.). Nalazi se u jednom primjeru i od domaćih osnova: *pèkõz,* f *pèkõza* (Dubrovnik) »osjetljiv«, od *peka* f »briga« (v. *pea).*

Lit.: ARj 9, 762.

òzoja (Lika), prilog, čest kod najstarijih pjesnika Marulića, Zoranića, Hektorovića, Barakovića, »odviše, suviše, veoma, mnogo«. Pridjev na *-ьn > -an ozojan (grih toka grd u sebi ~,* Baraković) »prevelik«. Upor. priloge u sličnoj upotrebi *(silan) zadovolje, (pripravni)*

đavolje, odatle naš današnji pridjev *dovoljan* »satisfaisant«, *za dosti* = *zadost* (ŽK).

Lit.: ARj 1, 135. 136. *9,* 522.

Ožel m- (Cres, *sveti* ~). Od germ, imena *Anselmus* > tal. *Anselmo.* [Odatle i ninski svetac iz 10. st. *Asel* (15. st., sanētus *Asellus* Í365) = *Ásol* (1402), sa *sut- Sutozel* (1210)]. Možda ide ovamo i toponim *Ozălj,* gen. *özlja, pod QzljVm* (13. v., kod Karlovca), pridjev *ozaljski (seljaci).* Suglasnik *n* je nestao zbog disimilacije *(n - m > 0 - ni).*

Lit.: ARj 9, 502-3. Tentor, *ASPh* 30, 196. Putanec, *Slovo* 13, 139. 159. Isti, *Filologija S,* 109.

oželanda f (Split i okolica, objekt uz *otvoriti)* »lov ptica pjevica«. Radna imenica *oželadur* m pored *oželandur (splitski).* Izvedenice na tal. *-anda* mlet. *oselanda* < *oselo* < lat. *avicellus* »ptičica«. Kao prvi dio složenice lat. *avis* dolazi u *avistrūMus* > *struć,* koje se nalazi još u češ. *pštros* = *pštros* < njem. *Strauss,* polj. *struś,* bjelo-ms. i ukr. *struś* »noj«.

Lit.: ARj 1, 858. *Novosti* (Zagreb) 34 (1940), br. 284. (11. X. 1950), str. 13. (članak: *Počela je* »oželanda« *na Primorju).* Castrapelli, *Slovinac* 1884, 89. 438. *REW** 833. 839 *Miklošič* 216. *Bruckner* 521. *DEI* 3941. Hirtz, *Aves* 47. *Boerio* 457.

pá[1] (Vuk, Kosmet) = *pa* (Hrvatska) = *pa* (enklitika, Kosmet, Timok-Lužnik), prilog i veznik, »denuo, deinde, autem, et, zatim, onda«. Nalazi se još u slov. i bug. Nastalo od varijante *pak* (Vuk) »opet, nanovo, onda, zatim«, koja se govori gotovo u istom značenju i kao enklitika *(Ja pak velim},* ispuštanjem dočetnog *-k* zbog toga što se shvatilo kao fakultativna deiksa (upor. u ŽK *dovije* pored *dovljêk}.* S druge strane, *pak* je nastalo od priloga u akuzativu sing, neutra *páko* (izgovor u Hrvatskoj *ja paka velîm).* Isti prilog i veznik postoji još u likovima *paka* (Dubrovnik, dalmatinsko-štokavski, bosanski), sa *a* mjesto *o* kao u prilozima *veoma, većma,* itd.; *pake* (14. v., Vuk), sa *-e* mjesto *-o* kao u prilozima *vele,* isto sa *že > r(e} paker(e)* kao i *pakar* (upor. *tekar* pored *tek),* s priloškim *-i* mjesto *-o* (kao u *taki* »odmah«) *paki* (13 — 17 v.), koji se nalazi još u stcslav. Priloški dočeci *-o, -a, -e, -i* otpadoše kao fakultativni. Upor. *napak* (ŽK) »naopako«, u hrv.-kajk. *kak, ovăk* itd. Glede dalje etimologije v. *opak.* Osnovno *pako* dolazi i u komparativu *pače* (Vukov akcent) = *pače* (Hrvatska) = *pače* »potius, više, većma, štaviše«, superlativ *najpače.* Dobiva deiktičko *-k páček* (Vukov akcenat) = *páček* (Dubrovnik, Vrbnik, Feretić), priloško *-m pačem* (Kavanjin). U Hrvatskoj se govori najčešće sa *da* (v.): *dapače.*

Lit.: ARj 9, 541. 548. 560. 569. 572. 573. 578. Maretić, *NJ* l, 168. *NJ* l, 140. si. *Elezović* 2, 49. *Miklošič224. Holub-Kopečný* 261. *Bruckner* 391. Leskien, *ASPh22, ì.* Osthoff, *IF S,* 50. *JagK,ASPh* 13,630. Matzenauer, *LF* 12, 186.

pa-[2], imenički i glagolski prefiks, sveslav. i praslav., istog značenja kojega i prijedlog *po,* »poslije, nakon nekoga reda, kao njem. *nach* u *Nachahmung«.* Iz tog se značenja razvija »ono što je krivo, što nije pravo, originalno« : *jasen — pajasen* »nepravi jasen, ailanthus glandulosus«, *tvoriti — patvoriu* »krivotvoriti«, *pabiruti = păperkovati* (ŽK) »brati nakon prvoga, pravog branja«, *pataka, pavitina* itd. Kadikad drugi dio nije očuvan kao samostalna riječ.: *pamet* (v.), *pastorak* (v.). Prefiks *pa-* živ je i u naučnim neologizmima: *četvorina — pačetvorina.* S deiksom *z pazuho* (v.). Upor. i rusizam *paluba* (v.). Nastao je prijevojem düljenja *o — ō > a.* Dolazi i kao *po* s deiksom *z: pazder = pazdlr* (ŽK), od *drijeti* (v.). Odatle i pridjev na *-ьn* u određenom vidu *pozni* (v.). Ie **po >* lit. *po, pa-vidas* »zavist«.

Lit.: Maretić 338-9. *Vandrák* l, 675. *Miklošič* 253. *Holub-Kopečný* 260. *WP* l, 48. Solmsen, *KZ* 35, 468. Walde, *KZ* 34, 510. Fraenkel, *IF* 55, 82.

paeiti, -im pf. (Vuk: *faci Bogu, đavole;* Kosmet) »poljubiti«. Djetinja riječ. Ista onomatopejska osnova -nalazi se i u hrv.-kajk. izvedenici na *-tka packa* (Belostenec, Vinkovci, nekada školski izraz u Hrvatskoj) »1° udarac po ruci šibom, 2° palica, šiba (sinegdoha), 3° mrlja od tinte«. Slov. 'je varijanta za značenje 1° *poca,* gdje *o < a* može biti i zamjena za njem. a. Denominali na *-ati packati, -am* »udarati packom, tj. palicom, šibom« = slov. *pacati.* Upor. bav.^njem. onomatopeju *Batzen* f pl. »Schläge auf die Hand«. Za značenje 3° *packati, -am* impf. (Vinkovci) *(za-}* »mazati, mrljati tintom« upor. češ. *packati* i njem. *patzen = patschen·.*

Lit.: ARj 9, 544. *Elezović 2, 62. Holub-Kopečný* 260. Štrekelj, *DAW* 50,44. *ASPh 12,* 463-4.

pača f = (običnije) *pače,* gen. pl. *pača í* »1° drhtalice, hlad(n)etina, pihtije« = *pača f* (Kosmet) »2° čorbasto jelo od ovčijih ili goveđih nogu, s octom i bijelim lukom« = *pača f* (Imotski) »(pejorativna metafora) ljudska glava«. Indeklinabilni pridjev: *pača pasulj* (Kosmet) »kuhan pasulj sa sirćetom i bijelim lukom«, na *-ost pacasi* »nalik na pače«. Na *-luk: păčaluk,* običnije u pl. *pačaluci* m (Srbija, Kosmet) »donji dio nogavica, završci u turskih, bosanskih čakšira, što dolazi oko članaka«. Analogijom prema *nogavice* zamijenjen je turski

sufiks sa *-ăvica paca-vice* (Kosovo) »završetak gajtanima i bućmetom, ukrašen na nogavicama od dimija«. Pod uplivom te izmjene govori se i *pačavuk* mjesto *pačaluk.* Na *-arica pačarica* (BiH) »neka pita u koju se meće pače«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. deminutiv *pa* »noga« /prasrodstvo sa *pes,* πους/ i deminutivni sufiks *-če* »1° jambes d'un pantalon, des caleçons, itd., 2° noga od stoke, 3° jelo od nogu ovčjih itd.«) iz kulinarske i odjevne terminologije: rum. *pacea,* bug. *pača,* arb. *paça,* ngr. πατσάς.

Lit.: ARj 9, 545. Skok, *Slávia* 15, 483., br. 561. Zore, *Rad* 138, 63. *Elezovič* 2, 62. *NJ 2,* 48. *GM* 325. *Mladenov* 415. *Tiktin* 1104.

pačariz m (Vuk) = *pačariz* (Kosmet, objekt uz *nagradit)* »šteta, kvar, darmar, lom«. U Riječkoj nahiji (Crna Gora) riječ je dobila na neobjašnjen način završetak učenih riječi na *-izam,*^en. *-izma* < gr. -lat. *-ismus: pačeňzam,* gen. ' *-izma* »1° rdave posljedice, 2° pačanje, miješanje u tuđe stvari«. Značenje 2° može se objasniti unakrštavanjem glagola *pačati se.* Možda je *-ižam* pseudoučena zamjena za tal. sufiks *-mento* < Лаі. *-meritum* TI *pačament* (ŽK) = *pacámét* (Lika), v. *pačati se.* Turcizam perzijskog podrijetla (perz. *čapariz,* složenica od *čap* »lijevo« i *rast* »desno«, »krivudanje, smetnja, teškoća« > tur. *çaparız* »Hindernis«, s metatezom slogova) iz terminologije običnog života.

Lit.: ARj 9, 545. *Elezovič 2,* 63. Matzenauer, *LF 12,* 181.

paçavra f (Srbija, Kosovo polje, BiH) = *paçavra* (Kosmet) = *pačaura* (Vuk) = (sa zamjenom dočetka *-avrà* augmentativnim sufiksom *-arino) pačarina* »1° krpa, sudopera, 2° prljave stvari, nevaljao čovjek, ženska {Kosmet, odatle prezime)«. Balkanski turcizam (tur. *paçavra)* iz terminologije običnog života: rum. *paçavura* = *pasaura,* bug. *paiamo,* arb. *paçamure* = *paçavure,* ngr. πατσαΰρα = πατσαβοῦρα.

Lit.: ARj 9, 547. *Elezovič 2, 62. Mladenov* 415. *GM* 325. *Lokotsch* 1602.

páčiti se, *-im* impf. (Severin, Hrvatska) »biti nestašan, obijestan«. Prema Marelicu tamnog postanja. Upor. ipak tal. *pazziare* »ludovati«, *impazzire* »poludjeti«, od tal. pridjeva *pazzo* »lud« kojemu nije pouzdano utvrđena etimologija, jer pridjev *patiens,* od *patire* (v.), ne zadovoljava ni morfološki ni semantički.

Lit.: ARj 9, 550. *REW** 6292. *Prati* 745. *DEI* 2811.

pačuk m (Kosmet) »zakržljalu dijete, kepec«. Čini se da je izvedenica od arb. pridjeva *pake* < lat. *paucus* »unbedeutend, klein, unansehnlich«, prilog *pak* »malo«. Sufiks *-juk* je neobičan. Elezovič uporeduje s *pačúh,* gen. *-uha* m (Istra) »čovjek nevješt, šeprtlja« = *paćuha* m (Kurelac) »Pfuscher«, koje sadrži sufiks *-juh* (tip *goljuh).* To su zacijelo riječi drugog postanja, koje sa *pačuk* u Kosmetu nemaju veze.

Lit.: ARj 9, 551. *Elezović 2,* 63. *GM* 318. *REW*[3] 6303.

pac (Vuk, Kosmet, BiH) = *paći* (Vuk, s priloškim *-i, Gorski vijenac),* indeklinabilni pridjev, »čist«. Apstraktum na *-luk\pačhk* (KoV met) »čistoća«. Balkanski turcizam perzijskog[1] podrijetla (perz. *pak* > tur. *pak, paklık)* iz terminologije običnog života: arb. *pad.*

Lit.: ARj 9, 551. *Elezović 2,* 536. Skok, *Slávia* 15, 484., br. 563. Matzenauer, *LF* 12, 181.

paćel m (Vuk) = *počeo,* gen. *-ela* (Vuk, Srijem) = *počelo* n (Vuk, Srijem) = *vačel* = (dočetak *-eo* > *-o* zamijenjen madž. sufiksom *-ó* > *-ov) vačov* »ubradač, povezača, Art Brautschleier«. Denominal *paćeliti, -гт* impf, *(djevojka se paceli,* prije nego što će poći na vjenčanje), *raspaćelavati, -čelāvāvām* »skidati paceḷo«. Od ngr. το φακιόλι »fanchon«, unakršteno s φάκελλος »enveloppe, pli«, rum/α-*chire* »Flortuch, Gaze«, madž.*fátyol* »isto«. Novogrčka riječ je vlat. **faciolum* za kllat. pridjev na *-ale,* poimeničen pridjev sr. r. *faciale.* V. *poculica.*

Lit.: ARj 9, 551. *BI 2,* 694. *Tiktin* 605. *REW*[3] 3128a.

padēla f (Lika, Senj, Istra, Vrbnik, Hektorović) = *padělá* (Malínská) »tava, tiganj, prosulja, prsura«. Deminutiv na *-ica patelica* (Lika, Istra, Vrbnik). Od lat. > tal. *patella, padella* (Livorno, Mleci), od *patera* zamjenom dočetka *-era* deminutivnim sufiksom *-ella,* ili od *patina.*

Lit.: ARj9, 555. *REW*[3]6286. *Ernout-Meillet* 705. *DEI* 2717.

padrîn m (Buzet, Sovinjsko polje) »željezni klin koji spaja zadnji dio kola sa svorom (kolski termin)«. Očito je da je od vlat. deminutiva na *-īnus patrīnus,* koji znači »kum, páter spirituális«. Ali nema ni u furlanskom ni u istroromanskom prijenosa na kolski termin.

*Lit.: REW** 6298.

pađenija f (Vuk) »robota koja se radi manastiru«. Radna imenica na *-āš pađemjaš,* gen. *-aša* m (Vuk) »manastirski rabotar«. Stoji zacijelo u vezi s prezimenom (Lika i sjeverna Dalmacija) *Pađen,* odatle toponim m pl. *Padeni, Pađenovac, Padine* f pl. Šimčik navodi iz Brighentija παγγενεί, upravo složenica od παν »sve« i γένος »narod«, prilog »sa svim narodom, skupno, con tutto il popolo«, što se ne slaže ni fonetski ni semantički ni morfološki. Bliže je **pagínus* »Bauer«, lat. izvedenica na *-inus* zastupljena u zapadnoj Romaniji, od *tagus* »selo«, u kojoj se unakrstila gr. πάγη »Schlinge«, *παγιον »Fesselschlinge«.

Lit.: ARj 9, 557. *REW*[3] 6148. 6147. 6148a. *Rohlfs* 1590. Šimčik, *Jezik* 1, 58. *Prati* 716.

päf, uzvik kojim se naznačuje kako je tko koga iznenada ščepao: *paf mačak sa šapom* (tj. na miša)! U srodstvu je uzvik *čpof* (Kosmet), kojim se oponaša nenadni skok. Onomatopeja. Usp. njem. uzvik *paff* = *baff.*

Lit.: ARj 9, 557. *Elezović 2,* 456.

pàfta f (Vuk, Kosmet) = običnije u pl. f *păfte* (BiH) = *papta* »ukrašene ploče od metala s kopčama za zakopčavanje, na pojasu«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *bafte, paf te)* iz oblasti nakita: rum. *pafta* »Schnalle«, bug. *pahti* pl. f = *pafti,* arb. *pafte'* »Metallplatte, silberner Gürtel«.

Lit.: ARj 9, 557. *Elezović 2,* 62. Skok, *Slávia* 15,484.,br. 564. *Mladenov* 415. *GM* 317.

Pag, gen. *Paga* m, ime naseljenog mjesta i otoka, na kojem *se* nalazi. Taj je toponim istisnuo stariji *Cissa* > *Kessa, Kessensis insula,* danas *Časka* zbog važnosti solina. Odatle etnik na *-janin Pažanin* m (Kavanjin, Kašić) »1° čovjek s otoka Paga ili koji živi na njemu, 2° vrst crna grožđa *(pažanin* ili *pazari)«.* Ne zna se odakle Mašeku naziv *Insula Paganorum.* Zacijelo potječe kao dalmato-romanski toponomastički ostatak od lat. *pagūs* »selo«, što je naselje *Pag* bilo prema gradu Cшa. Talijanizam je *pàìz,* gen. *-iza* m (Dubrovnik, Poljica) = *pajiž* (Božava) = *paiz* m (Jelsa na Hvaru, sve što leži na moru, a što je unutar dalje od obale, je selo; primjer: *gren u paiz* »idem u Stari grad«) = *paez* (I. Držić)= *pojez* (1520) »zemlja«. Upor. krčko-rom. *pais* i *pajis* i furl. *pais.* Od tal. *paese,* lat. poimečen pridjev u sr. r. *pagense* > vlat. *pagese,* od *pagus* »selo«.

Lit.: ARj 9, 557. 558. 561. 726. *JF* 13, 153. Šturm, *ČSJK* 6, 70. Budmani, *Rad* 65, 163. Cronia, *ID* 6, 116. Skok, *Slav.* 67-77. Isti, *NVj* 29, 446. si.

pagar m (Rab, Račišće, genitiv nepoznat) = *pagar,* gen. *-gra* (Dubrovnik, Hektorović) = *pagbr* (Krtole) = *pagar,* gen. *-ara* (Senj) = (metateza) *parag* (Kolombatović, gen. nepoznat) = *pag,* gen. *paga* (Dubrovnik) = *fag,* gen. *fógo* (Budva, Dubrovnik, Vetranie, Zore, Stulić, Parčić) = *hvag* (Zore), »morska riba od voge, arbun, pagrus mediterraneus, vulgáris, pagelius erythrinus«. Gubitak dočetnog *r* je kao tal. *frate.* Vjerojatno dalmato-romanski leksički ostatak iz ribarske terminologije od gr. φάγρος pored πάγρος = lat. *pagurus* > sttal. *fagro, fraga, frugolino,* tal. *pagaro, pagro, pàrago* (Livorno), mediteranskog (iberskog?) podrijetla. Vuk ima iz Dubrovnika još *bagra* f »Art Meerfisch«, u kojem je *b* < gr. φ, upór. *baklja* (v.) < lat. *facula.*

Lit.: ARj 1, 150. 3, 39. 738. 9, 558. 639. Kušar, *Rad* 118, 18. *ASPh 25,* 436. *REW*[3] 6149. 6453. Matzenauer, *LF 12,* 181. Vasmer, *GL* 106. *DEI* 1583. 1703.

pagul, gen. *-ula* m (Rab) »stabaljka, peteljka u grozda«. Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *pĕdîcullus* »isto«, upór. *pedegollo* »peteljka« (Milan), stara posuđenica, kako se vidi iz nenaglašenog *e* > *ь* > *a* i romanskog jednačenja *dc* > *dg*> *g* < **pbdbguh.*

Lit.: ARj 9, 559. Kušar, *Rad* 118, 27. *REW*[3] 6351. *DEI* 2818.

pähati[1], -äw pored *pahati, pasēm* (Vuk) *(o-, sa-),* također sa *j* mjesto *h, »1°* anhelare, flare, 2° mahati, 3° pušući čistiti > čistiti (objekt *žito)«* = *păat, -ām* (Kosmet) pored *pajat, -em* = *pāat* (ŽK) = *pahati* (Vodice) impf, prema pf. *pàhnut* (Dubašnica), iterativ *opahnjívati, opàhnjujem (repkom,* Dubrovnik), sveslav. i praslav. Postverbal *pah* m »dah«. Na *-ъi* + *-io: pahalj,* gen. *panija* m (slov. *pahelj)* »pramen, pramičak«, s pridjevom na *-αv pahljav* (Marulić: *brade pahljave sidine, Jud.* 6, 62). Na *-aljka* (sufiks kao u *njihaljkà) pàhāljka* (Srbija) = na *-oca pahača* = (sa *aha* > *a) pača* (Srbija) = na *-alica pahalıca* »peruška«. Na *-ulj pàhulj,* gen. *-ulja* = *paul)* (Kosmet) »beli pepeo, pahalj«. Na *-ulja pahulja,* deminutiv *pahuljica, -uljak pahuljak,* pridjev *pahuljast, pahuljan.* Ovamo ide i *positi, pasim* (Vuk, Belostenec) = *positi, -im* (ŽK) »zaudarati, vonjati«, *opahnuti, zapahnuti.* Upor. polj. *pochai* i rus. *pahat', pahnutb* u istom značenju. Odatle postverbal *zapaha* f, upor. rus. *zapah.* Suglasnik *h* je nastao *iz s u* ie.

korijenu *pes-* »duhati«, prijevoj *pos-* za izražavanje perfektuma. Upór. njem. *Faser,* v. *opaska* i *pijesak* kao i *puhati, pihatí.* Upór. lit. *pašyti, pašau* »zupfend lockern (Flachs, Wolle)«.

Lit.: ARj 9, 15. 559. 560. 695. Ribarić, *SDZb 9,* 174. *Elezović* 2, 51. 62. *Miklošič* 230. *Holub-Kopeinў* 261. *Bruckner* 589. *IF* 23, 209. Osten-Säcken, *IF* 33, 260. Lewy, *PBB* 32, 146. Matzenauer, *LF* 12, 182-183. 323. Pedersen, *IF* 5, 52-53. Joki, *IF* 27, 308. *Boisacq** 896. Prusik, JTZ 35, 602. Vaillant, *RES* 43, 90-1.

pahati[2], *-am* pored -fern (Vrančić, Voltidi, Stulić, slov., hrv.-kajk., Zagreb) = *phati* (bez današnjih refleksa) »udarati, bosti, podbadati« prema pf. *pahnuti, -em (Jačke),* sa zamjenom *a* za hrv.-kajk. *e* < stcslav. ь u *pbhati,* češ. *pchali,* polj. *pchać, pchnąć,* rus. *phatb* »udariti, rivati prema rinuti«. Ovamo još kod Barakovića *zmaj van pahnu* »jurne«. U Krašiću (Hrvatska, hrv.-kajk.) *pthnul ga je* »udario ga je«, kod Vuka *opàhnuti, opahnēm* »mahnuti, udariti« = (čakavski) *opahnüt* »offendere l'occhio«. Poluglas *ь > a, e je* nastao od *i,* od ie. korijena **pis-,* koji se nalazi u lat. *pinsere* = sanskr. *pistas* »smrvljen«, lat. *pistor, pistare,* gr. πτίσσω i dalje u slavinama *pšenica* (v.). Upór. lit. *paisyti* »mlatiti žito«. [Usp. i pod *pahnuti}.*

Lit.: ARj 9,15.758. *831.Miklošič*230. *Holub--Kopečný* 272. Matzenauer, *LF* 15, 164-166. Jokl, *IF* 30, 200. Pedersen, *IF* 5, 10. *Boisacq*[3] 740. 822. Valiant, *RES* 43, 90-1.

pahnuti, *-em* pf. *(Jacke)* »1° udariti, rinuti, 2° (metafora) jurnuli (Baraković)« = *pehniti* (hrv.-kajk., slov.) = *ispehnuti, -em* (Belostenec, štokavizirano bez potrebe *ispahnuti* u *ARj* 3, 915) »istisnuti, izagnati«, *opàhnuti, opahnēm* (Vuk) »mahnuti, udariti« = *opahnüt* (čakavski) »offendere l'occhio«, prema slov. impf, *pehat* »rivati, bosti« = *pahati, pahan* (Vodice) »gurati« i impf, na *-va- opahnjivati, opàhnjujem* (Vodopić), ie., sveslav. i praslav. **pbh-,* stcslav. *pbhati* »mit den Füssen stossen, ausschlagen«. Upór. *spahtati* (Jacke). Postverbali: *òpah* m (Vuk, Boka) »gerollte Gerste, triticum spelta« = *opaha* f (Mikalja, Belostenec, Stulić), s pridjevom *opahov* (Stulić), poimeničen na *-iça opahovica* (Stulić). Ovamo još *pâhati, pahan* impf. (Vodice) = *paat* (ŽK) = slov. *pahati* »čistiti žito«. Ovamo još složenica *samopah* m (genitiv nepoznat, Učka, Kraj) »krupnija vrsta ječma koja se ne moči kao ječmik, nego se sam hve va stupce«. Upor. češ. *sampšě* n »Spelz, Dinkel«. Postverbal *òpah* omogućuje semasiologijski objasniti postanje od *pieno* n »1° Kornflucht, 2° (metafora) ikra u praščevini (Maruševac, Hrvatska«, < stcslav. *pbšeno,* češ. i polj. *pszono* itd., praslav. poimeničen part. perf. pasiva u sr. rodu. Poimeničenje *na-ik pleník, gen. -ika* (Vinkovci) »žitna mjera«, na *-ica pšenica* (Vuk, 13. v.) = *šenica = šenlca* (ŽK) = (sa *pš > pí) pčemca* (Kosmet) = *cénica* (Buzet, Sovinjsko polje), s pridjevom na *-ьn > -an pšeničan* itd., poimeničen na *-ica pšeničnica* »1° jabuka, 2° biljka«, na *-ik pšeničnik* »1° pšenični hljeb, 2° biljka«, na *-jak pšeničnjak* (hljeb). Deminutiv *pšeniäca* (Vuk, Kosmet). Na *-ka pčenka > čenka* (Gornji i Donji Polog sve do Debra) »kukuruz«. Lat. je semasiologijska paralela *triticum* od *tero.* Hipokoristikpšewa. Ovamo još metaforické izvedenice slov. *pšence* »érysipèle«, bug. *šenci.* Pridjev na -asi *pšenast* »ikričav (o svinjetini, Maruševac, Hrvatska). Suglasnik *h* u praslav. korijenu **pbh-* nastao je iz s u ie. korijenu *pis-* »razmrviti (osobito žito)«, sanskr. *pinašti* (3. 1.) »mrvi«, avesta *pišani-* »isto«, lat. *pinso,* odatle *pistor* »pekar«, stvnjem. *fesa* »žito u mahuni«. U lit. je taj korijen specijaliziran na spolni rad *pisti* »coire«, dok je ie. značenje očuvano u slavinama. le. i praslav. značenje nalazi se u baltičkoj grupi u prijevoju *oi > ai paisyti* »Gerstenkörner mit Flegeln schlagen, um sie von den Grähnen zu befreien«, lot. *paisīt* »Flachsbrechen«. Prijevoj õ > α nalazi se u *pahati, òpahati.* [Usp. i pod *pahati*}.*

Lit.: ARj 3, 915. 9, 15. 14. 12, 585. Virag, *NVj* 1, 79. Ribarić, *SDZb* 9, 174. *Elezović 2,* 155. *Ny* 3, 277. *Miklošič* 270. *Holub-Kopečný* 303. *Bruckner* 401. *Mladenov* 537. *Trautmann* 220. *WP г,* 1. Bernard, *RES* 27, 39. Kretschmer, *KZ* 31, 437. Walde-Hofmann (cf. *AnzIF* 29, 37.). Hirt, *IF* 31, 14. Meringer, *WuS* 1, 26. Vaillant, *RES* 43, 90-1.

pâj m (Srbija, Lika, narodna pjesma) = *paja f* (Srbija) »dio«. Nalazi se i u drugim slavinama. Balkanski turcizam (tur. *pay* »Teil, Anteil«) : bug. *paj.*

Lit.: ARj 9, 561. *Miklošič* 230. *Mladenov* 408. *Lokotsch* 1610.

päjcek, gen. *-eka* m (hrv.-kajk., Zagorje) = slov. *päjcek,* gen. *-cha* pored *pacek,* gen. *-cka* (Bela Krajina) »svinjče, Ferkel«. Odatle uzvik za dozivanje svinja *pájce pájce, pojeo máli* (Krasić, Hrvatska). Upor. polj., rus. *paciuk* (v. pod *pantagand)* i uzvik za vabljénje svinje rus. *pačju.* S varijantom *u* za a: *půjček* (Trebarjevo kraj Siska). Ovo je kao i sa *pa-* postanjem oformljenje s pomoću deminutivnog sufiksa *-tk* (i slov.) onomatopeje *pûjs* = *pûjs* (Lika),

kojom se prase vabi i tjera. Odatle slov. *pûjs* »prasac«, *pûjska, pûjsek* = *půjček* (jugozapadna štajerska). Na *-an* (tip *Milan, mnădan* ŽK »ime volu«) *pusan,* gen. *-ana* (Lika) »prasac«, na *-ič* *pusić* (Lika) »maleno svinjče«.

Lit.: ARj 12, 626. 691. 692. *Pleteršnik 2,* 3. 386. Bruckner, *Slávia* 13, 273. *Vasmer 2,* 328.

pajdāš, gen. *-aša* m (16. v., Korenica, Lika, sjeverozapadni krajevi) = *pajdāš* (ŽK) = *pajdāš,* gen. *-ašā* (Istra), također slov., maskulinum prema femininumu na *-ica pajdašīca* (ŽK, Otok, Slavonija) »1° drug, drugar prema drugarica, 2° dionik u plijenu«. Pridjevi na *-ev pajdašev,* na *-ьn pajdašni* (određeno), na *-ski pajdaški,* na *-ljiv raspajdašljiv.* Denominal *pajdášiti, pàjdāsím (ras-)* »drugovati«. Riječ se unakrstila sa *pâjt* m (Bosanska Krajina) = *pajta* f »dobit u pljački«, od njem. *Beute,* odatle denominál *pajtovati* (Bosanska Krajina). Zbog toga znači *pajdaš* »drug u plijenu i plijen uopće«. Dolazi i sa *jt* mjesto *ja,* možda baš zbog tog unakrštenja: *pajtáš,* gen. *-asa* (prema Vuku tako se govori po Madžarskoj), odatle *paj tášiti, paj tāsīm.* Tako u madž. *pajtás* i u ukrajinskom. Turcizam perzijskog podrijetla (perz. *paydaş* > tur. *padas)* iz terminologije običnog života.

Lit.: ARj 9, 562. *Miklošič*230. Korsch, *ASPh 9,* 660. *Škaljić** 507.

pajđit, 3. 1. sing. prez. *pajdî* pf. (Hvar) »prijati«. Pored tog oblika, koji se samo donekle poklapa sa *appaidare* na Siciliji, *paidire, paidare* (Napulj) »probaviti« (< **pagidire»isiot·,* REW pretpostavlja **paidire* »verdauen«), postoji u Prčanju *pažat, -am* pf. »wohlbekommen (von Speisen)«. Primjer: *pažalo ti kî majkino mlijeko.* Tu *ž* zahtijeva ne *jd* nego *dl,* cf. *modiolus* > *žmulj.*

Lit.: ARj 9, 727. *REW** 6151. *DEI* 2723.

pàjdos m (Riječka nahija, Crna Gora) = *pajdòs* (Kosmet, objekt *uzdati)* »1° prekid u radu, počinak, odmor, 2° uzvik«. Balkanski turcizam možda grčkog podrijetla (tur. *pajdos,* prema Elezoviću od gr. παύω) iz zanatske terminologije : rum. *paidos* »Ruhe von der Arbeit, Feierabend (> hrvatski gradovi *făjeramt)«.*

Lit.: ARj 9, 562. Elezović 2, 51. *Tiktin* 1108.

palliati, *-am* impf, (hrv.-kajk., slov.), od njem. *beuteln.*

Lit.: Jagič,ASPh 8, 317.

pàjuo, gen. *-ula* m (Perast) = *paj61* (Vrbnik, Rab) = *pajô* (Božava) = *pajūo* pored *pajol* (Budva, Šibenik) = *fàljuo,* gen. *-úla* (Dubrovnik, Zore) = *pajoli* pored *pajúli* m pl. (Sutivan na Braču, Dubrovnik, Cavtat) = *pajul* (Korčula) = *pajol* (Račišće) =? *pjo* gen. *-ola* (Mljet) »(brodski termin) pokretne daščice od jelovine, koje čine pod u barci i mogu se dizati i stavljati (pokrivaju dno broda, sentinu; pajoli pokrivaju i šargadu, terminologija mlina za masline)«. Od mlet. *pagiol* = *pajol,* tosk. *pagliuolo* »fondo della stiva«. Bit će od lat. *palear,* gen. *-aris,* od *pălea* »Wamme, pećica > (metafora) Schlund, Kehle« u metaforickom smislu preneseno i na dno lađe. Upor. *palearum navis* (Cicero) »Spreuschiff«. Dočetak *-uolo* nije prema tome deminutivni lat. sufiks *-olus,* nego je nastao na osnovi asimilacije *l — r > l - l,* zamjenom sufiksa. Nije isključeno i drugačije postanje s obzirom na dubrovački oblik *fàljuo,* ako / nije nastao od *p* kao *fasta* < *pasta* u Konavlima.

Lit.: ARj 9, 563. Macan, *ZbNŽ 29,* 212. Kušar, *Rad* 118, 23. Cronia, *ID* 6, 116. *REW*[3] 6162. Skok, *Term.* 137. *DEI* 2723.

pàjvan m (Vuk, narodna pjesma) = *pàjvan* gen. *-äna* (Kosmet) »sapon, spona, vrsta užeta« = *pajvant* m (Turska Hrvatska) = *pàjvãnta* f (Vuk) = *pajanta* (Vuk, Šaptinovac, Slavonija, Srbija) = *pajanta* (Kosmet) = *pojanta* (Timok-Lužnik, južna Srbija) = (s *aja* > *a) panta* (Vuk, BiH, Baranja, Lika) »žioka, Latte, vrsta podupirača u krovnoj konstrukciji (Kosmet)«. Odatle hipokoristik *poja* (Vuk) »1° (metafora) pruga, 2° razor, međa između njiva ili posred oranja na njivi«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. složenica *păjwănt* pored *paybend,* od *pai* »krak« i *bänd* istog korijena od kojeg i njem. *binden, päjwänten* »vezati«, i perz. *pajändä* > tur, *pajanda* »fest, Balken«) iz oblasti građevinarstva: rum. *paivan* (Banat, Erdelj), *paiantă* »žioka koja veže dva balvana«, búg. *pajvánt* »uže kojim se sapinje konju prednji i zadnji krak«, ngr. παγιαντας.

Lit.: ARj 9, 561. 564. 618. 10, 472. *Elezović 2, 51.* Skok, *Slavio.,15.* 484., br. 569. *Lokotsch* 1610. 1611. *Mladenov* 408. Korsch, *ASPh 9,* 660. Matzenauer, *LF* 12, 184.

pajzl m (hrvatski. gradovi, izgovara se kao sonantno /, dvosložno) »(pejorativno) loša gostionica, birtija«. Iz njem. argota *Beisi* »schlechte Schenke«.

Lit.: Vasmer, *ZSPh* 10, 401. *Striedter-Temps* 167.

pakao, gen. *pakla* m (Vuk) = *pakal,* gen. *pakla* (ŽK) = *pakăj* pored *poha* i *paha* (Kosmet), sveslav. i praslav. *pьЫъ,* »Г smola, katran (danas ne postoji to značenje u književnom i saobraćajnom govoru; istisnuto je od sinonima *smola* i *katran),* 2° (kristijanizirano) infernum«, u sjevernim slavinama međutim prema *nebo,* tako i kod Mikalje i Mrnavića *paklo.* Prvobitno je značenje »smola«, koje je •očuvano u pridjevskom toponimu na *-en Pak-Ijena (kl > klj* fonetska"je pojava, raširena baš u izvedenicama od ove osnove), poimeničeno na *-ica Paklenica* i augmentativu na *-ina paklina* (Vuk) pored *paklena* (se. *mast')* »Art Wagenschmiere« = *pakla* (Dolina, Slavonija) »kolomaz« (dobiveno odbacivanjem sufiksa *-ena* ili *-ina)* kao i u denominalu *(if)pakliti, -im* »mazati smolom«. Pridjevi na *-en paklen,* poimeničen u oba značenja, također toponomastik sam i u vezi s apelativima, npr. *Pakleni Otoci* = tal. *Spdlmadori,* na *-j* samo u imenu brda *Pakalj,* na *-enski paklenski.* Na *-ara paklara* »morska riba petromyzon marinus« (nazvana tako što se prilijepi uz brodski katran) = *paklena* (prvobitno pridjev) = *paklenica* (poimeničen pridjev). Pridjev se poimeničuje sa *-ik* m prema f *-ica paklenih* prema *paklenica* »đavo, đavolica«. Na *-jača paklenjača* »paklina«. Na *-jak pàklenjãk,* gen. *-aka* »1° đavo, 2° osuđenik u paklu«. Samoglasnik *a* je nastao iz palatalnog poluvokala: stcslav. *pьЫъ,* bug. *päkal,* češ. *peklo,* polj. *pieklo,* ruš. *peklo,* a to iz ie. *í* u ništičnom prijevoju* *pî-* ie. korijena *ъpoi-* »von Feuchtigkeit, Saft, Fett, Harzstrotzen itd.«, lat. *pix,* gen. *pieis,* deminutiv *picula* > rum. *păcură,* gr. πίσσα < ie. **pik* + + *-la,* lit. *pikis,* arb. *pise.* Kristijaniziranje vrši se na osnovi foklorne predodžbe o gorućoj smoli τι paklu, tako i u jednom dijelu Danteova *Pakla.*

Lit.: ARj 3, 915. 9, 571. 574. 576. 577. *Elezović 2, 52. Miklošić* 270. *Holub-Kopeíný* 269. *Bruckner* 407. *Trautmann* 217. *Mladenov* 537. *WP 2,* 75. Hirt, *IF l,* 478. *GM* 339. *Boisacq** 787.

pakēt, gen. *-eta* m = *pakêt* (Božava), deminutiv na *-etto* < vlat. *-îttus* tal. *pacchetto,* •od *pacco.* Denominal *paketât, -am* impf. (Božava) < tal. *impacchettare,* na *-irati paketirati, -kèttrãm* impf. U gornju Hrvatsku riječ je došla od njem *Paket* < fr. *paquet.*

Lit.: Ctonia, *ID 6,*116. *Strieđter-Temps* 167.

pakljún m, pl. *pakljūm* (istročakavski) »cibi farinacei genus« = *(lj > /) pakjun* m (Buzet, Sovinjsko polje) »razvaljeno tijesto od kojega se prave rezanci ili krpice«. Nije na žalost bolje određeno značenje tog starog romanizma, značajnog za Istru. Odatle na *-arium > -ar pakljunõr,* gen. *-oră* (Buzet, Sovinjsko polje) »valjak kojim se razvalja tijesto«, na naš sufiks *-aca pakljunača* »cylindras quo massam distendunt et extendunt, Nudelwalker, sukaljïca (ŽK)«. Štrekelj i Maretić ispravno uporeduju s tal. *pacchio* »jestvine, hrana«, *pacchione* »izjelica«, *pacchiare* »jesti«. Istroromanska (predmletačka) izvedenica najstarijeg doba augmentativnim sufiksom *-o* od *pabulum > pāculum* (prema *poculum) >* vlat. **paculone.*

Lit.: ARj 9, 577. *REW*[3] 6131. 6153. 6153 b. *Prati* 711. Ascoli, *ZVSF* 16, 200. *MeHlet--Ernout* 702. Štrekelj, *DAW* 50, 45. *DEI* 2714.

Päkra f {Vuk), rijeka (hidronim) i manastir blizu rijeke (M. R. Reljković). Pridjevi na *-anski pakranski (iguman),* izveden od etnika na *-janin Păkrani,* gen. *Pakrānā* (selo kod Požege). Pominje se još ime brda *Pakrenac,* gen. *-nca* kod Bučja, kraj kojega teče *Pakra.* Naselje na toj rijeci obrazovano je s pomoću sufiksa *-bcPâkrac,* gen. *-oca* pored *Pâkrc* (upor. *Oštrac* pored *Oštre, Igre), s* pridjevom *pakrački* (Vuk) pored *pakrčki* i etnikom na *-janin Pährčanin.* Upor. još toponim *Pakranj* kod *Pakraca.* Maretić izvodi od *opak,* s gubitkom *o-* kao u *pakost* uzimajući u pomoć sufiks *-r* kao u *dobar,* što ne može biti, jer su sve izvedenice s tim sufiksom praslav. i ię. i što je *a* nastao iz poluglasa, kako dokazuju grafije *Pukur* ц latinskim dokumentima ugarske kancelarije i ime porodice *Pekri.* Vjerojatno je rijeka dobila ime po paklini: *pik* + ie. sufiks *-r.* To znači da je hidronim predslavenski, panonski (ilirski).

Lit.: ARj 9, 579.

pakvôn m (Kosmet) = *yakman* (ŽK) »legura od nikla«. Preko tur. *pakfon* ili preko njem. *Pa(c)kfong* »Art Neusilber«, a to od kineskog *pak-fõ* »Weisskupfer«.

Lit.: Elezović 2, 535. *Weigand-Hirt 2,* 355.

pal m (Vetranić, Vrbnik) »1° kolac, motka u lađi na provi« = *pal* m (Lika) »palica u igri«, slov. *pal* »Pflock, Pfal/Ziel«. Od tal. *palo* < lat. *palus* »isto«, potpun talijanizam *palo* n (~ *od telegrafa,* Lastva) = (tal. *o - u* osjećano kao akuzativni nastavak, odatle nom. f na *-a) pala* (Dubrovnik, Cavtat, Potomje, ~ *od telegrafa')* »1° odijeljena batina, štap, 2 telegrafski stup«. Na *-ica paKca* f »štapić«, također slov., sa leksikologijskom porodicom, deminutiv *palicica,* augmentativ *paličina,* denominai *paličatí, -am,*

pridjev *paličast, paličnjak, paličovanje.* Na lat. *-ata Palata* (Dubrovačka Rijeka) = mlet. *-ada palada* f (Vrbnik) »obala, luka, pristanište«. Prošireno lat. pridjevskim sufiksom *-īcius: -atidus paladič* m (Buzet, Sovinjsko polje) »kolac« = *paladič* (slov., Ipava) »Weinrebenpfahl«. Na *-īcius* + *-ata* > *-ada:* fr. (iz španj.) *palissade* > *palisad l -at* m (Vuk) »kolje, prošće, kojim je što ograđeno i utvrđeno« = *palásad,* (Rajié) = *palazata* f (jednom potvrđeno) = *palizata* (jedna potvrda) = (zamjenom stranog dočetka *-ad* našim sufiksom *-ak) palásak,* gen. *-aka* m (Lika). Na *-ija* (v.) *palija* f (Slovenija, Srbija) »palica, podebela poduža batina, kojom se kao polugom valjaju tovari, panjevi« = f pl. *polije,* gen. *pállja* (Srijem) »kao velike lojtre, s pomoću kojih se burad na kola tovari i s kola skida« = *poloj* (Mikalja). Na *-arius* > *-ir pâlir* m »isto što pàlije«. [Usp. i pod *palica].*

Lit.: ARj 9, 582. 583. 584. 579. 587. 590. 10, 606. *Pleterinik* 2, 4. Skok, *Slávia* 10, 484. *REW*[3] 6182.

pala[1] f (Vrbnik, Dubrovnik, Zore) »1° donji široki dio vesla, 2° lopata« = *pala* (Buzet, Sovinjsko polje) »lopatica od lima kojom se grabi pepeo i žeravica« = *pala* (Potomje) »lopata«. Upor. slov. *pala* »Schiefer«. Tal. deminutiv na *-etta paleta* (Božava) « 1° paletta per rammassare il fuoco, 2° pokrivač kojim se pokriva kálež« = *palita* (Rab) »vatralj, ožeg«. Od lát > tal. *pala, paletta.*

Lit.: ARj 9, 580. 585. *Pleterinik 2, 4.* Kusar, *Rad* 118, 21. Cronia, *ID 6, \\6. REW*[3] 6154. *DEI* 2724.

pala[2] f *(Pjevanija crnogorska,* Martié, narodna pjesma) »veliki nož što se za pojasom nosi«, odatle preko madž. *pallos* > *paloš* pored *paloš* m (Vuk), s pridjevom na *-ast palošast* »dvosječan« i augmentativom na *-ina palotina* f (Vuk) pored *palaš* (tako i slov., češ. i polj., gornjo-luž. i njem.) »mač«. Balkanski turcizam (tur. *pala* »mač, krummer Säbel«) iz turske vojničke terminologije: rum. *pala,* bug. *pala* »bradva, kojom se odsijeca glava čovjeku«, arb *palle',* ngr. πάλα. Madžarska izvedenica nalazi se u rum. *paloş* i u ostaloj Evropi. Upor. glede madž. sufiksa, *-os* bug. *palešnik* »dio na ralu«. Ovamo još *palabiklija* m (Kosmet) »brkonja, brkanlija, koji ima brkove kao pala« < tur. složenica *palabikli* »isto«.

Lit.: ARj 9, 580. 592. *Elezović 2,* 535. AfikloSić 230. *Holub-Kopečny* 262. *Bruckner* 392. *REW** 6157. *Mladenov* 408. *INEM* 8-9, 110.-13. (cf. *Slávia* 13, 585). *GM* 219-220. Matzenauer, *LF* 12, 186. Korsch, *ASPh* 9,660.

palac, gen. *pálca* m (Vük), sveslav. i praslav. deminutiv na *-ьc,* »pollex, gén. -ciš (s kojim je prema nekima u prasrodstvu)«, od imenice **pah,* koja se u značenju »prst« nalazi u ruskom pridjevu *bezpalyj* »bez prstiju«. Mjesto -ьc nalazi se deminutivni *-uch* u polj. *paluch.* Prvobitno je značenje »prst« kao u polj. i rus. *palec.* Kad se metaforickí prenosi na oruđa, ; se pretvara u *o päoci* pored *palci* (Vuk) »1° ono u što se utiče veslo, škáram, 2° žbice,. šipke u kotača, 3 ° (tkalački termin) insilia, 4° u mlinskog kola, 5° (kolski termin) kod lotra, 6° mjera«. Taj kolski termin zamjenjuju u donjoj Podravini *dêdak, strmoglàvac, kürdelj, füzov.* Odatle denominal na *-itipäočiti, -im* impf. (Vuk, objekt *točak) (na-* Lika, *za-, ot-, sa-}* »1° bremzati, kočiti, 2° (metafora) smetati, zatezati«. Odatle na *-ěnica paočanica* (Vuk) »cokla, vlačuga«, *paočenjak* (Šulekov neologizam) = *palčenjak* »Kammrad«. Stulić ima još *napalačak,* gen. *-čka* m, koje nije potvrđeno u narodu. Možda je prevedenica od istoznačnog tal. *ditale.* Veze ie. nisu jedinstveno utvrđene. Petersson i Lewy vežu sa lat. *polleo, pollex* i sa *palica* (v.), Mladenov sa lat. *palpare* »pipati« (upor. bug. *palam* »tražim).

Lit.: ARj 8, 477. 9, 477. 580. 623. Hamm, *Rad* 275, 50. Belić, *NJ* n. s., 1, 56. *Miklošič* 230. *Holub-Kopečný 262. Bruckner* 391. *WP 2,* 102. 678. *Boisacq*[3] 740-741. 1047. Lewy, *PBB* 32, 147. Petersson, *Vermischte Beiträge* (cf. *RSI* 8, 301. *IJb* 4, 214). *PFL* 4, 114-146. (cf. *JF* 3, 217). Mladenov, *IF* 35, 134-135. *RFV* 71, 453-463. (cf. *JF* 3, 211).

palacati, *-om* (Vuk, Srijem) = *palùcati, -ãm* (Vuk) prema pf. *palàcnuti, pàlacnem* (Srbija, Milićević) = *palùcnuti, pàlucnëm* (Vuk) »brzo micati jezikom, kako čini guja (kao kad plamen ovdje ondje lizne)«. Deminutiv na *-acati, -ucatì* od onomatopeje *pol-.*

Lit.: ARj 9, 581. 592. Pedersen, *KZ* 38, 342.

palača[1] f (Vinkovci) »barovita podvodna zemlja«. Toponim u Srijemu. Ovdje može biti i od *palatium.* Upor. ime izvoru (hidronim) na *-*k Palacah,* gen. *-čka* (Hercegovina), ime zemljišta *Palačak* kod Velike Mučne (Hrvatska) .Stoji zacijelo u vezi sa slov. *pal* m »Schlamm« (istočna Štajerska, Prekomurje) pored *pal,* gen. -»' (ibidem), denominai na *-iti* impf, *paliti* »mit Schlamm überziehen« (ibidem), unakrštenje sa *kaluža* (v.) *palúža, palużnica* f »Sumpfheu«. Upor. u južnoj Italiji *palóccá* pored *palaccu* m i *polacche* f »fango, melma, brago«. Ako stoje ta upoređenja, *palača* f sadrži naš augmentativni sufiks

-aca. Korijen riječi ide u ie. supstrat, u koji i gr. πηλός, lat. *palm, palta* (v. *pantan).* Upór. još slov. *pilākar* m (Toimin) »škrtac«, od tal. *pillàcchera* »Ziegenkot, Ziegenkotfresser, Knicker«, sa η *>i, od* čega *pilla, piada* (Kalabrija).

Lit.: ARj 9, 9. 581. *Pleteršnik* 2, 4. 6. 37. *Rohlfs* 1691. Isti, Dis. *Cal.* 115. Skok, *ZbRFFZ,* 456. 478., bilj. 59. *REW** 6177. 6380. *Miklošič* 246. *Prati* 769.

palača[2] f (književna riječ na zapadu) »1° Palast, gospodska kuća, dvor, palazzo, 2° *(pa-_ laća,* Slovinci, Vodiče) veliko predsoblje u prvom spratu, u koje se ulazi izravno po unutrašnjim stubama (svaka kuća koja nije prizemna ima *palaču),* 3° (hrv.-kajk.) najveća soba (Zagorje), 4° (Hercegovina) ljepša zidana seoska kuća pokrivena pločama«. Istarsko (čakavsko) *palada* f pretpostavlja izgovor *p* > dkaouvodnjanskom (istro-rom.) *kazalıda* »casaleccia« preko *ipa ipa,* tj. *palaca* sa *c* mjesto *č* (cakavizam). Od balkansko-lat. n. pl. *palatia,* na kojem se osniva i njem. *die Pfalz,* stvnjem. *phalauza.* Upor. arb. *pëllas,* čine. *parat,* gr. τταλάτιον. U slov. je potvrđen i m *palac,* u hrv. rijetko. Maskulinum je na Jadranu samo kasniji talijanizam *palac* m (Dubrovnik) = *palac* (Muo, Potomje, Vodice, Veli otok, Hrvatsko primorje, Kvarner, Istra) = *palac* (Hvar) »1 ° gospodska kuća koja ima pergulu i na više katova« = *palac,* gen. *palca* (istočna Hercegovina) »2° toponim *Po (=pod') palac* (Muo, ribarska pošta)«. Jedna potvrda za o < *a: na vrh skale od svoga polaca* (Vuk, Narodne pjesme 5, 16). Upor. arb. *palias.* Veoma dobro je potvrđen femininum sa *a* > *o* u nenaglašenom slogu *polaca,* koji je danas provincijalizam na zapadu: *polaca* (stari ljudi, Hvar) = *palača* (1403, Ostrožac na Uni, Dubrovnik) = *pola°ča* (Veli otok) »1 ° ebenerdiges Haus«, isto što *palača* »2° vladarski dvor (14. st., *knez Novak palače vitezb),* 3° trijem, 4° vijećnica, 5° trpezarija, 6° prizemna zidana kuća s krovom od ploča (Bratonožići), 7° f pl. toponim (Mljet) = tal. *Porto Palazzo«.* Postoji i muskulinum *polač* (Mikalja, Kavanjin). Cakavizam: *polaca* f *(u palaci knežjoj),* toponim *Polačini* (augmentativ, Cres). Sve su to posuđenice koje se osnivaju na refleksu od vlat. grupe *ti,* mjesto koje stoji u Bizantu kllat. *ti.* Na bizantinskom se obliku osniva *polata* (14. i 15. v., Vuk, Stulić), stcslav. *polata* (Supr.), bug. *palata* »Vorraum im oberen Stocke eines Bauernhauses«, hrv.-srp. na istoku *polata,* poimeničen pridjev *palatati,* odatle poimeničenje *polama,* (makedonski) »gornji kat kuće«, na *-ište palatiste.* Toponim *Polatice* (14. st.). *Palatina* (zemljište), *Palatin* = *Polatna* (selo). Taj je oblik provincijalizam na istoku. Običniji je i književni *palata.* Riječ *palata* je balkanski grecizam: rum. *palát,* bug. *palato* = *palata* pored *polode* (Gerov), arb. *palat,* eine. *palate.* Pridjevska izvedenica na *-īnus palatínus* je latinizam u Hrvatskoj : *palatin,* gen. *-ina* (hrv., Belostenec, Mikalja) »kraljev namjesnik u Ugarskoj«. Sa í > *d* mlet. *Paladin* (15. v., Dubrovnik) »muško ime«, odatle prezimena *Poladinić* (15. v.), zaselak *Paladlnovići* (Kotor, Spič), *Paladinska* (seoce, Hvar). Ovo ime ovamo došlo preko Mletaka iz starofrancuske epopeje, kao *Roland* u Dubrovniku. Lat. *palatium* je pred-ie. riječ, koju Ribezzo izvodi od *pala* (v.) »sasso, roccia« (upór. lig. *Vendupale,* tosk. *Sasso di Pale,* Abruzi *Carapale* itd.).

Lit.: ARj 10, 580. 581. 582. 589. 590. Kumičić, *Olga i Lina* 172. Cronia, *ID 6,* 116. *Pleteršnik 2,* 4. Sturm, *ČSjfK 6,* 41. Jagić, *ASPh* 32, 628. 36, 543. Ribarić, *SDZb* 9, 174. Budmani, *Rad* 65, 162. 165. Rešetar, *JF* 6, 255. Vušović, *SDZb* 3, 44. *Surmin* 106. *REW*[3] 6159. *GM* 319. *Romański* 125. Jokl, *Unt.* 93. *Pascu* 2, 71., br. 1321. Schwarz, *ASPh* 41, 128. Skok, *ZbRFFZ* 1, 463. Isti, *ZRPh* 54, 192. Ribezzo, *Onomastica 2,* 45. Vasmer, *GL* 120. *Miklošič* 255. *Vasmer 2,* 304. 391.

palačinka f (hrvatski gradovi, obično u f pl., Šulek, Popović) »vrsta jestvine od brašna: tijesto s jajima«. Od madž. *palacsinta,* a ovo iz rum. *plăcintă* < lat. *placenta* < gr. πλακοῦς »gâteau plat«, od πλάξ, gen. πλακός > *plaka* (v.). Zamjena dočetka *-ta* našim sufiksom *-ka* nalazi se i u bug. *palačinki* m pl. Preko madžarskoga i ukr. *palačynta.* Nije sasvim jasno kako se odnosi *opláca* f »nekakav kolač (što se peče u Vrbniku na Krku)« prema *placenta.* Početno *σ* moglo bi biti kao u *ofero* (Dubrovnik), ostatak od krivo razloženog člana *la placenta* > **l'aplacenta,* s gubitkom *-enta.* Ako je tako, to je dalmato-romanski leksički ostatak. Dalmato-romanski je toponomastički ostatak *Plagênte* f pl. (Muo) = *Plagênti,* gen. pl. *Plagenātā* (s prijedlozima *iz, iza, preko)* »po 1 km dug dio obale kod Svedlije u Dobroti (Boka), gdje su kuće bratstva Radoničići« (velarni izgovor kao u *galatına).* Naziv je metaforickí.

Lit.: ARj 9, 65. 584. Skok, *ZRPh* 54, 215.. *REW** 6556. Koštial, *Mentor* 1929. *Boisacq** 790.

palak, gen. *-lka* m (dva dubrovačka pisca) »1 ° pozornica, 2° loža«. Od tal. *palco scenico* < langob. *paiko,* varijanta od *balkon* (v.).

Lit.: ARj 9, 582. *REW»* 907. *DEI* 2728.

palamada f (Malínská, danas se ne čuje) »ćuška, tříska (Pag), zalûska (Pag)«. Izvedenica na *-ata* > mlet. *-ada* od *palma* »šaka«. Umetnuto *a* u grupi *lm* sjeća na gr. παλάμη, od čega potječe prema nekim lingvistima (Boisacq) lat. *palma* »šaka«. Na lat. deminutiv *-itta* > tal. *-etta palmetta* > *palmeta* f (Kućište) »(brodski termin) pokriveni dio prove« = *palmeta* (Mljet) »pokriveni dio prove *(pajo na provi načinjen je na* 3 *kantuna i zove se palmeta, koja je u jednom bokunu,* da se može lako dignuti, kad treba isekad barku)«'. Kao brodski termin metafora je.

Lit.: Macan, *ZbNŽ* 29, 209. *REW*[3] 6171.

palamar m (Vuk) = *palamar* (Kosmet) »1° laděno uže, debeo konac, 2° gvozdeni klin, ekser, 3° debela igla«. Balkanski turcizam tal. podrijetla (tur. *palamar* »brodski termin, uže kojim se lađa veže za obalu ili kotva« < tal. *palamara* = prôv. *pouloumar,* fr. *poulemart,* katal. *paláméra,* mlet. *palombaro) :* rum. *palamar,* bug. *palamar,* arb. *pallamar,* ngr. παλαμάρι.. Riječ se izvodi od *palumbus* »golub > *pllum* (Ulcinj)«, ali time semantički razvitak nije objašnjen. Meyer izvodi srgr. παλαμάρι(ον), ngr. παλαμάρι »Schiffstau« od παλάμη »šaka«, što nikako ne zadovoljava zapadno-romanske oblike.

Lit.: ARj 9, 582. *Elezović 2,* 53. *Mladenov* 408. *Tiktin* 1109. *GM* 319. Meyer, *Türk.* 1, 82. Korsch, *ASPh 9,* 660. Saineán, *ZRPh* 30, 311. 32, 46. (Baistova kritika toga članka). *REW** 6181. *Miklošič* 230. Vasmer, *GL* 106.

palàmida[1] f (Vük) = *palamuda* (Vuk, Srijem) = *palamlda* (Kosmet, Gojbulja, Drsník, bug.) »korov serratula arvensis«. Rum. *pălămida* f »1° cirsium arvense, 2° serratula arvensis, tinctoria« = *polomidă* »idem, Saudistel« < ngr. ποτλαμίδι »ononis antiquorum«.

Lit.: ARj 9, 582. *Elezović* 2, 53. *Mladenov* 408. *Tiktin* 1109. Vasmer, *GL* 107.

palàmida[2] f (Račišće, Dubrovnik, Poljica, Krtole, Korčula, Mikalja) = *palamlda* (Budva, Cres, Muo, Bakar) = *palamîda* (Božava, Malinska, arb. Ulcinj) »riba pelamys sarda« = *palamita* (Senj), odatle na *-aria* > *-ara palandãra* (Muo, Malínská, Božava, Senj) »jaka mreža za palamide, rümbace, trupače, luce i tune, bez olova, jer je sama teška, duga 400 m (ima konop, bragadura, od 20 m, ispod nje su *petrovci* »okrugli kameni korčulanski«, *magle* »oka« od 35 mm)«. Sa zamjenom dočetka *-ida* domaćim sufiksom *-ič palombić* (Muo, Prčanj) = *pàlõmnić* = (Bijela, Boka) = *palomnić* (Muo, Krtole, Ljubiša) = *palovnić* (Perast, Muo) = (sa , *a* > *o) polomnič* »Lotsenfisch, naucrates«. Riječ *palàmida* u Krtolama je noviji naziv, stariji je *palomnić.* Sa sinkopom penultime: *palanda,* na *-iça palandica,* prezime *Palandičič* = sa *-one* > *-un palandrun* (Veli Rat, Dugi otok) = *(a* > o) *palanda* (Dubrovnik, Cavtat, Bella, Belostenec) = (sa *r* poslije dentala) *polandra* (Dubrovnik, Kolombatović), deminutiv *polandica* (Vrbnik), na *-aria* > *-ara polandara* f (Zore, Ston, Mljet) »isto što palandara«, odatle s tal. *-one* > *-un polandarun* (Mljet) »dio na krilu mreže, koja se zove šabaka ili trakta«. Oblik *palàmïda* je mladi venecijanizam < *palamida* ili *palarnia.* Oblik sa *mb* > > *mn* > *vn* mjesto *m* može se usporediti s arb. *pé'lëmbë* < gr. παλάμη »pjesnica«. Oblik sa *-ita* mjesto *-ida* je također tal. *palamita, pelamita.* Oblik *palanda* pretpostavlja u dalmato-romanskom isti naglasak kao u Napulju *palàmmeto.* Oblik *palomnić* naslanja se na ovaj naglasak i na geminaciju *mm* > *vm, mb.* Dočetak *-ita* > -ιδα, koji se nalazi u južnoj Italiji i pravilan je u talijanskim proparoksitonama, kod nas je zamijenjen prema *Velebit* > *Velebíc* sa *-ić.* Izvor je novogrčki generalizirani akuzativ παλαμύδα od stgr. παλαμύς, gen. -ύδος. Balkanski grecizam: búg. *palamid* m »tuna«, cine. *pălămidhă* »isto«, tur. *palamud* »isto«. I ovdje je moglo nastati unakrštenje sa παλάμη »šaka«, prema Hatzidakisu. Upor. denominaciįų *podlanica* (Silba, Vuk) »ovrata, dinigla, komarča, zlatobrov«.

Lit.: ARj 10, 253. 582. 588. 592. Macan, *ZbNŽ 29,* 208. 209. Budmani, *Rad* 65, 164. *Rohlfs* 1690. *GM* 331. Vasmer, *GL* 120. *Pascu 2,* 71., br. 1325. Skok, *ZRPh* 54, 436. 439. *Prati* 718. *DEI* 2726.

palamidarke f pl. (Vranjski. i okolni okruži) »vrst drvenih rukavica koje se upotrebljavaju pri žetvi za zaštitu ruku od bodljikave trave«. Bit će izvedenica od gr. παλάμη »dlan«. V. *pelemisati.* Upor. glede dočetka *-id* izvedenicu odatle *palàmida* (v.).

Lit.: Zega, *Slávia 9,* 579-581. Vasmer, *GL* 107.

palangär, gen. *-ară* m (Malínská, Rab) = (asimilacija *l - r* > *r - r) parangăr* (Božava) = *(an* > *in* kao u *láncún* pored *Uncun) palingar* (Senj, Vrbnik) = (metateza *l - r* > *r - l') parangâl* (Budva, Lepetane, Cres, Ulcinj, arb.) = *parangâo* (Lastva) = *paràngao,* gen. *-ala* (Zore, Dubrovnik, 17. v.) = *parango,* gen. *-ala* (Potomje, Mljet) »(ribarski alat) dug konopac na koji se privezuju udice, strukovi«. Nalazi se još u istro-rom. *parangâl* (Pula, Fazane), mlet. *palangär* pored *parangàlo,* sic. *pala-*

garu, palàngastruj-àncastru (Calabria) < gr. πολυάγκυστρον, složenica od πολύς »mnogi« i αγκυστρον > bug. *engístra* »udica«. Prôv. *palăngro (-e).* U Dalmaciji, Istri i Mlecima došlo je do zamjene grčkog dočetka -υστρον lat. sufiksom *-orius* ili -ans prema ostalim nazivima za mreže. U Dalmaciji i Istri riječ može biti dalmatoromanska iz ribarske terminologije (upor. *splatąra* itd.).

Lit.: ARj 9, 588. 641. Macan, *ZbNŽ 29,* 212. Kušar, *Rad* 118, 27. Cronia, *ID 6,* 116. *Rohlfs* 1759. Isti, *Diz. Cal.* 115. Schuchardt, *BDC* 11, 110. Skok,. *Term.* 32. Isti, *ZRPh* 54, 433. 474. Vasmer, *GL* 111. *Ive* 88. 140. *Mladenov* 162. *DEI* 2727. *REW*[3] 6185 b.

palata f (Dubrovnik) »nebeski svod«. Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. n. pi. od *palatum* > tal. *palato* »nepce«. Latinizam: pridjev na *-alis* proširen na *-ъn* > *-an palatala»* (samoglasnik, suglasnik) »(prevedenica) nepčani« je gramatički termin.

Lit.: ARj 9, 584. *REW*[3] 6160.

palav (Kosmet), pridjev, »prgav, nesmotren, brzoplet *(žene, deca palava na jelo)«,* poimeničen na *-ko pălavko* m prema f na *-ica pălavica* = *palav* (Kosovo polje) »lud, sulud«. Nalazi se još u bug. *palav* »ungestüm, toll, unbändig, ausgelassen, mutwillig«, *palavica, -ina* »Dämon«, *palavščiná* »Mutwille«. Čini se kao naš pridjev na *-av,* ali se slaže semantički i fonetski sa ngr. παλαβός »verrückt, verdreht«. U rumunjskom je raširen pridjevskim sufiksom *-atic pălăvatic* (Muntenija) »nichtsnutzig«.

Lit.: ARj 9, 584. *Elezović 2,* 53. *Mladenov* 408. *Doric* 262. *Tiktin* 1110. Vasmer, *GL* 107.

palenta f = *palenta* (ŽK) »jelo od kukuruznog brašna, pura, žganci«. Odatle na *-ar* < lat. *-artum palèntar,* gen. *-ara* (Vrbnik, Bakar) = na *-enjak palentenjak* »kuhača ili varjača«. Na -as *palentāš,* gen. *-aša* m »čovjek koji jede mnogo palente ili je rado jede« = *(o > u) pulēnta* (Perast) = *pulenta* (Hvar, Rab) = *pulentra* (Kralje) = *pulînta* (Božava), slov. *polenta.* Od tal. < lat. *polenta.* Oblici sa *o > u* mogu biti i dalmato-romanski leksički ostatak iz terminologije hrane. Dragog je podrijetla *púra f* (Vuk, Ljubiša, bosanska narodna pripovijetka, Pavlinović,Poljica, Visoko u Bosni, Hercegovina, Cerna u Slavoniji, Kralje) »kačamak, mamaljùga, mandra«. Potvrđen je i oblik *pula* kao i akcenat *pura.* Odatle na *-njak purnjak* m (Sinj) »drvo kojim se miješa pura ili kaša« = na *-ač purai,* gen. *-oca* (BiH) = *puromet* (Srbija). Vukov akcenat *púra* upućuje na hipokoristično postanje, na kraćenicu od arum, (cine.) *purinta* »gewöhnliche Speise« < lat. *polenta.* Riječ *polenta* ušla je prema tome u balkanski latinitët. Dalametra (čine.) ima glagol *purindari* »mrsiti se na dane kad je to vjerom zabranjeno«. Riječ *pura* je zacijelo ostatak iz govora srednjovjekovnih Vlaha.

Lit.: ARj9, 584. 585. 12, 642. 644. 684-85. *Pleteršnik 2,* 128. Kušar, *Rad* 118, 19. *ZbNŽ* l, 114. 8, 94. 10. 104. Hraste, *BJF* 8, 27. Cronia, *ID* 6, 118. *REW*[3] 6634. Skok, *ZRPh* 36, 652., br. 18. *Dalametra* 179. *Puşcariu* 1409. *DEI* 2991.

palètun, gen. *-una* m (Dubrovnik, Cavtat, Rab) = *paletün* (Kućište) »kaput, jaketa (Korčula), ogrtač«. Od tal. (francuzizam) *palettone,* furl, *paleto* = *paltò* < srengl. *paltok* > fr. *paletot.* Tal. deminutiv na *-dno paletončin,* gen. *-ina* m (Dubrovnik, Cavtat).

Lit.: ARj 9, 585. *REW*[3] 6178. *Pirana*[2]· 686. *DEI* 2737.

palica f (15. v., Vuk), sveslav. i praslav., »batina, štap«. U drugim slavinama varira deminutivni sufiks sa *-bka.* Sa *-ica* nalazi se u slov., bug., češ., polj. i rus. Deminutiv na *-ica páliaca* (Vuk). Augmentativ na *-ina paučina* (Dubrovnik). Na *-njãk paličnjak* m (Vuk) »svrdao kojim se na jarmovima vrte rupe za palice«. Hipokoristik odbacivanjem sufiksa *pala* f »odjelana batina koja je na jednom kraju šira i djeca se njom igraju lopte«. Denominal *ispaliäti volove* »izvući palice iz jarma«. Od kraćeg oblika na *-íja: palija* f = *palija* f (Vinkovci) »palica, podebela, poduža batina kojom se kao polugom valjaju i tovare panjevi«, u pl. *polije* (Srijem, jer se sastoji od dva dijela) »velike lotre s pomoću kojih se burad na kola tovari, skladnje, skladnji = sklanje (ŽK)« [usp. i pod *pal].* Tumači se iz ie. korijena *(s)p(A)e/-, »cijepati« u prijevoju duljine *ö > a.* Taj je korijen dobro zastupljen u slavinama : v. *paljeno, polica, polovina, píjeti, plat,* u lit. samo u *spališ,* lot. *spal'i* »Flachschaben«. Riječ *palica* kulturna je riječ, koju posudiše Rumunji *pălită* (stari jezik, Erdelj) pored *palca,* koje je rumunjski rusizam, i Madžari *pálca.* Machek veže i sa *paliti* jer su se palile, da budu trajnije, da se dobije crvena boja. Dovodi se u vezu i sa *palac* (v.).

Lit.: ARj 3, 915. 9, 580. 586. 587. *Miklosič* 255. *Holub-Kopečný* 262. *Bruckner* 591. Machek, *LF* 65, 314-319 (cf. *IJb* 24, 356). *Tiktin* 1ili. *WP 2,* 102. 678. Scheftelowitz, *KZ* 56, 180. *IF*33, 140. 143.

palij m (Bernardin) = *palija* f (jedan primjer iz starih pisaca) = *palijo* n »obdulja (v.), nagrada kod trke«. Upor. furl, *palit* m »palio, drappo che davano a chi vinceva la corsa dei cavalli«. Učena riječ lat. *pallium* »kabanica« > > tal. *pàlio.*

Lit.: ARj 9, 587. *REW* 6168. *Pirona"* 686. *DEI* 2731.

paliját, *-am* impf. (Vrbnik) »jahati na konju vrlo brzo (u galopu)«. Upor. španj. *polear* »wippen« < vlat. **polidiare,* od gr. πολίδιον > tal. *puléggia.* Ovamo ide možda *paližat* impf. (Smokvica, Korčula; primjer: *eno palizaju klačinu)* »iznositi žeru *(zevăru,* metateza od *žeravá)* iz klačine«. ·

Lit.: ARj 9, 587. *REW*[3] 6635. *Prati* 802. *DEI* 3143.

patiska, gen. *-ski* f (Istra) = *těliska* (Distrae, Prigorje) = slov. *palhka* (Ipává) = *poliska* »béli evet (Istra), paspalj, farina subtilis, Staubmehl«, s promjenom sufiksa *paljuska* »Schrottmehl« = *paluska.* Prezime *Fališka* (Istra, Ripenda, Frata, Presika, Rogočana, Sv. Bartol, Cer, Vinež). Na *-ar paliskar* (Istra, narodna pjesma) »mlinar, tj. onaj koji je posut paliskom«. Od furl, *falis'cie* (sporedni oblik *falive* < lat. > tal. *favilla* sa metatezom *v - l > I-v);* istrorom. *fališka,* unakrštenje od tog sporednog oblika sa *falavesca = favalesca = favilesca* u sjevernim talijanskim narječjima, germanskog podrijetla **falawiska.* Istarsko-slov. značenje je metafora »pepeo > paspalj < πασπάλη (v.; ovo je također moglo dati metatezom *παλήσπα). V. *poval.*

Lit.: ARj 9, 589. *Pleteršnik 2,* 5. 6. 130. *Pironò*[1] *292. REW*[3] 3226. 3152. Štrekelj, *DAW* 50, 45. *DEI* 1585.

páliti, *pălim* impf, *(is-, na-, o-, po-, pri-, ras-, s-, sa-, u-, za-)* = *paliti* (ŽK, objekt *rakiju),* sveslav. i praslav. kauzativum, bez utvrđenih paralela u baltičkoj grupi i u drugim ie. jezicima, »žeći, faire flamber«, prema iteratīvu na *-a- raspaljati (se)* (13 — 15. v.), na *-va- raspaljavati, -paljivati, -paljujēm,* samo u vezi s prefiksima, na *-ovati potpaljôvat, -ujem* (Kosmet); *upalit, -âlim* (Kosmet, ŽK)»![0] zapaliti (kuću), 2° (metafora) *upali mu puška* = imao je sreću, *to je upálilo«, upáliti se* (o žitu, kukuruzu). Postverbali: *pai,* gen. *pālā* (Istra), *pal* (Vodice, Dalmacija) »1° suho granje, 2° palež (Baraković), 3° *Pali* pl., selo u Bosni, toponim«. Na *-lō, -ļa: palj* m (J. S. Reljković), odatle na *-evina paljevina* (Vuk, Lika), *palja* (Vuk, Dalmacija) »zublja«. Na *-ьЂa paljba = palba* (rusizam). Na *-ež palež* m (i toponim), odatle na *-ina paležina* pored *paležina* (Istra), na *-njak paleznjak* (Grižani) = imperativni kompozitum *palikuća.* Upor. toponim *Palilula* i prevedenicu *palidrvce* »Zündhölzchen«. Slov. *palenka* dolazi u šatrovačkom *paljuka* (Priština) i rum. *palincă* »Branntwein«. Neologizmi na *-ačupaljac = upa-Ijivač* za »stroj za upaljivanje (kad je došao u upotrebu)«. Rumunji posudiše *a păli* »Brand setzen, schlagen«, s izvedenicama sa sufiksom *-iciune* < lat. *-Mone paliciune* »Mehltau« i *-itura pălitură* »ἐρυσίβη«. U čakavskom narječju dolazi i u prijevoju **pol- spolīti* (ŽK) »anbrennen«. Upor. stcslav. *poleti* »uri, ardere«. Od te osnove, kad dođe pred suglasnik, nastaje po pravilu likvidne metateze slog *pla-,* koji se nalazi u *planuti, planem* (16. v., Vuk; *pri-* Piva-Drobnjak, subjekti *žito, hljeb),* stcslav- *plamy,* gen. *-mene > plamen.* Korijen *pol-* u tim je izvedenicama sveslav. i praši. Sufiks *-men* je ie., sveslav. i praslav. za apstrakta (v.), Odatle impf, na *-ja: planjati* (Dosen, Krmpotić). Sveslav. i praslav. **pol-my > plamen* ima svoju leksikologijsku porodicu. Izvedenice se prave od dviju osnova, od *plam-* (upor. *plemić* i *kamik)* i od *plamen.* Od *plam-: plam* (upor. *kam),* deminutiv na *-iák plamičak* od *plamik* (upor. *kamik* i *kamičak),* denominali na *-ati plămati, -am* (Vuk, Crna Gora), na *-iti plamiti,* prema pf. *plamnuti* (Belostenec), deminutivi na *-coti plamcati* (Pavlinović) = *plancati,* na *-ucati plamùcati, -ãm,* na *-tati plamtati, -ām* (Dubrovnik), na *-teti plamtjeti, -tim.* U tim deminutivima prelazi u onomatopeju. Zbog toga se *t* zamjenjuje sa s *plamsati (raz- se):* Od *plamenná -jača: plamenjača* (Vuk) »žtga«. Interesantan je hrv.-kajk. oblik *plovien* (Bednja), koji pretpostavlja istu deklinãciju *kamen,* gen. *kamna* (v.) sa *mn > vn* i zamjenu ѣ > *e > ie.* Pokušaja upoređivanja s ostalim ie. jezicima ima dosta, kao sa lit. *pelenas* »focus« (Matzenauer), arm. *holm* »vjetar« (Petersson), arm, *phailem* »svijetliti se«, gr. φλεύω (Charpentier), sa sanskr. *phalgú-(na)* »crvenkast« (Scheftelowitz, upor. *zapalali se* »erubescere« u staro-moravskom). Upor. *pepel* (v.)-

Lit.: ARj 3, 915. 7, 477. 9, 589. 953. 595. 10, 8. 13, 165.-7. Unbegaun, *RES* 12, 24. Vuković, *SDZb* 10,299. Trojanović, *JF* 5, 224. *Miklósit* 235. *Holub-Kopečný* 262. *Bruckner* 392. *Tiktin* 1110. *WP* l, 59. Hirt, *IF* 37, 227. Vaillant, *RES* 6, 80. Petersson, *KZ* 46, 247. Charpentier, *KZ* 40, 477. *RES 26,* 141. Wyjk, *IF* 24, 237. Scheftelowitz, *IF* 33, 139. *ASPh* 12, 184.

palma f, deminutiv *palmica,* pridjev na *-ovit palmovit,* na *-ište palmiste = păoma* (Mikalja, Stulić), pridjev na *-ъn > -an paoman, paomište = (ao > o) póma f,* gen. pl. *palama* (Dubrovnik, Poljica), *pomisle* n. Hidronim *Pomina,* voda blizu Milâtovice (Stoliv) = *(ao > a) parna* (Kavanjin) = *pauma* (u jednom rukopisu). Od tal. *palma* »isto«.

Lit.: ARj 6, 591. 596. 624. 709. 10, 644. 645. .686. Budmani *Rad* 65, 163. *REW** 6170.

palmênt m (Cres) »Fussboden« = krč.-Tom. *palmiant* Od tal. *palmento* »isto« < lat. *pavimentum* ili *pagmentum.*

Lit.: Tentor, *4SPh* 30, 197. *REW* 6312. *DEI* 2734. 2735.

palócija m (slavonska Podravina, Kostajnica) »1° svinjski trgovac iz Ugarske, 2° mršava svinja (Šabac)« = *paloc* (hrv.-kajk.). Od madž. *Paloczi < Polovec,* čovjek iz madžarskog plemena *Palacz.*

Lit.: ARj 9, 591.

pálok m (Vuk, Dubrovnik, Vetranie), samo τι priloškoj sintagmi *na palaku mi je* »na ruci, na meti je, nije sakriven« = *pălog* (Zore, Dubrovnik). Složenica od prefiksa *pa-* (v.) i prijevojnog postverbala *log* od *ležati* (v.). Prijelaz *g > k* je obratan govor (fausse régression, Dauzāt) prema gubitku sonorizacije u narječjima.

Lit.: ARj 9, 591. 592.

palpaţi, gen. *-ana* m (Buzet, Sovinjsko polje) »ostaci od maslina nakon isprešana ulja«. Možda je od sjeverno-tal. furl, *paitan,* istrorom. »blato, fango, motta, terra ammolita dall'acqua, fanghiglia molle«. Toponim *Pánton,* gen. *-äna* (1243, Trogir) je tosk. *pantano,* furi. *pantàn, pantenna = paltenna* (s etruščanskim sufiksom *-enna)* »isto«. Osnovno *paha* varijanta je od pred- ie *balta* (v. *blato)* u srodstvu s lat. *palus,* gen. -udis (v.).

Lit.: ARj 9, 618. Skok, *NVj* 23, 345-6. *REW** 6177. *Ive* 75. *Pirana*[2] 688. Pieri, *AGI* 12,- 131.

paluba f (Šulekov rusizam, kao i u češkom) = *palub* (Stulić), danas općenito i na Jadranu mjesto talijanizma *kuverta* (part. perf. pas. od tal. *coprire* < lat. *cooperare,* upór. i *kupijerta,* Dubrovnik, *koperta* u hrvatskim gradovima »Bettdecke« i *kuverta* f za listove), »nadkrovak na lađi«. Sadrži prefiks *pa-* (v.) i **luba,* koja dolazi u raznim izvedenicama kao rus. *lub* »Bast, Birke«, *lubočka* f »Korb«, kod nas *lubanja* (v.), lit. *luba* »daska«, arb. *labe* »Rind, Kork«. Ie. je korijen **leup-* pored **leub(h)-* »skidati koru«, u prijevoju **loubh-* za izraz perfektuma. Samoglasnik *u* prema tome je nastao iz ie. dvoglasa *ou.*

Lit.: ARj 9, 592. Maretić, *Savj.* 84. *NVj* 3, 192. Skok, *Term.* 139. *SEW í,* 148. 741. *WP 2,* 418. *Holub-Kopečný* 212. 262. Joki, *Unt.* 95.

palud, gen. *-udă* m (Istra) »canna«, deminutiv na *-ić paludic* »cannula«, na *-ika paludìka î* »arundinis genus« = *palud* (Cres) = *palud* (Proroci) »bara, močvara«. Semantički razvitak »močvara > biljka koja raste u močvari« (po semantičkom pravilu sinegdohe) nalazi se i u furl, *palût* »1° močvara, 2° strame, giunchi' ed altre erbe che crescono nelle paludi«. Slov. *palûd* m = *paluda* f »abgeschwemmter Unrat, Binse, scirpus«, *paludnica* f »caltha palustris«. Toponimi: *Poljudi* m pl. (Split) pored *Paljud, Pòvud = U Poljudu* (Kavanjin) = *Polît* (Rab), dalmato-romanski toponomastički relikti od lat. *palude (ü > iu,* odatle *lj* u *Paljud, ü > i* kao u *mir,* odatle *Pâlît* na Rabu). *Búval,* oštro brdo i brdski lanac (oronim) poslije Vruće rijeke (ide paralelno sa *Majolika,* drugi izgovor *Majlika)* piše se g. 1422. *campo a Pual* (Bar) i sadrži stariji oblik arb. *pyli* »šuma« < (metateza) vlat. *padule* — rum. *pădure* »isto« kao u tal. *padule* (977) u južnoj Italiji.

Lit.: ARj 9, 589. 593. 10, 644. Kušar, *Rad* 118, 15. *Pleteršnik 2, 6. REW** 6183. Jireček, *Romanen* 1, 59. *Pirana*[1]. 689. Matzenauer, *LF* 12, 187. *Codex dipi. Barensis* 1,8.

pälj, gen. *palja* m (Vuk, Boka, Ljubiša, Vodice, Istra) = *palj* (Biograd na moru) = *palj,* gen. *palja* (Istra) = *palj,* gen. *plja* (Baraković) »haustrum, ispo, ispolac«. Prema potvrdi kod Barakovića α je nastao iz poluglasa 5, upor. deklināciju *pas,* gen. *psa* pored *pasa* (ŽK), ali se može i drukčije tumačiti. Odatle denominal na *-āti paijāti, poljem* (Zoranie) = *pajāti* (Korčula), *opaljati* (Baraković), *ispaljati, -ām* »ispljuskati paljkom (paljem) vodu iz lađe«, *spaljat* (Mikuličić). Na Hvaru part, perf. pas. *pajveno ulje* (v. niže *puven).* Pomorski je termin kao i ostale izvedenice od tog korijena za posuđenicu *šansa* (Dubrovnik), *!ešula* (Božava), *češula* (Ilovik), *sekati* (Budva). Deminutiv na *-bk: paljak,* gen. *păljka* (Istra) = *paljak* (Prijedor) »isto« = *pajak* (Brusje, Hvar) »drvena velika žlica«, odatle denominal na

-ati paljkati (Vodice) »crpati vodu«. Na -łka *păljka* (Srbija, Milićević) »tikva za vodu, za spravljanje soli, sjemena, tučene paprike« = *păljka* (Kosmet) »1° crpka, vrg, tikva, 2° (metafora) sasvim ćelava glava i gola lubanja«. Isti korijen dolazi u prijevoju *o: ispo,* gen. *ispala* m = *ispol* (Lumbarda, Korčula) = na *-ьc* + *-äc ispolac,* gen. *-oka* (17. v., Vuk, Crmnica) »isto«. Denominal *ispolati* nije pouzdan. Odatle prema Budmaniju na *-njāk ispolnjaci,* gen. *ispōlnjākā* m pl. »opanci od kože sa bokovima«, nazvani tako jer su slični *ispolcu.* Po pravilu likvidne metateze nastaje od te osnove slog *pio-* u praslav. **polk-* deminutivnoj glagolskoj izvedenici na *-koti plakati* (r'~ *se), plačem* (Vuk, objekt *sudove)* = *plakati* (Vodice, upor. ukr. *polokaty,* polj. *plokać)* »prati« *(do-, is-, iza-, o-, po-,* s-). Razlika je u akcentu prema *plakati, plačem* »lacrimare«. Akcentom je uklonjen homonimijski sukob. Odatle postverbal *ṣaplak* (Srbija, Dalmacija, Sinj, Hercegovina) »čaša« i *spláká,* s augmentativom *spiatine,* deminutiv *plakmjat, -am* (Kosmet) »malo oprati (usta, sudove)« i pf. na *-nuti splaknuti* (Vuk), sa *kn* > *hn isplahnuti* pored *ispljahnuti (l* > *lj* prema *pljuskati)* »izliti, proliti« = *spiami* (ŽK) = *toplomu* »oprati« (također slov.) = *splahnuti* (Miklošič i češ.), na- *ovati isplahovati, -ujem* (Dubrovčani, 18. v., Stulić) »istrošiti, razasuti«. Od iste osnove postoji i ništični prijevoj *pl-* (sa *lj* mjesto / zbog onomatopeiziranja) *pljuskati, -om* (Vuk), sa deminutivnim nastavkom *-usk (is- vodu iz lađe ispolcem).* Od osnove denominal *pljusak,* gen. *pljuska* m »averse, nagla kiša«. Na *-éti pljúítati, -î* i *pljúštiti* (subjekt *kud}.* Značajno je da isti korijen dolazi još u dva vida: s prijevojem ъ > *y* > i: *pîljhati, -ãm* impf. (Ston) »crepati vodu, kad je još malo ima na dnu« *(is-,* sa *h* mjesto *k* kao u *plahnuti)* pored *pîljkati, -ãm (is-);* i u čakavskom sa sonantnim / > *u* od ništičnog prijevoja: *pût, pûjên (is-, za-* Rab, Korčula, Smokvica, Blato na Korčuli, Brač, Hvar) = *pit* (Bašćanska Draga) = *pit, plven* (Cres), imp. *puj,* part. perf. akt. *pu, pula* »crpsti«. Kod Marulića *priputi : jer pripuše vode (Judita* 4, 262) »jer su iscrpli vode«. Odatle part. perf. pasiva, koji se upotrebljava kao pridjev: *puvena ulje* »koje je obrano iz samljevene žitke masline, nije dobiveno tiještenjem« = *puhen* (Podgora, Dalmacija), *pujen* »samòtok pored sâmotok, loćnjak, također med koji sam iz sata isteče«. Oblik je nastao iz **puljen* > *pujen* (sa zamjenom *v za. je* poslije *u).* Pōimeničen na *-ik puvenīk,* gen. *-ika* (Poljica) »loćnjak, lotnjak < noćnjak«. Od part. perf. aktiva *pul* (upor. *pû, pula,* Rab) stvoren je *puljati, -am* pored *-em* (Srbija, Fužine, Sinj, Varoš u. Slavoniji), *ispùljati, -om* (Samobor) i deminutiv na *-kati püljkati, -ãm (is-).* Na *-iti puliti, -im* (Belostenec i slov.) = *puljiti,* odakle *otpuliti* i *puljevina* (Samobor) »mošt koji se otoci (»kad se otače čisti mošt, veli se da se *otpuli,* a juhi se kaže *puljevina«)«.* Prema izloženom može se *palj* tumačiti i prijevojem duljenja ō > *a.* Praslav. je osnova četverostruka **pьI-, *pil-, *pol-, *pal-.* U baltičkoj grupi čakavskom *puti* odgovara *pilti, pilu* »giessen, schütten« prema lot. *palli* »inundatio«. U *pljuskati* ie. korijen, bio je raširen: **pleu-.*

Lit.: ARj'2,647. 3, 937. 934. 915. 921. 927. 933. 938. 4, 12. 120. 9, 20. 593. 594. 853. 947. 10, 104. 11, 689. 12, 646. 649. 650. Hraste, *JF* 6, 213. Skok, *Term.* 120. *Elezović 2,* 54. 79. Ribarić, *SDZb* 9, 175. Kušar, *NVj* 3, 338. *ZbNŽ 9, 55.* 133. 137. 14, 186. 17, 20. 24,134. *Miklósié* 254 - 255. *Holub-Kopečný* 275. *Pleteršnik 2,* 50. *Bruckner* 392. 421. *WP 2,* Ş4. Matzenauer, *LF* 12, 187. 345-346. Vaillant,. *RES 22,*17. Wood, *IF 22,* 150. 159. Scheftelowitz, *KZ* 56, 203. Holthausen, *IF* 25, 152. *Boisacq*[3] 763.

palja f (Vuk, Dalmacija) »zublja«. U *ARj* izvodi se od *paliti* sa sufiksom *-ja* kao *plaća* od *platiti,* Matzenauer od tal. *paglia* »slama« < lat. *pălea.* Postoji mogućnost da je istog podrijetla kao i *baklja* »istog značenja«, tj. *facula* > furl, *fale* »isto«, upor. stfr. *faille* i prôv. *falha.*

Lit.: ARj 9, 593. *REW*[3] 3137. Matzenauer,. *LF* 12, 187.

paije, gen. *palja* f pl. (Vuk, Dubrovnik, Kotor) »1° pljeva, 2° mekinje, posije«. Pridjev na *-av paljav,* poimeničen na *-ьc paljavac,* gen. *-vca* »hljeb od mekinja ili posija«, proširen na *-ost paljavast, paljast.* Denominali na *-iti paljiti, ' -im* impf, (nesigurno) »posipati paljaina«, *paljaviti (po-).* Može biti dalmatoromanski leksički ostatak od lat. *pălea* > tal. *paglia.* Na *-are* ili *-arium* > *-ar poljar* m. (Crna Gora, Hercegovina) »zgrada u kojoj se sprema slama, sijeno, kukuruz, pojata, šupa« također je dalmato-romanskog podrijetla. Izvedenica na složen pridjevski sufiks *-ar* + *-ictus paljarîca* f (Božava, Istra, čakavski) = *pajarïc* m (Buzet, Sovinjsko polje) »culcitra stramentitia, slamnjača punjena lišćem sa klipova kukuruza (perušina, ŽK = lubje n, Buzet)« < mlet. *pagiarizo.* Na deminutivni sufiks *-etto* < vlat. *-ittus pájet* m (Račišće) =

pájet (Budva; primjer: *baci i digni paßt,* kaže se kad je lada pri kraju da ne udari u obalu) < tal. *paglietto* »bokobran«. Na lat. augmentativni i pejorativni *-aceus* > tal. *-accio pagliaccio* > mlet. *paiazo* >*pajac*=(hrvatski gradovi, s njem. deminutivnim sufiksom /) *pajăcl* m, slov. *bajać* < njem. *Bajazzo,* odakle također *pajac* = *pajac; palijača* m (Kosmet), balkanski talijanizam: rum. *paiață,* arb. *palače* f (Kalabrija) »Decke, Streu«. Upór. na *-one pejún* (slov.) »Strohsack« < furl, *pajon.*

Lit.: ARj 9, 594. 596. 10, 780. Cronia, *ID 6,* 116. *Pleteršnik* 1, 10. 2, 3. 114. Stürm, *ĞSJK 6,* 77. *Elezović 2,* 54. Budmani, *Rad* 65, 161. *REW* 6161. Štrekelj, *DA W* 50,45. Matzenauer, *LF* 12, 187. *GM* 320. *DEI* 2721.

pämrav m (Lika) »gastrophilus equi« = (u ništičnom prijevojnom štěpenu, sa umetnutim *d* u suglasničkoj grupi *nr) pandrv* »crv u konjskoj guzici, nečisti« (Lika: *češe se, kao da su mu panarvi u turu)* = *pandrav* »crv« = *pãmrãk* (Vuk, Boka) »crv, ugrk, grčica« = *pundrãv* (Vuk) »crv koji se kod mršavih konja pod repom nalazi«. I u ostalim slavinama ta je riječ svakojako izopačena:' stcslav. *ponгa ь,* češ. *ponrav,* polj. *pandrów,* pored *pįdrak,* ukr. *pandrak,* rus. *ponorov.* Slog *mra-, dra-* nastao po pravilu likvidne metateze. Madžari posudiše *pondra.* Izopačenje je nastalo dijelom varijacijom prefiksa *pa-, po-,* dijelom prijevojem: ništični *nr* prema *nor,* dijelom uklanjanjem suglasničke grupe *nr* sa *mr,* koja postoji (v. *mrav, mrak),* ili s umetnutim *d.* Osnova *nor-* bila je raširena sufiksom *-uo,* ili *-bko.* Samo *nora* nalazi se u ukrajinskom u značenju »Erdloch« te stcslav. *nora* »φωλεός, latibulum« i rus. *nora* »Höhle, Grube, Loch, Lager«. Postoji još denominál na *-ati pûndrati, -ām* (Lika) »parati (objekt *robu),* čupati *(salo)«, pundrati se* (Lika) »češati se«. le. je korijen **(s)ner-* »drehen, winken«, prijevoj perfektuma **nor-.*

Lit.: ARj 9, 614. 609. 12, 663. *MikloSič* 213. Isti. *Lex.* 623. *Holub-Kopečný* 286. *Bruckner* 393. *WP* 2, 760. Matzenauer, *LF* 13, 178-179. *WP 2,* 334. 700. *Vasmer 2,* 226.

pan[1] m (Marulić, Istra) »sukno«. Od lat. = dalmato-rom. *pannus* ili tal. *panno.* Čisti talijanizam je *pano* n »(ribarski termin) *pano ili prvo krilo na mreži palandan,* ima 20—30 m (Muo)«, ako je od tal. *panno.* Marulić ima još *panador (odića njih biše panador ter svila)* < tal. *panna-,* kolektivni plural od *panno d'oro.* Upór. tal. i prôv. *panna* »Segelwerk«. Denominai s tal. prefiksom *a-* < lat. *ad- appannare* > *apànati, -am* pf. (Potomje) »sljubiti, približiti«. Stara je posudenica iz dalmato-romanskog izvedenica na *-alis* u pl. **panalia* (upór. *panaľa* u Engadinu, furl, *panali* »metla«) > *pojana f* (Vuk, Kotor) »usko platno, Art Leinwand, lintei genus«, metatezom iz **ponaja.* Na lat. > tal. *-ellus* > *-elio panel* m (Vrbnik) »špaga o kojoj visi udica«. Na lat. *-inus* > tal. *-ino panina í* »haljina od sukna«. Značajna je varijanta sa *nn* > *nd* (kao u *klunda, dundo) pandil* (Poljica, Smokvica, Korčula) »neka ženska haljina, suknja« = *pàndilo* (Trpanj) »ženska haljina, koja nije šarena« = *pandil* (Korčula) = *pendii* (Lumbarda) = *pandil* (Kućište) »ženska suknja, górna hajina«. Dalmátoromanski leksički ostatak iz terminologije nošnje od lat. **pannellus.*

Lit.: ARj 9, 611. 614. 615. 617. 10, 472. Kušar, *NVJ* 3, 338. *REW*[3] 6200, 6204. Maver, *AR 6,* 250.

pan[2] m (Baraković) »kruh«. Od lat. > tal. *pane.* Oblik *ponje* pored *palje* n (?) (šatrovački jezik, argot) »kruh, hljeb« vjerojatno je od rum. *pīne* < vlat. *panem, panis.* Sa deminutivnim sufiksom *-etto* < vlat. -rifas tal. *panetto* > *panel* (Rab, Božava) »hljeb«. Daljim deminutivnim sufiksom lat. *-ula* > tal. *-olà Panitela,* otočić u Komatu (metafora). Složenice: tal.' sintagme: *pane in brodo* > *palinbród,* gen. *-oda* (Istra, Vrbnik) = *palinbród* pored *paninbrod* (Lepetane) = *palimbroh,* gen. *-aga* (Cres) »fragmenta paniš in jure carneo«; tal. *pan di Spagna* > *pandupanj* m (Potomje) = *pandešpänj* = *pattšpanja f* (Banja Luka), bug. *pandišpán,* rum. *pandiįpan,* balkanski talijanizam, »slatki kolač, trockener Eierkuchen«. Na lat. i dalm.-rom. *-ata* > mlet. *-ada: panata* f (Dubrovnik), denominal na *-ati panatati, -ãm* impf, »mečiti na sitno« = *panada* (Vuk, Dubrovnik, Perast, Lastva, Riječka nahija, Pelješac, Šibenik, Vrbnik, Božava, Cres, Belostenec) »1° hljeb skuhan u goveđoj jusi, na ulju, u mlijeku, pan cotto, 2° kaša za djecu« = *panada* (Budva) »posno jelo s kruhom u ulju«, također slov. *panada.* Na *-otta* tal. *pagnotta* < prôv. *panhotta* > (zamjenom sufiksa *-acca)* furl, *pagnoche,* tršć.-mlet. *pagnoca: panj oka* f (Šibenik, Korčula, Lika, Istra) »kruh«,slov. *panjok* »Soldatenbrod, profünt (ŽK)«. Stara je posudenica iz dalm.-rom. na *-arium, -aria* > *-ar, -ara: panar* m (Rab, Lopar) »lopar« < lat. *panarium* = *ponára* f (sjeverna Dalmacija) »četverouglast otvor uklesan u zidu u konobi, gdje se drže

razni predmeti, kao težački alat, srpovi, vrčevi« < lat. *panaria.* Sa zamjenom sufiksa *tanjega* f *(Gorski vijenac,* Crmnica, Prčanj, Perast, Tivat, Bijela, Bogdašić, Riječka nahija) »rupa u zidu, blizu Ognjišta ili u konobi«. Ta je zamjena ograničena samo na Boku i Crnu Goru. Nalazi se još u Tarantu *paneca* »golino, hvatanje za vrat«, ako nije od gr. πνίγω »zadusiti«. Luković je čitao u kotorskim sudskim dokumentima *cum tribus panahis* ili *panehis.* Mlađe su posuđenice na mlet. *-er* < lat. *-arius paner* pored *panar* m (Malínská) »košara bez luka, s dvije ručice po strani«, *paniera* f (Čilipi) »košara za kruh«. Upor. slov. *plenjir,* gen. *-rja* »Korb« < mlet. -ršć. *planer* < (metateza *j)* tal. *paniere.* Ovamo ide još francuzizam *apanaža* koji je tvoren s pomoću sufiksa *-age (<* lat. pridjevski sufiks *-aticus)* < **adpanaticum.*

Lit.: ARj 9, 615. 622. 623. 10, 731. *Pleteršnik 2,* 71. 56. 144. Stürm, *CSJK 6,* 72. 74. Grünenthal, *ASPh* 42, 316. Cronia, *ID* 6, 116. Kušar, *Rab* 118, 19. *ZbNŽ 6,* 168. *REW*[3] 6187. 6198. Štrekelj, *ASPh* 14, 533-534. Isti, *DA W* 50, 62. Matzenauer, *LF* 12, 188. *Rohlfs 2552.'* Tentor, *ASPh* 30, 196. Skok, *ZRPh* 54, 204. *DEI* 2745. 2747.

panāc, gen. *-nca* m (Vuk, Crna Gora, Skadarsko jezero) »gem (v.), dalmatinski nesit, pelecanus crispus«. Ženka je *panica,* mlado *pančica.* Loewenthal uporeduje sa gr. πηνέλωψ.

Lit.: ARj 9, 611. Loewenthal·, *WuS* 10, 167. Hirtz, *Aves* 319-20.

panāc, gen. *-nca* m (Marulić) = *panca* f (Marulić) »trbuh«. Od tal. *pancia* = *ponza* < lat. *panticem,* nom. *pantex.* Tal. deminutiv na *-etta* < vlat. -rifa mlet. *panzeta* > *panceta* f (Rab, Božava) »potrbušina«. Na *-aria* > *-iera,* fr. *-ier, -ière,* tal. francuzizam *panciera, pamiera (-e)* > njem. *Panzer* > *pancéř* m (Belostenec, Voltiđi, Jambrešić), pridjev *pancerski,* denominal *raspanceriti* pf. »skinuti pancer« = *pancir,* gen. *-ira* (Vuk, Mikalja), indeklinabilni pridjev epitet *panci(r)K košulja, pancirlija* m »onaj koji nosi pancir« = (pseudojekavizam) *'păncijer,* gen. *-èra,* složenica *pancijer -košulja* (narodna pjesma) = *pansir* (Mikalja). Upor. arb. *pancir.*

Lit.: ARj 9, 611. 612. 613. Kušar, *Rad* 118, 19. Cronia, *ID* 6, 116. *REW* 6207. *GM* 321.

panàdija f (18. v., Vuk) = *panàgija f* (Vuk) = bug. *panàgija* »slika sveca, Majke Božje, koju vladika nosi na prsima«. Te dvije varijante osnivaju se na klasično-grčkom izgovoru (katareusa, kao *liturgija* pored *liturđija)* od παναγία (složenica od παν- i άγιος »svet, presvet«); odatle na lat. *-arium* > gr. -αριον *panagijan* (stsrp) = *ponagiarb* »posuda za osvećen hljeb« < srgr. παναγιάρι(ον) »isto«. Upor. *pangar* m (Kosmet), bug. *pangar* pored *pangal* »stol u crkvi na kojem se prodavaju svijeće«, koje etimološki ne ide zapravo ovamo. To je izvedenica od ngr. πάγκος < tal. *banco* > παγκάρι. Suglasnik *ρ* mjesto *b* može potjecali od unakrštenja sa *panagiar.* (v. *banak).* Na novogrčkom izgovoru osnivaju se varijante *panaija* (Vrčević) = *panaija* (Kosmet) »koljivo, kuhano žito, koje se nosi u crkvu o zadušnicama« = *panáhija* (Vuk, hiperkorektno sa *h,* koje zatrpava hijat). Balkanski grecizam: rum. *panaghie* f »Stück Opferbrot, das dem Gedächtnis der Mutter Gottes geweiht ist«.

Lit.: ARj 9, 612. 727. *Elezović 2,* 535. Vasmer, *GL* 108. 109. *RSl 5,* 120 *Rohlfs* 1606. Můrko, *WuS 2,* 130. *Mladenov* 410. *Tiktin* 1114.

pänadur m (14. v., Vuk, Kosmet) = *na panagjuri* (stsrp.) = *panajur* (Mikalja) ' = *panagir* (14. v.) = *panigir* (14. v.) »sajam, vašar, trg, pazar«. Na *-ište* (upor. *trgovište, pazarište) panađurište* n = *panađurište* = *panigirište* »1° Marktplatz, sajmište, stočni pazar u varoši, 2° mahala (Priština, toponim, bug.)«. Na tur. *-li panajurlija* (Mikalja) »trgovac«. Balkanski grecizam (ngr. πανηγύρι »isto«): bug. *panagir, panair,* arb. *panigir, panijir, panajir,* cine. *pănă^ir(e),* tur. *panair, panayır.* Ovamo igra riječi *na panaćuru i na vragačuru* »ni vraga = ništa«. Primjer za υ > ja.

Lit.: ARj 9, 611. *Elezović-2,* 66. *Miklošič* 231. *Mladenov* 410. *GM* 321. Vasmer, *GL* 107. *RSl 5,* 121. Tomanović, *jfF* 17, 214. *Pascu 2,* 72., br. 1328. Korsch, *ASPh 9,* 661.

panarie m. (Vrbnik) »nekakav zao prišt«. Nepotpuna, odviše općenita i neodređena semantička definicija. Ipak se vidi da riječ potječe od mlet. *panarizo,* tal. *paneréccio* < lat. *panaricium* < gr. παρωνυχία (prefiks παρά i ονυξ, gen. -υχος »nokat«, prasrodstvo sa *nokat,* v.) »zanoktica«.

Lit.: ARj 9, 612. *REW* 6186. *Prati* 724.

pandivêra f (Potomje) »vrst ribarskog špaga« = *pandivijerna* f (Dubrovnik) »životinjska bijela dlaka kojom se veže udica, krëna (Dalmacija) < mlet. *arena* < lat. *mnisi.*

Sintagmatska složenica od. *pinna* + *de* + *verres* < tal. *verro.*

Ut.: *REW** 2326.

pangàloz, gen. *-óza* m (Vuk) = *pangalôz* (Kosmet) = *bangàloz* (Hrvatska) »praznov, skitnica, besposličar, mangup, varalica, obješenjak«.

Lit.: *ARj* 9, 615. *Elezović 2, 55.*

pànica f (Vuk, Šumadija) »1° zdjela, činija, 2° prosulja, tava, tiganj« = stcslav., bug. *panica* »irdene Schüssel, Teller«. Toponim *Paničari* m pl., upór. bug. *paničar* m prema f *paničarka.* Bez sufiksa *-ica* nije potvrđeno [usp. i pod *panica}.* Hrv.-kajk. i slov. pokazuje *a* > *o* i. deklināciju *ü* > *y,* gen. *-ъ e,* stcslav. *pany,* gen. *-nъ e* : *ponjva* f (Belostenec, Jambrešić, Stulić), deminutiv na *-ica ponjvica,* sa metatezom *v* u naglašenom slogu *pôvnica* (nije zabilježeno gdje se tako govori), *póvna* f (ŽK) = *(vn* > *mri) pomna* (ŽK) »tiganj od metala sa drškom« = *(nv* > *mv) põmva* (hrv.-kajk.), slov. *panva* = *panva* pored *põnev,* gen. *-nve, panvica.* Deklinacija *y* i u češ. *pánev* i polj. *paneгa.* Sve zacijelo istog podrijetla kao i stvnjem. *plánná* < srlat. *panna,* nepoznatog podrijetla. Odnos srlat. *panna* i tal. *panna f* »crema, fiore del latte« nije jasan. Upór. zapadno-fr. *pan, poň* »Kube«, *pano* (Creuse) »Butterfass, stap«. Bug. i šumadinska *panica* pretpostavljaju posuđenicu iz balkanskog latiniteta. Ne zna se ide li ovamo kao denominal na *-ati panati* impf. (Brač) »vrebati, npr. goluba, kunu, mladića, kad se skita po noći«. Veza s tal. *pannare* »venire a galla la panna« semantički nije vjerojatna.

Lit.: *ARj 9,* 616. 10, 771. *Pleteršnik 2,* 7. 148. *Miklošič* 231. Isti, *Lex.* 554. *Holub-Kopečný* 263. *Bruckner* 394. *Mladenov* 410. *REW** 6199. Jagić, *ASPh* 1, 431.

panihida f (Vuk, pravoslavni crkveni termin, stsrp.) = *panahida* »1° noćna služba božja, svenoćnica, 2° molitve za mrtve«. Balkanski grecizam crkvenog podrijetla (gr. ák. παννυχίδα, od παννυχίς »vigilia«): rum. *părtăhidă* pored *panihidă,* bug. *panihida.*

Lit.: *ARj 9,* 916. 612. *Mladenov* 410. *Tiktin* 1115. Vasmer, *GL* 109. *Setka* l, 164.

Pankrác m = *Pankracije* m (prema lat. izovora grupe *ti)* = *Pankratije* (prema gr. izgovoru) = *(rik* > ngr. *ng) Pangratije* = = *(n* ispalo zbog disimilacije я - *r* > *0 - r) Pakrat* (1200) = (α > o) **Pongrac* prema prezimenu *Pongračić* i toponim *Pongraievac,* gen. *-vca* (16. v., križevačka županija) = *Pokrat* (13. v., Dubrovnik, sa *t* mjesto *č* stoga što se *Pakrac* pored **Pokrac* osjećalo kao pridjev na *-j;* za *-ač* usp. niže *Supokrač),* prezime *Pokračić* (narodna pjesma), preokrenuto u *Pokrajać* (Bosna, pravoslavci), *cnkva sv. Pakrata* (13. v.), hipokoristik *Pokre,* gen. *-eta* (14.v.)* toponim sa *šut-* < *sanctus 'Supokrač* (toponim na Šipanu). Deminutiv na *-ica Pokrića* (Dubrovnik, 1389-1399). U Dubrovniku su" se nalazile moći sv. Pokrala (spominje ih Porfirogenet u 10. st.), odatle omiljelost imena. Gr. svetac Παγκράτιος štovao se i u Mlecima i u Apuliji.

Lit.: *ARj l, 229. 9,* 579. 616. 617. 10, 543. 739. 547. Jireček, *Romanen 2,* 50. Skok, *Slav..* 237. Putanec, *Slovo* 13, 163.

panos m (Vuk, Hrvatska, Lika, *Aleksandridd)* »1° fitiljača, smolnica, Feuersignal« = *fanos (na mèsto lučeva fanosa,* stsrp., Novaković,, *Aleksandridd)* = *Panos* »2° toponim (Lika,. Piva)«. Od gr. φανός »luč, zublja« > mlet.,, tal. *fanò, falò,* tur. *fanos, fanus,* »svjetionik«. Odatle na deminutivni sufiks -άριον φανάριον > ngr. *fanari* »l ° lanterna, fanal, 2° (toponim) sjedište pátriárka u Carigradu« > srlat. *fanarium* (1283), rum. *felinar* (Muntenija), na tur. *-ci felinaragiu* »Laternenzünder«. Balkanski grecizam koji su raširili Turci po Balkanu: hrv.-srp. *fener* (18. v.) = *fènjer* m (Vuk,. Bosna) = *fener,* gen. *-era* (Kosmet), bug.,, tur. *fener,* cine. *finere* f, odatle i bug. *fenerce, fenerdžija.* Čini se da je grčkog izvora. i naš jadranski naziv za svjetiljku *feral,* gen. *-ala* m (nekada je to bio i pomorski termin, koji se sada zove *lanterna,* a čuvar *lanternistlaf* prema austrijskoj terminologiji) = *feruă,* gen. *-uală* (Molat) »fenjer, ručna lampa« = *férő,,* gen. *-ala* < *ferao* (18. v., Perast, Dubrovnik Cavtat) »zidna svjetiljka«, deminutiv *feralić* m »noćna svjetiljka za nošenje« = *feral,* gen *-ăla* (Cres, Rab, Senj) = *fera* (Božava) = *ferôv,* gen. *-ala* (Buzet, Sovinjsko polje) »fenjer na ulje ili petrolej«. Upór. *fanaru* (Calabria) »abbaino«, *fanara* (Sicilija) »plamen«. Značajno- je još da u Dubrovniku postoji pored *fera* još *ofèrao,* gen. *-ala* (Zore), u kojem početno· *o* potječe zacijelo od krivo rastavljenog dalmato--romanskog člana **lu feral* > *n'uferal* (upor. tal. *alloro* < lat. *laurus* < **l'alloro).* FurL *feral* pored *ferar* > slov. *falar* »Laterne«. Jadranski se naziv najlakše objašnjava unakrštenjem gr. φανάρι i *pharos,* kako je nazvan, »pomorski svjetionik« u Aleksandriji, odatle port. *faro* »1° Leuchturm, 2° toponim«. Tal. *fanale:*

sadrži neutrum od φανίριον. Sa *fé-* zabilježeno u Veneciji *ferale 1297,* Belunu 1379. Upor. još toponim *Porozina* na Cresu naprama *Plomin* gdje je pomorski svjetionik = tal. *Canale di Faresina.*

Lit.: ARj 3, 49. 8, 732. 9, 617. *Elezović 2,* 406. Skok, *Slav.* 42. Cronia, *ID* 6, 108. Kušar, *Rad* 118, 17. *REW*[3] 6463. Štrekelj, *ASPh* 14, 522. *SEW* 1, 280. *GM* 101. Meyer, *Türk.* 1, 76. *Rohlfs* 2294. Kqtsch, *ASPh* 9, 499. *Pascu 2,* 133., br. 468. *Mladenov* 660. Vasmer, *GL* 58. 59. 109. *DEI* 1589. 1592. 1594. *Tiktin* 616. *DEI* 1619.

pant m (hrv.-kajk., Belostenec, Topolovac, slov., češ.) = *panta f* (Voltiđi) = *panti* m pl. (ŽK, ŽU, za oba dijela) »Γ bağlama, särke, brtvjele (domaći izraz u čakavskom, *samac* m prema *samica), 2°* kolut, obruč za sapinjanje«. Od njem. *Band* (od *binden* »vezati«). Odatle od njem. deminutiva *Bandi* > *pantlek* m (hrv.-kajk.) = *panklek* (Lobor, sa *ti* > *kl)* = (zamjena kajkavskoga sufiksa sa *-ika* ili posuđenica iz madž. *pantlyika) pántlika* (Otok, Slavonija, Reljković) = *pantljika* (Vuk, Srbija) »trak (ŽK)«. Pridjev na *-av pantljikav,* na *-ast pantljikast.* Deminutiv na -ica *pantljičica* »biljka Bandgras«. Na *-ara* pored *-jara: pántlikára ι -tljikara* pored *pantljičara* »glista Bandwurm«. Na *-jar pantljičar* (Đakovština) »strijeke nalik na pantljike«. Sa sufiksom *-ika* još u slovačkom, ukrajinskom i rum. *pantlică* = *panglică,* s mnogo varijanata, deminutiv na *ufa* < lat. *-ucea panglicuță* »biljka«. Njemački se deminutiv nije osjećao kao deminutiv. Zbog toga je dobio naš hrv.-kajk. deminutivni sufiks *-b'k.* Ali postoji posuđenica i bez toga: *pantlin* m (hrv.-kajk., Belostenec, Jambrešić). Upor. glede dodatka *-in* na njem. sonantno /: *kifljin* (ŽK).

Lit.: ARj 9, 618. 619. *ZbNŽ 21,* 184. *Miklo-Sič* 231.

pantàgana f (Split) »veliki miš« = *podgana f* (slov.) »parcov, štakor, stahor = stavor«. Odatle na *-ica podgánica* = *podganar* = *podganjak* — *podganščak* = *-saća,* poimeničenje od *podganski* »nečist od štakora«. Od tal. *panterana,* furl, *pantiane,* poimeničen pridjev na *-anus* od *ponticus,* tj. »miš sa Ponta«, koji je na brodovima došao u Evropu. Možda je u tom pridjevu obrnuto na latinski iz jezika teluqu (dravidski jezik) *pandi-kokku* »mus malabaricus«. Ovamo će ići i Vukov *pacov* (Srbija, *-ov* < madž. *-á)* = (s umetnutim *r* pred dentálnom afrikatom) *parcov,* gen. *-ova* (Vuk, Srijem), odatle na *-ica parčica* f (Bistrac, Hrvatska) »stupica za hvatanje parcova i puhova«. Upor. veliko-rus. *pacjuk* »1° Wanderratte, 2° Ferkel« = ukr. *paćuk* = lit. *patsukas.*

Lit.: ARj 9, 545. 645. *Miklosiï 229. Lokotsch* 1618. *REW*[3] 6651. *Vasmer 2,* 328.

Pantaleon, lično ime grčkog podrijetla, kráceno od gr. Παντελεήμων već u gr. (kraće) Πανταλέων, liječnik, odatle omiljelost toga imena. Odatle *Pantàlija* m = *Pantèlija* (upor. rum. *Fintile),* prezime *PanteKć,* hipokoristik *Panta* m (upor. rum. *Pinted),* prezime *Pantie* (Bosna, pravoslavci), *Pane,* prezime *Panic.* Prema ngr. *nt* > *nd: Panda, Pandák,* prezime *Pandaković.* Odatle nastalo tal. *pantalone* m »mletačka maskara s dugim hlačama«, odatle opet fr. opća riječ *pantalons,* koja je poslije Revolucije postala internacionalna, tal. *pantaloni* m > *pantalóni* m (ŽK) = *pantalone* f pl. »hlače, čakšire«, rum. *pantaloni* m pi., bug. *pantaloni,* dok je oblik *puntale* f pl. (Banja Luka) = *puntole* pored *pantole* f pl. (Kosmet) turcizam (tur. *pántol)* francuskog podrijetla (nošnja *alafranga).*

Lit.: ARj 9, 618. *Elezović 2,* 57. *REW** 6206. *Prati* 727.

panter m (Kavanjin) = *pantera f* (Mikalja, Vetranie) »1° leopard«. Od gr. πάνθηρ > lat. *panthēra.* Od značenja »2° (mlet.) sorta di rete da uccellare« samo kao toponim *Pantera* (Milna, na Braču, uz more, čistina na kojoj se suše mreže; Veli otok).

Lit.: ARj 9, 619. *Prati* 727. Skok, *Slav.* 121. 176.

pantoflin m (hrv.-kajk.) = *patokljin* (ŽK, preko njem. *Pantoffel,* preko njem., .pl.) = *pantofla,* pl. m *pantofli* = *pantofola* f (Rapić) = *pantôfula f* pl. (Boka) preko tal. *pantofola* — (odbacivanjem dočetka *-ola,* Koji se osjećao kao deminutivni sufiks, koji ne pristaje) *pantufa* (Nalješković) = *pantofa* (Kosmet) »papuče, šlape«. Izvor je grčka složenica παντοφελλός,οα πας, gen. παντός ł φελλός »pluto«.

Lit.: ARj 9, 620. *REW»* 6208a. *Prati* 727. Vasmer, *RSI* 'з, 255. *ZSPh 4,* 388-390. *DEI* 2753.

pantomine f pl. (Kućište) »1° ludosti, 2° (teatarski termin) scenski prikaz gestima«. Od ral. *pantomima* = (disimilacija *m - m* > *m - n) pantomina* < lat. *patomimus* < gr. παντομίμας, složenica od παν »sve« i μίμος, »glumac«, odatle poimeničen učen pridjev na -ιχος *mimika f.*

Lit.: Prati 728. *DEI* 2735.

panj, gen. *panja* m (Vuk), sveslav. i praslav. *рьнь,* bez paralele u baltičkoj grupi, »1° deblo, 2° katarka, jarbol, 3° košnica, trnka, 4° toponim. Deminutiv na *-ič panjić.* Augmentativi na *-ina pànjina* (Vrbnik) »odvod od čokota«, na *-uga panjuga* (Vuk, Crna Gora) »1° panj = panjuga, 2° cokot (vinove loze, od Niša prema Staroj Srbiji i Makedoniji)«. Na *-luka panjuška* (Stara Srbija) »panj«. Kol. na *-je tanje* n. Na *-oca panjača* »gljiva«. Na *-akuša panjakuša* »ptica«. Samoglasnik α je nastao od palatalnog poluvokala ь: upór. slov. *penj,* češ *peň, polį. pień,* rus. *пень.* Madžari posudiše *pőnye* i Arbanasi *pënjë.* Ie. je korijen **pin-* »Holzstučk«, koji se nalazi u sanskr. *pinākа* »štap, batina, kijača«, gr. πίναξ »1° balvan, daska, 2° slika (odatle internacionalna *pinakoteka)«.* Slavenska riječ očuvala prvobitno ie. značenje. Značenje 3° objašnjava se primitivnim pčelarstvom (rojenjem) u šumama.

Lit.: ARj 9, 621. Novaković, *ASPh* 20, 62. *Miklošič* 270. *Holub-Kopečný* 269. *Bruckner* 409. *Mladenov* 538. *WP 2,* 71. Jokl, *IF* 27, 305. Meringer, *IF* 16, 152. 159. sl. 18, 278. Grünenthal, *IzvORJAS* 18, 4, 127-147 (cf. *JF* 3, 204). *GM* 332. *Boisacq** 748-785. *Vasmer* 2, 335.

pänjka f (15. v., Marulio) »kleveta«. Pridjev na *-av,* poimeničen na *-ьс > -ac* prema na *-ica panjkavac* m prema f *panjkavica.* Denominal na *-aţi pănjkati, -am* impf, *(na-, o-,* Vuk) »klevetati«, također sa *n* mjesto *nj* (Marin Držić), koji je nastao deprefiksacijom prefiksa *o- (ob-);* iterativ *opanjkávati, -panjkāvām* (Lika). Odatle radne imenice na *-alo pănjkalo* m, *opankalac,* gen. *-oca,* na *-vac opanjkavac* (kod leksikografa). Samo hrv.-srp., prema Vaillantu od deminutiva **opatkati* prema *opadati, -ãm* (16. v., Vuk), *opadávati* (Lika), *opadnik, opadávati* (Mikalja) prema *opasti, opadnem* (Vuk), s istim prefiksom kao istoznačni *oklevetali, ozloglasiti.* Ako je tako, promjena *tk > njk* nastala je iz pejorativnih afektivnih razloga. Nije pronađeno prema kojem je tipu nastala. Možda je u vezi s *opajkati* pf. *(koga,* (Cavtat) < *ot-pad-kati* »otkriti« i s pejorativnim nazivima *opajdača — opajgora — opajdara = obajgora = ojdara* (Vuk) »bezobrazna žena«. U okolici Cavtata je razumljivo otvaranje zatvorenih suglasnika u grupama, upor. *Captajka* za *Captatka* (za muško *Captaćanin).*

Lit.: ARj 7, 477. 8, 303. 802. 9, 9. 13. 27. 477. Matzenauer, *LP* 11, 335. Vaillant, *BL* 15, 59-61. Grickat, JF 18, 322-24.

päor m (Vuk, Vojvodina, Otok u Slavoniji) prema f *paoruša = ранг* m (ŽK, Slavonija) »1° seljak, 2° stanovnik provincijske Hrvatske za razliku od graničara (ŽK); sinonim: *muž* prema *mužača«.* Pridjev na *-ov pâorov = paurov,* na *-ski păorski* (Vuk) = *paurski.* Deminutiv na *-če paorče,* gen. *-eta* n. Kolektiv na *-ija paarija f = paurija* (ŽK) »provincijska Hrvatska, nekadašnji *Provincijal* prema *Granici;* sinonim: *Muško* (ŽK)«. Iz graničarske njemačke kancelarije: *Bauer.*

Lit.: ARj 9, 624. 710.

papa[1] m (Vuk, Dubrovnik, ovdje običnije s hipokorističkim akcentom i nastavkom *-e,* tip *Rade) = pape* (i u Kotoru i zapadnoj Hercegovini; djetinja reduplikacija u .raznim jezicima) »otac«. Deminutiv *yapıca* m. Neobična je deklinacija te djetinje riječi u Istri *papa,* gen. *papēta.* U Prčanju varijacija disimilacijom i samoglasom *a > o bopo* m »djed« prema f *bôpa* »baka«. V. *pop.*

Lit.: ARj 9, 625. 627. Rešetar, *Štok. 228. REW*> 6213.

papa[2] (Vuk) »djetinja riječ za kruh«. Djetinja reduplikacija, koja se nalazi í u drugim jezicima, npr. tal. *pappa,* s afektivnom geminacijom (upor. *nonno),* »isto«. Istog -je djetinjeg podrijetla i *papa* (hrv.-kajk., Belostenec) »lijep, postverbal od lijepiti«, sa denominálom na *-ati papati* »lijepiti«. Ali kako se radi o kulturnom pojmu, bit će prije posuđenica iz njem. *Pappe* (upor. *Papņdekl* u hrvatskim gradovima), negoli kreacija samostalna i neovisna od njemačkoga. Vukova *papa* ima afektivni akcenat kao hipokoristici *Kata* itd. prema deminutivu na *-ica papica* m (Mikalja, Belostenec, Stulić) i denominalima na *-ati, -iti papati, -ãm (is-) — patiti, -im* impf, »jesti«. Na *-uljati papùljati, -ãm* impf, »jesti, kusati«. Riječ *papula* (od graha, Vuk, Milićević) može biti postverbal odatleV Prema Matzenaueru ovamo bi išao i Vukov femininum *pakolēč* f = *pakoleć* (Šulek) »svako proljetno zelje, što se jede«, ako je, kako on misli, od sttal. složemce *pappalecco* »Leckerei« od *pappare* i *leccare,* što ni najmanje nije pouzdano ni fonetski, ni semantički, ni morfološki. Za disimilaciju *p - ρ > ρ - k* nema drugih potvrda. Talijanski maskulinum ne prelazi u deklināciju *i* [usp. i pod *papati].*

Lit.: ARj 3, 915. 9, 625. 626. 627. 629. 634. 578. Matzenauer, *LF* 12, 186. *REW*[&] 6214. *DEI* 2758.

papak, gen. *-pka* m (Vuk) »1° ungula, kopito, 2° školjka, 3° (metafora) papci u krmila« = *papak* (ŽK) = *papek* (Bela Krajina, slov.) = *pãponjak,* gen. *-ōnjka* (Lika, Vuk, Kosmet) »isto«. Augmentativ na *-ina pàpōnjčina* (Lika) »l "-isto, 2° biljka«. U Kosmetu (Rasnik) *čaponjak,* gen. *-njka* »papak u preživara, goveda i sitne stoke«. Sufiks *-onjak* došao je možda unakrštenjem s tur. *babának* »isto«. Glede *č* u *čaponjak* upor. *čaporak.* Riječ *papak* je hrv.-srp. i dijelom slovenska.

Lit.: ARj 9, 625. *Pleteršnik 2,* 7. *Elezović 2,* 57. 431.

papar, gen. *papra* m (Dubrovnik, Crmnica, danas općenito) = *papar* (Božava) = *papar,* gen. *papra* (ŽK, Vodice) = *paper* (Drašćići, Istra) »1 ° Pfeffer (s kojom je riječi istog postanja), 2° paprika (Sutomore)«. Na *-ika paprika* (ŽK) = *paprika,* deminutiv *papričica,* madž. isto, odatle ná madž. sufiks *-as paprikaš* m »jelo«, posuđenica iz madžarskoga. Pridjevi na *-ьn* u izvedenici *paparnjak = păprnjak,* na *-en papren,* poimeničen na *-jak paprenjak,* na *-ica paprenica·»!?* sučić za papar, 2° gljiva«, na *-jača paprenjaća* f, na *-ka paprenka.* Deminutivi na *-ič papric,* na *-ica paprica.* Denominál na *-iti papriti, -im* impf. *(na-, o-, pre-, za-),* iterativ na *-va- -paprivati, -ujem,* samo s prefiksima. Na *-eš papreš* m »isto što papar«. Na *-an* (od unakrštenja sa *saprati) papran* m (Marulić), s denominálom na *-iti papraniti.* Može se tumačiti i kao dalmato-romanski leksički ostatak na sufiks *-ona, -one,* upor. južno-fr. *pebrun,* kat. *pebrona, pavarauna.* Na lat. *-ata paparata* f, deminutiv *paparatica.* Od lát. *píper* (sa *i > ь > a),* stcslav. *pьrгъ,* slov. *peper,* češ. *pepř, poij. pieprz,* upor. *pepar* (Slun, Istra, bezjački izgovor). Postoji još oblik sa *o* mjesto *a < ь: poper* (Cres) = *papar,* gen. *-prâ* (Istra), slov. *paper,* gen. *popra, poprtnik* »vrsta kruha«. Odatle deminutivi na *-ić poprić* »biljka«, *popriča* (Vrbnik), *paprika* (Vrbnik), *paprenjak,* gen. *-aka* (ibidem). Upor. ukr. *poper.* Samoglasnik *o* nije zamjenik poluglasa, nego rezultat unakrštenja sa *kopri* (v.). Anticipacijom suglasnika *r* u naglašeni slog (upor. *brnistra)* nastaje hrv.-kajk. *prper,* gen. *-pra* (Belostenec), odatle *prprenak,* gen. *-aka, prpiš* m »paprika«, *prpriti, -im* pored slov., hrv.-kajk. *peper, pepriš, pepřiti,* također slov. *přper,* gen. *-pra, prprnjak* m »kruh«, s disimilacijom *r - r > r - l přpel,* gen. *-pla.* Upor. *prepren* m pored *pretres* (Gornja Brda). Osim ovih posuđenica, vjerojatno iz balkanskog latiniteta, postoje još mlađe posuđenice iz triju vrela: iz mletačkoga *pévere: pevêr* pored *pîver* m (Crmnica), na augmentativni sufiks *-one* mlet. *peverone > peverun* m »paprika« = *peferona į feferona* f (hrvatski gradovi) »vrsta paprike«; iz gr. πιπέρι > *piper* (Timok-Lužnik) = *peperka* (Makedonija) »paprika«, bug. *piper* (balkanski grecizam); iz turskoga *biber* (18. v., Vuk) = *biber,* gen. *-era* (Kosmet), indeklinabilni pridjevi na tur. *-li biberli,* na *-ov biberov,* na *-ьn bibernī = bibêrni* (Kosmet), poimeničen na *-ica bibernica* = na *-jača bibernjača* (Vuk) »pyxis piperis«, na *-ika bibèrika* (Šulek) »biljka lepidium campestre«, na *-ka bibērka* f (Šulek) »polygonům hydropiper et persicaria«, na *-ina biberína f* »piperinum«, denominal *biberiti, -im (na-, o-, za-),* na *-isati obiberisati, -šém* pf. »isto što obiberiti«. Balkanski turcizam (tur. *büber)* grčkog podrijetla: arb. *biber.* Stulić ima *piperat* m »herbą lanaria«, upor. češ. *piperat* (latinizam?). Krčkočakavsko *par elina* (Vrbnik) »cibi genus, jus cum caseo, óleo et pipere« odgovara istro-rom. *pilvarein* i milanskom *pavarina* < poimeničen lat. pridjev na *-inus piperlna.* Suglasnik / je od istro-rom. *pilvare < pipere,* s anticipiranim i disimiliranim *r* (upor. gore slov. *prpel).* Samoglasnik *a <* ь dokazuje da je stara posuđenica < **pilverina >* (metatezom *l - r > r - 1) parelina.* Upor. furl. *pevarèle* i *pevarine.*

Lit.: ARj l, 280. 7, 477. 8, 331. 9, 121. 626. 630. 830. 858. 10, 781. 818. 819. 821. 11, 654. *Elezović* l, 44. Miletić, *SDZb 9,* 228. 265. 266. *Pleteršnik 2,* 150. 154. 156. 267. 256. Cronia, *ID* 6, 116. Ribarić, *SDZb 9,* 14. 20. 64. Štrekelj, *DAW* 50, 45. 81. *REW*[3] 6521, 6521a. *SEW* l, 564. *Mladenov* 423. *Pirana*[1] 742. si. Bartholomae, *IF* 3, 168. Brandt, *2Ъ. v česť Millera* 305-310 (cf. *AnzIF* 13, 245). Ułaszyn, *RSI* l, 87. *ASPh 29,* 442. *GM* 35. *Rosāmam* 774.

papati, *-ãm* impf. (Dubrovnik, također češ.) = *papili, -гm* (Zagreb, Slavonija), djetinja riječ, »jesti«. Od iste je osnove *papa* (Vuk) = *papa* f (Kosmet) »kruh« u dječjem jeziku. Samoglas varira u *pupati* (Crna Gora) »jesti bez truda, bezbrižno«. Ovamo ide i izvedenica na *-ula: papula* (Vuk, Srbija, također češ.) »ugnječen kuhan grah bez čorbe, kao pire u hrvatskim gradovima«, odatle *papùljati* (Lika) »kusati«. Djetinja je riječ internacionalna: lat. > tal. *pappare,* njem. *Pappe,* ngr. πάπα f »popara«, okarakterizirana je reduplikacijom kao *mama, tata* itd. [Usp. i pod pa-[2]].

Lit.: ARj 9, 626. 634. *Elezović 2,* 535. *Holub-Kopečný* 264. *DEI* 2758.

papazj ánija (Srbija) = *papazjàhnija* (Bosna) = *papazjãmja* (Kosmet) »vrsta jela, kuhano meso u povrću«. Balkanski turcizam (tur. sintagma *papaz yahnisi* »popovo jelo«, od *papaz* < ngr. *πάππο.·;* »otac« iz kulinarske terminologije: bug. *papazjàhnija.*

Lit.: Elezović 2, 535. *Mladenov* 411. *Škaljić*[1]· 509.

papiga f (danas općenito u književnom i saobraćajnom jeziku, slov.) = *papuga* (Mikalja, *Jačke)* = *papagaj* m (hrv.-kajk. < njem. *Papagei}* = *papagal* (Stulić) = *papaga* (Božava) = *papàgao (-gõ},* gen. *-gala* (Dubrovnik < tal. *pappagallo}* = (sa zamjenom dočetka *-ao,* koji je izgledao kao naš sufiks part, perf. akt., drugim sufiksom *-an) papağan* = (metateza) *pogapuj* (Timok-Lužnik, Srbija) = (haplologija, slov.) *pagaj.* Evropski naziv egzotične ptice arapskog podrijetla (ar. *babagha),* koji je ušao raznim putovima (njemačkim, talijanskim) i koji je adaptiran također na razne načine. U *papiga, papuga,* koji su najbliži arapskom obliku, *-agha* je prilagođen našim sufiksima *-iga, -uga.* Prenosi se i na· morsku ribu »vrana« *papuh* = mlet. *pappagà* »labrus merula« (zacijelo metafora).

Lit.: ARj 9, 625. 634. 10, 371. *Pleteršnik 2,* 8. Budmani, *Rad* 65, 164. Štrekelj, *ASPh* 14, 258. Matzenauer, *LF* 12, 189.

papija m (14. v.) »dvoranin u carskom dvoru u Carigradu«. Od gr. παππίας.

Lit.: ARj 9, 627.

papir, gen. *-ira* m (tako i slov.) »hartija«, internacionalna riječ od lát. *papyrus* < gr. πάπυρος zacijelo preko njem. (-fr.) *Papier,* prvobitno »biljka iz koje se dobivala hartija«, pridjev *-ьn* > *-an papiran,* poimeničenja na *-ica papirnica* »trgovina papirom« = na *-äna* (v.) *papirăna* »tvornica papira«, odatle *papirničar, papirnjak,* na *-ar papírár* = na tur. *-džija papirdžija,* dijelom sve Šulekovi neologizmi. Može biti i starija posuđenica s obzirom na dalm.-rom. *papiru.* Deminutivi *papirić, papirčii.* Hrv.-kajk. *paper* (Belostenec, Jambrešić), *paperan,* složenica *paperotržac* = *paper* (Istra, Drašćići). S umetnutim *m* pred labijalom i disimilacijom *p - p* > *l - p lômper* m (Prčanj) »Goldpapier«, denominal na *-ati lomperăti, -am* impf. Od lát. *papyreus* > sjeverno--tal.j mlet. *paver(p),* furl, *paver* > *pavir* m (Kućište, Korčula, Dubrovnik) »stijenj«, slov. *povêr* = *povîr* »Schilf«.

Lit.: ARj 9, 628. *Pleteršnik 2, 8.* 197. Stürm, *ČSJK* 6, 73. Ribarić, *SDZb 9,* 20. Jagić, *ASPh* 8, 319. *REW*[2] 6217. 6218. *Vasmer* 2, 312. *Banali 2,* 273.

paprat, gen. -i f, ie., baltoslav., sveslav. i praslav. **pa(= por)ponь,* »bujád, stelja, filix,. Fran(kraut)«. Pridjevi na *-ьn* > *-an prapatan* (Stulić), toponimi *Papratni* (Do), *Prapatno,* poimeničen na *-ik Prapatnik,* na *-ica. Prapatnica,* na *-j Paproć* m prema f *Paprata.* (samo kao toponim) i *Prapašnica (šn* < *ćn,* Kosmet). Na *-janin Papraćani* (toponim). Deminutiv na *-ča papraca* (Vuk) »različite biljke« = na *-će paprace.* Suglasnik *r* prelazi u drugi slog: *paprat* (Crna Gora, Istra) = *paprut* m (Jambrešić, ŽK), s pridjevom *paprutan* = *praputan,* poimeničen na *-ik Prapittnik* (toponim); *prèput* (Krašić, hrv.-kajk.). Upor. slov. *prapot* pored *prapori* i bug. *papraiъ* pored *paprătb.* Slog *-pra-* nastao je po pravilu likvidne metateze, upór. polj. *paproć* i rus. *paporotb.* Samoglasnik *u* je nastao iz velarnog nazala *o,* koji je opet nastao u praslavensko doba iz disimilacije u reduplikaciji **porporn* > **porpontb.* Upor. *prăprot* (Vodice, Istra), s ponovnim unošenjem *r.* Dva suglasnika *r - r* bila su disimilirana već u praslavensko doba i na taj način što je jedan od njih ispao. Tako iz *prapratb* nasta *paprat f.* Upor. i disimilaciju *p - ρ* > *k - ρ* u češ. *kapradí* < **papradi.* U drugim slavinama došlo je i do zamjene prefiksa *pa-* za *po-* kao na polj. *paproć,* rus. *paporotb.* Biljka je kulturna, jer služi za prostiranje stoci. Posudiše je Madžari *paprad.* Glede í > *d* upor. češ. *kapradi.* U narječjima, npr. kod čakavaca u Žumberku, potiskuje je sinonim *stelja.* Ie. je korijen isti koji i u *pero* (v.) = gr. πτέρον, tj. *^pet-* »auf etwas stürzen, fallen lassen«, u ništičnom prijevoju *pt-* > **pter-,* u kojem je već u praslavensko doba oblakšana početna grupa *pt* > *p* kao neobična na početku. Biljka je dobila ime po tome što se lako krši i trusi. Zbog toga je nazvana reduplikacijom u prijevoju perfektuma *porpor-* koji je raširen sufiksom *-Iъ* za apstrakta. Baltičke su paralele potpune semantički i fonetski: lit. *papartis,* lot. *paparde* f. Upor. još sanskr. *paprata-ķ* »ljekovita biljka« i stvnjem. *faran,* nvnjem. *Farn,* u složenici *Farnkraut.* Značajna je i keltska usporednica: gal. *rätis,* ir. *raith,* odatle na donjem Dunavu toponim *Ratiaria* > bug. *Arčer.*

Lit.: ARj 9, 930. 933. Ribarić, *SDZb 9,* 182. *Elezović 2,* 119. *Miklošič* 231. *Holub--Kopečný* 163. *Bruckner* 395. *ASPh 29,* 119. *Mladenov* 411. *WP2,2l. Trautmann* 206. Lehr-Spaławiński, *Zbornik Ułaszyn* 26–30. (cf. *IJb 25,* 328). Rozwadowski, *RSI 2,* 94. sl.

paprata f (Domentijan) = *păpratnja* (Grbalj) = *papraca* f (Srijem) »u crkvi odio za žerie« = (zamjena prefiksa *pa-* sa *prě-} přeprala* f (Vuk, Srijem) »mjesto u crkvi gdje žene stoje« = (zamjena sa *pri-,* upor. *pritvor) priprata* f (Domentijan, Danilo, Milićević) »predvorje« = *připrat* m (15. i 16. v.) »predvorje« = (sa *pra- < prě-) praprata* »isto«. Oblik *papraca* slaže se sa strus. *papenь* f, strus. *papьгiь* = bjelo-rus. *páperí* = stcslav. *papгыь* (Supraśl.) »νάρθηξ, vestibulum«, u toliko što predstavlja i u hrv.-srp. postojanje deklinacije *i, *papratb,* odatle kasniji prijelaz u deklināciju *-a* (primjer *datb > daća).* Oblik *păpratnja* u Grblju predstavlja unakrštenje s kakvom našom riječi, kao *pratnja.* Između hrv.-srp. *paprata* i rus. *papenь* itd. razlika je u prijevoju. Ruski oblik pretpostavlja isti prijevojni štěpen koji i naša riječ *prtiti, prtina* (v.), rus. *perétb, pru* »idem«. Kad to ne bi bio termin pravoslavne crkve, moglo bi se pomišljati na takvu vezu. Tako je i Matzenauer činio. Vuk je zabilježio da je *porta* i kod pravoslavaca termin za »Kirchhof (besonders bei Klosterkirchen, groblje kod crkve, osobito kod manastirske)« kao što je i kod katolika za samostanska vrata uopće, a likvidna se metateza u *prata* s time navlas slaže. Vjerojatno je Murko ' bio na dobrom putu kad je u *păpratnja, preprata* vidio lat. riječ *porta* (upor. toponim *Porta* u Makedoniji). Treba pomišljati na vezu sa gr. prefiksalnom složenicom παρα-9-ύρα »Seitentür« = πρόθυρα (prefiksi παρά-, προ-) u kojoj je θύρα bio zamijenjen sa *porta.* Upor. u Basilikati *paraportu* »Schweineverschlag unter einer Treppe«. Osnovno *παραπορτα bilo je svakako izopačeno pod uplivom pučke etimologije. Drugi je dio bio u ruskom doveden u vezu s *pertb = prt,* gen. *prti,* a prvi dio bio zamjenjivan raznim našim prefiksima. V. *porta.*

Lit.: ARj 9, 629. 11, 367. 378. 12, 103. Murko, *VuS 2,* 128. Matzenauer, *LF 12,* 189

pàprica f (Vuk, Lika, Grbalj, Konavli, Punat na Krku, Timok-Lužnik), mlinarski termin, praslav., »1° komad željeza nasred donjeg kamena, na kojem se okreće gornji kamen, 2° cijev u mlinu itd.« = *prprica* (Lika, Belostenec, slov. pored *prepriča) — prpica.Mιesto -ica* stoji *-enica: paprènica* (Prčanj) »Basis der Mühlachse«. Deminutiv na *-bk papčak,* gen. *-čka* (Vuk, Srijem) »priječnjak, spinjatak, zaponjač«. Augmentativ na *-ina paprčina* (Vuk, Boka) »stablina«. Samoglasnik *a* stoji mjesto poluglasa ъ, upor. stcslav. *pгъpгica,* bug. *paprica* i strus. *porplica* (s disimilacijom *r - r > r - l)* pored *paraplica,* polj. *paprzyca.* Riječ je kulturni termin, koji posudiše Rumunji u dosta varijanti, koje pretpostavljaju poluvokal i disimilaciju: *pîrpăriță, pîrpăliță, prepeliță* »isto«. I hrv.-srp. *paprica* pretpostavlja disimilatorni gubitak suglasnika *r* u prvom slogu. Prema Brückneru to je deminutivna izvedenica· na *-ica* od onomatopejskog korijena, koji se nalazi u *prpor, prpuškati se, prporiti se* (v.).

Lit.: ARj 9, 631. 632. 11, 631. *MikloSič* 231. 243. *Bruckner* 394. Matzenauer, *LF 12,* 189. 14, 165.

papuč m (Trpanj) = *papuča f* (18. v., Vuk, Perast) = *papuča* (Kosmet) »Pantoffel«. Obično se govori u pl. *papuče* f kao *hlače* itd. Deminutiv na *-ica papučica* »biljka«. Radne imenice: na *-džija: papučija* m (Vuk, Kosmet) »koji gradi i prodaje papuče« = *papučlija* (neobično je *-ija* mjesto *-čija* u radnih imenica). Na *-luk papučluk = papušluk* »daska na kojoj se izuva i ostavlja obuća«. Balkanski (i evropski) turcizam perzijskog podrijetla (perz. imperativna složenica od *pā* »noga«, upor. lat. *pes.* gr. πους, v. *pače,* i *pūš* od *pūsidan* »pokrivati« > tur. *papuç)* iz terminologije nošnje: rum. *papuc* (glede *c* mjesto *č* upor. *copac), papugiu,* bug. *papūk* prema pl. *papuci, paudžįja,* arb. *këpucë* (glede disimilacije *p - p > k - p* upor. češ. *kapradí).*

Lit.: ARj 9, 634. *Elezović 2,* 57. Novaković, *ASPh* 32, 386. sl. *Miklósié* 231. *Bruckner* 395. *Tiktin lili. REW** 858. 6216. *Lokotsch* 1625. *GM* 188. Matzenauer, *LF 12,* 189-190. Korsch, *ASPh 9,* 661.

pâr[1] m *(ne-)* »1° dvoje od iste vrste, tak kokoši u Sumetu, 2° onaj koji je s kim ili s čim jednak, 3° onaj koji je dostojan s kim se drugovati«. Također slov. Odatle na mocioni sufiks *-ьc > -äc* m prema f na *-ica par äc,* gen. *parca* m prema f *parica* (Lika, Slavonija, Vrpolje) »vrsnik, vršnjak prema f vršnjakinja *(nisi ti moj par,* ŽK)«. Pridjev na *-ьn > -an paran,* poimeničen na *-jak parnjak* »vrsnik«. Na *-ič* (koje nije naš deminutivni sufiks nego lat. *-iculus >* tal. *-ecchio,* izgovoreno na mletačku) *parić* (Dubrovnik, Račišće, Vrbnik, Istra, Lepetane) »2° malo veslo, 2° toponim (Lepetane)«, m pl. *parići* (Potomje) »mala vesla« = *parići* (Volosko) »par malih vešala s kojima može veslati jedan veslač« = *parić* m (Cres) »isto« < tal. *parecchio.* Na tur. *-džija paradžija* m (Vuk, Srijem) »majstor koji drugim mogućnijim majstorima na par radi, minuscularius«. Samoglasnik α je umetnut

analogijom prema *abadžija, kavgadžija* itd. Denominali na *-ati, -iti parati se, -a,* »coire (de canibus, felibus)« = *pariti (se)* »Γ isto, 2° sastavljati ih u par«, *spariti* »združiti«, *ras-pariti* pf. prema impf, na *-va- rasparívati, raspàrujem* »razdružiti«. Od lat. > tal. *par (un par di . ..).* Plural *paria* > *parija* f »kopija, prijepis« latinizam je. Upór. arb. *par.*

Lit.: ARj 9, 634. 637. 643. 655. 648. 6-51. Ribarić, *SDZb* 9, 175. *Pleteršnik 2,* 8. 9. 10. Zore, *Rad* 114, 230. Matzenauer, *LF* 12, 191. *GM* 321. *REW*[3] 6219. 6241.

par[2] m (18. v., Vuk, Daničić), samo u sintagmatskim prilozima: *u ovaj, taj, jedan par* »u tom momentu, času, in diesem Augenblick, nune«. Măreţie pomišlja na vezu s rus. *porá* »vrijeme«, a Štrekelj izvodi iz ie. korijena **per-* »achèvement d'un mouvement en avant, pénétrer jusqu'à« (v. *periti, na-},* ali za prijevoj *per — por* nema potvrda. Upór. i rum. uporedenja *cît dora'n par* (< lat. *palus} şi apa 'n ciur şi vinu 'n pahar* »(nur) kurze Zeit, (kaum) einen Augenblick, od riječi do riječi: koliko bi svraka na kolac, i voda na rešeto, i vino u pehar (tj. trebalo da dođe)«. Zbog toga je moguće pomišljati na: *u taj par* (časova itd.) < lat. *par,* gen. *pariš* (v.).

Lit.: ARj 9, 685. Štrekelj, *Jagićev zbornik* 711-714. (cf. *RSI* 2, 254). *REW*[3] 6182. *Tiktin* 1118. *Vasmer 2,* 407. *WP 2,* 39.

para[1] f (Vuk, Boka) »vrabac«, deminutiv na *-ić parić* m (Muo) »kleiner Spatz«, na složen sufiks *-aćinka* < gr. *-άκης* + *-inka paraćmka* (Mrkovići, Bar) »Spatz«, Ovamo ide mlet. deminutiv *parússola* > *permala* (Rab, Božava) »cincia, sjenica«, na tal. *-ino perušulin* (Dubrovnik) »parus caeruleus« < mlet. *parussolin* = *barušulić* »ptica neodređene vrste«. Od lat. *parra.*

Lit.: ARj 9, 638. 648. Cronia, *ID 6,* 117. Rešetar, *Stok.* 265. Hirtz, *Aves 7.* Kusar, *Rad* 118, 18. *REW*[3] 6251. Matzenauer, *LF* 12, 190. *DEI* 2787.

para[2] f (Sarajevsko okružje) »ljuska na ribi«. Odatle deminutiv na *-ica parica* (Prijedor, Bosna) »krljušt, ljuska u riba«. Kristophoridi ima arb. *pare* f »Fischschuppe«, koje G. Meyer identificira s nazivom novca *para, pari* f < tur. *para* (v.). Ako je tako, metafora je neobična.

Lit.: ARj 9, 636. 648.

păra[3] f (Vinkovci) »1° kod tkanja neki dio obično 10 m, koji, kad se otka, počinje se na novo« = *para f* »2° komad« (nema potvrde iz današnjeg govora), s deminutivom na *-ić parić (sići na ~)* = *para* f »3° sitan novac > uopće novac«, s indeklinabilnim pridjevima na *-li parali* = *parallja* (Kosmet) »bogat« i na *-suz paràsuz* (Bosna) »bez novaca«, s deminutivom *parica,* na *-ić parić* (Vuk) = *parić* (Kosmet). Od značenja 2° deminutiv na tur. *-džik paračik* = *parádéik* (18. v., Vuk, Dalmacija) »l ° komad, 2° *(paradžikprede)* motovilo pređe, 3° prezime«. Složenice: *paraćesik* m (He'rcegovina, Dalmacija) < tur. sintagma *para* + tur. pridjev *kesik* od *kesmek* »sjeći«, *na paraćesike* »na komadićke«, *para-bučuk* (Kosmet, u prilogu <— *rasprodati}* »na sitno, na malo« (drugi je dio složenice *bučuk* »pola«). Perzijski deminutiv na *-ča* (v. *pace} parca* > *parče,* gen. *-eta* (Vuk) »komad«, pl. *parčlći* pored *parčići* (Kosmet). Odatle hrv.-srp. deminutiv na *-ence* (upor. *mjestance} parčénce,* gen. *-eta* n, na *uljak parčuljak,* gen. *-Ijaka* (Timok-Lužnik) »krpa«. Kol. na *-od,* gen. *-i* f *parčad,* gen. -ť »komadi«, odatle turski apsolutni superlativ *paramparče* (Kosmet, *iskrši u* ~), kol. *paramparčad* f (Bosna) »sitni komadići«. Denominal na *-ati rasparčati, -ãm, parcelaţi, -ânı* »dijeliti, komadati«. Bal-' kanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *pâră* »komad, dio«) iz monetarne terminologije: bug. *para, parca, parica, paralija,* arb. *pară, pare* »novac«, cine. *pâră,* ngr. *παρας.*

Lit.: ARj 9, 646. 648. *Elezović 2,* 58. 535. Skok, *Slávia* 15, 484., br. 570. 571. 573. *Miklósié* 232. *Lokotsch* 1620. 1628. *GM* 322. Korsch, *ASPh 9,* 661. *Pascu 2,* 156., br. 843.

păra[4] f (Vuk), baltoslav., sveslav. i praslav., »vapor«. Pridjev na *-ьn,* određeni (neologizam) *parni (kotao),* poimeničen na *-ik* (kalk, neologizam) *părnik* »(pOsuđenica) vapor (na Jadranu)«. Denominal na *-iti pariti, -im* impf. (ŽK, objekt *pratež,* gen. *-zi* »rublje«) »iskuhavati rublje za pranje«, *ispariti* prema impf, na *-va- isparívati, -párujem, rasparávati, -paravam, napăriti, -im* (Vuk, Kosmet) »ugrijati toplom vodom« = *napăriti, -im* (objekt *oči}* »1° nagledati se, 2° nauditi«, *opariti, popariti, poduspârit se* (Kosmet) »kad rublje, platno izloženo suncu ili drugoj toploti nabubri«, *pòtpariti se, spariti, zapăriti (bure}.* Odatle pridjev *sparni,* apstraktum *sparina,* postverbali *ispara, papara* (također prezime *Pôpara* pored *Poparić)* = *raspara* (Hrvatska) »jelo od jaja i vrelog mlijeka, Eierpunch«, *zapara;* pridjevi: *naporan* (Dubrovnik) »obavren, nedovren«, *năopăran* (Vuk, Riječka nahija) »što nije začinjeno«, *zapar on* (Kosmet) »zagušljiv«, *zaparina* (Kosmet) »omorina«, na *-otina*

palparotina (Kosmet) »ozleda, rana načinjena vrelom vodom«. Poimeničen part. perf. pas. *parenica* f (ŽK) »kada za parenje rublja«, *poparenica* (južno moravsko narječje) »popara«. Na *-ušiti: (o}sparūšit se, -uši* (Kosmet) »nabrati se, uvenuti« = *sperušat se* (Vodice) »uvenuti«. Složenice (neologizmi) *parostroj* »lokomotiva«, *parobrod* (prevedenica prema *Dampfschiff}, paromlin* »Dampfmühle«. Ovamo ide još hrv.-kajk. *părnuti, -em* (Krašić) = *părniti, -e* (subjekti *vol, krava* itd.; također slov.) »krepati« [usp. i pod *pariti}*. Riječ je kulturna te se posuđuje. Madžari posudiše *pára,* Rumunji *pară, papară* i *opări,* odatle ime srednjovjekovnog Vlaha *Opăritul.* Turski: *podara (sini yemek}.* Baltičke usporednice poklapaju se: lit. *pore,* lot. *pars.* Praslav. osnova **per-* očuvana je samo u sjevernim slavinama: polj. *przeć* »erhitzen«, rus. *pretb, triju* = lit. *peréti* »brüten«. Taj je glagol propao u hrv.-srp. zbog homonimijske kolizije sa *preti (sé)* (v.). Ali se nalazi u arhaičkoj izvedenici *perùtoc,* gen. *-uca* m »ospa, ekcem«. Upor. još sr.-donjo-njem. *vradem* »Dunst, Hauch«, sa formantom *t* i s formantom *s* našu posudenicu iz njem. *frãz* (ŽK, v.). Samoglasnifr=tz je nastao prijevojem *e - o - õ > a.*

Lit.: ARj 3, 916. 7, 477. 473. 9, 635. 655. Jagić, *ASPh* 20, 520. 10, 781. *Elezović ì,* 195. 443. 2, 39. 92. 106. 255. *Miklósié* 251. *Holub-Kopečný* 264. *Bruckner* 395. *Mladenov* 441. *Trautmann* 231. *WP 2, 1. Tiktin* 1116. 1660. Endzelin, *KZ 2,* 119. *Boisacq** 784-785. Matzenauer, *LF* 14, 180-181.

para-[5]**,** imenički prefiks grčkog podrijetla (gr. παρά »pokraj, uz«) u istočnim krajevima, koji se nalazi u crkvenim pravoslavnim terminima kao *paraeklesiarhb, paraklis, paramonarь > palamar, parastos, par(a}ikonomb* itd. i općem hrv.-srp. *parip* (v.). Došao je i pred naše imenice: *parakûvar* m (Vuk) prema *paraküvarica* (Lika) »manastirski pomoćni kuhar«, *parakrilo* n (Pančić) »sporedno krilo«, *parakrunica, paraprašnik* (Pančić), *pàrakamilãvke* (Vuk) »flor, koji nose kaluderi oko kamilavke« = *pànakamilãvka* (Srijem, disimilacija *r - l > n -* Γ, *paraguščići* m pl. (Dobroselo, Lika) »guščići od guske koja se po drugi put nasadi istoga ljeta«. Dobiva i značenje pojačavanja: *paravrag* m (Došen) »vrag nad vragovima«, *laža i paralaža* pored *paralaz* m, *parajež* (Niš) pored *jež,* (sa umetnutim *m* pred labijalom) *parampas* (Srbija) »poruga čovjeku«, *paramasnica* (Bosanska Krajina) »modrica na tijelu od pruta ili kakva ogrebotina«. Pomiješao se s naïim prefiksom *pra- < prě-* (upór. cine. *para* »trop« = dako-rum. *pera-* u *paravreari* »prejako ljutiti«, *paravrut* »predragi«) *pàraded(a}* pored *prănded* (sa umetnutim *n* pred dentalom), pridjev *paradedin* (Kosmet), »pra djed«, *paraunuče,* gen. *-četa* (Srbija, Vranja, Timok-Lužnik) »praunuče«, *paraunuk, paraunučić* (upor. čine. *paranipot* prema dako-rum. *strănepot* »isto«). Pojava je balkanska kao i u *kata* (v.).

Lit.: ARj 9, 640. 641. 643. 639. 612. *Elezović 2,* 58. 119. *Dalametra* 163. 164. *REW** 6220. *Rohlfs* 1615. *Pascu 2,* 70., br. 1298 Skok, *ZRPh* 54, 197.

parâbula f (Cres) »witziges Wort«. Od učenog crkveno-lat. *parabola* < gr. παραβολή »upoređenje« (složenica s prefiksom παρά i βόλος, v. *vojga,* od βάλλω »bacam«). Preko Isusovih *parabola* ušlo u vlat. **paraula* > tal. *parola* > *parola* f (gradska riječ, hrv.) »obećanje, lozinka« = (metateza) *polova* f (Stubica, Hrvatska) »srebrni novci što ih daruje momak djevojci kada se zaruči« = *parojla* (Lika, *j* umetnuto kao u *kolajna,* v.) »čudo«. Denominal na *-are* tal. *parlare* > *parlati, -am* (impf. (Marulić, Dubrovnik, Cavtat) »govoriti, (Šabac), blebetali«, na *-isati parlàisat, -šém* (ibidem, pejorativno) »mnogo govoriti, naklapati«. U Kosmetu postverbal *parla* u igri riječi *,smarla ti parla* »ruganje nečijem netačnom i nepovoljnom razlaganju«. Na lat. *-ato'ium parlàtorija* f (Vuk) »oko Save i Dunava mjesto gdje se ljudi rastavljeni razgovaraju s onima koji su u karanteni, da se ne bi kakva bolest prenijela«. Na lat. *-arias* > fr. *-ier* > *-ir pâlir,* gen. *-ira* = *paljîr* (nadimak, ŽK) »nadstojnik nad zidarima« < njem. *Parlierer* > *Polier,* furi, *polir.* Balkanski je turcizam hebrejsko-španjolskog podrijetla (tur. *palavra* < španj. *palabra} paláira* m, f fVuk) »čeljade koje mnogo govori i riječi raznosi po selu« = *palavra* f (Kosmet) »laž, lakrdija, hvalisanje«. Na *-džija palavradžlja* m (Kosmet) »larmadžija«, rum. *palavră* »Aufschneiderei«, *palavragiu* bug. *palavra,* ngr. παλάβρα. Ovamo ide možda u zapadnim krajevima *palàvorda* »rđav čovjek«.

Lit.: ARj 9, 584. 589. 652. 656. *Elezović 2,* 53. 59. 244, *Tiktin* 1110. *Mladevov* 408. Matzenauer, *LF 12,* 191. *REW°-* 6222. *Pirana*[1] 686.

paraklet m (Gradić, Baraković, prema lat. izgovoru od η) = *pärakut* m (itacizam na istoku) »(teološki termin) pomoćnik, tješitelj, kad se govori o sv. Duhu«. Odatle *paraklitnik*

(14. v.) »molitvenik« koje može biti naša izvedenica na *-nik,* a i adaptacija poimeničenog gr. pridjeva παρακλητικόν., od srgr. π?ρά--κλητοζ (od prefiksa παρά i κλητός »convie, bienvenu, choisi«). Apstraktum παράκλησις »supplicano« > *pàraklís* m (16. v., Vuk, stsrp.) »molitva koja se nad kim čita«. V. *klisa* < ^έκ-κλησία. Osjeća se kao složenica sa *klis* (v.). Riječ *paraklis* se nalazi i u bug. Balkanski je grecizam: čine. *paraklise* f.

Lit.: ARj 9, 640. *Vasmer 2,* 314. *Isti, GL* 110. *Mladenov* 412. *Pascu 2,* 71., br. 1323.

paraklìsara m (Vuk) »(pravoslavni crkveni termin) manastirski crkvenjak, zvonar, romita, mežnar (u zapadnoj crkvi)« = stsrp. *parajeklisijanhb* (16. v.) = *paraklisijarh* (Danilo) »ecclesiarchae vicarius«, složenica od prefiksa *para-* (v.), εκκλησιαρχης > *eklisijanhb* = *klisijarh,* od. εκκλησία (v. *klisd)* + αρχή. Upór. i *paräklisija* (stsrp.) < biz. παρακλή-•σιον »sacellum«.

Lit.: ARj 9, 639. Vasmer, *GL* 55. 110.

paraľìja f (Perast, Krtole, Dobrota, Muo, Lastva, Tivat, Prčanj) = *paralîja* (Prčanj) »1° okrugla zemljana plitka posuda za jelo (prodavali su je Ćozoti, koji su dolazili u Tivat), drvena zdjela, široka, koja danas više ne postoji, 2° zemljani sud za pranje suda, irdene Schüssel, plitica pujiška (Dubrovnik)« — (a > *o) parolija* (Vuk, Boka) »zdjela« = *palarija* (stsrp., Domentijan) = *apalarija* (stsrp., Domentijan) »1° zdjela, 2° manastirska blagajna«. Deminutiv na *-ica paralıca* (Perast, Prčanj). Nalazi se u arb. *palare* (metateza) = *parali, polar* »hölzener Napf, Schüssel«. Od srgr. •άπαλαρέα »Γ Schüssel, Teller, 2° Schöpflöffel«. Grecizam je balkanski: bug. *parolija* .»nizak okrugao sto za jelo, sofra, trpeza«. Upor. rum. *pălărie* f »šešir« i u romanskim jezicima **parium* > mlet. *pero* »kotao za smolu«, deminutiv **pariolum* > tal. *paiuolo* »kotao« za dalje moguće veze.

Lit.: ARj 9, 640. Rešetar, *Štok.* 265. *GM* 320. *Mladenov* 412. Matzenauer, *LF* 12, 190. Vasmer, *GL* 45. *REW** 6245. 6246. *Tiktin* 1110. *Prati* 717. *DEI* 2724.

paralisija f (Kašić) »uzetost«. Učena riječ od gr. apstraktuma παράλυσις (prefiks παρά- i λύσις »rastvaranje«), preko tal. *paralisia.* Internacionalno *paraliza,* pridjev na -ικός •παραλιτικός > lat. *parautiem,* poimeničen maskulinum, > *paralitik,* pridjev na *-ьn paralitičan.*

Lit.: ARj 9, 640.

paráznán m (Kosmet, Timok-Lužnik) »1° parče, komad (kruha), 2° komad od odijela *(paramani mu visu,* Kosmet), rita, 3° pojas«. Od srgr. παράμανδι, παραμάντιον (pored μανδύας > *mantija)* > rum. *paraman* »Übermantel des Mönchs«. Nejasan je gubitak dočetka -δυ = -τιον u hrv.-srp. i rum. Grecizam je u hrv.-srp. pejorativiziran.

Lit.: ARj 9, 640. *Tiktin* 1120.

paramonarb m (stsrp., Domentijan) = *panamonan(hb)* (15. v.) = (haplologija, *r - r* > *n - r) panaman* = (haplologija) *ponumar,* strus. *ponoman,* kod Rumunja (disimilacija *r - r* > *l - r* i haplologija) *palamar* »Küster, vigil nocturnus«. Odatle prezime *Palamarović* (Srbija), zacijelo od *palamar* (Šabac) u pejorativnom značenju »trgovčić prekupac«. Od gr. izvedenice na *-arita* > -αριοζ παραμονιάριος, od παραμονή »vigilia« > stsrp. *paramunъ* (14. v.) »straža«. Upor. ukr. *palamar,* rus. narječja *palamar.*

Lit.': ARj 9, 582. 612. 641. 10, 768. *Vasmer 2,* 404. *Isti, GL* 110.

paranag, gen. *-nga* m = *párának,* gen. *-ãnka* m (Dubrovnik, Kućište, Vrbnik) »čakija, konop ili druga sprava, kojom se što diže ili vuče, vitao (brodski termin)«. Denominai na *-ati isparàngati, -ām* pf. (Potomje) »zamrsiti«. Upor. slov. *parănjek,* gen. *-njka* m (Gorjansko, Kras) »Rolle«. Mlet.-tršić. *paranco.*

Lit.: ARj 9, 641. Zore, *Tuđ.* 16. *Rad* 108, 218. Matzenauer, *LF* 12, 190. Šturm, *ČSJK 6,* 75. *DEI* 2769.

parangûn m (Cres), samo u vezi s prijedlogom *na ~,* »im Vergleich«. Od tal. grecizma *paragone* »confronto« < gr. παρακονή »kamen za oštrenje, koji se upotrebljavao za ispitivanje tvrdoće zlata i srebra«, od složenog glagola παρά + κονάω »oštrim«. Umetnuto *n* već u tal. *parangone.* Vuk ima *paràgun,* gen. *-úna* u dva značenja »1° neka puščana cijev, 2° Art Tuch«. Drugo značenje izvodi Vasmer od gr. riječi γούνα »vestis pelicea (v. gunj)«, s prefiksom παρά, ali παράγουνον nije potvrđeno. Kako se odnosi prvo značenje prema παρακονή nije jasno.

Lit.: ARj 9, 639. *Prati* 731. *REW³* 6226. Vasmer, *GL* 109. *DEI* 2770.

parapać, gen. *-aia* m (Žrnovo, Korčula) »divlje zelje, vrsta trave, koje se kuhano i zauljeno jede s drugim travama kao kostrić (v. *kostrilj),* radić, žutinica (sve zajedno zove se

mīšānca)«. Vjerojatno je u vezi s *parapašu* m (južna Italija), postverbal od *parapašere* »ricondurre le bestie al pascolo dopo la mungitura della sera« < gr. prefiks παρά + lat. *pascere* »weiden«.

Lit.: Rohlfs 1616. Isti, *Diz. Cal.* 1, 122.

Paraskéva = *Paraskevija* = *sv. Petka* (Vuk, oboje zajedno u narodnoj pjesmi: *ubila ga sveta Petka Paraskevija;* dodatak *-ja* na gr. -η = *-i)* = *Paraćevija* (1766) pored *Pàraskêva,* odatle prezime *Paraskević.* Hipokoristik *Skevija* (Šabac, Srbija), žensko ime. Prema tal. izgovoru gr. = lat. *se poraiévá* f (Alberti) »petak«. Od gr. παρ'αο-κευή »priprava, dan prije subote«.

Lit.: ARj 9, 641. 642. *Elezović* 2, 59. *Rohlfs* 1622. *DEI* 2770.

paraspur m (Yranjska Pčinja) »1° spahinska njiva, koju su seljaci u vrijeme turske vlade morali obrađivati, 2° hidronim« = *paraspur* (Kosmet) ».1° sitnica (bez primjera upotrebe), 2° aginska njiva, koju je agin momak obrađivao aginom stokom i aginim sjemenom, i dobivao od nje cjelokupan prihod, 3° tako se zvala i zemlja koju je otac ustupio pojedinim sinovima i ženi«. Odatle na *-ьc* > *-ac paratpurac,* gen. *-rea* (Vranjska Pčinja) »seljak koji obrađuje paraspur«. Pridjev na *-ьn* > *-an paraspuran* (~ *rna njiva}.* Balkanski grecizam (gr. πο:ράσπορον »ensemencement secondaire auprès ou à coté d'un autre«, ngr. παρασπόρι): bug. *paraspor.* Grecizam je raširen i u južnoj Italiji.

Lit.: ARj 9, 642. *Elezović 2,* 58. *Mladenov* 412. *Rohlfs* 1623. Novaković, *GĞ* 26,191-195. (cf. *RSI* 1, 297). *ASPh* 28, 463-464. Jireček, *Istorija Srba* 2, 39. *DEI* 2771.

parastas m (stsrp., Novakovićeva *Aleksandrida)* »1° parada, svečanost (bizantinski dvorski termin), 2° (bug. *parastas,* rum. *parastas* < stcslav. *parastasb)* requiem«. Balkanski grecizam crkvenog podrijetla (gr. apstraktum παράστασις »1° pojava careva s dvořanstvem, 2° requiem«. Odatle s *a* > *o parastos* m (Vuk, Kosmet) »služba božja za pokojne u istočnoj crkvi«.

Lit.: ARj 9, 642. *Mladenov* '412. *Tiktin* 1121. Vasmer, *GL* 111. Můrko, *WuS* 2, 133., passim.

parat, gen. *pária* m (16. v., Istra) »dio« = *part,* gen. *-i* f »strana, stranka« = *parta* f (Poljica). Od tal. *parte* < lat. *pars,* gen. *-tis.* Prilog *aparta* (Srbija) < njem. *apart* < fr. *à part.* Odatle denominal *àpãrtovati, -ujem* (Srbija, objekti *vinograd, bašta)* »odijeliti, odvojiti«. Pridjev na *-ьn* > *-an apartan,* koji je knjiški, francuzizam je od priloga à *part.* Na složen sufiks *-en* + *-ik partènik,* gen. *-ika* m prema f na *-enica partènica* (Crna Gora) »drug«, čini se kao da je od rum. pridjeva *partnic* »teilhaftig«. Odatle hipokoristik *párta* f (Crna Gora?) »sličan drug, kad se nađu dva jednaka čovjeka«. Od tal. poimeničenog part, perf. *partita* preko fr. *partie* > *partija f* »1° (npr. šaha), 2° osoba (npr. za ženidbu)«. Pridjev na *-bsk partijski.* Isti francuzizam prema njem. *Partéi pártája* = *partija* »1° prema njem. *Partéi pártája* = *partija* (< fr.) »1° politička stranka, 2° stranka na sudu«. Odatle i pridjev na lat. *-olis* sa tal. *u* > *zi parziale* proširen na *-ьn* > *-an parcijalan* »djelomičan«, apstraktum na tal. *-ta(de)* < lat. *-tas,* gen. *-tatis parcijalitâde ī̑* (Cres).. Poimeničen tal. particip perf. u m. ili ž. r. od *partire* »dijeliti« > *partiti, -im (raž-) : partid* m (Kolunić) »1° način« = *partit* m »2° prilika za ženidbu« < tal. *partito,* mlet. *partido, partida* f »partija pri kretanju«. Ovamo· ide i tal. *partire* u značenju »putovati, otputovati« > *partiti, -im* impf., pf. (Perast, Cres,, Volosko, istarska narodna pjesma). Odatle apstraktum od part. prez. na nenaglašeno *-ia pǎrtinea* f (Rab) = *pǎrtinea* (Božava) »odlazak«. Deminutivi: latinizam *partikula, partikulica,* na tal. *-icella particela* (Božava) = *particela* (Potomje) »(zemljišna) čestica«, francuzizam preko njem. *Parzelle* > *parcela* f (Hrvatska), odatle na *-irati parcelirati, -cèlīrām* impf, *(ras-)* i apstraktum na lat. *-atio* > *-adja parcelacija* f. Apstraktum na *-itura partitura* f (od tal. *partire* »dijeliti«) je internacionalni talijanizam kao muzički termin. Dalmato-romanski leksički je ostatak na *-ttio,* gen. *-ionis* (upravo od part. perf. *pārtītus) parçogna* f (Dubrovnik, Kotor, Budva) »(pravni termin) dioba nepokretnina među nasljednicima *(divisio sive parçogna)«* < *partiţia,* gen. *-onis,* prošireno na *-ea.* Glede proširenja sufiksa upor. port, *peçonha,* stšpanj. *ponçona* »otrov« < *potionea* pored stšpanj. *pózon,* port, *poção* »lijek«. Na tal. složen sufiks *-igiano* < lat. *-ensis* + *-anus* (usp. *artigiano) partigiano* = *partitante* »soldato di partita« preko fr. *partisan,* raširio se u rus. i u našem jeziku *partizan,* gen. *-dna.* Poimeničen femininum odatle *partigiana* »Hellebarde« > *partizana* f (narodna pjesma). Upor. arb. *patarhanë.* Njem. *Part* m, n, *Parts* f > *parta* f (Srbija)

»putni prtljag«. Odatle donjo-njem. deminutiv, koji i Luther upotrebljava, *Partekę* > *parteka* *f* (17. v.) »prtljag, tovar« = *panika* (17. v.) »roba, ruba« = *partik* m (17. v.) = *partig* = *portika* (1700,\ [Usp. i pod *parta].*

Lit.: ARj 1, 94. 9, 642. 658. 659. 10, 876. Kušar, *Rad* 118, 24. Jonke, *Rad* 275, 83. Cronia, *ID* 6, 117. Jireček, *Romanen* 1, 91. *REW** 6254. 6260. *Vasmer 2,* 318. *GM* 325.

parati (se), *-a* impf, (od 16. st., u čakavaca, te Perast, Stoliv, Dubrovnik, Hvar) »1° činiti se, 2° (bez *se)* misliti«. Od lat. > tal. *parere.* Neobičan je prijelaz od *-ere* u *-ati.* Sudeći prema zamjeni *-ere* > *-ár (piakar* < *piacere, kredár* < *credere,* čini se da *-ati* od *parati* dokazuje da je to zamjena za dalrnato-romanski infinitiv. Marulio ima inf. *pariti* impf, (tako- i istarska narodna pjesma), u kojem je i tačna zamjena za *ë.* Taj se nalazi i u prefiksalnoj složenici *ex-* + *cum-* *skompàriti, -īm* (Perast) < tal. *scomparire, kompàrit* (Korčula) prema *komparat, -am* (16. v., Kotor, Dubrovnik, Cavtat) »banuti«. Prema prezentu na *-isco* dolazi i infinitiv *skomp(a)riškati* i s našim prefiksom *u* za tal. sufiks *a-* < lat. *ad-* *upariškati se* (Dubrovnik, Zore) »prividjeti se« < tal. *apparire, apparisco.*

Lit.: ARj 5, 273. 9, 643. 651. Zore, *Tuđ.* 23.

pareit, *-im* impf. (Čilłpi) »1° štedjeti, 2° protežirati« [lat. > tal. *pàrcere].*

Lit.: ARj 9, 646. *REW* 6231 a. *'DEI* 2772.

pared m (Vodice, Istra) »1° odijeljen prostor za prenoćište ovcama ljeti, 2° ime dijela šume (toponim)«. Odatle *paredme* f pl., gen. pi. *paredîn,* ime predjela (toponim). Ne zna se je li naša izvedenica na *-ina* (kao augmentativ) ili tal. sufiks na *-ina,* upor. *paladina* (retoromanski, Gröden) »Zwischenwand« < poimeničen kllat. pridjev ž. r. *parietinus* »zidni«. Značajan je semantički razvitak u Vodicama od lat. *paries,* gen. *-etis* > furl, *paret,* mlet. *paredo* »zid«. Dalmatsko-romanska leksička ostatka su dva: *par aținea* u dalmatinskom latinitetu Splita i Trogira > *paràtinja* f {Trogir, asimilacija *a* - *e* > α - *a).* U značenju prema Lucijų »muraglia di casa vecchia, discoperta, sensa solari e derelitta«. To je izvedenica na *-inea* (upor. kllat. f pl. *parietinae,* gen. *-arum* »ruinae«; ili *-anea* (sa prijeglasom *a* > *i* kao u *Kimp)* od *paries,* gen. *-etis.* Drugi je *polètãr,* gen. *-ara* m (Vuk, Boka) »crkvenjak, remeta, mežnar«, poimeničen lat. pridjev na *-orius* > *-ar parietarius* (npr. *structor, pictor,* ovdje možda *vigil)* »koji pazi na zidove crkve« (disimilacija *r* - *r* > *l* - r).

Lit.: ARj 10, 594. Jireček, *Romanen* 1, 91. Ribarić, *SDZb 9,* 175. *REW*[3] 6242.

parenta m »1° rođak, 2° prezime (kod pravoslavaca, Hercegovina)«. Od tal. *parente* < lat. *parens,* gen. *-entis,* poimeničen part. prez. od *pario* »roditi«. Neobična je zamjena početnog tal. *-e* > *-a.* Ta je zamjena mogla nastati na jednak način kao u *parênta* f (Vodice) »srodstvo«, koje je po svoj prilici nastalo odbacivanjem sufiksa *-ado,* od venecijanizma *parentãd,* gen. -ť f pored m (Rab) »svojina, svojta« = *parentêd,* gen. *-ēdi* (Lumbarda), od izvedenice na *-atus* > mlet. *-ado* tal. *parentado* < lat. *parēntātus.* U tom sufiksu pomiješao se sufiks za apstrakta -řas, *-tatis* > *-tà(de)* kao *sanitãd,* gen. *-di* (Korčula). Marin Držić ima na *-aria* > tal. *-iera parentiera î (sklopit ćemo ovu parentieru).*

Lit.: ARj 9, 647. Kušar, *Rad* 118, 16. *NVj* 3, 330. Ribarić, *SDZb* 9, 175.

parestat m (Bella, Stolić) »stop koji drži vrata, prozor« = *parèstata* f (Dubrovnik) »držalo i naslon niza stube, perda«. Od gr. παραστάτης. Zbog *a* > *e* u intertonici dubrovački je grecizam došao preko dalmato-romanskoga.

Lit.: ARj 9, 647. Skok, *ZRPh* 54, 194.

pargal, gen. *-ala* m (Vuk, Vojvodina) »pannus barracanus«. Evropska riječ perzijskog podrijetla (perz. *pargal* »leichtleinenes Kleidungstück«) iz oblasti tekstila: njem. *Perkal* < fr. *percale.* Ne zna se put kako je došlo u Vojvodinu.

Lit.: ARj 9, 647. *Lokotsch* 1632. *Prati* 752. *DEI* 2845.

parićati (se), *-am* impf. (Perast, Vuk) = *parićat* (Malínská, Krk, Božava, Ložišće) = *parećat* (Rab, Brač), iterativ na *-iva-, -ava-* *parićavati, -rićavam* (Vuk)= *parećivat* (Rab, *obed)* »pripravljati, gotoviti, spremati se«. Od mlet. *paricidr,* tosk. bez aferezę *a- apparecchiare* < lat. denominal *ad* + *pariculare,* deminutiv na *-iculus pariculus,* od *par,* upor. *preparirati* od fr. *préparer* preko njemačkoga izgovora.

Lit.: ARj 9, 646. 648. Hraste, *SDZb* 10, 63. Kušar, *Rad* 118, 25. *Cronia, ID* 6. Matzenauer, *LF* 12, 191. *REW** 537. *DEI* 250.

parija (imperativ) *se od mene* (Lastva) »prođi me se, krsti se od mene! (veli se kad neko nekoga gnjavi, pa da se udalji)«. U Kotorskom statutu *peregiare.* Toponim *Punta*

Peregi. Izvedenica na vlat. *-idiare* < gr. *-ίζειν* od gr. priloga πέρα »jenseits« (upor. ime carigradske četvrti *Pera,* toponim) < vlat. **peridiare* = περάω »durchschreiten«. Dalmato-romanski leksički ostatak [usp. i pod *pärjati].*

Lit.: Rohlfs 1663.

parikb m (stsrp., isprave Dušanova i Milutinova) »(starosrpski feudalni termin) naseljen težak, naseljenik, colonus, merops, čivčija, kmet«. Od srgr. πάροικος (prefiks παρά i οίκος, οίκίζω).

Lit.: ARj 9, 649. Novaković, *ASPh* 10, 575. Vasmer, *GL* 111.

parimija f (stsrp.) »(pravoslavni crkveni termin) ulomak iz sv. Pisma određen za čitanje u crkvi«. Od gr. παροιμία. Balkanski grecizam: rum. *parimie f* »isto«, cine. *părimie* »proverbe«. Internacionalno *paremija, paremiologija* »nauka o poslovicama«.

Lit.: ARj 9, 649. Vasmer, *GL* 111. *Pascu 2,* 72., br. 1341. *Tiktin* 1124.

pàrip m (16. v., Vuk, Dalmacija, Srbija, Držić, protivno *at,* v.) »konj, osobito prostiji, kljuse«. Pridjevi na *-ьn* > *-an paripán,* na *-bşk paripski.* Deminutivi na *-äc* < *-ъc* + *-ič paripáé,* na *-če paripče,* gen. *-eta, -čac* < *-ъc* — *-ъc paripčac,* kol. na *-čađ paripčad.* Augmentativi na *-enda parìpenda, paripesnica, paripina.* Hipokoristik na *-an* (tip *Milan) paripán* m »(metafora) klipan«. Denominal na *-ati par ipati, -ām* impf, »(metafora) ski tati se«, *rasparípati se, -parīpām* pf. (Lika) »ritati se«, *popàripiti se, -īm* pf. (Lika) »(metafora) ostaviti svoju vjeru i primiti drugu«. Već je Patačić postavio kao etimon gr. πάριππος (prefiks παρά i ίππος »konj«), upor. galsku složenicu s istim prefiksom *paraveredus* > fr. *palefroi,* njem. *Pferd,* upravo »sporedni konj«. Kako se nalazi i u slovenskom, slovačkom i češkom, može potjecali i iz srlat. *parhippus,* kako ispravno misli Vasmer.

Lit.: ARj 9, 649. 10, 781. Jonke, *Rad 275,* 158. *REW** 6231. Skok, *ZRPh* 54, 197.

pariti, *-im* impf. (Reljković) »kititi«. Zacijelo je od lat. *parare,* ali je nejasan prijelaz u kategoriju na *-iti* mjesto *-ati.* · Crkveni je latinizam apstraktum na *-mentum paramentem* > *paramenat,* gen. *-enta* m = *paramenta* f (Vuk) »ruho svećeničko« = (pseudojekavizam) *paramijenat,* gen. *-nia* (Gučetić, Dubrovnik) = *paramijenta* (1520). Poimeničen part, perf. ž. r. na *-ada* (mlet. ili španj.) < lat. *-ata'. parada* f (Vuk, narodna pjesma) »gizda, osobito vojske« < njem. *Parade* < fr. (španj. < tal.) *parade,* pridjev na *-ьn* > *-an páradon,* na *-ieren* > *-irati paradirati, -rodirăm* (Lika), *imparàdat, -am* pf. (Dubrovnik, Cavtat) »svečano se obući«. Ovamo ide *(a* > *o) poroda f* (Mostar) »od konopljenijeh konaca kao vrša, te se riba u nju hvata«. S tal. prefiksom í- < lat. *ex-* tal. *sparare* > *sparai, -am* (Dubrovnik, Cavtat, Žrnovo, objekt *pušku)* = *žbarat, -am* (Hvar i ostali srednjodalmatinski otoci, objekt *mušket)* »ispaliti«. Tal. imperativne složenice: *parakai* m (Dubrovnik, Cavtat, disimilacija *r - r* > *r - l')* pored *párakor* m »1° isto što parapet, 2° kamen međaš« = *baraka!* (Istra) »cominella saxea ad viam« < tal. *par acorro,* od *parare* »štititi« i *carro* »kola«; *paramorte ili okane* (v.) (Hrvatsko primorje) »(brodski termin) daščani bokovi na lađi ili na copulu (v.) poduprti rubom, koji se zove lokoči ili kastanjole«; *parapet* m »ograda, naslon, zaklon« = *parapet* (Lika) »1° ograda od kamenja na cesti, 2° podzidna strmina ceste, koja vodi iznad kakve strme ceste« = *parapeto* n (Buzet — Sovinjsko polje) »Geländer, ograda« < tal. *parapetto,* drugi je dio *petto* < lat. *peetus* »prsa«.

Lit.: ARj 9, 638. 640. 641. 651. 10, 834. Hraste, *BJF* 8, 51. Popović, *NJ* 3, 151. *REW 6229.* Štrekelj, *DAW* 50, 3-4.

pärjati (se), *-ām* pf. (16 — 18. v., dubrovački pisci, danas Imotski) prema impf, na *-vaparjávati (se), -ām* »1° relinquere, deponere, 2° ostaviti se čega, 3° (Šabac) kad kokoši prestanu nositi jaja«. Sa *ar* > *er perjoti, -am* (Vuk) »1° bježati gologlav, 2° *(se cesa)* negligere, despicere, contemnere«. Od gr. παρεάω (prefiks παρά i έάω) »ostaviti, laisser«. Od aorista παρέασα > balkanski grecizam *parasti se, -im* pf. (Vuk) *(na-)* »ostaviti (se, što, čega)«, rum. *a parasi* »verlassen«. Vukov grecizam mogao je doći preko rumunjskoga, jer je nepoznat na zapadu. S prefiksom *na- naparasiti* pf. (Timok-Lužnik) »namnožiti« nema primjera za potvrdu, pa se ne razabira dobro semantička veza. Upor. još aorist πέρασα od περνώ »je passe, devance«. [Usp. i *parija].*

Lit.: ARj 7, 477. 9, 641. 651. 788. *Tiktin* 1121. Matzenauer, *LF* 12, 190.

parkalj, gen. *parkija* m = *parkéi* (Belostenec, Stolić) »unguis« = slov. *párkelj* pored *šparkelj* — (s metatezom) *parljak,* gen. *-ljaka* (Istra) »kopito«. Deminutiv na *-ъc parkljec* (Belostenec) '»ungula«.

Lit.: ARj 9, 652. 653.

parma f *(Jačke,* Hrvatsko zagorje, Virovitica) »žitnica, štagalj«, također slov. i češ. *parna = perna* pored *parník. Od* stvnjem. *barn* »jasle, stog, štagalj«, srvnjem. *harne* (asimilacija na distancijų *'p - n > ρ - m* kao u tur. *bedem).*

Lit.: ARj 9, 653. *Pleteršnik 2,* 10. *Holub-Kopečný* 270.

parmak m (narodna pjesma, Vuk) = *parmak,* gen. *pārmāka* (Kosmet) »1° prst, 2° palac u točka, 3° rešetka, 4° maca, 5° neko bijelo grožđe, 6° prezime«. Na *-luk pàrmakluk* »ograda" od kolja«, na *-uša parmakuše* f pl. (Bosna) »krupnije čipke (protivno *zubiä)«.* Deminutiv na *-it: parmačići* (Bosna) »čipka«. Prezimena: *Parmačević* (Slavonija), *Parmaković, Altiparmaković* »čovjek sa šest prsta«. Denominal na *-iti: pārmocīti, -īm* (o-) (Hrvatska) »gurati koga kocem«; na *-osati pārmākošai* (Kosmet) »doći u stanje histerije zbog velike želje za nečim« (taj razvitak značenja u vezi je s pederastijom, onanijom). Balkanski turcizam (tur. *parmak)* iz terminologije dijelova tijela: rum. *pārmāc* »Balkensäule«, *parmaclîc* »Geländer«, glagol *parmacui* »aus Balken zimmern«, bug., arb. *parmak* »Fenstergitter«, *parmaklíja* (indeklinabilni pridjev), *parmaklăk.*

Lit.: ARj 9, 653. *Elezović 2,* 59. *GM* 322. *Mladenov* 412. *Tiktin* 1125. Skok, *Slávia* 15, 485., br. 575.

parmezan, gen. *-ana* m »sir koji se pravi u Parmi« < njem. *Parmesankäse.* Na *-ъc > -ac parmezanac,* gen. *-nca* m »isto«. Poimeničen sjev.-tal. pridjev *pārmešana,* tosk. *parmigiano* (se. *formaggio'),* od *Parma,* na složen tal. pridjevski sufiks *-ese* < lat. *-ensis* i *-anus.*

Lit.: ARj 9, 654. *Prati* 735. *DEI* 2779.

paroh, gén. *-óha* m (Vuk) »(pravoslavni crkveni termin prema grčkom izgovoru) župnik«, odatle na gr. *τΐα parohija* f, pridjev na *-bsk paraski* (Lika), *parohijski,* na lat. *-olis,* poimeničen u m. r. *parohijal* m »l ° član parohije, 2° porez za paroha«, proširen na *-m > -an parohijalan,* na *-bsk parohijalski,* na lat. *-ianus parohijan,* proširen na individualno *-in parohijanin.* Prema latinskom izgovoru (χ = *ch = K) parok* m (govore i katolici, Perast, Dubrovnik, Cavtat), odatle *parokov,* poimeničen *paròkovica* (Lika), *parohija* (17. v., Split), *parohijski, parokijal, -kijanin* m prema f *-kijanka, -kijanski.* Od kslat. *paròchia* < gr. παροικία (prefiks παρά ί οίκέω) »dioecesis« unakršteno s gr. πάροχος (od παρά i Ζχω »služim«) »javni službenik«.

Lit.: ARj 9, 655. 656. 657. *ASPh* 32, 973. *REW** 6250. *Prati* 736.

parta f (Vuk, hrv.-kajk., 1420) »1° ženski nakjt na čelu, osobito djevojački, 2° ženska kapa (Srijem, Đurđevac), 3 ° (pejorativno: *stara parta)* usidjelica (hrv.-kajk.), 4° nakit na muškom šeširu, obrub, 5° pruga na platnu (Srijem)«. Nalazi se još u slov., bug. *párta* »platno, krpa sa zlatnim šavom«, češkom, ukrajinskom i slovačkom. Prema Miklošiču iz madž. *parta.* Ta se riječ nalazi i u ciganskom. Pomiješale su se riječi raznih izvora. Riječ *parta* (Srbija) »putni prtljag« isto je što *'parteka* (hrv.-kajk., Belostenec, Pokuplje i Posavlje, 17. v.) = *panika* (17. v.) »merx«. Ta se riječ poklapa također sa madž. *parteka* pored *portéka* = njem. *Partéke,* koje je prema Weigand-Hirtu donjo-njem. deminutiv od fr. *part* »dio« [usp. i pod *parat].* Zacijelo postoji i dalja veza sa *partal* m = *prtalj* (Kosmet) »dronjak, prnja« = *pártoljak,* gen. *-oka* (Timok-Lužnik) »dronjak«, bug. *partal,* s pridjevom *panalav* pored *-liv* »dripav«. Upor. tur. *pırtı* »krpe, dripe, prtljag«, pridjev *pırtık* »odrpan«, *partakilleri* (Evlija Čelebi) »prnje«. V. *prtljag.*

Lit.: ARj 9, 658. 659. 12, 511, *Elezović 2,* 60. 146. 539. *Mladenov* 412. 413. *Miklošič* 232. Štrekelj, *DAW* 50, 46. *Weigand-Hirt* 376.

parùsija f pored *parúsija* (18. v., Vuk, objekt uz *dijeliti, pisati, dati na ·—Ή)* »1 ° zapis imetka samostanu ili crkvi za dušu, upor. kod Obradovića: *parusije, salandari, proskomidije i drugojača kojekakva imena izmišljena za globiti žive i mrtve; 2°* crkvište (Timok-Lužnik)«. Odatle na *-āš pārmijās,* gen. *-aša* m (Vuk) »koji je dao parusiju«. Od gr. apstraktuma παρουσία, part. prez. poimeničen na -ία od εἱμί (upor. επιούσιος »nasušni«), s prefiksom παρά, »prisutnost«.

Lit.: ARj 9, 660. Vasmer, *GL* 112.

pas[1] m (Perast, Dubrovnik, Ston, Mljet, Smokvica, Korčula) = *pas* (Budva, Vrbnik) »korak, sežanj (mjera za dužine)«. Od tal. *passo* < lat. *passus* (od *pondere).* Odatle ná tal. *-ino > -in pašin,* gen. *-ina* m (Konāvli, Zore) »međica koja dijeli dvije baštine«. S prefiksom *pré- prijèpas* m (Zore) »putac između dvije baštine«. Složenica sa *sam* (v.) *sàmpas* m (Dubrovnik), u rečenici *učiniti nešto u ~* »rein umsonst tun«, *zbořit u sam păs* (Prčanj)'

»mit sich allein sprechen«. S tal. prefiksima: spas (Rab, Božava) »šetnja« < tal. *spasso, kompas* m (knjiški) = *kumpās* (Božava) < tal. *compasso.* Tal. deminutiv na *-etto* < vlat. -rites *pasēt* (Božava) < *passetto.* Latinizam: *pasoš* m (18. "v.) = *pašus* (Lika, ŽK) »putna isprava«. Francuzizam preko tal. *passaggio* < fr. *passage* > *pašač* m (Kastavski statut) »1° gost, prolaznik, 2° mjesto kuda se prolazi« = *pasâj* m (narodna pripovijetka, Vrčević, Božava, u izrazu *do pasaj noći* »dok ne prođe ponoć«). Na složen tál. (mlet.) sufiks -ar + *-in: pašarin* m (Vrbnik, Krk) »1° obarača, otponac, 2° nekakva uzica na jedru« < mlet. *passarín.* Na lat. složen sufiks *-at-īcius* > mlet. *-aizzo : pašaj'ica* f (Senj) »1° dugački cavai *na vide, 2°* komad mesa, slanine, ribe (Pavlinović), 3° il contrafforte dell' imposta (Božava)« < **passaticia.* Denominal na *-are:* vlat. > tal. *passare* > *pásati (se)* (Vuk, Crna Gora) = *pasat, -am* pf. (Crmnica, Hvar, Svirče, Rab, ŽK) »proći«, part. perf. *pasán* (Dobrota, ŽK, Mljet) »prošli« prema impf; na *-va- posivat* (Rab) = *posivat* (Božava), *pasovati, -am* »događati se« = *-pasavau* (Vuk), *napasavati, -am* »događati se«. Glagol *pasovati* (Vuk, narodna pjesma) »prilikovati« < fr. *passer* > njem. *passen,* na *-irati pasirati, pasiram* »1° događati se, 2° (prelazno) protiškivati (npr. rajčicu)«. Francuzizam preko njem. je hrv.-kajk. *pasasîr,* gen. *-ira* m (hrvatski gradovi, ŽK) »putnik« < fr. *passager.* Od fr. apstraktuma na *-ment passement* na *-ier* njem. *Posamentier* > hrv. prezime *Pažameta.* Tal. imperativne složenice: *pašaporat,* gen. *-orta* m (Crna Gora, Istra) < tal. *pasaporta* (drugi dio v. *parar)* »pasoš«; *pasàbrod* (Dubrovnik, Cavtat) = *pašabrod* (Korčula, Šibenik) »cjedilo, cidilka (Šibenik)« (drugi je dio tal. *brodo* »juha«); *pasámon, gen. -ana* (Čilipi) »drveni naslon uza stepenice, rèbalat, gen. -alta (Korčula)« < tal. *passamano* (drugi je dio tal. *mano* < lat. *manus).* Poimeničen part, perf, od glagola na tal. *-eggiare* < vlat. *-idiare* tal. *passeggiata* > *posedata* f (Dubrovnik, Cavtat) »šetnja«.

Lit.: ARj 9, 663. 695. 667. 671. 691. 692. 693. 726. 965. Hraste, *BJF* 8, 51. *ZbNŽ* 7, 298. Rešetar, *Štok.* 287. Budmani, *Rad 65,* 163. Kušar, *Rad* 118, 24. 25. Zore, *Rad* 114, 230. 115, 145. Miletić, *SDZb 9,* 609. Macan, *ZbNŽ 29,* 207. 208. Cronia, *ID* 6, 117. *REW*[3] 3033. 6267. 6271. *DEI* 2790-95.

pas[2]**,** gen. *psa* m (Vuk), gen. *păsa* (ŽK, Lastovo) = *pcâ* (Kosmet) m prema f na *-ica psića* (kod starih pisaca samo kao pogrda, inače *kuja),* sveslav. i praslav. **pыъ* »canis«, bez paralele u baltičkoj grupi i u ie. jezicima; Pridjevi na *-j pasji* (Vuk, u toponomastici, u vezi s apelativima, najstarija potvrda 1080 *Pissirit* »pasji rat«) = *pajsji* (Istra) = *pajši* (ŽK) = *pajsi* (Kosmet), poimeničen na *-jak pasjak* (Vuk) »1° dens caninus, 2° u pl., pasji dani; 3° nečist, 4° puž, 5° toponim«, na -oca *pasjača* (Vuk) »1° kruh za pse, 2° groznica, 3° biljka, 4° toponim« = *pasjača* (Kosmet) »pečurka (nije za jelo)«, na *-okovina pàsjakovina = pàsidrenovina* »rhamnus cathartica«, na *-luk pasjàluk* »pakost«; *psij* samo u *Psije Osoje* (toponim, Srbija); na *-ov pasov* poimeničen u *pasavina* (Lastovo), na *-ovan* samo u *pasovni šipak* (Vuk, Crna Gora) »Granatapfel« = *pàsoman* (Prčanj), usp. sinonime *rosa canina, pasja roza;* na *-ski paski* (Vuk), upotrebljava se kao prilog (Ljubiša), poimeničen na *-ovié paskavić* (Kosmet) »pasji sin«; odatle *paskvica* »biljka« = *pasvica = pasmica = paṣnica* = hrv.-kajk. *pesnica* »pasja dušica«; ide li ovamo *paskinje* (Brusje, Hvar) f pl. »pir, gozba, što se priređuje prigodom krštenja«, upor. *bābinje* f pl. (ŽK), u istom značenju. Deminutivi na *-e,* gen. *-eta* (upor. *štene) *pse,* gen. *pseta,* odatle pridjev na—/r *pseći,* poimeničen na *-ija psećija* »crknuto pseto«. Oblik *pse* potvrđen je u drugim slavinama: slov., bug. *pse,* polj. *psie.* Odatle *pseto* n, gen. *pseteta* pored običnijeg *pseta* = *seto* (Zaostrog, Dalmacija) = *pcêto* (Kosmet). Taj je nominativ nanovo stvoren rekompozicijom od deminutiva na *-ance* (upor. *mjestance) psêtance* i (s dvostrukim sufiksom *-ьcьce* > *-asce) psetāšce* n. Na *-ić psić* (16. v.), *psičić.* Augmentativ *psina* (Vuk). Od osnove *ps-* tvori se radna imenica na *-ar psar* (upor. rus. pridjev *psarnyj),* odatle ime mjesta *Psarjevo* (1222: *Pzer),* ime potoka *Psarić* (1270: *Pzerych fluvius, terra).* Madžari posudiše *peczér.* Apstrakti na *-ina psina* (zapadne strane, 16. v.) — *pcina* (Kosmet) »zloba«, na *-ost psost* (13. v., zapadne strane) »grdnja«, upor. polj. *psota).* Složeni pridjev *psòglav, pasòglav* m »nalik na psa«, poimeničen u *pasoglàvac,* gen. *-ovca* (ŽK). Denominal na *-iti psiti* (H. Lučić), upor. rus. *psitb* »verleumden«, na *-ovati* sveslav. i praslav. *psovati, psujem* (14. v.) *(do-, is-, iza-, na-, o-, za-),* upor. stcslav., slov., bug. *psuvam,* polj. *psować* pored *psuć,* rus. *psovatb* — u Kosmetu *(is)pcovat, -újem* pored *-pcuvăt (o-, po-).* Postverbal sa *-íka psovka* (također bug., 16. v.), radna imenica na *-ač psovač,* gen. *-ačo* m prema f *psovaćica* — na *-kínja psSvkinja,-* s pridjevom *psováčev.* Značenje, specijalizirano na »grditi, ružiti«, udaljilo je taj glagol

od veze sa *pas i* od prvobitnog značenja »činiti kao pas«. Upor. njem. *verhunzen* od *Hund.* Zbog toga čini danas zasebnu leksikologijsku porodicu. Deminutiv na *-če* glasi *paįče,* gen. *-eta.* Kolektivi na *-od pašlad* = na *-ađija paîiadija* -=· *pajsadíja* (Kosmet) = *pasjadija* (Stulić), na *-inje* (upor. *ženskinje) paščinje.* Upor. još posudenicu iz arb. *ceno* (v.) i nazive od iste osnove od koje i f *kuja: huče* (v.) na istoku i hrv.-kajk. *cucak,* gen. *-cka.* Samoglasnik *a* nastao je iz palatalnog poluvokala 6, upor. hrv.-kajk. i slov. *pes,* češ., rus., polj. *pies* i najstariju potvrdu *pissirit.* Tumači se na dva načina: iz ie. jezičnih sredstava i iz onomatopeje. Nema jedinstvenosti ni u jednom ni u drugom tumačenju. Koji tumače iz ie. jezičnih sredstava, vide srodstvo u sanskr. *patu* »životinja« = lat. *pecus* = got. *faihu* = stprus. *pecku.* Prema tomu ' tumačenju praslavenska je riječ specijalizirala opće značenje na »pas«. Ostnoffu je *pbsb* < ie. *pkuuon,* skraćenica od **pbso-stražb* »čuvar stada«. Drugi opet traže vezu sa ie. korijenom **peik-* »šaren«, u prijevoju **pîk-,* koji jei u *pisati* (v.) i *pastrva* (v.). Ti imaju uporište u imenima pasa: *šarko, šarov, garov.* Pas je nazvan prema tom tumačenju po boji dlake. Upor. sanskr. *pišanga* »crvenkast«. Upor. još kavkasko *piši* »zvijer«. Kořínek sę poriva na uzvik za psa *ps,* uz koji idu port, *buz,* španj. *buzque,* stfr. *bisse, biscoudet* (Beran), *beüsse* (Vosges), njem. *Betze,* arb. *bushtrë.* Drugi opet, jer pas često mokri, odvode riječ u vezu s onomatopejskom osnovom *pišati,* fr. *pisser, pissoir.*

Lit.: ARj 4, 11. 7, 539. 9, 660. 670. Oblak, *ASPh* 16, § 32. Hraste, *JF* 6, 213. *Elezović 2,* 51. 60. 107. *Miklošič* 271. *Holub-Kopečný* 271. *Bruckner* 411. *Mladenov* 419. 535. *GM* 56. Körinek, *LF* 58, 427-436. (cf. *IJb* 17, 259). *ZSPh* 13, 416. Guttmann, *PBB* 38, 561-563 (cf. *IJb 2,* 116). Petersson, *ASPh* 36, 138-141. Osthoff, *AnzIF* 12, 346. Schulze, *SAW,* 1910., 787. sl. (cf. *RSI4,* 334).Lehmann, *AnzIF* 13, 292. *Boisacq*[3] 540-541.

pásán m (Skadarsko jezero) »ptica nalik na divlju patku«.

Lit.: ARj 9, 664.

pasára[1] f (Vuk, Boka, Primorje, Vrbnik) »1° ptica modrokos, passer solitarius, 2° (prijenos na ribe, Budva, Dubrovnik) platessa passer, kao svoja« = *pašarą* (Vrbnik, Omiš) = *posar m* (Martinšćica, Cres). Deminutiv na *-ič paserii* »platessa passer«. Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *passer,* gen. *-eriş* > tal. *pàssero* pored *pàssera.* Krčko-romansko *passerain* »ogni sorta di uccelli« sadrži deminutivni sufiks *-inus,* tal. *passerino.* Na *-arius* > *-ijer pasalijer* m (Stulić, disimilacija *r - r* > *l - r)* »onaj koji je nestašan, obijestan«. Odatle na *-ьc* > *-äc pasalijerac,* gen. *-rea* (Stulić), deminutiv na *-če pasalijerče* (Bella, Stulić) »momče ili djevojče nestašno, obijesno«. Denominal na *-iti pasalijeriti, -im* impf. (Zuzeri, Dubrovnik) »biti obijestan«, *pasalijerština* f (Zuzeri) »obijest«. 'Usp. španj. pridjev *pajarero* »lustig, munter«. Ovamo ide možda i *pasarela* m »u nekoj igri, onaj koji igrom upravlja«.

Lit.: ARj 9, 663. 664. 693. Hirtz, *Aves* 321. 322. 323. *REW* 6268. Matzenauer, *LF* 12, 191. Skok, *ZRPh* 54, 185.

pasară[2] f (Vuk, Dubrovnik, Potomje, Korčula) »barka, čamac okruglog dna (opozicija *laja* »barka koja ima ravno dno, mala lađica koja plovi uz jedrenjak«)«. Od mlet. *pasară.*

Lit.: ARj 9, 664. Skok, *ZRPh* 54, 196.

pase), gen. *-ejā* m (Buzet—Sovinjsko polje) »drveni ili željezni klinac na kraju osovine, da kotač ne ispadne, lůnjak, gen. lúnjka (ŽK)« = slov. *téšelj,* gen. *-Ija* (Sv. Petar pri Gorici, Kras) »isto«. Od furi, *passèll* < lat. **paxellus.*

Lit.: Pleteršnik 2, 29. Sturm, *ČSJK* 6, 76. *REW* 6318. *Pirana*[1] 711.

pasha f (stsrp.) = *paska* (Domentijan, Korizmenjak, prvotisak glagoljskog brevijara od 1491, u Budinića: *o uzmeh ili o paski;* stcslav. lok. *pasce}* »uskrs«. Pridjev na *-alis* proširen na *-ьn* > *-an pashalan,* na *-ovan pashovan.* Od srgr. πάσχα = πάσκα »isto«. Značenje prema gr. πάσχα ἀναστάσιμον »uskrsna pasha« < hebr. *tesah,* aram. *pasah* »transitus (se. Hebreja preko Crvenog mora) > svetkovina koja se slavila beskvasnim hljebom, kristijanizirana na uspomenu Isusove osude na križ ((πάσχα σταυρόσιμον) i njegova uskrsnuća«. Balkanski grecizam: rum. *paşti* pl., arb. *păshk* (Ulcinj) »uskrs«. Odatle na lat. pridjevski sufiks *-alis* u ličnom imenu *Pc,-schalis* = gr. Αναστάσιος (v.), očuvanom u *Paskal, *Paskalj* u prezimenu *Paskaljević,* s tal. deminutivom *-in Paskalın.* Hipokoristici *Pasko* = *Paska* = *Paske,* gen. *Pasketa,* odatle *Pasketić, Paskević, Paskijevič,* toponirri *Paskovac,* gen. *-vca,* odatle *Paskovče* (poimeničen pridjev na *-/),* prezime *Paskomi,* na *-oje Paskoje* (15. v.), na *-aï Poskoč,* s prezimenom *Paskačić,* na *-ai Paskos* (ime u Lici), zaselak (toponim) *Paskaši* (Lika). Isto sa *sk* >

s* *Paškál, Paškovič.* Prema tal. (rom.) unakrštenju sa lat. n. pl. *pascua* od *pascuum Paškval,* prezimena *PaskvanjPaškvan.* Jedna je potvrda za *a > o Poskalij Krusić* (13. v., tako *ARj,* u originalu *Posbkali).*

Lit.: ARj 9, 666. 669. 10, 923. Stefanie, *Rad* 285, 93. Meillet, *BSLP* 19, 11. *REW*[3] 6264. Vasmer, *GL* 112.

pasi)on, gen. -ı f (Dubrovnik) »strast«. Učena (knjiška riječ) tal. *passione* < lat. *passio,* gen. -oras > *pasija* f (riječ intelektualaca) »isto«, na *-trati pasioniran* (hrvatski gradovi). Pridjevi *na.-anski pašijanski* (Poljica; primjer: *pašijanska juga pušu pria uskrs),* na lat. *-ivus passīvus* > poimeničen maskulinum *pasiv* m (gramatički termin), proširen na *-ьn > -an pasivan (trgovac, kraj},* apstraktum na *-ost pasivnost,* gen. -i f »stanje onoga koji je pasivan«. Talijanizmi ili latinizmi *pasíva* f »opozicija: aktiva«. S lat. prefiksom *com = cum kompasijōn l konp-,* gen. *-i* f (16. i 17. v., Dubrovnik) = *kompasijun* m (Dubrovnik, 17. v.) < tal. *compassione* < lat. *compassio,* gen. -oras. V. *potiti.*

Lit.: ARj 5, 250. 273. 9, 666. 667. 695. 6269.

pasmo n (Vuk, Lika, Boka, Srijem), baltoslav., sveslav. i praslav. tkalački termin, »1° poviše čisaonica uzetih zajedno, 2° pun rašak prede (Virovitica), 3° (kao metafora, termin u pomorskom graditeljstvu) gornji sloj nad kiljem ili kolumbom«. Apstraktum na *-ina* (upor. *tmina* pored *tama) pasmina* (Vuk, Slavonija, Dalmacija, također bug.) »1° soj, rasa, 2° rasplod, 3° zemlja, vilajet (Gazarović)«. To značenje osniva se na prastarom vjerovanju da Parke predu niti života. Upor. fr. *lignage < lineaticum* za descendenciju i sanskr. *tantuh* »Faden, Faser > Geschlecht, Nachkommenschaft«. Sa istim prijevojem *e > ō > a* i sufiksom *-mo* u lit. *posmas* »dio prediva«, lot. *puõsms* »Abteilung zwischen zwei Endpunkten«. U srodstvu je sä stvnjem. *Jasal* »Junges, Nachkommenshaft«, nvnjem. *Faser* »vlakno, nit«. Prema Miklošiču izvedenica je sa sufiksom *-mo* od ie. imeničkog i glagolskog korijena **pes-* »duvati«, koji se nalazi u *pijesak* (v.) i u *panati* (v.).

Lit.: ARj 9, 671. *Miklošič* 233. *Holub--Kopečny* 265. *Bruckner* 398. *Mladenov* 413. *Trautmann 229. WP 2,* 67. Uhlenbeck, *PBB 26,* 290. sl. (cf. *AnzIF* 15, 105). Pogodin, *AnzIF* 21, 103. Jokl, *ASPh* 28, 6. Gavazzi, *Slávia* 3, 657-667.

pàspalj, gen. *-álja* m (Vuk) = *paspâlj* (Kosmet) »1° prah koji otpada kad se žito melje, 2° (Lika) pozder (metafora)«. Odatle na *-oca paspaljača f* (Srbija, Milićević) »motka kojom se samljeveno brašno zbija u vreće ili u džakove«. Denominál na *-iti paspaljiti, -im* impf, (subjekt *vodenica,* Srbija) »kad meljući digne veliku prašinu«. Elezović ima iz Košmeta još *rapsàj* m »belïja, bijela pšenica«. Kaže da Je to prema arbanaskom utjecaju, ali ne kaže koje bi to arb. riječi utjecaj bio. Uporeduje sa *raspalija.* U Šibeniku se govori *pišpalj* pored *pispaj,* gen. *-aja* m »pogača vrlo tanka od finog brašna ispečena, fritaja (Korčula)«. Balkanski grecizam: rum. *pospaiu* »Flugmehl« *(o* mjesto α od unakrštenja sa stcslav. *posypali),* denominal *a pospai* »bestreuen«, apstraktum na *-éh > -ealā pospăială,* meglenski *păspalyă,* cine. *pispiliri, păpal'u* »1° fleur de farine, 2° neige menue«, bug. *paspal,* ngr. το πασπάλι (reduplikacija πασπάλη, od πάλη »farine très fine«, u prasrodstvu s reduplikacijom tipa *pepel,* v.). V. *poliska.*

Lit.: ARj 9, 672. 767. *SDZb* 3, 189. *Elezović 2,* 167. 535. *Pascu 2,* 72., br. 1343. *Tiktin* 1220. *Boisacť* 738. 742.

pastĕk m (Božava), latinizam od crkvene sintagme *pax tecum* > mlet. *pasteco* »schiaffo«, *pasieka* f (Dubrovnik) »neka svetinja u crkvi te se ljubi i zove se *pax tecum«, pastékuš* m (Hvar) »križ u kojem se nalaze ostaci moći nekog sveca (to se nosi u procesiji i ljubi poslije procesije)«. Složen latinizam je i pridjev lat. *pacificus (pax* i *facere).> paćifik* pridjev (Dubrovnik, Cavtat) »ravnodušan«, prilog *paćifiko.* Talijanizam istog podrijetla je postverbal *paga* f (I. Držić) od tal. *pagare* < lat. *pacare* (upor. *podmiriti* »isplatiti«). Radna imenica na *-atorem > -adur pagadur* (Belostenec, Jambrešić) »činovnik koji isplaćuje«. Imperativna složenica *pagadebit* m (Smokvica, Korčula, Blato) = *pagadebić* pored *-it* (Krk; glede *-it > ić* upor. *Velebíc* pored *Velebit)* »vinova loza bijela grožđa osobito rodnog (kao: urodom toga grožđa plaća seljak svoje dugove)«. Apstraktum na lat. *-mentum* tal. *pagamento > palamento* f (Kosmet) »dan plaćanja na željeznici, za turskog vladanja, dok je bila u rukama Društva orijentalnih željeznica«.

Lit.: ARj 9, 558. 672. Borno 480. Cronia, *ID 6,* 117. Hraste, *BJF* 8, 51. *Elezović* 53. *REW* 6132. 6317.

pästi[1], *pasēm* impf. (Vuk) *(úr, na-į o-, po-, ras- se, s-, za-),* ie., sveslav. i praslav. poljoprivredni termin, »pascere«, bez paralele u baltičkoj grupi, prema impf, na *-ați -păsați, -ām,* samo s prefiksima, *napásati, nàpãsãm* (Vuk) »dobro pasti, toviti«, *raspatati se, ràspãsãm.* Na *-ovati napasovati, -ujem* (potvrđeno samo jednom). Prvobitno značenje bilo je »čuvati stoku«. To značenje očuvano je u radnim imenicama sveslav. i praslav. *pastır,* gen. *-fra* m prema f *pastirica.* Femininum znači i pticu »Bachstelze«, tako i fr. *bergeronnette,* ukr. *pastušečko* i *čobanyk.* Samoglasnik *i* nastao je iz jery-a: stcslav. *pastyn* pored *pastun* (upór. glede varijacije *i — u: sirov* i *surov, ' stid* i *studen) i pastuh,* gen. *-uha* (Vuk, jugozapadni krajevi, Marulić Svetostefanski hrisovulj) = *pastu* (ŽK) »equus admissarius« = *pasto* (Zagreb). Augmentativ na *-ina pastuvina* (Dalmacija). Pridjev na *-ost, -at pastušast = pastušat* »neustrojen (konj)«. Toponim (pridjev na *-j~) Pastuša.* Ta je riječ obrazovana s pomoću sufiksa *-uh* kao *petuhb = pjeteh > petêj* (ŽK) »pijetao, gen. pijetla«, *potepuh, konjuh,* danas rašireno u *konjušar* jedna i druga riječ u značenju »čuvar konja«. Riječ *pastuh* u stsclav., bug., rus., polj. i češ. *(pastucha)* ima i značenje »pastir, pastor«. Upór. i bug. prezime *Pastuhov* i u Lici *Pastuhović.* U stcslav., hrv.-srp. i slov. je promijenila značenje (zamijenjena je turcizmima *at, àjgîr, angir)* »1° Hengst, 2° (metafora) hartnäckiger Mensch, 3° drvo u mlinici koje određuje da se melje krupnije ili sitnije«. Ta je promjena u vezi sa značenjem glagola *pasti, pase (se)* (Vuk, narodna pripovijetka, subjekt *pastuh,* objekt *kobila)* »coitum appétit (de equa)« = *opást se* (Smokvica, Korčula (subjekt *ogota)* »postati skotna«. Upor. *opasti* »besprengen« i polj. *pastwić się* »furere«. Kod leksikografa (Bella i Stulić) riječ je promijenila *ρ > b* i *í > d: pazduh = bazđuh,* kod Vetranića i sufiks *bazdah.* Za tu sonorizaciju upor. *bazdjeti* za *pazdjeti* i *mazga* (v.). U vezi je s uzvikom *pazdř* (Lika), kojom se draži angir na kobilu. To je onomatopeiziranje termina. *Konjuh* je i toponim. Ovako se zvao Elbasan u Arbaniji. Prefiksalnu složenicu *spasti (se), špásem* kršćanstvo je prenijelo na religiozno polje »σώζειν«. Odatle postverbal *spas* »spasenje«, koji je postao i radna izmenica (upor. tal. *podestà* »moć > načelnik«) »spasitelj, σωτήρ (> *Sotir,* lično ime)«. To je značenje vidljivo u hrv.-srp. i bug. *Spasovdan* »ascensio Christi«. U zapadnim krajevima taj je glagol okrenut u *spasiti* a spas u *Spasitelj.* Rumunji posudiše crkveni termin *spasi, ispas* »Christi Himmelfahrt«, odatle *ispasitoru,* s rumunjskim sufiksom latinskog podrijetla. S objektom *pasti oči svoje* glagol ima metaforicko značenje »nagledati se«. Od prefiksalnih složenica i *raspasti se* (Stulić) pf. ima specijalno značenje »razmnožiti se« (upor. isto značenje u slov. *ẓapasti se),* prema impf, *raspásati se, -ām* pored značenja »razgledati se«, što se slaže sa značenjem *pastuh* »angir« i *pasti oči svoje.* Imeničke su izvedenice: praslav. na -ja: *paša* »pascuum«, *ispaša, popasa* (Vuk, Srbija). Odatle na *-nik ispašmk,* u donjoj Podravini *spašnik* pored *spašnjik,* na *-njak pašnjak* pored *spašnjak,* na *-išt*e *pasište, ispasište.* Na *-oj ispašaj.* Praslav. na *-tva pastva* »Herde«. U Pivi-Drobnjaku *supaša* »sastavljanje stoke zajedno na čuvanje«. Odatle na *-nik súpašnik* i denominal *sutašiti.* Upor. *suparnik* (v.), kod Vuka *sùpojnik* (od *piti).* Postverbal na *-zk* od *napasti naposak,* gen. *-ska* (Lika) »paša«, od *popásti, popasem* (Vuk, 16. v.) »pustiti stoku da što popáše« *paposak,* gen. *-ska* i pridjev na *-ьn popasnō doba* (Vuk, Lika) »doba popaske U jutro ili u vece«. Taj glagol iz pastirske kulture posudiše Rumunji *a popăsi* pored *poposi* »rasten«, s postverbalom *popas* »Halt, Rast«. Ovamo ide i rum. slavizam *pripas* »1° herrenloses Tier, 2° Junges eines Haustieres«, kojem odgovara stcslav. *pripasъ* »fetus«. U rum. *a pripăși* »jemandem, der hereingelaufen ist, bei sich aufnehmen« pomiješao se rum. glagol *a păși* od lat. *passus* »korak«. Rumunji posudiše također *pasište: pajiște* »čistina«, s interesantnom promjenom značenja i s asimilacijom i disimilacijom s - *š > j* - s u isto doba. Arbanasi posudiše *pashë.* le. je korijen *pa-* »pasti stoku, čuvati«, lat. *pabulum* < ie. **pă-dhlom,- panis* »kruh«, sa formantom *t* gr. πατέομαι »jedem i pijem«, got. *fōdjan,* stvnjem. *fuattan* »hraniti«, stvnjem. *fuotar,* nvnjem. *Futter.* Od svih tih usporednica najznačajnija je lat. *pascere,* koja je morfologijski ista kao i praslav. *pasti.* Obje pokazuju isto raširenje ie. korijena inhoativnim *sk,* u latinskom samo u prezentu i infinitivu, dok je u perfektumu *povi.* Particip je *postus.* Odatle *pasta* (za cipele) i *pašteta.* Identitet latinsko-slavenski vidi se i u praslavenskoj radnoj imenici *pastyn. Zbog* toga su mnogi mislili da je praslavenska riječ posudenica iz latinskog, što ne može biti. Analogija bi bila za takvo posuđivanje npr. *čobanin, bač* = arb. *bac,* rum. *baciu.* Radi se samo o italo-slav. leksičkoj zajednici, koja upućuje, kao i praslav. *orati* = lat. *arare,* na izvjesnu prajezičnu zajednicu u poljoprivrednoj kulturi.

Za dalje etimologijske veze v. *pitati*[1]. Značajno je da nije uklonjena homonimijska kolizija u infinitivu *pasti*[1] »pascere«, *pasti*[1]· »cadere«. Da postoji, dokazuje prijenos akcenta iz prezenta u infinitiv *pasti* za značenje »pascere« (upor. rus. *pasú, pasti).*

Lit.: ARj 1, 213. 3, 918. 7, 478. 9, 15. 27. 683. 690. 721. *Pleteršnik 2,* 860. *Mažuranić* 900. Vuković, *SDZb* 10, 404. Hamm, *Rad* 275, 43. *Miklósié* 232. *Holub-Kopečný* 266. *Bruckner* 398. 399. *Mladenov* 413. 414. *WP* 2, 72. *Vasmer 2,* 322. *Trautmann* 207. *Tiktin* 1212. Endzelin, *ZSPh* 16, 113. Pedersen, *IF* 5, 11. Schneider, *IF* 58, 49. Porzig, *IF* 45, 159. Joki, *IF* 27, 317. Osten-Säcken, *IF* 33, 260. Uhlenbeck, *PBB* 30, 276. *GM* 230. 323-324. Zubatý, *ASPh* 13, 478-480. Scheftelowitz, *KZ* 56, 198. *Boisacq*[3] 751. Matzenauer, *LF* 12, 122. 321. *ZSPh* 2, 295. Prusik, *KZ* 35, 62. *Krok* 11 (cf. *AnzIF* 10, 269). Grivec, *SIRev* 3, 115-8. 8, 170. *Slovo* 9-10, 7.

pästi[2], *padnēm* pored *pánem* i *padnem* pf. (Vuk) *(do-, is-, izot-, na-, napo-, o-,* oř-, *po-, pot-, pře-, pro-, ras- \se\, raspo-, s-, spo-, u-, za-)* prema impf, *padati, -am* (16. v., Vuk) *(do-Isel, is-, izot-, na-, o-, ot-, po-, pod-, pře-, pro-, ras-, u-, za-)* i prema pf. лa *-nu-* < stcslav. *-no-ti* (upravo analogija prema prezentu) *padnuti* pored *pânuti, -ēm* (Vuk) = *pânut* (Kosmet), s navedenim prefiksima, sveslav. i praslav., bez baltičkih paralela, »cadere«. Složenice s prefiksima specijaliziraju se u značenju: *popásti* (ŽK) »fassen« (upor. rus.), *opadati, -am* impf. (Vuk) »bijediti, klevetati, potvoŕiti«, s iterativom na *-va- opadávati* (Lika), jednom u narodnoj pjesmi *alpadati* »isto«, gdje je prefiks *o-* zamijenjen sa *al-* zbog unakrštenja sa madž. *al* »lažno«; postoji i pf. *opasti* i *opanuti* u istom značenju; glede varijacije *panjkati (o-)* v. tu riječ. Složenica *opadati* ima zasebnu leksikologijsku porodicu: radne imenice *opadač,* gen. *-ača,* pridjev *opadán,* s poimeničenjima *opadnik* m prema f *opadnica, opadiv = upadljiv;* na *-ovati opadávati* (Mikalja i Stulić); *dopasti — dopadnuti > dopanuti* pf. prema *dopadati* »accurrere, incidere, obtingere, nancisci«, s refleksivom *se* znači »piacere« (u tom značenju je kod kajkavaca i sjevernih čakavaca prevedenica od njem. *gefallen).* U ŽK *dopalo te b'ogda* (kletva) očuvano je prvobitno značenje. Postverbali *pad* m, *zapad* f »1° schattiger Ort« = *zapad* pored *zapad* m i *zapada í* (Kosmet) »osoje«, = *zapad* m *(sunca)* »Westen«, s pridjevom na *-ьn západní = zapadni* (Kosmet) »odakle se je teško izvući (opreka *krSno)«* prema glagolu *zapadat* »padati između nečega, odakle je teško izvući predmet«; *nápad* (19. v., neologizam), *raspad* (18. v.) pored *raspad,* s pridjevom *raspadljiv,* s apstraktumom na -osi *raspadljivost,* i na *-enica raspadènica* (Vuk) »stvar koja se raspada«; *otpad,* s izvedenicama *otpadnik* prema *otpadnica; propad* m (Lumbarda). Ovamo ide s rijetkim prefiksom *ja-* < praslav. Ê ili α < ie. e ili ō *japād* m (Vuk) »osoje, zapad«, s pridjevom *japadan* (Vuk) »1° gdje sunce ne dopire, 2° toponim«, s denominálom *japaditi* »činiti hlad«. Postverbal na *-zk otpadak,* gen. *-tka.* Radna imenica na *-ač napadač,* gen. *-ača* (Vuk) m prema f *napadaaca,* s pridjevima *napadačev* i na *-ski napadački* itd. Na *-ica napadica* (Dalmacija) »navala«. Na *-oj napadaj* (Pavlinović). Pridjev na *-ьn napadan* je prevedenica od njem. *auffallend.* Od *pad* augmentativ je na *-ina padina f* (također bug.) »Bergabhang«. Apstraktum deklinacije *i* obrazovan je sufiksom *-Iь : -past : napast* f = *naupast* (jedna potvrda) »iskušenje«, *propast* f, sveslav. i praslav. su. Odatle pridjev *napastan,* poimeničen na *-ik* m prema f *-ica napasnik* »vrag« prema *napasnica,* denominál na *-ovati napastovati,* na *-iti upropastiti, upropastim.* Na *-ež padež* m, posudenica iz stcslav. kao zamjena za gramatički termin *casus.* Upor. i rus. *padež.* Poimeničen part. perf. akt. na *-ina raspalina* f (Stulić) »rasjelina, pukotina«, *raspal,* gen. *-pla* jedina potvrda *(Postila* 162 b). Na *-avica pădavica* (ŽK) »epilepsija, Fallsucht«, s pridjevom na *-jav padavičav* = slov. *padeça* (part. prez. akt.). Složenica *listopad* m »oktobar«. Rumunji posudiše prefiksalne složenice *a napadi, prăpădi* »upropastiti« i *zăpădi* »zapasti (snijeg)« te imenice *năpaste* »Versuchung«, *propaste* pored *prăpastie* »provalija«. Odatle stvoriše svoje postverbale ž. r. *napada* i *zăpadă* »snijeg«. Taj rumunjski slavizam istisnuo je iz njihova jezika *neava* < lát. *nive.* U tom značenju ne govori se ni u jednoj slavini. Drugi njihov postverbal *prăpăd* »Untergang, Verderben« ne nalazi se također u slavinama. Nastao je također kod njih kao i *prăpadenie* u istom značenju. Od *propaste* prave Rumunji svoje pridjeve *prăpăstios, prăpăstios,* i glagol *tra postui* sf *-ovati -ujo > -ui* prema *năpastui* < *napastovati.* Madžari posudiše *paslıca* »Mausefalle«, Arbanasi *padis.* Samoglas *a* nastao je iz.ie. ō, u prijevoju duljenja: **pōd-.* Ie. *păd-* kao imenica znači u grčkom »noga«: πους, gen. ποδός prema lat. *pes, pedis* (odatle prema fr. izgovoru internacionalna *pedikīra).* U pri-

jevoju duljenja *ē* **pēs-,* upór. *pješice, pješak* (v.), lit. *pėdinti, pēdiņu* »polagano ići«, gr. πηδάω »skačem«. U sanskrtu taj korijen u *padyati* (3. sing.) znači »1° ići, 2° pasti«. Kao imenica znači u slavinama *pod* »Boden, Untergrund« (v.), tako i prijedlog. Značenje »ići > pasti« razvilo se prema semantičkom pravilu rezultata. U prijevoju duljenja **pod-* značio je »teško ići > pasti, cadere, fr. tomber«. Upór. awesta *awa - pasti.* Značajno je da je ie. korijen u ovom značenju samo praslavenski, dok litavski ima za taj pojam *pulti* »pasti«, koji je u srodstvu sa njem. *fallen.*

Lit.: ARj 1, 76. *2,* 641. 4, 284. 461. 7, 475. 479. 482. 508. 722. 535. 9, 13. 14. 27. 672. Bulat, *JF* 5, 147. Kušar, *NVj* 3, 338. Rešetar, *ASPh* 36, 546. *Elezović* 1, 443. 2, 57. 60. 30. 127. 257. *Miklósié229. SEW* 1, 441. *IF* 31, 409. *Holub-Kopečný* 260. *Bruckner* 390. *Mladenov* 407. *Trautmann* 227. *WP 2,* 23. *Tiktin* 1232. Unbegaun, *RES* 12, 25. 28. Gamillscheg, *Randbemerkungen* 1941, no 7. Joki, *IF* 43, 61. Štrekelj, *DAW* 50, 44. Vaillant, *RES* 4, 310. Liewehr, *ZSPh* 11, 377. Rozwadowski, *RSl 2,* 102. *IF* 4, 411. *Boisacq** 1120. Osten-Säcken, *IF* 33, 240.

pastinaka f (Mikalja) »morska riba raža, raja pastinaca«. Upór. naziv za morske trave *pastrnãk,* gen. *-âka* m »pastinaca saliva« (Pančić, Reljković, slov.) = *pastrnjak* = *pastinaka* < lat. *pastinaca* »mrkva«. Oblici m. r. sa sonantnim *r* mjesto lat. *ť* potječu iz njem. *pasternag* (1482), *pastarnack* (1472), *pasterneck* (1470) = bavarsko-njem. *Pastinak* m.

Lit.: ARj 9, 686. 689. 697. Šulek, *Im.* 382. *Pleteršnik 2,* 13. *REW*[3] 6275. *Weigand-Hirt 2,* 383. *DEI* 2797. 2798. *Vasmer 2,* 231.

pastorak, gen. *-orka* m (Vuk, Kosmet, ŽK) prema f *pastorka* pored *pastorkinja,* sveslav. (osim polj. *pasierb, pasierbica)* i praslav. porodični termin, »privignus«. Deminutiv na *-e,* gen. *-eta pastorče* n, kol. *pastorčad* f. Prema Miklošičevu tumačenju, koje prihvaća i Berneker, prefiksalna je složenica od *pa-* (v. *pa-, po)* »nepraví, krivi« i **dbkter* (> *dbšter,* v. *kći),* nakon ispadanja *ъ* **padkter* > **padter* (odatle starost riječi, upor. **ved-ti* > *vesti)* > **paster* (upor. slov. *pasterek),* sa formantom *-ъka pasterka,* s prijevojem *pastorka.* Kao u m *kum* od f *kuma* < lat. *commater* stvoren je odatle stcslav. m *pastorbkb* > *pastorak.* Mladenov zabacuje to mišljenje jer u bug. *pastorok — pástrok* znači »očuh«, tj. »posljednji otac«. Zubatý, Trautmann, s njime i Mladenov, dovode praslavenski termin u vezu s lit. pridjevom *pastaras* = lot. *pastors* »posljednji«, lat. *posterus.* To bi bio baltoslavenski pridjev poimeničen u slavinama s pomoću *-ъk.* Prema Miklošiču *pastorka* = stcslav. *pastorkyni* bila bi morfološki ista kreacija kao *padtšterica,* ukr. *padčer(ka),* rus. *padčerica* > *pokćerka, posinak,* u lit. *podukré, podukra.* Glede *pa- ι paz-* v. *pazuho, pos-* v. *pozan.* Značajno je da Arbanasi (Gege) posudiše iz južnoslavenskog oblik koji se poklapa sa slovenskim: *pastérk* m prema f *pasterkę.*

Lit.: ARj 9, 688. *Elessović 2,* 62. *Miklošič* 55. *SEW* 1, 243. *Holub-Kopečný* 266. Bruckner, *ZSPh 2,* 306. *Mladenov* 414. *WP 2,* 79. *GM* 323. Zubatý, *Slávia* 13, 315-317. Oštir, *WuS. 5,* 222. (cf. *IJb* 1, 48). Vey, *BSLP* 32, 65-67. (cf. *IJb* 17, 257). Meillet, *MSLP* 11, LXXX. 13, 28. 48. 244. (cf. *AnzIF* 13, 244). Fraenkel, *IF* 41, 402. Solmsen, *KZ* 37, 592. Trubačev, *Term.* 53.

pastoral m »biskupski ili opátski štap«. Poimeničen lat. pridjev na *-alts* u sr. r. lat. > tal. *pastorale,* od *pastor,* gen. -oro (v. *pastir).* Odatle i *pastorala í,* književno historijski termin za pastirsku igru.

Lit.: ARj 9, 688. *REW** 6279.

pästrma f (Vuk, Bosna, Sarajevo, Dubrovnik, Riječka nahija) = *pastrma* (Kosmet) = *pastrva* f (narodna pjesma, Lika; zamjena *-va* mjesto *-ma* nastala je unakrštavanjem sa *pastrva lv.l* »sušeno i usoljeno meso, pošto je bilo u salamuri«). Denominali na *-iti pàstrviti, -im* (Lika, Mostar) *(ras-)* »zaklano prase, kozu, ovcu soliti i metati da se suši«, na *-ovati pastrmovati* »isto«. Balkanski turcizam (tur. apstraktum, skraćeni infinitiv *pastırma* = *basdırma* od kauzativa *bas-dir-măk* »pritisnuti«, od *basmak,* glede kojega v. *basma, baskija* i *bastisati;* glede promjene *b* > *ρ* v. *posmak)* iz terminologije hrane: rum. *pastrama,* odatle *pastramagiu* »Selchfleischverkäufer«, bug. *pastarmá,* arb. *paste'rma,* ngr. παστραμας.

Lit.: ARj 9, 689. 690. Skok, *Slávia* 15, 485., br. 578. *Elezović 2,* 61. *Miklošič* 233. *GM* 323. *Mladenov* 414. *Deny* § 582. Korsch, *ASPh 9,* 661.

pastrva f (Vuk) = *păstrma* (Vuk; miješanje sa turcizmom *pastrma* drugog značenja, v.) = *pastruga* (Vuk), sveslav. i praslav. naziv, »1° riba acipenser stellatus 2° salmo trutta, itd«. Deminutivi na *-ica: pastrvica* (Mikalja) = *păstrmica* (Vuk), *na-íkapastrmka* (Vuk). Sufiks *-uga* (upor. *bjeluga)* je praslav. Samoglasnik *u* nastao je iz velarnog nazala *ņ:* upor. stcslav.

pbstrogb, polj. bzdrąg. Odatle i madž. posuđenica peszterce, pinrang = bistrang, odatle opet hrv.-kajk. i slov. bistranga (Belostenec, Jambrešić) »Forelle«. Femininum je kao u bitanga, Kikinda. Praslav. *pbstnva ušla je u sve balkanske jezike. Ona je balkanska riječ sveslavenskog podrijetla: rum. păstrăv pored păstrăv, s izvedenicama păstrăvel i păstrăvaș pored păstrugă i păstrungă, arb. pestrovë, ngr. πέστροβα. Praslavenska je riječ izvedenica obrazovana s pomoću sufiksa -uo od sveslav. i praslav. pridjeva pbstn, koji je u hrv.-srp. književnom potisnut od sinonima šaren, ali se nalazi u čakavskom pastar, păstră, pastra (Brusje, Hvar) »vlažan od znoja i inače« i u ostalim slavinama. Pridjev pastar je potvrđen u stcslav. spomenicima srpske redakcije i u denominalu na -iti ispastriti. Odatle u toponomiji Pastra Bukva, prezime Pastrić. Poimeničen je na -ica (sa str > str kao oštar) poštrica (Poljica) »pastrokasto čeljade, koje ima šarene oči · = pastro oko«, pastrica (Trogir) »skuša, scomber«. Ovamo još iz Svetostefanskog hrisovulja prezime Рыігьсь i Pastrković = Postrk, Paštrojevići = (sa oje > o kao u Predović, ŽK) Paštroviči, pridjev paštrovski. Taj pridjev posudiše Rumunji raširivši ga sa -if < lat. -ictus pestriț »šaren«, pestricior, pestriciune. Upor. arb. mëstréic. Odatle imaju Rumunji još pistrue f »sprenkeliche Sommersprosse«, pridjeve pistruiu i pistruiat, apstraktum na -eiь > -eală pistrueală. Korijen toga pridjeva je niži prijevojni štěpen *pь$- od *pis- u pisati (v.). Upor. pisan (ŽK) »šaren«, odatle pisanica »uskrsno jaje«, pisanika (ŽK) »šarena jabuka«. V. pisati. Raširen je ie. sufiksom r (kao bistar, dobar, mokar). Samoglasnik t je umetnut da se ukloni grupa sr. Ne pripada osnovi. Odgovara posvema gr. πικρός »oštar«.

Lit.: ARj 1, 332. 3, 917. 9, 672. 689. Hraste, *JF* 6, 213. *Miklošič* 270-278. *Holub-Kopečný* 271. 302. *Bruckner* 445. *Mladenov* 539. *WP 2, 9. Tiktin* 1132. 1150. 1176. Iljinski, *Sborník Sreznevskij* 1924, 27. sl. *(IJb* 11, 464). *GM* 276. 329. *Boisacq*[3] 783. 800. Hirt, *IF* 32, 285.

paša pored *paša* m (vokativski akcenat, 16. v., Vuk;-Kosmet: gen. *paše),* pridjev na *-in pasin* (Vuk, *pâSini lugovi* /v. *tugi* = bug. *pašinq tuga* »biljka fritillaria imperialis«, također toponomastički pridjev *Pašin Potok, Pašinbrdo),* poimeničen na *-ьс pašinac,* gen. *-Inča* »momak pašin« i na *-ica pašinica* = *pašica* »1° žena pašinq, 2° toponim (?)«, raširen na *-ov pašinov* (Dalmacija), na *-ski pašinski* (Vuk). Apstraktum na *-stvo pašinstvo·* n. Na *-li pašalija* = *pašajlija* (atrakcija / u naglašeni slog kao u *dugajlija, novajlija, Duràjlija)* m »pašin momak, pašinac«. Taj je naziv nastao iz turske sintagme *Ahmed paşa-h* »homme d'Achmed-pacha«. Čest je kao prezime muslimansko i kršćansko na *-ič Posolić* (Bosna), *Pošalici* (dvije mahale, Tuzla). Neobičan je singular *paşalar* m (južnomoravsko narječje) od turskog plurala u funkciji singulara. Isto tako je neobična zamjena ili, bolje, unakrštenje turskog sufiksa u *pašaldžija* (narodna pjesma) mjesto *pašalija.* Na *-luk pašaluk* »oblast u kojoj paša vlada«. Denominali na *-iti raspašiti, -im* (Crna Gora) = na *-ovati, -evati pašovati, -ujem.* Balkanski (i evropski) turcizam (tur. *paşa* < tur. složenica *baş a'a* = *a* »stariji brat«, s promjenom *p* > è) iz turske administrativne terminologije: rum., bug. *paša, pašaläk,* arb. *pasha* pored *pasha* (Gege), cine. *paşă,* pl. *păşeadz* pored *paşaları,* pridjev *păşescu, păşăliche,* ngr. πάσας, πασαλίκι. Turska je riječ bilà prvobitno naziv nalik u zapadnjaka nazivu *ekscelencija,* za generale i civilne funkcionare koji imaju rang vezira. U početku turske povijesti dobivali su ga ljudi koji su se istakli. Upor. naslove *aga* (v.), *beg* (v.).

Lit.: ARj 9, 693. *Elezović 2,* 536. *Mladenov* 415. *GM* 323. *Pascu 2,* 156., br. 848. *Deny* 1156. Korsch, *ASPh 9,* 661.

pašánac, gen. *-nca* m (Vuk, Slavonija, Lika) = *pašanac* (ŽK) = *pašenac* (BiH, Crna Gora) »ženine sestre muž, šogor«. Odatle hipokoristik *pašo* m (Lika) pored *faso* (gradiška i brodska pukovnija). Promjena / < *p* nerazumljiva je. Veza sa *pašenog* m (14. v., Vuk), koje se nalazi u stcslav. i slov. (ovdje i f *pašenoga* = *pašanoga)* »svastin muž«, ako je i nesumnjiva u semantičkom, nije posve jasna u fonetskom i morfološkom pogledu. Veza sa *pác,* pl. *páži* (Vrbnik) = *páč, pipaci* (Istra) »pašanac« nije također jasna u morfološkom pogledu. U bug. je zamijenjena turcizmom *bodzának,* v. *badženāk.* Riječ je prema tome slov. i hrv.-srp. Mladenov misli da je *pašenog* došao u bugarski preko Protobugara, odatle dalje u hrv.-srp. i slov. To je najvjerojatnije tumačenje. Dodati se može da je mogla ući i preko Avara, koji su također širili stare turcizme. Maretić ima pravo kad tvrdi da ne može biti iz osmanlijskoga, jer se *pašenog* nalazi u ispravama kralja Milutina i cara Stevana. Završno *-äc* mjesto *-og* može se objasniti kao zamjena sufiksa. Iljinski tumači *pašenog iz* ie. i slav. jezičnih sredstava..

On rastavlja u *pa-šen^ogt: pa-* je prefiks kao u *pastorak,* kako je već Miklošič učio; *-agì* je sufiks, a *šen* odgovara gr. ξένος »tuđ«.

Lit.: ARj 3, 45. 9, 696. 693. 694. *Miklošič* 233. Iljinskij, *IzvORJAS* 23, 2 (1921), 180-245. (cf. *Slávia 5,* 413). Mladenov, *RES* l, 50. Koštial, *ČSJK* 2, 127. si. (cf. /7* 9, 229). Matzenauer, *LF* 12, 322. Trubačev, *Term.* 141.

paška f (Istra) »koščica«. Deminutiv na *-ica pašćica* (Istra, Rijeka, BiH) »sjemenka, koščica«. Samoglasnik *a* je nastao iz poluglasa, upor. stcslav. *pbštbka* »obolus, calculus«, slov. *peček* »zrnce«, *pecka > peška* »nucleus«. Riječ je praslav. **pu-ıa,* izvedenica na *-ía* od korijena **pbt-,* za koji se nalazi paralela u sanskr. *puth* »conterere«. Upor. poli. *pestka* pored *pecka* »der harte Kern in manchen Früchten«, češ. *pecka* »jaješce« < **pìtj-bka,* ukr. i rus. *počká,* koje se uporeduje i są *ptak, ptica* (v.).

Lit.: ARj 9, 694. 695. Miklošič 269. *Holub--Kopečný* 268. *Bruckner* 401. Matzenauer, *LF* 14, 414-415. *Vasmer* 2, 421.

päškula f (Lika, Poljica) = *paskolo* n (Buzet, Sovinjsko polje) »pasište, pašnjak«. Od tal. *pàscolo* < lat. *pascuum* (od *pascere),* sa zamjenom sufiksa *-uum* na *-ulus.* Pridjev na složen lat. > tal. sufiks *-at* + *-īvus paškolativo* n »neko zemljište na Krku«.

Lit.: ARj 9, 696. *REW*[3] 6265.

pàsmag m = *pasmaga* f (Vuk, ž. rod prema *papuča, cipela)* = *pacmâga* f (Vodice) »papuča« = *basmak* (Kosmet, narodna pjesma) »sandale, opanci, koji su se remenom vezali za nogu, obuća, papuča«, upor. polj. *baczmag,* rus. *bašmák* (16. v.). Balkanski turcizam *(posmak* pored *başmak,* upor. *başmak--i-şerif* »prorokove sandale«, muslimanska relikvija) iz terminologije obuće: rum. *pasmafi* »Schuhe«, arb. *pasmange í* »sandale« = *pasumakë í* »Frauenpantoffel«, ngr. πατσουμάκι. Neobična je promjena *-k > -g u* turcizmima.

Lit..· ARj 9, 696. *Elezović 2,* 35. Ribarić, *ÍDZb 9,* 174. *Miklošič* 8. *SEW* l, 45. Korsch, *ASPh 9,* 488. *GM* 324. *Tiktin* И3О. *Lokotsch* 265.

Pašman m (Dalmacija, 15. v.), ime ou ka. Najstariji naziv *Flaveyco* predstavlja možda *Flavi-vîco* (haplologija). Druge mnogobrojne historijske potvrde, koje potječu odatle što se na otoku nalazio benediktinski samostan, dadu se svesti na rimski pridjevski toponim na *-anus* od gentilnog imena posjednika *Postūmius: Postumianum (praedium, villa, insula;* nenaglašeni samoglasnici *o, u* > ъ dijelom ispali u intertonici, a u početnom sporednonaglašenom slogu ъ > α). *Postūmius* dolazi i kao f u *Postojna* (Slovenija) = tai. *Pastumia.* Upor. u Provansi *Postemana villa* (812) u pagusu *Aquis > Aix.* Današnji oblik nije poznat.

Lit.: ARj 9, 696. Skok, *Slav.* 133-139. *Rostaing* 412.

past m (Istra) »hrana, jelo« = (zamjena *št > !f) pašć* m (f?) (Vrbnik) »obrok *(na obrok ali na paše)«.* Sa lat. prefiksom *post: poštpašt* m (Belostenec) »zasiada«, pridjev na *-ьn > -an poštpaštan.* Od tal. *pasto* < lat. *paštus.* Poimeničen f tal. *pasta > pasta* f (Perast, Dubrovnik, Potomje) = *pasta* (Božava) »1° jelo od tijesta, tjestenina, 2° zgnječene masline (Šibenik)«; tal. sintagma s pridjevom *asciutto: pasta šuta,* gen. *paste šute* (Dubrovnik, Cavtat) pored *paštašutē* (deklinirano kao složenica, Korčula) »kuhani špageti, tjestenina, prelivena sokom ili inače začinjena« = *pašta fažol* »tjestenina s grahom«. Francuzizam je *pašteta* f, koji je došao preko njem. *Paštete,* srvnjem. *pastede* < fr. *pàté* < vlat. part. perf. *pastotum.* Odatle na *-r pastetar* m pored *paštetar,* gen. *-ara.* Na lat. pridjevski sufiks *-icius* poimeničeno u sr. r, *pasticium* > tal. *pasticcio* > *posatici,* m pl., gen. *pasatíc* (Istra) »nekakav kolač«. Nejasno je zašto je umetnuto a. Odatle na složen sufiks *-erija pastićerija* f (Dubrovnik, Cavtat) »slasticama«. Deminutiv na *-ellus* tal. *pastello,* španj. *pastilla* < lat. *pastīllum,* kslat. *pastelim > pasteljika* f »nekakav kolač što ga peku Hebreji u Bosni«. Završno *-ika* je po svoj prilici španj. deminutivni sufiks *-ico.*

Lit.: ARj 9, 665. 672. 694. 697. 11, 100. Budmani, *Rad 65,* 164. Kušar, *Rad* 118, 19. ZWVŽ 1, 113. Cronia, *ID 6,* 117. *REW*[3] 6274. 6273. 6272. 6283. *Klaić** 942.

pasieka f pored *pašketa* (Betina, Biograd na moru) »dio brodske opreme na palubi za zadijevanje konopa na provi ili krmi (jedan dio te opreme zove se *giza)«.* Tal. *pastecca.*

Lit. DEI 2796.

päštiti se, *-im* impf. (Dobroselo, Lika) = *pàsciti se* 'ţGrizani, hrv.-kajk., Zagreb, ŽK, 15. v.) = *pasi se domo/* (Krasie) »1° hitjeti, žuriti se, 2° nastojati, starati se, trsiti se (Vuk)«. Nalazi se još samo u slov. *pasciti se* »isto«. S umetnutim *r* poslije *št* (upor. *prostrica* ŽK prema *proštac) paštriti se* ((I. S. Reljković).»![0] isio, 2° nastojati (Sinj)«. Prema rus. *tšćitb sja,*

tščus' »sich bestreben, sich grosse Mühe geben, sich bemühen« sadrži srašteni prefiks *pa-* (v.) = *po-,* stcslav. *tištati* »urgere«, *potbštati* »festinare«, *pouštiti* (Supr.) »recedere«. Upor. i stcslav. *tbsncti* »studere«. Glede dalje etimologije v. *tašt.* Značenje se razvilo »biti na tašte, na ste srce > žuriti se (na jelo), mučiti se > nastojati«.

Lit.: ARj 9, 69.7. *Mažuranu* 900. *Miklošič* 233. 369. Isti, *Lex.* 647. Tomanović, *JF* 17, 203.

pasture f pl., gen. *postur* (Vodice) »uže kojim se vežu prednje noge konju na paši«. Zacijelo je leksički ostatak iz istro-romanskoga od vlat. poimeničenog pridjeva u ž. r. na *-torius* od *postus* »pašnjak« *păstoria* (u *Lex Langob.) > tai. pastoia,* furl, *pastore* f, denominai na *-ea* < vlat. *-idiare păstorea.*

Lit.: Ribarić, *SDZb 9,* 175. *Pirana*[2] 714. *REW*[3] 6280. *Prati* 740. *DEI* 2798.

pat m (1410, 1470, 1489, 1500, Poljica, Lika, u ŽK samo u izričaju *u kî pat* »zbog kojeg, razloga«) = *bat* m (15. v.) »(pravni termin) pogodba, ugovor«. Od tal. *patto* < lat. *pactum,* poimeničen neutrum part. perf. od *paasa.* Drugog je podrijetla *pat,* gen. *pata* m (Prčanj, Dobrota, Bogdašić, Boka) »prijevornica na vratima, velika greda, poluga, kojom se zapiru vrata od kuća (ulazi u dvije panjege u zidu)«. Odatle denominal na *-aṭi zapatăt, -am* pf. (Budva, objekt *vrata romanezom)* »zaskačat, zasaljat vrata (Dubrovnik)«. Postverbal na *-zk zàpatak,* gen. *-tka* »klin«.Ovamo i *pate* f pl. »one dvije ploče sprijeda na tkanici kojima se tkanica zakopčava«. Od tal. *patto,* mlet. *pato,* furl, *pad de puarte* (upor. gr. πάτος »Tritt«) < lat. *pactum,* poimeničen neutrum od part. pèrf. od *p'angere.* Vasmer pomišlja na πατερόν »Querholz, Balken«.

Lit.: ARj ì, 205. 9, 968. *Mažuranić* 901. Zore, *Rad* 170, 216. Rešetar, *Stok,* 265. *Pirana?* 715. *Rohlfs* 1640. *Šurmin* 109. *REW*[3] 3138. 3138a. 6138. Vasmer, *GL* 112.

patać m (Dobrota) »veliki brod«, u poslovici *bolje pop u kuću nego patać pred kuću.* Od ar. *bataš* »grosses zweimastiges Schiff« > španj. *potache* > sitai, *paloscio,* tal. *petaccio,* od gr. πέταχνον.

Lit.: REW[3] 6443 (cf. *Rohlfs* 1677). *Gam.il-Ischeg* 675. *DEI* 2801. 2878.

patak, gen. *-tka* m (Vuk) prema f *patka* f »racak m prema raca (ŽK, na zapadu, upor. arb. *rosak -gu),* šotka (Srbija, upor. arb. *shotë),* rićka (Srbija, upor. arb. *rike),* plôvka (Srbija, Niš, Negotin)«. Hipokoristik *pata* »patka«. Slov. *patak.* Deminutiv *pače* n. Pridjevi *patkov, patkin.* Na *-ar pótkor* m »koji čuva patke«. Na *-yak* = *-я/а* pôčjak* = *pačnjak* (donja Podravina). Balkanska riječ: bug. *patak* = *patarók* = *tatok* m prema f *pätica* — *patička* = *patka,* deminutivi *pate, patence,* cine. *pată* = arb. *pate* »guska« prema *paták* (Gege), *paták* »gusak«, dok španj., port *pato* m prema f *pata* »patak prema *patka,* Enterich prema Ente«. U mangupskom jeziku (argot) *patka* f »penis«. Metaforickí patka znači »laž«, upor. fr. *canard,* njem. *Ente* »isto«. Meyer-Lübke izvodi od onomatopeje (oponašanje zvuka, Schallwort) **patta.* Osnova *pat-* nalazi se u mnogim ie. i ne-ie. jezicima. Radi se zacijelo o onomatopeji kojom se vabe patke. Tako se upotrebljava i danas u hrv.-srp. i bug. Upor. još gr. πάππια »patka« i *babiš* (kalmički) »uzvik za dozivanje pataka«. Mladenov uporeduje *pat-* sa sveslav. i praslav. osnovom *pъi-* u *ptica* (v.).

Lit.: ARj 9, 698-9. 702. *Elezović 2;* 195. Hamm, *Rad* 275, 43. *Mladenov* 414. *GM* 324. *Miklošič* 234. *REW*[3] 6301. *Schroder* 183. *DEI* 2800. Korsch, *ASPh* 9, 488. *Rohlfs* Ł/, *IJb* 12, 145. Skok, *SOF* 17, 198-203.

patakûn, gen. *-una* m (Rab) = *patakûn,* gen. *-una* »nekakav mjedeni novac, bakreni novac vrijednosti nekadašnjih 4 novčića austrijskih« = *batàkun,* gen. *-una* (Gospić, okolica) »novac uopće«. Tal. augmentativ na *-one pataccone,* od *patacca* »kleine Münze« < ar. *abū-ṭăqa.*

Lit.: ARj 9, 699. REW[3] 55a. *DEI* 2800.

patarača f (Dalmacija, Kolombatović) »morska riba plosnašica, citharus linguatula«. [Mlet. *pataracia* »isto«].

Lit.: ARj 9, 699. Hirtz, *Pisces* 145. s. v. *jezik. Fink* 48. *Rosamani* 748.

pätarica f (Vuk, Kosmet) »1° štaka, to(l)jaga na vrhu zaobljena (Srijem), 2° vladičanski štap (pravoslavni crkveni termin), 3° lijepo izrađen štap, 4° štica sa samaru (Crna Gora),. 5° toponim« — (unakrštenjem sa *palica} pătalica* (Vuk, Crna Gora). Nejasno je značenje »6° drugi dan krsne slave, ovako nazvan u gradovima, inače okrilje, pojutarje«. Sa promjenom sufiksa *-oška* < **-očbka* (upor. bug. *páteriĺka)* mjesto deminutivnog *-ica: pataroška* f (Stara Srbija) spregnuti dio patarice, tj. štapa«. Balkanski grecizam: rum. *patenta,*

bug. *páteríca* pored *páteriga,* s istim akcentom kao u hrv.-srp., »crosse, béquille, bâton pastoral«, cine, *polarità* »crosse des évêques grecs, vrille« < ngr. πατερίτσα, prema Gustavu Meyeru izvedenica na gr. sufiks -ιτζα, slavenskog podrijetla, od gr. πατερόν »solive, traverse«, prema Vasmeru πατερικον (se. βάκτρον), poimeničen pridjev na -ικός od τατήρ, gen. -τρός, ak. -τέρα »crkveni otac«. Zamjena sufiksa nastala je u novogrčkom zacijelo zbog izbjegavanja homonimije sa πατερικόν (se. βιβλίον) > *paterik* (stsrp.) »liber patrům vitas continens«. Sa Balkana riječ je prešla i u ukr. i rus. *páteríca* »Bischofsstab«, s istim akcentom kao u grčkom.

Lit.: ARj 9, 699. Elezović 2, 535. *Miklošič* 233. *Vasmer 2,* 323. Isti, *GL* 112. *Mladenov* 414. *Tiktin* 1193. *Pascu 2,* 73., br. 1347. Tomanović, *JP* 17, 204. Meyer, *Ngr.* 2, 86. Matzenauer, *LF* 12, 323.

patariu m (14. v., Kavanjin, Zrinskoga *Sirena)* »heretik, krivovjemik, bogomil«, prošireno na *-ьc* > *-äc patarinac* gen. *-nca* (Kavanjin) = *pataren* m (za taj oblik, koji se čita u našoj literaturi, ne donosi ni *ARj* ni Mažuranić nikakvih potvrda iz naših vrela). Pridjev na *-bsk patarinski* (1605: *vlasi iz patarinske zemlje,* zacijelo u značenju »bosanski«). Miklošič navodi još kao hrv. *palar.* Od tal. pridjeva na *-ino* < lat. *-īnus patēriņa, palarino,* koje se izvodi od *pater noster* »očenaš«, koji su kao jedinu molitvu upotrebljavali. Usp. *babun, bogumil* (pod *bogat)·*

Lit.: ARj 9, 699. *Mažuranić* 901. *Miklošič* 233. *Prati* 742. *DEI* 2803.

pataikina f (južna Dalmacija, Zore) »govedina od hrpta put grudi, nekako kao pobočina, što je u niže«. Drugi je dio *Skina* < mlet. *schena,* tosk. *schiena* < langob. ili frnč. *skina.* Prvi je dio nejasan. Prema Zori je od *pečius* > tal. *petto.* Morfološki je nejasna složenica, a i nije potvrđena u talijanskom. Upor. *tettabotta* »Brustharnisch«. Izvedenica od *peetus* je *pitirína* f (Rab) »crvendać, pettirosso« < mlet. *petirina,* deminutiv na *-ina* < lat. *-înus,* •od firentinskog *pettier e, pittar o* (Verona). Imperativne složenice sa *peetus* > tal. *petto: parapet* m (Bijela) = *parapБIo* n (Buzet, Sovinjsko polje) »ograda od željeza ili nizak zid, na koji se čovjek može nasloniti«. Prvi je dio imperativ od *parare; pontàpet* m (Dubrovnik, Cavtat) »broš« < mlet. *pontapeto,* furi, *pontàpet* »spillone«. Prvi je dio od tal. *puntare,* furi. *fontă* < vlat. *punctare,* od *pungere.* Od eine. *k'eptu,* megl. *Kept* < *peetus:* na *-ar képtár* (makedonski) »Pelzrock«.

Lit.: ARj 9, 699. 900. Kušar, *Rad* 118, 18. *REW** 6335. Popovici, *Slávia* 7, 23. *Paşcariu* 1310. *Rosamani* 815.

patat m = *patata* f (Dubrovnik, Cavtat, Korčula) »krumpir (ŽK), krompir, kumpir (Šibenik), krtola (Kotor)«. Zamjenom dočetka *-ata* tal. sufiksom *-ana patana* f (Hrvati u Molise) »isto«. Upor. arb. *batake* »isto«. Od tal. *patata* = *batata* < španj. *batata,* amerikanska riječ s otoka Haiti, koju donesoše u Evropu Španjolci prema koncu 16. v. U Dalmaciju je došla preko Mletaka, gdje se krumpir naročito kultivirao. Postala i balkanska riječ: búg. *patáti* pl. »kartófi«, ngr. πατάτα.

Lit.: AR] 9, 699. REW[3] 6285. *Prati* 741. *DEI* 457. Wędkiewicz, *RSl 6,* 235. *GM* 29. *Mladenov* 414.

patena f »(katolički crkveni termin) pozlaćeni tanjurić potreban pri službi božjoj«. Ovamo i *patina* f (Dubrovnik, Cavtat, Potomje, Korčula, Mlet, Dalmacija uopće) »mast, laštilo za cipele, biks (gornja Hrvatska)«. Oba oblika postoje u tal. *patena* (u crkvi) i *pàtina,* a dolaze od istih oblika iz latinskog *(patena* 4. — 8. st., *patina* »padella, sorta di pasta«), a to < gr. πατάνη »assiette, plat«. Značenje za *patina* već u tal. *patina* (17. st.) »1° inverniciatura, 2° strato di nerofumo strutto ed olio dato alle pelli per scarpe«. Značenje 1° u nas također: *patina* »1° zelenkasta prevlaka na kovinama uslijed oksidacije, 2° preneseno: prevlaka starine«.

Lit.: ARj 9, 700. *REW*[3] 6293. *Boisacq*[3] 750. *DEI* 2802. 2804.

patenat, gen. *-nta* m = *patent* (hrvatski gradovi) »1° vladaočeva isprava kojom se ko obdaruje čime ili mu se što dopušta, ukaz (prevedenica), ferman, 2° isprava kojom se priznaje isključivo pravo vlasništva na kakvo iznašašće« = *patenta f* (Lika) »plaća ili nagrada određena kome patentom«. Odatle *patentas,* gen. *-òsa* m (Lika) »onaj koji ima patentu« prema f *patentašica* »žena njegova«. Učena internacionalna riječ srlat. *patenta* ili *litterae patentes,* tal. *patente* f, *patens;* particip prezenta od *patere.* Denominal na *-atipatentati* (hrvatski gradovi). Njem. *daš Patent, patentieren.*

Lit.: ARj 9, 700. *REW*[3] 6288.

paternòster m (BožaVa) = *patnošter* (Lovran) »1° čislo, brojanice, *2°* prezime slovensko« = *patrnoštri* m (Istra) »neka jestvina od brašna«. Latinizam: lat. *pater noster* »očenaš«. Ispušta-

njem *noster* i zamjenom sa deminutivom *-ice patrice* f pl. (Bosna K; Orahovica, Slavonija, Divković) »brojanice, čislo, kralliješ, krunica, očenaši«. Metafora je na složen sufiks *-jarka patričarka f* (Vuk, Slavonija) »sitna jabuka«. Miklošič ima još bug. *paterica f* »Rosenkranz«. Upor. polj. *pacierz.*

Lit.: ARj 9, 703. 706. *ASPh* 34, 306. Cronia, *ID* 6, 117. *REW*[3] 6289. *Miklošič* 233. *Bruckner* 390. *DEI* 2803.

pàtisati, *-šém* impf. (Vuk, narodna pjesma) = *pausati* (Crna Gora, Riječka nahija) »aufhören, nachlassen« prema pf. *patihnuti* = *patinuti* »popustiti, prestati«. U narodnoj pjesmi stoji samo jednom i *partisati* impf, »prestajati«, što je možda krivo zabilježeno. Vasmer ga odvaja od tog glagola i izvodi od ngr. απαρτίζω »dovršujem«. Postverbali *patik* m (Ljubiša), na *-ъЂ* > *-ak potisak,* gen. *-ska* (Vuk, Crna Gora). Prema Marelicu i Daničiću od *tih,* s prefiksom *pa-,* upor. *stišati se.* Izmjenu *s* pored *h* Maretić uporeduje sa *uzduh* prema *uzdisaj, disati* prema *dihnuti.* To je tumačenje moguće, ali ne postoji primitivům *usati* od *tih.* Uporedenje sa čine. *păfsire, păpsire,* arb. *papsem* »prestati« od gr. aorista ἔπαυσα = ἔπαψα od παύω »prestajem« dozvoljava pretpostaviti unakrštenje sa *tih.* Upor. búg. *patáksvam* »ruhig werden, sich ruhig verhalten«, koji Mladenov izvodi od gr. πατάσσω »udaram«. Ali cine. *pătăxire* »battre, frapper« nije promijenilo značenje grčke riječi. Zbog toga mi se čini da bugarski glagol stoji blizu hrv.-srp., ali se unakrstio sa cincarskim ili grčkim. Od παύω postoji još παῦλα f »cessation, repos, fin«, koje je ušlo u arb. pridjev *palle* »ruhig, müssig«, odatle u Kosmetu izreka «m *pal, more mik* »polagano, prijatelju« = arb. *bo (ba) palie, bre shoq* »uživaj, druže«.

Lit.: ARj 9, 659. 700. Daničić, *Kor.* 100. *Elezović 2,* 52. *Pascu 2,* 72., br. 1332. *Mladenov* 414. *Doric 266. GM* 320. 321. Vasmer, *GL* 112.

patiti (se), *-īm* impf. (Vuk) *(is-, na-, ponq-, pre-, za-)* »1° trpiti, podnašati, mučiti (se), stradajući kinjiti se, *2°* teći što, pribavljati (Srbija), 3° gajiti, množiti (guske kokoške, itd., Levač, Temnić, Kosmet), 4° slagati se, 5° ustezati se«. Nalazi se još samo u búg. *pátja.* Ne nalazi se u slovenskom. Nije prema tome ni općenit južnoslavenski glagol. Tih pet značenja nije lako dovesti u sklad. Značenje 2° objašnjava se po semantičkom pravilu rezultata (upor. rum. *a castiga* »steći« od lat. *câștigare* »kazniti«). Na to se nadovezuje značenje 3°, koje je mogla nastati depreverbacijom (deprefiksacijom) *na-pătit (se), -īm* (Kosmet, objekti *piliće, šotke, tatabe; ovce, svinje* kod Vuka) »namnožiti se, žaleći se«, *zapaliti, -im* pf. (Vuk, *svinje, koze, ovce)* prema *zaraditi* »steći« od *raditi.* Prema imp. *započati, -om* od *zapaliti* u tom značenju postoji i postverbal na -SÄ > *-ak* (tip *zadatak* od *zadati) zàpatak,* gen. *-tka* (Vuk) = *zapătak* (Kosmet) »što se kao patnjom, mukom zaradi, steče«. Značenja 4° i 5° razviše se iz »podnašati strpljivo (kršćanski) ne rogoboreći«. Odatle sintagmatička složenica *zlopatiti, -im* impf. (Vuk) »darben, patior, mučiti se, teško živjeti, raditi«. Miklošič uporeduje još na *-isati pàtisati* (Vuk) = *pausati, -šém* impf. (Crna Gora) »prestajati« (v.), što ne ide. Veza ovoga para sa *patiti* ostaje dvojbena. Upor. još prijelaz u kategoriju na *-éti pàtet* (Kosmet), npr. *patet, vīdēt, nesam* (tj. svim se kletvama kune; brani da nešto nije učinio i si.) i u izričaju *páleno viděno, mįepateno,* kad se tvrdi da neko nije učinio. Apstraktum na *-nja patnja f* »muka« = na tur. *-luk potluk, slòpatnja* = na crkveni sufiks *-enije pâtenije* n (Piva-Drobnjak). Na *-nik patník* m prema *patnica* f, *slòpatnīk* m (Vuk) prema *zlopamica.* Moguća su dva tumačenja: ili je posudenica posredstvom kršćanstva iz balkanskog latiniteta, u kojem je vlat. *patire,* od kllat. *patìor, pati,* potvrđeno u rum. *a păți* i u arb. *pësonj* »isto«, ili je u prasrodstvu s lat. *pati,* kao ie. prijevoj korijena **pe-: po-* »weh tun, beschädigen«, dok je lat. **p3-tó-s.* Maretić također sumnja da je *patiti* posuđeno iz latinskoga, dok je Romanski protivnog mišljenja. Iz tal. je s lat. prefiksom *com-: compatire > kùmpatiti, -īm* impf. (Lika, Šibenik) »kuburiti« = *kumpatìt, -īm* (Božava), prema prez. 1.1. na *-isco kompatiškat, -ām* (Dubrovnik, Cavtat) »shvaćati, razumjeti«. Apstraktum na lat. *-mentum,* tal. *patimento > patìment,* gen. *-enta* (Potomje) »manjak, tjelesna mana«. Od lat. part. prez. *patiem,* gen. *-tis > pacînl* (Božava) pridjev »strpljiv«, denominal *pacintàt, -am,* = *pàcenat,* f *-enta* (Potomje) = *pacìjenat,* f *-enta* (Dubrovnik), prilog *pacijenta pritrpjeti* (1520); poimeničen maskulinum *pacijent* (Zagreb), učen medicinski termin. Apstraktum na nenaglašeno *-гa* odatle tal. *pazienza* < lat. *patientia > paciênca* (Rab) = *pàcjênca* (Korčula) = *pàcëncija* (Perast, Potomje) = *pàcëncija* (Lumbarda) = *pacijenca* (Kašić) = *pacîncija* (Božava) = *pačincija* (Perast) »strpljivost.«

Lit.: ARj 3, 918. 5, 781. 7, 482. 9, 544. 702. 10, 729. 11, 656. *Elezović* 1, 443. 2, 62. Vuković, *SDZb* 10, 395. Cronia, *ID 6,* 117. Kušar, *NVj* 3, 337. Isti, *Rad* 118, 28. *Miklošič* 233. *Mladenov* 415. *REW*[3] *6292.* 6294. *Ro-*

manski 124. *GM* 335. *WP* 2, 8. Vaillant, *RES 22, 5.* 12. *DEI* 2804. 2811.

patlak m (Kosmet) »kapsla«. Balkanski .turcizam (tur. *patlak,* od *pat-la-mak* »crever«) iz turske vojničke terminologije: bug. *patlak* (objekt uz *dade* »puče«), *altă-patlak* »revolver koji puca 6 puta«.

Lit.: Elezović 1, 536. *Mladenov* 414.*Deny* § 862.

patlidžan, gen. *-âna* m (Vuk, BiH, Mostar) = *patlindžan* »paradajz = (prevedenica) rajčica, solanum lycopersicum«. Danas obično *morni patlidžan* »solanum melongena«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *bādingān* > tur. *patlıcan)* iz baštovanske terminologije: rum. *pătlăgea, -gică,* bug. *patladêan* pored *patlidžan,* Arb. *melindzane* je iz tal. *melanzana* (tako i u hrvatskim gradovima), koje je također iz istog vrela.

Lit.: ARj 9, 702. *Mladenov* 414. *GM* 269. *Lokotsch* 161. *DEI* 2410.

patljíka f (Istra) »šikara, šikarje, virgulta« = *pàtljika* f = *patljičara* (obje riječi Piva-Drobnjak). Izvedenice na *-jara* nema *ARj.*

Lit.: ARj 9, 702. Vuković, *SDZb* 10, 395.

pa torak m = *pätorka* f (obje riječi zabilježene za Istru) »helleborus niger«. Od gr. εὐπατόριον > lat. *eupatorio* (se. *herbą),* od imena *Eupatõr.*

Lit.: ARj 9, 703. *DEI* 1568. Matzenauer, *LF* 12, 323.

patos[1] m (16. v., Vuk) »pod, tlo« = (s umetnutim *r) partos.* Denominal na *-ati* impf, i pf. *pàtosati, -seni* (Vuk) *(po-)* »podiți«. Upada u oči očuvan grčki dočetak -ος od πάτος »staza«, kao u crkvenom terminu *diskos.* Taj obično ispada kao i lat. *-us.* Upor. *kaluder* itd. Ispao je i u rum. *pat.* A nalazi se u prezimenu Čiča *Poropăt,* istarsko prezime u selima štokavsko-čakavskih oaza na visoravni u Čičariji, potvrđeno od 16. v. Odatle na *-ić Poropatić.* Varijanta *Parapat.* Taj oblik imaju i Jačke. U Gradišćanskih Hrvata ima toponim *Parapatić Brig.* Oko Bandola i Parapatić-Briga je kraj zvan *Vlahia,* što je značajno. Za njih Kurelac kaže da su Srbi iz Bosne. U Omišu ima također prezime *Parapat.* Pușcariu ima iz 1861. *Adriano Paropat. Poropat = Parapat* je rum. sintagma *fără pat* »bez kreveta«. Upor. *Faraguna* i *Vorkapić = Forkapič.* Grecizam je balkanski: rum., bug. *pat,* arb. *pate.* [Usp. i *fora*[1]*].*

Lit.: ARj 9, 659. 703. 785. Pușcariu, *terorom.* 20. Ribarić, *SDZb 9,* 179-182. *Rohlfs* 1640. *Tiktin* 1132. *GM* 324-325.

patos[2] (i *pat-)* m »zanos, žar«, učen internacionalni grecizam πάθος »trpljenje, strast«, odatle internacionalni pridjev παθητικός > proširen na *-ьn* > *-an patetičan,* apstraktum na *-ost* f *patetičnost.* Apstraktum πάθημα nalazi se u rum. i bug. *patima,* cine. *pathimă,* arb. *pathim* »Leiden«. Na sufiks za znanosti *-logia: patologija, patolog, patološki,* također internacionalan medicinski termin.

Lit.: Tiktin 1133. *Mladenov* 414. *Pascu 2,* 71., br. 1314.

patošćina f (Hvar) »gnusoba zapuštena na tijelu«. Izgleda kao naša izvedenica na složen sufiks *-bsk* (za pridjeve) + *-ina* (za apstrakta). Korijen kao da suvisi s *pūtescere* »smrdjeti« i *puudus* »smrdljiv«.

Lit.: ARj 9, 703. *REW** 6876. 6878.

patrđija f (Kosmet, objekt uz *slušat)* »galama, lupa, larma«. Balkanski turcizam (tur. *patırdı,* obrazovano istim sufiksom kao *gürültü* > *durultija,* v.) iz terminologije običnog života: bug. *patărdija.*

Lit.: Elezović 2, 62. 536. *Mladenov* 415. *Deny* § 858.

patrija f »domovina«, od lat. > tal. *patria,* poimeničen pridjev ž. r. na *-ius* od *pater* »otac«. Odatle prevedenica stcslav. *oiъčbstvo* iz crkvenog jezika > *otečestvo* (rusizam), zamjenom sufiksa na složeni *-bina* < *-ba* + *-ina* (upor. *postojbina) otadžbina* f (s istoka danas prošireno i na zapad). Internacionalno sa gr. sufiksom -ωτης > *-ota* (v.) *patriot* pored *patriota* < gr. πατριώτης, preko talijanskog ili njemačkog, apstraktum na *-izam patriotizam,* gen. *-zrna,* pridjev na *-bsk patriotski.*

Lit.: ARj 9, 703. *Prati* 743. *Vasmer* 2, 324. *DEI* 2806.

patrijárah, gen. *-arha* m (14. v.,) pridjev na *-ov patrijarhov,* na *-bsk pamjaraški* pored *patrijaršaski,* na *-j Patrijarše* n (toponim). Na gr. sufiks *-ija patrijanhija* grecizam (1348) < srgr. πατριαρχεῖον = (prema glasovnom pravilu) *patrijaršija* (1700), pridjev na *-bsk patrijaršiski.* Prema lat. čitanju *patrijarak,* gen. *-arka* (Vuk), *patrijarčija* f. Odbacivanjem dočetka *-h patrijār gen. -ára* m (Vuk), pridjev *patrijarev (-ov),* prezime *Patrijarović,* apstraktum na *-stvo patrijarstvo,* denominal na *-iti patŕjariti, -im.* Sve od srgr. πατριάρχης. Odatle prema lat. *patriarcha,* ali prema grekom čitanju χ: *patrijarha* m, pridjev na lat. *-alis,* proširen na *-ьn* >

-*an* -učen pridjev *patrijarhalan,* prema lat. čitanju od χ *patrijarha* m, *patrijarkija,* na -*at patrijarkatstvo;* sa zamukivanjem od *h patrijara* m (Vuk, Belostenec). Disimilacijom *r* - *r* > β - *r) pacára* m (Kavanjin, Margetić); *pacar šij a f* (Vuk) = *paćaršija* (Kosmet, manastir kod Peći), toponimi pridjevi na *j* u ž. i sr. r. *Faiaria, Pataršė.* U narodnoj pjesmi postoji još oblik *patrijaš* m, koji je nastao zamjenom gr. -αρχής našim sufiksom -αί (v.). Preko turskog ušlo je *patrika* m (Kosmet, Ljubiša), na -*äna* < perz. > tur. *hane patrikana* (Klina, Kosmet) »patrijaršija« < tur. *patrik* + -*hane.* Važan podatak za "k < *ia* sadrži istarski oblik *podreka (Gospodinu Rajmundu podreke z Ogleje,* 1275) »patriarha u Oglaju«, danas dobro očuvano kao prezime kod Hrvata i Talijana u Istri.

Lit.: ARj 9, 551. 703. 704. 705. 10, 309. *Elezović 2, 62.* Tomanović, *У F* 17, 206. *Cadastre* 462. 496. 501. 583. Radojčić, *GISPC* 1946, 163-164. (cf. *JF* 18, 368). Vasmer, *GL* 113.

patrimoni) m pored *patrimonijo* n »očinstvo, baština«. Učeni (knjiški) latinizam tal. *patrimonio* < lat. *patrimomum,* obrazovano kao *matrimonium.*

Lit.: ARj 9, 705. *DEI* 2805. 2806.

patrina f (Mikalja, Stulić, Dubrovnik) »boca, buklija, ploška«. Deminutiv *pătrimea* f (Mikalja, Stulić).

Lit.: ARj 9, 705.

patřiti, -*im* impf. (Vuk, Hrvatsko primorje oko Rijeke, Lika, Korenica, Virovitica, Krašić) »pripadati«. Nalazi se još u češ. *patřiti, pátrati,* polj. *patrzyć, pátrač* »schauen«, ukr. *potraty.* Miklošič ima još kao hrv. *ţatrovati (dvoril i patraval),* ali toga glagola nema *ARj.* Mažuranić ima *opatřiti (Jačke)* i *opatrovati* (15. v., Vrbnik) »snabdjeti«. Glagol je južnoslavenski i sjeverno--zapadnoslavenski. Prvobitno mu je značenje konkretno »gledati > čuvati (sa razvitkom koji se slaže s fr. *regarder* prema *garder, voir pisma pourvoir)* > pripadati«. Prema Briickneru od *patry* »oči«. Śmieszek i Petersson uporeduju **patn* sa sanskr. *palar-* »čuvar«, *pati* (3.1.) »čuva, brani«, gr. ποιμήν »pastir«, lit. *pernú* »isto«.

Lit.: ARj 9, 705. *Mažuranić* 827. Lekov, *UP* 31, 1766-7. (cf. *IJb* 18,263). *Miklošič* 233. *Holub-Kopečny* 267. *Bruckner* 399. Petersson, *LUĂ* 1. *Balt. u. sl.* 1916 (cf. *JF* 3, 218-219. 7, 117). Śmieszek, *SO* 11, 80-81 (cf. *IJb* 18, 296). Zubatý, *NŘeč* 1, 129-132. (cf. *IJb* 7, 134). *Vasmer 2,* 324.

patrola f (Vuk, Turska Hrvatska, Slavonija, ŽK) »noćna straža«. Na -*ьc* > -*ac* porro/oc, gen. -*Ica* m (Lika) »član patrole« = na tur. -*džija patroldžija* m (Šabac). Na -*ica patrolica* f (Vuk) »šajka u kojoj se voze patrolci«. Denominál na njem. -*ieren* > -*irati patrolirati,* -*trolīram* (Lika) = na -*isati patròlisati,* -*šem* (Lika) = -*iti patrôliti, pàtrolïm* (Vuk) »biti na patroli«. Na tur. *hane* = -*äna patrolàna* f (Lika) »kućica za patrolu«. Od fr. *patrouille* f > nvnjem. *Patrol, Pairul* (17. v.). Internacionalni francuzizam. Fr. *patrouille* je postverbal od *patouiller* — stfr. *patoier* (< **pattidiare,* od *patte* »životinjska noga, šapa« *kao patauger,* sa umetnutim *r* zbog onomatopejskog podrijetla) »valjati se po blatu«. Upor. tal. *pattuglia.*

Lit.: ARj 9, 706. *Vasmer 2,* 324. *Gamilhcheg* 676. *REW*[3] 6301. *Prati* 744. *Dauzāt* 539-40. *DEI* 2808.

patrím, gen. -*una* m (Račišće, dubrovački pisci, Mikalja) = *patrun* (Budva) »gospodar broda, onaj koji upravlja barkom, posjednik od 2—3 mreže ili 2—3 gaete ili male barke«. Pridjev na -*ov palrunov.* Dalmato-romanski leksički ostatatk od lat. *patronus* od *pater* = mlet. *parun* »Schiffsherr« > *parun* (Božava) »1° vlasnik broda, 2° krmar, dumendžija« = *paran* (Šolta, indeklinabile pred ličnim imenom *Paren Manne)* prema f *parana* (Istra) »ona koja brani, štiti«. Latinizam *patron,* gen. -*ona* m. prema f *patrona* »l " branič, zaštitnik (npr. crkve)«, odatle apstraktum na lat. -*alus* > -*at patronal* m = *patronus* m (16. v., hrv.-kajk., s madž. izgovorom dočetnog -*s).* Preko njem. *Patron* m ili tal. *patròna* (Mleci, Milano) : *patrona* »fišek«, odatle njem složenica *Patrontasche* > *patřontaš* m (ŽK).

Lit.: ARj 9, 706. Hraste, *Rad* 272, 35. *REW*[3] 6300. Matzenauer, *LF* 12, 19. *Vasmer* 2, 324. *Prati* 743. *DEI* 2807..

pătuc m = *potuca* f (Vuk) »riba cyprinus nasuš«. Upor. madž. *paduc.*

Lit.: ARj 9, 706. *Fink* 39.

patule f pl. (Bella, Stulić, Lumbarda, Korčula, Brač, Poljica) »boginje, ospice, kozice (ŽK), vaiuolo«. Deminutiv na -*ica patulice.* Pridjev *patulov* (Poljica, valjda -*avt)* »boginjav, ospičav«, na -*ost talulast* (Stulić) »isto«. Od lat. pridjeva *patulus* (od *paleo)* »otvoren«. [Budrović naznačuje da i kal. *patulu* znači »ospice«]. Odatle tal. pridjev *palano* pored *baiano* »offenbar, ganz deutlich, sichtbar«, odatle na (langob.) sufiks -*isc* > -*esco patan ške f* pl. (Rab)

»(ribarski termin) drvene ljestve zataknute u zemlju nad morem, na vrh kojih ribar se uspne, te gleda, kad će tune uljesti u mrežu«.

Lit.: ARj 9, 706. 699. Kušar, *Rad* 118, 27. *NVj* 3, 337. *Parać* 630. *REW** 632. *DEI* 457. 2801. Budrović, *Rie.* 3, 69-71.

patuljak, gen. *-Ijka* m (Bella, Stulić, Belostenec »dalmatinska riječ«, Ston) prema f na *-ica patùljica* »kepec, pigmej«. Pridjev *patuljast.* Deminutiv na *-ić patuljčić.* Nalazi se još u slov. *patulek.* Marede pomišlja na vezu sa *paticvfk* (Vuk, Srijem) »mala ptica, kepec«. Upor. rum. *pitic* »Zwerg«, s brojnom leksikologijskom porodicom *piticenie, a pitici, piticos, pifigăia, pifigoiu* »parus«, *piţingău, piciu.*

Lit.: ARj 4,.7Θ6. Štrekelj, *ASPh 12,* 464-465. *Tiktin* 1177.

paūk m (Vuk) = *pâvan,* gen. *-ana* (Vodice, sa *v* koje zatrpava hijat i zamjena dočetka *-uk* sufiksom *-an)* = *păumuk* (Bednja, hrv.-kajk., fonetski nejasno), sveslav. i praslav. složenica **pa-okb,* »l ° aranea, 2° morska riba ranj, trachinus dračo (Poljica), 3° prezirne, 4° toponim«. Pridjevi na *-j pâucjî,* na *-ov paukov,* na *-ljiv paučljiv,* na *-ьn paučan* (Stulić), poimeničen na *-ik paučnik* »biljka«. Deminutivi na *-ić paučić* (Istra), na *-ьc* > *-ac paučac,* također biljka. Apstraktum na *-ina paučina — paužina* (Vodice) = *pômučino* f (Bednja) »1° Spinngewebe, 2° toponim«, s pridjevom *paucinoši.* Samoglasnik *u* je nastao iz velarnog nazala *ç,* stcslav. *packt,* slov. *pavok, pajok,* bug. *pajăk,* češ. *pavouk,* polj. *pająk.* Prvi je dio prefiks *pa-* kao *pajasen, paluba* itd., drugi *-okb* nalazi se u stcslav. *okott,* lit. *anka* »uzao«, lat. *ancus.* Madžari posudiše s nazalnim izgovorom *pank* i prema hrv.-srp. izgovoru *pók,* Arbanasi *fang* pored *babouk,* koje predstavlja onomatopeizirano *pauk,* Rumunji također prema nazalnom izgovoru *paing,* Cincari *pangu* i Meglenski Vlasi *puiangu.* Rumunjske su varijante brojne: *paiangen* (Oltenija) = *panjen* (Banat) =*paingen* (Moldavija). Dočetak *-en* nastao je prema praslav. apstraktumu *-ina* koju Rumunji također posudiše *painjină,* odakle je *-en* nastalo odbacivanjem *-a.* Za početno *-g* u dakorumunjskom nalazi se paralela u Vodicama (Istra) *paužina.* Suglasnik *ž* objašnjava se unakrštenjem s *uže,* jer se *pa-okz* tumačilo kao »krivo uže«. U cincarskom i meglenskom *-g* mjesto *-k* je pravilno prema novogrčkom izgovoru, u kojem se sonorizira bezvučni suglasnik poslije *n.*

Lit.: ARj 9, 707. Ribarić, *SDZb 9,* 175. *Miklósié* 231. *Holub-Kopeíný* 267. *Bruckner* 390. Koštial, *NVj* 28, 367. sl. (cf. *IJb* 9, 228). Matzenauer, *LF* 12, 327-328. *GM* 22. 99. 274-275. Bulachovski, *ZSPh* 8, 108-110. Petersson, *ASPh* 36, 149-150.

Paul m (narodna pjesma, latinizam?) prema f *Paula* (hrvatski gradovi), odatle prezimena *Paulii, Paulović.* Od lat. *Paulus* = gr. Παύλος. Svi ostali oblici osnivaju se na refleksu *av* za dvoglas *au* (tip *Mavar}: Pavao,* gen. *Pavla* m = Pато/,.gen. *Pavla* (ŽK) = *Paval,* gen. *Pavla* (Hvar) prema f *Pavla,* hipokoristik m i f *Pavle* pored *Pâvle.* Odatle prezime *Pavletić.* Pridjevi : na *-ov Pavlov,* poimeničen u toponimima na *-ьc* > *-äc Pãvlovac,* gen. *-ovca,* odatle na *-janin Pavlovčani,* na *-iça Pãvlovica, Pavlovci* m pl. Prezime *Pavlovic.* Pridjev na *-j Pavlji* (u toponimiji selo u Dalmaciji *Pavię Brdo,* čestica *Pavlji doli* u Hercegovim), poimeničen *Pavljec* (Lipljani, oko 1400), odatle poimeničen sr. r. *Pavię, Povije, Povje,* pl. *Povju* (Brač), na *-bsk pavlski* (danas ne postoji), poimeničen na *-ica Pavaštica* (toponim). Deminutivi na *-ьc* > *-ač Pavlač,* prezime *Pavlačić,* na *-ić Pavlić, Pavlićak, Pavlic,* prezime *Pavlićević,* f *Pavlica,* na *-če Pavlinče,* gen. *-eta* (ŽK), *Pavalče* (15. v.), na *-ek* hrv.-kajk. *Pavlek,* prezime *Pavleković, Pàvlak* (Lika), toponim *Pavlakovo selo,* prezime *Pavlaković.* Na *-ij a Pavlija.* Na *-ja Pavija.* Na *-ika Pavlíka.* Na *-ei Pavleč, Pavleča.* Na *-eš Pavleš,* prezime *Pavlešić.* Na *-en Pavlen.* Na *-iša Pavliša,* prezime *Pavlišić.* Na *-janin* toponim *Pavijani* (selo). Na *-os* prezime *Pavlošević.* Augmentativi *Pavlin, Pavlina,* prezimena *Pavlinić, Pavlinović,* toponim *Pavlinčan.* Ulazi i u stari dvočlani sistem: *Pavlimir* (samo ime kralja u *Kronici* Popa Dukljanina). Hipokoristici kraćenjem dočetnog suglasnika *Pava* m =*Pavo* (Bosna K), Páva f = *Páve* m i f. Od čega opet deminutivi na *-ica Păvica* (Vuk), prezime *Pavičić, Pávic, Pavićević,* toponimi *Pavići* m, pl. *Pavičići,* pridjev na *-ov Pávov,* toponim *Pavovina,* prezime *Pavović,* na *-tyka Pavojka.* Pridjev *Pavičin,* toponim *Pavicina Kula.* Na *-ьc* > *-ac Pavāc,* gen. *Pavea,* prezime hrv.-kajk. *Pavec,* na *-ьc* > *-ьc Pavčac,* na *-ek* prezime *Pavčeković,* pridjev na *-ev* prezime *Pavčević.* Na *-oca Pavāca* f. Na *-sa Pavša* (prezime), *Pavšić, Pavšović.* Na *-elja Pavelja,* toponim *Paveljin Tor,* prezime *Pavelić* (graničarsko pisanje mjesto *Paveljič}.* Na *-eša Pavesa,* prezime *Pa eШ.* Na *-os Pāvos,* prezimena *Pavošić, Pavošević.* Na *-età Paveta,* prezime *Pavetić.* Na *-iša Poviša,* prezimena *Pavišić, Pavišević.* Na *-in Paviz,* prezime *Pavizić.* Na *-kő Pávko* m prema f *Pávka, Pavkica,* prezime *Pavković,*

toponim *Pavkovići* (selo). Na *-un Pavkun.* Na *'-lek* (hrv.-kajk.) prezime *Pavčeković.* Na *-in Pavin,* odatle na *-ьс* > *-ac Pavinac,* toponim *Pavinovac.* Na -уда» (v.): **Pavijan,* prezime *Pavijanović.* I hipokoristik ulazi u stari dvočlani sistem: *Pavosav.* Redukcijom na početni slog: *Pajo* m = *Paja* (ŽK), prezimena *Pajić* (Bosna K), *Pajević.* Upor. arb. *Paloka* (Bar, Sestán) i prezime *Palēkā* (Arbanasi kod *Zadra., au* > *α* kao u *ar* »zlato«). Opće imenice samo *pola* (Posilović, 17. st.) »svraka« < tal. »istok«.

Lit.: ARj 9, 708. 711. 713. 10, 580. Hraste, *BJF* 8, 20. *REW* 6304. *DEI* 2989.

páv m (Mikalja, Bella, Stulić, također slov. *páv), s* leksikologijskom porodicom, pridjevi na *-ica pavica* (također bug. *pavica,* Gerov) = na *-ka pávka.* Od lat. nominativa *pavo* > nvnjem. *Pfau.* Od lat. kosog padeža *pavone(m)* > *pàun* pored *paun* prema f *pauna* »1° ime žensko, 2° ime kravi«, na *-tea paùnica* »1° žensko ime, 2° ime kozi, 3° vez« (Vuk, Hrvatska, Slavonija, također bug.) »1° isto, 2° *Paun,* ime muško, 3° ime volu, lepirima, 4° toponim«; pridjev« *paunov,* poimeničen na *-ьс* > *-ac pàunovac,* gen. *-ovca,* toponim, na *-ica paunovica,* na *-ić Paunović,* prezime, *Paunovići* m pl., toponim, na *-j paunji,* na *-bsk paunski.* Deminutivi na *-ьс* > *-ac paunac,* gen. *-nca,* toponim *Păunei* m pl., na *-ie paunče,* gen. *-četa,* na *-čić paunčić,* na *-ić paunić* »1° mali paun, 2° prezime«. Kol. na *-čađ paunčad,* gen. *-i.* Na *-as paunai »vez«.* Na *-ija Paunija,* selo u Srbiji koje se zove i *Pauni.* Na *-ilo paunilo* »ime jarcu«. Na *-ko Paunko* prema *Paunka,* prezimena *Paunkić, Paunković.* S ukidanjem hijata s pomoću *v pàvun* (također bug.) »1° isto, 2° ime muško« prema f *pavuna* »1° ime žensko, 2° ime ovci«, na *-ica pavunica* »3° ime kozi«, na *-ka pavunka* »biljka pavit« prema *Pavunko* »Paunko (osobno ime)«, pridjevi *pavunkov, pavunski,* poimeničen *Pavunovac* (prezime). Varijanta *pavon* (Bella) nije pouzdana; s pomocu/ßu/«« (Vuk, narodna pjesma). Postoji još varijanta *pavlin* (Stulić, iz rus. *pavlin,* a ovo iz njemačkoga), upor. slov. *pavlinček,* gen. *-čka* »Pfauenauge«. Upor. arb. *pagua* < *pavone.* Vjerojatno posuđenica iz balkanskog latiniteta.

Lit.: ARj 9, 563. 710. *Pleteršnik* 2, 14. *Miklošič. 234. REW** 6310. *GM* 318. *Vasmer* 2, 298.

pavénka f (Lika K, Ličko Liješće) = *pàvenka* (Srijem, Turska Hrvatska) = *pavinka* (Bakar) = *povinka* »1° zimzelen koji nosi mladenka na glavi kad ide na vjenčanje, galium aureum, thalictrum flavum (~ *ljetna,* Istra), vinca minor (Bakar), 2° večera na koju udavača poziva svoje drugarice uoči vjenčanja, 3° toponim«. Deminutiv na *-ica pavenčića (Jačke}.* Od lat. > tal. *pervinca.* Slog *per-* zamijenjen je našim prefiksom *pa-.* Prvobitni slog nalazi se *uprvinka* (Bribir, Šulek) »vinca minor«. Sulek ima još zamjenu *per-* prefiksom *pri- privinka* f, odatle m *privinac,* gen. *-nca.* Mjesto sa *e, i* govori se i *pavijanka* (Lika K). Igra ulogu u ženidbenom folkloru. Prije vjenčanja ubere se u sito, te se oko njega pleše. Znak je čistoće.

Lit.: ARj 9, 712. 12, 213. *REW** 6437. *DEI* 2869.

pavljūn, gen. *-una* m (Dubrovnik) »1° zastor oko čega, npr. oko kreveta, 2° potrijemak«. Od mlet. (brodski termin) *pavión* »bandiera« = sttal. *paviglione* > *paviljon* (danas), furh *pavejòn* = *paveon* »(zidarski termin) tetto a spioventi molto inclinati« < lat. *papilio,* gen. *-onis* »vejnički šator«.

Lit.: ARj 9, 713. *REW*[3] 6211. *Pirana** 720. *Prati* 713. *DEI* 2810. *Rosamani* 752.

pazar, gen. *-ára* m (16. v., Vuk) = *pazar* (Kosmet) »1° trg, tržište, čaršija, pijaca, sajam, vašar, 2° toponim, ime zemlje *(Novi Pazar* = *Pazar,* Kosmet)«. Pridjevi na *-ьn pàzãran* — *pazârni* (Kosmet) »sajmeni, vašarni«, ria *-ski pazarskī.* Na *-ija pazaríja f* (Vuk) = *pazarija* (Kosmet) »pazarna roba, gotova odijela, pamuklija, jeftina roba (suprotno *smarlăma,* v.)« = na *-li pazarlija* f »1° pazarna roba, 2° onaj koji pazari« = na *-dzija pazārdžija* (Kosmet) »1° čovjek koji ide na pijacu, koji trguje preko pazarnih dana, 2° pokućarac«. Na *-luk pazar luk* (Kosmet) »1° proda, 2° cjenkanje, pogađanje«. Deminutiv na *-džik Pazardžik,* samo toponim. Na *-ina pazarına* (Vinkovci). Na *-iSte požarište* n (Vuk) »1° mjesto gdje se pazari, 2° toponim (Lika)«. Denominali na *-iti pazariti, pazarim,* (Vuk) (ros-) »trgovati« prema iteratīvu na *-va- pazarivati, -àrujëm* = na *-ovati pazarovati, -üjem* (Kosmet). Balkanski (i evropski) turcizam perzijskog podrijetla (perz. *bazar* > tur. *pazar)* iz trgovačke terminologije : bug. *pazar, pazarja-(vd)m, pazaruvam, pazarlak,* arb. *bazar,* čine. *pazare f* »marché«, *păzăripsire* »marchander« (< ngr. παζαρεύω), *păzărlicke* »discussion sur le prix«, ngr. παζάρι.

Lit.: ARj 9, 718. *Elezović 2,* 50. 497. 534. *Mladenov* 407. *Pascu 2,* 156., br. 852. *GM* 29-30.

pàzija f (Vuk, BiH, Mostar) »blitva« = na *-jak* (upor. *porjak) pazjak,* gen. *-aka* (Vuk, Zemun) »béta« vulgáris«. Balkanski turcizam

(tur. *pazı)* iz vrtlarske terminologije: bug. *pasija,* arb. *pazi f* (Skadar), ngr. παζί pored παζία.

Lit.: ARj 9, 721. *Miklósit* 234. *GM* 325.

paziti (se), *-lm* impf. (14. v.) *(na-, o-, s-,* ra-), južnoslav., praslav., »1° (prvobitno samo) gledati, motriti, vidjeti > 2° biti pozoran > 3° čuvati, stražiti«, prema iteratīvu na -α-ï *-va- òpa&ati, -am* (Vuk), *opasovati, opaгa am* (Lika), *napaziti se* »nagledati se«, *raspaziti* (Stulić) »razgledati«. Postverbali samo od prefiksalne složenice *opaziti ôpãz,* rašireno na *-ъiш opaska* f, *opaža* f, s pridjevima na *-ьn opasan, opazljiv,* Na *-joj opažaj.* Apstraktum na *-nja pažnja* (Vuk). Pridjev na *-ljiv pažljiv* (Lika), poimeničen na *-ost pažljivost* (Lika). Radne imenice na *-telj pazitelj, napazitelj* (Belostenec) »uhoda«, na *-lac pâzilac,* gen. *-oca* (Mikalja). Na *-ilište pazilište.* Rumunji posudiše *a (sa) pazi* »čuvati, stražariti, zaštićivati«,s rum. postverbalom *pază* »straža« i apstraktum *pozitūra* »opažanje«, na *-nica paznic* »stražar«. U sjevernim slavinama nije potvrđen ovaj glagol. Prema Brugmarmu i Mladenovu u prasrodstvu je s lat. *specia, spectare,* arb. aorist *pashë* »vidjeh«, sa stisl. pridjevom *spakr* »weise, klug, ruhig«, *speķi* »razum«. Ie. je korijen *pa-,* koji se nalazi i u *pasti* »čuvati« (v.), raširen formantom *ğ.* Za to raširenje nema potvrda: u drugim ie. jezicima.

Lit.: ARj 7, 482. 9, 26. 721. *Miklósié* 234· *Mladenov* 408. *WP* 2, 660. Brückner, *KZ* 43, 309. Brugmann, *Gr.* I^2 725. *Walde* 730. *Tiktin* 1137. Iljinski, *ASPh* 34,10-12. Bezzenberger i Pick, *BB* 6, 236. Siebs, *KZ* 37, 280.

pazmati, *-am* pf. (Vuk, Lika, dubrovački pisci) prema impf, na *-va- pazmävati, pàzmãvãm* »kloniti, malaksati«. Od lat. *spasmus* < gr. σπασμός, tal. *spasimare;* interesantan primjer deprefiksacije, nastao tako što se grčko početno j- shvatilo kao naš prefiks. Upor. *kopiti* impf. (ŽK) < *skopiu* (v.).

Lit.: ARj 9, 725. *REW** 8127. Vaillant, *RES* 22, 35. *DEI* 3580.

pazuha f (15. v.) = *păzuka* = *păzduha* (Istra, Vodice, slov.) = *păzuh* m (Dubrovnik) *păzduh* (Vodice) = *pažu* (Kosmet) = *pâziha* (Slum, Istra) = *pâzdiha* = *păzu(h)o* n = *päzuvo* (Kosmet) = *păuzi î* pl. (ŽK), baltoslav., sveslav. i praslav., »axilla«, pridjev na *-ьn* > *-an pazušan.* Deminutiv na *-iça pazušica* (Istra). Sa *z* mjesto *zd* u stcslav. *pazuha,* češ. *pazucha,* polj. i rus. Prvobitni oblik sadržavao je *d,* kako dokazuje lot. *paduse* »pazuho«. On kaže i to da je praslav. *h* nastao iz *s* poslije velara. Oblik sa *zd* nastao je od prefiksa *paz-* mjesto *pa-* »po-«, kako je u lotiškom. Taj ,'se nalazi u stcslav. *paznogiti,* »Klaue«. Upor. još *pozan* (v.). Praslav. je naziv tijela složenica tipa *paj äsen, parm av* itd. U drugom dijelu nastao je od ie. dvoglasa *ou* u ie. korijenu **dous-* »ruka«, koji se nalazi u sanskr. *doš-* »lakat«, avesta *davš-* »Oberarm, rame«, ir. *doe* »ruka«. Prefiksalna složenica znači dakle »kriva, nepravá ruka«. Problem je u tome kako da se protumači nestanak suglasnika *d,* jer je prema uporedenju prvobitni oblik sadržavao *zd,* koji se nalazi samo u slovenskom i dijelom u zapadnom hrv.-srp. Prema Bernekeru *d* je ispao zbog disimilacije u priloškoj sintagmi *pod pazduho.* Za takvo ispadanje nema paralela, jer analogan primjer *črez > čez* (v.) pokazuje da samo u prijedlogu nestaje suglasnik zbog disimilacije, ne u imenici. Bolje se tumači ako se uzme umiješanje po pučkoj etimologiji glagola slov., češ. *paziti,* rus. *pazitb,* polj. *'paк* »žlijeb«. Mijenjanje samoglasa u ť objašnjava se također pučkom etimologijom prema *pazditi* (v.). Zbog znojenja pazuha, koje zaudara, došlo je do nje. Maskulinum mjesto fĕmininuma i neutruma nalazi se i u stčeš. *pazuch.* Osciliranje roda objašnjava se time što su pazuha dva. Prema tome *pazuha* bio je prvobitno dual, koji je u singularu mogao glasiti kao neutrum *pazuho* i kao maskulinum *pazuh.* Oblik *pauzi* (ŽK) predstavlja prema tome dual f po deklinaciji i samoglasnu metatezu, koja je nastala, kad je zamukao *h* < **pasui,*

Lit.: ARj 9, 721. 726. Ribarić, *SDZb 9,* 175. *Elezović 2,* 51. *Miklošič* 253. *SEW* 1, 233. *Holub-Kopečný* 268. Brückner, *ASPh 2,* 307. 4, 215. *Trautmann* 64. *WP* 1, 782. Matzenauer, *LF* 12, 324-325. Pedersen, *IF 5,* 36. 26, 292-294. Walde, *KZ* 34, 509-510 (cf. *AnzIF* 8, 126). Scheftelowitz, *KZ* 56, 178.

pazvan m (Kosmet) = *pasmandžija* (Banja Luka) = *posvandžija* (Mostar) »noćni čuvar čaršije, kuća«. Turcizam perzijskog podrijetla (perz. *pasüban* = *pásban,* obrazovano istim sufiksom kao *baštovan* /v./ i dodatkom sufiksa *-džija* /v./ u Bosni).

Lit.: Elezović 2, 535. Skok, *Slama* 15,485., br. 577.

pčela pored *čela* f (Vuk, Kosmet) = *pūla* pored *pnija* (Kosmet) = *čela* (ŽK) = *žbela* (Vodice, upor. slov. *čebela* pored *chèla,* glede *čb* > *žb* upor. *žbanj)* = (sa *čb* > *cm) čmela* (također slov.) = *fiala* pored *imalo* (Bednja, hrv.-kajk.), sveslav, i praslav. *Ьъceia* ili *Ьъceia*

»apis femina« prema *pćelac,* gen. *-Ica* m »apis mas«. Pridjevi na *-in pčelin,* na *-irgi pčelinji* (Hrvatska), poimeničen na *-jak pčelinjak* (Hrvatska) = *čmeleinjok* (Bednja) »kovanluk (v.), uljanik (v.)«. Deminutiv na *-ica pčelica.* Radna imenica na *-ar pčelar,* gen. *-ara* »kovandžija (v.), uljar (v.)«, s pridjevima na *-ov, -ev pčelarov, pčelarski,* na *-nik pčelarnik* (Kosmet) »mjesto za košnice, pčelinjak« i apstraktumom *pčelarstvo.* Na *-ona* < perz. *hane* (v.) *pčelana,* odatle *pčelanik* (Kosmet) »pčelinjak«. Korijen je riječi **bbk-* ili **bbk-* od ie. onomatopeje **bhei-,* prijevoj **bhi-* koja se u ie. jezicima pojavljuje s različitim formantima, u lit. sa *t bitis,* lot. *bite,* stprus. *bitte,* u germ, sa *n Biene,* u irskom i u praslav. sa *-ko* ir. *bech* < **bhi-ko.* Praslavenska je inovacija još sufiks *-ela.* Varijacija ъ pored ь potječe od onomatopeje *bukati, bûcêm — bucati, -lm, buka, bukavac, bik — bak* (v.).

Lit.: ARj 2, 55. 9, 728. *Elezović 2,* 154. Ribarić, *SDZb 9,* 206. *Miklošič* 25. *SEW* 1, 446. *Brückner* 446. *Mladenov* 537. *WP 2,* 184-5. Meillet, *MSLP* 14, 476-478 (cf. *RSl 2,* 246). *Boisacq** 1102. Iljinski, *IzvORJAS* 23, 125. si. (cf. *IJb* 8, 207. *Slávia* 5, 206-207).

peca f (Vuk) = *peca* (Bijeljina, hipokoristički akcenat prema) *pečenka* (Leskovac, Srbija) »bijela bundeva, mačvanka (Jadar), budimka. (Bosna), misirača, bugarka (Srijem)«. Upor. ngr. πέτζα »cortex, putamen«. Ide zajedno s *pecala* f (Orahovica) »tava, prosulja, prsura«, obrazovano od iste osnove s pomoću *-aja* (v.), na *-ara pecara* f (Vuk) »zgrada u kojoj se rakija peče, rakijašnica (ŽK)«, *pecati, -am* impf. (Vuk) »gristi, ujedati, bockati, svađati se (Lika)« prema pf. *pêcnuti (se), -ēm* (Vuk), *ispecati* »nagrditi pecanjem«, *opecăt, -êcam* (Kosmet) »opaliti, ožeći«, *nàpecati, -ām* (Vuk), deminutiv na *-kati peckati (se), -ām,* s postverbalom *pecka* f (Dubašnica) »1° kruh što se peče pod pepelom, 2° opančarski šiljak«, na *-alo peckalo* m (Vuk) prema f *pêckalica.* Na *-ulja peculja f* »mušica«, na *-uljas peculjaš* »bodljikava riba pelēčus cultratus«. Na *-ivo pecivo* n »1° assado, 2° panificium«. Pridjev na *-av pecav* (Stulić), poimeničen na *-iça pêcavica* f »1° žensko koje peca, 2° biljka borrago officinalis«. Ovamo ide i *pecati, -ām* (Vuk) u značenju »hvatati ribu na udicu«. Osnovu za taj semantički razvitak nalazimo u Babinoj Gredi, gdje se veli: *kad riba griska meku, onda peca.* Prema tome *pecali* u navedenom značenju je kauzativum »činiti da riba griska meku«. Po semantičkom pravilu rezultata (sinegdoha) zaboravlja se na kauzativum i prenosi se na hvatanje, koje je upravo uzročnik radnje. Od *pecati* pravi se uzvik *peć,* kojim se dijete odvraća od vatre. Radna imenica na *-ar pecar* = na madž. *-aroš pêcãroí* (Ilok, Vinkovci) »koji rado ribu peca«. Neologizam *pecalište* (Šulek) »gdje se riba peca«. Na *-aljka pècãljka* = *pècãnka* (Vinkovci) »udica«. Glede osnovne etimologije **pek (c* prema *k* kao u *micati* prema *mikati)* v. *peći.*

Lit.; ARj 3, 918. 7, 483. 9, 730. 731. *Elezović* 2, 31. *Miklošič* 234. Pedersen, *KZ* 38, 342. Matzenauer, *LF* 12, 328.

peča f (Dubrovnik, Mostar, Poljica, *Kuuste,* Brač, Korčula, Rab, ŽK, Vodice) »1° komad (Dubrovnik, Korčula: *peča sapuna, peča čovika;* Nalješković: *raspukne u peče), 2°* povezača (Rab), 3° vrst marame za glavu ü staroj narodnoj nošnji (Vodice), 4° bijelo platno čim žene pokrivaju glavu (ŽK, narodno uporedenje: *bel kaj peča), 5°* dio zemlje (Kućište), 6° bala platna (Kućište, Brač, Skradin, Korčula; Lika: *peča platna, peča robe), T** glava (Lika), 8° toponim *(Vêlja Peča* u Vrmcu, Škaljari; *Na Peču,* Stoliv)« = *pečo* f (Bednja, hrv.-kajk.) »bijela marama za glavu«, tako i slov. *péča.* Deminutivi na *-ica, -ka pećice f* pl. »1° vrst veza na konavoskoj ženskoj košulji *(vez na pećice)«* pored *pečke,* gen. *pečākā* f pl. »vez na pečke« = *pećica* (Vodice, ŽK) »2° mrežica od masti oko droba svinjčeta, 3° bala platna (Kućište), 4° (Dubrovnik) ein kleiner Stück Feld, 5° *(pШca kruha,* Čilipi) rukom otkinuti komad kruha, 6° *(pećica robe)* cijela smotka iz tvornice«. Na *-ina pećina* (17. v., Radovčić, upor. *binda)* i na *-ova pecová* f (Vodice) »vtst marame za glavu« morfološki su nerazumljivi. Denominai na *-iti popeați, -im* pf. »pokriti glavu pečom«. To je stara posudenica od vlat. riječi galskog podrijetla **pettia* > tal. *pezza,* rum. *pîfă* »meso« iz istog doba kao i ostali romanizmi koji pokazuju *ti > č: palača, palača, Poreč, Brač* itd. Talijanizam je deminutiv na vlat. *-itta* > tal. *-etta peceta* (Božava) u izreci *stavit pecêtu* < mlet. *meter la pezeta.* Postoji još poimeničen vlat. pridjev na *-aus* kao ribarski termin *picao,* gen. *-ala* m (Dubrovnik, Zore) »1° konopac kojim se vežu ribari kad ribaju« = *pical,* gen. *-ala* (Split) = *pică* gen. *-ăla* (Hvar) »2° komad drveta na kraju onoga konopca (= krok), Gürtel den die Fischer beim Ziehen der Netze um den Leib anlegen« = *picaj* (Mljet, / < *If)* »šabaka ili trakta salpava se vazda picajom na kraj koji se krokom veže oko pasa« = *picali* m pl. (Kućište) »komadi od konopa na kroku, što drže uzu sa kojom se izvlači, - mreža«. Ta izvedenica

pretpostavlja imenice *pica < petita, koja nije nigdje potvrđena, ali potvrđen je déverbal odatle *otpicati* »otpustiti uzu od kroka« i *zapicati* »picalom opásati uzu da konop ne omakne iz ruke«. Sam *picați* nije potvrđen.

Lit.: ARj 9, 414. 743. 831. 10, 785. Rešetar, *Štok.* 267. Cronia, *ID 6. REW** 6450. *DEI* 2888.

pečat f (13-17. v., Belostenec, tako češ. i rus.) ili m (od 14. v.) = *pečat* m (ŽK, Kosmet) = *pelet* (15. v.), sveslav. i praslav. apstraktna izvedenica po deklinaciji *i,* obrazovana s pomoću sufiksa *-êtb* (upór. infinitive na *-éti)* »1° sigillum, 2° znak krsta u zakletvi (Kosmet) itd«. Pridjev na *-ьn pečatan,* poimeničen na *-ik* m prema f na *-ica pečatnik* prema *peiatnica,* na *-jak pečatnjak* (Vrbnik) »prsten kojim se pečati«. Na *-nja pečatnja* (rusizam) »štamparija«. Denominali: na *-ati peculati* (Ljubiša) *(na-* rusizam) »štampati« = na *-iti pečatiti, -ïm* (Vuk, 13. v.) (sa-, ra-) = *pečetiti* (Lika). Riječ je kulturna, jer služi kod isprava. Rumunji je posudiše kao femininum deklinacije i: *pečete* pored *-tie* f i kao *pecet* m, odatle *pecetar;* rum. denominal *pecetlui* »pečatiti« odgovara stcslav. *(za)pečetbleti* = kod Madžara *pöcset* (16. v.) i *paesèllo* »koji pečati, mühürdar (v.)«. Njem. *Petschaft.* Kao što *žig* i *žigosati* (v.) potječe od *žeći,* tako **pečetb* od *pek-, peči* (v.), te kao apstraktum znači »ono .što je užeženo«. Značajno je da Mikkola izvodi *pečat f i z* tursko-mong. *bit'ik* »Buchstabe, Schrift«.

Lit.: ARj 9, 738. 742. *Elezović* 2, 71. *Miklošič* 234. *Holub-Kopeíný* 268. *Bruckner* 407. *Mladenov* 421. *Tiktin* 1141. Zubatý, *ASPh* 16, 407-408. Mikkola, *AnzIF* 21, 87. Schrader, *IP* 17, 34. *Vasmer 2,* 351.

péčiti se, *péčīm* impf. (Đurđević, Orahovica, Slavonija) »gizdavo hoditi«, *napečiti se* »nakititi se« = *napečiti* (Reljković[4]) »naprčiti«, s prefiksom *ko-* (vΛ *kopēčit se, -êcim* (Kosmet) »rogušiti se, oholiti se, praviti se veći no što je« = *kopéčiti, kopēčīm* (Dubrovnik, Stulić) »kriviti, iskrivljivati«. Ekspresivan glagol, s kojim stoji u vezi i *pečiti se* (Mikalja, Stulić) »bečiti se, bekeljiti se (v.)«, s promjenom *ρ > b,* iz čega se vidi onomatopejsko podrijetlo.

Lit.: ARj 7, 483. 9, 743. *Elezović l,* 311.

peći, *pečern* impf. (Vuk) *(do-, is-, na-, o-, pre-, pri-, s-, za-),* ie., baltoslav., sveslav. i praslav. **pekti, pekç* »1° backen, 2° braten« prema *ispećati, -am* i impf, na *-va- ispećavati, -ant* (Dubrovnik) »izvaditi iz peći«, *spećat* (Korčula) »staviti kruh u peć« i impf, prema prijevoju *e-i* i *c* mjesto *k -picați,* samo s prefiksima, kao *upicati se.* U prefiksalnim složenicama ima i prošireno i preneseno značenje: *opeci (se)* »1° ožeći, opržiti, 2° nastradati«, *zapikati* (ŽK) »praviti neugodnosti«. Osnova *.peć-* (v.) čini zasebnu leksikologijsku porodicu. Postverbali *opeka* f (danas ušla u književni jezik) »crijep, cigla«, odatle *opekar* (Stulić) »koji gradi opeke« (upór. s prijevojem češ., struś, *opoka), ìspek* m (Vuk) »dio rakije onome čiji je kotao«. Ovamo ide i *peka* (Vuk, Dalmacija, Srbija, Prigorje) »crijepnja«. Odatle na *-va pêkva* f (ŽK, Belostenec, Stulić, kotar ogulinski, slov. *pekev)* »crijepnja«, s -izvedenicama *pêkvãr* m »koji gradi pekve«, *pekvenjak* »kruh pod pekvom pečen«. Poimeničen part. perf. pas. na -sfea *pečenka* f, na *-ica pečenica.* Apstraktum *pečenje* n zamjenjuje u istočnim krajevima (Vojvodina, Reljković) izvedenicu na *-bka* = *pečenja* f (Vrančić, Belostenec, Jambrešić Habdelić, Kuhačević, Reljković, Istra), odatle hrv.-kajk. *pečenjar.* Taj apstraktum postao je konkrétum već u staro vrijeme, upor. madž. *pecsenye* (16. v.), rum. *pečenie, pecinye* pored *pećine* i *pecie* »meso od buta govečeta«. Na *-jur* + *-łka pečurka* f = *pečurka* (Korlevićt, Istra) »gliva«, upór. i polj. *pečarka,* ima usporednicu u lot. *peka* »boletus magnus«. Ovamo i neologizam *prepečenac,* gen. *-nca* »Zwieback«. Kulturna je riječ, koju posudiše Madžari *cseperke* s mnogo varijanata, s istom metatezom i Rumunji *ciupercă.* Unakrštenjem sa *pita* (v.) Rumunji kažu i *pitarcă,* upor. još *picioarcă* »gomoljika od helianthus tuberosus«. I Arbanasi je obrnuše u *këpurdhë.* Sufiks *-ka* zamijenjen je sa *-va pečúrva,* gen. pl. *pečúrov* (Brač, Hvar). Unakrštenjem s posuđenicom iz njem. (stvnjem. *peccho* > bav. *Beck) pék* m (ŽK, Zagreb, hrv.-kajk., Belostenec, Jambrešić, slov.) = *pék,* gen. *peka* (Virovitica) i korijenom *pek-* od *peći* stvorene su radne imenice *pekar,* gen. *pekara* m (upor. njem. *Becker)* prema *pêkarica* »ekmekdžija (Bosna)«, s čitavom leksikologijskom porodicom *pekárov, -ev, pekarski, pekara* = *pekarnica, pekařina, pekàrija* (Lika) »zanat pekarski«. Na *-ač pekač,* gen. *-ača* (Srijem, Šokci) »tepsija«. Složenice: *dvopek,* neologizam, prevedenica od *Zwieback; čelopek* (toponim) = *čelepek* (ŽK) »zemlja na brdu izvržena suncu«. Upor. stcslav. *pekb* »Hitze«. Praslav. je izvedenica na *-eh:* praslav. **pekelb* > *pečal,* gen. -i f (do 18. v., danas arhaizam) ima (metaforicko) psihološko značenje »Sorge,

Kummer«, ali apstraktna izvedenica *пя-ьЂа* odatle *pečalba* ima konkretno značenje »nadnica, težačenje, Frohnarbeit, argatluk«. Odatle *pečalbar* »radnik koji ide na pečalbu«. Ima također svoju zasebnu leksikologijsku porodicu: pridjev *pečalan,* denominali na *-iti pečaliti, pečatim (is-),* na *-ovati pečalovati.* Ie., praslav. i sveslav. je izvedenica i prvobitni apstraktum na *-tis* > *-tb* (uporedi infinitiv na *-ti) : peć,* gen. *peči* f < praslav, **pektb.* Taj je već u praslavenskom postao konkrétum »fornus > furuna (turcizam talijanskog podrijetla)«. Upor. stprus. *pectis* »Ofenschaufel«, gr. πέψις »Kochen, Backen« (odatle internacionalni farmaceutski naziv *pepsin),* sanskr. *pakti* »gekochtes Gericht«. Odatle pridjev *pecan,* poimeničen na *-jak petnjak* (ŽK) »Kachel«, *petnjìca* (ŽK) »kućica u kojoj se suše konoplje«, *pećnica* (Lumbarda) »kuća s peći«, na *-bk popećak,* gen. *-čka* (Vodice) »lopatica za vatru«, *pretpećak,* gen. *-čka* (ŽK), *pripečak,* gen. *pripêjka* (Brusje, Hvar) »kruh koji se daje pećarici u ime plaće«. Odatle kod Rumunja *prepiciu* (Erdelj) = *pripiciu* (Moldavija) = *prichiciu* »Absatz, vorspringendes Brett«. U stcslav. *peštb* je značila »1° fornus, 2° pećina«. U slovenskom očuvano je značenje 2° kao apelativ i toponim. U hrv.-srp. to značenje nalazi se samo u augmentativu na *-ina pećina* = *pećina* (Vodice), također toponim kao i *peštb* (u *Budapest — Budimpešta,* njem. *Ofen Pest)* i možda u *Pečuh* = madž. *Pecs.* Sufiksom *-ina* uklonjena je homonīmija. Prvobitno značenje nalazi se još u toponimu *Peć,* gen. *-i* > tur. *Ipek,* arb. *Peja.* Odatle pridjev (ktetik) na *-ski pecki* (upor. za *ć* > *sk* > *ck Musichi* od *Mušia, društvo* Sarajevo < *družbstvo)* pored *pecski. Pecka* je toponim i hidronim (selo kod Sarajeva, voda u Crnoj Gori). Drugi augmentativ obrazovan s pomoću *-era* (upor. *Anera* od *Ana,* Lika) postao je općenit kao posuđenica iz crkvenoga jezika *pestera* (Obradović, Ljubiša), u rum. *penerà,* također u *Pester* m (Stara Srbija blizu Rožaja, Vasojevići). Skupina *št* mjesto *ć* dolazi i u augmentativu na *-ina* u *Peštinjgrad* = *Pestinjgrad* (pećina nad Kotorom). Ie. je korijen **pequ-* »kuhati«, lit. s metatezom *kepti, kepu,* lot. *cept* »peći«, arb. *pjek* »pečem«, sanskr. *pacati* (3. 1.) »kuha«, gr. πέψω, πέσσω., lat. s asimilacijom *coquo.* Prvobitno je praslavensko značenje bilo »peći na otvorenoj vatri«. Kuhinja kao odijeljen dio stana bila je nepoznata. Zbog toga i Germani posudiše lat. *coquina* >' vlat. *cocina* > *Küche,* od Germana posudiše Slaveni već u praslavensko doba *kuhinja,* s čitavom leksikologijskom porodicom: *kuhar* m prema f *kuharica,* s pridjevima, na Jadranu iz tal. *cucina* prema mletačkom izgovoru *kužina,* lat. _ *coquus* > *cocus* > *kôgo* (iz mlet.), na Balkánu *coctorium* > rum. *cuptor* > bug. *kuptor.* Sa kulturno-historijskog gledišta važan je razvitak »furnus > pećina«. To se može tumačiti time da se pečenje u praslavensko doba obavljalo pri vatri u pećinama.

Lit.: ARj 3, 918. 7, 483. 9, 732. 735. 744. 760. 807. 12, 85. Kušar, *NVj* 3, 338. *Elezović 2,* 73. Jagić, *ASPh* 31, 549. *Pletertnik 2,* 19. 20. *Mazuranić* 409. Hraste, *BJF* 8, 12. *JF 6,* 185. 213. 10, 44. Ribarić, *SDZb 9,* 176. 179. *Miklošič* 235. 244. *Holub-Kopeíný* 193. 268. Berneker, *IF 9,* 264. *Bruckner* 406. *WP* 2, 18. *Trautmann* 211-212. *Mladenov* 416. 421. *Sb. Miletic* 262-287. *Ljfb l,* 188 (cf. *RSl 6,* 293). *Tiktin* 368. 1250. 1149. 1141. *GM* 187. 325 341. Matzenauer, *LF* 12, 328-329. Unbegaun, *RES* 12, 28. Uhlenbeck, *PBB* 30, 266. *IF* 13, 214. *Vasmer* 2, 331. Vasmer, *Festsch. Baudouin* 81. si. (cf. *IJb* 9, 202). Meillet, *Et.* 1 (cf. *AnzIF* 21, 85-86). *Boisacq** 84. 769-770. 1116. Iljinski, *ASPh* 34, 9. Jokl, *Stud.* 69. Petrovici, *RL 6* (1961), 25-8. Barjaktarović, *Njf,* n. s., 10 (I960), 265-68.

pećohan m (Dubrovnik) = *pećohana î* »lijek za bljuvanje«. Od tal. *ipecacuana* »brazilska biljka koje korijenje daje gornji lijek«. Riječ je iz jezika brazilskih domorodaca tupi od sintagme *ipe kaa guana* »mala biljka koja čini da čovjek oboli«. Nejasna je zamjena *ć za. k* te *h* za *gụ,* odnosno za *ħụ.*

Lit.: ARj 9, 749. Budmani, *Rod 65,* 166. *DEI* 2090.

pêd, gen. *pèdi f* — (prijelaz iz deklinacije *i* u deklināciju α) *pēda í* (Vuk) = *pêd* m (Kosmet) »dužina od vrha palca do vrha prsta mezimca, kad se rastegnu; sinonim: pedalj«, sveslav. i praslav. riječ bez usporednice u baltičkoj grupi. Odatle na *-/* + *-го pedalj,* gen. *-dlja* m (Vuk, Lika, Istra) = *ped(a)o,* gen. pi. *pèdi* (Mostar) = (sa disimilacijom *d* — *lj* > *d* — *nj) pêdanj,* gen. *-dnja* (ŽK) = *pad'en* (Bednja). Upor. i slov. *pedenj* i rus. *pjadenb.* Riječ je naziv primitivne mjere (kao *palac, stopa, lakat).* Madžari posudiše *pidja* = *pujaember* »Zwerg« = češ. *pi(e)dimuž(ik)* = polj. *na piędzi mąż a na łokieć broda.* Vokal *e* je nastao iz palatalnog nazala *į:* upor. polj. *piądž* ili *pięđź,* rus. *pjadb.* U Istri je riječ dobila još *-ig* od romanskog sufiksa *-icus: pedig* »ped, pedalj«. Pridjev *pedorog* (Stara Srbija) »qui a des cornes d'uri empan«, põime-

ničen ná *-ьс pedorogac, pedoročić.* Vuk ima iz narodne pripovijetke *pedljoroščić,* a Belostenec *pednjodug.* Deminutiv na *-ič pednjic.* Ie. je korijen **(s)pen-* »spannen« raširen formantom *d.* To raširenje dolazi još u lit. *spendžiu, spęsti* »einen Fallstrick legen (spannen)«. Öd takvog glagola očuvao se u slavinama apstraktum na *i.* V. *peti.*

Lit.: ARj 9, 750. 756. *Elezović 2,* 63. *Miklošič* 238. *Holub-Kopečný* 272. *Bruckner* 412. *Mladenov* 416. *WP 2,* 661. Matzenauer, *LF* 15, 168-169. *Boisacą** 893-894. Bernard, *RES* 27, 35.

pedana f (istročakavski) »circumsutura marginis vestimenti feminilis«. Od tal. *pedana* »striscia di panno da piedi degli abiti«, od lat. poimeničenog pridjeva ž. r. na *-anus* od *pes,* gén. *pedis,* koji je zamijenio *-aneus* u kllat. *pedaneus.* Ovamo još u m. r. *pedăn* (Božava) »ugnetto, Ciselierstahl« < mlet. *pedana.* Upór. *pagul, pidal.*

Lit.: Štrekelj, *DAW* 50, 46. Matzenauer, *LF* 12, 329. Cronia, *ID 6,* 117. *REW*[3] 6353. 6354. *Prati* 747. *Rosāmam* 753.

pedali, *-ãm* impf. (Perast, Stulić) »1° lijeno, tromo ići, 2° sporo govoriti, raditi«, *pripedati* pf. (Baraković) »polako poći«, *opedati* pf. (isto) »pomnjivo urediti«. U Kosmetu *pedat se* impf, »ritati se, praćakati se, nogom mlatariti«. Pridjev na *-av pedav* (Dubrovnik, Prčanj) »lente agens, loquens«, poimeničen na *-ьс > -äc pedavac,* gen. *-avca* (Perast) prema f na *-iça pêdavica* (Stulić). Apstraktum odatle *pêdãv,* gen. *-āvi f* (Prčanj) »Trägheit«. Možda je naša glagolska kreacija od lat. *pes,* gen. *p dis* »noga«. Odatle su prilozi: *àpije* (Šibenik; primjer: *skoči àpije}* < mlet. *a pie; jinplje* (Božava) < mlet. *in pie;* prijedlog *tàpjo* (Korčula) »tik, uz, ražo« < *intus ad pędem,* upór. mlet. *a pe de* »uz«. Upór. tal. horonim *pedemonte > Piemonte,* pridjev na *-ese* < lat. *-ensis Pijemontez* (Pavlinović, graničari) = *Pijemontiz* (Kožičić). Složenica sa *tres: trêpije* m (Božava, Malínská) = *treptje* (Kućište) = = *trepija* (ibidem, Potomje) = *trèpije* (Šibenik) < mlet. *trepie* m < *tres pedes = trepí(l)ja* n pl. (Dubrovnik) = (s umetnutim *m* pred labijalom) *trempttja = trempija* n pl. (Čilipi) = *tripija* f (Trpanj) »tronožje za lonce na ognju, trîmfus m (ŽK, < njem. *Dreifuss)«.* Posljednje je dalmato-romanski leksički ostatak < *tres pêd-ia.* Upor. *quatuorpedia* glede dočetka. Samoglasnik / mjesto *d* (upor. *pilot* pored *pedot')* nalazi se u bokeljskim oblicima: *tripjeli,* ák. *tripjeß* (Dobrota) = *tripielji,* smg. *tripelj* (Bogdašić) = *mpjelji* (Krtole), *na tripelje* (Muo) = *trpijelj,* gen. *-íja,* pl. *trpiélji* (Lastva, Prčanj), *na trpielju* (Bijela). Suglasnik *d* se nalazi u Marulića *trispida = triplde, -i* f (Korčula). Prijelaz *dl > z* dolazi u *tfpež* m (Vodice) »tronog na ognjištu« < **tripedium* prema *quatuorpedia.* Latinizam će biti *trišpet* m = (unakrštenje sa *križ,* v.) *krišpet* m (Belostenec) = *škripeti* m pl. (ŽK) »tronožje kod stola«.

Lit.: ARj 9, 44. 751. 840. 12, 86. Budmani, *Rad* 65, 165. Zore, *Tuđ.* 22. Ribarić, *SDZb* 9, 200. Rešetar, *Štok.* 301. Cronia, *ID* 6, 110. 123. *REW*[3] 6439. 8912, Parodi, *AGI* 15, 45.

pedipsa f (Lučić, Zoričić) = *pedepsa {ne-,* Bella, Voltidi, Stulić, Budinić) »kazna«. Postverbal od *pedepsati, -šēm* impf. (14. i 15. v., dubrovački pisci, Lika) = povratno *pedepsati se* (Vuk, Risan), »mučiti, kinjiti, moriti« = *pedêpsat, -šem* (Kosmet), iterativ na *-va- pedepsavati, -am* (17. v.) *(iz-, po-, ne-), pedipsivati, -ujem* pored *-ivam = pedipsati* (Baraković, sjevernodalmatinski pisci) = (pseudojekavizam) *pedjepsati* (Ranjina, Gučetić), danas u Dubrovniku *pedepsat* u primjeru *Bog će te pedepsat* (inače *kastigati) — (ps > s) pedtsat* (Cres), *ispedêsati se oko čega = (d > 1) pelisati* (Dubašnica) »mučiti koga jako« = (jekavski) *peljesati* impf. (Ljubiša, Popović) »mučiti«. Odatle pridjev na *-iv pedepsiv (ne-),* na *-ija pedepsija* (Kačić), na *-je pedepsje* n, (nejasno) *pedepseja* (15. v.). Miklošič ima još *vedevsati.* Apstraktum na *-anje: pedipsanje* (Banovac), *nepedepsanje.* Balkanski grecizam (aorist ngr. ἐπαίδεψα < ἐπαίδευσα od παιδεύω »instruire, punir, châtier«, izgovori *pedévo):* rum. *pedepsi* »erziehen, bestrafen«, α ia *pedepsi* »sich abquälen«, cine. *pedipsire* »1° punir, châtier«, refl. »2° se donner de la peine«, bug. *pedéps(u)vam,* arb. *pedheps* (Kalabrija) »benachrichtige«. Upotreba u čakavskom govori za to da se taj grecizam nalazio i u dalmato-romanskom, kao i *koludar, Igalo.*

Lit.: ARj 7, 769. 941. 953. 767. 10, 786. Lukić, *Bog.* 4, 140-150. Rešetar, *Štok.* 238. *Elezović 2,* 63. *Mladenov* 416. *Tiktin* 1141. *GM* 325. *Pascu 2,* 74., br. 1368. *Miklósié* 234. Joki, *IF* 49, 299. Schulze, *KZ* 43, 187.

pedoći m pl. (Dalmacija) »musija, mytilus galloprovincialis (Risan)«. Slov. *pedóća* »grosse Laus«. Od mlet.-tršć. *pedocio,* furi, *pedáli,* tosk. *pidocchio (di mare)* < lat. *pēduculus.*

Lit.: Stürm, *ČSJK* 6, 79. *REW*[3] 6361. *Prati* 765. *DEI* 2906.

pedüo, gen. *-ula* m (Tivat, Lastva) »rupa, proboj kroz nericu i kroz nju prolazi vojnica i klin«. Od lat. poimeničenog pridjeva u sr. r. *pedulis,* od *pês, pedis.*

Lit.: REW[3] 6362.

pedut m (Vetranie) = *pèdot* m (Dubrovnik) = *pedata* (Mikalja) — (s gubitkom meduvokalskog *d* kao u mlet.) *peota* (Mikalja) = *(d > l) pilot* m (Perast) = *pilot* (Rab, Božava, Kašić) »kormanoš, krmar, dumendžija, (neologizam) peljar«. Odatle na *-ovina pilotovina* »plaća pilota«. Od sttal. *pedono, pedata, pilòta,* s gr. sufiksom -ωτης > tal. *-otto, -ota,* od stgr. πηδόν »Steuer«. Oblik *pedut* bi mogao biti dalmato-romanski leksički ostatak, upor. *pidotu* na Siciliji.

Lit.: ARj 9, 756. 775. 851. Budmani, *Rad* 65, 166. Kušar, *Rad* 118, 23. Cronia, *ID* 6, 117. *REW*[3] 6360. *Rohlfs* 1688. *Prati* 769. *DEI* 2923.

pegla f (Srbija, Lika, Vinkovci) = *pegla* (ŽK) = *peglja* (Istra) »glačalo, utija«. Denominal na -arz *peglati, peglam* impf, *(is-,o-, po-)* »glačati, utijati«. Od prvog dijela njemačke složenice *Bügeleisen«.*

Lit.: ARj 9, 756.

•**pêgula** f (Budva, Rab) »1° paklina, smola, 2° (preneseno) malum omen, pëh (npr. u Budvi mačka i zec ne smiju se spominjati, jer *donose pêgulu),* 3° riba paklara, petromyzon marinus (odatle *pegulka,* na mlet. *-era < -aria pegulera* »mreža za nju)«. Part. perf. pas. *pegulān (biti)* (Dubrovnik, Cavtat) »imati peh«, *impegulûn* (Molai, *-un < -ân)* »nesretan«. Upor. slov. sa sinkopom penultime *pegla* »Teer, Colophonium«. Od tal. *pégola* < lat. *picula,* deminutiv od *pix,* gen. *-cis* (u prasrodstvu sa *pьЫъ).*

Lit.: ARj 9, 757. Kušar, *Rad* 118, 23. *Pleteršnik 2,* 19. *REW*[3] 6483. Matzenauer, *LF 12,* 329. *Práti* 748. *DEI* 2822.

pegurìna f (istročakavski) »nőmén ovis«. Deminutiv na tal. *-ina,* lat. *-ina* od tal. *pècora,* mlet.-tršć. *pegara,* furl, *piore, pegorar,* kslat. *pecora,* kllat. *peais,* gen. *-oris.* Sufiks *-ina* nije naš augmentativni sufiks. Na *-arius pecorarius > *pikurar* u dubrovačkom prezimenu 13. v. *Pikurarević* = (sa disimilacijom *r-r > l - r) Pikularević* (12. v.;, sadrži dalmato-romanski leksički ostatak. Upor. rum. *păcurar* »ovčar«.

Lit.: ARj 9, 846. Štrekelj, *DAW* 50, 46. *REW*[3] 6325. 6326. 6327. *Pirona*[2] 758. *Prati* 746. *Rosamani* 755.

pehlivan, gen. *-ana* m = *peKvăn* (Kosmet, dobiva pejorativno značenje) »1° junak, vitez, 2° akrobat koji igra po užetu, 3° okretan čovjek (Kosmet), 4° indeklinabilni epitet sa *konj, đogin, kulaš, najjači vo* (Lika)«. Pridjev na *-ski pehlivānskī* (Vuk). Denominal na *-iti pe(h)livaniti, -livānfm* (Lika) »gizdati se, ponositi se (Dalmacija)«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *pählävan* »junak«) iz akrobatske terminologije: rum. *pelivan / pălivan* »Kämpfer, Athlet, Gaukler, Spitzbub«, bug. *pehlivan l pehleván = peilivan,* arb. *pelivan* »Seiltänzer«, ngr. πεχλεβάνις »lutteur, escamoteur«.

Lit.: ARj 9, 758. *ASPh* 30, 458. *Miklošič* 234. *Lokotsch* 1607. *GM* 326. *Mladenov* 421. *Elezović 2,* 64—5.

pèik m (Vuk, narodna pjesma) »teklič, ulak«, indeklinabilni pridjev pred ličnim imenom i pred *bedevija.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *päik* »Bote, Fussgänger« > tur. *peyk* »poslanik«) iz dvorske terminologije: rum. *paie = peie* »teklič, koji je pratio sultana ili kneza«.

Lit.: ARj 9, 758. *Tiktin* 1108. *Lokotsch* 1608. *Miklošič* 230. *Bruckner* 390.

pejdah m (BiH) »mušterija, prosac« = *pèjdãh* indeklinabilni pridjev (sa *biti),* npr. *on je svugdje ~* »svagdje se viđa, niče gdje ga ne siju« = *pejdă* pored *pejdâ* (Kosmet, uz glagol *učiniti se),* odatle denominai na *-iti pejdašit se, -âsi* »uvrtjeti si u glavu«. Turcizam perzijskog podrijetla (perz. pridjev *pejđa* »javan, vidni«, upor. tur. *peyda olmak* »entstehen, herrühren«).

Lit.: ARj 9, 759. *Elezović 2, 64.* Skok, *Slávia* 15, 485., br. 582.

pèke, prilog (BiH) »dobro je tako« = *pekej* pored *peki* (Kosmet, riječ čaršilijā) »isto«. Balkanski turcizam *(pek eyi* »très bien«, *eyi* stegnuto u hrv.-srp. u *e, i, ej)* iz oblasti sintakse: bug. *peke* pored *teika,* cine, *pechi* »très bien, volontiers«. V. još *egije* f pl.

Lit.: Elezović 2, 536. *Deny* 241. *Mladenov* 416. Skok, *Slávia* 15, 485.

pekmez m (Srbija, BiH, Slavonija, danas općenit u hrv.-srp. književnom i saobraćajnom govoru) »ukuhan sok od slatkog voća«. Na *-njača pekmeznjača* (Banat) »gužvara, savijača, u kojoj je pekmez«. Balkanski turcizam (tur. *pekmez* »isto«, od tur. pridjeva *peą* »tvrd« i negativne postpozicije *-mez,* v. *biljmez,* tema

negativnog aorista kao *sev-me-z* od *sev-me-mek* »ne pas aimer«) iz kulinarske terminologije: bug. *pekmez* m > (sa *km* > *trn) petméz* »prevareno slatko vino s raznim tikvama«, arb. *tèkmes — zi* (također prezime) »dick gesottener Most, Fruchtkonserve«.

Lit.: ARj 9, 762. *Mladenov* 417. 420. *GM* 325. *Deny* § 616.

peksimet m (Vuk) = *pêksimit* (Kosmet) = *pechemet* (Mikalja) »dvopek, beškot«. Deminutiv *peksemetić* (Reljković). Balkanski -turcizam grčkog podrijetla (tur. *peksimet* pored *peksimad* »isto«) iz terminologije hrane: rum. *pesmet* (Muntenija, upor. madž. *peszméť), bug. peksеméd = peksimet* »prepečeni rezani hljeb«, arb. *paksimath -dhi* pored *peksimath = peksimet* (Gege), cine. *piximate* f pored *puximade,* ngr. παξημάδι, srgr. παξαμάδιον, koje je izvedenica od pridjeva πήξιμος »tvrd«. Tumači se i kao složenica od perz. *pek-* »isto što i pečen« ili od tur. *pek* »tvrd« (v. *pekmez)* i od ar. *simād* > *simit(a)* (Vuk) »hljeb od najsitnijeg pšeničnog brašna«. Arapska riječ potječe od gr. σεμίδαλις.

Lit.: ARj 9, 932. 762. *BI 2,* 399. *Elezović 2,* 64. *Mladenov* 417. *Lokotsch* 1642. 1814. *REW*[3] 6319. *Pascu* 2, 82., br. 1541. Korsch, *ASPh 9,* 662. *GM* 318. Meyer, *Türk.* 1, 58. *Tiktin* 1148. Vasmer, *GL* 106. 114.

példa f (16. v., hrv.-kajk., slov., Lika, ŽK) = *peld* m (jedna potvrda) »1° (svetačka) slika, primjer *(semu svītu za peldu* ŽK), kip, lik, oblik, obrazac, kalup, 2° (pejorativno: *példa pelde i prdačine,* Lika) ruglo«. Pridjev na *-ьn* > *-an peidan.* Deminutiv na *-iça peldica.* Denominal na *-ovati peldovati* »opisivati, prikazivati, praviti kipove«. Nalazi se i u rum. *pildă,* denominali *a pildi* = *pildui* »isto«. Madž. *példa,* od stvnjem. *bilìidi,* nvnjem. *Bild.*

Lit.: ARj 9, 763. *Tiktin* 1162. *Miklošič* 236.

pèlega f (Sipan, Dubrovnik, Zore) »mjesto daleko od kraja mora 300—400 sežanja«, odatle denominál na *-ati pelegati, -am* »ribati u pelezi« = *pelig* m (Mljet, u izreci *baca u pelig',* tu se baca *sènjo,* gen. *-ala',* na senjale se bacaju velike vrše i mezane). Opozicija je *kulaf* »otvoreno more«. Ovamo može ići po semantičkom pravilu sinegdohe *pelig* m, gen. pl. *peligov (puno ~ u portu;* Vrbnik, Senj) »nekakav brod koji ima naprvo flok« < mlet. *pièlego* »grosse dreimastige Barke«. Oslabljenje penultime α > *e* upućuje na vrelo grecizma preko dalmato-romanskoga. Grecizam je balkanski: arb. *pelik-u* < srgr. πέλαγος »offenes Meer«.

Lit.: ARj 9, 765. 763. Macan, *ZbNŽ 29,.* 211. *REW*[3] 6369. *GM* 326. Vasmer, *GL* 114. *Prati* 748. *DEI* 2823. *Rosamani* 785.

pelemisati se, *-sem* impf. (Stulić, Rosa,, Zuzeri, Dubrovnik) »hvaliti se, hvastati se«. Apstraktum na *-anje pelemisanje* n (Stulić) »superba actio«. Pavlinović ima *pelemišiti se, -im* (Dalmacija) »natjecati se«. Ne zadovoljava ni stgr. πςλεμίζω »schwingen, zittern machen« ni ngr. πελεμώ »betätige mich«,, koji navodi Vasmer. Možda prije izvedenica na gr. -ίζω preko aorista od παλάμη = *palma* »šaka« (v.), upor. sa *-idiare* > španj. *-ear palmear* »Beifall klatschen, pljeskati«. Prijelaz *a* > *e* kao u starodubrovačkom romanskom *chesa* < *časa.*

Lit.: ARj 9, 763. 764. Vasmer, *GL* 114.

pelena f (Vuk, Kosmet), običnije pl. f *pelene* = *peleni* f (Lika) = *pelen* f (Bella, Stulić), sveslav. i praslav., bez paralele u baltičkoj grupi, »Windel«. Deminutivi na *-ica pelenica* (Kosmet, Orahovica) = slov. *pelenica,* na *-če pelenče* n »Windelkind« (također bug.). Formant *-ena* izmjenjuje se sa *-na.* Zbog toga riječ dolazi i sa likvidnom metatezom: stcslav. *plena* pored *pelena,* bug. *pelena,* ukr. i rus. *pelena,* češ. *plena.* Deminutiv na *-tka* posudiše Madžari *pelenka* i Rumunji *pelincă,* odatle metafora pl. f *pelincile domnului* »tijesto s orasima i medom, koje se jede o Božiću«, upravo »Gospodnje pelene«. Upor. rus. *pelenka.* Arbanasi *pelene f.* Formant *-ena, -ень, -na* varira u lit. sa *-ua plévě —* rus. *pleva* »kožica«. Ie. je korijen **pel-* »Haut,. Fell > Tuch, Kleid«, lat. *pellis,* njem. *Fell.*

Lit.: ARj 9, 764. *Elezović 2, 65. Miklošič* 236. *Holub-Kopečný* 677. *Mladenov* 417. *Trautmann 226. WP* 2, 58. *Tiktin* 1143. *GM* 326. Solmsen, *KZ* 38, 444. Schmidt,, *KZ* 32, 386. Matzenauer, *LF 12,* 329-30.

pelengace f pl. (nahije užička i pazarska, Srbija, Sarajevo, Travnik, Mostar, Turska Hrvatska) = *pelengiri* m pl. (Vuk) = *pelengîri,* gen. *-Irà* (Kosmet) »vunene hlače (opis kod Milićevića)«.

Lit.: ARj 9, 764. *Elezović* 2, 65.

peles m (Donja Kupčina, ŽK, slov.) »grožđe blauer Blank«. Na *-ika pelesika* f (hrv.-kajk.) »jabuka pola zelena pola crvena«. Zacijelo istog postanja kojega i rus. pridjev *pelesyj* »šaren«,.

stcslav. *pelesъ* »siv«, koji se upoređuje sa lit. *pilkas, palsas* »fahl«, gr. πελιός, πολιός »grau«, ie. set-baza **pel-* u izrazima za boju »fahl, scheckig, siv, crnkast, šaren«. Upor. za dalje veze *plav, pljesniv* (v.). Možda ide ovamo i ime poluotoka ü srednjoj Dalmaciji (jekavski) *Pelješac,* gen. *-sca* (Vuk, f mjesto * nastalo je od krivog prijenosa palatalizacije sa *lj* i na *s,* to je asimilacija) = (ikavski) *Pèlisac,* gen. *Pèlica (se* > c) = *Pellsac,* gen. *PeKca* (Korčula, Hvar), odatle etnik na *-janin Pèličanin* m prema f *Peliška.* Talijanski naziv *Sabbioncello,* tal. deminutiv od *sabbione* > daim. *salbun* ne poklapa se sa hrvatskim nazivom, koji se odnosi zacijelo na boju obalskog pijeska. Varijante *-B* prema *-is* možda su pseudojekavizam ili pseudoikavizam.

Lit.: ARj 9, 765. 769. *Miklošič* 236. *WP* 2, 54. *Boisacq*[3] 762. Petersson, *KZ* 47, 289. Holthausen, *IF* 25, 150.

.peleš, gen. -ara m (Vuk, Srijem) »1° perčin, 2° prezime (pravoslavci)«. Familijski toponim *Peleší* (također rum.). Pridjev na *-av pelešav* (Lika) »1° čupav, kušljav, bućav, 2° korušav, grintav«, poimeničen na *-ьc* + *-ac* m prema f na *-ica peШa ac,* gen. *-avca* prema *peШa ica.* Ovamo ide zacijelo i ime ovce *peleška.* Metaforickí prenosi se značenje na ručicu, npr. od lonca *pelijęs f* (Lika) = *pèlli,* gen. *-íša* m (ikavci u Lici) = *pelei* (Hrvatska) »ručica u kázánu«, odatle na *-nica pelešnica* (Levač, Srbija) »drven polukrug u vrata, utvrđen za direk, u koji se zavlači petica«. Ovamo možda i značenje »obod, rub«: *peliš krstionice = kamenice, oko mlina = peleš sinje.* Završno *-eš, -iješ, -iš* je sufiks koji je nastao od *-eh,* upor. ukr. *peleh* »Haarlocke«. Ne zna se kako se odnosi prema tom značenju češ. *pelech* »cubile«, *pelichati,* polj. *pielesz, pielucha.* Matzenauer griješi kad izvodi od tal. *peloso* »crinitus, hirsutus, villosus«. Rumunji posudiše *peles* m »1° Franse, Trödel, 2° gatnjik = gašnjak (ŽK), učkur«. Šulek ima naziv trave *peliš* m ili f (Istra). Upor. rum. *peleșei* »biljka leucojum« za koju u nas sinonim glasi *peleiica* »leucojum aestivum«.

Lit.: ARj 9, 765. 767. *Miklošič* 236. *Holub--Kopečný 269. Tiktin* 1142. Matzenauer, *LF 12,* 330. Šulek, *Im.* 285.

pelij m (Vrbnik, Stašić) »pokrivač, pokrivalo na krevetu sašito od ovčijih strojenih koža sa svojom vunom«. Akcenat je po svoj prilici bio na -U, a *j* zamjena za *lj.* Trebalo bi još potvrdu iz drugih čakavskih narječja za tu riječ. Upor. *opeliti, -im* pf. (Stulić, Vetranie) »pokriti« prema impf, *opeljivati, -om.* To je denominal od ák. pi. *peli* koje je potvrđeno samo u poslovici Marina Držića: *sve ho se od pelicara rodi, šije peli* (»kože), *a sve Sto se od mlinara rodi, sve muku krade.* Tu imenicu nije Maretić stavio kao posebnu riječ. Očito je od lat. *pellis* > tal. *pelle* f »koža«. Jireček ima iz dubrovačkog latiniteta *pellilia* »strojarnica koža«, n pl. > f od *pellile,* poimeničen pridjev sr. r. na *-His* od **pellilis,* koji nije nigdje drugdje potvrđen. Odatle je zacijelo *Pelili* m pl. kod M. Držića »ulica ili dio grada u starom Dubrovniku«, danas *Peline* f »sjeveroistočni kraj Dubrovnika gdje su se strojile kože«. *Peline* se zove još zaselak (toponim) na Šipanu, deminutiv *Pelinice* f pl., zaselak u Boki Kotorskoj. Lat. pridjev *pelliceus* poimeničen u ž. r. nalazi se u *pelica* f (kod jednog dubrovačkog pisca, Mikalja, Stulić) »korica od knjige«. Upor. fr. *peilisse,* tal. *pelliccia.* Odatle na *-arius* > *-ar pelicar* m (M. Držić) »krznar, ćurčija«, odatle prezimena *Pelicarić* (Vrana), *Piličarić* (17. v., Hrvatska). Upor. fr. prezime *Pelissier.* Upor. i dubrovačka prezimena 15. v. *Peličevič* i *Peliočič.* Posljednje pretpostavlja **pelilac,* gen, *-oca* »kožar«. Pored gore pomenutog denominala *opeliti* »pokriti« postoji i *popeliti (knjigu)* »omotati knjigu da se ne pokvari«. Postverbal bi odatle bio *popelo* n (Dubrovnik) »madir« metaforičkog značenja. Upor. još *popeliti, -im* pf. »obložiti jedan metal drugim«. Pavlinovićev *peliti, pélìm* impf, »živo kome što preporučivati, nalagati, prikričavati« ne ide ovamo, V. *(u)piljiti.*

Lit.: ARj 9, 45. 768. 765. 766. 849. *ZbNŽ* 5, 246. *Mažuranii* 910. *REW** 6375. 6377.

pelikan, gen. *-âna* m (dubrovački pisci) = *pilikan* (Kolunić) = (sinkopa intertonike) *pelkan* »1° gem, nejāsit, nenasit, 2° (metafora) željezo za vađenje zubi«. Pridjev *pelikánov.* Mikalja ima bez dočetnog *-n pelika* (nepouzdano). Od tal. *pellicano* < lat. *pelicãnus* u oba značenja.

Lit.: ARj 9, 766. 768. 850. *DEI* 2827.

pèlin m (Vuk) = *pelin* (ŽK) = (s disimilacijom dentala *l — n > l — ni) pèlim* (Lika, Crna Gora) = *pelîm,* gen. *-ima* (Kosmet) = *pelinj = pelen* m (Vuk, pseudoekavizam) = *pelijen* (jedna potvrda, Radnić, pseudojekavizam) »1° osjenač (v.) < absinthium, 2° žalfija, kadulja«. Deminutivi na *-ьc* > *-ac pelinac = pelimac — pelenac,* na *-ʐk pelinak = pelenak,* gen. *-énka* (Vuk), na *-ič pelinić* (Krk). Na

-*ika pelenika* »anagallis arvensis«. Na -aš *pelė-nai,* gen. -áfa = па *-jak pelenjak* = па *-ovac* od *pelinak pelinkovac,* gen. *-ovca* »liker bermet«. Pridjev na *-ov pelinov* =' *pelenov* = *pelîmov* (Kosmet), poimeničen na *-oca pèlimovača* (Lika) = *pelimača* (Kosmet) »1° rakija sa lišćem od pelina, 2° jabuka (Bastali)«, *pelinjača* (Vareš) »ljekarija od pelina«, na *-ski pelinski. Pelinko* m prema *Peünka* f (Gundulić) dubrovačka su pastirska imena. Samoglasnik í u sufiksu *-in* nastao je od *u* > jery: stcslav. *peiynъ,* polj. *piolyn,* rus. *poiynь.* Ovaj *y* varira sa *u* (kao u *sirov* i *surov) :* češ. *pelun,* ukr. *pelun.* Riječ je balkanska slavenskog podrijetla, jei je posudiše svi balkanski narodi: rum. *pelin,* arb. *pelin* pored *pelini* = *pelim* (Gege), cine. *piluńu, pilonu,* ngr. πελΐ-νος, tur. *pelin, pelün.* Upór. lot. *pelējumi.* Izvodi se od iste osnove **pel-* od koje i *paliti* (v.), sa istim semantičkim razvitkom kao *gorak* od *gorjeli* (v.). Mladenov veže sa *plav* (v.). Sufiks je također ie. *-uno* / *-auno.* Ie. usporednica nema.

Lit.: ARj 9, 766. *Elezović 2,* 65. *Miklošič* 237. *Bruckner* 414. *Mladenov* 417. *GM* 326. Jokl, C/ni. 318. 302. (cf. *IJb* 24, 231). Barić, *Uzaj.* (cf. /Je 24, 230-231). Matzenauer, *LF 12,* 331. *Pascu 2,* 203., br. 339.

peliti, *pelim* impf. (Dalmacija, infinitivni je akcenat Pavlinovićev) »živo kome što preporučivati, nalagali, prikričavati (subjekti *Duh sv., apostol, Malthus, knez Eugenij,* objekt *poštenje)«,* kod Marulića, *Judita* 3, 170 *kim* (se. *vojvodam) moćno zapeli* »zapovijedi«. Ako je i mjesto *e* prijevoj (kao u *teći, praticati'),* možda je u vezi s *piliti, -im* impf, (uz *očima)* (Dubrovnik, Lika) (tš-) = (sa *lj* u infinitivu iz prezenta **piljo) piljiti, piljim* impf, »nepomično gledati što« (Vuk, Dalmacija, Pavlinović, Vetranie) *(u-)* = *piliti, -im* (Ston) = *ptljit, piljim* pored *ptljit* (Kosmet), kod Kavanjina s umetnutim *r pirliti* »gledati, piljiti«. Osnova *pil-* nalazi se još u stcslav. *piiьnъ,* u češ. *piliti,* polj. *pilić* »nastojati« i u češ. i polj. pridjevu *pilny* »marljiv« te ćeš. imenici *pile* »rad, staranje«. Korijen *pel-, pil-* u ovom značenju nije jasan. Matzenauer vidi u *piljiti* talijanizam *piglio,* što ne može biti jer je oblik sa *lj* mjesto / sekundaran *[:* lat. **piliare* < kllat. *pilare].*

Lit.: ARj 9, 767. 853. 866. *Miklošič* 246. *Holub-Kopečny* 273. *Bruckner* 413.

pelte, gen. *-eta* n (Kosmet) = *pelte* (Banja Luka) »sulc, gelée, drhtalica, vrst slatkih pihtija«. Denominal na *-iti spelliti se* »gerinnen«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *pelte* < *pehté)* iz oblasti jela: rum. *beltea* f (Muntenija, Erdelj) = *peltea* »Frucht-gelée, durch Kochen eingedickter Fruchtşaft«, bug. *pelte.* Elezović uporeduje *pitije* f pl. (Kosmet) i tvrdi da je i *pelte* istog podrijetla. I taj je oblik balkanski turcizam. Pored *pitije* = *pitije,* gen. *plajă* (Vuk) govori se u Kosmem *piktlje* f pl. (sa *k* < *K)* = *pihtija* (Stara Srbija) = *piktije* (Srbija) = *pivtije.* Pridjev na *-ost pihtijast* »gallertenartig«. Denominal na *-ali spítijati* (Banja Luka) = *spihtijat* (Mosor) »vrlo dobro savreti na umak«, *upiklijan sok* (Brlić), na *-osati pītosat, -šém* »učiniti nešto piktijasto«; *pîtôsan pasûlj* (Kosmet) »zgnječen i gust pasulj«. I taj se turcizam izvodi od perz. *pehle,* od perz. glagola *pehten* = *puhten* »kuhati«. Samoglasnik ť mjesto perz. *e* nalazi se i u pučkom tur. *pihti* »gelée, zgusnuta tekućina«. Ta promjena objašnjava se unakrštavanjem perz. *pehte* i gr. πηκτή f »sir«, πηκτός »geronnen«. Samoglasnik *i* nalazi se i u rum. *piftie* f »Sülze, gelée«, pored *pi/tire,* pl. *pif tiri,* bug. *pihtija* i glagol *pihtósam.l* u *pelte* je *hl* > *lt* možda nastalo unakrštavanjem perz. riječi *paluda* »süsse Speise aus Honig« > tur. *paluze,* odatle u Banjoj Luci *palúza.*

Lit.: ARj 9, 835. 907. *Elezović 2,* 65. 78. Skok, *Slávia* 15, 486., br. 587. 484., br. 568. 494., br. 703. *Lokotsch* 1645. *Tiktin* 179. 1161. *Mladenov* 425.

peljati, - *m, -am* impf. (1493, čakavski, Hektorović, Istra, Sovinjsko polje, kajkavski, rijetko štokavski, Dubrovnik, slov.) = *peljăt, -am* (Rab, Vodice, ŽK) = *pejat* (Vrbnik, Omišalj, Buzet, Sovinjsko polje) = *dopăljom, dotáljál* (Bednja) *(do-, is-, na-, po-, pre-, pri-, prò-, ras-, s-, u-, za-),* praslav., »1° voditi, 2° vesti, voziti, 3° vući, tegliti (Lika)« prema iteratīvu na *-va- -peljávati, -peljevati, -peljivati,* samo s prefiksima; *spejivati* (Omišalj). Jednom u glagoljskom tekstu *depilali,* sa *i* mjesto *e.* Radria imenica na *-ar peljar* u značenju »pilota« stvorio, je Šulek i upotrijebio biskup Tiče (Frano Uccellini) u prijevodu Danteove *La Divina Commedia* (govori se u Šibeniku, stari je ljudi ne poznaju). Na *-avac peljavac,* gen. *-avca.* Apstraktum na *-aj pelaj* (hrv.-kajk.) »die Fuhr* = slov. *peljâj.* Postverbal *pèlja* (Istra) »voz«. Na *-ujica* (vjerojatno mletački sufiks lat. podrijetla *-aiza* < lat. *-atida,* v.) *peljajica* f (Istra) »povez za koji drže malu djecu kad ih uče hodati« = *peljajica* (slov.) »Gängelband«. Folklorni je termin

upeljavanje 1 *opeljavanje* (ŽK) »uvođenje rodilje u crkvu«. Poimeničen part. perf. pas. *raspejnac,* gen. *-nca* (Buzet, Sovinjsko polje) »kolac na koji se priveze mladica od loze«. Na *-vac: dopeljavec / na-, pri-,* gen. *-vca* (hrv,-kajk.) prema f *(ndlpeljavica.* Prema Miklošiču (prema slov. *po sili peljati),* Brückneru i Štrekelju od tal. *pigliare* »uzeti«. Time nije objašnjeno ni značenje ni promjena tal. *i* > hrv. *e.* U polj. postoji *pieloc* »spješiti«, u slovačkom *pelat', pelášit'* »goniti«. Ti glagoli ne mogu se izvoditi iz talijanskoga. Maretić se protivi također tome izvođenju. Leksikologijska je poporodica ovoga glagola osobito razvijena u slovenskom: *peljãtva, peljuhtati.* Takvih izvedenica nema od talijanskih posuđenica. Pomišljalo se (Skok) i na izvođenje od biz. *pedotes* > tal. *pilota,* ali *peljar* u tom značenju nije narodna riječ, nego noviji neologizam. Zbog toga se može uzeti da je *peljati* već praslavenski glagol, Koji se dade objasniti iz ie. jezičnih sredstava, kako je mislio Matzenauer. Kako pokazuje značenje slovačkog *pelat'* »(češki) hnáti, běžeti«, *peljati* se može uporediti sa lat. *minare* »prijetiti, prijeteći goniti« u romanskim jezicima: fr. *mener* »voditi«. Ako je ovo uporedenje ispravno, ie. jezici korijenom **pel-* »stossend oder schlagend in Bewegung setzen, treiben« objašnjavaju *peljati* sa semantičke strane *(lj* mjesto / ušao je u infinitiv iz prezenta): lat. *pello* < **pel-no, pellere* »goniti«. Semantička je *paralela minare* »prijetiti« u romanskim jezicima: tal. *menare,* fr. *mener,* rum. *mīna,* krčko-rom. *menur.* Uz *pellere* lat. *opilio* < **ovipilio* »ovčar«, gr. u prijevoju αἰπόλος »opilio«, βουπόλος, ἀπέλλα »Volksversammlung« < **n̥-pelta. ARj* iznosi *peljati* u šest značenja. Od tih se *peljati* (Mikalja, Stulić) »uzimati, grabiti« zaista najbolje objašnjava talijanskim *pigliare.* Samoglasnik *e* mjesto *i* objašnjava se unakrštavanjem sa *peljati* »vesti, voziti«. Ovamo ide i Pavlinovićev *peljati se* »čupati se, tući se«, možda i Daničićev *peljati, pêljãm* »povlačiti štogod po rukama«, dok *peljati, pêljãm* (Vinkovci) »mrsiti konce« i *peljati, -a* (subjekt *zmija)* »ujedati, pecati« ostaju neobjašnjeni, kao za sada izolirani, dok se ne pronađu ekvivalenti u drugim našim narječjima.

Lit.: ARj 2, 645. 3, 919. 7, 483.· 9, 768. 769. 10, 786. 12, 87. 378. Jagić, *ASPh l,* 431. Kušar, *Rad* 118, 25. *ZbNŽ 5,* 219. *Pleteršnik* \, 833. 2, 21. Ribarić, *SDZb* 9, 176. *Miklošič* 236. *Bruckner* 408. *REW»* 6360. 6503. *WP 2,* 57-8. Rešetar, *JF 12,* 287. Matzenauer, *LF* 12, 329. 331. Štrekelj, *ASPh 13,* 477-478.

pembe, indeklinabilni pridjev (Vuk), epitet uz lično ime, »ružičast«. Na *-li pembelija* f (Timok-Lužnik) »neka crvena haljina«. Balkanski turcizam (tur. *pembe)* iz oblasti boja: rum. *pembe.*

Lit.: ARj 9, 769. Korsch, *ASPh 9,* 662. *Školjić** 515.

pena[1] f (1513, Kasezi, Lika) »1° kazna, globa, 2° (Divoselo, Lika) zabrana, 3° tuga (Kućište, Dubrovnik; primjer: *čini mi penu,* s razlikom u akcentu prema *péna* »pero«, v.)«. • Dubrovački pseudojekavizam *píjena* f (Gradić, Kašić, Crna Gora, Vuk, Riječka nahija) »kazna«. Prilog *apēna* < lat. *appena* »jedva«. Od tal. *(a)pena* < lat. *poena* < gr. ποινή.

Lit.: ARj 9, 770. 840. Zore, *Rad* 115. 164. *Mon. croat.* 203. *REW** 6628. *Prati* 749. 750.

pena[2] f (Dubrovnik, Cavtat, dubrovački pisci, razlika u akcentu prema *pena,* v.) »1° pero za pisanje, 2° riba acanthias vulgáris (upór. značenje *pinna* »škrge«)«. Deminutiv na *-iça penica* (Potomje) »pero«. Od tal. *penna* < lat. *pinna.* Denominal na *-ati pendati se* impf. (Kavanjin) »oholiti se«. Upór. tal. *impennarsi* = španj. *impinarse* »sich bäumen«. Deminutiv na *-ellus* > tal. *-elio pèneo,* gen. *-ela* m (Perast, Potomje) »kist« = *penêo,* gen. *-ela* (Stoliv) »kefa za bijeljenje zidova« = *penil* (Vetranie, dalmato-romanski oblik) »kist« = *pinel,* gen. *-èia* (Rab) = *pine* pored *pene* (Božava) < tal. *pennello,* koje se izvodi i od vlat. deminutiva *pēnellus,* od *pērns* »rep«. Sa dalmato-romanskim podrijetlom *an* < *en panel.* Lat. deminutiv na nenaglašeni sufiks *-ula* > tal. *-olà* je dalmato-romanski leksički ostatak iz terminologije ribarstva: *(nn* > *nd) pêndula* f (Budva, Muo, Dubrovnik, Mljet) »odmetac koji se vuče za čamcem, oko udice bijelo perce (mjesto perca stavlja se i krpa ili živ gambor; *pendula po arduri)«.* Odatle denominai na *-idiare* > tal. *-eggiare* > *-ižati penduližat, -am* (Dubrovnik) = na *-ați pendulați, -ám* impf. (Budva: *pendulă se na ukljate, širune, skuše* i *lubijale* »brancine«, upór. *trainati,* v.). Ta varijanta pokazuje disimilaciju *nn* > *nd* kao španj. *pendola* (Asturija). Druga sadrži dalmato-romanski prijelaz *an* < *en: panala* (Dalmacija) = *panala* / *-nula* (Malínská, Račišće) »tunja za zubace, lokarde« = *pãnula* (Sutivan na Braču) »1° metalna riba koja se vuče da se prava riba prevari, blinker, 2° kugla od konopa uz bok broda«. Denominai na *-ati pattùlati, -am.* Riječ *pennula* se pominje u Agapinoj oporuci iz 999. uz druge pred-

mete: *investitura de serico, pannò serico, lisa, pennulas, antelectulus, capitales* (> dubrovački *kòpto,* gen. *-ala),* itd. Na augmentativni tal. sufiks *-one* > *-un: penun* m (Božava) = *pinün* (Vrgada) = (disimilacija *n - n* > *n - Г) pènuo,* gen. *-úla* (Perast) »Iantina« < tal. *pennone.* Na tal. složen sufiks *-aiuolo* < _lat. *-ar* + *-eolu pennaiuolo* > *penoval* m (Belostenec, Jambrešić) »kutija u kojoj se drže pera za pisanje«. Ovamo ide još na lat. sufiks *-atorem* ili *-atorium* > *-atur* toponim *Penàtur,* gen. *-ura* (hridi na zapadu Dubrovnika), upor. španj. pí. *peňadores* »životinje srušene sa hridi«, od *pena* »hrid«.

Lit.: ARj 9, 769. 770. 772. 771. 773. Jurišić, *NVj* 45. Skok, *Term.* 69. 143. *Racla 26.* Macan, *ZbNŽ 29,* 212. Kušar, *Rad* 118, 22. Budmani, *Rad 65,* 165. *REW* 6389. 6514. 6516a. 6519. *Prati* 751. *CD* I, 49.

penđun m, pl. *pendunl* (Vrbnik) »naušnice u žena«. Deminutiv na *-ič pendunić.* Od tal. *pendone.* Sa zamjenom sufiksa *-in* mjesto *-un pendin* m (Dubrovnik, Sasin) »dragi kamen koji se nosi o vratu«. Korijen jeiod kllat. *pendere* > *tendati, -am* (Vetranie, jedini primjer: *ki se ufaju velik rok da priđu, ti zaman pendaju na ledu i zidu)* »visjeti«. Upor. *Hineći pendat za skodat ih.* Rešetar uporeduje *pendati* uz *spendati* kap slično *kodati* uz *skodati.* Suglasnik *đ* mjesto *d* je prema 1. 1. prez. na *-lo (pendeo).* Odatle poimeničen part. prez. na tal. -ja *pendenza* > *pedênca í* (Crmnica) »uspon« (gubitak *n* na osnovu disimilacije *n* — *n* > *0 - rí).* Od istog je korijena lat. pridjev *pendulus* > tal. *pèndolo,* odatle mlet. *pendolar* > *penduljât, -am* (Božava). Zamjenom našeg pridjevskog sufiksa *-av* mjesto lat. nenaglašenog *-ulus: pèdav* (Dubrovnik, Prčanj, Perast) »langsam arbeitend«, poimeničen na *-ьc* > *-ac pedavac,* gen. *-vca.* Apstraktum po deklinaciji *-i pedav,* gen. *-i* (Prčanj) »Trägheit«, infinitiv *pedali, -am* (Perast). Upor. čakavsko prezime *Pindulić* (Omišalj). [Za *pedav* v. i pod *pedali].*

Lit.: ARj 9, 751. 770. Rešetar, *Štok.* 266. Miletić, *SDZb 9,* 265. 385. *REW»* 6388. *Prati* 750. *DEI* 2832.

pendžati, *-am* impf. (Dubrovnik, I. Držić, Cavtat, objekt *solde)* = *pendžati* (Riječka nahija) = *penžati* (Potomje) *(po-)* »1° trošiti, 2° prodavati«, nastalo od *spendžati, -am* (Dubrovnik) = *spèndati* (Vuk, Nalješković), pridjev *spendav,* postverbal *spende* f pl. (Vuk) »novac«. Tal. prefiks í- < *ex-* = *dis-* ispušten je zbog toga što je bio identificiran s našim prefiksom s L, upor. *kopiti* (ŽK) < *skopiti, ponka* (Istra) < *sponka* »maalija, zamka«. Sa *en* >*an* (upor. *lencun* > *láncún) panćanje* n (14. v.) »trošak«, *spanžati* (14. v.). Glede *dž* < prez. **dispendio* upor. *posponjat* prema *video* > sttal. *veggio.* Takvi analogijski oblici karakteristični su za dubrovačko-romanski. Odatle apstraktum na lat. *-ium* (upor. glede prijelaza u f *gimnazija) spendila* f (17. v.) »trošak = *spendila* (Mošćenički statut: *platiti sve špendije kë poteku)* = slov. *špendija f.* »Nahrung«, od tal. *dispendio* (14. v.) < lat. *dispendium* (Supetarski karttılar). Postoji i prema tal. infinitivu *spendati* pf. Sa *-irati* < njem. *-ieren špendirati* (Zagreb) »darovati«, odatle na *-ać śpendać* m (Zagreb) »dar«. Od lat. > tal. *dispèndere* (prefiks *dis-* i *pendere,* ispuštanjem *d,* koji je bio identificiran s prefiksom *de)* > *spendere.* Odatle part. perf. *dispensus* = *expensus* poimeničen uz. r.: stcslav. *spenbza* = *spènda* f (Perast, Dubrovnik) »daš Einkaufen«, *ići u speniu* »ići na trg« = *spènda* f (Vuk) »novac, blago, trošak«, *spanža* (14. v.). Uporedi igru riječi; *nestade spenda, nastade sklenıa* (»svada«). Upor. arb. *spendze"* (Skadar) prema *spëndonj* »gebe aus«. Upor. i tur. *ispence.* Suglasnik *n* u *spenda* može biti sekundaran umetak nazala *n* pred dentálnom afrikatom, tako da se i taj oblik može svesti na vlat. *spesa* < kllat. *expensa* = *dispensa* > *speza* (1405, Dubrovnik) = *spiza* (1490, Šibenik, Božava, Rab) »sustentado, hrana« = slov. *špiža* = stvnjem. *spisa,* nvnjem. *Speise* > *špajza* (hrvatski gradovi) »(neologizam) smočnica« = rum. *spijă, schijă.*

Lit.: ARj 9, 771. 773. 10, 787. Kušar, *Rad* 118, 16. Budmani, *Rad 65,* 161. 166. *Mažuranić* 894. 1350. 1351. Rešetar, *Štok. 292. Mon. șerb.* 258. *REW*[3] 2676. 2677. 2678. 3042. *Tiktin* 1469. *GM* 390. Schuchardt, *ZRPh* 35, 78. sl. (cf. *RSI 5,* 263). Tomanović, *ЭР* 17, 209. *Prati* 928.

pendže, gen. *-eta* n (Vuk, Vojvodina) »potkrpa, potplate«. Ovamo možda i *pêndza* f (Kosmet) »kržljavo, smežurano čeljade«. Pridjev na *-av pendžav,* određeno *pendždvi* »kržljav, smežuran«. Denominal na *-ati spendžat, -am* »osušiti, smežurati, oslabiti«. Elezović upućuje na Vukovo *pendže* i kod riječi *pence,* gen. *-eta* n (Kosmet, objekt uz *udariti: za dva penčeta uze mi dva cereka).* U Vukovu značenju riječ je balkanski turcizam (tur. *pençe)* iz terminologije običnog života: rum. *pingea* »Halbsohlen«, deminutiv *pingeluta,* glagol *a pingeli.* Miklošič navodi i bug. *pence.*

Lit.: ARj 9, 771. *Elezović 2,* 66.256. *Tiktin* 1165. *Školjić** 515.

pendžer m (Vuk, BiH, Lika, Slavonija) = *pendžera* f (Kačić; glede f, koji je i u bug., arb. i čine. v. niže) »prozor«. Deminutivi na *-bk pendžerak,* gen. *-rka* (Bosna) »1° kamen kojim se pendžerski kapci pritiskuju da se sami sobom ne zatvaraju, 2° toponim«, na *-ić pendžerić* (Vuk). Pridjev na *-ski pendžerski.* Augmentativ na *-ina pendzerina* (Lika). Na *-li: pendžerlija* f = na *-ija pendžerija* (Kosmet) »prozračna hartija za lijepljenje okana mjesto stakla«. Na *-as pendžeraš,* gen. *-asa* (Srijem) »1° susjed, 2° popravljač prozora«. Na *-uša pendžeruša f* »djevojka koja rado sjedi na prozoru«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (tur. *pencere)* iz građevinarske terminologije: bug. *pendžer* m pored *pendžera* (prema tur. *-e,* koji je shvaćen kao plural f), arb. *penxhere* f »Fenster, offene Mauernische«, cine, *tingerà.*

Lit.: ARj 9, 771. 772. *Mladenov* 417. *GM* 327. *Lokotsch* 1648. *Elezović 2,* 66. *Miklošič* 238.

penetrati, *-am* impf. (Potomje) »prodrijeti«, odatle apstraktum na *-anje penètranje* n »propuštanje poroznog mijeha ili bačve«. Lat. > tal. *penetrare.*

Lit.: DEI 2833.

penitenci j ari j m (latinizam) = *penitencijer* (talijanizam, dva pisca) = *penitencir* (Kašić, ponašeno u sufiksu) < crkv. lat. *poenitentiarius* > tal. *penitenziere.*

Lit.: ARj 9, 111. 772. *REW*[3] 6639. *DEI* 2834.

pensati, *-ām* impf. (Lika) »mariti«. Prilog od tal. gerunda *nepišando* (Božava) »sbadatamente, non pensando«. Od lat. > tal. *pensare.* Od istog korijena lat. apstraktum na *-io pensia* > (latinizam) *pensija* f (Riječka nahija) = *penzija* f = *penzija* (ŽK) — *pensija* pored *pëksija* (Crmnica) = *pérsija* (Riječka nahija) = (talijanizam) *penšijun* = *pensijon* (Vrgada) = *pižijún,* gen. *-una* pored *spižijun* (Istra). Odatle na *-ar penziònãr,* gen. *-ara* = (fr. *-aire* > *-er) penzioner,* gen. *-éra.* Denominal na *-irati penzionirati, -ònírãm* impf. = *penzunírati,* odatle na *-ьc* > *-ac penzionirac,* gen. *-rea* — *penzunírac.* S lat.[4] prefiksom *dis-* > tal. (mlet.) *des-* (crkveni termin) *dispensati* pf (16—18. v.) prema impf, na *-va- dispensávati* (16 — 18 v.) = *dispensati* = *dispensívãti, -ām* (16. v.) = *despensati(l6—17* v.),postverbal *despensa* f (16. v.) = na tal. *-azione < lat.-atio dispensacijon* m (18. v.). S prefiksom *com-* evropska učena riječ *kompensācija* f (19. v.) = *-zácija* < lat. *compensaţia.* Upor. njem. *Kompensation* = tal. *compensazione.* Sve su to izvedenice od poimeničenoga lat. part. perf. u sr. r. *pensum* od *pendere* »vagati«. Sa vlat. *s* < kllat. *ns *pesum* tal. *peso, pesare* > *pîz,* gen. *ρîζα* m (Budva, Rab, Božava, Korčula, Molai, Vis, Baška Voda, Crmnica, Lumbarda) »l ° težina, uteg, teret, 2° kamen kojim se pritiska meso što se pripravlja za zimu (Riječka nahija)«, denominal *pižăt* (Božava) = *-pizati, -a* (Krtole) = *pezati* (Istra) = *pizati, -ām* (Dubrovnik, Mljet, Poljica) »tegliti, biti težak, utézati«, *popênzati* (ŽK) »ocijeniti težinu rukama«, *pîza* f (Lika) »sprava gdje se pršuti metnu tištati«, *penza* f (Zagorje, Prigorje) »težina« = *peza* (Istra, Vrbnik, Hrvatsko zagorje, Prigorje) »utez, mjera«. Pseudojekavizam/râz, *pježăti* (Lepetane) = *pjèzati* (Perast) »vagati«, *pjèzovi* m pl. (Bijela) »kamenje da tišti ribe u škafu«. Prilog *na dum piez* (Kotor, Lastva, *podignuti ^teret* ~) »najedanput, bez oduška, bez odaha« < tal. *d'un peso.* Slov. *péza* f (Bela Krajina) »Gewicht, Last«, pridjev *pezon, f peznà, pézati.* Glagol *pensati* impf, (jedna potvrda) »prodavati« ne ide ovamo nego je nastalo deprefiksacijom od *expender e* (v.), sa *г* od *-dio* prema 1. 1. prezenta.

Lit.: ARj 2, 357, 415. 5, 250. 9, 773. 796. 830. 907. 908. 909. 933. *REW** 6393. 6394. Matzenauer, *LF* 12, 337. Štrekelj, *DAW* 50, 76. Jurišić, *NVj* 45, 96. Miletić, *SDZb* 9, 266. 358. 385. Zore, *Rad* 115, 181. Kušar, *Rad* 118, 17. 24. *NVj* 3, 337. Cronia, *ID* 6, 117. *Pleteršnik 2,* 33.

pentekoste f, -i m pl. (Glavinić, Kašić) = *pentikoste,* gen. *-i* (Glavinić) = *petikoste f* pl. (dvije potvrde) = *petikosti* (Budinić) = *pentikostb* f (stsrp.) = *(nt* > *nd* prema ngr.) *pěnbdikostija* (stsrp.), pridjev *penbdikostmaja neděljа* (14. v.) »duhovi«. Odatle na *-arium* > gr. -αριον *pentikostar* »(pravoslavni crkveni termin) knjiga s oficijama od uskrsa do duhova«, bug. *pendikostar,* čine. *pendicustar.* Od srgr. πεντηκοστή (se. ἡμερα) poimeničen gr. redni brojnik »pedeseti (se. dan)« > stvnjem. *finfchustim,* nvnjem. *Pfingsten* > slov. *btnkošti* f pl. = *finkoSti* = *vmkušti.*

Lit.: ARj 9, 773. 814. *Pleteršnik \\,* 26. 200. 2, 770. Vasmer, *GL* 114. *Pascu*[2] 273. 1357. *Mladenov* 417.

pênj, gen. *pênja* m (Rab) = *pênj* m (Perast, Boka, Božava) »zalog«. Od tal. *pegno* < lat. *pignus;* preko arbanaskog *penk — gu* lat. podrijetla u Kosmetu *pêng* samo u izrazu *ostâdo pèng* (= na cjedilu?). Od lat. *pignorare* > sttal. *pegnorare,* danas *pignorare* > *pinjùrat, -ām* (Kor-

čula) »sekvestrai (Dubrovnik), zaplijeniti«. Odatle postverbal *pìnjura* (Dubrovnik) »zalog« < tal. *pégnora.*

Lit.: ARj 9, 856. *Elezović 2, 65.* Cronia, *ID 6,* 117. *REW*[3] 6489. *GM* 327. *DEI* 2822.

pëpeo, gen. *-ela.* m (Vuk) = *pépei* (ŽK) = *pepeo,* gen. *pepela* (Buzet, Sovinjsko polje), sveslav. i praslav., »σποδός, cinis«. Pridjevi na *-ьn* > *-an pepelan,* poimeničen na *-ica* u crkvenom terminu *Pepelnica* »dies cinerum«, na *-jača pepelnjača* »vipera ammodytes« = *pepeljnjača* »Aschenbehälter«, na *-jak pepelnjak* »1° pogača što se peče pod pepelom, 2° plahta u koju se meće pepeo kad se rublje pari (Posavina)«, raširen na *-ost pepelnast* (Beiostenec, Jambrešić), na *-ov pepelov,* samo u toponimu *Pepelova oranica* (Srbija), na *-jav pepèljav* = na *-jast pepeljast* = na *-jiv pepèljiv* = *pepeljiv,* poimeničen *pepeljlvko* m prema *pepeljivica* (Kosmet), proširen na *-ost pepel'ivas,* f *-vasta* (Kosmet). Deminutiv na *-ъН pepéljak,* gen. *-Ijka* (Vuk) »prašak na šljivama i na grožđu« *(lj* od *pepeljav).* Na *-jak pepéljak,* gen. *-aka* (Istra, Srbija, Vasojevići) »mjesto uz ognjište gdje se sprema pepeo«. Na *-injak pepelinjak* (Vuk) »mjesto gdje :se pepeo prosipa«. Na -(.Dar: *pepèljãr,* gen. *-ara* (Vuk) == *pepèlãr* »čovjek koji pravi pepeo« (Lika). Neologizmi na *-ik pepelnik* = na *-ika pepelika* »Pottasche«. Augmentativi na *-ina pêpelina* (Crna Gora, Hrvatska) »bolest na vinovoj lozi, oidium«, na *-uga pepeluga* = *pepeljuga* »1° žena uprljana pepelom, 2° zmija (Crna Gora, Istra), 3° zastorak na parionici, 4° biljka«, •odatle *pepelúžnica* (Vuk) u značenju 1° i 2°. Na *-inac pepelinac,* gen. *-nca* (Ilok, Otok) »lužnjak«. Na *-inka pepelinka* »vrst kruške«. Na *-ište pepelište* (Kosmet) »Aschenraum«. Na *-jug pepèljug,* gen. *-uga* (Šaptinovac) »pepeljnjak«, odatle *pepeljužnīk* (Bokšići, Slavonija) »isto«. Na *-juh pepeljuh* (Beiostenec) »koji sjedi na pepeljaku«, na *-juha pepèljuha* (Vuk, Istra, Korčula) »isto sto pepeljuga«. Odatle na *-гa pepeIjuša* (Vuk, Hrvatsko primorje) i augmentativ *pepeljušina.* Denominali na *-iti pepeliti* (16. v., Dubrovnik) *(is-), pepèljati se* (Dubrovnik), *pêpeljiti se, -im* (Vuk) kao crkveni glagol »posuti pepelom«. Arbanasi posudiše *peperone.* Složenica *pepeljpúža* (Vinkovci) »koji je uvijek kod kuće«. U ostalim slavinama u prvom slogu s prijevojerri *o:* stcslav. *popeiъ,* tako slov., slvč., oba lužičko-srp. i u svim ruskim narječjima. Upor. u starom moravskom *popelme stfěda* »dies cinerum«. Ie. korijen **pel-* »prah, brašno« pojavljuje se u slavinama u reduplikaciji (upor. *paprat),* u grčkom sa reduplikacijom i bez nje πάλη »Staub, Staubmehl« pored ποαπάλη = παστΐάλη. Reduplicirani grčki oblik nalazi se kao posudenica u hrv.-srp. *paspalj* i u bug. *paspal.* U baltičkoj grupi bez reduplikacije s formantom *-eno:* lit. *pelenai,* lot. *pelni,* stprus. *pelanne,* lat. *pollen,* gen. *-iniș.* Po drugom je tumačenju, koje zastupaju Miklošič, Persson, Zubatý, Osten-Säcken, Trautmann i Mladenov, ie. korijen **pel-* i u prijevoju **ρ'oI·.* Pojavljuje se ne samo u *pepeo,* nego i u stcslav. *poleti, poljç* > *spolīti* (ŽK) »ansengen«, odatle kauzativum s prijevojem ō > *a paliti, planuti, plamen* (v.). Za ove riječi nema baltičkih paralela. Zbog toga je ispravnije s Walde-Pokornyjem dijeliti *pepeo* od *paliti* i stavljati pod ie. korijen **pol-l *ple-\ *plo-* u značenju »brennen, warm sein« i dalje možda u vezu s ie. korijenom **(s)p(K)el-* »svijetliti se« koji nije potvrđen u slavinama, nego stisl. *flor* < *flowe,* u niz. *vlouw,* njem. *flau, lau.*

Lit.: ARj 3, 919. 9, 775. 777. *ASPh* 12, 184. *Elezović* 2, 66. *Miklošič* 235. *Holub-Kopečný* 256. *Bruckner* 431. *KZ* 45, 48. *Mladenov* 417. *Trautmann* 212. *WP 2,* 59: 60. 680. *GM* 327, *Boisacq*[3] 738.

perčīn, gen. *-ina* m (Vuk) = *pērčīn,* gen. *-ina* (Kosmet) »1° cof, kika, kurjuk, 2° toponim«. Deminutiv na *-ič perčinić* (Vuk). Augmentativ na *-ina perčinina.* Na *-li perčinlija* = na *-ar perčinar* »čovjek koji nosi perčin«, odatle prezime *Ferculi.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *parcăm* »Haarlocke« > *tur. percem)* iz terminologije nošnje: rum. *perciun(é)* (Muntenija) »Locke«, *perdea* (Moldavija) »Schöpf«, bug. *percem* = *perčím, perčík* »zadnja čest na glavi«, arb. *percé* = *perçeme* f (Gege) »langes Haar«, ngr. περ'τζές »toupet«. Perzijski dočetak *-am* bio je zamijenjen sufiksom *-in, -ik* u hrv,-srp. i bug., u rum. sa *-une* < *lat.-one.*

Lit.: ARj 9, 781. *Mladenov* 419. *GM* 329. *Elezović 2,* 68. *Miklošič* 241. *Tiktin* 1144. *Lokotsch* 1629. Korsch, *ASPh 9,* 662.

pèrda f (Vuk, Risan, Crna Gora, Riječka nahija, Kosmet) »1° pregrada, prijeboj, 2° zavjesa, 3° veo« = *pèrda* (Srbija) »1° daščica za pokrivanje kuće, 2° bradica na ključu« = *pèrde,* gen. *-eta* n (Sarajevo) »1° mjesto na tamburi gdje se udara prstima, 2° zarez, zarezotina u ključu, 3° pregrada od dasaka u krevetu« = *pèrde* f pl. (Vuk) »zastor, zavjes u krevetu za porodilje« = *perde,* gen. *-eta* (Kosmet) »1° šlajer, zavjesa, zastor, 2° (metafora) čast.« Složenica s postpozicijom *-suz* (v.) *pērdesuz* pored *perdesiz* (Kosmet), indeklinabilni pridjev, »bezobrazan«. Balkanski turcizam perzijskog podrije-

tla (perz. *pärdä* »Vorhang« > tur. *perde}* iz oblasti kućanstva: rum. *perdea,* bug. *perde,* arb. *perde* = *perde* (Gegè) »Vorhang, Verschämtheit«, cine. *pirdé/birdé,* ngr. περδές. Glede zamjene tur. dočetka *-e* sa *-a* ili *-e,* gen. *-eta* upor. *deva* (v.) i *ćebe* (v.).

Lit.: ARj 9, 782. *Elezović 2, 66. GM* 328. *Tiktin* 1145. *Lokotsch* 1630. *Mladenov* 418. *Miklošič* 241.

perd **ášiti,** *perdāšīm* impf. (Vuk, Ilok) *(is-, o-}* = *isperdāštt, -ašimjoperdāšīt* »1° (ćurčijski termin) istezati, rastezati kožu da se očisti od masnih komadića, 2° ugladiti je«. Naš denominai od perzijske imenice *perdah* »savršenost, sjaj«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla iz oblasti obrta: bug. *perdah,perdaša.* U hrv.-srp. imenica ova riječ dosada nije potvrđena.

Lit.: ARj 3, 920. 9, 782. *Mladenov* 418. *Elezović 2,* 31. *Skaljić*[2] 516.

perdižurnada f (Vrbnik) »čaplja«. Od lal. imperativne složenice *perdigiorno, -ata,* od *perdere* »gubiti«, tj. »danguba«. I u nas je zovu *danguba* f (Kupinovo) »ardea purpurea«.

Lit.: ARj 9, 782. *REW*[3] 6403. Hirtz, *Aves* 83. *DEI* 2847,

pèrec, gen. *-éca* m (hrv.-kajk., Beiostenec, Hrvatska, Slavonija) = *pereca* f (rod kao u *bitanga,* v.) »savijen kolačić«. Iz gen. sing, *pereca* i od pl. *pereci* stvorena su analogijski dva nominativa *peretac* (Stulić, Šulek, Reljković, Kanižlić) = *perétak,* gen. *perétka* (zamjena deminutivnog sufiksa *-ьc* drugim deminutivnim sufiksom, Varoš, Slavonija, BiH). Denominai na *-ar perècār,* gen. *-ara* (Hrvatska i Slavonija) = na *-jar perečār,* gen. *-ara* (Vinkovci) »čovjek koji prodaje perece«. Od madž. *perec,* a ovo od njem. *Bretze,* deminutiv *Bretzel.*

Lit.: ARj 9, 782. 783. Jagić, *ASPh* 8, 317. Štrekelj, *DAW* 50, 46. Đorđić, *JF* 11, 216. 220.

peregrin m (Menčetić) »1° putnik, hodočasnik« = *(r - r > l - r) pelegrin* m, prezime *Pelegrinović* (Hektorovic) = *pelegrin* (Muo) »2° vrsta tvrde školjke«, odatle apstraktum na tal. *-aggio* < fr. *-age* < lat. *-atieum pelegrinadž* m (Ranjina) »putovanje« = *(e > i) piUgrin* (15. v., Dubrovnik, Vetranie) »putnik«. Upor. još ime nekog Dubrovčanina u 13. v. *Pologrin.* Od lat. *peregrinus* (prijedlog *per* + *ager* + sufiks *-mus)* = kslat. s disimilacijom *pelegrfmts* > tal. *pellegrino.* [Ovamo i *pelerina* f »vrsta ogrtača« < fr. *pèlerine* (1813) i *fr. pèlerin* »putnik« < lat. *peregrinus].*

Lit.: ARj 9, 783. 849. 10, 606. *REW*[3] 6406. *Prati* 749. *DEI* 2826.

pergamena f (Jambrešić) = *pergaminu* (Beiostenec) = *pergamen* m »koža priređena za pisanje«. Pridjev na *-bsk pergamehski.* Od tal. *pergamena* < lat. poimeničen pridjev na - *nus* < -ηνος (u sr. rodu) *pergamenům,* od toponima *Pergamům* = gr. Πέργαμος > gr. πέργσμον »hrid, utvrđenje«; toponim je u Maloj Aziji gdje je ta hartija pronađena. Unakrštenjem sa *Bergamo* tal. *bergamina* > *bergamina* (15. v.). Upor. slov. *brgamin* »Brieftasche«, *karmën* »pergament«, arb. *përgamil.* Preko njem. *Pergament* > *pargàmenat,* gen. *-enta* (Vuk), zamjenom dočetka *nt* našim sufiksom *-ьc* > *-ac pergamenac,* gen. *-nca* (Jambrešić). Od gr. > lat. opće riječi *pergamům* >. tal. *per gamo* »1° palco, 2° pulpito« > *pergam* m (Mikalja) »govornica«.

Lit.: ARj 1, 236. 9, 647. 783. *Pleteršnik* 1, 388. *REW*[3] 6411. Štrekelj, *DAW* 50, 8. *GM* 328. *DEI* 2850.

pergelj m (Leskovac, Srbija) = *pergelj,* gen. *-êlja* (Kosmet) = *pèrdei* (Hercegovina) »šestar, sestile«. Denominal na *-iti pèrgeljiti* »šestariti«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *perkiar* > tur. *pergel)* iz zanatske terminologije: rum. *perghel,* búg. *pergel,* arb. *pergjél,* ngr. περγέλι.

Lit.: ARj 9, 782. 784. *Elezović 2, 66.* Skok, *Slávia 15,* 486., br. 589. *Mladenov* 418. *Tiktin* 1145. *GM* 328.

pêrguo m (Perast) = *pèrguo,* gen. *-ula* (Dubrovnik) »trijem na kući« = (pseudojekavizam) *pijergul* (Ranjina) = *pirak,* gen. *-rka* m (Bernardin, Kavarijin) »govornica, propovjedaonica« = *pirgula* f (Mikalja, Kašić) »isto« = *pergola* f (Istra) »neko grožđe« (sinegdoha) = *prgula* f (Kožičić) »pod«. Može biti i dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *pergula* »prinovak na kući«. Upor. arb. *pjergullë.*

Lit.: ARj 9, 840. 863. 862. 11, 827. *REW** 6413., cf. 6412. *GM* 342. Korsch, *ASPh 9,* 662. Matzenauer, *LF* 12, 332. *Prati* 753. *DEI* 2850.

perikot m (Vareš, Bosna) »biljka hypericum perforatum«. Od gr. ύπερικόν »isto« > tal, *ipèrico* (složenica od prefiksa ύπο i έρείκη > *erica}.* Značajan je dodatak *-t* na novogrčki oblik, zacijelo prema tur. *otu* »biljka«, v. *idirot.*

Lit.: ARj 9, 784. *DEI* 2094.

perikul m (Istra, Rab) = *pèrikuo,* gen. *-ula* (Dubrovnik, Cavtat) = *perikulo* n = *pirikul* = *pirîkuo* (Perast) = *periku,* gen. *-ula* (Božava) = *perłkujo,* gen. *-ula* (Potomje) »opasnost«. Pridjev na lat. *-osus* > tal. *-oso: perikulôž* (Božava) = *perikulôž*/ *-koloz* (Držič) = proširen na *-ьn* > *-an perikùlo&an* (Potomje) »opasan«. Denominal na *-ati perikùlati* (Perast, I. Držić) = *perikulàt* (Božava) »biti u pogibelji«. Od tal. učene riječi *perìcolo* < lat. *perīculum.* Upór. krčko-rom. *perecül.*

Lit.: ARj 9, 784. 964. Cronia, *ID 6,* 117. Kušar, *Rad* 118, 24. 25. *REW*[3] 6414. *DEI* 2853.

periorь m (stsrp., 1348) »granica, meda, kunfin« (primjer: *perion oaь Prêslopa, Gelopeci i sb periogomь kosoritbskymb i Sb oШезомь).* Postverbal od περιορίζω »limiter«, cine, *periorisire* »isto«.

Lit.: ARj 9, 785. Vasmer, *GL* 114. *Pascu* 2, 73., br. 1360.

perişan, gen. *-ana* m (Vuk, narodna pjesma) = *pirišan* (Stara Srbija) »ženski nakit na glavi, srebrn lančić potkićen sitnim parama«. Prezime *Perišanović* (1729). Turcizam perzijskog podrijetla (perz. *perišan* »prosut, razasut«) iz terminologije nakita.

Lit.: ARj 9, 786. 865. Korsch, *ASPh* 9, 662.

périt m (Potomje, Dalmacija) »(sudski termin) vještak, procjenitelj«. Od tal. učene riječi *perito* < lat. *perítus,* part. perf. od *perìor, -īri* »saznati«. Upór. internacionalni apstraktum na *-mentum eksperimentu,* gen. *-nta,* na *-irad eksperimentirati, -mentiram* impf.

Lit.: DEI 1542.

perivoj m (zapadni pisci) »1° vrt osobito velik i raskošno uređen, 2° toponim«. Deminutivi na *-ьc* > *-äc perivojac,* gen. *-jca,* na *-ić perivojić,* na *-čii* < *-ьc* + *-ić perivojac,* pridjev na *-ьn* > *-an perivojan,* poimeničen *perivojnik,* na -asi *perivojast.* Na *-ište perivojište. Saj > lj: perivolb* (stsrp., 14. v.) = *perivolja* f (14. v.) = (asimilacija *r - lj > l - r) pèlivoj* (Vuk, narodna pjesma) = *pèlivoje* n (narodna pjesma) = (metateza *r - l > l - r) pelivan* (14. v.) = *pèlovoj* (Vuk) = (sa umetnutim *n* i hiperkorektni *v > h* kao *muva < muha) pelinhor* (Vuk crnogorska narodna pjesma). Balkanski grecizam: arb. *perivol,* od gr. περίβολος (složenica od prefiksa περί i βόλος od βάλλω »enceinte, doture«), ngr. περιβόλι, cine. toponim *Pirivole* (cincarsko selo u Epiru), odatle etnik *Pärvuľat* < gr. περιβολιάτης = *Pîrvel'ofi* m pl. »vlaški pastiri koji dolaze sa stokom i na Kajmakčalan«. Na zapadu moglo je ući i kroz dalmato-romanski medium < **periboUum* < srgr. περιβόλιον.

Lit.: ARj 9, 767. 787. *GM* 328. Vasmer, *GL* 115. *Pascu 2,* 75., br. 1391. Matzenauer, *LF* 12, 331.

perîz m (Kosmet) »dijeta, post (objekt uz *drži')«.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *perhiz)* iz svagdašnje terminologije: arb. *perizlëk* »Diät, Enthaltsamkeit im Essen« *(-lek = -luk).*

Lit.: Elezovič 2, 67.

perjurija f »kriva zakletva«. Latinizam na *-ium > -ja* (upor. *teritorija, gimnazija)* od srlat. *periurium* (prefiks *per-* i *jus).*

Lit.: ARj ***9,*** 790.

pérka f (Kotor, Tivat, Krtole, Boka) = *pérka* (Stoliv) = *pírka* (Budva, Split, Račišće, Poljica, Korčula, Mikalja) = *šptrka* (Vranjic) = *pirak* (gen. nije potvrđen, Pavlinović) = (pseudojekavizam) *pt(j)erka* (Vuk, Košić) = *pjerka* (Dubrovnik) = *(rc > rg* kao u bug. *čerga < serica,· amurca > murga) perga* (Božava < mlet. *terga}* »riba lijepe glave, serranus scriba«. Od gr. πέρκη (upor. pridjev πέρκος »noirâtre, schwarzgefleckt«) > lat. *perca.* Balkanski grecizam: *bug.pirkija* (Kostur) »perca fluviatilis«. Na Jadranu je leksički dalmato-romanski ostatak iz ribarske terminologije. Usp. *pirgast.*

Lit.: ARj 9, 790. 840. 862. 865. *Mladenov* 423. Cronia, *ID* 6, 117. *REW*[3] 6398. Vinja, *ZbRFFZ* 1955, 149. Skok, *ZPRh* 50, 526.

perman m (u Vinodolskom zakonu: *od svojih permanov činit pati;* Vrbanski statut: *ako Ы dvor* /»sud«/ *poslal svoje permani}* = *prman.* Mažuranić prevodi »miles stipendiarius, bojnik, oružnik«. Na *-ija permanija* »daća podanička u Vinodolu«. *ARj* prevodi *prman* »sluga, momak kakvog velikaša, kućni sluga obitelji kneške«, što se ne slaže s onim što kaže vrbanski statut, koji ih označuje kao zvaničnike dvora (= corte, suda). Dolazi u prezimenu *Permano* (Krk, 12. v.), *Permanić* (15. v.), kao pluralski toponim *Permani selo* pod Učkom. Naglasak *Permani* je važan za etimologiju jer kaže da je riječ germanskog podrijetla, da nije romanska kao kakva izvedenica na *-anus.* Možda je od longob. *faramannus,* koje je u vezi *Safara* (v.). Upor. za takve složenice još *arimannus, karimán.* Fonetski razvitak nije jasan. Drugi dio složenice *mannus*

čini se da je postao kod nas sufiks u *ditman* (Korčula) = *ditman* (Brač) »momak, mladić«, *racman* i *purman* m u mociji prema f *raca, pura.*

Lit.: ARj 2, 418. 9,-791. 12, 235. *Mažuranić* 911. Gamillscheg, *RG 2,* 66. 144. 3, 48. 55. 110. *FEW* 2, 413. *REW*[3] 3188.

pero n (Vuk), sveslav. i praslav., »1° pluma, 2° penna, 3° folium«, bez paralela u baltičkoj grupi. Deminutivi na *-će perce,* gen. *-ca* i *-četa* (Srbija) = *perce,* gen. *-eta* (Kosmet), na *-ice perice* (Menčetić, Bella, Stulić), na *-ka perka* (Kosmet, također ime krave), na *-ić terii* (narodna pjesma) »1° pero u puške, 2° slijepi miš«. Augmentativ na *-ina perina* (Vuk, Maralić) »blazina« = *pêrinja* (Velika, Slavonija). Odatle kol. na *-je perinje* n (Vidoveć kod Varaždina) »lišće oko klipa kukuruze«. Riječ *perina* je kulturna riječ koju posudiše-Madžari *parna* (16. v.) i Rumunji *perina* (Erdelj, Moldavija) pored *pernă,* s deminutivima na *-ufa* < lat. *-ucea pennuta = pernuță, perniță, pernișoară.* Pridjevi na *-ьn peran — perni,* epitet uz *buzdovan,* turcizirano u *perli buzdovan* u narodnoj pjesmi, poimeničen na *-ik perník* »kist«, na *-iça pernica* i kao toponim u ž. r. *Perna,* na *-ast pèrast,* na *-at pernat,* s denominálom *opernatiti.* Na *-ač perač,* gen. *-oca* (Buzet, Sovinjsko polje) »drugi rog pluga« je od glagola *periti* (v. niže). Na *-aja : peraja* f (Vuk) »1° čekinja svinji na leđima, 2° pera u ribe«. Odatle *perajica* (Vuk) = *perajka* (Šaptinovac) »naprava za perjanje kudjelje«, upravo od *perajiti, perājīm* (Orahovica) »čistiti lan perajicom«. Na *-ika perika* »biljka aegropyrum repens«. Na *-usa pēruša* (Lika) »1° kukuruzna slama, oljvina, 2° čistilica (Velika, Slavonija)«, s denominálom *perušati, -am* (Vuk, Kosmet) (w-) prema iteratīvu *isperušavati* »1° čupati perje, 2° komiti kukuruz«, s refleksivom *perušati se* (Vinkovci) »grudati se«, u prefiksalnoj složenici *operušati nekoga* »(metafora) oplijeniti«, *perušat* (Kosmet, argot) »krasti«. Prema takvom metaforickom značenju razvilo se i značenje u Vinkovcima. Deminutiv odatle na *-ica perušica* (Bosna) »biljka teucrium chamaepitys«. Na *-ina perušina = perušma* (Kosmet) »1° perje, 2° kukuruzna slama (ŽK, Hrvatska, Borci, Slavonija)«. Na *-tka peruška = peruška* (Kosmet) »1° čistilica od perja, 2° biljka«. Glede imena ptice *peruška* v. *perušola.* Na *-ulja peruija* (Dalmacija, Pavlinović) »trava koja visoko i široko raste«. Odatle *peruljati, -ām* (Vuk, objekt *ptice)* »rupfen«. Na *-ut* (upor. *kreljut* i *prhut, smudut) perūt,* gen. -i f = *peröut* gen. *-i* (Bednja) »1° perje, 2° krilo u ptice«, s leksikologijskom porodicom denominai *perùtati, -ām* (Vuk) *(is-, o-)* »1° perušati, 2° lepetạti krilima«, *sperutăt, -am* (Vodice) »(metafora) ukrasti«, pridjevi na *-ast p'erutast* »krilat«, na *-av perutav,* poimeničen na *-ka perutavka* »patka«, na *-lji perutlji.* Deminutiv ,na *-ьc pèrutac,* gen. *-uca* (Orahovica) »1° osip eczema squamosum, ljuskavi lišai, 2° perut«, na *-bk peruiak,* gen. *-tka* »dio u dnu bačve«, na *-oca permaca* (Sinj) »pero u ribe«. Na *-ina perutina* »1° perje (ŽK *nimam boze perütine* »nemam peradi«), 2° perut (Bosna)«. Postoji varijanta sa *í* mjesto í: *perućac* (šaptinovac, Slavonija) »perut, prhut«. Na *-njača perutnjaca* (Hrvatsko zagorje, Samobor, Belostenec) »čistilica, peruška«. Kol. *aa-je perje* n = *perije* (ŽK) »1° plumae, 2° lišće od stabalja, biljki«. Kolektiv posudiše 'Rumunji *perie f* »četka«, s glagolom odatle α *peria* »kefati«, deminutiv na *-ufă* < lat. *-ucea peruță.* Taj kolektiv ima svoju leksikologijsku porodicu. Postoji još s, prefiksom *pa- paperje* (Vuk) »mašak, Flaumfedern«. Od kolektiva je izvedenica *perjanica* (Vasojevići) = *perjanica* (Kosmet) »cresta« = *perjanik* m (Vuk). To su poimeničenja pridjeva na *-ьn perjan* »1° onaj u kojemu je perje, 2° koji ima perjanicu«. Drugi su pridjevi na *-at perjat* = rašireno *perjatan* (Vuk), s inhoativom *perjatiti* »postajati pernat«, na -asi *perjast* »pernat«. Taj je poimeničen na *-ica Perjastica* (Vitezović, toponim danas *Perjasica,* s nejasnom redukcijom *s* < *st).* Na *-av perjav,* poimeničen *perjavica* (Stulić) »šoštarska igla«, toponim *Perjavica.* Na *-oία perjača* (Velika, Slavonija) »navlaka u kojoj stoji perje«. Ovamo i denominál na *-ati perjati se, -a* (subjekt *guščia,* J. S. Reljković) »dobivati perje«. Razvitak drugih značenja *periati, -ām* (Vuk) »1° vrcati kudjelju, povijesmo ili lan na perajici, 2° bježati gologlav (Vuk: *perja preko polja),* 3° zanemarivati, prezirati (Stulić)« nije posve jasan. Vukova *perajica* »naprava za perjanje« zove -se zato tako što je napravljena od svinjske peraje, a to je pod izvjesno izvedenica od *pero.* Glagol *perjati* znači upravo »raditi na (vodenoj) perajici«. Značenje 3° nije potvrđeno iz narodnih govora. Čini se da su značenja 2° i 3° metafore od značenja 1°. Od sintagme *šest pera* stvorena je riječ *šestoper* »1° sa šest pera: *šestoper kaloper, 2°* buzdovan sa šest šiljaka«, odatle *šestoperac* m »šestoper (2°)«. J. Schmidt i P. Kretschmer jednačili su praslav. *pero* s gr. πτερόν »isto« i objašnjavali *pt* > *ρ* olakšanjem početne suglasničke grupe ili *περόν, a πτερόν da je prema πτέρυξ. Samo *p-* nalazi se u lit. *sparnas* »krilo, Flossfeder« i u sanskrtu *parnom* »krila, pero«, avesta *'parená-* »isto«. V. dalje veze u *paprat* (v.).

Mladenov upoređuje s makedonskim παραός »orąo«. Na dalje veze upućuju ispitivanje impf. *periti, -īm* (Vuk) (rs-, *na-, s-, u-)* prema iteratīvu na *-va- -pen'vati, -pèrujem,* koji se govori-samo s prefiksima. Postverbal *naper* m (Posavina) »1° vanjsko mlinsko kolo, 2° brana«, raširen sa *-bk naperak,* gen. *-rka* (Vuk) »nastavak«, *zaperak* = *zaperak* (Smokvica, Korčula) »Geiz, stolo, odvodnica (~ kukuruza, duhana i si.)«. Osnovno značenje njegovo nalazi se u folklornom izrazu *periti, orahe, Iješnike* na jabuku za božični ures ili dar s pomoću drvceta koje se zabada u jabuku i orahe, zatim *periti mlinsko kolo* '(Prigorje, Posavina), *periti kapu* u igri »kititi«, odatle imperativna složenica *perikapa* (Vuk-Vrčevič). Odatle je razumljiv dalji razvitak »nišaniti«, koji se nalazi već kod Vetranića. To je značenje naročito vidljivo u prefiksalnoj složenici *naperiti pušku.* Vetranie ima još značenje »u potaji raditi«, koje se razvilo također iz *nabadati, nahosti : sve što si perila, sve se otkrilo.* Miklošič, *Lex.* 408 navodi primjera ovog značenja već iz stcslav. tekstova. Metafora je prema tome razumljiva »pušku kao nabosti u cilju«. Još ima glagolska složenica *izvitoperiti se* (subjekti : *komad drva, daske;* Vuk, Srbija) »iskriviti (također i u metaforickom značenju)«. Složenica je nastala iz sintagme **izvito periti* (upór. *izvito govoriti,* Voltidi; označuje se u *AKj* 4, 341. kao nepouzdano; i *vito rebro),* koju je jezična svijest razdijelila u *iz* + *viti* + *periti* i deprefiksacijom odatle stvorila *vitòperiti se.* Semantika impf, *periti* kao faktitivuma na *-iti* lako je objasniti od *pero* »činiti perje nečemu > nabadati nešto na nešto«. U tom se značenju potpuno poklapa sa gr. πείρω »traverser, transpercer«. Prema tome ima se napustiti uporedenje sa πτερόν, a zadržati sa sanskrtom *parna-,* awesta *panna-,* lit. *sparnas* »krilo«, kako čini Petersson i sa gr. πείρω, περάω, kako čini Boisacq, arb. *fponj, shpuaj* < ie. **ds-perio.*

Lit.: ARj 3, 920. 4, 341. 7, 483. 484. 9, 793. 627. 800. 779. 786. 788. 17, 560. *Elezović* I, 237. 2, 67. 256. Ribarić, *SDZb* 9, 176. *Miklošič* 241. *Holub-Kopečný* 270. *Bruckner* 414. *KZ* 51, 228. *WP 2,* 21. 39. Kretschmer, *KZ* 31, 427. Meillet, *Et. 2* 38. *Tiktin* 1146. *Mladenov* 419. *SpBA 6,* 73. si. (cf. *IJb* 8,198). *Boisacq*[3] *757.* 758.821.757.758. Matzenauer, *LF* II, 175. 12, 332-325. Petersson, *KZ* 47, 272. *GM* 35-36. Jokl, *IF* 37, 121.

peronica f (Belostenec) = *peronjica* (Mika-Ija, Bella, Stulić) = *perònjika* (Vuk, Stulić, Dubrovnik, Šulek) »biljka juncus, scirpus, cyperus, síta (ŽK), šaš«. Pridjevi na *-ъn peroničan* (Stulić), na *-jast peroničast* (Stulić). Prema Maretiću jamačno je u vezi s *pero* (v.) »list u bilja«. Tako kaže i Matzenauer. Riječ *pero* dolazi češće u botaničkoj terminologiji. Ta se biljka doduše ne odlikuje lišćem, ali *pero* ima i druga značenja. Označuje lagane stvari. U sufiksu *-onjica* i *-ika* jasan je samo *-ika,* običan kod biljki, dok *-ica* ne iznenađuje također. Sufiks *-onjika* je stvoren možda prema *perunika* (v.). Kako *perunika* ima zaista, velike listove, pomišlja Maretić i na izvođenje od *pero.* Machek zabacuje također vezu ove biljke sa *Perun* [v. i pod *Perun].*

Lit.: ARj 9, 794. 795. Matzenauer, *LF* 12, 334. Machek, *RES* 23, 55. Isti, *ČSR* 273.

peronospora f = *prònospera* (Potomje), vinogradski termin 19. v. za bolest na vinskoj lozi, u nas opažena oko 1890, u Italiji 1879. Učena gr. složenica od περονάω »bušim« i σπορά »sjeme«.

Lit.: Prati 754. *DEI* 2862.

përper m (Dušanov zakonik, crnogorski novac vrijednosti nekadašnje austrijske krune ili srpskog dinara; srebrni novac, Dubrovnik«; Boka) = *perpera* f (Vuk, 13-15. v., M. Držić, Ljubiša) »kovani novac vrijedan manje od dukata, a veći od dinara« = *perpira* f (isprava kralja Milutina). Nalazi se još u stcslav. *регъpera* i rus. *pereper'.* Na *-äc* (v.) *perperać* m »nekakav danak koji se plaća u perperama«. U dubrovačkom latinitetu: *perperus* (1235), *médius perperus,* s aferezom od *y-* kao u *pitropus,* ali je već u srgr. πέρπυρα, srlat. *yperperus, yperpero,* pl. *yperperi* u statutu iz 1272. Femininum *perpera, perpira* je prema grekom pl. od ὑπέρπυρον = *yperpera duo.* U Kotoru *perperi* (1335) samo s aferezom. Samoglasnik *e uperper* odgovara izgovoru od υ kao u tal. *gesso.* Sudeći po toj fonetskoj pojavi *perper* će biti dalmato-romanski grecizam. Grčka riječ složenica je od υπέρ i πυρ »Vatra« ὑπέρπυρος »ardent, jako svijetleći«.

Lit.: ARj 9, 795-796. Jireček, *MHISM* 9, 459. Mayer, *Kotorski spomenici* l, godina: 1250, 1278. 1284, 1293, itd. Frolow, *ByzSl* 10, 241-253. *Vasmer 2,* 340. Isti, *GL* 115. *DEI* 2862. 2947. 2093.

persi)äna f (Dubrovnik) = *persijâne f* pl. (Kućište) = *peršijana* (Vrbnik) »kapak na prozoru, škure, šalapôrke (ŽK), šalukatre«. Talijanski francuzizam: tal. *persiana* < fr. *persienne,* poimeničen pridjev ž. r. na lat. *-ianus* > fr. *-tenne,* tal. *-iana* od horonima tal. *Persia* > *Perzija,* pridjev *persijan* (Mikalja) < tal. *persiano,* proširen na *-ski perzijanski* = *peršijanski,*

etnik *Perzijánac* / *Persi-,* gen. *-nca* = *Peršijanac* (VitezQvic) prema f *Persjănka* / *Persi-*. U starom vijeku *Parsi.*

Lit.: *ARj* 9, 796.

persóna f (hrvatski gradovi, u govoru inte,-lektualaca), latinizam u frazi *persóna grata* = (talijanizam ili latinizam) *persona í* = *pršóna* (Lika) = *pršóna* (ŽK, Trebarjevo, Glavinic) »osoba«. Lát. pridjev na *-alis* proširen na *-ъn* > *-an personalan.*

Lit.: *ARj 9,* 797. *REW*[3] 6430.

persvàdat, *-am* pf. (Dubrovnik, Cavtat) »nagovoriti« (na *-ati* mjesto *-iti* < lat. *-ere,* kao u glagolima iz dalmato-romanskoga, npr. *pengar)* = na *-iti persuaditi, -im* (Perast) = (zamjenom tal. prefiksa *per-* domaćim *pri-) prisvadit* pf. (Smokvica, Korčula; primjer: *hodí ga prisvădi da gr na more).* Od lat. > tal. *persuadere,* part. perf. *persuaso* > *pèrsvãz* (Dubrovnik, Cavtat, primjer: *jesi li ~,* f *-za)* pridjev »uvjeren«.

Lit.: *Brajković* 18.

peršin m = *peršin* (ŽK, hrv.-kajk., Zagreb, Slavonija, Mikalja, Belostenec, Jambrešić, Stulić) = (zamjenom dočetka *-in* sufiksom *-un) péršun,* deminutiv *peršunjak,* gen. *-njka* »aethusa cynapium« = *petrùsïn,* gen. *-ina* pored *petrüsin,* gen. *-usina* (Perast, Dubrovnik, Cavtat), odatle na *-ika petrusinika* = *petrusim,* skraćenica od *petersîmul* (Rab) = *petarsîmu* (Božava) = *petersimum — petrüsimen* (Korčula) = *pèrsemul* (Split) = *petrasimun* (Vrbnik, Krk) = *petrosimul* = *petrusimul* (Poljica) = *petrušimul* (Dalmacija) < lat. *p troselinum* < gr. πετροσέλινον > mlet. *petersemolo* > *persemelo,* upór. tosk. *prezzemolo.* Krati se i ispuštanjem prvog dijela: *selen* m (Dubrovnik, Prčanj) = *sílen,* gen. *seleni* f prema *zelen,* gen. *-i* (v.) = *selím,* gen. *-ima* (Kosmet) = stsrp. *selinb* (14—15. v.) < gr. σέλινον > cine. *selin.* Prema njem. *Petersilie* f > *petrožil* (Podravina, Šulek) = *petrožilj* (Popović) = *petroželj.* Upor. slov. *peteršilj, petržil.* Arb. *pjetroséll, sellin.*

Lit.: *ARj 9,* 813. 823. 826. 829. *Elezović 2,* 216. *NJ* 3, 156. *Pleteršnik 2,* 25. 31. 33. Cronia, *ID 6,* 117. Rešetar, *Štok.* 287. Kušar, *Rad* 118, 19. *REW*[3] 6448. *Rohlfs* 1680. Budimir, *JF* 15, 159. *GM* 342. 380. *Pascu 2,* 85., br. 1602. *DEI* 3077. Skok, *ZRPh* 54, 488.

peršutak, gen. *-tka* m (Mikalja) = *pršukat,* gen. *-kta* (Dubrovnik) = (metateza *kt* > *tk) pršutak,* gen. *-tka* (Dubrovnik) = *pršutak* (Lika) »šunka, butina . Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *perexsüctus* »sasvim isisan«, part. perf. od *sücare, exsugere,* sa prefiksima *per-* za pojačanje i *ex-*. Talijanizam je *pršüt* m (Dalmacija, Gospić, Sinac, Pērušie, Rab, Perast, Istra)· = *pršut* (Vuk) = *pršuta* f (Vuk) = *pāršūt* m (Hvar, Božava) < mlet., istro--rom. *persuto* (Galežan), *přisuto* (Bale), *persüt* (Lombardija). Tal. književno *prosciutto, presciutto.* Također slov. *persut* m (Primorsko, Kras). Deminutiv *pHulić* (Lika), augmentativ *pršutina.* Upor. arb. *bërsut.*

Lit.: *ARj* 12, 509. 510. Cronia, *ID 6,* 117. *Pleteršnik 2, 25.* Hraste, *BJF* 8, 20. Budmani, *Rad* 65, 164. Kušar, *Rad* 118, 16. *REW*[3] 6407. *Ive 92.* Štrekelj, *DAW* 50, 62-63. Skok, *Pregled* § 340. Isti, *ZRPh* 54, 424. 427. *GM* 34. Rešetar, *JF* 12, 286. *DEI* 3110.

peruka f (Obradović) = *paruka* (isti) = *paróka* »umjetno načinjena kosa«. Od tal. *perrucca* pored *parrucca* »isto«. Isto preko madž. *baroka* > *baroka* (hrv.-kajk., Belostenec). Internacionalni francuzizam *perruque* > njem. *Perrücke.*

Lit.: *ARj* l, 189. 9, 656. 660. 798. *Prati* 736. *Gamillscheg* 687. *REW** 6508.

perûn[1] m (Božava, istročakavski, Poljica, Korčula, glede *e* upor. krčko-rom. *perauń,* pl. *pirauni)* = (metateza) *penjur,* odatle na *-ača penjurača* »spremnica za penjure« = *(e* > i) *pirunь* (stsrp., 1466) = *pirun,* gen. *-una* (Istra, Senj, Rab, Malínská, Vrbnik), deminutiv *pirunić* = *pirun* (Boka, Crmnica, Sutomore, Spič) = *piron* (Buzet — Sovinjsko polje) »1° vilica, viljuška, bêla (Spič) = ašov (u Srbiji), upor. arb. *bel* »Spafen, Grabscheit«, 2° pinculj, ono što zmija ima ha vrhu glave« = (metateza) *pinur* (Kavanjin) = *pinjûr* (Vinodol, Lika, Bukovica, Poljica, Račišće) = *pironj* (Timok-Lužnik) »nekaka gvozdena kuka«. Balkanski grecizam (gr. πειρόνιον > ngr. πιρούνι »isto«): arb. *pirun.* Nalazi se i u sjevero-tal., furl., teršć. i mlet. Zbog toga postoji mogućnost da u našoj jadranskoj zoni potječe odatle.

Lit.: *ARj 9,* 855. 856. 867. 868. 875. Miletić, *SDZb 9,* 263. 267. Kušar, *Rad* 118, 21. Hirtz, *Amph.* 108. Cronia, *ID 6,* 117. *Bartoli 2,* 212. *REW*[3] 6336. *Rohlfs* 1673a. *GM* 338. Štrekelj, *DAW* 50, 47. 82. Rešetar, *JF* 12, 286. Vasmer, *GL* 117. *DEI* 2947.

Perun[2] praslavenska riječ, slavenski bog gromovnik, kao u Latina i Grka *Zeus, Jupiter.* Naziv je očuvan u jadranskoj zoni kao oronim: *Perun, na Perunu,* brdo (1660 m)

obradivo do 300 m visine, kod Splita između Jesenica i Podstrana, uz Tugare, gore su pašnjaci sa malo omorike, riječ potvrđena u vrelima iz doba narodne dinastije 1091; *Perun,* brdo iznad Mošćenica (Istra) između Lindara i Gračišća (okrenuto prema jugoistoku; sunce se vidi odmah izjutra; na padini je Učke prema Plominu; u blizini je lokalitet *Trebišće* /v./, naziv koji upućuje također na slav. mitologiju, na kult nekog božanstva). Isto brdo zove se i *Perunkovac.* U sjevernim slavinama češ. *perun,* polj. *piorun* je apelativ i znači »grom«; ukr. i rus. *perun* »strijela, grom«. Kod južnih Slavena je kristijanizacija istisla to značenje. U jadranskoj zoni zovu se brda *Sv. Ilija = Sutilija, Sutulija.* Moguće je da je to kršćanski surogat za nazive brda po slavenskom božanstvu. Da je i kod južnih Slavena postojao taj apelativ, to dokazuje botanički naziv *perùnika,* koja se zove i *bogiša* »iris germanica«, dok se *iris* »duga« zove u našim narječjima i *bőći pasāc* (ŽK). Postoji još ime vrela *Perunuša* kod Smiljana u Lici, seoce *Perunica* kod Kotora. Nema dovoljno podataka iz folklora koji bi objasnili odnos te biljke prema kultu toga božanstva. *Perun* odgovara germanskom božanstvu *Donar,* koje je izjednačeno sa lat. *Jupiter,* kako se vidi iz imena četvrtka u romanskim jezicima *Jovis dies* > tal. *giovedì,* fr. *jeudi* itd., čemu odgovara u germanskom *Donnerstag.* Značajno je da se u polapskom jeziku taj dan zove *peräunedăn* »Perúnov dan«, iz čega očigledno izlazi da je *Perun = Donar = Jupiter.* Praslavenskom božanstvu odgovara u baltičkoj grupi: lit. *perkūnas* »1° grom, 2° bog gromovnik starih Litavaca«, lot. *pêr'kùnas* (upór. finsko *pergene* »đavao«), stprus. *percunis* »grom«. Razlika je samo u tome što je u baltičkoj grupi korijen *per-* raširen formantom *q,* tako i u germanskom stisl. *Fjprgyn* »Thorova mati«, got. *fairguni,* sanskr. *Parjanyas.* Osnova je u *prati, perem* »1° lavare (v.), 2° (prvobitno) udarati«, lit. *perti* »udarati«, *lot. pert.* Sufiks *-unъ* (upór. gr. κεραυνός »Blitz«) služi za tvorbu radnih imenica od glagolskih osnova kao u *begunz,* danas *bjegunac* (v.). Božanstvo je prema tome baltoslavensko. Ipak nema jedinstvenosti u tumačenju postanja. Prema Bruckneru lit. *perkūnas* u vezi je s *quer cus* »hrast«. *Perun = Perkūnas* bio bi tada bog kome je posvećen dub. Pedersen uporeduje *Perun* s arb. *perendi* »bog«. *Perun* bi bilo tada ilirsko-slavensko božanstvo.

Lit.: ARj 9, 798. *Holub-Kopečný* 270. *Bruckner* 414. *ASPh 42,* 139. *KZ* 50, 195. *SAU 22,* X, 2-5 (cf. Budimir, *JF 2,* 345). *Mladenov* 419. *Vasmer 2,* 345. 346. Vasmer, *RSl 4,* 179. *Trautmann* 215. *WP 2, 42.* Masing, *Parce Baud.* 84-92 (cf. *JF* 3, 209. *IJb 9,* 200). Ivanov, *IzvORJAS 8, 4,* 140-174 (cf. *AnzIF* 21, 110-111). Threimer, *ÄA 1,* 27. si. (cf. *IJb* 10, 187. *JF* 3, 226). Pedersen, *BB* 20, 228-238. (cf. *AnzIF* 5, 179). Schrader, *IF* 26, 305. Günthert, *Über Reim-wortbildungen im arisch, u. agr.* 1914. (cf. *JF* 3, 204). *IJb* 3, 152. Mikkola, *IF* 8, 303-304. Leger, *AnzIF* 8, 311. Legowski, *ZTNT* 1917, 4, 2. sl. Sobolewski, *Slávia* 7, 175. Haggerty--Krappe, *RES* 17, 206. sl. Meillet, *BSLP* 22, 213. Uhlenbeck, *PBB* 30, 274. Loewenthal, *Ark. f. nord. fil.* NF, 29, 97-131 (cf. *IJb* 5, 111). Filipović, *GIZM* n. s., 3, 63-79. 204. 9, 181-2. Petrović, *GlEI l,* 373-80. 2ic, *HZ* 7, 233-34. Gasparini, *SIE* 14, 9.7-104. Putanec, *Slovo* 13, 148. 159. 160. Isti, *Filologija 6,* 148. Budimir, *Zbornik SAN 41, 75.*

pèrutac, gen. *-uca* m (Vuk) »ospa«, u etimologijskom pogledu treba razlikovati od deminutiva na *-ьc pèrutac* od *perut* (v.). Ц Vukovu značenju u vezi je bez sumnje s glagolom *zaperùtati, -am* (Piva-Drobnjak) »kad se koža počne guliti od sunca ili od vatre«. Leksikologijska porodica nije malena. Suglasnik *t* varira sa *ć = č* : *peruč* m (18. v., Bosna) = sa *-ьc > -äc perućac,* gen. *-čca* (Bosanska krajina) »ospa, pjege na licu, po glavi«, s pridjevom na *-ьn > -an perućan* (Stulić), na *-jaši perućast* i inhoativnim glagolom *perutan* »postajati perućast«, augmentativ na *-ina peruana* (18. *v.~);p(ručac,* gen. *-čca* (Mikalja) = *peručac,* gen. *-sca* (Vodice, Istra) »bolest koja se može navodno izliječiti samo iz šupljeg hrastova panja«, psciliranje *t — ć* može se objasniti prirodom sufiksa *-ut* < stcslav. -pí-. To je sufiks participa prez. aktiva bez *-го.* Suglasnik *ć* se prenosi i na *pèrutac* kad znači »perut, prhut« kao u Šaptinovcu (Slavonija, v.). Upor. slov. *paräčec* »Art Krankheit«. Sve su to izvedenice od glagola koji je nestao u hrv.-srp. zbog homonimije s *prèti,* a očuvao se u slov. *peréti* »modern«, odatle *pereci ogenj* »Antoniusfeuer«, polj. *przeć* »warm, rot werden«, ukr. *vyprity,* rus. *pretb* ili *préjetb* »schwitzen, schmorren«. Taj je glagol baltoslavenski: lit. *peréti* »brüten«, lot. *peret.* Madžari posudiše odatle *pernye* »Loderasche«. Ie. korijen **per-* nalazi se u reduplikaciji πίμ-πρη-μι »spaliti« i u praslav. prijevoju *para* (v.). Riječ *pèrutac = perućac* znači prema tome kao »ognjica«.

Lit.: ARj 9, 799. 801. Vuković, *SDZb* 10, 385. Ribarić, *SDZb 9,* 176. *Miklošič* 240. *Bruckner* 442. *WP 2,* 27.

perūžia (istarska narodna pjesma), pridjev (u vezi sa *orekini: klásti ću ti orekini peružini),* ktetik na *-ino* < lat. *-īnus* od tal. *perugino,* od toponima *Perugia* > *Peruđa* (Mikalja) = *Peroza* (Kožičić) = *Peruža* (Glavinić, Divković) < lat. *Perusia.*

Lit.: ARj 9, 795. 801. *DEI* 2868.

pervaz m (Vuk) = *pervaz,* gen. *pervâza* (Kosmet) = *pervâza f* (Šaptinovac, femininum prema germanizmu *rama)* »1° obod, optok, 2° kólómat, ograda«. Denominal na *-iti perváziti* (o-), *pervâzım.* Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *pärvaz* »Rahmen«) iz terminologije alata: rum. *pervaz* »Hosenschlitz, Rahmen« (Muntenija), bug. *pervaz,* arb. *pervás -zi* »Fenster-, Türrahmen«, ngr. περβάζι.

Lit.: ARj 9, 801. *Mladenov* 418. *Lokotsch* 1638. *Elezović 2,* 310. Korsch, *ASPh 9,* 662. *GM* 329. *Miklošič 244.*

pest pored *pest,* gen. -i f (Vuk), ie., sveslav. i praslav. *pįst-ь* »Faust«. Odatle na *-nica pesnica* (također bug, pored *pestnik).* Denominal *pešnjati se* (Dalmacija, Pavlinović) »udarati se po pešnjama, prostački se biti«, *napešnjati* .(Dalmacija?, Pavlinović) = *napestati* (Mikalja, Bella, Stulić) »nalupati pešću«. Kod *napestati* moguće je unakrštenje sa *pestati* < tal. *pestare* »tući«. Čini se da ide ovamo i *pešnjati, -am* impf. (Vuk, Boka) »rđavo što raditi, osobito šiti«. Odatle na *-avina pešnjavina* (Vuk) »rđav posao, kad se šije«. Odatle bi mogao biti postverbal *pešnje,* gen. *pešanja* f pl. (južni čakavci) »naprćene usne« (odakle *pešnješa* m /Poljica/ »prćeusnat čovjek«) ako je to pejorativna metafora. Deminutiv na *-ica peščica* f (Jačke) = *peščica* f (Istra) »čupak, priza«. Augmentativ na *-ina pesema* (Istra) »manipulus«. Samoglasnik *e* je nastao od palatalnog nazala *ę :* stcslav. *pestb* češ. *pěst,* polj. *pięść,* rus. *pjastb.* Ako se uzme da je u prasrodstvu sa stvnjem. *füst,* nvnjem. *Faust,* riječ je germansko-slavenski leksem, u srodstvu možda i sa *pedalj* (v.). Germanska riječ pretpostavlja ie. **pn(q)st-is,* koje je možda u vezi sa **penque* > *pet* (v.) i sa njem. *Finger.* Moguće je vezati i sa ie. korijenom **(s)pen-* »ziehen, spannen, spinnen«. Taj je korijen veoma dobro zastupljen u slavinama: v. *(na)-peti, ponjava, pûto, péta, zapeta.* Imalo bi se uzeti raširenje toga korijena s pomoću formantą *d *(s)pen-d,* kao u lit. *spésti* »einen Fallstrick legen«, stcslav. *pįdb* = *pedalj,* prošireno sufiksom *-ti* za apstrakta. Teško je sve to složiti s lit. istoznačnim *kumštė* »pest«.

Lit.: ARj 9, 802. 805. 806. *Miklošič* 238. *Holub-Kopečný* 271. *Bruckner* 412. *WP 2,* 84. *Trautmann* 218. *Mladenov* 419. Brugmann, *IF* 18, 130. *Gr.* P 410. 703. Charpentier, *ASPh* 29, 4. Hirt, *IF 2l,* 172. Mikkola, *IF* 8, 303. Pedersen, *IF* 5, 72. Meillet, *Et.* 286. Müller, *IF 44,* 138. Sverdrup, *IF* 35, 154. Niedermann, *IF 26,* 45. Uhlenbeck, *PBB 22,* 539. *Boisacq** 768. 827.

pestati, *-ãm* impf. (Perast), slov. (sí > ft) *pestati* impf. (Notranjsko) »treten, stampfen, zerquetschen«, s našim prefiksom *st- sputai, -am* pf. (Božava) »pestare, percuotere«. Od tal. *pestare* < lat. *pîstare.* U Dubrovniku, Prčanju i Stonu unakrstio se tal. *pestare* s našom riječi *pest,* gen. *-i pestati, peštam* impf, u značenju »udarati pešću« *(iz-, na-, po-, pod-}* = (si > ii) *išpešioti, -am* (Kućište) »istući meso, osobu«, impf, na *-va- ispestavati, -pestavam.* Sa *št* > *šć opešćat se* impf. (Brusje, Hvar) »lijeno se opremati« semantički je nejasno. Postverbal slov. *pešta* f »zu Brei zerquetchtes Obst« = *pešta* f »škripac, opasnost«, *peštu dati* »protući«. Na tal. složen sufiks *-aruolo* < lat. *-arius* -f *-olus pestaruolo, -a* > *pešlarol* (Istra) »drveni mlat, tučak kojim se tuče meso, slanina« = (metateza *r - l* > *l - r) peštalõr,* gen. *-óra* »mesarski nož poput bradve« =' *pistarol* »isto« = *pestarola* f (Korčula) »kratka ručna pila sa tvrdim gornjim rubom (služi za piljenje komada u daske)«.

Lit.: ARj 3, 920. 9, 803. 10, 787. 11, 175. *Pleteršnik 2, 29.* Cronia, *ID 6,* 120. Hraste, *JF 6,* 213. *REW** 6536.

pestei; m (Prčanj, Dubrovnik, Split) »1° muško spolovilo, 2° morska životinja nalik na muško spolno udo, Seeigel, holothuria tubulosa« = *-pistelj* = *piste]* (Brač) »holothuria papillosa«. Od tal. *pestello* »tucanj« < lat. *pistillum,* od istog korijena kao i *pestare* (v.). Ovamo kao naša izvedenica *popèstilica* (Stonski Rat) »rđav majstor, koji ne zna dobro svoj zanat«.

Lit.: ARj 9, 803. 885. Rešetar, *Štok. 266. REW*[a] 6537. *Prati* 756. *DEI* 2877.

pestié m, botanički termin stvoren od Šuleka za lat. *pistillum.* Prekrojenu rus. *peştik* > češ. *peştik* »tučak« zamjenom dočetka *-ik* sa *-ič,* izvedenica od *pest,* čemu odgovara u slov. *pest* f = *pesta* f i *pesto* n. U hrv.-kajk. je odatle deminutiv na *-e: pesce* n (Jambrešić, Habdelić) = *pesca* f (Belostenec, Jambrešić,

izvedenica na *-ra* od *pest)* »glavčina, glavina«.

Lít.: ARj 9, 803. Marede, *NVj* 3, 192. Matzenauer, *LF* 15, 168. *Holub-Kopečný* 271.

pestis (Vuk), samo u poslovici: *i jedem i pijem, a pestiš mi je na umu,* s varijantom *postiš* (u jednoj priči o nekoj ženi koju je neki čovjek nasamario i kazao joj da se zove *Postiš. Postiš* joj je kazao ovo ime misleći da će ona *postiti* kad joj on neće donijeti torbu s jelom koju mu je povjerila)) prema tumačenju M. Leskovca od lat. *pestis* »kuga«, po madž. izgovoru dočetnog *-s.* Kao učen latinizam u fr. *la peste* > njem. *Pest,* denominal na *-er* < *-are pester* »psovati«, tal, *la peste, la pesta,* služi u leksikonu psovanja. Odatle možda *pesta* f (Lika, Prčanj) »1° bena, budala, luda, 2° pokunjen čovjek«. Na *-eša pesteša* pored *peštesa* m (Lika) »isto«. Augmentativ *pestèkan* m prema *pestekača* f (Lika) »budalasto žensko«. Denominali: na *-ati pestati, -ām* impf. (Pavlinović) »govoriti ludo, koješta, naklapati«, odatle na *-alo pestalo* m, na *-iti òpestiti se, -lm* m (Prčanj) »pokunjiti se«. Ovamo zacijelo još *pestekùlat, -am* (Kućište) »brinuti se«.

Lit.: ARj 9, 47. 803. Rešetar, *Štok.* 261. Leskovac, *NJ,* n. s., 1, 327-328.

peš[1], gen. *pésa* m (Vuk, Kosmet) »1° kraj *{korito se drži za peševe),* 2° prednji kraj u haljine (Turska Hrvatska, Sarajevo), prednji dio gunja, gornje muške haljine, skut, 3° kuda svitnjak, učkur, u gaćama prolazi, tâjka (ŽK)«. Denominai *isp'èsit se, -im* pf. (Kosmet) »izvući se, umaći«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. prilog *pēš* »zuerst«) iz terminologije nošnje: rum. *peş* (Muntenija) »seitwärts geneigt, schief«. Perzijski pridjev dolazi i u posuđenim složenicama na Balkanu: *peškīr,* gen. *-ira* m (Vuk, BiH, Srbija, Slavonija, Požega) = *peškīr* (Kosmet), »Γ ručnik, otirač, šugaman, 2° prezime, 3° u pl. toponim«, *pezevenk* m (BiH) = *pizevênk* pored *-enk* m (Kosmet) »1° svodnik, 2° nevaljalac«. Deminutiv na *-ič peškirić* m (Bosna, Slavonija). Augmentativ na *-ina peškirina.* Na *-as peškiraš* (Srbija) »čovjek koji nosi peškir oko glave«. Na *-džija: peškirdžija* (Bosna) »čovjek koji dodaje peškir gospodaru kad se umiva«. Obje riječi su balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *p š* »najprije« i prezentska osnova *gir* od *giriftăn* »uhvatiti«, *plšgīr* »Handtuch«;'tur. *pezevent* od perz. *p š* i prezentska osnova *ăhăng* od *ahăngîdan* »vući«) iz terminologije običnog života: rum. *peşchir, peşchirgiu* i njihov načelnik *peşchirgi-başa,* bug. *peškir,* arb. *peshkir* »Handtuch, serviette«, ngr. πεσκίρι; bug. *pezevenk* pored *pezevengin* (s individualnim *-in* kao u *kasapiri),* rum. *pezevenchiu* pored *-venghiu* »Kuppler«, apstraktum na *-luk pezevenclîc,* ngr. πεζεβέγκης. Glede treće složenice v. *peškeš.*

Lit.: ARj 9, 804. 805. *Elezović 2,* 72. 73. *Tiktin* 1147. 1148. 1152. *Lokotsch* 1658. 1660. Matzenauer, *LF* 12, 336. *Mladenov* 416. 421. *GM* 330. 341. *Miklošič* 244.

peš[2], gen. *pésa* m (Vuk) »1° cottus gobio, 2° mala ribica« (ŽK) = *peša* f »cottus ferrugineus«. Od tal. *pesce* m < lat. *piseis.* Tal. apozitivne složenice: *pešikan,* gen. *-ana* (Perast, Risan, prezime) = *pešikan* (Budva) »(prevedenica) morski pas (Kostajnica, Boka, općenito)«, upor. *peshqén* (Ulcinj, ribari Arbanasi) < tal. *pesce-cane; pìsmolj* = *pišimoj* (Vrbnik) = *pišmôja* (Malínská), ak. pl. *pišmôlje* < tal. *pesce molo* i bez prvog dijela *mol,* pl. *moli* < *mugii* (v.). Na *-aria* > *-ara* H—ia *peskàrija* f (Dubrovnik, Cavtat) = *peškarija* (Korčula, općenito u Dalmaciji) < tal. *pesscheria.* Toponimi na *-aria* > mlet. *-era Piskara* (Budva; može biti i dalmato-romanski ostatak) = *Piškera* (Kornat) = *peškera* f (17. v.) »ribnjak«. Glagol na *-are* > *-ati peškăti, -am* impf. (Budva), kao brodski termin: *koliko peškai* »koliko brod duboko tone u moru?«. Pored tih recentnih talijanizama postoji još *pješak,* gen. *-aka* (jekaviziranje?) = *pesak* (Belostenec) »gobio vulgáris, fluviatüis, cobitis barbatula«. Da je zabilježeno u Dalmaciji, a ne u Varaždinu (Jurinac), zaključivali bismo da je dalmato-romanski leksički relikt, sa c^e > *k* kao u *piske* (Sardinija, Logudoro) a ovako je to teško kad se radi o hrv.-kajk. nazivu iz Hrvatskog zagorja. Lakše je to zaključiti za *peškelj* m ,(Kolombatović, ako je iz Splita?) »leuciscus rubella« < vlat. deminutiv **piscellus,* kllat. *pisculus.* Postavlja se pitanje kako se odnosi s tim leksemima sveslav. *piškor* m (Vuk, Dubrovnik) = *(sk > šK) piškor* (Hrvatska, Slavonija, Mikalja, Belostenec, Jambrešić) = *piskur* (prezime) = *piškur* (Senj, Srbija) »čikov, pijor, pijurak, phoxinellus croaticus«, deminutivi na *-ьc* > *-ac, -čić, -ič piskorac,* gen. *-rea, piskorčić, piskorić* (isto sa *šk* mjesto *sk),* prezime hrv.-kajk. *P'iškurić, Piškorović,* toponim *Piškorevci.* Nalazi se još u slov. *piškor,* ćeš. *piskof,* polj. *piskorz,* rus. *piskan.* Nijemci posudiše slav. *piškor* >

Beisker, Peisker (također prezime). Sufiks *-or* ne može se objasniti iz latinskoga. Nema druge nego uzeti da osnova *pisk-* stoji u prasrodstvu s lat. *piseis,* germ. *Fisch,* srir. *iasc,* ili je u vezi sa slav. korijenom *pisk-* u *pištati* (v.). Isto se postavlja pitanje u kakvoj je vezi *pecati, -am* impf. (Vuk) *(na-, u-)* »hvatati ribu udicom«, odatle na *-alo pecalo* n, na *-aljka pècãljka,* koje se ne može objasniti sa *pecati* »pungere«. Suglasnik *c* je nespojiv s grupom *sk* u *piscare.* Najbliže stoji *pettseka* (Bari) »fischen«, koje Meyer-Lübke tumači unakrštenjem onomatopejskog korijena *pits* i tal. *pescare.* To bi značilo da *pecati* »fischen« ide medu dalmato-romanske leksičke ostatke, što je teško primiti zbog geografske raširenosti: *pecati* nije jadranski termin.

Lit.: ARj 9, 731. 588. 804. 805. 879. 878. 887. 917. *REW** 6532. 6533a. 6525. 6545. 6527. *Miklošič* 947. *Bruckner* 415. *Vasmer 2,* 360.

peštemālj, gen. *-álja* m (Vuk) = *peštemalj* (Kosmet) »l ° prostirač, ponjava (Stara Srbija), 2° ubrus, čaršav (Banja Luka), 3° vojnički ovratnik (Lika), 4° plavo platno, peškir kojim se ljudi opasuju kad goli ulaze u kupatilo (Kosmet)« = (s disimilacijom *m - l > m - n) pešteman* (Bella, Stulić) »ubrus što ga »ilirski« vojnici nose na ramenima (upor. značenje u Lici)«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *puitmai* »Schürze« > -tur. *peştamal* »Schurz, Badeschurz, Lendentuch, Schultertuch /im Bad/«) iz terminologije odijevanja: rum. *peştiman* (Moldavija) »Schurzenartiger Rock der Bäuerinen«, bug. *testemai,* arb. *peshtëmall = pashtmall* (Skadar) »serviette, Tuch«, ngr. πεστεμάλι.

Lit.: ARj 9, 806. *Elezović 2,* 73. *GM* 330. *Tiktin* 1149. *Mladenov* 421. Korsch, *ASPh* 9, 662. *Lokotsch* 1674.

pet (Vuk,), ie., sveslav. i praslav. glavni brojnik, »quinque«. U narječjima (hrv.-kajk. i čakavskom) deklinira se po deklinaciji *i: na peti mesti, petim Ijudem* (ŽK). Po postanju je apstraktum kolektivnog značenja »pet prsti na ruci«, koji su služiii pri primitivnom brojenju. Obrazovan je s pomoću sufiksa za apstrakta *-ti* (upor. *čast, vlast* itd.). Taj se kolektiv nalazi još u sanskrtu *panktih* i u stisl. *fimi.* Tako obrazovan kolektiv nalazi se još u *deset* i (analogijski) u *devet,* a nema ga u *dva* (v.), koji je duale tantum, ni u *tri* i *četiri,* koji su pluralia tantum. Znači da se šakom sa pet prsti počelo brojiti istom od pet dalje. S tim se slaže što njem. *Finger* < pragerm. **finlua~raz* < ie. **penquerós* znači »prst na raci«. Samoglasnik *e* je nastao od palatalnog nazala *į;* upor. češ. *pět,* polj. *pití,* rus. *pjatb,* Značajno je što se u obrazovanju toga brojnika baltički jezici ne slažu sa slavinama nego s ostalim ie. jezicima, koji se slažu u **penдųe1* lit. *penki* f, lot. *pieci* jednako je kao u sanskrtu *pança,* avesta *panca,* toh. *pana,* arm. *hing,* gr. πέντε, lat. *quinque,* kimr. (Wales) *pimp,* njem. *fünf.* Baltički jezici jednako obrazuju kao slavine redni brojnik s pomoću sufiksa *-to,* ali to nije ništa zasebno jer je tako i u ostalim ie. jezicima: određeno *peti* prema stcslav. *peMъ* = stprus. *piënets,* lit. *penktas^* lot. *piektais,* lat. *quintas* itd. Taj se poimeničuje na *-ica petica* »1° ocjena u đačkom govoru, 2° banka od 5 dinara«, na *-ina petina* = *petinja* »peti dio«. Na *-ъk > -ák: petak?* gen. *-tka* označuje po bizantinskom brojčanom sistemu (v. *utorak, četvrtak) peti dan* u sedmici = *dies Veneris* u romanskim jezicima = *Freitag* u germanskim, računajući od ponedjeljka. Taj sistem posudiše Madžari *péntek,* dok Rumunji ostadoše kod romanskog naziva koji potječe iz poganskog doba: *vineri.* Upor. i kod Romana *quinta feria* u portugiškom. Kao u grčkom što παρασκευή znači i sedmični dan i sveticu, od *petak* m obrazovan je *Pêtka* f kao ime svetice. Odatle hipokoristik *Petkăna* (Kosmet), *Pětko* m (ovo može biti i od *Petar),* prezime *Petković** složenica *mrsipêtko* (Kosmet) »koji mrsi u srijedu i petak«. Rum. *pintoc* označuje samo novac, za sveticu se veli *Sfinta.* Na *-ák petak,* gen. *-aka* m znači »razne predmete koji stoje u vezi s brojem pet: dijete ili živinče od pet godina, novac, bure, opanak, gomilu od pet snopova«. Odatle *petakinja* f »daščica, greda«. Izvedenica na *-er, -or: peter* (Mulih, hrv.-kajk., npr. *pelerà kola* ŽK) »quincuplex«, poimeničen u sr. r. *petero* i prvi elemenat u složenim pridjevima i imenicama *petero-godac, -gadan, -gub, -Ijetan, -složan, -stran, -struk,* denominal na *-iti petenti* (Stulić), na *-ica petèrica* = *petorica.* Na *-ika petorika* (Hvar) »biljka potentilla anserina«. Na *-ka petorka* (Vuk) »bure od pet akova«. Denominal na *-kati petorkati se* (Saptinovac) »titrati se s. pet kamenčića«. Pridjev na *-ьn petoran* (najnovije *petorna konferencija).* Složenice: sveslav. i praslav. *pętb na desete > petnaest* = *petnăjes* (Kosmet), s kraćenjem u prijedložnoj sintagmi (tako i u ostalim brojnicima od 11 — 19). Sve ostale sufiksalne izvedenice kao i kod *pet.* Tu složenicu prevedoše Rumunji

(kalk) *cinci spre zece.* Sveslav. i praslav. *pįtb desetъ* (gen. pl.) > *pedeset* = *pedeset* (Kosmet, ŽK), koji također prevedoše Rumunji *cinci zeci.* Dalje se izvedenice i od ove složenice prave prema tipu *pet.* Još su moguće složenice tih brojnika s imenicom kao *pedeset-dramče,* gen. *-eta* (Kosmet) »sud od lima koji zaprema 50 drama tekućine«. Za stotine: *pet-sto* pored *pěstouna* (Kosmet). I odatle se prave dalje izvedenice kao od *pet.* Udružiti se mogu još jedinice ispuštanjem prijedloga: *pèses* = *pesés* pored *pesés* (Kosmet) »pet do šest«. Za dalje etimologijske veze v. **pņstis* > *pest* (v.). Misli se da je rimska brojka V(= 5) uzeta od dva prsta ruku kao znak cijele šake. Tako se tumači X (= 10) kao dva takva znaka, što se *izražava u* slavinama kolektivom *-tb* od *desįtb* > *deset* (v.). Slično se tumači i dual *octō* kao dva vrha šake, bez palca.

Lit.: ARj 9, 807. 809. 812. 813. 814. 819. 821. *Elezović 2,* 63. 70. Ćorović, *ASPh* 29, 509. Lalević, *NJ* 7, 173. *Miklošič* 238. *Holub-Kopečný* 271. *Bruckner* 412. *Trautmann* 213. *WP 2,* 25. *Mladenov* 240. Güntert, *IF* 27, 60. Joki, *Unt.* 112. Meillet, *RSl* 3, 166. *Boisacq*[3] 767-768. *GM* 329. Herbig, *KZ* 47, 218. Putanec, *Slovo* 13, 159. 169.

péta, ak. *petu* f (Vuk) = *pet* m (Istra), baltoslav., sveslav. i praslav., *pıta* »calx«. U osnovi se slažu praslavenski i baltički oblici, a razlikuju u rodu: stprus. *pentis* »peta«, lit. *pentis* m »dickes Ende, Rücken der Achst oder Sense, péta«, lot. *piêtis* »Sporn am Fusse des Hahns«. Pridjev na *-ьn:* određeno- *petnī* (~ *žila,* Vuk). Na *-je napeče* »oputa na peti od opanka«. Na *-bk: òpetak,* gen. *-tka* (Vuk) »komadić kože za opanak, gdje je razdrt«. Na -as *petaš* m (Sisak) »opanak sa peticama«. Deminutiv na *-ica petica* (Vuk, Istra), s raznim značenjima, pravim i prenesenim. Denominal obrazovan prema tipu *šepasati: petasati* »mit den Füssen anschlagen«. Baltoslav., sveslav. i praslav. prilog *opet* = *jopet* (Kosmet, ZK) = *jope* (Kordun, gubitak -í nastao u sandhi pred riječima koje počinju suglasnikom, upor. *vǎvije* > *vaje)* = (sa *jo* > *je) jêpet* pored *jepet* (Kosmet) = s priloškim *-a opeta* (16. v.) = na *-e opete* (jedna potvrda) i sa deiksom *õpetena* (Vuk). Stcslav. *opętb,* češ. *opět,* rus. *opjatb* = lit. *apènt* < *atpénti* »wiederum«. Odatle pridjev na *-ьn* > *-an õpetan,* denominal uzet iz češkoga na *-ovati opetovati, -ujem* i noviji školski neologizmi *opetovnjak, opetovnica,* koje prema Mareticu treba zamijeniti s *ponavljati.* Riječ posudiše Arbanasi: arb. *opet* »di nuovo, miovamente«. Riječ *opet* je nastala iz sintagmatskog priloga *na opętb* »rückwärts« ispuštanjem prijedloga. Mjesto *o-* stajao je u stcslav. *ъгреiь* = *vaspet (Proroci* 54 b.), odatle u hrv.-kajk. zamjenom prijedloga *na* mjesto *ъ* *naspet* (Vitezović) »opet, iznova«, upor. češ. *zpět.* Unakrštavanjem sa *opet* nastade hrv.-kajk. *zopet, nazopet, nazospet, izopet* (Kavanjin). Glede upotrebe prijedloga *na* upor. *nazad.* Denominal na *-iti toltemi, pòtpetìm* (Vuk) = *polpēlll, -étim* (Kosmet) »1° presaviti lub na obući oko pete tako da dođe ispod pete, 2° (metafora) podvaliti, oklevetali«, na *-ati napétati se, nopētām* (Dalmacija, Pavlinović) »(metafora) namučiti se«. Samoglasnik *e* je nastao iz palatalnog nazala *ę,* upor. stcslav. *pįta,* češ. *pata,* polj. *pięta,* rus. *pjatá* i baltičke usporednice (gore). Ie. podrijetlo nije nesumnjivo utvrđeno. Dovodi se u vezu s ie. korijenom **pent-* »1° stupati, ići (kao glagol), 2° staza, put (kao imenica)«. Ta postoji u prijevoju *put.* Ali se veže i s korijenom **(s)pen-* »vući, napinjati«, koji je zastupljen u *-peti (na-, raža-), spona* (v. *peti).* Na tu vezu upućuju i naši glagoli iz čakavskoga i kajkavskoga narječja *spetiți,* koje posudiše Rumunji *a speti* »lahmen« (upor. ŽK, kletva: *moje dítě, bog te spětí)* i *pripétiti, prìpetim* (Vuk, Hrvatska, 16. v.) = *pripetlti se, pripeti* (ŽK) »dogoditi se«. Ovamo ide hrv.-kajk. *napetiti se* (Belostenec) = *napečati se* (Belostenec) < *na-peti-a-ti* »namjeriti se«. Pridjevi na *-ьn:* prilog *pripelno* (Jambrešić) »slučajno«, na *-ljiv pripetljiv* (Jambrešić) »slučajan«. Na *-ica napetica* (Dalmacija, Pavlinović) »ono što se kome često događa«. Prilog obrazovan priloškim sufiksom *-će: napeče* < **na-pet-ce* »slučajno«. Semantički ovi glagoli i pridjevi idu zajedno s »nagaziti, ograisati«. Belostenec i Stulić imaju denominal na *-ati pelati, -am* u značenju »pipati« (za ovo značenje nema rečeničnih primjera iz kojih bi se moglo vidjeti koliko dolazi u obzir rad petom na nogama; Stulić navodi da je riječ uzeo iz Belos Lenca).

Lit.: ARj 4, 280. 7, 482. 483, 484. 639. 777. 778. 9, 27. 807. 808. 811. 12, 88. *Elezović 2,* 31. 113. 260. 264. *ASPh* 12, 184. *NJ* 1, 95. *Miklošič* 239. 430. *Holub-Kopečný* 266. *Bruckner* 412. 661. *Trautmann* 214. *WP 2, 21. Mladenov* 420. Ivšić, *Hjf* 1, 174. *GM* 315. 330. Matzenauer, *LF* 14, 173-175. Buga, *RPV* 72, 314. 187-202. (cf. *Slávia* 3, 577). Osthoff, *IF* 8, 50. Joki, *IF* 27, 305-306. Meillet, *El.* 322. Osten-Säcken, *IF* 24, 248. Grünenthal, *IzvORJAS* 18, 4, 127. si. (cf.· *IJb* 3, 151).

pètar[1], gen. *-tra* m (Vuk) = *pètar* (Crna Gora), praslav., »1° najgornji kat pod same tigle (Ljubiša), 2° pod od pruća po gredama iznad ognja (Crna. Gora), 3° tavan od dasaka za sušenje žita (Kuci), 4° izba (Brda)«. Suglasnik α je nastao· iz palatalnog nazala *e,* upor. stcslav. *pętro,* češ. *patro,* polj. *piętro* n pored kaš. *przęter,* goťnjo-luž. *přatr* i rus. *pjaterb* m. U južnim slavinama izolirano u Crnoj Gori i Boci (Paštrovići). Riječ je morala biti nekada raširena i na ostalom hrv.-srp. teritoriju jer postoji odatle denominal na *-iti petriti se, -im* impf, *(na-,* M. Držić) = (sa umetnutim *n* pred dentalom) *pentrati se, -am* (Vuk, Dubrovčani) »1° penjati se, verati se, 2° miješati se u što (Lika)« = *pentrati se* (Virovitica, Krašić) = *pentánt se* (Kosmet). Praslavenska je izvedenica obrazovana s pomoću sufiksa *-tro* za oruđe, od osnove *peti* (v.), jer se na *pelar* treba *popeti.* Meringer je dovodi u vezu i sa *pəiъ* > *put* (v.). Prvobitno je značenje »échafaudage, grušt (ŽK) < njem. Gerüst«. Promjena roda nastala je prema *pod* (v.).

Lit.: ARj 9, 811. 825. 773. *Elezović 2,* 65. *Miklošič* 239. *Holub-Kopečný* 267. *Bruckner* 412. Meringer, *WuS* 1, 192-199.

Petar[2], gen. *Petra* m, lično muško ime (antroponim) prema f *Petra* (Vuk, 18. v.), od lat. *Petrus.* Pridjev *Petrov* m *(P~a stijena,* P~ *do),* prema f *Petřin, Petrinov,* poimeničen u m ili f *Petrovdan* = *Petrova* (ŽK) = *Petrovo, Petrova Gora* (oronim), *Petrovaradin* < **Petro* + *Varadin, ' Pelropolje* (haplologija), u prezimenima na *-ić Petrović, Petrinović,* u toponimima na *-ьc* + *-äc Petrovac,* gen. *-ovca,* pl. *Petrova,* gen. *-vaca,* na *-ina Petrovina* (Jaška), *petrovaca* (Kosmet) »biljka, jabuka«, na *-ka petrovka* (ŽK) »kruška«, na *-j* samo u toponimu *Petrinja* < *Petřina* (11. v.), *Petrinje* n, na *-bsk pètrovski,* poimeničen na *-jak pelrovštak* »koji slavi Petrovdan«. Deminutivi na *-ьc Pelrac,* gen. *-aca* = *Petre,* prezime *Petračić, Pelrčić,* pridjev na *-j Peirč,* toponim *Petrča Jama, Petrče* n, na *-bsk pelrčki,* na *-ica Petrica,* prezime *Pelričić,* toponim na *-janin Pelrčane* kod Zadra (kmetovi zadarske porodice *Petriço),* toponim na *-evac Petričevac,* gen. *-vca, Petričević, Petričani,* na *-bko Petričko,* pridjev na *-bsk Petričko selo* (ŽK), na *-ič Petrić* (također prezime), odatle na *-ević Pelrićević* i deminutiv *Petrićac.* Na *-iha Petriha.* Na *-ika Petriką.* Na *-íja Petrija* m i f (Kosmet), toponim *Petrijevac, Peirijevci, Petrijevo.* Na *-ilj Petrilj.* Na *-iš Petriševac, Petrišević.* Na *-ihna Petrihna.* Na *-oca Petrača,* prezimena *Petraać, Petračević.* Na *-ák Petrák,* toponim *Petrákovo brdo.* Na *-an Petrán,* prezime *Petranović,* pridjev *-bsk Petranska mala* < *mahala.* Na *-ai Petrai* (sufiks je možda romanski). Na *-ona Pèträna,* žensko ime, prezime *Pelranić.* Na *-anja Petranja.* Na *-as* (tip *Milas) Petras* (također prezime). Na -oš(tip *Miloš) Petraš,* prezimena *Petrašić, Petrašević,* toponimi *Pelraševići, Pelrašići,* prošireno na *-in* (tip *Milašin) Petrašin,* prezime *Petrašinović,* pridjev na *-bsk petrāškī,* na *-ko Petraška,* prezime *Petrašković.* Na *-ava *Petrava* žensko· ime, prezime *Petravić,* prošireno na *-ьc* > *-ac Petravac,* gen. *-avca.* Na *-eš Petrės,* prezime *Petrešević,* toponim *Petreševac,* gen. *-vea,* pridjev *Petreško polje.* Na *-os Petroš,* toponim *Petraška, Petroščica* < pridjev **petroški.* Ulazi i kao prvi član u staroslavenski dvočlani sistem *Petrislav.* Hipokoristik na *-e Petre,* gen. *-eta,* prezime *Petrelić* (slov. *Petre, Petretić).* Na *-un Petrun,* prezimena *Petrunič, Petrumja.* Na *-uš *Petruš* m prema *Petruša* f» pridjev *Petrušin,* toponim *Petrušinac, Petrušinovac,* prezime *Petrušić, Petruševo brdo, Petruševac.* Hipokoristici nastaju kraćenjem suglasničke grupe *tr* na í ili ŕ i odbacivanjem te· grupe, tj. reduciranjem na početni slog: **Pet-, *Per-, *Pe-.* Varijacija se dobiva dodavanjem hipokorističkih sufiksa koji su djelomice već gore navedeni. Od hipokorističkog korijena *Pet- : Petan, Petanić, Petanac, Petančić, Petak, Petakovič,* toponim *Petakovine, Petko* (14, i 16. v., Vuk), pridjev *Petkov* (P~ *do, brijeg),* poimeničenja *Petkovo, Petkovac, Petkovača, Pětková, Petkovica, Pelkovina,* prezime *Pêtković,* deminutiv *Petkovićak.* Na *-an Pet kan* (18. v.) m prema f *Petkana.* Na *-ija Petija,* toponim *Petijeviä.* Na -oi *Pêlos* (Vuk), pridjev *Petoševo,* prezime *Petošević,* toponim *Petoševci.* Na *-oje Petője* (Vuk, Daničić), toponim *Petojeviä.* U dvočlanom sistemu prema *Petisaljič* (15. v.) < pridjev **Petislavlj.* Od hipokorističkog .korijena *Per- : Péro* (15. v.), *Péra* (Srbija), *Pērn* (hrv.-kajk.), *Pére* (ŽK), *Pefica,* prezime *Peričić,* pridjev *Peričin, Peričinica,* njegova žena, prezime *Perette,* augmentativ *Perenna,* toponim *Perelovac, Perié* pored *Perić,* pridjev *Perićev,* prezime *Perićević,* toponim *Perici.* Na *-ina Perina, Perinac,, Perinák, Périnica,* žena *Perina, Perinka,* toponim *Perinovac, Perinuša* prema *Perinić*› pejorativni deminutiv *Perce,* gen. *-eta.* Pridjevi *Perov, Perín,* prezimena *Perović, Perovac,. Perovčić, Pérován, Perinović, Peron, Peranič,. Peranović.* Na *-acija Peracija* (Lika), na *-ák. Perak, Peraković.* Na *-ajko* (tip *Brajko)* ***Pe^***

rajković, na -os *Peras, Perašin, Perašinović,* na *-at Perat, Peratovac, Peratovci, Peratovica, Peratovići.* Na *-ča Perca,* -co *Perca, Perčević, Perciò, Percin, Perčinić.* Na -z's *Péris* (prezime, *2.K).* Na *-iz Périz, Perizova, Perizovac, Perozova, Perizovići,* na *-iša Periša, Perišak, Perisan, Perišić, Perišević, Perišak.* Na tur. *-ica: Peridžan* (Lika). Na *-ko Pérko* m prema *Pérka f, Perkić, Perkiš, Perkovac, Perkova,* gen. *-vaca, Perković, Perkovići, Perkuša,* na *-os Peroš, Perošić.* Na *-ota Perota.* Na -ía *Perša, Peršin, Peršun, Peršulinić,* na *-un Perun* (Prčanj, južna Srbija), *Perunović, -uš Perus* (15. v.), *Permié, Peruško, Perušević,* na *-üt Perut, Peruta, -uz Peruzović.* Ulazi u dvočlani sistem: *Perasav, Peroslav, Perisav, Pensarne.* Od hipokorističkog korijena *Pe-* izvedenice •su naročito brojne zbog velikog broja hipo-.korističkih sufiksa: *Peco, Pèdja, Pecović, Pecko,* gen. *-ota* (Vodice) prema f *Pecka, Peckinica', Pejo, Peje,* gen. *-eta,* pridjev *Pejov, Pejovac, Pejovica, Pejović, Pejovići, Pejovica, Pejić, Pejiă, Pejinović > Pejnović, Pejnovac, Pejinovci, Pe(j~)ak, Pejačević, Pejakovac, Pejakuša, Peačić, Pejko* m prema *Pejka, Pejkić, Pejkinci, Pejkovac, Pejković, Pejčić, Pejčinović, Pejcin, Pejcina voda, polje', Pejčenović, Pejušić, Pejušhovii; Pejat, Pejatović.* Na -co (tip *Mičo) Péčo* (Lika), *Pecan* m prema *Pecana* (Lika), *Pecović.* Na *-ko Péko, Pekovac,* odatle *Pekan, Pekanovac, Peketa,* pl. *Pekete* (toponim, selo), *Peković, Pèkica* (Lika), *Pekas* (Lika), *Pekić, Pekino brdo.* Na *-kula* (tip *Sekula): Pêkula* (Lika). Na *-ula Peula* prema prezimenu *Peulić* (Bosna, K). Na *-ura Peurača.* Na *-sa Pešo, Pešić, Pešika,* pridjev *Péšin,* toponimi *Pesino brdo, Pešinac,* prezime *Pešević,* augmentativ *Pěšina, Peško, Peškan.* Osnovni samoglas *e* može se pojaviti i u ikavskom i jekavskom vidu, što može biti i ostatak starog dalmato--romanskog jezika: *Piro* (13. i 14. v., Dubrov•čani), *Pirko* (15. v., također Dubrovčani, nadimak u Vodicama), *Pirkić, Pirkovac* (selo), *Pirkovci, Pirkovići, Pirotić* prezime, *Pirunova dubrava* prema *Pijerić* (Marin Držić), *Pijerin* ᵥisti, narodna pjesma, Istra), *Pijero, Pijerović, Pijerko* (15. v., Dubrovčani), *Pjerota, Pjerotić.* Upor. još dubrovački plural *Petilovrijenci,* crkva koja se lat. zove *ecclesia Petri Lamentii* (od lat. genitiva nastao je dubrovački plural). Sa gr. καλός (upór. *Kalojan* < καλοιωχάννις) *Kalopetar* (1348?, Prizren), pridjev *Kalofetrov.* Upor. još arb. *Pérkola* (Sestáni, Bar).

Lit.: ARj 4, 775. 790. 815. 865-868. 917. *JElezović 2,* 69-70. Miletić, *SDZb 9,* 619. Siharić, *SDZb* 9, 175.

pétât, *-âm* pf. (Smokvica, Korčula, Kućište, Brač) »udariti« (primjer: *majka će reći djetetu: budi miran, petaću ti pljusku^)* prema impf, na *-iva- petívât se* (Božava) »attaccarsi«. Od mlet. *pelar,* furl, *peta* »battere«, od lat. *peditare,* obrazovano glagolskim sufiksom *-itare* od *pes,* gen. *pedis.*

Lit.: Cronia, *ID 6,* 117. *REW** 6357. *Pirana** 739. *Rosamani* 770-771.

peteče f pl. = *petećije (od kuge}* = *petici,* gen. pl. *petica* m (Vuk, Boka) = *petici,* gen. pl. *petíka* (Vuk, Paštrovići) »nekakva ospa po tijelu« = *petaći,* gen. *petaća* »ljuta bolest od ~«. Od tal. *petécchie* f pl. »crvene pjege na koži«, prema mlet. čitanju *eh* > *č* i zbog toga različitom adaptacijom dočetka, zamjena sufiksa *-ać, -ič,* novi m pl. na *-k,* od vlat. **petigula* za *petigo,* upor. i rum. *pétec* m »krpa, pjega« od *pată* < *pitta,* tal. *petazza* < gr. τηττάκιον. Mjesto *-ece* zamjenom sufiksa *-ča *petča* > *peča* f (Vuk, Perušić, Drvar) »mortis signum«, pridjev na *-av pečav* (Drndić selo kraj Jablanca, pod Velebitom, Smokvica, Korčula), poimeničen na *-ica pečavica* »vipera ammodytes«, *pečavčina / pečovčina* »isto« (Alan, Velebit) = *pecka* (Raška, Srbija) »macula«, pridjevi *pěchav, peckašt* = *pecka* »1° isto, 2° vipera bėrus«. Od *peča* su još brojne izvedenice kao nazivi za zmije otrovnice (v. gore): kao *pečalica / pečarica* (Hrvatsko primorje, Zaostrog), *pečarka, pečulja, pečat, pečatica.*

Lit.: ARj 9, 809. 813. 734. 814. Hirtz, *Amph.* 106. *Boerio* 498. *REW*[3] 6547. *Prati* 757. *DEI* 2879.

petëgula f (Korčula, Žrnovo) »brbljavica«. Od mlet. *petégola* »isto«. Apstraktum na lat. *-ities* > tal. *-ezza petegùleca* f (ibidem) »brbljarija«.

Lit.: ARj 9, 900. *Rosamani* 771.

petenáli, gen. *-ala* m pl. (Dubrovnik, Zore, Pelješac) »žlijezde, inguines« = *petinali* m pl. (Stulić) »dio tijela između slabina i spolnog uda«. Po značenju i postanju isto što tal. *pettignone,* od lat. *pecten,* gen. *-ims* »pube«. Sufiks je isti koji i u napuljskom *pettenale* pored *pèttene.* Poimeničen lat. pridjev na *-alis: pectinalis.* Može biti i leksički ostatak dalmato-romanski, u kojem je grupa *ct* bila zamijenjena tal. *tt.* Prema *trakta* očekivalo bi se **pektenali.*

Lit.: ARj 9, 812. 814. *REW*[3] 6328. *DEI* 2884.

péti, *penjem* (Vuk, Radičević, Milićević, Martić), pored *-peti, -pněm,* samo u prefiksalnim složenicama *(ispeti, ispnem* pored *ispenjem* Vuk, *na-, nau-, o-, oba-, oda-, po-, poda-, pro-, ras-, raza-, s-; sa-, u-, us-, za-),* baltoslav., sveslav. i praslav. **peti, pьno,* »extollere, elevare, spannen«. Samoglasnik *ę* u *peti* nastao je iz palatalnog nazala *į:* stcslav. *pę-ti, propįti, raspeti* »σταυρόω« kao crkveni termin, polj. *piąć.* Upor. rum. *opinti* »drängen«, α ia *opinti* »sich anstrengen, sich bemühen«, *upinti* »sich antrinken« öd part. perf. pas. *upeiъ.* Prezentska osnova prenesena u infinitiv *penjati (se), - m* impf, pored *n* mjesto *nj* kod četiri čakavska pisca 16. v. prema osnovi *pen-* »1° dizati (se), 2° razapinjali«. Od *odapnem* pravi se infinitiv *odăpnut, -em* (Kosmet). Oblici konjugacije i izvedenice prave se od osam osnova: 1. ništičnog prijevoja *pn-* < stclav. *pъn-,* 2. ò > α: *pan-,* 3. duljenjem *ь* > *i,* 4. prijevoja na *e: pen-,* 5. *pe-* < stcslav. *pe-,* 6° prijevoja na *o: pon-,* 7° *pet-* < stcslav. *pęt-* (particip perf. pas. na *t* ili starije raširenje obnove s pomoću formantą *t),* 8° od prijevoja *put-* < stcslav. *pct-.* Osnova *pn-* zastupljena je u *opna* f (Vuk) »tanka kožica«, s pridjevom *opnen, opnast,* deminutivom *ôpnica, opničan, opničica,* naučnim Šulekovim neologizmom *opno-krilič* »hymenoptera«. Ovamo idu imperativne složenice *napniguša* (Vuk) »žaba« i prezirni izraz za momka *napnikur* (Lika). Samoglasnik *a* < *ь* iz te osnove nalazi se u *opanak,* gen. *-ãnka* m (Vuk) = *jopojnke* (Trebarjevo) = *opànak&en. -ânka* (Kosmet, ŽK) < *opъnъHъ.* Ta je riječ kao kulturna ušla u balkanske jezike: rum. *opincă* s čitavom leksikologijskom porodicom, *opincar* »opančar«, *opincarime* »seljaštvo« = arb. *opingë,* u kojima je uzet genitiv singulara. Kako je bug. *(p)pinci* = ukr. *opynka,* ne može se znati da li arbanaska i rumunjska posuđenica predstavlja 6 ili prijevoj duljenja. Ovamo ide prilog prošli *razapam* (Baraković, Ančić) = *razapanši* (Vrančić) = *razapnavši* (Ančić). Prijevoj duljenja nalazi se u iteratīvu *-pinati, -am,* danas s *nj* mjesto *n* iz prezenta *-pinjati, -ëm* pored *-ãm,* samo u prefiksalnim složenicama *(is-, na-, oba-, oda-, raž/aj-, za-).* Odatle na *-äc sapinjač,* gen. *-oca* »sponica«, na *-oca uspinjača* (Zagreb) »Drahtseilbahn«, *zapinjača* = *zapinjača* (Kosmet) »na razboju štap kojim se zateže preda na vratilu«. Prijevoj *pen-* osim u *penati* = *penjati* na *-ač penjač,* gen. *-aia* m prema f na *-ica penjačica* »vjeverica«, na *-ača penjača* »deblo s okresanim granama«; Na *-alica penjatica* »biljka tropaeolum majus«. Na *-alo Penjala,* ime broda. Na *-avica penjavica* »biljka momordica balsamum«. Osnova *pe-* na *-dio raspelo* = *propélo* m »crucifix«. Poimeničen particip perf. pas. *zapeta* »virgula«. Ovamo bi išle *péta* i *petlja,* koje čine zasebnu leksikologijsku porodicu. Na *-ost napetost* od *napet.* Od part. perf. aktiva je *nêpelo* n (Vuk, Kosmet) »mjesto gdje se ne penje«. Prijevoj *pon-* dolazi u postverbalima *napon,* s pridjevom *naponski,* neologizam *naponokaz, prípon, raspon* m (tkalački termin) pored *raspona* = *rasponja, sápon, saponi* m pl. »valjci na kojima stoje stativice«, *zapon* m i f *òpona* (Vuk) »1° tanka kožica, opna, 2° zastor«, *spâna,* s deminutivom *sponica,* sve od *napeti, pripeti, sapeti* = *speti, zapeti.* Odatle na *-ka sapõnka* (Vodice) = *sponka* (Vuk), *zaponka, saponac,* gen. *-nca, saponjak,* gen. *-njka.* Na *-java ponjava* (v.). Ta se izvedenica smatra i kao posuđenica u vezi s *pannus.* Od te serije posudiše Rumunji *prípon* »konop kojim se životinja veže uz usađen klin (ţăruş) da se ne miče od mjesta gdje pase« < od *pгeponъ.* Glagola s ovim prijevojem nema. Osnova *put-* čini zasebnu leksikologijskiu porodicu jer se zbog fonetike više ne osjeća u jezičnoj svijesti veza s prvobitnom osnovom: baltoslav., sveslav. i praslav. *pcto* > *puto* na »1° pedica, Fussfesseln, 2° sartija (na brodu)«. = *puta* f (Posavina, Vinkovci), denominal na *-aţi populaţi, -ãm sputati, sputavati, sputavam,* particip, perf. pasiva kao pridjev *sputan,* na *-iti putiti, -im* »stavljati u puta«, deminutiv s dvostrukim sufiksom *-ьcьce* > *-asce pütašce,* na *-iti sputiti, -īm* »sapeti, svezati«, na *-ilo putilo* n »sapon, okovi, puto, negve, bukagije« (također ukr.). Suglasnik *u* je nastao iz velarnog nazala *ç* stcslav. *pcto,* slov. *fota,* polj. *pıta.* Ovamo *àpula* f (Vuk) = *opüta* (Vodice, Korlevići, Istra, Krk) »dugi remen za opanke«, odatle denominal na *-ati oputati* »praviti opute«, na *-iti òputiti, -im* »načiniti opute«, *naòputiti* -im* (objekt *opanak,* Vuk) = *naoputil* (Peć, Kosmet) »okolomatiti ga«. Odatle *òputãr* m (Šabac) »opančar«. Na *-as oputaš* (Bosna) »vrsta opanka«. Na *-ara òputara* = na *-ica òputica* = na *-ina òputina* »biljka troskot«. Riječ *oputa* je kao opančarski termin kulturna riječ koju posudiše Arbanasi *oputë* »Schuhriemen«. Važna je arb. posuđenica *pende* »Paar Ochsen (Ackermass)«. Ovamo još ide izvedenica na *-će puce* i iz terminologije konjogojstva *putalj* itd. Ali ovi termini čine u brojnim izvedenicama zasebne leksikologijske porodice (v.). Osnova je stcslav. glagola *peti* baltoslavenska u nižem prijevojnom štěpenu:

lit. *pinti,* lot. *pít.* Značenje nije isto koje i u slavinama nego »flechten, plesti« kojemu odgovara arm. *henum* »webe, nähe zusammen«. U slavinama to prvobitno značenje je prošireno u »spannen«. Upór. još *zapet* »eingespannt« prema lit. *pintas* »geflochten«. I za *puto* »Fusseisen« postoji potpuna baltička paralela: stprus. *panto,* lit. *pantis* m »Fesseln«. Ie. je korijen **(s)pen-* »ziehen, spannen, spinnen«. S početnim *s* potvrđen u germanskim jezicima got. *spinnan* i u lat. *sua sponte.* Dalje etimologijske veze v. u *pedalj* i u *puditi.*

Lit.: ARj 3, 138. 921. 7, 742. 484". 507. 722. 8, 307. 9, 773. 152. Belić, *NJ* 1, 74. Maretić, *Savj.* 79. *Elezović 2,* 195. 196. 64. 30. 88. 93. 443. Ribarić, *SDZb* 9, 189. *Miklošič* 237. 238. 257. *Holub-Kopečný* 281. *Bruckner* 403. 404. 405. *Mlađenov* 383. 382. 384. 550. *Trautmann 2\9.-WP 2,* 660. Joki, *Stud.* 67. 112. *Boisacg*[2] 780-784. 766-667. 947-948. 785. 669. *GM* 315. 330. Lidén, *IF* 19, 333. Meringer, *IF* 17, 163. sl. Vaillant, *RES 22,* 16-17.

petíción, gen. *-i* f (Dubrovnik, Cavtat) = *yetidjõn* (Potomje) = *peticijun* m (Istra) »tužba, optužba, parnica« = *peticija* f (Hrvatska, latinizam) »zahtjev na višu vlast«. Učen lat. apstraktum na *-io* od part. perf. *petitus* od *petére* > tal. *petizione.* S prefiksom *com-kompetirati, -pitirăm* impf, »natjecati se«, od lat. *comp t re* preko njem. na *-ieren,* poimeničen part. prez. *competem,* gen. *-tis* > *kompètenat,* gen. *-enta* m (19. v.) < njem. *Kompetent,* tal. *competente,* kao pridjev proširen je na *-ьn* + *-an kompetentan* »nadležan«, apstraktum na nenaglašeni sufiks *-ía kompetencija* (Budmanijev akcenat), upor. njem. *Kompetenz* f, tal. *competenza.*

Lit.: ARj 5, 250. 9, 814. *REW** 6444. *DEI* 1036.

petlja f (Vuk), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. riječ, »1° kopča, spona, zaponka na haljini ili obući (Crna Gora), 2° peteljka (Grgurevac)« = (sa *tlj* > *klj) pêklja* (Poljica, Kosmet, Palmotić) »kuka, zamka«. Varijanta *peteljka* »stabljika, stapka« = (sa *p* > *tr) trepeljka* pored *petelį* m (Borovo), botanički termin. Deminutiv na *-ica petljica* (Vuk), *petēljčica.* Na *-oca petljača* (Šulek) »dio petlje«. Na *-ar petljar* m »čovjek koji pravi petlje« prema f na *-iça petljàrica* (Vuk) »(metafora) Lügnerin, Ränkemacherin«. Na *-aš petljaš* »opanak sa velikom petljom«. Na *-arija petljanja* (Vuk) »vita misera«. Na *-anija petljanija f* (Risan) = *pekljanija* (Pavlinović) »(metafora) Ränke, nugae«. Denominai na *-ati petljati, -ām (za-)* impf. = *pekljati* = *zapekljât, -am* prema *zapekljăvăt, -âvam, raspekljăvăt* (Kosmet) »1° praviti petlje, 2° (metafora) pfuschen, kuburiti, blebetali«, *petljati se* »miješati se u nešto«, na *tar* + *-май petljarisati* (Lika) »okolišati«; *-aniti petljaniti* (Dalmacija) »blebetali, raditi zlovoljno«. Varijanta na *-elj(a)* nalazi se još u stcslav., slov., bug. i polj. Samoglasnik *e* je nastao od palatamog nazala *ę.* Upor. polj. *pįtla, pętelka, petlik.* Praslav. izvedenica na *-la* (upor. *metla)* od *peti* (v.). Suglasnik *lj* je nastao u suglasničkoj grupi sa sufiksom -ja. Upor. stvnjem. *fezzil,* nvnjem. *Fessel* i lit. *pinklas* »veza«. Glede značenja upor. *puce.*

Lit.: ARj 9, 811. 816. 761. *Elezović 2,* 64. 195. 256. *Miklósié* 244. *Holub-Kopečný* 271. *Bruckner* 404. *ASPh* 11, 137. *KZ* 42, 336. *Mladenov* 420. Matzenauer, *LF* 12, 336—338. Uhlenbeck, *PBB* 26, 290 (cf. *AnzIF* 15, 105).

petljar m (Belostenec, Voltici, Fužine) = *pêkljar* (ŽK) = *petljar* (Istra) prema f na *-iça petljàrica* (Istra) »1° prosjak, prosjakinja, 2° prosjačka torba«. Pridjev na *-ski petljarski* (Belostenec, Istra). Apstraktum na *-stvo petljarstvo* (Jambrešić). Denominai na *-ati pekljati* = na *-ariti petljariti* (Voltida) »prosjačiti«. Od njem. *Bettler.*

Lit.: ARj 9, 816. Jagić, *ASPh* 8, 317. Matzenauer, *LF* 12, 337.

petolancija f *(Spovid općena,* Senj, 1496) »nehotimično upadanje u blud«. Od lat. apstraktuma na nenaglašen sufiks *-ia* od part. prez. *petulans,* gen. *-tis* > *petulantia* »obijest, razuzdanost, bezobraznost«, tal. *petulanza* »arroganza«.

Lit.: ARj 9, 820. *Starine* 23, 146. *DEI* 2886.

petrà(h)ilj m (12. v., stsrp., Vuk) = *petraîl(j),* gen. *-il(f)a* (Kosmet) = (asimilacija *r - l* > *r - r) petrahir* »pravoslavni crkveni termin za dio svešteničkog ruha)«. Balkanski grecizam crkvenog podrijetla (srgr. ἐπιτραχηλιον > ngr. πετραχήλι, prefiks ἐπί i τράχηλος »vrat«, upravo »ovratnik«): rum. *patrahir* pored *petrahil,* bug. *patrahil* pored *petrahil* arb. *petrahil,* cine. *pitrăhile* f.

Lit.: ARj 9, 822. *Elezović 2,* 70. *GM* 330. *Mladenov* 415. *Tiktin* 1134. *Pascu** 76., br. 1411.

petrolej m (danas je općenit latinizam *petroleum)* = (prema sttal. *aglio) petrol),* gen. *-ólja* (Istra, Dalmacija) = *petroljo* n

(Vrbnik, čist talijanizam) = (zamjena drugog dijela složenice sa *ulje) petròulje* (Lika) = *(ou > u) pètrulje* (Sarajevo) = *petruljîn,* gen. *-ina* (ŽK). Od lat. učene složenice *petroleum < petraeoleum >* tal. *petròlio,* kalkirano u njem. *Steinol >* u nas prijevod *kameno ulje.*

Lit.: ARj 9, 826. *DEI* 2883.

pevgl· m (crkveno-slav.) »omorika«. Pridjev na *-ov pevgov* (Stulić, iz glagoljskog brevijara) »omorikov, jelov« = *pivća* (glagoljski rukopis, 15. v.) »isto«. Rus. *pevga* »Edeltanne«, ras.-cslav. *pevg** (1095). Od gr. πεύκη »isto«.

Lit.: ARj 9, 830. *Vasmer 2,* 329.

pïc m (Hektorović, Muo, Račišće, Božava, Senj, Malínská) »morska riba sargus puntazzo, charax puntazzo«. Jedna vrsta zove se *fratar.* U Mulu se razlikuju *pici puntaci* od običnog *pica.* Od tal. *pizzo,* od korijena *pits-,* koji i u drugim jezicima znači »oštricu, puntu«; *pica* f (Vetranie, Vuk, Dubrovnik, Cavtat, Korčula) »koštica od masline, praskve, grožđa«, prošireno na *-at picat* m u poslovici, pridjev na *-ast picast,* u Šibeniku s tal. prefiksom za pojačanje *špica* »isto«, *špica* (Crmnica) < mlet. *spizza* (Miletić ne daje na žalost definiciju crmničkog značenja). Od stal. *pizza* »Spizze, Kante«, furl, *spiż* pored *piz* »punta«, *spizze* pored *pizze.* Na sufiks *-ilj,* koji može biti dalmato-romanski za lat. deminutiv *-ellus: picilj* m (Dubrovnik, Zore) »čipka, špice f (Hrvatska), mèrlo (Boka, Korčula, deminutiv *merlić* više se govori)«. Upor. tal. *pizzo* »čipka«. Denominal *napiciljiti, -im* »nakititi se piciIjima = čipkama«. Taj dubrovački naziv može biti u vezi sa *sepeya* u dubrovačkom statutu 1235, *cipeam sive orale de seta* 1328 (»velum capitis«;, ako se radi o metatezi. Na lat. deminutivni pridjevski sufiks *-olus > -ülj pìculja* f (Dubrovnik) »maslina tanka, a duga, nazvana po obliku koštica (= pića)«. Završno *-ulja* može biti i naš sufiks, ali upor. *picola* f (Hvar) »biljka cichorium endivia«. Riječ *piculja* je i »ono što ima zmija šamija na glavi, a zove se i bigica« = sa umetnutim я pred dentálnom afrikatom *pinculja* (Imotski) »verruca rostralis viperáé, kokulj«. Ovamo ide tál. intensivum na *-icare pizzicare,* mlet. *-gare* »štipati«, u imperativnoj složenici *picigamôrt* m (Vis) »grobar«. Nejasno je: *pitaju ga picigatom.* [Za *pića* v. i pod *pica].*

Lit.: ARj 7, 485. 9, 831. 832. *ASPh* 25, 436. Hirtz, *Amph.* 7, 107. Rešetar, *Štok.* 267. Cronia, *ID 6,* 118. Hraste, *Belićev zbornik 2,* 1937, 153. Miletić, *SDZb 9,* 358. *REW>* 6545. Matzenauer, *LF* 12, 338. *Prati* 777 Jireček, *MHISM 9, 459.* Skok, *ZRPh* 54, 471.

pica f (Vuk, Dubrovnik) »koštica od trešnje, šljive«. Ovamo ide slov. *pícek,* koje dolazi još u oba lužičko-srpska jezika i ukrajinskom. Varijanta sa *e* mjesto *i:* slov. i _hrv.-kajk. *pecka f* (Belostenec) pored *teček* m = *pecka* (Belostenec, Jambrešić) »zrno u jagodi grožđa«, s pridjevom na *-ost pečkast* (Belostenec). Nalazi se još u češ. *pecka* »koštica«, polj. *pestka* pored *pecka.* Upor. njem. *Pechsen.* Miklošič postavlja praslav. *ptstka,* Holub **puj-bka* (prema *pták, ptica).* Varijanta sa *i* pretpostavlja prijevoj duljenja *y.* [Usp. i *pic].*

Lit.: ARj 9, 749. 804. 831. *Miklošii 269. Holub-Kopečny* 268.

płcikaruo, gen. *picikarula* m (Marin Držić: *pod u picikarula moga da ti da mortadela i salaca ho će biti za svu ovu nedjelju«)* »bakal, sitničar«. Od tal. (rimskog) *pizzicarolo,* tosk. *-cajuolo = pizzicagnolo.*

Lit.: StPH 7, 261. 7^2, 280. *REW** 6545. *Prati* 777. *DEI* 2962.

picinio m (Istra) »pile, pullus gallinae«, skraćeno *piai, fieli* m »malo muško dijete«. Ovamo idu prezimena *Pecinić* (~ *Marulić,* danas rašireno na Susku), *Pežinović / Piz-* (Dubrovnik, 12 — 13. v.) = lat. *Pisini, Pigini, P(f)ezenić* (Dubrovnik, 12 — 14. v.) = lat. *Pesana, Pezana, Pesagna, Pesegna.* Upor. slov. pridjev *picei* »exiguus, miser, vilis« i tal. *picciolo* »parvus«, istro-rom. *pizinìn* (Bele, Pula, Piran) »piccolinò« = *pičinein* (Rovinj) = *pekinèin* (Vodnjan) i rum. *pufin* »malo«. Uppr. dubrovačke uzvike *ìpic* »popola« = *ìnìpic* (kad dijete što nađe ili dobije, onda drugo odmah zaviče ove uzvike, što znači da će trebati dijeliti), prilog *ipacno* »malo«. Početno *i-* bilo bi prema Budmaniju kao u *iole, ipak,* tj. *i* »također«. Dalmato-romanski leksički ostaci od vlat. *pitzinnus = pisinnus.*

Lit.: ARj 3, 852. 826. 851. 9, 831. 832. 933. Skok, *PPP* 12, 10. REW^3 6550. Matzenauer, *LF* 12, 338. *Ive* 106. Jireček, *Romanen 2,* 49. 51.

picokara f (Poljica, Split, 17. v.) »1° re^ dovnica koja živi izvan samostana u redovničkom odijelu, 2° pobožna žena«. Pridjev na *-ski picokarski* (~a *kuća).* Od tál. *bizzocara* f (14. v.) »isto«, prema za muškarce *bizzocco = pinzòchera* »isto«.

Lit.: ARj 9, 832. *ASPh* 32, 470-471. *DEI* 538. 2905. 2932. 2963.

pičuO; gen. *picula* m (Buzet — Sovinjsko polje) »vrsta sočiva«. Od furl, *pizzûl* pored *pizzái* »cicer arietinum«, zacijelo etimologijski isto što lat. *pedalus,* koje se nalazi s promjenom sufiksa *pecalj,* gen. *-lja* m (Brihovo, Hrvatska) = *peteljka* (npr. trešnje, jabuke) = slov. *péce!],* gen. *-pija* »Obststiel«, prema Miklošiču od tal. *picciuolo.* Glede sufiksa upor. slov. *récelj,* gen. *réclja* = *recai],* gen. *-čija* (Vodice) »ručka na kosi«, *kvacelj* (od *kvaka)* i *rùcela* f (Sućuraj na Hvaru) »rukovet trave kao plašilo na fronžati« (v.). U rumunjskom lat. *pedalus* > *picior* znači »noga« (metafora), u narječjima *k'ičor.* Odatle ime Vlaha bosanskog kralja Tvrtka Tvrtkovica: *Kićurići* (1406).

Lit.: ARj 4, 945. 5, 845. 9, 730. *Pleteršnik 2,* 16. 413. *REW*[3] 6324a. *Pirana*[2] 772. *Рщсагiu* 1305.

Pićan, gen. *-ina* m (13. v., Istra), toponim, tal. *Pèdena* < lat. *Petina,* nekada sjedište biskupije. Etnik *Pićanac,* gen. *-anca* m. Augmentativ (uvredljivo) *Pićancura.*

Lit.: ARj 9, 833.

pidal m (Vrbnik) »hrast odsječena vrha« = *pidal* (Cres) »Baumstamm«. Deminutiv na *-ić pidalić* »quercula«. Od tal. *pedale,* furl, *pidal* »isto« < lat. *pedale,* od *pes,* gen. *pedis,* poimeničen pridjev sr. r. *pedālis.* Upor. *pedana* i *pagul.* Ovamo ide i stsrp. *pidah* (14. v.) »Steuerrader« < gr. πηδάλιον.

Lit,: ARj 9, 834. *REW*[3] 6341. Vasmer, *GL* 116.

pifar m (Maralić, Vetranie) »svirala«. Na lat. *-ata pimfarata* f (Vetranie; *m* umetnuto pred bezvučnim labiodentalem) »svirka«. Posljednje dalmato-romanski leksički ostatak od tal. *piffero* ~ *pífaro,* od franačke riječi koja se nalazi u srvnjem. *pifer,* nvnjem. *Pfeifer.*

Lit.: ARj 9, 834. 854. *REW*[3] 6486. *Prati* 767. *DEI* 2914.

piganb m (stsrp., 14—15. v.) »ruta, rutvica«. Od gr. πήγανον »isto«.

Lit.: ARj 9, 835. Vasmer, *GL* 116.

pih m (Mikalja, Baraković, *pijeh* nepotreban ijekavizam), postverbal od *pihatí* (Marulic) = *ptat* (ŽK) »dihati, dahtati, hripati«. Upor. hrv.-kajk. *píší mé v rit* (ŽK). Pseudojekavizam *pijehati, pijeham* impf. (Vuk) prema pf. *pijèhnuti, p'ijehnēm* (Vuk, Crna Gora) = *pénuti* (Srijem, pseudoekavizam). Pridjev *pijehav* (Stulić). Odatle na *-vac pijèfiavac,* gen. *-ovca* »čovjek sipljiv«. Apstrakta *pijèhnja* (Vuk, Dubrovnik) = na *-avica pijehavica* (Dubrovnik) »l ° sipnja, 2° zaduha«. Suglasnik *i* je nastao od jery-a, upor. rus. *pyhatb.* le. je onomatopejska osnova **pū* raširena sa *s* jednako kao u *puhatii* od ie. prijevoja **pou-* (v.). Usp. *pahati.*

Lit.: ARj 9, 839. *WP* 2, 81. Matzenauer, *LF* 14, 415-417.

pihtija f = *pikuje* f pl. »drhtalice, pače, žaladija« = stsrp. *pihtija* (14—15. v.) »lijek protiv štucanja«. Pridjev na *-ast pihtijast.* Balkanski grecizam od stgr. πηκτή »aus geronnener Milch gepresster Käse« > πηχτή, poimeničen particip ž. r. πηκτός »geronnen«: rum. *piftie,* bug. *pihtija.* Part. perf. pas. *piktosan* pored *pltosan (pasûlj,* Kosmet, priređen kao pire), od *pitôsat.*

Lit.: ARj 9, 835. *Elezović* 2, 61. 536. *Tiktin* 1161. *Mladenov* 425. Vasmer, *GL* 116. *Rohlfs* 1689.

pijesak, gen. *-ska* m (13. v., Vuk) = (ekavski) *pésak,* djelomice i u čakavskom *pěšák* (ŽK, Rukavac u Istri) = (ikavski) *pisak* (Vodice) = *piska* f (Rukavac), sveslav. i praslav. **pes(bkb],* bez paralele u baltičkoj grupi, »pržina, salbun, mel«. Pridjevi na *-ov pijeskov,* proširen na *-it pjeskòvit* (Vuk), poimeničen na *-ača pjeskovača* (Vuk), na *-ica pjeskovica* »pjeskovita zemlja«, na *-nica pjeskovnica,* na *-ьn pješčan,* poimeničen na *-ik pješčanik,* na *-en pešćen,* poimeničen u ž. r. *Pišćena* za morske uvale u Dalmaciji, poimeničen na *-ica Pešćenica* toponim., na *-ast pjeskast.* Na *-arica pjeskarica* »pješčana ura«. Na *-ar pjeskar* (neologizam) »Sandstein«. Na *-ulja pjeskulja* = na *-uša pjeskuša* »pjeskovita zemlja«. Na *-jak Pešiak* (ŽK, toponim). Ovamo možda i hidronim *Pesnica.* Praslavenska je izvedenica s pomoću deminutivnog sufiksa *-bk.* Osnova *pes-* bez deminutivnog sufiksa postoji u rus. prefiksalnoj složenici *supesb* »sandiger Boden« i u poljskim narječjima *piach,* gdje je *s* prešao u *h* kao u *Mach* za *Moskal.* Jat je nastao od ie. *e,* ako se uzme kao paralela sanskr. *pãmsúk, pãmsuká-h* (nazalirano) »prah, pijesak«, avesta *pansnu—š,* arm. *p'oši* »poussière« prema sanskr. *pãmsúh* »poussière, sable«. le. je korijen tada **pēs-* »duhati, blasen«. Prvobitno bi značenje bilo »ono što se može oduhnuti«. Upor. toponim *Pometena Draga, Zamet* u jadranskoj zoni. Dalja je etimologijska veza *pahati* (v.), *zâpaha, pahalj.* Stvnjem. *fesa* »Spreu, Spelze«, nvnjem. *Fehse.* Miklósié je

drugog mišljenja. Po njemu jat je nastao od dvoglasa *ai* u korijenu **pais : *pis* »zerstampfen, zermalmen«, lit. *paisyti.* Taj je korijen zastupan u *pieno, pšenica* (v.) i u stcslav. *pbhati* »stossen«. Po tom tumačenju prvobitno bi značenje bilo »das Zerriebene, Zerstampfte«.

Lit.: ARj 9, 919. 840. Ribarić, *SDZb 9,* 167. 177. *Miklošič* 245. *Holub-Kopečný* 273. *Bruckner* 405. *W P* 2, 68. *Trautmann* 216. *Mladenov* 540. Meillet, *BSLP* 36, 110. Pedersen, *IF* 5, 47. Zubatý, *Slávia 6,* 273. Mikkóla, *IF* 8, 302. *Boisacq*[3] 749.

pijetat, gen. -ť f »milosrđe«. Od tal. *pietà* < lat. *pietate,* apstraktum na *-tas* od pridjeva *pius.* U školovanih ljudi francuzizam preko njem. *pieiet,* gen. *-téta.*

Lit.: *ARj* 9, 841. *Klaić'* 965.

pijuk m (Vuk) »kljuna, čakija, kljuka, objetelica, trnokop, mašklin«. Deminutiv na *-ić pijučić* (Vinkovci). Augmentativ na *-ina pijučina* (Radičević).

Lit.: *ARj* 9, 843.

pik[1] m (Belostenec) »nekako gvozdeno rude«, (fraza) *uzeti pik, imati pik na koga* na nišan« [ovo germanizam — kalk prema njem. *einen Pik auf jemanden haben* = »biti kivan na koga«] = *pika* f (Belostenec) »koplje, motka«. Oboje od njem. *Pik(e)* < fr. *pique.* Raširuje se sufiksom *-ač pikač* m, na *-ača pikoca* f (Samobor) »appositio serpentis«. Pridjev na *-ast pikast.* Ovamo ide i slov. prilog *navpîk* »senkrecht, lotrecht«, odatle pridjev *navpičen* < tal. *a picco.* Romanski leksički elemenat *pikk-* unakrstio se s domaćim *pik-* u *plknuti, -lm* pf. *(ŽK)* = slov. *piknoti* prema impf, *pikati (na-)* »1° stechen, 2° doticati (Vodice), 3° (objekt psa) drškati« = *piknut* (Cres, Mogorić Lika, Visuč, Hrvatsko primorje, Šestine, Visoče ŽU, subjekt *zmija)* = *picit* (Cres) *(za-)* = slov. *piati* »pingere, aufspiessen«, postverbal *pik* m pored *pika* f = *pika* (Vodice) »1° Punkt, 2° bijela ovca s crnim točkama na glavi (Vodice)«, odatle m *plkeš* »takav ovan«, *pikica* = *pičica, pikelj,* gen. *-klja,* na *-nja piknja* (ŽK, Bijenik, Zagreb, slov.) »Punkt«, *pikčast,popikniti se* (ŽK) = *popičiti se* (Vodice) »spotaći se«. Tal. imperativna složenica: *plka-tabăr* m (Boka) = *pïkatabãri* m pl. (Dobrota) = *pikatàbãri* (Korčula) »vješalica, klinčanica«, na mlet *-ad-* + *-in pikàđïn,* gen. *-ina* m (Boka) »jedan klinac na vješalici«. Drugi je dio *tabar* (v.).

Lit.: ARj 9, 844. 846. 7, 487. Hirtz, *Amph.* 107. Ribarić, *SDZb* 9, 176. *Pleteršnik 2,* 34. 36. *GM* 337. Štrekelj, *DAW* 50, 41. 47. *REW*[3] 6495. *Miklošič* 246. *Striedter-Temps* 172. *Rosamani* 781.

pik[2] m (Vrbnik) »(brodski termin) konopac na lađi kojim se diže pedro«. [Od tal. *picco* »specie di mezzo pennone«].

Lit.: ARj 9, 844. *DEI* 2903.

píka f (Vodice) = *piknja* (Belostenec, Voltidi, Šulek) »točka«, postverbal, apstraktum na *-nja* od *pikati, -am* impf, (hrv.-kajk., ŽK) »1° bockati, 2° doticati se (Vodice)« prema pf. *plknuti* (hrv.-kajk.) = *-niti* ŽK, Vodice) =*pičiti, -im* (Sisak, slov.) »ubosti«, *poplkniti se* (hrv.-kajk.) »spotaći se«. Deminutiv na *-ica piknjica* »točkica«. Pridjev na *-äst piknjast,* na *-av piknjav.* Riječ *pika* znači i »maca, mrlja, pjega«. Odatle na *-ьc* > *-ac pikać,* gen. *-kca* »tamne pjege kao bolest na grožđu od vrućine«; također *pika* f (Vodice) »bijela ovca sa crnom točkom na glavi« prema m na *-eš pikeš* »takav ovan«; *pika* je svinja šarene boje, »šarulja, pirgasta svinja«, u Krašiću i Donjoj Kupčini. U Donjoj Kupčini na *-ьc pikać* »vepar ili nerast«. Na *-&// pikalj,* gen. *-klja* m ili *piklja* f (Brihovo) »bodljika u ježa«. Maretić i Štrekelj uzimlju za glagol da je posuđen iz njem. *picken.* Ali je osnova *pik-* veoma raširena i u romanskim jezicima. Za *pikalj,* gen. *-klja* »čukalj« Matzenauer uzima njem. *Pickel, Bickel* kao izvor.

Lit.: ARj 9, 845. 832. Ribarić, *SDZb 9,* 177. *Miklošič* 246. Matzenauer, *LF* 12, 339-340. Štrekelj, *DAW* 50, 47. *RES*[3] 6495. *Holub-Kopečný* 272.

pikat m (Vuk, Dubrovnik, Bella, Stulić, dubrovački pisci, Perast) »džigerica«. Deminutiv na *-äc* < *-ьc* + *-ić pikacie* m (Zore, Dubrovnik) »drob od sitne stoke sa džigericom; sinonim: rajžlić = rajžlec (Hrvatska)«. Pridjev na *-ьn* > *-an pikatan.* Radna imenica f na *-ar* + *-ica pikatarica* »žena koja prodaje pikate«, u dokumentima 1331. *fechatum.* Za razliku od tal. *fégato,* koje je očuvalo grčki sekundarni akcent (proparoksiton od ἥπαρ συκωτόν »/kulinarski termin/ jetra punjena smokvama«), dubrovački *pikat* < **pikăt* slaže se u pogledu akcenta sa krčko-rom. *fecuat,* mletačkim i rom. *fïcatum* »snabdjeven smokvama«.

Lit.: ARj 9, 845. Budmani, *Rad* 65, 162. *Bnrtoli* 1, 263. Isti, *Croazia* 144. *REW* 8404. Skok, *ZRPh* 54, 471. *DEI* 1613.

piksa f (Hrvatska i Slovenija) »kutija, škrabnica«. Od njem. *Büchse* < gr. πυξίζ. Grecizam je *piksid* m (Ančić) = *pikada* f »sud za posvećene hostije« = *pinda* f (Radovčić) »kutija« preko lat. *pyxis,* gen. *-idis* kao katoličkog crkvenog termina.

Lit.: ARj 9, 846. 877. *REW*[3] 6892.

pïkula f (ŽK, samo u izrazu: *nima ni pikale, ni mu da ni pihule)* »1° ni krajcare, ništa, 2° loše vino koje se dobiva kad se na kominu od grožđa nalije vode, pa ta voda ukisne (Prigorje, Zagorje)«. Tal. *pìccolo.* Druga tal. varijanta *pìcciolo,* furl, *pizzul* »1° malen, 2° filir« nalazi se u *ptculja* (južna Dalmacija, Zore) »plod masline tanak i dug«, slov. pridjev *picei,* f *pičla* i prilog *piilo* »knapp, karg«, *pičen* »sparsam«, *puolat* »junger Truthahn« < furi, pridjev *pizzulàt* »fanciullo«. Korijen bez nenaglašenog deminutivnog *-ulus* nalazi se u slov. *ípinka* f »Bisschen«, *ne pinka* »gar nichts« = *pînka* (Vis) »jedro u omenduli«, deminutiv na *-ica daj mi pinkicu kruha* (Vis) »mrva«.

Lit.: Zore, *Rad* 114, 231. *Pleteršnik 2,* 34. 37. *Pirana*[11] 772. Štrekelj, *ASPh* 11, 365. *DAW* 50, 47. *REW*[3] 6494. *Prati* 765.

pila[1] f (15. v., Vuk) = *pila,* gen. *pīlē* (Kosmet), slov., bug., češ., polj. i rus., nije praslav., »(posuđenica istog značenja) *šega* (Crna Gora) < lat. *seca* preko tal. *sega, testera, turpija* (v.), *žaga* (ŽK, preko njem. *Säge, a* ovo iz tal.)«. Znači također isto što *pilana* (sinegdoha). Deminutiv na *-ica pilića* »serratuia arvensis«. Pridjev na *-ast pilast.* Denominali na *-ati pilati, -am* impf, *(is-)* = na. *-iti píliti, pílím (is-, na-, pre-}* = *pílit* (Kosmet) »testeriti«, iterativ na *-va- -piljívati, -pìljujem* pored *-piljivām,* samo s prefiksima. Deminutiv na *-uhati pilukati, -am* (Dalmacija, Pavlinović). Na *-otina / -evina pilotina* = *pìljevina* (Orahovica, Slavonija) = *opiljci.* Na *-jak piljak,* gen. *-aka* (Pokuplje, Hrvatska) »turpija kojom se gladi drvo«. Radna imenica na *-äc : pilāč,* gen. *-ača.* Poimeničen part. perf. pas. na *-ica piljenica* (Lika, Prigorje). Složenica sa perz. *hane: pilana* »Sägewerk«. Rumunji posudiše *pila* »Feile«, *a pili* »feilen«, arb. *pile* »Werkzeug zum Flachskämmen« (nije potvrđena u tom značenju medu slavinama). Nema jedinstvenog mišljenja o postanju. Bruckneru i Kiparskom je to posuđenica iz stvnjem. *fila* < *fihila* (9. v.). Prema tome ne bi bila praslavenska riječ. Upoređenje sa lit. *pettis,* lot. *peilis* »nož« govori za to da je *i* nastao iz Γe. dvoglasa *ei* i da nije posuđenica iz germanskoga, ako je to upoređenje ispravno. Mladenov izvodi od iste ie. osnove od koje je i *pismo, pisati,* što ne može biti. Lit. *pielà* je posuđenica iz poljskoga.

Lit.: ARj 3, 921. 7, 487. 9, 852. *Elezović 2,* 73. *Miklošič* 246. *Holub-Kopečný* 273. *Bruckner* 414. *Kiparský* 257. *Mladenov* 422. *Trautmann* 210. Joki, *Unt.* 69. Isti, *Stud.* 69. *Tiktin* 1162.

pila[2] f (Varaždin i okolica, Samobor) »lopata«. Možda ide ovamo i *pila* f (Istra) »kost koja se zov i kobilica, lomilica« < lat. *pila* »Ball, Kugelchen«. Deminutiv na nenaglašeni sufiks *-ula: pilula* f »medicinska kugIjica«, učen latinizam < lat. *pilula* = (disimilacija / - / > *n - l* ili *r - Γ) pinula* (Mikalja) = *pirula* (Rab, Vrbnik). Ovamo možda iz dječje terminologije za igru (upor. *špekula) piljak,* gen. *-Ijka* m »1° crjepić, 2° kamenčić (Bosna)«, deminutiv *piljčić,* deminutiv na *-ík* > *-dk* od *pilj,* gen. *pilja* »crijep od zemljana kakva suda (Crna Gora)«. Od važnosti je za etimologiju te riječi istoznačno arb. *pile* »Steinchen«, deminutiv na *-zë* = *-zk pilëzë* < lat. *píla* > stellet, *pela.* Može biti balkansko-latinska riječ. Denominál na *-ati pillati se, pîljăm se* impf. (Lika) *(is-, na-)* »igrati se piljcima«. [Za *piljak* v. i pod *pilka].* Možda je prijenos na drvo *piljcika* f »komad drveta kojim se djeca i čobančad igraju« = *pincika* (Vinkovci). Zbog posljednjeg oblika pitanje ostaje da li su *piljak* i *piljcika* iste riječi. Ovamo još internacionalni francuzizam *ploton* (Crna Gora) = *plotun, -Una* (Vuk, narodna pjesma, danas općenito) »vatra iz pušaka« = *flotun* »mala četa od 10—20 vojnika« < fr. *peloton.*

Lit.: ARj 3, 61. 921. 9, 846. 847. 851. 852. 854. 855. 868. 10, 85. *GM* 337. *REW** 6498.

pilastar, gen. *-stra* m (Dubrovnik, Cavtat) = *(str* > *str* kao u *oštar) pilastar,* gen. *-štra* (Jerković) = *pilaster,* gen. *-šira* (Buzet, Sovinjsko polje) »kameni potporni stup što drži teracu, stup kao podupirač zidu, kameni stupovi pod krovom od skadnja«. Od tal. *pilastro,* izvedenica na sufiks *-aster* od *pila.* Odatle na pridjevski sufiks *-ariš* poimeničen u sr. r. *pilare* > stvnjem. *philări* > polj. *filar,* nvnjem. *Pfeiler* > *filareta* f (Vuk, Srijem) »ograda od malih, drvenih, kamenih, gvozdenih stupova, kakvi bivaju najčešće uza stube«. Sufiks *-età* nejasan. Na augmentativni tal. sufiks *-one* > *-un* : *pilun* (Vrbnik) < tal. *pilone.*

Lit.: ARj 3, 53. *9,* 847. *REW*[S] 6497. 6500. *Miklošič* 58. *SEW l,* 281. *DEI* 2919.

pilat m (Poljica) »čovjek žuta mršava lica«. Ne zna se stoje li u vezi pridjevi *pilat* (Ljubiša) u rečenici *ne oziva se ni pilata duša* »nitko«, koji odgovara Vukovu *püüan* u izrazu: *nema ni piličnoga* »nikoga« [usp. i pod *pi-pi].* Taj je poimeničen na *-ik piličnlk* (Vuk) »kein einziger«, a ima i značenje »parvulus«. Zbog toga je očita etimologijska veza s *pile* (v.). U tim primjerima, gdje se pojačava negacija, služi u ŽK izraz *nima bõžega pilijana doma.* Ljubišin pridjev *pilat* (~α *duša)* i *pilijan* (ŽK) može se svesti također na *pile* »sitna životinja« kao jak izraz za pojačanje negacije. Možda je u vezi s time i *pilat* u Poljicima [usp. i pod *piljun].* U bug. *pilât* m i ngr. πιλάτης znači »mučitelj«, a u Kosmetu pridjev *pilât (insan)* »đavo, prepreden, okretan«, poimeničen na *-ik pilătnik* m prema f *pilătnica.* Tu se zacijelo umiješalo biblijsko ime rimskoga podrijetla C. *Pondus Pilatus.* Upor. slično *Lazar* (v.).

Lit.: ARj 9, 847. 849. *Elezović 2,* 73. 536. *Mladenov 422.*·

pilav, gen. *-dva* m (Vuk) = *piljăf* (Kosmet) »1° kuhan pirinač na masti s mesom ili bez mesa, 2° pir, svadba (sinegdoha)«. Balkanski (i evropski) turcizam (tur. *pilav)* iz kulinarske terminologije: rum., bug. *pilaf.*

Lit.: ARj 9, 847. *Elezović 2,* 74. *Mladenov* 422. *Tiktin* 1162 *Lokotsch* 1656.

Pīle f pl. (Dubrovnik, Krk) .»glavna vrata«. Na Rijeci *Viadelle Pile.* Gr. πύλη »vrata«.

Lit.: ARj 9, 848. Gigante, *Deputazione di storia patria per le Venezie,* Sez. di Fiume 1944, 8. Skok, *Slav.* 63. Isti, *Slávia* 10, 486.

pilka f (Belostenec) = *piljka* (Hrvatsko zagorje) »zaklop, čep, vranj«, upor. slov. *puika, piljka* »isto«. Možda je u vezi i *piljak,* gen. *piljka* »onaj vrščić na rogu srndaća što svake godine po jedan izraste« i *piljak,* gen. *piljka* (Stulić) »čekinja« kao i *piljak* gen., *piljka* m (Bosna) »1° crepić, 2° kamenčić«, očit deminutiv na *-ik* od *pilj,* gen. *pilja* »crijep od kakvog zemljanog suda«. Odatle denominal na *-ati pillati se, -pîljăm* »igrati se piljcima«. Prema Štrekelju slov. i hrv.-kajk. riječ u značenju »vranj« potječe iz njemačkoga. [Usp. za *piljak* i pod *pila*[2]*].*

Lit.: ARj 9, 850. 853. 852. Popović, *NJ 3, 252. Miklošič* 246. Štrekelj, *ASPh* 11, 465.

pilo n (Dubrovnik, Cavtat, Boka, Budva, Krtole, Konavli, Kućište, Dobroselo, Lika) »1° u kamenu izdubena posuda za ulje, 2° Gusstein in der Küche = kamenica, škäfa (Korčula), džära (Tivat), 3° u nju se stavlja kŕga da se stuče (Budva), 4° jama za kućom za smetlište i izlijevanje splačina (Dobroselo), 5° goveđa mokraća (Dobroselo), 6° jarak za spremanje voćaka (Dobroselo; nejasan semantički razvitak)«. Od lat. > tal. *pila,* sa značenjem kao 1°—3°. Glede *-a* > *-o* upor. *vino* < lat. n pl. *vina* (v.). U talijanskom argou znači i novac, jer se stavljao u posude u rimsko doba, upor. *pilavi* m pl. »novac« u šatrovačkom jeziku.

Lit.: ARj 9, 851. *REW** 6497. Matzenauer, *LF* 12, 341. *Prati* 768. *DEI* 2919.

Pilot m, stsrp. horonim (13. i 14. v., Dušanova isprava) »predjel u planinama između Prizrena, Zete i Skadra«. Dva su *Pilota,* gornji i donji. Pridjev na *-bsk pilotski.* Srlat. *Põlatum,* gr. Πολάθ-οι, arb. *Pulati* m pl. »arbansfco pleme i njegova zemlja između Prizrena, Zete i Skadra«. Neobična je naša zamjena *i* za lat. i gr. o, dok je arb. *u* kao u *kuvënt-di* < *conventus, kunat* < *cognatus, cuq* < *cocceus* itd.; α > o je kao u *Drivastum* > stsrp. *Drivost.* Kraj je bio jako romaniziran.

Lit.: ARj 9, 851. Jireček, *Romanen* 1, 59.

pilòza f (Istra) »neko grožđe«, kao da je tal. pridjev na *-osus peloso* od *pelo* < lat. *pilošus* od *pilus* »kosa« [usp. tai. *pelosina* f »varietà di vitigno bianco coltivato nei dintorni di Asti /Piemonte/«]. Vjerojatno nije u vezi s lat. *pilus* riječ *pilat* m (Poljica) »čovjek žuta mršava lica«. Taj je naziv nastao zacijelo po evanđeoskom *Ponciju Pilatu* < *pilatus* »kosmat«. To se prezime može shvatiti i kao part. perf. pas. *od pilare* > tal. *pelare,* odatle *(posò je ki opêlan,* Sutomore) »bez kose«. Ovamo ide splitski toponim *Pijate* m pl., teren uz more < *Pillatum* u dokumentima. Marin Držić ima *ckvaru opilaje* »uzimati«, & prefiksom *o-*. To može biti dalmato-romanski leksički ostatak. S » > *e* i sa *-iare* pored *-are* dolazi *peljati, -am* impf, (o-) (Mikalja, Stulić) »uzimati, grabiti«, koje može biti dalmato-romanski refleks od tal. *pigliare* (sa í > *e* kao u Istri i krčkorom.) »uzimati, grabiti, pljačkati«. Sa *e* mjesto *i* slaže se furl, *pea* < *pillare.* Samoglasnik *e* može biti i za vlat. *í.* Vetranie ima *delemoška* f »muscicapa« < tal. imperativna složenica *pigliamosche.* Tu je nejasno *p* > *d* i í - *e* mjesto a. Pavlinović ima *peljati se, -am* impf, u značenju »tući se, čupati se«. Tu stoji *e* < vlat. *ɛ* od *pilus.* U narodnoj pjesmi *peljati, -am* znači »ujedati«. Ovamo ide

još *opiljugati, -am* pf. (Ston) »očerupati kakvu pticu do posljednjih badrljica«, od tal. *piluccare* zamjenom *-uccare* našim *-ugati.* Druga je zamjena sa *-uškati opeljuškati, -om* (Dubrovnik) »oljuštiti«.

Lit.: ARj 9, 45. 56. 769. 851. Hirtz, *Aves* 84. Rešetar, *Štok.* 261. 267. *REW*[3] 6508. 6506. *DEI* 2828.

pil)ar, gen. *-ára* m (Vuk) »sitničar, bakai« prema f *piljarka, piljarica.* Denominál *piljáriti, piljārīm* impf. (Vuk). Apstrakti *piljarēnje* n, *piljàrina.* U Zagrebu i ostalim hrvatskim gradovima na sjeveru (hrv.-kajk.) sa / mjesto *p* u f *fil(f)arka* (1362) »1° sitničarka, 2° (metafora) brbljava žena, pravdašica«, odatle *JiKSlarSčina* (1321).Mažuranićevo izvođenje od *filir,* gen. *-ira* »stara najniža jedinica austrijske krune« < njem. *Vierer* preko madž. *fillér* (disimilacija *r - r > / - r)* nije moguće. Možda prije od starog bakrenog novca tal. *fòlaro* (14. v.) < bizantinski deminutiv na -αριον (nepotvrđen doduše), u dokumentima *follarius,* od biz. φόλλις (5—6 v.). Deminutivni dočetak -apioy bio je zamijenjen sufiksom *-arius > -ar* za radne imenice, *o > i* unakrštenjem sa srlat. *pila* »porticus nundinaria seu locus ubi mercês venum exponunťur, taberna > tovijerna (v.)«.

Lit.: ARj 9, 852. *Mažuranić* 305-6. *LEI* 1677. Matzenauer, *LF* 12, 340. Skok, *ZRPh* 54, 185-187. *DEI* 1677.

pîljug m (Lastva) »surculus, germen, sjeme i ona stabljika na kojoj počiva sjeme od čipule (= kapule)«. Uzrečica: *od straha sereš piljuge.* Kao da je naša izvedenica na *-jug* (v.) od gr. φύλλον »Blatt«? Upór. drugi elemenat složenice *karanfil, garoful, trandovilje.*

Lit.: ARj 9, 853-4. *Rohlfs* 2358.

piljūn n (Dubašnica, Dobrinj) = *pijun* (Istra) = slov. *pilun* (Dolensko), *pilunec,* gen. *-nca* »kumče, Patenkind«. Dalmato-romanski leksički ostatak. Od lat. *filialus* (disimilacija *l-l > l - n* kao u *láncún,* v.), deminutiv na *-olus* od *filius,* ie. podrijetla. Zamjenom su^ fiksa sa učenim *-ianus pilijan* (ŽK) samo u vezi *nima božẽga pilijana* (pored *stvora) doma* »nema ni žive duše u kući« [usp. i pod *pilat].* Dalmato-romanski oblik potisnut je od mletačkog *fiozo* m prema *fioza* f > *fijôco* m (čakavski, Pag, Vrbnik) prema *fijòca* (Božava, Istra) = *filjôco* (Molat) = (latinizirano) *filiaco* (Veli otok). Zamjena deminutivnog *-olus* Sufiksom *-oceus* pojava je mletačka: tosk. *figlioccio.* U balkansko-romanskom služi za taj kršćanski termin izvedenica na *-ianus filianus >* rum. *fin,* m *fină* f, arb. *fiján* (upor. hrvatsko prezime *Pijan).*

Lit.: ARj 9, 844. 853. *Pleteršnik 2,* 37. *REW*[3] 3302. 3303. *DEI* 1636. Štrekelj, *DAW* 50, 17-18. *GM* 104. Skok, *RES* 10, 190. 197. ss. Isti, *ZRPh* 54, 475.

pimpinela f (Belostenec) = *pimpaneìa* (Šulek, Dalmacija) = (gubitak suglasnika *m) pipinjèla* »trava poterium sanguisorba« (Istra). Odatle *pimpanelica* »pimpinella saxifraga«. Od tal. *pimpinèlla* »isto«, srlat. *pipinella* (17. v.).

Lit.: ARj 9, 859. *REW*[3] 6508. Matzenauer, *LF 12,* 342. Šulek, *Im.* 294. *DEI* 2924.

pinça f (Lepetane) »jelo što se pravi o Uskrsu« = *pinça* (Istra, Buzet, Sovinjsko polje) »fini kruh iz pšeničnog brašna za Uskrs, obično velik okrugao hljeb«, slov. *pinča* pored *pinica* »Osterbrot«. Zamjena dočetka *-ca* našim sufiksom *-ka -pinka* (Rijeka) »isto«. Od mlet. *pinza* = furi, *pinze* »sinonim fujazze < focacea, peta/pete«, varijanta s umetnutim *n* od tal. *pizza* (Rim) »focaccia«, a ovo izvedenica na *-гa* < kllat. *ea* od *pitta* (Kalábria) »focaccia«, *pitta* (Cividale) = furl, *pete* = gì. πίττα, koja je balkanska riječ (v.). Sufiks *-гa* došao je od *focacea,* a suglasnik *n* od *pinctiare* > tal. *pinzare* ili od tal. *pinzo* »voll gepfropft, pun puncat«.

Lit.: ARj 9, 854. 855. *Pleter'snik* 2, 37. *REW*[3] 6546. 6509b. *Prati* 777. Matzenauer, *LF* 12, 341. *DEI* 2961.

pinica f (Istra) »drveni sud za pravljenje masla«. U Buzetu (Sovinjsko polje) *penica* f je »cjedilo u obliku plitkog tanjura sa dugim drškom, da se iz kotla mogu vaditi krpice, makaroni i drugo«. To je izvedenica od *pjena* (v.). *ARj* ima tu riječ, ali joj ne daje značenje. Možda je istog podrijetla i brodski termin *pinica* f (Senj) »mauna pijäta, vrsta lađe koja ide uz gliboder i služi da se u nju baca blato u luci«.

Lit.: ARj 9, 772. 855.

pînokot m (Vuk, Srbija) »naćvice« = *pinokõti* m pl. (Kosmet) »daska s izdubljenjem, u kojem se redaju hljebovi, razmiješano tijesto, kad se nose da se peku u peć«. Balkanska riječ grčkog podrijetla: srgr. тпл/ακωτή f »Brodbrett«, izvedenica od πίναξ »tableau« > bug. *panakoda,* cine, *pinacuto* m »pelle pour enfourner les pains«. U hrv.-srp. došla preko Cincara.

Lit.: ARj 9, 855. *Doric* 263. *Pascu 2,* 74., br. 1378. *Papahagi* 844.

pínjav (Vuk, Rab, Boka) »tvrd, škrt«, pridjev na *-av,* od mlet. *pigna,,* zacijelo od značenja *pigna f* »pentola«, jer se novac stavljao u lonac. Odatle slov. *pínjá* f »1° Butterfass, stap, 2° leerer Kanal in der Mitte des Kohlenmeilers« < furl, *pigne,* pridjev na *-ьn > -en pinjen* (~'O *mleko},* poimeničen *pînjenec.* Na tal. sufiks *-atto: pignatta,* krčko-rom. *pinat,* istro-rom. *pinata* »olla pineata« > *pìnjata* f (Perast, Dubrovnik, Cavtat) = *pinjăta* (Crmnica, Prčanj, Dobrota, s primjerom *pinjăta se prôvjeslu ruga, a obadva su omfčena druga;* Lastva, Sutomore, Smokvica na Korčuli, Rab, Božava, Malínská) »bakren sud za kuhanje, kotlić koji stoji na trpielji (Lastva), ima tortu, proveslö = provorslô Vrbnik), vješa se na kamastri (Dobrota)«, deminutiv na *-ica pinjatica* (Malínská). Prvobitno je to poimeničen pridjev u ž. r. od lat. *pгneus* > tal. *pigna* »pino« i značio je drvenu posudu od omorike. Riječ *pin* m »bor«, toponim *Pm* (Tivat, 14. i 15. v. *in contrada Pim) = pînj,* gen. *pínja* m (Dubrovnik, Bella, Stulić) »1° drvo pinus, 2° plod od bora«, deminutiv na *-olus pгnjuo,* gen. *-úla* (Dubrovnik) »plod od pinja ili čempresa, češer«, deminutiv na *-ić pinjulić* (ibidem) »plod bora za začin« = *plnjula* (Perast) »isto« = *pinjol* (Šibenik), *pinjole* f pl. (šibenski otoci) »1° isto, 2° (metafora, *pinjola,* Dalmacija, Lumbarda) neka vinova loza«. Riječi *pin, pinj, pinja* i *pinjuo* < lat. *pinus* leksički su ostaci iz dalmato-romanske terminologije raslina. Ovamo ide kao oronim *Pine's* (brdo, Ulcinj).

Lit.: ARj 9, 854. 855. 856. Zore, *Rad* 170, 203. *Pleteršnik 2,* 37. Šturm, *ČSJK 6,* 74. *NVj* 34, 379. si. (cf. *Ijfb 12, 275*). *Ive* § 114. *Boriali 2,* 213. Kušar, *Rad 118,* 24. 26. Budmani, *Rad. (,5,* 165. Miletić, *SDZb 9,* 235. *REW* 6511.· Miklošič* 246. Štrekelj, *ASPh* 28, 524-525. *GM* 338. *DEI* 2917.

pipa f (Potomje, Rab, Božava, Istra, Vrbnik) »1° lula« = *pipa* (Vuk) = *pípa* (ŽK, hrv.-kajk.) »2° naprava kojom se toči vino ili rakija iz bačve«. Deminutiv na *-ica pipica.* Nalazi se u oba značenja u slov. i madž. Od lat. *pipa* > njem. *Pfeife.* Upor. arb. *pip.*

Lit.: ARj 9, 856. *Pleteršnik 2, 38.* Kušar, *Rad* 118, 22. Cronia, *ID 6,* 117. *REW³* 6520. GM 338. *Prati* 772. *DEI* 2937.

pipati (se), *-ām,* rijetko *plpljēm* (Vuk, Belostenec, Vrčević) *(is-, na-,* o-), samo južnoslavenska, možda praslavenska riječ, »palpare«, prema iteratīvu na *-vá- -pipăvati, -pipăvām,* samo s prefiksima. Pridjev na *-av pipav* »spor« (Kosmet)j poimeničen na *-ica ptpavića* »djetinja igra«. Postverbal *napip, opip,* s pridjevima na *-ьn > -an opipan* i na *-ljiv opipljiv.* Radne imenice na *-vac pipavac,* gen. *-vca* = na *-lac pìpalac,* gen. *-aoca* (Stulić), na *-ko· pipavko* m prema f na *-ica pipavica* (Kosmet) »čovjek, žena, spori u poslu«. Podrijetla je onomatopejskoga, kako pokazuje suglasnička reduplikacija. Postoji i u rum. *pipăi* »isto«, koje nije posudenica iz južnoslavenskog jer je obrazovano sa *-ăi,* kako je obično kod glagola onomatope)skog podrijetla. Onomatopejom se označuje radnja. Sa promjenom akcenta *pipati, pipam* impf. (Vuk) (o-) stvara se novi semantem »čupati« = *pípat, pîpljem (gusku,* Kosmet), *ispitat, -гpam* (Kosmet) »očerupati, poskidati«. U tom se značenju nalazi i u slovenskom. Upor. gr. παπάω.

Lit.: ARj 9, 56. 57. 857. *Elezović 2, 74.* 237. Matzenauer, *LF* 12, 342. *Mladenov* 423. *Miklošič* 247.

pi-pi (ŽK, Lika, Turska Hrvatska, Slavonija, Vodice) »uzvik (onomatopeja) kojom se dozivlju, vabe pilići, kokoši«. ŽK dodávajú još *pica pica picică.* Razlikovati ga treba oduzvika za gađenje *pi* (Vuk, Voltidi, ŽK), koji se pojačava sa *sram te i pi te bilo.* To je varijanta od *fuj* (v.). Upor. i *pij* (Kosmet) za čuđenje. Kod Vuka glasi također *pu = pü* (Kosmet, također tur.) za gađenje i grdež. Prvi se nalazio već u ie. prajeziku, služio je u mnogo izvedenica: *pīle,* gen. *-eta* n (Vuk, također bug., u polapskom, lužičko-srp.), pl. *pilići,* koji posudiše Turci *piliç.* Odatle na *-ar pilar* (Istra) »koji čuva piliće«. Na *-ica pilića* (Lika), odatle pridjev na *-ьn piličan* »malen, sitan« [usp. i pod *pilat].* Deminutiv na dvostruki sufiks *plličica* (Vuk), *pilešce, pilicie.* S tal. deminutivnim sufiksom *-ino pilin,* gen. *-ina* (Dubrovnik) »pile«. Na *-jak pilićak,* gen. *-aka* = na *-ar piličar* = na *-nik pilićnik* = na *-njalt pilićnjak* »kočak za piliće«. Pridjevi na *-ji pileći* (Kosmet) od *pileta, pìlicjì* od *piUca.* Kolektivi na *-od pilad,* gen. *-i* (Vuk) = na *-ež pilež* m = na *-adtja piladija* (Kosmet) »(metafora) sitna djeca«. Na *-ka pílka* (Kosmet) »lanjsko žensko pile«, s deminutivom *pílčica.* Mjesto *pile* govore ŽK *pisce,* gen. *-età* n, pl. *plšćanci,* gen. *pišćenac.* To je izvedenica od osnove glagola *pískati, piskutati,* koji čini zasebnu leksikologijsku porodicu. Upor. i *pišćenac,* gen. *-nca* (Tometići kod Kastva) »pile«. Odatle na *-enka piščenka* (Krašić) »mlada kokoš«. Izvedenica je baltoslavenska i praslavenska. U lit. *pylė,* lot. *píle* kao i u sjevernim slavinama *pače, patka, guščica,* kod Kašubą *pyla, pylę.* Uzvik

(onomatopeja) se udvostručuje *píp-,* odatle *pipie* n, pl. *pipliü* (Vodice) i *pipljica* »mlada kokoš«. Upór. bug. *pipe* »pile«, madž. *pipe* »junges Huhn« i *pípa î* (Vuk, Srijem) »kokošinja bolest« [usp. i *popita}.* Ovamo ide i izvedenica na *- ug, -juh: pìljug* (Vuk, Hrvatska) = *piljuga* f (Hrvatska, Vuk) = *piljûg* (Vodice) = *piljuh* (15. v., čakavski, Rab, slov., Pag, Dugi otok, Rava) = *piljuk* (Slavonija, Lukavac) = *piljim* (promjena sufiksa, Slunj) »astur palumbarius«. Deminutivi na *-ьc piljužac* (Stulić) = na *-bk piljuzak* = na *-ič piljužić.* Augmentativ na *-ina piljužina* (Krasno, Pazarište), s pridjevom *piljužinov.* S odbacivanjem sufiksa *pilj* (Divković). Denominal *piljužiti* »pištiti kao piljug«. S uzvikom *pi* stoji u vezi uzvik *piju* za glas pilića, koji se oformljuje sa *-kati pijùkati, -če* impf. (Vuk) prema pf. *pijuknuti.* Odatle postverbal *pijuk* (Vuk, Boka), s pridjevom na *-av pijukav,* poimeničen na *-ьc* > *-ac pijukavac,* gen. *-avca* »ptica tõtanus ochropus«. Upor. slov. *píjal* »laras marinus«, *pijui* »Seeente« i *pijuljača* (Srijemski Karlovci) »ptica circus aeruginosus«.

Lit.: ARj 9, 831. 847. 843. 844. 848. 849. 852. Hirtz, *Aves* 333. 336. Rešetar, *ASPh* 26, 362. 365. Ribarić, *SDZb 9,* 176. 177. *Elezović* 2, 73. 147. 356. *Miklošič* 246. 247. Bruckner, *ASPh* 11, 138. *WP* 2, 70. *Mladenov* 422. 423. *Trautmann* 217. Matzenauer, *LF* 12, 339. Iljinski, *KZ* 43, 179.

pìpun m (Perast, Grbalj, Dubrovnik, Cavtat, Korčula) = *pìpun* (Vuk, Boka, Riječka nahija, BiH, Prčanj, Crmnica) = *pipūna* f (Korčula), gen. pl. *pipúnih* (Lumbarda) = *pepun* (Mikalja) »dinja, melone, cata (Šibenik)«. Pridjev *pipunski.* Deminutivi na *-ьc* > *-ac* i *-ić pipunac,* gen. *-nca, pipunić.* Na *-ište pipunište* n. Na *-ar pipunar* »čovjek koji sadi dinje«. Dalmato-romanski leksički ostatak. Od gr. participa πέπων »von der Sonne gekocht« > ngr. πεπόνι. Balkanski grecizam: bug. *pipon,* cine., megl. *pipon'u,* arb. *pjepër.*

Lit.: ARj 9, 560. Kusar, *NVj* 3, 332. Perušek, *ASPh* 34, 22. *REW*[3] 6395. *GM* 342. *Rohlfs* 1662.

pír[1] m (15. v., Vodice, ŽK, Kosmet, Lumbarda, homonīmija sa *pir* uklonjena je akcentom) = (pseudojekavizam) *pijer* (Bosna), sveslav. i praslav., »1° gozba poslije vjenčanja, 2° svadba, 3° esnafska slava«. Pridjev na -on > *-an piran* = *pijeran* (Ranjina), poimeničen na *-ik ptrnik,* gen. *-ika* = na *-jak pirnjak* (Baraković, Poljica), na *-njl pirnji(* Divković). Ovamo još s tur. sufiksom na *-džija* *pirdzija* m (Lika) »pustošvat, nabiguzica«. Deminutiv na *-bk pirak,* gen. *-rka.* Denominal na *-ovati piròvati, pirujēm* impf. Izvedenica obrazovana s pomoću sufiksa r (kao *dar,* gr. δῶρον) od ie. korijena *pi-* »piti«. Značenje' je isto kao u *pijanka.*

Lit.: ARj 9, 860. 864. *Elezović 2,* 75. Kušar, *NVj* 3, 338. *Miklošič* 246. *Mladenov* 423. Hirt, *PBR* 23, 336. Uhlenbeck, *PBB* 16, 536. 19, 333. (cf. *AnzIF* 3, 88). Matzenauer, *LF* 12, 342. Jokl, *Stud. 92.*

pir[2] m (Vuk, Hrvatska, Istra, Split, Smokvica, Korčula) = *pîro* n, ie., baltoslav., praslav., »far, triticum Spelta, ogropyrum repens, Spelt«. Deminutiv na *-ьc piree* (Cres) »agropyrum repens«. Na *-evina pirèvina* pored *pirevina* (Vuk) = *pirèvina* (Kosmet) »trava koja raste kao korov po njivama, triticum repens«, poimeničen pridjev na *-ev,* koji dolazi kao toponim sr. r. *Pirevo* (Srbija). Na *-avica piravica* (Istra) »tritici genus«. Na *-ika pinka* (Belostenec, Vrbnik, Bukovica, Dalmacija, Lika, Bosna) »triticum repens«. Samoglasnik ı je nastao od jery-a stcslav. *pyro,* a ovo od ie. *u.* Srednjeg je roda kao *eíto, yšeno.* Rumunji posudiše *pir* »triticum repens«. U baltičkoj grupi stprus. *pure* »bromus secalinus«, lit. *pūrai* pl. m »Winterweizen«, lot. *puri,* sanskr. *pura-h* »Kuchen, Gebäck«, gr. πυρός »Weizenkorn«, πυρήν, gen. -ηνος (mediteranski sufiks) »grain d'un fruit«, južno-ar. *bur, bor,* klasično-ar. *burr* »orge«. Riječ je prema tome pred-ie.

Lit.: ARj 9, 861. 863. *Miklósié 269. Holub-Kopečný* 307. *Bruckner* 402. *WP 2,* 83. *Trautmann* 232. *Mladenov* 483. Pedersen, *IF* 5, 74. *Boisacq*[3] 829.

pirata m »gusar«. Od lat. *pirāta* < gr. πειρατής, izvedenica na -ατής od glagola πειράω »poduzimljem«.

Lit.: ARj 9, 863. *Prati* 773. *DEI* 1941.

pïrgast, pridjev na *-ast* (Lika, Bruvno, ~ *pas;* slov.) »pjegav, šaren, s crnim i bijelim pjegama) = *pirgas, f -sta* (Kosmet) »pepeljiv« = na *-av pirgav* (Virovitica) »lećajiv, pjegav«, poimeničen na -ьc > *-ac pirgavac,* gen. *-avca* (Bosna) »vez na ženskim maramama«. Na -ice *pirgica* (Lika) »pirgasta kokoš«. Na *-o* (hipokoristik) *pirgo* m (Turska Hrvatska) »čovjek lećajiv«. Na *-a pirga* »l ° koza, 2° krava (Kukuljanovo), 3° kokoš (Bosna), 4° ptica emberyza hortulana, 5° nadimak čovjeku (odatle *Pirgia)«.* Na *-as pirgas* m (Lika, Bastaji) »konj« prema f na *-ica pirgaKca* »kokoš«. Na *-asica*

piřgasica »ptica porzana maruetta«. Na *-an pirgān* = na *-alj* (upór. *putai}} pirgalj* »konj«. Na *-ulja pirgulja* (Hercegovina) »zmija«. Na *-eša pirgeSa* (Bastaji, Slavonija) »ime kozi«. Na *-ónja pirgonja '* »vb«. Denominal na *-ati pirgati se* (BiH) »šareniti se«. Suglasnik *g* varira ša *k: pirkosi* (Kurelac) »piegaste, *pirka* (Kukuljanovo) »ovca, kokoš«. Kako *pirihast* (Istra) znači i »šaren«, a to se značenje razvilo iz »crven, crvenkast«, možda je i *pirgast* < *pirkast* (glede sufiksa upor. *crvenkast)* u etimologijskoj vezi sa *piriti* »plamtjeti« (v.) i *pirKt* (v.). [Usp. *perka;* Vinja izvodi od gr. πέρκος >crnkast«].

Lit.: ARj 9, 863. 865. *Elezović 2,* 75. Vinja, *ZbRFFZ* 1955, 149.

píria f (Perast) pored *pirija* (Vuk, Budva, Crmnica, Crna „Gora, šćepan, Paštrovići, Božava), deminutiv *pìrica (i < iji)* = *pírja* (Rab, Kućište, Korčula, Boka) = (s tal. prefiksom j- < lat. *ex-} spîrica* (Potomje, Kućište) = (sa *l* prema furi. *piere* metatežom) *pirla* (Glamoč) = *pirlija* (Poljica) = *pilìrija* pored *pilîrïja, piliêrija, pirèlica, pilîerica, piliernica* (Crmnica) »lijevak, tratur (ŽK), imbuto«. Upor. arb. *piri-ja* (Godin). Oblici bez / potječu iz mlet. pirta < gr. πειρία (Bruch) »Trichter« iz Jannarakisa od πειράω »durchbohre«, ako πειρία nije novogrčka posuđenica iz mletačkoga; istro-rom. pirta (Pasana). Oblici sa / nadovezuju se na slov. *plêdra* f (Goriško) < tál. dijai, *pledria* (Bormio), slov. *pieră* f < furl, *piere,* tršč.-tal. pl. *pierās* »imbuti«. Pretpostavlja se kao izvor nepotvrđeno vlat. **pletria*. Crmnički se oblici mogu objasniti unakrštenjem mletačkog i furlanskog oblika. Oblike sa *s-* upor. s istro-rom. *spiera* (Pula) »1° sfera, 2° piccola parte di q. c.« < *sphaera* i *sp'ìjerlica* (v.).

Lit.: ARj 9, 864. 865. 866. *Pleteršnik 2,* 54. 57. Sturm, *ČSJK* 6, 82. Miletić, *SDZb 9,* 253. 394. Kušar, *Rad* 118, 22. *REW*[3] 6597. Štrekelj, *ASPh* 12, 465. Bruch, *ZRPh* 40, 315. *Ive 5,* 151. *Pirana"* 780. *FEW 9,* 63. Skok, *ZRPh* 36, 655. A. 2.

płrin(a)č, gen. *-Inča* m (Vuk) »1° žuta mjed« = *pirindža* (jedna potvrda, narodna pjesma), pored značenja 1° također »2° riža« = *pirinač,* gen. *-inča* (Kosmet) pored *perinač* »riža«. Pokušalo se ukloniti homonīmiju s pomoću metateze *in* > *ni,* promjenom suglasničke grupe *rn* > *rm* i uklanjanjem nepostojanog α u dočetku: *pirnič* (Bukovica, Poljica, Dalmacija) = pirmie .(Turska Hrvatska) »riža«. Uza sve to se ti oblici miješaju u oba značenja tako da homonīmija ipak nije uklonjena. Odatle na *-uša Pirničuše,* topoaitn (Turska Hrvatska), i na *-li pirmičlije* f pl. U bug. je *pirinč* isto tako u oba značenja. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (perz. *pirinğ* pored *hiring* »riža«, perz. *pirink* »Kupfer«, oboje u tur. *pirinç).* Iz istoga je vrela *bronza, brunac* (v.).

Lit.: ARj 9, 864. 866. *Elezović* 2, 67. Skok, *Slávia* 15, 487., br. 598. *Mikloiič* 342. 247 *KZ* 64, 129. *Školjić** 518.

piriti[1], *-im* impf. (Martié, subjekt *oganj)* »gorjeli, plamtjeti«. Upor. češ. *pyr, pym,* slvč., gornjo-luž., ras. *pyr* »favilla«, polj. *pyrzyna* »glühende Asche«, ukr. *peryna,* iz čega izlazi da je i nastao iz jery-a. Na to upućuje i arb. *purrë* »topli pepeo«, koje je kao *matuke,* stara posuđenica iz južnoslavenskoga. Ovamo ide zacijelo i *pirih* m (Istra, Vodice, Buzet, Sovinjsko polje) »1° uskršnje jaje crveno namazano, pisamca, 2° šaren vo« prema *piriha* f »krava s crvenom mrljom« = *piriha*. Odatle pridjev na *-ost pirihast* (Istra) »šaren«. Sufiks *-ih* < *-juh*. Ako se uzme da se pt'n'ři, *pirim* impf. (Vuk) *(na-, pot-, pro-, ras-)* najčešće upotrebljava u vezi s vatrom, a hrv.-srp. *propiriti* dolazi kao posuđenica u arb. *me perpurit* »isto«, može se uzeti da je *piriti* »flare« istoga postanja, tj. da je i u tom glagolu i nastalo iz jery-a. Sinonim piriri »duhati« može imati i onomatopejsko postanje. Kao *stid — stud, sirov — surov* ovamo ide i *puriti (p-, po-)* »rösten«, *zapuriti se* »erubescere«, *zajapuriti se, zajapuren* (sa prefiksom *ja-* kao *japad, jamuža).* Dalje veze s gr. πυρ »vatra«, πυρόω »anzünden«, stvnjem. *fuir,* nvnjem. *Feuer.*

Lit.: ARj 9, 865. *Miklošič* 269. *Holub-Kopečný* 307. *Bruckner* 402. Matzenauer, *LF* 15, 161-163. Jokl, *ÄA* 1, 34-46. *Zbornik Miletič* 145-146. Barić, *JP* 3, 207. Štrekelj, *ASPh* 27, 57. *WP 2,* 14. Bartholomae, *PBB* 41, 294.

piriti[2], *pirim* impf. (Vuk) *(do-, is-, na-, pot-, ras-;* subjekt *vjetar)* »duhati« prema pf. *pirnuti, -e* (subjekt *vjetar).* Ne govori se na zapadnom čakavskom i kajkavskom području. Štokavski je glagol. Deminutiv na *-kati pirkati, -ām* (Vuk, subjekt *vjetar).* S prefiksima *do-, is-* ima metaforicko značenje *ispiriti, ispirim* (Lika) »izletjeti van«, *dopimi* (Vuk) »doći pušući«. Ovamo možda *dopirlati* (Vuk) »dotjerati«. Uporediti se može s rus. *pyritb* »vzdymatb, šerstb« i sa lit. *purstu* »topyritbsja«. Zacijelo je onomatopejskog podrijetla. Upor. pi-

riti, pihatí, puhati (v.)$_3$ za dalje veze onomatopeje.

Lit.: ARj 3, 922. 7, 488. *9,* 865. *Miklošič* 247. Buga, *RFV 67,* 232. si. (cf. ÄA 6, 271).

pirjan, gen. *-dna m* (Vuk, Bosna, Srbija), »temfano meso« = *birjăne,* gen. *-a* (Kosmet) »vrsta jela s -mesom, ćevap«. Denominál na *-iti pirjaniti, pirjanim* impf. (Vuk) »kuhati meso u zaklopljenom sudu«. Turcizam perzijskog podrijetla (perz. *bir j an / purjan* »arrostito nel forno«) iz oblasti kulinarstva.

Lit.: ARj 9, 865. Skok, *Slávia* 15, 487., 597. *Miklošič* 269. Matzenauer, *LF* 12, 342.

pirlit m (15. v., Marulić, narodna pjesma) »utkane šare«. Na *-anka pirlitanka f* (Martié), epitet uz *diljka,* poimeničen part. perf. pas. od denominala *pirlitati, -am* impf, *(is-, na-}* »l°utkivati pirlk, 2° *(na- se)* nakititi (se), ukrasiti (se)«. Maretić i Matzenauer izvode od tur. *purli* »šaren«, *türlü-türlü* »diversus, varius«. Glasovni odnosi *i* prema *u, ü* ostaju nejasni. Isto tako i dočetak *-t,* a naročito i' okolnost da dolazi već kod Marulića, što ne govori u prilog izvođenju iz turskoga. Upor. *pirgast.*

Lit.: ARj 7, 488. 9, 866. Matzenauer, *LF 12,* 342.

pirula f (Rab) »neka duguljasta naušnica (orecchino)«. Od mlet. *pìrola* »isto« < vlat. **pîrula,* deminutiv od *pirus* »kruška (metafora)«. Odatle toponim rum. podrijetla *Perii* (selo, Srbija, Timok) < rum. *păr* < lat. *pirus* »kruška«, obrazovan s pomoću sufiksa *-iș* (upór. *alunis.* »Ijeskovik, Ijeskovača«). Značenja kao naš *kruškovac.*

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 19. 20. *ARj 9,* 786. *REW*[3] 6523. 6525. Pascu, *Sufixele* 353.

pirustíja (makedonski) »tronog«. Balkanski grecizam (< ngr. πυροστιά): rum. *pirosteiu* m, *pirostie* f, búg. *pirostíja / pirustíja,* arb. *perustt* (gubitak suglasnika s nejasan).

Lit.: GM 329. Matzenauer, *LF* 12, 342. *Mladenov* 424. *Tiktin* 1171.

pīs[1] (Vuk, Kosmet) »1° uzvik (onomatopeja) kojim se tjera mačka« = *puis* (Bukovica) »isto« = *pīs pīs* (Kosmet) »2° glas kojim se oponaša dječje plakanje, 3° odgovor na kihanje«. U značenju 3° oformljuje se analogički prema *zdrav: pizdrav* pored *pizdrăv* (Kosmet). Onaj koji kihne odgovara: *da si živ i zdrav.* Značenje 2° oformljeno je u Vukovu glagolu *pizditi, pizdim* »plakati, derati se«.

Lit.: ARj 9, 869. 908. *Elezović 2,* 76.

pis[2] (Kosmet, Mostar), indeklinabilni pridjev »nečist, prljav, odvratan, ružan« (protivno *pac,* v.), komparativ *po pīs čcvek* (Kosmet) »prljav čovjek«. Pojačava se *pis i murdar* (v., Bašagić). Turcizam (tur. *pes* pored *pis* »mauvais, sale«) iz terminologije običnog govora. Varijanta *pes* raširena je na *-av pèsinav* = na *-ost pesinosi* (Sarajevo; glede *-in* uporedi *peksin)* »isto«. U turskom postoji još varijanta *peksi* »nečist«. Odatle na -от pridjev *peksin* (Vuk) = *peksin* (Riječka nahija) »pogan, nečist, gadan«. Unakrštenjem sa *christianus* > *kršćanin, hristjanin, rišćanin: peksijan,* gen. *-ăna* (Bosna, Srbija) »1° Turčin, 2° hrišćanin«, s pridjevom *peksijanskłj paksiján* i *paksijanski.*

Lit.: ARj 9, 580. 762. 802. Skok, *Slávia 15,* 485., br. 584. *GIZM* 30, 299. *Elezović 2,* 76.

Pisa (mlet. *Piza),* talijanski grad (toponim) etruščanskog podrijetla. Etnik prema tal. *pisano,* pridjev (ktetik, prezime i etnik ujedno) na *-ьc* > *-äc Pizanac,* gen. *-nca* (Pavlinović), prema *-anin Pizanin* (Kavanjin), (čisti talijanizam) *Pizan* (Kožičić).

Lit.: ARj 9, 907.

pisati, *píšem* impf. (Vuk), ie., baltoslav.,. sveslav. i praslav. **pbsati, pišc* »γράφειν, scribere« prema iteratīvu na *-va- -pisivali, -pìsujēm, piševati,* samo s prefiksima, isto tako *spisavati, -levati* (čakavski). Prema prezentskoj osnovi *pišc* stvoren je u hrv.-srp. infinitiv *pisati (do-, is-, na-, nat-, o-, po-, pot-, pre-, pri-, pro-, s-, sa-, u-, za-).* Upotreba prefiksa čini se kadikad prema stranom uzoru. Tako je *propisati lijek* rusizam, a *prepisati* prevedenica prema *verschreiben.* Osnovno značenje »praviti šare« očuvano je ц zapadnim krajevima u part. perf. pasiva kao pridjevu *pisan* (ŽK) »šaren«, poimeničen na *-ica pisanica* »uskrsno jaje«, na *-ika pisariìka* »jabuka sa crvenim šarama«. Upor. *pisanje* »slikanje«, *upis* (Piva-Drobnjak) »slika«. Brojni su postverbali od glagolskih prefiksalnih složenica, osobito u uredskom govoru: *dopis, ispis, napis* (16. v.), *natpis, opis, popis, potpis, pr(ij)epis, prípis, propis* = *propis* (Kosmet, Peć), *spis* »akt«, *upis, zapis (ići na ~, dati ~).* Posljednji je folklorni termin. Femininum *ispisa (17.* v., jedna potvrda); *prepiska* je rusizam *per episka* »correspondance«. Postverbal *zapis* posudiše Rumunji u značenju rum. *zapis* »1° Akt, 2° folklorni termin«. To je to značajnije što su Rumunji posudili *a četi* < *čbtp* »legere«, a nisu posudili *pisati,* nego zadržaše lat, *a scrie* < *scribere^*

Odatle na *-ovati zapisovat, -újem* pored *-šüjem* (Kosmet). Od ovih izvedenica se prave i proširenja na *-īk: napisak, spisak.* Pridjevi: *pis* (Baraković) sa gubitkom *-ьn, napisan, propisan* (Piva-Drobnjak) »uredan, kako se traži«, *opisan (opisno mjerstvo* »darstellende Geometrie«), *ùpisan* (Piva-Drobnjak) »išaran, naslikan«, *ispisan* (18. v.), *dopisan (~sna karta),* poimeničen na zapadu *dopisnica,* na *-ik zapisnik.* Na *-anka pisanka* je čehizam *(písanka).* Radne imenice: na *-ьc pisac,* gen. *pisca,* s pridjevom *piščev,* na *-ar pisar,* gen. *-ara* m prema f *pisarica,* s pridjevima *pisarev, pisaričin,* na *-telj spisatelj,* s pridjevom *spisateljski,* apstraktum *spisateljstvo.* Apstraktum obrazovan s pomoću sufiksa *-mo písmo,* gen. pl. *pisama* »l ° Schreiben, 2° rum. scrisoare, Brief (upór. ŽK *biti vragu na pismu)«* je baltoslav., sveslav. i praslav. Odatle *pisme* n »Buchstabe« (upór. rusku posuđenicu *kirilskyj šrift), písma,* gen. *pisme* f (Kosmet) »1° Brief, 2° knjiga«. Pridjev *(ne)pismen,* s apstraktumom *pismenost.* Odatle Vukova prevedenica kao poimeničenje na *-ica pismenica* od gr. γραμματική. Složenice: *pravopis,* prevedenica prema gr. ορθογραφία i *Rechtschreibung;* neologizam *pismohrana* »arhiv«. Baltičke usporednice su zadržale dijelom bolje prvobitno značenje nego slavine: lit. *piešti, piešiu* »mit Kohle Linien ziehen, malen > schreiben«, iterativ *paišyti* »skicirati«, stprus. *peisai* »piše«, *peisaton* »pisano«. Praslav. i nastao je iz ie. dvoglasa *ei* u korijenu **peik-,* koji varira sa **peig-.* Pored *ei > i* dolazi u slavinama i niži prijevoj ř > ь : stcslav. *pbsati >* češ. *psáti.* U ostalim ie. jezicima dolaze ta dva ie. korijena s infiksom *n:* lat. *pingere* prema participu *pietus,* sanskr. *pinçáti* »schneidet, zurichtet, ziert«, awesta *paēs-* »schmückt, stperz. *nipistanaiy* »schreiben«, toh. B *pinkam* »pisati«, gr. ποικίλος »šaren«, stvnjem. *f h-.* Glede daljih etimologijskih veza koje čine zasebne leksikologijske porodice v. *pjega* i *pastrva.* Suglasnik s je nastao od ie. palatala *k.* Kako pokazuje engl. *write* »1° rezati > 2° pisati« i ie. **peik,* kako je predstavljeno u baltoslavenskom, značilo je prvobitno »bosti, stechen, uřezávati«. Odatle se razvilo »slikati«, kako je potvrđeno u svim ie. jezicima. Značenje »scribere« kao zadnji štěpen u tom razvitku očuvano je u slavinama. Zbog toga je moguće dovoditi taj ie. korijen u vezu s onomatopejom *pik-* (v.).

Lit.: ARj 2, 646. 4, 490. 7, 490. 9, 873. 881. 880. *Elezović 2,* 77. Vuković, *SDZb* 10, 400. *NJ 2, 223.* Radojčić, *NJ 6,* 78-93. *Miklošič* 270. *Holub-Kopečný* 273. 302. *Bruckner* 415. *Trautmann* 210-211. *Mladenov* 425. *WP 2, 9.* Buga, *IzvORJAS 17, l,* 1-52 (cf. *RSI 6,* 338). Meillet, *IJb* 1, 18. Fraenkel, *IF* 50, 7. Schulze, *SBBA* 1921, 293. sl. Joki, *IF* 30, 198. Matzenauer, *LF* 15, 166-168. Maretić, *NVj* 3, 192. Jagić, *ASPh* 13, 630. *Tiktin* 1793.

piskati, *-am* impf. (Voltidi, Stulić, Jačke) = *pískat, pištím* (Kosmet) *(pre-, za-) = pískati* (Vodice), stcslav. *pískati, pisto,* slov., češ., polj., ruš., praslavenski glagol onomatopejskog podrijetla (zvuk *pisk),* nije zastupljen u štokavskom govoru, »trubiti, pijukati, svirati«, prema pf. *pisnuti, -ēm* (Vuk) pored *pisnuti, pisnem* »ciknutij vrisnuti, dreknuti, zviznuti«. Deminutiv na *-Mati* (upor. *cvrkutati, zviždukatf) piskutati, -čem,* s izvedenicama *piskutavac, piskutljiv,' piskutljivost.* Postverbali *pisak,* gen. *-ska* m(Istra, Vodice, ŽK, Levač—Temnić) »1° sibilus, 2° cijev u različnih muzičkih predmeta > 3° svirala, frula (sinegdoha)«, *piska* f (18. v., Kosmet) »1° sibilus, 2° vriska, plač« = *piska* (Split) »1° frula, 2° kukuta, 3° rakija od šljive piskuse = piskavca, 4° drvena frula (Krašić), 5° itd«. Deminutiv na *-bk: pišćak* m (Poljica, Dalmacija). Uzvik *ni piskać* »ni pisnuti«. Na *-ač piska!* m »trubač, svirač« prema f *piskačica.* Na *-vac piskavac,* gen. *-avca = pìskavac* (Kosmet) »1° anas penelopa, 2° riba, 3° biljka scabiosa pratensis, 4° šljiva, sinonim: piskuša« prema *-ica piskavica* »1° morska riba, 2° biljka foenum graecum, trava koja raste kao korov na močvarnom i neplodnom zemljištu, 3° toponim u sing, i pí.«. Na *-ala pískala* (Vodice) »trublja«. Na *-ika piskavika* »foenum graecum«. Deminutiv na *-ica piskica* (Iptra) »primula, sinonim: trobentica«. Arbanasi posudiše *pūkas.* Ovamo ide možda praslav. *piskor* (Dubrovnik) »l ° mala riba, čikov, 2° muraena« = *piskor* (Kosmet) »1° sitnež, 2° (metafora) sitna djeca« = (sa *sk > šk) piskor* (Hrvatska) = na *-ur ptškūr* (Srbija, ŽK) »Beisker«. Nalazi se još u slovenskom, češkom i poljskom. Deminutiv na *-ьc > -ac pïskorac,* gen. *-orca* (Vuk, Dubrovnik) = na *-čić < -ьc + -ić piškorčić,piškorac* (i prezime). Rumunji posudiše *piscariu* »cobitis fossilis«, upor. s istim sufiksom rus. *piskan.* I njem. *Beisker* pored *Peisker* (također prezime) potječe odatle. Za postanje ovoga apelativa od onomatopeje *pisk-* govori samo značenje u Kosmem »sitnež > djeca«, koje se osniva na semantičkom zakonu metafore. Inače se *piskor* i *piskavica* u značenju ribe izvode iz ie. korijena **pīsq-,* odakle je lat. *piseis,* njem. *Fisch,* stir, *iasc,* gdje svagdje znači »riba« [o svemu v. i pod *pês}.* U štokavskom je raširen samo baltoslav. i praslav.

na *-éti pîštati, pištím* (16. v., Vuk) »zviždati, cicati, vrištati, vikati« = *pištiti* (Voltidi) »1° kapati« = *píštiti* (Vodice) »2° izvirati« prema pf. *pisnuti.* Glagol *napištiti se* »naduti se« kao rus. *pysčitb* »nadimati se« ne ide ovamo. Glagol na *-éti* ima veliku leksikologijsku porodicu. Postverbali: *put* m »tanak mlaz vode«, *pista* (Riječka nahija) »zla paša«. Praslav. na *-eh: piščal,* gen. *-ť* (Belostenec, Jambrešić) = *pištala* f (Stulić) »svirala«, s pridjevom *pištalan,* stcslav. *pištalb,* češ. *píšťala.* Deminutiv na *-ica pištalica* »sviralica«, na *-ičina pištaličina* (Lika) »slabo vrelo«, na *-ika pištaljika.* Augmentativ na *-ina pištalina ļ pištaljina* »1° izvor, 2° barovito zemljište, 3° toponim«. Na *-ka pištaljka.* Na *-nik pištaljnik* »sambucus racemosus«. Na *-vac pištavac,* gen. *-vca* »ptica, Mauerschwalbe« = *pištavac,* gen. *-avca* (Lika) »slabo vrelo«. Na *-ica pištavica* = na *-avina pištavina* (Stulić) »izvor iz kakve hridi«. Na *-et* (kao u onomatopejskim izvedenicama) *pištět* (Hercegovina) »1° malo vrelo, 2° toponim (u sing, i pl.)«. Na *-oljina: píštôljina* f (Kosmet) »1° mjesto gdje pišti voda, 2° podvodno barovito zemljište, 3° toponim«. Na *-uljak pištuljak,* gen. *-Ijka* (Slavonija) »curak«. Ovamo ide i posudenica *pištolj,* gen. *-ólja* m = *pistola* f (17. i 18. v.) = *pistola* (ŽK) = *pištolija* (Vuk) = *pištolja* (Hrvatska i Slavonija) iz njem. *Pistole,* a to preko talijanskoga (tal. *pistola),* koje je opet evropski slavizam iz češ. *píšťala* »oružje koje je ušlo u upotrebu za husitskih ratova« [usp. i posebno pod *pistòla}.* Korijen je prema Miklošiču ie. onomatopeja **pt(v.),* raširen inhoativnim sufiksom *-sk.* Rumunji posudiše *a pişti* »hervorsprudeln« = *pi/ti* (Moldavija, Muntenija pored *pisti* = *ghisíi* = *gisti.* U izmjenama *șt > st, ft, ρ > gh, gi* vidi se ónomatopeiziranje. Odatle *piştelniță* »Sumpfloch, Pfahl«. U baltičkoj grupi odgovara lit. *piškéti, pisku.* Petersson izvodi *pískati* i *tištati* od ie. korijena **(s)peis-* »duvati«, raširenog formantom *-ąo.* To se raširenje nalazi samo u slavinama, dok je lat. *spirare* bez toga raširenja. Odatle je internacionalna riječ *špirit.* Upor. još sanskr. *piccherà* »frula«, srvnjem. *visen,* nvnjem. *fişten.* Da je izvođenje iz onomatopeje *pi-* jedino ispravno, dokazuju hrv.-kaj. *pišle > *piskį* »pile«, ukr. *pyskľa* »Küchlein«, rus. *pisklenok* »Hühnchen«, gdje se vidi isto inhoativno raširenje onomatopejske osnove *pi-.*

Lit.: ARj 7, 490. *9,* 870. 878. 889. *Elezović 2,* 76. 78. 127. 196. Ribarić, *SDZb 9,* 177. *Miklošič* 247. *Holub-Kopečný* 274. *Bruckner* 415. *Mladenov* 242. *GM* 339. Petersson, *PBB* 43, 149 (cf. *IJb* 7, 117). Zubatý, *KZ* 31, 13. Scheftelowicz, *KZ* 56, 194. Pedersen, *IF* 5, 72. *W P 2,* 11. *Tiktin* 1175. *Trautmann* 221. Petersson, *BGDS* 43, 149-153 *(cf.JF* 3,219). *DEI* 2953.

pistač m »pistacija, drvo i plod« = (f mjesto *p* prema turskom?) *fistać* m (Dubrovnik) »pistacia vera, oraščić« = *flstbk* (Kosmet, čist je turcizam), stcslav. *pistikí.* Balkanski grecizam (možda perzijskog podrijetla, gr. πιστάκιον), širen posredstvom Turaka (tur. *ftstiK):* rum. *fistic,* bug. *făstăk,* arb. *fëstëk.* Prvi oblik < stmlet. *pistacio.* Sačuvani su i čisti grecizmi *pistak* i *pestak,* a postoji i oblik *puštati* m pl. (Dalmacija) »sicilijanski orasi« s *pi- >pu-* ako nije južno-tal., usp. sic. *fastuca, pastuca,* s prebacivanjem vokala *u* u prvi slog.

Lit.: ARj 3, 58. 9, 885. *Elezović 2,* 416. Lukić, *Bog 4,* 140-150. Miklošič, *Lex.* 565. *REW* 6535. *Tiktin* 633. *Mladenov* 663. *GM* 104. *DEI* 2952. Šulek, *Im.* 542.

pišati, *-ãm* impf. (Vuk) *(iz-,* na-, *o- se, pre-* pri-, pro-, u-)* »mokriti (eufemizam), buriti (onomatopeja, upor. njem. *brunzen),* curiti, scati, mizaţi«, impf, na *-va- -pišávati,* samo s prefiksima, prema *pisnuti, -em* pf. Deminutivi: na *-kati, -uknuli piskali* impf, prema pf. *pišuknuti.* Ne nalazi se ni u jednom drugom slav. jeziku. Rum. *a pişa* »isto« ne može biti posudenica iz našeg jezika, jer rumunjski glagoli slavenskog podrijetla idu u kategoriju *-ire.* Upor. i madž. *pisalni* pored *peselni.* Podrijetla je onomatopejskoga. Onomatopejski korijen *ps* nalazi se u različitim jezicima za urin, kako je dokazao· Schuchardt. Zbog toga je moguće dvoje, ili je *pišati* domaći onomatopejski glagol ili je posuđenica iz romanskog ili germanskog, usp. tal. *pisciare.* Upor. francuzizam *pisoar,* gen. *-ara* m < *pissoir* (sufiks lat. *-atorium* > -oir), koje je izmijenjeno *upišura* »Nachttopf«. Vjerojatnije je da je posuđenica, jer za to govori geografska area riječi. Razlog posuđivanju je izbjegavanje pejorativnosti. I danas se govori strani latinizam za taj pojam: *urîn,* gen. *-ina* urinirati.* Upor. slav. riječ *pizda,* koju posuđuju okolni narodi, da izbjegnu pejorativnost. Apstraktum na *-oca* (upor. *mokraća) pisaća,* poimeničen ž. r. participa prez. *pisáéi* (upor. *pisaća žaba,* »Springfrosch«, Brčko). Sufiks *-a&a* varira: *pisaka* (upor. *pljuvaka,* Vrbnik, Mika-Ija), *pisak* m, *pišaga* (Vareš, Bosna) »1° urin, 2° žensko spolno udo (Slavonija)«. Na *-alo· pišalo* n »1° žensko spolno udo, 2° prorez na gaćama (Turska Hrvatska)«. Poimeničeni participi pas.: *popišanac,* gen. *-anca* prema f *popišanka* (Krašić) »1° dijete koje mokri u krevet, 2ª

• derle, šmrkavac«. Na *-an pišan,* gen. *-ana* m »pišalo u djece«. Na *-anjak pisánjak* m (Vuk) .»urin«. Za *pisaća žaba* bilježi Hirtz ove varijante: *piSak* (Daruvar), *pisara* (Banova Jaruga), *piškor* (Grubišno Polje), *pišnjača, pišura, popisani Mariin* (Hrvatsko zagorje), *popišanka* (Velika Gorica), *popišura.* Od tal. imperativne složenice *pišakont* m »biljka leontodon taraxacum« < tal. *pisciacane.*

Lit.: ARj 3, 924. 9, 591. 886. 12, 92. 380. Hirtz, *Amph.* 116, Rešetar, *Stok.* 268. *Miklošič* 247. Schuchardt, *ZRPh 29,* 340. *REW** 6544. *Prati* 774. *DEI* 2949.

pišerma f (Kosmet) = *pišurma* (Srbija, Sarajevo) = *pešurma (e* mjesto *i* prema *peć, peći,* unakrštenje hrv.-srp. i turske riječi, Banja Luka) »pečenje hljeba, jela u pekarnici za plaću«. Turcizam: tur. apstraktum *pişirme* pored *pişurme* od kauzativuma *pişirmek* »faire cuire«, od *pişmek* »peći«. Osnova *piş-* nalazi se još u *piskîn* (Kosmet), indeklinabilni pridjev »iskusan (~ *čovjek, ~ žena)«* od tur. *pişkin* »pečen > (metafora) iskusan«, obrazovano s pomoću istog sufiksa kao *čališkan, sürgün, čapkun, ćeskin, jangin* (v.).

Lit.: ARj 9, 891. *Elezović 2,* 78. 537. Skok, *Slávia* 15, 486. *Deny* §§ 579. 866.

pišív (ŽK) = *pišljiv* (Lika) = *puSiv* = *pùiljiv* (Slavonija) »crvljiv«, praslav. pridjev kojemu odgovara rus. (dijal.) pridjev *pyščij* »prazan«. Izvedenice : *pušljivac* (Orahovica) »pušljiva voćka« = na *-otak pušljotak* (Vinkovci) »isto«. Slov. *piškav, piščiv* pored *piSiv* »isto«. Poimeničen na *-ьc* hrv.-kajk. *pišivec* »uvredljiv naziv za slaba čovjeka u tjelesnom i moralnom smislu« = *pišivac,* gen. *-г ca* (ŽK). Na *-ka pišivka* »kruška«. Upor. još ukr. *piska* f »rupa u buretima«. Pridjev *piSljiv* je prema tome nastao iz **piščljiv* s ispadanjem srednjeg suglasnika u grupi od 3 suglasnika. Samoglasnik *i* je nastao iz jery-a, kako dokazuje ruska usporednica. Varijacija *pušljiv* je kao u *sirov* pored *surov.* Možda je pridjev izveden s pomoću sufiksa *-ljiv, -iv* od *pysk,* koje u sjevernim slavinama znači »rilo, gubica«. Tu riječ posudiše Rumunji *pisc* »klin, vrhunac«, zacijelo iz južnoslavenskoga.

Lit. : ARj 9, 887. 12, 745. *Miklošič* 269 - 70. *Holub-Kopečný* 307. *Bruckner* 449. *Tiktin* 1173. Štrekelj, *DAW* 50, 47. Scheftelowitz, *KZ* 56, 206.

pišman (Vuk, BiH), indeklinabilni pridjev (uz *biti) = pišman* (Kosmet) »koji je promijenio mišljenje, koji se kaje što je nešto učinio«. Denominal (kauzativum) na *-iti: pismami (se), -anim* (Kosmet, Riječka nahija) *(po-)* »učiniti da se neko pokaje«. Apstraktum na *-luk pišmanluk* (Vuk) »žaobina (neologizam)«. Balkanski turcizam perz. podrijetla (perz. *päš-i-man* »koji donosi kajanje; koji se razmišlja poslije učinjenoga« > tur. *pişman)* iz terminologije običnog govora: bug., arb. *pishman.*

Lit.: ARj 9, 838. *Elezović 2,* 78. *Mladenov* 425. *GM* 340. Korsch, *ASPh 9, 662.*

pistòla f (Vrbnik, Istra) = *pistòla* (ŽK, Božava, slov.) = *pištolja* (Hrvatska, Slavonija), augmentativ na *-ina pištoljina* f, odatle *piito-Ijinka = pištolj,* gen. *-ólja* m (Vuk), pridjev na *-bsk pištoljskī* = *pištolj* (Kosmet) = *pištolija* (narodna pjesma). Femininum je iz tal. *pistola,* maskulinum može biti preko tur. *pisto, pištov* ili preko njem *Pištole.* Od češ. *píšťal* iz husitskih ratova (Štrekelj, Titz, v. i *pištati).* Upor. arb. *pisqollë.*

Lit.: ARj 9, 891. *Elezović 2,* 78. *Pleteršnik* 43. Cronia, *ID 6,* 117. *REW*[3] 6538. Štrekelj, *LMSl* 1894, 632. *ASPh 26,* 408-409. Korsch, *ASPh 9,* 663. *GM* 339.

pita f (1685, Vuk, Kosmet, BiH) »kolač, gibanica«. Balkanski grecizam: srgr. *πίτα.,* rum. *pită,* bug. *pita,* arb. *pite,* tur. *pita, pite, pide.* Deminutiv na *-ica pitica* (Vuk). Pridjev *pitin, putno dijete* »kao mali kolač od tijesta, što ostane iza pite«. Ovamo ide *opitnjak* m (BiH) »nekaka pita (kolač)«. Postoji i deminutiv na nenaglašeni sufiks *-ula* lat. **pittúla* (usp. nap. *péttola* »pasta distesa dal matterello«) : *pitùljica* (Vuk) »nekakav nadjeven uštipak« = (asimilacija *p - t > t-t) titola* (Buzet, Sovinjsko polje) »pletenica od kruha sa upletenim jajetom (daje se djeci o Uskrsu)«. Na *-aria > -ara: 'pitara* f (Istra) »tabla na kojoj se mijesi tijesto (?)« = *petora* (Korlevići) »vrsta daske koja se upotrebljava kad se mijesi tijesto«. Važna je potvrda koja pokazuje *i > ь > a: pätica* (Vrbnik, Bakar, Rijeka) »nekakvo pecivo od brašna, četvrtina kruha, panettini uniti (u Istri se zove i *zdelnica,* u Vrbniku *ručica)«.* Trebalo bi detaljnijih podataka o značenju te riječi. Glede ї > ь upor. gore *petora.* Prema rum. *pată < *peată* išla je u balkanski latinitet. S time se slaže i *pätica* u Vrbniku, u kojoj je *i > ь > a* kao u *Bast < Bist(on), Pazin <* tal. *Pisino, Bakar* prema tal. *Buccari* itd. Meyerovo izvođenje iz gr. πηκτή, poimeničenje u ž. r. od πηκτός (v. *pihtija),* ne može se održati.

• *Lit.: ARj 9,* 60. 700. 891. 893. 904. *Elezović 2,* 77. 536. Ribarić, *SDZb 9,* 176. *GM* 340.

Tiktin 1176. *Mladenov* 424. *ZbNŽ 6,* 14. *REW*[3] 6546. 6548. Vasmer, GL 117. *DEI* 2957. Skok, *ZRPh* 54, 488.

pitar, gen. *-ara* m (Perast, Dubrovnik) = *pitar* (Potomje, Božava) »1° noćna posuda, 2° lonac za cvijeće, 3° kamena posuda za čuvanje uljp., okrugla oblika«. Upor. prezime *Pitarević.* Istro-čak. *pitara* »tabula in qua massam depsunt (prema Nemaniću, prema Štrekelju sumnjivo)«. Dalmate-romanski leksički ostatak od gr. πιθανόν »botticelle« > srlat. *pittarium* > istro-rom. *pitier* »vaso«, mlet., furi, *piter, pitaro* (Padova), tal. (promjenom sufiksa) *pitale.* Unakrštenjem s našom riječi *plitica,* od *plit* »non profundus«, *plitak: piilar* m (Hercegovina), deminutiv *plitarica* (Vuk) »činija, plitica«.

Lit.: ARj 9, 893. 10, 65. *REW*[3] 6544 b. Štrekelj, *DAW* 50, 47. Matzenauer, *LF* 12, 342-343. *Ive* 68. *Rohlfs* 1696. *DEI* 1955. Skok, *ZRPh* 54, 488.

pitati[1]**,** *-am* impf. (14. v., Vuk; homonīmija s *pitati, pītām* uklonjena akcentom kao u *muka* prema *muka) (do-, is-, na-)·,* ie., baltoslav., sveslav. i praslav., »hraniti, krmiti, toviti«, prema iteratīvu na *-va- -pićivati, -ujem,* samo s prefiksima. Stari particip prez. pas. *pitom* (Vuk, Kosmet) »1° (u stcslav.) fett, gemästet, *2°* zahm« je također sveslav. i praslav. Praslav. je i apstraktum na *-гa pića* »1° krma, 2° veoma sitne ribe kao hrana većim ribama (Smokvica, Korčula)« < **pit-ia* > stcslav. *pista,* slov. *pica,* češ. *píce,* polj *pica.* Denominal od *pitom* na *-iti pripitomiti — dopitomiti* (Dubrovnik). Poimeničenje na *-ьc > -ac pìtomac* pored *pitámac* »alumnus« smatra Maretić rusizmom. Na *-ina pitomina* (Bukovica) »hrana za stoku«. Važna je potvrda iz 1436. *pitanje* u značenju »ispaša, oblast u kojoj Vlasi pasu stoku«: *da im* (se. Vlasima) *je pitanje poda Vsinenib (=* Sinj, Dalmacija), *a na nih pitanje da ne sida nijedan Hrvatin* (ban Ivan Frankopan potvrđuje Vlasima njihove stare zakone). Praslav. korijen *pi-* od *pitati* smatraju neki varijantom od ie. **pa(i)-* »pásti (v.)«, ie. **pei-, *pī-,* raširen s pomoću formanta *t* kao u sanskrtu *pituh* »hrana«, lit. *pietus* »objed«, ir. *ithim* »jedem«, njem. *feist, *pō(i)-* u got. *fôdjan,* nvnjem. *füttern* (odatle posuđeni germanizam *fütrati,* Hrvatska). V. još *pjestovati.*

Lit.: ARj 2, 677. 3, 926. 7, 485. 491. 9, 897. *Šurmin* 432. *Mažuranić* 920-25. *ZbNŽ* 15, 258. *Mladenov* 424. Ribarić, *SDZb 9,* 176. *Elezović 2,* 78. *Miklošič* 247. *Holub--Kopečný* 272. *Bruckner* 405. *ZSPh 4,* 217. *WP 2,* 72. 73. Meillet, *MSLP* 11, 6-21 (cf. *AnzIF* 12, 304). Rozwadowski, *RSI* 2, 102. Matzenauer, *LF* 12, 343. Osten-Säcken, *IF* 33, 238. Hirt, *PBB* 22, 223-237. (cf. *AnzIF* 8, 261). Uhlenbeck, *PBB* 26, 276. Reichelt, *KZ* 39, 12. Specht, *KZ* 63, 222. *Boisacq*[3] 751.

pitati[2]**,** *-ām* impf. (Vuk) — *pitat* (Kosmet, ŽK; za homonīmiju (v.) *pitati*[1] *(do-, is-, izu-, na-, ot-, preis-, pro-, u-, za-),* sveslav. i praslav. **pyta-,* bez utvrđenih paralela u baltičkoj grupi i u ostalim ie. jezicima, »scrutare«. Iterativ na *-va—pitívati, -pilujem, -pitavati, -ām,* na *-ovati -pilovati, -ujem* (16. v., *izu-* Antun Dalmatin) = *zapitôvat* (Kosmet), samo u vezi s prefiksima. Deminutiv na *-kivati propitkivati į zapitkivali, •-ujem.* Značajna je semantička varijacija u prefiksalnoj složenici *dopitati* »osuditi, dosuditi«, odatle *dopitati* (nekome nešto) »doznačiti«. Postverbal *ispit* m, uzet iz crkvenoga jezika, danas je općenit školski termin u značenju »examen (odatle posuđenica *ižamen* ŽK »ispit mladenaca o vjeronauku pred župnikom prije vjenčanja«)«. Odatle pridjev na *-ьn ispitni (odbor).* Poimeničen part. perf. pas. *ispitanik.* Radne imenice na *-lac ispualac,* gen. *-oca,* na *-vac ispilavac* gen. *-vca,* na *-telj isp'itatelj,* na *-ač ispitivač,* gen. *-aia.* Pridjev *neispitljiv* »inperscrutabilis« stvorio je Vuk u prijevodu Sv. pisma; *opit* je rusizam. Rumunji posudiše *ispită, a ispiti* »prüfen, erforschen«, pridjev *ispitit* »erprobt«. Samoglasnik *i* je nastao iz jerya: polj. *pytać,* rus. *pytálb.* U češkom dolazi u istom značenju u ništičnom prijevoju *ptáti se* prema stčeš. *pytati.* Taj prijevojni štěpen nalazi se i u hrv.-srp. *ptati* (Divković) u veoma značajnom semantemu »njušiti«. Bolje su potvrđene prefiksalne složenice: *naplati, -am* (Vuk) »nanjušiti, njušeći naći« = *optati, -am* (Vuk, Ljubiša) »isto«, *proptăt, -am* (Kosmet, Milutinović) »doznati, pronaći«. Čini se da je to bilo prvobitno značenje praslav. korijena/ **pyt- *pы-,* za koji se uzimlje ie. korijen **pu: *pu-* u poredenju s lat. *putăre* (odatle internacionalna riječ *amputacija, amputirati), pūrus,* gr. νηπύτιος »nerazuman«, νήπιος (τέκνον), sanskr. *punăli* »očituje«. Bruckner uzimlje kao prvobitno značenje »krojiti, schneiden« kao u *badać,* upór. *pyiкac* »ausnehmen, sezieren«, *pytwa* »Anatomie«, lit. *piauti* »rezati, sjeći« prema lot. *petit* »pitati«. le. korijen **peu-* »erforschen, begriffen, verständig sein« bio je u slavinama raširen formantom í.

Lit.: ARj 2, 647. 3, 925. 4, 305. 7, 539. 9, 142. 893. 1ł, 142. 12, 385. *NJ* 1, 222-223. Moskovljević, *NJ* 3, 218-219. *Elezović 2,* 77.

143. 147. Krasovski, *NJ* 6-7, 87-88. *Miklošič* 270. *Holub-Kopečný* 174. 303. *Bruckner* 450. *KZ* 45, 49-50, *Mladenov* 424. *WP* 2, 13. Havránek, *Slávia* 7, 782. *Tiktin* 856. *Boisacıf* 1i1i.

Pitaura, Porfiroğenetov naziv za *Cavtat* (v.), < *Epidaurum,* predstavlja zacijelo dalmato-romanski izgovor polovine 10. v. antičkog naziva, u femininumu kaó *Nona, Scardona, Jadra* itd. pored kasnijeg *Cita veda* (1334. sl.) i *Cavtat.* Gubitak početnoga *e-* je kao u dubrovačkom grecizmu *pitrop* (v.), *d* > *t* je kao u *ranketiv* < *rancidus. Epidaurum* sadrži mediteranski naziv za **taura* »brdo«, koji se u južnoslavenskoj predrimskoj toponomastici nalazi u *Tauresion* > *Taor* kod Skoplja, u *Taurunum,* danas *Zemun* (v.) kod Beograda i u *Tovrljani* m pl. (1766, zaselak ili prezime ljudi iz jedne zadruge, Kosmet) < *Taurianum* s umiješanjem našeg sufiksa *-janin* ъ za etnika.

Lil.: Rački 278. 279. 401. *Elezović 2,* 324. Jireček, *Romanen l,* 60. Alessio, *Onomastica 2,* 193.

pīti, *pijem* impf. (Vuk) *(is-, iɜna-, ižo-, naše, o- se, po-, u-, za-),* ie., sveslav. i praslav., »1° bibere, 2° *(pīti duvan,* Kosmet) puški (prévedenica od tur. *tütün içmek,* upór. ŽK *nima ni kápi duvána)«* prema pf. *napinuti se* (M. Držić, Vetranie, Hektorović), iteratīvu *-pijali, -pijām,* samo u vezi s prefiksima, deminutivi *pijuckati, ispijucati, -am.* Ie., sveslav. i praslav. je i pridjev *pjăn* (upor. stcslav. *puc)* — (sa duljenjem *ь* > *i* pred /) *pijan* = *pijân,* f *-ana* (Kosmet), poimeničen na *-ica pijanica* m = na *-ьc* > *-ac pijanac,* gen. *-anca* m, u apstraktumu na *-ost pjanost,* denominai *opijànit se* (Kosmet). Sveslav. i praslav. je apstraktna izvedenica na *-vo* (upor. *pecivo) pivo* n = *ρίvα* f (ŽK) »1° (i stcslav.) što se. pije, ποσις, 2° Bier«. Odatle na *-ka nàptvka* (Vuk, Sinj, Lika) »napitnica«, radna imenica na *-ar* prèar,gen. *-ara.* Na *-ara pivara* pored složenice *pivovara* = *pivana* (Lika), sa *-äna* (tur. *hane).* Odatle kod Arbanasa *pive.* Stcslav. pridjev *pi ьnъ (piьna žrtva)* potvrđen je samo u poimeničenju na *-ica pivnica* = *pivnica* (ŽK) = *pilnico* (Bednja) »podrum, konoba«. To je kulturna riječ koju posudiše Rumunji *pivnifa* = *pimnila* (Muntenija) = *pigniță,* odatle *pivnicer* (dvorska čast) »chelar«, Madžari *pince* (13. v.). Od osnove *pit-* pridjev je na *-łk* (upór. isti sufiks u *sladak) pitak,* f *-tka.* Taj je zamijenio stcslav. *pitų'b,* upór. polj. *pity.* Osnova *pit-* nalazi se još u *pit* (Dubašnica, Krk) »suho ili razvodnjeno vino«, upor. slov. *pít,* gen. *pití,* zatim u *napitak,* gen. *-tka,, upicivatiį -čujem -avam* = *ispićevati* (čafcavci, 17. sv.), *napitnica* (Lika), prema *napit* m ili f (Pavlinović) »koliko se jednim duškom popije«, na *-je piće, napiće* (Mikalja, Ranjina). Na *-lo pilo,* odatle na *-iŠ piliš* »potus«. Od *upijati* neologizam *upijać* »Flusspapir«, na *-alo ispijalo* (Lika) m, na *-ač napijač,* gen. *-oca* (Vuk) = na *-lać napij aloc,* gen. *-oca* m prema *napijalica* = ná *-vac napijavac,* gen. *-vca* (hrv.-kajk.), na *-avica pijavica* f = *pijâvka* (hrv.-kajk.) »sanguisuga (i različita druga značenja, toponim *Pijavičino* na Pelješcu)«. Arbanasi posudiše *piavice, piskavice.* Složenice: *krvopija,* imperativna *ispičutura.* Izolirana je rum. posuđenica *a pili vin* = *a chili* »opiti se« = *a și pili măseaua, pilit* »nakresan«, izvedenica od part. perf. aktiva *pih.* Ie., baltoslav., sveslav. i praslav. kauzativum (faktitivum) od *piti* pravi se prijevojem *pojiti, -im (na-, o-, za-).* Upor. prijevoje *dojiti, loj.* Postverbal *nápoj* (Vuk), pridjev na *-ьn* > *-an opojan,* na *-ište nàpojïste,* na *-njak napojnjak* (Prigorje, Hrvatska), na *-nik supojnïk* (Vuk, Boka) »koji s kime zajedno stoku pase i poji«. Sveslav. i praslav. imperfektiv kauzativuma (fa^-ktitivuma) pravi se prijevojem duljenja ō > α *napajati, napajam* prema *napojiti, napojim, zapãjât* (Kosmet) prema *zapojit* »dati kome malo vode da dođe svijesti«. Odatle na *-ište napajalište.* Rumunji posudiše *opaiț* < *opajbc* < bug. *opajac, upajać* »petit lumignon portatif à 4 branches«. U baltičkoj grupi postoji usporednica za prijevojni oblik *pojiti:* stprus. imperativ *poieiti* »pijte«, lit. *puotà* »Trinkgelage, Festgelage«, lat. *potuš* »napoj«, *pōculum,* gr. ποτήριον »posuda, kalež« (odatle crkveni termin *putir)* i romansko *pattus* (odatle naša posuđenica u Dalmaciji *pol,* arb. deminutiv *poc* < *pot* + deminutivni sufiks -JA). Ie. korijen **pi-,* u prijevoju **pei~* / **poi-* zastupljen je bez formanta ne. .samo ц slavinama nego i u arb. *pi·* i u sanskrtu *pati* »pije«, *pyãnah,* koje se potpuno slaže sa stcslav. *pyanъ,* gr. fut. πίομοα pored πίνω »pijem« i reduplicirano sanskr. *pihami* = lat. *bibo.* V. *pir* i *spojiti.*

Lit.: ARj 3, 926. 920. 921. 928. 4, 259. 280. 7, 476. 486. 490. 9, 898. 904. 906. 10, 470. Lalević, *NJ* 3, 54-55. 89. *Elezović 2,* 32. 73. 195. *Miklošič* 246. *Holub-Kopečný* 274. 275. *Bruckner* 405. *Mladenov* 425. *Trautmann* 228. *WP 2, 2. Tiktin* 1163. 1178. Vaillant, *BSLP* 31, 44.. Bernard, *RES 27,* 34-35. Kühn, *KZ* 1897, 313. sl. (cf. *AnzIF* 10, 213). Streitberg, *IF* 3, 387. Mohl, *MSLP* 8, 181-184. (cf. *AnzIF* 3, 104). *GM* 336. 339. 341. Joki, *Stud.* 113. Zubatý, *LF* 28, 24. sl. (cf. *AnzIF* 15, 122). Osten-Säcken, *IF 22,* 314. Prasík, *KZ* 35, 600. *Boisacq** 785-786. Lidén. *IF* 19, 329.

pitigôlj, gen. -*Šija m* (Rab) »leptir od svilene bube«. Prema Kušam od mlet. *petégolo,* što ne može biti ni po akcentu ni po značenju, v. *teleguia* f. Maretić, čini se, sumnja također u Kušarovu etimologiju, jer kaže da se Kušar domišlja da bi moglo biti iz tal. *pettégola* što znači »neka vodena ptica crvenih nogu«.

lit.: ARj 9, 900. Kušar, *Rad* 118, 27.

pitik m (stsrp., Aleksandrida, Novaković), pridjevna *-ov pitikovb* (odatle prezime *Pitiković),* »majmun, mojemuča«. Od gr. πίθηκος »isto«.

Lit.: ARj 9, 900. Vasmer, *GL* 117.

pitûr, gen. *-urǎ* m (Rab, Božava) »slikat«. O.d tal. *pittore* < lat. *pictor,* gen. *-oris,* radna imenica na *-or* od part. perf. od *pingěre.* U vlat. sa *n* iz prezentskog korijena **pinctor* > *pentur* (Marulić) »isto«, može biti dalmato-romanski leksički ostatak, prezime *Penturić* (15. v., Zadar) = *pintur* (Mirakuli) < sitai, *pintore,* prezimena *Pintorić* = *Pinturić* (Zadar, 15. v.). Ovamo bi išlo i prezime *Pintorović-beg* u *Hasanaginici* (ali ta etimologija može biti sumnjiva za ovo prezime zbog toga što se spominje u muslimanskoj krajišničkoj pjesmi). Apstraktum na *-ura* od lat. part. perf. *pictura* > tal. *pittura* > *pìtura* f (Dubrovnik, Cavtat, Mljet) = *pitüra* (Crmnica) »boja, slika«, odatle denominal na *-ati: pitùrati,* -āra impf. (Perast, Korčula) = *piturat* (Rab, Božava) *(na-),* iterativ na *-va- pituravat* (Dubrovnik) »1° bojadisati, 2° (pejorativna metafora) nasamariti (Korčula; primjer: *dobro mu je pitùro* ili *ajme, što ovaj pitùrava* »laže, izmišlja«) = *pinturati* »isto«. U L'ci postoji još *pinjurati, -am* impf, »šarati (npr. torbe, bisage)«, zacijelo unakrštenjem od *pinturati* i *(di)pignere — dipingere.* Kao leksički ostatak iz dalmato-romanskoga treba smatrati *péngati, -am* impf, (dubrovački pisci, Mikalja, Potomje) *(is-, na-* 1520, *po-, u-)* = *penjgati* (ibidem) (zs-), iterativ na *-va- pengavau, -am* = *pingati* (Glavinić) *(na-'),* s prefiksom *de depèngati* (17. v.) = *depingati* (17. v.), *depingavati, -ojem* = na *-ovati pingovati -ujem* (Glavinić, od postverbala) »1° slikati, 2° loše crtati ili bojadisati (Potomje)«. Odatle : naš postverbal *pên(j;ga* f (Dubrovnik, Divković) »1° slika, 2° Ölfarbe«; radne imenice na lat. *-atarem* > *-atur* dalmato-rom. *pengàtur,* gen. *-úra* m (Dubrovnik, Mikalja, Zoričić) = *penjgatur,* na mlet. *-odur pengadur* (Banovac) »šaralac«. Ne može se znati da li je hrv. ili dalmato-romanska kreacija. Postoji i s našim sufiksom *(p)pen(j}galac,* gen. *-aoca* = *pengač.* Prijelaz romanske glagolske kategorije *-ere* > *-ati* u *pengati* govori u prilog tvrdnji da je *tengati* dalmato-romanskim posredstvom došao u hrvatski jezik na Jadranu. Inače tu kategoriju zastupa *-iti* upór. *kűrit* < lat. *currěre.* Postoji još *pendati* u Ivana Držića prema prez. ^r > *d.* Pridjev na *-äst pingast* (~α *zmija žutulja)* »pietus« (Makarska). Poimeničen vlat. part. perf. **pinctus* za kllat. *pietus* nalazi se u hrv.-kajk.. *pint* m (ŽK, Hrvatsko zagorje) = slov. *pint,* gen. *pinta — pinta* f (Krašić, Kosmet, također bug.) »1° malen sud za rakiju, 2° (pejorativna metafora) tikva (rugalica za *glavu,* Kosmeť«, usp. furl, *pinte* f »misura di liquidi = bocal«, njem. *Pinte* f »Flüssigkeitsmass im Frankreich, Niederlanden«, fr. *pime,* prôv. *pinta î,* engl. *pint.*

Lit.: ARj 2, 338. 3, 919. 7, 483. 487. 9, 771. 773. 775. 854. 855. 856. 10, 787. *EUzovic 2,* 74. Hirtz, *Amph.* 107. Macan, *ZbNŽ 29,* 212. 213. Cronia, *ID 6,* 117. *Ђuamam,Kaa 65,* 162. *Pleteršnik 2,* 38. Kušar, *Rad* 118, 22. 25. *REW*[3] 6481 b. 6482. 6512. *Mladenov* 423. Rešetar, *Stok.* 266. *Miklošič* 247. *Pirana*[1] 757-8. *Weigand-Hin* 430. *DEI* 2930.

Piva f »l ° rijeka, pritok Tare (kad se *Piva* i. *Tara* sastanu, nastaje *Drina),* 2° predjel oko te rijeke, 3° manastir sagrađen kod nje (Crna Gora, nekada Hercegovina; 15. v. *u Pivě na planiněna Piscu,* Svetostefanski hrisovul))«. Pridjev na *-ski pivski (manastir).* Etnik na *-janin Pivljanin. Pìsce* n (1452) je selo pod planinom na desnoj strani *Pive.* Pridjev je odatle *pļšćanskī* pored *pišćanski. Pisce* je nastalo zacijelo od **pivsk-je,* selo što pripada *pivskom manastiru.* Upor. za takvu tvorbu *Baošlje* (Boka), od *Balša,* »Balšino selo«. Hidronim *Piva* obrazovan je kao *Mlava* < **Malua, Pliva* < *Pelva.* Kao *Tara* i *Drina* što su predslavenski i predrimski hidronimi, tako je i *Piva.*

Lit.: ARj 9, 904. 886. 907. Vuković, *SDZb* 10, 395.

pizda f (Vuk, ŽK) = (čakavska narječja) *pizda,* slov., češ. i polj., opscena riječ, praslav., »1° cunnus, 2° (metafora) školjka, kunjka (Dalmacija)«. Deminutiv na *-ica: pizdlca* (ŽK) »(također) neka školjka«. S tal. deminutivnim *-alino: pizdulín* m (Lika) »čovječuljak«. Augmentativ na *-urina pizdùrina* (Vuk), na *-ina pizdina* (Vuk) = *pizdina* (Bakar) »(metafora) naziv izvora«. Pridjev na *-in pizdin* (~ *prilipak* »vrsta morske životinje«). Na *-an pizdân* (Bakar) »ništav čovjek«. Na *-arica pizdarica* »morski puž«. Na *-înka pizdînka* (Bakar) »psovka ženi«. Na *-ekara pizdêkara* (Lika) »jaka, zdrava, jedra žena«. Složenice *pizdoprez* (Zore, Crna Gora) »ljubomoran čovjek«, dragi dio *oprez; pizdoklek*

»caprimulgus europaeus, klek, leganj« možda i *pizdert* = *pizdrt* »vanellus eristatus«. Da se umanji opscenost, stvara se hipokoristik *pića* (Vuk, Slavonija), s pridjevom *piçin* i odatle deminutiv na *-bka pička* f (Vuk) = *piska* (Vrbnik, slov. i polj.), koji je izgubio deminutivno značenje. Odatle deminutiv *pleurica* (Vuk) i augmentativ *pičétina,* denominal na *-iti piati se* (Vuk) »cunnum naneisci«. Na *-an picon* (Vinkovci) »dječak razmažen, koji se rado igra i druguje s djevojčicama«. Na *-ar piekar* = (sa madž. sufiksom kao *džeparoš, pecar oi) piekaros.* Ovamo idu pejorativi *piždra* (Vuk) »pogrdna riječ za ženu«, *piždrika* f »čovjek slab, više nalik na žensko nego na muško«. Pejorativiziranje s pomoću *r* naliči na *cusra* (ŽK), pogrdno za *cura.* Nema jedinstvenosti u etimologijskom tumačenju ni riječi *pizda,* ni *pića·* ni *pička.* Kako je riječ opscena, okolni je narodi posuđuju da bi time izbjegli opscenosti. Upor. *penis* i *vulva,* učene riječi, koje se upotrebljavaju u finijem društvu iz istog razloga. Rumunji posudiše *pisdã,* Arbanasi *pisdë.* Sudeći po stprus. *peisda.* »Arsch«, koje značenjem i oblikom tačno odgovara polapskoslav. *peizda* »Arsch«, lit. *pyzda,* lot. *pizda,* riječ bi mogla biti baltoslavenska ako nije posuđenica u tim jezicima iz slavenskoga, kao rumunjska i arbanaska riječ. Jokl uporeduje i identificira sa praslavenskom riječi arb. *pith, pidhi* »isto«. Ako je to ispravno, onda je praslavenska riječ i ie., ili, tačnije, praslavensko-ilirski zajednički leksem. Ali ie. korijen nije tačno utvrđen. Bragmann, Pedersen i Rozwadowski pozivom na sanskr. *pídayati* »aufsitzen machen« < ie. *pī--zd-éieti,* gr. πιέζω < ie. *pi-sed-ιο,* tumače je kao prefiksalnu složenicu od **pī-s(e)d-ā,* u kojoj je prefiks *pl* kao u gr. επί, a drugi dio postverbal od **sed-* »sjedjeti«. Prema tom tumačenju bio bi to prvobitni eufemizam »sjedalo, Gesäss« u značenju »guzica« i »spolnog uda«. Ali se dovodilo u vezu i s ie. korijenom **pezd-* > *pazditi* (v.), Bruckner *pizda* s korijenom **pis-* > *pišati,* njem. *pissen,* a *pička* sa *pikati* »mingere«, ovako i Maretić, Miklošič, Nehring, Prusik, a Maretić i Štrekelj još s lit. *pisti, pišu* »coire«. Riječ *pica* i *pička* rastavljaju se od *pizda.* Maretić uzimlje za *pića* osnovu koja se nalazi u hrv-kajk. *picek* = *picié* = *piamč* »pile«. Bila bi to ista metafora kao *kurac* i *koka.* Traže se za *pića* veze s tal., sic., apul., sard. *pizza* »penis«. To je slabo uvjerljivo za žensko spolno udo. Vjerojatnije je vezati *pica* sa stnord. *fytta* »vulva«.

Lit.: *ARj 9,* 831. 832. 908. *Miklošič* 248. Bruckner, *AnzIF 26,* 44. 45. 52-53. Pedersen, *KZ* 38, 418. *Trautmann* 211. *WP 2, 69.* Gabei, *RIEB* 3, 555-566. (cf. *IJb* 24, 232). Nicholson, *RLR* 10, 187. Štrekelj, *ASPh* 27, 51-52 *IF* 20, 351. Jokl, *IF* 27, 314. 30, 198. sl. *GM* 336-337. Marstrander, *IF* 20, 351-352. Nehring, *IF* 4, 400. Rozwadowski, *IF 5* 353-354. *RSI 2,* 105. Wiedemann, *BB* 30, 207-223. 340 (cf. *AnzIF* 25, 65). Prasík, *Krok* 11 (cf. *AnzIF* 10, 269). *KZ* 35, 600-601. Scheftelow tz, *KZ* 56, 177. Pisani, *RAL* 6 (cf. *IJb* 15, 197). Matzenauer, *LF* 12, 344-345. *Boisacq** 782. *DEI* 2961.

pîzma f (Vuk, Poljički statut, Reljković,. Ljubiša, Banovac, Rapić, Došen; ne nalazi se ni u čakavskom ni u hrv.-kajk.; danas općenito i na zapadu) = *pîzma* (Kosmet) »srdžba, Ijutina, mržnja, inat«. Pridjev na *-en pîzmen* (Vuk),, poimeničen na *-ik pizmenik,* proširen na *-it pizmenit.* Denominali na *-iti pìzmiti (se), -lm* (Vuk) *(iz-, o-),* na *-ovati pizmovati, -ujem.* Prilog *popizmice* »od pizme«. Radne imenice na lat. *-ator pizmător* m (Vuk, Crna Gora, Ljubiša, narodna pjesma) = *pizmător* (Riječka nahija) »1° pizmen čovjek, neprijatelj, 2° čovjek koji čini omrazu među ljudima«, na *-atar pizmatar* (Novaković, Aleksandrida) < gr. πεισματάρης. Balkanski grecizam (gr. το πείσμα »isto«): cine. *pizmă* »haine, envie, dépit, basse jalousie«, odatle prema gr. aoristu cine. *pizmusire* < ngr. πεισμόνω, aorist πείσμοσα »se fâschero«.

Lit.: *ARj* 3, 928. 9, 61. 908. 10, 796. *Elezović 2,* 536. *Pascu 2,* 76., br. 1420. *Vasmer* 117.

pižma f (Belostenec, Stulić) »mošak«. Pridjev na *-en pizmen* »mirisav kao pižma«. Na *-enje pižmenje* n »mazanje balsamom«. Od njem. *Bisam* < srlat. *bisamum* < hebr. *besem,* iz njemačkoga i češ. *pižmo* > *polj. pižmo.*

Lit.: *ARj 9,* 909. *Holub-Kopečný* 275.. *Bruckner* 416.

pjävoía f (Božava) »bambola, lutka«. Od mlet. *piòvala de Franza,* stmlet. *puavola,* deminutiv na nenaglašen lat. sufiks *-ula* od *pua,* lomb. *püa* < lat. *pupa* »djevojčica, bambina«.

Lit.: Cronia, *ID 6,* 117. *Prati 762. REW*·* 6852. *DEI* 2898.

pjëga f (Vuk), slov., češ., polj., oba luz.-srp., praslav. *p gъ,* »1° mrlja, 2° maca, 3° Sommersprossen = someršprosn / *zo-* (germanizam koji se govori u hrvatskim gradovima)«. Pridjev na *-ost pjegast* = *-αv pjegav* (Vuk, upor. polj. *piegawy),* poimeničen na *-ica pjegavica* (Vuk, Boka) »l ° neka vinova loza, 2° kruška (Srijem)«, na *-ьc* > *-äc plgevat* (Lumbarda) »nekakva stijena« *(e* = *a).* Deminutiv na *-ica pjegavica,*

s očuvanim *g,* sa *g* > *ž* možda ide ovamo *pježica* (Dubrovnik) »riba serranus scriptura«. Na *-uća* (v.) *pjegića* f »pjega«, s pridjevom na *-av pjegućav* = *pigućav* (Habdelić). Na *-as pjegaš* »ime konju«. Na *-ulja* (Bruvno, Lika) »1° koza, 2° krava«. Na *-uša pjeguša* (Srijem) »vinova loza«. Riječ *pjega* je poimeničen pridjev ž. r., stcslav. *pegb* »šaren«, očuvan u rus. *pegyj.* Posudiše ga Rumunji *pag* < *peag* »scheckig (von Pferden und anderen Tieren)«, što dokazuje da je postojao i u južnoslavenskom. Jat je nastao od ie. dvoglasa *oi* u ie. korijenu **peig-,* prijevoju **poig-* »buntfarbig«. Glede dalje etimologije v. *pisati, pastrva* i možda *pas.*

Lit.: ARj 9, 912. 933. Kušar, *NVj* 3, 338. *Miklošič* 245. *Bruckner* 407. *Tiktin* 1106. Brugmann, *Gr.* 1^2, 545. Zupitza, *KZ* 37, 401.

pjena f (16. v.) = *pena* (ekavski) = (ikavski) *pina* (ŽK) = *spj'èna* (Dubrovnik, s- unakrštenjem lat. ili tal. *spuma)* = *pjenja* (Zava-Ije, Hrvatska) = *pinja* (sa *nj* mjesto *n* analogijski prema *pjenjenje* ili kao u *sinja* ŽK za *sjena),* ie., baltoslav., sveslav. i praslav. *péna,* »spuma«. Pridjevi na *-ast pjenast* = na *-av pjenav,* poimeničen *pjenavac,* gen. *-avca* »sapunjača, saponaria officinalis«, na *-iv pjeniv,* na *-ljiv pjenljiv,* na *-ušav pjenušav,* poimeničen *pjenušavac,* gen. *-avca* »saponaria«. Deminutivi na *-ica pj'enica,* na *-ušák pjenúšak,* gen. *-ška,* na *-ušica pjenušica* »chamaepytis«. Na *-jak pjenjak* (Šulek) »Schaumwurm«. Na *-jača pjenjača* »Schaumlöffel« = *-arica pènjarica* (Istra). Denominal na *-iti pjeniti se (o-, za-),* na *-ušati penušat, -sam* (Kosmet) = *-ušiti pjenúšili, pjenūšīm* (Vuk) »izbacivati pjenu«, *zapjenjavii se, -avim* (Kosmet) »zabalaviti«. Neologizmi *pjênica* »germa (hrvatski gradovi)«, *pjenušac,* gen. *-sca* »šampanjac«. Jat je nastro iz ie. dvoglasa oz'uie. **(s)poim-na:* stprus. *spoayno* »Schaum (des gährenden Bieres)«, lit. *spáiné* »pjena«, sanskr. *phēnah,* lat. *spuma,* stvnjem. *feim,* oset. *fing, finkhä, fynkh* »pjena«. Arbanasi posudiše *penak.*

Lit.: ARj 9, 912. 916. Stojićević, *ASPh* 34, 115-116. *Elezović 2,* 31. 65. Rešetar, *Stok.* 292. *Miklošič* 245. *Holub-Kopecný* 269. *Bruckner* 104. *Mladenov* 540. *Trautmann* 228. *WP* 2, 681. Pedersen, *IF 5,* 80. Uhlenbeck, *IF* 13, 218. 17, 94. *GM* 326.

pjenēz m (Vuk) = *penězi* (15. v., Vuk, Pelješac kod Dubrovnika) = *pìnezi* (Vuk, Pelješac "Kod Dubrovnika), sveslav. i praslav. *penįgb (-dzb),* u štokavskom istisnuto od *novac* (v.), živi još u hrv.-kajk. i čakavskom, u južnoslav. još slov. i bug. *penez,* deminutiv *pénezki* »sitan novac po jednu paru«. Pridjev na *-ьn* > *-an pjenezan,* poimeničen na *-iça pjenēznica* »blagajnica«, na *-ik pjenezmk* »blagajnik«. Apstraktum na *-stvo pineztvo* (Kavanjin). Dolazi i u antroponimiji: *Penezić* (Novi Pazar) = *Pinezič* (Krk). Madžari posudiše *pénz.* U Zagrebu 1413. potvrđen je madž. oblik *pynz (simul cum decimis frugum wlgo zyroto pynz dictis, Tkalčić 2,* 18, statut zagrebačkih prebendara}. Arbanasi posudiše *penes - zi,* Turci *penez.* Od interesa je konstatirati da Rumunji, koji imaju *bani* »novac«, ne posudiše ovu riječ. Praslavenski je naziv posudenica iz germ. *penning,* nvnjem. *Pfenning.* Dočetak *-edz* < germ, *-ing* je isti kao u *kuning* > *knez* Cv.). Teškoću pruža jedino jat za germ. *e,* za što ima paralela samo u lat. *sculetta* > *zdjela* (v.). Posudenica je važna sa kulturno-historijskog gledišta. Ona kaže da Slaveni u doba dodira s Germanima nisu poznavali izmjenu dobara s pomoću metalnog novca (germ, *penning* »römisches Metallgeld«).

Lit.: ARj 9, 913. Rešetar, *ASPh* 36, 540. *Miklošič* 245. *Holub-Kopeinỳ* 270. *Bruckner* 408. *Mladenov* 417. *Kiparský* 256. Janko, *Slávia 9,* 351. *GM* 327. Sobolevski, *RFV* 64, 92-95. (cf. *RSI 4,* 266). Melich, *MNy* 5, 172-174. (cf. *RSl* 3, 397).

pjestovati, *-ujem* impf, (dubrovački pisci; provincijalizam u današnjem književnom jeziku) »njegovati, gajiti, maziti, milovati« = *pěstovati* (Krašić, Zagorje, ŽK, objekt *dīca)* = *pestujem* (Timok-Lužnik) »čuvati, hraniti«, sveslav. i praslav. Odatle na *-yńi* > *-inja* (upor. *gospodinja* ŽK) *pêstinja* f (ŽK, ŽU) »Kinderwärterin« prema stcslav. *pestuni,* (sufiks *-un* kao u *bjegun-ac)* »paedagogus«, češ. *pěstoun,* odakle na *-ka* (upor. polj. *piestunka)* madž. *pestonka.* Neologizam: *pjestovnica* (Šulek), *pjestovalište.* Matzenauer, Bruckner i Los uzimlju da je od iste osnove od koje i *pitati* (v.), tj. od praslav. prijevoja **pet-* < ie. **poi- l *pei- / pi-,* raširenog formantom *t* (upor. njem. *feist* »debeo« < germ. **fait-taz)* ili **'pai-t,* tj. srodno sa *pã-s-* u *pasti* (v.).

Lit. : ARj 9,922. Miklošič 245. Holub-Kopecný 271. *Bruckner* 405. *ZSPh 2,* 309. Los, *Gram. stslow.* 1922 (cf. *Slávia 2,* 436). Matzenauer, *LF* 12, 343-344.

pješak, gen. *-aka* m (17. v., Vuk, slovački) »Fussgänger« izvedenica je stvorena s pomoću sufiksa *-ako* (kao *pustinjak, novak* itd.) od stcslav. pridjeva *pěšb,* koji je očuvan u hrv.-srp. samo u prilogu *pješē* (Vuk) = (ikavski) *piše* (Baraković), proširenom na *-kë pješke,*

na *-ice pješice* = (ikavski) *píšíce* (ŽK) = *pjeia* (Vetranie) i u denominalima na *-āti pješati* (Belostenec) = na *-iti piešiti, -im* impf. (Vetranić, Stulić), koji su danas zamijenjeni denominálom (od *pješak) pješačiti, pjeiāčīm* (Milićević). Pridjev na *-ski pješački.* Riječ *pje!* m (Palmotić) = (ikavski) *pii* (Marulić, Krnarutić) bila je i imenica, odatle na *-ьс* > *-ac pješac,* gen. -ica (upor. češ. *pěšec),* na *-nik pjesnik* i kolektiv na *-adija* (upor. *Srbàdija, Šokadija) pješadija* (Vuk) »infanterija«, s pridjevom, *pješadijski (puk).* Suglasnik *š* je nastao od *-h* (upor. češ. pridjev *péhy,* rus. *pěhyj)* dodatkom pridjevskog sufiksa *-го; -h* se nalazi u prilogu *pjehe* (Mostar), upor. češ. *pechota* »infanterija«, poimeničen pridjev s pomoću *-ota* za apstrakta kao *milota, dobrota.* Odatle rum. *pihata,* što dokazuje da je češka izvedenica postojala i u južnoslavenskom. Praslav. pridjev **pehb* (prema Bruckneru skraćenica, »Kurzform«, od **peda)* nastao je od ie. korijena *pēd-* »noga«, koji se nalazi u lat. *pes,* gen. *pedis* (upor. internacionalnu riječ *pedikird),* u sanskr. *pad-,* perz. *pa* (v. *papuča),* gr. prijevoju πους, gen. ποδός (odatle internacionalna riječ *antipodi),* got. *fotus* = nvnjem. *Fuss,* arm. *ot-k'.* le. korijen *pēd-* bio je samo u slavinama raširen formantom *s.* Prema tome nastadoše u slavinama tri inovacije: to raširenje i dvije semantičke specijalizacije: hodanje nogama i hodanje spojeno s posrtanjem. O toj trećoj specijalizaciji v. *pasti,* koja ide zajedno sa sanskr. *pádyati* »ide«. Te inovacije bile su izazvane time što je naziv dijela tijela *pês,* gen. *p dis* bio u slavinama zamijenjen novim leksemom *noga* (v.). Značajno je da kod te leksičke inovacije nisu sudjelovali baltički jezici. Upor. lit. *pėda* »noga ili cipela kao mjerilo, stopa, nogostup«. Za prilog *pjeike* ima i lit. *pėsčias* < ie. **ped-tio.*

Lit.: ARj 9, 925. Lalević, *NJ* 3, 57. *Miklošič 249. Holub-Kopečný* 271. *Bruckner* 406. *KZ* 43, 302. *Mladenov* 421. *Trautmann* 209. *WP 2,* 23. Körinek, *SbMS* 14, 34-47. (cf. *IJb 22,* 296). Vaillant, *RES* 16, 247-248. Matzenauer, *LF* 8, 18. Zubatý, *RSI 2,* 18. Endzelin, *ZSPh* 13, 76-80. Karstien, *ZSPh* 13, 113. Pedersen, *IF* 5, 52. Mikkola, *IF* 16, 97. Brugmann, *IF* 27, 236. 270.

pjetrica f (samo jedan primjer u poslovici, Dubrovnik, 18. st.) »kamen«. Naš deminutiv od lat. *petra.* Odatle na *-arium petrārium* > *petrãr,* gen. *-ara* m (Korčula) = *petrõra* f (Hvar, također toponim *Petrára)* »kamenolom« kao dalmato-romanski leksički ostatak iz terminologije graditeljstva. Sá *tr* > *dr Pedrara* (Cres) = *Fodrára* (toponim) je venecijanizam. Interesantan je bokeljski oblik *pentâr* m (Krtole, Lepetane) »kamenolom«, *penlar* u dubrovačkoj poslovici *liže svojno otare, a vuče tuđno pentare* te *pali mu su krila ili pentari.* Maretić označuje *pentar* u ovim izrekama kao tamna postanja. Da je refleks od dalmato-rom. *petrar,* očito je. Neobična je samo metateza, koja je nastala disimilacijom *n — r: *petnar* > *pentar.* U Budvi *tentai* znači '»tvrda zemlja ispod obradive zemlje, za razliku od *der* (v.)«. Tu je nastala zamjena sufiksa *-ar* sa *-al* < lat. *-olis* = *Veliki* i *Mali Petro,* gen. *-ala* (Mljet). Postoji i disimilacija *r - r* > *r - l Petrālje* n (Lepetane). Tu ima *pentara* s jedne i druge strane. Dalmato-rom. *petra* postoji i s našim sufiksom *-ovac,* gen. *-ovca petrovac* m, pl. *petrovci* (Muo) »okrugao ili dug probijen kamen korčulanski koji se stavlja ispod šaka na mrežu, a obješeni su na limu«. Denominal na *-icore petrikāti se* (Vodice) = *petrukàti se* (Korlevići, Istra) »kamenjem se igrati tako da se kamenčići ponajprije postave na dlan, onda se naglo prebace na gornju površinu ruke i jedan dio njih rukom uhvati (igra dječaka i djevojčica)«. Upor. katal. *(a)pedrigar* »Steine werfen«. Dalmato-romanski leksički ostatak u Istri, zbog očuvanog *tr.*

Lit.: ARj 9, 772. 928. Skok, *Slav.* 93. 96. 121. 206. 225. Ribarić, *SDZb 9,* 176. Hraste, *BJF* 8, 52. *REW«* 6447. 6445a. Putanec, *Filologija* 6, 146.

pjevati, *-am* impf. (Vuk) = (ekavski) *pevati* = (ikavski) *plvati (do-, is-, na-, se,. °-3 PO-, pre-, pri-, s-, za-)* »canere«, obrazovan s pomoću *-va-* od sveslav. i praslav. korijena *pê-,* koji se nalazi u arhaizmu *pj ti, pojem* impf, *(is-, o-),* stcslav. *pěti, pojç,* odatle novi infinitiv *pojati, -ēm (o-, za-)* (Vuk) = *pojat* (Kosmet), koji se upotrebljava u crkvenoslavenskom liturgijskom jeziku, *zapojāt, -em* (Kosmet). Raširenje na *-va-* nalazi se još u bug. *pevam,* češ. *zpívati.* Odatle impf, *-pijèvati, -ām,* samo s prefiksirtta *(ispijèvati, ìspijevām).* Od imperfektivne osnove prave se: radne imenice na *-ač pjevač,* gen. *-aia* m (Vuk) prema f na *-iça pjevačica,* s .pridjevom na *-ski pjevački,* na *-lac pjèvalac,* gen. *-oca* m prema f *pjèvalica,* na *-ьс* > *-ac pijevac,* gen. *-vca* m »gailus«, stcslav. *pe ьсь* prema f na. *-ica pjevica,* danas u vezi *ptica pjevica* »Singvogel«. Na *-ka popivka* (ŽK, prema Banoviću kod Kačica »bugarštica« prema *pisma* »narodna pjesma u desetercima«), od *papival* (Smokvica, Korčula) »l ° pjevati prigodne narodne

pjesme, prigodom igranja kumpanjije ili u vrijeme pokłada, 2° plakati, kriviti se«. Na *-nica pijèvnica í* (Vuk) »u crkvi, gdje stoje oni koji čitaju i poju«. Postverbal *pjev* m, *napjev* m (Šulek) »melodija, arija«. Od iste osnove prave se još deminutivi na *-uckati, -ucati, -ukati, -uhnuti, -ušiti, -kati: pjevuckati, pjevùcati, pjevùkati, pjevúknuti, pjevušiti, spinkat* (Kosmet, u značenju »govoriti«: *divas K da spěvkaš boškačkit* »umeš li da govoriš boškački«). Na *-anija pjèvanija* f. Na *-anka* (upór. *igrankd) pjèvãnka.* Na *-aliste pjevalīšte* (Vuk). I od osnove *pê-* brojne su i stare izvedenice: sa sufiksom *-sn* za apstrakta (upor. *basna,* v.) *pjêsan,* gen. *-sni* f (13. v., upor. češ. *píseň,* polj. *pieśń,* rus. *pesnb)* s prijelazom u deklināciju *a pjesna.* Odatle Vukova *pjesnarica.* U tom obliku nastade asimilacija *p - n > p-m* {upor. rum. *basmé) pjesma* = (ikavski) *pisma* (Kačić), lik općenito u književnom jeziku. Od starog apstraktuma pravi se radna imenica na *-nik pjesnik* m. Na *-ar pesmãr* (Rasnik, Kosmet) »koji umije da sastavi pjesmu i pjeva«. Stara osnova *pê-* očuvana je još u *opijelo* n = (ekavski) *opélo* = *opelo* (Kosmet), kao crkveni termin. S pomoću sufiksa *-uъ* (upor. *-tel}}* stcslav. *peth > pijetao,* gen. *-tla* m (Vuk) = *petâo,* gen. *pêtla* (Kosmet: dijele se u *krivci,* ako pjevaju po zalasku sunca, tada predskazuju zlo; *pravci,* ako pjevaju poslije ponoći; tada ne predskazuju nikakvo zlo) »gallus₃ oroz (v.), kokot (v.), pijevac«, s pridjevom *pijetlov.* Deminutiv na *-če petlice,* gen. *-eta,* pl. *petliaći,* na *-ić pijetlić,* na *-Ieiъ pijèteo,* gen. *-tela,* upor. slov. *petelin, petelinček.* Rastavom sufiksa *-tbl l -tel* i zamjenom sufiksa *-ъi* sa *-eh* obrazovano je čakavsko *petêh* (Istra) = *petêj* (ŽK), sa deminutivima *petešić* (i prezime *Petešić), petešićak,* gen. *-ćka* (ŽK). Upor. polj. i rus. *petuh* sa sufiksom kao u *pastuh.* Osnova *poj-* služi manje u izvođenju: *sojka lepôpojka* (Kosmet), neologizam *slavopojka, milopojka,* postverbal *poj.* Nema izvjesnih usporednica ni u baltičkoj grupi ni u ostalim ie. jezicima. Praslav **pi-* nastao je iz ie. dvoglasa *oi* u korijenu **pei-,* prijevoju **poi-,* koji je potvrđen u gr. *παιάν* (odatle internacionalno *pèãn).* Upor. i got. *faian* »tadeln«. Taj bi korijen mogao nastati od prvobitnog korijena *pi-,* koji je u *pile, pištiti, pískati, pisak* (v.).

Lit.: AR) 2, 647. 3, 721. 928. 493. 9, 930. 928. 927. 841. *Elezavić 2,* 31. 68. 94. 196. 536. 538. *Miklošič* 431. *Holub-Kopečny* 271. *Bruckner* 540. *ZSPh 2,* 309. *Mladenov* 540. Banović, *Rad* 290, 224-30. Grünenthal, *KZ* 63, 277. Pedersen, *IF 5,* 67. Machek, *LF* 54, 233 -238. Nitsch, *RSI* 8, 83-89. Vaillant, *RES* 23, 156. Iști, *Zlătarii* l, 235. Uhlenbeck, *IF* 30, 273.

pjež m (Boka) »(pravni termin) jamac«. Od mlet. *piezo,* tal. *pieggio* < germ, *plewi.* Denominal na *-ati pježati, -am* impf. (Perast) »jamčiti«.

Lit.: ARj 9, 933. *REW³* 6599. *DEI* 2909.

pjônbo (Potomje), prilog, »okomito«, slov. *pjomba* (Notranjsko) = *pjumba* »eine Kugel, welche beinahe senkrecht fällt«. Od tršć.-tal. *(a) piombo,* furl, *a plomb* < lat. *plumbum* »olovo«. Na tal. deminutivni sufiks *-ino pjònbm,* gen. *-ina* m (Potomje) »željezo, obješeno na špag za određivanje okomitosti« = *fjunbin* (Vrbnik) »piombo attaccato alla lenza« = *vijunbin* (Poljica) »lenza su cui è attaccato un pezzettino di ferro o di piombo« < tal. *piombino.* Dalmato-romanski leksički ostatak iz ribarske terminologije bit će *pljumča* (Meljine) = *pljunča* (Sutomore) = *pjunča* (Špič, Đendinovići) »rićak, randák (v.)«. Postanje sufiksa -ća = *-ča* nije jasno. Upor. arb. *plum -i* (Ulcinj)« »olovo kod tratke« < lat. *plumbum.* Francuzizam je *plombt'rati, plombīram* (objekt *zube) — blombirati* (hrvatski gradovi) < fr. *plomber (une dent),* preko njem. *plombieren.*

Lit.: Stürm, *GSJK* 6,80. *REW³* 6615. Ma er, *AR 6,* 253. *GM* 346. *DEI* 2933. 2934.

pjùtosto (Perast, Dubrovnik, Cavtat) = (unakrštenjem s prefiksom *pri-* < *pre-) priatôsto* (Rab), prilog, »radije; dapače«. Od tal. komparativa *piuttosto* < *più* < lat. *plūs* i *tosto* < lat. part. perf. od *torr re.* S lat. prijedlogom *de* > tal. *di,* mlet. *de plūs* > *più* govori se u Kućištu (Brač, primjeri: *daj j l malo depju; depjü ću ti ga dať)* »više«. U Lumbardi mjesto *pjutosto* govori se *prùpr'ésto* »radije« < tal. *più presto.* Latinizam *plus* često se upotrebljava u aritmetici, odatle i u običnom govoru. Latinski pridjev na *-alis plural,* gen. *-ala* »množina« gramatički je termin, proširen na *-ьn pluralni (sistem).*

Lit.: Kušar, *Rad* 118, 25. *NVj* 3, 337. *REW³* 6618. 6727. 8814.

placa f (Mikalja, Rab, Dubrovnik, Lika) »ravno mjesto gdje se drži sajam; sinonim: trg, čaršija, tržnica«. Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *platea* < gr. *πλατεία* »široka ulica«, poimeničen pridjev ž. r. *πλατύς* »širok«. Odatle: *placar* (Dalmacija) »1° glasnik, telai, 2° pandur« = na *-jar placar* (jedna potvrda). Upor. tršć., slov. *placa* < furi, *piazze.*

Preko njem. *Platz* m < fr. *place* > *plac* m (Hrvatska) »1° isto što pijaca, 2° ulica, 3° zemljište pred kućom, oko kuće, gradilište, 4° teatar, vojno polje, 5° predgrađe, 6° toponim (ime zemljištu, Srbija), odatle *tlačovina* = *placàrina.* Talijanizam: *pijaca* f (Vuk, Vojvodina, Srbija), odatle pridjev na *-ьn* > *-an* *pijačan,* na *-jar pijačār* m, *pijačarski, pijačarina* = *pijacovina, pijačevina* = *pjaca* (Marulić, Vrančić, Mikalja, narodna pjesma) = *pijac,* gen. *-aca* m (Belostenec, Jambrešić, Reljković, Slavonija, promjena roda unakrštenjem sa njem.) < tal. *piazza.* Francuzizmi su: *deplasiran, plasman, plasirati* (ovo preko njem. *placieren).*

Lit.: ARj 6, 441. 9, 933. 835. 909. 937. Šturm, *ČSJK 6,* 82. Budmani, *Rad* 65, 165. *REW*[3] 6583. Skok, *ZRPh* 54, 480. *Weigand-Hirt* 2, 431.

pladanj, gen. *-dnja* m (Senjsko zalede, Bačka, Mikalja, Bella, Stulić) = *pladanj,* gen. *-dnja* (Vodice) = *pladanj,* gen. *-dnja* (Istra, Lika, Sinac, Ogulin) »veliki tanjur, drvena tasa«. Deminutivi na *-ić pladnić* = (metateza *dn* > *nd,* upor. *plandište) plandić* (Bosanska krajina) = *pladnflć* (Lika), na dva deminutivna nastavka *pladnjićak,* gen. *-ićka,* na *-ica pladnica* f (Kavanjin). Augmentativi: na *-ka plàdānjka* = na *-enka pladanjenka* (Lika) »veliki pladanj, na kome se nosi na sto veća količina mesa«, na *-ina pladnjina* (Lika). Nalazi se još u slov. *pládenj,* gen. *-dnja* »Teller« = (zamjena sufiksa) *pladnik,* deminutiv na *-ič* s pomenutom metatezom *plandič.* Sa dalmato-rom. deminutivnim sufiksom *-ūceus* > *-uč; pladuč* m (Prčanj) »daska na kojoj se poredaju hljebovi, prije nego se lopatom meću u peć« < **pladnuč* (sa disimilatornim gubitkom *n* prema *l - n* > *1-0).* U Lumbardi je dočetak *-en* u mlet. *piadena* zamijenjen mletačkim sufiksom *-er* < *-arius: pladēr* »tanjur za so«. U Krtolama se govori venecijanizam *piadèla.* Tu je mlet. *-ena* zamijenjeno deminutivom *-ella* prema *zdjela* (v.). Od gr. πλάθανον »plateau rond pour faire le pain ou la pâtisserie« > (femininum prema *scodella)* furl, *plodine,* mlet. *piadena.* Stara je posudenica iz furlanskoga.

Lit.: ARj 9, 942. 10, 1. *Pleteršnik 2,* 48. Šturm, *ČSJK* 6, 75. 81. Rešetar, *Štok.* 268. Kušar, *NVj* 3, 337. Ribarić, *SDZb 9, 111. REW*[3] 6585. *Rohlfs* 1719. Vasmer, *BZ* 17, 108-120. (cf. *RSI* 2, 257). Isti, GL 118. Skok, *ZRPh* 54, 193. 203. *DEI* 1890.

plăh, pridjev (15. v.) »1° strašljiv, bojažljiv (Istra), 2° brz, hitar, 3° silan, jak«, sveslav. i praslav. **polhb,* bez paralela u baltičkoj grupi; *plah* m »plašenje, strah«. Prilog *plaho* »1° timide, 2° vrlo, jako (Banja Luka)«. Pridjev se proširuje na *-iv plašiv* (Vetranie), poimeničen na *-ьc* m prema f na *-ica plašivac,* gen. *-ivca* prema *plašivica,* apstraktum na *-ost plašivost,* na *-ljiv plašljiv, plašljivac, plašljivost.* Na *-ilo plašilo* n »strašilo«. Na *-ina plašina f* (Poljica) »avet«. Denominál na *-iti plašiti (se), -im (na-, po-, pre-, u-, za-)* »strašiti«. Odatle pridjev *naplašit,* apstraktum na *-я/a plašnja f,* radna imenica na *-telj plašitélj* prema f *plašiteljica.* Imperativna složenica *plašikrava* (Istra) »lupež«. Pored izvedenica, gdje je *h* > *š* po zakonu pred sufiksima koji sadrže *i,* ima dosta izvedenica s očuvanim *h:* pridjevi na *-ovan plahovan,* na *-ovit plahòvit* (Vuk), s apstraktumom *plahovitost; plahost* f = *plahoća,* prilog *plahom,* denominali *plăhnuti, -ēm* »uplašiti«, na *-ovati plánovati* »Mutwillen treiben«, na *-Mati plahutati* (Rijeka). Odatle je *h* prenesen i pred sufikse sa i: *plahiv, plahit* (narodna pjesma), *plàhîr* (Vuk, Srijem, upravo *plàîr,* Kurelac, sufiks -ir analogijs'ki prema *nemir)* »scheuer Ochs«. Odatle denominal *usplahiriti* »uznemiriti«. Ovamo ide još *saplăha* m »Windbeutel«, postverbal od *saplàhati, -ām* (Vuk) »svladati« pored *splakati, splavali,* prema Daničiću od *plah.* Slog *pla-* nastao je po zakonu likvidne metateze, upor. polj. *plochy, ploszyć,* rus. *poloh, pološitb.* Ie. je korijen **pel-,* u prijevoju **pol-* »trepidatio«, od čega se izvodi i gr. πόλεμος (odatle internacionalno *polemika, polemizirati),* got. *usfilma,* lat. *pallidus,* s drugim sufiksima. Samo u slavinama bio je taj korijen proširen formantom *s:* praslav. **polse* > **poШъ.* Prema Mladenovu korijen je ario-finougrijski: fin. *pelko,* eston, *pelga* »strah, bjegstvo«, madž. *fél* »isto«.

Lit.: ARj 9, 942. 946. 10, 14. *NJ* 4, 160. *Miklošič* 255. *Holub-Kopečný* 275. *Bruckner* 421. *KZ* 43, 312. *Mladenov* 427. *Slávia l,* 737. Solmsen, *PBB 21,* 364. Uhlenbeck, *PBB* 30, 320. Vaillant, *RES* 6, 80. Petersson, *KZ* 47, 246. Pedersen, *IF 5,* 56. *Boisacq*[3] 762. 744.

plaj m (Rab) »ľ mala ravnica pod brdom, 2° toponim (Krk)«. Na *-ar* < lat. *-arius Plăjari* »stanovnici na plaju«. Dalmato-romanski leksički ostatak od gr. pridjeva πλάγιος »qui presente le flanc« > lat. *plágium, plagia* > grčko-rom. *piui* »strada in declivio«. Sagz > *ž:* toponim *Plaža* f pi. (Jelsa, Hvar) »sve što je

na južnoj obali Hvara«, etnik na *-janin Plažanin* m prema f *Ploška,* selo *Plaža* (Hvar, *Stara Plaža),* na specijalki *Blaža* (možda krivo zabilježeno). Ovamo idu talijanizam *spjaža* f (Perast, Budva) = danas francuzizàm *plaža* < fr. *plage,* i internacionalni učeni termin *plagijat,* gen. *-ata* »književna krađa, prvobitno krađa nečije robe na obali«, *plagirati, plagiram.* Iz rum. *plain* »1° Flur, 2° Gebirgsweg, Gebirgsbezirk«, sa nastavkom *-aş* je *plājas* < rum. *plăiaş* »Grenzwächter, Trabant« (također madž.). Riječi *plai* = *piui* i *Plaža* došle su, sudeći po zamjeni za *gì* > *j* > *ž,* kroz dva različita medija, *j* iz grčkog, *ž* iz romanskoga.

Lit.: ARj 10, 34. Skok, *JF*13,153.159. *ZRPh* 41, 152. Isti, *AGI* 24, 40. 25, 129. Isti, *ZRPh* 54, 488. Isti, *Slav.* 27. *Alexics, MNy* 4, 368. 403-406. (cf. *RSI* 3, 320). *Tiktin* 1180. *Banali 2,* 214. Vasmer, *GL* 118. *REW*[3] 6564 (greškom *plag).*

plajba f (ŽK, slov., hrv.-kajk.) »Richtschnur (s olovom na kraju)«. Od srvnjem. *bit,* gen. *blîwes,* nvnjem. *Blei* = *Bleiwage.*

Lit.: Štrekelj, *ASPh* 14, 534-535.

plăjvaz m (Vuk, Srbija) »olovka« = *plajbas* (Belostenec, Jambrešić, Voltiđi, Patačić) »1° bijela boja od olova, 2° olovka« = *plăjbus* (ŽK) = *plajbac* (ŽK) = *flajbac* (Hrvatsko primorje) = *flăjbas* (Podravina) = *klàjbas* (Karlovac) = *plăvez,* gen. *plāveza* m (Kosmet) »olovka«. Od njem. *Bleiweiss,* većim dijelom preko madž. *plajbasz.* Riječ *olovka* je prevedenica (kalk) odatle.

Lit. : ARj 9, 947. *Elezović* 2, 537. *Striedter--Temps* 173. Skok, *ASPh* 30, 308. ss. Strohał, *Rad* 146, 89.

plaka f (stsrp.) »ploča«, slov. (Solkam) *spljaka (igrajmo v spljake)* »ploščat, ne prevelik kamen, spilja (Voice)«. Od ngr. πλάκα, akuzativ od πλάξ, gen. -κός > stcslav. *plaka* »lamına«. Sa *a* > *o* (tip *Kotor) plâka* f (Supetar, Poljica, Mikalja, Bella, *napeti plohu, igrati se plohe,* odatle denominal *poplakati se)* »okrugla i glatka kemena pločica«. Odatle na lat. *-ata plakata* (Split, Korčula, Istra, narodna pjesma) »popločen trg u gradu«. U Splitu postoji još toponim *Plokita,* u kojem je *-ita* nejasno. Može biti deminutiv vlat. *-ittus* > tal. *-etta,* a može potjecali i od prijevoja u pí. **plokiti* (tip *Kimp* < *Campi* na Krku). Varijante od *ploha* sadrže umetnute suglasnike pred *-ka,* tako *n plângă* f (Žrnovo, za *nk* > *ng* upor. *planda)* »plosnat kamen«; *v: plávka f* (Vuk, Dubrovnik, Ston, Sinj), pl. *plávke,* gen. *plôvãkã* »komad plošná kamena ili opeke, kojim se djeca igraju«; *j: plôjka* f (Brač, Crna Gora) »isto«; *č: pljačka* (Vodice) »plosan kamen« = *plocha* (Vrčević) = *pljoška* (Vrgada) »plosnat kamen«. Odatle: *pločkati se* (Vodice) »igrati se plosnim kamenom« = *igrati se na pločke* (Krtole). Odbacivanjem dočetka *-ka,* koji je izgledao kao naš sufiks, nastade *pláva* f (Kistanje, Bukovica) »pločica, kamen za gađanje, žabica (Krašić)«, sa denominálom *plovati se, plovam* (ibidem, Pavlinović, *is-* Lika). Grecizam je ušao u jezik na Jadranu zacijelo preko dalmato-rom. *placca* (1191).

Lit.: ARj 3, 932. 9, 947. 10, 72. 86. 88.803. Novaković, *NJ* 3, 152. Skok, *AHID* l, 30. *Pleteršnik* 2, 63. 544. 546. *Rohlfs* 1720. Matzenauer, *LF* 13, 164-165. Vasmer, *GL* 128. Skok, *ZRPh* 50, 519. 520. 54, 488.

plakati, *-čem* impf. (13. v., Vuk; homonīmija sa *plakati* uklonjena akcentom kao u *muka* i *múka} (do-, is- se, na- se, o-, pro-, ras-, s-, za-),* ie., baltoslav., sveslav. i praslav., »fiere, plorare«, prema impf, na *-va- -plakivati, -plàkujem, -ìvam,* samo s prefiksima. Apstraktum izveden od *plak-* s pomoću *-гo : plač* m, na *-bka plačka* f samo u izrazu *igračka plačka* (Kosmet) »utjeha za djecu kad se pobiju i rasplaču«. Pridjevi na *-ъn plačan,* na *-Ijiv plačljiv* = *plačljiv* (Kosmet), poimeničen na *-ko placljîvko* m prema f na *-ica plačljivica* (Kosmet). Imperativna složenica *plačidrug.* Baltičke usporednice kao i ostale ie. kažu da je prvobitno značenje bilo »udariti. u prsa, po rukama (čime se označuje kajanje, kazna)«: lit. *plàkti, plakù* »schlagen, mit der Rute peitschen, geisseln«. Ie. je korijen **plãq-* u gr. ττλήσσω »udaram« (odatle internacionalni pridjev *plastičan),* lat. *piango,* sa nazalnim sufiksom, »1° schlagen, mit Händen auf die Brust schlagen, 2° laut trauern«, gót. *flakon* »beklagen«, germ, *flagils,* nvnjem. *Flegel,* svnjem. *fluohhõn* i odatle *Fluch,* arm. *alacem* »flehe, rufe an«. U stcslav. *plakati* značilo je »sich auf die Brust schlagen«. Semantički se razvijao glagol u pravcu terminativnom, u pravcu rezultata. U latinskom se nalazi ista osnova u pridjevu *duplex* koja je posuđena preko romanskog *duplus* u pridjevu *dupli, duplicirati,* njem. *doppelt* > *dupljit* (ŽK).

Lit.: ARj 2, 647. 3, 929. 7, 493. 9, 947. *Elezović 2,* 80. *Miklošič* 248. *Holub-Kopečný 275. Brücktier* 419. *Mladenov* 428. *Trautmann 222. WP 2, 92.* Scheftelowitz, *KZ* 56, 207. Hirt, *PBB* 23, 336. Meyer-Lübke, *WuS.* l, 236. Oštir, *WuS* 3, 205. *Boisacq*[3] 795-796.

plãkir m (Marin Držić, Kavanjin) = (pseudojekavizam) *plàkijer* (Ivan Dižić, Gradićj Zore, objekt *uzimati)* »radost, naslada«. Dalmato-romanski leksički ostatak od poimeničenog lat. infinitiva *plăcere* (očuvan velami izgovor c^e kao ü *kimak, ketostac, lukijerna, rekesd).* Sa *c" > č plačir od svita* (Dž. Držić, štamparska grijeŝka?). Kod Marina Držića *Plakir* je bog ljubavi, koji se zove lat. *Cupido (molte, primite Plakira, Plakiru je s vilama boj biti* . Kao imenicu upotrebljava M. Držić u igri riječi: *Plakiru platimo plakir* ili *Plakir je za plakir dat.* Od antroponima pravi Držić i hipokoristik *Plako.* Denominal na *-iti* kod Kavanjina: *plakiriti se* »veseliti se«. Od tosk. *piacere > piacer* m (Lumbarda) = *pjadžer* m (Dubrovnik), denominal na *-ati pjadžerat se* (ibidem). Sa *-ere > -ati* (dalmato-rom.?, upor. *parati < parere) pjāžat* (Božava). = *(Pl > P) pažāti, -ã* impf. (Prčanj; primjer: *pašalo ti kî majkino mlijeko!,* o jestvini koja kome prija). Upor. slov. *plažat* (Režija) < furl. *plase, piasi.*

Lit.: ARj 9, 727. 909. 937. 951. Budmani, *Rod* 65, 161. 166. Kušar, *NVj* 3, 330. Rešetar, *Stok.* 265. Sturm, *ČSJK* 6, 52. Zore, *Rad* 115, 164. Cronia, *ID* 6, 117. *REW*[2] 6557. *Banali 2,* 214. 298. 371. 377. 389. Skok, *Razprave* 5-6, 1-41. Muljačić, *Rad* 327, 327.

plana f (Potomje) »greda ispod krova na zidu kuće« = *plana* (Stuli) »puntello che sostiene il colmo della casa« = (prijelaz u deklinacijų *i) plan,* gen. -ı f (Vetranie) »isto«. Dalmato-romanski leksički ostatak od lat.· poimeničenog pridjeva ž. r. *planus. Iz* istog je jezika vlat. izvedenica na *-ґa *plania > plánja* f (Dubrovnik, Perast, Stoliv, Božava) = (s tal. prefiksom *s- <* lat. *ex-) splănja* (Cres) »1° strug, oblić (hrv,), 2° dlijeto (Budva)«, denominal na *-ati planjatiį -am (is-, o-) = (pl > bl* kao u *Buzet,* v.) *blânja (Rab,* Punat, Krk), *blànjati, -am* impf.. (Lika) *(iz-, o-, po-),* na *-va- (is)planjavalÌ, -njivati = blanati, -am* (Belostenec). Elezović ima *blana* (Kosmet) »neka alatka kod kačara (koju ne opisuje)«. Apstraktum na *-at + -ura >* stmlet. *-adura: planjadūra* f (Korčula, Šolta) »ošćela (Dubrovnik)«. Taj je sufiks zamijenjen domaćim *-otina* (upor.. *ogrebotinu, strugotina) plànjotina* f (Potomje, Mljet). Ovamo ide po deklinaciji *i plănji,* gen. pl. *planji* f pl. (Dubrovnik) »kut između krova i rogova (rožnika)«. Upor. slov. *blánja* (Slovenska Gorica) »1° Brett, 2° Holzklotz, 3° Lagerbaum für Weinfässer«, deminutiv *blänjica* »Brettchen«.. Vlat. **plania,* koji ide u balkanski latinitet ' (upor. arb. *pllauje),* postverbal je od *plantare > piagnar* (sjev.-tal., mlet., Como itd.) i zamjenjuje (kao i mlet. *piana* = istro-rom. *spiana,* furl, *plane* f glagol *plana)* tal. *pialla <* vlat. **planūla.* Talijanizam je *pjanàrot* m (Dubrovnik, Korčula) »prekid skaliņa, stupnica« < tal. *pianerottolo) <* lat. *planariiim* + dva deminutivna sufiksa. Njemački je francuzizam *plân* m = *plana f* (ŽK, Lika) »osnova, nacrt« < njem. (> fr.) *Plan,* odatle *planirati, planiram* impf, »praviti planove«. Slov. *plan* »Stockwerk« je iz furl, *plán* = tal. *piano > pjăn* m (Dubrovnik, Korčula) »kat, pod (Cavtat)«. Ovamo ide kao internacionalni muzički talijanizam složenica *pjanòforat,* gen. *-oforta* m (Dubrovnik, Cavtat), skraćeno *udara pjăno* — (Cavtat), *pijano* »klavir, glasovir« [odatle *pijanist, pijanistica, -istkinja, pijanistički.* Tal. *pianino > pijantno].*

Lit.: ARj 1, 424. 3, 929. 932. 4, 138. 8, 385. 9, 67. 910. 956. 10, 7. 8. 134. 797. *Pleteršnik* 1, 32. *Elezović* 1, 48. Budmani, *Rad* 65, 161. Kušar, *Rad* 118, 14. Deanović, *BSLP* 39, br. 61. *REW*[a] 6567. 6568. 6569. 6573. 6581. Mussafia, *Beitrag* 45. *Ive* § 142. *GM* 343. Brückner, *KZ* 46, 206. *Klaić** 965. Skok, *ZRPh* 54, 437. Vinja, *ZbRFFZ* 1955, 151-2.

planet m (jedna potvrda) = *planeta* f (Belostenec, Vetranie) »1° nebesko tijelo koje se okreće oko koje stanovite zvijezde, 2° (na *-ta)* srećka, s astrološkim gatanjem (izvlači je obično bijeli miš)«. Deminutiv *planetica.* Pridjevi *planétán, planetovan, planetski.* Učeno od gr. πλάνης, gen. -ητος > πλανήτης m (se. άστήρ) »koji luta«, izvedenica od πλάνος »isto«. Prema zapadnom izgovoru ete (ìtacizam) *plànita* f (Dubrovnik, Vetranie, Marulić, stsrp.), *planitski.* Talijanizam *pianet* m " < *pianeta* m. Srlat. *planeta = pldnita* »3° misno odijelo, jarmica«. Istog je podrijetla u značenju »odijelo za put«.

Lit.: ARj 5, 910. 10, 2. 5. Budmani, *Rad* 65, 161. Vasmer, *GL* 118. *DEI* 2893.

planina f (12. v., Vuk), opća južnoslavenska, poljska, ukrajinska riječ, praslav. **poln- -\—ina* »1° šumom obrastao brdovit predio, mons, montanea, 2° toponim«. Apstraktna je izvedenica s pomoću sufiksa *-ina* od praslav. pridjeva **poInъ,* koji je zastupljen u svim slavenskim jezicima, češ. *planý* itd. Kod nas je očuvan poimeničen ü ž. r. u toponimima *Plana* u sg. i pl. i s pomoću sufiksa *-ica* i u *proplanak,* gen. *-nka* m »waldlose

Strecke«, na *-ika planika* »maginja, arbutus unedo«. Taj je pridjev poimeničen s pomoću *-java: plánjává* (ŽK) »mjesto u planini gdje nema drveća«. Od *planina* je izveden pridjev na- *stí planinski = planinski* (Kosmet), poimer ničen na *-jak planinhak* (Sinj), na *-jar planištar* (Hercegovina) »pastir« = *planinar,* gen. *-ára* (Vuk) »(danas) alpinist«, odatle apstraktum na *-arsivo planinarstvo.* Na *-ьc* m prema f na *-ka, -kinja: planinac,* gen. *-inča* prema *planinka* (Vuk) »stanarica«, *planinkinja (vilą ~,* Branković). Deminutiv *plamnica* (Kosmet). Denominal na *-ovati planinovati* (Lika) *(na-).* Slog *pla-* nastao je po zakonu likvidne metateze, upór. polj. *plonina,* ukr. *polonina.* Taj južnoslavenski pastirski termin posudiše Novogrci πλανίνη, odatle bizantski izraz za porez *planinatiki, planiniotik* (Kadlec, *Valaši* 136. Novaković, *Zakonski spom.,* registar). le. je korijen **pel-,* u prijevoju **pol-,* odatle *polje* (v.), *poljana* (v.), rus. *pólyj* »offen, frei, unbebaut, hohl, leer«. Upor. isi. *feli, fjatt* »planina«, njem. *Feld,* lat. *planus* (ništični prijevoj) = lit. *plonas.* Ovamo s formantom *r* njem. *Flur* i ir. *lar* »njiva«.

Lit.: ARj 9, 956-7. 10, 3-6. 12, 382. *Elezovii 2, 79. Miklošič* 256. *Holub-Kopečný 216. Bruckner* 422. *KZ 45,* 45-46. *Mladenov* 427. Pedersen, *IF 5,* 67. Persson, *Beiträge,* 1. dio., br. 64 (cf. *IJb* 1, 47. *AnгIP* 3, 200). *BB* 19, 257-283. Solmsen, *KZ* 34, 539. Joki, *Unt.* 171. Isti, *Stud.* 72. Matzenauer, *LF* 12, 346-348. *Boisacq*[3] 1120.

plánka f »ravno izdjelana daska«, odatle na *-aca plankača* (Istra, Vrbovsko) »velika sjekira za siječenje i tesanje plānāka«. Oboje također slov. Ovamo možda i hrv.-kajk. *planjek,* gen. *-njka* (Jambrešić) »kolac, proštica«. Tu je dočetak *-ka* zamijenjen našim sufiksom. Od lat. *planca* ili preko njem. *Planke,* koje je iz istog vrela. Lat, *planca* potječe od gr. φάλαγξ, gen. -αγγος, koje je i internacionalno *falanga,* u prasrodstvu sa *blazina* (v.) i *balkon* (v.). Upor. arb. *plank.* Kao tehnički termin ovaj je grecizam ušao vrlo rano u naš jezik, valjda kao brodograditeljski termin: *poluga* (15. v., Lovran) »1° Gerüste, worauf die Schiffe ins Meer gelassen werden (odatle poslovica: *maži mu poluge, će pojti),* 2° motka od drveta ili željeza, štanga, Hebel«, odatle sa *pod- potpoluga* f (Stulić) »podloga pod polugom«. U tom je obliku *on* + suglasnik zamijenjen velarnim nazalom *ç* > *u* kao u *sonetus* > *sut.* Iz kasnijeg je doba: *palanga* f (Vuk, Grbalj) = *palanga* f (Riječka nahija, Perast, "Lastva, Sutomore) »1° zasovnica, 2° željezna poluga za vađenje kamenja u kavama (= kamenolomima)«, denominal *otpalangăti / zapalangăti, -am* pf. »otvoriti (zatvoriti) vrata uklonivši palangu«. Preko turskog je *palanka = palanga* »1° oppidum, 2° pandurnica, stražara (Crna Gora, Hercegovina), 3° toponim *Bačka Palanka* i *Palanka na Krivoj reci, Krivorečna* ili kraće *Kriva Palanka«.* Odatle na *-li palankalija* (18. v.) = prezime na *-janin Falancanın.* Deminutiv na *-ica palancıca.* Zamjenom dočetka *-ka* našim sufiksom *-jak palanjak,* gen. *-njka = palanka* »ograda, valius«. Ovamo ide s gubitkom *n palage,* gen. *palaga* f pl. (Privlaka, Vinkovci) »male saoni koje se sastoje od 2 daske što po snijegu smucaju i od jedne koja je sjedalo«. Riječ *palanga* je balkanski grecizam koji se širi po Balkanu preko turskoga kao termin za kažnjavanje: bug. *folaga* pored *falanga* i *falaka* < tur. *falaka* »1° Bastonadenholz, 2° Bastonade, 3° Ortscheit (am Wagen)« > hrv.-srp. *falaké* f pl., *ciac, falangu* < ngr. φάλαγγας »1° pièce de bois percée dans laquelle on retient les pieds des criminels pour donner la bastonnade, 2° la bastonnade sur la plante des pieds«.

Lit.: ARj 3, 40. 8, 411. 582. 9, 411. 10, 6. 622. 11, 180. *Pleteršnik 2,* 9. 48. *ASPh* 34, 307. *Elezović 2,* 53. *REW*[3] 6455. *Rohlfs* 2291. Koisch, *ASPh* 9, 660-661. Novaković, *GČ 2. GM* 319. 344. Isti, *Stud.* 1, 47. Skok, *ASPh* 30, 309. *Pascu 2,* 39., br. 688. *Mladenov* 659. *Heuser* 120. Skok, *ZRPh* 54, 198. 488-489.

planta f (Vetranić, narodna pjesma) »1° struk kakve biljke« = *planta* (Istra) »2° particella vineae (upor. slično značenje specijalizirano na vinograd u port, *chanta* »Setzling, grebenîca, ŽK)« = *planta f* (Posavina, latinizam) »3° taban«, pridjevi *plontav* (Virovitica) »hrom, šepav«, *plantasi* »onaj koji je ravnih plosnih nogu«. Značenje pod 2° slov. *planta* »Rebenreihe, Rebenhecke, Rebenspalier«, na *-ina piantina* »Weinheckenpfahl« < furl, *plante.* Sa *nt* > *nd* (kao u južnoj Italiji) *plânda* (Perast, Prčanj') »struk karanfila, karanfil, Nelkenstock«. Riječ *planta* i *planda* u Dalmaciji su leksički dalmato-romanski ostaci. Istarski i slov. *planta* je iz furlanskoga. Talijanizam je *impjàntat, -om* pf. (Dubrovnik, Cavtat) < tal. *inpiantare* (prefiks in- i *piantare* < lat. *plantare').*

Lit.: ARj 10, 1. 6. *Pleterínik 2,* 49. Stürm, *ČSJK* 6, 82. Rešetar, *Stok.* 268. *REW** 6575. 6576. Strekelj, *ASPh* 14, 535. Baric, JF 3, 209. Skok, *ZRPh* 54, 432.

plasä f (Istra, čakavski akcenat), također polj., rus., praslav. **polsa,* »1° zemljište, polje, 2° iskrčeno zemljište, 3° čistina u šumi (Bresei, Istra), 4° toponim u sing., u pl. *Plaše* (Hrvatsko primorje, dio grada Rijeke), pridjeVski toponim *Ploški* (od starijeg *Plaše)«* = *plas* m ili f (Vrbnik) »ravnica obrasla travom«. Metaforická značenja: *plasa* (Vuk, Ljubiša) »Г komad, grumen leda ili zemlje, 2° pahuljica snijega, 3° ploča od gvozda, olova, željeza, mjedi (upor. niže rus.), 4° toka na pojasu pločice od zlata ili srebra (Marulić, *Jud.* 4, 95)« = *plas* m »lim« (jedna potvrda: *skatula od plasa to jest pleha,* 18. v., Slavonija). Daničić uporeduje stcslav. *plaha* »segmentům« za to značenje i pretpostavlja značenje u korijenu »cijepati«. Ovamo možda kao poimeničen pridjev ž. r. na -б« *plosnati* »jama, provalija« (jedna potvrda kod Kavanjina). Denominal *plašiti* (Bella, Stulić) »taracati, kaldrmiti«. Rumunji posudiše *plasă* f u značenjima koja je teško spojiti i sa gornjim metaforama: »1° mreža, preda, 2° Klinge«, *plasă de sanie* »Kufe«, u pl. *plasele* f, rum. deminutiv na *-ella* > *-ea pläsea* »Griff, Stiel, Heft«, s glagolom *a plasea* »mit Griff versehen*. Da se radi o *plasa* u prvobitnom značenju, dokazuje rum. značenje *plasă* »Kreis im Flachland, Bezirk, Abteilung«. Slog *pla-* nastao je po zakonu likvidne metateze, upor. polj. *plosa* »zemljište, zemlja, kraj«, rus. *polosd* »uzak podugačak komad zemlje«. Baltičke ie. usporednice ne postoje. Matzenauer uporeduje s ags. *spelc -e* »fascia, lamina lignea«.

Lit.: ARj 10, 8. 9. *Мaгuгanic* 933. Ribarić, *SDZb* 9, 177. Tentor, *ASPh* 31, 152. *Miklošič 256. Bruckner* 422. *WP* 1, 516. Matzenauer, *LF* 12, 348-349. *Tiktin* 1182. Daničić, *Kor.* 298. Pedersen, *IF* 5, 53.

plast, gen. *plasta* m (Vuk), sveslav. i praslav., »1° hrpa, naslaga sijena, stog (isto i u slov.), 2° hrpa uopće, svežanj«, češ., polj., rus. »sat meda«. Pridjevi na *-ьn* > *-an* određeno *plošní* (Piva-Drobnjak) »što pripada plastu«, na *-ost plostosi* (Srbija) »nalik na plast«. Deminutiv na *-ić plastic.* Na *-as plostos* m »mećava«. Na *-un plàstun,* gen. *-una* m (Lika) »ono vune što se najednom snimi s grebena«. Odatle deminutiv na *-ica plastunica* »snježna pahuljica«. Denominali: na -121 *naplastiti* »zdjesti u plast«, na *-ati plastunati* / *-Stunati* »sniježiti u gustim pahuljicama«. Izvedenica je s pomoću sufiksa *-to* od ie, korijena **plot-,* koji se nalazi u lit. *plotas* »ploha«, *platiš* »širina«, *platus* »širok«, gr. πλατύς. Za izvedenice od te osnove sa *~to* nema ie. paralela. Izvedenica je dakle praslavenska kreacija. Upor. još *plece* (v.), *plesati,* možda i *ploha* (v.), *ploia* (v.), *ploška* (v.).

Lit.: ARj 7, 493. 10, 9. 10. Vuković, *SDZb* 10, 396. *Miklošič* 248. *Holub-Kopečný* 276. *Bruckner* 427. Matzenauer, *LF* 12, 349-350.

plašt, gen. *plašta* m (15. v., Vuk, Dubrovnik) = *plašč* (hrv.-kajk.) = *plaSć* (čakavski), sveslav. i praslav. **plask-jb,* »Mantel«. Augmentativ na *-ina ploština.* Na - *nica plaštenica* =» stcslav., bug. *plaštanica* »συνδών, linteum, stragulum« = *plašćanica* (Liburnija) »remen kojim se veže breme da ga je lakše nositi« = *plasčenica* (Istra) »fascia cocularia« = neologizam na *-aí* = *-enjak plaitaš* — *plaštenjak* (prevedenica od *tunicata)* »vrsta mekušaca omotanih kožnatim plastem«. Na *-enka pláštenka* (Golać, Istra) »l ° široko platno, *2°* uže«. Stulićev denominai na *-iti isplaltiti* »krasti plašt« nije pouzdan. Riječ je kulturna. Madžari posudiše *palast,* Rumunji imaju izvedenicu na *-ka,* koja nije potvrđena u slavinama: *ploscă* »1° Mantel, 2° biljka alchenilla vulgáris« (Erdelj). Praslavenska je riječ izvedenica na *-IO* od pridjeva koji je očuvan u polj. *ploški* »plosnat, širok«. Da je taj postojao nekada i u hrv.-srp., dokazuje dalmatinski prilog *pla!-čimice (pasti'*-',* upor. polj. *leżeć na plask)* i*plainjaia.* Taj pridjev veže Bruckner sa *ploha* (v.), *ploča* (v.), sa *plahta* i *plat* (v.), Mladenov sa *plast, platno* i *ploskí* (v. i *ploška).*

Lit.: ARj 10, 10.14. Ribarić, *SDZb 9,* 177. *Miklošič* 248, *Ho.lub-Kopečný* 276. *Bruckner* 419. 420. *Mladenov* 428.

plat m (Dubrovnik, okolina) »1° (kulinarski termin) ein Blatt Teig, jufka kojom se pravi nadjevena pita, 2° Metallblech, lim, teneće« = *plat* (Kosmet) »tanjur«. Dalmato-romanski leksički ostatak iz kuhinjske terminologije od vlat. *plattus* < gr. ττλατος »širok«. Iz istog je dalmato-romanskog vrela deminutiv na *-ulus platul* m (Sutivan na Braču) »daska za pranje rublja, za valjuške, za mrtvaca« = *plàtula* (Split) »viereckiges Brett womit man die Mehltruhe bedeckt und worauf man den Teig zerdeht und bearbeitet«. Talijanizmi su: *pjăt* (Vuk, Boka, Perast, Sutomore, Dubrovnik, Cavtat, Konavli, Poljica, Vrbnik, Kosmet), deminutiv na -ic *pjatić* = *pîjat* (Kućište, Šibenik) = *pijat* (Božava, Istra, Buzet, Sovinjsko polje, Malínská), odatle deminutiv *pijatić* <= *piat* (Rab) »tanjur«. Na tal. deminutivni sufiks *-ino: pjàtin* (Šibenik, Potomje) =*

pijatîn (Kućište) »tanjurić«, deminutiv na -zc *pjatlnić* (Šibenik). Upor. krčko-rom. *piat.* Zabilježiti još treba da u Petranovićevoj narodnoj pjesmi *-piatto* glasi *l>ljat = piata* f *(pi > pl,* Srbija). Imperativna složenica *ližipjate* m (.18. v.) kao *ližisahan* (v. *sahan)* »čankoliz, lizozdjel (poimeničeno *lizozdjelac}«.*

Lit.: ARj 6, 132. 9, 839. 911. 10, 14. 94. *Elezović 2,* 78. 79. *Banali* 2,. 213. Budmani, *Rad* 65, 165. Kušar, *Rad* 118, *21.* Skok, *ZRPh* 54, 488. Isti, *Slav.* 172. 179. £>£/ 2897.

Platamûn m, gen. *una,* pl. *-uni (ponta od Platamuna, banda Platamúna,* pošta od trata, Budva, tu ima ploča koja strši van iz mora; može se na njoj spavati), toponim. Nalazi se u južnoj Italiji, u nazivu ulice u Napulju *Chiatamone.* Dalmata-romanski leksički ostatak od gr. πλαταμών »breiter Raum, breiter Stein«.

Lit.: Rohlfs 1725.

plàtica f (Vuk, Boka, Lika) = *platica* (Šaptinovac) »1° daska, 2° brv preko potoka (Lika), 3° greda (Uzice), 4° toponim (u pl.)«. Deminutivna je izvedenica od stcslav. *platb* »latus, strana«, koji u hrv..-srp, dolazi samo u toponomastici: *Plat,* selo kod Dubrovnika, dalje na Korčuli *Plątać, Platāk.* (Mostar), sa *-ija Piatile* (Kragujevac, Bratonožići) i kao apelativ *plattja* (Morača) »nepristupačna stijena«. Odatle augmentativ na *-ina platina* (Vuk, Levač, Reljković) »1° cjepanica, 2° duga« = *platina* (ŽU) »3° Radfelge«. Bez sufiksa, ali s prefiksom *s-* (od unakrštenja sa *splav} splata* (Vuk) »mala splav na. Limu«. Upor. slov. *platič* »lapis šķistus«. Pridjev na *-ъn* samo u složenici *dvoplatan* »onaj koji. s obje strane siječe«. Poimeničen na *-ica platnica* f (ŽU) = *platnica* (Istra, ŽK) »Radfelge« = na *-ište piatisce* (Buzet, Sovinjsko polje) = *naplata* (također bug.) = *naplatak,* gen. *-tka* »gobelja« = *uplatnica* (Petrinja, Hrvatska). Odatle na *-ar naplatar* m »čovjek koji prodaje i pravi naplatke«, na *-njāk naplatnjāk* »svrdao za paoce na naplatku« i denominál na *-iti- oplatiti, oplatím* (Vuk) = *oplatiti* (slov.) »mit Felgen versehen«, s posțverbalom *oplata* f »okvir, ograda, obod oko čega«. Istog je postanja, i *naplata* i *naplatak, premda, naplatiti* nije potvrđeno. S prefiksom *na-* znači *.naplat* m »1° gornji dio noge, upravo stopala (Imotski, Bosna, Šulek), 2° dio cipele ili čizme koji je nad naplatom u noge« = *naplata* (južni čakavci, Smokvica, Korčula) »gornja koža na cipeli« = *naplata* f »stražnji dio košulje odozdo«. Dolazi i s varijantom *e* mjesto *a napШ.* (Mostar) »gornji dio noge«, *napletak,* gen. *-tka* (Belostenec) »naplatak«; i, sa *o* mjesto *a naplatak* »gobelja«. S prefiksom *pad: potplat* m (Stulić, Hrvatska, slov.) = *poplat* (ŽK) »1° Schuhsohle, 2° Schenkel« = *potplata* pored *poduplata* i *podoplata* (Vuk) »u košulje dio na ramenu«. Upor. bug. *podplata,* rus. *podplaty.* Bez prefiksa *plat.m* (Vrbnik) »stegno« = *plat* m (Dubrovnik, v.) »1° jufka od koje se pravi nadjevena pita, 2° ploča od gvozda, plasa«. Praslav. **polto* > hrv.-srp. *plat-* dolazi i u denominalu *răsplătițі* (Stulići »rasjeći, razrezati«.. U tom korijenu slio se i praslav. korijen *plat-,* koji se nalazi u slov. i polj. *przeplatać.* Ie. je korijen **(s}p(h}el-,* u prijevoju **pol-* »abspalten«. Miklošič razlikuje etimologijski u tim leksemima dvije grupe. U jednoj je već u praslav. *plau* (upor, gr. πλάτη »ploska« i arm. *lať »pezza* di panno«), a u drugoj **polt-.* Obje se teško razlikuju, a dadu se svesti na **polto,* tj. na ie. korijen **pol-,* raširen formantom *-to* (upór. toh. *spalt-k}.* Slog *pla-* je nastao po zakonu likvidne metateze: upór. rus. *polotb* »abgeschnittene Speckseite«. V. *platiti* i *platno.*

Lit.: ARj l, 494. 495. 498. 9, 67. 68. 10, 24. 16. *Pleteršnik 2,* 51. Ribarić, *SDZb 9,* 177. Popović, *Sintaksa* 39. *Miklošič* 249. *Holub-Kopečný* 276. Bruckner, *KZ* 42, .348. *Mladenov* 334. *WP 2,* 678. Matzenauer, *ĻF* 12, 352. 354. Oštir, *WuS 5,* 218. Mladenov, *SpBA 6,* 73. sl. (cf. *IJb* 8, 198). Schneider, *IF* 58, 46. Uhlenbeck, *PBB* 29, 336. Skok, *Slav.* 172. 179.

platiti, *plātīm* pf, (Vuk, 13. v.) *(do-, is-, na-, ot.-, pod-, pre-, pret- se, u-} = platiti* (ŽK), sveslav. i praslav., »solvere«, prema impf, na *-a- plaćati, plaćam* (Vuk) *(is-,* 17. v., *na-},* iterativ na *-va- -plaćivati (sé), -plàcujêm* (Vuk, 15. v.), samo' s prefiksima. Postverbali *plata* f (također bug., polj., rus.), *doplata, isplata, naplata, prepiata, pretplata, uplata.* Pridjev na *-ъn > -an platan,* danas općenit u uredskom govoru *(platni spisak},* tako i od ostalih postverbala *isplatan* itd. Apstraktä na *-ıa plaća* f »isto što i piata«, na *-ež platee* m. Radne imenice na -oc > *-äc plątać,* gen. *placa* m (Vuk), na -zsa.Cupor. *radiša, štediša} platiša* (Vuk), na *-telj isplàtitelj,* itd., na *-nik pretplatnik.* Riječ je kulturna, koja je u rumunjskom zamijenila opću romansku izvedenicu *pacare* od *pax* (upór. za taj-semantem naše *namira,* postverbal od *namiriti., podmiriti} : a plăti, platā* f, pridjevi *platnic* »koji plaća, koji može da plati«, s apstraktumom *plătnicie.* Za rum. *răsplăti* »zurückgeben; vergelten, erwidern« nema složenice s istim prefi-

fcsom u hrv.-srp. Iz arapskih vrela saznajemo da su u 9. i 10. vijeku tkanine *plati* i *platke* bile vrsta novca kojim se plaćala druga roba. Prema tome se korijen glagola nalazi u *piaiъ,* kako je isprva učio Miklošič da je *platiti* denominai od stcslav. *plati* »pallium, pannus detritus«, riječ koja postoji i u dragim slavinama, samo ne u hrv.-srp., gdje je nestala zbog homonimije sa *plat* (v.) u drugim značenjima. Za praslav. korijen **plat-* u značenju »solvere« nema paralela ni u baltičkoj grupi ni u ostalim ie. jezicima, gdje taj korijen ima drugo značenje: lit. *piaim,* gr. πλατύς »širok«. U *platno* (v.), koje bi značenjem išlo ovamo, korijen nije identičan.

Lit.: ARj 2, 647. 3, 928. 930. 7, 494. 10, 17. *Miklošič* 248-249. *Holub-Kopečný* 276. *Bruckner* 420. *KZ* 42, 348. *Mladenov* 427. *Tiktin* 1182. Pogodin, *RFV* 33, 328. sl. (cf. *AnzIF* 7, 162). Matzenauer, *LP* 12, 353-354. Johansson, *KZ* 36, 373.

plátno n (Vuk) = *platno* (Kosmet), sveslav. i praslav. **polt-b-no,* »1° tkanina, 2° (metafora ili drugi korijen, koji v. u *platiti* ili možda posuđenica) zid oko grada, crkve ili manastira, 3° stijena, hrid«. Pridjev na *-en platnen=platnen* (ŽK) = *platnen* (Kosmet), poimeničen na *-ica plamenica* »gaće«. Na *-oca platnača* »platnena košulja« (može biti i haplologija od poimeničenja **platnenača}.* Radna imenica na *-ar plàtnar* (Vuk). Slog *pla-* nastao je po zakonu likvidne metateze: upór. polj. *plotno,* rus. *polotno.* Glede sufiksa upor. *lukno* (v.). Riječ *platno* je s morfološkog gledišta praslavenski poimeničen pridjev na *-ъn* sr. r. od osnove **poltb,* koja se nije očuvala ni u jednoj slavini. Ta je osnova prijevoj od ie. korijena **pel-* »koža > Tuch, tkanina, odijelo«, raširenog s pomoću formantą *t.* To se raširenje nalazi u *got.falthan,* njem. *Falte,* odatle posuđenica *falde f* pl. (ŽK) i u gr. πέλτη »lagan štit«. Mladenov izvodi od *plat-* (v. *platiti},* što zbog poljske i ruske riječi ne može biti. Dopušta se veza korijena sa *pljeva* (v.).

Lit.: ARj 10, 21. *Miklošič* 256. *Holub-Kopečný 216. Bruckner* 422. *Mladenov* 427. *WP 2,* 59. Iljinski, *RFV* 74, 121. *IF 5,* 186. Uhlenbeck, *PBB 29,* 336. Hujer, *LF* 44, 224-226 (cf. *RSl* 8, 292). Hamm, *KZ* 67, 119. Hırt, *PBB* 23, 336. Matzenauer, *LF* 13, 161.

platonb m (stsrp.) = *platan* m (Dubrovnik, Lazić, Šulek) = *plàtanj,* gen. *-inja* (Dubrovnik) »makljen«. Dalmato-romanski leksički ostatak od gr. πλάτανος > *lat. platanus.* Sa r > *d* kotorski toponim *Pladanus,* danas *Plavda* (< **Plodna-* > **Pladva* ?) »mlini između Lepėtana i Donje Lastve«.

Lit.: ARj 8, 312. 10, 16. 27. *ZbNŽ* 8, 106. *REW** 6582. Vasmer, *GL* 118.

platuša f (Poljica) »pleuronectes solea, svoja (v)«. Dalmato-romanski leksički ostatak iz ribarske terminologije, od lat. *platessa.* Deminutiv *platušica* »citharus lignatula«. Dočetak *-essa* zamijenjen je našim sufiksom *-uša.* Brojne su zamjene s drugim sufiksima: *-one* > *-un platim* (Košić) »mugil chelo«, sa *-ika, -ica platika* (Pančić) = bug. *platika* (> rum. *plătică}* = *platica* »Zobelpleinze«, na *-bk piatak* (Kolombatović) »rhombus (v. *rumbac}«.* Odbacivanjem sufiksa: *plat* »rhombus maximus«. Upor. slov. *plat(rì)ica* »Brachse, abramis (cyprinus), brama, leuciscus vergo«. Lat. *platessa* »Plattfisch, Platteise« očito je grčkoga podrijetla: πλατΰί »širok«. Belostenec ima iz njem. *platajzlin* »rhombus«, upor. madž. *plataic.* Upor. i vlat. *piatta* < gr. πλωτή (v. *plota}.*

Lit.: ARj 10, 14. 16. 17. 22. *Pleteršnik 2,* 51. *Miklošič* 249. *Vasmer 2,* 374. *ŽS* 16, 3, 67-10 (cf. *RSl 2,* 216). *Tiktin* 1183. *Mladenov* 427. *REW* 6607. 6586. 6584. *Rohlfs* 1728.

plâv, f *plava* (Vuk, Kosmet), ie., baltoslav., sveslav. i praslav. **poI ъ,* »blond, modar«, *naplav* »podosta plav«. Na *-ojka* (analogijski prema *djevojka} plavojka.* Poimeničenje na *-ka plavka* (Smokvica, Korčula) »vrsta grožđa sa okruglim jagodama plave boje« = *plávka* (ŽK) »ime krave«. Poimeničen femiriinum *plava* (Gojbulja, Kosmet) »vrsta ribe«, na *-ina plamná* (ŽK) »ime volu«, na -on/a *plavanja* (Kosmet) »1° vo plave dlake, 2° plav čovjek«, na *-uša plavuša* f (Kosmet) »1° plava ženska, 2° krava plave dlake«. Poimeničenje na *-ъc plavac* (čakavski) »1° serpens quidam, 2° uva caerulaea, vino«, na -zca *plavlca* (Cres) »scomber eólias«. Složen pridjev *plavòok.* Denominál na *-éti plávjeti, -im (is-}* = *plãvêt* (Kosmet) (is-). Također ime kraja: *Plav i Gusinje.* Odatle na *-ъc Plavac* = na *-janin Plãvljane* pl. (Kosmet). U ŽU *Plavci* (pl.) potječu možda odatle, upor. u istom kraju *Bojanja* sa *Bojane.* Češ. *Plavci* = rus. *Polova* označuje *Rumane,* odatle makedonski toponim *Kumanovo* i lično ime *Kuman,* gr. Kόμανος, madž. *Kun,* polj. *Kunowie* i polj. toponim *Kunovjo,* koje odgovara mak. *Kumanovo.* Sjevernoslavenski naziv je prijevod tur. *kokman* »plavook čovjek« ili je možda na osnovi pučke etimologije prekrojen perz. *Pahlavi* »Perzijanci«. Slog *φĩα-* nastao je po zakonu likvidne metateze, upor. polj. *pioг y,* rus. *polovo].* U stcslav. *pia ъ*

je značilo »bijel, λευκός«. Rumunji posudiše *plavit* »blond« *(-it* < lat. *-idus), plaviu* »hellfarbig« (-Ш < lat. *-ívuf); na -an plăvan* »weissgrau (govedo)«. Lit, *palvas, palva* »falb, blassgelb, weissgelb«, germ, *falwa,* nvnjem. *falb, fahl* < *falwaz.* Ie. je korijen **pel-* za razne tamne boje, sanskr. *palita* »greis«, gr. πολιός »isto«, lat. *palico, -ere* »blass werden«, *pallidus.* Prijevojni oblik **pol-* bio je u baltoslav. i germ, snabdjeven sufiksom *-ṷo* (upór. lat. *solvus) *paluos.*

Lit.: ARj 3, 930. 7, 495. 10, 23. *NJ* 7, 61. *Elezović 2,* 78. Tentor, *JF* 6, 210. *Miklósit* 256. Berneker, *IF* 31, 412. *Holub-Kopečný* 277. *Bruckner* 422. *Mladenov* 425. *Trautmann* 205. *WP* 2, 54. *Tiktin* 1134. Štrekelj, *DAW* 50, 39-40. Solmsen, *KZ* 38, 438. Boissin, *RES* 27, 44. *Brugmann, 2, l,* 201. Kienle, *WuS* 17,145. Hirt, /F22, 67. 93. Niedermann, /FIO, 229. *Boisacf* 760.

plavadurica f (Vrbnik) »cvijet poljskog maka, koji nije plav nego je crven«. U vezi je *plavénka* f »coccinella septempunctata, bubamara« (nije također plava nego crvena, kako kaže i latinski naziv). Deminutiv *plavenaca.* Bit će izopačenje lat. *papāver,* upór. ngr. παπαρούνα »mak« > rum. *paparoană,* bug. *paparuna.* Lat. *papāver* je i u romanskim jezicima preinači vano na razne načine.

Lit.: ARj 10, 25. *REW** 6210. *Rohlfs* 1613.

plavčati, *-am* impf. (Stulić, Zuzeri) »živjeti u obilju«. Maretić izvodi od *plavati* (v.). Upór. kod M. Držića *splaviti dinare u Rimu* »potrošiti« i tal. *sguazzare nella ricchezza.* Kod Voltiđija *plavšati* impf, »gozzovigliare«, koji Maretić označuje kao nepouzdan, valjda zbog toga što za nj nema drugih potvrda. Kod Stulića *isplavšati* znači »dissipare«, koji Budmani upoređuje sa »istrošiti« kod jednog pisca Dubrovčanina 18. v. (v. *plahnuti).* Odatle radne imenice na *-lac* m prema f na *-lica isplavšalac* prema *isplavšalica.* [Usp. i *pliti}.*

Lit.: ARj 3, 930. 10, 26. 31.

pleha f (ŽK, hrv.-kajk.) = *flêba* (Lika, Liješće, Krašić, Zagreb) »plavilo za rublje«. [Odatle glagoli *plêbati* »bläunen« = *flêbati.* Iz bav.-austr. *plebe* = *pUb* (Koruška). Izmjena *ρ* > *f* je hiperkorektan govor].

Lu..-Skok, *ASPh* 30, 309. *Sîriedter-Temps* 174.

pièce n (Vuk) = *pièci* f pl. = *pleć,* gen. -r (upor. češ. f *plec)* = *pleća* n pl. t. (ŽK) =» *plećeta* n pl. (J. S. Reljković), sveslav. i praslav. **ple(K)t-je,* »leđa, humérus, tergum«. Pridjevi na *-ьn* određeno *plečni* (kajk.-hrv., Belostenec), poimeničen na *-ka plećanka* »mala puška«, na *-at plećat* (Vuk) = *plecat* (Kosmet) = na *-ast plećast* (Mikalja, Jambrešić, Voltiđi, Stulić). Deminutivi na *-ance plećance* n (Slavonija), na *-ica plećka* (Istra), na *-ka plećka* f (Vuk) »Vorderschinken«. Augmentativ na *-ina plećina* (Stulić, Turska Hrvatska). Na *-as piecās,* gen. *-asa* »1° konj širokih ramena, 2° prezime, 3° nekakav grah (Vuk, Dalmacija)«. Na *-ĕnica plećanica* (Rađevina, Srbija) »jedno od dva drveta što vezuju jaram i potpletnjaču«. S prefiksima, koji dođoše od priloških sintagmi *(na pleću, o pleću) : naplećak,* gen. *-ćka* »dio odijela na plećima«, *upljećak,* gen. *-ćka* (Vodice, Istra) »vrsta ženske haljine«, *opiece* (ŽK), *oplećak,* gen. *-ćka* (Krašić) »dio na ramenu na ženskoj narodnoj nošnji«. Denominal na *-ati rasplećati, -am* (objekt *konja tovarima,* Piva-Drobljak) »pretovariti. konja toliko da nije više za upotrebu«. U baltičkoj grupi nema potpune usporednice za taj termin za dio tijela, ali ima naziva koji pomažu objasniti praslavenski termin iz ie. jezičnih sredstava, i to najprije lit. *isplesti* »ausbreiten, (die Augen) aufsperren«, lot. *plēst* »ausbreiten«, u prijevoju lit. *splisti,* što vodi do lit. pridjeva *platus,* lot. *plats* »širok«. Iz toga izlazi da se za praslavenski može pretpostaviti **plet-io* kao pridjevska izvedenica u sr. r. obrazovana sufiksom *-tom.* Ali u rus. postoji pridjev *běloplekij* »weissschulterig i *podopleka* »Fütterung des Bauernhemdes«, koji pretpostavljaju osnovu **plek-,* koja se nalazi u lot. *plecs* »plece«, u prijevoju *plakt* »plosnat«. Lit. *petys* = stprus. *pette* je isto što lat. *peetus* »prsa«, sanskr. *pakša-s* »krilo«, teško se veže sa praslav. **ple(K)t-je* kako hoće Pedersen, Mikkola, Korsch. Upor. još gr. (ώμο)πλάτη »os plat de l'épaule«·.

Lit.: ARj 7, 496. 10, 24. Ribarić, *SDZb 9,* 201. Vuković, *SDZb* 10, 400. *Miklośič* 250. *Holub-Kopečný 211. Bruckner* 417. *Mladenov* 429. *WP 2,* 3. 100. *Trautmann 225.* Lew, *PBB* 32, 138. *Boisacq*[3] 792. Pedersen, *KZ* 36, 105. 38, 364. (cf. *AnzIF 2l,* 78). Korsch, *AnzIF 1,* 51. Mikkola, *IF* 8, 303. Niedermann, *IF 26,* 48.

plĕh m (hrv.-kajk., Zagreb, Belostenec, Jambrešić, Voltiđi, Stulić) = *pie* m (ŽK, Lika K) »teneće (Bosna), lim (kao književna riječ općenito) = *lima* (Lika K)«. Pridjev *-ovan pleovan,* f *-ovna* (ŽK). Deminutiv na *-tk plehek* (Belostenec) »lamella«. Na *-đr : plehar* (Belostenec) »koji tanki pleh dela«. Od njem. *Blech,* odatle češ. *plech,* polj. *blacha.* Njemačka je riječ u prasrodstvu s *blijesak* (v.)[5] njem.

Blick. Stcslav. *blbhbčij* = *blehbčij* »»τέκτων, faber, artifex« je, sudeći po neslavenskom sufiksu, turskog podrijetla: tur. *bilikči* = *bilgudzi* »artisan«.

Lit.: *ARj* 10, 38. Mikkola, *NMH* 1914., 172-173 (cf. *JP* 3, 211). *Sandfeld* 99. Vaillant, *BL* 14, 10. *PF* 18, 158.

plej ada f (učena riječ) »1 ° veliki broj, gomila, mnoštvo, najčešće pisaca, 2° Vlašići (zviježđe)«. Od lat. *Pléiades* < gr. Πληῖάδες »sedam kćeri Atlanta i Plejone, pretvorenih u zviježđe; sinonim: Vlašići«.

Lit.: Car, *Ný 2,* 12. *Prati* 779.

pleme, gen. *-ena* n, pl. *plemena* (Vuk) = *plemen* (upor. *kamen,* Mikalja, Zoranie), sveslav. i praslav. *pleme,* gen. *-ene,* bez paralele u baltičkoj grupi i u drugim ie., »(danas stegnuto značenje) gens, tribus«. Prvobitno se značenje »Grossfamilie, koja potječe od praoca« očuvalo u Crnoj Gori: *plemena* su *Cetinje, Njeguši, Geklići, Bjelice, Cucę, Ozrinići* itd. Značenje »Grossfamilie« potvrđeno je g. 1447: *prokaraturi... oda v'sih četirih' kolen' plemena nebluškoga (Šurmin* 69). Izvedenice se prave od dviju osnova: *plem-,* koja ima feudalno značenje »član socijalno višeg privilegiranog društva«, *plemen-,* koja je uz feudalno značenje razvila i psihološko »viša moralna kvaliteta«, kao i lat. *nobilis, gentilis* u francuskom. Kraća osnova *plem-* nastala je haplologijom kao i u *vrem-(starovremski* pored *vremenski, plam* pored *plamen, kam* pored *kamen).* Semantičko razlikovanje razvilo se iz feudalnog pejorativnog gledanja, kao na zapadu *rusticus* prema *gens, gentílis* > fr. *rustre* prema *gentil (gentilhomme* = engi. *gentlemen),* njem. *Tölpel* prema stvnjem. *odal* »Geschlecht, pleme« prema nvnjem. *Adel* »plemstvo«. Imenicu *plem* upotrebljavaju dva pisca. Odatle na *-ьc* > *-ac plemac,* gen. *-mca* (Stulić i jedan pisac), koje nije prodrlo onako kao na sufiks *-ić* koji označuje pored deminutivnosti i potjecanje kao u *Mlečić, kučić, očić: plemić* m (Vuk, Hrvatsko zagorje, M. Držić, Gundulić, danas općenita riječ u književnom i saobraćajnom govoru[1]) »1 ° čovjek plemenita roda (plemstvo po krvi za razliku od *vlastelin,* v.)«, femininum na *-ka plemka* = *-kínja plemkinja* = *plemkinjica* = na *-ica plemića,* = *Plemić* »2° prezime (Hrvatska), 3 ° toponim *Plemići* (Crna Gora)«. Pridjev na *-ьn* > *-an* odatle *pieman* (Kavanjin), na *-ski plemski* (Kavanjin), *plèmićski (stalež}.* Apstraktum na *-stvo plemstvo* n (16. v.) »Adel«, *plemićstvo* (Vuk, Milićević). Na *-itina* < *-sk* + *-ina plemšäna* (1392) »hereditas nobilis«. Deminutivi na *-će plemce* n »paž, ičoglan« je zacijelo neologizam, na *-ka plemka* f »1 ° komad pruta pitome vinove loze za kalemljenje (Smokvica, Korčula), 2° krava za rasplod«. Od osnove *plemen-* je pridjev na *-it plemenit* (Vuk) »1° (feudalno značenje) nobilis, 2° (psihološko značenje) generosus« (kao u svim evropskim jezicima)«, poimeničen u značenju 1 ° na -ai *pīememtāš,* gen. *-aša* (Vuk, Hrvatska). Na -osi *plemenitost* f poimeničuje značenje 2°. Pridjev na *-ski plemenski* (Vuk) zadržao je prvobitno značenje bez obzira na 1° i 2°. Poimeničen je na *-ina pleménština* f (15. v.) = (sa *nit* > *št, šč* kao u *Ivaštanin* od *Ivanjska) pleméština* »1° haereditas, 2° toponim«, na *-jak plemenštāk,* gen. *-aka* (Lika) »prezimenjak« = *(njšt* > *šnj* kao u *Trebišnjica) plemešnjāk* (Dalmacija) »plemić od starine«. Pridjev na *-ьn plemen* (Zoranie, Kašić) < *piemenьnъ* (upor. pridjev *kamen)* ima psihološko značenje kao *plemenit,* poimeničen je u feudalnom značenju na -бe > *-äc* prema f na *-ica plemenac,* gen. *-nca* prema *plemenica,* posljednje također ime kokoši. Deminutiv na *-ka plemenka* »1° krava za rasplod, 2° vrsta vinove loze«. Na *-stvo plemenstvo* (15. v.). Dočetno *-e* u *pleme* razvilo· se iz palatalnog nazala *į,* upor. stcslav. *pleme?* češ. *pleme,* polj. *plemię,* rus. *plemja.* Praslavenska je riječ apstraktnim obrazovan s pomoću sufiksa *-měn* (v.) od korijena **pled-,* koji se bez: sufiksa ne nalazi u jeziku, nego u prijevoju *plod.* Upor. *plešina* (v.). Prvobitno (etimologijske) je značenje »ono što se naplodilo«. Prema tome sadrži isti semantem kao lat. *națio* (odatle internacionalna *nacija, nacionalan), národ* (v.), *generația* (odatle internacionalna *generacija* i po· jednom tumačenju *rasa).* Etimologijsku se značenje još očuvalo u *plemka* = *plemenka* f i djelomice u denominalu na *-iti plemeniti* (o-),. na *-va- oplemenjivati, -mènjujem (is-).* Praslav. korijen **pled-* nastao je od ie. korijena **phel-* »schwellen, sich verdicken«, proširenog formantom *d.* Upor. πίμπλημι.

Lit.: *ARj* 3, 931. 10, 49. 50. *Mazurami* 947. *Miklósit 249. Holub-Kopečný* 277. *Bruckner* 418. *Mladenov* 428. *WP 2,* 103. *Boisacq*[3] 783-784.

plesati, *plešem* impf. (Ston, 16. v., danas na zapadu, u književnom i saobraćajnom jeziku) *(is-, na- se]* = *plesati* (Slovinci u Istri), sveslav. i praslav. *plesati, plįšc,* bez baltičkih i drugih ie. usporednica, »1° (prvobitno značenje) gaziti, tlačiti, saltare, 2° (u današnjem jeziku) igrati, tancati«. Prvobitno se značenje očuvalo u prefiksalnoj složenici *poplesati (da ovu prepukla-*

sirotinju ne paplēšu Turci, Ljubiša; Vitaljić: *silu njihovu desnice tvoje krepostju popleíi)* i kod Palmotića *splesat me muke.* Postverbal *ples* m (Slovinci u Istri). Na *-ka pleška* f (Hercegovina) »neka igra«. Radne imenice na *-vac* prema f na *-avita, -avica plesavac* (Jambrešić) prema *plesavka* = *plesavica* = na *-lac plesalac* prema *piesauca* = na *-ьc* > *-ac plesač,* gen. *plssca* (Istra) = na *-äc plesač,* gen. *-ala* (današnji književni izraz) prema f *plesačica* = na tal. sufiks *-arino* (cf. *bailarina) plesarín* m prema *plesarínka.* Pridjev na *-ьn* određeno *plesni (vjenčić).* Neologizmi na *-aonica plesaonica* (Šulek) = na *-ište plesalište,* na *-stvo plesarstvo.* Samoglasnik *e* je nastao iz palatalnog nazala, upor. stcslav. *plesati, plešc,* polj. *pla;a.ć,* rus. *pljasatb.* Praslavenski termin posudiše Goti *plinsjan* u isto doba kad i gotske riječi počinju prodirati među Slavene. Koreografska umjetnost nosi medu Hrvate i Srbe strane izraze, kao *bal* < ital. *ballo,* augmentativ u Istri *balűn, tanac* m (ŽK, Hrvatsko primorje), *tâncati* (ŽK\ Ali ima i domaćih kreacija kao *igranka* (v..[4]. Baltička usporednica lit. *plesti* »tanzen, frohlocken« stvorena je od suglasničke osnove, dok je praslavenska od preteritalne *plesa.* Rumunji posudiše *a plasa minile* »klatschen«. Glagol *plesati* je praslavenska kreacija kao termin za koreografsku umjetnost. Ie. usporednice pomažu pobliže utvrditi razvitak prvobitnog značenja »gaziti, raditi nogama«. le. je naime korijen **plet-* koji kao pridjev znači »širok, plosnat«, kao glagol »širiti se«, gr. πλατύς »širok« (upor. ime ribe *platica* < *platessc,* v.) i ime drveta πλάτανος (odatle internacionalna *platana),* stvnjem. *Flado* »Opferkuchen«, nvnjem. *Fladen,* lit. *plotyti* »falten«, lot. *plãtit* »dünn auf streichen«. Ie. korijen proširen je u slavinama nazalnim infiksom i formantom *s.* Bez nazalnog infiksa očuvao se u stcslav. *plesna* »Fusssohle«, *plesno* n (Brusje, Hvar, Šibenik, Pavlinović) »stopalo« = *plesna* f (Stulić, Ivanovic) »donji dio stopala, taban, poplat«, deminutiv na *-ica plesnica* (Stulić) »1° sandala, 2° tarsus (ovo ì u slov.)« (Stulić naznačuje da je iz glagoljskog brevijara) i prezime odatle *Plesničar* (Srbija, Hrvatska). Upor. još *pljeskati* (v.).

Lit.: ARj 3, 931. 7, 496. 10, 52. 54. Hraste, *jfp 6,* 212. Ribarić, *SDZb* 9, 177. *Miklošič* 249. *Holub-Kopečný* 277. *Bruckner* 417. *KZ* 45, 323-324. *Mladenov* 429. *WP 2,* 100. *Trautmann* 225. Charpentier, *ASPh* 29, 3. Joki, *ASPh* 29, 13. *Tiktin* 1182. Loewenthal, *ZSPh 6,* 374. Zupitza, *KZ* 36, 55. Specht, *KZ* 36, 159. Hamm, *KZ,* 67. 122. *RSl* 1, 267. Uhlenbeck, *PBB* 20,44. Hirt, *PBB* 23, 336. Loewenthal, *PBB* 54, 156.

plasmo n (Uzice, Vuk) = *presina* (Šabac), termin u građenju tora, »Latte, asser«, s *pr* mjesto *pl* kao u *prebanuš* (ŽK) pored *plebanuš* (15. v.). Sufiks *-mo* je isti kao u *pismo* (v.). Prema Matzenaueru od iste je osnove od koje i lit. *pliszti* »scindere, findere, dilacerare«. V. *plesati.*

Lit.: ARj 10, 35. Matzenauer, *LP* 13, 162.

pleso n (Šulekov čehizam ili slovakizam) »See, Landsee, lago«, praslavenski termin koji se nalazi u slovačkom *(Štrbské pleso, Blatno pleso* = *Blatno jezero,* madž. *Balaton),* češ., stpolj. *plosa,* rus. *plëso* »jezero, duboko mjesto u rijeci«. Da je ta današnja sjevernoslavenska riječ postojala i kod nas, dokazuje toponim *Pleso* (selo, aéroport kod Zagreba) = *Pleso* pored *Plesa* i *Plesa* (Bošãnjevci, Ledînarëvci, u donjoj Podravini), slov. toponim *Pleso.* Upor. i ruski pridjevski toponim *Pskov* = njem. *Pleskali.* U baltičkoj grupi odgovara lit. *pelke,lot. pelkjis,* stprus. *pelky.* Pretpostavlja se u slavinama raširenje sa *-so *pelk-so.*

Lit.: ARj 10, 54. Hamm, *Rad* 275, 32. *Miklošič* 250. *Holub-Kopečný* 278. *Bruckner* 421.

plésti, *plètem* impf. (Vuk) *(do-, is-, ispot-, ižo-, ispre-, na-, nado-, o-, ot-, po-, pot-, pre-, ras-, raza-, s-, sa-, u-, za-}* — *ples, pletêm* (Kosmet) = *pletêm* (ŽK)ļ ie., sveslav. i praslav., »plectere, flechten«, prema iterativima: na *ã -pietāti, -am, ΏΆ e í i -plitati* (Hektorović) (prema Budmanijevoj rekonstrukciji *-plijetati)* = *-plitati* (ŽK) = *-plićati* (Hvar), na *-va- -pletavati,* samo s prefiksima: *izòpletati, -cem* pored *-tām* (Lika), *ispòtpletati, -čem, nàpletati, sàpletati, razàplitati, -cem* (Martie), *oplltati, -ãm* (ŽK), *saplićati* (Hvar), *napletavati, ispletati* = *isplitati* (Hektorović), *uplitati (se u što}.* S prijevojnim stepenom za perfektum *o plot* m je praslavenski nomen actionis, znači »ono što je spleteno« i po semantičkom zakonu rezultata (sinegdoha) postalo konkrétum »saepes, Zaun«. Izvedenice se prave od tri osnove: *plet-, plit-, plot-.* Od *plet-:* postverbali *plêt* m (Korlevići, Istra) »živica«, *splet* m, proširen na *-ka spletka* f, *poplet* m (Vodice, Istra) »remen«, *náplet* (Vuk), Na *-njak upletnjak* »kojim se vežu pletenice (poimeničen part. perf. pas.) u žene i djevojke« = *ùpletnik* m. Na *-er pleter* (Vuk), s toponimom i hidronim *Pletérnica.* Na *-var* (upor. *šušnjevar,* ŽK) *Pletvar* (Makedonija). Na *-ivo pletivo* n (Vuk) = *pletivo* (Kosmet). Na · *-Uja pletilja* (Vuk) »prelja«. Pridjev *piètica (igla,* Vuk) = *pleticha* (Kosmet, opozicija *šićka igla,* od *šiti,* v.). Prilog *pletući* (-—< *zaspa,* Kosmet).

Od *plit-: spRìa* f (Vodice) »die Rinne (u koju se uvlači remen od hlača)«, *naplitak,* gen. *-tka* (Stara Srbija) = *uplîtak,* gen. *-tka* (Vodice) »crvena vrpca koja se uplete u pletenicu od kose«. Od *plot:* deminutiv na *-ii platie,* denominal na *-iti oplotiti, -im,* s postverbalom *oplot* (Marulić) »ograda«, augmentativi na *-ina plotina, oplotina,* toponim *Oplotnja,* na *-njak zaplotnjak* »busija«, s pridjevom na *-ski zaplotnjački (napadaj}.* Upór; stcslav. *Oplotь* »Gertenzaun, Hecke«. Rumunji posudiše *pleter, a pleti (impleti),* odatle rumunjski postverbal *pleată ï* »Haarflechte«, *pleteancã* f »Zopfband« < *pletenka,* na lat. *-tura împletitură,* pridjev na *-os* < 4at. *-osus pletos* »langhaarig«, Madžari *pletyka* »Klatsch«, Bizantinci πλωτή »Schwimmende Brücke« (u Strategika Maorikija, 6 v.). Začu^ duje da ne postoje baltičke usporednice. Suglasnik *-s* je nastao iz ie. palatala *k* u korijenu **plek-.* Suglasnik s očuvao se samo u praslav. infinitivu *plesti.* Prema *mesti, meto* i *gnjesti, gnjetem* stvoren je analogijskim putem końjugacioni sistem *plètem* itd. U sanskrtu *praçna-h* »Geflecht, koš«, gr. πλέκω, sa proširenjem s pomoću formantą *t* lat. *plecto* (ovamo internacionalne riječi *replika, komplicirati, komplikacija* i posuđenica *dupli)* i njem. *flechten.*

Lit.: ARj 3, 931. 942. 4, 281. 7, 496. 497. 10, 54. *NJ* 2, 269. *Elezović 2,* 80. 537. Ribarić, *SDZb* 9, 178. 179. 192. Vuković, *SDZb* 10, 391. *Miklošič* 250. Berneker, *IF* 31, 411. *Holub-Kopečný* 278. *Bruckner* 418. *Trautmann* 224. *WP 2,* 97. *Mladenov* 429. Belić, *Priroda* 229. *Tiktin* 1184. Wijk, *IF 28,* 126. Uhlenbeck, *PBB* 19, 517-526. (cf. *AnzIF* 5, 220). Lommel, *KZ* 53, 310. *Boisacq*[3] 793. *GM* 341. Kulakovskij, *VVr 1* (cf. *AnzIF* 13, 245).

plešina f (hrv.-kajk., ŽK) = *plešina* (Krašić) = slov. *plešina* »pasmina, genus, pleme«, augmentativ na *-ina* od *pleh* m: slov. *dobrega pleha živina = dobré je plešine* (ŽK, *-šíne* Krašić), *drevo rodovitega pleha** U slov. također u prijevoju *o ploha : svinjo za ploho imeti, človek bavarske plohe.* Zacijelo je u etimologijskoj vezi sa *pleme* < ie. **pledmen* i *plod.* Suglasnik *h* je nastao iz formanta s kojim je proširen **pled-s, *plod-s.* Upor. *palac* i *palica.* Nije u vezi sa *plah, ploha* »daska«, kako misli Iljinski.

Lit.: Mažuranić 948. *Pleteršnik 2,* 58. 63. Iljinski, *IzvORJAS* 23, 2, 180-245. (cf. *Slávia 5,* 413).

plijen m (Vuk) = (ekavski) *plén* (Kosmet) = *plijena* n (dubrovački pisci, Poljica, Kačić)₃ baltoslav., sveslav. i praslav. **pelnz,* »praeda (kao vojnički termin); sinonim: pljačka (koje je drugoga podrijetla, v.)«. Denominal na *-iti plijeniti, plijenim* (Vuk) *(na-, o-},* odatle noviji pridjev na *-iv pljeniv,* za koji nema potvrda u pisanim spomenicima. U baltičkom znači »zarada«, lit, *pelnasl* lot. *pelna.* Samo ukr. značenje »Ertrag, Ausbeute«, stčeš. pridjev *plenny* »rodan«, slvč. *pliena'* »davati plod« približujú se baltičkom, koje je prvobitno. Praslavensko je značenje specijalizirano na vojsku i rat. Upor. rus. *voénnoplenyj* »zarobljenik«. Slog *pie-* nastao je po zakonu likvidne metateze, upor. polj. *pion,* rus. *polon.* Ie. korijen **pel-* »verkaufen, verdienen«, raširen je u baltoslavenskom formantom *-no,* ie. **pel-no-s* »Verdienst«. Upor. sanskr. *pạnạķ* »oklada, versprochener Lohn«, *panate* (3. 1.) »handelt, tauscht ein, kauft«. U grčkom dolazi u prijevoju πωλεῖν »trgovati«, odatle internacionalne riječi *monopol, mono-' polizirati),* ovamo i lat. *spallare.*

Lit.: ARj 7, 496. 10, 61. *Elezović* 2, 81. *Miklošič236. Holub-Kopečný* 277. *Bruckner* 418. *Trautmann* 213. *Mladenov* 428. *WP 2,* 51. Lagerkrantz, *KZ* 34, 407. Pedersen, *IF 2,* 294. *Boisacq*[3] 830.

plijesan, gen. *-i* f (Vuk) = *plisanj* (J. S. Reljković) = *plesanj* = (ikavski) *plîsan* (ŽK), baltoslav., sveslav. i praslav. **peЬъ,* »mucor«. Odatle *pljesnoća* (Bella, Voltidi) = *pljesnost.* Pridjev na *-iv pljesniv* (Stulić) = *pl'isniv* (ŽK) = na *-ьn plijesan* (Stulić) = *piisan* (Mikalja), na *-av pljesnav* (Dubrovnik), *napljesnav* »podosta pljesniv«, poimeničen na *-oca pljesnivoča* (Belostenec), *pljesniva* (Vetranie). Na *-ina plesnina* (Jambrešić). Denominali *pljesnaviti se, pljesniti, pljesniviti, isplisnuti.* Upor. lužičko-srp. *pljesnyć* »schimmelig werden«. Slog *plije-* nastao je po zakonu likvidne metateze od ie. korijena **pel-,* koji znači »blijede boje = grau, schal, fahl, šaren«, proširenog formantom s u baltoslavenskom: lit. *palšas* »fahl (nur von Rindern)«, lot. *palss, palss* »fahl, gelb«. V. *peles* slov. i hrv.-kajk. »Blank (vrsta vinove loze)« i lit. *pelēks* »sijed«. Na baltoslav. **pels-* došao je još sufiks za apstrakte *-sm* (v.). V. *plav.*

Lit.: ARj 9, 62. 96. *Miklošič* 236. *Holub-Kopečný* 278. *Bruckner* 418. *Trautmann 212. WP 2,* 54. *Mladenov* 429. Osten-Säcken, *IF* 33, 238.

plima f (Vuk, Crna Gora; Baraković: *plimami vodními obtiče obtokd)* »1° poplava, 2° accessus aquarum (protivno *oseka, rekesa),* pravilno dizanje morske vode (Vuk, Mikalja, Bella, Stulić, Solin, Senj, Šibenik, danas općenita riječ u književnom i saobraćajnom govoru), 2° mnoštvo (Kosmet, Peć), 3° (Potomje) ženska

bağlama za vrata, prozore (trebalo bi i drugih potvrda za to značenje)«. Deminutiv na *-ica plimica* »mala, neznatna plima«. Denominal'na *-ati plîtnati, -a* (subjekt *more;* Vetranie: *more oseče i plima),* s prefiksom *od- otplimati, -a* pf. (Stulić) »exundantes aquas recedere«, postverbal *otplima* f »refluxus maris, oseka«, s prefiksom *a-* < lat. *ad: aţlimăloje* (Smokvica, Čara) »voda je narasla (protivno *osekalo je = sekalo je,* Korčula)«, postverbal odatle *apttma* (Smokvica, Korčula, primjer: *àoïlàje aplîma i odvukla u more drva)* — (sa α > *o) optimáti* pf. (Potomje) »narasti (o vodi)« = *oplimiti* »poplaviti« = *opliniti (n* je nejasno) »biti poplavljen«, postverbal *oplima* (Sasso, u prijevodu Foscola). Na Jadranu je to dalmato-romanski ostatak od gr. πλήμ(μ)η (Polybios, Diodor, Strabo) »Flut«. Upór. cine. *plinara* < ngr. πλημμύρα »inondation«. [Usp. i pod *plití].*

Lit.: ARj 9, 71. 145. 419.10, 63. *Elezmné 2,* 81. *Pleterinik 2,* 60. *REW** 6594. *Rohlfs* 1737. Vasmer, GL 118. *Pascu* 2, 78., br. 1446. Skok, *Rad* 272, 10. 13. 15.

plín m »gas«. Denominal *raspliniti se — -nuti, -ne.* Na *-ara plinara* = na *-arnica plinārnica.* Čehizam *(plyn,* postverbal iz doba Jungrnanova od češ. *plynouti* = hrv.-srp. *plinuti,* od *pūti,* upor. i češ. pridjev *plynný),* koji je Sulek uveo u književnost. Glede etimologije v. *piiti* i *plitak.* Značenje češkog postverbala je metaforicko »ono što pliva, teče (po zraku)«.

Lit.: ARj 10, 63. 13, 193-4. *Holub-Kopečný* 280. Maretić, *NVj* 3, 192.

plint m (Stulić) »opeka, cigla«. Nije potvrđeno u narodnom govoru. Stulić ima tu riječ zacijelo iz rus. *plint* = stcslav. *piinъia* »cigla«. Upor. bug. *plitá* i rus. *plita* »Steinplatte«, koje ne idu ovamo. Naše *plitica* »plitka zdjela« može se sasvim dobro tumačiti i iz *pIyIъHъ* (v.). Od gr. πλίν-9-ος »crijep«.

Lit.: ARj 10, 64. *Miklošič* 250. *Vasmer 2,* 372. 373. Prellwitz, *KZ* 47, 188.

plintit, *-lm* impf. (Dubrovnik) »uvijek plakati«. Odatle hipokoristici na *-e plinte* f »žen-.sko koje uvijek plače«, na *-o plimo* m (Korčula) »mekušac, efeminiran čovjek«, te na madž. *-o > -ov plìntov* m »onaj koji često plače, tal. piagnone, španj. *Horon«.* Dalmato-romanski leksički ostatak od lat. *planētus* > tal. *pianto,* od *piangere.* Glede *an > in* upor. krčko-rom. pi. *.sini > sancii,* prezimena *Sintie = Šintić* (ŽK, Krk, Cres) i varijacije *lancun/lincun > linteolum.*

Lit.: ARj 10, 64. *REW»* 6572.*Banali* 2, § 448.

plis m, pl. *pltsovi* (Kosmet) »kapa od uvaljane vune, keče (nose je Arnauti)«. Kod Mayera arb. *plis* znači »1° Erdscholle, 2° Jochkissen«. Semantička veza nije jasna. Meyer se pita nije li gr. πλίθος?

Lit.: Elezovit 2, 81. *GM* 345.

piiska f (Vuk, Dubrovčani) »ptica pastirica«. Ornitološki naziv varira: *f Uska, kliska* (ovako i pravoslavno prezime u Bosni), složenica (igra riječi) *pliska-liska,* na *-avica pliskavica.* Na -«ία *pliskuša* »isto«. Hirtz navodi još mnoštvo sinonimnih izraza kao *balegarka* od *balega* (v.). Naziv *piiska* raširen je i u drugim slavinama kao u češ., polj., gornjem i donjem luž.-srp., ukr. i rus., slvč. *blýska.* Sveslavenski je i mogao bi biti i praslavenski. Igra riječi kao *pliska-liska* upućuje na tal. naziv *cutrêttola* < lat. *cauda trepida* (kalk prema gr. σεισοπυγίς »Bachstelze«) = češ. *tfatořitka* = hrv. *migorep.* U Kosmeru *pljiskavica* znáči »1° ono što je spljeskano, 2° vrsta šljiva (Gojbulja)«; *pliskavica* je i naziv delfina, češ. *pliskavice* »vrsta morske životinje«. Maretić izvodi od ónomat ope j skog glagola *pliskati* impf, »praćati se, vrcati se«. Taj se nalazi još u slov. i bug., u sjevernim slavinama nema ga. Bruckner i Holub pomišljaju na sivu boju (upor. *plijesan,* v.1, po kojoj je ptica mogla biti nazvana. Unakrštenje je s onomatopejskim glagolom moguće.

Lit.: ARj 10, 64. 65. Hirtz, *Aves 6.* 350. *Mladenov* 430. *Miklošič* 250. *Holub-Kopečný* 278. *Bruckner* 418. *REW** 82. *DEI* 1199.

plisa f (Lumbarda, Korčula) »ledina«, etimologijski stoji u vezi s brojnim oronimima *Plješivica,* izvedenicom od stcslav. pridjeva *pleSivb* »ćelav«, očuvan u Vodicama *pKšív,* s denominálom *plišiviti* (ra-), *plješiv* (15. v.), koji se u štokavskom slabo govori. Poimeničen na *-äc plješivac,* gen. *-îvca,* augmentativ *plišivčina* (Vrbnik), denominal *plješiviti,* apstrakta *plješivoća, plešivost, plišivstvo.* Na *-ište plešivišće.* Taj je pridjev izveden od stcslav. imenice *plešb* »calvities«, sveslav. i praslav. Oronim odgovara romanskim fr. *Саŭтом, Chaumont,* tal. *Monte calvo,* kod nas *Golo brdo.* Sveslavensku imenicu istisnuo je turcizam *ćela, ćelav = cola* (ŽK). Iz južnoslavenskog potječe rum. pridjev *ples* (Moldavija, Banat), *please* »ćela«, *plene,* pridjevi *pleņu,* pored *pleşlv, pleşug,* odatle *pleşuvie* i *a pleşuvi* »oćelaviti«, Madžari *piliš* »tonsura«. Jat je nastao od dvoglasa *oi* u ie. korijenu **plei- > *ploi-* »ćelav«. Taj dolazi s formantom *n* u lit. *plynas* i s formantom *k* u lit. *plikas* »ćelav«, *plikti* »calvescere«, lot. *pliks.*

S formantom s i sufiksom *ιo* dolazi samo u slavinama. Stcslav. *plěchí* »ćelavost« smatra Bruckner pokratom na *-êhb* od *plesnt* (v.). Ovamo ide bosanski toponim *Plehan,* gen. *-äna,* usp. rus. *plehan* »Glatzkopf«.

Lit.: ARj 10, 97. 98. Kušar, *NVj* 3, 326. Ribarić, *SDZb 9,* 178. *Miklošič* 250. *Holub-Kopečný* 278. *Bruckner* 418. Isti, *KZ* 43, 309. *Mladenov* 225. 429. *WP 2,* 93. *Trautmann* 226. *Tiktin* 1188. Matzenauer, *LF* 13, 168-170. Johanson, *IF* 14, 321. bilj. Meillet, *Et.* (cf. *AnzIF* 21, 68). Uhlenbeck, *PBB* 30, 289-90. *IF* 17, 176. Scheftelowitz, *KZ* 56, 185. *Vasmer 2,* 371-2.

plita f (Marulić u stihu, *Judita* 58: *žadi prst za putom, razmaknu zastora}* = *pleta* f »plicatura« pored *spleta* »ruga« *(s-* je tal. prefiks od lat. *ex-),* deminutiv *spiètica,* slov. *pleta* (Režija. Notranjsko) = *plëtva, pletvica* »Falte am Kleide«. Od furl, *plete* f »rimboccatura del lenzuolo, ripiegata sopra le coperte del lenzuolo, šlifer (hrvatski gradovi)«. Od mlet. *pieta* je deminutiv na *-ina pjètina* (Korčula) »krklić (Dubrovnik)«. Od poimeničenog vlat. part, perf. u ž. r. **plicta,* od *plicare.*

Lit.: ARj 10, 65. *Pleterinik 2,* 58. 59. Stürm, *ČSJK* 6, 82. *REW*[3] 6602. *Pirana** 780. Štrekelj, *ASPh* 14, 535. *Rosamani* 786.

plitak, f *-tka,* određeno *plitki* (Vuk, 16. v., opozicija *dubok,* v.), sveslav. i praslav. pridjev na sufiks *-bk* (koji ne ostaje u komparativu *plići) plytíkb,* »non profundus, seicht«, bez sufiksa *plit* (Istra), odatle poimeničenje na *-āč plitāč* (Đakovština, rod nepoznat) = *plićak* (Dubrovnik) »plitko mjesto u vodi gdje se riba rado mrijesti«, na *-oca Plitača* (toponim, Poljica), na *-ica plitica* (Vuk, Dubrovnik) »plitka zdjela« = *plitica* (Smokvica, Korčula) = na *-ar plitar* m (Hercegovina) = na *-anca plitàrica* (Vuk) = na *-nica plitnica.* Mjesto *-bk* stoji i sufiks *-uo* (upor. *mrtav) plitav,* f *plitva* (Istra), poimeničen u ž. r. *Plitva* (toponim, 16. v.), na *-ice Plitvice* f pl. Od *plitak* apstrakta su na *-oca, -ost, -ina plitkoća, plitkost, pličina* (Vuk). Samoglasnik je nastao iz jery-a, upor. polj. *plytkí.* Uzimlje se da je izveden od glagolskog korijena koji *ιeu pliti — plovili — plivati.* Prvobitno bi značenje bilo »gdje se može plivati«. Ie. prijevoj **plu- : *plou-.* Taj se prijevoj nalazi i u glagolima *plivati* (v.), *plinuti* (v. *plin).* Vaillant zabacuje to vezanje. On izvodi *od ploskí : *plotbkb.*

Lit.: ARj 10, 65. 66. *Miklošič* 253. *Holub-Kopečný* 280. *Bruckner* 422. *Mladenov* 430. Vaillant, *BSLP* 31, 45-46.

plīti, *pRjēm* impf. (Vuk, narodna pjesma, Risan) (м-, *pre-),* stčeš. *plyti,* rus. *plytb, plyvu,* praslav. je arhaizam, zamijenjen imperfektivom na *-va- plívati, -ām* (Vuk) *(do-, iz-, pre-)* prema pf. na яр > *nu plinuti (rijeka je plinula, po-, ot-* Stulić), *isplinuti, -em* (kletva: *isplinula ti pamet!).* V. *plin.* Samoglasnik i je nastao iz jery-a, a taj duljenjem iz ». Riječi s tim prijevojnim stepenom nisu se očuvale u hrv.-srp. nego u češ., polj. i rus. *plť,* gen. *pliti,* polj. *plet,* rus. *plot.* Upor. gr. πλυτός. Prijevojni štěpen и nalazi se u stcslav. *pluti, piovo (pré-).* Prezentska osnova *plav-* prenesena je u infinitiv *ploviti, plovim* impf. (Vuk) *(do-, is-, na-, o-, pre-, u-,* ra-). Od tog se glagola pravi iterativ prijevojem duljenja ō > α već u praslavenskom: iterativ i faktitiv *plaviti, plavim* (Vuk) *(do-, po-, na-)* »inundare, navigare«, *splaviti dinare u Rimu* (M. Držić) »potrošiti« (usp. i pod *plavčati).* Homonimija sa *plaviti* od *plav* ukinuta je akcentom. Upor. polj. *plawić,* rus. *plavitb.* Na *-ati plavati, -am* (hrv.-kajk., *do-* Baraković, *is-),* već u stcslav., češ. i rus. Izvedenice se prave prema tome od pet osnova: *pli-* < praslav. **ply- *pliv-* < praslav. *plyv-, plav-, plav-* i *plu-.* Od *pli-* izvodi Trautmann i *plima.* To bi bila stara već ie. izvedenica, jer je sufiks *-ma* bio mrtav već u praslavenskom, a pomorski termin je riječ izolirana. Živi samo na Jadranu. Zbog toga je bolje izvoditi je iz gr. πλήμη, kako čini i Maretić. Stulić i Mrnavić imaju u istom značenju *plih* (usp. i pod *plima).* Nejasno je *h. Oapli-* nastaju i: *pliv* m »plivanje«, *upliv* m, s pridjevom *uplivan* (prema Marelicu Čehizam *vplyv,* kalk prema njem. *Einfluss)* postverbal je od *plivati, uplivati.* Od *plav-: naplav* m (Duvno, Bosna) »nanos, mulj«, *náplava* (Vuk) »alluvium«, *poplava,* od *naplavili / poplaviti;* odatle *naplovak,* gen. *-āvka, naplavica, naplavina.* Važan je brodski termin *plav* m »navis« = *plav,* gen. -t (Lika, Liješće, Sinac) »monoksil, iz jednog drveta izduben čamac, vozi po *Pučini* (ovako se zove *Gacka);* služi za lovljenje raka i zimi za dobivanje *rese* za stočnu hranu (krajnji dio, na kojem sjedi veslač, zove se *čun)«.* Homonīmija sa *plav* »modar« ukinuta je prefiksom s u *splav,* gen. *-i* »Floss«. Deminutiv na *-ča plavca.* Riječ *splav* znači i »crème«, kao metaforickí izraz. Odatle je stvoren deverbativ ispuštanjem prefiksa *-s plaviti (mlijeko)* »écrémer«. Ovamo idu rumunjski slavizmi *plava* = *plavala (-ala* < slav. *-eh)* »Zugnetz«, *plavca* »Ort, wo die Netze zum Trocknen aufgehängt werden«, *pluvie* »Treibholz, schwimmende Insel«. Upor. sa zadnjim značenjem *Plävnik* »otočić kod Krka«. V. niže *plavac.*

Od *plav-: plav,* gen. *plova* m »fluxus, natation je postverbal od *ploviti (na-)* kao i f *plova* »mnoštvo riba u gomili kad se viju ili dolaze sa strane«. Radna imenica na *-ьc* > *-ac plavac,* gen. *plavca* (Vuk) »1° natator, nauta«, složeno *moreplovac* »mornar, nauta«, ribarski termin *plavac,* gen. *plavca* »2° obračić na tri ugla koji se stavi na mrežu metnicu, te plovi povrh vode, 3° Flosse«. Pridjev na *-zk plovak* = na *-ьn plovan* »schiffbar«, *naplav* m »1° aliuvio, inundaţie, 2° tijek, tok, 3° val«, pridjev *naplován,* na *-ina naplavina* »aliuvio, inundatio, itd.«. Na *-ba plavba — -it + -ba plovidba.* Deminutiv *plavca* (Baraković) »plavca«. Na *-ka plávka* (Vuk, Niš, Negotinska krajina, Vetranie, bug.) »patka, šotka, raca« prema m *plovák* (bug.) »patók, patak«. Pridjev na *-ji piòvili* »pačji« (v.), deminutiv na *-če plavce,* gen. *-età,* pi. *piòvaci* (Srbija) »pačići«. Mladenov upoređuje sa sanskrtskim *pļavas* »patka«. Ovamo ide *plovućac,* gen. *-ućca* »purnex«, poimeničen particip prez. akt. s pomoću *-ьc* > *-ac,* s pridjevima *plovućan* (Bella, Stulić), *piovutasi* »šupljikast«, denominal *naplovućiti, -im* prema *-avati* (Stulić) »ugladiti plovućcem«. Isti kamen se zove i *plavac,* gen. *-vca,* od *plavati* »plivati«. Od osnove *plu-* je *pluto* n (Dubrovnik) = *pluto* (Vuk) = *pluto* n (Ložišće) = *plût* m = *pluta f* (Vuk) = *putvo,* gen. -a (Brač) = *puto,* gen. -a, gen. pi. *pút, putík* (Hvar, *pu-* mjesto *plu-* nastalo je zbog unakrštavanja sa lat. *pumex).* Na *-ьc* > *-ac plutac,* gen. *pluća* »pumex«, na *-bk* > *-ák plutah,* gen. *-tka* »1° quercus suber, 2° čep od pluta«. Na *-oca plutala* (Šulek) »gljiva«. Na *-ar plutar* (Šulek) »Korkschneider«. Na *-ić plutii.* Na *-anica plutanica = plutnica,* ribarski termin »komadić pluta na mreži«. Pridjev na *-en pluten* je Šulekov = na *-ьn* > *-an plutan.* Poimeničenja na *-jak plutnjak = plutnjica, plutnica* »vrsta biljke«, na *-ăst plutast.* Poimeničen sr. r. *plutno* »drži gornje uže mreže na površini vode«. Riječ *pluto* je kulturna riječ, koju su posudili Rumunji *plută* f »Kork«. Ovamo i glagoli α *pluti (lemne)* »flössen«, *plutár* »Flösser«, *plutäri* »Floss fahren«, öd *plutati, -ām* »natare, fluctare«. Odatle i rum. radna imenica na *-aš: plutaş* »Flösser« i ime biljke na *-ika plutică* (Muntenija, Ilfov) »limnanthemum nymphaeoides«, *plutniţă* »nymphaea alba«. Ovamo glagol *pluti, plavém* (Jačke, Mikalja, Beloštenec, Palmotić) »plivati«. Upór. češ. *plouti, plovu.* Odatle *plutva* (Kavanjin) »splav« = *pluti,* gen. *pluti* (Morača). Riječ *plutvar* »koji upravlja splavi« je Belostencú dalmatinska riječ. Osnova je ne samo baltoslavenska nego i ie. u morfološkim i semantičkim varijacijama: lit. stari kauzativum *plauti, pļauju, ploviau* »1° plivati, 2° prati, spülen, waschen«, lot. *plevinât* »flattern machen, bewegen (Haare, Flügel)«. Praslav. *poplava* u lit. *poplava* znači »Spülicht«. Arm. *luanam* znači također »prati«. Praslav. *plovili* odgovara sanskr. *piavate* (3. 1.) »pliva«, *plavayati* »lasse schwimmen«, a *plav* f toharskorn B *plewę* »brod« i sanskr. *plavá* »Boot, Nachen«, Tako ovdje imamo praslavensko-arijski leksem. Upor. još πλέω »1° plivam, 2° plovim«, πλοίαρχος »zapovjednik broda«. le. je korijen **pleu-,* u prijevojima **plou-, *plu-, *plü* u raznim značenjima koja se odnose na rad u vodi.

Lit.: ARj 2,6 48. 3, 930. 832. 7, 498. 495-6. 10, 24. 92. 86. 68. 66. 88. 87. Hraste *BJF* 8,. 24. Boskovic, *NJ* 1, 127. *ASPh 12,* 184. *Miklošič252.* Berneker, *IF* 10, *164. Holub-Kopečný* 280. *Bruckner* 422. *Mladenov* 426. *SpБA 6,* 73 (cf. *ljfb* 8, 198). *WP 2,* 95. *Trautmann* 223. *Tiktin* 1193. Fraenkel, *KZ* 51, 256. Schulze, *KZ* 51, 61. Vaillant, *RES 22,* 23. Petersson, *Balt. u. slav. Wortstudien* 1918. (cf. *ljfb* 8, 199). Osthoff, *IF* 4, 291. Streitberg, *IF* 3, 387. Osten-Säcken, *IF* 33, 247. Matzenauer, *LF* 13, 167. *Boisacq*[3] 794. Skok, *Slav.* pass, (reg.). Isti, *Rad 272,* 12. Maretić, *Savj.* 165.

ploča f (14. v., Vuk, Kosmet), južnoslav., »1° lamina, 2° kamen, Quader, 3° opeka, crijep, ćeremida, 4° *(školska ploča)* tabla, 5° toponim u sing. *Ploča* (ribarska pošta, Bijela, Boka), *Za Pločom* (Sutomore), *Na Ploču* (Budva, ribarska pošta), pl. *Ploče* (predgrađe Dubrovnika, luka, Hercegovina, Bar)«. Nalazi se još u slov. *ploča* »1° flacher Stein, 2° flache Schüssel, 3° riba platessa vulgáris« i bug. *ploča* »Rechentafel«. Odatle pridjev na *-ьn* > *-an plačan* (Dalmacija), toponim *Plačna glava,* poimeničen na *-ik pločnik* »1° toponim, 2° neologizam za fr. *trottoir* (koja je ušla u saobraćajni jezik kao *trotoar* = *trotoar* m)«, na *-jak pločnjak* (Šulek) »quaderstein«. Augmentativ *pločetina.* Na *-ost pločast = placas, f -sta* (~ *kamen,* Kosmet). Šulekovi neologizmi *pločanik* »lastrico« i *pločanica* »Pflasterziegel« nisu ušli u jezik. Deminutiv na *-ica pločica* (Vuk) »1° mnoga značenja: kamenčić, tablica, stupić, lamella, i si., 2° toponim«. Sa tur. deminutivnim sufiksom *-deik pločadžik* (objekt uz *igramo se* ~, Kosmet) »plojka (igraï«. Pored *ploča* postoji sa specijaliziranim značenjem *plâka* (v.\ Denominali *placati, -ām* (Lika), *popločati* (Ston) = *(po)pločiti, -im* (Bella,

Voltiđi, Stulić) = *popločati* perf. »lastricare, kaldrmati« prema impf, *popločivati* = *popločavati.* Ovamo: *popločnica* (Kolombatović) »riba accipenser sturio«, *glamoč placar* »gobius capito«. Na *-ak pločak* (Bosna) »kamen kojim se kuće pokrivaju«. Na *-ara placara* (Hercegovina) »kuća pokrita pločama«. Vjerojatno je *ploka* = *plaka* (v.) prvobitni oblik. Suglasnik *č* mjesto *k* došao je analogijom od izvedenica sa sufiksima na *.i* ili 6: *-ьn* > *-an, -iti, -bka.* Oblik na *č* postao je balkanska riječ, koju posudiše Rumunji *plăcea,* Cincari *plota, ploči* (pl.), Arbanasi *place, ploçkë* (Gege). Stcslav. *plaka* upućuje na grčko podrijetlo, na ák. sing, od πλάξ, πλακός »jede weite und ebene Oberfläche«. Sa gledišta semantičkoga *ploka* i *ploča* mogle bi se uporedivati s lot. glagolom *plakt* »flach werden, glatt niederfallen«, lit. *plakas* »Estrich«. Geografski razlozi govore ipak u prilog gornjem izvođenju iz grčkoga. Ovamo idu još dvije posudenice: gr. πλακοϋς »Kuchen« posudiše Latini: *placenta* > rum. *plăcintă.* Upor. u Dobroti *Plagenta* kao naziv obale. Odatle kod nas preko madžarskoga *palačinke f* pl. »vrsta gradskog jela«. Od gr. denominala πλακώνω »navaljujem, robim < spravljam u grob« izveden je apstraktum s pomoću našeg sufiksa *-bka pljačka* (v.). Ta naša izvedenica postala je također balkanska riječ. Gr. πλάξ potječe od ie. korijena **plaq-,* koji kao imenica i pridjev znači »breit, flach«, kao glagol »ausbreiten«.

Lit.: ARj 10, 71. 503. 803. *Elezović2,* 81.Ribarić, *SDZb* 9,178. Zore, *Rad* 1-14,*23'i.Pleteršmk 2,62.* Jurišić, *NVj* 46,18. Budmani, *Rad* 65,162. *Miklošič* 248. 251. *Mladenov* 430. *WP 2,* 90. *Trautmann 222.* Matzenauer, *LF* 13, 164 — 165. Skok, *ZRPh* 50, 521. 45, 480. 205. 215. Isti, *Slav.* 137. 187. 196. 224. 263.

plod, gen. *ploda* m, f (13. v., Vuk), ie., sveslav. i praslav., bez paralele u baltičkim jezicima, »fructus«. Pridjevi na *-ьn* > *-an plodan* (Vuk), *naplódon, rasplodan,* poimeničen na *-ica plodnica* (Vuk, također bug.) »uterus«, *plodnost,* složeno *plodonosan, plodorodan,* na *-ljiv plodljiv* (Boka), na *-ovit plodòvit,* s apstraktumom *plodovitost* Na *-ina plodina* »1° eufemizam za penis u životinja (Zore), *2°* (prema Marelicu čehizam) proizvod«. Denominali na *-iti ploditi, -im* (Vuk) *(is-, nar·, o-, pri-, ras-),* -S postverbalima *rasplod, naplód, priplod,* iteratív na *-va- -plodívati, -plòdujem,* samo s prefiksima. Postoje još izvedenice na *-va plodva f* (Vuk, zapadni krajevi) »plodnica«, odatle *plodvina* (Istra) »plod«, na *-ičina plodvičina* (Vrbnik) »ono u čemu j« živinče prije nego se izleže, uterus«. Taj je oblik nastao zacijelo iz deklinacije u. Praslav. *plodb* je prijevoj od **pled-,* koji se nalazi u *pleme* < **pled-men* (v.). Ie. **phlodo-s* nalazi se još u ir. *loth* »ždrijebe«. V. *įošplbkz >pük(v.).* To je prošireni ie. korijen **phel-* s pomoću formantą *-d.* Upor. lit. *peldu* »štitim«. Riječ je i crkveni termin, koji je ušao i u rum. jezik: *plod,* odatle pridjev na -os < lat. *-osus plodos.*

Lit.: ARj 3, 937. 7, 497. 10, 73. *Miklošič* 251. *Holub-Kopečný* 279. *Bruckner* 421. *Mladenov* 430. Meillet, *RSl 6,* 132. Maretić, *NVj 3,* 192. Petersson, *LUA,* n. f., l, 11, br. *5,* 171 (cf. *jfF* 3, 216). *Boisacq*[3] 783-784.

plogâr m (Rab) »1° Abhang, versante, 2° toponim (na istom otoku)«. Dalmato-romanski leksički ostatak od vlat. **plagare* n, poimeničen pridjev na *-ariš* od *plaga* »Fläche«. Upor. tal. (narječje u Velletri) *piagaro* »neplodno tlo« < lat. *plaga.* Upor. *plágium.*

Lit.: ARj 10, 81. *REW*[3] 6562a. *DEI* 2891. Skok, *Slav.* 57. 66. 259.

ploha f (Šulekov geometrijski termin, čehizam) »1° površina, površje, 2° ploča (Martić, *Osvetnici)«.* Odatle apstraktum na *-je oplošje* n, Šulekov pridjev *plošan* i neologizam (prevedenica) *plohomjerstvo* »planimetrija« (koji nije ušao u jezik). Kao narodan izraz u Kósmetu *plôa* f »1° (kolarski termin) klanfa, 2° po tijelu kao pečat *(ovolika mu plôa iskočila na grb'inu)«.* Ovamo možda *ploh* m (Beloštenec, hrv.-kajk.) »kuglica olova kojom se djeca igraju, komad olova«. Hrv.-kajk. prilog *sploh* »universe« i pridjev odatle na *-ьn splôšan* (Vodice, Istra) »koji rado jede svaku hranu«. Riječ *ploha* je poimeničen pridjev ž. r. Nalazi se u češ. i polj. Upor. češ. pridjev *plochý* »flach, platt«, koji se nalazi u svim sjevernim slavinama. V. *plošan, plast* i *plahta.*

Lit.: ARj 10, 87. *Mazuranić* 1351. *Elezović* 2, 81. Ribarić, *SDZb* 9, 192. *Miklošič 251.* 431. *Holub-Kopečný* 279. *Bruckner* 421. *KZ* 43, 310. Schwarz, *ASPh* 41, 127.

plôjba f (Vis, primjer: *kolíkuje plôjbu ucinu dos!)* »veća količina vode, koju prolije kišaj po podu, na tavanu ili po kojoj drugoj površini, ako je na kući slab krov«. Možda dalmato-romanski leksički ostatak od vlat. **plovia* < kllat. *pluvia,* apstraktum od *pluere.* .Lati poimeničen pridjev na *-alis pluvialis* u učenom vidu u crkvenom terminu *pluvijal* m (Vetranie, itd.) »plait za kišu i uopće, plašt

osobito svećenički pri službi božjoj« = *plovijal* (Kraljić) = *plovio,* gen. *-ala* (Dubrovnik).

Lit.: ARj 10,87. *92.NVj* 51, 179-181. (cf. *JF* 18, 373). *REW'* 6620. 6621.

Plomin (narodna pjesma, Istra) = *Plominj* (narodna pjesma, Istra), pridjev (ktetik) na *-bsk plominski zaljev,* etnik f *Plominka, Plominkinja,* tal. *Fianona.* U rimsko doba *Flanona,* ilirski (liburnijski) toponim na *-ona* kao *Glemana, Breona, Albana, Scardano, Salonae. Plomin* je od lat. lokatīva *Planonae* > **Flanūni* (vlat. prijeglas) > s disimilacijom *f-n-n* > *f-m-n* **Flamuni,* etnik *Flânâtes* (Plinije), s jednakim gubitkom sufiksa *-ona* kao *Delmatae* od *Delminium* = latinska tvorba *Flanonienses* = *Flamonienses* (oba oblika Plinije), pridjev odatle na nenaglašeni sufiks *-icus flanaticus (sinus,* Plinije).

Lit.: *ARj* 10, 82. Krahe, *GN* 24. *Mayer* l, 145. 2, 49.

plôsan, f *plošná* (Vuk), pridjev tvoren zamjenom sufiksa *-ьn* > *-an* mjesto dočetnog *-kb* u stcslav. *ploskz* »breit, flach«, koji je baltoslav., sveslav., i praslav. Bez *-ьn* govori se *plos,* u Istri *plosk.* Poimeničen u femininumu *ploška* f (Lika) »bukova daska«, u maskulinumu *plosk,* gen. *ploška* (Buzet, Sovinjsko polje, Istra) »drvena šipka na koju se pričvršćuju krpice sukna što služe močenju brusa za kosu«. Imenica: *plosan,* gen. *-sni* f (Martié, Pančić) »plosno mjesto«. U starijem jeziku, valjda unakrštenjem od *ploskí* i *plosan,* postoji bez palatalizáciie pridjev *ploskan, ploskna* (15. v.). Imenica *plosan* poimeničuje se na *-ica plôsnica* »1° plošná boca (Belostenec), 2° mreža većega oka (Zore), 3° plosno drvce (J. S. Reljković)«, na *-ina plosnina* (Vuk). Pridjev se proširuje na *-at plosnat* = na *-av plosnav* (Stulić) = na *-ost plosnast.* Denominal na *-iti plósniti, -im* (Lika) *(s-}, splasnuti, -em* = *spljosnuti.* Brojne su složenice od sintagmi: *plosnoglav, plosnoglavac, -krilac, -nosač, plosnonosan, -noгac, -rožan, -sličan* itd. S palatalizacijom: prilog *ploštimice* (Lika, Bukovica) = *plastice* (Lika). Apstraktum na *-ina pUStina* (Vuk) »Г Fläche, 2° podvodna ravnica«. Denominal *ploštiti, -im* (Bella) (i-). Od stcslav. pridjeva *ploskb* potječe madž. slavizam *poloska, poloczka, palaczka, palaszk* = *palack* (16. v.), koji je postao balkanska vojnička riječ: hrv.-srp. *palacká* »pripojasnica« = *polaska* »isto« = *polaska* < tur. *palaska* »spremica za barut, patrontaš m (graničarski germanizam), fišeklija«, rum. *palanca,* bug., arb. *palaska,* ngr. παλάσκα »Patrontasche, Giberne«, hrv.-srp. i *palacká* = *palăske* (Kosmet) »(u bećarskom govoru) spolni organ«. Teže je pitanje što je *ploška* (Vuk, također bug.) »plosnata boca od drva« = stcslav. *ploskva* pored *vlaskunb,* s istim romanskim sufiksom kao *ploskūn,* gen. *-una* (Lika) »plošná drvena posuda za vodu ili vino«. Može biti poimeničen pridjev ž. r., a kao kulturna riječ može biti i posuđenica iz germ, */laska,* got. *fiasko,* nvnjem. *Flasche* (odatle germanizam *flaša,* deminutiv *flašica'),* kao tal. *fiasca* f, *fiasco* m, odatle *doživjeti fijasko* m u govoru književnih ljudi u značenju »neuspjeh«. Južnoslav. *ploška* posudiše Rumunji *ploscă,* s deminutivima na *-ufă* < lat. *-ucea ploscuță, plosculiță, ploschifa,* kol. *ploscărie,* na *-aș ploscaș* (Muntenija) »brbljavac«; *a pleoști* »zusamendmcken« je od *pljoštiti.* Budući da se *ploska* može dobro protumačiti iz slavenskih jezičnih sredstava, *ploska* u naznačenom značenju može biti i slavenska riječ i ne postavlja se s gledišta morfologije i semantike kao nužnost misao o posudenici iz germanskoga. Može biti da su se obje riječi unakrstile. Kulturno-historijski kriterij bio bi od važnosti kad bi se naučno (arheološki) postavio. Nazivi za sude, kao *kabao, žban,* su posudenice. To je samo lingvistička činjenica. Za praslav. pridjev *ploskъ* nalaze se paralele u lit. *plokščias* < ie. **plăšk-tjas,* lot. *plušķains, plāskains* »flach, platt«, lit. *plaštaka í* »1° flache Hand, 2° Handbreite«, lot. *plauksta* »isto«. Ie. je korijen **plãq-* kao pridjev »širok, plosan«, raširen je sufiksom *-sq* **plaq-sqo* > praslav. **ploskb.* Bez tog sufiksa nalazi se kod nas (preko grčkoga?) u *ploča — plaka—plaka.* Bruckner stavlja ovamo i *ploha* (v.). V. još *plast* i *plaSt.* Od internacionalnih riječi ide ovamo *plaketa* < fr. *plaquette.* Prema Brückneru i *plahta* (v.), riječ koja se ne nalazi u bugarskom, za koju *Miklošič* 248 kaže »ein entlehntes Wort«.

Lit.: AR) 10, 82. 588. 9, 581. 583. *Miklošič* 251. *Bruckner* 419. *KZ* 95, 43. 48. *WP 2,* 90. *Mladenov* 426. *Trautmann* 222. *REW** 3355. *Tiktin* 1192. Joki, *uyь* 7 (cf. *IJb* 13, 96. sl.). Schwarz, *ASPh* 41, 125. Jagić, *ASPh* 1, 431. Rozwadowski, *RSl* 2, 108. Porzig, *IF* 45, 165. Hirt, *PBB* 23, 338. Machek, *Slávia* 15, 177. *Boisacq** 790. Scheftelowitz, *KZ* 56, 173.

ploška f (Vuk, narodna pjesma, Bukovica, Hercegovina, bug.) = *pljôska* (Vuk) »plošná boca«. S augmentativnim sufiksom *-one* > *-un* (upór. *bòcun) ploskūn,* gen. *-una* m (Lika) = slov. *ploskūn* (istočna Štajerska) »plošná drvena posuda za ulje i vino«. Arbanasi posudiše

pllockë. Od kslat. *flasca* (Isidor iz Seville), *fiasco,* gen. *-onis* (6. v.), a ovo iz gotskoga ili zapadno-njemačkoga, upor. nvnjem. *Flasche.* Južnoslav. *ploška* potječe zacijelo iz balkanskog latiniteta, kamo je došla iz gotskoga najprije u vojnički- jezik na dunavskom limesu. Kasnije se posuđuje isti germanizam iz triju vrela: iz tal. (tosk. ili mlet.) *fjašak,* gen. *-Ska* m (Bella) = *fijašak* (Smokvica, Korčula) »plosnata staklenica, zemljani sud sa grlom« < tal. *fiasco.* Kao potpun internacionalni talijanižam govori se *doživjeti fijasko,* upor. fr. *faire fiasco* (1835); iz furlanskoga *flascon* > *fraskun* (16. v., Vetranie, disimilacija *l - n* > *r - n)* = slov. *flaškuen* (Notranjsko); iz nvnjem, *Flasche* > *flaša* (ŽK, hrv.-kajk.), deminutiv *flašica* (v. i pod *plosan}.*

Lit.: *ARj* 3, 59. 69. 10, 82. si. 101. *Pleteršnik 2,* 64. *REW*[3] 3355. *DEI* 1630. Sturm, *CSJK* 6, 81. *GM* 343.

plota f (Čapljina) »Art Flussfisch«, deminutiv na *-ica pietica* (Neretva, Severin, Karlovac) »scardinius plotizza« =, *platnica* (Belostenec) »riba psetta«. Sveslav. i praslav. jer se nalazi još u rus. *pietica* pored *plotvica,* deminutiv od *plotva,* ukr. *plitka,* češ. *platiče,* polj. *pločica,* u oba lužičko-srp. jezika. Iz sjevernozapadno-slav. je njem. *Plötze.* Upor. *pyota* (Lombardija), *piotra* (Engandin) < vlat. **plotla,* gr. πλωτή »Plattfisch«. V. *platuša.*

Lit.: *ARj* 10, 84. si., 85. Rešetar, *Štok. 269. REW>* 6607. *Weigand-Hirt 2,* 441-442. *Vasmer 2,* 374. *Miklošič* 249. *Bruckner* 421.

plovan m pored *plovan,* gen. *-ana* (13. i 14. v., Vuk, Belostenec, Voltiđi) = *plovan,* gen. *-äna* m (Rab, Hrvatsko primorje, Lika K, građani, dok seljaci vele *pop;* Omišalj, 1465; Vrbnik, Istra) = slov. *plován* pored *plaván* = *pievon* pored *pelvàn* (Cres) »župnik, parok«, deminutiv *Piovami* (prezime), apstraktum na *-ija plovanija* f (Vuk, 15. v., Lika K, građani i seljaci, Istra, Vrbnik). Od furl. *plevan* < lat. *plebānus,* poimeničen lat. pridjev na *-ânus* od *plebs,* gen. *plebis* »1° puk, 2° (od 4. v.) seoska župa«. Samoglasnik o mjesto *e* u *plovan* je zbog labiodentala *v* kao u *ponistra* < *fenestra* (v.), upor. tal. *piovano* pored *pievano.* Može biti i dalmato-romanska riječ. Crkveni latinizam je hrv.-kajk. *plebanoS* (16. v.) = *plebanuš* (15. v., Belostenec). Prema madž. izgovoru dočetnog *-s,* pridjevi *plebanušev, plebanuški* = *plibanuš* (16. v.) = *plebanuš* (Voltiđi) = (zamjenom početnog sloga, *pie-* domaćim prefiksom *pre-} prebonoš* (17. v.) = *prebanuš* (ŽK) = (ispuštanjem dočetka *-us* kao u drugim latinizmirha) *pleban* (15. v.) »parok, župnik«. Apstraktum na *-ija plebanija* f »župa«. Prezimena *Plebanie* (17. vΛ, *Plabanović* (1540, vjerojatno greškom mjesto *Pleh-).*

Lit.: *ARj 9,* 933. 10, 34. 59. 11, 434. 834. Tentor, *ASPh* 30, 198. Kušar, *Rad* 118, 14. *Pleteršnik 2,* 65. 54. Šturm, *ČSJK 6,* 82. *REW** 6591. *Prati* 767..

Plovdin m (15. v., također bug., disimilacija *v - v* > *v - n)* = *Plovdiv* (bug., Mikalja, 16, v., Mrnavić, tako i u ispravi sa turskoga dvora) = *Plovdina f* (Palmotić, Kavanjin) »toponim tur. *Fűibe,* gr. Φιλιππόπολις, tj. grad Filipa Makedonskog«. Odatle od tur. *Filibe* također bug. *Filibe* m, etnikum na tur. *-h Filibelija* m prema f *Filibelijka* i *Filibelijíe* (također naziv vrste cvijeća). Turski oblik predstavlja haplologiju grčkoga naziva ποπό > πο našeg tipa *zakonoša* i odbacivanjem dočetnog *-li,* koji se u turskoj jezičnoj svijesti identificirao sa tur. pridjevskim sufiksom *-li (şehirli, istambollu* itd.). Prvi bugarski oblik predstavlja ne grčku složenicu nego tračku (jezik Besa) *Púlpudeva,* u kojoj je *Pulpu* isto što *Filip,* a *deva* je nenaglašeni oblik od *dava* (upor. *'Singidava* za *Singidunum)* »oppidum, (keltski) dunum, grad«. Gubitak dočetnog *-a* je kao u *Roma* > *Rim* itd., možda preko lat. lokatīva *-ae.* Bug. *o* zamjenjuje *u* možda preko ъ (kao u *psalomb).* Samoglasnik *i* je zamjena za zatvoreno *e* od *deva,* koje je nastalo u nenaglašenu položaju (upor. rum. *cînepă* < *canapa, Caeserís* za *Caesaris).* Kao opća riječ *plovdina* f (Srbija /?/, i bug.) znači »vrsta grožđa, kraljevina (Hrvatska), brina (ŽK)« = *plovdinka* (Srbija) = (odbacivanjem prvog sloga) *dînka* (Srijem, Srbija).

Lit.: *ARj* 10, 87. *Mladenov* 430. 661. Skok, *ZRPh* 54, 181. 441.

pluća n pl. (Vuk, Dubrovnik) = *pluća* (ŽK) = *pijúca* (Vodice) = *pluie* n (Bella, Vetranie), baltoslav., sveslav., i praslav. **pljutja,* naziv za dio tijela, »pulmo«. U praslavenskom obliku ispao je zbog disimilacije / (/ *-j* > *e - j),* odatle opće hrv.-srp. *pluća* prema stčeš. *pluce* > nčeš. *plíce,* stcslav. *pljušta* pored *piuita,* rus. *pljuča.* Prvobitno *plj-* očuvalo se u botaničkom nazivu *pljućak,* gen. *-ćka* (Lika) »biljka što pliva u potoku povrh vode. te služi za hvatanje pijavica«. Riječ *pljuča* na istoku je zamijenjena turcizmom *bijela, džigerica,* koja prodire i na zapad: *ngerica* (ŽK) »živo-

tinjska pluća«. Pridjev na *-ьn* > *-an plućan,* poimeničen na *-jak plućnjak* »biljka pulmonarià«, na *-ica plućnica* (Prčanj) = na *-ênica plućanica* (Dubrovnik) »džigernjača, Leberwurst«.- Deminutiv na *-ica: plućica* (Vuk), augmentativ na *-ina plucina.* Složeni pridjevi od sintagme: *plućnobolan* (Stulić), *plućnobetežan* (Belostenec). Samoglasnik *u* je nastao iz ie. dvoglasa *ou* u korijenu **plou-,* prijevoj od **pleu-,* koji se nalazi u *pluti, plovem* (v.). Upor. lit. *plaučiai,* lot. *plausi* pl. t., stprus. *plauti,* sve u značenju »Lunge«. Riječ *pluća* je metafora nastala zbog lakoće. Upor. polj. *lekkie,* rus. *legkoje.* Lakša su od vode. Metafora je ie. le. se riječi razlikuju prema sufiksu koji upotrebljavaju s tom osnovom. Dok je u baltoslavenskom upotrijebljen sufiks *-tlo* > ie. **plou-tlo,* u grčkom, latinskom i sanskrtu vrši istu funkciju sufiks *-mon,* prijevoj od *-men* (upór. *pleme}:* gr. πλευμών pored πνευμών (unakrštenje sa πνέω, upór. internacionalnu riječ *pneumatiK),* lat. *pulmo,* gen. *-onis,* sanskr. *kloman* ,m, n »die rechte Lunge«.

Lit.: ARj 10, 88. Ribarić, *SDZb 9,* 178. *Miklósié* 252. Berneker, *IF* 10, 154. *Holub-Kopečný* 278. *Bruckner* 422. *KZ* 45, 39. *Trautmann 226'. WP 2,* 95-96. Iljinski, *ASPh* 29, 494. Wirth, *ZSPh* 16, 14. *Boisacq*[3] 793.

plüg m (Vuk), sveslav. i praslav. poljoprivredni posuđeni termin, »ralo, aratrum«. Pridjev na *-ьn* > *-an plužan* (J. S. Reljković), poimeničen na *-jak plužnjak* (Šulek) »konj koji pluži«, na *-ica Plužnica* (Srbija, hidronim, u pl. toponim). Deminutiv na *-ica pluzica* »plug bez točkova«. Na *-evina pltiževina* (Kosmet) »ledina plugom preorana«. Na *-jar plužar* (Vinkovci) »čovjek koji pri oranju drži plug«. Na *-ište plužište* (J. S. Reljković) »oraće zemljište«. Denominai na *-iti plüžiti, -īm* (Vuk) *(is-)* »sustinere stivam«. Najstariji je praslavenski naziv za taj alat *ralo* (v.), koje je služilo pri oranju mekšeg terena. Za tvrđi teren posuđen je iz got. **plõgs,* germ. *Pflug* kao savršenije oruđe, onako kako su Istroromâni posudili langobardski oblik germanskog naziva *plovun* > *pyveina* za lat. *aratrum.* Upor. današnje *traktore* kao posuđenicu za plugove moderne industrijske proizvodnje. Posuđenica je već baltoslavenska. Upor. lit. *pliugas.* Od Slavena posuđuju mjesto lat. *aratrum:* Rumunji *plug,* s deminutivima *plugusor, plugulef, pluguţ* (Erdelj), radna imenica na *-ar plugar* »zemljoradnik«; s glagolom *a plugari* »baviti se zemljoiadnjom«, apstraktum na *-ărie plugărie* »zemljoradnja«; Arbanasi *pluar* < *plugar,* upór. *plugarina* u madžarskom.

Lit.: ARj 10, 891. 93. *Elezović^,* 81. Vuković, *SDZb* 10,396. *Miklósié 252. Holub-Kopečný* 280. *Bruckner* 422. *ASPh* 11,120. *Mladenov 431. Kiparsky* 258. *GM* 346. Joki, *Unt.* 131. *Stenđer-Petersen* 407. *Vasmer 2,*376. Janko, *Slávia* 9,375 -358. *WuS\,* 104-106. Chodźko,*BSLP5,*LI. Asboth, *Nýt 2,* 194-197. (cf. *RSl* 3, 394). Tagányi, *NMy 5,* 107-117. 153-165. (cf. *RSI* 3, 398). Schrader, *IF* 17, 32. Meringer, *IF* 17, 112. si. 18, 244. si. Krek, *Kres* 1884, 107-112 (cf. *ASPh* 12, 516). Filin, *Trudy Inst. jaz. i myšlenija* 6. ser., *Slavica* 1, 43 — 44. (cf. *RES* 16, 98). *Tiktin* 1192.

pljačka f (početak 19. v., Vuk, Srbija, Kosmet, danas općenita riječ, nepoznato starijim leksikografima) »1° (pejorativ) plijen, grabež, otmica, 2° stvari, roba (Kosmet)«. Na tur. *-dzija* m *pljačkadžija* = na *-āš pljačkaš,* gen. *-aša* m. Denominal na *-ati pljačkati, -am* impf. (Vuk) (o-, *na-, u-, za-).* Balkanska riječ slavenskog podrijetla što se tiče sufiksa, grčkoga što se tiče korijena. Korijen je sadržan u grčkom denominalu πλακώνω (od πλάξ, gen. -κός), kako je već Jagić uočio. Od aorista πλάκωσα potječe čine. glagol *plăcusire, plucusire* pored *pulcusire* »1° presser, comprimer, 2° attaquer à l'improviste, surprendre, envahir un pays«, arb. *plakas* »überfalle«. Upor. za dodavanje našeg sufiksa *-ka* na tuđe osnove *čipka* (v.). U arb. ima *plaçkë* najviše posebnih značenja, osim našeg pod 1° još 2° kao u Kosmetu »cosa, oggetto, roba, effetti d'uso, mercé, beni mobili, 3° prtljag«. Kod nas je riječ pejorativna, u arbanaskom nije : npr. *placka pê gra* »articoli da donna«, *placke per shtepia* »oggetti culinari«, *plaçkat e nusės* »il corredo da sposa«. Glede semantičkog razvitka u arbanaskom upór. naše *odora* (v.) i posuđenicu *roba* (v.). Cine. *pleașcă* f »1° proie, butin (kao kod nas), 2° bagages, hardes (kao kod Arbanasa)«. Ngr. πλιάτσικο (Epir), πλιάσκα. Bug. *plećka, pljačka* f (samo naše značenje), denominal na *-os(v)am pljačkos(v)am.* Tur. *placka, plaçkacı.* V. *ploka.*

Lit.: ARj 7, 498. 10, 93. *Elezović 2,* 537. Maretić, *Savj.* 87. *Miklósié* 251. Skok, *RIEB 2,* 31-38. 3. *Kongr. slav.* 4, 79-92 (cf. *JF* 18, 377). *GM* 344. *Pascu 2,* 77., br. 1440. 150., br. 874. *Leotti* 1054. Jagić, *ASPh* 1, 159. Vasmer, *GL* 119. *Mladenov* 432.

pijaka f (tajni jezik, argot, Vranja) »žena«. Od iste je osnove s našim augmentaţivnim sufiksom na *-urána pljakurana* (tajni jezik

lončara = grnčara u Prištini) pored *pljakura,* »žena«. Od arb. *plakë* »starica«. Upor. i prezimena *Pijáka* i *Pljakić* (Srbija).

Lit.: ARj 10, 93. *Jireček, ASPh* 8, 202. Trojanović,JF 5, 222-223.

pljeskati, *-am* impf. (Vuk) *(is-, na-,* «-); baltoslav., sveslav. i praslav. onomatopejski glagol »1° applaudire, 2° agitare aquam« = *upljeskät, -ljeskam* .(Kosmet) »3° (metafora) ubiti« prema pf. *pljêsnuti, -ēm* (Vuk) = *pljaskati* (Kurelac, čakavsko- primorje) »4° blebetali (metafora)« = *pljăskăti, pljâskăm* (Prčanj) = *pljuskati, -ām* (Vuk) *(is-)* »5° izmētāti vodu, ćušati« = na *-éti pljúštati, pljúštím* (Vuk) *(is·-)* »(subjekt *kiša)* padati«, denominal od *pljusak,* gen. *pljuska,* prema *ispljuštati se* (Lika) i pf. *pljûsnuti, -ēm* (o-), na *-ovati zapljuskõvat, -ujem* (Kosmet). Varijacija samoglasa *e - a- u* objašnjava se onomatopejskim podrijetlom. Postverbali: *pljesak,* gen. *-ska* (Vuk), *pljeska* f = *pleska* (Istra) »ćuška«, *pljusak,* gen. *-ska* m, *pljuska* f. Riječ *pljuska* se pejorativizira unakrštenjem sa *prdjeti: prdèljuska* (Zore). Ne zna se razvitak značenja u *pljuske,* gen. *pljusãkã* (Crna Gora) = *pljuskače* (Vuk) = *pljūskavica* (Srbija, Vuk) »1° svrab, kraste«, *pljuskaiac,* gen. *-vca* (Poljica, Dalmacija) »2° bogorodičina trava, hypericum perforatum, 3° (Dalmacija) crno grožđe«. Tako i u rum. *plescu(v)iță, -grata* »l ° svrab, 2° travamalachium aqüaticum«. Upor. arb. *fuske.* Ovamo onomatopejski uzvici *pljăs* i *piješ* = *pljesk* (Vodice) pored *pljêskac* (upór. taj sufiks u *makac).* Na *-aia pljeskača* (Lika) »dlan«. Na *-avica* možda naziv igre u kolu: *pljeskavica* (Levač, Temnić) = *pljaskavica.* Usp. suglasničku varijantu iste onomatopejske vrijednosti *bljuzga* (v.). Zacijelo ide u ovu onomatopejsku seriju i varijanta sa o i sa A mjesto *sk: ploha* f (Samobor, Krk) »nagla kiša, pljusak« = *plova* (hrv.-kajk., Trebarjevo), također slov. *ploha* »Gussregen«. Sa *h* mjesto *sk upljehati* »interimere, necare« uspoređuje Matzenauer s lit. *plesti, plešču* »scindere«. Taj glagol uspoređuje Pederson i s *plesncti.* Rumunji posudiše α *plesni* »schlagen, hauen et.«, postverbal *pleasna* »Geissel, Peitschenschnur«. Prema *pliscută* »Backenstreich« u južnoslavenskoj je osnovi bilo ĭ, koje u nenaglašenom slogu daje u rumunjskom *i.* To mišljenje ne potvrđuje rumunjski onomatopejski glagol *a plescăi* od uzvika *pleosc* prema rum. *a plioscăi* = *pljuska.* U baltičkoj grupi lit. *pleškėti* »prasseln, knallen«, lot. *plešk'is* m »brbljavac« prema lit. *pliauškėti* »pljuskati«, *pliaükšati.* Upor. još arb. *pëlcas,* aorist *plasa* »scoppiare, berste«, *plas;*

Lit.: ARj 10, 94. 95. 104. 105. *Elezović* 1,. 196. 2, 32. 392. Ribarić, *SDZb* 9, 178. *Miklósié* 249. 251. Berneker, *IF* 10, 154. *Holub-Kopečný* 277. *Bruckner* 419. *IF* 23, 217. *Mladenov* 429. 432. *Trautmann 225. Tiktin* 1157. Koštial, *ZSPh* 7, 380-381. Iljinski, *ASPh* 29, 493. Walde, *KZ* 34, 527. Scheftelowitz, *KZ* 56, 183-184. 195. *GM* 115. 344. Matzenauer, *LF* 12, 162-163.

pljeva f = (ekavski) *pléva* = (ikavski) *pliva* »ἄχυρογ«, sveslav. i praslav. **pel-va,* u. baltičkoj grupi ista osnova po deklinaciji *u:* lit. *pelus,* lot. *pelus, pelavęs* f pored stprus. *pelvio* f »isto«. Po osnovi i značenju riječ je baltoslavenski poljoprivredni termin. Pridjev na *-ьn pljêvan,* poimeničen na *-ica* stcslav. *pie ьnica,* očuvano u *pRjevnica* (Bella, Stulić, Ston) = *pjevnica* (Konavli) = *plivnica* (Voltiđi, Gradište u Slavoniji) = *plevnica* (Belostenec, Jambrešić) = *pliemnica* (ŽU) »pojata«, odatle *pljevničarica f* prema m *plijevničar* (Stulić) »rustica quae in casa habitat«, na *-ja pljêvnja í* (Knjaževac) = *plêmnja* (Kosmet) = na *-jăk pljevnjak* = na *-ara pljèvara* (Vuk) »plijevnica«. Pridjev na *-j* toponim *Pljêvlje* n sing. = *Pljêvlja,* gen. *Pljêvãljã* n pl. = tur. *Taslidža* = (stari naziv) *Vrhbreznica.* Toponim je nastao od manastirskih *pljevara.* Odatle etnik *Pljevljak* m prema f na *-uša Pljevljakuša* i pridjev *pljêvljanskî* = *pljêvaljskî.* Pridjev na *-it pljevit* (Šulek), na *-Ijiv pljevljiv* (Stulić), na *-ost pljêvast* = na *-av pljevav* (Stulić), na *-nat pljevnat.* Na *-arica pljêvarica* (Šaptinovac) »konjska vršaća mašina«. Deminutiv na *-ica plevica* (hrv.-kajk.) »válvula«. Augmentativ na *-ina pljevina* (Stulić). Praslav. na *-eh plevel* m (prijelaz iz deklinacije *i,* također slov.) = *plìvelj* m (Vodice) »ljulj, kukolj«. Odatle na *-nica plevelnica* (Belostenec) »zaperak«, na *-nják plevelnjak* (Jambrešić) »pljevača«. Riječi *pljeva* i *plijevnica* poljoprivredni su termini, koje posudiše Madžari *pelyva* = *polyva,* Rumunji *pleava,* deminutiv *plevіță* »xeranthemum annuum« = *plevaiță, plevaniță* = kod Cincara *pleanță* < **pIe ьnica, plevele,* odatle novi sing. *pievīla* < stcslav. *pie eiь* f »kukolj«, Arbanasi *plevicë.* To je apstraktum koji je postao konkrétum. To je i *pljeva,* izvedenica na *-ųa* od praslav. glagola **pel-ti* > *píjeti.* Upor. *država* prema slov. *dežela* od *držati.* Sveslav. i praslav. *pljîti, plijèvëm* pored *plijem* (Vuk) *(do-, is-,* o-) = od prezenta inf. *plijèviti, plijèvîm* = (ikavski) *pliti, plijem* = *plijevsti, plijevēm* (Lika) *(do-)* — *plēvei, plēvīm* (Kos-

met) = plivịti (Vodice) prema impf, na -*υα~ pievoti* (hrv.-kajk.) (rs-) »runcare«. Radna imenica na *-ai* prema f na *-ačica pijevac,* gen. -afi» prema *pljevaäca,* s pridjevom na *-ski pljevački.* Apstrakta na *-idba* (upor. *vršidba) pljevidba.* Pridjev na *-aiьn plevatan* (hrv.-kajk.) = na *-tva pljêtva* (Crna Gora), na *-je ispliće* (Stulić), odatle na *-or pljètvar* (Vuk) »koji plijeve«. Rumunji posudiše i taj glagol *a plivi* prema prezentskoj osnovi *plijivim,* koja je sekundarno nastala unakrštavanjem od *plijem* i imenice *pljeva.* Na *-or plijèvor* (Vuk, bug. *pievar)* »ono što se ispljeve«. Jat je nastao po zakonu likvidne metateze u infinitivu od ie. korijena **(s)p(h)el-* »cijepati, otkinuti«. Upor. polj. *plowa,* rus. *polova.* Taj se nalazi još u *paljeno, polica, palica, polovina, opijen.* Dopušta se izvođenje i od ie. korijena **pel-* »koža«, s formantom *u, u* (u lit.) kao u lat. *pellis.* Upor. sanskr. *palavas* m pl. »Spreu«, got. */ilhan* »graben« (?).

Lit.: ARj 2, 648. 10, 99. 62-63. *ASPh 6,* 662. *Elezović г,* 80. *Miklošii* 235. 237. *Holub--Kopečný* 278. *Bruckner* 418. *KZ* 43, 316. *Mlađenov* 431. *WP 2,* 678. 59. *Tiktin* 1178. 1190. *Pascu 2,* 204., br. 355. Solmsen, *KZ* 38, 444. Brugmann, *IF* 17, 488. *Boisacg[3]* 306. 890. Petersson, *Balí. u. SI.* 1916 (cf. *IJb* 7, 115). Uhlenbeck, *PBB 27,* 118. Jokl, *Stud.* 67.

pljuvati, *pljujem* impf. (Vuk) *(is-, iza-, na-, po-, u-, za-),* ie., baltoslav., sveslav. i praslav., »spuere«, prema pf. *pljunuti, -ēm* (Vuk) (is-). Suglasnik *lj* u infinitivu je analogickí prijenos iz prezenta prema stcslav. *phvati, pljuje; l* nije epentetsko u slavenskom jer se nalazi u češ. *plivati* i polj. *plvać, pluć* i rus. *plevatb.* Deminutivi *pljucati, -am (is-)* prema *pljucnuti, -em,* na *-ckati pijuckati,* na *-kati pljuvkati* = *pljùkati, -fen* (Vodice) impf, prema pf. *pljuknüti* (deminutivnost je nestala) »pljuvati«. Izvedenica na *-aia pljuvača,* odatle *pljuvačnica,* od imperfektivne osnove, na *-ačka* < *-łk* + *-bka pljuvačka,* postverbal *pljuvka,* na *-otina pljuvotina, pljuvotka, pljuvoće* n, *pljuvaka, pljuvača,* radne imenice *pljuvac,* gen. *-vca, pljuvavac,* gen. *-avca, pljuvatelj* prema *pljuvate-Ijica,* na *-aonica pljuvaonica,* na *-alo pljuvalo;* na *-bk* > *-ák* (prema *upljuvati) upljüvak,* gen. *-vka,* pl. *upljuvci* (Kosmet) »jaje od muhe«. Od pf. *sapljunac,* gen. *-unca* (Vodice), *pijuna* (Riječka nahija) »pljuvačka«, *pljùnak,* gen. *-nka* pored = *pljunka* f. Na *-je pljunuće,* od deminutiva *pijuk* na *-ъi pljukăt,* gen. -âta (Vodice) »pljuvačka«. Od deminutiva *pijúc- pijúca f* (Vuk) »bijelo grožđe«, *pluckalica* (Lika) »žensko koje mnogo pijúca«, *pljucavica* (Vuk) »1° sitna riba, 2° šljiva«. Hipokoristici *pljuco* m prema f *pijúca* od *pijuckalo;* na *-ara pljucara* »neka kruška«. Neobični su oblici *pljèvak,* gen. *-vka* (Podgorica) = *pljevak* = *plijevkl* (Prčanj) — *upljevak* »upljuvak«. Upor. rus. *plevok* prema inf. *plevatb,* gdje *e* zamjenjuje 0. U baltičkoj grupi ie. korijen **sp(h)ıeu-* zadržao je početno pokretno *s* lit. *spiauti,* lot. *spl'aut,* tako i u ostalim ie. jezicima lat. *spuō,* got. *speiwan,* nvnjem. *speien,* sanskr.· *Sthīvati.* Bez pokretnog *s-* kao u slavinama je gr. πτύω. Slavine imaju i tu zasebnost što sadrže u osnovi /, koje potječe od onomatopeiziranja riječi. Upor. *bljuvali.*

Lit.:ARj 10, 62. 100. 102. 105. 106. 107. Ribarić, *SDZb 9,* 178. *Elezović 2,* 391. *Miklošii* 251. Berneker, *IP* 10, 163. *Holub-Kopečný* 279. *Bruckner* 419. *KZ* 45,42. *Mlađenov* 431. *WP 2,* 683. *Trautmann* 276. Pedersen, *KZ* 38, 342. Kretschmer, *KZ* 31, 386. 436. 439. Streitberg, *IF* 1, 513. Sütterlin, *IF 25,* 72. Collitz, *MPh* 15, 103-107 (cf. *IJb* 7, 52-53). *Boisacg[3]* 824.

po[1], baltoslav., sveslav. i praslav. prijedlog, nenaglašen, proklitika s dativom, »Überhin, längs«, distributivnog značenja *(jedan po jedan),* s akuzativom »nach, an«, s lokativom »überhin, gemäss«, nominalan *(pobratim* prema *posestrima, poočim)* i verbalan prefiks *(popisati* itd.), dok je prijevojni oblik *pa-* sveslav, i praslav. nominalan i verbalan prefiks *(pamet, pajasen, pastorka, pavitina, pabirak, pabirčiti),* nikada prijedlog. Služi za izražavanje komparativa (Kosmet, bug.). Pojačava značenje glagola, pridjeva i priloga (Kosmet; *sve po ne čuje, po tamo).* Uz pridjev izražava približnost: *povisok, pogolem, podebeo* itd. Cesto dolazi u toponomastici i nazivima za oblasti, obrazovanima od imena rijeka: *Podolje, Pomoravlje, Podrinje, Podunavlje, Posavina, Podravina,* dok *Pomorje* > njem. *Pommern,* što pokazuje da je to praslavenski način. Od *po* nastaje dodavanjem *d* (od *djeti, sud,* v.) prema *nad* i *pred* nov sveslav. i praslav. prijedlog i prefiks *pod* > *poda* »sub«. Taj se veže s drugim jednosložnim prijedlozima *na* i *iz napod* (Vuk) »naniz«, *Ispod, ispodan* (18. v., Vitaljić), *od podno,* odatle pridjev na *-nji ispodnji* »donji«, *ispodanji* '(Jedan čakavac). Dolazi i u toponimiji *Podgradec* > arb. *Põrades, Podgrađe, Poluze* < *Podlužje.* Rijedak je *ispod* kao glagolski prefiks *ispodmaknuti, ispodmicati, ispodmuče.* Rumunji posudiše pridjevski i glagolski prefiks *po* u značenju približnosti: *po roș, a ponegri* »ocrniti« od lat. *negru* »crn«, *a povîrni* -»auf Seite legen«, α *popri* — *propi* < *popretí.* Ovamo ide i ie.

**pos* »unmittelbar bei, hinter«, koji sadrži **pa* i priloško *-s* (upor. ie. **eghs* > lat. *ex,* gr. аф, łat. afa), u lit. *pas* prijedlog.s akuz. »an, bei«. I taj dobiva *-d* (od *djeti* kao u *sud,* v.) u stcslav. *pozdz* »spät«, odatle stcslav. prilog *pozdě* »spät, am Abend *(pozdě scštu* »als es spät war«), odatle stcslav. *розаьпъ* »spät zur Hand, langsam« i naš pridjev na *-ьn* > *-an pózán,* f *pozna,* u kojem je *d* ispalo u ž. r., odatle analogijom *pozan* za maskulinum. Osnovno *pos-* je i rijedak prefiks: *pozder* (v.) = *pazdîr* (ŽK). Upor. i *pazuho* i *poz-.* U baltičkoj grupi lit. *po* s gen. i dat. »nach«, s instr. »unter«, kao nominalan i verbalan prefiks *pa-,* nominalan *po-,* lot. *pa* c. acc. »auf, durch«, c. dat. »gemäss«. U ie. jezicima u dva vida: *apo* i *po,* prvi oblik u sanskrtu i avresti *apa,* gr. *&πο,* από, arb. *pa, prapë* < *per ape,* lat. *ab,* got. *af,* nvnjem. *von* < pragerm. **fa - na.* V. *opak.* Dolazi vrlo često i u internacionalnim riječima gr. i lat. podrijetla: *apologija, apoteoza, apostrof, apoteka, apstinencija, apstrakcija, abnormalan, apozicija, pozitivan, pošta* (tal., preko njem.), *depot* (fr.).

Lit.: ARj 3, 934. 7, 499. 10, 107. *Elezović 2,* 82. 537. *Miklósié* 253. *Holub-Kopečný* 281. 282. *Bruckner* 423. 400. *Trautmann* 203. *WP* 1, 48. 2, 78. *Tiktin* 1193. Osthoff, *IF* 5, 320. Hermann, *IF* 34, 358. Wijk, *Donum natal. Schrijnen* (cf. *RES 9,* 274). Bělic, *JF* 18, 97. Solmsen, *KZ* 37, 592. *GM* 278. 317. Meillet, *Belićev Zbornik* 1921, 24-26. *Brugmann* 2[s], 2. 733 f.

po[2] (Kosmet) »ta, pa, ali, može«. Od arb. *po, por* (Gege) »sondern, gewiss, also, beständig«, koje Meyer izvodi od lat. *porro,* čemu isti dodaje i rum. *punire (a)* »beständig«. Zacijelo ide ovamo u prvom dijelu *ber-* od *bērākos* (Vrbnik) < mlet. *purassae,* istro-rom. *purassié* »sehr viel« <*lat. *porro ad satis.*

Lit.: Elezović 2, 83. *GM* 346. *REW*[3] 6669.

p8d m (Vuk), baltoslav. i praslav., »1 ° strop, tavan (ŽK), plafon, 2° Fussboden, patos, 3° boj, kat, 4° toponim« = *pôd,* gen. *poda* (Kosmet) »patos u kolima«. Deminutiv na *-ьc* > *-ac podać,* gen. *poca* (Ston) »daska na tlima«. Augmentativ *podiņa* (Vuk) »1° boj, kat, 2° prostirač«. Na *-nica podnica* (Vuk, Kosmet) »daska kojom je što popođeno«. Denominal na *-iți podiți, -im* (Dobroselo) *(po-)* »metati pod, patosati«. Riječ *pod* je graditeljski kulturni termin, koji posudiše Rumunji: *pod* »most«. U tom značenju nije potvrđena u slavinama. To specijalizirano značenje nastade odatle što za značenje »tlo« Rumunji već imaju *panante,* od Jat. *pavimentum.* Odatle deminutivi *podeț* »mostić« = *podised* = *podiıor,* denominal α *podi* i apstraktum na *-eiь* > *-eală podeală* »pođenje«. Kod Madžara *pad* (15. v.). Baltičke usporednice obavještavaju nas o semantičkom razvitku praslavenske riječi: lit. *padaš* »1° noga, 2° potplat, đon«. Prema tome *pod* je etimologički identično s ie. korijenom **ped-,* u prijevoju **pod-* »noga«, koji se u ie. značenju očuvao u *pješak, pješice.* Značila je prvobitno »tlo po kojem se ide«. Specijaliziranje značenja nastalo je zbog istog razloga kao u rumunjskom, gdje je zbog postojanja latinske riječi došlo do specijaliziranja značenja. Zbog praslavenske inovacije *noga* došlo je i ovdje do semantičkog specijaliziranja.

Lit.: ARj 10, 192. 201. 242. 240. *Elezović ï,* 91. 2, 537. *Miklošif* 254. *WP 2,* 24. *Tiktin* 1199. Posch, *WuS* 16, 7. Matzenauer, *LP* 13, 172-173.

podestat (Perast) = *podestat,* gen. *-âta* (Rab) = *(st* > ft) *podestat,* gen. *-αία* (Istra) = *podestà,* gen. *-ada* (Cres) = *podestà* (Istra) = *potestât* (Kućište) »načelnik općine«. Od tal. *podestà,* starije *podestade* < lat. apstraktum *patęstas,* gen. *-ātis* »vlast«, koji je postao konkrétum (upor. *camerata).* Na složen sufiks *-ar* + *-ia* > *-arija: podestarija f* (Marin Držić) »područje kojim upravlja podestà« < tal. *podesteria.*

Lit.: ARj 10, 225. *REW*[3] 6697. Matzenauer, *LF* 13, 171. *DEI* 2984.

podija f (Saptinovac, Slavonija) »kad je suknja podugačka, onda se ušije, a ono ušiveno zove se *-^jdlja;* Saum«. Denominal na *-ati potpódljati, -am* pf. (Saptinovac) »načiniti podiju«. Od nvgr. ποδιά, možda preko čine. *puôeao,* pl. *puôeale* »pan, basque d'un habit« (izvedenica od gr. πους, gen. ποδός »noga«). Grčkog je podrijetla i talijanizam pomorski termin *podati, -am* impf, *(pri-)* od tal. *poggiare* »dirigere una nave allontanando la prora dalla direzione del vento« (primjer iz Vodopića: imperativ *pripodaljl* »okreni niz vjetar, jedri pod vjetar«), denominai *oà. poggia* f > *poza* (Tijesno) »konopčić kod donje Iantine« = *pojât, -am* (Božava) »veleggiare a poggia«.

Lit.:ARj 10, 268. 11, 180. Vodopić, *Tužna Jele* 217. Skok, *Term.* 143. Cronia, *ID* 6, 118. *REW*[3] 6625. *Pascu 2,* br. 82., 1532. *Prati* 781. *DEI* 2987.

podujka f (Kolombatović) »riba crenilabrus mediterraneus«. Upor. *podüstva* (Čapljina) »Art Flussfisch«.

Lit.: ARj 10, 336. Rešetar, *Štok.* 270.

pogača f (Vuk, Mikalja, Bella, Belostenec, Voltici, Stulić, slov., bug.) = *pogača* (Rab, Boka, Lastva, ŽK) = *pagai* m (Kavanjin, rus.) »1° hljeb plosan i nekvasan, 2° (metafora) istiještene masline u mlinu«. Deminutiv na *-ica pogačica* »biljka i voće, jabuka« = *popina pogačica* »taraxacum officinale = popino gumno«. Pridjev na *-ьn* > *-an pogaçan,* poimeničen na *-ik Pogačnik* (prezime), na *-ica pogačnica* »naziv kruške i jabuke (Šulek)«. Na *-ar* < *-arius pogačar* m prema f *pogačarica* »Kuchenbäcker«. Prezimena *Pogaču, Pogačina, Pogačka.* Hipokoristik *poga* (Lika, dječja riječ). S tal. (?) sufiksom *-one* > *-ona, -una pogačoňa î* (prema Šuleku u Podravini) »jabuka« = *pogačonka* = *bogačonka* (Šulek). Nepoznato preko kojeg vrela, madž. ili njem. Upor. slov. *pogačonka.* Riječ je postala balkanska: rum. (u maskulinumu kao kod Kavanjina i u rus.) *bogaciu* = *pogaciu* = *pohodu* (Moldavija) = *bohaciu* = *pohagiu* »Art kleines mit Zucker bestreutes ordinäres Gebäck, gâteau feuilleté au fromage«, pi. *pogače,* arb. *pogaçë,* ngr. *πογάτσα,* madž. *pogácsa,* njem. *Pogatscherl.* Od srlat. *focacea,* pridjev na *-aceus* od *focus* (v.), *panis focācius* (Isidor iz Seville) > tal. *focaccia* = (metateza) *co/accia,* istro-rom. *fogata* (Piran). Prijelaz *c* > *g* upućuje na sjevernu Italiju kao vrelo gdje se sonorizacija međusamog'asnih okluziva pojavljuje od 5. v. dalje. U Lici postoji još oblik *fukīca* (Gospić, sela i okolica, Liješće) »struca kruha«, u kojem je *a* > *ι* kao u krčko-rom. *Kimp* < *Campi, Bibinje* < *Vibiani* (primjer: *sutra Mile ide u drva, ispeći ću mu fuklcu).* Taj oblik dokazuje da postoji i posuđenica s očuvanim bezvučnim izgovorom međusuglasničkog okluziva. Upor. arb. *fuske.*

Lit.-.ARj ï, 149. 10, 363. 791. Kušar, *Rad* 118, 19. *Pleteršnik 2,* 103. Sturm, *ČSJK* 6, 57. *REW*[3] 3396. *DEI* 1102. 1672. Kretschmer, *KZ* 35, 605. *Tiktin* 206. *GM* 115. 347. *Ive* 77. *Vasmer* 2, 381-2. Skok, *ZRPh* 54, 204. 209.

pogan = *pogan,* f *-äna* (Kosmet), pridjev, »1° immundus, turpis, 2° opak (Perast), 3° toponim (poimeničen ž. r. *Pogana,* selo, Hercegovina, najčešće u vezi s toponomastičkim apelativima: *Pogana Glavica, Kruška, Vlaka, Pogana Jama /*ŽK/, *Pogani vrh)«,* odatle složeni naziv (sintagme kao apelativi) *pogana micino* »rak«. Poimeničen na *-ьc* > *-ac poganac,* gen. *-nca* m »1° poganin, 2° različite bolesti, 3° toponim (ime sela)«. Augmentativ *pogančina* »bolest rak«. Pridjev *pogančev,* sintagma kao apelativ *pogančeva trava* »biljka«. Poimeničen na *-ina pogančevina.* Deminutiv *Pogančar* (toponim). Na *-ica pòganica* = na *-ka poganka* »Γ različite bolesti, 2° biljke, 3° zmija«. Na *-ija poganija* f (Kosmet). Na *-ik poganih* = na individualno *-in poganin* prema f *poganka,, pogankinja* »Heide«. Ovo *-in* ostaje u izvedenicama *poganinka, poganinov, -ninski, -ninstvo, -ninstvovati* (ovo većinom u kajk. gdje i pl. *poganim)* prema *poganstvo, poganstvovati,* na *-luk pogànluk* (Vuk) = *pogãnlak* (Kosmet) »grijeh, bezakonje, mržnja«; na *-ost poganost.* Bez *-in pogan* m »1° poganin, 2° đavo«, pridjev *poganov,* prezime *Poganović,* toponim *Poganovci, poganski,* apstraktum na *-ina poganština* = *pogašcina* (Banja Luka, K), denominal *poganštiti.* Na *-uša poganuša.* Na *-ja poganja.* (Marulić). Prezime *Poganjević.* Na *-ulja poganûlja* (psovka, Kosmet, Crna Gora) »žensko· čeljade pogane naravi«. Apstraktum po deklinaciji *i pogan,* gen. *-i* f (15. i 16. v., Vuk) »1° gad, gnjus, nečist, 2° grijeh, 3° poganska vjera«. Denominál na *-iti pògan(j)iti, -im* impf, *(is-, o-, po-)* »kaljati, prljati«, iterativ na *-va- poganjivati, -ujem, -ivam.* Radna imenica na *-telj poganitelj.* Pridjev na *-iv poganiv (neo-), opoganac, -itelj, opoganjati.* Kao učena riječ *pagan* = *paganın* (Kašić, Bačić), na *-izam paganizam.* Prijelaz *ρ* > *b* u bug. *buganci* »böse Geister«, *bugani denje,* upor. sa gubitkom *ba-* (zbog tur. pokazne zamjenice *bü* »ovaj«) *ganaden* »schmutzig«. Parčić ima *buganac* »gelone«, koje je identično sa sjeverno-tal. *buganza* nepoznatog postanja. Nalazi se još u stcslav., bug. i slov. kao i u ostalim sjevernim slavinama. Posuđeno prije prijevoda Sv. pisma, vjerojatno iz balkanskog latiniteta, gdje je lat. *paganus* postojalo kao izvedenica na *-anus* od *pagus* »selo, ladanje«, kako svjedoče rum. *păgin,* cine. *pîngîn,* arb. *pëgërë.* U rumunjskom ide semantički razvitak u korak sa slavenskim »1° Heide, 2° nečist«, upor. *pingara* »Schandfleck«, postverbal od *a pângări* »besudeln, skrnaviti«. I u rum. i u arb. *poganb* je posuđeno u značenju »nečist«: rum. *pogan,* arb. *pügame* (Gege).

Lit. *ARj* 3, 936. 7, 936. 9, 76. 10, 370. 805. *Mažuranić* 244. Hirz, *Amph.* 100. 114. *Pleteršnik* 1, 837. Šturm, *ČSJK 6,* 57. *Elezović* 1, 237. 2, 86. *Miklósié* 254. *Mladenov* 437. *Vasmer 2,* 381. Isti, *GL* 119. *REW*[3] 6141. Jagić, *ASPh* 8, 322. *Tiktin* 1164. *Romanski* 125. *GM* 331. *IF* 3, 71. Grünenthal, *ZSPh 9,* 379. sl. (cf. *IJb* 18, 261). Kuljbakin, *IF 5,* 301. Matzenauer, *LF* 7, 176. *KZ* 58, 20.8. Keil, *Anzeige Ak.,* Wien, 79, 84-87. Altaver, *Zeitschrift fur Kirchengeschichte* 58, 130 — 141. Zeiller, *Accadèmie des inscriptions* 1940, 526 — 543. *DEI* 629.

pohartati, *-am* pf. (Vrbnik), primjeri: *guštirna je uzidana od kamena, melti i pohartana s porculanom,* a prvo je bivala *ohartana z japnon* [< tal. *incartare* »dare l'intonaco ai muri«, zamjena prefiksa].

Lit.:ARj 10, 438. *REW*[3] 3206. *Pirana** 436. 1105.

pohve f pl. (15. v.) = *pahvi* f pl. (okolica Dubrovnika, arhaizam, stari pl. f) = *pöfe* (Dubrovnik, upor. *Hvar* i *Far)* = *pôfi, povi* (Lika) »podrepina, kuskun (v.)« = (sa *o > u) puhvine* (Stulić). Augmentativ na *-ina pahvina* (Hvar, Vrbnik) »isto«. Nalazi se u svim slavinama osim u bugarskom, gdje je istisnuta od turcizma *kuskun:* češ. *pochwa,* polj. *pochwa,* rus. *pahva,* praslav. Uporeduje se s polj. *pacha = pazucha == paz* i rus. *pah* »Weiche, Leiste«, sa češ. i polj. *pošva.* Misli se da je u prasrodstvu s njem. *Fach, Fuge* i lat. *pango,* odatle particip *pactum* (internacionalno *pakt),* od ie. korijena **pãk-* ili **pãg-* »pričvrstiti«. Ako je tako, mora se pretpostaviti da je *h* nastalo od *sk > ks* i da je *-va* ili sufiks ili ostatak deklinacije *u.* Ovamo možda i *poha* f (Blato na Mljetu) »oka u mreži«.

Lit.: ARj 10, 463. 12, 626. *ZbNŽ* 29, 207. 209. *Miklošič254. Holub-Kopečny* 283. *Bruckner* 423. *Vasmer* 2, 327. Prusík, *Krok* 11 (cf. *AnzIF* 10, 269).

Poisan m (nedovoljno potvrđen oblik; čini se da ga nije govorio naš narod nego možda splitski Talijani) = *Poisan — Pojišan,* gen. *-äna = Pojšan,* splitski toponim (zaselak). Potvrđeno *Panisana,* zacijelo greška mjesto *Pansiona,* jer od *Panisana* nisu mogli nastati hrvatski oblici. Rimski toponim na *-ianus* (oznaka funda, predila, vile) od imena nekoga *Panse,* sa *nš > s* kao u *-ensis > -esis >* tal. *-ese Pasiano,* sa *šį > iš,* upor. *Sukojišan < Sonetus Cassianus.*

Lit.: ARj 10, 466. 468. 487. 485. Skok, *NV'j* 23, 346. Skok, *AHID* 1, 23.

pojana f (Vuk, Kotor) »usko platno«.

Lit.: ARj 10, 472.

pojas m (Vuk) = *pSjes* pored *pojas* (Kosmet) = (na zapadu običnije sa. *oja > ă* kao u *ban < bojan,* tako i češ. i polj.) *pas,* praslav. *Уosб, »1° cingulum, 2° dio tijela (pas)«. Izvedenice su od jednog i drugog oblika. Pridjev na *-ost pojàsast* (koza) = *pasast.* Deminutivi na *-äc < -ьc pojasac,* gen. *-sca* (15. v.) = *pasāc,* gen. *-sca* (ŽK), u vezi s pridjevom *bozi pască* »duga, mâorica (Kastav)« = *bojzi pasič* (Vodice) = na - SA > *-ok bójzi pásák = božji pas* (Hrvatsko primorje, Cres) = *bozi pasbc* (Krašić, Prigorje) = *svete Marije pásec* (slov.) = bug. *zona* = ngr. της κυρας το ζουνάρι; na *-bk pojasak,* gen. *pojaska* (Ladimirevci, Slavonija) »crvena vrvca kojom se opasuju žene«, na *-ica pojàsica* (Vuk, Dobroselo, Lika) »pojasasta koza«, na *-ič pojasić* (Vuk), na *-inka pojasinka* f »pojasac«. Na *-ilo pojašilo* m (Dobroselo, Lika) »pojàsast jarac«. Augmentativ na *-ina poj àsina* (Vuk). Na *-nica pojasnica* f. Prilog *pojaske* (Vuk) »u pojas«. Denominai na *-ati* od stegnutog oblika *pásati, -šém* (objekt *sablju)* (Vuk, 16. v.) *(o-, ras-),* odatle *za sav opasani svit* (ŽK) »nikako«, postverbalni pridjev i prilog *raspas* (16. v.) »bez pojasa«, impf, na *-va- raspasavati, -pašāvām, -šivati, -pasujem, -sívám* (Lika), odatle *raspàsanka* »djevojka bez pasa«, od *pojas* part. perf. pas. kao pridjev *raspojasan* »(metafora) nepristojan«, na *-ovati pojasovati, -ujem* (Danilo, Stulić), *opasôva* (Kosmet) »pojasom obavijati«. Odatle na *-nica opasivnica* f (Vodice) »dugačko uže kojim se povezu po dužini kola natovarena sijenom«. Upoređenje sa lot. *juosta* »pas« i lit. glagolom *juosti,* lot. *juost* »opásati«, koji sadrži ie.' korijen **iōs-,* izvedenicu s pomoću formantą *s* od ie. korijena **eu-,* prijevoj **ιou-* »vezati«, kaže da je praslav. *pojas* prefiksalna složenica *po + jas.* Bez prefiksa samo *-jas* nije očuvano ni u jednoj slavini. Upor. stir. *yah-.* Gr. ζώνη (odatle internacionalna *zona)* sadrži isti prijevoj kao i baltoslavenska riječ s formantom *-na.* V. još *igo, igla* (v.).

Lit.: ARj 10, 473. 475. *Elezović 2,* 94. Ribarić, *SDZb 9,* 182. Tentor, *IP* 5, 205. *Miklošič* 100. *Holub-Kopečný* 265. *Bruckner* 398. *KZ* 45, 304. *Trautmann* 108. *WP* 1, 209. Schwyzer, *WuS* 12, 20. si. (cf. *IJb* 15, 201). Jokl, *IF* 27, 301-305. Uhlenbeck, *IF* 15, 210. Bartholomae, *IF S,* 235. Meringer, *WuS* 17, 144. Pedersen, *IF 5,* 46. *Boisacq** 312.

pojata f (Vuk, Srbija, Vetranie) = *pojata* (Kosmet) = *pojata* (sjeverna Dalmacija, Čilipi) = *pajāt,* gen. *pojata* m (Lika), južnoslav., »Г staja, hlijev, tor, pljevara, vajat, koliba, sjenik (Čilipi), košara (sjeverna Dalmacija), kuća za slamu, sijeno i spavanje ljudi, 2° toponim (u sing. i pl.)«. Deminutiv na *-tk > -ák pojatak,* gen. *-tka* (Vuk, Srijem) »u zadružnim kućama spavaonica«, na *-ica pojatica* (Vrbnik) = *poj atica* (Kosmet). Augmentativ na *-ina pojatina* (Stulić), na *-ište* (upor. *deriște) pojatište* n (južno-moravskd narječje) »rđava pojata«. Na *-ar: pojatarin* (Stulić) = *pojatar* m prema f na *-arica pojatarica*

(Stulić) »kolibar«. Pridjev na *-ьn* > *-an* samo u toponimima *Pojatna, Pojatno, Pojatnik, Pojatnjak.* Bug. *pojata* »košara«. Čudno je značenje u Crmnici, ako je ista riječ, *poata f* »dio zemlje koji moba odjednom obrađuje, kao u selu Rudarima (okrug toplički, Srbija), trpeza, sinija, sofra«. Miletić uporeduje s crmničkim značenjem i glagol *poàtìt* »uhvatiti dah«. Dade se potvrditi u kasnijim cslav. tekstovima *pojata* »Dach«. Riječ je građevinski termin koji se posuđuje: madž. *pajta* »štagalj, ambar«, sa sinkopom srednjeg α kao u *parna* < *perina, maina* < *malina, ponyva* < *ponjava,* dako-rum. *potata* (Moldavija) »1° staja za perad, 2° (Erdelj) staja za stoku«, čine. *pittata.* Miklošič uporeduje sa *jata* (v.) »šator«, *jatka* »Henkerbude«, čime se ne objašnjava *po-,* jer nema glagola *pojatiti.* Može biti praslav. i predrimska riječ, u vezi s alpinskom pastirskom *baita,* riječ koja je posuđena *băjta* (v.).

Lit.: ARj 10, 475. 476. 479. *Mladenov* 502. *Elezović 2,* 94. Miletić, *SDZb 9,* 615. *Miklošič* 254. *Tiktin* 1203. *Pascu* 2, 206., br. 374. Skok, *AA 4,* 138-43. Horn, *KZ* 32, 583. Joki, *ASPh* 37, 542-545.

poka f (hrv.-kajk.j Belostenec) = *puka* (Belostenec) »ćurka, pura«. Od madź. *yoka* »Truthahn«. Odatle uzvik za dozivanje pura: *puka, puka, pūka* (Križevci).

Lit.: ARj 10, 488. 12, 633. Štrekelj, *DAW* 50, 48.

poklisar, gen. *-ara* m (13. v., Vuk) prema f *poklisarica* = *pokljisar* (Vuk, jugozapadni krajevi) = *poklisijar* (Dubrovnik, 14. v.) »poslanik, legatus«. Od izvedenice na *-arius* od ἀπόκρισις »odgovor«, apstraktum od αποκρίνομαι »dati obavijest«; srgr. (bizantinski) ἀποκρισιάριος, s disimilacijom *r - r* > *l - r i* aferezom početnog a-. Ide u red zapadnih grecizama, kao *koludar, pedepsati* (v.). Budući da íj nije *ś* kao u *Sukošan* = *Sukojišan,* mora se uzeti da je nastalo disimilatorno ispadanje prvog i. Kavanjin ima aferezi! prefiksa *klisar,* gen. *-ara.* Dalje su izvedenice: deminutiv na *-ič poklisarić,* pridjevi *pòklisãrev, pòklisãrskí,* odatle na *-ina poklisarština* apstraktum *poklisarbina, poklisarstvo.* Denominali na *-iti poklisariti,* na *-ovati poklisarovati, poklisurstvovati.*

Lit.: ARj 10, 514. *Miklošič*254. Vasmer, *GL* 120.

pokost m (Šulek) »Firniss« > *frnâjz,* gen. *-za* (ŽKX Odatle radna imenica na *-ar pokostar* »koji maže pokostom«. Čehizam: češ. *pokost* < srnjem. *koste* »Büschel, quast« = njem. *Quast* »dicker Pinsel«. Iz istog izvora i polj, *pokost, pokostować* »anstreichen, firnissen«, ukr. *pokost.*

Lit.: ARj 10, 542. *SEW* 1, 582. Bruckner, *KZ* 48, 187-188. Matzenauer, *LF* 8, 207.

pokundrija f (Dubrovnik) = *pokûndrija* f (Kućište) = (asimilacija) *kukûndrija* (Starigrad) »mlohavost, mučaljivost, slaba volja, neraspoloženje«. Od gr. υποχόνδρια (složenica od prefiksa υπό- i χόνδρος »cartilago«) > tal. *ipocondria* > *cocondrìa* (Valsugana).

Lit.: ARj 10, 568. *REW'* 4250a. *DEI* 2098.

pol[1] m (sjeverni i južni), učen internacionalni grecizam ili latinizam: lat. *polus* = gr. πόλος. Pridjev na *-arius,* proširen na -ьп: *polarni.*

Lit.: ARj 10, 577.

pol[2], gen. *-i f* pored m = (prijelaz u deklināciju α) *pola* f »1° dimidium, 2° sredina, 3[a] obala (u m)« = *pòi* m (istočni krajevi) = *spôl* m (zapadni krajevi; dodan pokretni i- da se ukine homonīmija sa značenjem 1°, upor. *spuž* pored *puž)* »Geschlecht«. Uklanjanju homonimije služi i dodavanje *-ov-* (iz deklinacije *u* kao *syní,* gen. *synovi).* Izvedenice se tvore od triju osnova: *pol-, polov-* i genitiva i lokatīva sing. *polu-.* Od *poi-* prilog *pol* — *po, napa, nâispol* (ŽK) pored *napale* (Vuk),, *napolje* (Kosmet), *napoli, napola, napolak,. yapalak* i pridjev *napolan, spoli* (ŽK) »posvema, sve zajedno« *—se zaspali* (ŽK) »gänzlich« = *spolom* (Krašić) = češ. *spolu* »zajedno, skupa«, upor. i slov. *spolu* »halb, zur Hälfte« =ия *spoli* »halbweise« (donja Kranjska«. Na *-iça polica* (15. v.) »Hälfte«. Homonīmija sa *polica* (v.) uklonjena je akcentom. Prilog *ispolice* »nàpõ«, *năpolice* (Dubrovnik, Kosmet) prema *ispolica* (14. i 15. v.). Odatle *nâpolica* f (Lika, Kosmet) »davanje stoke na polovinu dobitka« i na *-jar napoličar,* s glagolom *napoličiti.* Pridjev na *-ьn* određeno *spolni* (organ, bolest). Poimeničen ná *-ik* u gramatičkoj terminologiji *spolnih* »član«, prevedenica prema njem. *Geschlechtswort.* Deminutivi na *-ič polii* m (Vuk, Hrvatska) »polovina kakve mjere« = *polić* (Lika) = *polič* (ŽK) »holjba < njem. Halbe«. Odatle *polička* f (Lika), na *-ce polie* (Vuk) »polovina, klize«. Na *-uš põlus* (Šibenik) »jedno od blizanaca«. Složenice: *poldan* m (ŽK) = *podne* n = *podne* (ŽK) »mendies« = (po likvidnoj metatezi) *plodne* n (< *poiъ aьne)* — (sa ınetatezom nazala) *plande* (Timok-Lužnik), odatle:

denominali na *-iti plandīti, -īm* — na *-ovati pladnovati = plandovati, -ujem* »1° meridiare (kao pastirski termin), 2° (metafora) počivati, besposličiti«. Pridjev na *-ьn poldnen* (Lučić) = *podnevan = podnevni,* odatle poimeničena prevedenica *podnevnih* za *meridijan.* Od *pol-* nadalje: *polnoc* f = *ponoć,* odatle crkveni termin *ponoćka,* pridjev *pónoćan,* poimeničen na *-ica polnoćnica* (Rijeka, Istra) = *polnõšnica* (ŽK). Složenice: *polokanïca* (Kosmet) = *polokanče τι* »sud koji hvata *poke* = pola oke«, *polvagànica* (ŽK) »posuda koja hvata po vagana (mjera)«. Denominai na *-ati palati, -ām* (Lika) *(is-)* »rezati na pola (jabuku)«. Od *polov-:* pridjev na *-ьn > -an polovan* (Hrvatska, Vodice, Kosmet) »rabljen«, poimeničen na *-ica polovnica* »mjera za žito«, na *-ik polovnīk,* na *-jak polòvnjãk* (Vuk) »žitna mjera od 20 oka«. Na *-ák polovak* (Kosmet), na *-oče polovače* (Vuk) = *polóvče* n (Vinkovci) »polovina akova«. Na *-ica polovica* (14. v.), s pridjevom na *-ьn polovičan,* poimeničen na *-jak polovičnjak,* na *-ost polovičnost.* Na *-jast polovnjast* (Vinkovci) »nisko položen«, na *-itan polovitan* (jedna potvrda). Na *-ilo spolovilo* (eufemizam). Na *-ina polovina* (također prezime). Denominal na *-iti polòvìti, -īm* (Vuk) *(pre-, ras-)* prema impf, na *-va- -polovljivati, -Ijujem, -ljavati,* samo s prefiksima. Od *polu-: ispolu* (u crkvenom tekstu) »napola«; u složenicama: *polubog, polùbrat, polusestra, polumjesec, polùoka, polukat,* odatle (sa *uo > u) polučanica* »mjera od po oke«, pridjevi *poludan* »južni« < *poiuaьnьnъ* (15. v.), određeno *poludanji, polucrni, polumantav.* Ovamo idu *polutak* (14. v.), pl. *poluči* (Kaštela) »blizanci«, odatle *polùtkinja* »mjera od po konata«, *polùtica* (Boka) »polovina«, neologizam *polutka,* na *-jak* (od *polutak) polučāk* »mjera za žito«, *palutina* (Vuk,) *polukarica* (Lika, Poljica) »neka bačva srednje veličine« (v. *kar).* Denominai *polutiti, -im* (18. v.), upravo *ras-* »spaccar per mezzo (Stulić)«. Osnovno *pol* je prvobitno osnova na *u.* Nema paralela u baltičkoj grupi. Ide etimologijski zajedno sa *paljeno* (v.), *palica* (v.), *pola* (v.), *pljeva, opijen,* od ie. korijena **(s)p(h)el-* »cijepati«, praslav. prijevoj *pol-.*

Lit.: ARj 7, 504. 498. 10, 62. 574. 612. 618. *NJ \,* 93. *Pleteršnik 2,* 549. *Elezović* 1, 444. 2, 96-99. 169. Ribarić, *SDZb* 9, 179. *Miklošič* 256. *Holub-Kopečný* 305. *Bruckner* 429. *Mladenov* 467. *Slávia* 7, 738-739. Ramovš, *ASPh* 36, 452-453. Uhlenbeck, *PBB* 29, 335. Mikkola, *IF* 6, 312. Rešetar, *IF* 3, 3. Fraenkel, *KZ* 53, 42. Pederson, *KZ* 38, 374. Jokl, *Stud.* 66 -67. *GM* 347. Matzenauer, Z.F 13, 176 — 177. Oštir, *WuS 5,* 217-222. (cf. *IJb* 1, 48. 120).

pola[1] f (Trpanj) »velika stijena«. Toponimi: *Pola,* ždrijelo kod Pive, *Pole* f pl., zaselak (kotar Makarska), pećine u Poljicima. Ovamo i *pola* f pored *pola* f (Korčula) »zemlja plitka koja nije dobra ni za sjetvu ni za masline«. Zbog *a > o* mora da je stara posuđenica, zacijelo iz predromanskoga na Jadranu. Poklapa se sa sjeverno-tal. *pala* »rupe« (Valsugana), *pala* (Cadore) »erto pendio "erboso«, furi. *pale* »prato in erto pendio«. Bit će predromanska riječ. Ribezzo veže *pala Ifala* »parete di monte« sa *falasco* »canne« i sa lig. *balniai palma.*

Lit.: ARj 10, 580. 592. *REW** 6154a. *Prati* 717. Ribezzo, *RIO* 1, 54. *Onomastica 2,* 45. Battisti, *StudieE* 17, 253. *DEI* 2724.

pola[2] f (Vuk, Orahovica, Slavonija) »komad, dio platna ili sukna kakve haljine«. Složeni pridjev *tropai,* određeno na *-ьn tràpani* -»od tri pole«, *obapol* (16. v.) »s obje strane«. Poimeničuje se na *-ьc > -ac* i *-ica tròpolac,* gen. *-oca* i *tropolica.* Nalazi se u stcslav., bug., polj., ukr. i rus., praslav. Rumunji posudiše *poală* u istom značenju kao u bug. »1 ° gremium, Schoss, obrub, 2° Fuss des Berges, 3° biljke«, odatle deminutiv *policiara;* Arbanasi *pole* f »Blatt von Leinwand« kao u hrv.-srp. Imenica od praslav. korijena **pol-* (v. *po, polica, paljeno)* »scindere«, koji dolazi i u raširenju sa formantom *t:* stcslav., slov. *plat,* ukr. i rus. *polotb.*

Lit.: ARj 8, 307. 10, 579 g. *Miklošič* 255. *Tiktin* 1193. *GM* 547. Jokl, *Stud.* 66-67.

polej m (Mikalja) = *polaj* (također slov. *polaj* < stvnjem. *palaia)* »mentha palegium, vrsta metvice«, odatle na *-ьc > -ee polajec = palaie* »salvia pratensis«, odatle na *-ica polajcica* = (disimilacija *tš - ts > t - ts) pulajtica* (Belostenec, Šulek, Samobor, hrv.-kajk.). Odatle unakrštenjem sa *polje poljačac = poljačak* = (analogijom prema genitivu *poIjačka) poljašak = puljašek,* gen. *-ška.* Ti se oblici osnivaju na njem. *Polei(minze)* ili lat. *pūlējum = pūlēgium.* Upor. češ. *polej,* polj. *polaj,* ras. *palèi.* Prema tal. na *-eggio puleggia puiez* m (1449, Zadar) »sitna ili gorska metvica«, odatle zamjenom dočetka *-ež* našim sufiksom -гs *putiš* (Stulić) »isto«. Upor. još slov. *polžána* (Vrsno pod Krnom).

Lit.: ARj 10, 593. *Miklošič* 255. *ZbNŽ* 16, 198. *Pleteršnik2,* 126. 136. *REW* 6S15. Brückner* 429. *Vasmer* 2, 392. Šulek, *Im.* 319.

polemika f »oštra prepirka, spor«·. Internacionalni grecizam, poimeničen gr. pridjev ž. r. na -ικος, gr. πολεμική, od πόλεμος »rat«. Pridjev na *-bsk polemički,* glagol na *-irati*

polemizirati < njem. *polemisieren.* Radna imenica na *-jar polemičar.*

Lit.: ARj 10, 594.

pбHca[1] f (Vuk, I. Držić, internacionalno) »mala pismena potvrda«. Od tal. *polizza,* a to od gr. ἀπόδειξιζ, apstraktum od ἀποδείκνυμι »pokazujem«, lat. kao filozofski termin *apodixis* > tal. *apodissi,* s aferezom početnog *a-* i prijelazom *d* > *l* (upor. obratno ἄμυλον > tal. *amido)* i zamjenom dočetka -iш' sa lat. sufiksom *-īcea* > tal. *-izza.* Interesantan primjer promjena što ih doživljuje riječ kad prelazi iz učene sredine u narodski, pučki govor.

Lit.: ARj 10, 598. *REW** 528. *DEI* 160. Korsch, *ASPh 9,* 663.

polica[2] f (Vuk) = *polica* (Kosmet, ŽK), sveslav. i praslav. izvedenica na *-ica* od *pola*[2] »Rand« (v.), »1° daska, 2° Wandleiste, dolap, dolapče, ormar, musandra, stelažą, 3° kraj, ivica, rub, 4° toponim (u sing, i pl.)«. Deminutivni sufiks služi za uklanjanje homonimije s riječju *pola.* Upor. polj. *pola* »polica«, rus. *pol* m »podloga«. Tim dodavanjem stvorena je i semantička varijacija. Deminutiv na *-ica poličica* (ŽK) = *poličica* »podjarmica«. Deminutiv na *-bka* postoji u poljskom i rus. *polka.* Na *-jar policar* m »koji krade sa polica«. Na *-jārka: poličārka* f »ona od sestara koja je prva na redu da se uda«, nazvana prema Vuku *djevojka na polici,* tj. »na udaju«. Riječ ide među građevinarske termine. Posuđuje se: Rumunji *poliță,* Cincari *pulita,* Arbanasi *police,* Novogrci πολίτσα »kleiner Schrank«. Madžari *polc* = *poc* »Gestell«. Homonim je s trgovačkim terminom *polica* pored *polica* < tal. *polizza* (v. *polica*[1]*}.* Baltičkih usporednica nema. Tumači se iz ie. jezičnih sredstava ie. korijen **(s)p(K)el-* »cijepati«, u prijevoju **pol-,* Upor. sanskr. *phalakam* »daska«, lat. *spoИцm,* njem. *spalten.* Glede daljih veza upor. *paljeno, pola, palica, pljeva, píjeti, opíjen.*

Lit.: ARj 10, 597.-598. *Elezović* 2, 98. *Miklošič* 255. 257. Berneker, *IF* 9, 364. *Holub-Kopečný* 285. *Bruckner* 429. *Mladenov* 467. *WP* 2, 678. *Trautmann* 204. Kretschmer, *KZ* 35, 605. *Dalametra* 178. Matzenauer, *LF* 13, 175. *G M* 347. *Boisacg*[3] 928-929. Uhlenbeck, *PBB* 21, 98-106 (cf. *AnzIF* 8,265).

policija f = *pulicija* (Crmnica) »oblast koja drži red i sigurnost, (neologizam) redarstvo (upor. madž. *rendőr)«.* U Lici *pulicija* f »mnogo djece«. Pridjev na *-bsk policijski* »(neologizam) redarstveni«. Od tal. *polizia* < kslat. *policia, politia* »država« < gr. apstraktum πολιτεία »državna uprava«, od *πολίτης,* na -ίτης od πόλις »grad (država)«. Riječ je postala internacionalna od doba francuske revolucije. Odatle na *-ar* < *-arius policijār,* gen. *-ara* m (Sarajevo) = *policar,* gen. *-ara* (Hercegovina) »redar, stražar na ulici«. Prema njem. *Polizei* < kslat. *policia* > *poticaj* (hrv.-kajk.) = *pulicaj* m (Istra) »čovjek koji pripada policiji, stražar«, prošireno na *-ьc* > *-ac policajac,* gen. *-ájca* (danas unakršteno sa *milicija* u *milicajac),* upravo skraćen njem. *Polizeidiener, Polizeimann,* ispuštanjem opće riječi *Diener,, Mann.* Upor. *pulîcman* (Crmnica) = *polìcman* (ŽK) < engi. *policeman.* Pridjev na *-ьn* > *-an poticajan.* Poimeničen gr. pridjev na -ικός u m. r. πολιτικός > *politik* m »čovjek koji se bavi javnim poslovima«, rašireno na *-jar političar* m »isto«. Pridjev na *-ьn* > *-an političan,* Poimeničenje u ž. r. πολιτική > *politika* f = *pulitika* (Istra) = *pülitika* (Crmnica) »bavljenje oko državnih (javnih) poslova«. Pridjev na *-bsk politički.* Značajan je semantički razvitak u pejorativnom pravcu *poletika* f (Kosmet) »lagarija, podvala«, odatle *poletičar* m prema f *poletičarka* »prepredenjak, lukavac (čovjek, žena)«, prilog *poleňčki.* Denominal *poleūčiti, -lm* impf, »praviti politiku, ne govoriti iskreno, fino lagati udvarajući se onome koji se laže«.

Lit.: ARj 10, 598. 603. *Elezović* 2, 97-98. Miletić, *SDZb* 9, 263. *Prati* 783. *DEI* 3002.

polipa f (Poljički statut, čakavski) »stabulo ali negibuće, kućerica«. Augmentativ na *-ina polipina* (Dalmacija, Pavlinović). Zacijelo je postverbal i augmentativ na *-ina* od *polijepiti, -lm* (~ *ilovačom,* Martié). Usp. *lijepiti.*

Lit.: ARj 10, 601. 600.

polje n (Vuk), sveslav. i prasiav. **pol-jo,* bez paralele u baltičkoj grupi, »1° πεδίον, 2° toponim (sam i u vezi s pridjevima, tip *Mrzlo Polje* Ž)«. Deminutivi na *-će poljce* (Belostenec), *poljénce* (Timok-Lužnik). Praslav. je deminutiv na *-ice Poljica* (kod Splita i na Krku). Upor. *Politz* kod Stettina (Szczecin) i u Alpama na *-janin Poljičane* > *Paluchach* (stari lokativ pl. *PoIЦcanъ).* Augmentativ *pSljčina* f (Lika). Pridjev na *-ski poljski,* prema *poljski* (razlikom u akcentu ukinuta homonīmija) = *poljāčkī,* na *-evit poljèvit* »dives campis«. Na *-evina paljevina* (Timok-Lužnik) »polje«. Stare su toponomastičke složenice: *Vrhpolje* > *Vrpolje* (Slavonija), upor. po'j. *Opole* > njem. *Oppeln* < **Obbpolije, Prijepclje* (Sandžak) < **predbpolije, Dnopolje* = *Ne-*

polje (1780, Kosmet) < **Dbne -polije*. Prilog *napolje* (Vuk, 18. v.) »van«, *napolju* »vani, vanka«. Denominal na *-vati ispoljávati, -pò-Ijavam* (Milićević) »pokazivati na polju, javljati«. .Praslav. je izvedenica na *-äna poljana* (14. v.) »1° polje, ravnica, 2° toponim (u sing, i plur.· i sa pridjevskim dopunama)«, koju posudiše Dakorumunji *poiană* »livada u šumi«. I ta je riječ prvobitno značila »otvoreno mjesto izvan kuće«. Upor. rum. izraz *a eşi la poiană* »izlaziti napolje da se obavi nužda«. Ma'džari posudiše u specijalnom značenju, također prvobitno *pojan(a)* »1° krčevina, 2° čistina u šumi«. Odatle hrv.-kajk. prezime *Polanšćak* (s disimilacijom *lj - šć > l - šć,* upor. ŽK *grablenjâk* »svrdao za grablje«). Na *-jak poljak,* gen. *-aka* (Vuk, Stara Srbija) = *poljak* (Kosmet) »rusticus, agrorum custos«. Arbanasi posudiše *polak, pojak* »Feldhüter«. Odatle deminutivi na *-bk* i na *-ьc: poljačac = poljačak* »biljke«, na *-ić poljačić* (J. S. Reljković) »grah«. Na *-ica poljačica* f (Dalmacija) »neka pšenica«. Na *-ina poljačina* »plaća poljaku«. Sa starodalmatskim sufiksom *-ata paljata* (Kanavelić) »poljana« = mletačkim sufiksom *-ada* (upor. *madinadd) poljada* (Kašić) »polje, poljana«, odatle dodatkom *-ija poljadija* (Mikalja) »planities«. Na *-ar poljar* (Hrvatska, Hercegovina) »1° bekčija, poljak, 2° miš« prema f na *-ica poljarica* »1° ptica, 2° zmija, 3° tvrď kamen«. Na *-ina poljarina* »plaća poljaru«, na *-bka poljarka* (Zoranić) »žensko što živi na polju«. Na *-avka poljavka* (Dalmacija) »neka vinova loza bijela grožđa«. Ovamo ide sa sufiksom *-ak* mjesto *-janiní* (kao u češ. *Slezák, Pražák, Slovák)* i etnik *Poljak,* gen. *-aka* m (16. v., Vuk) prema f *Poljakinja* i imenu zemlje na *-bska Poljāčkā* pored *Poljska*. Njem. *Pole* i ime zemlje *Polen* dolazi od izvedenica na *-janin PoЦатnъ* kao i lat. *Polonia* > stfr. *Poulaine, Polanie* > nfr. *Pologne*. Oni su stanovali nad Wartom sa Gniezdnom, nad Dnjeprom sa Kijevom. Naš stari naziv za Poljaka *Leh* je hipokoristička izvedenica od *ledina* kao i *ceh* i *Meh*. Odatle i madž. *Lengyel < lịd + -janim,* kao i naše *Ledanin* (v.). Deminutiv na *-ica poljanica* (Vuk, također toponim). Na *-bka poljanka* (Istra) = *poljankinja* (Stulić) »1° žena koja živi na polju, 2° toponim«. Praslav. **poI-го* poimeničen je pridjev s pomoću kolektivnog sufiksa *-je*. Pridjev je očuvan u rus. *polyj* »offen, frei, unbedeckt, ausgetreten«. Naše *polje* očuvalo je u semantičkom pogledu prvobitno značenje u prilogu *napolje* »van«, *napolju* »vani«. Odatle proširenje značenja na »planities«, koje je pojačano sufiksom *-äna*. Praslav. osnova **pol-* nalazi se još s formantom -и» u **poInъ* > slov. *plân, plánjává* (ŽK v.), *planina* (v.).. Ta je osnova prijevoj od ie. korijena **pelā-,* koja kao pridjev znači »breit und flach«, kao glagol »raširiti, spljoštiti« i nalazi se u lat. *palam* »otvoren, javan«, svéd. *fala* »ravnica«, arb. *shpall* »objavljujem«, sa formantom *-to* mjesto slav. *-je* ie. *Apeito* > nvnjem. *Feld*. S formantom *n* gr. πέλανος »flacher runder Mehlteig als Opferspende«. Lat. *plānus* < ie. ništični prijevoj **plã-* ne smije se identificirati u morfološkom pogledu sa *planina,* (v.), koje je augmentativ na *-ina* od praslav. **polno~i*

Lit.: ARj 3, 938. 7, 504. 10, 632. 633. 634. 635. 636. *Elezović* 1, 458. 2, 99. *Miklošič* 255. *Holub-Kopečný* 284. *Bruckner* 428. 429. *Trautmann* 204. *WP* 2, 61. *Mladenov* 466. *Tiktin* 1203. *GM* 347. Friedwagner, *KZ* 55, 198. Posch, *WuS* 16, 21. Matzenauer, *LF* 13, 178 -179. Osten-Säcken, *IF* 33, 237. Pogodin, *RFV* 32, 123. si, (cf. *AnzIF* 5, 260). jokl, *Stud.* 83. *Boisacq*[3] 763.

pòljeno f (Vuk, Crna Gora) »cjepanica, tešnjak (< *tesati,* jer služi za *tesanje* luče za rasvjetu)« = *poleno* (Cres, ekavski) = (unakrštanjem sa *paliti) palēno* (ŽK), sveslav. i praslav. **pol-eno,* termin iz primitivne rasvjete. Ikavski oblik nije potvrđen. Nalazi se u slov., bug., češ., polj. i rus. Deminutiv *poljénce* (Stulić). Kulturna je riječ, koju posudiše Cincari *pulianu*. Sufiks *-eno* je kao u *koljeno*. To je vjerojatno isti pridjevski sufiks kao *-ьnъ, -enъ, -ënъ*. Ako je tako, onda je to poimeničen pridjev od praslavenske osnove, koja je u *polica* (v.) i u *pol* = *spol* (v.). Trubeckoj tumači praslav. *poleno* kao poimeničen part. perf. pas. od stcslav, glagola *poleti* »brennen«. le. je korijen **(s}p(h~)el-,* u prijevoju **pol-,* koji se nalazi u nvnjem. *spalten.*

Lit.: ARJ1Q, 638. *Miklošič 255<Holub-Kopečný* 285. *Bruckner* 429. *Mladenov* 466. Durnovo, *Slávia* 6, 229. *Vandrák* 1, 531. Uhlenbeck, *PBB* 21, 103. *WP* 2, 678.

pomeli m (Vuk) »1° uspomena, 2° (crkveni termin, koji se danas govori kadikad i na zapar du) misa, služba za mrtvim (13 — 15. v.)« = *pamena* f (15.. v.) »recordado«. Postverbal od *poménuti, pomēnēm* (14. i 15. v.) »commemorare«. S prefiksom *s- spomen* m od *spomenuti, spomenem* »erwähnen«. Pridjev na *-ьn ротеньnъ* (15. i 16. v.) nalazi se samo u tekstovima pisanim crkvenim jezikom. Poimeničen je na *-ik pemenik* (14. v.) »popis darovatelja nekog manastira«, *spomenik* »monumentum«. Denominal na *-ovati pomenovali, -ujem* (13. i 14.

v.) = na *-rvati pomenivati* »commemorare«. Na *-je pomenúée* (15 — 16. v.). U živom govoru glagol *-měniti* dolazi samo s prefiksom impf, *spominjati, napominjati,* dok u slov. bez prefiksa *meniti* »meinen, glauben«, *pomeniți* »značiti«. Stcslav. *měniti, měnjc* je sveslav. (polj. *mienie)* i praslav. u značenju »spominjati, držati nečim, smatrati«. Kako je *pömen* posudenica iz crkvenog jezika pravoslavaca, nema potvrde ni za jekavski ni za ikavski oblik. Samoglasnik *e* je nastao iz jata, kako se vidi i iz rum. posuđenice *pomeană* prema glagolu *a pomeni.* Miklošič je još mislio da je praslav. osnova **men~* koja i u *mnjeti,* tj. da je *měn-* prijevoj duljenja *e.* Bruckner postavlja polj. *mienić* pod *miana,* o čemu v. *mijena* (v.). Jat je nastao iz ie. dvoglasa *oi* u korijenu **moin-,* koji se očuvao u nvnjem, *meinen.* Prema tome je praslav. *men-* germansko-slavenski leksem.

Lit.: ARj 10, 668. *669."Miklošič* 188. *SEW 2,* 49. *Holub-Kopečný* 223. *Bruckner* 329. *WP* 2, 302. *Trautmann* 165. *Vasmer 2,* 142-3. 408.

pompa f (hrvatski gradovi) »raskoš«. Pridjev na lat. -OSMÍ > tal. *-oso ponpoz,* proširen na *-ьn > -an pompozan* (knjiški, učen pridjev) »raskošan«. Od lat. *pompa* < gr. πομπή »action d'envoyer, envoi, escorte, procession religieuse, pompe solennelle« (od πέμπειν »slati«).

Lit.: ARj 10, 714. 763.

pòrauii m (Istra) »dugme ili štogod nalik na dugme, bulla« = *pômuo* (Perast) = *pomija,* gen. *pomija* (Mljet) »(brodski termin) pri vrhu jarbola pričvršćen i napituran obično u modroj proza nj pásava merlin za bandijeru; ispod njega je bucijo (v.)«. Od furi, *pòmul,* trac. *pomalo* »capocchia«. Deminutiv na *-ulus* od *põmum* > tal. *pomo* u metaforickom značenju. Tal. *pomo* dolazi u sintagmatskim složenicama: tal. *pomodòro* < *põmum de auro* »rajčica prevedenica *paradajz* (hrvatski gradovi), patlidžan« za amerikansku (asteco) *tornati* > fr. *tomate : pomedur* (Božava) = *pomădară* (Dubrovnik, Cavtat) = *pomidor* (Vrbnik) = *pomidur,* gen. *-ura* (Rab, Poljica) = *pomidora* (Crmnica) pored *pamidõla; pomagrana f* (Belostenec) < *pomum granátům* (preko n pl.) »mogranj«, pridjev na *-bsk pomagranski; pomaranča* f (Karlovac) = *pomorandza* (Lazić) »naranča« < njem. *Pomeranze* < *sílat, pomaгancia* (apozitivna složenica *pomo* + *arancio}.*

Lit.: ARj 10, 645. 648. 663. 676. 711. 725. Kusar, *Rad* 118, 19. Budmani, *Rad* 164. Zore, *Rad* 110, 211. Miletić, *SDZb 9,* 263. 267. 370. Cronia, *ID 6,* 118. Macan, *ZbNŽ 29,* 213. Štrekelj, *ASPh* 14, 536. *REW>* 6645. *Prati* 785. *DEI* 3011.

pônat, gen. *ponta* m (Čilipi) = *pünat,* gen. *punta* (Korčula) »1° most za prijelaz sa lade, 2° mali molo za pristajanje lade« = *pünat,* gen. *pùnta* (Šibenik, otoci) »3° zapovjednički most na parobrodu« = *Pünat,* gen. *Punta* »4° toponim« = tal. *Ponte* (Krk), etnik *Puntar,* pridjev (ktetikum) *puntarski.* Od tal. *ponte* < lat. *pans,* gen. -its. Oblik sa *u* mjesto *o* može biti i dalmato-romanski. Ali i s tim samoglasom pojavljuje se noviji talijanizam: *pùnte* m (Božava), u kojem je na neobičan način očuvano dočetno *e* í maskulinum. Deminutivi na *-ellus: Punt'āl* m (i' = *ć,* dio obale, molo u Puntu) < lat. **pontellus* je krčkoromanski oblik, dok je *Punćele* f pl. (Lastva, Mrčevac) stariji dalmato-romanski bokeljskoga i dubrovačkog tipa *(- llus > -iel); puntizê,* gen. *-èia* (Božava) »piccolo ponte, mostić« je mletački deminutiv na *-içellus* > mlet. *puntiselo.* Ovamo ide byz. πόντιλον., ngr. πόντιλα < lat. *ponulis* (se. *stratus)* »mostovni« poimeničen na *-ílis* »eine brückenartige Vorrichtung in der Mühle« > mak. *pendila* = *põndila* (Skopska Crna gora) »Raum in einem einstöckigen Bauernhaus für das Vieh, Untergeschoss, odjeljenje u seljačkoj kući gdje počiva stoka« = stcslav. *ponъaiio* n.

Lit.: ARj 10, 735. Skok, *AGI* 24, 42. § 68. Cronia, *ID 6,* 118. *REW* 6649. *Romanski* 125. si. Vasmer, *GL* 120. Miklošič, *Lex.* 624. *Elezović* 2, 103. Tomić, *SDZb* 6, 442. *Dalametra* 174. *Papakagi* 871. *DEI* 3014.

poni[1], prilog (čakavski, Čubranović, Hektorović), »bar, barem, dajbudi, dakle«. Nalazi se još u stcslav. *pone* »wenigstens, wenn auch nur«, u bugarskim narječjima *pone,* češ. *pon(ě), aspoň, alespoň, poněvadž.* Praslav. *pone* < *po-* -\—*ně* sadrži prijedlog *po* (v.) i *ně* od zamjenice *ì, ja, je* (v.) kao *za nj, po nj.*

Lit.: ARj 10, 770. *Miklošič* 257. *Holub-Kopečný* 60. 62. 286.

SADRŽAJ — SOMMAIRE

Petar Skök
ETIMOLOGIJSKI RJEČNIK HRVATSKOGA ILI SRPSKOGA JEZIKA
Knjiga druga, K—poni[1], *pretisak*

Izdavači pretiska
JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI — ZAGREB
ČGP DELO, OOUR GLOBUS,
Izdavačka djelatnost — ZAGREB

Za izdavače
HRVOJE POŽAR
TOMISLAV PUŠEK

Izdanje pretiska
sufinancirale su
SAMOUPRAVNA INTERESNA ZAJEDNICA
ZNANOSTI SR HRVATSKE i
REPUBLIČKA SAMOUPRAVNA INTERESNA ZAJEDNICA
KULTURE SR HRVATSKE

ISBN 86-407-0064-8

Tisak
Štamparski zavod OGNJEN PRIČA, Zagreb, 1988.

CIP — Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 801.322.2 = 861/ = 862

SKOK, Petar
Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika / Petar Skok. — [Pretisak]. — Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1988. — 3 sv. ; 25 cm

ISBN 86-407-0064-8 (za nakladničku cjelinu)

Knj. 2 : K — poni[1]. — 700 str.

Novi otisak izdanja iz 1972.